Universidad de Deusto
Biblioteca

CAIETANUS

TERTIA

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

TERTIA PARS

SVMMAE SACRAE THEOLOGIÆ SANCTI THOMÆ AQVINATIS, DOCTORIS ANGELICI,

Reuerendiß. Domini THOMAE À VIO, CAIETANI, tituli ſancti Xiſti, Presbyteri Cardinalis, Commentariis adaucta, atque illuſtrata:

ITEM, SVPPLEMENTVM EIVSDEM TERTIAE partis, quam D. Thomas morte immatura præuentus, abſoluere non potuit, ex eius ſcriptis excerptum, atque huic operi nunc primùm additum.

QVOLIBETORVM etiam volumen in omnium Theologiæ candidatorum gratiam ad calcem adiectum fuit.

Quæſtionum præterea, earúmque ſingulorum Articulorum, ac rerum ſingularium in Textu & Commentariis contentarum, additi ſunt locupletiſsimi Indices.

LVGDVNI,
Sumptibus Philippi Tinghi Florentini.
M. D. LXXV.

129257

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD ADRIANVM SEXTVM PONTIFICEM Maximum, Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xisti, in Tertiæ Partis diui Thomæ Aquinatis Commentarios,

PRAEFATIO.

Sapientia attingit à fine vsque ad finem fortiter, ac disponit omnia suauiter, Sapientiæ 8. Etsi diuinam hanc sententiam, beatissime pater, in mundi administratione Deus Opt. Max. omni tempore verissimã esse ostendit, dum sua prepotente vi hæc omnia pulcherrima opera effecit, quæ videmus, atque pro sui incomprehensibilis consilij prudentia & benignitate, cum magno vsu & commoditate generis humani, in debitos fines dirigit vniuersa: superioribus tamen diebus singulari quadam ratione, altitudine illam diuitiarum sapientiæ & scientiæ suæ, qua fortiter & suauiter agit, sese ad nos inclinasse, clarioribus omni luce signis ostendit. Nã quum pro deligendo Pontifice Maximo in conclaui essemus: vndæque illæ comitiorum quodam quasi æstu efferuescerẽt, tantóque impetu studiorum, huc illuc incertæ ferrentur, ita vt nulla deinde iam spes in tanta patrũ dissentione, creandi pontificis haberetur: ecce repentè æterna sapiẽtia emisso in nos Spiritu sancto, qui quondam super aquas ferebatur, fluctus varios, motúsque potentiũ sedauit, atque humanos conatus deuicit fortiter. Ad vnius nanque vocẽ (vt de Ambrosio legitur) qua Cardinalis Derthusensis pontificatu maximo dignus ostendebatur: ita, Deo agente, omnes cõmoti sunt, vt sine mora, omniũ suffragijs, in summũ pontificẽ deligereris. Quis verò digitũ Dei hunc fuisse nõ videat? nam quum hominũ consilio & fauoribus ea res agitur, petitorũ præsentia quæ vrgeat, principũ gratia & fauor, cæteráque id genus quamplurimũ valere solet. Tantum verò abest, vt eiusmodi rationibus fretus, quibus homines niti consueuere, hãc celsissimã apostolicæ dignitatis sedẽ conscederis, vt quũ Hispaniam prouinciã Cæsaris nomine gubernares, patribus ferè omnibus ignotus, principúmque fauores ad alios accederẽt, à te vno vnus Spiritus sanctus no recesserit, sed omnes vicerit fortiter: vt nulla habita ratione absentiæ tuæ, quæ nõparum detrimẽti Christianæ reip. afferre posse videbatur, nulla, ꝙ nũquàm Romæ fuisses, id quod periclitãti ecclesiæ ac præsentaneo remedio indigeti, obesse nõnihil suspicari poteramus, nulla, ꝙ Cæsaris doctor & pater extitisses, quæres factiosorũ mẽtes quã maximè perturbare potuisset, suffragãtibus omnibus ad tanti honoris culme euectus sis. Præferebat certe nostris oculis spiritus ille sapiẽtiæ & fortitudinis, lumẽ quoddã immẽsum religionis, pietatis, prudentiæ, liberalitatis, integritatis, & eruditionis tuæ, quibus excellentissimis virtutibus in tãti muneris functione adhibitis, & absentiæ tuæ & nũquã visæ à te Romæ, dãna si qua forẽt cumulatissimè sarcires, teque nõ Cæsari singularẽ, sed cæteris etiã principibus omnibúsque alys Christianis populis pastore, doctorẽ & patrem cõmunẽ exhiberes. fortiter igitur nobiscũ egit Deus fortis, vt sic itidẽ suauiter cuncta disponeret. Quid enim suauius ecclesiæ euenire poterat hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

tempore, quod turpissimis moribus fœdata, bonis spiritalibus destituta, ignorãtiæ tenebris obsessa, nouis hæresum tempestatibus agitata, bellorũ tumultibus inter Christianos principes concussa, Turcarum impietate labefactata ac diminuta existit, quid inquam suauius sponsæ isti ecclesiæ tot ac tantis malis afflictæ euenire poterat, quam te sponsum datum diumitùs intueri? Qui innocentia & vitæ integritate veterē illã ecclesiæ sanctimoniã in nostrã ætatẽ reuocaturus sis: qui summo studio ac diligẽtia nihil nõ instauratũ relinques: qui sanæ doctrinæ splẽdore illo, qui tot libris, quos edidisti lucet, omnẽ ignorãtiæ caliginẽ dissipabis. Qui clarissima tua autoritate, diuino iudicio nũc tãtũ amplificata, & nationẽ Germanã, apud quã semper valuisti quã plurimũ, ómnibus hæresum maculis, quæ nunc in illa funduntur, expurgabis, & inter Christianos principes cõpositis rebus ferocẽ Turcã magnis copys Italiæ minitã tem retardabis, exterminabisque. Credo equidẽ (nec vana erit fides) optimũ Deũ, qui suis manibus te in hac Petri sede collocauit, istã etiã tibi aduersus Turcas fœlicẽ victoriã reseruasse, vt prius reformatis per te Christianorũ & sacerdotũ præcipue moribus, barbaræ illæ nationes tũ demũ credere incipiãt in Christi ecclesia veram esse religionẽ & pietatẽ, quod ob multorũ vitæ turpitudinẽ hactenus illis incredibile visum est. Quemadmodũ diuina sapientia in te deligendo attigit à fine vsque ad finẽ fortiter, ac suauiter vniuersa disposuit: ita & tu cum primis religione, tũ illa etiã, qua maximè fulges sapientia & cõsilio in gubernãda repubica Christiana, fines totius orbis attinges, fortiter, sua utterque profana & sacra dispones. Ita enim Christianorum omnium vota exposcunt: qui prope voce vna in te spem illam sese habere clamant, vt cuncta instaures ac reformes. Ita virtus tua & integritas requirant, quibus res omnes quantæcunque sint, & quantumuis difficiles, te iampridem gerere & conficere posse probauisti. Ita demum mirabilis hæc tui electio, quæ ab illo qui facit mirabilia magna solus, profecta est, merito & optimo suo iure postulat, vt iuste iudices in nationibus, ruinas ecclesiæ impleas, auaritiæque tanquam hydræ capita renascentia, igne charitatis extirpes. Mihi verò in hoc communi Christianorum gaudio, quo maximè itidem meæ lætitiæ signum aliquod & indicium exhiberem, oblata est occasio ista, disponente suauiter Spiritu sancto vt hæc nostra in tertiam Partem diui Thomæ Commentaria, licet superiori anno absoluta fuissent, vsque in præsens tamen in publicum non exirent, quo sic tibi nominatim illa dedicaremus. Cui enim alij potius? Pulchrè siquidem congruit, vt has nostras de Christo elucubrationes tibi Christi vicario consecremus, indexque illarum sis & censor, qui eruditissimus & ouium Christi pastor existis: vt cum de tuo nutu Christianarũ rerum summa pendeat, nihil eorũ, quæ ad doctrinã pietatis pertinent, absque tua censura & comprobatione promulgetur. Illũ igitur cui laboraui, quique non in furore, sed in benignitate sua te principe nobis dedit, precor, vt sanctitatem tuã quam maxime longæuã esse velit: quo fœlici successu de tot malis subleuata ecclesia, in dignitatẽ pristinam restituatur, Vale pater batissime. Ro. die 10. Martij, An. salutis 1522.

TERTIAE PARTIS SVMMAE DIVI THOMAE AQVINATIS QVÆSTIONVM ET ARTICVLORVM INDEX.

De conuenientia incarnationis Christi.

Quæstio prima.

Articuli.

TRVMconueniens fuerit Deum incarnari. 1
Vtrũ fuerit necessariũ ad reparationẽ humani generis. 2
Vtrum si non fuisset peccatũ, Deus fuisset incarnatus. 3
Vtrũ principalius sit incarnatus ad tollẽdũ originale peccatũ quàm actuale. 4
Vtrum conueniẽs fuerit Deum incarnari à principio mundi. 5
Vtrum eius incarnatio differri debuerit vsq; ad finem mundi. 6

De modo vnionis verbi incarnati quò ad ipsam vnionem. Quæstio 2.

Vtrum vnio verbi incarnati sit facta in natura. 1
Vtrum sit facta in persona. 2
Vtrum sit facta in supposito vel hypostasi. 3
Vtrum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita. 4
Vtrum sit facta aliqua vnio animæ & corporis in Christo. 5
Vtrum natura humana fuerit vnita verbo accidentaliter. 6
Vtrum ipsa vnio sit aliquid creatum. 7
Vtrum sit idem quod assumptio. 8
Vtrum sit maxima vnionum quæ creaturis conueniunt. 9
Vtrum vnio duarum naturarum in Christo fuerit facta per gratiam. 10
Vtrum eam aliqua merita præcesserint. 11
Vtrum gratia fuerit homini Christo naturalis. 12

De modo vnionis ex parte personæ assumentis. Quæstio 3.

Vtrum assumere conueniat personæ diuinæ. 1
Vtrum conueniat diuinæ naturæ. 2
Vtrum natura possit assumere abstracta personalitate 3
Vtrum vna persona possit assumere siue alia. 4
Vtrum quælibet persona possit assumere. 5
Vtrum plures personæ possint assumere vnam naturam numero. 6
Vtrum vna persona possit assumere duas naturas numero. 7
Vtrum magis fuerit conueniens de persona filij, quod assumpserit humanam naturam, quàm de alia persona diuina. 8

De modo vnionis ex parte naturæ humanæ assumptæ. Quæstio 4.

Vtrum humana natura fuerit magis assumptibilis à filio Dei quàm alia natura. 1
Vtrum assumpserit personam. 2
Vtrum assumpserit hominem. 3
Vtrum fuerit conueniens quod assumpsisset humanam naturam separatam à singularibus. 4
Vtrum fuisset conueniens quod assumpsisset humanam naturam in omnibus eius singularibus. 5
Vtrum finisset conueniens quod assumpsisset humanam naturam in aliquo homine ex stirpe Adæ progenito. 6

De modo vnionis ex parte partium humanæ naturæ. Quæstio 5.

Vtrum filius debuerit assumere verum corpus. 1
Vtrum debuerit assumere corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem. 2
Vtrum assumpserit animam. 3
Vtrum assumere debuerit intellectum. 4

De modo assumptionis quantùm ad ordinem. Quæstio 6.

Vtrum filius Dei assumpserit carnem mediante anima. 1
Vtrum assumpserit animam mediante spiritu, siue mente. 2
Vtrum anima fuerit prius assumpta quàm caro. 3
Vtrum caro fuerit prius assumpta quàm animæ vnita. 4
Vtrum tota natura humana fit assumpta mediãtibus partibus. 5
Vtrum filius Dei assumpserit humanam naturam mediante gratia. 6

De coassumptis à filio Dei in humana natura pertinentibus ad perfectionem, scilicet de gratia Christi prout est singularis homo. Quæstio 7.

Vtrum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis. 1
Vtrum in Christo fuerint virtutes. 2
Vtrum in Christo fuerit fides. 3
Vtrum in Christo fuerit spes. 4
Vtrum in Christo fuerunt dona. 5
Vtrum in Christo fuerit donum timoris. 6
Vtrum in Christo fuerint gratiæ gratis datæ. 7
Vtrum in Christo fuerit prophetia. 8
Vtrum in Christo sit plenitudo gratiæ. 9
Vtrum talis plenitudo sit propria Christi. 10
Vtrum gratia Christi sit infinita. 11
Vtrum gratia Christi potuerit augeri. 12
Qualiter hæc gratia se habeat ad vnionem, an scilicet subsequatur vel præcedat. 13

De gratia Christi secundum quod est caput ecclesiæ. Quæstio 8.

Vtrum Christus sit caput ecclesiæ. 1
Vtrum sit caput omnium quantùm ad corpus, vel solùm quantùm ad animas. 2
Vtrum sit caput omnium hominum. 3
Vtrum sit caput angelorum. 4
Vtrum gratia secundum quam est caput ecclesiæ, sit eadem cum gratia habituali, secundum quod est quidam homo singularis. 5
Vtrum esse caput ecclesiæ sit proprium Christi. 6
Vtrum diabolus sit caput omnium malorum. 7
Vtrum Antichristus possit etiam dici caput malorum. 8

De coassumptis à filio Dei in natura humana pertinentibus ad perfectionem, scilicet de scientia Christi in communi. Quæstio 9.

Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinam. 1
Vtrum habuerit scientiam, quam habent beati vel comprehensores. 2
Vtrum habuerit scientiam inditam vel infusam. 3
Vtrum habuerit aliquam scientiam acquisitam. 4

De scientia beata quæ pertinet ad animam Christi. Quæstio 10.

Vtrum anima Christi comprehenderit verbum, siue diuinam essentiam. 1
Vtrum cognouerit omnia in verbo. 2
Vtrum anima in verbo cognouerit infinita. 3
Vtrum videat verbum siue diuinam essentiam clarius quàm aliqua alia creatura. 4

De scientia indita vel infusa animæ Christi. Quæstio 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vtrum secundum hanc scientiam Christus sciat omnia. 1
Vtrum hæc scientia vti potuerit non conuertendo se ad phantasmata. 2
Vtrum hæc scientia fuerit collatiua. 3
Vtrum hæc scientia in Christo fuerit minor scientia angelorum. 4
Vtrum fuerit scientia habitualis. 5
Vtrum fuerit distincta per diuersos habitus. 6

De scientia animæ Christi acquisita vel experimentali. Quæstio 12.

Vtrum secundum hanc scientiam cognouerit omnia. 1
Vtrum in hac scientia profecerit. 2
Vtrum aliquid ab homine didicerit. 3
Vtrum Christus aliquid acceperit ab angelis. 4

De potentia animæ Christi. Quæstio. 13.

Vtrum habuerit omnipotentiam simpliciter. 1
Vtrum habuerit omnipotentiam respectu corporalium creaturarum. 2
Vtrum habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis. 3
Vtrum habuerit omnipotentiam respectu propriæ suæ voluntatis. 4

De defectibus, quos Christus in humana natura assumpsit quantum ad corpus.

Quæstio 14.

Vtrum filius Dei assumere debuerit in humana natura corporis defectus. 1
Vtrum assumpserit necessitatem his defectibus subiacendi. 2
Vtrum contraxerit hos defectus. 3
Vtrum assumpserit omnes huiusmodi defectus. 4

De defectibus, quos Christus assumpsit in humana natura quantum ad animam.

Quæstio 15.

Vtrum in Christo fuerit peccatum. 1
Vtrum in eo fuerit fomes peccati. 2
Vtrum in eo fuerit ignorantia. 3
Vtrum anima Christi fuerit passibilis. 4
Vtrum in Christo fuerit dolor sensibilis. 5
Vtrum in Christo fuerit tristitia. 6
Vtrum in Christo fuerit timor. 7
Vtrum in Christo fuerit admiratio. 8
Vtrum in Christo fuerit ira. 9
Vtrum simul fuerit viator & comprehensor. 10

De his, quæ consequuntur vnionem quantùm ad ea, quæ conueniunt Christo secundum se. Quæstio 16.

Vtrum hæc sit vera, Deus est homo. 1
Vtrum hæc sit vera, homo est Deus. 2
Vtrum Christus possit dici homo dominicus. 3
Vtrum ea quæ conueniunt filio hominis, possint prædicari de filio Dei, & è conuerso. 4
Vtrum ea, quæ conueniunt filio hominis possint prædicari de diuina natura & humana ea quæ conueniunt filio Dei. 5
Vtrum hæc sit vera: filius Dei factus est homo. 6
Vtrum hæc sit vera: homo factus est Deus. 7
Vtrum hæc sit vera: Christus factus est creatura. 8
Vtrum hæc sit vera: iste homo, demonstrato Christo, incipit esse, vel fuerit semper. 9
Vtrum hæc sit vera: Christus secundum quod homo, est creatura. 10
Vtrum hæc sit vera: Christus secundū quod homo, est Deus. 11
Vtrum hæc sit vera: Christus secundum quod homo, est hypostasis vel persona. 12

De his quæ pertinent ad vnitatem Christi quantum ad esse. Quæstio 17.

Vtrum Christus sit vnum vel duo. 1
Vtrum in Christo sit tantùm vnum esse. 2

De his quæ pertinent ad vnitatem Christi quantum ad voluntatem.

Quæstio 18.

Vtrum in Christo sit alia voluntas diuina, & alia humana. 1
Vtrum in humana natura Christi sit alia voluntas respectu sensualitatis, & alia respectu rationis. 2
Vtrum ex parte rationis fuerint in Christo plures voluntates. 3
Vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium. 4
Vtrum voluntas humana Christi fuerit omnino conformis voluntati diuinæ in volito. 5
Vtrum in Christo fuerit aliqua contrarietas voluntatum. 6

De his quæ pertinent ad vnitatem operationis Christi.

Quæstio 19.

Vtrum in Christo fuerit vna operatio diuinitatis & humanitatis, vel plures. 1
Vtrum in Christo fuerint plures operationes secundum humanam naturam. 2
Vtrum secundum operationem humanam aliquid sibi meruit. 3
Vtrum per eam aliquid nobis meruit. 4

De his quæ conueniunt Christo secundum subiectionem eius ad patrem.

Quæstio 20.

Vtrum Christus sit subiectus patri. 1
Vtrum sit subiectus sibipsi. 2

De oratione Christi. Quæstio 21.

Vtrum Christo conueniat orare. 1
Vtrum conueniat sibi secundum sensualitatem. 2
Vtrum conueniat sibi orare pro seipso, an pro aliis tantùm. 3
Vtrum oratio eius sit exaudita. 4

De sacerdotio Christi. Quæstio 22.

Vtrum conueniat Christo esse sacerdotem. 1
De hostia huius sacerdotis. 2
De effectu huius sacerdotij. 3
Vtrum effectus sacerdotij huius pertineat ad ipsum solum, an ad alios. 4
De æternitate sacerdotij eius. 5
Vtrum debeat dici sacerdos secūdum ordinem Melchisedech. 6

De adoratione Christi. Quæstio 23.

Vtrum conueniat Deo filios adoptare. 1
Vtrum hoc conueniat soli Deo patri. 2
Vtrum sit proprium hominum adoptari in filios. 3
Vtrum Christus possit dici filius adoptiuus. 4

De prædestinatione Christi Quæstio 24

Vtrum Christus sit prædestinatus. 1
Vtrum sit prædestinatus secundum quod homo. 2
Vtrum eius prædestinatio sit exemplar nostræ prædestinationis. 3
Vtrum sit causa nostræ prædestinationis. 4

De adoratione Christi. Quæstio 25.

Vtrum vna & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas. 1
Vtrum caro Christi sit adoranda adoratione latriæ. 2
Vtrum adoratio latriæ sit exhibenda imagini Christi. 3
Vtrum sit exhibenda cruci Christi. 4
Vtrum sit exhibenda matri eius. 5
Vtrum reliquiæ sanctorum sint adorandæ. 6

De hoc quòd Christus dicitur Dei & hominum mediator. Quæstio 26.

Vtrum esse mediatorem Dei & hominum sit proprium Christo. 1
Vtrum hoc ei conueniat secundum humanam naturam. 2

De sanctificatione beatæ virginis.

Quæstio 27.

Vtrum beata virgo fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero. 1
Vtrum fuerit sanctificata ante animationem. 2
Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit sibi sublatus totaliter fomes peccati. 3
Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit conseruata, vt non quàm peccaret. 4
Vtrum per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem gratiarum. 5
Vtrum sic sanctificari fuerit sibi proprium post Christum. 6

De virginitate beatæ Mariæ. Quæstio 28.

Vtrum fuerit virgo in concipiendo. 1
Vtrum fuerit virgo in partu. 2
Vtrum permanserit virgo post partum. 3
Vtrum votum virginitatis amiserit. 4

De desponsatione matris Dei. Quæstio 29.

Vtrum Christus debuerit de desponsata nasci. 1
Vtrum fuerit verum matrimonium inter matrem Domini & Ioseph. 2

De annunciatione beatæ virginis. Quæstio 30.

Vtrum conueniens fuerit annunciari ei quod in ea generandum erat. 1
Vtrum conueniens fuerit annunciari ei per angelum. 2
De modo per quem ei annunciari debebat. 3
De ordine annunciationis. 4

De conceptione saluatoris, quantum ad materiam de qua corpus eius est conceptum.

Quæstio 31.

Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Adam. 1
Vtrum fuerit sumpta de Dauid. 2
Vtrum genealogia Christi conuenienter texatur ab euangelista. 3
Vtrum decuerit Christum nasci de fœmina. 4
Vtrum fuerit de purissimis sanguinibus virginis eius corpus formatum. 5
Vtrum caro Christi fuerit in antiquis patribus secundū aliquid signatum. 6
Vtrum caro Christi in patribus fuerit peccato obnoxia. 7
Vtrum fuerit decimata in lumbis Abrahæ. 8

De conceptione Christi quantùm ad principium actiuum.

Quæstio 32.

Vtrum spiritus sanctus fuerit principium actiuum in conceptione Christi. 1
Vtrum possit dici quòd Christus sit conceptus de spiritu sancto. 2
Vtrum possit dici quòd spiritus sanctus sit pater Christi secundum carnem. 3
Vtrum beata Virgo aliquid actiuè egerit in conceptione Christi. 4

De modo & ordine conceptionis Christi.

Quæstio 33.

Vtrum corpus Christi in primo instanti conceptionis fuerit formatum. 1
Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit à verbo animatum. 2
Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit à verbo assumtum. 3
Vtrum conceptio illa fuerit naturalis vel miraculosa. 4

De perfectione prolis conceptę.

Quæstio 34.

Vtrum in primo instanti conceptionis Christus fuerit sanctificatus per gratiam. 1
Vtrum in eodem instanti habuerit vsum liberi arbitrij. 2
Vtrum in eodem instanti potuerit mereri. 3
Vtrum in eodem instanti fuerit plenè comprehensor. 4

De natiuitate saluatoris.

Quæstio 35.

Vtrum natiuitas sit naturæ vel personæ. 1
Vtrum Christo sit attribuenda alia natiuitas præter æternam. 2
Vtrum secundum natiuitatem temporalem beata virgo sit mater Christi. 3
Vtrum debeat dici mater Dei. 4
Vtrum Christus secundum duas filiationes sit filius Dei patris & virginis matris. 5
De modo natiuitatis: vtrum scilicet fuerit natus sine dolore matris. 6
Vtrum conueniens fuerit eum nasci in Bethleem. 7
Vtrum fuerit congruo tempore natus. 8

De manifestatione Christi nati.

Quæstio 36.

Vtrum natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta. 1
Vtrum debuerit aliquibus manifestari. 2
Quibus manifestari debuerit. 3
Vtrum debuerit ipse se manifestare vel potius manifestari per alios. 4
Per qualia manifestari debuerit. 5
De ordine manifestationis. 6
De stella per quam manifesta fuit eius natiuitas. 7
De veneratione magorum, qui per stellam Christi natiuitatem cognouerunt. 8

De legalibus circa puerum Iesum obseruatis.

Quæstio 37.

Vtrum debuerit circumcidi. 1
Vtrum fuerit conueniens ei nomen impositum. 2
Vtrum debuerit offerri in templo. 3
Vtrum mater Dei debuerit purganda ad templum accedere. 4

De baptismo Ioannis. Quæstio 38.

Vtrum conueniens fuerit quòd Ioannes baptizaret. 1
Vtrum ille baptismus fuerit à Deo. 2
Vtrum contulerit gratiam. 3
Vtrum alij præter Christum illo baptismo debuerint baptizari. 4
Vtrum baptismus ille cessare debuerit Christo baptizato. 5
Vtrum baptizati baptismo Ioannis essent postea baptizandi baptismo Christi. 6
Vtrum Christus debuerit baptizari. 7

De baptizatione Christi. Quæstio 39.

Vtrum debuerit baptizari baptismo Ioannis. 1
De tempore baptismi. 2
De loco baptismi. 3
De eo quod sunt ei cœli aperti. 4
De spiritussancti apparitione in specie columbæ. 5
Vtrum illa columba fuerit verum animal. 6
De voce paterni testimonij. 7

De modo conuersationis Christi.

Quæstio 40.

Vtrum Christus debuerit solitariam vitam ducere, an inter homines conuersari. 1
Vtrum debuerit austeram vitam ducere in cibo, potu, & vestitu, an aliis communem. 2
Vtrum debuerit abiectè viuere in hoc mundo, an in diuitiis & honore. 3
Vtrum debuerit viuere secundum legem. 4

De tentatione Christi. Quæstio 41.

Vtrum conueniens fuerit Christum tentari. 1
De loco tentationis. 2
De tempore tentationis. 3
De modo & ordine tentationis. 4

De doctrina Christi. Quæstio 42.

Vtrum Christus debuerit prædicare solum Iudæis, vel etiam Gentilibus. 1
Vtrum in sua prædicatione debuerit turbationem Iudæorum vitare. 2
Vtrum debuerit prædicare publicè vel occultè. 3
Vtrum debuerit docere solo verbo vel scripto. 4

De miraculis à Christo factis in generali.

Quæstio 43.

Vtrum Christus debuerit miracula facere. 1
Vtrum fecerit ea virtute diuina. 2
Quo tempore inceperit miracula facere. 3
Vtrum per miracula fuerit sufficienter ostensa eius diuinitas. 4

De miraculis Christi in speciali.

Quæstio 44.

De miraculis quæ Christus fecit circa spirituales substantias vtrum fuerint conuenientia. 1
De miraculis quæ Christus fecit circa cœlestia corpora. 2
De miraculis quæ Christus fecit circa homines. 3
De miraculis quæ Christus fecit circa irrationales creaturas. 4

De transfiguratione Christi.

Quæstio 45.

Vtrum conueniens fuerit Christum transfigurari. 1
Vtrum claritas transfigurationis fuerit claritas gloriosa. 2
Vtrum conuenienter adducti fuerint testes huiusmodi transfigurationis. 3
De testimonio paternæ vocis. 4

De passione Christi. Quæstio 46.

Vtrum conueniens fuerit Christum pati pro liberatione hominum. 1
Vtrum fuerit alius modus possibilis liberationis humanæ. 2
Vtrum iste modus fuerit conuenientior. 3
Vtrum fuerit conueniens quod in cruce pateretur. 4
Vtrum sustinuerit omnes passiones. 5
Vtrum dolor quem in passione sustinuit, fuerit maximus. 6
Vtrum tota anima eius pateretur. 7
Vtrum passio eius impediuerit gladium fruitionis. 8
De tempore passionis. 9
De loco passionis. 10
Vtrum fuerit conueniens Christum simul cum latronibus crucifigi. 11
Vtrum possio Christi sit eius diuinitati attribuenda. 12

De causa efficiente passionis Christi.

Quæstio 47.

Vtrum Christus fuerit ab alio occisus vel à seipso. 1
Ex quo motuo seipsum tradiderit ad patiendum. 2
Vtrum pater tradiderit eum ad patiendum. 3
Vtrum fuerit conueniens quod per manus Gentium pateretur vel potius à Iudæis. 4
Vtrum occisores eius eum cognouerint. 5
De peccato eorum qui Christum occiderunt. 6

De modo efficiendi passionem Christi.

Quæstio 48.

Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum

Universidad de Deusto
Biblioteca

meriti. 1
Vtrum per modum satisfactionis. 2
Vtrum per modum sacrificij. 3
Vtrum per modum redemptionis. 4
Vtrum esse redemptorem sit proprium Christi. 5
Vtrum causauerit effectum nostræ salutis per modum efficientiæ. 6

De effectibus passionis Christi. Quæstio 49.
Vtrum per passionem Christi simus liberati à peccato. 1
Vtrum per eam simus liberati à potestate diaboli. 2
Vtrum per eam simus liberati à reatu pœnæ. 3
Vtrum per eam simus Deo reconciliati. 4
Vtrum per eam sit nobis aperta ianua cœli. 5
Vtrum per eam fuerit Christus adeptus exaltationem. 6

De morte Christi. Quæstio 50.
Vtrum conueniens fuerit Christum mori. 1
Vtrum per mortem fuerit separata vnio diuinitatis & carnis. 2
Vtrum fuerit separata vnio diuinitatis & animæ. 3
Vtrum Christus in triduo mortis fuerit homo. 4
Vtrum corpus eius fuerit idem numero mortuum & viuum. 5
Vtrum mors eius fuerit aliquid operata ad nostram salutem. 6

De sepultura Christi. Quæstio 51.
Vtrum fuerit conueniens Christum sepeliri. 1
De modo sepulturæ eius. 2
Vtrum corpus eius fuerit in sepulchro resolutum. 3
De tempore quo iacuit in sepulchro. 4

De descensu Christi ad inferos. Quæstio 52.
Vtrum conueniens fuerit Christum ad inferos descendere. 1
In quem infernum descenderit. 2
Vtrum totus fuerit in inferno. 3
Vtrum aliquam moram ibi traxerit. 4
Vtrum sanctos patres ab inferno liberauerit. 5
Vtrum de inferno liberauerit damnatos. 6
Vtrum liberauerit pueros in peccato originali defunctos. 7
Vtrum liberauerit homines de purgatorio. 8

De resurrectione Christi. Quæstio 53.
Vtrum necesse fuerit Christum resurgere. 1
Vtrum necesse fuerit ipsum tertia die resurgere. 2
Vtrum ipse primus resurrexit. 3
Vtrum ipse fuerit causa nostræ resurrectionis. 4

De qualitate Christi resurgentis. Quæstio 54.
Vtrum post resurrectionem Christus habuerit verum corpus. 1
Vtrum corpus eius fuerit gloriosum. 2
Vtrum resurrexerit cum corporis integritate. 3
Vtrum corpus eius resurrexerit cum cicatricibus. 4

De manifestatione resurrectionis. Quæstio 55.
Vtrum resurrectio Christi omnibus hominibus manifestari debuerit, an solùm quibusdam specialibus personis. 1
Vtrum fuerit conueniens quod eis videntibus resurgeret. 2
Vtrum post resurrectionem debuerit cum suis discipulis conuersari. 3
Vtrum fuerit conueniens quod discipulis suis in aliena effigie appareret. 4
Vtrum resurrectionem suam argumentis probare debuerit. 5
De sufficientia illorum argumentorum. 6

De causalitate resurrectionis Christi. Quæstio 56.
Vtrum resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis corporum. 1
Vtrum sit causa nostræ iustificationis animarum. 2

De ascensione Christi. Quæstio 57.
Vtrum fuerit conueniens Christum ascendere. 1
Secundum quam naturam conueniat sibi ascensio. 2
Vtrum propria virtute ascenderit. 3
Vtrum ascenderit super omnes cœlos corporeos. 4
Vtrum ascenderit super omnes spirituales creaturas. 5
De effectu ascensionis Christi: vtrum sit causa nostræ salutis. 6

De sessione Christi ad dexteram patris. Quæstio 58.
Vtrum sedeat ad dexteram patris. 1
Vtrum conueniat ei secundum diuinam naturam. 2
Vtrum conueniat sibi secundum humanam. 3
Vtrum hoc sit proprium Christi. 4

De iudiciaria potestate Christi. Quæstio 59.
Vtrum iudiciaria potestas sit attribuenda Christo. 1
Vtrum conueniat sibi secundum quod homo. 2
Vtrum eam ex meritis sit adeptus. 3
Vtrum eius potestas iudiciaria sit vniuersalis respectu omnium hominum. 4
Vtrum præter iudicium quo agit etiam hoc tempore, sit expectandum aliud iudicium vniuersale per ipsum futurum. 5
Vtrum eius iudiciaria potestas etiam ad angelos se extendat. 6

De sacramentis, quid sit sacramentum. Quæstio 60.
Vtrum sacramentum sit in genere signi. 1
Vtrum omne signum rei sacræ sit sacramentum. 2
Vtrum sacramentum sit signum vnius res tantùm vel plurium. 3
Vtrum sacramentum sit signum quod est res sensibilis. 4
Vtrum ad sacramentũ requiratur determinata res sensibilis. 5
Vtrum ad sacramentum requiratur significatio quæ est per verba. 6
Vtrum requirantur determinata verba. 7
Vtrum illius verbis possit aliquid addi vel subtrahi. 8

De necessitate sacramentorum. Quæstio 61.
Vtrum sacramenta fuerint necessaria ad salutem humanam. 1
Vtrum fuerint necessaria in statu ante peccatum. 2
Vtrum fuerint necessaria in statu post peccatũ ante Christum. 3
Vtrum fuerint necessaria post Christi aduentum. 4

De effectu principali sacramentorum qui est gratia. Quæstio 62.
Vtrum sacramenta legis sint causa gratiæ. 1
Vtrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum. 2
Vtrum sacramenta contineant gratiam. 3
Vtrum sit in eis aliqua virtus ad causandam gratiam. 4
Vtrum talis virtus in sacramentis deriuetur à passione Christi. 5
Vtrum sacramenta veteris legis gratiam causarent. 6

De effectu sacramentorum qui est character. Quæstio 63.
Vtrum ex sacramentis causetur character aliquis in anima. 1
Quid sit ille character. 2
Cuius sit character. 3
In quo sit sicut in subiecto. 4
Vtrum sit indelebilis. 5
Vtrum omnia sacramenta imprimant characterem. 6

De causa sacramentorum. Quæstio 64.
Vtrum solus Deus interius operetur in sacramentis. 1
Vtrum institutio sacramentorum sit solùm à Deo. 2
De potestate quam Christus habuit in sacramentis. 3
Vtrum illam potestatem potuerit aliis communicare. 4
Vtrum potestas ministerij in sacramentis conueniat malis. 5
Vtrum mali peccent dispensando sacramenta. 6
Vtrum angeli possint esse ministri sacramentorum. 7
Vtrum requiratur ibi recta intentio. 8
Vtrum requiratur ibi recta fides: ita quòd infidelis non possit dare sacramentum. 9
Vtrum requiratur intentio. 10

De numero & modo sacramentorum, Quæstio 65
Vtrum sint septem sacramenta. 1
De ordine eorum adinuicem. 2
De comparatione eorum. 3
Vtrum omnia sacramenta sint de necessitate salutis. 4

De sacramento baptismi quantùm ad ea quę ad ipsum pertinent. Quæstio 66.
Quid sit baptismus: vtrum, scilicet sit abolutio. 1
De institutione huius sacramenti. 2
Vtrum aqua sit propria materia huius sacramenti. 3
Vtrum requiratur aqua simplex. 4
Vtrum hæc sit conueniens forma huius sacramenti, Ego te baptizo in nomine patris, & filij, & spiritussancti. 5
Vtrum aliquis possit baptizari sub hac forma: Ego te baptizo in nomine Christi. 6
Vtrum immersio sit de necessitate baptismi. 7
Vtrum requiratur trina immersio. 8
Vtrum baptismus possit reiterari. 9
De ritu baptismi. 10
De distinctione baptismatum. 11
De comparatione baptismatum. 12

De ministris baptismatis. Quæstio 67.
Vtrum ad diaconum pertineat baptizare. 1
Vtrum hoc pertineat ad presbyterum vel solum ad Episcopum. 2
Vtrum laicus possit sacramentum baptismi conferre. 3
Vtrum hoc possit facere mulier. 4
Vtrum non baptizatus possit baptizare. 5

Vtrum

Vtrum plures possint simul baptizare vnum & eundem. 6
Vtrum necesse sit esse aliquem qui baptizatũ de sacro fonte recipiat. 7
Vtrum recipiens aliquem de sacro fonte obligetur ad eius institutionem. 8

De susciplentibus baptismum. Quæstio 68.
Vtrum omnes teneantur ad suscipiendum baptismã. 1
Vtrum aliquis possit saluari sine baptismo. 2
Vtrum baptismus sit differendus. 3
Vtrum peccatores sint baptizandi. 4
Vtrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria. 5
Vtrum requiratur confessio peccatorum. 6
Vtrum requiratur intentio ex parte baptizati. 7
Vtrum requiratur fides. 8
Vtrum pueri sint baptizandi. 9
Vtrum pueri Iudæorum sint baptizandi inuitis parentibus. 10
Vtrum aliqui sint baptizandi in maternis vteris existentes. 11
Vtrum furiosi, & amentes sint baptizandi. 12

De effectibus baptismi. Quæstio 69.
Vtrum per baptismum auferantur omnia peccata. 1
Vtrum per baptismum liberetur homo ab omni pœna. 2
Vtrum baptismus auferat omnes pœnalitates huius vitæ. 3
Vtrum per baptismum conferantur homini gratiæ & virtutes. 4
De effectibus virtutum qui per baptismum conferuntur. 5
Vtrum etiam paruuli per baptisma gratias, & virtutes accipiant. 6
Vtrum per baptismum aperiatur baptizatis ianua regni cœlestis. 7
Vtrum baptismus æqualem effectum habeat in hominibus baptizatis. 8
Vtrum fictio impediat effectum baptismi. 9
Vtrum recedente fictione baptismus obtineat effectum suum. 10

De circuncisione quæ præcessit baptismum. Quæstio 70.
Vtrum circũcisio fuerit præparatoria, & figuratiua baptismi. 1
Vtrum fuerit conuenienter instituta. 2
Vtrum ritus circuncisionis fuerit conueniens. 3
Vtrum circuncisio conferret gratiam. 4

De præparatoriis quæ concurrunt simul cum baptismo. Quæstio 71.
Vtrum cathechismus debeat præcedere baptismum. 1
Vtrum baptismum debeat præcedere exorcismus. 2
Vtrum ea quæ aguntur in cathechismo, & exorcismo aliquid efficiant vel solum significent. 3
Vtrum baptizandi debeãt cathechizari vel exorcizari per sacerdotes. 4

De sacramento confirmationis. Quæstio 72.
Vtrum confirmatio sit sacramentum. 1
De materia huius sacramenti. 2
Vtrum sit de necessitate sacramenti quòd chrisma fuerit per Episcopum consecratum. 3
De forma ipsius. 4
Vtrum imprimat characterem. 5
Vtrum character confirmationis characterem baptismalem præsupponat. 6
Vtrum conferat gratiam. 7
Cui competat recipere hoc sacramentum. 8
In qua parte recipiatur. 9
Vtrum requiratur aliquis qui teneat confirmandum. 10
Vtrum hoc sacramentum per solos Episcopos detur. 11
De ritu eius. 12

De sacramento eucharistiæ. Quæstio 73.
Vtrum eucharistia sit sacramentum. 1
Vtrum sit vnum vel plura 2
Vtrum sit de necessitate salutis. 3
De nominibus eius. 4
De institutione ipsius. 5
De figuris eius. 6

De materia eucharistiæ secundum speciem. Quæstio 74.
Vtrum panis & vinum sint materia huius sacramenti. 1
Vtrum ad materiam huius sacramenti requiratur determinata quantitas. 2
Vtrum materia huius sacramenti sit panis triticeus. 3
Vtrum sit panis azymus vel fermentatus. 4
Vtrum materia huius sacramenti sit vinum de vite. 5
Vtrum sit admiscenda aqua. 6
Vtrum aqua sit de necessitate huius sacramenti. 7
De quantitate aquæ quæ apponitur. 8

De conuersione panis & vini in corpus, & sanguinem Christi. Quæstio 75.
Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem. 1
Vtrum in hoc sacramento remaneat substantia panis & vini post consecrationem. 2
Vtrum substantia panis post consecrationem huius sacramẽti annihiletur, aut in pristinam materiã resoluatur. 3
Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi. 4
Vtrum in hoc sacramento remaneant accidentia panis & vini. 5
Vtrum remaneat forma substantialis panis. 6
Vtrum ista conuersio fiat in instanti. 7
Vtrum hæc sit vera, ex pane fit corpus Christi. 8

De modo quo corpus Christi existit in hoc sacramento. Quæstio 76.
Vtrum totus Christus sit sub hoc sacramento. 1
Vtrum totus Christus sit sub vtraque specie sacramenti. 2
Vtrum totus Christus sit sub vtraque parte specierum. 3
Vtrum dimensiones corporis Christi totæ sint sub hoc sacramento. 4
Vtrum corpus Christi sit sub hoc sacramento localiter. 5
Vtrum corpus Christi moueatur ad motum hostiæ vel calicis post consecrationem. 6
Vtrum corpus Christi sub hoc sacramento possit ab oculo aliquo videri. 7
Vtrum verum corpus Christi remaneat in hoc sacramento cùm miraculosè apparet sub specie pueri vel carnis. 8

De accidentibus remanentibus in hoc sacramento. Quæstio 77.
Vtrum accidentia sint sine subiecto. 1
Vtrum quantitas dimensiua sit obiectum accidẽtium aliorum. 2
Vtrum huiusmodi accidentia possint immutare aliquod corpus extrinsecum. 3
Vtrum possint corrumpi. 4
Vtrum possit ex eis aliquid generari. 5
Vtrum possint nutrire. 6
Vtrum in fractione panis species sacramẽtalis frangatur. 7
Vtrum vino consecrato possit liquidum admisceri. 8

De forma huius sacramenti. Quæstio 78.
Vtrum hæc sit conueniens forma huius sacramẽti, hoc est corpus &c. 1
Vtrum forma consecrationis panis sit conueniens, hoc est corpus &c. 2
Vtrum sit conueniens forma consecrationis sanguinis, hic est calix &c. 3
Vtrum in verbis dictarum formarum sit aliqua vis creata effectiua consecrationis. 4
Vtrum locutiones in prædictis formis sint veræ. 5
De comparatione vnius formæ ad aliam. 6

De effectibus huius sacramenti. Quæstio 79.
Vtrum hoc sacramentum conferat gratiam. 1
Vtrum effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ. 2
Vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis. 3
Vtrum per hoc sacramentum remittatur peccatum veniale. 4
Vtrum per hoc sacramentum remittatur tota pœna peccati. 5
Vtrum hoc sacramentum præseruet hominem à peccatis futuris. 6
Vtrum hoc sacramentum prosit magis aliis quàm sumentibus. 7
Vtrum per peccatum veniale impediatur effectus huius sacramen-

tum

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacramenti. 8
De vsu siue sumptione huius sacramenti in commun. Quæstio 80.
Vtrum sint duo modi manducandi hoc sacramentum, scilicet sacramentaliter & spiritualiter. 1
Vtrum soli homini conueniat mãducare spiritualiter hoc sacramentum. 2
Vtrũ solius hominis iusti sit manducare sacramentaliter. 3
Vtrum peccator manducans sacramentaliter peccet. 4
Vtrum hoc sit grauissimum omnium peccatorum 5
Vtrum peccator accedens ad hoc sacramentum sit repellendus. 6
Vtrum nocturna pollutio impediat hominem à sumptione huius sacramenti. 7
Vtrum sit solum à ieiunis sumendum. 8
Vtrum sit recipiendum à non habentibus vsum rationis. 9
Vtrum sit quotidiè sumendum. 10
Vtrum liceat omninò abstinere. 11
Vtrum liceat conficere corpus sine sanguine. 12
De vsu quo Christus vsus est isto sacramento. Quæstio 81.
Vtrum ipse Christus sumpserit corpus suum & sanguinẽ. 1
Vtrum dederit ea Iudæ. 2
Vtrum dederit & assumpserit corpus passibile vel impassibile. 3
Quomodò se habuisset Christus sub hoc sacramento: si fuisset in tridno mortis reseruatum aut consecratum. 4
De ministris huius sacramenti. Quæstio 82.
Vtrum conseruare hoc sacramentum sit proprium sacerdotis. 1
Vtrum plures sacerdotes simul possint eandem hostiam consecrare. 2
Vtrum dispensatio huius sacramenti pertineat ad solum sacerdotem. 3
Vtrum liceat sacerdoti consecranti à communione abstinere. 4
Vtrum sacerdos peccator possit conficere hoc sacramentum. 5
Vtrum missa mali sacerdotis minus valeat quàm boni. 6
Vtrum hæretici & schismatici vel excommunicati possint conficere hoc sacramentum. 7
Vtrum degradati. 8
Vtrum peccent à talibus communionem recipientes. 9
Vtrum liceat sacerdoti omnino à celebratione cessare. 10
De ritu huius sacramenti. Quæstio 83.
Vtrum in celebratione huius mysterij Christus immoletur. 1
De tempore celebrationis. 2
De loco & aliis quæ pertinent ad apparatum huius celebrationis. 3
De his quæ in celebratione huius mysterij dicuntur. 4
De his quæ circa celebrationem huius mysterij fiunt. 5
De defectibus qui circa celebrationẽ huius mysterij committuntur. 6
De sacramento pœnitentiæ. Quæstio 84.
Vtrum pœnitentia sit sacramentum. 1
De materia huius sacramenti 2
De forma ipsius. 3
Vtrum impositio manus requiratur ad hoc sacramentum 4
Vtrum hoc sacramentum sit de necessitate salutis. 5
De ordine eius ad alia sacramenta. 6
De institutione eius. 7
De continuatione eius. 8
Vtrum possit iterari. 9
De pœnitentia secundum quod est virtus. Quæstio 85.
Vtrum pœnitentia sit virtus. 1
Vtrum sit virtus specialis. 2
Sub qua specie virtutis contineatur. 3
De subiecto eius. 4
De causa eius. 5
De ordine eius ad alias virtutes. 6
De effectu pœnitentiæ. Quæstio 86.
Vtrum omnia peccata mortalia per pœnitentiam auferantur. 1
Vtrum possint sine pœnitentia tolli. 2
Vtrum possit vnum remitti sine alio. 3
Vtrum pœnitentia auferat culpam remanente reatu. 4
Vtrum remaneant reliquiæ peccatorum. 5
Vtrum auferre peccatum sit effectus pœnitentiæ inquantum est virtus, vel in quantum est sacramentum. 6
De remissione venalium peccatorum. Quæstio 87.
Vtrum sine pœnitentia peccatum veniale possit remitti. 1
Vtrum possit dimitti sine gratiæ infusione. 2
Vtrum peccata venialia remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & tunsionem pectoris, & orationem dominicam, & alia huiusmodi. 3
Vtrum peccatum veniale possit remitti sine mortali. 4
De reditu peccatorum per pœnitentiam dimissorum. Quæstio 88.
Vtrum peccata per pœnitentiam dimissa redeant simpliciter per sequens peccatum. 1
Vtrum aliquo modo per ingratitudinem redeant specialius secundum quædam peccata. 2
Vtrum redeant in æquali reatu. 3
Vtrum illa ingratitudo per quam redeunt sit speciale peccatum. 4
De recuperatione virtutum per pœnitentiam. Quæstio 89.
Vtrum per pœnitentiam restituantur virtutes. 1
Vtrum restituantur in æquali quantitate. 2
Vtrum restituatur pœnitenti æqualis dignitas. 3
Vtrum opera virtutum per peccatum sequens mortificentur. 4
Vtrum opera mortificata per peccatum per pœnitentiam reuiuiscant. 5
Vtrum opera mortua, id est, sine charitate facta per pœnitentiam viuificentur. 6
De partibus pœnitentiæ in generali. Quæstio 90.
Vtrum pœnitentia habeat partes. 1
De numero partium eius. 2
Quales partes sint. 3
De diuisione eius in partes subiectiuas. 4

Indicis Quæstionum & Articulorum Tertiæ Partis finis.

QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM QVI DISCVTIVNTVR IN D. THOMÆ ADDITIONIBVS AD TERTIAM EIVS PARTEM, INDEX.

De partibus pœnitentiæ in speciali, & primò de contritione.

Quæstio prima.

Articuli.

Vtrum contritio sit dolor pro peccatis assumptus. 1
Vtrum contritio sit actus virtutis. 2
Vtrum attritio possit fieri contritio. 3
De obiecto contritionis. Quæstio 2.
Vtrum homo debeat conteri de pœnis, & non solùm de culpa. 1
Vtrum contritio esse debeat de originali. 2
Vtrum de omni actuali peccato debeamus conteri. 3
Vtrum de peccatis futuris quis debeat conteri. 4
Vtrum homo debeat conteri de peccato alieno. 5
Vtrum de singulis mortalibus requiratur contritio. 6
De quantitate contritionis. Quæstio 3.
Vtrum cõtritio sit maior dolor qui esse possit in natura. 1
Vtrum possit esse nimis magnus contritionis dolor. 2
Vtrum debeat esse maior dolor de vno peccato, quàm de alio. 3
De tempore contritionis. Quæstio 4.
Vtrum tota hæc vita sit contritionis tempus. 1
Vtrum expediat continuè de peccato dolere. 2
Vtrum etiam post hanc vitam animæ de peccatis conterantur. 3
De effectu contritionis. Quæstio 5.
Verum remissio peccati sit contritionis effectus. 1
Vtrum contritio possit totaliter tollere reatum pœnæ. 2
Vtrum parua cõtritio sit sufficiens ad delectionem maiorum peccatorum. 3
De confessione, & eius necessitate. Quæstio 6.
Vtrum confessio sit necessaria ad salutem. 1
Vtrum confessio sit de iure naturali. 2
Vtrum omnes ad confessionem teneantur. 3
Vtrum aliquis possit confiteri peccatũ quod non habet. 4
Vtrum statim teneantur confiteri. 5
Vtrum possit cum aliquo dispesari, quòd nõ confiteatur. 6
De confessionis quidditate. Quæstio 7.
Vtrum Augustinus conueniẽter definiat confessionem. 1
Vtrum confessio sit actus virtutis. 2
Vtrum confessio sit actus pœnitentiæ virtutis. 3
De ministro confessionis. Quæstio 8.
Vtrum sit necessarium confiteri sacerdoti. 1
Vtrum in alio casu liceat alij quàm sacerdoti confiteri. 2
Vtrum extra casum necessitatis possit aliquis non sacerdos confessionem venalium audire. 3
Vtrum sit necessarium quòd homo confiteatur proprio sacerdoti. 4
Vtrum aliquis possit alteri, quàm proprio sacerdoti confiteri, ex priuilegio vel mandato superioris. 5
Vtrum pœnitens possit in fine vitæ à quolibet sacerdote absolui. 6
Vtrum pœna taxetur secundum quantitatem culpæ. 7
De qualitate confessionis. Quæstio 9.
Vtrum confessio possit esse informis. 1
Vtrum oporteat confessionem esse integram. 2
Vtrum quis possit per alium vel per scriptum confiteri. 3
Vtrũ conditiones assignatæ requirantur ad confessionẽ. 4
De effectu confessionis. Quæstio 10.
Vtrum confessio liberet à morte peccati. 1
Vtrum confessio liberet aliquo modo à pœna. 2
Vtrum confessio aperiat Paradisum. 3
Vtrum confessio spem tribuat salutis. 4
Vtrum confessio generalis sufficiat ad delenda mortalia oblita. 5
De sigillo confessionis. Quæstio 11.
Vtrum in quolibet casu sacerdos teneatur celare peccata, quæ sub sigillo confessionis nouit. 1
Vtrum sigillum confessionis se extendat ad alia quàm ad ea quæ sunt de confessione. 2
Vtrum solus sacerdos habeat sigillum confessionis. 3
Vtrum de licentia confitentis possit sacerdos dicere quæ habet in confessione. 4
Vtrum ille qui scit aliquid per confessionem, & per alium modum etiam possit reuelare illud. 5
De satisfactione, & eius quidditate. Quæstio 12.
Vtrum satisfactio sit virtus, vel actus virtutis. 1
Vtrum satisfactio sit actus iustitiæ. 2
Vtrum definitio satisfactionis in litera conueniẽter ponatur. 3
De satisfactionis possibilitate. Quæstio 13.
Vtrum homo possit Deo satisfacere. 1
Vtrum vnus pro alio possit pœnam satisfactoriã explere. 2
De qualitate satisfactionis. Quæstio 14.
Vtrum homo possit de vno peccato satisfacere sine alio. 1
Vtrum quis extra charitatem existens possit satisfacere de peccatis antè contritis. 2
Vtrum valere possit satisfactio præcedens, postquàm charitatem habuerit. 3
Vtrum bona facta extrà charitatem sint in aliquo meritoria. 4
Vtrum opera prædicta valeant ad mitigationem pœnarum infernalium. 5
De his per quæ fit satisfactio. Quæstio 15.
Vtrum oporteat fieri satisfactionem per opera pœnalia. 1
Vtrum flagella præsentis vitæ sint satisfactoria. 2
Vtrum conueniẽter enumerentur opera satisfactoria. 3
De suscipientibus hoc sacramentum. Quæstio 16.
Vtrum pœnitentia possit esse in innocentibus. 1
Vtrum sancti homines qui sunt in gloria habeant pœnitentiam. 2
Vtrum Angelus sit susceptiuus pœnitentiæ. 3
De potestate clauium. Quæstio 17.
Vtrum claues in ecclesia esse debeant. 1
Vtrum clauis sit potestas ligandi. 2
Vtrum sint duæ claues vel vna tantùm. 3

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De effectu clauium.
Quæstio 18
Vtrum potestas clauium se extendat ad remissionem culpæ. 1
Vtrum sacerdos possit remittere peccatum quo ad pœnam. 2
Vtrum sacerdos per potestatem clauium possit ligare 3
Vtrum sacerdos secundum proprium arbitrium possit ligare, & soluere. 4
De ministris clauium.
Quæstio 19.
Vtrum sacerdos legalis claues habuerit. 1
Vtrum Christus clauem habuerit. 2
Vtrum soli sacerdotes habeant claues 3
Vtrum etiam sancti homines non sacerdotes claues habeant. 4
Vtrum mali sacerdotes vsum clauium habeant. 5
Vtrum hæretici, schismatici, & excommunicati vsum clauium habeant. 6
De his in quos vsus clauium exerceri potest.
Quæstio 20.
Vtrum sacerdos possit vti claue, quam habet in quemlibet hominem. 1
Vtrum sacerdos possit semper suum subditum absoluere. 2
Vtrum aliquis vti posset clauibus in suum superiorem. 3
De excommunicatione. Quæstio 21.
Vtrum incompetens sit hæc definitio excommunicationis. 1
Vtrum ecclesia debeat aliquem excommunicare. 2
Vtrum aliquis pro temporali damno debeat excommunicari. 3
Vtrum excõmunicatio iniustè lata habeat aliquem effectum. 4
De his qui possunt excommunicare.
Quæstio 22.
Vtrum quilibet Sacerdos possit excommunicare. 1
Vtrum non Sacerdotes excommunicare possint. 2
Vtrum excommunicatus vel suspensus possit alium excommunicare. 3
Vtrum aliquis possit seipsum vel æqualem, vel superiorem excommunicare. 4
An in aliquam vniuersitatem sententia excommunicationis ferri possit. 5
Vtrum ille qui semel est excommunicatus excommunicari possit vlterius. 6
De participatione cum excommunicatis.
Quæstio 23.
Vtrum excommunicato liceat communicare in pure corporalibus. 1
Vtrum participans excommunicato sit excommunicatus. 2
Vtrum participare cum excommunicato in casibus non concessis semper sit peccatum mortale. 3
De absolutione ab excommunicatione.
Quæstio 24.
Vtrum quilibet Sacerdos possit subditum suum ab excommunicatione absoluere. 1
Vtrum aliquis possit absolui inuitus. 2
Vtrum quis possit absolui ab vna excommunicatione nisi absoluatur ab omnibus. 3
De indulgentia secundum se.
Quæstio 25.
Vtrum per indulgentiam possit aliquid remitti de pœna satisfactoria. 1
Vtrum indulgentiæ tantum valeant, quantum pronuntiantur. 2
Vtrum pro temporali subsidio fieri debeat indulgentia. 3
De his qui possunt indulgentias facere.
Quæstio 26.
Vtrum Sacerdos parochialis possit indulgentias facere. 1
Vtrum Diaconus possit indulgentias facere. 2
Vtrum Episcopus possit indulgentias facere. 3
Vtrum ille qui est in peccato, possit indulgentias facere. 4
De his quibus valent indulgentiæ.
Quæstio 27.
Vtrum indulgentiæ valeant existentibus in peccato mortali. 1
Vtrum indulgentiæ valeant Religiosis. 2
Vtrum ei, qui non facit id, pro quo indulgentia datur, possit quandoque indulgentia dari. 3
Vtrum indulgentia valeat ei qui facit. 4
De solenni ritu pœnitentiæ.
Quæstio 28.
Vtrum aliqua pœnitentia debeat publicari vel solennizari. 1
Vtrum solennis pœnitentia iterari possit. 2
Vtrum pœnitentia solennis sit imponenda mulieribus. 3
De sacramento extremæ vnctionis.
Quæstio 29.
Vtrum extrema vnctio sit sacramentum. 1
Vtrum extrema vnctio sit vnum sacramentum. 2
Vtrum hoc sacramentum fuerit à Christo institutum. 3
Vtrum oleum oliuæ sit conueniens materia huius sacramẽti. 4
Vtrum oporteat oleum esse consecratum. 5
Vtrum oporteat materiam huius sacramenti esse consecratam per Episcopum. 6
Vtrum hoc sacramentum habeat aliquam formam. 7
Vtrum forma huius sacramenti debeat proferri per orationem indicatiuam & non deprecatiuam. 8
Vtrum producta oratio sit competens forma huius sacramẽti 9
De effectu huius sacramenti.
Quæstio 30.
Vtrum extrema vnctio valeat ad remissionem omnium peccatorum. 1
Vtrum sanitas corporalis sit effectus huius sacramenti. 2
Vtrum hoc sacramentum imprimat characterem. 3
De ministro huius sacramenti.
Quæstio 31.
Vtrum laicus possit hoc sacramentum conferre. 1
Vtrum Diaconi possint hoc sacramentum confertre. 2
Vtrum solus Episcopus possit hoc sacramentum conferre. 3
Quibus hoc sacramentum conferri debet, & in qua parte.
Quæstio 32.
Vtrum hoc sacramentum sanis conferri possit. 1
Vtrum hoc sacramentum debeat dari in qualibet infirmitate. 2
Vtrum hoc sacramentum dari debeat furiosis. 3
Vtrum hoc sacramentum dari debeat pueris. 4
Vtrum in hoc sacramento totum corpus debeat vngi. 5
Vtrum conuenienter determinentur istæ partes vngendæ. 6
Vtrum mutilati debeant iungi illis vnctionibus. 7
De iteratione huius sacramenti.
Quæstio 33.
Vtrum hoc sacramentum debeat iterari. 1
Vtrum in eadem infirmitate debeat iterari. 2
De sacramento ordinis quo ad eius essentiam, & eius partes.
Quæstio 34.
Vtrum ordo in ecclesia esse debeat. 1
Vtrum conuenienter ordo definiatur. 2
Vtrum ordo sit sacramentum. 3
Vtrum forma huius sacramenti conuenienter exprimatur. 4
Vtrum hoc sacramentum habeat materiam. 5
De effectu huius sacramenti.
Quæstio 35.
Vtrum in sacramento ordinis conferatur gratia gratum faciens. 1
Vtrum in sacramento ordinis character imprimatur quantum ad omnes ordines. 2
Vtrum character ordinis præsupponat characterem baptismalem. 3
Vtrum character ordinis præsupponat characterem confirmationis. 4
Vtrum character vnius ordinis de necessitate præsupponat characterem alterius ordinis. 5
De qualitate suscipientium.
Quæstio 36.
Vtrum in suscipientibus ordinem requiratur bonitas vitæ. 1
Vtrum requiratur scientia totius sacræ scripturæ. 2
Vtrum pro merito vitæ aliquis gradus ordinis consequatur. 3
Vtrum promouens ad ordines indignos peccet. 4
Vtrum quis in peccato existens possit sine peccato ordine suscepto vti. 5
De distinctione ordinum. Quæstio 37.
Vtrum debeant plures ordines distingui. 1
Vtrum sint septem ordines. 2
Vtrum ordines debeant distingui per sacros & non sacros. 3
Vtrum actus ordinum conuenienter assignetur. 4
Vtrum sacerdoti character imprimatur in ipsa calicis porrectione. 5
De conferentibus hoc sacramentum.
Quæstio 38.

Vtrum tantum episcopus ordinis sacramentum conferat. 1
Vtrum hæretici, & ab ecclesia præcisi possint ordines cõferre. 2
De impedimentis huius sacramenti.
Quæstio 39.
Vtrum sexus fœmineus ordinis susceptionem impediat. 1
Vtrum pueri carentes vsu rationis ordines possint suscipere. 2
Vtrum seruitus impediat aliquem à susceptione ordinis. 3
Vtrum propter homicidium aliquis debeat ab ordinibus prohiberi. 4
Vtrum illegitimè nati debeant ab ordinibus suscipiendis impediri. 5
Vtrum propter defectum membrorum debeat aliquis impediri. 6
De his quæ annexa sunt sacramento ordinis.
Quæstio 40.
Vtrum ordinati debeant tonsuram deferre. 1
Vtrum corona sit ordo. 2
Vtrum per receptionẽ coronæ renuntietur tẽporalibus bonis. 3
Vtrum supra Sacerdotalem ordinem debeat esse potestas Episcopalis. 4
Vtrum Episcopatus sit ordo. 5
Vtrum super Episcopos possit esse aliquis superior in Ecclesia. 6
Vtrum vestes ministrorum conuenienter sint institutæ. 7
De sacramento matrimonij quod est in officium naturæ.
Quæstio 41.
Vtrum matrimonium sit de iure naturali. 1
Vtrum matrimonium cadat sub præcepto. 2
Vtrum actus matrimonij sit licitus. 3
Vtrum actus matrimonij sit meritorius. 4
De matrimonio inquantum est sacramentum.
Quæstio 42.
Vtrum matrimonium sit sacramentum. 1
Vtrum matrimonium debuerit institui ante peccatum. 2
Vtrum matrimonium conferat gratiam. 3
Vtrum carnalis commixtio sit de integritate matrimonij. 4
De matrimonio quantum ad sponsalia. Quæstio 43.
Vtrum sponsalia sint futurarum nuptiarum promissio. 1
Vtrum tempus septennij sit legitimè assignatum sponsalibus contrahendis. 2
Vtrum sponsalia dirimi possint altero ad religionem intrante. 3
De matrimonij definitione.
Quæstio 44.
Vtrum matrimonium sit in genere coniunctionis. 1
Vtrum matrimonium congruè nominetur. 2
Vtrum matrimonium conuenienter definiatur. 3
De consensu matrimonij.
Quæstio 45.
Vtrum consensus sit causa efficiens matrimonij. 1
Vtrum oporteat consensum per verba de præsenti exprimi. 2
Vtrum consensus expressus per verba de futuro faciat matrimonium. 3
Vtrum consensus expressio per verba, si desit interior consensus faciat matrimonium. 4
Vtrum consensus in occulto per verba de præsenti faciat matrimonium. 5
De consensu cui aduenit iuramentum vel copula carnalis.
Quæstio 46.
Vtrum iuramentum adiunctum consensui per verba de futuro expresse faciat matrimonium. 1
Vtrum carnalis copula post verba de futuro consensum exprimentia faciat matrimonium. 2
De consensu coacto.
Quæstio 47.
Vtrum aliquis consensus possit esse coactus. 1
Vtrum aliqua coactio cadat in constantem virum. 2
Vtrum consensus coactus tollat matrimonium. 3
Vtrum consensus coactus ex parte cogentis faciat matrimonium. 4
Vtrum per consensum conditionatum fiat matrimonium. 5
Vtrum aliquis præcepto patris possit compelli ad matrimonium contrahendum. 6
De obiecto consensus.
Quæstio 48.
Vtrum consensus qui facit matrimonium sit consensus in carnalem copulam. 1
Vtrum matrimoniũ possit esse ex consensu alicuius in aliquam propter causam inhonestam. 2
De bonis matrimonij.
Quæstio 49.
Vtrum haberi debeant aliqua bona ad excusandum matrimonium. 1
Vtrum bona matrimonij sufficienter assignentur. 2
Vtrum sacramentum sit principalius inter bona matrimonij. 3
Vtrum actus matrimonij excusetur per bona prædicta. 4
Vtrum actus matrimonialis excusari possit sine bonis matrimonij. 5
Vtrum cognoscens vxorem non intendens aliquod bonum matrimonij, sed solam delectationem, mortaliter peccet. 6
De impedimentis matrimonij in generali.
Quæstio 50.
Vtrum in matrimonio inconuenienter impedimenta assignentur. 1
De impedimento erroris.
Quæstio 51.
Vtrum error conuenienter ponatur impedimentum matrimonij. 1
Vtrum omnis error matrimonium impediat. 2
De impedimento conditionis seruitutis.
Quæstio 52.
Vtrum conditio seruitutis impediat matrimonium. 1
Vtrum seruus possit contrahere matrimonium sine consensu domini. 2
Vtrum seruitus in matrimonio possit superuenire. 3
Vtrum filij debeant sequi conditionem patris. 4
De impedimento voti & ordinis.
Quæstio 53.
Vtrum per obligationem voti simplicis matrimonium contractum dirimi debeat. 1
Vtrum votum solenne dirimat matrimonium iam contractum. 2
Vtrum ordo impediat matrimonium. 3
Vtrum ordo sacer matrimonio possit superuenire. 4
De impedimento consanguinitatis.
Quæstio 54.
Vtrum definitio consanguinitatis sit competens. 1
Vtrum conuenienter consanguinitas designetur per gradus vel lineas. 2
Vtrum consanguinitas de iure naturali impediat matrimonium. 3
Vtrum consanguinitatis gradus matrimonium impedientes potuerunt taxari ab ecclesia. 4
De impedimento affinitatis.
Quæstio 55.
Vtrum ex matrimoniis consanguinei affinitas causetur. 1
Vtrum affinitas maneat post mortem viri vel vxoris. 2
Vtrum illicitus concubitus affinitatem causet. 3
Vtrum ex sponsalibus affinitas causetur. 4
Vtrum affinitas sit causa affinitatis. 5
Vtrum affinitas matrimonium impediat. 6
Vtrum affinitas habeat per se gradus. 7
Vtrum gradus affinitatis extendatur sicut gradus consanguinitatis. 8
Vtrum coniugium contractum inter affines vel consanguineos semper sit diuimendum. 9
Vtrum ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos sit procedendum per viam accusationis. 10
Vtrum ad separationem matrimonij contracti inter affines & consanguineos procedi debeat per testes. 11
De impedimento cognationis spiritualis.
Quæstio 56.
Vtrum spiritualis cognatio impediat matrimonium. 1
Vtrum per solum baptismum spiritualis propinquitas contrahatur. 2
Vtrum cognatio spiritualis contrahatur inter suscipientem sacramentum baptismi, & leuantem de sacro fonte. 3
Vtrum cognatio spiritualis transeat à viro in vxorem. 4
Vtrum cognatio spiritualis transeat ad filios carnales patris spiritualis. 5
De cognatione legali quæ est per adoptionem.
Quæstio 57.
Vtrum adoptio conuenienter definiatur. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vtrum ex adoptione contrahatur aliquod vinculum impediens matrimonium. 2
Vtrum cognatio legalis contrahatur solùm inter adoptantem patrem & filium adoptatum. 3

De impedimento frigiditatis, malefícij, furiæ, & amentiæ. Quæstio 58.

Vtrum frigiditas matrimonium impediat. 1
Vtrum maleficium possit impedire matrimonium. 2
Vtrum furia impediat matrimonium. 3
Vtrum incestus quo cognoscit quis sororem vxoris suæ matrimonium diriniat. 4
Vtrum defectus ætatis impediat matrimonium. 5

De disparitate cultus, quæ matrimonium impediat. Quæstio 59.

Vtrum fidelis possit contrahere cum infidelj. 1
Vtrum inter infideles possit esse matrimonium. 2
Vtrum coniunx cõuersus ad fidem possit commanere cum vxore nolente conuerti. 3
Vtrum fidelis conuersus possit vxorem infidelem dimittere cohabitare sine contumelia creatoris. 4
Vtrum fidelis discedens ab vxore infideli possit aliam ducere. 5
Vtrum alia vitia soluant matrimonium. 6

De vxoricidio. Quæstio 60.

Vtrum liceat vxorem interficere inuentam in actu adulterij. 1
Vtrum vxoricidium impediat matrimonium. 2

De impedimento matrimonij quod est votum solenne. Quæstio 61.

Vtrum alter coniugum altero inuito post carnalem copulam possit religionem intrare. 1
Vtrum alter coniugum possit altero inuito ante carnalem copulam religionem intrare. 2
Vtrum mulier possit nubere alteri viro ante carnalem copulam, viro suo religionem intrante. 3

De impedimento quod superuenit matrimonio consummato, quod est fornicatio. Quæstio 62.

Vtrum propter fornicationem liceat viro vxorem dimittere. 1
Vtrum vir teneatur ex præcepto vxorem fornicantem dimittere. 2
Vtrum vir proprio iudicio possit vxorem fornicantem dimittere. 3
Vtrum vir & vxor in causa diuortij possint ad paria iudicari. 4
Vtrum post diuortium vir alteri nubere possit. 5
Vtrum post diuortium vir & vxor possint reconciliari. 6

De secundis nuptiis. Quæstio 63.

Vtrum secundæ nuptiæ sint licitæ. 1
Vtrum secundum matrimonium sit sacramentum. 2

De annexis matrimonio & debiti redditione. Quæstio 64.

Vtrum alter coniugum teneatur alteri ad redditionem debiti. 1
Vtrum vir teneatur reddere debitum vxori non petenti. 2
Vtrum vir & mulier sint in actu matrimoniali æquales. 3
Vtrum vir & vxor possint emittere votum contra debitum matrimonij sine mutuo consensu. 4
Vtrum in diebus sacris impediatur petitio debiti. 5
Vtrum petens debitum in tempore sacro mortaliter peccet. 6
Vtrum vnus coniunx teneatur alteri debitum reddere in tempore festiuo. 7

De bigamia. Quæstio 65.

Vtrum habere plures vxores sit contra legem naturæ. 1
Vtrum aliquando licitum fuerit habere plures vxores. 2
Vtrum habere concubinam sit contra legem naturę. 3
Vtrum accedere ad concubinam sit peccatum mortale. 4
Vtrum aliquando licitum fuerit concubinam habere. 5

De bigamia & irregularitate ex ea contracta. Quæstio 66.

Vtrum bigamię irregularitas sit annexa. 1
Vtrum irregularitas sit annexa bigamiæ quę contingit ex hoc quod homo habet duas vxores, vnam de iure & alteram de facto. 2
Vtrum cõtrahatur irregularitas ex hoc quod aliquis duxit vxorem non virginem. 3
Vtrum bigamia soluatur per baptismum. 4
Vtrum cum bigamo liceat dispensare. 5

De libello repudij. Quæstio 67.

Vtrum inseparabilitas vxoris sit de lege naturæ. 1
Vtrum potuerit esse licitum per dispensationem vxorem dimittere. 2
Vtrum sub lege Moysi licitum fuerit vxorem dimittere. 3
Vtrum liceat vxori repudiatæ alium virum habere. 4
Vtrum liceat viro repudiatam à se accipere. 5
Vtrum causa repudij sit odium vxoris. 6
Vtrum causæ repudij debebant in libello scribi. 7

De filiis illegitimè natis. Quæstio 68.

Vtrum filij qui nascuntur extra verum matrimonium sint legitimi. 1
Vtrum filij illegitimi debeant aliquod damnum reportare. 2
Vtrum filius illegitimus posset legitimari. 3

De his quæ spectant ad resurrectionem & primò de loco animarum post mortem. Quæstio 69.

Vtrum assignentur receptacula animabus post mortem. 1
Vtrum statim post mortem animæ ducantur ad cælum, vel ad infernum. 2
Vtrum animæ existentes in paradiso, vel inferno, egredi valeant. 3
Vtrum limbus inferni sit idem quod sinus Abrahæ. 4
Vtrum limbus idem sit quod infernus damnatorum. 5
Vtrum limbus puerorum sit idem, quod limbus patrum. 6
Vtrum debeant esse receptacula distingui. 7

De qualitate animæ exeuntis à corpore, & pœna ei inflicta ab igne corporeo. Quæstio 70.

Vtrum in anima separata remaneant potentiæ sensitiuæ. 1
Vtrum in anima separata remaneant actus sensitiuarum potentiarum. 2
Vtrum anima separata pati possit ab igne corporeo. 3

De suffragijs mortuorum. Quæstio 71.

Vtrum suffragia per vnum facta, aliis prodesse possint. 1
Vtrum mortui possint iuuari ex operibus viuorum. 2
Vtrum suffragia facta per peccatores, mortuis prosint. 3
Vtrum suffragia quæ à viuo pro mortuo fiunt, facientibus prosint. 4
Vtrum suffragia prosint existentibus in inferno. 5
Vtrum suffragia prosint existentibus in purgatorio. 6
Vtrum suffragia valeant pueris in limbo existentibus. 7
Vtrum suffragia prosint sanctis existentibus in patria. 8
Vtrum orationes Ecclesiæ, sacrificium altaris, & eleemosynæ prosint defunctis 9
Vtrum indulgentiæ Ecclesiæ prosint mortuis. 10
Vtrum cultus exequiarum defuncto prosint 11
Vtrum suffragia quæ fiunt pro vno defuncto, magis illi prosint pro quo fiunt, quàm aliis. 12
An suffragia facta pro multis tantundem valeant singulis, ac si specialiter pro vnoquoque fierent. 13
Vtrum tantùm valeant suffragia communia illis, pro quibus specialia non fiunt, quantum illis pro quibus fiunt specialia & communia simul. 14

De oratione respectu sanctorum qui sunt in patria. Quæstio 72.

Vtrum sancti orationes nostras cognoscant. 1
Vtrum debeamus sanctos interpellare ad orãdum pro nobis. 2
Vtrum orationes sanctorum ad Deum pro nobis efficaces semper exaudiantur. 3

De signis quę iudicium præcedẽt. Quæstio 73.

Vtrum aliqua signa precedent aduentũ Domini ad iudicium. 1
Vtrum Sol & Luna obscurabuntur circa iudicium. 2
Vtrum virtutes cœlorum Domino veniente commouebuntur. 3

De igne vltimæ conflagrationis. Quæstio 74.

Vtrum mundi purgatio sit futura. 1
Vtrum mundi purgatio sit futura per ignem. 2
Vtrum ignis, quo mundus purgabitur sit eiusdem speciei cum igne elementari. 3
Vtrum ignis ille purgabit etiam cœlos superiores. 4
Vtrum ignis ille alia elementa consumet. 5
Vtrum omnia elementa per illum ignem purgabuntur. 6
Vtrum ignis vltimæ conflagrationis iudicium debeat sequi. 7
Vtrum ille ignis habiturus sit talem effectũ in hominibus qualis designatur 8
Vtrum ille ignis innouet reprobos. 9

De resurrectione. Quæstio 75.

Vtrum corporum resurrectio sit futura. 1
Vtrum resurrectio erit omnium generaliter. 2
Vtrum resurrectio sit naturalis. 3

De causa resurrectionis. Quæstio 76.

Vtrum Christi resurrectio sit causa nostræ resurrectionis 1
Vtrum vox tubæ sit causa nostræ resurrectionis. 2
Vtrum ad resurrectionem angeli operentur. 3

De tempore & modo resurrectionis. Quæstio 77.

Vtrum tempus nostræ resurrectionis differri debeat vsque ad finem mundi. 1
Vtrum tempus resurrectionis nostræ sit occultum. 2
Vtrum resurrectio futura sit in noctis tempore. 3
Vtrum resurrectio futura sit subitò vel successiuè. 4

De termino resurrectionis. Quæstio 78.

Vtrum mors sit terminus à quo resurrectionis in omnibus. 1
Vtrum resurrectio omnium erit à cineribus. 2
Vtrum pulueres illi, ex quibus humanum corpus reparabitur, aliquam habeant inclinationem naturalem ad animam quæ eis coniungetur. 3

De conditionibus resurgentium, & primò de eorum identitate. Quæstio 79.

Vtrum in resurrectione anima idem corpus numero resumat. 1
Vtrum sit idem numero homo qui resurget. 2
Vtrum pulueres humani corporis ad eam partem corporis quæ cum eis dissoluta est, per resurrectionem redire oporteat. 3

De integritate corporum resurgentium. Quæstio 80.

Vtrum omnia membra humani corporis resurgant. 1
Vtrum capilli & vngues resurgent in humano corpore. 2
Vtrum humores in corpore resurgent. 3
Vtrum totum quod fuit in corpore de veritate humanæ naturę resurget in ipso. 4
Vtrum quicquid fuit materialiter in membris hominis totum resurget. 5

De qualitate resurgentium. Quæstio 81.

Vtrum omnes resurgent in eadem ætate. 1
Vtrum omnes resurgent eiusdem staturę. 2
Vtrum omnes resurgent in sexu virili. 3
Vtrum omnes resurgent in vita animali. 4

De conditionibus beatorum resurgentium. Quæstio 82.

Vtrum corpora sanctorum post resurrectionem sint impassibilia. 1
Vtrum impassibilitas in omnibus erit æqualis. 2
Vtrum impassibilitas sensum in actu à corporibus gloriosis excludat. 3
Vtrum in beatis post resurrectionem sint omnes sensus in actu. 4

De subtilitate corporum beatorum. Quæstio 83.

Vtrum subtilitas sit proprietas corporis glorioſi. 1
Vtrum ratione huius subtilitatis competat corpori glorioso esse in eodem loco cum alio non glorioso. 2
Vtrum per miraculum fieri possit quòd duo corpora sint in eodem loco. 3
Vtrum vnum corpus glorioſum possit esse cum alio glorioso in eodem loco. 4
Vtrum ex sua subtilitate remoueatur à corpore glorioso necessitas existendi in æquali loco. 5
Vtrum corpus glorioſum ratione suę subtilitatis sit impalpabile. 6

De agilitate corporum beatorum. Quæstio 84.

Vtrum corpora glorioſa sint futura agilia. 1
Vtrum sancti agilitate sua nonnunquam vtantur, ita quòd moueantur. 2
Vtrum sancti moueantur in instanti. 3

De claritate corporum beatorum. Quæstio 85.

Vtrum corporibus glorioſis claritas conueniat. 1
Vtrum claritas corporis glorioſi possit videri à non glorioso oculo. 2
Vtrum corpus glorioſum necessario videatur à corpore non glorioso. 3

De conditionibus corporum damnatorum resurgentium. Quæstio 86.

Vtrum corpora damnatorum cum suis deformitatibus resurgent. 1
Vtrum corpora damnatorum erunt corruptibilia. 2
Vtrum corpora damnatorum sint futura impassibilia. 3

De cognitione quam habebunt resuscitati in iudicio respectu meritorum, & demeritorum. Quæstio 87.

Vtrum post resurrectionem quilibet cognoscat peccata quę fecit. 1
Vtrum quilibet possit legere omnia quæ sunt in conscientia alterius. 2
Vtrum omnia merita vel demerita propria vel aliena vno intuitu ab aliquo videantur. 3

De iudicio generali, tempore & loco in quo fiet. Quæstio 88.

Vtrum generale iudicium sit futurum. 1
Vtrum iudicium fiet per locutionem vocalem. 2
Vtrum tempus futuri iudicij sit ignotum. 3
Vtrum iudicium fiet in valle Iosaphat. 4

De iudicantibus & iudicatis in iudicio generali. Quæstio 89.

Vtrum aliqui homines iudicabunt cum Christo. 1
Vtrum iudiciaria potestas correspondeat voluntariæ paupertati. 2
Vtrum angeli debeant iudicare. 3
Vtrum dæmones exequentur sententiam iudicis in damnatos. 4
Vtrum omnes homines in iudicio compareant. 5
Vtrum boni in iudicio iudicentur. 6
Vtrum mali iudicabuntur. 7
Vtrum angeli in futuro iudicentur. 8

De forma iudicis venientis ad iudicium. Quæstio 90.

Vtrum Christus in forma humanitatis sit iudicaturus. 1
Vtrum Christus in iudicio appareat in forma humanitatis gloriosa. 2
Vtrum diuinitas à malis sine gaudio videri possit. 3

De qualitate mundi, & resurgentium post iudicium. Quæstio 91.

Vtrum mundus innouabitur. 1
Vtrum motus corporum cœlestium cessabit. 2
Vtrum in corporibus cœlestibus claritas, augeatur in alia innouatione. 3
Vtrum elementa innouabuntur per receptionem alicuius claritatis. 4
Vtrum plantæ, & animalia remaneant in illa innouatione. 5

De visione diuinæ essentiæ per comparationem ad beatos. Quæstio 92.

Vtrum intellectus humanus possit peruenire ad videndum Deum per essentiam. 1
Vtrum sancti post resurrectionem Deum oculis corporalibus videbunt. 2
Vtrum sancti Deum videntes, omnia videant quę Deus videt. 3

De sanctorum beatitudine, & eorum mansionibus. Quæstio 93.

An beatitudo sanctorum sit maior futura post iudicium quàm antè. 1
Vtrum beatitudinis gradus mansiones dici debeant. 2
Vtrum diuersæ mansiones distinguantur penes diuersos gradus charitatis. 3

De modo quo sancti se habebunt erga damnatos. Quæstio 94.

Vtrum beati qui erunt in patria, videbunt pœnas damnatorum. 1
Vtrum beati compatiantur miseriis damnatorum. 2
Vtrum beati letentur de pœnis impiorum. 3

De dotibus beatorum. Quæstio 95.

Vtrum ponendę sint aliquę dotes in hominibus beatis. 1
Vtrum dos sit idem quòd beatitudo. 2
Vtrum competat Christo habere dotes. 3
Vtrum angeli habeant dotes. 4
Vtrum conuenienter ponantur tres animę dotes. 5

De aureolis. Quæstio 96.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVÆST. ET ARTICVL. INDEX.

Vtrum aureola sit aliud à præmio essentiali, quod aurea dicitur. 1
Vtrum aureola differat à fructu 2
Vtrum fructus debeatur soli virtuti continentiæ. 3
Vtrum conuenienter assignentur tres fructus tribus continentiæ partibus. 4
Vtrum aureola debeatur ratione virginitatis. 5
Vtrum martyribus aureola debeatur. 6
Vtrum doctoribus aureola debeatur. 7
Vtrum Christo aureola debeatur. 8
Vtrum angelis aureola debeatur. 9
Vtrum aureola etiam corpori debeatur. 10
Vtrum conuenienter assignentur tres aureolæ, virginum, martyrum, & prædicatorum. 11
Vtrum aureola virginum sit potissima inter alias. 12
Vtrum vnus alio aureolam excellentius habeat. 13

De pœna damnatorum.
Quæstio 97.

Vtrum damnati in inferno sola pœna ignis affligantur. 1
Vtrum omnis damnatorum sit corporalis. 2
Vtrum fletus qui erit in damnatis sit corporalis. 3
Vtrum damnati sint in tenebris corporalibus. 4
Vtrum ignis infernus sit corporalis. 5
Vtrum ignis inferni sit eiusdem speciei cum igne nostro. 6
Vtrum ignis inferni sit sub terra. 7

De voluntate & intellectu damnatorum.
Quæstio 98.

Vtrum omnis voluntas damnatorum sit mala. 1
Vtrum damnati pœniteat de malo quod fecerunt. 2
Vtrum damnati recta ratione vellent non esse. 3
Vtrum damnati vellent esse in inferno alios damnatos. 4
Vtrum damnati odio habeant Deum. 5
Vtrum damnati demereantur. 6
Vtrum damnati possint vti notitia quam in hoc mundo habuerunt. 7
Vtrum damnati aliquando cogitabunt de Deo. 8
Vtrum damnati gloriam beatorum videant. 9

De misericordia Dei respectu damnatorum.
Quæstio 99.

Vtrum ex diuina iustitia infligatur pœna æterna peccatori. 1
Vtrum per diuinam misericordiam omnis pœna terminetur, tam hominum quàm dæmonum. 2
Vtrum diuina misericordia patiatur homines in æternum puniri. 3
Vtrum aliqui Christianorum damnatorum per diuinam misericordiam crucientur. 4
Vtrum omnes illi qui operantur misericordiæ opera puniantur æternaliter. 5

Finis Indicis Quæstionum & Articulorum, de quibus agitur in Diui Thomæ Additionibus ad Tertiam eius Partem.

CONTENTORVM IN COMMENTARIIS TERTIAE PARTIS ORDINARIA ANNOTATIO.

Diuisio operis in Prologo.

PLVS significat incarnari, quàm exprimat.q.1.artic.1. in titul. pag.1.
Quare vnionis mysterium nomine incarnationis significetur.Ibid.
Conueniens claudit in se possibile,& addit super illud.Ibid.
Diuus Thomas non inuestigauit hic possibilitatem incarnationis, & quia nulla scientia probat suum subiectum,& quia sub titulo conuenientiæ satisfecit etiam materiæ de possibilitate.Nec tamen dissonat hic à seipso in tertio sententiarum, à possibilitate inchoante:quia ibi non erat doctrinæ ordinator.Ibid.
Aliud est loqui de ratione boni,& loqui de ratione talis boni.eod.artic.cor.pag.1.
Communicare se aliis importat perfectionem, ad minus in his quibus communicatur.Ibid.
Communicare seipsum,pertinet ad boni rationem:non quidem determinatè per modum naturæ aut liberè, sed communiter & indeterminatè ad vtrumq; modum,& quomodò.Ibid.
Tribus modis plusquàm genere diuersis, Deus intelligi potest communicare seipsum creaturæ.Ibid.
Dupliciter & catholicè contingit loqui de incarnatione.eo.articu.ad 1.pag.1
Vniri Deo in persona,nec conueniens,nec inconueniens est carni humanę secundum conditionem naturæ,& quare.eodem artic.ad 2.pag.1
Purus homo non potuit sufficienter, adæquando culpam commissam satisfacere pro peccato,formaliter loquendo de puro homine.ad Sco.art.2.ad 2.pag.3
Infinitas offensæ causat impossibilitatem satisfaciendi simpliciter,in puro homine formaliter loquendo de puro homine. Ibid.ad Scot.
Satisfactio Christi est perfecta & condigna secundum æqualitatem ad culpam commissam.Quum siquidè actiones Christi humanæ possint considerari,& vt sunt res quædam creatæ ac deinde finitæ: & vt egrediuntur ac exercentur à diuino supposito,secundo modo sunt infinita entia personaliter, & infinitæ efficaciæ in genere meriti seu satisfactionis. Ibid. ad Duran.
Licet ad Deos & parentes non possit reddi æquiualens à creatura,potest tamen reddi à diuina persona incarnata.Ibid.
Charitas in Christo satisfaciente se tenet ex parte Dei: non vt cui satisfaciendum est,sed vt satisfactor est.Ibid.
Omnis alia satisfactio efficax est participatiuè ex satisfactione Christi,ex duplici capite.primò,quia Christus,&c.Ibid.
Distinctio potentiæ in naturalem & obiectalem. articulo 3. ad 3.pagina 5
Hæc propositio, prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum,intelligitur sic,Prædestinatio vt respicit prædestinata præsupponit præscientiam futurorum prædestinatorum, sed eorum quæ præsupponuntur vel ordinantur per prædestinationem.eod.art.ad 4.pag.5
Quomodò dicta propositio sit ad propositum solutionis argumenti prædestinationem Christi necessariam absque peccato arguentis.Ibid.
Duplices effectus prædestinationis.Ibid.
Tres de facto in vniuerso inueniuntur ordines.Ibid.
Ad Scotum probantem, quòd incarnatio etiam sine peccato fuisset.Ibid.
Quadruplex distinctio,prima inter volitum & volibile, secunda inter magis & prius ntatura volitum,tertia inter prius natura vel à quo non coœuertitur consequentia, vel prius causalitate, quarta inter prius natura volitum: prout prius est à quo non cõuertitur consequẽtia, de facto vel possibili.Ibid.
Quomodò intelligatur Christũ deleuisse omnia peccata mundi.artic.4.pag.7
Quomodò intelligatur peccatum originale per se loquẽdo esse maius extensiuè quàm actiuè.Ibid.
Christus principalius venit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatum vnius personæ, est simpliciter & absolutè conclusio responsiua quæsito literæ.Ibid.
Quomodò hæc Chrysostomi verba intelligantur,sed & qui pro omnibus se solùm iudicaret obnoxium. eodem articulo, ad tertium.pag.7
Quinque rationes quare non fuerit conueniens Deum incarnari immediatè post peccatum.art.5.pag.8
Duplex motus humanæ naturæ de imperfecto ad perfectum. artic.6.pag.9
DVpliciter potest intelligi aliquid conuerti in aliud, scilicet per transsubstantiationem & per transmutationem. quæst.2.artic.1.pag.9
Duplex modus informandi.Ibid.
Omnis natura composita ex materia & forma in se est communicabilis pluribus,& de facto potest inueniri in pluribus nisi constet ex tota sua materia.Ibid.
Similitudo Athanasij sicut anima rationalis & caro vnus est homo,&c.intelligitur quantùm ad vnitatem suppositi.eodem artic.ad 2.pag.11
Distingui secundum rem contingit dupliciter.art.2.pag.11
An differentia posita in litera inter suppositum & naturam,habeat locum in angelis.Ibid.
An illud quod suppositum dicitur addere supra naturam,oporteat esse ens reale.Ibid.
An illud quod suppositum addit supra naturam, oporteat esse intrinsecum suppposito.Ibid.
Quid sit illud quod suppositum creatum addit intrinsecum sibi supra hanc naturam suam.Ibid.
Quomodò verificetur quod in Deo nihil inuenitur præter rationem suæ speciei.Ibid.
In ista maxima,omne quod inest alicui personæ siue pertineat ad naturam illius siue non, vnitur ei in persona, sumitur inesse personæ propriè,vt inesse distinguitur contra extrinsecus adiacere.Ibid.pag.11
An passiones nominum secundum modos significandi conuenienter non pro ratione,sed pro manifestatione differentiæ inter naturam & personam Dei secundum rationem,in litera afferantur.eod.artic.ad 1.pag.11
Quomodò intelligatur similitudo in litera assignata inter sensitiuum in homine & bruto, & humanam naturam in propria & aliena persona.eod.artic.ad 2.pag.11.
Distinctio inter per se existere, & per se separatim existere.eod. artic.ad 3.pag.11
An distinctio vnionis in vnionem, in persona aut in natura, sit sufficiens.Ibid.
Suppositum quare dicatur.artic.3.tit.pag.13.
An conuenienter persona Christi distinguatur secundũ id quod in se est,& secundum rationem hypostasis.art.4.pag.14.
An in persona Christi sint duæ rationes subsistendi in duabus naturis,& vnum subsistens duobus.Ibid.
An sit simpliciter & formaliter verum, personam Christi esse compositam.Ibid.
Ratio compositionis imperfectionem componentium formaliter importat.Ibid.
Multiplex genus compositionis.Ibid.
Ex vnione animæ & corporis in Christo non constituitur noua persona.art.5.ad 1.pag.16
Verbum Damas. assumpsit naturam humanam in atomo, dupliciter exponitur.eod.artic.ad 2.pag.16
Si Christus naturali generatione aliquem produxisset, purum hominem produxisset.Ibid.
Nihil in rebus creatis inuenitur vnioni incarnationis tam simile,vt est vnio animæ intellectiuæ ad corpus.artic.6. ad 1. & 2.pag.17
Et quomodò hęc vnio sit secundum esse subsistantiale verbi, non vt est naturæ,sed vt est personæ.Ibid.
Quid intersit inter vniri alicui in hypostasi, & vniri secundum

Universidad de Deusto
Biblioteca

hypostasium.eod.art.ad 3.pag.17
Vnio naturæ humanæ ad verbum, non est formaliter loquendo per vnionem instrumenti definienda. eod. art.ad 4.pag.17
Distinctio de vnione, vel quantum ad relationem quam significat, vel quantum ad coniunctionem quam consequitur art. 7.pag.19
An hæc sic vera, homo dicitur & est Deus propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam.eod.artic.ad 3, pag.20
An prima differentia inter vnionem & assumptionem posita in litera sit vera.art.8.pag.20
Secunda differentia, (scilicet quòd assumptio dicitur vt in fieri, vnio autem sicut in facto esse,ex parte rei posita est Ibid.
An relatio vnionis, sit relatio æquiparantiæ.ibid.
Qualis sit differentia inter vnionem & assumptionem:an rationis tantùm, an etiam realis.Ibid.
Quid sit proprius terminus assumptionis,absolutúmne aliquod, an relatiuum.abid.ad Scot.
An distinctio in litera posita,scilicet coniunctionem posse accipi ex parte extremorum, vel ex parte termini, sit sufficiens. artic.8.pag.21
An vnio incarnationis sit maxima post vnionem diuinæ trinitatis.Ibid.ad Duran.
Natura humana Christi se habet ad personam filij Dei,sicut se habet natura Sortis ad personam Sortis.art.10.pag.23
Gratia aliquando sumitur vt comprehendit sub se quemcúque habitum.Ibid.
Duplex acceptio coniunctionis humanæ naturæ, cum persona filij Dei.Ibid.
Nulla operatio illius hominis, qui est Christus potuit præcedere vnionem.art.11.pag.24
AN incommunicabilitas personæ conuenienter assignetur per hoc quod est non posse prædicari de pluribus.q.3. artic.1.pag.26
An sola diuina persona possit subsistere in duabus naturis propter summam insuitatem.Ibid ad Scotum.
Quomodo sumatur denominatio quum dicitur quod natura humana non constituit diuinam personam simpliciter, sed constituit eam, secundum quod denominatur à tali natura. eod. art.ad 3.pag.27
An personæ diuinæ conueniat, primò ratione essentiæ diuinæ assumere terminatiuè.art.2.pag.27
In Deo inuenitur duplici modo subsistens & habens naturam, scilicet communiter & incommunicabiliter.Ibid.
Subsistere in diuinis formaliter loquendo est magis personale quam essentiale.Ibid.
Dilucidatio duplicis abstractionis,scilicet ex parte rei,& ex parte intellectus.art.3.pag.29
An abstracti per intellectum diuinis personalitatibus possit intelligi natura diuina assumere.Ibid.
An circumscripti per intellectum personalitatibus trium personarum remaneret in intellectu vna personalitas Dei. eodem artic.ad 2.pag.29
Quid intelligatur nomine abstractionis per modum resolutionis.eod art.ad 1.pag.30
An sit possibile diuinis personis,vt duæ vel tres assumant vnam naturam humanam.art.6.ad Scotum.pag.32
An rectè in litera exponatur authoritas Anselmi,scilicet plures personæ non possipe assumere vnum & eundem hominem: Ibid.ad Duran.
Quomodò intelligatur hæc propositio,quod potest in vnum & no in amplius,habet potentiã limitatã ad vnum.art.7.pag.33
Persona diuina non solum est infinita in essendo & causando ratione naturæ diuinæ,sed est etiam infinita in terminando ratione suæ personalitatis.Ibidem.
Nunquam nomen ab aliqua forma impositum, pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorum. ad Scotum.eod. art.ad 2.pag.34
AN hæc consequentia valeat, assumptibile non attenditur secundum potentiam passiuam naturalem, ergo secundum congruentiam.q.4.art.1.pag.35
Quomodò intelligenda sit hæc propositio, creaturæ denominantur aliquales ex eo quod conuenit eis secundum propriæ causæ,non autem ex eo quod cõuenit illis secundum primas & vniuersales causas.Ibid
Quo pacto intelligatur quod in angelis deficit necessitas reparationis.Ibidem.
An hæc propositio sit vera,maior & perfectior est vnio ad Deũ, secundum esse personale, quàm quę est secundum operationem.eod.art.ad 2.pag.36
Quid persona seu hypostasis addat supra naturam singularem. art.2.ad Scot.& Aureo.pag 37
An humana natura in Christo inclinetur ad proprium personalitatem.eod.art.ad 3.pag.37
Quo pacto verificetur,quod persona diuina impedierit naturam humanam à propria personalitate. Ibidem.
An debeat concedi, quòd filius Dei assumpsit hominem. artic.3 ad 2.pag.41
Quomodò intelligitur, quod est contra rationem formæ communis, esse in persona.art.4.pag.41
De quibus operationibus communibus & meritoriis sit sermo, quum dicitur, quod non fuisset conueniens naturam per se separatam assumi,&c.Ibidem.
Quare diuus Tho.probans humanitatem diuinam aut humanam,non meminerit humanitatis angelicæ.Ibidem.
Explicatio quędam dignitatis humanæ.art.6.pag.43
NOtabile ex Aug.propter verbũ in dubium,an Deus possit fallere.q.5.art.1.pag.43
An sanguis qui erat in corpore Christi,esset diuinitati vnitus.art. 2.pagina 44
Lux maior offuscat minorem non quo ad substantiam lucis,sed quo ad effectum.art.4.pag.45
AN in mysterio assumptionis sit ordo naturæ partium humanæ naturæ ad inuicem, & partium ad totum.q.6.art. 1.ad Du.pag.46
Quomodò intelligatur quod corpus est vicinius personæ propriæ,anima autem naturæ humanæ.eod.art.ad 2.pag.47
Quomodo apud diuum Tho.anima dicatur mediare in assumptione carnis.eod art.ad 3.pag.47
Dupliciter potest intelligi subsistentiam animæ per existentem corrumpi in assumptione.art.3.pag.48
An in communi resurrectione anima separata huius vel illius reuersa ad corpus, retineat suam propriam terminationem, an perdat illam,& terminetur personalitate totius.Ibidem.
Naturalis modus productionis alicuius,diuersus penes hoc quod est produci in corpore vel extra & ante corpus, arguit diuersitatem naturæ rei productæ.Ibidem.
An materia propria formæ sit ante aduentum formæ. articu.4. pag.49
Cur existente naturæ ordine secundum quo sliber genus causæ. diuus Thom. ordinem naturæ duobus eorum appropriet. artic.5.pag.50
Cur ordinem naturæ ex parte materiæ in mysterio incarnationis diuus Thom.pertransierit.Ibidem.
An verbum assumpserit naturam humanam mediantibus eius partibus. ad Scot.& Duran.eod.art.ad 1.pag.51
AN ritè ratio reddatur quare necesse sit ponere in Christo gratiam habitualem,&c.q.7.art.1.pag.51
Virtus heroica non differt specie à virtute communiter dicta. art.2.ad 2.pag.53
An sicut ex defectu materiæ magnificentiæ in Christo non sequitur defectus magnificentiæ interioris: ita nec ex defectu materiæ fidei sequetur defectus fidei.in eod.art.3.pag.54
An spes in Christo respectu substantiarum separatarum fuerit habitus aliquis.art.4.pag.54
An diuina eminentia in timore reuerentiali Christi, habuerit rationem reuerentiæ quatenus eminentia Dei absolutè, an quatenus est potens infligere malum.art.6.pag.55
Ad rationem prophetæ requiritur, quòd cognoscat ea quæ sunt procul ab his,cum quibus ipse est.art.8.pag.57
De mente diui Thom. datur timorem possibile in gratia. artic. 9.pag.57
Ista propositio: Christus est vniuersale principium generis habentium gratiam, intellectualiter de principio vniuersali non contento in tali genere.Ibidem.
An gratia cuiuslibet singularis personæ habeat quantitatem alterius rationis à quantitate gratiæ Christi. articu. 11.ad 3. pag.60
Quomodo finis gratiæ habitualis est vnio personalis.articu.12. pag.60
Quare nullus purè viator attingit ad summum gratię ex parte gratię Ibidem.
Quomodò verificetur hęc propositio, omni finito potest fieri additio.eod art.ad 1.pag.61
Ratio multorum dictorum sancti Thom.de gratia vnionis.art. 13.ad 3.pag.62
ESse caput, dicitur de Christo metaphoricè solùm, quæst.3. artic.1.pag 62.
Virtus attribuitur capiti humano: sed quo respectu.Ibidem.
Gratia Christi dupliciter dicitur primò.Ibidem.

Quomodò

Quomodò actiones Christi causent efficienter in nobis gratiã. eod.art.ad 1.pag.63
Quomodò corporalis natura Christi possit agere in angelos.ar. 4.ad 3.pag.65
An valeat iste processus,actus habetur secundum quandam emi nentiam,ergo est actiuus aliorum eiusdem generis.art.5.pagi na.65
An Antichristus dicatur caput omnium malorum tam dæmonum quàm hominum.art.8.pag.67
An Diabolus & Antichristus sint duo capita, an vnum tantùm. Ibidem.
AN sit possibile actum intelligendi quo Deus intelligit,fieri actum intelligendi quo anima Christi formaliter intelligeret.quæst.9.art.1.pag.69
An ista propositio,reducens aliquid de potentia in actum, est in actu,sit vera.ar.2.pag.70
Visio Dei est soli Deo simpliciter naturalis.eo.art.ad 1. pag.70
An bene in litera probetur hæc conclusio, oportet in Christo ponere scientiam inditam per hoc quòd dicitur quòd eius intellectus possibilis fuisset imperfectus.art.3.pag.71
Quomodò debeat intelligi hæc propositio literæ, frustra est quod caret propria operatione,& an in dicta propositione sit sermo de omni propria operatione alicuius.ar.4.pag.72
Quæ scientia per se,& quæ per accidens dicatur inesse.Ibid.
Habitus per se infusi,& habitus per se acquisibiles sunt diuersarum rationum tatrinsecè,& essentialiter.eod.articulo, ad 2. & 3.pagina.73
Curia litera asseratur in Christo non fuisse scientiam ex suo genere aequisibilem per infusionem,vt fuit in Adam.Ibid.
AN bene declaretur à viuente operatiua virtutem deitatis non esse comprehensam ab humanitate Christi. quæst. 10.ar.1.pag.74
Quomodò intelligatur hæc propositio, Cuilibet beato conuenit,quod videat omnia spectantia ad se.ar.2.pag.75
Anima Christi non videt in verbo quicquid videt verbum.eod. arti.ad 2.pag.75
An ex hoc quòd anima Christi scit omnia quæ scit Deus scientia visionis,sequatur ipsam scire infinita.ar.3.pag.76
An intellectus creatus possit simul videre infinita:ita quod distinctè cognoscat quodlibet eorum.eodem ar. ad secundum pagina 77
An sit creaturæ possibilis sublimior gradus diuinæ visionis quã sit gradus animæ Christi.ar.4.ad 3.pag.78
AN concessa in Christo cognitione abstractiua omnium singularium, concedenda sit cuiuslibet singularis propria species in Christi intellectu.q.11.art.1.ad Scot.pag.78
An in Christo fuerit cognitio intuitiua omnium singularium. Ibid.ad Scotum.
An ex ratione literæ bene concludatur in anima Christi per scientiam infusam notitia omnium singularium.Ibid.
An naturale vinculum inter intellectum humanum & phantasmata efficiat,vt non possit eriam infusa vti scientia nisi conuertendo se ad phantasmata.ar.1.pag.89
An Christus indigebat conuersione ad phantasmata in vsu scientiæ infusæ.Ibid.ad Duran.
An anima Christi imperfectius quocunque angelo,intuiriné cognoscit in proprio genere quicquid intuetur vtrique datum est.art.4.ad Scot.pag.81
An species intelligibiles in essæ animæ Christi fuerint perfectissimæ art.6.ad Sco.pag.82
AN ex visione corporum cœlestium possint comprehendi virtutes eorum q.12.ar.1.ad 2.ad Duran.pag.85
An experientia pariat solùm scientiam similium secundùm speciem.Ibid.ad Duran.
HAec propositio,quælibet res habet potentiam actiuam respectu eorum ad quæ se extendit suæ naturæ perfectio, intelligitur in genere rerum actuarum.13.ar.1.pag.85
An in anima Christi sit virtus instrumentalis ad omnia miracula.art.2.pag.86
An Christus voluerit humana voluntate aliquid fieri per alios homines,& non potuerit facere quod fieret.art.4.
QVomodò liceret hic vbi de defectibus corporis agitur, ignorantiam inter defectus communes comput.re.q. 14.art.4.pag.91
AN perfectio virtutis regulariter sollat fomitem. quæst.15. art.2.pag.93.
Dolor est passio appetitus sensitiui ex corporis læsione percepta sensu.ar.6.pag.95
An compositio ex contrariis sit causa prima mortis,&c.eod.art. ad 1.pag.95
An motus apperitus sensitiui ex malo futuro apprehenso, abstrahendo à certo vel incerto, sit verè timor.art.7.pag.96
An ex hoc quòd Christus omnia certo cognouit,sufficienter excludatur timor quo ad incertitudinem euentus.Ibid.
Quomodò intelligendum sit iram componi ex tristitia & appetitu vindictæ.ar.9.pag.97
AN hæc propositio,Deus est homo,sit in materia naturali.q. 16.ar.1.ad 1.pag.100
An dicta propositio sit per se.Ibid.
An homo prædicetur de Deo,sicut species de sua hypostasi. Ibi. ad Scotum.
Quomodò verificetur quòd homo prædicatur de Deo ratione relationis.eod.ar.ad 4.pag.100
Quomodò intelligatur quod in ista propositione, Deus est pater,ly Deus supponit pro persona patris.art.2.ad 2.pag. 101
An congrue in litera reddatur ratio quare Iesus Christus non debet dici homo dominicus.art.3.pag.101
Quare perfinam aliquam fieri hominem, non importat mutationem in persona acquirente naturam humanam, quum tamen fieri hominem absolutè,importet mutationem in subiecto acquirente naturam humanam.art.6.ad 2.pag.103
An in ista propositione, homo est factus Deus:ly homo possit supponere & simpliciter,& personaliter ar.7.pag.104
An etiam factum sit quòd iste homo sit Deus.Ibid.
Quare ista dicitur simpliciter vera,Deus factus est homo,ista autem simpliciter falsa,homo factus est Deus.Ibid.
Quomodò intelligatur quòd ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis:& quomodò prohibitum sit communicare cum hæreticis in vocabulis.arti.8.cor.pag.105
Non est euangelica,sed Arriana vox,Christus est minor patre, sicut & hæc,Christus est creatura.Ibid.
An ex eo quòd subiectum fiat materialiter pro suppositò, liceat inferre istam esse falsam,iste homo,id est Christus incepit esse,art.9.ad Duran.& Sco.pag.106
An propositio affirmatiua falsi & repugnantia terminorũ possit fieri vera per additam reduplicationem vel determinationem non tollentem illam repugnantiam.artic.6.pag.107
AN in solo Deo natura prædicetur de supposito.quæst.17.ar. 1.pag.109
An liceat arguere à destructione antecedentis.Ibid.
An de mente diui Thomæ multum sit in Christo esse actualis existentiæ de genere substantiæ creatum: sed sola existentia increata, ar.2.pag.111
An ita sit in veritate quòd in Christo nulla sit existentia substantialis nisi diuina.Ibid.ad Sco.Duran. & Ioan. de Neapo.
VNiuersaliter loquendo actus voluntatis per modum naturæ distinctus contra actum voluntatis per modum rationis contrarium eligentis,nihil aliud est quàm velleitas. q. 18.ar.5.pag.112
AN Christus meruit exteriora bona, quia dignitas merendi spectat ad charitatem,ac per hoc præstat exteriorum bonorum præsentiæ eorum.q.19.ar.3.pag.122
Priuilegium Christi quid sit.ar.4.pag. 23
SIcut voluntas distinguitur in simpliciter vel secundum quid, ita oratio prout est petitio, distinguitur in simpliciter vel secundum quid.q.21.art.4.pag.127
QVomodò intelligatur quod inquantum Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis, sacrificium Christi erat efficacissimum ad delenda peccata per gratiam. q. 22.artic. 3.ad 1.pag.129
Quare dicitur sacrificium offerri per modum satisfactionis,&c. articulo 4.ad 2.pag.139
Sacrificium Christi sumitur dupliciter,scilicet secundum se,& secundum suum morale sacrificium.ar.6.pag.131
QVomodò intelligatur quòd habitudo est qua Deus est dines.q.23.ar 2.pag.132
PRædestinatio quid sit.q.24.ar.1.pag.134
An hæc locutio sit propria,Christus prædestinatus est filius Dei.eod.ar.ad 2.& 3.pag.134
HOnorari vt causa honoris quid sit.q.25.ar.1.pag.136
An motus in imaginem quatenus imago est,sit idem cum motu in rem ipsam.art.3.pag.138
An processus diui Tho.quo probat imaginem Christi esse adorandam eadem adoratione qua Christus sit bonus. Ibid. ad Duran.
An Dei imagines sint licitæ.eod.ar.ad 1.pag.138
An beata virgo ratione Christi,cui fuit intrinsece coniuncta,sit adoranda adoratione latriæ.art.5.pag.140
QVid & vnde rãuti sit illud quo Christus meditat, meretur, & satisfacit.quæstione 26. articulo secundo. ad primum

Universidad de Deusto
Biblioteca

& tertium.pag.140
SAnctificatio potest dupliciter sumi. primò, vt est de contrario in contrarium,secùdò,vt est de negato in affirmatum quæst.17.art.2.pag.143
Quomodo valeat iste processus,proles cõcepta ante infusioné animæ rationalis,non est culpæ obnoxia: ergo quomodocunque ante animationem beata Virgo sanctificata fuisset, non incurrisset originalis peccati maculam: ergo non indiguisset redemptione Christi.Ibid.
An ex hoc quod beata Virgo non fuit sanctificata ante animationem, sequatur quod sanctificatio eius fuerit post animationem.Ibid.
Quomodò fomes sit inordinata concupiscentia habitualis.art.3.pag.145
An ex hoc quòd fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter,liceat inferre quod fomes est inclinatiuus ad malum,& difficultatiuus in bono.Ibid.
Dupliciter potest exponi ly perfectiùs, quum dicitur quòd fomes in beata Virgine,perfectiùs ligabatur per diuinam prouidentiam,quàm per interiorem sanctificationem.Ibid.
An autoritas Apostoli,sed manifestatio spiritus &c. bene indúcatur ad probandum quod priuilegia gratiæ quæ dantur aliquibus præter communem legem, ordinantur ad vtilitatem. art.6.pag.148
An sanctificatio beatæ Virginis in vtero matris ex sacra scriptura habeatur.Ibid.
An credenda sint miracula quæ in sacra scriptura non continentur.Ibid.
AN sicut natura determinata ad vnum effectum, ità sit determinata ad vnum modum producendi illum. quæst. 28.art.1.pag.149
Quomodò intelligatur hæc propositio,virtus naturalis non potest transmutare ad certam formam,niti determinatam materiam,eodem art.ad 5.pag.
Illud proprie dicitur agens posse vel proprium effectum, & vt in propriam materiam, quod vnica transmutatione potest educere de potentia ad actum.Ibid.
COnsensus in copulam coniugalem non præiudicat virginitati mentali,quia in copula coniugali non continetur copula carnalis,nisi in potentia.q.29.ar.1.pag.153
Affirmandum vt rationi consentaneum est quòd in propria domo inuenta est beata Virgo in vtero habens.ar.2. ad tertium pagina.155
Dubium est de qua traductione loquatur euangelista, quum dicit beatum Ioseph noluisse beatam Virginem traducere: an scilicet de traductione in infamia,an simpliciter in domesticum consortium,an potius in vtrunque.Ibid.
QVomodò intelligatur prophetiam prædestinationis compleri sine nostro arbitrio causante.q.30.ar.3.pag.155
REsiliit error nouiter exortus,de conceptione Christi. q. 31.art.5.pag.161
ALiter & aliter attribuitur personæ spiritus sancti efficere carnem Christi,filio assumere eandem.quæst. 32.ar. primo pag.164
An ex eo quod spiritussanctus efficit propriam operationé filiorum Dei,quę est clamare,abba pater,rectè infertur quod ipse est effector filiorum Dei.Ibidem.
Quomodò valeat iste processus,distinctio sexus est à natura propter diuersam operationem ad generationem opportunam: ergo est penes diuersitatem agentis & patientis: ergo tota virtus actiua est ex parte maris:passio verò ex parte fœminę. artic.4.pag.166
An mater concurrat aliquo modo actiuè ad generationem prolis.Ibid.ad Scot.
QVum dicitur augmentum non esse sine motu locali, de quo motu intelligatur.q.53.art.1.pag.168
Formatio dominici corporis in primo instanti fuit perfecta essentialiter,non autem quantitatiuè.Ibid.
AN gratia vnionis in Christo sit prior gratia habituali, &c. q.34.art.1.pag.170
An conueniat quod aliqua perfectio actus secundi de nouo aduenerit animæ Christi.artic.2. pag.171
Primus actus meritorius tam in angelis quàm in Christi anima fuit verè actus liber. art.3.pag.172
Quid diuus Tho.senserit de hac quæstione an gratia viatoris sit minor gratia comprehensoris etiam secundum suam quantitatem.art.4.pag.172
INlitera quum dicitur quod natiuitas attribuitur personæ vt subiecto nascenti:intelligitur de subiecto denominationis. q.35.art.2.pag.179
An bene probetur quod beata virgo est verè mater Christi, & quomodo.art.3.pag.176
Tria concurrunt ad relationem realem, scilicet causa, subiectum & terminus.art.5.pag.176
An relationes plurificentur secundum terminos.Ibid.ad Sco.
An pater vnica paternitate referatur ad plures filios.Ibidem.ad Sco.pag.180
An formæ eiusdem speciei possint simul esse in eodem subiecto. Ibidem ad Scot.
An hæc ratio valeat, filiatio est ita suppositi vt subiecti quod non naturæ:ergo in Christo non est filiatio temporalis realis.Ibid.ad Scot.
An filiatio temporalis Christi sit rationis tantùm. Ibid.ad Scot.
CHristi natiuitas non debuit nec per attestationem quidem omnibus manifestari & quare.q.36.art.1.pag.180
Quare cometa dicitur signum mortis principum magis quàm aliorum hominum.art.7 ad 3.pag.184
AN circoncisio Christianorum Iudæorum dicentium se circuncidi vt conformentur Christo, sit licita. quæstione 37.artic.1.pag.ead.
An sacrificium Leuit.12.præceptum pro peccato prolis offeretur.art.3.pag.187
RAtionabile est,quod Ioannes & Apostoli baptizati fuerint à Christo.q.38.art.6.pag.190.
AN columba in cuius specie descendit spiritussanctus super Christum baptizatum,fuerit verum animal. quæst.39. art.7.pag.195
QVid Christus ante Ioannis baptisma exercuerit. quæst.40. art.1.pag.196
Christus fuit exemplum perfectionis in omnibus quę per se pertinent ad salutem.art.2.ad 1.pag.197
Quę debeat cauere verbi Dei prædicator.art.pag.197
Quę paupertas per se dicatur voluntaria.eod. artic.ad primum. pag.ead.
VIrtuosa fuit Christi tentatio contra nostras tentationes.q. 41.artic.1.pag.199
Modus vincendi tentationes est recursus ad diuinas scripturas & sanctorum exempla.Ibidem.
An omnis tentatio ab intrinseco sit peccatum.eod.articul.ad 5. pag.199
Quare diabolus Christum tentauerit.art.4.pag.201
An conueniens ratio ordinis tentationum in litera ponatur:scilicet vt à leuioribus ad grauiora conscendat tentatio spiritualium.Ibidem.
An Christus si miraculum fecisset conuertendo lapidem in panem edendum à seipso,peccasset.eod.art.ad 1.pag.201
Ordinem tentationum Christi explicat Matthæus secundum tempus.eod art ad 5.pag 202
Quid sit Christum fuisse assumptum à Diabolo.Ibid.
PEnes quę attendatur excellentia doctrinæ Christi.q.42. art.pag 203
Quomodò & quando debeant publicè reprehendi maiores.art. 2.pag.204
Quomodò intelligatur quod Christus palàm docuit,& in occulto loquutus est nihil.art.3.pag.204
Excellentior est modus docendi verbo quàm scripto.articul.4. pagina. 204
Socrates nihil scripsit sub proprio nomine.Ibidem.
Quare Christus nihil scripserit.Ibidem.
RAtionabiliter creditur miraculum in nuptiis factum fuisse simpliciter primũ Christi miraculũ.q.42.art.4.pa.206
Miracula quę Christus fecit, sufficienter manifestant ipsius deitatem.art.4.pag.207
AN dæmones cognouerint Christum esse Messiam in lege promissum, item an cognouerint ipsum esse verum Deum.q.44.art.1.pag.209
Sicut corpora elementaria habent duplices motus naturales:ita corpora cœlestia vltra naturalem inclinationem ad fines cursus possunt immutari in illud quod author naturæ facit.art.2. pag.210
QVomodò ista ratio literæ valeat, non est adempta Christo potestas dormandi gloriam animæ ad corpus:ergo gloria illa claritatis quę apparuit in Christo in transfiguratione, deriuata est ab anima.q.45.art.2.pag.213
AN conuenienter in litera quęratur de necessitate passionis Christi ad salutem humanam prius quàm quęratur sit de eius possibilitate.q.46.art.2.pag.216
Quomodò intelligatur hæc Chrysostomi verba,sed etsi absque morte corpus alicubi deposuisset,&c.art. 3.pag.216
Quid sit esse à Deo maledictum.art.4.ad 3.pag.218

Generalis quædam explicatio Christi passionum.ar.5.q.46.218
Quare ad literam Christus generalitatem passionum suscepérit. Ibidem.
Dolere importat actum appetitus animalis:pati autem communius est.artic.6.ad Scot.pag.219
An ratio superior animæ Christi in ipsius passione ex parte sui obiecti pareretur.ar.7.pag.220
Quoto iunę die fuerit Christus mortuus.ar.9.pag.222
AN anima Christi habuerit potestatem præseruandi corpus suum à morte.q.47.ar.1.ad Scot.pag.225
Vnde anima Christi habuerit prędictam potestatem.Ibid.
Duplex modus dicendi de clamore Christi in cruce. eod. art. ad 2.pag.225.
Celeritas mortis Christi fuit duplex.Ibidem.
Christus sua passione adimpleuit legem totam,& omnem iustitiam omnis generis iuris & præcepti,art.1.pag.225
Hęc propositio,innocentem hominem passioni & morti tradere inuitum est impium & crudele,quomodo intelligatur.art. 2.ad 1.pag.228
An maiores Iudęorum cognouerint Christum esse Messiam. ar.5.pag.227
An peccatum Iudę fuerit grauius peccato principum Iudęorum. ar.6.ad 2.pag.228
AN eius posset precibus satisfacere & non conteri aut cõfiteri,&c.q.48.art.2.pag.229
Medium rei in actibus nostris moralibus quare dicatur.Ibid.
Distinctio conuenientium Christo inediate natura humana.ar. 5.pag.231
An passiones sanctorum proficiant ecclesię per modum redemptionis.eod.art.ad 3.pag.232
SInę fide passionis Christi explicitè vel implicitè,impossibile est potentia ordinaria hominem peccatorem remissionem consequi.q.49.artic.1.pag.234
Quomodo diabolus machinando in mortem Christi,excesserit modum potestatis sibi à Deo traditę.arti.2.pag.235
Luna cœli per similitudinem dicitur fruitionis diuinę consecratio.art.5.pag.235
Tria notabilia circa passionis Christi effectum.Ibid.
ISta propositio,nullum donum diuinę gratię perditur sine culpa,quando locum habeat.q.50.ar.1.pag.237
Quare gratia vnionis est excellentius & permanentius donum quàm gratia operationis.Ibidem.
Quomodo intelligenda sint hęc domini verba: ego pono animam meam &c.art.3.ad 1.pag.238
An corpus Christi viuum & mortuum fuerit idem numero Empliciter & omnibus modis.art.5.ad Scot.pag.239
An mors Christi in facto esse fuerit meritoria ex parte animę.artic.6.pag.240
Quomodò saluetur similitudo inter effectum & causam in vtercia conclusione literę possit.Ibid.
AD quid fecerit excisio sepulchri Christi in petra.q.51.ar.2. pag.241
An præseruatio corporis Christi à putrefactione attenderet naturę ipsius virtuti & voluntarię morti.ar.3.pag.ead.
Tres dies mortis Christi & creationis mundi diuersimodè ordinantur.ar.4.pag.241
DIuus Thomas in litera sub inferno damnatorum comprehendit etiam infernum puerorum.q.52.articul.pag.243
An etiam ad infusionem luminis gloriæ in sanctis patribus operatus sit descensus animæ Christi.Ibid.
An descensus Christi ad inferos fuerit secundum substantiam animæ,an solùm secundum effectum.Ibid.ad Duram.
Pœnalitates Christi quantum diminuerint.art.4.pag.245
Cum quiete & immunitate sanctorum patrum in limbo à pœna sensus,fuit dolor,seu afflictio ex spe delatus.ar.5.ad 4.pag.246
Duo genera liberatorum à purgatorio in descensu Christi.arti. 8.pag.247
AN illi qui cum Christo sunt exierunt,ad vitam penitus immortalem surrexerint.quæstione 53.articulo tertio. pag.249
COelum resistere tactui, si quis ad orbem lunæ pertranire vellet,ibi existens, non tamen sentiretur tactu desistas eius.q.54.art.2.pag.251
Omnis mutatio speciei quædam motio est.ar.3.pag.253
An totus fungoris Christi in passione effusus,resurrexerit cum eo. eod.art.ad argumenta.pag.253
An Christo resurgente, oportuerit sanguinem secum reassumere.Ibid.
Quando secundum Aug.corpus sit animale,& quando spirituale.Ibidem.

RAtionabilis causa erroneæ visionis Magdalenæ,dum Christum æstimauit hortulanum.q.55.ar.4.ad 2.pag.257
HVmanitas Christi quum sit organum cõiunctum personaliter verbo Dei,est velut vniuersale instrumentum Dei ad quæcunque miracula facienda: exceptis his quæ spectant ad primam rerum creationem.q.56.ar.1.pag.259
QVum dicitur Christum propria virtute glorificatæ animæ ascendisse in cœlum,non intelligitur nisi de ipso motu locali ascensionis.q.57.art.3.pag.261
An conuenienter opinemur corpus Christi esse extra totam continentiam cœlorum corporeorum:ita quòd planta pedis eius sit supra superficiem conuexam supremi cœli.arti.4.ad Duram.pag.262
Ad quem sensum supra cõuexum seu in superficie conuexa cœli empyrei dicatur vnus locus altior altero.art.5.pag.263
An Christus corporaliter visus fuerit à Paulo:& an ista visio fuerit tunc quum dixit,Saule,Saule quid me persequeris,ar.6.pagina 263
AN Christus inquantum homo ster,an verò sedeat in cœlo. q.58.ar.1.pag.264
Quam distinctionem importet ly ad,quum dicitur Christum sedere ad dexteram patris.ar.2.pag.264
An ista sit concedenda,Christus secundum quod homo,est filius Dei.ar.3.pag.265
PErfectum iudicium de re mutabili non potest dari simpliciter ante illius consummationem.q.59.ar.5.pag.268
Diuina iudicia extenduntur se etiam ad ea quæ sunt per accidens. Ibidem.
Aliud est hominem post mortem sortiri statum immutabilem secundum animam,& aliud est sortiri statum non impedibilem.eod.art.ad 1.& 3.pag.269
Quum dicitur inferiora regi per superiora,quomodo sit intelligendum.art.6.pag.269
NOmina multiplicia ad vnum,vel in vno vel ab vno,abusiuè vocantur analogia.q.60.ar.1.pag.270
Præsumptuosum ac sacrilegium quid sint.ar.5.ad primum.pagina 273.
In sacramentis res & verba quid operentur.artic.6.ad 2.pagina 273
Quando oratio habet perfectam significationem ex proprietate vel accommodatione vsus in certis locutionibus,ad sacramenti perfectionem,quid amplius requiratur.ar.7.ad secundum.pag.274
Corruptio prolationis verborum in formis sacramentorum, non impedit sacramenti veritatem seu perfectionem.eod.art. ad 3.pag.274
Incorruptio orationis quæ est forma sacramenti,non debet esse tanta, quod iuxta communem morem hominum cognitus saluatur ipsius orationis.art.8.pag. 74
AN solùm de Adam intelligatur dictum literæ quòd in statu innocentiæ superiora quilibet dependebant ab inferioribus,& quòd anima quantum ad superiorem partem non indiguisset accipere aliquid à corporalibus rebus ad sui perfectionem.q.61.ar.1.pag.276
An filij innocentes indiguerint sacramento.Ibid.
DE principali effectu sacramentorum, qui est gratia distincta contra characterem.q.62.art.2.pag.278
An sacramentum sit vere & secundum rem causa instrumentalis per agens ad gratiam.Ibid.ad Scot.
Non inconuenit sacramentorum recreatura iostanti,nec Deum agere in tempore.Ibid.ad Scot.
An serra sit effectiua causa instrumentalis.Ibid.ad Scot.
Quis sit effectus proprius baptismi.art.1.pag.279
Gratia sacramentalis distinguitur specie a gratia virtutum & donorum,non sicut habitus ab habitu sed sicut gratuitum a gratuito habituali sono.Ibid.
In sacramentis nouæ legis est quædam virtus superaddita:quæ quidem virtus nihil aliud est quàm motus quo instrumentum mouetur à principali agente ad proprium principalis agentis effectum inducendum.ar.4.pag.281
Duplex est motus quo instrumentum potest moueri, scilicet, simplex & virtuosus. Ibid.
SAcramenta imprimere characterem, ex sacra scriptura non habetur:sed ex ecclesiæ authoritate non multum antiqua. quæst.63.ar.1.pag.283
Quomodò valeat hæc consequentia, character sacramentalis est deputatiuus hominis ad cultum consistentem in rebus

Universidad de Deusto
Biblioteca

do & tradendo, ergo est potentia. artic. 2. pag. 284
Sub quo genere generalissimo, & in qua specie ponatur character Ibid. ad Scot. & Duran.
Quomodò valeat hæc literæ ratio, si relatio characteris fundaretur immediatè super essentia animæ, conuenienter naturaliter omni animæ. Ibid. ad Scot.
Quomodò valeat ratio literæ probans; quòd character non est habitus; quia omnis habitus est bonus vel malus. Ibidem ad Scot.
An character sit subiectiuè in potentia animæ. artic. 4. ad Scot. & Duran. pag. 286
An character sit in intellectu. ad Scot. eod. artic. ad 3. pag. 287
Quomodò valeat ratio literæ probans characterem esse in intellectu, scilicet quia diuinus cultus ad quem character disponit, est quædam fidei protestatio per exteriora signa, ideò character est in intellectu in quo est fides. Ibidem.
Character non potest poni in alia potentia, quàm in intellectu vel voluntate. Ibid.
Omnis sanctificatio quæ fit per sacerdotem Christi, est per peccata remittentia. artic. 5. pag. 287.
AN interior gradus gratiæ comprehendatur sub annexis effectu sacramenti quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentum q. 64. art. 2. pag. 289
Quo pacto hæc ratio literæ valeat; ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, ergo possunt sacramenta conferre etiam si sint mali. artic. 5. pag. 291
Debitum secundum decentiam ad opus operatum est debitum secundum necessitatem ad opus operans ministri. articul. 6. pagina 292.
Ista regula, affirmatio est causa affirmationis, & negatio negationis, tenet in solis causis propriis. eod. art. ad 1. pag. 293
Actus prædicandi est de numero actuum consecratorum. Ibid.
In duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti. eod. artic. ad 2. pag. 293
Ex indulto concilij Constantiensis dicitur esse ab excommunicatis ministris recipere sacramenta; nisi in duobus casibus. Ibidem.
An minister indignus in articulo necessitatis quo laico licebat baptizare, baptizans excusetur a peccato eodem articulo. ad tertium. pagina 293.
An diuus Thom. in litera intendat excusare sacerdotem, indignum in articulo necessitatis baptizantem; tam si baptizet quoad substantiam, quàm sine solemnitate. Ibid.
An huiusmodi administratio sacramenti ab indigno ministro sit ex suo genere peccatum mortale. Ibid.
An indigni possint administrare sacramenta. articulo 7. ad Scot. pagina 294
An peccatum intentionis ministri exigatur ad perfectionem sacramenti. artic. 8. pag. 294.
Conditio requisita ad sacramentum non sufficit quòd sit secundum habitum, sed oportet quòd sit secundum virtutem. eod. artic. ad 3. pag. 295.
Tripliciter dicitur quis aliquid intendere, scilicet actualiter, virtualiter, & habitualiter. Ibid.
An intentio sola ministri tollat veritatem sacramenti. art. 9. ad 1. pag. 296
AN iustus (id est, sine peccato mortali existens) teneatur semel in anno confiteri. q. 65. art. 2. ad 4. pag. 298.
Quomodo extrema vnctio præparet ad Eucharistiam. artic. 3. pag. 298
Quomodo fideles per confirmationem reputentur ad speciale testimonium spectans ad officium principis. eod. articul. ad 2. pag. 299
Quum ponitur ordo necessarius simpliciter ad salutem ecclesiæ, intelligitur de ecclesia simpliciter, & absolutè. artic. 4. pag. 299
QVomodo ille processus valeat, ibi perficitur sacramentum: vbi perficitur sanctificatio, ergo. q. 66. art. 1. pag. 299
An mutatio nominum quo ad significatum in formis sacramentorum tollat veritatem sacramenti. ad 7. pag. 303
Omissio nominis alicuius trium personarum tollit veritatem baptismi. art. 5. pag. 303
An baptismus in nomine Christi, aut trinitatis celebratus, valeat. Ibidem.
An trina immersione intenta a ministro, si aliqua omittatur, sit verus baptismus. art. 8. pag. 305
Validæ sunt rationes sancti Thom. ex eo quòd in morte Christi baptizati sumus: & quòd baptismus imprimit characterem, concludentis baptismum esse irreiterabilem. artic. 9. ad Scot. pag. 306
QVomodò verum sit prædicandi & baptizandi officium non conuenire diaconis. q. 67. art. 1. pag. 309
An baptizare extra necessitatis casum eo modo quo in necessitatis casu licet, sit peccatum mortale. art. 4. & 5. pag 310
Supposito quòd plures simul possunt vnum baptizare vtroque abluente & dicente, ego te baptizo, an etiam plures simul possint vnum baptizare vtroque abluente, & dicente, nos te baptizamus. art 6. ad Duran. & Pet. de Pal. pag. 311
An plures simul possint vnum baptizare, vno abluente & altero verba proferente: ita quod vnitas ministri baptismi ex duabus personis integretur. Ibidem.
An duus Thom. sufficienter discutiat formas quibus vti possint plures vnum baptizantes. Ibid.
Quomodò fieri seu intelligi possint duo agentia totalia quamuis instrumentalia eiusdem rationis: producere efficaciter simul vnum effectum: non perfectum magis quàm si ab vno eorum tantùm produceretur: & hoc in subiecto capaci perfectionis effectus, & de effectu suscipiente magis & minus. Ibidem.
Si baptizando plures non interciderer alia mutatio quàm dicere baptizo vos: non videretur magna ad hoc necessitas exigi. eod. art. ad 2. pag. 313
AN in casu necessitatis ad salutem puerorum sufficiat baptismus in voto parentum. q. 68. art 1. & 2. pag. 315. 316
Qualiter debeat determinari tempus dilationis baptismi. art. 3. pag. 316
Sua peccata ex deuotione deficientes ante baptismum non sunt absoluendi. art. 5. & 6. pag. 318
An ex parte baptizati ita necessaria sit intentio suscipiendi sacramentum baptismi, vt si illa desit, baptismus nullus sit. art. 7. pagina 318
In hoc quod ecclesia pro parvulis credit, intendit, & renuntiat, est quædam accommodatio. ar. 9. pag. 320
Quomodo fides ecclesiæ prosit infanti qui baptizatur. eo. art. ad 2. pag. eod.
An filij Iudæorum seu aliorum infidelium possint, seu debeant inuitis parentibus baptizari. arti. 10. pag. 321
An parvuli in matrema veteris periclitantes possint per sacramentum baptismi, sit voto parentum suscepti, saluari. artic. 11. pag. 321
QVare aperire ianuam regni cœlestis, quum sit per se primo effectus mortis Christi, attribuatur etiam baptismo. q. 69. ar. 7. pag. 326
Nullius auctoritate constat Constantinum fuisse mundatum a lepra in baptismo. ar. 8. & 9. pag. 326
An recedente fictione baptizatus consequatur remissionem peccatorum ex vi baptismi. ar. 9. & 10. pag. 327
Quomodò baptismus recedente fictione incipiat valere ad salutem Ibid.
Character diuersimodè considerato baptismate tenet locum & dispositionis & formæ. Ibidem.
Fictio (quæ nihil aliud est quàm impedito gratiæ) per pœnitentiam delenda est simul cum peccatis commissis post baptismum. eod. ar. ad 1. & 3. pag. 327
Aliud est simpliciter a Deo expectare veniam: & aliud variis mediis a Deo expectare veniam. Ibid.
QVomodò intelligatur quòd extremissimus baptismalis aperiat sensus: & quod vnctio quæ fit in vertice baptizati, operatur confortationem gratiæ baptismalis. q. 70. & 71. art. 3. pag. 328
MIstu ex oleo & balsamo (quod chrisma vocatur) est regularis materia confirmationis de necessitate præcepti, & non de necessitate sacramenti. q. 72. ar. 1. & 2. pag. 332. 333
An sit de necessitate sacramentali, materiam confirmationis esse consecratam ab episcopo: ita quod nec plenitudo apostolicæ potestatis possit dispensatiuè subrogare simplicem sacerdotem ad consecrationem dictæ materiæ. arti. 3. pag. 333
An quicunque Christi contactus sit sanctificatiuus materiæ sacramenti, an verò solus contactus in vsu constitutiuo sacramenti. Ibid.
Licet in antiquis iuribus non inueniantur expressæ omnes sacramentorum formæ: in concilio tamen Florentino omnes expressæ sunt. art. 4. pag. 334
An character sit potentia pure passiua. art. 5. pag. 335
Character confirmationis de necessitate præsupponit characterem baptismi: sicut & ordo sacer baptismum. ar. 6. pag. 335
Quando accedens ad sacramentum cum peccato mortali, vel quia eius conscientiam non habet, vel quia non perfectè contritus, gratiam ex sacramento consequatur in remissionem peccatorum. arti. 7. pag. 335

An episcopus sit ita proprius minister confirmationis quòd à non episcopo facta nulla est, & tamen ex dispensatione apostolica non episcopus possit illa conferre. artic. 8. 9. 10. & 11. pag. 336. 337
QVum dicitur, sacramenti eucharistiæ rem tantùm esse gratiam suscipientium, aut vnitatem ecclesiæ, aut corpus Christi mysticum: hæc omnia simuntur pro vno & eodem, scilicet, gratia Dei. q. 73. ar. 1. ad 3. pag. 338
Sacramentum eucharistiæ dicitur multa materialiter, & quare pag. ead.
An sacramentum eucharistiæ sit absolutè necessarium ad salutem. ar. 3. pag. 339
Habere rem sacramenti eucharistiæ per votum ecclesiæ, quid sit. Ibid.
AN si alicubi non inueniretur vinum, esset solus panis consecrandus. q. 74. arti. 1. pag. 342
Aliud est iudicium de præsentia & quantitate materiæ eucharistiæ. artu. 2. pag. ead.
Quem triticum ab omnibus ponatur propria materia panis sacramentalis, quomodò debeat confici. ar. 3. pag. 343
An presbyter Græcus in ecclesia Græca, ritum Græcum in consecrando seruare teneatur. ar. 4. pag. 344
Vua non est consecrabilis. art. 5. pag. 345
Falsum est quod Græci offerant calicem domini cum vino tantũ, hoc enim Armeni nõ Græci olim faciebant. ar. 6. pag. 345
An oporteat aquam ex qua fit panis pro sacramento, esse aquam veram & naturalem. ar. 7. pag. 346
QVid de existentia corporis Christi in sacramento eucharistiæ ex autoritate sacræ scripturæ habeatur. quæst. 75. ar. 1. pag. 347
Diuersæ opiniones circa nouitatem continentiæ & nouitatem conuersionis. Ibidem.
Quomodò adinuicem se habeant nouitas continentiæ, & nouitas conuersionis. Ibid.
An hæc propositio, aliquid non potest esse vbi prius non erat nisi vel per loci mutationem, vel per alterius conuersionem in ipsum fit vera, & bene applicetur ad esse in sacramento. ar. 2. ad Scot. & Duran. pag. 349
In ecclesiasticis mysteriis & naturalibus attenditur possibile vel impossibile secundum potentiam ordinariam. Ibid.
Quot simpliciter & absolutè loquendo interueniant in sacramento eucharistiæ mutationes. Ibidem.
Quomodò hæc ratio literæ valeat, Si substantia panis remaneret, non esset verum quod Christus dixit: hoc est corpus meũ &c. sed fuisset potius dicendum, hic est corpus meum. Ibidem ad Scot. & Duran.
An si esset alia substantia sub accidentibus panis quàm corporis Christi, contrariaretur veneration eucharistiæ. Ibid. ad Scot.
Soluitur ad Scot. tenentem panem quamuis per accidens redigi nihil. ar. 3. ad 1. pag. 351
Duplex conuersio, scilicet formalis & substantialis. art. 4. pag. 353
An conuersio panis in corpus Christi præexistens & manens secundum suum esse antiquum, sit possibilis. Ibid. ad Scot.
An hæc sit propria quod erat panis, est corpus Christi. Ibidem.
Ratio conuertibilitatis totius vnius rei in totam aliam rem, est communicatio eorum in communi natura entis communis omnibus creaturis tantùm. eod. art. ad 3. pag. 354
Quomodò intelligatur modus conuertibilis talis in litera positus. Ibidem.
Quomodò hæc ratio literæ de conuertibilitate cuiusque creaturæ in quamcunque aliam valeat, scilicet agens virtutis infinitæ quod habet actionem in totum eius, potest conuertere, &c. Ibidem ad Duran.
An forma substantialis panis conuertatur in animam Christi secundum quod dat esse corporeum. articulo quinto ad Scot. pagina 355
AN hæc propositio sit vera, si aliqua duo sunt realiter coniuncta, vbicunque est vnum eorum, oportet & reliquum esse. q. 76. art. 1. ad Duran. pag. 358
Differentia inter modum substantiæ & modum quantitatis in litera positos. eod. ar. ad 1. pag. 359
An per modum substantiæ intelligatur in litera id quod communiter dicitur esse indiuisibiliter. Ibidem.
An simpliciter necessariò sequatur, si corpus Christi habet partes & proprietates suas sub modo sacramentali, quod habeat eas sub existentia naturali art. 1. ad Scot. pag. 359
An non solum substantia corporis Christi, sed etiam quantitas eius naturali concomitantia contineatur in hoc sacramento. ar. 3. pag. 360
Christum esse sub hostia est quoddam esse relationum. arti. 6. pagina 362
Verum corpus Christi ad motũ hostiæ moueatur per accidens. Ibid. ad Scot. & Duran.
Substantia individualis secundum materiam signatam quantitate percipitur ad cogitatiua, substantia verò individualis vt habet modum essendi puræ substantiæ, percipitur à solo intellectu. ar. 7. pag. 363
An intellectus tam angelicus quàm animæ separatæ, quàm etiã hominis beati possit naturaliter videre existentiam corporis Christi in Eucharistia. Ibidem ad Scot.
An intellectus beatus per actum beatificum videat corpus Christi in Eucharistia. Ibidem ad Scot.
An corpus Christi secundum esse sacramentale non videatur ab intellectu viatoris, nec ab intellectu angelico naturaliter, quia iste modus essendi est penitus supernaturalis. Ibidem ad Scot.
Qua adoratione adorandus sit sanguis aliquando miraculosè in calice apparens. art 8. pag. 363
DVæ opiniones de modo essendi accidentium Eucharistiæ sine subiecto. q. 77. tribus primis ar. pag. 366
Tres opiniones de modo quo in instanti generationis nouæ substantiæ ex speciebus sacramentalibus fit materia. ar. 5. pagina 368
An in rarefactione specierum sacramentalium noua illa quantitatis particula, quæ per rarefactionem fit, sit naturaliter à naturali agente. Ibidem ad Scot.
AN omnia verba quibus vtimur in forma consecrationis sanguinis, sint de necessitate sacramenti. q. 78. tribus primis ar. pag. 372
An sola verba consecrationis prolata à sacerdote conficiant sacramentum Eucharistiæ: prætermissis aliis quæ in canone missæ continentur. eod. art. ad 4. pag. 373
Quid sit virtus sacramentalis inexistens verbis sacramentalibus. art. 4. pag. 375
De veritate & configuratione huius orationis sacramentalis, hoc est corpus meum, & de demonstratione quam in ea exercet hoc. ar. 5. pag. 376
DE tempore, modo & subiecto sex effectuum Eucharistiæ. quæst. 79. ar. 1. pag. 378
Sumens Eucharistiam potest esse ita dispositus, quod nec consequatur vitam gratiæ, nec de nouo mortaliter peccet sumendo. Ibidem.
Dominus quum dicit, nisi manducaueritis carnem filij hominis &c. loquitur de manducatione spirituali in voto seu in habitu. eod. ar. ad primum. pag. 379
An differentia inter suscipientem baptismum, & suscipientem Eucharistiam, quo ad hoc quod est esse vel non esse in peccato mortali, sit vera. ar. 3. ad primum. pag. 381
Oblatio Eucharistiæ ex sui quantitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna. sit autem satisfactoria offerentibus vel pro quibus offertur secundum quantitatem suæ deuotionis. ar. 5. pag. 381
AN contritus, non autem confessus de peccato mortali habita copia confessoris idonei sumens Eucharistiam peccet mortaliter. q. 80. ar. 4. pag. 385
An sacrilegium indignè communicantium sit grauius peccatum omnibus peccatis quæ sunt contra puras creaturas. art. 5. pag. 386
An occultis peccatoribus petentibus deneganda sit communio. ar. 6. pag. 387
Iudicium discretionis requisitæ ad communionem in pueris debet à parentibus, & confessore fieri. articu. 9. ad vltim. pagina 399
An expediat quotidie celebrare. art. 1. pag. 390
Qualiter intelligitur quod frustra esset votum nisi impleretur quando oportunitas adesset. ar. 11. pag. 391
An communio non solùm ecclesiæ, sed Christi præcepto sit necessaria. Ibid.
An communio popularis sub vtraque specie sit licita. ar. 12. pagina 392
An communio sub vtraque specie sit in præcepto. Ibidem.
An communio sub vtraque specie sit necessaria omnibus, comprehendendo etiam infantes. Ibidem.
An dicta communio sit necessaria omnibus adultis.
Item an sit necessaria omnibus sacerdotibus.
Item an sit necessaria omnibus confitentibus. Ibidem.
An vtilius sit sumere Eucharistiam sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantùm. Ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacramenta nouæ legis possunt cõsiderari vt causæ, & vt signa. Ibidem.
An expediat ecclesiæ Christi quòd populus communicet sub vtraque specie. Ibidem.
REpulsio cuiusdam Scoti chimeræ, negantis quod corpus Christi sub sacramento annihilatum fuisset si in propria specie annihilatum fuisset: concedentis autẽ quod in triduo corpus Christi sub sacramento fuisset mortuum: quia in propria specie fuit mortuum. q. 81. art. 4. pag. 399. vide superius. q. 76. art. 2.
AN plures sacerdotes eandem hostiam consecrare possint. Item an noui sacerdotes concelebrent episcopo, dicendo simul cum ipso consecrationis verba.
Item an consecratus episcopus debeat pontifici celebranti concelebrare. q. 82. art. 2. pag. 400
An missa mali sacerdotis sit tanti meriti quanti est missa boni. art. 6. pag. 402
In concilio Constantien. concessum est omnibus Christi fidelibus communicare cum excommunicatis, nisi in 2. casibus. art. 9. pag. 403
An sacerdoti liceat totaliter à celebratione abstinere.
Item an peccatum huiusmodi omissionis sit peccatum mortale. art. 10. pag. 404
DE virtute altaris ecclesiæ, & aliorum inanimatorum consecratorum. q. 83. art. 3. pag. 406
AN sacramentum pœnitentiæ habeat materiam ex qua constituatur. q. 84. art. 1. & 2. ad Scot. pag. 414
An res sacramenti pœnitentiæ sit interior pœnitentia, an ornatus aliquis. Ibidem.
An totum sacramentum pœnitentiæ (compositum scilicet ex materia & forma) causet remissionem peccatorum ratione vtriusque partis. Ibidem.
Licet forma absolutionis consistat in his duobus verbis, scilicet absoluo te: si quis tamen aliis verbis vteretur (puta remitto tibi peccata) an sacramentum esset perfectũ. art. 3. pag. 414
An pœnitentia sit de iure naturali quo ad dolorem, & doloris remedium, & aliquod signum doloris. artic. 7. pag. 417
Displicere potest suum cõtrarie, & negatiue. art. 8. & 9. pa. 418
AN pœnitentiæ virtus sit verè, & propriè vna specialis virtus distincta à cæteris virtutibus. q. 85. art. 2. pag. 421
An actus pœnitentiæ contineatur sub commutatiua iustitia an sistat in commutatiua iustitia. Item an reddat æquale simpliciter vel secundum acceptationem Dei tantùm. artic. 3. ad Scot. & Durand. pag. 421
An pœnitentia sit virtus acquisita. articul. 6. ad Scot. & Duran. pagina 423
NOffensa directè opponatur gratiæ. q. 86. arti. 2. pag. 424
AN ad omnem remissionem peccatorum actualium requiratur actualiter immutatio voluntatis. cod. art. ad 1. pag. 424
Quomodò intelligatur quòd remisso peccato mortali remaneat inordinata conuersio ad commutabile bonum. artic. 4. ad 1. pagina 426
An remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ vt est actus virtuosus. artic. 4. pag. 427
AN ad remissionẽ peccati mortalis requiratur vt homo actualiter singula mortalia detestetur. q. 87. art. 1. pag. 428
An virtualis displicentia sufficiat ad remissionem peccati mortalis. Ibidem.
An veniale peccatum opponatur feruori charitatis. Ad Durand. cod artic. ad 3. pag. 428
Quis sit ille feruor charitatis in hac vita, qui non compatitur secum veniale. Ibid.
An quandocunque gratia infunditur, peccata venialia remittantur. art. 1. pag. 428
An aliqua culpa à Deo remittatur sine gratia. ar. 4. pag. 430
AN secundò peccans, ex hoc ipso grauius peccet quàm prius peccauerit. q. 88. ar. 1. ad 1. pag. 431
Ingratitudo quantificatur ex beneficio. ar. 5. pag. 432
DE irregularitate homicidij ex defensione commissi. q. 89. ar. 3. pag. 434
AN contritio, confessio, & satisfactio sint partes sacramenti pœnitentiæ. q. 90. ad Scot & Duran. pag. 436
An contritio secundum essentiam sit pars sacramenti. arti. 2. ad Scot. & Duran. pag. 437
Satisfactio sacramentalis ex hoc ipso quòd est pars sacramenti, auget gratiam. cod. ar. ad 2. pag. 437
An sacramentum pœnitentiæ sine satisfactione sit verum sacramentum. Ibid. ad Duran.

FINIS.

TERTIA PARS SACRAE THEOLOGIÆ S. THOMÆ AQVINATIS, DOCTORIS ANGELICI,

ACVTISSIMIS COMMENTARIIS, ANNOTATIONIBVS, ET QVAESTIONIBVS

à Reuerendissimo in Christo Patre D. D. Thoma de Vio Caietano, ordinis Prædicatorum, S. R. E. Tit. S. Xisti Presbytero Cardinali dignissimo, artium ac sacræ Theologiæ Doctore celeberrimo illuc strata.

QVio Saluator noster, &c. ¶ Debitum diuo Tho. famulatum persoluere cupiens, expeditis commentationibus trium librorum suæ Summæ, ad vltimum me confero, expositurus textum multarum quæstionum secundum modum in commentariis primi libri inchoatum (vt peremptus hoc mortem geram) ac dictatus quod rationis sedisque lumini consonũ apparebit, firmando semper ratione aut autoritate omnem sententiam, vt nullius meæ autoritati refertur locus. Diuiditur igitur præsens liber (vt in illius apparet principio) in partes tres principales: quarum prima de domino nostro Iesu Christo vsque ad q. sexagesimam protenditur: secunda verò de sacramẽtis inde inchoãs, imperfecta relicta est ob immaturam doctoris mortem: tertia autẽ de immortali vita resurgentiũ, omnino deficit. Nos autem si eius ope Deus dederit, quasdam adiungemus quæstiones circa vtilia ad animarum salutẽ, quæ opportunæ apparebunt, ne repetere aliorum dicta contingat. Prima autem pars de Iesu Christo, in sex partes diuiditur: prima de vnione filij Dei & humanæ naturæ vsque ad quintam decimam q. inclusiue: secunda de his quæ consequuntur vnionẽ, à sexta decima vsque ad vigesimam sextam: tertia de ingressu Saluatoris in mundũ, à 27. vsq; ad 39. quarta de progressu Saluatoris in hoc mundo, à quadragesima vsque ad 46. quinta de exitu Saluatoris ex hoc mundo, à 46. vsque ad 52. sexta demũ de exaltatione Saluatoris post hanc vitam, à quinquagesimatertia vsque ad 59. tractat. Secunda deinde principalis pars de sacramentis in octo distinguitur partesquarum prima de sacramẽtis in communi, reliquæ septẽ de singulis septem sacramentis sigillatim tractant.

a ¶ *super Quæstionis primæ Articulum primum.*

Annot. IN titulo primi articuli primæ quæstionis nota duos terminos: scilicet ly Incarnari, & ly Conuenientis. Nam ly Incarnari plus significat, quàm exprimat. Explicat siquidem nihil aliud quàm carnem assumere vel carnem fieri. significat autem hominem fieri etiam secundum carnem mitta quòd caro vt infimus terminus quicquid nobilius est in homine, concludit: & vt sic denominat naturam humanam integram: nam si Deus vsque adeo semetipsum exinaniuit vt conuenienter caro fieret humana, multò magis conueniens, est quòd sit factus homo secundum animam & humanitatem integram. Meritò autem Theologi hanc diuinam exinanitionem vocabulo Incarnationis significant: quia Ioannes euangelista propter dictam rationem eodem docuit vocabulo, dicens, Et Verbum caro factum est. Ly Conueniens cum se habeat ad possibile, vt minus commune ad magis commune claudit in se possibile, & addit super illud: omne liquidem conueniens est possibile, sed non ecõtra, vt patet de monstris: est enim mõstrum possibile, sed non conueniens. cf cor. 3. di. 1. q. 1. art. 2. Et 1. con. 1. cap. 40 Et 1. & 6. & opusc. 3. c. 207. & 208. quæstio præsens de conuenientia incarnationis non ad hunc vel illum finem aut effectum, sed absolutè est: & propter ea ex propriis Dei & Incarnationis absolutè decidenda est quæstio ista. Cuius tenor est, an Deum fieri hominem, etiam secundum carnẽ fuerit conueniens.

In eodem titulo primi articuli dubium occurrit: quia Autor videtur incepisse saltando: nam ante istum articulum debebat inquiri, an Deum incarnari, sit possibile. Tum quia ista quæstio non debet indiscussa relinqui, sed in proprio loco tractari: constat autem possibile esse naturaliter, prius, quàm conueniens, cum sit cõmunius & innata sit nobis via ex communioribus procedendi, vt dicitur in primo Phy. Tum quia Autor ipse non solus in principio tertij Sen. incipiat à post. Epist. 3 fo 2. inter ope Aug. fibilitate: cur ergo non inde incepit in hoc opere?

Ad hoc dicitur, quòd quia nulla scientia probat suum subiectum, sed supponit illud: vt patet in primo Po. & huius libri subiectum proprium est Iesus Christus, hoc est Deus incarnatus: ideo ars ipsa exigit, vt nõ quæreretur hic, an possibile sit Deum incarnari: hoc enim esset librum istum nõ præsupponere Deum incar-

Universidad de Deusto
Biblioteca

incarnatum. Nec tamen omnino indiscussa dubitatio hæc relicta est: sed tractando (tractatorum Incarnationis ex naturis extremorum, scilicet Dei, & humanæ naturæ) per hanc litteram fiet excludituræ impossibilitas Incarnationis, & manifestatur simul, vt dictum est, conuenientia eiusdem: quod sub titulo conuenientiæ satisfactum est: & materiæ de possibilitate Incarnationis & actu procedendi. Quod autem in tertio sen. Autor inchoauerit à possibilitate, non obstat propositio: quia in illo opere non erat ipse ordinator doctrinæ, sed vt commentator quæstiones emergentes mouebat. hic autem ipse Autor est ordinis doctrinæ: & ideo artificiosè procedens supponit Deum incarnatum, & quærit de illius conuenientia.

Cap. 1.

Commen.

b ¶ In corpore eiusdem primi articuli vnica est conclusio responsiua quæstionis: Conueniens fuit Deo incarnari. Probatur. Vnicuique rei eo conueniens est quicquid cõpetit illi secundum rationẽ suæ naturæ. ergo Deo cõueniens est quicquid pertinet ad rationẽ boni. ergo Deo conueniens est summo modo se cõmunicare creaturæ: ergo conueniens fuit Deo incarnari. Antecedens manifestatur ex hoc, quod ratiocinari conuenit homini, quia secundum rationem suæ rationalis naturæ competit. Prima verò consequentia probatur, quia ipsa natura Dei est essentia bonitatis vt Dion. dicit. Secunda autem cõsequentia probatur quia ad rationem boni spectat summo modo se communicare creaturæ. Quod probatur quia ad rationem boni spectat se cõmunicare aliis. Tertia denique consequentia probatur quia hoc, quod est summum bonum, seu Deum summo modo se communicare creaturæ, maximè fit per hoc, quòd naturam creatam sic sibi coniungit, vt ex Verbo, anima, & carne vna hat persona: vt Aug. dicit. Hic est planus processus litteræ.

Aristot.

¶ In antecedente huius processus hoc solum notandum occurrit, quod propter sui claritatẽ in litera manifestatur in vna sola natura, quã potuisset inductiuè manifestari in omnibus: tãt enim fuit inchoatio inductionis in re tã manifesta.

Auuet.

¶ In primo consequente, scilicet, Deo conueniens est quicquid pertinet ad rationem boni, memento distinguere quòd aliud est loqui de ratione boni, & aliud de ratione talis boni: puta angelici, cælestis, humani, leonini & aliorum specialium bonorum. Multa namque sunt, quæ spectãt ad rationem talis boni, quæ non spectant ad rationem boni absolutè, latrare siquidem ad bonitatem canis, ratiocinari ad bonitatem hominis, moueri ad bonitatem cæli, & sic de aliis propriis bonis creaturarum specialiter: & tamen nihil horum spectat ad rationem boni simpliciter, & propterea nihil horum conuenit Deo: sed quicquid pertinet ad rationem boni non limitati ad hanc vel illam naturã creatam, sed absolutè cõsiderati, totum conuenienter est attribuere Deo: quia natura Dei est ipsa bonitas.

¶ *Num communicare se aliis spectet ad rationem boni.*

Quæstio.

¶ Circa secundæ consequentiæ scilicet, ergo Deo cõueniens est summo modo se communicare creaturæ probationem, scilicet quia ad rationem boni pertinet, vt se aliis communicet, &c. dubium primò occurrit quia communicare se aliis, nullam perfectionem importat aliis quin Deo ab æterno dum se non communicant aliis, deffuisset aliqua perfectio: quod est impossibile: quod autem nullam perfectionem importat, non spectat ad rationem boni, cui nihil præter aut extra boni latitudinem conuenire fas est: non tectè igitur assumitur, quòd communicare se aliis pertinet ad rationem boni.

¶ Circa eiusdem sequelæ probationem eandem dubium secundò occurrit: quia insufficax inuenitur, quomam transitur ex naturali conditione boni ad voluntariam boni conditionem. Quod non licere patet ex eo quòd voluntaria libertà à bono procedunt: non enim inferuntur ex naturalibus, vtpote necessariis & alterius ordinis: non ergo ex quacunque Dei naturali conditione potest efficaciter inferri aliquod opus ipsius liberum: vt patet. Manifestatur autem, hinc error in hoc passu intercurrit: quia ex spectantibus ad rationem boni infertur summum bonum, ac per hoc Deum communicare seipsum creaturæ. Consequitur enim quod pertinentia ad rationem boni conueniunt ipsi bono & Deo naturaliter: & quòd communicare seipsum conuenit Deo summo bono liberè: non rectè igitur processus est in litera.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd licet posset distingui communicare se aliis secundum quod importat actionẽ, quæ est perfectio agentis in actuquæ in Deo est (ita Gabriel) & secundum quòd importat illationem effectus ad extra: vt in primo libro patuit: quæ tamen non oportet in proposito ad hæc recurrere, scilicet quòd falsum simpliciter est quòd communicare se aliis non importat perfectionem, & probatio eius non valet, ex eo, quòd non ponit perfectionem in communicante, inferens ergo non importat perfectionem: fiat enim quòd in potest perfectionem, & nõ in communicante, sed in illis, quibus cõmunicatur. Et vere sic est: nã bonum cõmunicare seipsum aliis, dato quod nulla addat perfectionem bono communicanti seipsum, necessariò tamen perfectionẽ ponit in illis aliis, quibus seipsum cõmunicat: & ad naturam boni spectat cõmunicare seipsum aliis, non vt ipsum communicans sit melius, sed vt alia bonificẽtur per ipsum: & propterea ratio litteræ verum allumit, & optimè procedit ad inditum.

¶ Ad secundũ dubiũ dicitur, quod cùm bonum sit vnũ transcendentiũ & cõprehendat sub se non solùm bonũ secundũ esse naturæ, sed etiã bonũ voluntatem, ac per hoc abstrahat ab vtroq; essendi & causandi modo, scilicet per modũ naturæ vel voluntatis, consequens est q; id, quod pertinere dicitur ad rationẽ boni, non minus quàm ipsum bonũ & illius ratio abstrahat à modò naturæ vel libertatis: ac per hoc communicare seipsum pertinere ad boni rationẽ, intelligẽdũ est non determinatè per modum naturæ, aut liberè, sed communiter & indeterminatè, vt in vnoquoque verificetur secundum illius modum, vnde & in litera non concluditur aliquis dictorum modorum communicandi se: sed absolutè, quòd communicare seipsum creaturæ supremo modo (siue naturaliter: siue liberè non exprimendo) spectat ad summum bonum: ea ratione, quia bono conuenit communicare se, cõsequens est quòd magis bono conuenit magis communicare se: & consequenter summo bono conuenit summè communicare se. vnde patet, quòd non inferitur voluntarium ex natura lised commune ex communi.

dist. 1. 1. artic. 3. ad 4. Et dist. 4. 1. artic. 2. Et dist. 43. 1. artic. 2. ad 3.

Auuet.

¶ In tertia consequentia memento primò formaliter intelligere terminum, distinguendo de creatura rali, puta hinc, angelo vel ex eo, &c nam non est hic sermo de creatura absolutè, quã assumitur, quòd summo bono conuenit summo modo se communicare creaturæ. Nota secundò verba, & signate mysteria: ex summo modo communicare se creaturæ, infertur incarnationis conuenientia. Tribus namque modis plusquam genere diuersis Deus, qui est ipsum summum bonum, intelligi potest communicare seipsum creaturæ. Primò, quasi naturaliter communicãdo seipsum: & sic communicauit seipsum vniuerso, creando & conseruando. liberè vniuersum. Secundò supernaturaliter: communicando seipsum: & sic cõmunicauit seipsum vniuerso. eleuando omnes intellectuales & rationales substantias in consortium diuinæ naturæ per gratiam: cuius nõ solùm capaces gratuita benignitate effecit, sed etiam actualiter participes ab initio: vt in primo libro Auor ex Augustini autoritate deduxit. Est autem inter hos duos modos tanta distantia, quòd iuxta primum modum distribuuntur participationes, imitationes atque similitudines Dei, sic vt constituerentur illis substantiæ rerum, quas naturas entium dicimus, cum suis conditionibus naturalibus: Deus autem ipse extra & supra totum voluerisum in sibi soli propria exrellentissima natura remanet solus in sui ipsius fruitione beatus. Iuxta secundum autem modum naturæ suæ propriæ Deus communicauit creaturæ, scilicet videre Deum, frui Deo viso per essentiam, esse consortem diuinæ naturæ: per gratiam inchoatiuè, & per gloriam consummatè. Quæ quia non possunt se communicari, vt naturalia aut cõnaturalia sint creaturæ, ideo supernaturaliter, ac ex superabundantione gratia Deus, quod sibi soli ex naturali ordine remanserat proprium, commune fecit creaturæ, vt cõregnarent cum illo beata in illius quo que visione: ita quòd Dei communio, quæ impossibilis est naturali ordini concessa est secundum supernaturalem ordinem gratiæ. Tam excellentissimus autem est amor summi boni erga creaturam, vt non sat fuerit illi communicare se secundum naturalem ordinem creaturæ, creando vniuersum, nec etiam sat fuerit eidem communicare se creaturæ secundum ordinem gratiæ eleuando ipsam ad consortium diuinæ naturæ: sed ad id vnum quod reliquum erat & inexcogitabile, eleuauit creaturam ad personalitatem, scilicet diuinam. quod ad tertium & supremum modum communicandi se spectat: secundum siquidem hunc tertium modum communicat se Deus creaturæ, non tribuendo illi similitudinem, aut donum aliquod creatum naturalis vel supernaturalis ordinis. sed propriam personam secundum suam propriam subsistentiam, quam in semetipsa habet, communicat creaturæ, sicque sibi Deo & creatæ naturæ communem personam facit, vt creatura, hoc est homo sit secundum rem verbum Dei, quod est Deus. hic proculdubio est summus modus, quo summum bonum communicare se potest creaturæ: nõ est enim intelligibilis maior modus, quo possit communicari Deus creaturæ. hoc autem modo Deum communicasse se creaturæ, & non solum creaturæ rali, ex hoc quòd incarnatus est, ex eo patet, quòd incarnatio est eleuatio totius vniuersi in diuinam personam: nam si pura spiritualis natura, vt est angelica, assumpta fuisset, creatura corporea eleuata non fuisset: & similiter si cælestis natura fuisset assumpta, sensitiua, vegetatiuaque creatura non fuisset huius eleuationis particeps, & similiter, si solam corpoream quamcunque naturam aut vegetatiuam, aut sensitiuam assumpsisset, intellectualis natura eleuata non fuisset. Assumendo autem naturam humanam, quod significatur per Incarnationem, totius vniuersi natura eleuata est ad diuinam personam, ita quòd Deus verè creatura absolutè se summo modo communicauit, quia tori vniuerso se summo modo communicauit, dum incarnatus est: quia, vt in litera ex Aug. dicitur, sic omnia coeunt in vnam personam, caro, anima intellectiua, & verbum Dei, hæc enim ideo Autor attulit ad probandum vltimam sequelam, quia per hæc significatur totum vniuersum, ac per hoc communio Dei ad creaturam absolutè. Habes ergo hinc potissimam rationem incarnationis ex bonitate diuina erga vniuersum, si potissima ratio est, quæ ex communissimo bono, vtpote maximè diuino sumitur, quam Dominus docuit Ioan. 5. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.

Aug.

c ¶ In responsione ad primum ciusdem articuli primi, nota duplicem modum loquendi de Incarnatione, vel dicendo, Deus vniuit se creaturæ, vel dicendo, Deus vniuit creaturam sibi. Vterque sanus & catholicus, & ideo vtrumque in litera ponitur, sed secundus melior, quia formalis. & ideo in litera primus corrigitur quodammodo per secundum. Et ratio est, quia secundus modus dicendi manifestatem significat in creatura, tanquam rem allatam ad Deum, & Deum significat vt terminum, ac per hoc Deus significatur vt immutatus, terminus

minus enim absque sui naturatiõe terminate potest in primo aut modo significãtur contra, quantum est ex modo dicendi, nõ quo ad rem dictam. Melius est ergo vti secundo modo loquendi & dicere, Deus vniuit creaturam sibi.

3. dist. 4. q. 3. art. 1. ad 3. Et 4. dist. 10. art. 1. ad 3. Et dist. 43. artic. 2. q. 2. Et 4. contra ca. 35. 2. 2. Psal. 45. 6. comment. q. 1. & 2.

Auuet.

¶ In responsione ad secundum eiusdẽ articuli notanda, hanc litera habet negatiuã, scilicet vniri Deo in persona nõ fuit conueniens carni humanæ secundum conditionem suæ naturæ, & nõ habet affirmatiuã inæqualem. Et merito: quia vere negatur de quacunque creatura cõuenientia, & quæcunq; natura licet potẽtia ad vnionem personalem cum Deo falsò tamen affirmatur repugnantia aut inconuenientia ad huiusmodi ratione, quoniam neutra pattem sibi creatura vendicat. Creatura enim secundum naturæ suæ conditionẽ non habet vnde sibi vendicet conueniẽtiã ad talem vnionẽ, nec habet vnde sibi vendicet inconuenientiam ad eãdem, sed totus ordo creaturæ ad huiusmodi vnionẽ, ad excellentiã bonitatis & potestatis diuinæ spectat, sola logica & obedientiæ potentia in creatura saluatur.

Epist 3. to. 2.

a ¶ Super Quæstionis primæ Articulum secundum.

Auuet.

IN titulo articuli secundi nota quòd in hoc articulo non quæritur absolutè, an Deum incarnari fuerit necessarium, vt in primo Artic. fuit quæsito de Incarnationis conuenientia absolutè, sed quæritur hic de necessario ad certum finem, scilicet separationem humanam: supponitur enim hic genus humanum lapsum perdidisse salutẽ suam, & quæritur an ad reparationem ipsius necessarium fuerit Deum incarnari. Et scito, quòd quæstio ista tractatur à Magistro sententiarum in tertio sen. dist. 20. secundum tamen passionis Christi.

3. dist. 20. art. 1. ad 1.

Aristot. 1. Met. text. 6.

b ¶ In corpore articuli quatuor fiunt: primo ponitur distinctio bimembris de necessario ad aliquem finem: quæ dicitur iuxta primũ membrũ ponitur prima conclusio negatiua, & probatur ex ratione diuisa secundum membrũ ponitur secũda conclusio affirmatiua: & probatur simul est prima autoritate Augustini: quarto probatur sola secunda: & clusio tripliciter: primo de utilitate ad promotionem ad bonum quintuplex, scilicet fidei, spei, charitatis, operis recti, & diuini conspectus: secundo de vtilitate remotionis malitiæ quintuplicis, scruturis diabolicæ, deiectionis

Tuscũ 2. art. 2. Et 3. dist. 1. q. 1. art. 1. q. 3.

Cap. 17.

Tom. 3.

¶ Contra primum sic proceditur. Videtur quod non fuerit necessarium ad reparationem humani generis verbum Dei incarnari. Vnde enim Dei, cùm sit Deus perfectus (vt in primo habitum est) nihil virtutis per carnẽ assumptam accreuit. Si ergo verbum Dei incarnatum humanam naturam reparauit, etiã absque carnis assumptione eam potuit reparare.

¶ Præterea, ad reparationem humanæ naturæ quæ per peccatum collapsa erat, nihil aliud requiri videbatur, quàm quòd homo satisfaceret pro peccato. Sed homo, vt videtur, satisfacere potuit pro peccato: nõ enim Deus ab homine plus requirere debet, quàm possit: & cùm pronior sit ad miserendum, quàm ad puniendum, sicut homini imputat ad pœnam actum peccati: ita imputare debet ad meritum actum contrarium. Non ergo fuit necessarium ad reparationem humanæ naturæ, verbum Dei incarnari.

¶ Præterea, Ad salutem hominis præcipuè pertinet, vt Deum reuereatur: vnde dicitur Malachiæ 1. Si ego pater, vbi honor meus? si dominus, vbi timio meus? Sed ex hoc ipso homines Deum magis reuerentur, quòd esse confiderant super omnia eleuatum, & ab hominum sensibus remotum: vnde in Psal. dicitur, Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cælos gloria eius, & postea subditur. Quis sicut dominus Deus noster, quod ad reuerentiam pertinet. Ergo videtur non conuenire humanæ saluti, quòd Deus nobis similis fieret per carnis assumptionem.

¶ SED CONTRA, Illud, per quod humanum genus liberatur à perditione, est necessarium ad humanam salutem. Sed mysterium diuinæ Incarnationis est huiusmodi secundum illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in ipsum, nõ pereat, sed habeat vitam æternam. Ergo necessariũ fuit ad humanam salutem, Deum incarnari.

b ¶ RESPONDEO dicendum, quòd ad finem aliquem dicitur aliquid esse necessarium dupliciter. Vno modo, sine quo aliquid esse non potest: sicut cibus est necessarius ad conseruationem humanæ vitæ. Alio modo, per quod melius & conuenientius peruenitur ad finem: sicut equus necessarius est ad iter. Primo modo, Deum incarnari nõ fuit necessarium ad reparationem humanæ naturæ. Deus enim per suam omnipotentiam virtutem poterat humanam naturam multis aliis modis reparare. Secundo autem modo, necessariũ fuit Deum incarnari ad humanæ naturæ reparationem. Vnde Augustinus dicit 13. de Tri. c. 10. Verum etiam ostendamus non alium modum possibilem Deo defuisse (cuius potestari omnia æqualiter subiacent) sed sanandæ miseriæ nostræ conuenientiorem alium modum non fuisse.

¶ Et hoc quidem cõsiderari potest quantum ad promotionem hominis in bonum. Primò quidem, quantum ad fidem: quæ magis certificatur ex hoc, quòd ipsi Deo loquenti credit. Vnde Augustinus dicit 11. de Ciui. Dei, Vt homo fidentius ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei filius homine assumpto constituit atque fundauit fidem. Secundo, quantum ad spem: quæ per hoc maximè erigitur. Vnde Augustinus dicit 13. de Trin. Nihil tam necessarium fuit ad erigendam spem nostram, quàm vt demonstraretur nobis quantum diligeret nos Deus: quid verò huius rei isto indicio manifestius, quàm quod Dei filius naturæ nostræ dignatus est inire cõsortium? Tertiò, quantum ad charitatem: quæ maximè per hoc excitatur. Vnde Aug. dicit in lib. de Catechizandis rudibus: Quæ maior est causa aduentus Domini, nisi vt ostenderet Deus dilectionem suam in nobis? Et postea subdit: Si amare pigebat, saltem reamare nõ pigeat. Quartò, quantum ad rectam operationem: in qua nobis exemplum se præbuit. Vnde Augustinus dicit in quodam sermone de Nati. Domini, Homo sequendus non erat, qui videri poterat: Deus sequendus erat, qui videri non poterat. Vt ergo exhiberetur homini, & qui videretur ab homine, & quem homo sequeretur: Deus factus est homo.

Aristot. 1. Met. text. 6.

Quintò, ad plenam participationem diuinitatis: quæ vera est hominis beatitudo & finis humanæ vitæ: & hoc collatum est nobis per Christi humanitatem. Dicit enim Augustinus in quodam sermone Nat. Domini, Factus est Deus homo, vt homo fieret Deus. Similiter & hoc vtile fuit ad remotionem mali. Primò enim per hoc homo instruitur, ne sibi diabolum præferat, & eum veneretur, qui est actor peccati. Vnde Aug. dicit 13. de Trinie. Quandoquidem sic potuit Deo coniungi humana natura, vt fieret vna persona, superbi illi maligni spiritus non ideo se audeant homini præponere, quia non habent

Serm. 9. & est serm. ibidem. Si infinitas in mo 13. in ordine 10.

Tertia Sancti Thomæ AAa 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quisquis non fuit Deus beatum amando illum passionem, sicut est beatus amando, esse: non fuit; Arguitur etiam, quia satisfactio offerentis non est infinita, simpliciter, sed secundum quid, ergo non satisfaciens infinitum simpliciter, vt est Filius Dei, sed infinitum secundum quid existit, quilibet ante homo simul Deum ex gratia seu charitate, est hic operans infinitum secundum quid: vt patet. Non ergo ex infinitate offerentis Dei infertur potest efficaciter infinita efficacia satisfacientis, sicut fit suppositum diuinum ac pro hoc infinitum simpliciter, quod tamen in litera fit.

Cap. 18. to. 1.

¶ Num Christi satisfactio fuerit infinita.

Sent. 1. ¶ Contra tertium sciliceat quod satisfactio Christi sit condigna secundo æqualitatem ad culpam cōmissam, occurrit Durandus in 3. sententiarum dist. 20. q. 1. Christus inquantum homo vel ratione humanæ naturæ non potuit reddere æquiualēs beneficiis quibus ab ipso recepti: ergo nō potuit reddere æquiualēs pro peccatis humanæ naturæ, nec ipsi fuerunt si peccasset, antecedens patet: quia Deo & parentibus

Cap. 13. non potest reddi æquiualens: vt dicitur 8. Ethi. Consequentia est nota ex quia reddito æquiualentis oportet q. sit de nō alias debito illicui reddituri: tum quia si actus Christi non sufficit ad adæquandū beneficia, constat q. nihil

Ser. 1. superest sibi, quo possit aliorū culpas adæquare. Et quia Durā. in verbis istis insinuat se loqui de Christo secundū quòd homo, quasi abstrahendo à suppositō diuino, patet: oppositū esse de mente eius, dum in quarto sentent. distin. 15. quæst. 1. tam tertium, quàm quartum hic dictum impugnans dicit, Quidam dicunt, quòd licet homo ex se non possit satisfacere reddendo æquiualens: potest tamen ex hoc, quòd sibi communicatur meritum passionis Christi: quod fuit aliquo modo infinitū sed primum, scilicet quòd nullus possit reddere æquiualens sim pliciter, videtur me Filius dictum: quia nec ipse Christus, secundum quod homo, potuit Deo reddere æquiualens beneficiis acceptis, cùm ergo quicquid erat in Christo, secūdum humanam naturam esset totum obligatum Deo, & ei debitum, non potuit esse satisfactio de condigno pro quocunque peccato, cōsiderando naturam operis vel ratione sed solum secundum gratuitam acceptationem Dei. Hæc ille. Vbi patet ex hoc ipso, quòd impugnat positionem dicentem, quòd satisfactio Christi est infinita, quòd non loquitur de Christo secundum quòd homo, abstrahendo à suppositō diuino (quoniam positio illa tenet infinitatem esse in opere Christi, humano quidem, sed ratione suppositi, cuius est operari) sed loquitur de eo, quàm adæquando peccata.

¶ Num quæuis satisfactio efficaciam habeat à satisfactione Christi.

Quæstio. ¶ Contra quartum dictum, scilicet quòd omnis alia satisfactio efficax est ex satisfactione Christi, occurrit ipsemet Autor in quarto sent. dist. 15. quæst. 1. art. 2. ad primum, dicens: Alij dicunt, quòd etiam quantum ad auersionem, pro peccato satisfieri potest vnitæ meriti Christi, quod quodammodo infinitum fuit. Et in hoc idem redit quod prius dictum est, scilicet quòd non potest satisfacere secundum æqualitatem, sed secundum acceptationem diuinamquia per fidem Mediatoris gratia data est creaturibus: tamen aliō modo gratiam daret, sufficeret satisfactio per modum prædictum. Vbi patet quòd Autor idem dat in dictum de satisfactione mea, siue habeam gratiam per hdem Iesu Christi, siue aliunde habeerem gratiam: ac per hoc non fit ex satisfactione Christi satisfaciens simpliciter, sed solum secundum acceptationem, cuius oppositum hic docere videtur. Et similiter non fit ex satisfactione Christi efficax: cuius oppositum expressè hic docet.

¶ Ad horum euidentiam aduertendum est, quòd quæstio de satisfactione pro peccato tria habet in hoc opere loca, primus est hic, vbi de necessitate Incarnationis pro reparando humano genere tractatur: secundus est inferius, vbi de necessitate passionis Christi tractatur. Tertius est in tractatu de sacramento pœnitentiæ, vbi de tertia illius parte, quæ satisfactio est, tractandum est. Et in hoc vltimo loco de satisfactione pro peccato actuali directè tractandum est: in primis autem duobus communius tractatur: quia de satisfactione etiam pro peccato originali tractatur. Vnde in præsenti litera duas rationes Autor adtulit; ad ostendendum, quòd purus homo satisfacere non potuit pro peccato, quarum prima directè respicit peccatum originale, secunda autem communiter de peccato sub quo ram originale, quàm actuale, quod est simpliciter peccatum (quod constat solum esse mortale) comprehenditur, loquitur. hinc hr, vt onus hoc in loco acceperim differendi de satisfactoris sufficientia. non enim rationem secundam litera & conclusionem illius pertranſire potui sine huiusmodi discussione. Et nisi obiectiones argumentum exigerent, conclusionem, vt ex illa secunda, quæ impugnatur, ratione tantum tractarem: nec immisceremus

bent earnem. Secundò per hoc instruimur qui inca sit dignitas humanæ naturæ, ne eam inquinemus peccando. Vnde Augu. dicit in lib. de Vera relig. Demonstrauit nobis Deus quàm excelsum locum inter creaturas habeat humana natura in hoc quòd hominibus in vero homine apparuit. Et Leo Papa dicit in sermone de natiui. Agnosce ô Christiane dignitatem tuam: & diuinæ consors factus naturæ, noli in vetérem vilitatem degeneri conuersatione redire. Tertiò, quia ad præsumptionem hominis tollendam gratia Dei nullis meritis præcedentibus in homine Christo in nobis commendatur, vt Aug. dicit in 13. de Trinit. Quartò, quia superbia hominis, quæ maximè impedimento est, ne inhæreat Deo, per tantam Dei humilitatem redargui potest atque sanari, vt dicit Augu. ibid. Quintò, ad liberandum hominem a seruitute peccati: quod quidem, vt Augu. dicit 13. de Trin. fieri debuit sic, vt diabolus iustitia hominis Iesu Christi superaretur: quod factum est Christo satisfaciente pro nobis. Homo autem purus satisfacere non poterat pro toto humano genere: Deus autem satisfacere non debebat: vnde oportebat Deum & hominem esse Iesum Christum. Vnde & Leo Papa dicit in sermone de Natiui. Suscipitur à virtute infirmitas: à maiestate humilitas: vt quod nostris remediis congruebat, vnus atque idem Dei & hominum mediator, & mori ex vno, & resurgere posset ex altero. Nisi enim esset verus Deus, non adferret remedium: nisi esset verus homo, non præberet exemplum. Sunt autem & aliæ plurimæ veritates, quæ consequuntæ sunt supra apprehensionem sensus humani.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit secundum primum modum necessarij, sine quo ad finem peruenire non potest.

¶ Ad secundum dicendum, quòd aliqua satisfactio potest dici dupliciter sufficiens. Vno modo perfectè: quia est condigna per quandam adæquationem ad recompensationem culpæ commissæ: & sic hominis puri satisfactio sufficiens esse non potuit pro peccato. Tum quia tota humana natura erat per peccatum corrupta: nec bonum alicuius personæ, vel etiam plurium poterat per æquiparantiam totius naturæ detrimen tum recompensare. Tum etiam, quia peccatum contra Deum commissum, quandam infinitatem habet ex infinitate diuinæ maiestatis. tantò enim offensa est grauior, quantò maior est ille, in quem delinquitur. Vnde oportuit ad condignam satisfactionem vt actus satisfacientis haberet efficaciam infinitam, vtpote Dei & hominis existens. Alio modo potest dici satisfactio hominis esse sufficiens imperfectè scilicet secundum acceptationem eius, qui est ea contentus, quanuis non sit condigna. Et hoc modo satisfactio puri hominis est sufficiens. Et quia omne imperfectum præsupponit aliquid perfectum, à quo sustentetur: inde est q. omnis puri hominis satisfactio efficaciam habet a satisfactione Christi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Deus assumendo carnem, suam maiestatem non minuit: & per consequens non minuitur ratio reuerentiæ ad ipsum, quæ augetur per augmentum cognitionis ipsius. Ex hoc autem, quòd nobis appropinquare voluit per carnis assumptionem, magis nos ad se cognoscendum attraxit.

ARTICVLVS III.

a ¶ Virum si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd si homo non peccasset, nihilominus Deus incarnatus fuisset. Manente enim causa, manet effectus. Sed, sicut Augustī. dicit 13. de Trinit. alia multa sunt cogitanda in Christi Incarnatione præter absolutionem à peccato, de quibus dictum est. Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

3. dist. 1. q. 1. artic. 3. Et 4. di. 43. ar. 2. q. 1. 2. Et vera. q. 29. ar. 4. ad 3. 1. Timoth. 1. 10. 1. fi. Cap. 17. to 3. Ar. prae.

¶ Præterea, Ad omnipotentiam diuinæ virtutis pertinet, vt opera sua perficiat, & se manifestet per aliquem infinitum effectum. Sed nulla pura creatura potest dici infinitus effectus, cùm sit finita per suam essentiam. In solo autem opere Incarnationis videtur præcipuè manifestari infinitus effectus diuinæ potentiæ (per quam in infinitum distantia coniunguntur, inquantum factum est, quòd homo esset Deus) in quo etiam opere maximè videtur perfici vniuersum, per hoc quòd vltima creatura, scilicet homo primo principio coniungitur, scilicet Deo. Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

¶ Præterea, Humana natura per Peccatum non est facta capacior gratiæ. Sed post peccatum capax est gratiæ vnionis, quæ est maxima gratia. Ergo si homo non peccasset, humana natura huius gratiæ capax fuisset. Neque Deus subtraxisset humanæ naturæ bonum, cuius capax erat. Ergo si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset,

¶ Præterea, Prædestinatio Dei est æterna. Sed dicitur Roman. 1. de Christo, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute. Ergo etiam ante peccatum necessarium erat filium Dei incarnari, ad hoc quòd Dei prædestinatio impleretur.

¶ Præterea, Incarnationis mysterium est primo homini reuelatū: vt patet per hoc, quod dixit, Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. quod Apostolus dicit esse magnum sacramentum in Christo & in Ecclesia: vt patet Ephes. 5. Sed homo non potuit esse præscius sui casus, eadem ratione qua nec Angelus: vt Augusti. probat super Gene. ad literam. Ergo etiam si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.

¶ SED CONTRA est quod Augusti. dicit in lib. de verbis Domini, exponens illud quod habetur Luc. 10. Venit filius hominis saluare quod perierat. Si homo non peccasset, filius hominis non venisset.

Lib. 11. c. 12. to 3.

¶ Super Quæstionis primæ Articulum tertium.

Comment. IN articulo tertio eiusdem quæstionis duo sunt: primò referuntur diuersæ opiniones circa quæstum: secundò respondetur quæstio præterendo secundam opinionem duabus conclusionibus: altera de facto, directè respondens quæstio negatiuè, altera de possibili asserente partem affirmatiuam. Prima conclusio est: Peccato non existente incarnatio non fuisset. Probatur. In sacra Scriptura vbique Incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignatur ergo Incarnationis opus ordinatum esse à Deo in remedium peccati, conueniens dicitur: ergo peccato non existente, Incarnatio non fuisset. Antecedens pro euidenti assumitur. Prima consequentia probatur: quia ea quæ ex sola Dei voluntate supra omne debitum creaturæ prouciunt, nobis non innotescunt, nisi quatenus in sacra Scriptura (in qua diuina nobis voluntas manifestatur) traduntur. Secunda conclusio est: Deus potuisset peccato non existente incarnari. Probatur: quia potentia Dei non limitatur ad hoc scilicet quòd incarnatio sit in remedium peccati.

¶ Circa verba litetæ nota duo: primò quòd iy conuenientius comparationem exercet respectu alterius opinionis contrariæ, ita quòd ex reuelatis in sacra *Annot.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scriptura de diuina voluntate conuenientius dicitur pars negatiua, quàm affirmatiua, secundò, quod Autor loquitur de opere Incarnationis vt sic, & non vt redemptiuo & liberatiuo: vt Scotus glossandas dicit autoritates dicentes, quod sine peccato non fuisset Incarnatio.

b ¶ Ir resp ad tertium, nota distinctionem de potentia naturali & de potentia obœdientiali

hinc sumi, & quomodo distinguantur: quòd naturalis infra ordinem naturalium sistit, obœdientialis verò secundum ordinem ad diuinam potentiam attenditur: illa semper impleretur, illa quandoque impletur & quandoque non impletur.

¶ *Num prædestinatio supponat præscientiam peccatorum.*

c ¶ In responsione ad quartum eiusdem articuli tertij, dubium occurrit, primò circa illam propositionē, prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum: quia falsa est. Nam prædestinatio Petri nō præsupponit Præscientiam Petri prædestinandi aut saluandi, sed ecōtra, præscientia Petri saluandi præsupponit prædestinationem Petri vt patet ex hoc, quòd ideo scit Deus Petrum saluandum, quia prædestinauit eum, & non ideo prædestinauit Petrum, quia præuidit Petrum saluandum: vt patet ex prima parte, quæstio 23. articu. 5. vbi determinatum est, quòd præscientia meritorum non est causa prædestinationis.

¶ Dubium secundò occurrit, quia impertinens est solutioni argumenti de prædestinatione Christi, quod supponatur præscientia futurorum: quia siue præsupponatur, siue non, oportet ex voluntate diuina reddere rationem, quare prædestinatus est per tale medium vel sub tali ratione, vt in corpore huius articuli fit: & non ex parte intellectus præuidentis: præuisio enim non est ratio futuri effectus vt patet.

Ser. 36. & le ver. apost. sic. 8. to. 10.

Aug. ser. 9. de verb. apo. 10.

Quæst.

Ar. 1. & præced.

Tract. 2. in Io. to. 9.

¶ *Num si homo non peccasset, Deus incarnatus fuisset.*

Quæstio.

¶ Dubium est tertiò ex Scoto in 3. senten. distinct. 7. quæst. 1. ex ratione prædestinationis animæ Christi inferente, sine præiudicio ramen, quòd Incarnatio etiam sine peccato fuisset. Probatque hoc multiplicter. Primò: Prædestinatio cuiuscunque ad gloriam præcedit ex parte obiecti naturaliter præscientiam peccati vel damnationis cuiuscunque: ergo multo magis hoc est verum de prædestinatione illius animæ ad summam gloriam. Secundò, Ordinatè volens, per prius vult finem, & post hoc, quod est fini propinquius: ergo sicut prius vult alicui gloriam, quàm gratiam: ita inter prædestinatos quibus vult gloriam ordinatè, prius vult gloriam illi, quàm vult esse proximum finitæ per hoc prius animæ Christi, quàm alteri vult gloriam, & prius cuilibet vult gloriam & gratiam, quàm præuideat illi opposita istorum habituum, scilicet gratiæ & gloriæ: ergo prius vult animæ Christi gloriam, quàm præuideat Adam casurum. Tertiò, Redemptio siue gloria animæ redimendæ non est tantum bonum quantum est gloria animæ Christi: ergo non propter solam istam causam videtur Deus prædestinasse illam animam ad tantam gloriam. Quartò: Quia non est verisimile tam summum bonum in entibus esse tantum occasionatum, propter minus bonum. Quintò, Non est verisimile Deum prius præordinasse Adam ad tantum bonum, quàm Christum: quod tamen sequeretur. Imò vlterius sequeretur absurdius, scilicet quòd Deus prædestinando Adam ad gloriam, prius præuidit seipsum casurum in peccatum, quàm prædestinasset Christum ad gloriam, si prædestinatio illius animæ tantum esset pro redemptione aliorum: quia redemptio non fuisset, nisi casus & delictum præcessisset. Et hoc sit sextum Scoti argumentum. Ex quibus concludit Scotus, quòd prius natura, quàm aliquid præsupponatur circa peccatorem, siue de præsa, siue de præna, Deus eligit ad cælestem curiam omnes, quos habere voluit, siue angelos, siue homines in certis & determinatis gradibus: & nullus est prædestinatus tantum, quia alius præuisus est casurus: vt sic nullum oporteat gaudere de lapsu alterius. Et hoc pro septimo argumento,

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, quòd hæc propositio, Prædestinatio supponit præscientiam futurorum, potest intelligi primo respectu omnium futurorum: & sic videtur non intelligibili: sinam prædestinatio Petri non præsupponit præscientiam futuræ gloriæ Petri: quod patet sic. Præscientia futuri præsupponit futurum sub ratione futuri: quoniam, vt dicitur in primo Po. quod nō est, non potest sciri: gloria autem Petri est primo futura per prædestinationem, vt patet: est igitur secundum naturæ ordinem primò prædestinatio Petri ad gloriam, & ex hoc gloria Petri est futura: & sic præuidetur à Deo. Supponit ergo præscientia alicuius futuri prædestinationem: ac per hoc prædestinatio non præsupponit præscientiam omnium futurorum. Secundò potest intelligi de prædestinatione quo ad constitutā per prædestinationem, & præscientia respectu aliorum futurorum: ita quòd sensus est, prædestinatio, vt respicit prædestinata, præsupponit præscientiam futurorum non prædestinatorum, sed ecōtra, quæ præsupponuntur vel ordinantur per prædestinationem. Et hæc proposito est vera. Quam vt clarius intelligas, distingue inter effectus prædestinationis: quorum quidem sunt non solùm ordinati, sed constituti per prædestinationem: vt gloria & gratia, & vniuersaliter finis & media vt sic: quidam autem sunt solùm ordinati contra prædestinationem: vt anima illius hominis, qui est sanctus Petrus, & reliqua spectantia ad naturalem ordinem vniuersi. hæc enim futuri rationem habent absolutam ex proximo ex prouidentia diuina, & non ex prædestinatione diuina: sed prædestinatio quasi superueniens, sicut ordo gratiæ superueniens ordini naturæ, ordinat animam sancti Petri in gloriam æternam mediante gratia, &c. Et quoniam inter præfinita à prædestinatione non solùm sunt res naturales constituentes vniuersum secundum naturalem ordinem, sed etiam defectus in puris naturalibus, vt monstra: & in animalibus, vt ægritudines: & irrationalibus, vt ignorantia, & malum mortis,

quod est peccatum: ideo sicut, simpliciter loquendo, prædestinatio præsupponit prouidentiam vniuersi naturalis, ita simpliciter loquendo, præsupponit etiā scientiam futurorum pertinentium ad ordinem vniuersi naturalem, & defectum in illo futurorum. Inter quæ constat contineri peccata hominum: quoniam non spectat nostrum peccare ad originem gratiæ, sed ad ordinem naturæ: quia ex nobis solis peccamus, vt patet: & autoritate Scripturæ firmatur Osee 13. Perditio tua ex te, Israël. Et hinc patet fa. fam esse Scoti cam imaginationem, quòd prius Petrus prædestinetur ad gloriam, quàm præuideatur peccaturus: quo niam sicut prius præuidetur Petrus secundum ea, quæ secluso ordine gratiæ sibi conueniunt, quàm prædestinetur (quia prius præuidetur secundum futura sibi secundum ordinem simplicis prouidentiæ diuinæ, quàm secundum futura sibi secundum ordinem diuinæ prædestinationis): ita prius præuidetur peccatum quàm prædestinetur, eadem rationes quia scilicet Petrum peccare spectat ad ordinem diuinæ prouidentiæ, & per supervenientem ordinem diuinæ prædestinationis vel reprobationis ordinatur secundum ordinem gratiæ ad redemptionē, vel æternā punitionē. Et si perspicatius tres, qui de facto in vniuerso inueniuntur, ordines considerauerimus, videlicet ordinem naturæ, ordinem gratiæ & ordinem Dei, & creaturæ simul, videbimus quod secundus supponit primum, & tertius præsupponit vtrūq; & similiter præordinatio & præuisio primi præsupponitur à præordinatione & præuisione secundi: & similiter præordinatio & præuisio tertij præsupponit præordinationem & præuisionē vtriusq. Ita quòd Deus primò ordinauit vniuersum secundum ordinem naturæ: & quoniam vniuersum secundum talem ordinem non attingit ad fruitionem diuinam, superaddidit ordinē gratiæ: & quoniam talis ordo non pertingit ad vnionem summo modo possibilē cū Deo, præordinauit creaturā ad vnionē personalem cum Deo. Quocirca quum peccata pertineant partim ad ordinem naturæ, & partim ad ordinem gratiæ, vt opposita illis: cōsequem est, quòd prædestinatio Iesu Christi, vt sit filius Dei, præsupponat præuisionem futurorum peccatorum, vtpote spectantium ad præsupposita tantum, quia alius præuisus est casurus: vt sic nullum oporteat gaudere de lapsu alterius. Et hoc pro septimo argumento,

¶ Vnde ad singula dubia deueniendo, ad primū dubiū dicitur, quòd propositio illa est vera, vt declaratū est: & est ad propositū argumēti quod prædestinationē Christi necessariā absq; peccato arguebat. Respondeo nāq; ad hoc non exigit, q̄ prædestinatio Christi supponat præscientiam gloriæ Christi, sed requirebat, quòd præsupponit præscientiam peccatorum, in quorum remedium Christus est prædestinatus: ordinationanque medicinæ præsupponit nocumam morbi.

¶ Ad secundū verò dubiū dicitur, q̄ in hac responsione ad quartū argumentū, quæ nunc discutitur, nō erat reddenda ratio prædestinationis Incarnationis in remedium peccati: sed sustinendo erat, q̄ cum prædestinatæ Incarnationis necessitate stat, quod prædestinata sit in remedii peccati. Et hoc manifestatur ratione: quia finis prædestinatio præsupponit præscientiā futurorum antecedentium: qualia sunt peccata, vt declarato est. Et exemplo prædestinationis alicuius, puta Iacobi mediante oratione alterius, puta Stephani: quod exemplum si etiā quo ad præscientiā medij intelligendum credi tur, exponēdū est q̄ prædestinatio Pauli quoad conuersionis effectum præsupponit præconizationis Stephani & sic de aliis, vt ne sit similе etiā quoad hoc, q̄ prædestinatio Incarnationis præsupponit præscientiā peccati humani. ¶ Ad tertiū ex Scoto dubium dicitur, quadruplī modo dicitur, quadruplī esse magis volibile, & aliud est illud vtendo distinctione. Prima est inter volitū & volibilem: aliud est aliquid esse magis volibile, & aliud esse magis volitū: salus enim omnīū hominum est magis volibilis secundū se, quàm salus alicuius non tantum, vt patet quia longè maius bonū ejusdē tamen est magis volita à Deo: qui licet velit voluntate antecedēte omnes homines fieri, nō tamen vult volūtate beneplaciti salutē omnīū, sed quorundā certū hominū, vt patet. Nō pōt ergo ex hoc, q̄ aliquid ex parte obiecti secundum se est magis bonū, ac per hoc magis volibile, inferri, ergo est magis volitum à Deo. Secunda inter magis & prius natura volitum. Tertia est inter prius natura, vel à quo nō conuertitur consequentia, vel prius causalitate. Quarta est inter prius natura volitū, prout prius est à quo nō cōuertitur cōsequentia, de facto vel possibili: ac ejusdēo enim prius natura, hoc est prius causalitate secūdū aliquod genus causæ, coincidūt prius & magis secūdū illud genus causæ: volumus enim prius & magis saniatē, quàm purgatione secundū genus causæ finalis: econtra autē secundū genus causæ materialis locādo dispones ex parte materiæ: & quia causa finalis est simpliciter & absolutè prior, ideo volumus simpliciter & absolutè prius & magis saniatē. Sed si sumatur prius natura, à quo non conuertitur consequentia (vt Scotus sumit in proposito) vtere quarta distinctione inter sic prius volitū de facto, vel prius volitū de possibili. Et dicito q̄ multotū ordinatē volitorum, quorum vnū se habet vt finis, aliud vt medii, aliud vt effectus: illud, quod est finis, cōstat esse magis & prius natura, hoc est, causalitate volitū, & respectu diuinæ voluntatis loquēdo, cōstat, q̄ est prius natura de possibili volitū, nō autē q̄ sit prius natura volitū de facto nec est, constat, q̄ potest esse volitū illud sine medio, & effectu, nō tamē constat, q̄ de facto sit à Deo volitū illud sine tali medio, effectu & occasione. Et hoc est in quo deficiunt argumenta Scoticæ: quia ex magis & prius causalitate & prius natura secundū cōsequentia volito de possibili à Deo, infert volitū esse à Deo de facto. At si assumat, quòd finis est magis & prius natura secundū consequentiam de facto à Deo volitus, petitio principij committitur: quia assumitur probandū. hoc enim quum ratione probari non possit quia nemo nouit quæ sunt Dei, nisi spiritus Dei: oportet ad Scripturas sacras deuenire, si nisse volumus q̄ de facto Deus ordinauit Incarnationem futuram, siue Adam peccet, siue non. Nos enim, quia ex Scriptura nō habemus Incarnationem nisi redemptiuam, dicimus q̄ licet potuisset Deus velle Incarnationem etiam sine redemptione futuram & factoram esse noluit eā nisi sit, quia ipse non aliter reuelauit suam voluntatē, quæ ex sola ipsius reuelatione cognosci potest. Cum ergo primò arguitur: Prædestinatio cuiuscunque ad gloriā præcedit ex parte obiecti, &c. dicitur quòd propositio est simpliciter falsa, loquendo de præuisione peccati (vt patet ex dictis) quia prædestinatio ad gloriam præsupponit ordinem prouidentiæ, in quo præuidentur peccata.

¶ Ad secundum dicitur, q̄ ordinatè volens prius natura, hoc est causalitate finali, & prius natura, hoc est secundū non consequentiam, de possibili tamē vult finem, & præpluribus finibus autem de facto quia fit cum illo ordine, quòd simul de facto velit connexionem illorum, ita quòd non velit finem sine tali medio & occasione quia sic ei complacerat. Et ideo nihil valet illationes de facto, inferentes, quòd prius natura Deus gloriam velit sine peccati remedio.

¶ Ad tertium etiam patet ex dictis, quòd stat Deum nolle de facto maximum bonum nisi connexum tali minori bono.

¶ Et similiter ad quartum dicitur, quòd non dedecet diuinam sapientiam dispositam fuisse tam ad excelsum bonum se ipsum, non nisi occasionaliter, peccato suam misericordiam ad id prouocante.

¶ Ad quintū negatur sequela quoniā, vt Apostolus dicit, prædestinauit alios cōformes fieri imaginis Filij sui: Christus est ergo primus prædestinatus de facto.

¶ Ad sextum dicitur, quòd nō est absurdum Deum prius præuidisse casum Adæ, quàm prædestinasse Christum: sicut non est absurdum, Deum prius præuidisse leporem cursurum, & monstra futura, & reliqua ad naturæ ordinem spectantia, quàm prædestinasse Christum.

¶ Ad septimum est dicendum, quòd dicitur, Nullus est prædestinatus, quia alius præuisus est casurus, propositio *stabetur in gloss. ex. in hac loco.* est vera: quia præuisio futuri casus Adæ nō est sufficiens causa prædestinationis Christi: sed ista septa præuisione futuri casus Adæ apponatur misericordia Dei volentis casum illū, vt sui cōputare, & per seipsum satisfacere, iam habebitur, q̄ ideo Christus est prædestinatus filius Dei, quia Deus vult satisfactre pro casu humano. Nec ex hoc operatur gaudere de lapsu alterius, sed de misericordia Dei inquā alterius lapsum præuisum conuertit in alterius bonum.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum 4.* *commen.*

IN artic. quarti eiusdem primæ quæstionis corpore tria fiunt. Primò manifestatur id quod quæstio hæc supponit, scilicet Christum deleuisse omnia peccata mūdi. Cum enim hæc quæstio sit cōparativa (scilicet à principalius pro originali, quàm p̄ à cæteribus peccatis Deus incarnatus sit) præsupponit positum certā, scilicet quòd p̄ virtūt. *1.2.q.81. ar.1.* peccatis incarnatus sit, & hoc est quod primò in litera dicitur. Vbi nota q̄ non est sermo de omnibus peccatis simpliciter, sed de omnibus peccatis hominum: quoniam nō venit Christus pro peccatis angelorū. *Cap.2.* & hoc denotat litera cum dicit, sed ad deleQVAEST. I.

ARTIC. IIII.

tionem omnium peccatorum, quæ postmodum, scilicet post originale superaddita sunt. Secundo monstratur modus, quo Deus incarnatus deleuit omnia peccata, scilicet non secundum effectum, sed secundum sufficientiam remedij: ita, quòd duæ ponuntur hic conclusiones. Prima negativa: Non omnia peccata hominum delentur per Christum. Et ratio huius est defectus hominum. Probatur autoritate Domini, Ioan. 1. Secunda assimilativa: Christus exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Probatur ex Apostolo. Vbi nota, quòd quia actus actionorum sunt in patiente dispositi, & non his, quæ agentis actionem non suscipiunt: ideo quantuncunq; ignis sit sufficiens causa calefaciendi aliquē, nisi ille proximus sit ignis, non calefaciet ex defectu ignis, sed hominis, qui non accedit ad ignem. Attulit Christus medicinam sufficientissimam pro omnibus: & nisi iungamus Christo per fidem & obedientiam, in peccatis nostris remanemus, nō ex defectu remedij, sed ex defectu nostrorum malorum amantes tenebras sensibilium bonorum, quàm lucem intelligibilis diuinique boni. Tertiò in litera respondetur quæstio duabus conclusionibus: altera implicite, altera explicite. Prima, quæ non explicetur est: Quantum ad magnitudinē peccati intensiuam, Christus principaliter venit ad tollendum peccatū actuale, quàm originale. Secunda, quæ explicatur, est: Quantum ad magnitudinem extensiuam peccati, Christus principaliter venit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale. Vtraq; cōclusio assimit vnam & eandem maioremin esse, Tantò principalius ad alicuius peccati deletionem Christus venit, quanto illud peccatum maius est. Sed subsumit diuersam minorem: quia pro prima subsumitur, peccatum actuale esse maius intensiuè, pro secunda verò, peccatum originale esse maius extensiuè.

¶ *Num originale peccatum sit maius extensiuè, quàm actuale.*

Quæstio.

¶ Vbi duæ fiunt cōtra occurrunt dubitationes. Prima est: quia falsum est, quòd regulariter loquendo peccatum originale sit maius extensiue, quàm actuale: quoniam omnes infecti originali sunt etiam infecti actuali peccato, regulariter loquendo, & subsistis impossibilitatis: quod dico propter beatam Virginem, & infantes mortuos, antequām possint actualiter peccare.

¶ Secunda dubitatio est: quia ex litera non habetur cōclusio simpliciter respondua quæsito, sed solum secundum quid: non enim habetur ab absoluté dicendum sit, quòd Christus principalius pro originali venit: & similiter non habetur ab dicendum sit, quòd Christus principalius pro actuali peccato venit, vt patet. Sed habetur, quòd secundum hoc, id est intensiuam, & secundum illud, id est extensiuam magnitudinem venit principaliter pro hoc vel illo.

¶ Ad primum dicitur, quòd per se loquendo inter originale & actuale peccatū hæc est differentia, quòd actuale, vt in litera dicitur, est peccatū proprium singularis

Universidad de Deusto
Biblioteca

gularis persone, quæ facit illud originale autem est peccatum proprium naturæ humanæ, ab Adam seminarie precedentis. Et ideo originale per se loquendo est commune infinitis hominibus, pro quanto natura humana potest sic infinitis communicari. Et ideo tollit bonum generis humani per se loquendo, tollendo bonum in natura communi generi humano. Peccatum autem actuale non tollit bonum huius persone tollit & accidit peccato meo, quod aliter etiam peccet ille & sic de aliis. Stando igitur in ista locutione communis pro responsione sonat dicere, quòd peccatum originale non est actu peccatum nature esse in toto genere, sicut accidit peccato personæ.

¶ Ad secundum dicitur q. Autor exponendo secundam conclusionē, & non primā, & addendo secundæ conclusioni rationē, scilicet quia bonū gentis diuinius & eminentius est, quàm bonum vnius: nō vult excludere responsiuē quæstionē, vtrum simpliciter & absolute illa essēt, quæ expressit in responsione ad tertium, principaliter venit abolere peccatū totius naturæ, quàm peccatū vnius personæ.

b ¶ In responsione ad tertiū aduerte, q. illorū verborū, scilicet. Sed vt qui pro omnibus, se solum indicaret obnoxiū, sensus vnica subaudita coniunctione dicēdo se etiā solum indicaret obnoxiū: clarus adeo est, vt nihil esset obscuritatis. Paulus enim ita se obligarū omnibus Christi beneficiis aiebat, vt non solum vna cū aliis, Dei esset ipse tenerentur pro omnibus rum propter perfectam illiorum adoptionem in ipso, ac si pro ipso solo concessa fuissent, cum propter charitatis vnionē cum aliis, qui omnium bona sua putabat. Hæc enim duo in litera tanguntur, vt patet.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum.*

1. 2. qū. 98. artic. 6. Et 3. dist. 6. 2. q. 1. ar. 4. Et 4. cō tra c. 55. 9. Et Isa. 2. col. 1. Et Gala. 4. vsq; 5. fin.

IN artic. 1. cuius primæ quæstionis corpore duæ sunt conclusiones, iuxta duplicem statum humani generis in sui principio, scilicet, innocentiæ & lapsus. Vertitur enim in quæstione, an in principio humani generis debuerit Incarnatio esse: & propterea iuxta duplicem statum in principio, dupliciter respōdetur conclusione, videlicet affirmatiue. prima est, Non fuit conueniens à principio humani generis aute peccatum Deum incarnatum fuisse. Probatur: Quia Incarnatio nis principaliter ordinatur ad reparationem naturæ per abolitionē peccati: ergo non fuit conueniens ante peccatum Deum incarnari. Probatur sequela ratione: quia medicina non datur nisi infirmitati: & auctoritate Domini, dupliciter. Secunda est, non fuit conueniens Deum incarnari statim post peccatum probatur quadruplicter. Primò ex condītione peccati. Humanum peccatum præsupponit

1. 2. qū. 98. artic. 6.

Et 3. dist. prima Articulum.

1. q. 1. ar. 4.

Et 4. cō tra c. 55. 9.

Et Isa. 2. col. 1. Et Gala. 4. vsq; 5. fin.

dum originale peccatum: inquantum bonum gentis diuinius & eminētius est quàm bonum vnius, vt dicitur primò Et hic.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de intensiua magnitudine peccati.

¶ Ad secundum dicendum, quòd peccato originali in natura retributione nō debetur pœna sensus: pœnalitates tamen, quas sensibiliter in hac vita patimur, sicut famem, sitim, mortē, & alia huiusmodi, ex peccato originali procedunt. Et ideo Christus, vt plenè propeccato originali satisfaceret sensibilem dolorem pati voluit, vt mortem, & alia huiusmodi in seipso consumeret.

b ¶ Ad tertium dicendū, q. sicut Chrysost. ibidē dicit, verba illa dicebat Apostolus, non quasi diminuere volens amplissima & per orbem terrarum diffusa Christi munera: sed vt pro omnibus se solum indicaret obnoxiū. Quid enim interest si & aliis præstitit, cùm quæ ribi sunt præstita, ita integra sunt, & ita perfecta, quasi nulli alij ex his aliquid fuerit præstitum? Ex hoc ergo, q. aliquis debet reputare sibi beneficia Christi præstita esse, non debet existimare, q. nō sint aliis præstita. Et ideo nō excluditur quin principalius venerit abolere peccatū totius naturæ, quàm peccatū vnius personæ. Sed illud peccatum naturæ ita per fectè curatum est in vnoquoque, ac si in vno solo esset curatum. Et ideo propter vnionem charitatis, totum quod omnibus est impensum, vnusquisque debet sibi ascribere.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari ab initio mundi.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q. conueniens fuisset Deū incarnari à principio humani generis. Incarnationis enim opus ex immensitate diuinæ charitatis processit secundum illud Eph. 2. Deus, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cùm essemus mortui peccatis conuiuificauit nos in Christo. Sed charitas non tardat subuenire amico necessitatem patienti: secundum illud Prouer. 3. Ne dicas amico tuo, Vade, & reuertere: crās dabo tibi, cum statim possis dare. Ergo Deus in carnationis opus differre non debuit, sed statim à principio per suam incarnationem humano generi subuenire.

¶ Præterea, 1. Tim. 1. dicitur, Christus venit in hunc mundum peccatores saluos facere. Sed plures saluati fuissent, si à principio humani generis Deus incarnatus fuisset: plurimi enim ignorantes Deum, in suo peccato perierunt in diuersis sceleribus. Ergo conuenientius fuisset, quòd à principio humani generis Deus incarnatus fuisset.

¶ Præterea, Opus gratiæ non est minus ordinatum, quàm opus naturæ. Sed natura initium sumit à perfectissimo: vt dicit Boet. in lib. de consol. ergo opus gratiæ à principio debuit esse perfectū. Sed in opere Incarnationis cō sideratur perfectio gratiæ secundum illud, Verbum caro factum est: & postea subditur, Plenum gratiæ veritatis. Ergo Christus à principio humani generis debuit incarnari.

¶ SED CONTRA est quod dicitur

1. 2. qū. 98. artic. 6.

Et 3. dist. prima Articulum.

1. q. 1. ar. 4.

Et 4. cō tra c. 55. 9.

Et Isa. 2. col. 1. Et Gala. 4. vsq; 5. fin.

l. 3. pro 10.

erat ex superbia hominis: ergo eo erat modo liberandus, vt humiliatus cognosceret se liberatore indigere: sed hoc conuenientius fit reliquendo hominem primo in statu naturæ, deinde sub iugo legis, vt experius secundum vtriusque vires defectum suum, clamaret pro gratia: ergo. Omnia clara sunt in litera. Et videtur magis ex responsione ad primum, ducendo ad inconueniens super hæc, scilicet cōtemptū si statim Incarnatio post peccatum fuisset: Secundò ex ordine promissionis in bonum: quæ ratio in responsione ad tertium magis explicatur, ita quòd sic est formanda: Humanam naturam lapsam conuenit procedere de imperfecto ad perfectum: ergo conuenientissimo tempore Deus est incarnatus. Et sic cōueniēs nō fuit, q. à principio humani generis Deus incarnaretur.

¶ RESPONDEO dicendū, q. cum opus Incarnationis principaliter ordinetur ad reparationē humanæ naturæ per peccati abolitionem, manifestum est quòd non fuit conueniēs à principio humani generis ante peccatum Deum incarnatum fuisse: non enim datur medicina nisi iam infirmis. Vnde ipse Dominus Matth. 9. dicit, Non est opus valentibus medico, sed malè habentibus: nō enim veni vocare iustos, sed peccatores.

¶ Sed nec etiam statim post peccatum conueniens fuit Deum incarnari. Primò quidē propter conditionem humani peccati, quod ex superbia prouenerat. vnde eo modo erat homo liberandus, vt humiliatus recognosceret se liberatore indigere. Vnde super illud Gal. 3. Ordinata per angelos in manu Mediatoris, dicit gl. Magno Dei consilio factū est, vt post hominis casum non illico Dei filius mitteretur, Reliquit enim Deus primò hominē in libertate arbitrij in lege naturali vt sic vires naturæ suæ cognosceret: vbi cùm deficeret, legem accepit, qua data innaluit morbus nō legis, sed naturæ vitio. Vt ita cognita sua infirmitate, clamaret ad medicū, & gratiæ quæ reret auxilium. Secundò propter ordinē promotionis in bonū secundum quā ab imperfecto ad perfectum proceditur. Vnde Apost. dicit 1. Cor. 15. Non prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale: primus homo de terra terrenus, secūdus homo de cælo cælestis. Tertiò propter dignitatem verbi incarnati: quia super illud Gal. 4. At vbi venit plenitudo temporis, dicit glos. Quantò maior iudex veniebat, tantò præconū series longior præcedere debebat. Quartò, ne feruor fidei rēperis prolixitate tepesceret: quia circa finem mundi frigescet charitas multorum. Vnde Luc. 18. dicitur, Cùm filius hominis venier, putas inuenier fidem in terra.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q. charitas nō differt amico subuenire, salua tamē negotiorū opportunitate & personarū conditione. Si enim Medicus statim à principio ægritudinis medicinā daret infirmo, minus proficeret, vel magis læderet, quàm iuuaret. Et ideo etiā Dominus non statim à principio Incarnationis remedium humano generi exhibuit, ne illud cōtemneret ex superbia, si prius suam infirmitatem non cognosceret.

b ¶ Ad secundū dicendum, q. Aug. ad hoc re spōdet in lib. de sex quæstionibus Paganorū, dicēs q. 2. q. tunc voluit Christus hominibus apparere, & apud eos prædicari suā doctrinā quādo & vbi sciebat esse, qui in eum fuerant crediturihis enim tēporibus & his in locis tales omnes in eius prædicatione futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in eius corporali præsentia fuerunt, qui nec in eum fuscitarisab eo mortuis credere voluerunt. Sed hanc responsionem reprobans idem August. in lib. de per-

Et Ambros. in hunc locum.

Infrà q. 4. art. 1. c. Et q. 43. art. 3. ad secundum. Et q. 44. ar. 3. c. Et 3. p. q. 23. art. 4. ad 5.

Glo. ord.

Epi. 49. q. 2. ad 2.

Aug.

Ca. 5. de 7.

¶ Super

¶ Super Quæstionis primæ articulum 6.

Commū.

IN artic. 6. euidēter pleraq; vnica est conclusio negatiue respondens quæsito: Non fuit conueniens Incarnationem differri in finem mundi. probatur triplici ratione in litera. Vbi pro clariori intelligentia primę rationis, nota quod duplex est motus humanæ naturæ de imperfecto ad perfectum: vnus respectu ipsius naturæ, vt elicitur quidem ex suppositis: alius respectu naturæ, vt elicitur similiter respectu naturæ in suppositis propriis. Secundum primum motum Incarnatio se habet vt terminus: quoniam in opere Incarnationis natura humana in Dei assumpta est. Iuxta autem secundum motum gloria animæ & corporis in futuro mundo se habet vt terminus, quādo homines glorificabuntur consummatē Et in hoc secundo motu mysterium incarnationis non se habet vt terminus sed vt principium effectiue: quoniā Christus dux omnium hominū ad gloriam consummatam per suam resurrectionem, & est, propter primum motū, non decuit incarnari Deum in principio mundi: vt prædictū est, propter secūdū motū non decuit differri Incarnationem in finem mundi. Ex ipsa igitur vnione duarū naturarum, diuinæ scilicet & humanæ in Christo, neutrū conueniens esse patet: quia primum adueniens progressui humanæ naturæ de imperfecto ad perfectū, secundum aduersatur autoritati diuini Verbi incarnati, ad deducendum de potentia ad actum continuum naturā humanam in proprijs suppositis iuxta secundum motum. Cætera sunt clara.

Dama. 3. Ar. pra. ad 3.

¶ Super Quæstionis secundæ Articulum primum.

IN art. 2. q. 1. declarandum esset titulus nisi in corpore articuli declararetur.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Abac. 3. In medio annorū notum facies. Non ergo debuit incarnatiōis mysterium, per quod mundo innotuit, vsque in finem mundi differri.

a ¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut non fuit conueniens Deum incarnari à principio mundi, ita non fuit conueniēs, quòd incarnatio differretur vlq; in finem mundi. Quod quidē apparet, primò ex vnione diuinæ & humanæ naturæ. Sicut enim dictum est perfectum vno modo tempore præcedit imperfectum, alio modo econuerso, imperfectum tempore præcedit perfectum. In eo enim quòd de imperfecto fit perfectum, imperfectum tempore præcedit perfectum: in eo verò quod est causa perfectionis efficiēs, perfectum tempore præcedit imperfectum. In opere autem incarnationis vtrumque concurrit, quia natura humana in ipsa incarnatione est perducta ad summam perfectionem. Et ideo non decuit quòd à principio humani generis incarnatio facta fuisset. Sed ipsum Verbum incarnatum est perfectionis humanæ naturæ causa efficiens, secundum illud Ioā. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus, & ideo non debuit incarnationis opus vsque in finem mundi differri. sed perfectio gloriæ, ad quam perducenda est vltimò natura humana per Verbum incarnatum, erit in fine

Ar. pra. ad 3.

D. Ioā.

mundi. Secundò ex effectu humanę salutis. Vt enim dicitur in lib. de q. ver. & no. Test. in potestate dantis est, quando vel quantum velit misereri. Venit ergo quādo & subueniri debere sciunt, & gratiā futurū beneficiū. Cùm enim languore quodā humani generis, abolescere cœpisset cognitio Dei inter homines, & mores immutarentur, eligere dignatus est Abraham, in quo forma esset renouatæ notitiæ Dei & morum: & cùm adhuc reuerentia segnior esset, postea per Moysen legem literis dedit. Et quia eam gētes spreuerunt, non se subiicientes ei, neque hi qui acceperunt, eam seruauerunt, motus misericordia Dominus, misit filium suū, qui data omnibus remissione peccatorum, Deo patri illos iustificatos offeret. Si autem hoc remedium differretur vsque in finem mundi, totaliter Dei notitia & reuerentia & morum honestas abolita fuisset in terris. Tertiò apparet hoc fuisse conueniens ad manifestationem diuinę virtutis: quæ pluribus modis homines saluauit, nō solùm per fidem futuri, sed etiam per fidē præsentis & præteriti.

lib. 1. c. 28. tom. 1.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd glo. illa exponit de misericordia perducente ad gloriam. Si tamen referatur ad misericordiam exhibitam humano generi per incarnationem Christi, sciendum est, quòd sicut Aug. dicit in lib. retracta. tempus incarnationis potest comparari iuuentuti humani generis, propter vigorem feruoremque fidei, quæ per dilectionem operatur. Senectus autem, quæ est sexta ætas, propter numerum tēporum, quia Christus venit in sexta ætate. Et quamuis in corpore non possit simul esse iuuentus & senectus, potest tamen simul esse in anima, illa propter alacritatem, ista propter grauitatem. Et ideo in lib. 83. q. alicubi dicit Aug. quòd non oportuit diuinitus venire Magistrum, cuius immitatione humanum genus in mores optimos formaretur, nisi tempore iuuentutis. Alibi autem dicit Christum in sexta ætate humani generis ranquam in senectute venisse.

q. 44. tom. 4. lib. 1. de Gen. contra Manich. c. 23. ar. 1.

¶ Ad secundum dicendum, quòd opus incarnationis non solùm est considerandum vt terminus motus de imperfecto ad perfectū, sed etiam vt principiū perfectionis in humana natura, vt dictū est.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd licut Chry. dicit super illud Io. Non misit Deus filium suum, vt iudicet mundum: duo sunt Christi aduentus Primus quidem, vt remittat peccata: secundus, vt iudicet mundum. si enim hoc non fecisset, vniuersi simul perditi essent: omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Vnde patet, quòd non debuit aduentū misericordiæ differre vsque in finem mundi.

Hom. 27. in Ioan. tom. 3.

QVAESTIO SECVNDA DE MODO

vnionis Verbi incarnati, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de modo vnionis Verbi incarnati. Et primò, quantum ad ipsam vnionem. Secundò, quantum ad personam assumentem. Tertiò, quantum ad naturam assumptam.

¶ Circa primum quæruntur duodecim. ¶ Primò, vtrùm vnio Verbi incarnati sit facta in natura. Secundò, vtrùm sit facta in persona. ¶ Tertiò, vtrùm sit facta in suppposito vel hypostasi. ¶ Quartò, vtrùm persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita. ¶ Quintò, vtrū sit facta aliqua vnio animæ & corporis in Christo. ¶ Sexto, vtrùm natura humana fuerit vnita verbo accidentaliter. ¶ Septimò, vtrùm ipsa vnio sit aliquid creatum. ¶ Octauò, vtrùm sit idem quod assumptio. Nonò, vtrùm sit maxima vnionum. ¶ Decimò, vtrùm vnio duarum naturarum in Christo fuerit facta per gratiam. ¶ Vndecimò, vtrùm eam aliqua merita præcesserint. ¶ Duodecimò, vtrū gratia vnionis fuerit homini Christo naturalis.

Infrà ar. 12. & 6. q. 2. ad 1. & q. 10. ar. 2. Et 3. d. 2. q. 1. ar. 1. & dist. 5. q. 1. arti. Et 4. cō tra. 27. 3. & 55. Et 3. p. q. 2. ar. 1. Et vnio. ar. 1. Et opuſ. 3. c. 211. 212. & 225. Athe. 1. Epist. 1. ad eliū

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm vnio Verbi incarnati sit facta in natura.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd vnio Verbi incarnati sit facta in vna natura. Dicit enim Cyrillus, & inducitur in gestis concilij Chalcedonen. Non oportet intelligere duas naturas, sed vnam naturam Dei verbi incarnatam. Quod quidem non esset, nisi vnio fieret in natura. Ergo vnio Verbi incarnati facta est in natura.

Non in cap. 3. 37. & 41. Et ve ri. q. 4. ar. 1.

¶ Præterea, Athan. dicit: Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus. Sed anima rationalis & caro conueniunt in constitutione vnius naturæ humanæ. Sic ergo Deus, & homo conueniunt in constitutione alicuius naturæ. ergo vnio facta est in natura.

¶ Præterea, Duarū naturarum vna non denominatur ex altera, nisi aliquo modo inuicē transmutentur. Sed diuina natura & humana in Christo abinuicem denominātur: dicit enim Cyrillus diuinam naturā esse incarnatā: & Greg. Nazāzenus dicit humanā naturam

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ In corpore articuli sunt duæ partes principales: in prima declaratur titulus, declarando quid significet in proposito ly natura. Vbi nota quòd Autor discurrendo per diuersas significationes ordine quodam conuenienter nomini Naturæ decerpit in hac quæstione naturæ significatæ essentiam rei: & ex hac determinationem ejus classicatum reliquit titulum articuli. Et verè sic est: quoniam ex hoc ipso, quòd Natura nominat essentiam rei, ut habet 5. Metaphy. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

quidem Sorti in persona, sed non vt pertinéria ad integritatē personæ: vt patet. Partes verò vniuntur in persona Sortis, vt integrantes ipsius personam. Natura autem singularis vnitur personæ Sortis, vt cōstitutiua ipsius Sortis: eo quod tam partes, quàm natura vniuntur Sorti in persona substantialiter, sed partes secundum esse substantiale partiale: natura verò secundum esse subsistentiale totius naturæ. Et ruina in hoc articulo sola quæstio de vnione in persona tractatur, & inferius discutienda est in an & qualiter huiusmodi vnio in Christo, sit substantialis vel accidentalis: ideo præsenti proposito, sufficit indistincte determinare, quòd vnio est in persona: non curando de modo seu gradu vnionis personalis. Et propterea in littera dicitur, quòd omne quod inest alicui persone, siue pertineat ad naturam eius, siue non, vnitur ei in persona. Et per hæc patet titulus articuli.

¶ Conclusio responsiua probatur sic: Verbū habet naturam humanam sibi vnitam, & non ad suā naturam diuinam pertinentem: ergo vnio est facta in Verbi persona & nō in natura. Antecedens patet ex fide. Cōsequentia probatur: quia si non vnitur ei in persona, nullo modo vnitur eius: per hoc tota fides subuertitur. Alia ptē fundatur super illa maxima: Omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturā eius, siue non, vnitur illi in persona. Ex hoc enim patet, quòd negare vnionem naturę humanæ in persona Verbi Dei, est negare naturam humanā inesse verbo Deiquod est negare Incarnationem.

¶ Num vniri in persona necessarium sit omnibus, quod inest alicui personæ, siue pertineat, siue non ad naturam illius.

In lib. de duab. na-

¶ Sed est circa processum hāc quæstio quoniam maxima illa, Omne, quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam illius siue non, vnitur ei in persona: aut intelligitur, quòd ly ineſt, verificetur pro quocunque modo inesſendi, aut de aliquo seu aliquibus modis inesſendi. Si intelligitur latissimè pro quocunque modo inesſendi, falsa comprobatur: quum etiam vestis dicatur esse in persona vestita, quam constat non vniri in persona. Si intelligitur restricta ad aliquem vel ad aliquos essendi modos (puta vt forma in subiecto, aut pars in toto, aut secundum esse substantiale vel accidentale) probanda esset Minor: scilicet quòd verbum Dei habeat naturam humanam vnitam sibi tali modo. Processus ergo iste aut deficit in illa maxima, aut in probatione subsumptorum.

Quæstio.

¶ Ad hoc dicitur q. in illa maxima: Omne quod inest alicui psonæ, &c. sumitur ineſſe personæ propriè, vt ineſſe distinguitur cōtra extrinsecus adiacere: quemadmodum vestis, locus, tempus, & alia huiusmodi adiacēt nobis, & non sunt secundum veritatē in nobis. Vnde non oportet descendere ad determinatos modos essendi in persona: sed sufficit quòd verè inſit persone quocunque modo illud verificentur. Et quia secundum fidei doctrinam verbū Dei factus est homo secundum rem, ideo non oportet probare, sed supponere veritatē subsumpſit, scilicet quòd natura humana ineſt verbo Dei secundum rem. Exiſtit siquidē humanitas Christi non per seipsam, sed in verbo Dei: quo posito, quo existit in illo, non sit manifestum. Procedit igitur ratio litteræ, efficaciter ad conclusionem inētam.

¶ Num magis in personam, quàm in naturam facta fuisse vnionem dicendum sit ex eorum formali distinctione.

Quæstio.

b ¶ In responsione ad primum eiuſdē secundi articuli dubiū occurrit: quoniam quæstio & argumentū est de rebus, scilicet de vnione naturæ humanæ ad diuinam personam vel naturā: respōsio autē recurrit ad distinctiōē rationis secundum modos significandi. Hoc autē nō licere patet ex eo, quòd abstrahēdo ab omnibus modis significandi, qui ad voces spectant, & contemplando intellectualiter mysterium Incarnationis sicut angeli, cōstat quòd vnio secundū rem intelligitur facta in persona, & nō natura Verbi. Nō erat igitur ad modos significandi recurrendum pro ratione, quare vnio est facta in persona Verbi & non in illius natura.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Autor altissimā reddit rationē, quare vnio est in persona & nō in natura: & est adeò profunda ac formalis, vt nō solum cōprehendat quare vnio est in persona Verbi, & nō in illius natura, sed etiam comprehendat quare vnio est in persona Dei, & nō in Dei natura: ita quòd dato quòd Deus nō esset trinitas, sed deitas ipsa, per seipsam persona esset (vt philosophi intelligunt Deum subsistere) Respōsiō ista inuenitur satisfactiua argumento, cui non satisfaciunt respōsiones recurrentium ad distinctionem inter essentiam diuinam & naturam verbo Dei non vnitur in persona, nullo modo ei vnitur: & sic totaliter rollitur Incarnationis fides: quod est subruere totam fidem Christianam. Quia ergo Verbum habet naturam humanam sibi vnitam, non autem ad suam naturam diuinam pertinētem: consequens est quòd vnio sit facta in Verbi persona, non autem in natura.

b ¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet in Deo non sit aliud secundum rem natura & persona: differt tamen secundum modum significandi (sicut dictum est) quia persona significat per modum subsistentis. Et quia natura humana sic vnitur Verbo, vt Verbum in ea subsistat, non autem vt aliquid addatur ei ad rationem suæ naturæ, vel vt eius natura in aliud transmutetur: ideo vnio humanæ naturæ ad Verbum Dei, facta est in persona, non in natura.

¶ Ad secundum dicendum, quòd personalitas in tantum pertinet ad dignitatem alicuius rei & perfectionem, inquantum ad dignitatem alicuius rei & perfectionem eius pertinet, quòd per se existat: quod in nomine persone intelligitur. Dignius autem est alicui, quòd existat in aliquo se digniori, quā quòd existat per se. Et ideo ex hoc ipso humana natura dignior est in Christo, quàm in nobis, quòd in nobis quasi per se existens propriam personalitatem habet, in Christo autē existit in persona Verbi. Sicut etiam esse completium speciei pertinet ad dignitatem formæ: tamen sensitiuū nobilius est in homine propter coniunctionem ad nobiliorem formam completiuam, quàm sit in bruto animali, in quo est forma completiua.

c ¶ Ad tertiū dicēdum, quòd Verbū Dei non assumpsit humanā naturam in vniuersali, sed in atomo, id est in indiuiduo (sicut Da. dicit) alioquin oporteret quòd cuilibet homini eōueniret esse Dei verbum: sicut cōuenit Christo. In litera assignaram inter sensitiuum in homine & bruto, & humanā naturam in propria & aliena persona: nam falsum assumitur, quòd sensitiuum in bruto est forma cōpletiua: est enim velut forma generlex tam in homine quàm in bruto vt patet ex. 7. Met. & in hoc articulo In diuinis autem inuenimus tria, scilicet: natura habente natura à vt indiuiduū natura, & habente naturā, vt hypostasim. Ita q. inter Deū & creaturas hæc est differētia in proposito, q. in creatis subsistētia indiuiduū natureę & hypostasis tolo nomine distinguuntur & idem est inuenari aut deesse indiuiduū naturę & hypostasis: vt patet in natura humana assumpta à verbo Dei. Est enim assumpta natura hæc, scilicet hæc humana natura & quia nō est ibi propria hypostasis humanæ naturæ (id humanitas illa nō habet propriā personalitatem) debeit quoq. ibi propriū indiuiduū naturæ humanæ: nullus enim hic homo ibi inuenitur nisi filius Dei. Sic igitur nulla persona nulla hypostasis ibi inuenitur, nisi filij Dei. Solo igitur nomine distinguitur hic homo & hypostasis, suppositum seu persona humana, puta Sortes: & propterea in creaturis duo tantū inueniuntur, natura & suppositū. In Deo aut̄ magna inuenitur differentia inter indiuiduum naturæ diuinæ, hoc est hunc Deum, & hypostasim hic Deus communis est secundum rem Patri & Filio & Spiritui sancto: & consequenter non significat hypostasim: de cuius ratione constat esse incommunicabilitatem: tam Pater autem, quàm Filius quàm Spiritus sanctus personam seu hypostasim diuinam significat. Et propterea nihil eum inuenitur in Deo, scilicet hæc deitas, hic Deus, & persona, puta verbū Dei, insufficientia primæ arguitur distinctio facta, aut vnio est facta in natura, aut in persona & non in natura. Et quo. aut̄ natura diuinæ, scilicet in hoc Deo. Ruit quòque processus literæ, quòd si vnio Verbi incarnati non est facta in persona, nullo modo natura humana vnitur ei. Ruit & illa maxima, Omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius, siue non, vnitur ei in persona: quoniam si natura humana assumpta esset ad hoc Deo, non vniretur in personā: sed in indiuiduo naturæ: & tamen ineſſet personæ Verbi: quia verbum est hic Deus.

Num sensitiuum in bruto sit forma completa.

Quæstio lib. 3. cap. 8. & 9.

¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit circa similitudinem

Oritur siquē quæstio nō facilis de sufficientia distinctionis dictæ, scilicet aut in natura, aut in personalis cōsequenter ad processū huius articuli & aliorū. Est autem ratio dubitandi aliter in communi loquendo de natura & suppositō, & aliter in speciali loquendo in diuinis secundum fidem revelatis inuentis. Nam in communi loquendo substantia nō dicitur nisi de duobus, scilicet natura & habente natu ra, hoc est prima subsistētia: vt patet ex. 7. Met. & in hoc articulo In diuinis autem inuenimus tria, scilicet: natura habente natura à vt indiuiduū natura, & habente naturā, vt hypostasim. Ita q. inter Deū & creaturas hæc est differētia in propositō, q. in creatis subsistētia indiuiduū natureę & hypostasis tolo nomine distinguuntur & idem est inuenari aut deesse indiuiduū naturę & hypostasis: vt patet in natura humana assumpta à verbo Dei. Est enim assumpta natura hæc, scilicet hæc humana natura & quia nō est ibi propria hypostasis humanæ naturæ (id humanitas illa nō habet propriā personalitatem) debeit quoq. ibi propriū indiuiduū naturæ humanæ: nullus enim hic homo ibi inuenitur nisi filius Dei. Sic igitur nulla persona nulla hypostasis ibi inuenitur, nisi filij Dei. Solo igitur nomine distinguitur hic homo & hypostasis, suppositum seu persona humana, puta Sortes: & propterea in creaturis duo tantū inueniuntur, natura & suppositū. In Deo aut̄ magna inuenitur differentia inter indiuiduum naturæ diuinæ, hoc est hunc Deum, & hypostasim hic Deus communis est secundum rem Patri & Filio & Spiritui sancto: & consequenter non significat hypostasim: de cuius ratione constat esse incommunicabilitatem: tam Pater autem, quàm Filius quàm Spiritus sanctus personam seu hypostasim diuinam significat. Et propterea nihil eum inuenitur in Deo, scilicet hæc deitas, hic Deus, & persona, puta verbū Dei, insufficientia primæ arguitur distinctio facta, aut vnio est facta in natura, aut in persona & non in natura. Et quo. aut̄ natura diuinæ, scilicet in hoc Deo. Ruit quòque processus literæ, quòd si vnio Verbi incarnati non est facta in persona, nullo modo natura humana vnitur ei. Ruit & illa maxima, Omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius, siue non, vnitur ei in persona: quoniam si natura humana assumpta esset ad hoc Deo, non vniretur in personā: sed in indiuiduo naturæ: & tamen ineſſet personæ Verbi: quia verbum est hic Deus.

Quæstio lib. 3. cap. 2. & 3. Epist. ad Euod. c. 4.

¶ Ad hoc dubiū quadrupliciter respondetur. primò negādo q. inueniatur in diuinis præter hypostases indiuiduum naturæ, scilicet hic Deus, licet inueniatur hæc deitas: quoniā hoc esset ponere quaternitatē in diuinis. Sed hæc responsio falsa est: rum quia in diuinis omne abstractū habet suum proprium concretum, nec inuenitur differentia ibi inter abstractū & concretum nisi in modo significandi. Cōstat autem q. ibi inuenitur nō solum deitas, sed deitas hæc: igitur nō solum inuenitur Deus, sed Deus hic & quid hoc, quod significo, dicēdo Deus hic, sit eō quòd inuenitur secundum rem Patri & Filio & Spiritui sancto, sequitur q. præter hypostases inueniatur ibi hic Deus significās indiuiduū naturæ diuinæ cōmune tribus personis. Tum quoniā in diuinis inuenitur Deus vnus numero cōmunis Patri & Filio & Spiritui sancto: ergo inuenitur Deus hic cōmunis Patri & Filio & Spiritui sancto. Cōsequetia patet: quia idē addit ly vnus numero supra ly Deus: quod addit ly hic supra ly Deus. Antecedēs patet ex fidei sententia: quia cōfitemur Patrem & Filiū & Spiritum sanctū esse vnū numero Deum: & dicimus Deus pater, Deus filius, Deus Spiritus sanctus, & tamen nō tres diuisi vnus est Deus: est enim proculdubio sectio de vnitate numerali. Nec hoc est ponere quaternitatem, sicut nec pondō hoc cōcretū Deus ponitur quaternitas: significat enim habentem deitatem, sicut hic Deus. vtrobiq; siquidem nomine ponitur numero habens deitatē, cōmunis tribus personis quamvis ly Deus nō explicet vnitatē numeralem quā explicat ly hic Deus. ¶ Secūdo respondetur, q. quamvis ponatur in diuinis individuū naturæ, scilicet hic Deus: quia tamen nullus est hic Deus nisi Pater, aut Filius aut Spiritus sanctus, & alluminptio oportet quòd fiat ad hūc Deū determinate, scilicet vel Patrem, vel Filiū, vel Spiritū sanctū, ideo hic Deus nō posset assumere naturam nisi vt est persona: & ideo vnio aut est in natura aut in persona. Sed hæc respōsio ambigua vel falsa est, & eius dicta examinanda sunt in 3. ar. 1. vbi tractabitur, an abstracta per intellectū personalitate in Deo possit fieri assumptio naturæ humanæ. ¶ Tertiò respondetur distinguendo ly vnio, dicendo q. equivocatur de vnione: quoniā alterius rationis est vnio Verbi incarnati ad vnionē, qua hic Deus esset incarnatus. In hoc autem articulo quæstio est de vnione Verbi incarnati: patet in illius assumptio q. supponitur hic Deitas. Verbū verbum est hic Deus.

¶ Præterea, hypostasis nihil aliud est, quàm substantia particularis, vt Boēt. dicit in lib. de Duab. na. Manifestum est autem, quòd in Christo est quædam alia substantia particularis præter hypostasim Verbi, scilicet corpus & anima & cōpositū ex eis. Ergo in ipso est alia hypostasis præter hypostasim Verbi.

¶ Præterea, Hypostasis Verbi non continetur in aliquo genere, neque sub specie, vt patet ex his, quæ in prima Parte dicta sunt. Sed Christus, secundum quòd est factus homo, continetur sub specie humana: dicit enim Diony. 1. c. de Diu. no. Intra naturę nostræ terminos venit, qui omnem totius naturæ ordinem supereminēter excedit. Non autem continetur sub specie humana, nisi sicut hypostasis quædam humanæ speciei. Ergo in Christo est alia hypostasis præter hypostasim verbi Dei. Et sic idem quod prius.

¶ SED CONTRA est quod Dam. dicit in 3. li. In domino Iesu Christo duas naturas cognoscimus, vnam autē hypostasim.

¶ RESPONDEO dicēdū, quòd quidam ignorantes habitudinem hypostasis ad personam, licet cōcederēt in Christo vnam solam personam, posuerunt tamen alia hypostasim Dei, & aliam hominis, ac si vnio sit facta in persona, non in hypostasi.

¶ Quod quidē apparet erroneū tripliciter. Primò, ex hoc, quòd persona super hypostasim non addit nisi determinatā naturā scilicet singulare habens naturam substantialem incommunicabiliter: ita quod incommunicabilitatem denotauerit Boetius in distinctione personæ per ly individua substantia, quoniam æquiualet ad ly substantia prima, quæ alio nomine dicitur hypostasis. Alio modo sumitur secundum rationem quidem personæ, sed imperfectam: & sic significat singulare habens substantialem naturam: ita quod sola incommunicabilitas illi deest ad perfectam rationem personæ. Et hæc distinctione sumē dicitur, quòd nomen personæ seu hypostasis aut suppositi poterit sumi dupliciter. Primo simpliciter: & sic appellatione personæ in diuinis non venit hic Deus: quia non habet completam rationem personæ, sed solum Pater aut Filius vel Spiritus sanctus. Alio modo vt persona distinguitur contra naturam: ita quòdex vno extremo ponatur persona, vi ex alio extremo ponatur persona vi sici habentem naturam. & sic appellatione personæ venit non solum persona completa, sed persona incompletæ: venit non solum Pater aut Filius aut Spiritus sanctus, sed etiam hic Deus. Et quia in hoc articulo sermo est de persona vt distinguitur contra naturam vt sic, vt patet in processu articuli ex communibus Deo & reliquis substantiis: ideo persona hic sumitur vt comprehendi etiam nullo modo vnitur. Et reliqua dicta solida sunt. Patet autem hanc esse intentionem Autoris, ex eo quòd in littera in corpore articuli, pro eodem habetur individuum subsistens in natura, & suppositum: constat autem hunc Deum esse individuum subsistens in natura diuina, & nō habere completam rationem suppositi. Et rursus dicitur in corpore articuli loquendo de Deo, quòd natura diuina dicitur suppositum secundum quòd est subsistens. Quid clarius? Constat enim hunc Deum significare naturam diuinam, secundum quòd est subsistens: est enim hic Deus subsistens in natura diuina: vt patet ex modo significandi. Communiter igitur suppositi seu personæ ratio nō habetur per hoc quòd hoc subsistens in natura. Et ideo hæc quarta responsio amplectenda est: vtpote litteræ consona, & omnem ambiguitatem tollens.

Quæst. 4. art. 5.

Infra art. 6. & q. 16. art. 1. c.

Quæstio.

Contra hæc.

Quæstio lib. 3. cap. 9. & 10.

Num minimum oporteat factam fuisse vel in personam vel in naturam.

¶ Occurrit hoc in loco, vbi primò distinguimus vnionem in persona ab vnione in natura, transeundo cum communi cursu Doctorum, quòd vnio incarnationis aut est in natura, aut in persona seu hypostasi, vt patet in tertio sent. Occurrit

Aoget.

Super Quæstionis secundæ Articulum tertium.

INtiulo 2. duo declarāda sunt, quę tamen in corpore articuli habentur primò declarādi sunt termini, scilicet Suppositum & hypostasis. Secūdò declaranda est ratio quæstionis. Suppositū est in littera dicitur: ea ratione vocatū est quia supponitur vniuersis, quæ in aliquo humanitus sint subsistētia, siue accidentalia, supponitur autem per hoc, quòd illorū prædicationem recepit. Vnde supponitur tam esse hominem, quàm esse album: quoniā, filium, locari, agere, &c. Et quia suppositū est nomen secundæ intentionis ficus genus, ideo suppositum significat propriā denominationem primę substātię, puta huius hominis seu Sortis & propterea non inuenitur suppositum in aliis prædicamentis, sed in solo prædicamento substātiæ. Hypostasis autem Græcū est vocabulū, & idem significat quod apud nos substantia, loquendo de substātia, quę propriè, principaliter & maximè dicitur, vt habetur in prædicamētis, hoc est: significat prima substātia: ratio huius quæstionis nō habet ortū à re, sed ab opinione nonnullorū tempore primæ quæstionis præcedētis articulo de vnione in persona, tractandi est de vnione in hypostasi seu suppositō, quoniā in natura rationali seu intellectuali loquendo, synonyma sunt persona, hypostasis & suppositū: quodlibet enim horū nihil aliud importat quàm primā substantiā in natura rationali. Sed ignorantia vt in littera dicitur quorundā propriā vocē ignorantiū, distinguendo intellectus hæc, & dicēdo quod vnio est facta in persona & nō hypostasi, obtinuit vi post articulum de vnione in persona, inquirerur de vnione in hypostasi.

b ¶ In corpore articuli non opus est distinctione, sed annotatione, quòd inde

terminat-

Universidad de Deusto
Biblioteca

terminatione huius articuli patet, tam primâ, quàm secundam opinionem relata à Magistro sen. in 3. dist. tertij tex. esse hæresim olim ab Ecclesia damnatam. Nã prima ponit duas in Christo hypostases: secunda unicam in persona, propriè loquendo, vt patet ibi.

Annot. c ¶ In eodem articulo in responsione ad secundum sunt illa verba de humanitate Christi naturali, scilicet, qui secundum veritatem rationalem, secundum quòd Boët. dicit in lib. de Dua. na. quòd persona est ratio nalis naturæ individua substantia, & ideo idem est attribuere propria hypostasim humanæ naturæ in Christo, & propriam personam. Quod intelligêtes sancti Patres, vtrúque in concilio quinto apud Cõstantinopolim celebrato damnauerũt, dicêtes: Si quis introducere conetur in mysterio Christi subsistentias, seu duas personas, anathema sit. nec enim abiectionem personę vel subsistentiæ suscepit sancta Trinitas, incarnato vno de sancta Trinitate Deo verbo. Subsistentia autem idem est quod res subsistens, quod est proprium hypostasis, vt patet per Boetiũ in lib. de Dua. nat. Secũdo, quia ibi dicitur, quòd persona aliquid addat super hypostasim, in quo possit vatio fieri, hoc nihil aliud est quam proprietas ad dignitatẽ pertinẽs: secundũ quòd à quibusdã dicitur, quòd persona est hypostasis proprietate distincta, ad dignitatẽ pertinẽte. Si ergo facta sit vnio in persona, & non in hypostasi, consequens erit quòd non facta sit vnio, nisi secundum dignitatem quandam. Et hoc est approbãte tyno do Ephesina damnatũ a Cyrillo subdiis verbis: Si quis in vno Christo diuidit subsistentias post adunationem sola copulans eas coniunctione, quæ secundũ dignitatem quandã, vel autoritatem est vel secundum potentiã, & nõ magis concurrit secundum adunationẽ naturalem: anathema sit.

Tertiò, quia tantum hypostasis est cui attribuuntur operationes & proprietates naturę, & ea etiam quę ad naturæ rationẽ pertinent in cõcreto dicimus enim quòd hic homo ratiocinatur, & est risibilis, & est animal rationale, et hac ratione hic homo dicitur esse suppositũ: quia scilicet supponitur his, quæ ad hominẽ pertinent, eorum prædicationẽ recipiens. Si ergo sit alia hypostasis in Christo præter hypostasim verbi, sequitur quòd de aliquo alio quàm de verbo verificẽtur ea, quæ iunt hominis, puta esse natum de Virgine, passum, crucifixum, & sepultum. Et hoc etiam damnatũ est approbãte cõcilio Ephesi sub his verbis: Si quis personis duabus vel subsistentiis eas, quæ iunt in Euangelicis & Apostolicis scripturis, impartitur voces, aut de Christo à Sanctis dictas, aut ab ipso de se: & quasdam quidem velut homini præter illud ex Deo verbum specialiter intellecto applicat, quasdam verũ velut Deo decibiles, soli ex Deo patre verbo, anathema sit. Sic ergo patet esse hæresim olim ab Ecclesia damnatam, dicere quòd in Christo sunt duæ hypostases; vel duo suppositi; siue quòd vnio non sit facta in hypostasi vel suppósito. Vnde in eadem synodo legitur: Si quis non confitetur carnẽ secundum subsistentiam vnitum ex Deo patre verbum, vnũmque esse Christũ cum sua carne eundem, scilicet Deum & hominem, anathema sit.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd sicut accidentalis differẽtia facit alterum, ita differentia essentialis facit aliud. Manifestum est autem quòd alteritas, quæ prouenit ex differẽtia accidentali, potest ad eandem hypostãsim vel suppositum pertinere in rebus creatis: eo quòd idem numero potest diuersis accidentibus subesse nũ autem ad diuersas hypostasim vel suppositum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hypostasis significat substantiam particularem, non quocunque modo, sed prout est in suo cõplemento. Secundum verò quòd venit in vnionem alicuius magis completi, non dicitur hypostasis, sicut manus vel pes. Et similiter humana natura in Christo quamus sit substantia particularis: quia tamen venit in vnionem cuiusdam completi, scilicet totius Christi, prout est Deus & homo, non potest dici hypostasis vel suppositũ. Sed illud completum ad quod cõcurrit, dicitur esse hypostasis vel suppositum.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd in rebus creatis res aliqua singularis nõ ponitur in genere vel in specie ratione eius quod pertinet ad eius individuationem: sed ratione naturæ, quæ secundum formam determinatur: cum diuiduatio magis fit secundum materias in rebus compositis. Sic ergo dicẽdum est, quòd Christus est in specie humana ratione naturæ assumptæ: non ratione ipsius hypostasis.

ARTICVLVS IIII.

a ¶ Virum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.

AD QVARTVM sic procedi-
cur. Videur quòd persona Christi non sit composita. Persona enim Christi non est aliud quàm persona vel hypostasis Verbi: vt ex dictis patet. Sed in Verbo non est aliud persona & natura, vt patet ex dictis in Prima parte. Cùm ergo natura Verbi sit simplex (vt in primo ostensum est) impossibile est quòd persona Christi sit composita.

¶ Præterea, Omnis compositio videtur esse ex partibus. Sed diuina natura non potest habere rationem partis: quia omnis pars habet rationem imperfecti. Ergo impossibile est, quòd persona Christi sit composita ex duabus naturis.

¶ Præterea, Quod cõponitur ex aliquibus, videtur esse homogeneũ eis: sicut ex corporibus non cõponitur nisi corpus. Si ergo ex duabus naturis aliquid fit in Christo cõpositum, consequens erit, quòd illud non erit persona, sed natura: & sic in Christo erit facta vnio in natura: quod est cõtra prædicta.

¶ SED CONTRA est quod Damas. dicit tertio lib. in domino Iesu Christo duas naturas cognoscimus, vnam autem hypostasim ex vtraque compositam.

b ¶ RESPONDEO dicendum, quòd persona siue hypostasis Christi dupliciter dicitur. Vno modo secundum illud quod est in se: & sic est omnino simplex, sicut & natura Verbi. Alio modo secundum rationem personæ vel hypostasis: ad quam pertinet subsistere in aliqua natura, & secundum hoc persona Christi subsistit in duabus naturis. Vnde licet sit ibi vnum subsistens, est tamen ibi alia & alia ratio subsistendi, & sic dicitur persona composita, inquantum vnum duobus subsistit.

¶ Et per hoc patet responsio ad primum.

Quæstio. ¶ *Num persona Christi sit simpliciter & formaliter composita.*

¶ Tertium dubium est, an sit simpliciter & formaliter verum, personam Christi esse compositam. Et quidem quòd sit formaliter verũ, apparet ex eo, quòd compositio conuenit personæ Christi secundum ipsam rationem personæ: vt in littera hæc dicitur. Quod autem conuenit alicui secundum aliquam rationem formalẽ, conuenit illi sub nomine illius rationis formaliter. Verbi gratia: quia conuenit visum conuenit substantiæ secundum rationem nigri, si substantia sub nomine nigri significetur, propositio enuntians congregare visum de illa, erit vera formaliter, quando denominatiuè: vt si dicatur, Aethiops est cõgregatiuus visus. Est ergo formaliter vera ista enuntiatio, persona Christi est composita: ex quo esse compositum ac tribuitur Christo ratione personæ: vt dictum est. Et ex hoc vlterius sequitur, quòd sit simpliciter verè, tetenta identitate subiecti.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd distinctionis membra cõtra se inuicem distinguuntur per hoc, quòd ly in se est, denotat verbum Dei secũdum illud quod conuenit sibi ad intra: sub quo constat comprehendi esse Deum, esse filium Dei esse substantiam, sapientiam, & reliqua, quæ conueniunt ei ex natura vel proprietate personali. Ita quòd loqui de persona Christi secundum illud quod in se est, est loqui de persona Christi, scilicet secundum illud quod conuenit sibi ad intra: loqui verò de persona Christi secũdum rationem hypostasis, est loqui de persona Christi indefinitè secundum illud quod conuenit illi ad intrà, & secundum illud quod conuenit eidem ad extrà: nam persona Christi est persona naturæ diuinæ, & est persona naturæ humanæ. Ita quòd vbi in primo membro indistinctè continentur quæcunque conueniunt verbo Dei ad intrà, in secundo membro distinctè vnum eorum sumitur, scilicet esse personam seu hypostasim. Et quoniam esse hypostasim seu personam de facto comprehendit indistinctè: & esse hypostasim ad intrà respectu diuinæ naturæ, & esse hypostasim ad extrà respectu humanæ naturæ: ideo distinctio cum suis membris solida inuenitur: nec vnum membrum includit distinctè aliud. Et similiter est ac si distingueretur diuina sapientia duplicitèr, secundum quòd est in se, & secundum rationem sapientiæ: & similiter diuina paternitas secundum quòd in se est, & secundum rationem paternitatis: & sic de similibus. Manifestè namque apparet ex his, quòd membra non concidunt, quia licet esse sapientiam conueniat sapientiæ secundum quòd est in se, alia tamen est consideratio sapientiæ secundum rationem sapientiæ vt sic, & alia consideratio eius secundum quòd in se, vt est ipsa Deitas, &c. Et sic in proposito, quòd licet esse personam seu hypostasim conueniat verbo Dei secundum illud quòd in se est: alia tamen est consideratio eius, quum in eo consideretur illud quod est ad intrà, & alia consideratio eius, quum consideratur in eo ratio hypostasis quæ non solùm ad intrà, sed ad extrà extenditur se. Non est ergo distinctio ista in membra totaliter separata: sed in primo includitur aliquid secundi, & in secundo aliquid primi: vt patet ex dictis, & in exemplis allatis.

Vnde ad quæstium secundæ obiectionis dicendum est tertium: scilicet quòd in hac distinctione verbum Dei distinguitur contra personam humanam: hoc est absolutè sumptam: vt ipsa termini verba sonant, dicendo alio modo secundum rationem personæ vel hypostasis, ad quam pertinet subsistere in aliqua natura. Vbi clarè perspicere potes secundum membrum consistere in ratione hypostasis sine additione vlla. Et quum contra hoc obiicitur primò: quia secundum in littera membrum claudetur in primo, respondetur quòd hoc non est verum simpliciter, hoc est totaliter: sed secundum aliquid, vt patet ex dictis: quod non esse inconueniens monstratum est. Et quum obiicitur secundò: quia hic inferuntur duo contradictoria simul, scilicet quòd persona Christi secundum illud quod in se est, non est composita, & est composita: quia quod de facto & in re conuenit aliqui secundum rationem prædicati superioris, conuenit illi secundum illud quod in se est, &c. respondetur quòd quasi in æquiuoco laboramus: aliud siquidem est conuenire aliquid Sorti secundum illud quòd in se est, hoc est conuenire illi quod in se est Sortes: & aliud est aliquid conuenire Sorti secundum illud quòd in se est, hoc est, esse de numero eorum, quæ conueniunt Sorti secũdum suam substantiam. Currere enim conuenit Sorti secundum illud quòd in se est in primo sensu, & non conuenit Sorti secundum illud quòd in se est in secundo sensu: quia currere conuenit illi rei, quæ est Sortes, sed non est de numero in cinsecorum Sorti. Simile quid accidit in proposito: quoniam esse personam tam ad intra, quàm ad extrà, conuenit verbo Dei secundum illud quòd in se est, hoc est illi rei, quæ vere est in re verbum Dei: ipsa enim persona verbo Dei secundum illud quòd in se est in secundo sensu, hoc est non est de numero eorum quæ conueniunt verbo Dei ad intrà, vt patet in ista huc nanque sensum conuenit verbo Dei secundum id quòd in se est, esse personam ad intrà, scilicet in diuina natura. Illa ergo Maior assumpta ũ in primo sensu sumatur, vera est: sed vt patet, non obstat huic doctrinæ quia in littera verbum Dei secundum quòd in se est, sumitur in secundo sensu. Nec infert cõtradictoria, sed infert verbum Dei esse secundum id quòd in se est, hoc est illam rem, quæ est verbum Dei esse, & omnino simplicem & esse compositam: quod secundum diuersa est verumnet in littera patet. Si verò sumatur in primo sensu, falsa est: vt patet in exemplis de currete & mouetl.

¶ Ad secundum dubium dicitur, distinguendo simpliciter vel in tali natura. Vbi nota quod licet propriè loquendo non possit fieri distinctio ista nisi in naturis partialibus, considerando naturalem ordinem vniuersi quia non inuenitur vna hypostasis subsistens in pluribus naturis simpliciter, sed solùm in pluribus naturis partialibus; vt Sortes subsistit in natura animæ rationalis & in natura carnis. Quia singularissimũ tamẽ est incarnati Verbi mysterium, distinctione dicta opus est, verbum liquidem Dei subsistit simpliciter & in natura diuina & in natura humana, sed subsistere simpliciter & in natura diuina, ex vno & eodem habet, scilicet ex hoc quod est esse verbũ Dei, nam ex hoc dicitur & subsistens in diuina natura, & dicitur sine additione aliqua subsistens. Subsistere autem in humana natura attinde habet: nam hoc cõuenit ei ex tempore & nõ cõstituit ipsum in subsistere simpliciter, quia presupponit ipsum subsistere. Si loquamur ergo de subsistere simpliciter, vna est ratio subsistendi in persona Christi: quia vnum est sibi subsistere simpliciter, sicut vnica subsistentia, & vnicum subsistens. Sed si sit sermo de subsistere in tali natura, duæ sunt in persona Christi rationes subsistendi tam in fieri, quàm in facto esse, altera subsistendi in natura diuina, altera subsistendi in natura humana. Et ratio quidẽ subsistendi in natura diuina est in fieri generatio ętcrnalis facto esse autem, esse Deum, ratio verò subsistendi in natura humana in fieri est assumptio humanæ naturæ, in facto esse autẽ, esse hominem: ex hoc enim quòd Verbum factum est caro, hoc est homo, ita quòd verè est homo, subsistit verbum in humana natura, in qua prius non subsistebat. Sunt ergo in persona Christi duæ rationes subsistendi in duabus naturis diuina scilicet & humana: licet sic sibi vnum subsistens simpliciter, & vna ratio subsistendi simpliciter. Et similiter vnum subsistit duobus vt rationibus subsistendi in duobus: scilicet in esse diuino & esse humano. Et per hæc patet quo pacto non dissonent à se inuicem diuersa dicta Autoris: quoniam dicta hic vera sunt de subsistere in tali natura: dicta alibi vera sunt de subsistere simpliciter. Et ita insistetur, quòd Autor hic ponit duas rationes subsistendi sine additione aliqua, & non dicit quòd est alia & alia ratio subsistendi in tali & tali natura, respondetur quòd quia iam præmiserat ibidem pro fundamẽto, ad hypostasim spectare subsistere in aliqua natura, ideo absque repetitione subintelligi voluit, quòd de ratione subsistendi in aliqua natura sermo fuus est.

¶ Ad tertium dubium habita ratione eorum quæ Autor in tertio sent. dist. 6. dicit quanuis non tam alta sint vt hæc) respondetur quòd quia apud nos compositio absque imperfectione componentium intelligi non potest, falsa fua ratione formali: ideo non simpliciter, neque formaliter admittenda videtur in persona Christi, ted cuna determinatione aliqua tollente imperfectionem vniusc componentis admitti potest: & admissa est simpliciter & formaliter ab Antiquis & ab Autore. Ad cuius aliqualem cognitionem (quoniam, vt Dio. dixit, est ineffabilis) conſiderandum est multos esse compositionis modos: vt in q. 1. primæ par. habitum est: compositio namque alia est ex partibus quantitatiui, alia ex materia & forma, alia ex natura & suppósito, alia ex essentia & esse, alia ex genere & differentia, alia ex subiecto & accidente: & omnes important imperfectionem vtcunque componentium: vt patet discurrendo. Sed si ab vna istarum, hoc est à cõpositione ex natura & suppósito, auferatur quòd est imperfectionis ex parte suppositi, saluari potest in persona Christi compositio ex natura humana & suppósito: & secundum hoc persona Christi esset composita. Et quoniam iste modus compositionis conuenit personæ Christi secũdum rationem personæ seu hypostasis, inquantum scilicet persona Christi subsistit in natura humana: ideo hoc modo persona Christi potest dici composita. Et intantum inuenitur huiusmodi compositio in persona Christi, vt dicat Autor in lib. 4. contra Gen. cap. 49. in solutione sextæ obiectionis, quòd natura humana est simplicior, quã Verbum, inquantum verbum est hic homo. Et postea in solutione decimæ obiectionis declarat quid significetur & suponitur per ly hic homo, dicẽs, id quod in natura humana subsistit, est hic homo, & hoc quo ad significationem: vnde ipse Verbum suponitur, cùm dicitur, hic homo, & hoc quo ad suppositionem. Et in quæst. de vnione Verbi incarnati artic. primo ad 1. dicit, quòd natura humana est simplicior, & formalior illo homine, qui est Verbum caro factum & non verbum secundum se. Sed quoniam talis compositio est compositio vnius cum alio seu aliis, & vnius ex alio seu aliis (& in littera solùm tractati videtur compositio ex his quoniam tractatur compositio personæ Christi, quasi subsistat ex duabus naturis: vt patet in litera præmissa) ideo vtroque compositionis modo persona Christi secundum personæ rationem compósita inuenitur: scilicet & compositione ex his, inquantum in duobus esse, diuino scilicet & humano ex duobus subsistit naturis. De diuina quidem natura patet, quod ex illa subsistitnde humana autem in symbolo Athanasij habetur, dum dicitur, Perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens: ex anima rationali & humana carne, & non solùm in anima rationali & humana carne. Magister quoque Sent. in 1. dist. 6. & 7. pluries affirmat Christi personam ex duobus subsistere naturis, exponendo secundam opinionem, quæ est determinatio, quam hic docemur, quam omnes catholici amplectuntur. In professione quoque Ecclesiæ ponitur, quando ordinantur, dicitur, Credis vnicum & vnum filium Dei in duabus & ex duabus naturis? & respondetur, Credo, vt patet in Pontificali ecclesiæ Romanæ. Et compositione cum his in quantum persona Christi coniungitur cum hoc, quod est esse hunc hominem, non quòd assumpserit hunc hominem, sed quia facta est hic homo assumendo hanc humanitatem. Sed quomodo hoc sit, excedit humanam meatemsar sit nobis nosse, quia est, dum reuelatum est, quòd Verbum est ille homo, qui vocatur Christus. Quo homine vt sic, natura humana ideo simplicior dicitur quia ad hunc hominem spectant & principia indiuiduantia & accidentia, quæ habet: quæ vniuntur illi non in natura, sed in persona, quæ non claudutur in natura humana. Ad quæstium ergo dicitur, quòd duo obstant compositioni personæ Christi simpliciter & formaliter cuuntiandæ. Alterum est ratio compositionis, quæ quia imperfectionem componentium formaliter importat, nõ potest formaliter & simpliciter attribui personæ Christi. Alterum est generalis regula seruanda in attributis Christo, si sunt communia naturæ, & personæ, & oppositum conuenit personæ: vt infer i us patebit de hoc, quod est esse creaturam, & inripere esse, ne denotetur quòd persona Christi in se sit compósita, sit creatura, inceperit esse, & huiusmodi. Vnde ad prima obiectionem dicitur, quòd defectus prædicationis formalis hic est ex parte prædicati, quod formaliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

maliter sumptum non conuenit personæ. Defectus autem predicationis simpliciter est ex parte communitatis prædicati respectu talis subiecti, scilicet personæ Christi vendicantis sibi in se opposita, scilicet omnimodā simplicitatem: & propter ea merito Autor illas duas conditiones, quæ arguendo ad alteram partem tanguntur, apposuisse videtur. & doctores posteriores non vtuntur Compositionis nomine in re tanti momenti.

Incarnationis. Quo tamen vtēdum puto cum aliquo adiectiuo: puta quod est cōpositio inefficax, quod sine qualibet imperfectione alterius cōponentis vel alterius huiusmodi. Et hoc ad denotandū, quòd coniunctio ista intima est substārialis: quia in veritate est talis, quales supra intellectum nostrum. Propter hoc enim antiqui doctores Dionysius, Augustinus, Damascenus, & Autor cum sexta Synodo (vt in corpore articuli sexti inferius recitatur) compositionis nomine vti sunt: quanuis explicare eam non potuerint.

Infrà q. 16. artic. 1. Et 3. dist. 6. q. 3. art. 1. Et 4. contra. 37. & 41. Et opusc. 3. c. 215

Annot. c ¶ In respōsione ad secundum eiusdem quarti articuli, aduerte quòd Autor non dicit quod cōpositio personæ Christi ex naturis est ratione numeri, vt prima facie apparet: sed cōparatiuā dicit, quòd potius est ratione numeri, quàm ratione partium

Ar. 2. & 3. cap. Quod est dicere, quòd naturæ illæ potius habent rationem duorum conuenientiā in vnum, quàm rationē partium conueniēdi in vnum. Hoc autem constat esse veritātem: quia ratio partis repugnat diuinitati & quodāmodo humanitati: ratio autem duorum conuenientium in vnum non repugnat eisdem. Cum quo tamen stat quòd compositio ista longē maior sit, quàm duorum conuenientiū in vnum personam: vt patet ex dictis & dicendis specialiter in hac quæstione secunda.

3. distin. q. 1. art. 3. q. 3. & dist. 7. q. 1. art. 1. c. prin. Annot.

a ¶ *Super Quæstionis secunda Articulum quartum.* Titulus articuli 4. clarus est in se. Et oritur quæstio hæc cum ex difficultate rei in se quia in Christo non est propria hypostasis, quæ consurgere deberet ex vnione animæ & corporis in eum ex erroribus eorum, qui negauerunt in Christo talem vnionem.

b ¶ In corpore 4. articuli vnica est conclusio respōtiua quæsito affirmatiue, cum suo corollario. Cōclusio est ista: Necesse est dicere, quòd in Christo fuerit anima vnita corpori. Probatur: Ad rationem speciei humanæ pertinet, quòd anima corpori vniatur, ergo necesse est quòd in Christo anima fuerit vnita corpori. Antecedens probatur dupliciter. Primò: quia forma non constituit speciem nisi per hoc quòd est actus materiæ: ex hoc enim patet quòd non est species humana nisi anima sit actus corporis: quod est esse vnitū corpori: actus enim est vnitus materiæ cuius est actus. Secundò, quia hoc, scilicet animā esse in corpore, est terminus generationis ordinatæ à natura ad speciem: ex hoc namq; quòd natura per generationem tendit ad speciem, & terminatur ad vnionē animæ & corporis, manifestè patet quòd species constituitur ex coniunctione animæ & corporis. Et sic patet antecedens. Consequentia verò probatur: quia Christus dicitur homo vniuocè cum aliis hominibus. Probatur: quia est eiusdem speciei. Probatur: quia est in similitudinem hominum factus. Et est proculdubio sermo de similitudine substantiali: quia est sermo de similitudine hominū, non de similitudine hominum quantorum, aut quomodolibet aliter se habentium: homo enim substantiæ speciei humanæ & non qualitatis, aut qualitatis nomen est. Ex hoc namque modo, quòd eiusdem est speciei Christus, quatenus homo, cum aliis hominibus, sequitur manifestè quòd in Christo vniuntur adinuicem, vt adiuncta alteri principaliori, quod subsistit in natura ex eis composita: & propter hoc ex vnione animæ & corporis in Christo non constituitur noua hypostasis, seu persona, sed aduenit ipsum coniunctum personæ seu hypostasi præexistenti. Nec propter hoc sequitur quòd sit minoris efficaciæ vnio animæ & corporis in Christo, quàm in nobis: quia ipsa coniunctio ad nobilius non ādimit virtutem aut dignitatem, sed auget: sicut anima sensitiua in animalibus constituit speciem: quia consideratur vt vltima forma, non autem in hominibus, quanuis in nobis sit virtuosior & nobilior: & hoc propter adiunctionem vlteriorisq; & nobilioris perfectionis, scilicet animæ rationalis, vt etiam suprà dictum est.

Annot.

d ¶ Ad secundum dicendum, quòd verbum Damasc. potest intelligi dupliciter. Vno modo vt referatur ad humanam naturam: quæ quidem non habet rationem communis speciei, secundum quòd est in vno solo indiuiduo: sed secundum quòd est abstracta ab omni indiuiduo, prout in nuda contemplatione consideratur: vel secundum quòd est in omnibus indiuiduis. Filius autem Dei non assumpsit humanam naturam, prout est in sola considerationе intellectus, quia sic non assumpsisset ipsam rem humanæ naturæ: nisi fortè diceretur, quòd humana natura est quædam idea separata, sicut Platonici posuerunt hominem sine materia. sed tunc filius Dei non assumpsisset carnem: contra illud quod dicitur Luc. vlti. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Similiter etiam non potest dici quòd filius Dei assumpserit humanam naturam, prout est in omnibus indiuiduis eiusdem speciei: quia sic omnes homines assumpsisset. Relinquitur ergo, vt Damasc. postea dicit in eodem lib. quòd assumpserit naturam humanam in atomo, id est, in indiuiduo: non quidem in alio indiuiduo, quod sit suppositum vel hypostasis illius naturæ, quàm in persona filij Dei. Alio modo potest intelligi dictum Damasc. vt non referatur ad naturam humanam, quasi ex vnione animæ & corporis non resultet vna communis natura, quæ est humana: sed est referendum ad vnionem duarum naturarum, diuinæ & humanæ, ex quibus non componitur aliquid tertium quod sit quædam natura comunis quia sic illud esset natum prædicari de pluribus; & hoc ibi intēdit. Vnde subdit: Neque enim generatus est, neque vnquam generabitur alius Christus, ex deitate & humanitate, in deitate & humanitate Deus perfectus, idem & homo perfectus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd duplex est principium vitæ corporalis. Vnum quidem

Ar. 2. cap. 15.

Annot.

Ar. 3. Annot.

Lib. 3. sen. dist. 6.

à destructiōe cōsequētis ad destructionem ante cedēs, scilicet ex hoc, quòd non potest generari alius Christus ex deitate & humanitate cum positus, quòd in Christo nō est natura cōposita ex deitate & humanitate. Nōc autē, quia persona tantum Christi ponitur cōposita modo prius dicto, si Christus naturali generatiōe aliquē produxisset, quum virtute humanæ naturæ innocentis generasset, purum hominē produxisset, generās enim generat sibi simile, non in persona, sed in natura.

1. q. 17. art. 1. c. Et 3. dist. 6. q. 3. a. 2. Et 4. cōtra. 37. & 41. & 49. Et vnio art. 1. ca. & 13. Et opusc. sextum. 2. c. 215. Et Phil. 2. col. 3.

c ¶ In respōsione ad tertium eiusdē articuli, nota illa verba, Vnum quodque formaliter est per formam sibi quoniā in q. 7. quē tractabitur an in Christo sint plura esse, discutiendā sunt: & quomodo stat doctrina illic data cum ista.

a ¶ *Super Quæstionis secundæ. Articulum quintum.*

IN titulo articuli 5. ly accidentaliter sumitur, vt distinguitur contra substantialiter: ita quòd modus coniūctionis in quæstionem venit, an substantialis, an accidentalis sit. Vbi aduertē quòd posituā determinatū est, quod humana natura est cōiuncta filio Dei in persona, quæritur an sit coniūcta ei substāti aliter, vel accidentaliter. Et hoc quia vt patet ex superius assignata latitudine vnitō alicui in persona, alia quid vnitur Sorti in persona accidētaliter, vt albedo & reliqua accidētia, quæ sunt in Sorte, & alia quid vnitur Sorti in persona substantialiter, vt membra sua & natura sua. Hæc autē quæ dicimus, patēt ex eo, quòd dicēdo, Sortes est albus aut magnus, enunciamus esse accidētales Sortis. Quia igitur persona potest aliquid in persona vniri tā substantialiter, quā accidentaliter: ideo merito post quam cōclusum est, natura humanā esse vnitam filio Dei in persona, quæritur an sit vnita substantialiter, an accidentaliter. Hic est sensus tituli.

Ar. 1. Communē.

b ¶ In corpore articuli tres sunt principales partes: in prima narratur duæ hæreses extremę circa quæstionem. In secunda ad alteram earum reducuntur duæ opiniones extremæ positæ à Magistro sent. in 3. dist. tertij sect. 1. & ponuntur sententia fidei.

¶ Quo ad primū, clarè constat, allatas hæreses esse extremas, dum Eutichetis error coniunctionē in Christo inter id subsistāiale esse dicit quod ex substantijs duabus effectiuum: & hoc modo verbum Dei est principium omnis vitæ. Alio modo est aliquid principium vitæ formaliter: cùm enim viuere, viuentibus sit esse (vt dicit Philosophus 2.* de anima) sicut vnumquodque formaliter est per formam suam: ita corpus viuit per animam. & hoc modo non ponitur cōrpus viuere per verbum, quod non potest esse corporis forma.

ARTICVLVS VI.

a ¶ *Virum natura humana fuerit vnita verbo Dei accidentaliter.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd humana natura fuerit vnita verbo Dei accidentaliter. Dicit enim Apost. Philip. 2. de filio Dei, quòd habitu inuentus est vt homo. Sed habitus accidentaliter aduenit ei, cuius est: siue accipiatur habitus, prout est vnum de decem prædicamentis, siue prout est species qualitatis. Ergo humana natura accidentaliter vnita est filio Dei.

¶ Præterea, Omne quod aduenit alicui post esse completum, aduenit ei accidentaliter: hoc enim dicimus accidens, quod potest & adesse & abesse alicui præter subiecti corruptionem. Sed natura humana aduenit ex tempore filio Dei, habenti esse perfectum ab æterno. Ergo aduenit accidentaliter.

¶ Præterea, Quicquid non pertinet ad naturam seu essentiam alicuius rei est accidens eius: quia omne quod est, aut est substantia, aut accidens. Sed humana natura non pertinet ad essentiam vel naturam diuinam filij Dei: quia non est facta vnio in natura, vt suprà dictum est. Ergo oportet quòd natura humana accidentaliter filio Dei aduenerit.

Ar. 1.

¶ Præterea, instrumentum accidentaliter aduenit. Sed humana natura in Christo fuit diuinitatis instrumentum. Dicit enim Damasc. in tertio libro * quòd caro Christi instrumentum diuinitatis exstitit. Ergo videtur quòd humana natura fuerit filio Dei vnita accidentaliter.

Cap. 15.

¶ SED CONTRA est, quòd illud, quod accidentaliter prædicatur, non prædicat quid, sed quantum vel quale, vel aliquo alio modo se habens. Si ergo humana natura accidētaliter aduenisset, cùm dicitur, Christus est homo, non prædicaretur quid: sed quale, aut quantum, aut aliquo alio modo se habens. Quod est contra decretalem Alex. Papæ dicentis, Cùm Christus sit perfectus Deus & perfectus homo, qua temeritate audent quidam dicere, quòd Christus secundum quòd est homo, non est quid.

b ¶ RESPONDEO dicēdum quòd ad huius quæstionis euidentiam sciendum est, quòd circa mysterium vnionis duarum naturarum in Christo, duplex hæresis insurrexit. Vna quidem confundentium naturas: sicut Eutichetis & Dioscori, qui posuerunt quod ex duabus naturis est constituta vna natura, ità quòd confitentur Christum esse ex duabus naturis, quasi ante vnionē distinctis: mō autem in duabus naturis, quasi post vnionem naturarum distinctione cessante.

Alia verò fuit hæresis Nestorij & Theodori Mopsuesteni, separantium personas: posuerunt enim aliam esse persona filij Dei, & filij hominis. Quas dicebāt subiunicē esse vnitas.

Primò quidem secundum inhabitationem: inquantum scilicet verbum Dei habitauit in illo homine sicut in templo. Secundò per vnitatem affectus, inquantum scilicet voluntas illius hominis est semper cōformis voluntati verbi Dei. Tertiò secundū operationem: prout scilicet dicebant hominē illū esse verbi Dei instrumentum. Quartò secūdum dignitatem honoris, prout omnis honor, qui exhibetur filio Dei, coexhiberur filio hominis propter coniunctionem ad filium Dei. Quintò secundū æquiuocationem, id est cōmunicationē nominū: prout scilicet dicimus illum hominem esse Deū & filiū Dei. Manifestū est autē istos omnes modos accidētalem vnionem importare. Quidam autem posteriores magistri, putantes se has hæreses declinare, in eas per ignorantiam inciderūt. Quidam enim eorum concesserunt vnam Christi personam, sed posuerunt duas hypostases siue duo suppōsita, dicentes hominem quendam compositum ex corpore & anima à principio suæ conceptionis esse assumptum à Dei verbo. Et hæc est prima opinio quā Magister ponit in 4. distin. tertij lib. sententiarum. Alij verò volentes seruare vnitatem personæ, posuerunt Christi animam nō esse corpori vnitam: sed hæc duo separata ab inuicem, esse vnita verbo accidētaliter: vt turas & hypostases Iesu sic non creseret numerus personarum. Et hæc est tertia opinio, quā Magister ibidem ponit. Vtraque autem harum opi. incidit in hæresim Nestorij. Prima quidem: quia idem est ponere duas hypostases vel duo suppōsita in Christo, quod ponere duas personas, vt suprà dictum est. Et si fiat vis in nomine Personæ, considerandum est, quòd etiā Nestorius vtebatur vnitate personæ propter vnitatem dignitatis & honoris. Vnde etiam sexta Synodus diffinit anathema eum, qui dicit vnam personam secundum dignitatem & honorem & adorationem, sicut Theodorus & Nestorius inanientes conscripserunt. Alia verò opinio incidit in errorem Nestorij, quantum ad hoc, quòd posuit vnionem accidentalem: non enim differt dicere, quòd verbum Dei vnitum est homini Christo secundum inhabitationem, sicut in templo suo (sicut dicebat Nestorius) & dicere quòd nā vnitum fuit verbum Dei homini secundum indutionem, sicut vestimento: sicut dicit tertia opinio, quæ etiam peius dicit aliquid, quàm Nestorius, scilicet quòd anima & corpus non sunt vnita. Fides autem catholica medium inter prædictas positiones tenens, non dicit vnionem factam Dei & hominis secundum essentiam vel naturam, neque etiam secundum accidens: sed medio modo secundum subsistentiam seu hypostasim. Vnde in sexta Synodo dicitur, Cùm multis modis vnitas intelligatur, qui inquitatem Apollinarij & Euthicetis sequuntur, interemptionem eorum, qui conuenerunt colentes, id est interimentes vtranque naturam, vnionem secundum confusionem dicunt: Theodori autem & Nestorij sequaces, diuisione gaudentes, affectualem vnitatem introducunt: sancta verò Dei Ecclesia, vtriusque perfidiæ impietatem reiiciens, laudat. Vbi scio quòd vnionem verbi Dei ad carnem secundum cōpositionē confitetur: quod est secundum subsistentiam. Sic ergo patet, quod secunda trium opinionū, quas Magister ponit, quæ afferit vnam hypostasim Dei & hominis, non est dicenda opinio, sed sententia catho-

bus cōpōsita est vna natura: Nestorij autem error coniunctionē istam inter antum accidētalē posuit, quæ separauit personam filij Dei à persona filij hominis. Ille cōfundit naturas, & vnam earū natura, quam personā posuit esse in Christo: iste separauit & naturas & personas, dicens in Christo duas esse & naturas & personas: coniunxit autē eas accidentali vnione penes quinque, vt in litera clarè habetur. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundū posteriorū magistrorum errores tractantur qui pucras se catholicè dicere opiniones duas introduxerunt extremas apud Magistrum sen. scilicet primā & tertiā, quū aufē ambæ ex parte vnius extremi, hoc est Nestoriani errōris se teneant: nam vtraque cōueniunt in hoc, quòd ponunt in Christo diuersas hypostases. ita quòd alia est hypostasis filij Dei & alia hypostasis filij hominis, ac per hoc vtriq; separant in Christo & nā sona filij Dei, quamuis mi ponunt sub nomine persōæ dicendo hypostases duas vnirī in persona: quod manifestū est non esse intelligibile, nisi personæ nomen accidens significet. Alij ponunt vniri per essentiā, naturā seu quidditatē & hoc contra Nestorium & posteriores magistros, & quòd non est secundū subsistentiam, vt subsistentia importatur per essentiā, naturā seu quidditatē & hoc contra Nestorium. Probatur, autorisatur patet, Vnionem carnis ad verbū Dei secundum compositionem, quæ est secundum subsistentiam, cōfessam esse. Secundò modum loquendi docet circa recitatas sententias à Magistro sent. in 6. dist. tertij, quòd filio nō nulla earū vocanda est opinio sed fides. Et ordināq; fidei prima quam tertia hæresis à concilio damnata appellatur. Vbi scio quòd licet tempore Magistri sen. & illorū magistrorum, quorum hic Autor meminit, tā essent damnatæ ambæ istæ hæreses quia tamē occulti erat quòd esset vera sententia, tas sub illis damnis, & putabatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

potabantur istas ab illis cārā distare, vt separatæ essent ab illis, ideo exorti sel fuerunt & authores & sequaces earū, & qui tanquām opiniones illas haburēt. Sed ex quo tanta concessa est posteritoribus perspicacitas, vt viderent & discernerent inter illas, & vniuscuiusq; locum suum darent, non amplius excusarentur qui huiusmodi positiones vt opiniones astruerent.

Li 3. sen. dist. 6.

¶ In responsione ad primum & ad secundum aduertē primo, quòd eo modo est verissima scilicet habitus & accidēs vnius & secundum aliter Christus indumentū nō nisi accidentale esse ponit in Sorte. Sic enim vestitus accidentaliter est, quòd indumentum est in se substātia quædam, puta pānus laneus: albedo autē est in se accidēs, ita quòd albedo & est in se accidentaliter existēs. Sorti. Indumentū autem est in se substantia, qualis cunq; sit. Indumentū autem est in se substantia accidentale tantum esse, confert Sorti, scilicet esse vestitū. Et quia natura humana est in se substantia, & adunita verbo Dei post eius esse cōpletum, ideo accidentaliter coniungitur Sorti. Indumentū autem est in se substantia accidentale tantum esse, confert Sorti, scilicet esse vestitū. Et quia natura humana est in se substantia, & adunita verbo Dei post eius esse cōpletum, ideo accidentaliter coniungitur Sorti. ¶ Sed æstimacionē hanc esse falsam non solùm manifestatur ex antecedentia: quia scilicet vnio vestis ad Sortem, non est in persona, quia alia est hypostasis vestis, & alia hypostasis Sortis vestiti: quia talis vnio vt terminatur ad Sortem, est secundum esse accidentale: quoniam non ponit in Sorte nisi esse vestitum, quod constat esse de genere accidentis: Natura autem humana sic est coniuncta verbo Dei vt conferat verbo Dei esse substantiale: quoniam consert illi esse hominem: constat autem quòd esse hominē, est in genere substantiæ, & non in genere accidentis. Filius ergo Dei sic homo factus est, vt verissimè sit homo. Vnde fingendo quòd vestis sit nomē substantiale, pro clariore doctrinæ, coniunctio vestis ad personam vestitā est secundū esse accidentale: quia non confert vestitæ personæ, quòd sit vestita: sed quòd sit vestita: sed humana natura cōiungitur personæ diuinæ secundū esse substantiale. quia cōfert verbo Dei, q̄ sit homo secundū rei veritatē simpliciter, & nō intellectu aut imaginatione aut respectu intellectus, aut secundū quid. Et hoc est quod Autor in quarto cōtra Gen. c. 44. in solutione vltimæ obiectionis explicauit: hoc est q̄ extra. de hæreticis explicauit. Vbi sub anathemate inhibēs, nequis audeat dicere, q̄ Christus secūdū q̄ homo nō est aliquid, quia est verus homo: contra eos loquitur, qui dicebāt, q̄ Christus secūdū quod homo nō est aliquid, sed ad aliquid seu aliquale: hoc enim sequitur ad omnes ponentes vnionē naturæ humanæ ad hypostasim filij Dei esse accidentale. Nā secūdū huiusmodi positiones, sicut Sortes esse vestitū, aut esse magnū, aut honorabilē, & super alios, non est Sortes esse aliquid, sed ad aliquid, aut aliquale, &c. ita filium Dei esse hominem, non esset esse aliquid, sed ad aliquid aut aliquale, &c. Vnde Autor optimè in hoc articulo in laxis decretalium illā ad probandam vnionem humanæ naturæ ad Verbū esse substantialem. Et Scotus in vltima quæst. 6. dist. 5. dicit, q̄ per istam decretalē condemnata est tertia opinio illius à Magistro in. 3. recitata: scilicet quòd humana natura vnita est Verbo vt habitus per hæc manifestans quòd ly aliquid, sumitur in dicta Decretali vt distinguitur contra aliquid, aliquale, aliquando, & reliqua accidentium genera. Quæ solùm conuenire Christo, secundum quòd homo, dicebat positio illa. & quæcunque alia ponens vnionem istam accidentalem.

D. 3.50.

Ead. 26.

¶ Aduerte secundo propter exemplū quod in litera datur, de vnione animæ ad corp⁹, q̄ dictes vnionē Verbi & naturæ humanæ maximè simile esse vnionē substantiæ & accidentis sublato hoc, quòd f. substantia informatur per accidens sicut potentiale per actuale, aberrant illi valdè, quoniam sublata informatione non remanet inter substantiā & accidens nisi vnio accidentalis: vt patet ex hoc quòd de facto sunt ibi duo primū, q̄ substantia iungitur accidenti substentādo illud secundū q̄ informatur per illud. Constat autem quòd de facto non rationeneutrius inter accidēs & substantiā est coniunctio substantialis, sed solùm accidentaliter. ergo si tollatur secundū, scilicet informatio, non nisi accidentalis vnio remanet. Non ergo similiud exempli hoc, sed abducens ab vnione substantiali inter verbū & naturam humanā. Quod autem quidā dicunt, huic vnioni maximè similem esse insitionem, eo quòd ramus insitus cum ramo naturali arboris vnius in vnitate suppositi quia eadē vtriusque rami arbor est: nō vnitur ei in vnitatem naturæ, quando ramus insitus alterius naturæ est. Nec obstat quòd insitio fiat per contactum seu cōiunctionem: quoniam quod facit in corporibus terræ, hoc facit in spiritualibus ordo secundū Augu. Consonat autē hæc similitudo doctrinæ sacræ Scripturæ Apoc 5. Vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid &c. Ego sum de radice Dauid, per hæc enim patet filium Dei se habere ad Dauid, hoc est ad naturam sui ex Dauid, vt radix, hoc inquā magis ad metaphoricam, quàm ad propriā theologiā spectantem. Illum est quòd ramus naturalis & ramus insitus sint vnitis in vno supposito, secundum veritatem. Quod ex 3. Meta. patet, quòd dicitur quòd quæcunque sunt vnā numero, sunt vnā specie, quauis nō econtrario stet. Autem ad sensum, q̄ ramus insitus & ramus naturalis differunt numero specie: patet ex eo fructibus, sunt igitur distincti numero in genere substantiæ. Quod est differingui suppositaliter secundū veritatem quauis secundum apparentiā appareat. Suppositum arboris habitabile enim se arbor suscipiens insitionem quasi terra alimentum ex se præstans, ramo insito. Ita quod inter ramum insitum & plantam differentia consistit in primo alimento. nam ramus plantatus in terra, inde primū habet alimentū impurū, & digerit illud: ramus verò insitus ex arbore habet primum alimentum iam deputatum in truncō arboris, habile ad sui nutritionem, augmentationem & fructificationem. Vnde ramus insitus ponit quasi radices in arbore, vnde nutrimentum plantatus ponit radices in terra, vnde alitur. & propter ea non cuiuscunque naturæ ramus potest cuilibet arbori inseri sed oportet ppter tionē esse inter alimētū decoctū p arborē, & alimētū rami talis naturę.

Li 3. arist. fdc. 15.

Infr. art. 8. ca. 8. 3. dist. 2. quæst. 3. artic. 2. clarè q. 3. 2. & dist. 5. q. 1. art. 1. q. 1. & dist. 7. q. 2. artic. 2. art 2. c. Et 4 cō. tra. 79. & 41. Anim.

At si quispiam dixerit maximam positam similitudinem insitionis ad Incarnationem, quando ramus insitus est eiusdem speciei cum truncō: quia tunc fit vnum suppositū vtriusque, quia cōtinuatur ramus insitus arboris ad uertat hæc dicens, quòd iam exit ab vnione infinitionis, quatenus insitio ad ramos alterius speciei extenditur, & declinat ad insitionem talē, scilicet per vnitatem cōtinuitatis. Quod, formaliter loquēdo, nihil aliud est dicere, quàm dicere, vnitatē actuētis partis alicui toti continuo, maximè esse similem vnioni Incarnationis: quod est ridiculum. Reuerentur ergo antiquos doctores, & dicāt cum Autore in quarto contra Gen. cap. 41. nihil in omnibus creatis inuenitri, huic vnioni tam simile, sicut est vnio animæ intellectiuæ ad corpus: quod etiam hic re cōfirmatur, dum similitudo ista affertur, & explanatur. Vbi aduerte, quòd similitudo ista quantum ad vnum non tenet, quantum scilicet ad hoc quòd anima vnitur corpori, vt forma materiæ; ac per hoc vt pars comparti vnius humanæ naturæ ex eis compositæ: vt tam hic quàm ibi expressè dicitur, sub aliis tamen verbis. Sed tenet quantum ad hoc, quòd anima vnitur corpori vt instrumento coniuncto: vt ibi dicitur, vel & in idem redit, quantum ad hoc, quòd corpus assumitur ad esse proprium animæ, prout est personæ seu subsistentis. Et de vnione quidem per modum instrumenti in loco proprio, hoc est in responsione ad quartum erit sermo. hic autem declaranda vtcunque est vnio ad esse, vt est personæ. Ad cuius aliqualem perceptionem fingamus animam rationalem per se subsistere ante corpus, sicut de facto ita est in animabus desunctorum ante resurrectionem: subsistunt enim interim per seipsas absque corpore aliquo. hoc stante considera, quòd anima per se subsistens, aduenienti sibi duo communicat corpori, scilicet esse & subsistere, vel duplicitèr communicat suum esse corpori. Primò, per modum naturæ: & hoc facit in formando corpus: ex hoc enim, quòd informat ipsum, dat ei esse specificum, quod natura significat. Secundò per modum personæ: & hoc facit communicando suum subsistere corporitiæ quòd non solùm ipsa anima per suum subsistere subsistat, sed corpus subsistat per illudmet subsistere subsistit enim corpus adueniens non per nouum subsistere, sed per antiquam animæ subsistentiam. Quocirca si in vnione rationalis animæ & corporis consideretur secundus tantùm modus abstrahendo à primo, habebitur exemplum in rerum natura inter reliqua similitudinum: quomodo vnio eli humanæ naturæ ad Verbum secundum esse substantiale ipsius Verbi non vt est naturæ, sed vt est persona, vt in litera dicitur. Nam sicut anima rationalis corpus sibi vnitum in resurrectione trahit secluta informatione ad esse suum, prout est persona, hoc est prout est subsistere, & non trahit ad esse suum, prout est naturæ, hoc est, prout est conferens esse specificum: ita verbum Dei naturam humanam sibi vnitam trahit ad esse suum, vt est personæ, hoc est vt est subsistere: quia natura humana in Christo non per se separatim existit, sed in verbo Dei, ac per hoc subsistere Verbi est subsistere humanæ naturæ: ille enim homo qui vocatur Iesus Christus, verè est subsistens, & non alia subsistentia, quàm increata & æterna subsistentia filij Dei: & non trahit ad esse suum, vt est naturæ, hoc est vt confert naturam deitatinon enim humana natura in Christo ad naturam deitatis transit, aut aliquam aliam naturam ex illa acquisiuit: sicut corpus ex vnione ad esse animæ vt est naturæ, nouam ex illa naturam ac speciem acquirit. Et hæc non solum pro exemplo similitudine, sed pro expositione responsionis ad secūdū sufficiat pro nūc.

Li 3. arist. fdc. 15.

d ¶ In responsione ad tertium cautè & perspicaciter considera, quod proprie seu propriissimè loquendo vnitri alicui in hypostasi, communis est quam vniti illi secundum hypostasim: nam quilequid pertinet ad hypostasim, licet ad hoc, quod non sit vnio accidentalis. Vbi clarè videre potes quod diuinum nam si vnio secundum hypostasim ex eo dit vnionē esse accidentalem, consequenter, q. 3. 2. cundū hypostasim, non est tantùm cōiuncti hypostasi per inesse hypostasiquoniam cōiungi hypostasi per inesse tantùm, nō excludit vnionem esse accidentalem, vt patet de albedine cōfunda hypostasi Sortis per inesse tantùm. Plus videtur, quòd huiusmodi vnio maximè debeat iudicari secundum conditionem diunæ hypostasis, quæ non est aliquid creatum.

¶ Præterea, Finis est potissimum in vno quoque. Sed finis vnionis est diuina hypostasis, siue persona, ad quā terminata est vnio. Ergo non sit aliquid creatum.

¶ Præterea, Propter quod vnum quodque, & illud magis. Sed homo dicitur esse creator propter vnionem. Ergo multò magis ipsa vnio non est aliquid creatum, sed creator.

¶ SED CONTRA, Omne quod incipit esse ex tempore, est creatum. Sed vnio illa ab æterno non fuit, sed incipit esse ex tempore, Ergo vnio est aliquid creatum.

a ¶ RESPONDEO dicendum, quòd vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, quæ consideratur inter diuinam naturam & humanam, secundum quòd conueniunt in vna persona filij Dei. Sicut autem in prima parte dictum est, omnis relatio quæ consideratur inter Deum & creaturā, realiter quidem est in creatura (per cuius mutationem talis relatio innascitur) non autem est realiter in Deo, sed secundum rationem tantùm: quia non innascitur secundum mutationem Dei. Sic ergo dicendum est, quod hæc vnio, de qua loquimur, non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantùm. in humana autem natura quæ creatura quædā est, realiter est: & ideo oportet dicere quòd sit quidam creatum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc vnio non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantùm, dicitur enim Deus vnitus creaturæ, ex hoc quòd creatura est vnita Deo absque eius mutatione.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio relationis sicut & motus dependet ex fine vel termino, sed esse eius dependet a subiecto. Et quia vnio talis non habet esse reale nisi in natura creata (vt dictum est) consequens est quòd habeat esse creatum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non omne quod assumitur vt instrumentum, pertinet ad hypostasim assumentis, sicut pater de securi, & gladio, nihil tamen prohibet illud quod assumitur ad vnitatem hypostasis se habere vt instrumentum: sicut corpus humanis vel membra eius. Nestorius ergo posuit quòd natura humana est assumpta à Verbo solùm per modum instrumenti, non autem ad vnitatem hypostasis. Et ideo non concedebat quòd homo ille verè esset filius Dei, sed instrumentum eius. Vnde Cyrillus dicit in Epistola ad Monachos Aegypti, Hunc Emmanuelem, id est Christū, non tanquām instrumenti officio assumptum dicit Scriptura, sed tanquām Deum verè humanatum id est hominem factum. Damascenus autem posuit naturam humanam in Christo esse, sicut instrumentum ad vnitatem hypostasis pertinens.

Infr. art. 8. ca. 8. 3. dist. 2. quæst. 3. artic. 2. clarè q. 3. 2. & dist. 5. q. 1. art. 1. q. 1. & dist. 7. q. 2. artic. 2. art 2. c. Et 4 cō. tra. 79. & 41. Anim.

ARTICVLVS VII.

¶ Virum vnio naturæ diuinæ & humanæ sit aliquid creatum.

AD SEPTIMVM sic procedi-tur. Videtur quod vnio naturæ diuinæ & humanæ, non sit aliquid creatum. Nil enim creatū in Deo potest esse: quia quicquid est in Deo, Deus est. Sed vnio est in Deo: quia ipse Deus est humanæ naturæ vnitus. Ergo videtur, quòd vnio non sit aliquid creatum.

¶ Præterea, Finis est potissimum in vno quoque. Sed finis vnionis est diuina hypostasis, siue persona, ad quā terminata est vnio. Ergo videtur, quòd huiusmodi vnio maximè debeat iudicari secundum conditionem diuinæ hypostasis, quæ non est aliquid creatum.

¶ Præterea, Propter quod vnum quodque, & illud magis. Sed homo dicitur esse creator propter vnionem. Ergo multò magis ipsa vnio non est aliquid creatum, sed creator.

¶ SED CONTRA, Omne quod incipit esse ex tempore, est creatum. Sed vnio illa ab æterno non fuit, sed incipit esse ex tempore, Ergo vnio est aliquid creatum.

a ¶ RESPONDEO dicendum, quòd vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, quæ consideratur inter diuinam naturam & humanam, secundum quòd conueniunt in vna persona filij Dei. Sicut autem in prima parte dictum est, omnis relatio quæ consideratur inter Deum & creaturā, realiter quidem est in creatura (per cuius mutationem talis relatio innascitur) non autem est realiter in Deo, sed secundum rationem tantùm: quia non innascitur secundum mutationem Dei. Sic ergo dicendum est, quod hæc vnio, de qua loquimur, non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantùm. in humana autem natura quæ creatura quædā est, realiter est: & ideo oportet dicere quòd sit quidam creatum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc vnio non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantùm, dicitur enim Deus vnitus creaturæ, ex hoc quòd creatura est vnita Deo absque eius mutatione.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio relationis sicut & motus dependet ex fine vel termino, sed esse eius dependet a subiecto. Et quia vnio talis non habet esse reale nisi in natura creata (vt dictum est) consequens est quòd habeat esse creatum.

¶ Super quæstionis secundæ Articulum septimum.

Titulus articuli septimi eiusdem 2. quæstionis in corpore articuli sic declaratur. Comment.

2 ¶ In corpore articuli duo facit: primò declarat quid sit Vnio, de qua est quæstio: secundò quæstio conclusa sub limitatione. Quo ad primum dicit, quod Vnio de qua est quæstio est relatio quædam inter duas naturas se coniunctas in vna persona filij Dei. Ita quod tria de vnione dicit: primo quod quia est dicendo, quod est relatio quædam secundo extrema dicit relationis, in dicto inter diuinā naturam & humanam: tertio fundamentū dictæ relationis dicendo secundum quod conueniunt in vna persona filij Dei. Vbi nota quod est hic quæstio de vnione, quantum ad relationem, quam significat, vel quantum ad connectionem in persona. Vnio enim pro relatione est in genere relationis, & est ens reale creatū: vt in litera dicitur. Vnio autē pro connectione naturæ humanæ in persona diuina consistit in vnitate, quæ est inter naturam humanam & personam filij Dei, est in genere seu ordine substantiæ: & nō est aliquid creatum, sed creator. Quod ex eo constat, quod vnum nō addit supra ens naturam aliquam: & vnum quodq; per illudmet, quod est ens, est & vnū. quod enim est ens accidentale per hoc vniuersum secundū esse relationale quod est ens per formam substantialem, habet vnitatem secundum esse substantiæ. Ae per hoc natura humana in Christo, quæ per se est subsistentiæ personæ filij Dei est vnita naturæ diuinæ in Christo, hoc esse vnum substantiale & diuinum. Et verè hic est quæstio de vnione, quantum ad relationem, quam significat, vel quantum ad connectionem in persona. Vnio enim pro relatione est in genere relationis, & est ens reale creatū: vt in litera dicitur. Vnio autē pro connectione naturæ humanæ in persona diuina consistit in vnitate, quæ est inter naturam humanam & personam filij Dei, est in genere seu ordine substantiæ: & nō est aliquid creatum, sed creator. Quod ex eo constat, quod vnum nō addit supra ens naturam aliquam: & vnum quodq; per illudmet, quod est ens, est & vnū. quod enim est ens accidentale per hoc vniuersum secundū esse relationale quod est ens per formam substantialem, habet vnitatem secundum esse substantiæ. Ae per hoc natura humana

Universidad de Deusto
Biblioteca

res animæ & corporis. Est igitur vt vnicus verbo dicatur, vnio naturalis in Christo relatio essentia quædam, hoc est, consequens eandem vnitatē personalē, increatā, ex qua ad gignenda aurea & creata lumina, ex diuina scilicet & humana natura, prodeuntes, nobis dicentes non esse alia vnionem, quam relationem, inter humanam naturam in Christo & Deum: quod longè est à Doctrina Autoris, expressè pronunciantis, vnionem quoad rē

3. dist. q. 1. s. arti. 1. quæst. 3. Quæstio.

latinam, eandem vnionem secundum vnitatē personalem esse, quam significat relationem nō qualemcunque, sed consequentē naturalem, & ideo nō eandem apta, aliter assentēda & sustinenda, vt patet non esse dicta Autoris, ex verbis & ipse ex hac vnione dicta recipisse dicentis naturā

Vtrum vnio Verbi incarnati sit idem quod assumptio.

a ¶ Octavvm Misc procedit. Videtur quòd idem sit vnio quod assumptio. Relationes enim sicut & motus specificantur secundum terminum. Sed idem est terminus assumptionis & vnionis, scilicet diuina hypostasis. Ergo videtur quòd non differant vnio & assumptio.

¶Præterea, In mysterio Incarnationis idem videtur esse vniens & assumens, vnitum & assumptum. Sed vnio & assumptio videntur sequi actionē & passionem vnientis & vniti, vel assumentis & assumpti. Ergo videtur idem esse vnio quod assumptio.

¶Præterea, Damasc. dicit in 3. lib. Aliud est

non qualitercunque se habeant, sed terminante in ratione naturæ relationē vnionis. Vnionis autem, vt hypostasis diuinæ, est diuina terminus relationum secundum vnionis applicationem, vt hypostasis diuina est diuina qualitercunque natura, & vnio personæ ad eam humana natura. Constat autem euidenter, quòd ratione talis termini homo est Deus, ac per hoc admitti potuit, q relatiuus vnionis ratione talis termini dat, quòd homo est vnitus & consequenter dici vere possit, q Deus est homo propter vnionem, in quantum terminatur ad diuinam hypostasim.

¶ A primam igitur obiectionis dicitur, quòd falsum supponit: quòd scilicet ideo homo propter vnionem sit Deus, quia verum est in communi loquendo, vnum extremum vnionis esse reliquū, quia vnio terminatur ad reliquum. Hæc enim vniuersalem nec communissimam: sed vt declaratum est, fundatur vera, dicta in litera super hoc, quia hoc extremum, vnionis huius, est, scilicet hypostasis diuina vna personaliter cum natura humana.

¶ Ad secundam quoque dicitur, quòd homo est Deus secundum diuinam tantum esse, nanq; Deum, quod communicatur, homini, non est esse relationis, sed in genere seu ordine substantiæ. Et quamuis esse aliquid in communi loquendo, propter terminum relationis, sit esse relationum: esse tamen aliquid tali termino, scilicet personæ humanæ, vnitæ personaliter cum natura humana, non esse, relationem, sed esse diuinum. Et ne patet, quia non error quando literam, sed in vnione quo ad relationem nisi quando, vera est litera.

Aristo.

Contra.

Quæstio.

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

Ad quæstionis secundæ Articulum octauum.

b ¶ In corpore articuli respondetur quæstio vnitæ conclusioni: inter vtrosnem, & assumptionem triplex est differentia declaratus, manifestando per membra singillatim & ordinatim vt proceritas clarius se in litera.

¶ Et prima quidem est principalis differentia est in eo formaliter significare, ita vnio significat relationem, assumptio actionem vel passionem: & sic illud in relucto gnatur, sicut relatio diuersum est genus ab actione & passione. Et quia vnio significat relationem, in litera non probatur sed assumitur ex præcedenti articulo. Ex quo ad manifestandam dictam differentiam, primo probatur, in hoc mysterio inueniri secundum rem duo, scilicet vnionem relationem vnitionis, & actionem & passionem: quia omnis relatio ex parte esse reale ex aliqua mutatione vel immutatione oritur in actione & passione consistit. Et ideo igitur vnionis inter naturam humanā & diuinam in Christo, quæ facit esse secundum rem in natura humana ex tempore, oportet quòd ex aliqua ex fiat mutatione, quæ in aliquo patiente ex aliqua actione fit. Duobus igitur inuentis in hoc mysterio, scilicet relatione vnionis, & actione & passione, quod vnio significet relationem consequens est quod assumptio significet actionem vel passionem. Et manifestatur consequentia: quia assumptione aliquis dicitur assumens tanquam agens, & aliquid dicitur assumptum tanquam patiens.

¶ Secunda autem differentia est, quia assumptio dicitur fieri vel in fieri, vnio autem fieri: in facto esse. Probatur ex signo seu effectu, quia dicitur esse vnitum, assumens autem non dicitur esse assumptum: hoc est, vnionis præsentialis nec vniens, dicendo, hoc est illud assumptum autem nō sic præsentialiter assumens te. Et quod hoc dentur in ex dicta differentia manifestatum quia inter ly homo & ly natura humana, hæc est differentia in mysterio Incarnationis, quòd homo significat naturā humanā, vt in termino assumptionis consistat autem terminum assumptionis spectare ad Incarnationem, vt in facto esse natura vero humana significat naturam humanam, vt quæ assumitur quod constat spectare ad incarnationem, vt in fieri. Dicimus autem quod vniens, scilicet filius Dei est homo, & non dicimus quod idem assumens est natura assumpta.

¶ Tertia vero differentia est, quod assumptio determinat terminū a quo, & ad quem: vnio autem nihil horum determinat. Hanc differentiæ primo reducit ratio ex prima quia relatio æquiparantiæ non magis se habet ad vnum extremum, quam ad aliud: actio autem & passio diuersimode se habent ad agens & patiens, & ad diuersos terminos. Ex hoc enim patet, quod cum vnio sit relatio æquiparantiæ, nullum extremorum determinat: assumptio autem, quia est actio vel passio, determinate patet huic terminos à quo, & ad quem. Secunda manifestatur de assumptione ex etymologia nominis. Tertia etiam ex eadem signi, scilicet quòd in assumente existit vnum extremum dicitur vnio naturalis: non autem assumptum, vt patet in litera clare.

¶ Nunc vnio actionem significet.

¶ Circa hæc dubiū primò occurrit de prima differentia. Nam nec solum assumptio, sed etiā vnio significat actionē. Quod etiā ex litera probatur, dū dicitur, quòd vnitum dicitur esse vnitū: & hinc est vniens sibi natura humana & in re-

sponsione ad secundum, q persona Patris vniuit naturam humanam Filio. Certum est enim, quòd vnire est agere: & ideo commune est Patri & filio & Spiritui sancto: & similiter quòd vniens est agens. Ruit igitur differentia prima.

Quæstio. ¶ Num assumere dicatur vt in fieri, vnire autem vt in facto esse.

¶ Dubiū secundò occurrit de secunda differentia: quia aut intelligitur quo ad rem significatam, aut quo ad modum significandi. Non quo ad modum significandi: quia tam vnire quàm assumere significat per modum verbi, omne autem verbū significat per modū fieri. Nec quo ad rem significatam: quia natura humana, de qua verificatur, q est vnita, non prædicatur de quo cunque viuente: quia nec Deus nec Filius est natura humana.

Quæstio. ¶ Num vnio sit relatio æquiparantiæ.

¶ Dubium tertiò occurrit de eo quod in tertia differētia dicitur, vnionem hāc esse relationē æquiparantiæ: quia constat ex præcedenti articulo esse relationē inæquiparantiæ, & ex altero rantum ex tremo: quoniam in scala natura humana habet esse relatio autem æquiparantiæ, vt ipsum nomen sonat æquè habet ad vtrumque extremum.

Quæstio. ¶ Num vnio & assumptio ratione distinguantur.

¶ Dubium quartò occurrit, qualis sit differentia inter vnionem & assumptionem, an rationis tantum, ad etiam realis. Et est ratio dubij: quia in litera in calce responsionis ad tertium concluditur, quòd assumptio differt ratione ab vnione & Incarnatione: clarumque videtur quòd assumptio non differt realiter, sed ratione tantum ab Incarnatione: cum ergo simul contraponantur assumptioni, sola rationis differentia apparet. In oppositum autem est aliquis actio & passio distinguuntur realiter à relatione consequente cōiunctum, quod per actionem & passionem fit: sed assumptio & vnio sic se habent, ergo.

Quæstio. ¶ Num relatio assumptionis terminetur ad aliquid absolutū, vel respectiuū.

¶ Dubium quintò est de termino assumptionis, ad quid scilicet terminatur: ac quia est proprius terminus assumptionis, an absolutum aliquod vel relatiuum. Et est ratio dubij ex parte reiquia per istam actionem nullum absolutum fit in persona diuina: & similiter nullum absolutum ponitur in natura humana: sed nec etiam in persona diuina realis relatio acquiritur: sed in sola natura humana fit de nouo solummodo relatio realis vnionis ad personam Filij, cōstat autem quòd terminus actionis proprius est illudens, quod fit per actionem illam: sola igitur relatio realis vnionis huius naturæ humanæ ad personam Filij, est terminus proprius actionis & passionis assumptionis, nomine importatæ.

¶ Actio verò dubij ex parte nostra est, quia Doctores aliqui hoc dicunt. Scotus enim in 3 sen. dist. 1. q. 1. tenet huiusmodi assumptionem terminari ad relationē vnionis: quia nullum est ibi absolutum nouum rā in natura, quàm in persona, ponens hanc relationem non spectare ad genus relationis: sed de genere respectiui extrinsecus aduenientium, qui scilicet nō necessariò sequuntur fundamentum etiam ponit termino. Quales dicit esse vnionis respectus inter animam & corpus, si præexistentia eorum vniendum de nouo, & panis & quantitas Sacramenti vnitentur: nullum enim absolutum in huiusmodi vnionibus acquireretur, fundans vnionis relationem, sed ad solam vnionis relationem terminaretur actio vnitiua.

¶ Durandus quoque in 1. sen. dist. 1. q. 1. tenet actionis, quæ assumptionis nomine significatur, propriè loquendo, terminum intrinsecum esse respectum vnionis quem dicit esse, non relationis generice. sed modum quēdam realemsicut inhærere est modus realis consequens naturam accidentis. Ad huiusmodi ergo respectus dicit posse esse motum & actionem naturalemquamuis ad vnionem naturæ humanæ in persona diuina, sola diuina actio potuerit terminari.

¶ In oppositum autem est quod Autor hic dicit in calce corporis articuli, quòd assumptio determinat pro termino ad quem personalitatem diuinam: vt scilicet persona diuina in humana natura subsistat. Constat autem hoc non esse re spectum, sed esse absolutum vt prote de genere seu ordine substantiæ. ergo.

¶ Ad primum dubiū dicitur, quòd prima differentia optima est quantum ad formale significatū. Ad cuius euidentiam consideranda est fundamenti in litera positum scilicet quòd in mysterio Incarnationis quantū ad propositū spectat, duo tantum inueniuntur, scilicet actio & passio & relatio vnionis, & quòd relatio vnionis non sit alia actione & passione ab illa actione & passione, quam significat assumptio, sed illa actio, quæ est assumere, factio est vnionis non cuiquam pro nunc de modo, quo ht vnionis relatio per actione illā: hoc enim ad præsentem dubium spectat. Huic enim fundamento si supponas, quòd ly vnio, vnionis, vniui, vniunt & quòd idem formaliter significat vt nomen, & vt verbum, dum dicimus, Vnio vnis, vniui, vniunt & quòd idem formaliter significat vt nomen, & vt verbum, dum dicimus, est homo, similitudo & assimilatus: videbis, q quia nomen Vnionis formaliter significat relationem, etiam verbum Vnionis significat formaliter relationem significat enim Vnire, Vnionem facere, sicut assimilare, similitudinem facere. Si quidem diligentius ad positum fundamentum retuleris significari hoc, scilicet facere vnionem, clarè perspicies, quod quum ly facere, illam supponat actionē, quam assumptio significat, inter vnionem & assumptionem hāc, primò inuenies differentiā, quòd assumptio actionem & passionem formaliter explicat, quæ in Incarnatione inueniuntur. Vnio verò & vnire sede derivati, formaliter relationē explicant quia Vnire per modum actionis significet illam relationem. Con-

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quæstionis secundæ Articulum octauum.

ceditur ergo quòd in communi Vnio verbū significat actionem, hoc est, vnionem facere: sed quia in proposito ly facere, non dicit actionem propriam ipsius relationis distinctam contra actionem significatā per ly assumere: ideo & verè & est differētia prima assignata in propositi materia, quòd vnio significat formaliter relationem, assumptio actionem vel passionem: & verum simile est, quòd Vnire significat actionē eandem, vt terminatur ad rel ationem significatā enim vnionem facere, ac propterea eos Trinitatis attributum Vnire, & esse vnientem: vt in litera dicitur.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quod differēdia secunda intelligitur, quia ad rem significatam quia scilicet res significata per Vnire, hoc est facere relationē vnionis, nō est nisi vt in facto esse: quia nō est nisi in termino assumptionis intelligi enim quòd ter prius natura terminari assūptionē, quàm configat assumpti relatio vnionis: quandam non vnitur nisi per assumptionē: sicut oportet prius naturā terminari declarationē, quàm configat vnio illocabilis cum subiecto. Quia igitur assumere vt assumere est efficax sicut via, & assumere te vt est facere vnionem efficax

Ad quintum.

non nisi in termino inueniturideo ex parte rei differentia secunda posita est in litera, intelligendus est vniuersaliter vt obiectio opponit quoniam cōstat ex litera non esse verum vniuersaliter, q vniens est vnitum. Patet enim est vniens, quod hinc prouenit, quòd permittitur aliquod veniens esse vnitum: si tamen significatur vt in facto esse, vt in termino: & propterea in litera cauē dicitur, Vnde verè dicimus, quòd filius Dei, quia est vniens sibi naturam humanam; est homo. Assumens autem nec vniuersaliter, nec particulariter est assumptum quoniam assumptum oportet ordine naturæ præexistere: nulla autem persona diuina aut natura est id, quod præexistit: assumptionē quod per naturam in abstractio significatur.

¶ Ad tertium dubium dicitur, q relatio vnionis dupliciter consideratur potest, scilicet realiter, & formaliter. Et si cōsideretur secundum esse formale, hoc est, secundum suā rationem formalem sic procul dubio est relatio æquiparantiæ, sicut similitudo, æqualitas & idēitas. Si verò consideretur secūdum esse reale, sic non est relatio æquiparantiæ vt obiectio probat. Vnde secundū diuersas considerationes, diuersimodè contingit loqui de huiusmodi relationibus inter creaturā & Deum: quia quandoque negantur esse relationes æquiparantiæ & verum est realiter: & quandoq; affirmatur, & verum est formaliter. Sanè igitur sic discreti intellige diuersa, quæ contraria apparens dicta, vt non sint contraria.

Ad quæstionis secundæ Articulum octauum.

¶ Ad quartum dubium dicitur, q assumptio differt & re & ratione ab vnione & ab vnire: quauis sola ratione differat ab incarnatione & humanatione. Et quidē quòd distinguatur realiter ab vnione, & patet ex hoc, quòd ta actio, quam patio significata assumptionis nomine distinguitur realiter à relatione vnionis consequente. Et ne ambiguitas aliqua restet, de assumptione passiua probatur: quia assumptio passiua importat relationem causalitatis passiuæ, & denotat, vt ita dixerim, hominem Deum fieri, vt ab hoc ista quòd relatio importata per assumptionē passiuam est ly ab hoc quoniam secundū rem est relatio, qua natura humana à tota Trinitate eleuata est ad esse diuinū. Relatio autē vnionis, est nāest relatio causalitatis passiuæ: alio quin cōmuniter esset ad tota Trinitatem actiones, sed secundū terminos: quoniā proprius terminus eius actionis, quæ est vnionis vt sic, vt in sequēti patebit dubio. Quòd autē vnd & idē sit facere quod assumere & vnire importat vt præd ictū est quod per le primo terminatur ad primū terminū assumptionis, & ex cōsequēti ad vnionis relationē: vt nūc nūc patebit. Quòd verò sola ratione differat ab humanatione & Incarnatione, patet quia eadē est actio, idē terminus diuersimode, vt in litera dicitur, explicatus. Ex hoc autē quod in litera dicitur, q vnio differt ratione ab assumptione, sunt octo. Ad veritatem siquidē literæ sufficit, q differāt ratione, & nō exigitur quod sola. quēdo, ens absolutū, super quod fundatur relatio vnionis est autem illudens absolutū nō persona filij Dei sola, nō hęc natura humana sola, sed filius Dei esse homo: quoniā nec persona diuina, nec hæc natura humana fit per assumptionē, quāuis fuerit simul facta cū assumptione. Sed filius Dei esse hominē fit per assumptionē: & ita fit q est primū esse quod per assumptionē fit, & ad quod assumptio primò tendit: acquisiuit enim filius Dei per assumptionē esse hominē quod est esse in genere substantiæ, & nō in genere relationis aut cuiusuis respectus. Et ad hoc esse per se primo Incarnatione ordinati, pat ex ex Symbolo fidei, dū dicitur de filio Dei, Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine, & homo factus est. Hinc enim clarè patet, q tā actio quā passio, quæ in Incarnatione intervenit, ad hoc per se primò ordinata & terminata est, q filius Dei factus esset homo: unde proculdubio nō relatiue, sed substantialiter: alioquin nō esset homo: nō enim est verè homo qui nō est subsistialiter homo quia esse hominis est esse substantiæ animatæ sensibilis rationalis, & nō ut relatiue ratum se habet ad subsistentiā animatæ sensibilis rationalis. Et quia cōstat præsupposito hoc esse absoluto, relatio nem vnionis fundari super hoc esse, ideo dicendū est, q relationē vnionis in hoc mysterio, nulla actio aut passio, nulla mutatio per se primo terminatur: vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

Autor expresse dicit in 3. sent. dist. 1. q. 4. ar. 1. q. 3. sed est vera relatio, more aliarum relationum, nõ producta per scientiam, iuxta doctrinã Phy. sed cõsurgens ex nouo esse absoluto facto ex assumptione. Vnde negare relationẽ vnionis habere fundamentum absolutũ, ita q; per incarnationẽ nullum ens absolutũ factum est, & eam hoc dicere q; filius Dei est factus homo, & est verè homo secundum eam, est ignorare propriam vocem, & contrari cum sententia fidei verbis ipsis. q. Deus est homo subsistentialiter, cũ Nestorio autẽ consentire secundũ eam, quod Deus est homo accidentaliter, & secundũ esse relationis. Est & amplectã secundum verba Decretalem, damnanté dicentes Christũ secundũ q; homo, nõ esse aliquid, & refutare eam secundum remanquã si solum esse relationem sic de nouo in mysterio Incarnationis, filius Dei, secundũ q; homo, nõ aliquid, sed ad aliquid est.

¶ Vt autem negantium vnionis relationem habere nouũ esse absolutũ factum per Incarnationem pro fundamento, & similiter assumptionem terminari ad nouum esse absolutũ substantiæ, scilicet filium Dei esse hominẽ, error cõuincatur, ex fundamentis eorum in philosophia monstratur. Manifestum siquidem est, q; si albedo & subiectum seorsum præexisterent, & similiter panis, & quãtitas, & similiter materia & corpus, & postea vniretur, relatio vnionis inter ea super nouo esse absoluto cõsurgeret, cuius oppositum ab aduersariis assumitur ad propositum. Nec hoc, quod dicimus, eget probatione, sed manifestatio necessitat enim quod subiectum in primo ens emplo acquireret de nouo esse albũ, & in secũdo esse quantũ, & in tertio esse vniũnec potest inficiari quin quodlibet horum esse sit & esse absolutum, & de nouo per actionem vnitiuam factũ. Patet igitur q; relatio vnionis est verè relatio de genere relationis, conueniens eius illis in modo essendi & fiendi. Ex his patet solutio omnium obiectorum.

¶ Etsi contra prædictam sententiam afferantur duæ rationes Scoti ibidẽ contra absolutũ fundãs relationẽ vnionis. Primo quia illud absolutum necessario esset vnitũ verbo, scilicet essentialis enim videtur talis entitas in creatura. Secũdo, quia talis entitas aut esset subsistentialis aut accidentalis: nõ accidẽtalis, vt patet per subsistentialis, quia esset eadẽ materiæ aut formæ aut cõpositæ subsistãs. Sed quicquid est ide alicui subsistantiæ, manet manẽte illa, natura igitur assumpta, si diuideretur à verbo, tenderet ille diuidi ac per hoc esset fundamentũ vnionis absq; vnione. Respondendum ex dictis est q; vt dicitur 7. Meta. non fit sphæra, non fit æs sed fit sphæra ænea: & similiter in proposito non fit filius Dei, non fit humana natura sed fit filius Dei homo. Et similiter sicut ũ albedo & Sortes vniterũr, acquireret de nouo Sortes esse albũ: & si postea separarentur, tã Sorte, quam albedine seorsum conseruatis, amitteret Sortes esse albidita q; licet non corrumperetur albedo, corrumperetur tamẽ esse albũ: sicut in vnione non generatur albedo, sed esse albũ. Esse enim albũ significat esse absolutũ in cõpositione cõsistens, quod generatur & corrumpitur per vnionem & separationem. Et similiter si corpus & anima separatim existentia vniremur, acquireret corpus esse viuũ, & si postea separarẽtur, vtrosque seorsum conseruato, amitteret corpus esse viuũ, quod est esse substantiale in cõpositione consistens. Ita in proposito: quia filius Dei acquisiuit per assumptionẽ esse hominẽ: proportionaliter loquendo si separaretur natura humana à Filio, amitteret filius Dei esse hominẽ, quod acquisierat quod cõsistit esse absolutũ ens substantiale in compositione consistens. Et loquor nõ de cõpositione animæ & corporis, quam esse præsupponit, sed de compositione naturæ & suppositi, in qua consistit esse hominẽ. oportet enim aliquẽ hominem esse hominẽ: & impossibile est etiam fingere esse hominẽ in rerũ natura, nisi aliquem hominẽ, Ita igitur, quantum ad propositum spectat, se habet esse hominem ad filium Dei, qui verè est homo, sicut se habet esse viuum ad corpus: seu esse album ad subiectum & similiter ita se habet natura humana ad eũdem Dei filium, sicut anima ad corpus & albedo ad subiectum. Et propterea, vt iam dictum est, quemadmodum generatur ex vnione, & corrũpitur ex separatione nõ albedo nec subiectum, sed esse albũ, & similiter nõ anima nec corpus, sed esse animatum, & esse viuum ita ex assumptione non fit filius Dei, non fit natura humana, sed fit esse hominem in communi, sed hunc: & similiter si separaretur natura humana, corrũperetur nõ natura humana, sed esse hominem hunc. Nam si sibi telum peteretur natura humana, nõ esset idem homo, sed alius homo fieret, qui in natura illa subsisteret: non enim Christus subsisteret in illa natura sed alius homo. Vnde si verbaliter etiam deideras respondere habet, quod esse hominẽ, est illa entitas absoluta, quæ fundat relationẽ vnionis in mysterio Incarnationis, & quod ista entitas, scilicet est, necessariò est vnita Verbo. Impossibile est ipsũmet inueniri idẽ esse hominem separatum à verbo quãm posuit inueniri eadẽ natura humana separata à Verbo quoniam esse hominem, numeratur ad numerationẽ individuorũ hominis. Si enim natura humana separaretur à Verbo, eo ipso quod neret, & esset alius homo, esset aliud numero esse hominem, quo ille, quia est homo, & aliud quo nũc verbum Dei est homo, quoniam, vt iam dictũ est, esse hominem in compositione naturæ & suppositi cõsistit ac per hoc variato supposito, variabitur numeraliter. Sicut si albedo migraret de subiecto in subiectum, esset aliud & aliud numero esse album iuxta numerum subiectorum. & similiter si anima migraret de corpore in corpus, esset aliud, & aliud numero esse viuũ, iuxta numerationem corporum eadem ratione quia in cõpositione hæc omnia consistũt, & diuerbitas numeralis diuersitatem subiectorum seu suppositorum comitatur. Et sic patet, quod est aliqua entitas absoluta, quæ quod immodo est in natura creata, scilicet humana natura Christi, si eadem esse hominem quæ si est eadem numero, necessario est vnita personæ diuinæ.

¶ Ad secundam autem obiectionẽ dicitur, quòd ista entitas est substantialis, &

ARTICVLVS IX.

a ¶ Vtrum vnio duarum naturarum in Christo sit maxima vnionum.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd vnio duarum naturarum in Christo non sit maxima vnionum. Vnitũ enim deficit in ratione vnitatis ab eo quod est vnum: eo quòd vnitum dicitur per participationem, vnum autem per essentiam. Sed in rebus creatis aliquid dicitur simpliciter esse vnum: sicut præcipuè patet de vnitate ipsa, quæ est principium numeri. Ergo huiusmodi vnio de qua loquimur, non importat maximam vnitatem.

¶ Præterea, Quantò ea, quæ vniuntur, magis distant, tantò minor est vnio. Sed ea quæ secundum hanc vnionem vniuntur, maximè distant, scilicet natura diuina & humana: distant enim in infinitum. Ergo huiusmodi vnio importat coniunctionem aliquorum in aliquo vno. Potest ergo vnio Incarnationis dupliciter accipi. Vno modo, ex parte eorum, quæ coniunguntur. Alio modo, ex parte eius in quo coniunguntur. Et ex hac parte huiusmodi vnio habet præeminentiã inter alias vniones: nam vnitas personæ diuinæ, in qua vniuntur duæ naturæ, est maxima. Non autem habet præeminentiam ex parte eorum, quæ coniunguntur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnitas diuinæ personæ est maior, quàm vnitas numeralis, quæ scilicet est principiũ numeri. Nã vnitas diuinæ personæ est vnitas increata, per se subsistens, nõ recepta in aliquo per participationem. Est etiam in se cõpleta, habens in se quicquid pertinet ad rationem vnitatis: & ideo nõ competit sibi ratio partis, sicut vnitati numerali, quæ est pars numeri, & quæ participatur in rebus numeratis. Et ideo quantum ad hoc, vnio incarnationis præeminet vnitati numerali ratione scilicet vnitatis diuinæ personæ, non autẽ ratione naturæ humanæ, quæ non est ipsa vnitas diuinæ personæ, sed est ei vnita.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte coniunctorum: non autem ex parte personæ, in qua est facta vnio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnitas diuinæ personæ est maior vnitas, quàm vnitas & personæ & naturæ in nobis. Et ideo vnio Incarnationis est maior, quàm vnio animæ & corporis in nobis.

¶ Quia verò illud quod in contrarium obiicitur, falsum supponit, scilicet quòd maior sit vnio Incarnationis quàm vnitas personarũ diuinarum in essentia: dicendum est ad autoritatem Augu. quòd humana natura non est magis in filio Dei, quàm filius Dei in Patre, sed multò minus. Sed ipse homo quantũ ad aliquid est in filio magis, quàm filius in Patre: inquantum scilicet idem supponitur in

eius, in quo vniuntur: quia vnitas diuinæ personæ, in qua vniũtur, est maxima. Et similiter non solum vnitas naturarum diuinæ & humanæ esset maxima: sed etiam vnio accidentium Christi, puta visus & auditus, esse albi & crispi, esset maxima ex parte eius, in quo vniuntur: quia vniuntur in persona diuina, cuius vnitas est maxima: hoc enim non est saluare vnionem Incarnationis esse maximam, nisi abusiuè. vt patet. Et multiplicatur dubium ex Durando in 3. dist. tertij sen. qõn. prima, dicente vnionẽ Incarnationis esse maximam, quãtum ad dignitatem, & non quantum ad intrinsecam rationem vnionis. Et hoc secundum probat: quia illa vnio est, quantum ad rationem vnionis, maxima, cuius extrema magis & intimius efficiunt, vel efficiũtur vnum, sed extrema multatum vnionum, & non Incarnationis sunt talia: ergo. Maior probatur: quia vnione vt sic, aliqua sunt vnum: ratio autem vnius est ratio indiuisi. Minor verò: quia materia & forma cõstituũt vnum per essentiam, & vnũ est inseparabile ab alio manente cõstitentia: non sic autem constat esse extrema Incarnationis. Vnde glossat Durandus Bernard. quòd intelligitur de maxima vnione quantum ad dignitatem.

¶ Ad hanc quæstionem respondetur, quòd difficultio male intelligitur: nam neutri distinctionis membrũ accipiendum est secundum se: ita quòd quod distinguitur, coniunctionem possit accipi ex parte extremorũ vel ex parte terminũ: non intelligitur ex parte extremorũ secundum se, & similiter non intelligitur ex parte terminorum secundum se: sed quomodmodum primum membrum intelligitur ex parte extremorum inter se: ita secundum intelligitur ex parte termini vt coniungentis. Et sic non deficit ratio membrorum inter se: nam membrum est id quod distinguitur in primum & secundo. Nam coniunctio ipsa duorum in aliquo vno, distinguitur quia accipi potest ex parte extremorum inter se, vel ex parte eius, in quo coniunguntur vt sic. Verbi gratia, cõiunctio animæ & corporis in homine, potest dupliciter accipi primo ex parte animæ & corporis, non secundum se (sic enim valde distat) sed vnitas eorũ inter se iungũtur, vt actus substantialis & potentia. Alio modo ex parte eius, in quo iunguntur: quantum iungũntur in illo: puta inquantum sunt in vna natura composita, puta humanitate: vel inquantũ sunt in vna persona, puta Sorte. Et hic est verus sensus distinctionis literæ. obiectiones autem probant contra alium sensum, quo sumuntur extrema, quæ iunguntur secundo, dumtaxat & in quo iunguntur secundum se. Et ideo non est mirum si deficit, si deducit ad inconuenientia & si non saluat incentum nisi abusiuè.

¶ Ex his patet solutio secundi dubij: nam sensus literæ est, quod naturæ diuinæ, & humanæ quæ in mysterio Incarnationis vniuntur, coniuctio dupliciter potest accipi, vel ex parte naturarum inter se & sic per te non vniuntur, nisi sicut causa, & instrumentaliter. Vbi constat nõ esse maximã vnionẽ. Vel ex parte eius, in quo vniuntur, hoc est ex parte personalis cõiunctionis, quã obtinet in vna persona diuina: hoc enim idem est ac dicere, ex parte personæ diuinæ, in qua cõiunguntur vt sic: ac si dicere ex parte personæ diuinæ, inquantum est persona vniusque naturæ: hoc enim est accipere cõiunctionẽ ex parte eius, in quo iunguntur vt sic, hoc est formaliter loquendo. Quo circa, quia, vt patet ex prius dictis, vnitur in persona diuina substantialiter & nõ accidentaliter, vt accidẽtia Christi, & vniuntur substantialiter, nõ vt partes (vt manus & caput) sed vt totũ, vt natura ipsa, vt hæc humanitas vnitur Sorti, & vnitur nõ solum substantialiter absq; partium imperfectione, sed & substantialiter vniuntur in vna simplicissima & indiuisibilissima ac incomponibili vnitate substantiali personali cõmuni, vtriq; naturæ, vt supereat merito omnẽ aliam vnionem quorũcunque in alio vt sic. Ita quod scilicet anima & corpus Sortis vniantur substantialiter, & in vna natura humanitatis: & in vna persona Sortis: nõ tamen vt sic tantum magis, sed pluribus modis vniuntur, quàm natura diuina & humana in Christo: quia vniuntur & in natura & in persona, in hac autem vniuntur tantum vno modo, scilicet in persona. Sed vnio fit in isto vno modo est maior, quàm sit illa in vtroque: quia in mysterio Incarnationis vnitas communis extremi, secundũ quam proprissime & formaliter quam dicatur coniunctio, in tertio est vnitas personalis simplicissima & incomposibilis & indiuisibilissima: ad quam constat, quod nec vnitas personalis Sortis, nec vnitas essentialis humanitatis, nec ambæ simul accedunt: vt patet. Non tamen autem dixi, vnionem in alijs: quia enim hoc ad præsentẽ dictum doctrinam

ARTICVLVS X.

a ¶ Vtrum vnio duarum naturarum in Christo sit facta per gratiam.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd vnio incarnationis non sit facta per gratiam. Gratia enim est accidens quoddam: vt in Secunda parte habitum est. Sed humanæ naturæ vnio ad diuinam, non est facta per accidens, vt suprà ostensum est. Ergo videtur quòd vnio Incarnationis non sit facta per gratiam.

¶ Præterea, Gratiæ subiectum est anima. Sed sicut dicitur Coloss. 2. in Christo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter: ergo videtur quod illa vnio non sit facta per gratiam.

¶ Præterea, Quibet Sanctus Deo vnitur per gratiam. Si igitur vnio Incarnationis fuit per gratiam, videtur quòd non aliter dicatur Christus esse Deus, quàm alij Sancti homines.

¶ SED CONTRA est quod Augustin. dicit in lib. 2. de Prædest. Sanctorum, Ea gratia fit ab initio fidei iuxe homo quicunque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus. Sed homo ille factus est Christus per vnionem ad diuinam naturam. Ergo vnio illa fuit per gratiam.

a ¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut in secunda parte dictum est gratia dupliciter dicitur. Vno modo voluntas Dei gratis aliquid dantis. Alio modo ipsum gratuitũ donũ Dei. Indiget aũt humana natura hanc ab vnione aliquorum inter se quoniam vt in litera patet, nõ ex hac parte, sed solum ex parte vnionis in aliquo vno vnio naturarum in Christo est maxima. Si tamen vnio hæc Incarnationis perficiatur, vt est duorum inter se, scilicet personæ diuinæ & humanæ naturæ, sic est maxima: non tamen maxima, & excedens omnes alias vniones propter dictam rationem. Et secundum quid excedit vnionem Trinitatis, vt dicitur in responsione ad vltimum ex Aug. quia homo potius est in filio Dei, quàm Filius in Patre (loquendo scilicet de eo quod est suppositum hominis & Filij Dei, non sit autem idem suppositum Patris & Filij. Appellatur autẽ secundum quid maior hinc: ista vnitas, quia filius homo importat in virtute naturam & suppositũ: & hoc quod ad naturam significatum, sic quo ad suppositũ tamen verius magis in filio quàm Filius in Patre: mediante natura. ¶ Et vera. secundũ aliquid sit sit q. 29. magis vnum, sic secundũ dã aliquid minus vnum appellatur facultum quid & non simpliciter art. magis vnum. Et per hæc patet responsio ad tertium articuli. 3 p. q. 2. a. 1. ad 1. ¶ Ad Durandum autem 2. ar. 2. q. 3. dicitur quod exemplum Bernardi sententiam, do vilificat eam: de vnione enim, inquãtũ vnio; Ar. 6. secundum ipsam vnionem loquitur Bernardus, præmeniens vnionẽ Trinitatis: quia non esset præponendo quòd dignitatem maioris Cap. 15. totæ Trinitas nõ est dignitatem 10. 7. gnior persona filij, formaliter igitur Bernardus, formaliter & Autor loquitur, formaliter & nos intelligimus, & ita saluamus vnionem Incarnationis esse potissimam simpliciter 3 p. dist. 13. quam dicitur, Illa fuit q. 3. ar. 1. magis vnum, quorum p. 3. q. extrema magis & intimius constituunt vnum, dicitur q; additum est huic propositioni, vel sunt vnum inter se, vel in tertio, alioquin negetur, quia voluntaria est. Nam ex intrinseca ratione vnionis & vnius nihil aliud habetur, quàm quod vnita sint aut sint vnum, hoc est indiuisa inter se vel in tertio: persona enim diuinæ non sunt, sed sunt vnũ in tertio, hoc est in diuina essentia. Et similiter in proposito duæ naturæ sunt vnũ in persona diuina, & natura humana est vna persona inter eũ & personã diuinã. Et ne negatus Minus, scilicet q; materiã & formã magis & intimius sunt vnũ in essentia humanitatis: nõ enim est minus vnum, vnũm in persona substantialiter & simplicissima, quàm vnum in substantia & partibus compositæ. Et quã probatur ex inseparabilitate, respondetur q; etsi anima nõ posset heri separatio, alia cõsistentia ominum existentiorũ quorũlibet humana natura separetur à verbo, nõ esset idẽ, sed alius homo. & similiter persona diuina, amitteret esse hominẽ. Constat aũ q; ad esse hominẽ, est esse substantiale, quam esse alium hominẽ, est esse aliam subsistantia. Et si hæc apparent mirabilia & incredibilia nobis, non propterea sunt reiicienda, sed credenda & veneranda.

a ¶ Super Quæstionis secundæ Articulum decimum.

Textus articuli decimi clarus est.

2 ¶ In corpore articuli duo sunt: primò ponitur distinctio bimembris de gratia, secundo respondetur quæsito tribus conclusionibus. Distinctio est: Gratia, pro voluntate Dei gratuita, vel pro gratuito dono. Comen.

¶ Vbi nota duo: primum est, quòd in vtroque membro sit mentio de gratuito: quia voluntas quandoq; est debita, quandoq; gratuita: voluntas enim substantiarũ intellectarũ est voluntas ex debito dantis vnicuique quod suum est: voluntas autem non ex debito, nec mercenarie, nec vt, aut meta dantis, sed amore benevolentiæ gratuita est: & similiter donum gratuitum est quod ex tali voluntate datur secundum est, quod appellatione doni gratuiti non solum venit habitualis gratia, sed etiam quodcunque donum gratiæ concessum, siue illud sit actuale aliquod aliquando, siue quæcunque alia vel. Vnde quia hoc membrum subdistinguitur in litera, quando: nõ sub forma subdistinctionis, ideo numerus conclusionum extendere videtur membri distinctionis quorũ talium in veritate iuxta eius membra: in litera positis, scilicet gratuitam voluntatem Dei, & gratuitum donum Dei. Et primam istarum, & gratuitum donum in suo vnionis, tres fiunt conclusiones. Comen.

¶ Prima igitur conclusio est, quòd ad gratiam pro gratuita Dei voluntate, vnio Incarnationis facta est per gratiam, sicut & vnio sanctorum ad Deum per cognitionem & amorem. Probatur: quia ad hoc quod natura humana eleuetur in Deum sue per eius personale, siue per operationem, eget Dei voluntate gratuita per quam vtitur ea est supra facultatem naturæ suæ. Secunda conclusio est: quòd gratia pro gratuito Dei dono, hoc est gratia habitualis, vnio Incarnationis non fuit facta per gratiam, vnio vero Sanctorũ ad Deum fit per gratiã. Et probatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ, in communi loquendo formaliter ad perfectionē operationis requiritur quòd potentia sit perfecta per habitum: ad hoc autē & quod natura sit in suo supposito, non exigitur habitus aliquis. Differentia autem inter has duas vnionēs in hoc consistit, quòd vnio Sanctorum ad Deum est per eleuationem ad operationes cognitionis & amoris: vnio autē Christi est per eleuationem naturæ humanæ ad esse personale filij Dei: nulla ergo gratia hic mediat, sed ibi.

Annot. ¶Vbi nota primò, quod hinc habet apud Autorem, eodem se habere modo naturā humanā Christi ad personā filij Dei, sicut se haberet ad personam propriā, & ficut se habet natura Sortis humana hinc habes, q. ex eo q. formaliter loquendo inter naturā & suppō nullus exigitur habitus: fundatur enim hic processus super illa proportionalitate, vt patet. Nota secundò q. gratiæ habitualis in suppōsito nomē nō tertiū gratia ad gratis, quæ nomine in essentia animæ, vt distinguitur à charitate & aliis habitibus infusis fit communiter similiter vt comprehēdit sub se quēcūq. infusum habitū. Et hoc habes in littera ex eo, q. habitus ad perfectionem operationis requisitus, in potentia operatiua ponitur quod nō verificatur *8. di. 4. q. 3. art. 2. & q. 2. Et col. 2.* de gratia restricta ad habitum in essentia vt patet.

¶Tertia cōclusio est, fundamentū gratiā pro gratuito Dei dono, quicquid sit illud, vnio incarnationis est gratia. probatur: quia est donum Dei concessum humanitati Christi nullis præcedentibus meritis.

Comment.

Annot. ¶Vbi nota primò, quod hoc modo loquendo de gratia, ipsa vnio appellatur gratia modaliter: quia scilicet gratuite facta est, scilicet absq; vllo merito: & hinc hic vt in Christo ponatur vltra habitualē gratiam, gratia vnionis, quæ est ipsa vnio gratuito concessa. Nota secundò q. cauté Autor loquitur, nō dixit, q. hoc modo sōmodo gratia vnio sit facta per gratiā, sicut dixit in præcedentibus cōclusionib⁹, & sicut quæstū est in titulo articulus: sed dixit q. ipsa vnio est gratia. Et ratio est: quia ly per denotat causalitatē gratiæ sup vnione: sed autē ad hoc sufficit non est causalitas.

Annot. b ¶ In responsione ad primū eiusdē articuli, nota ex supra dictis in artic. 7. eiusdē q. 9. conclusio humanæ naturæ cū persona filij Dei quæ nihil aliud est, quam vltimus indiuiduus in esse personali ipsius filij Dei: pōt dupliciter accipi, scilicet vel secundū illā entitatē positiua, quæ est illud esse personale, vltimus istius naturæ creatæ, vel secundū mutationem & relationem, qua vnitur, & vnita relatur dicitur humana natura personæ illi: vtrumq; si-

Et 3. di. 4. q. 3. artic. 1. Et Rad. 3. col. 2 fi. Et Heb. 2. l. 4. col 3.

quidem aliud ens reale apparet intercessisse, aut inueniri in hoc mysterio, vltra, extrema. Et si quidem vnionis gratia pro gratuito dono sumatur secūdo modo, sic est donum creatum quoniam tā mutatio passiua, quām natura humana eleuata: est ad esse personale Dei, quām relatio vnionis, inter creatas res est. Si verò vnionis gratia similiter pro dono gratuito sumatur primo modo, sic quoad rem datum increatū donum est: quia data est personalitas diuina naturæ creatæque ad subsistentialem verò cōpositionē seu coniunctionē personalitatis cū natura, donum creatum est: vt patet. Et quia vnionis gratia, hæc omnia concludit, ideo quandoque res increata ponitur: vt *Cap. 2.* in hac littera, dum dicitur, manus autē est ipsa res, quām ipsa similitudo eius participata, & est semio de re diuinæ naturæ & personæ, in qua vnionis gratia consistit. Quandoq; autem ponitur res creata, dum ex voluntate Dei gratuita facta dicitur in hac littera, & diffusè infra eius artic. 12. inuenies q. & verum est quatum ad cōmunionem illius esse diuini ad naturam *10. 17.* humanam, quæ per assumptionem facta est, & ad quā relatio vnionis consequitur.

a ¶ Super quæstionis secundæ Articulū vndecimum.

Infra q. 7. ar. 13. 2. & q. 34. ar. 3. 2. Et 3. dist. 4. q. 3. ar. 2. q. 1. artic. 2. & 2. huius q.

IN titulo articuli 11. vi de quòd in præcedenti & hoc, atque sequēti articulo quæstio est de causa vnionis. Et quoniam triplex illius causa assignatur, scilicet gratia, merita & natura, ideo expedito decimo articulo de gratia, in hoc 11. quæritur de meritis, an scilicet vnio hæc ex meritis fuerit: & demū in 12. vtrum sit naturalis Christo &c. hoc est, à natura.

Arist. Comment.

b ¶ In corpore articuli sunt tres conclusiones Prima est: Nulla Christi opera fuerunt meritoria vnionis. Probatur: Ille homo, qui est Christus, à principio suæ conceptionis fuit filius Dei hypostatice: ergo omnis illius hominis operatio subsequuta est vnionē: ergo nulla eius operatio potuit esse meritum vnionis. Antecedens declaratur primò, & differentia inter tententia Scoti & hæresim Pnotini. Et probatur secundo auctoritate Angeli Luc. primo. Consequentiæ autem relinquūtur, vt per se notæ, & verè sic est quoniā prima patet ex hoc ipso, q. omnis operatio cuiuscunq; hominis præsupponit illum hominem: oppositum enim non est intelligibile. Idē autem est dicere, quod omnis operatio Christi præsupponit vnionē, & dicere quod præsupponit personam illius hominis: quoniā non nisi per vnionem habetur persona illius hominis: quoniā est ipsa persona filij Dei. ex hoc igitur q. persona filius hominis est persona filij Dei per vnionē naturæ humanæ ad

Arist. Comment.

personam filij Dei, optimè & euidenter sequitur, quòd omnis operatio illius hominis præsupponit vnionē: quia præsupponit illum hominem. Secunda quoque patet ex hoc, quòd meritum præcedit saltem naturæ ordine præmium: vt patet.

Annot. ¶ Dubium hoc in loco nō nullū occurrit: quia licet hinc habeatur, quòd omnis operatio illius hominis subsequuta est vnionem: non tamen hinc habetur, quòd omnis operatio illius naturæ humanæ subsequuta est vnionē. Et dicetur quisquis, quòd illa natura humana sicut & cuiuslibet creaturæ præsupponitur naturæ ordine vnioni (quia assumptio præsupponit quod assumitur) ita secundū aliquod opus eius, puta intelligere, & velle, quæ sunt instantanea: præsupponitur ordine naturæ assumptioni: & per illud vel la informatū claritate natura illa meruit assumi in eodem instanti tē poris, & prius natura.

¶ Ad hoc dubium non oportet aliunde quā ex littera fundamēto respō dere: ita tamē vt non sit firmo de potentia diuina absolutè, quā dicitur quòd non potuit aliqua operatio præcedere vnionem sicd de potētia, quam ordo rerū habet simpliciter, & in mysterio Incarnationis. Quia enim natura humana in Christo assumitur ad esse personale Dei, Idem est ordo naturæ humanæ Christi ad personā filij Dei, qui est naturæ humanæ Sortis. Et ideo ficut natura Sortis prius natura personatur per *dist. 4. q. 3. ar. 2. q. 1. artic. 2.* Sortē, quā operetur tum quia esse personale, vt Petro substantiale, est Petro, quā operari: tum quia primus terminus vt quod generationis, est ipse Sortes, & deinde naturæ ordine consequitur operationes etiā naturalissimæ, vt si offerret primò fieret suppositum solis, & deinde lucem, quamuis in codē instā. Ita prius natura humanitas Christi personatur per verbū Dei, quām operetur propter vtrāq; dictā rationem: quia scilicet personati spectat ad esse subsistēs le confert enim subsiste re quod primæ subsistentiæ solius est) & quia primus terminus generationis Christi, vt quod, fuit persona filij Dei, dicente Angelo, Quod ex te nascetur sanctum vocabitur (proculdubio cum rei veritate) filius Dei. Non potest ergo poni, quòd anima Christi prius natura, quam vniretur, intelligeret aut amaret.

Comment.

¶Secunda cōclusio est: Nulla opera cuiuscunque alterius hominis potuerunt esse meritoria huius vnionis ex condigno. Probatur tripliciter. Primò, quia vnio ista superat vnionem beatitudinis, quæ propriè cadit sub merito. Secundò, quia vnio ista est principium gratiæ, quæ non potest cadere sub merito. Tertiò, quia vnio ista est reformatiua totius humanæ naturæ, cuius totius bonum, constat non posse à singulari puro homine causari.

¶ Tertia conclusio est: Sancti Patres meruerunt Incarnationem de congruo, desiderando & petendo. Probatur: quia congruum est, Deum exaudire sibi obedientes. Et hoc etiam modo exponi potest, quòd beata Virgo meruit Christum portare: scilicet meritō congrui.

¶ Super Quæstionis secundæ Articulum duodecimum.

Annot.

IN titulo articuli duodecimi nota quòd ideo in titulo apponitur ly hominis: ita quòd non quæritur virum gratia vnionis sit Christo naturalis: sed an sit naturalis Christo homini, vt denotatur, quòd difficultas huius dubij ex parte eius, quod est esse hominem, sit neque. Non enim est quæstio de Christo, secundum quòd Deus: sed secundum quod est homo, an gratia vnionis sit illi naturalis.

Comment.

b ¶ in corpore art. 2. sunt: primo ponitur vna distinctio de ly naturaliter: secundò probatur quæsito tripliciter. Distinctio est secundū naturale duplicitet, vel q. causatur ex principiis essentialibus rei: sicut passio ex principiis subiecti, sicut risibile ex principiis corporis grauis, vel q. ab ipsa natiuitate habetur. Probatur primò distinctio: quia natura dicitur duplicitet. 1. Metaphysicè: scilicet de essentia & de natiuitate. Probatur secundò secundum membrum auctoritate duplici Lucæ Scripturæ.

¶ Nota hic quòd secundum membrum, scilicet naturale à natiuitate, dupliciter intelligi potest: vno modo, vt denotetur sola causalitas, quia scilicet inceperunt simul esse, simul incipiēs cū esse à natiuitate dicimus, quia essentia simul incepit esse cū homine, qui est essentia. Alio modo, vt denoteur non sola conduratio, sed etiam causalitas, ita quòd ex vi natiuitatis habeat illud: sicut dicimus, quòd sextus digitus est naturalis ex natiuitate: in vtero, quia scilicet ex vitalis natiuitatis abundantis in materia, &c. esse sortitus est sextum digitum. In propolito intelligitur secundum membrum vtroq; modo: & ad secundum membri spectat auctoritas Apostoli, Eramus natura filij iræ quoniam ex vi natiuitatis nostræ per propagationem ex Adam tumus filij iræ, dum ex vi natiuitatis nostræ in vtero inficimur peccato originali. Ad primum autem modum spectat auctoritas Sapientiæ: quoniam Chanaan, de quibus loquitur, non ex vi natiuitatis cōtrahebant peccata pa- *Ecc. 40.* rentum. sed malitia il- *to. 3.* lorum ita citò incipiebat, vt dicatur in vtero incepisse, tuxta consuetum modum loquendi sermoni emphatico. *Comment.*

¶ Prima conclusio est: Gratia vnionis, siue habitualis non est naturalis Christo, vt causata ex principiis humanæ naturæ. Secunda con- *Lex. 5.* clusio est: Gratia vtraque potest dici naturalis Christo, quasi proueniens ex natura diuina Christi in naturam humanam eiusdem. Tertia conclusio est: Gratia vtraque est naturalis Christo, sumendo naturale à natiuitate. Probatur in primo sensu: hoc est secundum coæuitatem quia ab initio conceptionis fuit natura humana diuinæ personæ vnita, & hoc quo ad gratiam vnionis & animæ eius fuit munere gratiæ repleta, & hoc quo ad gratiam habitualē. In secundo autem sensu, hoc est ex vi natiuitatis, probatur in responsione ad tertium ex proprietate natiuitatis Christi: quia sic conceptus est ex Spiritu sancto vt esset idem naturaliter filius Dei & homo testante hanc naturitatis vim Angelo dicente, Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: dum subdit, Ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Illa enim causalis. Ideoq. & quod nascetur ex te, erit filius Dei, manifestat ad hoc esse ordinatam actionē Spiritus sancti, vt ex vi

¶Ex congruo tamen meruerunt sancti Patres Incarnationem, desiderando & petendo: congruum enim erat vt Deus exaudiret eos, qui ei obediebant.

¶Et per hoc patet responsio ad primum.

¶AD SECVNDVM dicendum, quòd hoc est falsum, quòd sub merito cadit omne illud, sine quo præmium esse non potest: quædam enim sunt, quæ non solùm requiruntur ad præmium, sed etiam præexiguntur ad meritum, sicut diuina bonitas, & eius gratia, & ipsa hominis natura. Et similiter Incarnationis mysterium est principium merendi: quia de plenitudine Christi omnes accepimus vt dicitur Ioan. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd beata Virgo dicitur meruisse portare Dominum omnium: non quia meruerit ipsum incarnari. Sed quia meruit ex gratia sibi data illum puritatis & sanctitatis gradum, vt congruè posset esse mater Dei.

ARTICVLVS XII.

a ¶ Vtrum gratia vnionis fuerit homini christo naturalis.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd gratia vnionis non fuerit homini Christo naturalis: Vnio enim Incarnationis non est facta in natura, sed in persona: vt dictum est: sed vnumquodque denominatur à termino. Ergo gratia illa magis debet dici personalis, quàm naturalis.

¶Præterea, Gratia diuiditur contra naturam: sicut gratuita, quæ sunt à Deo distinguuntur contra naturalia, quæ sunt à principio intrinseco. Sed eorum, quæ ex opposito diuiduntur, vnum non denominatur ab alio. Ergo gratia Christi non est ei naturalis.

¶Præterea, Naturale dicitur quod est secundum naturam. Sed gratia Vnionis non est naturalis Christo secundum naturam diuinam (quia sic conueniret aliis personis) nec etiā naturalis est ei secundū naturam humanam: quia sic conueniret omnibus hominibus, qui sunt eiusdem naturæ cum ipso. Igitur videtur, quòd nullo modo gratia Vnionis sit Christo naturalis.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in Enchir. In humanæ naturæ susceptione fit quodammodo ipsa gratia illi homini naturalis, qua nullum posset admittere peccatum.

b ¶RESPONDEO dicendum, quòd secundùm Philosophum in quinto Metaphy. natura vno modo dicitur ipsa natiuitas, alio modo essentia rei. Vnde naturale potest aliquid dici dupliciter. Vno modo, quod est tantùm ex principiis essentialibus rei. sicut ignea naturale est sursum ferri. Alio modo dicitur esse homini naturale, quod ab ipsa natiuitate habet: secundùm illud Ephes. 2. Eramus natura filij iræ. Et Sap. 12. Nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum.

¶Gratia igitur siue Vnionis, siue habitualis, non potest dici naturalis, quasi causata ex principiis humanæ naturæ in Christo: quantis possit dici naturalis, quasi prouenies in naturam humanam Christi, causante diuina natura ipsius.

¶Dicitur autem naturalis vtraque gratia in Christo, inquantum eam à natiuitate habuit: quia ab initio conceptionis fuit natura humana diuinæ personæ vnita, & anima eius fuit munere gratiæ repleta.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Vnio non sit facta in natura, est tamen causata ex virtute diuinæ naturæ, quæ est verè natura Christi. Et etiam conuenit Christo à principio suæ natiuitatis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non secundum idem dicitur gratia & naturalis: sed gratia quidem dicitur, inquantum non est ex merito: naturalis autem dicitur, inquantum est ex virtute diuinæ naturæ in humanitate Christi ab eius natiuitate.

¶Ad tertium dicendum, quòd gratia Vnionis: non est naturalis Christo secundum humanam naturam, quasi ex principiis humanæ naturæ causata: & ideo non oportet quòd conueniat omnibus hominibus. Est tamen

talis natiuitatis natum esse filium Dei: quod in ipsa gratia vnionis consistit. Gratia autem habitualis, vt in proprio tractatu patebit, est in Christo velut proprietas, consequens gratiam vnionis, sicut splendor solem.

¶Nota hic triaprimo, quòd quamuis in littera diuisæ sint explanationes & probationes tertiæ conclusionis secundum duos assignatos in secundo membro sensu: quia tamen veri sunt, in littera ponuntur, & breuitas vultierarent nouitas ideo adunati dicta in responsione ad tertium, & iunxi corpori articuli. Secundò, quod Autor plus donauit, quàm promisit, dum quæsiuit de gratia vnionis, & respondit de gratia vnionis & habituali. Tertiò, quòd dum in secunda conclusione dicitur, quod gratia Christi potest dici naturalis ex diuina natura, Autor cautè apposuit duo vocabula primò, potest dici: secundò, quasi prouenies. Est siquidem considerandum, quòd ad hoc, vt aliquid dicatur propriè naturale à natura pro essentia, duo concurrunt: primum est causalitas: secundum modus causandi. oportet enim, vt causetur à natura, & quòd naturali modo non liberè causetur à naturalibus enim passio à principiis naturæ: sic ferri sursum à leuitate causatur, sic naturale dicitur causa liberum. In proposito autem, quia omnis causalitas Dei, ad extra est libera, & nulla est naturalis: ideo gratia in Christo ex diuina natura causata deficit à naturali in modo quo fit. & potest dici naturalis, quo ad primum, quia ex diuina causatur natura. Quo ad secundum verò potest dici naturalis non formaliter: quia in veritate non naturaliter, sed liberè causatur, sed quasi virtualiter seu conditionaliter: hoc est, quia si diuinæ naturæ competeret ad extra, vt eiusmodi modus causandi, scilicet naturaliter, vel liberè, vtraque gratia in Christo naturaliter causaretur: quia gratia vnionis spectat ad esse personale ipsius diuinæ naturæ, ac per hoc ad causalitatem naturalem pertinet, si ibi inueniretur: gratia verò habitualis in Christo spectat ad proprietatem humanæ naturæ iunctæ iam secundum esse diuinæ naturæ. Et propterea Autor dixit, Dici potest naturalis quasi prouenies, significans per hoc quasi naturalem modum, quo gratia in Christo heri dici potest: quia non in veritate non est modus naturalis: hoc autem singulariter de gratia Christi dici potest: quia liquis hominibus & etiam Angelis constat, quod non solùm dare, sed dare Deus gratiam suam prout vult, ex se pote non communicans suum esse personale, nec iunctis sibi secundum esse inditum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ super Quæstionis tertiæ Articulum primum.

Comment. TItulus articuli primi Quæstionis tertiæ clarus est.

A ¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito: Personæ competit proprissimè assumere naturam. Probatur: Persona est principium & terminus assumptionis: ergo sibi conuenit proprissimè assumere. Antecedens quo ad primam partem probatur, quia assumere est actio diuinam agere autem proprie est personæ. Quo ad secundam verò: quia vnio fit actione in natura, sed in persona. vt patet ex suprà dictis. Consequentia autè probatur: quia in verbo Assumptionis importantur tria, principium, actus & terminus: quoniam assumere dicitur quasi ad se sumere. Ex hoc namque quòd assumere importat hæc tria, & hæc omnia competunt personæ: quia ipsa est principium & terminus actus talis, vt in antecedente dicitur, consequens manifestè est, q assumere proprissimè competat personæ.

Anno. ¶ Vbi nota tria: primò, quòd exponendo assumere quasi ad se sumere, quia ly se est pronomen reciprocum, dupliciter seu bis denotat illud, pro quo stat concurrere ad actionem illam: vno modo seu semel vt principium, & semel seu alio modo vt terminum. Et propterea Autor ex hoc quòd assumere dicitur quasi ad se sumere, dixit quòd importat principium & terminum actus: nisi enim ly se, vtrumque denotaret non esset ad se sumere, sed esset sumere ad alium. Secundò, quòd in litera in conclusione additur ly pro priissimè: quia, vt infrà patebit, non soli personæ conuenit assumere, sed soli personæ conuenit proprissimè. Tertiò, quod hic est sermo de persona diuina vt hic non curando, vtrùm sit vna sola persona diuina, vel plures, vtrum absoluta vel relativa, eius siquidem est proprie agere vt quod agit: & eius est terminare vnionem personalem, vt quod subsistit in vtraque natura.

3. dist. 5. q. 1. ar. 1. a ¶ In responsione ad primum eiusdem primi articuli, aduerte quòd tam mirabilis est hæc Incarnationis coniunctio, vt cum hoc, quod fatemur Deum verè assumpsisse esse hominem, quia verè factus est homo: nihilominus tamen huiusmodi substantiale esse acquisiuit sine quacunque ipsius Dei mutatione, ac per hoc sine quacunque sui perfectionis: ideo hic verè quoque dicitur, quòd nihil est per Incarnationem additum Deo: & quòd non Deus sed homo per Incarnationem perficitur. Et ad hoc tantum allatum esse exemplum de vnione adoptionis nostræ intelligendum: quia sicut in vnione filiorum adoptiuorum non additur aliquod Deo, sed quod diuinum est, apponitur hominibus proportionaliter in vnione naturalis Filij nihil apponitur Deo, sed Deus inungitur homini, vt homo perfectus fiat, hoc est, vt homo sit Deus: quod infinitam perfectionem apponit naturæ humanæ.

Anubi. *¶ Num persona sit incommunicabilis, quod non possit de pluribus prædicari.*

c ¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit circa incommunicabilitatem personæ, vt in litera describitur: scilicet penes hoc, quod non potest de pluribus suppositis prædicari. Videtur siquidem satis rudis huiusmodi assignatio incommunicabilitatis: quoniam talis incommunicabilitas conuenit cuilibet singulari creatorum in genere accidentis, quàm in genere substantiæ: nam hoc album, & similiter hæc albedo, & hæc humanitas, non potest de pluribus suppositis prædicari: quia, vt in Anteprædicamentis dicitur, cuilibet singulari conuenit non dici de subiecto.

¶ Ad hoc dicitur, quod in Theologia non potuit forte breuius, clarius & formaliùs describi incommunicabilitas personæ, quàm descripta est in litera: quia apud Theologos omnis natura est communicabilis pluribus (suppositis) quatenus diuersimodè, quia natura diuina communis est per identitatem Patri & Filio & Spiritui sancto. Et hæc natura creata potest esse communis per assumptionem (vt infrà patebit) Patri & Filio & Spiritui sancto: persona quoque communis est pluribus naturis, vt patet de persona Filij Dei subsistente in duabus naturis diuina & humana: & de persona Sortis communi pluribus, accidentalibus tamen naturis, vt in litera dicitur. Restat ergo, vt propria incommunicabilitas personæ consistat in hoc quod non possit esse communis pluribus suppositis, hoc est sibi ipsi & alteri supposito, & hoc est quod in litera exprimitur, per non posse prædicari de pluribus suppositis. Vnde doctrina est subtilissima: sed obiectio erat in hoc, quòd pro eodem accepit non prædicari de pluribus de quo Aristot. loquitur in Anteprædicamentis: & non prædicari de quo Autor in litera loquitur, quum hæc distent valde: quoniam non posse prædicari de pluribus (suppositis) de aliquo vel aliquibus, vt superius de inferiori, cõuenit omni singulari, vt obiiciendo bene dicitur: sed non posse prædicari de pluribus suppositis, soli personæ cõuenit quia soli personæ repugnat. Nam & hæc humanitas, & quæ illi inest, hæc albedo, potest de pluribus suppositis prædicari: vt patet, si à pluribus diuinis personis assumeretur.

¶ Num subsistere in duabus naturis conueniat Diuinæ personæ ex eius infinitate.

¶ In eadem responsione ad secundū, dubium occurrit circa illud: hoc autē est proprium diuinæ personæ, propter eius infinitatem, vt hæc in ea concursus naturarum non occidentaliter, sed secundum subsistentiā, & de conclusione & de ratione eius. Duo siquidem hic dicitum primò affirmatur hæc conclusio, scilicet quòd sola diuina persona potest subsistere in duabus naturis. Secundò assignatur ratio istius cõclusionis,

Infinitas diuinæ personæ. Vbi duę quęstiones determinantur: prima est, an aliqua persona creata possit subsistere in duabus naturis. Asseritur siquidem hic pars negatiua, dum dicitur quòd proprium est diuinę persone, vt fiat in ea concursus naturarum secundum subsistentiam. Secunda est, an hęc proprietas conueniat diuinę persone propter infinitatem ipsius: asseritur namque in litera pars affirmatiua. Et primam quidem q. Scot. in 1. sent. dist. 1. q. 4. disputat, & dubiam reliquit. Secundam autem ibidem tractans, oppositum tenet, arguitque dicens. Ista ratio non videtur concludere: quia Verbum non est infinitum secundum rationem personalitatis suę, secundum quam subsistentificat naturam assumptam, igitur non requiritur infinitas in illo supposito quod sic subsistentificat. Antecedens patet: quia tunc aliqua perfectio formaliter deesset Patri, quę est in Filio. ¶ Ad horum euidentiam primò soluendo est obiectio Scoti & exinde soluitur obiectio quę in litera monstranda. Ad obiectionem ergo Scoti negandum est antecedens quando quis posuit distinguendo, dicendo quod Verbum esse infinitum secundum rationem personalitatis suę, potest dupliciter intelligi: scilicet radicaliter vel formaliter, & quod Verbū est infinitum secundum rationē deitatis radicaliter, quia ex deitate quicquid est in Deo, infinitatē habet, sed secundū suam personalitatem est formaliter infinitū quoniā personalitas diuina non est constitutiua personę

personæ nisi infinitæ. Et quemadmodum personalitas Verbi, scilicet filiatio diuina, est formaliter subsistens, alioquin non esset constitutiua personæ, quæ formaliter est subsistentia: ita est formaliter infinita: quia subsistentia formaliter inclusa in personalitate Verbi, nec est finita, nec abstrahens à finito & infinito: sicut relatio, inquantum relatio, quia subsistentia perfectionem sonat simpliciter: vt pater. Nec propterea sequitur, vt Scotus arguit, probando antecedens, quod aliqua perfectio formaliter deesset Patri, quæ est in Filio: quoniam eandem perfectionem, quam personalitas Verbi formaliter dicit in Filio, personalitas Patris dicit in Patre, vt patet de perfectione subsistentiæ. Sed contingit hic errare si personalitates diuinas sic formaliter metimur, vt eas nihil aliud formaliter esse putemus, quàm quod relationi reali formaliter conuenit: quod alienum est à celsitudine personalitatis diuinæ formaliter sumptæ: quoniam vt dictum est, conuenit ipsi formaliter subsistentia: alioquin non esset personalitas: quia non esset cõstitutiua se tota personæ. Cõstat autem quod filius Dei, quatenus subsistens, naturam humanā subsistentificat. Vnde patet, quod Verbum secundum illā suæ personalitatis rationē, qua est subsistēs: ac per hoc infinitæ subsistentiæ, vices humanæ personæ formaliter & eminenter in mysterio Incarnationis supplet: est enim Verbum persona humanæ naturæ. Et cõfirmatur, quia per illud idem, quo Verbū subsistit in duabus naturis, diuina scilicet, & humana, potest subsistere: quod est ex parte sua in infinitis naturis: quoniam vbi pluralitas non facit differentiam, nec infinitas facere differentiam. si infinitas impossibilis esset. Sed Verbum per suam personalitatem, quatenus est constitutiua personæ (quod est dicere, quatenus est constitutiua subsistentis in diuina natura) habet quod possit in duabus naturis subsistere: ergo per suam personalitatem vt subsistentem in diuina natura, potest subsistere in infinitis naturis: sed posse subsistere in infinitis naturis est subsistentiæ infinitæ: igitur subsistētia, qua Verbum de facto subsistentificat humanam naturam, exigit infinitatem. Eadem enim est conditio eius, qua nunc subsistit in duabus, & qua subsisteret in infinitis.

¶ Præterea, Verbi personalitas in sua formali ratione claudit subsistentiā: ergo perfectione simpliciter: ergo est infinita formaliter. Antecedēs probatū est. Prima consequētia probatur: primò quia subsistentia non solùm est perfectio, sed maxima perfectio: nullum nāque diuinū esset perfectum nisi subsistens. Secundo, ex diffinitione perfectionis simpliciter, scilicet, quod in quolibet melior est ipsa, quàm non ipsa, arguitur sic, In quolibet ente vt sic, melior est subsistentia, quam quodlibet sibi incompossibile: ergo est perfectio simpliciter. Tertia cõsequentia est euidēs etiam apud Scotum, quoniā omnis perfectio simpliciter, est in Deo infinito formaliter. Ex dictis igitur si bene cõsiderentur, fidelitas literæ tā in cõclusione, quā illius rationē apparentiā ex hoc, quod persona diuina ex suæ personalitatis perfectione, quā illius subsistētia ponit, habet quod possit in pluribus naturis subsistere, manifestè habetur. quod quum illa perfectio sit infinita, propterea erit diuinæ personæ ob eius infinitatē, quod in ea fiat cõcursus naturarum secūdum subsistentiā. Et per hoc soluitur vltius quæstionis apparet.

¶ Nec ex his sequitur, vt Scotus ibidē q. 1. conatur deducere, diuinā naturam esse per se primo terminū vnionis, propterea quia infinitas primo est naturæ: quoniam infinitas Dei, vt est natura, dat perfectionem infinitā in essendo & in causando: vnde autem est personæ, dat perfectionem infinitam in terminando. Quo fit, vt quia terminare naturam assumptam, nullam causalitatem dicit, consequēter infinitas in terminādo, nullam causalitatem dat: & tamen constat, quod exigitur ad hoc, quod vna persona subsistat in infinitis naturis, si essent. Quando ergo obiicit Scotus, quod cõuenientia virtualis in termino, quæ æquiualere potest personis, pertinet ad dependentiam inter causam & causatum vt sic, simpliciter negandum est: & dicendum est, quod quia terminare naturam alienam, subsistendo in illa ex infinitate personæ, non in causando, sed in terminando, prouenit, non spectat ad dependentiam causæ & causati vt sic sed ad dependentiam infinitæ in terminando ad personam infinitam in terminando. Et quia hoc conuenit cuilibet diuinæ personæ ratione suæ propriæ personalitatis: ideo, vt infrà patebit, propria personalitas Verbi, scilicet filiatio, est de facto per se primo terminus Incarnationis.

¶ In eodem prime articulo in responsione ad tertium, aduerte, vt cautè vtaris Denominationis intelligas, quum legis quod natura humana non cõstituit diuinam personam simpliciter, sed constituit eam, secundum quod denominatur à tali natura. Non enim sumitur hic denominatio pro quacunque denominatione, quum denominentur aliqua ab extrinseco, vt Sortes dicitur locatus aut vestitus: aliqua ab accidente, vt Sortes dicitur albus: & aliqua à substantia, vt Sortes dicitur animatus vel corporeus, sed sumitur pro denominatione substantialiter ineq. restringitur hic denominatio ad denominationem in Anteprædicamentis diffinitam, quānuis & de illa litera hæc verificetur, de denominatione substantiali loquendo. Nam persona filij Dei est verè persona humana: & inquantum est persona humana, constituitur per naturam humanam: ita quòd natura humana in Christo non constituit filij Dei personam, quatenus est persona, sed quatenus est persona humana. Et hoc intendit litera: quoniam ly humana, denominationem substantialem à natura hominis importat. Et quoniam filij Dei persona sic facta est persona humana, vt ipse filius Dei vere sit homo: ideo dixi, quòd denominatio ista nō sic restringitur, quin verificetur etiā substantialis vnionaliter: persona siquidē Verbi ita est humana, quòd est etiam homo vnionaliter cū reliquis hominibus. Tota est autem excellentia Incarnationis: vt non possit vnica via aut ratione dici, sed oportet multis viis ac modis mysterij illius cognitionem qualemcunque inuestigare: & ideo nūc p denominationē, nunc per vnionaliter nem inedimus.

a ¶ Super Quæstionis tertiæ Articulum secundum.

Amust. IN titulo articuli secundi nota: omnes tres terminos nam ly naturæ diuinæ, in hoc articulo sumitur, non vt sumitur per modum naturæ tantum, vt significatur nomine Deitatis sed etiam vt sumitur per modum subsistentis in natura vt sic. vt significatur nomine Dei seu Dei huiusmodi quod appellationē Naturæ diuinæ venit hoc in loco non solum deitas, sed Deus & Deus hic. Nec hoc ego somnio, sed ex responsione ad tertium clarè habeo: vt tibi declarabitur, & nunc supponatur, ita quod natura diuina sumitur hic vt distinguitur contra personam simpliciter, hoc est secundum completum rationem personæ.

¶ Ly Conueniat, sumitur non de possibili, sed de facto: quoniam an natura possit assumere, in sequenti tractabitur articulo, sed an de facto verū sit, quod Deitas, Deus, hic Deus assumpserit naturam, quæritur: vt patet ex responsione ad secundū, vbi dicitur, quòd assumere conuenit naturæ diuinæ ratione personæ Verbi.

¶ Ly Assumere, vniuocè sumitur, vt scilicet terminatur ad vnionem personalem Verbi: qualis descripta iam in antedictis est: vt ex responsione ad secundum iam allegata patet.

¶ Rursus aduerte, quod quæritur hic an naturæ diuinæ cõueniat assumere, intentio quæstionis est, an sic conueniat, quod possit verè dici, quod natura diuina assumpsit naturam humanam. Et in hoc claudit, an naturæ diuinæ cõueniat assumere, vt quod assumitur ita quod non sufficit quæstioni dicere, quod natura diuina est, qua seu quo facta est assumptio: sed inquirimus an illi quod, seu quæ assumpsit naturam humanam. Hæc de titulo.

Commen. b ¶ In corpore articuli vnica est conclusio principalis: Naturæ conuenit secundario assumere naturam. Probatur, Assumens est principium & terminus assumptionis: sed natura diuina est secundum se principium, & non secundum se, sed ratione personæ est terminus assumptionis: ergo natura diuina est secundario assumens, scilicet ad sui personam. Maior probatur ex eo, quod in verbo Assumptionis importatur vtrunque, scilicet principium & terminus Assumptionis esse idem. Minor quo ad primam partem probatur: quia virtute naturæ diuinæ Assumptio facta est: quo ad secundam verò quia esse terminum Assumptionis conuenit primò personæ, vt patet ex præcedenti articulo. Vbi, quia etiam dictum est quod persona est etiam principium Assumptionis, vt quod, ideo hic repetitur, quod proprissimè & additur quod primo conuenit personæ assumere. Secunda autem conclusio adiuncta propter elatricanda, similia est, quod natura diuina per hunc modum, scilicet secundariò est incarnata: quia scilicet carnem ad sui personam assumpsit.

c ¶ In responsione ad secundum, quo ad omnes eius partes, nota pro sequenti articulo. Tria enim hic dicuntur: primum est de communitate conuenientium naturæ diuinæ secundum se, vt distinguitur cõtra personam. Secundum, de assumpto quod de facto ei conuenit ratione verbi. Tertium de illa subiuncta causali scilicet, & ideo illi soli personæ conuenit. Ad hæc enim in sequenti articulo recursus erit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ In responsione ad tertium eiusdem secundi articuli, aduerte, quòd quia argumentum, ad hoc quod debat, quòd natura diuinæ non conueniebat assumere eo quòd vt principio assumptionis, hoc est vt principio, quod assumere dicitur quia natura habet rationem principij vt quo, non vt quod: & Autor intendit, quòd natura diuinæ conueniat assumere in ratione principij non solum quo, sed quod: ideo in hac responsione dicit, sicut d ¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut in eo idem est quod est, & quo est: ita etiam in eo idem est quod agit, & quo agit: quia quo aliquid agere, & ideo ad tertium dicendum, quòd sicut in eo idem est quod est, & quo est: ita etiam in eo idem est quod agit, & quo agit: quia quo aliquid agere. Et ideo ad tertium dicendum, quòd sicut in De

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Num abstractio per modum resolutionis sit in Diuinis aliquo pacto reperta.

Quæstio. ¶ In oppositione ad tertium dubium occurrit quid intelligit Autor nomine Abstractionis per modum resolutionis. Et est ratio dubij hinc inde ex hac ipsius responsione, quoniam ex principio huius responsionis apparet, quod abstractio per modum resolutionis est abstractio, qua aut vniuersale à particularibus, aut forma à materia abstrahitur: quoniã quæ hæc abstractio est, de qua loquitur est Autor in prima parte, quæstione octaua quadragesima, art. quarto dixit, abstracta personalitate nihil manere: ibi arguendo explicite aiens: & respondendo exponit, quod verum dictum est, loquendo de abstractione per modum resolutionis. Ex qua autem huiusmodi responsionis apparet oppositum, dum dicitur, potest tamen aliquid eorum, quæ dicuntur de Deo, intelligi sine alio, nõ per modum resolutionis. Ex his enim verbis clare habetur, q̃ abstractio p̃ modum resolutionis non habet locũ in Deo. Tale sic, Abstractio per modum vniuersalis & particularis, & similiter p̃ modum formæ & materiæ, habet locũ in Deo: sed abstractio per modum resolutionis nõ habet locũ in Deo: ergo abstractio per modũ resolutionis nõ est abstractio, qua vniuersale à particularibus, aut forma à materia abstrahitur. Assumptã probaturo quia secundum abstractionem vniuersalis à particularibus, Deus abstrahit à Patre, à Filio & Spiritu sancto: vt ibidẽ Autor dicit, & secundã abstractionẽ formæ à materia, cõmunis spiritus abstrahit à Patre. Vnde abstractis personis, remanet Deus: & abstracta cõmuni spirituone, remaneret persona Patris, quauis secundum neutram abstractionẽ abstractis personalibus proprietatibus remaneat hypostatiue ibi dicitur. ¶ Ad hoc dicitur, quod sermo literæ huius formaliter est intelligẽdus de abstractione resolutiua, & nõ de hac vel illa specie abstractionis resolutiuæ. Pro cuius intellectu considerandum est, quod quia resolutio compositioni opponitur, cuius signum est, quod vnaquæque res in ea resolvitur, ex quibus composita est, & quod vltimum in resolutionis principium in compositione dicitur: ideo vbi nulla est compositio rerum vel intellectuum, ibi nulla resolutio formaliter, & proprie loquendo, locum habet. Compositionem autem intelle ctuum, dico, non ex parte intellectus tantum multipliciter intelligentis simplicissimum, sed ex parte rei, qualis est compositio ex genere & differentia, vbi nõ rerum, sed rationum compositio est, ex parte tamen rei. Natura si quidem generis alia est à natura differentiæ, vnde & separatæ inueniuntur, quamuis in vnam rem cocant: & propterea ex natura rei oritur distinctio & compositio intellectuũ generis & differentiæ: consequenter resolutio, ita quod abstractio resolutiua continet sub se abstractionem generis à differentiis, & vniuersalis à particularibus, & formæ à materia, quoniam in omnibus his propria sumpsis inuenitur compositio & resolutio rerum vel intellectuum ex parte rei. Et quoniam in Deo nulla est compositio siue secundum rem, siue secundum rationem ex parte rei nisi eo optime in litera dicitur, quod in Deo non habet locum abstractio resolutiua, ita quod hoc, quod in calce huius responsionis dicitur, est illudmet, quod dictum est in principio corporis huius articuli, quod intelligendo Deum, sicuti est, non habet in eo locum abstractio, in cuius signum in calce huius responsionis conscripsimus, id quod in corpore articuli erat apositum est, scilicet abstrahere ex parte intellectus tantum, multipliciter & diuisim intelligentis simplex est.

¶ Ad id autem, quod obijcitur ex prima parte, dicitur, quod Autor hic loquitur de illa abstractione, de qua ibi loquutus est, sed aliter, quia ibi loquutus est de speciebus abstractionis resolutiuæ, scilicet vniuersalis à particularibus, & formæ à materiabile loquitur de ipsis in suo genere, scilicet abstractione resolutiua. Rursus ibi negat remanere personas admittendo in illa materia abstractionem nõ resolutiuam, sed quasi ad modum resolutiuarum: quoniam expresse ibi dicitur, quod ibi nec vniuersale, nec partis vltare, nec forma, nec materia inuenitur, &c. hic negat non solum in illa materia, sed totaliter in diuinis habere locũ abstractionem resolutiuam propriè & formaliter sumptam. Quæ constat non obstare, si non resolutiua abstractio propriè & formaliter, sed ad modum ad imitationem resolutiuæ abstractionis, in diuinis admittit abstractio & Vniuersitis à particularibus & formæ à materia: vtraque enim istis admissa contingit substractione non resolutiua, sed ex parte intellectus tantum. Vnde omnia consonant & hæc de quæstione hac in primo sensu.

¶ In secundo autem sensu, an scilicet abstractis personalitatibus ab actu Incarnationis posset natura diuina assumere humanam, præmittanda sunt duo. Primũ est, quod ista abstractio intelligitur quo ad hoc tantum, quod est esse per se primo terminum assumptionis: ita quod quemadmodum in causando abstrahimus de facto à personis, non simpliciter, sed tanquam à per se primo ratione causæ diquoniam indiuisa sunt opera Trinitatis: & diuinæ personæ causant per se primo, inquantum sunt hic Deus: quia causant per se primo ratione naturæ. Ita fiãdo in ista hypothesi, abstractio fieret à per se primo terminando assumptionem, scilicet personæ non secundum se, sed ratione subsistentis in natura, hoc est, inquantum sunt hic Deus: per se primo terminatus assumptionem sicut de facto per se primo illam causat, inquantum sunt hic Deus.

¶ Secundum est, quod disputatio & decisio quæstionis iuxta hunc sensum, non debet egredi ad aliquam conditionem, quæ de facto non remanet in Deo stante huiusmodi abstractione, sed consequenter esset, vt in priori sensu concessum est, & dicit hæc ad tres limites eatenus conditionum, quæ in Deo remanere de facto intelliguntur, stante huiusmodi abstractione. Et propterea quia abstrahendo personas stantes à per se primo terminare assumptionem: non remanet persona diuina per se primo terminans, sed remanet (subsistentia naturæ per se primo terminans, remanet hic Deus per se primo terminans: sicut modo de facto hic Deus est per se primo causans. Et rursus quia personalitates non abstrahunt à secundario terminare assumptionem, sicut nec modo abstrahunt à secundario, hoc est per naturã causate: quoniã oporteret personas per naturam terminare, sicut oportet modo per naturam causare: ideo secũdum hoc procedentium esset dicendum est, quod Deus posset assumere naturã humanam: & terminare tũc ista assumptio per se primo non ad naturam diuinã, vt sic, sed ad individuum naturæ diuinæ, hoc est ad subsistens in diuina natura, hoc est ad hunc Deum. Constat enim tantã esse differentiam inter diuinam naturam, vt naturã, & subsistens in natura diuina, vt deitas nec genita, nec generans sit in mysterio Trinitatis, Deus autẽ sit generans & genitus: & à fortiori in mysterio Incarnationis subsistens, vt subsistens terminaret, & non natura vt natura. Et quoniã subsistens in natura diuina habet rationem hypostatis seu personæ (incõplete tamen vt pater ex superius dictis) ideo si hic Deus primo terminasset assumptionẽ, esset vnio non in natura, sed in persona seu hypostati, completè tamen quo ad per se primo terminũ. Quod nihilominus quo ad secundarium terminum esset: cum vnio in persona cõpleta non sit nisi hic Deus non inueniretur nisi Pater & Filius & Spiritus sanctus, ita tunc hic Deus homo non inueniretur nisi Pater & Filius & Spiritus sanctus. Sicut enim nunc quicquid conuenit huic Deo secundũ istã conuenit Patri & Filio & Spiritui sancto: ita tunc esse hominem, quia cõuenit huic Deo secundum se, hoc est ratione trium personarum, conueniret cuilibet personæ diuinæ. Vt vsendo hac ratione habente hoc potes ab Autore in 2. huius q̃m responsione ad secundum: & sic vnio terminata per se primo ad hanc Deum, determinaretur secũdario ad omnes & singulas personas diuinas: ac per hoc considerato vtroque termino, scilicet primario & secundario humanã naturæ assumptæ personalitas propria, qua careret, suppleretur perfecte quo ad perfectam rationem personalitatis: quatenus supplementum facere potest primarius terminus alius, tunius secundum se. Quocirca tam assumptio quam vnio humanitatis fieret, non esset omnino cuilibet rationis cum assumptione & vnione, quæ facta est illic. enim per se primo ad subsistens commune, quæ vero facta est per se primo ad subsistens incommunicabile, esset per se primo ad personam incompleto, quia tale excellentiorem omni persona creata, quæ facta est per se primo ad personam completa: etiam excellentiorem omni persona creata, quæ esset secundario ad omnes personas Trinitatis, quæ facta est ita per se primo ad vnã illarum, scilicet Verbum, quod nullo modo ad alias duas, esset tamen eiusdem rationis ad quidlibet, nec est quo ad hoc quod esset vnio simulis vnioni in persona: & inducanda secundum dicta de vnione in persona incomplete tamen ex ad ostendendam hanc identitatem rationis in vtraque vnione, scilicet si hæc ad subsistens in natura diuina, & si hæc per se primo ad personam. Aut ex in litera præsentis articuli distinctius bis dixit subsistentiam vel personalitatẽ, & superius in q. 1. vt ibi exponi est, vbis est hypostasis, suppositi, & personæ nomine communiter ad personam complete & incomplete. Vnde nullam video in hac materia differentiam inter Autoris doctrinã & Sco. in 3. sen. dist. q. 2. Cauendus tamen videtur in re hac Durand. ibidem, q. 4. non vt contrarius nobis, sed vt contrarius veritati, & ignorans proprium vocẽ, aut abutens voce suorũ. Veruti quidẽ contrarius pro quãto negat sequi stante hac hypothesi, omnes personas, scilicet Patrem & Filium & Spiritum sanctum incarnatas, quia erroneũ est vna personam non posse incarnari sine alia. Nescio vnde iste somniauit errorem huic stante illa hypothesi, quum euidenter pateat, quod stante positione illa, oporteret personas diuinas sic concurrere ad Incarnationem terminando mediante natura, sicut modo concurrunt causando illam mediante natura. Sed esset modo verum simpliciter, & absolute esse, quod Pater causauit assumptionẽ illam, & similiter Filius causauit, & similiter Spiritus sanctus causauit, quia causant illam, inquantum sunt hic Deus, ergo tunc esset similiter verum simpliciter quod Pater & Filius & Spiritus sanctus terminarẽ assumptionẽ illam & consequenter quia causarent & terminarent, vere ac necessario dicerẽtur incarnati. Quemodo autẽ vocabulis abutatur, aut propriã vocẽ ignoret, non est præsentis propositi offendere: vbi nõ arguendi alios, sed exponẽdi diuum Tho. prouincia assumpta est, ad vel matia notitia capessendã. Sat sit cauto rediisse lectorem.

a ¶ Super Quæstionis tertiæ Articulum quartum.

Titulus intelligendus est vt sonat, scilicet, vt de vna persona verificetur affirmere, & de alia non.

b ¶ In corpore articuli nõ ponitur formaliter sed clicitur conclusio responsionis in corpore non habetur nisi ista conclusio, Vna persona potest assumere siue alia non quo ad opstationem, sed quo ad terminum. Ex qua tamen habetur ista vera simpliciter, Vna persona potest assumere sine alia assumente. Et hanc principaliter intendit Autor. Probat ergo in litera conclusiõi positæ primo manifestatur, quare duas partes habet: quia assumptio importat duo, scilicet operationem & terminum. Secundo probatur quo ad partem negatiuã, scilicet non, quo ad operationem: quia actus assumentis sic virtute diuina communis tribus personis. Tertio probatur, quo ad partem affirmatiuã, scilicet quo ad terminum: quia terminus est persona. Quarto manifestatur tota conclusio, quia tres personæ fecerunt naturam vnitri vni personæ. Ex hac autẽ cõclusione & eius probatione manifestè sequitur principalitèr intenta conclusio tacita: nam ex eo q. assumere importat vnitquæ, scilicet operationẽ & terminũ, oportet vtrũque inueniri in illo, de quo verè enunciandum est assumere & nõ alterũ tantum. Et quia in nulla persona diuina inuenitur vtrũq; nisi in vna tantũ: ideo vni per sonæ conuenit assumere sine alia assumente.

Anno. ¶ In responsione ad primum persipue doctrinã datã in præcedenti articulo de quæstione noui ter mota, cõsonam esse Autori hic dicti quod tarlo illa, scilicet sicut essentia est comunis, &c. procedit ex parte operationis & subiũgenti, & sequeretur conclusio, si sola illa operationẽ importaret assumptio absque termino, q̃ assumptio cõmunis tribus personis. Vnde habes, q̃ si assumptio nõ importaret personã p̃ termino, q̃ assumptio esset communis tribus personis: sed in hypothesi seu abstractione posita, assumptio nõ importaret personã pro se primò termino (de tali enim termino sermo est) sed lumne Dei. igitur in tali casu assũptio cõmunis esset tribus pſonis secũdũ Autoris doctrinam.

3. dist. 1. q. 2. art. 1.

Ca 38. fo 3

Ar. 2.

3. dist. 1. q. 2. ar. 3. nis tertiæ Articulum quintum.

Anno. Titulus clarus est, nihil aliud apponendo, quàm titulus sonet quod dico: quia non quæritur an simul potuerit alia persona eandẽ naturam assumere, sed simpliciter, an potuerit assumere. Ad quod veri ficandum non requiritur simul: sed sufficit, q̃ sicut solus filius est incarnatus: ita solus Pater fuisset incarnat⁹, aut solus Spiritus Sanctus.

Comment.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio respõsiua, quæsito affirmatiuè, Pater vel Spiritꝰ sanctus potuit carnẽ assumere, sicut & filiꝰ. Probatur, Diuina virtus potuit natura humanã vnire personæ Patris vel Spiritus sancti, sicut vni alteri personæ Filij: ergo Pater vel Spiritꝰ sanctus potuit carnẽ assumere. Antecedẽs p̃batur sylogisticè: Virtus indifferens se habet ad plura potest ad quodlibet eorum sub actione termi-

¶ 43. ar. 4 & 3. q. 2. ar. 3.

nanter sibi virtus diuina indifferenter se habet ad omnes personas: ergo. Maior manifestatur ex potentia rationali: Minor vero & ex parte virtutis, quia virtus diuina, cum sua virtute & indifferenter se habeat ad omnes personas & ex parte personarum, quia eorum rarũ communis ratio personalis, eadem est, hoc vnus est rationi quenia quelibet diuina habet ea-

Ar. 1.

Ar. 2.

Assumptionis est persona, sicut dictum. est Et ideo id quod est actionis in assumptione, commune est tribus personis: sed id quod pertinet ad rationem termini, conuenit ira vni personæ, quòd non alij. Tres enim personæ fecerunt, vt humana natura vniretur vni personæ Filij.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte operationis. Et sequeretur conclusio, si solam illam operationem importaret absque termino, qui est persona.

¶ Ad secundum dicendum, quod natura dicitur incarnata, sicut & assumens ratione personæ, ad quam terminata est vnio (sicut dictum est) non autem prout est communis tribus personis. Dicitur autem tota natura diuina incarnata: non quia sit incarnata in omnibus personis, sed quia nihil deest de perfectione diuinæ naturæ, personæ incarnatæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd assumptio quæ fit per gratiam adoptionis, terminatur ad quandam participationem diuinæ naturæ secundum assimilationem ad bonitatem illius: secundum illud 2. Pet. 1. Vt diuinæ consortes naturæ, &c. Et ideo huiusmodi assumptio communis est tribus personis, & ex parte principij, & ex parte termini. Sed assumptio, quæ est per gratiam Vnionis, est communis ex parte principij, non autem ex parte termini: vt dictum est.

ARTICVLVS V.

a ¶ Virum qualibet persona diuina potuerit humanam naturam assumere.

AD QVINTVM sic procedit. Videtur quòd nulla alia persona diuina potuerit humanam naturam assumere, præter personam Filij. Per huiusmodi enim assumptionem factum est, quòd Deus sit filius hominis. Sed inconueniens esset, quòd esse Filium hominis conueniret Patri vel Spiritui sancto: hoc enim vergeret in confusionem diuinarum personarum. Ergo Pater vel Spiritus sanctus carnem assumere non potuit.

¶ Præterea, Per Incarnationem diuinam homines assecuti sunt adoptionem filiorum: secundum illud Rom. 8. Non accepistis spiritum seruitutis, iterum in timore, sed Spiritum adoptionis filiorum. Sed filiatio adoptiua est participata similitudo filiationis naturalis, quæ non conuenit nec Patri nec Spiritui sancto. vnde dicitur Rom. 8. Quos præscuit, & prædestinauit conformes fieri imagini Filij sui. Ergo videtur, quòd nulla alia persona potuerit incarnari, præter personam Filij.

¶ Præterea, Filius dicitur missus & genitus natiuitate temporali, secundum quòd incarnatus est. Sed Patri non conuenit mitti, qui etiam est innascibilis: vt in Prima Parte habitum est. ergo saltem persona Patris non potuit incarnari.

¶ SED CONTRA est, quòd quicquid potest Filius, potest Pater & Spiritus sanctus: alioquin non esset eadem potentia trium personarum. Sed Filius potuit incarnari. Ergo similiter Pater & Spiritus sanctus.

b ¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, assumptio duo importat, scilicet ipsum actum assumentis, & terminum Assumptionis: principium autem actus est virtus diuina: terminus autem est persona. Virtus autem diuina communiter & indifferenter se habet ad omnes personas: eadem etiam est communis ratio personalitatis in tribus personis, licet proprietates personales sint differentes. Quandocunque autem virtus aliqua indifferenter se habet ad plura, potest ad quodlibet corũ suam actionem terminare: sicut patet in potentiis rationalibus, quæ se habent ad opposita, quorum vtrunque agere possunt. Sic ergo diuina virtus potuit naturam humanam vniri personæ Patris vel Spiritus sancti, sicut vniuit eam personæ Filij. Et ideo dicendum, quòd Pater vel Spiritus sanctus potuit carnem assumere, sicut & Filius.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filiatio temporalis, qua Christus dicitur filius hominis, non constituit personam ipsius, sicut filiatio æterna: sed est quiddam consequens natiuitatem temporalem. Vnde si per hunc modum nomen Filiationis ad Patrem vel Spiritum sanctum transferretur, nulla sequeretur confusio diuinarum personarum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd filiatio adoptiua est quædam participata similitudo filiationis naturalis. Sed fit in nobis appropriatè à Patre, qui est principium naturalis filiationis: & per donum Spiritus sancti, qui est amor Patris & Filij: secundùm illud Gal. 4. Misit Deus Spiritum Filij sui in corda vestra clamantem, Abba pater. Et ideo sicut filio incarnato, adoptiuam filiationem accepimus ad similitudinem filiationis naturalis eius: ita Patre incarnato adoptiuam filiationem reciperemus ab eo, tanquam à principio naturalis filiationis, & à Spiritu sancto tanquam à nexu communi Patris & Filij.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Patri conuenit esse innascibilem secundùm natiuitatem æternam: quod non excluderet natiuitas temporalis. Mitti autem dicitur filius Dei secundùm Incarnationem, eo quòd est ab alio, sine quo Incarnatio non sufficeret ad rationem missionis.

ARTICVLVS VI.

a ¶ Virum plures personæ diuinæ possint assumere vnam numero naturam.

AD SEXTVM sic proceditur Videtur quòd duæ personæ diuinæ non possint assumere vnã & eandem numero naturam. Hoc enim supposito, aut essent vnus homo vel plures: Sed non plures: sicut enim vna natura diuina in personis pluribus non patitur esse plures Deos, ita vna natura humana in pluribus personis non patitur esse plures homines. Similiter etiam non possent esse vnus homo: quia vnus homo est iste homo, qui demonstrat vnam personam: & sic tolleretur distinctio trium personarum diuinarum: quod est inconueniens. Non ergo duæ aut tres personæ possunt accipere vnam naturam humanam.

¶ Præterea, Assumptio terminatur ad vnitatem personæ: vt dictum est. Sed non est vna persona Patris & Filij & Spiritus sancti. Ergo non possunt tres personæ assumere vnam naturam humanam.

¶ Præterea, Damasc. dicit in 3. lib. & August. in 1. de Trin. quòd ex incarnatione Filij Dei consequitur, quòd quicquid dicitur de Filio Dei, dicitur de Filio hominis, & è conuerso,

tione, quia subsistit in communicabilitate in diuina natura: licet proprietates personales, quibus subsistit, sint distinctæ: licet quilibet earum & eadẽ ratione est gloriosa, quia scilicet subsistit in natura humana: quamuis alia ac alia personalitas nata & apta illa. Consequentia sane probatur, quia quãlibet assumptio duo importat, scilicet actum & terminum, principiũ actus, est virtus diuina, remanente vero persona ex hoc, quod vtrunque cõcurrens posset in quamlibet personã, antecedens dicit, cõcurrens est quod quælibet diuina posset assumere quod conclusio dicit. Vbi nota, quod hoc quod pro probatione consequentiæ ex principio corporis articuli additum est, potest aliter introduci, vt scilicet virtus suppositio quædam monstrans terminum ad posse assumere, & ad quæ relatus oportet patere ad assumere, scilicet in virtutem diuinam & personalitatem. Et sic formatur sylogismus vt supra ad probandum antecedens, & consequentiam relinquitur per se nota.

a ¶ Super quæstionis tertiæ Articulum sextum.

Anno. Titulus articuli ex iam dictis patet intelligendus de personis diuinis, secundum suas proprietates proprias: vt abinuicem distinguuntur. Potest liquidem duplicitèr intelligi an plures personæ diuinæ possint vnam & eandem naturam assumere. Primo loquendo de personis, vt conueniunt in natura diuina, hoc est secundum quod sunt vnus Deus: & in hoc sensu quæstio sæpe dicta fuit, & hic nõ quæritur. Secundo, loquendo de personis, vt ab inuicem distinguuntur, ita quod quælibet persona habet naturã diuinã sibi suam propriã personaliter, sic vt non conueniunt in alia ex hoc, quod proprietates in vna, & credita, sed personæ distinctæ in vna, vt distinguuntur ab alia. Cuius oppositum accideret, si hic. De primo incarnatur esset: quoniã vna & eadẽ ratione qua liber posset incarnari, scilicet virtus diuinæ dicere tur incarnata, scilicet natura diuinæ: & sic tolleretur distinctio trium personarum diuinarum: quod est inconueniens. Non ergo duæ aut tres personæ possunt accipere vnam naturam humanam. Et ex vnico verbo dicatur, quæstio hic est, an plures personæ possint vnã numero naturã assumere, vt per se primo, dicens terminatiue assumptionis, & nõ quilibet persona diuina, sed quælibet persona diuina assumpta per se nota.

Anno.

Ar. 2.

Ca 3. & 4. Cap. 11. 12 & 13 fo 3.

3. dist. 1. q. 2. ar. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tate intelligat, quòd non est sermo de personis, vt conueniunt, sed vt distinguuntur, & per hoc qualibet sit per se primo terminus assumptionis.

b ¶ In cohære articuli sunt duæ conclusiones. Prima est, Non est impossibile diuinis personis, vt duæ vel tres assumant vnam naturam humanam. Secunda est, Et hoc tamen impossibile, vt assumerent vnam hypostasim vel personam humanam in. Proba-
ut vtraque simul. Ex vnione animæ & corporis, in Christo nō fit noua hypostasis neque persona, sed natura vna assumpta in diuina hypostasim, nō per potentiam naturæ humanæ sed per potentiā diuinæ personæ: ergo magis est hoc iudicandum secūdum conditionem diuinæ personæ assumentis, quam secundū conditionem naturæ assumptæ: ergo nō est impossibile diuinis personis, &c. Antecedens est ex se euidens. Prima cō sequētia probatur: quia tota ratio facti in mysterio Incarnationis, est potentia facientis secundum Aug. Secunda vero consequentia proba-
g.2.ar.5. tur: quia conditio diuinarum personarum talis est, quòd vna earum non excludit aliam à communione eiusdem naturæ, sed solum à cōmunione eiusdem personæ. Vbi vides, quòd ex hoc, quòd non se excludunt à communione eiusdem naturæ, tenet consequentia quo ad primam conclusionem, & ex hoc quòd se excludunt à communione eiusdem personæ. Tenet
Anust. consequentia quo ad secundā cōclusionē quæ autoritate Anselmi cōfirmatur.

¶ Aduerte in hoc processu q. Autor vnico verbo excludit obiectiones arguentium ex conditione naturæ, dicendo, quòd natura communis pluribus suppositis est infinita seu illuminata: quantam hoc soli diuinæ conuenit naturæ, & similiter q. quælibet natura finita est terminabilis totaliter vnico supposito. Hæc enim & similia in litera solumtur, dum dicitur, quòd non per potentiā naturæ assumptæ, sed p potentiā personæ assumentis hoc mysterium iudicandū est. Cōcedatur ergo q. vna numero suapte natura, natura cōmunis pluribus suppositis est illuminata ac infinita, & quòd nulla natura vti, diuina est huiusmodi. Et si assumeretur ad plures personalitates, non propterea esset suapte natura cōmunis pluribus, sed ex potētia faciētis. Similiter cōis vna numero forma substantialis suapte natura vnies, totaliter terminatur personalitate propria: sed ex hoc non habetur, quin diuina potentia possit pluribus alienis personalitatibus terminari: quoniam hoc non per potentiam naturæ, sed per potentiam assumentis personæ fit. Et est semper sermo de naturali potentia naturæ, & non de potentia obedientiali eiusdem: potentia enim obedientiæ est quæ respondet potentiæ personæ assumentis: & secundum illam natura potest assumi ab vna & pluribus diuinis personis.

Quæst. *¶ Num possibile sit duas vel plures personas diuinas vnam assumere naturam.*

¶ Circa primam conclusionem dubium ex 3co. in 1. dist. 1. q. 2. occurrit vbi tenens oppositum fundat se super hac ratione: In omni dependentia essentiali vnius dependens non dependent præcisè nisi ad vnum quod totaliter terminat eius dependentiam: sed in ista vnione est dependentia essentialis vnius naturæ, & vna persona terminatur totaliter eam: ergo. Maior probatur in omni dependentia, quæ non fiunt causatorium ad causam, quòd quum dependentia alicuius fuerit totaliter terminata ad aliquid ipsum, non potest dependentia eiusdem rationis dependere ad aliud. Et confirmatur hoc de accidente respectu plurium subiectorum primorum. Minor probatur: quia personalitas creata totaliter terminatur ipsum: & illa stante nō potest fieri alia in alia persona creata vel increata: non huius enim terminat naturam & dependētiam eiusdem personalitas cuiuscunque personæ diuinæ, quam terminaretur in seipsum, igitur, &c.

¶ Ad hanc Scoti rationem respondendum est singula discutiendo: & sic etiam primo alium iocando declarando. Maior igitur propositio assumpta à Sco. non est vera, nisi explici quasi glossa subintellecta: prima est supra ly dependentia, quòd intelligatur de dependentia propriè, & hoc dico: quoniam dependentia propriè non inuenitur sine causalitate: quamuis enim aliquid sit alteri sine causalitate annexum, non tamen de pendentia propriè inter illa est: vt patet inter correlativa, quorū neutrū vere ab altero dependet in quocunque genere causæ: & inter differētias diuisiuas ex opposito eiusdē generis, quarū neutra ab altera dependet: & tamen ta correlativa, quā huiusmodi differentia simul esse oportet. Scotus autē Dependentiæ nomine vtitur & cum causalitate, & hinc causalitate, patet. Et propterea si exigatur de nomine, vtendo dependentia, Maior non est vera, nisi apponatur altera glossa supra ly Non dependet, quod intelligatur de dependentia omnino eiusdem rationis, ita quod in dependentia eiusdem speciei specialissimæ: & in hoc Scotus cōsentit. Et altera supra ly Totaliter, quod intelligatur tam intensiuè, quàm extensiuè: quoniam dato quod vnum terminaret totaliter intensiuè, non propterea habetur quod illud vnum terminaret tota liter extensiuè. Exemplum alibi, vt quatuor similitudinem terminat totaliter extensiuè aliud album vt quatuor, non tamen terminat totaliter extensiuè: quia potest tertiū poni simile. Oportet autē ad verificādā Maiorem illā, hanc apponere glossam aliquin nō est vera de dependētia essentiali nō causali. Quoniam ex natura alie rationis humine nulla apparet maior dependētia essentialis nō causalis, quā ea, quæ est vnius relatiui ad proprium correlatiuū, quin diffinitur & essentialiter constituitur per esse ad aliud. Cōstat autē quod vna relatiuū sic essentialiter dependet ab vno totaliter intensiuè termināte illud, quòd nō totaliter extensiuè terminat illud, vt patet ideo duplo & dimidio, & æquali & simili, & aliis huiusmodi sui idem enim duplū vnde numero duplicitate duplī est nō solū ad A, dimidiū, sed ad B, & C, & vnū æquale eadē numero æqualitate æquale est omnibus sibi æqualibus. At si quis dicat Scotū tenere, quòd nō eadē æqualitate vnū æquale est æquale omnibus, & propterea in sua via porportionē esse verificetur obiectum quòd ad cōcludēdū aliquid impossibile, etiam per diuinā potētiā (vt nūc procedimus) nō est ex opinatis, & reiuratis ab aliis & cōmuni schola Peripateticorū procedēdū, qualis est ista opinio ponēs plura accidentia eiusdē rationis in eodē subiecto secundum idē. Negandā est igitur ista Maior non acceptata dictam glossam.

¶ Ad probationem autem istius Maioris proquo probat ipsam in dependētia effectiali causali, nō oportet respondere, quia vera ac bona videtur secūdum ordinem inditum causis & causatis: & disputatio nostra extra dependētiā causalem vel secundum subiungit Scotus, quòd ita etiam videtur in omnibus dependētiis, quæ nō sunt causatorii ad causas, respondetur quòd non est idem de virtisque dependētiis iudicio & patet instantia de dependētia vnius terminati totaliter intrinsecè terminati ab vno, & tamē ab altero eiusdē rationis omnino terminā

bili. Et suffragatur huic responsioni ratio quoniā dependentia causalis ponit imperfectionē & indigentiā in causato quæ si subiata totaliter est ab vna causis potest fine imperfectione & indigentia inuenirivt patet in relatiuis, quæ in diuinis sine omni imperfectione & indigentia inueniuntur nec per hoc possit aliunde. puta ex alteritas cōditione prouenire, quòd etiā terminet quod ia terminatū ab alio est. Et sic est in proposito quòd nō ex eo q. filius Dei imperfecte terminet personalitatē naturā humanā, nec; ex eo quod natura humana assumpta à Filio Dei remanet imperfecta personaliter, prouenit q. Pater potest ad illa propria etiā personalitatem assimere: sed ex cōditione personæ Patris hoc est ex infinitate suæ sufficientiæ quemadmodum tamē cōcedimus extensiuè, nec secūdum omnem obedientialem potentiam alteritas rationis.

¶ Ad probationem Minoris, quum dicitur, Personalitas creata totaliter terminat ipsum, & illa stante non potest esse in alia persona creata vel increata: ergo personalitas increata: respondetur concedendo antecedens pro vitate pacte, sed negando sequelam.

¶ Et ad probationem sequelæ, quum dicitur, Quia non minus terminatet natura & dependētiam eiusdē personalitas quæcunque diuinæ personæ, quā terminaretur in seipsum: negatur hoc quantum ad non minus extensiuè. Verūtamen propriè loquendo, respondendum est, quòd non minus, sed alio modo & alia ratione terminat persona diuina: & ideo negatur ex hoc vltimo assumpto sequela: quoniam peccat ratio secundum non, assum, vt causam. Non enim ideo quia minus terminet persona diuina, relinquit naturam adhuc assumptibilem vt argumentum ponit, sed quia alio modo & alia ratione terminat, ideo relinquit naturam assumptam adhuc assumptibilem ab alia persona diuina.

¶ Ad cuius elatioré perceptionē scito, quod hæc humanitas, si propriam personalitatē haberet, modus habēdi propriā personā esset, quia ipsa humanitas esset principium constitutiuum suæ personæ ex vnione enim animæ & corporis constituteretur non solum vna natura singularis, sed etiam vna persona tratio quoque habendi propriam personam esset sua subsistentialis ac perfecta natura extra causas suas in rerum natura sibi dimissa. Et quia hæc humanitas suapte natura non se extendere potest nisi ad constituendum vnam personam ubi propriam, & personæ re
pugnat assumi ab alia persona in vnitate personalitatis retinente singulatim. Ex diuerso ergo modo quare natura personata propria personali
tate non potest assumi, & quare personata alie
na potest assumi: quia scilicet per propriā terminatur, constituendo illam, per al enam non constituendo illā. Vniuersa quoque ratio est vtrobique terminandi: nam & diuina persona terminat ex sua in finitate, v. pore aliena persona subsistēs in alia natura deitatem: sī enim supra quod proprium est diuinæ personæ ob sui infinitatem subsistere simul in diuersis naturis & natura humana non naturali, sed obedientiæ potentia personata, per alienam personam: persona autem Sortis non ex aliqua excellentia, natura, per alienam personam: persona autem Sortis non ex aliqua excellentia, sed ex naturali adæquatione terminat personaliter naturam suam, & econtra natura sua naturaliter est per illam adæquabilis personaliter. Et hinc etiā proprium, quòd cum quælibet persona diuina sit infinita, quælibet personare potest humanitatem hanc non ex indigentia naturæ (vt dictum est) sed ex sufficientia personæ potentis communicare illi naturā suam personalitatem. Ex his autem habet, quòd non solum dependentia huius humanitatis respectu singularum personarum diuinarum quo ad assumi, est diuersarum rationum: diuersarum sed etiam quòd dependentia seu terminatio huius humanitatis respectu diuinæ personæ & respectu personæ propriæ, sunt diuersarum rationum: licet omnes conueniant in vna communi ratione termini, quia scilicet sunt ad personam. Aunt ergo à fundamentis vndique fabrica Scotica, & merito, quoniā hanc humanitatem personari simul à pluribus personis diuinis, nihil aliud est, quā communicare huic humanitati plures personalitates alienas infinitas, approbando illas illi. Et per hæc patet quare repugnat hanc humanitatē habere finul plures personalitates creatas, aut creatā & increatā: quia scilicet vtrobique esset implicatio cōtradictionis: dum natura hæc in propria personalita: e ponerentur vna persona cū alia persona. Et nō repugnat, habere simul plures personalitates increatas: quia per hoc nō ponitur, vnam personam assumi in vnitatem personalē alteri⁹ personæ. Et hæc pro nunc sufficiās de hac quæstione.

¶ In eodem articulo in calce corporis circa autoritā Aristelis, aduerte, quod Durandus in tertio sentent. d. 1. dist. 1. q. 1. prima, quæstione tertia latenter arguit Autorem quasi exponentem per ly Vnum eundemque hominem, personam humanam, dicens contra hāc expositionem, Anselmus cōcedit quòd vna persona assumpta hominem, & arguit plures personas posse assumere vnā humanitatem: intelligitur igitur persona per hæc sed quoniam Durandus ipse postmodū dicit Aut. inā dicere tic, Impossibile est plures personas diuinas esse vnā personam cum vno eodēmque homine ex scipiomet conuincendus est Anselmus volebat excludere aliquid quod possit sub apparēti quæstione cadere: nihil potest autem aliter cadere sub apparētia quæstionis, quòd plures personæ diuinæ sint vna persona, nisi quia vnitas eius in vna persona humana. Et sic ex ponit Autorinon enim potest intelligi, q. sint plures personæ diuinæ in vna persona diuina: quia hoc statim offert apparentē valde contra dictionē. Exponēdo igitur sententiam Anselmi, optimè in litera dicitur est, sue præponatur ly Vna persona cū vno eodēmque homine, siue nō præponatur ly Vna persona, & dicatur, Impossibile est assimere vnā eūdēmque hominē: sensus enim semper est idē, scilicet quòd impossibile est plures personas assumere vnā personā. Nec id quod obiicit Durand. obstat: quia aliud est dicere, assumit hominem, & aliud assumit vnū eundēmque hominē. Nam prima propositio est est à æquali ter impropria: glossatur tamen, quòd intelligitur quo ad naturam, vt patet ex Magistro in tertio senten. distinc. 6. Secunda autem propter ly Vnum eundēmque, frahitur ad individuū subsistens in natura humana quod cōstat esse suppositū: nullus enim vnus homo inuenitur in natura humana assumpta nisi filius Dei.

3. dist. 1. quæst. 2. art. 3.

Art. præ. & ar. 2. & q. 2. ar. 2. & 3.

huius q.

3. tom. 3.

Cap. 7.

Annot.

b ¶ In eodem 6. artic. In responsione ad primum aduerte diligēter verba Autoris, dum hac positione facta dicit, q. tres personæ essent vnus homo, & tamen nō propterea essent vnus homo simpliciter, aut non propterea essent vnus homo simpliciter. Dixit enim hæc ambo propter differentiam quæ esset inter vnum Deum & vnum hominem in tribus personis: quoniā tres personæ sic sunt vnus Deus, quòd sunt vnus numero Deus, & est ibi vnus Deus simplici: cet sed tres personæ sic essent vnus homo quòd non Patri & Filio & Spiritui sancto: sic etiā sic est vnus numero homo communis Filio & Spiritui sancto. Et similiter non essent ibi vnus homo simpliciter, quia non esset homo vnus secundum naturam & personam, quam vnitatem impotentiam vnus homo simplici ter: sed esset tres homines numero in vna natura humana: quia essent plures personæ humanæ secundum vnam naturam humanam. Sed quoniam hoc ad vocabula spectat, parui refert, si scitur quid esset in re, qualitercunque exprimeretur.

Annot.

Comment.

possumus concludere, quòd Filius sit ingenitus, quamuis sit Deus.

ARTICVLVS VII.

¶ ¶ Vtrum vna persona diuina possit assumere duas naturas humanas.

AD SEPTIMVM sic procedit. Videtur quòd vna persona diuina non possit assumere duas naturas humanas. Natura enim assumpta in mysterio Incarnationis non habet aliud suppositum præter suppositum personæ diuinæ: vt ex iupradictis patet. Si ergo ponatur esse vna persona diuina assumēs duas humanas naturas, esset vnū suppositum duarum naturarum eiusdem speciei. Quod videtur implicare contradictionem: non enim natura vnius speciei multiplicatur nisi secūdum distinctionem suppositorum.

¶ Præterea, Hæc suppositione facta, non posset dici, q. persona diuina incarnata esset vnus homo: quia nō haberet vnam naturam humanam. Similiter non posset dici, quòd esset plures: quia plures homines sunt supposito distincti, & ibi esset tantum vnū suppositum. Ergo prædicta positio est omnino impossibilis.

¶ Præterea, Incarnationis mysterio tota natura diuina est vnita toti naturæ assumptæ, id est cuilibet parti eius est enim Christus perfectus Deus & perfectus homo, totus Deus & totus homo: vt Dama. dicit in 3. lib. Sed duæ humanæ naturæ non possent totaliter sibi unicem vniri: quia oporteret quòd anima vnius esset vnita corpori alterius: & quòd etiam duo corpora essent simul: quod consūtionem induceret naturarum. Non ergo est possibile, quòd vna persona diuina duas humanas naturas assumat.

¶ SED CONTRA est, q. quicquid potest Pater, potest Filius. Sed Pater post Incarnationem Filij potest assumere naturam humanam aliam numero ab ea, quam Filius assumpsit: in nullo enim per Incarnationē Filij est diminuta potentia Patris vel Filij. Ergo videtur quòd Filius post Incarnationem possit aliam humanam naturam assumere præter eam, quam assumpsit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd illud quod potest in vnum, & non in amplius, habet potentiam limitatam ad vnum. Potentia autem diuinæ personæ est infinibi verè vnus Deus simplici: cet sed tres personæ sic essent vnus numero homo: quia nullus esset ibi vnus numero homo communis Patri & Filio & Spiritui sancto. Et similiter non essent ibi vnus homo simpliciter: quia non esset homo vnus secundum naturam & personam, quam vnitatem impotentiam vnus homo simplici ter: sed esset tres homines numero in vna natura humana: quia essent plures personæ humanæ secundum vnam naturam humanam. Sed quoniam hoc ad vocabula spectat, parui refert, si scitur quid esset in re, qualitercunque exprimeretur.

a ¶ super Quæstionis tertiæ Articulum septimum.

IN titulo artī. 7 aduerte quòd istæ quæstiones, quæ hic mouentur, et discutiuntur Dei potentia ipsa et vt exinde mysterium Incarnationis factæ magis innotescat. Manifestatur inquidem ex his, quæ discutiendo has quæstiones, dicuntur, qualis, quantus, &c. est per se primo terminus Incarnationis, scilicet persona Verbi, & qualia est huiusmodi vnio ex respectu ad alias personas, & naturas magis ac magis explicat. c.

Annot.

b ¶ In corpore articuli vna est cōclusio responsiua quæsito affirmative. Persona diuina præter naturam, quam assumpsit, potest aliam numero naturam assumere Vbi antequam afferatur probatio, nota quòd quia assumere, principiū & terminum assumptionis importat, ideo conclusio probatur primo ex parte principij, scilicet potentiæ diuinæ in diuina persona: eundē ex parte termini scilicet personalitatis diuinæ. Vnde quo ad primum probatur sic: Quod potest in vnum, & non in amplius, habet potentiam limitatam ad vnum: sed potentia diuinæ personæ est infinita, nec limitabilis ad aliquid creatum: ergo. Quo

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad secundum proceditur sic. 1. non posset assumere aliam naturam, sequeretur quòd personalitas diuinæ naturæ esset ita comprehensa per vnam naturam quòd ad eius personalitatem alia assumi nò posset sed hoc est impossibile, quia increatum à creato comprehendi non potest. ergo.

Annot. ¶ Circa illam propositionem, Quod potest in vnum & non in amplius, habet poetizare limitatam ad vnum, adverte quod est intelligenda formaliter scilicet si quantum est ex parte potentiæ, potest in vnum & non in amplius, puta ex modo agendi, quia agit per modum naturæ, quæ est determinata ad vnum, nò arguitur limitationem potentiæ. Sed si ex ipsa potentia esset, quod posset in vnum tantum, limitatio illa arguiret quoniam potentia vt potentia, excedit se ad possibile, quod nò comprehenditur veritate rei ex clusa rum ut inde rem. Vnde in arti. q. 46. in 2. part. dictum est, quòd nò ex impotentia actus est quòd enim talium Filius genitus & generabilis in diuinis. Et quia hæc propositio procedit ex parte potentiæ, ideo simpliciter & absolutè assumpta est propositio illa.

Annot. Ar. pra. ¶ Circa probationem ex parte termini, nota diligentissimè. Autorem habere pro inconuenienti ac impossibili, personam diuinam vt terminum comprehendi à natura creata. Hoc enim nihil aliud est dicere, quàm docere (quod iam præmittimus) respondendo Scoto) hoc, quòd persona diuina non solum est infinita in essendo & causando ratione naturæ diuinæ, sed ultra infinita in terminando ratione suæ personalitatis incomprehensibilitas siquidem increatæ personæ et termini à natura creata, vt assumpta nihil aliud significat quàm infinitatem in terminando increatæ personæ. Et vt excellia Dei habeatur ando, vt possimus, rationemur, dicendum est, quòd infinitas diuina, vt est natura seu naturalis, constituit infinitum ens & infinitã causam vt autẽ est personæ seu personalis, constituit infinitum personam vt sic quod claudit in se infinitatem in terminando. Et ideo potest quælibet diuina persona subsistere non solum in pluribus naturis, scilicet naturali & assumpta: sed etiam in pluribus assumptis & eadem ratione in infinitis, si in finitę inueniretur simil.

q. 2. ar. 3. ad 1. D. 23. q. 3. D. 158.

q. 2. ar. 6. ad 1. ¶ Num nomen aliquod de pluribus dicatur absque suppositorũ multiplicatione.

Quæstio. c ¶ In responsione ad primum perspice, quod consistit in hoc, quòd natura subsistens ita creata multiplicatur multiplicato supposito: constituto per ipsam non autem multiplicato supposito non constituto per ipsam, vt patet in litera.

d ¶ In responsione ad secundũ omnino verũ, sen. dist. 1. q. 1. occurrit dicẽs in cõtra hoc quòd sequeretur quòd possemus dicere, quod plures persone sunt plures diuinitates secundum hoc tale conceptum habet vnitatem vel pluralitatem ex vnitate vel pluralitate suppositi.

uina persona nõ quidẽ ad hoc quòd natura sit ipsa persona, sed quòd persona in natura subsistat: filius enim Dei est sua deitas, sed non est sua humanitas. Et ideo ad hoc, quòd natura humana assumatur à diuina persona, requiritur quòd diuina natura vnione personali vniatur toti naturæ assumptæ, id est secundum omnes partes eius. Sed duarum naturarum assumptarum esset vniformis habitudo ad personam diuinam, nec vna assumeret aliam. Vnde non oporteret quòd vna earum totaliter alteri vntretur, id est omnes partes vnius omnibus partibus alterius.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in litera nõ dicitur absolutè materiã multiplicari cõ certũ multiplicato supposito: vt Arguens forte accipit. Sed ponitur vna vniuersalis regula negatiua, scilicet nũquam nomẽ ab aliqua forma imposituum simpliciter dici tur nisi propter pluralitatẽ suppositorũ. Et ista regula est vera tam in cõcretis adiectiuis, quã substantiis tã substantialibus, quàm accidẽtalibus. Vnde quod semper ad pluralitatem cõcretorũ exigitur pluralitas suppositorum. Sed cum hoc stat, quòd pluralitas suppositorum non sufficiat quandoque, & exigitur etiam pluralitas formæ significatæ vt de concretis subsistentiis in ar. 3. q. 19. primæ patris. patet. Et propter ea licet vnitas suppositi, optimè inferat singularitatem concreti subsistentis (quale est ly homo) nõ tamen multitudo suppositorum in genere pluralitatem nominis substantiui. Et propterea non sequitur, ergo tres personę sunt diuinæ: ergo tres personæ sunt diuinitates. Quibus concedẽtur adiungũtur tria perfectiora, scilicet super participationem vnius non participatiua, sed personalis super cõstitutionem in propriis reparatio in diuinis, scilicet gratia, gloria, & vita cælestis super mobilitatem, æternitatẽ & immutabiliter vitam felicitatẽmque habere: quo ad secundam verò partem probatur similiter primo modo similiudo simpliciter quo ad duo se habentia vt causa & effectus. primò, quia Verbum est conceptus æternæ sapientiæ: & omnis sapientia hominum ab æterna sapientia derivatur. Secundo ex hoc, quia propria perfectio hominis vt rationalis, quæ est sapientia, consistit in participando verbum Dei. Quod probatur exẽplo, sicut perfectio difficultis in participando verbum magistri: & amoratus, Tota sapientia, &c. Probatur deinde applicãdo quòd supra partitpa ionem diuini verbi, in qua pro pria perfectio hominis secundum meritum consistit, consumentialiter apponitur vt ipsi verbum Dei personaliter vniatur naturæ humanæ, vt consummata sit hominis perfectio: vt scilicet super participationem ipsius verbi humanæ perfectio, consummetur non in participatione sed in participatione adeptione ipsius Verbi. Reliquæ rationes clarè patent in litera.

Infrà q. 39. ar. 1. tertium. Et 3. p. q. 3. ar. 3. ad 3. Et contra ibi. 39. q. 1. ar. 4.

Cap. 8.

¶ SED CONTRA est quod Damas. dicit in tertio lib. In mysterio Incarnationis manifestata est sapientia & virtus Dei: sapientia quidem, quia inuenit difficilimi solutionem pretij, quàm decentissimam: virtus autem, quia victum fecit rursus victorem. Sed virtus & sapientia appropriantur Filio: secundum illud primæ Corinth. primo, Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Ergo conueniens fuit personam Filij incarnari.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd conuenientissimum fuit, personam Filij incarnari. Primò quidem ex parte vnionis. Conuenienter enim ea, quæ sunt similia, vniuntur. Ipsius autem personæ Filij, qui est verbum Dei attenditur vno quidem modo communis conuenientia ad totam creaturam: quia verbum artificis, id est conceptus eius, & similitudo exemplaris eorum, quæ ab artifice fiunt. Vnde verbum Dei, quod est æternus conceptus eius, est similitudo exẽplaris totius creaturæ. Et ideo sicut per participationem huius similitudinis, creaturæ sunt in propriis speciebus institutæ, sed mobiliter: ita per vnionem Verbi ad creaturam non participatã, sed personalem, cõueniens fuit reparari creaturam in ordine ad æternã & immobilem perfectionem. Nam artifex per formam artis conceptã, qua artificiatum cõdidit, ipsum si collapsum fuerit, restaurat. Alio modo habet conuenientiam specialiter cum humana natura, ex eo quod Verbũ est conceptus æternæ Sapientiæ, à quo omnis sapientia hominum deriuatur. Et ideo per hoc homo in sapientia perficitur, quę est propria eius perfectio, prout est rationalis, quòd participat verbum Dei: sicut discipulus instruitur per hoc quòd recipit verbum magistri, vnde Eccles. primo dicitur, Fõs sapientiæ verbum dei in excelsis Et ideo ad consummatam hominis perfectionem conueniens fuit, vt ipsum verbum Dei humanæ naturæ personaliter vniretur.

Secundò potest accipi ratio huius congruẽtiæ ex fine vnionis, qui est impletio prædestinationis, eorum scilicet, qui prædestinati sunt ad hæreditatem cælestẽ, quæ non debetur nisi filiis eius: secũdum illud Rom. 8. Si filij, & hæredes. Et ideo congruum fuit, vt per eũ, qui est filius naturalis, homines participarent similitudinem huius filiationis secundum adoptionem: sicut Apostolus ibidem dicit, Quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii. Tertiò potest accipi ratio huius congruentiæ ex peccato primi parentis, cui per incarnationem remedium adhibetur. Peccauerat enim primus homo, appetendo scientiam: vt patet ex verbis Serpentis promittentis homini scientiam boni & mali. Vnde conueniens fuit vt per Verbum veræ sapientiæ homo reduceretur in Deum, qui per inordinatum appetitũ scientiæ recesserat à Deo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd nihil est, quo humana malitia nõ possit abuti: quando etiam ipsa Dei bonitate abutitur secundum illud Rom. 2. An diuitias bonitatis eius contemnis? Vnde etiam si persona Patris fuisset incarnata, potuisset ex hoc homo alicuius erroris occasionẽ sumere: quasi Filius sufficere non potuisset ad humanam naturam reparandam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd prima rerũ creatio facta est à potentia Dei patris per Verbum. Vnde & recreatio per Verbum fieri debuit à potentia Dei patris, vt recreatio creationi responderet: secundum illud 2. Cor. 5. Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Spiritui sancto proprium est quòd sit donum Patris & Filij. Remissio autem peccatorũ fit per Spiritum sanctum tanquam per donum Dei. Et ideo conuenientius fuit ad iustificationem hominum, quòd incarnaretur Filius, cuius Spiritus sanctus est donum.

a ¶ Super Quæstionis quartæ Artic. primum.

Tertius articuli primi q. 4. In corporis principio declaratur, quòd inrelligitur de assumptibili non secundum potentiam passiuam naturalẽ, & in responsione ad primum nec secundum potentiam obiectiue ad omnipotentiam Dei sed secundum potentiam congruitatis ad vnionem personalem. Et ratio omnium in locis fuit patebit. Annot.

b ¶ In corpore articuli est vnica conclusio. Sola natura humana est assumptibilis. Probatur Hæc duo, scilicet congruentia dignitatis & necessitatis, ioh naturæ humanæ conueniunt: ergo sola natura humana est assumptibilis. Antecedens quo ad exponentem affirmationem probatur quo ad dignitatẽ quidem quia natura humana nata est attingere per propriam operationem, cognoscendo & amando verbum Dei quo ad necessitatem vero, quia subiacens peccato originali indiget reparatione. Quo ad exponentem autem negatiuã probatur quia creatura irrationalis deest d. gnitas naturæ autem angelicę deest congruitas necessitatis. Consequẽtia probatur quia assumptibile dicit aptitudinem assumi à diuina persona non per potentiam passiuam naturalẽ ergo per potẽtiam congruitatis ad vnionem personalem diuinam. Hoc vltimo assumptum probatur quia potentia passiua naturalis non se extendit ad id, quod transcendit ordinem naturalem. Commũ.

¶ Circa hæc duæ dubitationes sunt, quæ ex dictis litera in responsionibus argumẽtorum tollitur. Primum dubium est circa cõsequentiã illã. Assumptibile nõ attingitur secundũ potẽtiã passiuam naturalẽ: ergo secundum congruitatem, quã ponit, videri, cõsequẽtia nõva. Sequomodo potest attẽdi secũdũ potẽtiã obedientiæ. 3. dist. 2. q. 1. arti. 1. Et sicut tra. de 53. versus Et 4. Anselm. Epist. 3. tom. 2.

¶ Ad hoc ex responsione ad primũ in litera. respõdetur, q. creaturæ dẽnominatur aliquales ex eo q. cõuenit eis secundũ propriã, & nõ ex eo q. cõueniat eis secũdum primas & vniuersales causas: quia potẽtia autẽ obediẽtiæ cõuenit creaturę in ordine ad primã causam, vt patet: potẽtia autẽ cõgruitatis ad dñatur secũdum propriã ipsius creaturæ. & ideo creatu ræ dominatur aliquales ex eo q. cõuenit illis secundũ causas primas Q. 1. ar. 8. Nom. 3. 4. in Euã.

QVAESTIO QVARTA DE *Modo vnionis ex parte Naturæ humanæ assumptæ, in sex articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de Vnione ex parte assumpti. Circa quod primò considerandum occurrit de his, quæ sunt à Verbo assumpta. Secũdò, de coassumptis, quæ sunt perfectiones & defectus. Assumpsit autem Dei filius humanam naturã & partes eius.

¶ Vnde circa primum triplex cõsideratio occurrit. Prima est quantũ ad ipsam naturã humanã. Secunda est quantũ ad partes ipsius. Tertia quantum ad ordinem assumptionis.

¶ Circa primum quæruntur sex.

¶ Primò, vtrũm humana natura fuerit magis assũptibilis à filio Dei, quàm aliqua alia natura.

¶ Secundò, vtrũm assumpserit personam.

¶ Tertiò, vtrũm assumpserit hominem.

¶ Quartò, vtrũm fuisset conueniens, quòd assumpsisset naturam humanam à singularibus separatam.

¶ Quintò, vtrũm fuisset conueniens, quòd assumpsisset humanam naturã in omnibus eius singularibus.

¶ Sextò, vtrũm fuerit conueniẽs, quòd assumeret humanam naturam in aliquo homine ex stirpe Adæ progenito.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrũm natura humana fuerit magis assumptibilis à filio Dei, quàm aliqua alia natura.

AD PRIMVM sic proceditur Videtur q. humana natura nõ fuerit magis assumptibilis à filio Dei, quàm quælibet alia natura. Dicit enim Augu. in Epist. ad Volusianũ, In rebus mirabiliter factis tota ratio factũ, est potẽtia faciẽtis. Sed potẽtia Dei facientis Incarnationẽ, quæ est opus maximè mirabile, nõ limitatur ad vnã naturam: cùm potẽtia Dei sit infinita. Ergo natura humana nõ est magis assumptibilis à Deo, quã aliqua alia creatura.

¶ Præterea, Similitudo est ratio faciẽs ad cõgruitatẽ incarnationis diuinę personę: vt suprà dictũ est. Sed sicut in creatura rationali inuenitur similitudo imaginis, ita in creatura irrationali inuenitur similitudo vestigij. Ergo creatura irrationalis assumptibilis fuit sicut humana natura.

¶ Præterea, In natura angelica inuenitur expressior Dei similitudo, quã in natura humana: sicut Greg. dicit in hom. de cẽtũ ouibus, introducẽs illud Ezec. 28. Tu signaculũ similitudinis. Inuenitur etiã in angelo peccatũ, sicut in homine: secũdũ illud Iob. 4. In angelis suis reperit prauitatẽ. ergo natura angelica fuit ita assũptibilis, sicut natura hominis.

¶ Præterea, Cùm Deo cõperetur summa perfectio, tãtò magis est Deo aliquid simile quãtò est magis perfectũ. Sed totũ vniuersum est magis perfectũ, quã partes eius, inter quas est humana natura. ergo totũ vniuersum est magis assumptibile, quàm humana natura.

¶ SED CONTRA est quod dicit Prou. 8. ex ore Sapiẽtię, genitę Delicię meę esse cũ filiis hominũ. Et ita videtur esse quædã congruẽtia vnionis filij Dei ad humanã naturã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

primas & vniuersales indicatur esse creaturæ & cõseruatæ ac cõseruabiles ex prima causa indicij: etiã natura reparata ex prima & vniuersalissima causa Deo, &c.

¶ Ad hæc dicitur, q̃ propositio in responsione ad primũ illata, scilicet creaturæ denominatur aliquales ex eo quod cõuenit eis secũdũ proprias causas, nõ autẽ ex eo quod cõuenit eis secũdũ primas & vniuersales causas, intelligẽda est cum grano salis, scilicet quãdo oppositæ denominationes cõueniũt illis secũdũ proprias & primas causas. Et hanc glossam manifestat Autor esse iuxta rectorianos in subiũcto exemplo de morboso: q̃ secũdũ propria dicitur incurabilis, quãm secũdũ Deũ opposita denominationẽ habeat, & dicatur curabilis. Ita quod intẽdit Autor, q̃ qũ denominatio aliqua sic se habet ad creaturas, q̃ secundũ propria affirmatiuẽ & secũdũ primam causam negatiuẽ, aut ecõtra secundũ propria negatiuẽ & secũdum primã causam affirmatiuẽ sunt denominãdæ: tunc creaturæ denominantur aliquales simpliciter secũdũ propria, & nõ secũdũ primã causam, sed cũ additione, vt patet in exẽplo literæ, morbus denominari potest curabilis & incurabilis secundũ propria & secũdũ primã causam curabilis & ideo simpliciter dicitur curabilis vel incurabilis, attẽdẽdo ad propria, secũdũ primã autẽ causam dicitur cũ additione curabilis, per Dei potentiam. Et simile est in propositione creaturæ simpliciter dicitur assumptibilis, quæ congruit eam habẽt ad vnionem personalẽ, & inassumptibilis, quæ illa carẽt: ed quo tamen stat quod omnes naturæ dicantur assumptibiles cum additione, scilicet per Dei potentiam.

¶ Ad primam ergo obiectionẽ dicitur, q̃ potentia obedientiæ, quia acspõdet omnipotentiæ diuinæ, claudit: ur in proposito sub denominatione ex omnipotentia Dei, eiusdẽ enim rationis est, quòd denominatur natura assumptibilis ex potentia Dei, & ex potentia obedientiæ, qua creatura subditur Dei potentiæ absolutæ &, ideo prætermissa est in hoc processu, sicut potentia Dei.

¶ Ad secundã dicitur q̃ licet assumptibile dicitur solũmodo in ordine ad Deũ attendi tamen potest etiam ex parte congruentiæ naturæ secundum illius propria & ex parte omnipotentiæ Dei & secũdum hoc opposito modo natura aliqua est denominabilis: & ideo secundum propria dicitur congruè assumptibilis vel inassumptibilis.

¶ Ad tertiam conceditur, quòd creaturæ denominãtur simpliciter aliquales ex Dei potentia, quando ex propriis non sunt opposito modo denominabiles. Nec oppositum habetur ex litera tanẽ intellecta.

Quæstio. *¶ Num angelo reparatione indigeuerit sicut homo.*

¶ Dubium secundum est, quomodo verum est quòd in angelis deficiat necessitas reparationis: quum angelica natura adhuc reparatione indigeat.

¶ Ad hoc dicitur quòd non intendit autor excludere ab angelica natura indigentiam seu necessitatem reparationis, sed cõgruentiam: necessitatis. Ita quod licet in angelica natura sit maior indigentia, quia itreparabilis est illius lapsus quia tamen necessitas illa non habet congruitatem ad reparationem, quia est necessitas non vię, sed terminis: ideo notanter dicitur, quod deest angelicæ naturæ congruitas ex parte necessitatis tam in corpore articuli, quãm in responsione ad tertium.

Annot. ¶ Nota in dictis huius articuli illam propositionẽ de potentia passiua naturali quòd non se extendit ad id quod trãscendit naturalem ordinem: quoniam verissima est, & formalis & propria & secũdũ illa iudicãda, quæ hic atq; illic inueniũtur dicta. Secundũ quã patet, quòd potẽtia naturalis intellectus nostri nõ se extendit ad visionẽ Dei, &c. Vnde & hic dicitur de natura humana quatenus intellectualis, quòd nata est aliqualiter contingere per operationem verbũ Dei.

Annot. c ¶ In responsione ad primũ eiusdẽ primi articuli notãdũ est, quòd hinc apparet Autorẽ nõ contradicere suis dictis in 3. sentẽ. d. 2. q. prima, art. 1. nec tetractare illa, sed altius ac Theologo dignius: quoniam in illis tractat de assumptibili, sentẽtiã eãdẽ ferens, & sermonẽ quasi cohibens. Vnde & pertractando in hac responsione pertransmittit discussionẽ cõsequentis, vt ad effectũ diuinæ omnipotentiæ ſi assumere angeli, aut lapidem. Vnde & nos Autoris vestigia sectantes, quæstionem illam, an Deus possit assumere lapidis naturã, tanquam cõmunẽ acceptam & sufficienter discussam, & quasi offensiuã piarũ aurium, in illius discussione relinquẽda duximꝰ. Vide hęc ſi vis in Autore in loco allegato, & in Capreolo ibidẽ.

¶ Num maius sit videre Deum in persona, quam secundum operationem.

Quæstio. ¶ In responsione ad secundũ, dubiũ occurrit circa illud, Multò autẽ maior & perfectior est vnio ad Deũ secũdum esse personale, quàm quæ est secundũ operationẽ, quoniã nõ caret scrupulo propositio ista, & multi glossant, aut negãt eã. Est au ẽ ratio scrupuli a dictum ista sumpta, vnio personalis cõmunis est rationalibus & irrationalibus, vnio secũdũ operationẽ propria est rationalibus. Et rursus vnio personalis cõuenit rationalibus secũdũ id, in quo cõmunicat secũ omnibꝰ substantia quia conuenit eis, inquantũ sunt naturæ potẽtes sub ipsa esse vnio autẽ secũdũ operationẽ pertinẽtes felicitatis cõuenit eis, inquantũ sunt cõformes diuinæ naturæ per adoptionem. Maior ergo & perfectior est vnio secũdum operationẽ fruitio nis beatæ, quia ad ali quid dicitur, quia ad aliquid esse personale & propter ea ista propositio negatur, secundum accepti ex tremis. Et confirmatur quia maius est assumere lapidem in filiũ Dei adoptiuũ, quàm advnio nẽ personalẽ quomodo illud implicat cõtradictionem hoc nõ, Glossa tur autẽ, quòd vera est in natura capaci vtriusque vnionis. Et aliqui de veritate illius etiam tic intellectæ dubitanti quia melius est cõcipere Deũ mẽte, quàm carne: vt dicitur in libro de sancta Virginitate & de beata Virgine dicitur, q̃ beatior fuit cõcipiẽdo fidem Christi, quàm carnem Christi.

¶ In oppositum autẽ est literæ autoritas ex Aug. super illud, Verbum caro factum est.

¶ Ad hãc quæstionẽ dicendũ est, q̃ peculdubio maius, nobilius, excellẽtius, perfectiũsq; est videri Deo ſi persona, quàm per gratiã & gloriã cõsummatã. Et ratio habi ta est in vltimo articulo præcedẽtis q. quia scilicet vnio personalis non est vnio participatiua: sed per substantiã Dei cõferens non similitudinẽ aut participationẽ Dei, sed ipsum esse personale. Vnio autem per fruitionem non participatiua Dei est, confertens non esse Dei, sed similitudinem & adoptionem filialem. Est igitur vnio personalis maior: quia confert maius, scilicet esse Deum non participatiue, sed personaliter: quãto pãque maius est esse Deum personaliter, quàm participatiue tantò maior est vnio personalis, quàm participatiua. Est & perfectior: quia confert perfectius, scilicet esse Deum secundum subsistantiam, hoc est hypostatum: non secundum accidentia, vt sunt operationes, quibus fruimur Deo: quantò enim perfectius est esse Deum personaliter, quàm accidentaliter, tanto perfectior est vnio personalis, quàm per operationem. Et ideo simpliciter & absolutè cum Augu & Autore fatemur, Iongè maius esse vniri Deo in persona, quàm per gratiam & gloriam.

¶ Ad primã autẽ & secũdã obiectionẽ dicitur, quòd dato quòd maius sit illud, quod natum est ex parte entis creatorũ conuenire intellectualibus solum & similiter intellectualibus vt intellectualia sunt, quàm communia: longè tamen maius est quod ex parte Dei potest conferri naturis subsistãtialibus, vt cõmunicant in natura subsistantiali, quàm id quod est eis donabile secundũ eandẽ operationes: quoniã potest naturis conferri esse Dei personale in seipso, vt sit esse personale eandẽ, quod non conferri potest per operationes. Rationes enim istę non inferunt, quòd vnio per operationem sit maior aut nobilior: sed bene inferũt, quòd plus nobilitatis & perfectionis ex parte creaturæ exigitur ad vnionẽ per operationẽ: quia exigitur & natura & operatio intellectualis & gratia seu gloria, quę non exigũtur ad naturã, vt vnibilem personaliter. Sed cũ hoc stat, quòd ex parte accepti dono longe maior & perfectior sit vnio personalis, qua non Deus participatiue, sed in propria ipsius persona habetur à natura vnita.

¶ Ad confirmationem dicitur quòd falsum assumitur: & ad probationem respondetur, quòd falsissimum est, quòd implicãs contradictionis sit maius: quoniã implicans contradictoria non est aliquid, non est ens, nec non ens, sed ens & non ens simul. Secundum huiusmodi enim argumenta maius esset albedinem esse nigredinem, quàm esse Deum: quia illud implicat, hoc non.

¶ Ad vltimum dubij motiui, quia melius est cõcipere habẽs, & c. respondetur negãdo consequentiam: quoniam non est eadem vtrobique rationis quoniam in conceptione carnali Dei non fui vt concipiens ſe Deus, sicut fit in vnione personali, vt homo sit Deus. & proptera non arguitur à simili, sed à longe alieno. Maximũ ergo bonum, quod Christus habet, est quòd sum Ego est verus Deus & super ea post hoc habet quòd sit creata fruitione Dei beatus.

e ¶ In responsione ad tertiũ eiusdẽ ar. nota q̃ sequẽtis articuli, quæstionę q̃ hic habentur, q̃ si Angelus iam creatus assumeretur, personalitas ejus corrumperetur ex hoc aliquid perfectionis in vt tura assumpta corrumperetur. Et hoc enim insinuatur, q̃ personalitas Angeli aliquid perfectionis addit supra naturã Angeli: quod etiã innuitur de omni supposito & persona sentiẽdum, dum in responsione ad quartũ dicitur, Perfectio vniuersi nõ est perfectio vnius personæ, vel suppositi.

a Super Quæstionem quartæ articulum secundum.

TRibus attentis 1. satis clarus est quo ad quid nominis personæ humanæ, sed quo ad quid res, longo tractatu in hoc articulo perscrutandus est.

Commũt. b ¶ In corpore articu

Ii vnica est conclusio responsiua quæ cõ ne- tanda: Filius Dei nullo modo assumpsit personam humanam. Probatur, illud quod assumitur, oportet præintelligi assumptionẽ: persona non præintelligitur in humana natura assumptione: igitur persona nõ assumitur. Maior & probatur: quia assumi aliquid dicitur, quia ad aliquid assumitur: & declaratur exemplo, sicut illud quod mouetur localiter, oportet præintelligi ipsi motui. Minor probatur ducendo ad impossibile, si persona præintelligeretur, oportet ipsum vel corrumpi, & sic frustra esset assumpta: vel remanere, & sic esset duæ personæ: quod est erroneum, quia non esset vnio in persona.

Cap. 2. 20. *¶ Num persona vel hypostasis addat aliquid supra suam naturam singularem.*

Quæstio. ¶ In hoc articulo quæ ſtio difficillima occurrit, q̃ persona seu hypostasis addat supra naturam singularem. Et hoc tam in substantijs cõpositis, puta quid addit Sortes supra suam hanc humanitatẽ compositam ex hac anima & hoc corpore & similiter quid addit Gabriel supra suã naturã singularem. Et est specialiter ex verbis huius articuli hinc & inde ratio dubij: quia tam in corpore articuli, quàm in responsione ad tertiũ, habetur quòd addit aliquid positiuũ, dũ dicitur, quod persona oporteret corrumpi, si præexisteret assumptioniquod in præcedenti quoq; articulo de Angeli persona dictũ est, cum admonitione, quòd aliquid perfectionis corrumperetur. Et rursus dicitur, q̃ persona diuina sua vnione impediuit, ne natura humana propriam personalitatem haberet: si enim nihil adderet, impedimentũ nihilo præstitum esset. In oppositũ autem sonat responsio ad secundum, dicens quod naturæ assumptæ non deest propria personalitas propter defectum alicuius, quod ad perfectionẽ humanæ naturæ pertinet: sed propter additionem. &c. si enim persona adderet aliquid positiuum supra hanc naturam, oporteret illud deesse naturæ assumptæ. Et sic falsum esset, quòd persona non addat aliquid supra naturã. Et hoc probatur, quia tam in supposito quòd addat aliquid in se, an illud sit positiuũ, vel negatiuũ: sit negatiuũ, an illud sit intrinsecũ personæ an extrinsecũ: & quartũ, quid est illud positiuũ vel negatiuũ, intrinseci vel cõnotanti. Quæ ad euitãdã replicationem similiter tractabũtur. Fit igitur prima opinio, q̃ suppositũ & natura hæc in omnib⁹ substãtijs tunc idem re, & differtli solo modo intelligendi, vt quod est, & quo essitia quod idem est quo & quod diuersa ratione. Natura enim est, vt qua Sortes est homo, Sortes verò est ipsa tua natura, vt participans seu habens illam ab agente Et huius opinionis est Henricus de Gandauo in quo li. 4. quæst. 5. Secunda autem opinio est, quòd suppositũ & natura sunt idem re quo ad intrinseca, sed differũt realiter, quamuis ad connotata, quæ ostendũtur ex modo significãdi: connotata autem huiusmodi sunt illa, quæ simul cũ natura habentur sine quibus natura non potest esse. Verbi gratia, Sortes est ipsa tua humanitas in concreto vt significatur habens reliqua, sine quibus humanitas nõ habetur in rerũ natura. Et huius opinionis est Hervæus in quolibeto 1. q. 6. Tertia opinio est, quòd suppositum & natura differũt realiter medio modo inter extrinseca & intrinseca: ita quòd suppositũ addit supra natura affectionem, qua natura subsistit accidentibus ita q̃ Sortes non est sua humanitas: quia Sortes significat humanitatem, vt affectam accidentibus, humanitas verò nõ. Ab Hervæo & Ioã. de Neap. tecitatur hæc opinio, & improbatur. Quarta opinio est, quòd suppositũ differt realiter à natura vt totũ a partes: quia dicit compositũ ex natura & esse existentiæ, hæc etiã differt a natura per vnũ connotatũ extrinsecũ, scilicet actũ essendi: sponit enim hæc opinio actũ essendi: nõ claudi in suppositi ratione: sin quo differt à præcedenti opinione bene dicit in hoc: sed connotari per suppositũ: quia esse est proprius actus suppositi, vt quod est, & hæc est opinio Capreoli in tertio sentẽ. dist. 5. quæst. 3. Quinta opinio est, q̃ persona addit supra naturã hãc aliquid intrinsecum & positiuum, sed actualis a persona diuina, & dependentiæ actualis ab ipsa diuina, & dependentiæ actualis ab ipsa diuina, & dependentiæ actualis ab ipsa

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab hac humanitate sed non differt nisi in esse personali, quo hic homo est hypostasis siue persona, hæc humanitas non ergo personalitas huius hominis dicit aliquam realitatem intrinsece constituiuam personæ humanæ, supra hanc humanitatem. Hæc ratio non nisi ad manifestadum quid sentiat Autor de differentia inter suppositum & natura allata est, apud alios nâque scio non vsitetur quia ponunt in Christo non solum plura esse, sed etiam nouam filiationem realem. Et hoc ipsum magis attestatur, quòd sentiat Autores eit quæ dicta est: quoniam consequenter loquêdo, ponentes personã nõ cõstitui intrinsecè aliquid positiuum supra hanc naturam, cõsequiter ex negatione personalitatis humanæ debent negare ab homine Christo, quod est in aliquibus nimis absurde, & inconuenienter ex hac negationis ratione negationis, aut huiusmodi. Et per oppositum cõsentes aliquam realitatem à Christo homine, propterea quia aliqua realitas est persõæ & aliqua natura, debent consequenter loquendo dicere, quòd personalitas aliquam realitatem cõstituiunam intrinsecè personæ, vt distinguitur ab hac natura, dicit, quæ in Christo nõ fuisse ad cuius impeditionem sequuta est hæc

Universidad de Deusto
Biblioteca

naturaliter quælibet humanitas inuenitur propria personalitate personata ex cepta Christi humanitate ex maximo miraculo. Constat autem ex secundo Physquòd vnumquodque sicut naturaliter agitur, ita aptum natum est agi. Et ex hac conclusione per se nota, scilicet, humanitas quælibet secundum se inclinatur naturaliter in propriam personalitatem, potes arguere quòd personalitas non solam negationem, sed

3. dist. 6. q. 1. ar. 2. & de 7 lib. 2. Et cui negatio quia naopus. 3. c. 215. Et Ro. 1. lec. 3. co. 5. fin. Et Phil. 2. col. 4. fin. Cap. 11. tom. 3.

positiuũ addat naturæ, ad quod concomitatur negatio quonia nulla naturalis habilitas est per septimo ad negatio nem, sed ad positiuum, cui quandoque annecti talis inclinatio est per se primò ad aliquid, & non ad nihil formaliter negatio autem nihil for maliter est. Nec est vera responsio eorum ad hoc, dicendo quòd corpora naturalia, quia naturali ter possunt non esse, ha bent inclinationem ad non esse, & quòd aër ex sua diaphaneitate est naturaliter habilis, vt fit tenebrosus: quoniam corpora naturalia ideo possunt non esse, quia materia eorum appetit per se primò aliud esse, cui annexa est negatio præsentis corporis, & similiter diaphaneitas est per se primò ad lumen, cùm lumen sit actus diaphani: & nõ est ad negationẽ luminis,

nisi per accidens: quia scilicet deest illi propria perfectio, scilicet lumen. Nihil autem horum potest dici de habilitate naturæ ad personalitatem propriam, li ponitur negatio: quia per se primò ponitur ad negationem, cum ad nihil aliud fit, quàm ad negationẽ, quæ ponitur plonalitas. Alio autẽ modo cõsideratur & iudicatur humanitas Christi, vt est, hoc est vt de facto est vnita personæ diuinæ: & sic iudicanda est secundũ id quod fortita est ex vnione ad diuinam personam. Et sic dicendum est quòd non inclinatur ad propriam personalitatem habendam: quia regulare, est, vt potentia naturalis ad aliquid, si perficiatur per aliud perfectius sic, quòd contineat quicquid est in illo, ad quod naturaliter inclinatur, non inclinetur amplius in illud: vt pote iam satiato appetitu suo naturali ex perfectiori continente etiam illud, ad quod naturaliter tendebat: neque enim minus est satiatus appetitus ex acquisitione illius imperfectioris, ad quod tendebatur, si acquisiuisset illud imperfectum, iam fuisset expletus appetitus, ne amplius appeteret, sed quiesceret in illo, absque alterius appetitu: ergo si ponitur quòd acquisierit id, in quo continetur quicquid in alio est, quiescet in illo absque alterius appetitu. Sic autem est in proposito, vt eando potentia & actu, prout locum habere possunt inter terminabile & terminum: quoniam persona diuina continet excellenter in se etiam in terminando, quicquid habet personalita, creata, quum sit infinita & in essendo & in terminando. Et propterea humanitas Christi assumpta ad personalitatem diuinam, totum appetitum personalitatis plusquam satiatum ac consummatum habet: & consequenter quiescit. abiit; appetitu quo cunque alterius personalitatis. Sicut si materia alicuius generabilis haberet vnam formam continentem quicquid in qualibet forma generabilium esse potest, quiesceret in illa: ita quòd nullam aliam appeteret: quamuis secundum se, hoc est abstrahendo ab illa forma considerata, naturaliter inclinaretur ad propriam formam generalem. Et quoniam humanitas Christi differenter consideratur in assumptione, & iam assumpta: quia in assumptione consideratur secundum quòd assumitur, præintelligitur assumptionis tam autẽ assumpta in dicitur, secundum quòd est vnita personæ diuinæ: ideo caute loquendo dicendum est quòd persona diuina impediuit naturam humanam à propria personalitate, & non est dicendum, quòd persona diuina impedit humanitatẽ à propria personalitate. Per impedimentum enim in præcrito denocatur naturalis inclinatio humanitatis secundum se: per negationem autem impedimenti in præsenti, denotatur cõsummatio omnis appetitus personalitatis in illa natura. Et propterea patet, quòd impeditio præterita, quia annexa est actioni consummatiuæ excellentius illius appetitus, nõ inducit violentiam in actione, aut passione, aut quiete sequentenequè etiam passum conferat vim obedientiæ huiusmodi actioni, quam significat assumptio: & propterea in litera dicitur in præterito, quòd impediuit, & non dicitur quòd impedit.

¶ Ad rationes autem alterius opinionis respondendo dicitur, quòd magni refert loqui de humanitate solummodo suspensa per diuinam potentiam à sua personalitate (vt si Deus humanitatem aliquam sine vlla personalitate faceret) & loqui de humanitate terminata per personalitatem diuinam & carente pro priamam de humanitate primo modo, verum est, quòd naturaliter inclinatur ad suam personalitatem: & hoc tantum probat argumentum, loquens tantum de carente sibi debito per diuinum imitaculum. De humanitate verò secundo modo, fassum est quòd inclinetur in propriam personalitatem: quia appetitus eius quiescit in personalitate diuina. Et quia huiusmodi humanitas non est tantum carens propria personalitate, sed terminata ac fortiata alienatale ideo argumentum non habet in ex locum.

¶ Ad secundum dicitur, quòd humanitas Christi quo ad naturales potentias & habitates humanæ naturæ secundum se, est eiusdem rationis cum aliis: sed quo ad terminationem & fatietatem suæ personalitatis, est alterius rationis ab aliis: quia terminatur & fatiatur aliena diuinaque personalitate personæ reliquæ propriis personalitatibus terminatur & satiantur.

¶ Ad tertium dicitur, quòd æquiuocat de per se esse: quoniam esse per se, dupliciter sumitur, scilicet vt distinguitur contra esse in alio, vt accident est in subiecto: & de tali verum est, quòd ita se habet ad substantiam sicut inesse ad accidens.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm persona assumpserit hominem.

AD TERTIVM sic procedituR. Videtur quòd persona diuina assumpserit hominẽ. Dicitur enim in Psal. Beatus, quem elegisti & assumpsisti. quod glo. exponit de Christo, Et Augu. dicit in li. de Agone Christiano, quòd filius Dei hominem assumpsit, & in illo humana perpessus est.

¶ Præterea, Hoc nomen Homo significat naturam humanam. Sed filius Dei assumpsit humanam naturam. Ergo assumpsit hominem.

¶ Præterea, Filius Dei est homo. Sed non est homo, quem non assumpsit: quia sic esset pari ratione Petrus vel quilibet alius homo. Ergo est homo, quem assumpsit.

¶ SED CONTRA est autoritas Felicis Papæ & Martyris, quæ introducitur in Ephesina synodo. Credimus in dominum nostrum Iesum Christum de virgine Maria natum: quia ipse est Dei sempiternus filius & verbum: & non homo à Deo assumptus, vt alter sit præter ipsum.

¶ RESPONDEO dicẽdũ, quòd sicut suprà dictũ est, illud quod assumitur, nõ est terminꝰ Assũptionis, sed assũptioni prẽintelligitur. Dictũ est autẽ qꝫ indiuiduũ, in quo assumitur humana natura, nõ est aliud quã divina persona, quæ est terminus Assũptionis. Hoc autẽ nomẽ homo significat humanam naturã, prout nata est in supposito esse: qa, vt dicit Dam. sicut hoc nomẽ Deus significat eũ, qui habet diuinã naturã: ita hoc nomẽ homo significat eũ, qui habet naturã humanã. Et ideo non est propriè dictum, quòd filius Dei assumpsit hominem, supponendo (ficut rei veritas se habet) quòd in Christo sit tantùm vnũ suppositũ, & vna hypostasis. Sed secundum illos, qui ponunt in Christo duas hypostases, vel duo suppositа, cõueniẽter & propriè dici posset, quòd filius Dei hominem assumpsisset. Vnde & prima opinio quæ ponitur in sexta dist. tertij lib. Sententiarum, concedit hominem esse assumptũ: sed illa opinio erronea est, vt suprà dictum est.

Ar. pro. *q. 3. ar. 1. & 2.*

secundum, ex anima & corpore constituitur in vnoquoq; nostrum duplex vnitas, naturæ scilicet, & personæ: naturæ quidem, secundum quòd ex materia & forma, vt formaliter illam perficit, componitur natura vna com posita: personæ verò, in quantum est vnus aliquis subsistens incarne & anima. Vbi primò videndum, quòd quia ens & vnum conuertuntur, ac per hoc vbi est duplex vnitas, ibi est duplex entitas, quum vnitas supra entitatem, solam indistinctionem addat: & propterea dicendo, quòd ex anima & corpore constituitur duplex vnitas, naturæ & personæ, dictum est quòd constituitur duplex entitas, naturæ scilicet & personæ. Et hinc habes, quòd opinio antedicta de personalitate, consonat doctrinæ Autoris. Vide secundo, quòd vnita ac entitas personæ non excluditur à causalitate naturæ, dum dicitur, quòd ex principiis naturæ constituitur ex anima & corpore. Et ideo vtẽdum occurrit regula communium Deo & creaturis: puta esse sapientiæ, scientiæ, & huiusmodi quæ dicimus transferre in Deum sat maliter: sublato eo q. imperfectionis est in creaturis. Ita q. licet in creaturis personare & personari nõ nihil causalitatis habeat annexum formaliter tam de ve ratione de eo cõmuniter diximus, sine causalitate comparari ad naturã sublato omni eo quod implectionis est, vt in diuinis inuenitur, nullã causalitatẽ includit & sic interuenit in mysterio Incarnationis, q. secundũ nullam causalitatem dictũ est esse inter psonã & naturã humanã: alioquin cõmunis esset toti Trinitati. Veritamẽ natura seu naturę principia nõ ita causant psonalitatẽ, vt interueniat media actio ised per modũ naturalis sequelæ personalitas adest naturæ: non sicut propria passio naturaliter consequitur subiectum ãm constituta: quoniã non ea ratione personalitas adest, quasi quòd data forma, dentur cõsequẽtia ad formam, sed sicut perfectio seu complementũ effectus, naturaliter sequitur effectũ, cuius est complementũ. Natura siquidem vt prior causalitate, in completa est quo ad vltimum sui complementum: vt Autor dixit, & vt personatur, vltimum complementum assequitur. Quo fit, vt actio, qua fit hic homo, inchoata & deducta vsque ad terminũ inclusiuè, sit quãdo fit natura personata quãm significat hic homo seu Sortes quãdo verò fit aut cõsideratur vt inchoata, & deducta est vsq; ad naturam hanc, abstrahendo à personatione, inconsummata est, quoniam est vsque ad terminũ exclusiuè. Modus ergo quo personalitas sequitur naturam vel naturæ principia, est quo terminus actionis & rei factæ, naturaliter adest in fine actionis rei factæ, nisi adsit impedimentum impediuntur enim in compositis subsistantiis principia naturæ, cõstituta iam natura à constitutione sui terminivt ex litera habetur præsentis articuli iuncta literæ allatæ ex quæst. 3. & similiter in subsistantiis angelicis natura ipsa, quæ sic, impediretur in suo fieri à consequutione sui termini. Et propterea sublato impedimento, non oportet quærere aliam causam donantem complementum: quoniam ipsa natura secundũ se habet in se sufficiens consequutiuum sui termini.

¶ Super Quæstionis quartæ Articulum tertium.

TItulus tertij articuli directè quærit de homine, vt distinguitur contra naturam humanam.

¶ In corpore articuli duo sunt: primò respondetur quæsito negatiuè: secundò excluditur error contrarius. Conclusio responsiua est, Non est propriè dictum, quòd filius Dei assumpsit hominem. Probatur, Homo significat humanam naturam in supposito: ergo non est propriè dictum, quòd filius Dei assumpsit hominem. Antecedens probatur ex autoritate Damasc. Sicut Deus significat eum, qui habet deitatem: ita homo eum, qui habet humanitatem. Consequentia probatur, Illud quod assumitur, non est terminus assumptionis. Sed præintelligitur illi: individuum autem in quo natura humana assumitur, est terminus, scilicet diuina persona: igitur si homo significat humanam naturam in supposito, non assumitur. Vbi nota, quòd congenita Autori reuerentia ad sacros doctores effecit, vt minus expresserit in conclusione, quàm probauerit in præmissis: probauit enim, quòd filius Dei non assumpsit hominem, expressit tantùm, quòd non est propriè dictum, quòd filius Dei assumpsit hominem: quia hoc inuenitur quandoque assumptum in Sanctis literis, cum grano salis intelligendum. Error qui excluditur in litera concedentium in Christo plura suppolita satis patet.

¶ In respon

Auct. ¶ In responsione ad primum nota duas glosas, quibus piè possunt, exponi dicta Sanctorum, prima, vt exponatur homo, quo ad naturam: & hanc dederat Magister sen. in litera tertij sen. dist. 6. Secunda est, vt exponatur assumptio nõ in fieri, sed in facto esse: quia assumptio in facto esse habet, hominem pro terminoquia hoc effecti assumptio: & ad hoc terminata est, quòd hinc Dei est homo.

Quæstio. ¶ In responsione ad secundum, dubium nouitio rum occurrit quia videtur concedendum, quòd filius Dei assumpsit hominem, quia præ dicata tenentur formaliter. cõstat autem quòd filius Dei assumpsit hominem, quam filium Dei, qui est suppositum diuinũ habens humanam naturam.

Et patet ex Arist. 5. met. tex. 6. & 25. Ar. pro.

¶ *Super quæstionis quintæ Articulũ quartum.*

IN titulo Iy Debuit, denotat debitum congruentiæ: vt in principio huius q. 4. vbi distinguitur articuli eius, patet. Ly abstracta, in corpore articuli declaratur.

Comment. ¶ In corpore articuli tria sunt primò declaratur titulus, quantum ad ly abstracta à singularibus, distinguendo, quod dupliciter potest intelligi. Primò quod habeat esse secundum rem separatam à singularibus materialibus: secundò quòd habeat esse obiectiuum in intellectu, quicunque sit ille intellectus, diuinus vel humanus. Secundò tractatur quæstio in primo sensu. Tertiò tractatur in secundo sensu. In primo autem sensu an fuerit conueniens filium Dei assumere humanitatem per se separatam secundum esse, dupliciter tractatur in litera: primò per interemptionem eius quod præsupponitur, scilicet quòd humanitas possit sic inueniri in rerum natura: & hoc afferendo rationem Aristi. Secundo, sub conditionali: si esset humanitas sic separata: & respondetur negatiuè ad quæstionem: quòd si esset sic, non fuisset conueniens, quòd assumpta à filio Dei. Et hoc probatur tripliciter: primò, quia humanitas communis non est personabilis: quia non est individualis: persona enim individuum quoddam est, assumptio autem ad personalem vnionem terminatur.

Sup. q. 2. ar. 2. ad 3. & 5. ad 2. & q. 4. ar. 2. ad 1. & 3. c. Et 3. dist. 5. q. 3. ar. 3. ad 1. & dist. 6. q. 1. art. 2. q. 3. ad 5.

Dist. 6. q. 2. ar. 1. ad 1.

Auct.

Comment.

¶ *Num communi formæ repugnet esse persona.*

Quæstio. ¶ Vbi statim occurrit dubium de veritate illius propositionis: Est contra rationem formæ communis, vt sit in persona. Et ratio dubij est, quia si humanitas esset subsistens (vt Platonici dicuntur finxisse) non esset excellentior aliis subsistantijs separatis, quales sunt Angeli; sed non est contra rationem angelicæ naturæ esse in persona, imò de facto natura angelica est personalis: ergo non est contra rationem humanitatis separatæ personari. Amplius: Aliud est iudicium de natura communi in exemplari participatione, singulari tamen in essendo: qualis intelligitur natura humana, vt est vniuersalis in prædicatione omnibus hominibus, qualis non esset humanitas per se: & aliud est iudicium de natura communi in essendo: qualis non esset humanitas per se: contra rationem communis in essendo est individuatio. non autem naturæ communis in participatione exemplari: humanitas autem per se non ponitur communis in essendo. Et confirmatur: quia humanitas subsistens procul dubio esset, res singularis in essendo: alioquin non subsisteret: sicut nec deitas subsisteret nisi esset res singularis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia ratio ista non affertur ad monstrandam impossibilitatem assumptionis, sed incongruentiam: ideo propositiones eius intelligendæ sunt in plano sensu: quo seruata vniuocatione terminorum, scilicet ly persona hominis, & ly individuum hominis, monstrat aperte incongruentiam ad humanitatis separatæ assumptionẽ. Est igitur sensus illius propositionis. Contra rationem naturæ communis est, quòd sit in persona, scilicet humana, vt sunt personæ humanæ, quas scimus. Et hoc manifestat, quia in persona individuatum, relinquens pro per se noto quòd contra rationem talis humanitatis est individuari: quod est verum, vniuoce loquendo de individuatione, vt natura apud nos individuatur. Et hac nanque propositione & ratione optimè infertur, q. humanitas per se incongrua est assumptionẽ na tura enim repugnans personis & individuis siue speciei, non cõgrua est ad hoc, quòd trahatur ad alienam personam. Et per hoc patet responsio ad duo vltima.

lect. 26. & 27.

¶ Ad primum autem dicitur, quod si humanitas esset separata, sequeretur & quod non esset persona quia ponitur quòd sit tantum humanitas: equinitas enim, vt dicit Auic. est tantùm equinitas. Et ideo propositio litera est absoluta vera. quòd contra rationem naturæ communis esset personalitas: non autem est de natura angelicis, quæ nõ ponuntur tantùm ipsæ, sed ponuntur habentes naturas suas. Et sequeretur, quod haberet personam, pro quanto per se separatim subsisteret naturaliter: nec mirum, quia antecedens implicat incompossibilia. Secunda ratio est quia natura communi non possunt attribui nisi operationes cõmunes & vniuersales: secundũ quas homo non meretur, nec demeretur. Cùm tamen illa assũptio ad hoc facta sit, vt filius Dei natura assumpta nobis mereretur. Tertiò: quia natura sic existens non est sensibilis, sed intelligibilis. Filius autem Dei assumpsit humanã naturam, vt hominibus in ea visibilis appareret, secundum illud Baruch. 3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Similiter

Auct.

dictis patet. Ergo filius Dei assumpsit naturã humanam, prout est ab indiuiduis separata.

¶ SED CONTRA est quod dicit Damas. in 3. lib. c. 11. Deus verbum incarnatũ non eam, quæ nuda contemplatione consideratur, naturam assumpsit: non enim incarnatio hoc, sed deceptio & fictio Incarnationis esset. Sed humana natura, prout est ab indiuiduis separata vel abstracta, in nuda contemplatione cogitatur: quia secundum seipsam non subsistit, vt ibidem Damas. dicit. Ergo filius Dei non assumpsit humanam naturam, secundum quòd est à singularibus separata.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd natura hominis vel cuiuscunque alterius rei sensibilis, præter esse, quod in singularibus habet, dupliciter potest intelligi. Vno modo quasi per seipsam esse habeat, sicut Platonici posuerunt. Alio modo sicut in intellectu existens, vel humano vel diuino. Per se quidem subsistere non potest: vt Philosophus probat in septimo Meraphi. quia ad naturam speciei rerum sensibilium pertinet materia sensibilis, quæ ponitur in eius diffinitiõe: sicut carnes & ossa in diffinitione hominis. Vnde non potest esse, q. natura humana sit præter materiã sensibilẽ. ¶ Si tamẽ esset hoc modo subsistens natura humana, non fuisset conueniens. vt à verbo Dei assumeretur. Primò quidẽ, quia assumptio ista terminatur ad personam: hoc autẽ est contra rationem formæ communis vt sit in persona: quia in persona individuatur. Secundò: quia naturæ communi non possunt attribui nisi operationes cõmunes & vniuersales: secundũ quas homo non meretur, nec demeretur. Cùm tamen illa assũptio ad hoc facta sit, vt filius Dei natura assumpta nobis mereretur. Tertiò: quia natura sic existens non est sensibilis, sed intelligibilis. Filius autem Dei assumpsit humanã naturam, vt hominibus in ea visibilis appareret, secundum illud Baruch. 3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Similiter nec demeretur: assumptio autẽ facta est ad hoc vt ille homo mereretur nobis.

Quæstio.

¶ Sed occurrunt hic dubitationes duæ. Altera est quia in prima parte propositionis Maioris est fermo de operatione cõmuni & vniuersali ex parte subiecti: & hoc non, quia hoc est cõtra hypothesim, qua ponimus naturã cõmunem per se existere, ac per hoc esse singulare quoddam in essendo: & consequenter operatio sua ex parte subiecti esset singularis. Aut ex parte termini seu affectus, puta quia extendit se ad omnes homines. Et sic ratio est ad oppositum: quia Christus meruit nobis vt causa vniuersalis: vt infrà patebit: ac per hoc congruebat eius merito natura humana operans cõmuniter & vniuersaliter.

Altera est, quia secunda pars dictæ propositionis est falsa: quoniam homo meretur si est in gratia, secundum omnes suas operationes, siue sint cõmunes, siue propriæ: quoniam siue comedat, siue bibat, siue generet, siue dormiat, omnia in gloriam Dei facit, iuxta Apostolicum præceptum.

¶ Ad primam dubitationem dicitur, quòd sermo est de operatione communi & vniuersali ex parte subiecti, quia scilicet non habentes operationes, nisi quæ consequuntur naturam communem omnibus hominibus. Tales enim operationes dicuntur communes & vniuersales ex parte subiecti quia sequuntur naturam secundum se, non vt in hoc aut illo: natura autem secundum se communis & vniuersalis dicitur. Natura autem congruè assumpti debet sic se habere, vt operationes personales, & non solum naturales congruè sibi attribuantur.

¶ Ad secundã dicitur quòd operationẽ aliquã esse meritoriam cõtigit dupliciter, scilicet ex suo genere vel ex parte operantis tantum. Operationes enim naturales ex suo genere non sunt meritoriæ: & ideo dicitur, quòd naturalibus nõ meremur nec demeremur: possunt tamen esse meritoriæ ex parte operantis, in liberæ ac moraliter bonæ ex suo genere sunt meritoriæ quoniã ex suo genere habiles sunt, vt charitate informẽtur. In litera ergo est fermo de meritoriis ex suo genere, ita quòd ratio litera consistit in hoc. Natura humana illo modo essendi est incongrua assumptioni, quo non est nata, vt conuenienter sibi operationes meritoriæ ex suo genere: quia assumptio ad hoc tendit, vt mediante natura assumpta, filius Dei mereatur nobis: sed natura communi non attribuuntur nisi operationes communes, &c. ergo. Tertia ratio expositione non eget

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ In secundo autem sensu tractatur quæstio secundum esse in duplici intellectu primò, videlicet humano. Et quidem q̃ natura humana, secundò ipsi est in intellectu diuino non potuit assumi, probat dupliciter primò, quia natura humana sic nihil aliud est, quàm natura diuina: secundò, quia natura humana ab æterno esse in filio Dei: per hæc modum, vbi, nota pro primæ rationis euidentia, quod esse obiectiuum rei respectu intellectus diuini non est esse diminutum: vt hoc in 3. dist. sent. sæpissime dixi nec est esse relatiuum rationis, quale quoddã respectiuum esse acquirant ex hoc, q̃ obijciuntur diuino intellectui: quoniã Deus secundum veram Philosophiam & altissimam Theologiã nihil intelligit extra se: non quòd aliquid illum lateat, sed quia intuendo seipsum tanquã, intuetur omnia: quoniam omnia & cognoscibilia & cognita à Deo sunt ipse Deus, iuxta illud Ioã. 1. Quod factũ est, in ipso vita erat. Quia ergo humanitas in intellectu diuino nihil aliud est, quàm deitas secundum id, quo humanitatẽ cõtinet: ideo optimè ratio literæ concludit, quòd assumere humani tatem, vt est in intellectu diuino, esset assumere naturã diuinam: quæ non est assumptibilis. Et quia deitas est in filio ab æterno: sequitur q̃ natura humana per hũc modũ essendi est in filio Dei ab æterno, & nõ ex tẽpore: omnia tamen hæc secũda ratio iabiunxit. Potest tamẽ aliter induci hæc secũda ratio per se sic: sumuntur sic sensus, q̃ quicunq; sic illud esse obiectiuũ humanitatis in intellectu diuino, humanitas per hunc modum, scilicet secundũ q̃ est obiectum intellectus diuini ab æterno est in filio Dei, vtpote qui est ipse intellectus diuinus: non ergo erat opus vt assumeret humanitatẽ secundum quod nullus enim assumit aliquid illo modo, quo habebat. Et hic sensus in responsione ad secundũ explicatur. Quòd autem natura humana, secundum quòd est in intellectu humano, non debeat assumi, probatur deducendo ad impossibile. Assumere humanitatem in esse obiectiuo intellectus humani, nihil aliud est, quam intelligi assumere naturam humanam: ergo non est assumere naturam humanam in rerum natura: ergo esset intellectus falsus: ergo etiam fictio quædam incarnationis. Et afferuntur testimonium Damasc. ad hoc. Vbi nota pro euidentia literæ, q̃ quia humanitas obiecta intellectui nostro non habet sic esse in rerum natura, sed habet solummodo esse intelligibiliter relatiuè, quo dicitur repræsentata intellectui & terminativa actus intelligendi: consequens est quòd ad humanitatem sic, quia actio transiens realis potest terminari, sicut nec ad Cæsarem repræsentatum in statua aut memoria: licet ad ipsam statuã vel memoriam possit actio realis transiens terminari vt patet. Et quia assumptio significat actionem realem transeuntem in humanitatem, quæ assumitur: ideo assumptio nõ potest terminari ad humanitatem sic: actiones autem reales immanentes possunt terminari ad res sic: possum enim imaginari & amare Cæsarem repræsentatum. sed & actiones reales transeuntes possunt dupliciter, sicut & ipsa humanitas potest dupliciter accipi, scilicet secundum quod sunt in rerum natura & secundum quòd intelligũntur, verbi gratia, Secare lignum, vt est in rerũ natura, & est vere secare, & secare lignum, prout aliquis imaginatur aut intelligit secare lignum: & hoc non est vere secare lignũ, sed est intelligi, aut imaginari.

Sup. q. 2. artic. 3. ad 3. Et 3. dist. 2. q. 1. art. 2. q. 1.

3. 1.

Iuxta illud Ioã. 1.

Apud Arist. li. 1. Met. tex. 6. & 35.

q. 3. art. 7.

ARTIC. V.

¶ Vtrùm filius Dei naturam humanam assumere debuerit in omnibus indiuiduis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei humanam naturam assumere debuerit in omnibus indiuiduis. Illud enim, quod prius & per se assumptum est, est natura humana. Sed quod conuenit per se alicui naturæ, conuenit omnibus in eadẽ natura existentibus: ergo conueniens fuit, vt natura humana assumeretur à Dei verbo in omnibus suis suppositis.

¶ Præterea, Incarnatio diuina processit ex diuina charitate, vnde dicitur Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Sed charitas facit vt aliquis se communicet amicis, quantum est possibile. Possibile autem fuit filio Dei, vt plures naturas hominum assumeret (vt suprà dictũ est) & eadem ratione omnes. Ergo conueniens fuit, quòd filius Dei assumeret naturam humanam in omnibus suis suppositis.

¶ Præterea, Sapiens operator per ficit opus suum breuiori via, qua potest. Sed breuior via fuisset, si omnes homines assumpti fuissent ad naturalem filiationem, quàm quòd per vnum filium naturalem multi in adoptionem filiorum adducãtur: vt dicitur Gal. 4. Ergo humana natura debuit à filio Dei assumi in omnibus suppositis.

¶ SED CONTRA est quod Damas. dicit in 3. lib. cap. 11. quod filius Dei non assumpsit humanam naturam, quæ in specie consideratur: neque enim omnes hypostases eius assumpsit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd non fuit conueniens quòd humana natura in omnibus suis suppositis à Verbo assumeretur. Primò, quia tolleretur multitudo suppositorum humanæ naturæ quæ est ei connaturalis. Cùm enim in natura assumpta non sit considerare aliud suppositum præter personam assumentem (vt suprà dictum est) si non esset humana natura, nisi assumpta, sequeretur quòd non esset nisi vnum suppositum humanæ naturæ, quod est persona assumens. Secundò, quia hoc derogaret dignitati filij Dei incarnati, prout est primogenitus in multis fratribus secundum humanam naturam, sicut est primogenitus omnis creaturæ secundum diuinam: essent enim tunc omnes homines æqualis dignitatis. Tertiò, quia conueniens est, quòd sicut vnum suppositum diuinum est incarnatum: ita vnam solam naturam humanam assumpserit, vt ex vtraq; parte vnitas inueniatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd assumi conuenit secundum se humanæ naturæ: quia scilicet non conuenit ei ratione personæ, sicut naturæ diuinæ conuenit assumere ratione personæ. Non autem conuenit ei secundum se, sicut pertinens ad principia essentialia eius, vel sicut naturalis eius proprietas: per quem modum cõueniret omnibus eius suppositis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd dilectio Dei ad homines, manifestatur non solùm in ipsa assumptione humanæ naturæ sed præcipuè per ea quæ passus est in humana natura pro alijs hominibus: secundum illud Rom. 5. Commendat autem Deus suam charitatẽ in nobis: quia cùm inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est: quod locum non haberet, si in omnibus hominibus naturam humanam assumpsisset.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ad breuitatem viæ, quam sapiens operator obseruat, pertinet, quòd non faciat per multa quod sufficienter potest fieri per vnum. Et ideo cõuenientissimum fuit, quòd per vnum homi nem omnes alij saluarentur.

¶ Super Quæstionis quintæ Articulum quintum.

TItulus articuli intelligendus est in sensu, in quo fit magis, quàm in sensu, quẽ faciunt per naturã humanam in omnibus suis indiuiduis, intendit Autor singulas humanitates, quæ inueniuntur quandoq; in rerũ natura. Licet hæc verba, Natura humana in omnibus suis indiuiduis, significent singulas humanitates in suis propriis suppositis quas quia vt sic implicat assumi, putauit Autor sensum intentũ percipi absq; ambiguitate aliqua. Ita q̃ exponẽda sunt hæc verba, q̃ humana natura, nũ quæ est, sed quæ esset in omnibus suis indiuiduis,

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito negatiuè: Non fuit cõueniens quòd humana natura in omnibus suis suppositis, hoc est, quòd singulæ humanitates, quæ distribuerentur per omnia suppositа humana, assumerentur à filio Dei. Probatur tripliciter. primò, quia tolleretur multitudo suppositorum in humana natura. secundò, quia tolleret filio Dei dignitatem primogenitæ inter multos fratres, tertiò, quia vnico suppositо vnica assumpta natura congruit.

Arist. ius quæst.

Quæst.

Aug.

Ecce.

Annot. Infr. q. 31. ar. 2. Et 3. di. 2. q. 1. ar. 2. q. 2. Et supr. 3. c. 224.

¶ In responsione ad primum responsio consistit in distinguendo per se vt dicit unionem contra per aliud, scilicet personam, vt distinguitur contra per accidens: primo modo humanitati conuenit per se assumi, non secundo.

Annot.

¶ In responsione ad secundum & tertium responsio consistit in hoc quod nõ vno solo modo conuenit & conuenit charitatem Dei erga nos, & breuitatẽ viæ sapientis obseruare: & ideo conuenientiorem decuit eligere.

¶ Super Quæstionis Quinta Articulum sextum.

Vera, inter lin.

TItulus clarus est, & ideo quæritur quia poterit Deus creare vnã naturam humanam in suppositо Verbi, sicut creauit Adam non per propagationem: potest creare etiam aliquem alijs hominem cum sua vxore creare innocentes & in innocentia perseuerantes sicut creauit Adã & Enam: & ex illa innocente stirpe humanam naturam assumere & non ex stirpe Adæ peccatrice & vnam solam Virginem creare innocentem, ex qua nasceretur, sicut natus est de Maria virgine filius Adæ. Cum igitur multis aliis remedijs Incarnatio fieri potuisset, quæritur est an conuenienter sit facta ex stirpe Adæ.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiuè, probata tripliciter, ratione, & autoritate Augustini præposita. Et omnia clarè patent. Sitne tamen paululum in secunda ratione & intellige minimũ quid de nostra dignitate explicari, per hoc, quod nobis mercatoribus vitæ collatum est vince re per caput ex nobis sumptum: longè enim dignior sum, quòd Dei filiationem per adoptionem quam spreuissem peccando, factus sum Dei filius in persona, factus sum Deus in persona, sum Deus in persona. Multum enim mihi dignitatis collatum fuerat, quòd ex inimico factus sum amicus Dei: quòd qui offendi, fatisfeci qui demeruit, metui: qui vicibus sum, vici eriam diabolum, & triumphaui de ipsmet eriam in regione longinqua, & vulneratus à latronibus &c. factus sum dominus Angelorum. Sed omnes superat dignitatem, quod factus sum Deus personaliter: quæ generis tam infimi & æque corrupti ac Deo inimici mei inquam generis, vnus cr-

Quæst.

Aug.

Ecce.

QVAEST. IIII. ARTIC. VI.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm conueniens fuerit quòd filius Dei humanam naturam assumeret ex stirpe Adæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens vt filius Dei naturam humanam assumeret ex stirpe Adæ. Dicit enim Apost. ad Heb. 7. Talis decebat vt esset nobis Pontifex segregatus à peccatoribus. Sed magis esset à peccatoribus segregatus si non assumpsisset naturam humanam ex stirpe Adæ peccatoris. Ergo videtur quòd non deburit de stirpe Adæ naturam humanam assumere.

¶ Præterea, in quolibet genere principium nobilius est eo, quod est à principio. Si igitur assumere voluit humanam naturam, magis debuit eam assumere in ipso Adam.

¶ Præterea, Gentiles fuerunt magis peccatores quàm Iudæi: vt dicit gl. ad Gal. 2. super illud, Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccatores. Si ergo ex peccatoribus naturam humanam assumere voluit, debuit eam magis assumere ex gentibus, quàm ex stirpe Abrahæ, qui fuit iustus.

¶ SED CONTRA est, quòd Luc. 3. generatio Domini reducitur vsq; ad Adam.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut Aug. dicit in 13. de Tri. cap. 18. to 3. poterat Deus hominem aliunde suscipere, nõ de genere istius Adæ, qui suo peccato obligauit genus humanum: sed melius indicauit de ipso, quod victum fuerat genere assumere hominem Deus, per quem generis humani vinceret inimicum.

¶ Et hoc propter tria. Primò quidem, quia hoc videtur ad iustitiam pertinere, vt ille satisfaciat, qui peccauit. & ideo de natura per peccatum corrupta debuit assumi id per quod satisfactio erat implenda pro tota natura. Secundò, quia hoc etiam pertinet ad maiorem hominis dignitatem, dum ex illo genere victor diaboli nascitur, quod per diabolum fuerat victum. Tertiò, quia per hoc etiam Dei potentia magis ostenditur, dum de natura corrupta & infirma assumpsit ad quod in tantam virtutem & dignitatem est promotum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus debuit esse à peccatoribus segregatus quantum ad culpam, quam venerat destruere: non quantum ad naturam, quam venerat saluare: secundũ quam debuit per omnia fratribus assimilari, vt idem Apost. dicit ad Heb. 2. Et in hoc etiam mirabilior est eius innocentia, quòd de massa peccato subiecta, natura assumpta tantum habuit puritatem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd (sicut dictum est) oportuit eum, qui peccata venerat tollere, esse à peccatoribus segregatum, quantum ad culpam, cui Adam subiacuit, & quem Christus à suo delicto eduxit: vt dicitur Sap. 10. Oportebat autem eum, qui mũdare omnes venerat, non esse mundandum, sicut & in quolibet genere motus primum mouens est immobile secundum illum motum, sicut primum alterans est inalterabile. Et ideo non fuit conueniens, vt assumeret humanam naturam in ipso Adam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quia Christus maximè debebat esse à peccatoribus segregatus, quantum ad culpam quasi summam innocentiæ obtinens, conueniens fuit vt à primo peccatore vsque ad Christum

peruenirentur, mediantibus quibusdam iustis, in quibus præfulgeret quædam insignia futuræ sanctitatis. Et propter hoc etiam in populo, ex quo Christus erat nasciturus, instituit Deus quædam sanctitatis signa, quæ inceperunt in Abraham, qui primus promissionem accepit de Christo, & circumcisionẽ signum fœderis consummandæ dicit dicitur Gene. 17.

QVAESTIO QVINTA DE *modo Vnionis ex parte partium humanæ Naturæ, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de assumptione partium humanæ naturæ.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm filius Dei debuerit assumere verum corpus.

¶ Secundò, vtrùm assumere debuerit corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinẽ.

¶ Tertiò, vtrùm assumpserit animam.

¶ Quarto, vtrùm assumere debuerit intellectum.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm Dei filius debuerit assumere verum corpus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei non assumpserit verum corpus. Dicitur enim Phil. 2. quod in similitudinem hominum factus est. Sed quod est secundum veritatem, non dicitur esse secundum similitudinem. ergo filius Dei non assumpsit verum corpus.

¶ Præterea, Assumptio corporis in nullo derogauit dignitati diuinitatis: dicit enim Leo Papa in sermone de Nati. quòd nec inferiorem naturam consumpsit glorificatio, nec superiorem minuit assumptio. Sed hoc ad dignitatem Dei pertinet, quòd sit omnino à corpore separatus. Ergo videtur quòd per assumptionem non fuerit Deus corpori vnitus.

¶ Præterea, Signa debent respondere signatis. Sed apparitiones ver. Test. quæ fuerunt signa apparitionis Christi, non fuerunt secundum corporis veritatem, sed secundum imaginariam visionem: sicut patet Isa. 6. Vidi Dominum sedentem. &c. Ergo videtur quòd etiam apparitio filij Dei in mundo, non fuerit secũdũ corporis veritatẽ, sed solũ secundũ imaginationẽ.

Communis.

Sermo 1.

¶ SED CONTRA est quod dicit Augustin. in lib. 83. q. Si phantasma fuit corpus Christi, fefellit Christus. Et si fallit, veritas non est. Est autem veritas Christus. Ergo non fuit phantasma corpus eius. Et sic patet, quòd verum corpus assumpsit.

q. 14. ar. 10.

¶ RESPONDEO dicendum, quod sicut dicitur in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, natus est Dei filius, non putatiuè, quasi imaginatum corpus habens, sed corpus verum.

Cap. 53. Ecce. betur inter opera Aug. 10.

¶ Et huius ratio potest tripliciter assignari. Quarũ prima est ex ratione humanæ naturæ: ad quam pertinet verum corpus habere. Supposito igitur ex præmissis, quòd conueniens fuerit filium Dei assumere humanam naturam, consequens est quòd verum corpus assumpserit. Secunda ratio sumi potest ex his, quæ in mysterio Incarnationis sunt acta. Si enim nõ fuit verum corpus eius, sed phantasticum, ergo nec veram mortem sustinuit: nec aliquid eorum quæ Euangelistæ de eo narrant, secundum veritatem gesta fit, sed solùm secundum apparentiam quandam. Et sic eriam sequeretur, quòd non fuerit vera salus hominis subsecuta: oportet enim effectum causæ proportionari. Tertia ratio potest sumi ex ipsa dignitate personæ assumentis. quæ cùm sit veritas, non decuit, vt in eius opere aliqua fictio esset. Vnde & Dominus hũc errorem per seipsum excludere dignatus est, Luc. vlt. cùm Discipuli

Tom. 1. ar. 1. c.

Et 3. di. 1. q. 1. ar. 3. c.

Et 4. con tra c. 29. 30. & 34. prin. & 77. col. 2.

Et supr. 3. c. 213. & 217.

Ecce.

Aug. 10.

¶ *Num Christus de cælo cælestis, Adam de terra terrenus dici debeat.*

Quæstio. ¶Omnia clara sunt, nisi quòd in responsione ad primum circa glossam Aug. & Hilarij dubium occurrit, scilicet quòd Christus sit homo cælestis, quia de spiritu sancto conceptus: quoniam si ex virtute actiua seu formatiua corporis humani est cælestis secundum corpus, Adæ quoque esset homo cælestis: quia est immediata diuinæ virtuti coæterna cum ipso Verbo. Et sic Apostolus non recte posuisset differentiam inter primum hominem & Christum, in hoc quòd ille terrenus, ille cælestis, ad corpus referendo ratione virtutis formatiuæ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia expositio ista non est secundum sensum literalem, non potest ex illa argumentum contra verba Apostoli fumi. Ad literam namque Apostolus loquitur de primo illato vitiabile hominis subiecti Adæ & Christi: constat autem initium Adæ ex terra esse, cui dispositiue limus ex anima animali, virtuti verò Christi ex hypostasi diuina, quæ materiæ sibi disposuit, formauit, animauit, vnivit, &c. Per hoc enim probat Apostolus illud in animali viuentem, istum in Spiritum viuificantem: illum terrenum (quia verè persona terrena secundum substantiam & secundum qualitatem fuit Adam) illum cælestem, & secundum substantiam personæ & secundum qualitatem, dignorum ordinis. Vnde sunt dotes corporis, de quibus loquitur, Aliàs tamen expositio non est reprobanda: sed tenemur ad aliquid dicendum vt eiam saluet differentiam corporum secundum vitium formationem. Tum quia Adam fuit immediatè à Deo secundum debitum naturæ ordinem: existit siquidem rerum ordo suppolita nouitate mundi, vt prima indiuisa perfectarum specierum fiant, non ex femine, sed immediatè à Deo: quoniam vt dicitur 15. Metaph. perfecta sunt naturaliter prima imperfectis. Christus autem stante naturali modo generationis humanæ per commixtionem maris & fœminæ, miraculose supra naturæ leges concepit est diuina virtute absque semine humano. Tum quia Adam fuit immediatè à Deo secundum suas (sicut & boues & leones secundum suas naturas) dicitur: Christi verò conceptio specialiter appropriatur Spiritui sancto, vt intelligatur ad hoc à Deo immediate factus: non ouè spiritualis: sit, quia non ex sola negatione humani seminis, sed ex hoc quod supra naturæ leges ex Spiritu Sancto dicitur conceptus, differentia posita est inter Christum & Adam quantum ad corpus, quòd Christus de cælo cælestis: ille de terra terrestris.

¶ Num sanguis in Christo fuerit diuinitati vnitus.

Quæstio. ¶In hoc secundo ar. dubiũ occurrit de assumptione sanguinis: scilicet sanguis, q erat in corpore Christi, erat vnitus diuinitati. Et est ratio dubij ex philosophia: quia sanguis non est pars corporis humani. sed alimentum eius, quod constat non esse actu, sed potentia corpus, quod aliter esset enim sanguis alimentum decoctum, conuertendum non conuertum in membra, & confirmatur autoritate non solum Arist. 2. de Partibus anim. sed diui. Thom. in multis locis, & singulariter inferius in q.31. ar.2. ad primum, Vbi ponit differentiam inter ossa & carnes ex vna parte, & sanguinem ex alia parte, in hoc quòd caro & ossa sunt actu partes corporis humani, sanguis autem non est actu pars, sed est potentia totum. Et ideo caro & ossa nõ possunt absque corruptione & diminutione corporis auferri: sanguis autem sine corruptione communicatur.

¶ Ad hoc dicitur secundum Autoris doctrinam in 4. sentent. dist. 44 q.1. q. partes humani corporis sunt duplices: quædam sic sunt actu partes, quod intransmutabiles in alias partes, vt carnes, ossa, nerui & membra, vt manus, pedes &c. Quædam verò sic sunt actu partes, quod sunt in potentia etiam ad alias partes: & tales videntur esse quatuor humores, ex quibus simul, inter quos est sanguis. Vnde quia huiusmodi habent aliquo modo rationem partis in actu, & aliquo modo partis in potentia: ideo diuerſa de eis dicuntur. nam inquantum sunt partes in actu, verificatur q corpus nostrum componitur ex eis, vt in principio dicti lib. Aristoteles tractatum vt verò sunt in potentia ad alias partes, verificatur quod est alimentũ corporis. Et per hoc patet responsio ad rationem in oppositum, dicendo, quod sanguis est corpus alimentum, sed non tantumquia est ita alimentum, vt etiam sit secundum se pars corporis. Ad autoritatem diui Tho. dicitur, quòd loquitur de parte totaliter in actu, quum dicit quòd nõ potest fine corruptione aut diminutione subtrahi: non ad rem de parte partim in actu & partim in potentia qualis est sanguis. Absq; dubio igitur credendum est, filium dei assumpsisse corpus ter-reſtre, hoc est carnem & sanguinem, vt diuidit do quæstionem, Autor titulum explicat.

go corpus Christi non fuit corpus cæleſte, ſed carneum & terrenum.

¶RESPONDEO dicendum, quod eiſdem rationibus apparet, quare corpus Chriſti, nõ debuit eſſe cæleſte quibus oſten ſum eſt quòd non debuit eſſe phantaſticũ.

Primò enim, quia ſicut veritas humanæ naturæ non ſaluaretur in Chriſto, ſi corpus eius eſſet phantaſticum (vt poſuit Manichæus) ita etiam non ſaluaretur ſi poneretur cæleſte: ſicut poſuit Valentinus. Cùm enim forma hominis ſit quædam res naturalis, requirit determinatam materiam, ſcilicet carnes & oſſa, quæ in hominis diffini tione poni oportet vt patet per Philoſophũ Met. 7.

Secundò, quia hoc etiam derogaret veritati eorum, quę Chriſtus in corpore geſsit Cùm enim corpus cæleſtæ ſit impaſsibile & incorruptibile (vt probatur in primo de Cælo) ſi filius Dei corpus cæleſte aſſumpſiſſet, non verè eſuriſſet, nec ſitiſſet, nec etiam paſſionem, & mortem ſuſtinuiſſet.

Tertiò etiam, derogaret veritati diuinæ. Cùm enim filius Dei ſe hominibus oſten derit, quaſi corpus carneum & terrenum habens, fuiſſet falſa demonſtratio, ſi corpus cæleſte habuiſſet. Et ideo libro de Eccleſiaſticis dogmaribus dicitur, Natus eſt Dei filius carnem ex Virginis corpore trahens, & non de cælo ſecum afferens.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus dicitur de cælo deſcendiſſe dupliciter. Vno modo ratione diuinæ naturæ: nõ ita quòd natura diuina in cælo eſſe defierit, ſed quia in infimis nouo modo eſſe cœpit, ſcilicet ſecundum naturam aſſumptam: ſecundum illud Ioan. 3. Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo Filius hominis, qui in cælis eſt. Alio modo ratione corporis non quia ipſum corpus Chriſti ſecundum ſuam ſubſtantiam de cælo deſcenderit, ſed quia virtute cæleſti, id eſt Spiritu ſancto eſt eius corpus formatum. vnde Aug. dicit ad Oroſium, exponens autoritatem inductam. Cæleſtem dico Chriſtum: quia non ex humano conceptus eſt ſemine. Et hoc etiam modo Hilarius exponit in libr. de Trin.

¶ Ad ſecundum dicendũ, quòd caro & ſanguis non accipiuntur ibi pro ſubſtantia carnis & ſanguinis, ſed pro corruptione carnis & ſanguinis. Quæ quidem in Chriſto non fuit quantum ad culpam: fuit tamen ad tempus quantum ad pœnam, vt opus noſtræ redemptionis expleret.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc ipſum ad maximã Dei gloriam pertinet, quòd corpus infirmum & terrenum ad tantam ſubli mitatem prouexit. Vnde in Epheſina ſynodo legitur verbum ſancti Theophili dicentis. Qualiter artificum optimi non in pretioſis tantùm materiebus artem oſtendentes, in admiratione ſunt, ſed viliſſimum lutum & terram diſſolutam plerunque aſſumentes, ſuæ diſciplinæ demonſtrantes virtutem, multò magis laudanturi ita omnium optimus artifex Dei verbum, non aliquam pretioſam materiam corporis cæleſtis apprehendens, ad nos aduenit, ſed in luto magnitudinem ſuæ artis oſtendit.

¶ *Super Quæſtionem quintæ Artic. tertium.*

Annot. 3. diſt. 2. q. 1. art. 3. q. 2. Et 4. cõgaues in Chriſto amitra ca. 32. nam propriam. 34. prin. 35. ſi. 37. Ar. 3. phi. Et veri. q. 20. art. 1. c. Et vnio. anic. 1. Et opp. 3. ca. 211. tex. 33. & lib. 2. tex. 39. ca. 27. 28. 3. Cap. 3. & 11. Cap. 49. Gen. capit. 11. & 35. 10. 6. Cap. 13. 10. Aug. Dicit. 3. q. 30. a. 1. Tex. 38. Tex. 28. Dã. cap. 2. li. 3. q. 1. Ar. 1. q. 80. a. 4. Tex. 6. & 12. Cap. 14. 10. 3. 3. dist. 2. q. 1. art. 3. q. 1. c. Et 4. cõtra c. 33. Et vers. q. 20. ar. 1. c. Et vnio. art. 1. c. Et opus. 3. c. 212. li. 1. q. c. 3. & 10. 3. Cap. 55 10. 6.

¶ Super quæſtionis quintæ Articulum quartum.

Annot. 3. diſt. 2. q. 1. art. 3. q. 2. Et 4. cõgaues in Chriſto amitra ca. 32. nam propriam. 34. prin. 35. ſi. 37. Ar. 3. phi. Et veri. q. 20. art. 1. c. Et vnio. anic. 1. Et opp. 3. ca. 211. tex. 33. & lib. 2. tex. 39. ca. 27. 28. 3. Cap. 3. & 11. Cap. 49. Gen. capit. 11. & 35. 10. 6. Cap. 13. 10. Aug. Dicit. 3. q. 30. a. 1. Tex. 38. Tex. 28. Dã. cap. 2. li. 3. q. 1. Ar. 1. q. 80. a. 4. Tex. 6. & 12. Cap. 14. 10. 3. 3. dist. 2. q. 1. art. 3. q. 1. c. Et 4. cõtra c. 33. Et vers. q. 20. ar. 1. c. Et vnio. art. 1. c. Et opus. 3. c. 212. li. 1. q. c. 3. & 10. 3. Cap. 55 10. 6.

Titulus clarus est, in telligendus vt ſonat: & quæſtius propter Arium & Apollinarem (vt in litera dicitur) negantes in Chriſto amnem propriam.

¶ In corpore articuli duo ſunt: primò ponitur error Arrij & Apollinaris. Secundò reprobatur error vtriuſque tripliciter: & ratiões videntur ſatis claræ. In primã tamen aduerte, q non dicit Autor admirationẽ eſſe actum rationis: ſed quod exigit rationẽ dum abſque ratione collatiua affectus eſt cauſa eſſe nõ poteſt.

¶ In reſpõſione ad ſecundum perſpice q lux maior dicitur offuſcare minorẽ, non quo ad ſubſtantiam lucis, ſed quo ad effectum: quia facit nõ apparere effectũ minoris, quum nihil tollat à luce minore. Quoad ſubſtantiam verò lux maior perficit minorẽ, augendo effectũ illius: ſic enim illuminatus à candela, cum ſuperillu minatur à ſole, non percipit primum lumen, ſed ſequens: magis tamen intendit enim lumen ex præſentia maioris lucis. In litera vocatur perfectio: quia vtrumque lumen in eadem, ſed idem perfectum.

ARTICVLVS III.

¶ Virum filius Dei aſſumpſerit animam.

AD TERTIVM ſic procedit. Videtur quòd filius Dei animam non aſſumpſerit. Ioannes enim Incarnationis myſterium tradens dixit Verbum caro factum eſt, nulla facta de anima mentione. Non autem dicitur caro factum, eo quòd ſit in carnem conuerſum, ſed quia carnem aſſumpſit. Non ergo videtur aſſumpſiſſe animam.

¶ Præterea, Anima neceſſaria eſt corpori ad hoc, q̃ per eam viuificetur. Sed ad hoc non fuit neceſſaria corpori Chriſti, vt videtur: quia ipſum Verbum Dei, eſt, de quo dicitur in Pſ. Domine apud te eſt fons vitæ. Superfluum ergo fuiſſet animam adeſſe, Verbo præſente. Deus autem & natura nihil fruſtra faciunt: vt etiam Philoſophus dicit in primo de Cæ. Ergo videtur q̃ filius Dei animam non aſſumpſerit.

¶ Præterea, Ex vnione animæ ad corpus, conſtituitur natura communis, quæ eſt ſpecies humana. In domino autem Ieſu Chriſto nõ eſt communem ſpeciem accipere, vt Dam. dicit in 3. lib. Non igitur aſſumpſit animam.

¶SED CONTRA eſt quod Aug. dicit in lib. de Agone Chriſtiano, Non eos audiamus, qui ſolùm humanum corpus dicũt eſſe ſuſceptum à Verbo Dei: & ſic audiunt quod dictum eſt, Verbum caro factum eſt, vt negent illum hominem, vel animam, vel aliquid hominis habuiſſe, niſi carnem ſolã.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dicit Aug. in lib. de hæreſibus, opinio fuit primò quidem Arrij, & poſtea Apollinaris, q̃ filius Dei ſolam carnem aſſumpſit abſque anima, ponentes q̃ Verbum fuerit carni loco animæ. Ex quo ſequebatur, q̃ in Chriſto non fuerint duæ naturæ, ſed vna tantùm: ex anima enim & carne, vna natura humana conſtituitur.

Sed hæc poſitio ſtare non poteſt propter tria. primò quidem: quia repugnat autoritati Scripturæ in qua Dominus de ſua anima facit mentionem Matt. 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, & Ioan. 10. Poteſtatem habeo ponendi animam meam. Sed ad hoc reſpondebat Apollinaris, quòd in his verbis anima metaphoricè ſumitur: per quẽ modum in vet. Teſta. Dei anima commoratur, Iſa. 1. Calendas veſtras & ſolennitates veſtras odiuit anima mea. Sed ſicut dicit Aug. in li. 8. q. Euangeliſtæ in euangelica narratione narrant, quòd miratus eſt Ieſus, & iratus & contriſtatus, & quòd eſuriit. Quæ quidem ita demonſtrant eum veram animam habuiſſe: ſicut ex hoc. quòd comedit, & dormiuit, & ſatigatus eſt, demonſtratur eum habuiſſe verum corpus humanum. Alioquin ſi & hæc ad metaphoram referantur, cùm ſimilia legãtur in vet. Teſt. de Deo, peribit fides Euangelicæ narrationis. Aliud enim eſt quod Propheticè nunciatur in figuris, aliud quod ſecundum rerum proprietatem ab Euangeliſtis hiſtoricè ſcribitur. Secundò derogat prædictus error vtilitati Incarnationis, quæ eſt liberatio hominis. Vt enim argumentatur Aug. in lib. contra Felicianum: Si accepta carne filius Dei animam omiſit, aut innoxiam ſciens, medicinæ indigentem non credidit, aut à ſe alienam putans, redemptionis beneficio non donauit, aut ex toto inſanabilem iudicans, curare ne quiuit, aut vt vilem, & quæ nullis vſibus apta videretur, abiecit. Horum duo blaſphemiam important in Deum. quomodo enim diceretur Omnipotens, ſi curare non potuit deſperatam? aut quomodo omnium Deus, ſi non ipſe ſit ei animam noſtram? Duobus autem aliis, in vno animæ cauſa neſcitur, in altero meritum non tenetur. Aut intelligere cauſam putandus eſt animæ, qui eam ad accipiendam legem habitu in ſitæ rationis inſtructam à peccato voluntariæ tranſgreſſionis nititur ſeparare? Aut quomodo eius generoſitatem nouit, qui ignobilitatis vitio dicit eſſe deſpectam? Si originem attendas, pretioſior eſt animæ ſubſtantia: ſi tranſgreſſionis culpam, propter intelligentiam, peior eſt carne. Ego autem Chriſtum, & per ſectam ſapientiam ſcio, & piiſſimum eſſe non dubito, quorum primò meliorem & prudentiæ capacem non deſpexit: ſecundò eam quæ magis fuerat vulnerata, ſuſcepit. Tertiò verò hæc poſitio eſt contra ipſam Incarnationis veritatem: caro enim & cæteræ partes hominis per animam ſpeciem ſortiuntur. Vnde recedente anima, non eſt os, aut caro, niſi æquiuocè, vt patet per Philoſophum in 2. de Anima, & 7. Metaphy.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm dicitur, Verbum caro factum eſt, caro ponitur pro toto homine: ac ſi diceret, Verbum homo factum eſt: ſicut & Iſa. 40. Videbit omnis caro pariter, quòd os Domini loquitur eſt. Ideo autem totus homo per carnem ſignificatur: quia, vt dicitur in autoritate inducta, per carnem filius Dei viſibilis apparuit. Vnde ſubditur, Et vidimus gloriam eius. Vel ideo: quia vt Aug. dicit in li. 8. q. quæſt. in tota illa vnitate ſuſceptionis principale Verbum eſt, extrema autem atque vltima caro. Volens itaque Euangeliſta commendare pro nobis dilectionem humilitatis Dei, Verbum & carnẽ nominauit, omittens animam, quæ eſt Verbo inferior, carne præſtantior. Rationabile etiam fuit, vt nominaret carnem: quæ propter hoc, quòd magis diſtat à Verbo, minus aſſumptibilis videbatur.

¶ Ad ſecundum dicendum, q̃ verbum eſt fons vitæ, ſicut prima cauſa vitæ effectiua. Sed anima eſt principium vitæ corpori tanquam forma ipſius: forma autem eſt effectus agentis. Vnde ex præſentia Verbi magis concluderi poſſet, q̃ corpus eſſet animatũ: ſicut ex præſentia ignis poteſt concludi, quòd corpus, cui ignis adhæret, ſit calidum.

¶Ad tertium dicendum, quòd non eſt inconueniens, imò neceſſarium dicere, quòd in Chriſto fuerit natura, quæ conſtituitur per animam corpori aduenientem. Damaſcenum negat, in domino Ieſu Chriſto eſſe communem ſpeciem, quaſi aliquid tertium reſultans ex vnione diuinitatis & humanitatis.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum filius Dei aſſumere debuerit intellectum.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd filius Dei non aſſumpſerit mentem humanam ſiue intellectum. Vbi enim eſt præſentia rei, non requiritur eius imago. Sed homo ſecundum mentem eſt ad imaginem Dei, vt Aug. dicit in lib. de Trin. Cùm ergo in Chriſto fuerit præſentia ipſius diuini Verbi, non oportuit ibi eſſe mentem humanam.

¶Præterea, Maior lux offuſcat minorem. Sed Verbum Dei, quod eſt lux illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum (vt dicitur Io. 1.) comparatur ad mẽtem, ſicut lux maior ad minorem: quia & ipſa mens lux quædam eſt, quaſi lucerna illuminata à prima luce. Prouer. 20. Lucerna Domini ſpiraculum hominis. Ergo in Chriſto, qui eſt verbum Dei, non fuit neceſſarius eſſe mentem humanam.

¶Præterea, Aſſumptio humanæ naturæ à Dei verbo, dicitur incarnatio eius. Sed intellectus ſiue mens humana neque eſt caro, neque eſt actus carnis, quia nullius corporis actus eſt: vt probatur in 3. de Anima. Ergo videtur quòd filius Dei humanam mentem non aſſumpſerit.

¶SED CONTRA eſt quod Auguſti. dicit in lib. de fi. ad Pe. Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites Chriſtum filium Dei habere veram noſtri generis carnem & animam rationalem, qui de carne ſua dicit, Palpate & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Luc. vlt. Animã quoque ſe habere oſtendit dicens, Ego pono animam meam, & iterum ſumo eam. Io. 10. Intellectum quoque animæ oſtẽdit ſe habere dicens, Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, Mat. 11. Et de ipſo per Propheram Deus dicit, Ecce intelliget puer meus,

¶RESPONDEO dicendum, quòd ſicut Aug. dicit in lib. de hæreſibus, Apollinariſtæ de anima Chriſti à catholica Eccleſia diſſen

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ super Quæstionis sextæ Articulum primum.

Annot. IN titulo primi articuli duo sunt intelligenda: vnum est vnde fontat: quoniam in corpore, distinguetur: & motum est occasione verborum Augustini, & Magistri sententia in 4. distinctio. tertij. Sed propterea quia in ista assumptio tic.

Comment. in 1. Met. o. 2.

b ¶ In corpore articuli duo sunt, primò declarant ille terminus Mediante in titulo positus, secundo respondetur quæstioni ibi. Sic ergo, si attendimus. primum fit declarando, distinguendo, excludendo, subdistinguendo, & conferendo membra distincta inter se. Declarant in primis, quòd medium importet ordinem. quod probatur quia dicitur respectu principij & finis: quorum vtrumque importat ordinem alicuius, ad quem specialem, secundum quem dicitur principium aut finis. Vnde & medium secundum aliquem ordinem oportet quòd sit medium: nec oppositum intelligi potest. Distinguitur præterea ordo in ordinem tempotis vel naturæ: & excluso ordine temporis à mysterio assumptionis (vt in hac eadem quæstione patebit) subdunitum ordo naturæ in ordinem dignitatis & causalitatis. Exempla patent in litera. Conferuntur autem hi duo ordines inter se secundum connexionem pro quanto secundus ordo consequitur aliquo modo primum. Et dicitur, aliquo modo: quia non oportet vniuersaliter, quod dignius sit esse causam minus digni non enim leonina natura est causa naturæ formicæ, licet sit formica longè dignior.

Cap. 6.

Infra. q. 3. artic. 1. ad 2.

¶ Quo ad secundum respondetur quæsito duabus conclusionibus inter se distinctis inter se. Declarato in primis, quòd medium importet ordinem. quod probatur quia dicitur respectu principij & finis: quorum vtrumque importat ordinem alicuius, ad quem specialem, secundum quem dicitur principium aut finis. Vnde & medium secundum aliquem ordinem oportet quòd sit medium: nec oppositum intelligi potest. Distinguitur præterea ordo in ordinem temporis vel naturæ: & excluso ordine temporis à mysterio assumptionis (vt in hac eadem quæstione patebit) subditum ordo naturæ in ordinem dignitatis & causalitatis. Exempla patent in litera. Conferuntur autem hi duo ordines inter se secundum connexionem pro quanto secundus ordo consequitur aliquo modo primum. Et dicitur, aliquo modo: quia non oportet vniuersaliter, quod dignius sit esse causam minus digni non enim leonina natura est causa naturæ formicæ, licet sit formica longè dignior.

Et 13. di. 13. q. 1. artic. 1. ad 3. & di. 14. ar. 1. q. 1. ad 2.

¶ Quo ad secundum respondetur quæsito duabus conclusionibus inter se distinctis inter se. Declarato in primis, quòd medium importet ordinem. quod probatur quia dicitur respectu principij & finis: quorum vtrumque importat ordinem alicuius, ad quem specialem, secundum quem dicitur principium aut finis. Vnde & medium secundum aliquem ordinem oportet quòd sit medium: nec oppositum intelligi potest. Distinguitur præterea ordo in ordinem temporis vel naturæ: & excluso ordine temporis à mysterio assumptionis (vt in hac eadem quæstione patebit) subditum ordo naturæ in ordinem dignitatis & causalitatis. Exempla patent in litera. Conferuntur autem hi duo ordines inter se secundum connexionem pro quanto secundus ordo consequitur aliquo modo primum. Et dicitur, aliquo modo: quia non oportet vniuersaliter, quod dignius sit esse causam minus digni non enim leonina natura est causa naturæ formicæ, licet sit formica longè dignior.

q. 80. ar. 4.

¶ Quo ad secundum respondetur quæsito duabus conclusionibus inter se distinctis inter se. Declarato in primis, quòd medium importet ordinem. quod probatur quia dicitur respectu principij & finis: quorum vtrumque importat ordinem alicuius, ad quem specialem, secundum quem dicitur principium aut finis. Vnde & medium secundum aliquem ordinem oportet quòd sit medium: nec oppositum intelligi potest. Distinguitur præterea ordo in ordinem temporis vel naturæ: & excluso ordine temporis à mysterio assumptionis (vt in hac eadem quæstione patebit) subditum ordo naturæ in ordinem dignitatis & causalitatis. Exempla patent in litera. Conferuntur autem hi duo ordines inter se secundum connexionem pro quanto secundus ordo consequitur aliquo modo primum. Et dicitur, aliquo modo: quia non oportet vniuersaliter, quod dignius sit esse causam minus digni non enim leonina natura est causa naturæ formicæ, licet sit formica longè dignior.

dissenserunt, dicentes, sicut Arriani, Deum Christum carnem solam sine anima suscepisse. In qua quæstione testimoniis Euangelicis victi, mentem defuisse animæ Christi, sed pro hac ipsum verbum in ea fuisse dixerunt. Sed hæc positio eisdem rationibus cõtinetur, sicut & prædicta. Primæ enim hoc aduersatur narrationi Euangelicæ, quæ commemorat eũ fuisse miratum, vt patet Matt. 8. Admiratio autem absque ratione esse nõ potest: quia importat collationem effectus ad causam: dum scilicet aliquis videt effectum, cuius causam ignorat, & quærit: vt dicitur in principio Metaphysicæ. Secundò repugnat veritati Incarnationis, quæ est iustificatio hominis à peccato. Anima enim humana non est capax peccati nec gratiæ iustificantis, nisi per mentem. Vnde præcipuè oportuit mentem humanam assumi. Vnde dicit Damas. in 3. li. quòd Dei verbum assumpsit corpus & animam intellectualem & rationalem. Et postea subdit, Totus totus vnitus est, vt toti mihi salutem largiretur: quod enim in assumptum est, incurabile est. Tertiò hoc repugnat veritati Incarnationis: cũ enim corpus proportioneur animæ, sicut materia propriæ formę, non est verè caro humana, quæ non est perfecta anima humana, scilicet rationali. Et ideo si Christus animã sine mente habuisset non habuisset veram carnem humanam, sed bestialem: quia per solam mentem anima nostra differt ab anima bestiali. Vnde dicit Aug. in li. 83. q. quòd secundum hunc errorem sequeretur, quòd filius Dei beluã quandam cum figura humani corporis suscepisset. Quod iterum repugnat veritati diuinæ, quæ nullam patitur fictionis falsitatem.

¶ AD PRIMVN ergo dicendum, quòd vbi est ipsa res per sui præsentiam, non requiritur eius imago ad hoc q̃ suppleat locum reficiat vbi est imperator, milites non venerantur eius imaginem. Sed tamen requiritur cum præsentia rei imago ipsius, vt perficiatur ex ipsa rei præsentia, sicut imago in cera perficitur per impressionem sigilli, & imago hominis resultat in speculo per eius præsentiam. Vnde ad perficiendã mentem humanam, necessarium fuit, quòd eam sibi verbum Dei vniuerit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd lux maior euacuat lucem minorem alterius corporis illuminantis, non tamen euacuat, sed perficit lucem corporis illuminati: ad præsentiã enim solis, stellarũ lux obscuratur, sed aëris lumen perficitur. Intellectus autẽ seu mens hominis est quasi lux illuminata à luce diuini Verbi: & ideo per præsentiã Verbi nõ euacuatur mens hominis, sed magis perficitur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet potentia intellectiua non sit alicuius corporis actus: ipsa tamen essentia animæ humanæ, quæ est forma corporis, requiritur quòd sit nobilior ad hoc, quòd habeat potentiam intelligendi: & ideo necesse est corpus melius dispositum ei respondeat.

QVAESTIO SEXTA DE *modo Assumptionis quantum ad ordinem, in sex articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de ordine Assumptionis prædictæ.

¶ Circa quod quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

¶ Secundò, vtrùm assumpserit animam mediante spiritu siue mente.

¶ Tertiò, vtrum anima fuerit prius assumpta, quàm caro.

¶ Quartò, vtrùm caro Christi fuerit prius à Verbo assumpta, quàm anima vnita.

¶ Quintò, vtrùm tota humana natura fit assumpta mediantibus partibus.

¶ Sextò, vtrùm sit assumpta mediante gratia.

ARTICVLVS I.

a ¶ Vtrùm filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei non assumpserit carnem mediante anima. perfectior enim est modus, quo filius Dei vnitur humanę naturæ & partibus eius, quàm quo est in omnibus creaturis. Sed in creaturis est immediatè per essentiam, potentiã & præsentiam. Ergo multò magis filius Dei immediatè vnitur carni, & non mediante anima.

¶ Præterea, Anima & caro vnita sunt Dei verbo in vnitate hypostasis seu personæ. Sed corpus immediatè pertinet ad personam siue hypostasi hominis, sicut & anima, quin imò magis videtur se de propinquo habere ad hypostasim corpus, quod est materia, quàm anima, quæ est forma: quia principiũ individuationis, quæ importatur in nomine Hypostasis, videtur esse materia. Ergo filius Dei non assumpsit carnem mediante anima.

¶ Sed contrà est quod Aug. dicit in Epistola ad Volusianum: Ipsa magnitudo diuinæ virtutis, animam sibi rationalem, & per eandem corpus humanum, totũmq; omnino hominem in melius mutandum coaptauit.

b ¶ RESPONDEO dicendum, quòd medium dicitur respectu principij & finis. Vnde sicut principium & finis important ordinem, ita & medium. Est autem duplex ordo. Vnus quidem temporis, alius autem naturæ. Secundum autem ordinẽ tẽporis non dicitur in mysterio Incarnationis aliquid medium: quia totã humanam naturam simul sibi Verbum Dei vniuit: vt infrà patebit. Ordo autem naturę inter aliqua potest attendi dupliciter. Vno modo secundũ gradũ dignitatis, sicut dicimus angelos esse medios inter homines & Deũ. Alio modo secundũ rationem causalitatis: sicut dicitur media causa existere inter primã causam & vltimũ effectũ. Et hic secundus ordo aliquo modo cõsequitur primum: sicut enim dicit Dionys. 13. c. de Diu. no. Deus per substantias magis sibi propinquas agit in ea, quæ sunt magis remota. Sic ergo, si attendamus gradum dignitatis, anima media inuenitur inter Deum & carnem. & secundum hoc potest dici, quod filius Dei vniuit sibi carnem mediante anima.

¶ Præterea, Remoto medio separantur ea, quæ per medium coniunguntur: sicut remota superficie, cessaret color à corpore, qui inest corpori per superficiem. Sed separata per mortẽ anima, adhuc remanet vnio Verbi ad carnem: quod infra patebit. Ergo Verbum non coniungitur carni mediante anima.

¶ Præterea, Anima & caro vnita sunt Dei verbo in vnitate hypostasis seu personæ. Sed corpus immediatè pertinet ad personam siue hypostasi hominis, sicut & anima, quin imò magis videtur se de propinquo habere ad hypostasim corpus, quod est materia, quàm anima, quæ est forma: quia principiũ individuationis, quæ importatur in nomine Hypostasis, videtur esse materia. Ergo filius Dei non assumpsit carnem mediante anima.

¶ Præterea, Remoto medio separantur ea, quæ per medium coniunguntur: sicut remota superficie, cessaret color à corpore, qui inest corpori per superficiem. Sed separata per mortẽ anima, adhuc remanet vnio Verbi ad carnem: quod infra patebit. Ergo Verbum non coniungitur carni mediante anima.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in Epistola ad Volusianum: Ipsa magnitudo diuinæ virtutis, animam sibi rationalem, & per eandem corpus humanum, totũmq; omnino hominem in melius mutandum coaptauit.

b ¶ RESPONDEO dicendum, quòd medium dicitur respectu principij & finis. Vnde sicut principium & finis important ordinem, ita & medium. Est autem duplex ordo. Vnus quidem temporis, alius autem naturæ. Secundum autem ordinẽ tẽporis non dicitur in mysterio Incarnationis aliquid medium: quia totã humanam naturam simul sibi Verbum Dei vniuit: vt infrà patebit. Ordo autem naturę inter aliqua potest attendi dupliciter. Vno modo secundũ gradũ dignitatis, sicut dicimus angelos esse medios inter homines & Deũ. Alio modo secundũ rationem causalitatis: sicut dicitur media causa existere inter primã causam & vltimũ effectũ. Et hic secundus ordo aliquo modo cõsequitur primum: sicut enim dicit Dionys. 13. c. de Diu. no. Deus per substantias magis sibi propinquas agit in ea, quæ sunt magis remota. Sic ergo, si attendamus gradum dignitatis, anima media inuenitur inter Deum & carnem. & secundum hoc potest dici, quod filius Dei vniuit sibi carnem mediante anima.

¶ Præterea, Remoto medio separantur ea, quæ per medium coniunguntur: sicut remota superficie, cessaret color à corpore, qui inest corpori per superficiem. Sed separata per mortẽ anima, adhuc remanet vnio Verbi ad carnem: quod infra patebit. Ergo Verbum non coniungitur carni mediante anima.

¶ Præterea, Remoto medio separantur ea, quæ per medium coniunguntur: sicut remota superficie, cessaret color à corpore, qui inest corpori per superficiem. Sed separata per mortẽ anima, adhuc remanet vnio Verbi ad carnem: quod infra patebit. Ergo Verbum non coniungitur carni mediante anima.

¶ *Num sit aliquis Quæstio. ordo naturæ inter partes assumptæ naturæ.*

¶ Antequã ad vlteriora progrediamur, declarãdum censeo quid sentit Autor in hac materia, & in quo impugnatur. Scito igitur q̃ sunt hic duæ principales difficultates. Prima est circa ordinem partium inter se non absolute, sed relatas ad assumptionem: & hæc tractatur hic quo ad partes ethereales, scilicet animam & corpus: & in sequenti artic. quo ad partes potentiales, scilicet mentem & sensum. Altera est circa ordinem inter partes & totum, scilicet animam & corpus & naturam humanam: & hæc tractatur in artic. 3. huius q. Et in vtraque quæstione sunt variæ opiniones. Durandus namque in 3. sen. di. 2. 1. negat omnem naturæ ordinem in mysterio Assumptionis, tam in partibus & toto relatis ad assumptionem. Scotus verò in 1. sent. dist. 2. q. 2. aliquo modo negat vtrobique: ordinem naturæ, & alioquo modo affirmat. Negat siquidem vnam partẽ esse medią, vt quod assumitur respectu alterius, & similiter partes esse mediũ, vt quod assumitur respectu totius naturæ humanæ. Affirmat autem vnã partẽ esse medium, vt quo & respectu totius, & respectu alterius partis: quia anima est cõstituiua & naturæ & carnis, vt sit assumptibilis. Doctrina aũt Autoris media via incedit: quoniam & concedit naturæ ordinem vtrobiq; scilicet tam in partibus inter se, quàm in partibus & toto inter se, relatis semper ad Assumptionem & partim concedit secundum naturæ ordinẽ medium vt quod: & partim nõ concedit mediũ vt quod, & vniuersaliter concedit medium vt quo in hoc Assumptionis mysterio. Declaro singula, præsupposita distinctione iam dicta, quòd mediare secundum naturæ ordinem vt causa Assumptionis ex parte assumpti, contingit dupliciter. Vno modo, quòd sit ipsa causa, quòd aliud assumatur, quod ipsa causa præassumpta intelligatur quasi sit progressus quidam in his quæ assumuntur, & prius secundum naturæ ordinem assumatur anima, & deinde caro: sicut dicimus q̃ prius generatur homo, quàm rationale secundò, quia caro per ordinẽ ad animam rationalẽ habet, quod sit caro humana: sola aũt natura humana est assumptibilis vt patet ex prius dictis.

Infra. q. 3. ar. 1. & 2. q. 2. ar. 1. & 3. dist. 2. q. 1. ar. 1. & dist. 3. q. 5. artic. 2. cap. & 4. cap. 4. Et 3. dist. 22. ar. 3.

¶ Antequã ad vlteriora progrediamur, declarãdum censeo quid sentit Autor in hac materia, & in quo impugnatur. Scito igitur q̃ sunt hic duæ principales difficultates. Prima est circa ordinem partium inter se non absolute, sed relatas ad assumptionem: & hæc tractatur hic quo ad partes ethereales, scilicet animam & corpus: & in sequenti artic. quo ad partes potentiales, scilicet mentem & sensum. Altera est circa ordinem inter partes & totum, scilicet animam & corpus & naturam humanam: & hæc tractatur in artic. 3. huius q. Et in vtraque quæstione sunt variæ opiniones. Durandus namque in 3. sen. di. 2. 1. negat omnem naturæ ordinem in mysterio Assumptionis, tam in partibus & toto relatis ad assumptionem. Scotus verò in 1. sent. dist. 2. q. 2. aliquo modo negat vtrobique: ordinem naturæ, & alioquo modo affirmat. Negat siquidem vnam partẽ esse medią, vt quod assumitur respectu alterius, & similiter partes esse mediũ, vt quod assumitur respectu totius naturæ humanæ. Affirmat autem vnã partẽ esse medium, vt quo & respectu totius, & respectu alterius partis: quia anima est cõstituiua & naturæ & carnis, vt sit assumptibilis. Doctrina aũt Autoris media via incedit: quoniam & concedit naturæ ordinem vtrobiq; scilicet tam in partibus inter se, quàm in partibus & toto inter se, relatis semper ad Assumptionem & partim concedit secundum naturæ ordinẽ medium vt quod: & partim nõ concedit mediũ vt quod, & vniuersaliter concedit medium vt quo in hoc Assumptionis mysterio. Declaro singula, præsupposita distinctione iam dicta, quòd mediare secundum naturæ ordinem vt causa Assumptionis ex parte assumpti, contingit dupliciter. Vno modo, quòd sit ipsa causa, quòd aliud assumatur, quod ipsa causa præassumpta intelligatur quasi sit progressus quidam in his quæ assumuntur, & prius secundum naturæ ordinem assumatur anima, & deinde caro: sicut dicimus q̃ prius generatur homo, quàm rationale secundò, quia caro per ordinẽ ad animam rationalẽ habet, quod sit caro humana: sola aũt natura humana est assumptibilis vt patet ex prius dictis.

Infra. q. 3. ar. 1. & 2. q. 2. ar. 1. & 3. dist. 2. q. 1. ar. 1. & dist. 3. q. 5. artic. 2. cap. & 4. cap. 4. Et 3. dist. 22. ar. 3.

¶ Antequã ad vlteriora progrediamur, declarãdum censeo quid sentit Autor in hac materia, & in quo impugnatur. Scito igitur q̃ sunt hic duæ principales difficultates. Prima est circa ordinem partium inter se non absolute, sed relatas ad assumptionem & hæc tractatur hic quo ad partes ethereales, scilicet animam & corpus: & in sequenti artic. quo ad partes potentiales, scilicet mentem & sensum. Altera est circa ordinem inter partes & totum, scilicet animam & corpus & naturam humanam: & hæc tractatur in artic. 3. huius q. Et in vtraque quæstione sunt variæ opiniones. Durandus namque in 3. sen. di. 2. 1. negat omnem naturæ ordinem in mysterio Assumptionis, tam in partibus & toto relatis ad assumptionem. Scotus verò in 1. sent. dist. 2. q. 2. aliquo modo negat vtrobique: ordinem naturæ, & alioquo modo affirmat. Negat siquidem vnam partẽ esse medią, vt quod assumitur respectu alterius, & similiter partes esse mediũ, vt quod assumitur respectu totius naturæ humanæ. Affirmat autem vnã partẽ esse medium, vt quo & respectu totius, & respectu alterius partis: quia anima est cõstituiua & naturæ & carnis, vt sit assumptibilis. Doctrina aũt Autoris media via incedit: quoniam & concedit naturæ ordinem vtrobiq; scilicet tam in partibus inter se, quàm in partibus & toto inter se, relatis semper ad Assumptionem & partim concedit secundum naturæ ordinẽ medium vt quod: & partim nõ concedit mediũ vt quod, & vniuersaliter concedit medium vt quo in hoc Assumptionis mysterio. Declaro singula, præsupposita distinctione iam dicta, quòd mediare secundum naturæ ordinem vt causa Assumptionis ex parte assumpti, contingit dupliciter. Vno modo, quòd sit ipsa causa, quòd aliud assumatur, quod ipsa causa præassumpta intelligatur quasi sit progressus quidam in his quæ assumuntur, & prius secundum naturæ ordinem assumatur anima, & deinde caro: sicut dicimus q̃ prius generatur homo, quàm rationale secundò, quia caro per ordinẽ ad animam rationalẽ habet, quod sit caro humana: sola aũt natura humana est assumptibilis vt patet ex prius dictis.

Infra. q. 3. ar. 1. & 2. q. 2. ar. 1. & 3. dist. 2. q. 1. ar. 1. & dist. 3. q. 5. artic. 2. cap. & 4. cap. 4. Et 3. dist. 22. ar. 3.

¶ Antequã ad vlteriora progrediamur, declarãdum censeo quid sentit Autor in hac materia, & in quo impugnatur. Scito igitur q̃ sunt hic duæ principales difficultates. Prima est circa ordinem partium inter se non absolute, sed relatas ad assumptionem & hæc tractatur hic quo ad partes ethereales, scilicet animam & corpus: & in sequenti artic. quo ad partes potentiales, scilicet mentem & sensum. Altera est circa ordinem inter partes & totum, scilicet animam & corpus & naturam humanam: & hæc tractatur in artic. 3. huius q. Et in vtraque quæstione sunt variæ opiniones. Durandus namque in 3. sen. di. 2. 1. negat omnem naturæ ordinem in mysterio Assumptionis, tam in partibus & toto relatis ad assumptionem. Scotus verò in 1. sent. dist. 2. q. 2. aliquo modo negat vtrobique: ordinem naturæ, & alioquo modo affirmat. Negat siquidem vnam partẽ esse medią, vt quod assumitur respectu alterius, & similiter partes esse mediũ, vt quod assumitur respectu totius naturæ humanæ. Affirmat autem vnã partẽ esse medium, vt quo & respectu totius, & respectu alterius partis: quia anima est cõstituiua & naturæ & carnis, vt sit assumptibilis. Doctrina aũt Autoris media via incedit: quoniam & concedit naturæ ordinem vtrobiq; scilicet tam in partibus inter se, quàm in partibus & toto inter se, relatis semper ad Assumptionem & partim concedit secundum naturæ ordinẽ medium vt quod: & partim nõ concedit mediũ vt quod, & vniuersaliter concedit medium vt quo in hoc Assumptionis mysterio. Declaro singula, præsupposita distinctione iam dicta, quòd mediare secundum naturæ ordinem vt causa Assumptionis ex parte assumpti, contingit dupliciter. Vno modo, quòd sit ipsa causa, quòd aliud assumatur, quod ipsa causa præassumpta intelligatur quasi sit progressus quidam in his quæ assumuntur, & prius secundum naturæ ordinem assumatur anima, & deinde caro: sicut dicimus q̃ prius generatur homo, quàm rationale secundò, quia caro per ordinẽ ad animam rationalẽ habet, quod sit caro humana: sola aũt natura humana est assumptibilis vt patet ex prius dictis.

Infra. q. 3. ar. 1. & 2. q. 2. ar. 1. & 3. dist. 2. q. 1. ar. 1. & dist. 3. q. 5. artic. 2. cap. & 4. cap. 4. Et 3. dist. 22. ar. 3.

tempore quia visibile præsupponit hominem, vt quod est genitum: & hoc modo Autor concedit partes naturæ, animam scilicet, & corpus prius natura assumptum, quàm totam naturam humanam. Secundum autem quid, hoc est secundum ordinem exequutionis vt patebit articulo. Vbi affertur argumenta Scoti, & Durandi contra hoc, & soluuntur. Alio modo, quæ sit causalitas vt quo, quòd assumatur.

¶ Ad obiectiones autem Durandi dicitur, quòd in assumptione est naturæ ordo ex parte assumptorũ. Et cum cõtra hoc arguitur, quia vnitum pluribus, non in quantũ sunt plura sed vnum, &c. negatur. Minori quoniam filius Dei assumpsit animã & corpus vt sunt plura: quia assumpsit illa vt sunt duę partes essentiales realiter distinctæ inter se ad probationẽ dicitur quòd aliud est concedere attributiua, scilicet assumpsit partes vt sunt vnde & aliud cũ dicta affirmatiua concedere etiam negatiuam, scilicet non assumpsit partes, vt sunt plures res. Affirmatiua nanq; importat q̃ partes sunt assumptæ vt vnitæ in toto: & hoc est dictũ, q̃ partes sunt assumptæ vt sic in toto vnexatura aũt importat, quòd partes nõ sunt assumptę secundũ se ipsas, sed quod aliud prius essentialiter aut totã tantum, & ad partes nõ nisi vt sint in toto. Constat aũt ex Doctrina sacrã fidei Dei assumptisse ita partes in toto, quòd tamen ad ipsas partes in seipsis terminata est assumptio. Alioquin oportuisset in morte Christi fieri nouas assumptiones animæ in se, & corporis in sepulchro. In toto nõ erat. Dicitur igitur, quòd filius Dei assumpsit animam & carnem, inquantũ sunt partes vnitæ in tota sed ex hoc non sequitur, ergo inquantum sunt vnę, & nõ inquantum sunt plures: sola & assumpsit, inquantũ sunt vnã in natura vnica, & inquantũ sunt in se plures res, patet esse tamen.

Loci' supra. ar. 1. citatis

Anno.

c ¶ In responsione ad secundum eiusdem primi articuli, nota primo hanc distinctam, quòd scilicet non eodem ordine se habent partes naturæ humanæ, ad personalitatem alienam, scilicet Verbi Dei, quo se habent ad personalitatẽ propriam, scilicet personæ humanæ. Ex ratione litera redditur ex altitudine diuinæ personę. Et hoc bene tetigerat & applicarat, quã discutitur. Assumptionis mysterio quo ad ordinẽ assumpti & nõ fundet se super ordine eorundẽ ad aliã personalitatẽ, vt in 1. articulo ratio Scoti super hoc fundamento afferetur.

¶ Nota secundò, quòd prima verba litera, scilicet corpus est vicinius proprię, proprię, anima animæ naturæ humanæ, non est sat pro scrupulo. Quoniã illa vera sunt secunda communia homini, & aliis subiectis, illi sensibilibus quoniam in eis anima vicinior est naturæ & corpus personæ: quia anima cõstituit formaliter naturam, & materia individuat personæ. aute cõstat individuum materiæ appropinquare, vnde & creduntur idem omnino quo ad eum apud multos secundum tamen propria principia hominis videtur oppositum: quoniam anima intellectiua, quia est ex se subsistens, & defert secum subsistentia quam communicat suppositio propinquior est personę, cuius proprium est subsistere, adeo vt ipsi personæ primò conueniat. Sed hoc non obstante quia anima Intellectiua in suo fieri mendicat hæc citatem a corpore, licet occasionaliter nec defert secum subsistentiã propriam sibi vt quod subsistit nisi in potẽtia, sed vt beat ad hypostasim, quam aliæ animæ, quia ex proprio ordine deiert, vt quo tamen, actum subsistendi non tamẽ propinquior est, quàm corpus quod ipsã animam & suum esse ad actum individuat. Stant ergo solida verba litera.

Anno.

d ¶ In responsione ad tertiã ciusdẽ articuli, clarè habes quo pacto apud Autorem intelligitur animam mediare in assumptione carnis scilicet cum tribus conditionibus. Prima est secundũ aptitudine quia scilicet reddit carnẽ aptam ad assumi, faciendo ipsam animatam & humanam. Secunda est secundum cognitatẽ quia hæc aptitudo non est necessitatis, sed congruitatis nam & Deus: sed ex hoc ipso q̃ caro est humana, est habilis de congruo, vt assumatur, hoc de cõgruo assumptibilis, nõ mediat in facto esse, sed in fieri tantùm. Et propter ea cessante tali cõditione actualiter (vt de facto cessauit in morte Christi quia caro Christi in triduo nõ erat anima nec humana, nec eria caro, nisi aequiuoce) nõ propterea desinit vnio assũptę carnis ad diuinã hypostasim quo ad esse desinere si anima esset mediũ in facto esse sicut quia est mediũ in fieri, ideo habes, quòd caro ipsa in se terminata assumptiua actionẽ, & non solum vt anima & vt humana, licet nõ attingeret eam, nisi esset animata aut humana, sicut aliquis accipit in vxorem mulierẽ pulchram, secundũ seipsam mulierem, licet non accipere eam nisi esset in principio, quum eam accipit, pulchra, vt in litera dicitur. Et propterea in morte Christi desinente humanitate per mortem, non de nouo Verbum Dei assumpsit animam & corpus, sed quæ in principio facta est assumptio & determinata ad totum & partes etiam secundũ se nõ desiit determinari ad partes deficiẽte totoquoniã nec ipsum totũ est medium in assumptione, nisi in fieri secundum ordinem intentionis vt infrà patebit.

Anno.

a ¶ Super quæstionis sextæ Articulum secundum.

IN titulo nota, quòd si termini præclarandi sunt, in conclusione summatur, non restat locus argumentis primo & tertio: sed si in titulo relinquitur indistinctis (sita tamen vt nomine Spiritus intelligatur mens seu pars intellectiua

Universidad de Deusto
Biblioteca

dualiocus seu locutor ar-
Comment. gumentis & responsionibus.
¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiuè Filius Dei assumpsit animam mediante spiritu. Probatur dupliciter. Primò rationeiAssumpti extenus partes animæ mediante intellectu, tam secundum ordinē di
p.p.q.77. ar.1. ad 1. spiritu. Antecedens pro ordinem ad cōgruentiam assumptionis tergo assum
prima parte probatur: quia intellectus est di-
gnior Pro secundo, quia anima non est assumpti
bilis nisi per illud, quo est ad imaginem Dei,
Cap.8. Consequentia probatur ex precedenti articulo ex simili ratione. Secun
do probatur conclusio
9.4. ar.1. autoritate Damasc.
Annot. ¶ Aduerte hic duo, pri-
mò, quòd hic est com-
paratio partium potentialium, scilicet partis superioris, quæ vocatur spiritus, siue mens, siue intellectus: & partis inferioris, quæ est pars sensitiua, & vegetatiua, quæ vocatur anima. Et quoniam oēs istæ partes sunt assumptæ à Verbo, & distinguuntur etiā genere inter se, & ordine quodam se habent ad Verbum, tum quo ad dignitatem, tum quo ad assumptibilitatem, quia pars sentitiua non
Ar. prae. est assumptibilis, nisi quia coniuncta est intellectiuæ, & sicut nec caro, nisi quia est pars hominis: ideo Aug. dixit, & Autor declarauit, quòd assumpsit animā id est partem sensitiuā mediante spiritu, id est parte intellectiua. Et scito quòd si considerentur istæ duæ partes non secundum quod vniuntur in vna substantia animæ (quia sensitiuum est in intellectiuo vt cubum in tetragonovs dicitur in secundo de Anima) sed abstrahendo ab illo vel alio modo communitionis, & considerentur ipsæ partes diuersæ, & quasi totum
Cap.8. istæ sunt in homine non curando de modo, quo sunt coniunctæ: simile est iudicium de illa proportione, Assumpsit carnem mediante anima. & assumpsit animam mediante spiritu. Et propterea Augu. simul vtrunque proculit, & in litera similis dicitur vtraque mediatio: falsa nanque enim vtrobique & gradus dignitatis &
D.Iss. causæ & causatum, dum pars intellectiua ex hoc, quod coniungitur parti sensitiuæ, perfi-
q.64.ar. cit illam, & est illi ratio quòd sit assumptibilis. Quocirca non requira hic causalitatem, sicut pars essentialis, quæ est forma, est causa alte
rius constitutiua, sed proportionaliter causalitatem, sicut pars potentialis formaliter & superioris ordinis est causa partis inferioris: oportet enim proportionaliter inquirere & intelligere causalitatem, sicut proportionaliter sunt partes, quæ dicuntur partes essentiales, & quæ dicuntur partes potentiales.

a ¶ Super Quæstionem sextæ Articulum tertium.

Annot. IN titulo ly prius, sumitur secundum tempus: ita quòd quæstio est de priori
tate temporis. Et occasio huius est positio Originis.
Comment. b ¶ In corpore articuli sunt tria. primo ponitur positio Originis: secundò reprobatur in vno sensu tertiò reprobatur in alio sensu. Distinctio patriù clara est in litera. Quo ad primū positio Orig. refertur quo ad duo, scilicet & quo ad animas omnium hominum, & quo ad animam Christi, scilicet quòd omnes

fuerūt à principio simul creatæ. De qua originis positione vide, si vis, in 2. contra Gen. c. 2. 81. quoniam hic non tractatur, nih quo ad animam Christi in ordine ad assumptionem. Quo ad secundum quia dupliciter poni potest, animam Christi ab initio mundi creatam fuisse vel creatam, & non simul assumptam à filio Dei, vel tunc creatam, & simul assumptam à filio Dei, sed postea in vtero Virginis carni vnitam: ideo in litera vterque modus excluditur.

¶ Et contra primū ponitur conclusio hæc, inconueniens est animā Christi ab initio creatā esse, & nō simul assumptam. Probatur ducēdo 4. & 5 ad inconueniens: quia 33. ar. 1. Infr. si fuisset aliquando per se subsistens, & vel corpus fuisset illius subsistētia in assumptione, 35. ar. 2. & 3. quod est inconueniens. Et 3. dd. vel remāsisset, quod est 1. 4. 5. & impossibile: quia non 3. & 4. fuisset vnio secundum 3. 4. 5. & subsistentiam.

¶ Vbi nota primò, quòd 2. Et 4. Autor loquitur hic de contra subsistentia tanquam si 33. 4. loqueretur de personali tate: quia anima separata differt a persona sūm per hoc, quod est Aquin. incōpleta species: quia 4. & 6. non est species, sed pars speciei. Quia enim eadem est ratio de personalitate & subsistentia quo ad assumi, & nō assumitquia scilicet vtrique eadem ratione repugnat) ideo eadem vti tur ratione Autor contra subsistentiam animæ separatæ, qua vsus est supertius cōtra personalitatem subsistentiæ separatæ, quæ est Angelus. Nam sicut implicat per se Hismā. subsistere, ita implicat subsistentē Iohā. animā assumi ad aliud subsistens: quia simul per se separatim existeret, & non per se separatim existeret. Ex eo nanque, quòd ponitur subsistens secundum se, ponitur per se separatim existere: nam hoc ipsum significat subsistere secundum se & ex eo quòd ponitur assumi ad alterius subsistentiam, ponitur quòd nō per se sed p illud aliud subsistat: alioquin a3 illius alterius subsistentiam non esset tracta-

¶ Nota secundò, quòd Aure. subsistentiā animæ præexistentem corrumpi, potest intelligi dupliciter. primò quo ad actū subsistendi: quia nihil aliud est quam actus essendi ipsius animæ, vt est ipsius solius: hoc est, vt est eius vt quod est & hoc modo videtur Thomistæ, iuxta superius recitata, de personalitate intelligere hunc locum. Alio modo non solum quo ad actū subsistendi, sed quo ad id quod subiicitur actui subsistentiæ vt corrupto subiecto actus, ex cōsequenti sequatur corruptio actus: & hoc modo intelligendus videtur hic textus conformiter, ad prædeterminata de personalitate. Imaginandū est enim quod anima separata est semipersona, & non solum seminatura: nam vnita carni est seminatura, quā sit pars essentialis humanæ naturæ sed non subsistit per seipsam vt quod, sed per hypostasim, cui vt animæ, vt ratio subsistendi ex proprio genere, scilicet in materiali ordine deficiat actu essendi & subsistēdi. sed statim vt separata est à corpore, ex hoc ipso, quo constituitur in esse separato, cōstituitur in quadam toralitate & completione vt sciliter sit quod subsistit unada: quatē tamē ad suum esse in quo natū est etiā

corpus & totus homo subsistere. Iam enim dictū est. 9. separatio dat quādam totalitate & cōpletione & ideo statim separata anima est semipersona: ac per hoc proprio termino terminatur: quæ in corpore existēs terminabatur termino totius hominis. Et ideo sicut si assumeretur præexistēs Angelus, corrūpere tur primo terminatio naturæ Angelicæ, quæ est illius psonalitas: sic si assumeretur anima prius separatim existēs, corrūpe retur ipsius terminatio, qua constituitur in esse quod est & semi perso næ & subsistentis. Sed si
Aliae Velosia num. anima assumitur non præexistēs separata licet etiā vnitur de facto corpori nō præexistēs, separata: tunc solum vt
Est epist. 11. ad Iu. uenal. feminatura assumitur & vnitur: quia non adhuc terminata intelligitur proprio termino, quem in sui à corpore & ab hypostasi separatione
Ar. 2 hu ius q. nata est habere. Notanter autem dico, non solum à corpore, sed ab hypostasi: quia si anima se pararetur à corpore, & non ab hypostasi (quod in solo Christo accidit in triduo) tunc non nisi vt seminatura separata à tota natura, quæ desineret, remaneret subsistens, non per se, sed per hypostasim alien ampu ta filij Dei, cui semper
Quæstio. Infra q. 68. ar. 2. in resurrectione reti- net. 2. Et 3 dd. 3 q. ar. 1. & q. 2. 1. & 2. Et 3 e. tit. q. 29. a. 4. 9. eft vnita.

¶ An anima separata resurrectione retinet propriam terminationem.

¶ Sed insurgit tunc quæstio, an in cōmuni resurrectione anima separata huius vel illius reuertā ad corpus retineat fiam propriā terminationem, an perdat illam & terminetur persona-
litate totius.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia aliter se habet anima rationalis I sui principio, quam in corpore sui, & aliter quā ad corpus per resurrectionem redit: quod ex hoc habet quòd anima in sui principio indiuiduatur ex corpore, quanuis occasionaliter in resurrectione autem anima indiuiduat porius corpus quam indiuiduetur ex ipso, vt patet ex his, in quibus diuina virtute materia scorporis supplebitur, pura qui totaliter per multas generationes & generationes ex solit carnibus humanis nutriti sunt. Sicut ergo indiuiduationem semel in corpore adeptam quoquam deserit anima rationalis, sed ex illa induiduat, si opus est, corpus ita vt idem numero fit resurgēs homo, qui prius fuit) ita rationabile est, vt ad propriā terminationē aliter se habeat in corpore, & extra, ac in redit. Nam non acquirit illam in corpore, constituendo naturam, sicut acquirit indiuidua tionē, sed acquirit illam in corpore constituendo personam, hoc est, si ad hoc peruenirat, quod sit principium constitutiuum propriæ personæ, & nō solum propriæ naturæ: & ideo in Christo non acquisiuit proprium terminū, quia nō cōstituit propriam personam. sed nec constituēdo propriā personam, videtur acquirere illum cōsummatē, sed medio modo inter actum & potentiam: quo niam aliquo modo est, quòd subsistit & operatur, & aliquo modo non. Sed in separatione a corpore & corruptione hypostasis, quæ simul in aliis Christo ho minibus sunt, anima proprium terminū cōsummate acquirit: quē semel adeptum retinebit etiam in reditu ad corpus, & in statu perfectiori possessura illū esse. Vt sic differentia quo ad propriam terminationem inter animā sui principio & in resurrectione sit, quòd in sui principio de facto venit, vt quo etiam personalitatem: & ideo impediri contingit illā & à propria & totius personalitate, vt patet in mysterio Assumptionis: in regressu autem venit, vt q. & glorificat illum in Sanctis: ita subsistentiam terminationem, semique perfectionem, ad perfectionem humanæ subsistentiæ & personalitatis adducit.
Comment. ¶ Quo ad tertiū refutatur Origenis positio intellecta secundo modo (scilicet quod anima illa in sui creatione ab initio fuerit vnita, & postmodū in vtero
Annot. Virginis incarnata) primò deducendo ad inconueniens, quòd scilicet anima Christi non videretur esse eiusdē naturæ cū nostris. secūdo autoritate Leonis: ¶ Circa tationē hāc dubium ex duplici capite occurrit. Primò, quantū valeat simplicitenna ex hoc, quòd homo vel hoc creatur ante omnia secula vel post, nō variatur natura eius, sed mensura secundum durationē nihil ergo videtur valere ratio inferens aliecatem naturæ ex priōritate secūdum durationē productionis. secundo, quantum valeat ad hominem: quia Origenes ponebat nō solum Christi, sed omnium hominum animas ab initio creatas: vnde magis, si ratio valet, sequitur quòd anima Christi sit eiusdem naturæ cum nostris. ex quo simul ab initio omnes creatæ ponuntur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ratio non est ad hominem, sed simpliciter: & ideo non oportet ipsam saluare ad hominem, sed simpliciter. Fundatur autē ratio supēr hoc, quòd naturalis modus productionis alicuius, aduersus penes hoc, quod est produci in corpore, vel extra, & ante corpus, monstrat diuersitatem naturæ rei productæ. Nec eget multa pro bationehæc propositio, sed est quasi per se nota: qu onam si res aliquæ fic se habēt, quòd ex naturis suis vendicat sibi tā diuersos modos suæ naturalis productionis non nisi ex diuersitate formali rerū, quæ produ cuntur, procedit: puta, quia vna natural iter est in corpore, & alia non & propterea vna natu raliter exigit fieri in corpore, & alia ante corpus: vna naturaliter est forma corporis, & ideo fit in corpore: alia non est naturaliter forma corporis, & ideo fit extra, & ante corpus: Vn de supponit hæc ratio animas nostras secūdum suum naturalem modum fiendi, creando infundi & infundendo creari, quia sunt naturaliter formæ corpo-
Ar. pra. rum: & ex hac suppositione arguit, quod anima Christi non fuit ab initio creata, & assumpta. Supponit etiā quod in prima constitutione vniuersi non attendi-
Propos. 1. inter op. Ar. 10. 3. tur (vt Augnst.' docuit) quid Deus potuerit facere, sed quid naturæ rerum eatūque ordo exigat.

¶ In responsione ad ter
Annot. cap. 2. tium eiusdem articuli nota bene resolutionē claram, vnde fides Christi est iustificatiua, scilicet ex proposito diuinæ gratiæ iuxta euidentem autoritatem Apostoli ad Rom. 4.

¶ Super Quæstionis tertiæ Articulū quartum.

Annot. TItulus de prioritate temporis intelligitur. Et est ratio quæstionis: quia in conceptione aliorum hominum inuenitur prius tempore caro, quām adueniat anima rationalis: quia prius viuit vita plantæ, deinde vita sensus, & postremò animatur anima rationali. Et constat, quòd filius Dei assumpsit carnem ab initio conceptionis sui corporis.

b ¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito negatiuè. Caro Christi
Comment. non prius assumpta est à Verbo, quām animæ vnita. Probatur dupliciter. primò sic, Caro humana nō est assumptibilis antequā sit propria materia animæ rationalis & humanæ: ergo nō est prius assumpta, quā animæ rationali vnita. Antecedens habet duas partes, quæ in idem redeunt nec differunt, nisi sicut ex pressum in cōmuni & proprio vocabulo: quoniam materia propria animæ rationalis & caro humana idem funt sed differunt, quia vt materia propria so nat id, quod est in ordine ad animam rationalē. Ex vtraque ergo parte probatur in litera consequentia. Primò ex proprietate materiæ quia materia simul: dū recipit formam, fit propria illius formæ. Quod probatur tum quia materia nō prius habet ordinem ad formam vt propriam formam, quām habeat ipsam formam: tum quia simul terminatur generatio & alteratio præuia. Ex secunda verò: quia caro non est humana ante aduentum animæ rationalis. Ante cedens verò pro secunda parte relinquitur per se notū. Pro prima verò parte probatur: quia caro humana non est assumptibilis, nisi per ordinem, quē habet ad animam rationalem, vt propriam formam. Secundò probatur, conclu sio ex proportionali adiuncta huic rationi similitudine de anima: sicut anima rationalis non prius assumpta, quām vnita carni, ita nec caro prius assumpta, quām vnita animæ rationali. Et vtrobique ratio proportionaliter: quia id contra naturam animæ, hoc contra naturam carnis humanæ.

¶ Num materia propria formæ sit ante aduentum formæ.

¶ Circa hunc processum, vnum dubiū occurit: quia videtur q materia propria
Quæst. formæ sit ante aduentū formæ: quoniā materia nō est propria nisi propter dispositiones ad talē formā: materia aūt plenè disposita est immediatè ante instās introductionis formæ: pri igitur tēpore est materia propria animæ rationalis & vniuersaliter formæ, quā adsit ipsa forma. Præterea, minus est materia propria animæ rationalis, & minus habet ordinē ad ipsam caro mortua, quā ea immediatè ante instās introductionis animæ rationalis: quoniā ista natura

Universidad de Navarra
Biblioteca

liter necessitet ad formam, illa naturaliter magis ac magis, recedit à forma existendi. Et ita Christi mortua habet ordinem ad animam Christi, propter quę remanet assumpta, vt propria materia illius: igitur & caro in victima dispositione habet illum ordinem, & est propria materia animæ rationalis.

¶ Ad primū dicitur, quod propria materia alicuius formæ duplici ter dicitur: scilicet in fieri tantū vel in facto esse. In proposito autem fermo est de materia propria facto esse: hoc autem proprie dicitur de materia propria in fieri.

¶ Ad secundū concedimus, quòd secundum naturæ ordinem caro vt hic, mō disposita habet magis rationē propriæ materiæ, quàm caro mortua: sed in ordine ad resurrectionē, quę sola diuina potest potētia fieri, caro mortua habet magis materiæ propriæ rationē, quia illa iam in facto esse fuit propria materia ipsius animæ, & dedit huic animæ individuationē, & reuniēda est illi ad reconstituendum eundē numero homiⁿē. Vnde in æquiuoco laboramus: quoniam aliter sumitur propria, materia in generatione vbi naturę ordo attenditur, & aliter in resurrectione, vbi diuinus ordo cōsideratur. Quia tamē apud Theologū vtraque dicitur ppria materia, ideō caute Autor in litera non dixit, hunc ordinē non habeti nisi præsente anima rationali corporisue dixit nō habeti antequam anima aduenist: cū hoc enim stat, quòd habeat etiam post mortē, ex quo iam semel anima assuit corpori, hoc autem primo dicto non stat, quod haberetur post mortem propria materia.

Anno. c ¶ In responsione ad secundum eiusdē articuli vide rationem naturalē, quare non arguit, diuersitatē naturæ auferre à Christo naturalem modum producendi carnem, & argueret diuersitatē naturæ, si anima producta esset ante corpus quia scilicet in earum productione varietas esset penes antecedentia tātum, in animæ verō productione, varietas ponitur in ipsis constitutiuis intrinsecis. Et ratio assignatur, quia materia nata est esse ante formam, & disponi ad illam: sed ma an eam non est nata esse ante materiā, hanc tamē rationē intelligito pro ratione cōuenit ieq̄uare scilicet cōuenieⁿs fuit, carnē Christi nō naturaliter, hoc est aliūde hominē more fieri per dispositiones prę̄uias, sed miraculo sē statim cōstipē fectam: animā verō cōuenies fuit nō miraculosē ante corpus, sed naturaliter, hoc est secundū aliarū earūm fieri, scilicet creādo infundi, & intus dedo, creari. Quoniam, vt ex antedictis patet, discretius modus producēdi animam, scilicet in corpore vel extra, & ante corpus, in diuersitate naturæ nō reddiderat, si miraculosē aliqua anima fieret extra & ante corpus: sed si naturaliter fieret extra & ante corpus, quòd scilicet naturaliter factum fuisse oportet ponere illos, qui in constitutione mundi sic factum putant, vt pręd̄ictum est.

Anno. ¶ In responsione ad tertiū distingue & ordina nouies, vnam & eandē carnem secundū diuersa prædicata substantialia; præponendo magis cōmune maius cōmuni (Verbi gratia, secundū quod est corpus, secundū quod est animatū, &c.) & per species, quòd caro prius natura assumitur à Verbo effectiuè per essentiā potētiā, & præsentiam, quām terminative per vnionem formalē: quia prius natura est quoddam ens, puta corpus, quàm animata. Sed prius natura est animata, quàm vnita Verbo personaliter: tum quia cōstituitur in esse assumptibili per esse animatum: & quia caro cōstituitur in natura rationali per esse animatum anima rationali. Constat autem, quòd non est assumptibilis niſi vt pars naturę rationalis: non solum ex parte sui, sed etiā ex parte personæ, quæ signatur non quamlibet hypostasim, sed hypostasim naturæ rationalis.

¶ Super quæstionis sextæ Articulum quintum.

Commeut. Initio articuli intelligendus est vt sonat.

¶ Sit corpore articuli duo sunt: primò declaratur, quomodo intelligitur Verbum in mysterio Assumptionis. Secundò respondetur quæstio vna conclusione. Quo ad primum dicit vnam propositionē multarū partium, scilicet de mysterio Assumptionis medij intelligitur nō teporis, sed naturę ex parte subiecti & simpliciter. Vbi quatuor cōdītiones medij in hoc mysterio ponuntur.

¶ Prima est, quòd non est medium secundum tempus. Quæ probatur, quia simul tempore omnia assumpta sunt.

¶ Secunda, q̄ est medium secundū ordinem naturæ. Et hæc est dictis supponitur.

¶ Tertia est, quòd est ibi talis ordo naturę, scilicet ex parte agentis. Et hic declaratiuus in cōmuni ordo naturæ, quo aliquid est prius, & aliquid posterius in natura, duplicēter inuenitur, vel ex parte materiæ. Et redditur ratio, quare secundum has duas causas inuenitur, quia sunt causæ præexistentes ante effectum: agens enim & materia præexistit, formam autē oportet non præexistere & similiter fine generationis, cum coincidat cō forma. In speciali autē hoc est in Assumptionis mysterio quia tota ratio facti est potentia facientis.

¶ Quarta cōditio est, Iy Simpliciter, ad defendum quod medium simpliciter in hoc mysterio attenditur secundum ordinē naturæ ex parte agētis non quemcunque quia nō secundū quid, sed simpliciter. Est igitur dē duplex naturæ ordo ex parte agentis, vel secundū ordinē intentionis, vel secundum ordinem executionis. Et differunt hi ordines inter se in hoc, quòd illud q̄ est prius secundum intentionem, est prius simpliciter: quod vero est prius secundum executionem, est prius secundum quid. Et ratio est quia intentio prior est simpliciter exequitione vt patet. Quod sic secundū conclusionē respondua quæstio est ista. Verbum Dei assumpsit partes humanæ naturæ, media te toto. Probatur duplici tempore, quia secundum ordinē naturæ ex parte intentionis agētis prius est completum quàm incompletum: & consequenter prius est totum, quàm partes. Secundo ex proportionalitate, sicut assumpsit corpus mediante anima quia assumpsit corpus propter ordinem, quem ad animam habebat assumpsit partes, mediante toto: quia assumpsit animam & corpus propter ordinem, quem habent ad humanam naturam.

¶ Sed occurrit hic literalia multa inquirenda. primò, cui existēto naturæ ordine secundum quodlibet genus causæ, ordinem naturæ duobus eorū appropriat.

¶ Secundo, cur ordine naturæ ex parte materiæ in hoc mysterio Autor potius fuit, quam prius natura ex parte causæ materialis corpus Christi fuerit concepta, quàm animatum? patiens enim præsupponitur actui, qui in eo fit.

¶ Tertio, cur Autor in hoc mysterio, de medio secundum naturæ ordinem, ex parte agentis secundum ordinem operationis respondendo tacuit, quum tamen in responsione ad primum, postmodum de illo tractet?

¶ Ad primū dicitur, quod quia ordo naturæ secundū genus causæ formalis & finalis reducitur ad ordinē naturæ secūdū genus causæ agētis, tanquā in quo clarius relucet quoniam secundum ordinē agentium ordinantur & fines gentium & formæ genitorum: & res natura priores secundū ordinem finis, aut formæ in his, quæ fiunt sunt posteriores in esse: quoniam & forma & finis quā to vlterior in aliquo ordine, tāto prior, quia perfectior. Res vero, vt sunt in materiæ transmutatione, quàm in intentione aut executione agentis priores, sunt etiam priores secundum esse aliquod reale, scilicet, vel secundū ipsum in tentionem eorum, sicut domus est in intentione artificis vel secundū quod, est in inchoata trāsmutatione sunt, sicut alteratio est prior generatione: vel secundum se, vt ab ipsis incipit exequitione: vt fundamentum est prius parietibus. Merito igitur naturæ ordinem duobus appropriauit Autor generibus causarum, quia sunt priores in esse, tum quia clarius relucet prioritas naturę in illis tum quia priorītas aliorum apud generabilia reducitur ad ista.

¶ Ad secundum dicitur, quod in mysterio Incarnationis nulla fuit trasmutatio materiæ nisi instātanea formatio corporis ab infinita virtute spiritus sancti, & illa instāanea formatio quoniā naturæ ordine prior secūdū genus causæ materialis fit, quā animæ rationalis aduenit in eāqua anima rationalis nō deinde secū corpus, sed suppositū corpus organicū, in quo tecipiebatur, cuius esset actus, in quo fieret. Quia tamē in illo priori naturæ nō erat assumptibilis vt ex dictis patet: q̄a cōstituta est in esse assumptibili per esse animatum: ideo Autor loquens hic de priore & posteriore secundum naturā in ordine ad assumptionem

sumptionem. nihil de prioritate ex parte materiæ, vtpote extra ordinem ad assumptionem dixit, sed tanquam impertinentem ad propositum dimisit.

¶ Ad tertium dicitur, q̄ in propria causa est quare respondendo quæstio taeuit ordinē exequutionis: q̄a scilicet respōdēdo est quæstio simpliciter, de medio simpliciter, & nō de medio secūdū quid: ac per hoc de medio secundū ordinē simpliciter, & nō secundū ordinem secundum quid. Vnde merito medium secundū quid, tesseruauit responsionibus argumētorū, soluta quæstione de mediatione simpliciter, & absolute.

Art. 1. & 2.

¶ Num assumpserit totum mediantibus partibus.

Quæstio.

¶ In eodem articulo in responsione ad primū, dubiū occurrit ex Scot. & Duran. arguētibus in tertio sent. dist. 1. cōtra hāc doctrinā, q̄ scilicet non assumpserit totum mediantibus partibus, Argūit ergo Sco. primò in q. 5. sic. Primò assumptum nō est natura humana, sed pars seu partes eius: ergo assumens non est primò homo.

Epist. 3. tom.

Et confirmatur, quia sicut in instantia assumptionis se habuit ad totum & partes, ita & modo igitur & modo non est primo homo, sicut Sortes est primò homo: quod videtur incōueniens. Amplius, videtur sequi, quòd Christus nō sit homo. Probatur quia denominatio à parte vel partibus nō dat denominationē à toto. Præterea, propter duas vnio nes Verbi ad partes naturæ humanæ non est homo: ergo requiritur tertia, quæ sit totius primo, propter quā tertiā Verbū est homo: sed ista sufficit sine aliis duabus: igitur illæ duæ superfluūt. Demum probat ostēsiue, quod natura tota est primo sine medio assumpta. Quod est in se primò pśonale, si sibi demitteretur, hoc in alio primò pśonatur, quādo assumitur sed tota natura & nō pars vel partes, est primò & immediate hoc modo pśonabilis in se, si sibi dimitteretur. ergo. Probatur Maior: q̄a ex eò fit ista natura, i quo fit se pśonaretur, si sibi dimitteretur. pśonatus in alio vel ab alio: q̄a nihil ante illud instās est natū assumi, quia nō prius fuit natura singularis: nec post illud instās assumitur, q̄a tūc esset pśona in se. Minor probatur: q̄a in eodē instāti naturæ in quo partes præcedūt toti, neutra nata est esse pśona: sed tunc primò quādo ex istis vnitis est tota natura. q̄a tūc ipsa tota est persona in se, si non impediatur ab assūmāte. ¶ Duran. autem in q. quoque 1. arguit dupliciter destruendo totaliter ordinē naturæ in assumptione totius & partium primò, quia totum & partes vnitæ sic enim assumptæ sunt omnino sunt idē re. Secūdò, quia assumptio vna est vnius ad vnum: sed assumptio humanæ naturæ est vna ad vnum, quia ad personalitatem. Filij ergo est vnius, scilicet naturæ integræ ex suis partibus constitutæ: enim esse assumptam, ergo tam natura quàm partes sunt assumptæ vt vnum non est igitur ordo realis inter totum & partes in assumptione.

¶ Ad euidentiā positionis, quæ in hac litera explicatur, sciēdum est, quòd quā ordo operationis seu exequutionis eadem & eōdem modo intelligatur habere media, si est secūdū naturam tātūm, & si est secundum progressum operationis. Verbi gratia, Domus siue fiat per multas operationes, vt ab arte successiue fit, siue fiat tota simul à Deo, eadē media pertrāsit, puta fundamentum, parietes, tectum, & similiter eōdem modo, hoc est, quod quolibet eorum est vt medium quod. Nam sicut successiuè operando, ptius tempore fit fundamentum vt quod partiale, & mediante fundamento fit paries, etiā vt quod partiale, & post ea tectū vt quod partiale, & omnibus mediantibus vt quod partialibus, sic domus vt quod totale. Ita simul omnia operādo, operatio illa prius natura secundum exequutionis ordinē attingere intelligitur fundamētum, & posteā parietes, &c. vt dictū est, habet enim operatio illa vnicā vnū per se primò terminū ordine intentionis, scilicet totū, qui est vltimus ordine exequutionis, & multos partiales terminos ordine exequutionis priores, vno per se primò intēto termino scilicet toto. Simile enim quid accidit in mysterio Incarnationis, in quo simul tota natura & omnes partes eius factæ & assumptæ sunt, nisi q̄ ad assumptionē referēdo totū & partes, non inuenitur ordo inter partes (vt prædictū est) sic vt vna prius natura assumpta sit vt quod, quām altera: quia simul natura anima & corpus assumpta sunt. Sed bene inuenitur talis ordo inter partes simul & totū, scilicet secundū exequutionis ordinem prius natura terminata est assumptio ad partes simul, hoc est animā & corpus, vt terminos partiales: quā ad istud quod primò vt primò intenū, vltimo terminata est & rationē huius primo intenti terminata præintelligitur ad partes, sicut ratio nē domus terminata præintelligeretur exercito domus ad partes eius, ex quibus cōstat domus. Negātes autē hunc exequutionis ordinē inter partes & totū in assumptione, imaginātur quòd assumptio etiā exequutiuè terminata est prius ad totū quām ad partes, ita quod diffusa seu quasi extēsa est assumptio, à toto ad partes, ita vt non oportuerit de nouo in morte Christi assumere partes: sed remanserit respectu sui partis. Et qualis prima assectu haec positio nō solum probabilis, sed probabilior videatur, quām posita in litera, quia assumptio per se primo respicit totū, nec est vt factio totius, sed quasi præexistentis elevatio, quæ etiam in operando incipere debet à per se primo inēto, ex quo supponit illud esse. Sed tamē perspicacius intuiti fuerimus, q̄ ordo resolutionis verax est ordinis cōpositionis, q̄a prius in resolutione fuit vleimū in cōpositione, & consulere nos meminerimus quòd in mortē Christi assumptio quasi resolutiua incepit, dum natura ipsa ab assumptione desiit, partes autē naturæ assumptæ remanserūt, percipiemus quòd ex hoc ipso facto reuelauit Deus, quòd assumptio inchoauit ab exequutionis ordine à partibus, &, q̄ veluti primum in compositione assumptionis, fuit assumptio partium vt sic diuina sapientia dispensauerit etiam in toto per assumptionem secundum exequutionem & resolutionem. Quo fit, vt probabilius sit positio in litera posita, quàm Augusti. fuerit.

¶ Vnde ad primū dico, distinguo, potest q̄ primò assumptum dupliciter, vt quod to tale, & quod non totale seu partiale: & similiter primū assumptū terminata totaliter assumptione, vel nō terminata totaliter: & dici quod natura humana est primò assumpta vt quod totale, vel terminata totaliter assumptione: partes autē sunt secundū operationis ordinē prius assumptæ non terminata totaliter assumptione, nō vt quod tale. Cum ergo dicitur: Primò assumptum non est natura humana, negatur loquendo de primo assumpto, terminata totaliter assumptione, & similiter de primo assumpto, vt totale passiuū assumptionis. In quo tamen sensu oportet verificari tale antecedēs, si consequentiæ suæ debent valere, & incōuenientia sequi. Ad confirmationem negatur, q̄ simili modo omnino se habeat Verbum assumens: tunc & semper quia pro illo instanti assumptio erat dupliciter, scilicet in fieri & in facto esse, quia tūc erat verum dicere, nunc est vnita, & immediate ante hoc non erat vnita: quod deinceps falsō diceretur quoniam assumptio remanet non in fieri, sed in facto esse. Et propterea conceditur, quod quantum ad factum esse, eodem modo se habuit tunc, & habet modō & sic tunc filius Dei verē fuit primò homo sicut Sortes est primò homo ex primo assumpto terminata totaliter assumptione, & similiter ex primo assumpto vt totali passiuo assumptionis ita & nunc & in æternum.

¶ Ad alia duo simul dicitur, q̄ nec somniam. Verbū dici hominē à partialibus assumptis, & nō totaliter terminata assumptione: nec esse ibi tot assūptiones, sed vnā tātū, secūdū naturæ ordinem exequēdo progredientē prius ad partes, quā ad totū: quia simus certi, q̄ quasi resoluēdo desiit à toto, & nō à partibus.

¶ Ad rationem autē ostēsiuā, quæ est fundamentū opinionis suæ, respondetur ex Autoris doctrina prænotata in art. 1. huius q. in responsione ad secūdū, q̄ scilicet nō est similis ordo assumptorum ad personam assumentē, qui est eo rundē ad propriam personalitatem: cuius oppositū pro fundamēto Sco. assumit. Et ratio Autoris ibidē est, quia persona assūmēs est altioris ordinis, quā esset persona propria. Et ne inuoluator intellectus, distinguatur, quòd quia quæstio est de ordine assūptionis & nō de ordine personationis: ideo ne æquiuocetur, dicatur quòd per esse personale, & similiter p̄ personari, potēst intelligi posse fieri vel fieri personā, vel quasi cōstitutiuū pśonæ, vel potest intelligi posse fieri vel fieri aliquid personæ. Si primū intelligatur, cōcedatur totū, absq; deeli natione tamē tanquā impertinēs, quia nō est quæstio de prius natura personā illo modo, vt sit persona aut quasi constitutiuū personæ: sed de prius naturæ assumptibili ad vnitatē personalē. Si autē secūdo modo intelligūtur dicti termini, ad propositū quidē sunt, sed minus proprij. Veritamen nō fiat vis in vocabulis & supposita distinctione, quæ in litera habetur de prius assumptibili ordine naturæ secūdū intentionē & secundū exequutionē, respondeatur q̄ Maior est vera de primo secundū ordinē intentionis, nō autē de primo secūdū ordinē exequutionis. Illud enim quod est in se per se primò personabile, illud primo ordine incētionis nō primò ordine exequutionis personatur. in alio: hoc est, sit aliquid alienæ pśonæ, à qua assumitur: pars enim vel partes eius: fiat, quòd prius secundū exequutionē fiat vel fiat aliquid alienæ personæ, quā tota, natura, quæ est in se per se primò personabilis, si sibi dimitteretur. Probatio autē Maioris ad hūc sensum applicata, nihil valet quia secūdum exequutionis ordinē illud totū nō in se toto, sed in parte vel partibus eius prius personatur, hoc est, sic rei aliquid assumētis pśonæ, quā esset in seipso toto personale, si sibi dimitteretur. Et cū cōtrā hoc assertur, quia in illo priori illud totū nō est natū assumi, q̄a nō est natura singularis respectuī, q̄ vetū est q̄ nō est nati assumi. Si ipso toto ante illud naturæ instās, sed est. natū assumi se cundū sui partem vel partes ante illud instans, secundū exequutionis ordinē: quoniā quælibet pars nata est assumi, vt sic aliquid personæ assumētis: quāuis solū natura integra nata sit assumi, vt sit vltus cōstituti utiusq; personæ: quia ipsa sola est sic personabilis, scilicet vt sit vel persona, vel quasi cōstitutiua pśonæ: partes autē eius sunt pśonabiles, hoc est assumptibiles ad vnitatē personalē, antequā secūdū exequutionē assumi intelligatur totum. Vbi scito, quod licet respectu personæ propriæ prius secūdū exequutionem intelligatur personari tota natura, quām partes: quia partes, puta anima & corpus, ad personādū cōcurrit sic, mediante tota natura cōstituta p illas, ad assumptibilitatē tamen à diuina persona prius secūdū exequutionē concurrunt partes, scilicet anima & corpus, quām natura integra. Quia ad exequendam assumptionē, nō oportet mediare exequutiue, sed secundū intentionē tantum, tota natura: quoniam constat diuinam personā posse incōpare assumptionē à partibus quasi aggrediendo ad totum & rationabiliter cōstat, q̄ de facto sic fecit, vt probarum est, respectu personæ propriæ nō nisi naturalis ordo partium ad propriam personam attenditur, qui est etiam exequutiue mediante toto. Et ideo non habet fundamentum ex parte Autoris & similiter ex parte Sco. eodē ordine partes naturæ humanæ & totam ordinatis ad propriam & ad diuinam personam.

¶ Ad primam autem Duran. rationē negatur, quod natura humana sit omnino idem secundum rem, quod tuæ partes etiam simul sumptæ. Et quoniam assertio hæc supponenda potius, quām discutienda hic est: ideo non moror.

¶ Ad secūdā dicitur, q̄ assumptione esse vnius, cōstat dupliciter, scilicet vno pliciter simplicis, vel vnius cōpositi. Et rursus vnius cōpositi, secūdū quod vnum tantum est, vel non solum secundū quod est in se vnum, sed etiam secūdū quas partes. Et subinditur q̄ Incarnatio est assumptio vna & ad vnū, & vniuersaliter modo exposito: quia ipse filius Dei assumpsit vnam naturā humanam cōpositam ex anima & corpore, vt etiam simul tempore & prius natura secūdū nos

Universidad de Deusto
Biblioteca

ordine executionis. vel posteritas naturæ secundum alios assumpsit animam & corpus in ipsis, & non solam secundum quod sunt vnum in tota natura: quod nihil aliud est quã assumere totam naturam. Et quod hoc oportuerat fieri, patet ex eo, quod aliquoi oportuit filium Dei in mortẽ de nouo assumpsisse corpus & animã, quod Sco. infolutum dimisit & Diuran. inale videtur posse euadere. Nihil igitur valet illatio illa. Natura integra est assumpta, ergo partes assumptæ sunt vt vnum, intelligendo eum præcisione, hoc est, vt sunt vt vnum precisè, & non etiã vt sunt in se diuerse.

¶ Super Quæstionis sextæ Articulum sextum.

TItulus articuli 6. intelligendus est, vt sonat.

Commen. b ¶ In corpore ar. vna est conclusio respõsiua quæsito. Gratia non potest intelligi vt media in assumptione humanæ naturæ. Et probatur sic, Gratia tripliciter dicit põ: duplicitèr qui dem in Christo, scilicet gratia vnionis, & gratia habitualis: & tertio modo ipsa voluntas Dei gratis donans. Sed nullus istorum modorum habet rationem medij in assumptione naturæ humanæ, ergo, Probatur figillatim primo de gratia vnionis, quia est ipsum esse personale gratis datum: quod in assumptione se habet vt terminus, nõ vt medium. Secũdo de gratia habituali, quæ se habet vt effectus cõsequens vnionẽ, vt patet 3o. Tertio de voluntate diuina: quia se habet vt causa efficiens, non vt medium.

Annot. ¶ Nota hic primo, quod gratia potest dupliciter intelligi, scilicet formaliter vel effectiue, & quia gratia primis duobus modis dicitur formaliter, tertio autem effectiue: ideo ea licuit Autori duplicem tenere in Christo. Diuina autem voluntas est gratia effectiue, ac per hoc vetat excludere ea quæ propriè & formaliter gratia est in Christo formaliter, sicut forma est subiecto. *Annot.* ¶ Nota secundo, eum qui gratiosus dat seipsum alicui, ex ipsomet operatur & est gratia istius communis vtrique, quo existente donum gratiæ vocatur, dum dicimus, Ipse fecit nos gratos. Et hoc modo, quia ex data humanæ naturæ in mysterio Assumptionis est esse personale, ideo propter

tu, sed immediatè ab ipsa natura.

¶ Ad secundum dicendum, quòd anima est perfectio substantialis corporis, gratia verò est perfectio animæ accidẽtalis. Et ideo gratia non potest ordinare animam ad vnionẽ personalem (quæ non est accidentalis) sicut anima & corpus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd verbum nostrum vnitur voci mediante spiritu: nõ quidem sicut medio formali: sed sicut per medium mouens. Nam ex verbo concepto interius procedit spiritus, ex quo formatur vox. Et similiter ex verbo æterno procedit Spiritus sanctus, qui formauit corpus Christi: vt infrà patebit. Non autem ex hoc sequitur, quòd gratia Spiritussancti sit formale medium in vnione prædicta.

QVAESTIO SEPTIMA,

De Gratia Christi, prout est quidam singularis homo, in tredecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de coassumptis à filio Dei in humana natura. Et primò de his, quæ pertinent ad defectum. Secundò, de his, quæ pertinent ad defectum.

¶ Circa primum consideranda sunt tria. Primò de gratia Christi: secundò, de scientia eius: tertiò, de potentia ipsius.

¶ De gratia autem Christi considerandum est dupliciter. Primò quidem de gratia eius secundum quòd est quidam singularis homo. secũdò, de gratia eius, secundum quòd est caput ecclesiæ. nam de gratia vnionis iam dictum est.

¶ Circa primum queruntur tredecim.

¶ Primò, vtrùm in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.

¶ Secundò vtrùm in Christo fuerint virtutes.

¶ Tertiò, vtrùm in eo fuerit fides.

¶ Quartò, vtrùm fuerit in eo spes.

Quintò, vtrùm in Christo fuerint dona.

¶ Sextò, vtrùm in Christo fuerit timoris donum.

¶ Septimò, vtrùm in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.

¶ Octauò, vtrùm in Christo fuerit prophetia.

¶ Nonò, vtrùm in eo fuerit plenitudo gratiæ.

¶ Decimò, vtrùm talis plenitudo sit propria Christi.

¶ Vndecimò, vtrùm Christi gratia sit infinita.

¶ Duodecimò, vtrùm potuerit augeri.

¶ Decimotertiò, qualiter hæc gratia se habeat ad vnionem.

ARTICVLVS I.

¶ Virum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd in anima assumpta à Verbo non fuerit gratia habitualis. Gratia enim est quædam participatio diuinitatis in creatura rationali: secundum illud 2. Pet. primò, Per quem magna & pretiosa promissa nobis donauit, vt diuinæ si-

cap. 15. natalitia quòd impossibile est aliter se habere sicut ordine à diuina sapientia statuto: sicut dicimus in naturalibus necessariò esse, q̃ homo fiat ab homine, & leo à leone: & in artificialibus, q̃ domus fiat ab artifice, &c. & hoc eõsiderant rationes istæ. Virum autẽ id quod in secunda ratione dicitur, scilicet quòd necesse est rationalẽ creaturã per gratiã eleuari ad videndũ & amandũ Deũ, dicat necessitatem simpliciter, non est ita fortis argumentatio, cum impotentia disserimus.

Quæstio. *¶ Num gratia habitualis in Christo conueniat cum ea et quidam singularis homo est.*

¶ In eodẽ articulo circa rationem tertiã dubium occurrit quomodo quæstio ista tota proposita est de gratia Christi, secundũ quòd est singularis homo: tatio assistita proponit de Christo, secundũ quòd est caput aliorum hominũ. Diuersimode igitur videtur gratia singularis ad gratiã capitalem.

¶ Ad hoc dicitur primò quòd quia alia est ratio medij, alia ratio capitis, dicendum, quòd in littera est de Christo, secundum quòd est mediator, non tamen diuertatur ad Christum, secundum q̃ est caput. Dicitur secundò, &c. melius, quòd gratia Christi in ordine ad genus humanum, siue secundum ordinem mediatoris, siue capitis, siue aliquo alio simili modo habet in se duo.

¶ Primò est bonũ habẽtiæ quoniã idoneum ac dignũ formaliter reddit ipsum, vt sit mediator, vel caput, &c.

¶ Secũdò est bonũ aliorum, dum mediat, & influit, &c. Et licet secũdo modo spectet ad gratiã capitalẽ, primo tamen modo spectat ad gratiã singularẽ. Et propterea optimè in littera cõcluditur ex effectu mediationis vel influxus in alios esse habitũ in Christo dignificatem ipsum formaliter: & cõstituentem in tali eminentia, vt ex ipso in alios redũdet gratia. Cõstat enim bonitate & dignitatem huius magnum esse bonũ singularis hypostasis vel animæ: licut si ex necessitate illuminandi alios, inferrẽ q̃ illud ignis valde lucidũ oportet esse. Nulla ergo est difficultas, ex effectu concludimus.

Super Quæstionis Septimæ Articul. 1.

INtitulũ, ar. 1. q. 7. ad 2. nec quod quæritur est de virtutibus, quæ simpliciter vocantur virtutes, quales in Philosophia & in Theologia sunt esse personale, vt huius rationẽ doni gratiæ tribuit cõcessit vocatur gratia vnionis autẽ, quia p vnionẽ habetur à natura, qui datũ est. De hac tamẽ vnionis gratia præter natura, quæ de ipsa dici videtur in art. vlt. 7. q. erit latior sermo.

Nota. ¶ Nota tertio, q̃ Autor ipsio doctior, opinionem, quã in tertio Sent. secutus est, distinct. 13. art. 2. q. 1. de gratia habituali, quod erat medium cõgruentiæ respectu assumptionis, hic cõsurgit autoritate Ioan. Damasc. lic-tene, quod prima natura humanitas Christi assumpta est, quam gratia habituali donata, vt ex personalitate omnia fluerã gratiæ in hominẽ illo essent pleno gratiæ & veritatis.

Super Quæstionem 7.

IN diuisione quæstionum de gratia Christi aduerte, quod tripliciter gratia in Christo ponitur, scilicet gratia vnionis, gratia singularis, & gratia capitalis. Et quia gratia vnionis est ipsa coniunctio personalis Dei ad naturam humanam (de qua tractatum est) ideo Autor dicit, quod de ipsa tractatum est quatenus non sub nomine Gratiæ, sed Rei quæ est gratia: & propterea de aliis duabus tractandum est.

¶ Super Quæstionis septimæ Articulum primum.

TItulus art. primi intelligendus est vt sonat: nitas quòd non oportet quòd ly gratia limitet ad gratiam singularis hominis: quoniam statim vt dicitur, gratia habitualis sufficienter exprimitur, quod de perfectione animæ in ipsa est quæstio: habitus enim est perfectio eius, cuius est habitualis perfectio. Et ne idem sit plus reperatur, hoc eodem modo intelligendi sunt tituli sequentium articulorum de virtutibus, & donis.

Comm. ¶ In corpore articuli est vna conclusio respõsiua quæsito affirmatiue: Necesse est ponere in Christo gratiam habitualẽ. Probatur sic: Ieri primo, quia anima illa maxime propinqua est principio gratiæ. Secundo, quia assumpta illa nobilissimas operationes videndi & amandi Deum habet. Tertio, quia Christus mediator gratiam in alios redundante habere debet. Vbi nota q̃ ly necesse, in conclusione positũ, non denotat necessitatẽ logicã, hoc est, q̃ impossibile omnino est aliter se habere: quoniam non est hic quæstio de tali necessitate, nec rationes in littera allatæ ad hoc tendunt: sed est sermo de necessitate consoni, seu secundũ potentiam Dei ordinatam

lo modo agit, sed solum agitur, sed tanquã instrumentum animatum anima rationali, quod ita agit, quòd etiam agitur. Et ideo ad conuenientiam actionis oportuit, eum habere gratiam habitualem.

ARTICVLVS II.

¶ Virum in Christo fuerint virtutes.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur quòd in Christo non fuerint virtutes. Christus enim habuit abũdantiam gratiæ. Sed gratia sufficit ad omnia rectè agendum, secundũ illud secundæ ad Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea. Ergo in Christo nõ fuerũt virtutes.

¶ Præterea, Secundum Philosophum 7. Eth. virtus diuiditur cõtra quendam heroicum siue diuinum habitum, qui attribuitur hominibus diuinis. Hic autem maximè conuenit Christo. Ergo Christus non habuit virtutes, sed aliquid altius virtute.

¶ Præterea, Sicut in Secunda parte dictum est, virtutes omnes simul habẽtur. Sed Christo non fuit conueniens habere omnes virtutes, sicut patet de liberalitate & magnificentia: quæ habent actum suum circa diuitias, quas Christus contempsit, secũdùm illud Matth. 8. Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet. Temperantia etiam & continentia sunt circa concupiscentias prauas, quæ in Christo non fuerunt. Ergo Christus non habuit virtutes.

¶ SED CONTRA est quod super illud Psal. Sed in lege Domini voluntas eius, dicit glos. Hic ostenditur Christus plenus omni bono. Sed bona qualitas mentis est virtus. Ergo Christus fuit plenus omni virtute.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut in Secunda parte dictum est, sicut gratia respicit essentiã animæ, ita virtus respicit potentiã eius. Vnde oportet quòd sicut potẽtiæ animæ deriuantur ab eius essentia, ita virtutes sint quædam deriuationes gratiæ. Quantò autem aliquod principium est perfectius, tantò magis imprimit suos effectus. Vnde cùm gratia Christi fuerit perfectissima, consequẽs est quòd ex ipsa procederent virtutes ad perficiendum singulas potentias animæ, quantum ad omnes animæ actus. Et ita Christus habuit omnes virtutes.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratia sufficit homini, quantùm ad omnia, quibus ordinatur ad beatitudinem. Horum tamen quædam perficit gratia immediatè per seipsam, sicut gratum facere Deo, & alia huiusmodi. quædam autem mediantibus virtutibus, quæ ex gratia procedunt.

¶ Ad secundum dicendũ, quòd habitus ille heroicus vel diuinus, nõ differt à virtute cõmuniter dicta, nisi secundum perfectior em modum: inquantũ scilicet aliquis est dispositus ad bonum quodã altiori modo, quã communiter omnibus cõperat. Vnde per hoc non ostenditur, quòd Christus nõ habuerit virtutes, sed quòd habuerit eas perfectissimè vltra communem modum. Sicut etiã Plotinus posuit quẽdam sublimẽ modũ virtutum, quas esse dixit animi purgati.

¶ Ad tertium dicendum, quòd liberalitas & magnificentia cõmendantur circa diuitias, inquantũ aliquis nõ tantùm appretiatur diuitias, quòd velit eas retinere, prætermittẽdo id quod fieri oportet. Ille autẽ minimè diuitias appretiatur, qui penitus eas contẽnit, & abiicit propter perfectionis amoté. mul sunt morales: & rursus in Theologia sunt Theologales. hæ enim bonũ faciunt habẽtem. Intellectuales autem virtutes non simpliciter bonũ, sed secundũ intellectum faciunt hominem bonũ: non enim dicitur homo bonus ex hoc, q̃ est doctus, sed ex hoc q̃ iustus, & perauius, fortis, &c. Vnde de illis postea erit quæstio, quũ scilicet de scientia animæ Christi tractabitur.

7. Eth. in princ.

¶ In corpore arti. vnica est conclusio respõsiua quæsito affirmatiuè Christus habuit. Probatur, Gratia Christi fuit perfectissima ergo ex ipsa perfecerunt virtutes ad perficiendũ singulas potẽtias animæ quantum ad oẽs animæ actus: ergo Christus habuit oẽs virtutes. Antecedẽs supponitur. Consequẽtia prima quantũ ad duo in ea cõtenta probatur: primum est, q̃ ex gratia procedãt virtutes ad perficiendum ad omnes actus animæ. Primũ probatur. Sicut gratia est in essentia animæ ita virtus in potẽtia: ergo sicut ab essentia fluunt potẽtiæ, ita à gratia virtutes. & Secũdũ verò p̃ banmquia quanto aliquod principiũ est perfectius, tãto magis imprimit suos effectus.

1. 2. q. 65. ar. 1. & 2. Comment.

Glo. ord. ex Cassiod. Annot.

¶ Nota hic circa sensum conclusionis, q̃ inferius explicandũ refert, quomodo cum hoc, quod Christus habuit omnes virtutes, stat, q̃ non habuerit virtutẽ fidei, nec spei. Et stat resolutio in hoc, quòd Christus habuit omnes virtutes nõ ponentes ex sui ratione defectũ aliquem in animæ Christi, qui simul erat viator & comprehensor. Cætera huius rationis discussa sunt supra in quæst. de gratia Christi articulo 11.

Annot.

¶ In respõsione ad secundum ejusdẽ articuli habes ab Autore solutionẽ illius quæstionis. An virtus heroica differat specie à virtute communiter dicta, hinc enim apparẽt habet patere rationẽ: quòd nõ differt nisi secundũ perfectiorẽ modũ. Est ergo excellentia heroica isto modo, non in formali differentia sua. Et hoc Autor quasi probat ex simili apud Plotinũ. Vbi patet nõ esse differẽtiã sat malẽ, sed maioris & minoris, perfectionis tantum. Et cõsonat rationi, fugienti ad instar quantitatẽ plurimam, vbi vnũ sufficit. Constat enim, q̃ ad actum fortitudinis quantumcũque celsum sufficit fortitudinis. Et tutudo: sicut in naturalibus videmus, q̃ ad quãticunq; illumi inationis actũ sufficit. Iam ido luminis, & ad actum frigefactionis, latitudo frigoris: & sic de aliis.

Annot.

¶ In respõsione ad tertium

Universidad de Deusto
Biblioteca

q. 15. ar. 1. & 2.

ua aduerte, quòd in virtutibus, quæ sunt rationi moderatiuæ vi sunt istæ, de quibus est secundus liber: duo inueniri possunt. Primò ipsum esse habitus, & hoc est ipsa dispositio, aptitudo humani, vt ita dicamus, ipsius subiecti ad hoc, vt bene ipsum disponat, & hoc est simpliciter ac essentialiter habere virtutem. Et quo ad hoc omnes moralium virtutes moderatiuæ passionis optimè saluantur in Christo, qui animam sibi assumptam habuit perfectissimam, & in omnibus diuinis quæ circa Deum sunt, optimè se habentem.

Cap. 9. Et ideo in hoc ipso, quòd Christus omnes diuitias contempsit, ostendit in se summum gradum liberalitatis & magnificentiæ. Licet etiam liberalitatis actum exercuerit, secundum quòd sibi conuenies erat, faciendo pauperibus erogari quę sibi dabantur. Vnde cùm Dominus Iudæ dixit, Ioan. 13. Quod facis, fac citius: discipuli intellexerunt Dominum mandasse, quòd egenis aliquid daret. Concupiscentias autem prauas Christus omnino non habuit, sicut infrà patebit: nō propter hoc tamen excluditur quin habuerit temperātiā, quę tātò perfectior est in homine, quantò magis prauis cōcupiscentiis caret. Vnde secundum Philosophum 7. Ethi. temperatus in hoc differt à cōtinēte, quòd temperatus non habet prauas concupiscentias, quas continens patitur. Vnde sic accipiendo continentiā, sicut Philosophus accipit, ex hoc ipso, q̄ Christus habuit omnē virtutem, non habuit continentiam, quæ non est virtus, sed aliquid minus virtute.

3. p. q. 3. ar. 3.

ARTICVLVS III.

¶ Virum in Christo fuerit fides.

Infrà. ar. 4. Et ar. 5. ad 2. & arti. 9. ad 1. Et 1. 2. q. 65. art. 5. ad 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit fides. Fides enim est nobilior virtus, quàm virtutes morales: puta temperantia, liberalitas. Huiusmodi autem virtutes fuerunt in Christo, vt dictum est. Multò ergo magis fuit in eo fides.

¶Præterea, Christus non docuit virtutes, quas ipse non habuit, secundùm illud Act. 1. Cœpit facere, & docere. Sed de Christo dicitur Hebr. 12. quòd est actor & consummator fidei. Ergo in eo maximè fuit fides.

¶Præterea, Quicquid est imperfectionis, excluditur à beatis. Sed in beatis est fides nā super illud Rom. 1. Iustitia Dei reuelatur in eo ex fide in fidem, dicit glos. de fide verborum & spei in fidem rerum & speciei. Ergo videtur quòd etiam in Christo fuerit fides, cùm nihil imperfectionis importet.

Super quæstionis septimæ Articulum 1.

Titulus tertii articuli clarus, est de fide, quæ est virtus theologica, inquirens an fuerit in Christo.

Et 3. dist. 13. q. 1. ar. 2. q. 1. ad 1.

Et 3. dist. 26. q. 3. ar. 1. q. 4. Et 4. dist. 49. q. 4. ar. 1. q. 1. ad 2. Et 4. dist. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 1.

In corpore articuli vnica est conclusio respōsiua quæsito negatiuæ. In Christo non potuit esse fides. Probatur. Obiecta fidei est res diuina non visa, ergo excluso quòd res diuina sit non visa non tamen vario fide ergo in Christo nō potuit esse fides. Antece dens ex prioti patet. li. Prima consequentia probatur quia habitus recipit speciem ab obiecto, sicut etiam qd libet alius habitus. Secūda vero consequentia probatur quia Christus ab instanti suæ conceptionis plenè vidit Deū per essentiam.

Ar. prae. 3. Glo. ord. 3. 2. q. 1.

¶ Vnde eo quòd in Christo non fuit fides materialis ex propterea fides habitus non fuit.

Quæstio.

¶ Sed occurrit statim hic dubium, quum obiectum habeat rationem materiæ circa quā versatur habitus, quo pacto ex defectu materiæ, circa quam potest interri defectus habitus quum contingat pauperē esse magnificū, & de Christo hoc tam affirmari est & tanē defectus diuitiarum seu magnorū sumptuum (circa quos est magnificētia) inter tenire. Cur non potest fieri, quòd in Christo fuit fides habitus, quamuis defuerit illius materia circa quam, scilicet res diuina non apparens, sicut fuit in eo magnificentia quamuis defuerit illius materia circa quam?

¶ Ad hoc dicitur, q̄ duplex est materia, circa quā versatur virtus, & obiectū coincidere inuenitur. Alia tamē est ratio formalis obiecti & alia ratio pyria materiæ. Prideo si deficiat aliquid sub ratione materiæ, nō potētia oportet deficere habitum: sed si deficiat sub ratione formalis obiecti, oportet habitus illius rationis formalis obiecti deficere. Et sim possibile fuit, & est obiectum aliquod, formaliter locū habere respectu alicuius impossibilis quod, est, & fuit in illo loco habere habitū illū. In ꝓposito autem respectu magnificentiæ & fidei: quia respectu fidei, res, quæ sunt materia, qua creduntur, inueniuntur apud intellectū Christi, vt Trinitas, &c. sed nō sub illa ratione formali qua creduntur, quia nō vt nō visæ, quia huiusmodi ratio formalis ponit imperfectionē in Christi anima, & ideo nec fuit, nec esse potuit in Christo habitus fidei. Respectu aut magnificētiæ, res quæ sunt materia magnificentiæ vt diuitiæ, defuerunt: sed ratio formalis ex qua, quomodo scilicet, quando, vbi, sicut pro quo, &c. oportet, exponēdæ etiam non deerat alio Christi, quia hæc nulla imperfectionē ponit intus in ais eius, licet nec etiam defectus materiæ magnificētiæ redūdabat in aliquā imperfectionem animæ. Et ideo optimè ex defectu obiecti formalis defectus fidei cōclusus est, sed defectu aut materiæ magnificētiæ nō sequitur defectus magnificentiæ interioris.

Infrà. 6. ad 1. Et ar. 2. ad 2. Et 3. dist. 25. ar. 3. ad 2. 1. Et 1. 2. q. 65. ar. 5. ad 3. Et 3. dist. 13. q. 1. ar. 2. q. 1. ad 1. Et 3. dist. 26. q. 3. ar. 5. q. 1. ad 2. 3. Et 4. dist. 49. q. 4. ar. 1. q. 1. ad 1. Et 3. dist. 26. q. 3. ar. 5. q. 1. ad 3. 2. Et 4. dist. 49. q. 4. ar. 1. q. 1. ad 1.

¶ In respōsione ad secūdū cuidē articuli, nota glossam aliā, quomodo omnes virtutes, includendo etiā fidē & spem, fuerunt in Christo, scilicet quantum ad meritū. Impleuit siquidem excellētius quicquid meritorij actus est & credendo, quàm sperando, quā uis non eodem modo, quia non credendo aut sperando sic aut quicquid cognoscit sensus, cognoscit intellectus: sed non eodem modo.

¶ Super Quæstionis septimæ Articulum quartum.

Titulus clarus, de spe, quæ est virtus theologica, quæritur.

Commū.

¶ In corpore artic. duo fiunt: primò respondetur quæsito negatiue, scilicet in Christo non fuit spes: secundò ponitur differentia inter defectum fidei & defectum spei in Christo, quantum ad hoc, quod fides nullo modo fuit in Christo, spes autem quantum ad secundario sperata, in Christo fuit. Primum probatur sic, Spes est de Deo nō habito vt obiecto, ergo in Christo non fuit spes. Antecedēs probatur quo ad duos: scilicet quòd spes sit de non habito vt obiecto, & q̄ sit de Deo non habito vt obiecto. Primū ꝓbatur ex proportionalitate fidei in assentiēdo, & spei in expectando. Secundu etiā probatur ex conuenientia theologicarū virtutū, quia oēs sunt de Deo vt obiecto. Consequētia aut ꝓbatur: quia Christus ab initio conceptionis suæ plenè fruitionē diuinā habuit. Differetia aut secūdo loco ꝓposita inter fidē & spē in Christo, declaratur, ponēdo primò conuenientia extensiua fidei & spei: quia scilicet vtraq; est de solo Deo vt obiecto: & extenditur ad alia à Deo secundariè: inhiāndo deinde differetiam cum sua ratione, quòd fides nec quātū ad principale creditū, nec quantū in fide darīo credita, locum habet in Christo: quia hoc poneret imperfectionē cognitionis intus in anima Christi. Spes autem quantum ad secundario tantum sperata, in Christo locum habuit: quia non omnia sperata habebat actu à principio, vt patet de immortalitate corporis, & eluidem gloria: quibus tamen carere nullā imperfectionem posuit, in anima Christi: sed spectat ad assumptionem defectuum corporalium, quos dispensatiue ob immensitatem suā misericordiam, pro nobis assumpsit.

2. q. 4. ar. 6. & q. 67. ar. 4.

Isa. 11. 2. Quæstio.

¶ Num & quæ spes in Christo fuerit habitus.

¶ Occurrit hic statim dubiū, an spes in Christo respectu secundarij sperati omnium, fuerit habitus aliquis, an solus actus sperandi, & an theologicus, an moralis, siue actus siue habitus fuerit. Et est ratio dubij, quia nihil prohibet fuisse habitum, quin postea si non fuit habitus, videtur quòd actus ille sperandi fuit imperfectus: vtpote natus elici per habitum (vt patet in nobis) & de facto elicitus sine habitu. Quod sic etiam theologicus, videtur ex eo, q̄ actus sperandi respectu secundarij sperati, est ex suo genere actus theologicus (vt patet in nobis) ergo si est ab habitu, oportet quod sit ab habitu, qui virtus est theologica.

Ca. 9.

¶ In oppositū autē est, quia si est habitus, oportet deficit ratio formalis obiecti: ergo. Et per ide patet, quòd non est habitus theologicus: quia scilicet non est virtus theologica, quę est spes. Et quòd etiam nō sit actus theologicus, apparet: quia actus formalem obiecti theologici, de ficit quoque actus theologicus, sed constat hic de defectu formalem obiecti theologici: quia non est hic Deus non habitus ergo actus sperandi gloriam corporis, non est actus theologicus. Par si quidem ratio est actus & habitus: quo ad specificari ex ratione formali obiecti: ita quòd cessante ratione obiecti, cessat specificatio tam habitus quam actus ex obiecto.

¶ Ad primū horum dicitur, quòd in Christo nullus fuit habitus spei respectu secūdario sperationis: quia nullus habitus influus fuit in ipso, quin similis fuerit in hominibus Sanctis viæ: ita ꝓbatur: quum constet quòd etiam habitus gratiæ capitalis in secundum esse gratiæ: ita idem, quod habitus gratiæ vt infrà patebit certum est autem, in nominibus non esse talem habitum spei: diuersum à spe virtute theologica, igitur nec in Christo fuit huiusmodi habitus.

Et quòd obiicitur, q̄ actus spei in Christo fuisset imperfectus sine habitu, negatur. Et ad probatione. Omnia actus natus informari habitu, est sine habitu imperfectus, tel poterat duplicitèr, & vtroq; modo bene. Primo, q̄ ista propositio non est vera. In actu nō omnino eiusdē rationis, qualis est actus spei in Christo. Nam actus quo speratur immortalitas & gloria corporis, non est omnino eiusdē rationis ex parte obiecti in nobis & Christo: q̄a in nobis habet rationē ardui, gloria illa, in Christo autē nō. Et ratio est quia habēti gloriā animæ, gloria corporis parui quid est, & videtur. Secundo, quòd illa propositio non est vera, quando principium elicitiuum actus est melius dispositū ad actū illū, quā habitum. Sic autē est in proposito: quoniā voluntas Christi fruēs Deo non in spe, sed in re erat melius dispositā ad expectandū secundariò separata, quā si haberet habitum spei, quanto certior & excellentior est res, quàm spes. Quoniā ex spectatio, quā voluntas Christi fertur in secūdariò separata, deficit à ratione adualis spei, & ex parte obiecti, & ex parte subiectiné magis habet rationē desiderij, quā spei. Nec mirū quia cum spe sit de genere imperfecto

rum, quantò minus spei habetur, tantò magis ab imperfecto recedit ur. Vtraq; responsio clara fit, si ad beatos aspexeris, in quibus spes est, & non est sicut in Christo exspectant enim corporis gloriam immortalem.

¶ Ad secundū dicitur, q̄ actus potest dici theologicus duplicitèr, vel ex parte elicitiui principij, vel ex parte principalis obiecti. Et q̄ actualis illa spes corporis immortalis liret ex parte elicitiui principij nō sit de facto actus theologicus (quia non est actus à virtute theologica) est tamē quantū est ex suo genere actus, secūdarius tamē virtutis theologicæ. Ex parte vero obiecti formaliter, est magis theologicus actus, quàm si esset à virtute theologica: quoniā si esset à virtute theologica, scilicet spe, obiectū formale esset Deus habēdus: quia in ordine ad Deū habēdum speramus gloriā corporis. In Christo autē sicut & in Beatis ratio formalis obiecti est Deus habitus: hęc enim ratio succedit speratо principali, quòd formale obiectum est speiæ per hoc respectu speratis Christi & Beatorum, loco obiecti formalis suæ spei succedere videtur: & cōsequenter actum secundarium spei tamen etiam magis theologicum reddit.

Glo. ord. p. 2. q. 68. ar. 1.

¶ Super Quæstionis septimæ Articulum 5.

Titulus clarus est.

Commū.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio respōsiua quæstioni affirmatiuæ. In Christo fuerunt excellentissimè dona. Probatur, Anima Christi perfectissimè à Spiritu sancto moueba tur: ergo in Christo fuerunt ex cellentissimè dona. Antecedens probatur ex duplici autoritate Euangelij. Consequentia probatur ex quidditate donorū: scilicet quòd sunt propriæ perfectiones potentiarum animæ. secundum quòd sunt natę moueri à Spiritu sancto.

li. 2. q. 45.

Infrà q. 15. ar. 2. Et 3. dist. 34. q. 2. ar. 2. q. 3. ad 3.

¶ Super Quæstionis septimæ Articulum 6.

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio respōsiua quæstioni in Christo fuit timor Dei, non respectu mali, sed respectu eminentiæ Dei præ cæteris hominibus. Hæc cōclusio in litera primum declaratur quo ad terminos quos distinguēdo duo obiecta timoris, scilicet malum terribile, & eminentia potentis inferre malum. Quæ probatur: quia nisi esset eminens, nō timeretur. Deinde declaratur quid sit in Christo ille affectus timoris eminentiæ, dicēdo quòd est effectus reuerentialis tantæ eminentiæ. Demum probatur quo ad primam partem affirmatiuam autoritate Apostoli ad Hebræos 12. quo ad compartem autoritate Isaiæ. Replebit eum Spiritus timoris Domini.

Sp. 2. q. 68. ar. 1.

Quam ratione in Christo fuerit timor reuerentialis ad diuinam maiestatē.

¶ Occurrit hic dubiū circa timorē reuerentialem Christi: ex eo quòd eminentia Dei potentis inferre malū, aut habuit rationē reuerendi, quatenus eminēs Dei absolutè, aut quatenus eminentia est potestiua inferre malum. Non potest dici primum: cum quia eminentia Dei, vt sic, veneratione adorandumque sonat, non timendum, quum nō dicat ordinem ad malum. Tum quia expressè Autor in ar. primo q. 42. Primæ secundæ dixit, quòd tam Deus, quàm quilibet alius potens, est obiectum timoris, vt causa mali ac per hoc Deus obiectū timoris vt eminēs, nō absolutè, sed vt eminens est causa actiua mali, intelligitur. Quod etiā in hac litera cōfirmatur, vbi eminētia ponitur ratio, q̄ timeatur, quia superatiua est ad causandū malū. Nec potest dici secundū quia Christus nullū malū pœnæ pro culpa, aut separationem à Deo timebat, vt in litera dicitur. In idem autem redit timere malum aliquod, & timere potentiā inflictiuā mali. Nec differunt nisi sicut per le & per aliud: quia (scilicet malū per se timetur, potentia autē inflictiua p aliud, hoc est propter malū) quia in ordine ad possibile malū ab illa potētia timor insurgit. Vnde si tollatur ab eminēti potētia ordo ad malū, nulla ratio timoris. Et quia sic fuit in Christo, quo illam certus ac securus erat, q̄ nullū poterat à Deo sibi prouenire malū fugiendum per donum timoris: consequens est quòd nec respectu diuinę eminentiæ fuit in Christo timor reuerentialis tantam timoris est.

Quæstio.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ peculdubio Deus non est obiectū timoris nisi in ordine ad malū: quia bonū non timetur nisi in ordine ad malū, quòd est per se primò ti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

moris obiecti, & ideo eminentia diuina in proposito punitur timoris obiectu, nō absolute, sed vt causa mali. Verū duplice habet: diuina eminentia ordinē ad malū, vt causa ad effectū: primō absolutē, secundo vt subsistat diuinæ voluntati. Si ergo daretur diuina eminentia secundū suū posse, quod habet ad causandū malū, sic nō dubitō, timentis rationē teneret: quia secundū se habet posse causare malū. Si verō cōsideretur diuina eminentia, vt stat sub determinatione diuinæ voluntatis ad non causandum exequutionē malū, sic nō habet rationē timentis: quia hæc non fixo tendit creaturā secundū certā de impossibilitate mali in effectu. potest ergo diuina eminentia nō solum absolute, quo modo nō est obiectū timoris, sed vt causa mali abstrahere à possibili exequutione mali. & sic esse obiectū timoris absq; ordine ad malū possibile exeuntes: sed non potest vt causa mali, abstrahere ab hoc q; ipsa secundum se est potens causare malum. Et quia sic erat in Christo ideo vsurpat de Christo dicitur, fecit ce, & q; nō erat in eo timor mali possibilis fugiēdi, scilicet per donū timoris, & q; erat in eo timor eminentiæ diuinæ potentis infligere malū. Conteplando liquidē diuinam eminentiam vt causam potentē, quantū ex se est infligere malum, insurgebat timor reuerentialis ad illā: quāuis sciendo eminentiā illā esse causam determinatam ad non causandum in se huiusmodi malum securus esset absq; suspicione quacunque hui⁹modi mali.

¶Et per hæc patet solutio obiectorum, & quod omnia consonant.

¶In responsione ad primum eiusdē articuli sexti distinctionē ia dictam de duplici ordine cause ad effectū, applicuerit ad literā. Videbis differētia inter timoris donum & spei virtutem in litera positam. Habet spes quidē actor suæ boni sine mali, duplicē ordinem ad suū effectū: primō quidē secundū pro re quanto est potēs causare bonum sine malo: etiā mihi secundō, vt præparatus est ad exequutionē boni vel mali. Timor autē tantum timet malum vel spei sine bonū ex actore, quando vterq; ex quo interuenit: quando autē primus tantū, tunc actor tātum respicitur. ¶In litera igitur ponitur differētia inter virtutē spei & donū timoris, in hoc q; spes est respectu boni vtroq; mō. Timor verō non est respectu mali, nec respectu actoris vt exequutiui, sed respectu actoris potentis, secundū se malū causare. Et ratio reddit in litera ex communi ratione doni & virtutis: quia scilicet cōmune est virtuti & dono per se primo respicere bonū: quia virtus primo bonum facit, Hinc enim sequitur, q; spes, quæ non solum in quantum donum, sed in quantum habet occidendi potestatem. Nō autē timeretur ille, qui potest nocere, nisi haberet quādā eminētiā potestatis, cui de facili resisti nō possit: ea enim quæ in promptu habemus, repellere nō timemus. Et sic patet, quōd aliquis nō timetur nisi propter suam eminentiam. Sic igitur dicendum est quōd in Christo fuit timor Dei: nō quidē secundū quōd respicit malū separatiōis à Deo per culpā, neque etiam secundū quōd respicit malum punitionis pro culpa, sed secundū quōd respicit ipsam diuinā eminēciam: prout scilicet anima Christi quōdā affectu reuerētiæ mouebatur in Deū, à Spiritu sancto acta. Vnde Heb. 5. dicitur, quōd in omnibus exauditus est pro sua reuerētia. Hūc enim affectum reuerētiæ ad Deū, Christus secundum quōd homo præ cæteris habuit pleniorem. Et ideo ei attribuit Scriptura plenitudinem timoris Domini.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quōd habitus virtutū & donorum, propriè & pſe respiciūt bonū: malū autem ex consequēti. Pertinet enim ad rationem virtutis vt opus bonum reddat, vt in secūdo Ethi. dicitur. Et ideo de ratione doni timoris non est illud malū quod respicit timor, sed eminētia illi⁹ boni, scilicet diuini, cuius potestate aliquod malū infligi potest. Sed spes, secundū quōd virtus est, respicit nō solum actorem boni, sed etiam ipsum bonū, inquantum est non habitum. Et ideo Christo, qui iam habebat perfectum beatitudinis bonum, non attribuitur virtus spei, sed donum timoris.

¶Ad secundum dicendum, quōd ratio illa procedit de timore, secundum quōd respicit obiectum, quod est malum.

¶Ad tertium dicendum, quod perfecta charitas foras mittit timorem seruilem, qui respicit principaliter pœnam. Si autem timor non fuit in Christo,

cundum propriā rationem spei directè respicit bonū, omnia quæ conuenire nata sunt spei, retinentur per hoc, quōd sic boni habēti seu nā habiti. Timor autem, quia secundum propriam rationem timoris directè respicit malū, sed quatenus elongatus est in cultum diuinum doni, proprie & per se respicit bonū, nō retinet ea quæ se tenent ex parte mali, sed ad id, quod se tenet ex parte boni, tendit. Et ideo minimē retinuit de aspectu ad malum, timoris donum in Christo, alium in solā tendentia actorem, malū, non vt exequutiuum, sed vt in se potentem causare malum. Quo fit vt virtus spei in Christo non fuerit, vtpote ponens Deum non habere ab Anima Christi timoris autem donum in eo fuerit, vtpote solam reuerentiam actoris mali ponens in Christi anima.

¶Super Quæstionis septimæ Articulum septimum.

TItulus articuli septimi, vt sonat intelligitur.

¶In corpore vnica est cōclusio respōsiua quæsito affirmatiue: In Christo fuerit excellentissimā omnes gratiæ gratis datæ. Probatur. Oportet ed. qui docet, habere ea per quæ sit doctrina manifestetur: ergo oportet in Christo excellentissimē fuisse omnes gratias gratis datas. Antecedēs probatur quia alias sua doctrina esset inutilis, Consequentia verò probatur quia Christus est primus & principalis doctor fidei: & gratiæ gratis datæ sunt ea, per quæ fides Spiritūsque doctrina manifestatur. ¶Vbi nota, quōd Christus dicitur primus & principalis fidei doctor vel quia persona illa habet ea vtpote primitus in docendo, vel quia nō obumbrat, sed reuelatæ fidei doctor primus tempore & principalis autoritate fuit Christus secundum quod homo, prout de ipso est sermo hic. Et hoc autoritati Apostoli ad Hebræ. 2. consonat. Vbi salus initium manifeste narrationis Christo, in quo Deus nouiss. me loquutus est, simpliciter dicitur. ¶Super hoc autē, quōd Christus est primus & principalis doctor: sunt duæ conseguentiæ, nō solum gratiarum, sed eminentissimo modo gratiarum in Christo. Decet enim primū & principalem doctorē, excellentior aliis se habere in doctrina, & requiri fides ad illam, propter quod in litera in calce corporis, huius sequelæ vario tangitur dicendo, sicut in primo & principali fidei doctore.

¶In responsione ad primum eiusdem septimi articuli, qualis differētiam inter Christum & alios Sanctos, in hoc quōd in aliis Sanctis gratiæ gratis datæ diuidūtur, non autem in Christo, intelligē non de diuersitate & varietate gratiarum in Christo & omnes gratiæ gratis datæ fuit

vna gratia, in aliis verò sanctis alia sit gratia propheciæ, alia gratia sapientiæ, alia gratia miraculorū, &c. quoniā sicut virtutes infusæ, quæ spectant ad gratiā gratū faciētē, multiplicantur in Christo, sicut in aliis Sanctis, & nō omnes virtutes in Christo sunt vna virtus ita multiplicatur ea in Christo, quām aliis Sanctis gratiæ gratis datæ. Sed intellige de diuisione totius & partium: hoc est quōd in Christo fuit tota plenitudo gratiarum gratis datarum, in aliis verò Sanctis fuit partita literaliter qua vni Sancto vna gratia, & alteri alia, iuxta doctrinam Apostoli. Et rursus vni Sancto talis gratia (puta Prophetiæ aut miraculorum secundum talem mensurā) in Christo tota tota plenitudo, &c. Et ratio assignatur in litera: quia humanitas Christi erat organum coniunctum diuinitati, alij verò Sancti mouentur à Deo vt instrumenta separata. Quod si pluribus non intelligis, vide vltra prius dicta, in quæstione contra Gentiles capitulum decimumquartū.

¶Super Quæstionis septimæ Artic. 8.

TItulus est aut articuli intelligitur, vt sonat.

¶In corpore artic. vna est cōclusio responsiua quæsito affirmatiuē, scilicet in Christo fuit Prophetia. Probatur, Christus fuit nō solum comprehensor, sed viator, & cognoscebat ea dicebat quæ procul ab aliorum erant notitia: ergo fuit Propheta. Consequētia probatur: quia ad Prophetiā requiritur, quōd aliis, cū quibus cognoscent & annuntians est. Quod probatur ex differentia secundū locum & secundum tempus, & consequenter ex differentia inter purè cōprehensores & viatores.

¶Vbi nota primō ex libro præcedenti, q. 179. art. 1. & ex q. 174. art. 3. quōd cognitio prophetica dupliciter sortitur esse procul, scilicet vel ex parte cognitionis (& penes hoc distinguitur cognitio prophetica cō munitter dicta, à visione Dei pure essentiali) vel ex parte cognoscentis, & penes hoc distinguitur Prophetia Moysi & Christi à cognitione Beatorum quoniam Beati non sunt procul quia cōprehensores tantum. Moyses autem fuit simpliciter viator. Christus verò cōprehensor & viator, & propterea Autor hoc in loco Prophetiæ in Christo inuestigans & concludit ex parte cognoscentis, quia scilicet Christus erat viator.

¶Nota secūdò nouicie, quōd probatio literæ secundum locum & tempus, repetitione ciuſdē loci, & similiter temporis respectu dicentis & aliorum eget: ita quod in exemplo de loco ad partem negatiuam, scilicet Ali verò aliquis in Syria existens, ea quæ fiunt ibi annuntiatur, fidissimi, existentibus in Gallia, rum quibus non est, & quibus tamē potuit, sed esse potis datorē gratiæ. Cōpetit aūt sibi habere gratiā secundū humanā naturā.

¶Ad tertium dicendū, quōd donū linguarum datum est Apostolis, quia mittebātur ad docendas omnes gentes. Christus autē non, vna sola gente Iudæorum voluit personaliter prædicare, secundum quōd ipse dicit Matth. 15. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israël. Et Apostolus dicit Rom. 15. Dico Christum Iesum ministrū fuisse circuncisionis. Et ideo nō oportuit, quōd loqueretur pluribus linguis. Nec tamē defuit ei omnīū linguarum notitia: cūm etiā occulta cordiū ei non essent abscondita (vt infrà dicetur) quorum voces quæcūq; sunt signa. Nec tamen inutiliter hanc notitiā habuit: sicut nō inutiliter habet habitum, qui eo non vtitur quando non est opportunū.

ARTICVLVS VIII.

¶Virum in Christo fuerit Prophetia.

AD OCTAVVM sic procedi tur. Videtur q; in Christo nō fuerit Prophetia. Prophetia enim imperfectā notitiam secundum illud Num. 12. Si quis fuerit inter vos Prophera Domini, per somnū aut in visione loquar ad eū. Sed Christus habuit plenam & apertā notitiam multò magis quā Moyses, de quo ibi subditur, q; palā & non per ænigmata videt Deū. Nō ergo in Christo debet poni Prophetia.

¶Præterea, Sicut fides est eorū, quæ non videntur, & spes eorū, quæ non habentur, ita Prophetia est eorum, quæ non sunt præsentia, sed distant: nam Propheta dicitur quasi procul fans. Sed in Christo non ponitur fides nec spes, vt suprà dictum est. Ergo Prophetia etiam non debet poni in Christo.

¶Præterea, Propheta est inferioris ordinis quām Angelus: vnde & de Moyse, qui fuit supremus Prophetarum (vt in secunda Parte dictum) dicitur Act. 7. quōd locutus est cum Angelo in solitudine. Sed Christus nō est minoratus ab Angelis secundum notitiam animæ, sed solùm secundum corporis passionem, vt habetur Heb. 2. Ergo videtur quōd Christus non fuit Propheta.

SED CONTRA est quod de eo prædicit Deutero. 18. Prophetam suscitabit vobis Deus de fratribus vestris. Et ipse de se dicit Matth. 13. & Ioan. 4. Non est Propheta sine honore nisi in patria sua.

¶RESPONDEO dicendum, quōd Propheta dicitur quasi procul fans, vel procul videns: inquantum scilicet cognoscit & loquitur ea, quæ sunt procul ab hominum sensibus: sicut etiam Aug. dicit 16. cōtra Faustum. Est autem considerandum, q; non potest dici aliquis Propheta ex hoc quod cognoscit & annunciat ea quæ sunt aliis procul, cum quibus ipse non est. Et hoc manifestum est secundum locum & secundum tempus: si enim aliquis in Gallia existens, cognosceret & annuntiaret aliis in Gallia existentibus ea, quæ tunc in Syria agerentur, propheticum esset: sicut Eliseus ad Giezi dixit, 4. Reg. 5. quomodo vir descenderat currus, & occurrerat ei. Si verò aliquis in Syria existens, ea quæ sunt ibi annuntiaret, non esset propheticum, cui sunt gesta in Syria, non esse propheticum: alioquin scribentes literas ex Syria de gestis ibi, essent Prophetæ. Et similiter in exemplo de tempore, non fuit propheticum, quod Esdras scripsit posteris, cum quibus non fuit, & à quibus procul fuit, ædificationem templi: alioquin omnes historici essent Prophetæ. Exigitur ergo ad propheticam vtrumque simul concursus conditionis, scilicet quōd cognoscat ea quæ sunt procul ab aliis, ea quibus ipse est: & ideo nec Deus nec Sancti, aut Angeli sunt Prophetæ, sed viatores.

¶Nota tertiò quōd duplici ratione Christus, inquantum viator, potest dici Propheta. Primò, vt ly inquantum viator, denotet conditionem tam cognitionis, quām cognoscētis: quia scilicet prophetia conuenit Christo ratione cognitionis spectantis ad viam, siue intellectu, siue imaginatiua (vt dicitur hic in responsione secūda ad primū) & conuenit sibi ratione conditionis cognoscentis, quia erat viator. Secundò, vt ly inquantum viator, denotet conditionē cognoscentis tantùm: ita quōd Christus quacunque creata cognitione nouerit occulta aliis, Propheta est, quia cognitio illā viatoris est, quæ uis non inquantum viator est, sibi cōueniat. Nec propterea sequitur, Christus ratione cognitionis comprehensiuæ est Propheta, ergo inquantū comprehensor est propheta: quoniam ratione cognitionis cōprehensiuæ, non in quacunque, sed in viatore est propheta Christus. Valere autem, si ratione cognitionis comprehensiuæ absolutè Christus esset propheta: quod non dicimus. Et ad hoc tendit responsio primæ ad primum cum toto corpore artic. dum de cognitionis conditione nulla est cura: sed de conditione cognoscentis.

¶Nota nouicie quæro, quōd quū dicitur, Christus, inquantum viator, est propheta, ly inquantum, non reduplicatiuè tenetur: alioquin omnis viator esset propheta, sed specificatiuè quo ad primum denotat. Oditor nem in Christo, quia suscipit prædicationē Prophetæ. Est enim Propheta, quia est viator: sicut Sortes est ens, in quantū est quantū capillatum: quia est capillatum habet nō esse capillatum.

¶Super Quæstionis septimæ Art. nonum. artic. 4. ad 1.

TItulus articuli noni ab Autore in principio corporis declaratur per totalitatem & perfectionem: ita quōd habere gratiæ plenitudinem, est habere gratiam totaliter & perfectè. Et quia totaliter & perfectè duplicitèr inuenitur vel in genere alicuius, vel simpliciter, hinc ille hic, quōd est secundum de totalitate & perfectione simpliciter: ita quōd quæstio est, an in

Christo

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christo fuerit gratiæ plenitudo, simpliciter.

¶ In corpore articuli tria sunt primo declarantur termini & distinguuntur. Secundo suppondtur vnica conclusione de plenitudine intensiua. tertio respondetur vnica conclusione de plenitudine extensiua.

Comme. ¶ Declaratur in primis ly plenitudo, & distinguitur vel intensiue vel virtualiter. Prima autem conclusio est: In Christo fuit plenitudo gratiæ in tensiue. Probatur, habuit gratiam in summo ergo. Consequentia relinquitur per se nota. Antecedens verò probatur dupliciter: primò ex causa: quia anima Christi erat propinquissima causæ gratiæ, quia personaliter coniuncta: quanto autem propinquior, tanto magis gratiæ recipit ergo in summo propinqua est in summo gratiæ. Secundò ex effectu: Anima Christi accepit gratiam, vt ex ea transfunderetur in alios. ergo habuit summam gratiam. Et patet sequela in exemplo de calore in igne.

Anno. ¶ Nota hic primò, quòd expressè litera loquens de quantitate intensiua gratiæ, dicit quòd Christus habuit eam in summo. Et hoc diligentissimè nota contra arri. Arri. buentes Autori, quòd non datur summù possibile in gratia: nõ enim habuit Christus gratiam in summo intensiuè, nisi haberet summum possibile: sicut nõ haberet albedo in summo, si possibile esset dari albedinem intensiorem vnquè paret.

¶ Nota secundò, quòd Autor non dicit animã Christi recipere gratiã, vt esset in alijs gratia cãsa absolutè: anima autem Christi quodammodo. De quo modo inferius est sermo diffusus in loco proprio.

Comen. ¶ Secunda conclusio est Christum habuit plenitudinem gratiæ, quantum ad virtutem. Probatur: quia habuit gratiam ad omnes effectus gratiæ, scilicet virtutes, dona, &c. Probatur, Christus habuit gratiã vt vniuersale principiũ in genere habentiũ gratiã: ergo Probatur sequela: quia virtus primi principij alicuius generis, vniuersaliter se extendit ad oes effectus illius generis: vt patet de sole respectu generationis.

¶ *Num, & quomodo Christus fuerit vniuersale principiũ habentiũ gratiã.*

Quæstio. ¶ Vbi nota, quòd hic non occurrit quæstio de cõclusione, sed ratio eius non caret scrupulo: quoniã Christum esse principiũ vniuersale generis habentium gratiam, dupliciter potest intelligi: primo, vt principiũ contentum in genere tali, scilicet habentium gratiã, vel vt principium vniuersale talis generis non contentũ in tali genere, sed supra illa: si primo modo intelligatur, dato quod sit vera, non tamen sic probatur in littera quoniã in littera subsumitur sub illa Maiore de principio vniuersali extra genus: sicut ũ sol ponceretur causa generis sui, quæ generantis & corrumpentium, ipse extra genus corruptibilium generabiliumq; existens. Si secundo modo intelligitur propositio non apparet vtrumã Christus esset vnus habentium gratiã, & non esset extra genus habentiũ gratiam: iuxta illud, Plenum gratiæ & veritatis. Ioan. 1. Aut igitur Maior de vniuersali principio, vt sol respectu generabilium intellecta non ad propositum: aut Minor de Christo, quòd sit vniuersale principium, ille est falsa.

¶ Ad hoc dicitur quòd propositio illa, Christus habuit gratiam vt vniuersale principiũ in genere habentium gratiam, intelligitur de principio vniuersali non contento in tali genere: ita quòd concedendum est, q. Christus non est in genere, sed supra genus habentium gratiam quoniã est supra generationem habentium gratiam in esse gratiæ. Nec propterea sequitur, Christum non habere gratiam, sed non habere gradum per generationem: qua fuit habituatus gratiam. Et iniquidem inter Christum & alios habentes gratiam, hæc differentia, quòd alij habent gratiã per adoptionem: Christus autem non per adoptionem, sed per naturã. Nam cæteri filij sunt adoptiui, Christus autẽ nõ sed de eo Luce. ad beatam Virginem dictũ est: Quod ex te nascetur sanctũ. Quum ergo legis genus habentium gratiã, intelligo perinde ac si legeres genus filiorũ adoptiuorũ. Deinquoniã genus habentiũ gratiã per adoptionẽ est. Et quia Christus est vniuersale principiũ generis habẽtiũ gratiã, sicut si sol poneretur vniuersale principium generabilium secundum naturam: ideo oportet quòd gratia Christi extendat se ad omnes gratiæ effectus, sicut virtus solis ad omnia generabilia in natura se extenderet.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quòd aliud est loqui de gratia formaliter, hoc est sub ratione gratiæ, & aliud de ipsa re, imò ipsis rebus, quæ sunt gratia & dona gratiæ. Nam gratia non inuenitur in Deo secundum se formaliter (quia creatæ rei nomen est, sicut beneficium) dona verò gratiæ in Deo sunt ei formaliter, vt patet de sapientia, intellectu, charitate, iustitia, &c. Et propterea quum argumentum fit in littera esse de donis gratiæ, Autor non ad rationem gratiæ, sed donorum gratiæ aspicieus, dixit duo eprimò, quòd plenitudo gratiæ, hoc est donorum gratiæ, ar tenditur in Christo secundum capacitatem creaturæ. Secundò, quòd non attenditur per comparationem ad plenitudinem ẽnfinitã bonitatis diuinæ: & non dixit, gratiæ diuinæ. defectũ enim gratiæ creaturæ nõ à gratia in Deo, sed à bonitate in Deo. Ita quòd inter gratiam formaliter, & eas quæ sunt dona gratiæ, tantum interest, quòd dona gratiæ quia cõmunia sunt Deo & creaturæ, si dicitur plene inesse creaturæ, intelligitur secundum capacitatẽ creaturæ, & non secundũ suas ratiões formales absolutè, secundum quas in sola diuina sunt bonitate. Gratia verò si ponitur plenè, simpliciter, & absolute in creatura, non oportet quòd limitatio dicta subintelligatur: quia secundũ suam rationem creatæ rei nomen est proprium. Quocirca ideo in littera responsionis huius distinguitur secundum quòd in Deo

habitis. Vnde non oportet, quòd in Christo qui est actor gratiæ, fuerint defectus, quos important fides & spes: sed quicquid est perfectionis in fide & spe, in Christo est multò perfectius. Sicut in igne nõ sunt omnes modi caloris defectiui ex defectu subiecti, sed quicquid pertinet ad perfectionẽ caloris.

¶ Ad secundum dicendum, quod ad gratiã operantem per se, pertinet facere iustum: sed quod iustum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti, in quo peccatum inuenitur. Anima Christi igitur iustificata est per gratiam operantem, inquantum per eam facta est iusta & sancta à principio suæ conceptionis, non quòd antè fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

¶ Ad tertium dicendum, quòd plenitudo gratiæ attribuitur animæ Christi secundũ capacitatem creaturæ: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinæ.

ARTICVLVS X.

¶ Verum plenitudo gratiæ sit propria Christi.

AD DECIMVM sic proceditur videtur quòd plenitudo gratiæ nõ sit propria Christi. Quod enim est proprium alicuius, sibi soli conuenit. Sed esse plenum gratia, quibusdã aliis attribuitur: dicitur enim Luc. 1. beatæ Virgini Aue gratia plena. dicitur etiã Act. 7. Stephanus plenus gratia & fortitudine. Ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶ Præterea, illud quòd potest communicari aliis per Christum, non videtur esse proprium Christo. Sed plenitudo gratiæ potest communicari per Christũ aliis: dicit enim Apost. Ephe. 3. Vt impleamini in omnẽ plenitudinem Dei. ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶ Præterea, status viæ proportionari videtur statui patriæ. Sed in statu patriæ erit quẽdã plenitudo: quia in illa cælesti patria, vbi plenitudo est omnis bon, licet quædam data sint excellenter, nihil tamen possidetur singulariter, vt patet per Gregorium in homil. de centum ouibus. Ergo in statu viæ habetur gratiæ plenitudo à singulis hominibus. Et ita plenitudo gratiæ non est propria Christi.

SED CONTRA est, quòd plenitudo gratiæ attribuitur Christo, inquãtum est vnigenitus à Patre: secundum illud Ioã. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum à Patre plenum gratiæ & veritatis. Sed esse vnigenitum a Patre, est proprium Christo. Ergo & sibi proprium est, esse plenum gratiæ & veritatis.

¶ RESPONDEO dicendũ, q. plenitudo gratiæ potest attendi dupliciter. Vno modo ex parte ipsius gratiæ, alio modo ex parte habentis gratiam. Ex parte quidem ipsius gratiæ dicitur esse plenitudo, ex eo q. aliquis pertingit ad summum gratiæ, & quantum ad essentiam & quantum ad virtutem, quia scilicet habet gratiam & in maxima excellẽtia, qua potest haberi, & in maxima extensione ad omnes gratiæ effectus & talis gratiæ plenitudo est propria Christo. Ex parte verò subiecti dicitur gratiæ plenitudo, quando quis habet plenè gratiam secundum suam conditionem, siue secundum intensionem, prout in eo est intensa gratia vsque ad terminum præfixũ ei à Deo: secundum illud Ephe. 4. Vnicuiq; nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Siue etiam secundum virtutem: inquantum scilicet habet facultatem gratiæ ad omnia, quæ pertinent ad suum officium siue statum, sicut Apostolus dicebat Ephe. 3. Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gratia hæc illuminare omnes, &c. Et talis gratiæ plenitudo non est propria Christo, sed communicatur aliis per Christum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q. beata Virgo dicta est plena gratia, non ex parte ipsius gratiæ: quia nõ habuit gratiam in summa excellentia, qua potest haberi, nec ad omnes effectus gratiæ, sed dicitur fuisse plena gratia per comparationem ad ipsam: quia scilicet habebat gratiam sufficientem ad statum illum, ad quem erat electa a Deo, vt esset scilicet mater Vnigeniti eius. Et similiter Stephanus dicitur plenus gratia: quia habebat gratiam sufficientem ad hoc, quòd esset idoneus minister & testis Dei, ad quod erat electus. Et idem dicendum est de aliis. Harum tamen plenitudinem vna est plenior altera, secundum quòd aliquis est diuinitus præordinatus ad aliquem ordinem, vel inferiorem statum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Apostolus ibi loquitur de illa plenitudine gratiæ, quæ accipitur ex parte subiecti, in comparatione ad id quod homo est diuinitus præordinatus. Quod quidem est vel aliquid commune ad quod præordinantur omnes sancti: vel aliquid speciale quod pertinet ad excellentiã aliquorũ. Et secundũ hoc quæ-

dã plenitudo gratiæ est omnibus sanctis cõmunis, vt scilicet habeant gratiam sufficientem ad merendum vitam æternam, quæ in plena Dei fruitione consistit: & hæc plenitudinem optat Apo. fidelibus, quibus scribit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illa dona, quæ sunt communia in patria, scilicet visio, comprehensio, & fruitio, & alia huiusmodi, habent quædam dona sibi correspondentia in statu viæ, quæ etiam sunt communia omnibus Sanctis. Sunt tamen quædã prærogatiuæ Sanctorum in patria, & in via, quæ non habentur ab omnibus.

ARTICVLVS XI.

¶ Verum Christi gratia sit infinita.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd gratia Christi sit infinita. Omne enim immensum, est infinitum. Sed gratia Christi est immensa: dicitur enim Ioan. 3. Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum Filio, scilicet Christo. Ergo gratia Christi est infinita.

¶ Præterea, Effectus infinitus demonstrat virtutem infinitam, quæ non potest fundari, nisi in essentia infinita. Sed effectus gratiæ Christi est infinitus: extendit enim se ad salutem totius humani generis: ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris & totius mundi: vt dicitur primæ Ioan. 2. ergo gratia Christi est infinita.

¶ Præterea, Omne finitum, per additionem finiti potest peruenire ad quantitatem cuiuscunque finiti. Si igitur gratia Christi esset finita, posset alterius hominis gratia tantum crescere, quòd peruenire ad æqualitatem gratiæ Christi. contra quod dicitur Iob 28. Non æquabitur ei aurum vel vitrũ secundum quòd Gregorius ibi exponit. Ergo gratia Christi est infinita.

SED CONTRA est quod gratia est quiddam creatum in anima. Sed omne creatum est infinitum: secundum illud Sap. 11. Omnia in numero & pondere & mensura disposuisti. Ergo gratia Christi non est infinita.

¶ RESPONDEO dicendum, q. sicut ex supra dictis patet, in Christo potest duplex gratia considerari. Vna quidẽ est gratia vnionis: quæ sicut supra dictũ est, est ipsum vnire personaliter filio Dei: quod est gratis concessum humanæ naturæ. & hanc gratiã constat esse infinitam, secundũ q. ipsa persona Verbi est infinita. Alia vero est gratia habitualis. Quæ quidẽ potest dupliciter cõsiderari. Vno modo, secũdum q. est quodam & quantum ad vim nominis, scilicet q. est infinita, quia nõ est limitata secundum aliquam creatam mensuram & quantum ad rem, quæ habet quicquid potest pertinere ad rationem gratiæ. Et quantum ad exemplum de luce solis. Probatur autem, Animæ Christi conferrit gratia sicut cuidam vniuersali principio gratificationis in humana natura. ergo animæ Christi gratia est infinita secundum rationẽ gratiæ. antecedens probatur ex autoritate Apostoli. Et hoc, quia Christus est vniuersale principium gratificationis, humanæ naturæ. ergo humana natura est. Sed licet necessitas ex humana occasionetur ex parte naturæ, excæditur tamen hoc principium non solum ad homines, sed ad Angelos, vt infra pambitur. quòd Christus est vniuersale principium gratificationis etiam Angelorum, extenditur tam sua gratia quàm gratia eius ad Angelos.

¶ In responsione ad secundũ eiusdẽ articuli, perspice, quòd gratia habitualis Christi

Anno. ¶ Nota hic, quòd quia finiti & infiniti ratio quantitatis, soli cõpetit (vt dicitur in primo Physicorum) iuxta multiplicem quantitatem, vel multiplicem finitum vel infinitam: cohibet quæstus. Verbo gratia, in linea iuxta dupliciter quantitate, scilicet molis vel perfectionis: dupliciter potest dici finita vel infinita. Ita quòd secundum quantitatem molis, finita, & secundũ quãtitatem alterius rationis partis, q. 29. art. 3. dictionis sunt infinita, vt dist. 14. q. 1. ar. 1. q. 1. cap. 1. Et vere. q. 29. art. 3. 1. 2. 1. 2. 1. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christi habet affectum infinitum ob duplicem (vt dicitur in litera) causam. enim habet & naturalem & satisfactionem Christi infinitatem habere.

¶Nunc & quomodo vnius singularis personæ gratia habeat quantitatē alterius rationis, a qualitate gratiæ Christi, & sic vt quadā particulari virtute.

Quæst. ¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit primo, quomodo verū sit, quòd gratia cuiuslibet singularis personæ habeat quantitatem alterius rationis à quantitate gratiæ Christi: secundo, quomodo verū sit, quòd gratia cuiuslibet singularis personæ sic velut virtus particularis, & gratia Christi velut virtus vniuersalis. Et est ratio virtualiq; dubij: quia gratia est eiusdem speciei specialissimę inquacunque sit creatura: vt patet de charitate. Impossibile est autem, quòd in vna specie specialissima inueniatur verè tanta diuersitas, vt vnum illius individuum sit virtus vniuersalis, & alterum particularis: quum virtus vniuersalis & particularis, loquendo per te distinguantur ad minus specie, vt patet inductiue & conuincitur ratione ex diuersitate actuum proportionum virtutis vniuersalis & virtutis particularis.

¶ Ad hoc dicitur quòd gratia habitualis Christi (de qua est sermo) & aliorum licet sit eiusdem speciei specialissimæ quo ad essentiam: est tamen diuersitatum rationum quantum ad modum essendi. Est siquidem gratia in Christo vt in toto adæquate ipsum secundum se: est autem in omnibus aliis vt in partibus inadæquatis ipsi secundum se gratiæ. Et propterea est in Christo vt in subiecto & principio vniuersali gratiæ: in aliis verò vt in particularitet participantibus. Et ideo quantūcunque crescat aliorum gratia: nūquam peruenire potest ad quantitatem infinitam vel extensiuam gratiæ Christi.

Glo. ordi.

dam ens. Et sic necesse est quòd sit ens finitum: est enim in anima Christi sicut in subiecto. Anima autem Christi creatura quædam habens capacitatem finitā. vnde esse gratiæ cùm non excedat suum subiectum, non potest esse infinitum. Alio modo pōt 10 considerari secundū propriā rationem gratiæ. Et sic gratia Christi potest dici infinita, eo q; non limitatur: quia scilicet habet quicquid potest pertinere ad rationē gratiæ: & non datur ei secundum aliquam certā mēsurā id, quod ad rationem gratiæ pertinet: eo quòd secundum proportionem Dei, cuius est gratiam mensurare, gratia conferatur animæ Christi, sicut cuidā vniuersali principio gratificationis in humana natura: secundū illud Eph. i. Gratificauit nos in dilecto filio 20 suo. Sicut si dicamus lucem solis esse infinitam: non quidem secundum suum esse, sed secundum rationem lucis, quia habet quicquid ad rationem lucis pertinere potest.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q; id quod dicitur, Pater non ad mensurā dat Spiritum Filio, vno modo exponitur de do no quod Deus pater ab æterno dedit Filio, scilicet diuinam naturam, quæ est donum infinitum. Vnde quædam glo. dicit ibidem, 30 Vt tantus sit Filius, quantum & Pater alio modo potest referri ad donū quod datū est humanæ naturæ, vt vniatur diuinæ personę quod etiam est donum infinitū. Vnde glo. dicit ibidem, Sicut pater plenum & perfectum genuit Verbum, sic & plenum & perfectum est vnitum humanæ naturæ. Tertio modo potest referri ad gratiam habitualē, inquantum gratia Christi se extēdit ad omnia quæ sunt gratiæ. Vnde Aug. hoc exponens dicit, Mensura, diuisio quædam donorum est: alij enim datur per Spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ: sed Christus, qui dat, non ad mensuram accepit.

¶Ad secūdum dicendum, q; gratia Christi habet infinitum effectum: tum propter infinitatem prædictam gratiæ, tum propter vnitatem diuinæ personæ, cui anima Christi vnita est.

¶Ad tertium dicendum, quòd minus per augmentum potest pernenire ad quantitatem maioris, in his, quæ habent quantitatē vnius rationis: sed gratia alterius hominis comparatur ad gratiam Christi, sicut quædam virtus particularis ad vniuersalem. Vnde sicut virtus ignis, quantuncunque crescat, non potest adæquare virtutem solis ita gratia alterius hominis, quantumcunque crescat, non potest adæquare gratiam Christi.

ARTICVLVS XII.

¶ Vtrum gratia Christi potuerit augeri.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur q; gratia Christi potuerit augeri. Omni enim finito potest fieri additio. ¶Sed gratia Christi fuit finita: vt dictum est. Ergo potuit augeri.

¶Præterea, Augmentum gratiæ fit per virtutem diuinam: secundum illud 2. ad Corin. 9. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in nobis. Sed virtus diuina, cùm sit infinita, nullo termino coartatur. Ergo videtur, quòd gratia Christi potuerit esse maior.

¶Præterea, Luc. 2. dicitur, quòd puer Iesus proficiebat sapiētia & ætate & gratia apud Deum & homines. Ergo gratia Christi potuit augeri.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum à Patre plenum gratiæ & veritatis. Sed nihil potest esse aut intelligi maius, quàm quod aliquis sit vnigenitus à Patre. Ergo etiam non potest esse vel intelligi maior gratia, quàm illa, qua Christus sit plenus.

¶RESPONDEO dicendum, q; aliquā formā non posse augeri, contingit dupliciter. Vno modo ex parte ipsi⁹ subiecti: alio modo ex parte ipsi⁹ formæ. Ex parte quidē subiecti, quādo subiectū attingit ad vltimū gradū in participatiōe illius formæ secūdū suū modum: sicut si dicatur, quòd aër non pōt crescere in caliditate, quando pertingit ad vltimū gradū caloris q; potest saluari in natura aëris: licet possit esse maior calor in rerū natura quā est calor ignis. Ex parte aūt formę excluditur possibilitas augmēti quā do aliquod subiectū attingit ad vltimā perfectionē, quam potest talis forma habere in natura: sicut si dicamus, quòd calor ignis nō potest augeri, quia nō potest esse perfectior gradus caloris quàm ille, ad quē pertingit ignis. Sicut aūt aliarū formarū est ex diuina sapiētia determinata propria mēsura, ita, & gratię: secūdum illud Sap. 11. Oia in numero & pōdere & mēsura disposuisti. Mēsura autē vnicuiq; formæ præfigitur per cōparationē ad suū finē: sicut non est maior grauitas, quā grauitas terræ, quia nō pōt esse inferior locus loco terræ. Finis aūtē gratiæ est vnio creaturæ rationalis ad Deū. nō potest aūtē esse, nec intelligi maior vnio creaturæ rationalis ad Deū, quā quę est in persona. & ideo gratia Christi pertingit ad summā mensurā gratiæ. Sic igitur manifestū est, quòd gratia Christi nō pōt augeri ex parte ipsius gratię. Sed nec etiā ex parte subiecti: qa Christus, secundū quòd homo à primo instanti suæ cōceptiōis fuit verus & plenus cōprehēsor. Vnde in eo nō potuit esse gratiæ augmentum, sicut nec in aliis Beatis: quorū gratia augeri nō potest, eo quòd sunt in termino. Hominū verò qui sunt purè viatores, gratia pōt augeri, & ex parte formæ, quia non attingūt summū gratię gradū ex parte subiecti, quia nondum peruenerunt ad terminū.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quòd si loquamur de quantitatibus matematicis, cuilibet finitæ quantitati potest fieri additio: quia ex parte quātitatis finitæ, nō est aliquid quod repugnet additioni. Si verò loquamur de quātitate naturali, sic potest esse repugnantia ex parte formæ, cui debetur determinata quantitas, sicut & alia accidētia determinata. Vnde Philosophus dicit in 2ᵒ de anima, quòd omnium natura cōstantium est terminus & ratio magnitudinis & augmenti. Et inde est quòd quantitati totius cæli non potest fieri additio. Multò igitur magis in ipsis formis considerandum est ens finitum: et sic necesse est quòd sit finitum: cum quia scilicet habent quantitates diuersarum rationū penes hoc, q; Christi gratia est virtutis & quantitatis vniuersalis, aliorum verò gratia est perfectionis & virtutis particularis: quia in illo est gratia cū perfectione debita sibi secundum seipsam gratiam: in aliis verò est gratia cū perfectione modificata & mensurata secundum tale subiectū particulare, & propterea in Clemen. ad nostrum, de hæret. damnatur error Beguinorum dicentiū hominem in via posse peruenire ad talem gratiæ gradū, vt non possit vltrā proficere, eo quod aliter excedi possit gratia Christi. Vtrumq; etenim erroneum etiā ex dictis iam patet, & amplius patebit.

¶ super Quæstionis septimæ Articulum duodecimum.

TItulus articuli duo decim clarus est.

¶ In corpore articuli duo fiunt: præponitur quidē vna distinctio & ponuntur deinde duæ cōclusiones responsiuæ quæsito. Distinctio est. Formam suscipientem magis & minus posse vel non posse augeri cōtingit dupliciter. primō ex parte formæ: secūdō ex parte subiecti. Exempla clara sunt in litera. Et ex hac distinctione radicis posse vel non posse augeri in communi, subintelligūt de gratiam non posse vel posse augeri contingit dupliciter, vel ex parte gratiæ vel ex parte subiecti. Et probatur pri mum membrum, scilicet ex parte gratiæ quātum ad negatiuam partem, quæ est prima conclusio (scilicet gratiam Christi ex parte gratiæ non posse augeri) quia sicut aliarum formarū, ita & gratiæ Christi præfigitur mensura secundum id est ex diuina sapientia ergo propria gratiæ mensura determinata est penes finem: ergo penes rationalia creaturæ vnionem ad Deum: ergo gratiæ ergo gratia Christi non pōt augeri ex parte ipsius gratiæ. Antecedens probatur intorniate scripturæ. Prima consequentia probatur, quia mensura vnicuique formæ præfigitur in compatatione ad finem, quod declaratur exēplo in tetra grauitate. Secunda aūt: quia finis gratiæ est vnio creaturæ rationalis ad Deū. Tertia verò quarta eius esse nec intelligi potest maior ad Deum vnio, quàm personalis.

¶Sitne hoc in loco lector, & perspice primò quòd in præcedētis libri Cōmentariis, quū de charitate tractaretur, scripsimus nō somniasse nos, sed ab Autore didicisse, scilicet gratiā, ac per hoc charitatem in creaturis habere secundū terminū in summo, ita q; non sunt amplius augmētabiles. & verba Autoris in illo loco, quæ videtur sonare oppositū, nō esse falsa aut correcta seu retractata hic, sed sunc exponenda, vt ibi expositum. & tenendum eū Autore hoc in loco est, quòd gratia habitualis Christi est verè in summo, ad quod pōt gratia ex parte sui perduci. & hoc ita in præcedentibus huius libri pluries habitum.

¶Ad claritatē tamen doctrinę præsentis intellige mensuram formæ præmixam esse penes relationem ad finem, non sic quòd mensura penes extrinsecum sit quoniam mensura formæ intrinseca est formæ, cuius est mensura, sed sic, q; quum omne agens agat propter finem, ac per hoc id quod substantialiter est propter finem, oportet commensuratum esse huiusmodi quod secundū aliquam figuram est propter finem, oportet vt figuratum, esse commensuratum illi finī propterea quum graue sit propter esse deorsum, oportet graue vt sic commensuratum esse sui, vt scilicet infimo deorsum commensuretur sola summa grauitas, & supremo sursum sola summa leuitas: ita summæ vnioni creaturæ rationali ad Deum commensurari oportet solum summum gratiarum.

¶ Num finis gratiæ habitualis sit vnio personalis.

¶Sed hic locus quæstioni, quo pacto finis gratiæ habitualis (de qua est sermo) est vnio personalis, quum secundum antecedēs, & in sequenti articulo ex prædicto definita, vnio personalis non sequatur, sed præsentialis gratiam habituā lem. finis autem posterior sit generationis ordine, eo quòd est propter finem.

¶Ad hoc dicitur, quòd finis non dicitur tantum de hac consequendo, sed de sine præexistente, qui finaliter non vt sit, aut beneficit, sed quia efficit Deus, qui nec est nec consecutatur, aut quomodolibet augetur per creaturas, finis earum dicitur. Quocirca vnio personalis finis est gratiæ habitualis

tualis, nō assequēdus per eā, sed quia ipsa emanat ab vnione personali ordinata ad vnionē personalē vt ad finē, quia est, sicut creaturæ fuit a Deo propter Deum vt finē eārū, quia est Ne est hoc remotū ab ordine, quē in rebus generalibus videmus: quoniā in istis perspicimur, q; non solū antecedētes dispositiōes, sed cōsequētia etiā accidētia ordinātur ad subsistētia prius natura genitā, vt ad finē esse nāq; discipliabilē, quod cōsequitur ad formā hominis, ordinatur ad hominē, vt ad finem. Stat ergo solida literæ doctrina, tradēs gratia habitualem Christi esse in summo, quia consonat, & commensuratur summæ vnioni vt fini.

Cōment.

¶Secunda cōclusio est, Gratia Christi nō potuit augeri ex parte subiecti. Probatur ratione: quia Christus ab initio fuit plenē cōprehēsor. ac per hoc in termino. Et à fortiori ipsi quia nec Beatorū ē patria gratia potest ob dictā rationē augeri. Et à dissimili tā hæc quàm præcedēs cōclusio manifestatur, quia purè viatorū gratia potest augeri & ex parte gratiæ (quia non pertingunt ad summum secūdum se) & ex parte subiecti: qa adhuc sunt in via, & non perue nerūt ad viæ terminum.

Annot.

¶Vbi nota, q; Ideo absoluta probatione in litera asseritur nullū purè viatorē attingere ad summū gratiæ ex parte gratiæ: quia cōsequitur se hæc duo, videlicet summū gratiæ ex parte gratiæ, & gratia virtutis vniuersalis. nā gratia secūdū se summa ad quicquid potest spectare, ad rationem gratiæ se extendit, & ad quidlibet perfectionis gratiæ se extendit, summa gratia est. Et quoniam verum est esse plenitudinis propriæ Vnigeniti à Patre, quem ipsa plenitudo gratiæ constituit ab initio cōprehensorem: ideo absolu habitatione aliquā asserendum est, nullā purā creaturā esse in via, siue in patria ad summum gratiæ ex parte gratię pertingere.

Annot.

¶In responsione ad primum eiusdē 11. articuli cōsidera perspicaciam responsionis, non soli oppositioni obiectæ (utpote facienti, sed ex radice oppositum mōstrāti propositione siquidem illa, Omni finito potest fieri additio, quā finitū & infinitum quātitatis primò sit, distinguit secundum posse, dupliciter. quantū finitū considerari, Mathematicè (hoc est abstrahendo à materia sensibili, vt loquimur de linea, superficie, vel corpore absolutè vel Physicè, hoc est, vt ad species naturas rerum naturalium est determinatū, vt quātitas humana, vel cælestis. Primo modo vera est propositio illa: secundo autem falsa, vt patet de quantitate cæli. Et quia ratio, quare quantitati determinatæ ad naturam talę, repugnat additio, est forma naturalis, vt patet ex secundo de Anima) ideo litera radicem attingens, subdit, q; multo magis ipsi formæ naturali quanuis finitæ repugnat additio quoniam si forma naturæ sic efficit, vt quantitas, cui secundum se non repugnat additio, excludat additionem multo magis efficit, vt à se ipsa excludat abdicando. Quo fit, vt quia gratia creata est rationis quo ad finitatem vel infinitatem conformis naturalibus, quum sit illarū vna, de quibus scripsum est, Omnia in numero, pōdere & mensura disposuisti ideo gratia Christi & finita & exclusiua additionem simul est.

Annot.

¶In responsione ad secūdū eiusdē 11. artic. aduerte q; quia in litera gratia Christi relata ad propriū finem, excludit melius sic & tamē cōpatitur aliquid maius, seu melius (videlicet manifestę litera ista docet gratiā Christi dupliciter posse cōferri. primò, secūdū id quod in se est: hoc est secūdū propriā instrinseca entitatem, qua est tale ens inter entia vniuersi, & sic potest aliquid esse nobilius ente, quia ipsa sit infimū omnis substātia est nobilior secūdū sui generis rationē illa, quā sit essentialiter accidēs. Allo modo, secūdū id, ad quē ipsa sua entitas tanquam finis ordinatur, vt ad propriū finē. Et sic nō potest fieri aliquid melius illa: quoniā scripte natura cōmensurata est vnioni personali Dei vt propriū finī qua nihil esse pōt melius. Et vt melius pateat quæ in litera subiūgun tur, sciendū est antecedēs est, à diuina sapientia dupliciter aliquid ordinarum, quantū est ex parte rei ordinatæ ad vnionē personalē Filij Dei vel per se, vt effectus gratiæ secūdū se vel per accidēs, vt humana natura. Per accidēs liquidē euenit, quātumcunque ex parte humanæ naturæ, vt cōplaceret Deo illa eligere ad vnionē personalē sui, quoniā ipsa natura humana secūdū se nullā habet proportionē, aut cōmēsurationē, ad assumptibilitatē, quia nullā habet potentiam passiuā ad ea, quæ omnā naturalē ordinē trāscēdūt, sed diuina efficatia ac sapiētia eleuauit illā, ordinādo ipsā, vt assumere tur. Gratia aūt secūdū se totaliter perfecta quia ex propriį ordinis vt pote supernaturalis ac diuinā rationē ad supernaturalē ac diuinū q; ordinatur: par est, vt sua pre natura ad vnionē personalē fuma in sui fuma plena perfectiōe ordinentur ac cōmensurentur ac per hoc nō per accidēs, sed per se à diuina sapiētia ad vnionē personalem ordinatur. Et ideo in litera dicitur, q; vnioni personali correspondet sufficienter talis mēsura gratiæ, hoc est, gratia in summo secūdū se, secundū diuinæ sapientiæ ordinē quo omnia dispo suit ab æterno suauiter. Quocirca quātumcunq; aliquod ens in se secūdū suam intrinsecam entitatē melius gratia quæ est in Christo, heretinon fieret tamen ens suapte natura ordinatum per se ad melius, quam ordinetur perfectio, quę in 3. di. 13. Christo est gratiæ. & hoc apertè intendit litera per se intellecta. 2. q. 3. art.

¶In responsione ad tertiū aduertę, q; similitudo 3. c. 22. effectus Christi, quo ad sapiētiā, gratiā, & ætatē, in litera asseritur quo ad parte affirmatiua, licet q; proficiebat quo ad effectus ætatis, sicut quo ad effectus sapiētiæ & gratiæ: & hoc cōstat esse verissimum, quoniā opera sua cōstāa ætatē faciebat. Sed non asseritur quo ad partē negatiuā, scilicet q; nō proficiebat secundū ætatem ipsā, sicut nō proficiebat secūdū ipsam sapientiā seu gratiā: quomodo cōstat q; esset falsū dicere Christū verē proficiebat ipsa ætate quoniā secūdū ætatis mensura corporalis progressus est: cōstat enim Christum verē primo infantem, deinde puerū, inde adolescētē, atq; virū tandē perfectū extitisse (sicut cæteros homines) sensim & per incrementa tēporū, augēte naturali virtute membra, robūq; vitibus ministrāte.

Ei opus. 60. ca. 3. col. 7.

Annot.

¶ Super Quæstionis septimæ Articulum decimumtertium.

TItulus clarus.

¶In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito, Gratia vnionis in Christo præcedit gratiam habitualem eius: non ordine temporis, sed naturæ & intellectus, probatur tripliciter, primò missio filij est prior natura ordine missione Spiritus sanctus ergo gratia vnionis: &c. Antecedēs probatur quia Spiritus sanctus procedit naturæ ordine à Filio, & dilectio à sapientia. Consequentia verò quia secundum id ipsum vnionem antecedit missio Filij, secundū gratiam habitualem attenditur missio Spiritus sancti.

Commen.

¶Vbi nota, q; cautè loquitur in litera Autor, dū missiones ordinat secūdū priꝰ & posterius naturę: processiones aut Filij & spiritꝰ sancti ordinat quidē naturæ ordine, sed nō secūdū prius & posterius: quia, vt in 3. dist. fuerit dictum, in diuinis est ordo naturę, nō quo aliter est prior alterō, sed quo aliter est ab altero. Missiones aūt ad ea quæ sunt extra: ex natura, respiciēres, priorē tate eriā & posteriorē tate naturæ ipsius rationibus ac ordꝰ admittūt. Secūdū præsentia deitatis est prior splēdore eiꝰ: sed vnio est ipsa deitās, gratia habitualis splēdor eiꝰ: ergo. Tertio, Actio & gratia ad ipsam ordinātur præsupponit hypostasim: ergo gratia habitualis præsupponit vnionē. Antecedēs patet: qa actiones sunt suppositorū. Cōsequētia verò quia gratia vnionis facit hypostasim in natura humana. ¶ Vbi caute aspice, q; aliud est dicere, nō præsupponit hypostasim & aliud est dicere, nō præsupponit hypostasim in natura humana. Gratia enim vnionis præsupponit: nō facit hypostasim. Verbi Dei quę tota in Christo hypostasis est

sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed eadē gratia vnionis non præsupponit, sed facit in Christo hypostasim in humana natura. dū facit q̄ persona filij Dei ita non solùm persona diuina, sed etiam persona humana, dū facit quòd subsistat nō solùm in natura diuina, sed etiam in natura humana. Et hoc est quod in litera dicitur, & super hoc ratio fundatur, intendens q̄ actio humana supponit hypostasim humanam, &c.

Annot. ¶In responsione ad secūdū eiusdē 13. artic. habes q̄ gratia in Christo non habet rationē dispositionis respectu vnionis sed habet rationē naturalis aptitudinis, sicut ea, quæ cōsequens formam vnionis. Et hoc bene nota.

Annot. ¶In responsione ad 3. occurrit reddēda ratio tot dictorū de gratia vnionis. Dicitur enim de ipsa in hoc articulo in principio eo ꝙ gratia vnionis est ipsa vnio. & inhac responsione, quòd est supra omne genus, & in articulo 11. huius. Item quæstionis, quod est infinita, secundū quòd ipsa persona Verbi est infinita. & in artic. 6. q. sextæ in corpore dictū est, quòd gratia vnionis est ipsum esse personale quòd gratis diuinitus datur humanæ naturæ in persona Verbi. & in art. 11. q. 1. ad tertiū, dicitur quòd gratia vnionis est causata à tota Trinitate: quòd & hic repetitur in corpore articuli, dū principiū appropriati gratiæ vnionis, ponitur persona Filij.

¶ Hæc liquidem dicta licet dissonare inter se videantur facilè tamen distinctè perspicientibus, quòd gratia vnionis duo in se claudit, scilicet esse Verbi personaliter terminatus, humanitatem Christi, & cōpositionē seu coniunctionē vtriusque: nec loquor de terminatione, coniunctione, aut vnione, quæ est relatio, sed de fundamēto, quod est esse Deum & hominē, quodcōstat esse subsistentia, & prædicta duo in se claudere, scilicet personā vnicam & ipsam coniunctionē, de hac siquidē enim vnione in litera dicitur, ꝙ est esse personale, ꝙ est infinita simpliciter, sicut ipsa ꝑsona diuina ꝙ est supra omne genus quoniā hoc fundamēto relationis vnionis nihil aliud est, quàm vnū esse Deū & hominem in esse diuino personali. Vnum aūt, quū nihil possint addat super eas, quod vnum dicitur (vt dicitur in 4. Met. cōsequens est, quod nihil in proposito addat super esse personæ Verbi, ac per hoc vnio pro suo principali sumpta, scilicet pro ipsa re, in qua vniuntur, & sunt vnū eas, vna ꝑsona, am bæ naturæ, increata est, supra omne genus est, esse Verbi est, esse personale est, pro eo vero, ꝙ addit, ipsa vnio supra, in qua est vnio: tripartite quid est, & vsualis à tota Trinitate secundū se, & per appropriationē à Filio, gratis concessum humanæ naturæ est.

¶ De quo quid sit, superius declaratum est, habitudinē tamen. Cōpetit igitur sibi omnia quæ sequuntur, Dedi Spiritum meum super eum, quod quidem pertinet ad donum gratiæ habitualis. Vnde relinquitur, quòd susceptio naturæ humanæ in vnitatem personæ, præcedat gratiam habitualem in Christo.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vnio humanæ naturæ ad diuinā personam (quam supra diximus esse ipsam gratiam vnionis) præcedit gratiam habitualem in Christo: non ordine temporis, sed naturæ & intellectus.

¶Et hoc triplici ratione: primò quidem secundum ordinem principiorum vtriusque. Principium enim vnionis est persona Filij, assumens humanam naturam, quæ secundum hoc dicitur missa esse in mūdum, quòd humanam naturam assumpsit. Principium autem gratiæ habitualis, quæ cum charitate datur, est spiritus sanctus, qui secundum hoc dicitur mitti, quòd per charitatem mentem in habitat. Missio autem Filij secundum ordinem naturæ, prior est missione Spiritus sancti, sicut ordine naturæ Spiritus sanctus procedit à Filio, & à sapiētia dilectio. Vnde & vnio personalis, secundum quam intelligitur missio Filij, est prior ordine naturæ habituali gratia, secundum quam intelligitur missio Spiritus sancti. Secundò accipitur ratio huius ordinis ex habitudine gratiæ ad suam causam. Gratia enim causatur in homine ex præsentia diuinitatis, sicut lumē in aēre ex præsentia solis. vnde dicitur Ezech. 43. Gloria Dei Israel ingrediebatur per viam orientalem, & terra splendebat à maiestate eius. Præsentia autem Dei in Christo intelligitur secundum vnionem humanæ naturæ ad diuinam personam. vnde gratia habitualis Christi, intelligitur vt consequens hanc vnionem, sicut splendor solem.

¶Tertiò ratio huius ordinis sumi potest ex fine gratiæ: ordinatur enim ad bene agē dum. Actiones autem sunt suppositorum & individuorum. Vnde actio, & per consequens gratia ad ipsam ordinans præsupponit hypostasim operantem. Hypostasis autē non præsupponitur in humana natura ante vnionem ita: vt ex supra dictis patet. Et ideo gratia vnionis secundum intellectū præcedit gratiam habitualem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Aug. ibi gratiam nominat gratuitā Dei voluntatem, gratis beneficia largientem. Et propter hoc eadem gratia dicit hominem quemcunque fieri Christianum, qua gratia factus est homo Christus: quia vtrūque gratuita Dei voluntate absque meritis factum est.

¶Ad secūdum dicendum, ꝙ sicut dispositio in via generationis præcedit perfectionem, ad quam disponit in his, quæ successiue perficiuntur: ita naturaliter perfectionē sequitur, quam aliquis iam consecutus est: sicut calor qui fuit dispositio ad formam ignis, est effectus profluens à forma ignis iam præexistentis. Humana aūt natura in Christo vnita est personæ Verbi à principio, absque successione. Vnde gratia habitualis non intelligitur vt præcedens vnionem, sed vt consequens eam, sicut quædam

Autoris dicta de vnione seu vnionis gratia, sanè intellecta.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum primum.*

TItulus primi articuli clarus est.

¶Incorpore articuli primò respondet Autor directè quæsito vnica cōclusione, secundò declarat terminā, vnā cōclusionis. Est igitur cōclusio resposiua Christus caput Ecclesiæ dicitur secundū similitudinē humani capitis. Probatur, Sicut tota Ecclesia dicitur vnū corp⁹ ad Ro. 12. secundū similitudinē corporis humanis nitita consequēs est, ꝙ Christus dicatur caput Ecclesiæ secūdū similitudinē humani capitis.

¶Vbi nota, ꝙ esse caput non dicitur de Christo propriè, sed metaphoricè: licet etiā esse vnum corpus dicitur metaphoricè de Ecclesia, & propterea non multa opus est discussione in re hac. Terminus autem in cōclusione positus, qui declaratur in litera, est ly secundū similitudinem ad humanum caput declaratur siquidem quòd similitudo ista attenditur quo ad tria, scilicet ordinem, perfectionem & virtutem.

¶Vbi scito primò, quòd in corpore humano cō sideratur ordo, non origenis, sed situs: & ideo in litera dicitur, ꝙ caput est primū membrū inciendo à superiori, proculdubio secūdū situm: quòuis esto possit intelligi de superiori secūdū naturales differētias positionis animalium: prout in animali distinguuntur sex naturales differētiæ, scilicet sursum & deorsum, ante & retro, dextrū & sinistrū: nam sursum in homine, est ipsum caput vnde trahit alimentum. Et quoniam vtroque modo caput humanū est sursum, scilicet secundū situ simpliciter, & secundū differentiā naturalē animalis: ideo vtroque modo intelligi potest. Primo tamē modo manifestius sensui patet: & ideo magis consonat litteræ, quæ in responsione ad vltimū eius etestimonē ipsius Dionysij: Altius tamen dicitur secundū excellentiorem Autoris doctrinam inferius in q. 11. art. 1. quòd gratia non ꝑficit simpliciter ad genus creationis, sed ad genus immutationis creaturæ, non secundum naturæ ordinem, sed secundum ordinem gratiæ. Quod sufficienter probatur ex hoc, quòd Deus non conseruat gratiam, non est annihilare, & ipsam de facto esse non est annihilari: quum Deus nihil vnquā annihilet, quanuis annihilare ꝓsit. Ex hoc enim, ꝙ creationi & conseruationi diuinæ respondet annihilatio, manifestē sequitur, quòd si corruptio seu defectio alicuius non est annihilatio, productio quoque eiusdē ordinaria nō est creatio. Quia igitur gratiæ infusio non simpliciter creatio est, sed mutatio quædam animæ in ordine gratuito ad cælestē patriā, & ad huiusmodi mutationes extendit se anima Christi vt instrumentum coniunctum Verbi, non videtur negandum, gratiam attingi instrumentaliter ab actione humanitatis Christi: sed dicendum, quòd effectus qui est animam gratificari, ex illa parte, qua interuenit, quodammodo creatio est immediate à Deo: sed ex illa parte qua interuenit animæ mutatio secundum obedientialem potentiam ad cælestem beatitudinē, est à Deo mediante humanitate Christi instrumentaliter. Hoc enim non est creaturæ cōmunicare potentiam creandi instrumentaliter, sed immutandi instrumentaliter, ad restaurāda omnia, quæ in cælis & in terris sunt.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum secundum.*

IN titulo articuli secundi aduerte ꝙ ly Quo ad corpora, non solùm refertur ad corpora aliorū hominū, sed etiā ad corpus ipsius Christi: vt clarè patet ex argumento tertio in litera: quod impugnat, corpus Christi nō posse esse caput aliorū, quia sumptum est ex aliis) & ex conclusione responsiua in corpore articuli. Est igitur sensus tituli, An Christus etiam secundū corpus sit caput aliorum hominum, etiam quo ad corpora. ¶In corpore articuli vnica est cōclusio respōsiua quæsito affirmatiuè, Tota humanitas Christi secundū scilicet animam & corpus, inquantum ad corpus: sed principaliter quantum ad animam, secundariò quantum ad corpus. Vno modo in quantum membra corporis exhibētur arma iustitiæ in anima existente per Christum, vt Apost. dicit Rom. 6. Alio modo in quantum vita gloriæ ab anima deriuatur ad corpus, secundū illud Ro. 8. Qui suscitauit Christū Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sensus spiritualis gratiæ non peruenit quidem ad corpus primò & principaliter, sed secundariò & instrumentaliter: vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd caput habet manifestam eminētiam respectu exteriorū membrorum: sed cor habet quandā influētiam occultam. Et ideo concordi cōparatur Spiritus sanctus, qui inuisibiliter Ecclesiam viuificat & vnit: capiti cōparatur ipse Christus secundum visibilem naturam, secundum quam homo hominibus præfertur.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm Christus sit caput hominum, quantum ad corpora, vel solùm quantum ad animas.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus non sit caput hominum, quo ad corpora. Christus enim dicitur caput Ecclesiæ, inquantum influit spiritualem sensum & motum gratiæ in Ecclesiam. Sed huius spiritualis sensus & motus capax non est corpus. ergo Christus non est caput hominum secundum corpora.

¶Præterea, Secundum corpora communicamus cum brutis. Si ergo Christus esset caput hominum quantum ad corpora, sequeretur quòd etiam esset caput brutorū animalium: quod est inconueniens.

¶Præterea, Christus corpus suum aliis hominibus traxit: vt patet Matt. 1. & Luc. 3. Sed caput est primum inter cætera membra, vt dictum est: ergo Christus nō est caput Ecclesiæ quantum ad corpora.

¶SED CONTRA est quod dicitur Philipp. 3. Reformabit corp⁹ humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd corpus humanum habet naturaliter ordinē ad animam rationalem, quæ est propria forma eius & motor. Et inquantum quidē est forma eius, recipit ab anima vitam & cæteras proprietates conuenientes humano corpori secundum suam speciem: inquantū verò anima est motor corporis, corpus instrumentaliter seruit animæ. Sic ergo dicendū est, quòd habet vim influendi humanitas Christi, inquantum est coniuncta Dei verbo, cui corpus vnitur per animam, vt suprà dictum est. Vnde tota Christi humanitas, scilicet secundum scilicet animam & corpus, influit in homines, & quantum ad animā, & quantum ad corpus: sed principaliter quantum ad animam, secundariò quantum ad corpus. Vno modo in quantum membra corporis exhibētur arma iustitiæ in anima existente per Christum, vt Apost. dicit Rom. 6. Alio modo in quantum vita gloriæ ab anima deriuatur ad corpus, secundū illud Ro. 8. Qui suscitauit Christū Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sensus spiritualis gratiæ non peruenit quidem ad corpus primò & principaliter, sed secundariò & instrumentaliter: vt dictum est.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ in metaphoricis locutionibus non oportet attendi similitudinem quantum ad omnia: sic enim non esset similitudo, sed rei veritas. Capitis igitur naturalis non est caput aliud, quia corpus humanum non est pars alterius corporis. Sed corpus similitudinariè dictū, id est aliqua multitudo ordinata, est pars alterius multitudinis: sicut multitudo domestica est pars multitudinis ciuilis: & ideo pater familias, qui est caput multitudinis domesticæ, habet supra se caput rectorem ciuitatis. Et per hunc modum nihil prohibet, caput Christi esse Deum, cùm tamen ipse Christus sit caput Ecclesiæ.

altior & prior: hoc est, secūdū ordinē causæ formalis simpliciter & exēplariter. Nā ex eo ꝙ altior est prior secundū ordinē causæ formalis, in quo quantò quid est intensiue altius, tantò formalius. Ex eo autem quod ad cōformitatem ipsius alij gratia datur, & est prior tanquam exemplar reliquarum gratiarum: & vt in litera dicitur, non est hoc exemplar prius tēpore exēplaris, sed vt finis in intentione, vt exemplar conceptum.

Annot. ¶In responsione ad primum eiusdem articuli aduerte duos modos, quibus Autor ponit actiones Christi hominis causare in nobis gratiā scilicet meritorie & effectiuè. Et de modo qui dē meriti nulla est ambiguitas: quoniam potest cadere sub vnius merito, ꝙ Deus creet in altero gratiam. Sed de modo efficientiæ obscurum est: quoniam, vt in prima parte habitū est, nec principaliter, nec instrumentaliter potest creatura aliqua creare. Christus autem dicitur hic instrumentaliter cō eurrere. Et licet quæstio hæc perplexa appareat non habet tamen hoc in loco multum dubitationis: quoniam secundum communē dictum, actiones Christi fiue meditationis sacramētis (vt quotidie in Ecclesia fit) siue absque sacramentis (vt Latronem gratificauit) eodem modo ad creationem gratiæ concurrunt, non astringēdo scilicet ipsam gratiā, quæ creatur, sed efficiendo aliquid per modū dispositionis, quod est creare gratiam instrumentaliter. Quod non inconuenit, quum creatur aliquid in subiecto præexistente, prædisponendo ad illam rem creādam: vt patet quum creatur anima intellectiua in corpore humano, tot dispositionibus præparato ab agente naturali, necnō tanto naturalis ordinis exactione passuum etestimonē ipsius animæ. Altius tamen dicitur secundū excellentiorem Autoris doctrinam inferius in q. 11. art. 1. quòd gratia non ꝑficit simpliciter ad genus creationis, sed ad genus immutationis creaturæ, non secundum naturæ ordinem, sed secundum ordinem gratiæ. Quod sufficienter probatur ex hoc, quòd Deus non conseruat gratiam, non est annihilare, & ipsam de facto esse non est annihilari: quum Deus nihil vnquā annihilet, quanuis annihilare ꝓsit. Ex hoc enim, ꝙ creationi & conseruationi diuinæ respondet annihilatio, manifestē sequitur, quòd si corruptio seu defectio alicuius non est annihilatio, productio quoque eiusdē ordinaria nō est creatio. Quia igitur gratiæ infusio non simpliciter creatio est, sed mutatio quædam animæ in ordine gratuito ad cælestē patriā, & ad huiusmodi mutationes extendit se anima Christi vt instrumentum coniunctum Verbi, non videtur negandum, gratiam attingi instrumentaliter ab actione humanitatis Christi: sed dicendum, quòd effectus qui est animam gratificari, ex illa parte, qua interuenit, quodammodo creatio est immediate à Deo: sed ex illa parte qua interuenit animæ mutatio secundum obedientialem potentiam ad cælestem beatitudinē, est à Deo mediante humanitate Christi instrumentaliter. Hoc enim non est creaturæ cōmunicare potentiam creandi instrumentaliter, sed immutandi instrumentaliter, ad restaurāda omnia, quæ in cælis & in terris sunt.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum secundum.*

IN titulo articuli secundi aduerte ꝙ ly Quo ad corpora, non solùm refertur ad corpora aliorū hominū, sed etiā ad corpus ipsius Christi: vt clarè patet ex argumento tertio in litera: quod impugnat, corpus Christi nō posse esse caput aliorū, quia sumptum est ex aliis) & ex conclusione responsiua in corpore articuli. Est igitur sensus tituli, An Christus etiam secundū corpus sit caput aliorum hominum, etiam quo ad corpora. ¶In corpore articuli vnica est cōclusio respōsiua quæsito affirmatiuè, Tota humanitas Christi secundū scilicet animam & corpus, inquantum ad corpus: sed principaliter quantum ad animam, secundariò quantum ad corpus. Vno modo in quantum membra corporis exhibētur arma iustitiæ in anima existente per Christum, vt Apost. dicit Rom. 6. Alio modo in quantum vita gloriæ ab anima deriuatur ad corpus, secundū illud Ro. 8. Qui suscitauit Christū Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum eius in vobis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sensus spiritualis gratiæ non peruenit quidem ad corpus primò & principaliter, sed secundariò & instrumentaliter: vt dictum est.

¶Ad secundum dicendum, ꝙ in metaphoricis locutionibus non oportet attendi similitudinem quantum ad omnia: sic enim non esset similitudo, sed rei veritas. Capitis igitur naturalis non est caput aliud, quia corpus humanum non est pars alterius corporis. Sed corpus similitudinariè dictū, id est aliqua multitudo ordinata, est pars alterius multitudinis: sicut multitudo domestica est pars multitudinis ciuilis: & ideo pater familias, qui est caput multitudinis domesticæ, habet supra se caput rectorem ciuitatis. Et per hunc modum nihil prohibet, caput Christi esse Deum, cùm tamen ipse Christus sit caput Ecclesiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum tertium.*

Commen. TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli duo fiunt: primò declaratur modus quo corpus Christi mysticum habet membra: secundò respondetur quæsito. Ex differentia autem inter corpus naturale & mysticum, quo ad modum habendi membra simul vel successiue, declaratur modus, quo corpus Christi mysticum habet membra, scilicet nō solùm in actu, sed in potentia. Et potētia quidem in propositō dupliciter inuenitur: quædam scilicet quādoque reducetur, & quæ nunquam reducetur ad actum. Actus verò tripliciter vel secundum fidem vel secundum charitatem viæ, vel secundum fruitionem patriæ.

Annot. ¶ Vbi nota primò, quòd non distinguitur potentia in potentiam reducibilem, vel non reducibilem ad actum sed in potentiam, quæ de facto quandoque reducetur ad actum, & in potentiam, quæ de facto nunquàm reducetur ad actum, quamuis reducibilis fuerit ad actū aliquin non fuisset in potentia.

Infrà q. 23. ar. 3. ca. & q. 13. art. 4. co. & 2. Et 3. dist. 13. qū 2. ar. 2. q. 3. & 3.

¶ Nota secundò, quòd licet fides (vt in responsione ad secundum habes) constituat membrum Christi imperfectè & secundum quid, quia tamen infra latitudinem actus consistit, ideo hic primus gradus actus in esse gratiæ in membris Christi, assignatur fidei.

Commen. ¶ Conclusio responsiua est, Christus est caput omnium hominum, diuersimodè tamen loquendo, generaliter secundum totum mundi tempus, probatur deducendo per quinque gradus, secundum quos homines vniuntur Christo.

Annot. ¶ Vbi nota Autorem in sex status omnes homines distinxisse, & omnes differentias eorum comprehendisse. In primo beati, in secūdo Viatores in charitate: in tertio Viatores in fide tantùm: in quarto Viatores sine fide, prædestinati tamen: in quinto Viatores sine fide non prædestinati: in sexto damnati sunt. Et primus quidem gradus licet hodie omnino sit clarus: clarus tamen ad totum mundi tempus cōprehendit fide se beatos, etiam impeditos, quamuis in termino, vt erant sancti Patres in Limbo ante morte Christi. Comprehenduntur siquidem in primo gradu omnes actu Christo coniuncti immutabiliter seu in termino: quales tunc erant sancti Patres, quibus sola patefactio cæli deerat.

¶ Secundus verò gradus trifariam distinguitur: nam continet tam existentes in Purgatorio, (qui adhuc extra viam totaliter non sunt) quàm existentes in charitate hic prædestinatos, quàm existentes in charitate secundum præsentem iustitiam tantum: quos constat esse præscitos. Hi enim omnes, quia sunt in via & charitate, computantur inter membra Christi actualiter, sed primi duo simpliciter, tertij secundū præsentē tantum iustitiam.

¶ Tertius quoque gradus, qui etiam secundum actum licet imperfectum attendit, duo continet genera hominum, scilicet fide tantum prædītos, & tamen prædestinatos, & similes non prædestinatos. Vtrique enim inter membra Christi a qualitate rationē fidei computantur: mortificata tamen, sed primi vt membra permansura, secundi vt membra abscindenda.

¶ Quartus gradus, qui secundum potentiā attenditur, assignatus est in litera in ordine ad actum simpliciter: hoc est in ordine ad patriæ: sicut & quintus sed quartus secundum ordinem potiorum ad dictum actum: quintus secundū negationem ordinis ad eundem actum. Et quoniā iustum est, vt potentiæ ad actus secundū quid, reducātur, ad potentiam ad actum simpliciter: ideo quartus gradus cōprehendit omnes viatores sine fide prædestinatos, & reductiue illos etiam sine fide, qui quandoqi redeuntur in actū fidei tantum, vel etiam charitatis vię tantùm hi enim ratione status potētiæ, quæ quandoque reducetur ad actum simpliciter vt primi, vel secundū quid vt reliqui quartum constituunt gradū, iuxta distinctionē præmissam in litera ante conclusionem. Et præterea quinto gradui illi soli relinquuntur, qui sic in vita ista degunt in potētia ad actū simpliciter, vel secundū quid, quòd nūquam assequentur aliquē eorumquū scilicet non solùm præsciti sunt, sed nunquam ad charitatē informē peruenient: vel sunt iugiter infideles.

¶ Extra omnia autem Christi membra computatur sextus status hominū, hoc est status æternæ damnationis, qui etiam continet duo genera hominum, scilicet damnatorum ad pœnā sensus & damnit quales sunt omnes adulti damnati) & ad pœnā damni tantum, quales sunt infantes & pœtuò amentes: qui sine sacramēto fidei decesserūt. Hi namque vt sic, quia nec actu nec potētia inter membra Christi sunt, aliena omnino ponūtur à capite Christo. Est tamen inter istos latitudo, dū quidam eorū decidūt à potētia tantum, vt semper Infideles, & qui nūquam vsum liberi arbitrij habuerūt, de quibus tantum fit mentio in litera. Quidam aūt decidunt ab actu, vel fidei tantum, vel etiā charitatis viæ vt Christiani damnati, qui membra verē abscisa à corpore Christi sunt: quoniam illius fuerunt secūdum præsentē iustitiam vel fidei sacramenta, membra.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli, aduerte pro intellectu litteræ & prædictorum quòd dupliciter possumus loqui de potentia, vt patet 5. Meta. scilicet Logicè vel Physicè, hoc est, vel de potētia, prout termini non implicant contradictionem, vel de potentia actiua vel passiua existente in natura, ad agendum vel patiendum actum aliquē ordinata. In præsenti materia non est sermo de potētia Logicè, sed Physicè, vt patet ex hac litera. In qua Autor fundat potētiam ecclesiasticā, hoc est posse esse membū Ecclesiæ, quæ est corpus Christi mysticū, super reali virtute Christi, & reali facultate liberi arbitrij humani in statu viæ secundū enim has duas potestates dicitur aliquis Physicè in potentia vel nō in potētia ac esse membrū Christi. Et propterea damnati omnes licet sint in potētia Logicè, vt sint mēbra Christi, quia tamē nō sunt in potētia Physicè ad esse inter mēbra Christi (quoniā nec virtus Christi est ordinata ad redēptionē dānatorū: scriptum est enim, quòd de inferno nulla est redēptio: nec illorū liberum arbitriū vertibile est amplius ad Christū: quia sunt in termino) ideo simpliciter

Annot. pliciter & absolutè dicuntur in litera totaliter desinere esse membra Christi.

¶ In responsione ad secundum aduerte, quòd tres conditiones Ecclesiæ, hoc est gloriosam, & sine macula, & sine ruga esse, non conuenire Ecclesiæ militanti ratione primæ conditionis, manifestè patet. Sed & Autor ratione tertiæ, hoc est peccatorū venialium probat. Quod intelligē formaliter de Ecclesia militante, hoc est de congregatio nefidelium existentium in charitate (quoniam huiusmodi cōgregatio ratione omnium (saltē partium in via hac rugam aliquam vetustatis habet: licet non semper in singulis. Potest enim viator aliquis aliquātō tēpore sine omni actua- li peccato inuenirinon potest tamen omnino viam hanc agere sine aliquo peccato, vt in litera, Apostolica probat autoritas.

3. di. 13. q. 2. ar. 2. q. 1. & dist. 14. art. 2. q. 2. a. 6. c. Et vera. q. 29. ar. 4. c. & 5. Et opuſ. 3. c. 223. Et 1. Cor. 11. col. 2. Et Eph. 5. inſi.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articul. 4.*

Commen. TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua quæsito: Christus non solum est caput hominum, sed etiam Angelorum. Probatur dupliciter, scilicet ratione & autoritate. Ratione quidem sic. Homines & Angeli ordinantur ad vnum finem, scilicet gloriam diuinæ fruitionis: ergo corpus mysticum Ecclesiæ non solum ex hominibus, sed etiam ex Angelis consistit ergo totius huius multitudinis est caput vnū quod est Christus. Igitur Christus est caput non solum hominum, sed Angelorum. Prima consequentia probatur quia corpus similitudinariè dicitur quæcumq; vna multitudo ordinata in vnū secundum distinctos actus siue officia. Hinc enim apertè patet, quod multitudo Angelorum & hominū ex eo, quòd ordinatur ad vnum finem, est vnū corpus mysticè: nulla enim est ambiguitas, quin in his sit diuersitas actuum & officiorum in ordine ad cælestem felicitatem, secunda verò cōsequentia habet duas partes. prima est, quòd inferatur caput vnum. Secunda est, quòd illud caput sit Christus. Et quo ad primā probatur ex eo, quòd vbi est vnū corpus, oportet esse caput vnum. Quo ad secundam verò probatur dupliciter, primò ex tribus conditionibus capitis antedictis: scilicet primitate, perfectione, & virtute, inuentis in Christo: quia propinquior est Deo, & perfectius habet dona Dei & influit in homines & Angelos. Secundò autoritate Apostoli ad Phil. primo. Deinde probatur cōclusio ptincipalis ex signo: quia scilicet Angeli ministrabant Christo. Matth. 4. hoc enim signum est subiectionis, quum minor sit qui ministrat.

Annot. ¶ In responsione ad primum eiusdem articuli, aduerte nouitie, quòd non apparet hic supradictis tribus conditionibus capitis quarta conditio, pura conformitas naturæ, sed prius fuit sermo de conditionibus propriis capitis, quibus differt & præstat cæteris membris: modò autem loquimur de conditione cōmuni capiti, & reliquis membris. Oportet siquidem omnia membra corporis vnius esse naturæ, puta humanæ, vel leoninæ, vel taurinæ, &c. Vnde conditio ista conformitatis in natura, exigitur ad caput vt præsupposita, sicut communitatem Christi cum Angelis in natura generis, potest Christus dici caput Angelorum: non quòd conformitas sit ratio Christo, quòd sit caput: quum conformitas communis sit Christo & Angelis: sed quia conformitas ratio est, quòd in Christo inueniatur communis conditio capiti & membris: & ideo propter conformitatem vt conditionem communem Christus habens proprias capitis conditiones, potest dici caput Angelorum.

Trall. 23 & 19. to 1. c.

Annot. 2. ad 2.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Vtrum Christus sit caput Angelorum.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundum quòd homo, nō sit caput Angelorum. Caput enim & membra sunt vnius naturæ. Sed Christus, secundum quòd est homo, non est conformis in natura cum Angelis, sed solùm cum hominibus: quia vt dicitur Hebræ. 2. Nunquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Ergo Christus, secundum quòd homo non est caput Angelorum.

¶ Præterea, Illorum Christus est caput, qui pertinent ad Ecclesiam, quæ est corpus eius vt dicitur Ephe. 1. Sed Angeli non pertinent ad Ecclesiam: nam Ecclesia est congregatio fidelium. fides autem non est in Angelis: nō enim ambulant per fidem, sed per speciem: alioquin peregrinarentur a Domino: secundum quòd Apost. argumentatur 2. ad Cor. 5. Ergo Christus, secundum quòd homo, nō est caput Angelorum.

¶ Præterea, August. dicit super Ioan. quòd sicut Verbum, quod erat in principio apud Patrem, viuificat animas: ita Verbum caro factum viuificat corpora, quibus Angeli carent. Sed Verbum caro factum est Christus, secundum quod homo. Ergo Christus secundum quòd homo, non influit vitam Angelis. Et ita secundum quòd homo, non est caput Angelorum.

¶ SED CONTRA est quod Apost. dicit Col. 2. Qui est caput omnis principatus & potestatis. Et eadem ratio est de Angelis aliorum ordinum. Ergo est Christus caput Angelorum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, vbi est vnum corpus, necesse est ponere vnum caput. Vnum autem corpus similitudinariè dicitur vna multitudo ordinata in vnum secundum distinctos actus siue officia. Manifestum est autem, quòd ad vnum finem, qui est gloria diuinæ fruitionis, ordinantur & homines & angeli. Vnde corpus Ecclesiæ mysticum, non solùm consistit ex hominibus, sed etiam ex Angelis. Totius autem huius multitudinis Christus, est caput: quia propinquius se habet ad Deum, & perfectius participat dona ipsius, non solum quàm homines, sed etiam quàm Angeli: & de eius influentia non solùm homines recipiunt, sed etiam Angeli. Dicitur enim Ephes. 1. quòd constituit eum, scilicet Christum Deus pater ad dexteram sitam in cœlestibus supra omnem potestatem & principatum & virtutem & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius. Et ideo Christus non solùm est caput hominum, sed etiam Angelorum: vnde & Matth. 1. legitur, quòd accesserunt Angeli, & ministrabant ei.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod influentia Christi super homines, principaliter quidem est quantum ad animas, secundum quas homines conueniunt cum Angelis in natura generis, licet non in natura speciei. Et ratione huius cōformitatis Christus potest dici caput Angelorum, licet deficiat conformitas quantum ad corpora.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Ecclesia secundum statum viæ est congregatio fidelium: sed secundum statum patriæ est congregatio comprehendentium. Christus autem non solùm fuit viator, sed comprehensor. Et ideo non solùm fidelium, sed etiam comprehendentium est caput: vtpote plenissimè habens gratiam & gloriam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Augu. ibi loquitur secundum quandam assimilationem causæ ad effectum: prout scilicet res corporalis agit in corpus, & res spiritualis in res spirituales. Tamen humanitas Christi ex virtute spiritualis naturæ, scilicet diuinæ, potest aliquid causare non solùm in spiritibus hominum, sed etiam in spiritibus Angelorum, propter maximam coniunctionem eius ad Deum, scilicet secundum vnionem personalem.

ARTICVLVS V.

¶ *Vtrum gratia Christi, secundum quam est caput Ecclesiæ, sit eadem cum gratia habituali eius secundum quòd est quidam homo singularis.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non sit eadem gratia, qua Christus est caput Ecclesiæ, cum gratia singulari illius hominis. Dicit enim Apost. Rom. 5. Si vnius delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei, & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit. Sed aliud est peccatum actuale ipsius Adæ, & aliud peccatum originale, quod traduxit in posteros. Ergo alia est gratia personalis, quæ est propria ipsius Christi, & alia est gratia eius, inquantum est caput Ecclesiæ, quæ ab ipso ad alios deriuatur.

¶ *Num secundum caput potuit Christus agere in Angelicos spiritus.*

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, dubium occurrit circa causalitatem corporis naturæ Christi super Angelos, qui sunt puri spiritus, corporibus nec vnitis nec vnibiles vt formæ, Non videtur siquidem intelligibile, quòd corpus possit agere in spiritum separatum omnino, Peripateticè loquendo, quum non communicent, & longè inferioris, imò infimæ naturæ sit corpus quodcunque cum corporalibus respectu substantiarum omnino separatarum à materia, quales supponimus Angelos esse.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet hoc mirum appareat: si tamen consideremus phantasma sub lumine intellectus agētis posse in animam intellectiuam agere, nō erit incredibile, quòd aliqua res corporea virtute diuinitatis, cui iuncta est personaliter, possit in substantiā separatā agere: vt sic q. phantasma ex naturali vinculo cū anima intellectiua societatis est, humanitas Christi ex supernaturalissima & maxima coniunctione ad diuinitatem adepta sit excellentiori modoquia potest liberè, instrumentaliter tamen, causare in Angelis, & animabus nostris aliquod spirituale. Non intelligo tamen hunc causandi modum excedere modum, quo ponimus, sacramenta causare in animabus nostris spirituales gratias.

3. di. 13. q. 1. ar. 2. q. 1. & 2. Et 4. dist. 1. q. 3. quæſt. 1. ar. 3. quæſt. 2. ad 3. Et ver. q. 29. ar. 2. c. & ſex. tum. Et opuſ. 3. c. 222. & 223. Et 10. 3. l. 6. co. 2.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum. 5.*

Quæſtio.

TItulus clarus est: de identitate enim realli quæritur.

Comment. ¶ In corpore arti. vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue: Gratia personalis, quæ anima Christi iustificata est, & gratia eius, secundum quam est caput Ecclesiæ iustificās alios est eadem secundum essentiam: differunt tamen secundum rationem. Probatur. Quo ali quid est actu, & quo agit, est vnus actus: oportet tamen ad hoc vt sit quo agat in alia, quòd actus secundū eminentiam quandam habeat: ergo gratia Christi qua est caput habet etiam, quòd sit actus in alios, quod pertinet ad rationem capitis ergo gratia personalis Christi, qua anima Christi iustificata est & gratia eiusdem, qua est caput Ecclesiæ iustificans alios, est eadem. Antecedens quo ad primam partem probatur ratione (quia vnumquodq; agit secundum quòd est ens actu) & exemplo in calore ignis. Quo ad secundam verò partem: quia agens oportet esse præstantius patiente, vt Augustinus & Aristote. testantur. Consequentia verò prima probatur: quia in anima Christi recepta est gratia secūdum maximam eminentiam: secunda autem est per se euidens.

¶ Sed occurrit hic dubium quantum valeat processus iste ex hoc quòd actus habeat secundum quandam eminentiam, inferens quòd sit actiuus aliorum eiusdem rationis: supponimus enim, habitualem gratiam in anima Christi & in aliis esse vnius speciei specialissimæ secūdum essentiam. Et est ratio dubij: quia licet ex hoc, quòd actus aliquis eminet, & præstat, habeat quòd sit actiuus sibi similis: non tamen ex hoc sibi vendicat, quòd sit actus omnium aliorum sibi similium, hoc est quòd sit actiuum omnis sibi similium, vt patet indefinitio actiui quin quodlibet actiuum esset actiuum omnium sibi similium. Peccat ergo processus iste: quia aliud est probare, quòd actus sit actiuus sibi similis: quod probatur in litera) & aliud, quòd sit actiuus omnis sibi similis, quod erat probandum: quia hoc importatur nomine Gratiæ capitalis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia sermo literæ formalis est, non spectat ad literam

Universidad de Deusto
Biblioteca

hunc probatur, sed supponere aliis esse capitalem, hoc est, influxium in omnes: & propterea falsum obliciè do assumitur, quòd erat hic probádum gratiam Christi esse actiuam omnis fibi similis seu capitalem. Sed litera synonyme vtitur gratia Christi, qua agit in alios, & gratia Christi, vt est caput, hoc est, qua agit in omnes: quia supponit, quòd agere in alios coincidit cum agere in omnes respectu gratiæ Christi, quam superius manifestauit esse gratia capitis cuius est in omnia membra influere. Quia igitur vt synonyma hæc hic habentur, ideo Autor solicitus tantùm fuit, vt probaret identitatem actus quo Christi anima est in se

q.6. art.6. Cundus, & quo alios sanctificat. Et hanc identitatem probat sufficienter ex hoc, quòd posse agere non addit super actum dantem esse nisi eminentiam quandam, quam constat non mutare essentiam actus. Vnde vestat processus solidus & efficax.

Annot. ¶ Cum his quoq; scito, quòd in litera non dicitur quòd habeatur actus intensissimè, sed dicitur quòd habeatur secundá eminentiam quandam: & de Christo subditur, quòd habuit gratiam secundum eminentiá maximam: plus enim comq.7. ar.9. prehenditur sub Eminentiæ nomine, quàm Intensionis quantæcunque. Et re vera quando actus habetur secundá eminentiam intentionis & modi habéd; est causa vniuersalis, homogenea tamen reliquorum vt patet in calore, qui quoniam in summo inuenitur in igne, & habetur eminenti modo (quia calor in summo est naturalis proprietas ignis, sollus) ideo est causa vniuoca exterorum calidorum. Et proportionaliter, quia in anima Christi gratia est in summo, & habetur eminentissimo modo (quia vt naturalis proprietas cósequens vnionem personalem illustrata illud ; Vidimus gloriam eius, quasi Vnigeniti à Patre, plenum gratiæ. &c.) ideo, gratia Christi ex eminentia talis est actiua in alios, & est actiua in omnes, vt caput, ac per hoc vt cóforme seu homogeneum. Vltima pars conclusionis, hoc est, differt tamen ratione, non aliter probatur in litera, quia clara est: constat enim secundum rationem differre, quod gratia est actus faciens formaliter esse gratum, & quòd est principium agendi in alios: aliquin esse gratum & causare gratiam in alios esset idem.

Annot. ¶ In responsione ad primú scito nouitie, quod in Adam distinguitur peccatum personæ & naturæ, quia peccatum personæ, vocatur peccatum illud, quod in actu primi peccati Adæ consistit. Peccatum verò naturæ, vocatur fomes peccati cum priuatione originalis iustitiæ.

¶ Præterea, Habitus distinguuntur secundum actus. Sed ad alium actum ordinatur in Christo gratia eius personalis, scilicet ad sanctificationem illius animæ: & ad aliud actum ordinatur gratia capitis, scilicet ad sanctificandum alios. Ergo alia est gratia personalis ipsius Christi & alia est gratia eius, inquantum est caput Ecclesiæ.

¶ Præterea, Sicut suprà dictum est, in Christo distinguitur triplex gratia, scilicet gratia vnionis, gratia capitis, & gratia singularis illius hominis: sed gratia singularis Christi est alia à gratia vnionis: ergo etiam est alia à gratia capitis.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. primo, De plenitudine eius nos omnes accepimus. Secundum hoc autem est caput nostrum quod ab eo accipimus. Ergo secundum hoc, quòd habuit plenitudinem gratiæ, est caput nostrum. Plenitudinem autem gratiæ habuit, secundum quòd perfectè fuit in illo gratia personalis, vt suprà dictum est. Ergo secundum gratiam personalem est caput nostrum, & ita non est alia gratia capitis, & alia gratia personalis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quia vnumquodque agit, inquantum est ens actu, oportet quòd idem sit actus, quo aliquid est actu, & quo agit, sicut idem est calor, quo ignis est calidus, & quo calefacit. Non tamen omnis actus, quo aliquid est actu, sufficit ad hoc, quòd sit principium agendi in alia: cum enim agens sit præstantius patiente (vt August. dicit 12. super Genes. ad literam, cap. 16. to. 1. & Philosophus in 2. de anima) oportet quòd agens in alia habeat actum secúdum eminentiam quandam. Dictum est autem suprà, quòd in anima Christi recepta est gratia secundum maximam eminentiam: & ideo ex eminentia gratiæ, quam accepit cóperis sibi quòd gratia illa ad alios deriuetur: quod pertinet ad rationem capitis. Et ideo eadem est secundum essentiam gratia personalis, qua anima Christi est iustificata, & gratia eius, secundum quam est caput Ecclesiæ, iustificans alios: differt tamen secundum rationem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum originale in Adam, quod est peccatum naturæ, deriuatum est à peccato actuali ipsius, quod est peccatum personale: quia in eo persona corrupit naturam: qua corruptione mediante, peccatum primi hominis deriuatur ad posteros, secundum quòd natura corrupta corrumpit personam. Sed gratia non deriuatur à Christo in nos mediante natura humana, sed per solam personalem actionem ipsius Christi. Vnde non oportet in Christo distinguere duplicem gratiam: quarum vna respondeat naturæ, alia personæ, sicut in Adam distinguitur peccatum naturæ & personæ.

Ad secundum dicendum, quòd diuersi actus, quorum vnus est ratio, & causa alterius, non diuersificant habitum: actus autem personalis gratiæ, qui est sanctum sacere formaliter habentem, est ratio iustificationis aliorum, quæ pertinet ad gratiam capitis. Et inde est quòd per huiusmodi differentiam non diuersificatur essentia habitus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd gratia personalis & gratia capitis ordinantur ad aliquem actum: gratia autem vnionis non ordinatur ad actum, sed ad esse personale. Et ideo gratia personalis & gratia capitis conueniunt in essentia habitus, non autem gratia vnionis. Quanuis personalis gratia possit quodammodo dici gratia vnionis: prout facit congruitatem quandam ad vnionem. Et secundum hoc vna per essentiam est gratia vnionis & gratia capitis & gratia singularis personæ, sed differens sola ratione.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm esse caput Ecclesiæ sit proprium Christi.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd esse caput Ecclesiæ non sit proprium Christo. Dicitur enim 1. Reg. 15. Cùm esses parúulus in oculis tuis, caput in tribubus Israël factus es. Sed vna est Ecclesia in nouo & vetteri Testamento. Ergo videtur quòd eadem ratione aliquis alius homo præter Christum poterit esse caput Ecclesiæ:

¶ Præterea, Ex hoc Christus dicitur esse caput Ecclesiæ. quòd gratiam influit Ecclesiæ membris. Sed etiam ad alios pertinet gratiam aliis præbere: secundum illud Eph. 4. Omnis sermo malus ab ore vestro non procedat: sed si quis bonus est ad ædificationé fidei, vt det gratiam audientibus. Ergo videtur quòd etiam alij quàm Christo competat esse Ecclesiæ caput.

¶ Præterea, Christus ex eo quòd præest Ecclesiæ, nó solùm dicitur caput, sed etiam Pastor & fundamentum Ecclesiæ. Sed non sibi solùm Christus retinuit nomen Pastoris, secundum illud 1. Petri. 5. Cùm apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcessibilem gloriæ coronam. Nec etiam nomen Fundamenti: secundum illud Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim. ergo videtur quòd nec etiam nomen Capitis sibi soli retinuit.

¶SED CONTRA est quod dicitur Col. 2. Caput Ecclesiæ est, ex quo corpus per nexus & coniunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei. Sed hoc soli Christo conuenit. Ergo solus Christus est caput Ecclesiæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd caput in alia membra influit dupliciter. Vno modo quodam intrinseco influxu: prout scilicet, virtus motiua & sensitiua, à capite deriuatur ad cætera membra. Alio modo secundum quandam exteriorem gubernationem: prout scilicet secundum visum & alios sensus, qui in capite radicantur, dirigitur homo in exterioribus actibus. Interior autem influxus gratiæ, non est ab aliquo, nisi à solo Christo: cuius humanitas ex hoc, quòd est diuinitati coniuncta, Et quia hæc secundum causatum fuit in Adam ex primo, ideo dicitur quòd per vnum, hoc est actus personalis corrupit naturam, hoc est naturale bonum, ac donum. In nobis autem dicitur, quòd natura corrumpit personam, quia ex fomite, &c. quem cum natura contraximus, persona & damnationi obnoxia semper est nisi per Baptismum reparetur, & in peccatum actuale labitur. Non proportionaliter autè se habet Christi gratia, vt scilicet alia sit gratia naturæ, alia personæ, tum quia gratia non est data Christo ex animæ suæ actuali operatione: tum quia gratia non communicatur nobis à Christo per actionem naturæ, seu communicando naturam, sed per actionem personalem Christi quia meruit nobis, & voluntariè influit nobis gratiam.

Annot. ¶ In responsione ad tertiú vide nouitie, quod Autor primò appellat gratiá vnionis id quòd propriè est gratia vnionis: & de illa dicit, quòd non est eadem gratiæ personali seu habituali. Deinde propter reuerentiam aliorum permittit appellari ipsam habitualem gratiá Christi nomine Gratiæ vnionis, non simpliciter, sed quodammodo: propter quá scilicet ipsa habitualis gratia in Christo facit congruitatem quandam ad vnionem. Et intelligit de congruitate non antecedente vnionem velut disponente ad illam, sed de congruitate consequente ad vnionem: reddit enim habitualis gratia animam Christi congruam dignitati vnionis, ad quam præeleuata intelligitur, sicut graulitas congruit terræ, & sicut desponsata iam mulier principi, congrua redditur principi ex ornatu localiú, quæ ex dono sponsi accipit.

¶ Super Quæstionis octauæ Articulum sextum.

IN titulo articuli sexti, nota quòd in dubium dupliciter potest verti, an esse caput Ecclesiæ sit proprium Christo, primò, in ordine ad Deum & personas patris & Spiritus sancti: secundò, in ordine ad creaturas angelicas & humanas. In hac tamen litera non disputatur & consequenter non quæritur nisi secundo modo: ita quòd ly proprii, excludit commune Christo ab aliis creaturis. Deo enim patre dictum est, Caput Christi (ac per hoc Ecclesiæ totius, hoc est totius integri corporis Ecclesiastici ex capite & membris constantis (Deus: de Spiritus sancto autem & propterea esse caput homogeneum, id est, eiusdem naturæ, specificæ, vel genericæ, proprium Christo esse, & non commune toti Trinitati, relictum est. Nec superest videre, an sit commune Christo secundum naturam humanam & alteri creaturæ, an soli Christo cómuniat.

Commun. ¶ In corpore articuli vnica est distinctio de membris cum duabus conclusionibus respondentibus iuxta singula membra. Distinctio est de esse caput, vel secundú influxum interiorem, vel secundum exteriorem gubernationem. Prima conclusio est, Esse caput Ecclesiæ secundum interiorem influxú est proprium Christo. Probatur: quia sola humanitas Christi habet virtutem iustificandi: quia sola coniuncta est personaliter diuinitati. Secunda conclusio est, Et se caput Ecclesiæ secundum exteriorem gubernationem est commune Christo & aliis, dissenter tamen. Prima pars conclusionis vtpote clara, manifestatur auctoritate Amos. secunda autem pars ex duplici differentia: prima secundum extensionem vel restrictionem: quia gubernatio Christi extenditur ad omne tempus, omnem locum omnémque statum, scilicet via & termini: alotum verò restringitur vel ad certum locum, vel certum tempus, vel certum statum. Secunda secundum virtutem propriam vel vicariam quia Christus propria auctoritate est caput: alij vt vices gerétes Christi, vi patet auctoritatibus.

Annot. ¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli differenter nouitie inter ostium & ostiarium: quia licet esse ostium Ecclesiæ ac regni cælorum sibi soli Dominus reseruauerit: esse tamen ostia tium aliis communicauit, claues regni cælestis tribuendo, & Petrú ianitorem cæli instituendo.

¶ Super Quæstionis octauæ Articulum septimum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli reperitur primò suprà posita distinctio de capite, secundum interiorem influxum & secundum gubernationé exteriorem. Exponitur deinde conclusio respó sua quæstio iuxta alterum membrum distinctionis: Diabolus est caput omnium malorum secundum exteriorem gubernationé. Probatur dupliciter: primò auctoritate Iob, Ipse est Rex, &c. Secundo, ratione. Finis diaboli est auersio á Deo: ergo inquantú quicunque abducuntur peccando in hunc finem, sub diaboli gubernatione cadunt: ergo diabolus est omnium malorum caput secundum gubernationem. Antecedens probatur primò, ex hoc quòd tentauit ab initio á diuinis adducere. Ma-

habet virtutem iustificándi. Sed influxus in membra Ecclesiæ, quantum ad exteriorem gubernationem, potest aliis conuenire. Et secundum hoc aliqui alij possunt dici capita Ecclesiæ: secundum illud Amos 6. Optimates capita populorum. Differenter tamen à Christo: primò quidem quantum ad hoc, quòd Christus est caput omnium eorum, qui ad Ecclesiam pertinent, secundum omnem locum & tempus & statum: alij autem homines dicuntur capita, secundum quædam specialia loca, sicut Episcopi suarum Ecclesiarum: vel etiam secundum determinatum tempus, sicut Papa est caput totius Ecclesiæ, scilicet tempore sui pontificatus: & secundum determinatum statum, prout scilicet sunt in statu viatoris. Alio modo, quia Christus est caput Ecclesiæ propria virtute & autoritate. Alij verò dicuntur capita, in quantum vicem gerunt Christi: secundum illud 2. ad Corint. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi. & secundum illud secundæ ad Cor. 5. Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd verbum illud intelligitur, secundum quòd ratio capitis consideratur ex exteriori gubernatione: prout dicitur Rex caput regni sui.

¶ Ad secundum dicendum, quòd homo non dat gratiam interius influendo, sed exterius persuadendo ad ea, quæ sunt gratiæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Aug. dicit super Ioan. Si præpositi Ecclesiæ pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? Et similiter alij possunt dici fundamenta & capita, inquantum sunt vnius capitis & fundamenti membra. Et tamen sicut August. ibidem dicit pastorem esse dedit membris suis: ostium verò nemo nostrum se dicit: hoc sibi ipse proprium tenuit. Et hoc ideo, quia in ostio importatur principalis autoritas, inquantum ostium est, per quod omnes ingrediuntur in domum: & ipse solus Cristus est per quem accessum habemus in gratiam istam, in qua stamus: Per alia verò nomina prædicta potest importari autoritas, non solùm principalis, sed etiam secundaria.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrum diabolus sit caput omnium malorum.

Infrà art. 8. c. Comment.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd diabolus nõ sit caput malorum. Ad rationẽ enim capitis pertinet, quòd influat sensum & motum in membra: vt dicit quæstio. super illud ad Ephe. 1. Ipsum dedit caput, &c. Sed diabolus non habet virtutem influendi malitiam peccanti: quod ex voluntate peccantis procedit. Ergo diabolus non potest dici caput malorum.

¶ Præterea, Per quodlibet peccatum fit homo malus. Sed non omnia peccata sunt à diabolo. Quod quidem manifestum est de peccatis dæmonum, qui nõ ex persuasione alterius paccauerunt. Similiter etiam nec omne peccatum hominis ex diabolo procedit: dicitur enim in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, Non omnes cogitationes nostræ malæ, semper diaboli instinctu excitantur: sed aliquoties ex motu arbitrij nostri emergunt. ergo diabolus non est caput omnium malorum.

¶ Præterea, Vnum caput vni corpori præficitur. Sed tota multitudo malorum non videtur habere aliquid, in quo vniantur: quia malum malo contingit esse contrarium: contingit etiam ex diuersis defectibus, vt Dionysius dicit 4. cap. de Diuinis nominibus. Nõ ergo diabolus potest dici caput omnium malorum.

¶SED CONTRA est quod super illud Iob. 18. Memoria illius pereat de terra. dicit glossa, De vnoquoque iniquo dicitur, vt ad caput, id est diabolum reuertatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, caput non solùm interius influit membris, sed etiam exterius gubernat, eorum actus dirigendo ad aliquẽ finem. Sic ergo potest dici aliquis caput alicuius multitudinis, vel secundum vtrunque scilicet secundum interiorem influxum & exteriorem gubernationem: & sic est Christus caput Ecclesiæ, vt dictum est. Vel secundum exteriorem gubernationem: & sic quilibet princeps vel prælatus est caput multitudinis sibi subiectæ. Et per hunc modum dicitur diabolus caput omnium malorum: nam, vt dicitur Iob. 41. ipse est Rex super vniuersos filios superbiæ. Pertinet autẽ ad gubernatorem, vt eos quos gubernat, ad suum finem adducat: finis autem diaboli est auersio rationalis creaturæ à Deo: vnde & à principio hominem ab obedientia diuini præcepti remouere tentauit. Ipsa autem auersio à Deo, habet rationem finis, inquantum appetitur sub specie libertatis, secundum illud Hierem. 2. A seculo confregisti iugum, rupisti vincula, & dixisti, non seruiam. Inquantum igitur ad hunc finem aliqui adducuntur peccando, sub diaboli regimine & gubernatione cadunt: & ex hoc dicitur eorum caput.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet diabolus interius non influat rationali menti: tamen suggerendo inducit ad malum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd gubernator non semper suggerit singulis, vt suæ voluntati obediant, sed proponit omnibus signum suæ voluntatis: ad cuius sequelam aliqui excitantur inducti, alij propria sponte. Sicut patet in duce exercitus, cuius vexillum sequuntur milites etiam nullo persuadente. Sic igitur primum peccatum diaboli (quia ab initio peccat, vt dicitur 1. Io. 3.) propositum est omnibus ad sequẽdum: quod quidam imitantur per suggestionem ipsius, quidam propria sponte absque vlla suggestione. Et secundum hoc omnium malorum caput est diabolus, inquantum ipsum imitantur: secundum illud Sap. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autem illud qui sunt ex parte illius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd omnia peccata conueniunt in auersione à Deo, licet abinuicem differant, secundum conuersionem ad diuersa commutabilia bona.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrum Antichristus possit esse caput dict. omnium malorum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd Antichristus non sit caput malorum. Vnius enim corporis non sunt diuersa ca-

nifestatur deinde quomodo auersio potest habere rationem finis, scilicet sub specie libertatis. Probatur autoritate Hiero. Consequentia verò prius probatur, quia ad gubernatorem pertinet adducere quos gubernat, in suum finem. Altera autem, scilicet quæ est per se nota.

Annot. ¶ Coniuge huic doctrinæ responsionem ad secundum: & perspice, quòd ad gubernatorem spectat, ad suum finem alios adducere, non verò tantum modo, sed diuersis, scilicet vel impellendo, vel solùm ex proposito signo sui regni. Et sic videbis primam consequentiam tenere, dum ex sine diaboli, omnes ad illum finem tendentes sub diaboli regimine concludi infertur, tanquam diabolus ipse omnium talium dux fuerit, hoc vel illo modo ad suum vexillum.

¶ Super quæstionis octauæ Articulum octauum.

TItulus clarus est.

Comment. ¶ In corpore articuli est vnica conclusio responsiua quæsito, Antichristus est omnium malorum hominum quia tamen hoc ex autoritate constat sic esse, respondet ad id quod est obscurum in hoc quæsito, scilicet quo ratione sit ea put omnium hominum malorum: & dicit, quòd ratione perfectionis. Nec hoc exorbitat ab arte: quoniam, vt patet ex litera, Post omnia quæstio est quæstio, scilicet constat sure quid quid est, esse quidam ad animum quæstionem solendam. Et vocat

Universidad de Deusto
Biblioteca

endum. Vnde autem, quia quid est esse capitis in Antichristo respectu omnium malorum. Confirmat autem literæ conclusionē illatam ex auctoritate Glossæ, quam etiam declarat, tollens falsum suspitum, qui posset ex illa accipi. Et clare patet: omnia. Et demum declarat quo pacto malipriores Antichristo secundū tēpus se habentad ipsum.

Est Greg. li. 15. Moral. c. 32.

Ac. 1. hu iniq.

Glo. ordi.

pita. Sed diabolus est caput multitudinis malorum. Nō ergo Antichristus est eorum caput.

¶ Præterea, Antichristus est membrum diaboli. Sed caput distinguitur a membris. ergo Antichristus non est caput malorum.

¶ Præterea, Caput habet influentiam in mēbra. Sed Antichristus nullam habet influentiam in malos, qui eum præcesserunt. Ergo Antichristus non est caput malorum.

¶ SED CONTRA est quod Iob. 21. super illud, Interrogate quemliber de viatoribus, dicit gloss. Dum de omnium malorum corpore loqueretur, subitò ad omnium iniquorum caput Antichristum verba conuertit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, in capite naturali tria inueniuntur, scilicet ordo, perfectio & virtus influendi. Quantùm igitur ad ordinem temporis, non dicitur Antichristus esse malorum caput, quasi eius peccatum præcesserit, sicut præcessit peccatum diaboli. Similiter etiam non dicitur esse caput malorum propter virtutem influendi: etsi enim aliquos sui temporis ad malum sit conuersurus, exterius inducendo: non tamen illi, qui ante eum fuerunt, ab ipso sunt in malitiam inducti, nec etiam eius malitiam sunt imitati, vnde secundum hoc non posset dici caput omnium malorum, sed aliquorum. Relinquitur ergo, quòd dicatur caput omnium malorum propter malitiæ perfectionem. Vnde, super illud secundæ ad Thessal. 2. Ostendens se tanquam sit Deus, dicit glossa, Sicut in Christo omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in Antichristo omnis malitiæ plenitudo: nō quidem ita quòd humanitas eius sit assumpta a diabolo in vnitatem personæ, sicut humanitas Christi à filio Dei: sed quia diabolus suam malitiam eminentius ei influet suggerendo, quam omnibus aliis. Et secundum hoc omnes alij mali qui præcesserunt sunt quasi quædam figura Antichristi: secundum illud 2. ad Thess. 2. Mysterium iam operatur iniquitatis.

Quæstio.

¶ Occurrit hic dubium, an Antichristus dicitur caput omnium malorum, tam dæmonum, quàm hominū, an hominum tantum. Et est ratio dubij: quia in litera nunquam restringuntur membra Antichristi ad malos homines, sed absolutè dicitur caput malorum, & quod plus est, dum in litera distinguuntur articuli huius quæstionis, posit locari articulum septimum, an diabolus sit caput omnium malorum. locando hunc octauū, dicitur, an Antichristus etiam possit dici caput omnium malorum. Vbi apponendo ly etiā, ostendit quòd ad eosdem omnes malos refert Antichristum, ad quos refertur diabolum. constat autem diabolum esse caput omnium malorum, tam dæmonum, quam hominum: ergo Antichristus etiam erit caput eorundem. Et confirmatur ratione ex auctoritate glo. 2. ad Thess. 2. sicut in Christo plenitudo diuinitatis, ita in Antichristo plenitudo malitiæ. Si enim in Antichristo habitauit plenitudo malitiæ Luciferi, sequitur quòd ipse sit perfectior in malitia, quàm quicunque alij mali tam dæmones, quàm homines. & consequenter est caput ratione perfectionis, tam dæmonū quàm hominum malorum. in oppositū est, & quia absurdum est ponere Antichristum caput dæmonum. & quia Antichristus, quum sit viator purus, non potest poni caput malorum in inimicos, quales sunt dæmones, quum quilibet damnatus vpote omnino pertinax & inflexibilis ad bonum sit peior quocunque viatore: sicut econtra, quilibet beatus melior est quocūque puro viatore. iuxta illud Matt. 11. Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo, scilicet Ioan. Bapt.

¶ Ad hoc dicitur, quòd procul dubio Antichristus non est caput dæmonum malorum, sed hominū tantūmodo. nec ordine, nec virtute, nec perfectione illos excedit in malitia, quum sit futurus purus viator. ac per hoc non habiturus ita malam voluntatem, sicut habent dæmones, qui in quolibet opere suo sunt mali, eo quòd ejus naturalibus actibus apponit circumstantias malas. Antichristum autē nihil prohibet operaturū aliquid de genere suo bonū sine mala operis circunstantia, puta quia honorabile parentes, & huiusmodi. Vnde & Angelū custodem habebit, persuasum quantumque, ab aliquo desistat malo. De diabolo autem aliud est dicendum absolutè, & aliud infra expositionē præsentis literæ. nam absolutè verū est, quòd Lucifer est caput omnium malorum, ta dæmonū, quàm hominum quod facilè deduci potest vtendo ratione primi articuli. Secundum præsentem autem literā diabolus dicitur caput omnium malorū hominum: ita quòd tā in 7. quàm in 8. art. non est fermo nisi de malis hominibus. Et ly diabolus, nō sumitur pro aliquo vno diabolo solo, sed pro toto ordine diabolico, vel melius pro Lucifero, vt continet totum ordinem diabolicū: ita q̄ fensus est, q̄ diabolus, hoc est Lucifer cum suis, vel ordo diabolicus, est caput omnium malorum hominum. Et huic sensui attestantur cētationes hominum, quæ non ab alio quo vno diabolo fiunt.

Glo. ord.

Ar. 1. hu iniq.

Vnde patet responsio ad duas primas obiectiones.

¶ Ad tertiū autē dicitur q̄ in Antichristo ponitur plenitudo malitiæ nō simpliciter, nec Luciferi, sed inter homines: ea ratione, quia in eo est diabolus. hoc est diabolicus ordo, secundū plenū effectū malitiæ.

¶ In responsionibus ad primum & secundum simul, dubium occurrit quia in responsione ad primum dicitur, diabolum & Antichristū non esse duo capita, sed vnū caput. in responsione autem ad secundum dicitur, Antichristum esse membrū diaboli. Hoc enim sibi inuicē aduersantur. quia si Antichristus est membrū diaboli, oportet diabolū esse caput Antichristi: ac per hoc Antichristus est caput subordinatū altiori capiti, scilicet diabolo: & sic Antichristi & diabolus sunt duo capita.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ diabolus potest dupliciter *3. dist. 14. q. 1. ar. 1. q. 2.* confiderari, scilicet secundum se, vel vt est in Antichristo. Si secundū se, sic Antichristus & diabolus sunt duo capita, quorum vnum subordinatur alij, scilicet Antichristus diabolo: & hoc dicit responsio ad secundum. Si autē consideretur diabolus, vt est in Antichristo, sic ambo sunt vnum caput: & sic verificatur responsio ad primum Vel, & melius respondetur, quòd diabolus & Antichristus dupliciter considerari possunt: primò in ordine ad multitudinem malorum hominum (de quibus est sermo) & sic ambo sunt caput vnum corporis vnius. Et hoc diximus in die responsio ad primum, dum duo capita vnius & eiusdem omnino corporis mysticè excludit. Secundo considerantur inter se: & sic Antichristus respectu diaboli est membrum, diabolus autem caput eius, sicut Deus caput Christi. Cum quo stat, quòd respectu multitudinis malorum hominum Antichristus est caput, & sic Antichristus est caput subordinatum altiori capiti, qui diabolus est. Et hoc dicit responsio ad tecundum.

Ar. 1. hu iniq.

Ef 2. v. 6. 20. ar. 2. c. 223.

QVAESTIO NONA

De scientia Christi in communi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de scientia Christi. Circa quam duo considerāda sunt. Primò, quam scientiam Christus habuerit. secundò, de vnaquaque scientiarum ipsius.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinam.

¶ Secundò, vtrùm habuerit scientiam, quam habent Beati, vel comprehensores.

¶ Tertiò, vtrùm habuerit scientiam inditam vel infusam.

¶ Quartò, vtrum habuerit aliquam scientiā acquisitam.

ARTICVLVS I.

¶ Virum Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit aliqua scientia præter diuinā. Ad hoc enim necessaria est scientia, vt per eam aliqua cognoscātur. Sed Christus per scientiam diuinam cognoscebat omnia. Superfluum igitur fuisset, quòd in eo esset alia scientia.

Glo. ord.

¶ Præterea, Lux minor per maiorem offuscatur. Sed omnis scientia creata comparatur ad scientiam Dei increatam, sicut lux minor ad maiorem. Ergo in Christo non refulsit alia scientia, quàm diuina.

¶ Præterea, Vnio humanæ naturæ ad diuinam, facta est in persona, vt ex supradictis patet. Ponitur autem in Christo secundum quosdam quædam scientia vnionis: per quam scilicet Christus ea quæ ad mysterium Incarnationis pertinent, plenius scit, quàm aliquis alius. Cùm ergo vnio personalis contineat duas naturas, videtur quòd in Christo non sint duæ scientiæ, sed vna scientia pertinens ad vtranque naturam.

q. 2. ar. 1.

¶ SED CONTRA est quod Ambrosius dicit in lib. de Incar. cap. 7. to. 2. Deus in carne perfectionem naturæ assumpsit humanæ, suscepit sensum hominis, non sensum carnis inflatum. Sed ad sensum hominis pertinet scientia creata. Ergo in Christo fuit scientia creata.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut ex supradictis patet, filius Dei humanam naturam integram assumpsit, id est, non solùm corpus, sed etiam animam: non solùm sensitiuam sed etiam rationalem. Et ideo oportuit quòd haberet scientiam creatam propter tria. Primò quidem propter animæ perfectionem. Anima enim secundum se considerata est in potentia ad intelligibilia cognoscenda: est enim sicut tabula, in qua nihil est scriptum, & tamen possibile est in ea scribi per intellectum possibilem, in quo est omnia fieri, vt dicitur in tertio de Anima. Quod autem est in potentia, est imperfectum, nisi reducatur ad actum. Non autem fuit conueniens, quod filius Dei humanam naturam imperfectam assumeret, sed perfectam, vtpote qua mediante, totum humanum genus ad perfectum erat reducendum. Et ideo oportuit, quòd anima Christi esset perfecta per aliquam scientiam, quæ esset propria perfectio eius. Et ideo oportuit in Christo esse aliquam scientiam præter scientiam diuinam, alioquin anima Christi esset imperfectior animabus aliorum hominum. Secundò, quia cùm quælibet res sit propter suam operationem, vt dicitur in secundo de Cæl. frustra haberet Christus animam intellectiuam si non intelligeret secundum illam, quod pertinet ad scientiam creatam. Tertiò, quia aliqua scientia creata pertinet ad animæ humanæ naturam, scilicet illa, per quam naturaliter cognoscimus prima principia: scientiam enim hic largè accipimus pro qualibet cognitione intellectus humani. Nihil autem naturaliter Christo defuit: quia totam humanam naturam suscepit, vt suprà dictum est. Et ideo in sexta Synodo damnata est positio negantium in Christo esse duas scientias, vel duas sapientias.

Quæstio.

Tex. 18.

Tex. 17.

Tex. 39.

q. 5. & 6.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus cognouit omnia per scientiam diuinam operatione increata, quæ est ipsa Dei essentia: Dei enim intelligere est sua substantia, vt probat Philosophus 12. Metaphy. Vnde hic actus non potuit esse animæ humanæ Christi cùm sit alterius naturæ. Si igitur non fuisset in anima Christi aliqua alia scientia præter diuinam, nihil cognouisset: & ita fuisset frustra assumpta, cùm omnis res sit propter suam operationem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd si duo lumina accipiantur eiusdem ordinis, minus offuscatur per maius, sicut lumen solis offuscat lumen candelæ, quorum vtrunque accipitur in ordine illuminantis. Si verò accipiantur duo lumina, ita quòd maius sit in ordine illuminantis, & minus in ordine illuminati, minus lumen non offuscatur per maius, sed magis augetur: sicut lumen aëris per lumen solis. Et hoc modo lumen scientiæ non offuscatur, sed clarescit in anima Christi per lumen scientiæ diuinæ, quæ est lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc modum vt dicitur Ioan. 1.

¶ Ad tertium dicendū, quòd ex parte vnitorum ponitur scientia in Christo, & quantum ad naturam diuinā, & quantum ad humanā: ita quòd propter vnionem, secūdum quam est eadem hypostasis Dei & hominis id quod est Dei, attribuitur homini: & id quod est hominis, attribuitur Deo, vt suprà dictum est. Sed ex parte ipsius vnionis non potest poni in Christo aliqua scientia.

& hypostasis eius non sit ab animalitate nō est intelligibile quòd viuat vita intellectuali actuali, quæ nihil aliud est quàm ipsum intelligere, & quòd tale intelligere, tale viuere non sit ab intelligere. Cōstat autem quòd diuinum intelligere, nō potest dependere ab aliqua creatura. impossibile est igitur, quòd Deus intelligit, sit actus intelligendi quo creatura formaliter intelligit. Ex hac igitur via, quædam italis coniuncti viuentis aut est ipsa substantia viuentis, aut est ab ipsa, concludunt primò impossibilitas prius posita. Quia tamen multi ignorantes propriam vocē, non sunt capaces diuinæ rationis, offert secundā via, & hoc quòd operatio est actus operantis secundum esse naturale. Hæc propositio habet duas partes: prima est, quòd operatio, est actus operantis. Et quo ad istam quidem partem sufficit inferre q̄d, hoc est proportionaliter de operatione transeunte & immanente, per se nota est operatio transiens, est actus agentis, vt à quo fatetur: operatio autem immanens est actus operantis, vt cuius fatetur. Secunda vero pars est ly secundum esse naturale: quæ etiam est per se nota inducendo: nam generare est a generante. secundum esse naturales & sentire est in sentiente, secundum naturale esse: & similiter desiderare in desiderante, & intelligere in intelligente. Et ex terminis patet, quia operans, inquantum operans, secundum suum naturale esse operatur, sicut & est. Sub hac autem propositione subintelligendum est q̄ diuina subsistantia non potest esse actus secundum esse naturale alicuius creaturæ, vt patet, igitur non potest diuinum intelligere esse intelligere, quo formaliter intelligat creatura. Dico autem naturale esse, ad differentiam actus secundum esse intelligibile: vt obiectum intellectus est perfectio & actus intellectus, secundum esse intelligibile. nihil enim prohibet subsistantiam aliquā, quæ est actus, non solùm in genere entis, sed in ordine intelligibili, esse perfectionem, & per hoc actum alterius secundum esse intelligibile. Hoc siquidem modo ponunt Theologi diuinam essentiam esse, vt speciem intelligibilem intellectus creati beati: & similiter Philosophi ponentes inferiorem intelligentiam intelligere per superiorem. Et hac via processit Autor in litera asserens pro ratione allegatæ naturæ: quia enim operatio est actus operātis in esse naturæ, impossibile est, quòd operatio, quæ est subsistāria vnius, conueniat alienæ naturæ, nisi subsistantia illa ineste naturæ iungatur alienæ naturæ: quod in proposito esse impossibile clarè liquet. Et per hæc patet responsio ad primam obiectionem in primo dubio. Nam patet iam non esse idem aut par iudicium de specie intelligibili & actu intelligendi: quia illa potest esse alterius actus in genere intelligibili, iste non nisi in genere naturæ. Nec ratio allata de actu & habitu obstat quia licet species intelligibiles secundum communem viam sint formæ habituales (quod tamen Auincenna negauit) diuina tamē substantia non supplet vicem speciei intelligibilis, quatenus est forma habitus quia habitus claudit in se perfectionem potentiæ, quam in sua ratione ad nutram habet, sed quatenus est forma actualis tantùm: & hoc ineste intelligibili tantùm vt dictum est.

¶ Ad auctoritatem primam Augustini, dicitur, quòd non intendit Augustinus eandem numero visionem esse beantem Deum & nos, sed eandem obiectiuè & media liter: quia idem obiectum, & idem modus est vtriusque, dum Deus per seipsum à se, & nobis videtur.

¶ Ad secundam dicitur, quòd non inconuenit aliquam operationem creatam esse summum bonū, non simpliciter, sed inter creata, & similiter esse vltimum finem, Idem & in idem vedit, dum dicitur summum bonum inter concupiscibilia simpliciter: & vltimus finis vt concupiscibilis simpliciter.

¶ Ad secundi autem dubij obiecta respondetur, quòd processus literæ est ex-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cax ad probendum, quod intelligere diuinum nõ potest esse actus animæ Christi ex eo, quòd est alterius naturæ & cum dicitur, quod alicuius naturæ competitur habere actum alienum per communicationem respondeatur quòd licet hoc in cõmuni verum sit, quia in quibuslibet potest natura ipsa alterei naturæ communicari, vt forma communicatur materiæ, & ignis ferro) in tali tamen natura, quæ est incommunicabilis alterí naturæ, in esse naturæ fallum est, quia alienas naturæ excludit alienum actu à se non solum vt naturalem, sed vt communicatum sibi, ita quòd sit actus eius. Et quia diuina natura est incommunicabilis secundum esse naturæ cuicunque naturæ: ideo efficacius sequens, explicite de ipsa Autor concludit, quòd non possit ipsius intelligere esse actus animæ humanæ Christi.

Infra q. 12. art. 3. cor. Et opuſc. 3. c. 223.

¶ Quod autem obiicitur, quasi à simili, de personalitate diuina cõmunicata naturæ humanæ, facile soluitur ex eo quòd personalitas non communicatur vt actus creatæ naturæ: Auctoritas autem ratio de actu loquitur, dum ex eo quòd intelligere Dei est actus, qui natura est diuina, infert quòd non potest esse actus animæ: quia est alterius naturæ. Non est ergo similis ratio de communione personalitatis, vt personalitas, & actu intelligendi, vt actus intelligendi: quia personalitas diuina potest fieri personalitas humanæ naturæ, sine hoc quòd sit actus eius: actus autem intelligendi diuinus nõ potest fieri actus intelligendi humanæ animæ, nisi fiat actus animæ humanæ: quod est impossibile. Rationaliter igitur conclusio litteræ asserit.

¶ Philosophi autem ponentes inferiores intelligentias intelligere per substantias superiorum intelligentiarum, non aduertantur doctrinæ huius, quoniam ex hoc non habetur, quòd possint intelligere superioris communicati inferiori idem numero: sed solum quòd substantia superioris se habet respectu inferioris, vt forma seu species intelligibilis: vt nos dicimus de essentia diuina respectu beatorum. Vn de nihil obstant eorum dicta, siue vera, siue falsa sint in se.

Annot.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quòd Autor ad rem spectans, monstrat non dari scientiam vnionis, vt distinguitur contra vnita: hoc est, non dari ex parte vnionis aliquam scientiam, sed solum ex parte naturarum vnitarum, diuinæ scilicet & humanæ. Et loquitur de his subiectiue: sicut autem, qui allegantur in argumento, posuerunt scientiam vnionis obiectiuè: & ideo non curauit de illis Autor.

¶ Apellatur autem scientia vnionis vel vnitorum subiectiuè, quæ scilicet consequitur ad vnitas naturas (vt diuina ad diuinam, & humana ad humanam) & quæ cõsequeretur ad ipsam vnionem naturarum: quam Autor monstrat nõ dari.

¶ Scientia autem vnionis vel vnitorum obiectiuè vocatur, quæ de vnione vel vnitis est, vt obiectio. Et talis scientia vnionis datur in Christo, quia scitur à Christo vnio, vt illi dicebant: sed non nisi scientia diuina vel humana: vt Autor in litera explanat.

¶ *Super Quæstionis nonæ Articulum secundum.*

Commen.

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vna est conclusio: in Christo est scientia beata constituta in visione Dei excellentissimè. Conclusio ista habet duas partes: prima est, quòd in Christo est scientia beata: secunda, quòd excellentissimè. Probatur in litera primò prima pars: Omne quod est in potentia, reducitur in actum per aliquod eius actus: homo est in potentia, ad scientiam beatam in Dei visione consistentem: & reducitur in actum istum per Christi humanitatem: ergo in Christo est scientia beata. Maior probatur in calido. Minor quo ad primam partem probatur: quia homo est capax illius beatitudinis quæ est ad imaginem Dei, & ad illam ordinatur vt ad finem. Quo ad secundam verò autoritate Apostoli: Dicebat enim, &c. Deinde in calce corporis articuli probatur secunda pars conclusionis, scilicet quòd excellentissimè: quia tempus causam oportet esse perfectiorem causato.

¶ Aduerte nouitie, quòd quia propositiones euidentes ac visitatæ, tanquam statim perceptæ transeuntque quandoque dicuntur à Deo Autore maiorem sic attulit, non curans limitare eam, vt debet intelligi: scilicet si reducitur ad actũ. neque enim omne quod est in potentia, reducitur ad actum (quum multa sint in potentia quæ nũquam exeunt) sed omne quod est in potẽtia si reducitur ad actũ, oportet quòd reducatur ad actum per aliquod eius actus: hoc enim intendit litera, & hoc solum est ad propositum. Et propterea in minore ponuntur tot conditiones, scilicet quod homo est in potentia, & quod ordinatur ad illam vt finem. Ex hoc enim ostendit necessitatem, quòd potentia est reducenda ad actũ, licet non in singulis hominibus: quia impossibile est quòd potentia ad finem sit frustra in tota vniuersali specie.

Arist. Auth.

¶ *Num ex eo quòd Christus essein beatitudinem nostram sequatur ipsum actu esse beatum.*

¶ Circa hunc locum pro cessum, dubium occurrit, quia propositio illa fundamentalis, redditus aliquid de potentia in actum, est in actu, quamuis sit verissima in causis principalibus, non tamen est vera in causis instrumentalibus: vt ex Alexand. patet. 12. Metaphys. Et ad sensum patet, instrumenta non esse talia in actu, qualia sunt ab ipsissvt semina in naturalibus, & organa artificum testantur. Humanitas autem Christi non est efficiens principale, sed instrumentale respectu nostræ beatitudinis: non igitur sequitur ex sua efficientia, quòd sit actu beata, quamuis de facto beata sit: non est ergo efficax processus litteræ.

Quæstio.

¶ Ad hoc dicitur, quòd instrumentum est duplex, quoddam purè instrumentum, vt organa artium & semina, & huiusmodi. Quoddã ita instrumentum, quòd est etiam causa sui, sicut seruus est organum domini: ita tamen quòd libero arbitrio suorum motuum causa est. Quamuis autem primum instrumentorum genus non habeat actu quod instrumentaliter efficit: secundum tamen instrumentorum genus, quatenus sui dominium habet admixtum, actu habet quòd in aliis efficit. Et quia Christus homo sic est instrumentum Dei, vt liber sit, liberè cooperetur, & efficiat nos beatos: ideo in litera illatum est, quòd ipse est actu beatus.

Arist. hic quæst.

¶ In probatione secundæ partis conclusionis, nota nouitie, quòd Autor plus concludit, quam probet explicitè ratio allata: quia ratio non probat explicitè nisi quòd Christus est perfectius beatus, quàm alij homines, & tamen concluditur, quòd est beatus excellentissimè. Licuit autem hoc gratia materiæ quo niam tam declaratum est, Christum esse caput omnium Beatorum, tam hominum, quàm Angelorum: ac per hoc subintelligendo nunc, quòd Christus est causa efficiens beatitudinem nostram, vt caput Beatorum, optimè infertur. & est excellentissimè beatus: vtpote causa, vt caput.

Auth.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli nota distinctionem de supra natura vel secundum naturam: quoniam hinc habet intellectum diuersorum dictorũ de beatitudine nostra, quum inuenies quòd est naturalis, aut quòd est supernaturalis. Veruntamen esto cautus, vt bene notes in secundo membro ly Inquantum, scilicet secundum naturam suam est capax eius, quoniam est cõstitutio hæc diminuens à simpliciter ad secundum quid, non enim quia homo est capax illius visionis, sequitur, ergo est illi naturalis, aut habet ad illam potentiam naturalem: quia plus requiritur ad naturalitatem simpliciter, & ad potentiam naturalẽ, scilicet naturalis inclinatio in illum actum: sed solum sequitur, quòd habet naturam, quę potest eleuari in illum actum. In hoc enim differt homo ab animalibus, scilicet ex hoc ipso, quòd est intellectualis anima, quòd beata nõ possunt eleuari in actum viuendi Deum, homo autem potest eleuari in illũ. Quod hinc prouenit, quia intellectualitas est capax visionis illius: pars autem sensitiua tantum non est illius capax: Quocirca visio Dei est aliquo modo naturalis animæ nostræ, sed secundum quid, quia est capax ex sua natura illius non est autem simpliciter naturalis illi aut alteri cuicunque creaturæ, sed soli Deo.

Auth.

¶ Super Quæstionis nonæ Articulum tertium.

Annot.

IN titulo tertij articuli ponitur distinctio terminorum illorum, videlicet in dita vel infusa, vt fatisfiat diuersimodè illam appellantibus. Scientia siquidem ista, quia simul cum natura animæ datur, indita vocatur. Quia verò non est. Sed scientia increata, est omnibus modis supra naturam animæ humanæ.

ARTICVLVS III.

¶ *Vtrum Christus habuerit scientiam inditam vel infusam.*

Infra q. 12. art. 1. cor. Et 3. dist. 14. ar. 1. q. 3. Et Veri. q. 20. ar. 2. c fin. & 2. de præc. Annot. Comment.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sit alia scientia indita, vel infusa præter scientiam beatam. Omnis enim alia scientia comparatur ad scientiam beatam, sicut imperfectum ad perfectum. Sed præsente cognitione perfecta, excluditur cognitio imperfecta: sicut manifesta visio faciei excludit ænigmaticam visionem fidei, vt patet primæ ad Corinth. 13. Cùm igitur in Christo fuerit scientia beata (vt dictum est) videtur quòd non potuerit in eo esse alia scientia indita.

¶ Præterea, Imperfectior modus cognitionis disponit ad perfectiorem: sicut opinio, quæ est per syllogismum dialecticum, disponit ad scientiam, quæ est per syllogismum demonstrationis. Habita autem perfectione non est vlterius necessaria dispositio: sicut habito termino, non est necessarius motus. Cùm ergo cognitio quæcunq; alia creata comparetur ad cognitionem beatam, sicut imperfectum ad perfectum, & sicut dispositio ad terminum: videtur quòd cùm Christus habuerit cognitionem beatam, q̃ non fuerit ei necessarium habere aliam cognitionem.

¶ Præterea, Sicut materia corporalis est in potentia ad formam sensibilem, ita intellectus possibilis est in potentia ad formam intelligibilem. Sed materia corporalis: non potest simul recipere duas formas sensibiles, vnam perfectiorem, & aliam minus perfectam. ergo neque anima potest simul recipere duplicem scientiam, vnam perfectiorem, & aliam minus perfectam, & sic idem quod prius.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Coloss. 2. quòd in Christo sunt omnes thesauri Sapientiæ & scientiæ abscõditi.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, decebat, vt natura humana assumpta à verbo Dei, imperfecta non esset. Omne autem quod est in potentia, est imperfectum, nisi reducatur ad actum. Intellectus autem possibilis humanus est in potentia ad omnia intelligibilia. Reducitur autem in actum per species intelligibiles, quæ sunt quædam formæ completiuæ ipsius, vt patet ex his, quæ dicuntur in tertio de Anima. Et ideo oportet in Christo ponere scientiam inditam, inquantum per verbum Dei, animæ Christi ipsi personaliter vnitæ, impressæ sunt species intelligibiles ad omnia, ad quæ intellectus possibilis est in potentia tractatum. excedit ergo conclusio rationem, conclusionis quia, vt in sequent. habetur articulo, alterius rationis est scientia infusa Christo, ab illa, quæ est naturalis: de qua loquitur autor næ allata Aristotelis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd proculdubio litera non ar-

tia. Sicut etiam per verbum Dei impressæ sunt species intelligibiles menti Angelicæ in principio creationis rerum: vt patet per Augustinum 2. super Genes. ad literam. Et ideo sicut in Angelis secundum eundem Augustin. ponitur duplex cognitio (vna scilicet matutina, per quam cognoscunt res in verbo: & alia vespertina, per quam cognoscunt res in propria natura per species sibi inditas) ita præter scientiam diuinam increatam, est in Christo secundum eius animam scientia beata, qua cognoscit verbum & res in verbo: & scientia infusa siue indita, per quam cognoscit res in propria natura per species intelligibiles humanæ menti proportionatas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd visio imperfecta fidei in sui ratione includit oppositum manifestæ visionis, eo quod de ratione fidei est, vt sit de non visis, vt in Secunda parte 2. 2. q. 1. art. 4. dictum est. Sed cognitio, quæ est per species inditas non includit aliquid oppositum cognitioni beatæ. Et ideo non est eadem ratio vtrobique.

¶ Ad secundum dicendum, quòd dispositio se habet ad perfectionem dupliciter. Vno modo sicut via ducens ad perfectionem, alio modo sicut effectus à perfectione procedens. Per calorem enim disponitur materia ad suscipiendam formam ignis, qua tamen adueniente, calor non cessat, sed remanet quasi quidam effectus talis formæ. Et similiter opinio ex syllogismo dialectico causata, est via ad scientiam, quæ per demonstrationem acquiritur: qua tamen acquisita, potest remanere cognitio, quæ est per syllogismum dialecticum, quasi consequens scientiam demõstratiuam, quæ est per causam. Quia ille, qui cognoscit causam, ex hoc etiam magis potest cognoscere signa probabilia, ex quibus procedit dialecticus syllogismus. Et similiter in Christo, simul cum scientia beatitudinis manet scientia indita, non quasi via ad beatitudinem, sed quasi per beatitudinem confirmata.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cognitio beata non fit per speciem, quæ sit similitudo diuinæ essentiæ, vel eorum, quæ in diuina essentia cognoscuntur: vt patet ex his, quæ in Prima q. 12. artic. 2. parte dicta sunt. sed talis cognitio est ipsius diuinæ essentiæ immediatè per hoc, quòd ipsa essentia diuina vnitur menti beatæ, sicut intelligibile intelligenti, quæ quidem essentia diuina est forma excedens proportionem cuiuslibet creaturæ. Vnde nihil prohibet, quin cum hac forma superexcedente, simul insint rationali menti species intelligibiles proportionatæ suæ naturæ.

Annot.

¶ Aduerte hic, quòd natura humana assumpta à Verbo, debet absque imperfectione poni ex parte animæ: nam ex parte corporis nihil prohibet imperfectionem assumptæ in illa, in sui principio, quia minoratus est paulò minus ab Angelis, propter corpus passibile: scientia autem animam spectat.

Quæstio.

¶ Circa probationem conclusionis, dubium occurrit quia ratio allata procedit de potentia naturali intellectus possibilis quæ perficitur per species intelligibiles naturales: de quibus allata autoritas Philosophi loquitur: ac per hoc de imperfectione naturali. Conclusio autem loquitur de scientia tam naturali, quam reuelata: vt patet in primo articulo quæst. 11. inferius, vbi de illa scientia indita vocata, loquitur autor næ allata

Auth.

& potentiam naturalem tunc rectus possibilis, sed in communi loquitur de potentia intellectus nostri ad actus sibi commensuratos: & similiter de imperfectione primitiua actus proportionati intellectui humano possibilis & hoc siue secundum statum naturæ, siue secundum statum gratiæ. Ita quòd intendit litera, quod quia in intellectu humano secundum esse naturæ est potentia naturalis ad scientiam omnia naturalia per actus commensuratos sibi, & similiter secundum esse gratiæ ad scientiam omnia ecclesiastica per actus commensuratos sibi, & omne quod est in potentia est imperfectum, posi reducatur in actum ideo esse imperfectus, nisi ponatur reductus in actum omnium intelligibilium tam Spectantium ad ordinem naturæ, quàm spectantium ad ordinem Ecclesiæ, siue militantis, siue triumphantis, per actus proportionatos ipsi humano intellectui. Autoritas autem Aristotelis est allata directè ad monstrandum quod intellectus humanus est in potentia ad scientiam omnia per species intelligibiles, vt actus commensuratos sibi: vt per hoc habetur intentum, quòd licet in esse naturali essei imperfectus intellectus, nihil esset reductus in actum commensuratum sibi (scilicet scientiam per species, quarumcunque illarum scitur in Verbo actu omnino super excedente omnem facultatem naturæ) ita in esse ecclesiastico esset imperfectus nihil nocet omnia per actus commensuratos sibi per actus 28. mensuratos sibi quantumcunque eidem non sunt in verbo. Confirmat ergo ratio conclusionem: & probat eam, siue ista scientia infusa *D. 485.* cum tali specie sit, siue alterius, siue eiusdem rationis cum illa, de qua loquitur Aristoteles, quoniam vt patet ex dictis, non arctatur ad naturalem scientiam: & multo minus ad talem modum naturalitatis, qualis est in scientia de qua loquitur Arist. Hoc autem dixerim, quia anima habet duplicem scientiam naturalem, scilicet secundum statum conditionis ad comparatio ne quæ loquitur est Aristo. Alteram secundum statum separationis

Auth.

nis à corpore, quam non nouit Aristotel. Præterea autem (tamen ratio, quod conclusio non arctatur ad actum, commensuratum naturæ intellectus possibilis secundum istum vel illum statum: sed in communi indifferenter de potentia intellectus possibilis humani ad actum sibi commensuratum loquitur, quem esse species intelligibiles ex eo, quòd in isto apparet statu, ex autoritate Arist. probat.

¶ In responsione ad secundum dicerne verba litteræ ex industria mutata, dum

Auth.

Universidad de Deusto
Biblioteca

primò proponitur cognitio ex dialectico syllogismo acquisita, vt via sub nomine opinionis: & deinde resumitur eadem cognitio vt consequens, non sub nomine Opinionis, sed sub nomine Cognitionis. Oportuit autem sic dicere: quia cum scientia alicuius conclusionis non possit simul stare in eodem subiecto, & opinio eiusdem, sed bene potest cognitio eiusdem per medium pro habile stare in eodem subiecto. Addit iisquidem opinio super cognitionem per medium probabile, formidinem in subiecto respectu alterius partis, quæ cognoscit subiecto excludere formidinem, quale est scire demonstratiue.

Inf. q.12. ar.13. & q.11. ar.2. Et opu. 3. c.22. Et 3. dist.14. ar.1. q.3. 3. Et de. 8. ar.5.5. Et verit. q.10. ar.12.

Vnde cognitio dialectica ante demonstrationem habet rationem opinionis, post demonstrationem habet rationem scientiam non cognitionis dialectice, est sante illa conditione formidinis ex parte subiecti.

Auer.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, nota, quod qualiter species infuse sint humane inter mouentes commensurate, inferius patebit qualiter autem diuina essentia vt species superexcedens, clarum est.

¶ super Questionis non Articulum quæritur.

Auer.

IN titulo aduerte, q aliud sonat, & alio tendit. Nam sonat scientiam experimentalem acquisitam, quæ comminiter se habet ad actualem experientiam, quam quis acquirere potest, vel ad habitualem scientiam intellectus ex perientia acquisitam. Tendit autem ad perfectionem huius secundi membri: quia de hoc tantum est difficultas.

Gl. interl.

Comment.

¶ In corpore articuli est vnica conclusio responsiua quæsito: In Christo est scientia acquisita. Probatur dupliciter, primo, Nihil eorum, quæ Deus in humana natura plantauit desiit humanitati assumptæ à verbo Dei: ergo in anima Christi fuit non solum intellectus possibilis, sed etiam intellectus agens: ergo non fuit in Christo intellectus agens frustra: ergo habuit propriam operationem: ergo in Christo fuerunt aliquæ species intelligibiles, per actionem intellectus agentis in intellecta eius possibili receptæ, ergo in ipso fuit scientia acquisita. Prima consequentia probatur: quia in humana natura Deus plantauit non solum intellectum possibilem, sed etiam intellectum agentem. Secunda verò: quia Deus & natura in aliis nihil faciunt frustra, ex primo Cæli. Tertia autem: quia frustra est, quod non habet propriam operationem. probatur: quia omnis res est propter propriam operationem, ex 2. Cæli. Quarta denique: quia propria operatio intellectus agentis, est facere species intelligibiles in actu, abstrahendo eas à phantasmatibus. Quinta demum: quia hoc est esse in Christo scientiam acquisitam, quam quidam experimentalem nominant. Secundò probatur conclusio connaturalitate talis scientiæ, seu modi sciendi ad naturam humanam. Et consistit vis rationis in hoc, ex quo in Christo ponitur scientia connaturalis soli Deo, scilicet beata, & scientia connaturalis Angelis, scilicet infusa: consequens est, vt ponatur in illo scientia connaturalis vndique naturæ humanæ, scilicet scientia acquisita: quæ est connaturalis homini ex parte agentis & patientis: ac per hoc scientia propriè est secundum humanum modum, & totaliter humana.

¶ Num frustrè sit quod propria careat operatione.

Quæstio.

¶ In hoc processu duo occurrunt dubia. Primum circa illam propositionem: Frustra est quod caret propria operatione: potest enim habere duplicem sensum, vel quòd intelligatur de genere vel specie, vel quòd intelligatur de quolibet individuo. Nam si in primo intelligitur sensu, vera est: frustra enim esset potens operari natura aliqua generica vel specifica, si secundum totam latitudinem generis vel speciei caseret propria operatione: sed in hoc sensu non infert conclusionem litera, quæ de vno individuo humanitatis Christi est. Si autem in secundo sensu intelligitur, tunc est sensus, quòd frustra est potentia, quæ in qualibet individuo suo caret propria operatione. Et sic est quidem ad propositum: sed est falsa, inquit Scotus in quæstione 14 distinct. tertij sententi, quoniam stat, quod potentia in aliquo præueniatur ab alio superiore agente, & propterea careat propria operatione: & ipsa non est frustra, quia est ad integritatem perfectionemque naturæ. Affert que instantias in Beatis, in quibus est intellectus agens: & sic possent acquirere scientiam. Et similiter est potentia augmentatiua: & sic posset augeri. &c.

¶ Num propria operatio intellectus agentis sit facere species intelligibiles in actu.

¶ Secundum dubium est circa eandem propositionem sumptam Minori: quoniam aut est sermo de omni propria operatione alicuius, ita quòd sensus sit, Frustra est quod caret omni propria operatione. Et tunc Minor est falsa, scilicet quod omnis propria operatio intellectus agentis est facere species intelligibiles in actu: quam præter hanc operationem habeant aliæ sibi proprias operationes, scilicet facere euidentiam propositionis de per se notarum, & mediante ista euidentia facere euidentiam omnium, quæ per prima principia cognoscuntur. Si verò non est sermo de omni propria operatione, sed de quacunque, propria tamen ista quòd sensus sit. Frustra est quod caret alia qua operatione sibi propria? tunc esset ad propositum: sed est falsa, quia non est frustra, quod careat vna propria operatione, & habet aliam propriam operationem: esset enim propter illam, quam habet, operationem. Sicut multos non frustra habet os & linguam: quia quandoque non habent loquutionē, habet aliam operationem, puta fumere & discernere alimentum.

Quæst.

Ar. 3. q. 3. & q. 5.

Tex. 16. & 18. 19. 17.

Tex. 18.

D. 21.

¶ Num indita vel infusa scientia in Christo fuerit vnius rationis cum scientia acquisita. *q. 12. & 13.*

¶ In eodem corpore circa conclusionem principalem, occurrunt primò obiectiones Scot. in loco allegato, deinde Durandi ibidem. Et 5. orta quidem arguit dupliciter: primò ex dictis (vt ipse ait) opinantis, scilicet Autoris: secundo contra conclusionem in se. Sed quoniam omnes obiectiones eius consistunt in hoc, quod scientia infusa, & acquisita sunt eiusdem rationis, aut distinguuntur sicut matutina & vespertina, aut secundum originem (quid vna à Deo, altera ab intellectu agente apud nos: sicut homo genitus & homo creatus) quorum nullum Autor etiam somniauit. vt expressè in hoc eodem articulo respondendo ad tertium docet. Heo omittendas censui. Durandus verò probat probabile esse, scientiam infusam & acquisitam esse vnius rationis: quia oculi nati & oculi restituti vel dati a Deo, sunt vnius rationis: grobatque nititur indignum esse Christo, quòd ac quisierit scientiam à sensibilibus, sicut non decuit ipsum discere ab homine: quia æqualiter hæc duo: quum homo doceus non se habeat nisi vt proponens obiectum.

Tex. 18.

¶ Ad horum euidentiam scito, quòd scientiam esse & vocari infusam, contingit dupliciter: hoc est per se vel per accidens. Scientia est, & vocatur infusa per se, cuius naturalis generatio est infusio: qualis est scientia Angelorum. Per accidens autem infusa est, cui accidit quòd habita sit per infusionem, vt scientia Adæ. Scientia autem acquisita non nisi per se inuenitur, cuius scilicet naturalis generatio est acquisitio: quoniam non potest scientia ex suo genere infusa acquiri, sicut econtra potest scientia ex suo genere acquisita infundi: quia agens superius potest præuenire inferiorem causam, inferius autem agens non potest superioris ordinis effectum producere. Vnde scientia, quæ nata est haberi per lumen intellectus agentis, siue habeatur per acquisitionem, siue per infusionem, est, & vocatur, per se loquendo, scientia acquisita, quia ex suo genere est scientia acquisita. Et propterea scientia naturalium, quam habuit Adam, fuit scientia acquisita ex suo genere, & per se: quamuis ipse non acquisierit illam, sed fuerit sibi à Deo infusa. Scientia autem infusa in Christo concluso, in præcedenti articulo, est infusa ex suo genere: & non est sicut Adæ scientia, sed sicut scientia Angelica: vt in hoc articulo dicitur.

Q. 12.

¶ Intellige igitur hunc titulum de scientia tam infusa, quam acquisita ex suo genere seu per se, & non per accidens ab actu infusionis vel actualis acquisitionis: & tunc illucescet altiorubo veritatis huius literæ tam male intellectæ. Noli ergo proponere ante mentis oculos, Christum velut Adam plenum scientiæ acquisibilis ex suo genere, sed infusæ per accidens: quia si sic Christum imaginatus fueris, processus literæ corruet & ramen sic est imaginatus Christus à non intelligentibus hanc literam, & obiicientibus. Neque enim in Adam fruſtra fuit intellectus agens, sicut nec potentia augmentatiua. Sed imaginare Christū plenū scientiæ infusæ ex suo genere, est sicut imaginari tabulā rasā, quo ad scientiā acquisitā ex suo genere: & nihil

ab arte. Ad rationem autem Durandi ex dignitate Christi, respondetur quod non eadem est ratio acceptionis scientiæ à nobis & à Doctore assumpta: nec causant scientiam, quasi vt instrumenta Dei, qui fecit illas, vt exemplatas à sua sapientia tanquam illud Eccles. Effudit sapientiam super omnia opera tua. Doctor verò licet se habeat vt proponens obiectum, non tamen se habet sic tantum, sed principalius se habet vt proponens conceptiones suas per voces, quæ sunt signa eorum, quæ sunt in anima, & ordinando ac subordinando has conceptiones illis, & deducendo has ex illis vt experimur quotidie: quod indignū erat Christo domino, qui verus est magister totius generis humani. Et habes hanc responsionem inferius q.12. arti.3. ad 2.

D. 11. 23. Anum.

¶ In eodem ar. 4. in responsionibus ad secundum & tertium perspicere facile potes quæ diximus esse verè de intentione Autoris. Nā in responsionibus his habes tres differentias per se inter habitū infusum & acquisitum. Prima est secundum causas efficientes: quia infusa à superiori, acquisita ab inferiori. Secunda sequens ad istam, secundum originem, scilicet infusionem & acquisitionem. Tertia est secundum obiectā: quia acquisita est commensurata & proportionata phātasmatiquod se habet ad intellectum, vt color ad visum vt dicitur in tertio de Anima. Infusa autem est superexcedens proportionem phantasmatum. Et hæc est differentia intrinseca & essentialis, propter quam istæ scientiæ sunt diuersarum rationum. Et quum hæc vltima differentia clarissimè habeatur in litera, mirum est quo modo Scotus ausus est imponere Autori oppositum. Et debes scire nouitie, quòd scientiam esse commensuratam phātasmati, nihil aliud est, quām esse proportionatam & adæquatam obiecto, vt scilicet in phantasmatibus qualis est scientia humana, vt fuit scientia Adæ. Et per oppositum scientiam excedere commensurationem phantasmatum, est illam esse proportionatam obiecto excellentiori, & excellentiori modo, quām sit obiectum phantasiabile. Et hæc inferius clara erunt, quum de vtraque scientia tractabimus. Et dicemus quod scientia acquisita habet pro obiecto quod quid est, abstrahēs à singularibus: & non omne quod quid est, sed sensibilium rerum tantum. Et ideo illa scientia non se extendit ad singularia, nec substantias separatas, sicut nec nostra scientia ad hæc se extendit. Scientia autem infusa ex suo genere est, sicut angelica scientia, habens quidditatem pro obiecto, non abstractam, sed concretam singularibus: ita quòd extēdit se ad essentiam & omnia illius rune accidēria, &c. vt patuit in 1. lib. Et similiter habet pro obiecto quidditatem non solum rerum sensibilium, sed etiam intellectualium, extra actum purum, quòd sibi ipsi est quidditatiué notus, & Beatis vt ficvt ibidem mōstratum est. Concludo ergo, sicut in communi loquendo habitus per se infusi & habitus per se acquisibiles sunt diuersarum rationum intrinsecus & essentialiter (vt patet de charitate, fide, spe, & virtutibus intellectualibus & moralibus) ita in speciali de scientia dicendum est, quòd scientia per se infusa seu ex suo genere, & per se, seu ex suo genere acquisibilis, sunt diuersarum rationum.

¶ Num in Christo fuerit scientia acquisibilis per infusionem.

Quæstio.

¶ Orietur autemex dictis nouum dubium simpliciter & ad hominem, cur in Christo asseritur non fuisse scientiam ex suo genere acquisibilem per infusionem, vt fuit in adam. Et est ratio dubij simpliciter quia melius est, vt Christo semper habuerit talem scientiam, quām post lapsum temporis; actus enim melior est potentiæ in bonis, vt dicitur nono Meta. Et confirmatur: quia eadem ratio militat de Adam & Christo: scilicet quia datus est à Deo vterq; doctor generis humani. Vnde si Adam quia creatus instructor succedentis generis habuit talem scientiam per infusionem, multò magis Christus, qui datus est in doctorem humani generis, debuit perfectus creari, quo ad animam: vt scilicet per facta esset scientia acquisibilis ex suo genere. Ad hominem verò, quia licet in litera probetur, in Christo fuisse scientiam acquisitam ex suo genere: non tamen probatur, quòd fuit talis scientia in Christo, per talē viam, scilicet per acquisitionem. Stat enim, quòd talis scientia fuerit in Christo, & non per talem viam, sed per infusionem, vt patet in Adam: in quo quia fuit scientia acquisita ex suo genere, licet non per acquisitionem, sed per infusionem, non sequitur, intellectum agentem fuisse frustra: vt patet ex dictis. Et eadem ratione non fuisset in Christo intellectus agens frustra, si scientia acquisita ex suo genere, fuisset in ipso per infusionem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd rationabiliter hæc scientia in Christo ponitur per acquisitionem, & non per infusionem: tum ex parte scientiæ, tum ex parte scientis, tum ex perfectione modi sciendi. Ex parte scientiæ, quoniam scientiæ acquisitio est talis scientiæ generatio per se (quoniam ipsa illius naturalis generatio est) infusio autem est talis scientiæ generatio per accidens: accidit enim ex miraculo, quòd infundatur: generatio autem per se, præstat generationi per accidens. Ex parte verò scientis: quia nobilius est quod seipsum mouet, quām quod ab alio mouetur (vt dicitur in octauo Physic.) scientes autem per inuentionem seipsum mouet, sciēs per infusionem ab extrinseco mouetur, hoc est, reducitur de potentia ad actum: illud ergo est Christo attribuendum. Ex parte autem modi sciendi: quia sicut in Christo fuit scientia beata modo Beatorum, & scientia indita modo inditæ, ita debuit esse scientia acquisita modo acquisitæ, vt nullus modus sciendi conuenire potens Christo illi defuerit.

¶ Ad obiectionem autem primam dicitur, quòd actus melior est potentia, cæteris paribus: in proposito autem cæteris nō sunt paribus: quia esset motus ab alio, vbi nunc ponitur mouere seipsum, & cæteræ connaturali & per se modo generationis talis scientiæ, vt patet ex dictis: quæ præponderant illi præuentioni actualis scientiæ. Ad confirmationem dicitur, quòd non est similis ratio: quia Adam creatus est vt principium naturæ humanæ in naturalibus, tam secundum

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpus, quàm secundum animam: & quia perfectè sunt secundum naturæ ordinem priora imperfecta (vt in Meta. Arist. dicit) ideo Adam sicut secundum corpus creatus est perfectus in quantitate, ita & secundum animam creatus est perfectus in scientia. Christus autem non est productus vt principium hominis esse naturæ, nec in naturalibus pro hoc statu, sed vt doctor mysteriorum Dei & regni cælestis. In cuius signum productus est secundum corpus quantitatis imperfectæ & similiter secundum animam in pura potentia, quòd ad scientiam naturaliter acquisibilem. Et licet creuerit ætate, & verè augmentum corporale habuerit creuit sapientia simul enim Euangelista hæc dicit. Nec docuit Mathematicam aut Astrologiam, & huiusmodi, sed arcanum Trinitatis, & vias ac secreta regni cælorum.

¶ Ad obiectionem contra literam dicitur, quòd licet illa ratio, quod intellectus agens esset frustra; si absolutè sumatur, nō concludat veruntamen, scilicet scientiam talem ex suo genere acquisibilem, & viam talem, scilicet per ac positionem (vt instantia de Adam manifestat) contractè tamen sumpta, hoc est in Christo, inesse vtrique. Nam in Christo supponitur, nullam esse per accidens productam scientiam, sed omnē in illo scientiam esse cum suo proportionato naturaliter modo, tam in se quàm in sua origine: decet enim Christum perfectionem omnem suæ animæ per se habere, & non per accidens. In Christo igitur, in quo omnis suæ animæ conuenientia perfectio ponenda est, frustra ponerentur intellectus agent, si in eo non esset scientia acquisita, & per acquisitionem quia caret propria, principali operatione, scilicet causatione speciei intelligibilium in illo, in quo debet talem operationem habere: hoc est, in Christo viatore, quem decet scientiam acquisitam habere, & modo humano habere. Vnde in littera ad explicandum plenè propositionem conclusionis subiungitur conatarum cutusque scientiæ inuentę in Christo, scilicet quòd beata est Deo cōnatural is, infusa Angelo, acquisita homini. Et est sensus non solùm de ipsa scientia, sed de modo habendi ipsam: vt patet in littera, tanquam si diceret, quòd quia Christum decet habere humanam scientiam more humano, est secundum animam subiectum, in quo intellectus vterque debet habere propriam operationem more humano. Ac per hoc optimè dictum est, quod frustra, vtpote carens propria operatione principali, quando & in quo debet esse intellectus agens, nisi causaret scientiam in Christo humanam. Nec obstat instantia de Adæ scientia: quia illum, vtpote principium naturæ humanæ, decebat esse ab initio perfectum, & scientia ex suo genere acquisita: quæ absolutè quidem fortitur infusionem pro generatione per accidens. In tali verò supposito, scilicet primo totius generis humani, fortuit

1. distin. 16. ar. 2. qnò. 1. & 2. Et veri. qua. 20. ar. 4. & 5. c. Et gibl. 3. q. 2. artic. 3. ca. Et opuſ. 3. c. 223. & 1. Tim. 6. lectio 3. colum. 2. lib. 3. de ſumm. bo. no. c. 3. Cap. 6. Cap. 13. tom. 3.

in animam, non secundum proportionem phantasmatum. Et ideo non est eadem ratio vtroque habitu.

QVAESTIO DECIMA
De scientia beata animæ Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de qualibet prædictarum scientiarum. Sed quia de scientia diuina dictum est in Prima parte, restat nunc dicendum de aliis tribus, primò de scientia beata: secundò de scientia inditа: tertiò de scientia acquisita.

¶ Sed quia etiam de scientia beata, quæ in Dei visione consistit, plura dicta sunt in prima parte: hic illa sola videntur dicenda, quæ propriè pertinent ad animam Christi.

¶ Circa hoc ergo quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum anima Christi comprehenderit Verbum siue diuinam essentiam.

¶ Secundò, vtrum in Verbo cognouerit omnia.

¶ Tertiò, vtrum anima Christi in Verbo cognouerit infinita.

¶ Quartò, vtrum videat Verbum siue diuinam essentiam clarius qualibet alia creatura.

ARTICVLVS I.

¶ Virum anima Christi comprehenderit Verbum siue diuinam naturam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi comprehenderit & cōprehendat Verbum siue diuinam essentiam. Dicit enim Isidor. quòd Trinitas sibi soli nota est, & homini assumpto. Igitur homo assumptus communicat cum sancta Trinitate in illa notitia sui, quæ est sanctæ Trinitati propria. Huiusmodi autem est notitia comprehensionis. Ergo anima Christi comprehendit diuinam essentiam.

¶ Præterea, Magis est vniri Deo secundum esse personale, quàm secundum visionem. Sed sicut Damas. dicit in 3. lib. tota diuinitas in vna personarum est vnita humanæ naturæ in Christo. Multò ergo magis tota natura diuina videtur ab anima Christi: & ita videtur, quòd anima Christi comprehendat diuinam essentiam.

¶ Præterea, Illud, quod conuenit filio Dei per naturā, conuenit filio hominis per gratiam: vt Augustin. dicit in primo de Trinit. Sed comprehendere diuinam essentiam, competit filio Dei per naturam. Ergo filio hominis competit per gratiam. Et ita videtur quòd anima Christi per gratiam Verbum comprehendat.

¶ SED CONTRA est quod Augustin. dicit in lib. 83. quæst. 14. tom. 4. Quod se comprehendit, finitum est sibi. Sed essentia diuina non est finita in comparatione ad animam Christi, cum in infinitum eam excedat. Ergo anima Christi non comprehendit Verbum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut ex supra dictis patet, sic facta est vnio naturarum in persona Christi, quòd tamen proprietas vtriusque naturæ inconfusa permanserit, ita scilicet quòd increatum manserit increatum, & creatum māserit infra limites creaturæ: sicut Damas. dicit in tertio lib. Est autem impossibile, quòd aliqua creatura comprehendat diuinam essentiam (sicut in prima parte ostensum est) eo quòd infinitum non comprehenditur à finito. Et ideo dicendum, quòd anima Christi nullo modo comprehendit diuinam essentiam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo assumptus connumeratur* diuinæ Trinitati in sui cognitione, non ratione comprehensionis, sed ratione cuiusdam excellentissimę cognitionis per cæteris creaturis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd nec etiam in vnione, quæ est secundum esse personale, natura humana comprehendit Dei verbum siue naturam diuinam. Quę quanuis tota vnita fuerit humanæ naturæ in vna persona Filij, non tamen fuit tota virtus diuinitatis ab humana natura quasi circunscripta. Vnde Augustin. dicit in Epistola ad Volusianum, Scire te volo, non hoc Christianam habere doctrinam, quòd ita Deus infusus sit carni, vt curam gubernandæ vniuersitatis vel deseruerit, vel amiserit, vel ad illud corpusculum quasi contractam, collectámque transtulerit. Et similiter anima Christi totam Dei essentiam videt, non tamen eam comprehendit: quia non totaliter eam videt, id est, non ita perfectè sicut visibilis est: vt in Prima parte expositum est.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd verbum illud Augustini est intelligendum de gratia vnionis, secundum quam omnia, quæ dicuntur de filio Dei secundum diuinam naturam, dicuntur de Filio hominis, propter identitatem suppositi. Et secundum hoc verè potest dici quòd filius hominis est comprehensor diuinæ essentiæ: non quidem secundum animam, sed secundum diuinam naturam. Per quem etiam modū potest dici quòd Filius hominis est creator.

ARTICVLVS II.

¶ Virum anima Christi in Verbo cognouerit omnia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi in Verbo nō cognoscat omnia. Dicitur enim Marci. 13. De die autē illa nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius nisi Pater. Non ergo omnia scit in Verbo.

¶ Præterea, Quāto aliquis perfectius cognoscit aliquod principiū, tātò plura in illo principio cognoscit. Sed Deus perfectè videt essentiā suam, quam anima Christi. Ergo plura

¶ In corpore sunt tres conclusiones, iuxta tria membra distinctionis, qua distinguitur quot modis potest dici habere ly Omnia. In littera igitur tria tanta distinctio bimembris. Ly Omnia, potest sumi vel propriè (& tic distribuit pro omnibus, quæ quandoque actu secundum aliquod tempus sunt) vel largè: & tic distribuit etiam pro his quæ sunt in potentia nunquam reducta ad actum.

Et hoc

Infusionem pro productione quodammodo, quasi per se, pro quanto princi pia exigunt, quòd sint perfecta quoniam perfecta sunt naturaliter priora imperfectis, vt dicitur 11. Metaphys.

¶ Super quæstionis decima Articulum primum.

TItulus clarus ex dictis in Prima parte quæstio. 12. vbi de Dei comprehensione tractatum est. Comprehendere namque est cognoscere rem, quantum cognoscibilis est: ita quod non possit plus cognosci, quam cognoscitur.

¶ In corpore est vnica conclusio responsiua quæsito negatiuè: Anima Christi non comprehendit diuinam essentiam. Probatur: impossibile est, quòd aliqua creatura comprehendat diuinam essentiam: ergo impossibile est anima Christi comprehendere diuinam essentiā Antecedens probatur: quia infinitum non comprehenditur à finito. Consequētia probatur: quia vnio naturarum in persona Christi facta est tic, quòd salua est vtriusque naturæ proprietas, &c.

¶ In responsione ad secundum dubium occurrit: quia diuertere videtur Autor à virtute deitatis in operando. Respondendo siquidem Autor dicit, quòd licet tota deitas sit vnita humanitati Christi: non tota tamen deitatis virtus est quasi circunscripta. Quod de virtu e nactiua directè & secundum planum literæ cōtextū intelligitur, quasi dixerit, quòd tota quidem deitas est coniuncta in vna persona Christi, non tamen comprehensa: quia potest in eadem persona coniungi aliis naturis, vt ex supradictis patet: & sic virtus personatiua illius non est comprehensa ab humanitate Christi. Allegando autem autotitatem Augustini ad virtutem operatiuam digreditur, ad quam spectat cura gubernandi mundum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Autor declarat à virtute operatiua non contracta, virtutem deitatis absolutè siue in personando (sic qua dicere tē erat dicendum) siue in operando, quæ sub Deitatis virtute comprehenditur, non esse comprehensam ab humanitate Christi. Vnde nulla digressio commissa est, sed à notioribus doctrina tradita est.

¶ Super quæstionis decima Articulum secundum.

TItulus sumendus est vt supradicta corpore namque articuli distinguitur.

¶ Et hoc subdistinguitur in duo membra: quia vel in potentia diuina sola, vel non in sola potentia diuina, sed etiam in potentia creaturæ. Ex quibus patet quod est vniuersa distinctione & subdistinctione tria tantum membra constituuntur. horum numerum tribus conclusionibus respondetur: quæsito Prima est, Anima Christi nouit in Verbo omnia propriè, hoc est quæ quandoque in actu fuerunt, sunt, aut fuerunt.

Probatur primò sic: Licet inter intellectus beatos sit differentia, nulli intellectui beato deest cognoscere in Verbo omnia quæ ad ipsum spectant, sed ad Christum & eius dignitatem spectant omnia: ergo anima Christi cognoscit in Verbo omnia. Probatur Minor: tum quia omnia Christo subiecta sunt: tum quia est omnium iudex constitutus à Deo. Probatur secundò quo ad cogitationes hominum autoritate Ioan.

¶ Num Beatus videat in Verbo quæcunque ad se spectant.

Quæstio.

¶ Circa hūc processum dubium occurrit: quoniam propositio dicta, scilicet Beato conuenire, quòd videat in Verbo omnia spectantia ad se, difficultatem parit. Sequeretur enim ex ipsa coniuncta præcedenti propositioni in littera posita, scilicet, Quilibet Beatus tanto plura in Verbo cognoscit, quanto perfectius videt Verbum, quòd aliquis Sanctus minus beatus, puta sanctus Antonius, esset magis beatus altero beatiore se, puta sancto Petro: quod implicat contradictoria. Et patet sequela, posito, quòd plura singularia spectent ad sanctum Ant. quàm ad sanctum Petrum: quia inuisibilia plures orationes emittuntur ad sanctum Anton. quàm sint singularia spectantia ad sanctum Petrum, quem nemo inuocat. Ad hoc dicitur, quòd propositio dicens, quemlibet Beatum videre in Verbo omnia spectantia ad se, potest dupliciter intelligi, scilicet, vel formaliter vel causaliter. Si formaliter, sensus est, quòd ipsa visio Verbi est etiā visio spectantia ad se. Et tic sumpta propositio intelligitur de spectantibus ad Beatum, tunc quum primo fit Beatus, & non de spectantibus postea ad ipsum, quoniā hæc per reuelationem habet vt patet de Angelis, qui spectantia ad ipsos de dispositione populorum sibi committorum nesciebant vt testatur eorū pugna vigilanti & vno diebus, Dan. 10. 12. Et sic ad obiectionem dicitur, quòd impossibile est plura singularia spectare ad minus Beatum: tunc, quando primo fit Beatus: quoniam ex hoc ipso quòd potuit minus Beatus, ponitur quòd visio sua in Verbo ad pauciora se extendat, vt in littera dicitur. Si verò intelligatur siue formaliter, siue causaliter, sic est sensus, quòd quilibet Beatus videt vel formaliter vel causaliter in Verbo omnia ad se spectantia. Et est indubitè verum: quoniam vel ipsa visio Verbi est illorum visio, vel est causa visionis illorum: quoniam ex hoc ipso, quòd aliquis videt Verbum, detur sibi, quòd suo tempore innotescant sibi spectantia ad se: aliter visio illa non subsistantialiter constitueret Beatum: beatitudo enim est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Et secundum hoc patet, obiectionem cessare, quoniam autem modo intelligatur, in proposito, inter intēsum literæ: tum quia omnia fuerunt subiecta Christo ab instanti conceptionis suæ, in quo fuit beatus videndo Verbum: & sic in primo sensu processus inuenitur efficax: tum quia in Christo non habet locum nouus notitiæ per reuelationes nouas, vt in aliis Beatis: ac per hoc quicquid aliis Beatis conuenit ex visione Verbi formaliter vel causaliter, Christo conuenit secundum ipsam visionem Verbi formaliter: & sic habetur intentum.

¶ In eodem processu nota, quòd Autor distinguendo ly Omnia, in omnia quandoque in actu, vel in omnia fuit in actu siue in potentia, appellauit primum distributionem propriè, & secundum largè: ex ratione, quia quæ sunt in potentia, non sunt, & sicut excluduntur à numero entium, ita excluduntur à numero omnium. Fecit autem hoc ob significandos sermones de Christo, vt scilicet, simpliciter loquendo, affirmandum doceret, quòd Christus, in quantum homo, nouit omnia.

¶ Secunda conclusio est: Anima Christi non nouit in Verbo omnia, quæ sunt in sola potentia Dei. Probatur: ducendo ad impossibile: quia nosse omnia, quæ sunt in sola Dei potentia, est comprehendere omnia, quæ Deus potest facere: ergo est cōprehendere diuinam essentiam quod est impossibile. Prima consequentia probatur: quia virtus qualibet comprehenditur per cognitionem omnium in quæ potest.

¶ Vbi nota omnes has propositiones logicè de notitia seu comprehensione omnium non inferius seu in scipsis, non causa. Ex comprehensione enim omnium est sectum in scipsis, non infertur comprehensio causæ alterius ordinis, & præsertim in infinitum excedentis omnia, quæ sunt in potentia, sua: quales sunt Deus, quum omnia sint entia limitata, ipse autem Deus sit infinitum esse. Sed ex comprehensione omnium possibilium in sua causa, infertur comprehensio illius virtutis causatiuæ, quæ in proposito est omnipotētia diuina: & cōsequentes comprehensio effectuę diuinæ. Nam in tali modo cognoscendi, cognitio possibilium sequitur naturaliter cognitionem causæ: ac per hoc maior majorem, & tandem maxima maximam. Maior autem possibilū cognitio haberi non potest in causa, quàm, vt omnia cōprehendantur in illa, vt patet in cognitione primorum principiorum: quantò enim aliquis perfectius illorum penetrat virtutem, tantò plura in illis, & ex illis cognoscit: adeò vt quæ omnia ex & in illis cognoscibilia quæ comprehendit, tam perfectè illa nouit, vt perfectius cognosci nequeat adæquar: siquidem tunc cognitio cognoscibilium est illorum. Et scito, quòd materia ista, an sit possibile, creaturam cognoscere omnia in Verbo, & an visio omnium in Verbo sit comprehensio, in articulo octauo quæstionis duodecimæ primi libri discussa est, vbi responsum est Scoto & adhuc repetenda duxi.

¶ Tertia conclusio est: Anima Christi scit in Verbo omnia, quæ sunt in potentia creaturæ. Probatur: Anima Christi comprehendit in Verbo omnis creaturę essentiam: ergo virtutem & potentiam: ergo omnia, in quę potest. Omnia tenta quantum in littera pro constantibus: & verè constant præsuppositō antecedente, quòd rationabiliter affirmatur de anima Christi: quia tribuendum est eis quicquid potest excellentiæ tribui.

¶ In responsione ad secundum nota primò illud verbum, Anima Christi scit in verbo omnia, quæ Deus in seipso scit scientia visionis: habebit enim infra ius quæstionem non paruam. Nota secundò, quòd aliud est dicere, animam Christi scire omnia nota Deo scientia visionis, & nō scire omnia nota Deo simplici intelligentia: & aliud est dicere, animam Christi scire tantùm ea, quæ sunt nota Deo scientia visionis, quoniam hoc secundum dictum auferet ab anima Christi quicquid potuit est Deo simplici intelligentia. Quod constat esse falsum ex litera, dicente, quòd anima Christi nouit multa in potentia, nunquàm in actu.

Vnde

Annot.

Commēt.

2. q. ar. 1.

Hom. 72. in Mat. bo. 1. & in Mar. 10. Ho. 30. in. Mat. 10.

Commēt.

p. p. q. 14. ar. 9.

Annot.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde patet error Scoti, qui hoc videtur imponere Autori in q. 2. 14. dist. 3. sen. ¶ In responsione ad tertiū aduertē, quòd quia vnum & idem est lumen claritatis diuinæ in scientia visionis & simplicis intelligentiæ: ideo litera nō sublimat, quòd scientia visionis in Deo est clarior, sed absolutè, quòd scientia Dei excedit in infinitum, quia enim ad claritatem, concedit ea simpliciter in infinitum, quia autem non simpliciter, sed secundum quid, hoc est quo ad aliquid, hoc est quo ad numerum scitorum, ibi subiungit. ¶ In reliquis responsione dubium occurrit ex Durando in 1. dist. 14. quæst. 3. ar. 2. tenente, quòd anima Christi videt in Verbo quicquid videt Verbum, quo ad quæstionem: quid est, & sic scientia animæ Christi æquatur diuinæ scientiæ simplicis intelligentiæ quo ad numerum scitorum, licet non quo ad claritatem cognitionis. Probatur, hoc sic. Videns Deum, videt visione beata quicquid naturaliter repræsentatur in diuina essentia: essendo videre quidlibet scitorum omnibus possibilium. Cōsequentia patet, quia in vna essentia naturaliter repræsentatur omnem possibilem quidditatem. Antecedens verò probatur, quia nec ex parte repræsentantis aut repræsentationis est impedimentum, quum ex naturali necessitate sit huiusmodi repræsentatio ex parte cognoscentis, qui non est capax totius repræsentationis naturalis diuinæ essentiæ, sicut nec comprehensionis illius. Et ad probationem iudicam, licet potest in longè maius, &c. respondetur, quòd peccat secundum figuram dictionis, sub posse in maius & minus, sic simendo posse tali modo, hoc est posse videre quidlibet ex possibilibus in Verbo. Nam licet longè & infinitè maius sit videre Deum, quàm videre omnia alia: longè tamen maius est videre sic Deum, quòd in ipso visō videantur omnes quidditates possibiles, quàm videre Deum. Et hoc iam docuerat Autor: & tamen iste non erubuit concludere ex tali sophistica ratione.

¶ Super Quæstionis decimæ Articulum tertium.

Commēt. TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli tria sunt: primò ponitur distinctio bimembris de modo sciendi. Secundò respondetur quæsito, iuxta primum modū sciendi vnica negatiua conclusione. Tertio respondetur quæsito, iuxta secundum modum sciendi, vna conclusione affirmatiua. Quo ad primum distinctio est, quòd duplicitèr aliquid est cognoscibile, vel secundum ipsum, vt ens in actu vel non secundum se, sed secundum illud, in cuius potentia existit, vt ens in potentia. Probatur distinctio: Ens dicitur dupliciter, scilicet simpliciter, vt ens in actu, & secundū quid, vt ens in potentia: ergo & scibile dicitur dupliciter illud secundum se, hoc secundum quòd est in alio. Antecedens patet: & consequentia quo ad primam partem probatur quia scientia non est nisi entium. Quod probatur, quia ens & verum conuertuntur. Quo ad secundum verò quia vnumquodque cognoscitur, secundum quòd est actu, & non secundum quòd est in potentia: ex hoc enim sequitur, quòd scientia primò tendit ad ens in actu, & secundariò ad ens in potentia, hoc est, tendit ad ens in actu secundum se, & ad ens in potentia, vt est in alio: hoc enim est secundariò cognosci, & illud est primò cognosci. ¶ Quo ad secundum conclusio negatiua est. Anima Christi non scit infinita id actu. Probatur: quia non sunt infinita in actu, sed est certus numerus non solùm incorruptibilium, sed etiam generabilium & corruptibilium. Probatur: quia statu generationis & corruptionis non durat in infinitum.

¶ Num filius Dei in Verbo cognouerit infinita.

Annot. ¶ Occurrit hoc in loco dubium ad hominem, quo pacto fieri doctrina hæc cum antedicta. Dictum quippe in præcedenti articulo est, animā Christi scire quæcunque scit Deus scientia visionis: & in Prima parte, quæst. 14. artic. 12. Autor determinat Deum scientia visionis cognoscere infinita, & reprehendit ac confutat rationem hic allatam de finito statu generationis & corruptionis. Vnde vt dicitur Autor suæ obitus doctrinæ, & ponere contrariū: dum dicit animam Christi nescire infinita in actu, & negat infinita in actu secundum quod cunq; tempus, & ex alia parte dicit animam Christi scire omnia quæ scit Deus scientia visionis, & sic illa esse infinita in actu, si humanitus omnia, quæ sunt, erunt & fuerunt in actu: quia cogitationes & affectiones creaturarum rationalium, quæ perpetuæ sunt, in infinitum multiplicabuntur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd vtrumque dictum est verum diuersimodè intellectum. Nam dicta hoc in loco verificātur de simpliciter entibus in actu (quæ sunt tota substantiæ) quæ sunt actu quandocunque, quæ constat esse finita, secundum fidei sententiā diuersimodis mundum incepisse & generationem desituram. In prima autem parte, scitmo de simpliciter vel secundum quid entibus in actu quādoquæ est quæ etiam patet esse infinita: quia in infinitum actus intellectū multiplicabuntur? etsi non in tempore hoc continuo, in tempore tamē discreto. Et quòd hæc sic Autoris mens, patet ex tribus. Primò quia ab ente incipit corpus, articuli, & ad ens simpliciter deuenit, distinguendo illud cōtra ens secundum quid: quod dicitur & de ente in potentia, & de accidentibus sed solum ens in potentia explicauit: quia solum ens in potentia erat ad distinctionem modi cognoscendi necessarium. Secundò, quia ex statu generationis & corruptionis probat, qui non comprehendit accidētia vniuersaliter sed omnes substantias, & quæsum tantum accidentium patet de actibus motus futuris post iudicium. Tertiò, quia in articulo præcedenti expressè ad omnia existentia secundum quodcunque tempus adiungi etiam hoc minimum contrariumnūnuans per hoc, quòd per existentia secūdum quodcunq; tempus intelligit hīc ea sola, quæ simpliciter existunt, quæ sunt solæ substantiæ.

Est igitur dicēdum Autoris, quod omnia cognita scientia visionis, possunt dici & infinita & finita. Finita quidem, si ly Omnia distribuit pro entibus simpliciter: infinita verò, si ly Omnia distribuit tam pro entibus, quàm accidentibus entium. Et propter ea vtrumq; est verum, scilicet quòd scientia visionis animæ Christi est infinitorum, & quòd non est infinitorum. Quo ad tertiū, secundo conclusio respōsiua affirmatiuè est: Anima Christi scit in Verbo infinita in potentia. Probatur primò: In potentia creaturæ sunt infinita: ergo scit infinita. Probatur consequentia: quia scit omnia quæ sunt in potētia creaturæ. Declaratur secundo modus istius scientiæ, & dicitur quòd est ad modum simplicis intelligentiæ & non per modū scientiæ visionis. Omnia ex suprādictis clara sunt. ¶ In responsione ad primum vide nouitie, quòd infinitū quantitatiue, accipien do partem post partem in actu, sicut est impertransibile tam realiter, quàm secundum deligninationem, ita est impertransibile secundum cognitionē. Et ideo dicitur, quod vt sic est ignotum, & implicat, quòd pertranseundo cognoscatur. ¶ In responsione ad secundum nota, quòd responsio consistit in hac distinctione, Infiniti secundū essentiam scientia comprehēsiua est infinita: infiniti autem aliter, finiti tamen secundū essentiam, scientia comprehensiua non est infinita quia scientia est finita, vel infinita, ex finitate vel infinitate propriī obiecti, & non ex alia finitate vel infinitate. Propriū autem obiectum intellectus est, quod quid est, & ideo si quod quid est, hoc est essentia est infinita, scientia cōprehensiua est infinita: & si quod quid est, seu essentia est finita, scientia est finita. Vnde quum infinita scita ab anima Christi sint finita secundū essentiā, licet infinita secundum multitudinem non inferat scientiam animæ Christi esse infinitam. ¶ In hac responsione dubium occurrit ex Adam in 1. sen. probante contra quod intellectus creatus nō potest simul videre infinita, ita quòd distincte cognoscat quodlibet eorum: eo quod sequeretur, quòd visio illa esset infinitæ perfectionis in genere cognitionis: quia æquipolleret infinitis cognitionibus etiam speciē distinctis, quæ ad infinita illa terminari possent & quia nō plus potest creatura simul videre, quàm Deus posset simul facere: & quia sequeretur, quòd esset odium infiniti demeriti, puta si quis vellet ex odio Dei occidere infinitos homines vilos simul vel charitas infinita meriti, puta si quis ex charitate illos infinitos diligeret.

¶ Sed ex hac litera primum argumentum (quòd extra propria materiæ non valeat) facile soluitur, dicēdo quod vilio non est infinita, nisi essentia comprehensa sit infinita essentialiter. Et quia Arguēs apponit ly in genere cognitionis, ideo ne in æquiuoco dispuetur, distingue quod si per hoc intendit quòd sit cognitio infinitæ simpliciter, patet responsio ex litera hac, quod scilicet cōsequentia nihil valet. Nec ex eo quòd vna cognitio æquipollet infinitis, sequitur quod sit infinita simpliciter: sed sat erit quod sit alicuius ordinis, vnum siquidem individuum superioris ordinis excedit infinita inferioris ordinis, & vna species alterius ordinis excedit perfectionem infinitarum specierum inferioris ordinis: sol enim est perfectior omnibus generabilibus & corruptibilibus, & etiam si mundus æternus esset. Vnde visio animæ Christi, qua videt Verbum, & in illo infinita, nō solum equipollet, sed excedit infinitas cognitiones terminabiles ad infinita: & tamen non est infinita simpliciter. Nec illæ cognitiones essent infinitæ perfectionis simpliciter etiam vt cognitiones: quia infinitas simplicitèr cognitionis (vt in hac habet litera) nunquam habet ut nisi essentia infinita essentialiter comprehendatur quod contingit non inueniri in infinitis cognitionibus finitorum specie distinctorum, creatorum vel creabilium: quoniam & singula & omnia simul habent essentias finitas essentialiter, vipatet, si fingas infinitas species animalis: omnes enim essentias limitatas simul ad animalis genus haberēt. Simile est cum de tota latitudine posse bilium imponi ammonia, simul non essent actus, porus, sed infra latitudinem habentium potentiam admittam. Si autem ingredit quòd sit cognitio infinita secundum quid, cum infinitas secundum quid non repugnet creaturæ, nihil omnino probatur.

¶ Ad secundū autem ex extraneis, scilicet ex pp Dei, negāda est Maior, quia modus intelligendi cognitatio se habet ad modum, quo res in esse ponuntur: ma in intellectu adunantur diuisi, ad extra verò pro diuiduntur, diuiduntur, quæ in causa erant non erant, sed vnum. Et hinc sit, quòd videri simul non repugnant in finitis: producit autem finitis repugnat eis.

¶ Ad tertium de merito & demerito, respondetur, quòd virtuum, quòd infinitum, nisi quòd sit infinitum secundum quid, & non simpliciter. Magnitudo scibile, propter perfectionem actus, licet non sit comprehensibile a potentia finita creaturæ: sic enim dicitur Deus infinitus. Et tale infinitum anima Christi cognoscit, licet non comprehendat. Alio modo dicitur infinitum secūdum * rationem materiæ: quod quidem dicitur priuatiuè, ex hoc scilicet, quòd non habet formam quam natum est habere: & per hunc modum dicitur infinitum in quantitate. Tale autem infinitum ex sui ratione est ignorum: quia scilicet est quasi materia cum priuatione formæ (vt dicitur 3. Phy.) omnis autem cognitio est per formam vel actum. Sic ergo si huiusmodi infinitum cognosci debeat secundum modum ipsius cogniti, impossibile est quòd cognoscatur: est enim modus ipsius vt accipiatur para eius post partem, vt dicitur in 3. Phy. Et hoc modo verum est, quòd eius quantitatem accipientibus, scilicet parte accepta post partem, semper est aliquid extra accipere. Sed sicut materialia possunt accipi ab intellectu immateraliter & multa vnitè: ita infinita possunt accipi ab intellectu non per modum infiniti, sed quasi finitè: vt sic ea quæ sunt in seipsis infinita, sint in intellectu cognoscentis finita. Et hoc modo anima Christi scit infinita: inquātum scilicet scit ea non discurrendo per singula, sed in aliquo vno, puta in aliqua creatura, in cuius potentia existunt infinita, & principaliter in ipso Verbo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse infinitum vno modo, quod est alio modo finitum: sicut si imaginemur in quantitate tibus superficiem, quæ fit secundum longitudinem infinita, secundum latitudinem autem finita. Sic igitur si essent infiniti homines numero, haberent quidem infinitatem secundum aliquid scilicet secundum multitudinem, secundum tamen essentiæ rationem haberent finitatem, eo quòd omnium essentia esset limitata sub ratione vnius speciei. Sed id quod est simpliciter infinitum secundum essentiæ rationem, est Deus: vt in Prima parte dictum est. Proprium autem obiectum intellectus est quod quid est (vt dicitur 3. de anima) ad quod pertinet ratio speciei. Sic igitur anima Christi propter hoc, quod habet capacitatem finitam, id quod est, simpliciter, infinitum secundum essentiam, scilicet Deum, attingit quidem: sed non comprehendit, vt dictum est. Id autem, infinitum, quod in creaturis est in potentia, patet comprehendi ab anima Christi: quia comparatur ad ipsam secundum essentiæ rationem: ex qua parte infinitatem non habet. Nam etiam intellectus noster intelligit vniuersale, puta naturam generis vel speciei: quod quodammodo habet infinitatem, inquantum potest de infinitis prædicari.

¶ Ad tertium dicendum, quòd id quod est infinitum omnibus modis, non potest esse nisi vnum. Vnde & Philosophus dicit in primo de Cæ. quòd quia corpus est ad omnem partem dimentionatum, impossibile est esse plura corpora infinita. Si tamen aliquid esset infinitum vno modo tantùm, nihil prohiberet esse plura talia infinita: sicut

siquidem simpliciter tam meriti, quàm demeriti, non ex multitudine obiectorum, sed ex quantitate essentiali sui pensatur.

¶ In responsione ad tertium eiusdem tertij articuli, perspice quòd tota vis responsionis consistit in hoc, quòd proprietates infiniti, in quocunque ponatur infinitas, arctantur ad subiectum infinitatis: puta proprietates infiniti positi in linea arctantur ad lineas & positi in superficie, arctantur ad superficiem: & positi in numeris paribus, arctantur ad numerum parem: & positi in moribus Saturni, arctantur ad circulationes Saturni: & sic de aliis. Nec hoc dicitur voluntarie, sed ex sufficienti ratione quia scilicet infinitum non est substantia, sed accidens constat autem, accidēs non excedere suū subiectum, sed arctari ad illud. & si accidens arctatur ad subiectum, multò magis proprietates comitantes accidentis naturam, arctantur ad idem subiectum: vt patet inductiue. Et hāc tertiā responsionem perspicaciter serua: quoniam ex illa elucescent solutiones multarum quæstionū, & quòd non inconuenit vnum infinitum esse maius alio.

¶ Super Quæstionis decimæ Articulum quartum.

Commēt. TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli sit vna conclusiuncula responsiua quæsito affirmatiuè: Anima Christi præ cæteris creaturis perfectius videt diuinam essentiam. Probatur, Visio diuinæ essentiæ conuenit omnibus Beatis secundum participationem diuini luminis, deriuati in eos a fonte diuini Verbi: sed anima Christi coniungitur propinquius verbo Dei, plenius recipit influxum luminis, in quo Deus videtur ego. Maior probatur Ecclesi. 1. Minor quo ad primam partem, quia coniūgitur in persona. Quo ad secundam, quia tāquam Vnigenitus est plenus veritatis, &c.

¶ In responsione ad secundū, nota expositionē Maioris propositionis assumptæ in corpore articuli, in qua dicta est, quòd visio Dei attenditur secūdum participationē diuini luminis, explanatur siquidē hic, quòd visio Dei attendit naturæ videntis, & secundum lumen gloriæ: sed magis secundum lumen gloriæ, quòd specifica ad ordinem gratiæ, & ideo Christi anima perfectius videt, quàm Angeli, præstantes virtute intellectus naturali. Dicendo siquidem, quòd magis attenduntur gradus visionis secundum ordinē gratiæ, quàm secundum ordinem naturæ, sufficienter explicauit, quòd secundum vtrumque ordinem attenditur. Et hoc bene notabiliquia hic habes quòd pari existente lumine gloriæ in homine, & Angelo, perfectius videt

Annot.

Tex. 67. Q. præc. artic. 1.

1. p. q. 14. ar. 12. Et 3. d. 14. ar. 2. q. 2. ad 2. & q. 4. ad 2. Et ver. q. 20. ar. 4. Co & 1. & quæ scientia, libro 3. q. 2. ar. 2. Et opus. 9. 5. &c.

Aliàs potentiā.

D. 366.

Tex. 6. & 92.

D. 366.

Tex. 10.

Tex. 65.

Q. 2. ar. 2. D. 751. Tex. 16.

Art. 2.

Commēt.

Tex. 2.

Annot.

Supr. q. 9. ar. 2. Co. Et infrà q. 11. art. 1. & 2.

q. 12. ar. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

videt Deum Angelus, quàm homo. Et meritò, quia visus acutior melius videt, quàm visus minus acutus, cæteris paribus. Et ex hoc vlterius sequitur quòd si verbum Dei assumpsisset in vnitatem personalem angelicam aliquā naturam cum lumine gloriæ æquali illi, quod anima Christi de facto habet, Angelus ille perfectius videret diuinam essentiam, quàm modo videat anima Christi.

¶ Num absolutè dari possit maior gratia Christi, & visio beata, seu lumen gloriæ.

Quæstio. In responsione ad tertium circa illa verba, licet absolute consideredo possit esse aliquis gradus sublimior secundum infinitatem diuinæ potentiæ, dubium occurrit, Quoniam pactum fuit cum supradictis, quòd gratia animæ Christi est summo simpliciter, ita quòd non est dabilis maior gratia habitualis illa, quia est in summo? Simile fortè quidem iudicium est de lumine gloriæ, quòd est ipsa gratia consummata formaliter vel eminenter. Si enim lumen gloriæ est in anima Christi in summo, impossibile est secundum quancunque potentiam inueniri gradum sublimiorem, sicut nō potest inueniri sublimior gradus caloris, quàm sit calor in summo: esset enim implicare contradictoria simul, vt pater.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quamuis in litera non dicatur, quòd posset esse sublimior gradus luminis gloriæ nec visionis diuinæ, sed sublimior gradus sine additione aliqua, quilibet habet litera difficultatē, quum de facto multi sint gradus perfectiores gradu diuinæ visionis, scilicet gradus substantiæ, quum quælibet substantia sit sublimior simpliciter quolibet accidente. Sed hæc responsio dissonat à litera, quæ gradum sublimiorē & possibilem dicit secundū infinitatem diuinæ potentiæ, per hoc manifestè significauit quòd de sublimiori, de potentia non ordinaria, sed de potentia absolutè loquitur. Et contextus ipse planè intellectus sonat, quòd loquitur de sublimiori gradu diuinæ visionis, de cuius altitudine tractatum. Vnde & propter sensum plani cōtextus, & propter attributum sublimiorem gradū infinitati diuinæ potētiæ aliter respondetur, faciendo ad litera loquitur de sublimiori gradu diuinæ visionis: verum quia diuina visio graduatur vel ex parte luminis gloriæ, vel ex parte naturæ intellectiuæ, diuersimodè assignatur sublimior gradus diuinæ visionis. Primò nanq; sublimatur diuina visio ex lumine gloriæ sublimioris speciei: ita quòd lumen gloriæ ponatur genus ad speciem vnā luminis gloriæ inuenti de facto in Christo, & in aliis Beatis, & alia vel allas species luminis gloriæ possibiles fieri, sed hæc positio diuisa, nec habet vnde formalem seu specificam differentiam inter lumina gloriæ, ostendat quum sit vnum obiectum formale absque medio nec varietur species receptiuis, vt patet ex hoc, quod eiusdē speciei est in Angelis & hominibus.

¶ SED CONTRA est quod Apost. dicit ad Ephes. 1. quòd Deus constituit Christum ad dexteram suam in cælestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solùm in hoc seculo, sed etiam in futuro. Sed in illa cælesti gloria tantò aliquis est superior, quantò perfectius cognoscit Deum. Ergo anima Christi perfectius videt Deum, quàm quæuis alia creatura.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd visio diuinæ essentiæ conuenit omnibus Beatis, secundum participationem luminis deriuati in eos à fonte Verbi Dei: secundum illud Eccles. 1. Fons sapientiæ, verbum Dei in excelsis. Huic autem verbo Dei propinquius coniungitur anima Christi, quæ est vnita Verbo in persona, quàm quæuis alia creatura. Et ideo plenius recipit influentiam luminis, in quo Deus videtur ab ipso Verbo, quàm quæcunque alia creatura. Et ideo præ cæteris creaturis perfectius videt ipsam primam veritatem, quæ est Dei essentia. Vnde dicitur Ioann. 1. Vidimus gloriam eius, quasi Vnigeniti à Patre, plenum non solùm gratiæ, sed etiam veritatis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd perfectio cognitionis, quantū n' est ex parte cogniti, attenditur secundum medium: sed quantùm est ex parte cognoscentis, attenditur secundum potentiam vel habitum. Et inde est, quòd etiam inter homines per vnum medium, vnus perfectius cognoscit aliquam conclusionem, quàm alius. Et per hunc modum, anima Christi, quæ abundantiori repletur lumine, perfectius cognoscit diuinam essentiam, quàm alij Beati: licet omnes ipsam Dei essentiam videant per seipsam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd visio diuinæ essentiæ excedit naturalem potentiam cuiuslibet creaturæ: vt in Prima parte dictum est. Et ideo gradus in ipso attenduntur magis secundum ordinem gratiæ, in quo Christus est excellentissimus, quàm secundum ordinem naturæ, secundum quem natura Angelica præfertur humanæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut suprà dictum est de gratia, quòd non potest esse maior gratia, quàm gratia Christi, per respectum ad vnionem Verbi: sic etiam dicendum est & de perfectione diuinæ visionis, licet absolutè consideràdo, possit esse aliquis gradus altior sublimiorq; secundum infinitatem diuinæ potentiæ.

QVAESTIO VNDECIMA DE *scientia indita, vel infusa animæ Christi, in sex articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de scientia indita vel infusa animæ Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

Secundò itaque sublimatur diuinæ visionis gradus ex augmento in infinitum luminis gloriæ ita quòd à formis terminabilibus ad simplum excipitur lumē gloriæ, quod est tale, quòd quocunque lumine gloriæ posito, adhuc potest poni maius. Et in Christo est lumen gloriæ in summo, secundum Dei potentiam ordinatam non secundum Dei potentiam absolutè, secundum quam potest quocunque posito, semper poni maius. Et est ratio exceptionis singularis, quia solum lumen gloriæ est qualitas propria cælestis patriæ. Reliquæ nanque qualitates supernaturales transeunt aut sunt viæ, vt fides, aut sunt cōmunes viæ & patriæ, vt charitas. Sed huic positioni obstat quia secundū hoc maiori lumini gloriæ non respōderet maior charitas in patria. Ac per hoc nūquantò aliquis perfectius videret Deū, tantò maiorem charitate haberet, quia charitas pōnitur in summo simpliciter in Christo: & sic lumen gloriæ posset poni maius, & charitas non posset poni maior.

¶ Relinquitur igitur, quòd alio modo sublimior gradus diuinæ visionis intelligatur possibilis scilicet ex parte naturæ intellectiuæ: quia scilicet si ad æquale lumen gloriæ Angelus assumeretur à verbo Dei in vnitatem personæ, Angelus ille perfectius videret Deum, quàm anima Christi, & esset sublimior visionis diuinæ gradus nō ex sublimiori lumine, aut gradu luminis, sed ex sublimiore intellectu illuminato æqualiter. Et tunc si Deus assumeret sublimiorem Angelum in vnitatem personæ cum æquali lumine gloriæ, perfectius iste videret Deum quàm Christus, & prior Angelus: & inter tria alium sublimiorem & sic deinceps assumeret, cum æquali lumine semper sublimior perfectius videret. Et sic secundum infinitatem diui- potentiæ infinitū gradus visionis diuinæ mediant inter perfectissimam visionem animæ Christi, & visionem, qua Deus seipsum videt. Et quia hæc responsio ab antè dictis non dissonat & clara est absque ambiguitatibus, ideo amplectenda est.

¶ Super Quæstionis Vndecimæ Articulum primum.

TItulus articuli clarus est: intelligitur quippe vt sonat.

¶ In corpore est vnica conclusio: Anima Christi per scientiam inditam nouit omnia, excepta diuina essentia. Probatur. Conueniens fuit, vt anima Christi esset omnino perfecta, ita vt eius omnis potentialitas fuerit reducta ad actum: sed in illis est potentia naturalis ad cognoscendum per humanas scientias nota, & potentia obedientiæ ad sciendum omnia, quæ reuelantur à Deo hominibus: ergo vtraque eius potentia est reducta ad actum: & consequenter omnia nouit per scientiam inditam, excepta essentia diuina. Hic est processus litteræ.

¶ In quo primo recolendum est ex supradictis in art. 3. q. 9. quòd non intendit litera

litera dicere, quòd omnis potentia obedientiæ in Christi anima sit reducta ad actum quum potentia obedientiæ in qualibet creatura inexplebilis sit quia secundum ordinem ad id quod potest in creatura facere Deus attenditur. Sed intendit quòd omnis potentia obedientiæ ad actum naturæ animę proportionatum, est reducta ad actum, conflat autem quòd cognoscere per reuelationes, est actus naturæ animæ in statu tam viæ quàm patriæ locatæ proportionatus, imò debitus, vt patet de reuelationibus necessariis, & factis Ecclesiæ tam militanti. Et si quis diceret, potentiam hanc esse quidem respectu animæ humanæ, absolutè potentiam obedientiæ respectu eiusdem in vtroque statu esse naturalem (vt potè naturali cōcomitantia consequentem statum) non aberraret. Vnde quum Christus fuerit verus viator & comprehensor simul, optimè de ipsius anima infertur, quòd vtraque illius potentia reducta est ad actum. Aduerte secundò, quòd ideo essentiæ diuinæ cognitio excepta est, quia non cognoscitur naturaliter, nec per reuelationem. Et in tellige Reuelationis nomine quencunque influxū speciei cuiuscunque intelligibilis, & per cognitionem diuinę essentiæ, non quācunque cognitionē, sed visionem illius. Nouit siquidem anima Christi per scientiam inditam, diuinam naturam multò magis, quam quicunque Philosophus, imò quàm anima separata, imò quàm Angeli naturali cognitione: quoniam clara reuelatione nouit Deum esse vnum in personis, & alia huiusmodi spectantia ad gratiæ ordinem, quæ Angelorum naturalem cognitionem excedunt. Sed quia per eam non videbat diuinam essentiā, quām per scientiam beatam videbat: ideo excepta est cognitio diuinæ essentiæ a scientia indita. Sola autem essentia diuina excepta est: quia reliqua omnia aut ad naturalem, aut ad reuelatam cognitionem spectantiquum etiam Angeli ipsi per reuelationem, hoc est per infusas species, ab anima nostra separata cognoscantur.

Ad 1. ¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli nota primò, quòd cùm dicitur, animam separatam cognoscere substātias separatas per seipsamnon est sensus, quòd intelligantur per proprias substantias vt species intelligibiles ab anima separata: sed est sensus, quòd per seipsas, hoc est per proprias species intelligibiles, & non per species rerum sensibilium (vt modo fit) in relligeneus sicut color dicitur videri per seipsum, quando per propriam speciem videtur. Patet autem hunc esse sensum intentum, ex hoc quòd ad primam partem secundi ibi in articulo secundo quæstionis octuagesimænonæ, determinatum fuit influxus.

Ad 2. ¶ Nota secundò, quòd quum de anima Christi dicitur, quòd cognouit substantias separatas per modum, quo cognoscit illas anima separata, communiter dicitur hæc in modo cognoscendi intelligitur solùm quo ad substantialitatem modi cognoscendi, & non quo ad perfectionem: hoc est, quòd anima Christi communicat cum anima separata in hoc, quòd vtraq; cognoscit substantias separatas per species influxas à Deo. Sed anima Christi tali modo cognoscens, perfectè & distinctè cognoscit substantias separatas: vt in quarto art. infrà patet, anima verò separata imperfectè nouit substantias separatas, vt in prima parte patet. Et propterea in litera hæc dicitur, quòd anima separata aliqualiter nouit substantias separatas, & non dicitur absolutè quòd nouit illas.

¶ Num Christus, & qua cognitione singularia nouerit.

Quæstio. ¶ In responsione ad tertium, circa cognitionem singularium omnium, triplex dubium occurrit. Primum ex Scoto in tertio sent. distin. 14. quæstione tertia, vbi infert quòd si in Christo ponitur cognitio abstractiua omnū singulariū, concedendum est, cuiuslibet singularis esse propriā speciem in intellectu Christi: & consequenter duo alia, hoc est, & plures species eiusdem speciei simul in eodem, & infinitas species infinitorum singularium possibilium.

Quæstio. ¶ Secundum dubium est etiam ex Scoto, ibidem probante, quòd in Christo non fuit cognitio intuitiua per species infusas omnium singularium, quæ sunt, fuerunt, & erunt, tum quia species infusa repræsentat obiectum, vt abstrahit ab actuali existētia, quia eodem modo repræsentat obiectum, siue existat, siue non existat: ac per hoc non est ratio cognoscendi existēntia, vt existens, tum quia veritates cognoscibiles cognitione intuitiua, sunt veritates cōtingentes, quę non possunt cognosci per quascunque species innatas aut quas ex cognitione terminorum contingentium non potest cognosci, veritas complexorum contingentium de illis terminis: quia illarum complexionum veritas non includitur in illis terminis, quemadmodum veritas necessaria complexionis scibilis claudi- tur in extremis.

Quæstio. ¶ Tertium dubium est, quia ex ratione litteræ male videtur concludi in anima Christi per scientiam infusam notitia omnis singularium: quia ex plenitudine prudentiæ in anima Christi non habetur cognitio omnium singularium, sed agibilium tantùm: quò prudentia sit ratio agibilium exiæ agibilia autem sunt & singularia factibilia (quæ spectant ad artem) & singularia nec agibilia nec factibilia, vt singularia speculabilium, vt sunt singularia arenæ, seminum, animalium, & huiusmodi.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, quòd species intelligibiles infusæ non per accidens, sed ex suo genere, nō solùm sunt alterius rationis à speciebus acquisitis: quia habent aliud obiectum formale (vt contingit inter species innatas Angelis & acquisitas à nobis) sed sunt longè alterius ac altioris ordinis: quia sic sunt similitudines naturæ, puta leoninæ, quòd repræsentat ea, in quacunque dispositione accidentali subsit: ita quòd per vnam speciem potest in ellectus cognoscere quidditatiuè leonem & omnia eius individua, secundum individuales conditiones, & innumeras leones omnes actu existentes. Nec hoc est mirabile, ita quòd sit incredibile, sed ratione fultum: quia scilicet huiusmodi species sunt exemplaræ à diuina essentia: quæ vna existēs est similitudo, ita cuiusque propria, vt nihil in quocunque præterit- mittatur irrepræsentatum distinctissimè. Si enim hoc de facto fatemur inueniri in diuina essentia respectu omnium, cur non possibile fatemur, in multis illius participationibus inueniri, quòd quilibet earū repræsentat aliquam vnam naturam cū suis quomodolibet accidentibus: vt quod vnitè præhaberur in essentia diuina super omnes ordines diuisim, participetur in aliquibus speciebus forte centubus ad supremum ordinem cognoscitiuorum, quales sunt substantiæ separatæ & animæ supernaturali lumine illustratę.

¶ Vnde ad primum dubium respondetur, negando illationem primam, & dicendo quòd vna species superioris ordinis seu infusa ex suo genere, potest sufficere ad notitiam abstractiuam, hoc est quidditatiuam, tam speciei, quàm singularis, vt singulare est: nec oportet multiplicare species illas iuxta numerum singularium. Reliquæ autem consequentiæ, quia istam primam supponunt, manifestè ruunt.

¶ Ad secundum verò dubium dicitur, quòd quia Christi animæ attribuenda est scientia infusa absque diminutione, ideo asserēdum est Christum notitia intuitiua infusa vidisse omnia individua: vt in hac litera dicitur.

¶ Et ad primam obiectionem respondetur, quòd falsum est, speciem infusam ex suo genere, abstrahere necessariò ab actuali existentia: nam talis species potest repræsentare naturam, puta leoninam, secundum omnia prædicata quidditativa, & secundum individuales conditiones & existentias, quas habet, ac cōiuncta in ea accidentia: vtpote exemplata à diuina essentia, vt exemplari talis naturæ sic & sic individuatæ, ac existentis, & qualificatæ ac quantificatæ.

¶ Ad probationem verò, quia siue existat, siue non, eodem modo repræsentat, respondetur quòd repræsentare eodem modo contingit dupliciter, vel ex parte repræsentati: & sic falsum est quòd eodem modo repræsentet leonem, siue existat, siue non: quia existente leone repræsentatur existens: non existente autem non repræsentatur existens. Vel ex parte repræsentatiue & sic verū est quòd eodem modo repræsentat: nō enim mutatio fit in specie illa per hoc quòd repræsentat naturam leoninam in hoc nunc de nouo existentem, sed eodem modo se habet ex parte sui: verum ipsa natura leonina in cōmutationem pāitur.

Et breuiter ita respondetur de istis speciebus in anima Christi: non de essentia diuina, vt repræsentat hæc eadem: de qua constat quòd repræsentat eodem modo ex parte repræsentantis, diuersimodè autem ex parte repræsentati. Et per hæc patet responsio ad secundum obiectionem: quia supponit hoc falsum, scilicet quòd species istę sint species adæquatæ terminis incomplexis. Non autem dicimus, quòd species istæ quæ in anima Christi sunt, sunt adeò altioris ordinis, vt innuantur diuinam essentiam, vt repræsentantem veritatem contingentium, & non solum vt repræsentantem naturam quamlibet secundum se. Et propterea anima Christi intuitiuè perfectè per illas videt præterita, præsentia & futura.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis scipso doctior fuerit Augustinus in 4. sententiarum distinct. 14. quæstio 1. artic. 2. quæstiuncula 3. & in quæst. de veritate, quæst. 10. art. 6 modificans infusam Christo scientiam, eximit ab ea non solùm diuinam essentiam, sed singularia, vt cogitationes cordium, quia non pertinēt hæc ad perfectionem humani intellectus, tam secundum naturæ, quàm gratiæ statum. Hic autem perspicaciùs discernens intellectus practici perfectionem à perfectione intellectus speculativi humani, probat per hanc scientiam, animā Christi nosse omnia singularia præterita, præsentia, & futura: quia pertinent ad perfectionem intellectus practici. Et verè sic est, non solùm de cogitationibus hominum, sed de omnibus singularibus: quia omnia subiecta sunt prouidentiæ Christi, inquantum homo, vt patet ex auctoritate Apostoli ad Hebræos, & ipsius Domini, Matthæi vltimo: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Ex plenitudine igitur prudentiæ, non solùm monasticæ, sed politicæ, imò regalis, imò monarchicæ totius vniuersi (cuius prudentiæ constat patrem esse prouidentiam) rectè concluditur, ad perfectionem intellectus practici humani in Christo, etsi non in aliis hominibus, spectare cognitionem omnium

Universidad de Salamanca
Biblioteca

omnium singularium quæ sunt subiecta prouidentiæ suæ. Constat autem ex 1 ad Corinth. 15. quòd omnia sunt Christo homini subiecta, præter eum, qui subiecit sibi omnia, ergo sola essentiæ diuinæ visione excepta, anima Christi per scientiam infusam scit quæcunque scit Deus scientia visionis. Et per hæc clarè patet responsio ad obiecta.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum secundum.*

Commis. Titulus clarus.

¶ In corpore vnica est conclusio: Anima Christi secundum scientiam infusam potest intelligere absque conuersione ad phantasmata. Probatur: Conditio animæ comprehensoris est, vt nullo modo subdatur suo corpori, aut ab eo dependeat: ergo anima beatæ ante & post resurrectionem intelligere possunt absque conuersione ad phantasmata: ergo anima Christi potuit intelligere absque conuersione ad phantasmata. Antecedens manifestatur: quia post resurrectionem, ex anima redundabit gloria ad corpus. Et prima consequentia probatur: quia indigere conuersione ad phantasmata, est ex hoc, quòd anima est corpori obligata, & quodammodo ei subiecta, & ab eo dependens. Secunda verò consequentia probatur: quia Christus ante passionem fuit simul viator & comprehensor: comprehensor præcipuè ex parte animæ intellectiuæ, viator ex parte corporis.

Annot. ¶ Circa efficaciam istius processus, dubium statim occurrit: quia concesso toto, non infertur propositæ quæstionis intenta conclusio. Nam conclusio inferenda est, quòd anima Christi potest absque conuersione ad phantasmata intelligere secundùm scientiam infusam: in litera autem infertur non dicta conclusio, sed absolutè, quòd absque conuersione ad phantasmata anima Christi potuit intelligere.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Autor soluendus fuit nō circa verba, sed circa id, ad, in quo consistit difficultas. Concurrentibus autem duobus simul ad propositā quæstionem scilicet potentia intellectiua, & habitu scientiæ infusæ, & ex parte scientiæ ex suo genere infusæ, nulla habeatur ratio vinculi ad phantasmata, quin potius ex hac parte haberur eleuatio supra phantasma rarissimè vt vtora difficultas ex parte intellectus, qui naturali necessitudine diuinitus, experitur, phantasmatibus seruientem scilicet naturale vinculum inter intellectum humanum & phantasmata efficiat, vt non possit etiam infusa vi scientia, nisi conuertendo se ad phantasmata. Et ideo difficultatis huius veritate aperta, monstrando quòd intellectus comprehensorum, ac per hoc animæ Christi, nō obligatus ad phantasmata, pro constanti & claro dimissum est quid dicendum sit ad quæsitum, scilicet quod potuit secundum infusam scientiam, Christi anima intelligere absque conuersione ad phantasmata.

cognouerit omnia singularia præsentia, præterita & futura.

ARTICVLVS II.

¶ Virum Christus hac scientia vti potuerit, non conuertendo se ad phantasmata.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi non potuerit intelligere secundum hanc scientiam, nisi conuertendo se ad phantasmata. Quia, vt dicitur in tertio de Anima, phantasmata comparantur ad animam intellectiuam humanam, sicut colores ad visum. Sed potentia visiua Christi non potuit exire in actum, nisi conuertēdo se ad colores. Ergo etiam neque anima intellectiua eius potuit aliquid intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

¶ Præterea, Anima Christi est eiusdem naturæ cum animabus nostris: aliquin ipse non esset eiusdem speciei nobiscū: contra id quod Apost. dicit Phil. 2. quòd est in similitudinem hominum factus. Sed anima nostra non potest intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata. Ergo etiam neque anima Christi.

¶ Præterea, Sensus dati sunt homini, vt deseruiant intellectui. Si igitur anima Christi intelligere potuit absque conuersione ad phantasmata, quæ per sensus accipiuntur, sequeretur quòd sensus frustra fuissent in anima Christi: quod est inconueniens. Videtur igitur quòd anima Christi non potuerit intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

¶ SED CONTRA est, quòd anima Christi cognouit quædam quæ per phantasmata cognosci non possunt, scilicet substantias separatas. Potuit igitur intelligere, non conuertendo se ad phantasmata.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Christus in statu ante passionem, fuit simul Viator & Comprehensor: vt infrà magis patebit. Et præcipuè quidem conditiones viatoris habuit ex parte corporis inquantum fuit passibile: conditiones verò comprehensoris maximè habuit ex parte animæ intellectiuæ. Est autem hæc conditio animæ comprehensoris, vt nullo modo subdatur suo corpori, aut ab eo dependeat, sed totaliter ei dominetur. Vnde & post resurrectionem, ex anima gloria redundabit ad corpus. Ex hoc autem anima hominis Viatoris indiget ad phantasmata conuerti, quòd est corpori obligata, & quodammodo ei subiecta, & ab eo dependens. Et ideo animæ beatæ, & ante resurrectionē & post, intelligere possunt absque conuersione ad phantasmata. Et hoc etiam oportet dicere de anima Christi, quæ plenè habuit faculatem comprehensoris.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum quòd similitudo illa, quam Philosophus ponit, non attenditur quantùm ad omnia. Manifestum est enim, quòd finis potentiæ visiuæ est cognoscere colores: finis autem potētiæ intellectiuæ nō est cognoscere phātasmata, sed cognoscere species intelligibiles, quas apprehendit à phantasmatibus, & in phantasmatibus secundum statum præsentis vitę. Est igitur similitudo, quantùm ad hoc, ad quod aspicit vtraque potentia: non autem quantum ad hoc, in quod vtriusque potentiæ conditio terminatur. Nihil autem prohibet secundum diuersos status ex diuersis rem aliquam ad suum finem tendere: finis tamen proprius alicuius rei semper est vnus. Et ideo licet visus nihil cognoscat absque colore, intellectus tamen secundum aliquem statum potest cognoscere absque phantasmate, sed non absque specie intelligibili.

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet anima Christi fuerit eiusdem naturæ cum animabus nostris: habuit tamen aliquem statum, quem animæ nostræ non habent nunc in re, sed solùm in spe, scilicet statum comprehensionis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet anima Christi potuerit intelligere, non conuertendo se ad phantasmata: poterat tamen intelligere, se ad phantasmata conuertendo. Et ideo sensus non fuerunt frustra in ipsa, præsertim cum sensus non dentur homini solum ad scientiam intellectiuam, sed etiam ad necessitatem vitæ animalis.

ARTICVLVS III.

¶ Virùm hæc scientia fuerit collatiua.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi hanc scientiam non habuerit per modum collationis. Dicit enim Damascen. in 3. lib. In Christo non dicimus consilium neque electionem. Non autem remouentur hæc à Christo, nisi inquantum important collationem & discursum. Ergo videtur quòd in Christo non fuerit scientia collatiua vel discursiua.

¶ Præterea, Homo indiget collatione & discursu rationis ad inquirenda ea, quæ ignorat. Sed anima Christi cognouit omnia, vt suprà dictum est. Non ergo in ea fuit scientia discursiua vel collatiua.

¶ Præterea, Scientia animæ Christi se habuit per modum comprehensorum, qui Angelis cōformantur: vt dicitur Matthæi vigesimosecundo capite. Sed in Angelis non est scientia discursiua, seu collatiua: vt patet per Dion. 7. c. de Diui. no. Ergo nec etiam in anima Christi fuit scientia discursiua seu collatiua.

¶ SED CONTRA est, quòd Christus habuit animam rationalem, vt suprà habitum est. Propria autem operatio animæ rationalis est conferre & discurrere de vno in aliud. Ergo in Christo fuit scientia discursiua vel collatiua.

¶ RESPONDEO dicendū, quòd aliqua scientia potest esse discursiua vel collatiua dupliciter, vel quo ad acquisitionem. vel quo ad vsum. Prima cōclusio est. Scientia infusa animæ Christi non est collatiua secundum acquisitionē. Probatur: quia fuit nō per inuestigationem acquisita, sed diuinitus indita. Secūda cōclusio est: Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quantùm ad vsum. Probatur qz potuerat, vt sibi placebat, vt illa & manifestatur de facto in Christi discursu Mat. 17. Omnia clara sunt in litera.

Quæstio. D. 7. 3.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quartum.*

Commis. Titulus clarus.

¶ In corpore articuli est vnica distinctio bimembris, cū singulis conclusionibus. Distinctio est, Scientia discursiua seu collatiua dicitur tripliciter, vel quo ad acquisitionem. vel quo ad vsum. Prima cōclusio est. Scientia infusa animæ Christi non fuit collatiua secundum acquisitionē. Probatur: quia fuit nō per inuestigationem acquisita, sed diuinitus indita. Secūda cōclusio est: Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quantùm ad vsum. Probatur qz potuerat, vt sibi placebat, vt illa & manifestatur de facto in Christi discursu Mat. 17. Omnia clara sunt in litera.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quartum.*

Commis. Titulus clarus.

¶ In corpore articuli est vnica distinctio bimembris, cū singulis conclusionibus. Distinctio est, Scientia discursiua seu collatiua dicitur tripliciter, vel quo ad acquisitionem. vel quo ad vsum. Prima cōclusio est. Scientia infusa animæ Christi non fuit collatiua secundum acquisitionē. Probatur: quia fuit nō per inuestigationem acquisita, sed diuinitus indita. Secūda cōclusio est: Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quantùm ad vsum. Probatur qz potuerat, vt sibi placebat, vt illa & manifestatur de facto in Christi discursu Mat. 17. Omnia clara sunt in litera.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quartum.*

Commis. Titulus clarus.

¶ In corpore articuli est vnica distinctio bimembris, cū singulis conclusionibus. Distinctio est, Scientia discursiua seu collatiua dicitur tripliciter, vel quo ad acquisitionem. vel quo ad vsum. Prima cōclusio est. Scientia infusa animæ Christi non fuit collatiua secundum acquisitionē. Probatur: quia fuit nō per inuestigationem acquisita, sed diuinitus indita. Secūda cōclusio est: Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quantùm ad vsum. Probatur qz potuerat, vt sibi placebat, vt illa & manifestatur de facto in Christi discursu Mat. 17. Omnia clara sunt in litera.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quartum.*

Commis. Titulus clarus.

¶ In corpore articuli est vnica distinctio bimembris, cū singulis conclusionibus. Distinctio est, Scientia discursiua seu collatiua dicitur tripliciter, vel quo ad acquisitionem. vel quo ad vsum. Prima cōclusio est. Scientia infusa animæ Christi non fuit collatiua secundum acquisitionē. Probatur: quia fuit nō per inuestigationem acquisita, sed diuinitus indita. Secūda cōclusio est: Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quantùm ad vsum. Probatur qz potuerat, vt sibi placebat, vt illa & manifestatur de facto in Christi discursu Mat. 17. Omnia clara sunt in litera.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quartum.*

Commis. Titulus clarus.

¶ In corpore articuli est vnica distinctio bimembris, cum conclusionibus singulis, iuxta singula membra. Distinctio est, Scientia discursiua seu collatiua dicitur non nisi reflexione aut extensione attinguntur ab intellectu.

¶ Super Quæstionis vndecimæ Articulum tertium.

Titulus, vt sonat, sumendus est.

¶ In corpore vnica distinctio est bimembris, cum conclusionibus singulis, iuxta singula membra. Distinctio est, Scientia discursiua seu collatiua dicitur

tur dupliciter, vel quo ad acquisitionem. vel quo ad vsum. Prima cōclusio est. Scientia infusa animæ Christi non est collatiua secundum acquisitionē. Probatur: quia fuit nō per inuestigationem acquisita, sed diuinitus indita. Secūda cōclusio est: Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quantùm ad vsum. Probatur qz potuerat, vt sibi placebat, vt illa & manifestatur de facto in Christi discursu Mat. 17. Omnia clara sunt in litera.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quartum.*

Commis. Titulus clarus.

¶ In corpore articuli est vnica distinctio bimembris, cū singulis conclusionibus. Distinctio est, Scientia discursiua seu collatiua dicitur tripliciter, vel quo ad acquisitionem. vel quo ad vsum. Prima cōclusio est. Scientia infusa animæ Christi non fuit collatiua secundum acquisitionē. Probatur: quia fuit nō per inuestigationem acquisita, sed diuinitus indita. Secūda cōclusio est: Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quantùm ad vsum. Probatur qz potuerat, vt sibi placebat, vt illa & manifestatur de facto in Christi discursu Mat. 17. Omnia clara sunt in litera.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quartum.*

Commis. Titulus clarus.

¶ In corpore articuli est vnica distinctio bimembris, cū singulis conclusionibus. Distinctio est, Scientia discursiua seu collatiua dicitur tripliciter, vel quo ad acquisitionem. vel quo ad vsum. Prima cōclusio est. Scientia infusa animæ Christi non fuit collatiua secundum acquisitionē. Probatur: quia fuit nō per inuestigationem acquisita, sed diuinitus indita. Secūda cōclusio est: Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quantùm ad vsum. Probatur qz potuerat, vt sibi placebat, vt illa & manifestatur de facto in Christi discursu Mat. 17. Omnia clara sunt in litera.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quartum.*

Commis. Titulus clarus.

¶ In corpore articuli est vnica distinctio bimembris, cum conclusionibus singulis, iuxta singula membra. Distinctio est, Scientia discursiua seu collatiua dicitur

latiua dupliciter. Vno modo, quantùm ad scientiæ acquisitionem: sicut accidit in nobis, qui procedimus ad cognoscendum vnum per aliud, sicut effectus per causas, vel econuerso. Et hoc modo scientia animæ Christi non fuit discursiua vel collatiua: quia hæc sciētia, de qua nūc loquimur, fuit sibi diuinitus indita, non per inuestigationem rationis acquisita. Alio modo potest dici aliqua scientia discursiua vel collatiua, quantùm ad vsum: sicut interdum scientes, ex causis concludunt effectus: non vt de nouo addiscant, sed volentes vti scientia, quam iam habent. Et hoc modo scientia animæ Christi, poterat esse collatiua & discursiua: poterat enim ex vno aliud concludere, sicut sibi placebat Sicut Matth. 17. cùm Dominus quæsisset à Petro, à quibus Reges terrę tributum acciperent, à filiis suis, an ab alienis, Petro respondente, quòd ab alienis, concluſit. Ergo liberi sunt filij.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd à Christo excluditur consiliū, quod est cum dubitatione: & per consequens electio, quò in sui ratione tale consilium includit. Non autem à Christo excluditur visus consiliandi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit de discursu & collatione, prout ordinatur ad scientiam acquirendam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Beati confortantur Angelis, quantùm ad dona gratiarum: manet tamen differentia, quæ est secūdum naturam. Et ideo vti collatione & discursu, est connaturale animabus Beatorū, non autem Angelis.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum hæc scientia in Christo fuerit maior scientia Angelorum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd huiusmodi scientia in Christo fuerit minor, quàm in Angelis. Perfectio enim proportionatur perfectibili. Sed anima humana secundum ordinem naturæ est infra naturam angelicam. Cùm igitur scientia, de qua nunc loquimur, sit indita animæ Christi ad perfectionem ipsius, videtur quòd huiusmodi scientia fuerit infra scientiam, qua perficitur natura angelica.

¶ Præterea, Scientia animæ Christi fuit aliquo modo collatiua & discursiua: quod non potest dici de scientia angelica. Ergo scientia animæ Christi fuit inferior scientia Angelorum.

¶ Præterea, Quantò aliqua scientia est magis immaterialis, tantò est potior. Sed scientia Angelorum est immaterialior, quàm scientia animæ Christi: quia anima Christi est actus corporis, & habet conuersionem ad phantasmata: quòd de Angelis dici non potest. Ergo scientia Angelorum est potior, quàm scientia Christi.

¶ SED CONTRA est quod Apost. dicit Heb. 2. Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, & gloria & honore coronatum. Ex quo apparet, quòd propter solam passionem mortis dicatur Christus ab Angelis minoratus: non ergo propter scientiam.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd scientia indita animæ Christi, potest dupliciter considerari. Vno modo secundum illud, quod habuit à causa influente: alio modo secundum id, quod habuit ex subiecto recipiente. Quantùm igitur ad primum, scientia indita animæ Christi, fuit multò excellentior, quàm Angelorum scientia, & quantùm ad multitudinem cognitorum, & quantùm ad sciētiæ certitudinem: quia lumen spiritualis gratiæ, quod est inditum animę Christi, est multò excellētius, quàm lumen, quòd pertinet ad naturam Angelicam. Quātum autem ad secundum scientia indita animæ Christi, est infra scientiam angelicam, scilicet quantùm ad modum cognoscendi, qui est naturalis animæ humanę: qui scilicet est per cōuersionē ad phātasmata, & per collationē & discursum. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS V.

¶ Virum hæc scientia fuerit habitualis,

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod in Christo non fuerit habitualis scientia. Dictum est enim, quòd animam Christi decuit maxima perfectio scientiæ. Sed maior est perfectio scientiæ existentis in actu, quam existentis in potentia vel habitu. Ergo conueniens fuisse videtur, quod omnia sciret in actu. Non ergo habuit habitualem scientiam.

¶ Præterea, Cum habitus ordinetur ad actum, frustra videtur esse habitualis scientia, quæ nunquam in actum reducitur. Cùm autem Christus sciuerit omnia (sicut iam dictū est) nō potuisset actu omnia illa considerare, vnum post aliud cogitando: quia infinita non est enumerando pertransire. Frustra igitur fuisset in eo quorundam scientia habitualis: quod est inconueniens. Habuit ergo actualem scientiam omnium, quę scivit, & non habitualem.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quintum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio: Scientia indita animæ Christi fuit habitualis. Probatur: Modus scientiæ inditæ animæ Christi fuit conueniens subiecto recipienti: ergo scientia indita animæ Christi fuit habitualis. Antecedens probatur: quia receptum est in recipiente per modum recipientis. Consequentia verò probatur: quia modus connaturalis animæ humanæ est, vt recipiat scientiam per modū habitus. Probatur hoc. Modus connaturalis animæ humanæ est, vt quandoque sit intelligens in actu, & quandoque in potentia: ergo modus connaturalis eiusdem est, vt quādoque sit in habitu quia medium inter puram potentiam & actum completum est habitus & medium est eiusdem generis cum extremis hoc est, si extrema sunt naturalia, medium est naturale: & si extrema sunt connaturalia, medium est connaturale, hoc enim ad identitatem generis spectat quia genus vnitatem sibi recti communis extremis & medio attendit ut genus. Et sicut est naturalis via inter extrema per medium, ita oportet esse connaturalē viam per medium in illo, cui vtrunque extremum est vicissim connaturale: alioquin transitus de

Universidad de Deusto
Biblioteca

connaturali extremo ad aliud connaturale extremum non esset eò naturalis, aut sine medio extremi non haberentibus medium, quorum vtrunque à naturæ ordine exorbitat.

Annot. ¶In responsione ad primũ aduerte, q̃ ideo cognitio ani Christi, qua videt Verbũ, dicitur perfectissima simpliciter: q̃a tã negatiuè, quã positiuè est perfectissima inter oẽs creatas cognitiones. Est nãque ita perfecta, quòd nulla est perfectior ipsa: & ipsa est ob alia perfectior, quia nõ habet parẽ. Scientia autẽ ipsius infusa dicitur perfectissima, non simpliciter quia neutro modo est perfectissima, sed in genere, hoc est in genere cognitionis verũ in proprio genere. In hoc tñ dẽ genere est perfectissima, & negatiuè, quia nulla scientia in proprio genere inuenitur perfectior illa, quæ data est animæ Christi: & positiuè, quia ipsa est perfectior qualibet alia scientia in proprio genere in uita, tã in hominibus, quàm in Angelis.

Annot. ¶In rñsione ad secundũ nota primò, q̃ quãmultipliciter potuisset argumẽto secũdo satisfieri, puta ex pte ipsius habitus, dicẽdo q̃ licet nõ possit tali modo, hoc est numerãdo vnũ post aliud exire in actũ cognitionis infinitorum, quæ habitualiter nouit: põt tamen exire in actũ cognitionis eorundem alio modo, scilicet simul cognoscendo actu quæcũque p vnã speciẽ repræsentantem q̃ cognitio sit successiua quo ad numerũ specierũ intelligibilũ, quæ sunt finitæ, & nõ quo ad numerũ pertinentium cognitorũ, quæ sũt infinita. Nec exigit habitualis cognitio infinitorũ, vt possit exire in actũ tali modo, sci licet numerãdo cognita vnũ, post aliud: quoniã nõ sic est in potẽtia ad actũ cõsummãdum, sed ad actũ inchoãmabiles. Maluit tñ Autor alia via soluere: hoc est ex parte voluntatis, quæ est reductiua habitus de otio in operationẽ & dicẽte q̃ a voluntate determinatiuè se habet ad infinita, ad hoc defertur infinitas habitualiter cognitorum, vt voluntas ad quodcũq; infinitorũ maluerit habitu vtatur, quod nõ esset in potestate sua habitualis cognitio ad infinita se nõ extenderet. Quo fit, vt nõ frustra sit infinitas cognitorũ habitualiter licet non omnia actualiter in vsum cognitionis veniant quia ad hoc est necessaria, vt ad quodcũque maluerit applicari possit habitus, p loco tẽpore, negotio, hõe, & huiusmodi.

¶Super quæstionem vnde animæ Articulus sextus.

ARTIC. VI.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm hæc scientia fuerit distincta per diuersos habitus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd in anima Christi non fuerit nisi vnus habitus scientiæ. Quantò enim scientia est perfectior tantò est magis vnita: vnde & Angeli superiores per formas magis vniuersales cognoscunt, vt in prima parte dictum est. Sed scientia Christi perfectissima: ergo fuit maximè vna. Non ergo fuit distincta per plures habitus.

¶Præterea, Fides nostra deriuatur à scientia Christi: vnde dicitur Hebræorum duodecimo aspicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum. Sed vnus est habitus fidei de omnibus credibilibus: vt in Secunda parte dictum est. Ergo multò magis in Christo non fuit nisi vnus habitus scientiæ.

¶Præterea, Scientiæ distinguuntur secundum diuersas rationes scibilium. Sed anima Christi omnia sciuit secundum vnam rationem, scilicet secundum lumen diuinitus infusum. Ergo in Christo fuit tantùm vnus habitus scientiæ.

SED CONTRA est quod Zachariæ 3. dicitur, quòd super lapidem vnũ, id est Christum sunt septem oculi. Per oculum autem scientia intelligitur. Ergo videtur quòd in Christo fuerint plures habitus scientię.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, scientia indita animæ Christi habuit modum connaturalem animæ humanæ. Est autem connaturale animæ humanæ, vt recipiat species in minori vniuersalitate, quam Angelica: scilicet, quod diuersas naturas specificas, per diuersas species intelligibiles cognoscat. Ex hoc autem contingit quòd in nobis sint diuersi habitus scientiarum, quia sunt diuersa scibilium genera: in quantum scilicet, ea quæ reducuntur in vnum genus eodem habitu scientiæ cognoscuntur. Sicut dicitur in primo Posteriorum quòd vna scientia est, quæ est vnius generis subiecti. Et ideo scientia indita animæ Christi fuit distincta secundum diuersos habitus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut supra dictum est, scientia animæ Christi est perfectissima, & excedens Angelorum scientiam, quantùm ad id quod consideratur in ea ex parte Dei influentis: est tamen infra scientiam angelicam, quantùm ad modum recipientis. Et ad huiusmodi modũ pertinet, quòd scientia illa per multos habitus distinguatur, quasi per species magis particulares existens.

¶ Ad secundum dicendum, quòd fides nostra innititur primæ veritati: & ideo Christus est autor fidei nostræ secundum diuinam scientiam, quæ est simpliciter vna.

¶Ad tertium dicendum, quòd lumen diuinitus infusum, est communis ratio intelligendi, quæ diuinitus reuelatur: sicut & lumen intellectus agentis eorum, quæ

Titulus clarus est. De scientia inquisita quæritur, an sit infusa Christo? vnica specie seu habitu, an ſ diuersis. Et est ratio dubij, excellẽtia magna talis scientię infusę animę Christi.

¶ In corpore vnica est cõclusio respõsiua quæsito. Scientia indita animę Christi fuit distincta secũdũ diuersos habitus. Probatur: habit" scientiæ diuersificatur in nobis ex diuersitate generis scibilis, sed respectu scientiæ inditæ animę Christi inuenitur diuersitas generis scibilis: ergo scientia indita animę Christi distinguitur in diuersos habitus. Maior probatur ex primo Posteriorũ. Minor quæ nõ nisi implicite ex litera habetur, hoc est in subsumptione, probatur in litera sic, Cognoscere est animæ humanæ, vt recipiat species in minori vniuersalitate, quã Angelicã scilicet q̃ species naturas specificas per diuersas spẽs intelligibiles cognoscat. Sed scientia indita animæ Christi habuit modũ connaturalẽ animæ humanæ: ergo scientia indita animæ Christi est distincta per species intelligibiles secũdum diuersitatem naturarũ specificarum. Hoc autem nihil aliud est, quã scientiam talem respicere diuersa genera scibilium: sũ diuersificatur secundũ diuersas naturas specificas, multò magis diuersa genera scibilium, quã minor sit distinctio per genera scibilia, quã per specificas naturas: quoniã sub vno genere scibili cõprehenduntur multæ naturæ specificæ. vt patet ex supradictis.

¶Et scito, quòd quãmplures dicitur, species intelligibiles oportere diuersificari secũdũ diuersitatẽ naturæ specificæ, intelligendum est de natura propriè, hoc est subsistente: nam per vnam & eandem speciẽ infusam intelligit anima Christi, subsistentiã & propietates accidentales eius. Rursus, non ita intelligas species intelligibiles infusas de articulari ad naturas specificas, vt præcisè repræsentent eas & non principia individuantia, vt faciunt species intelligibiles abstractæ à phantasmatibus, & quales fuerunt species infusæ primo homini: quoniã species infusæ animæ Christi, non solũ accidẽs, sed ex esse genere infusæ, & ordinatæ ad naturas substantiales specificas ardentur, vt simul individuæ earum ostendant distinctionẽ inquin aut non nouerint hæc scientia omnia, sue infinitæ species pertinentur: quorũ vtique esse falsum manifestum est.

¶Circa hãc doctrinam supponam responsionẽ ad primum

primũ dubium superius reseruatum ex Sco. in 3. sent. dist. 14. quæst. vl. volente, q̃ species intelligibiles infusæ animæ Christi fuerint perfectissimæ: quia sicut ponitur animæ Christi collata esse gratiæ sũmæ possibilẽ creaturæ: ita & habilite habet esse cognitione abstractiua.

¶Ad hoc dicitur, q̃ proportionalis similitudo assumpta est falsa. Ad cuius euidẽtiam sciendum est, quòd

dono gratiæ respondet directè donũ gloriæ & cõsequẽter sicut animæ Christi collata ponitur summa gratiarũ collata, est summa gloria, ad quã speciat cognitio beata, & nõ cognitio infusa de qua est quæstio. Vndequia cognitio infusa nõ respõdet gratiæ, consequens est, vt malè assumpta sit similitudo proportionalis: vt sicut ponitur, summam habere gratiam, ita ponendũ est habere summas species infusas. Et si quæratur, cur gratio, gloria & visio beata nõ modificantur & articulantur iuxta modũ naturalem animæ humanæ, scientia autẽ infusam modificari ponitur in litera ad naturalẽ modũ animæ humanæ, & ideo species eius intelligibiles esse minus vniuersales, ac per hoc minus perfectas, quam species angelorum: respondetur est ex responsione ad primum in 2. præcedenti, quòd visio beata, & huiusmodi, sunt ele ordine cõnaturaliũ cõsequentes naturam diuinæ naturæ, ac per hoc super excedentium modũ cuiuscunq; naturæ creatæ: Et propter ea non articulantur aut modificantur ex modo naturali animæ vel Angeli. Scientia autem infusa est ordine connaturalium creaturis, scilicet Angelis, & animabus nostris in statu separationis: ac per hoc est de ordine proportionato eũ modo humanæ naturæ: & propterea meritò ponitur ipsam modificari & dearticulari, iuxta cõnaturalẽ modũ humanæ naturæ: ac per hoc, vt in litera dicitur, ponitur, species ipsius esse minus vniuersales & imperfectio res, quàm sint species angelicæ. Cum qua tamen imperfectione speciei fiat, quòd scientia infusa animæ Christi, quo ad euidentiã, certitudinẽ, multitudinẽmque cognitorum sit per actiones angelica propter excellentius lumen: vt prædictum est.

¶In responsione ad tertium eiusdem articuli 6 notã, quòd sicut Aristoteles posuit, ad intellectionem nostrã cõcurrere tria scilicet obiectum in sua specie intelligibili, & intellectũ possibile elicientem intellectionem, & lumen intellectus agentis, quo claritas immediate principia, & illis mediatibus reliqua cõcurrere enim intellectũ agentẽ nõ solum ad generationẽ specierũ intelligibilium, sed etiam ad faciẽdã euidentiã cognitorũ ex eo patet, quòd ipse, vt in quibusdam dubio quo ad euidentiã, & consequenter reliquas, mediatibꝰ illis primis) ita p positionalis licet Autor ponens scientiã aliorsis ordinis in anima humana, potuit species aliorsis ordinis & lumen aliorsis ordinis, sub quo clarè cognoscãt fuit species autẽ intelligibilis est mediũ in quo res repræsentatur.

¶Super Quæstionis duo decimi articulum primum.

Titulus clarus est.

¶In corpore articuli vnica est conclusio respõsiua quæsito: Anima Christi per scientiã acquisitam sciuit omnia illa, quæ possunt per actionẽ intellectus agentis sciri, Probatur ex proportionali similitudine inter scientiam infusam respectu intellectus possibilis, & acquisitam respectu intellectus agentis: nam sicut illa ponitur propter perfectionem potentiæ intellectus possibilis, ita ista propter conuenientiam potentiæ actiuæ intellectus agentis. Et ideo sicut illa se extendit ad omnia, ad quæ se extendit possibilis intellectus potentia, ita est ad omnia, quæ potest intellectus agens facere.

Annot. ¶In responsione ad primum & secundũ simul, dubium ex Durando in 3. sen. dist. 14. quæstio. 3. occurrit, arguẽte distẽctè contra vtranque responsionem. Primo, contra secundam, dicẽs, quòd ex visione corporis cælestis nullus potest cõprehendere virtutes eorum, sed potius experiẽtia effectuũ. Deinde cõtra primam dicẽs, quòd experiẽtia nõ patit scire tiam nisi rem experta- Q.3. ar. tum & consimilium se- 4. cũdũ speciemquorundam sic ex multis scitibus sit memoria, & inde experimentũ, & inde vniuersale: quod est principiũ artis & scientiæ (vt dicitur in prooemio Metꝟ.) nõ ergo ex quibusdam Text. 18. expertis Christus venit in notitiam omnium vt in litera dicitur.

¶Ad primũ horum dicitur, quòd Durandus voluit esse excusũ in litera non dicitur, quòd ex fola visione corporali D.1218. corporũ cęlestiũ Christus cõprehenderit cælestialia expresse præmittitur in hac ipsa responsione ad secundum ibi, Per modum præditum, si licet per experiẽtiam & subditur statim exemplariter, sicut videmus, &c. Et ergo iermo literæ de visione ex perimentali, & non de visione absolute.

¶Ad secundum autẽ dicitur, quod conuenio specierũ, causarum, effectuũ, & huiusmodi, manifestat q̃ experientia in quibusdã, puta in cælestibus, generat nõ solum scientiã caliditatis, sed excellentiã existentiæ ingenio, ex scientia caliditatis generatur scientia frigiditatis, & eme x his diorum, & ex his omnibus elementorum & mixtorum, & ex his ad causas ascendimus superiores: Quocirca, experientiam patere scientiam similiũ tantum, potest intelligi dupliciter: Sci- D.1217. licet vel immediatè, & In cor. ar. sic est verum vel quoniã & 9.prac. & 9.9. ar. 3. C. vt in litera hæc dicitur, Scientia, inquit Autor, ex quã non solum acquiri potest ex experientia ipsarũ, sed ex experientia quarundã aliarum. Et ratio assignatur quia ex virtute luminis potest homo procedere, &c.

¶Et scito quòd tota difficultas nostra consistit in cõprehendẽdo substantiam vnam interiorẽ: quoniã illa comprehensa, facilè reliqua comprehenderentur. Et similiter in comprehendendo vnum corpus cæleste, vno enim comprehenso, facilè omnia comprehenderentur ab excellentissimo ingenio, quale fuit illud animæ Christi: Nõ est autẽ impossibile tali ingenio comprehẽdere vnum corpus cæleste, & vnum mixtum perfectum, puta hominem, non est igitur impossibile, quod omnia quæ possunt virtute intellectus agẽtis cognosci, cognoscerit per inuentionem.

¶Ar si quis dixerit, sensibus Christi eiusmodi singularia oportuna ad perfectionem inuentionem scientiã omnium naturali ratione cognoscibilium ob ista esse Angelorum ministerio suppleuit, non abest ratio: quoniam si (Euangelista testante) seruierunt Christo Angeli ciborum corporalẽ ministrãtes, Mat. 4. multò magis rationabile est, vt indigenti Christo spirituali cibo scientiæ acquisitæ ministrauerint Angeli singularia opportuna, ex quibus ipse suo ingenio adinueniret scientiam. Hoc enim nullum inconueniẽs habet annexum: nec est miraculum voluntatis dictum, sed super simili & minus necessario expresse in Euangelio fundatum, & propterea vt rationabile amplectendum est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVÆST. XII.

ARTICVLVS II.

¶ Virùm Christus in hac scientia profecerit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd secundum hanc scientiam Christus non profecerit. Sicut enim secundum scientiam beatitudinis & secundum scientiam infusam Christus cognouit omnia: ita & secundum hanc scientiam acquisitam, vt ex dictis paret. Sed secundum illas scientias non profecit: ergo nec secundum istam.

¶Præterea, proficere est imperfecti: quia perfectum additionem non recipit. Sed in Christo non est ponere scientiam imperfectam. Ergo secundum hanc scientiam Christus non profecit.

¶Præterea, Damas. dicit. Qui proficere dicunt Christum sapientia & gratia, vt additamentum sensus suscipientem, non venerantur vnionem, quæ est secundum hypostasim. Sed impium est illam vnionem non venerari. Ergo impium est dicere, quòd scié tia eius additamentum acceperit.

¶SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 2. quòd Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia, apud Deum & homines. Et Ambr. dicit quòd proficiebat secundum sapientiam humanam, Humana autem sapientia est, quæ humano modo acquiritur, scilicet per lumen intellectus agentis. Ergo Christus secundum hanc scientiam profecit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplex est profectus scientiæ. Vnus quidem secundum essentiam: puta cum scilicet ipse habitus scientiæ augetur. Alius autem secundum effectum: puta si aliquis secundum eundem & æqualem scientiæ habitum, primò minora aliis demonstret, & postea maiora & subtiliora. Hoc autem secundo modo manifestum est, quòd Christus in scientia & gratia profecit, sicut & in ætate: quia scilicet secundum augmentū ætatis opera maiora faciebat, quæ scilicet maiorem scientiam & gratiam demonstrabant. Sed quantum ad ipsum habitum scientiæ, manifestum est quòd habitus scientiæ infusæ in eo non est augmentatus, cùm à principio plenariè fuerit sibi omnium scientia infusa: & multò minus scientia beata in eo augeri potuit. De scientia enim diuina quòd non possit augeri suprà in prima parte dictum est. Si igitur præter habitum scientiæ increatum, non sit in anima Christi aliquis habitus scientiæ acquisitæ (vt quibusdam videtur, & mihi aliquando visum est) nulla scientia in Christo augmentata fuit secundum essentiam, sed solùm per experiētiam, id est conuersionem specierum intelligibilium, inditarum ad phantasmata. Et secundum hoc dicunt, quòd scientia Christi profecit secundum experientiam, conuertendo scilicet species intelligibiles inditas ad ea quæ de nouo per sensum accepit. Sed quia inconueniens videtur quòd aliqua naturalis actio intelligibilis, Christo deesset cùm extraheret species inteligibiles à Phantasmatibus, sit quædam naturalis actio hominis secundum intellectum agentem, conueniens videtur hanc etiam actionem in Christo ponere. Et ex hoc sequitur quòd in anima Christi aliquis habitus scientiæ fuerit qui per huiusmodi abstractionem specierum potuerit augmentari: ex hoc scilicet, quod intellectus agēs, post primas species intelligibiles abstractas à phantasmatibus poterat etiam alias & alias abstrahere.

¶ Super Quæstionis duodecimæ Articulū secundum.

Comment. Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli tria sunt. Primò ponitur diuisio in membris. Duplex est profectus scientiæ, alius secundum ipsius essentiam, alius secundum effectum. Secundò respondetur quæstioni ex tertio membrum, Christus profecit secundū effectum. Infusa gratia sicut & ætate. Probatur: ex tertia ætatis argumento magna opera faciebat, quæ maiorem scientiam & gratiam demonstrabāt. Tertiò respondetur quæstio iuxta primum membrum, quo ad quadruplicem Christi scientiam, scilicet infusam beatā diuinā, & acquisitam. Et de tribus primis quidē negatiue: scilicet quòd Christus non profecit. De acquisita verò recitatur prius aliorum & sua olim opinio, q non est augmentata secundum se sed secundum experientiam: hoc est, conuersionem seu applicationem illius ad phantasmata, quæ ex sensibus & experientia ab extra veniebant. Deinde ꝛepertitur propria nunc opinio, quòd acquisita secundum essentia aucta fuit: quia inconueniens videtur, deesse, Christo aliquā intelligibilē actionē. Vbi nota & modestiā Autoris, quod opinātis personam induit, dum air, Inconueniens videtur: & explanationē superadditā de operatione intellectus agentis, q scilicet de principali illius operatione, cuius priuatione otiosus seu frustra poneretur, fuit sermo.

¶ Super quæstionis duodecimæ Articulū tertium.

Comment. Titulus clarus.

¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua quæstioni negatiuè: Christus nihil ab homine didicit. Probatur: Primum mouens in quolibet genere, non mouetur ab alio. Sed homo Christus est primus doctor hominum omnium: ergo non docetur ab aliquo homine. Maior manifestatur in primo alterantē. Minor autē tenetur Domini Ioan. 18.

q.14.art. 1. Tertio sent.dist. 14.q.3. art.3.

D.1218.

dum hoc dicunt, quòd scientia Christi profecit secundum experientiam, conuertendo scilicet species intelligibiles inditas ad ea quæ de nouo per sensum accepit. Sed quia inconueniens videtur quòd aliqua naturalis actio intelligibilis, Christo deesset cùm extraheret species inteligibiles à Phantasmatibus, sit quædam naturalis actio hominis secundum intellectum agentem, conueniens videtur hanc etiam actionem in Christo ponere. Et ex hoc sequitur quòd in anima Christi aliquis habitus scientiæ fuerit qui per huiusmodi abstractionem specierum potuerit augmentari: ex hoc scilicet, quod intellectus agēs, post primas species intelligibiles abstractas à phantasmatibus poterat etiam alias & alias abstrahere.

ARTICVLVS III.

¶ Virùm Christus aliquid ab homine didicerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus aliquid ab hominib⁹ didicerit. Dicitur enim Luc. 2. quòd inuenerunt eum in templo in medio Doctorum interrogantem illos & respondentem. Interrogare verò & respondere est addiscentis. Ergo Christus aliquid didicit ab hominibus.

¶Præterea, Acquirere scientiam ab homine docente, videtur esse nobilius, quam acquirere à rebus sensibilibus: quia in anima hominis docentis sunt species intelligibiles in actu, in rebus autem sensibilibus sunt species intelligibiles in potentia. Sed Christus accipiebat scientiam experimentalem ex rebus sensibilibus vt dictum est. Ergo multò magis poterat accipere scientiam addiscendo ab hominibus.

¶Præterea Christus secundum scientiam experimentalem non omnia à principio sciuit, sed in ea profecit, vt dictū est. Sed quilibet audiens sermonem significatiuum alicuius, potest addiscere quod nescit. Ergo Christus potuit ab hominibus aliqua addiscere, quæ secundum hanc scientiam nesciebat.

¶SED CONTRA est quod dicitur Isa. 55. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem Gentibus. Præceptoris autem non est doceri, sed docere. Ergo Christus non accepit aliquam scientiam per doctrinam alicuius hominis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in quolibet genere id quod est primum mouens, non mouetur secundum illam speciem motus: sicut primum alterans non alteratur. Christus autem constitutus est à Deo caput Ecclesiæ, quinimo omnium hominum (vt suprà dictum est) vt non solum omnes per ipsum gratiam acciperent: sed etiam vt omnes ab eo doctrinam veritatis reciperent. Vnde ipse dicit Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeā veritati. Et ideo non fuit conueniens eius dignitati, vt à quocunque homine doceretur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Origen. dicit super Luc. Dominus interrogabat, non vt aliquid addisceret, sed vt interrogatus erudiret. Ex vno quippe doctrinæ fonte manat & interrogare & respondere sapienter. Vnde & ibidem in Euangelio sequitur, quòd stupebant omnes, qui eum audiebant, super prudentia, & responsis eius.

¶Ad secundum dicendum, quòd ille qui addiscit ab homine, non accipit immediatè scientiam à speciebus intelligibilibus, quæ sunt in mente ipsius, sed mediantibus vocibus sensibilibus tanquā signis intelligibilis cōceptionis. Sicut autē voces ab homine formatæ sunt signa intellectualis scientiæ ipsius, ita creaturæ à Deo cōditæ sunt signa sapientiæ eius. Vnde dicitur Eccle. 1. quòd Deus effudit sapientiam super omnia opera sua. Sicut igitur dignius est doceri à Deo, quam ab homine: ita dignius est accipere scientiam per sensibiles creaturas, quam per hominis doctrinam.

¶Ad tertium dicendū, quòd Iesus proficiebat in scientia experimentali, sicut & in ætate: vt dictum est. Scitu autem ætas opportuna requiritur ad hoc quòd homo accipiat scientiam per inuentionem, ita etiam ad hoc quod accipiat scientiam per disciplinam. Dominus autē nihil fecit quod non congrueret eius ætati: & ideo audiendis doctrinæ sermonibus, non accommodatur auditum nisi illo tempore, quo poterat etiam per viam experiētiam scientiæ gradum attigisse. Vnde Greg. dicit super Ezech. Duodecimo anno ætatis suæ interrogare dignatus est homines in terra: quia iuxta rationis vsum doctrinæ sermo non suppetit nisi in ætate perfecta.

¶ Super Quæstionis duodecimæ Articulum quartum.

Comment. Tust. q6. 30. artic. 2.2. Et 3. dist. 13. q6.2. Quo ad primū dicitur, quòd anima dupliciter nata est scientia perfici, vel ex sensibilibus. Et manifestatur distinctio: quia est metus inter substantias separatas & corporales. Quo ad secundū respondetur duabus cæteris dictis duobus modis. Prima est, Anima Christi perfecta est scientia experimentali ex sensibus, absq; Angelico lumine. Probatur: quia sufficit ad hāc lumen intellectus agētis. Secunda est Anima Christi perfecta ex impressione superiori, quo ad scientiā infusam à Deo immediate. Probatur. Sicut anima illa supra cōmunē creaturæ modum vnita est verbo in vnitate personæ, ita supra cōmunē hominum modum immediatè à Deo repleta est scientia. Annot.

¶Et scito q hæc ratio nō solùm est similitudinis proportionalis, sed etiā est reddītiua veræ causæ, quare anima Christi immediatè repleta est scientia infusa à Deo. Ingnum quippe fuisset, vt assumpta anima in fonte sapientiæ vnde angeli sapiūt, non ex ipso fonte sed ex mediis riuulis deriuatis ad Angelos perfrueretur. Cōstat autē valde, vt ficuit in vnione creaturę limites sunt ne creaturę in perfectiōe excedāt, ita in perfectione non creaturæ, sed humanæ naturæ limes exceditur.

Annot.

¶In Responsione ad primū, nota q conformatio nem Christi ab Angelo fuisse testificationis naturæ humanæ, nō auferēs quin fuerit indigentiæ nō vt egeret. Instrui ab Angelo, sed quia egebat exteriori ac sensibili positione obiecti seruatui inferioris partis, ne plus cruciatus propaſ tionis procederet.

D.1218.

¶Ad cuius euidētiam oportet nunc supponere ex Damas. q in Christo fuit recidēdata infirmitā virili in sapiores, aut cognitiō: sed vnicuiq; permissū est agere quod fuit erat: propter quod creaturæ gaudentes Christi fuit valde grata, vt singulis decurrēs testatur. Et qa pars superior nō redundabat in inferiorē, perfuisset sapientia naturā in tantum exaltatus ille, vt tantum & sensum abstulisset. à corpore Christi, aut vt de impedimento prouidentia diuina suppleti esset per exteri cōfortatiōnem. Ita q. nunquā si homo aliquis cōfortaret eum. Ita q. sicut tentatus fuit à diabolo exterius proponēdo obiecta inutilia ad malū: ita cōfortatus est ab Angelo exterius proponente obiecta cōsolatoria quæ naturaliter nata sunt proposita, cōfortare vires ac corpus. Vt sic quali, hæc num ex sensibiliter propositis, cruciatui propositionis apposita sit ab extra: vt sic inferior pars habuerit ista in cōfortatione quod sua erat ab extra. Et hoc maxime monstrat veritatem ac proprietatem humanæ naturæ in Christo.

Super quæstionis de circumcisione Articulum primum.

Comment. Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio resumptiua quæstionis: impossibile est animæ Christi conuenire omnipotentiam, probatur: In mysterio Incarnationis vnio facta est in persona, remanente distinctione naturarum, hoc est vtraque natura retinente quod sibi proprii est: ergo diuina natura terminus fibi omnipotentiam: ergo impossibile est animæ Christi cōuenire omnē potētiā. Prima cōsequentia probatur: quia omnipotentia est vt proprietas consequenter se habens ad naturā diuinā. Quod probatur: Potentia actiua cuiuslibet rei sequitur formam ipsius ergo sequitur cuiusque naturam: ergo potentia actiua respectu omnis, quæ possunt habere rationem entis, consequitur naturā diuinā ergo omnipotētia consequitur diuinā naturā. Ante cedens huius prosyllogismi probatur quia forma est principiū agendi. Prima verò cōsequentia: quia natura aut est ipsa forma, aut cō stituitur per formā. Secunda autē & probatur à priori, quia natura diuina est ipsum incircūscriptum, & à similibus, quia quælibet alia res habet potentiam actiuam respectu eorum, ad quæ se extendit perfectio sui naturæ: sicut calidum ad calefaciendū. Tertia deinde consequentia patet ex termino: est. Secunda autē consequentia principalis probatur: quia anima Christi est pars humanæ naturæ, nondiuinæ.

Infrà tribus artic. culus habetur. Et q.28, art.1.2. Et 1.dist. 43.q.1. art.2.2. Et 3.dist. 14.art. glo.ord.id habet ex Ambr. luc.2. Annot. ead.2.

¶Aduerte hic, q qualiter omnipotētia sequatur esse ipsum in se sub stātiae per hoc illimitatum & infinitū suppo nimus ex doctrina Primi libri notum. Illa autem opposito, Quælibet res habet potentiam actiuam respectu eorum ad quæ se extendit sua natura perfectio, si grano salis sumenda est: hoc est, vt intelligatur in genere rerum actiuarum. Quod dico propter formas, quæ non sunt ex suo genere actiuæ, vt qualitas, & relatio.

QVÆST. XIII.

QVAESTIO DECIMA tertia de potentia animæ Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de potentia animæ Christi.

¶Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm habuerit omnipotentiam simpliciter.

¶Secundò, vtrum habuerit omnipotentiā respectu immutationis creaturarum.

¶Tertiò, vtrùm habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis.

¶Quartò, vtrùm habuerit omnipotentiam respectu exequutionis suæ voluntatis.

ARTICVLVS I.

¶ Virum anima Christi habuerit omnipotentiā simpliciter.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam. Dicit enim Ambro. super Luc. Potétiam, quam Dei filius naturaliter habet, homo erat ex tempore accepturus. Sed hoc præcipuè videtur esse secūdum animam, quæ est potior pars hominis. Cùm ergo filius Dei ab æterno omnipotentiam habuerit, videtur quòd anima Christi ex tempore omnipotentiam acceperit.

¶Præterea, Sicut potentia Dei est infinita, ita etiam & eius scientia. Sed anima Christi habet omnium scientiā, quæ scit Deus quo dammodò: vt suprà dictum est. Ergo etiam habet omnium potentiam, & ita est omnipotens.

¶Præterea, Anima Christi habet omnem scientiam. Sed sciētiarum quædam est practica, quædam speculativa. Ergo habet eorum, quæ scit, scientiam practicā, vt scilicet sciat facere ea, quæ scit. Et sic videtur, quòd

Ampl. ¶ In responsione ad 1um, aiunt, quod Autor hic corrigit locum di modali de scientia animæ Christi respectu omnium, quæ à Deo fiunt, In tertio nanq; sent. dist. 34. art. vlt. ad secundū, vocauerat practicā scientiam, quia non est præsentiam, quia non est actiua. Et videtur dixisse hanc solutionem.

Super Quæstionem decimatertiæ Articulum secundum.

Stimul. TItulus, vt sonat, intelligendus est.

¶In corpore tria sunt. Primò ponuntur duæ distinctiones: secundo ponuntur tres conclusiones: tertiò ex dictis conclusionibus respondetur quæstioni negatiuè. Quo ad primū ponitur distinctio trimembris. Transmutationes sunt triplices, quædā naturales, quædā miraculo se, quædā secundū verisibilitatē in nihil. Altera distinctio est bimembris: Anima Christi sumitur dupliciter vel secundum proprijā virtutē siue naturalē, siue gratuitā, vel secundū q̄ est instrumentum verbi Dei. Quo ad secundā primā conclusio est: Anima Christi secundū proprium virtutem habuit potentiam ad illos effectus faciendō, qui sunt animæ conuenientes. Hæc conclusio nō probatur, sed manifestatur quo ad effectus tres, hoc est gubernationē corporis, dispositionē humanorum actuū, & illuminationē omnium p gratiā & scientiā. Secunda cōclusio est: Anima Christi, vt est instrumentum Verbi sibi personaliter vniti, habuit instrumentalē virtutē ad octo immutationes miraculosas ordinabiles ad incarnationis finē. Et hæc quoque cōclusio nō aliter probatur sed manifestē manifestatur, decē tradō, Incarnationis finē esse instaurare omnia, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sūt, quod consummabitur, quū omnia fient omnia, & Deus erit omnia in omnib⁹. Tertia cōclusio est, Sol⁹ Deꝰ potest creaturas in nihilū redigere. Probaturquis solus pōt creare & cōseruare: cū mutatio autem in nihil respondeat creationi ex nihilo. Principalis conclusio est: Anima Christi non habet omnipotentiam respectu immutationis creaturarū. Et ex his quinq; clara, reliqua cōsequitur clara, reliqua cōsequitur clara, reliqua cōsequens ex aut editis cōclusionibus.

Animat. ¶Et scito, q̄ primæ duæ cōclusiones intelligūtur cū præcisiōe aliorū, puta q̄ secundū primā virtutē habuit tantum potentiam ad gubernandū, &c. & similiter vt instrumentum Verbi, habuit potentiā ad illa tantūm & non ad nihilandum aut creandum. Nec hoc ipsum oportet proba-

omnia facere posſit.

¶SED CONTRA, Illud quod est proprium Dei non potest alicui creaturæ conuenire. Sed proprium est Dei esse omnipotentem: secundum illud Exo. 15. Ille Deus meus, & glorificando eum. Et postea subditur, Omnipotens nomen eius. Ergo anima Christi cùm sit creatura, non habet omnipotentiam.

¶RESPONDEO diendum quòd sicut suprà dictum est, mysterio incarnationis ita facta est vnio in persona, quòd tamē remānit distinctio naturarum, vtraque scilicet natura retinente id quod sibi est proprium. Potentia autem actiua cuiuslibet rei, sequitur formam ipsius, quæ est principium agendi. Forma autem vel est ipsa natura rei, sicut in simplicibus vel est constituens ipsam rei naturam, in his scilicet, quæ sunt composita ex materia & forma. Vnde manifestum est, quòd potentia actiua cuiuslibet rei, consequitur naturam ipsius. Et per hunc modum, omnipotentia consequenter se habet ad diuinam naturā. Quia enim natura diuina est ipsum esse Dei increatum (vt patet per Diony. 5. c. de Di. no.) inde est quòd habet potētiā actiuam respectu omnium, quæ possunt habere rationem entis, quod est habere omnipotentiam. Sicut & quælibet alia res habet potentiam actiuā respectu eorum, ad quæ se extendit per factio suæ naturæ: sicut calidū ad calefaciendum. Cùm igitur anima Christi sit pars humanæ naturæ, impossibile est, quòd omnipotentiam habeat.

q. 5. art. 1. & 2.

D. 344.

¶AD PRIMVM ergo dicendū quòd homo accepit ex tempore omnipotentiam, quam filius Dei habuit ab æterno per ipsam vnionem personæ: ex qua factum est, vt sicut homo dicitur Deus, ita dicatur omnipotens. Non quasi sit alia omnipotentia hominis quam filij Dei, sicut nec alia deitas: sed eo quòd est vna persona Dei & hominis.

¶Ad secundum dicendum, quòd alia ratio est de scientia & potentia actiua: sicut quidam dicunt. Nam potentia actiua consequitur ipsam naturam rei, eo quòd actio consideratur vt egrediens ab agente. Scientia autem non semper habetur per ipsum essentiam scientis, sed potest haberi per assimilationem scientis ad res scitas, secundum similitudines susceptas. Sed hæc ratio non videtur sufficere: quia sicut aliquis potest cognoscere per similitudinem susceptam ab alio, ita etiam potest agere per formam ab alio susceptam: sicut aqua vel ferrum calefacit per calorem susceptum ab igne. Non ergo per hoc prohibetur, quin sicut anima Christi per similitudines omnium rerum sibi a Deo inditas, potest omnia cognoscere, ità per easdem similitudines possit ea facere.

Est igitur vlterius considerandum, quòd id quod a superiori natura in inferiori recipitur, habetur per inferiorem modum: non enim calor in eadem perfectione & virtute recipitur ab aqua, qua est in igne. Quia igitur anima Christi inferioris naturæ est, quàm natura diuina, similitudines rerum non recipiūtur in ipsa anima Christi secundum eandem perfectionem & virtutem, secundū quam sunt in natura diuina. Et inde est, quòd scientia animę Christi est inferior scientia diuina, quantùm ad modum cognoscendi, quia Deus per sectius cognoscit res, quam anima Christi: & quantum etiam ad numerum scitorum, quia anima Christi nō cognoscit omnia, quæ Deus potest facere, quæ tamen Deus cognoscit scientia simplicis intelligentiæ, licet cognoscat omnia præsentia, præterita & futura, quæ Deus cognoscit scientia visionis. Et similiter similitudines rerum, animæ Christi inditæ, non adæquant virtutem diuinam in agendo, vt scilicet possint omnia agere, quæ Deus potest, vel etiā eo modo agere, sicut Deus agit, qui agit infinita virtute, cuius creatura non est capax: Nulla autem res est, ad cuius cognitionē aliqualiter habendam requiratur virtus infinita, licet aliquis modus cognoscēdi sit virtutis infinitæ: quædā tamen sunt quæ non possunt fieri nisi à virtute infinitā, sicut creatio, & alia huiusmodi: vt patet ex his, quæ in Prima parte dicta sunt. Et ideo anima Christi, quæ cùm sit creatura, est virtutis finitæ, potest quidem omnia cognoscere, sed non per omnem modum: non autē potest omnia facere: quod pertinet ad rationem omnipotentiæ. Et inter cætera manifestum est, quòd non potest creare sepsam.

T. 42.

Anim.

¶Ad tertium dicendum, quòd anima Christi habuit & scientiam practicam & speculatiuam: non tamen oportet, quòd omnium illorum habeat scientiam practicam, quorum habuit scientiam speculatiuam. Ad scientiam enim speculatiuam habendam sufficit sola conformitas vel assimilatio scitis ad rem scitam: ad scientiam autem practicam requiritur, quòd formæ rerum, quæ sunt in intellectu, sint factiuæ. Plus autē est habere formam, & imprimere formam habitam in alterum, quàm solùm habere formam: sicut plus est lucere & illuminare, quàm solùm lucere. Et inde est quòd anima Christi habet quidem speculatiuam scientiam creandi (scit enim qualiter Deus creat) sed nō habet huius rei scientiam practicam: quia non habet scientiam creationis factiuam.

ARTICVLVS II.

¶Virum anima Christi habuerit omnipotentiā respectu immutationis creaturarum.

AD SECVNDVM sic procedi-tur. Videtur quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturarum. Dicit enim ipse Matthæ. vlt. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Sed nomine Cæli & terræ intelligitur omnis creatura: vt patet cùm dicitur Genesis primò, In principio creauit Deus cælum & terram. Ergo videtur quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

Cap. 28. 10. 1.

¶ Præterea, Anima Christi est perfectior qualiber creatura. sed quælibet creatura potest moueri ab aliqua creatura: dicit enim Augustinus in tertio de Trinitate, quod sicut corpora crassiora & inferiora, per subtiliora & potentiora quodam ordine reguntur: ita omnia corpora per spiritum vitæ rationalē, & spiritus vitæ rationalis desertor atque peccator, per spiritum vitæ rationalē, pium & iustum. Anima autem Christi etiā ipsos supremos spiritus mouet, illuminando eos: vt dicit Dionysius septimo capite

Anim.

tertia distinctio ipsam litteram tacta obat, & in litteram huius quæstionis clarè habetur, vt patet intuenti. Sed si quæritur quare Autor nō probauit primas cōclusiones? respondeatur, q̄ prima ex natura animæ, & ex dictis de gratia Christi, q̄ est caput hominum, & Angelorum, &c. per se nota relicta est. Secunda autem sufficienter probata est ex fine mon strato: quia instrumentum ductiuum debet esse ad finem, commentum tamq; illi, vt instrumentū tamen. Vnde ex hoc ipso q̄ anima Christi est instrumentū proprie verbi incarnati, & huius Incarnatiōis est instauratio omnium, habetur statim, q̄ anima Christi instrumentaliter potest omnia miracula opportuna ad instaurationem omnium.

¶Nota diligētissimē, vt ex doctrina præsentis articuli discernas in speciali, quid sub quoque membro cōtineatur, vt inde scias quid cadit sub instrumentali Christi potentia. Dico autē hoc specialiter: primò propter infusionem gratiæ gratum facientis, quam membra Ecclesiæ habere à Christo capite risse dicit instrumentaliter Autor superius dixit. Et hinc apparet nō cōpetere habitū sub mutationibus, quæ cōueniūt creaturæ, secūdum verisibilitatem in nihil: quoniam quū peccator perdit gratiā, cōstat, gratiam non annihilari, quū Deus nunquam aliquid annihilet. Et consequenter patet, quòd gratiam permitenti concedere, non est creare, q̄ prie loquendo. Et similiter Deū conseruare gratiā in anima, nō est conseruare continuās creationem de quo dicitur, quòd omnia in nihilum redigerentur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret. Hæc enim tria, scilicet creatio, cōseruatio & annihilatio sibiinuicem ita respondent, vt creationi non opponatur nisi annihilatio, & econtra. Claudit ergo infusio gratiæ sub genere miraculosarum mutationum, quanuis non sit propriè miraculosa, quia est secundū ordinatum cursum ordinis supernaturalis ad patriā cælestē. Secundò dico hoc propter transubstantiationē panis in corpus Christi: quoniam hoc quoque sub genere eodem continetur, scilicet immutationum miraculosarum, & non sub mutatione creationis. Quod ex eo patet, quòd creatio est ex nihilo, transubstantiatio autem est ex pane creatio facit totum nouum, transubstantiatio transfert quod erat in aliud præexistens. Vnde & sancti Patres, & specialiter Ambros. arguit

Cap. 4. 10. 1.

arguit transubstantiationem possibilem ex creatione, tanquàm magis difficili, dicens, Si mo Christi, qui potuit ex nihilo facere quod nō erat multò magis facere potest vt fit, quod erat in aliud transmutando: vt patet de cōsec. dist. 1. canapis, & ca. seuera. Et hæc notata sint, vt aduertat lector hæc posse fieri à Deo mediantibus instrumentis, & non solùm immediate: sicut etiam fieri potest resurrectio mortuorū, & ponit duo corpora in eodem loco, & quicquid eiusmodi est: quanuis resquirat infinitum virtutem in agente principali.

¶ Num anima Christi & quomodo collata fuerit potestas instrumentaliter miracula faciendi.

uæst 10. ¶Circa doctrinā præsentis articuli dubiū occurrit, p quātō ponit animam Christi virtutem instrumētalē ad omnia miracula: est autē ratio dubij: q̄ vel Autor intelligit de causa instrumētali p̄prie, vel largè pro causa, sine qua nō. Si proprie, obstat illi doctrina Autoris, & Durandus. Nā Autor superius in prima parte, quæstio. 45. art. 2. docet instrumētum oportere, secundū id quod sibi proprium aliquid operari dispositiue ad effectum principalis agentis: & constat autem quòd anima Christi nihil operatur faciens ad effectum miraculi: puta quum dixit, Lazare veni foras, intellectio, volitio, imaginatio, vox eum clamare nullum effectum ex propriis habuerunt citra cadauer, aut animam Lazari: sed deitatis virtute anima reunita est corpori concurrentibus illis actibus humanis Christi vt medio, seu causa sine qua non: & sic de aliis. Et confirmatur: quia in 3. sent. dist. 16. quæstio 1. artic. 3. Autor dicit, quòd nec Angelo, nec animæ Christi impressa est aliqua virtus spiritualis ad faciēda miracula, nisi per modum orationis aut intercessionis. Durādus quoq; in 3 sentēn. dist. 14. quæstio, vlti. probare nititur quòd humanitas Christi faciebat miracula, nulla virtute supernaturali inhærente animæ aut corpori Christi, sed sola diuina virtute assistente sibi. Quia mirācula faciebat Christus ad testificandum deitatem, sicut defectus subiicit ad testificandam suam humanitatem: & propterea sicut defectus omnes sunt humanitatis, ita miracula omnia sunt diuinitatis. Si verò largè sumitur instrumentum, tunc obuiat litera præsens, attribuendo animæ Christi, vt instrumento Verbi, operationem omnium mutationum, tam naturalium quàm miraculosarum, & referendo soli Deo mutationes annihilationis & creationis. Nam large de instrumento loquendo potest oratione aut intercessione simili modo cōcurrere anima Christi ad creationem aut annihilationem, sicut concurrit ad miracula. Obuiat quoque doctrina Autoris in quæstio. de Po, quæstio. 6. arti. 4. dicentis Angelos & homines non solùm oratione, sed ex potestate quandoque miracula facere (secundum doctrinam Gregorij). Et declarat potestatem illam esse per modum intentionis seu motus in ipsis Angelis seu hominibus sanctis.

¶Ad euidentiam horum, sciendum est secundum Autoris doctrinam indubitatum esse, quòd anima Christi instrumentaliter non abusiuè, sed propriè loquendo de instrumento, concurrit ad miracula faciendum. Hoc autem quid sit, & qualiter hanc accipi potest ex ipsa ratione agendi instrumenti. Instrumentum siquidem habet duplicem actionem, scilicet propriam & instrumentalē: vt scindere est propria operatio serræ: facere verò fedem secando, est ipsius operatio instrumentalis. & calefacere est propria operatio caloris, augere verò animal est instrumentalis illius operatio. Et sicut instrumenti est operatio duplex, ita etiam est duplex quo operatur. Alterum sibi proprium: vt dētatura serræ, & acuta serra, qua scindit, & ipsa natura caloris, qua calidum calefacit. Alterum à principali agente participatum, quo extenditur, & facere dicitur principalem effectum. Et hoc est motus ipse, quo instrumentum mouetur à principali agente: vt testatur Autor inferius quæstio. 62. art. 1. dicens, Causa instrumentalis non agit per virtutem sux formæ, sed solùm per modum, quo mouetur à principali agente. Qui quidem motus vocatur virtus instrumentalis quandoque, & quandoque virtus intentionalis, & virtus spiritualis quādoque, eo quòd est & motus rei, quæ assumitur in instrumentū, & ideo motus, & constituit ipsum in esse factiuo, & ideo vis seu virtus.

¶Vnde etiam quo lapidem baculo mouco, baculus ex hoc ipso quòd vtor eo, fit & est motor effectiuè lapidis. Et quia diminuta quædam mediatio est inter principale agens, & effectum, deferens principale agens id est effectum, ideo intentionalis & quia insensibilis est & ad spiritualem quandoq; effectum, ideo spiritualis. Et est sermo de illo instrumenti motu, quo mouetur ab agente principali vt sic. Quod vt clarius intelligas, considera in instrumentis artis duplicem potentiam, aliam ad motum localem: aliam ad cooperandum actū exequendo operationem ipsius artis. Verbi gratia, Instrumenta artis musicæ sunt in potentia, vt moueantur contactu digitorum, & sunt in potentia vt musicam ſonent. Et constat quod de prima potentia reduci possunt ad actum à quacunque sint arte potente illa cō mouere: sed de secunda potentia, non nisi ab arte reduci possunt ad actum. Quum autem mouere nihil aliud sit quàm educere de potentia ad actum, & mouetur sit educi de potentia ad actum, clare constat quòd instrumentū tunc mouetur a principali agente, quum educitur de secunda potentia ad actum, quum sit cooperans ipsi principali agēti, quum sit exequēs operationem principalis agentis. Quod dicit per hoc, quòd principale agens vt sic, vtitur illo ad opus ipsius principalis agentis: puta quum ars musica vtitur instrumento musico ad sonum musicum. Ipse enim vsus est quidam ingressus artis in instrumenta, est quædam actuatio instrumentorum. Et propterea oportet certæ artis certa esse instrumenta: nunquam enim musica ingredietur instrumenta artis fabritoris, aut ecouerso. Et propterea habet rationem vis & virtutis & intentionis artis: & genus eius reductor. Ex quibus ad propositum ascendendo dicimus, quòd Deus omnipotens, qui potest sine causis secundis cooperantibus effectiuè, miracula facere, dignatur quandoque illa efficere per causas secundas non dando illis virtutes aliquas permanentes: sed vtendo illis instrumentaliter ad opera miraculosa. Ita quòd ex hoc ipso, quòd Deus vtitur aliqua re, vt instrumento ad opus miraculosum, eleuatur res illa in ordine causæ instrumentalis: & ipse patiuus vsus, quo Deus illa vtitur ad hoc opus, est motus quo à principali agente instrumentum mouetur. Et ex hoc ipso est vis actuatiua atque constitutiua ipsius inesse instrumentale: ac per hoc inesse causæ affectiui instrumentaliter operis miraculosi reductiue enim res illa de potentia obiectiua ad actum, quū de non instrumento fit instrumentum, quod fieri constat ex hoc solo, quòd Deus vtitur illa instrumentaliter ad opus miraculosum. Quod non esse impossibile constat: quum nulla sit ratio impossibilitatis, & quandoque de facto hic fuisse Gregorij autoritate patet in secundo Dialog. ponentis, Sanctos ex potestate quandoque miracula facere. Et verè decet diuinam liberalitatem eleuare etiam in hoc quosdam amicos suos, vt etiam confessores miraculorum efficaces: & non solùm benemeritos aut intercessores. Et quia omnipotentia non est allegata certis instrumentis, locis aut propinquitatibus: ideo non refert, quanis re vtatur Deus instrumentaliter ad quodcunque miraculum: nam sicut potest sine instrumento opus illud perficere: ita potest non solùm efficere per instrumentum, sed per quodcunque, & vbicunque existat, & quantumcunque differt. Neque enim minuitur aut arctatur omnipotentia diuina: ad limites instrumenti, quod assumit sed instrumentum eleuatur ad omnipotentiæ exequutionē in tali miraculo: ad quod efficiendum ordinatur ab ipsa. Et propterea Autor in Secunda Secundæ, quæstione 178. articulo penno ad primum de his loquens, dicit, quòd Deus vtitur instrumentaliter interiori actu hominis, vel eius loquutione, vel actu exteriori, vel contactu alicuius corporis etiam mortui. Quanquis ergo tunc minus perspicaciter textum illum exposuerim non enim eluxerat mihi quod modo fiado. Et quoniam homo Christus Iesus plenitudinem omnium gratiarum habuit: consequens est vt anima sua quatenus diuini Verbi instrumentum, non qualecunque, sed coniunctum, omnia posset miraculosa opera efficere. Nec opus est quærere alium modum, aut quid, & qualiter. nisi quòd verbum vtatur instrumentaliter animæ seu humanitate coniuncta sibi ad opera miraculosa. Applicando enim dicta ad Verbum & humanitatem Christi, perspicies quæ dicimus, quæ in hac litera ab Autore traduntur.

Fiero in illud Mat. 28. data est mihi omnis potestas 10. 9. Ar. prae. ad 2. D. 252.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Dicendum est ergo ad quæstionem, quòd de instrumento propriè, loquitur Autor & hic, & in Secunda secundæ, loco allegato, & in prima parte. Et ad obiectionem ex doctrina Primæ partis respondetur, quòd ad instrumentum exigitur, quod habeat propriam operationem vltra illam, quam participat à principali agente, & quod operatio propria sit præsuppositæ operationi participatæ à q; prius intelligatur propria operatio terminata ad illud, in quod tenditur, quàm operatio participata, sicut præsupponitur in intelligitur, quàm iuncta illi. Et huiusmodi virtutum operationem appellant Autor operatæ dispositiuè, non quòd oporteat illã operationem esse propriè dispositiuã. Nec hanc ego fingo glossam: sed ex ipsis Autore inferius in quæstio. 62. accepi. Vbi Baptismum instrumentaliter causam ponens, expressè docet sufficere, vt aqua secundum propriam operationem cor pus tangat, diluendo ad hoc vt participata operatione animã abluat. Et hoc sufficit propositio & intento in prima parte, quia per hoc concluditur efficaciter, q nulla creatura potest instrumentaliter creare: ergo nulla potest propriam operationẽ præstare creationi circa creandũ ponere, quum nihil sit, vt ibi dicitur. In proposito autem quum Deus virtute creatura aliqua instrumentaliter ad opus miraculosum, opus proprium illius creaturæ se habet vt præsuppositum operi miraculosoquia se habet vt præsentans seu defe rens diuinũ imperiũ ad creaturam, in qua fit opus miraculosum, vt Autor dicit in loco allegato in quæstio. de Potentia. Et hoc esse verũ, ex eo conijcere potes, quia hinc virtusque difficultatis solutio habetur: hoc est quare operari miracula per modum meriti seu intercessionis, & ex potestate seu instrumentaliter distinguuntur, etiam si solus actus intersit instrumentum ponatur: & quare opus creationis inter miracula nõ computatur. Prima siquidẽ quæstio soluitur ex hoc, quòd tam meritum quàm oratio vt sic præcedit actionem diuinam ad miraculum: actus vero quicunque etiam interior: etiam ipsa oratio, non vt oratio, sed vt instrumẽtum Dei, sequitur diuinam actionem, vt illius executio: ita quòd ex hoc ipso quòd Deus eleuat illum in finem instrumentum ad opus miraculosum, fit exequutorius diuini imperij, tanquam deferens (vt dictũ est) illud creaturæ, in qua miraculũ fit.

¶ Quando igitur Sanctorum actus aut opera solum meritorie, aut intercessorie se habent ad miracula, tunc dicuntur facere miracula impetrãdo quæ Deus per seipsum facit. Quando verò actus aliquis se habet vt exequens diuinum imperium (cui omnia obediunt) tunc dicuntur operari miracula ex potestate, instrumẽtaliter tamen, vt Autor declarauit.

¶ Secundæ autem quæstionis solutio ex hoc habetur: quia delatio imperij nõ potest fieri ad nihil: oportet enim ens esse ad quod exequtiuè delatio impetrati: ad nihil nanque nihil potest deportari.

¶ Ad id verò quod ex 3. sentent. affertur, dici potest, vel quòd Autor dicitur se ipso coarctasse illud vel quòd sub modo intercessionis vel orationis comprehendit etiam modum instrumentalem: quia conueniunt in hoc generali modo, q; non sunt de genere permanentium, sed consistentium in motu. Et per hæc patet intellectus infinitorum dictorum de instrumentali efficientia attributa humanitati Christi, vel passioni, vel sacramento Ecclesiæ, & aliis huiusmodi.

¶ In responsione ad secundum eiusdem secundi articuli 23. quæstio. adiuere quòd hic Autor adiuerit dicit, animam Christi vt instrumentum Verbi, posse in omnes mutationes, quascunque creaturę possunt facere: quod in 3. sentent. non nisi credendo dixit.

¶ In responsione ad tertium memento, gratiam Christi esse non tolum singularem, sed cæpharem, ita quod homini illi vt vniuersali capaci conuenit. Ac per hoc gratia miraculorum, vt vniuersalis instrumento confertur duplici vniuersalitate, hoc est vniuersalitate miraculorum, quia poterat omnia miracula instrumentaliter efficere, & vniuersalitate generationis sibi similiũ, participatiuè tamẽ quia poterat instrumẽtaliter efficere alios homines cooperatores miraculorum ex potestate instrumentali quoque patricipata, vt Euangelico testimonio in litera allato probatur. Nã sicut Verbum potest vti humanitate sibi iunctа, ad faciendum miracula, ita & eadem ratione potest illa vti ad communicandum aliis potestatẽ faciendi miracula. Est siquidem huiusmodi communicatio miraculum quoddam, cõprehensũ sub vniuersalitate miraculorum.

¶ Super quæstionis decimæterliæ Articulum tertium.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnã. 2. ca distinctio bimembris repetitur; & duabus conclusionibus suãta duo distinctionis membra respondetur. Distinctio est de anima Christi, secundum propriam virtutem, vel secundum quod est instrumentum verbi. Prima conclusio est, Anima Christi secundum propriam virtutem sub habuit omnipotentiam respectu propij corporis. Probatur ex similitudine proportionali: q sicut non poterat exire ripra corpora immutate propria virtute, ita nec proprium. Et probatur ratione: quia anima Christi habebat determinatam proportionem ad suũ corpus: ac per hoc non omnia, sed aliquid determinatum poterat respectu sui corporis.

¶ Secũda conclusio est, Anima Christi vt instrumentũ Verbi habuit omnipotẽtiam respectu propij corporis. Hæc cõclusio non aliter probatur: nisi ex præcedenti articulo vt clara relinquitur. Et hoc intellige sobrie, hoc est de omnipotentia respectu & naturalium & miraculosarum transmutationum, non respectu conseruationis ex nihilo, aut annihilationis: vt in præcedenti articulo determinatum est. Subdit tamen Autor, vnde positis doctorum dictis intelligere absque dictæ conclusionis præiudicio: quòd scilicet hæc omnipotentia attributa inueniretur magis verbo Dei, quàm animæ Christi, in tantum, vt inuenias forte negaram ab anima Chi isti, & attribuam Verboquia virtus actionis factiua, principali agenti attribuitur simpliciter: instrumento autem, ignoto præsertim, aut non attributur, aut etiam auferetur.

¶ Super Quæstionis decimæterliæ Articulum quartum.

TItulus clarus est intelligentibus terminos. Ille enim dicitur omnipotens respectu exequutionis propriæ voluntatis, qui potest exequi quicquid vult exequi: ita quòd potentia exequutiua æquiparatur in illo voluntati exequutionis.

¶ In corpore est vna diffinctio bimembris ed duabus conclusionibus respondetur quæsito, iuxta membra distinctionis. Distinctio est, Voluntas Christi dupliciter aliquid voluit, vel per seipsum exequendum, vel per virtutem diuinam.

¶ Vbi nota, quòd ly per seipsum, significat per propriam virtutem naturalem vel gratuitam, immanentem scilicet in ipsa: a quòd distinguitur hoc membrum contra illa, quæ poterat Christus per virtutem instrumentalem vt patet in litera. Sumitur siquidẽ hic per seipsum, sicut in secundo articulo sumpta est, per propriam virtutem: vtroque enim contra virtutem instrumentalem distinctio sit, vt patet in litera. Prima ergo conclusio est, Anima Christi quicquid voluit per seipsum exequendum, potuit. Probatur: quia dedeceret sapientissimum, vt aliquid vellet per seipsum efficere quod non subiaceret virtuti suæ. Secunda conclusio est, Anima Christi quicquid voluit efficiendum diuina virtute, instrumentaliter & non propria vi fuit: euidenter patet de operibus miraculosis.

¶ In responsione ad primum, perspice ex secunda responsione, quòd dicitur in corpore articuli positi, non fuit comprehensiua omnis quæ Christi humana voluntas voluit fieri: quoniam sub neutro membro comprehenduntur quæ Christus voluit per alios homines fieriquæ non subiacebant potestati eius naturali, aut gratuitæ, cuius exequutio ad humanum spectabat voluntatem, sed comprehendit omnes modos quibus anima Christi potest dici omnipotens, respectu exequutionis propriæ voluntatis, scilicet respectu exequendorum per ipsum, & exequendorum instrumentaliter tantum per ipsum. Deo principaliter operante, Respectu siquidem reliquorum non potuit omnipotens, iuxta hanc secundam responsionem autoritate Agathonis firmatam.

¶ Num Christus voluerit humana voluntate aliquid per alios homines fieri.

¶ Sed dubio non caret hæc secunda responsio: Quomodo verificetur, quòd Christus voluerit humana voluntate aliquid fieri per alios homines & nõ potuerit facere q; fit tempore quo minus piè sonare hoc videatur. Posset dici, q; verificatur de voluntate antecedente nõ cõsequente, sed hæc responsio nõ cõstat Agathonis: quia hoc commune est volũtati tam diuinæ quàm humanæ vt contra voluntatem antecedẽtem agatur. Sententia autem Agathonis, secũdum differentiam inter diuina & humanam voluntatem in hoc, quòd diuina quæcunque voluit fecit, humana autem aliquid vult, & non potest: procedit, vt patet in litera.

¶ Dicendum est ergo, q; non inconuenit, Christum humana voluntate veré voluisse aliquid per aliquos operandũ, vel non operandum, cuius oppositum factum est: pura. potuit velle, q; aliquis non peccaret, desiderando quòd ille non offenderet Deum, & tamen ille peccabat, Christo non permittente secundum humanam voluntatem: quia non erat in potestate virtutis eius, cohibere peccatum contra peccantis voluntatem. Et est sermo de Christo homine secundum propriam virtutem. Et hoc modo Agathon dicit, quòd voluit latere & non potuit, scilicet secundum propriã virtutem: potuisset tamen secundum instrumentalem virtutẽ. Nec hæc minus piè sonant apud discrentes inter subiacentia & non subiacentia Christo homini secundum propriam virtutem, quàm quòd decuerunt humanam Christi voluntatem antecedenter vel absolutè, attribuendo præceptum taciturnitatis voluntati etiam humanæ Christi antecedenter. Volebat siquidẽ, quantum ex se erat, gloriam fugere: & hanc voluntatem præcepto taciturnitatis signibat. Volebat tamen absolutè, hoc est omnibus consideratis, tacere, & ideo non peccabant publicantes illa miracula.

¶ In responsione ad tertium, considera quanta sit necessitas orandi, quum etiam ad ipsa opera quæ Christus sciebat se facturum, orationis medium adhiberet: ea ratione, quia orationes causæ mediæ sunt ad operanda & consequendas eius effectus. Sunt autem media velle effectus sui, sicut velle colligere frumenta sine seminatione.

¶ Super Quæstionis decimæquartæ Articulum primum.

TItulus articuli clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio, Conueniens fuit corpus assumptum à filio Dei, defectibus subiacere. Probatus tripliciter. Primò ex fine Incarnationis: secundò, ex fidei susceptione, tertio ex exemplaritate patientiæ. Et omnia clara sunt in litera.

ARTICVLVS III.

¶ Virum anima Christi habuerit omnipotentiã respectu proprij corporis.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis. Dicit enim Damas. in 3. lib. quòd omnia naturalia fuerunt Christo voluntaria: volens enim esuriuit, volens sitiuit, volens timuit, volens mortuus est, &c. Sed ex hoc Deus dicitur omnipotens, qui omnia quæcunque voluit fecit. Ergo videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu naturalium operationum proprij corporis.

¶ Præterea, In Christo fuit perfectius humana natura, quàm in Adam. in quo secundũ originalem iustitiam, quam habuit in innocentię statu, corpus habebat omnino subiectum animæ, vt nihil in corpore posse accidere contra animæ voluntatem. Ergo multò magis anima Christi habuit omnipotentiam respectu sui corporis.

¶ Præterea, Ad imaginationem animæ, naturaliter corpus immutatur, & tantò magis, quanto magis anima fuerit fortis imaginationis, vt in Prima parte habitum est. Sed anima Christi habuit virtutem perfectissimam, & quantum ad imaginationem, & quantum ad alias vires. Ergo anima Christi fuit omnipotens in respectu ad corpus proprium.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Hebræ. 2. quòd debuit per omnia fratribus assimilari, & præcipue in his, quæ pertinent ad conditionem naturæ humanæ. Sed ad conditionem humanæ naturæ pertinet, quòd valetudo corporis, & eius nutritio & augmentum, imperio rationis seu voluntatis non subdantur: quia naturalia soli Deo qui est actor naturæ, subduntur. Ergo nec in Christo subdebantur. Non igitur anima Christi fuit omnipotẽs respectu proprij corporis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, anima Christi potest dupliciter considerari. Vno modo secundum propriam naturam & virtutem. Et hoc modo sicut non poterat immutare exteriora corpora à cursu & ordine naturæ, ita etiam nõ poterat immutare proprium corpus à naturali dispositione: quia anima secundum propriam naturam, habet determinatam proportionem ad suum corpus. Alio modo potest considerari anima Christi, secundum quòd est instrumentum vnitum verbo Dei in persona. Et sic subdebatur eius potestati totaliter omnis dispositio proprij corporis. Quia tamen virtus actionis non propriè attribuitur instrumento, sed principali agenti, talis omni potentia magis attribuitur ipsi verbo Dei quàm animæ Christi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum quòd verbum Damas. est intelligendum quantum ad voluntatem Christi diuinam: quia sicut ipse in præcedenti cap. dicit, bene placito diuinæ voluntatis permittebatur carni pati, & operari quæ propria.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non pertinebat hoc ad originalem iustitiam, quam Adã habuit in statu innocentiæ, quòd anima hominis haberet virtutem transmutandi proprium corpus in quancunque formam: sed quòd posset ipsum cõseruare absq; omni nocumento. Et hanc etiã virtutem Christus assumere potuisset, si voluisset. Sed cùm sint tres status hominum, scilicet innocentiæ, culpæ & gloriæ sicut de statu gloriæ assumpsit comprehensionem, & de statu innocentiæ immunitatem à peccato, ita & de statu culpæ assumpsit necessitatem subiacendi pœnalitatibus huius vitæ: vt infrà dicetur.

¶ Ad tertium dicendum, quod imaginationi, si fuerit fortis, naturaliter obedit corpus quantum ad aliqua: puta quantum ad casum de trabe in alto posita: quia imaginatio nata est esse principium motus localis: vt dicitur 3. de Anima. Similiter etiam quantum ad alterationem, quæ est secundum calorem & frigus, & alia consequentia: eo quòd ex imaginatione cõsequenter naturæ sunt consequi animæ passiones, secundum quas mouetur cor, & sic per commotionem spiritus, totum corpus alteratur. Aliæ verò dispositiones corporales, quæ non habent naturalem ordinem ad imaginationem, non transmutantur, ab imaginatione, quantuncunque sit fortis: puta figura manus vel pedis vel aliquid simile.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu exequutionis suæ voluntatis.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur quòd anima Christi non habuerit omnipotentiam respectu exequutionis propriæ volũtatis. Dicitur enim Marci 7. quòd ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere. Non ergo potuit in omnibus exequi propositum suæ voluntatis.

¶ Præterea, Præceptum est signum voluntatis: vt in prima parte dictum est. Sed Dominus quædam facienda præcepit, quorum contraria acciderunt: dicitur enim Matt. 9. quòd cæcis illuminatis, comminatus est Iesus dicens, Videte ne quis sciat: illi autem exeuntes, diffamauerunt illum per totam terram illam. Non ergo in omnibus potuit exequi propositum suæ voluntatis.

¶ Præterea, Id quod potest aliquis facere, non petit ab alio. Sed Dominus petiuit à Patre, orando illud quod fieri volebat: dicitur enim Luc. 6. quòd exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Ergo non potuit exequi in omnibus propositum suæ voluntatis.

¶ SED CONTRA est quod dicit Aug. in lib. de Quæstionibus veteris & noui Testamenti: Impossibile est, vt Saluatoris voluntas non impleatur: nec potest velle quod fieri non debere.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd anima Christi dupliciter aliquid voluit. Vno modo quasi per se implendum. Et sic dicendum est, quòd quicquid voluit, potuit: non enim conueniret sapientiæ eius, vt aliquid vellet per te facere, quod suæ virtuti non subiaceret. Alio modo voluit aliquid vt implendum virtute diuina: sicut resuscitationem proprij corporis, & alia huiusmodi miraculosa opera. Quæ quidem non poterat propria virtute, sed secundum quòd erat instrumentum diuinitatis: vt dictum est.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in lib. de Quæstionibus veteris & noui Testamenti. Quod factum est, hoc voluisse dicendus est Christus Aduertendum est enim, quòd illud in finibus gestum est Gentilium, quibus adhuc tempus prædicandi non erat: vltrò tamen venientes ad fidem, non suscipere inuidiæ erat. A suis ergo noluit prædicari, requiri autem se voluit: & ita factum est. Vel potest dici, quòd hæc voluntas Christi non fuit de eo, quod per eum fiendum erat, sed de eo, quod erat fiendum per alios: quod non subiacebat humanæ voluntati ipsius. Vnde in Epistola Agathonis Papæ, quæ est recepta in sexta Synodo, legitur, Ergone ille omnium Conditor ac Redemptor, in terris latere volens, non potuit, nisi hoc ad humanam eius voluntatem, quam temporaliter est dignatus assumere, redigatur?

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Gregor. dicit 19. Mor. per hoc, quòd Dominus præcepit taceri virtutes suas, fernis suis sequentibus exemplum dedit, vt ipsi quidem virtutes suas occultari desiderent: & tamen vt alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti. Sic ergo præceptum illud designabat voluntatem ipsius, quia humanam gloriam refugiebat: secundum illud Ioan. 8. Ego gloriam meam non quæro. Volebat tamen absolutè præsertim secundum diuinam voluntatem, vt publicaretur miraculum factum, propter aliorum vtilitatem.

¶ Ad tertium dicẽdum, quòd Christus orabat & pro his, quæ virtute diuina fienda erant, & pro his etiam, quæ humana voluntate erat facturus, quia virtus & operatio animæ Christi dependebant à Deo: qui operatur in nobis velle & perficere: vt dicitur Philip. 2.

QVAESTIO DECIMA

quarta, De defectibus corporis assumptis à filio Dei, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de defectibus, quos Christus in humana natura assumpsit. Et primò de defectibus corporis, secundò de defectibus animæ.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm filius Dei assumere debuerit in humana natura corporis defectus.

¶ Secundò, vtrùm assumpserit necessitatem his defectibus subiacendi.

Tertiò, vtrùm hos defectus contraxerit.

¶ Quartò, vtrùm omnes huiusmodi defectus assumpserit.

ARTICVLVS I.

¶ Virum filius Dei in humana natura assumere debuerit corporis defectus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd filius Dei non debuerit assumere humanam naturam cum corporis defectibus. Sicut enim anima vnita est personaliter verbo Dei, ita & corpus. Sed anima Christi habuit omnimodam perfectionem, & quantum ad gratiam, & quantum ad scientiam: vt suprà dictum est. Ergo etiam corpus eius debuit esse omnibus modis perfectum, nullum in se habens defectum.

¶ Præterea, Anima Christi videbat verbum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Super quæstionis decimæ quartæ Articulum secundum.

Q.8. ar.2. Ep.58. 10.2.

Tullius intelligendus est vt sæpe.

Comment.

¶In corpore duo sunt. Primò ponitur vna distinctio hominibus ex conditionibus membrorum & multiplicate vtentibus. Secundo respondetur quæstionibus conclusionibus. Distinctio est, Necessitas est duplex, coactionis, vel naturalis. Conditio necessitatis coactionis est, quòd est ab extrinseco, multipliciter eius est, quòd contrariatur quandoque naturæ, quandoque voluntati: quia tam natura, quam voluntas est principiū intrinsecum illa autem est ab extrinseco. Conditio necessitatis naturalis est, quòd consequitur principium naturale: multipliciter eius est, quia vel consequitur formam vel materiam. Prima conclusio est: Corpus Christi secundum necessitatem naturalem consequentem materiam subiectum fuit necessitati mortis, & aliorum hu iusmodi defectuum. Probatur, Carni Christi permittebatur agere & pati, quæ erant propria sed necessitas horum defectuum causatur ex propriis carnis, ergo, à secunda conclusio est: Corpus Christi secundum conditionem propriæ naturæ subiacuit necessitati coactionis repugnantis naturæ corporali: vt patet de flagello percutiente. Tertia conclusio est, In Christo non fuit necessitas coactionis repugnantis voluntati diuinæ aut humanæ absolutè: sed solùm secundum naturalem motum voluntatis. Hæc conclusio non aliter probatur: sed ex declaratione terminorum ritinquitur euidēs apud Theologos. Declaratur siquidem voluntas absolutè, hoc est consequens rationem deliberantem, & naturalem, prout naturaliter refugit mortem, corporis nocumenta.

¶Vbi nota primò, quòd apud Autorem hic de deliberato est actus rationis. Et voluntas dicitur deliberata denominatione à ratione deliberante, & consiliteri quia consequitur rationem deliberantem, quæ facit ratio omnibus considerata, concludit, aliquid esse malum vel bonum, fugiendum vel prosequendum (& deinde sequitur motus voluntatis conformis tali rationi appetens vel fugiens qui vocatur voluntas deliberata. Naturalis autem voluntas vocatur motus ille voluntatis, qui consequitur rationem apprehendentem bonum vel malum non considerata omnibus circunstantiis, sed ipsum nudum obiectum bonum (puta vitam, sanitatem) vel malum, puta mortem, infirmitatem, flagellari, & huiusmodi, ad huiusmodi enim apprehensionem sequitur naturaliter motus voluntatis volendi bonum, vel nolendi malum. Et tamen, vt dictum est, superadditationi considerationi circunstantiarum (puta mori, propter bonum virtutis sequitur in voluntate motus voluntionis respectu mali, puta mortis, propter iustitiā, & nolitionis respectu boni, puta vitæ cum detrimento virtutis. Et nauit siquidem viuere cum defectu etiam peccatigino talis actus virtutis, puta redemptionis humanæ.

¶In responsione ad tertium, vide quod Autor necessitatem coactionis contrariæ corporis: quum in corpore articuli respectu corporis Christi posset hic extendit etiam ad animam Christi secundum propriam naturam & virtutem: quia superius dictum est, quòd anima Christi secundum propriam naturam & virtutem non potest naturaliter cursum rerum secundum quem constat, clausum esse potentiorem ad parendum carnem humanam, quām anima sit potens seruare corpus illæsum à perforationes quoniam hoc non fiet nisi miraculo fieret. Et hoc est quod littera docet.

Aliàs

Dei ea visione, qua Beati vident (vt suprà dictum est) & sic anima Christi erat beata. Sed ex beatitudine animæ glorificatur corpus: dicit enim augustinus in Epistola ad Dioscorum, Tam potenti natura Deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine, redundet etiam in inferiorem naturam, qua est corpus, non beatitudo, quæ fruentis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor. Corpus igitur Christi fuit incorruptibile, & absque omni defectu.

¶Præterea, Pœna consequitur culpam, sed in Christo non fuit aliqua culpa: secundum illud primæ Pet. 2. Qui peccatum nō fecit, Ergo nec defectus corporales, qui sunt pœnales, in eo esse debuerunt.

¶Præterea, Nullus sapiens assumit id quod impedit ipsum à proprio fine. Sed per huiusmodi defectus corporales, multipliciter videtur impediri finis Incarnationis, primò quidem, quia propter huiusmodi infirmitates, homines ab eius cognitione impediebantur: secundum illud Isa. 53. Consideravimus eum despectum & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius & despectus: vnde nec reputauimus eum. Secundò, quia sanctorum Patrum desiderium nō videtur impleri: ex quorū persona dicitur Isa. 51. Cōsurge, cōsurge, induere fortitudinem, brachium Domini. Tertiò, quia congruentius per fortitudinem, quàm per infirmitatem videbatur & potestas diaboli posse superari, & humana infirmitas posse sanari. Non ergo videtur conueniens fuisse, quòd filius Dei humanam naturam assumpserit cum corporalibus infirmitatibus, siue defectibus.

¶SED CONTRA est quod dicitur Hebr. 2. In eo, in quo passus est & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari. Sed ad hoc venit, vt nos adiuuaret: vnde & Dauid dicebat, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Ergo conueniens fuit, vt filius Dei carnem assumpserit, infirmitatibus humanis subiacentem, vt in ea posset pati & tentari: & sic auxilium nobis ferre.

¶RESPONDEO dicendum, conueniens fuisse, corpus assumptum à filio Dei humanis infirmitatibus & defectibus subiacere, & præcipuè, propter tria. Primò quidem, quia ad hoc filius Dei, carnem assumpta, venit in mundum, vt pro peccato humani generis satisfaceret. Vnus autem pro peccato alterius satisfacit, dum pœnam pro peccato alterius debitam, in se suscepit. Huiusmodi autem defectus corporales, scilicet mors, fames, sitis, & huiusmodi, sunt pœna peccati, quod est in mundum per Adam introductum: secundum illud Roma. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Vnde conueniens fuit quantum ad finem Incarnationis, quòd huiusmodi pœnalitates in nostra natura susciperet vice nostra, secundum illud Isa. 53. Verè languores nostros ipse tulit. Secundò, propter fidem Incarnationis astruendam. Cùm enim natura humana non aliter esset nota hominibus, nisi prout huiusmodi corporalibus defectus subiacet, si sine his defectibus filius Dei humanam naturam assumpsisset, videretur non fuisse verus homo, nec veram carnem habuisse, sed phantasticam, vt Manichæi poluerunt. Et ideo, vt dicitur Phil. 2. Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Vnde & beatus Thomas per aspectum vulnerum est ad fidem reuocatus, vt dicitur Ioann. 20. Tertiò, propter exemplum patientiæ, quod nobis exhibet, passiones & defectus humano fortiter tolerando. vnde dicitur Hebr. 12. Sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigemini, animis vestris deficientes.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd satisfactio pro peccatis alterius, habet quidem quasi materiam pœnas, quas aliquis pro peccato alterius sustinet: sed pro principio habet habitum animæ, ex quo inclinatur ad volendum satisfacere pro alio, & ex quo satisfactio efficaciam habet. Non enim esset efficax satisfactio, nisi ex charitate procederet: vt infrà dicetur. Et ideo oportuit animam Christi & perfectam esse, quantum ad habitus scientiarum & virtutum, vt haberet facultatem satisfaciendi: & quòd corpus eius esset subiectum infirmitatibus, vt ei satisfactionis materia non deesset.

¶Ad secundum dicendum, quòd secundum naturalem habitudinem, quæ est inter animam & corpus, ex gloria animæ redundat gloria ad corpus. Sed hæc naturalis habitudo in Christo subiacebat voluntati diuinitatis ipsius, ex qua factum est, quòd beatitudo remaneret in anima, & non deriuaretur ad corpus, sed caro pateretur: quæ conueniunt naturæ passibili, secundum illud quod Damasc. dicit, quòd beneplacito diuinæ voluntatis, permittebatur carni pati & operari quæ propria.

¶Ad tertium dicendum, quòd pœna semper sequitur culpam actualem vel originalem: quandoque quidem eius qui punitur quandoque autem alterius, pro quo ille, qui pœnas patitur, satisfacit. Et ita accidit in Christo, secundum illud Isaiæ 53. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.

¶Ad quartū dicendū, quòd infirmitas assumpta à Christo nō impediuit finem Incarnationis, sed maximè promouit: vt dictū est, Et quāuis per huiusmodi infirmitates absconderetur eius diuinitas, manifestabatur tamē humanitas, quæ est via ad diuinitatē perueniendi: secundum illud Rom. 5. Accessum habemus per Iesum Christum ad Deum. Desiderabant autem antiqui Patres in Christo, non quidem fortitudinem corporalem, sed spiritualem, per quam & diabolum vicit, & humanam infirmitatem sanauit.

ARTICVLVS II.

¶Virum christus necessitatem his defectibus subiacendi assumpserit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non ex necessitate his defectibus subiacuerit. Dicitur enim Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, & loquitur de oblatione ad passionem. Sed voluntas apponitur necessitati. Ergo Christus non ex necessitate subiacuit corporalibus defectibus.

¶Præterea, Damasc. dicit in 3. lib. Nihil coactum in Christo considerabatur, sed omnia voluntaria. Sed quod est voluntarium, non est necessarium. Ergo huiusmodi defectus non fuerunt ex necessitate in Christo.

¶Præterea, Necessitas infertur ab aliquo potentiori. Sed nulla creatura est potentior, quàm anima Christi, ad quam pertinebat proprium corpus conseruare. Ergo huiusmodi defectus seu infirmitates non fuerunt in Christo ex necessitate.

¶SED CONTRA est quod Apost. dicit Rom. 8. Misit Deus filium suum in similitudinem carnis peccati. Sed conditio carnis peccati est, quòd habeat necessitatem moriendi & sustinēdi alias huiusmodi passiones. Ergo talis necessitas sustinendi hos defectus fuit in carne Christi.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplex est necessitas. Vna quidem coactionis, quæ sit ab agente extrinseco. Et hæc quidem necessitas contrariatur & naturæ, & voluntati: quorū vtrunque est principiū intrinsecum. Alia autē est necessitas naturalis, quæ consequitur principia naturalia, puta formam, sicut necessarium est ignē calefacere: vel materiam, sicut necessarium est corpus ex contrariis compositum dissolui. Secundum igitur hanc necessitatem, quæ consequitur materiam, corpus Christi subiectum fuit necessitati mortis & aliorum huiusmodi defectuum, quia, sicut dictum est, beneplacito diuinæ voluntatis, carni Christi permittebatur agere & pati quæ propria. Hæc autem necessitas causatur ex principiis carnis humanæ: vt dictum est. Si autem loquamur de necessitate coactionis, secundum quidem quòd repugnat naturæ corporali, sic, iterum corpus Christi secundum conditionem propriæ naturæ necessitati subiacuit & claui perforantis & flagelli percutientis. Secundum verò quòd necessitas talis repugnat voluntati, manifestum est quòd in Christo non fuit necessitas horum defectuum, neque per respectum ad diuinam voluntatem, neque per respectum ad voluntatem humanam Christi absolutè, prout sequitur rationem deliberantem, sed solùm secundum naturalem motum voluntaris, prout scilicet naturaliter refugit mortem, & etiam corporis nocumenta.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus dicitur oblatus, quia voluit & voluntate diuina, & voluntate humana deliberata: licet mors esset contra naturalem motum voluntatis humanæ, vt Damasc. dicit.

¶Ad secundum patet responsio ex dictis.

¶Ad tertium dicendum, quòd nihil fuit potentius, quam anima Christi absolutè: nihil tamen prohibet aliquid fuisse potentius, quàntum ad hunc effectum: sicut clauus ad perforandum. Et hoc dico, secundum quòd anima Christi consideratur secundum propriam naturam & virtutem.

ARTICVLVS III.

¶Virum Christus defectus corporales contraxerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus defectus corporales contraxerit. Illud enim contrahere dicimur, quod simul cum natura ex origine trahimus. Sed Christus simul cum natura humana defectus & infirmitates corporales per suam originem traxit a matre, cuius ea

¶Super quæstionis decimaquartæ Articulum 3.

Aliàs. Tullius totus consistit in verbo Contractionis. Nihil enim aliud veritur in dubio hic, nisi an defectus corporales qui in Christo fuerunt, fuerint contracti, an non fuerint contracti sed aliter habiti.

Comment. ¶In corpore articuli vnica est conclusio respondens quæsito. Christus non contraxit defectus corporales, sed vo luntarie suscepit. Probatur quo ad primam principalemque partem: Contractio importat ordinem effectus ad causam: ergo illi proprie dicuntur contrahere defectus mortis, &c. qui ex debito peccati hos defectus incurrunt: ergo Christus hos defectus non contraxit. Antecedens probatur: quia contrahere est simul trahere, effectum scilicet cum causa sua. Prima consequentia probatur: quia causa mortis & horum defectuum in humana natura est peccatum. Probatur ex autoritate ad Rom. 5. Per peccatum mors, &c. Secunda vero conclusio probatur quia Christus non habuit hos defectus ex debito peccati. Probatur autoritate Augustini, Vltima pars conclusionis probatur: quia potuisset, si voluisset Christus assumere naturam absque pœna, sicut assumpsit absque culpa.

¶In responsione ad secundum, nota Autorem in Theologia theologice loqui, quum dicit eam fuisse proximam mortis esse peccatum, remotam autem compositionem ex contrariis. Formaliter siquidem loquitur, vbi omnino theologica est materia, qualis est ista.

¶Super Quæstionis decimaquarta Articulum 4.

Aliàs. Tullius consistit in vniuersalitate defectuum humanorum corporalium, an scilicet omnes assumi à Christo fuerit conueniens.

Comment. ¶In corpore vna est conclusio responsiua quæsito: Non fuit conueniens, vt Christus assumeret omnes defectus scil. infirmitates humanas. Probatur, Christus assumpsit defectus humanos ad satisfaciendum pro peccato humanæ naturæ: ergo illos tantum defectus assumere debuit, qui consequuntur ex peccato communi totius humanæ naturæ, nec tamen repugnant perfectioni scientiæ & gratiæ: ergo non fuit conueniens vt omnes defectus seu infirmitates humanas assumeret. Antecedens probatur. Et prima consequentia, quo ad primam partem, insequitur clara. Quo ad secundam vero

10 huiusmodi defectibus subiacebat. Ergo videtur quòd hos defectus contraxerit.

¶Præterea, Id quod ex principiis naturæ causatur, simul cum natura trahitur, & ita contrahitur. Sed huiusmodi pœnalitates causantur ex principiis naturæ humanæ. Ergo eas Christus contraxit.

¶Præterea: Secundum huiusmodi defectus Christus aliis hominibus similatur: vt dicitur Heb. 2. Sed alij homines huiusmodi defectus contrahunt: ergo videtur quòd etiam Christus huiusmodi defectus contraxerit.

¶SED CONTRA est, quòd huiusmodi defectus contrahuntur ex peccato: secundum illud Rom. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in hunc mundum, & per peccatum mors. Sed in Christo non habuit locum peccatum. Ergo huiusmodi defectus Christus non contraxit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in Verbo contrahendi intelligitur ordo effectus ad causam: vt scilicet illud dicatur contrahi, quod simul cum sua causa ex necessitate trahitur. Causa autem mortis & horum defectuum in humana natura est peccatum, quia per peccatum mors intrauit in hunc mundum, vt dicitur Rom. 5. Et ideo illi propriè dicuntur hos defectus contrahere, qui ex debito peccati hos defectus incurrunt. Christus autem hos defectus non habuit ex debito peccati. quia vt Aug. dicit exponens illud Ioā. 3. Qui de sursum venit, super omnes est, de sursum venit Christus, id est, de altitudine naturæ humanæ, quam habuit ante peccatum primi hominis. Accepit enim naturam humanam absque peccato, in illa puritate, in qua erat in statu innocentiæ: & simili modo potuisset assumere humanam naturam absque defectibus. Sic igitur quòd Christus non contraxit hos defectus, quasi ex debito peccati eos suscipiens, sed ex propria voluntate.

Habetur in glo. ord. in hunc locum.

Aliàs Sed caro Christi ex Virgine ne sumpsit naturam absque culpa. Ar. 1. huius quæst.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro Virginis concepta fuit in originali peccato: & ideo hos defectus contraxit. Sed Christus naturam ex Virgine assumpsit absque culpa. Et similiter potuisset naturam assumere absque pœna: sed voluit suscipere pœnam propter opus nostræ redemptionis implendum: vt dictum est: Et ideo habuit huiusmodi defectus, non contrahendo, sed voluntariè assumendo.

¶Ad secundum dicendum, quòd causa mortis & aliorum corporalium defectuum in humana natura, est duplex. Vna quidem remota, quæ accipitur ex parte principiorum materialium humani corporis, inquantum est ex contrariis compositum, sed hæc causa impediebatur per originalem iustitiam. Et ideo proxima causa mortis & aliorum defectuum, est peccatum: per quod subtracta est originalis iustitia. Et propter hoc, quia Christus fuit sine peccato, dicitur non contraxisse huiusmodi defectus, sed voluntariè assumpsisse.

¶Ad tertium dicendum, quòd Christus in huiusmodi defectibus, assimilatus est aliis hominibus, quantum ad qualitatem defectuum, non autem quantum ad causam. Et ideo Christus non contraxit huiusmodi defectus, sicut alij.

ARTICVLVS IIII.

¶Virum christus omnes defectus corporales hominum assumere debuerit.

Supra q. 12. ar. 4. 5. Et infra q. 15. ar. 1. c. & q. 46. ar. 1. & 3. Et 3. dist. 1. q. 2. 1. & dist. 15. q. 1. ar. 1. & dist. 22. q. 2. ar. 1. q. 2. Et 4. Cō tra c. 55. 11. Et opus. 3. c. 223. & 238. 1. 3. 4. & 18. Ar. 1.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur quòd Christus omnes defectus corporales hominum assumere debuerit, Dicit enim Dam. Quod est inassumptibile, est incurabile. Sed Christus venerat omnes defectus nostros curare. Ergo omnes defectus nostros assumere debuit.

¶Præterea, Dictum est, quòd ad hoc quòd Christus pro nobis satisfaceret, debuit habere habitus perfectiuos in anima & defectus in corpore. Sed Christus ex parte animæ assumpsit plenitudinem omnis gratiæ. Ergo ex parte corporis debuit assumere omnes defectus.

¶Præterea, Inter omnes defectus corporales, præcipuum locum tenet mors. Sed Christus mortem assumpsit. Ergo multò magis omnes alios defectus assumere debuit.

¶SED CONTRA est, quòd contraria non possunt simul fieri in eodem. Sed quædam infirmitates sunt sibipsis contrariæ: vt pote ex contrariis principiis causatæ. Ergo non potuit esse, quòd Christus omnes infirmitates humanas assumeret.

RES

rò probabiliter ita ad satisfaciendum pro peccato humanæ naturæ requiritur satisfactor perfectus in anima, scientia, & gratia. Secundò autem, quia defectus sunt triplices quidam repugnantes perfectioni scientiæ, vt ignorantia: vel gratiæ, vt prodigalitas ad malum & difficultas ad bonum quidam particulares, vt varij morbi quidā communes ex humanæ naturæ, vt fames, sitis, fatigatio, mors, &c.

Auicen. ¶Vbi nota tria. Primò, quòd quia rationi ordinato subiacet, vt satisfactio quæ personalis est, recipiendæ culpæ, vt culpæ cōmissi, tunc tantum ea mens communis, ideo litera ex eo, quod Christus defectus personales assumpsit ad satisfaciendum pro peccato naturæ humanæ, optime, vt clarū inquit consequēs: quod solos communes humanæ naturæ defectus personales assumere debuit. Secundo, quòd quia negatio particularium defectuum in Christo illata, nō erat probanda quia fuerit probata alimatio vel iniuria filium defectuum in eodem ex proportione pœnæ ad culpam: ideo litera subiunxit rationem eximentem corpus Christi à specialibus defectibus ex negatione causarum, eorundem ad negationem eorum procedentem: ex eo, quòd defectus speciales aut sunt ex defectu principij vel principiorum, aut ex defectu progressus vitæ quorum neutrum in Christo locum habere potuit.

Quæstio. ¶Et si quis obiecerit, 9. potuit esse aliquis horū defectuū ex tertia causa puta ex cælo vel concursu elementi alterius, sciat omnes huiusmodi concursus causati quos morbi specialis, nihil aliud esse quàm defectum principij: concurrent enim causa impedit principia à natura ab perfectione actionis vel passionis suæ, & ideo reducitur huiusmodi causa ad defectum virtutis formatiuæ, causam posuimus in litera. ¶Tertio, quod Autor do ctrinam suam conformem Damasceno offendens, confirmat simul, & exponit illam.

Quæstio. defectus spectet. ¶Num ignorantia vel ad animæ vel corporis

¶Sed rasiat hic dubium quo pacto liceuerit, vt de defectibus corporis agitur, ignorantiam inter defectus communes computare; quum constet ignorantiam esse de fectum animæ.

¶Ad hoc dicitur, quòd Autor licet ipse fatet de defectibus corporis: inseruit tamen vniuersalem doctrinā de defectibus humanis, qui non debent assumi à Christo, vt ex vniuersali regula habeatur de ipsis etiam corporis, qui debuerunt vel non debuerunt assumi. Et hoc propter promptitudinem ad malum & difficultatem boni: quoniā alia est lex in membris humanis repugnans legi mentis: secundum quam proni sunt sensus hominis ad malum, & non quod volumus bonum hoc agimus, vt scriptura hæc responsio dicta secundum eundem contextum separatur, dum ignorantiam vt exemplum, pronitatem verò ad malum, & difficultatem ad bonum vere interpretatur. aliter dicitur, quòd per ignorantiam hic intelligitur copulatio corporalis causarum ignorantiæ. Nascuntur siquidem aliqui inepti ad scientiam, sicut alij inclinati ad iram, & huiusmodi.

¶Sed hoc minus consonat literæ, diuidenti contra defectus repugnātes perfectioni scientiæ vel gratiæ, defectus corporis speciales: consultat autem has copulationes exorbitantes à temperantia humanæ medietatis, inter speciales computatis defectus. Vnde dicendum est, quòd ignorantia dupliciter sumi potest, vel secundum se: & sic est defectus non corporis, sed animæ, sicut scientia contraria enim circa idem nata sunt fieri. Vel secundum suam causam occasionalem communem toti naturæ humanæ: & sic est defectus tenens se ex parte corporis: quoniam ex hoc ipso quod anima fit in corpore, non recipitur influxum scientiæ à superioribus: & manet ignorans. In cuius signum statim, quod à corpore separatur anima, perficitur scientia infusa à superioribus. Christus autem licet susceperit animam in corpore, non suscepit tamen defectum scientiæ concomitantem animā ex hoc, quod sit in corpore: quoniam ab initio eius anima repleta est, & beata & infusa scientia: vt patet ex antedictis. Et ideo inter defectus corporis, hoc est se tenentes ex parte corporis, computata est hoc in loco ignorantia.

¶ In responsione ad secundū perspiciatur videndo, quod animæ Christi secundum se debebatur plenitudo omnis gratiæ & scientiæ, ex hoc ipso quòd erat assumpta à Verbo: & est hoc sumptū ex Ioan. 1. Vidimus eum plenū gratiæ & veritatis, quasi Vnigenitum à Patre. Et docemur ex hoc non solum differentiam inter eam & inter scientiam ac gratiam, & defectus, quod illæ debebantur animæ Christi secundū se, hoc est ob proprium perfectionem, illi vero solum propter aliud, hoc est satisfactionem & exemplaritatem, &c. sed etiā quod non sunt duo miracula, gratia vnionis & gratia virtutū in anima Christi: sed sicut in naturalibus generans dat vna generatione formam, & consequentia ad formam, ita in mysterio Incarnationis assumēs dat gratiæ & scientiæ plenitudinem, vt cō sequentia assumptionē, Et propterea sicut debetur genito concomitantia formam, debitō naturaliter debetur assumptæ animæ plenitudo gratiæ & scientiæ, debito quasi naturali, seu connaturalis ordinis. Connaturalis quippe est assumptæ animæ plenitudo gratiæ & scientiæ.

Infrà q. 32. ar. 7. Et 3 dis. 3. q. 1. ca. fi. & dis. 12. q. 1. Et quol. 4. q. 11. arti. 1.

Cap. 31. to. 3.

¶ *Super Quæstionis decimæquintæ Articulum primum.*

Comment

TItulus clarus est.

¶In corpore est vnica conclusio responsiua quæsito, Christus nullo modo assumpsit defectum peccati. Probatur: Defectus assumpti à Christo sunt assumpti ad tria, hoc est ad satisfaciendum pro natura humana, ad comprobandam suam

QVAESTIO DECIMA *quinta, De defectibus animæ, à Christo assumptis, in decem articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de defectibus permittentibus ad animam.

¶Et circa hoc quærūtur decē.

¶Primò, vtrùm in Christo fuerit peccatum.

¶Secundò, vtrū in eo fuerit fomes peccati.

¶Tertiò, vtrùm in eo fuerit ignorantia.

¶Quartò, vtrū anima eius fuerit passibilis.

¶Quintò, vtrū in eo fuerit dolor sensibilis.

¶Sextò, vtrùm in eo fuerit tristitia.

¶Septimò, vtrùm in eo fuerit timor.

¶Octauò, vtrùm in eo fuerit admiratio.

¶Nonò, vtrùm in eo fuerit ira.

¶Decimò, vtrùm simul fuerit viator & comprehensor.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum in Christo fuerit peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit peccatum. Dicitur enim in Psal. Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti, longè à salute mea verba delictorum meorum. Sed hæc verba dicuntur ex persona ipsius Christi: vt patet ex hoc, quòd ipse ea in cruce protulit. Ergo videtur, quod in Christo fuerint delicta.

¶Præterea, Rom. 5. dicit Apostolus, quòd in Adam omnes peccauerunt: quia scilicet in eo originaliter fuerunt. Sed Christus etiam originaliter fuit in Adam. Ergo in eo peccauit.

¶Præterea, Apostolus dicit Hebr. 2. quòd in eo, in quo Christus passus est, & tentatus, potens est & his, qui tentatur auxiliari. Sed maximè indigebamus auxilio eius contra peccatum: ergo videtur quod in eo fuerit peccatum.

¶Præterea, Secundæ ad Cor. 5. diciturquòd Deus eum, qui non nouerat peccatum, fecit Christum, pro nobis peccatum fecit. Sed illud verè est, quod à Deo factum est. Ergo in Christo verè fuit peccatum.

¶Præterea, Sicut Aug. dicit in lib. de Agone Christiano, in homine Christo se nobis ad exemplum vitæ præbuit filius Dei. Sed homo indiget exemplo non solùm ad rectè viuendum, sed etiam ad hoc, quòd pœniteat de peccatis. Ergo videtur, quòd in Christo debuerit esse peccatum, vt de peccatis pœnitendo, pœnitentiæ nobis daret exemplum.

¶SED CONTRA est quod ipse dicit Ioannis 8. Quis ex vobis arguet me de peccato?

RESPONDEO dicendum, quòd sicut supradictum est, Christus suscepit defectus nostros, vt pro nobis satisfaceret, & vt veritatem humanæ naturæ comprobaret, & vt nobis fieret exemplum virtutis. Secundum quæ tria manifestum est, quòd defectum peccati assumere non debuit. primò quidem, quia peccatum nihil operatur ad satisfactionis impedit: quia vt dicitur Eccl. 4. donа iniquorum non probat Altissimus. Similiter etiam ex peccato non demonstratur veritas humanæ naturę: quia peccatum nō pertinet ad humanā naturam, cuius Deus est causa: sed magis est contra naturam, per seminationē diaboli introductum. vt Dam. dicit. Tertiò, peccando exemplum virtutis præbere non potuit: cùm peccatum contrarietur virtuti. Et ideo Christus nullo modo assumpsit defectum peccati, nec originalis nec actualis: secundum illud quod dicitur 1. Pet. 2. Qui peccatum non fecit.

Act. 1. & 2.

Aucen. ¶In titulo fomes peccati importat inclinationē appetitus sensitiui in id, quod contrariatur rectæ rationi, puta in fugā eorum de lecta tionem, in excessiuam cupiditatem, & similia.

2. 2. 2. 30. & li 3. ca. 20.

Comen. ¶In corpore vnica est conclusio responsiua quæstioni: Christo non fuit fomes peccati. Probatur dupliciter. primò sic: Virtus moralis facit rationalem partem animæ, in qua est, rationi esse subiectam & tanto magis, quanto perfectior fuerit: ergo quanto virtus in aliquo fuerit magis perfecta, tanto magis in eo debilitatur vis fomitis: ergo in Christo non fuit fomes peccati. Antecedens declaratur in temperantia & mansuetudine. Prima consequentia probatur: quia ad rationem fomitis pertinet inclinatio appetitus sensitiui in id, quod est contra rationem. Secunda verò, quia in Christo fuit virtus secundum perfectissimum gradum. Quod probatur quia Christus perfectissime habuit gratiā, & omnes virtutes morales, Secundò probatur conclusio principalis: quia iste defectus non est ordinabilis ad satisfaciendum: sed potius inclinat ad contrarium satisfactionis: ergo non debuit assumi à Christo. Et patet sequela ex præcedentibus.

Cap. 25.

Cap. 31. to. 33.

¶Occurrit hic dubium: quia secundū primā rationē in loco allatam, sequitur: q; non solùm in Christo, sed etiam in pueris hominibus: puta Ioanne Baptista, nō fuit fomes peccati, quia in ipso à principio fuerūt virtutes præcæ, non solū in habitu (vt sunt in pueris baptizatis) sed in exercitio, quū fuerit tantæ perfectionis, vt iustitia appellatus sit, vt dicit Glos. in verbo, Iustitia: vbi scribit: est Iustitia ante eum inchoabit.

Comment.

¶Ad hoc dicitur, quòd differentia inter animā Christi & aliorū est, quia anima Christi est, secundum quod erat anima in statu innocentiæ, quantum ad elōgationem à peccato animæ vero te mporis quantoq; fauorabilem inuerso, in lucrita sunt sicut anima hominis, q; incidit in latrones: & non solū spoliatus est gratuitis, sed vulneratus in naturalibus. Et ideo in anima Christi secundum se

Cap. 19. & 20. to. 3.

Et cor. ar. & q 4. ar. 6. ad 2.

¶Sed hoc manifestum est contra illos, qui dicunt, quòd Christus assumpsit defectum peccati ad satisfaciendum pro peccato humanæ naturæ: quia ex hoc ipso quòd aliquis assumit ad satisfaciendum pro peccato alterius, ipse debet esse immunis à peccato: quia nullus pro se & pro alio hostiam offerre debet. Vnde & Aaron primò pro se, & postea pro populo hostias offerebat. Et Christus primò pro se, & postea pro nobis mortem sustinuit. Vnde & Apostolus dicit Hebr. 7. Talis decebat vt nobis esset pontifex, sanctus, impollutus, segregatus à peccatoribus.

¶Ad primum ergo dicendum, quòd illa auctoritas exponenda est de Christo secundum quòd portauit peccata nostra, inquantum scilicet pro peccatis nostris mortem sustinuit, vt nos à peccatis liberaret.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut dicit Aug. 10. super Gen. ad literam, non omnino quoslibet nos in Adam & in aliis patribus, quos nobis fuimus. Nos enim fuimus in Adam secundum seminalem rationem, & secundum corpulentam substantiam: quia scilicet, vt ipse ibidem dicit, cùm sit in semine & visibilis corpulentia & invisibilis ratio, vtrumque currit ex Adam. Sed Christus visibilem carnis substantiam de carne Virginis sumpsit: ratio verò conceptionis eius non à semine virili, sed longè aliter, ac de super venit. Vnde non fuit in Adam: secundum seminalem rationem, sed solùm secundùm corpulentam substantiā. Et ideo Christus non accepit actiuè ab Adam humanam naturam, sed solùm materialiter: actiuè verò a Spiritu sancto. Sicut & ipse Adam materialiter sumpsit corpus ex limo terræ, actiuè autem à Deo. Et propter hoc Christus non peccauit in Adam, in quo fuit solùm secundùm materiam.

Cap. 19. & 20. to. 3.

¶Ad tertium dicendum, quòd Christus ex sua tentatione & passione nobis auxiliatus est pro nobis satisfaciendo: sed peccatum non cooperatur ad satisfactionem, sed magis ipsam impedit: vt dictum est. Et ideo nō oportuit, quòd peccatum in se haberet, sed omnino esset purus à peccato: alioquin pœna, quam sustinuit, fuisset sibi debita pro proprio peccato.

¶Ad quartum dicendum, quòd Deus fecit Christum peccatum: non quidem, vt in se peccatum haberet, sed quia fecit eum hostiam pro peccato. Sicut & Osee 4. dicitur, Peccata populi mei comedent, scilicet Sacerdotes, qui secundum legem comedebant hostias pro peccato oblatas. Et secundum hunc modum dicitur Isa. 53. quòd

Dominus posuit in eo iniquitatem omnium: quia scilicet eum tradidit, vt esset hostia pro peccatis omnium hominum. Vel fecit eum peccatum, id est, habentem similitudinem carnis peccati: vt dicitur Rom. 8. & hoc propter corpus passibile & mortale quod assumpsit.

¶Ad quintum dicendum, quòd pœnitens laudabile exemplum dare potest, non ex eo quòd peccauit: sed in hoc, quòd voluntariè pœnam sustinet pro peccato. Vnde Christus dedit maximum exemplum pœnitentibus: dum non pro peccato proprio, sed pro peccatis aliorum voluit pœnam subire.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum in Christo fuerit fomes peccati.

AD SECVNDVM sic procedi-tur. Videtur quòd in Christo fuerit fomes peccati. Ab eodem enim principio deriuatur fomes peccati & passibilitas corporis siue mortalitas, scilicet ex subtractione originalis iustitiæ per quam simul infetiores vires animæ subdebantur rationi, & corpus animæ. Sed in Christo fuit passibilitas corporis & mortalitas. Ergo etiam in eo fuit fomes peccati.

¶Præterea, Sicut Dam. dicit in 3. lib. Beneplacito diuinæ voluntatis permittebatur carni Christi pati & operari quæ propria. Sed proprium est carni, vt concupiscat delectabilia sibi. Cùm igitur nihil aliud sit fomes, quam concupiscentia (vt dicitur in Gl. Rom. 7.) videtur quòd in Christo fuerit fomes peccati.

¶Præterea, Ratione fomitis peccati, caro concupiscit aduersus spiritum: vt dicitur Gal. 5. Sed tantò spiritus ostenditur fortior & magis dignus corona, quantò magis superat hostem, scilicet concupiscentiam carnis: secundum illud 2. ad Tim. 2. Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit. Christus autem habuit fortissimum & victoriosissimum spiritum, & maximè dignū coronа, secundum illud Apoc. 6. Data est ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret. Videtur ergo quòd in Christo maximè debuerit esse fomes peccati.

Q 7. ar. 2.

¶SED CONTRA est quod dicitur Matth. 1. Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Sed Spiritus sanctus excludit peccatum, & inclinationem peccati, quæ importatur nomine Fomitis. Ergo in Christo non fuit fomes peccati.

Cap. 9.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, Christus perfectissimè habuit gratiam & omnes virtutes. Virtus autem moralis, quæ est in rationali parte animæ, eam facit esse rationi subiectam: & tantò magis, quantò perfectior fuerit virtus: sicut temperantia concupiscibilem, & fortitudo & mansuetudo irascibilem: vt in Secunda parte dictum est. ad rationem autem formitis pertinet inclinatio sensualis appetitus in id, quod est contra rationem. Sic igitur patet, quòd quantò virtus in aliquo fuerit magis perfecta, tantò magis in eo debilitatur vis fomitis. Cùm igitur in Christo fuerit virtus secundum perfectissimum gradum, consequens est, quòd in eo fomes peccati non fuerit, cùm etiam iste defectus non sit ordinabilis ad satisfaciendum, sed potius inclinet ad contrarium satisfactioni.

Alias in rationali. 1. 2. q. 56. ar. 4.

Infrà q. 27. ar. 3. & 1. Et 3. dist. 17. ar. 1. q. 2. 4. Et 1 opus. 3 c. 231. Cap. 14. & 15.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd inferiores vires pertinentes ad sensibilem appetitum, naturaliter sunt obedibiles rationi: non autem vires corporales, vel humorum corporalium vel etiam ipsius animæ vegetabilis: vt patet in primo Ethic. Et ideo perfectio virtutis, quæ est secundum rationem rectam, non excludit passibilitatem corporis: excludit autem fomitem peccati: cuius ratio consistit in resistentia sensualis appetitus ad rationem.

Cap. vlt.

¶Ad secundum dicendum, quòd caro naturaliter concupiscit id quod est sibi delectabile concupiscentia appetitus sensitiui: sed caro hominis (quæ est animal rationale) hoc concupiscit secundum modum & ordinem rationis. Et hoc modo caro Christo concupiscentia appetitus sensitiui, naturaliter apprehebat escam & potum & somnum, & alia quę secundum rectam rationem appetuntur: vt patet per Damas. in 3. libr. Ex hoc autem non

Cap. 14.

sequitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *super Quæstionis decimæquintæ Articulum tertium.*

Caietanus.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna est conclusio: Christo non fuit ignorantia. Probatur. Sicut in Christo fuit plenitudo gratiæ & virtutis, ita fuit plenitudo omnis scientiæ: ergo sicut prima plenitudo excludit tertium peccatum secunda excludit ignorantiam: ergo in Christo nō fuit ignorantia. Prima cōsequentia probatur quia ignorantia opponitur plenitudini scientiæ: secūdo, quia non fuit fomes peccati in Christo.

Aureol. 3. dist. 17. art. 1. q. 3.

¶ In responsione ad tertium, aduerte nouitie, quod tertium expositionum verborum Isaiæ, quæ in litera ponuntur, duæ primæ conueniunt in hoc, quod ly Antequam puer sciat, exponunt, antequam Deus fiat puer sciens: hoc est, antequā incarnetur hanc matrem & patrem putarint. In hoc enim sensu verificatur tam literalis expositio, quod tex. Assyriorum auferret spolia ante incarnatiōnē Christi. Deinde spiritualis, quod filius Dei ante incarnationem inuocatus saluaret populum suum. Tertia autē post Incarnationem, exponitur quòd ly Ante, dicat ordinem temporis, secundum ætatem infantiæ Iesu Christi.

¶ Super Quæstionis decimæquintæ Articulum quartum.

Aure.

AN inuito passibilitas conuenerit, examinanda est.

¶ In corpore articuli duo sunt. Primò respondetur quæstioni secundò declaratur responsio.

¶ Quòd ad primū primò distinguitur de passione animæ coniunctæ corpori vel corporali, vel animali.

¶ Secundò declaratur terminus primus, quod scilicet est animam pati passione corporali.

Q. 7. Art. 9. & 9. ar. 1. Comment.

¶ Tertiò respondetur secundum talem passionē quæsito vnā conclusionem. Anima Christi fuit passibilis passione animæ II. Probatur. Affectiones appetitus sensitiui fuerunt in Christo: ergo. Antecedēs probatur dupliciter: primò quia pertinent ad naturam hominis: secundò, autoritate Augustini.

¶ Quo ad secundum dicitur non nouisse peccatum, quia nescivit sequitur, quòd in Christo fuerit fomes peccati, qui importat concupiscentiam delectabilium, præter ordinem rationis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd fortitudo spiritus aliqualis ostenditur, ex hoc quod resistit concupiscentiæ carnis sibi contrariantis, sed maior fortitudo spiritus ostenditur, si per eius virtutem totaliter caro cōprimatur, ne contra spiritum concupiscere possit. Et ideo hoc competebat Christo: cuius spiritus summum fortitudinis gradum attigerat. Et licet non sustinuerit impugnationem interiorem ex parte fomitis, sustinuit tamen exteriorem impugnationem ex parte mundi & diaboli: quos superando victoriæ coronam promeruit.

ARTICVLVS III.

¶ Virum in Christo fuerit ignorantia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit ignorantia. Illud enim verè fuit in Christo, quod sibi competit secundum humanam naturam, licet ei non competat secundum diuinam, sicut passio & mors. Sed ignorantia conuenit Christo, secundum humanam naturam: dicit enim Damasc. in 3. lib. quòd ignorantem & seruilem assumpsit naturam. ergo ignorantia verè fuit in Christo.

¶ Præterea, Aliquis dicitur ignorans per notitiæ defectum. Sed aliqua notitia defuit Christo: dicit enim Apost. 1. ad Cor. 1. Eum qui non nouit peccatum, pro nobis peccatum fecit. ergo in Christo fuit ignorantia.

¶ Præterea, Isa. 8. dicitur, Antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem, suā, auferetur fortitudo Damasci. Puer autem ille est Christus. Ergo in Christo fuit aliqua rerum ignorantia.

¶ SED CONTRA, Ignorantia per ignorantiam non tollitur. Christus autem ad hoc venit, vt ignorantias nostras auferret: venit enim vt illuminaret his, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. ergo in Christo ignorantia non fuit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut in Christo fuit plenitudo gratiæ & virtutis, ita in ipso fuit plenitudo omnis scientiæ, vt ex præmissis patet. Sicut autem in Christo plenitudo gratiæ & virtutis excludit fomitem peccati, ita plenitudo scientiæ excludit ignorantiam, quæ scientiæ opponitur. Vnde sicut in Christo non fuit fomes peccati, ita non fuit in eo ignorantia.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum quòd natura à Christo assumpta potest dupliciter considerari. Vno modo, secundum rationem suæ speciei: & secundum hoc dicit Damascē. eam esse ignorantem & seruilem. Vnde subdit, Nam serua quidem est hominis natura eius, qui fecit ipsam, Dei scilicet, & non habet futurorum cognitionem. Alio modo potest considerari secundum id, quod habet ex vnione ad hypostasim diuinam, ex qua habet plenitudinem scientiæ & gratiæ: secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Et hoc modo natura humana in Christo ignorantiam non habuit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus dicitur non nouisse peccatum, quia nescivit per experientiam, sciuit autem per simplicem notitiam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd loquitur ibi Prophēta de scientia humana Christi. Dicit ergo, Antequam sciat puer, scilicet secundū humanitatem, vocare patrem suum, scilicet Ioseph, qui pater eius fuit putatiuus) & matrem suam, scilicet Mariam, auferetur fortitudo Damasci. Quod non est sic intelligendum, quasi aliquando fuerit homo, & hoc nescierit: sed antequam sciat, id est, antequam fiat homo scientiam habens humanam, auferetur: vel ad literam, fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, per regem Assyriorum: vel spiritualiter, quia nondum natus, populum suum sola inuocatione saluabit, vt gl. Hier. ibi exponit. Aug. tamen in sermo. de Epi. dicit, hoc esse completum in adoratione Magorum. Ait enim, Antequam per humanam carnem humana verba proferret, accepit virtutem Damasci, scilicet diuitias, in quibus Damascus præsumebat: in diuitiis autem principatus auro defertur. Spolia verò Samariæ iidem ipsi erant: Samaria nanque pro idolatria ponitur. Illic enim populus ad idola colenda conuersus est. Hæc igitur prima spolia puer idololatriæ detraxit. Et secundū hoc intelligitur, antequā sciat, id est, antequā ostēdat se scire.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum anima Christi fuerit passibilis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi nō fuerit passibilis. Nihil enim patitur nisi à fortiori: quia agens præstantius est patiente, vt patet per Aug. 12. super Gen. ad literam, & per Philosophum 3. de Anima. Sed nulla creatura fuit præstantior, quā anima Christi. Ergo anima Christi non potuit ab aliqua creatura pati: & ita non fuit passibilis: frustra enim in ea fuisset potentia patiendi, si à nullo pati potuisset.

¶ Præterea, Tullius in li. de Tusculanis quæstionibus dicit, quòd passiones animæ sunt quædam ægritudines. Sed in anima Christi non fuit aliqua ægritudo: nam ægritudo animæ sequitur peccatum: vt patet per illud Psal. Sana animam meam, quia peccaui tibi. Ergo in Christo non fuerunt animæ passiones.

¶ Præterea, Passiones animæ videntur idem esse cum fomite peccati, vnde & Apostolus Rom. 7. vocat eas passiones peccatorum. Sed in Christo non fuit fomes peccati: vt suprà dictum est. Ergo videtur quod non fuerint in eo animæ passiones: & ita anima Christi non fuit passibilis.

¶ SED CONTRA est quod in Psal. dicitur ex persona Christi, Repleta est malis anima mea. Non quidem peccatis, sed humanis malis, id est, doloribus: vt gl. ibi exponit. Sic ergo anima Christi fuit passibilis.

¶ RESPONDEO dicendū, q̄ animā in corpore cōstitutā dupliciter cōtingit pati. Vno modo passione corporali: alio modo passione animali. Passione quidem corporali patitur per corporis læsionem. Cùm enim anima sit forma corporis, consequens est quòd vnum sit esse animæ & corporis: & ideo corpore perturbato per aliquam corpoream passionē, necesse est quòd anima per accidens perturbetur, scilicet quantum ad esse, quod habet in corpore. Quia igitur corpus Christi fuit passibile & mortale (vt suprà habitū est) necesse fuit, vt etiā eius anima hoc modo passibilis esset. Passione autem animali pati dicitur anima secūdū operationē, quæ vel est propria animæ, vel principalius est animæ, quā corporis. Et quāuis etiā secūdū intelligere & sentire dicatur hoc modo anima aliquid pati: tamē sicut in secūda parte dictū est, propriissimè dicūtur passiones animæ, affectiōes appetitus sensitiui: quæ in Christo fuerūt, sicut & cætera, quæ ad naturā hominis pertinēt. Vnde Aug. dicit in 14. de Ciuit. Dei, Ipse Dominꝰ in forma serui vitā agere dignatus, humanitus adhibuit eas, vbi adhibēdas esse iudicauit: neque enim in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus. Sciendum tamen est, quòd huiusmodi passiones aliter fuerunt in Christo, quam in nobis, quantum ad tria. primò qui dem quantū ad obiectū: quia in nobis plerūque huiusmodi passiones feruntur ad illicita: quod in Christo non fuit. Secundò quantū ad principiū: quia huiusmodi passiones frequēter in nobis

¶ *super quæstionis decimæquintæ Articulum quintum.*

Caiet. Cap. 9. Comment.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio: In Christo fuit verus dolor. Probatur: quo est læsio corporis & sensus læsionis, est dolor sensibilis: sed in Christo fuit vtrumque, ergo: Probatur Minor quoad primum, quia corpus Christi erat passibile & mortale. Quo ad secundum verò: quia anima Christi perfectè habuit omnes potentias naturales.

Cap. 26. in Ioan. to. 9.

¶ Nota nouitie, quòd illa duo in litera posita requisita ad dolorem, non sufficit doloris partes, sed causæ sufficientes. Dolor namque nec est læsio, nec perceptio læsionis: sed est passio appetitus sensitiui consurgens ex corporis læsione percepta sensu nā quamuncunque corpus lederetur flagello, clauo, vel gladio, si non perciperetur, non consurgeret dolor: vt patet, quū læduntur hi, qui patiuntur extasim. Et rursus quamuncunque corpus lædatur, & læsio percipiatur sed lectus vel imaginatione, si non sentiatur, non sequitur dolor vt patet in his, qui calidis adhuc plagis superlæduntur. Hi enim magnam læsionem patiēntes, vix dolentes quia ferè illam non sentiunt, perturbato organo tactus: quam tamen cognoscūt esse magnam corporis læsionem. Ex hoc enim quod quantitas doloris iuxta quantitatem sensationis consequitur, habetur quòd dolor absolutè sentientem absoluit.

Infrà ar. 4. & 6. Et 3. conclusit: ita quòd si nullus esset læsionis sensus, nullus esset dolor.

q. 55. q. 6. 55. 2. Et vi. q. 26. contrariis. 3. ter. sufficit propinquā humanarum necessitatum.

¶ Num peccatum & ex contrariis oppositio causet dolorem? Et solūtio patet ex dictis.

Aure. Et opu. 3. ca. 236. Quæstion.

¶ In responsione ad primum, dubium occurrit ad hominem: quia Author superius in q. 14. art. 3. ad secundū dixit contrariorum esse causam remotionem ex contrariis: esse causam remotionis peccati verò causam proximam mortis, & aliorum defectuum naturæ humanæ: nunc verò dicit peccatum esse causam primam, & complementum ex contrariis esse causam proximam: horum defectuum. Quomodo stant hæc simul?

Infrà q. 85. ar. 3. ad 3. q. 87. ar. 3. ad 3. q. 14. ar. 3. ad 3. q. 15. ar. 2. ad 3. q. 46. ar. 8. Et 3. dist. 15. q. 2. ar. 3. q. 3. c. & 5. Et opu. 3. c. 239. Comment.

¶ Sed dicitur, quòd dicta verificantur, referendo causas defectuum ad naturam humanam: quia secundū dicta veri dicitur, referendo effectum ad singulares filios Adæ. Nam si ad naturæ species humanam, quæ est contrariis causam & remotis & defectuum generum: quia impediebat quòd dolor absolutè sentientem absoluit.

¶ SED CONTRA est quod Isa. 53. dicitur, Verè dolores nostros ipse tulit.

bis præueniunt iudicium rationis: sed in Christo omnes motus sensitiui appetitus ordinantur secundum dispositionem rationis. Vnde Augustin. dicit 14. de ciuit. Dei quòd hos motus certissimæ dispensationis gratia ita cùm voluit Christus suscepit animo humano, sicut cùm voluit, factus est homo. Tertiò quantum ad effectum: quia in nobis quandoque huiusmodi motus non sistunt in appetitu sensitiuo, sed trahunt rationem. quod in Christo non fuit: quia motus naturaliter humanæ carni conuenientes, sic ex eius dispositione in appetitu sensitiuo manebant, quòd ratio ex his nullo modo impediebatur. Vnde Hier. dicit super Matt. quòd Dominus noster, vt veritatem assumpti probaret hominis, verè quidem contristatus est: sed ne passio in animo illius dominaretur per propassionem, dicitur quòd cœpit cōtristari: vt passio perfecta intelligatur quando animo, id est, rationi dominatur: propassio autem, quando est inchoata in appetitu sensitiuo, sed vlterius non se extendit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima Christi poterat quidem resistere passionibus, vt ei non superuenirent, præsertim virtute diuina: sed propria voluntate se passionibus subiiciebat tam corporalibus quam animalibus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Tullius ibi loquitur secundum opinionem Stoicorum, qui non vocabant passiones quoscunque motus appetitus sensitiui, sed solùm inordinatos: tales autem passiones manifestum est in Christo non fuisse.

¶ Ad tertium dicendum, quòd passiones peccatorum, sunt motus appetitus sensitiui in illicita tendentes: quod non fuit in Christo, sicut nec fomes peccati.

ARTICVLVS V.

¶ Virum in Christo fuerit dolor sensibilis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit verus dolor sensibilis. Dicit enim Hilarius in 10. de Trin. Cùm pro Christo mori sit vita, quid ipse in mortis sacramento doluisse æstimandus est, qui pro le morientibus vitam rependit? Et infrà dicit, Vnigenitus Deus hominem verum, non deficiens à se Deo sumpsit: in quo quanuis aut ictus incideret, aut vulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio eleuaret, afferrent quidē hæc impetum passionis, non tamē dolorem passionis inferrent. Non igitur in Christo fuit verus dolor.

¶ Præterea, Hoc proprium videtur esse carnis in peccata concepta, quòd necessitati doloris subiaceat. Sed Caro Christi non est cum peccato concepta, sed ex Spiritu sancto in vtero virginali. Non ergo subiacuit necessitati patiendi dolorem.

¶ Præterea, Delectatio contemplationis diuinorum diminuit sensum doloris: vnde & Martyres in passionibus suis tolerabilius sustinuerunt ex consideratione diuini amoris. Sed anima Christi summè delectabatur in contemplatione Dei, quem per essentiam videbat: vt suprà dictum est. Non ergo poterat sentire aliquem dolorem.

¶ SED CONTRA est quod Isa. 53. dicitur, Verè dolores nostros ipse tulit.

ARTICVLVS VI.

¶ Virum in Christo fuerit tristitia.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit tristitia. Dicitur enim de Christo, Isa. 42. Nō erit tristis nec turbulentus.

¶ Præterea, Prouer. 12. dicitur, Non contristabit iustum quicquid ei acciderit. Et huius rationem Stoici assignabant, quia nullus tristatur nisi de amissione suorum bonorum: iustus autem non reputat bona sua nisi iustitiam & virtutem, quas non potest amittere: alioquin subiaceretur iustus sortunæ, si pro amissione bonorum fortunæ tristaretur. Sed Christus fuit maximè iustus: secundùm illud Hier. 23. Hoc est nomē quòd vocabunt eum Dominus Iustus noster. Ergo in eo non fuit tristitia.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt) ad veritatem doloris sensibilis, requiritur læsio corporis & sensus læsionis. Corpus Autem Christi lædi poterat: quia erat passibile & mortale: vt suprà habitum est. Nec defuit ei sensus læsionis: cum anima Christi perfectè haberet omnes potentias naturales. Vnde nulli dubium debet esse, quin in Christo fuerit verus dolor.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in omnibus illis verbis & similibus. Hilarius à carne Christi non veritatē doloris, sed necessitatem excludere intendit. Vnde post præmissa verba subdit, Neque enim cùm sitiuit, aut esuriuit, aut fleuit, bibisse Dominus aut manducasse, aut doluisse mō stratus est, sed ad demonstrandam corporis veritatem, corporis consuetudo suscepta est: ita vt naturæ nostræ consuetudine, consuetudini sit corporis satisfactum, vel cùm potum & cibum accepit, non se necessitati corporis: sed consuetudini tribuit. Et accepit necessitatem per comparationem ad causam primam horum defectuum, quæ est peccatum: vt suprà dictum est, vt scilicet ea ratione dicatur caro Christi non subiacuisse necessitati horum defectuum, quia non fuit in ea peccatum. Vnde subdit, Habuit enim, scilicet Christus, corpus, sed originis suæ proprium, neque ex vitiis humanæ conceptionis existens, sed in forma corporis nostri, virtutis suæ potestate subsistens. Quantum tamen ad causam propinquam horum defectuum, quæ est compositio contrariorum, caro Christi subiacuit necessitati horum defectuum: vt suprà dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd caro in peccato concepta subiacet dolori, non solùm ex necessitate naturalium principiorum, sed etiam ex necessitate reatus peccati. Quæ quidem necessitas in Christo non fuit: sed solùm necessitas naturalium principiorum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut suprà dictum est, virtute diuinitatis Christi, dispariuè sic beatitudo in anima continebatur, quòd non deriuabatur ad corpus, vt eius passibilitas & mortalitas tolleretur. Et eadem ratione delectatio contemplationis, sic retinebatur in mente, quòd non deriuabatur ad vires sensibiles, vt per hoc dolor sensibilis excluderetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

probatur ex quod quid est triſtitiæ & doloris, & ex vna cõ vtriuſque causa in Christo: aſſignatur liquidẽ vtriuſq; diuitas ex eſſentiali conuenientia & differentia vtriuſq;. Ex hoc nãque, quod cõuenium in hoc, quod ſunt vna paſſio appetitus ſenſitiui, cõſiſtit in reſultatione mali præſentis, & differunt penes obiectum (quia doloris obiectum eſt malũ corporis præſens, ſenſu tactus perceptũ, triſtitiæ autẽ malũ præſens, interius perceptum) iuncto his, quòd cauſa doloris poſsibilis ſ. Christo fuit diſpẽſatio diuinæ virtutis retinẽs in parte ſuperiori quæ ſunt gloriæ, vt pars ſenſitiua propria dolendo exequi poſſet. Art. præd. ad 3. clarè ſequitur quòd ſicut in Christo potuit eſſe verus dolor, ita & vera triſtitia. Et ly Sicut, mõſtrat non ſolũm ſimilitudinẽ ſeu cõuenientiã in cauſa propria Chriſto, ſed & in proportionali ratione diſſinitiua virtuſq; & in modo cõmuni omnibus in Christo paſſionibus, ſcilicet per modũ propaſsionis. De quo modo ſubditur in litera remittente ſe ad dicta in art. 4 huiuſmodi quæſtionis.

Amor. ¶In reſponſione adſcẽdũ momẽto nouitiæ numeri principalis paſsionũ ſ. ſpei ſeu cupiditatis, delectationis, timoris & triſtitiæ. & intelliges quare ad has quatuor ſpectabant Stoici.

¶ *Super Quæſtionis decimæquintæ Articulum ſeptimum.*

Comment. TItulus clarus,

¶In corpore duo ſũt. primo declarantur cõditiones requiſitę ad cauſandã timorẽ: ſecundo reſpondetur quæſito cum diſtinctione himẽ bri & concluſionibus duabus. Quo ad primã. Art. 4. conditiones ſunt quatuor, apprehenſio mali futuri, incerti, ſeu poſsibilis euitari. Et in duabus primis conuenit cũ triſtitia: quia vterque eſt ex apprehenſione mali in tertia differunt, quia illa eſt præſentis, iſte futuri. Sed hæc differentia non ſufficit: quia nõ eſt vſque quaque differentia: quoniã futurũ poteſt habere rationẽ præſentis: & cõtra non timor, ſed triſtitia cauſatur. Appre henditur autem malum futurũ ſub ratione præſentis, qñ vt certum apprehenditur & ideo inducit ſeu poſsibile vitari eſſe debet malũ futurũ, quod timorem ingerit. Et hæc omnia in litera ex cõuenientia & differentia inter triſtitiam & timorẽ clarè dicitur.

Aunet. ¶Sed bene nota verba litteræ, ſi omnimodam certitudinem habeat: quomodi eſt eſt certũ quoad ſubſtantiam & incertũ quo ad tempus (vt communiter cõtingit de mortẽ) aut quo ad gẽus

¶Præterea, Philoſophus dicit in 7. Ethic. Cap. 13. & 14. quòd omnis triſtitia eſt malum & fugiendum. Sed nullum malum fugiendum fuit in Christo. Ergo in Christo non fuit triſtitia.

¶ Præterea, Sicut Auguſtin. dicit 14. Cap. 6. to. 5. de Ciuit. Dei, triſtitia eſt de his quæ nobis nolentibus accidunt. Sed nihil paſſus eſt Christus contra ſuam voluntatem. dicitur enim Iſa. 53. Oblatus eſt, quia voluit. Non ergo in Christo fuit triſtitia.

¶SED CONTRA eſt quod dicit Dominus Matth. 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Et Amb. dicit in 3. de Trin. Vt homo triſtitiam habuit: ſuſcepit enim triſtitiam meam confidenter: triſtitiam no mino qui crucem prædico,

¶RESPONDEO dicendum, quòd ſicut dictum eſt, delectatio diuinæ contemplationis ita per diſpenſationem diuinæ virtutis retinebatur in mente Christi, quòd non deriuabatur ad vires ſenſitiuas, vt per hoc dolor ſenſibilis excluderetur. Sicut autem dolor ſenſibilis eſt in appetitu ſenſitiuo, ita & triſtitia. Sed eſt differentia ſecundum motiuum ſiue obiectum: nam obiectum & motiuum doloris: eſt læſio ſenſu tactus percepta: ſicut cùm aliquis vulneratur. Obiectum autem & motiuum triſtitiæ, eſt nociuum ſeu malum interius apprehenſum ſiue per rationem, ſiue per imaginationem (vt in ſecunda parte habitum eſt) ſicut cùm aliquis triſtatur de amiſsione gratiæ vel pecuniæ. Potuit autem anima Christi interius apprehendere aliquid vt nociuum, & quantum ad ſe, ſicut paſsio & mors eius fuit: & quantum ad alios ſicut peccatum Diſcipulorum vel etiam Iudæorum occidentium ipſum. Et ideo ſicut in Christo potuit eſſe verus dolor, ita potuit in eo eſſe vera triſtitia. Alio tamen modo quàm in nobis: ſecundùm illa tria quę ſuprà aſſignata ſunt, cùm communiter de paſſionibus animæ Christi loqueremur,

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd triſtitia remouetur à Christo ſecundum paſsionem perfectam: fuit tamen in eo initiata ſecundum propaſsionem. Vnde dicitur Mat. 26. Cœpit contriſtari & mœſtus eſſe. aliud enim eſt contriſtari, aliud incipere contriſtari, vt Hier. ibidem dicit. Gl. 30. 1.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd ſicut Auguſt. dicit in 14. de Ciui. Dei, pro tribus perturbationibus, ſcilicet, cupiditate, lætitia & timore, Stoici tres eupathias, id eſt, bonas paſsiones, in animo ſapientis poſuerunt, ſcilicet pro cupiditate voluntatem, pro lætitia gaudium, pro metu cautionem, ſed pro triſtitia negauerunt aliquid poſſe eſſe in animo ſapientis: quia triſtitia de malo eſt, quod iam accidit, nullum autem malum exiſtimant poſſe accidere ſapiẽti. Et hoc ideo eſt: quia non credebant aliquid eſſe bonum niſi honeſtum, quod homines bonos facit: nec aliquid eſſe malum niſi inhoneſtum, per quod homines mali fiunt. Quamuis autem honeſtum ſit principale hominis bonum & inhoneſtum principale hominis malum (quia hæc pertinent ad ipſam rationem, quæ eſt principalis in homine) ſunt tamen qnædam ſecundaria hominis bona, quæ pertinent ad ipſum corpus vel ad exteriores res corpori deſeruientes. Et ſecundum hoc poteſt in animo ſapientis eſſe triſtitia, quantùm ad appetitum ſenſitiuum, ſecundum apprehenſionem humuiſmodi malorum: non tamen ita quòd iſta triſtitia perturbet rationem. Et ſecundum hoc intelligitur, quod non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit: quia ſcilicet ex nullo accidente eius ratio perturbatur. Et ſecundum hoc triſtitia fuit in Christe ſecundum propaſsionem, non autem ſecundum paſsionem.

¶Ad tertium dicendum, quòd omnis triſtitia eſt malum pœnę, non autem eſt ſemper malum culpę: ſed ſolùm quando ex inordinato affectu procedit. Vnde Auguſtin. dicit 14. de Ciuit. Dei. Cùm rectam rationem ſequuntur iſtæ affectiones, & quando, & vbi oportet adhibentur, quis eas tunc morbidas ſeu vitioſas paſsiones audeat dicere?

¶Ad quartum dicendum, quòd nihil prohibet, aliquid eſſe contrarium voluntati ſecundum ſe, quod tamen eſt volitum ratione finis, ad quem ordinatur: ſicut medicina amara non eſt ſecundum ſe volita, ſed ſolùm ſecũdũ quòd ordinatur ad ſanitatem. Et hoc modo mors Christi & eius paſsio fuit ſecundum ſe conſiderata inuoluntaria, & triſtitiam cauſans: licet fuerit voluntaria in ordine ad finem, qui eſt redemptio humani generis.

ARTICVLVS VII.

¶ Virum in Christo fuerit timor.

AD SEPTIMVM ſic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit timor. Dicitur enim Prou. 18. Iuſtus quaſi leo cõfidens, abſque terrore erit. Sed Christus fuit maximè iuſtus. Ergo in Christo non fuit aliquis timor.

¶Præterea, Hilarius dicit 10. de Trin. Interrogo eos, qui hoc ita exiſtimant, an ratione ſubſiſtat, vt mori timuerit, qui omnem ab Apoſtolis mortis timorem expellens, ad gloriam eos ſit martyrij exhortatus. Non ergo in Christo rationabile eſt fuiſſe timorem.

¶Præterea, Timor non videtur eſſe niſi de malo, quod non poteſt homo vitare. Sed Christus poterat vitare & malum pœnæ, quod paſſus eſt, & malum culpæ, quod aliis accidit. Ergo in Christo non fuit aliquis timor.

¶SED CONTRA eſt quod dicitur Mar. 14. Cœpit Ieſus pauere & tædere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ſicut triſtitia cauſatur ex apprehenſione mali præſentis, ita timor cauſatur ex apprehenſione mali futuri. Apprehenſio autem mali futuri ſi omnimodam certitudinem habeat non inducit timorem. vnde Philoſophus dicit in 1. Rhet. quòd timor non eſt niſi vbi eſt aliqua ſpes euadendi. Nam quando nulla ſpes eſt euadendi, apprehenditur malum vt præſens: & ſic magis cauſat triſtitiam, quàm timorem.

¶Sic ergo timor poteſt cõſiderari quantum ad duo. Vno modo quãtũ ad hoc quòd appetitus ſenſitiuus naturaliter refugit corporis læſionem: & per triſtitiam, ſi ſit præſens & per timorem, ſi ſit futura. Et hoc modo timor fuit in Christo, ſicut & triſtitia. Alio modo poteſt conſiderari ſecundũ incertitudinem futuri euentus: ſicut quãdo nolle timemus ex aliquo ſonitu, quaſi ignorante quid hoc ſit. Et quantum ad hoc timor non fuit in Christo, vt Damaſ. dicit in tertio lib.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iuſtus dicitur eſſe abſque terrore, ſecundum quòd terror importat perfectam paſſionem, auerrentem hominẽ ab eo quod eſt rationis. Et ſic timor non fuit in Christo, ſed ſolùm ſecundum propaſsionem. Et ideo dicitur quòd Ieſus cœpit pauere, quaſi ſecundum propaſsionem, vt Hierony. exponit.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd Hilarius eo modo à Christo excludit timorem, quo excludit triſtitiam, ſcilicet quo ad neceſſitatem timendi. Sed tamen ad comprobandam veritatem humanæ naturæ, voluntariè timorem aſſumpſit, ſicut etiam & triſtitiam.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd licet Christus potuerit vitare mala futura ſecundum virtutem diuinitatis: erant tamen ineuitabilia vel non de facili vitabilia ſecundum infirmitatem carnis.

ARTICVLVS VIII.

¶ Virum in Christo fuerit admiratio.

AD OCTAVVM ſic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit admiratio. Dicit enim Philoſophus in primo Metaph. quòd admiratio cauſatur ex hoc, quòd aliquis videt effectum, & ignorat cauſam. Et ſic admirari non eſt niſi ignorantis. Sed in Christo non fuit ignorantia, vt dictum eſt. Ergo in Christo non fuit admiratio.

¶ Præterea, Damaſ. dicit in 2. li. quòd admiratio eſt timor ex magna imaginatione, & ideo Philoſophus dicit in 4. Ethic. quod magnanimus non eſt admiratiuus. Sed Christus fuit maximè magnanimus. Ergo in Christo non fuit admiratio.

¶ Præterea, Nullus admiratur de eo, quod ipſe facere poteſt. Sed Christus facere poterat quicquid magnum erat in rebus. Ergo videtur quòd de nullo admirabatur.

¶SED CONTRA eſt quod dicitur Matth. 7. Audiens Ieſus, (ſcilicet verba Centurionis) miratus eſt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd admiratio propriè eſt de aliquo nouo & inſolito. In Christo autem non poterat eſſe aliquid nouum & inſolitum, quantum ad ſcientiam diuinam, neque etiam quantum ad ſcientiam humanam, qua cognoſcit res in Verbo, vel qua cognoſcit res per ſpecies inditas, potuit tamen aliquid eſſe ſibi nouum & inſolitum ſecundum ſcientiã experimentalem, ſecundum quam ſibi poterant quotidie aliqua noua occurrere.

¶ Et ideo ſi loquamur de ipſo, quantùm ad ſcientiam diuinam, & ſcientiam beatam, vel etiam infuſam, non fuit in Christo admiratio. Si autem loquamur de eo, quantùm ad ſcientiam experimentalem, ſic admiratio in eo eſſe potuit. Et aſſumpſit hunc * defectum ad noſtram inſtructionem, vt ſcilicet doceat eſſe mirãdum, quòd etiam ipſe mirabatur, Vnde dicit Auguſt. in primo ſuper Gen contra Manichæos: Quòd mirabatur Dominus, nobis mirandum eſſe ſignificat: quibus adhuc opus eſt ſic mouẽri. Omnes ergo tales motus eius non perturbati animi ſigna ſunt, ſed docentis magiſterium.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Christus nihil ignoraret, poterat tamen aliquid de nouo occurrere experimentali eius ſcientiæ ex quo admiratio cauſaretur.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Christus non admirabatur de fide Centurionis, ea ratione, quòd eſſet magna quãtum ad ipſum, ſed quia erat magna quantum ad alios.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ipſe poterat facere omnia ſecundum virtutem diuinam: ſecundum quam in eo admiratio non erat, ſed ſolùm ſecundum humanam ſcientiam experimentalem, vt dictum eſt.

ARTICVLVS XI.

¶ Virum in Christo fuerit ira.

AD NONVM ſic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit ira. Dicitur enim Iac. 1. Ira viri, iuſtitiam Dei non operatur. Sed quicquid fuit in Christo, ad iuſtitiam Dei pertinuit: ipſe enim factus eſt nobis iuſtitia à Deo: vt dicitur 1. Cor. 1. Ergo videtur quòd in Christo non fuerit ira.

¶ Præterea, Ira manſuetudini opponitur: vt patet in 4. Ethic. Sed Christus fuit manſuetus. Ergo in eo non fuit ira.

¶ Præterea, Greg. dicit in 5. Mora. quòd ira per virium excecat oculum mentis, ira verò per zelũ ipſum turbat. Sed in Christo mentis oculus non fuit excecatus nec turbatus. Ergo in Christo nõ fuit nec ira per vitium, nec ira per zelum.

¶SED CONTRA eſt, quòd Ioan. 2. de eo dicitur eſſe impletum quod in Pſalm. legitur, Zelus domus tuæ comedit me.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ſicut in Secunda parte dictum eſt, ira eſt effectus triſtitiæ. Ex triſtitia enim alicui illata, conſequitur in eo circa ſenſitiuam partem, appetitus repellendi illatam injuriã vel ſibi vel aliis. Et ſic ira eſt paſſio compoſita ex triſtitia & appetitu vindictæ. Dictum eſt autem, quòd in Christo triſtitia eſſe potuit. Appetitu etiam vindictæ quandoque eſt cum peccato, quando ſcilicet aliquis vindictam quærit abſque ordine rationis. & ſic ira in Christo eſſe non potuit: huiuſmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque verò talis appetitus eſt ſine peccato, imò eſt laudabilis: pura cùm aliquis appetit vindictam ſecundum ordinem iuſtitiæ: & hoc vocatur ira per zelum. Dicit enim Auguſt. ſuper Ioan. quòd zelo domus Dei comeditur, qui omnia peruerſa, quæ videt, cupit emendare: & ſi emendare non poteſt, tolerat, & gemit. Et talis ira fuit in Christo,

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quod ſicut Greg. dicit 5. Moral. ira dupliciter ſe habet in homine. Quandoque enim præuenit rationem, & trahit eam ſecũ ad operãdum, & tunc propriè ira dicitur operari: nam operatio attribuitur principali agenti. Et ſecundum hoc intelligitur, quòd ira viri, iuſtitiam Dei non operatur. Quandoque verò ira ſequitur rationẽ & eſt quaſi inſtrumentum ipſius: & tunc operatio, quæ eſt iuſtitiæ, non attribuitur irę, ſed rationi.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod ira quæ tranſgreditur ordinem rationis, opponitur mãſuetudine, non autem ira, quę eſt moderata, & ad medium reducta per rationem: nam manſuetudo medium tenet in ira.

hemine ſimpliciter & abſolutè, & non eſt de Chriſto, ſecũdum quid: ita quod veraq; concluſio cap. 23. verificatur de Chriſto ſecundum id quod cõuenit Christo ſimpliciter. Conſtat autem, de Chriſto non dici ſimpliciter, quod incertũ eſset de euentu mali futuri: ſed oppoſitum, ſcilicet quod certus eſset de euẽtu mortis & reliquorum malorum futurorum: Hier. in cap. 26. non ſolùm inquantum Deus, ſed etiam inquantum homo: nec ſolùm Matt. 10. vt comprehenſor, ſed 9. etiam vt viator, quantum ſecundum quid, hoc eſt ſecundum aliquam eius partem, poſſit euẽtus incertitudo, non priuatiuè, ſed negatiuè intellectæ, illi attribuit. Sed non propterea poteſt ratione partis attribui ipſi Christo abſolutè: quia oppoſitum, vt dictum eſt, conuenit illi ſimpliciter: ſicut Aethiops poteſt quidem dici albus dentes: non tamen propterea poteſt dici albus, quia, ſimpliciter loquendo, eſt niger. Timor igitur quo ad incertitudinem euẽ 4. Ethic. tus, verè negatur in Christo ſimpliciter & Matth. 8. absolutè: quia Christus 3. ſ. & 7. ad 3. ſ. erat certiſſimus de euẽtu malorum.

¶ Et hoc eſt quod docemur ex ſecunda concluſione literæ: cum quo tamen ſtat, quòd Ar. 3. in Christo ſecũdum ali cap. 15. quam portionem potuit eſſe timor, etiam quo ad incertitudinem euentus, quod eſt, in Christo ſecundum quid fuiſſe timorem, quo ad incertitudinem euentus, pro quanto potuit ratio inferior apprehendere malum futurum, nihil proponendo de certitudine, vel incertitudine euentus: ac per hoc apprehendebatur malum futurũ vt incertum negatiuè. remanebat ſiquidẽ malum futurum non certum ex hoc ipſo, quòd non proponebatur certũ euenturum. Et ſic poterat eſſe in Christo timor, etiam quo ad incertitudinem euentus.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd motus appetitus ſenſitiui cauſatus ex apprehenſione mali futuri, abſtrahendo à certo vel incerto, eſt verè timor, non triſtitia, requirens quòd malum futurum apprehendatur, quaſi præſens, quia certum. Et quoniam in litera nihil aliud dicitur, ponendo primam concluſionem, niſi quòd timor fuit in Christo, * Alias quatenus cauſatur ex apprehenſione mali futuri: ideo ſibi non obſtat prima dicta ex Ariſtotele. Nec obſtat ſecunda concluſio: cum non negatur huiuſmodi timor à Christo, ſed negatur timorem quo ad incertitudinem contrariẽ

¶ Præterea, Damaſcenus dicit in 3. li. quòd ſicut Secunda parte dictum eſt, ira eſt effectus triſtitiæ. Ex triſtitia enim alicui illata, conſequitur in eo circa ſenſitiuam partem, appetitus repellendi illatam injuriã vel ſibi vel aliis. Et ſic ira eſt paſſio compoſita ex triſtitia & appetitu vindictæ. Dictum eſt autem, quòd in Christo triſtitia eſſe potuit. Appetitu etiam vindictæ quandoque eſt cum peccato, quando ſcilicet aliquis vindictam quærit abſque ordine rationis. & ſic ira in Christo eſſe non potuit: huiuſmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque verò talis appetitus eſt ſine peccato, imò eſt laudabilis: pura cùm aliquis appetit vindictam ſecundum ordinem iuſtitiæ: & hoc vocatur ira per zelum. Dicit enim Auguſt. ſuper Ioan. quòd zelo domus Dei comeditur, qui omnia peruerſa, quæ videt, cupit emendare: & ſi emendare non poteſt, tolerat, & gemit. Et talis ira fuit in Christo,

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quod ſicut Greg. dicit 5. Moral. ira dupliciter ſe habet in homine. Quandoque enim præuenit rationem, & trahit eam ſecũ ad operãdum, & tunc propriè ira dicitur operari: nam operatio attribuitur principali agenti. Et ſecundum hoc intelligitur, quòd ira viri, iuſtitiam Dei non operatur. Quandoque verò ira ſequitur rationẽ & eſt quaſi inſtrumentum ipſius: & tunc operatio, quæ eſt iuſtitiæ, non attribuitur irę, ſed rationi.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod ira quæ tranſgreditur ordinem rationis, opponitur mãſuetudine, non autem ira, quę eſt moderata, & ad medium reducta per rationem: nam manſuetudo medium tenet in ira.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vindictæ: insuliter autem est tristitia, quia ex tristitia iniuriæ causantur. Et potes, si vis, conclusiones deducere, syllogizare facilè. In Christo fuit tristitia & aperitivus vindictæ, non autem zelus, sed secundum rationis ordinem ergo in Christo fuit ira non per vitium, sed per zelum iustitiæ.

Super Quæstionem de anima quintæ Articulum decimum.

Titulus in principio corporis clarificatur, dum termini declarantur, scilicet comprehensor & viator, hoc est, habens beatitudinem, & tendens in beatitudinem.

¶ In corpore vna est conclusio, Christus fuit simul comprehensor & viator. Probatur: Christus ante passionem secundum mentem plenè videbat Deum: & cum hoc anima eius erat passibilis, & corpus passibile & mortale ergo habebat beatitudinem, quantum ad id quod est proprium animæ, & decerat ei beatitudo, quæ rum ad alia: ergo erat viator. Et simul comprehensor & viator. Antecedens patet ex ante dictis. Probatur consequentia prohatur: quia beatitudo hominis perfecta consistit in anima & corpore, & Secunda autem quia viator est qui tendit in beatitudinem, comprehensor, qui obtinet. Probatur autoritate duplici Apostoli.

3. dist. 14. art. 1. 2. Cor. 5. 18. art. 2. Et post. 9. 26. art. 2. 2. Sent. 29. art. 6. Et quodl. 11. q. 2. art 1. Et simul comprehensor & viator. Antecedens patet ex ante dictis. Probatur consequentia probatur: quia beatitudo hominis perfecta consistit in anima & corpore, & Secunda autem quia viator est qui tendit in beatitudinem, comprehensor, qui obtinet. Probatur autoritate duplici Apostoli. epist. 3. c. 238. Et opusc. 18. 14. 7. Ep. 56. 10. 2.

¶ *Super Quæstionem decimam sextam.*

Annot. Hic incipit secunda pars primi tractatus de Christo, in qua expedit, hic quæ de Vnionis mysterio erant dicenda, tractantur illa quæ ad vnionem consequuntur, vt patet in litera. In qua tota ista pars durans vsque ad quæstionem 26. distinguitur satis clarè.

¶ *Super Quæstionis decimæsextæ Articulum primum.*

Commis. Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primò in communi tractatur, in quo conueniunt & differunt Christiani circa propositum: & dicitur quòd conueniunt omnes in affirmatione istius propositionis: differunt autem in ratione affirmandi.

¶ Secundò referuntur tria genera errorum circa rationem affirmandi illam. Primum est circa veritatem prædicati, scilicet ly homo: & diuiditur in duos errores. Secundum est circa veritatem subiecti, scilicet ly Deus: & continet vnum errorem. Tertiũ est circa veritatem propositionis: hoc est circa esse significatum per

3. q. 4. 4. art. 4.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in nobis secundum naturalem ordinem, potentiæ animæ mutuò se impediunt: ita scilicet quòd cùm vnius potentiæ operatio fuerit intensa, alterius operatio debilitetur. Et ex hoc procedit, quòd motus iræ, etiam sibi secundum rationem moderatus, vtcunque impedit oculum animæ contemplantis. Sed in Christo per moderationem diuinæ virtutis, vnicuique potentiæ permitebatur agere quod erat ei proprium: ita quòd vna potentia ex alia non impediebatur. Et ideo sicut delectatio mentis contemplantis non impediebat tristitiam vel dolorem inferioris partis: ita etiam econuerso passiones inferioris partis, in nullo impediebant actum rationis.

ARTICVLVS X.

Vtrùm Christus simul fuerit viator & comprehensor.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit simul viator & comprehensor. Viatori enim competit motus ad finem beatitudinis, comprehensori autem competit in fine quiescere. Sed non potest eidẽ simul conuenire, quòd moueatur ad finem, & quòd quiescat in fine. Ergo non potuit simul esse, quòd Christus esset viator & comprehensor.

¶ Præterea, Moueri ad beatitudinem, aut eam obtinere, non competit homini secundum corpus, sed secundum animam: vnde Augustinus dicit in Epistola ad Dioscorum quòd ad inferiorem naturam, quæ est corpus, redundat ab anima, non beatitudo, quę propria est fruentis & intelligentis, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor. Sed Christus, licet haberet corpus passibile, tamen secundum mentem plenè Deo fruebatur. Non igitur Christus fuit viator, sed purus comprehensor.

¶ Præterea, Sancti, quorũ animæ sunt in cęlo, & corpora in sepulchris, fruuntur quidem beatitudine secũdum animam, quamuis eorum corpora morti subiaceant: tamen non dicuntur viatores, sed solùm comprehensores. Ergo pari ratione licet corpus Christi fuerit mortale: quia tamen mens eius Deo fruebatur, videtur quòd fuerit purus comprehensor, & nullo modo viator.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Hier. 14. Quare colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum?

¶ RESPONDEO dicendum, quòd aliquis dicitur viator, ex eo quòd tendit in beatitudinem: comprehensor autem dicitur ex hoc, quòd iam beatitudinem obtinet, secundũ illud 1. Cor. 9. Sic currite vt comprehendatis. & Philip. 3. Sequor autem, si quomodo comprehendam. Hominis autẽ beati tudo perfecta consistit in anima & corpore: vt in secunda parte habitum est. In anima quidem quantum ad id quod est ei proprium secundum quòd mẽs videt, & fruitur Deo. In corpore verò, secundum quòd corpus resurgit spirituale & in virtute, & in gloria, & in incorruptione: vt dicitur 1. Cor. 15. Christus autem ante passionem secundum mentem plenè videbat Deum: & sic habebat beatitudinem, quantùm ad id quod est proprium animæ, sed quantùm ad alia deerat ei beatitudo: quia & anima eius erat passibilis, & corpus passibile & mortale: vt ex suprà dictis patet. Et ideo simul erat comprehensor, inquantum habebat beatitudinem propriam animæ: & simul viator, inquantum tendebat in beatitudinem, secundum id quod ei de beatitudine deerat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd impossibile est moueri ad finem, & quiescere in fine secundum idem. Sed secundum diuersa nihil hoc prohibet, sicut aliquis homo simul est sciens, quatum ad ea quæ iam nouit: & addiscens, quãtum ad ea, quæ nondum nouit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd beatitudo principaliter & propriè cõsistit in anima & secundum mentem: secundariò tamen & quasi instrumentaliter requiruntur ad beatitudinem corporis bona. Sicut etiam Philosophus dicit in primo Eth. quòd exteriora bona organicè deseruiunt beatitudini.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non est eadem ratio de animabus Sanctorum & de Christo, propter duo: primò, quidem quia animæ Sanctorum non sunt passibiles, sicut fuit anima Christi. secundò, quia corpora non agunt aliquid per quod in beatitudinem tendant, sicut Christus secundum corporis passiones, in beatitudinem tendebat, quantum ad gloriam corporis.

QVAESTIO SEXTADECIMA,

De consequentibus Vnionem quantum ad ea, quæ conueniunt Christo quantum ad esse & fieri, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quæ consequuntur vnionem. Et primò quantum ad ea, quæ cõueniunt Christo secundum se. Secundò, de his, quæ conueniunt Christo per comparationem ad Deum patrem. Tertiò, de his quę conueniunt Christo per comparationem ad nos.

¶ Circa primum duplex consideratio occurrit, prima quidem de his, quæ conueniunt Christo, secundum esse & fieri. Secunda de his, quæ conueniunt Christo secundum rationem vnitatis.

¶ Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primò, vtrùm hæc sit vera, Deus est homo.

¶ Secundò, vtrum hæc sit vera, Homo est Deus.

¶ Tertiò, vtrum Christus possit dici homo Dominicus.

¶ Quartò, vtrum ea quæ conueniunt Filio hominis, possint prædicari de filio Dei, & econtratio.

¶ Quinto, vtrum ea, quę cõueniunt Filio hominis, possint prędicari de diuina natura: & de humana ea, quæ cõueniunt filio Dei.

¶ Sexto, vtrum hæc sit vera, Filius Dei factus est homo.

¶ Septimo, vtrum hæc sit vera, Homo factus est Deus.

¶ Octauo, vtrum hæc sit vera, Christus est creatura.

¶ Nono, vtrum hæc sit vera, Iste homo, demonstrato Christo, incepit esse, vel fuerit semper.

¶ Decimo, vtrum hæc sit vera, Christus, secundum quod homo, est creatura.

¶ Vndecimo, vtrum hæc sit vera, Christus, secundum quòd homo, est Deus.

¶ Duodecimo, vtrum hæc sit vera, Christus, secundum quod homo, est hypostasis vel persona.

ARTICVVS I.

Vtrùm hæc sit vera, Deus est homo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod hæc sit falsa, Deus est homo. Omnis enim propositio affirmatiua in materia remota est falsa. Sed hæc propositio Deus

ly est copulam verbalem dictæ propositionis, & diuidit in duos errores, comparando illos quatuor modos, scilicet dignitatis, auctoritatis, affectionis vel inhabitationis pro vnione & cultu omnium quatuor hypostasium pro altero. Ita quòd vniuersi errores hi sunt quinquequatuor clarè patent in litera ex prius dictis.

Art 4. hujus. quæst. 3. art. 1.

¶ Tertiò respondetur quæsito vnica conclusione: Hæc propositio, scilicet, Deus est homo est vera, & propria suppositio Incarnationis mysterio communiter fide catholica. Probatur. Hoc nomen Deus ex modo suę significationis potest supponere pro persona filij. Deinde ergo potest supponere pro suppositũ humanæ naturæ: ergo de Deo potest prædicari homo. Antecedens probatur: quia nomen significans naturã communẽ in cõcreto potest supponere pro quolibet contẽtorum sub natura communi, vt patet inductiuè in homine, &c. Consequẽtia autem prima probatur quia persona filij Dei est vera & propriè suppositum humanæ naturæ. Secunda autem probatur quia de quolibet supposito alicuius naturæ, potest vera & propriè præd cari nomen significans illam naturam in concreto.

capit.

¶ Vbi nota diligentissimè, quòd in ista propositione, Deus est homo, Deus supponit pro persona humana quia supponit pro persona filij Dei, quatenus est persona humana. Hinc enim litera infert, quòd homo verè & propriè prædicatur de Deo quia nomen Naturæ humanæ in concreto verè & propriè prædicatur de quolibet suo supposito oportet enim subsumere, sed Deus pro persona Verbi, est vere & propriè suppositum naturæ humanæ, ergo.

Anno.

¶ Vtrùm hæc sit vera, Deus est homo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod hæc sit falsa, Deus est homo. Omnis enim propositio affirmatiua in materia remota est falsa. Sed hæc propositio Deus

¶ Et scito quòd ista propositio, Deus est homo, est quasi vna indemirati & fidei ad veritatem eius sufficit, quod vna persona diuina sit homo, & ad propietatem ipsius sufficit prædicãri esse æquale aut maius subiecto (vt Porphyrius dicit) & se habere ab subiecto quasi per modũ informãtis, vt euenerunt implicita subiecta, quæ oportet subintelligi in propositionibus indirectis: puta risibile est homo: hoc est, ille qui est risibilis, est homo.

¶ Vnde sicut ista est vera, & propria, Homo est crispus, quia Sortes est crispus: ita ista est vera & propria, Deus est homo, quia vna persona diuina est homo habet enim se homo ad verum, vt est persona humana, tanquam forma. Ieyt Autor docuit in 4. contra Gen. cap. 49. in solutione sexta obiectionis.

¶ In responsione ad primum, colligo copias doctrinæ ibi contentas. Duo siquidem ad Metaphysicam, & tria ad Logicam spectant: ibi docetur. Primum Metaphysicum mixtum Logicæ est, quòd non formarum diuersitas, sed inèd passibilitas cõsandi, est quæ fundat materiam remotam.

¶ Alterũ mixtum fidei est, q̃ suppositũ diuinæ neutra natura, diuina scilicet & humana, inest per accidens, sed per se. Primum Logicum suppositio Incarnationis mysterio est, hęc propositio, Deus est homo non est in materia remota neque in contingẽti, sed naturali. Secundum est. Homo prædicatur de Deo non per accidens, sed per se. Tertium est, quòd homo prædicatur de Deo sicut species de sua hypostasi. Et declaratur qua ratione subiungendo, non ratione formæ significatæ per hoc nomen Deus, quod est subiectum propositionis, sed ratione suppositi, quod est hypostasis humanæ naturæ ¶ prima quidem duo ab omnibus acceptari videntur, quoniam sine his hic Incarnationis mysterium saluari nequit: & de his superius multa dicta sunt, sed tria vltima non carent quæstione, & singula discutienda sunt.

¶ *Num hæc propositio, Deus est homo, sit in materia naturali, & vera per se.*

Quæstio.

¶ Circa primum igitur hord. scilicet hæc propositio. Deus est homo, est in materia naturali, dubium occurrit: quia omnis propositio in materia naturali est necessaria, aliquin non distingueretur contra propositionem in materia contingenti: sed ista non est necessaria (non enim Deus necessariò est homo) ergo non est in materia naturali.

¶ Circa secundum, scilicet quòd dicta propositio est per se, ex Scoto & Durando in 3. di. 22. tertij sententiarum, dubium occurrit. Scotus quidem probat tripliciter hanc propositionem esse veram non per se, sed per accidens, Logicè loquendo. Tum quia prædicatum non est de intellectu subiecti. Tum quia si sic, prædicaretur de quolibet contento sub subiecto: & sic Spiritus sanctus & Pater esset homo. Tum quia in prædicationibus per se, subiectum supponit determinate: quia si indeterminate tantùm supponeret, hæc esset per se, animal est homo: quia potest verificari pro Petro vel Paulo sed hoc subiectum Deus, non includit determinate plus filium quàm Patrem.

¶ Durandus verò inquit, Puto q. magis proprie potest dici vera per accidẽs, quã per se. Et homo enim, secũdum quòd homo, est animal, & est risibilis. In propositione autem, Deus, secundum quòd Deus, est homo, est falsa, quia non forma significata per se subiectum est ratio inhærentiæ prædicati ad subiectum sed sola vnitas earum. Et ideo hæc propositio magis est dicenda per accidens, quàm per se.

¶ Circa tertium, scilicet homo prædicatur de Deo sicut species de sua hypostasi. Scotus vbi suprà, occurrit dicens, quòd quia ista vnio non habet similem, nullam speciem ex parte vero modi se habendi prædicati respectu subiecti, est sicut accidens quinetum prædicabilium quia non est de ratione subiecti & adueniat tempore, vel possit abesse.

¶ Ad horum euidentiam oportet tria prænotare. Primum est, quòd ly Deus, posterius, quantum ad propositum spectat, dupliciter considerari: primò absolutè secundò, vt contradictum vel determinatũ per prædicatum, scilicet esse hominem: potest enim supponere ly Deus, secundũ suam naturalem suppositionẽ pro habente deitatem, absque determinatione huius vel illius habẽtis deitatem, sicut homo pro habente humanitatem: & sic consideratur absolutè, sicut quum dicitur, Deus chatizat est. Potest quoque supponere pro certo supposito diuinæ naturæ: quoniam talis sunt, quo ad suppositionem subiecta, qualia permittunt prædicata: sicut quum in Symbolo dicitur, Deum de Deo, ly Deũ supponit pro ly Deus absolutè, constat propositionem istam esse veram per accidens: sicut dictum est nunc loquimur) animali esse hominem, ratione alicuius animalis, quod est homo: & similiter accidit Deo esse hominẽ, ratione alicuius hypostasis diuinæ, quæ est homo. Si autem accipiatur ly Deus, vt subsistat determinatiõi prædicati, sic supponit pro persona Filij, quæ sola est homo: sicut quũ dicitur, quòd homo peccando spoliauit genus humanum sola innocentiæ, supponit pro vno singulari, scilicet Adam, & sic sumi in hac propositione, clare Autor asserit in litera in calce corporis articuli.

¶ Sed quia hoc non sufficit, sciendum est secundò, quòd ly Deus, supponendo pro persona Filij, dupliciter potest considerari, vel quo ad formam significatam, quæ est Deitas, vel quo ad ipsam personam suppositam. Et quia extrema instituunt medium, hinc subintelligas, vel quo ad vtrumque. Et si quidem in hac propositione sumeretur Deus supponens pro effato quo ad formam significatam similiter clarè constat, quòd propositio esset per accidens: accidit enim deitati ratione hypostasis Verbi esse hominem. Et idem est iudicium, si sumeretur quo ad vtrumque. Et propterea in proposito sumitur ly Deus, vt supponit pro persona Filij quo ad hypostasim: & hoc habei etiam clarè in litera in calce responsionis ad primum.

¶ Verum quia persona Filij Dei habet hoc singularissimum, quòd est persona subsistẽs in duabus naturis, diuina scilicet & humana: ideo tertiò recolẽdum, quòd est hypostasis, pro qua superponit in hac propositione ly Deus, habet conditiones æternas, & habet conditiones ex tẽpore: est enim persona diuina ab æterno, & est persona humana ex tempore. Et si supponeret pro persona Filij, vt est hypostasis diuina præcisè, tunc etiam propositio esset per accidens: quoniam hinc Deus, non inquantum hypostasis diuinæ naturæ, sed inquantum hypostasis humanæ naturæ, hominis prædicatur.

¶ Vbi patet, quòd ly homo reperitur vt prædicatũ & propterea denotat humanitatem esse rationem cõiunctionis prædicati cum subiecto. Et ideo ista est falsa, Deus, inquantum Deus, est homo: significat enim deitatem esse rationem necessariam coniunctionis prædicati cum subiecto. Nec solùm ipsa est falsa, sed etiam ista, Verbum, inquantum Verbum, est homo: quia ly Inquantum, reduplicatiuè sumptũ, denotat formam significatam: hoc est proptierarè hypostaticam Verbi constitutiuam, esse rationem necessariã connexionis prædicati cum subiecto. Secus autem dicendum esset, si ly Inquantum, teneretur specificative: quoniam sic ista est vera, Verbum, inquantum Verbum, est homo: quoniã esse hominem conuenit Verbo secũdum propriam personalitatem. Sed quia hoc non spectat ad perfectatem Logicam, de qua est sermo: ideo cruciatur ad subiuncta per Durandum dicentem, quòd quando sola vnitas suppositi est ratio coniunctionis extremorum, propositio est vera per accidẽs, respondemus quòd sola vnitas suppositi extrinseci ab altero saltem extremorum verificans propositionẽ constituit: illa verum per accidẽs sed vnitas suppositi intrinseci vtriq; extremo constituit propositionẽ directam & formalem, veram per se de altero extremo

Universidad de Deusto
Biblioteca

non respectu formæ significatæ, sed respectu suppositi. Sic autem est in propositionibus in secundo modo dicto. Deus & homo, dicuntur notificare, quia indeterminate significata Verbi sunt naturæ penitus veritimæ & propriissimæ personæ diuinæ & humanæ. Non hic autem est in propositionibus per accidens, quia Homo est albus, quod in ipsis suppositum per accidens, quia ratione sui importat aliquid per aliquid quod pertinet ad naturam, significatum. Hæc tam docuerat Autor in 3. sententiarum.

¶ Ad primum dubium dicitur, quod Seorsus videtur, Cecerit, pro subiecto Deo seu hypostasi. Verbi absolute: & ideo non inuenit quale sit hoc prædicari cum sua prædicatione. Sed Autor intendit alia esse subiecta, quæ ad suppositionem, qualia exigit prædicata, supponendo incarnationis mysterium supponit eũ fide catholica, Deum esse quandam hypostasim humanam, & pro illa in hac propositione supponere ly Deus. Et præterea statim inuenit, non solùm quod prædicatum est species: sed etiam quod prædicatur vt species de propria hypostasi. Nec hoc aliquam habet difficultatem, nisi illam, quam ex fide supponimus, scilicet, personam Filij esse veré & propriè personam humanam, hanc namq; suppositionem facta, clarè liquet, quòd sicut species prædicatur de sua hypostasi, quam dicitur, Adam est homo: sic ly A, supponit pro certa persona humana: in proposito ex quo ly Deus, supponit pro quadam certa persona humana. Et hinc patet, quòd ista propositio, Deus est homo, dum ly Deus, supponit pro illa persona humana, quæ est Verbũ incarnatum, est per se in primo modo dicendi per se respectu suppositi: toties dictum tibi & non respectu formæ significatæ per ly Deus. Et est prædicatio essentialis & vniuoca, vt patet ex diffinitione vniuocorum: & Autor in allegatis locis explanat. Et tu potes ex notioribus manifestare explicatam doctrinam esse veram, mirando nomen subiectũ: ita quòd loco ly Deus, ponatur nomen proprium illius personæ, quatenus est persona humana, & dicendo, Iesus est homo. Constat enim, quòd ly Iesus supponit pro persona filij Dei, vt est hypostasis humana: pro qua dictum est etiam supponere ly Deus in hac propositione, Deus est homo. Nec est differentia inter has propositiones, Deus est homo, Iesus est homo, quo ad suppositum, sed quo ad significatum per nomina subiecta. Quocirca sicut ista, Iesus est homo, est per se primo modo & essentialis, & prædicat speciem de propria persona: ita ista, Deus est homo, restringendo ly Deus, ad Iesum, vt vnico verbo dicatur. Et sicut non veritas in opinione, an ista sit per se & essentialis vniuoca, &c. Iesus est homo: ita non debet in diuersas tales opiniones ista, Deus est homo, intellecta quo ad suppositum ex quo supponit pro Iesu. Et hinc patere potest, quòd etiam propositio, Christus est homo, respectu suppositi, est per se in primo modo.

¶ Nec obstat quod Scotus vbi suprà obiicit dicés, Quòd quia Christus, Damascenus negat, quòd humana natura sit prædicabilis de diuina, ergo nec ista, Deus est homo. Quia ergo tenet, significat hypostasim de rarum naturarum nihil per se vnum prædicamus de illo per se, vt patet de non per se vno in se: sicut enim apud Aristo. primo Metaphys. ratio in se falsa, de nulla est vera: sic ratio per se non vna, nihil per se vnum de se verificat. Et similis est de ista, Christus est homo, & ista, Homo albus est coloratus. Hæc inquam non obstante quia quo ad rem, Christus significat vnam per se & in se hypostasim: homo albus autem significat hypostasim vnam per accidẽs: accidit enim subiecto albedinis esse hominem, & è contra. Quo ad propositionem quoque iam dictũ est, quòd istæ propositiones dicuntur per se respectu suppositi, & non respectu formæ deitatis significatæ. Suppositum autem est in se per se vnũ, quia non est nisi hypostasis æterna filij Dei, quæ ex tepore est ipsamet immutata omnino hypostasis humana: & ideo optimè per se illo prædicatur tam Deus, quàm homo, nihil minus, quàm si esset vnius illarum naturarum tantum hypostasis: extenso tamen quidem suæ communitas ipsius ad duas naturas, nihil tollit de proprietate eiusdem respectu singularium.

¶ In responsione ad quartum, dubium occurrit quomodo responsio ista videtur contradicere doctrinæ iam habitæ, & euertere illam, nam si homo prædicatur de Deo ratione relationis vt in hac responsione dicitur: sequitur quòd non prædicatur essentialiter, sicut species de sua hypostasi, vt in responsione ad primũ dictũ est. Prædicatio namque speciei humanæ de sua hypostasi, est & essentialis & substantialis, nõ relatiua, vt patet.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Autor non dixit, quod vnio, ratione cuius est ista prædicatio, est relatio aut relatiua: sed dixit, quòd relationem importat, hoc est consequitur: importatur enim non solùm res significata, sed connotata. Et propterea licet vnio naturæ humanæ ad Deum sit substantialis, quia tamen connotat relationem, ideo nomen prædicatum secundum illam, non sequitur regulam absolutorum ab æterno.

¶ Alius posset exponi hæc responsio, dicendo quòd homo prædicatur de Deo ratione vnionis in persona: quam vnionem cõstat ex suprædictis fundamentaliter esse substantialem, formaliter relatiuam: sed prædicatio est ratione vnionis fundamentalis, quæ significatur per vnionẽ formaliter, vt differentia per proprietatem consueuit significari. Et quia illa fundamentã dictæ vnionis, quæ fundat prædicationem istam, habet modum relationis, quo ad hoc, quod de nouo ponitur in persona diuina, nullam in illa mutationem ponit nisi relationis relatione non reali, sed rationis: ideo dictum est, quòd relationem importat. Et ideo non sequitur regulam absolutorum ab æterno, quæ si de nouo apponerentur, aut tollerentur à Deo, mutationem in ipso ponerent.

¶ *Super Quæstionis decimæsextæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito. Hæc est vera & propria. Homo est Deus, supposito Incarnationis mysterio. Probatur

Deus prædicatur verè & propriè de persona filij Dei: ergo prædicatur verè & propriè de homine. Probatur consequentia: quia homo potest supponere pro persona filij Dei. Probatur hoc: Homo potest supponere pro qualibet hypostasi humanæ naturæ, sed quædam hypostasis humanæ naturæ est persona filij Dei, ergo homo potest supponere p̃ persona filij Dei.

¶ In hac materia tecoleda sunt dicta in priore articulo: quoniã ista propositio, de qua est sermo, est etiam per se in primo modo respectu suppositi per subiectum, non respectu naturæ significatæ: & subiectum trahitur ad suppositum per tale suppositio ex prædicato, sicut de sua conuertente & conuersa dictum est in præcedenti articulo. Et per hoc patet tam corpus articuli, quàm responsio ad primum.

¶ In responsione ad secundum dubium occurrit circa illud dictũ: In ista propositione, Deus est Pater, ly Deus supponit pro persona Patris. Nam ly Deus, quantum est ex naturali sua suppositione, supponit pro habente deitatẽ indistinctè, sicut homo pro habẽte humanitatẽ ex parte autẽ prædicati nõ restringitur ad supponẽdum pro persona Patris, quoniam stando in sua naturali suppositione, vera est propositio, Deus est Pater: quoniam habens dictatem est Pater, vt patet. Minus ergo bene dictum videtur quòd supponit pro parte hoc nomen Deus: quum nomen Patris de illo prædicatur.

¶ Ad hoc dicitur quòd quia argumentũ de prædicatione per se procedit fundatũ super illa regula: Quicquid prædicatur de prædicato, &c. ideo Autoris verba de prædicatione per se intelligenda sunt. Ista siquidẽ propositio, Deus est Pater, potest esse per se & per accidẽs, Logicè loquẽdo. Nã prædicatio per se exigit prædicati æqua de æquis, aut maiora de minoribus. Minus autẽ de maiori non nisi per accidens prædicatur: vt patet dicendo, animal est homo. Hoc autẽ nomen Deus, si secundũ suam naturalem significationem suppositionem habeat, hoc est communius est, quàm nomẽ Patris aut Trinitatis: quoniam extendit se etiam ad Filium, & Spiritũ sanctum, quorũ neuter est Pater aut Trinitas: & propterea sic sumptum, reddit prædicationem per accidens, dicendo, Deus est Pater aut Trinitas. Quo fit vt si constituenda sit propositio per se prædicans Patrẽ de Deo, oportet Deum restringi ad supponẽdũ pro persona Patris: vt sic æquale de æquali prædicetur per se, sicut si Trinitas prædicari per se intelligitur de Deo, oportet Deum restringi ad supponẽdũ quali tãm pliciter, vt sic æquale de æquali prædicetur. Et sic patet sensus litteræ.

¶ *Super Quæstionis decimæsextæ Artic. 3.*

TItulus clarus est, originem habens ab Augustino varia diuersis temporibus sententia, & Magistri Sententiarum distinctio 7. tertij libri.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio responsiua quæsito: Non potest verè & propriè dici, Deus homo ille, siue dominicus: sed 9. est dñs. Probatur primo directè: Homo ille, scilicet Christus Iesus, designat personam filij Dei: ergo de illo prædicatur dñs essentialiter, ergo non debet de illo prædicari dominus denominatiuè. Antecedens probatur: quia vnum est suppositum diuinæ & humanæ naturæ in Christo: prima consequẽtia est clara. Secunda vero probatur: quia derogaret veritati vnionis si prædicaretur denominatiuè. Firmatur deinde conclusio ac ratio allata ex oppositorum: quia scilicet hæc prædicatio propria est Nestorianis & quia similis prædicatio propria est naturæ assumptæ. Nestorianis siquidem, ponendo duo in Christo supposita, proprie dicunt Christũ hominem dominicum: quia verè esset ibi suppositum participatæ dominicæ. Nos quoque proprie dicimus naturã assumptam esse deificatam non deam: quia quoniam diuersa est assumpta natura à deitate, nõ deam dicimus. Et quia iuncta est deitati in vnitate personæ, ideo deificata. Suppositum autem quia vnicũ est filij Dei ideo Dei & dominum, non dominicum, aut deificatum dicimus.

¶ Circa rationẽ conclusionis dubium occurrit quia videtur falsa. Tum, quia ex affirmatiõe prædicationis essentialis, infert negationem denominatiuè. Constat enim illationem hanc non teneri ex forma, vt manifestat instantia de Deo & diuino, non ex materia quia dominicus nomen est cõmune supposito & naturæ: potest enim dici natura assumpta, natura dominica, sicut & caro eius, dicitur caro dominica. Tũ quia hæc prædicatio nõ derogat veritati vnionis quoniam assumitur ad participationem honoris diuinificut Nestoriani posuerunt. Et hoc etiam modo humana natura non dicitur essentialiter dea, sed deificata: non quidem per conuersionem ipsius in diuinam naturam, sed per coniunctionem ad diuinam naturam in vna hypostasi, vt patet per Damas. in tertio lib.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Aug. verba illa & similia retractat in lib. Retractã. Vnde post verba præmissa in lib. Retractã. subdit, Vbicunque hoc dixi, scilicet quòd Christus Iesus sit homo dominicus, dixisse me nollem: postea quippe vidi non esse dicendum. Quanuis nonnulla ratione posset defendi, quia scilicet posset aliquis dicere quòd dicitur homo dominicus ratione humanæ naturæ, quam significat hoc nomen homo: non autem ratione suppositi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illud vnũ suppositum, quod est humanæ & diuinæ naturæ, primò quidem fuit diuinæ naturæ, scilicet ab æterno: postea autem ex tempore per incarnationem factum est suppositum humanæ naturæ. Et hac ratione dicitur humanatum: non quia assumpserit hominem, sed quia assumpsit humanam naturam. Non autem sic est econuerso, quòd suppositum humanæ naturæ assumpserit diuinam naturam: vnde non potest dici homo deificatus vel dominicus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc nomen diuinum, consueuit prædicari etiam de his, de quibus prædicatur essentialiter hoc nomen Deus. Dicimus enim, quòd diuina essentia est Deus, ratione identitatis: & quòd essentia est Dei siue diuina, propter diuersum modum significandi, & verbum diuinum, cùm tamen verbum sit Deus. Et similiter dicimus personam diuinam sicut & personam Platonis, propter diuersum modum significandi. Sed dominicus non dicitur de his, de quibus dominus prædicatur: nitas pertinet ad humanam naturam. Sed Deus dicitur humanatus: vt patet per Dam. in 3. lib. vbi dicit quòd humanatio eam, quę ad hominem copulationem demonstrat. Et go pari ratione potest dici denominatiuè, quòd homo ille sit dominicus.

¶ Præterea, Sicut dominicus denominatiuè dicitur à domino, ita diuinus denominatiuè dicitur à Deo. Sed Dion. Christum nominat diuinissimum Iesum. Ergo pari ratione potest dici quòd Christus sit homo dominicus.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit in lib. Retract. Non video vtrum rectè dicatur, homo dominicus Iesus Christus, cùm sit vtique dominus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, cùm dicitur homo Christus Iesus, designatur suppositum æternum, quod est persona filij Dei: propter hoc quòd est vnum suppositum veriusque naturæ. De persona autem filij Dei prædicatur Deus & Dominus essentialiter. & ideo non debet prædicari denominatiuè: quia hoc derogat veritati vnionis. Vnde cùm Dominicus dicatur dominatiuè à Domino, non potest verè & propriè dici, quòd homo ille sit dominicus, sed magis quòd sit dominus. Si autem per hoc, quod dicitur, homo Christus Iesus, designaretur suppositum aliquod creatum, secundũ illos, qui ponunt in Christo duo suppositа, posset dici homo ille dominicus, inquantum assumitur ad participationem honoris diuinificut Nestoriani posuerunt. Et hoc etiam modo humana natura non dicitur essentialiter dea, sed deificata: non quidem per conuersionem ipsius in diuinam naturam, sed per coniunctionem ad diuinam naturam in vna hypostasi, vt patet per Damas. in tertio lib.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd idololatræ attribuebant nomen Deitatis lapidibus & lignis, secundum quòd in sua natura considerantur: quia putabant in illis aliquid numinis esse. Nos autem non attribuimus nomen Deitatis homini secundum humanam naturam, sed secundum suppositum æternum, quod est etiam per vnionem suppositum humanæ naturæ: vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hoc nomen Pater, prædicatur de hoc nomine Deus secundum quòd hoc nomen Deus supponit pro persona Patris. sic autem non prædicatur de persona Filij: quia persona Filij non est persona Patris. Et per consequens non oportet, quòd hoc nomen Pater, prædicetur de hoc nomine homo, de quo prædicatur hoc nomen Deus: inquantum ly homo supponit pro persona Filij.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet humana natura in Christo sit quiddam recens: tamen suppositum humanæ naturę non est recens, sed æternum. Et quia hoc nomẽ Deus, non prædicatur de homine ratione humanę naturæ, sed ratione suppositi, non sequitur quòd ponamus Deum recentem. Sequeretur autem, si poneremus, quòd homo supponit suppositum creatum, secũdum quòd oportet dicere eos, qui in Christo ponunt duo suppositа.

¶ *Super Quæstionis decimæsextæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito. Videtur quòd Christus possit dici homo dominicus. Dicit enim Aug. in lib. 83. q. Monendum est, vt illa bona expectentur, quę fuerunt in illo homine dominico. Loquitur autẽ de Christo. Ergo videtur quòd Christus sit homo dominicus.

¶ Præterea, Sicut dominium conuenit Christo ratione diuinæ naturæ, ita etiam humanitas pertinet ad humanam naturam. Ergo pari ratione potest dici, quòd Christus sit homo dominicus.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Roma. 9. Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Sed Christus secundum carnem est homo. Ergo hæc est vera, Homo est Deus.

¶ RESPONDEO dicendũ, quòd supposita veritate vtriusque naturæ, diuinæ scilicet, & humanæ, & vnione in persona & hypostasi, hæc est vera & propria, Homo est Deus, sicut & ista, Deus est homo. Hoc enim nomen homo, potest supponere pro qualibet hypostasi humanæ naturæ: & ita potest supponere pro persona filij Dei, quam dicimus esse hypostasim humanæ naturæ. Manifestum est autem quòd de persona filij Dei verè & propriè prædicatur hoc nomen Deus. vt in prima parte habitum est. Vnde relinquitur quòd hæc sit vera & propria, Homo est Deus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd idololatræ attribuebant nomen Deitatis lapidibus & lignis, secundum quòd in sua natura considerantur: quia putabant in illis aliquid numinis esse. Nos autem non attribuimus nomen Deitatis homini secundum humanam naturam, sed secundum suppositum æternum, quod est etiam per vnionem suppositum humanæ naturæ: vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hoc nomen Pater, prædicatur de hoc nomine Deus secundum quòd hoc nomen Deus supponit pro persona Patris. sic autem non prædicatur de persona Filij: quia persona Filij non est persona Patris. Et per consequens non oportet, quòd hoc nomen Pater, prædicetur de hoc nomine homo, de quo prædicatur hoc nomen Deus: inquantum ly homo supponit pro persona Filij.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet humana natura in Christo sit quiddam recens: tamen suppositum humanæ naturę non est recens, sed æternum. Et quia hoc nomẽ Deus, non prædicatur de homine ratione humanę naturæ, sed ratione suppositi, non sequitur quòd ponamus Deum recentem. Sequeretur autem, si poneremus, quòd homo supponit suppositum creatum, secũdum quòd oportet dicere eos, qui in Christo ponunt duo suppositа.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum Christus possit dici homo dominicus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus possit dici homo dominicus. Dicit enim Aug. in lib. 83. q. Monendum est, vt illa bona expectentur, quę fuerunt in illo homine dominico. Loquitur autẽ de Christo. Ergo videtur quòd Christus sit homo dominicus.

¶ Præterea, Sicut dominium conuenit Christo ratione diuinæ naturæ, ita etiam humanitas pertinet ad humanam naturam. Ergo pari ratione potest dici, quòd Christus sit homo dominicus.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Roma. 9. Ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Sed Christus secundum carnem est homo. Ergo hæc est vera, Homo est Deus.

¶ RESPONDEO dicendũ, quòd supposita veritate vtriusque naturæ, diuinæ scilicet, & humanæ, & vnione in persona & hypostasi, hæc est vera & propria, Homo est Deus, sicut & ista, Deus est homo. Hoc enim nomen homo, potest supponere pro qualibet hypostasi humanæ naturæ: & ita potest supponere pro persona filij Dei, quam dicimus esse hypostasim humanæ naturæ. Manifestum est autem quòd de persona filij Dei verè & propriè prædicatur hoc nomen Deus. vt in prima parte habitum est. Vnde relinquitur quòd hæc sit vera & propria, Homo est Deus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd idololatræ attribuebant nomen Deitatis lapidibus & lignis, secundum quòd in sua natura considerantur: quia putabant in illis aliquid numinis esse. Nos autem non attribuimus nomen Deitatis homini secundum humanam naturam, sed secundum suppositum æternum, quod est etiam per vnionem suppositum humanæ naturæ: vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hoc nomen Pater, prædicatur de hoc nomine Deus secundum quòd hoc nomen Deus supponit pro persona Patris. sic autem non prædicatur de persona Filij: quia persona Filij non est persona Patris. Et per consequens non oportet, quòd hoc nomen Pater, prædicetur de hoc nomine homo, de quo prædicatur hoc nomen Deus: inquantum ly homo supponit pro persona Filij.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet humana natura in Christo sit quiddam recens: tamen suppositum humanæ naturę non est recens, sed æternum. Et quia hoc nomẽ Deus, non prædicatur de homine ratione humanę naturæ, sed ratione suppositi, non sequitur quòd ponamus Deum recentem. Sequeretur autem, si poneremus, quòd homo supponit suppositum creatum, secũdum quòd oportet dicere eos, qui in Christo ponunt duo suppositа.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est ficat. Nam quicquid ponitur de nomine alicuius, prædicatur de illo. Nominibus autem vtendum est, vt plures videntur, secundum illum Philosophum cõmunis quidem vsus illud dominicum vocat quod est domini, non quod dominus. Et videtur in responsione ad tertium huius explicare. Et oportet ex his assumere propositiones essentiales istius termini Dominus, bene illata est negatio denominationis. Et similiter dicendo, homo dominicus, secundum communem vsum intelligitur homo domini, ac per hoc aliquis homo domini, & sic intelligantur ibi duo suppositа, vnum in ly Aliquis homo, & vnum in ly Domini, ac per hoc ruit veritas vnionis diuinæ & humanæ naturę in vno eodemq; supposito. Et propterea Autor hanc loquutionem Nestorianam dixit. Non est autem simile de Deo & diuino, vt in littera dicitur: quia diuinum identicè consumit sumi frequenti vsu. Non sic autem dominicum.

¶ *Super Quæstionis decimæsextæ Articulum quartum.*

Auct. TItulus, vt iacet, intelligendus est de conditionibus humanæ naturæ existẽti in Christo: puta passibilitate, morte, & aliis huiusmodi, quæ de Christo ratione vnius naturæ humanæ dicuntur, dum dicimus Christum crucifixum, mortuum, sepultum, &c.

Cap. 6. Commẽt. ¶ In corpore articuli tria sunt, primò refertur differẽtia inter Nestorium & Catholicos in hac quæstione. Secundò redditur ratio catholicæ doctrinæ. Tertiò subinngitur opportunè documentum circa hanc catholicam doctrinam. ¶ Circa ad primum. Nestoriani duabus distinctionibus vtebantur in proposito. Altera horum est ex parte prædicatorum, quorundam enim sunt prædicata propria diuinæ naturæ (vt esse omnipotentem, æternum, & similia) quædam sunt prædicata propria humanæ naturæ: vt esse mortalem, corporeum, & alium hominis, & huiusmodi. Altera ex parte subiectorum trimembri potest enim dictis prædicatis subiici in enunciatione vel nomen proprium Dei, vt Deus, vel nomen proprium hominis, vt homo: vel nomen commune vtriusque naturæ, diuinæ scilicet & humanę, vt Christus. Et subiungebant duas conclusiones primam de subiectis propriis, dicendo, quòd nec de nomine proprio Dei dicuntur prædicata propria humanæ, nec de nomine proprio hominis dicuntur prædicata propria Dei. Et propterea negabant Deum esse, natum ex Virgine aut mortuum, aut aliquid passum: & similiter hominem esse creatorem cæli & terræ, & huiusmodi. Secundo de subiecto cõmuni, dicendo, de homine cõmuni Deo & homini prædicari verè tam ea quæ sunt propria Deo, quàm ea quæ sunt propria hominis. Et propterea Christus verè dicitur omnipotẽs, æternus, creator, & natus ex Virgine, crucifixus, mortuus & sepultus. Hoc fuit dogma Nestorij.

Yo cũcil. Ephes. 1. can. 4. 10. 5. conc.

¶ Catholici autem aliter 6. 11. 16. manent vtrunque vtriusque prædicata verè enunciari de quocunque nomine subiecto siue proprio siue communi: vt patet ex Cyrilli auctoritate.

¶ Quo ad secundum ratio catholicæ assertionis est, identitas hypostasis vtriusque naturæ in Christo. Hinc enim fit, vt vna eademque hypostasis supponatur vtrique nominibus, & quòd propria Deo tam competant prædicari de hypostasi diuina & propria homini de hypostasi humana. Nec oportet hîc immorari quia ex supradictis patet, nomina communia cõcreta posse pro qualibet sua hypostasi supponere.

¶ Quo ad tertiũ, documentum catholicæ est, q. lic et non distinguendum sit cum Nestorio subiectum, de quo diuina & humana prædicantur, distinguenda tamen est ratio subiecti, qua ab ista de ipso dicuntur, à ratione, qua humana de eodem enunciantur: nam vna eademq; est hypostasis in duabus naturis subsistens. Et propterea differẽdum cautè est non id de quo dicuntur, sed id, secundum quod dicuntur. Et hoc confirmatur auctoritate Augustini.

¶ *super Quæstionis decimæsextæ Articulum quintum.*

Auct. IN titulo vide diuersitatem huius à præcedenti titulo: nam hic quæstio refertur ad diuinam naturam, ibi verò ad Deuminam hîc quæritur an humana prædicentur de natura diuina, aut ibi, an humana prædicentur de Deo. Vnde quum inter Deum & diuinam naturam sola sit differentia secundum modum significandi, omnis ista quæstio ad rem diuinam spectat, non vt res est absoluta sed vt res est significata nomine abstracto, puta deitas aut diuinitas vel æquipollente, puta, natura diuina, essentia diuina, & huiusmodi.

¶ In corpore articuli duæ sunt conclusiones similiter probatæ. Altera est: In Christo ea quæ sunt naturæ, tanquam de hypostasi diuinæ naturæ: & de Deo possunt dici ea quæ sunt humanę naturæ, tanquam de hypostasi humanæ naturæ. Sciendum tamen, quòd in propositione, in qua aliquid de aliquo prædicatur, non solùm attenditur quid sit illud de quo prædicatur prædicatum: sed etiam secundum quid de illo prædicetur. Quamuis ergo non distinguantur ea quæ prædicantur de Christo: distinguuntur tamen secundum id, secundum quod vtrunque prædicatur. Nam ea quæ sunt diuinæ naturæ, prædicantur de Christo secundum diuinam naturam: ea autem quæ sunt humanæ naturæ, prædicantur de eo secundum humanam naturam. Vnde Aug. dicit in primo de Trin. Distinguamus quid in Scripturis soneat, Secundum formam Dei, &, quid Secundum formam serui. Et infrà quid & propter quid, & quid secundum quid dicatur, prudens & diligens & pius lector intelliget.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opposita prædicari de eodem secundum idem, est impossibile: sed secundum diuersa nihil prohibet. Et hoc modo opposita prædicantur de Christo, non secundum idem, sed secundum diuersas naturas.

¶ Ad secundum dicendum, quòd si ea quæ ad defectum pertinent, Deo attribuerentur secundum diuinam naturam, esset blasphemia, quasi pertinens ad diminutionem honoris ipsius: non autem pertinet ad Dei iniuriam, si attribuantur ei secũdum naturam assumptam. Vnde in quodã sermone Ephesini Concilij dicitur, Nihil putat Deus iniuriam, quod est occasio salutis hominibus: nihil enim abiectorum quæ elegit propter nos, iniuriam facit illi naturæ, quæ non potest esse subiecta iniuriis, propria verò facit in inferiora, vt saluet naturam nostrã. Quando ergo abiecta & vilia sunt, diuinam naturam non iniuriantur, sed salutem homini bus operantur. Quomodo dicis ea quæ causa nostræ salutis sunt, iniuriæ occasionem Deo fuisse?

¶ Ad tertium dicendum, quòd assumi conuenit humanæ naturæ, non ratione suppositi, sed ratione suiipsius: & ideo non conuenit Deo.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum ea quæ conueniunt Filio hominis, possint prædicari de diuina natura: & de humana, ea quæ conueniunt filio Dei.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ea quæ sunt humanæ naturæ, possint dici de natura diuina. Ea enim quę sunt humanę naturæ, prędicantur de filio Dei & de Deo. Sed Deus est sua natura. Ergo ea quæ sunt naturæ humanæ, possunt prædicari de diuina natura.

¶ Præterea, Caro pertinet ad naturã humanam. Sed sicut dicit Damas. in 3. lib. dicimus naturam Verbi incarnatam esse, secundum beatos Athanasium & Cyrillum. Ergo videtur quòd pari ratione ea quæ sunt humanæ naturæ, possint dici de diuina natura.

¶ Præterea, Ea quę sunt diuinę naturę, conueniunt humanę naturę in Christo: sicut cognoscere futura, & habere salutiferam virtutem. Ergo videtur quòd pari ratione ea quæ sunt humanę naturę, possint dici de diuina natura.

sunt vnius naturæ nõ possunt prædicari de alia in abstracto significata. Alteras ibus: In Christo ea quæ sunt vtriusque naturæ, possunt indifferenter de nominibus concretis vtriusque naturæ prædicari. Probantur simul. Ea quæ sunt propria vnius, non possunt vere prædicari de alio nisi de eo quod est idem illiter- go ea quæ sunt vnius naturæ, &c. Antecedẽs manifestatur quia risibile nõ conuenit nisi ei, quod est homo. Consequentia verò probatur primò: quia nomina concreta supponunt hypostasim naturę: Et confirmatur deinde secunda conclusio autoritate Leonis

cap. 4. Auct.

¶ Aduerte hîc quod abstracta & concreta nomina, quamuis conueniant in significato formali aliquo iam dicto modo inuento in illis, alia oritur differentia quo ad suppositа per illa: nam abstractum nomen & significat naturam & supponit pro natura deinde ea enim pro deitate supponit. Concretum verò significat quidem naturam, sed etiam supponit pro habente naturam: ac per hoc pro hypostasi naturæ, hypostasis enim est habens naturam: Deus enim supponit pro habente deitatem, pro hypostasi diuinæ naturæ: & similiter homo pro habente humanam naturã, pro hypostasi humanæ naturæ. Et similiter tribilitas & significat & supponit ipsam risibilitatem: sed risibile supponit pro habẽte risibilitatem. Et ideo risibilitas non prædicatur de humanitate sed risibile vere prædicatur de homine, quoniã idem est habens humanitatẽ & risibilitatem. Ex his igitur patet in primis assumpta in littera antecedẽs, cum sua manifestatione exemplari de risibili. Verissime siquidem dicitur, propria vnius non verificari de alio, nisi illud aliud sit idem nuic, cui sunt propria: quemadmodum propria risibilitatis non verificatur de humanitate, quia nihil est idem virtique, sed verificatur de homine, quia homo est id humanæ naturæ, quod est idem habenti risibilitatem: idẽ enim subiecto est hypostasis humana & subiecto tribilitatis, Pater deinde vis consequentiæ quoniam dum explicatur in littera propriarũ proprietatum in suppositis differendo, infinitum differentiam quam explicauimus inter suppositionem cõcretorum & abstractorum. Ex qua fit vt abstractum nomen vnius naturæ patear importare omnino aliud ab his quæ sunt alterius naturæ, scilicet ipsam solam naturam secundum se, ac per hoc oppugnę inferri, quòd non prædicantur de abstracto ea quæ sunt alterius naturæ. Et similiter patet de totum cuiuscque

2. 39. 40. 1. 2. 39. 40. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41.

licet subsistentiam insit decedi, dicito quòd hæc etiam est vera. Deus factus est persona filij Dei subsistens in humana natura. Sicut etiam quum paries fit albus, verè dicitur, quod paries factus est paries albus: vt patet in septimo Metaphysi. & ad propositum in tertio Sentent. distinct. 7.

¶ *Super Quæstionis decimæsextæ Articulum septimum.*

Commune Titulus clarus est.

1 ¶ In corpore duo sunt. Primò ponitur duplex propositionis sensus in oppositum & iuxta vtrumque respondetur. Secundò ponitur ternus sensus, qui solus est proprius & respondetur quæsito.

¶ Quòd ad primum videnduitie, quòd in primo sensu copula Verbalis est, ly est. Et ly factus ponitur vel adiectiuum subiecti, quia homo factus: sicut si diceretur, homo creatus. Vel adiectium prædicati, postea Deus factus: vnita quòd sensus esset, vel quòd factus homo est Deus, vel quòd homo est Deus factus. Et vtroque modo iudicatur falsa: & de secunda quidem non est dubium. Prima autem falsa iudicatur: quia ly Homo, in subiecto stat pro hypostasi: ac per hoc dicendo, homo factus, enuntiatur de persona humana facta, quod est Deus: constat autem, nullum esse personam sine humanam, siue diuinam factam, quæ sit Deus: nam persona humana, quæ est Deus, est non facta, sed genita ab æterno, Deus de Deo.

¶ In secundo autem, quia uis impropriosensu, dicuntur quinque. primò ponitur modus, quo sumitur ly Factus, & dicitur sumi vt modus determinans cõpositionem, sicut in propositionibus modalibus: ly possibile, aut necessariò determinare dicitur cõpositionem: ita quòd propositio ista, Homo factus est Deus, sonat istam, Hominem esse Deum, factum est. Et propterea secundò in litera explicatur dictus sensus eiusdem, scilicet, factum est, vt homo sit Deus, & similiter Deus factus est homo, factum est vt Deus sit homo. Tertiò dicitur quòd propositio vtraque est vera in hoc sensu. Quarto, quòd hic sensus non est proprius harum propositionum. Et ratio quidem Logicæ est: quia ly Factus, non est modus determinatiuus compositionis, sicut ly Possibile aut necessarium. Ratio verò realis ad sensum respicientes, quæ in litera redditur quum quinto subiungitur, quomodo sensus iste potest proprietatem sortè habere, est: quia hic homo, de quo enuntiatur factũ esse Deũ, non est factus Deus: ita quòd neque ab æterno, neque ex tempore factum est, vt homo, hoc est hic homo, esset Deus. Constat enim, quòd ly homo, supponit in hac enuntiatione pro hoc homine: quia supponit personaliter & determinatè: & quòd hic homo est Deus ab æterno genitus, non factus, est hypostasis filij Dei. Non est igitur proprius sensus harum loquutionum, dicere, Factũ est vt homo esset Deus. Posset tamen, vt quintò dicitur, in litera saluari, vt proprius sensus, sustinendo quòd homo habeat suppositionem simplicem huius est, supponat pro natura humana in concreto communiter: nam factum est, quòd homo sit Deus: quanuis non sit factum, quòd aliquis singularis homo sit Deus: quia ille singularis homo, qui est Deus, est naturaliter, & ab æterno Deus.

¶ *Num in ista, Homo factus est Deus, sit simplex, vel personalis suppositio.*

Quæstio. ¶ Occurrit hic autem circa duo quæstio, Primò circa suppositionem simplicẽ, & proprietatẽ propositionis sic sumptæ. Secundò, circa personalem, an iste homo sit factus Deus. Est autem dubitandi ratio circa primum: quia dicendo, homo est factus Deus: ly homo supponit pro habente naturam humanam indeterminate: aliud enim est dicere, hic homo est factus Deus: & aliud est dicere, homo est factus Deus: quoniam homo supponit confusè pro habente naturam humanam, hic homo autem determinatè.

¶ Et hinc ita primo, vt ratio literæ nihil valeat, reprobãdo illam, Homo factus est Deus: quia ista est falsa, Iste homo factus est Deus.

¶ Et secundo, vt non Logicè dicatur in litera, quòd supponat simpliciter ly Homo, stando pro homine communiter: quoniam supponit personaliter, confusè tamen: imò naturalis suppositio termini cõmunis concreti, est supponere pro habente naturam indeterminatè.

¶ Et tertiò, vt quia ista propositio, Homo factus est Deus, in personali suppositione propriissimè sumpta est vera: quia ly veritatem homo est Deus, & non semper fuit Deus, sed per vnionis gratiam est Deus: male in litera arguitur fallitatis.

¶ Et quarto, vt Scotus in tertio sententiarum distinctione septima, quæstione secunda, rectius dicerit quod ista propositio, Homo factus est Deus, est impliciter vera & propriarum quia homo per actionem agentis est Deus, & non semper fuit Deus: nam quia est conueniens illam, Deus factus est homo.

¶ Ad euidentiam horum scito, quòd inter personalem & simplicem suppositionem hæc est differentia: quòd si ly Homo, supponit personaliter, oportet prædicatum conuenire alicui personæ humanæ: quod enim de nulla persona humana, nec de omnibus simul verificatur, de homine personaliter sumpto non verificatur, vt patet discurrenti, tam in propositionibus per se, quam per accidens. Si verò supponit simpliciter, prædicatũ conuenit homini abstrahenti à suis suppositis: ita quòd verificatur de homine communiter, & de nullo homine, nec de omnibus simul verificatur.

dolibet aliter nominauerit. Sed Deus ea ratione dicitur humanatus, qua est homo factus. Ergo homo earatiõe dicitur deificatus, qua est factus Deus. Et ita hæc est vera, Homo factus est Deus.

¶ Præterea, Cùm dicitur, Deus factus est homo, subiectum factionis vel mutationis non est Deus sed humana natura, quam significat hoc nomem homo. Sed illud videtur esse subiectum factionis, cui factio attribuitur. Ergo hæc magis est vera, Homo factus est Deus, quàm ista, Deus factus est homo.

¶ SED CONTRA est quod Damas. dicit in 3. lib. Non hominem deificatum dicimus, sed Deum humanatum. Idem autem est fieri Deum quod deificari. Ergo hæc est falsa, Homo factus est Deus. *cap. 2.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ista propositio, Homo factus est Deus, tripliciter potest intelligi. Vno modo, ita quòd hoc participium Factus, determinet absolutè vel subiectum, vel prædicatum. Et in hoc sensu est falsa: quia neque homo ille de quo Deus prædicatur, est factus, neque Deus est factus: vt infrà dicetur. Et sub eodem sensu hæc est falsa, Deus factus est homo. Sed sub hoc sensu non quæritur hic de istis propositionibus. Alio modo potest intelligi, vt ly Factus determinet compositionem: vt sit sensus, Homo factus est Deus, id est, factum est, vt homo sit Deus. *Art. 8.*

¶ Ad propositum autem defendendo, cõsiderãdum est, quòd in ista propositione, Homo factus est Deus, ly Homo supponit personaliter proprie loquendo: quia ly Factus est, non permittit hominem supponere nisi personaliter: sicut quum dicitur, Homo factus est albus: quoniam fieri reale, non est hominis communiter, sed hominis singularis. Et propterea ad veritatem istius, Homo factus est Deus, oportet veram esse istam, Aliquis homo factus est Deus: sicut ad veritatem istius Homo factus est albus, oportet quòd aliquis homo sit factus albus. Sed si ly homo, supponat simpliciter: veritas eius non exigit, quod aliquis homo sit factus Deus: sed sufficit quòd per actionem alicuius agentis factum sit, vt de homine absolutè verificetur de nouo esse Deum. Et quia potest dici quòd iste sensus est proprius sensus istius propositionis à Doctoribus positæ (ita quòd de homine absolutè dixerunt quòd factus est Deus) nec hæc proprietas est vlíquequa que clara ideo Autor dixit, Nisi forte, &c.

¶ Ad obiecta igitur respondendo dicitur, concedendo quòd homo, propriè loquendo, supponit pro habente naturam humanam indeterminatè: & quod alia est propositio, Homo factus est Deus, & alia. Hic homo factus est Deus Sed quum infertur primò, ergo ratio literæ nihil valet, respondetur quòd efficax est: quia licet sint diuersæ propositiones, negatio tamen illius singularis, scilicet, hic homo est factus Deus, infert negationẽ illius indefinitæ, Homo factus est Deus: quoniam gratia materiæ vnum singulare in proposito æquiualet omnibus singularibus: constat enim vnum tantum hominem esse Deum. Et propterea sicut à negatione omnium singularium infertur negatio indefinitæ: ita in proposito à negatione vnius singularis destruitur indefinita.

¶ Ad secundũ dicitur, quòd quia talis sunt subiecta, qualia permittuntur à prædicatis, & prædicatum integrum, scilicet factum esse Deum, verificandum est: & non potest verificari de homine personaliter siue confuse, siue determinatè ideo ad suppositionem simplicem recurrum est. Logicum quippe est, vt homo supponat simplici. et pro habente naturam, abstrahendo à singularibus, nõ solùm quo ad significationem, sed quo ad id quod prædicato supponat. & hæc non est eius naturalis suppositio, sed quum personaliter supponit pro habente naturam indeterminatè.

¶ Ad tertium dicitur, quòd iam patet, falsum esse, quòd personaliter sumpta illa propositio, Homo factus est Deus, sit vera: nec est verum de homine persona liter sumpto, quòd per gratiam vnionis est Deus.

¶ Vnde ad quartum ex Scoto dicitur, quòd si Scotus vtitur suppositione simplici, verum dicit & affirmat proprietatem sensus, quam Autor in litera sub dubio reliquit. Sed in veritate ly Factus est, transit in impersonalem: hoc est factum est vt homo esset Deus. Quod non videtur de intentione Scoti, volentis istam, Homo factus est Deus, sequi per conuersionem ad illam, Deus factus est homo: oportet enim personaliter supponere hominem, si per conuertionem sequitur ad illam. Et propterea si (vt apparet) vtitur suppositione, personali dicere dicit contra Autorem. sed falsum dicit: quoniam personaliter sumpta propositio illa, Homo factus est Deus, est falsa. Et quum probatur: quia istæ sunt veræ, Homo per actionem agentis est Deus: &, Homo non prius erat Deus: respondetur quòd prima est falsa: quia veritas eius exigit veritatem alicuius fluæ singularis, scilicet quòd aliquis homo per actionem agentis est Deus, qui prius non fuit Deus. Constat autem, quòd nullus homo per actionem cuiuscunque agentis est de nouo Deus: quia ille homo, scilicet Iesus Nazarenus, qui solus inter homines est Deus, non est de nouo Deus, sed ab æterno: nec per actionem alicuius agentis, sed æterna natiuitate à Patre est Deus. Nec est verum, quod filius, Deus factus est homo. conuertens sit, Homo factus est Deus sed illa, Qui factus est homo, est Deus: sicut ista, Paries factus est albus, non conuertitur in istam, Albus factum est paries: sed in istam, Quod factum est album, est paries.

¶ Secundum dubium occurrens est: quia videtur quòd etiam factum sit, quòd iste homo sit Deus: quia ly Iste homo, stat pro supposito æterno: non quatenus est æternum, seu hypostasis diuinæ naturæ: sed quatenus est ex tempore hypostasis humanæ naturæ. Constat autem, quòd factum est per gratiam diuinam: vt hypostasis diuinæ naturæ, esset hypostasis humanæ naturæ, & quòd hypostasis humanæ naturæ esset ipsa Verbi hypostasis. Et sic propositio esset vera, & sensum proprium habet secundum personalem suppositionem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in hac vltima particula literæ nõ est sermo de veritate sed

sed de proprietate sensus. Et propterea licet à multis sensus obliquendo sit vt ratum proprius dictæ tamen est propositionis: quia ly homo ex parte subiecti personaliter ac determinatè supponens, debet sumi pro ista hypostasi absolutè: & non ab illa, vt abstrahit à terminis obliquis (simili quia subiecta tenentur materialiter) constat autem, q̃ absolutè sumpta hypostasis illa, Falsum est quod facta sit, illam esse Deũ.

Vbi tamen huiusmodi dicta inueniuntur, piè interpretanda sunt, nec extendenda.

¶ Quo ad secundum ter eius sensus ponit, quòd hoc totum, Factum est, ponitur pro copulâ verbali: sic enim ly Factus est ponit circa hominem vt subiectum fieri, non absolutè, sed in ordine ad Deum, vt terminum factionis: ita quòd sensus proprius est, quòd homo effectus est Deus. Et in hoc sensu propriè respõderur quæ sito, quòd propositio est falsa, & manifestatur, & probatur. Manifestatur quidem & ex supposita sententia fidei falsificante dictam propositionem, & ex contrarijs hæresi Nestorianorum verificante eandem. Ponendo enim vnam tantùm in Christo hypostasim, quum illa sit genita Deus ab æterno, & supponatur per ly homo, non potest dici, quòd factus est Deus. Ponendo autem cum hæreticis duas in Christo hypostases, optimè verificatur, quòd homo factus est Deus, quia ille homo coniunctus est Deo, sicut econtra, Deus factus est homo, id est coniunctus humanæ naturæ secundũ hos hæreticos. Probatur autem sic: Esse Deum verificatur de homine non ratione naturæ, sed suppositi: ergo fieri Deum, de supposito quo que verificari debet, si propositio est vera. Sed de supposito non potest verificari fieri Deũ. Probatur: quia ab æterno est Deus, nec vnquam cœpit esse Deus, aut quod factus sit Deus: ergo. Antecedens patet. Consequentia verò probatur: quia eiusdem est fieri & esse, si fit, quum fieri terminatur ad esse. *Quæst. 2. art. 3.*

¶ Aduerte circa hæc, quòd quum in omni factione, qua vnum fit aliud, non sufficit concurrat terminus, sed subiectum seu quasi subiectum, & in hac factione vtin litera dicitur, Deus significetur vt terminus per hanc propositionem, Homo factus est Deus, restat vt homo significetur vt subiectum: & ideo, vt in litera dicitur, est falsa propositio ista, Homo factus est Deus. Et tamen si relaliter est subiectum: quia secundum rem mutatio ponitur in homine forma propositio. Homo factus est Deus. dici vera, & magis vera, quàm illa, Deus factus est homo: quia in illa subiectum factionis ponitur subiectum, & terminus ponitur terminus in ista autem econtra. Et tamen totum oppositum affirmatur, quia ista. Deus factus est homo, affirmatur & in Euangelio, Verbum caro factum est, & in Symbolo, Et homo factus est. Illa autem. Homo factus est Deus communiter dicitur falsa.

¶ Quoniam hæc propter duo. Primum est, vt non sistas in factione relatiua, sed intelligas in hoc mysterio fieri illud, quo dicitur, Verbũ caro factum est, & homo factus est, esse non fieri relationem: quia nõ caro, nõ homo factus est, sed ad carnem, ad hominem &: militarent multùm argumenta allata. Sed fieri substantiale, non quale est fieri, quo materia transmutatur in carnem, aut humanam naturam: sed quale est fieri, quo fingeretur, Sortem fieri hominem. Nam sicut alio modo se habet esse inter Sortem & humanam naturam ex vna parte, & inter materiam & humanam naturam ex altera parte: ita dissimiliter se habet fieri inter hæc & illa, quum enim dicimus, Sortes est homo, non denotatur aliud esse prædicati, & aliud subiecti: sed quum dicitur, Materia est humana, aliud esse essentiale denotatur materiæ & aliud humanitatis. Et ideo fieri inordinatus inter materiam & esse humanum, fieri substantiale quidem, sed mutationis est ipsius materiæ inter Sortem autem & humanam naturam non mediat fieri magis ordinatus sed aut nullum, aut sine mutatione. Et ad hoc fieri spectat esse illud, quo Verbum caro factũ est: sicut ad hunc essendi modũ spectat esse illud, quo Verbum est homo, in primo modo dicendi per se, vt patet ex suprà dictis.

¶ Secundum est, quòd cum his stat, quòd intercedat in hoc mysterio mutatio relatiua, secundario tamen ita quòd quum de hoc mysterio loquendum est, dicito, quòd interueniat hic duo, scilicet factio, & mutatio. Et quòd factio quidẽ est substantialis, qua Verbum caro factum est: & locum subiecti tenet in hac factione substantiali Verbum quia secundum rei veritatem & proprietatem conuenit in hoc fieri verbum, vt hypostasis, quæ natura subsistit, naturam substantificans, in natura subsistens. Et natura ipsa humana (de qua est sermo) tenet locum termini, quanuis non tanquam, vt dicetur. Mutatio autem est relatiua: & respectu huius natura humana tenet locum subiecti, Verbum autem locum termini: quia Verbum non refertur, nisi quia natura refertur ad Verbum. Et quanuis non de mutatione, sed de factione est sermo in istis propositionibus: ideo ista est simpliciter vera, Deus factus est homo: in ea siquidẽ de eo quod est, vt subiectum factionis, dicitur, quòd factum est homo: quod constat esse verissimum, & propriissimè dictum: ista verò, Homo factus est Deus, est simpliciter falsa: quoniam in ea enuntiatur vt terminus factionis Deus, qui nec ratione naturæ, nec ratione suppositi potest terminare factionem circa suppositum hominis ex significatione propositionis positum, quum dicitur, Homo factus est Deus.

¶ In responsione ad primum aduerte nouitie, quòd tota vis argumenti consistit in illo pronomine. Etiquasi diverit Apostolus. De filio suo, quia factus est ei, hoc est Deo filius, &c. Et propterea responsio consistit in hoc, quòd ly Ei, idem significat q̃ ad honorem eius: & construitur sic, Qui factus est ad Dei honorem ex semine Dauid secũdum carnem. *Nouit.*

¶ In responsione ad secundum & tertium habes piam interpretationem Græcorum in Gregorio, & Latinorum in Augustino. *Inf. q. 20. ar. 1. ad 1. Et 1. qu. 41. arti. 3. c. & ad 3. dist. 4. q. 2. ar. 2. ad 4. & dist. 12. q. 1. ar. 2. & dist. 32. q. 1. ar. 1. ad 1. & 2. Et 4. dist. 1. q. 48. Et vers. 2. 29. arti. 2. ad 1. Et opuſ 3. c. 223. Et 1. cor. 15. l. 2. col. 2. fin.*

¶ Ad obiecta dicitur, quòd ista propositio, Homo factus est Deus, tripliciter potest intelligi. Vno modo, ita quòd hoc participium Factus, determinet absolutè vel subiectum, vel prædicatum. Et in hoc sensu est falsa: quia neque homo ille de quo Deus prædicatur, est factus, neque Deus est factus: vt infrà dicetur. Et sub eodem sensu hæc est falsa, Deus factus est homo. Sed sub hoc sensu non quæritur hic de istis propositionibus. Alio modo potest intelligi, vt ly Factus determinet compositionem: vt sit sensus, Homo factus est Deus, id est, factum est, vt homo sit Deus. Et sub hoc sensu vtraque est vera. Homo factus est Deus, & Deus factus est homo. Sed hic non est proprius sensus harum locutionum: nisi forte intelligatur secundum quòd ly homo, non habet personalem suppositionem, sed simplicẽ. Licet enim hic homo non sit factus Deus, quia hoc suppositum, scilicet persona filij Dei, ab æterno fuit Deus: tamen homo, communiter loquendo, non semper fuit Deus. Tertio modo propriè intelligitur, secundum quòd hoc participium factus, potest fieri circa hominem in respectu ad Deũ sicut ad terminum factionis. Et in hoc sensu, supposito quòd in Christo sit eadem persona, & hypostasis, & suppositum Dei & hominis (vt suprà ostensum est) ista propositio est falsa: qua cùm dicitur, Homo factus est Deus, ly homo, habet personalem suppositionem. Non enim esse Deum, verificatur de homine ratione humanæ naturæ, sed ratione suppositi sui: suppositum autem illud humanæ naturæ, de quo verificatur esse Deum, est idem quod hypostasis seu persona filij Dei, quæ semper fuit Deus. Vnde non potest dici, quod iste homo incepit esse Deus, vel quòd fiat Deus, aut quòd factus sit Deus. Si verò esset alia persona vel hypostasis Dei & hominis, ita quòd esse Deum, prædicaretur de homine, & econuerso, per quandam cõiunctionem suppositorum, vel dignitatis personalis, vel affectionis vel inhabitationis (vt Nestoriani dixerunt) tunc pari ratione posset dici, q̃ homo factus est Deus, id est coniunctus Deo, sicut & quòd Deus factus est homo, id est, coniunctus homini.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum' quòd in verbis illis Apostoli hoc relatiuum Qui, quod refert personam filij Dei, non debet intelligi ex parte prædicati, quasi aliquis existens ex semine Dauid secũdum carnem sit factus filius Dei, in quo sensu obiectio procedebat: sed debet intelligi ex parte subiecti, vt sit sensus,, quòd filius Dei factus est, scilicet homo, ad honorem Patris (vt Gloss. exponit) existens ex semine Dauid secundũ carnem. Ac si diceret, Filius Dei factus est habens carnem ex semine Dauid, ad honorem Dei.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illud verbum August. est intelligendum in illo sensu, secundum quòd ex illa suscepticne Incarnationis factum est, vt homo esset Deus, & Deus esset homo. In quo sensu ambæ locutiones sunt veræ: vt dictum est.

¶ Et similiter dicendum est ad tertium: nam deificari idem est quod fieri Deum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd terminus in subiecto positus tenetur materialiter, id est pro supposito: positus verò in prædicato tenetur formaliter, id est pro natura significata. Et ideo cùm dicitur, Homo factus est Deus, ipsum fieri, non attribuitur humanæ naturæ, sed supposito humanæ naturæ, quod est ab æterno Deus, & ideo non conuenit ei fieri Deum. Cùm autem dicitur, Deus factus est homo, factio intelligitur terminari ad ipsam humanam naturam. Et ideo propriè loquendo, hæc est vera, Deus factus est homo: sed hæc est falsa, Homo factus est Deus. Sicut si Sortes cùm prius fuerit homo, postea factus est albus, demonstrato Sorte, hæc est vera. Hic homo hodie factus est albus: hæc tamen est falsa, Hoc album hodie factum est homo. Si tamen ex parte subiecti poneretur aliquod nomen significans naturam humanam in abstracto, posset hoc modo significari vt subiectum factionis: puta si dicatur, quòd natura humana facta est filij Dei.

ARTICVLVS VIII.

¶ *Vtrum hæc sit vera, Christus est creatura.*

AD OCTAVVM sic procedi-tur. Videtur q̃ hæc sit vera, Christus est creatura. Dicit enim Leo Papa, Noua & inaudita conuentio, Deus qui est & erat, fit creatura. Sed illud potest prædicari de Christo, quòd filius Dei factus est per Incarnationem. Ergo hæc est vera, Christus est creatura.

¶ In responsione ad quartum vide in calce responsionis, quòd natura humana dicitur subiectum factionis, non solùm ea ratione, quia est subiectum mutationis relatiuæ: sed quia substantiale fieri in mysterio Incarnationis inuentum est in natura humanæ naturæ passiue quoniam hoc fieri non est, nisi Verbo vniti naturam humanam in vnitatem hypostaticam: vbi constat Verbum personaliter naturam, & naturam personari in Verbo. Et licet Verbum personaliter natura, non sit agere: quum non sit communione toti Trinitati: cui omnis actio ad extra communis est: sed soli Verbo conueniat & consequenter naturam à Verbo personarum non sit patiquia tamé hoc fieri, Physicè loquendo, nõ est nisi personario humanæ naturæ in Verbo, vt nunc primò dependens à tota Trinitate, vt causa efficiente, & Verbi in ipsa personatione concurrat vt hypostasis, & natura humana vt patiens ipsam factionem suæ personalitatis in Verbo, tam Verbum quàm natura humana potest significari vt subiectũ factionis in hoc mysterio. Et propterea in litera dicitur, quod dici potest, Humanitas facta est Dei, non autem, quòd homo factus est Deus.

¶ *Super Quæstionis decimæsextæ Articulum octauum.*

Nom commun. TItulus de propositione est, an enuntiatio ista, Christus est creatura, sit vera.

¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est directè responsiua quæsito: Non est absolutè dicendum, Christus est creatura: sed cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam. Probatur, Eum hæreticis nec nomine debemus habere communia: ergo cum Arrianis non debemus conuenire in dicendo Christum creaturam. Antecedens probatur & ex Hieronymo: quia ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis: & ne hæreticorum errori fauere videamur. Consequentia probatur quia Arriani dicebant Christum creaturam simpliciter: quia secundum vtranque naturam erat creatura: quod est damnata hæresis.

¶ Nota hic nouitie, q̃ ex verbis inordinatè platis incurritur hæresis, nõ formaliter, quę exigit pertinaciã in volũtate: sed vel materialiter, in significato verbo rum inordinatorũ, errorẽ cõtrarij fidei importãtis, vel apparẽter, dũ inordinata verba speciẽ hæresis præ se ferũt, sicut etiã in aliis vitiis incurritur ex aliqua *Nouit.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

in ordinatione sacrificia malia qua vniuersaliter abstinēdū esse iubet Apostolus.

¶ Notā secundo q̄ quia quæstio ista est de hominibus, quæ diuersimode à diuersis intelligi possunt, ideo sufficiens ratio abstinendi ab aliqua locutione est sua apparentia, ne videamur sanctæ hæreticis, etiā si in veritate non fauceremus.

¶ Nota tertio, quòd communicare cum hæreticis in vocabulis, prohibitum est quo ad propria, non autem quo ad communia: nā in his quæ bene cum Ecclesia dicūt, nos non communicamus cum illis sed ipsi communicāt nobiscum. Sed in iis vocabulis quas contra Ecclesiam fouuit, vtpote ipsis propriis, communicare non debemus. Talis autem est vox ista, Christus est creatura. Vnde patent siquidem Ariani vocem hanc de Christo secundū id totum quod est, & non secundum partem: quum secundum veritatem non nisi ratione partis: hoc est humanæ naturæ creatus sit. Et propterea in hac enuntiatione, Christus est creatura, vtpote hæreticis propria, contra Ecclesiæ & vocem & veritatem, non est communicandum cum Arianis: & ideo est illa pliciter neganda.

I.1. de fide c.7.10.

¶ Num hæc vox, Christus est creatura, propria sit hæreticis.

Quæstio.

¶ Occurrit hic dubium quia vox ista non Ariana, sed Euangelica est: ac per hoc non ipropria hæreticis, sed cōmuna & frequentanda. Probatur assumptum Ioā. 14. ex verbis Domini dicentis sine determinatione aliqua, Pater maior me est. Si enim Christus absolutè & simpliciter dixit, Pater maior me est (quod est dicere, ego sum minor Patre) & idem est iudicium de ista & de illa. Christus est creatura, vt in litera dicitur: consequens est, vt dicere hæc, non sit communicare in vocabulis cum hæreticis, sed sectari Euangelica verba, destruendo tamē sensum hæreticorum. Non enim prohibemur loqui & frequentare locutiones sactæ Scripturæ, malè expositæ ab hæreticis: alioquin oporteret nouum semper modum loquēdi inuenire: quod est fatuum.

D.2213. D.617.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Saluator nō dicit sine determinatione. Pater maior me est, quoniam apposuit hanc loquutionem vt rationem præcedentis, de seipso secundū assumptam naturam loquenti talem: enim, Gauderetis vtiq; quia vado ad Patrem, quia Pater maior me est. Confitaē enim liquidò quòd secundum humanam naturam vadit ad Patrem, quia pater maior est ipso proculdubio secundum illam naturam, secundum quam vadit ad patrem: alioquin maioritas non esset ratio eundi ad Patrem. Ex contextu igitur literæ quo maioritas Patris ratio condi ad Patrem ponitur, determinatur maioritas ipsa Patris ad filium secundum humanam naturam: secundum quam vadit ad Patrem: non est ergo Euangelica, sed Arriana vox, Christus est minor Patre, Christus est creatura.

Comment.

¶ Secunda conclusio seu potius regula vniuersalis est: Ea quæ non possunt supponi conuenire personæ Christi, secundum se absolutè affirmātur de Christo quanuis solum ratione naturæ humanæ illi conueniant.

Auuor.

¶ Vbi nota nomine Autorem in hac litera distinguere ea, quæ conueniunt Christo ratione humanæ naturæ in duo genera: nam quædam sunt, quæ in dubitationem venire possunt: an conueniant personæ secundum sequelā vero clarè cōcedite intelliguntur solùm ratione naturæ. Et de secūdo genere habetur regula, quod simpliciter & absolutè affirmantur de Christo: vt esse crucifixum, mortuum, &c. De primo autem genere traditam est regulam contrariam. Scilicet quòd non simpliciter, sed cum determinatione affirmanda sunt de Christo, testatur contextus literæ, quum quenendo secundi generis regulā dicit, Ea verò de quib⁹ in Per hanc siquidem aduerbiatiuè continuationem textus insinuauit, quod in illis duobus, scilicet minor Patre, & creatura, omnia similis generis intellexit, ac per hoc vniuersalem regulam. Probacur autem in litera vtraque regula ex communi vsu loquēdi in corporalibus humanis, ex eo quòd in illis differentia humilius li seruatur: distinguuntur liquidem in illis communia tori & parti à propriis parti. Et communia si secundum partem tantum insunt, nō

¶ Præterea, proprietates vtriusque naturæ, possunt prædicari de hypostasi communi vtriusque naturæ, quocunque nomine significetur, vt suprà dictum est. Sed proprietas humanæ naturæ est esse creaturam: sicut & proprietates diuinæ naturæ est esse creatorem. Ergo vtrunque potest dici de Christo, scilicet quòd sit creatura, & quòd sit increatus & creator.

¶ Præterea, Principalior pars hominis est anima, quàm corpus. Sed Christus ratione corporis, quod de Virgine traxit', dicitur esse simpliciter natus de Virgine. Ergo ratione animæ, quæ creata est à Deo, debet simpliciter dici quod Christus sit creatura.

¶ SED CONTRA est quod Ambr. dicit in lib. de Trinit. Nunquid dicto factus est Christus? nunquid mandato creatus est Christus? quasi dicat, non. Vnde subdit, Quo modo autem creatura in Deo esse potest? et enim Deus naturæ simplicis est, non cōiunctæ. Ergo hæc non est concedenda, Christus est creatura.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut Hiero. dicit, ex verbis inordinatè prolatis incurritur hæresis. Vnde cū hæreticis nec nomina debemus habere communia, ne eorum errori fauere videamur. Arriani autem hæretici Christum dixerunt esse creaturam, & minorem Patre, non solùm ratione humanæ naturæ, sed etiam ratione diuinæ personæ. Et ideo non est absolutè dicēdum, quòd Christus sit creatura vel minor Patre, sed cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam. Ea vero, de quibus suspicari non potest, quòd diuinæ personæ conueniant secundum seipsam, possunt simpliciter dici de Christo ratione humanæ naturæ: sicut simpliciter dicimus Christum esse passum, mortuum & sepultum. Sicut etiam in rebus corporalibus & humanis, ea quæ in dubitationem venire possunt, an conueniant toti vel parti, si insunt alicui parti, non attribuimus toti simpliciter, id est, sine determinatione: non enim dicimus quod Aethiops est albus, sed quòd est albus secundum dentes. Dicimus autem absque determinatione, quòd est crispus, quia hoc nō potest ei cōuenire nisi secundū capillos.

Anno.

Comment.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum quod aliquando sancti Doctores causa breuitatis determinatione omissa, nomine Creaturæ veruntur circa Christum: est tamen in eorum dictis subintelligenda determinatio, inquantum homo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd omnes proprietates humanæ naturæ, sicut & diuinæ possunt aliqualiter dici de Christo. Vnde & Damascē. dicit in 3. lib. quòd Christus qui Deus est & homo, dicitur & creabilis & increabilis, partibilis & impartibilis. Sed tamen illa quæ dubitationem habent circa alterutram naturam non sunt dicenda absque determinatione. Vnde ipse postea alibi subdit, Ipsa vna hypostasis, scilicet Christi, & increata est deitate, & creata est humanitate. Sicut & econuerso non esset dicendum sine determinatione, Christus est incorporeus vel impassibilis ad euitandum errorem Manichæi, qui posuit Christū verum corpus non habuisse, nec verè passum esse: sed dicendum est cum determinatione, quod Christus secundum deitatem est incorporeus & impassibilis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd de natiuitate ex Virgine, nulla dubitatio potest esse q̄ conueniat personæ filij Dei, sicut potest esse de creatione. Et ideo non est similis ratio vtrobique.

ARTICVLVS IX.

¶ Virum hæc sit vera, iste homo, demonstrato Christo, incepit esse.

AD NONVM sic proceditur. Videtur q̄ ille homo, demonstrato Christo incepit esse. Dicit enim Aug. super Ioan. Priusquam mundus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus. Sed illud quod non semper fuit, incepit esse. Ergo ille homo, demonstrato Christo incepit esse.

¶ Præterea, Christus incepit esse homo. Sed esse hominem est esse simpliciter. Ergo illi homo incepit esse simpliciter.

¶ Præterea. Homo importat suppositum humanæ naturæ. Sed Christus non semper fuit suppositum humanæ naturæ. Ergo ille homo incepit esse.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Hebr. vlt. Iesus Christus heri & hodie, ipse & in secula.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd non est dicendū, quòd ille homo, demōstrato Christo, inceperit esse, si nihil addatur. & hoc duplici ratione. Primò quidem: quia hæc locutio est simpliciter falsa secundum sententiam catholicæ fidei: qua ponimus in Christo vnum suppositum & vnam hypostasim, sicut & vnam personam. Secundum hoc enim oportet, quòd in hoc quod dicitur, iste homo demonstrato Christo, designetur suppositum æternum: cuius æternitati repugnat incipere esse. Vnde hæc est falsa, hic homo incepit esse. Nec obstat quòd incipere esse conuenit humanæ naturæ, quæ significatur, per hoc nomen homo: quia terminus in subiecto positus non tenetur formaliter pro natura, sed magis materialiter pro supposito, vt suprà dictum est. Secundò, quia etiam si esset vera, non tamen esset ea vtendum absque determinatione, ad euitandum hæresim Arrij: quia sicut personæ filij Dei attribuit, quòd esset creatura, & quòd esset minor Patre, ita attribuit ei quòd esse inceperit, dicens quòd erat, quando non erat.

Arr. ad 6.

Contra.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd autoritas ista est intelligenda cum determinatione: vt scilicet dicamus quòd homo Iesus Christus non fuit antequam mundus esset, secundum humanitatem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd cum hoc verbo Incipit, non sequitur argumentum ab inferiori ad superius: non enim sequitur, hoc incipit esse album, ergo incepit esse coloratum. Et hoc ideo, quia incipere, importat nunc esse, & non prius: non autem sequitur, hoc non erat prius album, ergo nō erat prius coloratum. Esse autem simpliciter, est superius ad esse hominem: vnde non sequitur, Christus incepit esse homo, ergo

Thom.

Scot.

quia quod generatur, incipit esse 5. Phys. rum quia Verbum incepit esse homo: ergo Christus incepit esse. Probatur cōsequentia: Quando de aliquo dicitur in recto determinatū per aliquod prædicatū, de illo toto dicitur inceptiuè: ut si Sortes incepit esse albus, Sortes albus incipit esse, ergo similiter est in ꝓposito. ¶ Occurrit deinde Durandus, concludens, distinguendum esse, & non simpliciter, respondendum, an Christus inceperit esse quoniam vtraque pars contradictionis est vera: ad diuersa referendo: naturam scilicet vel suppositum.

¶ Ad primò obiectā ex Durando, dicitur quòd non militant cōtra præsentem litteram. Concedimus siquidem omnia quæ obiiciendo dicuntur in communi de subiecto stāte materialiter: scilicet, quòd aliud est conuenire suppositō ratione suppositi, & aliud conuenire suppositō, quacunque illud ratione conueniat. Vnde nec somniauit Autor, quòd quia subiectum tenetur materialiter, ideo oportet quicquid illi attribuitur, verè conuenire illi ratione suppositi. Sed docuit quòd oportet illud non repugnare suppositō: à quòd fundatur processus literæ super hoc, quòd quia subiectum tenetur materialiter pro supposito, ideo oportet attribuitum suppositō non repugnare, suppositō: nec sufficit non repugnare naturæ seu formæ. per hoc enim excludit Autor obiectionem dicentium, quòd quia dicēdo, Iste homo incepit esse, incipere esse, non repugnat naturæ humanæ Christi significatæ per ly homo, cōsequens est quòd sit vera. Excluditur siquidem quia oportet quòd incipere esse non repugnet suppositō importato per ly iste homo non ex parte subiecti stat pro habente naturam hypostaticè: significat enim istum habentem naturam cui repugnat incipere esse, ideo propositio concludit falsa.

¶ Ad obiecta deinde contra eundē processum ex Scoto dicitur ꝙ processus nō peccat ex prætermissa distinctione inter suppositum diuinū secundum se, & vt suppositū humanæ naturæ: quia illa distinctio superflua est in propositō quoniā quæstio nō est de propositione aliqua in qua subiectū est suppositū diuinū secundū se, nō enim verificat hic in dubiū. An verbū seu filius Dei incepit esse, præsupponimus enim suppositum diuinum æternū esse. Sed quæstio est de proposition-ali qua subiectum suppositum æternum habens humanā naturam vnit. stat. homo, demonstrato Christo, incepit esse: & similiter ista, Christus est ista, iste homo, demonstrato Christo, incepit esse: & similiter ista, Christus incepit esse. Et propterea non oportuit distinguere: sed infra terminos quæsiti stando procedere. Et sic factum est in litera procedente ex eo quòd ly de hoc non importat negatur fuisse, negatur fuisse de suppositō æterno: quia negatio totū destruit significatum per hunc hominem, & non solum tationem, quia est homo. Ista siquidē propositio, iste homo, demonstrato Christo incepit esse, claudit in se duas propositiones: alteram affirmatiuam, iste homo quandoq; fuit: alteram negatiuam, & iste homo immediatè antè illud nō fuit. Hæc autem negatiua est de secundo adiacente: & negat pro tempore præcedente ab isto homine esse. Negans autem hunc hominē esse non negat directè hunc esse hominē, vt Scotus & aduersarij exponunt, vt patet: ergo negat totum, scilicet hūc hominem esse. Ex quo hic homo ex parte subiecti principaliter importet ly hūc quia subiectum materialiter tenetur: consequens est quòd principaliter negatur esse de suppositō demonstrato per ly hunc per hoc propositio est simpliciter falsa.

¶ Ad obiecta secundo loco Durandi & Scoti, dicito quòd esse, quando est secundum adiacens, dicitur importare esse simpliciter nō vt esse simpliciter vocatur esse substantiæ: vt patet ex eo, quòd de accidentibus formatur propositio de esse eundē adiacente, vt albedo est: & hinc tuit fabrica Scotica, sed vt esse simpliciter significat esse sine additione, seu determinatione aliqua, iuxta illud secundi Topicorum, simpliciter dico quod nullo addito dico. Et hinc fit, vt siue in Christo sit vnum, siue plura esse, nihil referat ad quæstionem hanc de propositione non, nihil ad propositum, de propositione veritatis quærens. Dicendo igitur, Iste homo incepit esse, quia claudit in se istam negatiuam de secundo adiacente, iste homo non fuit: & ly non fuit, tollit esse absque determinatione quacunque consequens euidenter est, quòd significat subiectum non fuisse: & non fundatum esse. Et fuit tam obiectio Durandi super duo esse fundata, quam posito Scoti super esse simpliciter, hoc est substantiæ fundata. Vterq; enim oportet quòd determinet ly non fuit, ad aliquod esse talem substantiæ: pro positio autem ipsa negat fuisse absque determinatione ad esse substantiæ vel accidentis, primi vel secūdi simpliciter vel secundum quid: & ideo ex virtute sermonis propositio est simpliciter falsa: vt Autor optimè in litera innuit.

Thom.

Scot.

¶ Ad rationē ergo Scoti dicitur, quod licet esse substantiæ sit esse simpliciter, vt distinguitur contra esse accidentale: non tamen est esse simpliciter, vt distinguitur contra esse determinatum. Esse autem secundum adiacens est esse simpliciter, vt distinguitur contra esse determinatum: quum enim dicimus, A est, vel non est, non dico esse substantiale, aut accidentale: sed esse absque determinatione substantialitatis aut accidētalitatis, &c.

D.132.

¶ Ad primum sōmetum, quia quod generatur incipit esse, dicitur, ꝙ hoc est verum communiter: sed non est verum, quòd quod generatur, supposititer præsit: vt ac eidit in proposito.

3. dist. 4. q5. 1. arti. 2. q6. 1. c. & q. 2. ad 1.

¶ Ad secundum negatur consequentia. Et ad probationem dicitur, quòd Maior est vera de toto, vt totū est categoreme. tice & similiter de com positio seu cōiuncto. Et similiter de nomine per se primò significante totum seu cōpositum aut coniunctum categoremate, & supponente per se primò pro illo vel si ꝙs incepit esse sphæra, cū, sequitur, ergo sphæra ænea incepit esse quia & significat & supponit per se primò ꝓ toto, id est, sphæra ænea. Secus autē est de termino importante quidē totum, sed principaliter alterā partem: & supponente pro illo, connotādo tamen reliquitum: enim quanuis præcedēs pars incipiat esse altera, non infertur tamē quòd nomen supponens pro prima parte, & cōnotando tantum in suppositione alterā, incipiat esse, quia denotaretur per hoc, ꝙ ipsa prima pars, pro qua supponit, incipiat esse. Sic autē est in propositō quoniam ly Christus, quam iste homo, licet importet totum, scilicet suppositū & naturam humanā, supponit tamē pro supposito, & in supponendo ex parte subiecti cōnotat tantum naturā humanam quia subiectum tenetur materialiter. Et propterea quāuis iste incipiat esse homo, non sequitur, ergo iste homo incipit esse quia denotaretur quod persona illa incepit esse.

Tex. 28.

¶ Ad Durandū vltimo distinguendā censentē, dicitur ꝙ si cautelæ opera datur, distinguēdo tutior est Magistro sent. in 1. dist. 1. eligitur pars vt ibi patet: sed si accuratur falliatur, negans istam propositionē, iste homo, seu Christus, incepit esse, vnitam nō fudeatur calumniæ: quoniā, vt iam ex dictis persuaderi potest, lo quutio ista simpliciter & absolutè est falsa. Vnde damnata nuper est Parisiis: & quā appellatā esset ab apostolica sede, reprobata dicitur sub Alexādro sexto.

Commen.

¶ Secundo in litera probatur cōclusio proposita, scilicet, nō est dicendū quod iste homo incepit esse: quia dato, quòd esset vera, non esset ea vtendum ad euitādam hæresim Arrij, attribuentis Christo non solùm, quòd est creatura, & minor Patre, sed etiam quòd incepit esse, dicendo, quòd erat, quando non erat, vt patet in Nicena synodo. Et est sensus, Erat dicendo, in qui non erat Christus: quia non est ab æterno. Contra Apostolum dicentem, Iesus Christus heri & hodie, ipse & in secula: & Ioannem dicentem, In principio erat Verbum.

Auuor.

¶ In responsione ad secūdum, habes quod diximus de esse simpliciter, vt distinguitur contra esse substantiæ, puta hominis, & similiter accidentis: quum ponitur superius ad esse hominem, & pari ratione ad esse substantiam, & esse accidens.

¶ *Super Quæstionis decimæsextæ Articulum decimum.*

Commen.

TItulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo dicitur quid potest dici distinguendo, hoc est quòd vtraq; pars sustineri potest cum distinctione: quia ly homo, potest stare vel pro natura, vel pro supposito. Secundo in quam partem sit ponendus declinandum. Et duo dicuntur. Primum circa propositam propositionem: scilicet Christus, secundum quod homo, est creatura, vel incepit esse. & dicitur quòd in partem affirmatiuam declinandum est, quia ly homo, tenetur formaliter, quia habet vim prædicati. Secundum circa alteram propositionem. scilicet Christus, secundum ꝙ hic homo, est creatura, aut incepit esse. Et dicitur, ꝙ in partem negatiuam declinandū est: quia ly hic, trahit hominem ad suppositum.

Auuor.

¶ Hoc in loco aduerte, ꝙ quia ista ꝓpositio, Christ⁹ est creatura, nō est reproba ta, quia' omnino falsa, sed ꝙ Arianos sonat: ideo quòd de ista modo est quæstio Christus secundū, ꝙ homo, est creatura, minor quæstio est, & nulla de falsitate, sed ꝙ

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed de vtr. Et ista quidem vti licet, illa non: quia in illa cum Ario communicamus, in ista non. Verùm aduerte, quòd quū de Christo sermo fiat loquitur, & distinguit ex quæ conueniunt illi ratione naturæ assumptæ, semper vitur ly inquantum, aut ly secundū specificatiue dicimus enim quod Christus, secundum quod homo, crucifixus, sepultus, descendit ad inferos, prædicauit, ascendit in templum, circuncisus est, &c. Constat namque quòd in his & similibus ly inquantum, non tenetur reduplicatiue, quoniam natura humana non est per se ratio talium, sed multa per accidens insunt: vt patet: sed tenetur specificatiue quoniam specificat eam partem seu conditionem, qua insunt hæc: sicut quum dicitur, Aethiops, secundum quòd habet dentes, est albus. Vade & in proposito licet posset teneri reduplicatiue (quia esse hominem, est per se ratio, quòd sit creatura) à San dijs tamen assumptum videtur principaliter, vt tenetur specificatiue: vt denotetur quòd esse creaturam, non conuenit Christo secundum suppositum, sed secundum naturā assumptā: & similiter incipere esse. Verū inter has duas ex prædictis patet differentia, quòd illa reprobata est vt malè sonans, ista vt falsa: ita q dicimus istam esse falsam, Christus incepit esse: istam autem veram, Christus, inquantum homo, incepit esse.

Art. 8. hu ius quæst.

¶ Num hæc sit vera reduplicatiuè, Christus secundum quòd homo, incepit esse.

Quæstio. ¶ Occurrit autem statim hic Scotus in quæstio 1. distin. 11. senten. obiiciens, quod propositio assimatiua falsa ex repugnantia terminorum, non fit vera per additam reduplicationem, vel determinationem non tollentem illam repugnantiam. Sed reduplicatio prius sumpta non diminuit aliquid extremum: quia est determinatio extremi ad extremum: ergo ipsa non verificat aliquam propositionem, quæ sine reduplicatione fuit falsa. Si igitur ista est falsa, Christus incepit esse, ista non est vera, Christus, inquantum homo, incepit esse, & hoc loquendo de reduplicatiua propria. Et addit q loquendo de ipsa specificatiuè, quamuis sit vera, est tamē impropria: quoniam deberet specificatio sic tenere ex parte prædicati, pura, Christus incepit esse secundum hominem: sicut non est propria illa, Aethiops, secundum quòd habet dentes est albus: sed ista, Aethiops est albus secundum dentes. Et hæc sunt allata quo ad illam propositionem. Christus inquantū homo, incepit esse: quia apud nos ista est vera, & sua prædicens falsa: quamuis Scotus subsumat de illa, Christus, inquantum homo, est creatura: quia ipse tenet illius præcedentem esse falsam.

¶ Ad hæc dicitur subtilendo etiam hanc esse veram & propriè reduplicatiuā: Christus, secundum q homo, incepit esse: ita tamen q non fiat difficultas circa inceptionem essendi: an per se conueniat homini, an solum de facto: quia nō est ab æterno: quoniam ad propositū non refert. Et propterea suppositio quòd per se conueniat naturæ humanæ incipere esse, sicut per se cōuenit ei esse creaturā, dicitur quòd Maior Scoti est verased Minor tacita, scilicet, sed nulla reduplicatio tollit illam repugnantia, est falsa. Et ad illius probationem expressam, quia scilicet reduplicatio non minuit extremū, si propriè loquimur de cōditione diminuente, conceditur totū quod assumitur. Sed negatur sequela: quoniam conditio diminuens tollit terminū, quem diminuit: sicut homo in potentia nō est homo & homo mortuus, nō est homo cōstat enim quod reduplicatio extremi non tollit illud. Sed si latiori vocabulo sumitur minuere, prout vtens aliquo vnius, & non vtens aliquo eiusdem, minuit: illud (pro quanto non totaliter, seu secundum totum, sed secundū aliquid eius illo vtitur) sic concedimus quòd ite duplicatio minuit quandoque, quia reduplicat terminum ratione naturæ seu formæ, & non ratione suppositi. Et propterea tollit repugnantiam inuentam in præfacente propositione in tertextrema sine reduplicatione propter suppositum, sic enim est in proposito. Nam ista, Christus incepit esse, est falsa ex repugnantia ex tremorum: quia incipere esse repugnat suppositō per ly Christus in subiecto, vt prædictum fuit. Sed quum aliquid tantum, Christi reduplicatur, scilicet natura humana, vt contingit in ista, Christus, inquantum homo, incepit esse, repugnantia tollitur. hoc est incipere esse, nō significatur conuenire supposito absolutè, sed ratione naturæ humanæ: ratione cuius in veritate conuenit: illi supposito incipere esse. Et propterea ista reduplicatiua dicitur vera, & illa falsa. Nam ex hoc quòd reduplicatio est determinatio extremi ad extremum, sequitur quòd non minuat prædicto modo: quoniam constat, quòd potest esse determinatio vnius extremi secūdum suum formale ad alterum, & non secūdum suum materiale: vt contingit in proposito. Ad id verò quod subditur, quòd specificatiuè sumendo ly inquantum, propositio est vera, sed impropria dicitur, & q est vera & propria: quoniam specificatio non denotat esse rationem inhærentiæ prædicati ad subiectum, & propterea specificatiua potest esse vera in materia contingenti, vt est ista Sortes, inquantū capillatus, est crispus, & ens, inquantū ens, est subiectum Metaphysicæ. Sed denotat illud, secundum quod, seu mediante quo prædicatum inest subiecto, siue per se, siue per accidens prædicatum insit siue subiecto, siue conditioni specificatæ. Signum autem, quòd huiusmodi enuntiationes sunt non solùm vetæ, sed propriæ, deteri frequens vsus earum: quum de his quæ conueniunt scheisto, discretè ac caute loquimur, dicētes Christū, secundum quòd erat homo, passum, natū, sepultum, resurrexisse. Cùm his tamē omnibus, quia in litera cōparatiuè dicitur, magis cōcedendū, quā negandū, vel econuerso disce declinare quidē in altera parte, sed nō pertinaciter cōtendere.

¶ In responsione ad tertiū vide nouitie, q sufficiēter propositionē in reduplicatiam propriè esse, respondet Autor ad maiorem distinguendo illā, q verum est prædicari de quocūq; homine, qui solūmodo est suppositū humanæ naturæ: ite cuius autem est de illo homine, qui est suppositum diuinæ prius, & post humanæ naturæ.

¶ Super Quæstionis decimæsextæ Articulum vndecimum.

TItulus, vt sonat, clarus.

¶ In corpore duo, primò distinguendo, vtranq; partem dicit posse teneri quia terminus reduplicatus potest vt ratione naturæ, vel suppositi reduplicatiue. Secundo docet, q in partem negatiuam declinandum est: quia magis tenetur formaliter terminus reduplicatus. Et omnia clara sunt ex præcedentibus.

¶ In respon

¶ In responsione ad rem nūm perspice responsionem consistere in hoc, quod licet secundum rem Christus non sit homo communis, sed iste, in propositione tamen illa, Christus, secundum quod homo est, &c. ly Homo, non trahitur ex reduplicationis nota ad suppositum ad quod tra hitur ex pronomine. Et ideo ista concedituc, Christus, secundum quòd iste homo, est Deus: & non illa, Christus, secundum quòd homo, est Deus.

No. 36. to. 1.

¶ Super Quæstionis decimæsextæ Articulum duodecimum.

Comment.

TItulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore articuli cum distinctione respondetur triplici conclusione. Dicitur ista est, quòd ly Homo reduplicari potest ratione suppositi vel naturæ. Et hoc duplicitèr, vel quòd natura exigat personam, vel quòd natura exigat personā proprium. Conclusio prima iuxta primam membrum est: Christus, secūdum quod homo est persona: tum quia suppositum Christi est persona: tum quia suppositum humanæ naturæ in Christo est persona filij Dei. Conclusio secunda iuxta secundum membrum est: Christus secundum quòd homo, est persona: quia humana natura exigit personalitatem: quia humana natura exigit per se ipsam esse subsistentia rationalis perfectas: omnis autem subsistentia huiusmodi subsistens exigit, qua persona est. Conclusio tertia iuxta tertium membrum est: Christus, secundum quòd homo, non est persona: quia humana natura in Christo caret propria subsistentia seu personalitate, vtpote non per se sensum, sed in persona diuina existens.

¶ Super Quæstionis decimæseptimæ Articulum primum.

Aucto.

IN circulo sige oculos meninis in neutrum genus: quum legis, an Christus sit vnum, vel duo: ita quod ly duo, in neutro etiam genere similiter. Et merito, vt directè opponatur ad ly vnum. Nec' addendus est aliquis alius terminus, puta ens, an scilicet vnum ens, vel duo entia, sed absolutè, vt sonat: discutienda est quæstio, an Christus sit vnum vel duo sic enim peruenisset tedio- que ordo de consequentibus Incarnationis mysterium, seruatur: dum discussis his quæ ad vestrum esse vel fieri spectant in præcedenti quæstione, vbi hæc veritas in disputanda est eorum, quæ spectant ad vnitatem: circa quæ constat primum locum tenere vnionem aut dualitatē sibi secundum humanam naturam, secundū verò secundum diuinam. Et ideo hæc est vera, Christus secundum quòd homo, habet gratiam vnionis: non tamen ista, Christus secundum quod homo, est Deus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd filius hominis habet in terra potestatem dimittendi peccata, non virtute humanæ naturæ, sed virtute naturæ diuinæ. In qua qui lem natura consistit potestas dimittendi peccata per autoritatem in humana autem natura consistit instrumentaliter & per ministerium. Vnde Chrysost. super Matt. hoc exponens dicit: Signanter dixit. In terra dimittendi peccata vt ostenderet, quòd humanæ naturæ potestatem diuinitatis vniuit indiuisibili vnione: quia etsi factus est homo, tamen Dei verbū permansit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd cum dicitur iste homo, pronomen demonstrationum, hoc nomen homo trahit ad suppositum. Et ideo magis est hæc vera, Christus, secundum q iste homo, est Deus: quàm ista, Christus, secundum quòd homo, est Deus.

ARTICVLVS XII.

¶ Verùm hæc sit vera, Christus secundum quòd homo est hypostasis, vel persona.

ADVODECIMVM sic procedit. Videtur quòd Christus secundum quòd homo, sit persona. Illud enim quod cōuenit cuilibet homini, conuenit Christo secūdum q est homo: est enim aliis hominibus similis: secundum illud Phil. 2. In similitudinem hominū factus. Sed omnis homo est persona. Ergo Christus, secundum quòd homo, est persona.

¶ Præterea, Christus, secundum quòd homo, est substantia rationalis naturæ. non autem substantia vniuersalis: ergo substantia individua. Sed nihil aliud est persona quàm rationalis naturæ individua substātia, vt Boëtius dicit in lib. de duab. nat. Ergo Christus, secūdum quòd homo, est persona.

¶ ¶ Præterea, Christus, secundum quòd homo, est res humanæ naturæ, & suppositum & hypostasis eiusdem naturæ. Sed omnis hypostasis & suppositum & res humanæ naturæ, est persona. Ergo Christus, secundum q homo, est persona.

¶ SED CONTRA, Christus secūdum quod homo, non est persona æterna. Si ergo Christus secūdum quòd homo, sit persona, sequeretur quòd in Christo sint duæ personæ, vna temporalis & alia æterna. Quod est erroneum, vt suprà dictum est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, iste terminus homo, in reduplicatione positus, potest accipi vel ratione suppositi, vel ratione naturæ. Cùm ergo dicitur, Christus secundum quòd homo, est persona, si accipiatur ratione suppositi, manifestum est quod Christus secūdum q homo, est persona, quia suppositum humanæ naturæ nihil est aliud, quam persona filij Dei. Si autem accipiatur ratione naturę, sic potest intelligi dupliciter. Vno modo vt intelligatur, quòd naturæ humanæ competeat esse in aliqua persona. Et hoc etiā modo verum est: omne enim quod subsistit in humana natura, est persona. Allo modo potest intelligi, vt naturæ humanæ in Christo propria personalitas debeatur, causata ex propriis humanæ naturæ. Et sic Christus secundum quod homo, non est persona: quia

humana natura non est per se seorsum subsistens a diuina natura: quod requirit ratio personæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omni homini conuenit esse personam, secundum quòd omne subsistens in humana natura est persona. Sed hoc est proprium homini Christo, quod persona subsistens in humana natura eius, non sit creata ex principiis humanæ naturæ, sed sit æterna. Et ideo vno modo est persona, secundum quòd homo, alio modo non, sicut dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd substantia individua, quæ ponitur in definitione personæ, importat subsistentiam completam per se subsistentem seperatam ab aliis, ita quinmanet hominis posset dici persona, cùm sit substantia quædam individua: quia tamē est substantia individua sicut in alio existens, non potest dici persona. Et eadem ratione nec humana natura in Christo: quæ tamen potest dici individuum vel singulare quoddam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut persona significat quid completum, & per se subsistens in natura rationali, ita hypostasis, suppositum & res naturæ in genere substantiæ significant quiddam per se subsistens. Vnde sicut humana natura non est per se persona seorsum à persona filij Dei, ita etiam non est per se hypostasis vel suppositum vel res naturæ. Et ideo in sensu, in quo negatur ista, Christus secundum quod homo, est persona, oportet etiam negari omnes alias.

QVAESTIO DECIMASEPTIMA,
De pertinentibus ad unitatem in Christo quantum ad esse, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his quæ pertinent ad vnitatem in Christo in cōmuni. Nam de his, quæ pertinent ad vnitatem, vel pluralitatem in speciali, suis locis determinandum est: sicut suprà determinatum est, quod in Christo non est vna tantum scientia, & infrà determinabitur quod in Christo non est vna tantùm natiuitas.

¶ Considerandum est ergo primo de veritate Christi quantum ad esse. secundo quantū ad velle. tertio, quantum ad operari.

¶ Circa primum quæruntur duo.

¶ Primò vtrùm Christus sit vnum vel duo.

¶ Secundò, vtrùm in Christo sit tantùm vnus esse.

ARTICVLVS I.

¶ Verùm Christus sit vnum, vel duo.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd Christus non sit vnum, sed duo. Dicit enim Aug. in primo de Trin. quia forma Dei accepit formam serui: vtrunq; Deus propter accipientem Deum: vtrunque autem homo propter acceptum hominem. Sed vtrunque dici non potest, nisi vbi sunt duo. Ergo Christus est duo.

¶ Præterea, Vbicunq; est aliud & aliud, ibi sunt duo. Sed Christus est aliud & aliud: dicit enim Aug. in Enchi. Cùm in forma Dei esset, formam serui accepit, vtrunq; vnus, sed aliud propter Verbum, aliud propter hominem. Ergo Christus est duo.

¶ Præterea, Christus non est tantùm homo: quia sic purus homo: esset. Ergo est aliquid aliud, quā homo: & ita in Christo est aliud & aliud

pleatur & absolute, & deinde vnitatem vel dualitatem talem. Est igitur quæstio in hoc articulo, an Christus sit vnum vel duo simpliciter & absolute sine determinatione aliqua.

¶ In corpore duo fiunt. Primò respondetur secundum quid attenditur esse vnum vel duo in Christo: secundò respondetur determinatè quæsito vnica conclusione. Quo ad primum conclusio est ista: Christus est vnum vel duo, non secundum dualitatem naturarum, sed secundum vnitatem vel dualitatem suppositi seu personæ. Probatur conclusio hæc quo ad primam partem: quia de Christo nō prædicantur ambæ naturæ in abstracto, sed altera tantùm, scilicet diuina. Quod probatur ex differentia inter Deum, & alia in hoc, quod in solo Deo natura secundum se prædicatur de supposito, hinc enim sequitur, q humana natura nō prædicatur de Christo. Quo ad secundum verò partem, quia ambæ naturæ vt in supposito, prædicantur de Christo, siue significentur in supposito indeterminatè, siue determinatè.

¶ Vbi nota, quòd licet diuersimodè possit formari hæc prima pars corporis articuli, puta præmittendo differentē habitudinem Christi ad naturas secundum se vel vt in supposito significatas: & subdendo conditionalem propositum, si ambæ naturæ &c. vis tamen rationis consistit in hoc. Ad esse duo exigitur, quod Christus sit aliqua prædicata ponentia in numerum: deitas autem & humanitas ponunt in numerum sunt enim duæ naturæ. & ideo si Christus esset sua humanitas, sicut est sua deitas, Christus verè esset duo. Et hoc est quod in litera dicitur, quod quia numerus dualitatis in Christo ponitur circa ipsas naturas, ideo si ambæ naturæ &c. Sed prædicata, quæ verè affirmantur de Christo, non ponunt in numerum: Deus enim & homo in Christo non ponunt in numerum: non enim sunt duo habētia deitatem & humanitatem, sed vnum & idem numero est habens humanitatem & habens diuinitatem: & similiter filius Dei, & hic homo, seu Iesus, non ponunt in numerum, vt patet. In hoc consistit tota vis huius articuli. Et in hac quidem prima parte corporis deuenitur vt. totum, & quæ ad hoc, quòd si natura vtraque prædicatur de

3. dist. 6. q. 2. ar. 1. & di. 21. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 6.

Et 4. contra 138. si. Et vnus. 7. & ar. 3. & 4. per ar. 3. 1 4. Cap. 7 to. 3. Cap. 35. to

Universidad de Deusto
Biblioteca

tetur de Christo, esse duo Christos, quia natura ponitur in numerum: sed quia non prædicatur, non constituit Christum duo: & quia prædicatur vt in supposito, ideo secundum rationem suppositi numerati vel non numerati dicendus est Christus vnum vel duo.

Annot. ¶ Vbi occurrit dubium. Primum est circa illud: In solo Deo natura prædicatur de supposito, cum habet enim instantiam, in Angelis suppositum nō differt à natura.

¶ Alterum est circa protestum literæ conditionalem quoniam procedit à destructione antecedentis: quòd non licet. Ait enim, Si ambæ naturæ in abstracto prædicarentur de Christo, sequeretur quòd Christus esset duo: sed quia duæ naturæ non prædicantur, &c.

Tex. 18.

In lib. de vnoquod est bonum fit.

¶ Ad primum facilè patet responsio: quod quia aliquo modo differt suppositum à natura in Angelis, quamuis in illis nō differat individuum à natura, ideo solida stat littera.

D. 11 4. et 417. & 466.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia in propriis argumentum à destructione antecedentis non est prohibitum, ideo quum ex propriis hic proceditur (vt patet ex declaratis) absque vitio processum est.

D. 1081. p. p. q. 3. ar. 3. & 4.

¶ Quo ad secundum patet corporis conclusio est: Christus est & vnus & vnū. Deducitur conclusio ex præmissis, subiunctis tribus modis dicendi de supposito seu persona Christi. Primus est dicentium in Christo duo supposita & vnam personam: secundus est dicentium in Christo duo supposita & duas personas: tertius est dicentiū in Christo vnum suppositum & vnā personam: Iuxta primum, Christus est duo, in neutro genere, & vnus. Iuxta secundum, Christus est duo tam neutraliter quam masculinè. Iuxta tertiū Christus est vnum & vnus. Et quia tertius modus solus est sententia fidelis ideo concluditur, quòd Christus est vnum & vnus.

Annot. ¶ In responsione ad tertium aduerte nouitie, quòd quum in medio responsionis dicitur, non tamen sequitur quòd sit aliquid aliud, quàm homo, &c. Ista aduersatiua non refertur ad propositionem immediatè posita in litera sed ad propositionem negatiuam in arguēdo assumptam, scilicet Christus non est tantum homo. Autor siquidem in hac responsione primò monstrat hanc assumptam propositionem esse veram, monstrando suā contradictoriam affirmatiuam esse falsam, scilicet Christus est tantum homo: quia prædicata tenebant vnam personam, dicebant Christum & aliud. ergo Christus est duo.

¶ Præterea, Christus est aliquid quod est Pater, & est aliquid quod non est Pater. Ergo Christus est aliquid & aliquid. Ergo Christus est duo.

¶ Præterea, Sicut in mysterio Trinitatis sunt tres personæ in vna natura: ita in mysterio Incarnationis sunt duæ naturæ in vna persona. Sed propter vnitatem naturæ, non obstante distinctione personæ. Pater & Filius sunt vnum: secundum illud Ioan. 10. Ego & Pater vnum sumus. Ergo non obstante vnitate personæ, propter dualitatem naturarū, Christus est duo.

¶ Præterea, Philosophus dicit in tertio Physico. quòd vnum & duo denominatiuè dicuntur. Sed Christus habet dualitatem naturarum. Ergo Christus est duo.

Tex. 18.

¶ Præterea, Sicut forma accidentalis facit alterum, ita forma substantialis aliud: vt Porphyrius dicit, Sed in Christo sunt duæ naturæ substantiales, humana scilicet & diuina. Ergo Christus est aliud & aliud. Ergo Christus est duo.

In prædica. c. de differ.

¶ SED CONTRA est quod Boër. dicit in lib. de duab. natur. Omne quod est, in quantum est, vnum est. Sed Christum esse confitemur. Ergo Christus est vnum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd natura secundum se considerata prout in abstracto significatur, non verè potest prædicari de supposito seu persona nisi in Deo, in quo non differt quod est, & quod est: vt in Prima parte habitum est. In Christo autē cùm sint duæ naturæ, diuina scilicet & humana, altera earum, scilicet diuina, potest de eo prædicari, & in abstracto & in concreto: dicimus enim quòd filius Dei, qui supponitur in hoc nomine Christus, & est diuina natura, & est Deus. Sed humana natura non potest prædicari de Christo secundum se in abstracto, sed solùm in concreto, prout scilicet significatur in supposito. Non enim verè potest dici, quòd Christus sit humana natura: quia natura humana non est nata prædicari de suo supposito. Dicitur autem, quòd Christus est homo, sicut & quod Christus est Deus. Deus autem significat habentem deitatem: & homo significat habentem humanitatem. Aliter tamen habens humanitatem significatur per hoc nomen homo, & aliter per hoc nomen Iesus, vel Petrus. Nam hoc nomen homo importat habentem humanitatem indistinctè, sicut & hoc nomen Deus, indistinctè importat habentem deitatem: hoc autem nomen Petrus vel Iesus, importat distinctè habentem humanitatem, scilicet sub determinatis indiuidualibus proprietatibus: sicut & hoc nomen filius Dei, importat habentē deitatē sub determinata proprietate personali. Numerus autē dualitatis in Christo ponitur circa ipsas naturas, & ideo si ambæ naturæ in abstracto prædicarentur de Christo, sequeretur quòd Christus esset duo. Sed quia duæ naturæ nō prædicantur de Christo, nisi prout significantur in supposito, oportet secundum rationem suppositi prædicari de Christo vnū vel duo. Quidam autem posuerunt in Christo duo supposita, sed vnam personam, quæ quidem videtur se habere secundum eorum opinionem tanquam suppositum completum vltima completione. Et ideo quia ponebant in Christo duo supposita dicebant Christum, esse duo neutraliter, sed quia ponebant vnam personam, dicebant Christum vnum masculinè. Nam neutrum genus designat quidam informe & imperfectum: genus autem masculinum designat quiddam formatum & perfectum. Nestoriani autem ponentes in Christo duas personas, dicebāt Christum non solùm esse duo neutraliter, sed etiam duo masculinè. Quia verò nos ponimus in Christo vnam personam & vnum suppositum (vt ex suprà dictis patet) sequitur quod dicamus quòd nō solùm Christus est vnus masculinè, sed etiam quòd est vnum neutraliter.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum quòd verbum illud Augu. non est sic intelligendum, quòd ly Vtrunq; teneatur ex parte prædicati, quasi dicat, quod Christus sit vtrunque: sed tenetur ex parte subiecti. Et tunc ly Vtrunq; ponitur non quasi pro duobus suppositis, sed pro duobus nominibus significātibus duas naturas in concreto. Possum enim dicere, q̄p vtrunque, scilicet Deus & homo, est Deus propter accipientē Deū: & vtrunq; scilicet Deus & homo est homo propter acceptum hominem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd cùm dicitur, Christus est aliud & aliud, locutio est exponenda, vt sit sensus, habens aliam & aliam naturam. Et hoc modo exponit Aug. in lib. contra Felicianum. Vbi cum dixisset, In mediatore Dei & hominum, aliud Dei filius, aliud hominis filius, subdit, Aliud inquam pro discretione substantiæ, non aliud pro vnitate personæ. Vnde Greg. Nazanzenus in Epistola ad Elidonium dicit, Si oportet compendiosè dicere, aliud quidem & aliud. ea, ex quibus Saluator est: si quidem non idem est inuisibile visibili, & quòd absque tempore ei, quod sub tempore, non autem alius & alius, absit: hæc enim ambo vnum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hæc est falsa, Christus est tantùm homo: quia non excludit aliud suppositum, sed aliam naturam: eo quòd termini in prædicato positi, formaliter tenentur. Si verò adderetur aliquid, per quod eraheretur ad suppositum, esset vera locutio: puta, Christus est tantùm id quod est homo. Non tamen sequitur, quòd sit ali quid aliud, quàm homo: quia ly aliud cùm sit relatiuum diuersitatis substantiæ, propriè refertur ad suppositum (sicut & omnia relatiua faciētia personalem relationem) sequitur autem, ergo habet aliam naturam.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cùm dicitur, Christus est aliquid quod est Pater, ly Aliquid, tenetur pro natura diuina: quæ etiam in abstracto prædicatur de Patre & Filio. Sed cùm dicitur, Christus est aliquid quod non est Pater, ly aliquid tenetur non pro ipsa natura humana, secūdum quòd significatur in abstracto, sed secundum quòd significatur in concreto: non quidem secundū suppositum distinctum, sed secundum suppositum indistinctum prout scilicet substat naturæ, non autem proprietatibus indiuiduantibus. Et ideo nō sequitur, quòd Christus sit aliud, & aliud, vel quòd sit duo: quia suppositum humanæ naturæ in Christo, q̄ est persona filij Dei, non ponit in numerum cum natura diuina, quæ prædicatur de Patre & filio.

¶ Ad quintū dicēdū, quòd in mysterio diuinæ Trinitatis natura diuina prædicatur enīa in abstracto de tribus personis: & ideo simpliciter pōt dici, quòd tres personæ sint vnū. Sed in mysterio Incarnationis nō prædicātur ambæ naturæ in abstracto de Christo: & ideo non potest simpliciter dici, quòd Christus sit duo.

¶ Ad sextum dicendū, quòd duo dicitur, quasi habens dualitatē, nō quidem in aliquo alio, sed in ipso, de quo duo prædicatur. Fit autem prædicatio de suppositō, quod importatur per hoc nomē Christus. Quanuis igitur Christus habeat dualitatem naturarū, quia formaliter. Et interponit ad hoc aliam doctri-

Annot. ¶ Super Quæstionis decimæ septimæ Articulum secundum.

TErminus, vt sonat, sumendus est de esse simpliciter & absolutè: Veritas enim in quæstionem, an sicut dicimus in Christo simpliciter & absolutè duas naturas, ita dicere possimus, in Christo duo esse simpliciter & absolutè? Et ratio est in Christo non est nisi vnum suppositū, vna personalitas non est nisi vnum esse.

Et notandū est, quòd non quæritur de propositione, scā de re ipsa enim quæritur, an illa propositio sit vera, Christus habet duo esse: sed an Christus sint duo esse. Et licet ista quæstio videtur prima facie locanda inter quæstiones substantiales de Incarnatione, & non inter consequentes (vt ab Autore locata est) si quis tamen profundius consideret, suo loco posita est: quoniam vnum sequitur ens: tota autem latitudō tractatorum ante illam quæstionem, spectat ad esse vel fieri Incarnationis in se, vel enumerationis: Vnde methodō tractat, nec multus tractatur. Nec propterea à substantialibus recedimus: quia vnum, dicit naturam aliquam supra ens, hoc est illud quod vnum vel multa quid vnum secundum verā Metaphysicam. Vna enim albedinis natura, nullam entitatem addit supra albedinis naturā: & sic de aliis.

Tex. 15.

3. dist. 4. quæst. 1. ar. 2. q. 1. ad 5. & dist. 6. quæst. 2. ar. 2. Et vnio. 4. Et quæst. 3. & 4. Et Aristot. 5. Metaphys. text. 9. & 10. & 2. Et aquin. 1. c. 216. & 219.

Commentat. 3. de cœlo cap. 13.

¶ In corpore duo principaliter sunt, primò præmittuntur tria inadæquata ad veritatem: secundo procedūtur ex duabus conditionalibus, & infertur conclusio responsiua quæstionis, quod in Christo est vnum esse tantùm.

¶ Quo ad primum præmittuntur tria. Vnum ex parte subiecti, quod est Christus: & duo ex parte prædicati, quod est habere esse vnum vel plura. Ex parte siquidem subiecti præmittitur generalis regula, quòd quæ sunt naturæ, multiplicantur in Christo quæ sunt hypostasis, non multiplicantur. Et ratio redditur: quia in Christo sunt duæ naturæ & vna persona. Ex parte verò prædicati præmittitur prius, quòd esse est de numero spectantium & ad naturam & ad personam: diuersimodè tamen, quia persona vt habentis seu quod est, naturæ autem vt principium, seu quo aliquid est. Et hoc probatur à signo: quia natura significatur per modum formæ, qua aliquid est ens vel talis: vt patet de albedine & humanitate. Deinde præmittitur aliud ex parte prædicati: scilicet quòd esse est duplex, quoddam à forma vel natura pertinente ad esse personale, quoddam à forma vel natura non pertinente ad esse personale. Exemplum primi in homine, est esse quod homo habet ab anima. Exemplum secundi est esse quod habet ab albedine, & vniuersaliter ab accidentali formarnam anima spectat ad personalitatem Sortis, albedo non. Posititur autem in litera duplex inter hæc duo esse, differentia. Prima est penes simpliciter vel secundum quid: quia primum esse, est esse Sortis simpliciter & absolutè: secundum autem est esse Sortis non simpliciter, sed vt est talis, puta inquantum albus. Secunda est penes vnitatem vel pluralitatem: quia secundum potest in vna & eadem persona multiplicari (vt patet) primum autem impossibile est in vna & eadem persona multiplicari: quia impossibile est, quòd vnius vni non sit vnum esse.

¶ Quo ad secundum, prima cōditionalis est, Si natura humana aduenisset filio Dei non hypostaticè, sed accidentaliter, oporteret in Christo ponere duo esse: vnum, secundum quòd est Deus, & aliud, secundum quòd est homo. Hæc conditionalis non aliter probatur in litera, nisi q̄ deducitur ex præmissis, exemplum autē ibi in Sorte de esse ipsius, fcūdū quod est homo, & secundum q̄ est albus: & rationem applicando, quia esse album, non spectat ad esse personale Sortis. Secunda conditionalis est: Si natura humana cōiungitur filio Dei personaliter, secundum naturam humanam non aduenit sibi nouum esse personale, sed solùm nova habitudo præexistentis esse personalis ad naturam humanā. Circa quam conditionalem quatuor apponitur primo narrat, quòd quotcunque sunt integrantia personam, non nisi vnum esse constituunt. Et hoc declarat in partibus integralibus, per ly esse autem, capitatum, & in partibus essentialibus per ly & esse animatum. Secundo declarat, quòd si pars aliqua personalis adueniret alteri personæ, idem esset iudicium quo ad vnitatem ipsius esse: ita quòd manifestum, quod ex aduenientia nouæ partis non aduenit nouum esse. Ita quòd manifestatur, quòd ex aduenientia quæcunque ad personalitatem, siue simul cum persona existat, siue non (vt quum Sortes integer nascitur) siue aliquid eorum de nouo aduenit præexistenti personæ, vnum tantùm esse semper est. Et ratio est in promptu: quia non meliorati sunt conditionis personalia ex hoc, quòd aduenisse post, quàm si essent congenita seu coæua personæ: si essent congenita seu coæua, non nisi vnum esse constituerētur: sergo si aduenium, non deterunt nouum esse. Tertiò declaratur, quid noui personæ aduenit ex superaduentu personalium: & dicitur q̄ est relatiō ad nouam patem personalem. Et huius quoque in promptu causa est, quia sicut personalia congenita non dant personæ singula propria esse, sed personæ vnum esse habet relatum ad omnia personalia (Sortes enim non habet vnum esse partiale à manu, & vnum à capite, & vnum ab hepate, & vnum ab oculis, &c. quasi ex his conflecus vnū esse totale, sed Sortes habet suū proprium esse, quod est primò esse ipsius Sortis, & illo referitur ad omnia personalia, cum illo dicitur esse & ipse & dicitur esse secundum caput, manus, pedes, &c.) ita si sunt adventitia, sola relatio præexistenti esse acquirunt ad illa. Demum posita ipsa conditionali, declaratur sensus huiusmodi relationis in Christo, vt scilicet personalia illa dicantur subsistere non solùm secundum diuinam, sed etiam secundū humanam naturam.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quia in Christo sunt duæ naturæ & vna hypostasis, necesse est quòd ea quæ ad naturam pertinent in Christo, sint duo: quæ autem pertinent ad hypostasim in Christo, sint vnum tantùm. Esse autem pertinet & ad naturam & ad hypostasim. Ad hypostasim quidem dicit ad id quod habet esse: ad naturam autem, dicit ad id quo aliquid habet esse. Natura enim significatur per modum formæ, quæ dicitur ens ex eo, quòd ea aliquid est sicut albedine est aliquid album, & humanitate est aliquis homo. Est autem cōsiderandum, quòd si est aliqua forma vel natura, quæ non pertineat ad esse personale hypostasis subsistentis, illud esse non dicitur esse illius personæ simpliciter, sed secundum quid, sicut esse albū, est esse Sortis, non inquantum est Sortes, sed inquantum est albus. Et huiusmodi esse nihil prohibet multipliciari in vna hypostasi vel persona: aliud enim est esse, quo Sortes est albus, & quo Sortes est musicus. Sed illud esse, quod pertinet ad ipsam hypostasim vel personā secundum se impossibile est in vna hypostasi vel persona multiplicari: quia impossibile est, q̄p vnius rei non sit vnum esse. Si igitur humana natura aduenīret filio Dei non hypostaticè vel personaliter, sed accidentaliter (sicut quidam posuerūt) oporteret ponere in Christo duo esse: vnum quidem, secundum quòd est Deus, aliud autē, secūdum quòd est homo. Sicut in Sorte ponitur aliud esse, secundum quòd est albus, & aliud, secundum quòd est homo, quia esse albū, non pertinet ad ipsum esse personale Sortis. Esse autem capitatū, & cundum hoc dicitur ens, secūdum quod dicitur vnum: quia vnū & ens conuertuntur. Si ergo in Christo essent duo esse, & non tantùm vnum, Christus esset duo, & non vnum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quia in Christo sunt duæ naturæ & vna hypostasis, necesse est quòd ea quæ ad naturam pertinent in Christo, sint duo: quæ autem pertinent ad hypostasim in Christo, sint vnum tantùm. Esse autem pertinet & ad naturam & ad hypostasim. Ad hypostasim quidem dicit ad id quod habet esse: ad naturam autem, dicit ad id quo aliquid habet esse. Natura enim significatur per modum formæ, quæ dicitur ens ex eo, quòd ea aliquid est sicut albedine est aliquid album, & humanitate est aliquis homo. Est autem cōsiderandum, quòd si est aliqua forma vel natura, quæ non pertineat ad esse personale hypostasis subsistentis, illud esse non dicitur esse illius personæ simpliciter, sed secundum quid, sicut esse albū, est esse Sortis, non inquantum est Sortes, sed inquantum est albus. Et huiusmodi esse nihil prohibet multipliciari in vna hypostasi vel persona: aliud enim est esse, quo Sortes est albus, & quo Sortes est musicus. Sed illud esse, quod pertinet ad ipsam hypostasim vel personā secundum se impossibile est in vna hypostasi vel persona multiplicari: quia impossibile est, q̄p vnius rei non sit vnum esse. Si igitur humana natura aduenīret filio Dei non hypostaticè vel personaliter, sed accidentaliter (sicut quidam posuerūt) oporteret ponere in Christo duo esse: vnum quidem, secundum quòd est Deus, aliud autē, secūdum quòd est homo. Sicut in Sorte ponitur aliud esse, secundum quòd est albus, & aliud, secundum quòd est homo, quia esse albū, non pertinet ad ipsum esse personale Sortis. Esse autem capitatū, &

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum in Christo sit tantùm vnum esse.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christo nō sit tantùm vnum esse, sed duo. Dicit enim Damas. in 3. lib. quòd ea quæ consequuntur naturam, in Christo duplicantur. Sed esse consequitur naturam: esse enim est à forma. Ergo in Christo sunt duo esse.

¶ Præterea, Esse filij Dei est ipsa natura diuina, & est æternū. Esse autē hominis Christi nō est diuina natura: sed est esse temporale. Ergo in Christo non est tantùm vnum esse, sed duo.

¶ Præterea, In Trinitate quanuis sint tres personæ, est tamen vnū esse propter vnitatē naturæ. Sed in Christo sunt duæ naturæ, quāuis sit vna persona. Ergo in Christo non est tantùm vnum esse, sed duo.

¶ Præterea, In Christo anima dat aliquod esse corpori, cum sit forma eius. Sed non dat fibi esse diuinū, cùm sit increatū. Ergo in Christo est aliud esse, præter esse diuinum: & sic in Christo non est tantùm vnum esse.

¶ SED CONTRA, Vnumquodq; secundum hoc dicitur vnum, secundum quod dicitur vnum: quia vnū & ens conuertuntur. Si ergo in Christo essent duo esse, & non tantùm vnum, Christus esset duo, & non vnum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quia in Christo sunt duæ naturæ & vna hypostasis, necesse est quòd ea quæ ad naturam pertinent in Christo, sint duo: quæ autem pertinent ad hypostasim in Christo, sint vnum tantùm. Esse autem pertinet & ad naturam & ad hypostasim. Ad hypostasim quidem dicit ad id quod habet esse: ad naturam autem, dicit ad id quo aliquid habet esse. Natura enim significatur per modum formæ, quæ dicitur ens ex eo, quòd ea aliquid est sicut albedine est aliquid album, & humanitate est aliquis homo. Est autem cōsiderandum, quòd si est aliqua forma vel natura, quæ non pertineat ad esse personale hypostasis subsistentis, illud esse non dicitur esse illius personæ simpliciter, sed secundum quid, sicut esse albū, est esse Sortis, non inquantum est Sortes, sed inquantum est albus. Et huiusmodi esse nihil prohibet multipliciari in vna hypostasi vel persona: aliud enim est esse, quo Sortes est albus, & quo Sortes est musicus. Sed illud esse, quod pertinet ad ipsam hypostasim vel personā secundum se impossibile est in vna hypostasi vel persona multiplicari: quia impossibile est, q̄p vnius rei non sit vnum esse. Si igitur humana natura aduenīret filio Dei non hypostaticè vel personaliter, sed accidentaliter (sicut quidam posuerūt) oporteret ponere in Christo duo esse: vnum quidem, secundum quòd est Deus, aliud autē, secūdum quòd est homo. Sicut in Sorte ponitur aliud esse, secundum quòd est albus, & aliud, secundum quòd est homo, quia esse albū, non pertinet ad ipsum esse personale Sortis. Esse autem capitatū, &

Quæstio. ¶ Hæc sunt in corpore articuli in quibus multæ sunt quæstiones. Prima domestica est de intentione & sensu Autoris, an scilicet Autor intendat docere, quòd in Christo nullum est esse actualis existentiæ de genere substantiæ creatæ, sed sola existentia increata. Secunda quæstio, an ita sit in veritate, quòd in Christo nulla existentia substantialis sit nisi diuina.

¶ Quæstionis primæ ratio est varietas verborū ipsius Autoris: nam in quæstionibus disputatis de vnione Verbi incarnati, Autor clarè dicit, in Christo inueniri duo esse: vnum æternū, quod est esse principale supposit. & vnū temporale, inquantum Verbum est factum homo. & hoc esse est esse secundarió illius suppositi. In hac etiam litera non concludit Autor, quòd Christo secundum humanam naturam nō adueniat nouum esse, sed apposuit ly Personale, vt patet quia infertur conclusio circa calcem corporis articuli: quasi præseruauerit se Autor ab existentia actuali, vt est naturæ humanæ, non vt est personæ. In responsione quoque ad primum non negatur totaliter dualitas esse: sed cum comparatio magis dicitur, quòd esse magis retinet vnitatem secundum vnitatem hypostasis, quàm habeat dualitatem secundum dualitatē naturæ. In quibus verbis dualitat esse, minus quidem affirmatur, non autem negatur totaliter, quasi tanquam quid secundarium, non nisi secundum quid affirmandum. In responsione quoq. ad tertiū duplex esse infinuatur, dum soluitur argumentum ex identitate naturæ & personæ in diuinis: & affirmatur conditionalis, quòd si ibi esse aliud esse naturæ, & aliud esse personæ: esset triplex esse. Hæc enim solutio infinuat, quòd quia in humanis & in Christo, persona non est idem cum natura assumpta, aliud est esse personæ, & aliud naturæ: ac per hoc duo sunt in Christo esse. ¶ In oppositum autem est processus articuli secundum planum illius sensum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd procul dubio sensus litera huius & doctrina Autoris est, in Christo non inueniri aliquod esse actualis existentiæ substantiale, nisi esse existentiæ diuinū. Clarè siquidem patet ex processu huius articuli, tolli à Christo omne esse, quod à quacunque re personali in Christo est nisi à deitate. Fundatur enim vis rationis literæ super hoc, quòd siue forma siue materia siue pars, siue natura quæcunque sit spectans ad personalitatem alicuius, non affert sui esse: & propterea oporteret alterum duorum dicere, aut quòd natura humana non spectet ad personalitatem Christi, aut quòd non attulerit Christo esse quod dedisset personæ humanæ, quam constituisset si non fuisset assumpta. Ad hoc namque fundauit se Autor super pertinentia vel impertinentia formæ ad personalitatem alicuius, vt pertinentia ad personalitatem alicuius, priuata forte singulis propriis esse, ex hoc ipso quòd ad alterius personalitatem spectant monstrat: quoniam in hoc differunt personales à non personalibus formis quòd non personales habent singulæ singula propria esse (vt patet de albedine, dulcedine, quantitate, &c.) personalia autem cætera singulis esse. Et propterea si, pro quia, humanitas in Christo personalis res est, oportet quòd careat suo proprio esse: quod constat vocari esse actualis existentiæ, naturæ principiati ab hu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ab illa entitate, seu natum esse humanitatis vt principij quo. Vnde per inde esset dicere humanitatem in Christo habere propriam existentiam, sed illam nō esse simpliciter, aut principalem existentiam Christi: sed secundariam aut secundum quid (puta inquantum est homo) & collocare humanitatem Christi in ordine formarum seu naturarum non pertinentium ad personalitatem, quibus conuenit asserre secundum ista singula esse: & propterea multiplicare illa in vna & eadem persona. Quamquam tamen eundem dicat in litera clarum sit, humanitatem, Christi locutā esse inter spectantia ad personalitatem. Et ideo non asserre proprium esse: quia si afferret illud, multiplicaret in vna & eadem persona esse personale: quoniam esse proprium naturæ humanæ, est esse personale, est enim esse Sortis aut Platonis, &c.

¶ Ad obiecta autem in oppositum respondendo ad primum dicitur, quòd quinto illa posita in quæst. illa de vnione Verbi, vt rectè tacta a censenda est, nisi quis adeo displiat, vt putet doctrinam in hoc vltimo libro traditam, & in Authenticis libris etiā prius probatam (scilicet in 3. sen. dist. 6. q. 1. & in quodlib. 9. q. 2.) reducendam esse ad quæstiunculam vix cognitam inter opera Autoris, & lōgè antè factam. Quæ rationabilius credituc colligendo condita, inter scholas disputationum quàm vnquam edita à diuo Thoma: constat enim quæstionem illam de tanta re, hoc est de vnione Verbi incarnati, imperfectissimè materiam vnionis tractare: & per hoc dissonare ab aliis quæstionibus disputatis eiusdem: & rationibus multum debilibus vti (vt patet conferenti illos articulos similibus in hoc opere) & quinque tantum articulis rem tantam absoluere. Præ se ferunt siquidem hæc quod dixi. nos.

¶ Ad secundum sumptum ex corpore huius articuli dicitur, quòd nihil obstat quoniam esse personale & esse subsistantiæ personalis, apud Autorem idem est: & iam declaratum erat in hac met litera hoc quando illatum est, Christo non aduenire nouum esse personale. Vnde iy Personale sumitur ibi, vt distinguitur cōtra accidentale: quia enim hæc duo tantum essendi genera in persona declarauerat: & filio Dei ex humanitate assumpta non aduenit nouum esse accidentale, sub quo subsistentiale esse existentiæ claudi oportet (quoniam humana natura non nisi subsistentiale esse existentiæ secum afferat) quod accidentale esset filio Dei: ideo ad differentia huiusmodi accidentalis esse addidit iy personale: alioquin conclusio nouum terminum apposuisset, & non sequeretur ex præmissis.

¶ Ad tertium sumptum ex responsione ad primū, dicitur quòd comparatio cadit supra causas & non supra effectus: vnitas enim personæ & dualitas naturæ sunt causæ, vnitas vel dualitas esse est effectus. Docet ergo litera quòd quia esse ad naturam se habet vt ad principij quotad personam verò se habet vt ad proprium subiectum, quod ideo magis erget vnitas personæ ad vnitatē esse, quàm dualitas naturæ ad duos essendo: per hoc quia causa efficacioris effectum habere debet, ponenda est vnitas, & non dualitas esse in Christo. Hic est verus & intentus sensus litteræ & responsione satisfacit argumento, vt patet: & cōsonat corpori articuli, nec vllam habet dissonantiā. Et si vis etiā Grāmaticè literā cōstruere, disponere construendo iy Magis, supra iy Secundum vnitatē, hypostasis & similiter iy Quàm, supra iy Secundum dualitatē naturæ, & exponito, & ideo magis secundum vnitatē hypostasis retinet vnitatem, quàm secundum dualitatem naturæ habeat dualitatem, & videbis, quòd comparatio sic ad causas, nō effectus.

Annot. ¶ Ad quartum sumptum ex responsione ad tertium dicitur quòd responsio ista supponit vnum singularissimū verum in prima parte habitum: scilicet quòd in solo Deo esse est naturæ proprium, ita quòd ipsius est & vt quo, & vt quod est. In cæteris nāque esse est naturæ vt quo, personæ autem, quæ est aliud quid à natura, est vt quod. Hinc enim sequitur responsio literæ: scilicet quòd quia persona in diuinis est idem quod natura, non est aliud esse personæ præter esse naturæ.

¶ Et bene nota iy Præter, quia ex hoc verbo infinuat, q̄ supponitur quòd esse sit naturæ. Et quum dixit, Non est aliud, intēdit de illa alterate, qua persona est aliud à natura. In iis enim, in quibus persona & natura secundū rem differunt, sicut persona est aliud à natura: ita esse personæ debitum est aliud ab esse naturæ. Aliud autem nō per positionem duorum esse, quorū vnum sit aliud ab alio, sed per alteratem (vt ita dixerim) naturalem, quia alterius naturæ est esse, quod non debetur naturæ, aliī per personam, cui primò conuenit & alterius naturæ esset esse, quod conuenit naturæ absque expectatione à persona, quod in solo Deo inuenitur. Quia igitur in diuinis persona est idem cum natura vendicante sibi esse vt proprium, ideo non est aliud esse conuenies personæ quàm esse proprij naturæ, & ideo tres personæ nō habent nisi vnum esse, & habebunt triplex esse, sicut est ibi triplex persona, li personæ esse distingueretur ab esse naturæ. hoc est personæ deberetur proprium esse alterius rationis ab eo quod debetur naturæ, quando esse est proprium naturæ. Et hunc esse intentum sensum, videre potes, tum ex eo quod nec in creaturis apud Autorē esse duplex ponitur, vnū naturæ, & aliud personæ. Tum ex eo, quòd non triplex, sed quadruplex esse haberent diuinæ personæ, si esse personæ esset aliud ab esse naturæ per positionē plurij esse in persona & in natura: quia inueniretur præter esse naturæ in quo communicarent personæ, triplex esse personæ triplicisiū litera autem nō nisi triplex infertur esse, si aliud esset esse naturæ ab esse personæ. Tum quia hinc satis fit argumento, quòd non est eadem ratio de vnitate vel pluralitate ipsius esse penes naturam, vel personam in Trinitate, & in mysterio incarnati Verbi quia in Trinitate esse est naturæ proprium: & Ideoeiut vnitatem sequitur, & nō pluralitatem personarum, existente persona idem cum natura tm assumpta autē natura à Verbo, esse est proprij personæ, quia persona aliud est à natura. Sicut in cæteris hominibus esse quanuis sit à natura, non est tamen naturæ, sed personæ proprium: & propterea ad vnitatem personæ sequitur vnitas esse, & ad pluralitatē naturæ non sequitur pluralitas ipsius esse. Nec satisfacit argumento, si exponere tur litera, q̄ vbi persona est aliud à natura, ibi sunt duo esse, vnum naturæ & aliud personæ: sed potius argumentū armaretur, & concluderetur in Christo q̄ duo esse, vnum naturæ & personæ simul diuinæ, & aliud naturæ humanæ, & consequentiam persona Christi aliud est à natura humana assumpta.

Est igitur indubitē tenendum secundum Autoris doctrinam, in Christo nullum esse actuale existentiæ substantialis inueniri, nisi esse actualis existentiæ ipsi Deo quod est æternum, & ipse Deus.

¶ Circa secūdam autem quæstionem multiplex dubium occurrit: nam 1° primò dubitatur de proprio, deinde de modo, quo ponitur Christus existentiam humanam habere, tertiò, de ipsa conclusione, quartò de sua contrariotoria.

Scotus in primis in 3. sent. dist. 6. q. 1. arguit processum istum quo ad fundamentum, scilicet quòd vnum & idem est esse personæ & pertinentium ad personam: tum quo ad personam respectu naturæ, tum quo ad personam respectu partium.

Ex primo enim arguit non sequi intentū sic. Esse naturæ & personæ est idē, quando est in proprio supposito: quia suppositū non addit rem supra naturam sed negationem: ergo si à natura tollatur ratio suppositi, tolleto illa negationes, non propterea tollitur esse naturæ, sed remanet cum suo esse: ac per hoc in alia persona posita, haberet & suū esse, & esse illius personæ: non est ergo iudicium de natura in proprio vel alieno supposito, quo ad vnū vel plura esse.

Et confirmatur: quia sicut persona assumens non supplet identitatem proprię humanæ cum natura humana: ita esse personæ assumentis non supplet identitatem ipsius esse personæ humanæ & naturæ humanæ:

¶ Contra secundum verò de partibus personæ arguit: Pars aduenies tollit non dat esse toti, sed recipit quia perficitur à forma totius. Quod probatur: quia si remaneret distincta, sicut prius, non reciperet esse totius, sed vel haberet proprium esse, vel nullum: sed natura humana vnita Verbo non habet rationē propriū, nec ipsam rationem partis quia non informatur à Verbo: sed remanet simpliciter distincta: igitur vel nullum esse habet, vel aliquod esse proprium.

¶ Contra modum, quo ponitur Christum habere esse, secundum naturam humanam (scilicet quòd Verbū nouo modo relatiuè se habet secūdum illam): arguit. Si verbum tantum habeat respectum nouum ad naturā, & ille est respectus extrinsecus tantum, quum per respectum rationis non dicatur subiectum formaliter esse aliquid: ergo Verbum, inquantum homo, non erit formaliter aliquid. Consequens est contra illud extractē hæreti: quum Christus, ergo, &c.

¶ Contra conclusionem ipsam, scilicet, in Christo nullum est esse existētiæ substantiale creatum, arguit septem vel octo mediis. Primò, Terminus per se generationis habet esse acquisitum per generationem: filius Dei homo, est per se terminus generationis ex matre: ergo. Si dicatur, inquit Durandus, quòd generatio terminatur ad esse diuinum, non secundum se, sed relatum ad humanam naturam: contra. Illud est per generationem acceptum, quod est per corruptionem mortis perditum: sed per mortem Christi non est amissa relatio Verbi ad naturam assumptam: sed esse vitale secundum naturam humanam: ergo illud non est per generationem acquisitum, sed hoc.

¶ Secundò, In Christo fuit duplex viuere, vt patet ex hoc, quòd vnum per mortem perditum: ergo in ipso fuit duplex esse. Et tenet sequela ex secundo de Anima: Viuere viuentibus est esse.

¶ Tertiò, Anima Christi creabatur: ergo habuit creatam existentiam. Probatur sequela: quia creatio terminatur ad existentiam.

¶ Quartò, Humanitas Christi est effectus & conseruatur à tota Trinitate: ergo secundum existere creatum. Probatur consequentia: quia non secundum aliud re increatum: Probatur: quia nihil efficit se.

¶ Quintò, Si natura assumpta à Verbo dimitteretur, non oporteret acquirere nouū esse per generationem nec per creationē: & tamē ipsa ex hoc quod dimitteretur, non esset annihilata, nec esset ens in potētia (vt anima Antichristi ante creationē): ergo haberet aliquod esse in actu, & nō nouum quia per nullā mutationem positiua: ergo idem quod modo habet: igitur, &c. Et si dicatur, inquit Durandus, quòd habet esse nouū: ergo est corrupta. Probatur dupliciter sequela: quia perdidit esse simpliciter, & acquisiuit aliud esse simpliciter. Tum quia hoc sufficiat ad corruptionē simpliciter naturæ, sed requiritur q̄ nullum aliud esse recipiat, sequeretur q̄ nunquam poterit esse corruptio sine annihilatione.

¶ Sextò, Natura Angeli posset assumi à Verbo: & illa non potest manere cum esse nisi maneat sua existentia eadem secundum istos: ergo nec natura humana posset manere eadem in Christo, nisi maneret sua existentia. Consequentia est manifesta: quia ita est intrinseca sua existentia vni sicut alteri.

¶ Septimò, Fundamentū relationis naturaliter præcedit relationē: & secundum esse actuale, præcedit rationē relationis actualis, vnio ista fuit relatio actualis: ergo eius fundamētū præcessit naturaliter secūdū esse actuale, fundamētū illius erat ipsa natura totalis: igitur, &c. Cōfirmatur, Prius naturaliter anima perficit corpus, quā tota natura esset natā assumi. In illa priori forma fuit actus materiæ: & p cōsequens dabatur esse sibi quod non corrūpebatur per assumptionē.

¶ Oēsuò arguitur ex doctrina Autoris in prima parte, q. 1. art. 1. ex proposito probantis esse non posse separari à forma: sicut nec rotunditas potest separari à circulo, quia esse conuenit: formæ secundum se, sicut rotunditas circulo. Et hoc enim arguitur sic. Esse non potest separari à forma: ergo nec ab anima Christi: igitur anima Christi habet proprium esse.

¶ A Durando quoq; in sent. dist. 6. q. 1. vltra prælegata arguitur: q̄ agere est etiā suppositi sicut & esse, & p̄ supponit esse: & multiplicatur in Christo: ergo,

¶ Aureolus etiam & Ioan. de Neapoli apud Capreolum in 6. dist. tertij sent. arguunt. Ille quidem quia esse existentiæ est actus quo formaliter essentia est esse diuinum non actuat essentiam humanam: ergo humanitas Christi vel est actuata suo esse, vel adhuc perseuerat potentialis ad esse: nam est diuinū nō supplet vicem eius formalis inhærentis. Ille autem tum quia secundum Damascenum quod est inassumptibile, est incurabile. Tum quia Christus homo perfectus est, nihil minus habens tam in diuinitate, quàm in humanitate. Et qui oppositum dixerit, plenus diaboli spiritu, ei ipsum gehennę filium demon strabit: vt Damasus dixit in Epistola recitatā in li. 9. tit. 1. Historiæ tripartitę.

¶ Demum pro contradictoria conclusionis arguit Scotus tenens illam. Tum quia humanitas Christi est extra causam suam: ergo habet necessario propriā existentiā actualem sicut habet propriū esse quidditativum: licet non habeat proprium subsistentiam, quæ nihil positiui addit. Tum quia Verbum subsistit in natura humana, sicut suppositum in natura: propter q̄ propriè dicitur homo: & ideo est existens existentia huius naturæ. Sicut per oppositū quia ergo non sum pes meus, nec subsisto respectu pedis sicut respectu naturæ, ideo existentia pedis mei non est existentia mei, quanuis sit in meised cōuerso magis per existit per existentiam mei. Nec est, inquit Scotus, existentia humanitatis Christi existētia secundū quid, sed simpliciter, tam in se quia est existentia de genere substantiæ, quæ est ens simpliciter: quàm respectu Christi: quia qualis est existētia in se, tale existere dat cuicūque existenti per ipsam, sed Verbū existit existētia ista, scilicet naturæ humanæ: ergo existit simpliciter p̄ existētiā naturæ humanæ: & sic sunt duæ existētiæ simpliciter, non solū in Christo, sed Christi. Tū quia in Christo sunt duæ voluitates & duo velle secundū Damas. c. 62. sed esse intimius seu immediatius, se habet ad essentiam, quàm velle ad vo Li. 3. c. 14. luntatem: ergo magis necesse est pluribeari esse, secundū pluralitatē naturarū, Vel formetur sic, Natura vt distinguitur contra suppositū, est principium operādi: ergo est etiā principiū essendi in actu: ergo immediatius se habet, &c.

¶ Ad euidentiā horum, non sunt alia fundamenta facienda, sed supra ponitur in litera fundamentū solidè fabricandum: quāuis enim dum non curamus de distinctione inter personā & naturā, dicamus esse actualis existentiæ, de quo est sermo esse actualitatem naturæ cuiusq; creatæ: quā tamen exactè discernitur persona à natura, dicimus (vt in hac litera habetur) q̄ esse est actus naturæ, vt principij quo, personæ autē vt subiecti, seu q̄ habet ipsum esse. Ita quòd natura est principiū quo immediatū ipsius esse, sed non est receptiuum immediatum ipsius esse, sed mediante personalitate quod oportet naturam personæ ad hoc vt habeat principium ad actualiter ipsum esse. Non ex defectu naturæ principij: cui vt quoised quia deficeret susceptiuū primū ipsius esse, si non esset persona: persona enim est, cui primò conuenit esse vt subiecto, seu q̄ habet esse, seu quod est. Et si his adiunxeris, q̄ natura nunquā est quod est, sed semp quis existit: perspicies duo. Primum, quòd ad hoc quòd natura existat, nō exigitur q̄ ipsa actuetur per existentiam, vt subiectum actuatur per formā in eo, sed sufficit quod ipsa sit, qua aliquis existit. Nec mirum est scientibus, quòd nō omnia vno eodēmq; modo sunt, sed tot sunt vnicuiq; entiū esse modo dato quot conuenientiæ sunt enim multi essendi modi. Et naturis quidem ac formis cōsonus essendi modus est, nō vt sint tanquā q̄ est, sed vt sint tanquā quo est: nec plus eis debetur, sicut apud Peripateticos principiū est indubitatū, q̄ formæ sunt & nō sunt absq; sui generatione & corruptione. Aliud est, q̄ quia prius natura p sonatur quàm existentiā propriā cōstituat, intimior est persona natura, quàm existētia: ac per hoc si potest præueniri, ne constituat propriā personā, multo magis potest præueniri, ne constituat existentiam, ordine liquidē quodā, personalitas prius, & existētia deinde à natura cōstituitur propter antecedētā rationē.

¶ Et ex his sequitur tertium, q̄ natura cuiūs propria personalitate, q̄a præmune ab alienā, oportet consequenter quòd careat propria existentiali: enim existētia propriæ nō prouenit ab ipsa actualiter, nisi in propria persona, ex hoc ipso q̄ ad alienā trahitur persona, sequitur q̄ ad alienā trahitur existentiam: illius, scilicet personæ præuenientis ipsam. Et rursus, si existentia non debetur naturæ, vt quod est, sed vt quo est, personæ autem vt quod, ex hoc ipso q̄ natura trahitur ad alienā personā, vt sit quo est, sequitur q̄ subsistēter consequuta existentiā naturæ, scilicet vt quo: hoc enim ipsum, quod est, natura aliquā esse naturā ipsi naturæ, scilicet vt quo: hoc enim ipsum, quod est, natura aliquā esse naturā alicuius personæ actu existēs, est natura illam existere, siue persona illa sit subsistēs per illā naturā, siue non. Sicut igitur in Christo (vt inferius patebit) cōstituta humanitas filiationē relationē realem ponimus ex defectu subiecti, ita in Christo humanitas existentiæ subiectum est persona. Repugnat autem diuinæ personæ non poteſt recipere in se creatū aliquid. Secūda est ex cōmuni ratione personæ quia persona vnius nō est nisi vnū esse subsistāle. Et hæc ratio in litera potest. Quoniam ea q̄ humanitas Christi præuēta est in mysterio Incarnationis, vt propriam nō sortiretur personalitatem, sed ad personalitatē. Verbi assumpta est: ideo quasi impedita est à p̄pio esse & est sortita esse personæ diuinæ, ex hoc ipso, q̄ est diuinæ personæ natura dicta de illa in q̄d. Habet esse ex hoc sui esse ad modū. Cesse vt quo, natura est personæ est vt quo, nec plus sibi debetur.

¶ Ad primo ergo obiecta cōtra fundamentū processus, quia idem est esse naturæ & personæ, re (pōdetur, præmisso (quamuis) fundamentum Autoris est quidem identitas ipsius esse respectu naturæ & personæ: sed non sola identitas sed addita modi diuersitate respectu vtriusq; scilicet illud idē esse est naturæ vt quo personæ vt quod. Ex identitate enim esse ad hæc modi diuersita te, præcedit litera, vt pater. Sed Scotus cōtra, solam identitatem affert pro causa, & hoc est primum, in quo argumentum deficit. Veruntamen quia identitas quoque causa est, respondetur quòd falsa ratio redditur, quare esse est vnū diuersi, persona addit rem aliquam supra naturam: addit enim terminationem ipsius. Vnde argumentum sic, assumit & non causam pro causa, & falsum. Vera autē causa est, quia esse personæ & personalibus omnibus sufficit vnum esse: quia eodē esse personæ & personalia vt quo, vel secūdum quod, alio vel simili modo.

Et per idem patet respōsio ad confirmationē: non oportet enim personam supplere identitatem cum natura, sed sufficit quòd suppleat personalitatem illius naturæ. Ex hoc enim, quòd Verbum supplet humanitatis personam, supplet etiam illius esse: quia ex ipsum quod est humanitatis, ac per hoc humanitas existit, vt quo est personæ, quæ est humanitatis quod est.

¶ Ad obiecta verò eiusdem, contra vnum esse partis & personæ, respondetur q̄ si vis fiat in verbis, assumitur non causa vt causa: non enim ideo pars est contenta ipso esse totius, quia perficitur per formam totius: sed quia spectat ad integritatem totius. Ex hoc enim fit, vt sic contenta modo essendi congruo ac debito integrantibus personā: scilicet vt existant per existere totius, ex hoc ipso, quòd totius integrantia sunt. Et proportionaliter in proposito dicitur q̄ quia humanitas Christi pertinet ad personaliter am Christi: quia est assumpta quasi ad integritatem personæ Christi (non quasi supplerat defectum aliquē in persona Christi, sed vt sit persona Christi persona illius humanitatis) ideo humanitas Christi non dat nouum esse Christo: sed contenta est consono sibi essendi modo, vt scilicet existat ex hoc ipso, quòd est natura Christi.

¶ Ad probationem autē: quia si pars maneret distincta à toto, vt prius, &c. dicitur quòd ista conditionalis non probat probandum: quoniam cum ipsius veritate stat fallitas causalis assumptę, quæ negata est. Veruntamen ad eam dicendo non faciendo vim in verbi, respōdetur quòd si pars remaneret distincta & omnino diuersa à toto: adhuc tamen esset toti vnita pars personaliter nō afferret nouū esse, sed existeret per esse sui totius. Et in proposito humanitas Christi nō sic aduenit p̄sonæ diuinæ, vt sit distincta ab illa: sicut prius fuit indistincta à persona secūdū esse p̄sonalem: & non est sicut pars separata, sed est sicut pars coniuncta secundum esse substantiale, est enim assumpta ad personaliter am positiuam verbi Dei. Et ex hac personalitate cōmunicata humanitati Christi, perfecta est humanitas illa, multo plus, quām quæcunque pars perficiatur per hoc, quòd aduenit suo toti. acquisiuit enim perfectionem infinitam, ac quirendo personalitatem infinitam, Quo sit, vt quia humanitas Christi nō remanet distincta, sed indistincta secundum esse substantiale à Verbo: cōsequēs fuit non dec Verbo nouum esse, sed ipsa fit per esse infinitum ipsius Verbi.

¶ Ad obiecta deinde eiusdem Scoti contra modū, respondetur, quod ex malo intellectu literæ procedit: interpretatur siquidē arguens, Autorē dicere, inter Verbum & naturam humanā nō esse cōiunctionem nisi relatiuam relatione rationis ex parte Verbi: & ideo arguit, si ranunm habet relationem, &c. Hic autē sensus longē est à nobis: plus quām terra à cæloquoniā secundū doctrinā Autoris sæpe repetitam, inter Verbum & humanitatem assumptam est cōiunctio substantialis, quam comitatur vnio relativa. Sed quia cōiunctio ista substantialis non est secūdum nouū esse ipsius humanitatis, sed secundum æternum esse ipsius Verbi: ideo Autor ad excludendā acquisitionem nouī esse, dicit q̄ solum aduenit sibi noua relatio: & non dixit hoc ad excludendam cōiunctionē subsistentialem secundum personalitatem & illius esse, vt clare patet in litera. Quin potius cum dictio exclusiua non excludat à cōcomitantibus nec fundamentum à relatione, ponendo solum nouam relationem acquisi, intelligitur præacquisiri fundamētū illius, quod est p̄sonalis cōiunctio, super quā fundatur relatio noua personæ ad naturā. Vnde patet argumentū totaliter nugere.

¶ Ad obiecta contra conclusionem respondendo ad primum Scoti dicitur, negando Maiorem ad sensum Argumentis: generationis enim terminus habet esse nouiter acquisitum, vel antiquum nouo modo se habens.

¶ Vnde ad obiectionem Durandi contra hanc responsionem dicitur, quòd si maior intelligatur cum præcisione, falsa est: quam licet illud per generationem sit acceptum quod est per corruptionem mortis amissum: non tamē illud præcisè. Sed si ad terminum formalem generationis propositio restringatur, concedatur sed terminus formalis est natura, vel anima in corpore: & per mortem humanitas ipsa corrupta est per separationem animæ à corpore. Quanuis etiam dici possit, falsum esse Minorem: quia desinente per mortem humanitate Christi, quæ est ipsa natura humana resultans ex partibus vnitis, oportuit quoque desinere vnionem Verbi ad illam secundum se, quamuis remanserit ad illam secundum vtranque sui partem, animam scilicet & corpus.

¶ Ad secundum Scoti dicitur, quòd verbum Philosophi verum est de viuere ei sentiali & de esse essentiali viuere enim est esse essentiale. Et hoc in Christo duplex fuit: & vnum eorum quod in coniunctione animæ & corporis constituebatur est per mortem, & non intelligitur de esse actuali existētiæ.

¶ Ad tertiū dicitur, negādo sequelā: & ad probationē, quòd creatio terminatur ad rē, quæ creatur sub existentia noua simpliciter vel illi rei, quæ creatur. Et sic ala creata est, vt existat existētia noua sibi nō noua simpliciter.

¶ Ad quartum dicitur, quòd humanitas Christi est effectus cōseruatur, & factus est à tota Trinitate secundum esse existentiæ increatum communicatum sibi. Nec sequitur quòd Deus efficiat ideo se, aut suum esse, sed quòd effecerit, & conseruet se & suum esse communicatum humanæ naturæ personaliter.

¶ Ad quintū dicitur, quòd si humanitas Christi dimitteretur à Verbo, sortiretur nouam personalitatē & nouam existentiā: & per aliquā nouā actionem, sed per antiquā actionem, qua à principio effecta fuit. Illa enim actio tanquā impedita à completione propriæ effectus, ob prouenientē personalitatē Verbi nō est hactenus consequuta effectū propriæ personalitatis & propriæ existentiæ. Modo autem dimissio ipsa est tanquā remotio prohibentis: & sic sortiretur effectum nouæ personalitatis & nouæ esse. Et probatur sic esse dicendū: quia perinde se haberet humanitas dimissa, ac si nō fuisset assumpta: sed constat quòd si nō fuisset assumpta, ex sua generatione propriā personalitatem & propriam existentiā habuisset: igitur si dimitteretur, acquireret propriam personalitatē & propriā existentiam à generante, per se loquendo, & à dimittente per accidens, tanquam à remouente prohibens. Et per hæc patet ad formā argumenti, quòd haberet esse nouum per nouam mutationem: licet per accidens, tanquam remotionem prohibentis, & per antiquam per se, soluto impedimento: sicut graue impedimentum mouetur à generante per se à remouente prohibēs per accidens: Habet enim à generante humanitas plus ad personalitatem propriam & propriam existentiam, quām graue ad motum deorsum, quod illa seipsa ad hoc tendat intime: hoc autem per gravitatem & extrinsece. Ingius signum illa per solam omnipotentiam diuinam potest impediri: hoc autem à naturalibus & voluntariis impediri patuit:

¶ Ad obiectionem autē Durandi dicitur, quòd talis dimissio esset nonulla corruptio quoniam eorum personalitas humanitas non in se, sed secundū esse cōiunctum Verbo, & perderet duo, scilicet personalitatem diuinam sibi, & existētiā diuinam sibi & acquireret personalitatē propriam: non solum sibi, sed similiter existentiam propriam & sibi & simpliciter, & esset secundum rem. Ad rationes autem terminorum spectando, dicitur quòd corruptio simpliciter naturæ compositæ qualis est humanitas Christi: nō auferitur penes esse actualis existētiæ, sed penes esse essentiæ. Quod ex eo clare patet: q̄ humanitas Christi per mortem corrupta est, ex hoc q̄ anima separata est à corpore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et in hoc omnes conueniunt, quòquis secundum Autorem & multos, nullum esse actualis existentiæ fuerit per Christi mortem corruptum. Quum igitur ex perditione illa corruptio quælibet inferatur, nisi sit termo de esse illo ætiæ, aut de esse, vel includit esse essentiæ, negetur sequela. Et per hoc patet quòd subiuncta propositio nihil valet dicendo, Si non sufficit perdere vnum esse existentiæ, & acquirere aliud, sed oportet etiam nullum aliud acquirere, ergo annihilario. Stat enim quòd perdat vnum, & nullum aliud acquirat, & non annihilabitur, sed conuertitur per exportationem materiæ ab illa forma. Si enim in ipsa dimissione humanitatis à Christo, anima illa separaretur à corpore, tunc humanitas Christi perderet vnum esse, & nullum aliud acquireret, quia nō esset. Et tamen non annihilata esset, quia remaneret & materia cum forma caduerit, & anima intellectiua eum noua existentia modo præexposito.

¶ Ad secundum Scoti negatur, quòd apud nos natura Angeli non esset eadem nisi sit eadem existentia.

¶ Ad septimum concedimus, quòd fundamentum est prius secundum actualem existentiam relationis, & in proposito, dicimus enim quòd humanitas Christi fuit, & est existens, quàm relata ad Verbum. Sed negatur sequela ista, Fuit existens, ergo propria existentia: sat enim quòd fuerit existens existentia Verbi. Et hæc responsio satisfacit omnibus argumentis, quæ sunt de agere, quòd supponere existere, & de accidentibus, quòd supponunt subiectum existere, & similibus: concedunt enim semper, quòd hæc omnia in Christo supponunt humanitatem existere, sed ab existentia ad existentiam propriam, non valere consistat argumentum, sit enim quòd præexistat existentia communicata sibi ex personalitate Verbi sibi communicata.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd anima Christi informabat corpus, & habebat ei esse animatum, esse dico essentiæ essentialiter, siquidem constituebat animatum corpus, non autem esse existentiæ propriæ, sed antequam daret hoc, præerat ei sua assumptione ad personam Verbi.

¶ Ad octauū ex doctrina Autoris dicitur, quòd doctrina Autoris intelligitur de separabilitate naturali, quòd scilicet impossibile est naturaliter formā separari à suo esse. Et ex hoc concludit ēt ex tres formas subsistēres p se absque materia, esse incorruptibiles: anima autem Christi absque proprio esse est diuinæ omnipotentiæ præuentione. Nec obstat exemplum de circulo & rotunditate quia exempla & similia nō currūt in omnibus. Et si exigat pars exactā responsionem ad singula, dicitur quòd hæc propositio, Formæ conuenit esse prius esse, potest intelligi dupliciter. Primò quòd per se conuenit formæ vt principio: & sic est vera: sed quia perficit as principij est impedibilis p superiorem causam, ideo ex huius propositionis veritate, sat quòd in Christo anima præuenitur à proprio esse, cuius per se esset principiū. Alio modo intelligitur, quòd per se conueniat formæ vt principio & subiecto, sicut propria passio cōuenit subiecto proprio. Et si hoc proposito nō est vera, nisi de forma, propria personalitate seu substantia terminata, qualis nō est anima Christi: quæ non nisi per Verbum subsistit. Vnde Autor ibi ex prima propositione, Forma inquā tum formis, subsumpta secunda de forma per subsistente, concludit Angelos in corruptibiles. Et verè sic est: quia implicat formam per se subsistere absque proprio esse, non minus quàm circulum absque rotunditate inesse.

¶ Ad Durandum dicitur, quòd licet esse & agere conueniant in hoc, quòd vtrū que est suppositum: quia tamen diuersimode sunt suppositi; ideo non est similis de illis ratio quo ad vnitatem vel pluralitatem. Esse enim est suppositi immediate vt subiectū agere autem non suscipitur in supposito nisi mediante natura & potentia eius: & ideo agere multiplicatur cum pluralitate naturæ: esse verò vnum est cum persona vna.

¶ Ad Aureolum dicitur quòd esse existentiæ non actuat essentiā nisi terminatum, hoc est personaliter seu per se subsistentem: & quia humanitas Christi nō est terminata propria personalitate sed personalitate Verbi, ideo non conuenit sibi actuari per existentiā. Et hæc intelligē, loquēdo de Actuare & Actuari per modum inhæsionis. Nam si de Actuare & actuari infrà totam latitudinem suorum modorū sermo sit, non est remotum à Philosophia diuina. Dū posse actuare rem creatam, In cuius signum diuinam essentiam esse actū cuiusq; intellectus videtis ipsum, & Theologi & Philosophi fatentur. Quum ergo natura humana in Christo ex diuina personalitate & esse diuino perficiatur, nō est absurdū fateri eā, q̄ actuatur aliquo etiā modo per personalitatem, & esse diuinum. Quoniam quum dicitur, aut est actuata proprio esse, aut perseuerat potentialis ad proprium esse, dicitur quòd propriè loquēdo, vtraq; pars diffinitiue est falsa, quoniam ex assumptione ad diuinum esse perfecta est potentialis ad existentiam longe excellentiorem, quàm fuisset perfecta per propriam existentiam: dicit possē personali in propria persona, longē excellentius perfectū est per personam Verbi, quàm fuisset perfectum per proprium personalitatem. Et quia potentiæ perfectio actuatio, vocaturinde o dicere potes, quòd potentia ad propriam existentiam est actuata non per proprium, sed per diuinum esse, longè excellentius & perfectius, quàm fuisset actuata per proprium esse. Et ideo non est mens humanitatis Christi potentialis, hoc est in statu potentiali ad propriam existentiam, ad quem statum rediret, si dimitteretur à Verbo cessans tam excellenti actuatione: prohibente naturam ab imperfectionibus sibi propriis & connaturalibus, personalitate scilicet & existentia propria.

¶ Ad Ioannē de Neapoli dicitur, q̄ vtraq; autoritas cū sibi similibus loquitur de naturalibus, vt distinguitur contra personalis: ita q̄ Christus habuit omnia hominī naturalia, nō personalia, & quod de natura hūana est inassumptibile, est incurabile: secus est de personalibus. Probatur hæc glossa ex fide catholica: sententia, dicentis in Christo non esse personā nisi diuinam, nō est ergo in Christo personalitas humana: quam tamē constat in igniquia hominibus inueniri. Idem est autem iudicium de personalitate & proprijs personę, vt dicitur contra naturam. Aut igitur dicant illi personas positas esse incurabiles, q̄a persona est inassumptibilis, & similiter Christum nō peccare homine, quia careret personalitate humana: quorum vtrunq; alienū esse à veritate constat. Aut vniuersaliter sic fateantur, quòd non de personalibus hominis, sed de naturalibus est sermo, quum Christus perfectus homo dicitur, & assumpsisse omnia humana & similia: Attestante hoc Symbolo Athanasij, explicante, naturalia sufficere ad hoc, quòd Christus sit perfectus homo dum dicit de Christo, perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens.

¶ Ad obiecta demum Scoti pro contraria positione, respōdeo dicitur ad primū, quòd consequentia nihil valet: quia contraria esse actualis existentiæ, realiter distinguitur ab esse essentiæ nisi ex quidditatiuo. Et diuina præuentione factū est, vt humanitas Christi extra causam suam actu sit per exillentiam Verbi, & nō q̄ prior. Vbi aduertē pro clariori intellectu, quod nō est imaginandum vt isti putant quòd additio partis ad personam, sit velut additio quanti ad quātū, sine per modū continuationis, puta quum aqua aquæ continuatur vbi ex duabus quātitatibus partialibus fit vna totalis quantitas, partialiter inhærēs partibus totius aquæ: sic per modum aggregationis, puta quum pilimētum auget hominem, qui alitur ex illo: vbi non remanet quātitas cibi potūq; alēcis: sed sic adiungitur alito, vt subindunatur quātitatē ipsius, qui alitur, extēdente illā animā, vt in secūdo de anima dicitur. Nam si oculus aduenīret de nouo Sorti, neque ex illo tam propria partialem adiungeret existētiæ Sortis, quā existētia Sortis ei indiuisibilis, non extensa per se aut per accidens: quia de genere est immaterialī, vtpote propria animæ intellectiuæ, quæ inexteta est omnino in corpore, Nec adueniens oculus subindueret existētiā Sortis, tanquā formā ad ie extensam per inhæsionē ibilitā q̄ existentia Sortis ingeperet inhærere oculo nō quoniam hæ tantūmodi inhæsio nō debetur parti, sed sufficienter prouisum est parti de existētia in hoc ipso, quod est pars psonæ existentis. Nec videtur etiā intelligibile, q̄ secus posset esse quomodo nāque existētia indiuisibilis partis alicui, intelligetur actuare quātū aliquod, seu etiam non quantū adiunctū, nisi mediante illo, cui est propria? Et quia idē est iudiciū de oculo aduenīēte de nouo & oculo cōgenito, & de hac & reliquis partibus, ideo humanitas Christi, quæ quasi pars quæda est psonæ Verbi iuxta ad psonalitatē propriā Verbi assumpta est, inuenitur sufficiēter polita extra causam suā exihēs absque propria exillentia, & absque hoc, quòd actuetur per informationē inhæsiua ab existentia Verbi, sibi enim non debetur existentia nisi per personā, cuius est.

¶ Ad secūdū dicitur, q̄ ex hoc, quòd Verbum subsistit in natura humana, sicut suppositum in natura, non sequitur quòd existat per existentia illius naturæ: sed bene sequitur ecōtra, quòd natura illa subsistat p existētiā Verbi. Ad quā tionē autem ex oppositō de pedis existentia, dicitur quòd peccat secūdū non causam vt causam. Neque enim, q̄a Christus est homo, causa est q̄ existat humana existentia: neque quia non est pes, causa est quòd non existat existentia pedis: sed ratio propria est, quia psonæ soli debetur esse, vt subiecto quod est.

Ad id verò quod subditur de qualitate existentiæ humanæ in Christo, scilicet q̄ est existētia simplicitèr & in se & Christiōnō oportet aliter respōdere, quoniam negata in Christo existētia humana, vana est disputatio de qualitate existentiæ humanæ in ipso. Ad tertium dicitur, negādo sequelam esse, est intimius seu immediatius, ergo magis multiplicatur. Melius tamē dicitur, q̄ intimius seu immediatius aliqui dupliciter, vel vt principio, vel vt subiecto. Et subditur, quòd esse est intimius naturæ vt principio, quam velle voluntatis: sed velle est immediatius voluntati vt subiecto, quā esse naturæ vt subiecto: quia esse non naturæ, sed personæ est, vt subiecti propij: velle autem est voluntatis vt proprij subiecti. Et propterea non sequitur, quòd si velle plurificatur ad pluralitatem voluntatum, quòd esse plurificetur ad pluralitatem naturarum.

Ad vltimam formationem argumenti concedi potest totum, & dici quòd non defectus naturæ immediatè principiantis esse, sed ex defectu susceptiui, scilicet personæ propriæ fit, vt natura non principiet actualiter actum essendi, & principiet actualiter actum operandi, quia non deest proximum susceptiuum operationis. Concede ergo, quòd natura, vt distinguitur contra suppositum, est principium & operandi & existendi. Sed negetur sequela implicita, ergo actualiter principiat existere in Christo, sicut actualiter principiat operationis natura, vt distinguitur contra suppositum, est non solum principiū, sed etiam susceptiuum proximum operandi: sed existentiæ est solum principium, & non est susceptiuum proprium. Natura enim humana est principiū existendi personæ propriæ, vt proprio subiecto, quæ in Christo nō est: ideo non principiat existentiam in Christo, sed operandi est principium subiecti vt proprio subiecto, distinguendo naturam contra suppositum, vt dictum est. Et ideo in Christo principiat proprium operari: & propterea operatā multiplicatis secundum naturas, esse autem non.

¶ Attende diligenter & caue nouitie, quòd ista decisio pendet ex duabus quæstionibus communibus. Altera est, An existentia & essentia distinguantur realiter, Altera, An existentia subsistentialis sit persone vt propri) susceptiui, an communiter sit persone vel naturæ. Præsupponit enim doctrina ista, & esse aliam rem esse ab essentia & esse deberi personæ vt proprio subiecto. Et quoniam variæ sunt opiniones circa hæc, quā de Christi existentia humana, quæstio est noli hæc intelligere quasi sint fide. Noli pertinax esse in conclusione, nisi euidentiam prius habeas de communibus quæstionibus, sed vt rationabilia ac consona hæc amplectere.

¶ In corde ar. 1. q. 17. in responsione ad secundū, intellige perspicatius, q̄ quia vnio diuinorū humanorūmque in Christo est in persona & non in natura: ideo ueritas nanq; diuina & humana in vnam personam, nō in vnam naturam: ideo quā audis, quòd esse diuinū, factum est esse hominis, quia natura humana assumpta est in vnitatem personæ, distinctionem de ipso esse in cōmunis permanens, quatenus ipsum esse est vel pōnę vel naturæ. Quāuis enim vnū idēque sit esse naturæ ac personæ, alia tamen ratione est naturæ, & alia personæ: nam naturæ est vt principij, personæ vt suscepti), vt dictū est. Quocirca conuenit in esse, quatenus est naturę, est conuenire ad integritatem principij ipsius esse: hoc est heri partes naturę, quę est principium essendi: & sic materia & forma conueniunt in vno esse, vt esse est naturę. Cōuenire autē in vno esse quatenus est personæ, est cōuenire seu spectare ad integritatem personalium: & sic caput & pedes & reliquę partes, & natura ipsa cum suis partibus cōuenit in esse, vt est personę. Vnde patet quòd esse diuinū, nō quatenus est naturę, cōuenit sibi est humanitati Christi: quoniā constat humanitate Christi non concurrere cum deitate ad integrandū quasi principiū ipsius esse. Sed sit communicatum vt est personæ: quoniā humanitas Christi assumpta est ad personalitatē filij Dei, modo nostrā intelligentiā excedēte. Et propterea non sequitur, quòd vnio illi facta in natura, nec quòd vnio sit facta cum Patre & Filio: pcommunicatum siquidem est humanæ naturæ esse diuinum non vt est naturæ, nec vt est cuiuscunque personæ diuinæ, sed vt est personæ Filij: quia assumpta est ad personalitatem Filij tantum.

¶ In responsione ad quartum ejusdem articuli, habes clarè rep̄sionem de esse formali intrinseco, quem formam oportet ponere in sua materia, quod est esse essentiæ. Ita quòd forma substantialis dat materiæ substantiale esse essentiæ, constituendo substātiæ naturā seu essentiam completam: & similiter anima dat esse animatum (quod alio nomine dicitur esse viuum) constituendo animam viuam seu animatam, & sic de aliis. In hoc enim constitit effectus formalis, quo non potest separari etiam per intellectum forma in materia. Et si non intelligis formæ vlteriorem processum, non habes adhuc (vt in hac ra dicitur) illud quod est, sed solummodo naturā quia aliquid est: quæ scilicet est essendi principium, non subiectum. Et ideo ex hoc quòd forma seu anima necessario dat esse corpori, non habetur quòd esse sit naturæ & subsistēti quod, sed quia constituit naturam, quæ est quod relinquit subsequutorum illud quod est quod & ideo esse est personæ in ordine ad naturam, & sic vt prædictū est.

Super Quæstionis decimæ tertiæ Articulum primum.

Comment.

TItulus clarus est.

¶ In corpore duo sunt, primo recitatur et tonea positio tenētium partem negatiuam: secundo respondetur secundum veritatem.

Quo ad primum refertur, quòd in hanc communem conclusionem multi errantes conueniunt, scilicet in Christo non sunt duæ voluntates, Quadrifariam autem hi diuisi sunt. Apollinaris enim ex negatione animæ intellectiuæ in Christo negat voluntatem humanā. Eutyches ex vnitate naturæ compositæ, vnam quoque voluntatem ponit. Nestorius solam creatam naturam in Christo posuit, vnitam Deo secundum conformitatem effectus, negat diuinam voluntatem in Christo. Macharius autē ex negatione propriæ motus in humanitate Christi voluntatem humanam in Christo negauit. Vbi videndes quòd omnes conueniunt in negatione duarum in Christo voluntatum, dum aliqui diuinam, aliqui humanam à Christo tollunt: aut veraque tollere cogitur, & ponere vnam tertiam naturæ compositæ. Sed de Macharij positione non satis liquet, de voluntate, quæ est naturalis potentia, sed de voluntate, hoc est actu rendi, quoniam non negat potentiam, sed inotum proprium humanæ naturæ in Christo. Verum quia frustra fuisset voluntas sine vllo velle semper, ideo dicitur quòd negauit humanā in Christo voluntatem.

¶ Quo ad secundum respondetur affirmatiue: In Christo sunt duæ voluntates, diuina & humana. Probatur dupliciter. Primò autoritate Synodi, quę propter huiusmodi errores extirpandos hoc determinauit. Secundo ratione tali: Filius Dei assumpsit naturam humanam perfectam & nihil illi propterea defuit de perfectione naturæ diuinæ: ergo habet duas voluntates, diuinam scilicet & humanam. Probatur consequentia, pro prima quidem parte quia ad perfectionem humanæ naturæ pertinet voluntas, quia est naturalis illius potentia, sicut intellectus. Pro secunda vero parte quia ad diuinam naturam spectat voluntatem habere vt ex dictis, in Prima parte hæc ambo patent.

¶ Responsiones argumentorum non exponimus, sed annotatione digna, Et secunda specialiter respondit applicando ad id quod diuersis & valde multas quæstiones, in quibus est seruio de

Tex. 42.

* Alii, cipus seu Tipus.

Hæc epist. missa fuit ad Synod. lecta in act. 4. & recepta in 8.

4. 2. art. 3. 9. 79. & 80.

2. 105. art 4. Li. 12. c. 16.

Q. 80.

cap. 3. & 4. Li. 8. eth. c. 11. 2. 2. q. 5. art. 3. & 9. 6. art. 5.

QVAESTIO DECIMA OCTAVA, De pertinentibus ad unitatem in Christo quantum ad quoluntatem, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vnitate quantùm ad voluntatem.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm in Christo sit alia voluntas diuina, & alia humana.

¶ Secundò, vtrùm in humana natura Christi fit alia voluntas sensualitatis, & alia rationis.

¶ Tertiò, vtrùm ex parte rationis fuerint in Christo plures voluntates.

¶ Quartò, vtrùm in Christo fuerit liberum arbitrium.

¶ Quintò, vtrùm voluitas humana Christi fuerit omnino conformis diuinæ voluntati in volito.

¶ Sextò, vtrùm in Christo fuerit aliqua contrarietas voluntatum.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum in Christo sint duæ voluntates.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sint duæ voluntates, vna diuina, & alia humana. Voluntas enim est primum mouens & imperans in vnoquoque volente. Sed in Christo primum mouens & imperans fuit voluntas diuina: quia omnia humana in Christo mouebantur secundum voluntatem diuinam. Ergo videtur quòd in Christo non fuerit nisi vna voluntas, scilicet diuina.

¶ Præterea, Instrumentum non mouetur propria voluntate, sed voluntate mouentis. Sed natura humana fuit in Christo, sicut instrumentum diuinitatis eius. Ergo natura humana in Christo non mouebatur propria voluntate, sed diuina.

¶ Præterea, Illud solum multiplicatur in Christo quod pertinet ad naturam. Voluntas autem non videtur ad naturam pertinere: quia ea quæ sunt naturalia, sunt ex necessitate. Quod autem est voluntarium, non est necessarium. Ergo voluntas est vna tantùm in Christo.

¶ Præterea, Damas. dicit in 3. lib. quòd aliqualiter velle non est naturæ, sed nostræ in telligentiæ, scilicet personalis. Sed omnis voluntas est aliqualis voluntas: quia nihil est in genere quod non sit in aliqua eius specie. Ergo omnis voluntas ad personam pertinet: sed in Christo fuit, & est vna tantùm persona. Ergo in Christo est vna tantùm voluntas.

¶ SED CONTRA est quod Dominus dicit Luc. 22. Pater, si vis, transfer calicem istum à me: veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Quod inducens Amb. ad Gratianum Imperatorem dicit, Sicut suscepera voluntatem meam, suscepit tristitiam meam. Et super Luc. dicit, Voluntatem suam ad hominem retulit, Patris ad diuinitatem: voluntas enim hominis est temporalis, voluntas diuinitatis æterna.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quidam posuerunt in Christo esse vnam solam voluntatem: sed ad hoc ponendum diuersimodè moti esse videntur. Apollinarius enim non posuit animam intellectualem in Christo: sed quòd Verbum esset loco animæ, vel etiam loco intellectus. Vnde cùm voluntas sit ratione (vt Philosophus dicit in 3. de Anima) sequebatur quòd in Christo non esset voluntas humana: & ita in eo non esset nisi vna voluntas. Et similiter Eutyches, & omnes qui posuerunt vnam naturam compositam in Christo, cogebantur ponere voluntatem in eo. Nestorius etiam, quia posuit vnionem Dei, & hominis esse factam solùm secundum affectum & voluntatem, posuit vnam voluntatem in Christo. Postmodum verò Macharius Antiochenus patriarcha, & Cyprus* Alexándrinus, & Sergius Constantinopolitanus, & quidam eorum sequaces, posuerunt in Christo vnam voluntatem, quanuis ponerent duas naturas in Christo secundum hypostasim vnitas: quia opinabantur quòd humana natura in Christo nunquam mouebatur proprio motu, sed solùm secundum quòd erat mota à diuinitate, vt patet ex epistola synodica Agathonis Papæ. Et ideo in sexta Synodo apud Constantinopolim celebrata, determinati est oportere dici, quòd in Christo sint duæ voluntates. Vbi sic legitur: Iuxta quod olim Prophetæ de Christo, & ipse nos erudiuit, & sanctorum Patrum nobis tyadidit Simbolum, duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes prædicamus. Et hoc necessarium fuit dici. Manifestum est enim quòd filius Dei assumpsit humanam naturam, perfectam: sicut suprà ostensum est. Ad perfectionem autem humanæ naturæ pertinet voluntas, quæ est naturalis eius potentia, sicut & intellectus: vt patet ex his quæ in Prima parte dicta sunt. Vnde necesse est dicere, quòd filius Dei humanam voluntatem assumpserit in humana natura. Per assumptionem autem humanæ naturæ, nullam diminutionem passus est filius Dei in his quæ pertinent ad diuinam naturam: cui competit voluntatem habere vt in Prima parte habitum est. Vnde necesse est dicere, quòd in Christo sint duæ voluntates, vna scilicet diuina, & alia humana.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quicquid fuit in humana natura Christi, mouebatur nutu voluntatis diuinæ. non tamen sequitur quòd in Christo non fuerit motus voluntatis proprius naturæ humanæ: quia etiam aliorum Sanctorum piæ voluntates mouentur secundum voluntatem Dei, qui operatur in eis velle & perficere: vt dicitur Philip. 2. Licet enim voluntas non posite interius moueri ab aliqua creatura: interius tamen mouetur à Deo, vt in Prima parte dictum est. Et sic etiam Christus secundum voluntatem humanam, sequebatur voluntatem diuinam: secundum illud Psal. Vt facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui, Vnde Aug. dicit contra Maximinum. Vbi dixit Filius Patri, Non quod ego volo, sed quod tu vis, quid te adiuuat, quòd tua verba subiungis, & dicis, Ostendit verè suam voluntatem subiectam suo genitori quasi nos negemus hominis voluntatem voluntati Dei debere esse subiectam?

¶ Ad secundum dicendum, quòd proprium est instrumenti, quod moueatur à principali agente: diuersimodè tamen secundum proprietatem naturæ ipsius. Nam instrumentum inanimatum, sicut securis aut ferra, mouetur ab artifice per solum motum corporalem. Instrumentum verò animatum anima sensibili, mouetur per appetitum sensitiuum: sicut equus à sessore. Instrumentum verò animatum anima rationali, mouetur per voluntatem eius: sicut per imperium domini mouetur seruus ad aliquid agendum: qui quidem seruus est sicut instrumentum animatum vt Philosophus dicit in 1. Polico. Sic ergo humana natura in Christo fuit instrumentum diuinitatis, vt moueretur per propriam voluntatem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ipsa potentia voluntatis est, naturalis, & consequitur naturā ex necessitate. Sed motus vel actus huius potentiæ (qui etiam voluntas dicitur) quādoque quidem est naturalis & necessarius, puta respectu felicitatis: quandoque autem ex libero arbitrio rationis prouenies, & non necessarius neque naturalis (sicut patet ex his, quæ in Secunda parte dicta sunt) & tamen etiam ipsa ratio, quæ est principium huius motus, est naturalis. Et ideo præter voluntatem diuinam oportet in Christo ponere voluntatem humanam: non solùm, prout est potentia naturalis, aut prout est motus naturalis, sed etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis decimæoctauæ Articulum secundum.*

August.

TItulus singularis est. non quærit de appetitu sensitiuo, vt sic, sed de appetitu sensitiuo vt habet rationem voluntarij: non simpliciter & absolutè, sed talis. hoc est sensualis. Putat autem rationem tituli huius fuisse euangelica verba, quibus motus appetitus sensitiui vellevocatur cùm dicitur, Verumtamen non sicut ego volo.

Comment. ¶In corpore art. vnica est conclusio. In Christo fuit voluntas sensualitatis, seu sensualitas dicta voluntas participans. Probatur primò: In Christo fuit sensualis appetitus, secundò, quòd iste sic volentes per participationem. Primum probatur. Filius Dei assumpsit naturam humanam cum omnibus pertinentibus ad ipsius naturæ perfectionē: ergo assumpsit eā omnia, quæ pertinent ad perfectionem naturæ anima: intergo assumpsit sensualitatem. Prima consequentia probatur: quia in natura humana includitur natura animalis, sicut in specie inclu ditur genus. Secunda autem probatur: quia appetitus sensitiuus, qui sensualitas dicitur, est vnum de pertinentibus ad perfectionem naturæ animalis. Secundum probatur: Appetitus sensitiuus seu sensualitas, vt natus obedire rationi, vocatur & est rationalis participatiuè secundo. Ergo pari ratione vocari potest & est voluntas participatiuè. Probatur: quia voluntas in ratione est. nam sicut à ratione præcipitur rationalis appetitus, ita à voluntate quoque præcipitur voluntarius appetitus, qui voluntas vocatur, dicit poteſt. Imò ex hoc ipso, quod rationalis appetitus, appetitus dicitur, voluntas dicitur, quia rationalis appetitus nomen est proprium voluntatis, & participatiuè solum communitatum sensualitati.

D. 32.19. Annot. ¶Aduerte hic, quòd quamlibet motus appetitus sensitiui in Christo fuit voluntarius (quorum etiam motuum propriè sensualitas in propria obiecta, voluntas) eramnam voluntatis esuriit, & vnam quamque vitiis propria exercere dispositionem in eius appetitus sensitiuus semper rationalis, & semper participatiuè voluntas qualiter suo actu fuit.

Cap. viii. Ar. Prec.

¶ *Super Quæstionis decimæoctauæ Articulum tertium.*

Gamment.

TItulus clarus est, ortumque habuit ex distinctione voluntatis ab Damasc. quam

¶Ad secundum dicendum, quòd sensualitas signatur per serpentem: non quantum ad naturam sensualitatis: quam Christus assumpsit: sed quantum ad corruptionem fomitis, quæ in Christo non fuit.

¶Ad tertium dicendum, quòd vbi est vnū propter alterum, ibi vnum tantum esse videtur: sicut superficies, quæ est visibilis per colorem: est vnum visibile cum colore. Et similiter quia sensualitas non dicitur voluntas, nisi quia participat voluntatem rationis: ficut est vna natura humana in Christo, ita etiam ponitur vna voluntas humana in Christo.

ARTICVLVS III.

¶ Virum in christo fuerint duæ voluntates, quantum ad rationem.

AD TERTIVM sic procedi tur. Videtur quòd in Christo fuerint duæ voluntates quantum ad rationem. Dicit enim Dam. in 2. lib. quòd duplex est hominis voluntas, scilicet naturalis, quæ vocatur thelesis: & voluntas rationalis, quæ vocatur bulesis. Sed Christus in humana natura habuit quicquid ad perfectionem humanæ naturæ pertinet. Ergo vtraque prædictarum voluntatum fuit in Christo.

¶Præterea, Vis appetitiua diuersificatur in homine secundum diuersitatem virtutis apprehensiuæ: & ideo secundum differentiam sensus & intellectus diuersificatur in homine appetitus sensitiuus & intellectiuus. Sed similiter quamcunq; ad apprehensionem hominis ponitur differentia rationis & intellectus, quorum vtrumque fuit in Christo. Ergo fuit in eo duplex voluntas, vna intellectualis, & alia rationalis.

¶Præterea, A quibusdam ponitur in Christo voluntas pietatis, quæ non potest poni nisi ex parte rationis. Ergo in Christo ex parte rationis sunt plures voluntates.

¶SED CONTRA est, quòd in quolibet ordine est vnum primum mouens. sed voluntas est primum mouens in genere humanorum actuum, ergo in vno homine non est nisi vna voluntas propriè dicta, quæ est voluntas rationis: Christus autem est vnus homo, ergo in Christo est vna tantùm voluntas humana.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, voluntas quandoque accipitur pro potentia, & quandoque pro actu. Si ergo voluntas accipiatur pro actu, sic oportet in Christo ex parte rationis ponere duas voluntates, id est duas species actuum voluntatis. Voluntas enim vt in secúda parte dictū est, & est finis, & est eorum, quæ sunt ad finem, & alio modo fertur in vtrumque. Nam in finem fertur simpliciter & absolutè, sicut in id quod est secundum se bonum. In id autem, quod est ad finem fertur cum quadam comparatione, secundum quòd habet bonitatem ex ordine ad aliud. Et ideo alterius rationis est actus voluntatis, secundum quòd fertur in aliquid, quod est secundum se volitū: vt sanitas (quod à Damasc. vocatur thelesis, id est, simplex voluntas: & à Magistris vocatur voluntas vt natura) & alterius rationis est actus voluntatis, secundum quòd fertur in aliquid quod est volitum solùm ex ordine ad alterum: sicut est sumptio medicinæ: quem quidem voluntaris actum Damasc. vocat bulesim, id est, consiliabilem voluntatem, à Magistris autem vocatur voluntas vt ratio. Hæc autem diuersitas actus non diuersificat potentiam: quia vterque actus attendit ad vnam communem rationem obiecti, quod est bonum. Et ideo dicendum est, quòd si loquamur de potentia voluntatis, in Christo est vna

Super Quæstionis decimæoctauæ Articulum quartum.

Comment.

TItulus, vt sonat, elarus est.

¶In corpore articuli vnica est conclusio resPonsiuaIn Christo fuit liberum arbitrium. Probatur in Christo voluntas ponitur vt ratio: ergo electio, ergo liberum arbitrij. Antecedēs pro

D. 10 8 4. q. 79. art. barur: quia in Christo ponitur duplex voluntatis actus, scilicet respectu finis, & respectu eius quod est ad finem, &c. vt suprà dictum est. Prima consequentia probatur: quia electio est idem quod voluntas, vt ratio. Quod probatur ex differentia inter voluntatem & electionem ex tertio Ethicorum: quia illa finis, hæc eius quod ad finem: & propterea illa voluntas vt natura, hæc voluntas vt ratio. Secunda verò consequentia probatur: quia electio est proprius actus liberi arbitrij, hoc est voluntatis, vt est liberum arbitrium: vt in Prima parte dictum est.

3. dist. 14. q. 1. ar. 1. q. 1. Ar. Cel. dist. 17. ar. 1. q. 3. 1. Et li. 2. 8. ar. 2. 5. cap. 14.

¶ *Super Quæstionis decimæoctauæ Articulum tertium.*

Augm.

TItulus clarus est de conformitate voluntatis Christi humanæ ad diuinam in volito, Nam de conformitate in modo volendi nulla est quæstio, quin impossibile sit voluntatem creatam velle eo modo, quo vult Deus. Sed an circa finem voluerit cum formitas, ita quod nihil voluerit secundum appetitum humanū, quod aliquā sit à volito secundum diuinum voluntatem, in dubium venitur propterea quòd legimur Christum secundum hominem noluisse mortē propriam, quam tamen constat eundem voluisse voluntate diuina.

Comment. ¶In corpore articuli re sPondetur cum distinctione quæsitum. Distinctio est: Voluntas accipi potest vel propotentia, vel pro actu. Prima conclusio est: quia primum membrum: In Christo est vna tantum voluntas humana essentialiter & non participatiuè dicta. Secunda conclusio: Voluntas secundum membrum est: In Christo sunt duæ voluntates scilicet volūtas vt natura, & voluntas vt ratio. Probatur primò secunda conclusio: Voluntas est finis, & eorum quæ sunt ad finem alio & alio modo: ergo alterius rationis, est actus volūtatis in id quod est ad finem: ergo in Christo sunt duæ voluntates, id est duæ species actuum voluntatis: Antecedens pro prima parte ex superioribus supponitur. Pro secunda probatur: quia in finem fertur simpliciter & absolutè: quia fertur vt in id quod est secundum se bonum, vt in sanitatem. In id verò quod est ad finem, fertur cum quadam comparatione, quia fertur in id, secundum quòd habet bonitatem ex ordine ad aliud, scilicet finem: vt patet de sumptione medicinæ propter sanitatem. Consequentia relinquitur pro euidenti gratia materiam talis modorum diuersitas, qualis scilicet consurgit ex prioribus sicut, & eius quod est ad finem, diuersam habet rationem in appetibilibus propriè. Probatur deinde prima conclusio: quia talis diuersitas actuum non diuersificat potentiam. Probatur: Stat cū vna communi ratione boni, quæ est obiectum voluntatis: stante enim vnitate obiecti propriū voluntatis, quod est bonum in communi, non diuersificatur potentia voluntatis: quamuis diuersificentur genera actuum, eius ex diuersa ratione generali obiecti: cuiusmodi sunt ea quæ ad bonum in se, & ea quæ ad bonum propter aliud.

Supra q. 16. ar. 4. Et 3. dist. 17. ar. 1. q. 1. Et 4. dist. 49. q. 3. ar. 1. q. 1. Et 3. dist. 17. ar. 1. q. 2. Et 4. dist. 49. q. 3. ar. 1. q. 1. Et 3. dist. 17. ar. 1. q. 2. Et 4. dist. 49. q. 3. ar. 1. q. 1.

sola voluntas humana, essentialiter, & non participatiuè dicta. Si verò loquamur de volūtate, quæ est actus, sic distinguitur in Christo voluntas, quæ est vt natura, quæ dicitur thelesis, & voluntas, quæ est vt ratio, quæ dicitur bulesis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illæ duę voluntates non diuersificantur secundum potentiam, sed solùm secundum differentiam actus: vt dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd etiam intellectus & ratio non sunt diuersæ potentiæ: vt in Prima parte dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd voluntas pietatis non videtur esse aliud quàm voluntas, quæ consideratur vt natura, inquantum scilicet refugit alienum malum absolutè consideratum.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum in christo fuerit liberum arbitrium.

AD QVARTVM sic procedi tur. Videtur quòd in Christo nō fuerit liberum arbitrium. Dicit enim Damasce. in 3. li. Gnomen autem, id est, sententiam vel mentem vel excogitationem, & prohæresim, id est electionem, in Domino dicere impossibile est si propriè loqui volumus. Maximè autem in iis, quæ sunt fidei, est propriè loquendum. Ergo in Christo non fuit electio, & per consequens nec liberum arbitrium, cuius actus est electio.

¶Præterea, Philosophus dicit in 3. Ethic. q electio est appetitus præconsiliati. Sed consilium non videtur fuisse in Christo, quia non consiliamur, de quibus certi sumus: Christus autem de omnibus certitudinem habuit. Ergo in Christo non fuit electio, & sic nec liberum arbitrium.

¶Præterea, Liberum arbitrium se habet ad vtrunque. Sed voluntas Christi fuit determinata ad bonum: quia non potuit peccare, sicut suprà dictum est. Ergo in Christo non fuit liberum arbitrium.

¶SED CONTRA est quod dicitur Isa. 7. Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum: quod est actus liberi arbitrij. Ergo in Christo fuit liberum arbitrium.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, in Christo fuit duplex actus voluntatis. Vnus quidem quo eius voluntas ferebatur in aliquid, sicut secundum se volitum: quod pertinet ad rationem finis. Alius autem, secundum quem eius voluntas ferebatur in aliquid per ordinem ad aliud: quod pertinet ad rationem eius, quod est ad finem. Differt autem, vt Philosophus dicit in 3. Ethic. electio à voluntate in hoc, quòd voluntas, per se loquendo, est ipsius finis: electio autem eorum quæ sunt ad finem. Et sic simpliciter voluntas est idem quod voluntas vt natura. Electio autem est idē quod voluntas vt ratio: & est proprius actus liberi arbitrij: vt in Prima parte dictum est. Et ideo cùm in Christo ponatur voluntas vt ratio, necesse est etiam ponere electionem, & per consequens liberum arbitrium, cuius actus est electio: vt in Prima parte habitum est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Damasc. excludit à Christo electionem, secundum quòd intelligit in nomine Electionis importari dubitationē. Hæc tamē dubitatio nō est de necessitate electionis: quia etiam Deo conuenit eligere: secundum illud Ephes. 1. Elegit nos in ipso, &c. cùm tamen in Deo nulla sit dubitatio. Accidit tamen dubitatio electioni, inquantum est in natura ignorante. Et idem dicendum est de aliis, de quibus fit mentio in auctoritate prædicta.

¶Ad secundum dicendum, quòd electio præsupponit consilium: non tamen sequitur ex consilio nisi iam determinato per iudicium. Illud enim quod iudicamus agendum, post inquisitionem consilij eligimus: vt in 3. Eth. dicitur. Et ideo si aliquid iudicetur vt agendum absque dubitatione & inquisitione præcedente, hoc sufficit ad electionem. Et sic patet quòd dubitatio siue inquisitio non per se pertinet ad electionem, sed solùm secundum quòd est in natura ignorante.

¶Ad tertium dicendum, quòd voluntas Christi licet sit determinata ad bonum: nō tamen est determinata ad hoc vel ad illud bonum. Et ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, sicut ad Beatos.

ARTICVLVS V.

¶ Virum voluntas humana christi fuerit omnino conformis diuinæ voluntati in volito.

AD QVINTVM sic procedi tur. Videtur quòd voluntas humana in Christo non voluerit aliud, quàm Deus vult. Dicitur enim in Ps. ex persona Christi, Vt facerem voluntatem tuam Deus meus, volui. Sed ille qui vult voluntatem alicuius facere, vult quod ille vult. Ergo videtur quòd voluntas humana Christi nihil aliud voluerit, quàm voluntas diuina ipsius.

¶Præterea, Anima Christi habuit perfectissimam charitatem, quæ etiam comprehensionem nostræ scientiæ excedit: secundum illud Eph. 3. Supereminentem scientiæ charitatem Christi. Sed charitatis est facere, quòd homo idem velit quod Deus. vnde & Philosophus in 9. Ethi. dicit, quòd vnum de amicabilibus est eadem velle & eligere. Ergo voluntas humana in Christo nihil aliud voluit, quàm diuina.

¶Præterea, Christus fuit verus comprehensor. Sed Sancti, qui sunt comprehensores in patria, nihil aliud volunt, quàm quod Deus vult: alioquin non essent Beati, quia non haberent quicquid vellent: Beatus enim est qui habet quæcunque vult, & nihil mali vult: vt Aug. dicit in lib. de Trinit. Ergo Christus nihil aliud voluit secundum voluntatem humanam, quàm voluerit voluntas diuina.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit contra Maximinum: In hoc quod Christus dit, Non quod volo, sed quod tu, aliud se ostendit voluisse, quàm Pater: quod nisi humano corde non posset, cùm infirmitatem nostram in suum, non diuinum, sed humanum transfigurare affectum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, in Christo secundum humanam naturam ponitur multiplex voluntas, scilicet voluntas sensualitatis, quæ participatiuè voluntas dicitur: & voluntas rationalis participatiuè dicta. Et voluntas rationalis participatiuè dicta dupliciter potest considerari. Vno modo secundum quòd participat voluntatem diuinam ad finem: & voluntas Dei erat, vt Christus moreretur & alia patereretur, nō quod ipsa vel ex secundo, sed in ordine ad finem: ergo Christus secundum voluntatē sensualitatis, & secundum voluntatē rationalis participatiuè dictam, quæ est vt natura, potuerat aliud velle, quàm Deus, & ser cundū voluntatem per modū rationis, semper voluit idem quod Deus. Antecedens habet quatuor partes quo ad primas tres partes probatur, ex hoc, quòd videmus sensualitate & voluntatem vt naturam refugere adustionē: quam tamen voluntas per modum rationis quandoque eligit propter sanitatē acquirendā. Consequentia autem probatur: Filius Dei ex quadā dispensatione ante passionem suā permittebat omnibus viribus animæ agere quæ propria sunt eas: ergo permittebat in Christo voluntatē sensualitatis refutare lęsionem absolute, &c. & voluntatem vt naturam repudiare mortem absolutè & voluntatem vt rationem acceptare eandem in ordine ad finē humanæ salutis. Vbi patet, primas duas voluntates aliud velle, quàm Deus, & tertiam velle idē, quod Deus. Assumptum ad probandā consequentiam probatur: quia supradictū est 9. fi. Filius Dei ex quadā dispensatione permittebat cæteris agere & pati quę sunt eis propria, ex hoc enim sequitur per viam actus tionis similis, q similiter permitit virtutes animæ agere quæ eis sunt propria. Deinde probatur ambæ conclusiones auctoritate vnica Christi orantis ad Patrē. Nō sicut ego volo, sed sicut tu. In his enim verbis triplex voluntas patet, scilicet diuina in ly tu humana conformis diuinæ, in ly sicut tu quæ est voluntas per modū rationis) & humana aliud volens, quàm diuina in ly, nō sicut ego volo. Et hæc est voluntas rationalis participatiuè dicta. Quòd autem hæc sit vera ratio, patet per hoc quòd Christus in statu viæ renuebat mortē absolutè & voluntatis sensualitatis, & refutans dolores ignibiles, &c. Patet ergo ex hac auctoritate vtraque conclusio.

Infrà q. 21. art. 3. Et 3. dist. 17. art. 3 q. 1. Et 4. tract. 36. fi. cap. 4. Li. 1. c. 5. Et li. 13. c. 5. & 6. 10. 3. Li. 3. c. 19. 10. 6. Annot.

¶Nota noniie, quòd vt intelligitur in responsione ad primū classis explanatur tam actus voluntatis per modū naturæ, quàm actus sensualitatis est propria natura, habet obiectum abstrahēs ab ordine ad diuinam voluntatem: & propterea quantum est ex parte obiecti, non spectat ad hos motus conformitas ad diuinā voluntatem. Dico autē, quantū est ex parte subiecti etiam actus illi cōformes sunt diuinæ voluntati in Beatis. Ita q inter Christū ante mortem & Beatos, differen-

Ar. 1. 2. Et 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ria bonum motuum in voluntate parte subiecti ordinatorum, sufficeret hic fuisse aliquam & carnem passibilem? Iabebat. Beati autem nō sunt enim fy, vt Christi voluntas naturaliter & sensualiter accideret aliqua vt contraria se habuisse, quæ beatis exemptis ab omni possibilitate malo occurrere nequeunt: & propterea Beati etiam secundum naturalem voluntatis motū, & secundum appetitum sensitiuum conformantur diuinæ voluntati in volito, Christus autem non. Et scito, quòd ista voluntatis motus, qui in aliud tendebant in Christo, nihil aliud sunt quàm velleitates: vniuersaliter siquidem loquendo, actus voluntatis per modum naturæ distinctus cōtra actū voluntatis per modū rationis cōtrarij eligētis, nihil aliud est, quàm velleitas, de qua dicitur in 2. Ethic. q. est actus impossibilium. Ita quòd in Beatis nec electio nec velleitas est ad aliud volitū, quā quod Deus vult. In Christo autem electio omnis cōformis Deo fuit in voli tō sed nō omnis velleitas eius fuit conformis Deo in volito: habuit enim Christus velleitatem non patiendi crucem, quam tamen elegit, quia Deus sic volebat. Et simile est in nobis, quum dolemus de morte iustè patientium, & plagis iustè à Deo nobis inflictis, & aliis huiusmodi. Velle namque hæc non esse: verum non. Fiat voluntas Dei, dicimus, & volumus si non exorbitamus.

¶ Super Quæstionis decimæ octauæ Articulum sextum.

Annot. Titulus clarus quo ad quid nominis, in corpore autem manifestatur quid sit contrarietas voluntatum, & secundum quæ attenditur, nempe secundum contrarietatem obiectorum: volentis, nolentis, & similium.

Cōment. ¶ In corpore articuli duo huiusmodi māfestatur in communi in quo consistit ōtrarietas voluntatum, secundo suponitur quōdo.

¶ Quo ad primum conclusio est, Ad contrarietatem voluntatum in aliquo requiritur, quòd oppositio voluntatū sit & circa idem, & in eadem volentate. Probatur primo ex hac cōmuni ratione contrarietatis, quam addit supra diuersitatem: contrarietas est diuersitatis. Sed inter cōtrarietatem & diuersitatem hoc interest: quòd cōtrarietas addit supra diuersitatem oppositionem, secundum idem & in eodē. Procedit ergo littera sic: Contrarietas exigit oppositionem in eodem secūdum idem

3. dist. 17. ar. 2. q. 2 & 3. Et opus. 3. cap. 238. fi. Text. 49. vsque ad 52.

nalis, siue consideretur per modum naturæ, siue per modum rationis. Dictum est autem supra, quòd ex quadam dispensatione filius Dei ante suam passionem permittebat carni agere & pati quæ sunt ei propria. Et similiter etiam permittebat omnibus viribus animæ agere & pati quæ propria. Manifestum est autem, quòd voluntas sensualitatis, refugit naturaliter dolores sensibiles & corporis læsionem. Similiter etiam voluntas vt natura, repudiat ea quæ sunt naturæ contraria, & quæ sunt secundum se mala: puta mortem, & alia huiusmodi. sed hæc tamen voluntas, quandoque per modum rationis eligere potest ex ordine ad finem. Sicut etiam in aliquo puro homine sensualitas eius, & etiam voluntas absolutè consideratа refugit vtiōnem: quam tamen voluntas secundum rationem eligit propter finem sanitatis. Voluntas autem Dei erat, vt Christus dolores & passiones & mortem pateretur: non quòd ista essent à Deo volita secundum se, sed ex ordine ad finem humanæ salutis. Vnde patet, quòd Christus secundum voluntatem sensualitatis, & secundum voluntatem rationis, quæ consideratur per modum naturæ, aliud poterat velle, quàm Deus. Sed secundum voluntatem, quæ est per modum rationis, semper idem volebat quod Deus. Quod patet ex hoc ipso quod dicit, Non sicut ego volo, sed sicut tu. Volebat enim secundum rationem, voluntatem diuinam implere: quanuis aliud dicat se velle secundum quandam aliam eius voluntatem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus per voluntatem rationalem voluit vt diuina voluntas impleretur: non autem per voluntatem sensualitatis, cuius motus non se extendit vsque ad voluntatem Dei: neque per voluntatem, quæ consideratur per modum naturæ, quæ fertur in aliqua obiecta absolutè considerata, & non in ordine ad diuinam voluntatem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd conformitas voluntatis humanæ ad voluntatem diuinam, attenditur secundum voluntatem rationis: secundum quam etiam voluntates amicorum concordant, inquantum scilicet ratio considerat aliquod volitum in ordine ad voluntatem amici.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus fuit simul comprehensor & viator, inquantum scilicet per mentem frueb atur Deo, & habebat carnem passibilem. Et ideo ex parte carnis passibilis poterat in eo aliquid accidere, quod repugnaret naturali voluntati ipsius, & etiam appetitui sensitiuo.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum in Christo fuerit contrarietas voluntatum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit contrarietas voluntatum. Contrarietas nanque voluntatum attenditur secundum contrarietatem obiectorum: sicut etiam contrarietas motuum attenditur secundum contrarietatem terminorum: vt patet per Philosophum in 5. Phy. Sed Christus secundum diuersas voluntates contraria volebat: nam secundum voluntatem diuinam volebat mortem, quam refugiebat secundum voluntatem humanam. Vnde Ath. dicit in lib. aduersus Apollinarium, Quando Christus, dicit, Pater, si possibile est, transeat à me calix iste: & tamen non mea, sed tua voluntas fiat, & iterum, Spiritus promptus est, caro autem infirma: duas voluntates hic ostendit: humanam: quæ propter infirmitatem carnis refugiebat passionem: & diuinam eius, promptam ad passionem. Ergo in Christo fuit cōtrarietas voluntatum.

¶ Præterea, Ad Galat. 5. dicitur, quòd caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Est igitur contrarietas voluntatum, quando spiritus vnum concupiscit & caro aliud. Sed hoc fuit in Christo: nā per voluntatem charitatis, quam Spiritus sanctus in eius mente faciebat, volebat passionem: secundum illud Isa. 53. Oblatus est, quia voluit: secundum autem carnem passionem refugiebat. Ergo erat in eo contrarietas voluntatum.

¶ Præterea, Luc. 22. dicitur, quòd factus in agonia prolixius orabat. Sed agonia videtur importare quandam compugnationem animi in contraria tendentis. Ergo videtur, quòd in Christo fuerit contrarietas voluntatum.

¶ SED CONTRA est quod in determinatione sextæ Synodi dicitur, Prædicamus duas naturales voluntates, non contrarias (iuxta quod impij asserunt hæretici) sed sequentem eius humanam voluntatem & non resistentem vel reluctantem, sed potius subiectam diuinæ eius atque omnipotenti voluntati.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd cōtrarietas non potest esse nisi oppositio attendatur in eodem, & secundum idem. Si autem secundum diuersa & in diuersis existat diuersitas, non sufficit hoc ad rationem contrarietatis, sicut nec ad rationem contradictionis, pura quòd homo sit pulcher aut sanus secundum manum, & non secundum pedem. Ad hoc ergo, quòd sit contrarietas voluntatum in aliquo, requiritur primò quidem, quòd secundum idem attenda tur diuersitas voluntatum. Si enim vnius voluntas sit de aliquo fiendo secundum quandam rationem vniuersalem, & alterius voluntas sit de eodem non fiendo secundum quandam rationem particularem, non est omnino contrarietas voluntatum. Puta, si Rex vult suspendi latronem propter bonū publicum, & aliquis eius consanguineus nolit eum suspendi propter amorem priuatum, non erit contrarietas voluntatis: nisi forte in tantum se extendat voluntas hominis priuati, vt bonum publicum velit impedire, vt conseruetur bonum priuatum: tunc enim idem attenditur repugnantia voluntatum. Secundò autem requiritur ad contrarietatem voluntatis, quòd sit circa eandem voluntatem. Si enim homo vult vnum secūdum appetitum rationis, & vult aliud secundum appetitum sensitiuum, non est hic aliqua contrarietas, nisi forte appetitus sensitiuus in tātum præualeat, quòd vel im mutet vel retardet appetitum rationis: sic enim iam ad ipsam voluntatem rationis peruenire aliquid de motu contrario appetitus sensitiui.

¶ Sic igitur dicendum est, quòd licet voluntas

appetitus sensitiui ad rationem, inteligendū quōpacto esse locū habere inter actū voluntatis per modū naturæ & actum electionis ma quū in diuersa tendi, si voluntas naturalis in eadem protendatur, vt opponat se electioni, & vincat illā, contrarietas voluntatū est, vt si quis eligeret dispendium honoris, famæ, aut vitę, ob bonū viri tutis, à naturali voluntate vitæ, honoris gloriæ que vincatur.

Annot. ¶ Circa hanc conclusionem nota, q̄ in cōclusione non dicitur ad eō trarietatē voluntatū requiri duo, sed duci tur, nec duo requiri ad contrarietatem voluntatum in aliquo. Appositū siquidē Autor ly in aliquo, ad monstrā dū q̄ de contrarietate voluntatū in vno & eodē homine loquitur. Et dixit hoc, quia sciebat, imo erat in hac littera, docet quòd ad contrarietatem voluntatū simpliciter & absolute nō requiritur hæc diuersa alterū tantum difficitie: vt pater in exēplo litere de voluntate principis, & voluntate patris nimis vitam filij amantis. Sunt enim veræ tāe contrariæ voluntates, quāuis sint diuersorum hominum. Et hoc modo voluntas peccatorū est cōtraria voluntati diuinæ: & cōtra Dei voluntatē agere dicitur. Et si quidem hæc contrarietas voluntatū obiectiue, nō subiectiue. Sed Autor in littera loquitur de voluntatū contrarietate obiectiua & subiectiua: & ideo addunxit ly in aliquo: & dixit ad contrarietatē voluntatum in aliquo, hoc est obiectiue & subiectiue, exigi duo, scilicet oppositionem secundum idem & oppositionem in eodem voluntate.

Cōment. ¶ Quo ad secundū, conclusio resp̄ōsiua quæsito est, in Christo nulla fuit cōtrarietas volūtatum. Probatur: primo ex parte primæ condītionis requisitæ ad contrarietatem voluntatum: hoc est, oppositionis secundum idem seu eandem rationem. Pronatur aute fic. In Christo nec voluntas naturalis nec voluntas sensualitatis repudiabat quicquid simpliciter & absolute volebat ratio, & humana electio ergo in Christo non habuit locum repugnantia voluntatum secūdū idem. Antecedēs probatur quo ad voluntatē naturalem: quia etiam voluntate absolute Christus volebat salutē humani generis, quāuis non vellet eā vt rationē volentis mortem propriā: quia ad voluntatem naturæ, non spectat velle aliquid in ordine ad aliquid, sed solū velle vel nolle aliud absolutē. Deinde probatur antecedens quo ad voluntatē

Ex 3. cā. 15.

Ep. 28. & 97. 23.

tas naturalis & vo'ūtas sensualitatis in Christo aliquid aliud voluerit, quàm voluntas diuina & voluntas rationis ipsius: non tamen fuit aliqua contrarietas voluntatum. Primò quidem, quia neque voluntas naturalis, neque voluntas sensualitatis repudiabat illam rationem, scilicet qua diuina volūtas, & voluntas rationis humanæ in Christo passionem volebat. Volebat enim etiam voluntas absoluta in Christo salutem humani generis: sed eius non erat velle hoc in ordine ad aliud. Motus autem sensualitatis ad hoc se extendere non valebat. Secūdò, quia neque voluntas diuina neque voluntas rationis in Christo impediebatur aut retardabatur per volūtatem naturalem, aut per appetitum sensualitatis. Similiter etiam nec ecōtrario voluntas diuina vel voluntas rationis in Christo, refugiebat aut retardabat motum voluntatis naturalis humanæ, & motum sensualitatis in Christo. Placebat enim Christo secundum voluntatem diuinam, & etiam secundum voluntatem rationis, vt voluntas naturalis in ipso & voluntas sensualitatis, secundum ordinem suæ naturæ moueretur. Vnde patet, quòd in Christo nulla fuit repugnantia vel contrarietas voluntatum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc ipsum, quòd aliqua voluntas humana in Christo aliud volebat, quàm eius voluntas diuina, procedebat ex ipsa voluntate diuina, cuius beneplacito natura humana motibus propriis mouebatur in Christo, vt Damasc. dicit.

¶ Ad secundū dicendū, quòd in nobis per concupiscentiā carnis impeditur aut rerardatur cōcupiscentia spiritus, quod in Christo non fuit. Et ideo in Christo non fuit contrarietas carnis ad spiritum, sicut in nobis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd agonia non fuit in Christo, quantum ad partem animæ rationalem, secundum quòd importat concertationem voluntatum ex diuersitate rationum procedentem. Puta cùm aliquis, secundum quòd ratio considerat vnum vult hoc: & secundum quòd considerat aliud, vult contrarium. Hoc enim contingit propter debilitatem rationis, quæ non potest diiudicare quid sit simpliciter melius, quòd per eius passionem impleretur voluntas diuina circa salutem generis humani. Fuit tamē in Christo agonia, quantùm ad partem sensitiuam, secundum quòd importat timorē infortunij imminentis: vt dicit Damasc. in tertio libro.

QVAESTIO DECIMA nona, *De pertinentibus ad virtutem Christi quantum ad operationem, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de vnitate operationis Christi.

¶ Et circa hoc quærūtur quatuor.

¶ Primò, vtrùm in Christo sit vna operatio diuinitatis & humanitatis, vel plures.

¶ Secundò, vtrùm in Christo sint plures operationes secundum humanam naturam.

¶ Tertiò, vtrùm Christus secundum humanam operationem aliquid sibi meruerit.

¶ Quartò, vtrùm per eam aliquid meruerit nobis.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum in Christo sit vna tantùm operatio diuinitatis & humanitatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo sit vna tantùm operatio diuinitatis & humanitatis. Dicit enim Diony. in 2. cap. de Di. no. Discrera autem est benignissima circa nos Dei operatio per hoc, q̄ secūdum nos ex nobis integrè veréque humanatum est Verbum, quod est supra substantiam, & operari & pati quæcunque humanæ eius diuinæque operationi cōgruūt. Vbi vnam operationem nominat humanā & diuinam, quæ in Græco dicitur theandrice, id est, Dei virilis. Videtur igitur esse vna operatio composita in Christo.

¶ Præterea, Principalis agentis & instrumenti est vna sola operatio. Sed humana natura in Christo fuit instrumentum diuinæ, vt supra dictum est. Ergo eadem est diuinæ & humanæ naturæ in Christo operatio.

¶ Præterea, Cùm in Christo sint duæ naturæ in vna hypostasi vel persona, necessariū est vnum & idem esse, quod pertinet ad hypostasim vel personam: Sed operatio pertinet ad hypostasim vel personam: nihil enim operatur nisi suppositum subsistens. vnde secundum Philosophum actus sunt singularium. Ergo in Christo est vna & eadem operatio diuinitatis & humanitatis.

¶ Præterea, Sicuti esse est hypostasis subsistentis, ita etiam operari. Sed propter vnitatem hypostasis est in Christo vnum esse: vt suprà dictum est. Ergo etiam propter eandem vnitatem est in Christo vna operatio.

¶ Præterea, Vbi est vnum operatum, ibi est vna operatio. Sed idem operatum erat diuinitatis & humanitatis: sicut sanatio leprosi, vel suscitatio mortui. Ergo videtur quòd in Christo sit vna tantùm operatio diuinitatis & humanitatis.

¶ SED CONTRA est quod Ambro. dicit in 1. li. ad Gratian. m Imperatō. Quemadmodum eadem operatio diuersæ est potestatis, nunquid sic potest minor quem admodum maior operari, aut vna operatio potest esse, vbi diuersa substantia est?

¶ RESPONDEO dicendum, quòd supra dicti hæretici, qui posuerunt in Christo vnam voluntatem, posuerunt etiam in Christo vnam operationem. Et vt eorum opinio erronea melius intelligatur, considerandum est, quòd vbicunque sunt plura agentia ordinata, inferius mouetur à superiori: sicut in homine corpus mouetur ab anima, & inferiores vires à ratione. Sic igitur actiones & motus inferioris principij sunt magis operata quædā, quàm operationes: id autem quod pertinet ad suppremū principium, est propriè operatio. Puta, si dicamus in homine quòd ambulare, q̄ est pedum, & palpare, quod est manuum, sunt quædam hominis operata: quorum vnum operatur anima per pedes, aliud per manus. Et quia est eadem anima operans per vtrunque, ex parte ipsius operātis, quod est primum principium mouens, est vna & indifferens operatio: ex parte autem ipsorum operatorum differentia inuenitur. Sicut autem in homine puro corpus mouetur

Infrà q. 25. artic. 1. & 2. Et 3. dist. 20. q. 1. ar. 2. q. 1. 3. Et dist. 18. ar. 1. Et 4. cō tra. 36. Et vni. q. 20. ar. 1. 2. & 6. Et vnio. ar. 1. 16. & ar. 5. Et opus. aut humana electio. 3. c. 219. Placebat siquidē Christo secundū diuinā voluntatē & rationalē voluntatē, vt & voluntas sua humana per modū naturæ moueretur hoc est), habuerit suas naturales velleitates respectu vitæ, respectu integritatis corporis, respectu honoris respectu famæ, respectu gloriæ, &c. & appetitus sensitiuus timuerit futurum, ti stiarit etiā que de præsenti malo corporis, &c.

Li. 1. Metaph. c. 1.

¶ Super Quæstionis decimæ octauæ Articulum primum. Q. 17. ar. 2.

Annot. Titulus articuli præsentis & sequentis, accurata eget annotatione sui sensus: nam quum vnum multipliciter dicatur, consequens est vt operatio vna multipliciter dicatur. In proposito autem, vt Autor ipse in hoc articulo insinuat, & infrequenti aperte testatur, sermo est de operationis vnitate secundum principium actiuum, non quodcunque, sed propium, hoc est virtute propria agēs: Ita quòd operatio vna appellatur, quæ est ab vno tantùm actuo principio virtute propria: & si à pluribus actiuis principiis secundū suas proprias virtutes est, nō est operatio vna. petinde ergo est quærere, an diuinitatis & humanitatis in Christo sit vna tantū operatio, nisi quæ reperitur, an in Christo sit vnū tantum principiū operādi virtute propria, sine illod sit sola diuinitas, sine cōposita quid, ex humanitate & diuinitate, siue sola humanitas. Quod tamē nullus vnquam opinatus est, credēs incarnati Verbi mysteriū. Est autē mouendi hunc articulū ratio, & hæresis ponentiū in Christo vnā naturam cōpositam ex deitate & humanitate: quoniam consequētes ponebatur

Q. praec. ar. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vna tantum cõiũcta operatiõ in Christo: quia ponebatur in eo vnũ tantũ principium virtute propria actiuũ, scil. est natura illa assumpta cõiũcta. Et multò magis hæresis ponitur in Christo solam deitatẽ esse actiuam virtute propria: humanitate verò esse puré instrumentum sine propria virtute (qualẽ fuerunt fabricatores Christo voluerũt humanã vel eius actiõ quãdoq; secũdũ hoc in Christo cõiũgi) ponebatur deitas & humani atis vna tantùm operatio, iuxta vnitatẽ actiui principij, vtpote actiũ in Christo deitas agit virtute propria, & humanitas agit etiam virtute propria (quamuis connaturaliter deitati) nõ est deitas & humanitas in Christo operatio vna tantum, sed est vna & multæ. Verbi gratia, dum Christus tangit infirmum tangẽdo, si fuit in illo opere aliquis actus causatus ab humanitate virtute propria, & aliquis causatus à diuinitate virtute propria operatio illa non est vna tantum, sed est vna & multæ. Vna quidẽ, puta sanatio, quia virtute propria deitatis, & ab humanitate instrumentaliter est: duæ verò, quia adiungitur dictæ operationi operatio, quæ est ab humanitate virtute propria: dd sanationi cõiungitur voluntaria cõtactio, sanatio est vna operatio est à deitate per humanitatẽ: cõtactus autẽ voluntarius ponerẽtur humana operatio à propria humanitatis virtute. Si autẽ sola deitas, propria virtute operari ponatur, & humanitas solum vt puta exequens principalis agentis virtutẽ ponereturvna tantũ operatio inueniretur in huiusmodi curatione. Hæc de tri-

¶In corpore articuli primo recitatur simul & declaratur hæreticorum positio cum fundamẽto. Secundò ostenditur radix erroris eorũ. Tertiò respondẽtur quæ ito ibi. Et ideo vbicunque mouens & mouetur,

¶Quo ad primum erroneã cõclusionẽ dicit, Christo est vna tantum operatio, licet sint multa operata. Probatur quia vnum tantum est in Christo principium actiũ, scilicet diuina humanitas autem instrumentalis se habet. Declaratur hæc ab anima rationali respectu organorum corporeorum, & respectu virtutum sensitiuarum.

¶Quo ad secundũ radicẽ erroris ponitur: quia nõ distinxerũt operationẽ instrumenti per propriã formã, vel per participationem agentis. Declaratur hæc in artificialibus actiuæ & ferræ & in naturalibus, scilicet igne respectu actis. Quod potes declarare respectu animæ vegetatiuæ: cuius instrumentum ponitur ab anima, & appetitus sensitiuus à rationali, ita in Domino Iesu Christo humana natura mouebatur & regebatur à diuina. Et ideó dicebant, quòd eadem est operatio & indifferens ex parte ipsius diuinitatis operantis: sunt tamẽ diuersa operata, inquantum scilicet diuinitas Christi aliud agebat per ipsam, sicut quòd portabat omnia verbo virtutis suæ: aliud autem per humanam naturam, sicut quòd corporaliter ambulabat. Vnde in sexta Synodo inducuntur verba Seueri hæretici, hic dicentis, ea quæ agebantur & operabatur ab vno Christo, multùm differunt. Quædam enim sunt Deo decibilia: quædam humana. veluti corporaliter vadere super terram, perfecto humanũ est: cruribus verò vexatis, & ambulare super terram penitus non valentibus, sanum gressum donare, Deo decibile est. Sed vnus scilicet incarnatum Verbum, hoc & illud operatus est: & nequaquam hoc quidem huius, hoc verò huius est naturæ: neque eo quòd diuersa sunt, operamenta, ideo duas operatrices naturas atque formas iustè determinas. Sed in hoc decipiebãtur: quia actio eius quod mouetur ab altero, est duplex. Vna quidem, quam habet secundum propriam formam: alia autem, quam habet, secundum quòd mouetur ab alio. Sicut securis operatio secundum propriam formam, est incisio: secũdum autem quòd mouetur ab artifice, operatio eius est facere scamnum. Operatio igitur, quæ est alicuius rei secundum suam formam, est propria eius: nec pertinet ad mouentem, nisi secundum quòd vtitur huiusmodi read suam operationem. Sicut caleface re est propria operatio ignis, non autem fabri, nisi quatenus vtitur igne ad calefaciendum ferrum. Sed illa operatio, quæ est rei solùm secundum quòd mouetur ab alio, non est alia præter operationem mouentis ipsum: sicut facere scamnum, non est seorsum operatio securis ab operatione artificis, sed securis participat instrumentaliter operationem artificis. Et ideo vbicunque mouens & motum habent diuersas formas seu virtutes operatiuas, ibi oportet quòd sit alia operatio mouentis, & alia operatio propria moti: scilicet motum participet operationem mouentis, & mouens vtatur operatione moti, & sic vtrunque agat cum communione alterius. Sic igitur in Christo humana natura habet propriam formam & virtutem, per quã operatur, & similiter diuina. Vnde humana natura habet propriam operationem distinctam ab operatione diuinæ, & econuerso. Et tamen diuina natura vtitur operatione naturæ humanæ, sicut operatione sui instrumẽti: & similiter humana natura participat operationẽ diuinæ naturæ, sicut instrumentum participat operationem principalis agentis. Est hoc est quod dicit Leo papa in Epistola ad Flauianum: Agit vtraque forma, scilicet tã natura diuina, quàm humana in Christo cum alterius communione, quod propriũ est, Verbo scilicet operante quod Verbi est, & carne exequente quod carnis est. Si verò esset vna tantùm operatio diuinitatis & humanitatis in Christo oporteret dicere, vel quòd humana natura non haberet propriam formam & virtutem (de diuina enim hoc dici est impossibile) ex quo sequeretur, quòd in Christo esset tantùm diuina operatio: vel oporteret dicere, quòd ex diuina virtute & humana esset conflata in Christo vna virtus, quorum vtrunque est impossibile. Nam per primum horum ponitur natura humana in Christo esse imperfecta: per secundum verò ponitur confusio naturarũ. Et ideo rationabiliter in sexta Synodo hæc opinio est condemnata. In cuius determinatione dicitur: Duas naturales operationes indiuisè, inconuerti biliter, inconfusè, inseparabiliter, in eodem domino Iesu Christo vero Deo nostro glorificamus, hoc est, diuinam operationem, & humanam operationem.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Diony. ponit in Christo operationem theãdricen, id est diuinam virilem, vel diuinam humanam, non per aliquam confusionem operationum seu virtutum vtriusque naturæ, sed per hoc, quòd diuina operatio eius vtitur humana, & humana eius operatio participat virtutem diuinæ operationis. Vnde sicut ipse dicit in quadã Epistola ad Caium: Super hominem operabatur ea quæ sunt hominis: quod monstrat, Virgo super naturaliter concipiens, & aqua instabilis, terrenorum pedum sustinens grauitatem. Manifestum est enim, quod concipi est humanæ naturæ, similiter & ambulare, sed vtrunque fuit in Christo supernaturaliter. Et similiter diuina operabatur humanitus: sicut cũ sanauit leprosum tangendo. Vnde in eadem Epistola subdit: Non secundũ Deũ diuina faciens, non humana secundum hominem, sed Deo homine facto, noua quadã Dei & homis is operatione. Quod autẽ intellexerit duas esse operationes in Christo, vnam diuinæ naturæ, aliam autem humanæ patet ex his quæ dicit in 2.c. de Di.no. Vbi dicit, quòd his quæ pertinent ad humanam eius operationem, Pater & Spiritus sanctus nulla ratione communicãt, nisi quis dixerit secundum benignissimam & misericordẽ voluntatem inquantum scilicet Pater & Spiritus sanctus ex sua misericordia voluerũt Christum agere & pati humana. Addit autem & omnem sublimissimam & ineffibilem Dei operationem, quam homo pro nobis factus adimpleuit, immutabilis profectò Deus & Dei verbum. Sic igitur patet, quòd alia est operatio humana, in qua Pater, & Spiritus sanctus non communicant nisi secũdum acceptationem misericordiæ suæ: & alia est eius operatio, inquantum est Dei verbum, in qua communicant Pater & Spiritus sanctus.

¶Ad secundum dicendum, quòd instrumẽtum dicitur aliquid agere ex eo quòd mouetur à principali agente, quod tamẽ præter hoc potest habere propriã operationẽ secũdum suam formam, vt de igne dictum est. Sic igitur actio instrumenti, inquantum est instrumentum, non est alia ab actione principalis agentis: potest tamen habere aliã operationem, prout est res quædam. Sic igitur operatio, quæ est humanæ naturæ in Christo, inquantũ est instrumentũ diuinitatis, nõ est alia ab operatione diuinitatis: nõ enim est alia saluatio, qua saluat humanitas Christi & diuinitas eius. Habet tamen humana natura in Christo, inquantum est natura quædam, quandam propriam operationem præter diuinam, vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd operari est hypostasis subsistentis, sed secundum formam & naturam, à qua operatio speciem ignis augmento: vt patet in 2.cõdo de Anima cõtra Empedoclẽ. Indistinctio igitur operationum & cõmunione agẽtiũ, quia principale vocatur propria operatione instrumẽti, & instrumentũ participat operationem propriã, principalis errandi occasio fuit.

¶Quo ad tertiũ conclusionẽ dicit: In Christo sunt duæ operationes. Probatur primo ratione ostensa. Secundo, auctoritate Leonis: tertiò ducendo ad impossibile: quarto definitione Synodi. Omnia clara sunt in littera.

¶In resolutione ad quartũ, aduerte & ipsius sensum litteræ, ponendo differentiã inter esse & operari respectu naturę & personæ. Ponitur siquidem primò vtriusque cõuenientia in hoc, quod vtrũque, hoc est tam esse, quam operari, est personæ à natura in natura quod vtrũque habet natura pro principio & personam pro subiecto quod est operatur. Deinde subditur differentia inter vtrũque: quia in constitutione personæ à natura esse respectat ad ipsam personę constitutionem, vt propria actualitas eius: persona enim nihil aliud est, quam natura data ad hoc, quòd sit per se id quod est. Et hinc prouenit, vt vnitas personæ exigat vnicitatem et oporteat nag, constitui ad vnũ tantũmodo terminũ operis. Operatio verò nõ ita habet rẽ cum natura, cõstituendo primò, dat operari, illi cui dat esse id est personæ tam existẽs proprie, quam diuisa à natura et operatione. Et ideo vnitas personæ non exigit vnitatem operationis. Vbi videndũ est, quomodo esse immediate in ipsis natura à natura est: et operari verò in cõstitutæ personis habet à natura ipsa, mediante natura, habet enim operatio naturam & vt principiũ, & vt fundamentũ. Et sic secundũ proximũ falsũ medium: potentiæ verò naturæ, vt primum operans, vt quod. Esse verò naturam, habet vt principium quo tantum & personam vt immediatum subiectum quod est. Eadem ergo est doctrina hic & superius traditum: non enim docemur hic, quòd esse sit de intrinseco intellectu personæ, sed quòd pertinet ad constitutionẽ personæ. Et verè sic est, quia nihil constitutio personæ addit nisi constitutio ipsius esse tum quia non alia constitutione sit persona, alia sit esse, sed vna & eadẽ. Tum quia ad hoc constituitur persona, vt sit quod est aliud, constitutionem pertinere terminari ad esse, tanquam ad ipsi personæ proprium, immediatũ vltimumque actus litatẽ infra faciendum sui generis, scilicet substantiæ.

¶In responsione ad quintum vide nouitie, quòd cùm propriis operatis singulorum operationum, diuinæ scilicet & humanæ, sitare dicitur vnitatem operationis respectu vtriusq; nõ per viam proprietatis, quia hoc repugnat his, quæ nõ immediatè dicta sunt, sed per viam concursus seu cõmunionis. Nunquam enim operatum proprium vnius operationis est operatum proprium alterius vt in principio respondetur quæstio vnica conclusione: In Christo vna humana operatio multò magis, quam in quocunque homine.

¶Quo ad primum, quia titulus duos terminos claudit, scilicet operationem humanam & vnitatem, vel pluralitatem: ideo Autor primò distinguit operationem humanam & deinde illius vnitatem vel multitudinem in communi dicit ergo tria. Primum: Operatio humana simpliciter est, quæ à ratione procedit secundum voluntatem: quia homo est homo per rationem, & per oppositum reliquæ operationes attribuæ homini, nõ humanæ nisi secundum partem tunt & secundum rationis ordinis, scilicet ex natura elementi, ex anima vegetatiua, ex anima sensitiua. Secundum: Differentia in ter operationes hominis secundum partem naturæ humanæ est, q̃ quædam sunt participatiuæ quandoque humanæ, vt quæ sunt partis sensitiuæ: & quædam non, vt quæ sunt partis vegetabilis & elementaris. Tertiũ, subordinatorum agentium proprius vtrutibus operationes sunt multæ, agentium verò vna virtute vna est operatio.

¶Nota hic duo, primò quòd & quia ratio (vt obiectum Metaph.) est ad opposita, & ab electione quæ est actus voluntatis determinatur, ideo ratio & voluntas pro vnico principio operationis humanæ cõputatur & idem est operationem esse à ratione, & voluntate, quæ est appetitus rationis determinatiuus. Secundò, quòd quum in litera dicitur operationem hominis non procedentẽ à voluntate conuenire homini secundum aliquam partẽ huius inæ naturæ, & subditur probatur pars humanæ animæ in elementarem, vegetabilem & sensibilẽ dicitur surgit de primo actu intellectus, qui est hominis, & nõ à voluntate, nec ab aliqua harũ partium. Vnde dupliciter potest intelligi litera præsens: primo vt sit sermo de genere operationis: et ita quòd sensus est, si quo genus operationis est conueniens hominì, &c. Et tunc caret scrupulo: licet inueniatur in homine aliqua operatio non à voluntate, nec secundum illas partes numeratas in littera (vt primus actus intellectusquem oportet esse naturalem, vtpote ante omnẽ actum voluntatis) non tamen inuenitur aliquod genus operationis in homine quod non sit à voluntate aut ab aliqua nominatarum partium. Intelligere enim hominis secundum suum genus est à voluntate quãuis prima intellectio sit excepta. Alio modo potest intelligi, vt litera intelligitur, vt sonat, scilicet quòd operatio hominis nõ à voluntate, non est simpliciter humana, sed conuenit homini secundũ aliquã partẽ humanæ naturæ, & hic terminetur sententia: ita quòd sequens distinctio non apponatur vt concausatiua partis humanæ naturæ, sed vt narratiua partium humanæ naturæ opportunarum ad propositum. Dico autem hoc: quia inter partes humanæ naturæ est computanda intellectiua pars, vt natura, sicut sentiens, vegetatiua, & elementaris. Et sic multò magis sine vlla glossa litera caret scrupolo: quia primus actus intellectus non est propriè humanus: & communis humani secundum partem intellectiuam humanæ naturæ: sequitur enim actus ille ad partem intellectiuam, vt natura, quædam est, sicut ad gratie sequitur meuert decorum vterque enim morieuit à generante, deductis impedimentis, & pars intellectiua, vt natura simpla, optimè distinguitur contra rationem appetitus determinatam ad operandum: sicut agens naturale contra agens à proposito vt patet.

¶Quo ad secundum cõclusionẽ dicit: In quolibet puro homine est tãtum vna operatio humana, multæ autem non humanæ. Declaratur diffuse tribus sigillatim per quatuor enumeratas partes humanæ naturæ scilicet elementarem, vegetabilẽ, sensitiuam & rationalem. Nam ex elementarẽ & vegetabili patet secunda pars conclusionis: quia alia & alia est operatio harum partium & voluntatis. Ex sensitiua verò distinguẽdo propriam à participatã, patet: quod secundum propria habet etiam aliam operatio-

aliquam partem humanæ naturę. Quãdoq; quidẽ secundum ipsam naturam elementi corporalis, sicut ferri deorsum. Quãdoque verò secundũ virtutem animæ vegetabilis, sicut nutriri & augeri. Quandoq; verò secũdũ partem sensitiuam, sicut videre & audire, imaginari & memorari, concupiscere & irasci: Inter quas operationes est differẽtia. Nam operationes animæ sensitiuæ sunt aliqualiter obediẽtes rationi, & ideo sunt aliqualiter rationales & humanæ, inquantum scilicet obediunt rationi, vt patet per Philosophum in 1. Ethi. Operationes verò quæ se quuntur animã vegetabilẽ, vel etiã naturã elementaris corporis, non subiiciuntur rationi, vnde nullo modo sunt rationales, nec humanæ simpliciter, sed solùm secundum partem humanæ naturæ. Dictum est autem suprà, quòd quando agens inferius agit per propriam formam, tunc est alia operatio in ferioris agentis & superioris: quando verò agens inferius non agit, nisi secũdum quòd est motum à superiori agente, tunc est eadem operatio superioris agentis & inferioris. Sic igitur in quocũq; homine puro alia est operatio elementaris corporis & animę vegetabilis ab operatione voluntatis, quæ est propriè humana. Et similiter etiam operatio animæ sensitiuæ, quantum ad id quod nõ mouetur à ratione: sed quantum ad id quod mouetur à ratione, est eadẽ operatio partis sensitiuæ & rationalis. Ipsius autem animæ rationalis est vna operatio, si attendamus ad ipsum principium operationis: quod est ratio vel voluntas. Diuersificatur autẽ secundũ respectũ ad diuersa obiecta, quã quidem diuersitatem aliqui appellauerunt diuersitatem operatorũ magis, quàm operationum, iudicantes de vnitate operationis solũ ex parte operatiui principij. Sic enim nũc quæritur de vnitate vel pluralitate operationũ in Christo. Sic igitur in quolibet puro homine est tãtũ vna operatio, quę propriè humana dicitur: præter quam tamen sunt in homine puro quædã aliæ operationes, quæ non sunt propriè humanæ, sicut dictũ est. Sed in homine Iesu Christo nullus erat motus sensitiuę partis, qui non esset ordinatus à ratione, Ipsæ etiã operationes naturales & corporales aliqualiter ad eius voluntatem pertinebant, inquãtùm voluntatis eius erat, vt caro eius ageret, & pateretur quæ sunt sibi propria, vt dictũ est suprà. Et ideo multò magis est vna operatio in Christo, quàm in quocunque alio homine.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd operatio partis sensitiuæ & etiam nutritiuę non est propriè humana: sicut dictũ est. Et tamen in Christo huiusmodi operationes fuerunt magis humanæ, quàm in aliis.

¶Ad secundũ dicendum, q̃ potentiæ & habitus diuersificantur per comparationẽ ad obiecta. Et ideo diuersitas operationũ hoc modo respondet diuersis potẽtiis & habitibus, sicut etiam respõdet diuersis obiectis. Talem autem diuersitatem operationũ nõ intẽdim⁹ excludere ab humanitate Christi: sicut nec eã, quæ est secũdũ aliud & aliud instrumentũ: sed solùm illam, quæ est secundum primũ principium actiuum vt dictum

Annot. Cap. 1. & 13.

Annot. Cap. vlt.

Annot. Ar præc.

Annot. 2 præc. Comment.

Annot. 40

Annot. 70

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem participatiue autē vnam. & est ipsius & voluntatis operatio. Ex rationali autem distinguendo seu replicando de quali vnitate operationis est termo (scilicet penes vnitatem principij proprij virtute) habetur quod vna tantum est operatio humana in vno homine. Quæ est prima pars conclusionis, qa vnū tantū est humanū pncipium, ipsum. scilicet voluntas, quamuis diuersitatem operationum humanarum penes obiecta, quæ vocantur ones operata à quibusdam. Ex quibus omnibus patet, quod sequitur conclusio, quo ad vtranque sui partem.

Dist. 18. art. 2. 3. 4. & 1. Et vere. q. 29. ar. 1. c. 7. 8. Et pul. 3. c. 238. fin.

Annot. ¶Notato hic, quod hic apparet non esse hic sermonem de vnitate numerali, aut pure specifica operationis: quam clarè constet, in vno eodēmque homine esse diuersis ꝛ̄poribus humanas operationes multas secundum numerum ab eodem principio actiuo humano ipsoq; quia omnis humana operatio in vno homine ab eodē est humano principio, vna dicitur vnitate formali sui actus principij, & vnitate similitudinis numeralis in omni subordinato principio sibi obsequente: vna enim numero est moderatio humani motus à voluntate, concupiscentia ac lingua seu manu: & simile est de aliis. Distinctio autem specifica vel etiam generica operationū humanarū penes obiecta (de qua in præcedentibus libris tractatum & discussum est in processu materiæ moralis) extra præsens propositum est, vt patet in litera.

Ethic. 6. c. 4. Et 10. c. 6.

¶Quo ad tertium, conclusio est multo magis vna operatio in Christo, quàm in quocunq; alio homine. Probatur, quia & operationes elementares & vegetatiuæ aliqualiter voluntariæ erant, & sanctitiq; nullus erat motus non ordinatus à ratione, ꝛ quorum opposita in homine puro multiplicantur operationes.

Comment. Annot. Annot.

¶Aduerte hic primò quòd omnis motus partis sensitiuæ in Christo dicitur ordinatus à ratione, pro quantò voluntas rationalis in Christo volebat motus naturales partis sensitiuæ in se esse vsque ad certos terminos, & non amplius.

¶Aduertē secundò, q motus naturales partis vegetatiuæ & elementaris dicuntur in Christo voluntarij voluntate humana, & approbatiue (vt patet) & causaliter seu imperatiue, pro quanto subditi erant voluntati humanæ Christi, vt voluntas eius erat instrumentum diuinitatis. Hic enim duobus modis verificatur de voluntate humana Christi, quòd eſuriit, sitiit, &c. voluntarie.

¶Aduertē tertiò, quòd Autor non concludit in Christo esse vnā tantum operationem huiusmodi naturæ: sed quū monstrasset, in quolibet puro homine inueniri operationem quidem humanā vnam tantum, operationes autem naturæ humanæ secundum diuersas partes multas, liquidē, in Christo non solum esse operationem humanā vnā (sicut in cæteris hominibus) sed resīduas partium naturæ humanæ operationes in Christo ad illud vnū principium operationis humanæ reduxit, ostendendo eas esse voluntarias: ac per hoc ad vnitatem reduxit non simpliciter: quia ex propriis actibus principiis emanat vegetatiuæ & elementares: sed quodammodo, quatenus scilicet sunt voluntariæ: & ideo comparatiuam cōclusit. Multo magis ell vna operatio in Christo, quàm in quocunque alio homine.

¶Super quæstionis decimanona Articulum tertium.

Titulus clarus est.

¶In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est Christus habuit per meritum quicquid alij habent per meritum, nisi sit tale cuius meritum detorget dignitati Christi. Secunda est directè respōsiua quæstioni: Christus potuit aliqd sibi mereri. Prima cōclusio habet duas partes. Et quo ad primam probatur

Comment.

Habere aliquod bonum per se, est nobilius, quā habere illud per alium sed habere per propriū meritū, est habere illud per se: ergo habere per meritum, est nobilius quàm sine merito: ergo Christus habuit per meritum quicquid alij habent per meritū. Maior probatur: quia causa per se, potior est ea quæ est per aliud. Minor probatur, sanè tamen ex posita, quòd intelligitur per se tanquam causam non primam (quia illa est Deus. vt patet ex Apostolo) sed secundariam, quia est esse Dei cooperatorem. Consequentia autem vltima probatur: quia omnis perfectio & nobilitas est Christo attribuenda.

¶Quo ad secundam vero partē probatur conclusio, distinguendo bona in duo genera: quædam quorum quandoque absentia maiorem admisit perfectionem, quàm dignitas merenda ponatur vt gloria animæ, scientia, gratia, vnio personalis Verbi: quædam quorum communis præsentia, melior est dignitas merendi vel gloria corporis, accessio, veneratio. Stante siquidem distinctione patet, quòd probata fuerit conclusionis secunda pars ex illa radice, 'Omnis perfectio & nobilitas attribuenda est Christo'. Hinc siquidem sequitur & quòd dignitas merendi attribuenda est sibi respectu bonorum tam minorum dignitate merendi: & quod respectu maiorum bonorum tam dignitate merendi, non habuerit meritum. Specificantur autem in litera vtraque bona: & probatur quòd quædam Christus meruerit: quia minora sunt quàm sit esse Dei cooperatorem. Consequentia autem conclusio responsiua directè quæsito, non aliter probatur: sed ex præmissa probata & explanata in specialibus bonis quæ Christus meruit, ex linquitur euidens.

¶Aduertē hic, q licet Autor potuisset vnico verbo expedire hanc quæstionem, dicendo q suppolita absentia quorundā bonorū quæ de facto fuit in Christo (vt patet) ad dignitatem ipsius spectat, q habuerit illa per meritum: quia quod est per se, nobilius est, quàm quod per aliud. Altius tamē Autor orsus, mōstrare voluit quare quædā potuit mereri Christus, & quædā non. Et ad hoc mōdū dum accepit hinc modū habendi (scilicet per meritum vel siñe merito) & inde bonum quod haberi, debet: & appendit vtrunque in statera cum opposito alterius, posuit enim in vna parte modū habendi per meritum cum absentia quandoque boni, & in altera parte coxuam præsentiam boni cum non merito. Et librando cuncta, quia inuenit modum habendi per meritum cum absentia exteriorū bonorū, melioris esse, quàm præsentiam interiorum bonorum cum non merito eorum, melioremq; inuenit præsentiam interiorum bonorum cum non merito eorum, melioremq; esse quàm meritum eorundem, quòd eorūdem oportet habere absentiam, concludit in Christo fuisse meritū respectu exteriorum bonorū. Et quia inuenit præsentiam interiorum bonorum cum non merito eorum, melioremq; esse quàm meritum eorundem, quòd eorūdem oportet habere absentiam, concludit in Christo interiora bona fuisse sine merito. Hic processus est literæ, vt patet.

¶Sed remanet hic dubium circa rationem in litera redditam, quare Christus meruit exteriora bona quia scilicet dignitas merendi, spectat ad charitatē, & per hoc præstat exteriorem bonorum præsentiæ coxuæ. Nam secundum hāc rationem Christus etiam meruit scientiam: quia sciētia inferior est charitate, ad quam spectat dignitas meriti. In litera autem computatur sciētia inter bona non sub merito Christi: quia derogaret dignitati Christi plus perfectia quandoque, quàm non meritum scientiæ.

¶Ad hoc dicetur, quòd *Aliis scientia tam beata quam infusa, quæ in Christo excluditur à merito, claudituꝛ infra latitudinem gratiæ: & de beata patet. De infusa autem pcipitabitur, ex eo quòd comprehendit in se dona Spiritus sancti intellectum, sapientiā, scientiam, & cōsimilia: vt patet ex superiori tractatu de scientia infusa Christi. Gratiæ autem plenitudinis defectus in Christo, maiorem tollerat à Christo perfectionem, quam poneret modus habendi ex merito. Et propterea ratio litteræ stat solida respectu exteriorum bonorum: nec habet locum Infra q. 40. art. 1. & 1. Cor. 13. & q. 43. ar. 1. 2. Et 2. di. 10. ar. 1. 2. 3. Et vere. q. 26. ar. 6. Et vere. q. 29. ar. 7.* rem* meritorum, vt scilicet sicut homo meretur per actū animæ, quem exercet in corpore, ita etiā remuneretur per gloriā animæ, redundantē ad corpus. Et propter hoc non solùm gloria animę, sed etiā gloria corporis cadit sub merito secundum illud Rom. 8. Viuificabit mortalia corpora nostra propter inhabitantē Spiritū eius in nobis. Et ita potuit cadere sub merito Christi.

¶Ad quartum dicendum, quòd manifestatio excellentiæ Christi pertinet ad bonum, eius secundum esse quod habet in notitia aliorum: quanuis principalius pertineat ad bonum eorum, qui eum cognoscunt, secundum esse quod habent in seipsis. Sed etiam hoc ipsum refertur ad Christum, inquantū sunt membra eius.

ARTICVLVS. IIII.

¶ Virum christus alijs mereri potuerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ Christus aliis mereri non potuerit. Dicitur enim Ezech. 18. Anima, quæ peccauerit ipsa morietur. Ergo pari ratione anima quę meretur, ipsa remunerabitur. Non ergo est possibile quòd Christus aliis meruerit.

¶Præterea, De plenitudine gratiæ Christi omnes accipiunt: vt dicitur Ioan. 1. Sed alij homines habentes gratiam Christi, nō possunt aliis mereri: dicitur enim Ezech. 14. q̄ si fuerint in ciuitate Noë, Daniel & Iob, filium & filiam non liberabunt: sed ipsi iustitia sua liberabunt animas suas. Ergo nec Christus potuit aliquid nobis mereri.

¶Præterea, Merces, quam quis meretur, debetur secundum iustitiam, & non secundū gratiam: vt patet Ro. 4. Si ergo Christus meruit saluté nostrā, sequitur q̄ salus nostra non sit ex gratia Dei, sed ex iustitia: & quòd iniustè agat cum eis, quos non saluat, cùm meritum Christi ad omnes se extendat.

¶SED CONTRA est quod dicitur Rom. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in cōdemnationē, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ. Sed demeritum Adæ derivatur ad condemnationem aliorum. Ergo multò magis meritum Christi ad alios deriuatur.

¶RESPONDEO dicēdum, quòd sicut supradictum est, in Christo non solùm fuit gratia, sicut in quodam homine singulari, sed sicut in capite totius Ecclesiæ, cui omnes vniuntur, sicut capiti membra: ex quibus constituitur mysticè vna persona. Et exinde est, quòd meritum Christi se extendit ad alios, inquantum sunt membra eius, sicut etiam in vno homine actio capitis aliqualiter pertinet ad omnia membra eius: quia non solùm sibi sentit, sed omnibus membris.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ peccatum singularis personæ non nocet nisi sibiipsi: sed peccatum Adæ, qui constituꝛus est a Deo principiū totius naturę, ad alios per carnis propaginem deriuatur. Et similiter meritum Christi, qui est a Deo constitutus caput omnium hominum, quantùm ad gratiam, se extendit ad omnia eius mēbra.

¶Ad secundum dicendum, quòd alij de plenitudine Christi accipiunt, non quidē secundum gratiæ, sed quandam particularem gratiam: & ideo non oportet quòd alij homines possint aliis mereri, sicut Christus.

¶Ad tertium dicendū, quòd sicut peccatū Adæ nō deriuatur ad alios, nisi per carnalē generationē: ita meritum Christi non deriuatur ad alios, nisi per generationē spiritualem quæ fit in Baptismo, per quā homines Christo incorporantur: secundum illud ad Gal. 3. Omnes quotquot in Christo baptizati estis, Christū induistis. Et hoc ipsum est gratiæ, quòd homini cōceditur regenerari in Christo: & sic salus hominis est ex gratia.

QVAESTIO VICESIMA

De conuenientibus Christo secundum quòd Patri fuit subiectus, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de his quæ cōueniunt Christo per cōparationem ad Patrem. Quorum quædam dicuntur de ipso secundū habitudinem ipsius ad Patrem: puta quòd est ei subiectus, quòd ipsum orauit, q̄ ei in sacerdotio ministrauit. Quædā verò dicuntur vel dici possent secūdum habitudinem Patris ad ipsum: puta si Pater eū adoptasset, & quòd eum prædestinauit.

¶Primò igitur considerandum est de subiectione Christi ad Patrem. Secundò, de eius oratione. Tertiò, de ipsius sacerdotio. Quarto, de adoptione, an ei conueniat. Quintò, de eius prædestinatione.

¶Circa primum quæruntur duo.

¶Primò, vtrùm Christus sit subiectus Patri.

¶Secundò, vtrùm sit subiectus sibiipsi.

ARTICVLVS I.

¶Virum dicendum sit, Christū esse subiectū Patri.

¶AD PRIMVM sic procedi tur. Videtur q̄ non sit dicendū, Christū esse subiectū Patri. Omne enim quod subiicitur Deo Patri, est creatura: quia, vt dicitur in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, in Trinitate nihil est seruiēs neq; subiectū. Sed nō est simpliciter dicēdū q̄ Christus sit creatura, vt suprà dictū est. Ergo etiam nō est simpliciter dicendū, q̄ Christus sit Deo patri subiectus.

¶Præterea, Ex hoc dicitur aliquid Deo subiectū, q̄ est eius dominio seruiens. Sed humanæ naturæ in Christo non potest attribui seruitus. Dicit enim Damas. in 3. li. Sciēdum est, quòd neq; seruam ipsam, scilicet humanam naturam Christi dicere possumus: seruitutis enim & dominationis nomina, non naturæ sunt nomina cognitionis; signa, sed eorum, quæ ad aliquid, quemadmodum paternitatis & filiationis nomina. Ergo Christus secundum humanam naturam non est subiectus Deo patri.

¶Præterea, Prioris ad Cor. 15. dicitur, Cùm autem subiecta illi fuerint omnia, tunc ipse filius subiectus erit illi, qui sibi subiecit omnia. Sed sicut dicitur Heb. 2. Nunc videmus omnia subiecta ei. Ergo nondum ipse est subiectus Patri, qui ei subiecit omnia.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit. Io. 14. Pater maior me est. Et Aug. dicit in primo de Trin. Nō immeritò Scriptura vtrunque dicit, æqualem Patri Filium, & Patrem Filio maiorem: illud enim propter formam Dei, hoc autem propter formam serui sine vlla cōfusione intelligitur. Sed minor est subiectus maiori. Ergo Christus secundum formam serui est Patri subiectus.

¶RESPONDEO dicendum, q̄ cuilibet habenti aliquam naturam, conueniunt ea quæ sunt propria illi naturæ. Natura autem humana ex sui conditione habet triplicem subiectionem ad Deum. Vnam quidem secundum gradum bonitatis prout

Annot.

Titulus de merito eō digni intelligitur, & clarus est ex terminis sui pertis declaratis.

¶In corpore est vnica conclusio, respōsiua: Meritum Christi extendit se ad alios vt membra ipsius. Probatur & declaratur. Primo probatur: In Christo fuit gratia, non solùm vt in singulari, sed vt in capite totius Ecclesiæ: ergo meritum

Comment.

ipsius. Antecedens patet ex suprādictis. Consequentia patet ipsa ex omnibus membris cōstituitur vna tota mystica: cuius caput, hoc est principale, est Christus. Declaratur ex similitudine in homine: quia caput sentit sibi & omnibus membris.

¶Aduerte hic, quòd priuilegium Christi est meriti aliis ex condigno: ita quòd sicut solus est caput Ecclesiæ, ita solus potest mereri ex condigno pro aliis: Sanctorum autem merita aliis prodesse possunt de congruo. Autor verò, in respōsione ad tertium, dixit quòd sufficiebat ad solutionem argumēti, quòd scilicet non oportet Sanctos mereri pro aliis cum quo verum quoque est, quòd non potest Sanctorum meritū esse pro alio ex condigno.

Annot.

¶ Super Quæstionis vicesimæ Articulum primum.

Titulus clarus.

Comment.

¶In corpore vna est conclusio respōsiua quæsito: Christus est subiectus Patri tripliciter, secundò honestè, seruitutem & obedientiam. Probatur primo. Natura humana ex sui conditione habet triplicem hanc subiectionem ad Deum, ergo Christus est tripliciter subiectus Patri. Antecedens manifestatur in tribus subiectionibus. Consequentia probatur quia cuilibet habenti naturam conueniunt quæ propria sunt illi naturæ. Declaratur secundò cōclusio autoritatibus singulas subiectiones attributas esse Christo.

¶In respōsione ad primum & secundum, habes rationem huius articuli, propter Arrij scilicet errorem motus vi- deret. Et cum quanta cautela loquendum est & si sermoni cautela deest, non deest intelligentiæ sanus sensus.

1. q. 42 art. 4. primū. Et q. 43. art. 7. 17. art. 3. q. 1. cor. Et 1. Cor. 15. lect. 3. fi. cap. 4. 10. 3. oper. Aug. q. 16. ar. 11. art. 1. 3. Cor. di. Et 3. dist. 11. art. 1. cap. 21. cap. 7 10. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis vicesimæ Articulum secundum.*

Anno. TItulus clarus est in fessed sua causa ex articulo colligitur, q̃ est diuersus loquendi modus Græcorum & Latinorum: Cyrillus enim & Dam. cum Ephesina synodo negant Christū subiectū sibi: Augustin' verò Christum sibi subiectum secundum humanā naturā affirmat. Et quia vtraq; sententia est vera, & ad diuersos sensus relata rationabiliter dicta ab vtrisque: ideo nota est quæstio hæc.

Comment. ¶In corpore duo sunt. Primò respondetur quæsito secundum veritatem: secundò docemur conuenienter loquendi modum in hac materia.

¶Quo ad primum cum distinctione duplicis sensus huiusmodi loquutionum respondetur, q̃ scilicet possint seruitus & dominium referri vel ad diuersitatem suppositorum, vel ad solam diuersitatem naturarum in vna persona. Probatur hæc distinctio: quia esse dominum vel seruum attribuitur personæ secundum aliquam naturam: potest igitur referri diuersitas requisita inter dominum & seruum vel ad personarum & naturarū simul diuersitatem, vel ad diuersitatem naturarum tantum stante vnitate personæ. Et prima conclusio iuxta primū sensum est: Christus non est subiectus sibi, aut dominus sui. Manifestatur: quia sic est hæresis. Nestorij damnata in synodo negata à Cyrillo & Damasc. Secunda verò conclusio iuxta secundum sensum est: Christus est sibi subiectus & sui dominus. Hęc probatur ex diuersitate naturarum & auctoritate Augustī.

¶Quo ad secundū modus loquendi congruus est, vt de Christo ea quæ sunt excellentiæ, absolutè dicantur: ea verò quæ sunt subiectionis, ex determinatione apposita dicantur, scilicet secundum humanā naturam. Et ratio est: quia Christus est nomen personæ, quæ in Christo est æterna, & Deus verus.

¶Non autem sic, quòd ea quæ sunt excellentiæ duplicentur vel fiat determinatione, seu limitatione, vt esse dominum, præsidentem, maximum, &c. vel cum limitato termino sui ipsius, quo modo est dominus sui, gaudet sibi, &c. Autor in littera loquitur de relationibus excellentiæ simpliciter & absolutè: quum dicit quòd de Christo sunt absolutè enuntianda. Et per oppositum ea quæ sunt minoris nonis, non sunt simpliciter & absolutè enuntianda, para

Q. 16. ar. 8. D. 617. D. 1213. li. 1. Met. 30 prin. Cap. 8. 30 3.

prout scilicet diuina natura est ipsa essentia bonitatis: vt patet per Dionys. primo cap. de Diuino. natura autem creata habet quandā participationē diuinę bonitatis quasi radiis illius bonitatis subiecta. Secundò, humana natura subiicitur Deo, quantum ad Dei potestatē, prout scilicet natura humana, sicut & quælibet creatura subiacet operationi diuinæ dispositionis. Tertio modo specialiter humana natura Deo subiicitur, quantū ad proprium suū actū: inquantum scilicet propria voluntate obedit mādatis eius. Et hanc triplicem subiectionē ad Patrē Christus de seipso confitetur. Primam quidem Matt. 19. Quid me interrogas de bono? vnus est bonus Deus. Vbi Hieron. dicit, q̃ quia eum magistrum vocauerat bonum, & non Deum vel Dei filium confessus erat, dixit, hominem quamuis sanctū, in comparatione Dei nō esse bonum. Per quod dedit intelligere, quòd ipse secundum humanā naturā non pertingebat ad gradum bonitatis diuinæ. Et quia in his quæ nō mole magna sunt idem est esse maius quod melius: vt August dicit in Vlti. de Trinit. ex hac ratione Pater dicitur maior Christo secundum humanam naturam. Secunda etiam subiectio Christo attribuitur, inquantum omnia, quę circa humanitatē Christi acta sunt, diuina dispositione gesta creduntur. Vnde Dionys. dicit 4. cap. Cæl. hierar. quòd Christus subiicitur Dei patris ordinationibus. Et hæc est subiectio seruitutis, secūdum quod omnis creatura Deo seruit, eius ordinationi subiecta: secundum illud Sap. 16. Creatura tibi factori deseruiens. Et secundum hoc etiam filius Dei Philip. 2. dicitur, formā serui accepisse. Tertiam etiam subiectionē attribuit sibi ipsi Io. 8. dicens, Quæ placita sunt ei, facio semper. Et hæc est subiectio obedientię. Vnde dicitur Philip. 2. quòd factus est obediens Patri vsque ad mortem.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut non est simpliciter intelligendum, q̃ Christus sit creatura, sed solùm secundum humanam naturam, siue apponatur ei determinatio, siue non (vt supra dictum est) ita etiam non est simpliciter intelligēdum, quòd Christus sit subiectus Patri, sed solū secundum humanam naturam, etiam si hęc determinatio non apponatur: quam tamen conuenientius est apponere, ad euitādū errorem Arrij, qui poluit filiū minorē Patre.

¶Ad secundum dicēdum, quòd relatio seruitutis & dominij fundatur super actiōe & passione: inquantū scilicet serui est moueri à domino secundū imperium. Agere autē non attribuitur naturæ sicut agēti, sed per sonæ: actus enim suppositorum sunt & singularium, secundum Philosophū. Attribuitur tamen actio naturæ, sicut ei secundum quam persona vel hypostasis agit. Et ideo quamuis non proprie dicatur quòd natura sit domina vel serua, potest tamen propriè dici q̃ quælibet hypostasis vel persona sit domina vel serua, secundum hanc vel illam naturam. Et secundum hoc nihil prohibet, Christum dicere Patri subiectum, vel seruum secundum humanam naturam.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Augu. dicit in primo de Trinit. tunc Christus tradet regnum Deo & Patri, quādo iustos, in quibus nunc regnat per fidē, perducturus est ad speciē: vt scilicet videant ipsam essen

tiam cōmunem Patri & Filio. Et tunc totaliter erit Patri subiectus non solū in se, sed etiam in membris suis, per plenam participationē diuinæ bonitatis. Tunc etiā omnia erunt plenè ei subiecta per finalē impletionem suæ voluntatis de eis: licet etiā modò sint omnia ei subiecta quantum ad potestatem: secundum illud Matt. vlt. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum Christus sit subiectus sibi ipsi.

AD SECVNDVM sic procetur. Videtur q̃ Christo non sit subiectus sibi ipsi. Dicit enim Cyrillus in Epistola synodica: quam scilicet synodus Ephesina recepit: Neq; ipse Christus sibi seruus est nec dominus. fatuū enim est magis autem & impium ita dicere & sapere. Et hoc etiam asserit Damasc. in 3. lib. dicens: Vnum enim ens Christus non potest seruus esse sui ipsius & dominus. Sed inquantum Christus dicitur seruus Patris, in quantum est ei subiectus. Ergo Christus nō est subiectus sibi ipsi.

cap. 11.

¶Præterea, Seruus refertur ad dominum. Sed relatio non est alicuius ad seipsum, vnde & Hilarius dicit in lib. de Trini. quòd nihil est sibi simile aut æquale. Ergo Christus non potest dici seruus sui ipsius, & per consequens nec sibi esse subiectus.

li. 2.

¶Præterea, Sicut anima rationalis & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus: vt Athanas. dicit. Sed homo nō dicitur subiectus sibi ipsi, vel seruus sui ipsius, aut maior seipso propter hoc, quòd corpus eius subiectum est animæ. Ergo neq; Christus dicitur subiectus sibi ipsi propter hoc, quòd eius humanitas subiecta est diuinitati ipsius.

cap. 7.

¶SED CONTRA est quod Augu. dicit in primo de Trinit. Veritas ostendit secundum istum modum, quo scilicet Pater maior est Christo secundum humanam naturam, & seipso minorem Filium. Præterea, Sicut ipse argumentatur ibidem, sic accepta est à Filio Dei forma serui, vt non amitteretur forma Dei. Sed secundum formam Dei, quæ est communis Patri, & Filio, Pater est Filio maior secūdum humanam naturam. Ergo etiam Filius est maior ipso secundum humanam naturam.

li. 1. ad 1.

¶Præterea, Christus secundū humanam naturam est seruus Dei patris, secundum illud Ioan. 20. Ascendo ad Patrem meum & Patrē vestrum, Deum meum & Deum vestrum. sed quicunque est seruus Patris, est seruus Filij: alioquin non omnia quæ sunt Patris, essent Filij. Ergo Christus est seruus suiipsius, & sibi subditus.

ad 2.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) esse dominum & seruum attribuitur personæ vel hypostasi secundum aliquam naturam. Cùm ergo dicitur Christus esse dominus vel seruus suiipsius, vel quòd verbum Dei est dominus hominis Christi: hoc potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligatur hoc esse dictum ratione alterius hypostasis vel personæ, quasi alia sit persona verbi Dei dominantis, & alia hominis seruientis: quod pertinet ad hæresim Nestorij. Vnde in condemnatione Nestorij, dicitur in synodo Ephesina: Si quis dicit Deum vel dominum esse Christi ex Deo patre verbum, & non magis eundem confitetur simul Deū & hominem, vt postea verbum factum carnem, secundum Scripturas, anathema sit. Et hoc modo negatur à Cyrillo & Damascen. Et sub eodem sensu negandum est, Christum esse minorem seipso, vel esse sibi subiectum. Alio modo potest intelligi secundum diuersitatem naturarum in vna persona vel hypostasi. Et sic dicere possumus secundum vnam earum, in qua cum Patre conuenit simul eum cum Patre præesse, & dominari: secundum verò alteram naturam, in qua nobiscum conuenit, ipsum subesse & seruire. Et per hunc modum, dicit Augustinus, Filium esse seipso minorem. Sciendum tamen, quòd cùm hoc nomen Christus sit nomen personæ, sicut & hoc nomen Filius, illa per se & absolutè possunt

possunt dici de Christo, quæ cōueniunt ei ratione suæ personæ, quæ est æterna: & maximè huiusmodi relationes, quæ magis pro priè videntur ad personam vel hypostasim pertinere. Sed ea quæ conueniunt sibi secū dum humanam naturam, sunt ei potius attribuenda cum determinatione, vt videlicet dicamus Christū esse simpliciter maximum, & dominum & præsidentem: quòd autē sit subiectus vel seruus vel minor, est ei attribuendum cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Cyrillus & Damas. negant Christum esse dominum sui ipsius, secundum quòd per hoc importatur pluralitas suppositorū: quę requiritur ad hoc, quòd aliquis simpliciter sit dominus alicuius.

¶Ad secundum dicendum, quòd simpliciter quidem oportet esse alium dominum, & alium seruum: potest tamen aliqua ratio dominij & seruitutis seruari, prout idē est Dominus & seruus suiipsius, secundum aliud & aliud.

¶Ad tertium dicendum, quòd propter diuersas partes hominis, quarum vna est superior & alia inferior, dicit etiam philosophus in 5. Ethi. quòd est hominis ad seipsū iustitia, in quantum irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi. Vnde per hunc modum etiam vnus homo potest dici sibi subiectus & seruiens secundum diuersas sui partes.

¶Ad alia autem argumenta patet respōsio ex dictis. Nam Aug. asserit Filium seipso minorem esse, vel sibi subiectum, secundum humanam naturam, non secundum diuersitatem suppositorum.

QVAESTIO VICESIMAprima, De oratione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de oratione Christi.

¶Et circa hoc quęrūtur quatuor.

¶Primò, vtrùm Christo conueniat orare.

¶Secundò, verùm conueniat sibi secundum suam sensualitatem.

¶Tertio, vtrum cōueniat sibi orare pro seipso, an tantùm pro aliis.

¶Quartò, vtrum omnis eius oratio sit exaudita.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum Christo conueniat orare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo nō cōpetat orare. Nā sicut Damas. dicit, oratio est petitio decentiū à Deo. Sed cùm Christus omnia facere posset, nō videtur ei conuenire, q̃ aliquid ab aliquo peteret. Ergo videtur quòd Christo non cōueniat orare.

¶Præterea, Non oportet orando petere illud, quòd aliquis scit pro certo esse futurū (sicut non oramus quòd sol oriatur cras) neque est etiam cōueniens quòd aliquis orando petat, quod scit nullo modo esse futurū. Sed Christus sciebat circa omnia quid esset futurum. Ergo non conueniebat ei aliquid orando petere.

¶Præterea, Dam. dicit in lib. 3. quòd oratio est ascensus intellectus in Deum. Sed intellectus Christi non indigebat ascensione in Deum: quia semper intellectus eius erat Deo coniunctus, non solùm secundum vnionem hypostasis, sed etiam secundum fruitionem beatitudinis. Ergo Christo non conuenibat orare.

Comment.

¶SED CONTRA est quod dicitur Lucæ 6. Factū est, in illis diebꝰ exiit in mōtē orare, & erat pnoctās in oratiōe Dei.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ (sicut dictū est in Secunda parte) oratio est quædam explicatio propriæ volūtatis apud Deū, vt eam impleat. Si igitur in Christo esset vna tantùm volūtas, scilicet diuina, nullo modo competeret sibi orare, quia volūtas diuina per seipsam est effectiua eorū, quæ vult: secundum illud Psal. Omnia quæcūq; voluit Dominus, fecit. Sed quia in Christo est alia volūtas diuina, & alia humana, & voluntas humana non est per seipsā efficax ad implendum quæ vult, nisi per virtutē diuinam: inde est q̃ Christo, secundum quòd est homo, & humanam voluntatem habēs, competit orare.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quòd Christus poterat perficere omnia quæ volebat, secundum quòd Deus, non autem secundum quòd homo: quia secundum quòd homo nō habuit omnipotentiam, vt suprà habitum est. Nihilominus tamen ipse idem Deus existēs & homo, voluit ad Patrem orationē porrigere: nō quòd ipse esset impotēs, sed propter nostrā instructionē. Primò quidē, vt ostēderet se esse à Patre. Vnde ipse dicit Ioan. 11. Propter populum qui circumstat, dixi, scilicet verba orationis, vt credāt, quia tu me misisti. Vnde Hilarius in 10. de Trin. dicit, Nō precę eguit, pro nobis orauit, ne filius ignoretur. Secundò, vt nobis exemplū orandi daret. Vnde Amb. dicit super Luc. Noli in fidiatrices aperire aures vt putes filiū Dei quasi infirmū rogare, vt imperret quod implere non possit, potestatis enim actor, obediēdi magister, ad præcepta virtutis suo nos informat exēplo. Vnde & Aug. dicit super Ioan. Poterat Dominus in forma serui, si hoc opus esset, orare silentio: sed ita se Patri exhibere voluit precatorem, vt meminisset nostrum se esse doctorem.

¶Ad secundum dicendum, q̃ inter alia, quæ Christus sciuit futura, sciuit quædam esse fienda propter suam orationem: & huiusmodi non inconuenienter à Deo petiit.

¶Ad tertium dicendum, quòd ascensio nihil est aliud, quàm motus in id quod est sursum, motus autem, vt habetur in 5. de Anima, dupliciter dicitur. Vno modo propriè, secundùm q̃ importat exitū de potentia in actū, prout est actus imperfecti: & sic ascendere competit ei quod est potentia sursum, & non actu. Et hoc modo, vt Damas. dicit in 3. lib. intellectus humanus Christi non eget ascensione in Deum. cùm sit semper Deo vnitus, & secundum esse personale, & secundum contemplationem beatā. Alio modo dicitur motus qui est actus perfecti, id est existentis in actu: sicut intelligere & sentire dicuntur quidam motus. Et hoc modo intellectus Christi semper ascendit in Deum: quia semper contemplatur ipsum, vt suprà se existentem.

Cap. 24.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm Christo conueniat orare secundum sensualitatem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christo conueniat orare secūdum suā sensualitatē, Dicitur enim in Psal. ex persona Christi, Cor meū & caro mea exultauerūt in Deū viuū. Sed sensualitas dicitur appetitus carnis. Ergo sensualitas Christi potuit ascendere in Deum viuum, exultando, & pari modo orando.

¶Præterea, Eius videtur esse orare, cuius est desiderare illud quod petitur. Sed Christus petiuit aliquid quod desideranit ei sensualitas, cùm dixit, Transeat à me calix iste: sicut dicitur Matt. 26. Ergo sensualitas Christi orauit.

¶Præterea, Magis est vnire Deo in persona, quàm ascendere in Deum per orationem. Sed sensualitas fuit assumpta à Deo in vnitatem personæ, sicut & quælibet pars humanæ naturæ. Ergo multò magis potuit ascendere in Deum orando.

¶SED CONTRA est quod dicitur Philip. 2. quòd filius Dei secundum naturam quam assumpsit, in similitudinem hominum factus est. Sed alij homines non orant secundum sensualitatem. Ergo nec Christus orauit secundum sensualitatem.

¶Respon

Comment.

¶ *Super Quæstionis vicesimæ primæ Articulum primum.*

Comment. TItulus clarus.

¶In corpore vnica conclusio: Christo, secundum quòd est homo conuenit orare. Probatur: Oratio est explicatio propriæ voluntatis apud Deum, vt eam impleat: ergo ei in Christo esset aliqua volūtas diuina non cōpeteret ei oratio. Sed in Christo, secundū q̃ habet voluntatem humanā, conuenit orare. Antecedens patet ex antedictis. Consequētia prima probatur: quia diuina voluntas est per seipsā efficax, iuxta Psal. Secunda verò probatur: quia in Christo præter diuinam est humana voluntas, quæ nō per seipsam est efficax: sed opere diuinæ virtutis eger.

Anno. Cap. vlt. ¶In responsione ad primum, vide nouitie quòd Autor primò loquitur de Christo ratione humanæ naturæ assumptæ: & dicit necessitate orandi, non omnipotentiam naturæ suæ humanæ. Deinde loquitur de toto Christo: & assignat plures rationes orandi, scilicet fidei suæ deitatis, & exempli nostri.

Anno. li. 5. de Trinit. ¶In responsione ad secundum vide cautiose, quòd responsio stat in hoc, quòd Christus nesciuit Lazari resuscitandum absolutè: sed sciuit Lazarum resuscitandum medio suo clamore, &c. & simile est de aliis. Et ideo vana est quæstio, ad quid oportet tot medijs opponere eadem effectui? Nam est præsciētia termini & mediorum, & eadem est quæstio & solutio omnium.

Anno. ¶In responsione ad tertium vide nouitie, quòd affectus est nomen motus propriè dicti. Translatiuum autē ad mentem potest dupliciter conuenire mēti: secundū pro priam mētis actum, qui est proprie & affectus, puta intelligere, &c. Nā potest mēti conuenire ascensus vel per modum motus, qui actus est imperfecti: & sic conuenit nobis, qui non sumus perfecti, sed tēdimus mē diante affectu ad illa: sicut dicitur quòd cras ascendunt fures, id est, quasi de cetero eleuabuntur & rendunt sursum, sicut Christi mēti non conuenit ascensus: quia semper est cū Deo. Vel per modum motus, qui est actus perfecti: & sic conuenit Christo & Beatis affectus mēris in Deū quia sancti Deo conformantur ipsum, vel super se potestati cōtemplatione illius, sicut nos quum cō templamur aliquid, dicimur mouere, secundū intellectum in illud.

¶ *Super Quæstionis vicesimæ primæ Articulum secundum.*

TItulus, vt sonat, sufficiens: quoniam in articulo distinguitur.

¶In corpore vnica est distinctio bimembris cū duabus conclusionibus responsiuis singulis ad singula membra. Distinctio: Orare secundū sensualitatē duplicitet contingit: primò elicitiue, secundo materialiter. Iuxta primum melius conclusio est: Christus non orauit secundū sensualitatem. Iuxta secundum conclusio est Christus orauit secūdum sensualitatē. Probatur ambæ cōclusiones in litera artis clarè: vt patet. Et tota materia est clara quoniam & cōstat quòd oratio non potest esse sensualitatis actus, & quòd sensualitatis affectus potest esse materia.

Comment.

Infra d. art. 4. col. & quæstiū. Et 3. dis. 17 art. 3. q. 3. Et opus. 1. c. 3 40 Et opus. 7.

quā oratio Deo ponet. *Q. 13. ar. 2. 3. c. 6. 10 5.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis vicesimæsecundæ Articulum tertium.*

TItulus clarus.

Conclus. T ¶ In corpore duæ conclusiones. Prima est, est Christus orauit pro se sensualitatis & simplicis voluntatis affectum explicando. Secunda est: Christus orauit pro se, explicando pertinaciæ affectum voluntatis deliberatæ. Prima conclusio relinquitur ex dictis clara & autoritate Euangelij, Trás eat à me calix iste. Secunda autem probatur ratione simul & similitudine: Christus orauit pro exemplo, & pro fide, quòd ipse à patre, secundum deitatem & humanitatem: sed ipse erat à Patre secundum aliqua bona percepta in natura humana: & secundum aliqua percipienda: ergo sicut confidit fuit grátias agere pro perceptis, ita petere percipienda. Et tenet sequela: quia sic vtro tamque autor recognoscitur Pater. Et hæc quo ad fidem. Quo ad exemplum verò infertur: ergo confidit fuit exemplum dare, & gratias agendi, & petendi.

2.2. q.83. ar.1.

ps.32.cóc. 2.in.fi.

¶ Memento nouitie, q; orationis multæ sunt partes, quamuis duæ sunt gratiarum actio & petitio, de quibus hic est sermo. Et ideo petitionem probat Inera: Christo conuenire à simili, sicut & gratiarum actionem.

¶ *Super Quæstionis vicesimæprimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus.

Conclus. T ¶ In corpore articuli est vna conclusio respõsiua quæsito: Omnis oratio Christi fuit exaudita. Probatur: Nam is voluntas simpliciter Christi fuit adimpleta: ergo omnis oratio eius fuit exaudita. Antecedens & declaratur quidem distinguẽdo de voluntate simpliciter vel secundùm quid illa rationis deliberata, ista naturæ & velleitas. Probatur verò quia omnis voluntas simpliciter Christi fuit Deo conformis: quia nihil sic voluit nisi quod sciuit Deum velle. Consequentia verò probatur duplicitèr. Primò: Tunc aliquis oratio exauditur, quando eius voluntas impletur: quia oratio est interpretatiua voluntatis. Secundò, quia conformis voluntatis

Anast. 3. dilect. 37. art 1. 3.q.5. 2. Et opus. 7. Et Io. 14. lect. 4. col. 2.

ad diuinam voluntatem, est ratio exauditionis aliorum orantium: vt probatur ex autoritate Apostoli ad Rom.8.

¶ Aduerte hic nouitie, quòd oratio est explicatiua voluntatis, & illius procuratrix: non solùm autem voluntatis deliberatæ, sed velleitatis & affectus, patet ex supradictis, & ex

¶ RESPONDEO dicendum quòd orare secundum sensualitatem potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, quòd ipsa oratio sit actus sensualitatis: & hoc modo Christus secundum sensualitatem non orauit: quia eius sensualitas eiusdem naturæ & speciei fuit in Christo & in nobis. In nobis autem non potest sensualitas orare duplici ratione. Primò quidem: quia motus sensualitatis non potest sensibilia transcendere: & ideo non potest in Deum ascendere: quod requiritur ad orationem. Secundò, quia oratio importat quandam ordinationem: prout scilicet aliquis desiderat aliquid quasi à Deo implendum: & hoc est solius rationis. Vnde oratio est actus rationis: vt in Secunda parte habitum est. Alio modo potest dici aliquis orare secundum sensualitatem, quia scilicet eius ratio orando Deo proponit quod est in appetitu sensualitatis ipsius. Et secundum hoc Christus orauit secundum sensualitatem: in quantum scilicet oratio eius exprimebat sensualitatis affectum, tanquam sensualitatis aduocata: & hoc vt nos de tribus instrueret. Primò quidem, vt ostenderet, se veram naturam humanam suscepisse cum omnibus naturalibus affectibus. Secundò, vt ostenderet quòd homini licet secundum naturalem affectum aliquid velle, quod Deus non vult. Tertiò, vt ostendat quòd proprium affectum debet homo diuinæ voluntati subiicere. Vnde Aug. in Enchir. dicit. Sic Christus hominem gerens ostendit priuatam quandã hominis voluntatem, cùm dicit, Transeat à me calix iste. Hæc enim erat humana voluntas, proprium aliquid & tanquam priua tum vol ens. Sed quia rectum vult esse hominem, & ad eum dirigi: subdit, Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tunc si dicat, vide te in me: quia potes aliquid proprium velle, etsi Deus aliud velit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro exultat in Deum viuum, non per actum carnis ascendentem in Deum: sed per redundantiam à corde in carnem: inquantum appetitus sensitiuus sequitur motum appetitus rationalis.

¶ Ad secundum, dicendum, quòd licet sensualitas hoc voluerit quod ratio petebat; hoc tamen orando petere non erat sensualitatis, sed rationis: vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vnio in persona est secundum esse personale: quod pertinet ad quamlibet partẽ humanæ naturæ. Sed ascensio orationis est per actum, qui non conuenit nisi rationi, vt dictum est. Vnde non est similis ratio.

ARTICVLVS. III.

¶ Vtrum fuerit conueniens christum pro se orare.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christo non fuerit conueniens pro se orare. Dicit enim Hilar. in 10. de Trinitate. Cùm sibi non proficeret deprecationis sermo ad profectum tamen nostræ fidei loquebatur. Sic ergo videtur quòd Christus non sibi, sed nobis orauerit.

¶ Præterea, Nullus orat nisi pro eo quod vult: quia sicut dictum est, oratio est quædã explicatio voluntatis per Deum implendæ. Sed Christus volebat pati ea, quæ, patiebatur: dicit enim Augst. 26. contra Faustum, Homo plerunque etsi nolit, cõtristatur: etsi nolit dormit, etsi nolit esurit, aut sitit. ille autem, scilicet Christus, omnia ista habuit, quia voluit. Ergo ei non competebat pro seipso orare.

¶ Præterea, Cyprianus dicit in lib. de oratione Dominica: Pacis & vnitatis Magister noluit sigillatim & priuatim preces fieri, vt quis cùm precatur, pro se tantùm precetur. Sed Christus illud impleuit quod docuit, secundum illud Actuum primo, Cœpit Iesus facere & docere. Ergo Christus nunquàm pro se solo orauit.

¶ SED CONTRA est quod ipse Dominus orando dicit Ioan. 17. Clarifica filium tuum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Christus pro se orauit, dupliciter. Vno modo, exprimendo affectum sensualitatis (vt suprà dictum est vel etiam voluntatis simplicis, quæ consideratur vt natura, sicut cùm orauit à se calicem passionis transferri, Alio modo, exprimendo affectum voluntatis deliberatæ, quæ consideratur vt ratio: sicut cùm petiit gloriam resurrectionis. Et hoc rationabiliter. Sicut enim dictum est, Christus ad hoc vti voluit oratione ad Patrem vt nobis daret exemplum orandi, & vt ostenderet, Patrem suum esse autorem, à quo & æternaliter processit secundum diuinam naturam, & secundum naturam humanam ab eo habet quicquid boni habet. Sicut autem in humana natura quædam bona habebat à Patre iam percepta, ita etiam expectabat ab eo quædam bona, nondum habita, sed percipienda. Et ideo sicut pro bonis iam perceptis in humana natura gratias agebat Patri, recognoscendo eum autorem (vt patet Matthæi 26. & Ioan. 11.) ita etiam vt patrem autorem recognosceret, ab eo orando petebat ea quæ sibi deerant, secundum humanam naturam: pura gloriam corporis, & alia huiusmodi. Et in hoc etiam nobis dedit exemplum, vt de perceptis à nobis muneribus gratias agamus, & etiam nondum habita orando postulemus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, Hilarius loquitur quantùm ad orationem vocalem, quæ non erat ei necessaria propter ipsum, sed solùm propter nos. vnde signanter dicit q̃ sibi non proficiebat deprecationis sermo. Si enim desiderium pauperum exaudit Dominus (vt in Psal. dicitur) multò magis sola voluntas Christi habet vim orationis apud Patrem. Vnde ipse dicebat Ioan. 11. Ego sciebam, quoniam semper me audis, sed propter populum qui circunstat dixi, vt credant, quia tu me misisti,

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus volebat quidem pati illa quæ patiebatur, pro tempore illo: sed nihilominus volebat, vt post passionem, gloriam corporis consequeretur, quam nondum habebat. Quam quidem gloriam expectabat à Patre sicut ab Autore, & ideo conuenienter ab ipso eam petebat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ipsa gloria quam Christus orando petebat pertinebat ad salutem aliorum, secundum illud Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram. Et ideo illa etiam oratio, quam pro se faciebat, erat quodammodo pro aliis. Sicut & quicunque homo aliquod bonum à Deo postulat, vt vtatur illo ad vtilitatem aliorum: non sibi soli, sed etiam aliis orat.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum oratio Christi semper fuerit exaudita.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd oratio Christi non semper fuerit exaudita. Petiit enim à se remoueri calicem passionis: vt patet Mat. 26. Qui tamen ab eo fuit translatus. Ergo videtur quòd non omnis oratio eius fuerit exaudita.

Præterea, Ipse orauit, vt peccatum crucifixoribus suis ignosceretur: vt patet Luc. 22. Non tamen omnibus peccatum illud fuit dimissum:

¶ In responsione ad primũ vide nouitie, quòd Dionysij Alexandrini expositio habetur in Catena aurea, Lucæ 22. Et est illa quæ secundo loco ponitur in litera, scilicet quod timor mortis eũ non perturbaret, aut q̃ mors eum nõ detineret. Loquitur enim Dionysius hic ad similitudinẽ alicuius nocui applicatis nobis pernio & uri. 2. dum transeuntis: pura, ignis vel aquæ, & huiusmodi. Tale enim qa applicatur mihi, nõ est intactum, sed aliqualiter contingens me quia vero pertransit, non per manet in me. Et sic volebat Christus vel mortis timore tangi, non compatimi, vel morte ipsi tangi, non deineri, sed resurgere. Modus igitur imaginis est qui sub petitione cadit, quum dicitur, Transeat calix iste, &c. secundum istam expositionem. Reliqua clara sunt.

Super Quæstionis vicesimæsecundæ Articulum primum.

TItulus clarus.

Conclus. T ¶ In corpore articuli est vna conclusio. responsiua quæsito. Christo maximè conuenit esse sacerdotem. Probatur: Proprie officium sacerdotis est esse mediatorem inter Deum & populũ veruntamen quæ: sed hoc maximè conuenit Christo: ergo. Maior declaratur quo ad vtrumque partem offi cij minor similiter: & omnia clara sunt.

Anast.

¶ In responsione ad primum cõsidera nouitie, quod tota vita Christi in terra fuit oblatio pro humano genere: & propterea Angeli Christo post leiunium & tentationem ministrantes in his quæ ad resurrectionem corporis spectabant, mi nistri sacerdotij Christi dicuntur.

Expl. 10.6.

¶ SED CONTRA est quod Apostolus dicit ad Hebræ. 5. Cum clamore valido & lachrimis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.

¶ RESPONDEO dicendum, q̃ (sicut dictum est) oratio est quodammodo interpretatiua voluntatis humanæ. Sic ergo alicuius orantis exauditur oratio, quando eius voluntas adimpletur. Voluntas autem simpliciter hominis est rationis volũtas: hoc enim absolutè volumus, quod secundum deliberatam rationem volumus. Illud autem quod volumus secundum motum sensualitatis, vel etiam secundum motum voluntatis simplicis, quæ cõsideratur vt natura, non simpliciter volumus, sed secundum quid, scilicet si aliud non obstat, quod per deliberationem rationis inuenitur. Vnde talis voluntas magis est dicenda velleitas, quàm absoluta volũtas, quia scilicet homo hoc vellet, si aliud non obstitisset. Secundum autem voluntatem rationis, Christus nihil aliud voluit, nisi quod sciuit Deum velle. Et ideo omnis absoluta voluntas Christi, etiam humana fuit impleta, quia fuit Deo conformis: & per consequens omnis eius oratio fuit exaudita. Nam & secundum hoc aliorum orationes implentur, quòd sunt eorum voluntates Deo conformes: secundum illud Rom. 8. Qui autem scrutatur corda, scit, id est approbat, qui desideret spiritus, id est quid faciat Sanctos desiderare, quoniam secundum Deum, id est secundum conformitatem diuinæ voluntatis, postulat pro Sanctis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa petitio de translatione calicis, diuersimode à Sanctis exponitur. Hilarius enim super Matthæ. dicit, Quòd autem vt à se transeat, rogat, non vt ipse præterearetur, orat: sed vt in alterum id quod à se transit, accederet. Quæ atque ideo pro his orat, qui passuri post se erant: vt sit sensus, Quomodo à me bibitur calix iste passionis: ita ab his bibatur sine spei diffidentia, sine sensu doloris, sine metu mortis. Vel secundum Hieron, Signanter dicit, calix iste hoc est populi Iudæorum: qui excusationem ignorantiæ habere non possunt, si me occiderint habentes leges & prophetas, qui me vaticinantur. Vel secundum Diony. Alexandrinum: Quòd dicit, Transeat calicem iustum à me, non hoc est, non adueniat mihi: nisi enim aduenerit, transferri non poterit. Sed sicut quod præterire, nec intactum est nec permanens, sic Saluator leuiter inuadentem tentationem flagitat pelli. Ambr. autem dicit & orige. & Chry. quòd hoc petiit quasi homo, naturali voluntate mortem recusans.

¶ Sic ergo si intelligatur quòd petierit per hoc alios Martyres suæ passionis imitatores heri secundum Hila. vel si petiit quòd timor bibendi calicis eum non perturbaret, vel quòd mors eũ non detineret: omnino impletum est quod petiuit. Si verò intelligitur petisse, quòd non biberet ipsum à Iudæis, non quidem est factum, vel quòd non biberet ipsum à Iudæis, non quidem est factum quod petiit: quia ratio quæ petitionem proposuit, nolebat vt hoc impleretur: sed ad instructionem nostram volebat demonstrare nobis suam voluntatem naturalem & motum sensualitatis, quem sicut homo habebat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd dominus non orauit pro omnibus crucifixoribus, neque etiam pro omnibus, qui erant crediturí in eum: sed pro his solùm, qui erant prædestinati, vt per ipsum viram consequerentur æternam.

¶ Vnde patet etiam responsio ad tertium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd cùm dicit, Clamabo, & non exaudies, intelligendum est quantum ad affectum sensualitatis, quæ mortem refugiebat. exauditur tamen quantum ad affectũ rationis: vt dictum est.

QVAESTIO VIGESIMASECVNDA

De Sacerdotio Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de sacerdotio Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm conueniat Christo esse sacerdotem.

¶ Secundò, de hostia huius sacerdotis.

¶ Tertiò, de effectu huius sacerdotij.

¶ Quartò, vtrùm effectus sacerdotij eius pertineat ad ipsum, vel solùm ad alios.

¶ Quintò, de æternitate sacerdotij eius.

¶ Sextò, vtrùm debeat dici sacerdos secundum ordinem Melchisedec.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm christo conueniat esse sacerdotem.

Infrà q. 31. art. cor. & 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo non conueniat esse sacerdotem. Sacerdos enim est minor Angelo: vnde dicitur Zach. 3. Ostendit mihi Deus sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini. Sed Christus est maior Angelis: secũdum illud Hebr. primò, Tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditauit. Ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

q. 59. artic. 4. primum Et 4. cõ. trac. 76. col. 2. Et opus. 20. li. 2. ca. 12. fi. Et psal. 2. col. 6. & 7. Et psalm. 44. col. 19. Et Heb. 1. lec. 4. fin.

¶ Præterea, Ea quæ fuerunt in veteri Testamento, fuerunt figuræ Christi secundum illud Colo. 2. Quæ sunt vmbra futurorũ. Sed Christus non traxit carnis originem ex sacerdotibus veteris Legis. dicit enim Apostolus ad Heb. 7. Manifestum est q̃ ex Iuda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. Ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶ Præterea, In veteri lege, quæ est figura Christi, non fuit ibidem legislator & sacerdos, vnde dicit Dominus ad Moysem legislatorem Exo. 28. Applica Aaron fratrem tuum, vt sacerdotio fungatur mihi. Christus autem est lator nouæ legis: secundum illud Hiere. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum. ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

Et psalm. 109. fin. Et Heb. 1. lec. 4.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Heb. 14. Habemus Pontificem, qui penetrauit cælos, Iesum filium Dei.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd propriè officiũ sacerdotis est esse mediatorem inter Deum & populum: inquantum scilicet diuina populo tradit (vnde dicitur sacerdos, quasi sacra dans) secundum illud Malach. 2. Legem requirent ex ore eius, scilicet sacerdotis: & iterum, inquantum preces populi Deo offert, & pro eorum peccatis Deo aliqualiter satisfacit. Vnde Apostolus dicit ad Hebr. 5. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Hoc autem maximè conuenit Christo: nam per ipsum diuina dona hominibus sunt collata: secundũ illud 2. Pet. 1. Per quẽ, scilicet Christum maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hoc efficiamini diuinæ consortes naturæ. Ipse etiam humanum genus Deo reconciliauit: secundum illud Colo. 1. In ipso, scilicet Christo, complacuit omnem plenitudinem habitare, & per eũ reconciliare omnia. Vnde Christo maximè conuenit esse sacerdotem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ potestas hierarchica cõuenit quidẽ Angelis, in quantũ & ipsi sunt medij inter Deum & hominẽ, vt patet per Diony. in lib. Cæl. hie. ita q̃ ipse sacerdos inquantũ est medius inter Deũ & populũ, Angeli nomẽ habet secundũ illud Malach. 2. Angelus Domini exercituũ est. Christus autem maior Angelis fuit nõ solũ secundũ diuinitatẽ: sed etiã secundum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Super quæstionem vicesimam secundam Articulum secundum.

Comment. TItulus clarus.

¶In corpore vnica est conclusio respondens quæstioni: Christus non fuit sacerdos, sed fuit hostia perfecta, scilicet pro peccato passibilis, & holocaustum: Hæc conclusio quo ad primam partē supponitur ex præcedēte articulo, quo ad secundā vero, q̄ fuerit simul hostia, probatur: Omne quod Deo exhibetur ad hoc vt spiritus hominis feratur in Deum, est hostia seu sacrificium: sed humanitas Christi est Deo exhibita ad hoc, vt spiritus hominum ferantur in Deum, ergo. Maior propositio probatur: Sacrificium visibile, est sacramentum inuisibilis, inuisibile autem est obiectio spiritus Ergo.

Cap. 16. Deut. 23. Q. 1. ar. 4.

Annot. ¶Aduertendum quòd vis probationis cōsistit in hoc: Omne sacrificiū aut est visibile, aut inuisibile: sed visibile ordinatur ad inuisibile, vt sacrum eius signum ad sanctum signatū, ac per hoc finis signatum enim finis est signi: omne igitur sacrificiū ex ordine ad interius, hoc est oblationē spiritus: & cōtra, omne quod ad oblationē spiritū Deo offertur, sacrificium denominatiue dicitur. Tertia verò pars conclusionis, hoc est perfecta pro peccato sacrifica & holocaustū, probatur ex littera: Homo indiget sacrificio propter tria, scilicet remissionē peccati, gratiæ conseruationē, & consummationē, sed hæc tria per humanitatē Christi habuit nouerco. Maior in littera &. inferitur ex primi syllogismo, quo probata est altera pars conclusionis. Nā si sacrificium externum dicitur ex relatione ad oblationē spiritus, & ad oblationē summa nobis, concurrunt ista tria, scilicet remissio peccati, cōseruatio vitæ gratiæ, & cōsummatio vitæ illius, cōsequens est vt ad hæc tria homo indigeat sacrificio. Et declaratur quo ad singula singulis autoritatib⁹ Scripturæ. Minor verò probatur autoritatibus sacræ Scripturæ etiam singulis ad singula.

Infrà q. 84. ar. 7. ad primum. Et opuscul. 62. cap. 18. col. 6.

¶Secundo hic ex prima secundæ quæst. 102. art. 3. ad octauū, triplex fuisse sacrificij genus in veteri Testamento, holocaustū, hostiam pro peccato, & hostiam pacificam. Et holocaustum quidē perfectionis statui consonat, quia totum cōburebatur in honorem Dei, hostiam verò pacificam ad profectus statum pertinere: qui ex Deo per ministros nobis cooperatibus est. In tres enim partes diuidebatur, vna Deo incēsa, aliam in vsum sacerdotis, tertiam in vsum offerentiū, siue

Cap. 1. 10. 5.

secundum humanitatem, inquantum habuit plenitudinem gratiæ & gloriæ. Vnde etiam excellentiori modo hierarchicā seu sacerdotalem potestatem præ Angelis habuit: ita etiam quòd ipsi Angeli fuerunt ministri sacerdotij eius: secundum illud Matth. 4. Accesserunt Angeli, & ministrabant ei: secundum tamen passibilitatem carnis, modico ab Angelis minoratus est, vt Apostolus dicit Hebræ. 2. Et secundum hoc conformis fuit hominibus viatoribus in sacerdotio constitutis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Dam. dicit in 3. lib. quod in omnibus est simile idem vtique erit, & non extraneum. Quia igitur sacerdotium veteris legis erat figura sacerdotij Christi, noluit Christus nasci de stirpe figuralium sacerdotum, vt ostenderetur non esse omnino idem sacerdotium: sed differre sicut verum à figurali.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut suprà dictum est, alij homines particulatim habent quasdam gratias, sed Christus tanquam omnium caput habet perfectionem omnium gratiarum. Et ideo quantum ad alios pertinet, alius est Legislator, & alius Sacerdos, & alius Rex: sed hæc omnia concurrunt in Christo tanquam in fonte omnium gratiarum. Vnde dicitur Isa. 33. Dominus iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster ipse veniet & saluabit nos.

ARTICVLVS II.

¶Virum Christus simul fuerit sacerdos & hostia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ipse Christus non fuerit simul sacerdos & hostia. Sacerdotis enim est hostiam occidere. Sed Christus non seipsum occidit. Ergo ipse non fuit simul sacerdos & hostia.

¶Præterea, Sacerdotium Christi magis est simile sacerdotio Iudæorum, quod erat à Deo institutum, quàm sacerdotio Gentiliū quo dæmones colebantur. In veteri autem lege nunquàm homo in sacrificium offerebatur: quòd maximè reprehenditur in sacrificijs Gentilium: secūdum illud Psal. Effunderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum & filiarum suarū, quos sacrificauerūt sculptilibus Chanaan. Ergo in sacerdotio Christi non debuit esse ipse homo Christi hostia.

¶Præterea, Omnis hostia ex hoc quòd Deo offertur, Deo sanctificatur. Sed ipsa Christi humanitas à principio fuit sanctificata, & Deo coniuncta. Ergo non conuenienter potest dici, quòd Christus, secundum quòd homo, fuerit hostia.

¶SED CONTRA est quòd Apost. dicit ad Ephe. 5. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.

¶RESPONDEO dicendū, q̄ sicut Aug. in 10. de Ciuit. Dei dicit omne sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, id est sacrum signum est. Inuisibile autem sacrificiū est, quo homo Deo spiritum suū offert: secundum illud Psal. Sacri

ficiū Deo spiritus contribulatus. Et ideo omne illud, quod Deo exhibetur, ad hoc q̄ spiritus hominis feratur in Deum potest dici sacrificium.

¶Indiget igitur homo sacrificio propter tria. Vno quidē modo ad remissionē peccati, per quod à Deo auertitur, & ideo Apost. dicit ad Heb. 5. q̄ ad sacerdotē pertinet, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Secūdo, vt homo in statu gratiæ cōseruetur, semper Deo inhærens, in quo eius pax & salus cōsistit. Vnde & in veteri lege immolabatur hostia pacifica pro offerentium salute: vt habetur Leui. 3. Tertio ad hoc, q̄ spiritus hominis perfectè Deo vniatur: quod maximè erit in gloria. Vnde & in veteri lege offerebatur holocaustū quasi totum incensum: vt dicitur Leui. primo. Hæc autē per humanitatem Christi nobis prouenerunt. Nam primò quidē nostra peccata deleta sunt: secundum illud Ro. 4. Traditus est propter delicta nostra. Secundò gratiam nos saluantem per ipsum accepimus: secundū illud Hebr. 5. Factus est omnibus obtēperantibus sibi, causa salutis æternæ. Tertiò per ipsum perfectionē gloriæ adepti sumus. Heb. 10. Habemus fiduciam per sanguinem eius in introitum sanctorum, scilicet in gloriā cęlestem. Et ideo ipse Christus inquantum homo, nō solùm fuit sacerdos, sed etiam hostia perfecta, simul existens hostia pro peccato, & hostia pacifica: & holocaustum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus nō se occidit, sed seipsum voluntariè mórti exposuit: secundum illud Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit: & ideo dicitur seipsum obtulisse.

¶Ad secundum dicendum, quòd hominis Christi occisio potest ad duplicem voluntatem cōparari. Vno modo ad voluntatem occidentium. Et sic non habet rationem hostiæ non enim dicūtur occisores Christi, hostiā Deo obtulisse, sed grauiter deliquisse. Et huius peccati similitudinē herebant impia Gentilium sacrificia, quibus homines idolis immolabant. Alio modo potest cōsiderari occisio Christi per comparationē ad voluntatem patiētis, qui volūtariè se obtulit passioni. Et ex hac parte habet rationem hostiæ, in quo non cōuenit cum sacrificiis Gentilium.

¶Ad tertium dicitur, q̄ sanctitas humanitatis Christi à principio non impedit, quin ipsamet humana natura, quum in passione oblata est Deo, sanctificata nouo modo fuerit, scilicet vt hostia actualiter tūc exhibita. Acquisiuit enim actualem hostiæ sanctificationem tunc ex antiqua charitate & gratia vnionis sanctificante eandem absolutè.

ARTICVLVS III.

¶Virum effectus sacerdotij Christi sit expiatio peccatorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd effectus sacerdotij Christi non sit expiatio peccatorum. Solius enim Dei est peccata delere, secundum illud Isa 43. Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me. Sed Christus non est sacerdos, secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo. Ergo sacerdotium Christi non est expiatiuum peccatorum.

¶Præterea, Apostolus dicit Hebr. 10. quòd hostiæ veteris Testamenti nō poterant per-

pro beneficijs receptis, nisi recipiēdis essent hostia vero pro peccato, statū pœnitentiæ monstrat: & in duas secabantur partes, vna Deo incendam, altera in vsum sacerdotum quia remissio peccatorū non à potestate nostra, sed a Deo per ministros est nobi⁹ grata. Vnde sacerdotis vel populi peccatis offerebatur quia ide nulla erat pars sacerdotum. Vnde quia humanitas Christi pro omnib⁹ illius oblata fuit ab ipsomet ideo dicitur in littera, quod fuit hostia perfecta, vt pote exhibita simul & hostia pro peccato, & hostia pacifica, & holocaustum.

¶ Super Quæstionem vicesimam secundam Articulum tertium.

Annot. IN tertio attende primo q̄ non quæritur, an ipsa expiatio peccati, sit effectus sacerdotij Christi. Nec quæritur, an expiatio peccatorum ita à solo sacerdotio Christi, sed an sacerdotio Christi habeat hunc effectū, qui est expiare peccata.

Annot. ¶Attende secūdo, quòd non est hic quæstio de modo habēdi hunc effectū, an scilicet effectiuè an meritoriè, an alio modo, sed in cōfuso illo scilicet modo, quo sacerdotij actibus sacrificando, offerendo, &c. effectus attribuūtur: & illo rursus modo, quo sacrificio Christi natū est conuenire, quod sit efficax.

Annot. ¶Tertio, quòd expiatio secūdum nominis proprietatē, emūdationem seu purgationē culpæ significare videtur: & sic sumitur in proposito.

Commune. ¶ In corpore vnica est conclusio: Christi sacerdotij habet plenā vim expiandi peccata. Probatur: Ad perfectā emundationē peccati duo requiruntur, dare gratiam & satisfacere: sed Christi sacerdotium habet vtrūque: ergo. Maior probatur ex duob⁹ inditis in peccato, macula & reatu quorū primū gratia tollitur. Minor vero autoritate Ioannis & Isaiæ.

Ad 1. ¶Ad rationē ad primū dicendū quòd dicitur, quod inquantū Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis, sacrificiū Christi erat efficacissimū ad delenda peccata per gratia, nō intelligas humanitatē Christi concurrere instrumentaliter ad creandam gratiā in anima. Sed intelligas quantū ad creationē spectat, cōcurrere instrumentaliter dispositiue ad gratiæ creationē, sicut ad effectū principalē. Nota est enim gratia secūdū illā viam creari in patiente dispositio, sicut anima rationalis. Et propterea licet creatio absoluta sit tantum actio instrumenti: tamē ratio instrumenti & sacrificij Christi inuenitur vbicunque ad causandam gratiam

Ad 2. Ad 3.

gratiam iustificantem: sicut semen humanum bene dispositum inuenitur efficax ad causandam animam rationalem prodeundi hominis. Vernm tamen dicitur secundum Autoris doctrinam, humanitatem Christi operari virtute diuinitatis instrumentaliter: & tollendo peccatorū per gratiam quia ide nulla erat pars creationē, sed infusione producta, vt superius mōstratum est autoritate eius, & ratione.

Annot. ¶In responsione ad tertium, vide nouitie, quod Christus ex hoc ipso quòd assimilatus est agno continuæ hostiæ, figuratus dicitur per cætera sacrificia, vt sacrificium omnium cōsummatiuum. Ita quòd non negatur Christum comparari aliis: sed distinguitur quòd per assimilationem comparatur agno, per consummationem cōparatur aliis: & ex hoc ipso quòd agno assimilatur, refertur ad omnia: vt consummatio. Rationi siquidem consonat vt mōmentanea ad cōtinua reducantur: & quod continui est consummatio, omnium sit consummatiuum. Reliqua enim sacrificia pro peccatis, hircus, capra, virulus, nunc vel tunc offerebantur, agnus autem continuè: & propterea versus agnus ad omnia comparatur sacrificia, vt omnium cōsummatiuum.

¶ Super Quæstionis vicesimæ secundæ Articulum quartum.

Annot. TItulus clarus est, occasionem sumens ex diuersis autoritatibus, Apostoli scilicet, & Synodi: vt patet in articulo.

Commune. ¶In corpore articuli vnica est conclusio: Non conuenit Christus effectum sacerdotij sui recipere. Probatur dupliciter, primò ex condītione recipientis sacerdotij effectum. secundo ex excellentia sacerdotij Christi. Prima ergo ratio est. Suscipiens sacerdotij effectum, non potest per seipsum accedere ad Deum. sed Christus per seipsum accedit ad Deum: ergo. Maior probatur: quia sacerdotium est mediū ac per hoc sufficiens ac proprium effectum sacerdotij est sufficere effectum medium: hoc autem est istius impotentis per seipsum accedere ad Deum, qui enim potest per seipsum non eget medio. Minor probatur autoritate Apostoli. Secunda ratio est: Perfectum agens in quolibet genere est ita influens genere, quòd non est recipiens in illo genere. Probatur inductiue in primo illuminante, in primo calefaciente & posset assimilari in primo mouente localiter, scilicet cælo

Cap. 9. 10. 5.

fectos facere: alioquin cessassent offerri, eo quòd nullam haberent conscientiam peccati cultores sufficienter semel mundati, sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos sit. Sed similiter sub sacerdotio Christi sit commemoratio peccatorum cùm dicitur, Dimitte nobis debita nostra, Matth. 6. offerrur etiam continuè sacrificium in Ecclesia. vnde & ibidem dicitur, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Ergo per sacerdotium Christi non expiantur peccata.

¶Præterea, In veteri lege maximè immolabatur hircus pro peccato principis, vel capra pro peccato alicuius de populo, vel vitulus pro peccato sacerdotis, vt patet Leuitic. 4. Sed Christus nulli horum comparatur, sed agno secundum illud Hiere. 11. Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victima. Ergo videtur quòd eius sacerdotium non sit expiatium peccatorum.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit Hebr. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum seipsum obtulit immaculatum Deo, emundauit conscientiam nostrā ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti. Opera autem mortua dicuntur peccata. Ergo sacerdotium Christi habet virtutem emundandi peccata.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ad peccatorum perfectam emundationem duo requiruntur, secundum quòd duo sunt in peccato, scilicet macula culpæ, & reatus pœnæ. Macula quidem culpæ deletur per gratiam, qua cor peccatoris conuertitur in Deum: reatus autem pœnæ totaliter tollitur per hoc, quòd homo Deo satisfacit. Vtrūque autem horum efficit sacerdotium Christi. Nam virtute ipsius gratia nobis datur, qua corda nostra conuertuntur ad Deum: secundum illud Roma. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu: quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Ipse etiam pro nobis plenariè satisfecit, inquantum ipse languores nostros tulit, & dolores nostros ipse portauit. Vnde patet, q̄ Christi sacerdotium habet plenam vim expiandi peccata.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Christus non fuerit sacerdos secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo: vnus tamen & idem fuit sacerdos & Deus. Vnde in synodo Ephesina legitur. Si quis Pontificem dicit & Apostolum nostrum fieri, non ipsum ex Deo verbum, quando factum est caro, & secundum nos homo sed tanquam alterum præter eum seorsum hominem ex muliere: anathema sit. Et ideo inquantum eius humanitas operabatur in virtute diuinitatis, illud sacrificium erat efficacissimum ad delenda peccata. Propter quod Augu. dicit in 4. de Trin. Vt quoniam quatuor considerantur in omni sacrificio, cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur: idem ipse vnus verúsque Mediator, per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret, cui offerebatur: vnus in se faceret, pro quibus offerebatur: vnus ipse esset, qui offerebat & quod offerebat.

¶Ad secundum dicendum, quòd peccata non commemorantur in noua lege, propter inefficaciam sacerdotij Christi, quasi per

ARTIC. IIII.

ipsum non sufficienter expientur peccata: sed commemorantur quantum ad illos, qui vel ejus sacrificij nolunt esse participes (sicut sunt infideles) pro quorum peccatis ora mus, vt conuertantur: vel etiam quantum ad illos, qui post participationem huius sacrificij, ab eo deuiant, qualitercunque peccando. Sacrificium autem quod quotidie in Ecclesia offertur, non est aliud a sacrificio, quod ipse Christus obtulit, sed eius commemoratio: vnde August. dicit in 10. de Ciuitate Dei, Sacerdos ipse Christus offerens, ipse & oblatio: cuius rei sacramentum, quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Origin. dicit super Ioan. Licet diuersa animalia in veteri lege offerrentur, quotidianum tamen sacrificium, quod offerebatur mane & vespere, erat agnus: vt habetur Numeri 28. Vnde significabatur, quòd oblatio agni veri, id est Christi, esset sacrificium consummatiuum omnium aliorum. Et ideo Ioan. 1. dicitur. Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum effectus sacerdotij Christi non solùm ad alios pertinuerit sed etiam ad ipsum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd effectus sacerdotij Christi non solùm pertinuerit ad alios, sed etiam ad ipsum. Ad officium enim sacerdotis pertinet, pro populo orare: secundum illud 2. Machab. primo. Orationem faciebant sacerdotes, dum consummaretur sacrificium. Sed Christus non solùm pro aliis orauit, sed etiam pro seipso: secundum quod supra dictum est, sicut expresse dicitur Heb. 5. quòd in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad Deum, qui possit illum saluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis obtulit. Ergo sacerdotium Christi effectum habuit non solùm in aliis, sed etiam in seipso.

¶Præterea, Christus sacrificium obtulit seipsum in sua passione. Sed per passionem suā non solùm aliis meruit, sed etiam sibi: vt suprà habitum est. Ergo sacerdotium Christi non solùm habuit effectum in aliis, sed etiā in seipso.

¶Præterea, Sacerdotium veteris legis fuit figura sacerdotij Christi. Sed sacerdos veteris legis non solùm pro aliis, sed etiam pro seipso sacrificium offerebat. Dicitur enim Leuit. 16. quòd Pontifex ingrediūr Sanctuarium, vt roget pro se pro domo sua, & pro vniuerso cœtu filiorū Israel. Ergo etiā sacerdotium Christi non solum in aliis, sed in seipso effectum habuit.

¶SED CONTRA est quod in Ephesina synodo legitur: Si quis dicit Christum pro se obtulisse oblationem, & non magis pro nobis solùm (non enim indiguit sacrificio, qui peccatum nesc it) anathema sit. Sed in sacrificio offerendo, potissimè sacerdotis consistit officium. Ergo sacerdotium Christi non habuit effectum in ipso Christo.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, sacerdos constituitur medius inter Deum & populum. Ille autem indiget medio ad Deum, qui per seipsum

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis vicesimæ secundæ Articulum quintum.*

Commen. TItulus clarus est.

¶ In corpore vnicæ est conclusio: Sacerdotium Christi est æternum quo ad consummationem. Declaratur primo termino, dicendo, quòd sacerdotium Christi fuit consummatum & consummationem Probatur deinde, quia consummatio sacerdotij Christi consistit in bonis æternis Probatur autoritate Apostoli: Christus pontifex futurorum bonorum. Manifestatúrque demum ipsa conclusio ex figura legalis sacerdotis. ita q̃ introitus Pontificis legalis semel in anno in Sancta sanctorum cum sanguine immolatorum extra, * Quia Pontifex in Sancta sanctorum significat Christum totum, hoc est in se & membris interans tem in cælum secretum æternorum bonorum, quia cum sanguine immolatorum extra significat modum, quo Christus totus cælos intrauit, scilicet per sanguinem suum, quem effudit extra cælos, immolando seipsum in terra, quia semel in anno, hoc est integro cursu solis, significat vnitatem sacrificij Christi imperfecto cursu solis iustitiæ: hoc est in æternum, vt in respondeo ad tertium dicitur.

¶ *Super Quæstionis vicesimæ secundæ Articulum sextum.*

Commen. TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio: Sacerdotium Christi est secundum ordinem Melchisedec. Probatur: Sacerdotium Christi fuit præfiguratum per legale sacerdotium & per sacerdotium Melchisedecised per illud defectui per hoc quantum ad excellentiam ipsius supra legale: ergo est secundum ordinem Melchisedec.

¶ Antecedens habet tres partes. Prima supponitur, quòd sacerdotium Christi præfiguratum fuerit in vtroque. Secunda, quòd defectiue in legali, probatur, tum quia non mundabat peccatum: tum quia non æternum. Tertia q̃ excellentia figurata esset per Melchisedec, probatur quia excellentia istius per ex cellentiam illius repræsentata fuit. Quòd autē illud fuerit excellentius legali probatur, quia sacerdos legalis decimas non fuit in lumbis Abrahæ, decimas soluentis Melchisedec: constat enim excedere illum cui decimæ dantur. Hanc materiam diffusè tractat Apostolus ad Heb. 7. vnde sumpta est hæc ratio.

Art. sequen. cor. & q. 67. art. 5. cor. Et Prima secundæ, q. 106. ar. 4. Et 3. dist. 22. q. 1. ar. 2. ad 4. Ar præc.

" Est signare consummationi sacerdotij Christi.

accedere ad Deum non potest, & talis accedotio subiicitur, effectum sacerdotij participans. Hoc autem Christo non competit: dicit enim Apostolus ad Hebr. 7. Accedens per semetipsum ad Deum, semper viuens, ad interpellandum pro nobis. Et ideo Christo non conuenit effectum sacerdotij in se suscipere, sed potius ipsum aliis communicare. Primum enim agens in quolibet genere, ira est influens, quod non est reci- 10
piens in genere illo: sicut sol illuminat, sed non illuminatur: & ignis calefacit, sed non calescit. Christus autem est fons totius sacerdotij: nam sacerdos legalis erat figura ipsius: sacerdos autem nouæ legis in persona ipsius operatur: secundum illud 2. ad Cor. 2. Nam & ego quod donaui, siquid donaui, propter vos in persona Christi. Et ideo non compe- 20
tit Christo effectum sacerdotij recipere.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd oratio etsi conueniat sacerdotibus: non tamen est eorū officio propria. Cuilibet enim conueniet & pro se & pro aliis orare: secundum illud Iac. vlti. Orate pro inuicem, vt saluemini. Et sic posset dici, quòd oratio qua Christus pro se orauit, non erat actus sacerdotij eius. Sed hæc responsio videtur excludi per hoc, quod Apostolus Heb. 5. cùm dixisset, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec, subdit, Qui in diebus carnis suæ preces, &c. vt supra. Et ita videtur quòd oratio, qua Christus orauit, ad eius sacerdotium pertineat. Et ideo oportet dicere, quòd alij sacerdotes effectum sacerdotij sui participant: non inquantum sacerdotes, sed inquantum peccatores, vt infra dicetur. Christus autem, simpliciter loquendo peccatum non habuit. Habuit tamen similitudinem peccati in carne: vt dicitur Rom. 8. Et ideo non simpliciter dicendum est, quòd ipse effectum sacerdotij participauerit, sed secundum quid, scilicet secundum passibilitatem carnis. Vnde signanter dicit: Qui posfit illum saluum facere a morte.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in oblatione sacrificij cuiuscunque sacerdotis, duo possunt considerari, scilicet ipsum sacrificium oblatum, & deuotio offerentis. Proprius autem effectus sacerdotij est id quod sequitur ex ipso sacrificio, Christus autem consecutus est per suam passionem gloriā resurrectionis non quasi ex vi sacrificij quod offertur per modum satisfactionis: sed ex ipsa deuotione, qua secundum charitatem humiliter passionem sustinuit.

¶ Ad tertium dicendum, quod figura non potest adæquare veritatem. Vnde sacerdos figuralis veteris legis non potuit ad hanc perfectionem perringere, vt sacrificio satisfactorio non indigeret: sed Christus non indiguit: vnde non est similis ratio de vtroque. Et hoc est quod Apostolus dicit, Lex homines constituit sacerdotes, infirmitatem habentes: sermo autem iurisiurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

ARTICVLVS V.

¶ *Vtrùm sacerdotium Christi permaneat in æternum.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdotium Christi non permaneat in æternum. Quia (vt dictum est) illi soli effectu sacerdotij indigēt, qui habent, infirmitatem peccati: quæ per sacerdotis sacrificium expiari potest. Sed hoc non erit in æternum: quia in Sanctis nulla erit infirmitas: secundum illud Isa. 60. Populus tuus omnes iusti. Peccatorum autem infirmitas inexpiabilis erit, quia in inferno nulla est redemptio. Ergo sacerdotium Christi frustra remaneret in æternum.

¶ Præterea, Sacerdotium Christi præcipuè manifestatum est in eius passione & morte: quando per proprium sanguinem introiuit in Sancta: vt dicitur Hebr. 9. Sed passio & mors Christi non erit in æternum: secundum illud Rom. 6. Christus resurgens à mortuis, iam non moritur. Ergo sacerdotium Christi non est in æternum.

¶ Præterea, Christus est sacerdos non secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo. Sed Christus quandoque non fuit homo, scilicet in triduo mortis. Ergo sacrificium Christi, non est in æternum.

¶ SED CONTRA est quod dicitur in Psal. Tu es sacerdos in æternum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in officio sacerdotis duo possunt considerari. Primò quidem ipsa oblatio sacrificij. Secundò, ipsa sacrificij consummatio, Quæ quidem consistit in hoc quòd illi, pro quibus sacrificium offertur, finem sacrificij consequuntur. Finis autem sacrificij, quod Christus obtulit, non fuerunt bona temporalia, sed æterna, quæ per eius mortem adipiscimur (vnde dicitur Heb. 9. quòd Christus est assistens Pontifex futurorum bonorum) ratione cuius Christi sacerdotium dicitur esse æternum.

¶ Et hæc quidem consummatio sacrificij Christi, præfigurabatur in hoc ipso, quod Pontifex legalis semel in anno cum sanguine hirci & vituli intrabat, in Sancta sanctorum (vt dicitur Leuit. 16. cum tamen hircum & vitulum non immolaret in Sanctis sanctorum, sed extra. Et similiter Christus in Sancta sanctorum, id est in ipsum cælum intrauit: & nobis viam parauit intrandi, per virtutem sanguinis sui, quem pro nobis in terra effudit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Sancti qui erunt in patria, non indigebunt vlterius expiari per sacerdotium Christi: sed expiati iam indigebunt consummari per ipsum Christum, à quo gloria eorum dependet. Vnde dicitur Apoc. 21. quod claritas Dei illuminat illam, scilicet ciuitatem Sanctorum, & lucerna eius est agnus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet passio & mors Christi de cætero non sit iteranda: tamen virtus illius hostiæ semel oblatæ, permanet in æternum.

¶ Et per hoc patet responsio ad tertium: quia, vt dicitur ad Hebr. 10. vna oblatione consummauit in æternum sanctificatos. Vnitas autem huius oblationis figurabatur in lege, per hoc quòd semel in anno legalis Pontifex cum solenni oblatione sanguinis intrabat in Sancta: vt dicitur Leui. 16. Sed deficiebat figura à veritate in hoc, quòd illa hostia nō habebat sempiternam virtutem: & ideo annuatum illæ hostiæ reiterabantur.

ARTICVLVS VI.

¶ *Vtrùm sacerdotium Christi fuerit secundum ordinem Melchisedec.*

Inf. 64. 1. ar. 2. ad 1. ar. 3. ad 1. 64. 1. ar. 2. 64. 2. ar. 3.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdotium Christi non fuerit secundum ordinem Melchisedec. Christus enim est fons totius sacerdotij, tanquā principalis sacerdos. Sed illud quod est principale, non sequitur ordinem alterius, sed alia sequuntur ordinē ipsius. Ergo Christus non debet dici sacerdos secundum ordinem Melchisedec.

¶ Præterea, Sacerdotium veteris legis, propinquius fuit sacerdotio Christi, quàm sacerdotium quod fuit ante legem. Sed sacramenta tantò expressius significabant Christum, quantò propinquiora fuerunt Christo: vt patet ex his, quæ in Secunda parte dicta sunt. Ergo sacerdotium Christi magis debet denominari secundum sacerdotium legale, quam secundum sacerdotium Melchisedec, quod fuit ante legem.

¶ Præterea, Hebr. septimo dicitur, quòd est Rex pacis, sine patre, sine matre, siue genealogia, neque numerum dierum, neque finem vitæ habens. Quæ quidem conueniunt soli filio Dei. Ergo

¶ Aduerte hic, quòd sacrificium Christi sumitur dupliciter. Primo secundum scipsum, vt ab ipso Christo oblatum est in ara crucis. Et sic non sidperatur duplicitet vel formaliter secundum ad quod in se est: & hoc modo Christus, quem dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedec, in elligitur secundum ordinem dignitatis & excellentiæ respectu sacerdotij legalis. Vel causaliter secundum suum effectum, vnitatem scilicet membrorum Christi in charitate & pace: & hoc modo quam Christus dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedec, intelligitur secundum ordinem proportionalis similitudinis inter res oblatas à Melchisedec (panem scilicet & vinū) & vnitatem Ecclesiæ: quoniam sicut tam panis, quàm vinum fit ex multis concurrentibus in vnum (vt Augustinus dicit, & in litera habetur) ita ex multis vnum Christi corpus mysticum conficitur: quod est Ecclesia, &c.

¶ Secundo modo sumitur sacrificium Christi secundum suum memoriale sacrificium, quod scilicet Christus instituit in sua Ecclesia: in suæ passionis mortisq; memoriam offerēdum vt quotidie fit in Eucharistiæ sacrificio. Et sic quum Christus dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedec, intelligitur de ordine assimilationis in materia sacrificij: nam panem & vinum ad instar illorum instituit in suo memoriali sacrificio pro materia Eucharistiæ, sicut Melchisedec panem & vinum obtulerat in sacrificium.

Ar 4. huius q.

¶ *Super Quæstionis vicesimæ tertiæ Articulum primum.*

Annot. Commen. TItulus clarus est. Adoptare enim significat facere filii filiū adoptiuum.

¶ In corpore vnicæ est conclusio. Deo conuenit adoptare. Probatur & declaratur: probatur quidem sic. Deus ex sua bonitate admittit homines ad diuinæ beatitudinis hæreditatem: ergo Deo conuenit adoptare. Antecedens continet tria: primò causam, scilicet quod ex bonitate: secundo terminum, scilicet diuinam beatitudinem: tertiò modum seu formam, scilicet hæreditatem. Et quo ad primum probatur. Quia quæcunque Deus ex sua bonitate admittit omnes creaturas ad suæ bonitatis participationem & præcipuè rationales, Quo ad terminum: quia creaturæ rationales sunt capaces diuinæ beatitudinis, quia sunt ad imaginem Dei factæ. Quo ad modum hæreditatis: quia diuina beatitudo est quæ Deus est beatus ac per hoc per seipsum dines, ac per hoc hæreditas, prima sequela in literis non probatur. Secunda autem probatur quia illud est alicuius hæreditas quo est dines. Consequentia vero ex 3. dist. 10. 10 principalis probatur. Humana adoptio, ad cuius similitudinem Et. 4. com. divina dicitur, est qua aliquis ex sua bonitate trahca. 17. constituit alium in filiū sin. cessione suæ hæreditatis. Declaratur autem ex differentia inter humanam & diuinam adoptionem quia diuina significat, idoneum faciendo hæreditare, humana autem idoneum præsupponit, quem hæredem facit. 9. 33. ar. 3.

¶ Et nota hic responsio Annot. nes ad singula argumenta quia necessariæ valde sunt ad intellectum materiæ huius.

¶ Vnum tamen restat hic dubium circa illud: Beatitudo est, qua Deus est dines, quoniam beatitudo ipectat ad mentem, diuitiæ vero ad potentiam: constituunt enim diuitiæ potentem vti affluentes rebus ad possessionem pertinentibus.

¶ Sed hoc facile solui tur, dicendo vel quod beatitudo facit causaliter diuitem. Vnde Beato promissum est, Super omnia bona sua constituet eum. Vel quòd beatitudo sumitur collecti ue seu integraliter, vt ex suis omnibus partibus constat. Ad felicitatem enim requiritur potentia plena: alioquin non esset quis simpliciter felix.

Sacerdotium Christi fuit præfiguratum per legale sacerdotium & per sacerdotium Melchisedech. Probatur: Sacerdotium Christi fuit figuratum per legale sacerdotium, quia illud defectiuum erat, hoc autem perfectum. Primum patet: quia sacerdotium legale non mundabat peccata: tum etiam quia non erat æternum, sicut sacerdotium Christi. Ipsa autem excellentia sacerdotij Christi ad sacerdotium Leuiticum fuit figurata in sacerdotio Melchisedec, qui ab Abraham decimas sumpsit: in cuius lumbis decimatus est quodammodo ipse sacerdos legalis. Et ideo sacerdotium Christi dicitur esse secundum ordinem Melchisedec, propter excellentiam veri sacerdotij ad figurale sacerdotium legis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non dicitur esse secundum ordinem Melchisedec, quasi principalioris sacerdotis, sed quasi præfigurantis excellentiam sacerdotij Christi ad sacerdotium Leuiticum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in sacerdotio Christi duo possunt considerari: scilicet ipsa oblatio Christi, & participatio eius. Quantum ad ipsam oblationem, expressius figurabat sacerdotium Christi sacerdotium legale per sanguinis effusionem, quàm sacerdotium Melchisedec, in quo sanguis non effundebatur. sed quantum ad participationem huius sacrificij & eius effectum (in quo præcipuè attenditur excellentia sacerdotij Christi ad sacerdotium legale) expressius præfigurabatur per sacerdotium Melchisedec, qui offerebat panem & vinum, significantia (vt August. dicit) eccleſiasticam vnitatem, quam constituit participatio sacrificij Christi. Vnde etiam in nouā lege verum Christi sacrificium communicatur fidelibus sub specie panis & vini.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Melchisedec, dictus est sine patre, & sine matre, & sine genealogia, & quòd non habet initium dierum neque finem: non quia ista non haberit sed quia in Scriptura sacra ista de eo non leguntur, Et per hoc ipsum (vt Apostolus ibidem dicit) assimilatus est filio Dei: qui in terris est sine patre & in cælis sine matre, & sine genealogia: secundum illud Isa. 53. Generationem eius quis enarrabit? & secundum diuinitatem neque principium neque finem dierum habet.

QVAESTIO VICESIMA tertia, de Adoptione Christi, in quatuor Articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, an adoptio Christo conueniat:

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Deo conueniat adoptare filios.

¶ Secundò, vtrùm hoc conueniat soli Deo patri.

¶ Tertiò, vtrùm sit proprium hominum adoptari in filios Dei.

¶ Quartò, Vtrùm Christus possit dici filius adoptiuus.

ARTICVLVS I.

¶ *Virum Deo conueniat filios adoptare.*

AD PRIMVM sic proceditur Videtur quòd Deo non conueniat filios adoptare. Nullus enim adoptat nisi extraneam personam in filium: secundum quòd Iuristæ dicunt. Sed nulla persona est extranea à Deo, qui est omnium creator. Ergo videtur quòd Deo non conueniat adoptare.

¶ Præterea, Adoptio videtur esse introducta in defectum filiationis naturalis Sed in Deo inuenitur naturalis filiatio: vt in Prima parte habitum est. Ergo non conuenit Deo filios adoptare.

¶ Præterea, Ad hoc aliquis adoptatur, vt in hæreditate Dei non videtur aliquis posse succedere: quia ipse nunquam decedit. Ergo Deo non conuenit adoptare.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Ephe. primo, Prædestinauit nos in adoptionem filiorum Dei. Sed prædestinatio Dei non est irrita Ergo Deus aliquos sibi adoptat in filios.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd aliquis homo adoptat alium sibi in filium, in quantum ex sua bonitate admittit eum ad participationem suæ hæreditatis: Deus autem est infinitæ bonitatis: ex qua contingit, quòd ad participationem bonorum suorum suas creaturas admittit. Et præcipuè rationales creaturas, quæ inquantum sunt ad imaginem Dei factæ, sunt capaces beatitudinis diuinæ. Quæ quidem consistit in fruitione Dei: per quam etiam ipse Deus beatus est, & per seipsum dines, inquantum scilicet seipso fruitur. Hoc autem dicitur hæreditas alicuius, ex quo ipse est dines. Et ideo inquantum Deus ex sua bonitate admittit homines ad beatitudinis hæreditatem, dicitur eos adoptare. Hoc autem plus habet adoptatio diuina, quam humana: quia Deus hominem, quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad hæreditatem cælestem percipiendam. Homo autem non facit idoneum eum, quem adoptat, sed potius eum iam idoneum eligit adoptando.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo in sua natura consideratus: non est extraneus à Deo, quantum ad bona naturalia quæ recipit: est tamen extraneus, quantum ad bona gratiæ & gloriæ, & secundum hoc adoptatur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hominis est operari ad supplendam suam indigentiam: non autem Dei cui conuenit operari ad communicandam suæ perfectionis abundantiam. Et ideo sicut per actum creationis communicatur bonitas diuina omnibus creaturis, secundum quandam similitudinem, ita per actum adoptionis communicatur similitudo naturalis filiationis hominibus, secundum illud Rom. 8. Quos præscíuit cōformes fieri imaginis filij sui.

¶ Ad tertium dicendum, quòd bona spiritualia possunt simul à pluribus possideri, non autem bona corporalia. Et ideo hæreditatem corporalem nullus potest percipere, nisi succedens decedēti: hæreditatem autem spiritualem simul omnes ex integro accipiunt sine detrimento Patris semper viuentis. Quamuis posset dici, quòd Deus decedit, secundum quòd est in nobis per fidem, & incipiet in nobis esse per speciem: sicut glossa dicit Roma. 8. super illud, Si filij, & hæredes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis vicesimætertiæ Articulum secundum.

Commen. Titulus clarus est.

¶ In corpore vnius conclusio: Adoptare homines in filios Dei, conuenit toti Trinitati. Probatur. Facere quemcunque effectum in creaturis, commune toti Trinitati: sed filios adoptiuos est facere non genitos naturaliter generatione à Deo, ergo adoptare est commune toti Trinitati. Maior triplicitèr probatur. Primò ex opposito, quia generare naturaliter in diuinis proprium est Patri. Secundò, quia vna est substantia Trinitatis: vbi autem est vna substantia, ibi vna vis & operatio. Tertiò autoritate, Quæcunque facit Pater. Minor declaratur ex differentia inter filium Dei naturaliter & adoptiuè: quia ille genitus, non factus, iste factus non genitus naturaliter. Et notanter apponitur ly naturaliter: quia generatio est duplex, naturalis & gratuita, illa propria est filio: hæc conuenit adoptiuis, & ad facere spectat: est enim faciendi quædam species.

Annot. ¶ In responsionibus argumentorum memento differentiæ inter proprium & appropriatum: & videbis adoptionem nostram, non proprium

q.39.ar.7 alicui personæ diuinæ, sed communem tribus. appropriatâ autem Patri, vt actori (& ideo peculiariter dicitur ipse pater noster) Filio, vt exemplari (& ideo frater noster, quasi similis communicans in Patre) Spiritui sancto, vt quasi executori in suo appropriato. quod est charitas, qua sumus filij Dei: & ideo Spiritus sanctus dicitur spiritus adoptionis filiorum.

¶ Super Quæstionis vicesimætertiæ Articulum tertium.

Commen. Titulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore vnica est conclusio: Adoptari conuenit creaturæ rationali soli, non omni. Probatur. Filius Dei naturaliter procedit à Patre vt verbum intellectuale vnum cum ipso Patre existens, & filiatio adoptionis, & est similitudo filiationis naturalis, non tantùm secundum formam, aut gradum intelligibilitatis, sed secundum vnitatem ergo adoptari conuenit creaturæ rationali soli, non omni. Antecedens quo ad primam propositionem includit tres conditiones ad propositum filij Dei. prima est quòd Verbum: secunda. quod intellectuale: tertia, quod vnum cum Patre.

¶ Et ideo ex ipsa propositione deducitur triplex modus ac gradus assimilationis ad filium Dei, seu ad Verbum. Primus per imitationem formæ, quæ habet in Verbo, q̃ est omnium eminentissima similitudo, & hic communis omnibus rationalibus, quæ facta sunt. Secundus per imitationem etiam gradus immaterialitatis, & hic proprius rationalibus est, quæ sola facta sunt immaterialia: Tertius per immitationem etiam vnitatis ad Deum & hic est proprius gratiam charitatis habentibus. Secunda autem pro posito antecedentis, ex præmissis clarificata quo ad terminos est. Et quo ad vltimam partem dupliciter probatur. Primò: quia assimilatio secundum huiusmodi vnitatem, fit per gratiã charitatis, vt patet ex auctoritate Domini, Ioan. 17. Secundò: quia talis assimilatio perficit rationem adoptionis, sicut ratio nalis perficit rationem hominis. Probatur quia hic similibus filio Dei debentur hæreditas æterna.

¶ Consequentia verò quo ad ly soli, euidèns ex se est: quia talis similitudo in sola rationali natura inuenitur potest. Quo ad ly verò, sed nõ omni probatur quia nõ omnium rationalium est charitas per Spiritũ sanctum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd adoptari nõ sit proprium rationalis creaturæ. Non enim dicitur Deus pater creaturæ, nisi per adoptionem. Dicitur autem pater creaturæ etiam irrationalis: secundum illud Iob 38. Quis est pluuiæ pater, & stillas roris quis genuit? Ergo adoptari non est proprium rationalis creaturæ.

¶ Præterea, Per adoptionem dicuntur aliqui filij Dei. Sed esse filios Dei, in Scriptura propriè videtur attribui Angelis, secundum illud Iob. 1. Quadam autem die cum assisterent filij Dei coram Domino. Ergo non est proprium creaturæ rationalis adoptari.

¶ Præterea, Quod est proprium alicui naturæ, conuenit omnibus habentibus naturam illam: sicut risibile conuenit omnibus hominibus. Sed adoptari non conuenit omni rationali naturæ. Ergo adoptari non est proprium rationalis creaturæ.

¶ SED CONTRA est, quòd filij adoptati sunt hæredes Dei, vt patet Romanorum octauo. Sed talis hæreditas conuenit soli rationali creaturæ. Ergo proprium est creaturæ rationalis adoptari.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, filiatio adoptionis est quædam similitudo filiationis naturalis. Filius autem Dei naturaliter procedit à patre, vt verbum intellectuale, vnum cum ipso patre existens. Huic ergo verbo tripliciter potest aliquid assimilari. Vno quidem modo secundum rationem formæ, non autem secundum intellectualitatem ipsius, sicut forma domus exterius constitutæ assimilatur verbo mentali, artificis secundum speciem formæ, non autem secundum intelligibilitatem: quia forma domus in materia non est intelligibilis, sicut erat in mente artificis. Et hoc modo Verbo æterno assimilatur quælibet creatura, cùm sit facta per Verbum. Secundo modo assimilatur creatura Verbo non solùm quantum ad rationem formæ, sed etiam quantum ad intellectualitatem ipsius, sicut etiam scientia, quę fit in mente discipuli, assimilatur verbo quod est in mente magistri. Et hoc modo creatura rationalis etiam secundum suam naturam assimilatur verbo Dei. Tertio modo assimilatur creatura verbo Dei æterno, secundum vnitatem quam habet ad patrem, quod quidem fit per gratiam & charitatem, vnde Dominus orat Ioan. 17. Sint vnum in nobis, sicut & nos vnum sumus. Et talis assimilatio perficit rationem adoptionis, quia sic assimilaris debetur hæreditas æterna. Vnde manifestum est, quòd adoptari conuenit soli creaturæ rationali, non tamen omni, sed solùm habenti charitatem, quæ est diffusa in cordibus nostris per Spiritum sanctum, vt dicitur Roman. 5. Et ideo Roman. 8. Spiritus sanctus dicitur spiritus adoptionis filiorum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus dicitur pater creaturæ irrationalis, non propriè per adoptionem, sed per creat-

¶ Super Quæstionis vicesimætertiæ Articulum quartum.

Commen. Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio. Filiatio adoptiua filiario conuenit non naturæ, sed personæ vt patet ex antedictis: persona autem Christi vniuersa & increata est. Consequentia probatur: quia suppositis terminorum, scilicet q̃ filiatio adoptiua est quædã participatio filiationis naturalis: quod ex dictis patet. Probatur ergo: quia quod dicitur per se, nõ dicitur participatiuè.

Annot. ¶ Aduertè hic q̃ Autor summatiè scribens, plus probat quam exprimat. Huic enim conclusioni & rationi non potest ni si dupliciter obstari, vel recedendo à sententia fi

Infr.q.32. ar.3.& q. 45.ar.1. dei, ponendo in Christo plures personas vel hypostases. Et hoc Autor tangit in his quæ subiũgit, Vel ponendo q̃ filiatio potest denominare

Et 3. dist. 10.q.2.ar 2. hic 2.q.3. & 4.con. tra cc. 4. Et vet.q. 29.art.1. ad 1. li.2.de trinit. Christum ratione solius naturæ, sicut passio, crucifixio, nativitas & huiusmodi. Secundum hoc enim posset Christus ratione naturæ humanæ assumptæ in gratia & gloria beatitudinis participata patri dici filius adoptiuus: sicut dicitur beatus beatitudine participata *li.55.* ratione naturæ assumptæ. Et hoc Autor excludit in principio corporis, per hoc, q̃ filiatio non naturæ, sed personæ conuenit: & propter ea non potest Christo conuenire filiatio adoptiua ratione naturæ humanæ. Exclusio autem, non conuenit Christo naturæ humanæ (quum sit filius Dei per se sui naturalis) consequens est, q̃ nõ possit dici Dei filius, participatiuè. Id enim quod per se dicitur, non participatiuè dicitur: & hoc solo modo posset participatiuè dici, si ratione naturæ assumptæ filiatio adoptiua ei conueniret: quod excluditur.

Annot. ¶ Nota hic pro clariori intellectu ex responsione ad secundum, quod

q.33.ar.2, & 3. licet in humanis, is qui est filius naturalis, &c. adoptatur in filium sed hæreditas sibi debetur, quia filius ita? Christus, vt homo habet qui dem omnia bona patris & vitæ quæ debentur filiis adoptiuis, sed nõ ex vi sui iuris adoptionis, sed ex vi sui iuris naturalis, hoc quod est filius Dei naturalis, habet in natura assumpta hæreditatem donã patriæ & vitæ, vt adoptaretur à Deo, quoniam ex hoc ipso quòd erat Dei naturalis filius, debebatur sibi, vt natura assumpta haberet illam testante hoc Ioanne. Vidimus, inquit, gloriam eius, scilicet Verbi incarnati, gloriã qua vnigenit à Patre, plenum gratiæ & veritatis.

Et hinc patet, quòd non est eadem ratio de beatitudine duplici in Christo) sci liter de vnitate & participatari & de filiatione duplici, scilicet naturali & adoptiua. Exclusio autem, nec conuenientis dignitati Christi. quoniam derogat dignitati filiationis naturalis, nec conuenit ei hæres nat adoptione. Demum Autor ex oppositi errore confirmat conclusionem & probationem, dicens quòd opposita conclusio confonat errori Nestorianorum in Christo plures hypostases.

Ad primũ.

Ad 2.

Ad 3.

Ad 4.

Ad 5.

Ad 6.

Ad 7.

Ad 8.

Ad 9.

Ad 10.

Ad 11.

Ad 12.

Ad 13.

Ad 14.

Ad 15.

Ad 16.

Ad 17.

Ad 18.

Ad 19.

Ad 20.

Ad 21.

Ad 22.

Ad 23.

Ad 24.

Ad 25.

Ad 26.

Ad 27.

Ad 28.

Ad 29.

Ad 30.

Ad 31.

Ad 32.

Ad 33.

Ad 34.

Ad 35.

Ad 36.

Ad 37.

Ad 38.

Ad 39.

Ad 40.

Ad 41.

Ad 42.

Ad 43.

Ad 44.

Ad 45.

Ad 46.

Ad 47.

Ad 48.

Ad 49.

Ad 50.

Ad 51.

Ad 52.

Ad 53.

Ad 54.

Ad 55.

Ad 56.

Ad 57.

Ad 58.

Ad 59.

Ad 60.

Ad 61.

Ad 62.

Ad 63.

Ad 64.

Ad 65.

Ad 66.

Ad 67.

Ad 68.

Ad 69.

Ad 70.

Ad 71.

Ad 72.

Ad 73.

Ad 74.

Ad 75.

Ad 76.

Ad 77.

Ad 78.

Ad 79.

Ad 80.

Ad 81.

Ad 82.

Ad 83.

Ad 84.

Ad 85.

Ad 86.

Ad 87.

Ad 88.

Ad 89.

Ad 90.

Ad 91.

Ad 92.

Ad 93.

Ad 94.

Ad 95.

Ad 96.

Ad 97.

Ad 98.

Ad 99.

Ad 100.

Ad 101.

Ad 102.

Ad 103.

Ad 104.

Ad 105.

Ad 106.

Ad 107.

Ad 108.

Ad 109.

Ad 110.

Ad 111.

Ad 112.

Ad 113.

Ad 114.

Ad 115.

Ad 116.

Ad 117.

Ad 118.

Ad 119.

Ad 120.

Ad 121.

Ad 122.

Ad 123.

Ad 124.

Ad 125.

Ad 126.

Ad 127.

Ad 128.

Ad 129.

Ad 130.

Ad 131.

Ad 132.

Ad 133.

Ad 134.

Ad 135.

Ad 136.

Ad 137.

Ad 138.

Ad 139.

Ad 140.

Ad 141.

Ad 142.

Ad 143.

Ad 144.

Ad 145.

Ad 146.

Ad 147.

Ad 148.

Ad 149.

Ad 150.

Ad 151.

Ad 152.

Ad 153.

Ad 154.

Ad 155.

Ad 156.

Ad 157.

Ad 158.

Ad 159.

Ad 160.

Ad 161.

Ad 162.

Ad 163.

Ad 164.

Ad 165.

Ad 166.

Ad 167.

Ad 168.

Ad 169.

Ad 170.

Ad 171.

Ad 172.

Ad 173.

Ad 174.

Ad 175.

Ad 176.

Ad 177.

Ad 178.

Ad 179.

Ad 180.

Ad 181.

Ad 182.

Ad 183.

Ad 184.

Ad 185.

Ad 186.

Ad 187.

Ad 188.

Ad 189.

Ad 190.

Ad 191.

Ad 192.

Ad 193.

Ad 194.

Ad 195.

Ad 196.

Ad 197.

Ad 198.

Ad 199.

Ad 200.

Ad 201.

Ad 202.

Ad 203.

Ad 204.

Ad 205.

Ad 206.

Ad 207.

Ad 208.

Ad 209.

Ad 210.

Ad 211.

Ad 212.

Ad 213.

Ad 214.

Ad 215.

Ad 216.

Ad 217.

Ad 218.

Ad 219.

Ad 220.

Ad 221.

Ad 222.

Ad 223.

Ad 224.

Ad 225.

Ad 226.

Ad 227.

Ad 228.

Ad 229.

Ad 230.

Ad 231.

Ad 232.

Ad 233.

Ad 234.

Ad 235.

Ad 236.

Ad 237.

Ad 238.

Ad 239.

Ad 240.

Ad 241.

Ad 242.

Ad 243.

Ad 244.

Ad 245.

Ad 246.

Ad 247.

Ad 248.

Ad 249.

Ad 250.

Ad 251.

Ad 252.

Ad 253.

Ad 254.

Ad 255.

Ad 256.

Ad 257.

Ad 258.

Ad 259.

Ad 260.

Ad 261.

Ad 262.

Ad 263.

Ad 264.

Ad 265.

Ad 266.

Ad 267.

Ad 268.

Ad 269.

Ad 270.

Ad 271.

Ad 272.

Ad 273.

Ad 274.

Ad 275.

Ad 276.

Ad 277.

Ad 278.

Ad 279.

Ad 280.

Ad 281.

Ad 282.

Ad 283.

Ad 284.

Ad 285.

Ad 286.

Ad 287.

Ad 288.

Ad 289.

Ad 290.

Ad 291.

Ad 292.

Ad 293.

Ad 294.

Ad 295.

Ad 296.

Ad 297.

Ad 298.

Ad 299.

Ad 300.

Ad 301.

Ad 302.

Ad 303.

Ad 304.

Ad 305.

Ad 306.

Ad 307.

Ad 308.

Ad 309.

Ad 310.

Ad 311.

Ad 312.

Ad 313.

Ad 314.

Ad 315.

Ad 316.

Ad 317.

Ad 318.

Ad 319.

Ad 320.

Ad 321.

Ad 322.

Ad 323.

Ad 324.

Ad 325.

Ad 326.

Ad 327.

Ad 328.

Ad 329.

Ad 330.

Ad 331.

Ad 332.

Ad 333.

Ad 334.

Ad 335.

Ad 336.

Ad 337.

Ad 338.

Ad 339.

Ad 340.

Ad 341.

Ad 342.

Ad 343.

Ad 344.

Ad 345.

Ad 346.

Ad 347.

Ad 348.

Ad 349.

Ad 350.

Ad 351.

Ad 352.

Ad 353.

Ad 354.

Ad 355.

Ad 356.

Ad 357.

Ad 358.

Ad 359.

Ad 360.

Ad 361.

Ad 362.

Ad 363.

Ad 364.

Ad 365.

Ad 366.

Ad 367.

Ad 368.

Ad 369.

Ad 370.

Ad 371.

Ad 372.

Ad 373.

Ad 374.

Ad 375.

Ad 376.

Ad 377.

Ad 378.

Ad 379.

Ad 380.

Ad 381.

Ad 382.

Ad 383.

Ad 384.

Ad 385.

Ad 386.

Ad 387.

Ad 388.

Ad 389.

Ad 390.

Ad 391.

Ad 392.

Ad 393.

Ad 394.

Ad 395.

Ad 396.

Ad 397.

Ad 398.

Ad 399.

Ad 400.

Ad 401.

Ad 402.

Ad 403.

Ad 404.

Ad 405.

Ad 406.

Ad 407.

Ad 408.

Ad 409.

Ad 410.

Ad 411.

Ad 412.

Ad 413.

Ad 414.

Ad 415.

Ad 416.

Ad 417.

Ad 418.

Ad 419.

Ad 420.

Ad 421.

Ad 422.

Ad 423.

Ad 424.

Ad 425.

Ad 426.

Ad 427.

Ad 428.

Ad 429.

Ad 430.

Ad 431.

Ad 432.

Ad 433.

Ad 434.

Ad 435.

Ad 436.

Ad 437.

Ad 438.

Ad 439.

Ad 440.

Ad 441.

Ad 442.

Ad 443.

Ad 444.

Ad 445.

Ad 446.

Ad 447.

Ad 448.

Ad 449.

Ad 450.

Ad 451.

Ad 452.

Ad 453.

Ad 454.

Ad 455.

Ad 456.

Ad 457.

Ad 458.

Ad 459.

Ad 460.

Ad 461.

Ad 462.

Ad 463.

Ad 464.

Ad 465.

Ad 466.

Ad 467.

Ad 468.

Ad 469.

Ad 470.

Ad 471.

Ad 472.

Ad 473.

Ad 474.

Ad 475.

Ad 476.

Ad 477.

Ad 478.

Ad 479.

Ad 480.

Ad 481.

Ad 482.

Ad 483.

Ad 484.

Ad 485.

Ad 486.

Ad 487.

Ad 488.

Ad 489.

Ad 490.

Ad 491.

Ad 492.

Ad 493.

Ad 494.

Ad 495.

Ad 496.

Ad 497.

Ad 498.

Ad 499.

Ad 500.

Ad 501.

Ad 502.

Ad 503.

Ad 504.

Ad 505.

Ad 506.

Ad 507.

Ad 508.

Ad 509.

Ad 510.

Ad 511.

Ad 512.

Ad 513.

Ad 514.

Ad 515.

Ad 516.

Ad 517.

Ad 518.

Ad 519.

Ad 520.

Ad 521.

Ad 522.

Ad 523.

Ad 524.

Ad 525.

Ad 526.

Ad 527.

Ad 528.

Ad 529.

Ad 530.

Ad 531.

Ad 532.

Ad 533.

Ad 534.

Ad 535.

Ad 536.

Ad 537.

Ad 538.

Ad 539.

Ad 540.

Ad 541.

Ad 542.

Ad 543.

Ad 544.

Ad 545.

Ad 546.

Ad 547.

Ad 548.

Ad 549.

Ad 550.

Ad 551.

Ad 552.

Ad 553.

Ad 554.

Ad 555.

Ad 556.

Ad 557.

Ad 558.

Ad 559.

Ad 560.

Ad 561.

Ad 562.

Ad 563.

Ad 564.

Ad 565.

Ad 566.

Ad 567.

Ad 568.

Ad 569.

Ad 570.

Ad 571.

Ad 572.

Ad 573.

Ad 574.

Ad 575.

Ad 576.

Ad 577.

Ad 578.

Ad 579.

Ad 580.

Ad 581.

Ad 582.

Ad 583.

Ad 584.

Ad 585.

Ad 586.

Ad 587.

Ad 588.

Ad 589.

Ad 590.

Ad 591.

Ad 592.

Ad 593.

Ad 594.

Ad 595.

Ad 596.

Ad 597.

Ad 598.

Ad 599.

Ad 600.

Ad 601.

Ad 602.

Ad 603.

Ad 604.

Ad 605.

Ad 606.

Ad 607.

Ad 608.

Ad 609.

Ad 610.

Ad 611.

Ad 612.

Ad 613.

Ad 614.

Ad 615.

Ad 616.

Ad 617.

Ad 618.

Ad 619.

Ad 620.

Ad 621.

Ad 622.

Ad 623.

Ad 624.

Ad 625.

Ad 626.

Ad 627.

Ad 628.

Ad 629.

Ad 630.

Ad 631.

Ad 632.

Ad 633.

Ad 634.

Ad 635.

Ad 636.

Ad 637.

Ad 638.

Ad 639.

Ad 640.

Ad 641.

Ad 642.

Ad 643.

Ad 644.

Ad 645.

Ad 646.

Ad 647.

Ad 648.

Ad 649.

Ad 650.

Ad 651.

Ad 652.

Ad 653.

Ad 654.

Ad 655.

Ad 656.

Ad 657.

Ad 658.

Ad 659.

Ad 660.

Ad 661.

Ad 662.

Ad 663.

Ad 664.

Ad 665.

Ad 666.

Ad 667.

Ad 668.

Ad 669.

Ad 670.

Ad 671.

Ad 672.

Ad 673.

Ad 674.

Ad 675.

Ad 676.

Ad 677.

Ad 678.

Ad 679.

Ad 680.

Ad 681.

Ad 682.

Ad 683.

Ad 684.

Ad 685.

Ad 686.

Ad 687.

Ad 688.

Ad 689.

Ad 690.

Ad 691.

Ad 692.

Ad 693.

Ad 694.

Ad 695.

Ad 696.

Ad 697.

Ad 698.

Ad 699.

Ad 700.

Ad 701.

Ad 702.

Ad 703.

Ad 704.

Ad 705.

Ad 706.

Ad 707.

Ad 708.

Ad 709.

Ad 710.

Ad 711.

Ad 712.

Ad 713.

Ad 714.

Ad 715.

Ad 716.

Ad 717.

Ad 718.

Ad 719.

Ad 720.

Ad 721.

Ad 722.

Ad 723.

Ad 724.

Ad 725.

Ad 726.

Ad 727.

Ad 728.

Ad 729.

Ad 730.

Ad 731.

Ad 732.

Ad 733.

Ad 734.

Ad 735.

Ad 736.

Ad 737.

Ad 738.

Ad 739.

Ad 740.

Ad 741.

Ad 742.

Ad 743.

Ad 744.

Ad 745.

Ad 746.

Ad 747.

Ad 748.

Ad 749.

Ad 750.

Ad 751.

Ad 752.

Ad 753.

Ad 754.

Ad 755.

Ad 756.

Ad 757.

Ad 758.

Ad 759.

Ad 760.

Ad 761.

Ad 762.

Ad 763.

Ad 764.

Ad 765.

Ad 766.

Ad 767.

Ad 768.

Ad 769.

Ad 770.

Ad 771.

Ad 772.

Ad 773.

Ad 774.

Ad 775.

Ad 776.

Ad 777.

Ad 778.

Ad 779.

Ad 780.

Ad 781.

Ad 782.

Ad 783.

Ad 784.

Ad 785.

Ad 786.

Ad 787.

Ad 788.

Ad 789.

Ad 790.

Ad 791.

Ad 792.

Ad 793.

Ad 794.

Ad 795.

Ad 796.

Ad 797.

Ad 798.

Ad 799.

Ad 800.

Ad 801.

Ad 802.

Ad 803.

Ad 804.

Ad 805.

Ad 806.

Ad 807.

Ad 808.

Ad 809.

Ad 810.

Ad 811.

Ad 812.

Ad 813.

Ad 814.

Ad 815.

Ad 816.

Ad 817.

Ad 818.

Ad 819.

Ad 820.

Ad 821.

Ad 822.

Ad 823.

Ad 824.

Ad 825.

Ad 826.

Ad 827.

Ad 828.

Ad 829.

Ad 830.

Ad 831.

Ad 832.

Ad 833.

Ad 834.

Ad 835.

Ad 836.

Ad 837.

Ad 838.

Ad 839.

Ad 840.

Ad 841.

Ad 842.

Ad 843.

Ad 844.

Ad 845.

Ad 846.

Ad 847.

Ad 848.

Ad 849.

Ad 850.

Ad 851.

Ad 852.

Ad 853.

Ad 854.

Ad 855.

Ad 856.

Ad 857.

Ad 858.

Ad 859.

Ad 860.

Ad 861.

Ad 862.

Ad 863.

Ad 864.

Ad 865.

Ad 866.

Ad 867.

Ad 868.

Ad 869.

Ad 870.

Ad 871.

Ad 872.

Ad 873.

Ad 874.

Ad 875.

Ad 876.

Ad 877.

Ad 878.

Ad 879.

Ad 880.

Ad 881.

Ad 882.

Ad 883.

Ad 884.

Ad 885.

Ad 886.

Ad 887.

Ad 888.

Ad 889.

Ad 890.

Ad 891.

Ad 892.

Ad 893.

Ad 894.

Ad 895.

Ad 896.

Ad 897.

Ad 898.

Ad 899.

Ad 900.

Ad 901.

Ad 902.

Ad 903.

Ad 904.

Ad 905.

Ad 906.

Ad 907.

Ad 908.

Ad 909.

Ad 910.

Ad 911.

Ad 912.

Ad 913.

Ad 914.

Ad 915.

Ad 916.

Ad 917.

Ad 918.

Ad 919.

Ad 920.

Ad 921.

Ad 922.

Ad 923.

Ad 924.

Ad 925.

Ad 926.

Ad 927.

Ad 928.

Ad 929.

Ad 930.

Ad 931.

Ad 932.

Ad 933.

Ad 934.

Ad 935.

Ad 936.

Ad 937.

Ad 938.

Ad 939.

Ad 940.

Ad 941.

Ad 942.

Ad 943.

Ad 944.

Ad 945.

Ad 946.

Ad 947.

Ad 948.

Ad 949.

Ad 950.

Ad 951.

Ad 952.

Ad 953.

Ad 954.

Ad 955.

Ad 956.

Ad 957.

Ad 958.

Ad 959.

Ad 960.

Ad 961.

Ad 962.

Ad 963.

Ad 964.

Ad 965.

Ad 966.

Ad 967.

Ad 968.

Ad 969.

Ad 970.

Ad 971.

Ad 972.

Ad 973.

Ad 974.

Ad 975.

Ad 976.

Ad 977.

Ad 978.

Ad 979.

Ad 980.

Ad 981.

Ad 982.

Ad 983.

Ad 984.

Ad 985.

Ad 986.

Ad 987.

Ad 988.

Ad 989.

Ad 990.

Ad 991.

Ad 992.

Ad 993.

Ad 994.

Ad 995.

Ad 996.

Ad 997.

Ad 998.

Ad 999.

Ad 1000.

¶ Super Quæstionis vicesimæquartæ Articulum primum.

Commen. Titulus, vt iacet, sine additione aliqua sumendus est.

¶ In corpore vna est conclusio, Christus est prædestinatus. Probatur. Prædestinatio propriè est diuina ab æterno præordinatio eorum, quæ pergratiam sunt fienda in tempore: sed Deum esse hominem, & resurrexisse, est quoddam factum in tempore per gratiam vnionis, & præordinatum à Deo ab æterno: aliquin aliquid noui diuinæ menti accideret, ergo vnio illa est prædestinata: ergo Christus est prædestinatus.

Annot. ¶ Aduerte sensum literæ intentum ab Autore, & vt differas doctrinam Autoris ab aliorũ sententiis, recoliro q̃ Prædestinationis nomẽ in sacris literis dupliciter venit in vnum. Vel simpliciter, hoc est sine additione aliqua, vt quòd dicimus, Sanctus Petrus fuit prædestinatus. Vel cum determinatione aliqua: vt quum dicimus, q̃ Magdalena fuit prædestinata ad lauandum Christi pedes lachrymis: Autor ad cõfutandũ Nestorianos errores circa regnum Christi pendentis in cruce & similia. Et quoniam communi vsu prædestinatio absolutè respicit æternam felicitatem vt terminum (est enim ratio ordinis Electorum in vitam æternam) vel in Prima parte habitum est, ideo Durandus in 1. sent. distin. 7. dicit, quòd prædestinatio absolutè est respectu beatitudinis, distinguens prædestinationẽ Christi, qua prædestinatus est filius Dei, à prædestinatione absolutè, & dicens eam esse prædestinationem ad hoc scilicet esse filium Dei, Scotus quoque ibidem prædestinationem Christi ponit in ordine ad beatitudinem, quasi gratia vnionis fuerit medium in Christo ad gratiam summæ beatitudinis animæ suæ: Dious autem Autor inuens gratiam vnionis esse excellentius quid: gratia summæ beatitudinis creatæ, quantò maius est esse Deum quam frui Deo, & gratiam summæ beatitudinis cõsequi ad gratiam vnionis (non vt finis sequitur ad medium, sed vt proprietas ad substantiam, vt calor ad ignem) posuit prædestinationem absolutè communiter quidem respicere gratiã vitæ æternæ, sed proprie terminum singulare in Christo. Et quoniam communiter fit respicere gratiam vnionis, vt in responsione ad primum littera monstrat.

Annot.

1.dist.40. q.1.cor.fi. & ad 5. Et 3.di.7. q.3. ar. 2. q.2. & q. 3.art.2.q. 4. Et 4.con tra cc. 42. ad 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo non conueniat prædestinatum esse. Terminus enim prædestinationis videtur esse adoptio filiorum, secundum illud Ephes. primo, prædestinauit nos in adoptionem filiorum. Sed Christo non conuenit esse filium adoptiuum: vt dictum est. Ergo Christo non conuenit prædestinatum esse.

¶ Et si perspicacius considerauerit, videbis tria, scilicet gratiam vitæ æternæ *Et Ro. 1.* gratiam vnionis, & gratiam in cõmuni. Et quia gratia æternæ felicitatis, cum *l.3.cor. 9.* omnibus Electis in Dei filios adoptiuos, penes illam diuinam fuit præ *q.prz. ar.* destinatio filiorum adoptionis: ideo quia in prima parte tractatum est. Quia verò gratia vnionis propria est naturali Dei filio & longè eminentior prima: ideo penes illam concluditur prædestinatio Christi. Consonat nanq; rationi, vt excellentior gratia, termini simpliciter rationem habens, magis lumine prædestinationem simpliciter. si minor illam terminat.

¶ Quia autem gratia beatitudinis patriæ, includit in se rationem gratiæ & rationem gratiæ per se primò summi & vltimi termini, vt species claudit in se rationem generis, & tam gratia æternæ vitæ, quam gratia vnionis conuenit in ratione per se primo termini summi & vltimi, quantum est ex propriis generationibus) quod ideo apposuerim: quia si beatitudo alicuius non

Universidad de Deusto
Biblioteca

propria generatione fiere, sed consequitiue haberetur, non haberet rationem per se primo termini, sed consequentis ad terminum: vt in Christo dictum est cōsequi quia inquam hoc in se claudit, ideo Autor in littera & prædestinationem propriè accepta dicit respicere gratiam & hoc haberi ex antedictis in prima parte. Veritatem si quidem est hoc, non solùm vt sonat, sed vt inducit ad excellentius genus gratiæ, & termini gratuiti. Si enim gratia consummata sola ad terminum prædestinationis simpliciter (vt dictum est) ordinabilis magis gratia vnionis quæ facit gratiam consummatam vt propriissimam, sufficiens est vt terminet prædestinationem etiam absolutè. Et propterea littera dicit quòd ratione gratiæ vnionis Christus dicitur esse prædestinatus nō ad hoc vel illud, sed prædestinatus.

q. 23. ar. 3.

Annot. ¶ In responsionibus ad secundum & tertium attende primò, quòd secundum rem nulla est inter Catholicos quæstio de prædestinatione Christi ad filiationem Dei per gratiam vnionis naturæ humanæ ad filium Dei, sed quæstio est de verificatione sermonis Pauli apostoli propriè vel impropriè in hoc vel illo sensu. Autor supponens loquutionem Apostoli esse propriam, & intelligi non de aliquo consequente ad filium Dei (puta manifestatione) difficilem susceptu propinciam ve rificari illam de persona Christi. Vtra expositionem tanquā illam referentem prædestinationem ad naturam, & alteram Ambrosij referentem ad manifestationem Christi, refert quoque potest prædestinatio Christi ad filium Dei in virtute actuali: ita quòd filius Dei ex semine Dauid secundum carnem, prædestinatus est filius Dei in virtute actuali operationis sanctificatiuæ & reparatiuæ mundi: ita quòd totum coniunctum, scilicet filius Dei in virtute actuali, est terminus prædestinationis.

q. 23. ar. 1. & 4.

Gloss. ord. ¶ Et licet hæc expositio satis consonet litteræ Apostoli, subiungentis opera sanctificationis & resurrectionis mortuorum: quia tamen ex ponitur etiam quòd filius Dei absolutè sit terminus ordinationis (vt Autor cum Glossa ibidem sustinet) ideo hunc prosequendo, adverto secundo, quòd Autor ponit Christum prædestinatum ratione naturæ: ita quòd ipsa persona Christi ratione assumptæ naturæ, denominetur prædestinata ad Dei filiationem. Considerat quippe æternam Christi personam duplicem. Vel secundum se seu absolutè. Et sic nondum ipsam prædestinatam ad filiationem Dei, quia est ipsa Dei filiatio per essentiam. Vel secundum quòd induta est humanitatem. Et sic affirmat ipsam prædestinatam ad filiationem Dei, quia vt sic per gratiam vnionis assequuta est filiationem Dei.

¶ Quod vt clarius percipias, vtere positionibus hæreticorum, & ex differentia illarum ad sententiam fidei, videbis veritatem necessitatem, proprietatémque huius sensus. Si enim Verbum indutum esset carnem (vt hæretici fingunt) vel per inhabitationem, aut effectum, aut quouis modo non personaliter, fallum esset quòd Verbum secundum carnem prædestinatū est, vt sit filius Dei per gratiam vnionis: quoniam secundum carnem non esset personaliter vnitum sibi Dei filio. Sed si pro quia, Verbum secundum carnem est personaliter vnitū sibi ipsi, ideo verum est dicere de filio Dei, qui ex semine Dauid est secundum carnem, quòd prædestinatus est filius Dei, significat enim hic sermo quòd ab æterno prædestinatum est de filio Dei naturali, vt secundum carnem sit per gratiam vnionis filius Dei: quod est carnem esse personaliter vnitam filio Dei.

Anno.

¶ Occurrit hic dubium ex Durando 3. sen. dist. 3. q. 1. dicente hanc loquutionem esse impropriam, propter defectū duarum conditionum requisitarum ad prædestinationem.

Anno.

¶ Prædestinatio enim ptimo est ad ea quæ excedunt virtutem prædestinatinihil autem est quod excedat virtutem Verbi incarnati.

¶ Prædestinatio rursus est ad id quod est posterius natura saltem prædestinatio, quia est ad gratuitum aliquo dgratia autem supponit naturam. Constat autem quòd esse filium Dei per gratiam vnionis, non est posterius natura aut intellectu Verbo incarnato. Non est igitur propria hæc loquutio Christus prædestinatus est filius Dei.

Rob. Hl.

¶ Ad hæc dicitur, quòd factis salutor prima prædestinationis conditio, si id, ad quod quis prædestinatur, excedit virtutem prædestinati, vel absolutè, vel quatenus prædestinatus est. Sic autem est in proposito: quoniam vnio personalis ad filium Dei, esti non excedit propriam virtutem Verbi absolutè, excedit tamen virtutem ipsius tecūdum carnem secundum quam est prædestinatum.

¶ Secunda autem conditio de prioritate naturæ distinguitur vel secundum rem, vel secundum intellectum. Et dicitur quòd licet non sit prius natura Verbum incarnatum, quàm Verbum incarnatum, esse filium Dei per gratiam vnionis: tamen secundum considerationem abstractiuā intellectus, prius natura est Verbi incarnatum, quàm modus Incarnationis scilicet per vnionem personalem. Manifestatur autem talis prioritas ex conuenientia & differētia inter nos & hæreticos. Nam Verbum incarnatum intelligimus vt commune quid apprehensum ly nobis & illis & differentia, est circa specialis vnionis modos. dum illi, per modū templi vel habitus, &c. nos autem per personā lem vnionem Verbum incarnatū dicimus. Quo circa licet secūdū se non sit ibi ordo secundum apprehensionē tamen intellectus (qui natus est nō dū iūm coniuncta dividere, sed etiam vnum & idē à seipso abstrahere) in ea Verbū vt habēs carnē, & seipsum vt habens carnem personaliter iunctam, ordo est naturę, sicut inter cōmune & proprium. Et propter ea prædestinatio, quæ actus est mētis, & ad rē sub certa apprehensione tendit, ex hoc ipso q. ad Verbū cū carne terminatur, determinat ad vnionē personalē excludēdo ut eros alios modos, quibus Verbum cū carne præordinari potuisset. Et ob hoc filius Dei naturaliter factus ex semine Dauid filius hominis, prædestinatus dicitur, & est filius Dei.

¶ In respon

Cap. 1. 2. 3.

Annot. ¶ In responsione ad tertium, respice primò literam Apostoli apud Origenem esse punctuatam sic, quod ly prædestinatus, est adiectiuum subiecti: & non est pars copulæ seu prædicati: ita quod dixit, Qui prædestinatus: tanquam si dixisset qui omnipotens, vel quodlis aliud appositiuum subiecto: & subdit copulam & prædicato, Est filius Dei in virtute. Et sic littera nihil habet difficultatis: quoniam verum est, quòd Christus est prædestinatus, & q. est filius Dei in virtute.

Annot.

¶ Nota secundò, quòd Autor comparatiue de harum propositionum, scilicet, Christus prædestinatus est filius Dei, Christus factus est filius Dei, in veritate loquitur, dicendò quòd prima est magis vera: ac per hoc vtrunque fatetur esse verum. Christus enim significat suppositum duarum naturarū: & ratione humanæ naturæ, verunque suscepit prædicationem, & q. prædestinatus est, & q. factus est filius Dei: quo niam veruntq; ei secundum humanam naturā convenit per gratiam vnionis. Magis tamen prima conceditur: quia abstractio Christi secundum naturam humanam à seipso secundum vnionem personalem, magis incelligitur supponere ipsum prædestinationi, quæ est eventis actus, quàm factis gationi reali, quum ibi sufficiat ordo naturæ secundū intellectum, qui minus tufficit ad factionem.

3. dist. 10. q. 1. art. 1. q. 3. Et 4. contra ca. 3. ad 2.

¶ Cum his tamen rectne, quòd ista est impropria, Christus factus est filius Deus, multò plus quàm ille. Homo est factus Deus, quia homo potest habere suppositionem simplicem (vt superius patuit) Christus autem pro persona supponit. Et propterea loquutiones istæ non sunt extendendæ, sed pie exponendæ. Et quo ad sensum, reducendæ ad sensum simplicis suppositionis pro humana natura in concreto, iuxta hoc quod in litera dicitur. Aliquando incepit esse quòd existens in natura humana esset filius Dei: hoc enim vere istimum est de existente in natura humana, communiter loquendo. Quamuis hic existens in natura humana numquā inceperit esse Deus propter falsitatem expo nentis negatiuæ hic existens in natura humana immediatè antè non fuit Deus: hic enim est Deus heri, hodie & in secula.

Cap. 15 to. 7.

Ca. 15. to. 7.

¶ Super Quæstionis vicesimæquartæ Articulum secundum.

Tertius vt iacet sumatur.

Commun.

¶ In corpore articuli vna est obiectio respōsiua quæstionis: Christus, secundum quod homo est prædestinatus: esse filius Dei. Probatur. Hoc conuenit alicui, secundum quòd homo, quod conuenit ei ratione humanæ naturæ: sed prædestinatio conuenit Christo ratione solius humanæ naturæ: ergo. Probatur Minor distinguendo duo imporrata in prædestinatione, scilicet ordinem & effectum, gratuitum scilicet donum, & manifestando vtrunque conuenire humanitati Christi, adiuncta auctoritate Augustini.

¶ In responsione ad primum vide, & perspice cautelam Autoris nam quia ista propositio, Christus, secundum quod homo, est filius Dei, simpliciter est falsa, vt ex quæstio. 10. superius patet: & sic simpliciter & absolutè sequeretur ex ista Christus, secundum q. homo, prædestinatus est esse filius dei, si quo ad materiale prædestinationis ponetur hæc vera, ideo Autor sustinens antecedens exponit illud limitare.

¶ Posset tamen dici absque antecedentis limitatione, quòd in consequente apponenda secundum intellectum est gratia vnionistica quòd ex isto antecedēte, Christus, secūdum q. homo, prædestinatus est filius Dei: sequitur, ergo Christus, secundum quòd homo, est filius Dei, scilicet per gratiam vnionis. Ita quòd licet ista sit falsa, Christus, secundum quòd homo, est filius Dei: quia significat Christum secundum naturam humanam esse naturalem filium Dei: ista tamen est vera, Christus, secundum quòd homo, prædestinatus est filius Dei, non per naturam, sed per gratiam vnionis. Et ideo Christus, secundum q. homo est filius Dei per gratiam vnionis. Vnde Glossa interlineatis ad Roma. 1. dicit, Secundum q. homo gratia sola prælectus, vt sit filius Dei in eadem potentia & virtute Diuinitatis cum patre per vnionem Verbi.

Annot.

In cor. ar. 2. 3. dis. 7. q. 3. ar. 1. & ari. 2. q. 2. loc. cit.

3. dis. 10. q. 1. ar. 3. Et Rom. 1. l. 3. colu. 2. fin.

¶ In responsione ad secū dum collige hinc ex Autore illam distinctionē de ly, secundum q., seu inquantum, vel reduplicatiuē, vel specificatiuē. Primū enim mōstrum literæ exponit reduplicatiuē, denotando causā. Secūdū autē specificatiuē determinando conditionē, qua subiectum recipit prædicatum. Et hoc modo, scilicet specificatiue tenetur, quum dicitur, Christus secūdū q. homo, est prædestinatus filius Dei: sicut quū dicitur, Sortes, secundū quod habet capillos, est crispus.

loc. cit.

¶ super Quæstionis vicesimæquintæ Articulum tertium.

Commun.

Titulus clarus est.

¶ ¶ In corpore vnica est distinctio bimem

briq

ARTICVLVS II.

¶ Virum hæc sit falsa, Christus secundum quòd homo est prædestinatus esse filius Dei.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod hæc sit falsa, Christus, secundum quod homo, est prædestinatus esse filius Dei. Hoc enim est vnusquisque secundum aliquod tempus, quod est prædestinatus esse, eo quod prædestinatio Dei non fallitur. Si ergo Christus, secundum quod homo, est prædestinatus esse filius Dei, videtur sequi quòd sit filius Dei, secundum quòd homo. Hoc autem est falsum: ergo & primum.

¶ Præterea, Illud quod conuenit Christo, secundum quòd homo, conuenit cuilibet homini, eo quod ipse est vnius speciei cum aliis hominibus. Si ergo Christus, secundum quod homo, est prædestinatus esse filius Dei, sequeretur, quòd cuilibet homini hoc conueniat. Hoc autem est falsum: ergo & primum.

¶ Præterea, Hoc ab æterno prædestinatur, quod est aliquādo fiendum in tempore. Sed magis hæc est vera, Filius Dei factus est homo, quàm ista, Homo factus est filius Dei. vt suprà habitum est. Ergo magis hæc est vera, Christus, secundum quod est filius Dei, prædestinatus est esse homo, quàm econuerso, Christus, secundum quòd est homo, est prædestinatus esse filius Dei.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in libr. de Præde. San. Ipsum Dominum gloriæ, inquātum homo factus est Dei filius. prædestinatum esse dicimus.

¶ RESPONDEO dicendum, quod in prædestinatione duo possunt considerari. Vnum quidē ex parte ipsius prædestinationis æternę, & secundum hoc importat antecessionem quandam respectu eius. quod sub prædestinatione cadit. Alio modo potest considerari secundum effectum temporalem: qui quidem est aliquod gratuitum Dei donum. Dicendum est ergo, quòd secundum vtrunque istorum attribuitur prædestinatio Christo, ratione solius humanæ naturæ. Nam humana natura non semper fuit Verbo vnita: & ei etiam hoc per grātiam est collatum, vt filio Dei in persona vniretur. Et ideo solùm ratione humanæ naturæ prædestinatio competit Christo, vnde Aug. dicit in lib. de Præde. Sanct. prædestinatea est ista humanæ naturę tanta & tam excella subuectio, vt quo attolleretur altius non haberet. Hoc autem dicimus conuenire alicui, secundum quòd homo, quod ei conuenit ratione humanæ naturæ. Et ideo dicendum est, quòd Christus secundum quod homo, est prædestinatus esse filius Dei.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum quod cùm dicitur, Christus secundum quod homo, est prædestinatus esse filius Dei, hęc determinatio, secundum quod homo, potest referri ad actum significatum per participū dupliciter. Vno modo ex parte eius, quod materialiter cadit sub prędestinatione: & hoc modo est falsa. Est enim sensus, quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

brio & duæ conclusiones respondentes linguis distinctionis membris. Distinctio est: Prædestinatio dupliciter dicitur, vel ex parte actus, vel ex parte termini. Prima conclusio est: Prædestinatio Christi ex parte actus non est exemplar nostræ. Probatur quia ex parte actus vno actu & modo æterno Deus Christum, & nos prædestinauit. In actu siquidē diuino & modo ex parte Dei, nulla est differentia, qui sint omnia vna mer res, ipsa scilicet deitas. Secunda conclusio: Prædestinatio Christi est nostræ exemplar ex parte termini, quo ad duo hoc est quo ad bonum terminans, & quo ad malum cōsequendi illud bonum. Probatur primum, quia Christus ad filiationem naturalem nos ad adoptiuam. Probatur secundū: quia Christus per gratiam excludem? omne meritum, nos per gratiam includentē meritum Christi quia de plenitudine eius omnes accepimus.

Annot.

¶ Memento nouitie, q. Christus dicitur prædestinatus vt sit filius Dei naturalis modo exposito, scilicet ratione humanæ naturæ per gratiam vnionis personalis. Reliqua sunt plana.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquartæ Articulum quartum.*

Commū. TItulus clarus vt iacet.

¶ In corpore est vnica distinctio, cum duplici cōclusione sicut in præcedēti articulo. & quia similiter clara sunt pertranseamus.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum primum.*

Annot. TItulus non de qualitate, sed de identitate vel diuersitate adorationis quærit, an scilicet vna eademque adoratione dicamus quæ sit vna illi terminatur ad Christi humanitatē, quæ ad illius terminatur diuinitatem. Et est ratio dubij huius, vbi Ecclesiæ, & decretum quinta synodi: quod in ista materia in 3. tenē. dist. 9.

Comment. ¶ In corpore articuli duo sunt: primo distinguuntur termini: deinde respondetur quæsito. Distinguamus ergo primò id quod honoratur. secundò vnitas vel pluralitas honorit. Distinguuntur igitur in honorato res honorata & causa honoris: & dicitur, q res honorata est tantū persona seu totū subsistēs, & probatur excludendo partes, ex vsu siquidē quia non dicimus manū honorari. Et quia hoc videtur patri calumniam, respondetur obiectioni. quod partes quinque dicuntur honorari, non secundū se, sed vt totū honorētur. Et dicit in lib. de prædest. San. Est præclarissimū lumen prædestinationis & gratiæ ipse Saluator ipse Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Dicitur autem lumen prædestinationis & gratiæ, inquantum per eius prædestinationem & gratiam manifestatur nostra prædestinatio: quod videtur ad ratio nem exemplaris pertinere. Ergo prædestinatio Christi est exemplar nostræ prædestinationis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd prædestinatio dupliciter potest considerari. Vno modo secundum ipsum actum prædestinantis: & sic prædestinatio Christi non potest dici exemplar nostræ prædestinationis: vno enim modo, & eodem actu æterno prædestinauit Deus nos & Christum. Alio modo potest prædestinatio considerari secundum illud, ad quod aliquis prædestinatur: quod est prædestinationis terminus & effectus. Et secundum hoc prædestinatio Christi est exemplar nostræ prædestinationis & hoc dupliciter. Primò quidem quantum ad bonum, ad quod prædestinamur. Ipse enim est prædestinatus ad hoc, quòd esset Dei filius naturalis: nos autem prædestinamur ad filiationem adoptionis, quæ est quædam participata similitudo filiationis naturalis. Vnde dicitur Rom. 8. Quos præscīuit, hoc prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Alio modo quantum ad modum consequēdi istud bonum: quod est per gratiam, quod quidem in Christo est manifestissimū: quia natura humana in Christo nullis suis Præceden?bus meritis est vnita filio Dei. Et de plenitudine gratiæ eius nos omnes accepimus vt dicitur Ioan. 1.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa ratio procedit ex parte illius actus prædestinantis. Et similiter dicendum ad secundum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd non est necesarium, quòd exemplatum exemplari quantum ad omnia cōformetur, sed sufficit quòd exemplatum aliqualiter imitetur suum exemplar.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm prædestinatio Christi sit causa nostræ prædestinationis.

3. dist. 18. q. 3. ar. 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd prædestinatio Christi non sit causa nostræ prædestinationis: æternum enim non habet causam. Sed prædestinatio nostra est æterna. Ergo prædestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis.

¶ Præterea, Illud quod dependet ex simplici Dei voluntate, non habet aliam causam nisi Dei voluntatem. Sed prædestinatio nostra ex simplici volūtate Dei dependet dicitur enim Ephes. 1. Prædestinati secundum propositum eius, qui omnia operatur secundum consiliū voluntatis suæ. Ergo prædestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis.

¶ Præterea, Remota causa, remouetur effectus. Sed remota prædestinatione Christi, nō remouetur nostra prædestinatio: quia etiam si filius Dei non incarnaretur, erat alius modus possibilis nostræ salutis, vt Aug. dicit in libr. de Tri. Prædestinatio ergo Christi non est causa nostræ prædestinationis.

Ibi. 13. a. 10 q. 3.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Ephes. primo. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd si consideretur prædestinatio secundum ipsū in prædestinationis actum, prædestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis, cū vno & eodem actu Deus prædestinauerit ipsum & nos. Si autem consideretur prædestinatio secundum terminum prædestinationis, sic prædestinatio Christi est causa nostræ prædestinationis. Sic enim Deus præordinauit nostram salutem, ab æterno prædestinando, vt per Iesum Christum compleretur. Sub prædestinatione enim æterna non solùm cadit id, quod est faciendum in tempore, sed etiā modus & ordo, secundum quem est cōplendum in tempore.

¶ AD PRIMVM ergo & secundum dicendum, quòd rationes illę procedunt de prædestinatione secundum prædestinantis actum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd si Christus non fuisset incarnandus, Deus præordinasset homines saluari per aliam causam: sed quia præordinauit incarnationem Christi, simul cum hoc præordinauit, vt esset nostræ salutis causa.

QVAESTIO VICESIMA
quinta, De Adoratione Christi in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his quę pertinent ad Christum in cōparatione ad nos. Et primò de adoratione Christi: qua scilicet nos eum adoramus. secundò, de hoc quòd est Mediator noster ad Deum.

¶ Et circa primum quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm vna & eade m adoratione sit adoranda diuinitas Christi & eius humanitas.

¶ Secundò, vtrùm caro Christi sit adoranda adoratione latriæ.

¶ Tertiò, vtrùm adoratio latrię sit exhibenda imagini Christi.

¶ Quarto vtrum sit exhibenda cruci Christi.

¶ Quintò, vtrùm sit exhibenda matri eius.

¶ Sextò, de adoratione reliquiarū Sanctorū.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm vna & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi & eius humanitas.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non eadem adoratione adoranda sit humanitas Christi & eius diuinitas. Diuinitas enim Christi est adoranda: quia est communis Patri & Filio, vnde dicitur Ioan. 5. Omnes honorificent Filium, sicut honorificāt Patrem. Sed humanitas Christi non est communis ei & Patri. Ergo non eadem adoratione adorāda est humanitas Christi & eius diuinitas.

¶ Præterea, Honor est propriè præmium virtutis, vt Philosophus dicit in 4. Eth. Meretur autem virtus suum præmiū per actū. Cùm igitur in Christo sit alia operatio diuinę & humanæ naturæ (vt supra habitum est) videtur quòd alio honore sit veneranda humanitas Christi & alio eius diuinitas.

¶ Præterea, Anima Christi si non esset verbo vnita, esset veneranda propter excellentiam sapientiæ & gratiæ, quam habet. Sed nihil dignitatis est ei subtractum per hoc quòd est vnita Verbo. Ergo natura humana in Christo est quadam propria adoratione veneranda, præter veneranda, quæ exhibetur diuinitati ipsius.

¶ SED CONTRA est, quòd in capitulis quintæ Synodi sic legitur, Si quis duabus naturis adorari dicit Christum (ex quo duæ adorationes introducuntur) sed non vna adoratione Deum Verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio Dei Ecclesiæ traditum est: talis anathema sit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in eo qui honoratur, duo possumus considerare, scilicet eum cui hono exhibetur, & causam honoris. Propriè autem honor exhibetur toti rei subsistenti: non enim dicimus quòd manus hominis honoretur, sed quòd homo honoretur. Et si quandoque contingat, quòd dicatur honorari manus vel pes alicuius, hoc non dicitur ea ratione, quòd huiusmodi partes secundum se honorentur: sed quia in istis partibus honoratur totum, per quem etiam modum aliquis homo potest honorari in aliquo exteriori: puta in veste, aut in imagine, aut in nuntio. Causa autem honoris est id, ex quo ille qui honoratur, habet aliquam excellentiam. Nam honor est reuerentia alicui exhibita propter sui excellentiam, vt in Secunda parte dictum est. Et ideo si in vno homine sunt plures causæ honoris (puta prælatio, scientia & virtus) erit quidem illius hominis vnus honor ex parte eius qui honoratur, plures tamen secundum causas honoris: homo enim est qui honoratur, & propter scientiam & propter virtutem. Sic ergo cùm in Christo sit tantum vna persona diuinæ & humanæ naturæ, & etiam vna hypostasis & vnum suppositum: est quidem eius vna adoratio & vnus honor ex parte eius quia adoratur. Sed ex parte causæ qua honoratur, possunt dici esse plures adorationes, vt scilicet alio honore honoretur propter sapientiam creatam, & alio propter sapientiam creatam. Si autem ponerentur in Christo plures personæ seu hypostases, sequeretur quòd simpliciter essent plures adorationes. Et hoc est quod in Synodis reprobatur. Dicitur enim in capitulis Cyrilli, Si quis audet dicere assumptum hominē coadorari oportere Deo verbo, quasi alterum alteri, & non potius vna adoratione honorificat Emanuēlem, secundum quòd factum est caro Verbum: anathema sit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd in Trinitate sunt tres qui honorantur, sed est vna causa honoris. In mysterio autem Incarnationis est ecōuerso. Et ideo alio modo est vnus honor Trinitatis, & alio modo est vnus honor Christi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd operatio non est quæ honoratur, sed est ratio honoris. Et ideo per hoc quòd in Christo sunt duæ operationes, non ostenditur quòd sint duæ adorationis causæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd anima Christi, si nō esset vnita Dei verbo, esset id quod est principalissimum in homine illo: & ideo sibi præcipuè deberetur honor: quia homo est id, quod est potissimum in eo. Sed quia anima Christi est vnita personæ digniori, illi personæ præcipuè debetur honor, cui anima Christi vnitur. Nec per hoc tamen diminuitur dignitas animæ Christi, sed augetur, vt etiam suprà dictum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm humanitas christi adoranda sit adoratione latriæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd humanitas Christi non sit adoranda adoratione latriæ. Quia super Psal. Adorate scabellum pedum eius quoniam sanctum est: dicit Gloss. Caro à Verbo Dei assumpta, sine impietate adoratur à nobis: quia nemo carnem eius spiritualiter manducat, nisi prius adorauerit: non illa dico adoratione quæ latria est, quæ soli Creatori debetur. Caro autem Christi est pars humanitatis. Ergo humanitas Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ Præterea, Cultus latriæ nulli creaturę debetur: ex hoc enim reprobantur Gentiles quòd coluerunt & seruierunt creaturæ: vt dicitur Roma. 1. Sed humanitas Christi est creatura. Ergo non est adoranda adoratione latriæ.

¶ Præterea, Adoratio latriæ debetur Deo in recognitionem maximi dominij: secundum illud Deut. 6. Dominum Deum tuum* adorabis, & illi soli seruies. Sed Christus, secundum quòd est homo, est minor Patre. Ergo humanitas eius non est adoratione latriæ adoranda.

¶ SED CONTRA est, quòd Damas. dicit in 3. lib. Adoratur autem caro Christi incarnato verbo Deo, non propter seipsam, sed propter vnitum ei secūdum hypostasim verbū Dei. Et super illud Psal. Adorate scabellum pedum eius, dicit Gloss. Qui adorat corpus Christi, non terram intuetur: sed illum potius, cuius scabellum est, cuius in honore scabellum adorat. Sed Verbum incarnatum adoratur adoratione latriæ. Ergo & corpus eius, siue eius humanitas.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est honor adorationis propriè debetur hypostasi subsistenti: tamen ratio honoris potest esse aliquid non subsistens, propter quod honoratur persona, cui illud ineſt: Adoratio igitur humanitatis Christi dupliciter potest intelligi. Vno modo, vt sit eius sicut rei adoratæ: & sic adorare carnem Christi, nihil est aliud, quàm adorare Verbum Dei incarnatum, sicut adorare vestem Regis, nihil est aliud quàm adorare Regem vestitum. Et secundum hoc adoratio humanitatis Christi est adoratio latrię. Alio modo potest intelligi adoratio humanitatis Christi, quæ sit ratione humanitatis Christi perfectæ omni munere gratiarum, & sic adoratio humanitatis Christi non est adoratio latriæ, sed adoratio duliæ. Ita scilicet quòd vna & eadem persona Christi adoretur adoratione latriæ, propter suam diuinitatem, & adoratione duliæ propter perfectionem humanitatis.

¶ Nec hoc est inconueniens: quia ipsi Deo patri debetur honor latriæ propter deitatē, & honor duliæ propter dominium quo gubernat creaturam. Vnde super illud Psal. Domine Deus meus in te speraui, dicit Gloss. Dominus omnium per potentiam, cui debetur dulia: Deus omnium per creationem cui debetur latria.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd Glossa illa non est sic intelligenda, quasi seorsum adoretur caro Christi ab eius diuersum ūque homines ad personam illam honorandam. Ita quòd inter has opiniones tanta est distantia, quòd prima ponit extrinseca hæc terminare honorationem, non secundum se, sed secundum quòd persona est in illis. secunda autem ponit extrinseca non terminare honorationē quoutis modo. Et hinc diffiant secundò, quòd secundū primam extrinseca dicuntur honorati, sixta secundam autem extrinseca non nisi abusiuè, & communiter quando sn nominibus cum vulgo dicuntur honorari. Quod autem horum verius sit, inferius patebit. Sed hinc quanuis non habeatur ab Autore prima opinio de verbo ad verbum: ita tamen insinuatur, quum dicitur, quòd totum honoratur in partibus: & quòd per hunc modum homo honoratur in exteriori, vt veste imagine, aut nuntio. Clarè autem aperitur in ſ ferius hæc sen. ē. ia, quòd nō solùm dicitur quòd imago aut crux adoranda est, sed exprimitur terminatiué, dicēdo motum in imaginem: & per sonam esse vnum: si enim motus est in imaginem, imago ipsa non nullus terminus est motus. Est ergo prima opinio Autoris, inferius diffuerenda: nunc autem præsibata hæc sint, vt scias dubitare & discernere.

q. 2. ar. 2. ad 2.

3. dis. 9. q. 1. art. 2. q. 1. & 4. q. 1. ad 1.

Commū.

¶ In corpore articuli cum distinctione respōdetur duabus conclusionibus. Prima est: Humanitas Christi vt res adorata est adoranda adoratione latriæ. Probatur: quia ipsam sic adorari, nihil aliud est quàm Verbum incarnatum adorari. Probatur hoc à simili, sicut adorare vestem Regis, est adorare Regem vestitum. Secunda est. Humanitas Christi vt ratio adorandi, non est adoranda adoratione latriæ, sed duliæ: hoc est, persona Christi honoranda est dulia ratione humanitatis plenę gratiæ, &c. Declaratur hoc non esse inconueniens ex persona Patris, quæ latria & dulia adoratur.

Ar. prec.

¶ Aduerte hic duo. Primum est, quod adorati vt eom adoratam, contingit dupliciter, vel per se, vel per aliud. Et propterea persona Christi per se adoratur latria: quia per deitatem, quæ est ipsa personalitas. Per aliud verò dulia: quia per humanitatem, quæ est aliud ab ipsa. Et contra humanitas Christi per aliud adoratur latria: per se

Gloss. in. 1. Paralip. 29.

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem non, sed dulia, vt ratio tamen adorandi. Et hæc omnia in litera habentur, quamuis dicta distinctio non formaliter explicetur, sed ipsa Auctor vtatur.

¶ Secundum est quòd licet dulia, qua persona Patris honoratur propter potentiam, & dulia, qua persona Filij ratione humanitatis adoratur, non omnino sint eadem (quia illa est dulia communiter sumpta ad species duliæ & latriæ) ista verò est species duliæ distincta contra latriam, sicut dispositio est genus ad dispositionem & habitum) licet inquam ita sit, non officit tamen præcisui literæ persuasio ex verbis Glossæ, ad rollendam admirationem. Materia huius hæc de se clarissima est: nam liquet personam Christi ratione diuersarum naturarum diuersimodè honorandam. Sed vt nonnulla consonantiâ veritatis huius ad oculos monstraretur, allatum est illud quasi simile de persona Patris.

¶ In hoc articulo, & specialiter in responsione ad primum, vide quòd accepturi communionem factam aut sacrificio missæ assistetes, tam corpus, quàm sanguinẽ Dominicũ adorate nos expetimur adoratione latriæ: nam vt Deũ sumẽ honoramus, non distinguendo inter corpus & eũ, cuius est corpus, dicendo, Domine, nõ sum dignus, & alias similes orationes. Adorationem siquidem duliæ Christo debitam tione humanæ naturæ, Ecclesia in mente retinet, non in vsu, ad euitandos (vt dictum est) errores.

lib. 4. c. 3.

Secũda se cunda, q. 81. artic. 3. ad. 3. & q. 99. ar. 1. ad 1 Et 2. ad 2 Et 3. dist. 9. q. 1 art. 2. q. 2.

¶ Super Quæstionis vicesimæquintæ Articulum tertium.

Commẽt.

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli duo sunt. Primò in communi determinatur de duplici motu in imaginem: secundò in speciali respondetur quæsito vna cõclusione.

¶ Quo ad primum ex Aristotelis autoritate distinguitur motus animæ in imaginem duplex: vnus vt in rem, alter vt in imaginem. Primus est aliud à motu in rem repræsentatam: sic fidus est vnus & idem cum motu in rem repræsentata. Quo ad secundum conclusio responsiua est. Imago Christi est adoranda adoratione latriæ. Probatur, Imagini Christi exhibetur reuerentia, & non vt est res quædam: ergo vt imagini: ergo eadem reuerentia, quæ Christo exhibetur: ergo est adoranda adoratione latriæ. Antecedens pro prima parte experientia testatur. Pro secunda probat litera, quia reuerentia non nisi rationali naturæ debetur. Prima consequentia probatur ex sufficienti distinctione motus animæ in imaginem: destructo enim altero membro reliquum optimè infertur. Secunda autem consequẽtia probatur ex eadem Aristotelis doctrina: quia motus in imaginem vt sic, est vnus cum motu in rem repræsentatam. Tertia demum consequentia probatur: quia Christus adoratur adoratione latriæ.

Quæstio. *¶ Num imago Christi sit latriæ adorationè adoranda, & qua ratione.*

¶ Circa radicem processus, propositionẽ scilicet illam ex Arist. Motus in imaginem, in quantum imago, est idem cum motu in rem dubium ex multiplici capite occurrit. Primò enim obiicitur ex parte motus recũdo ex parte imaginis tertiò ex parte vnitatis. Ex parte siquidem motus dicitur, quòd propositio est vera de motu apprehensiuorũ quo illa vtitur Aristoteles, vt est motus intellectus & memoriæ. Non est autem vera de motu appetitiuo, in quo vtitur illa hîc Autor. Adoratio enim actus est moralis virtutis: ergo per hoc appetitiuæ partis. Eadem quippe intellectione cognoscitur imago & imaginum: quia vnum relatiuorum diffinit reliquum. Et si quis diffinitè nouit vnum correlatiuorum, diffinitè nouit reliquum, vt dicitur in Prædicamentis. Quicunque autem amat patrem non propterea amat filium.

¶ Ex parte verò imaginis: quia imago vt imago, est relatiuum nulla autem relatio realis creata, aut rationis, adoranda est adoratione latriæ.

¶ Ex parte autem vnitatis: quia vel intelligitur de motu vno simpliciter, vel secundum partem seu aliquid. Non de motu vno simpliciter: quia falsum diceretur. Nam motus in rem secundum se immediatè, & in illam mediante sua imagine, non est omnino idem, vt patet. Si secundum aliquid, tunc ex hac propositione non infertur propositum: quia ex motus vnitate secundum quid, non sequitur vnitas specifica adorationis imaginis & exemplaris: quæ tamen in litera infertur: quia latria adoranda imago Christi dicitur, qua Christus adoratur.

¶ Dubium rursus circa processum eundem ex Durã. in 3. sen. dist. 9. q. 1. occurrit

porali, quæ repræsentat humanitatem ipsius.

¶ Præterea, Nihil videtur esse in cultu diuino faciendum, nisi quod est à Deo institutum. vnde & Apost. 1. ad Corin. 11. traditurus doctrinã de sacrificio Ecclesiæ, dicit, Ego accepi à Domino quod & tradidi vobis. Sed nulla traditio in Scriptura inuenitur de adorandis imaginibus. Ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ SED CONTRA est, quòd Damas. inducit Basilium dicentem, Imaginis honor ad prototypum peruenit, id est exemplar. Sed ipsum exemplar, scilicet Christus, est adorandus adoratione latriæ. Ergo & eius imago.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut Philosophus dicit in lib. de Memoria & reminiscentia, duplex est motus animæ in imaginem. Vnus quidem in ipsam imaginem, secundum quòd res quædam est. alio modo in imaginem, inquãtum est imago alterius. Et inter hos duos motus est hæc differentia: quia primus motus, quo quis mouetur in imaginem, vt est res quædam, est alius à motu, qui est in rem: secundus autem motus qui est in imaginem, inquantum est imago, est vnus & idem cum illo qui est in rem. Sic ergo dicendum est, quòd imagini Christi, inquantũ est res quædam (puta lignũ sculptum vel pictum) nulla reuerentia exhibetur: quia reuerentia nõ nisi rationali naturæ debetur. Relinquitur ergo quòd exhibeatur ei reuerentia solùm, inquantum est imago. & sic sequitur quòd eadẽ reuerentia exhibeatur imagini Christi & ipsi Christo. Cùm ergo Christus adoretur adoratione latriæ, consequens est quòd eius imago sit adoratione latriæ adoranda.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non prohibetur illo præcepto facere quãcunque sculpturam vel similitudinem,

Nam primò impugnat processum hunc ex eo, quòd aliud est, motũ in imaginẽ & rem esse vnum: & aliud imaginẽ & rem esse vnum. Primum enim est verum, secundum falsum: nam sunt correlatiua, quæ licet simul apprehendantur, dicũtur tamen & sunt diuersæ rationis: enim esse est ad aliud se habere. Ad propositũ autẽ oporteret imaginẽ & rẽ esse vnũ, seu vnius rationis, si adoratio rei deberet exhiberi imagini.

¶ Deinde dicit, q. imago Christi nec vt res nec vt imago, propriè loquendo adoranda est latria: quia latria soli Deo debetur per se, & coniunctis sibi (vt humanitati Christi) per accidens: imago autem, est vt imago creatura, est extrinseca à Deo: & ideo nec per se, nec per accidens, terminus est adorationis latriæ.

¶ Tertiò dicit, quòd cõmune dictum quod Autor in litera tradit, est improprie dictum: & exponendum est, quia res cognita seu rememorata per imaginem, ad præsentiã imaginis adoratur, actu esse in se præsens. nõ quòd adoratio ad imaginem aliquo modo terminetur.

li. 4. c. 15.

li. 4. dist. 9.

Cap. 2.

¶ Ad horũ euidentiam, sciendum est, quòd distinctio in litera posita ex Arist. de imagine vt est res quædam, & vt est imago, potest dupliciter intelligi.

¶ Primò vt distinguitur imago in imaginẽ materialiter, vel forma liter, puta in aurum, vel figuram seu celationem. Et consequenter quòd dicamus adorari imaginem Christi nõ secundum materiam, sed secundum formam: hoc est figuram Christi vel relationem ad Christũ. Et hinc sensus acceptus videtur communiter, quantum memini. Et quoniam tam figura quàm relatio, longè est à creatoris natura: ideo aut falsò aut impropriè dictum putatur, quòd imago Christi sit adoranda adoratione latriæ.

D. 9. q. 1.

¶ Sed hunc sensum longe esse à vero sensu Aristotelis & Autoris, patet ex duobus. Primò, quia imago vt res quædam comprehendit imaginem & secundum materiam & secundum formam, vt quædam res est: imago enim Cæsaris sumitur vt res quædam ex parte materiæ si sumatur vt marmorea, aut aurea. Et similiter sumitur vt res quædam ex parte formæ si sumatur vt secundum talia lineamenta, colores, &c. vel vt est relatio quædam siue realis, siue rationis. Hæc enim omnia sub vno membro distinctionis comprehenduntur, scilicet sub imagine, vt res quædam est, licet exempla dentur de materia: quia manifestius habet rationem cuiusdã rei. Secundò, ex eo quòd motus in imaginem vt est figura quædam vel relatio, non est vnus cum motu in rem, sed diuersus ab illo. Sistit enim intellectus & affectus in figuræ & relationis consideratione & complacentiam vt patet, dũ alicui forma ipsius figuræ placet, veltẽq; illam relationem habere ad se, vel aliquem suorum, ex quo est ita pulchra. Est enim tunc motus animi in imaginem formaliter, & tamen non in rem. Imò oppositũ motum habet quandoque verũ: sua scilicet pura quia displicet, quòd imago tam pulchra, sit imago illius, cuius est.

¶ Est igitur secundo modo intelligendum, quòd res contra imaginem distinguitur quo ad vtriusque proprium actum: ita quòd imago terminat motum vt res, quatenus exercet actum rei cuiusdam, vt res est: & similiter terminat motum inquantum imago, quatenus exercet actum imaginis. Et quia ses vt res in se, est quædam entitas: ideo tunc terminat vt res, quando, ratione sui siue formaliter siue materialiter terminat. Et quia imago tunc tantùm exercet actum imaginis quando ratio eius actus est exemplar, ipsa autem est conditio agentis (sic enim tantùm motus tam apprehensiuus quàm appetitiuus in ipsam, ad exemplar suum terminatur) ideo motus in imaginem, quatenus est imago, est in ipsam quidem, sed secundum aliud in ipsa. In ipsam quidem: quia ipsa est quæ exercet actum terminandi motum: quia in ipsa est exemplar ad quodducit. Secundum aliud verò in ipsa: quia ratio terminandi est exemplar quod est aliud ab ipsa: & constat quòd est in ipsa. Ex his autem est facilè perspicere & efficaciam processus literæ, & veritatem doctrinæ eius, & causam defectus aliorum declinantium, habetur siquidem hinc, quòd motus adorationis: quia imago Christi veneratur, terminatur ad imaginẽ Christi, & verè & propriè loquẽdo. Et quia terminatur ad ipsam, non quatenus est res (hoc est non quatenus exercet actum rei in se, siue secundũ rem, quæ est forma, siue secundũ rem quæ est materia) sed quatenus est imago, hoc est, quatenus exercet actum imaginis: ideo Christus, cuius est imago, est ratio, quòd imago eius adoratur & esse Christum in imagine, est conditio, in qua ratio adorãdi mouet ad adorandũ, & terminat adorationẽ. Et propterea nõ exhibetur adorationis honor creaturæ, sed creatoris

creaturæ iuxta non exhibetur conditioni adoratæ rei, sed rationi adorãdi, quæ est ipse Christus. Et hoc est quod in litera dixit Autor, quod per hunc modum, scilicet quo rotum in parte honoratur, adoratur etiam quis in imagine. Habet

¶ Ad obiecta contra dicta propositionem ex parte motus, tam patet quod vera est de vtroque motus genere, scilicet appetitiui & apprehensiuiquoniã impossibile est intelligere aut cõcipere imaginem, vt exercet imaginis actũ, nisi terminus apprehensionis vel appetitus sit res repræsentata: quia ipsa est tunc ratio terminandi vtrique motum. In æquinoco quoque libenter obiecta ex parte imaginis: quoniam, vt iam patet, ignorant imaginem vt exercet imaginis actũ quæ cũm adoratur, non relatio nec figura, sed persona adoratur repræsentata: imagine, vt in conditione in qua adoratur.

¶ Ad obiecta ex parte veritatis dicitur, quòd est termo de veritate simpliciter, hoc est specifica: quia est termo de veritate motus secundũ se primò terminum ex quo veritas specifica motus fumitur. Nec obstat differentia penes esse sine medio vel cum medio: quia non inuenitur hic medii ex parte termini, sed solùm secundum conditionem diuersam eiusdem termini: eadem siquidem persona repræsentata, terminat formaliter motum vel in seipsa, vel in sua imagine. Conditiones autem quia non variant speciem termini, consequenter nec speciem motus in terminum.

¶ Ad obiecta autem Durandi dicitur, quòd sanè intellecta imagine vt imagine imago & repræsentata res sunt idem, quo ad formalẽ rationem terminandi motum (quod ipse non vidit) & ideo optimè infertur, quòd honor exhibitus rei, exhibeatur est imagini. Error enim fuit quia non est intellectum quid importat imago vt imago in actu exercito.

¶ Ad aliam obiectionem eiusdem dicitur, quòd imago Christi, propriè loquendo, est adoranda adoratione latriæ, quæ soli Creatori debetur. Diffinitio autẽ ab obiectente inducta de per se vel per accidens coniuncto re futanda est vt insufficiens. Distinguitur siquidem in primo articulo huius quæstionis honorari vt rem honoratam dupliciter, vel secundum se, vel secundum aliud. Et ad secundum modum (vt ibi dicitur, & declaratum est) spectat adorari personam in sua imagine. Exhibetur siquidem Christi imagini latria vt termino secundò exhibere latriam Creatori Iesu Christo.

¶ Ad tertium eiusdem dicitur, quòd Autoris & commune dictum est propriè dictum, & non est ob ignorantiam quorundam, inter impropria locandum, vt obiicientes faciũt. Cuius error ex hoc potest conuinci, quòd si imago Christi non esset nisi quia ad memoriam aut cognitionem reducit Christi, adorari dicitur, posset pari ratione quælibet res quatenus reducit in memoriam Christi, adorari adoratione latriæ. Et hic hoc ponens in practica, percipies, & videbis quòd Ecclesia non ideo imaginem Christi adorat, quia fecit sibi eam figuram rememorativã Christi: sed quia imago Christi adoranda latria est, ideo eam adorat. Si ratiuũ Christi: sed quia imago Christi adoranda latria est, ideo eam adorat. Si autẽ effet huiusmodi adoratio nostra lege aut consuetudine posita, fidelis illius modi rememorationis, quis Ecclesiam à fudeorum prisco rum; quorundam imaginum cultui derrahentium motibus eripuisset? quis iuste damnasset læsæ manifestis inuriantes imaginibus Principum? Monstrant hæc imagines quia imagines, honorandas aut debonorandas esse.

Quæstio. *¶ Vtrũ imagini Dei, & diuinorũ absq; errore ab hominibus effingi possint.*

¶ In responsione ad primum eiusdem artic. circa imagines Dei, dubium occurrit. An fuerint licitæ? Et est ratio dubitandi autoritas Damasceni in litera damnat illas indifferenter & impiè tatis. Et eadem est ratio nunc de deitate, quæ erat in veteri lege, quo ad rem figurabilem. Vel num secundum se: constat autem in vetere lege, imagines Dei esse prohibitas: occasio quoque falsæ opinionis de Deo eas imaginibus, eadem vtrobique est. Vnde non desunt doctores reprehendẽtes imaginem sanctæ Trinitatis.

¶ In oppositum autem est Ecclesiæ vsus, admittens Trinitatis imagines, reprætentantes non solùm Filium incarnatum, sed Patrem ac Spiritum sanctum. Adsunt & literæ huius verba sonantia, quòd postquam Deus est incarnatus, potest adorari in imagine.

¶ Ad huius rei euidentiam aduertendum est, tripliciter posse formari imagines Dei, declaro Incarnationis mysterio. Primò vt res diuina figuretur per imaginem. Et sic impium iæ quo ad partem apprehensiuam, & impletatis secundum partem appetitiuam, est figurare quod diuinum est vel Damasdicit. Et hac ratione dicitur non imagines Dei, vt Deus est: & ingerũt erroneam de Deo opinionem. Et hoc modo in Ecclesia Dei constat non habeti imagines Dei.

¶ Secundò, vt species Dei in Scripturis tradituæ figuratur: sicut cum depingitur Spiritus sanctus in forme columbæ, non vt Spiritus sanctus figuratus lineamen ti columbæ mõstretur: sed vt species in qua apparuit Spiritus sanctus, figurata tur: & reflectus. Et hoc frequẽti vsu Ecclesiæ passim efficit & de Deo, & de Christo, & de Angelis, & de Sanctis: vt pateat quam Deus depingitur imaginibus specialiter, in quibus visus dicitur in Testamento vetere, vt in forma senis antiqui, scilicet dierum. Dan. 7. & Christus in forma agni. & Angelis cum sex alis & huiusmodi: & in forma quatuor animalium. Et hæc non solùm pinguntur, vt offerũtur (tantùm sicut Cherubim olim in templo) sed vt adorentur, vt frequens visus Ecclesiæ testatur.

¶ Tertiò, vt ex similitudinibus apud nos etiam fictis, ad insigurabilia ascendemus sicut Angeloram imaginem, faciemus iuuenẽ pulcherrimum, alatum, cum diademate: non quòd talis sit Angelus, sed vt vel ex similiori sibi natura, scilicet humana (apposita sanctitate per diadema, & iuuentute propter perfectionẽ, & alis conflictis pro celeritate) vel sic ex sensibilibus ad insensibilia veneranda ascendamus. Et hoc modo alicubi Spiritus sanctus in forma senis, orbem pugillo concludentis, &c. figuratur. Hic autem tertius modus satis propinquus est ritui Paganorum, figurantium Deum diuersimode, prout causa est diuersorum effectuũ, vt in forma Mineruæ ratione sapientiæ, & huiusmodi.

¶ His præmissis sciendum est, quòd figurare diuinum primo modo, est actus ex suo genere malus moraliter, quia cadit super repugnante. materia: repugnat siquidem deitati, figurabilem esse. Figurare autem bonus: quoniam naturale est homini per sensibilia discere insensibilia. Vnde picturæ codices sunt populorum: sicut libri, in quibus per hæc sensibilia docemur intelligibilia contemplari, propter eruditos sunt: & sic Moyses tabernaculum fecit iussus Angelorum in templo. Sed ad actum cultus figuratæ hæc, actus est solitariè sumptus, non bonus nec eligibilis, sed declinabilis: sicut occidere hominem, si solitariè proponatur, non est actus eligibilis aut laudabilis: sed si nihil adderetur, malus & vituperabilis. Sed si figuratus Deum ad actum cultus, vel tutur quibusdam circunstantiis (puta autoritate Ecclesiæ aut consuetudinis, securitate ab errorum occasione, pietateq; collentium) reddirur actus iste honestus, sicut si occidere hominem, inducatur circunstantias publicæ potestatis, actum præ ipietis propter iustitiam ac commune bonum, erit occidere hominem, actus honestus.

¶ Cauere ergo oportet, ne facilis sit sententia contra quancunque partem: habenda liquidem in primis est ratio erroris. Nam si ex falsa aliqua opinione de Deo aut Angelis, &c. aliqua processit aut perseuerat imago tertij modi, vel secundi inuitata, quia etsi ad repræsentationem historiæ Deus depingitur in forma tu bi ardentis, loquentis Moysi, & similium visionum: quia tamen Ecclesia non consueuit omnia figuralia proponere vt colenda, & ideo cauendum est ne noua abusio introducta sit, puta si petra adoraretur pro Christo, quia scriptum est, Petra autẽ erat Christus: si verò nulla falsa opinio aut præsumptio inest, sed antiquus Ecclesiæ vsus seruatur, nullúsque occasionem errandi accipit (quia plebs est bene instructa in fide, & credit Deum spiritum esse, & in omnibus recte cum Ecclesia sentiunt) non videtur peccare aliquod in huiusmodi cultu imaginum ram secundi, quàm tertij modi. Et secundus quidem autoritatem habet ex sacra Scriptura & Ecclesiæ vsu manifestè.

¶ Tertius autemquia originaliter secundi partes est ex sacra Scriptura (quantũ non tota imago) & Ecclesiæ vsu approbatur, non solùm tolerabilis, sed licitus mihi videtur. Ex eo enim quòd cultus Deo exhibetur in imagine, non impiè aut præsumptuosè, sed ab Ecclesia propositæ actus adorationis est ex debitam materiam verfaturiæ per hoc nullam peccatrationem habet. Et si sic est, non videntur cassandæ Trinitatis imagines in forma senis, crucifixum sustinentis, colubra intermediis partes enim imaginis huius ex sacra sunt Scriptura. Et de Filij & Spiritus sancti imaginibus constat. De Patris autem ex Daniele habetur capitulo septimo cùm dicitur de Filio, quòd peruenit ad Antiquum dierum, hoc est Deum Patrem. Et hoc, vt dictum est, vbi nulla est occasio erroris.

¶ Non laudo tamen huiusmodi multiplicationem imaginum Trinitatis aut Deitatis, aut Dei Patris, aut Spiritus sancti, nisi in specie columbæ & igneæ linguæ super discipulos: sed potius tanquam insigurabilia, tanquam supra nubem aliquam auream latens, pingendus esset Deus: vnde effectus creationis proueniret. Vel si sic eruditus esset plebs, quòd Deus est spiritus insigurabilis, sicut Moyses absque sedente sedem impositam Angelis staruens. Deum intelligi & colligi super omnia quiescentem, regnantem, prospicientem ac iudicantem ordinatis sapientissimè. Imagines enim codices sunt populorum & propterea à multis reprehenduntur, tanquam occasionem errandi præbentes, quantum est ex se. Et verum dicerent, nisi conditiones prædictæ excusarent actum, vt dictum est.

¶ Et per hæc patet responsio ad obiecta: quoniam aliqualiter omnia verum concludunt, dum Dei imagines solitariè propositæ dissonantiã & autoritate fulcræ ecclesiasticæ consuetudinis, securitatemque ab errore concurrente, cum origine à sacra Scriptura in toto vel parte, honestantur.

¶ Supra

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ super Quæstionis vicesimaquinta Articulum quintum.

Titulus de cruce Christi inquirimus siue illa in qua passus est Christus, siue quæcunque alia fuerit est crux Christi.

¶ In corpore articuli quæ sunt partes. Primò determinatur in communi de re honorata & qualitate adorationis. Et dicitur quatuor. Primum est, Soli rationali naturæ debetur honor, intellige ratione sui. Secundum est Creaturæ insensibili non debetur honor nisi ratione naturæ rationalis naturæ. Tertiũ est dupliciter creaturæ insensibilis ratione naturæ rationalis honor debetur, vel ratione repræsentationis, vel ratione coniunctionis quomodolibet. Declaratur hoc exẽplis imaginis & vestis regiæ. Quartum est, vtroque modo eadẽ exhibetur reuerẽtia, quæ exhibetur & Regi In secundo parte respondetur in speciali de cruce Christi, distinguendo, vel de cruce illa, in qua Christus pependit, vel de quacũque alia. Et de prima quidem respõdetur vna conclusione habente duas partes, quod est, veneranda vtroque modo, & adoratione latriæ, qua Christus adoratur, & declaratur quo ad singula clarè. De cruce vero Christi in quacunque alia materia respondetur, quod est adoranda etiam latria, in quantum repræsentativa Christi, sicut Christi crucifixi imago. Omnia clare patent in litera, aduertendo quod alioquin crucis pro effectu affertur adorationis eiusdem, qua Christus adoratur. ex eo enim qi ipsam alloquimur quasi Christum, signũ est, quòd ad ipsam vt Christũ nos recurrimus. Et propterea alioquin si etiam ad crucẽ in omni materia, & non ad illam tantũ, in qua Christus pependit.

¶ Aduerte hic, quòd Durand. vbi supra, & Ioan. Capreolus crediderunt Autorem tractasse hic quod in tertio sentẽtiarum dixerat, scilicet crucem illam, in qua pependit Christus, esse adorandam non solùm vt imaginem Christi latria, sed vt quandam rem Christi hypostaticam quia illa Christi non sit expax adorationis, vt est quædam res Christi. Quæ tamen mihi Domini istius non retractasse, sed magnificasse Autor dicitur. Nã quia quandam Christi rem per contractum, ibi hyperdulia, hic latria adorãdam dicit. Hoc enim patet non esse reuocationem dicti, quòd crux illa vt quædam Christi res, est veneranda: *sed* magnificationem illius

Ar. prae. ad. 3.

Commẽ.

Secũda se cunda q. 101. ar. 4. ad. 2 Et 3. ibi. Ar. 103. q. 3. ar. 2 & 4.

Latria.

¶ *Vtrùm crux christi sit adoranda adoratione*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd crux Christi non sit adoranda adoratione latriæ. Nullus enim pius filius veneratur contumeliam patris sui: puta flagellũ quo flagellatus esset, vel lignum in quo fuisset suspensus: sed magis illud abhorreret. Christus autem in ligno crucis opprobriosissimam mortem passus est secundum illud Sap. 2. Morte turpissima condemnemus eũ. Ergo non debemus crucẽ venerari, sed magis abhorrere.

¶ Præterea, Humanitas Christi adoratione latriæ adoratur, inquantum est vnita filio Dei in persona. Quod de cruce dici non potest. Ergo crux Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ Præterea, Sicut crux Christi fuit instrumẽtum passionis eius & mortis, ita etiam & multa alia (puta claui, corona & lancea) quibus tamen non exhibemus latriæ cultum. Ergo videtur quòd crux Christi non sit adoratione latriæ adoranda.

¶ SED CONTRA est, quòd illi exhibemus latriæ cultum, in quo ponimus spem salutis. Sed in cruce Christi ponimus spem salutis: cantat enim Ecclesia, Ocrux, aue spes vnica, hoc passionis tempore auge piis iustitiam, reisque dona veniam. Ergo crux Christi est adoranda adoratione latriæ.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, honor seu reuerentia non debetur nisi rationali naturæ: creaturæ autem insensibili non debetur honor vel reuerentia nisi ratione rationalis naturæ. Et hoc dupliciter. Vno modo inquantum repræsentat rationalem naturam: alio modo, inquantum ei quocunque modo coniungitur. Primo modo consueuerunt homines venerari Regis imaginem: secundo modo eius vestimentum. Vtrunque autem venerantur homines eadem veneratione qua venerantur & Regem. Si ergo loquamur de ipsa cruce, in qua Christus crucifixus est, vtroque modo est à nobis veneranda: vno scilicet modo inquantum repræsentat nobis figuram Christi extensi in cruce. Alio modo ex contactu ad membra Christi, & ex hoc quòd eius sanguine est perfusa. Vnde vtroque modo adoratur eadem adoratione cum Christo, scilicet adoratione latriæ. Et propter hoc etiam crucem alloquimur & deprecamur quasi ipsum crucifixum. Si verò loquamur de effigie crucis Christi in quacunque alia materia (puta lapidis vel ligni, argenti vel auri) sic veneramur crucem tantùm, vt imaginem Christi, quam veneramur adoratione latriæ: vt suprà dictum est.

Ar. prae.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd in cruce Christi quantum ad intentionem vel opinionem infidelium consideratur opprobrium Christi: sed quantum ad effectum nostræ salutis consideratur virtus diuina ipsius, quæ de hostibus triumphauit: secundum illud Coloss. 2. Ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, & spolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illo in semetipso. Et ideo dicit Apostolus 1. ad Corint. 1. Verbum crucis pereuntibus quidem stultitia est: his autem, qui salui fiunt, id est nobis, virtus Dei est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd crux Christi, licet non fuerit vnita verbo Dei in persona: fuit tamen ei vnita aliquo alio modo, scilicet per repræsentationem & contactum. Et hac sola ratione exhibetur ei reuerentia.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quantum ad rationem contactus membrorum Christi, adoramus non solum crucem, sed etiam omnia quæ sunt Christi. Vnde Damas. dicit in 4. lib. pretiosum lignum vt sanctificatum tactu sancti corporis & sanguinis, decenter adorandum, clauos, indumenta, lanceam, & sacra eius tabernacula, quæ sunt præsepe, spelunca, & huiusmodi. Ista tamen non repræsentant imaginem Christi, sicut crux, quę dicitur signum filij hominis, quod apparebit in cælo: vt dicitur Matth. 24. Idcóque mulieribus dixit Angelus, Iesum quæritis Nazarenum crucifixum: non dixit lanceatum, sed crucifixum. Et inde est quòd crucem Christi veneramur in quacunque materia, non autem imaginem clauorum, vel quorumcunque huiusmodi.

Cap. 23.

ARTICVLVS V.

¶ *Vtrùm mater christi sit adoranda adoratione latriæ.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd mater Dei sit adoranda adoratione latriæ. Videtur enim idem honor esse exhibendus matri Regis, & Regi: vnde dicitur 2. Reg. 2. quòd positus est thronus matri Regis, quæ sedet ad dexteram eius. Et Augustin. dicit in sermone de Assumptione, Thronum Dei, & thalamũ Domini cæli, atque tabernaculum Christi dignum est ibi esse, vbi est ipse. Sed Christus adoratur adoratione latriæ, ergo & mater eius.

¶ Præterea, Damas. dicit in 4. lib. quòd honor Matris refertur ad filium. Sed filius adoratur adoratione latriæ, ergo & Mater.

¶ Præterea, Coniunctior est Christo mater eius quàm crux. Sed crux adoratur adoratione latriæ. ergo & mater Christi est adoratione latriæ adoranda.

¶ SED CONTRA est, quòd mater Dei est pura creatura. Non ergo ei debetur adoratio latriæ.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quia latria soli Deo debetur, nulli creaturæ debetur latria, prout creaturam secundum se veneramur. Licet autem creaturæ insensibiles non sint capaces venerationis secundum seipsas: creatura tamen rationalis est capax venerationis secundum seipsam: & ideo nulli puræ creaturæ rationali debetur cultus latriæ. Cum igitur beata Virgo sit pura creatura rationalis, non debetur ei adoratio latriæ, sed solum veneratio duliæ, eminentius tamen cæteris creaturis, inquantũ ipsa est mater Dei. Et ideo dicitur quòd debetur ei non qualiscunque dulia, sed hyperdulia.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd matri Regis non debetur æqualis honor honori, qui debetur Regi, debetur tamen ei quidam honor cõsimilis ratione cuiusdam excellentiæ. Et hoc significãt autoritates inductæ.

Latria.

Ar. prae.

Commẽ.

Ar. prae.

Secũda secunda q. 103. ar. 4. 3.

Cap. 23.

Eap. 23. Aug.

Aug.

Latria.

Commẽ.

Ar. prae.

Commẽ.

Ar. prae.

Commẽ.

*Ar. prae

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis vicesimæsextæ Articulum secundum.*

TItulus clarus.

Commū. ¶ In corpore duo nūi: primo pponuntur diæ cōditiones mediatoris, secundo applicantur ad Christum duplici modo. Primo, & secundum quod homo, & secundum quod homo assumptus: & sic respondetur quæstioni Christus verissimè dicitur mediator Dei & hominum secundum quod homo. Omnia clare sunt in littera: consilia enim tam præcessus in hoc Mediator secundum duo quæ habet (scilicet esse medius & officium coniungendi extrema inter se) duas exigit conditiones: prima est distantia ab extremis, secunda est delatio ad extrema vtrunque ex altero. Sed Christus, secundū quod Deus, neutram habet, quia nō distat à Deo in natura aut dominio, nec aliquid Dei nō sufficere potest: ac per hoc nihil potest deferre ex Deo tanquam extremo. Sed secundum quod homo, habet vtramque: quia distat à Deo natura, & ab hominibus puris dignitate gratiæ & gloriæ: deferet quoq; præcepta donaq; Dei ad homines, & satisfactionem ac interpellationem ex hominibus ad Deum, non quasi hæc ab hominibus accipiat, sed quia hīc vice hominum ipse Deo offert, quod vocatur pro hominibus offerre ac satisfacere. Nihilominus satisfactionē ex hominibus quodammodo accipit, pro quanto ex massa peccatrice, carne scilicet humana ab Adam genita, naturam passibilem in qua satisfaceret assumpsit.

Aunot. Q. 19. Ar. 1. Co. ar. 1. ¶ In responsione ad primum & tertium simul considera discernendo rationem specificantem id quod Christus mediat, aut satisfacit: & ratione vnde illud, quo efficax originaliter redditur ad mediandum, & satisfaciendum, & merendum pro omnibus. Nam si specificate aut determinate quæris naturam, qua Christus meretur, mediat, & satisfacit, proculdubio natura humana efficax: quippe naturæ sunt actus illi. Sed si quæris vnde natura creata tanti est, vt mediet, mereatur, & satisfaciat pro toto mundo, exigentia vnionis, ex hypothesi est divina, quia enim Christus vnigenitus est Patris, ideo per naturam assumptam satisfacit, meretur & mediat. Et hoc est quod in responsione ad primum docemur & doctrina superius habita de efficacia satisfactionis & meriti Christi sic applicanda est in responsione ad tertium. Et sic omnia consonant.

3. dist. 19. ar. 1. q. 2. Et 4. dist. 43. art. 2. ro. vnde 1. q. 1. cor. Et dist. 48. q. 1. ar. 2. Et ver. q. 19. ar. 3. ad 3. Et 1. Timo. 2. c. Et 2. Timo. 2. ce lum 2. Cap. 10. tom. 6.

¶ *Primæ partis de Christo tractatum, totum.*

HIc incipit tertius tractatus primæ partis, quæ de Christo est, tractaturque hoc vltimo ad 24. q. de spectantibus ad ingressum Christi in mundum: vt clarè patet in littera.

ARGVMENTVM

¶ Ex parte autem Matris occurrit considerandum, primò quidem de sanctificatione eius: secundò de virginitate eius: tertiò de desponsatione eiusdem: quartò de annuntiatione ipsius: quintò, de præparatione ipsius ad concipiendum.

¶ Circa primum quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm beata Virgo mater Dei, fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero.

¶ Secundò, vtrùm fuerit sanctificata ante animationem.

¶ Tertiò, vtrùm per huiusmodi sanctificationem fuerit sibi totaliter sublatus fomes peccati.

¶ Quartò, vtrùm per huiusmodi sanctificationem fuerit consecuta, vt nunquam peccaret.

¶ Quintò, vtrum per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem gratiarum.

¶ Sextò, vtrum sic sanctificari, fuerit proprium sibi.

ARTICVLVS I.

¶ *Vtrùm beata Virgo mater Dei fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd beata Virgo nō fuerit sanctificata ante natiuitatē ex vtero. Dicit enim Apost. 1. ad Cor. 15. Non prius quod spirituale est, sed prius quod est animale, deinde quod est spirituale. Sed per gratiam sanctificantem nascitur homo spiritualiter in filium Dei, secundum illud Ioan. 1. Ex Deo nati sunt. Natiuitas autem ex vtero, est natiuitas animalis. Non ergo beata Virgo fuit prius sanctificata, quam ex vtero nasceretur.

¶ Præterea, Augusti. dicit in Epistola ad Dardanum: Sanctificatio qua efficimur templum Dei non nisi renatorum est. Nemo autem renascitur nisi prius nascatur. Ergo beata Virgo non fuit prius sanctificata, quàm ex vtero nasceretur.

¶ Præterea, Quicunque est sanctificatus per gratiam, est mundatus à peccato originali & actuali. Si ergo beata Virgo fuit sanctificata ante natiuitatem ex vtero, consequens est quòd nunc fuerit emundata ab originali peccato. Sed solum originale peccatum poterat eam impedire ab introitu regni cælestis. Si ergo tūc mortua fuisset, videtur quod ianuam regni cælestis introisset. Quod tamen fieri non potuit ante passionem Christi: habemus enim fiduciam in introitum Sanctorum per sanguinem eius: vt dicitur Heb. 10. Videtur ergo quòd beata Virgo non fuerit sanctificata antequam ex vtero nasceretur.

¶ Præterea, Peccatum originale contrahitur ex origine, sicut peccatū actuale ex actu. Sed quandiu aliquis est in actu peccandi, non potest à peccato actuali mundari. Ergo etiā nec beata Virgo à peccato originali mūdari potuit dum esset adhuc in ipso actu originis in materno vtero existens.

¶ SED CONTRA est, quòd Ecclesia celebrat natiuitatem beatæ Virginis, non autem celebratur festū in Ecclesia nisi pro aliquo Sancto. Ergo beata Virgo in ipsa sua natiuitate fuit sancta. Fuit ergo in vtero sanctificata.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd de sanctificatione beatæ Mariæ, quòd scilicet fuerit sanctificata in vtero, nihil in Scriptura canonica traditur: quæ etiam nec de eius nativitate mentionem facit. Sicut tamen Augusti. in sermone de Assumptione ipsius Virginis rationabiliter argumentatur, quòd cum corpore sit assumpta in cælum (quod tamen Scriptura non tradit) ita etiam rationabiliter argumentari possumus, quòd fuerit sanctificata in vtero. Rationabiliter enim creditur, quòd illa quæ genuit Vnigenitum à Patre, plenum gratiæ & veritatis, præ omnibus aliis maiora priuilegia gratiæ accepit. Vnde vt legitur Luc. 1. Angelus ei dixit, Aue Maria gratia plena. Inuenimus autem quibusdam aliis hoc priuilegialiter esse concessum, vt in vtero sanctificarentur, sicut Hieremiæ, cui dictum est, Hieremiæ 1. Antequā exires de vulua, sanctificaui te. & sicut Ioanni Baptistæ, de quo dictum est Luc. 1. Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suę. Vnde rationabiliter creditur quòd beata Virgo sanctificata fuerit, antequam ex vtero nasceretur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam in beata Virgine prius fuit id quod est animale, & pòst id quod est spirituale: quia prius fuit secundum carnē concepta, & postea secundum Spiritum sanctificata.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Augusti. loquitur secundum legem communem, secundum quam per sacramenta non regenerantur aliqui nisi prius nati. Sed Deus huic legi sacramentorum, potentiam suam non alligauit, quin aliquibus ex priuilegio gratiam suam conferre possit, antequā nascantur ex vtero.

¶ Ad tertium dicendum, quòd beata Virgo sanctificata fuit in vtero à peccato originali, quantum ad maculam personalem: non tamen fuit liberata à reatu, quo tota natura tenebatur obnoxia, vt scilicet non intraret in paradisum nisi per * ostium Christi, sicut & de sanctis Patribus dicitur, qui fuerunt ante Christum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd peccatum originale trahitur ex origine, inquātum per eam communicatur humana natura, quam propriè respicit peccatum originale: quod quidem fit quando proles concepta animatur. Vnde post animationem nihil prohibet prolem conceptam sanctificari: postea enim non manet in materno vtero ad accipiēdam humanam naturam, sed ad aliqualem perfectionem eius quod iam accepit.

ARTICVLVS II.

¶ *Vtrùm beata Virgo fuerit sanctificata ante animationem.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd beata Virgo sanctificata fuerit ante animationem. Quia (vt dictum est) plus gratiæ est collatū Virgini matri Dei, quam alicui Sanctorum. Sed quibusdam videtur esse concessum, quòd sanctificaretur ante animationem: quia vt dicitur Hiere. 1. Priusquam te formarem in vtero, noui te. Non autem infunditur anima ante corporis formationem. Similiter etiam de Ioan. Bapt. dicit Amb. super Luc. quòd nondum inerat ei spiritus vitæ, & iam inerat ei Spiritus gratiæ. Ergo multò magis beata Virgo ante animationem sanctificari potuit.

¶ Præterea,

uentiens consequentis probatur autoritate Apostoli 1. ad Timoth.

Annot. ¶ Aduerte hic primo, quod sanctificatio potest dupliciter sumi. Primò, vt est de contrario *li. de aff. in contrarium, de immunditia ad inmunditiam & sic constat quòd est de peccato in gratiam. Secundò, vt est de negato in affirmatum, de non sancto in sanctū, de non gratia in gratiam. Et sic non ponit Peccatum, inuenitur in Christo & angelis: angeli enim sanctificati sunt à Deo, qui nunquam peccaturus & de felpto dicit Christus, Quem pater sanctificauit, &c. In prima autem ratione hic allata sumitur sanctificatio primo gratia materiæ, quoniam termio est de sanctificatione hominis descendentis ex commixtione matris & seminæ: supponimus enim omnem hususmodi nominem peccatum originale contrahere, iuxta superius determinata de peccato originali. Et propterea in littera dicitur quòd sanctificatio, de qua loquimur, est emundatio à peccato originali. Et ex autoritate Dion. accipiendo mundiciam à contrario probatur, ly ratione materiæ probatur, quia peccatum immunditia in tali materia est de mundatum à peccato originali.*

¶ Aduerte secūdo quòd licet sanctificatio propriè sumpta, vt scilicet pertingit ad proprium terminum ad quem, qui est gratia reddens creaturam impeccabilem, *Alias bellua.* ad minus mortaliter, sit maiur duobus antedictis modis extenditur tamen sanctificationis nomen (sicut etiam extenduntur alia nomina multiplicia) ad ea quæ ad sanctitatem præparāt, faciunt, & huiusmodi. Et propterea Autor in secunda ratione hic allata extēso Sanctificationis nomine vtitur ei cent. Quocunque modo ante animationem beata Virgo sanctificata fuisset. Ea autem necessitas secūdæ rationis fuit, quia excluso per primam ratiōem, quod ante infusionem rationalis animæ sanctificata fuit propriè (quia nō erat capax gratię) supererat excludere quod tungetiam, scilicet ante animationem non fuit sanctificata illo modo quo ille festus erat sanctificationis capax pura quod mūdaretur ab infectione tes contagione, quæ erat infecta animam rationalem sibi infundendam. Et hoc per secūdam rationem directè excluditur: vt patet.

3. di. 3. 1. q. ar. 1. Et quol. 6. q. 5. ar. 1. cor. Et 3. q. 27. ar. 1. ad 3. Et lib. 1. in Luc. 10. 1. Cap. 18.

¶ Præterea,

Universidad de Piura
Biblioteca

¶ Vtrum si beata Virgo maculam originalis culpæ non incurrisset, indiguisset Chr. sui pretioso sanguine redimi.

Quæstio 10

¶ Circa secundum rationem dubiū occurrit de illa cōsequentia, ergo non indiguisset redemptione Christi nam videtur nō valere ex eo quod multi quoad

¶ Præterea, Conueniens fuit (sicut Ansel. dicit in lib. de conceptu Virginali) vt illa Virgo ea puritate niteret, qua maior sub Deo nequit intelligi. Vnde & Canticorum quar to dicitur, Tota pulchra es amica mea, macula non est in te. Sed maior puritas fuisset beatæ Virginis, si nunquā anima eius fuisset inquinata contagio originalis peccati. Ergo hoc ei præstitum fuit, vt antequam animare tur caro eius, sanctificaretur.

¶ Præterea. Sicut dictum est, non celebratur festum nisi de aliquo Sancto. Sed quidam celebrant festum conceptionis beatæ virginis. Ergo videtur quòd in ipsa sua cōceptione fuerit sancta, & ita quòd ante animationem fuerit sanctificata.

¶ Præterea, Apostolus dicit Rom. 11. Si radix sancta, & rami: radix autem filiorum sunt parentes eorum. Potuit ergo beata Virgo sanctificari etiam in suis parentibus ante animationem.

¶ SED CONTRA est, quòd ea quæ fuerunt in veteri Testamento, sunt figura nobis secundum illud 1. ad Corinth. 10. Omnia in figura contingebant illis. Sed per sanctificationem Tabernaculi, de qua dicitur in Psalm. Sanctificauit tabernaculum suum Altissimus, videtur significari sanctificatio matris Dei, quæ tabernaculum Dei dicitur: secundum illud Psal. in sole posuit tabernaculum suum. De Tabernaculo autem dicitur. Exod. vlti. Postquam cuncta perfecta sunt, operuit nubes Tabernaculum testimonij, & gloria Domini impleuit illud. Ergo etiam beata Virgo non fuit sanctificata nisi postquam cuncta eius perfecta sunt, scilicet & corpus & anima.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sanctificatio beatæ Virginis, non potest intelligi ante eius animationem, duplici ratione. Primò quidem, quia sanctificatio, de qua loquimur, non est nisi emundatio à peccato originali, sanctitas enim est perfecta mundi tia, vt Diony. dicit 12. capit. de Diui. no. Culpa autem non potest emundari nisi per gratiam: cuius subiectum est sola creatura rationalis. Et ideo ante infusionem animæ rationalis beata Virgo sanctificata non fuit. Secundò, quia cùm sola creatura rationalis sit susceptiua culpæ, ante infusionem animæ rationalis proles concepta non est culpæ obnoxia. Et sic quocunque modo ante animationem beata Virgo sanctificata fuisset, nunquam incurrisset maculam originalis culpæ & ita non indiguisset redēptione & salute; quæ est per Christum, de quo dicitur Matt. 1. Ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Hoc autem inconueniens est, quòd Christus, non sit saluator omnium hominum, vt dicitur primæ ad Timoth. Vnde relinquitur quòd sanctificatio beatæ Virginis fuerit post eius animationem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd Dominus dicit, ante formationem in vtero se Hieremiam nouisse, noritia scilicet præde stinationis: sed sanctificasse dicit eū non ante formationem, sed antequā exiret de ventre. Quod autem Ambros. dicit, quòd Ioāni Baptistæ nondum inerat spiritus vitæ, cum iam haberet Spiritum gratiæ, non est intelligendum, secundum quòd spiritus vitæ dicitur anima viuificans: sed secundum quòd spiritus vitæ dicitur aër exterius respiratus. Vel potest dici, quòd nondum inerat ei spiritus vitæ, id est anima, quantum ad manifestas & completas operationes ipsius.

¶ Ad secūdum dicendum quòd si nunquam anima beatæ Virginis fuisset contagio originalis peccati inquinata, hoc derogaret dignitati Christi, secundum quam est vniuersalis omnium saluator. Et ideo sub Christo, qui saluari non indiguit, tanquā vniuersalis saluator, maxima fuit beatæ Virginis puritas. Nam Christus nullo modo cōtraxit originale peccatum, sed in ipsa sui cōceptione fuit sanctus, secundum illud Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Sed beata Virgo cōtraxit quidem originale peccatum, sed ab eo fuit mundata, antequam ex vtero nasceretur. Et hoc signatur Iob. 3. vbi de nocte originalis peccati dicitur: Expectet lucem, id est Christum, & non videat (quia nihil inquinatum incurrit in illam: vt dicitur Sapient. 7.) nec ortum surgentis auroræ, id est beatæ Virginis, quæ in suo ortu à peccato originali fuit immunis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet Romana Ecclesia conceptionem beatæ Virginis non celebret, toleratur tamen cōsuetudinem aliquarum Ecclesiarum illud festum celebrantium. Vnde talis celebritas non est tota liter reprobanda. Nec tamen per hoc quòd festum conceptionis celebratur, datur intelligi quòd in sua conceptione fuerit sancta: sed quia quo tempore sanctificata fuerit ignoratur, celebratur festum sanctificationis eius potius quàm conceptionis in die conceptionis ipsius.

¶ Ad quartum dicendum, quòd duplex est sanctificatio. Vna quidem totius naturę, inquantum scilicet tota natura humana ab omni corruptione culpæ & pœnæ liberatur: & hæc erit in resurrectione. Alia verò est sanctificatio personalis, quæ non transit in prolem carnaliter genitam: quia talis sanctificatio non respicit carnem, sed mentem. Et ideo si parentes beatæ Virginis fuerūt mundati à peccato originali, nihilominus beata Virgo peccatū originale contraxit: cum fuerit concepta secundum carnis concupiscentiam ex commixtione maris & fœminę, dicit enim Augustin. in lib. de nuptiis & concupiscentia, omnem, quæ de concubitu nascitur, carnem esse peccati.

Et clarè patet quod sequela hæc est efficax: quoniam impossibile est in vtero demū instari contrahere peccatū originale. & sanctificari ab illo. Stat equidem tota solida, quanuis nō solicita de illa media opinione, tunc inopinabilis. Quæ hodie mulieribus vulgo affectuq; nonnullorum pio, multorum autem imitatione ac quæstu cogentibus ita præualuit, vt doctrinæ Sanctorum æstimata penitus præteratur, & quod in communi asseritur, in his scilicet, quæ credenda sunt sectados magis esse antiquos doctores quā modernos, in hoc particulari posthabetur, dum moderni antiquis, & non Sancti Sanctis præferūtur. Tollatur autem erraticus hic processus, similes esse istos peccatibus ex ignorātia electionis dū in vniuersali scitetur, applicā do ad particulare, ab vniuersali declinan-

Verum opinio ista media quāuis noua, quāuis aliena à doctrina antiquorū Doctorum, & à doctrina Sanctorum cōmuniter quia tamen nihil contra fidē sustinet, & Apostolica fides decreuit, donec fuerit decisum, absque hæresis erimminet labe vtramque cōtradictionis partem teneri posse, vnaquæq; prouinciā in suo sensu abundet, modo propria sit Ecclesiæ sanctę diffinitionis subesse.

¶ Scripsimus de hac materia 3. d. 3. q. 1. ar. 2. Et idem ad Leonem x. Pō. ibidem in Maxim. qui vitiat & reprehendit, & ideo sat fit his expositione primæ partis, dicentes vt memineritis in textu, se non de fidei necessariis, sed de probabilibus tractare: iturus siquidē para fidei documentis aduersantur. Nam si retinetur beatam Virginem contraxisse originale peccatum & vt Sancti & antiqui Doctores tenēt fiat omnia consona inueniti. Si autem teneatur beatā Virginem non ex vi conceptionis, sed ex gratia singularissima in ipso instanti infusionis animæ, infusa illi animæ præseruatā ab originali peccato, quòd tunc Incurrisset, nisi illa gratia affuisset, nihil contra fidē teneatur: sed specialis modus redimendi ac saluandi à peccato originali, Christo attribuitur respectu suæ matris, sic enim ipsa beata Virgo indiguit redimi & saluari à peccato per Christū: quoniā ipsa ruit in eius peccatū, nisi manus gratiæ præuenientis non tępore, sed natura affuisset. Et ita puritas eius fuit maxima sub Christo, qui nullo modo indiguit redimi, qui ex vi fuæ conceptionis fuit Sanctus. Fuit in beata Virgine quādā animale est prius natura non tępore, quām quod spirituale est, quo niam infusio gratiæ in ipsius anima supponit productionem animæ: quatuor, vt dictum est, præmittit peccati maculam, quæ tunc incurrenda erat, nisi gratia illam impedisset. probabilis profectō opinio, nisi Sanctorū antiquorum autoritas obstaret, longē probabiliorem reddens contrariam positionem.

3. d. 3. q. 1. ar. 2. q. 1. ad 3. Et. Expos. 3. ca. 251.

¶ *Super Quæstionis nonæ finem circa textum primum.*

Arist. 1. de anima. 41. Arist. 7. Meta. 17. Arist. 7. Meta. 17. Arist. 7. Meta. 17

Universidad de Deusto
Biblioteca

nali. Sit autē ens sermo de libidine habituali, vt in veritate est sermo de illa cū sit quē ipsa nō nisi habitualis est concupiscētia inordinata, quā declarauimus. Consequentia autē est per se euidēs quia inordinata concupiscētia ideo inordinata est quia contraria rationi habētia illā: nec per hoc ad personale malū habentis illam spectat. Quia igitur inordinata habitualis concupiscētia est ex ea de ratione & contraria rationis habentis illam, & ex qua transmittitur originale peccatum in posterum potest secundū vnā & eandē atomā rationem separari à sei ipsa, vt manet in seipsa & non maneat quicquid in de effectibus.

¶Post hæc excluis secūda & tertia opinionibus, infertur prima aut quarta asserenda. Et examinatur prima, declarādo primō, quomodo pōt intelligi illa positio. Et satis planē patet litera quo ad hoc exēplo Christi & Adæ. Muniendo secundo hāc opinionem, quia spectat ad dignitatē beatæ Virginis. Obiiciendo tertio cōtra illā, quia derogat dignitati Christi, quia prima caro sancta debuit esse ex carne Christi. Afferitur autē in litera rō talis. Absque virtute Christi nullus à prima damnatione liberatur: ergo ante incarnationē Christi nullus secūdū carnem debuit à prima damnatione liberari. Consequentia probatur quia in Christi carne debuit primō apparere immunitas à damnatione. Et confirmatur à simili, de immortalitate carnis.

Annot. ¶Aduerte hic, q̄ Autor posito antecedente, aduersatiuā opponit aduersātē cōsequentiā, dicēs. Et quāuis per spiritualē fidem Christi aliqui sint secundū Spiritū ab illa damnatione ante Christi Incarnationē liberati, &c. Vbi ex dissimili effectu salutis carnalis & spiritualis à Christo, dū causam tangit, scilicet secundum spiritum & secundū carnē consequentiā probat. Confentaneū quippe ratiōi est, vt sicut in quibus nulla impuritas inuenitur: vt Dio saltus spiritus per spiritualem modum fit (per fidē scilicet quæ est etiam futurorū) ita saltus carnis carnaliter quoque fiat ac per hoc à prima carne sancta suapte natura, qualis est procul-

dubio secūdū oēs sola Christi caro de qua sola scripū est, Quod ex te nascetur sanctū. Videre etiā potes quā cōsona ratio aliarū sit tamen vt primū in vno quoque genere sit causa aliorūtū vt principiū & cōsummatio rei correspondeant subsaltus carnis cōsummatur per immortalitatē, inchoatur p sanctitatē eiusdē carnis. Et quia constat primā carnem immortalē fuisse eandem Christi (quia ipse est primogenitus mortuorū cōsonum est, vt eius caro fuerit etiam prima caro sancta. Sanctitas autem carnis penes munditiam seu immunitatē à fomite, qui lex carnis dicitur, attēditur, non igitur inuenta est caro sine fomite ante Christi carnem, si primus locus Christo reseruatur est, sicut reseruari decuit. Et memento lector, vt in istiusmodi quæstionibus nō quæras rationes Mathematicas sed disciplinati enim est ingenij, quærere similem in omni materiæ certitudinem: rationabilem hic sufficit interre conclusionem.

Comment. ¶Demū quarta opinio approbatur, quā primō ponit, dicēs q. remāsit fomes secundū essentiā ligatus quo ad exercitū seu operationē vsq; ad cōceptionē filij Dei. In qua fuit totaliter sublatus. Secūdo declarat modū quo ligatus fuit, vbi tres modos tāgit, scilicet per dominū liberi arbitrij per gratiā habitualem, per diuinæ prouidētiæ assistentiā. Et primū modū excludit eadē ratione qua primū similiter Christi est vsum liberi arbitrij in materno vtero habere. Secūdū modū ap̄bat, quē declarauerat examinādo primā opinionē vltimō improbatāt tertiū autē modū magnificat. Tertiō declarat vltimā cōclusionē partē, tum quia in conceptione Christi iam apparuit immunitas primō in carne Christi: ac per hoc absit, vlla derogatione priuilegiorū Christi, dignitas matris nūc poni pōt vt gratā habuerit totaliter auferēs fomitē: tū quia figuratē autoritas Exe. fauet.

¶Circa primū modū vinculi quo ligatur fomes, scilicet p imperiū liberi arbitrij, p quātō dicitur Christi priuilegiū, scito q. duplicitēr cōtingit haberi vsū liberi arbitrij in materno vtero. Primo ab initio cōceptiōis seu infusionis animæ, & de inceps semp: & hoc est priuilegiū Christi, & hoc negatur cuiquā alteri cōcessum. Et per hāc negationē sufficienter probatur, fomitē in beata Virgine nō esse ligatū per libertū arbitriū, quia fomitē ab initio habuit & cōtinuē, libertatem autem arbitrij vsū nō habuit ab initio, & deinceps, quia hoc est Christi priuilegiū. Secundo contingit ex spirituali gratia ad aliquē actū, vt de Ioan. Baptista potest credi quū exaltauit in gaudio infans in vtero: gaudere enim motus est appetitiuæ partis: & gaudere de spiritualibus, motus est appetitus superioris, qui vocatur voluntas. Constat autē Ioannis gaudium nō de re sensibili, sed de Christi aduentu fuisse, & exultasse in gaudio, vetū post actū illū Ioannes sanctus perseuerauit, licet non cū vsu liberi arbitrij. Sicut & miraculose quandoque legitur præstitus vsus loquendi ad aliquid ac tum aliquibus infantibus: qui tamē nesciebant appetere postea loqui, sed erāt sicut alij infantes vel parentes in gestis Apostolorū Simonis & Iudę, & Faustini, Simplicij & Beatricis.

¶Circa magnificationē tertij modi, quo fomes ligatus perfectius ponitur per diuinā prouidētiam, aduertē q. duplicitēr exponi potest illud cōparatiuū Perfectius. Primō, vt denotet tollā additionē maioris perfectionis, ita q. perfectioni interiori superaddatur perfectio ab exteriori prohibente, sicut si diceremus q. fons aquæ est frigidus ab intrinseca qualitate, & perfectius ab extrinseco cauo monte prohibente in solē calefacientē. Et hic sensus nō caret scrupulo quoniā constat fomitē esse perfectius ligari ex gratia intrinseca, & perfectius ligari ex gratia extrinseca prohibente inordinationem sibi, quām ex gratia intrinseca tantum. Alio modo potest exponi, vt cōparationē faciat ad secundū, modū vinculi: vt sit sensus, q. fomes perfectius ligabatur per diuinā prouidētiā, quā per interiorē sanctificationē. Et hic sensus nō caret ambiguitate, quia efficacius ac nobilius resultat ex natura inclinatio interior ab intus, quam ab extrinsecis autem interior, quędam est inclinatio aduersus rōnem. Sed si diligentius pensemus, inuenietur oppositū, aliud quippe est loqui de fomite in seipso, & aliud de actibus eius.

¶RESPONDEO dicendum, q. illos, quos Deus ad aliqd eligit, ita præparat & disponit vt ad id ad quod eligūtur, inue-

Fomes ipse, quā inclinatio habitualis sit, optimē ac propriissimē per habitū cui ratur ac tolliturised actus ipse cū præter ac cōtra intuitum habitū exercetur posit ex ipsa habituali inclinatione imyellāte, requisito ad hoc vt inobliquabilis sit manēte interiori inclinatiōe, ad exteriorē curā, quæ ad ea quæ int & ad ea quæ extra sunt, se efficacissimē extēdat. Et potetea manēte in beata Virgine fomite (vt supponitur) efficacius retētiuū actuū ipsius ponitur diuina prouidētia ad interiora & exteriora se extēdens infallibiliter, quā gratia interioris sanctitatis nō tollēs tamē fomitē, quia huiusmodi gratia reliquit locū actualis vitij prætet gratiā: vt patet in Ioāne Baptista, Hieremia, & Apostolis confirmatis virtute ex alto. Et quāuis nobilius esset simpliciter, ab intrinseco non posse exorbitare, quā ab extrinsecō: nō est tamē nobilius inter possibilia in tali statu, scilicet manēte fomitis. Et loquitur de possibili secundū diuinā sapientiam, suauiter omnia disponentem, quæ vocatur potentia ordinata. ligatus est ergo beatæ Virginis tomes absq; cōceptione Filij, & per gratiam sanctificationis re linquente fomitis essentiam & dominante exercitio vt habitualis gratia virtutorum præsidere consueuit subiecto, ne exorbiter in actu) & per diuinam prouidentiam perfectius, vt plenē ac infallibiliter præsidentem, ne actus exorbitet. Et hæc expositio est tanto Autore dignior, quantō subtilior, & diuerfitatem in litera potitam modorum ligandi, & comparationē propriē penetrat, & ab ipso Autore in sequenti articulo in responsione ad primum haberi potest.

¶Super Quæstionis vicesimæ septimæ Articulum quartum.

TItulus clarus est.

¶In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito: Simpliciter fatendū est, quod beata Virgo nullum actuale peccatū commisit. Probatur duplicitēr. Primō, syllogistice: & satis clarē in litera ordinatur primo Maior: Illos, quos Deus ad aliquid eligit, &c. & hæc probatur autoritate Apostoli ad Corin. Secūda Minor: Beata virgo diuinitus electa est vt esset mater Dei: ergo habuit gratiā

opportunā ad matrem Dei. Et confirmatur hæc cōclusio autoritate Angeli: Inuenisti gratiam ecce concipies. Sed non fuisset idonea mater si peccasset (quod triplicitēr probatur) elate in litera): ergo. Secūdo probatur autoritate facæ Scripturæ accōmodatę. Tota pulchra es. Meritō & hoc quicunque legit, suspicere has rationes supra materiā sub iectam optimā seu potē ex sacra Scripturæ autoritatibus cōmunib⁹ applicatis ad propria beatæ Virginis procedentes, quando ex prōprijs ad propria desinit.

Annot. ¶In responsione ad primum videre facilē potes, q. idē est gratiā sanctificatiōis sufficere ad tollēdum insallibiliter omnē sensualitatis motum præter rationem, & tollere fomitem. & proptera vsque ad concēptionem Christi (in qua gratia absolute fomitem) non sufficeit gratia sanctificans, sed opus fuit diuina prouidentia: vt prius declarātum fuit.

¶In responsione ad secundum notare garruli prædicatores passionis Christi, cor femineos clamores, motus, &c. attribuentes beatæ Virgini in dolore passionis. Penitus verba Bafilij in litera allata, & penitus ipsam contemplātiōi admirationi tūc vacasse, cōferēdo diuersa prius vsa & sibi cer-

Tit. 27. q. 2. ta humanis, quæ tunc vi ar. 3. debat. summa infirmis, & 28. q. 1. econtrario & consequēter ar. 1. affectui cogitatibus con 3. fonā, secundū rectam ra tionē habentē, vt con

Annot. dolorem, vt cōparetur: quam tā excelsum tam in 3. vilibus, &c. subiectū ex in. 3. fimitate propria pro ipsius matris & mundi salute profiscerer.

¶In responsione ad tertium, considera reuerentiā, modestiā sapientiāq; tanti doctoris: inuenit Chrysin. ac materia cō tentū Aug. rationisque, non clamauit ac cofandit, exaggerādo (vt hodie faciunt multi imodestissimē dixit excessū sapientissime subiūxit verba ipsa reduci posse ad sanum sensum quic quid Autor scripserit sub tecta. Frequenter enim Autor sicut in philosophia Aristo. vt philosophi exponit, quicquid ipse Aristoteles ferit: ita in Theologia Doctores vt Theologos, quicquid illi autentes senserint, ex potuere conatur, vt in sano saluentur eorum verba sensu.

¶ *Super Quæstionis vicesimæ septimæ Articulum quintum.*

TItulus vt sonat, summatur de plenitudi ne, qui extenditur ad plenitudinem intensiuam & extensiuam.

¶In corpore vna est cōclusio, beata Virgo ma nāsse gratiæ cæteris gratiæ niantur idonei, secundum illud secūdæ ad Cor. 13. Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti. Beata autē Virgo fuit electa diuinitus, vt esset mater Dei: & ideo non est dubitandū q. Deus per suā gratiā eam ad hoc idoneam reddidit, secundum q. Angelus ad eam dicit, Inuenisti gratiā apud Deū: ecce concipies, &c. Non autem fuisset idonea mater Dei, si peccasset aliquando: tum quia honor parentum redundat in prolem, secundum illud Prou. 17. Gloria filiorū, patres eorum: vnde & per oppositum ignominia matris ad filium redundasset. Tum etiā quia singularem affinitatem habuit ad Christum, qui ab ea carnem accepit. dicitur autem secundæ ad Corinth. 6. quæ conuentio Christi ad Beliā? Tum etiam, quia singulari modo Dei filius, qui est Dei sapientia, in ipsa habitauit: non solūm in anima, sed etiam in vtero. dicitur autem Sap. 1. In malevolam animam non introibit sapientia; nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et ideo simpliciter fatendum est quòd beata Virgo nullum actuale peccatum commisit nec mortale, nec veniale: vt sic in ea implea tur quod dicitur Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q. in beata Virgine post sanctificationem in vtero manfit quidem fomes peccati, sed ligatus: nec sciliter prorumperet in aliquem motum inordinatum, qui rationem præueniret. Et licet ad hoc, operaretur gratia sanctificationis: non tamen ad hoc sufficiebat: alio quin virtute illius gratiæ hoc ei fuisset prēstitum, vt nullus motus posset esse in sensualitate eius, nisi ratione præuentus: & sic fomitem non habuisset. quod est contra supradicta. Vnde oportet dicere, quòd cōplementum illius ligationis fuit ex diuina prouidētia, quæ non permittebat aliquem motū inordinatū ex fomite prouenire.

¶Ad secundum dicendū, quòd illud verbū Simeonis Origenes, & quidā alij doctores exponūt de dolore, qué passa est in Christi passione. Ambr. autē per gladiū dicit significari prudentiā Mariæ, non ignaram mysterij cælestis: viuū est enim verbum Dei & vale cū, & acutius omni gladio acutissimo.

Quidam vero per gladiū dubitationē intelligunt. quæ tamen nō est intelligenda dubitatio infidelitatis, sed admirationis & discussionis. Dicit enim Basilius in Epistola ad Optunū, quòd beata Virgo assistens cruci, & aspiciens singula, post testimonium Gabrielis, post ineffabilē diuinæ conceptionis notitiam, post ingentem miraculorū ostentionē, animo fluctuabat: ex vna scilicet parte videns eum pati abiecta, & ex alia parte considerans eius mirifica.

¶Ad tertium dicēdum, quòd in verbis illis Chrysostomus excessit. Possunt tamen exponi, vt intelligatur in ea Dominum cohibuisse non inordinatum inanis gloriæ motum quātum ad ipsam, sed id quod ab aliis posset æstimari.

ARTICVLVS V.

¶Vtrum beata Virgo per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem omnium gratiarum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q. beata Virgo p sanctificationē in vtero, non obtinuerit gratiæ plenitudinē siue perfectionem. Hoc enim videtur pertinere ad priuilegium Christi: secundū illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Sed ea quæ sunt propria Christi, non sunt alteri attribuenda. Ergo beata Virgo plenitudinem gratiarū non accepit in sanctificatione.

¶Præterea, Et quod est plenum & perfectū nō restat aliquid addendū: quia perfectum est cui nihil deest: vt dicitur in 1. de cœlo. Phy. Sed beata Virgo postmodū additionē gratiæ suscepit, & quando Christū cōcepit) dictū est enim Luc. 1. Spiritus sanctus superueniet in te) & iterū quādo in gloria est assumpta. Ergo videtur quòd non habuerit in sua prima sanctificatione plenitudinē gratiarū.

¶Præterea, Deus non facit aliquid frustra vt dicitur in 1. de Cælo. Frustra autē habuisset quasdam gratias, cùm earum vsum nunquā exercuit: non enim legitur aut docuisse, quod est actus sapientiæ: aut miracula fecisse, quod est actus gratiæ gratis datæ. Nō igitur habuit plenitudinem gratiarum.

¶SED CONTRA est quod Angelus ad eam dixit Luc. 1. Aue gratia plena. Quod exponēs Hieron. in sermone de Assumptione dicit Bene gratia plena: quia cæteris per partes præstatur, Mariæ verò se totam simul infundit gratiæ plenitudo.

¶RESPONDEO dicendū, quòd quanto aliquid magis appropinquat principio in quolibet genere, tanto magis participat effectū illius principij, vnde Dion. dicit 1. c. Cœl. hierā quòd Angeli qui sunt Deo p pinquiores, magis participāt de bonitatib⁹ diuinis, quàm homines. Christus autem est principium gratiæ, secundum diuinitatem quidem auctoritatiuè, secundum humanitatem verò instrumentaliter: vnde & Ioan. 1. dicitur, Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Beata autem virgo Maria p pinquissima Christo fuit secundum humanitatem: quia ex ea accepit humanam naturam. Et ideo præcæteris maiorem debuit à Christo gratiæ plenitudinem obtinere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnicuique à Deo datur gratia secundum hoc ad quod eligitur. Et quia Christus, inquantum est homo, ad hoc fuit prædestinatus & electus vt esset filius Dei, in virtute sanctificandi, hoc fuit sibi proprium vt haberet talem plenitudinem gratiæ, quod redunderet in omnes secundum quòd dicitur Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed beata virgo Maria tantam gratiæ obtinuit plenitudinem vt esset propinquissima Autori gratiæ: ita quòd eum qui est plenus omni gratia, in se reciperet, & eum pariendo, quodammodo gratiam ad omnes deriuaret.

¶Ad secundum dicendum, quòd in rebus naturalibus, primò quidem est perfectio dispositionis pura cùm materia est perfectè ad formam disposita. Secundò autem est perfectio formæ, quæ est potior nam & ipse calor est perfectior, qui prouenit ex forma ignis, quàm ille qui ad formam ignis disponebat. Tertiò autem est perfectio finis: sicut ignis perfectissimè habet p prias qualitates, cum ad locum suum peruenerit. Et similiter in beata Virgine est triplex perfectio gratiæ. Prima quidē quasi dispositiua, per quam reddebatur idonea ad hoc quòd esset mater Christi & hæc fuit perfectionem. Hoc enim videtur pertinere ad priuilegium Christi: secundū illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Sed ea quæ sunt propria Christi, non sunt alteri attribuenda. Ergo beata Virgo plenitudinem gratiarū non accepit in sanctificatione.

¶Præterea, Et quod est plenum & perfectū nō restat aliquid addendū: quia perfectum est cui nihil deest: vt dicitur in 1. de cœlo. Phy. Sed beata Virgo postmodū additionē gratiæ suscepit, & quando Christū cōcepit) dictū est enim Luc. 1. Spiritus sanctus superueniet in te) & iterū quādo in gloria est assumpta. Ergo videtur quòd non habuerit in sua prima sanctificatione plenitudinē gratiarū.

¶Præterea, Deus non facit aliquid frustra vt dicitur in 1. de Cælo. Frustra autē habuisset quasdam gratias, cùm earum vsum nunquā exercuit: non enim legitur aut docuisse, quod est actus sapientiæ: aut miracula fecisse, quod est actus gratiæ gratis datæ. Nō igitur habuit plenitudinem gratiarum.

¶SED CONTRA est quod Angelus ad eam dixit Luc. 1. Aue gratia plena. Quod exponēs Hieron. in sermone de Assumptione dicit Bene gratia plena: quia cæteris per partes præstatur, Mariæ verò se totam simul infundit gratiæ plenitudo.

¶RESPONDEO dicendū, quòd quanto aliquid magis appropinquat principio in quolibet genere, tanto magis participat effectū illius principij, vnde Dion. dicit 1. c. Cœl. hierā quòd Angeli qui sunt Deo p pinquiores, magis participāt de bonitatib⁹ diuinis, quàm homines. Christus autem est principium gratiæ, secundum diuinitatem quidem auctoritatiuè, secundum humanitatem verò instrumentaliter: vnde & Ioan. 1. dicitur, Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Beata autem virgo Maria p pinquissima Christo fuit secundum humanitatem: quia ex ea accepit humanam naturam. Et ideo præcæteris maiorem debuit à Christo gratiæ plenitudinem obtinere.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnicuique à Deo datur gratia secundum hoc ad quod eligitur. Et quia Christus, inquantum est homo, ad hoc fuit prædestinatus & electus vt esset filius Dei, in virtute sanctificandi, hoc fuit sibi proprium vt haberet talem plenitudinem gratiæ, quod redunderet in omnes secundum quòd dicitur Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed beata virgo Maria tantam gratiæ obtinuit plenitudinem vt esset propinquissima Autori gratiæ: ita quòd eum qui est plenus omni gratia, in se reciperet, & eum pariendo, quodammodo gratiam ad omnes deriuaret.

¶Ad secundum dicendum, quòd in rebus naturalibus, primò quidem est perfectio dispositionis pura cùm materia est perfectè ad formam disposita. Secundò autem est perfectio formæ, quæ est potior nam & ipse calor est perfectior, qui prouenit ex forma ignis, quàm ille qui ad formam ignis disponebat. Tertiò autem est perfectio finis: sicut ignis perfectissimè habet p prias qualitates, cum ad locum suum peruenerit. Et similiter in beata Virgine est triplex perfectio gratiæ. Prima quidē quasi dispositiua, per quam reddebatur idonea ad hoc quòd esset mater Christi & hæc fuit perfectionem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur sententia, in his redit: prima tamen expositio magis consonat literæ.

Corpus. ¶ In eode articulo q̃rto ad 2. doctrinæ negãda a beata Virgine, adducitur q̃ da Theologia fidelis laudatur sua Scriptura sacra, & nullibi in ea reperitur beata Virgine doctrina, licet nec Christus loquat, linguarum & loquendo, eadẽ ratione affirmandũ est beata Virgine nõ docuisse præter ea quæ Apostolica auctoritas suæ secretis mandauit literis. ¶ Aduertã tamẽ, q̃ ex literis Euangelistarũ potest, Ioãnẽ acceleratum fuisse vsum liberi arbitrij. Nam ibi non solum dicitur, Exultauit infãs, sed exultauit in gaudio, exultare autem similiter in rebus hoc etiam sit in animatis (iuxta illud, Mõtes exultauerunt vt arietes, & colles sicut agni ouũ) proprie tamen est animantiũ. Et quia nõ sine animali passione hoc gaudiũ, oportet Ioannẽ exultasse in gaudio vel secundum sensitiuã tantũ partem. Et hoc non cõsonat cautæ exultationis & gaudij in Euangelio scripæ, quia vox beatæ Virginis salutantis non erat commotiua partis sensitiuæ prolis in vtero, hic nec aliæ eiusdẽ & aliarum mulierũ voces. Vel secundum partẽ intellectiuam, & hoc ordo est, tũm causatoriã, à saluatione infinuat, q̃ scilicet gaudium partis intellectiuæ fuit in puerũlo ex salutatione auriũ Elisabeth.

Ambr. ... sanctificationis. Secunda autẽ perfectio gratiæ fuit in beata Virgine ex præsentia filij Dei in ei⁹ vtero incarnati. Tertia autem est perfectio finis, quam habet in gloria. Nãm primo in sua sanctificatione fuit liberata a culpa originali: secundò in conceptione filij Dei, fuit totaliter à fomite mũdi: tertiò verò in sui glorificatione fuit liberata etiam ab omni miseria. Alio modo per ordinem ad bonum. Nam primò in sua sanctificatione adepta est gratiam inclinantem eam ad bonum: in conceptione autem filij Dei consummata est eius gratia confirmans eam in bono: in sui verò glorificatione consummata est eius gratia perficiens eam in fruitione omnis boni.

¶ Ad tertium dicendum, q̃ nõ est dubitandum quin beata Virgo acceperit excellentem donum sapientiæ & gratiam virtutum, & etiam gratiam Prophetiæ: non tamen accepit vt haberet omnes vsus harum & similium gratiarum, sicut habuit Christus, sed secundum q̃ conueniebat conditioni ipsius. Sapientiæ enim vsum habuit in contemplando, secundum illud Luc. 2. Maria autem conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Non autem habuit vsũ sapientiæ quantum ad docendum: quia hoc non conueniebat sexui muliebri: secundũ illud 1. ad Tim. 2. Docere autẽ mulieri non permitto. Miraculorum autem vsus sibi nõ competebat dum viueret: quia tunc temporis confirmanda erat doctrina Christi miraculi, & ideo soli Christo & eius discipulis, qui erãt baiuli doctrinæ Christi, conueniebat miracula facere. Propter quod etiam de Ioanne Baptista dicitur Ioan. 10. quòd signum fecit nullum: vt scilicet omnes Christo intenderent. Vsum autem prophetiæ habuit, vt patet in Cantico quod fecit, Magnificat anima mea Dominum, &c.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum sic sanctificari fuerit proprium beatæ Virginis.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd sanctificari in vtero post Christum proprium fuerit beatæ Virginis. Dictum est enim q̃ propter hoc beata Virgo fuit sanctificata in vtero, vt redderetur idonea ad hoc vt esset mater Dei. Sed hoc est proprium sibi: ergo sola ipsa fuit sanctificata in vtero.

¶ Præterea, Aliqui videntur propinquius accessisse ad Christum, quàm Hieremias & Ioannes Baptista, qui dicuntur sanctificati in vtero, Christus specialiter dicitur filius Dauid & Abraham, propter promissionem eis specialiter factã de Christo. Isaias etiam expressissimè de eo prophetauit: Apostolus etiam cum ipso Christo conuersati sunt. Nec tamen leguntur sanctificari in vtero. ergo neque etiam Hieremiæ & Ioanni Baptistæ conuenit sanctificari in vtero.

Præterea, Iob de se dicit Iob 31. Ab infantia creuit mecum misericordia, & de vtero egressa est mecum. Nec tamen propter hoc dicimus eum sanctificatum in vtero. ergo neq; etiam Ioannem Baptistam &. Hieremiam cogimur dicere sanctificatos in vtero.

¶ SED CONTRA est quod dicitur de Hieremia, Hier. 1. antequam exires de ventre, sanctificaui te. Et de Ioãne Baptista dicitur Luc. 1. Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ.

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd Aug. in Epistola ad Dardanum, dubiè videtur loqui de horum sanctificatione in vtero. Potuit enim exultatio Ioannis in vtero (vt ipse dicit) esse significatio rei tantæ, scilicet quòd mulier esset mater Dei a maioribus cognoscendæ, non a paruulo cognitæ, vnde, in Euangelio non dicitur, credidit infans in vtero, sed, exultauit. Videmus autem exultationem non solùm paruulorum, sed etiam pecorum esse: sed hæc inusitata extitit, quia in vtero, & ideò sicut solẽt miracula fieri, facta est diuinitus in infante non humanitus ab infante. Quanquã etiã si vsque adeò est in illo puero accelleratus vsus rationis & voluntatis, vt intra viscera materna iam posset agnoscere, credere, consentire (ad quod in aliis paruulis ætas expectatur, vt pollint) & hoc in miraculis habendum puto diuinæ potentiæ. Sed quia expresè in Euangelio dicitur, quòd Spiritu sancto replebitur adhuc ex vtero matris suæ, & de Hieremia expresè dicitur, Ante quam exires de vulua, sanctificaui te: asseruerẽdum videtur eos sanctificatos in vtero: quãuis in vtero vsum liberi arbitrij non habuerint, de quo Aug. quæstionem mouit, sicut pueri, qui sanctificantur per Baptismum, non statim habent vsum liberi arbitrij. Nec est credendum aliquos alios sanctificatos esse in vtero, de quibus Scriptura mentionem non facit; quia huiusmodi priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus præter legem communem, ordinantur ad vtilitatem aliorum (secundum illud primæ ad Cor. 12. Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem) quæ nulla prouenirent ex sanctificatione aliquorum in vtero, nisi Ecclesiæ in notescerent. Et quanuis iudiciorum Dei non possit ratio assignari, quare scilicet hunc & non alij hoc munus gratiæ conferat conueniens tamen videtur fuisse vtrunque dictorum sanctificari in vtero, ad præfigurandam sanctificationem per Christum faciendam. Primò quidem per eius passionem, secundum illud Heb. vlt. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est: quam quidem passionem Hieremias & verbis & mysteriis apertissimè pronuntiauit, & suis passionibus expressissimè præfiguraui. Secundò per Baptismum, primæ ad Corint. 6. Sed abluti estis, sed sanctificati estis. Ad quem quidem Baptismum Ioannes suo Baptismo homines præparauit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ beata Virgo quæ fuit à Deo electa in matrem, amplioremi sanctificationis gratiam obtinuit quam Ioannes Baptista & Hieremias, qui sunt electi vt speciales præfiguratores sanctificationis Christi. Cuius signũ est, quòd beatæ Virgini præstitum est, vt de cætero non peccaret, nec mortaliter peccaret nẽ suam non dependere ex via liberi arbitrij. Deinde negat quicunq; aliũ sanctificarũ in vtero, ratione probabiliquia inutilis esset. Vbi occurrit tria dubia. Primum est circa applicationem autoritatis Apostoli ad propositum, assignare quippe videtur: nã ideò mo esse de sanctificatione in vtero: Apostolus autẽ non de ipsa sanctificatione seu sanctitate, sed de manifestatione eius loquitur: non enim dicitur, Vnicuique datur Spiritus, sed manifestatio Spiritus, &c. Littera ergo loquẽs de ipso spiritu, nõ hũ affert autoritatem de manifestatione Spiritus. Hæc enim autoritas nõ probat illud assumptum, vt patet. ¶ Secundũ dubium est quia ista ratio est gladius Goliæ. Nam si verũ assumit, sequitur q̃ beata virgo non fuit sanctificata in vtero: qui a illius sanctificatio in sexta prima nõ habetur ita per hoc Ecclesiæ non fuisse tutiae per hoc sine vtilitate fuisset sanctificata secundũ istam processum. ¶ Tertium dubium est quia secundum hãc rationẽ sequeretur, q̃ non esset credendũ aliquod miraculum, nisi quod in sacra Scriptura continetur: quia ad vtilitatem Ecclesiæ miracula pertinent.

ordinantur: cui nõ nisi per Scripturã sacram innotescit, secundum hãc literã, tur Apostoli autoritas, nõ est, sanctificationis gratia ordinatur ad vtilitatem sed est huiusmodi, primi gratia gratiæ, quæ dantur aliquibus, præter cõmunem legem ordinantur ad vtilitatem. Ex quibus verbis dupliciter responderi potest, primò & sicut primile-

¶ Ad primum dubium dicitur, q̃ assumptũ literæ ad quod probandum inducitur Apostoli autoritas, nõ est, sanctificationis gratia ordinatur ad vtilitatem. Ex quibus verbis dupliciter responderi potest, primò & sicut primile-

¶ Quo ad secundum ita Autor facit: primò respondet quæstioni negatiuè, affirmando duos alios sanctificatos: deinde dicit neminẽ alij esse sanctificatum: tertiò rõnẽ reddit quare illi duo sanctificati sunt. Circa responsionem ergo distinguuntur hic duæ quæstiones: altera quæ mota est de sanctificatione: altera de tali sanctificatione, scilicet cũ vsu liberi arbitrij. Non ficatur diuersitas magna inter istas quæstiones ex eo quòd sanctificatio põt. fieri & esse sine vsu liberi arbitrij: vt patet in sanctificatione puerorũ per Baptismũ grata. Et propterea nihil obstat quæstioni ppositæ in hoc art. si pars negatiua quæstionis secundæ, quæ ab Aug. tractata est tenetur. Propterea igitur littera respondet quæsito, quòd duo vltra beatã Virginẽ inueniuntur sanctificati in vtero, scilicet Hieremias, & Ioannes Baptista. Probatur autoritate Scripturæ, & excluditur obiectio de vsu liberi arbitrij: quanuis illum non habuerit, &c.

¶ Vbi nota, q̃ hinc non potest assertiue dici mẽte Autoris hos non habuisse liberi arbitrij vsum in vtero: q̃m ad ueritatiue loquitur ad monstrandũ conclusionẽ suam non dependere

naliter: alius autem sanctificatis creditur præstitum esse vt de cætero mortaliter nõ peccarent, diuina eos gratia protegente.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ quantum ad alia potuerunt Sancti esse Christo coniũctiores quàm Hieremias & Ioannes Baptista, qui tamen fuerunt ei coniunctissimi quantum ad expressam figuram sanctificationis ipsius: vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd miseratio, de qua ibi Iob loquitur, non significat virtutem infusam, sed quandam inclinationẽ naturalem, ad actum huius virtutis.

QVAESTIO VICESIMA

de Christo ut Virgine beata Mariæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de virginitate Matris.

¶ Et circa hoc quærũtur quatuor.

¶ Primò, vtrũ fuerit virgo in cõcipiendo.

¶ Secundò, vtrùm, fuerit virgo in partu.

¶ Tertiò, vtrùm, permanserit virgo post partum.

¶ Quartò, vtrùm votum virginitatis emiserit.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm beata Maria fuerit virgo in concipiẽdo.

AD PRIMVM sic procedi tur. Videtur q̃ mater Dei nõ fuerit virgo in concipiendo Christũ. Nullã enim proles, quæ habet patrem & matrem, ex virgine matre concipitur. Sed Christus nõ solùm dicitur habere matrẽ, sed etiam patrem: dicitur enim luc. 2. Erant pater eius & mater mirantes super his, quæ dicebantur de illo, & infrà, eadem mater dicit, Ecce enim pater tuus, & ego dolentes, quærebamus te. Ergo Christus non est conceptus ex virgine matre.

¶ Præterea, Mat. primo probatur q̃ Christus fuerit filius Abrahæ & Dauid, per hoc q̃ Ioseph ex Dauid descendit. Quæ quidẽ probatio nulla esset, si Ioseph pater Christi non fuisset. Ergo videtur q̃ mater Christi eum ex semine Ioseph conceperit, & ita non videtur fuisse virgo in concipiendo.

¶ Præterea, Gal. 4. dicitur. Misit Deus filium suum factum ex muliere. Mulier autem cõ sueto modo loquendi dicitur que est viro cognita ergo Christus non fuit conceptus ex Virgine matre.

¶ Præterea, Eorum quæ sunt eiusdẽ speciei, est idem modus generationis, quia genera tio recipit speciem à termino, sicut & cæteri motus. Sed Christus est eiusdem speciei cum aliis hominibus, secundum illud Phil. 2. In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Cùm ergo alij homines generentur ex commixtione matris & fœminæ, videtur quòd etiam Christus simili modo fuerit generatus: & ita non videtur fuisse conceptus ex Virgine matre.

¶ Præterea, Quælibet forma naturalis habet materiam sibi determinatã, extra quã esse non potest. Materia autem fomæ humanæ videtur semẽ maris & fœminæ. Si ergo corpus Christi nõ fuerit conceptum ex semine maris & fœminæ, non verè fuit corpus humanũ, quod est inconueniens. videtur igitur nõ fuisse cõceptus ex virgine matre.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Isa. 7. Ecce, virgo concipier.

¶ RESPONDEO dicendum, q̃ simpliciter confitendũ est matrem Christi virginem concepisse contrarium enim pertinet ad hæresim Hebionitarũ & Cerinthi qui Christum purũ hominem arbitrabantur, & de vtroque sexu eum natũ putauerunt. Quòd enim Christus sit conceptus ex virgine, conueniẽs est propter quatuor.

¶ Primò propter mittẽtis Patris dignitatẽ conseruãdam: cùm enim Christus sit verus & naturalis Dei filius, nõ fuit conueniens quòd aliũ patrẽ haberet, quàm Deum, ne dignitas Dei patris transferatur ad alium.

Secundò, hoc fuit conueniens proprietati ipsius Filij, qui mittitur, qui quidẽ est verbũ Dei. Verbũ autem ablq; omni corruptione cordis concipitur: quinimo cordis corruptio perfecti verbi conceptionem nõ patitur. Quia ergo caro fic suit à verbo Dei assumpta, vt esset caro verbi Dei, conueniẽs fuit q̃ etiam ipsa sine corruptione matris conciperetur. Tertiò hoc fuit conueniens dignitati humanitatis Christi, in qua locũ peccatum habere non debuit, per quã peccatum mundi tollebatur: secundum illud Ioann. primo. Ecce agnus Dei scilicet innocens, qui tollit peccatum mundi: non potest autem esse, quod in natura iam corrupta ex concubitu, caro nasceretur sine infectione originalis peccati. Vnde Aug. dicit in lib. de Nuptiis & concupiscentia. Solus nuptialis concubitus ibi non fuit, scilicet in matrimonio Mariæ & Ioseph: quia in carne peccati fieri non poterat sine vlla carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato: sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato. Quartò propter ipsum finem incarnationis Christi: quæ ad hoc fuit, vt homines renascerentur in filios Dei, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo, id est Dei virtute. Cuius rei exẽplar apparere debuit in ipsa conceptione Christi. Vnde August. dicit in lib. de sancta Virginitate. Oportebat caput nostrum insigni miraculo secundum corpus nasci de Virgine: vt significaret membra sua de virgine Ecclesia secũdum spiritum nasciturа.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sicut Beda dicit super Lucam, pater Saluatoris appellatur Ioseph, non quòd verè iuxta Phorinianos pater fuerit ei: sed q̃ ad famã Mariæ conseruandam pater sit ab omnibus æstimatus. Vnde & Luc. 3. dicitur, Vt putabatur filius Ioseph. Vel sicut Augusti. dicit in lib. de Bono coniugali, Eo modo pater Christi dicitur Ioseph, quo & vir Mariæ intelligitur, sine commixtione carnis, ipsa copulatione coniugij: mnlrò videlicet coniunctius, quàm si esset aliunde adoptatus. Neq; enim propterea non erat appellãdus Ioseph pater Christi: quia non eum genuerat concumbendo: quando quidem pater etiam ei, quem non ex sua cõiuge procreatum aliunde adoptasset.

esse gratia sanctificationis in vtero. hinc enim, vt ex superius dictis patet, habetur, beatam Virginem fuisse sanctificatam quia habuit quicquid gratiæ cõtaris collatum est. Vnde hæc ratio interimit Autorem suum, scd tuetur eum.

¶ Ad tertium dubiũ dicitur, quòd loquendo de Ecclesiæ fide simpliciter necessaria, concedendum est consequentiã non fi sit firmo de Ecclesiæ fide ex tali suppositione vel accertata (puta quæ post talem approbationem exercenda est tale miraculum. vt si ecclesia credendum traderet tale miraculum) vel probabili (vt est fides de miraculis recitatis in canonizationibus Sanctorũ) creditur ex relatione literæ, quæ de fide Ecclesiæ simpliciter & absolutè & non præsupposita tali decretali loquitur: docuitq; per hoc Autor i, quòd nec necessarió, nec probabiliter credendum est aliquem alium esse sanctificatũ in vtero, simpliciter & absolutè loquendo. An autem Deus aliquẽ deinceps sanctificaturus sit & Ecclesiæ reuelaturus, alterius est quæstionis quia tamen non est expectanda Ecclesia melior, quàm fuerit: nec Apostoli ipsi primitias Spiritus habentes sanctificati sunt in vtero (quãuis Ioannes Euangelista Virginitatis prophetiæ Euangelistæ singularis quoq; officij erga matrẽ Dñi gratia donatus fuerit) credendum est q̃ nullus simpliciter in toto tẽporis decursu fuit, est aut erit sanctificatus in vtero, nisi qui in litera explicantur. Non defuisse tamen audiuimus temeritatẽ modernã cuiusdã mulierculæ sanctificatã se in vtero profitentis: & forte fuit vere sanctificata in vtero non materno, sed propriæ velut Bersabee Dei punitæ superbiã illius.

¶ Demum rationẽ reddit Autor quare isti duo Hieremias & Ioannes Baptista sanctificati fuit in vtero præmissa excusatione rationis necessariæ subdẽs rationẽ congruentiæ quia scilicet præfiguratores fuerũt sanctificationis per Christum faciẽdam.

¶ Nota hic, quòd duorũ propositorũ, scilicet q̃ isti duo sunt sanctificati in vtero, & quod nullus alius, Autor primi tantum rationẽ reddere nititur quoniam ad affirmationẽ certa potest confonantia inueniri: ad tam latam autem & altam ac profundam negationem, quæ consonantia sat erit.

¶ *Super Quæstionis Vicesimæ octauæ Artic. 1.*

Titulus de virginitate carnali intelli-

Vel sanctificanda.

Cap. 12.

Cap. 6. 19.

Ibi. c. 8. 19.

Cap. 10. 7.

Cap. 12.

Aug. lib. de hæres. c. 8. & 10. 9.

Vel patet ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶In corpore duo fuit primò respondetur quæstio affirmatiue: Matet Christi concepit virgo, probatur ex contrario: quia contrarium est hæresis, &c. Secundo assignatur ratio quadruplex conuenientiæ, q̃ sic fuerit, & omnis clarè patet. In littera. Si tamen quis non intelligit corruptionem cordis, cuius nec minima secunda ratio, scitas cor pro mente seu intellectu sumi, corruptio autem intellectus non secundum substantiam, sed secundum operationem accendit non enim defectus in intelligendo corruptio quædam intellectus est, sicut omnis defectibilis alicuius rei corruptio quædam in natura est. Quia igitur defectus intellectus in intelligendo efficit vt intellectus destuosum quoque verbũ formet, concipiendo illud quod sic defectuose intelligit (qui enim imperfectè intelligit leonis naturam perfectum quoque verbum de natura leonis ex primere intus nequit) ideo in littera dicitur, q̃ cordis corruptio impedit perfectionem verbi.

C. 2. to. 9.

¶In responsione ad primum habes Ioseph patrem dici. Christi verè duplicitèr vel putatiue vel officio: quatuis non iuris pater generatione.

E. 37. to. 9.

¶In responsione ad tertium, adiunge ad glossam, quòd nec secundũ Latinæ linguæ proprietatem mulier est nomẽ corruptionis, sed naturalis proprietatis fœminæ humanæ: dicta est enim mulier quasi mollier à mollicie & animi & corporis.

Est Aug. libr. 23. con. Faustum. c. 7. to. 6.

¶ *Num virtus naturæ sit vnus generationis modus.*

Quæstio. 11. 1. ca. 2. & 19.

¶ In responsione ad quartum, dubium magnum in philosophia occurreret, si philosophus nunc traderetur, quantum veritatis habeat littera & hæc dicit. Ratio illa haberet locum in iis quæ procedunt in esse per viam naturæ, eo quòd natura ficut est determinata ad vnum effectum, ita est determinata ad vnum modum producendi illum. Sed virtus supernaturalis diuina cùm sit infinita, ficut non est determinata ad vnum effectũ ita nõ est determinata ad modum producendi quemcunque effectum. Et ideo ficut virtute diuina fieri potuit, vt primus homo de limo terræ formaretur: ita etiam fieri potuit, vt diuina virtute corpus Christi formaretur de Virgine absque virili semine.

¶Ad quintum dicendum, quòd secundum Philosophũ in lib. de generatione animalis semen maris non est sicut materia in conceptione animalis, sed solùm sicut agens: sola autem fœmina materiam administrat cõceptui. Vnde per hoc quòd semẽ maris defuit in conceptione corporis Christi, nõ sequitur quòd defuerit ei debita materia. Si tamen semen maris esset materia fœtus cõcepti in animalibus: manifestum est q̃ non est materia permanẽs in eadem forma, sed materia transmutata. Et quamuis virtus naturalis nõ possit transmutare ad certam formam nisi determinatam materiam: virtus tamen diuina, quæ est infinita, potest transmutare omnem materiam in quãcũq; formam. Vnde sicut transmutauit limum terræ in corpus Adæ, ita in corpus Christi transmutare potuit materiam à matre mini stratam, etiam si non esset sufficiens materia ad naturalem conceptum.

ARTICVLVS II.

Virum mater Dei fuerit virgo in partu.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd mater Christi nõ fuerit virgo in partu. Dicit enim Ambro. super Lucã, Qui vultum sanctificauit alienam, vt nascereturPropheta, hic est qui apperuit matris suæ vulvam, vt immaculatus exiret. Sed apertio vuluæ virginitatem excludit. ergo mater Christi non fuit virgo in partu.

¶Præterea, Nihil in mysterio Christi esse debuit per quod corpus eius phantasticum appareret. Sed hoc non videtur vero corpori, sed phantastico conuenire, vt possit per clausa transire: eo quòd duo corpora simul esse non possunt. Non igitur debuit ex matris vtero clauso corpus Christi prodire, ita non decuit quòd esset virgo in partu.

¶Præterea, Sicut Greg. dicit in homil. Octauarum Paschæ, per hoc quòd ianuis clausis ad discipulos post resurrectionem intrauit Dominus, ostendit corpus suum esse eiusdem naturæ & alterius gloriæ. Et sic per clausa transire, videtur ad gloriam corporis pertinere. Sed corpus Christi in sua conceptione non fuit gloriosum, sed passibile, habens similitudinem carnis peccati: vt Apostolus dicit Rom. 8. Non ergo exuit per Virginis vterum clausum.

Hom. 26. in Euang.

¶SED CONTRA est quod in quodam sermone Ephesini concilij dicitur: Natura post partum nescit vlterius virginem: gratia verò & parientem ostendit, & matrẽ fecit, & virginitati nõ nocuit. Fuit ergo mater Christi virgo in partu.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ absque omni dubio asserẽdum est matrem Christi etiam in partu virginem fuisse. Nam Propheta non solùm dicit, Ecce virgo concipiet: sed etiam addit, Et parier filium. Et hoc quidem conueniens fuit propter tria.

Primò quidem, quia hoc competebat proprietati eius, qui nascebatur, qui est verbum Dei. nam verbum non solùm in corde absque corruptione concipitur, sed etiã absque corruptione ex corde procedit. Vnde vt ostenderetur, quòd illud esset corpus ipsius verbi Dei, conueniens fuit vt de incorrupto virginis vtero nascereturVnde in sermone quodam Ephesini concilij legitur, Quæ parit carnem puram, à virginitate cessat: sed quia natum est carne Verbum Deus custodit virginitatem, seipsum ostendens per hoc verbum. Neque enim nostrum verbum cùm paritur, corrumpit mentem: neque Deus verbum, substantialem partem eligens, peremit virginitatem. Secundò, hoc est conueniens quantum ad effectum incarnationis Christi. Nam ad hoc venit vt nostram corruptionem tolleret. vnde non fuit conueniens vt virginitatem matris, nascendo corrumperet. Vnde Aug. dicit in quodam sermone de natiuitate Domini, Fas non erat, vt per eius ad uentum violaretur integritas, qui venerat sanare corrupta. Tertiò fuit conueniens, ne matris honorem nascendo diminueret, qui parentes præceperat honorandos.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Ambr. dicit hoc, exponens illud quod Euã-

Meta. Si verò affirmatiue quoque, sed secundum subiectam materiam, puta in materia animatorum intelligitur: constat euidẽter verum esse sed exemplis argumentis particulari de qua est quæstio. Et ideo hęc responsio indigna Autore videtur.

¶ *Super Quæstionis vicesimaoctauæ Articulum secundum.*

IN corpore duo fuit, primò resp̃ondetur quæstio: Beata virgo fuit Virgo in partu. Probatur autoritate Isaiæ secũdo triplicẽ rationem cõuenientiæ adiungit quæ clare patet in littera. Nouisti tamen percipiant pro prima ratione, quæ d cõceptio

conceptio verbi in corde, processio verbi ex corde, nõ sunt duo progressus. Sed ad exprimẽdas diuersas conditiones habitudinis verbi ad intellectũ diuersè adhibetur ratio: verbum enim cordis, hoc est conceptus quem formauit intellectus, quum rem aliquam intelligit, & manet intus in intellectu, dum res actu intelligitur & distinguitur ab intellectiua quò emanat. Dum enim ego intelligo me ad imaginem Dei esse, formo similacrũ de meipso ad imaginem Dei: & similiter quum intelligo me peccatorẽ, formo similacrũ de meipso peccatore: & sic de aliis. Illud autem simulacrũ quod conceptus, quod verbũ appellatur, nõ extra mẽtem meam, sed in mente mea manet. Et similitudinarie dicitur concipi in corde: & nasci ex corde, quia proles, dum in vtero cõcipitur, in vtero manet: & cum ex vtero nascitur à matre distinguitur perfectè. Simili liquidem modo, quia verbum cordis in corde peclarũ manet, concipi dicitur: & quia à corde prolatũ perfectè distinguitur accidentis substãtia natura, ideo nasci dicitur ex corde. Vbi videre potes q̃ conceptio naturaliq; verbi in & ex corde vnius processus est: diuersis nominibus diuersa ratione appellatus, & quòd nec in cõceptu nec in o rtu suo mẽtẽ in qua & ex qua procedit corrumpit: vt in synodo allata in litera dicitur.

Li. 1 Iulus. c. 3. to. 2.

Q. 14. art. 2. ad 2. Tract. 121 in 19.

Aunot.

¶In responsione ad tertium manifestabit, & manet intus in intellectu, quamdiu res actu intelligitur & distinguitur ab intellectiua quò emanat. Dum enim ego intelligo me ad imaginem Dei esse, formo similacrũ de meipso ad imaginem Dei: & similiter quum intelligo me peccatorẽ, formo similacrũ de meipso peccatore: & sic de aliis. Illud autem similacrũ quod conceptus, quod verbũ appellatur, nõ extra mẽtem meam, sed in mente mea manet. Et similitudinarie dicitur concipi in corde: & nasci ex corde, quia proles, dum in vtero cõcipitur, in vtero manet: & cum ex vtero nascitur à matre distinguitur perfectè. Simili liquidem modo, quia verbum cordis in corde peclarũ manet, concipi dicitur: & quia à corde prolatũ perfectè distinguitur accidentis substãtia natura, ideo nasci dicitur ex corde. Vbi videre potes q̃ conceptio naturaliq; verbi in & ex corde vnius processus est: diuersis nominibus diuersa ratione appellatus, & quòd nec in cõceptu nec in o rtu suo mẽtẽ in qua & ex qua procedit corrumpit: vt in synodo allata in litera dicitur.

¶In responsione ad tertium aduerte quòd Autor Dotis nomine appellat & ipsam rem, quæ dos dicitur, & modum eiusdẽ, hoc est rem collatam per modum significantis: vt ipsemet modo exponit. Et quum ex duplici capite potuit fieri repletionis positio Hieronymi de sanct. Victoris ex hoc quod nõ fuerit ad fœcundandum, & subtilitatis dotes, duo corpora esse simul in eodem loco: vnde nec corpus gloriosum ex ista proprietate potest simul esse in eodem loco. Et ex hoc q̃ in corpore animali non inuenitur dos, quia non inuenitur animæ gloriosæ redundantia simplicitèr ad corpus: quãuis ita esset ad corpus quãuis, vt infertur in allegato loco dicitur, inueniri posset miraculosè redundantia secũdum quid. Maluit tamen autor ex ipsa doris ratione hic procedere, quàm in illam disputationem alia introire.

Opus 1. cap. 232. p. 2. to 5.

¶ *Super Quæstionis vicesimaoctauæ Articulum tertium.*

Iulius clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio, contra errorem Eluidij qua-

scebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Hoc autem aduerbium Donec, consueuit determinatum tempus significare, quo impleto fiat id quod vsque ad illud tempus non fiebat. Verbum autem cognoscendi ibi ad coitum refertur: sicut & Genes. quarto dicitur, quòd Adam cognouit vxorem suam. Ergo videtur q̃ post partum beata virgo fuerit carnaliter à Ioseph cognita. ergo videtur quòd non permanserit Virgo post partum.

¶Præterea, Primogenitus non potest dici ni si qui habeat Fratres subsequentes: vnde & Roma. 8. dicitur, Quos præscíuit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Sed Euangelista nominat Christum primogenitum matris eius. Ergo habuit alios filios post Christum: & ita videtur quòd mater Christi non manserit virgo post partum.

¶Præterea, Ioann. dicitur, Post hæc descendit Capharnaum ipse, scilicet Christus, & mater eius & fratres eius. Sed fratres dicuntur qui ex eodem parente geniti sunt Ergo videtur quòd beata Virgo habuerit alios filios post Christum.

¶Præterea, Matth. 27. dicitur, Erant ibi, scilicet iuxta crucem Christi, mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa, ministrantes ei inter quas erat maria Magdalene, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi. Videtur autem hæc Maria, quæ hic dicitur Iacobi & Ioseph mater, esse etiã mater Christi: dicitur enim Ioan. 19. quòd stabat iuxta crucem Ie su Maria mater eius. ergo videtur quòd mater Christi non permanserit virgo post partum.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ezech. 44. Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam. Quod exponens Augusti. in quodam sermone dicit, Quid est porta in domo Domini clausa, nisi quòd Maria semper erit intacta? Et quid est, homo non transibit per eam, nisi quòd Ioseph non cognoscet eam? Et quid est, Dominus solus intrat: & egreditur per eam, nisi quòd Spiritus sanctus imprægnabit eam, & Angelorũ dominus nascetur per eam? Et quid est, clausa erit in æternum, nisi quòd Maria virgo est ante partum & virgo in partu, & virgo post partum?

Aunot.

Ser. 14. de nat. dom.

Is. 66. to. 3.

¶RESPONDEO dicendum, quòd absque omni dubio detestãdus est error Eluidij, qui dicere præsumpsit matrem Christi post partum à Ioseph esse carnaliter cognitam, & alios filios genuisse. Hoc enim primò derogat Christi perfectioni: qui ficut secundum diuinam naturam vnigenitus est Patris, tan quam perfectus per omnia filius eius: ita decuit vt esset vnigeni tus matris tanquam perfectissimum germen eius. Secundò hic error iniuriam facit Spiritui sancto, cuius sacrarium fuit vterus virginalis: in quo carnem Christi formauit, vnde non decebat quòd de cætero violaretur per commixtionem virilem. Tertio derogat dignitati & sanctitati matris Dei, quæ ingratissima videretur, si tantò filio contenta non esset: & si virginitatem, quæ in ea miraculosè conseruata fuerat, sponte perdere vellet per carnis concubitum. Quartò etiam ipsi Ioseph esset ad maximam præsumptionem impurandum, si eam quam reuelante Angelo de spiritu sancto concepisse cognouerat, polluere attentaret. Et ideo simpliciter est asserendum, quod mater Dei sicut virgo concepit, & virgo peperit, ita etiam & virgo post partum in sempiternum permansit.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd (sicut Hieronymus dicit in lib. contra Eluidium) intelligendum est, quòd hęc propositio Ante, licet sæpe consequentia indicet, tamen nonnũ quam ea tantùm quæ prius cogitabantur ostendit: nec esse est vt cogitata fiant, cũ ideo aliud interuenerit, ne ea quæ cogitata sunt fierent. Sicut si aliquis dicat, Antequam in portu prandere nauigauit: nõ intelligitur quòd in portu prandeat postquam na

to. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis vicesimæoctauæ Articulum quartum.

Annot.

TRitulus clarus est. Et ratio dubitandi est quia nihil legitur de voto beatæ Virginis, & ipsa eius desponsatio contrariari videtur voto virginitatis.

Comment Cap. 21. 10.

¶In corpore duo fiunt: primo tractatur de ipsius voto, secundo de tempore voti. Quo ad primum vnica est conclusio: Conueniens fuit beatæ Virgini virginitatem esse Deo consecratam voto. Probatur quia laudabilior est virginitas voto dicata, sicut reliqua perfectionis opera. Quo ad secundum distinguuntur duo tempora ante annuntiationem, primum ante desponsationem, secundum inter desponsationem & annuntiationem, & secundum singula tempora sigillatim respondetur. Iuxta primū conclusio est: Beata virgo ante desponsationē non simpliciter, sed sub conditione virginitatē vouit. Probatur: quia tunc virginitatem erat prohibita a lege & desiderata à persona beatæ Virginis: & quia prohibita non simpliciter vouit, quia desiderata vouit sub cōditione, si Deo placeret: vt in responsione ad primum explicatur.

In 5. com. ad 1. cap. Matt. 10. 9.

¶ Iuxta secundum conclusio est: Beata virgo votum virginitatis cum voto suo simul emisit simpliciter.

Annot.

¶ Vbi licito quòd conclusio non aliter in litera probatur: sed ex iam dictis consequēs reliquitur ex eo enim q̄ ante desponsationem nō vouit simpliciter, quia prohibitū erat & virginitatem quandoque vouit simpliciter, quia laudabilior virginitas est matre Dei habenda: & ante annuntiationem vouit simpliciter: quia aliter non dixisset. Quo modo fiet istud, quoniā virum non cognoscit nec adhuc nec postea, propter votum (vt Augustin, hunc accipit) & consugata non potest vouere virginitatem sine cōsensu viri sui, nisi post Christum dissoluto matrimonium non cōsummatum, per religionis professionem, quod tale locum non habuit? Respondetur quòd beata Virgo ante annunciationem & cognouit Deo placere, quod virginitatem vouere: simpliciter, & de consensu Ioseph virginitatem vouerit. Valde autē rationi consentaneum est, vt Sanctus Ioseph consentiens ipsæ, quòd manente coniugio, virginitatem vouerent, ipse quoque virginitatem simul vouerit præsertim diuina prouidentia, quę hoc inspirare ipsi Ioseph

Aliàs speciosior.

Aliàs secundum legem facere debuit, &c. Cap. 12. 10. 3.

uigauerit: sed quia cogitabatur in porcu pransurus. Et similiter Euangelista dicit, Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto: non quia postea conuenerint: sed dum viderentur conuenturi, præuenit conceptio per Spiritum sanctum: ex quo factum est, vt vlterius non conuenirent.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Augustin. dicit in libr. de Nupt. & concupiscētia, Comux Ioseph vocatur mater Dei ex prima desponsationis fide, quam per concubitum non cognouerat nec fuerat cognituras. Vt enim Ambros. dicit super Lucam, non virginitatis ereptio, sed coniugij testificatio & nuptiarum celebratio declaratur.

¶Ad tertium dicendum, quòd quidam dixerunt hoc non esse intelligendum de cognitione coitus, sed de cognitione notitiæ. Dicit enim Chrisostom. quòd non cognouit eam Ioseph antequam pareret, cuius fuerit dignitatis: sed postquam peperit tūc cognouit eā: q̄a* p prolē ipsius spatiosior & dignior facta fuerit quā totus mūdus: quia quem totus mundus capere non poterat, in angusto cubiculo vteri sui sola suscepit. Quidam verò hoc referunt ad nouitiam vitus: sicut enim Moysi cum Deo colloquentis glorificata est facies, vt non possent intendere in eum filij Israël, sic Maria claritate virtutis Altissimi obumbrata, cognosci non poterat à Ioseph, donec pareret: post partum autem à Ioseph agnita inuenitur specie faciei, non tactu libidinis. Hieronym. autem concedit hoc esse intelligendum cognitione coitus: sed dicit quòd vsque vel donec, in Scripturis dupliciter potest intelligi. Quandoque enim designat certum tempus: secundum illud Gal. 3. Propter transgressionem Lex posita est, donec veniret semen, cui promiserat. Quandoque verò signat infinitum tempus: secundum illud Psal. Oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri, ex quo non est intelligendum, quòd post impetratam misericordiam, oculi auertantur à Deo. Et secundum hunc modum loquendi significantur ea, de quibus posset dubitari, si scripta non fuissent: cætera verò nostræ intelligentiæ derelinquuntur. Et secundum hoc Euangelista dicit matrem Dei non esse cognitam à viro vsque ad partum: vt multò magis intelligamus cognitam nō fuisse post partum.

¶Ad quartum dicendum, quòd mos diuinarum Scripturarum est, vt primogenitum vocent non solùm eum quem fatres sequū tur, sed eum, qui primus natus fit. Alioquin si non est primogenitus nisi quem sequuntur fratres, tandiu secundum Legem primogenita non debētur, quandiu & alia fuerint procreata. Quòd patet esse falsum: cùm intra vnum mensem primogenita redimi mā dentur secundum legem.

¶Ad quintum dicendum, quòd quidam, sicut Hierony. dicit super Matth. Fratres Domini de alia vxore, Ioseph filios suscipantur. Nos autem fratres Domini, non filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris, sororis Mariæ matris Domini filios intelligimus. Quatuor enim modis in Scripturis fratres dicuntur, scilicet natura, gente, cognatione & affectu. Vnde fratres Domini dicti sunt, non secundum naturā quasi ab eadem matre nati: sed secundum cognitionem quasi consanguinei eius existentes. Ioseph autem, sicut Hieronymus dicit contra Eluidium, magis credendus est virgo permansisse: quia aliam vxorem habuisse non scribitur, & fornicatio in sanctum virum non cadit.

¶Ad sextum dicendum, quòd Maria, quæ dicitur Iacobi & Ioseph mater, non intelligitur esse mater Domini: quæ in Euangelio non consueuit nominari, nisi cum cognominatione huius dignitatis, quòd sit mater Iesu. Hæc autem Maria esse intelligitur vxor Alphæi: cuius filius est Iacobus minor, qui dictus est frater Domini.

quasi debebat, vt Virgo virginum, virginem quo que comitem secuta: ecquæ sui haberet allo quin non fuisset plena gratia: cui hæc gratia in suo coniuge defuisset quam ipsa maximè secundum rectam rationē desiderare debebat. Et propterea in litera dicitur, quòd cum Ioseph ante annuntiationem virginitatem simpliciter vouit.

ARTICVLVS. IIII.

¶ Vtrùm mater Dei virginitatem vouerit.

4. dist. 30. q. 2. art. 1. q. 1. Et Matt. 1. in 20 fo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ mater Dei virginitatem non vouerit. Dicitur enim Deuterono. septimo Non erit apud te sterilis vtriusque sexus. Sterilitas autem sequitur virginitatem. Ergo seruatio virginitatis erat contra præceptum veteris legis. Sed adhuc lex vetus habebat statum antequām Christus nasceretur, ergo non potuit licitè beata Virgo vouere virginitatem pro tempore illo.

¶Præterea, Apostolus primæ ad Corint. septimo dicit, De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do. Sed perfectio consilij à Christo debuit inchoari, qui est finis legis: vt Apostolus dicit Rom. 10. Non ergo conueniens fuit q̄ beata Virgo votum virginitatis emitteret.

¶Præterea, Apostolus dicit primæ ad Timothe. 5. quòd vouentibus castitatem, non solùm nubere, sed etiam velle nubere, damnabile est. Sed mater Christi nullum peccatum damnabile commisit: vt suprà habitum est. Cùm ergo desponsata fuerit (vt habetur Luc. 1.) videtur quòd ipsa virginitatis votum non emiserit.

q. 27. art. 4.

¶SED CONTRA est quod Augustin. dicit in libro de sancta Virginitate: Annuntianti Angelo Maria respondit, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? Quod perfectò non diceret, nisi prius se virginem Deo vouisset.

Cap. 4. & 6.

¶RESPONDEO dicendum, quòd, sicut in Secunda parte habitum est, perfectionis opera magis sunt laudabilia si ex voto celebrētur. virginitas autem in matre Dei præcipuè debuit pollere, vt ex supra dictis rationibus patet & ideo conueniens fuit vt virginitas eius ex voto esset Deo consecrata. Verùm quia tempore Legis oportebat generationi insistere tam mulieres quàm viros (quia secundum carnis originem, cultus Dei propagabatur antequam ex illo populo Christus nasceretur) mater Dei non creditur antequàm desponsaretur Ioseph, absolutè virginitatem vouisse: sed licet eam in desiderio haberit super hoc tamen voluntatem suam diuino commisit arbitrio. postmodum verò accepto sponso, secundum quòd mores illius temporis exigebant, simul cum eo votum virginitatis emisit.

2. 2. q. 88. art. 6. Et D. 11. 27.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia videbatur esse lege prohibitum, non dare operam ad relinquendum semen super terram, ideo non simpliciter virginitatem vouit Dei genitrix: sed sub conditione, si Deo placeret. Postquam autem ei innotuit hoc esse Deo acceptum, absolutè vouit antequā ab Angelo annuntiaretur.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut gratiæ plenitudo perfectè quidem fuit in Christo, & tamen aliqua eius inchoatio præcessit in matre: ita etiam obseruatio consiliorum, quæ per gratiā Dei fit, perfectè quidem incepit in Christo, sed aliquo modo fuit inchoata in virgine matre eius.

¶Ad tertium dicendum, quòd Verbum illud Apostoli est intelligendum de illis quæ absolutè castitatem vouēt. Quod quidem mater Dei non fecit antequam Ioseph desponsaretur: sed post desponsationem ex communi voluntate simul cum sponso suo votum virginitatis emisit.

QVAE-

QVAESTIO VICESIMA nona, De matris Dei desponsatione, in duos articulos diuisa.

¶ Super Quæstionis vicesimænonæ Articulum primum.

Comment.

IN corpore vtica est conclusio, ex tribus capitibus comprobata. Conclusio est: Conueniens fuit Christum de desponsata Virgine nasci. Probatur primò ex parte Christi quadrupliciter, secundò, ex parte beatæ Virginis tripliciter, tertiò ex parte nostri quintuplicīter. Omnia clara sunt in litera.

Annot.

¶In responsione ad primum, perspice in litera duo capita, quæ videntur posse obstare virginitati mentali, scilicet consensum in copulam coniugalem, & consensum conditionatum, scilicet si Deo placeret, in copulam carnalem, non obstante in veritate purissimæ mentali virginitati beatæ Virginis. Et ratio quidem, quòd consensus in copulam coniugalem præcisè, non præiudicat mentali virginitati, est, quia in copula coniugali non continetur copula carnalis, nisi in potentia, quia potentia autem est condito diminuens (coniunctio enim in potentia non est coniunctio: sicut nec rex in potentia est rex) sequitur quod consensus in copulam coniugalem, hoc sit consensus in copulam carnalem. Ratio verò, quare consensus sit conditionatus in copulam carnalem, non præiudicat mentali virginitati, est, quia consensus, ita tenam formaliter, quàm materialiter est ad obediendum Deo, & copulam carnalem, non nisi pro materia remota & tali conditione vallatam habet, vt oppositū non liceat habere in proposito.

3. dist. 30. q. 2. art. 1. q. 2. & 3. Et Matt. 1. in 20. fo.

Ep. 3. to. 2.

Cap. 1. in Matt. 10. 2.

¶Ad cuius euidentiam sciēdum est oportet, quod dupliciter intelligi potest illa conditio, si Deo placuerit. Primo secundum communem loquendi vsum & sic sola negatione beneplaciti tum Dei expectatur, scilicet quod Deus sinat illud fieri & sic loquitur Apostolus Iacobus in sua Canonica cap. 4. Ve dicatis, Si Dominus voluerit, Et talis conditio, quia communissima est, habetur pro non adiecta, virginitas tēmq; mentalem auferit prout dubio. & sic consentiente in copulam carnalem & propterea nō sic intelligitur in proposito beatæ Virginis, si Deo placuerit. Secundo similiter placere proprie dicitur, si Deus iusserit: & sic formitur in proposito. Rationabile si quidem est, vt quod concedat

Lib. de Nup. & concup. cap. 11.

Matt. 1. in 20. fo.

Cap. 22. 10. 6.

Cap. 12. 10. 3.

Mat. 1. in 20. fo.

Luc. 2. in Luc. 10.

Luc. 2. in Luc. 10.

Cap. 12. 10. 3.

Cap. 12. 10. 3.

*Cap. 12. 10. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis vicesimanonæ Articulum secundum.

Comment. Cap. 2. & 8. to. 3. D. 446.

IN corpore duo fiunt. Primo declaratur in communi vnde & quotuplicitèr matrimonium dicatur verum: secundo respondetur in particulari de hac coniugio. Quo ad primum, dicitur contingit verum ex sua perfectione: & quia perfectio est duplex, prima & secunda: ideo dupliciter dicitur coniugiũ verum, vel secundum primã, vel iterã secundam perfectionẽ. Et declaratur in litera, quid sit prima perfectio coniugij, scilicet forma, & quæ sit forma eius, & quid sit secunda: & ponitur duplex, generatio & educatio. Et media ad hæc ponitur clari. Quo ad secundum respondetur quæstio tribus cõclusionibus, vel verius trimẽbri. Cõiugium inter matrem Dei & Ioseph fuit verum quo ad primam perfectionem: & quo ad secundã perfectionem, si referatur ad educationem, non aũt si referatur ad generationẽ. Prima pars probatur ratione quia vterque consensit in copulã coniugalẽ, quod probatur autoritate Angeli in Euangelio expõsita ab Augustino. Quo ad tertiam affertur autor itus Ambrosij. quo ad secundam & omnes simul denique affertur autoritas Aug.

In Sen. 4. de ep. Li. 2. c. 1. to. 5.

D. 1135. Annot.

¶In responsione ad tertium aduertendum est, quòd ex Euãgelio bene perspecto habetur, qnõdum erat nuptiarum solennitas celebrata, qui beata Virgo inuenta est habens in vteroquoniã ibi habetur, quòd beata Virgo non solum non erat cognita à viro, sed etiam quòd non erat ad hoc accepta à Ioseph coniuge suo. Ex eo enim quòd affirmatur coniux, & negatur non solũm cognita, sed accepta, & potit inonisrionem Angeli affirmatur accepta, & perfecte incognita: consequens est quòd acceptio hutusmodi fuerit acceptio solennitatis nuptialis: qua scilicet coniuges efficiuntur simpliciter & absolutè domestici consortes. Et de hoc nulla est habẽda quæstio sed an prius quàm illa acceptio fieret, beata Virgo fuerit recepta, secundum quid in domo Ioseph, dubiũ est. Sicut sub dubio quoque relinquitur, de qua traductione Euãgelista loquitur: aut de traductione simplicis & domesticum consortiũ, quæ cum solennitate nuptiali fieri solet, an de traductione in familiam Iudicij. Euangelista enim duo dicit, & quòd nolebat eam traducere, & quòd voluit occultè dimittere eam. Constat autem quòd cogitatum remedium dimittendi illam occultè, vtrique traductioni obuiabat & quòd negatio vtriusque traductionis ex iusta hominis mente procedere posset. Quia tamen ad iustitiam viri spectat magis non communicare alieno crimini, & Angelus ad Ioseph loquens, ex timore accipiendi Mariam suam coniugem, Ioseph mihi monitrat: & iubet illam accipere, quia de Spiritu sancto cõcepit, apertè apparet quòd Ioseph timuit communicare adulterij peccato: & ideo voluit occultè dimittere eam. Et quia dicit ab Angelo, quòd non ex adulterio, sed ex Spiritu sancto concepit, accepit eam: vt Euangelista subdit. Et hæc licet sint certa: tũ dubio tamen relinquitur, an cum hac voluntate occultè dimittendi eam, cognouisset explicitè, ac deliberasset nolle illam in infamiam traducere, ita quòd de hac deliberatione loquatur Euangelista dicens, Noluit eam traducere.

Hom. 4. in Mat. to. 2.

¶ Super Quæstionis tricesimæ Articulum primum.

Annot.

IN titulo sermo est de necessario ad finem, sine quo non bene peruenitur ad finem: sicut equus necessarius est homini debili iturо ex Germania Romam: & non necessario simpliciter vel necessario, sine quo non potest per uenirì ad finem. Nam constat quòd neque simpliciter necessaria est annuntiatio, quia oppositum non implicat contradictoria: neque est nauis ad transeundum mare quia potest dum mater quia potest incarnari verbum Dei absque prævia annuntiatione. Sed an fuerit necessaria annuntiatio, quæ fine illa prætuta non bene fuisset facta Incarnatio, quæritur.

Cõmen.

¶In corpore vnica est conclusio. Cõgruum fuit beatæ Virgini annuntiari, quòd esset Christum conceptura. Vel nota, quòd necessitas congruitatis reipondet quæsito. Probatur conclusio quadruplicitèr. Et omnia in litera clara sunt, duobus notatis.

Li. 3. dist. 3. q. 1. ar. 2. q. 2. ad 3. to. 20. Lu. 1. c. 26. Ambr. in Luc. 1. Ioan. 3. Aug. de Trinit. li. 15. c. 27. Ioan. 3. Aug. de Trinit. li. 15. c. 27.

¶Primum est in prima ratione: quòd quia diuina prouidentia disponit omnia suauiter, quemadmodum conuenientia naturalis hominum præuenitur amentis opere, quo homines ad concipiendum per generationis actum cõuenientiora beata Virgine, quòd post diuinum tempus quo mansit apud Elisabet, reuersa est in domum suam & non dixit, in domum sponsi sui. Ex quo igitur Euangelista in hoc suo eam habitasse testatur, & inuenta dicitur in vtero habens, nulla facta de sponsi domo mẽtione, nec cõsuetudo de sponsa in domo coniugis retenta ex Scriptura testimonium habet: affirmandum, vt rationi consentaneum est, quòd in propria domo inuenta est in vtero habens, sed absque infamiæ nota à quibusdomesticis, & aliorum: quia tribus mensibus simul fuerat in domo Elisabet cum Ioseph. Quod non voluntariè dicitur, sed ex Euangelio accipimus, dicẽte quòd beata Virgo adhuc desponsata vxor Ioseph, ascendit de Nazareth in Bethleem, quando exiit edictum à Cæsare Augusto. Simili siquidem ratione debuit eadem desponsata vxor ascendere in montana cum eodem Ioseph suo sponso. Autor autem in litera dicens magis consonare Euangelio beatam Mariam in domo sponsi habitasse, intelligendus est comparatiuè ad opinionem extremam, quòd nec simpliciter nec secundum quid cum sponso habitauit non enim prouidet opinio illa famæ beatæ Virginis sufficienter & non compatando ad hanc mediam expositionem, cuius Autor non meminit: quæ magis consonat Euangelio, quàm ambæ extremæ, vt patet ex dictis.

Hom. 4. in Mat. to. 2.

Annot.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Chryso. dicit super Matth. beata Virgo sic fuit desponsata Ioseph, quòd etiam esset domi habita. Nam sicut in ea quæ in domo viri concipit, intelligitur conceptio naturalis: sic in ea quæ extra domum concipit, est suspecta coniunctio. Et ita non esset sufficiter prouisum famæ beatæ Virginis per hoc, quòd fuit desponsata, nisi etiam fuisset domi habita. Vnde quod dicitur, Et nollet eã traducere, melius intelligitur, id est, nollet diffamare in publicũ, quàm quòd intelligatur de traductione in domum. Vnde & Euãgelista subdit, quòd voluit occultè dimittere eam. Quanuis tamen esset domi habita propter primam desponsationis fidem, nõdum tamen interuenerat solennis celebratio nuptiarum. propter quod etiam nondũ carnaliter conuenerant. Vnde sicut Chrysost. dicit, Non dicit Euangelista, antequam duceretur in domum sponsi: etenim intus erat. Consuetudo enim fuit veteribus, multotiens in domo desponsatas habere. Et ideo etiam Angelus dicit Ioseph, Ne timeas accipere Mariam coniugem tuam, id est, non timeas nuptias eius solenniter celebrare. Licet alij dicant, quòd nondum erat in domum inducta, sed solùm desponsata. Primum tamen magis consonat Euangelio.

Li. 3. dist. 3. q. 1. ar. 2. q. 2. ad 3. to. 20. Lu. 1. c. 26. Ambr. in Luc. 1. Ioan. 3. Aug. de Trinit. li. 15. c. 27. Ioan. 3. Aug. de Trinit. li. 15. c. 27.

QVÆSTIO TRICESIMA,

De beatæ Mariæ virginis annuntiatione, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de annuntiatione beatæ Virginis.

¶Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm conueniens fuerit ei annũtiari quod in ea generandum erat.

¶ Secundò, per quem erat ei hoc annuntiandum.

¶Tertiò, per quem modum ei annuntiari debebat.

¶Quartò, de ordine annuntiationis.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum necessarium fuerit annuntiari beatæ Virgini quod in ea erat generandum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit necessarium beatæ Virgini annuntiari quod in ea fiendum erat. Annuntiatio enim ad hoc solum necessaria esse videbatur, vt Virginis consensus haberetur. Sed consensus eius non videtur necessarius fuisse: quia conceptus Virginis prænunciatus fuit prophetia prædestinationis, quæ sine nostro completur arbitrio: vt dicit quædam glos. Mat 1. Non ergo necessarium fuit quòd talis annuntiatio fieret.

¶Præterea, Beata virgo Incarnationis fidem habebat, sine qua nullus esse poterat in statu salutis: quia vt dicitur Roman. 3. Iustitia Dei per fidem est Iesu Christi. Sed de eo, quòd aliquis per certitudinem credit, non indiget vlterius instrui. Ergo beatæ Virgini non fuit necessarium, vt ei Incarnatio filij Dei annuntiaretur.

¶Præterea, Sicut beata Virgo corporaliter Christum concepit, & ita quælibet sancta anima concipit ipsum spiritualiter. Vnde postol. dicit Galat. 3. Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Sed illis, qui spiritualiter debẽt Christum concipere, talis conceptio non annũtiatur. Ergo nec beatæ Virgini fuit annuntiandum, quòd esset in vtero conceptura filium Dei.

Annot.

¶In responsione ad primum, cum audis prophetiam prædestinatio completi sine nostro arbitrio cauſante, non intelligas omnem ab arbitrio nostro excludi causalitatem circa rem prædestinatam quoniam hoc falsum est secundum quidem secundum nostro arbitrio multa prædestinata opera. Sed excludi causalitatem priam respectu complementi per oppositum ad prophetiam comminationis: nam prophetia comminationis non dicit cautam, quòd compleatur, sed relinquit nostro arbitrio vtrum partem velit, quo enim cõminatur, non caniat: sed & nos perseueramus in malo, nolipsi accetsimus comminata: & ideo nostro arbitrio prophetia comminationis compleri dicitur. Sed qui prædestinat, perducit ad destinatum remittendum: & ideo prophetia prædestinationis causam in se importat complementi, & non relinquit illud optimi nostri arbitrij: Et propterea nostrum arbitrium remittendo sine nostro arbitrio cauſante compleri dicitur prophetia prædestinationis.

Cap. 4. to. 6.

¶SED CONTRA est, quòd habetur Luc. 1. quòd Angelus dixit ei, Ecce, concipies in vtero, & paries filium.

¶RESPONDEO dicendum, quòd congruum fuit beatæ Virgini annuntiari quòd esset Christum conceptura. Primo quidẽ, vt seruaretur congruus ordo coniunctionis filij Dei ad Virginem: vt scilicet prius mens eius de ipso instrueretur, quàm carne eum conciperet. Vnde Augusti. dicit in lib. de Virginitate, Beatior est Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi. Et postea subdit, Materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi felicius Christum corde quàm carne gestasset. Secundò, vt posset esse certior testis huius sacramenti, quando super hoc diuinitus erat instructa. Tertiò vt voluntaria sui obsequij munera Deo offerret: ad quod se promptam obtulit, dicens, Ecce ancilla Domini. Quartò, vt offenderetur esse quoddã spirituale matrimonium inter filium Dei & humanam naturam: & ideo per annuntiationem expectabatur consensus Virginis, loco totius humanæ naturæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd propheria prædestinationis completur sine nostro arbitrio cauſante: non tamen sine nostro arbitrio consentiente.

¶Ad secundum dicendum, quòd beata Virgo expressam fidem habebat Incarnationis futuræ: sed cùm esset humilis, non tam alta de se sapiebat: & ideo super hoc erat instruenda.

¶Ad tertiam dicendum, quòd spiritualem conceptionem Christi, quæ est per fidem, præcedit annũtiatio, quæ est per fidei prædicationem, secundũ quòd fides est ex auditu vt dicitur Rom. 10. Nec tamen propter hoc aliquis pro certo scit se gratiam habere, sed scit veram fidem esse, quam accepit.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum annuntiatio beatæ Virgini fieri debuerit per Angelum.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur quòd beatæ Virgini non debuerit annuntiatio fieri Angelum. Supremis enim Angelis fit reuelatio immediatè à Deo: vt Dion. dicit 7. cap. Cel. Hier. Sed mater Dei est super omnes Angelos exaltata, Ergo videtur quòd immediatè à Deo debuerit sibi annuntiari Incarnationis mysterium, & non per Angelum.

3. dist. 3. q. 3. art. 2. q. 1. & 2.

¶ Super Quæstionis tricesimæ Articulum secundum.

Cõmen.

IN corpore vnica est conclusio: Conuenies fuit annuntiari per Angelum, &c. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt in litera.

¶In

Universidad de Deusto
Biblioteca

Annot. ¶In responsionibus ad primum & secundum aduerte discretionem: dum quo ad ordinē institutionis humanæ mediantibus Angelis, beata Virgo legi communi subiiciatur quo ad ordinem verò institutionis mulierum à viris beata Virgo à communi lege excipitur. Oportet ergo prudentem esse doctorem ad occurrentium rationes discernendas, vt sciat in quo communicat cū aliis, & in quo ex imitetur ab his, quæ omnibus aliis communia sunt.

Annot. ¶In responsione ad quæ tū aduerte, quod quamuis fi ad magnitudinem animi andæ personæ fuisset Dei incarnandæ spectetur, supremus Seraphinus debuisset annuntiare: quia tamen annuntiatæ Dei verbum intra initiationem officij annuntiantis claudatur, non debuit aliquis extra deputatos ad annuntiandum, mitti ad annuntiandum, vt omnia suauiter à diuina prouidentia disponerentur, & propterea non debuit primus Seraphinus annuntiare, sed supremus inter Archangelos.

¶Super quæstionis tricesimæ Articulum tertium.

Annot. TItulus simul quærit, quia & propter quid de corporali apparitione, an scilicet fuerit, & quare fuerit apparitio visibilis, vtrumque enim importat titulus. quærens an debuerit apparere corporaliter.

Comment. ¶In corpore ad vtrumque simul respondetur. Angelus apparuit corporaliter, & hoc conuenienter. Probatur vtpliciter. Omnia clara sunt in litera. Quia tamen moderno tempore audita est noua quædam præsumptio, dicens apparitionem istam non esse visibilem, sed intelligibilem tantum fuisse, aduertendum quòd vltrà Ambrosij, Augustin. Chrysosto. Autoritasque autoritatem (vt in litera dicitur) Euangelij textus præ se ferat corporalem visionem fuisse, Tum ex descriptis de Angelo 1 quoniam describit primo ipsum Zachariæ apparuisse stantem à dextris altaris: constat autem quòd stare à dextris altaris, corporalem situm dicit. Et consequenter subdit quòd missus est in ciuitatem Galilææ, & ingressus est ad Virginem, exercitati autem in Sacris literis sciunt quòd huiusmodi verba, Ingressus est ad Regem, ad talem, &c. corporalem motum significare consueuerunt. Et subditur de sermone eius & colloquio cum beata Virgine, & tandem quòd discesserit ab ea: quod etiam corporalem motum significat. Tum ex descriptis de beata Virgine: quoniam describitur turbata turbatione timoris: vt patet ex eo, quòd Angelus dixit ei post, Ne timeas Maria turbatio autem timoris ad partem spectat sensitiuam & rursus turbatio illa timoris in sermone Angeli deseribitur accidisse. Etenim si intelligibilis tantùm fuisset sermo, quem audiens mēte tantùm intelligibilem spiritualis substantiæ sermonem eleuata supra se fit, non timuisset in parte inferiori. Tū ex progressu in ipsa descripto describitur enim primò audisse, deinde turbari, tertiò cogitare, & quartò sanari ab Angelo nominatim cōfortante, Ne timeas Maria. hic enim ordo, hic progressus ad corporales actus, audiut, assolus sensitiuæ, & cogitatiuæ partis simul cum intellectu, & naturale remedium maternalium nostrarum passionum clarissimè spectat. Sunt etiam ad hoc rationes in litera allatæ multum vrgentes secundum subiectam materiam disciplinatæ quippe mentis est, quærere in similibus certitudinem matheseos ticam: vt Philosophus docuit, certitudo enim quæ & tot autoritatibus, rationibus & platonis sensu textus habetur, sufficientissima est in hoc & similibus quæstiis certitudo apud rite disparatas mentes.

¶In responsione ad tertium, aduerte primò. Q Autor turbationē, quæ in corporalibus autimaginariis superiorum visionibus accidit, reducit in necessitate materiæ. Apparitiones siquidē huiusmodi eleuatiōs simul supra seipsum: ita q eleuatio ab inferiori cōmota parte inchoat, ducens admirando hominem supra seipsum, huic autem fini, qui est eleuari tali modo supra seipsum, annexa est debilitatio partis inferioris quia intentio vehementis animam ad superiora trahēs se debilem deserat oportet inferiorem partē: commotam autem iam partē in fui de sertione turbari consequens est, quasi carentem continēte forti. Et hoc in communi dicta accipe secundum naturæ humanæ necessitatē ex qua Autor docet huiusmodi turbationem non esse tam nocuū, vt prætermittenda sit ob eam vitandam angelica apparitio; sicut nullus sapiens prætermittit ad finem operati propter vitanda mala emergentia ex necessitate materiæ vt patet in artificialibus & naturalibus.

¶Aduerte secūdò, quòd signū in litera positum ex vita beati Antonij ad discretionem spiritum est intelligendum per se : quantum scilicet est ex natura bonorum & malorum spirituum, Communis si quidem etsi vtrisque apparentibus est humana turbatio propter nostram naturam: bonorum tamē apparitio ad Deum animum dicens securitatem parit sicut malorum autem ad nostra. quia à Deo auertibus est, vnde securam reddere posset, turbatam animam non habet. Verūm per accidens potest eucnire oppositum. Sathanas transformans se in Angelum lucis, ad hanc conditionem Angeli locis effectū studet. Potest enim

post turbationem commouere phantasmata inferiora, vnde patet animæ ad materiam alia quæ gaudij, & aucterete materiam timoris vt sic humanus animus sensuales motus sequens absque timore lætus reddatur. Et propterea noli in dicto signo pedem in dicij figere, sed memento, quod in his quæ sunt per accidens, contigit etiam sapientes falli.

¶Super Quæstionis tricesimæ Articulum quartum.

Annot. TItulus quærit de ordine dictorum ab Angelo annuntiate.

Comment. ¶In corpore vna cū tuo Auditorio cōgruo ordine per Angelum est perfecta. Probatur: quia tria latenta, scilicet attentio, instructio & consensus, conueniente ordinata, facta procuratáque sunt, Omnia clarè patent in litera.

Annot. ¶In responsione ad primum, perspice naturam humanitatis reddere, scilicet animam admirabilem sibi suarum laudium: quia à fabricatore animus humilis citra imperfectiones suas condignumque illis meretcdē verfatur: quo fit vt magnum de se audire, vt nouum, in solitum, celsum atque occultū admirationem sibi pariat. Hinc autem habemus vnde nosipsos cognoscere, intus positi mus, si vere humiles fuerimus nam ad nostras laudes si nullus admirationis motus consurgit per eipere possimus quantum ab humili animo longe sumus.

* Aliàs relationē accipie

Angelo. bat ab his, imò visibiliter Virgini astitit: namquia magnam valde* reuegebat ā lationem accipiebat ab Angelo, egebat ante tantæ rei euentum, visione solenni.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd intellectualis visio est potior, quàm visio imaginaria vel corporalis, si sit sola: Sed ipse Aug. dicit quòd excellentior est prophetia, quæ habet simul intellectualem & imaginariam visionem, quàm illa quæ habet alteram tantùm. beata autem Virgo non solùm percepit visionem corporalem, sed etiam intellectualem illuminationem, vnde talis apparitio nobilior fuit. Fuisset tamen nobilior si ipsum Angelum intellectuali visione in sua substantia vidisset: sed hoc non pertinebat ad statum hominis viatoris, quòd Angelum per essentiam videret.

¶Ad secundum dicendum, quòd imaginatio est quidem altior potentia, quàm sensus exterior: quia tamen principium humanæ cognitionis est sensus, in eo cōsistit maxima certitudo: quia semper oportet quòd principia cognitionis sint certiora. Et ideo Ioseph, cui Angelus in somnis apparuit, non ita excellentem apparitionem habuit, sicut Virgo.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Ambr. dicit super Luc. perturbamur & à nostro alienamur affectu, quando restringimur alicuius superioris potestatis occursu. Et hoc contingit non solùm in visione corporali, sed etiā in visione imaginaria. Vnde Genē. 15. dicitur, quòd cū sol occubuisset, sopor irruit super Abraham, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. Talis tamen perturbatio hominis, non tantum hominē nocet, vt propter eā debeat angelica apparitio prætermitti. Primò quidem, quia ex hoc ipso quòd homo supra seipsum eleuatur (quod ad eius pertinet dignitatem) pars eius inferior debilitatur, ex quo proueniet perturbatio prædicta: sicut etiam calore naturali ad interiora reducto, exteriora tremunt. Secundo, quia sicut Orig. dicit super Luc. Angelus apparens, sciens hanc esse humanam naturam, primum perturbationi humanæ medetur, vnde tam Zachariæ quàm Mariæ post turbationē dixit, Ne timeas. Et propter hoc, vt legitur in vita Auronij, non difficilis est beatorum spirituum malorumque discretio. Si enim post timorem successerit gaudium, à Domino venisse sciamus auxilium: quia securitas animæ præsentis maiestatis indicium est. Si autem incussa formido permanserit, hostis est qui videtur. ipsa etiam turbatio Virginis, cō ueniens fuit verecundiæ virginali: quia vt Amb. dicit super Lucam, trepidare virginum est, & ad omnes viri ingressus pauere, omnes viri affatus vereri. Quidam tamen dicunt, quòd cùm beata Virgo assueta esset Visionibus Angelorum, non turbata fuit in visione Angeli: sed in admiratione eorum, quæ ei ab Angelo dicebantur, quia de se tā magnifica non cogitabat. Vnde & Euangelista non dicit, quòd turbata fuerit in visione Angeli, sed in sermone eius.

Rom. 4. Lib. 2. in Luc. c. 1. to. 3.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrum annuntiatio conueniēti fuerit ordine perfecta.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Annuntiatio eius nō fuerit, cōueniēti ordine perfecta. Dignitas enim matris Dei dependet ex prole concepta. Sed causa prius debet manifestari, quam effectus. ergo primò debuit Angelus Virgini annuntiare conceptum prolis, quàm eius dignitatem exponere, eam salutando.

¶Præterea, Probatio aut prætermitti debet in his quę dubia non sunt, aut prætermitti in his, quæ dubia esse possunt, sed Angelus primò videtur annuntiasse id de quo Virgo dubitaret, & dubitando quæreret, dicens, Quomodo fiet istud? & postea probationem adiunxit, tum ex exemplo Elisabeth, tum ex Dei omnipotentia. ergo inconuenienti ordine annuntiatio per Angelum est perfecta.

¶Præterea, Maius non potest probari sufficienter per minus. Sed maius fuit Virginem parere, quàm vetulam. Ergo non fuit sufficiens probatio Angeli, probantis conceptum Virginis ex conceptu senis.

¶SED CONTRA est quod dicitur Rom. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Angelus autē missus est à Deo ad hoc quòd Virgini annuntiaret: vt dicitur Luc. 1. ergo ordinatissimè fuit annuntiatio per Angelum completa.

¶RESPONDEO dicendum, quòd annuntiatio congruo ordine per Angelum est perfecta. Tria enim Angelus intendebat circa Virginem. Primò quidem, reddere mentem eius attentam ad tantæ rei considerationem: quod quidem fecit, eam salutādo quadam noua & insolita salutatione, vnde Origenes dicit super Lucam, quòd si sciuisset ad alium quempiam similem esse dictū sermonem (vtpote quæ habebat legis scientiam) nunquam eā quasi peregrina talis salutatio terruisset. In qua quidem salutatione præmisit idoneitatem eius ad conceptum, in hoc quòd dixit, Gratia plena: expressit conceptum, in hoc quod dixit, Dominus tecum: & prænuntiauit honorem consequentem, cùm dixit, Benedicta tu in mulieribus. Secundò autem intendebat eam instruere de mysterio Incarnationis, quòd in ea erat implendum, Quod quidem fecit in prænuntiando conceptum & partum, dicens, Ecce, concipies in vtero, &c. & ostendendo dignitatē prolis conceptæ, cùm dixit, Hic erit magnus, & etiam demonstrando modum cōceptionis, cùm dixit, Spiritus sanctus superueniet in te. Tertiò intendebat animum eius inducere ad consensum, quod quidem fecit exemplo Elizabeth, & ratione ex diuina omnipotentia sumpta.

Rom. 13. Lib. 2 in Luc. c. 2. to. 5.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd animo humili nihil est mirabilius quàm auditus suę excellentiæ, admiratio autem maximè attentionem animi facit. Et ideo Angelus volens mentem Virginis attentam reddere ad auditum tanti mysterij, ab eius laude incepit.

¶Ad secundum dicendum, quod Ambr. expressè dicit super Lucam, quod beata virgo de verbis Angeli non dubitauit. Dicit enim, Temperantior est Mariæ responsio, quā verba sacerdotis. Hæc ait, Quomodo fiet istud? ille respondit, vnde hoc sciam? Negat ille se credere, qui negat se scire ista, nō dubitat esse facié dum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæstionis tri-cesimæ primæ Articulum primum.*

Communit. Titulus clarus.

¶In corpore vnica conclusio. Conuenientiū fuit, vt Christus carnem sumeret ex Maria ex Adam deriuata. Probatur. Christus assumpsit naturam humanam, vt eam à corruptione purgaret. Sed non erat purgatione indigebat natura humana, nisi secundum quòd infecta erat per originem vitiatam, qua ex Adam descendebat. Et ideo conueniens fuit, vt carnem sumeret ex materia ab Adam deriuata, vt ipsa natura per assumptionem curaretur.

Annot. ¶Nota hic, quòd assumptio qua verbum Dei in carnatum est, potest referri ad tria, scilicet ad naturam humanam vel ad naturam humanam humanam fuit etiam, vel ad humanitatem quæ vnita est Verbo. Et si quidem referatur ad naturam humanam, nulla est quæstio: & similiter, si referatur ad hanc humanitatem, nam filius est & homo & hic homo. Sed si referatur ad humanam naturam infectam, aliter oportet dicere: quoniā Christus non est nec vnquam fuit homo infectus. Et propterea non possumus dicere quòd Verbum assumpsit naturam infectam: sed dicimus quòd assumpsit naturam humanam ex vitiata origine descendentem: ita quòd infectio non determinat naturā assumptā, sed originem eius. Ex hoc enim Christus infectam in reliquo humano genere naturam curauit, quòd naturam ex infecta illa origine descendentem, nō tamen infectam assumpsit, vt sic sanans. Christi natura esset expers omnis morbi, sicut primum Adæ erat, & inafectabilis, &c.

¶Nota secundo, quòd quia aliud est morbus naturæ, aliud persona (persona enim actualibus peccatis inficitur, natura autem solo originali per se loquendo) ideo Autor de naturæ reparatione loquēs per se, dixit quòd natura humana non indigebat reparatione nisi secundum quòd infecta erat per originem vitiatam.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ primæ Articulum secundum.*

Commū. Titulus clarus est.

¶In corpore vna conclusio: Christus specialiter dicitur filius Abrahæ & Dauid. Probatur triplici ratione conuenientiæ quare specialiter. Omnia clara sunt & plus respondetur quàm fuerit quæsitum, vt patet.

dum, quod quomodo fieri possit inquirit. Aug. tamen videtur dicere quòd dubitauerit. Dicitur enim in lib. Quæstionum veter. & noui Testamenti. Ambigenti Mariæ de conceptu, possibilitatem Angelus prædicat. Sed talis dubitatio magis est admirationis quam incredulitatis. Et ideo probationem. Angelus inducit non est auferendam infidelitatem, sed magis ad remouendam eius admirationem.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Ambr. dicit in Hexameron, ob hoc multæ steriles præuenerunt, vt partus credatur Virginis. Et ideo conceptus Elizabeth sterilis inducitur, non quasi sufficiens argumentum, sed quasi quoddam figurale exemplum. Et ideo ad confirmationem huius exempli subditur argumentum efficax ex omnipotentia diuina.

QVÆSTIO TRICESIMA *prima*, De *conceptione Saluatoris quo ad materiam de qua corpus eius conceptum est, in octo articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de ipsa conceptione Saluatoris Primò, quantum ad materiam, de qua eius corpus conceptum est. Secundò, quantum ad conceptionis autorem. Tertiò, quantum ad modum & ordinem conceptionis.

¶Circa primum quæruntur octo.

¶Primò, vtrùm caro Christi fuerit sumpta de Adam.

¶Secundò, vtrùm fuerit sumpta de Dauid.

¶Tertiò, de genealogia Christi, quæ in Euangeliis ponitur.

¶Quartò, vtrùm decuerit Christum nasci de fœmina.

¶Quintò, vtrùm fuerit de purissimis sanguinibus Virginis corpus eius formatum.

¶Sextò, vtrùm caro Christi fuerit in antiquis Patribus, secundum aliquid signatum.

¶Septimò, vtrùm caro Christi in Patribus fuerit peccato obnoxia.

¶Octauò, vtrùm fuerit decimata in lumbis Abrahæ.

ARTICVLVS I.

¶Virum caro Christi fuerit sumpta ex Adam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi non fuerit sumpta ex Adam. Dicit enim Apostolus 1. ad Cor. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis. Primus autem homo est Adam, secundus est Christus, ergo Christus non est ex Adam, sed habet ab eo distinctam originem.

¶Præterea, Conceptio Christi debuit esse maximè miraculosa. Sed maius est miraculum formare corpus hominis ex limo terræ, quàm ex materia humana, quæ de Adam trahitur. ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum ab Adam carnem sumpsisse. ergo videtur quòd corpus Christi nō debuerit formari de massa humani generis derivata ab Adā, sed de aliqua alia materia.

¶Præterea, Peccatum in hunc mundum intrauit per vnum hominē, scilicet per Adā: quia omnes in eo originaliter existētes, peccauerūt: vt patet Rom. 5. Sed si corpus Christi fuisset ab Adam sumptum, ipse etiam in Adam originaliter fuisset, quando peccauit. ergo peccatum originale contraxisset, quod non decebat Christi puritatem. Non ergo corpus Christi est formatum de materia sumpta ab Adam.

¶SED CONTRA est quod Apost. dicit ad Hebr. 2. Nusquam Angelos apprehendit, scilicet filius Dei: sed semen Abrahæ apprehendit. Semen autem Abrahæ sumptum est ex Adam. Ergo corpus Christi fuit formatum de materia ex Adam sumpta.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christus humanam naturam assumpsit, vt eam à corruptione purgaret. Non autē purgatione indigebat natura humana, nisi secundum quòd infecta erat per originem vitiatam, qua ex Adam descendebat. Et ideo conueniens fuit, vt carnem sumeret ex materia ab Adam deriuata, vt ipsa natura per assumptionem curaretur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundus homo, id est, Christus, dicitur esse de cælo, non quidem quantum ad materiam corporis: sed vel quantum ad virtutem formatiuam corporis eius, vel etiam quantum ad ipsam eius diuinitatem. Secundum autem materiam corpus Christi fuit terrenum, sicut & corpus Adæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut suprà dictum est, mysterium incarnationis Christi est quiddam miraculosum: non ficut ordinatum ad confirmationem fidei, sed ficut articulus fidei. Et ideo in mysterio Incarnationis nō requiritur quid sit maius miraculum, sicut in miraculis quæ fiunt ad confirmationem fidei: sed quid sit diuinæ sapientiæ conuenientius, & magis expediēs humanæ saluti: quod requiritur in omnibus quæ fidei sunt. Vel potest dici, quòd in mysterio Incarnationis non solùm attenditur miraculum ex materia conceptus: sed magis ex modo conceptionis & partus: quia scilicet Virgo concepit* & peperit.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut suprà dictum est, corpus Christi fuit in Adam secundum corpulentam substantiam: quia scilicet ipsa materia corporis Christi deriuata est ab Adam. Non autem fuit ibi secundum seminalem rationem: quia non est cōcepta ex virili semine. Et ideo non contraxit originale peccatum sicut cæteri, qui ab Adam per viam virilis seminis deriuantur.

ARTICVLVS II.

¶Virum caro Christi fuerit sumpta de Dauid.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non sumpserit carnē de semine Dauid. Matthæus enim genealogiam Christi texens, eam ad Ioseph perducit. Ioseph autem non fuit pater Christi: vt suprà dictum est. Non ergo videtur, quòd Christus de genere Dauid descenderit.

¶Præterea, Aarō fuit de tribu Leui: vt patet Exod. 6. Maria autem mater Christi cognata dicitur, Elisabeth, quæ est filia Aaron: vt patet Luc. 1. Cùm ergo Dauid fuerit de tribu Iuda (vt patet Matt. 1.) videtur quòd Christus de semine Dauid non descenderit.

¶Præterea, Hier. 22. dicitur de Iechonia. Scribe istum virū sterilē nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid. Sed de Christo dicitur Isa. 9. Super solium Dauid sedebit. Ergo Christus non fuit de semine Iechoniæ, & per consequens nec de genere Dauid: quia Matthæus à Dauid per Iechoniam seriem generationum perducit.

¶SED CONTRA est quod dicitur Rom. 1. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christus specialiter duorum antiquorum Patrum filius dicitur esse, Abrahæ scilicet & Dauid: vt patet Matt. 1. Cuius est multiplex ratio: prima quidem quia ad hos specialiter de Christo promissio facta est: dictum est enim Abrahæ Gen. 22. Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. Quod Apost. de Christo exponit, dicens Gal. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius: nō dicit & seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, qui est Christus. Ad Dauid autē dictū est, De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Vnde & populus Iudæorum - vt Regem honorificè suscipientes, dicebant Matt. 21. Hosanna filio Dauid. Secunda ratio est, quòd Christus futurus erat Rex, Propheta, & sacerdos: Abraham autem sacerdos fuit: vt patet ex hoc quòd Dominus dixit ad eum Gene. 15. Sume tibi vaccam triennem, &c. Fuit etiam Propheta, secundum illud quod dicitur Gen. 20. Propheta est, & orabit

¶ *Super quæstionis tri-cesimæ primæ Articulum tertium.*

Communi. Titulus clarus est.

¶In corpore vna conclusio: Genealogia Christi est conueniēter ordine ab Euangelistis scripta, probatur ex communissimis: Quæ diuinitus fiunt, ordinatissimè fiunt: Euangelist est diuinitus factum ergo. Maior ad Rom. 13. Minor ad Rom. 9.

¶In responsione ad secundum, vide Autoris conatū reddere ad duo, & quod Ioseph per Salomonem descendit a David. Et ratione primi refutat expositionem dicentem binominum quondam, cū sit Nathan, non illum prophetam, sed alium per quē Lucas Heli patrem Ioseph, reducit in Dauid, fratrem fuisse Salomonis: per quem Matthæus Iacob patrē Ioseph reducit in Dauid. Ratione verò secundi ad occultā aliquam originē, vel ipsius Melchi, vel alicuius mulieris, ex qua carnaliter genita est beata Virgo, te currit, vt beata Virgo in ueniatur carnaliter genita ex aliquo descendēte ex Iechonia: vt sic & Damascenus & Ambrosius saluentur.

¶Ad secundum dicendum, quòd huic obiectioni Grego. Nazian. respondet dicens, quòd hoc nutu superno contingit, vt regium genus sacerdotali stirpi iungeretur, vt Christus, qui Rex est & sacerdos, ab vtrisque nasceretur secundum carnem. Vnde & Aaron qui fuit primus sacerdos secundum legem, duxit ex tribu Iuda coniugem Elisabeth filiam Aminadab. Sic ergo potuit fieri, vt pater Elisabeth aliquam vxorem habuerit de stirpe Dauid: ratione cuius beata virgo Maria, quæ fuit de stirpe Dauid, esset Elisabeth cognata. Vel potius è conuerso, quòd pater beatæ Mariæ de stirpe Dauid existens, vxorem habuerit de stirpe Aaron. Vel sicut Aug. dicit 26. contra Faustum, Si Ioachim pater Mariæ de stirpe Aaron fuit (vt Faustus hæreticus per quasdam scripturas apocryphas asserebat) credendum est quòd mater Ioachim fuerit de stirpe Dauid vel etiam vxor eius: ita vt per aliquem modum Mariam dicamus fuisse de stirpe Dauid.

¶Ad tertium dicendum, quòd per illam autoritatem prophetiam (sicut Ambr. dicit super Lucam) non negatur ex semine Iechoniæ posteros nascituros, & ideo de semine eius Christus, Et quòd regnauit Christus, non contra propheriam est: non enim seculari honore regnauit. Ipse enim dixit, Regnum meum non est de hoc mundo.

orabit pro te. Dauid autem Rex fuit & Propheta. Tertia ratio est: quia in Abraham primò incepit circūcisio: in Dauid autem maximè manifestata est Dei electio: secundum illud quod dicitur 1. Reg. 1. Quęsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suū. Et ideo vtriusque filius Christus specialissimè dicitur: vt ostenderetur esse in salutem & circuncisioni, & electioni Gentilium.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc obiectio fuit Fausti Manichæi, volentis probare Christum non esse filium Dauid, quia non est conceptus ex Ioseph, vsque ad quem seriem generationis Matth. perducit. Contra quem August. respondet 23. lib. contra Faustum, quòd cùm idem Euangelista dicat & virum Mariæ esse Ioseph, & Christi matrem virginem esse: & Christum esse ex semine Dauid, quid restat nisi credere Mariam non fuisse extraneam à cognitione Dauid? & eam Ioseph coniugem non frustra appellatam, propter animorum confœderationem, quamuis ei non fuerit carne commixtus: & quòd potius propter dignitatem virilem ordo generationum vsque ad Ioseph perducitur? Sic ergo nos credimus etiam Mariam fuisse de cognatione Dauid: quia Scripturis credimus, quæ vtrunque dicunt, & Christum ex semine Dauid secundum carnem, & eius matrem Mariam, non cum viro concumbendo, sed Virginem. Vt enim dicit Hier. super Matth. Ex vna tribu fuit Ioseph & Maria, & secundum legem eam accipere cogebatur vt propinquam, propter quod & simul censentur in Betheleem quasi de vna stirpe generati.

¶Ad secundum dicendum, quòd Iacob genuit Ioseph virum Mariæ. Luc. autem dicit Ioseph fuisse filium Heli. ergo contrariè sibi inuicem scribunt.

¶Præterea, Videntur in quibusdam à se inuicem diuersificari: Matthæus enim in principio libri incipiens ab Abraham, descendendo vsque ad Ioseph, quadraginta duas generationes enumerat, Lucas autem post Baptismum Christi, generationem Christi ponit, incipiens à Christo, & perducens generationum numerum vsque ad Deum, ponens generationes septuaginta septē vtroque extremo computato. Videtur igitur quòd inconuenienter generationem Christi describant.

¶Præterea, Quarti Reg. 8. legitur quòd Ioram genuit Ochoziam cui successit Ioas filius eius: huic autē successit filius eius Amasias, postea regnauit filius eius Azarias, qui appellatur Ozias, cui successit Ioathan filius eius. Matthæus autē dicit, quòd Ioram genuit Oziam, ergo videtur inconuenienter generationem Christi describere, tres Reges in medio prætermittens.

¶Præterea, Omnes qui in Christi generatione describuntur, patres habuerunt & matres, & plurimi etiam ex eis fratres habuerunt: Matt. autem in generatione Christi tres tantum enumerat matres, scilicet Thamar, Ruth, & vxorem Uriæ, fratres autem nominat Iudæ & Iechoniæ, & iterum Phares & Zaram. Quorum nihil posuit Lucas. Ergo videntur Euangelistæ inconuenienter genealogiam Christi descripsisse.

¶AD CONTRA est autoritas Scripturæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dicitur 2. ad Tim. 3. Omnis scriptura sacra est diuinitus inspirata. Quæ autem diuinitus fiunt, ordinatissimè fiunt: secundum illud Rom. 13. Quę à Deo sunt, ordinata sunt. Vnde conuenienti ordine genealogia Christi est ab Euangelistis scripta.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hier. dicit super Mar. Isaias loquitur de generatione diuinitatis Christi: Matt. autem enarrat generationem Christi secundum humanitatē. Non quidem explicans modum Incarnationis, quia hoc etiam est ineffabile: sed enumerans Patres, ex quibus Christus secundum carnem processit.

¶Ad secundum dicendum, quòd ad hanc obiectionem, quā mouit Iulianus Apostata, diuersimodè ab aliquibus respondetur. Quidam enim (vt Greg. Nazan. dicit) dicunt eosdem esse, quos vterque Euangelista enumerat: sed sub diuersis nominibus, quasi binomios. Sed hoc stare non potest: quia Matthæus ponit vnū filiorum Dauid, scilicet Solomonem, Lucas autem ponit alium, scilicet Nathan: quos secundum historiam libri Regum constat fratres fuisse. Vnde alij dixerunt, quòd Matthęus veram genealogiam Christi tradidit: Lucas autem putatiuam, vnde incepit, Vt putabatur filius Ioseph. Erant enim aliqui ex Iudæis, qui propter peccata Regum Iuda credebant Christum ex Dauid nō per Reges, sed per aliam eius stirpem hominum priuatorum esse nasciturum. Alij verò dixerūt, quòd Matthæus posuit patres carnales, Lucas verò posuit patres spirituales, scilicet iustos viros, qui dicuntur patres propter similitudinem honestatis. In libro verò de Quæstionibus veteris & noui Testamenti respondetur, quòd non est intelligendum, quòd Ioseph à Luca dicatur esse filius Heli, sed quòd Heli & Ioseph fuerunt* patres Christi diuersi modè à Dauid descendentes. Vnde de Christo dicitur, quòd putabatur filius Ioseph, & quòd ipse etiam Christus fuit Heli: filius quasi diceret quòd Christus ea ratione qua dicitur filius Ioseph potest dici filius Heli, & omnium eorum, quia ex stirpe Dauid descenderūt: sicut Apost. dicit Rom. 9. Ex quibus, scilicet Iudæis Christus est secundum carnem.

¶August. verò in lib. de Quæstionibus Euangel. triplicitèr soluit dicens, Tres causæ occurrunt: quarum aliquam Euangelista tenuit. Aut enim vnus Euangelista patrem Ioseph, a quo genitus est, nominauit: alter verò vel auum maternū, vel aliquē de cognatis maioribus posuit. Aut vnus erat Ioseph naturalis pater & alter eum adoptauerat. Aut more Iudæorum, cùm sine filiis vnus decessisset, eius vxorem propinquus accipiens, filium quem genuit, propinquo mortuo deputauit. Quod etiam quod dam genus adoptionis legalis est, vt ipse August. dicit in 2. de cō sensu Euang. Et hæc vltima causa est verior, quam & Hieronym. in per Matthæum ponit: & Eusebius Cæsariensis in Ecclesiastica historia ab Aphricano Historiographo * traditum asserit. Dicunt enim quod Natham & Melchi diuersis temporibus de vna eademque vxore * Iesca nomine singulos filios procreauerunt: quia Natham, quiper Solomonem descendit, vxorem eam primùm ceperat, & relicto filio vno Iacob nomine, defunctus est: post cuius obitum (quoniam lex viduam alij viro non vetat nubere) Melchi qui per Nathan genus ducit, cùm esset ex eadem tribu, sed non ex eodem genere, relictam Natham accepit vxorem: ex qua etiam ipse suscepit filium nomine Heli. Et sic ex diuerso Patrum genere efficiuntur Iacob & Heli

vterini

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæstionis tricesimæprimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vnica conclusio: Conueniētissimum fuit, vt de fœmina carnem assumeret filius Dei. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt.

¶ In responsione ad tertium vide quòd dupliciter excluditur immunditia, & ab humanitate prima responsione, & a verbo Dei secunda responsione.

Alias Germinis. Comment.

*Alias abolitio.

vterini fratres: quorum alter, id est Iacob fratris sui Heli sine liberis defuncti, ex mandato legis accipiens vxorem, genuit Ioseph: natura quidem generis* suum filium, secundum verò legis præceptum Heli efficitur filius. Et ideo Matthæus dicit, Iacob genuit Ioseph: sed Lucas, quia legalē generationē describit, nullum nominat aliquē genuisse.

Et quanuis Damas. dicat, quòd beata virgo Maria Ioseph attinebat secundum illam originem, quā pater eius dicitur Heli, quia dicit eam ex Melchi descendisse: tamen credendum est, quòd etiam ex Salomone originem duxerit secundum aliquem modum per illos Patres, quos enumerat Matthæus, qui carnalem Christi generationem dicitur enarrare, præsertim cùm Amb. dicat Christum de semine Iechoniæ descendisse.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut dicit Augustin. in lib. de consensu Euangel. Matth. regiam in Christo instituerat insinuare personam, Luc. autem sacerdotalem. Vnde in generationibus Matthæi significatur nostrorum susceptio peccatorum à domino Iesu Christo: inquantum scilicet per carnis originem similitudinem carnis peccati assumpsit. In generationibus autem Luc. signatur nostrorum* ablutio peccatorum, quæ est per sacrificiū Christi. Et ideo generationes Matthæus descendens enumerat, Lucas autem ascendens. Inde etiam est, quòd Matthæus, ab ipso Dauid per Salomonem descendit, in cuius matre ille peccauit: Lucas verò ad ipsum Dauid per Nathan ascendit, per cuius nominis Prophetam Deus peccatum illius expiauit. Et inde est etiam, quòd quia Matthæus ad mortalitatem nostram Christum descendentem voluit signare, ipsas generationes ad Abraham vsque ad Ioseph, & vsque ad ipsius Christi natiuitatem descendendo commemorauit ab initio Euangelij sui. Lucas autem non ab initio sed à Baptismo, Christi generationem narrat, nec descendendo, sed ascendendo tanquam sacerdotem in expiandis peccatis magis assignans. vbi testimonium Ioannes perhibuit dicens, Ecce qui tollit peccatum mundi. Ascendendo autem transit ab Abraham, & peruenit ad Deum: cui mundati & expiati reconciliamur. Meritò etiam adoptionis originem ipse* suscepit: quia per adoptionē efficimur filij Dei: per carnalem verò generationem filius Dei filius hominis factus est. Satis autem demonstrauit non se ideo dixisse Ioseph filium Heli, quòd de illo sit genitus: sed quòd ab illo fuerit adoptatus, cùm & ipsum Adam filium Dei dixerit, cùm sit factus à Deo. Numerus etiam quadragenarius ad tempus præsentis vitæ pertinet, propter quatuor partes mundi: in quo mortalem vitam dicimus sub Christo regnare. Quadraginta autē quater habent decem, & ipsa decē ab vno vsque ad quatuor progrediente numero cō summantur. Posset etiam denarius ad decalogum referri, & quaternarius ad præsentem vitam, vel etiam ad quatuor Euangelia, secundum quòd Christus regnat in nobis. Et ideo Matt. regiam personam Christi commendans, quadraginta personas posuit, excepto ipso.

*Alias scripsit.

Sed hoc intelligendum est, si sit idem Iechonias, qui ponitur in fine secundi quater denarij & in principio tertij, vt Augustin. vult. Quod dicit fictum esse ad significandum, quòd in Iechonia facta est quædam deflexio ad extraneas gentes, quando in Babyloniam transmigrarum est: quod præfigurabat Christum circūcisione ad præputium migraturum. Hieron. autem dicit duos fuisse, Ioachim, id est Iechoniam, patrem scilicet & filium, quorum vterque in generatione Christi assumitur, vt conflet distinctio generationum, quas Euangelista per tres quaterdenarios distinguit: quòd ascendit ad quadraginta duas personas. Qui etiam numerus sanctæ conuenit Ecclesiæ. Hic enim numerus conlurgit ex senario, qui signat laborem præsentis vitæ: & septenario, qui significat quietem vitæ futuræ. Sexies enim septem sunt quadraginta duo. Ipse etiam quaterdenarius, quia ex denario & quaternario constituitur per aggregationem, ad eandem significationem pertinere potest, quæ attributa est quadragenario, qui conlurgit ex eisdem numeris secundum multiplicationem.

Numerus autem quo Lucas vtitur in generationibus Christi significat vniuersitatem peccatorum. Denarius enim tanquam iustitiæ numerus in decem præceptis legis ostenditur. Peccatū autem est legis transgressio. Denarij verò numeri transgressio est vndenarius. Septenarius autem significat vniuersitatem: quia vniuersum tempus septenario dierum numero voluitur: septies autem vndecim sunt septuaginta septem, & ita per hoc significatur vniuersitas peccatorum, quæ per Christum tolluntur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut Hier. super Matt. dicit, quia Iorā rex generi se miscuerat impissimæ Iezabelis: idcirco vsque ad tertiam generationem, eius memoria tollitur, ne in sanctæ natiuitatis ordine poneretur. Et ita Chrys. dicit, quanta benedictio facta est super Iehu, qui vindictam fecerat super domum Achab & Iezabel, tanta est maledictio super domum Ioram, propter filiam iniqui Achab & Iezabel, vt vsque ad quartam generationem præcidantur filij eius de numero Regum: sicut scriptum est Exod. 20, Reddam peccatum parentum in filios vsque ad tertiam & quartam generationem.

¶ Est etiam attendendum, quòd & alij Reges fuerūt peccatores, qui in genealogia Christi ponuntur: sed non eorum continua impietas. Nam vt dicitur in lib. Quæstionum veteris & noui Testamenti, Solomon merito patris sui dimissus in regno est, Roboā merito Asa filij sui: horum autem trium continuauit impietas.

¶ Ad quintum dicendum, quòd sicut dicit Hier. super Matth. in genealogia Saluatoris nulla sanctarum mulierum assumitur, sed eæ quas Scriptura reprehendit: vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus nascens, omnia peccata deleret. Vnde ponitur Thamar, quæ reprehenditur de socerino concubitu: & Raab, quæ fuit meretrix: & Ruth, quæ fuit alienigena: & Barsabee vxor Vriæ, quæ fuit adultera. Quæ tamen proprio nomine non ponitur, sed ex nomine viri designatur: tum propter peccatum ipsius, quæ fuit adulterij & homicidij conscia: tum etiam vt nominato viro, peccatum Dauid ad memoriam reuocetur. Et quia Lucas Christum designare intendit vt peccatorū expiatorem, talium mulierum mentionem non facit. Fratres autem Iudę commemorat, vt ostendat eos ad Dei populum pertinere: cùm tamen Ismael frater Isaac, & Esau frater Iacob à populo Dei fuerint separati, propter quod in generatione Christi non commemorantur, & etiam vt superbiam de nobilitate excludat. Multi enim fratrum Iudæ ex ancillis nati fuerunt: sed omnes simul erant Patriarchæ & tribuum principes. Phares autem & Zaram simul nominantur (vt Amb. dicit super Lucam) quia per eos gemina describitur vita populorum. vna secundum legē, quæ significatur per Zaram: altera secundum fidem, quæ significatur per Phares. Fatres autem Iechoniæ ponit: quia omnes regnauerant diuersis temporibus, quod in aliis Regibus non acciderat, vel quia eorum similis fuit & iniquitas & miseria.

Matth. 1. to. 3. Hom. 1. in op. imp. perfec.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum decuerit Christum nasci de fœmina.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd materia corporis Christi non debuerit esse assumpta de fœmina. Sexus enim masculinus est nobilior quā sexus fœmineus. Sed maximè decuit vt Christus assumeret id quod est perfectum in humana natura. Ergo videtur quòd non debuerit de fœmina carnem assumere, sed magis de viro: sicut & Eua de costa viri formata est.

Matth. 1. to. 3.

¶ Præterea, Quicunque ex fœmina concipitur, vtero fœminæ includitur. Sed Deo qui cœlum & terram implet (vt dicitur Hieremiæ 22.) non competit quòd paruo fœminæ vtero includatur. Ergo videtur quòd non debuerit concipi de fœmina.

Cap. 6. to. 2.

¶ Præterea, Illi qui concipiuntur ex fœmina, quandam immunditiam patiuntur. Vnde dicitur Iob 25. Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Sed in Christo nulla immunditia esse debuit: ipse enim est Dei sapientia: de qua dicitur Sapien. 7. Nihil inquinatum in illam incurrit. Ergo non videtur quòd debuerit carnem assumere de fœmina.

Ad Hebr. 2. to. 2.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Galat. 4. Misit Deus filium suum factum ex muliere.

¶ RESPONDEO dicendum, quod licet filius Dei carnem humanam assumere potuerit de quacunque materia voluisset: conuenientissimum tamen fuit vt de fœmina carnem acciperet. Primò quidem, quia per hoc tota humana natura nobilitata est. Vnde Augustin. dicit lib. 83. Quæstionum, Hominis liberatio

¶ *Super Quæstionis tricesimæprimæ Articulum quintum.*

Annot.

TItulus duo ponit, ly ex sanguine & ly purissimo. Et sanguinis quidem punitur ad differentiam carnis, ossium, nervi, & huiusmodi partium: partium autem apponitur ad excludendam admixtionem seminum, quæ videtur in aliorum hominum formatione concurrere.

Comment.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio: Corpus Christi fuit conceptum ex purissimo sanguine beatæ Virginis ad amplioremdigestionem perducto per virtutem eius generatiuā. Probatur: Generatio Christi habuit naturalem modum generationis quo ad hoc quòd ex fœmina est, & supernaturalem quo ad hoc quòd fuit ex Virgine: ergo habet materiam ex matre similē alijs, principium verò actiuum diuersimodo habet pro materia sanguinem matris quemcunque, sed perductum naturali matris virtute ad hoc quòd materia sit apta concipiui. Antecedens patet ex auctoritate Ambros. in præcedenti articulo. Prima cōsequentia probatur: quia ad naturalem modum generationis spectat conformitas materię, sicut conformitas matris: quia naturaliter mater materiā ministrat ad supernaturalem verò modū spectat difformitas principij actiui: quia fœmina ex viro concipiens non est virgo: principium autem actiuum naturaliter ad virū spectat. Secunda verò consequentia probatur auctoritate Philosophi, cō muniam materiam multorum ponentis sanguinem talem.

Ep. 3. to. 2.

Cap. 10. to. 2.

Cap. 10. to. 6.

Annot. ¶ Hoc in loco aduerte annuum exitum diebus hostris exortum, dicentem Christum concepti ex sanguine beatæ Virginis purissimo nō quo cunque, sed in corde existente: ita quòd ex tribus guttis sanguinis eius ca cor beatæ Virginis conceptus est Christus. Reponitur autem hic et infra & dictis hic & Ambrosij suprà dictæ auctoritati secundum conditionem naturæ in vtero fœminino fuisse, & factæ Scripturæ ex voce Angeli dicentis. Ecce concipies in vtero, non in corde. Et quòd proprie de vtero loquatur, ex beatæ Virginis verbis habetur quæ optimè intellexit verba Angeli: & respondens dixit, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? in corde concepturā erat, male allegata fuisset causa quæ fuisset, Quoniam virum non cognosco: concipiam in corde? non fit ex femine viri: quod tamen in Christo non fuit, vt suprà ostensum est.

¶ Si tamen aliqua esset ibi immunditia, ex ea non inquinaretur Dei verbum, quod nullo modo est immutabile vel alterabile. Vnde Augustinus dicit in lib. contra quinque hæreses, Dicit Deus creator homines, Quid est quod te permouet in mea natiuitate? non sum libidinis conceptus cupiditate: ego matrem de qua nascerer feci. Si solis radius cloacarum sordes siccare nouit, eis inquinari non nouit: quantò magis splendor lucis æternæ, quocunque radiauerit mundare potest, & ipse pollui non potest?

Cap. 10. to. 2.

Cap. 10. to. 6.

ARTICVLVS V.

Virum corpus Christi de purissimis sanguinibus Virginis formatum fuerit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi non fuerit concepta ex purissimis sanguinibus Virginis. Dicitur enim in Collecta, quòd Deus verbum suum de Virgine carnem sumere voluit. Sed caro differt à sanguine Virginis. Ergo corpus Christi non est sumptum de sanguine Virginis.

¶ Præterea, Sicut mulier formata est miraculosè de viro, sic corpus Christi miraculosè formatum est de Virgine. Sed mulier non dicitur esse formata de sanguine viri, sed magis de carne & ossibus eius, secundum illud quod dicitur Gen. 2. Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. Ergo videtur quòd nec etiam corpus Christi formari debuerit de sanguine Virginis, sed de carnibus & ossibus eius.

¶ Præterea, Corpus Christi fuit eiusdem speciei cum corporibus aliorum hominum: sed corpora aliorum hominum non formantur ex purissimo sanguine, sed ex semine & sanguine menstruo. Ergo videtur quòd nec etiam corpus Christi fuerit conceptum ex purissimis sanguinibus Virginis.

¶ SED CONTRA est quod Damas. dicit in 3. lib. quòd filius Dei construxit sibiipsi ex castissimis & purissimis sanguinibus Virginis carnem animatam anima rationali.

Cap. 2.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, in conceptione Christi fuit secundum conditionem naturę, quòd est natus ex fœmina, sed supra conditionem naturæ, quòd est natus ex Virgine. Habet autem hoc naturalis conditio, quòd in generatione animalis fœmina materiam ministret, ex parte autem maris sit principium actiuum in generatione, sicut probat Philosophus in lib. de Generatione animalium. Fœmina autem quæ ex mare concipit, non est virgo. & ideo ad supernaturalem modum generationis Christi pertinet, quòd actiuum principium in generatione illa fuerit virtus supernaturalis diuina. Sed ad naturalem modum generationis eius pertinet, quòd eius materia, de qua corpus eius conceptum est, sit conformis materiæ quam aliæ fœminæ subministrant ad conceptionem prolis. Hæc autem materia secundum Philosophum in libro de generatione animalium, est sanguis mulieris non quicunque, sed perductus ad quandam amplionem digestionem per virtutem generatiuam

Aristot.

Universidad de Deusto
Biblioteca

proximam esse mulieris semen: absque fidei iniuria dicerent, quòd licuit ad virginitatem matris Christi spectat quod sanguis eius ad locum naturalem generationis alterius fuerit absque concupiscentia: ad eundem virginalis conceptus munditiam spectat quod absque labis esu resistentem semen habitum fuerit. Et propterea instruens Angelus Virginem de modo conceptus, non dixit tantùm, Spiritus sanctus superveniet in te, sed addidit, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ab actu proculdubio concupiscentiæ: umbra enim opus non est nisi propter æstum, qui esset non protegente umbra.

Q. 28. art. 1. & 2.

¶ Nec obstat integritati virginitati mentis & corporis talis concursus seminis fœminei ad conceptum quoniam naturalis ac voluntaria resolutio seminis virginitatem tollit mulieris, non autem mira accidens supra naturæ cursum: & non voluntaria in seipsa, sed tantùm in sua causa: vt verba beatæ Virginis ad Angelum monstrant: Ecce ancilla Domini (vbi to tam se Domino subiiciendo obedit) fiat mihi secundum verbum tuum vbi consensum non ad semina ndum sed ad

Q. 31. art. 3. ad 2.

D. 662. Spiritus sancti superuentum & obumbrationem, filius Dei conceptum virgineum præbuit hęc

D. 117. enim Angelus annuntiabat. Constat namque cōsensum illum ad cōsumandam virginitatem tam mirabilem pertinere, de qua sollicita fuerat interrogando, Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco? Securā si quidem reddita per subsequentem Angeli responsionem de virginitate non solum seruādā, sed mirabili conceptu & diuina prole magnificanda, nullum mentali virginitati detrimentum intulit, dicendo, Fiat mihi secundum verbum tuum, etiam si semen sed miraculosè ad conceptum hunc concursum mouisset.

Iii. 3. c. 1. 4. 6. & 7.

¶ Super Quæstionis tricesimæ primæ Articulum sextum.

Annot. TItulus occasionem habet ex errore putantium corpus Christi formatum ex carne deriuata per ninata potitiõe tãsfusa successiue de persona in personam ab Adam vsque ad beatam Virginem: siue hoc sic o. inatum esse communi omnibus ho minibus, siue Christo pro-

matris, vt sic materia apta ad conceptum, & ideo ex tali materia fuit corpus Christi conceptum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm beata Virgo fuerit eiusdem naturæ cum aliis fœminis, consequens est quòd habuerit carnem & ossa eiusdem naturę. Carnes autem & ossa in aliis fœminis sunt actuales corporis partes, ex quibus cõstituitur integritas corporis, & ideo subtrahi non possunt sine corruptione corporis vel diminutione. Christus autem, qui venerat corrupta reparare, nullam corruptionem aut diminutionem integritati materis eius inferre debuit, vt supra dictum est. Et ideo non debuit corpus Christi formari de carne vel ossibus Virginis, sed de sanguine, qui nondum est actu pars, sed est potentia totum, vt dicitur in lib. de Generatione animalium. Et ideo dicitur carnem de Virgine sumpsisse non quòd materia corporis eius fuerit actu caro, sed sanguis, qui est potentia caro.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut in prima parte dictum est, Adam, quia institutus erat, vt principium quoddam humanæ naturę, habebat in suo corpore aliquid carnis & ossis, quod non pertinebat ad integritatem personalem ipsius, sed solùm inquantum erat naturæ humanæ principium & de tali formata est mulier absque viri detrimento. Sed nihil tale fuit in corpore Virginis: ex quo corpus Christi posset formari sine corruptione materni corporis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd semen fœminæ non est generationi aptum, sed est quoddam imperfectum in genere seminis, quod non potuit perduci ad perfectum seminis complementum, propter imperfectionem virtutis fœmineæ. Et ideo tale semen non est materia, quæ de necessitate requiratur ad conceptum: sicut Philosophus dicit in libro de Generatione animalium. Et ideo in conceptione corporis Christi non fuit: præsertim quia licet sit imperfectum in genere seminis, tamen cum quadam concupiscentia resoluitur, sicut & semen maris. In illo autem conceptu virginali, concupiscentia locum habere non potuit. & ideo Damascen. dicit quòd corpus Christi non seminaliter conceptum est. Sanguis autem menstruus, quem fœminæ per singulos menses emittunt, impuritatem quandam naturalem habet corruptionis: sicut & cæteræ superfluitates, quibus natura non indiget, sed eas expellit. Ex tali autem menstruo corruptionem habente, quod natura repudiat, non formatur conceptus: sed hoc est purgamentum quoddam illius puri sanguinis, qui digestione quadam est præparatus ad conceptum quasi purior & perfectior alio sanguine. Habet tamen impuritatem libiditinis in conceptione aliorum hominum: inquantum ex ipsa commixtione maris & fœminæ, talis sanguis ad locum generationi congruum attrahitur. Sed hoc in conceptione Christi non fuit: quia operatione Spiritus sancti talis sanguis in vtero Virginis adunatus est & formatus in prolem. Et ideo dicitur corpus Christi ex castissimis & purissimis sanguinibus Virginis formatum.

ARTICVLVS VI.

Virum corpus Christi in antiquis Patribus fuerit secundum aliquid signatum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi fuerit secundum aliquid signatum in Adam & in aliis Patribus. Dicit enim Augustinus. 10. super Gene. ad literam quòd caro Christi fuit in Adam & Abraham secundum corpulentam substantiam. Sed substantia corpulenta est quiddam signatum. Ergo caro Christi fuit in Adam & Abraham & aliis Patribus secundum aliquid signatum.

¶ Præterea, Roma. 1. dicitur quòd Christus factus est ex semine Dauid secundum carnem. Sed semen Dauid fuit aliquid signatum in ipso. Ergo Christus fuit in Dauid secundum aliquid signatum, & eadem ratione in aliis Patribus.

¶ Præterea, Christus ad humanum genus affinitatem habet, inquantum ex humano genere carnem assumpsit. Sed si caro illa non fuit secundum aliquid signatum in Adam, nullam videtur habere affinitatem ad humanum genus, quod ex Adam deriuatur: sed magis ad alias res, vnde materia carnis eius assumpta est. Videtur ergo quòd caro Christi fuerit in Adam & in aliis Patribus secundum aliquid signatum.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit 10. super Gen. ad literam: Quocunque modo Christus fuit in Adam & Abraham & aliis Patribus, alij homines etiam ibi fuerunt, sed non conuertitur. Alij autem homines non fuerunt in Adam & Abraham, secundum aliquam materiam signatam, sed solùm secundum originem vt in Prima parte habitum est. ergo neque Christus fuit in Adam & Abraham secundum aliquid signatum, & eadem ratione nec in aliis Patribus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut suprà dictum est, materia corporis Christi non fuit caro & os beatæ Virginis, nec aliquid, quod fuerit actu pars corporis eius, sed sanguis, qui est potentia caro. Quicquid autem fuit in beata Virgine à parentibus acceptum, fuit actu pars corporis beatæ Virginis. Vnde illud quod fuit in beata Virgine à parentibus acceptum, non fuit materia corporis Christi. Et ideo dicendum est quòd corpus Christi non fuit in Adam & aliis Patribus secundum aliquid signatum, ita scilicet quòd aliqua pars corporis Adæ vel alicuius alterius posset designari determinatè, vt diceretur quòd ex hac materia determinatè formabitur corpus Christi: sed fuit ibi secundum originem, sicut & caro aliorum hominum. Corpus enim Christi habet relationem ad Adam & alios Patres mediante corpore matris eius. Vnde nullo alio modo fuit in Patribus corpus Christi quàm corpus matris eius, quod non fuit in Patribus secundum materiam signatam, sicut nec corpora aliorum hominum: vt in prima parte dictum est.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cùm dicitur Christus fuisse in Adam secundum corpulentam substantiam, non est intelligendum hoc modo, quòd corpus Christi in Adam fuerit quædam corpulenta substantia: sed quia corpulenta substantia corporis Christi, id est, materia, quam sumpsit ex Virgine, fuit in Adam, sicut in principio actiuo, non autem sicut in materiali principio: quia scilicet per virtutem generatiuam Adæ & aliorum ab Adam descendentium vsque ad beatam Virginem, factum est vt illa materia præpararetur ad conceptum corporis Christi. Non autem fuit materia illa formata in corpus Christi, per virtutem seminis ab Adam deriuatam. Et ideo Christus dicitur fuisse in Adam originaliter, secundum corpulentam substantiam: non autem secundum seminalem rationem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis corpus Christi non fuerit in Adam & in aliis Patribus, secundum seminalem rationem: corpus tamen beatæ Virginis, quod ex semine maris est

conceptum

¶ Super Quæstionis tricesimæ primæ Articulum septimum.

Annot. TItulus, vt sonat pro prior quòdam ponentes, carnem Christi in Patribus non subiectam fuisse peccato, sed immunem tertiam.

Comment. ¶ In corpore tria: primò duo supponuntur: secundò duo excluduntur errores: tertiò respondetur quæstio. Quo ad primum supponitur primò, quòd est semo comparatiuus Christi ad Patres, supponitur secundo, quod diuersa est conditio Christi & Patrum quoad peccatum, quia illis subiecti peccato, Christus immunis à peccato. Quo ad secundum primus error fuit conditionem Patrum attribuere Christo: secundus fuit conditionem Christi attribuere patribus seu aliis

3. dist. 3. q. 4. artic. 1. cui parti cuiusuis corum. Et quia primus opinantes non habet, secundus verò habet, contra secundum duplicitèr arguitur: primò, quia caro Christi non fuit in Patribus secundum aliquid signatum, secundò, quia non pars, sed

Cap. 6. & 7. tota caro Patrū ex concupiscentia concipitur. Quo ad tertium conclusio respōsiua est: Tota caro Patrum fuit peccato obnoxia, ita quòd nihil fuit in eis liberū, vnde caro Christi formaretur. Infertur hæc conclusio ex antedictis.

Annot. ¶ Vbi aduerte, Aurorem non intulisse. Chri-

Cap. 20. ti carnem in Patribus

tom. 3. peccato obnoxiam, sed nihil carnis in Patribus exemptum fuisse à culpa. Diuertit autem propterea, ne quasi fateretur, Christum subiacuisse peccato: & cum hoc satisfaceret tatoni difficultatis: quæ ex hoc erat quòd in Patribus aliquid exemptū à peccato putabatur, ex quo caro Christi tum Patribus immunis à peccato dicebatur.

Q. 27. art. 2. & 4. ad 1. ¶ Potest nihilominus verè dici quòd caro Christi in Patribus vt Christus erat, fuit subiecta peccato: & cū hoc etiam verè dici quòd caro Christi in Patribus vt ad Christum deducenda, non erat peccato obnoxia: quia mūnda ad Christum per spiritum sanctum & non ex virili semine deducenda erat. Simpliciter autem affirmatiua est vera, scilicet caro Christi in Patribus fuit obnoxia peccato: quoniam nō de carne Christi in fe, sed in Patribus emittitur peccatum & inde filio Dei maiores debemus gratias, quòd ex massa peccati suę carnem suam deduci voluit.

conceptum, fuit in Adam & in aliis Patribus secundum rationem seminalem. Et ideo mediante beata Virgine, Christus secundum carnem dicitur esse ex semine Dauid per modum originis.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd Christus habet affinitatem ad humanum genus secundum similitudinem speciei. Similitudo autem speciei attenditur, non secundum materiam remotam: sed secundum materiam proximam, & secūdū principium actiuum, quod generat sibi simile in specie. Sic igitur affinitas Christi ad humanum genus sufficienter conseruatur per hoc quòd corpus Christi formatum est ex sanguinibus Virginis, deriuatis secundum originem ab Adam, & aliis Patribus. Nec refert ad hanc affinitatem vndecunque materia illorum sanguinum sumpta fuerit: sicut nec hoc refert in generationem aliorum hominum, sicut in Prima parte dictum est.

ARTICVLVS VII.

¶ Virum caro Christi in Patribus fuerit peccato obnoxia.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi in antiquis Patribus peccato infecta non fuerit. Dicitur enim Sapien. 7. quòd in diuinam sapientiam nihil inquinatum incurrit. Christus autem est Dei sapientia, vt dicitur 1. ad Cor. primo. Ergo caro eius nunquam peccato inquinata fuit.

¶ Præterea, Damascen. dicit in tertio libro quòd Christus primitias nostræ naturæ assumpsit. Sed in primo statu caro humana non erat peccato infecta. Ergo caro Christi non fuit infecta, nec in Adam nec in aliis Patribus.

¶ Præterea, Augustinus dicit 10. super Gene. ad literam, quòd natura humana semper habuit cum vulnere vulneris medicinam. Sed id quod est infectum, non potest esse vulneris medicina, sed magis ipsum indiget medicina. Ergo semper in natura humana fuit aliquid non infectum, ex quo postmodum est corpus Christi formatum.

¶ SED CONTRA est, quòd corpus Christi non refertur ad Adam & alios Patres, nisi mediante corpore beatæ Virginis, de qua carnem assumpsit. Sed corpus beatæ Virginis totum fuit in originali peccato conceptum, vt suprà dictum est: & ità etiam secundum quod fuit in Patribus, fuit peccato obnoxium. Ergo caro Christi, secundum quod fuit in Patribus, fuit peccato obnoxia.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd cùm dicimus Christum secundum carnem eius fuisse in Adam & in aliis Patribus, cōparamus ipsum vel carnem eius ad Adam & ad alios Patres. Manifestum autem est quòd alia fuit cōditio Patrum, & alia Christi nam Patres fuerunt subiecti peccato, Christus autem fuit omnino à peccato immunis. Dupliciter ergo in hac comparatione errare contingit. Vno modo vt attribuamus Christo vel carni eius conditionem, fuit in Patribus, puta si dicamus, quòd Christus in Adam peccauit: quia in eo aliquo modo fuit, quod est falsum: quia non eo modo in eo fuit, vt ad Christum peccatum Adæ peruenire: quia non deriuatur ab eo secundum concupiscentiæ legem, siue secundum rationem seminalem, vt supra dictum est. Alio modo contingit errare, si attribuamus ei, quod actu fuit in Patribus, conditionem Christi vel carnis eius, vt scilicet, quia caro Christi secundum quod in Christo fuit, non fuit peccato obnoxia: ita etiam in Adam & in aliis Patribus fuerit aliqua pars corporis eius, que non fuit peccato obnoxia, ex qua post modum corpus Christi formaretur sicut quidā posuerunt. Quod quidam esse non potest. Primò, quia caro Christi non fuit secundum aliquid signatum in Adam & in aliis Patribus, quod posset distinguī à reliqua eius carne, sicut purum ab impuro: sicut iam suprà dictum est. Secundò, quia cùm caro humana peccato inficiatur ex hoc, quòd est per concupiscentiam concepta: sicut tota caro alicuius hominis per concupiscentiam concipitur, ita tota peccato inquinatur. Et ideo dicendum est, quòd tota caro antiquorum Patrum fuit peccato obnoxia, nec fuit in eis aliquid à peccato immune, de quo postmodum corpus Christi formaretur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non assumpsit carnem humani generis subiectam peccato, sed ab omni infectione peccati mundatam. Et ideo in Dei sapientiam nihil inquinatum incurrit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus dicitur primitias nostræ naturæ assumpsisse quantum ad similitudinem conditionis: quia scilicet assumpsit carnem peccato non infectam, sicut fuerat caro hominis ante peccatum. Non autem hoc intelligitur secundum continuationem puritatis: ita scilicet quòd illa caro puri hominis conseruaretur à peccato immunis, vsque ad formationem corporis Christi. D. 370.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in humana natura ante Christum erat vulnus, id est, infectio originalis peccati in actu: medicina autem vulneris non erat ibi actu, sed solùm secundum virtutem originis: prout ab illis Patribus propaganda erat caro Christi.

ARTICVLVS VIII.

¶ Virum Christus in lumbis Abrahæ fuerit decimatus.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd Christus fuerit in lumbis Abrahæ decimatus. Dicit enim Apostolus ad Heb. 7. quòd Leui, pronepos Abrahæ decimatus fuit in Abraham, quia eo decimas dante Melchisedec, adhuc Leui erat in lumbis eius. Sed similiter Christus erat in lumbis Abrahæ quando decimas dedit. Ergo ipse etiā Christus fuit decimatus in Abraham.

¶ Præterea, Christus est ex semine Abrahæ secundum carnem, quam de matre accepit. Sed mater eius fuit decimata in Abraham. Ergo pari ratione Christus.

¶ Præterea, Illud in Abraham decimabatur, quod curatione indigebat, vt Augustinus dicit 10. super Gen. ad literam. Curatione autem indiget omnis caro peccato obnoxia. Cum igitur caro Christi fuerit peccato obnoxia (sicut dictū est) videtur quòd caro Christi in Abraham fuerit decimata.

¶ Præterea, Hoc non videtur aliquo modo derogare dignitati Christi: nihil enim prohibet parte alicuius Pontificis decimas dante alicui sacerdoti, filium eius Pontificem maiorem esse simplici sacerdote. Licet ergo dicatur Christus decimatus, Abraham decimas dante Melchisedec, non tamen propter hoc excluditur, quin Christus sit maior quàm Melchisedec.

¶ SED CONTRA est quod Augu. dicit 10. super. Gen. ad literam, quòd Christus ibi, scilicet in Abrahā, decimatus non est: cuius caro inde non feruorem vulneris, sed materiam medicaminis traxit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd secundum intentionem Apostoli oportet dicere quòd Christus in lumbis Abrahæ non fuerit decimatus. Probat enim Apostolus, maius esse sacerdotium, quod est secundum ordinem Melchisedec, sacerdotio Leuitico, per hoc quod Abraham decimas dedit Melchisedec, ad huc Leui existente in lumbis eius, ad quem pertinet legale sacerdotium. Si autem Christus etiam in Abraham decimatus esset, eius sacerdotium non esset secundum ordinem Melchisedec, sed minus sacerdotio Melchisedec. Et ideo dicendum est, quòd Christus non est decimatus in lumbis Abrahæ, sicut Leui. Quia enim ille qui decimas dat, nouem sibi retinet, & decimam alij tribuit,

¶ Super Quæstionis tricesimæ primæ Articulum octauum.

Annot. TItulus ex verbis Apostoli ad Hebræ. & Augustini.

Ar. prac. ad 1. & q. 15. artic. 1. ad 2.

Ar. prac. & v. 15. ar. 1. ad 2.

4. dist. 1. qua. 2. ar. 2. q. 3. ad 2. Et dist. 2. q. 1. ar. 2. ad 4.

Cap. 20. tom. 3. Ar. prac.

Cap. 20. 10.

Tertia S. Thomæ. LLl 2 quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

necationem habet. Tri significat esse decimatū, soluisse decimas per ministerium Abrahæ.

Commun. ¶ In corpore est vna conclusio: Christus non fuit in lumbis Abrahæ decimatus. Probatur dupliciter: primò autoritate Apostoli: in cuius ratione, Et ex autoritate qui dem Apostoli arguitur secundò ad impossibile. Si enim Christus fuisset decimatus in lumbis Abrahæ, eius sacerdotium non esset secūdum ordinem Melchisedec, sed minus ipso, sicut Leui. Probatur sequela, quia per hoc quod Leui existente in lumbis Abrahæ, Abraham dedit decimas Melchisedec. Probatur ab Apostolo sacerdotium Leui esse minus sacerdotio Melchisedec. Ex ratione autem mystica probatur: Dant decimas protestatur, se imperfectum, & perfectionem alij tribuere: ergo Abraham dando decimas, protestatus est se & suos contractus ex origine peccatum, & ratione indigere à Christo: ergo omnes qui sunt in lumbis Abrahæ, non solùm secundum corpulentam substantiam, sed etiam secundum rationem seminalem, fuerunt decimati: ergo Christus non fuit decimatus. Antecedens probatur: quia dans decimas, nomen sibi recinet, & decimam perfectionis signum alij tribuit. Probatur: signum perfectionis, quia decimus est quodammodo terminus numerorum: nam numerando, vsque ad decem procedimus: & inde replicamus vnū supra decem, vndecim, &c. prosequendo. Prima consequentia probatur quo ad primam partem: quia imperfectio humani generis est propter peccatum indigens curatione: & solus Christus curator est peccati: iuxta illud, Ecce qui tollit peccatum mundi: & & ipsum præfigurabat Melchisedec: vt patet ex Apostolo. Et hæc quo ad secundam partem. Secunda vero consequētia probatur: quia per rationem seminalem originale peccatū contrahitur. Tertia autem consequentia probatur: quia solus Christus non fuit secundum rationem seminalem in Patribus.

Ar. prac. & loc ibi citatis.

¶ Super Quæstionis tricesimæ secundæ Articulum primum.

Annot. TItulus clarus est, sumens occasionem ex Symbolo: Qui conceptus est de Spiritu sancto.

Commun. ¶ In corpore vnica conclusio: Conceptio corporis Christi, licet à tota sit Trinitate, attribuitur tamen Spiritui sancto. Probatur secunda pars, de qua est quæstio, quod est perfectionis signum (inquantū est quodammodo terminus omnium numerorum, qui procedunt vsque ad decem) inde est, quòd ille, qui decimas dat, profitetur, se imperfectum, & perfectionem alij tribuere. Imperfectio autem humani generis est propter peccatū, quod indiget perfectione eius, qui à peccato curat. Curate autē à peccato, est solius Christi: ipse enim est agnus, qui tollit peccatum mundi, vt dicitur Ioan. 1. Figuram autem eius gerebat Melchisedec, vt Apostolus probat Hebr. 7. Per hoc ergo, quòd Abraham Melchisedec decimas dedit præfiguravit se velut in peccato conceptum & omnes qui ab eo descensuri erant, ea ratione, vt peccatum originale contraherent, indigere curatione, quæ est per Christum. Isaac autem & Iacob & Leui & omnes alij sic fuerunt in Abraham, vt ex eo deriuarentur, non solùm secundum corpulētam substantiam, sed etiam secundum rationem seminalem, per quam originale peccatū contrahitur. Et ideo omnes in Abraham sunt decimati, id est, præfigurati indigere curatione, quæ est per Christum. Solus ante Christus sic fuit in Abraham, vt ab eo deriuaretur nō secundum rationem seminalem, sed secundum corpulentam substantiā. Et ideo non fuit in Abraham sicut curatione indigens, sed magis sicut vulneris medicina, & ideo nō fuit in lumbis Abrahæ decimatus. Et per hoc patet responsio ad primum.

¶ AD SECVNDVM dicēdū, quòd quia beata Virgo fuit in originali concepta fuit in Abraham sicut curatione indigens: & ideo fuit ibi decimata, velut inde descendens secundum seminalem rationem. De corpore autem Christi nō est sic, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd caro Christi dicitur fuisse in antiquis Patribus peccato obnoxia, secundum qualitatem, quam habuit in suis parentibus, qui fuerunt decima ti: non autem secundum qualitatem, quam habet, prout est actu in Christo, qui non est decimatus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sacerdotiū Leuiticum secundum carnis originem deriuabatur: vnde non minus fuit in Abraham, quàm in Leui. Vnde per hoc quòd Abrahā decimas dedit Melchisedec tanquam maiori, ostenditur sacerdotium Melchisedec, inquantum gerit figuram Christi, esse maius sacerdotio Leuitico. Sacerdotiū autem Christi non sequitur carnis originem, sed gratiam spiritualē. Et ideo potest esse quòd pater det decimas alicui sacerdoti rāquam minor maiori: & tamen filius eius fisit pontifex, est maior illo sacerdote non propter carnis originem, sed propter gratiam spiritualem, quam habet à Christo.

QVAESTIO TRICESIMA secunda, de conceptione Christi, quo ad actiuum principium, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de principio actiuo in conceptione Christi.

Commun. ¶ Circa hoc quærūtur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Spiritus sanctus fuerit principium actiuum conceptionis Christi.

¶ Secūdo, vtrùm possit dici quòd Christus sit conceptus de Spiritu sancto.

¶ Tertiò, vtrùm possit dici, quòd Spiritus sanctus sit pater Christi secundum carnem.

¶ Quartò, vtrum beata Virgo aliquid actiuè egerit in conceptione Christi.

ARTICVLVS I.

Vtrum Spiritus sanctus fuerit principium actiuum conceptionis Christi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd efficere conceptionem Christi, non debet attribui Spiritui sancto. Quia vt Aug. dicit in primo de Tri. Indiuisa sunt opera Trinitatis sicut & indiuisa est Trinitatis essentia. Sed efficere conceptionē Christi, est quoddam opus diuinum. Ergo videtur quòd nō magis sit attribuēdum Spiritui sancto qui alteri vel Filio.

¶ Præterea, Apostolus dicit Gal. 4. Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere. Quod exponens Aug. in 4. de Trin. dicit: Eo vtique missum, quo factum ex muliere. Sed missio Filij attribuitur præcipuè Patri, vt in Prima parte habitum est. Ergo & conceptio secundum quam factus est ex muliere, debet præcipuè Patri attribui.

¶ Præterea, Prouer. 9. dicitur: Sapientia ædificauit sibi domum. Est autem sapientia Dei ipse Christus: secundum illud 1. ad Cor. 1. Christum Dei virtutem & Dei sapientiam. Domus autem huius sapientiæ & corpus Christi, quod etiam dicitur templum eius, secūdum illud Ioan. Hoc autem dicebat de templo corporis sui. Ergo videtur quòd efficere cōceptionem corporis Christi, debet præcipuè attribui Filio, non ergo Spiritui sancto.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Luc. 1. Spiritꝰ sanctus superueniet in te, &c.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd conceptionem corporis Christi tota Trinitas est operata: attribuitur tamen hoc Spiritui sancto triplici ratione. Primò quidem: quia hoc congruit causæ incarnationis, quæ consideratur ex parte Dei. Spiritus enim sanctus est amor Patris & Filij, vt in Prima parte habitum est. Hoc autem ex maximo Dei amore prouenit, vt filius Dei carnem sibi assumeret in vtero virginali. Vnde dicitur Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Secūdò, quia hoc congruit causæ incarnationis ex parte naturę assumptæ. Per hoc enim datur intelligi, quòd humana natura assumpta est à filio Dei in vnitatem personæ, non ex aliquibus meritis, sed ex sola gratia: quæ Spiritui sancto attribuitur, secundū illud 1. ad Corinth. 12. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Vnde Augustꝰ. dicit in Enchi. Iste modus quo est natus Ghristus de Spiritu sancto, insinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedētibus meritis, inipso primo exordio naturę suę quo esse cœpit verbo Dei copularetur in tantam personæ vnitatem, vt idem ipse esset filius Dei. Tertiò: quia hoc congruit termino Incarnationis. Ad hoc enim terminata est Incarnatio, vt homo ille qui concipiebatur, esset sanctus & filius Dei. Vtrunque autem horum attribuitur Spiritui sancto. Nā per ipsum efficitur homines filij Dei secundum illud Galar. 4. Quoniam estis filij Dei, misit Deus Spiritum filij sui in corda vestra, clamantem Abba, pater. Ipse est etiam Spiritus sanctificationis: vt dicitur Roma. 1. Sicut ergo alij per Spiritum sanctum sanctificantur spiritualiter, vt sint filij Dei adoptiuitra Christus per Spiritum sanctum est in sanctitate conceptus, vt esset filius Dei naturalis. Vnde Rom. 1. secundum vnam gloss. quod præmittitur, scilicet, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, manifestatur per id quod immediatè sequitur, Secundum triplici ratione: & rationes in litera clarè patēt.

¶ Duo tamen pro nouitate occurrunt, primum est, quod aliter attribuitur personę Spiritus sancti efficere carnem Christi, & aliter Filio assumere eam de nouitate Spiritui sancto attribuitur conceptionis causalitas vt appropriatum, sicut bonitas & amor: Filio autem attribuitur assumere carnem vt proprium. Ita quòd corpus Christi, ita conceptum est de Spiritu sancto ap propriatè, quòd etiam conceptum est de Patre & Filio (inquātū ex nim sunt opera Trinitatis extra) sicut Spiritus sanctus ita est amor ap propriatè, quòd tamen Pater, quàm Filius est etiā amor. Sed corpus Christi ita est assumptum à Filio, quòd nec à Patre nec à Spiritu sancto est assumptum. & propterea incarnatum esse nō appropriatum sed propriū est Filio, ratio autē superius dicta est.

Amor.

2. dist. 2. qu. 2. q. 3. Et. 4. contra & 4. 6. Et opus. 5. 2. 22. Et Ioan. 13. l. 4. col. 2. fi.

lib. 1. c. 4. & 5. 10. 5.

¶ Nu Spiritus sanctus filios Dei efficiat.

¶ Secundò dubium occurrit in 3. ratione circa probationem ex Apostolo ad Gal. 4. nō enim infert intentum, scilicet quòd Spiritus sanctus efficiat filios Dei: sed quòd faciat eos clamare Abba, Pater.

Quæstio.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet in naturalibus filiis hominum aliud sit principium naturæ, & aliud principium operationis filio tamen adoptiuo pet liberum arbitrium quo ferimur in Deum, idem est principium filiationis, & operationis propriæ filiorum: quia ad suauem Dei dispositionem spectat, vt rationales creaturas per rationis vsum ad se trahat. Et propterea ex eo, quòd Spiritus efficit proprium operationem filiorum Dei, quos cùm efficit, facit clamantes ad Deum Patet, patet.

q. 37. ar. 2. ad 3.

Gibert.

Super Quæstionis tricesimæ secundæ Articulum secundum.

Annot. TItulus circa proprietates locutionum verborum, & proprietas audiendi debeat, quæritur, & consilit tota questio hęc in ista propositione De.

Commun. ¶ In corpore articuli vnica est conclusio: Conueniens fuerit conceptum Christi conceptum esse de Spiritu sancto. Probatur & declaratur. Probatio est: in Spiritu sancto duplex est habitudo ad Christi conceptū, scilicet consubstantialitatis & causalitatis efficientis: ergo conueniēter poterit dici cōceptus de Spiritu sancto. Antecedēs probatur: quia cōceptio attribuitur non solum corpori Christi sed etiam ipsi Christo ratione corporis. Cōsequentia probatur: quia Prepositio De vtrunque denotat habitudinem: vt patet exemplariter, quum filius Dei de Patre genitus dicitur. Declaratio est, quòd consubstantialitas ad personam Christi efficientia ad corpus Christi referenda est.

1. dist. 4. q. 1. art. 1. q. 4. & 4. contra Eu. q. 2. 10. pos. 3. c. 448. 29. 2.

¶ Super Quæstionis tricesimæ secundæ Articulum tertium.

Cap. 13. Comment. TItulus clarus.

¶ 3. dist. 4. q. 1. ar. 2. ¶ In corpore articuli tria fiunt: primò præmittitur ratio paternitatis & filiationis tam perfectæ quàm imperfectæ: secundum quid. Secundò communis regula de prædicatione vnius respectu eiusdem perfectæ & imperfectæ. Tertiò ex his resoluitur quæstio.

¶ Quo ad primum duo de his dicuntur. Primò pensat quid asserant: secundò distinguuntur in perfectæ vel imperfectæ rationis membra. Paternitas igitur & filiatio in animalium genere secundum similitudinē proprie dicuntur. Omnes particulæ in hac figuratim & clarè declarantur. Distinguuntur autē paternitas & filiatio secundū perfectam vel imperfectam rationem, iuxta diuersas rationis similitudines: nam animal ex animali aut excellētius viuente, quàm animal procedens si perfectè accipit similitudinem producentis perfectè ibi est Pater & filius si imperfecta est similitudo, imperfectā quoque est patris filiique ratio. Declaratur exemplis Patris secundum creationem & secundum adoptionem gratiæ.

¶ Quo ad secundum, regula est: De aliquo dicitur secundum perfectam rationem, non dicitur de eodē secundum imperfectam rationem. Declaratur exemplo de homine secundum rationem viti & secundum rationem pictionis hominis dum Spiritui sanctificationis, id est, per hoc quòd est cōceptus de Spiritu sancto, & Angelus annuntians ex hoc quod præmiserat, Spiritus sanctus superueniet in te, concludit, Ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd opus conceptionis commune quidem est toti Trinitati, secundum tamen modum alicui attribuitur singulis personis. Nam Patri attribuitur autoritas respectu personæ Filij, qui per huiusmodi conceptionem sibi assumpsit humanam naturam. Filio autem attribuitur ipsa carnis assumptio. Sed Spiritui sancto attribuitur formatio corporis, quod assumitur à Filio. Nam ipse Spiritus sanctus est spiritus Filij, secundum illud Gala. 4. Misit Deus Spiritū filij sui. Sicut autem virtus animę, quæ est in semine, per spiritum qui in semine includitur, formatur corpus in generatione aliorum hominum: ita virtus Dei, quæ est ipse filius (secundum illud 1. ad Cor. 1. Christum Dei virtutem) per Spiritum sanctū corpus formauit, quod assumpsit. Et hoc etiam verba Angeli demonstrant, dicētis, Spiritus sanctus superueniet in te, quasi ad præparandam & formandam materiam corporis Christi, & virtus Altissimi, id est, Christus obumbrabit tibi, id est, corpus in te humanitatis, accipiet incorporeum lumen diuinitatis. Vmbra enim à lumine formatur & corpore: vt Greg. dicit 18. Mora. Altissimus autem intelligitur Pater, cuius virtus est Filius.

¶ Ad secūdum dicendum, quòd missio refertur ad personam assumentem, quæ à Patre mittitur: sed conceptio refertur ad corpus assumptum, quod operatione Spiritus sancti formatur. Et ideo licet missio & conceptio sint idem subiecto: quia tamen differunt ratione, missio attribuitur Patri, efficere autem cōceptionem Spiritui sancto: sed carnem assumere attribuitur Filio.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd sicut Aug. dicit in lib. de Quæstionibus veteris & noui Testamenti, quæstio ista gemina ratione potest intelligi. Primùm enim domus Christi Ecclesia est, quam ædificauit sibi sanguine suo. Deinde potest & corpus eius dici domus ipsius, sicut dicitur templum eius. Factum autem Spiritus sancti factum filij Dei est, propter naturæ & voluntatis vnitatem.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum christus debeat dici conceptus de Spiritu sancto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nō debeat dici conceptus de Spiritu sancto. Quia super illud Rom. 1. Ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia, dicit glo. Aug. Attendendum, quòd non ait de ipso: sed ex ipso: ex ipso enim cælum sunt & terra: quia fecit ea: non autem de ipso, quia non de substantia sua. Sed Spiritus sanctus non formauit corpus Christi de substantia sua. Ergo Christus non debet dici conceptus de Spiritu sancto.

¶ Præterea, Principium actiuum, de quo aliquid concipitur, se habet sicut semen in generatione. Sed Spiritus sanctus non se habuit sicut semen in conceptione Christi. Dicit enim Hieron. in expositione Catholicæ fidei, Non sicut quidā scelerātissimi opinantur, Spiritum sanctum dicimus fuisse pro semine, sed potentia ac virtute Creatoris dicimus esse operatum, id est, formatum corpus Christi. Nō ergo debet dici quòd Christus sit conceptus de Spiritu sancto.

¶ Præterea, Nihil vnum de duobus formatur, nisi aliquo modo cōmixtis. Sed corpus Christi formatum est de virgine Maria. Si ergo Christus dicatur conceptus de Spiritu sancto, videtur quòd facta sit cōmixtio quędam Spiritus sancti & materiæ, quam Virgo ministrauit: quod patet esse falsum. Non ergo Christus debet dici conceptus de Spiritu sancto.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matth. 1. Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd conceptio nō attribuitur soli corpori Christi, sed etiam ipsi Christo ratione ipsius corporis. In Spiritu autem sancto duplex habitudo consideratur respectu Christi. Nam ad ipsum filium Dei, qui dicitur esse cōceptus habet habitudinem consubstantialitatis: ad corpus autem eius habet habitudinem causæ efficientis. Hæc autē propositio De, veranque habitudinem designat, sicut cùm dicimus hominem aliquem esse de suo patre. Et ideo conuenièter dicere possumus Christum esse conceptum de Spiritu sancto, hoc modo, quod efficientia Spiritus sancti refertur ad corpus assumptum: consubstantialitas verò ad personam assumentem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd corpus Christi, quia non est consubstantiale Spiritui sancto, non proprie potest dici de Spiritu sancto conceptum, sed magis ex Spiritu sancto. Sicut Amb. dicit in li. de Spiritu sancto, quod ex aliquo est, aut ex substantia, aut ex potestate eius est. Ex substantia, sicut filius, qui à patre est: ex potestate, sicut ex Deo omnia: quomodo & in vtero habuit Maria ex Spiritu sancto.

¶ Ad secundum dicendum, quòd super hoc videtur esse quædam diuersitas Hier. ad quosdam alios doctores qui asserunt Spiritum sanctum in cōceptione Christi fuisse pro semine. Dicit enim Chrisostom. super Matth. Vnigenito Dei in Virginem ingresturo præesse Spiritus sanctus, vt præcedente Spiritu sancto in sanctificationem, nascatur, scilicet Christus secundum corpus, diuinitate ingrediente pro semine. Et Damasc. dicit in 3. lib. Obumbrauit super ipsam Dei sapientia & virtus, vel aut diuinum semen.

¶ Sed hoc de facili soluitur: quia secundum quòd in semine intelligitur virtus actiua, sic Chrysо. & Damasc. comparant semine Spiritum sanctum: vel etiam Filium qui est virtus Altissimi. Secundum autem quòd in semine intelligitur substantia corporalis, quæ in conceptione transmutatur, negat Hiero. Spiritum sanctum fuisse pro semine.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Augustꝰ. dicit in Enchi. non eodem modo dicitur Christus conceptus aut natus de Spiritu sancto & de Maria virgine, sed de Maria virgine materialiter, de Spiritu sancto verò effectiuè. Et ideo non habuit hic locum commixtio.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum Spiritus sanctus dici debeat pater Christi secundum carnem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Spiritus sanctus debeat dici pater Christi secundū humanitatem. Quia secundum Philosophum in lib. de Generatione animalium, pater dat principium actiuum in generatione, mater verò ministrat materiam. Sed beata Virgo dicitur mater Christi propter materiam quam in conceptione eius ministrauit. Ergo videtur quòd etiam Spiritus sanctus possit dici pater eius, ptopter hoc, quòd fuit principium actiuum in conceptione ipsius.

3. dist. 4. q. 1. ar. 2. q. 1. & q. 2. ad 1. 4. & in expo. lit. ad 2. & 4. contra cap. 47. Et 9. pos. 3. c. 228.

¶ Præterea, Sicut mentes aliorum sanctorū formantur per Spiri-

Super Quæstionis tricesimæ secundæ Articulum secundum.

Annot. TItulus circa proprietates locutionum verborum, & proprietas audiendi debeat, quæritur, & consilit tota questio hęc in ista propositione De.

Commun. ¶ In corpore articuli vnica est conclusio: Conueniens fuerit conceptum Christi conceptum esse de Spiritu sancto. Probatur & declaratur. Probatio est: in Spiritu sancto duplex est habitudo ad Christi conceptū, scilicet consubstantialitatis & causalitatis efficientis: ergo conueniēter poterit dici cōceptus de Spiritu sancto. Antecedēs probatur: quia cōceptio attribuitur non solum corpori Christi sed etiam ipsi Christo ratione corporis. Cōsequentia probatur: quia Prepositio De vtrunque denotat habitudinem: vt patet exemplariter, quum filius Dei de Patre genitus dicitur. Declaratio est, quòd consubstantialitas ad personam Christi efficientia ad corpus Christi referenda est.

1. dist. 4. q. 1. ar. 1. q. 4. & 4. contra Eu. q. 2. 10. pos. 3. c. 448. 29. 2.

¶ Super Quæstionis tricesimæ secundæ Articulum tertium.

Cap. 13. Comment. TItulus clarus.

¶ 3. dist. 4. q. 1. ar. 2. ¶ In corpore articuli tria fiunt: primò præmittitur ratio paternitatis & filiationis tam perfectæ quàm imperfectæ: secundum quid. Secundò communis regula de prædicatione vnius respectu eiusdem perfectæ & imperfectæ. Tertiò ex his resoluitur quæstio.

¶ Quo ad primum duo de his dicuntur. Primò pensat quid asserant: secundò distinguuntur in perfectæ vel imperfectæ rationis membra. Paternitas igitur & filiatio in animalium genere secundum similitudinē proprie dicuntur. Omnes particulæ in hac figuratim & clarè declarantur. Distinguuntur autē paternitas & filiatio secundū perfectam vel imperfectam rationem, iuxta diuersas rationis similitudines: nam animal ex animali aut excellētius viuente, quàm animal procedens si perfectè accipit similitudinem producentis perfectè ibi est Pater & filius si imperfecta est similitudo, imperfectā quoque est patris filiique ratio. Declaratur exemplis Patris secundum creationem & secundum adoptionem gratiæ.

¶ Quo ad secundum, regula est: De aliquo dicitur secundum perfectam rationem, non dicitur de eodē secundum imperfectam rationem. Declaratur exemplo de homine secundum rationem viti & secundum rationem pictionis hominis

mine, sed potentia ac virtute Creatoris dicimus esse operatum, id est, formatum corpus Christi. Nō ergo debet dici quòd Christus sit conceptus de Spiritu sancto.

¶ Præterea, Nihil vnum de duobus formatur, nisi aliquo modo cōmixtis. Sed corpus Christi formatum est de virgine Maria. Si ergo Christus dicatur conceptus de Spiritu sancto, videtur quòd facta sit cōmixtio quędam Spiritus sancti & materiæ, quam Virgo ministrauit: quod patet esse falsum. Non ergo Christus debet dici conceptus de Spiritu sancto.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matth. 1. Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritu sancto.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd conceptio nō attribuitur soli corpori Christi, sed etiam ipsi Christo ratione ipsius corporis. In Spiritu autem sancto duplex habitudo consideratur respectu Christi. Nam ad ipsum filium Dei, qui dicitur esse cōceptus habet habitudinem consubstantialitatis: ad corpus autem eius habet habitudinem causæ efficientis. Hæc autē propositio De, veranque habitudinem designat, sicut cùm dicimus hominem aliquem esse de suo patre. Et ideo conuenièter dicere possumus Christum esse conceptum de Spiritu sancto, hoc modo, quod efficientia Spiritus sancti refertur ad corpus assumptum: consubstantialitas verò ad personam assumentem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd corpus Christi, quia non est consubstantiale Spiritui sancto, non proprie potest dici de Spiritu sancto conceptum, sed magis ex Spiritu sancto. Sicut Amb. dicit in li. de Spiritu sancto, quod ex aliquo est, aut ex substantia, aut ex potestate eius est. Ex substantia, sicut filius, qui à patre est: ex potestate, sicut ex Deo omnia: quomodo & in vtero habuit Maria ex Spiritu sancto.

¶ Ad secundum dicendum, quòd super hoc videtur esse quædam diuersitas Hier. ad quosdam alios doctores qui asserunt Spiritum sanctum in cōceptione Christi fuisse pro semine. Dicit enim Chrisostom. super Matth. Vnigenito Dei in Virginem ingresturo præesse Spiritus sanctus, vt præcedente Spiritu sancto in sanctificationem, nascatur, scilicet Christus secundum corpus, diuinitate ingrediente pro semine. Et Damasc. dicit in 3. lib. Obumbrauit super ipsam Dei sapientia & virtus, vel aut diuinum semen.

¶ Sed hoc de facili soluitur: quia secundum quòd in semine intelligitur virtus actiua, sic Chrysо. & Damasc. comparant semine Spiritum sanctum: vel etiam Filium qui est virtus Altissimi. Secundum autem quòd in semine intelligitur substantia corporalis, quæ in conceptione transmutatur, negat Hiero. Spiritum sanctum fuisse pro semine.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Augustꝰ. dicit in Enchi. non eodem modo dicitur Christus conceptus aut natus de Spiritu sancto & de Maria virgine, sed de Maria virgine materialiter, de Spiritu sancto verò effectiuè. Et ideo non habuit hic locum commixtio.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum Spiritus sanctus dici debeat pater Christi secundum carnem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Spiritus sanctus debeat dici pater Christi secundū humanitatem. Quia secundum Philosophum in lib. de Generatione animalium, pater dat principium actiuum in generatione, mater verò ministrat materiam. Sed beata Virgo dicitur mater Christi propter materiam quam in conceptione eius ministrauit. Ergo videtur quòd etiam Spiritus sanctus possit dici pater eius, ptopter hoc, quòd fuit principium actiuum in conceptione ipsius.

3. dist. 4. q. 1. ar. 2. q. 1. & q. 2. ad 1. 4. & in expo. lit. ad 2. & 4. contra cap. 47. Et 9. pos. 3. c. 228.

¶ Præterea, Sicut mentes aliorum sanctorū formantur per Spiri-

August. respectu Sortis & patet litera.

¶ Vbi aduerte, quòd regula intelligitur de prædicatione simpliciter & absolute, hoc est, sine addītione aliqua. Et in prompta eius ratio est quia nomē quodcunque simpliciter enuntiatum de aliquo perfecta ratione illud habente, nō significatur diminutè illi conuenire ac per hoc non secundum imperfectā, sed secundum perfectam rationem.

¶ Et circa quòd superilla regula fundatur intellectus sacræ Scripturæ, quum de Iesu Christo loquens affirmat ipsum esse Dei filium: hoc enim quòd esse filium Dei, Christo conuenit secundum perfectam filiationis Dei rationem (quia est naturalis filius Dei consequens est, vt nunquam Christus, intelligendus sit filius adoptiuus sicut cæteri sancti) eum dicitur filium Dei.

¶ Quo ad tertium, conclusio est, Christus nullo modo debet dici filius Spiritus sancti, autotius Trinitatis. Probatur: Christus est filius Dei secundū perfectam rationem filiationis: ergo neque ratione creationis neque iustificationis, sed filius æternę generationis debet dici filius Dei: ergo nec Spiritus sancti, nec Trinitatis debet dici filius. Ante cedens patet. Prima consequentia probatur ex regula præsupposita. Secunda vero probatur quia secūdum æternam generationem solius Patris est Filius.

Comment.

lib. 2. c. 5. tom. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis tricesimæsecundæ Articulum quartum.*

Annot. ITaq; circa primum, notandu quòd non est quæstio, an actiuè egerit, sed an actiuè egerit in ipso actu conceptionis corporis Christi: de actione enim ista illum actum esse quæstio.

Expon. ¶ In corpore articuli quatuor hunc primò refertur opinio quædam habens duas partes: secundo improbatur prima pars illius tertio secunda quarto respondetur quæstio.

¶ Quo ad primum opinio dicit beatam Virginem operatam in cōceptione Christi actiuè duplici ter scilicet naturali & supernaturali virtute. Et primę partis ratio est cōmunis de inchoatione formarum in materia per aliquod eo operatiuum principiū in materiam hoc enim ponitur differentia inter transmutationē naturalem & artificialem quia naturalis habet tale principium in materia, & ideo naturalis artificialis verò habet solā materiam pure passiuā.

Ar. 1. cap 38. tom. 3.

¶ Quo ad secundum tripliciter arguitur cōtra hoc Autor. Primò interimēdo fundamentum, quia ad mutationem naturā Iesu sufficit principium materiale esse passiuum ex autoritate Aristo. Secundò quia impossibile est quòd materia agat ad sui formationē, quia non est actus agere enim est actus non potentiæ, semper enim æstimabitur species mouere, vt dicitur 3. Phys. Tertiò, quia impossibile est aliquid non diuisum in in duas partes (vt anima) mouere seipsum: ex 8. Physi.

Annot. ¶ Aduerte hic, quòd oporteret digredi ad quæstiones multas, si examinandæ essent hæ rationes. Nam & de inchoatione formarum & de motu grauium & leuium, & de maxima atque velocissima ambiguitate: an aliquid seipsum mouere possit, tractare oporteret & non Theologiam, sed Philosophiam put tradere opere longo: propterea extra librum hunc tractata hæc relinquam.

Comment. ¶ Quo ad tertium ponitur primo ratio secundæ partis. Et assumit ratio hęc duo. Alterum naturale: scilicet quòd mater concurrit ad generationem per proprium semen, actiuè concurrens ad generationem. Alterum supernaturale scilicet quòd beatæ Virgini data est miraculosè virtus illa actiua, quam aliæ matres habent per semen, vt scilicet sine semine posset quod per semen potuisset. Et huius miraculi ratio est integritas virginitatis cui repugnat seminis resolutio. Deinde ponitur improbatio istius opinionis quo ad radicē eius & ipsam bipartitam. Et est ratio ista. Distinctio sexus est à natura propter diuersam operationem ad generationem opportunam: ergo est penes diuersitatem agentis & patientis: ergo tota virtus actiua est ex parte maris, passio verò ex parte fœminæ. Antecedens probatur ex secundo Cœl. sic: Sexus est propter operationem opportunam ad generationem: ergo diuersitas sexus est propter diuersam operationem opportunam ad generationem. Consequētia hæc est per se nota, & assumptum est ex primo Cœl. Vnumquodque est propter suam operationem. Consequentia principalis probatur in litera quia distinctio operationis in generatione est secundum agens & patiens. Deinde ad huius rationis conclusionem si mandam affertur signum in litera ex plantis quia ideo in illis nō est distinctio sexus quia actiua & passiua virtus sunt mixtæ, hoc enim signum est quòd distinctio sexus est penes actiuum & passiuum hæc quo ad radicem positionis.

¶ Contra ipsam verò positionē procedit litera subiungendo, Beata Virgo non accepit à Spiritu sancto, vt esset pater Christi, sed materi ergo nō accepit potestiam actiuam in conceptione. Demum duæ viæ secundū hāc opinionē excludūtur, altera dicentiū, quod virtute illa supernaturali beata Virgo via est agēdo conceptionē Christi & sic fuisset pater Christi. Altera dicentiū, quòd virtute illa beata Virgo non est vsus & sic frustra collata et fuisset virtus actiua illa.

naturam sit creatus & iustificatus, non tamē debet dici filius Dei, neq; ratione cōtionis, neq; ratione iustificationis, sed solū ratione generationis ęternę, secundū quam est filius Patris solius. Et ideo nullo modo debet dici Christus filius Spiritus sancti, nec etiam totius Trinitatis.

¶ *Num tota virtus actiua principij in generatione ex parte maris attendatur, an non requiratur ex parte fœminæ.*

¶ Circa processum istū duo occurrūt dubia. Primū est circa consequētiā principalem allatā rationis, non enim apparet illius ēthoeuidar quoniā fuit fatur superilla vniuersali, Omnis diuersitas operationum ad generationem, quæ est secundum diuersitatem actiui & passiui, non videtur vera nec in litera habetur. Et quidē quod oporteat illam vniuersalitet veram ad probādam dictam consequētiam, patet elariſſimē: quia nisi sit vniuersaliter vera, facilē negabitur consequentia, concedendo omnia assūpta scilicet & quòd distinctio sexuum est propter diuersam operationem: & quod distinctio operationis aliqua est penes actiuum & passiuum. Tunc enim patet debilitas consequētiæ: quia ex hoc quod aliqua distinctio operatiuis ad generationem est penes actiuum & passiuum, non sequitur determinatè, ergo distinctio sexus est penes actiuum & passiuum. Sed si omnis distinctio operationis ad generationem est penes actiuum & passiuum, optimè sequitur, ergo distinctio sexuum est penes actiuum & passiuum: quia ipsa est manifestè ad diuersa opera ad generationem requisita.

Fusch. 1. 33. meth. ad 2. Phy. dis. 5. q. 1. Cap 2.

Quæstio.

¶ Secundum dubium est circa secundam consequentiam, scilicet, ergo tota vis actiua se tenet ex parte patris. Nā plus infertur, quàm sequatur: licet enim sequatur, ergo vis actiua se tenet ex parte patris: nō tamen sequitur, ergo tota se tenet ex illa parte. Et confirmatur quia secundum multos concedēres matrē & fœminam patrem seminis paterni materialiter concurrit ad generationem. Igitur ecōtra aliquid ex parte matris non inconcurrere actiuè, quanuis principalius concurrat passiuè, & sic falsum est, totam vim actiuam ex parte maris, & totā passiuā ex parte fœminæ se tenere.

Quæstio.

¶ Antequam ad hæc dicatur dubia, est terminandus progressus articuli, vt motis aliis propinquis dubiis possit simul responderi.

Comment.

¶ Quo ad quartū respondetur quæstio duabus cōclusionibus. Prima est, Beata Virgo in ipsa cōceptione Christi nihil actiuè operata est, sed solā materiā ministrauit. Secunda conclusio est: Ante conceptionē operata est aliquid actiuè, præparando matrē iam, vt esset apta conceptui, & prima cōclusio non aliter in litera probatur, quàm ex supradictis illam inferēdo: si enim tota vis actiua generationis est ex parte matris, restat vt fœmina passiuè solùm cōcurrat. Secunda autem conclusio tanquam manifesta relinquitur, quinō confequēter se habeā.

Annot.

¶ Aduerte hic, q; aliud est loqui de ipso actu conceptionis, & aliud de mensura ipsius actus. In litera nō dicitur, q; beata Virgo nihil actiuè operata est in mēsura actus cōceptionis sed dicitur q; nihil actiuè operata est in ipso actu conceptionis. Nā beata Virgo in illo instāti cōceptionis materiā ministrauit ac per hoc actiuè operata est, quia materiā ministrare, agere proculdubio est. Ita quòd in certo tēpore præcedēte instans cōceptionis, beata Virgo actiuè præparauit materiam (vt in secunda conclusione dicitur) & in instāti terminate tempus illud, quòd fuit instans conceptionis, præparatam materiam ministrauit (vt in prima conclusione dicitur) quasi ad terminū suæ actionis pertinet. Ad ipsum autem conceptionis actum non concurrit actiuè, sed passiuè, sicut pēdo in materia ministrata actionem agentis Spiritus sancti loco seminis.

¶ *Num mater actiuè concurrat in generatione.*

Quæstio.

¶ Occurrit circa conclusionem dubium ex Sco. in 3. sent. di. 4. q. 1. dicente contra doctrinam præsentis articuli arguēte, primò de matribus in communi. Tum primò quia formas eiusdē speciei consequitur potentiæ naturales eiusdē speciei: mas, & fœmina sunt eiusdē speciei. 10. Meta. Ergo si formam maris sequitur potentia vegetatiua actiua, similiter & formam fœminæ. Et confirmatur quia aliter vegetatiua maris & fœminę differentę sicut actiua & passiua: & ita esset potentiæ omnino alterius rationis. Tū secundo quia mater naturaliter, plus diligit filium quàm pater vt patet. 8. Ethic. ergo filius est opus matris. Et probatur cōsequentia: quia pater diligit filium vt opus suum. Tum tertiò quia filius assimilatur magis quandoque matri, quàm patri: ergo in matre est virtus actiua. Probatur sequela: quia agentis est assimilare sibi effectum, ita quòd effectus nulli assimilatur, nisi propter aliquam actionem eius. Tum quia cōtingit matrem rārum esse quasi vas, in quo fuit in loco conuenienti generatur proles, & de aliquo eius vt materia non videtur plus dare matri quam tertiæ in generatione mineræ, si de aliquo eius generatur minera. & sic talis esset mater mineræ. Secundò homo est maximè homo ratione vermis in eo geniti loco conuenienti ex aliquo hominis. Et si dicatur quod vermis non est eiusdem speciei, obiicitur quòd anima est mater mulæ: & tamen non est eiusdem speciei.

Vtr. 17.

D. 616.

¶ Secundo principaliter obiicitur de hac materia in speciali per illud Damasceni cap. 48. virtutem tribuens susceptiuam, simul autem & generatiuam, si enim ipsa esset ratium principium passiuum, non videretur quare copulauit virtuti susceptiuæ virtutē generatiuā.

Lib. 2. cap. 2.

¶ Ad euidentiam notarum quæstionum, sciendum est quòd veritas quæstionis huius sicut & multarum aliarum in medio consistit. Et ideo extrema sic tētati erauerunt: & quia medium extremorum natura, capit, veritatis aliquid attigerunt. Forminarum enim potentiæ ad partem vegetatiuam spectantes actiuæ proculdubio sunt: sed res facta ab actiua potentia fœminæ materiale est non actiuum generationis principium. Ista quòd mas & fœmina conueniūt in hoc, quod vtrūque potentiæ sunt actiuæ: sed differunt in re facta per illas potentiam factum à mare, semen est actiuum generationis principium: factum verò à fœmina, quicquid sit illud menstruum aut semen, materiale est generationis principium. Hæc est Peripateticorum, quos Autor sequitur sententia, cōsonatque primæ Philosophiæ: quoniam sic inter matrem & fœminam virtas specifica saluatur & in formis & in potentiis: differentia ponitur ex parte corporis seu materiæ, dum penes res factas non penes potentias animæ, diuersitas formalis actiui & passiui collocatur: ter enim facta ex parte corporis se tenet. Cōsonat quoque specificæ diuersitati maris & fœminæ in genere sexum animalis genus rationabiliter inferri in ipsis propriis effectibus maris & fœminæ diuersarum rationum conditiones. Attestatur demum huic positio ipsa exterior dispositio membrorum cum suis propriis operationibus apparentibus manifestè membra siquidem masculino sexui propria ad agēdum apta conspicimus, membra verò fœmineo sexui propria ad recipiendum facta videmus, & fœminas recipere semen à maribus eminentibus illud constat. Recipere autem adeo includitur in eo quod est pati, vt etiam in substātijs immaterialibus, in quibus non manifestè apparet potentia passiua, dicamus eas tantum pati quantum recipiunt. Quo fit, vt alienus à Philosophiæ vilis sit, qui negat fœminas pati in cōceptione, experientia tē stante eas recipere semen virile.

Ar. 1. cap 38. tom. 3.

Aristo. 1. de gen. ani. cap. 19.

¶ His præmissis, ad primum dubiū contra propositum literæ dicitur, quòd fermo literę est de prima distinctione per se operationis ad generandum mixta quòd intentio literæ est, quòd prima per se diuersitas operationum ad generandum est secundum ratione actiui & passiui. Et hæc propositio non eget probatione: quia ad sensum est per se nota: quia constant quòd est secundum rationem immissionis & receptionis. Et super hac propositione optimè fundatur sequela: quia mas & fœmina per se diuersificantur penes diuersa per se primò ad generandum quoniam opera ad hoc à natura distributio sexuū ordinatur vt patet.

Fusch. 1. 33. meth. ad 2. Phy. dis. 5. q. 1. Cap 2.

¶ Ad secundum verò dubium contra eiusdem processus alterum consequentiam respondetur, quòd secunda consequentia, scilicet, ergo tota vis actiua ex parte maris se tenet, rationabiliter sequitur ex eo quod e regione diuersificantur per se primò operationis ad generationis penes actiuum & passiui, consentaneum est, vt tota totalitudo actiui in generatione se teneat ex parte primi actiui. Quòd autem opiniones diuersæ sint de semine matis, nō obstat, quin rationabilis sit positio contraria Peripateticorum principis, quam sequitur Autor. Non est alienum à doctrina sana tradere, q; rationi consonat, licet demōstratio mathematica non habeatur, licet alij oppositum sentiant. Ex dictis siquidem quilibet percipere potest, quod ex apparentibus membris & operationibus constātibus arguendo ad ea quæ sensui nō subiacent, consentaneū rationi est, vt prima distinguendi inter matrem & fœminam ratio sit penes agere & pati, proculdubio generationē propter quam per se primò est sexus, & eius diuersitas.

Tom. 23. D. 666.

¶ Ad obiecta Scoti contra doctrinā articuli huius de matribus in cōmuni respondetur: & ad primū dicitur, q; miri est de illo homine assumēte articulum Autoris in litera secundū, & videte responsionē, & tamē arguente, quasi Autor nō responderit. Dicimus ergo, vt iā dictū est, q; nec somniauimus potentiā vegetatiuā in muliere esse passiuā: actiua enim est: sed materiæ, inquā semen viri agit sicut etiā in vno & eodem homine digestiua virtus est actiua materiæ, in quam nutritiua agit, conuertēdo in substantiam alii. Nec accipias proprie, sed exempli gratia dictū in litera in responsione ad secundū, q; potentiæ generatiuæ in mari & fœmina sint sicut ars superior & inferior. sunt enim non diuersę, sed eiusdē rationis in se quanuis si ad res effectas ab eis referatur, diuersarū rationum inueniantur secundum diuersam rationem actiui & passiui agendi & pati ndi: vt dictum est. Die ergo, quòd potentia generatiua fœminæ est actiua nō generationis, sed materiæ proximæ & propriæ ipsius generationis & geniti.

¶ Ad secundum dicitur, quòd mater diligit filium suum vt proprium opus esse ātiue, secundum proprium materiam seu proprium corpus ipsius filij: est enim ipsa effectiua causa materiæ proximæ, vt dictum est.

¶ Et ex hoc patet responsio ad tertium, concedēdo quòd quia mater est causa effectiua materiæ proximæ filij ideo filius assimilatur matri. Sed faluntur ātiguentes à negata efficientia respectu actus conceptionis seu generationis in vtero, ad inferendum negati omnem efficientiam respectu filij.

¶ Ad quartum dicitur, quòd non non dicimus matrē esse vt vas seu locum, &c.

QVÆSTIO TRICESIMATERTIA *De modo & ordine conceptionis Christi, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de modo & ordine conceptionis Christi.

¶ Et circa hoc quęrūtur quatuor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ambæ enim actiones sunt extremæ, & quia ibi concurrit actiue ad generationem, & quia ibi est receptiue, & passiue in principali fine: ideo ita iudicium est. Principalis tamen actiua potentia filij, & principium actiuum materiæ filij, & passiuum generationis ejusdem.

¶ Obiecta ex Damasceni auctoritate responderi in littera ad primum, quod ideo generatio Christi dicitur sit, quia ex matre virgine, enim manet virgo non potest generari: quoniam generatio nunc ratum naturaliter, fieri potest à femina, quantumcunque fœcunda, quum concipere potest: concipere autem passiue non potest sine virili semine: quod si fit, iam non virgo. ergo concipere. Quia ergo beatæ Virgini tributum est, vt manens virgo posset concipere: ideo ad hoc describendum Damas. addidit generationem, potentiæ passiuæ generatiua procul dubio potentia generatiua est multum distans à ratione potentiæ susceptiuæ verbi Dei vt patet.

¶ *Super Quæstionis tricesimæ tertiæ Articulum primum.*

Annot. TItulus de mensura formationis, qua corpus lignatur in membrorum interiorum & exteriorum forma est, quæritur, an fuerit mensura durationis ipsius formationis fœtus in vtero conceptionis: an fuerit in aliis hominibus fœtus tempus consequens conceptionem.

¶ In corpore articuli primò distinctio: trimembris si: secundò singula tractatur de membris & fit responsio ad quæsita.

Distinctio est: Tria in conceptione considerantur, &c. quæ clarè patent in littera.

¶ Tractando autem tertij membri, scilicet de augmento, aduerte quod ly dicitur augmentum non esse sine motu locali, intelligo de motu locali, formaliter vel virtualiter, hoc est vel quia motus augmentationis dignitur vere localis motus corporis quanti ad maiorem locum: vel ipse motus augmenti affert intrinsecè quantitatem maiorem, vti collatius per viam sequelæ maioris loci: ac si motus ibi intercederet localis, vtro autem modo sit, ratio litteræ currit: quia vtroque modo tempore mensuratur acquisitio maioris loci. Non est autem locus iste confonus discutiendæ huic quæstioni.

Annot. ¶ Tractando secundum membrum in quo inuli

¶ Primò, vtrùm corpus Christi in primo instanti conceptionis fuerit formatum.

¶ Secundò, vtrùm in primo instanti conceptionis fuerit animatum.

¶ Tertiò, verum in primo instanti conceptionis fuerit à Verbo assumptum.

¶ Quartò, verum conceptio illa fuerit naturalis vel miraculosa.

ARTICVLVS I.

Virum corpus Christi fuerit formatum in primo instanti conceptionis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi nõ fuerit formatum in primo instanti suæ cõceptionis. Dicitur enim Ioan. 2. Quadraginta & sex annis ædificatum est templum hoc. Quod exponens Auguſt. in 4. de Trin. dicit, Hic numerus perfectionis Dominici corporis apertè congruit. Et in lib. 83. Quæstionum dicit, Non absurdè 46. annis dicitur fabricatum esse templum, quod corpus eius figurabat, vt quot anni fuerunt in fabricatione templi, tot dies fuerint in corporis Dominici perfectione. Non ergo in primo instanti conceptionis corpus Christi fuit perfectè formatum.

¶ Præterea, Ad formationem corporis Christi requirebatur motus localis quo purissimi sanguines de corpore Virginis ad locum generationi congruum peruenirent. Nullum autem corpus potest moueri localiter in instanti: eo quòd tempus motus diuiditur secundum diuisionem mobilis: vt probatur in 6. Phy. Ergo corpus Christi nõ fuit in instanti formatum.

¶ Præterea, Corpus Christi formatum est ex purissimis sanguinibus Virginis, vt suprà habitum est. Non autem potuit esse materia illa in eodem instanti sanguis & caro: quia sic materia simul fuisset sub duabus formis. Ergo aliud fuit instans, in quo vltimò fuit sanguis, & aliud in quo primò fuit caro formata. Sed inter quælibet duo instantia est tempus medium. ergo corpus Christi non fuit in instanti formatum, sed per aliquod tempus.

¶ Præterea, Sicut potentia augmentativa requirit determinatum tempus in suo actu, ita etiam & virtus generativa: vtraque enim est potentia naturalis, ad vegetativam animam pertinens. Sed corpus Christi fuit determinato tempore augmentatum, sicut & aliorum hominum corpora: dicitur enim Lucæ 2. quòd proficiebat sapientia & ætate. ergo videtur quòd pari ratione formatio corporis eius, quæ pertinet ad vim generativam, non fuerit in instanti, sed determinato tempore, quo aliorum hominum corpora formantur.

¶ SED CONTRA est quod Greg. dicit 18. Moralium, Angelo nuntiante, & Spiritu sancto adueniente, mox Verbum in vtero, mox intrà vterum Verbum caro.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in conceptione corporis Christi tria est considerare. Primò quidem motum localem sanguinis ad locum generationis: secundò formationem corporis ex tali materia. tertiò autem augmentum, quo perducitur ad quantitatem perfectam. In quorum medio ratio conceptionis consistit, nam primum est conceptioni præambulum, tertium autem conceptionem consequitur. Primum autem non potuit esse in instanti: quia hoc est contra ipsam rationem motus localis corporis cuiuscunque, cuius partes successiuè subintrant locum. Similiter & tertium oportet esse successiuum: tum quia augmentum non est sine motu locali, tum etiam quia procedit ex virtute animæ iam in corpore formato operantis, quæ non operatur nisi in tempore. Sed ipsa formatio corporis, in qua principaliter ratio conceptionis consistit, fuit in instanti, duplici ratione. Primò quidem propter virtutem agentis infinitam, scilicet Spiritus sancti, per quem corpus Christi est formatum, vt suprà dictum est. Tantò enim aliquod agens citius potest materiam disponere, quantò maioris virtutis est. Vnde agens infinitæ virtutis potest in instanti materiam disponere ad debitam formam. Secundò ex parte personæ Filij, cuius corpus formabatur: non enim erat congruum vt corpus humanũ assumeret nisi formatum. Si autem ante formationem perfectam aliquod tempus cõceptionis præcessisset, non posset tota conceptio attribui filio Dei, quę non attribuitur ei nisi ratione assumptionis. Et ideo in primo instanti quo materia adunata peruenit ad locum generationis, fuit perfectè formatum corpus Christi & assumptum. Et per hoc dicitur ipse filius Dei conceptus: quod aliter dici non posset.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd verbum Aug. vtrobique non refertur ad totam formationem corporis Christi, sed ad formationem simul cum determinato augmento vsque ad tempus partus. Vnde secundum rationem illius numeri dicit perfici tempus nouem mensium, quo Christus fuit in vtero Virginis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd motus ille localis non comprehenditur infra ipsam conceptionem, sed est conceptioni præambulus.

¶ Ad tertium dicendum, quod non est assignare vltimum instans, in quo materia illa fuit sanguis, sed est assignare vltimum tempus, quod continuatur nullo interueniente medio ad primum instans, in quo fuit caro Christi formata. Et hoc instans fuit terminus temporis motus localis materiæ ad locum generationis.

¶ Ad quartum dicendum quod augmentum fit per potentiam augmentativam ipsius quod augetur. Sed formatio corporis fit per potentiam generativam, non eius qui generatur, sed ipsius generantis ex semine, in quo operatur vis formativa ab anima patris derivata. Corpus autem Christi non fuit formatum ex semine viri (sicut suprà dictum est) sed ex operatione Spiritus sancti, & ideo talis debuit esse formatio, vt Spiritum sanctum deceret. Sed augmentum corporis Christi fuit factum secundum potentiam augmentativam animæ Christi, quæ cum sit speciei conformis animæ nostræ, eodem modo debuit corpus illud augmentari, sicut & alia hominum corpora augmentantur, vt ex hoc ostenderetur veritas humanæ naturæ.

¶ In cor

¶ In corpore vnius est *Comment.* conclusio: Corpus Christi in primo conceptionis instanti fuit anima tũ anima rationali. Probatur: Filius Dei concepit ergo dum concepit, assumpsit corpus ergo animatum anima intellectiua. Antecedẽs est in Symbolo, Prima enim Leo Papa in Epistola ad Iulianum: Nõ alterius naturæ erat caro Christi quam nostra, nec alio illi quàm cæteris hominibus anima est inspirata principio. Sed aliis hominibus non infunditur anima in primo instanti suę cõceptionis. ergo nec corpori Christi anima debuit infundi in primo instanti suæ conceptionis.

*3 dist. 3. q. 1. ar. 2. ad 3. Et 4. cont. 44. Et 48. ad 2. Et 49. ad 2. Et 50. ad 2. Et 51. ad 2. Et 52. ad 2. Et 53. ad 2. Et 54. ad 2. Et 55. ad 2. Et 56. ad 2. Et 57. ad 2. Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis tricesimætertiæ Articulum quartum.*

Annot. Titulus quærit, an simpliciter & absolute conceptio Christi fuerit naturalis vel miraculosa. Constat enim quod in conceptione aliquid fuerit naturale, & aliquid miraculosum: sed quæritur, an fuerit simpliciter & absolutè miraculosa.

Annot. ¶ In corpore vna est cõclusio habens duas partes. Conceptio est simpliciter miraculosa, secundum aliquid naturalis. Declaratur & probatur. Declaratio est ex auctoritate Ambrosij, quæ exponitur quia ex

3 dist. 3. q. 2. artic. 2. parte materiæ ministra Et 4 con. tra. c. 45. Et qual. 6. q. 10. Et tue secundum formam opus 3. ca. 225. vsq. 227. Et Isa. 7. l. 2. col 2. prin.

tantum est parte virtutis actiuæ, quæ est supernaturalitas. Probatio est. Vnumquodque magis iudicatur secundum formam, quam secundum materiam, & similiter secundum agens: quàm & agens, quam materialis & passiua: ergo cõceptio Christi est simpliciter miraculosa & secundum quid naturalis.

Annot. ¶ Aduerte hic, q; quia, vt in secundo traditur phy. forma ex parte agentis se tenet, ideo Autor formam agenti coniunxit in probationibus eius actiuæ virtutis meminerit. Rursus aduerte quòd Autor ad rem

9 pra. ar. spectans, non curauit discutere tertium membrum: scilicet quod illa conceptio nec naturalis nec miraculosa simpliciter est, sed secundum aliquid miraculosa & secundum aliquid naturalis. Ratio enim allata in litera non solum concludit quod magis est miraculosa, quàm naturalis: sed sufficiens

q. 32. ar. 4. & 4. 6. 12. 2. est ad concludendum, quòd est simpliciter miraculosa: quoniam iudicium simpliciter & absolutè habendum de re, secundum formale sumitur: vt in litera fit. Et ideo ad rem, hoc est ad vim medij spectando, Autor intulit quod simpliciter est miraculosa, licet secundum verba assumpserit concludendum quod est magis miraculosa, quam naturalis, dum assumpsit, Vnumquodque magis iudicatur secundum formam, &c. vnde patet efficacia processus litteræ.

¶ *Super Quæstionis tricesimæquartæ Articulum primum.*

Comment. Titulus clarus est, Intellectus vt fonat.

¶ In corpore vnica est conclusio: Christus fuit sanctificatus in primo suæ cõceptionis instanti. Probatur: Abundantia gratiæ sanctificantis animam Christi derivatur ex ipsa Verbi vnione ergo in primo instanti cõceptionis Christus habuit plenitudinẽ gratiæ

¶ Et per hoc patet etiam responsio ad secundum. Nam simul dum caro illa concipitur, concepta est, & animatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in mysterio Incarnationis, non cõsideratur descensus qua si alicuius præexistentis proficientis vsque ad vnionis dignitatem: sicut posuit Photinus hæreticus, sed potius consideratur ibi descensus secundum quod perfectum Dei verbum imperfectionem naturæ nostræ sibi assumpsit, secundum illud Ioan. 6. Descendit de cælo.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum conceptio Christi fuerit naturalis vel miraculosa.

AD QVARTVM sic proceditur. videtur quod conceptio Christi fuerit naturalis. Secundò enim conceptionem carnis, Christus dicitur filius hominis. Est autem verus & naturalis filius hominis, sicut verus & naturalis Dei filius: ergo eius conceptio fuit naturalis.

¶ Præterea, Nulla creatura producit operationem miraculosam. Sed conceptio Christi attribuitur beatæ Virgini, quæ est pura creatura: dicitur enim quod Virgo Christum cõcepit. Ergo videtur quòd non sit miraculosa conceptio, sed naturalis.

¶ Præterea, Ad hoc quod aliqua transmutatio sit naturalis, sufficit quòd principium passiuum sit naturale vt suprà habitum est. Sed principium passiuum ex parte matris in conceptione Christi fuit naturale: vt ex dictis patet. Ergo conceptio Christi fuit naturalis.

¶ SED CONTRA est quod Dionysius dicit in Epistola ad Caium monachum: Super hominẽ operabatur Christus ea, quæ sunt hominis: & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut Ambro. dicit in libro de Incarnatione, multa in hoc mysterio & secundum naturam inuenies, & vltra naturam. Si enim cõsideremus id quod est ex parte materiæ cõceptus quam mater ministrauit, totum est naturale. Si verò consideremus id quod est ex parte virtutis actiuæ, totum est miraculosum. Sed quia vnumquodque magis iudicatur secundum formam, quam secundum materiam, & similiter secundum agens: quàm secundum patiens: inde est, quòd conceptio Christi debet dici simpliciter miraculosa & supernaturalis, sed secundum aliquid naturalis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus dicitur naturalis filius hominis, inquantum habet naturam humanam veram, per quam est filius hominis, licet eã miraculosè habuerit. Sicut cæcus illuminatus, videt naturaliter per potentiam visiuam quam miraculosè accepit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd conceptio attribuitur Virgini beatę, non tanquam principio actiuo: sed quia ministrauit materiam conceptui, & in eius vtero est conceptio celebrata.

¶ Ad tertium dicendum, quòd principium passiuum naturale sufficit ad transmutationem naturalẽ, quando naturali & consueto modo mouetur à principio actiuo proprio. Sed hoc in proposito non habet locum. Et ideo conceptio illa non potest dici simpliciter naturalis.

QVÆSTIO TRICESIMAquarta, De perfectione prolis conceptæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de perfectione prolis conceptæ.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm in primo instanti conceptionis Christus fuerit sanctificatus per gratiam.

¶ Secundò, vtrùm in eodem instanti habuerit vsum liberi arbitrij.

¶ Tertiò, vtrùm in eodem instanti potuerit mereri.

¶ Quartò, vtrùm in eodem instanti fuerit plenè comprehensor.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum Christus in primo instanti suæ conceptionis fuerit sanctificatus per gratiam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit sanctificatus in primo instanti suę conceptionis. Dicitur enim primæ ad Corinth. 15. Non prius spirituale, sed quod animale, demum quod spirituale est. Sed sanctificatio gratiæ pertinet ad spiritualitatem. Non ergo statim à principio suæ conceptionis Christus percepit gratiam sanctificationis, sed post aliquod spatium temporis.

¶ Præterea, Sanctificatio videtur esse à peccato, secundum illud primæ ad Corinth. 6. Et hoc quidem fuistis aliquando, scilicet peccatores, sed abluti estis, sed sanctificati estis. Sed in Christo nunquam fuit peccatum. ergo non conuenit sibi sanctificari per gratiam.

¶ Præterea, Sicut per verbum Dei omnia facta sunt, ita per Verbum incarnatum sunt omnes homines sanctificati, qui sanctificantur. Heb. 2. Qui sanctificat, & qui sanctificantur ex vno omnes. Sed verbum Dei, per quod facta sunt omnia, non est factum, vt Aug. dicit in primo de Trin. ergo Christus per quem sanctificantur omnes, non est sanctificatus.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Et Io. 10. Quem Pater sanctificauit, & misit in mundum.

¶ RESPONDEO dicendum, quod (sicut suprà dictum est) abundantia gratiæ sanctificantis animam Christi, derivatur ex ipsa Verbi vnione, secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quasi Vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Ostensum est autem suprà, quòd in primo instanti suæ cõceptionis corpus Christi animatum fuit, & à verbo Dei assumptum. vnde consequens est quòd in primo instanti cõceptionis Christus habuerit plenitudinem gratiæ sanctificantis animam & corpus eius.

conferret quod dixisset. Vidimus gloriam eius subdidit, Gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum, &c. Nõ solum vniuersa humana natura, sed dæmones & Angeli fluunt de mysterio Vnionis personalis Et ad ipsam omnia à principio mundi ordinata cõspicimus, tanquam maximum omnium facti bilium, sicut & verè est eorum maximum: non potest siquidem maius fieri, quam quòd homo sit verè personaliter Deus. Et iste homo non erubuit dicere eam esse posteriorem ordine intentionis.

¶ *Super Quæstionis tricesimæquartæ Articulum secundum.*

Comment. Titulus clarus.

¶ In corpore vnica est conclusio: Christus in primo instanti suæ conceptionis habuit vsum liberi arbitrij. Probatur: Naturæ humanæ assumptæ conuenit spiritualis perfectio à principio: ergo Christus in primo suæ conceptionis instanti habuit illam operationem, quæ potest in instanti haberi: ergo habuit vsum liberi arbitrij. Subsumitur de Anima, operatio actus secundus dicitur. Consequentia probatur quia secunda operatio intellectus & voluntatis, in qua vsus arbitrij liberi consistit, potest haberi in instanti. Quod declaratur à minori ex operatione visus. Et probatur tatione, quia est motus qui est actus perfecti, ad differentiam motus, qui perficitur, successiue, vt dicitur in tertio de anima.

¶ *Num anima Christi fuerit secundum aliquem actum secundum.*

¶ Circa assumptum huius processus dubium occurrit quoniam æqui uocate videtur de perfectione Nam perfectio actus secundi non est in conuenientia, q. de nouo aduenerit animæ Christi secundum scientiam infusam: alioquin anima Christi semper fuisset in actu secundo respectu omnis, quæ possunt cognosci per scientiam infusam quod patet esse falsum. Probatur ergo animam Christi in perfectione spirituali, non est intelligi duplicem perfectionem actus secundi: & sic non inconuenit, animam Christi secundum perfectionem actus primi: & sic dato, tiæ sanctificantis animam & corpus eius. Antecedens probatur. 1. Consequentia probatur ex supradictis, quod corpus Christi animatum & assumptum in primo suæ cõceptionis instanti fuit.

¶ Aduerte hic & in responsione ad primum, vt ipsum originis ordinẽ sic intueatis, vt perspicias esse non solum originis, sed causalitatis ordinem inter gratiam vnionis & gratiam habitualem in Christo: hæc enim Autor hic docet ex doctrina Euangelica, Vidimus eum plenum gratiæ quasi vnigenitum à Patre. Nota autem hoc: quia prioritas ordine generationis tãtum, sunt imperfectiora, vtpote ordinata ad posteriora vt ad finem vt artificialium ordo in exequutione testatur. Sed prioritas ordine generationis & causalitatis simul, non imperfectiora, sed perfectiora sunt & fines posteriorum vt patet de substantia & accidente proprio: homo enim prius generatur, quam suum accidens proprium, quod ipsum cõcomitatur, perfectius tamẽ ens homo est quia non solum origine, sed causaliter præcedit suũ accidens, est enim illius causa effectiua & finalis. Et simile accidit in mysterio Christi: prius enim exequutionis ordine est gratia vnionis & posterius comitatur gratia habitualis sanctificans animam Christi: sed non propterea est imperfectior, vt Scotus in 3. sent. distin. 9. q. 1. dubio secundo somniauit vel finxit, ponens, prius ordine intentionis esse summam gratiam seu gloriam, & propterea vnionem intentam propter dictam rationem defectiua, scilicet prius in exequutione est posterius in intentione. Debebat apponere ly tãtum, & dicere, prius ordine exequutionis tantum, est posterius ordine intentionis tali quia propositio non est vniuersaliter vera, & tunc subsumendo, sed vnio personalis est prior ordine exequutionis tantum, aduertisset minorem hanc esse falsam, & depositisset illam inopinabilem phantasiã confutatam ab Euangelio, & ab vniuersis patrum meditantibus circa excellentiã mysterij vnionis personalis. Et si quidem non solum prior exequutione, sed causalitate omni possibilitate enim finis & efficiens respectu omnium donorum in Christo. Et ideo ex ipsa vnione concludimus & gratiam & gloriam summam: adeo, vt Io. Euangelista describens plenitudinem gloriæ in Christo, nesciens quomodo melius describeret, vt ad radicem altissimam se

voluntatis & rationis siue intellectus. Sed actus intellectus presupponit actum sensus, qui esse non potest sine conuenientia organorum, quæ non videtur fuisse in primo instanti conceptionis Christi. Ergo videtur q; Christus non potuerit habere vsum liberi arbitrij in primo instanti suæ conceptionis.

¶ SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in lib. de Trin. Mox vt Verbum venit in vterum, seruata veritate propriæ naturæ factum est caro & perfectus homo. Sed perfectus homo habet vsum liberi arbitrij: ergo Christus habuit in primo instanti suæ conceptionis vsum liberi arbitrij.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) humanæ naturæ, quam Christus assumpsit, conuenit spiritualis perfectio, in qua non profecit, sed eam statim à principio habuit. Perfectio autem vltima non consistit in potentia vel in habitu, sed in operatione. Vnde in 2. de Anima dicitur, quòd operatio est actus secũdus. Et ideo dicendum est, quòd Christus in primo instanti suæ conceptionis habuit illam operationem animæ, quæ potest in instanti haberi. Talis autem est operatio voluntatis & intellectus, in qua consistit vsus liberi arbitrij. Subito enim & in instanti perficitur operatio intellectus & voluntatis, multo magis quam visio corporalis, eo quod intelligere, velle & sentire, non est motus qui sit actus imperfecti (quod successiue perficitur) sed est actus iam perfecti: vt dicitur in 3. de Anima. Et ideo dicendum est quòd Christus in primo instanti suæ cõceptionis habuit vsum liberi arbitrij.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd esse est prius natura quam agere: non tamen est prius tempore, sed simul cùm agens habet esse perfectum, incipit agere, nisi sit aliquid impediens, sicut ignis simul dum generatur, incipit calefacere & illuminare. Sed calefactio non terminatur in instanti, sed per temporis successionem: illuminatio autem perficitur in instanti. Et talis operatio est vsus liberi arbitrij, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd simul cùm terminatur consilium vel deliberatio, potest esse electio. Illi autem qui deliberatione cõ filij indigent, in ipsa terminatione consilij primò habent certitudinem de eligendis. & ideo * statim eligunt. Ex quo patet quòd deliberatio consilij non præexigitur ad electionem, nisi propter inquisitionẽ incerti. Christus autem in primo instanti suæ conceptionis, sicut habuit plenitudinem gratiæ sanctificantis, ita habuit plenitudinem veritatis cognitæ: secundum illud, Plenum gratiæ & veritatis. Vnde quasi habens omnium certitudinem, potuit statim in instanti eligere.

¶ Ad tertium dicendum, quòd intellectus Christi secundum scientiam infusam poterat intelligere, etiam non conuertendo se ad phantasmata: vt suprà habitum est, vnde poterat in eo esse operatio voluntatis & intellectus absque operatione sensus. Sed tamen potuit in eo esse etiam operatio sensus in primo instanti suæ conceptionis, maximè quantum ad sensum tactus, quo sensu proles concepta sentit in matre, etiam antequam animam rationalem obtineat, vt dicitur in libro de Generatione animalium. Vnde cum Christus in primo instanti suæ

q. fit inconueniens, est extra propositum quia de perfectione actus secundi quæritur & tractatur vt patet. Et sic antecedens fuit, ac per hoc totus processus litteræ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est acquirere simpliciter actũ secundum: & aliud est transire de vno actu secundo in alium. Quando scilicet animacum 17. & 18. 3. operans, consistit processus ipsius animæ: proficit enim acquirendo suam perfectionem & finẽ, propter quem est vnũ quodq; enim est propter suam operationem vt dicitur 2. Cæl. In transeundo verò de vno actu secundo in alium, non cõsistit profectus ipsius animæ vt patet ex eo q. & 96. 3. quandoque ad impedimentum cõtingit ex defectu transire: vbi non proficere, sed deficere potius inuenitur. Et propterea licet nullum inconueniens sit ponere in Christi anima nouos multos actus secundos per successium temporis inconueniens tamen esset ponere animam ipsius totaliter euanuisse quandoque actu secundo: quia fuisset simpliciter imperfecta, tunc & verè profecisset, non secundum hanc 2. vel illam perfectionem, sed simpliciter: quod excellentiæ animæ assumptæ non consonat. Et quia processus litteræ fundatur non super hæc vel illa perfectione actus secundi, sed super perfectione spirituali simpliciter, & super profectu secundum spiritualem perfectionem simpliciter: ideo verum assumit, & efficaciter concludit, Oportet enim ponere animam Christi à principio ita perfectam simpliciter, vt non profecerit simpliciter, ad hoc autem manifestè constat sequi & quod à principio fuit in actu secundi perfectione, & q. * oppositum, scilicet q. fuerit in principio tota liter absque secundo actu repugnat perfectioni simpliciter ipsius animæ à principio. Et propterea optime illatum est, quòd habuit in primo instanti illas operationes, quas potuit in illo instanti habere, scilicet usto, intellige to, naturæ & decentiæ ordine. Quod dico ne confundaris scrutando, quæ est maior ratio de ipsa q. 11. ar. 2 quàm de illa operatione, quod habita fuerit in illo primo instanti: absque dubio enim ea fiat, primum operum nostrorum, quo reliquis vtimur, consistere li. 2. c. 4. in libero arbitrio & ideo optimè concluditur in litera non solum de possibili, sed de facto in anima Christi tunc.

Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis tricesimæ quartæ Articulum tertium.*

Annot. TItulus clarus est de merito proprie dicto intellectus.

Comm. ¶ In corpore vltimæ est conclusio Christus in primo suæ conceptionis instanti meruit. Pro qua Christus in primo suæ conceptionis instanti *3.dist.13.q.1.a.* fuit gratiam sanctificationis fuit sanctificationē *3. Et dist.* perfectissima : ergo se- *14.art.3.* cundum proprium mo- *q.6.* & Deum fuit sanctificatus *dist.18.ar* ergo in primo instanti *3. & 5.a.* suæ conceptionis me- *Et ver.q.* ruit. Antecedens proba- *29.Art.8.* tur, quia sanctificatus *Et opu.3.* est, vt esset aliorum san- *c.213. &* ctificator. Consequentia *228.* verò prima probatur, distinguendo duplicem sanctificationis modū. & comparando eos. Distinctio est : Sanctificatio duplex, vel per proprij sanctificati actum, vel non per proprium, sed Ecclesiæ istum. Comparatio est : Prima est perfectior : id quia actus est perfectior habitu, tum quia per se est perfectius eo quod est per aliud. Secunda autem consequētia probatur quia motus liberi arbitrij in Deum est meritorius.

Annot. ¶ Aduerte & diligenter hic ius, qui sacramenta Ecclesiæ sæpius frequentaras & sanctificatio adultorum est per proprium actū liberi arbitrij tendentis in Deū. & similiter augmentum sanctificationis est per augmentum actus liberi arbitrij

Ar.1.hu ius q. tio, quæ fieri deberet, exigeret. Hinc fit, ut suscipientes sacramenta in ipso susceptionis actu maximè debeant actualiter in Deum actu dilectionis consurgere.

Annot. ¶ In responsione ad primū aduerte, q. de actu liberi arbitrij propriè loquitur Autor, vt patet tum ex eo q. termo eius est formalis, & liberum arbitrium sæpe nominat : tum ex eo quod in præcedenti ar. in responsione ad secundum expresse ad actum electionis descendit. Et hæc ideo diximus, vt percipias, tam in Angelis, quam in Christi anima, primum actum meritorium vere fuisse actum liberum : quia non indifferentem ad bonū & malū, sed ex natura seu naturæ ordine (vt in litera dicitur) determinatum ad bonum. Nam nō solum voluntas, sed liberū arbitrium (vt in litera dicitur) per se & naturaliter se habet ad bonum, ad malum autem per aliud, hoc est per bonum, à quo defi-

Tex.18. ciendo, malum incurrit, & præter naturam : malum enim est excisio ab eo quod est secundum naturam. Et ideo liberum arbitrium creaturæ in primo instanti creationis potest moueri ad bonum merendo, non autem ad malum peccando, si tamen natura sit integra.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illud, q homo habet in principio suæ creationis secundum communem naturæ cursum, est homini naturale : nihil tamen prohibet quin aliqua creatura in principio suæ creationis aliquod beneficium gratiæ à Deo consequatur. Et hoc modo anima Christi in principio suæ creationis consequuta est gratiam, qua posset mereri. & ea ratione gratia illa, secundum quandam similitudinem dicitur fuisse illi homini naturalis : vt patet per Aug. in Enchir.

¶ Ad tertium dicendum, quòd nihil prohibet idem esse alicuius ex diuersis causis. Et secundum hoc Christus gloriam immortalitatis, quam meruit in primo instanti suæ conceptionis, potuit etiā posterioribus actibus & passionibus mereri, non quidem vt esset sibi magis debita, sed vt sibi ex pluribus causis deberetur.

ARTICVLVS IIII.

¶ Verùm Christus fuerit perfectus comprehensor in primo instanti suæ conceptionis.

AD QVARTVM sic procetur, Videtur quòd Christus non fuerit perfectus comprehensor in primo instanti suæ conceptionis. Meritum enim præcedit præmium, sicut & culpa pœnam. Sed Christus in primo instanti suæ conceptionis meruit : sicut dictum est. Cùm ergo status comprehensoris sit principale præmium, videtur quòd Christus in primo instanti suæ conceptionis non fuerit comprehensor.

¶ Præterea, Dominus dicit Luc. vltimo : Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Sed gloria pertinet ad statum comprehensoris in primo instanti suæ conceptionis, quando adhuc nullam sustinuerat passionem.

¶ Præterea, Illud quod non conuenit nec homini nec Angelo, videtur esse proprius Deo, & ita non conuenit Christo secundum q homo. Sed semper esse beatum, non conuenit nec homini nec Angelo : si enim fuissent conditi beati, postmodum non peccassent. Ergo Christus secundum quod homo, non fuit beatus in primo instanti suæ conceptionis.

¶ SED CONTRA est quod dicitur in Psal. Beatus, quem elegisti & assumpsisti, quod secundum glos. refertur ad humanam naturam Christi, quæ assumpta est à verbo Dei in vnitatem personæ. Sed in primo instanti conceptionis fuit assumpta humana natura à verbo Dei in vnitatem personæ. Ergo in prima instanti suæ conceptionis Christus secundum quòd homo, fuit beatus, q est esse comprehensorem.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut ex dictis patet) non fuit conueniens, vt Christus in sua conceptione acciperet gratiam habitualem tantùm absque actu

quæ est gloria : sicut nec semel est, quanta est arbor sua, quantuncunque minima, seu animal suum quancunque patuum.

¶ *Super Quæstionis tricesimæquintæ Articulum primum.*

Annot. PRO hac quæstione in tit. primi art. notandi sunt termini omnes, & primum, quòd natiuitas sumitur propriè & forma liter, vt continet natiuitatem in vtero & natiuitatem ex vtero, ita quòd *q.7.ar.9.* non tractabitur solùm *10.& 11.* de natiuitate ex vtero, sed etiam de natiuitate in vtero : vt testantur quinque primi articuli huius quæstionis. Est autem differentia inter cōceptionem, & natiuitatem in vtero formalis : quia conceptio attendi tur penes captionem rei ad concipientem : ex hoc enim dicitur mulier concipere, quòd simul apud le capit quod generandum est. Natiuitas autem attenditur penes egressum à parente : ex hoc enim res nasci dicitur, quòd ad naturam perfectā, est enim via in naturam. Vnde natiuitas tunc perfectè consummata est, quando ex vtero proles exit : quia tunc primo adipiscitur propriam naturam, vt ter omnino separata à matre. Quamuis enim est in vtero proles, est aliquid matris : & propterea tunc simpliciter & absolutè dicimus q homo natus est.

¶ Tractaturus ergo Autor prius de Christi conceptione, & nunc de natiuitate : tum quia prius nuncupatur : quæ scilicet est ex vtero (vnde tracta tus iste denominatur) posterior est omnino conceptione. & fas fuit vt in principio tractatur denatiuitate inchoaretur ratione natiuitatis etiam in vtero.

¶ Notandum est deinde quod comparatio distinctionem cōparatorum exigit. & propterea natura & persona inter quas fit hic comparatio in ordine ad naturationem, simuntur in hoc articulo vt abinuicem distinguuntur. hoc est natura secundū rationem *3.d.3.ar.* naturæ vt scilicet actum *2.* naturæ seu formæ exercet, qui experimitur per ly vt quo, & similiter persona secundum rationem hypostasis : vt *Ex.40.Ia.* exercet qui significatur *1.* per ly vt quod. Distinguuntur liquidem natura & persona vt quo & quod. est enim natura qua hypostasis est id quod est.

Comm. ¶ Notandum demum est, quòd in hoc primo artic. non est quæstio de persona Christi & natura Christi. sed in cōmuni de natura & persona, vt titulus ipse sonat. In sequenti liquidem art. an Christo cōueniat temporalis natiuitas, quæritur & ideo ad vniuersalissimā distinctionem inter naturam & personam (quæ his est dicta differentia) recurrendum est, vt etiam ex Autore in corpore articuli percipere potes, duplex distinctione secundum modum significandi inter naturam & personam, differentiam inter naturam & personam apponit.

¶ In corpore art. ponitur primò vna distinctio bimembris deinde respondetur quæsito duabus conclusionibus singulis iuxta singula distinctionis membra. Distinctio est : Natiuitas potest alicui dupliciter attribui, vel sicut subiecto, vel sicut termino. Prima conclusio est : Natiuitas attribuitur non naturæ, sed personæ vt subiecto nascenti. Secunda : Natiuitas naturæ, attribuitur vt termino.

¶ Aduertendum est hoc in loco cautissimè q distinctio ista non est intelligenda vt sonat. nā dupliciter potest intelligi, vel de subiecto in cōmuni : vt scilicet illi dicatur attribui natiuitas vt subiecto in quo subiectiue est natiuitas, sicut motus vel mutatio est in subiecto, eut inhæret seu inest motus seu mutatio quòcunque modum ipsum habeat. Annot.

manus calefiat, calefactio est subiectiue in manu. & si ex aqua fit aër, generatio aëris est subiectiue in materia prima, quæ transmutatur in aërem. Et sic non sumitur in propositorum : quia natiuitas hic in litera dicitur esse in persona, vt in subiecto. cum Tex.5. flat autem persona non esse subiectum inhæsionis respectu natiuitatis, quia natiuitas est subiectiue in materia prima quòd si species generatio nis substantialis. & quia natiuitas quandiu durat non est aliud nec persona quæ nascitur, & quàm primum persona est, natiuitas definit. Tum quia in litera insinuatur exclusio istius sensus, dum concludendo dicitur q natiuitas tanquam subiecto nascenti propriè attribuitur personæ. cum frustra addidit ly nascenti, sed vt monstret quod non loquitur de subiecto inhæsionis. Vel potest intelligi de subiecto denominationis : vt scilicet illi attribuatur natiuitas vt subiecto. quod denominatur propriè à natiuitate nascens & manens. Et sic sumitur in proposito. Tum quia medius terminus probans & declarans conclusionem prima est, quòd id quod nascitur, est vt subiectum : & similiter conclusio, vt dictum est, dicit vt subiecto nascenti. Tex.141

ratione humanæ naturæ, multò magis cōuenit humanæ naturæ.

¶ Præterea, Secundum Philosophum in 5. Meta. nomen naturæ à nascendo sumptum est. Sed denominationes fiunt secundum similitudinis conuenientiam. ergo videtur, q natiuitas magis pertineat ad naturam, quàm ad personam.

¶ Præterea, illud propriè nascitur quod per natiuitatem incipit esse. Sed per natiuitatē Christi non incipit esse persona Christi, sed eius humana natura. ergo videtur quòd natiuitas propriè pertineat ad naturam, non ad personam.

¶ SED CONTRA est, quod Dam. dicit in 3. lib Natiuitas hypostasis est, non naturæ.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd natiuitas potest attribui alicui dupliciter, vno modo sicut subiecto : alio modo sicut termino Sicut subiecto quidem attribuitur ei quod nascitur, hoc autem propriè est hypostasis, non natura. Cùm enim nasci sit quod dam generari, sicut generatur aliquid ad hoc quod sit, ita nascitur aliquid ad hoc q sit. Esse autem propriè est rei subsistentis : nam forma, quæ non subsistit, dicitur esse solùm, quia ea aliquid est. Persona autem vel hypostasis significatur per modum subsistentis : natura autem significatur per modum formæ, in qua aliquid subsistit. Et ideo natiuitas tanquam subiecto nascenti, propriè attribuitur personæ vel hypostasi, non naturæ. Sed sicut termino attribuitur natiuitas naturæ : terminus enim generationis & cuiusliber natiuitatis est forma : natura autem per modum formæ significatur. Vnde natiuitas dicitur esse via in naturam, vt patet per Philosophum 2. Physi. terminatur enim naturæ intentio ad formam seu naturam speciei.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd propter identitatem, quæ in diuinis est inter naturam & hypostasim, quandoq; natura ponitur pro persona vel hypostasi. Et secundū hoc dicit Aug. naturam diuinam esse, concepta & natam : quia scilicet persona Filij est concepta & nata secundum humanam naturam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd nullus motus seu mutatio denominatur à subiecto quod mouetur, sed à termino motus, à quo speciem habet. Et propter hoc natiuitas non denominatur à persona quæ nascitur, sed à natura, ad quam natiuitas terminatur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd natura propriè loquendo, non incipit esse, sed magis persona incipit esse in aliqua natura : quia (sicut dictum est) natura significatur, vt quo aliquid est, persona autem significatur vt quæ habet esse subsistens.

¶ Conclusio ergo prima quo ad vtrumq; sui partem sic probatur. Quod nascitur est tanquā subiecto, natiuitatis, ergo quod est, ergo subsistens, ergo persona & nō natura. Ante cedens p. euidenti tenuitur, & verè euidens est cognitis terminis. Prima cōsequentia probatur quia quod nascitur ad hoc q sit. Quod probatur, quia nascitur quodda generatio q generatur autem, generatur ad hoc q sit. Secunda verò cōsequentia probatur : quia esse est proprie subsistentis. Quod probatur, quia forma nō subsistens nō dicitur esse vt quæ est, sed vt qua aliquid est. Tertia autem cōsequentia probatur, quia persona significatur per modū subsistentis : natura autē per modū formæ. Perspice in hac deductione quæ diximus, q. de subiecto denominantis intendimus ex modis significandi probat cōclusionem. Modus enim significandi variat nō solum proprietatem, sed veritatem enūciationis : dum enim significandi variat nō solum proprietatem, sed veritatem enūciationis : dicimus est enim in 1. lib propter eum istam esse falsam, Deitas significat dei tatem : & istam verā, Deus generat Deum. Et conformiter quoque dicitur, q natura nō nascitur, nec est nascibilis persona est quæ nascitur, & est nata hoc enim est

Universidad de Deusto
Biblioteca

personam & ea natura esse subiectū denominationis respectu naturæ, hoc est, esse cui vt subiecto attribuitur natiuitas. Et simile quid est videre in probatione secundæ conclusionis, dū ipsa etiam ex modo significandi probatur.

3.dist.1.q.1.art.2. ad 4. Et 3.dist.5.art.1.q.1.ar.2. de vnio. artic.3.ad 16.

¶ Secunda exclusio probatur primo Terminus natiuitatis est formaliter ipsa natura. Antecedens patet: quia terminus cuiuslibet generationis est forma. Cōsequentia probatur: quia natura significatur per modum formæ. Cōfirmatur secūdo: quia natiuitas dicitur via in naturā. ex 2. Phy. & exponitur: quia initio naturæ ad formam seu naturā terminatur.

¶ Aduerte hic, quòd natura nō solùm se habet Auxot. vt terminus in denominando ipsam natiuitatē (à terminis enim denominatur generatione) sed & secundū rē natura habet terminū rationē: quoniā ad naturam terminatur secūdū rem generatio. Et propterea Autor ex parte rei etiā ratione actuis ex intentione naturæ vrentis generatione vt via in naturam, ad quam tendit.

¶ *Super Quæstionis tricesimæquintæ Articulum secundum.*

Cap.7. Commen. TItulus clarus.

¶ In corpore vna est conclusio: Necesse est Christo attribuere duas natiuitates, vnam qua æternaliter natus est à Patre: aliam, qua temporaliter natus est à matre. Probatur: In Ar. pra. Christo sunt duæ naturæ: quarum vnam ab æterno à Patre, alteram tēporaliter à matre habet: ergo Christo attribuendæ sunt duæ natiui Text. 41. & seq. tates, &c. Antecedens ex fide. Cōsequentia probatur quia natura se habet ād natiuitatē vt terminus ad motum: motus autem diuersificatur secundum diuersitatem terminorum, 5. Phy. Ex hoc enim manifestè sequitur q̄ diuersitas naturarum terminantium, inferat diuersas natiuitates ac per hoc duas naturæ inferunt duas natiuitates.

64

¶ In responsione ad vltimū habes in litera satisfactionem ad rem, si ad formā instātis, quòd hīc exigit interruptionem mensuræ inter primum actū & secundū respondere cupis, dicito q̄ est verū, si primus & secundus actus mensurantur mēsura durationis vnius rationis, puta quòd tempus sit vtriusq; mensura, aut æternitas sit vtriusq; mensura. Oportet enim interruptionē tēpore currere, qui bis currit in tēpore, & similiter oportet interrupta æternitate nasci, qui bis in æternitate diceretur natus. Sed diuersarum rationū existentibus mensuris eius (puta intellectio-

64,12. 10 6.

Con

QVÆST XXXV. ARTICVLVS II.

¶ Vtrum attribuenda sit Christo aliqua natiuitas temporalis.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd Christo non sit attribuenda aliqua natiuitas temporalis. Nasci enim est velut quidam motus rei non extantis, antequam nascatur, id agēs beneficio natiuitatis, vt sit. Sed Christus ab æterno fuit: ergo non potuit temporaliter nasci.

¶ Præterea, Illud quod est in se perfectum, natiuitate non indiget. Sed persona filij Dei ab æterno fuit perfecta. Non ergo indiget tē porali natiuitate, Et ita videtur quòd non sit temporaliter natus.

Præterea, Natiuitas propriè personæ conuenit. Sed in Christo est vna tantùm persona, ergo in Christo est tantùm vna natiuitas.

¶ Præterea, Quod duabus natiuitatibus nascitur, bis nascitur. Sed hęc videtur esse falla, Christus est bis natus, quia natiuitas eius, qua de Patre est natus, interruptionem non patitur, cùm sit æterna: quod tamen requiritur ad hoc aduerbium bis. Ille enim dicitur bis currere, qui cum interruptione currit. Ergo videtur quod in Christo non sit ponenda duplex natiuitas.

¶ SED CONTRA est quod Damasc. dicit in 3. lib. Confiremur duas Christi natiuitates: vnam, quæ est ex Patre æternam, & vnam, quæ est in vltimis temporibus propter nos.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) natura comparatur ad natiuitatem, sicut terminus ad mutationem. Motus autem diuersificatur secundum diuersitatem terminorum: vt patet per Philosophum in 5. Phys. In Christo autem sunt duæ naturæ, diuina scilicet & humana: quarum vnam accepit ab æterno à Patre, alteram accepit tēporaliter à matre, Et ideo necesse est attribuere Christo duas natiuitates: vnam, qua æternaliter natus est à Patre: aliam, qua temporaliter natus est à matre.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc fuit obiectio cuiusdam Feliciani hæretici: quam Augustinus in lib. contra Felicianum sic soluit, Fingamus, inquit, sicut plerique volunt, esse in mundo animam generalem, quæ sic ineffabili motu semina cūcta viuificet, vt non sit cōcreta cum genitis, sed vitam præstet ipsa gignendis. Nempe cùm hæc in vterum, passibilem materiam ad vius suos formatura peruenerit, vnam facit secum esse personam eius rei, quam non eandem constat habere substantiam: & fit operante anima, & patiente materia, ex duabus substantiis vnus homo. Sicque animam nasci fatemur ex vtero, non quia antequam nasceretur, quantum ad se attineret, ipsa penitus non fuisset. Sic ergo, imo sublimius natus est de matre filius Dei secundum hominem, eo pacto quo cum corpore nasci docetur & animus: non quia vtriusque sit vna substantia: sed quia ex vtraque fit vna persona. Non tamen ab initio carnis incepisse dicimus Dei filium, ne tēporalem crederat aliquis deitatem non ab æterno filij Dei nouimus carnem, ne non veritatem humani corporis, sed quandam eum suscepisse putemus imaginem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hæc fuit ratio Nestorij, quam soluit Cyrillus in quadam Epistola dicens, Non dicimus, quòd filius Dei indiguerit necessariò propter se secunda natiuitate post eam, quæ ex Patre est. est enim fatuum & indoctum, existentē ante omnia secula, & consempiternum Patri indigere dicere initio, vt sit secundò. Quoniam autem propter nos & propter nostrā salutem vniens sibi secundum subsistētiam, quod est humanum, processit ex muliere, ob hoc dicitur nasci carnaliter.

¶ Ad tertium dicendum, quòd natiuitas est personæ vt subiecti, naturæ autem vt termini. Possibile est autem vni subiecto plures transmutationes inesse, quas tamen necesse est secūdum terminos variari. Quod tamen nō dicimus, quasi æterna natiuitas sit transmuratio aut motus, sed quid significatur per modum mutationis, aut motus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Christus potest dici bis natus secundum duas natiuitates. Sicut enim dicitur bis currere, qui currit duobus temporibus, ita potest dici bis nasci, qui semel nascitur æternitate, & semel in tempore: quia æternitas & tempus multò magis differunt quàm duo tempora, cùm tamen vtrunque designet mensuram durationis.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum secundum temporalem Christi natiuitatem beata Virgo possit dici mater eius.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd secundum temporalem natiuitatem Christi beata Virgo non possit dici mater eius. Vt enim suprà dictū est, beata Virgo Maria nihil actiuè in generatione Christi operata est, sed solā materiā ministrauit. Sed hoc nō videtur sufficere ad rationē matris: alioquin lignum diceretur esse mater lecti aut scāni. Ergo videtur quòd beata Virgo non possit dici mater Christi.

¶ Præterea, Christus ex beata Virgine miraculosè natus est. Sed miraculosa generatio non sufficit ad rationem maternitatis vel filiationis: non enim dicimus Euam fuisse filiam Adæ. Ergo videtur quòd nec Christus debeat dici filius beatæ Virginis.

¶ Præterea, Ad matrem pertinere videtur decisio seminis. Sed sicut Damasc. dicit in 3. lib. corpus Christi non seminaliter, sed conditiuè à Spiritu sancto formatum est. ergo videtur quòd beata Virgo non debeat dici mater Christi.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matthæi primo, Christi generatio sic erat: Cùm esset desponsata mater Iesu Maria, Ioseph, &c.

¶ RESPONDEO dicēdum quòd beata Virgo est vera & naturalis mater Christi. Sicut enim suprà dictum est, corpus Christi non est de cælo allatum, sicut Valentinus hæreticus posuit: sed de Virgine matre sumptum, & ex purissimis sanguinibus eius formatum. Et hoc solum requiritur ad rationē matris: vt ex suprà dictis patet. Vnde beata Virgo verè est mater Christi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ (sicut suprà dictum est) paternitas siue maternitas & filiatio, non competit in quacunque generatione, sed in sola generatione viuentium. Et ideo si aliqua inanimata ex aliqua materia fiant: non propter hoc cōsequitur in eis relatio maternitatis & filiationis: sed solùm in generatione viuentium, quæ propriè natiuitas dicitur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Damasc. dicit in 3. lib. natiuitas temporalis, qua Christus est natus propter nostram salutem, & quodammodo secundum nos: quoniam natus est homo ex muliere, & tempore conceptionis debito. Super nos autem, quoniam non ex semine, sed ex Spiritu sancto & sancta Virgine, supra legem conceptionis. Sic igitur ex parte matris natiuitas illa fuit naturalis, sed ex parte operationis Spiritus sancti fuit miraculosa. vnde beata Virgo est vera & naturalis mater Christi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut supra dictum est) resolutio seminis fœminæ, non pertinet ad necessitatem conceptus, & ideo resolutio seminis non ex necessitate requiritur ad matrem.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum beata Virgo debeat dici mater Dei.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd beata Virgo non debeat dici mater Dei. Non enim dicendum est circa diuina mysteria, nisi quod ex sacra Scriptura habetur. Sed nunquam in sacra Scriptura legitur quòd sit mater aut genitrix Dei, sed quod fit mater Christi vel mater pueri: vt patet Matth. 1. Ergo non est dicendum quod beata Virgo sit mater Dei.

¶ Præterea, Christus dicitur Deus secundū diuinam naturam. Sed diuina natura non accepit initium essendi ex Virgine. ergo beata Virgo non est dicenda mater Dei.

¶ Præterea, Hoc nomen Deus, communiter prædicatur de Patre & Filio & Spiritu sancto. Si ergo beata Virgo est mater Dei, videtur sequi quòd beata Virgo sit mater Patris & Filij & Spiritus sancti, quod est inconueniens. Non ergo beata Virgo debet dici mater Dei.

¶ SED CONTRA est quod in capitulis Cyrilli approbatis in Ephesina synodo legitur. Si quis non confitetur Deum esse secūdum veritatem Emanuel, & propter hoc Dei genitricem sanctam Virginem (genuit enim carnaliter carnem factam ex Deo Verbum) anathema sit.

RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) omne nomen significans in concreto naturam aliquam, potest supponere p. qualibet hypostasi illius naturæ. Cùm autc. . vnio Incarnationis sit facta in hypostasi (sicut supra dictum est) manifestum est quòd hoc nomen Deus, potest supponere pro hypostasi habēte humanam naturam & diuinam. Et ideo quicquid conuenit diuinæ naturæ vel humanæ, potest attribui illi personæ: siue secundum quòd pro ea supponit nomen significans diuinam naturam, siue secundum quòd pro ea supponit nomen significans humanam naturam. Concipi autem & nasci, personæ attribuitur & hypostasi, secundum naturam illam, in qua cōcipitur & nascitur. Cùm igitur in ipso principio conceptionis fuerit humana natura assumpta a diuina persona) sicut prædictum est) consequens est quòd verè possit dici Deum esse conceptum & natū de Virgine, ex hoc autem dicitur aliqua mulier alicuius mater, quòd eum concepit & genuit: vnde consequens est quòd beata Virgo verè dicatur mater Dei. solùm enim sic negare posset, beatam Virginem esse matrē Dei, si vel humanitas prius fuisset subiecta conceptioni & natiuitati, quam homo ille fuisset filius Dei (sicut Thotinus posuit) vel humanitas non fuisset assumpta in vnitatem personę vel hypostasis verbi Dei, sicut posuit Nestorius. Vtrunq; autē horum est erroneū, vnde hæreticum est negare beatam Virginē esse matrem Dei.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc fuit obiectio Nestorij. Quæ quidem solùitur ex hoc, quòd licet non inueniatur expresse in Scriptura dictum, quòd beata Virgo sit mater Dei: inuenitur tamen expresè in Scriptura quòd Iesus Christus est verus Deus, vt patet 1. Ioan. vlt. & quod beata Virgo est mater Iesu Christi, vt patet Matthæi. 1 vnde sequitur ex necessitate ex verbis Scripturæ, quòd sit mater Dei. Dicitur etiam Rom. 9. quòd ex Iudæis est secundum carnem Christus, qui est super omnia Deus benedictus in secula. Non autem est ex Iudæis nisi mediante beata Virgine. Vnde ille, qui est super omnia Deus benedictus in secula, est verè natus ex beata Virgine, sicut ex sua matre.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illa est obiectio Nestorij, sed Cyrillus in quadam epistola contra Nestorij, eam soluit, sic dicens, Sicut hominis anima cum proprio corpore nascitur, & tanquam vnum reputatur, & si voluerit quispiam dicere, quòd est genitrix carnis, non tamen & animæ genitrix, nimis superfluè loquitur. Tale aliquid gestum percipimus in generatione Christi: natum est enim ex Dei Patris substantia, Dei verbū: quia verò carnem assumpsit, necessarium est confiteri, quia natum est secundum carnem ex muliere. Dicendum est ergo quod beata Virgo dicitur mater Dei, non quia sit mater diuinitatis, sed quia personæ habenti diuinitatem & humanitatem est mater secūdum humanitatem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd hoc nomen Deus, quamuis sit cōmune tribus personis: tamen supponit quandoque pro sola persona Patris, quandoque pro sola persona Filij, vel Spiritus sancti: vt suprà habitum est. Et ita cùm dicitur, beata Virgo est mater Dei, hoc nomen Deus supponit pro sola persona Filij incarnata.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum in Christo sint duæ filiationes.

AD QVINTVM sic procedi tur. Videtur quòd in Christo sint duæ filiationes. Natiuitas enim est causa filiationis. Sed in Christo sunt duæ natiuitates. ergo etiam in Christo sunt duæ filiationes.

quòd semen mulieris sit excrescentia vteri (vt Aristoteles putauit) sed quòd concurrat ad generationem, non necessariò tamen. Et propterea apud Autorem ex hoc ipso, quòd semen mulieris ordinatum est ad generationem, licet non necessariò, habetur ratio peccati mollitiei in muliere voluntariè feminante sola abutitur enim femine ad generationem ordinato.

9.31.ar.5. 9.35.ar.3.

¶ Super Quæstionis tricesimæquintæ Articulum quartum.

Comment. TItulus clarus vt sonat.

Cap.7. ¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est: Beata virgo verè dicitur mater Dei. Secunda est: Hæreticum est negare beatam Virginem esse matrem Dei. Prima cōclusio probatur: Omne nomen significans in cōcreto aliquam naturam potest supponere pro qualibet hypostasi illius naturæ: ergo ly Deus, potest supponere pro hypostasi diuinæ & humanæ naturæ: ergo persona illi suppositæ vel nomine Dei, vel hominis potest attribui quicquid ratione diuinæ vel humanæ naturæ conuenit. ergo verè potest dici Deus conceptus & natus de Virgine: ergo beata Virgo verè potest dici mater Dei. Antecedens patet: prima consequentia probatur: quia 3.dist.4.q.1.art.2. Et 4. contra in hypostasi. Secunda 4.q.43. ex eisdem est euidens. Tertia probatur: quia cōcipi & nasci attribuitur hypostasi secundum naturam illam, in qua concipitur & nascitur. Sumitur autem ex dictis patet hypostasim Verbi à principio conceptionis vnitam naturæ humanæ. Quarta probatur quia ex hoc aliqua mulier dicitur alicuius mater, q̄ eum concepit & genuit.

9.52.ar.4 D.661. & 1117.

¶ Secunda cōclusio probatur: Solis duobus modis hæreticis posset negari, beatam Virginem esse matrem Dei: ergo hæreticum est, &c. Antecedens probatur & quo ad modos & quo ad hæreticum. Consequentia patet: quia alter est quo modo quo ad modos qui dem: quia alter est quo modo, quo ille homo potest non esse filius Dei personaliter. Quo ad hæresim vero: quia primum fuit Photini, secundum Nestorij. Omnia clara sunt.

Cap.conf. Epho.1.10. c. cuncta. 3.dist.4.q.1.art.2.

¶ Super Quæstionis tricesimæquintæ Articulum quintum.

Auxot. TItulus de filiationibus realibus, hoc est, an ambæ sint reales relationes, intelligitur.

Comment. ¶ In corpore quatuor sunt. primò ponuntur duæ citra quæstum opinionis, secundo tractatio in communi, penes quid attenditur vnitas, pluralitas relationis tertiò applicatur ad Christi filiationē, quartò respondetur quæstio.

¶ Quo ad primum, prima opinio ponit duas reales in Christo filiationes, propter plures naturitates, quæ sunt causæ secunda ponit vnam tantum propter vnitatem personæ, quæ est 9.33.ar.3 subiectum.

¶ Quo ad secundum aduertendū est, quòd tria concurrunt ad realem relationem, scilicet causa quæcunque, sed ea quæ fundat relationem: ex albedo respectu similitudinis, & quantitas respectu qualitatis, & generatio a diuina respectu paternitatis & similis subiectum. in quo scilicet est subiectiue ipsa relatio, vt paternitas in persona Patris: & sic de aliis. Et terminus ad quem vt ad cuius latitudinē relatio est, vt filiatio est ad quem, dicitur paternitas: & sic de aliis. Et quia hæc inuenitur concurrere ad esse relatio & vnitas aut pluralitas ad esse rei spectant Autor in communi tractare volens hic de vnitate vel pluralitate relationis realis, de qua est sermo, ab istis tribus inchoauit, & per hæc tria discurrit, proponendo, quòd penes causam vel subiectum & non penes terminum relatio pluralitatur, excludendo primò terminum, est penes quem vnitas aut pluralitas relationis realis attenditur. Probat autem hoc, ex eo quòd si ad pluralitatem terminorum multiplicaretur realis relatio, sequeretur q̄ Sortes esset filius duabus filiationibus realibus specie differentibus: quia est filius patris & matris, quod est inconueniens: quia vna natiuitate est vtriusq; filius. Et hinc secundò infert penes vnitatem causæ attendi vnitatem specificam relationis, & manifestat hoc primò in filiatione penes natiuitatem, secundò in magistro penes vnam doctrinam, & in domino penes vnum dominum. Et inde tertio prosequitur pluralitatem specificam attendi penes specificam pluralitatem causæ: q̄ manifestat in magistratione Grammaticæ &c. Logicæ, & sic de aliis. Et demum vnitatem aut pluralitatem relationis nō penes causam, sed subiectum ponit & manifestat in parte respectu multorum filiorum, in quo nec plures species paternitates quia generationes sunt eiusdem speciei, nec plures numero, quia forma eiusdem rationis, non potest multiplicari in eodem subiecto.

3.dist.8.ar. 3.Et quo 5.art.1. quod 2. 3.ar.1 Et ay

¶ Ad tertium dicendum quòd de filiationc

Universidad de Deusto
Biblioteca

liationes Christi deducit, primum ex parte causæ, scilicet quòd quia duæ sunt Christi naturitates, & sunt diuersarum rationum: consequens est quod duæ sunt in Christo filiationes. Secundum ex parte subiecti: quòd quia vna tantum est persona, & subiectum filiationis non est natura nec pars naturæ, sed persona: consequens est quòd in Christo non sit filiatio temporalis, nisi cuius capax est persona diuinitatis: sic filiatio æternalis in Christo non est relatio realis, sed rationis tantum.

¶ Ad quartum respondetur primò quæsito, distinguendo & concordando opiniones ambas: quia aut sermo est de filiationibus secundum perfectiuationes filiationis: & sic affirmâ dæ sunt duæ in Christo filiationes iuxta duas naturitates, aut secundum filiationis subiectum: & sic in Christo nō est nisi filiatio æterna: quia solùm est suppositum æternum. Secundò excludit obiectionem, quomodo scilicet Christus dicitur filius matris: & dicit quòd dicitur relatione filiationis consequentis maternitati. Tertiò excludit aliam obiectionē, quomodo Christus dicitur realiter filius matris: & dicit quòd dicitur realiter filius ex reali maternitate ad ipsum.

¶ Num relationes pluraficentur secundū terminos.

cap. 13. Quæst. 10. ¶ Occurrunt hoc in loco quinque ex Scoto in 2. dist. 1. Sent. dubitandæ: arguit enim cōtra quin que hic dicta, primū est circa illud, quod relatio nes non pluraficantur secundum terminos, secū dum est circa illud, impossibile est in eodem subiecto esse duas formas eiusdem rationis. tertium est circa illud. Pater vnica paternitate refertur ad plures filios. quartum est circa rationem literæ pro principali conclusione. quinta est circa ipsam principalem conclusionem.

¶ Contra primum ergo dictum, scilicet relationem non pluraficari secundum terminos, arguit Scotus: Si ad duos terminos esset eadem relatio, tunc eadem ratio simul esset & non esset.

¶ Num pater vnicapaternitate referatur ad plures filios.

Quæstio. ¶ Contra tertium dictū quod est propinquum huic primo (scilicet q pater vnica paternitate refertur ad plures filios) arguit Scotus primò. Pater hac paternitate primò respicit hunc filium hac filiatione: ergo hæc paternitas non est ad plures filios. Antecedēs probatur: quia sicut paternitas fundatur super genuisse: ita hæc paternitas super hoc genuisse.

¶ Secundò, correlativa sunt simul natura: ita q vno destructo, destruitur & reliquum, ergo destructa hac filiatione in hoc filio, destruitur quoq; hæc paternitas in hoc patre. ergo paternitas remanens ad alium filium, est alia paternitas. nisi aut idem simul esset corruptū, & remaneret. quod est impossibile: aut nouæ paternitas tunc adueniret sine noua generatione: quod est etiam impossibile.

¶ Tertiò: quia quando aliquid est aliquo vltimate tale, non potest illud manere in ipso, nisi ipsum habens illud sit ipso tale: sicut non potest albedo manere in superficie, nisi ipsa superficies sit alba. Sed relatio est qua habens illam, est vltimatè ad aliud: igitur non potest manere eadem in eo, nisi illud in quo manet, sit illa ad idem aliud. igitur non manet eadem paternitas destructo illo termino, ad quem habens paternitatem dicitur pater paternitate illa.

¶ Quartò, Pater, aliquo modo aliter respicit hunc filium, & illum, si alia relatione, habetur propositum: sinon alia relatione, sed alio respectu eiusdem relationis, iterum habetur propositum.

Contra secundum dictumquia illi respectus erunt eiusdem rationis propter fundamenta eiusdem rationis. Et propterea respectus isti aut sunt aliud à relationē: & hoc est superfluum multiplicare tot entia, aut sunt idem relationis & tunc sequitur, quòd est idem dicere, respectum pluribus ri, & relationem pluribus esse. ergo debetur propositum.

¶ Quintò, multiplicato priori, multiplicato posteriore: sed fundamentū est prius relatione: puta generatio paternitate: ergo multiplicata generatione actiua, multiplicatur paternitas.

¶ Num duæ formæ eiusdem speciei possint esse in eodem subiecto.

¶ Contra secundum dictum, scilicet formas eiusdem speciei nō posse simul esse in eodem subiecto, arguit Scotus primò. In omni ordine essentiali cum vnitate prioris essentialiter potest stare pluralitas posteriorist naturaliter: per se nec adæquatè inhærentis priori: sed subiectum est prius essentialiter illa dispositione, quæ ponitur sibi inhærent nec per se ei inhæret nec adæquatè: ergo. Maior probatur per similе in causa & in effectu: quia nec subiectum est causa intrinseca dispositionis.

¶ Secundò: quia plures species phantasticæ eiusdem speciei sunt simul in eodem organo phantasiæ secundum eandem partem organi: ergo. Antecedens probatur. Et quidem quòd plures simul sint, patet ex eo, quia aliter deleta vna specie, non posset alia imaginari, nisi de nouo acquireret. Quòd vero sint eiusdē speciei, probatur ex obiectis: quia obiecta sunt eiusdē speciei. Quòd autem sint in organo phantasiæ.

¶ Contra quartum scilicet, rationem illam, filiatio est ita suppositi vt subiecti, quòd non natæ, ergo in Christo non est filiatio temporalis realis: arguit Scotus primò: filiatio est tantùm personæ, ita q non posit nisi filiatio subsistat in persona, vel nisi pluraficata persona pluraficari, aut huic conuenit filiationi, vt vnio de relatio, aut vnde est relatio talis originis, non potest esse nisi vna. primum vt patet: nec filiatio secundum quam non est nec esse potest, repugnat vni personæ: nec pluralitas talis relationis, quam pluralitas originationis fundamentalis: quia tales relationes: ideo Christus habuit duas est ginet: ergo.

¶ Secundò: quia Pater æternus habet duas reales relationes originis, scilicet ad Filium & Spiritum sanctum super vno fundamento, scilicet essentia. ergo à tortiori Filius super duo fundamenta, scilicet duas naturas & naturitates, habet duas filiationes reales.

¶ Tertiò: Christus habet duas operationes, ergo duas filiationes. Probatur consequentia: quia relatio originis non magis quam operatio respicit suppositum quia suppositi est operari, primo Metaphysicæ.

¶ Quartò: Christus si genuisset plures filios habuisset duas paternitates ad illos: ergo nunc habet duas filiationes propter duas naturitates. Quintò: filiatio attribuitur tummodo dicere tur de Christo secundum rationem personalitatis æternæ. Sed quæreretur quòd hæc esset falsa. Christus, inquantum homo, est filius. Probatur: quia quia quòd præcise Christo conuenit secundum rationem personalitatis æternæ non dicitur de eo, inquantum homo: propterea enim ista est falsa, Christus, inquantum homo, est persona.

¶ Num relatio filiationis temporalis sit realis.

¶ Contra quintū scilicet filiatio temporalis Christi nō est relatio realis: arguit Scotus probando vltimam particulam, de qua sola est quæstio, scilicet quòd realis. Primò, illa relatio est realis, quæ consequitur extrema ex natura eorum

mota sine actu intellectus sed posita materie generatæ & supposito habēte naturā per generationē ex natura extremorū sine actu intellectē, sequitur hic filiatio, sicut ibi maternitas, ergo. Quòd si quis negat intellectū operari ad causandū relationē, hoc improbatur, quia si Maria genuisset puerū hominē, fuisset ille vere filius relationē realis: ergo cū Christus nō minꝰ acceperit naturā à matre quam purus homo acce fuisset, æquè realis esset in eo relatio, sicut in puro homine fuisset.

¶ Ad hæc dubia mota, secundum ordinem dictorum in litera respondendum est, non eodem ordine sed prout doctri næ ordo exigit, vt prius scilicet communiora, quanto minus communia tractentur vt ex notis genetibus ad species cognoscendas transeatur. Et propterea ad dubium tricesimum tertium, quod inter illa eō minimissimum esse: vt pote in communi disputās de formis vnius speciei in eodem subiecto, dicē dum est primò, prænotando quod ratio quare formas vnꝰ speciei multiplicari in eodem dicitur impossibile, est illa radicabilis propositio Peripateticæ: Omnis distinctio aut est secundum formam, aut secundum quantitatem. De qua propositione quum sit principio indiuiduationis tractatur, diffusè dictum est, hinc enim oritur quòd implicat dicere, formas vnius speciei duas & apponere in eodem subiecto, quia si in eodem subiecto fuit, ergo non distinguuntur secundum quantitatem: ac per hoc quum non distinguantur, etiam formaliter non sunt duæ.

¶ Ad primā ergo obiectionē respondendo dicitur, quod Maior est vniuersaliter falsa & distinguēda propterea ad claritatē solutionis, potest siquidē intelligi de vnitate formali vel de vnitate numerali si de vnitate formali, tunc est in aliis à quatitate vnitas numeralis posterioris inhærētis dependēt p se ab vnitate numerali vendicat sibi per se & adæquate hoc subiectū per sequidem quia hoc subiectū ponitur in diffinitione accidētis, inquantū hoc adæquate, est quia vnitas numeralis huius accidētis subiecti, soli huic subiecto cōuenit nec extra illud inuenitur aut intelligi pōt. Vnde patio à simili nulla est: quoniā vnitas numeralis effectus nō dependet ab vnitate numerali causæ, vt illustratiuè dictum est. Et quum apud Autorem inueniatur quòd respectus sunt diuersi, non intelligitur de diuersitate reali sed rationis quia vnica illa realis relatio duorum respectuum rationem induit, dum cointelligitur respicere diuersos terminos. Ita quòd in re non est diuersitas respectuum, sed respectorū quibus illa vna relatio quasi duplex cointelligitur. Et sic ruit tota fabrica argumentis quòd de respectibus realibus loquitur.

¶ Ad quintū negatur assumptū vniuersaliter, vt assumitur & specialiter eriā de fundamētali causæ successiuæ multitudine numerali in eodē subiecto permanente. Possunt enim successiuè generationes actiuę multiplicari, & tamen per manentia consequentia oportet identitatem cedere, propter identitatem subiecti non comparientis permanentium numeralem distinctionem in se vno.

¶ Ad quartū dubiū de ꝓprio filiationis subiecto dicitur, quòd filiatio nec ex eo quòd relatio nec ex eo quòd relatio originis, habet q̄ non plurificetur nisi pluraficata ꝑsona, sed hoc habet ex eo q̄ sola ꝑsona capax est filiationis, sicut & paternitatis: nulla enim natura, nulla pars naturæ aut ꝑsonæ capax est paternitatis aut filiationis, vt patet ex eo q̄ nihil horū potest dici pater vel filius. Vnde patet quòd nō est ad propositum pluralitas relationum originis in Patre æternonec pluralitas generationū, quoniam generatio est subiectiue in parte naturæ, hoc est materia. Filiatio aūt immediate est in persona alioquin illud mēbrū posset dici filius sicut superficies dicitur alba: quia mediat inter subiectū & albedinē, & sic de alijs. Et per hoc patet rēspōsio ad secūdū: quoniā ex parte fundamēntali, sed subiecti quoniā q̄ ista filiatio tēporalis nō est realis.

¶ Ad tertiū negatur sequela ad ꝓbationem dicitur, quòd aliter operatio & aliter filiatio est suppositum: filiatio est suppositi vt subiecti immediati: operatio autem est suppositi mediante natura & potentia & subiecto, vt patet.

¶ Ad quartum dicitur, quòd si Christus genuisset, nullam paternitatem realem ex suo genuisse acquisiuisset: quia paternitas est subiectiue immediate in persona, non minus quàm filiatio.

¶ Ad quintū dicitur, q̄ antecedēs potest habere duos sensus, prout ly secūdū ratione ꝓsonalitatis æternæ, dupliciter teneri pōt. Primò reduplicatiuè. & tūc cōceditur tota rō, vtote impertinens: quia antecedens non est nostrum: & est falsum, quia Christo cōuenit esse filium hominis, nō secundum rationem personalitatis æternæ: hoc est non ex hoc quòd est persona æterna. Secundò potest teneri specificatiue & sic antecedēs quidem est nostrum & verum: sed consequentia nihil valet, quia procedit secundū primum sensum. Constat enim q̄ omnia personalia siue humana, siue diuina cōueniunt Christo secundū rationem personalitatis æternæ, si ly secundum tenetur specificatiuè: Christus enim secundum suam personam est hic homo & Filius hominis: vt patet.

¶ Ad quintū dubiū de realitate filiationis tēporalis in Christo, dicitur negādo

tiones: & hoc est superfluum multiplicare tot entia, aut sunt idem relationis & tunc sequitur, quòd est idem dicere, respectum pluribus ri, & relationem pluribus esse. ergo debetur propositum.

¶ Quintò, multiplicato priori, multiplicato posteriore: sed fundamentū est prius relatione: puta generatio paternitate: ergo multiplicata generatione actiua, multiplicatur paternitas.

¶ Num duæ formæ eiusdem speciei possint esse in eodem subiecto.

¶ Contra secundum dictum, scilicet formas eiusdem speciei nō posse simul esse in eodem subiecto, arguit Scotus primò. In omni ordine essentiali cum vnitate prioris essentialiter potest stare pluralitas posteriorist naturaliter: per se nec adæquatè inhærentis priori: sed subiectum est prius essentialiter illa dispositione, quæ ponitur sibi inhærent nec per se ei inhæret nec adæquatè: ergo. Maior probatur per similе in causa & in effectu: quia nec subiectum est causa intrinseca dispositionis.

¶ Secundò: quia plures species phantasticæ eiusdem speciei sunt simul in eodem organo phantasiæ secundum eandem partem organi: ergo. Antecedens probatur. Et quidem quòd plures simul sint, patet ex eo, quia aliter deleta vna specie, non posset alia imaginari, nisi de nouo acquireret. Quòd vero sint eiusdē speciei, probatur ex obiectis: quia obiecta sunt eiusdē speciei. Quòd autem sint in organo phantasiæ.

¶ Contra quartum scilicet, rationem illam, filiatio est ita suppositi vt subiecti, quòd non natæ, ergo in Christo non est filiatio temporalis realis: arguit Scotus primò: filiatio est tantùm personæ, ita q non posit nisi filiatio subsistat in persona, vel nisi pluraficata persona pluraficari, aut huic conuenit filiationi, vt vnio de relatio, aut vnde est relatio talis originis, non potest esse nisi vna. primum vt patet: nec filiatio secundum quam non est nec esse potest, repugnat vni personæ: nec pluralitas talis relationis, quam pluralitas originationis fundamentalis: quia tales relationes: ideo Christus habuit duas est ginet: ergo.

¶ Secundò: quia Pater æternus habet duas reales relationes originis, scilicet ad Filium & Spiritum sanctum super vno fundamento, scilicet essentia. ergo à tortiori Filius super duo fundamenta, scilicet duas naturas & naturitates, habet duas filiationes reales.

¶ Tertiò: Christus habet duas operationes, ergo duas filiationes. Probatur consequentia: quia relatio originis non magis quam operatio respicit suppositum quia suppositi est operari, primo Metaphysicæ.

¶ Quartò: Christus si genuisset plures filios habuisset duas paternitates ad illos: ergo nunc habet duas filiationes propter duas naturitates. Quintò: filiatio attribuitur tummodo dicere tur de Christo secundum rationem personalitatis æternæ. Sed quæreretur quòd hæc esset falsa. Christus, inquantum homo, est filius. Probatur: quia quia quòd præcise Christo conuenit secundum rationem personalitatis æternæ non dicitur de eo, inquantum homo: propterea enim ista est falsa, Christus, inquantum homo, est persona.

¶ Num relatio filiationis temporalis sit realis.

¶ Contra quintū scilicet filiatio temporalis Christi nō est relatio realis: arguit Scotus probando vltimam particulam, de qua sola est quæstio, scilicet quòd realis. Primò, illa relatio est realis, quæ consequitur extrema ex natura eorum

Dicitur tamen relatiuè filius ad matrem relatione, quæ cointelligitur relatione mater nitatis ad Christum. Sicut etiam Deus dicitur dominus relatione, quę cointelligitur reali relationi, qua creatura subiicitur Deo. Et quanuis relatio dominij non sit realis in Deo: dicitur tamen realiter dominus ex reali subiectione creaturæ ad ipsum. Et simili ter Christus dicitur realiter filius virginis matris, ex relatione reali maternitatis ad Christum.

¶ AD PRIMVM ergo dicitur, quòd naturitas temporalis causaree in Christo temporalem filiationem realem, si esset ibi subiectum huiusmodi filiationis capax. Quod quidem esse non potest. ipsum enim suppositum æternum non potest esse susceptiuum relationis temporalis: vt dictum est. Nec potest dici quòd sit susceptiuum filiationis temporalis ratione humanæ naturæ sicut etiam & temporalis naturitatis: quia oporteret naturam humanam aliqualiter esse subiectum filiationis: sicut est aliqualiter subiecta albus ratione dentis: oportet quòd Aethiopis dens sit albedinis subiectum.

Natura autem humana nullo modo potest esse subiectum filiationis: quia hæc relatio directè respicit personam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd filiatio æterna non dependet à matre temporali: sed huic filiationi æternæ cointelligitur quidam respectus temporalis dependens à matre, secundum quam Christus dicitur filius matris.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd vnum & ens se consequuntur: vt dicitur in 4. Met. Et ideo sicut contingit quòd in vno extremorum relatio sit quoddam ens, in alio autem non sit ens, sed ratio tantùm (sicut de scibili & scientia Philosophus dicit in 5. Met.) ita etiam contingit q̄ ex parte vnius extremi est vna relatio, ex parte autem alterius extremi sunt multæ relationes. Sicut in hominibus ex parte parentum inuenitur duplex relatio, vna paternitatis, & alia maternitatis, quæ sunt specie differentes, propter hoc quòd alia ratione pater, & alia mater est generationis principium. Si verò essent plures eadem ratione, principium vnius actionis) puta cùm multi simul trahunt nauem) in omnibus esset vna & eadem relatio causarum assignandum est, sed ad identitatem specificandum est diuersitas.

¶ Et per hoc patet rēspōsio ad secundū, scilicet quòd destructo vno correlationi destruitur & reliquum, nisi per accidens contingat illud remanere: ꝓpositiones enim fiūt de eo quod secūdū ꝓprias rationes cōuenit correlationis, nō de illoquę per accidens cōtingunt. Sicut aūt est in propositio, distincto enim hoc filio, secundo vel primo destruitur hęc paternitas, nisi per accidēs remaneat ratione identitatis ad paternitatē ad reliquū: dicitur destructo vno albo destruerentur similitudines omnium alborum ad illud, si per accidens remanerent inter se. Album enim vna similitudine refertur ad omnia alba, nisi quasi infinitæ relationes reales distinctas realiter etiam ab hac albedine ponar Scot. in hoc albo simul quod est ridiculum absurdum superfluum. Et hæc alia rēspōsio à superius data de termino adæquato vel inadæquato.

¶ Ad tertium dicitur, quòd maior est vera per se, potest tamen esse falsa per accidens, vt dictum est: Licet enim Sortes sit pater hac paternitate ad hunc filium, & non posit per se remanere hæc paternitas sine hoc filio: potest tamē per accidens remanere absque hoc, quòd dicatur ad hunc filium. Et ratio est reddita ex parte subiecti, & ex parte terminiquia est inadæquatus.

¶ Ad quartum dicitur, quòd pater eadem relatione & eodem respectu reali respicit vtrunque filium. Et quum apud Autorem inueniturquòd respectus sunt diuersi, non intelligitur de diuersitate reali sed rationis quia vnica illa realis relatio duorum respectuum rationem induit, dum cointelligitur respicere diuersos terminos. Ita quòd in re non est diuersitas respectuum, sed respectorū quibus illa vna relatio quasi duplex cointelligitur. Et sic ruit tota fabrica argumentis quòd de respectibus realibus loquitur.

¶ Ad quintū negatur assumptū vniuersaliter, vt assumitur & specialiter eriā de fundamētali causæ successiuæ multitudine numerali in eodē subiecto permanente. Possunt enim successiuè generationes actiuę multiplicari, & tamen per manentia consequentia oportet identitatem cedere, propter identitatem subiecti non comparientis permanentium numeralem distinctionem in se vno.

¶ Ad quartū dubiū de ꝓprio filiationis subiecto dicitur, quòd filiatio nec ex eo quòd relatio nec ex eo quòd relatio originis, habet q̄ non plurificetur nisi pluraficata ꝑsona, sed hoc habet ex eo q̄ sola ꝑsona capax est filiationis, sicut & paternitatis: nulla enim natura, nulla pars naturæ aut ꝑsonæ capax est paternitatis aut filiationis, vt patet ex eo q̄ nihil horū potest dici pater vel filius. Vnde patet quòd nō est ad propositum pluralitas relationum originis in Patre æternonec pluralitas generationū, quoniam generatio est subiectiue in parte naturæ, hoc est materia. Filiatio aūt immediate est in persona alioquin illud mēbrū posset dici filius sicut superficies dicitur alba: quia mediat inter subiectū & albedinē, & sic de alijs. Et per hoc patet rēspōsio ad secūdū: quoniā ex parte fundamēntali, sed subiecti quoniā q̄ ista filiatio tēporalis nō est realis.

¶ Ad tertiū negatur sequela ad ꝓbationem dicitur, quòd aliter operatio & aliter filiatio est suppositum: filiatio est suppositi vt subiecti immediati: operatio autem est suppositi mediante natura & potentia & subiecto, vt patet.

¶ Ad quartum dicitur, quòd si Christus genuisset, nullam paternitatem realem ex suo genuisse acquisiuisset: quia paternitas est subiectiue immediate in persona, non minus quàm filiatio.

¶ Ad quintū dicitur, q̄ antecedēs potest habere duos sensus, prout ly secūdū rationem ꝓsonalitatis æternæ, dupliciter teneri pōt. Primò reduplicatiuè. & tūc cōceditur tota rō, vtote impertinens: quia antecedens non est nostrum: & est falsum, quia Christo cōuenit esse filium hominis, nō secundum rationem personalitatis æternæ: hoc est non ex hoc quòd est persona æterna. Secundò potest teneri specificatiue & sic antecedēs quidem est nostrum & verum: sed consequentia nihil valet, quia procedit secundū primum sensum. Constat enim q̄ omnia personalia siue humana, siue diuina cōueniunt Christo secundū rationem personalitatis æternæ, si ly secundum tenetur specificatiuè: Christus enim secundum suam personam est hic homo & Filius hominis: vt patet.

¶ Ad quintū dubiū de realitate filiationis tēporalis in Christo, dicitur negādo

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis, quod oportet addere q̃ supposita sit capax nouæ filiationis realis
3. 2. 9. 164. ar. 2. ad 3. p̃ter excellentiam; quidē personæ Christi genitæ, q̃ nō contingat in eo fundamentum reale. Nec oportet fingere in illo duo esse, naturam filiationem realem, sed ad filiationem cum relationis nō pertinere nisi necessario ex parte terminata. Et quia dicitur, Si Maria genuisset purū hominē, &c. ergo, negatur sequela: quia non posset homini fuisset persona capax filiationis realis nouæ in Christo, quæ hic atque ecce venerit natura si materna tamen vt quæ subiecta filiationis, quæ non est in Christo suppositum capax filiationis realis nouæ, ob defectū subiecti propter excellentiā suppositi, vt enim in littera dicitur omnia requisita ad filiationem realem inueniuntur in Christo nato, excepto subiecto, quod quia persona est, & illa est Deus, ideo subiectum realis filiationis nouæ nolle non potest. Cum quibus tamen stat, quod Christus realem filiationem amittat ad eam, & similis ad similē, & sic de aliis relationibus realibus, quæ non immediatè iunt in supposito subiecto.

Anno. ¶In responsione ad vltimum nota duo. primo, quòd de veritate speciei, & non de veritate numeri ait est sermo in littera dicente, In omnibus trahentibus in vnum est vna relatio, nam specificæ diuersitati paternitatis & maternitatis, quæ sunt diuersa ratione principii, contraponitur vnitas eadem ratione principiantium tradum natus. Et veritas est, quòd multi trahentes vnum, multis actionibus vnum patiuē natus tradū inferunt: quia libet enim sua propria actione concurrit. Et propterea multis relationibus solo modo differentibus referuntur ad vnum, quæ trahitur quilibet enim sua propria relatione consequente ad propriam actionem refertur, quamuis nauis, quæ vno numero motu trahitur, vna relatione numeroad omnes trahentes referatur. Nota secundo, quòd filiatio singulorū hominū dicitur vna secundū rē, & duplex secundū rationē. secundū duos respectus intellectus, in hoc sensu, quòd sicut albedo vna secundum rem est multiplex secundum rationem, puta vt visibilis, vt coloratiua alterationis, vt extremitatis perficiēs, &c. ita filiatio Socratis est vna res respectiua & multiplex secundum multas rationes respectiuas, ita quòd intellectus non facit in vita filiatione respectū ad patrem aut ad matrē, sed facit distinctionem rationis in illo vno respectu secundum remotum cognitellige illam vt respondet patri, & iterum vt respondet matri.

Ean

¶ *Super Quæstionis tricesimæquintæ Articulum sextum.*

Titulus clarus est.

Comment. ¶In corpore duæ sunt conclusiones. prima est, Christus est natꝰ sine dolore matris, probatur Christus est egressus ex clauso vtero matris, ergo nulla apertionis meatium violentia ibi fuit: ergo in illo parta nullus fuit dolor. Prima consequentia patet; secunda vero probatur quia dolor parientis causatur ex apertione meatuum, per quos proles egreditur. Et confirmatur conclusio quia ibi nulla fuit corruptio. Secunda conclusio est in illo parta fuit maxima inditas. Probatur dupliciter. primo ratione: quia homo deus natus est in mundo secundo autoritate Isa. 55. Omnia clara sunt.

¶In responsione ad tertium, aduerte quòd Euangelista tres adhibet Virginis in partu dicit, fecilicet quòd peperit inuoluit pannis, reclinauit in præsepio. Et ex primo quidem docet le sum infantem per genitalia membra & post per os, aut quancunque aliam partem corporis materni egressum, patere nanque est per naturalia generationis membra prolem edere. Ex secundo verò, quòd ipsa mater susceptit nascentem ex se infantem, ex hoc enim quòd ipsa extremos artus, scilicet pedes & manus lauere, exercuisse dicitur, sicut exclauditur obstetricum obsequium ad matris solatium, ita excluditur ad pilli susceptionē, & reliquos actus inferendos vt sunt ablutio, & alia, quæ solent fieri. Ratione autem est vt mirabilem partum angelica ministeria louerint vt: Angelorum ministerio tam nascentibus quam parentes matres omnia, quæ etiam in statu innocentiæ opportuna fuissent quæ non exercerato, sed ex natura fuit, habuerint, quamuis alio modo, puta absque ablatione mundiciarū, & quamuis à ratione remotum non sit, vt mater ipsa edocta ab Angelis omnia perfecerit. Primum tamen rationabilius videtur, vt & matrinus virgineæ ab huiusmodi obscuris seruarentur immunes, & meatus magis vnita esset, & citius omnia expeditentur. & Ioseph ides tam citò, tam mundē, tam expeditè secundis ventrem auacuatum & infantē editum impletum esse experiretur: quia quod in ea natum est, de Spiritu sancto est, & cum exspedita matre adoraret natum mundi dominū. Et licet publica miracula ab infante facti debuerint, ne phantasma putaretur illius humanitas, secreta tamen quæ ab hac suspitione aliena sunt, non dedecet ipsum effecisse ad Virginis matris obsequia, vt suauis sit fetus per omnium dispositio à diuina procedens sapientia.

Infra 4. q. 28. ar. 2. ad 2. Matth. 2. 2. Luc. 2. Gen. 3.

¶ *Super Quæstionem tricesimæquintæ Articulum septimum.*

Titulus clarus.

Comment. ¶In corpore vna conclusio: Christus in Bethleem natꝰ voluit. Probatur quadrupliciter, primo ad literam, secundo mystice.

¶Aduerte hic, q̃ Autor reddit rationē ex parte loci voliti, quare Christus voluit

nobis satis faceret, non quasi ex necessitate illius sententiæ: quia ipse mortis debitor non erat.

¶Ad secundum dicendum, quòd, sicut Christus moriendo destruxit mortem nostram, ita suo dolore nos à doloribus liberauit: & ideo mori voluit cum dolore. Sed dolor parientis matris non pertinebat ad Christum, qui pro peccatis nostris satisfacere veniebat: & ideo non oportuit, quòd mater eius pareret cum dolore.

¶Ad tertium dicendum, quòd Luc. 2. dicitur, quòd beata Virgo ipsum puerum, quē peperierat, pannis inuoluit, & posuit in præsepio. Et ex hoc ostenditur narratio illius libri, qui est apocryphus, esse falsa. Vnde Hieronymus dicit contra Eluidium. Nulla ibi obstetrix, nulla mulierularum sedulitas interfuit: & mater & obstetrix fuit. Pannis, inquit, inuoluit infantem, & posuit in præsepio. Quæ sententia apocryphorum deliramenta conuincit.

ARTICVLVS VII.

¶Virum Christus debuerit in Bethlem nasci.

AD SEPTIMVM sic procedit. Videtur quòd Christus non debuerit in Bethleem nasci. Dicitur enim Isa. 2. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem. Sed Christus est verè verbum Dei, ergo de Hierusalem debuit prodire in mundum.

¶Præterea, Matth. 2. dicitur scriptum esse de Christo, quòd Nazarenus vocabitur: quod sumitur ex eo quod scribitur Isa. 11. Flos de radice eius ascendet. Nazareth enim flos interpretatur. Sed maximè aliquis denominatur à loco suæ natiuitatis ergo videtur quòd in Nazareth nasci debuerit, vbi etiam fuit conceptus & nutritus.

¶Præterea, Ad hoc Dominus natus est in mundo, vt veritatis fidem annuntiaret: secundum illud Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Sed hoc facilius fieripotuisset, si natus fuisset in ciuitate Romana, quæ tunc dominatum orbis habebat. Vnde & Paulus Romanis scribens dicit Roman. primo: Fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo. Ergo videtur, quòd non debuerit in Bethleem nasci.

¶SED CONTRA est quod dicitur Michææ 5. Et tu Bethleem Ephrata, ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel.

¶RESPONDEO dicendum, quòd Christus in Bethleem nasci voluit duplici ratione. Primò quidem, quia factus est ex semine Dauid secundum carnem, vt dicitur Rom. 1. Cui etiam facta fuerat repromissio specialis de Christo, secundum illud 2. Reg. 23. Dixit vir cui constitutum est de Christo Dei Iacob. Et ideo in Bethleem, de qua

Titulus clarus.

¶In corpore vna conclusio: Christus in Bethleem natꝰ voluit. Probatur quadrupliciter, primo ad literam, secundo mystice.

¶Aduerte hic, q̃ Autor reddit rationē ex parte loci voliti, quare Christus voluit

fuerit nasci ibi quæ ratio est etiam ratio quare prophetasi fecerit se ibi natciturum, & propterea non asserunt in littera ratio ex parte propheticæ implendæ.

¶In responsione ad secundum nota quòd ad literam ideo in diuersorio nasci elegit Christus vt sacramentum virginei partus occultum ab æque matris consanguineārumque nota maneret. Si enim in ciuitate peperisset, oportuisset obstetricem vocare & consanguineas: & sic aut virginitas matris fuisset manifestata aut reprehensa mater fuisset quòd non vocasset, imò forores eius obstetricem etiam ad inuitam matrem conuocassent. Nec obstat, quòd in Bethleem natus dicitur quoniam Bethleem appellatione veniunt etiā suburbanæ domus. In cuius signum Herodes au dito quòd in Bethleem nascereetur, iussit occidi in Bethleem & in omnibus finibus eius infantes, intelligens per totum infra fines Bethleem. Suauiter ergo omnia diuina disposuit Sapientia, dum nasci in diuersorio elegit vbi nullus cura vel incuria censorem haberet: vix & à Magis adorandus erat absque arbitris ciuibus, scilicet admirantibus eorum ingressum, absque iudice in domō Ioseph, propter quod diuersorium hoc non intra ciuitatem, sed extra videtur fuisse, vt ipsum Diuersorij nomen sonat. Nam si intus fuisset, potuissent Herodi testificari multi, quo Magi ierant & sic fed vbi per viā in diuersorio domo celebrata est adoratio. lauit ipsa adoratio.

Anno. ¶In responsione ad tertium, nota quòd ipse Christus Romæ caput Ecclesiæ fuę statuit, non solum ratione communi, quia fada Apostolorum sunt facta Christi iuxta illud, Sine me nihil potestis facere) sed quia volenti Petro ex Roma recedere, sicut olim ex Antiochia recesserat, ipse Christus obuiuuit iubens vt reuertatur, & Romæ sedet Apostolica stabilitatur, dum dixit, Vento Romam iterum crucifigi. enim Petrus alibi sedem elegisset, non Romæ, sed in loco illo vbi postmodò sedisset, ca sicut necnon Antiochena, sed Romana ecclesia caput est, quia Romanus pontifex successor est Petri similiter in illo casu non Romanus, sed illius alterius loci ponifex successor fuisset Petri, ac Christi vicarius. Ipse ergo Christus præcipiendo regressum & crucem Romæ statuit caput Ecclesiæ, quo natus fuit Dauid, nasci voluit, vt ex ipso loco natiuitatis, promissio ei facta impleta ostenderetur, & hoc designat Euangelista dicens, Eo quòd esset de domo & familia Dauid. Secundò, quia (vt Greg. dicit in Hom.) Bethleem domus panis interpretatur. Ipse autem Christus est qui ait, Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Dauid in Bethleem natus est, ita etiam Hierusalem elegit, vt in ea sedem regni constitueret, & templum Dei ibi ædificaret, & sic Hierusalem elegit, vt esset ciuitas simul regalis & sacerdoralis. Sacerdotium autem Christi & eius regnum, præcipuè consummatum est in eius passione: & ideo conuenienter Bethleem elegit nati uitati, Hierusalem verò passioni. Similiter etiam per hoc hominum gloriam confutauit, qui gloriantur de hoc, quòd ex ciuitatibus nobilibus originem ducunt, in quibus etiam præcipuè volunt honorari. Christus autem econuerso, in ciuitate ignobili nasci voluit, & in ciuitate nobili pati opprobrium.

¶Ad secundum dicendum, quòd Christus fiorere voluit secundum virtuosam conuersationem, non secundum carnis originem. Et ideo in ciuitate Nazareth educari voluit & nutriri, in Bethleem autem voluit quasi peregrè nasci. Quia, vt Gregor. dicit, per humanitatem, quam assumpserat, quasi in alieno nascebatur: non secundum potestatem, sed secundum naturam. Et etiam (vt Beda dicit) in diuersorio loco egebat, vt nobis multas mansiones in domo Patris sui præpararet.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut dicitur in quodam sermone Ephesini concilij, Si maximam Romam elegisset ciuitatem propter potentiam ciuium, mutationem orbis terrarum putarent, si filius fuisset Imperatoris, potestati vtilitatem ascriberent. Sed vt diuinitas cognosceretur orbem transformasse terrarum, pauperculam elegit matrem, & pauperiorem patriam. Elegit autem Deus infirma mundi, vt confundat fortia, sicut dicitur primæ ad Corint. 1. Et ideo vt suam potestatem magis ostenderet in ipsa Roma, quæ Caput mundi erat, etiam caput Ecclesiæ suæ statuit, in signum perfectę victoriæ. Vt exinde fides deriuaretur ad vniuersum mundum: secundum illud Isa. 26. Ciuitatem sublimem humiliabit: & concalcabit eam pes pauperis, scilicet Christi, gressus egenorum, id est, Apostolorum Petri & Pauli.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrum Christus fuerit tempore congruo natus.

AD OCTAVVM sic procedit. Videtur quòd Christus non fuerit congruo tempore natus. Ad hoc enim Christus venerat, vt suos in libertatem reuocaret. Natus est autem tempore seruitutis, quo, scilicet totus orbis præcepto Augusti describitur, quasi tributarius factus: vt habetur Luc. 2. Ergo videtur quòd non congruo tempore Christus fuerit natus.

¶Præterea, Promissiones de Christo nasciturο Gentibus non fuerant factæ: secundū illud Roman. 9. Quorum sunt promissa. Sed Christus natus est tempore, quo Rex alienigena dominabatur: sicut patet Matth. 2. Cùm natus esset Iesus in diebus Herodis regis. Ergo videtur quòd non fuerit congruo tempore natus.

¶Præterea, Tempus præsentię Christi in mundo diei comparatur, propter id, quòd ipse est lux mundi: vnde ipse dicit Ioan. 9. Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est. Sed in æstate sunt dies longiores, quàm in hyeme, ergo cùm natus fuerit in profundo hyemis XVIII. Calendas Ianuarij, videtur quòd non fuerit conuenienti tempore natus.

¶SED CONTRA est quod dicitur Galat. 4. Cùm venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hęc est differentia inter Christum & alios homines, quòd alij homines nascuntur subiecti necessitati temporis, Christus autem tanquam dominus & conditor omnium temporum elegit sibi tempus, in quo nasceretur, sicut & matrem & locum. Et quia quæ à Deo sunt, ordinata sunt, & conuenienter disposita: consequens est quòd conuenientissimo tempore Christus nasceretur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus venerat nos in statum liber tatis reducere de statu seruitutis. Et ideo fi cut mortalitatem nostram suscepit, vt nos ad vitam reduceret, ita (vt Beda dicit) eo tempore dignatus est incarnari, quo mox natus, *censu Cæsaris adscriberentur, atque ob nostri liberationem ipse seruitio subderetur.

¶Tempore etiam illo quo totus orbis subvno principe viuebat, maxima pax fuit in mundo, & ideo decebat vt illo tępore Christus nasceretur, qui est pax nostra faciens vtraque vnum: vt dicitur Ephesęos secundo. Vnde Hieronym. dicit super Isa. Veteres si reuoluamus historias, inueniemus vsque ad vigesimum octauum annum Cæsaris Augusti, in toto orbe terrarum fuisse discordiam: orto autem Domino, omnia bella cessauerunt, secundum illud Isa. 2. Non leuabit gens contra gentem gladium. Congruebat etiam vt in illo tempore quo vnus princeps dominabatur in mundo, Christus nasceretur qui venerat congregare suos in vnum, vt esset vnum ouile & vnus pastor, vt dicitur Ioan. 10.

¶Ad secundum dicendum, quòd ideo Christus, Regis alienigenæ tempore nasci voluit, vt impleretur prophetia Iacob dicentis Genes. penult. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius donec veniat qui mittendus est. Quia vt Chrysost. dicit super Matth. quamdiu Iudaica gens sub Iudaicis regibus, quā uis peccatoribus, tenebatur, Prophetæ mittebantur ad remedium eius. Nunc autem quando lex Dei, sub potestate Regis ini qui tenebatur, nascitur Christus: quia magna & desperabilis infirmitas, medicum artificiosiorem quærebat.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut dicitur in lib. de q. veter. & noui Testam. tunc Christus nasci voluit, quando lux diei cremētum incipit accipere, vt ostenderetur quòd ipse venerat vt homines crescerent in lucem diuinam, secundum illud Luc. primo, Illuminare his qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. Similiter etiam asperitatem hyemis elegit ad natiuitatem, vt ex tunc carnis afflictionem patereturpro nobis.

Cirea non potest humana auctoritate mutari & fieri, vt alius quam successor Petri Romanus Pontifex sic caput Ecclesiæ.

¶ *Super Quæstionis tricesimæquintæ Articulum octauum.*

Titulus clarus.

Comment. ¶In corpore vltimæ est conclusio. Christus conuenientissimo tempore est natus. probatur: Christus tanquam dominus & conditor omnium, temporum elegit sibi tempus, quo nasceretur, ergo conuenientissimo tempore natus est. Antecedens manifestatur duplicitet. primò ex differentia inter Christum & alios homines, secundò ex simili quia elegit sibi & locū & matrem. Consequentia probatur quia quæ à Deo sunt, ordinata sunt & conuenienter disposita. Vbi nota, quòd plus infertur quam probetur, propter materiam & eius clarificationem: probatur enim, quòd conuenienti tempore: infertur autem, quòd conuenientissimo tempore: quia si omnia à Deo sunt conuenienter disposita, ea quæ sunt circa propriam ipsius Dei personam, oportet conuenientissimè esse disposita. Et hoc clarum est ex dictis de ipso Christo. Et sic est sermo in conclusione.

*Alias census.

Super luc. 2. 5. 10. 8.

QVÆSTIO TRICESIMASEXTA,

de manifestatione Christi nati, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de manifestatione Christi nati.

¶Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, vtrum natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis tricesimæsextæ Articulum primum.

Titulus clarus.

¶In corpore vnica conclusio: Natiuitas Christi non debuit esse communiter omnibus manifesta. Probatur tripliciter: primo ex mysterio passionis impleti: secundò ex fidei meriti: tertiò ex humanitatis assumptæ testificanda veritate.

¶ Nam si Christi natiuitas omnibus manifestaretur, tolleretur fidei meritum.

¶Claraque sunt omnia, nisi quod secunda ratio, non caret scrupulo: quia aut cessat fermo de Christi natiuitatis manifestatione per visionem, aut per attestationem. Si enim cessat fermo de manifestatione per visionem, tolleretur proculdubio meritum fidei: quia tollueretur ipsa fides respectu visionis: enim credit per videt. Sed huiusmodi obiectum: quia inanitas attestatio negata omnibus est facta quibusdã, puta Pastoribus & Magis: quibus nõ per visionẽ, sed per attestationẽ Angelorum & stellæ manifestata est Christi natiuitas. Si vero est fermo de manifestatione per attestationẽ, nõ sequitur quòd tolleretur meritũ fidei: & falsũ in littera dicitur, si manifestis indiciis, Christo nascente, eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei. Vnde & magis manifestis indiciis natiuitas Christi apparuit: & tamen non est ratio fidei ablata respectu natiuitatis Christi.

¶Ad hoc dicitur, quòd fermo ille tertiæ est de manifestatione tali, qualis facta est Pastoribus, Magis, Simeoni & Annæ. Et Pastoribus quidẽ & Magis nulla constat manifestatione facta nisi per attestationẽ Angeli eiusmodi testimonii, ex quo fuit ad Pastores, & stella ad Magos. Simeoni autẽ & Annæ qualis fuerit reuelatio facta (an scilicet testificationis tantũ, an illuminationis ad videndũ) licet in Euangelio nõ scribatur: ex ipso tamen fine huius rei videtur, quod testificatio tiua tantum fuerit. Quoniam vltra prominentem Christi dominationem describitur impulsiua ad videndũ corporalibus oculis Christũ: dũ dicitur q̃ Simeõ ab Spiritu venit in templum, & minus de Anna dicitur, vt patet in textu Euangelij. Et propterea in eõ, cui hoc est ex manifestatione per attestationẽ nõ videtur, qualis facta credimus Pastoribus, Magis, Simeoni & Annæ. Inde quòd dicitur, q̃ nõ debuit Christi natiuitas manifestari tic omnibus. Et secũda ratio non credit ad hoc q̃ talis manifestatio abstulisset fidei meritum, quod talis manifestatio minuisset meritum fidei: quia in littera dicitur, quòd hoc diminuisset meritum fidei, probatur aũt in

Quæstio Iustini, q. 39 artic. §. 3.

Comment.

Eph. 4.

Ioan. 1.

Ioan. 8.

Esa. epist. 40.

¶Secundò, vtrùm debuerit aliquibus manifestari.

¶Tertiò, quibus manifestari debuerit.

¶Quartò, vtrùm debuerit ipse se manifestare, vel potius manifestari per alios.

¶Quintò, per quæ alia manifestari debuerit.

¶Sextò, de ordine manifestationum.

¶Septimò, de stella per quam manifestata fuit eius natiuitas.

¶Octauò, de veneratione Magorum, qui per stellam, Christi natiuitatem cognouerunt.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christi natiuitas debuerit esse omnibus manifesta. Impletio enim promissionis debet respondere. Sed de promissione aduentus Christi dicitur in Ps. Deus manifestè veniet. Venit autem per carnis natiuitatem. ergo videtur quòd eius natiuitas debuerit esse toti mundo manifesta.

¶Præterea, Primæ ad Timoth. primo dicitur: Christus in hunc mundum venit peccatores saluos facere. Sed hoc non fit, nisi inquantum eis gratia Christi manifestatur, secundum illud Tit. 2. Apparuit gratia Dei & Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem & secularia desideria, sobriè, & pie, & iustè viuamus in hoc seculo. Ergo videtur quòd Christi natiuitas debuerit omnibus esse manifesta.

¶Præterea, Deus super omnia pronior est ad miserandum, secundum illud Psal. Miserationes eius super omnia opera eius. Sed in secundo aduentu, quo iustitias iudicabit, veniet omnibus manifestus: secundum illud Matt. 24. Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret vsque in Occidentem, ita erit aduentus Filij hominis. Ergo multò magis primus aduentus, quo natus est in mundo, secundum carnem, debuit esse omnibus manifestus.

¶SED CONTRA est quod dicitur Isa. 45. Verè tu es Deus absconditus, sanctus Israel saluator. Et Isa. 53. Quasi absconditus est vultus eius & despectus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd natiuitas Christi non debuit esse communiter omnibus manifesta. Primò quidem: quia per hoc impedita fuisset humana redemptio, quæ per crucem eius peracta est. Quia, vt dicitur primæ ad Corinth. 2. Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.

Secundò, quia hoc diminuisset meritum fidei, per quam venerat homines iustificare: secundum illud Rom. 3. Iustitia Dei per fidem Iesu Christi. Si enim manifestis indiciis Christo nascente eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei: quæ est argumentum non apparentium, vt dicitur Heb. 11.

Tertiò, quia per hoc venisset in dubium veritas humanitatis ipsius: vnde Augustinus dicit in Epistola ad Volusianum, Si nulla ex paruulo in iuuentutem mutaret ætates, nulli cibos, nullos caperet somnos, nõnne opinionem confirmaret erroris, nec hominem verum nullo modo susceptisse crederetur? & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod misericorditer facit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd autoritas illa intelligitur de aduentu Christi ad iudicium: secundum quòd glossa ibidem exponit.

¶Ad secundum dicendum, quòd de gratia Dei saluatoris erudiendi erant omnes homines ad salutem, non in principio natiuitatis eius: sed postea tempore procedente, postquam operatus est salutem in medio terræ, Vnde post passionem & resurrectionem suam dicit discipulis suis, Matth. vlt. Euntes docete omnes Gentes.

¶Ad tertium dicendum, quòd ad iudicium requiritur quòd autoritas iudicis cognoscatur: & propter hoc oportet, quòd aduentus Christi ad iudicium sit manifestus. Sed primus aduentus fuit ad omnium salutem quæ est per fidem, quæ quidem est de non apparentibus: & ideo primus Christi aduẽtus debuit esse occultus.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum natiuitas Christi debuerit aliquibus manifestari.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd natiuitas Christi nulli debuerit manifesta ri. Quia vt dictum est, hoc erat congruum humanæ saluti, vt primus Christi aduentus esset occultus. Sed Christus venerat, vt omnes saluaret, secundum illud primæ ad Tim. 4. Qui est saluator omnium maximè fidelium. Ergo natiuitas Christi nulli debuit manifestari.

¶Præterea. Ante natiuitatem Christi, manifestata erat beatæ Virgini & Ioseph futura Christi natiuitas. Non ergo erat necessarium Christo nato, cændem aliis manifestari.

¶Præterea, Nullus sapiens manifestat id ex quo turbatio nascitur, & detrimentum aliorum. Sed manifestata Christi natiuitate, subsecuta est turbatio, dicitur enim Matth. 2. quòd audiens Herodes Christi natiuitatẽ, turbatus est, & omnis Hierosolima cũ illo. Celsit etiam hoc in detrimentum aliorum: quia ex hac occasione Herodes occidit pueros in Bethleem, & in omnibus finibus eius, à bimatu, & infrà. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christi natiuitatem aliquibus manifestari.

¶SED CONTRA est, quòd Christi natiuitas nulli fuisset proficua, si omnibus esset occulta. Sed oportebat Christi natiuitatem esse proficuam: alioquin frustra natus fuisset. ergo videtur quòd aliquibus manifestari debuerit Christi natiuitas.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt, Pertinet autem ad diuinæ sapientiæ ordinem, vt Dei dona & secreta sapientiæ eius, non æqualiter ad omnes, sed immediatè ad quosdam perueniant, & per eos ad alios deriuentur. Vnde & quantum ad resurrectionis mysterium, dicitur Act. 10. quòd Deus dedit Christum resurgentem manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo. Vnde & hoc etiam debuit circa ipsius natiuitatem obseruari, vt non omnibus Christus manifestaretur, sed quibusdam, per quos posset ad alios deuenire.

Rom. 13.

Act. 10.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut fuisset in præiudicium salutis humanæ, si omnibus hominibus Dei natiuitas innotuisset, ita etiam etsi nulli nota fuisset. Vtroque enim modo tollitur fides: tam scilicet per hoc quòd aliquid est totaliter manifestum, quàm etiam per hoc, quòd à nullo cognoscitur, à quo possit testimonium audiri, Fides enim est ex auditu, vt dicitur Rom. 10.

Rom. 10.

¶Ad secundum dicendum, quòd Maria & Ioseph instruendi erant de Christi natiuitate antequam nasceretur: quia ad eos pertinebat reuerentiam exhibere proli concepte in vtero, & etiam obsequi nascituræ. Eorum autem testimonium propter hoc quod erat domesticum, fuisset habitum suspectum circa magnificentiam Christi, & ideo oportuit vt aliis manifestaretur extraneis, quorum testimonium suspectum esse non posset.

¶Ad tertium dicendum, quòd ipsa turbatio subsecuta ex natiuitate Christi manifestata, congruebat Christi natiuitati. primò quidem, quia per hoc manifestatur cælestis Christi dignitas. Vnde Gregor. dicit in Homil. Cæli Rege nato, Rex terræ turbatus est: quia nimirum terrena altitudo consuditur, cùm celsitudo cælestis aperitur. Secundò, quia per hoc figurabatur iudiciaria Christi potestas. Vnde August. dicit in quodam sermone Epiphaniæ, Quid erit tribunal iudicantis, quando superbos Reges cuna terrebat infantis, Tertiò, quia per hoc figurabatur deiectio regni diaboli: quia vt Leo Papa dicit in sermone Epiphaniæ: Non tantum Herodes in septimo turbabatur, quantùm diabolus in Herode: Herodes enim terrenum hominem æstimabat, sed diabolus Deum, & vterque regni sui successorem timebat, diabolus cælestem, sed Herodes terrenum. Superfluè tamen: quia Christus non venerat regnum in terra habere. Vnde Leo Papa dicit Herodi loquens Non capit Christum regia tua: nec mundi Dominus, potestatis tuæ sceptri est contentus angustijs.

Rom. 2. in Mat. 2.

Quòd autem Iudei turbabantur, qui tamen magis gaudere debuerant, aut hoc est, quia, vt Chrysostom. dicit, de aduentu iusti non poterant gaudere iniqui, aut volentes fauere Herodi quem timebant: populus enim plus iusto fauet eis, quos crudeles sustinet. Quod autem pueri ab Herode sunt interfecti, non cessit in eorum detrimentum, sed in eorum profectum. Dicit enim Augustinus in sermone quodam de Epiphania: Abfit, vt ad liberandos homines Christus veniens, de illorum præmio, qui pro eo interficiuntur, nihil egerit, qui pendens in ligno, pro eis a quibus interficiebatur, orauit.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum stet conuenienter electis illi, quibus est Christi natiuitas manifestata.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod non stet conuenienter electi illi, quibus est Christi natiuitas manifestata. Dominus enim Matth. 10. mandauit

Annot.

Hom. 10. in Euã. Sar. circ.

¶ Super Quæstionis tricesimæsextæ Articulum tertium.

Comment.

Titulus clarus.

¶In corpore vnica est conclusio subinuelle da: Conuenienter electi sunt illi, quibus est Christi natiuitas manifestata. Probatur: Saluti futuris per Christum ad omnem hominum diuersitatem pertinebat: ergo Christus natus omnibus conditionibus hominum est conuenienter manifestatus, ergo Pastoribus Magis, Simeoni & Annæ conuenienter. Antecedens probatur ex autoritate Apostoli. Consequentia pro hac parte quia hoc, scilicet fuisse tot diuersorum, in Christi natiuitate debuit prefigurari, vt sua hominum conditio a Christi salute excluderetur. Secunda vero consequentia declaratur ex tex diuersitatibus inter illos imminentis primæ inter Iudæos & Gentiles: secunda inter propinquos & diuersa inter fatuitates & simplices: quarta inter potentes & nobiles: quinta inter peccatores & iustos: sexta inter mares & fœminas. Omnia clara sunt.

Ioan. 10.

Leo Papa in Epipha.

Hom. 2. in Mat. 2.

eos ad alios deriuentur. Vnde & quantum ad resurrectionis mysterium, dicitur Act. 10. quòd Deus dedit Christum resurgentem manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo. Vnde & hoc etiam debuit circa ipsius natiuitatem obseruari, vt non omnibus Christus manifestaretur, sed quibusdam, per quos posset ad alios deuenire.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut fuisset in præiudicium salutis humanæ, si omnibus hominibus Dei natiuitas innotuisset, ita etiam etsi nulli nota fuisset. Vtroque enim modo tollitur fides: tam scilicet per hoc quòd aliquid est totaliter manifestum, quàm etiam per hoc, quòd à nullo cognoscitur, à quo possit testimonium audiri, Fides enim est ex auditu, vt dicitur Rom. 10.

¶Ad secundum dicendum, quòd Maria & Ioseph instruendi erant de Christi natiuitate antequam nasceretur: quia ad eos pertinebat reuerentiam exhibere proli concepte in vtero, & etiam obsequi nascituræ. Eorum autem testimonium propter hoc quod erat domesticum, fuisset habitum suspectum circa magnificentiam Christi, & ideo oportuit vt aliis manifestaretur extraneis, quorum testimonium suspectum esse non posset.

¶Ad tertium dicendum, quòd ipsa turbatio subsecuta ex natiuitate Christi manifestata, congruebat Christi natiuitati. primò quidem, quia per hoc manifestatur cælestis Christi dignitas. Vnde Gregor. dicit in Homil. Cæli Rege nato, Rex terræ turbatus est: quia nimirum terrena altitudo consuditur, cùm celsitudo cælestis aperitur. Secundò, quia per hoc figurabatur iudiciaria Christi potestas. Vnde August. dicit in quodam sermone Epiphaniæ, Quid erit tribunal iudicantis, quando superbos Reges cuna terrebat infantis, Tertiò, quia per hoc figurabatur deiectio regni diaboli: quia vt Leo Papa dicit in sermone Epiphaniæ: Non tantum Herodes in septimo turbabatur, quantùm diabolus in Herode: Herodes enim terrenum hominem æstimabat, sed diabolus Deum, & vterque regni sui successorem timebat, diabolus cælestem, sed Herodes terrenum. Superfluè tamen: quia Christus non venerat regnum in terra habere. Vnde Leo Papa dicit Herodi loquens Non capit Christum regia tua: nec mundi Dominus, potestatis tuæ sceptri est contentus angustijs.

Quòd autem Iudei turbabantur, qui tamen magis gaudere debuerant, aut hoc est, quia, vt Chrysostom. dicit, de aduentu iusti non poterant gaudere iniqui, aut volentes fauere Herodi quem timebant: populus enim plus iusto fauet eis, quos crudeles sustinet. Quod autem pueri ab Herode sunt interfecti, non cessit in eorum detrimentum, sed in eorum profectum. Dicit enim Augustinus in sermone quodam de Epiphania: Abfit, vt ad liberandos homines Christus veniens, de illorum præmio, qui pro eo interficiuntur, nihil egerit, qui pendens in ligno, pro eis a quibus interficiebatur, orauit.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum stet conuenienter electis illi, quibus est Christi natiuitas manifestata.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod non stet conuenienter electi illi, quibus est Christi natiuitas manifestata. Dominus enim Matth. 10. mandauit discipulis, In viam Gentium ne abieritis, vt scilicet prius manifestaretur Iudæis quam Gẽtibus. Ergo videtur quòd multò minus à principio fuerit reuelanda Christi natiuitas Gentilibus, qui ab Oriente venerunt: vt habetur Matthæi 2.

¶Præterea, Manifestatio diuinæ veritatis præcipuè debet fieri ad Dei amicos: secundum illud Iob 5. 6. Annuntiat de ea amico suo Sed Magi videntur esse Dei inimici: dicitur enim Leuit. 19. Non declineris ad Magos, nec ab Ariolis aliquid scisciteminí. Non ergo debuit Christi natiuitas Magis manifestari.

Matth. 10.

Iob 5.

Leuit. 19.

¶Præterea, Christus venerat totum mundum à potestate diaboli liberare. vnde dicitur Malach. 1. Ac Ortu solis vsque ad Occasum, magnum est nomen meum in Gentibus. Non ergo solùm in Oriente positis debuit manifestari, sed etiam vbique terrarum.

Malach. 1.

¶Præterea, Omnia sacramenta veteris legis erant Christi figura. Sed sacramenta veteris legis dispensabantur per ministerium sacerdotum legalium. Ergo videtur quòd magis debuerit Christi natiuitas manifestari sacerdotibus in templo, quàm pastoribus in agro.

¶Præterea, Christus ex Virgine matre natus est, & ætate paruulus erat. Conuenientius igitur videtur fuisse, quòd Christus manifestaretur inuenibus & virginibus, quàm senibus & coniugatis, vel viduis: sicut Simeoni & Annæ.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 13. Ergo scio quos elegerim. Quæ autem fiunt secundum Dei sapientiam, conuenienter fiunt. Ergo conuenienter sunt electi illi, quibus est manifestata Christi natiuitas.

Ioan. 13.

¶RESPONDEO dicendum, quòd salus, quæ erat futura per Christum, ad omnem diuersitatem hominum pertinebat, quia sicut dicitur Coloss. 3. In Christo Iesu non est masculus & fœmina, Gentilis & Iudæus, seruus & liber, & sic de aliis huiusmodi. Et vt hoc in ipsa Christi natiuitate præfiguraretur, omnibus conditionibus hominum est manifestatus, quia vt Augustinus dicit in sermone de Epiphania: Pastores fuerunt Israelitæ, Magi Gentiles, illi propè, isti longè: vtrique tamen ad angularem lapidem concurrerunt. Fuit etiam inter eos alia diuersitas: nam Magi fuerunt sapientes & potentes: Pastores autem simplices & viles, Manifestatus etiam est iustis, Simeoni & Annæ, & peccatoribus, scilicet Magis. Manifestatus est enim & viris* & mulieribus: vt per hoc ostenderetur, nullam conditionem hominum excludi à Christi salute.

Colos. 3.

Serm. 4. de Epip. cap. 1.

** Alias & mulieri. sci licet.*

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa manifestatio natiuitatis Christi fuit quædam præmbatio plenæ manifestationis quæ erat futura. Et sicut in secunda manifestatione primò annuntiata est gratia Christi per Christum & eius Apostolos Iudæis, & postea Gentilibus: ita ad Christum primò peruenerunt Pastores, qui erant primitiæ Iudæorum, tanquam propè existentes: & postea venerunt Magi à remotis, qui fuerunt primitiæ Gẽtium: vt Augu. dicit.

Serm. 2. de Epip. cap. 10. Ser. eod.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Augu. dicit in sermo. de Epipha. Sicut prævalet imperitia in rusticitate Pastorum, ita prævalet impietas in sacrilegijs Magorum: vtrosque tamen sibi lapis Ille angularis attribuit, quippe qui venit stulta eligere, vt confunderet sapientes: & non vocare iustos, sed peccatores: vt nullus magnus superbiret, nullus infirmus desperaret. Quidam tamen dicunt, quòd isti Magi non fuerunt malefici, sed sapientes Astrologi: qui apud Persas vel Chaldæos Magi vocantur.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Chrysostõ. dicit, ab Oriente venerunt Magi, quia Vnde dies nascitur, inde initium fidei processit: quia fides lumen est animarum. Vel quia omnes qui ad Christum veniunt, ab ipso & per ipsum veniunt, de quo dicitur Zachar. 6. Ecce vir, Oriens nomen eius. Dicuntur autem ab Oriente, ad literam, venisse: vel quia de veteribus Orientis partibus venerunt, secundum quosdam, vel quia de aliquibus vicinis partibus Iudææ venerunt, quæ tamen sunt regionis Iudæorum ad Orientem. Credibile tamen est, etiam in aliis partibus mundi aliqua indicia natiuitatis Christi apparuisse, sicut Romæ fluxit oleum, & in Hispania apparuerunt tres soles, paulatim in vnum coeuntes.

Hom. 2. in Mat. 10. 2.

Zach. 6.

¶Ad quartum dicendum, quòd sicut Chrysostõ. dicit, Angelus manifestans Christi natiuitatem, non iuit Hierosolymam, non requisiuit Scribas & Pharisæos: erant enim corrupti & præinuidia cruciabantur. Sed pastores erant synceri antiquam conuersationem Patriarcharum & Moysi colentes. Per hos ergo pastores

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum quintum.

Li. 2 in trigesimæsextæ Lectio 3. in fine.

Commen. Titulus clarus.

Ambr. ¶ In corpore vnius conclusio: Christus non per seipsum, sed per alias creaturas suæ natiuitatem manifestare debuit. Probatur: Natiuitas Christi ordinata est ad duo: vnum scilicet per fidem: ergo oportebat ita manifestari, vt fides deitatis fidei humanitatis non præiudicaret: ergo non per seipsum, sed per alias creaturas debuit manifestari. Prima consequentia probatur: quia fides humanitatis sic 4 dim Christus in seipso humanitatem Iustitiam, sicut alij, exhibuit: fides verò deitatis, dum per creaturas, Angelos scilicet & stellam Pastoribus, Magis, Simeoni, Annæ & viro: rursus deitatis manifestatur.

Tex 32. ¶ In responsione ad tertium, colligit ex Chrysostomi auctoritatem, quòd ad literam miraculum vini fuit initium signorum Christi: simpliciter, & non limitatè in illo loco. Et hoc optima ratione licet probat ex verbis Ioan. Baptistæ, miraculum quippe vini factum est post baptismum Christi per annum, secundum ecclesiæ traditionem, tria mysteria vno die diuersis annis contigisse attestantem, scilicet Magorum adorationi, baptismum Christi, & conuersionem aquæ in vinum.

Ser. 4.

¶ Super Quæstionis trigesimæ sextæ Articulum quintum.

Annot. Titulus minus explicat breuitatis causa, quam quærit. Non, vt patet in distinctione articulorum in principio huius quæstionis facta in litera, quintus articulus inquirit per quæ alia debuerit manifestari Christi natiuitas: vbi pater non solum de Angelis (vt hic explicatur) sed vniuersaliter de omnibus creaturis, per quas debuerit manifestari Christi natiuitas inquiri. Idem quoque euidenter apparet in processu articuli: vbi non solum quare per Angelos pastoribus, sed diffusè quoque quare per stellam Magis, & per inspirationem interiorem Simeoni & Annæ manifestata est Christi natiuitas, ratio redditur.

Commen. ¶ In corpore articuli vnus est conclusio responsiua, scilicet: Christi natiuitas [illegible] manifestata est per [illegible] significabantur doctores Ecclesiæ, quibus Christi mysteria reuelantur, quæ latebant Iudæos.

¶ Ad quintum dicendum, quòd sicut Ambrosius dicit, generatio Domini non solùm a nuenibus, sed etiam a semoribus & iustis accipere debuit testimonium, quorum etiam testimonio propter iustitiam magis credebatur.

ARTICVLVS IIII.

¶ Verum christus per seipsum natiuitatem suam manifestare debuerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus per seipsum natiuitatem suam manifestare debuerit. Causa enim quæ est per se, semper est potior ea quæ est per aliud: vt dicitur in octauo Physicorum. Sed Christus suam natiuitatem manifestauit per alios, puta Pastoribus per Angelos, & Magis per stellam. Ergo multò magis per seipsum debuit suam natiuitatem manifestare.

¶ Præterea, Ecclesiastici 20. dicitur, Sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? Sed Christus a principio suæ conceptionis plenè habuit sapientiæ & gratiæ thesaurum. Nisi ergo hanc plenitudinem manifestasset per opera & verba, fuisset frustra ei data sapientia & gratia: quod est inconueniens: quia Deus & natura nihil frustra facit: vt dicitur in primo de Cælo.

Tex 32. ¶ Præterea, In libr. de Iosantia Saluatoris legitur, quòd Christus in sua puericia multa miracula fecit. Et ita videtur quòd suam natiuitatem per seipsum manifestauerit.

¶ SED CONTRA est quod Leo Papa dicit, quòd Magi inuenerunt puerum Iesum nulla ab humanæ infantiæ generalitate discretum. Sed alij infantes non seipsos manifestant. Ergo neque decuit, quòd Christus per seipsum suam natiuitatem manifestaret.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd natiuitas Christi ad humanam salutem ordinabatur, quæ quidem est per fidem. Fides autem salutaris diuinitatem & humanitatem Christi confitetur. Oportebat igitur ita manifestari natiuitatem Christi, vt demonstratio diuinitatis eius, fidei humanitatis ipsius non præiudicaret. Hoc autem factum est, dum Christus in seipso natiuitatem similem infirmitati humanæ exhibuit, & tamen per Dei creaturas diuinitatis virtutem in se monstrauit. Et ideo Christus non per seipsum suam natiuitatem manifestauit, sed per quasdam alias creaturas.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in via generationis & motus oportet per imperfecta ad perfectum peruenire. Et ideo Christus prius manifestatus est per alias creaturas: & postea manifestauit se per seipsum manifestatione perfecta.

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet sapientia abscondita sit inutilis: non tamen ad sapientem pertinet, vt quolibet tempore manifestet seipsum, sed tempore congruo. Dicitur enim Ecclesiastici. 10. Sit tacens non habens sensum loquelæ, & est tacens sciens tempus apti temporis. Sic ergo sapientia Christo data non fuit inutilis, quia seipsum tempore congruo manifestauit & hoc ipsum, quòd tempore congruo abscondebatur, est sapientiæ indicium.

¶ Ad tertium dicendum, quòd liber ille de infantia Saluatoris est apocryphus. Et Chrysostom. dicit super Ioann. quòd Christus non fecit miracula antequam aquam conuertit in vinum, secundum illud quod dicitur Ioann. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus. Si enim secundum primam ætatem miracula fecisset, non indiguissent Israelitæ alio manifestante eum: cùm tamen Ioannes Baptista dicat Ioan. primo, Vt manifestetur in Israel, propterea veni in aqua baptizans. Decenter autem non incœpit facere signa in prima ætate: existimassent enim phantasma esse Incarnationem, & ante opportunum tempus cruci eum tradidissent liuore liquefacti.

ARTICVLVS V.

¶ Verum natiuitas Christi debuerit per Angelos & stellam manifestari.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non debuerit manifestari per Angelos Christi natiuitas. Angeli enim sunt spirituales substantiæ secundum illud Psal. Qui facit Angelos suos spiritus. Sed Christi natiuitas erat secundum carnem, non autem secundum spiritualem eius substantiam. Ergo non debuit per Angelos manifestari.

¶ Præterea, Maior est affinitas iustorum ad Angelos quàm ad quoscunque alios, secundum illud Psalm. Immittet Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Sed iustis scilicet Simeoni & Annæ, non est manifestata Christi natiuitas per Angelos. Ergo nec pastoribus per Angelos manifestari debuit.

¶ Præterea, Videtur quod nec Magis debuerit manifestari per stellam. Hoc enim videtur esse erroris occasio, quantum ad illos, qui æstimant sydera natiuitatibus hominum dominari. Sed occasiones peccandi sunt hominibus auferendæ. Non ergo fuit conueniens, quòd per stellam Christi natiuitas manifestaretur.

¶ Præterea, Signum oportet esse certum ad hoc, quòd per ipsum aliquid manifestaretur, Sed stella non videtur esse signum certum natiuitatis Christi. Ergo inconuenienter fuit Christi natiuitas per stellam manifestata.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Deuter. 32. Dei perfecta sunt opera. Sed talis manifestatio fuit opus diuinum. ergo per conuenientia signa fuit effecta.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut manifestatio syllogistica fit per ea quæ sunt magis nota ei, cui est aliquid manifestandum: ita manifestatio quæ fit per signa, debet fieri per ea quæ sunt familiaria illis, quibus manifestatur. Manifestum est autem, quòd viris iustis est familiare & consuetum interiori Spiritus sancti instinctu edoceri, absque signorum sensibilium demonstratione, scilicet per Spiritum prophetiæ. Alij verò corporalibus rebus dediti, per sensibilia ad intelligibilia adducuntur. Iudæi autem consueti erant diuina responsa per Angelos accipere, per quos etiam legem acceperant: secundum illud Actuum 7. Accepisti legem in dispositione Angelorum. Gentiles verò & maximè Astrologi consueti sunt stellarum cursus inspicere. Et ideo iustis, scilicet Simeoni & Annæ, manifestata est Christi natiuitas per interiorem instinctum Spiritus sancti: secundum illud Luc. 2. Responsum accepit a Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. Pastoribus autem & Magis tanquam rebus corporalibus deditis manifestata est Christi natiuitas per visibiles apparitiones. Et quia natiuitas non erat purè terrena, sed quodammodo cælestis, ideo per signa cælestia vtriusque Christi natiuitas reuelatur. Vt enim Aug-

¶ Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum sextum.

Titulus de ordine temporis quæritur quo prius Pastoribus, deinde Magis, demum Simeoni & Annæ manifestata est Christi natiuitas.

Comment

Ho. 6. in Mat. 10. 2. ¶ In corpore Autor duo facit primo ordine manifestationum ex Euangelii autoritate aperit, scilicet quòd ipso die Natalis Pastoribus, decimatertia die Magis, quadragesima Simeoni & Annæ. Secundò rationem reddit optimam ex significatis. Omnia clara sunt in litera.

Ho. 10. in Euā.

Comment. ¶ In responsione ad tertium, de tempore occisionis innocentum non constat. Ex Euangelio siquidem haberetur quòd non statim occisi sunt. nam post adorationem Magorum in domo diuersoria iuxta Bethleem (in qua natus est Christus) oblatus est Dominus in templo & postea portatus à parentibus in Nazareth, vbi Angelus dixit ad Ioseph, Fuge in Ægyptum futurum est enim vt Herodes quærat puerum ad perdēdum eum. Hoc enim oportet fuisse, post quā ex Hierusalē venerunt parentes eius in Nazareth, vt Lucas narratis enim antè fuisset, non venisset in Ierusalem, nec inde in Nazareth, Vnde certum relinquitur, quòd non statim Herodes sciuit in pueros sed incertum est quanto tempore post fuerit in eos. Satis rationabile est illud impedimentum ex Romano itinere: quia pro historia habetur quòd Romam fuerit à filiis accusatus.

Ho. 6. in Mat. 10. 2.

Ho. 2. in Mat. 10. 2.

Tex. 7. 10.

Augustin. dicit in sermo. de Epipha. Cælos Angeli habitant, & sydera ornant, vtriusque ergo cæli enarrant gloriam Dei. Rationabiliter autem pastoribus tanquam Iudæis, apud quos frequenter factæ sunt apparitiones Angelorum, reuelata est natiuitas Christi per Angelos. Magis autem assuetis in consideratione cælestium coporum, manifestata est per stellæ: quia (vt Chryso. dicit) per consueta eos Dominus vocare voluit, eis condescendens. Est autem alia ratio: quia vt Greg. dicit, Iudæis tanquam ratione vtentibus rationale animal, id est Angelus prædicare debuit. Gentiles vero, quia vti ratione nesciebant ad cognoscendum Dominum, non per vocem sed per signa perducuntur. Et sicut Dominum iam loquentem annuntiauerunt Gentilibus prædicatores loquentes, ita eum nondum loquentem elementa muta prædicauerunt. Est etiam & alia ratio: quia vt Augustin. dicit in sermo. Epipha. Abrahæ innumerabilis fuerat promissa successio non carnis semine, sed fidei fœcunditate generanda. Et ideo stellarum multitudini est comparata: vt cælestis progenies speraretur. Et ideo Gentiles in syderibus designati, ortu noui syderis excitantur, vt perueniant ad Christum, per quem efficiuntur semen Abrahæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud manifestatione indiget, quòd de se est occultum: non autem illud quod de se est manifestum. Caro autem eius, qui nascebatur, erat manifesta, sed diuinitas erat occulta. Et ideo conuenienter manifestata est illa natiuitas per Angelos, qui sunt Dei ministri. Vnde & cum claritate Angelus apparuit, vt ostenderetur quòd ille qui nascebatur, erat splendor paternæ gloriæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd iusti non indigebant visibili apparitione Angelorum: sed eis sufficiebat interior instinctus Spiritus sancti propter eorum perfectionem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd stella natiuitatem Christi manifestans, omnem occasionem erroris subtraxit. Vt enim August. dicit contra Faustum, nulli astrologi ita constituerunt nascentium hominum facta sub stellis, vt aliquam stellarum homine aliquo nato circuitus sui ordinem reliquisse, & ad eum, qui natus est perrexisse assererent: sicut accidit circa stellam quæ demonstrauit natiuitatem Christi. Et ideo per hoc non confirmatur error eorum, qui sortem nascentium hominum astrorum ordini colligari arbitrantur, non autem credunt astrorum ordinem ad hominis natiuitatem posse mutari. Similiter etiam, vt Chrys. dicit, Nō est hoc astronomiæ opus, à stellis scire eos qui nascuntur: sed ab hora natiuitatis futura prædicere. Magi autem tempus natiuitatis non cognouerunt: vt hinc sumentes initium, à stellarum motu futura cognoscerent, sed potius econuerso.

Ho. 6. in Mat. 10. 2.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut Chryso. refert, in quibusdam scripturis apocryphis legitur, quòd quędam gens in extremo Orientis iuxta Oceanum, scripturam quandam habebat ex nomine Seth de hac stella, & muneribus huiusmodi offerendis, quę gens diligenter obseruabat huius stellæ exortum, positis exploratoribus duodecim, qui certis temporibus de nocte ascendebant in montem, in quo postmodum eam viderunt, habentem in se quasi paruuli formam, & super se similitudinem crucis.

Vel dicendum, quòd sicut dicitur in lib. de Quæstionibus veter. & noui Testamen. Magi illi traditionem Balaam sequebantur, qui dixit, Orietur stella ex Iacob. Vnde videntes stellam extra ordinem mundi, hanc esse intellexerunt, quam Balaam futuram indicem Regis Iudæorum propheraverat. Vel dicendum, sicut Augusti. dicit in sermo. de Epiphania, quòd ab Angelis aliqua admonitione reuelationis audierunt Magi, quòd stella Christum natum significaret: & probabile videtur quòd à bonis quando in Christo adorando salus eorum iam quærebatur. Vel sicut Leo Papa dicit in sermone de Epiphania, præter illam speciem, quæ corporeum incitauit obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda perdocuit, quod ad illuminationem fidei pertinebat.

Ser. 4.

ARTICVLVS VI.

¶ Verum natiuitas Christi ordine conuenienti fuerit manifestata.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod inconuenienti ordine Christi natiuitas fuerit manifestata. Illis enim debuit primò manifestari Christi natiuitas, qui Christo propinquiores fuerunt, & qui magis Christum desiderabant: secundum illud Sapien. 6. Præoccupat eos, qui se concupiscunt, vt se priorem illis ostendat. Sed iusti propinquissimi erant Christo per fidem, & maximè eius aduentum desiderabant: vnde dicitur Luc. 1. de Simeone, quòd erat homo iustus & timoratus, expectans redemptionem Israel. Ergo prius debuit manifestari Christi natiuitas Simeoni, quàm Pastoribus, vel Magis.

¶ Præterea, Secundum Augustī. Magi fuerunt primitiæ Gentium Christo credituraru. Sed primò plenitudo Gentium intrat ad fidem, & postmodum omnis Israel saluus fiet: vt dicitur Roma. 11. Ergo primò debuit manifestari Christi natiuitas Magis, quàm Pastoribus.

Ser. 2. de Epi. to. 11.

¶ Præterea, Matth. 2. dicitur, quòd Herodes occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem & in omnibus finibus eius, à bimatu & infrà, secundum tempus quod exquisierat à Magis. Et sic videtur quòd per duos annos post Christi natiuitatem Magi ad Christum peruenerint. Inconuenienter igitur post tantum tempus fuit Gentilibus Christi natiuitas manifestata.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Dan. 2. Ipse mutat tempora & ætates. Et ita tempus manifestationis natiuitatis Christi videtur congruo ordine esse dispositum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Christi natiuitas primò quidem manifestata est Pastoribus ipso die natiuitatis Christi: vt enim dicitur Luc. 2. erant in regione eadem vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum: & vt discesserunt ab eis Angeli in cælum, loquebantur adinuicem, transeamus vsque Bethleem, & venerunt festinantes. Secundò autem Magi peruenerunt ad Christum decimatertia die natiuitatis eius: quo die festum Epiphaniæ celebratur. Si enim reuoluto anno, vel etiam duobus annis veniissent, eum in Bethleem: cùm scriptum sit Luc. 2. quòd postquam perfecerunt omnia secundum legem Domini (offerentes scilicet puerum Iesum in templum) reuersi sunt in Galilæam in ciuitatem suam Nazareth. Tertiò manifestata est iustis in templo quadragesimo die à natiuitate Christi: vt habetur Luc. 2. Et huius ordinis ratio est: quia per Pastores significantur Apostoli & alij credentes ex Iudæis, quibus primò manifestata est fides Christi, inter quos non fuerunt multi potentes, nec multi nobiles: vt dicitur 1. Corinth. 1. Secundò autem fides Christi peruenit ad plenitudinem Gentium, quę est præfigurata per Magos. Tertiò autem peruenit ad plenitudinem Iudæorum, quæ est præfigurata per iustos: vnde & in templo Iudæorum est eis Christus manifestatus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Apost. dicit Roma. 9. Israel sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit: sed Gentiles qui non quærebant iustitiam, Iudæos communiter in iustitia fidei præuenerunt. Et in huius figuram Simeon, qui expectabat consolationem Israel, vltimò Christum natum cognouit, & præcesserunt eum Magi & Pastores, qui Christi natiuitatem non ita solicitè expectabant.

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet plenitudo Gentium prius intrauerit ad fidem, quàm plenitudo Iudæorum: tamen primitiæ Iudæorum præuenerunt in fide primitias Gentium, & ideo Pastoribus primò manifestata est Christi natiuitas, quàm Magis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd de apparitione stellæ, quæ apparuit Magis, est duplex opinio. Chryso. enim super Matth. & Augu. in sermo. Epipha. dicunt quòd stella Magis apparuit per hien-

Ho. 11. to 2. Ser. 3.

¶ Super Quæstionis tricesimæ sextæ Articulum septimum.

Comment.

IN corpore duo fiunt. Primo ex Chrysosto. respondetur quæstio vna conclusione: Scilicet non fuit vt cæterbus. Et adiunguntur quinque rationes ex eodem. Secundò tractatur quid fuit illa stella primò secundum Chrysost. sub cuius opinione asseruntur duo modi dicendi: deinde secundum propriam opinionem autoritate Leonis firmatam. Omnia patent in litera.

Annot. ¶ In responsione ad tertium, per Episcopi, Autorem communè verbum de significatione cometarum admittendo responderi non quòd propter ea sic ipsum sensisse putã dum sit; sed esto quòd sic respondisse intelligendum est: Cometes enim non magis Regia, quàm pauperis rustici mortem significat: sed quia mors principum notantur, pauperum autem ratio non habetur, ideo vulgatum est, quòd significat mortem principum, si magno credimus Alberto.

¶ Super Quæstionis tricesimæsextæ Articulum octauum.

Annot. TItulus de conueniētia seu rationabilitate actus quærit.

Comment ¶ In corpore vnica conclusio: Credendum est Magos à Spiritu Sancto inspiratos sapiēter Christum adorasse. Probatur: Magi sunt primitiæ Gentium in Christum credentium: ergo credēdum est, &c. Antecedens manifestatur: quia in ipsis sicut in quodam præfagio fides deuotióque Gentium à remotis ad Christum venientiū monstrabatur. Consequentia probatur: quia sicut fides deuotióque Gentium est absque errore per inspirationem Spiritus sancti, &c.

Opus. 60. cap. 7. Et Mat. 2. co. 4.

Ser. 8 & 3. in 10.

¶ Præterea, Augu. dicit in sermone quodam Epiphaniæ, Pastoribus Angeli, Magis stella Christum demonstrat, vtrisque loquitur lingua cælorum: quia lingua cessauit Prophetarum. Sed Angeli Pastoribus apparentes, fuerunt verè de cœlestibus Angelis. Ergo & stella Magis apparens, fuit verè de cœlestibus stellis.

¶ Præterea, Stellæ quæ non sunt in cælo, sed in aere, dicuntur stellæ comatæ, quæ non apparent in natiuitatibus Regum, sed magis sunt indicia mortis eorum. Sed illa stella designabat Regis natiuitatem: vnde Magi dicunt Matth. 2. Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? vidimus enim stellam eius in Oriente. Ergo videtur quòd fuerit de cœlestibus stellis.

Con

Li. 2. c. 5. to. 61.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. contra Faustum, Non ex illis erat stellis, quæ ab initio creaturæ itinerum suorum ordinem sub Creatoris lege custodiunt, sed nouo virginis partu nouum sydus apparuit.

Hom. 6. in 2.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut Chrysost. dicit super Matth. quòd illa stella, quæ Magis apparuit, non fuerit vna cœlestium stellarum, multipliciter manifestum est: Primò quidem, quia nulla alia stellarum hac via incedit, hæc enim stella ferebatur à Septentrione in Meridiem: ita enim Iudæa iacet ad Persidem, vnde Magi venerunt. Secundò apparet hoc ex tempore: non enim solùm apparebat in nocte, sed etiam in media die, quod non est virtutis stellæ, sed nec etiam lunæ. Tertiò, quia quandoque apparebat, & quandoque occultabatur. Cùm enim intrauerunt Hierosolymam, occultauit seipsam: deinde vbi Herodem, reliquerunt, seipsam monstrauit. Quartò, quia non habebat continuum motum, sed cùm oportebat ire Magos, ibat, cùm oportebat stare, stabat, sicut & de columna nubis erat in deserto. Quintò, quia non sursum manens, parvum Virginis demonstrabat, sed deorsum descendens, hoc faciebat. Dicitur enim Matth. 2. quòd stella, quàm viderunt Magi in Oriente, antecedebat eos, vsque dum veniēs staret supra vbi erat puer. Ex quo patet quòd verbum Magorum dicendum, Vidimus stellam eius in Oriente, non est sic intelligendum, quasi ipsis in Oriente positis stella apparuerit existens in terra Iudæ, sed quia viderunt eam in Oriente existentem, & præcessit eos vsque in Iudæam, quanuis hoc à quibusdam sub dubio relinquatur. Non autem potuisset distinctè domum demonstrare, nisi esset terræ vicina. Et sicut ipse dicit, hoc non videtur proprium stellæ, sed virtutis rationalis cuiusdam. Vnde videtur hæc stella virtutis inuisibilis fuisse in talem apparentiam transformata. Vnde quidam dicunt, quòd sicut Spiritus Sanctus descendit super baptizatum Dominum in specie columbæ: ita apparuit Magis in specie stellæ. Alij verò dicunt, quòd Angelus qui apparuit pastoribus in humana specie, apparuit Magis in specie stellæ.

Ser. 3.

Probabilius tamen videtur, quòd fuerit stella de nouo creata, non in cælo, sed in aëre vicino terræ, quæ secundum diuinam voluntatem mouebatur. Vnde Leo Papa dicit in sermone Epiphaniæ: Tribus Magis in regione Orientis, stella nouæ claritatis apparuit: quæ illustrior cæteris pulchriorque syderibus, in se intuentium oculos animósque conuerteret, vt confestim aduerteretur, non esse otiosum quod tam insolitum videbatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cælum in Sacra Scriptura quandoque dicitur aer: secundum illud, Volucres cæli, & pisces maris.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ipsi Angeli cælestes ex suo officio habent, vt ad nos descendant in ministerium missi: sed stellæ cælestes suum situm non mutant. Vnde non est similis ratio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut stella illa non est sequuta modum stellarum cælestium, ita nec etiam stellarum cometarum: quæ nec de die apparent, nec cursum ordinatum mutant. Et tamen non omnino aberat significatio cometarum, quia cæleste regnum Christi comminuit, & consumit vniuersa regna terræ, & ipsum stabit in æternum: vt dicitur Dan. 2.

ARTICVLVS VII.

¶ Virum stella quæ Magis apparuit, fuerit vna de cælestibus stellis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd stella quæ Magis apparuit fuerit vna de cælestibus stellis. Dicit enim Aug. in quodam sermone Epiphaniæ, Dum pendet ad vbera, & vilium patitur Deus inuolumenta pannorum, repente nouum de cælo sydus effulsit. Fuit igitur stella cælestis, quæ Magis apparuit.

¶ Præterea, Augu. dicit in sermone quodam Epiphaniæ, Pastoribus Angeli, Magis stella Christum demonstrat, vtrisque loquitur lingua cælorum: quia lingua cessauit Prophetarum. Sed Angeli Pastoribus apparentes, fuerunt verè de cœlestibus Angelis. Ergo & stella Magis apparens, fuit verè de cœlestibus stellis.

Ser. 8 & 3. in 10.

¶ Præterea, Stellæ quæ non sunt in cælo, sed in aere, dicuntur stellæ comatæ, quæ non apparent in natiuitatibus Regum, sed magis sunt indicia mortis eorum. Sed illa stella designabat Regis natiuitatem: vnde Magi dicunt Matth. 2. Vbi est qui natus est Rex Iudæorum? vidimus enim stellam eius in Oriente. Ergo videtur quòd fuerit de cœlestibus stellis.

Con

Li. 2. c. 5. to. 61.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. contra Faustum, Non ex illis erat stellis, quæ ab initio creaturæ itinerum suorum ordinem sub Creatoris lege custodiunt, sed nouo virginis partu nouum sydus apparuit.

Hom. 6. in 2.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut Chrysost. dicit super Matth. quòd illa stella, quæ Magis apparuit, non fuerit vna cœlestium stellarum, multipliciter manifestum est: Primò quidem, quia nulla alia stellarum hac via incedit, hæc enim stella ferebatur à Septentrione in Meridiem: ita enim Iudæa iacet ad Persidem, vnde Magi venerunt. Secundò apparet hoc ex tempore: non enim solùm apparebat in nocte, sed etiam in media die, quod non est virtutis stellæ, sed nec etiam lunæ. Tertiò, quia quandoque apparebat, & quandoque occultabatur. Cùm enim intrauerunt Hierosolymam, occultauit seipsam: deinde vbi Herodem, reliquerunt, seipsam monstrauit. Quartò, quia non habebat continuum motum, sed cùm oportebat ire Magos, ibat, cùm oportebat stare, stabat, sicut & de columna nubis erat in deserto. Quintò, quia non sursum manens, parvum Virginis demonstrabat, sed deorsum descendens, hoc faciebat. Dicitur enim Matth. 2. quòd stella, quàm viderunt Magi in Oriente, antecedebat eos, vsque dum veniēs staret supra vbi erat puer. Ex quo patet quòd verbum Magorum dicendum, Vidimus stellam eius in Oriente, non est sic intelligendum, quasi ipsis in Oriente positis stella apparuerit existens in terra Iudæ, sed quia viderunt eam in Oriente existentem, & præcessit eos vsque in Iudæam, quanuis hoc à quibusdam sub dubio relinquatur. Non autem potuisset distinctè domum demonstrare, nisi esset terræ vicina. Et sicut ipse dicit, hoc non videtur proprium stellæ, sed virtutis rationalis cuiusdam. Vnde videtur hæc stella virtutis inuisibilis fuisse in talem apparentiam transformata. Vnde quidam dicunt, quòd sicut Spiritus Sanctus descendit super baptizatum Dominum in specie columbæ: ita apparuit Magis in specie stellæ. Alij verò dicunt, quòd Angelus qui apparuit pastoribus in humana specie, apparuit Magis in specie stellæ.

Ser.3.

Probabilius tamen videtur, quòd fuerit stella de nouo creata, non in cælo, sed in aëre vicino terræ, quæ secundum diuinam voluntatem mouebatur. Vnde Leo Papa dicit in sermone Epiphaniæ: Tribus Magis in regione Orientis, stella nouæ claritatis apparuit: quæ illustrior cæteris pulchriorque syderibus, in se intuentium oculos animósque conuerteret, vt confestim aduerteretur, non esse otiosum quod tam insolitum videbatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cælum in Sacra Scriptura quandoque dicitur aer: secundum illud, Volucres cæli, & pisces maris.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ipsi Angeli cælestes ex suo officio habent, vt ad nos descendant in ministerium missi: sed stellæ cælestes suum situm non mutant. Vnde non est similis ratio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut stella illa non est sequuta modum stellarum cælestium, ita nec etiam stellarum cometarum: quæ nec de die apparent, nec cursum ordinatum mutant. Et tamen non omnino aberat significatio cometarum, quia cæleste regnum Christi comminuit, & consumit vniuersa regna terræ, & ipsum stabit in æternum: vt dicitur Dan. 2.

ARTICVLVS VIII.

¶ Virum Magi conuenienter ad Christum adorandum venerint.

Matth. 2.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd Magi non conuenienter ad Christum venerandum venerint. Vnicuique enim Regi reuerentia debetur à suis subiectis: Magi autem non erant de regno Iudæorum. Ergo cùm ex visione stellæ cognouerunt natum esse Regem Iudæorum, videtur quòd inconuenienter venerint ad eum adorandum.

¶ Præterea, Stultum est vitente Rege aliquo, extraneum Regem annuntiare. Sed in regno Iudææ regnabat Herodes. Ergo stultè fecerunt Magi, alterius Regis natiuitatem annuntiantes.

¶ Præterea, Certius est cæleste indicium, quàm indicium humanum. Sed Magi ducatu cælestis indicij ab Oriente venerant in Iudæam. Stultè ergo egerunt, præter ducatum stellæ, humanum indicium requirendo, dicentes, Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?

¶ Præterea, Munerum oblatio & adorationis reuerentia, non debetur nisi Regibus iam regnantibus. Sed Magi non inuenerunt Christum regia dignitate fulgentem. Ergo inconuenienter ei munera & reuerentiam regiam exhibuerunt.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Isa. 60. Ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui. Sed qui diuino lumine ducuntur, non errant. Ergo Magi absque errore Christo reuerentiam exhibuerunt.

RESP

¶ Super Quæstionis tricesimæseptimæ Articulum primum.

Comment.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio: Christus debuit circuncidi. Probatur septem rationibusque elatè patent in litera.

Quæstio.

¶ Num quis circumcidi debeat ad Christi imitationem.

¶ In responsione ad secundum (vbi de imitatione Christi, quo ad circumcisionem corpoream agitur) dubium occurrit de circumcisione Christianorum Indorum, dicentium se circuncidi vt conformentur Christo, an sit licita. Videtur enim quòd non. Primo ex autoritate Apostolūsi circuncidimini, Christus nihil vobis proderit, ad Gal. 5. & ex autoritate Ecclesiæ, quæ in concilio Florentin. sub Eugenio 4. hoc determinauit circumcisionem & alia legalia, post publicationem Euangelij esse non solū mortua, sed mortifera.

Ma. 3. to. 2.

Sum. 3. to. 70.

Secundò, quia circuncisio facta ad imitationem Christi, non effugit quin fiat etiam ad imitationem Abrahæ & Iudæorum, quoniam quicquid fit ad imitationem imitantis tertium, fit ad imitationem illius tertij: ergo per hoc circuncisio facta ad imitationem Christi est circuncisio legalis. Et confirmatur: quia fieri ad imitationem vel immediatè, non variat naturam actus, sed circuncisio facta ad similitudinem Christi immediatè, sic mediatè ad similitudinem legalis est circuncisio, quia Christus legalem circuncisionem suscepit ergo circuncisio facta ad similitudinē Christi est legalis.

Sen. 4. epiph.

Ser. 8. to. 10.

Tertiò quia secundū Apostolum ab omni specie mali abstinendum est, inficiari autem non potest, quin circuncisio ista habeat speciē malitiæ, nam constat quòd habet speciē Iudaï similitudinis. Ergo illicita est. In oppositum autem est, quia damnare totam illam patriam Christianam, & morem antiquum tot Ecclesiarum, præsumptuosum videtur.

¶ Ad euidentiam huius quæstionis sciendū est, quòd non vertitur in dubium, an circuncisio legalis sit alicubi licita. Determinata siquidē est in dicto 60 cōcilio hæc quæstio: & diffinitum est circuncisionem legalem, siue in ea ponatur finem, siue non, esse illicitam. Sed quia ista circuncisio negatur quòd sit legalis (dicitur enim quòd non fit ad obseruandam legem Mosi vel præceptum datum Abrahæ de circuncisione) propterea in dubium latur vt Deo: myrrha, qua mortuorum corpora condiuntur, præbetur tanquam pro salute omnium morituro. In quo etiam vt Gregor. dicit, instruimur, vt nato Regi aurum (per quod significatur sapientia) offeramus, in conspectu eius, sapientiæ lumine splendentes. Thus autem, per quod exprimitur orationis deuotio, offerimus Deo, si per orationum studia Deo redolere valeamus. Myrrham autē, quæ significat mortificationem carnis, offerimus, si carnis vitia per abstinentiam mortificemus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, Magi sunt primitiæ Gentium in Christum credētium: in quibus apparuit sicut in quodam præfagio fides, & deuotio Gentium venientium a remotis ad Christum. Et ideo sicut deuotio & fides Gentium est absque errore per inspiratio nem Spiritus sancti, ita etiam credendum est, Magos à Spiritu sancto inspiratos, lapiēter Christo reuerentiam exhibuisse.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum quòd sicut Aug. dicit in sermone Epiphaniæ, cùm multi Reges Iudæorū nati fuissent atque defuncti, nullum eorum Magi adorandum quæsierunt. Non itaque Regi Iudæorum, quales illic esse solebant, hunc tam magnum honorem longinqui alienigenæ, & ab eodem regno prorsus extranei, à se deberi arbitrabantur: sed talem natum esse didicerunt, in quo adorando, se saluté, quæ secundum Deum est, cōsecuturos minimè dubitauerunt.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per illam annuntiationem Magorum præsignabatur constantia Gentiū, Christum vsque ad mortem confitētium. Vnde Chryso. dicit super Matth. quòd dum considerabant Regem futurum, non timebant Regem præsentem: adhuc non viderant Christum, & iá parati erant pro eo mori.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ sicut Augustinus dicit in sermo. Epiphaniæ: Stella quæ magos perduxit ad locum, vbi erat cum matre Virgine Deus infans, poterat eos ad ipsam per ducere ciuitatem Bethleem, in qua natus est Christus: sed tamen subtraxit se, donec de ciuitate, in qua Christus nasceretur, etiam Iudæi testimonium perhiberent: vt sic geminato testimonio confirmati (sicut Leo Papa dicit) attentiori fide expeterent, quem & stellæ claritas & prophetię manifestabat autoritas. Et ita ipsi annuntiant Iudæis Christi natiuitatis & interrogant Iocum, credunt & querunt: tanquam significantes eos qui ambulant per fidem, & desiderant speciem: vt Augustinus dicit in sermo. Epiphaniæ. Iudæi autem indicantes eis locum natiuitatis Christi, similes facti sunt fabris arcæ Noë, qui alijs vbi euaderent præstiterunt, & ipsi diluuio perierunt. Audierunt & abierunt inquisitores dixerunt & remāserunt doctores similes lapidibus mil liaris, qui viam ostendunt, nec ambulant. Diuino etiam nutu factum est vt stellæ subtracto, Magi humano sensu in Hierusalem irent, quærentes in ciuitate regia Regem natum, vt in Hierusalem primò Christi natiuitas publicè annuntiaretur (secundum illud Isa. 2. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem) & vt etiam studio Magorum de longè venientium, damnaretur Iudæorum pigritia propè existentium.

¶ Ad quartum dicendum, quòd sicut Chryso. dicit super Matth. Si Magi terrenum regem quærentes venissent, fuissent confusi: quia tanti itineris laborem sine causa suscepissent, vnde nec adorassent, nec munera obtulissent. Nunc autem quia cælestem regem quærebant, etsi nihil regalis excellentiæ in eo viderent: tamen solius stellæ testimonio contenti eum adorauerunt: vident enim hominem & agnoscunt Deum. Et offerunt munera dignitati Christi congruentia: aurum quidē, quasi Regi magno: thus quod in Dei sacrificio ponitur, immo

QVAESTIO TRIGESIMASEPTIMA

De legalibus circa puerum Iesum seruatis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de circuncisione Christi. Et quia circuncisio est quædam professio legis obseruandæ (secundum illud Gal. 5. Testificor omni homini circunciden ti, se quoniam debitor est vniuersæ legis saciēdę) simul cū hoc quærendum est de aliis legalibus circa puerum Iesum obseruatis.

¶ Vnde queruntur quatuor.

¶ Primò de eius circuncisione.

¶ Secundò, de nominis impositione.

¶ Tertiò, de eius oblatione.

¶ Quartò, de matris purgatione.

ARTICVLVS I.

¶ Virum Christus debuerit circuncidi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit circuncidi. Veniente enim veritate, cessat figura. Sed circuncisio fuit Abrahę præcepta, in signum fœderis quod erat de semine nasciturō: vt patet Gen. 17. Hoc autem fœdus fuit in Christi natiuitate completum. Ergo circuncisio statim cessare debuit.

¶ Præterea, Omnis Christi actio, nostra est instructio, vnde dicitur Ioan. 13. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ergo feci, ita & vos faciatis. Sed nos non debemus circūcidi: secundum illud Gal. 5. Si circuncidimini, Christus vobis nihil proderit. Ergo videtur quòd nec Christus debuerit circuncidi.

¶ Præterea, Circuncisio est ordinata in remedium originalis peccati. Sed Christus non contraxit originale peccatum: vt ex suprà dictis patet. Ergo Christus non debuit circuncidi.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Luc. 2. Consummati sunt dies octo, vt circuncideretur puer.

¶ RESPONDEO dicendum, q̄ pluribus de causis Christus debuit circuncidi. Primò quidem, vt ostendat veritatem carnis humanæ, contra Manichæum, qui dixit eum habuisse corpus phantasticum: & contra Apollinarium, qui dixit corpus Christi esse diuinitati consubstantiale: & contra Valentinum, qui dixit Christum de cælo corpus attulisse. Secundò, vt approbaret circuncisionem, quam olim Deus instituerat.

Tertiò, vt cōprobaret se esse de genere Abrahæ, qui circuncisionis mandatum acceperat in signum fidei, quam de ipso habuerat. Quartò, vt Iudæis excusationem tolle-

vertitur, an sit licita vel illicita. Via autem resolutionis incedendo circuncisio facta præcise ad conformandum liuiniem Christo, duo in se continet, ipsam corporalem circuncisionē & voluntatem, & conformitatem ad Christum circidecisum. Ex primo autem constat actū non esse de genere malorum quoniam actus malus suo genere non potest recte fieri ex adiuncto bono finitquia nō fiunt facienda mala vt veniant bona: circuncidere autem licitè potest se homo ob sanitatē: non igitur est ex suo genere mala corporalis circuncisio voluntaria. Et ex eundo, auteminquantum continet conformitatem ad Christum, constat quòd malus nō redditur. Conformitas siquidem ad Christum de genere bonorum est secundum se bonum autem adiunctum non malo actui, non habet vnde reddat actum illum malum: sed potius habet vnde bonificet actum illum. Inquantum verò continet ly circuncisum (non enim addicit conformitas ad Christum absolutè, sed ad Christum circuncisum) potest reddere actum malum: nam Christus vt circuncisus, significat & circuncisionem corporalem & legalem: quoniam circuncisio eius fuit & corporalis & legalis: imò ideo ad literam corporaliter circuncidi voluit, vt legalem circuncisionem susciperet. Et propterea si conformitas ad Christum circuncisum, intelligatur ad circuncisum materiali ter & formaliter, actus circuncisionis redditur malus pro tempore Euangelij publicati: quia talis circuncisio nihil aliud est quàm circuncisio legalis: est enim imitatio eius, vt patet, & rationes secundo & tertio loco arguendo probant. Si verò conformitas referatur ad Christum circuncisum corporaliter tantum ratione similitudinis in patiendo (quia scilicet vult sequi Christum in dolore circuncisionis) non malus, sed laudabilis redderetur actus circuncisionis. Ratione verò similitudinis in hoc quod est esse circuncisum corporaliter quia Christus fuit corporaliter circuncisus (quum in corporalibus secundum se non sit virtus nec vitiū) nec vnde malus, nec vnde bonus reddatur actus circuncisionis propter huiusmodi corporalem similitudinem factæ videlicet, nisi quòd pro tanto malus esset, pro quāto vanus esset: careret enim necessitate & pia vtilitate, si solùm pro corporea assimilatione fieret.

Infrà, q. 40. artic. 4. cor. Et 1. q. 2. art. 2. ad 3. Et opus. 60. cap. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et si pro quadam veneratione Christi hoc fiet an actus sit religiosus, an superstitiosus, considerandum est. Et quidem quod sit superstitiosus tentatur, quia corporalem cæremoniam inutilem contra communem Ecclesiæ morem, habentem malì speciem exercet. Sed quòd cæremonia hæc licet sit corporea, non sit vana aut inutilis, inde apparet, quòd non nulla veneratio est vitanda assimilationi ad principem. In honoré ili quidem principũ vocamus filios nostros, ipsorum principum nominibus: vt Iulios à Iulio, & Leones à Leone. Nec superstitiosè similis honor in Sanctos transfertur sed ad venerationem Sanctorum spectare credimus, quòd filios nostros Sanctorũ nominibus appellemus. Et propterea sicut assimilari velle Sanctis in nominibus, extra religionem non est, sed ad venerationem quandá spectat: ita honorem huic exhibere Christo vt etiam corporaliter assimiletur sibi circuciso homo non superstitionis vnitas, sed veneratio quædam est, ab hominibus humano more exhibita, & licet si non secundum communem Ecclesiæ morem, est tamen secundũ illam Ecclesiarũ, quæ sunt Indiæ sub rege Dauid (qui vulgariter dicitur Prete Iosnni (sanctum vestutumque morem: qui & nũquàm ab vniuersali aut Romana Ecclesia damnatus apparet, & propterea licet alibi circuncisio ista esset superstitiosa: non tamen vbi est consuetu. De mali autem specie, quàm præ se ferre circuncisionem hoc tempore negari etsi non potest dicitur tamen quòd ab omni specie mali cauendũ est quando & vbi speciem mali habet. Verum vbi & quando actus aliquis cessat habere mali speciem, potest exerceri licèt enim comedere immolata idolis, speciem mali habet, & secundum Apostoli doctrinã 1. ad Corinã. 8. & 10. quandoque est licitum & quãdoque illicitum nam præsenti bª infirmis est illicitum: quando autẽ & vbi scãdalum infirmorum non timetur, licitum est: Et secundum hoc circũcisio huiusmõdi, quia in Ecclesiis illis non est in scandalum infirmorum neque mali occasio cessat habere ibi mali speciem. Et si obiciatur, quòd licet tollatur per hoc ratio scandali apud illos: non tamen tollitur per hoc ratio scandali apud innumeras Christi Ecclesias, quæ de Iudæorum circunçisione scandalizantur (vt potè Indaismi specié ret, ne eum reciperent si esset incircuncisus.

Quintò, vt obediendi virtutem nobis suo commendaret exẽplo. Vnde & octaua die circuncisus est, sicut in lege erat præceptũ.

Sextò, vt quia in similitudiné carnis peccati aduenerat, remedium quo caro peccati consueuerat mundari, nõ resp̃ueret: Septimò, vt legis onus in se sustinens, alios à legis onere liberaret, secundum illud Gal. 4. Misit Deus filium suum factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circuncisio per remotionem carnalis pelliculæ in membro generationis facta, significabat spoliationem vetustæ generationis, à qua quidem vetustate liberamur per passionem Christi. Et ideo veritas huius figuræ non fuit plenè impleta in Christi natiuitate, sed in eius passione, antequã circuncisio suam virtutem & statum haberet. Et ideo decuit Christum ante suam passionem tanquam filium Abrahæ circuncidi.

¶ad secundum dicendum, quòd Christus circuncisionem susc̃epit eo tempore quo erat sub præcepto. Et ideo sua actio in hoc est nobis imitanda, vt obseruemus ea, quæ sunt nostro tempore in præcepto: quia vnicuique negotio est tempus & opportunitas: vt dicitur Eccle. 8. Et præterea, vt Orig. *dicit, sicut mortui sumus cum illo moriẽte, & consurreximus Christo resurgenti: ita circuncisi sumus spirituali circuncisione per Christum & ideo carnali circuncisione non indigemus. Et hoc est quod Apostolus dicit Coloss. 2. In quo, scilicet Christo, circũcisi estis circuncisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed in circuncisione domini nostri Iesu Christi.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Christus propria voluntate mortem nostram susc̃epit quæ est effectus peccati (nullum in se habẽs peccatum) vt nos à morte liberaret, & spiritualiter nos faceret mori peccato, ita etiam & circuncisionem, quæ est remedium originalis peccati, susc̃epit absque hoc quod haberet originale peccatum: vt nos à legis iugo liberaret, & vt in nobis spiritualem circuncisionem efficeret: vt scilicet susc̃ipiendo figuram, impleret veritatem.

Hom 14. in luc. to. 3. *Alias Aug.

Quæst. 60. cap. 6.

Can

ARTICVLVS. II.

¶Virum conuenienter fuerit Christo nomen impositum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ inconuenienter fuerit Christo nomen impositũ. Veritas enim Euangelica debet prænuntiationi propheticæ respondere. Sed prophetæ aliud nomen de Christo prænũtiauerũt: dicitur enim Isa. 7. Ecce, virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Immanuel. Et 8. Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, festina prædari. Et 9. Vocabitur nomen eius Admirabilis Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri seculi, Princeps pacis, & Zacha. 6. dicitur, Ecce, vir, Oriens nomen eius. Ergo inconuenienter vocatum est nomen eius Iesus.

¶Præterea, Isa. 62. dicitur, Vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit. Sed hoc nomen Iesus non est nomen nouum, sed pluribus fuit in veteri Testamẽto impositum: vt patet etiam ex ipsa genealogia Christi Luc. 3. ergo videtur quòd in conuenienter vocatum est nomen eius Iesus.

¶Præterea, Hoc nomen Iesus salutem significat: vt patet per id quod dicitur Matt. 1. Pariet filium, & vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suũ à peccatis eorum. Sed salus per Christum non est facta solùm in circuncisione sed etiam in præputio: vt patet per Apostũ. Roma. 4. Inconuenienter ergo hoc nomen fuit Christo impositum in sua circuncisione.

¶SED CONTRA est autoritas Scripturæ: in qua dicitur Luc. 2. quòd postquam consummati sunt dies octo, vt circuncideretur puer, vocatum est nomẽ eius Iesus.

RESPONDEO dicendum, quòd nomina debent proprietatibus rerum respondere. Et hoc patet in nominibus generum & specierum: quia, vt dicitur 4. Meta. ratio, quam significat nomen, est diffinitio, quæ designat propriam rei naturam. Nomina autem singularium hominũ semper imponuntur ab aliqua proprietate eius, cui nomen imponitur. Vel à tempore, sicut imponuntur nomina aliquorum sanctorum his, qui in eorum festis nascuntur. Vel à cognatione: sicut cùm filio imponitur nomen patris. Vel alicuius de cognatione eius: sicut propinqui Ioannis Baptistæ volebant eum vocare nomine patris sui Zachariam, non autem Ioannem: quia nullus erat in cognatione eius, qui vocaretur hoc nomine. vt dicitur Luc. 1. Vel etiam ab euentu: sicut Ioseph vocauit primogenitum suum Manassem, dicens, Obliuisci fecit me Deus omnium laborum meorũ. Gen. 41. Vel etiam ex aliqua qualitate eius, cui nomen imponitur: sicut Gen. 25. dicitur quòd quia primus egressus est de vtero matris, ruffus erat, & totus in morem pellis hispidus, vocatum est nomen eius Esau, quod interpretatur rubeus. Nomina autem quæ imponuntur aliquibus diuinitus, semper significant aliquod gratuitum donum eis diuinitus datum: sicut Gen. 17. dictum est Abrahæ, Appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te. Et Matt. 16. dictum est Petro, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quia igitur Christo hoc munus gratiæ collatum erat, vt per ipsum omnes saluarentur: ideo conuenienter vocatum est nomen eius Iesus, id est Saluator, Angelo hoc nomen prænunciante, non solùm matri, sed etiam Ioseph, qui erat futurus eius nutritius.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in omnibus illis nominibus quodammodo significatur hoc nomen Iesus, quod est significatiuũ salutis. Nã in hoc q̃ dicitur, Immanuel, quod interpretatur, nobiscũ Deus, designatur causa salutis, quæ est vnio diuinæ & humanæ naturę in persona Filij Dei, per quã factum est vt Deus esset nobiscũ, quasi particeps nostræ naturę. Per hoc autẽ quod dicitur, Voca nomen eius, accelera, spolia detrahe, &c. designatur à quo nos saluauit, quia à diabolo, cuius spolia abstulit, secundum illud Coloss. 2. Expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter. In hoc autem quod dicitur. Vocabitur nomen eius Admirabilis, &c. designatur via & terminus nostræ salutis, inquantum scilicet admirabili diuinitatis consilio & virtute, ad hæreditatem futuri seculi perducimur, in quo erit pax perfecta filiorum Dei, sub ipso principe Deo. Quod verò dicitur, Ecce, vir, Oriens nomen eius, ad idem refertur ad quod primum, scilicet ad Incarnationis mysterium, secundum quod exortum est in tenebris lumen rectis corde.

¶Ad

¶ Super Quæstionis tricesimæseptimæ Articulum tertium.

Comment. Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio respondetur quæsito: Christus conuenienter in templo oblatus est, cum obtionem. Probatur: Christus vo fuit sub lege heri, & ex muliere natus primogenitus erg̃o conuenienter, &c. Antecedens quo ad primam partem declaratur ex hinc quia vt eos qui sub lege erat redimeret, & iustificationem spiritualem in mẽbris iustè impleret. Quo ad secundam est per se euidens. Consequentia probatur: quia ja lege erant circa primogenitum duo præceptaliter quantum ad primum inquantum genitũ, & alterum inquantum primogenitum, & vtrumque in Christo seruata est. Littera est clara.

Quæstio. ¶ *Num sacrificium offerretur in lege pro peccato prolis.*

¶Sed circa rationem in littera redditam de sacrificio præcepto Leuitic. 12. quia scilicet pro peccato prolis offerebatur, dubium occurrit. Tũ quia quia peccatum originale contrahitur, & quia in tegru illo expresse dicitur, Et orabit pro ea, scilicet, matre, facerdos, & mundabitur: & non dicitur, Orabit pro filio: male ergo in littera dicitur, quòd offerebatur pro peccato pris. ¶ Ad huius euidentiam consideranduꝫ est quod littera illius textus, vt Philosta ex Augustin. dicit, duplicitèr legi potest. Primò, vt by, pro filio vel filia, referatur ad oblationem. Et hunc sensum secutus est Augustin. tor, sequens Augustin. probantem hunc sensum, ex verbis scilicet Lucæ, dicentis, Cum impleti sunt dies purgationis eorum secundum legem Moysi, tulerunt illum in Hierusalem, vt sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur. Et ideo Christus simul cùm fuit circuncisus, nomen impositionem accepit.

ARTICVLVS. III.

¶ Virum Christus conuenienter fuerit in templo oblatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fuerit Christus in templo oblatus. Dicitur enim Exodi 13. Sanctifica mihi omne primogenitum quod aperit vulvam in filijs Israel. Sed Christus exuit de clauso Virginis vtero: & ita matris vulvam non aperuit. Ergo Christus ex hac lege non debuit in templo offerri.

¶Præterea, illud quod est semper præsens alicui, non potest ei præsentari. Sed Christi humanitas semper fuit Deo maximè præsens, vt pote ei coniuncta in vnitate personæ. Ergo non oportuit, quòd coram Domino no sisteretur.

¶Præterea, Christus est hostia principalis, ad quam omnes hostiæ veteris legis referuntur sicut figuræ ad veritatem. Sed hostiæ non debet esse alia hostia. Ergo non fuit conueniens, vt pro Christo alia hostia offeretur.

¶Præterea, Inter legales hostias præcipua fuit agnus, qui erat iuge sacrificium: vt habetur Numeri 28. vnde etiam Christus dicitur agnus, Ioan. 1. Ecce agnus Dei magis ergo fuit conueniens quòd pro Christo offeretur agnus, quàm par turturum, vel duo pulli columbarum.

¶SED IN CONTRARIVM Scripturæ, quæ hoc factum est testatur, Luc. 2.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ sicut dictum est, Christus voluit sub lege nascitur, vt eos qui sub lege erant, redimeret: & vt iustificatio legis in suis membris spiritualiter impleretur. De prole autem nata duplex præceptum in lege traditur. Vnum quidem generale quo ad omnes: vt scilicet completis diebus purificationis matris offerret sacrificium pro filio, siue pro filia: vt habetur Leuit. 12. Et hoc quidem sacrificium erat & ad expiationẽ peccati, in quo proles erat concepta & nata, & ad consecrationem quandam ipsius: quia tunc primò præsentabatur in templo, & ideo aliquid offerebatur in holocaustum, & aliquid pro peccato. Aliud autem præceptum erat speciale in lege de primogenitis tam in hominibus, quam in iumẽtis. Sibi enim Dominus deputauerat omne primogenitum filiorum Israël: pro eo quod ad liberationem populi Israel percusserat primogenita Aegypti, ab homine vsq; ad pecus, primogenitis filiorum Israel reseruatis. Et hoc mandatum ponitur Exod. 13. in quo etiam præfigurabatur Christus, qui est primogenitus in multis fratribus, vt dicitur Roman. 8. Quia igitur Christus ex muliere natus, erat quasi primogenitus, & voluit fieri sub lege, hæc duo Euangelista Lucas circa eum fuisse obseruata ostendit. Primò quidem id quod pertinet ad primogenitos, cùm dicit Tulerunt illum in Hierusalem, vt sisterent eum Domino: sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur. Secundò, illud quod pertinet communiter ad omnes, cùm dicit, Vt darent hostiam, secundum quòd dictum erat in lege Domini, par turturum aut duos pullos columbarũ.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ sicut Gregor. Nicenus dicit, illud legis præceptum in solo incarnato Deo singulariter & ab aliis differenter impleri videtur. Ipse nanque solus ineffabiliter conceptus ac in comprehensibiliter editus, virginalem vterum aperuit, non antea connubio reseratum, seruans post partum inuiolabiliter signaculum castitatis. Vnde q̃ dicit, adaperiens vulvam, designat, quòd nihil antea inde intrauerat vel exiuerat. Et per hoc etiam specialiter dicitur masculinus, quia nihil de fœmineitate culpæ portauit. Singulariter etiam sanctus, quia remotus

Hom. 14. in luc. to.

ilione, construi ly pro filio vel filia potuum in medio vtriusque orationis) ideo ambiguum restat sensus, quantum est ex littera illa. Libera videtur cuique sua opinio quòquod vel pro peccato prolis vel matris offerebatur. Et quidem quòd pro pro cato oblatio fieret, textus clarè dicit. Et ideo dicens, quòd pro sola irregularitate corporea hoc fieret, alienum à littera est dicente animal vnũ pro peccato, & aliud pro holocausto offerri. Dicere autem quòd pro peccato matris quod non patiendo, sed concubendo cõmittit (quia communiter aliquod veniale peccatũ in actu illo interuenit) omnino irrationabile non est, ex littera tamen non habetur quæque orationem quidem pro matre fieri mandat, oblationem autem non dicit fieri pro matre. Habetq̃ contra se hæc opinio verbum Iudicium ex Euangelii stat quod potest glossari, quòd intelligitur ratione præsentationis primogeniti, & oblationis pro holocausto. Cùm in ducerent eum vt facerent pro eo hæc secundum consuetudinem legis vt sic oblatio pro peccato remaneat dubia pro quo fiat.

¶ Et licet hæc glossa nõ appareat conuincibilis de falsitate: tamen Patrum regulas sequendo, in nouorem declinare debemus partem, dicendum est, quòd pro filio seu filia oblatio fiebat & in holocaustum & pro peccato. Tum quia Euangelistæ auctoritas indistincte tradit, quòd pro puero hæc faciebant. Tum quia Augustini facit hæc Euangelistæ verba, vt dicat cum vnici ex his verbis oblationem fieri pro filio seu filia. Tum quia hoc etiam sentit glo. ordinaria ibidem, vltra illam ex Augustino allatam & diui Tho. accedit nõ post habenda autoritas, pro matris autem peccato oblationem fieri nulla tradit Scripturæ autoritas, dicente expresse textu mundationem matris esse corpoream dum dicit Et rogabit pro ea sacerdos: & sic mundabitur à profluuio sanguinis sui, & non dixit, à peccato: pro quo tamen offerri man datur.

¶ Ad obiectionem autẽ, q̃ originale peccatum tam expiatum erat per circuncisionem dicitur, quòd quia peccatũ originale plura in se continet, scilicet maculã cum reatu æternæ pœnæ damni, & fomitem, non inconuenit pro peccato originali remisso quo ad maculam cum reatu æternæ pœnæ damni, offerre vt expie-

Hom. 14. in luc. to.

Opus. 60. artic. 2.

Art. 3.

rur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur aliqualiter quo ad remittendum scilicet pro lesmino prona sit ad malum. Et tanto magis hoc erat tunc necessarium, quanto per circumcisionem minor gratia conferebatur, quam nūc per baptismum: vt ac hunc tactum circumcisionis, accederetur ad gratiam baptismalem, vel propriùs ad illā non ex opere aliquo sacramentali, sed ex deuotione & fide oblati sacrificij, partem misericordiarum largiente.

¶ Super Quæstionis tricesimæseptimæ Articulum quartum.

Comment. TItulus clarus est.
¶ In corpore vnæ cōclusio: Matrē Christi cōuenienter purganda accessisse probatur: sicut gratia à Christo in matrem ita, & humilitas ergo ipsius Christus sub lege, ita *Opus. 60. 6.3. col. 1.* & mater. Antecedēs probatur: quia humilibus datur gratia. Consequētia est euidens: quia ad humilitatem matris spectare constat purgationem matris.

¶ Super Quæstionis tricesimæoctauæ Articulum primum.

Cōment. TItulus clarus est.
¶ In corpore vnæ conclusio: Conueniens fuit Ioannem baptizare. Proba, ut quadruplicit. Lite a ordinata est & clara. ꝛ

Nihilominus tamē huiusmodi aues figuræ congruunt, turtur enim quia est auis loquax, prædicationem, & confessionē fidei significat: quia verò est animal castum, significat castitatem: quia verò est animal solitarium, significat contemplationē. Columba verò est animal mansuetum & simplex mansuetudinem & simplicitatē significās. Est etiam animal gregale: vnde significat vitam actiuam. Et ideo huiusmodi hostia figurabat perfectionem Christi & membrorum eius. Vtrunque etiam animal propter consuetudinē gemendi, præsentes Sanctorum luctus designat: sed turtur, quæ est solitaria, significat secretas orationum lachrymas. Columba verò, quæ est gregalis, significat publicas orationes Ecclesiæ. Vtrunque verò animal duplicatum offertur, vt sanctitas sit non solùm in anima, sed etiam in corpore.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm mater Dei conuenienter ad templum purganda accesserit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter mater Dei purganda ad templum accesserit. Purgatio enim non videtur esse nisi ab immunditia. Sed in beata Virgine nulla fuit immunditia, vt ex suprà dictis patet. Ergo non debuit vt purganda ad templum accedere.

¶Præterea, Leuitic. 12. dicitur: Mulier quæ suscepto semine peperit masculum, immunda erit septem diebus: ideo præcipitur quòd non ingrediatur Sanctuarium donec impleantur dies purgationis eius. Sed beata Virgo peperit masculum sine virili semine. Non ergo debuit ad templum venire purganda.

¶Præterea, Purgatio ab immunditia non fit nisi per gratiā. Sed sacramenta veteris legis gratiam non conferebant, sed ipsā potius secum gratiæ actorem habebat. Non ergo conueniens fuit, vt ad templum purganda veniret.

¶SED CONTRA est auctoritas Scripturæ, qua dicitur Luc. 2. quòd impleti sunt dies purgationis Mariæ, secundum legem Moysi.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut plenitudo gratiæ à Christo deriuatur in matrem, ita decuit vt mater humilitati filij conformaretur: humilibus enim Deus dat gratiam, vt dicitur Iacobi quartò. Et ideo sicut Christus licet non esset legi obnoxius, voluit tamen circumcisionem & alia legis onera subire, ad demonstrandum humilitatis & obedientiæ exemplum, & vt approbaret legem, & vt calumniæ occasionem ludæis tolleret propter eandem rationem voluit & matrem suam implere legis obseruantias, quibus tamen non erat obnoxia.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet beata Virgo nullam haberet immunditiam, voluit tamen purgationis obseruantiam implere: non propter indigentiam, sed propter legis præceptum. Et ideo signanter Euangelista dicit, quòd completi sunt dies purgationis eius secundum legem: ipsa enim secundum se purgatione non indigebat.

¶Ad secundum dicendum, quòd signanter Moyses videtur fuisse locutus ad excipiendam ab immunditia matrem Dei, quę nō peperit suscepto semine. Et ideo patet quòd non obligatur ad impletionem illius præcepti, sed voluntariæ purgationis obseruantiam adimpleuit, vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd legalia sacramenta non purgabant ab immunditia culpæ, quæ fit per gratiam, sed hanc purgationem præfigurabat. Purgabant autem purgatione quadam carnali ab immunditia irregularitatis cuiuldam sicut in secunda parte dictum est. Neutram tamen immunditiam beata Virgo contraxerat: & ideo non indigebat purgari.

QVAESTIO TRIGESIMAOCTAVA
de Baptismo Ioannis, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de baptismo, quo Christus baptizatus est. Et quia Christus baptizatus est baptismo Ioannis, primò considerandum est de baptismo Ioannis in communi, secundò, de baptizatione Christi.

¶Circa primum quæruntur sex.
¶Primo, vtrùm conueniens fuerit quòd Ioannes baptizaret.
¶Secundò, vtrùm ille baptismus fuerit à Deo.
¶Tertiò, vtrùm contulerit gratiam.
¶Quartò, vtrùm alij præter Christum illo baptismo debuerint baptizari.
¶Quintò, vtrùm baptismus ille cessare debuerit Christo baptizato.
¶Sextò, vtrùm baptizati baptismo Ioā. essent postea baptizandi baptismo Christi.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm fuerit conueniens Ioannem baptizare.

4. dist. 2. q. 1. ar. 1. q. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Ioannem baptizare. Omnis enim rirus sacramentalis ad aliquam pertinet legem. Sed Ioannes non introduxit nouam legem. Ergo inconueniens fuit quòd non ritum baptizandi introduceret.

¶Præterea, Ioannes fuit missus à Deo in testimonium tanquā propheta: secundum illud Luc. 1. tu puer propheta Altissimi vocaberis. Sed prophetæ qui fuerūt ante Christum, non introduxerunt nouum ritum, sed ad obseruantiam legalium rituum inducebant, vt patet Malach. vlt. Mementote legis Moysi serui mei ergo nec Ioannes nouum ritum baptizandi introducere debuit.

¶Præterea, Vbi est alicuius rei superfluitas, non est ad aliud aliquid addendum. Sed Iudæi excedebant in superfluitate baptismatum. dicitur enim Marc. 7. quòd Pharisæi & omnes Iudei nisi crebrò lauent manus, non manducant, & à foro veniētes nisi baptizarentur non commedunt. & alia multa sunt illis seruare, baptismata calicum & vrceorum & ęramentorum & lectou m. Ergo inconueniens fuit, q̄ Ioannes baptizaret.

¶SED CONTRA est auctoritas Scripturæ, Matt. 3. vbi præmissā sanctitate Ioannis, subditur, Quòd exibant ad eum multi, & baptizabantur in Iordane.

¶RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit Ioannem baptizare propter quatuor. Primò quidem, quia oportebat Christum à Ioanne baptizari, vt baptismum consecraret, vt Augustin. dicit super Ioannem. Secundò, vt Christus manifestaretur. Vnde ipse Ioannes Baptista dicit Ioannis primo, vt manifestetur, scilicet Christus in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans, concurrentibus enim turbis ad baptismum annuntiabat Christum: quod quidem facilius sic factum est, quàm si per singulos discurrisset, vt Chrysostomus dicit super Ioannem. Tertiò, vt suo baptismo assuefaceret homines ad baptismum Christi. Vnde Greg. dicit in quadam Homil. quòd ideo Ioannes baptizauit, vt præcursionis suæ ordinem seruans, qui nasciturum Dominum nascendo præueniret, baptizando quoque baptizaturum præueniret. Quartò, vt ad pœnitentiam homines inducens, homines præpararet ad dignè suscipiendum baptismum Christi. Vnde ibidem Beda dicit quòd quantum catechumenis nondum baptizatis prodest doctrina fidei, tantum profuit baptismus Ioānis ante baptisma Christi. Quia sicut ille prædicabat pœnitentiam, & baptismum Christi prænuntiabat, & in cognitionē veritatis quæ mūdo apparuit attrahebat: sic ministri Ecclesię primò eruditos, post redarguunt, demum in baptismo Christi remissionem peccatorum promittunt.

¶AD

¶ Super Quæstionis tricesimæoctauæ Articulum secundum.

Aumt. TItulus quæstionem à Domino Phariseis propositam mouet.

Cōment. ¶ In corpore vnica est distinctio bimembris cum conclusione bimembri. Distinctio est: Baptismus Ioannis vel quo ad eius ritum, vel quo ad eius effectum. Conclusio est: Baptismus Ioannis quo ad ritū erat à Deo: quo ad proprij effectū fuit ab homine. Probatur quo ad primā partē quia ex instinctu Spiritus sancti baptizabat, dicente ipso Ioann. primo, Qui me misit baptizare in aqua. Quo ad secundam partem quia nihil efficiebat quod homo efficere non posset, hoc est quia non cōferebat aliquod spirituale.

¶ Super Quæstionis tricesimæoctauæ Articulum tertium.

4. dist. 2. q. 1. ar. 1. q. 3.

TItulus clarus est.
¶ In corpore vnica est conclusio trimembris: Baptismus Ioannis non conferebat gratiā, sed præparabat ad eam tripliciter. Probatur cōclusio, primò quo ad primas partes simul: Tota doctrina & operatio Ioannis, erat præparatoria ad Christum, per quem conferenda erat gratia. ergo baptismus Ioannis non conferebat gratiā, sed præparabat ad illā. Antecedens quo ad primam eius partem ex dictis patet, quo ad secundam verò Ioan. primo, Gratia per Iesum Christum facta est. Cōsequentia verò probatur, quia ministri ac inferioris artificis, non est inducere formā principalis artificis, sed præparare ad illam. deinde concluditur declaratur quo ad vltimū partē tripliciter scilicet per doctrinā ad fidem, per baptizationē ad ritū baptismi, per pœnitentiam ad ingratiā effectus Baptismi.

Cōment. ¶In responsione ad primū, differentia inter ex positionem primam ex Beda & tertiam ex Hieronymo, est: quia in prima ad duo baptismata referuntur illa duo verba Baptizare & prædicare. primum ad baptismū Ioannis: secundū ad baptismum Christi. In tertia verò ad idem Baptisma, scilicet Ioannis referuntur ambo & verificatur quòd dispositiue in remissionē peccatorū baptizabat, & prædicabat ad perfectionem gratiæ per Christum. Et hoc quærat nouitius, in quo differt tertia à secunda expositione, respondetur quòd tertia ordinabat Ioannis ad Christum sicut ad perfectū: & ideo illud quod Christus perfecturus erat, Ioannes inchoare facere dicitur. Secunda autem ordinis denominatur ab ipso: quia scilicet nihil in eo agebatur quod ipse non ageret. Baptismus autem nouæ legis non denominatur à ministro, qui principalem baptismi effectum non agit, scilicet interiorem emundationem.

Vnde dicitur Matt. 3. Ego baptizo vos in aquā, ille vos baptizabit in Spiritu sancto. Et ideo baptismus Ioannis denominatur ab ipso: quia scilicet nihil in eo agebatur quod ipse non ageret. Baptismus autem nouæ legis non denominatur à ministro, qui principalem baptismi effectum non agit, scilicet interiorem emundationem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd tota doctrina & operatio Ioannis ordinabatur ad Christum, qui multitudine signorum & suam & Ioannis doctrinam confirmauit. Si autem Ioannes signa fecisset, homines ex æquo Ioanni & Christo attendissent. Et ideo vt homines principaliter Christo intenderent, non est datum Ioanni, vt faceret signum: ludæis tamen quærentibus quare baptizaret, confirmauit suum officium autoritate Scripturæ, dicens, Ego vox clamantis in deserto, &c. vt dicitur Ioan. 1. ipsa etiam austeritas vitæ, eius officium commendabat: quia vt Chrys. dicit super Matth. mirabile erat, in humano corpore tantam patientiam videre.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptismus Ioannis non fuit ordinatus à Deo, nisi vt modico tēpore duraret, propter causas prædictas. Et ideo non fuit cōmēdatus aliquo præcepto communiter edito in sacra Scriptura, sed familiari quadam reuelatione Spiritus sancti, vt dictum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm baptismus Ioannis fuerit à Deo.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus Ioannis nō fuerit à Deo. Nihil enim sacramētale quod est à Deo denominatur ab homine puro, sicut baptismus nouæ legis non dicitur Petri vel Pauli sed Christi. Sed ille baptismus denominatur à Ioanne: secundum illud Matt. 21. Baptismus Ioannis vnde erat, è cælo an ex hominibus? Ergo baptismus Ioannis non fuit à Deo.

¶Præterea, Omnis doctrina de nouo à Deo procedens, aliquibus signis cōfirmatur. Vnde & Dominus Exod. 4. dedit Moysi potestatem signa faciendi. Et Hebr. 2. dicitur, Cùm fides nostra principium accepisset enarrari à Deo, per eos qui audierunt, in nos confirmata est, contestante Deo signis & prodigiis. Sed de Ioanne Baptista dicitur Ioann. 10. Ioannes signum fecit nullum. Ergo videtur quòd baptismus quo baptizauit, non esset à Deo.

¶Præterea, Sacramenta quæ sunt diuinitus instituta, aliquibus sacræ Scripturæ præceptis continentur. Sed baptismus Ioannis non præcipitur aliquo præcepto sacræ Scripturæ. Ergo videtur quòd non fuerit à Deo.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. primo, Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum, &c.

¶RESPONDEO dicendum, q̄ in baptismo Ioannis duo possunt considerari, scilicet ipse ritus baptizandi, & effectus baptismi. Ritus quidem baptizandi non fuit ex hominibus, sed à Deo: qui familiari Spiritus sancti reuelatione Ioannem ad baptizandum misit. Effectus autē illius baptismi fuit ab homine: quia nihil in illo baptismo efficiebatur quod homo facere non posset. Vnde non solo Deo, nisi inquantum Deus in homine operatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per baptismum nouæ legis homines interius per Spiritum sanctum baptizātur quod facit solus Deus. Per baptismum autem Ioannis, solùm corpus mundabatur aqua. Vnde dicitur Matthęi 3. Ego baptizo vos in aqua, ille vos baptizabit in Spiritu sancto. Et ideo baptismus Ioannis dati à Ioanne ad pœnitentiam excitat: & ideo dicitur & baptizabat & prædicabat baptismum suum pœnitentiæ, hoc est inducentem ad pœnitentiam, per quā fit remissio peccatorum.

¶Ad secundum dicendum, quòd tota doctrina & operatio Ioannis ordinabatur ad Christum, qui multitudine signorum & suam & Ioannis doctrinam confirmauit. Si autem Ioannes signa fecisset, homines ex æquo Ioanni & Christo attendissent. Et ideo vt homines principaliter Christo intenderent, non est datum Ioanni, vt faceret signum: ludæis tamen quærentibus quare baptizaret, confirmauit suum officium autoritate Scripturæ, dicens, Ego vox clamantis in deserto, &c. vt dicitur Ioan. 1. ipsa etiam austeritas vitæ, eius officium commendabat: quia vt Chryl. dicit super Matth. mirabile erat, in humano corpore tantam patientiam videre.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptismus Ioannis non fuit ordinatus à Deo, nisi vt modico tēpore duraret, propter causas prædictas. Et ideo non fuit cōmēdatus aliquo præcepto communiter edito in sacra Scriptura, sed familiari quadam reuelatione Spiritus sancti, vt dictum est.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm in baptismo Ioannis gratia daretur.

4. dist. 2. q. 1. ar. 1. q. 1.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd in baptismo Ioannis gratia daretur. Dicitur enim Marc. primo, Fuit Ioannes in deserto baptizās, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorū. Sed pœnitentia & remissio peccatorum est per gratiā. Ergo baptismus Ioannis gratiam conferebat.

¶Præterea, Baptizandi à Ioanne confitebantur peccata sua, vt habetur Matt. 3. & Marc. primo. Sed confessio peccatorū ordinatur ad peccatorum remissionem, quæ fit per gratiam. Ergo in baptismo Ioannis, gratia conferebatur.

¶Præterea, Baptismus Ioannis propinquior erat baptismo Christi, quàm circuncisio. Sed per circuncisionem remittebatur peccatum originale: quia, vt beda dicit, idem salutiferæ curationis auxilium circuncisio in lege contra originale peccati vulnus agebat, quod nunc baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore consuerit. Ergo multò magis baptismus Ioannis remissionem peccatorum operabatur, quòd sine gratia fieri non potest.

¶SED CONTRA est quòd Matth. 3. dicitur, Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam. Quod exponens Gregor. in quadam Homi. dicit, Ioannes non in Spiritu, sed in aqua baptizat: quia peccata soluere non valebat. Sed gratia est à Spiritu sancto, & per eam peccata tolluntur. Ergo baptismus Ioannis gratiam non conferebat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, tota doctrina & operatio Ioannis præparatoria erat ad Christum: sicut minister & inferioris artificis est præparare materiam ad formam, quam inducit principalis artifex. Gratia autem conferenda erat hominibus per Christū: secundum illud Ioan. primo, Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Et ideo baptismus Ioannis gratiam non conferebat, sed solùm ad gratiam præparabat tripliciter. Vno quidē modo per doctrinā Ioan. inducentē homines ad fidē Christi. Alio modo assuefaciēdo homines ad ritū baptismi Christi. Tertio modo per pœnitētiā, præparando homines ad suscipiendum effectū baptismi Christi.

¶AD PRIMVM ergo dicēdū, quod in illis verbis (vt Beda dicit) potest intelligi duplex baptismus. Vnus quidē quem Ioannes baptizando conferebat, qui dicitur baptismus pœnitentiæ: quia scilicet ille baptismus erat quoddam inductiuum ad pœnitētiā: & quasi quædā protestatio, qua profitebātur homines se pœnitentiā acturos. Alius autē est baptismus Christi per quem peccata remittuntur: quem Ioannes dare non poterat: sed solùm prædicabat, dicens, Ille vos baptizabit in Spiritu sancto. Vel potest dici, quòd prædicabat baptismum pœnitentiæ, id est inducentem ad pœnitentiam: quæ quidem pœnitentia ducit homines in remissionem peccatorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis tricesimæoctauæ Articulum quartum.

Cõmen.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio : Baptismo Ioannis alij debuerunt baptizari. Probatur dupliciter aliter declara est.

¶ Super Quæstionis tricesimæoctauæ Articulum quintum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio : Baptismus Ioannis non debuit cessare Christo baptizato probatur quadrupliciter.

¶ In prima ratione ex Chrys. aduerte nouitie.

Annot. Super Marci c. 1. lo. 9.

quòd si Christo baptizato Ioannes cessasset, putari potuisset, quòd tanæ Christi excellentiæ in baptismo monstratæ inuidisset Ioanni: & cessãdo à baptismo vel dedignaretur subministrare Christo amplius per baptismũ præparando ad ipsum, vel ipsa cessatio vindicaret suam minoritatem apparentem ex tanta manifestata Christi excellẽtia in baptismo. Vterq; siquidem motus, inuidiæ scilicet & itæ poterat consurgere, & ad cessationem inducere. Reliqua sunt clara.

In cor. vt. Ar. 1. huius quæst.

¶ Super Quæstionis tricesimæoctauæ Articulum sextum.

TItulus clarus.

¶ In corpore duo fiũt. Primò recitatur opinio Magistri sen. secundò respõdetur quæsito. Opinio Magistri distinguit dupliciem dispositionem baptizatorũ à Ioanne (vt patet in littera) & quoũdã baptizandos baptismo Christi, & quoũdã non dicit.

¶ Quo ad secundum Autor simpliciter dicit q; omnes baptizati à Ioanne baptizandi erant baptismo Christi: & propterea pro vna parte consentit Magistro, pro alia contradicit, & probat vniuersaliter dupliciter. Primò ex parte effectꝰ inseparabilis per fidem, spem & charitatem, scilicet characteris, qui per Christi baptismum imprimitur. Secundò ex parte essentialis partis ipsius baptismi, deficientis scilicet Spiritꝰ. Ista patẽt litera.

¶ In responsione ad secundum & tertium, aduerte quòd de baptismo Christi materialiter passiue accepto à Ioanne, & Apostolis, non habetur clarè in Scriptura pars affirmatiua. Sed rationabile est, quòd baptizati à Christo fuerint, vt Ioannes impleret debitum suum. Ego à te debeo baptizari: & Apostoli baptizantes Christi baptismo, primò fuerint baptizati: vt Aug. ait, & bene. Nec aliquid apparet obstare: nisi forte verbum Christi Act. primo. Ioannes

catorum. Vel potest dici, quòd per baptismum Christi (vt Hieron. dicit) gratia datur, qua peccata gratis dimittuntur: quod autem consummatur per sponsum, initiatur per paranymphum, scilicet per Ioannẽ. Vnde dicitur, quòd baptizabat & præ-
dicabat baptismum pœnitentiæ in remis- 10
sionem peccatorum: non quia hoc ipse per ficeret, sed quia præparando ad hoc homines disponebat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illa confessio peccatorum non fiebat ad remissionem peccatorum statim per pabptismum Ioannis exhibendam: sed consequendã per pœnitentiam consequentem. & per baptismum Christi. ad quem pœnitentia illa præ- 20
parabat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd circuncisio instituta erat ad remedium originalis peccati. Sed baptismus Ioãnis ad hoc non erat institutus: sed solùm erat præparatorius ad baptismum Christi: vt dictum est. Sacramẽta autem ex vi institutionis, suum habent effectum.

ARTICVLVS. IIII.

¶ Vtrùm alij præter christum, baptismo Ioannis baptizari debuerint.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd baptismo Ioannis solus Christus debuerit baptizari, vt Christus baptizare tur: sicut Augustꝰ. dicit super Ioannem. nulli alij debuerunt illo baptismo baptizari.

¶ Præterea, Quicunque baptizatur, aut accipit aliquid aut baptismo aliquid cõfert. Sed à baptismo Ioannis nullus aliquid accipere poterat (quia in eo gratia non conferebatur, vt dictum est) nec aliquis baptismo aliquid conferre poterat, nisi Christus, qui tactu inuidissimæ suæ carnis aquas sanctificauit. Ergo videtur q; solus Christus baptismo Ioannis debuerit baptizari.

¶ Quo ad secundum Autor simpliciter dicit q; omnes baptizati à Ioanne baptizandi erant baptismo Christi: & propterea pro vna parte consentit Magistro, pro alia contradicit, & probat vniuersaliter dupliciter. Primò ex parte effectꝰ inseparabilis per fidem, spem & charitatem, scilicet characteris, qui per Christi baptismum imprimitur. Secundò ex parte essentialis partis ipsius baptismi, deficientis scilicet Spiritꝰ. Ista patẽt litera.

¶ In responsione ad secundum & tertium, aduerte quòd de baptismo Christi materialiter passiue accepto à Ioanne, & Apostolis, non habetur clarè in Scriptura pars affirmatiua. Sed rationabile est, quòd baptizati à Christo fuerint, vt Ioannes impleret debitum suum. Ego à te debeo baptizari: & Apostoli baptizantes Christi baptismo, primò fuerint baptizati: vt Aug. ait, & bene. Nec aliquid apparet obstare: nisi forte verbum Christi Act. primo. Ioannes baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto. Sed reuera hoc nõ obstat: quia per hoc nõ excluditur, quin baptizati esse baptismo Christi, licet de Ioannis baptismo tantùm mentio fiat. Tum quia in promptu ratio est, quare Ioannis baptismus solus meminit Christus: quia scilicet donũ Spiritus sancti non distinguitur contra baptismum Christi, qui est in aqua & Spiritu. Ioan. 3. sed cõtra baptismũ Ioannis, qui fiebat solum in aqua. Ipse Ioanne teste qui baptizabat, dixerat, distinguente baptismũ suũ extra baptismum in Spiritu sancto. Matth. 3. ¶ In responsione ad quintum, dubium occurrit: quia aliud est loqui de gratia futura, & aliud de Christo venturo. propterea enim à gratia præsentis esse ex fide Christi venturi: vt pater in Sanctis illis qui præcesserũt Christi aduentum: literam autem pro eodem habet Christum venturum & gratiam futuram: concordãtia ergo videtur.

¶ Ad hoc dicitur, q; littera est intelligenda iuxta subiectã materiam, de qua est sermo, scilicet de sacramẽtis. Ex illa si quidẽ differentia ab Augustꝰ. posita inter sacramenta nouæ & veteris legis, quòd nostra præsentis, vetera futuræ gratiæ sunt signa manifestã sequitur quòd nostra præsentis Christi, per quem gratia facta est, Ioan. primo, illa venturi Christi signa erant. Et propterea Ioannis baptismus sapiebat in hoc de sacramenta veteris legis, quod in nomine venturi Christi dabatur, vt & Paulus iussit in nomine domini nostri Iesu Christi simpliciter & absolute, & non venturi illos baptizari, qui Ioannis Baptismum susceperat, Actuum 19.

¶ Super quæstionis tricesimæoctauæ Articulum primum

Omnem.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio: Conuenientes fuit Christũ baptizari. Probatur tripliciter. Obiectiones sunt clarę.

¶ Ad primum dicendũ, quòd duplici de causa oportuit alios à Christo baptizari baptismo Ioannis. Primò quidem (vt Aug. dicit super Ioan.) quia si solus Christus baptismo Ioannis baptizatus esset, non defuissent qui dicerent baptismum Ioannis, quo Christ⁹ est baptizatus, dignior esse baptismo Christi, quo alij baptizantur. Secundò, quia oportebat per baptismum Ioannis alios ad baptismum Christi præparari: sicut dictum est.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non propter hoc solum fuit Ioannis baptismꝰ institutus, vt Christus baptizare tur, sed etiam propter alias causas, vt dictum est. Et tamen si ad hoc solùm esset instituta, vt Christus eo baptizaretur: oportebat prædictum in conuenienti vitari, aliis hoc baptismo baptizatis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd alij qui ad baptismum Ioannis accedebant, non poterant quidem baptismo aliquid conferre, nec tamen à baptismo gratiam accipiebant, sed solùm pœnitentiæ signum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quia ille baptismus erat pœnitentiæ, quæ pueris non conuenit, ideo baptismo illo pueri non baptizabãtur. Conferre autẽ Gentibus viam salutis, soli Christo reseruabatur: qui est expectatio Gẽtiũ, vt dicitur Genes. penul. Sed & ipse Christus Apostolis inhibuit Gentilibus Euangeliũ prædicare, ante passionẽ & resurrectionem vnde multò minus conueniebat per Ioannẽ Gentiles ad baptismum admitti.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm baptismus Ioannis debuerit cessare christo baptizato.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus Ioannis cessare debuerit postquã Christus fuit baptizatus. Dicitur enim Ioan. 1. Vt manifestetur Israel, propterea veni in aqua baptizans. Sed Christo baptizato sufficienter fuit manifestatus: tum per testimonium Ioannis, tum per descensum columbæ, tum etiam testimonio paternæ vocis. Ergo videtur quòd non debuerit postea baptismus Ioannis durare.

¶ Præterea, Augustꝰ. dicit super Ioann. Baptizatus est Christus, & cessauit Ioannis Baptismus. Ergo videtur quòd Ioannes post Christum baptizatum, non debuerit baptizare.

¶ Præterea, Baptismus Ioannis erat præparatorius ad baptismũ Christi. Sed baptismus Christi incepit statim Christo baptizato quia tactu suæ mundissimæ carnis vim regenerativam contulit aquis, vt Beda dicit. Ergo videtur quòd baptismus Ioannis cessauerit Christo baptizato.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 3. quòd venit Iesus in Iudæam terram, & baptizabat, erat autẽ & Ioannes baptizans. Sed Christus non baptizauit nisi postquam fuit baptizatus. Ergo videtur q; postquam Christus fuit baptizatus, adhuc Ioannes baptizabat.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd baptismus Ioannis cessare non debuit Christo baptizato. Primò quidem: quia (vt Chrysꝰ. dicit) si cessasset Ioannes baptizare Christo baptizato, existimaretur quòd zelo vel ira hoc faceret. Secundò: quia si cessasset à baptizando, Christo baptizãte, discipulos suos in maiorem zelum immisisset. Tertiò: quia persistens in baptizando, suos auditores mittebat ad Christum. Quartò, quia (vt Beda dicit) adhuc permanebat vmbra veteris legis: nec debuit præcursor cessare, donec veritas manifestaretur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nondum Christus erat plenè manifestatus eo baptizato: & ideo adhuc necessarium erat, quòd Ioannes baptizaret.

¶ Ad secundum dicendum, q; baptizato Christo cessauit baptismus Ioannis: non tamen statim, sed eo incarcerato. Vnde Chrysost. dicit super Ioannem, Aestimo propter hoc permissam esse mortem Ioannis, & eo sublato de medio, Christum maximè prædicare cœpisse, vt omnis multitudinis affectio ad Christum transiret, & nõ vltrà his, quæ de vtroque erant, sentẽtiis scinderetur.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd baptismus Ioannis præparatorius erat, non solùm ad hoc quòd Christus baptizaretur, sed etiam ad hoc quòd alij ad Christi baptismum accederent. Quod nõdum fuit impletum Christo baptizato.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm baptizati baptismo Ioannis essent postea baptismo christi baptizandi.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd baptizati baptismo Ioannis, non fuerint baptizandi baptismo Christi. Ioanne enim non fuit minor Apostolis: cùm de eo scriptum sit Matth. 11. Inter natos mulierum non surrexit maior Ioannes Baptista. Sed illi qui baptizabantur ab Apostolis, non iterum baptizabantur, sed solummodo addebatur eis impositio manuum. Dicitur enim

enim Act. 8. quòd aliqui baptizati tantùm erant à Philippo in nomine domini Iesu tũc Apostoli, scilicet Petrus & Ioannes, imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum. Ergo videtur quòd baptizati à Ioanne, non debuerint baptizari baptismo Christi.

¶ Præterea, Apostoli fuerũt baptizati baptismo Ioannis: fuerunt enim quidam eorum discipuli Ioannis, vt patet Ioan. 1. Sed Apostoli non videntur esse baptizati baptismo Christi: dicitur enim Ioan. 4. quòd Iesus nõ baptizabat, sed discipuli eius. Ergo videtur quòd baptizari baptismo Ioannis non erãt baptizandi baptismo Christi.

¶ Præterea, Minor est qui baptizatur, quàm qui baptizat. Sed ipse Ioannes non legitur baptizatus baptismo Christi. Ergo multò minus illi qui à Ioanne baptizabantur, indigebant baptismo Christi.

¶ Præterea, Act. 19. dicitur, quòd Paulus inuenit quosdam de discipulo, dixitq; ad eos, Si Spiritũ sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum, Sed neque si Spiritus sanctus est, audiuimus. Ille verò ait: in quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt, In Ioannis baptismate. Et sequitur quòd baptizati sunt iterum in nomine domini nostri Iesu Christi. Sic ergo videtur quòd quia Spiritum sanctum nesciebat, oportuit eos iterum baptizari: sicut Hieronymus dicit super Ioëlem, & in Epistola de viro vnius vxoris. & Ambro. in lib. de Spiritu sancto. Sed quidam fuerunt baptizati baptismo Ioannis, qui habebant plenam notitiam Trinitatis. Ergo non erant baptizandi iterũ baptismo Christi.

¶ Præterea, Roma. 10. super illud, Hoc est Verbum fidei, quod prædicamus, dicit glo. Augustꝰ. Vnde est ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente Verbo, non quia dicitur, sed quia creditur. Ex quo patet quòd virtus baptismi dependet ex fide. Sed forma baptismi Ioannis significauit fidẽ Christi, in quã nos baptizamur: dicit enim Paulus Actuum 19. Ioannes baptizabat baptismo pœnitentiæ populũ, dicens, in eum qui venturus est post ipsum, vt crederent, hoc est in Iesum. Ergo videtur quòd non oportebat baptizatos baptismo Ioannis iterum baptizari baptismo Christi.

¶ SED CONTRA est quod Augu. dicit super Ioan. Qui baptizati sunt baptismate Ioannis, oportebat vt baptizarentur baptismate Christi.

¶ RESPONDEO dicendum, q; fecũdũ opi. Magistri in 1. dist. 4. sent. illi, qui baptizati sunt à Ioãne, nescientes Spiritum sanctum esse, ac spem ponẽtes in illius baptismo, postea baptizati sunt baptismo Christi. Illi verò qui spem non posuerunt in baptismo Ioannis, & Patrem & Filium & Spiritum sanctum credebant, non fuerunt postea baptizati, sed impositione manuũ ab Apostolis super eos facta, Spiritum sanctum receperunt. Et hoc quidem verum est, quantum ad primam partem, quod multis autoritatibus confirmatur.

Sed quantum ad secundam partem est penitus irrationabile quod dicitur. Primò quidem: quia baptismus Ioannis, neq; gratiam conferebat, neque characterem imprimebat, sed erat solùm in aqua, vt ipsemet dicit Mat. 3. Vnde baptizatis fides vel spes, quã habebat in Christũ, nõ poterat hũc defectũ supplere.

Secundò: quia quando in sacramento omittitur quod est de necessitate sacramenti, non solùm oportet suppleri quod fuerat omissum, sed oportet totaliter innouari. Est autem de necessitate baptismi Christi, q; fiat non solùm in aqua, sed etiam in Spiritu sancto: secundum illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Vnde illis qui tantùm in aqua baptizati erant baptismo Ioãnis, non solùm erat supplendum quod deerat (vt scilicet daretur eis Spiritus sanctus per impositionem manuum) sed erant iterato totaliter baptizandi in aqua & spiritu.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quod sicut Aug. dicit super Ioan. ideo post Ioannem baptizatum est: quia non dabat baptismum Christi, sed suum: quod autem dabatur à Petro, & si quod datum est à Iuda, Christi erat. Et ideo si quos baptizauit Iudas, non sunt iterum baptizandi, baptisma enim tale est, qualis est ille, in cuius potestate datur, non qualis ille, cuius ministerio datur. Et inde est etiam quòd baptizatis à Philippo diacono, qui baptismum Christi dabat, non fuit iterum baptizari: sed acceperunt manus impositionem per Apostolos: sicut baptizati per sacerdotes, confirmantur per Episcopos.

¶ Ad secundum dicendum quòd sicut Augustꝰ. dicit ad Seleucianum, Intelligimus discipulos Christi fuisse baptizatos, siue baptismo Ioannis, (sicut nonnulli arbitrantur) siue, quod magis credibile est, baptismo Christi, neque enim ministerio baptizandi defuit, vt haberet baptizatos seruos, per quos cæteros baptizaret, qui non defuit humilitatis ministerio, quando eis pedes lauit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Chrysꝰ. dicit super Matth. per hoc quos Christus Ioanni dicenti, Ego à te debeo baptizari, respondit, Sine modo: ostenditur quòd postea Christus baptizauit Ioannem. Et hoc dicit in quibusdam libris apocryphis manifestè scriptum esse. Certum tamen est, vt Hieronymus dicit super Matthæ. quòd sicut Christus fuit baptizatus in aqua à Ioanne, ita Ioannes à Christo erat in Spiritu baptizandus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd non est tota causa quare illi fuerunt baptizati post baptismum Ioannes quia Spiritum sanctum non cognouerant, sed quia non erant baptismo Christi baptizati.

¶ Ad quintum dicendum, quòd sicut dicit Augustꝰ. contra Faustum, Sacramenta nostra sunt signa præsentis gratiæ: Sacramenta verò veteris legis fuerunt signa gratiæ futuræ. Vnde ex hoc ipso quòd Ioannes baptizauit in nomine venturi, datur intelligi quòd non dabat baptismum Christi, qui est sacramentum nouæ legis.

QVAESTIO TRIGESIMANONA
de Baptizatione Christi, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de baptizatione Christi.

¶ Et circa hoc quærũntur octo.

¶ Primò, vtrùm Christus debuerit baptizari.

¶ Secundò, vtrũ debuerit baptizari baptismo Ioãnis.

¶ Tertio de tempore baptismi.

¶ Quartò de loco.

¶ Quintò, de hoc quòd ei sunt cæli aperti.

¶ Sextò, de Spiritu sancto apparente in specie columbæ.

¶ Septimò, vtrùm illa columba fuerit verum animal.

¶ Octauò, de voce paterni testimonij.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm fuerit conueniens Christum baptizari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum baptizari. Baptizari enim est ablui. Sed Christo non conuenit ablutio in quo nulla fuit impuritas. Ergo videtur quòd Christum non decuerit baptizari.

¶ Præterea, Christus circuncisionem susceperit, vt impleret legem. Sed baptismus non pertinebat ad legem. Ergo non debebat baptizari.

¶ Præterea, Primũ mouens in quolibet genere, est immobile secundum illum motum: sicut cælum quod est primũ alterans, nõ est alterabile. Sed Christus est primũ baptizans secundũ illud, Ioã. 1. Super quem videris Spiritũ descendentem & manentem hic est qui baptizat. Ergo ipsum non decuit baptizari.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matth. 3. quòd venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Ioãnem, vt baptizaretur ab eo.

RESPON

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore duo sunt. Primò declaratur quod supponitur, Christum Baptizatū baptismo Ioannis ex autoritate Aug. secundò probatur tripliciter conclusio, scilicet conuenientius fuisse Christo baptizari baptismo Ioannis. ¶ Et in tertia ratione ad verum quod ratio tendit ad hoc quod ideo ad baptismum Ioannis non sanctum accedit, vt sanctificet baptismum non Ioannis, sed suæ legis, instituendo sanctificatione aquarū per carnis suæ lauacrum baptismū in sanctificatem animarum, ex tunc enim institutus est baptismus nouæ legis.

Comment.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ nonæ Articulum sextum.*

Titulus de tempore Christi ætatis: scilicet anni trigesimi quæritur.

¶ In corpore vna cō clusio: Christus conuenienter anno trigesimo fuit baptizatus. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt.

Comment.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit Christum baptizari. Primò quidem: quia vt Ambr. dicit super Luc. Baptizatus est Dominus, non mundari volēs, sed mundare aquas, vt ablutæ per carnem Christi, qui peccatum non cognouit, baptismatis vim haberēt: & vt sanctificatas aquas relinqueret posthmodum baptizandis, sicut Chryl. dicit super Matt. Secundò, quia sicut Chryso. dicit super Matt. quamuis ipse non esset peccator, tamen naturam suscepit peccatricem, & similitudinem carnis peccati: propterea essi pro se baptismate non indigebat, tamen in aliis carnalis natura opus habebat. Et sicut Grego. Nazan. dicit, Baptizatus est Christus, vt totum veteranum Adam immergat aquæ.

Tertio Baptizari voluit, sicut Augusti. dicit in sermone de Epiphania: quia voluit facere quod faciendum omnibus imperauit. Et hoc est quod ipse dicit, Sic decet nos implere omnem iustitiam. Vt enim Ambrodixit super Luc. Hæc est iustitia, vt quod alterū facere velis, prior ipse incipias, & tuo alios horteris exemplo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus nō fuit baptizatus vt ablueretur, sed ablueret, sicut dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus non solum debebat implere ea quæ erant veteris legis, sed etiā inchoare ea quæ sunt nouæ legis. Et ideo non solùm voluit circuncidi, sed etiam baptizari.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus est primum baptizans spiritualiter: & sic non est baptizatus, sed solùm in aqua.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum Christus baptismo Ioannis debuerit baptizari.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit baptizari baptismo Ioannis, Baptismus enim Ioānis fuit baptismus pœnitentiæ. Sed pœnitentia Christo non conuenit: quia nullum habuit peccatum. Ergo videtur quòd non debuerit baptizari baptismo Ioannis.

¶ Præterea Baptismus Ioannis, sicut dicit Chryso. medium fuit inter baptismum Iudæorum & Christi baptismum. Sed medium sapit naturam extremorum. Cùm ergo Christus non fuerit baptizatus baptismate legali, nec etiam baptismate suo videtur quòd pari ratione baptismate Ioannis baptizari non debuerit.

¶ Præterea, Omne quod in rebus humanis est optimum, debet attribui Christo. Sed baptismus Ioannis non tenet supremum locum inter baptismata. Ergo non conuenit Christum baptizari baptismo Ioannis.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matt. 3. quòd venit in Iordanem, vt baptizaretur à Ioanne.

¶ RESPONDEO dicendum quòd sicut Augusti. super Ioan. baptizatus Dominus baptizabat, non eo baptismate, quo baptizatus est. Vnde cùm ipse baptizaret baptismo proprio consequens est quòd non fuerit baptizatus suo baptismate, sed baptismate Ioannis. Et hoc fuit conueniens, primò quidem propter conditionem baptismi Ioannis, qui non baptizauit in Spiritu sed solùm in aqua. Christus autem spirituali baptismate nō indigebat, qui a principio fuæ conceptionis gratia Spiritus sancti repletus fuit, vt patet ex dictis, & hæc est ratio Chryso. Secundò vt Beda dicit, baptizatus est baptismo Ioannis, vt baptismo suo baptismum Ioannis comprobaret. Tertiò, sicut Grego. Nazan. dicit, Accedit Christus ad baptismum Ioannis, sanctificaturus baptismum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut suprà dictum est Christus baptizari voluit, vt nos suo exemplo induceret ad baptismum. Et ideo ad hoc, quòd esset efficacior eius inductio, voluit baptizari baptismo, quo manifestè non indigebat, vt homines ad baptismum accederent, quo indigebant. Vnde Ambr. dicit super Luc. Nemo refugiat lauacrum gratiæ, quādo Christus lauacrum pœnitentiæ non refugit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd baptismus Iudæorum in lege præceptus, erat solùm figuralis: baptismus autem Ioannis aliqualiter erat realis, in quantum inducebat homines ab abstinendum à peccatis: baptismus autem Christi habet efficaciam mundandi à peccato, & gratiam conferendi. Christus autem neque indigebat percipere remissionem peccatorum, quæ in eo nō erant: neque recipere gratiam, qua plenus erat: similiter etiam cùm ipse sit veritas, non competebat ei id quod in sola figura gerebatur. Et ideo magis congruum fuit quòd baptizaretur baptismo medio, quàm aliquo extremorum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd baptismus est quoddam spirituale remedium. Quanto autem aliquid est magis perfectum, tanto minori remedio indiget. Vnde ex hoc ipso quòd Christus est maximè perfectus, conueniens fuit quòd non baptizaretur perfectissimo baptismo: sicut ille qui est sanus, non indiget efficaci medicina.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum Christus conuenienti tempore fuerit baptizatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non conenienti tempore Christus fuerit baptizatus. Ad hoc enim Christus baptizatus est, vt suo exemplo allios ad baptismum prouocaret. Sed fideles Christi laudabiliter baptizantur, non solùm ante trigesimum annum, sed in infantili ætate. Ergo videtur quòd Christus nō debuerit baptizari in ætate triginta annorum.

Præterea, Christus nō legitur docuisse vel miracula fecisse ante baptismum. Sed vtilius fuisset mundo, si priori tempore docuisset, incipiens à vicesimo anno, vel etiam prius. Ergo videtur quòd Christus, qui pro vtilitate hominum venerat, ante trigesimum annum debuerit baptizari.

¶ Præterea, Iudicium sapientiæ diuinitus infusæ, maximè debuit manifestari in Christo. Est autem manifestatum in Daniele rempore suæ pueritiæ: secundum illud Daniel. 13. Suscitauit Dominus spiritum pueri iunioris, cui nomen Daniel. ergo multò magis Christus in sua pueritia debuit baptizari, & docere.

¶ Præterea, Baptismus Ioannis ordinatur ad baptismum Christi sicut ad finem. Sed finis est prior in intentione, & posterior in executione. Ergo vel Christus debuit primus à Ioanne baptizari, vel vltimus.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Luc. 3. Factum est cùm baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orante: & infra, Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Christus conuenienter fuit in trigesimo anno baptizatus. Primò quidem, quia Christus baptizabatur quasi ex tunc incipiens docere & prædicare. Ad quod requiritur perfecta ætas: qualis est triginta annorum. Vnde legitur Gen. 41. quòd triginta annorū erat Ioseph, quando accepit regimen Aegypti. Similiter etiam 2. Reg. 5. legitur de Dauid, quòd triginta annorum erat cùm regnare cœpisset. Ezechiel etiā in trigesimo anno cœpit prophetizare, vt habetur Ezech. 1. Secundò, quia sicut Chryſ. dicit super Matt. futurum erat vt post baptismum Christi, lex cessare inciperet. Et ideo hæc ætate Christus ad baptismum venit, qui potest omnia peccata suscipere, vt lege seruata, nullus dicat, quòd ideo eam soluit, quia implere nō potuit. Tertiò, quia per hoc quòd Christus in ætate perfecta baptizatur, datur intelligi quòd baptismus parit viros perfectos, secundum illud Ephes. 4. Donec occuramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Vnde & ipsa proprietas numeri ad hoc pertinere videtur: consurgit enim trigenarius numerus ex ductu ternarij in denarium. Per ternarium autem intelligitur fides Trinitatis, per denarium autem impletio mandatorum legis, & in his duobus perfectio vitæ Christianæ consistit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Greg. Nazenus dicit, Christus non est baptizatus quasi indigeret purgatione, nec quòd aliquod illi immineret periculum differendo baptismum, sed cuiuis alij non in paruum redundat periculum, si exeat ex hac vita, non indutus veste incorruptionis, scilicet gratia. Et licet bonum sit baptismi munditiam custodire, potius tamen est (vt ipse dicit) interdum paulisper maculari, quàm gratia omnino carere.

¶ Ad

¶ *Super Quæstionis trigesimæ nonæ Articulum quartum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna cō clusio: Conueniens fuit vt Christus in Iordane in pueritia, vel adolescentia non cœpit docere, sed perfecta ætate. Ad hoc apparet: quia per hoc in eo vera natura humanitatis, quod per temporum incremena corpo raliter profecit, & ne huiusmodi profectus putaretur esse phantasticus, noluit sapientiam vel virtutem manifestare ante perfectam corporis ætatem. Ad humilitatem vero, ne ante perfectam ætatem aliquis præsumptuosè prælationis gradum, & docendi officium assumat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus pro ponebatur hominibus in exemplum omnium. Et ideo oportuit in eo ostendi id quòd competit omnibus secundum legem communem: vt scilicet in ætate perfecta doceret. Sed sicut Greg. Nazan. dicit, non est lex communis quod raro contingit, sicut nec vna hirundo ver facit. Aliquibus enim ex quadam speciali dispensatione, secundum diuinæ sapientiæ * ordinem concessum est præter legem cōmunem, vt ante perfectam ætatem, officium vel præsidendi, vel docendi habeant: sicut Solomon, Dan. & Hieremias.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Christus nec primus nec vltimus debuit à Ioanne baptizari: quia vt Chryſost. dicit super Matth. Christus ad hoc baptizabatur, vt confirmaret prædicationem & baptismum Ioannis: & vt testimonium acciperet à Ioanne. Non autem creditum fuisset testimonio Ioannis nisi postquam fuerunt multi baptizati ab ipso. Et ideo nō debuit primus à Ioanne baptizari. Similiter etiam nec vltimus: quia (sicut ipse ibidem subdit) sicut lux Solis non expectat occasum Luciferi, sed eo procedente egreditur, & suo lumine obscurat illius candorem: sic & Christus non expectauit, vt cursum suum Ioannes impleret, sed ad huc eo docente & baptizante, apparuit.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum Christus debuerit in Iordane baptizari.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit baptizari in Iordane. Veritas enim debet respondere figuræ. Sed figura baptismi præcessit in transitu maris Rubri vbi Aegypti sunt submersi, sicut peccata delentur in baptismo. Ergo videtur quòd Christus magis debuerit baptizari in mari, quam in flumine Iordanis.

¶ Præterea, Iordanis interpretatur descensus. Sed per baptismum aliquis ascendit magis, quam descendat: vnde etiam Matth. 3. dicitur quod baptizatus Iesus confestim ascendit de aqua. Ergo videtur inconueniens fuisse, quòd Christus in Iordane baptizaretur.

¶ Præterea, Transeuntibus filiis Israël, aquæ Iordanis conuersæ sunt retrorsum, vt legitur Iosuæ 4. & sicut etiam in Psalm. dicitur. Sed illi qui baptizantur, non retrorsum, sed in antea progrediuntur. Non ergo fuit cōueniens quod Christus in Iordane baptizaretur.

¶ SED CONTRA quòd est dicitur Marci 1. quod baptizatus est Iesus à Ioanne in Iordane.

¶ RESPONDEO dicendum, quod fluuius Iordanis fuit per quem filij Israel in terram promissionis intrauerunt. Hoc autem habet baptismus Christi speciale præ omnibus baptismatibus, quod introducit in regnum Dei: quod per terram promissionis significatur. Vnde dicitur Ioannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Ad quòd etiam pertinet quod Helias diuisit aquas Iordanis, quando erat in curru igneo rapiendus in cælum, vt dicitur 4. Reg. 2. quia scilicet transeuntibus per aquam Baptismi, per ignem Spiritus sancti patet aditus in cælum. Et ideo conueniens fuit, vt Christus in Iordane baptizaretur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod transitus maris Rubri præfigurauit baptismum, quāmum ad hoc quod baptismus delet peccata. Sed transitus Iordanis quantum ad hoc, quod aperit ianuam regni cælestis, qui est principalior effectus baptismi, & per solum Christum impletus. Et ideo conuenientius fuit, quòd Christus in Iordane, quam in mari baptizaretur.

¶ Ad secundum dicendum, quod in baptismo est ascensus per profectum gratiæ, qui requirit descensum humilitatis: secundum illud Iaco. 4. Humilibus autem dat gratiam. Et ad talē descensum referendum est nomen Iordanis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Augusti. dicit in ser. de Epiph. Sicut antea aquæ Iordanis retrorsum conuersæ fuerant, ita modo Christo baptizato retrorsum peccata cōuersa sunt. Vel etiam per hoc significatur, quod contra descensum aquarum, benedictionis fluuius sursum ferebatur.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum Christo baptizato, cæli debuerint aperiri.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod Christo baptizato non debuerint cæli aperiri. Illi enim aperiendi sunt cæli, qui indiget intrare in cælum quasi extra cælum existens. Sed Christus semper erat in cælo: secundum illud Ioan. 3. Filius hominis, qui est in cælo. Ergo videtur quod non debuerint ei cæli aperiri.

¶ Præterea, Apertio cælorum aut intelligitur spiritualiter, aut corporaliter. Sed non potest intelligi corporaliter: quia corpora cælestia sunt impassibilia, & intangibilia: secundum illud Iob, 37. Tu forsitan cum eo fabricatus es cælos, qui soli ditissimi, quasi ære fusi sunt. Similiter etiam nec potest intelligi spiritualiter, quia ante oculos filij Dei cæli antea clausi non fuerant. Ergo videtur inconuenienter dici, quod baptizato Christo, aperti fuerint ei cæli

¶ Præterea, Fidelibus cælum apertum est per Christi passionem, secundum illud Hebræorum 10. Habemus fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi. Vnde etiam nec Christi baptismo baptizati, si qui ante eius passionem decesserint, cælos intrare potuerunt. Ergo magis debuerunt aperiri cæli Christo patiente, quam eo baptizato.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Lucæ 3. Iesu baptizato & orante, apertum est cælum.

¶ RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est, Christus baptizari voluit, vt suo baptismo consecraret baptismū, quo nos baptizaremur, & ideo baptismo Christi ea demonstrari debuerunt, quæ pertinent ad efficaciam nostri baptismi. Circa quam tria sunt consideranda. Primò quidem principalis virtus ex qua baptismus habet efficaciam. Quæ quidem est virtus cælestis. Et ideo baptizato Christo, apertum est cælum, vt ostenderetur quod de cætero cælestis virtus baptismum sanctificaret.

Secūdò operatur ad efficaciam baptismi fides Ecclesiæ, & eius qui baptizatur, vnde & baptizati fidem profitentur, & baptismus fidei dicitur sacramentum. Per fidem autem inspicimus cælestia, quæ sensum & rationem humanam excedunt. Et ad hoc significandum Christo baptizato aperti sunt cæli.

Tertiò, quia per baptismum Christi * specialiter aperitur nobis introitus regni cælestis: qui primo homini præclusus fuerat per peccatum. Vnde baptizato Christo, aperti sunt cęli: vt ostenderetur quod bapaizatis patet via in cęlum. Post baptismum autem necessaria est homini iugis oratio, ad hoc quòd cęlum introeat. Licet enim per baptismum remittantur peccata, remanet tamen fomes peccati, nos impugnans interius, & mundus, & demones, qui impugnant exterius. Et ideo signanter dicitur Luc. 3. quod Iesu baptizato & orante, apertum est cælum: quia scilicet fidelibus necessaria est oratio post baptismum. Vel vt detur intelligi, quòd hoc ipsum quod per baptismū cælum aperitur credentibus, est ex virtute orationis Christi. Vnde signanter Matth. 3. dicitur, quod apertum est ei cęlum, id est omnibus propter eum: sicut si imperator alicui pro alio petenti dicat, Ecce, hoc beneficium non illi do, sed tibi, id est propter te illi vt Chryſost. dicit super Matth.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis trecesimæ nonæ Articulum sextum.*

TItulus clarus ex Euangelio etiam ostenditur.

Commen. ¶ In corpore vnus conclusio. Conueniens fuit vt super baptizati Christum Spiritus sanctus descenderet. Probatur. Quia in Christi baptismo factum est, pertinet ad mysterium nostri baptismi ergo. Antecedēs est Christi. consequentia probatur: quia omnes baptizati non ficti, accipiunt Spiritum sanctum, Matth. 3.

Annot. ¶ Aduerte hic, quòd minus respondendo determinatur, quàm fuerit quæstum. nam quæstum est de descensu Spiritus sancti in specie columbæ, & respondetur de descensu Spiritus sancti solùm nihil dicendo de specie columbæ. Et hoc ideo, quia reseruauit hoc sequentibus responsionibus ad argumenta.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Chrysostom. dicit super Matth. sicut Christus secundum dispensationem humanam baptizatus est, quamuis ipse propter se baptismo non indigeret: sic etiam secundum humanam dispensationem aperti sunt ei cæli, secundum autem naturam diuinam semper erat in cælis.

¶Ad secundum dicendum, quod sicut Hier. dicit super Matt. cæli aperti sunt Christo baptizato, non reseratione elementorum, sed spiritualibus oculis: sicut & Ezechiel in principio voluminis sui cælos apertos esse commemorat: et hoc probat Chrys. super Matt. dicens, Quòd si ipsa *creatura, scilicet cælorum, rupta fuisset, non dixisset, aperti sunt ei: quia quod corporaliter aperitur, omnibus est apertum. Vnde etiam Marci primo expressè dicitur, quòd Iesus statim ascendēs de aqua, vidit apertos cælos: quasi ipsa apertio cælorum ad visionem Christi referatur. Quod quidem aliqui referunt ad visionem corporalem, dicentes, quod circa Christum baptizatum tantus splendor fulsit in baptismo, vt viderentur cæli aperti. Potest etiam referri ad imaginariam visionem: per quem modum Ezechiel vidit cælos apertos. Formabatur enim ex virtute diuina & voluntate rationis, talis visio in imaginatione Christi, ad designandum, quod per baptismum, cæli aditus hominibus aperitur. Potest etiam & ad visionem intellectualem referri, prout scilicet Christus vidit iam baptismo sanctificato, apertū esse cælum hominibus: quod tamen etiam an è viderat fiendum.

¶Ad tertium dicendum, quòd per passionem Christi aperitur cælum hominibus, sicut per causam communem apertionis cælorum. Oportet tamen hanc causam communem apertionis cælorum, singulis applicari ad hoc quòd cælum introeant. Quod quidem fit per baptismum: secundum illud Rom. 6. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et ideo potius fit mentio de apertione cælorum in baptismo, quàm in passione Christi.

Vel sicut Chrys. dicit super Matth. baptizato Christo, cæli tamen sunt aperti: postquàm verò tyrannum vicit per crucem, quia non erant necessariæ portæ cælo, nunquam claudendo: nō dicunt Angeli. Aperite portas, iam enim erant apertę, sed, Tollite portas. Per quod dāt intelligere Chry. quòd obstacula, quibus prius obsistentibus animę defunctorum introire non poterant cælos, sunt totaliter per passionē Christi ablata: sed in baptismo Christi sunt aperta quasi manifestata iam via, per quam homines erant in cælum intraturi.

Ro. 4. to. 2.

ARTICVLVS VI.

¶ *Vtrùm conuenienter Spiritus sanctus super Christum baptizatum descenderit in specie columbæ.*

Inf. q. 4 6. artic. 4.: Et opusc. 60. cap. 9. q. 3 4. art. 4.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod inconuenienter Spiritus sanctus super Christum baptizatum sicut descendisse in specie columbę. Spiritus enim sanctus habitat in homine per gratiam. Sed in homine Christo fuit plenitudo gratiæ à principio suę conceptionis, quo fuit vnigenitus à patre: vt ex supradictis patet. Non ergo debuit Spiritus sanctus ad eum mitti in baptismo.

¶Præterea, Christus dicitur in mundum descendisse per mysterium Incarnationis, qua exinanuit semetipsum, formam serui accipiens. Sed Spiritus sanctus non est incarnatus. Ergo inconuenienter dicitur, quòd Spiritus sanctus descenderit super eum.

¶Præterea, In baptismo Christi ostendi debuit, sicut in quodam exemplari id quod fit in nostro baptismo. Sed in nostro baptismo non fit aliqua missio visibilis Spiritus sancti. Ergo nec in baptismo Christi debuit fieri visibilis missio Spiritus sancti.

¶Præterea, Spiritus sanctus à Christo in omnes alios deriuatur: secundum illud Ioan. primo, De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed super Apostolos Spiritus sanctus descendit, non in specie columbę, sed in specie ignis. Ergo nec super Christum debuisset descendere in specie columbę, sed in specie ignis.

¶SED CONTRA est, quod dicitur Luc. 3. Descendit Spiritus sanctus corporali specie, sicut columba in ipsum.

¶RESPONDEO dicendum, quod hoc quod circa Christum factum est in eius baptismo (sicut Chrysost. dicit super Matthę) pertinet ad mysterium omnium, qui postmodum fuerāt baptizandi. Omnes autem qui baptismo Christi baptizantur, Spiritum sanctum recipiunt, nisi ficti accedant secundum illud Matth. 3. Ipse vos baptizabit Spiritu sancto. Et ideo conueniens fuit, vt super Christum baptizatum Spiritus sanctus descenderet.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in 2. de Trinit. absurdissimum est dicere, quòd Christus cum iam triginta esset annorum, acceperit Spiritum sanctum, sed venit ad baptismum, sicut sine peccato, ita nō sine Spiritu sancto. Si enim de Ioanne scriptum est, quod Spiritu sancto replebitur ab vtero matris suę, quid de homine Christo dicendum est, cuius carnis ipsa conceptio non carnalis, sed spiritualis fuit? Tunc ergo, id est in baptismo, corpus suum, id est Ecclesiam, præfigurare dignatus est, in qua baptizati præcipuè accipiunt Spiritum sanctum.

Ca. 28. 10. 3.

Ca. 5. Ioā.

¶Ad secundum dicendum, quod sicut Augustinus dicit in 2. de Trinit. Spiritus sanctus descendisse dicitur super Christum corporali specie, sicut columba: non quia ipsa substantia Spiritus sancti videretur, quę est inuisibilis, neque ita quod illa visibilis creatura in vnitatem personę diuinę assumeretur neque enim dicitur, q̄d Spiritus sanctus sit columba, sicut dicitur, quòd filius Dei est homo ratione vnionis. Neque etiam hoc modo Spiritus sanctus visus est in specie columbę, sicut Ioannes vidit agnum occisum in Apocalypsi: vt habetur Apocalyp. 5. Illa enim visio facta fuit in Spiritu per spirituales imagines corporum: de illa verò columba nullus vnquam dubitauit, quin oculis visa sit. Nec etiam hoc modo in specie columbę Spiritus sanctus apparuit, sicut dicitur primę ad Corint. 10. Petra autem erat Christus. Illa enim petra iam erat in creatura, & per actionis modum nuncupata est nomine Christi, quem significabat: illa autem columba ad hoc tantùm significandum repente extitit, & postea cessauit, sicut flamma, quę in rubo apparuit Moysi.

Dicitur ergo Spiritus sanctus descendisse super Christum, nō ratione vnionis ad columbam: sed vel ratione ipsius columbę significantis Spiritū sanctū, quæ descendendo super Christum venit. Vel etiam rationale spiritualis gratiæ, quæ à Deo per modum cuiusdam descensus in creaturam deriuatur: secundum illud. Iac. primo, Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est descendens à Patre luminum.

Hilar. 8 in 3.

¶Ad tertium dicendum, quod sicut Chryso. dicit super Matth. in principiis spiritualium rerum semper sensibiles apparent visiones, propter eos qui nullam intelligentiam incorporalis naturæ suscipere valent: vt si postea non fiant, ex his quæ semel facta sunt, recipiāt fidem. Et ideo circa Christum baptizatum corporali specie Spiritus sanctus visibiliter descendit, vt super omnes baptizandos, inuisibiliter postea credatur descendere.

¶Ad quartum dicendum, quòd Spiritus sanctus in specie columbæ apparuit super Christum baptizatum propter tria. Primò quidem propter dispositionem quæ requiritur in baptizato, vt scilicet non fictus accedat: quia sicut dicitur Sap. primo, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Columba autem est animal simplex, astutia & dolo carens: vnde dicitur Matth. 10. Estote simplices sicut columbæ. Secundò ad designandum septem dona Spiritus sancti, quæ columba suis proprietatibus significat. Columba enim secus fluenta habitat, vt inde viso accipitre, mergat se, & euadat. quod pertinet ad donum sapientiæ, per quam Sancti fecus Scripturæ diuinæ fluenta residēt, vt incursum diaboli euadant. Item columba meliora grana eligit: quod pertinet ad donum scientiæ, qua sancti sententias sanas, quibus pascantur, eligunt. Item columba alienos pullos nutrit: quod pertinet ad donum consilij, quo sancti homines, qui fuerunt pulli, id est, imitatores diaboli, doctrina nutriunt & exemplo. Item columba non lacerat rostro: quod pertinet ad donum intellectus, quo Sancti bonas scientias lacerando non peruertunt, hæreticorum more. Item columba felle caret: quod pertinet ad donum pietatis, per quam Sancti ira irrationabili carent. Item columba in cauernis petræ nidificat: quod pertinet ad donum fortitudinis, qua Sancti in plagis mortis, Christi, qui est petra firma, nidum ponunt, id est, suum refugium & spem. Item columba gemitū pro cantu habet: quod pertinet ad donum timoris, quo Sancti delectantur in gemitu pro peccatis. Tertiò apparuit Spiritus sanctus in specie columbæ propter effectum proprium baptismi, qui est remissio peccatorum & reconciliatio ad Deum, columba enim est animal mansuetum. Et ideo sicut Chrysost. dicit super Matth. in diluuio apparuit hoc animal, ramum ferens oliuę, & communem orbis terrarum tranquillitatem annuntians, & nunc etiam columba apparet in baptismo, liberationem nobis demonstrans. Quarto apparuit Spiritus sanctus in specie columbæ super Dominum baptizatū, ad designandum communem effectum baptismi, qui est constructio ecclesiasticæ vnitatis, vnde dicitur Ephes. 5. quod Christus tradidit semetipsum, vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, lauans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et ideo conuenienter Spiritus sanctus in baptismo demōstratus est in specie columbæ, quæ est animal amicabile & gregale: vnde & Cant. 5. dicitur de Ecclesia, Vna est columba mea. Super Apostolos autem in specie ignis Spiritus sanctus descendit propter duo. Primo quidem ad ostendendum feruorem, quo corda eorum erant cōmouenda, ad hoc quòd Christum vbique inter pressuras prædicarent. & ideo etiam in igneis linguis apparuit. Vnde August. dicit super Ioan. Duobus modis ostenditur visibiliter Dominus Spiritum sanctum, per columbam super Dominum baptizatum, & per ignem super discipulos congregatos: ibi simplicitas, hic feruor ostenditur. Ergo ne Spiritu sanctificati dolum habeant, in columba demonstratus est: & ne simplicitas frigida remaneat, in igne demonstratus est. Nec te moueat, quia linguæ diuisæ sunt, vnitatem in columba cognosce.

Matt. 10. 3.

Ca. 28. Ioā.

Tract. 6. in 3.

Secundò: quia sicut Chrys. dicit, cum oportebat delictis ignoscere (quod fit in baptismo) mansuetudo necessaria erat, quæ demonstratur in columba: sed vbi adepti sumus gratiam, restat iudicij tempus, quod significatur per ignem.

ARTICVLVS VII.

¶ *Vtrùm illa columba, in qua apparuit Spiritus sanctus, fuerit verum animal.*

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd illa columba, in qua Spiritus sanctus apparuit, non fuerit verum animal. Illud enim videtur specie tenus apparere, quod secundum similitudinem apparet. Sed Luc. 3. dicitur quod descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. Non ergo fuit vera columba, sed quædam similitudo columbæ.

Ioā. 1. 29. col. 2. Et nes dicit quasi columbā ideo rationabilius in oculo meo videtur ad literam sequi textum omnium Euangelistarum, quam dicere quòd fuerit verum animal: cum etiam Scripturæ adhic autoritas de Spiritu sancto in igne missō, quod non verus ignis, sed tamen ignis fuerit, non fuerunt ve ræ linguæ, sed similitudines linguarum. Quoniam ea sicut absque fallacia spiritus sanctus in ignea lingua apparuit non veris, sed specie tenus (& de hoc nullus dubitat) ita in specie colūbæ, & non columba ipsa apparuisse fide enim vocabuli Scriptura vtitur vbique.

epist 60. c. 9. Tract. 6. in 3. Tex. 32. Ca. 4.

¶ *Super Quæstionis trecesimæ nonæ Articulum vltimum.*

Commen. TItulus clarus ortus etiam ex Euangelio.

¶ In corpore vnus conclusio: Conueniens fuit, vt in illo baptismo Patet declararetur in voce. probatur: In baptismo Christi demonstrari debuit quod in nostro baptismo perficiuntur ergo in baptismo Christi 1. 3. art. 2. mysterium Trinitatis demonstratum debuit esse. go conueniens fuit, vt Pater declararetur in voce. Antecedens probatur: quia baptismus Christi fuit exemplar nostri. Prima cōsequentia probatur: quia nostri baptismi fuit consecratus in inuocatione & virtute Trinitatis, Matth. vlt. Secunda vero consequentia probatur: quia persona Filij baptizatur, Spiritus sanctus in columba, restabat ergo persona Patris manifestanda, & apponitur hic autoritas Hieronym.

D 362.

¶ *Tractatus quartus huius voluminis.*

Annot. HIc incipit quarta pars huius libri in qua agitur de progressu Domini nostri Iesu Christi in hoc mundo, vsque ad quæstionem quadragesimam quintā inclusiue.

¶ Ad secundum dicendum, quod non fuit superfluum formare veram columbam, vt in ea Spiritus sanctus appareret: quia per ipsam veritatem columbæ significatur veritas Spiritus sancti, & effectuum eius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd proprietates columbæ eodem modo ducunt ad significandum naturam columbæ, & ad significandos effectus Spiritus sancti. Per hoc enim quòd columba habet tales proprietates, *contingit quòd columba significat Spiritum sanctum.

** Aliàs effectus.*

ARTICVLVS VIII.

¶ *Vtrùm conuenienter Christo baptizato fuerit vox Patris audita Filium protestantis.*

Infrà q. 43. ar. 4. & q. 66. ar. 6. cor. Et q. 60. c. 9. c. 1. 2. 10. 3.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod inconuenienter Christo baptizato fuerit vox Patris audita Filium protestantis. Filius enim & Spiritus sanctus secundum hoc quod sensibiliter apparuerunt, dicuntur visibiliter esse missi. Sed Patri non conuenit mitti, vt patet per Augustinum in secundo de Trinit. Ergo etiam nec apparere.

¶ Præterea, Vox est significatiua verbi in corde concepti. Sed Pater non est verbum ergo inconuenienter manifestatur in voce.

¶ Præterea, Homo Christus non incepit esse filius Dei in baptismo, sicut quidam hæretici putauerunt, sed à principio suæ conceptionis fuit filius Dei. Magis ergo in natiuitate debuit vox Patris protestari Christi diuinitatem, quàm in eius baptismo.

¶SED CONTRA est quod Matth. 3. dicitur, Ecce vox de cælis dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.

¶RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra dictum est) in baptismo Christi, qui fuit exemplar nostri baptismi, demōstrari debuit quod in nostro baptismo perficitur. Baptismus autem quo baptizantur fideles, consecratur in inuocatione & virtute Trinitatis, secundum illud Matth. vltimo: Euntes docete omnes Gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Et ideo in baptismo Christi (vt Hieronym. dicit) mysterium Trinitatis demonstratur: Dominus enim in natura humana baptizatur, Spiritus sanctus descendit in habitu columbæ, Patris vox testimonium Filio perhibentis auditur. Et ideo conueniens fuit, vt in illo baptismo Pater declararetur in voce.

In cōmen. 3. c. Matt. 10. 9.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd missio visibilis addit aliquid super apparitionem, scilicet autoritatem mittentis. Et ideo Filius & Spiritus sanctus, qui sunt ab alio, dicuntur mitti visibiliter, & non solùm apparere: Pater autem, qui non est ab alio, appārere quidem potest, visibiliter autem mitti non potest.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Pater non demonstratur in voce nisi sicut actor vocis, vel loquens per vocem. Et quia proprium est Patri, producere verbum, quod est dicere vel loqui: ideo conuenientissimè Pater per vocē manifestatus est, quæ significat verbum. Vnde & ipsa vox à Patre emissa, filiationem Verbi protestatur. Et sicut species columbæ, in qua demonstratus est Spiritus sanctus, non est ipsa natura Spiritus sancti, nec species hominis, in qua demonstratus est ipse Filius, est ipsa natura filij Dei: ita etiā ipsa vox non pertinet ad naturam verbi vel Patris loquentis. Vn-

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quadragesimæ Articulum primum.

Ho.39. Io. calum primum.

Comment. Titulus clarus.

¶ In corpore vnæ conclusio: Conuenientius fuit vt Christus inter homines conuersaretur. Primo, propter ipsum Christum. Nam secundum conditionem humanæ naturæ homo est animal ciuile & sociale, vt dicitur 1. Politicorum. Vnde & ipse Dominus habitationem habuit in ciuitate, vt dicitur Matth. 4. Et hoc quidem conueniebat ad manifestationem veritatis incarnati. Vnde dicit Augustinus 10. de ciuitate Dei, quod Christus ascendit in montem, vt longe positus à tumultu ciuitatis, maiori libertate doceret. Secundo, propter nos. Primo, vt nobis exemplum præberet. Vnde dicit Augustinus in Regula, quod Christus habitauit inter homines, vt ostenderet quid de hac vita sperandum sit. Secundo, vt nobis familiaritatem suæ conuersationis ostenderet. Vnde dicit Gregorius in Homilia, quod Christus inter homines conuersatus est, vt ostenderet se non esse Deum longe positum, sed de proximo adesse. Tertio, vt nobis fiduciam præberet ad conuersandum cum proximis. Vnde dicit Augustinus in Regula, quod Christus habitauit inter homines, vt ostenderet quibus cum viuendum sit, vt ad ipsum videntes, non desperemus nos posse peruenire. Quarto, vt nobis exemplum humilitatis præberet. Vnde dicit Augustinus in Regula, quod Christus habitauit inter homines, vt ostenderet quibus cum humiliter viuendum sit, vt non sibi quisque placeat in iustitia sua, & in eo quod alios reprehendit.

¶ Ad primum ergo dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi delectaretur, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad secundum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad tertium dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quartum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quintum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad sextum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad septimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad octauum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad nonum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad decimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad undecimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad duodecimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad tertium decimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quartum decimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quintum decimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad sextum decimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad septimum decimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad octauum decimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad nonum decimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad vicesimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad vicesimum primum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad vicesimum secundum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad vicesimum tertium dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad vicesimum quartum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad vicesimum quintum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad vicesimum sextum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad vicesimum septimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad vicesimum octauum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad vicesimum nonum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad tricesimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad tricesimum primum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad tricesimum secundum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad tricesimum tertium dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad tricesimum quartum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad tricesimum quintum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad tricesimum sextum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad tricesimum septimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad tricesimum octauum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad tricesimum nonum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quadragesimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quadragesimum primum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quadragesimum secundum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quadragesimum tertium dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quadragesimum quartum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quadragesimum quintum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quadragesimum sextum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quadragesimum septimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quadragesimum octauum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quadragesimum nonum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quinquagesimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quinquagesimum primum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quinquagesimum secundum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quinquagesimum tertium dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quinquagesimum quartum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quinquagesimum quintum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quinquagesimum sextum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quinquagesimum septimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quinquagesimum octauum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad quinquagesimum nonum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad sexagesimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad sexagesimum primum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad sexagesimum secundum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad sexagesimum tertium dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad sexagesimum quartum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad sexagesimum quintum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad sexagesimum sextum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad sexagesimum septimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad sexagesimum octauum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad sexagesimum nonum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad septuagesimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad septuagesimum primum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad septuagesimum secundum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad septuagesimum tertium dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad septuagesimum quartum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad septuagesimum quintum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad septuagesimum sextum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad septuagesimum septimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad septuagesimum octauum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad septuagesimum nonum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad octogesimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad octogesimum primum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad octogesimum secundum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad octogesimum tertium dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad octogesimum quartum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad octogesimum quintum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad octogesimum sextum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad octogesimum septimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad octogesimum octauum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad octogesimum nonum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad nonagesimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad nonagesimum primum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad nonagesimum secundum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad nonagesimum tertium dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad nonagesimum quartum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad nonagesimum quintum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad nonagesimum sextum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad nonagesimum septimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad nonagesimum octauum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad nonagesimum nonum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad centesimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad centesimum primum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad centesimum secundum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad centesimum tertium dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad centesimum quartum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad centesimum quintum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad centesimum sextum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad centesimum septimum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad centesimum octauum dicendum, quod Christus non habitauit inter homines, vt ibi quiesceret, sed vt nobis prodesset.

¶ Ad centesimum non

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum Christus in hac vita secundum legem conuersatus fuerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit conuersatus secundum legem. Lex enim *supra q. 37. per tot. art. 2. ad 1.* præcipiebat vt nihil operis in sabbato fieret: sicut Deus die septimo requieuit ab omni opere quod patrarat, Sed *Iua q. 47. art. 2. ad 3.* ipse in sabbato curauit hominem, & ei mandauit vt tolleret lectum suum. ergo videtur quòd non fuerit secundum legem conuersatus.

¶ Præterea, Eadem Christus fecit & docuit, secundum illud Act. primo, Cœpit Iesus facere & docere. Sed ipse Matthæ. 15. docuit quòd omne quod intrat in os, non coinquinat hominem, quod est contra præceptum legis, quæ per esum & contactum quorundam animalium dicebat hominem immundum fieri: vt patet Leuit. 11. Ergo videtur quod ipse non fuerit secundum legem conuersatus.

¶ Præterea, Idem iudicium videtur esse facientis & consentientis secundum illud Rom. 1. Non solùm illi qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus. Sed Christus consensit discipulis suis soluentibus legẽ, in hoc quòd sabbato spicas vellebant, excusando eos vt habetur Matthæ. 12. Ergo videtur quòd Christus non conuersatus fuerit secundum legem.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur Matthæ. 5. Nolite putare quoniam veni soluere legem aut prophetas. Quod exponens Chryso. dicit, Legem impleuit primo quidem, nihil transgrediendo legalium secundo iustificando per fidem, quod lex per literam facere non valebat. *Ho. 16. in Matth. 2.*

¶ RESPONDEO dicendum, quod Christus in omnibus secundum legis præcepta conuersatus est. In cuius signum etiam voluit circuncidi: circuncisio enim est quædam protestatio legis implendæ: secundum illud Galat. 5. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. Voluit autem Christus secundum legem cõuersari, primo quidem, vt legem veterem approbaret. Secundo, ob eam obseruando, in seipso cõsummaret & terminaret: ostendens quòd ad ipsum erat ordinata. Tertio vt Iudæis occasionem calumniandi subtraheret. Quarto, vt homines a seruitute legis liberaret: secundũ illud Gala. 4. Misit Deus, Filium suum factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus super hoc se excusat à transgressione legis tripliciter. Vno quidem modo, quia per præceptum de sanctificatione sabbati non interdicitur opus diuinum, sed opus humanum: quanuis enim Deus die septimo cessauerit à nouis creaturis cõdendis, semper tamen operatur in rerum conseruatione & gubernatione. Quod autẽ Christus miracula faciebat, erat operis diuini. Vnde ipse dicit Ioannis quinto, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Secundo excusat se per hoc, quod illo præcepto non prohibentur opera quæ sunt de necessitate salutis etiam corporalis. Vnde ipse dicit Lu. 13. Vnusquisque vestrum sabbato non soluit bouem suum aut asinum à præsepio, & ducit adaquare? Et infrà 14. Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non cõtinuò extrahet illum die sabbati? Manifestum est autem, quòd opera miraculorum, quæ Christus faciebat, ad salutem corporis & animæ pertinebant. Tertio, quia illo præcepto non prohibentur opera, quæ pertinent ad Dei cultum. Vnde dicitur Matthæi duodecimo, An nõ legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt? Et Ioannis septimo dicitur, quod circuncisionẽ accipit homo in sabbato. Quod autem Christus paralytico mandauit vt lectum suum sabbato portaret, ad cultum Dei pertinebat, id est ad laudem virtutis diuinæ. Et sic patet quod sabbatum non soluebat: quanuis hoc ei Iudæi falsò obiicerent, dicentes Ioan. 9. Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit.

¶ Ad secundum dicendum, quod Christus voluit ostendere per illa verba, quod homo non redditur immundus secundum animam ex vsu ciborum quorumcunque secundum suam naturam, sed solum secundum quandam significationem. Quod autem in lege quidam cibi dicuntur immundi, hoc est per quandam significationem. Vnde Augustinus dicit contra Faustum 1. Si de porco & agno requiratur, vtrum natura mundus est, dicimus quod omnis creatura Dei bona est: quadam verò significatione agnus mundus, porcus immundus est.

¶ Ad

¶ super Quæstionis quadragesimæ Articulum quartum.

Commento. TItulus clarus.

¶ In corpore vnica conclusio: Christus in omnibus secundum legis præcepta conuersatus est. Hoc autem cõclusio primo probatur quo ad factum: deinde quo ad conuenientiam. Quòd enim Christus in omnibus secundum legem de facto conuersatus fuerit, probatur ex illo facto, in quo ranquam in principio comprehenditur reliqua legalia, scilicet ex circuncisione, vt patet ex Auctoritate Apostoli. Conuenientiam autem quare Christus seruare voluit, ostendit ex quatuor claris in litera.

Tertiò, ne si diuitias haberet, cupiditati eius prædicatio ascriberetur: Vnde Hier. dicit super Matt. Quòd si discipuli eius diuitias habuissent, viderentur non causa salutis hominum, sed causa lucri prædicasse. & eadem ratio est de Christo. Quartò, vt tantò maior virtus diuinitatis eius ostenderetur, quantò per paupertatem videbatur abiectior. Vnde dicitur in quodam sermone Ephesini concilij: Omnia paupera & vilia elegit, omnia mediocria & plurimis obscura, vt diuitias cognosceretur orbem transformasse terrarum, propterea pauperculam elegit matrem, pauperiorẽ patriam, egens fuit pecuniis: & hoc tibi exponat præsepe.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod superabundantia diuitiarum & mendicitas, vitanda videntur ab his qui volunt videre secundum virtutem, inquantum sunt occasiones peccandi. Abundantia nanque diuitiarum est superbiendi occasio: mendicitas autem est occasio furandi & mentiendi, aut etiam periurandi. Quia verò Christus peccati capax non erat, propter hanc causam, ex qua Salomon hoc vitabat, Christo vitanda non erant. Neque tamen quælibet mendicitas est furandi & periurandi occasio, vt ibidem Salomon subdere videtur, sed sola illa quæ est cõtraria volũtati, ad quam vitandam homo furatur & periurat. Sed paupertas voluntaria hoc periculum non habet: & talem paupertatem Christus elegit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd communi vita vti, quantum ad victum & vestitum, potest aliquis non solùm diuitias possidendo: sed etiam à mulieribus, & diuitibus necessaria accipiendo. Quod etiam circa Christum factum est: dicitur enim Lucæ 8. quòd mulieres quædam sequebantur Christum, quæ ministrabant ei de facultatibus suis. Vt enim Hierony. dicit contra Vigilantium, consuetudinis Iudaicæ fuit, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, vt mulieres de substantia sua victum atque vestitum præceptoribus suis ministrarent. Sed quia hoc scandalum facere poterat in nationibus, Paulus se abiecisse commemorat. Sic ergo communis victus poterat esse sine solicitudine impediente prædicationis officium: non autem diuitiarum possessio.

¶ Ad tertium dicendum, quod in eo qui ex necessitate pauper est humilitas nõ multũ commendatur: sed in eo qui voluntariè pauper est (sicut fuit Christus,) ipsa paupertas est maximè humilitatis indicium.

¶ super Quæstionis quadragesimæ primæ Articulum primum

Commento. TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Christus tentari voluit. Probatur quadrupliciter. Vbi in prima ratione conspicue libet, quod virtuosa contra nostras tentatio nes tentatio Christi fuit (quod non solùm ex hoc quod ad tertiam tuebat rationem) sed efficacia auxilium nobis contra tentationes tentatus Dominus, conferendo profuit: sicut mortuus nos contra mortem munuit. Modus autem quo hoc cõferetur auxilium, quum de efficacia mortis eius inferius tractabitur, patebit: pro nunc sufficiat quod, saltem meritorie tentatus Dominus opẽ consulit nobis.

Annot. ¶ In tertia autem ratione præcipue, quod modus vincendi tentationes est recursus ad diuinas Scripturas, & eadem ratione ad Sanctorum exempla: hoc enim Dominus in sua pugna ac victoria docuit, dum sic repugnauit & vicit.

Annot. ¶ In responsione ad primum circa notitiam dæmonum de Christo, duo sunt videnda. Primum quid dæmones sciuerit de Christo: quod inferius tractabitur in quæstio. de miraculis Christi. Secundum est, quorsum ab Autore hic affert notitia habita à dæmone de Christo, cuius Lucas meminit cap. 4. quum manifestè pateat Euangelistam loqui post visa miracula, hic autem est sermo ante miracula: nam post regressum a deserto cœpit Christus prædicare & miracula facere.

¶ Ad hoc dicitur, quòd conatus fuit Autor ex tentationis ædu de incertitudine notitiæ de Christo apud dæmones loqui. Interuit autem verbum Lucæ Euangelistæ de scientia dæmonum in principio prædicationis Christi: quoquidem licet Lucas dicat illa verba inter narrandum de miraculis Christi, non tamen dicit quod tunc primo didicerunt dæmones illum esse Christum. Et propterea illud Lucæ verbum, quia sciebant illum esse Christum, ad præteritum tempus inculpabiliter ab Autore relatum videtur. Videtur quidem dæmones, & quæ ab Angelis in die natiuitatis Christi dicta sunt & quæ à pastoribus gesta, & quæ à Magis duce stella, & quæ à Simeone & Anna dicta sunt: & postea Christi verba ad matrẽ in templo, de Patre suo, & dicta à Ioanne Baptista de Christo. Ex quibus facile erat cognoscere illũ esse Christum absque vllo rationi-

¶ Ad tertium dicendum, quod etiam discipuli, qui eiurientes, spicas sabbato vellebãt, à transgressione legis excusantur propter necessitatem famis, Sicut & Dauid non fuit transgressor legis, quando propter famis necessitatem comedit panes, quos ei edere nõ licebat.

QVAESTIO QVAEDRAGESIMA prima De tentatione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de tentatione Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm fuerit conueniens Christũ tentari.

¶ Secundò de loco tentationis.

¶ Tertiò, de tempore.

¶ Quartò, de modo & ordine tentationis.

ARTICVLVS I.

¶ Virum conueniens fuerit Christo tentari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod Christo tentari nõ conueniebat. Tentare enim est experimentum sumere, quod quidem nõ fit nisi de re ignota. Sed virtus Christi erat nota etiam dæmonibus: dicitur enim Lucæ 4. quod non sinebat dæmones loqui, quia sciebant eum esse Christum. Ergo videtur quod non decuerit Christũ tentari.

¶ Præterea, Christus ad hoc venerat, vt opera diaboli dissolueret: secundum illud Ioan. 3. In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli. Sed non est eiusdem dissolvere opera alicuius, & ea pati. Et ita videtur inconueniens fuisse, quod Christus patereturse tentari à diabolo.

¶ Præterea, Triplex est tentatio, scilicet à carne, à mundo, & à diabolo. Sed Christus non fuit tentatus nec à carne, nec à mundo. Ergo nec etiam debuit tentari à diabolo.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matth. 4. Ductus est Iesus à Spiritu in desertum, vt tentaretur à diabolo.

¶ RESPONDEO dicendum, quod Christus tentari voluit. Primo quidem vt nobis contra tentationes auxilium ferret. Vnde Gregor. dicit in homil. Non erat indignũ Redemptori nostro, quod tentari voluit, qui venerat occidi: vt sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram sua morte separauit.

¶ Secundò, propter nostrã cautelam, vt nullus quatuncunque sanctus se existimet securum & immunem à tẽtatione. Vnde & post baptismum tentari voluit: quia, sicut Hilarius dicit super Matth. in sanctificatis maximè diaboli tentamenta crassantur: quia victoria magis est ei exoptata de sanctis. Vnde & Eccles. 2. dicitur, Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

¶ Tertio, propter exemplum, vt scilicet nos instrueret qualiter diaboli tentationes vincamus. Vnde Augustin. dicit in quarto de Trinit. quod Christus diabolo se tentandum præbuit: vt ad superandas tentationes eius mediator esset, non solùm per adiutorium, verùm etiam per exemplum.

¶ Quartò, vt nobis fiduciam de sua misericordia largiretur. Vnde dicitur Heb. 4. Non habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autẽ per omnia per similitudinem absque peccato.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug. dicit in 9. de ciui. Dei, Christus tũm imputuit dæmonibus, quantum voluit: non per id quod est vita æterna, sed per quædam temporalia suæ virtutis effectatiex quibus quandam coniecturam habebant Christum esse filium Dei. Sed quia rursus in eo quædam signa humanæ infirmitatis videbat non pro certo cognoscebat eum esse filium Dei: & ideo eum tentare voluit. Et hoc signatur Matt. 4. vbi dicitur, quod postquam esurit, accessit Tentator ad eum: quia, vt Hilarius dicit, tentare Christum diabolus non fuisset ausus, nisi in eo per esuriei infirmitatem, quæ sunt hominis, recognosceret. Et hoc etiam patet ex ipso modo tentandi, eũm dixit, Si filius Dei es. Quod exponens Amb. dicit, Quid sibi vult talis sermonis exordius, nisi quia cognouerat Dei filium esse ventorum, sed venisse per infirmitatem corporis non putabat?

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus venerat dissoluere opera diaboli, non potestatiuè agendo, sed magis ab eo & eius membris patiendo, vt sic diabolum vinceret iustitia, non potestate, sicut Augustin. dicit 13. de Trinit. quod diabolus non potentia Dei, sed iustitia superandus fuit. Et ideo circa tentationem Christi considerandum est, quid propria voluntate fecit, & quid à Diabolo passus fuit. Quod enim Tentatori se offerret, fuit propriæ voluntatis. Vnde dicitur Matth. 4. Ductus est Iesus in desertum a Spiritu, vt tentaretur à diabolo. Quod Gregor. intelligendum dicit de Spiritu Sancto vt scilicet illuc eum spiritus suus duceret, vbi eum ad tentandum spiritus malignus inueniret. Sed à diabolo passus est, vt assumeretur, vel supra pinnaculum templi, vel etiam in montem excelsum valde. Nec est mirum (vt Gregor. dicit) si se ab illo permisit in mõtem duci, qui se permisit à membris ipsius crucifigi. Intelligitur autem à diabolo assumptus non quasi ex necessitate: sed quia (vt Origen. dicit super Luc. (sequebatur eum ad tentationem, quasi athleta sponte procedens.

¶ Ad tertium dicendum, quod sicut Apostolus dicit. Christus in omnibus tentari voluit absque peccato. Tentatio autem quæ est ab hoste, potest esse sine peccato: quia fit per solam exteriorem suggestionem. Tentatio autem quæ est à carne, non potest esse sine peccato: quia huiusmodi tentatio fit per delectationem & concupiscentiam. Et sicut Augustin. dicit, nonnullum peccatum est quando caro concupiscit aduersus spiritum. Et ideo Christus tentari voluit ab hoste, sed non à carne.

ARTICVLVS II.

¶ Virum Christus in deserto tentari debuerit.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur quod Christus non debuerit tentari in deserto. Christus enim tentari voluit propter exemplum nostrum: vt dictum est. Sed exẽplum debet manifestè proponi illis, qui sunt per exemplum in formandi. Non ergo debuit in deserto tentari.

¶ Præterea, Chryso. dicit super Matth. quod tunc maximè instat diabolus ad tentan-

hus miraculis: collario ne præsertim facta cum prophetiis. Vnde vita tam longa inedia, & quod esuririt, tentauit. posse si filius Dei esset.

¶ Num tentari ab intrinseco peccatum sit.

¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit, *Quæstio.* an verum sit omnem tẽtationem ab intrinseco, esse peccatum. videtur quod non: quia naturalibus non meremur nec demeremur. omnes pisscentia autem carnis & illis delectatio naturalis est, nullum ergo peccatum est concupiscẽtia aut delectatio carnis.

¶ Et confirmatur: quia certum est in Christo fuisse carnalem delectationem secundum gustum vel tactum quum comedebat aut bibebat aliquid delectabile: puta bonum panem, bonum vinum, &c. non ergo omnis delectatio sensibilis est peccatum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd nullus mentis compos dicit quod omnis delectatio secũdum carnem seu sensum sit peccata: oporteret enim naturã ipsam esse malam, si delectatio naturalis esset mala, Vnde in statu innocentiæ fuissent delectationes naturales absque peccato vllo. & in Christo non est dubium quod quùm fatigatus ex itinere sederet super puteum, quies illa erat delectabilis sessio corpori: & similiter panis suauissimo palato erat suauis & oculis lux solis amabilis, & sic de aliis. Sed aliud est loqui de concupiscentia & delectatione naturali, & aliud est loqui de concupiscentia & delectatione aduersus spiritum: naturalia siquidem vt sic, nõ exorbitãt à recta ratione, ac per hoc non tendunt aduersus spiritum: sed à ratione necesse est declinare ea, quæ contrariæ spiritui sunt. Quocirca concedendum est, quod nonnullum peccatum est cum caro concupiscit aduersus spiritum, ratione cõcupiscentiæ seu delectationis aliquid præter rationem habentis, & non ratione naturalis appetitus aut delectationis. Tentatio autem ab intrinseco, quia aduersus spiritum est, non importat naturales motus absolutè, sed præter rationem.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ primæ Articulum secundum.

Comment. TItulus clarus.

¶ In corpore vnica conclusio: Christus conuenienter tentatus est in deserto. Probatur tripliciter. primo ratione soliudinis: secundo ratione mysterij: vt scilicet hominem de mundo deserto liberaret.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tertiò ratione instructionis, vt scirent docerentur ad melliora rendentibus diabolum inuidere. Omnia vera sunt.

Annot. ¶ In responsione ad tertium potest dici diligenter Euangelistas, & inuenire manifestè figmenta esse hæc, quæ in littera recitantur de imaginatio monte & templo. Dicitur autem ad literam Christus tentatur in deserto, quia ibi incœpit tentari, vbi & prima tentatio consummata est.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæprimæ Articulum tertium.*

Titulus clarus.

Comment. ¶ ¶ In corpore vna conclusio: Conuenienter post ieiunium Christus tentari voluit. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt.

Ar. præc. ad 2.

Annot. ¶ In responsione ad secundum noli despicere expositionem Bedæ de tentationibus aliis ante illas tres nominatas: quoniam potuit sæpe diabolus varias corporeas similitudines formare ad tentadum Christum, sicut legimus, q̃ ad tentandum Antonium formauit.

Ibi. 4. in Luc. 10. 2.

¶ In responsione ad tertium habes duas responsiones. Alteram ex Ambros. quod diabolus recessit vsque ad tempus passionis per sua membra aperte pugnaturus. Alteram, quod per sua membra pugnando, reddit etiam tentans de tristitia & odio proximorum: excitatio quippe tot aduersantium & quæ tentium eius mortem, tentatio erat Christi ad odio habendum illos, & contristandum de illis prosequendibus.

dum, cum viderit solitarios: vnde & in principio mulierem tentauit, sine viro eam inueniens. Et sic videtur per hoc, quòd in desertum iuit, vt tentaretur, quod tentationi se exponit. Cùm ergo eius tentatio sit nostrũ exemplum, videtur quod etiam alij debeãt se ingerere ad tentationes suscipiendas: q̃tamen videtur esse periculosum, cum magis tentationum occasiones vitare debeamus.

¶ Præterea, Matthæ. 4. ponitur secunda Christi tentatio, quia diabolus Christum assumpsit in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi. Quod quidem nõ erat in deserto. Nõ ergo tentatus est solùm in deserto.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur Marc. 1. quod erat Iesus in deserto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & tẽ tabatur à Satana.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) Christus propria voluntate se diabolo exibuit ad tentandum, sicut etiam propria voluntate membris eius se exhibuit ad occidendum, alioquin diabolus venire ad eum non auderet. Diabolus autem magis attendat aliquem, cùm est solitarius: quia, vt dicitur Ecclesiast. .4. si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei. Et inde est quòd Christus in desertum exiit, quasi ad campum certaminis, vt ibi à diabolo tentaretur. Vnde Ambro. dicit super Lucam, quòd Christus agebatur in desertũ consilio, vt diabolum prouocaret: nam nisi ille certasset, scilicet diabolus, non iste vicisset, id est Christus. Addit autem & alias rationes, dicens hoc Christum fecisse mystice: vt Adam de exilio liberaret, qui scilicet de paradiso in desertum electus est: & exẽplo, vt ostenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus inuidere.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod Christus proponitur omnibus in exẽplum per fidem: secundùm illud Hebræ. 12. Aspicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum. Fides autem (vt dicitur Rom. 10.) est ex auditu: non autem ex visu. Quinimo Ioan. 20. dicitur, Beati qui non viderunt & crediderunt. Et ideo ad hoc quod tentatio Christi esset nobis in exemplum, non oportuit quòd ab hominibus videretur, sed sufficiens fuit quod hominibus narretur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd duplex est tentationis occasio. Vna quidem ex parte hominis, puta cùm aliquis se peccato propinquum facit, occasiones peccandi non euitans. Et talis occasio tentationis est vitanda, sicut dictum est Lot, Gene. 19. Ne fortè in omni regione circa Sodoman. Alia verò tentationis occasio est ex parte diaboli, qui semper inuidet ad meliora tendentibus: vt Ambros. dicit. Et talis tentationis occasio non est vitanda. Vnde dicit Chrisostomus super Matth. quòd non solùm Christus ductus est in desertum a Spiritu, sed omnes filij Dei habentes Spiritum sanctum. Non enim sunt contenti tedere otiosi, sed Spiritus sanctus vrget eos aliquod magnum apprehẽdere opus. Quod est esse in deserto, quantum ad diabolum: quia non est ibi iniustitia, in qua diabolus delectatur. Omne etiam bonum opus est desertum quantum ad carnem & mundum: quia non est secundum voluntatem carnis & mundi. Talem autem occasionem tẽtationis dare diabolo non est periculosum: quia magis est auxilium Spiritus sancti, qui est perfectiõperis actor, quam impugnatio diaboli inuidentis.

Ar. præc. ad 3. & 22 qũ 88. ar. 4. ad 2

Libr 4. in Luc. 10. 5. Hom. 5. in Matt. 10. 2

Can

¶ Ad tertium dicendum, quod quidam dicunt omnes tentationes factas fuisse in deserto. Quorum quidam dicunt, quod Christus ductus est in sanctam ciuitatem, non realiter, sed secundum imaginariam visionem. Quidam autem dicunt, quod etiam ipsa ciuitas sancta, id est Hierusalem, desertum dicitur: quia erat derelicta à Deo. Sed hoc non est necessarium: quia Marcus dicit quòd in deserto tentabatur a diabolo: non autem dicit quod solùm in deserto.

ARTICVLVS III.

¶ Virum Christi tentatio debuerit esse post ieiunium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod Christi tentatio non debuerit esse post ieiunium. Dictum est enim supra, quod Christum non decebat conuersationis austeritas. Sed maximè austeritatis fuisse videtur, quod quadraginta diebus & quadraginta noctibus nihil comederit: quia scilicet in illis diebus nullum omnino cibum sumpsisse Gregor. dicit. Ergo non videtur quod debuerit huiusmodi ieiunium tentationi præmittere.

Ieiu. 1. in Euang.

¶ Præterea, Mar. primo dicitur, quòd erat in deserto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & tentabatur à Satana. Sed quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunauit. ergo videtur quod non post ieiunium, sed simul dum ieiunaret, sit tentatus à diabolo.

¶ Præterea, Christus non legitur nisi semel ieiunasse. Sed non solùm semel fuit tentatus à diabolo. dicitur enim Lucæ quarto, q̃ consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo vsque ad tempus. Sicut ergo secundæ tentationi non præmisit ieiunium, ita nec primæ præmittere debuit.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matthæi quarto, Cùm ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esuriit, & tunc accessit ad eum Tentator.

¶ RESPONDEO dicendum, quod conuenienter Christus post ieiunium tentari voluit. Primò quidem propter exemplum: quia cum hominibus (sicut dictum est) imminent se contra tentationes tueri, per hoc quod ipse ante tentationem futuram ieiunauit. docuit quod per ieiunium nos oportet contra tentationes armari. Vnde interarma iustitiæ Apostolus ieiunia connumerat, secundæ ad Corinthios sexto. secundò, vt ostenderet, quod erã ieiunantes diabolus aggreditur ad tentandum, sicut alios, qui bonis operibus vacant: & ideo sicut post baptismum, ita post ieiunium Christus tentatur. Vnde Chrysostomus dicit super Matthæum, Vt discas quam magnum bonum est ieiunium, & qualiter scutum est aduersus diabolum. & quoniam post baptismum non lasciuię, sed ieiunio intendere oportet: ideo Christus ieiunauit non ieiunio indigens, sed nos instruens. Tertiò, quia post ieiunium secuta est esuries, quæ dedit diabolo audaciam eum aggrediendi: sicut dictum est. Cum autem esurit Dominus (vt Hilarius dicit super Matth.) non fuit ex surreptione inediæ, sed naturæ suæ hominem dereliquit: non enim erat a Deo diabolus, sed a carne vincendus. Vnde etiam, vt Chrysost. dicit, non vltra procedit in ieiunando quam Moyses & Elias, ne incredibilis videretur carnis assumptio.

Ar. 1. ad 1. cap. 4. Matt. 10. 2. Hom. 13. in Matt. 2. Ambr. ser. 10.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christum non decuit conuersatio austerioris vitæ, vt se communem exhiberet illis quibus prædicauit. Nullus autem debet assumere prædicationis officium, nisi prius fuerit purgatus & in virtute perfectus, sicut & de Christo dicitur Actuum primo, quod cœpit Iesus facere & docere. Et ideo Christus statim post baptismum austeritatem vitæ assumpsit, vt doceret post carnem edomitam, oportere alios ad prædicationis officium transire: secundum illud Apostoli, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè cum aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.

Ro. 13. 2.

¶ Ad secundum dicendum, quòd verbum illud Marci, potest sic intelligi, quòd erat in deserto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus scilicet ieiunauit. Quod autem dicitur, Et tẽtabatur à Satana, intelligendum non est in illis quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus ieiunauit, sed post illos: eo quòd Matthæ. dicit, Quòd cùm ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurijt: ex quo sumpsit Tentator occasionem accidendi ad ipsum. Vnde & quod subditur, Et Angeli ministrabant ei, consecutiuè intelligendum esse ostenditur ex hoc quòd Matthæ. quarto dicitur, Tunc reliquit eum diabolus, scilicet post tentationem, & ecce angeli accesserunt & ministrabant ei. Quod verò interponit Mar. Erátque cum bestiis, inducitur, secundum Chrysostom. ad ostendendum quale erat desertum, quia scilicet erat inuium hominibus, & bestiis plenum. Tamen secundum expositionem Bedæ Dominus tentabatur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Sed hoc intelligẽdum est non de illis tentationibus visibilibus, quas narrant Matthæ. & Lucæ

¶ *Super Quæstionis quadragesimæprimæ Articulum quartum.*

Annot. Titulus de modo & ordine. Ordo ad ipsas tentationes inter se refertur, quæ prima, quæ secunda, quæ tertia. Modus & ordo simul, ad singulas refertur tentationes, quo ad modum peruenerit, ordinémque deducendi ad incentum.

lib. 4. de Trin. c. 14. tom. 3.

Comment. ¶ In corpore sunt quatuor. Primò, in communi modus ac ordo tentationis ab hoste potuit & modus est per viam suggestionis eorum, ad quæ homo est effectus: ordo est, vt à leuioribus incipiat spirituales tentare, & inde ad graviora, inde ad grauissima. Probatúrque autoritate Gregor. Secũdò declarantur hęc seruata in tentatione primi hominis. Tertiò applicantur hęc ad tentationem Christi: & redditur inde ratio quare in primis dicit, Si filius Dei es, & in tertia non. Quartò modus resistendi ponitur & laudatur, & ex honore humani generis, & ex hostis ma iore pœna.

Opus. 60. c. 11. circa medium.

¶ Circa has Christi tentationes aduertendum est, quòd tentationes etant & incitationes ad peccatum, vt in litera exponitur. & explorationes deitatis in Christo. vt verba tentationis manifestant, si filius Dei es, ita quod in ordine ad filium Dei sunt explorationes, in ordine ad puros hominem inductiones sunt ad peccatum. Vtroque autem modo sunt tentationes vel deitatis cognoscendę vel peccato polluendi. Vnde glos. Matth. 4. dicit, Sic tentat, vt ex ploret quod veretur: sic explorat, vt tentando decipiat. Et rursus suadet esuriem pane de lapidibus facto releuare, vt ex mutatione cognoscat virtutem: & si purus homo esset, panis oblectamento illuderet esurienti patienti.

3. 2. q. 3. 4. ar. 4.

Rom. 10. 2.

¶ Et quia vt sunt suggestiones ad peccandum, in litera tractantur, expedit de eis loqui vt sunt explorationes deitatis. Memorans siquidem diabolus Trinitatem sibi caeteris quę Angelis reuelatæ per fidem ame cæsum: & inde colligẽs credens Patrem & Filium & Spiritum sanctum vnum esse Deum (sicut etiam Christiani damnati nunc credunt) quum audisset à Gabriele archangelo, Filius Altissimi vocabitur, & in baptismo Christi, Hic est filius meus dilectus, videbísque Christum post ieiunium esurire, quod de deitate audiuerat, ex superbia ei in dubium venit, vt glos. ibidem dicit, & etiam quia filius Dei non solum consubstantialiter, sed alio modo dici potuisset. Explorauit autem deitatem Christi, ab actu deitatis proprio: scilicet, Dixit & facta sunt, inchoauit, Dic vt lapides isti panes fiant. Ita quod non solum ex substantia sua, scilicet lapidis in panis mutatione, sed ex modo Deicidi proprio soli Deo, deitatem explorauerit: nec ex opere hoc videtur tantùm, sed ex ipso apposito in testificationem, quòd filius Dei esset. Cognitabat enim quod si pro testimonio quòd esset filius Dei, diceret Christus vt lapis fieret panis aut fieret panis, aut non. Et si quidem fieret, iam explorata esset Christi deitas apud dæmonem: qui scilicet ex suo intellectu an lapis fuisset conuersus in panem vere, an apparenter, vt solo imperio, an applicando actiua passiuis (vt magis coram Pharaone serpentem fecerunt quam Deus non posset esse testis mendacij. Si autem non fieret, inducebat Christum ad peccatum, quo attentasset facere miraculum sine necessitate, & non potuisset.

ser. 1. de quadrag.

¶ Et quoniam deluserat eius exploratio & deiecta suggestio inopinata via, per autoritatem Scripturæ ideo secundo tentat, explorando similiter & suggerendo. Si filius Dei es, mitte te deorsum apposita autoritate Scripturæ, ex quo videbat, quòd Christus Scripturæ autoritate vtebatur. Similiter cogitans si id efficeret illæsus ad testandum se filium Dei, exploratum fore illius deitatem: vtpote absque vlla pro necessitate pro solo dutu miracula in testimonium suæ deitatis facientis. Si verò læderetur, iam peccatum haberet in anima & in corpore, & inuentum esset quòd non esset Dei filius.

¶ Sed Dominus autoritate Scripturæ omnem eius machinationem delusit: propter quod diabolus ad occultiorem exploranidi modum se transtulit, proponendo apertissima mala sub specie regni. Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me. Hæc enim, quantum ex parte explorationis se tenent, non ex tatione proposuit, vt si filius Dei esset, hoc faceret, sciebat enim valde contrariari filio Dei hanc adorationem. Sed ea ratione proposuit, vt si filius Dei esset, non ferret tam nephandam propositionem: sed responderet autoritate: Ego debeo à te adorari, & tu præsumis suggerere, si cadens adorans

Ter. S. Thomæ. NNn 5

Universidad de Deusto
Biblioteca

adorauerit me & vel sic explorastam ex eius ore haberet suam deitatem. Et propterea in tertia tentatione non proposuit, si filius Dei es, sed in mente retinuit, quod si filius Dei es, autoritatiue refellendo proposita manifestabis te filium Dei. Sed Dominus increpationem eius non omittens, ad Scripturam de Deo adorando, tacens, de seipso se contulit & sic explorationem : omnem deluſit : & constantiam, in quantum homo, seruauit ex proposito, totius mundi regna, non declarando quod suggestio illa vt insidiosa ad malum tendebat : si iebat enim quod regnandi gratia etiam religio violanda a mortalibus esset credita.

¶ Nec rationi consentaneum videtur, vt tentationes istæ quas visibiliter apparens dæmon exercuit (vt colloquationes manifestant) his solis verbis, quæ Matheus Euangelista narrat, fuerint contentæ sed multa esse fuisse ornatæque verbis omissis ab Euangelistis, substantialia tantummodo rantibus.

Annot. ¶ Circa tationem ordinis harum tentationum in litera ex Gregorio assignatam, dubium occurrit : quia ratio illius ordinis, scilicet vt a leuioribus ad grauiora concendat tentatio spiritualium locum habet quando paulatim hostis vincit spiritualem vitum. Ex quo enim vicit in minoribus, tentat ad grauiora : sed vbi in minoribus succubuit hostis, non patet sibi aditus ad maiora. & quia dæmonium in prima tentatione separatum à Christo, non videtur ad alias processisse ex ratione assignata.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ratio illius ordinis ad tentandum spirituales viros nō est solum præsupposito casu in prima tentatione, sed simpliciter & absolutè nam si casus interuenit, clarè patet ratio processus ad grauiora. Si verò casus non interuenit, nihilominus eadem ratione progredi debet tentatio quia multi sunt qui in his, quę minori sunt culpæ ex suo genere (vt peccata carnis) exhibent se confitentes, qui tamen in peccatis spiritualibus vt vana gloria, debiles inueniuntur. Et rursum qui gloriam non affectant, ad oblatum regnum mouentur, iuxta illud Iulij Cæsaris, Si iusurandum violandum est, regnandi gratia violandum est Non dissonat ergo reddita ratio ordinis tentationum, ab ipsa Christi victoria.

Num Christus peccasset conuertendo in panes lapides, vt comederet.

¶ In responsione ad primum dubium occurrit : quoniam non recte videtur opinatum, quòd si Christus miraculum fecisset, conuertendo lapidem in panem & vel sic exploratam ex eius ore haberet suam deitatem. Et propterea in tertia tentatione non proposuit, si filius Dei es, sed in mente retinuit, quod si filius Dei es, autoritatiue refellendo proposita manifestabis te filium Dei. Sed Dominus increpationem eius non omittens, ad Scripturam de Deo adorando, tacens, de seipso se contulit & sic explorationem : omnem deluſit : & constantiam, in quantum homo, seruauit ex proposito, totius mundi regna, non declarando ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

speciali. Pertæ enim ratio publicæ correctionis arguit eum offensionem Maiorum.

¶ Super Doctrinam quadragesimæ secundæ Articulum tertium

Commen. Titulus clarus.

V ¶ In corpore est distinctio, membris quo ad principalia membra: quia tamen primò subdistinguitur, confurgit quatuor membra, ac per hoc quatuor conclusiones singulæ iuxta singula membra. Distinctio est: Doctrina potest esse in occulto tripliciter, vel quo ad intentionem (& hoc dupliciter, aut ratione inuidiæ, aut ratione immaturitatis) vel quo ad modum. Prima conclusio est: Doctrina Christi nō fuit occulta secundum intentionē ratione inuidiæ. Secunda, Non fuit occulta ratione immaturitatis. Tertia, Non fuit occulta quo ad paucitatem discipulorum. Quarta, fuit occulta quo ad modum in quibusdam respectu quorūdam, scilicet plebis immediatè: quia mediantibus Apostolis reuelāda. Omnia clara sunt in littera.

Opus 69. cap. 14.

Annot.

¶ Et aduerte, quòd ad literā Christus palām docuit & in occulto nihil (vt ipse testatus est) tum quia quicquid docuit, vo luit palām fieri: tū quia nihil alienū ab his quæ publicè docuit, ad partem tradidit. Et sic omnia ad literam consona inueniuntur, scilicet sermo Cœnæ, & domi pluries, & in monte transfigurationis: &, Quod in aure audistis, & Nicodemo, & Samaritanæ, & huiusmodi. Sic enim secundum communem hominum intellectum verificantur verba Domini ad pontificem interrogantem, de doctrina eius, & sic cognita doctrina eius publicè tradita, nihil restabat examinandum: quia nihil alienum à publicè tradita doctrina docuit.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ secundæ Articulum quartum.

Tract. 96. tom. 9.

Comment. Titulus clarus.

¶ In corpore duo. Primo respōdetur quæstio vnica conclusione: secundò referuntur quædam ex Aug. Conclusio est: Omnes fuit Christum doctrinam suam non scripsisse. Probatur tripliciter.

Annot. ¶ Vbi aduerte in prima ratione ex dignitate doctoris dignissimum modum docendi concludente duo. Primum est, quòd modus docendi

Tract 113. tom. 4. distinguitur in duo, scilicet verbo vel scripto. Et excellentior ponitur modus docēdi solo verbo, ea ratione, quia immediatius perduxit ad finem: cùm enim finis doctoris sit impelmere

¶ Ad tertium dicendum, quòd illud verbum Apostoli est intelligendum de illis senioribus, qui non solum ætate vel autoritate, sed etiam honestate sunt senes, secundum illud Numer. 11. Congrega mihi septuaginta viros de seniorib⁹ Israël, quos tu noueris, quòd senes populi sint. Si autem autoritatem senectutis in instrumentum malitiæ vertant, publicè peccando, sunt manifestè & acriter arguendi: sicut & Daniel dixit Dan. 13. Inueterate dierum malorum, &c.

ARTICVLVS III.

¶ Virum Christus omnia publicè docere debuerit.

AD TERTIVM sic procedi-
tur. Videtur quòd Christus non omnia publicè docere debuerit. Legitur enim multa seorsum discipulis dixisse: sicut patet in sermone Cœnæ. Vnde & Matth. 10. dixit, Quod in aure audistis in cubilibus, prædicabitur in tectis. Non ergo omnia publicè docuit.

¶ Præterea, Profunda sapientiæ non sunt nisi perfectis exponenda: secundum illud 1. ad Corinth. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos. Sed doctrina Christi continebat profundissimam sapientiam. Non ergo erat imperfectæ multitudini communicanda.

¶ Præterea, Idem est, veritatem aliquam occultare silentio, & obscuritate verborum. Sed Christus veritatem, quam prædicabat, occultabat turbis obscuritate verborū: quia sine parabolis non loquebatur ad eos: vt dicitur Matth. 13. ergo pari ratione poterat occultare silentio.

¶ SED CONTRA est quod ipse dicit Ioan. 18. In occulto locutus sum nihil.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd doctrina alicuius potest esse in occulto tripliciter. Vno modo quantum ad intentionem docentis, qui intendit suam doctrinam non manifestare multis, sed magis occultare. Quod quidē contingit dupliciter, quandoque ex inuidia docētis: qui vult per suam scientiam excellere, & ideo scientiam suam non vult aliis communicare. Quod in Christo locum non habuit: ex cuius persona dicitur Sap. 7. Quam sine fictione didici, & sine inuidia cōmunico, & honestatem illius non abscondo. Quandoque verò hoc contingit propter inhonestatem eorum, quæ docentur: sicut Aug. dicit super Ioan. quòd quædam sunt mala quæ portare non potest qualiscunque pudor humanus. Vnde de doctrina hæreticorum dicitur Prouerb. 9. Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Doctrina autē Christi non est neq; de errore, neque de immunditia. & ideo Dominus dicit Mar. 4. Nunquid venit lucerna, id est vera & honesta doctrina, vt sub modio ponatur?

Alio modo aliqua doctrina est in occulto, quia paucis proponitur. & sic Christus etiam nihil docuit in occulto: quia Christus omnem doctrinam suam vel turbæ toti proposuit, vel omnibus suis discipulis in communi. Vnde Augustī. dicit super Ioan. Quis in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur, præsertim si hoc loquitur pauci⁹, quod per eos velit innotescere multis? Tertio modo aliqua doctrina est in occulto quantum ad modum docendi. Et sic Christus quædam turbis loquebatur in occulto, parabolis vrens ad annuntianda spiritualia mysteria, ad quæ capienda non erant idonei vel digni. Et tamen melius erat eis, vel sic sub tegumento parabolarum, spiritualium doctrinam audire, quàm omnino ea priuari. Harum tamen parabolarum apertam & nudam veritatem Dominus discipulis exponebat, per quos deueniret ad alios, qui essent idonei: secundum illud 2. ad Timoth. 2. Quæ audisti à me per multos testes, hęc cōmenda fidelibus hominibus, qui idonei erūt & alios docere. Et hoc signatum est Numeri 4. vbi mandatur quòd filij Aaron inuolurent vasa Sanctuarij, quæ Leuitæ inuoluta portarent.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd (sicut Hilarius dicit super Matth. exponens illud verbum inductum) non legimus Dominum solitum fuisse noctibus sermocinari, & doctrinam tradidisse in tenebris: sed hoc dicit, quia omnis sermo eius carnalibus tenebræ sunt, & verbum eius infidelibus nox est. Itaque quod ab eo dictum est inter infideles, cùm libertate fidei & confessionis est loquendum. Vel secundum Hieron. comparatiuè loquitur: quia videlicet erudiebat eos in paruo ludææ loco respectu totius mundi: in quo erat per Apostolorum prædicationem doctrina Christi publicanda.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Dominus non omnia profunda suæ sapientiæ sua doctrina manifestauit, non solùm turbis, sed nec etiam discipulis: quibus dixit Ioan. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ non potestis portare modò. Sed tamen quodcunq; dignum duxit aliis tradere de sua sapientia, non in occulto, sed palām proposuit: licet non ab omnibus intelligeretur. Vnde Augustī. dicit super Ioann. Intelligendum est ita dixisse Dominum, Palām locutus sum mundo, ac si dixisset, Multi me audierunt. & rursus non erat palām, quia non intelligebant.

¶ Ad tertium dicendum, quòd turbis Dominus in parabolis loquebatur (sicut dictum est) quia non erant digni nec idonei nudam veritatem accipere, quam discipulis exponebat. Quòd autem dicitur, quòd sine parabolis non loquebatur ei, secundū Christost. intelligendum est quantum ad illum sermonem: quanuis aliàs sine parabolis multa turbis locutus fuerit. Vel secundum Augustī. in libro de Quæstionibus Euangel. hoc dicitur, non quia nihil propriè locutus est, sed quia nullum ferè sermonem explicauit, vbi non per parabolam aliquid significauerit: quanuis in eo aliqua propriè dixerit.

ARTICVLVS IIII.

Virum Christus debuerit doctrinam suam scripto tradere.

AD QVARTVM sic procedi-
tur. Videtur quòd Christus doctrinam suam debuerit scripto tradere. Scriptura enim inuenta est ad hoc, quòd doctrina commendetur memoriæ in futurum. Sed doctrina Christi duratura erat in æternum: secundum illud Luc. 21. Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Ergo videtur quòd Christus debuerit suam doctrinam scripto mandare.

doctrinā suam in mentibus auditorum, qui in verbo id facit, excellentiori modo efficit, quam qui verbo in scripta redacto, idem efficeret. Secundum est, quòd Socrates nihil scripsit se, sub proprio nomine: intelligendum est quòd nihil traditur ipsium sub Aesopi nomine. Aesopi fabulas scripsisse: creditus (vt ipse aiebat) ad hoc à suo dæmone. In cuius signum Plato in Phædone Socratem introducit mouisti, non se continuisse ab Aesopo constructo ferā.

¶ Sed occurrit hic dubium: quia tertia ratio aduertatur primamnam tertia fundatur super ordine quo Christi doctrina peruenire debet ad omnes, scilicet mediantibus quibusdam, prima autem fundatur super immediatione inter doctorem & discipulum. Hæc enim subtilium erit aduertati patet: nam si immediatè ergo non ordine quodam: & si ordine quodam, ergo non immediatè.

¶ Ad hoc dicitur, quòd vtraque ratio vera & efficax est ad diuersos relata. Nam prima ratio respicit doctrinā Christi respectu discipulorum, qui ex proprio Christi ore edocti sunt. tertia autē respicit doctrinam Christi respectu vniuersorum, quocunque tempore à Christo discunt. Et respectu illorū immediatio excellentior est (vt prima ratio sonat) respectu alterius. Tertia vniuersorum ordo excellentior est, vt ad alios mediantibus quibusdam peruenire doctrina: vt tertia assumit ratio. Nulla ergo est cōtrouersia inter rationes sanè intellectas.

Annot. ¶ In hac conclusione aduertē, quòd non minima est conclusionis ratio, vt Christus etiam in docendi modo non straret se esse verū Deū. Solius quippe esse Dei comprobauit experientia & autoritate, docere vniuersum orbem ea quæ religionis atque morum totiusque vitæ etiam post corporis mortem futuræ abiq; Scriptura propria euelando ac tradendo quæ ab aliis scribenda sunt. Sic enim videmus Deum & naturalia per lumen naturale nos docere (iuxta illud: Multi dicunt, Quis ostendit nobis bona? & respondetur, Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, &c. quo lumine sunt illustrati qui bene de natura, de moribus, & huiusmodi scripserunt) & supernaturalia nobis tradere per lumen infusum: vt cernimus de Prophetis, qui scripserunt. Similiter enim Iesus Christus per scipsum & exercitatum

Tract. 36. tom. 9.

Ad Hebr. 1. lect. 1.

Cap. 3. & 12. tom. 4.

rius & interius docuit Apostolos: qui homine intuso talia scripserunt aperuit mīs illis tenebras, vt intelligerent Scripturam: & Spiritus sanctus lumine mentes eorum illustrauit, vt docerent verbo & scripto reliquos. Decuit ergo Christum nihil scribere: vt ex hoc sua doctrina Dei doctrina monstraretur.

¶ Et etiam ex eodē defectu capitur alia ratio vt scilicet comprobaret se Deum ex modo docendi: scribendo in cordibus hominum, & non in tabulis materialibus (iuxta illud Hieron. 30. Ecce, dies veniunt, &c. & scribam in cordibus eorum) & comprobaret doctrinam suam esse doctrinam Spiritus & virtutē, & non literæ & mortis. Reseruatum sibi quippe Dominus Iesus docendi modum per internum lumen gratiæ tanquam Deo proprium sciens, non debebat scripturæ doctrinam suam credere, quasi scripturā illa perdita, doctrina sua perisset: quam ipse seruaturus per internum est lumen vsque in æternum.

Cap. 3. & 12. tom. 4.

¶ Deinde ex Aug. quorundam Gentilium cæcam opinionem refert de scriptis à Christo, tribus adiunctis opinionibus. Prima est ex contrariis in libro: quia cōtraria sunt Christianæ disciplinæ. Secunda est ex vtentibus ipsis libris: quia non illa quæ Christus fecit facere possunt. Tertia est ex titulo: quia ad Paulum, qui non erat discipulus.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ tertiæ Articulum primum.

Commil. Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Conueniētissimum fuit Christum miracula facere. Probatur: Miracula fiunt & ad confirmationem doctrinæ supernaturalis & ad testificandum Deum in faciendo miracula: sed hæc præcipuè habent locum in Christo: ergo. Et confirmatur autoritate Ioan. 5. & 10. Omnia clara sunt.

¶ Præterea, Lex vetus in figura Christi præcessit: secundum illud Heb. 10. Vmbram habet lex futurorum bonorum. Sed lex vetus a Deo fuit descripta: secundum illud Exod. 24. Dabo tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ scripsi. Ergo videtur quòd etiam Christus doctrinam suam scribere debuerit.

¶ Præterea, Ad Christum qui venerat illuminare his, qui in tenebris & vmbra mortis sedent (vt dicitur Lucæ primo) pertinebat erroris occasiones excludere, & viam fidei aperire. Sed hoc fecisset, doctrinam suam scribendo: dicit enim Augustī. in primo de consensu Euangel. quòd solet nonnullos mouere, cur ipse Dominus nihil scripserit, vt aliis de illo scribentibus necesse sit credere. Hoc enim illi, & maximè Pagani quærunt, qui Christum culpare aut blasphemare non audent, eique tribuunt excellentissimam sapientiam, sed tamen tanquam homini. Discipulos verò eius dicunt magistro suo amplius tribuisse, quàm erat: vt eum filium Dei dicerent, & verbum Dei per quod facta sunt omnia. Et postea subdit, Videtur parati fuisse hoc de illo credere, quod de se ipse scripsisset, non quod alij de illo pro suo arbitrio prædicassent. Ergo videtur quòd Christus ipse doctrinam suam scripto tradere debuerit.

¶ SED CONTRA est quod nulli libri ab eo scripti habentur in canone Scripturæ.

¶ RESPONDEO dicendum, conueniens fuisse Christum doctrinam suam non scripsisse. Primò quidem propter dignitatem ipsius. Excellentiori enim doctori excellentior modus doctrinę debetur. & ideo Christo tanquam excellentissimo doctori hic modus competebat, vt doctrinam suam auditorum cordibus imprimerer. Propter quod dicitur Matt. 7. quòd erat docens eos sicut potestatem habens. Vnde etiam apud Gentiles Pythagoras & Socrates, qui fuerunt excellentissimi doctores, nihil scribere voluerunt. Scriptura enim ordinatur ad impressionem doctrinæ in cordibus auditorum, sicut ad finem. Secundò propter excellentiam doctrinæ Christi, quæ literis comprehendi non potest: secundum illud Ioan. 21. vlti. Sunt & alia multa quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libros. Quos sicut Augustī. dicit, non spatio locorum credendum est mūdum capere non posse: sed capacitate legentiū comprehendi non posse. Si autem Christus scripto doctrinam suam mandasset, nihil altius de eius doctrina homines æstimarent, quàm quod Scriptura continet. Tertiò, vt ordine quodam ab ipso doctrina ad omnes peruenirēt, dum ipse scilicet discipulos suos immediatè docuit qui postmodum alios verbo & scripto docuerunt. Si autem ipse met scripsisset, eius doctrina immediatè ad omnes peruenisset. Vnde & de sapientia Dei dicitur Prouerb. 9. quòd misit ancillas suas vocare ad arcem. Sciendum tamen est (sicut Augustī. dicit in primo de consensu Euangel.) aliquos Gentiles existimasse Christum quosdam libros scripsisse, continentes quædam magica, quibus miracula faciebat, quę disciplina Christiana condemnat. Et illi tamen, qui Christi libros tales se legisse affirmant, nulla talia faciunt, qualia illum libris talibus fecisse mirantur. Dumno enim iudicio sic errant, vt eosdem libros ad Petrum & Paulum dicant tanquam epistolari titulo prænotatos, eo quòd in pluribus locis simul eos cum Christo pictos viderunt. Nec mirum si à pingentibus fingentes decepti sunt: toto enim tempore quo Christus in carne mortali cum suis discipulis vixit, nōdum

Opus. 2. cap. 7. Et opus. 3. c. 35. Et opus. 11. Iac. 17. Et opus. 60. ca. 15. princ.

erat Paulus discipulus eius.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut Augustī. dicit in eodem libro) omnibus discipulis suis tanquam membris sui corporis Christus caput est. Itaq; cùm illi scripserunt quę ille ostendit & dixit, nequaquam dicendum est quòd ipse non scripserit: quandoquidem membra eius id operata sunt, quod stante capite cognouerunt. Quicquid enim ille de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendum illis tanquam suis manibus imperauit.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quia lex vetus in sensibilibus figuris dabatur, ideo etiam conuenienter sensibilibus signis scripta fuit. Sed doctrina Christi quæ est lex Spiritus vitæ, scribi debuit non arramento, sed Spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus: vt Apostol. dicit 2. ad Corinth. 3.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illi qui Scripturæ Apostolorum de Christo credere noluerunt, nec ipsi Christo scribenti credidissent: de quo opinabantur, quòd magicis artibus fecisset miracula.

QVAESTIO QVADRAGESIMA-
tertia, De Miraculis à Christo factis in generali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de miraculis à Christo factis: & primò in generali, secundò, in speciali de singulis miraculorum generibus. tertiò, in particulari de transfiguratione ipsius.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.
¶ Primò, vtrùm Christus debuerit miracula facere.
¶ Secundò, vtrùm fecerit ea virtute diuina.
¶ Tertiò, in quo tempore inceperit miracula facere.
¶ Quarto, vtrùm per miracula fuerit sufficienter ostensa eius diuinitas.

ARTICVLVS I.

¶ Virum Christus debuerit facere miracula.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod Christus miracula facere non debuerit. Factum enim Christi verbo ipsius debuit concordare. Sed ipse dicit Matthæ. 16. Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ. Non ergo debuit miracula facere.

¶ Præterea. Sicut Christus in secundo aduentu venturus est in virtute magna & maiestate (vt dicitur Matth. 25.) ita in primo aduentu venit in infirmitate: secūdū illud Isa. 53. Virum dolorum & sciētem infirmitatem. Sed operatio miraculorum magis pertinet ad virtutem quàm ad infirmitatem. Ergo nō fuit conueniēs quod in primo aduentu miracula faceret.

¶ Præterea, Christus venit ad hoc vt homines saluaret per fidem, secūdum illud Hebræ. 11. Aspicientes in autorem fidei & cōsummatorem Iesum. Sed miracula diminuunt meritum fidei. Vnde Dominus Ioan. 4. dicit, Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Ergo non videtur quod Christus debuerit miracula facere.

¶ SED CONTRA est quod ex persona aduersariorum dicitur Ioan. 11. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

¶ RESPONDEO dicendum, quod diuinitus conceditur homini miracula facere propter duo. Primo quidem & principaliter ad confirmandam veritatem, quam aliquis docet: quia enim ea quæ sunt fidei, humanam rationem excedunt, nec possunt per rationes humanas probari: sed oportet quod probentur per argumentum diuinæ virtutis, vt dum aliquis facit opera, quæ solus Deus facere potest, credantur ea quæ dicuntur esse à Deo, sicut cùm aliquis defert literas anulo Regi signatas, creditur ex voluntate Regis processisse quod in illis continetur. Secundo, ad ostendendam præsentiam Dei in homine per gratiam Spiritus sancti: vt dum scilicet homo facit opera Dei, credatur Deus habitare in eo per gratiam. Vnde dicitur Gal. 3. Qui tribuit nobis Spiritum sanctum, operatur virtutes in nobis. Vtrunque autem circa Christum erat hominibus manifestandum, scilicet quod Deus esset in eo per gratiam, non adoptionis, sed vnionis: & quod eius supernaturalis doctrina esset à Deo. Et ideo conuenientissimum fuit vt miracula faceret. Vnde ipse dicit Ioannis decimo, Si mihi non vultis credere, operibus credite. Et Ioan. 5.

Opera

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis quadragesimætertiæ Articulum secundum Commil.*

TItulus clarus.

¶ In corpore duo sunt, primò respondetur quæstioni Christus fecit miracula virtute diuina. Probatur: quia vera miracula fola virtute diuina fieri possunt & confirmatur auctoritate Leonis Secundo respondet tacitè quæstioni. Quid de humanitate Christi, numquid faciebat miracula? & dicit quòd vtraque natura agebat miracula: communione tamen alterius, scilicet diuinæ. Et declarat modum & quo ad naturas, quia humanitas erat instrumenti diuinitatis: & quo ad actionem, quia humana actio virtutem accepit à natura diuina. Quæ ex superiùs explanatis clara sunt.

¶ Responsionem quoq; ad tertium, ex Luca 1 ca habes.

¶ *Super Quæstionis quadragesimætertiæ Articulum tertium.*

TItulus clarus, occasionem ex Euangelij verbis habens.

¶ In corpore vna conclusio: Christus incepit miracula facere in natiuitate. Probatur: Miracula Christi sunt vel ad confirmandam doctrinam eius: vel ad manifestandam eius deitatem facta sed propter vtrumque debuit in ætate perfecta incipere miracula: ergo. Assumptum ex primo articulo patet. Minor quo ad vtrumque partem probatur clarè & ingeniosè in litera.

Comment. ¶ Vbi scitò, quòd ex huiusmodi ratione licet nō habeatur nisi quòd miracula Christi inceperunt in ætate perfecta, quando incepit docere: hoc est post baptismum Ioannis, iuxta verbum Petri Actu. primo, Incipiés, à baptismo Ioannis. Quia tamen nullum legitur miraculum ante nuptias factum, & Ioannes Baptista toto illo primo anno monstrauit eum, & Ioannes Euangelista in anniuersario die quo nuptiæ celebratas credit Ecclesia, dicit, Hoc initium signorū fecit Iesus, &c. satis rationabiliter affirmatur, quòd illud fuit primū miraculum simpliciter, quod Christus fecit.

¶ Quod etiam confirmatur ex eo quòd Ioannes Euangelista non est prosequutus secundum & tertium miraculum in Cana Galilææ: quod prosequendum erat, si primum non simpliciter, sed in Cana Galilææ scribere se proponisset & non potius istud signotum ab omnibus circunstantijs describere se monstrasset.

Opera quæ dedit mihi Pater vt faciam, ipsa sunt quæ testimonium perhibent de me.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd hoc quod dicit, Signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ, intelligendum est, vt Chrysost. dicit quòd tunc nō acceperunt tale signum quale petebant, scilicet de cœlo: non quòd nullum signum eis dederit, vel quia signa faciebat, non propter eos, quos sciebat Iudeos esse, sed vt alios emendaret, & ideo non eis, sed aliis illa signa dabantur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet Christus venerit in infirmitate carnis, quod manifestatur per passiones: venit tamen in virtute Dei, quod erat manifestandum per miracula.

¶ Ad tertium dicendum, quòd miracula intantum diminuunt meritum fidei, inquantum per hoc ostenditur duritia eorum, qui nolūt credere ea quę scripturis diuinis probantur, nisi per miracula. Et tamen melius est eis, vt vel per miracula conuertantur ad fidem, quàm quòd omnino in infidelitate permaneant: dicitur enim primæ ad Corin. 14. quòd signa data sunt infidelibus, vt scilicet conuertantur ad fidem.

ARTICVLVS II.

¶ *Vtrum Christus fecerit miracula diuina virtute.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nō fecerit miracula diuina virtute. Virtus enim diuina est omnipotens. Sed videtur quòd Christus non fuerit omnipotens in miraculis faciendis: dicitur enim Mar. 6. quòd non poterat ibi, scilicet in patria sua virtutem vllam facere. Ergo videtur quòd non fecerit miracula virtute diuina.

¶ Præterea, Dei non est orare. Sed Christus aliquando in miraculis faciendis orabat: vt patet in suscitatione Lazari Ioā. 11. & in multiplicatione panum, vt patet Matth. 14. Ergo videtur quòd non fecerit miracula virtute diuina.

¶ Præterea, Ea quæ virtute diuina fiunt, non possunt virtute alicuius creaturæ fieri. Sed ea quæ Christus faciebat, poterant fieri in virtute alicuius creaturæ: vnde & Pharisæi dicebant, quòd in Beelzebub principe dæmoniorum eiiciebat dæmonia. Ergo videtur quòd Christus non fecerit miracula virtute diuina.

¶ SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. 14. Pater in me manens, ipse facit opera.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut in Prima Parte habitum est, vera miracula sola virtute diuina fieri possunt: quia solus Deus potest mutare naturæ ordinem: quod pertinet ad rationem miraculi. Vnde Leo Papa dicit in Epistola ad Flauianū, quod in Christo sunt duæ naturæ: vna scilicet diuina, quę fulget miraculis: altera scilicet humana, quę succumbit iniuriis. Et tamen vna earum agit cum communicatione alterius, inquantum scilicet humana natura est instrumentum diuinæ actionis, & actio humana virtutem accepit à natura diuina, sicut supra habitum est.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd hoc quod dicitur, Non poterat ibi vllam virtutem facere, non est referendum ad potentiam absolutam: sed ad id quod poterat fieri congruenter: non enim congruum erat, vt inter incredulos operaretur miracula. Vnde subditur, Et mirabatur propter incredulitatem eorum: secundum quem modum dicitur Ge. 18. Num celare potero Abraham quę gesturus sum? & 9. Nō potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc.

¶ Ad secūdum dicendū, quòd (sicut Chrysost. dicit super illud Matth. 14. Acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens in cœlum, benedixit & fregit) oportebat credi de Christo quoniam à Patre est, & quòd ei æqualis est. Et ideo vt vtrunque ostendat, nunc quidem cum potestate, nunc autem orans miracula fecit: & in minoribus quidem respicit in cœlum; puta in multiplicatione panum, in maioribus autem, quæ sunt solius Dei, cum potestate agit: puta quando peccata dimittit, mortuos suscitauit. Quòd autem dicitur Ioan. 11. quòd in suscitatione Lazari oculos sursum leuauit, nō propter necessitatem suffragij, sed propter exemplum hoc fecit. Vnde dicit, Propter populum qui circunstat dixi, vt credant, quia tu me misisti.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus alio modo expellebat dæmones, quàm virtute dæmonum expellantur. Nam virtute superiorum dæmonum ita dæmones à corporibus hominum expelluntur, quòd tamen remanet dominium eorum quantum ad animam: non enim contra regnum suum diabolus agit. Sed Christus dæmones expellebat non solum à corpore, sed multò magis ab anima. Et ideo Dominus blasphemiam Phariseorum dicentium eum in virtute dæmoniorum dæmonia eiicere, reprobauit primò quidem per hoc, quòd Satanas contra seipsum non diuiditur. secundò exemplo aliorum qui dæmonia eiiciebant per Spiritum Dei, tertiò, quia dæmonium expellere non posset, nisi ipsum vicisset virtute diuina. quartò, quia nulla conuenientia in operibus nec in effectu erat sibi & Satanæ: cùm Satanas dispergere cuperet quos Christus colligebat.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus inceperit facere miracula in nuptiis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod Christus non inceperit miracula facere in nuptiis, mutando aquam in vinum. Legitur enim in lib. de infantia Saluatoris, quod Christus in sua pueritia multa miracula fecit. Sed miraculum de conuersione aquæ in vinum fecit in nuptiis tricesimo vel tricesimoprimo anno suæ ætatis. Ergo videtur quod non inceperit tunc miracula facere.

¶ Præterea, Christus faciebat miracula secundum virtutem diuinam. Sed virtus diuina in eo à principio suæ conceptionis erat ex tunc enim fuit Deus & homo. Ego videtur quod a principio miracula fecerit.

¶ Præterea, Christus post baptismum & tentationem cœpit discipulos congregare: vt legitur Matth. 4 & Ioan. 1. Sed discipuli præcipuè congregati sunt ad ipsum propter miracula, sicut dicitur Lucæ 5. quod Petrum vocauit obstupescentem propter miraculum quod fecerat in captura piscium. Ergo videtur quod ante miraculum quod fecit in nuptiis, fecerit alia miracula.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus in Cana Galilææ.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd miracula facta sunt à Christo propter confirmationem doctrinæ eius, & ad ostendendam virtutem diuinam in ipso. Et ideo quantum ad primum non debuit antè miracula facere, quam docere inciperet. Non autem debuit incipere docere ante perfectam ætatem, vt supra habitum est, cum de baptismo eius ageretur. Quantum autem ad secundum, sic debuit per miracula deitatem ostendere, vt ei deretur veritas humanitatis ipsius. Et ideo sicut dicit Chrysost. per Ioan. decenter non incepit signa facere in prima ætate: existimassent enim phantasma esse Incarnationem, & ante opportunum tempus cruci eum tradidissent.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut Chrysost. dicit super Ioannem, ex verbo Ioannis Baptistę dicentis, Vt manifestetur in Israël, propterea veni ego in aqua baptizans, manifestum est quod illa signa quę quidam dicunt in pueritia à Christo

¶ Et hoc idem patet ex eo quod subiungit Euangelista: Et manifestauit gloriam suam, non dicit in Cana Galilææ sed simpliciter. et & abluitate. Et manifestauit gloriā, proculdubio priùs latentem: quia miraculis adhuc non claruerat illius natura diuina, quæ tunc cœpit miraculis coruscare.

Commun. ¶ *Super Quæstionis quadragesimætertiæ Articulum quartum.*

TItulus clarus.

In corpore vnica exclusio. Miracula quæ Christus fecit, sufficientia erant ad manifestandam deitatem ipsius secundum tria, subintrans, modum, & doctrinam: probatur sigillatim clarè.

¶ Vbi aduerte, quòd Author breuiter pertransit: sed si fuerint hæc tria bene considerata, maximam continent efficaciam & primum quidē quo ad refutationem mortuorum & illuminationē cæcorum, confutat solum fallacis, à solo Deo fieri posse: secundum autem inexecrabile est, quod etiam dæmoni conueniat: tertium autem omninoquam conuincit intellectum ita quòd si hæc tria simul ponantur, impossibile est quin Deum fateamur Christū: quomodo enim vlterius pati filii diuinum nomen & eum falso, affuisse Deus in eo operibus dicerantis propriis testis? Adducte ex lib. 1. contra Gen. cap 6. quod aut conceditur Christum fecisse miracula relata in Euangelio, aut non. Si conceditur, habetur id. Et quod deitas: vt patet ex prędictis illis tribus coniunctis. si non concedatur, tunc habetur etiam Illius deitas: ex hoc maximo miraculoti, quòd pauperculus laneatis, in doctus, ex gente exosa (iudæa scilicet) persequutionē cum tot iudibriis & mortem turpissimam passus, derelictus, dicens, se Deum, habitus fatuus à fatis, à Iudæis, ab Herode, à Pilato, absq; miraculis pronuntiata mortem & mala omnia, post mortem suam per pauperes piscatores, indoctos, exosos omnibus, mortui obnoxios, &c. atque miracullis confirmata: cordi mandum ideo colentem puramq; superstauerit. Vacate ergo & videte, quoniam ego sum Deus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd miracula quę Christus fecit, sufficientia erant ad manifestandam diuinitatē ipsius, secundum tria. Primò quidem, secundum ipsam speciem operum, quæ transcendebant omnem potestatem creatæ virtutis: & ideo non poterant fieri nisi virtute diuina. Et propter hoc cæcus illuminatus dicebat Ioan. 9. A sęculo non est auditum, quòd aperuit quis oculos cæci nati: nisi esset hic à Deo, nō poterat facere quicquā. Secūdò propter modū miracula faciendi: quia scilicet quasi ex propria potestate miracula faciebat: non autem orando, sicut alij. Vnde dicitur Luc. 6. quod virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Et quod ostenditur (sicut Cyrillus dicit) quòd non accipiebat alienam virtutem: sed cùm esset naturaliter Deus, propriam virtutem super infirmos ostendebat. & propter hoc innumerabilia miracula faciebat. Vnde super illud Matth. 8. Eiiciebat spiritus verbo, & omnes malè habentes curauit, dicit Chryl. intende quantam multitudinem curatam transcurrunt Euangelistæ, non vnumquodque curatum enarrantes, sed vno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes. Et ex hoc ostendebatur, quòd haberet virtutem coæqualem Deo patri, secundum illud Ioan. 5. Quæcunque Pater facit, hæc & Filius similiter facit. Et ibidem, Sicut Pater suscitat mortuos & viuificat, sic & Filius hominis quos vult viuificat. Tertiò ex ipsa doctrina, qua se Deum dicebat: quæ nisi vera esset, non confirmaretur miraculis diuina virtute factis. Et ideo dicitur Matth. 7. Quænam doctrina hæc noua: quia in potestate spiritibus immundi imperat, & obediunt ei?

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc erat obiectio Gentilium. Vnde Augustī. dicit in Epistola ad Volusianum, Nulla, inquiunt, competentibus signis tantæ maiestatis indicia claruerunt: quia carnalis illa purgatio, qua scilicet dæmones effugabat, debilium cura, reditus vita defunctis, & alia consiserentur, Deo parua sunt. Et ad hoc respondet Augustī. Fatemur & nos talia quidem fecisse Propheras: sed & ipse Moyses & cæteri Propheræ dominum Iesum prophetizauerunt, & ei gloriam magnam dederunt. Qui propter ea talia & ipse facere voluit, ne esset absurdum quod per illos fecerat, si ipse etiam non faceret. Sed tamen & aliquid proprium facere debuit, nasci de virgine, resurgere à mortuis, cælum ascendere: hoc Deo qui parum putat, quid plus expectet ignoro. Non homine assumpto alium mundum facere debuit, vt eum esse crederemus, per quem factus est mundus. Sed nec maior mundus nec isti æqualis in hoc fieri posset. Si autem minorem faceret infra istum, similiter hoc quoque parum putaretur. Quę tamen alij fecerunt, Christus excellentius fecit. Vnde super illud Ioā. 1. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, &c. dicit Aug. Nulla in operibus Christi videntur esse maiora, quam suscitatio mortuorum: quod scimus etiam antiquos fecisse Propheras. Fecit tamen aliqua Christus, quæ nemo alius fecit. Sed respondetur nobis, & alios fecisse quæ nec ipse, nec alius fecit. Sed qui tam multa vitia & malas valetudines vexationesq; mortalium tanta potestate sanaret, nullus omnino legitur antiquorum. Vt enim taceam quos iubendo, sicut occurrebant, saluos singulos fecit. Marcus dicit, quòd quocunque loco introibat in vicos, aut in villas, aut in ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, salui fiebant. Hæc nemo alius fecit in eis. Sic enim intelligendum est quod ait, in eis, non inter eos, aut coram eis, sed prorsus in eis, quia sanauit eos. Nec tamen alius quicunque in eis talia opera fecit, quoniam quisquis alius homo aliquid eorum fecit ipso faciēte fecit: hoc autem ipse non illis facientibus fecit.

Ep. ad Ioā. 120.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Augustī. exponens illud verbum Ioan. inquirit quæ sint ista opera maiora quæ credentes in eum erant facturi: an forte quòd ęgros ipsis transeuntibus etiam eorum vmbra sanabat? maius est enim quòd sanet vmbra quàm fimbria. Veruntamen quando ista Christus dicebat, verborum suorum facta & opera commendabat. Cùm enim dixit, Pater in me manens ipse fecit opera, quæ opera tunc dicebat nisi verba quę loquebatur? Et eorundem verborum fructus erat fides illorum. Veruntamen euangelizantibus discipulis non tam pauci quàm illi erant: sed Gentes etiam crediderunt. Nonne ab ore ipsius dies ille tristis abscessit: & tamen postea quod ab illo audirum non fecit vnus, fecerunt multi, cùm per discipulos loqueretur? Ecce, maiora fecit prędicatus à credentibus, quam locutus est audientibus. Verum hoc adhuc mouet, quòd hęc maiora per Apostolos fecit: non autem ipsos tantùm significans ait, Qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet. Audi ergo & intellige, Qui credit in me, opera quę ego facio, & ipse faciet. Prius ego facio, deinde & ipse facit: quia facio vt faciat. Quę opera nisi vt ex impio iustus fiat, quod vtique in illo, sed non sine illo Christus operatur. Prorsus maius hoc esse dixerim, quàm creare cęlum & terram: cęlum enim & terra transeunt, prędestinatorum autem salus & iustificatio permanebit. Sed & in cęlis Angeli sunt opera Christi, nunquid etiam his operibus maiora facit qui cooperatur Christo ad suam iustificationem? iudicet qui potest, vtrùm maius sit iustos creare, quam impios iustificare. Certè si æqualis est vtrunque potentię, hoc maioris & misericordię. Sed omnia opera Christi intelligere vbi ait, Maiora horum faciet, nulla nos necessitas cogit: horum enim forsitan dixit quę illa hora faciebat. Tunc autem verba fidei faciebat: & vtique minus est verba iustitię prędicare (quod fecit præter nos) quàm impios iustificare, quod ita facit in nobis, vt faciamus & nos.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quando aliquod particulare opus proprium

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *super Quæstionis quadragesimæquartæ Articulum primum.*

Commit. Titulus clarus est.

IN corpore vnæ conclusio: Conueniens fuit Christum dæmones ab obsessis ejicere. Probatur: Miracula Christi sunt argumentum fidei, ergo conuenienter fuit argumentū dæmonū expellendi à genere humano, ergo conueniens fuit, &c. Probatur consequentia prima quia instrumentum erat vt dæmones à credentibus spiritualiter pellerentur, Iuan 17. Secunda consequentia est clara, quia sensibile est argumentum spirituale.

Anno. ¶ Vide hic nouitie, q Autor figurali ratione contentus, non curauit literale pro principali ponere, vt pote manifestiorem, vt scilicet potestatem suam supra & contra dæmones monstraret.

¶ In responsione ad secundum tractatur, an Christi fuerit cognitus a dæmonibus, & duæ tanguntur quæstiones, an scilicet cognouerint ipsum esse Christum seu Messiam in lege promissum, & an cognouerint ipsum esse verè Deum, & de prima quæstione tenetur pars affirmatiua autoritate Lucæ Euangelistæ dicentis ex propria persona quòd dæmones sciebant ipsum esse Christū. De secunda autē quæstione certum do non habetur quia ex persona dæmonum dicitur ibidem, scilicet Luc 4. Tu es filius Dei. Dæmō autem & nisi dæx est, & explorative loquimur videtur. Ad hoc sunt autoritates doctorum. Bedæ autē autoritas caute legenda est, quia in gl. ord. truncata affertur: integra autem in catena aurea. Ita q ex Beda vnum tantùm affirmatū habemus, scilicet quæ à verbō Apostoli primæ ad Corin. 2. Si cognouissent, nō referrent ad Christum nec Dei filium, sed ad mysterii efficaciæ passionis & resurrectionis Christi, scilicet quòd efficiēdus ipse diabolus esset, & breuitet quod Christo danda esset omnis potestas in cælo & in terra. Et reuera textus Apostoli capax est istius sensus, vt patet intuenti contextum.

¶ *Num dæmon incitare potuerit Iudæos vt in Christum fauirent.*

Quæstio. ¶ Sed occurrit tunc dubiū, quo pacto diabolus aut sciens aut multum dubitans Christum esse verū Deum potuit rationabiliter incitare Iudæos ad mortē Christi, sciebat enim quòd si esset verus Deus, actū esset de regno ipsius dæmonis.

¶ Sed si superbia diaboli confidebatur, contentandi rationi superbiæ eius apparebit, q̄ erit si scissilicet ipsum Christū esse verum Deū, adhuc procurasset ipsius mortē, vt fecit. Ex eo enim quod sciebat ipsū nō esse

Proprium est alicuius agētis, tunc per illud particulare opus probatur tota virtus agentis, sicut cum ratiocinari sit proprium hominis ostenditur aliquis esse homo ex hoc ipso quod ratiocinatur circa quodcunque particulare propositū. Et similiter cùm propriavirtute miracula facere sit solius Dei, sufficiēter ostensum est Christum esse Deum, ex quocūque miraculo quod propria virtute fecit.

QVAESTIO QVADRAGESIMAQUARTA *de singulis miraculorum speciebus, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de singulis miraculorum speciebus.

¶ Et primò de miraculis quę fecit circa spirituales substantias.

¶ Secundò, de miraculis quæ fecit circa cælestia corpora.

¶ Tertiò, de miraculis quæ fecit circa homines,

¶ Quartò, de miraculis quæ fecit circa creaturas irrationales.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum miracula facta per Christum circa spirituales substantias fuerint conuenientia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd miracula quę fecit Christus circa spirituales substantias, nō fuerunt conueniētia. Inter spirituales enim substantias sancti Angeli præpollent dæmonibus: quia, vt Aug. dicit in 3. de Trinit. spiritus vitæ rationalis desertor atq; peccator, regitur per spiritum vitæ rationalem pium & iustum. Sed Christus non legitur aliqua miracula fecisse circa Angelos bonos. Ergo nec etiam circa dæmones aliqua miracula facere debuit.

¶ Præterea, Miracula Christi ordinabantur ad manifestādam diuinitatem ipsius. Sed diuinitas Christi non erat dæmonibus manifestanda, quia per hoc impeditum fuisset mysterium passionis eius, secūdum illud 1. Cor. 2. Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Ergo non debuit circa dæmones aliqua miracula facere.

¶ Præterea, Miracula Christi ad gloriam Dei ordinabantur, vnde dicitur Matt. 9. quòd videntes turbæ paralyticum sanatum à Christo, timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus. Sed ad dæmones non pertinet glorificare Deum, quia non est speciosa laus in ore peccatoris, vt dicitur Ecclesiast. 15. Vnde & sicut dicitur Marc. 1. & Lucæ 4. non sinebat dæmonia loqui ea quæ ad gloriam ipsius pertinebant. Ergo videtur non fuisse conueniens quòd circa dæmones aliqua miracula faceret.

¶ Præterea, Miracula à Christo facta, ad salutem hominum ordinantur. Sed quædam dæmonia ab hominibus ejecta fuerunt cum hominum detrimento, quandoque quidem corporali, sicut dicitur Marci 9. quòd dæmō ad præceptum Christi exclamās, & multum discerpens hominem, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus: ita vt multi dicerent, quia mortuus est. Quandoq; etiam cum damno rerum: sicut quando dæmones ad eorum preces misit in porcos, quos præcipitauerit in mare. Vnde ciues illius regionis rogauerunt eum, vt transiret à finibus eorum, vt legitur Matthæ. 7. Ergo videtur inconuenienter fecisse huiusmodi miracula.

¶ SED CONTRA est quod Zacha. 13. hoc prænunciatum fuerat, vbi dicitur, Spiritum immundum auferam de terra.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd miracula quæ Christus fecit, argumenta quędam fuerunt fidei, quam ipse docebat. Futurum autem erat vt per virtutem diuinitatis eius excluderet dęmonum potestatem ab hominibus credituris in eum: secundum illud Ioan. 12. Nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Et ideo conueniens fuit quòd inter alia miracula etiam obsessos à dæmonibus liberaret.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd homines sicut per Christum erant à potestate dæmonum liberandi, ita per eum erant Angelis confociandi: secundum illud Col. 1. Pacificans per sanguinem crucis eius, quę in cęlis & quę in terris sunt. Et ideo circa Angelos alia miracula, hominibus demonstrare non conueniebat nisi vt Angeli hominibus apparerent, quod quidem factum est in natiuitate ipsius, & in resurrectione & ascensione eius.

¶ Ad secundum dicendum, quod sicut Augustinus dicit 9. de Ciuit. Dei, Christus tantum innotuit dæmonibus, quantum voluit: tantum autem voluit, quantum oportuit. Sed innotuit eis non sicut Angelis sanctis per id quod est vita æternata: sed per quędam temporalia suę virtutis effecta. Et primo quidem videntes Christum esurire post ieiunium, æstimauerunt eum non esse filium Dei. Vnde super illud Lucę 4. Si filius Dei es, &c. dicit Ambros. Quid sibi vult talis sermonis exordius, nisi quia cognouerat Dei filium esse venturum, sed venisse per infirmitatem corporis non putauit. Sed postmodum visis miraculis, ex quadam suspicatione coniecturauit eum esse filium Dei. Vnde super illud Marci 1. Scio quod sis sanctus Dei, dicit Chrysost. quod non certam aut firmam aduentus Dei habebat notitiam, sciebat tamen ipsum esse Christum in lege promissum. Vnde dicitur Luc. 4. Quia sciebant ipsum esse Christum. Quòd autem ipsum confitebantur esse filiū Dei, magis erat ex quadam suspitione quàm ex certitudine. Vnde Beda dicit super Luc. Et dæmonia filium Dei confitentur. Et sicut postea dicitur, Sciebāt eum esse Christum: quia cum ieiunio fatigarum eum diabolus videret, verum hominem intellexit. Sed quia tentando non prævaluit, vtrum filius Dei esset dubitabat. Nunc autem per signorum potentiam, vel intellexit, vel potius suspicatus est esse filium Dei. Non ideo igitur Iudæis eum crucifigere persuasit, quia Christū Dei filium non esse putauit: sed quia se morte illius non præuidit esse damnandum. De hoc enim mysterio à seculis abscondito, dicit Apostolus quod nemo principum huius seculi cognouit: si enim cognouissent, nunquā Dominum gloriæ crucifixissent.

lius fidei mater secundum naturalem cognitionem & propensa in eos semper suspitioni de opposito ignoto relinquitur. Sicut si videremus mortuum resuscitari, crederemus ex supernaturali quadā virtute hoc fieri: sed quia scimus se habere Deum ad illa virtutem illimitatę resuscitantem nescimus: & sub dubio hoc relinquentes miraremur. Vel ex depraua appetentia dæmonum affectio ne superbiæ & inuidiæ quam enim tentarent & scrutarentur diabolus ob proprium amorem, an esset Deus: quia tamen quod mirari vellent, hoc facilè credunt, incredibile reddebatur diabolo, q̄ quòd humana natura supra angelicam etiam beata eleuaretur, ita vt vnus homo esset verè Deus: præsertim quia nulla naturali tam humana quam angelica ratione hoc possibile apparebat, vnde tanquam quoddam inopinabile, à sui adhæsione intellectus hoc aduertebat. Vel quia Seraphim habent alas ad volandum: vt dicitur Isa. 6. & diuina prouidentia velatū sic remanſit vnionis mysterium, vt non certiores de eo redderetur dæmones, donec consuma tum esset mysterium redemptionis humanæ, ne semper impediretur aut differretur. Etsi omnes tres dictæ rationes simul iunctæ fuerint, manifestius apparebit ratio dubitandi in dæmonibus.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæquartæ Articulum secundum.*

Anno. TItulus clarus per obiectionem solis tempore passionis.

Comm. ¶ In corpore vnica conclusio: Conueniens fuit vt Christus miracula faceret etiam circa corpora cælestia. Probatur Miracula Christi debebant esse talia, vt sufficienter ostenderent esse deum: & nō ita euidenter per miracula circa corpora inferiora sicut circa cælestia hoc monstratur: ergo conueniens fuit, &c. Secunda pars assumpti manifestatur ex differentia inter causas actiuas in corpora inferiora, & actiuas in cælestia, & autorizate Dion.

¶ In responsione ad primū intelligenda verba Autoris cum grano salis & sic quòd licet corpora elementaria habeāt plures motus naturales, ita quòd vnus motus est circularis secundum propriam naturam particularem, & alius extrinsecus, & naturalis, secundū quod mouentur à superiori, quasi secundum naturā vniuersalem: vt patet de igne qui vi sua naturali mouetur, quo fertur sursum, mouetur etiam naturaliter motu circulari, sequendo cælum: & similiter terra vi sua naturali in motum, quo fertur deorsum, naturaliter mouetur ad adamantem, quasi superiorem (sequens naturam). Ita corpora cælestia vi sua naturali inclinantur ad motum cursus naturaliter, hoc est secundum potentiam obedientialem ad vniuersalem motum totius inferioris particularis naturæ ad superiorem vniuersalem naturam, quamvis diuersimodè: quia ibi cursus ordoque naturæ inditus formaliter, autem, quia ad naturam naturatem ascenditur, noua adiiciuntur quæ à Theologo diuersis respectibus & miraculosa & naturalia appellatur pro quanto enim actori naturæ obediunt, naturalia vocantur: pro quanto supra naturæ cursum procedit tamen quę fiunt, in miraculorum ordine fiunt.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ miracula in expulsione dæmonum non fecit Christus propter vtilitatem dæmonum, sed propter vtilitatem hominum, vt ipsi eum glorificarēt. Et ideo prohibuit eos loqui ea quæ ad laudem ipsius pertinebant. primò quidem propter exemplum: quia, vt dicit Athanasius compescebat eius sermonem, quāuis vera fateretur: vt nos etiam assuefaciat ne curemus de talibus, etiam si vera loqui videantur. Nefas est enim vt cùm adsit nobis Scriptura diuina, instruamur à diabolo. Est enim hoc periculosum: quia veritati frequenter dæmonis immiscent mendacia. Secūdò quia (sicut Chrysost. dicit) non oportebat eos surripere officij Apostolici gloriam, nec decebat Christi mysterium lingua fœtida publicari: quia non est speciosa laus in ore peccatorū. Tertio, quia (vt Beda dicit) nolebat ex hoc inuidiam accendere Iudæorum. Vnde etiam ipsi Apostoli iubentur reticere de ipso, ne diuina maiestate prædicata, passionis dispensatio differatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Christus specialiter venerat docere & miracula facere propter vtilitatem hominum, principaliter quantum ad animæ salutē. Et ideo permisit dæmonibus quos eiiciebat, hominibus aliquod nocumentum inferre vel in corpore vel in rebus propter animæ humanæ salutem, ad hominum scilicet instructionem. Vnde Chrysо. dicit super Matt. quòd Christus permisit dæmonibus in porcos ire, nō quasi à dæmonib⁹ persuasus: sed primò quidem, vt instruat magnitudinem nocumenti dæmonum, qui hominibus insidiantur. secundò, vt omnes discerent, quoniam nec aduersus porcos auderēt aliquid facere, nisi ipse cōsentiret. tertiò, vt ostenderet q̄ grauiora in illos homines operati essent, quàm in illos porcos, nisi essent diuina prouidentia adiuti. Et propter easdem etiam causas permisit eum, qui à dæmonibus liberabatur, ad horam grauius affligi, à qua afflictione cum continuò liberauit. per hoc etiam ostenditur (vt beda dicit) q̄ sæpe dum conuerti ad Deum post peccata conamur, maioribus nouisque antiqui hostis pulsamur insidiis. Quod facit, vel vt odium virtutis incutiat, vel expulsionis suæ vindicet iniuriam. Factus est etiam homo fanatus velut mortuus (vt Hieronym. dicit) quia fanatis dicitur, Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum conuenienter facta fuerint miracula per Christum circa cælestia corpora.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ inconuenienter fuerint à Christo facta miracula circa cælestia corpora. Vt enim Diony. dicit 4. c. de Diui. no. diuinæ prouidentiæ non est naturam corrumpere, sed saluare. Corpora autem cælestia secundum suam naturam sunt incorruptibilia & inalterabilia: vt probatur in primo de cœlo. Ergo non fuit conueniens, vt per Christum fieret aliqua immutatio circa ordinem cælestium corporum.

¶ Præterea, Secundum motum cælestiū corporum, temporum cursus designantur, secundum illud Gene. 1. Fiant luminaria in firmamento cæli, & sint in signa & tempora & dies & annos. Sic ergo mutato cursu cælestium corporum, mutantur tēporum distinctio & ordo. Sed non legitur hoc esse perceptum ab Astrologis, qui contēplantur fidera, & computant menses: vt dicitur Isa. 47. Ergo videtur q̄ per Christum non fuerit aliqua mutatio facta circa cursum cælestiū corporum.

¶ Præterea, Magis competebat Christo facere miracula viuens & docēs: quam morie⁹: tū quia vt dicitur secūdæ ad Corin. vltimo. Crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei, secundum quam miracula faciebat: tum etiam quia eius miracula confirmatiua erant doctrinæ ipsius. Sed in vita sua non legitur, Christum aliquod miraculum circa cælestia corpora fecisse: quinimo Pharisæis petētibus ab eo signum de cælo, eis dare renuit: vt habetur Matt. 12. & 16. Ergo videtur q̄ nec in morte circa cælestia corpora aliquod miraculum facere debuerit.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Lucæ 23. Tenebræ factæ sunt in vniuersa terra vsque ad horam nonam: & obscuratus est sol.

RESPONDEO dicendum, q̄ sicut supra dictum est) miracula Christi talia esse debebant, vt sufficienter eum ostenderent. Hoc autem non ita euidenter ostenditur per transmutationē corporum inferiorum, quæ etiā ab aliis causis moueri possunt, sicut per transmutationem cursus cælestium corporum, quæ à solo Deo sunt immutabiliter ordinata. Et hoc est quod Diony. dicit in Epistola ad Polycarpū, Cognoscere oportet non aliter aliquando posse aliquid peruerti cælestis ordinationis & motus, nisi causam haberet ad hoc mouentem, quæ facit omnia, & mutat secundum suum sermonem. Et ideo conueniens fuit, vt Christus miracula faceret etiā circa cælestia corpora.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut inferioribus corporibus naturale est moueri à cælestibus corporibus (quæ sunt superiora secundum naturæ ordinem) ita etiam naturale est cuilibet creaturæ, vt transmuteretur à Deo secundum eius voluntatem. Vnde Augustin. dicit 2. contra Faustum, & habetur in glo. Rom. 11. super illud, Contra naturam infertur, &c. Deus creator & conditor omnium naturarum nihil contra naturam facit, quia id est cuique rei natura, quod facit. Et ita non corrumpitur natura cælestium corporum, cùm eorum cursus immutatur à Deo: corrumperetur autem, si ab aliqua alia causa immutaretur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per miraculum à Christo factum, non est peruersus ordo temporum. Nam secundū quosdam illæ tenebræ vel solis obscuratio, quę in passione Christi accidit, fuit propter hoc, quòd sol suos radios retraxit, nulla immutatione facta circa motum cælestium corporum, secundum quem tempora mensurantur. Vnde Hiero. dicit super Matth. videtur luminare maius retraxisse radios suos, ne aut pendentem videret Dominum, aut impij blasphemantes sua luce fruerentur. Talis autem retractio nō est sic intelligenda, quasi sol in sua potestate habeat radios emittere vel retrahere (nō enim ex electione, sed ex natura radios emittit: vt dicit Dion. 4. c. de Diui. no. sed sol dicitur retraxisse radios, inquantum diuina virtute factum est, vt solis radij ad terram non peruenirent. Origenes autem dicit hoc accidisse per interpositionē nubium. Vnde super Matth. dicit, Conueniens est intelligere quasdā tenebrosissimas nubes multas & magnas concurrisse super Hierusalem & terrā Iudææ: & ideo factæ sunt tenebræ profundæ à sexta hora vsque ad nonam. Arbitrer enim sicut cætera signa quæ facta sunt in passione, scilicet, quòd velū est scissum, quòd terra tremuit, &c. in Hierusalem tantummodo facta sunt, ita & hoc. Aut si latius voluerit quis extendere ad terram Iudææ, propter hoc quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis quadragesimæquarta Articulum tertium.*

Cõment. TItulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio: Conuenienter Christus circa homines miracula fecit. Probatur. Ea quæ sunt ad finem, debent consonare fini: sed aduentus, ruina, & doctrina quæ Christi sunt ad salutem humanam vt finem. ergo quædam salutifera circa homines conuenerunt miracula ad finem vniuersalis salutis. Minor patet. Ioan. 3. & omnia clara sunt.

Annot. ¶Hic, sicut in mille locis nota, Autorem nihil sibi arrogare de Sanctorum doctrina: sed singula quum potuisset complecti proprio nomine maluit singulis doctoribus tribuere: vt virtutes docerent, & miracula Christi & humilitatem.

Oriente opposita soli. Vnde dicit, Rursus ipsam vidimus, scilicet lunam, à nona hora (in qua scilicet recessit à sole cessantibus tenebris) vsque ad vesperam supernaturaliter restitutam ad diametrum solis, id est vt diametraliter esset soli opposita. Et sic patet quòd non est turbatus consuetus temporum cursus: quia diuina virtute factum est, & quòd ad solem supernaturaliter accederet præter tempus debitum, & quòd à sole recedens, in loco proprium restitueretur tempore debito. Tertium miraculum est, quòd naturalis eclipsis semper incipit ab Occidentali parte solis, & peruenit vsque ad Orientalem. Et hoc ideo: quia luna secundum proprium motum, quo mouetur ab Occidente in Orientem, est velocior sole in suo proprio motu. & ideo luna ab Occidente veniens attingit solem, & pertransit ipsum, ad Orientem tendens. Sed tunc luna iam pertransiuerat solem & distabat ab eo quasi per medietatem circuli, in oppositione existens vnde oportuit quòd reuerteretur ad Orientem versus solem, & attingeret ipsum primò ex parte Orientali, procedens versus Occidentem. Et hoc est quòd dicit, Ecclipsim etiam ipsam ex Oriente vidimus inchoatam, & vsque ad solarem terminum venientem (quia totum solem eclipsauit) postea regredientem. Quartum miraculum fuit, quod in naturali eclipsi ex eadem parte incipit sol prius reapparere, ex qua parte incipit prius obscurari: quia scilicet luna se soli subiiciens, naturali suo motu solem pertransit versus Orientem: & ita partem Occidentalem solis quam primò occupat, primò etiam dereliquit. Sed tunc luna miraculosè ab Oriente versus Occidentem rediens, non pertransiuit solem, vt esset eo orientalior: sed postquam peruenit ad terminum solis, reuersa est versus Orientem: & ita partem solis, quàm vltimò occupauit, primò etiam dereliquit. Et sic ex parte Orientali inchoata fuit eclipsis: sed in parte Occidentali prius incepit claritas apparere. Et hoc est quod dicit, Et rursus vidimus non ex eodem, id est non ex eadem parte solis & defectum & purgationem, sed econuerso secundum diametrum factum. Quintum miraculum addit Chrysostomus super Matt. dicens, quòd tribus horis tunc tenebræ permanserunt, cùm eclipsis solis in momento pertranseat. non enim habet moram, vt sciunt illi qui considerauerunt. Vnde datur intelligi quòd luna quieuerit sub sole, nisi fortè velimus dicere quòd tempus tenebrarum computatur ab instanti, quo sol incepit obscurari, vsque ad instans in quo totaliter fuit repurgatus. Sed sicut Origenes dicit super Matthæ. aduersus hoc filij seculi huius dicunt. Quomodo hoc factum tam mirabile nemo Græcorum aut Barbarorum scripsit? Et dicit, quòd quidam nomine Phlegon in Chronicis suis scripsit hoc in principatu Tiberij Cæsaris factum: sed non signauit quòd fuerit in luna plena. Potuit ergo hoc contingere, quia Astrologi vbique terrarum tunc temporis existente non solicitabantur de obseruanda ecclipsi quia tempus non erat: sed illam obscuritatem ex aliqua passione aeris accidere putauerunt. Sed in Aegypto, vbi rarò nubes apparent propter aeris serenitatem permotus est Dion. & socij eius, vt prædicta circa illam obscuritatem obseruarent.

¶ Ad tertium dicendum, quòd tunc præcipuè oportebat in Christo diuinitatem per miracula ostendere, quando in eo maxime apparebat infirmitas secundum humanam naturam. Et ideo in Christi natiuitate stella noua in cælo apparuit. Vnde Maximus dicit in sermone Natiuitatis, Si præsepe despicis, erige parumper oculos: & nouam in cælo stellam, protestantem mundo natiuitatem Dominicam, cõtuere. In passione autem adhuc maior infirmitas circa humanitatem Christi apparuit. & ideo oportuit vt maiora miracula ostenderentur circa principalia mundi luminaria. Et, sicut Chrysost. dicit super Matthæ. hoc est signum quod petentibus promittebat dare, dicens, Generatio praua & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ, crucem significans & resurrectionem. Etenim multò mirabilius est in eo qui crucifixus erat, hoc fieri, quàm ambulante eo super terram.

ARTICVLVS. III.

¶ Vtrùm conuenienter christus circa homines miracula fecerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod incõueniéter Christus circa homines miracula fecerit. In homine enim potior est anima quàm corpus. Sed circa corpora multa miracula Christus fecit, circa animas verò nulla miracula legitur fecisse: nam neque aliquos incredulos ad fidem virtuosè concurrit, sed admonendo & exteriora miracula ostendendo, neque etiam aliquos fatuos sapientes legitur fecisse. Ergo videtur quòd non conuenienter sit circa homines miracula operatus.

¶ Præterea, Sicut suprà dictum est Christus faciebat miracula virtute diuina, cuius propriù est subitò operari & perfectè absque adminiculo alicuius. Sed Christus non semper subitò homines curauit quantum ad corpus: dicitur enim Marc. 8. q̃ apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum, & expuens in oculo eius, impositis manibus, interrogauit eum siquid videret: & aspiciens ait, Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos eius, & cœpit videre, & restitutus est ei vsus, ita vt clarè videret omnia. Et sic patet q̃ non subitò eum curauit: sed primò quidem imperfectè & per sputum. Ergo videtur non conuenienter circa homines miracula fecisse.

¶ Præterea, Quæ se inuicem non consequuntur, non oportet q̃ simul tollantur. Sed ægritudo corporalis non semper ex peccato causatur: vt patet per illud quod Dominus dicit Ioan. 9. Neque hic peccauit neq; parentes eius, vt cæcus nasceretur. Non ergo oportuit vt hominibus corporum curationem quærentibus peccata dimitteret: sicut legitur fecisse circa paralyticum, Matth. 9 præsertim quia sanatio corporalis cùm sit minus, quã remissio peccatorum, non videtur esse sufficiens argumentum, quòd possit peccata dimittere.

¶ Præterea, Miracula Christi facta sunt ad confirmationem doctrinæ ipsius, & testimonium diuinitatis eius: vt suprà dictum est. Sed nullus debet impedire finem operis sui. Ergo videtur inconuenienter Christus quibusdam miraculosè curatis præcepisse, vt nemini dicerent: vt patet Matt. 9. & Marc. 8. præsertim quia quibusdam aliis mandauit, vt miracula circa se facta publicarent: sicut Mar. 5. legitur, quòd dixit ei, quem à dæmonibus liberauerat, Vade in domum tuam ad tuos, & enuntia eis quanta tibi Dominus fecerit.

¶ SED CONTRA quod dicitur Marci 7. Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

¶ RESPONDEO dicendum, q̃ ea, quæ sunt ad finem debent fini esse proportionata. Christus autem ad hoc in mundum venerat, & docebat, vt homines saluos faceret: secũdum illud Ioan. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundum vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Et ideo conueniens fuit, vt Christus particulariter homines miraculose curando, ostenderet se esse vniuersalem & spiritualem hominum saluatorem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ ea quæ sunt ad finem, distinguuntur ab ipso fine. Miracula autem a Christo facta ordinabantur sicut ad finem, ad rationalis partis salutem quæ

¶ *Super quæstionis Quadragesimæquartæ Articulum quartum.*

Cõment. TItulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio: Conuenienter Christus fecit miracula ex creaturis irrationalibus. Probatur miraculosa Christi fuerunt ad monstrandam illius Dei tatem pro salute hominum sed ad Deitatis vitutem spectat subiectio omnium: ergo conueniens fuit, vt in omnibus generibus creaturarum Christus miracula faceret ergo in irrationalibus. Omnia clara sunt.

quæ consistit in sapientiæ illustratione & hominum iustificatione: quorum primum præsupponit secundum: quia, vt dicitur Sapien. primo, in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Iustificare autem homines, non conueniebat nisi eis volentibus: hoc enim esset & contra rationem iustitiæ, quæ rectitudinem voluntatis importat, & etiam contra rationẽ humanæ naturæ, quæ libero arbitrio ad bonum ducenda est, nõ autem per coactionem. Christus ergo virtute diuina interius homines iustificauit, non tamen eis intuitis: nec hoc admiracula pertinet, sed ad miraculorum finẽ. Et simili ter etiam virtute diuina simplicibus discipulis diuinam sapientiam infudit. Vnde dicit eis Luc. 21. Ergo dabo vobis os & sapientiam, cui non potuerunt resistere & contradicere omnes aduersarij vestri. Quod quidem quantum ad interiorem illuminationem interiusibilia miracula non numeratur: sed solùm quantum ad exteriorem actum, in quantum scilicet videbant homines eos qui fuerant illiterati & simplices, tam sapienter & constanter loqui. Ps. 9. Vnde dicitur Act. 4. Videntes Iudæi Petri constantiam & Ioannis, comperto quòd homines essent sine literis, & idiotæ, admirabantur. Et tamen huiusmodi spirituales effectus, etsi à miraculis visibilibus distinguuntur, sunt tamen quædam testimonia doctrinæ & virtutis Christi, secundum illud Heb. 2. Contestante Deo signis & portentis & variis virtutibus & Spiritus sancti distributionibus. Sed tamen circa animas hominum, maximè quantum ad immutandas inferiores vires, Christus aliqua miracula fecit. Vnde Hieronym. super illud Matthæ. 9. Surgens secutus est eum, dicit, Fulgor ipse & maiestas diuinitatis occultę quæ etiam in facie relucebat humana, videntes ad se trahere poterat ex primo aspectu. Et super illud Matthæ. 21. Eiiciebat omnes vendentes & ementes, &c. dicit idem Hieronym. Mihi inter omnia signa quæ fecit Dominus, hoc videtur esse mirabilius, q̃ vnus homo & illo tempore contemptibilis, potuerit ad vnius flagelli verbera tantam efficere multitudinem. Igneum enim quiddam atque fydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie eius. Et Origen. dicit super Ioan. Hoc est maius miraculum eo, quo aqua conuersa est in vinum: eo q̃ illic inanimata subsistit materia, hic verò tot millium hominum domantur ingenia. Et super illud Ioan. 18. Abierunt retrorsum & ceciderunt in terram, dicit Augustinus. Vna vox turbam odiis ferocem, armisque terribilem sine telo vllo percussit, repulit, strauit: Deus enim latebat in carne. Et ad idem pertinet quod dicitur Luc. 4. quòd Iesus transiens per medium illorum ibat. Vbi dicit Chrysost. quòd stare in medio insidiantium & non apprehendi, diuinitatis eminentiam ostendebat. Et quod dicitur Ioan. 8. Iesus abscondit se & exiuit de templo. vbi Augustinus dicit, Non abscondit se in angulo templi quasi timẽs, vel post murum aut columnam diuertens: sed diuina potestate se inuisibilem insidiantibus constituens, per medium illorum exiuit. Ex quibus omnibus patet quòd Christus quãdo voluit, virtute diuina animas hominum immutauit: non solùm iustificando, & sapientia infundendo, quod pertinet ad miraculorum finem: sed etiã exterius alliciendo, vel terrendo, vel stupefaciendo, quod pertinet ad ipsa miracula.

Ps. 9. 16. 2.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus venerat saluare mundum, non solùm virtute diuina, sed per mysterium Incarnationis ipsius. Et ideo frequenter in sanatione infirmorum nõ sola potestate diuina vtebatur, curando per modum imperij, sed etiam aliquid ad humanitatem ipsius pertinens apponendo. Vnde super illud Luc. 4. Singulis manus imponẽs, curabat omnes, dicit Cyrillus, Quanuis vt Deus potuisset omnes verbo pellere morbos: tangit tamen omnes, ostendens propriam carnem efficacem ad præstanda remedia. Et super illud Marc. 8. Expuens in oculos eius impositis manibus, &c. dicit Chrys. Sputi quidẽ & manus imponit cæco, volens ostendere quòd verbum diuinum operationi adiunctum miracula perficit: manus enim operationis est ostensiua, sputum sermonis ex ore prolati. Et super illud Ioan. 9. Fecit lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos cæci, dicit Augustinus. De saliua sua lutum fecit, quia verbum caro factum est. Vel etiam ad significandum, quòd ipse erat qui ex limo terræ hominem formauerat: vt Chrysostom. dicit. Licet autem circa miracula Christi considerandum, quòd communiter perfectissima opera faciebat. Vnde super illud Ioann. 2. Omnis homo primùm bonum vinum ponit, dicit Chrysostomus. Ita sunt Christi miracula, vt multo his quæ per naturam fiunt speciosiora & vtiliora fiat. Et similiter in infirmis perfectam sanitatem confitebatur. Vnde super illud Matth. 8. Et surrexit, & ministrabat illis, dicit Hieronymus. Sanitas quæ confertur à Domino, tota simul redditur. Specialiter autem in illo cæco contrarium fuit propter infidelitatem ipsius: vt Chrysost. dicit. Vel sicut Beda dicit, Quem vno verbo totum simul curare potuerat, paulatim curat, vt magnitudinem humanæ cæcitatis ostendat: quæ vix & quasi per gradus ad lucem redeat, & gratiam suam nobis indicet, per quam singula perfectionis incrementa adiuuat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut suprà dictum est, Christus miracula faciebat virtute diuina. Dei autem perfecta sunt opera vt dicitur Deuteron. 32. Non est autem aliquid perfectum, si finem nõ consequatur. finis autẽ exterioris curationis per Christum factæ, est curatio animæ, & ideo non conueniebat Christo vt alicuius corpus curaret, nisi eius curaret animã. Vnde super illud Ioan. 7. Totum hominem sanum fecit in sabbato, dicit Augustinus, quòd curatus est, vt sanus esset in corpore: & credidit, vt sanus esset in anima. Specialiter autem paralytico dicitur, Dimittuntur tibi peccata: quia vt Hieronym. dicit super Matthæ. datur ex hoc nobis intelligentia propter peccata plerisque euenire corporum debilitates: & ideo forsitan prius dimittuntur peccata, vt cautis debilitatis, ablatis sanitas restituatur. Vnde & Ioã. 5. dicitur, Iam noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Vbi dicit Chrysostomus. Discimus quòd ex peccatis nata erat ei ægritudo. Quanuis autem, vt Chrysost. dicit super Matthæ. quanto anima est potior corpore, tanto peccatum dimittere maius sit, quam corpus sanare: quia tamen illud non est manifestum, facit minus quod est manifestius: vt demonstraret magis, & non manifestum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd super illud Matt. 9. Videte ne quis sciat, dicit Chrysostomus. Non est hoc contrarium quod hic dicitur, ei quod alteri dicit, Vade & annuncia gloriam Dei. Erudit enim nos prohibere eos qui volunt nos propter nos laudare: si autem ad gloriam Dei referatur, non debemus prohibere, sed magis iniungere, vt hoc fiat.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm conuenienter christus fecerit miracula circa creaturas irrationales.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fecerit Christus miracula circa creaturas irrationales. Bruta enim animalia sunt nobiliora plantis. Sed Christus fecit aliquod miraculum circa plantas: puta cùm ad verbum eius est siccata ficulnea: vt dicitur Matthæ. 21. Ergo videtur q̃ etiam circa animalia bruta miracula facere debuisset.

¶ Præterea, Pœna non iustè infertur nisi pro culpa. Sed non fuit culpa ficulneæ, quòd in ea Christus fructum non inuenit, quando non erat tempus fructuũ. Ergo videtur quòd inconuenienter eam siccauerit.

¶ Præterea, Aqua & Aer sunt in medio cæli & terræ. Sed Christus aliqua miracula fecit in cælo (sicut suprà dictum est) similiter etiã in terra, quando in eius passione terra mota est. Ergo videtur q̃ etiã in aere & aqua aliquo miracula facere debuerit, vt mare diuideretur, sicut fecit Moyses: vel etiã flumen, sicut fecerũt Iosue & Helias, & vt fierẽt in aere contritus, sicut factũ est in mõte Sinai, quãdo lex dabatur: & sicut Helias fecit 3. Reg. 13.

¶ Præterea, Opera miraculosa pertinent ad opus gubernationis mundi per diuinam prouidentiam. Hoc autem opus præsupponit creationem. Inconueniens ergo videtur q̃ Christus in suis miraculis vtus est creatione, quando scilicet multiplicauit panes. Non ergo conuenientia videtur fuisse eius miracula circa irrationales creaturas.

¶ SED CONTRA est quòd Christus est Dei sapientia, de qua dicitur Sapient. 8. quòd disponit omnia suauiter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionem quadragesimamquintæ Articulum primum.*

Comment. TItulus ex Euangelio clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio: Conueniens fuit Christum transfigurari. Probatur primo. Oportet finem aliqualiter præcognosci ad directe procedendum in via, præsertim difficili, aspera & laboriosa, ad finem iucundum: sed ea dicipuli Christi per passionem est: & similis gloriæ Christi, ad quam peruenit per passionem Christus. ergo conueniens fuit monstrari gloriam Christi: quod est ipsum transfigurari. Maior declaratur duplici ter, & exemplo sagittæ toris, & verbo Thomæ. Minor autem quo ad discipulos act. 4. & ad Christū Luc. vlt. quo ad Philip. 3. Et confirmatur autoritate Bedæ. Omnia clara sunt.

RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est (miracula Christi ad hoc ordinabantur, quòd virtus Diuinitatis cognosceretur in ipso ad hominum salutē. Pertinet autem ad virtutem diuinitatis, vt omnis creatura sit ei subiecta. Et ideo in omnibus creaturarum generibus miracula eum facere oportuit, & non solùm in hominibus, sed etiam in irrationalibus creaturis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd animalia bruta propinquè se habent secundum genus ad hominem. vnde & in eodem die cum homine facta sunt. Et quia circa corpora humana multa miracula ierat, non oportebat quòd circa corpora brutorum animalium aliqua miracula fa ceret: præsertim quia quantum ad naturam sensibilem & corporalem, eadem ratio est de hominibus & de aliis animalibus, præcipuè terrestribus. Pisces autem cùm viuāt in aqua, magis à natura hominum differūt vnde & alio die sunt facti in quibus miraculum Christus fecit in copiosa piscium ca ptura: vt legitur Luc. 5. & Io 21. vlti & etiam in pisce, quem Petrus cœpit: & in eo inuenit stateram. Quòd autē porci in mare præcipitati sunt, non fuit operatio diuini miraculi: sed operatio dæmonum ex permissione diuina.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Chryso. dicit super Matt. cùm in plantis vel brutis aliquid tale Dominus operatur, non quæras qualiter iustè siccata est ficus, si tempus non erat. Hoc enim quærere est vltimæ dementiæ: quia scilicet in talibus non inuenitur culpa & pœna: sed miraculum inspice, & admirare miraculi factorem. Nec facit Creator iniuriam possidenti, si creatura sua suo arbitrio vtatur ad aliorum salutem: sed magis (vt Hila. dicit super Matth.) in hoc bonitatis diuinæ argumentum reperimus. Nam vbi afferre voluit procurare per se salutis exemplum, virtutis suæ potestatem in humanis corporibus exercuit vbi verò in contumaces formam fœueritatis constituebat, futuri speciem damnatio arboris indicauit, & præcipuè (vt Chrys. dicit) in ficulnea quæ est humidissima, vt miraculum maius appareat.

¶Ad tertium dicendum, quòd Christus etiam in aqua & in aëre fecit miracula quæ sibi conueniebant: quando scilicet, vt legitur Matthæ. 8. imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Non autem conueniebat ei qui omnia in statum pacis & tranquillitatis reuocare venerat, vt vel turbationem aëris vel diuisionem aquarū faceret. Vnde Apostolus dicit Hebræ. 12. Non accessistis ad tractabilem & accessibilem ignem, turbinem & caliginem & procellam. Circa passionem tamen diuisum est velum, ad ostendendum reserationem mysteriorum legis. Aperta sunt monumenta, ad ostendendum quòd per eius mortem, mortuis vita daretur. Terra mota est & petræ scissæ, sunt, ad ostendendum quòd lapidea hominum corda per eius passionem emolirentur, & quòd totus mundus virtute passionis eius erat in melius commutandus.

¶Ad quartum dicendum, quòd multiplicatio panum non est facta per modum creationis, sed per additionem extraneæ materiæ in panes conuersæ. Vnde Augustinus super Ioan. dicit, Vnde multiplicat de paucis granis segetes, inde in manibus suis multiplicauit quinque panes. Manifestum est autem quòd per conuersionem grana multiplicantur in segetes.

QVAESTIO QVADRAGESIMA QUINTA de Transfiguratione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de transfiguratione Christi.

¶Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm conueniens fuerit Christum transfigurari.

¶Secundò, vtrùm claritas transfigurationis fuerit claritas gloriosa.

¶Tertiò, de testibus transfigurationis.

¶Quartò, de testimonio Paternæ vocis.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm fuerit conueniens Christum transfigurari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit cōueniens Christum transfigurari. Non enim cōpetit vero corpori vt in diuersas figuras mutetur, sed corpori phantastico. Corpus autem Christi non fuit phantasticum, sed verum: vt suprà habitum est. Ergo videtur quòd transfigurari non debuerit.

¶Præterea, Figura est in quarta specie qualitatis, claritas autem est in tertia, cùm sit sensibilis qualitas. Assumptio ergo claritatis à Christo transfiguratio dici non debet.

¶Præterea, Corporis glorioſi sunt quatuor dotes (vt infrà dicetur) scilicet impassibilitas, agilitas, subtiliras & claritas. Non ergo debuit transfigurari magis secundum assumptionem claritatis quàm secundum assumptionem aliarum dotium.

¶SED CONTRA est quod dicitur Mat. 17. 9 Iesus trāsfiguratus est ante tres discipulorum suorum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd dominus discipulos suos prænuntiata sua passione, induxerat eos ad suæ passionis sequelam. Oportet autem ad hoc quòd aliquis directè procedat in via, quòd finem aliqualiter præcognoscat, sicut sagittator non rectè iacet sagittam, nisi prius signum prospexerit in quod iaciendum est. Vnde & Thomas dixit Ioan. 14. Domine, nescimus quò vadis, & quomodo possumus viam scire? Et hoc præcipuè necessarium est, quando via est difficilis & aspera, & iter laboriosum, finis verò iucundus. Christus autem per suam passionem ad hoc peruenit, vt gloriam obtineret non solùm animæ, quam habuit à principio suæ conceptionis, sed etiam corporis, secundum illud Luc. vlti. Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Ad quam etiam perducit eos, qui vestigia suæ passionis sequuntur, secundum illud Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Et ideo conueniens fuit, vt discipulis suis gloriam suæ claritatis ostenderet, quod est ipsum transfigurari. Cui suos configurabit, secundum illud Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Vnde beda dicit super Matthæ. Pia prouisione factum est, vt contemplatione semper manentis gaudij ad breue tempus delibata, fortius aduersa tolerarent.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hieronymus dicit super Matthæ. nemo putet Christum per hoc quòd transfiguratus dicitur, pristinam formam & faciem perdidisse, vel amisisse corporis veritatem, & assumpsisse corpus spirituale vel aereum. Sed quomodo transformatus sit, Euangelista demonstrat dicens, Resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Vbi splendor faciei ostenditur, & candor describitur vestium: non substantia tollitur, sed gloria commutatur.

¶Ad secundum dicendum, quòd figura circa extremitatem corporis consideratur: est enim, figura, quæ termino vel terminis comprehenditur. Et ideo omnia illa quæ circa extremitatem corporis considerantur, ad figuram quodammodo pertinere videntur. Sicut autem color, ita & claritas corporis non tràhpar & tis, in eius superficie attenditur. Et ideo assumptio claritatis, trāsfiguratio dicitur.

¶Ad tertium dicendum quòd inter prædictas quatuor dotes ió la claritas est qualitas ipsius personæ in seipsa: aliæ verò tres dotes non percipiuntur nisi in aliquo actu, vel motu seu passione. Ostendit igitur Christus in seipso aliqua illarum trium dotium indicia, puta agilitatis, cùm supra vndas maris ambulauit: subtilitatis, quando de clauso vtero Virginis exiuit: impassibilitatis, quando de manibus Iudæorum vel præcipitare vel lapidare eū volentium illæsus euasit. Nec tamen propter illa transfiguratus dicitur, sed propter solam claritatem quę pertinet ad aspectum personæ ipsius.

ART

¶ *Super quæstionis quadragesimæquintæ Articulum secundum.*

Author. TItulus quærit an illa claritas, quæ apparuit in Christo, fuerit claritas quæ ponitur vna ex quatuor dotibus corporis glorioſi: nec est enim quærere an fuerit claritas glorioſa. Et quæritur hoc ad differentiam claritatis, quæ aliàs appetere potest; vt in natiuitate Domini dicitur, q̄ od claritas Dei circūfulit illos; & in resurrectione Dominis, Angeli in claritate candida apparuerūt.

3. dist. 16. q. 1. art. 2. Constat enim huiusmodi claritates nō esse claritatē corporum glorioſorum, & propterea hic in quæstionem vertitur, an illa claritas Dominit in transfiguratione fuerit sic ē dictæ claritates, an fuerit claritas corporis glorioſi.

Comment. ¶In corpore duo fiunt. Primo ponitur conclusio, & probatur: secundo ex illa excluditur opinio Hugonis de sancto Victore. Conclusio est habens duas partes. Claritas illa fuit claritas glorię quantum ad essentiam, & non quantum ad modum essendi. Probatur primum: Claritas gloriæ deriuatur ab anima in corpus: claritas Christi deriuata est à deitate & anima. In corpus: ergo. Maior ex Augustino ad Dioscorum. Minor ex Damasc. quo ad dextra tem. Quo ad animam verò probatur quia non est adempta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus ex dispensatione, ne redundaret. Secunda pars probatur ex differentijs inter claritatis modos essendi directos, scilicet vel per odum qualitatis permanentis, vel per modum passionis transeuntis nam primo modo est claritas gloriæ ią quo ad modum essendi non secundo. Quod manifestatur ex alia differētia: quia corpora glorioſa sunt esse cta claritate, ita vt naturaliter fulgeant: hoc autem miraculosè. Et declaratur modos essendi, sicut lumen in aere. Declaratur miraculō: si cut ambulare super aquas, & autoritate Dio. confirmatur.

¶Deinde excluditur opinio Hugonis de sancto Victore, qui in hoc secūdo differt quo ad vet basquis Doctis nomine vsus est quæ quid sūm sonare videtur. Sed forte quo ad rem idem sentit, scilicet quòd assumpsit dotē secundū essentiam, non secundū modum essendi, id est, non per modum dotis. Omnia clara sunt in litera.

Hæresis. Num gloria quæ apparuit in corpore Christi, deriuata sit à gloria anima.

¶Circa rationem dicere dubiū occurrit. Tum quia inualida videtur, ex hoc q̄ non est adempta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus, in tendo, ergo gloria illa deriuata est ab anima: posse namque ad esse non valet argumentum. Tum quia si gloria illa deriuata est ab anima in corpus, ergo non est miraculosa, sed naturaliter quoniam pro illo tempore redundantia Prius prohibita naturalem cursum sunm fecit. Et sic eorum oppositum videtur licite et quòd non esse clarum Christi corpus, erat miraculosum, quia mira culose suspendebatur redundantia animæ ad corpus. fulgere autem erat naturaliter aliquia sibi dictum fulgebat.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm claritas Christi in transfiguratione fuerit claritas gloriosa.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd illa claritas non fuerit claritas glorioſa. Dicit enim quædam gloss. Bedæ super illud Matthæi. 17. Transfiguratus est coram eis. In corpore, inquit, mortali, ostendit non immortalem, sed claritatem similem futuræ immortalitati. Sed claritas gloriæ est claritatis. Non ergo illa claritas, quam Christus discipulis ostendit claritas gloriæ.

¶Præterea, Super illud Lucæ 9. Non gustabunt mortem, nisi videant regnum Dei, dicit glo. Bedæ, id est glorificationem corporis in imaginaria repræsentatione futuræ beatitudinis. Sed imago alicuius rei nō est ipsa res. Ergo claritas illa non fuit claritas beatitudinis.

¶Præterea, Claritas gloriæ non est nisi in corpore humano. Sed claritas illa transfigurationis apparuit non solùm in corpore Christi, sed etiam in vestimentis eius, & in nube lucida, quæ discipulos obumbrauit. Ergo videtur quod illa claritas non fuerit claritas gloriæ.

¶SED CONTRA est quod super illud Matthæi 17. Transfiguratus est ante eos dicit Hieronym. Qualis futurus est tempore iudicij, talis Apostolis apparuit. Et super illud Matthæ. decimosexto. Donec videant Filium hominis venientem in regno suo, dicit Chrysosto. Volens monstrare quid est illa gloria, in qua postea venturus est, eis in præsenti vita reuelauit, sicut possibile erat eos discere: vt neque in Domini morte iam doleant.

¶RESPONDEO dicendum, q̄ claritas illa, quam Christus in transfiguratione assumpsit, fuit claritas gloriæ quantum ad essentiam, non tamen quantum ad modum essendi. Claritas enim corporis glorioſi deriuatur ab animæ claritate: sicut Augustinus dicit in Epistola ad Dioscorū. Et similiter claritas corporis Christi in trāsfiguratione deriuata est & à diuinitate ipsius (vt Damascē. dicit) & à gloria animæ eius. Quòd enim à principio conceptionis Christi, gloria animæ non redundaret ad corpus, ex quadam dispensatione diuina factum est, vt in corpore passibili nostræ redemptionis expleret mysteria: sicut suprà dictum est. Non tamen per hoc adempta est Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus. Et hoc quidem fecit quātum ad gloriæ claritatem in transfiguratione. Aliter tamen quàm in corpore glorificato: nam ad corpus glorificatum redundat claritas ab anima, sicut qualitas quædam permanens, corpus afficiens: vnde fulgere corporaliter, non est miraculosum in corpore glorioso. Sed ad corpus Christi in transfiguratione deriuata est claritas à diuinitate & anima eius, non per modum qualitatis immanentis & afficientis ipsum corpus, sed magis per modum passionis transeuntis: sicut cùm aër illuminatur à sole. Vnde ille fulgor tunc in corpore Christi apparens, miraculosus fuit: sicut & hoc ipsum quòd ambulauit super vndas maris. Vnde Dionys. dicit in Epistola 4. ad Caium, Super hominem operabatur Christus ea quæ sunt hominis: & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis, materialium & terrenorum pedum sustinens grauitatem. Vnde non est dicendum (sicut Hugo de sanct. Vic. dicit) quòd Christus assumpsit quatuor dotes: claritatis in transfiguratione: agilitatis, ambulando super mare: subtilitatis, egrediendo de clauso vtero Virginis: & impassibilitatis in cœna, quando dedit corpus suum ad edendum, sine hoc quòd diuideretur, quia dos nominat quandam qualitatem immanentem corpori glorioso. Sed miraculosè habuit ea quæ pertinent ad dotes. Et est simile quantum ad animam de visione, qua Paulus vidit Deum in raptu: vt in Secunda parte dictum est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd ex illo verbo non ostenditur quòd claritas Christi non fuerit claritas gloriæ, sed quòd non fuit claritas corporis glorioſi: quia corpus Christi nondum erat immortale. Sicut enim dispensatiuè factum est, vt in Christo gloria animæ non redundaret ad corpus, ita fieri potuit dispensatiuè vt redundaret quantum ad dotem claritatis, & non quantum ad dotem impassibilitatis.

¶Ad secundum dicendum, quòd illa claritas dicitur imaginaria fuisse, non quin esset vera claritas gloriæ: sed quia erat quædam imago repræsentans illam gloriæ perfectionem, secūdum quam corpus erit glorioſum.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut claritas quæ erat in corpore Christi, repræsentabat futuram claritatem corporis eius, ita claritas vestimentorum eius designat futuram claritatem Sanctorum, quæ superabitur à claritate Christi, sicut candor niuis superatur à splendore solis. Vnde Gregor. dicit trigesimosecundo Moralium, quòd vestimenta Christi facta sunt splendentia: quia in supernæ claritatis culmine Sancti omnes, ei luce iustitiæ fulgentes adhærebunt, vestium enim nomine iustos quos sibi adiunger significat: secūdum illud Isa. quadragesimonono. His omnibus velut ornamento vestieris. Nu-

¶Ad hoc dicitur, quòd quia dispensatio est sicut exceptio quædā à regula generaliter: vt patet secundum communē vsum Ecclesiæ) & regulariter anima beata glorificat corpus quod animat, vt Aug. dicit ex. per hoc cum anima Christi fuerit beata ab initio fuit, debebat regulariter ipsius corpus gloriosium esse ex naturali redundantia animæ beatæ ad corpus, quod vinificat. Sed qa Christus voluit pati, & in similitudine carnis peccati nobilium conuersari, suspendit actualem redundantiam gloriæ in corpus anima sua. Et hoc est dispensasse in generali regula redundantiæ. Ex qua dispensatione suspensione actualis redundantiæ, factum est, vt corpus remaneret passibile, vt pote nō dotatum actualiter adhuc ab animæ gloria: & vt anima nihil minus potestatis in se haberet, quàm si redundando actualiter communicaret corpori suo gloriā. Nihil enim ex hoc animæ ademptum est, nisi actualiter redundantia ad tempus: ex quo consistar non minus ipsius animæ secundum se potestatem, propterea in litera dicitur, quòd non est per dispensationem ademptio Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus. Et quia de facto apparuit gloria in corpore Christi, monstrata ad hoc, vt Apostoli viderent vel modicum futuræ gloriæ post resurrectionē: consequēs est, vt gloria illa non alia fuerit, quàm illa quæ est ipsius Christi propria, quam constat ab anima deriuarit alioqui non ostenderet illis gloriam suam, sed altiusquam tamen Ioannes, qui vidit, dicat, Vidimus gloriam eius. Quo circa quia posita potestate deriuandi, dubium non est quin detinatio sequuta fuerit: ideo sufficit Autori potestatem deriuandi declarasse, pro manifesto relinquens quòd actualiter deriuata est.

¶Et licet claritas illa relata ad animam Christi fuerit non miraculosa, sed naturalis (vt obliciēdo dicitur, quia habeta erat anima Christi) relata tamen ad corpus Christi miraculosa erat, quia corpus illud etiam tunc erat passibile: quòd enim corpus passibile fulgeat sicut sol, miraculosum est. Verum si deriuata totaliter fuisset gloria ab anima Christi in corpus, non fuisset gloria miraculosa sed naturalis: redditur quidem corpus totaliter glorioſum, sicut modo est post resurrectionem: sed quoniam non nisi per modum cuiusdam passionis claritas illa à naturali quidem fonte animæ beatæ, in corpus descendit, ideo corpus

70 non reddidit glorioſum simpliciter: & ideo miraculosum fuit, vt corpus non glorioſum fulgeret. Concede ergo quòd quæ miraculosum fuit, scilicet & corpus Christi non fulgeret: & sic fulgere in transfiguratione. Sed primum spectat ad primum, & quam vniuersale antiquumque miraculum in incarnatione factumque suspensa est redundantia gloriæ ab anima in corpore Christi, vt haberet corpus passibile, pro nostra salute moriendo, &c. Secundum autē spectat ad specialem, miraculum quo nunc actualiter corpori possibili, &c. præstitum est, vt fulgeret: & ratione huius in litera dicitur, quòd fuit fulgor Christi miraculosus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et per hæc patet solutio obiectorum.

Aucto. ¶ In responsione ad tertium, Autor ad mysticam translationem rationem, relinquens, pro manifesto nihil officere claritati gloriosæ corporis Christi, si tanta est quòd etiam splendidas vestes efficiat, & nubes lucidas reddat, per radiorum suorum emissionem. Hæc enim non ad ipsam spectant claritatem, sed ad ipsius effectus: in hoc enim magnitudo lucis corporis Christi ostenditur, & graduata illius participatio, dum vestes propinquiores splendent, nubes autem remotiores lucidæ fiunt.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæquintæ Articulum tertium.*

Commit. TITULUS clarus est.

IN corpore vnica conclusio: Conuenienter inducti sunt testes transfigurationis. Probatur. Ad gloriam æternam per Christum adducuntur homines præcedentes ipsum, & sequentes resgo conuenienter homines duo ex præcedentibus, & tres ex sequentibus inducti sunt transfigurationis testes. Antecedens licet sit clarum, manifestatur tamen ex mysterio turbarum clamantium, &c. Consequentia autem quo ad transfigurationē probatur: quia transfiguratio nihil aliud fuit, quàm quædam demonstratio gloriæ inuitatiua ad ipsam. Quo ad numerum testium probatur: quia in ore duorum vel trium, &c.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæquintæ Articulum quartum.*

Commit. IN corpore vnica conclusio: Conuenienter testimonium naturalis Christi filiationis paterna voce auditum est in transfiguratione, & in baptismo. Probatur: Adoptio filiorum Dei est per conformitatem imaginis diuinæ ad naturalem filium, & hoc vel secundum gratiam vel gloriam: ergo conueniens fuit testimonium naturalis filiationis Christi, &c. Antecedens quo ad primam partem relinquitur clarum: & patet ad Roman. 8. Quos præ-

Fan deitinauit conformes fieri imaginis Filij sui. Quo ad secundam &

**Aliàs* tertiam manifestatur autoritate Ioannis Euangelistæ. Consequentia probatur: quia in baptismo datur gratia, in transfiguratione gloria manifestata est. Et manifestatur simul conuenientia testimonij ex persona Patris, quia solos nouit. Omnia clara sunt iuxta subiectā materiam.

bes autem lucida significat Spiritus sancti gloriam vel virtutem paternam (vt Origen. dicit) per quam Sancti in futura gloria protegentur. Quanuis etiam conuenienter significare posset claritatem mundi innouati, quæ erit Sanctorū tabernaculum. Vnde Petro disponente tabernacula facere, nubes lucida discipulos obumbrauit.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm testes transfigurationis conuenienter fuerint inducti.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non conuenienter inducti fuerint testes transfigurationis. Vniusquisque enim maximè potest perhibere testimonium de notis. Sed qualis esset futura gloria, tempore transfigurationis Christi nulli homini per experimentum erat adhuc notum, sed solis Angelis. Ergo testes transfigurationis magis debuerunt esse Angeli quàm homines.

¶Præterea, Testes veritatis non decet alia ficti, sed veritas. Moyses autem & Helias non ibi verè affuerunt, sed imaginariè: dicit enim quædam glo. super illud Luc. nono, Erant autem Moyses & Helias, &c. Sciendum est, inquit, non corpora vel animas Moysi & Heliæ ibi apparuisse, sed in subiecta creatura illa corpora fuisse formata. Potest etiam credi angelico ministerio hoc factum esse, vt Angeli eorum personas assumerent. Non ergo videtur quòd fuerint conuenientes testes.

¶Præterea, Act. 10. dicitur, quòd Christo omnes Prophetæ testimonium perhibent. Ergo non soli Moyses & Helias debuerunt adesse tanquam testes, sed etiam omnes Prophetæ.

¶Præterea, Gloria Christi omnibus Christi fidelibus repromittitur: quos per suam transfigurationem ad illius gloriæ desiderium accendere voluit. Non ergo solos Petrum & Iacobum Ioannem in testimoniū suæ transfigurationis assumere debuit, sed omnes discipulos.

¶IN CONTRARIVM est Euangelicæ scripturæ autoritas.

¶RESPONDEO dicendū, quòd Christus transfigurari voluit, vt gloriam suam hominibus ostenderet, & ad eam desiderandam homines prouocaret: sicut supradictum est. Ad gloriam autem æternæ beatitudinis adducuntur homines per Christum, non solùm qui post eum fuerūt, sed etiam qui eum præcesserunt. Vnde eo ad passionem properante, tam turbæ, quæ sequebantur, quàm quæ præcedebant, eo clamabant Hosanna: vt dicitur Matthæ. 21. quasi salutem ab eo petentes. Et ideo conueniens fuit vt de præcedentibus ipsum testes adessent, scilicet Moyses & Helias, & de sequentibus ipsum, scilicet Petrus & Iacobus & Ioannes, vt in ore duorum * vel trium testium staret hoc verbum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus per suam trāsfigurationem manifestauit discipulis corporis gloriam, quæ ad solos homines pertinet. Et ideo cōuenienter non Angeli, sed homines ad hoc pro testibus inducuntur.

¶Ad secundum dicendum, quòd glossa illa dicitur esse sumpta ex libro, qui intitulatur de Mirabilibus sacræ Scripturæ, qui non est liber autenticus, sed falsò ascribitur August. & ideo illi glossæ non est standum. Dicit enim expressè Hieronym. super Matthæ. Considerandum est, quòd Scribis & Pharisæis de cælo signa poscentibus dare noluit. hic verò vt Apostolorum augeat fidem, dat signum de cælo: Helia inde descendente, quò conscenderat, & Moyse ab inferis resurgente. Quod non est sic intelligendum, quasi anima Moysi suum corpus resumpserit: sed quòd anima eius apparuit per aliquod corpus assumptum, sicut Angeli apparent. Helias autem apparuit in proprio corpore, non quidem de cælo empyreo allato, sed de aliquo eminenti loco, in quem fuerat in curru igneo raptus.

D. Hier. Matth. 17. to. 9.

Hom. 31. to. 2.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut Chryso. dicit super Matt.) Moyses & Helias in medium adducuntur propter multas rationes. Prima est hæc: quia enim turbę dicebant eum esse Heliam, vel Hieremiam, aut vnum ex Prophetis: capita Prophetarum secum ducit, vt saltem hinc appareat differentia seruorum & Domini. Secunda ratio est: quia Moyses legem dedit, Helias pro gloria Domini æmulator fuit. Vnde per hoc quòd simul cum Christo apparent, excluditur calumnia Iudæorum accusantiū Christum tanquam transgressorem legis, & blasphemum, Dei sibi gloriam vsurpantem. Tertia ratio est, vt ostendat se habere potestatem mortis & vitæ, & esse iudicem mortuorum & viuorum: per hoc quòd Moysem iam mortuum & Heliam adhuc viuentem, secum ducit. Quarta ratio est: quia sicut Lucas dicit, loquebantur cum eo de excessu, quem completurus erat in Hierusalem, id est de passione & morte sua. Et ideo vt super hoc discipulorum animos confirmaret inducit eos in medium, qui se morti exposuerunt pro Deo. Nam Moyses cum periculo mortis se obtulit Pharaoni: Helias verò Regi Achab. Quinta ratio est: quia volebat vt discipuli sui æmularentur Moysi mansuetudinem, & zelum Heliæ. Sextam rationem addit Hilar. vt ostenderet, scilicet se per legem quam dedit Moyses, & per Prophetas, inter quos fuit Helias præcipuus, esse prædicatum.

¶Ad quartum dicendum, quòd alta mysteria non sunt omnibus exponenda immediatè: sed per maiores suo tempore ad alios debent deuenire. Et ideo, vt Chrysosto. dicit assumpsit tres tanquam portiores. Nam petrus excellens fuit in dilectione, quam habuit ad Christum, & iterum in potestate sibi commissa. Ioan. verò in priuilegio amoris, quo à Christo diligebatur propter suam virginitatem: & iterum propter prærogatiuam Euangelicæ doctrinæ. Iacobus autem propter prærogatiuam martirij. Et tamen hos ipsos noluit hoc quod viderant, aliis annuntiare ante resurrectionem, ne (vt Hieronymus dicit) & incredibile esset pro rei magnitudine, & post tantam gloriam, sequens crux scandalum faceret, vel etiam toraliter impediretur a populo: & vt cum essent Spiritu sancto repleti, tunc gestorum spiritualium testes essent.

In cat. Matt. 17. lib. 2. Matt. 3. lib. 1.

ARTICVLVS. IIII.

¶Vtrùm conuenienter auditum fuerit testimonium paternæ vocis in transfiguratione.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter auditum fuerit testimonium paternæ vocis dicentis, Hic est filius meus dilectus. Quia, vt dicitur Iob. 33. semel loquitur Deus, secundò idipsum non repetit. Sed in baptismo hoc ipsum paterna vox fuerat protestata. Non ergo fuit conueniens, quòd hoc iterum protestaretur in transfiguratione.

¶Præterea, In baptismo simul cum voce paterna affuit Spiritus sanctus in specie columbæ, quod in transfiguratione factū non fuit. Non ergo conueniens videtur fuisse Patris protestatio.

¶Præterea, Christus docere incepit post baptismum, & tamē in baptismo vox Patris ad eum audiendum homines non induxerat. ergo nec in transfiguratione inducere debuit.

¶Præterea, Non debent aliquibus dici ea, quæ ferre nō possunt secundum illud Ioan. 16. Adhuc habeo vobis multa dicere, quæ non potestis portare modò. Sed discipuli vocem Patris ferre nō poterant, dicitur enim Mat. 17. q audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde ergo non debuit vox paterna ad eos fieri.

¶ *Quinta pars principalis.*

Consequenter, &c. ¶Hic incipit tractatus quintus, de exitu Christi ex hoc mundo.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum primum.*

Annot. TITULUS vt sonat, satis patet: quoniam in corpore articuli distinguitur.

Commen. ¶In corpore distinctio vna ponitur cum tribus conclusionibus. Distinctio est de necessario duplicitèr, vel simpliciter vel extrinseco, & hoc vel coæternis vel suppositionaliter & hoc vel fine quo non, vel nō bene. Vbi videtur quòd membra principalia distinctionis sunt tria, scilicet necessariū secundum se, vel coæternis, vel suppositionis. Si tamen vltimum membrum subdiuiditur, erunt quatuor, numerando duos modos necessarij ex suppositione, scilicet vel qui fine ipso nō potest peruenire ad finem, vt vna aegrotatio est necessaria ad perueniendum in infirmi, vel sine quo non ita bene: vt equitare est necessarium ad eundem ex Bononia Romam, ad quam minus bene pedes posset quiritare. In littera omnes isti modi tanguntur distinguendo ista conclusiones, ponendo tria membra principalia: memorando quatuor primos, & considerando antis quia vt patebit, sequentibus articulis referuntur distinctio subdistinctorum modorum, ad præsentem applicata materiā. Ponitur ergo in littera iuxta viā principalia distinctionis membra prædicta tres conclusiones. Prima est: Christum pati non fuit necessarium absolutè. Probatur q: tum quia sic esset ex parte Dei quàm ex parte hominis possibile fuit aliter se habere. Secunda conclusio est: Christum pati, non fuit necessarium necessitate coactionis. Probatur: quia Deus qui diffinuit Christum pati non potest cogi: & ipse Christus qui passus est, voluntariè passus est. Nihil enim obstabat ex parte eius quin posset non pati. Tertia conclusio est: Christum pati, fuit necessarium necessitate suppositionis. Probatur & ex parte nostra, & habemus vitam æternam, Ioannis 3. & ex parte Christi, vt intrauit in gloriam suam. Lucæ vltimo: & ex parte Dei, vt impleretur diffinitio eius Lucæ vltimo secundo, vbi dicitur. Omnia hæc clara.

¶IN CONTRARIVM est autoritas Euangelicæ Scripturæ.

¶RESPONDEO dicendum, q adoptio filiorum Dei est per quandam cōformitatem imaginis ad filium Dei naturalem. Quod quidē fit dupliciter. primò quidem sit per gratiam vitæ, quæ est conformitas imperfecta. Secundò, per gloriā patriæ quæ erit conformitas perfecta, secundum illud primæ Ioan. 3. Nunc filij Dei sumus, & nōdum apparuit quid erimus: scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Quia igitur gratiam per baptismum consequimur, in transfiguratione autem præmonstrata est claritas futuræ gloriæ, ideo tam in baptismo, quàm in transfiguratione conueniens fuit manifestari naturalem Christi filiationem testimonio Patris, quia solus est perfectè conscius illius perfectæ generationis simul cum Filio & Spiritu Sancto.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q illud verbum referendum est ad æternam Dei locutionem, qua Deus pater verbum vnicum protulit sibi coæternum. Et tamen potest dici, quòd licet idem corporali voce Deus protulerit: non tamen propter idem, sed ad ostendendū diuersum modum, quo homines participare possunt similitudinem filiationis æternæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut in baptismo, vbi declaratum fuit mysterium primæ regenerationis, ostensa est operatio totius Trinitatis per hoc quòd fuit ibi filius incarnatus, apparuit Spiritus sanctus in specie columbæ, & Pater fuit ibi declaratus in voce: ita etiam in transfiguratione, quæ est sacramentum secundæ regenerationis, tota Trinitas apparuit, Pater in voce, Filius in homine, Spiritus sanctus in nube clara. Quia sicut in baptismo dat innocentiam, quæ per simplicitatem columbæ designatur, ita in resurrectione dabit electis suis claritatem gloriæ & refrigerium ab omni malo, quæ designantur in nube lucida.

¶Ad tertium dicendum, q Christus veneratur gratiam actualiter dare: gloriam verò promittere verbo. Et ideo conuenienter in transfiguratione inducuntur homines, vt ipsum audiant, non autem in baptismo.

¶Ad quartum dicēdum, quòd conueniens fuit discipulos voce paterna terreri & prosterni, vt ostenderetur quòd excellentia illius gloriæ, quæ tunc demonstrabatur, excedit omnem sensum & facultatem mortalium, secundum illud Exod. 33. Non videbit me homo, & viuet. Et hoc est quod Hieronymus dicit super Matth. quòd humana fragilitas conspectum maioris gloriæ ferre nō sustinet. Ab hac autem fragilitate sanantur homines per Christum, eos in gloriam adducēdo: quòd significatur, per hoc quod dixit eis, Surgite, nolite timere.

QVAESTIO QVADRAGESIMASEXTA de passione Christi, in duodecim articulos diuisa.

ARTICVLVS I.

Vtrùm fuerit necessarium Christū pati pro liberatione humani generis.

2. di. 20. ar. 1. q. 3. & ar. 4. quæst. 1. Et opusc. 2. cap. 7.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q non fuerit necessarium Christum pati pro humani generis liberatione. Humanū enim genus liberari non poterat nisi à Deo: secundum illud Isa. 45. Nunquid non ego Dominus, & non est vltra Deus absque me? Deus iustus & saluans non est præter me. In Deo autem non cadit aliqua necessitas: quia hoc repugnaret omnipotentiæ ipsius. Ergo non fuit necessarium Christum pati.

¶Præterea, Necessarium voluntario opponitur. Sed Christus propria voluntate est passus: dicitur enim Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit, non ergo necessarium fuit eum pati.

¶Præterea, Sicut in Psa. dicitur, Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas. Sed non videtur necessarium, q pateretur ex parte misericordiæ diuinæ, quæ sicut gratis dona tribuit, ita videtur q gratis debita relaxet absque satisfactione, neque etiam ex parte diuinæ iustitiæ, secundum quam homo æternā damnationem meruerat. Ergo videtur non fuisse necessarium q Christus pro liberatione hominum pateretur.

Præterea, Angelica natura est excellentior, quā humana, vt patet per Diony. 4. c. de di. no. sed pro reparatione Angelicæ naturæ, quæ peccauerat, Christus non est passus. Ergo videtur quòd nec etiā fuerit necessariū eum pati pro salute humani generis.

¶SED CONTRA est quòd dicitur Ioā. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto: sic oportet exaltari Filium hominis vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternā. Quod quidam de exaltatione in cruce intelligitur. ergo videtur q Christum oportuit pati.

¶RESPONDEO dicendum, q (sicut Philosophus docet in quinto Meta.) necessarium multipliciter dicitur. Vno quidem modo, quod secundum sui naturam impossibile est aliter se habere, & sic manifestum est, quòd non fuit necessarium Christum pati, neque ex parte Dei, neq; ex parte hominis. Alio modo dicitur aliquid necessariū ex aliquo exteriori. Quod quidem si sit causa efficiens vel mouens, facit necessitatem coactionis: vt puta cùm aliquid nō potest ire propter violentiā detinētis ipsum. Si verò illud exterius, quod necessitatem inducit, sit finis, dicetur aliquid necessarium ex suppositione finis: quādo scilicet finis aliquis aut nullo modo potest esse, aut nō potest esse conuenienter nisi tali fine præsupposito. Nō ergo fuit necessariū Christū pati necessitate coactionis, neq; ex parte Dei q Christū diffiniuit pati, neq; eriā ex parte ipsius Christi, qui volūtariè passus est. Fuit autē necessariū necessitate finis: qui quidem potest tripliciter intelligi. Primò quidē ex parte nostra, q per eius passionē liberati sumus: secūdū illud Io. 3. Oportet exaltari Filiū hominis, vt omnis qui credit in eum, nō pereat, sed habeat vitā æternā. Secundò, ex parte ipsius Christi, qui per humilitatē passionis meruit gloriā exaltationis. Et ad hoc pertinet quod dicitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum secundum.

Annot.

TItulus statim affert secum quæstionem quia videtur præposteras ordo. nam prius erat quærendum si erat alius modus possibilis, postea quærenda erat necessitas alterius eorum. Posita necessitatem siquidem cōclusam vnius modi, quid ad artem de aliis modis possibilibus.

¶Ad hoc dicitur, quòd licet possibile absolutè sit communius ac prius necessario, & propterea quærenda prius esset possibilitas, quàm necessitas absolutè possibile tamen, vt medium ad finem, non est prius necessario ad finem cōmuniter sumpto, hoc est comprehendente necessarium ad finem, tam sine quo nō, quàm propter melius, sed est posterius eo, vt potè species illius, nam omne medium possibile ad finem, aut est sine quo nō, aut propter melius: bonū enim aliquid in via ad finē afferre oportet medium omne possibile. Quo circa postquam Autor concluſit, necessariam esse Christi passionem ad salutem humanam, merito nunc inquirit, an fuerit sic necessaria quòd sine illa non potuerit haberi libertas humana à peccato: hoc est quærere an fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ. Nā si non fuerit possibilis alius modus, passio Christi fuit ad libertatem humanam necessaria, sicut navigat io ad transeundum in insulam: quia aliter non potest transiri. Et si fuit possibilis alius modus, passio Christi non fuit necessaria ad liberandum genus humanū, sicut navigatio ad insulam, quia per illum alium modum potuit nostra liberatio fieri. Vbi videre clare potes, quòd ordo rectissimus articulorum seruatus est in vtroq; quæstionum quæstium sit an passio Christi fuerit ad salutem nostram necessaria. Secundo, quomodo necessaria, an scilicet sine qua non potuisset haberi libertas humana. Et quoniam in hoc articulo concludit, vt quòd passio Christi non est sic necessaria (quoniam potuit alio modo humanū genus liberari) ideo consequenter in tertio articulo quæritur an passio Christi fuerit cōuenientius medium ad libertatem humanam, quàm aliquis alius modus possibilis.

¶In corpore articuli est vna distinctio bimembris cum duabus conclusionibus iuxta duo membra. Distinctio est: possibile vel impossibile. dupliciter vel alio

Aliàs & quoniā scriptū est, quoniam oportebat, &c.

Lucæ vltimo, Hæc oportuit Christum pati, & sic intrare in gloriam suam. Tertiò, ex parte Dei: cuius diffinitionem circa passionem Christi prænuntiatam in Scripturis, & præfiguratam in obseruantia veteris Testamenti, oportebat impleri. Et hoc est quod dicitur Lucæ 22. Filius hominis, secundum q̄ diffinitum est, vadit. Et Luc. vlt. Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, quoniā necesse est impleri omnia quæ scripta sunt, in lege Moysi & Prophetis & Psalmus de me.* Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati & resurgere à mortuis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ ratio illa procedit de necessitate coactionis ex parte Dei.

¶Ad secundū dicendum, q̄ ratio illa poc e dit de necessitate coactionis ex parte homi nis Christi.

¶Ad tertium dicendum, quòd hominem li berari per passionem Christi, cōueniēs fuit & misericordiæ, & iustitię eius. Iustitiæ quidem: quia per passionem suam Christus satisfecit pro peccato humani generis: & ita homo per iustitiā Christi liberatus est. Misericordiæ verò: quia cùm homo per se satisfacere nō posset pro peccato totius humanæ naturæ (vt suprà habitum est) Deus ei satisfactorem dedit filium suum, secundum illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius. per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidē in sanguine ipsius. Et hoc fuit abundantioris misericordiæ, quàm si peccata absque satisfactione dimisisset. Vnde dicitur Ephes. 2. Deus, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem, qua dilexit nos, cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo.

¶Ad quartum dicendum, quòd peccatum Angeli non fuit remediabile sicut peccatū hominis, vt ex supradictis in Prima parte patet.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ, quàm per passionem Christi.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur quòd non fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ, quàm per passionē Christi. Dicit enim Dominus Io. 12. Nisi granum frumenti cadēs in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. vbi dicit Aug. q̄ seipsum granum dicebat. Nisi ergo mortem passus esset, aliter fructum nostræ liberationis non seciſſet.

¶Præterea. Matth. 26. Dominus dicit ad Patrem, Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua. Loquitur autem ibi de calice passionis. ergo passio Christi præteriri non poterat. Vnde & Hil. dicit, Ideo calix transire non potest nisi illum bibat: quia reparari nisi ex eius passione non possumus.

¶Præterea, Iustitia Dei exigebat, vt homo à peccato liberaretur, Christo per passionem satisfaciente. Sed Christus suam iustitiam non potest præterire: dicitur enim 2. ad Timo. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. Seipsum autem negaret, si iustitiam suam negaret, cum ipse sit iustitia: ergo videtur quòd non fuerit possibile alio modo hominem liberari, quàm per passionem Christi.

¶Præterea, Fidei non potest subesse falsum. Sed antiqui Patres crediderunt Christum passurum. ergo videtur quòd non potuerit esse, quin Christus pateretur.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit 13. de Tri. Modū quo nos per mediatorē Dei & hominū, hominē Christū Iesum, Deus liberare dignatur, asserimus bonum & diuinæ congruū dignitati. verū etiā ostēdamus, nō, aliū modū possibilē Deo defuisse, cuius potestati cūcta æqualiter subiacēt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliquid potest dici possibile vel impossibile dupliciter. Vno modo simpliciter & absolutè, alio modo ex suppositione. Simpliciter igitur & absolutè loquendo, possibile fuit Deo alio modo hominem liberare, quā per passionem Christi: quia non est impossibile apud Deum omne verbum, vt dicitur Luc. 1. Sed ex aliqua suppositione facta fuit impossibile: quia enim impossibile est Dei præscientiam falli, & eius voluntatem seu dispositionem cassari, suppositā præscientia & præordinatione Dei de passione Christi, non erat simul possibile Christum non pati, vel hominem alio modo, quàm per eius passionem liberari. Et est eadem ratio de omnibus his quæ sunt præscita & præordinata à Deo, vt in Prima parte habitū est.

¶AD PRIMVM ergo dicendum q̄ Dominus ibi loquitur suppositā præscię tia & præordinatione Dei, secūdum quam erat ordinatum, vt fructus humanæ salutis non sequeretur, nisi Christo patiente. Et similiter intelligendū est quod secūdo obiicitur, Si non potest hic calix transire nisi bibam illum, scilicet propter hoc, q̄ tu ita disposuisti. vnde subdit, Fiat voluntas tua.

¶Ad tertium dicendum, q̄ hæc etiā iustitia dependet ex voluntate diuina, ab humano genere satisfactionem exigente pro peccato: nam si voluisset absq; omni satisfactiōe hominē à peccato liberare, contra iustitiā non fecisset. Ille enim iudex non potest salua iustitia culpam sine pœna dimittere, qui habet punire culpam in alium commissā: puta vel in aliū hominē, vel in totam rempublicā, siue in superiorē principē. Sed Deus non habet aliquem superiorem, sed ipse est supremū & commune bonum totius vniuersi. Et ideo si dimittat peccatum quod habet rationem culpæ ex eo q̄ contra ipsum committitur, nulli facit iniuriā: sicut quicūq; homo remittit offensam in se commissam absq; satisfactione, misericorditer & non iniustè agit. Et ideo Dauid misericordiā petens, dicebat, Tibi soli peccaui: quasi dicat, potes sine iniustitia mihi dimittere.

¶Ad quartum dicendū, q̄ fides humana, & etiā Scripturæ diuinę, quibus fides instruitur, innituntur præscientiæ & præordinationi diuinæ. Et ideo eadem ratio est de necessitate, quæ prouenit ex suppositione eorum, & de necessitate, quæ prouenit ex præscientia & voluntate diuina.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum fuerit aliquis modus conueniētior ad liberationē humani generis, quā per passionē Christi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd alius modus conueniētior fuisset liberationis humanæ, quàm per passionē Christi. Natura enim in sua operatione imitatur opus diuinum, vtpote à Deo mota & regulata: Sed natura nō facit per duo, quod per vnum potest facere. Cùm ergo Deus potuerit hominem liberare sola propria voluntate, non videtur conueniens fuisse, quòd ad liberationē humani generis Christi passio adderetur.

¶Præterea, Ea quæ fiunt per naturam, conuenientius fiunt, quàm ea quæ fiunt per violentiam: quia violentia est quædam excisio seu casus ab eo quod est secundum naturam: vt dicitur in libr. 3. de Cælo. Sed passio Christi mortem violentam induxit. ergo conuenientius fuisset, vt Christus naturali morte moriendo, hominem liberaret, quàm quòd pateretur.

¶Præterea, Conuenientissimum videtur, quòd ille qui violenter & iniustè detinet aliquid, per superioris potentiam spolietur. vnde Isa. 52. dicit, Gratis venundati estis, & sine argento redimemini. Sed diabolus nullum ius in homine habebat: quē per fraudem deceperat, & per quandam violentiam seruituti subiectum detinebat. Ergo videtur conuenientissimum fuisse, quòd Christus diabolum per solam potentiam spoliaret absque sua passione.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit 13. de Trin. Sanandæ nostræ miseriæ conuenientior modus alius non fuit, quàm per Christi passionem.

¶RESPONDEO dicendum, quod tantò aliquis modus conuenientior est ad assequendum finem, quantò per ipsum plura concurrunt, quæ sunt expedientia fini. Per hoc autem, quòd homo per Christi passionem est liberatus, multa concurrerunt ad salutem hominis pertinentia præter liberationem à peccato. Primò enim per hoc homo cognoscit, quantùm Deus hominem diligat, & per hoc prouocatur ad eum diligendum, in quo perfectio humanæ salutis consistit: Vnde Apost. dicit Rom. 5. Commendat suam charitatem Deus in nobis: quoniam cùm inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Secundò, quia per hoc dedit nobis exemplum obedientiæ, humilitatis, constantiæ, iustitiæ, & cæterarum virtutum in passione Christi ostensarum: quæ sunt necessariæ ad humanam salutem. Vnde dicitur primæ Petr. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Tertiò, quia Christus per passionem suam non solùm hominem à peccato liberauit, sed etiam gratiam iustificantem & gloriam beatitudinis ei promeruit, vt infra dicetur. Quartò, quia per hoc est homini inducta maior necessitas, ſe immunem à peccato conseruandi, qui se sanguine Christi redemptum cogitat à peccato: secundum illud primæ Corinth. 6. Empti enim estis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro. Quintò, quia hoc ad maiorem dignitatem hominem cesit: vt sicut homo victus fuerat & deceptus à diabolo, ita etiam homo esset qui diabolum vinceret: & sicut homo mortem meruit, ita homo moriendo, mortem superaret, vnde dicitur primæ ad Corinth. 5. Deo gratia, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum. Et ideo conuenientius fuit, quòd per passionem Christi liberaremur, quàm per solam Dei voluntatem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura etiam vt aliquid conuenientius faciat, plura ad vnum assumit, sicut duos oculos ad videndum. Et idem patet in aliis.

¶Ad secūdum dicendum, quòd sicut Chrysosto. dicit, Christus non sui mortem, quam non habebat, cùm sit vitæ: sed hominum mortem venerat consumpturis. Vnde nō propria morte corpus deposuit, sed ab hominibus illatam sustinuit. Sed etsi ægrotauisset corpus eius, & in conspectu omniū soluerētur, incōueniens erat eum, qui sanaret aliorum languores, habere propriū corpus affectū lāguoribus. Sed & si absque morte corpus alicubi seorsum deposuisset, ac deinde se offerret, non crederetur ei de resurrectione differenti. Quomodo enim pateret Christi in morte victoria nisi cōram omnibus eampatiens, per incorruptionem corporis probasset extinctam?

¶Ad tertium dicendum, quòd licet diabolus iniustè inuaserit hominem: tamen homo propter peccatum, iustè erat sub seruitute diaboli derelictus à Deo. Et ideo conueniens fuit, vt per iustitiam homo à seruitute diaboli liberaretur, Christo satisfaciente pro ipso per suam passionem. Fuit etiam hoc conueniens ad vincendam superbiā diaboli, qui est desertor iustitiæ, & amator potentiæ, vt Christus diabolum vinceret, & hominem liberaret, non per solam potentiam deitatis, sed etiam per iustitiam & humilitatem passionis, vt Aug. dicit 13. de Trinitate.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum Christus pati debuerit in cruce.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit pati in cruce. Veritas enim debet respōdere figuræ. Sed in figura Christi præcesserunt omnia sacrificia veteris Testamenti, in quibus animalia gladio necabantur, & postmodum igni cremabantur. Ergo videtur quòd Christus non debuerit pati in cruce, sed magis gladio vel igne.

¶Præterea, Damascen. dicit quòd Christus non debuerit assumere detestabiles passiones. Sed mors crucis videtur fuisse maximè detestabilis & ignominiosa. vnde dicitur Sapient. 2. Morte turpissima condemnemus eum. Ergo videtur quòd Christus non debuerit pati mortem crucis.

¶Præterea, De Christo dicitur, Benedictus qui venit in nomine Domini, vt patet Matth. 21. Sed mors crucis erat mors maledictionis, secundum illud Deutero. 21. Maledictus est à Deo, qui pendet in ligno. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum crucifigi.

¶SED CONTRA est quod dicitur: Phil. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd conuenientissimum fuit Christum pati mortem crucis. Primò quidem propter exemplū virtutis. Dicit enim Au. in lib. 83. quæst. Sapientia Dei hominem ad exemplum, quo rectè viueremus, suscepit. Pertinet autem ad vitam rectam, ea, quæ non sunt metuenda, non metuere. Sunt autem homines, qui quāuis mortem ipsam non timeant, genus tamen mortis horrescunt. Vt ergo nullū genus mortis rectè viuenti homini metuendum esset, illius hominis cruce ostendendum fuit: nihil enim erat inter omnia genera mortis, illo genere execrabilius & formidabilius. Secundò, quia hoc genus mortis

si per solam Dei voluntatem liberaremur: ergo. Probatur minor ex quinque claris in litera.

Annot. ¶Vbi nota quòd alij modi liberationis humanæ aut essent per creaturam aliquam, aut per solam Dei voluntatem. Et si quidem per aliquam creaturam mediam liberaremur, clarè & euidenter constat quòd remotius fuisset medium ab efficacia perducendi ad finem, quàm passio Christi

Vex. 18. quoniam est passio supposita diuini efficacissimi ad omnia, & quia hoc erat per se euidens, derelictum est ab Autore. Si verò esset per solam Dei voluntatem, expeditius quidem fuisset, vtpote sola voluntate Dei concurrente, sed non suauis rōqua bonis solus fuisset modus liberandi hominem vt patet ex 10s bonis in litera positis. Et propterea Autor comparauit modum passionis Christi ad modum ex sola Dei voluntate, tanquam præ se ferentem aliquid difficultatis.

Annot. Cap. 10. lo 3. ¶Circa rationes redditas in litera maioris conueniētiæ ad liberandum genus humanum per Christi passionem, aduerte, quòd ad duo capita primaria vniuersæ reduci videntur, vel ad suauitatem dispositionis, vel ad humanam dignitatem. Nā duci nos in salutem ex commendata Dei charitate & exemplo Christi, & merito & pretiositate, & huiusmodi, ad suauem spectat dispositionem nostræ consequendæ salutis: quòd autem homo seipsum saluet, redimat, pro se pugnet, mereatur, vincat, satisfaciat, triumphet, regnet, iudicet, & huiusmodi, ad nostram spectat dignitatem, vt facile patet dilatando.

¶In responsione ad secundū circa illud Chrysostomi. Sed & si absque morte corpus alicubi deposuisset: aduerte, quòd si, vt sonat, sumitur, non videtur intelligibile: quoniam sine morte corpus non deponitur: nam si necularetur à sensibus nostris, non propterea effet, depositum, sed occultatum. Et propterea non de morte, vt est separatio animæ à corpore, sed de morte, vt est resolutio corporis terminata ad separationem animæ à corpore, intelligo: quoniam de huiusmodi morte prælocutus est, dicens inconueniens fuisse, si accessisset corpus eius, & in conspectu omnium solueretur, quasi diceret, quòd tam si naturali resolutione obisses, quam si miraculo

Annot. sti. Natura enim in sua operatione imitatur opus diuinum, vtpote à Deo mota & regulata: Sed natura nō facit per duo, quod per vnum potest facere. Cùm ergo Deus potuerit hominem liberare sola propria voluntate, non videtur conueniens fuisse, quòd ad liberationē humani generis Christi passio adderetur.

¶Præterea, Ea quæ fiunt per naturam, conuenientius fiunt, quàm ea quæ fiunt per violentiam: quia violentia est quædam excisio seu casus ab eo quod est secundum naturam: vt dicitur in libr. 3. de Cælo. Sed passio Christi mortem violentam induxit. ergo conuenientius fuisset, vt Christus naturali morte moriendo, hominem liberaret, quàm quòd pateretur.

¶Præterea, Conuenientissimum videtur, quòd ille qui violenter & iniustè detinet aliquid, per superioris potentiam spolietur. vnde Isa. 52. dicit, Gratis venundati estis, & sine argento redimemini. Sed diabolus nullum ius in homine habebat: quē per fraudem deceperat, & per quandam violentiam seruituti subiectum detinebat. Ergo videtur conuenientissimum fuisse, quòd Christus diabolum per solam potentiam spoliaret absque sua passione.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit 13. de Trin. Sanandæ nostræ miseriæ conuenientior modus alius non fuit, quàm per Christi passionem.

¶RESPONDEO dicendum, quod tantò aliquis modus conuenientior est ad assequendum finem, quantò per ipsum plura concurrunt, quæ sunt expedientia fini. Per hoc autem, quòd homo per Christi passionem est liberatus, multa concurrerunt ad salutem hominis pertinentia præter liberationem à peccato. Primò enim per hoc homo cognoscit, quantùm Deus hominem diligat, & per hoc prouocatur ad eum diligendum, in quo perfectio humanæ salutis consistit: Vnde Apost. dicit Rom. 5. Commendat suam charitatem Deus in nobis: quoniam cùm inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Secundò, quia per hoc dedit nobis exemplum obedientiæ, humilitatis, constantiæ, iustitiæ, & cæterarum virtutum in passione Christi ostensarum: quæ sunt necessariæ ad humanam salutem. Vnde dicitur primæ Petr. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Tertiò, quia Christus per passionem suam non solùm hominem à peccato liberauit, sed etiam gratiam iustificantem & gloriam beatitudinis ei promeruit, vt infra dicetur. Quartò, quia per hoc est homini inducta maior necessitas, se immunem à peccato conseruandi, qui se sanguine Christi redemptum cogitat à peccato: secundum illud primæ Corinth. 6. Empti enim estis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro. Quintò, quia hoc ad maiorem dignitatem hominem cesit: vt sicut homo victus fuerat & deceptus à diabolo, ita etiam homo esset qui diabolum vinceret: & sicut homo mortem meruit, ita homo moriendo, mortem superaret, vnde dicitur primæ ad Corinth. 5. Deo gratia, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum. Et ideo conuenientius fuit, quòd per passionem Christi liberaremur, quàm per solam Dei voluntatem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura etiam vt aliquid conuenientius faciat, plura ad vnum assumit, sicut duos oculos ad videndum. Et idem patet in aliis.

¶Ad secūdum dicendum, quòd sicut Chrysosto. dicit, Christus non sui mortem, quam non habebat, cùm sit vitæ: sed hominum mortem venerat consumpturis. Vnde nō propria morte corpus deposuit, sed ab hominibus illatam sustinuit. Sed etsi ægrotauisset corpus eius, & in conspectu omniū soluerētur, incōueniens erat eum, qui sanaret aliorum languores, habere propriū corpus affectū lāguoribus. Sed & si absque morte corpus alicubi seorsum deposuisset, ac deinde se offerret, non crederetur ei de resurrectione differenti. Quomodo enim pateret Christi in morte victoria nisi cōram omnibus eampatiens, per incorruptionem corporis probasset extinctam?

¶Ad tertium dicendum, quòd licet diabolus iniustè inuaserit hominem: tamen homo propter peccatum, iustè erat sub seruitute diaboli derelictus à Deo. Et ideo conueniens fuit, vt per iustitiam homo à seruitute diaboli liberaretur, Christo satisfaciente pro ipso per suam passionem. Fuit etiam hoc conueniens ad vincendam superbiā diaboli, qui est desertor iustitiæ, & amator potentiæ, vt Christus diabolum vinceret, & hominem liberaret, non per solam potentiam deitatis, sed etiam per iustitiam & humilitatem passionis, vt Aug. dicit 13. de Trinitate.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum Christus pati debuerit in cruce.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit pati in cruce. Veritas enim debet respōdere figuræ. Sed in figura Christi præcesserunt omnia sacrificia veteris Testamenti, in quibus animalia gladio necabantur, & postmodum igni cremabantur. Ergo videtur quòd Christus non debuerit pati in cruce, sed magis gladio vel igne.

¶Præterea, Damascen. dicit quòd Christus non debuerit assumere detestabiles passiones. Sed mors crucis videtur fuisse maximè detestabilis & ignominiosa. vnde dicitur Sapient. 2. Morte turpissima condemnemus eum. Ergo videtur quòd Christus non debuerit pati mortem crucis.

¶Præterea, De Christo dicitur, Benedictus qui venit in nomine Domini, vt patet Matth. 21. Sed mors crucis erat mors maledictionis, secundum illud Deutero. 21. Maledictus est à Deo, qui pendet in ligno. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum crucifigi.

¶SED CONTRA est quod dicitur: Phil. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd conuenientissimum fuit Christum pati mortem crucis. Primò quidem propter exemplū virtutis. Dicit enim Au. in lib. 83. quæst. Sapientia Dei hominem ad exemplum, quo rectè viueremus, suscepit. Pertinet autem ad vitam rectam, ea, quæ non sunt metuenda, non metuere. Sunt autem homines, qui quāuis mortem ipsam non timeant, genus tamen mortis horrescunt. Vt ergo nullū genus mortis rectè viuenti homini metuendum esset, illius hominis cruce ostendendum fuit: nihil enim erat inter omnia genera mortis, illo genere execrabilius & formidabilius. Secundò, quia hoc genus mortis

Cōment. ¶In corpore vna conclusio: Conueniētissimum fuit, Christum pati mortem crucis: Probatur in litera rationibus septem: quibus potest addi octaua, quòd ideo mortem crucis elegit, vt vsque ad vltimum, quatuor sensuum (scilicet visus, auditus, olfactus & gustus, ac linguæ) officio vti libere posset, & ad eumulum passionis, vbi dendo, audiendo, odorando, gustando que contraria, ignominiosa, &c. & ad consummanda mysteria, quæ verbis in cruce dictis explicuit, & commendando Matrē, & Latronem exaudiendo, &c.

¶In responsione ad tertium memento quòd maledictus à Deo quilibet est, cui malis sibiā diaboli, qui est desertor iustitiæ, & amator potentiæ, vt Christus diabolum vinceret, & hominem liberaret, non per solam potentiam deitatis, sed etiam per iustitiam & humilitatem passionis, vt Aug. dicit 13. de Trinitate.

Annot. se ex diuina potestate absque præuia dissolutione, subitò separasset animam à corpore, alicubi deponens ipsum, inconueniens fuisset.

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum quartum.

TItulus clarus.

Cap. 13. & 19. 10. 3. *3 dist. 20. ar. 4. q. 3. ad 1. Et 4. cō tra c. 55. ad 17. & 38. Et 2. quæ l. 6. q. 2. ar. 2. Et supra. 3. c. 23.*

¶Præterea, Damascen. dicit quòd Christus non debuerit assumere detestabiles passiones. Sed mors crucis videtur fuisse maximè detestabilis & ignominiosa. vnde dicitur Sapient. 2. Morte turpissima condemnemus eum. Ergo videtur quòd Christus non debuerit pati mortem crucis.

¶Præterea, De Christo dicitur, Benedictus qui venit in nomine Domini, vt patet Matth. 21. Sed mors crucis erat mors maledictionis, secundum illud Deutero. 21. Maledictus est à Deo, qui pendet in ligno. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum crucifigi.

Ex 3. c. 28.

¶SED CONTRA est quod dicitur: Phil. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

q. 35. ar. 4.

¶RESPONDEO dicendum, quòd conuenientissimum fuit Christum pati mortem crucis. Primò quidem propter exemplū virtutis. Dicit enim Au. in lib. 83. quæst. Sapientia Dei hominem ad exemplum, quo rectè viueremus, suscepit. Pertinet autem ad vitam rectam, ea, quæ non sunt metuenda, non metuere. Sunt autem homines, qui quāuis mortem ipsam non timeant, genus tamen mortis horrescunt. Vt ergo nullū genus mortis rectè viuenti homini metuendum esset, illius hominis cruce ostendendum fuit: nihil enim erat inter omnia genera mortis, illo genere execrabilius & formidabilius. Secundò, quia hoc genus mortis

Universidad de Salamanca
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quadragesimæsexta Articulum septimum.

Commen. TItulus in corpore articuli clarificatur.

¶ In corpore duo fiunt, primo distinguitur quot sensibus potest intelligi quæstio ista: secundo respondetur quæsito. Distinctio ponitur duplex, prima de ly Tota, scilicet vel ratione essentiæ vel potentiarum. Secunda est ratione eo quod plus vel secundum actum vel ex parte subiecti. Et quibus cõsurgunt tres quæstiones. Quarum primus est, an anima secundum totam essentiam passa fuerit secundum illud Apost. ad Cor. 5. Quæ secundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Et ideo Christus vt satisfaceret pro peccatis omnium, assumpsit tristitiam, maximam quidem quantitate absoluta: non tamen ex cedentem regulam rationis.

Cap. 9. to 5.

¶ Prima conclusio est: Anima Christi tota secundum essentiam passa est. Probatur. Tota essentia animæ coniungitur corpori: ergo patiente corpore, dispositio ad separationem ab anima, tota anima patiebatur. Antecedens probatur: quia est tota in toto, & tota in qualibet parte. Nota hic, quòd non dicit Autor quòd anima Christi tota secundum essentiam dolluit: sed dicit quòd passa est, dolor enim importat actum animalis appetitus: pati autem communis est. Vnde argumenta Scoti in tertio Sent. distinct. 1. contra opinionem dicẽtẽ Christi animam secundum essentiam doluisse, non sunt contra doctrinam hanc, nisi vltimum, scilicet in separatione animæ à corpore anima fuit facta impassibilis: ergo. Ad hoc enim dicitur, quòd aliud est loqui de separatione animæ, & aliud de separato esse. nam licet anima in separato esse fuerit impassibilis: quandiu tamen in separatione fuit, passibilis erat, & patiebatur dũ separabatur: quia obijciebatur à naturali loco vbi peticiebat corpus. Vnde in litera dicitur. Corpore patiente & disposito ad separationem, tota essentia animæ patiebatur.

¶ Secunda conclusio est: Anima Christi secundũ omnes potentias inferiores patiebatur passionibus propriis illarum potentiarum. Probatur quia in singulis viribus inferioribus, quæ circa temporalia versantur, inueniebatur aliquid quod esset causa doloris vt patet ex ar. 6.

Cap. 9.

¶ Tertia conclusio est: Ratio superior non patiebatur in Christo ex parte sui obiecti. Probatur quia Deus erat causa animæ Christi non dolentis: sed delectationis & gaudij.

¶ *Num ratio superior in Christo passa fuerit per proprium actum.*

Quæstio. ¶ Circa hanc copulationem dubium occurrit ex Sco. in 3. sent. distin. 15. q. 2. ar. 1. & 2. vbi dicit, quòd ratio superior in Christo per proprium actum doluit de passione Christi. Tum quia passio erat contra naturalem appetitum ipsius rationis superioris. Tum quia erat contra conditionatum velle eiusdem. Quicquid autem nobis nolentibus vel naturali voluntate commodi, vel conditionato velle accidit, sufficiens causa tristitiæ est: vt patet de misericordia quo ad primum, & de proiectione mercis in mare quo ad secundum. Amplius, Christus tristatus est de peccatis hominum, vt sunt offensæ Dei: sed hoc spectat ad rationem superiorem: quia hæc tristitia est secundum Deum, est secundum rationes æternas consultas, quæ sunt secundum Aug. 12. de Tri. obiectum rationis superioris ergo,

¶ Ad euidentiam huius scito, quòd cùm secundum August. de Ciuita. Dei. ca. 5. tristitia sit de his quæ nobis nolentibus accidunt, & nostrum nolle quadrupliciter inueniatur, vel per actum elicitum, vt si nolo visitari: vel per naturalem contrarietatem ad voluntatem secundum se, vt nolumus miseriam: vel per naturalem contrarietatem ad voluntatem colligaram appetitui sensitiuo, vt nolumus vti: vel per contrarietatem ad actum voluntatis, puta nolle istorum, vt nolle merces proijcere in mare, quas tamen proijcimus: vtcunque Scotus in loco dicto quodlibet istorum nolle, sufficienter causare tristitiam in voluntate, si cõtra huiusmodi nolle eueniat nobis aliquid sic nollitum.

4. dist. 15. q. 2 ar. 1. q. 3. & Et vide. ar. 3. q. 1. q. 2. ar. 1. & 3. & Et quod. 7. ar. 3. Et opus. 3. c. 13. Tex. 6. & 12.

Minus autem verum inuenitur hoc dictum, si perspexerimus quòd Beatis multa possunt sic nolita euenire, qui tamen tristari nõ possunt. Voluntas enim cuiusque partis in patria est, quòd secundum se nollet filium damnatum (vt patet quia ista nollentia est secundum amorem naturalem ad filium, & quia in damnatis remanet vt patet de diuite, qui petiit ne fratres damnarentur) & tamen Beatus non tristatur, si filius damnatur: Et simile est de iniurijs. quæ fiunt Sanctis circa eorum corpora: sunt enim contra naturalem voluntatem eorum, & tamen non tristantur. Quocirca distinguendũ est de nolle, quod sit naturale, siue conditionatum sit, dupliciter summi potest, Vel absolutè, hoc est quantum est ex parte voluntatis seu boni volliti aut mali nolliti & taliter nolle nõ sufficit ad causandã tristitiam vt ex dictis exemplis patet, & amplius patebit. Alio modo summitur nolle secundum præsentem statũ voluntatis seu nolentis, hoc est siue sit naturale, siue conditionatum, sufficit ad tristitiã & dolorem. Sed quo ad nobilitatem causandi tristitiam, non est æquinocatio: quoniam siue in superiori, siue in inferiori portiõe oportet adesse nolitum secundum præsentem statum, quem actu habent ille qui dicitur nolle: & sic nolle, siue sit naturale, siue conditionatum

Cap. 7. to 3. Matth. 16. 10 3. Cap. 13. Gl. Aug. ps. 87. 10. 8.

D. 170.

natũ sufficit ad causandam tristitiam. Quod vt clarius fiat, dicamus esse pliter differentiam inter voluntatem beati patris & nõ beati, pater quidem iustus viator respectu miseriæ filij præsciti, habet nolle & naturale & conditionatũ: nõ solùm ita q̃ voluntati paternæ secundum se absolutè sumptæ contrariatur miseria filij, & nollet filij damnationẽ secluso diuino iustitiæ ordine, sed etiam ita q̃ secundũ præsentem statum in quo est, ex amore naturali exit in actũ nolendi cõditionatum, dicendo, Pater si possibile est, transeat calix iste. Idẽ autẽ pater beatus non habet amplius amorẽ illum paternum, vt cõsonet sibi exire in actum nolleitatis respectu miseriæ filij, aliquin non esset beatus quoniam aliquid vellet quod non haberet: sed in omnibus conforme diuinæ voluntati suum velle. Et hinc fit, vt damnatio filij eueniens, tristitia superat parti viatori, & non patri beato.

D. 199.

Conuenientia quidem inuẽta secundum voluntatem absolutè, & similiter secundum nolleitatem absolutè in patre viatore & beato, & differentia inuenta secundũ voluntatẽ in tali statu, efficitur quòd non sufficit ad tristitiã voluntas naturalis aut conditionata absolutè, sed oportet quòd sit præsẽtã præsentem statũ propterea enim tristatur, proiicẽdo merces, quia secundum præsentẽ statum habet nolleitatem perdẽdi illas, & extra propterea beati de nullo tristantur: quia de nullo cõtrario eueniunt habẽt nolleitatem in illo statu. Et in proposito ideo Christus dominus beatus, secundum portionẽ superiorem non tristabatur de sua passione: quia secundum illam nec nolleita erat illius habebat: sed tanquam beatus illam nullo modo refutabat. Vnde patet falsum esse, quòd rationi superiori Christi, vt natura, contrariabatur passio Christi: quoniam pars illa secundũ illum statũ non habuit aliquid contrarij.

3. dist. 15. q. 2. arti. 3. q. 2. & vere. 10. artic. 11. ad 3. & q. 26. art. 9. & 10. Et quod. 3. q. 2. ar. 2. cor. Et opus. 3. c. 238. & 239. Q. 15. ar. 10. Cap. 21.

Et similiter falsum est, habuerit nolleitatem mortis eadem ratione: quia scilicet beata erat. Verum ne iniuria Sco. hinc fiat, scito quòd ipse tractat superiora vtitur æquiuoco pro intellectu scilicet & voluntate respectu quorũcunq; secundum ordinẽ tamẽ ad æterna: & ideo quo ad quæstionem de ratione tenet superiori & inferiori, in æquiuoco eum eo laborat. Sed quo ad nobilitatem causandi tristitiam, non est æquinocatio: quoniam siue in superiori, siue in inferiori portiõe oportet adesse nolitum secundum præsentem statum, quem actu habent ille qui dicitur nolle: & sic nolle, siue sit naturale, siue conditionatum quòd aliqua potentia animæ potest pati dupliciter. Vno modo passione propria, quæ quidem est secundum quòd patitur a suo obiecto, sicut si visus patiatur ex superabundanti visibili. Alio modo aliqua potentia patitur passione subiecti, super quòd fundatur, sicut visus patitur patiente sensu tactus in oculo, super quem fundatur visus, puta cùm oculus pungitur, aut etiam distemperatur per calorem. Sic igitur dicendum est, quòd si intelligamus totam animam rationẽ suæ essentiæ, sic manifestum est totam animam Christi passam esse. Nam tota essentia animę coniungitur corpori, ita quòd tota est in toto, & tota in qualibet parte eius, & ideo corpore patiente, dispositò ad separationem ab anima, tota anima patiebatur. Si verò intelligamus totam animam secundum omnes potentias eius sic loquẽdo de passionibus propriis potentiarum, patiebatur quidem secundum omnes vires inferiores: quia in singulis viribus inferioribus animæ, quæ circa temporalia operantur, inueniebatur aliquid quod erat causa doloris Christi: sicut ex supradictis patet. Sed secundum hoc superior ratio non patiebatur in Christo ex parte sui obiecti, scilicet Dei, qui non erat animæ Christi causa doloris, sed delectationis & gaudij. Secundum autem illum modum passionis, quo potentia aliqua dicitur pati ex parte sui subiecti, sic omnes potentiæ animæ Christi patiebantur: omnes enim potentię animę radicantur in essentia eius, ad quam peruenit passio, passo corpore, cuius est actus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet intellectus, secundum quòd est potentia quædam, non sit corporis actus: essentia tamen animæ est corporis actus, in qua radicatur potentia intellectiua, vt in prima parte habitum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illa ratio procedit de passione quæ est ex parte proprij obiecti: secundum quam superior ratio in Christo passa non fuit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dolor tunc dicitur esse passio perfecta, per quam anima pertubatur, quando passio sensitiuę partis pertingit vsque ad immutandum rationem à rectitudine sui actus, vt scilicet sequatur passionem, & non habeat liberum arbitrium super eam. Sic autem passio sensitiuæ partis non peruenit in Christo vsque ad rationem, sed ex parte subiecti, sicut dictum est.

¶ Ad quartum dicendum, quòd intellectus speculatiuus non potest habere dolorem vel tristitiam ex parte sui obiecti: quod est verum absolutè consideratum: quod est perfectio eius. Potest tamen ad ipsum pertinere dolor vel causa doloris per modum iam dictum.

ARTICVLVS VIII.

¶ Virum tota anima Christi in passione frueretur fruitione beata.

AD OCTAVVM sic procedi tur. Videtur quòd anima Christi in articulo illius passionis non tota frueretur fruitione beata. Impossibile est enim simul dolere & gaudere, cùm dolor & gaudium sint cõtraria. Sed anima Christi tota patiebatur dolorẽ in tempore passionis: vt suprà habitum est. Non ergo poterat esse vt tota frueretur.

¶ Præterea, Philosophus dicit in septimo Ethico. quod tristitia si sit vehemens, non impedit delectationem contrariam, sed quancunque, & econuerso. Dolor autem passionis Christi fuit maximus (vt ostensum est) & similiter delectatio fruitionis est maxima: vt in principio Secundæ partis habitum est. Non ergo potuit esse quòd anima Christi tota simul pateretur & frueretur.

¶ Præterea, Fruitio beata est secundum cognitionem & amorem diuinorum, vt patet per Aug. in primo de doctrina Christiana. Sed non omnes vires animæ attingunt ad cognoscendum & amandum Deum. Non ergo tota anima Christi fruebatur.

¶ SED CONTRA est quod Damasc. dicit in 3. lib. quòd diuinitas Christi permisit carni agere & pati quæ propria. Ergo pari ratione cùm proprium esset animæ Christi inquantum erat beata, quòd frueretur, passio eius fruitionem non impediebat.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est prius, tota anima potest intelligi & secundum essentiam, & secundum omnes eius potentias. Si autem intelligatur secundum essentiam, sic tota anima fruebatur, inquantum est subiectum superioris partis animæ, cuius est frui diuinitate: vt sicut passio ratione essentiæ attribuitur superiori parti animæ, ita econuerso fruitio ratione superioris partis animæ attribuatur essentiæ. Si verò accipiamus totam animã ratione omnium potentiarum eius, sic non tota anima fruebatur, nec directè quidem: quia fruitio non potest esse actus cuiusliber partis animæ, nec per redundantiam gloriæ, quia dum Christus erat viator, non fiebat redundantia glorię à superiori parte in inferiorem nec ab anima in corpus. Sed quia nec conuerso superior pars animę impediebatur circa id quod est sibi propriũ, per inferiorem, consequens est quòd superior pars animæ perfectè fruebatur Christo patiente.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gaudium fruitionis non contrariatur directè dolori passionis: quia non sunt de eodem. nihil autem prohibet contraria eidem inesse non secundum idem. Et sic gaudium fruitionis potest pertinere ad superiorem partem rationis per proprium actum, dolor autem passionis secundum suum subiectum. Ad essentiam verò animæ pertinet dolor passionis ex parte corporis, cuius est forma: gaudium verò fruitionis ex parte potentiæ, cui subiicitur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd verbum illud Philosophi habet veritatem ratione redundantiæ, quæ naturaliter fit ab vna potentia animæ in aliam. Sed hæc in Christo non fuit, vt suprà dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de totalitate animæ quantum ad eius potentias.

ARTICVLVS IX.

¶ Virum Christus fuerit conuenienti tempore passus.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit conuenienti tempore passus. Passio enim Christi figurabatur per immolationem agni Paschalis, vnde &

Ar. 6.

1. 2. q. 4. & Cap. 4. & 10. 10. 3. Ar. præ. Iufr. ar. 10. cor.

dum præsentem statum, & nõ sufficit nolitum secundũ disconuenientiam ad voluntatem absolutè: vt declaratũ est. Veruntamen ad singula obiecta respondendo dicitur, quòd non contra naturalem inclinationem superioris appetitus beati passio Christi & similiter nec contra eundem quatuis collatum corpori: quia non habuit locum redundantia in Christo.

¶ Ad illud de contritione peccatorum nostrorum dicitur quòd dolor illa est rationis inferioris quoniã obiectũ talis actus, est aliquid temporale, scilicet offensa Dei. Nec obstat quòd secundum rationes æternas sit hæc tristitia: quoniã ratio inferior regulatur ex ratione superiori, & ab illa sumit principia. secundum enim obiectũ, scilicet temporale vel æternum, distinguuntur ratio superior & inferior, vt Prima parte q. 79. ar. 9. habet.

¶ Quarta conclusio est: Omnes potentię animæ Christi patiebantur ex parte subiecti. Probatur quia omnes radicantur in essentia eius, quæ patiebatur: quia actuator poris patientis erat.

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum octauum.

Commen. TItulus clarus ex præcedente & in corpore.

¶ In corpore distinctio repetitur posita in præcedenti articulo de resurrectione animæ. Deinde respõdetur quæsito tribus conclusionibus. Prima est: Anima Christi tota secundum essentiam fruebatur. Probatur quia tota essentia est subiectum portionis superioris, qua fruebatur. Et declaratur à simili: precedentis articuli: vt sicut portio superior dicta est pati propter essentiam patientem, ita eodem essentia fruitur ratione partis superioris fruentis.

¶ Secunda conclusio est: Anima Christi totalitate potentiarum non tota fruebatur: Probatur quia nec directè, quia non quælibet pars animæ capax est fruitionis nec per redundantiam, quia in Christo quandiu fuit viator, non erat redundantia.

¶ Tertia conclusio est: Superior pars animæ proprio actu fruebatur Christo patiente. Probatur quia non impediebatur à coxua sibi fruitione per inferiorem partem patientem.

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum nonum.

Commen. TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Christus est conuenienti tempore

Universidad de Sevilla Biblioteca

pote Apostolus. Probatur dupliciter. Primò: Passio Christi fuit electa erat eius voluntati ergo. Probatur consequentia, quia voluntas Christi regebatur diuina sapientia fauente omnia disponente secundo autorita te Augustini.

Annot. ¶In responsione ad primum non quod moderni Latini adhuc non quiescunt circa quorū Pascha diem, quando Christus mortuus est. Adducitque super argumenta Græcorum, sanctitatem dei quinti decimam quintadecima Luna illius mensis erat celebris, ita quod nihil operis erat licitum in ea, exceptis his quæ ad vescendum sunt, vt patet Exod.12. constat autem in illa feria 6. qua Christus passus est, licita fuisse opera, quæ in festis fuissent illicita: vt patet tum ex operibus Iudæorum, qui illo die iudiciales actus in Christum exercuerunt: tum ex actibus Ioseph. & Nicodemi, qui sepelierunt Christum, quod non fuisse licitum sabbato, patet ex eo, quòd propter parasceuem, festina ta sepultura est (vt Aug. notauit) & ex eo quòd mulieres sanctæ sabbato se continuerunt ab officio circa Christum sepultum. Vnde volunt verba Ioan. Euangelistæ, Erat autem parasceue Paschæ, ad literam intelligi quòd erat vigilia Paschæ.

¶Ad cuiusdam huius considerandum est, quòd nō solum certa incertis præponēda sunt, sed ex certis ea quæ ambigua videntur, interpretanda sunt, & nō econtra. Quocirca certissimo scripturæ testimonio Euangelistis tribuo, Euangelistas Matt. Marco, & Lucæ de primo die azymorum, quā quidem decima quinta Luna est (quod scilicet fuit dies Veneris, in qua Christus passus est) debet præponi incertis, hoc est varie exponibilibus verbis Ioannis Euangelistæ: non quo ad veritatem & salutarem (quia omnia sunt vera) sed quo ad fecunditatem sensus literalis. Verba siquidem illorum non possunt exponi ad literam, nisi intelligendo die illum Veneris fuisse lunam quintædecimam: quia expresse dicunt primum diem azymorum inchoatum vespere præcedente, vocantes diem Iouis ad vesperam, diem azymorum. Verba autē Ioan. Euangelistæ possunt, aliter interpretari, quàm quòd sabbato fuerit quintadecima luna vt patet ex expositione Doctorum. Igitur fatendum est ipsum diem Veneris fuisse quintamdecimam lunam. Et consequitur hoc, quia tde Ioan. Euangelista ibide appellat vnum Sabbatum tempus parasceues Paschæ & Pascha, dicit ea

Aposto. dicit primæ ad Cor. 5. Pascha nostrū immolatus est Christus. Sed agnus Paschalis immolabatur decimaquarta die ad vesperam: vt dicitur Exod. 12. Ergo videtur q Christus tunc debuerit pati, quod patet esse falsum. nam tunc Pascha cum suis discipulis celebrauit (secundum illud Mar. 14. primo die azymorum quando Pascha immolabant) sequenti autem die passus fuit.

¶Præterea, Passio Christi dicitur eius exaltatio: secundum illud Ioan. 13. oportet exaltari filium hominis. Ipse autem Christus dicitur sol iustitiæ: vt patet Malach. vlt. Ergo videtur quòd debuerit pati hora sexta, quando sol est in sua maxima exaltatione, cuius contrarium videtur per id quod dicitur Mar. 15. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.

¶Præterea, Sicut sol in hora sexta maximè exaltatur quolibet die, ita in solstitio æstiuali maximè exaltatur quolibet anno. Debuit ergo magis pati circa tempus solstitij æstiualis, quam circa tempus æquinoctij vernalis.

¶Præterea, Per præsentiam Christi in mundo, mundus illuminabatur, secūdum illud Ioan. 9. Quandiu sum in mundo, lux sum mundi. Conueniens igitur fuisset humanæ saluti, vt diutius in hoc mundo viuisset, ita quòd non pateretur in iuuenili ætate, sed magis in senili.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 13. Sciens Iesus quia venit hora eius, vt transeat de hoc mundo ad Patrem. Et Ioan. 2. dicit, Nondum venit hora mea. Vbi dicit Aug. Vbi tantum fecit quantum sufficere iudicauit: venit hora eius, non necessitatis sed voluntatis. Conuenienti igitur tempore passus est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut supra dictum est) passio Christi subiecta erat eius voluntati. Voluntas autem eius regebatur diuina sapientia: quæ omnia conuenienter & suauiter disponit, vt dicitur Sapien. 8. Et ideo dicendum est, quod conuenienti tempore passio Christi celebrata est. Vnde Aug. in lib. Quæstionum vet. & no. Test. dicit, Omnia propriis locis & temporibus gressit Saluator.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quidam dicunt Christum fuisse passum decimaquarta luna, quando Iudæi Pascha immolabant. Vnde & Ioan. 18. dicitur, quòd Iudæi non introierūt prætorium Pilati ipso die passionis, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha. Vbi Chrysost. dicit, quod tunc Iudæi faciebant Pascha, ipse verò ante vnam diem celebrauit Pascha reseruans suam occisionem sextæ feriæ, quando vetus Pascha fiebat. Cui videtur consonare q̄ dicitur Ioan. 13. quòd ante diē festū Paschæ Christus facta cœna, pedes discipulorū lauit. Sed cōtra hoc videtur esse quod dicitur Matt. 26. quod prima die azymorū accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? Ex quo patet, quòd cū primus dies azymorū dicatur decimus quartus diēs mēsis primi, quādo agnus immolatur & luna plena est (vt Hieron. dicit) constat decimaquarta lunā Christum cœnam fecisse, & decimaquinta eum esse passum. Et hoc expressius manifestatur per id quod dicitur Mar. 14. Primo die azymorum, quādo Pascha immolabant, &c. & Lucæ 22. Venit dies azymorum, in quo necesse erat occidi Pascha.

Et ideo quidam dicunt quòd Christus die conuenienti in decimaquarta luna Pascha cum discipulis suis manducauit, demōstrans quòd vsque ad vltimum diem non erat contrarius legi, vt Chrysost. dicit super Matth. Sed Iudæi occupati circa procurationem mortis Christi contra legem celebrationem Paschæ in crastinum distulerunt. Et propter hoc de his dicitur, quòd in die passionis Christi noluerunt intrare Prætoriū, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha.

Sed nec istud videtur esse consonum verbis Mar. dicentis. Primo die azymorum quā do Pascha immolabant. Simul ergo Christus & Iudæi vetus Pascha celebrauerunt. Et sicut Beda dicit super Mar. licet Christus qui est Pascha nostrum, sit crucifixus sequēti die, hoc est decimaquinta luna: attamen nocte qua agnus immolabatur, corporis sanguinisque sui discipulis tradēs mysteria celebrāda, & à Iudeis tētus ac ligatus ipsius immolationis, hoc est passionis suæ sacrauit exodiū. Cū autē dicitur Ioā. 13. Ante diē festum Paschæ, intelligitur hoc fuisse decimaquarta luna, quod tunc euenit quinta feria: nam luna existente decimaquinta erat dies solennissimus Paschæ apud Iudæos. Et sic eundem diem quem Ioannes nominat ante diē festum Paschæ, propter distinctionem naturalem dierum, Matt. nominat primam diem azymorum: quia secundum ritū Iudaicæ festiuitatis, solennitas incipiebat à vespera præcedentis diei. Quòd autem dicitur, eos comesturos esse Patcha in decimaquinta luna, intelligēdū est quòd ibi Pascha non dicitur agnus Paschalis (qui immolatus fuerat decimaquarta luna) sed dicitur cibus Paschalis, id est azymi panes: quos oportebat comedi à mundi. Vnde Chrys. ibi dem aliam expositionem ponit, quòd Pascha potest accipi pro toto festo Iudæorum quòd septem diebus agebatur.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Aug. dicit in libro de cons. Euang. hora erat qua si sexta, cùm traditus est Dominus crucifigendus à Pilato: vt Ioann. dicit. Non enim erat plenè sexta, sed quasi sexta, id est peracta quinta, & aliquid etiam de sexta esse cœperat, donec completa sexta, Christo pendente in cruce, tenebræ fierent. Intelligitur autem fuisse hora tertia, cùm clamauerunt Iudæi vt Dominus crucifigeretur: & verissimè demonstratur, tunc eos crucifixit quādo clamauerunt. Ergo ne quisquam cogitationē tanti criminis auersus à Iudæis in milites conuerteret, erat, inquit, hora tertia, & crucifixerunt eum, vt illi cum potius crucifixisse inuenientur, qui hora tertia, vt crucifigeretur, clamauerūt. Quāquā nō de sunt qui per parasceuem, quā Ioānes cōmorat, dicēs, Erat parasceue hora quasi sexta, horā diei tertiam velint intelligi. Parasceue quippe interpretatur præparatio. Verum autem Pascha quod in passione Domini celebratur, incepit præparari ab hora noctis nona, quādo scilicet omnes principes Sacerdotum dixerunt, Reus est mortis. Ab illa ergo noctis hora, vsque ad Christi crucifixionem, occurrit hora parasceues, sextu secundum Ioan. & hora diei tertia secundum Mar. Quidam tamen dicunt, quòd hæc diuersitas ex peccato scriptoris apud Græcos contingit: nam figuræ, quibus tria & sex repræsentantur, satis sunt propinquæ apud eos.

¶Ad tertiū dicendū, quòd sicut dicitur in lib. de Quæstionibus vet. & no. Testamenti, tūc voluit Dominus passione sua mundū redimere & reformare, quādo eū creauerat, id est in æquinoctio. Et tunc

¶ *Super Quæstionis quadragesimasexta Articulum decimum.*

Communit. TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Christus in loco cōuenienti passus est. Probatur, quia omnia propriis locis & temporibus gessit: quia omnia loca & tempora in manu eius sunt. ergo.

¶ In responsione ad secundum & tertium, aduerte quòd ad literam Christus passus est extra portam in loco damnatorum, vt mors sua turpior redderetur, dum in loco publicæ ignominiæ ac maximè patibulo passus est.

¶ *Super Quæstionis quadragesimasexta Articulum vndecimum.*

Communit. TItulus clarus.

¶ In corpore vna distinctio cum duabus conclusionibus. Distinctio est: Alia ratione secundum intentionem Iudæorum, & alia secundum diuinam electionem Christus inter latrones crucifixus est. Prima conclusio: Christus crucifixus est inter latrones secundum intentionem Iudæorum vt crederetur esse malus inter malos punitus: hoc est conuenienter quidem ad malum eorum intentionem, quia medium consonum fuit malo, sed inconueniens quia tum ad euentum: quia oppositum euenit, dum Christi iesus adoratur, & ab illorum crucibus sic differuit, & vere totum oppositum euenit. Putauerunt Iudæi confundere crucem Christi cum crucibus impiorum, dum simul cum impiis crucifixus, sicut alij pessimi sensus euenit vt Christi, erux fulxerit, ita quòd etiam alias memorabiles, quanuis non venerabiles, reddiderit, vt experientia testatur. Secunda conclusio: Christus secundum Dei ordinationem inter latrones conuenienter crucifixus est, Probatur quadrupliciter. Omnia clara sunt.

Supra q. 35. ar. 7 ad 1. & supra q. 3. art. 3. ad 1. Et opus 60. c. 28. col. 2.

Aliàs innat.

Et tunc dies super noctem increscit: quia per passionem Saluatoris à tenebris ad lucem perducimur. Et quia perfecta illuminatio erit in secundo aduentu Christi: ideo tempus secundi aduentus æstati comparatur. Matth. 24. vbi dicitur, Cùm ramus eius iam tener fuerit & folia nata, scitis quia propè est æstas: ita & vos cùm videritis hæc omnia, scitote quia propè est & in ianuis. Et tunc etiam erit maxima Christi exaltatio.

¶Ad quartum dicendum, quòd Christus in iuuenali ætate pati voluit propter tria. Primò quidem, vt ex hoc magis suam dilectionem commendaret, quòd vitam suam pro nobis dedit, quando erat in perfectissimo statu. Secundò, quia non conueniebat vt in eo appareret naturæ diminutio, sicut nec morbus, vt supra dictum est. Tertiò, vt in iuuenili ætate moriens & resurgens, futuram resurgentium qualitatem in seipso Christus præmonstraret. Vnde dicitur Ephe. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

ARTICVLVS X.

¶ Virum Christus fuerit conueniēti loco passus.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non conuenienti loco Christus passus fuerit. Christus enim passus est secundum carnem humanam, quæ quidem concepta fuit ex virgine in Nazareth, & nata in Bethleem. Ergo videtur quòd non in Hierusalem, sed in Nazareth vel in Bethleem pati debuerit.

¶Præterea, Veritas debet respondere figuræ. Sed passio Christi figurabatur per sacrificia veteris legis. Sed huiusmodi sacrificia offerebantur in templo. Ergo videtur quòd & Christus in templo pati debuerit, & nō extra portam ciuitatis.

¶Præterea, Medicina debet morbo respondere. Sed passio Christi fuit medicina contra peccatum Adę. Adam autem non fuit sepultus in Hierusalem sed in Hebron, dicitur enim Iosue 14. Nomen Hebron antea vocabatur. Corinth. arbe, Adam maximus ibi in terra* Enachim situs est. Ergo videtur quòd Christus in Hebron, & non in Hierusalem, pati debuerit.

¶SED CONTRA est quod dicitur Luc. 13. Non capit propheram perire extra Hierusalem. Sed Christus fuit propheta. Cōuenienter ergo passus est in Hierusalem.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dicitur in lib. 83. Quæstionum, omnia propriis locis & temporibus gessit Saluator: quia sicut omnia tempora sunt in manu eius, ita etiam omnia loca. Et ideo sicut conuenienti tempore Christus passus est, ita etiam conuenienti loco.

¶AD PRIMVM ergo, dicendum, quòd Christus conuenientissimè in Hierusalem passus est. Primò quidem: quia Hierusalem erat locus à Deo electus, ad sacrificia sibi offerenda. Quæ quidem figuralia sacrificia figurabant Christi passionem, quod est verum sacrificium, secundum illud Ephes. 5. Tradidit semetipsum hostiam & oblationem in odorem suauitatis. Vnde Beda dicit in quadam homilia, quòd appropinquante hora passionis, Dominus appropinquare voluit loco passionis, scilicet in Hierusalem, quò pertenit ante sex dies Paschæ, sicut agnus Paschalis ante sex dies Paschæ, id est decima luna secundum præceptū legis ad locum immolationis ducebatur. Secundò, quia virtus passionis eius ad totum mundum diffundenda erat, in medio terræ habitabilis pati voluit, id est in Hierusalem. Vnde dicitur in Psal. Deus autem rex noster, ante secula operatus est salutem in medio terræ, id est in Hierusalem: quæ dicitur esse vmbilicus terræ. Tertiò, quia hoc maximè conueniebat humilitati eius: vt scilicet sicut turpissimum genus mortis elegit, ita etiam ad eius humilitatem pertinuit, quòd in loco tam celebri confusionem pati non recusauit. Vnde Leo Papa dicit in quodā sermone Epiphaniæ, Qui serui susceperat formam, Bethleem præelegit natiuitati, Hierusalem passioni. Quartò, vt ostenderet à principibus populi Iudæorum exortam esse iniquitatem occidentium ipsum: & ideo in Hierusalem, vbi principes morabantur, voluit pati. Vnde dicitur Actuum quarto, Cōuenerunt in ista ciuitate ad *Ser. 8.* uersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populis Israel.

¶Ad secundum dicendum, quòd Christo non in templo aut in ciuitate, sed extra portam passus est propter tria. Primò quidem vt veritas responderet figuræ: nam vitulus & hircus, qui solēnissimo sacrificio ad expiationem totius multitudinis offerebantur, extra castra comburebantur: vt præcipitur Leuit. 16. Vnde dicitur Hebræ. 13. Quorum animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra: propter quod & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Secundò, vt per hoc daret nobis exemplum exeundi à mundana conuersatione. Vnde ibidē subditur, Exeamus igitur ad eum extra castra, improperiū eius portantes. Tertiò, vt Chrysost. in sermo. de passio. dicit, noluit Dominus pati sub tecto, non in templo Iudaico, ne Iudæi subtraherent sacrificium salutare, ne putarēs pro illa tantùm plebe oblatum. Et ideo foras ciuitatem, foras muros: vt scias sacrificium esse commune, quod totius terræ est oblatio, quod communis est purificatio.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut Hierony. dicit super Matthæum) Quidam exposuit Caluariæ locum, in quo sepultus est Adam, & ideo sic appellatum: quia ibi antiqui hominis sit cōditum caput. Fauorabilis interpreratio & mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra vrbem enim & foras portam, loca sunt in quibus truncantur capita damnatorum, & Caluariæ, id est, de collatorum sumpsere nomen.

¶Præterea autem ibi crucifixus est Iesus, vbi prius erat area damnatorum, vt ibi erigerentur vexilla martyrij. Adam verò sepultum iuxta Hebron & Arbee in Iesu filij Naue volumine legimus. Magis autem Iesus crucifigendus erat in loco communi damnatorum, quàm iuxta sepulchrum Adæ, vt ostenderetur quòd crux Christi non solùm erat in remedium contra peccatum personale ipsius Adæ, sed etiam contra peccatum totius mundi.

ARTICVLVS XI.

¶ Virum conueniens fuerit Christum cum latronibus crucifigi.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum cum latronibus crucifigi. dicitur enim 2. ad Corinth. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Sed Christus factus est nobis iustitia a Deo, iniquitas autem pertinet ad latrones. Non ergo *He. 36. in Mat.* fuit conueniens, vt Christus simul cum latronibus crucifigeretur. *10. 5.*

¶Præterea, Super illud Matthæ. 16. Si oportuerit me mori tecum, *Lib. 10.* non te negabo, dicit Origenes, Mori cum Iesu pro omnibus *in luc.* moriente, hominum non erat. Et Ambros. dicit super illud Lu- *10 5.* cæ 22. Paratus sum tecum & in carcerem & in mortem ire. Pasio, inquit, Domini æmulos habet, pares non habet. Multò igitur minus conueniens videtur quòd Christus simul cum latronibus pateretur.

¶Præterea, Matt. 27. dicitur, quòd latrones qui crucifixi erant, cum eo improperabant ei. Sed Luc. 23. dicitur, quòd vnus eorū, qui crucifixus erat cum Christo, ei dicebat, Memento mei Domine, dum veneris in regnum tuum. Ergo videtur quòd præter latrones blasphemantes fuerit cum eo crucifixus alius non blasphemans. Et sic videtur inconuenienter ab Euangelistis narratum, quòd Christus fuerit cum latronibus crucifixus.

¶SED CONTRA est quod Isa. 53. fuerat prophetatum: Et cum sceleratis reputatus est.

RES

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quadragesimæ sextæ Articulum duodecimum.

TItulus quærit an sit dicendus, Deus passus est ex eo quòd Christus passus est hoc est enim quærere, si passio Christi sit deitati attribenda. *Annot.*

¶ In corpore vna est conclusio: Passio Christi attribuenda est suppposito diuino non ratione diuinæ, sed humanæ naturæ. Probatur: Vnio naturæ virtualis, facta est in persona totius virtusque naturæ proprietates ergo, &c. Et confirmatur auctoritate Cyrilli, &c. *Comin. Ho. 38. in Mat. 10. 3.*

¶ Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum primum.

TItulus occasionem sumpsit ex Euangelio, in quo christus dicit, Nemo tollit animã meam à me. *Mat. 27. 10. 9.*

¶ In corpore articuli vna ponitur distinctio bimembris: iuxta quæ membra respondetur quinto duobus conclusionibus cum corollario. Distinctio est: Causa alicuius dupliciter: dicitur, agendo vel inducendo, scilicet non prohibendo, cuius posset. *Annot.*

¶ Prima conclusio: Christus fuit ab aliis non à seipso occisus directè. Probatur: qa persequutores eius intulerunt intentione & opere efficaci illi mortem. *Ser. 4. Comment. Augus. tract. 31 in 10. 9. Cap. 32 in Matt.*

¶ Secunda conclusio est: Christus fuit causa mortis suę indirectè, scilicet non prohibendo, quam posset. Probatur hæc vltima particula (in qua tota difficultas cõsistit) scilicet cum posset, probatur autem dupliciter. Et ex parte occidentis: quia poterat reprimere vel in voluntate vel potestate. Et ex parte animæ suæ qa spiritus eius habebat potestatem cõseruandi naturam carnis suæ. Probatur 1 quia erat vnita Verbo, autoritate Aug. Cotollarie fit: Christus dicitur voluntariè mortuus. Probatur qui non repulit sibi conuentum à corpore animã, sed voluit corpus suum. *Cap. 44. 19. 1. Ho. 48. in Ioan. 10. 3.*

¶ Num anima Christi habuerit potestatem præseruandi corpus suũ à Mortie.

¶ Circa secundam conclusionem dubium occurrit ex Sco. in 3. sent. *Quæstio. Li. 3. ca. dist. 16. quæst. 1. sententiæ. 16. 10. 4.* quòd anima Christi nõ habuit potestatem præseruandi corpus suum à morte, & propterea non est mortuus voluntariè *Mat. 27. 50. 9. tract. 55. 4. con- ad 14.* causaliter, sed affectiuè: quia non fuit indirecta causa mortis suæ vt Author dicit; sed cõplauit sibi sua mors; sicut sancti martyres dicunt voluntarie mori.

¶ Arguit autem ad hoc dupliciter, ex parte qui

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd Christus inter latrones crucifixus est, alia quidẽ ratione quantum ad intentionem Iudæorum, alia verò quantum ad Dei ordinationem. Quantum enim ad intentionem iudæorum, duos latrones vtrinque crucifixerunt (sicut dicit Chryso.) vt eorum subpitionis fierent particeps. Sed non ita euenit: nã de illis nihil dicitur. Huius autem vbique crux honoratur: Reges diademata deponentes, assumunt crucem in purpureis, in diadematibus, in armis, in mensa sacrata vbique terrarum crux emicat. Quantum verò ad Dei ordinationem, Christus cum latronibus crucifixus est: quia vt Hiero. dicit super Match. Sicut pro nobis maledictum meruit, sic factus est Christus. sic pro omnium salute inter noxios quasi noxius crucifigitur.

Secundò, vt dicit Leo Papa in sermone de passione, duo latrones vnus ad dexteram & alius ad sinistram crucifiguntur: vt in ipsa patibuli specie monstraretur illa quæ in iudicio ipsius, omnium hominum facienda est discretio & Aug. dicit super Ioan. Ipsa crux, si attendas, tribunal fuit in medio enim iudicis cõstituto, vnus qui credidit, liberatus, alius qui insultauit, damnatus est: iã significabat quod facturus est de viuis & mortuis, alios posiurus ad dexteram, alios verò ad sinistram.

Tertiò secundum Hilarium duo latrones læuæ ac dextræ affiguntur. omnem humani generis vniuersitatem vocari ad sacramentum passionis Domini ostendentes. Sed quia per diuersitatem fidelium ac infidelium, sit omnium secundum dextrã sinistrãque diuisio, vnus ex duobus ad dextrã eius situs, fidei iustificatione saluatur. Quartò, quia vt Beda dicit super Mar. latrones, qui cum Domino crucifixi sunt, significant eos, qui sub fide & confessione Christi vel agonem martyrij, vel quælibet arctioris disciplinę instituta subeũt. Sed qui hoc pro æterna gloria gerũt, dexteri latronis fide desiguantur: qui verò humanæ laudis intuitu, sinistri latronis mentem imitatur & actus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Christus debitũ mortis nõ habuit, sed mortẽ voluntariè subiit, vt sua virtute vinceret mortẽ: ita etiã non habuit meritũ, vt cũ latronibus poneretur, sed voluit cũ iniquis depurari, vt sua virtute iniquitatem destrueret. Vnde Chrys. dicit super Ioã. qp latronẽ in cruce cõuertere re, & in paradisum inducere, nõ minus fuit, quàm concutere petras.

¶ Ad secundum dicendum, quòd non conueniebat, vt cum Christo aliquis alius pateretur. ex eadem causa. Vnde Orige. ibidem subdit, Omnes fuerant in peccatis, & omnes opus habebant, vt pro eis alius moreretur, non ipsi pro aliis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut Aug. dicit in lib. de cõsensu Euangelistarum, possumus intelligere Matth. posuisse pluralẽ numerũ pro singulari: cùm dixit, latrones improperabant ei. Vel potest dici secundum Hiero. qp primum vterque blasphemauerit, deinde visis signis, vnus eorum crediderit.

ARTICVLVS XII.

¶ Virum passio christi sit ei soli diuinitati attribuenda.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi sit eius diuinati attribuenda. Dicitur enim primæ ad Cor. 2. Si cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiss ent. Sed Dominus glorię est Christus secundum diuinitatem. ergo passio Christi competit ei secundum diuinitatem.

¶ Præterea, Principiũ salutis humanæ est ipsa diuinitas secundũ illud Psal. Salus autem iustorum à Domino. Si ergo passio Christi ad eius diuinitatem non pertineret, videtur quòd non posset nobis esse fructifera.

¶ Præterea, Iudæi puniti sunt pro peccato occisionis Christi, tanquam homicidæ ipsius Dei: quod magnitudo pœnæ demonstrat. Hoc autem non esset si passio ad diuinitatem non pertineret ergo passio Christi ad diuinitatem eius pertinuit.

¶ SED CONTRA est quod Athanasius dicit in Epist. ad Epictetum. Natura Deus manens verbum est impassibile. Sed impassibile non potest pati. Passio ergo Christi non pertinebat ad eius diuinitatem.

¶ RESPONDEO dicendũ, quòd (sicut suprà dictum est) vnio humanę naturę & diuinę facta est in persona & hypostasi & suppposito, manente tamen distinctione naturarum: vt scilicet sit eadem persona & hypostasis diuinæ & humanæ naturæ, salua tamen vtriusque naturæ proprietate. Et ideo (sicut suprà dictum est) suppposito diuinæ naturæ attribuenda est passio, non ratione diuinæ naturæ, quæ est impassibilis, sed ratione humanæ naturæ. Vnde in Epistola synodali Cyrillus dicit, Si quis non confitetur Dei verbum passum carne, & crucifixum carne, anathema sit. Pertinet ergo passio Christi ad suppositum diuinæ naturæ ratione naturæ passibilis assumptæ, non autem ratione diuinæ naturæ impassibilis. *3. part. 2. & 3. q. 16. ar. 5.*

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus gloriæ dicitur crucifixus, non secundum quòd est dominus gloriæ: sed secundum quòd erat homo passibilis. *habetur in prima 3. 10. Epist. c. 12.*

¶ Ad secundum dicendum, quòd (sicut dicitur in quodam sermone Ephesini concilij) mors Christi tanquam facta mors Dei, scilicet per vnionem in persona, destruxit mortem: quoniam Deus & homo erat qui patiebatur. Non enim natura Dei læsa est, sed humana, neque mutatione sua suscepit passiones.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut subditur ibidem, non purum hominem crucifixerunt Iudæi, sed Deo intulerunt præsumptiones. Pone enim principem loqui per verbum, & hoc formari per literas in charta aliqua, & dirigi ciuitatibus, & aliquis inobediens chartam distumpat, ad mortis sententiam deducetur: non tanquam chartam distrumpens sed tanquam verbum imperiale distrumpens. Non ergo securus fit Iudæus, tanquam purum hominem crucifigens: quod enim videbat, quasi charta erat: quod autem in ea celebatur, imperiale verbum erat natum ex natura, non prolatum per linguam.

QVAESTIO QVADRAGESIMA-septima de causa efficiente Passionis Christi.

DEINDE considerandum est de causa efficiente passionis Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm Christus fuerit ab aliis occisus, vel à seipso.

¶ Secundò, ex quo motiuo seipsum passioni tradiderit.

¶ Tertiò, vtrùm Pater tradiderit eum ad patiendum.

¶ Quartò, vtrùm fuerit conueniens, vt per manus Gentium pateretur, vel potius à Iudæis.

¶ Quintò, vtrùm occisores eius eum cognouerint.

¶ Sextò, de peccato eorum qui Christum occiderunt.

ARTICVLVS I.

¶ Virum Christus fuerit ab alio occisus, an à seipso.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nõ fuerit ab alio occisus, sed à seipso. Dicit enim ipse Ioannis decimo. Nemo tollit animam meam, à me, sed ego pono eam. Ille autem dicitur aliquem occidere, qui animam eius tollit. Non est ergo Christus ab aliis occisus, sed à seipso. *Infrà q. 50. art. 1. ad 2. & q. 51. ad 3. cor. Et opus. 3. c. 337. & 338.*

¶ Præterea, illi qui ab aliis occiduntur, paulatim debilitata natura deficiunt, & maximè hoc apparet in crucifixis: vt enim dicit Aug.

dem corporis aliquila corpus suis, scilicet flagellis, clauis, &c. Ex parte verò animæ: quia si potuisset præterita re corpus ab omni extrinseca violentia, tenebatur se custodire in corpore: ac per hoc non custodiens peccasset. Probatur: liquet aliquis quilibet homo tenetur se custodire à malis: quia tenetur posse Deum & animas diligere propriũ corpus ex charitate.

¶ Dubium secundo occurrit de ratione conclusionis: quoniã nec vnio animæ Christi ad Verbum manifestat animã Christi habuisse hãc potestatem. Nec autoritas Augusti. ita hoc tradit, vt non possit glossari, quòd intendit de voluntate secundum affectum, & nõ secundum causam. Sicut etiam Autor superius in quæst. 13. ar. 2. ad prim. glossat Damas. Esurire, sitire, mortus est Christus, quia voluit, glossa, volũtate diuinaque tamen Autor hic humanę Christi voluntati tribuit. *Esa. 53. 7. Iohan. 3.*

¶ Ad euidẽtiam horum sciendũ est, qd de anima Christi dupliciter loqui possumus, scilicet secundum virtutẽ naturalem vel gratiã in ea manente, quia scilicet ipsa dicitur potentia & sic anima Christi non potest præseruare corpus suum à lęsiuis, nisi gloriam animæ derivado in corpus, & reddẽdo illud impassibile, quod fuisse contra mysteriũ nostræ redemptionis, & cõtra ordinẽ Incarnationis, quo ab initio dispositi est vt anima existente gloriosa corpus manetet passibile, suspensa (vt suprà dictũ est) redundantia gloriæ in corpus. Discutiendo quippe p omnes gradus infusas manentes in anima Christi, liquidò apparet nulla in ea fuisse potẽtiam aliã ad præseruandũ corpus à lęsiuis approximatis. Alio modo loqui possumus de anima Christi vt est instrumẽ tum coniunctũ deitati, & sic, vt supra dictũ est 13. ar. 2. & 3. dixit Autor, potestatem habuit faciendi omnia miracula ordinabilia in finẽ incarnationis: hoc est omnes mutationes creaturarum præter ipsę dãtes ad creationem, & huiusmodi. Et sic loquitur hic Autor de anima Christi: hãc quòd intẽdit quod anima Christi vt organum Verbi, potest & voluntates perseuerantes immutare & Potestatem eorum imperare, sicut poterat alia miracula in cælo & in terra facere, & similiter poterat conseruare, carnem suam ne læderetur à flagellis, clauis & quibuscunque læsiuis, sicut potuit seruare Petrum super aquas ambulantem, &c. Et huius ratio in secundo dubio reddetur. *Infrà q. 50. art. 1. ad 2. & q. 51. ad 3. cor. Et opus. 3. c. 337. & 338.*

¶ Ad obiectionẽ ergo Scoti primam, dicitur quòd peccat secundũ nõ causam vt causam. Concesso siquidẽ toto argumẽto, nihil aliud habetur nisi quòd corpus Christi necessariò passum est ab extrinsecis conferendo actiua ad passiua (scilicet corpus ad animam) secundum se. Cum his enim stat quòd anima illa vt organum Verbi potuisset, si voluisset, impedire passionem.

¶ Ad secundam dicitur, quòd soluit seipsam quia ex quo homo plus animam propriam quàm proprium corpus tenetur diligere, constat quòd non peccat, sed bene facit, qui quum possit, non custodit proprium corpus à lęsiuis propter salutem animarum: Christus autem pastor bonus fuit, ponens animam, hoc est vitam suam pro ouibus suis.

¶ Ad secundum dubii dicitur, quòd quia à Catholicis acceptatur, quòd anima Christi fuit organum coniunctũ verbi Dei, consentaneum rationi est, vt quòd singulariter & inaffabiliter assumptũ est organũ, ad omnia effectũ sit organũ ad quæ potest instrumẽtaliter concurrere. Nã sicut caput est Christus etiã ecclesiæ, & in scientia & gratia & virtutibus præstantior est omnibus, ita etiã potestas instrumẽtalis super omnia fit, quæ possunt diuino organo fieri omnia ejus quæ excellẽtia sunt & nõ dedecent Christi animam, sed cõsonant conditioni eius, ereden da tamẽ sic de illis. Et sic vnione animæ Christi ad verbũ manifestat ratiõabiliter potestas haec (scilicet præseruãdi proprium corpus à læsiuis) in anima Christi, vt organũ est verbi. Et licet glossari forte possit Aug. ad planũ

tamẽ sensum ex cõtextu recurrendũ est, & ille tenẽdus, quicquid glossent alij. Quod autẽ Autor diuinæ voluntati ibi tribuerit, quòd hic humanæ, nõ est mirũ quia ipsemet ibi in ar. 1. regulã generalẽ tradidit interpretandi dicta de potestate instrumẽtali animæ Christi: scilicet quòd quia instrumentũ nõ proprias sed principalis agẽtis potestate agit, ideo opera animæ Christi purè organicè, attribuuntur deitati. Et propterea vtrunque est verũ, scilicet quòd Christus esuriuit, sitiuit, mortuus est, quia voluit, voluntate diuina, vt causa principali: & quòd Christus esuriuit, sitiuit, mortuus est voluntate humana, vt causa potente instrumẽtaliter impedire, & non impedire. Et primum, vt clarius & principalius ab omnibus affirmatur, secũdum à sapientibus intelligitur in Euãgelio traditum, quũ dicitur, Nemo tollit animam meã à me: sed ego pono eam. Hoc verbum nullus martyrum quantumcunque voluntarius ad mortem, potest verè dicere: sed proprium fuit Christo: ergo non sola voluntas complacentiæ sed causalina mortis in Christo fuit. *Annot.*

¶ In responsione ad secundũ aduerte quòd duplex est modus dicendi de clamore Christi in cruce. Primus est, quòd Christus permittẽs corpus pati ac debilitari vsque ad mortem, secundum violentiã illati suo corpori tormẽti, specialis miraculo fortitudinẽ ad clamandum effecit. Secundus est, quòd Christus permisit quidẽ corpus pati, & nihil minuẽdo de passione miraculosè conseruauit fortitudinem naturæ ad clamãdum quòd conseruatio fortitudinis nil fuit miraculosa sed conseruatione desinente, statim passio effectum mortis habuit: clamans enim expirauit. Primum modus facilior est, sed multiplicat miraculum quoniam, vt patet Matth. 27. bis Christus clamauit, ac per hoc duobus miraculis opus fuit. Secũdus autem modus, quem sequitur Autor in litera, vnico contentus est miraculo, scilicet conseruatione fortitudinis vsq; ad extremũ ex illa enim pluries clamate potuit. Et altior est, quia vt in litera dicitur, ad hoc Christus conseruauit fortitudinem, vt monstraret, quòd nemo tollit animam suam à corpore suo: sed ipse ponit eam. *Infrà q. 48. arti. 2. & 3. cor. Et 4. cõt. 17. & 18. c. 55. ad Et opus 3. vt patet Mat. 27. bis c. 234. Et Ro. 5. le. 2. fi. & le. 5. co. 5. fi. Comment.*

¶ In eadem responsione circa celeritatem mortis Christi, quia voluit, considerandum est quòd celeritas illa fuit & naturalis & voluntaria. Nam ex parte corporis naturale fuit, quòd Christus moreretur, antequam latrones morerentur. Tum quia longè plura passus fuerat tum quia delicatissimi erat complexionis tum quia corpus ieiunijs, vigiliisque laboribus debilitatum habebatur: tum potissimè quia passio eius erat pura scilicet sine redundantia consolationis: latrones enim consolabantur, alter spe, alter salem sua forte cõcertus. Ex parte verò deitatis, & animæ instrumentaliter fuit voluntaria: quia quandiu voluit conseruare fortitudinem patientiæ, fortis fuit: quàm primum autem noluit cõseruare, reliquit ipsum corpus sibi: & sic statim ex illatis passionibus directè, à sua verò voluntate indirectè, nõ prohibendo, quum posset, sequuta est mors, non expectauerat latronum mortẽ.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum secũdum.

TItulus clarus. *Annot.*

¶ In corpore vnica est conclusio. Conueniẽtissimum fuit vt Christus ex obedientia pateretur. Probatur triplicitẽr. Omnia clara sunt in litera.

¶ Memento colligere ex responsione ad primũ & tertiũ, quòd Christus sua passione adimpleuit legẽ totam: charitate quidẽ & obedientia summa omnia præcepta moralia sacrificio summo sui ipsius, omnia cæremonialia satisfactione summa tamẽ pœnæ, omnia iudicialia. Et si his iuxeris, quod in his tribus claudẽtur mãdata omnis iuris diuini, iuris naturalis, & iuris positiui secũdũ genus videbis quòd Christus in sua passiõe impleuit omnẽ iustitiã omnis generis in

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis & præcep-

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæ ſeptimæ Articulum tertium.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna cõcluſio: Deus pater tradidit ſemetipſum Chriſto ad paſſionem. Ignobilius tamen ſimiliſve paſſus eſt ex obedientia Patri facto. Et declaratur concluſio quo ad omnia membra, ſcilicet ordinationem, inſpirationem, non prædeſtinationem. Hæc enim tria inferuntur ex obedientia ordinata: nã obedientia huiuſmodi infert in præceptore inſtitutionem, in obediente inſpirationem, in exequutore permiſſionem.

¶ In ſolutione ad primum, notã quòd illa propoſitio, Innocentem hominem paſſioni & morti tradere inuitum eſt impium & crudele, intelligitur abſolute & non in ordine ad Deum cuius ſunt vita & mors qui poteſt abſque iniquitate & crudelitate innocentem inuitum tradere paſſioni & morti, ſicut poteſt pro libito talem annihilare. Virtus autem Autor propoſitionis iſtæ, tractando de Deo, vt oſtendat quòd tradito Chriſto in mortem ab ipſo Deo non eſt ſecundum ſe ſpoliatè iniuſtaque non inuitus, ſed voluntarius traditus eſt in mortem, ſponte obediens Deo ad hoc. Deculque Deum non omnipotentia ſua vti in tradendo one huiuſmodi, qui ſolum non poteſt, ad iuſtitia, & propterea vſus eſt ſua ſit diſpoſitione, tradendo Chriſtum voluntariũ ad huiuſmodi obe dientiam.

Tollit pro 10.

dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis. Ergo paſſio Chriſti magis debet attribui charitati, quàm obedientiæ.

¶ SED CONTRA eſt quod dicitur Philip. 2. Factus eſt obediens Patri vſque ad mortem.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd conuenientiſſimum fuit, quòd Chriſtus ex obedientia pateretur. Primò quidem, quia hoc conueniebat iuſtificationi humanæ: vt ſicut per vnius hominis inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, ita per vnius hominis obedientiam, iuſti conſtituantur multi, vt dicitur Roma. 5. Secundò hoc conueniens fuit reconciliationi Dei ad homines. Vnde dicitur Roma. 5. Reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, inquantum ſcilicet ipſa mors Chriſti fuit quoddam ſacrificium acceptiſſimum Deo: ſecundum illud Ephe. 5. Tradidit ſeipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis. Obedientia verò omnibus ſacrificiis anteferturſecundum illud primi Reg. 15. Melior eſt obedientia quàm victimæ. Et ideo conueniens fuit vt ſacrificium paſſionis & mortis Chriſti ex obedientia procederet. Tertiò hoc conueniens fuit eius victoriæ, qua de morte & actore mortis triumphauit. Non enim miles vincere poteſt, niſi duci obediat, & ita homo Chriſtus victoriam obtinuit* per hoc quòd Deo fuit obediens: ſecundum illud Prouer. 21. Vir obediens loquitur victorias.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus mandatum accepit à Patre, vt pateretur: dicitur enim Ioann. 10. Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam, & hoc mandatum accepi à Patre meo, ſcilicet ponendi animam, & ſumendi eam. Ex quo (vt Chryſoſt. dicit) non eſt intelligendum, quòd prius expectauerit audire, & opus ei fuerit diſcere: ſed voluntarium monſtrauit præcipuum, & contrarietatis ad Patrem ſuſpicionem deſtruxit. Quia tamen in natura Chriſti lex vetus conſummata eſt (ſecundum illud quod ipſe moriens dixit Ioan. 19. Cõſummatum eſt) poteſt intelligi quòd patiendo, omnia veteris legis præcepta impleuit. Moralia quidem, quæ in præceptis charitatis fundantur, impleuit inquantum paſſus eſt, & ex dilectione Patris (ſecundum illud Ioann. 14. Vt cognoſcat mundus quia diligo Patrem, & ſicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio, ſurgite eamus hinc ſcilicet ad locum paſſionis) & etiam ex dilectione proximi: ſecundum illud Gala. 2. Dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me. Cæremonialia verò præcepta legis quæ. I ſacrificia & oblationes præcipuè ordinantur impleuit Chriſtus ſua paſſione, inquantum omnia antiqua ſacrificia, figuræ fuerunt illius veri ſacrificij, quod Chriſtus obtulit, moriendo pro nobis. Vnde dicitur Coloſſ. 2. Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti: eo ſcilicet, quòd Chriſtus comparatur ad illa, ſicut corpus ad vmbram. Præcepta verò iudicialia legis quæ præcipuè ordinantur ad ſatisfaciendum iniuriam paſſis, impleuit Chriſtus ſua paſſione: quoniam (vt in Pſalm. dicitur) quæ non rapuit exoluit, permittens ſe ligno affigi, pro pomo, quod de ligno homo rapuerat contra Dei mandatum.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd obedientia etſi importãt neceſſitatem reſpectu eius quod præcipitur, tamen importat voluntatem reſpectu impletionis præcepti, & talis fuit obedientia Chriſti. Nam ipſa paſſio & mors ſecundum ſe conſiderata, naturali voluntati repugnabat: volebat tamen Chriſtus Dei voluntatem circa hoc implere: ſecundum illud Pſam. Vt facerem voluntatem tuam Deus meus volui. Vnde dicebat Matthæi vicęſimoſexto. Si nõ poteſt tranſire à me calix iſte, niſi bibam illum, fiat voluntas tua.

¶ Ad tertium dicendum, quòd eadem ratione Chriſtus paſſus eſt ex charitate & obedientia: quia & præcepta charitatis ex obedientia impleuit, & obediens fuit ex dilectione ad Patrem præcipientem.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm Deus pater tradiderit Chriſtum paſſioni.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd Deus pater nõ tradiderit Chriſtum paſſioni. Iniquum enim & crudele videtur eſſe, quòd innocens paſſioni & morti tradatur. Sed, ſicut dicitur Deut. 32. Deus fidelis & abſque vlla iniquitate. Ergo Chriſtum innocentem non tradidit paſſioni & morti. *3. diſt. 20. art. 3. q. 1. Et quæſt. 1. art. 3 ſ. & Matth. 26. in 2.*

¶ Præterea, Non videtur quòd aliquis à ſeipſo & ab alio morti tradatur. Sed Chriſtus tradidit ſemetipſum pro nobis: ſecũdum quòd dicitur Iſa. 53. Tradidit in mortem animam ſuam. Non ergo videtur quòd Deus pater eum tradiderit.

¶ Præterea, Iudas vituperatur ex eo quòd tradidit Chriſtum Iudæis: ſecundum illud Ioann. 6. Vnus ex vobis diabolus eſt: quod dicebat propter Iudã, qui eum erat traditurus. Similiter etiam vituperantur Iudæi, qui eum tradiderunt Pilato: ſecũdum quod ipſe dicit Ioann. 18. Gens tua & Pontifices tui tradiderunt te mihi. Pilatus etiam tradidit ipſum, vt crucifigeretur, vt habetur Ioann. 19. Non eſt autem participatio iuſtitiæ cum iniquitate, vt dicitur. 2. ad Corinth. 6. Ergo videtur quod Deus pater non tradiderit Chriſtum paſſioni.

¶ SED CONTRA eſt quod dicitur Roma. 8. Proprio filio ſuo non pepercit Deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) Chriſtus paſſus eſt voluntariè ex obedientia Patris. Vnde ſecundum tria, Deus pater tradidit Chriſtum paſſioni. Vno quidem modo, ſecundum quod ſua æterna voluntate præordinauit paſſionem Chriſti ad humani generis liberationem, ſecũdum illud quod dicitur Iſaiæ 53. Dominus poſuit in eo iniquitatem omnũ noſtrũ. & iterũ, Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Secundo, inquantum inſpirauit ei voluntatem patiendi pro nobis, infundendo ei charitatem. Vnde ibidem ſequitur, Oblatus eſt, quia voluit. Tertio, non protegendo eum à paſſione, ſed exponendo perſequentibus. Vnde & legitur Matth. 27. quod pendens in cruce Chriſtus dicebat, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? quia ſcilicet poteſtati perſequentium eum expoſuit, vt Auguſt. dicit.

¶ A PRIMVM ergo dicendum, quod innocentem hominem paſſioni & morti tradere contra eius voluntatem, eſt impium & crudele, ſic autem Deus pater Chriſtum non tradidit, ſed inſpirando ei voluntatem patiendi pro nobis. In quo oſtenditur & Dei ſeueritas, qui peccatum ſine pœna dimittere noluit (quod ſignat Apoſtolus dicens, Proprio filio ſuo non pepercit) & bonitas eius in eo, quod cum homo ſufficienter ſatisfacere non poſſet per aliquam pœnam quam pateretur, ei ſatisfactorem dedit. Quod ſignauit Apoſtolus dicens, Pro nobis omnibus tradidit illum & Roman. 3. dicit, Quem, ſcilicet Chriſtum, propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod Chriſtus, ſecundum quod Deus, tradidit ſemetipſum in mortem eadem voluntate & actione qua & Pater tradidit eum: ſed inquantum homo, tradidit ſeipſum voluntate à Patre inſpirata. Vnde non eſt contrarietas in hoc, quod Pater tradidit Chriſtum, & ipſe tradidit ſemetipſum.

¶ Ad tertium dicendum, quod eadem actio diuerſimodè iudicatur in bono vel in malo, ſecundum quod ex diuerſa radice procedit. Pater enim tradidit Chriſtum, & ipſe ſemetipſum, ex charitate, & ideo laudantur. Iudas autem tradidit ipſum ex cupi

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæ ſeptimæ Articulum quartum.*

Commen.

Titulus clarus.

¶ In corpore vnica concluſio: Conuenit fuit, vt Chriſti paſſio à Iudæis inciperet, & mediantibus ipſis per Gentiles finiretur. Probatur. Conuenientes effectus paſſionis præfiguratus eſt in modo ipſius paſſionis: ſed fructus in chriſto in Iudæis, & per ipſos peruenit ad Gentiles: ergo conueniens modus fuit vt Chriſti paſſio à Iudæis inciperet, & per ipſos à Gentilibus finiretur.

¶ *Super Quæſtionis quadrageſimæ ſeptimæ Articulum quintum.*

Titulus clarus vt ſonat, de hominibus tamen, quia de dæmonibus iam dictum eſt.

Commen.

¶ In corpore vna eſt diſtinctio bimembris cum concluſionibus appoſitis iuxta membra. Diſtinctio eſt, quòd apud Iudæos quidam erãt maiores, quidam minores. De maioribus tres concluſiones ponuntur. Prima eſt, quòd cognouerunt ipſum eſſe Meſſiam ſecundo, quòd non cognouerunt ipſum eſſe Deum. tertio, quòd ignorantia iſta non excuſabit peccatum eorũ. Prima concluſio probatur autoritate, & ratione, quia videbant omnia ſigna dicta de Meſſia. ſecunda probatur autoritate eadem adiuncta verbo Apoſtoli, Si cognouiſſent. Et hæ concluſiones cum ſuis probationibus ab Autore tertiãtinè afferuntur: vt patet in litera.

Tertia autem concluſio ipſius Autoris eſt, & probatur quia eorum ignorantia erat affectata: quia videbant teſtimonia deitatis Chriſti ſufficientia, ſed ipſi ex prauo affectu peruertebant illa, & doctrinam abiiciebãt, nolentes credere. Probatur Ioann. 11. &c.

¶ Aduerte hic, quòd licet teſtimonia deitatis Chriſti eſſent ſecundum ſufficientia ad cauſandam fidem voluntariam vel coactam hominibus qui præſentes fuerunt teſtimoniis illis: ſcilicet miraculorum ſic factorum ad cõfirmationem doctrinæ, qua dicebat ſe Deum. Tamen gratia vnionis perſonalis non erat vſquequaque clara, tam hominibus quàm dæmonibus, antequam myſterium hoc fuiſſet apertum, nam eſt ſcietur, quòd Meſſias erat Deus & filius Dei: non tamen intelligebatur, in quo ſenſu verificaretur

Canal.

Tra. 11. 4. in Io. to. 3.

ex cupiditate, Iudæi autem ex inuidia, Pilatus ex timore mundano, quo timuit Cæſarem, & ideo ipſi vituperantur.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm fuerit conueniens Chriſtum pati à Gentilibus.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, Chriſtum pati à Gentilibus. Quia enim per mortem Chriſti homines erãt à peccato liberandi, conueniens videbatur, vt pauciſſimi in morte eius peccarent. Peccauerunt autem in morte eius Iudæi, ex quorum perſona dicitur Mat. 21. Hic eſt hæres, venite occidamus eum. Ergo videtur conueniens fuiſſe quòd in peccato occiſionis Chriſti Gentiles non implicarentur.

¶ Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed figuralia ſacrificia veteris legis non Gentiles, ſed Iudæi offerebant. Ergo neque paſſio Chriſti, quæ fuit verum ſacrificium, impleri debuit per manus Gentilium.

¶ Præterea, ſicut dicitur Ioann. 5. Iudæi quærebant Chriſtum interficere, non ſolùm quia ſoluebat ſabbatum, ſed quia patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe Deo faciens. Sed hoc videbatur eſſe ſolùm contra legem Iudæorum, vnde & ipſi dicunt Ioann. 19. Secundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit. videtur ergo conueniens fuiſſe, quòd Chriſtus non à Gentilibus, ſed à Iudæis pateretur, & falſum eſſe quod dixerunt, Nobis non licet interficere quemquam cùm multa peccata ſecundum legem morte puniantur, vt patet Leui. 20.

¶ SED CONTRA eſt quod ipſe Dominus dicit Matthæi 20. Tradent eum Gentibus, ad illudendum, & flagellandum & crucifigendum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in ipſo modo paſſionis Chriſti præfiguratus eſt effectus ipſius. Primò enim paſſio Chriſti effectum ſalutis habuit in Iudæis: quorum plurimi in morte Chriſti baptizati ſunt: vt patet Act. 2. & 3.

¶ Secundò verò Iudæis prædicantibus, effectus paſſionis Chriſti tranſiuit ad Gentes. Et ideo conueniens fuit vt Chriſtus à Iudæis pati inciperet, & poſtea Iudæis traditus, per manus Gentilium, eius paſſio finiretur.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd Chriſtus ad oſtendendam abundantiam charitatis ſuæ, ex qua patiebatur, in cruce ſe poſitus veniã perſecutoribus poſtulauit. Et ideo vt huius petitionis fructus ad Iudæos & Gentiles peruenire, voluit Chriſtus ab vtriſque pati.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod paſſio Chriſti fuit ſacrificij oblatio, inquantum Chriſtus propria voluntate mortem ſuſtinuit ex charitate. In quantum autem à perſecutoribus eſt paſſus, non fuit ſacrificium, ſed peccatum grauiſſimum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſicut Auguſtinus dicit, Iudæis dicentes, Nobis non licet interficere quenquam, intellexerunt non ſibi licere interficere quenquam, propter feſti dei ſanctitatem, quam celebrare iam cœperant.

Vel hoc dicebant (vt Chryſoſt. dicit) quia volebant eum occidi, non tanquam tranſgreſſorem legis, ſed tanquam publicum hoſtem, quia Regem ſe feceratide quo non erat eorum iudicare. Vel quia non licebat eis crucifigere (quod cupiebant) ſed lapidare: quod in Stephano fecerunt. Vel melius dicendum eſt, quòd per Romanos, quibus erant ſubiecti, erat eis poteſtas occidendi interdicta.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm Chriſti perſecutores eum cognouerint.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd perſecutores Chriſti eum cognouerint. Dicitur enim Matt. 21. quòd agricolæ videntes filium, dixerunt intra ſe, Hic eſt hæres, venite occidamus eum. Vbi dicit Hieron. Manifeſtè Dominus probat ex verbis Iudæorum, principes non per ignorantiam, ſed per inuidiam, Dei filium crucifixiſſe. Item relexerunt enim eum eſſe illum, cui Pater per Propheram dicit, Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam. Ergo videtur quòd cognouerint eum eſſe Chriſtum vel filium Dei.

¶ Præterea, Ioan. 15. Dominus dicit, Nunc autem & viderut & oderunt & me & Patrem meum. Quod autem videtur, manifeſtè cognoſcitur. Ergo Iudæi cognoſcentes Chriſtum, ex cauſa odij, ei paſſionem intulerunt.

¶ Præterea, In quodam ſermone Epheſini conſilij dicitur, Sicut qui chartam imperialem diſcerpſerit, tanquam Imperatoris diſrumpens verbum, ad mortem addicitur ſic crucifigens Iudæus quem viderat, pœnas dabit, tanquam ipſum Deum verbum præſumptionis iniiciens. Hoc autem non eſſet, ſi eum eſſe Dei filium, non cognouiſſent: quia ignorantia eos excuſaſſet. Ergo videtur quòd Iudæi crucifigentes Chriſtum, cognouerint eum eſſe filium Dei.

¶ SED CONTRA eſt quod dicitur 1. ad Corin. 2. Si cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. & Act. 3. dicit Petrus, Iudæis loquens, Scio quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri. & Dominus in cruce pendens dicit, Pater, dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd apud Iudæos quidam erant maiores, & quidam minores. Maiores quidem, qui eorum principes dicebantur (vt dicitur in li. Quæſtionum vete. & nou. Teſt.) ſicut & dæmones, cognouerunt eum eſſe Chriſtum promiſſum in lege: omnia enim ſigna videbant in eo, quæ dixerant futura Prophetæ. Myſterium autem diuinitatis eius ignorabant, & ideo Apoſtolus dicit, Quòd ſi cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Sciendum tamen, quòd eorum ignorantia non eos excuſabat à crimine: quia erat quodammodo ignorantia affectata. videbant enim euidentia ſigna diuinitatis ipſius: ſed ex odio & inuidia Chriſti, ea peruertebant, & verbis eius, quibus ſe Dei filium fatebatur, credere noluerunt. Vnde ipſe de eis dicit Ioan. 15. Si non veniſ-

quòd eſſet Deus aut Dei filius, an per vnionis perſonalis gratiam, an per aliquam excellentiam ſingularitatis. Quæ dubitatio ſublata videtur poſt Chriſti paſſionẽ, quo ad dæmones, & reſurrectionem quo ad homines: quando aperuit diſcipulis ſenſum, vt intelligerent Scripturas & amplius per Spiritus ſancti aduentum, qui promiſſus fuit doctor omnis veritatis, Ioann. 14.

Ho. 82. in Io. tom. 3.

Principes autem Iudæorum ignorantiam ſtatuy non ex ambiguitate modi poſſibilis adverificãdam Chriſti deitatem, ſed ex prauitate affectus inſurgentis in Ieſum quocunque modo fuerit: Deus: & ideo ſeipſos conſtituerunt omnis excellentiæ, quæ in illo homine erat, ac per hoc deitatis. Ex eo enim quòd non cura runt attendere teſtimonia operum & verborum Chriſti, ſed perſequi illũ elegerunt, ignorantiam pro excuſatione allegare non poterunt. & hoc eſt quod Dominus dicit Ioann. 15. Si non veniſſem, & locutus non fuiſſem eis, peccatum non haberent, ſcilicet in litera afferunt.

Opuſ. 60. cap. 28. in fin. Et 1. ad Cor. 2. 2. quæ. 10. 1. Quæſtio. 24. Cap. 21. Matt. 10. 3.

¶ *Vtrùm Iudæorum maiores cognouerint Ieſum eſſe chriſtum.*

¶ Sed occurrit ſimile dubium de prima concluſione: ſcilicet quòd maiores cognouerunt, Ieſum eſſe Chriſtum. Nam ſigna & teſtimonia apparentia, quòd Ieſus eſſet Chriſtus, licet in ſe ſufficiens ſufficientia ad hoc teſtificandum, & videntes illa ad confirmationẽ profeſſionis Chriſti, debebant credere illum eſſe Chriſtum: quia tamen de Chriſto multa excellentia & maxima prædicta erant, quæ in Ieſu non apparebãt, quia in ſecundo aduentu implenda ſunt: & maiores ignorabant iſtos duos aduentus, & putabant Chriſtum in primo aduentu regnaturum & terdẽpturum temporaliter Iſrael: ideo videntur etiam ignoraſſe ipſum eſſe Chriſtum, ignorantiã tamen affectatã. Et confirmatur hæc ignorantia: quia cæcam diſcipuli Domini ab ipſo erudiri, credentes ipſum eſſe Chriſtum, putabant quòd in primo aduentu eſſet temporaliter redemptor Iſrahel: dicit enim Nos autem ſperabamus, quòd ipſe eſſet redemptor Iſrael. Paulus quoque Apoſtolus dicit ſe ignorantes peccaſſe, paternarum traditionum æmulatione: ſignificans quòd maiores, qui eum docuerant, ignorabant Ieſum eſſe Chriſtum: vnde ſi tam ingreſſus in ſynagogas, prædicabat Ieſum eſſe Chriſtum, quoniam hic eſt Chriſtus. Ipſe quoque Dominus ante priꝰ

cipet

Universidad de Salamanca Biblioteca

cipet Iudæorum confitentes, quam adiutatus confessus esset se esse Christum, filium Dei secundo aduentu gloriosum, vt excluderet ab eis exaustationem sua rus ehe. & fide regno Christi fuissent docti, &c. sed ipsi nolentes intelligere, dixerunt, blasphemauit, reus est mortis, &c. Vbi apparet eorum affectata ca

citas: & eorum blasphemia est ignorantia esse Christum filium Dei, cum ergo expectandus tales futurus sit Messias à Iesu iuxta ipsi, an ipse sit, an quid Christus blasphemamus esse debet? Si autē nō est blasphemia Christus, sed hic pauper Iesus, quem audistis post tot miracula fuisse natus: an sic quod hic pauper venit gloriosus cū potestate, &c. discite quod paupertas & abiectio non facit illum blasphemum sed iniquitas affectata: sed depraua tus affectus declinauit ad exercādum hominem. ¶ Ad hoc potest dici, quòd inter maiores erat latitudo, & quidā maiores, qui perspicacius Scripturas nouerant, & miracula doctrinámque Christi viderant, nouerāt illum esse Christum: quia vt dicitur Matth. Audierunt, hic est hæres. Alij autem maiores, qui non sciebant, tot ignorare potuerunt. Nō tamen excusati ob ignorantiam fuerūt quia in promptu habebant, vnde poterant cognoscere testimonia Christi & certificari de dubiis, quo ad excellentiam ab ipso, quem vita, doctrina Scripturæ, miraculáque tot commendabant. Si quis autem putat omnes maiores cognouisse ipsum esse Christum, dicere potest quòd cognouerunt ipsum esse Christum, quamuis non cognouerint, qualiter Christi officium consummaturus esset.

¶ Mihi videtur, saluo meliori iudicio, distinguendū inter illud quod Iudæorum principes potuerunt, ac debuerunt cognoscere, & id quod de facto cognouerunt: & dicendum, quòd potuerūt ac debuerunt cognoscere Iesū esse Christum, & quòd de facto nō cognouerunt Iesum esse Christū. Et primum patet potest ex testimoniis miraculorum & doctrinæ: hæc enim duo Dominus ipse allegat Ioan. 15. Si non venissem & loquutus eis non fuissem, quo ad doctrinam testificātem de se: & si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem viderunt & oderunt & me & Patrem meū. Per quod ostenditur, quòd videntes opera Christi mirifica, ex odio processit quòd eū filium Dei non cognouerunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ignorantia

Cap. 24. 1am. 2.

sem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Et postea subdit, Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et sic ex persona eorum accipi potest quod dicitur Iob 21. Dixerunt Deo, Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus. Minores verò, id est, populares, qui mysteria Scripturæ non nouerant, non plenè cognouerunt ipsum esse nec Christum nec filium Dei, licet enim aliqui eorum in eum crediderint, multitudo tamen non credidit. Et si aliquando dubitauerunt, an ipse esset Christus, propter signorum multitudinem & efficaciam doctrinæ (vt habetur Ioann. 7.) tamen postea decepti fuerunt à suis principibus, vt eum non crederent, neque filium Dei neque Christum. Vnde & Petrus eis dixit, Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri: quia scilicet per principes seducti erant.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa verba dicuntur ex persona colonorum vineæ, per quos significantur rectores illius populi: qui eum cognouerunt esse Christum promissum in lege. Sed contra hanc responsionē esse videtur, quòd illa verba Psalmi, Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, eidem dicuntur, cui dicitur, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Si ergo cognouerunt eum esse illum cui dictum est, Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatē tuam, sequitur quod cognouerint eum esse filium Dei. Chrysost. etiam ibidem dicit, quòd cognouerūt eum esse filium Dei. Beda etiam dicit super illud Lucæ. 23. Quia nesciunt quid faciunt. Notandum, inquit, quòd non pro eis orat, quem filium Dei intellexerunt, crucifigere, quàm confiteri maluerunt. Sed ad hoc potest responderi, quòd cognouerunt eum esse filium Dei, non per naturam, sed per excellentiam gratiæ singularis. Possumus tamen dicere, quòd etiam verum Dei filium cognouisse dicuntur quia euidentia signa huius rei habebant: quibus tamen assentire, propter odium & inuidiam noluerunt, vt eum cognoscerent esse filium Dei.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ante illa verba præmittitur, Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, & postea subditur, Nunc autem viderunt & oderunt & me & Patrem meū. Per quod ostenditur, quòd videntes opera Christi mirifica, ex odio processit quòd eū filium Dei non cognouerunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ignorantia

Grina testimonia, tanquam insufficientia abiecerunt: quum tamen esse nt sufficientissima, & secundum aduentum explicantia & promittentia: quin potius quia Christus rex erat futurus, tanquam vsurpatione tituli regis ex hoc ipso quod Christum se dicebat Iesus, accusarunt eum coram Pilato: & ex hoc tandem obtinuerunt sententiam mortis illius. Et licet non cognouerint Iesum esse Christum, ignorantia affectata illos velatè diuinitus cognouit tamen cognouisse, quia in promptu erat vnde cognoscerent: tam ex debito: & ex facultate eorum, quàm ex præsentia cognoscibilis toties oblata simul, cum doctore tam claro.

¶ De minoribus verò Iudæorum tria dicuntur. primum est quod non cognouerunt Iesum esse Christum nec filium Dei secundum est, quòd multitudo non credidit in eum, quamvis aliqui in illum crediderint. tertium est, quòd multitudo seducta fuit à principibus. Ratio primi ponitur: quia non sciebant mysteria Scripturarum: secundum patet ex Euangelio tertium colligitur ex Euangelio Ioan. 7. & Act. 3. Vbi ly per ignorantiam, non subauditur replicati ad peccatumquia ly sicut, non denotat ibi similem in causa facti, scilicet ignorantia, sed in facto tātumitra quod nō est sensus. Scio quod per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri per ignorantiam fecerunt: cum enim essetassimilatio in facto & causa facti. Sed est sensus, Scio quòd per ignorantiā imitati estis principum vestrorum factū: sic enim est similitudo imitatiua facti tantum.

Comment. Cap. 3. Act. 2.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum sextum.

Titulus clarus.

Comment.

¶ In corpore res cō clusiones, iuxta tria genera hominum crucifigentium Christum, scilicet principes Iudæorū, populum Iudæorum, & Gentiles. Prima conclusio, Peccatum principū fuit grauissimum ex genere peccati & ex malitia voluntatis. Secunda: Peccatum aliorum Iudæorum fuit grauissimū ex genere peccati, minus tamen ex circunstātia ignorantiæ. Tertia est. Peccatum Gentilium fuit grauissimum ex genere peccati, multò autem magis excusabile ex ignorantia legis & Scripturarum. Vbi videre potes ideo peccatum crucifixionis Christi esse grauissimum ex suo genere fuit occisio non solùm hominis tam excellentis innocētiæ, &c. sed etiā Dei, genus enim

Arist. Ethic. 4. Etiam 3. cap. 1. & 5.

affectata non excusat à culpa, sed magis videtur culpam aggrauare: ostendit enim hominem sic vehementer esse affectū ad peccandum quòd vult ignorantiam incurrere, ne peccatum vitet. Et ideo Iudæi peccauerunt, non solùm hominis Christi, sed etiam tanquam Dei crucifixores.

ARTIGVLVS VI.

¶ Vtrùm peccatum Christum crucifigentiū fuerit grauissimum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatum crucifigentium Christum, non fuerit grauissimum. Non enim est grauissimum peccatum, quod excusationem habet Sed ipse Dominus excusauit peccatum crucifigentium eum, dicens, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt Non ergo peccatum eorum fuit grauissimum.

¶ Præterea, Dominus dixit Pilato Ioann. 19. Qui tradidit me tibi, maius peccatum habet Ipse autem Pilatus fecit Christum crucifigi per suos ministros. Ergo videtur fuisse maius peccatum Iudę proditoris, peccato crucifigentium Christum.

¶ Præterea, Secundum Philosophum in 5. Ethic. Nullus patitur iniustum volens, & sicut ipse ibidem dicit, Nullo patiente iniustum, nullus facit iniustum: ergo volenti nullus facit iniustum. Sed Christus voluntariè est passus: vt suprà habitum est. Nō ergo iniustium fecerunt crucifixores Christi. & ita eorum peccatum non fuit grauissimum.

Cap. 8.

¶ SED CONTRA est quod super illud Matth. 23. Et vos implete mensuram patrum vestrorum, dicit Chrysost. Quantū ad veritatem excesserūt mensuram patrum suorum: illi enim occiderunt homines, isti Deum crucifixerunt.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est. principes Iudæorum cognouerunt Christum: & si aliqua ignorantia fuit in eis, fuit ignorantia affectata, quæ eos nō poterat excusare. Et ideo peccatum eorum fuit grauissimū: tum ex genere peccati, tum ex malitia voluntatis. Minores autem Iudæi, grauissimè peccauerunt quantum ad genus peccatiin aliquo tamen diminuebatur eorum peccatum, propter eorum ignorantiam. Vnde super illud Luc. 23. Nesciunt quid faciunt: dicit Beda, Pro illis rogat qui nescierunt quid facerent: zelum Dei habentes, sed non secūdum scientiam. Multò autem magis fuit excusabile peccatum Gentilium, per quorum manus crucifixus est, qui legis scientiam non habebant.

Arist. Ethic. 5. Et 3. dist. 18. ar. 5. & 4. dist. 1 q. 1. artic. 4. quæst. 3. Et vers. 9. 26. art. 6. ad 20. Et hæres. 4 fi.

peccati ex obiecto seu materia, circa quam est, sumitur: illa autem occisio constat, quòd secundum rem ad Verbum incarnatum terminata est: persona enim illa crucifixa & mortua est. Maior autem & minor grauitas huius grauissimi secundum se peccati attenditur ex parte ipsorum & peccantium, ignoranter vel scienter, ex maioti vel minori malitia peccantium.

Comment.

¶ In responsione ad secundum, quia indecisum ibi relinquitur. an peccatum Iudæ fuerit grauius peccato principium Iudæorum, quæritur quod eorum fuerit grauius. Et dicendum est quòd peccatum Iudæ fuit grauissimum ipse in malitia sua erat gradu constituta, vt pote Apostolus: & non solum videratur miracula Christi, sed fecerat miracula in nomine Christi, accepta ab ipso potestate, sicut cæteri Apostoli: & confessus est Iesum Christum Matth. 16. approbando ore Petri pro omnibus discipulis, Tu es Christus, &c. Et breuiter super malitiam communem sibi & principibus, habuit excellentem ingratitudinem, & suprà genus peccati addidit turpitudinem proditionis. Ob quam in

Psalmo

Psalmo grauius peccatum monstratur, quum dicitur Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique: & si is qui oderat me, super me magna loquutus fuisset, abscondissem me forsitan ab eo, verò homo vnanimis dux meus (quantum ad loculos) & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ octauæ Articulum primum.

Titulus clarus est recollentibus, in quo consistit meriti ratio, scilicet quod vendidisset sibi ex debito præmium. Et propterea passionem Christi operati nostram salutem per modum meriti, est operari sic vt secūdum iustitiam debeatur sibi nostra salus.

Annot.

Comment.

¶ In corpore artic. vnica est conclusio affirmatiuè respondens quæsito: Christus per suam passionem nō solùm sibi meruit, sed omnib' suis membris salutem. Probatur: Christo data est gratia non solùm vt singulari personæ, sed etiam vt capiti Ecclesiæ: ergo opera Christi ita se habent tam ad se, quàm ad sua membra, sicut opera alterius in gratia constituti ad seipsum: ergo Christus per suam passionem non solum meruit sibi, sed omnibus membris suis salutem. Antecedēs patet ex suprādictis. Prima consequentia, vt euidens per se relinquitur nota ex terminis. & verè sic est penetrātibus corpus mysticum Christi est se sicut vnum eundemque hominem, secunda autē consequentia probatur: ex eo quod quilibet constitutus in gratia, patiens propter iustitiam, meretur sibi salutem. Quod probatur Matth. 5. Beati qui persecutionem.

Annot.

¶ In responsione ad primum vide, quòd licet facile potuisset dici quòd non est superfluum pluries mereri idem: quoniam est ex pluribus meritis facere sibi ide præmium debitum: & conuenit quotidie hoc edocere, dū quilibet in gratia constitutus, quolibet actu meritorio meretur vitam æternam. Vt docet tamen Autor necessitatem meriti per passionem Christi vltra meritum per alios Christi actus, dixit quod passio Christi addit supra priora merita: quia per ipsam meruit Christus tollere impedimenta nostræ salutis: meruit enim tollere & culpam omnem, & pœnam tam naturæ nostræ quàm singulorum membrorum huius corporis.

Suprà q. 6. a. 1. ſ. Et 3. dist. 18. ar. 5. & 4. dist. 1 q. 1. artic. 4. quæſt. 3. Et vers. 9. 26. art. 6. ad 20. Et hæres. 4 fi.

Annot.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ octauæ Articulum secundum.

Titulus clarus ex ipsa satisfactionis ratione. facere æquale seu sufficiens debito. Vbi supponit namque satisfactio debitum pro quo satisfaciendum est, & debito: præsupposito tunc satisfit, quando aliquid exhibetur æquinales debito vel excedens illud. In proposito quia de debito humani generis cū stat (quoniam & offendit Deum, & obnoxium erat æternæ pœnæ) quæritur, an passio Christi saluauerit nos per modū satisfactionis, hoc est per modum recompensantis æquale ad minus debito humani generis.

Comment.

¶ In corpore vna est cō clusio respondens quæsito affirmatiuè: Passio Christi non solùm sufficienter superabundanter satisfactio fuit pro pec. 3. catis humani generis. Probatur tribus propriis satisfactionis offensio, qui illi exhibet quod æquè vel magis diligit, quam oderit offensam: sed Christus patiendo Deo magis exhibuit quam exigeret offensa totius humani generis: ergo Probatur minor tripliciter, & confirmatur & minor & conclusio autoritate Ioann. Euangelistæ.

¶ Aduerte hic, quod aliquid exhibitum offenso duplicitet potest satisfacere. Primo ex gratia offensæ acceptans ibi illud exhibitum pro sufficien ti, quamuis illud in se nō effet sufficiens pro satisfactione: sicut ii Rex pro iniuria sibi facta acceptet solam petitionem veniæ. Alio modo ex sufficientiam ipsius rei exhibitæ: qualis fellicet illud exhibitum est secundum se tantæ bonitatis, amabilitatis, dignitatis & ex celsitudine, vt ad æquet offensam vel excedat, sicut si pro offensa deberetur libra argenti, & daretur libra auri. In proposito est sermo de satisfactione secundo modo hoc est secundum seritatem quod sensus maioris est, quòd ille proprie satisfecit, qui exhibet offensō quodlibet secundum se

Comment. 4. contra. cap. 55. ad 23. & 24. Et opuſc. 61. cap. 18. 60. 6.

¶ In responsione ad vltimum, aduerte quòd vltra vtilitates numeratas in artic. quæst. 46. quas intulit passio Christi ex ipso genere operis, est vnus effectus inferius explicatus ab Autore, scilicet quòd quia patiēs subtrahit à se quod suum est propter amorem illius, pro quo patitur, per hoc efficit, vt sibi ex ipso operis genere debeatur illorum salus, pro quibus se sua salute priuauit.

Qua. 2.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ octauæ Articulum tertium.

Titulus clarus ex ipsa satisfactionis ratione facere æquale seu sufficiens debito. Vbi supponit namque satisfactio debitum pro quo satisfaciendum est, & debito: præsupposito tunc satisfit, quando aliquid exhibetur æquinales debito vel excedens illud. In proposito quia de debito humani generis cū stat (quoniam & offendit Deum, & obnoxium erat æternæ pœnæ) quæritur, an passio Christi saluauerit nos per modū satisfactionis, hoc est per modum recompensantis æquale ad minus debito humani generis.

Comment.

¶ In corpore vna est cō clusio respondens quæsito affirmatiuè: Passio Christi non solùm sufficienter superabundanter satisfactio fuit pro pec. 3. catis humani generis. Probatur tribus propriis satisfactionis offensio, qui illi exhibet quod æquè vel magis diligit, quam oderit offensam: sed Christus patiendo Deo magis exhibuit quam exigeret offensa totius humani generis: ergo Probatur minor tripliciter, & confirmatur & minor & conclusio autoritate Ioann. Euangelistæ.

¶ Aduerte hic, quod aliquid exhibitum offenso duplicitet potest satisfacere. Primo ex gratia offensæ acceptans ibi illud exhibitum pro sufficienti, quamuis illud in se nō effet sufficiens pro satisfactione: sicut ii Rex pro iniuria sibi facta acceptet solam petitionem veniæ. Alio modo ex sufficientiam ipsius rei exhibitæ: qualis fellicet illud exhibitum est secundum se tantæ bonitatis, amabilitatis, dignitatis & ex celsitudine, vt ad æquet offensam vel excedat, sicut si pro offensa deberetur libra argenti, & daretur libra auri. In proposito est sermo de satisfactione secundo modo hoc est secundum seritatem quod sensus maioris est, quòd ille proprie satisfecit, qui exhibet offensō quodlibet secundum se

Comment. 4. contra. cap. 55. ad 23. & 24. Et opuſc. 61. cap. 18. 60. 6.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ octauæ Articulum quartum.

Titulus clarus.

¶ In corpore artic. vnica est conclusio affirmatiuè respondens quæsito: Christus per suam passionem nō solùm sibi meruit, sed omnib' suis membris salutem. Probatur: Christo data est gratia non solùm vt singulari personæ, sed etiam vt capiti Ecclesiæ: ergo opera Christi ita se habent tam ad se, quàm ad sua membra, sicut opera alterius in gratia constituti ad seipsum: ergo Christus per suam passionem non solum meruit sibi, sed omnibus membris suis salutem. Antecedēs patet ex suprādictis. Prima consequentia, vt euidens per se relinquitur nota ex terminis. & verè sic est penetrātibus corpus mysticum Christi est se sicut vnum eundemque hominem, secunda autē consequentia probatur: ex eo quod quilibet constitutus in gratia, patiens propter iustitiam, meretur sibi salutem. Quod probatur Matth. 5. Beati qui persecutionem.

Annot.

¶ In responsione ad primum vide, quòd licet facile potuisset dici quòd non est superfluum pluries mereri idem: quoniam est ex pluribus meritis facere sibi ide præmium debitum: & conuenit quotidie hoc edocere, dū quilibet in gratia constitutus, quolibet actu meritorio meretur vitam æternam. Vt docet tamen Autor necessitatem meriti per passionem Christi vltra meritum per alios Christi actus, dixit quod passio Christi addit supra priora merita: quia per ipsam meruit Christus tollere impedimenta nostræ salutis: meruit enim tollere & culpam omnem, & pœnam tam naturæ nostræ quàm singulorum membrorum huius corporis.

Suprà q. 6. a. 1. ſ. Et 3. dist. 18. ar. 5. & 4. dist. 1 q. 1. artic. 4. quæſt. 3. Et vers. 9. 26. art. 6. ad 20. Et hæres. 4 fi.

Annot.

magis ab offenso dilectum, quã exosa offenſa. Et hunc ſenſum manifeſtat manifeſtat, dicens quòd Chriſtus plus exhibuit patientiæ, quam offenſæ: recompenſatio exigebat manifeſtè enim hîc comparantur ſecundum ſe offenſa & paſſio Chriſti. Vnde concluditur quòd Chriſti paſſio ſecundum ſe eſt ſatisfactio ſuperabundans pro peccatis humani generis, & ideo acceptata à Deo: & non ſecundùm, quia acceptata, ideo ſufficiens. Et hoc probant rationes literæ.

¶ *Num vnus pro alio ſatisfacere valeat, non autem conteri, vel conſiteri, quia ſatisfactio eſt actus exterior.*

Quæſtio. ¶ In reſponſione ad primum, dubium occurrit circa rationem reddità, quare poteſt vnus pro alio ſatisfacere, & non conteri aut confiteri. Aſſignatur ſiquidem in littera ratio, quia ſatisfactio eſt actus exterior. Contra quam in promptu eſt obiectio, quod confeſſio quoque eſt actus exterior: & propterea ſi ratio eſt validaret ſequeretur quòd vnus poteſt conteri pro alio: & quia hoc non eſt verum, ſequitur quòd ratio nihil valet.

9. 46. art. 6.

¶ Ad dubium hoc dicitur, quòd æqualitas hîc accidit de actu exteriori. Namactus exterior dupliciter dicitur, vel vt diſtinguitur abſolutè contra interiorem, vt videre eſt actus exterior, imaginari eſt actus interior. Et ſecundum hunc ſenſum procedit obiectio: hîc enim confeſſio eſt actus exterior. Alio modo ſumitur actus exterior ſecundum medium, & hîc diſtinguitur contra actum ſecundum medium medium interius, hoc eſt rationis tantùm. Vt enim in moralibus patuit, dupliciter inuenitur medium in actibus noſtris, vel medium rationis tantùm, vel medium rei. Et medium rei exterius dicitur quia in æqualitate rei ad rem conſiſtit, medium autẽ rationis interius quodam modo dicitur quia in proportione intrinſecæ rationis in ordine ad operantem conſiſtit. Quia autẽ ſatisfactio in æqualitate rei ad rẽ conſiſtit, (oportet enim ipſam adæquate debitum, vt patet) ideo dicitur hîc quod conſiſtit in actu exteriori ſecundum medium, & in hoc differt confeſſio à ſatisfactione in propoſito. Et hinc patet vtAutor dicit, quòd ſatisfacere poteſt quis per alium quoniam ad æquale externum ſoluendum adhiberi poſſunt externa inſtrumenta, inter quæ

Infrà q. 49. ar. 4. cor. Et q. 73. ar. 4. cor. & ad 1. Et q. 85. art. 1. cor. Etopia. 60. 4. 18. 10. 8.

ris: quia Chriſtus non eſt paſſus ſecundum diuinitatem, ſed ſecundum carnem: ſecundum illud 1. Petr. 4. Chriſto igitur paſſo in carne. Anima autem in qua eſt peccatum, potior eſt quàm caro. Non ergo Chriſtus ſua paſſione ſatisfecit pro peccatis noſtris.

¶ SED CONTRA eſt quod in perſona eius dicitur in Pſalm. Quæ non rapui, tunc exoluebam. Non autem exoluit qui perfectè non ſatisfacit. Ergo videtur quòd Chriſtus patiendo, perfectè ſatisfecerit pro peccatis noſtris.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ille propriè ſatisfacit pro offenſa, qui exhibet offenſo id, quod æquè vel magis diligit, quàm oderit offenſam. Chriſtus autem ex charitate & obedientia patiendo, magis Deo aliquid exhibuit, quàm exigeret recõpenſatio totius offenſæ humani generis. Primò quidem propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur. Secundò propter dignitatem vitæ ſuæ, quàm pro ſatisfactione ponebat: quæ erat vita Dei & hominis. Tertiò, propter generalitatem paſſionis, & magnitudinem doloris aſſumpti: vt ſuprà dictum eſt. Et ideo paſſio Chriſti non ſolùm ſufficiens, ſed etiam ſuperabundans ſatisfactio fuit pro peccatis humani generis: ſecundum illud 1. Ioann. 2. Ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caput & membra ſunt quaſi vna perſona myſtica. & ideo ſatisfactio Chriſti ad omnes fideles pertinet, ſicut ad ſua membra. Inquantum etiam duo homines ſunt vnum in charitate, vnus pro alio ſatisfacere poteſt, vt infrà patebit. Non autem eſt ſimilis ratio de confeſſione & contritione: quia ſatisfactio conſiſtit in actu exteriori ad quem aſſumi poſſunt inſtrumenta, inter quæ computantur etiam amici.

¶ Ad ſecundum dicendũ, quòd maior fuit charitas Chriſti patientis, quàm malitia crucifigentium. Et ideo plus potuit Chriſtus ſatisfacere ſua paſſione, quàm crucifixores offendere occidendo: in tantùm quòd paſſio Chriſti ſufficiens fuit, & ſuperabundãs ad ſatisfaciendum pro peccatis occidentium ipſum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dignitas carnis Chriſti non eſt exiſtimanda ſolùm ſecundum carnis naturam, ſed ſecundum perſonam aſſumentium, inquantum ſcilicet erat caro Dei, ex quo habebat dignitatem infinitam.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm paſſio Chriſti operata ſit per modum ſatisfactionis.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur quòd paſſio Chriſti non ſit operata per modum ſatisfactionis. Veritas enim debet reſpondere figuræ. Sed in ſacrificiis veteris legis, quæ erant figuræ Chriſti, nunquam offerebatur caro humana, quinimo hæc ſacrificia nefanda habebantur: ſecundum illud Pſal. Effuderunt ſanguinem innocentem, ſanguinem filiorum ſuorum, & filiarum ſuarum, quas ſacrificauerunt ſculptilibus Chanaam. Ergo videtur quòd paſſio Chriſti ſacrificium dici non poſſit.

¶ Præterea, Auguſt. dicit in 10. de Ciui. Dei, quòd ſacrificiũ viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſacramentum, id eſt ſacrũ ſignum eſt. Sed paſsio Chriſti non eſt ſignum, ſed magis figuratum per alia ſigna. Ergo videtur quòd paſsio Chriſti non ſit ſacrificium.

¶ Præterea, Quicunque offert ſacrificium aliquod ſacrum facit, vt ipſum nomen Sacrificij demonſtrat. Illi autem qui Chriſtum occiderunt, non fecerunt aliquod ſacrũ, ſed magnam malitiã perpetrauerũt. Ergo paſſio Chriſti magis fuit maleficium, quàm ſacrificium.

¶ SED CONTRA eſt quod Apoſtolus dicit Epheſ. 5. Tradidit ſemetipſum pro nobis, oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ſacrificium propriè dicitur aliquid factum in honorem propriè Deo debitum ad eum placandum. Et inde eſt quod Auguſti. dicit in 10. de Ciui. Dei. Verum ſacrificium eſt omne opus quod agitur, vt charitate inhæreamus Deo, relatum ſcilicet ad illum finẽ boni, quo veraciter boni eſſe poſſumus. Chriſtus autem (vt ibidem ſubditur) ſeipſũ obtulit in paſſione pro nobis, & hoc ipſum opus quod voluntariè paſsionem ſuſtinuit, Deo maximè acceptũ fuit, vt pote ex charitate prouieniens. Vnde manifeſtum eſt quòd paſsio Chriſti fuerit verum ſacrificiũ. Et ſicut ipſe poſtea ſubdit in eodem lib. Huius veri ſacrificij, multiplicia variáque ſigna erant ſacrificia priſca Sanctorum: cùm hoc vnum per multa figuraretur, tanquam verbis multis res vna diceretur, vt ſine faſtidio multum commendaretur. Et cùm quatuor conſiderentur in omni ſacrificio (vt Aug. dicit in 4. de Trini.) ſcilicet cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur, idem ipſe vnus verũſque mediator per ſacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret, cui offerebat, vnum in ſe faceret, pro quibus offerebat, & quod offerebat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd licet veritas reſpondeat figuræ, quantum ad aliquid, non tamen quantum ad omnia: quia oportet quòd veritas figuram excedat. Et ideo conuenienter figura huius ſacrificij, quo caro Chriſti offertur pro nobis, fuit caro nõ hominum, ſed aliorum animalium ſignificantium carnem Chriſti, quæ eſt perfectiſsimum ſacrificium. Primò quidem, quia ex eo quòd eſt humanæ naturæ caro, congruè pro hominibus offertur, & ab eis ſumitur ſub ſacramento. Secundò, quia ex eo quòd erat paſsibilis & mortalis, apta erat immolationi. Tertiò, quia per hoc quod erat ſine peccato, efficax erat ad emundanda peccata. Quarto, quia ex eo quod erat caro ipſius offerentis, erat Deo acceptata propter charitatem, ſuam carnem offerentis. Vnde Auguſti. dicit in 4. de Trinitat. Quid tam congruenter ab hominibus ſumeretur, quod pro eis offerretur, quam humana caro? & quid tam aptũ huic immolationi, quàm caro mortalis? & quid tam mundum pro mundandis vitiis mortalium, quàm ſine contagione carnis concupiſcentiæ caro, nata in vtero Virginali? & quid tam gratè offerri & ſuſcipi poſſet, quàm caro ſacrificij noſtri, corpus effectum ſacerdotis noſtri?

¶ Ad ſecundum dicendum, quod Aug. ibi loquitur de ſacrificiis viſibilibus figuralibus. Et etiã ipſa paſsio Chriſti licet ſit aliquid ſignatum per alia ſacrificia figuralia, eſt tamen ſignum alicuius rei obſeruandæ à nobis: ſecundum illud primæ Pet. 4. Chriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini: quia qui paſſus

Cap. 5. 10. ſ.

¶ Super Quæſtionis quinquageſimæſextæ Articulum quartum.

Commen. Titulus clarus.

¶ In corpore duo ſunt. Primò manifeſtatur ſtatus feruilis generis humani quo ad duo, culpam ſcilicet & pœnam. Secundo reſpondetur quæſito vna concluſione, ſcilicet, paſſio Chriſti eſt noſtra redemptio. Primum declaratur quo ad peccatum & diabolum ſuggeſtorem autoritatibus: quo ad pœnam vero ratione data in litera. Concluſio probatur: Paſsio Chriſti fuit ſufficiens & ſuperabundans ſatisfactio pro peccatis, & pro reatu generis humani: ergo fuit quaſi pretiũ quo liberati ſumus ab vtraq; ſeruitute: ergo fuit noſtra redemptio. Prima conſequentia probatur: quia ſatisfactio habet rationem pretij redemptiui. Probatur autoritate Dani. 4. Secunda cõſequentia clara eſt ex ſe. Et amplius declaratur: quia pretium oblatũ à Chriſto, fuit non pecunia, ſed ipſemet patiens.

Infrà q. 49. art 2. Et 2. diſt. 19. arti. 1. Et 3. diſt. 19. art. 4. Etopia. 60. 4. 18. co. 6

¶ Super Quæſtionis quadrageſimæſecundæ Articulum quintum.

Annot. Titulus vt ſonat, ſumendus eſt: ita quod Chriſtus ſumitur, vt diſtinguitur à Patre & Spiritu ſancto, & ab alijs ſanctis. Et eſt ſermo de redẽptione vniuerſali humani generis: quam dictum eſt in præcedenti articulo eſſe effectum paſſionis Chriſti.

Cõmen. ¶ In corpore ſunt duæ concluſiones. Prima eſt: Eſſe redemptorem immediatè, eſt proprium Chriſti, inquantum homo. Secũda eſt: Redemptio poteſt attribui toti Trinitati vt primæ cauſæ. Probantur ambæ ſimul: Vtrunque horũ, ſcilicet actus ſolutionis & pretium ſolutum, pertinet immediatè ad Chriſtum, inquantum homo & ad totam Trinitatem vt primam cauſam: ergo Aſſumptum pro prima parte probatur: quia pretium noſtræ redemptionis eſt vita corporalis Chriſti, quam ipſe Chriſtus exoluit. Pro ſecunda vero: quia vita corporalis Chriſti erat Trinitatis vt primæ cauſæ & ipſa Trinitas inſpirauit animæ Chriſti, vt pateret vitã ſuam pro nobis. Conſequẽtia autem probatur: quia ad hoc quod aliquid redimat, duo requiruntur, & quod ipſe ſoluat, & quod ſoluat de ſuo. Et primum quidem patet quia alioqui nõ redimeret, ſecundum autẽ probatur quia ſi de alieno redimeret, magis redimeret Dominus pretij, quàm ille ſoluens: vt patet in his, qui de eleemoſyna redimũt captiuos.

qui paſſus eſt in carne, deſiit à peccatis, vt iam non hominum deſideriis, ſed voluntate Dei, quod reliquũ eſt in carne viuat temporis.

¶ Ad tertium dicendum, quod paſsio Chriſti ex parte occidentium ipſum fuit maleficium: ſed ex parte ipſius ex charitate patientis, fuit ſacrificium. Vnde hoc ſacrificiũ ipſe Chriſtus obtuliſſe dicitur: non autem illi, qui eum occiderunt.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm paſsio Chriſti operata ſit noſtram ſalutem per modum redemptionis.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quòd paſsio Chriſti non ſit operata noſtram ſalutem per modum redemptionis. Nullus enim emit vel redimit quod ſuum eſſe non deſiit. Sed homines nunquam deſierunt eſſe Dei: ſecundum illud Pſalm. Domini eſt terra & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo. Ergo videtur quòd Chriſtus non redemerit nos ſua paſſione.

¶ Præterea, Sicut Augu. dicit 13. de Trinita. Diabolus à Chriſto iuſtitia ſuperandus fuit. Sed hoc exigit iuſtitia, vt ille qui inuaſit dolosè rem alienam, debeat priuari: quia fraus & dolus nemini debet patrocinari, vt etiam iura humana dicunt. Cùm ergo diabolus creaturam Dei, ſcilicet hominem, dolosè deceperit, & ſibi ſubiugauerit, videtur quòd non debuerit homo per modum redẽptionis ab eius eripi poteſtate.

¶ Præterea, Quicunque emit aut redimit aliquid, pretium ſoluit ei qui poſſidebat. Sed Chriſtus non ſoluit ſanguinem ſuum (qui dicitur eſſe pretium redemptionis noſtræ) diabolo, qui nos captiuos tenebat. Non ergo Chriſtus ſua paſſione nos redemit.

¶ SED CONTRA eſt quod dicitur 1. Petr. 1. Nõ corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati & incontaminati Chriſti. Et Gal. 3. dicitur, Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Dicitur autem pro nobis factus maledictum, inquantum pro nobis paſſus eſt in ligno, vt ſuprà dictum eſt. Ergo per paſſionem ſuam nos redemit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd per peccatum dupliciter homo obligatus erat. Primo quidem ſeruitute peccati, quia qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati: vt dicitur Ioann. 8. & 2. Petr. 2. A quo quis ſuperatus eſt, huius & ſeruus eſt. Quia igitur diabolus hominem ſuperauerat, inducendo eum ad peccatum, homo ſeruituti diaboli addictus erat. Secundo, quantum ad reatum pœnæ, quo homo erat obligatus ſecundum Dei iuſtitiam. Et hic etiam eſt ſeruitus quædam. ad ſeruitutem enim pertinet, quod aliquis patiatur quod non vult: cùm liberi hominis ſit vti ſeipſo, vt vult. Quia igitur paſsio Chriſti fuit ſufficiens & ſuperabundans ſatisfactio pro peccato & reatu pœnæ generis humani: eius paſsio fuit quaſi quoddam pretium, per quod liberati ſumus ab vtraque obligatione. Nam ipſa ſatisfactio qua quis ſatisfacit, ſiue pro ſe ſiue pro alio pretium quoddam dicitur, quo ſeipſum vel alium redimit à peccato & pœna: ſecundum illud Danie. quarto, Peccata tua eleemoſynis redime: Chriſtus autem ſatisfacit non quidem pecuniam dando, aut aliquid huiuſmodi: ſed dando id quod fuit maximum, ſeipſum ſcilicet, pro nobis. Et ideo paſsio Chriſti dicitur eſſe noſtra redemptio.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quod homo dicitur eſſe Dei dupliciter. Vno modo inquantum ſubiicitur poteſtari eius. Et hoc modo nunquam homo deſiit Dei eſſe ſecundum illud Danie. 4. Dominatur Excelſus in regno hominum, & cuicunque voluerit, dabit illud. Alio modo per vnionem charitatis ad eum: ſecundum quod dicitur Rom. 8. Si quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Primo ergo modo nunquam homo deſiit eſſe Dei. ſecundo verò modo deſiit eſſe Dei per peccatum. Et ideo inquantum fuit à peccato liberatus Chriſto paſſo ſatisfaciẽte, dicitur per paſsionem Chriſti eſſe redemptus.

¶ Ad ſecundũ dicendum, quòd homo peccando obligatus erat & Deo & diabolo: quantum enim ad culpam Deum offendẽrat, & diabolo ſe ſubdiderat, ei conſentiẽs. Vnde ratione culpæ non erat factus ſeruus Dei: ſed potius à Dei ſeruitute recedens, diaboli ſeruitutem incurrerat. Deo iuſtè hoc permittente, propter offenſam in ſe commiſſam. Sed quantum ad pœnam, principaliter homo erat Deo obligatus ſicut ſummo iudici: diabolo autem tanquam tortori: ſecundum illud Matth. 5. Ne fortè tradat te aduerſarius tuus iudici, & iudex tradat te miniſtro, id eſt Angelo pœnarum crudeliter Chryſoſt. dicit. Quanuis igitur diabolus iniuſtè, quantum in ipſo erat, hominem ſua fraude deceptum ſub ſeruitute teneret, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam, iuſtum tamen erat hoc hominem pati, Deo permittente quantum ad culpam & ordinante quantum ad pœnam. Et ideo per reſpectum ad Deum, iuſtitia exigebat, quòd homo redimeretur, non autem per reſpectum ad diabolum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quia redemptio requirebatur ad hominis liberationẽ per reſpectum ad Deum, non autem per reſpectum ad diabolum, non erat pretium ſoluendum diabolo, ſed Deo. & ideo Chriſtus ſanguinem ſuum (qui eſt pretium noſtræ redemptionis) non dicitur obtuliſſe diabolo, ſed Deo.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum eſſe redemptorem, ſit proprium Chriſti.

AD QVINTVM ſic proceditur. Videtur quòd eſſe redemptorem, non ſit proprium Chriſti. Dicitur enim in Pſalm. Redemiſti me domine Deus veritatis. Sed eſſe dominum Deum veritatis, conuenit toti Trinitati. Non ergo eſt proprium Chriſto.

¶ Præterea, Ille dicitur redimere, qui dat pretium redemptionis. Sed Deus pater dedit filium ſuum redemptionem pro peccatis noſtris, ſecundum illud Pſal. Redemptionem miſit Dominus populo ſuo. Gloſſ. id eſt, Chriſtum, qui dat redemptionem captiuis. Ergo non ſolùm Chriſtus, ſed etiam Deus pater nos redemit.

3. diſt. 19. ar. 4. q. 1.

¶ Aduerte hîc, quòd conuenientium Chriſto mediante humana natura, duplex eſt differentia. Quædam enim ſunt diſpoſitiones eſſendi, aut patiendi, vt eſſe candidũ, mãſuetum, flagellatum, crucifixum, triſtem, & huiuſmodi, & hæc omnino ſunt propria Chriſto, vt diſtinguitur à Patre & Spiritu ſancto. Quædã verò ſunt actiones, vt docere, ſanare, redimere, ſaluare, &c. & de his aliter eſt dicendum ſecundum rem, & aliter ſecundum nominum appellationem. Nam ſecundum rem, dicendum eſt quòd actio dupliciter ſumitur: ſcilicet cauſaliter vel perſonaliter. Et hoc eſt dictũ actionem Chriſti ſumi poſſe vel ſecundum quòd eſt actio à ſuis efficientibus exercita & ſic quælibet talis Chriſti actio eſt effectiua à tota Trinitate mediatè, & ab humanitate Chriſti immediatè. Tota ſiquidem Trinitas ſaluauit genus humanum, & ſanauit infirmos, ſuſcitauit mortuos, &c. ita q; infrà limites cauſalitatis ſtando, non magis. Verbum quàm Pater & Spiritus ſanctus ſaluauit ſanauit, docuit, &c. quia indiuiſa ſunt opera Trinitatis ad extrà. Alio autem modo, ſcilicet perſonaliter, ſumptæ huiuſmodi actiones (hoc eſt vt terminantur ad hypoſtaſim cuius ſunt non dico vt cauſę, ſed vt hypoſtaſis ſeu perſonæ) ſic ſunt propriæ filio, ita quod nec Patri nec Spiritui ſancto conueniunt. Ita enim perſonaliter filius Dei docebat ſanabat re ſimebat, ſaluabat per aſſumptã humanam naturam, quod nec Pater nec Spiritus ſanctus perſonaliter hęc operabantur nam ille homo docens, ſanans, ſaluans, redimens, &c. erat filius Dei: & non Pater nec Spiritus ſanctus, nec Trinitas. Secundum verò nominum dominationem conſideranduin eſt, an nomen, de quo quæritur importet principaliter actionem vt exeuntem à cauſa, an actionẽ vt reſpicit hypoſtaſim cuius eſt, an vtrũque. Illa enim quæ principaliter reſpiciunt cauſam inter communia toti Trinitati computanda videntur: vt mortuos ſuſcitare, miracula facere, & reliquæ actiones quas Chriſtus licet inſtante humana natura exercuit: principaliter tamen ratione deitatis. Illa verò quæ determinant hypoſtaſim principaliter, inter propria cõputanda ſunt: vt prædicare, ambulare, admirari, videre & huiuſmodi. Quæ autem medio modo, & ad cautam, & perſonam referri indifferenter aut quaſi indifferenter ſe permittunt, diſtinctione digna ſunt & in horum numero locatſe videtur

Annot.

Universidad de Navarra Biblioteca

...ui dicit Autor redemptionem, mortis vt puto autoritate glo allegatæ in litera ...per illud, Redemisti me Domine Dẽ veritatis. Posset tamẽ dici, q̃ redẽptio ...ta ex est sanguis seu vita corporis à Christi, eo qualitercunq; sed passioni mor ...tis, ex qua constat quidem, hæc omnia propria esse Christo: ac per hoc ...ccdit esse Saluator, q̃ esse

redemptor humani ge neris, est proprium Chri sto quoniã ipse persona liter, ita quoc Pater nec Spiritus sanctꝰ soluit, & de suo perfimaliter, ita quoc Pater nec Spiritus sanctꝰ soluit, & de suo perfimaliter, ita q̃ nec

¶ Super Quæstionis quadragesimanonæ Articulum tertium.

Commen. TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Per passionem Christi liberati sumus à reatu pœnæ dupliciter, scilicet directè & indirectè. Probatur quo ad primum, quia passio Christi est satisfactio, superabundans pro pœna totius mundi. Quo ad secundum, quia passio Christi liberauit à peccato, quo homo meretur pœnam.

¶ Aduerte hic, quod liberatio primo modo respicit pœnam temporalem siue hic, siue in alia vita debitam. liberatio verò secundo modo respicit pœnam æternam à qua per passionem Christi liberamur, dum à seruitute peccati originalis & mortalis redimimur. Vtrique siquidem peccato debetur pœna æterna: sed ablato tam originali, quam mortali peccato, tollitur ex consequenti reatus æternæ pœnæ peccatum concomitans.

Annot. ¶ In responsione ad secundum, nota calcem responsionis, & percipe quanta sit vis pœnitentiæ sacramentalis quæ scilicet à sacerdote imponitur in sacramento pœnitentiæ. Operatur siquidem vitra vires suas, dum parua immixta satisfactioni Christi tuæ scienti imeniturfac ti ei ser maior.

¶ Super Quæstionis quadragesimanonæ Articulum quartum.

Commen TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Passio Christi est causa nostræ reconciliationis ad Deum dupliciter, scilicet redimendo à peccato, & vt sacrificium. Omnia clara sunt in litera.

Annot. ¶ In responsione ad secundum declaratur, quo modo intelligitur Deum placatum, ex parte scilicet nostri: mutatio enim in nobis non in Deo inuenta est, ex qua Deus placatus dicitur.

Ar.3.

b.17.c.1.4 to.3.

Christi passionem, Ergo non sumus per passionem Christi ab eius potestate liberati.

¶ Præterea, Virtus passionis Christi in perpetuũ durat (secundum illud Hebr.10. Vna oblatione cõsummauit sanctificatos in sempiternum) similiter etiam vbiq; extenditur Sed liberatio à potestate diaboli, nec est vbique (quia in multis partibus mundi adhuc sunt idololatræ) nec etiam erit semper: quia tempore Antichristi maximè suam potestatem exercebit diabolus in hominum nocumentum: de quo dicitur 2. ad Thess.2. quod eius aduentus erit secundum operationem Satanæ in omni virtute, & signis & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis. Ergo videtur quòd passio Christi non sit causa liberationis humani generis à potestate diaboli.

¶ SED CONTRA est quod Dominus dicit Io.12. imminente passione, Nunc princeps huius mũdi eiicietur foras: & ego si exaltatus fuero à terra: omnia trahã ad meipsum. Est autem exaltatus à terra per crucis passionem. Ergo per eam diabolus est à potestate hominum eiectus.

¶ RESPONDEO dicendum, quod circa potestatem, quam diabolus in homines exercebat ante Christi passionem, tria sunt consideranda. Primum quidem ex parte hominis, qui suo peccato meruit, vt in potestatem traderetur diaboli, per cuius tentationem fuerat superatus. Aliud autem est ex parte Dei, quem homo peccando offenderat, qui per suam iusticiam hominem reliquerat potestati diaboli. Tertium est ex parte ipsius diaboli, qui sua nequissima voluntate hominem à consecutione salutis impediebat. Quantum ergo ad primum, homo est à potestate diaboli liberatus per passionem Christi, inquantum passio Christi est causa remissionis peccatorum. Quantum autem ad secundum dicendum, quod passio Christi nos à potestate diaboli liberauit, inquantum nos Deo reconciliauit, vt infra dicetur. Quantum verò ad tertium, passio Christi nos à diabolo liberauit, inquantum in passione Christi excessit modum potestatis sibi traditæ à Deo, machinando in mortem Christi, qui non habebat meritum mortis, cùm esset absque peccato. Vnde Augustin. dicit in 13. de Trin. Iustitia Christi victus est diabolus, quia cùm in eo nihil morte dignum inueniret, occidit eum: tamen & vtique iustum est, vt debitores, quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quem sine vllo debito occidit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod non dicitur sic diabolus in homines potestatem habuisse, quasi posset eis nocere; Deo non permittente. Sed quia iustè permittebatur nocere hominibus, quos tendendo, ad suum consensum perduxerat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd diabolus etiam nunc potest quidẽ Deo permittente homines tentare, quantum ad animam, & vexare quantum ad corpus. Sed tamen præparatum est homini remedium ex passione Christi: quo se potest tueri contra hostis impugnationes, ne deducatur in interitum mortis æternæ. Et quicunque ante passionem Christi diabolo resistebant, per fidem passionis Christi hoc facere poterant, licet passione Christi nondum peracta. Quantum autem ad aliquid nullus poterat diaboli manus euadere: vt scilicet non descenderet in infernum: à quo post passionem Christi, se possunt homines eius virtute tueri.

¶ Ad tertium dicendum, quod Deus permittit diabolo posse decipere homines in certis personis, temporibus & locis, secundum occultam rationem iudiciorum suorum. Semper tamẽ per passionem Christi, est paratum hominibus remedium se tuendi contra nequitias dæmonum, etiam tempore Antichristi. Sed si aliqui hoc remedio vti negligant, nil deperit efficaciæ passionis Christi.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum per passionem christi homines sint liberati à pœna peccati.

Inf.q.52. art.5. cor. Et q. 86. art. 4 ad 3. Et 7.di. 29. art.3. Et 7.di. 29. art.7. ad 9.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod per passionem Christi non sint homines liberati à pœna peccati, Præcipua enim pœna peccati est æterna damnatio. Sed illi qui damnati erant in inferno pro suis peccatis, non sunt per Christi passionem liberati: quia in inferno nulla est redemptio. Ergo videtur quod passio Christi non liberauit homines à pœna peccati.

¶ Præterea, illis qui sunt liberati à reatu pœnæ, non est aliqua pœna iniungenda. Sed pœnitentibus iniungitur pœna satisfactoria. Non ergo per passionem Christi sunt homines liberati à reatu pœnæ.

¶ Præterea, Mors est pœna peccati: secundum illud Rom.6. Stipendia peccati mors. Sed adhuc post passionem Christi homines moriuntur: Ergo per passionem Christi non sunt homines liberati à reatu pœnæ.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Isa.53. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.

¶ RESPONDEO dicendum, quod per passionem Christi liberati sumus à reatu pœnæ dupliciter. Vno modo directè, inquantum scilicet passio Christi fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccatis totius humani generis. Exhibita autem satisfactione sufficienti, tollitur reatus pœnæ. Alio modo indirectè, inquantum scilicet passio Christi est causa remissionis peccati, in quo fundatur reatus pœnæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod passio Christi sortitur effectum suum in illis, quibus applicatur per fidem & charitatem, & per fidei sacramenta. Et ideo damnati in inferno, qui prædicto modo passioni Christi non coniunguntur, effectu eius percipere non possunt.

Ar.5.

¶ Ad secundum dicendum, quod (sicut supra dictum est) ad hoc quod consequamur effectum passionis Christi, oportet nos ei cõfigurari. Configuramur autem ei in baptismo sacramentaliter secundum illud Rom.6. Consepulti sumus ei per baptismum in mortem. Vnde baptizatis nulla pœna satisfactoria imponitur: quia sunt totaliter liberati per satisfactionem Christi. Quia verò Christus semel tantùm pro peccatis nostris mortuus est (vt dicitur 1. Petr.3.) ideo non potest homo secundariò configurari morti Christi per sacramentum baptismi. Vnde oportet, quod illi qui post baptismum peccant, configurentur Christo patienti per aliquid pœnalitatis vel passionis, quam in seipsis substineat: quæ tamen multò minor sufficit quam esset condigna peccato cooperante satisfactione Christi.

¶ Ad tertium dicendum, quod satisfactio Christi habet effectum in nobis, inquantum incorporamur ei vt membra suo capiti: sicut suprà dictum est. Membra autem oportet capiti conformari. Et ideo sicut Christus primò quidem habuit gratiam, in anima cum passibilitate corporis, & per passionem ad gloriam immortalitatis peruenit, ita, & nos qui sumus membra eius, per passionem ipsius liberamur quidem à reatu cuiuslibet pœnæ: ita tamẽ quod primo recipimus in anima spiritum adoptionis filiorum: quo adscribimur ad hæreditatem gloriæ immortalis, adhuc corpus passibile & mortale habentes. Post modum vero configurati passionibus & morti Christi, in gloriam immortalem perducimur: secundum illud Apostoli Rom.8. Si filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

Ar.1.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum per passionem christi simus Deo reconciliati.

Sup.q.49 ar.4. cor Et 3. dist 19.ar.1.q.1. Et 2. pars.co.4 Et 8.co.8.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod per passionem Christi non simus Deo reconciliati. Reconciliatio enim non habet locum inter amicos. Sed Deus semper dilexit nos: secundum illud Sap.11. Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti. Ergo passio Christi non reconciliauit nos Deo.

¶ Præterea, Non potest idẽ esse principium & effectus: vnde gratia, quæ est principium merendi, non cadit sub merito. Sed dilectio

¶ Super Quæstionis quadragesimanonæ Articulum quintum.

Annot. TItulus clarus ex consuetudine Ecclesiæ vtentis ista parabolica loquutione. Vocat enim cæli ianuam per similitudinem ad ianuæ fructum (qui est impetrare vel expeditam tedde te penetrationem interiorum) fruitionis diuinæ consequutionem: ita quod aperire cæli ianuam est expeditam facere consequutionem æternæ beatitudinis, quæ nulli ante Christi passionem concessa est.

Commen. ¶ In corpore artic. vna est conclusio: Per passionem Christi aperta est ianua regni cælestis: Probatur dupliciter. Primò, Tollere peccata humana, quo ad culpam & pœnam omnem, est aperire ianuam regni cælorum: sed Christus per suam passionem abstulit omne peccatum quo ad omnia ergo. Maior probatur ab oppositis quia claudo regni cælorum nihil aliud est, quàm obstaculum peccati, quo impedimur à cælo. Probatur autoritate Apostoli. Secundò manifestatur conclusio ex figura effectus mortis summi Sacerdotis legalis.

¶ Aduerte hic tria. Primò, quod claudo regni cælorum est priuatio diuinæ fruitionis post hanc vitam non qualiscunque, sed ex tali ortа & sulta causa, scilicet ex peccato. Et propterea aperire cælum, nihil aliud est quam toll ere peccatum, tam quo ad culpam quam quo ad pœnam: sublato siquidem sic peccato, manifestum est quod tollitur fruitionis diuinæ priuatio: vt pœna peccati, ac per hoc simpliciter tollitur, quia non nisi vt pœnam retinebat priuationem illam diuina beignitas.

¶ Secundò, quod Christus sua passione liberauit membra sua ab omni & culpa & pœna: quoniam, vt Apostolus dicit, abundantius est Christi donum, quam fuerit Adæ damnum: sed, vt experientia testatur, & ex calce præcedentis art. habes, liberatio ista ordine quodam in exequutionem data est, configurando nos ipsi Christo. Quo fit vt Christus liberauerit nos ab omni pœna peccati, tam originali quam actuali: sed nos ordine quodam & media configuratione ad Christum, consequimur immunitatem à culpa & pœna totaliter.

Alias ad reconciliandum Deo totũ humanum genus.

3.dist.18. ar.6.q.2. & 3. Et dist.19.ar. 3. Et 4. di.4.q.3. art.2.q.6. Et vers.q. 29.art. 7. ad 9.

¶ Pro quo & responsione ad primum, nota terminum, quòd quia primus homo peccauit non solum vt singularis persona sed vt principium totius humanæ naturæ: ideo peccatum originale erat dupliciter mũdandum: & ex ea parte, qua totius humanæ naturæ, seminaliter ad Adam descendentia. Ex quo ad personalia quidem olim per circuncisionem vel aliquod sacrificium, & nunc per baptismum purgatur humanum genus ab originali pecato. Ad secundum autem nec circuncisio olim nec baptismus postea sufficeret: vt patet de baptizatis baptismo Christi mortuis ante Christi passionem: nullus enim illorum libet fuit à pœna claustrum regni cælorum. Hæc enim pœna sicut & mors corporalis ex peccato originali, vt naturæ est, consequuta est, & aduentque abolendum passio Christi fuit necessaria: quanula diuersimode ab hac & illa nos eripuerit: quoniam à spirituali pœna priuationis diuinæ fruitionis sic, nos liberauit, quod statim exhibuit effectum. Et inde est quod modo baptizati si moriuntur statim, beati sunt: beneficium si qui dem hoc, est baptismi non simpliciter, sed ratione status, quo scilicet Christi passio consummata est. Et quia baptismus ad hoc institutus est, vt esset sacramentum in tali statu, quamuis inchoatiuè patum antece, erit rideo baptismo attribuitur aperire cælestem ianuam, quod præfiguratum est, quum Christo baptizato, cæli aperti sunt. Sed immortalitatis beneficium non statim exhibuit, quamuis tunc fecerit, quum mortem nostram moriendo destruxit: sed media conformitate nostra ad ipsum morientem immortalitatem longè excellentiorem illa, quæ fuit in statu innocentiæ, nobis exhibebit in tempore resurrectionis cum hoc etiam, quod in capite nostro, ipso scilicet Christo homine, iam immortalitatem corporis consequuti sumus per ipsius passionem.

¶ Præterea, Ante passionem Christi Helias raptus est in cælum: vt dicitur 4. Reg.2. Sed effectus non præcedit causam. Ergo videtur quod apertio ianuæ cælestis non sit effectus passionis Christi.

¶ Præterea, Sicut legitur Matt.2. Christo baptizato aperti sunt ei cæli. Sed baptismus præcessit passionem. Ergo apertio cæli non est effectus passionis Christi.

¶ Præterea, Mich.2. dicitur, Ascendit pãdens iter ante eos. Sed nihil aliud videtur esse pãdere iter cæli, quam eius ianuam aperire. Ergo videtur quod ianua cæli sit nobis aperta, non per passionem Christi, sed per ascensionem eius.

¶ SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Heb.10. Habemus fiduciam in introitum Sanctorum, scilicet cælestium, in sanguine Christi.

¶ RESPONDEO dicendum, quod claustrum ianuæ est obstaculum quoddam prohibens homines ab ingressu. Prohibebantur autem homines ab ingressu regni cælestis propter peccatum: quia sicut dicitur Isa.35. via illa sancta vocabitur, & non transibit per eam pollutus. Est autem duplex peccatum impediens ab ingressu regni cælestis. Vnum quidem commune totius humanæ naturæ, quod est peccatum primi parentis, & per hoc peccatum præcludebatur homini aditus regni cælestis. Vnde legitur Gen.3. quod post peccatum primi parentis, collocauit Deus cherubim, & flammeum gladium atque versatilem, ad custodiendam viam ligni vitæ. Aliud autem est peccatum speciale vniuscuiusque personæ, quod per proprium actum committitur vniuscuiusq; hominis. Per passionem autem Christi liberati sumus, non solùm à peccato communi totius humanæ naturæ, & quantum ad culpam, & quantum ad reatum pœnæ, ipso soluente pretium pro nobis, sed etiam à peccatis propriis singulorum, qui cõmunicant eius passioni per fidem & charitatem & fidei sacramenta. Et ideo per passionem Christi aperta est nobis ianua regni cælestis. Et hoc est quod Apost. dicit Heb.9. quod Christus assistens pontifex futurorum bonorum, per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta, Et hoc figuratur Numeri 35. vbi dicitur, quod homicida manebit ibi, scilicet in ciuitate refugij, donec Sacerdos magnus, qui oleo sancto vnctus est, moriatur, quo mortuo poterit in domum suam redire.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sancti Patres operando opera iustitiæ meruerunt introitum regni cælestis per fidem passionis Christi (secundũ illud Hebr. 11. Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam) per quam etiam vnusquisque à peccato purgabatur, quantum pertinet ad emundationem propriæ personæ. Non tamen alicuius fides vel iustitia, sufficiebat ad remouendum impedimentum, quod erat per reatum totius humanæ creaturæ: quod quidem remotum est pretio sanguinis Christi. Et ideo ante passionem Christi nullus intrare poterat regnum cæleste, adipiscendo scilicet beatitudinem æternam, quæ consistit in plena Dei fruitione.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ Helias subleuatus est in cælum aëreum: nõ autem in cælum empyreum, quod est locus Sanctorũ. Et simi

¶ Ad tertium dicendum, quod sicut occisores Christi homines fuerunt, ita & Christus occisus. Maior autem fuit charitas Christi patientis quam iniquitas occisorum. Et ideo passio Christi magis valuit *ad reconciliandum Deum toti humano generi, quam ad prouocandum ad iram.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum Christus sua passione aperuerit nobis ianuam cæli.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus sua passione non aperuit nobis ianuã cæli. Dicitur enim Prouerb.11. Seminanti iustitiam merces fidelis. Sed merces iustitiæ est introitus regni cælestis. Ergo videtur quod sancti patres qui operati sunt opera iustitiæ, fideliter consecuti essent introitum regni cælestis etiam absque Christi passione. Non ergo passio Christi est causa apertionis ianuæ regni cælestis.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum primum.*

Commen. TItulus clarus vt sopra.

¶ In corpore duo Primò declaratur in cómuni quid importet meritum, & quomodo intelligatur tam in malo, quàm in bono: secundo descendit ad propositum in specie de Christo.

¶ Quo ad primum dicit, 20 communi meritum importare quandam iustitiæ, non gratiæ æqualitatem. Et hoc probat autoritate Apostoli.

Anno. ¶ Vbi non mireris nouitiæ, si à merito transitur ad mercedem: quia merces merito respondet, vt præmium debitum.

¶ Exemplis deinde declaratur, qualiter meriti æqualitas secundum iusticiam exerceatur tã

9. dist. 18. in malis quàm in bo-

qu. 4. q. 3. nis, & in malis quidem rationi adiungit exemplum de iusta æqualitate circa demeritum iuri, cum autoritate sacræ Scripturæ, & inde infertur simile, proportionaliter fieri iustam æqualitatem circa meritum boni.

Anno. ¶ Vbi aduerte quod in illis iustitiis interueniunt duo scilicet res exterior & voluntas interior. Verbi gratia, ouis furto ablata, & voluntas ducens ad furtum. Si considereretur res

q. 79. ar. 4 exterior (pura quia dum-& q. 34. taxat) inficit æqualitatem iustitiæ vt restituatur ipsa: quia sic ei-ar. 2. nim inæqualitas rei facta per furem, reducitur ad pristinam æqualitatem, vt patet. Sed si super hoc consideretur iniqua voluntas furis qua voluit contempta iustitia publica & proximi plus habere, quam sibi debetur, & propter ea abstulit ouem alienam) sic ad hoc vt hæc iniquitas voluntatis iuxta operi ad æqualitatem reducatur, iustum est vt minus habeat de suo qui plus quàm debebatur sibi, vsurpauit de alieno: & propterea pro vna ablata oue reddere teneatur quatuor, vnam pro æqualitate rei acrra & tres pro æqualitate iniqui actus. Et quia tam de merito quam merito principaliter consistit in voluntate: ideo autor in litera tractans de merito Christi, ad æqualitatem quæ principaliter respicit actiones & passiones, quatenus sunt voluntariæ, se conuertit & tam in malis, quam in bonis iustitiæ æqualitatem considerauit, prout iusta vel iniusta voluntas minuet vel plus de sibi debitis voluit cum effecto, vt patet in litera, & hinc ad Christi meritum descendit.

¶ Quo ad secundum, præsuppositis maiore ex declaratis a ratione meri-

Ep 56. similiter etiam Enoch raptus est ad paradisum terrestrem: vbi cum Helia simul creditur viuere vsque ad aduentum Antichristi.

¶ Ad tertium dicendum, quod (sicut suprà dictum est) Christo baptizato aperti sunt cæli, non propter ipsum Christum cui semper cælum patuit: sed ad significandum quod cælum aperitur baptizatis baptismo Christi, qui habet efficaciam ex passione ipsius.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Christus sua passione meruit nobis introitum regni cælestis, & impedimentum remouit. Sed per suam ascensionem nos quasi in possessionem regni cælestis introduxit. Et ideo dicitur quod ascendit pandens iter ante eos.

ARTICVLVS VI.

¶ *Vtrùm Christus per suam passionem meruerit exaltari.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus per suam passionem non meruerit exaltari. Sicut enim cognitio veritaris est proprium Deo, ita & sublimitas: secundum illud Psal. Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cælos gloria eius. Sed Christus, secundum quod homo, habuit cognitionem omnis veritatis, non ex aliquo merito præcedente, sed ex ipsa vnione Dei & hominis: secundum illud Ioan. primo, Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis. Ergo neque exaltationem habuit ex merito passionis, sed ex sola vnione.

¶ Præterea, Christus meruit sibi à primo instanti suæ conceptionis, vt suprà habitum est, non autem maior charitas fuit in eo 40 tempore passionis quam ante. Cùm ergo charitas sit merendi principium, videtur q̃ non magis meruerit per passionem, suam exaltationem quàm antè.

¶ Præterea, Gloria corporis resultat ex gloria animæ. vt Aug dicit in Epistola ad Dioscorum. Sed Christus per passionem suam non meruit exaltationem quantum ad gloriam animæ: quia anima eius fuit beata à primo instanti suæ conceptionis. Ergo neque etiam per passionem meruit exaltationem, quantum ad gloriam corporis.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Philip. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter q̃ & Deus exaltauit illum.

¶ RESPONDEO dicendum, quod meritum importat quandam æqualitatem iustitiæ: vnde & Apostolus dicit Roma. 4. quod ei, qui operatur, merces imputatur secundum debitum. Cùm autem aliquis ex sua iniusta voluntate sibi attribuit plus quàm sibi debeatur, iustum est vt diminuatur etiam quantum ad id quod sibi debebatur: sicut cùm furatur quis vnam ouem, reddet quatuor, vt dicitur Exod. 22. Et hoc dicitur mereri, in quantum per hoc punitur eius iniqua voluntas. Ita etiam cùm aliquis sibi ex iusta voluntate subtrahit quod debebat habere, meretur vt sibi amplius superaddatur, quasi merces iustæ voluntatis. Et inde est, quod sicut dicitur Lu. 14. Qui se humiliat, exaltabitur. Christus autem in sua passione seipsum humiliauit infra suam dignitatem, quantum ad quatuor. Primò quidem, quantum ad passionem & mortem, cuius debitor non erat. Secundò, quantum ad locum: quia corpus eius positum est in sepulchro, & anima in inferno. Tertiò, quantum ad confusionem & opprobria, quæ sustinuit. Quartò, quantum ad hoc, quòd est traditus humanæ potestati, secundum quod ipse dicit Pilato Ioan. 19. Non haberes in me potestatem, nisi datum tibi esset de super. Et ideo per suam passionem meruit exaltationem quantum ad quatuor. Primò quidem quantum ad resurrectionem gloriosam: vnde dicitur in Psal. Tu cognouisti sessionem meam, id est humilitatem meæ passionis, & resurrectionem meam. Secundo, quantum ad ascensionem in cælum: vnde dicitur Ephes. 4. Descendit primùm in inferiores patres terræ: quia autem descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos. Tertiò, quantum ad confessum paternæ dexteræ, & manifestationem diuinitatis ipsius: secundum illud Isa. 52. Exaltabitur, & elevabitur, & sublimis erit valde: sicut obstupuerunt super eum multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius. Et Philip. 2. dicitur, Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen: vt scilicet ab omnibus nominetur Deus: & omnes ei reuerentiam exibeant sicut Deo. Et hoc est quod subditur. Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum. Quarto, quantum ad iudiciariam potestatem: dicitur enim Iob. 36. Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumque recipies.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ principium merendi est ex parte animæ, corpus autem est instrumentum meritorij actus. Et ideo perfectio animæ Christi, quæ fuit merendi principium, non debuit in eo acquiri per meritum, sicut perfectio corporis, quod fuit passionis subiectum, & per hoc fuit ipsius meriti instrumentum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per priora merita Christus meruit exaltationem ex parte ipsius animæ, cuius voluntas charitate & aliis virtutibus informabatur. Sed in passione meruit suam exaltationem per modum cuiusdam recompensationis, etiam ex parte corporis: iustum est enim, vt corpus quod fuerat ex charitate passionis subiectum, acciperet recompensationem in gloria.

¶ Ad tertium dicendum, quod dispensatione quadam factum est in Christo, vt gloria animæ ante passionem non redundaret ad corpus, ad hoc quod gloriam corporis honorabilius obtineret, quando eam per passionem meruisset. Gloriam autem animæ differri non conueniebat, quia anima immediatè vniebatur Verbo. vnde decens vt gloria repleretur ab ipso Verbo. sed corpus vniebatur Verbo mediante anima.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA

De Morte Christi, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de morte Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò vtrùm conueniens fuerit Christum mori.

¶ Secundò, vtrùm per mortem fuerit separata diuinitas à carne.

¶ Tertiò, vtrùm fuerit separata diuinitas ab anima.

¶ Quartò, vtrùm Christus in triduo mortis fuerit homo.

¶ Quintò, vtrùm corpus eius fuerit idem numero viuum & mortuum.

¶ Sextò, verùm mors eius sit aliquid operata ad nostram salutem.

ARTICVLVS I.

¶ *Vtrùm conueniens fuerit Christum mori.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod non fuerit conueniens Christum mori. Illud enim quod est primum principium in aliquo genere, non disponitur per illud quod est contrarium illi generi: sicut ignis, qui est principium caloris, nunquam potest esse frigidus, sed filius Dei est fons & principium omnis vitæ: secundum illud Psal. Apud te est fons vitæ. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

¶ Præterea, maior est defectus mortis quam morbi: quia per morbum peruenitur ad mortem. Sed nõ fuit conueniens Christum aliquo morbo languescere: vt Chryso. dicit. Ergo etiam non fuit conueniens Christum mori.

¶ Præterea, Dominus dicit, Ioan. 10 Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant. Sed oppositum non perducit ad oppositum. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 10. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. Quod quidem Chaiphas propheticè dixit, vt Euangelista testatur.

¶ RESPONDEO dicendum quod conueniens fuit Christum mori. Primò quidem, ad satisfaciendum pro humano genere, quod erat morti adiudicatum propter peccatum: secundum illud Genes. 2. Quacunque die comederitis, morte moriemini. Est autem conueniens satisfaciendi pro alio modus, cùm aliquis se subiicit pœnæ quam alius meruit. Et ideo Christus mori voluit, vt moriendo, pro nobis satisfaceret: secundum illud 1. Petr. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Secundò, ad ostendendum veritatem naturæ assumptæ: sicut enim Eusebius dicit. Si aliter post conuersationem cum hominibus, euanescens subito euolaret fugiens mortem, ab omnibus compararetur phantasmati. Tertiò vt moriendo, nos à timore mortis liberaret: vt de dicitur ad Heb. 2. quòd communicauit carni & sanguini, vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti. Quartò vt corporaliter moriendo similitudini peccati, id est, pœnalitati daret nobis exemplum moriendi spiritualiter peccato, vnde dicitur Rom. 6. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem viuit, viuit Deo: ita & vos existimare mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo. Quintò, vt à mortuis resurgẽdo, & virtutẽ suam ostenderet qua mortẽ superauit, & nobis spẽ resurgendi à mortuis daret. Vnde Apostolus dicit. 1. ad Cor. 15. Si Christus prædicatur quòd resurrexit à mortuis, quomodo quidam in vobis dicunt, quod resurrectio mortuorum non est?

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus est fons vitæ secũdum quod Deus, non autem secundum quod homo: mortuus est autem secundum quod homo, non secundum quod Deus. Vnde Aug. dicit contra Felician. Absit quod Christus sic senserit mortem, vt quantum in se est vitæ, vitam perderit: si enim hoc ita esset, vitæ fons aruisset. Sensit ergo mortem participatione humani affectus, quem sponte susceperat: non naturæ suæ perdidit potentiam, per quam cuncta viuificat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum quintum.*

Commen. TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Caro Christi remansit vnita verbo Dei post mortẽ. Probatur ratione & autoritate. Ratio est: Donum quod per gratiam Dei conceditur, nunquam reuocatur sine culpa: sed gratia vnionis est maius donum & permanentius ex sua ratione quam gratia adoptionis, quæ nunquam perditur sine culpa: ergo. Maior probatur autoritate Apostoli. Minor quo ad primam partem comparationis: quia maius est, esse Deum personaliter quam esse sanctum. Quo ad secundam verò: quia vnio personalis est per manentior, quam vnio affectualis. Autoritas est Damasceni.

¶ Aduerte hic, q̃ quia illa maior, Nullum donum diuinæ gratiæ perditur sine culpa, locum habet in donis permanentibus: non autem in his donis quæ solum cõsistunt in quodam fieri, vt' donum prophetiæ vel assistentiæ, vt gratia miraculorum: quæ alterò duorum modorum conceditur. Hæc enim quia non sunt dona permanentia, perduntur, hoc est, non semper habentur absque culpa (vt patet) & absque Dei potentia. Et propterea Autor vtens illa maiore ex autoritate Apostoli, sub sumpsit non positiuam (vt subsumendum expedabatur) sed comparatiuam respectu doni gratiæ adoptionis: quã constat non cessare sine culpa, & comparauit illam & quo ad maioritatem simpliciter, & quo ad maioritatem, secundum illud quod requiritur ad propositum: hoc est secũdum permanentiam. Vt hinc scires, quod maior habet locum in hac materia: quia gratia vnionis est de genere donorum permanentium, & quod multò magis habet locum in proposito tunc quia est excellentius donum, quam gratia adoptionis: tũ quia est permanentius. Et de prima qui dem excellentia, licet à quibusdã dubitetur: tũ quis tamen libraverit rationem allatam (scilicet gratia vnionis constituit vnitum esse personaliter Deum: gratia autem adoptionis constituit esse sanctum: sed longè maius est esse Deum personaliter quam esse sanctum) manifestè videre poterit, sententiam hanc esseveram. In cuius signũ quum communicasset se Deus secundum naturalem similitudinem beneficio creationis: & postea secundum supernaturalem similitudinem beneficio adoptionis: (& ti, monstrat subsumendo Christum per suam passionem meruisse quatuor. Omnia clarasunt in litera.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

Commenta. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit Christum mori. Probatur quinque rationibus. Omnia clara sunt.

cut ignis, qui est principium caloris, nunquam potest esse frigidus, sed filius Dei est fons & principium omnis vitæ: secundum illud Psal. Apud te est fons vitæ. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

¶ Præterea, maior est defectus mortis quam morbi: quia per morbum peruenitur ad mortem. Sed nõ fuit conueniens Christum aliquo morbo languescere: vt Chryso. dicit. Ergo etiam non fuit conueniens Christum mori.

¶ Præterea, Dominus dicit, Ioan. 10 Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant. Sed oppositum non perducit ad oppositum. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 10. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. Quod quidem Chaiphas propheticè dixit, vt Euangelista testatur.

¶ RESPONDEO dicendum quod conueniens fuit Christum mori. Primò quidem, ad satisfaciendum pro humano genere, quod erat morti adiudicatum propter peccatum: secundum illud Genes. 2. Quacunque die comederitis, morte moriemini. Est autem conueniens satisfaciendi pro alio modus, cùm aliquis se subiicit pœnæ quam alius meruit. Et ideo Christus mori voluit, vt moriendo, pro nobis satisfaceret: secundum illud 1. Petr. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Secundò, ad ostendendum veritatem naturæ assumptæ: sicut enim Eusebius dicit. Si aliter post conuersationem cum hominibus, euanescens subito euolaret fugiens mortem, ab omnibus compararetur phantasmati. Tertiò vt moriendo, nos à timore mortis liberaret: vt de dicitur ad Heb. 2. quòd communicauit carni & sanguini, vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti. Quartò vt corporaliter moriendo similitudini peccati, id est, pœnalitati daret nobis exemplum moriendi spiritualiter peccato, vnde dicitur Rom. 6. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem viuit, viuit Deo: ita & vos existimare mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo. Quintò, vt à mortuis resurgẽdo, & virtutẽ suam ostenderet qua mortẽ superauit, & nobis spẽ resurgendi à mortuis daret. Vnde Apostolus dicit. 1. ad Cor. 15. Si Christus prædicatur quòd resurrexit à mortuis, quomodo quidam in vobis dicunt, quod resurrectio mortuorum non est?

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus est fons vitæ secũdum quod Deus, non autem secundum quod homo: mortuus est autem secundum quod homo, non secundum quod Deus. Vnde Aug. dicit contra Felician. Absit quod Christus sic senserit mortem, vt quantum in se est vitæ, vitam perderit: si enim hoc ita esset, vitæ fons aruisset. Sensit ergo mortem participatione humani affectus, quem sponte susceperat: non naturæ suæ perdidit potentiam, per quam cuncta viuificat.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus non sustinuit mortem ex morbo proueniẽtem, ne videretur ex necessitate mori propter infirmitatem naturæ. Sed substinuit mortem ab exteriori illatam: cui se spontaneum obtulit, vt mors eius voluntaria ostenderetur.

¶ Ad tertium dicendum, quod vnum oppositum, per se non ducit ad aliud, sed quandoque per accidens: sicut frigidum, quando que per accidens calefacit. Et hoc modo Christus per suam mortem nos perduxit ad vitam, dum sua morte mortem nostram destruxit: sicut ille qui pœnam pro alio sustinet, remouet pœnam eius.

ARTICVLVS II.

¶ *Vtrùm in morte Christi fuerit separata diuinitas à carne.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod in morte Christi fuerit separata diuinitas à carne. Vt enim dicitur Matth. 27. Dominus in cruce pendens clamabat, Deus meus Deus meus, vt quid dereliquisti me? Quod exponens Ambr. dicit, Clamabat homo, separatione diuinitatis moriturus. nam cùm diuinitas à morte libera sit, vtiq; mors ibi esse non poterat, nisi vita discederet: quia vita diuinitas est. Et sic videtur quod in morte Christi sit diuinitas separata à carne.

¶ Præterea, Remoto medio, separantur extrema. Sed diuinitas vnita est carni mediante anima: vt supra habitum est. Ergo videtur quòd cùm in morte Christi anima sit separata à carne, quod per consequens diuinitas sit à carne separata.

¶ Præterea, Maior est virtus viuificatiua Dei quam animæ. Sed corpus mori non poterat, nisi anima separata, ergo multo minus mori poterat, nisi separata diuinitate.

¶ SED CONTRA est, quod ea quæ sunt humanæ naturæ, non dicuntur de filio Dei, nisi ratione vnionis, vt suprà habitum est. Sed de filio Dei dicitur id quod cõuenit corpori Christi post mortem, scilicet esse sepultum: vt patet in Symbolo fidei, vbi dicitur quòd filius Dei conceptus est, & natus ex Virgine, passus, mortuus & sepultus. Ergo corpus Christi non fuit in morte à diuinitate separatum.

¶ RESPONDEO dicendum, quod illud, quod per gratiam Dei conceditur, nũquam absque culpa reuocãtur. vnde dicitur Roma. 11. quòd sine pœnitentia sunt dona Dei & vocatio. Multò autem maior est gratia vnionis, per quam diuinitas vnita est carni Christi in persona, quam gratia adoptionis, per quam alij sanctificantur, & etiam magis permanens ex sui ratione: quia hæc gratia ordinatur ad vnionem personalem, gratia autem adoptionis ad quandam vnionem affectualem, & tamen videmus quod gratia adoptionis nunquam perditur sine culpa. Cùm igitur in Christo nullum fuerit peccatum, impossibile fuit quod solueretur vnio diuinitatis à carne ipsius. Et ideo sicut ante mortem caro Christi vnita fuit secundum personam & hypostasim verbo Dei, ita & remansit vnita post mortem, vt scilicet non esset alia hypostasis verbi Dei & carnis Christi post mortem, vt Damasc. dicit in 3. lib.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd derelictio illa non est referenda ad solutionem vnionis personalis, sed ad hoc quod Deus pater eum exposuit passioni. Vnde derelinquere ibi, non est aliud, quam non protegere à persequentibus. Vel dicit se dereliquum

hæc duo fuerunt communia angelo & hominibus ad vltimum referuit tanquam summum communicare se personaliter. Et hoc soli homini. Et ex hoc homo constitutus est supra angelos, vt Apostolus, ad Heb. probat.

¶ De altera autem excellentia, scilicet quo ad permanentiam, manifestum clarè est connderantibus, quod esse personale est esse substantiale. Nam quum dicitur, Iesus est Dei filius enuntiatur substantia secundum esse substantiale de substantia: quum autem dicimur nos Dei filij, nuntiatur accidens de substantia mediante etiam accidente, scilicet affectiua parte, in qua consummatur gratia adoptionis: quoniam nõ nisi diuina fruitione, ad quam ordinata est, consummatur. Quanto ergo vnum est propria ratione permanentius est esse quã operari: & esse substantiale quam accidentale, & esse substantiale diuinum hypostaticè quam esse accidentale diuinum adoptiuè: tanto permanentius diuinæ gratiæ donum est vnio personalis carnis ad verbum Dei, quam gratia adoptionis filiorum. Dei.

3. dist. 2. q. 2. art. 1. q. 1. Et dist. 21 q. 1. ar. 1. q. 1. Et quol. 2. ar. 1. cor. Et q. 4. ar. 6. cor. Et opusc. 3. c. 236. & 237. Et opusc. 60. ca. 16. fi. libr. 10. in 9. 6. ar. 4.

¶ In resp ad tertium, percipe quod Autor respondet & ad cõparatiuam inter Deum & animam in viuificando. per hoc quod secundum diuersa causarum genera vtriq; conuenit viuificare: tac per hoc comparatio inefficax est, & sophistice infert, & respondet tacitè quæstioni, prosequendo modum viuificandi effectiuè conuenientem Deo, per hoc quod Deus non necessitate naturæ, sed voluntariè viuificat. Et intendit per hoc quod licet deitas personaliter fuerit præsẽs carni Christi post mortem, & habuerit maximam virtutem viuificandi affectiuè, nõ propterea sequitur q̃ effectiuè tunc viuificaret carnem Christi: quia non viuificat naturali necessitate, sed voluntariè: anima autem præsens carni, & viuificat formaliter & ex necessitate naturæ.

9. 16. art. 5.

Cap. 27.

Universidad de Navarra
Biblioteca

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum tertium.

Commen. TITulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio.In morte Christi non fuit separata deitas ab anima. Probatur dupliciter. Primo ratione Verbum Dei non est separatum in morte a corpore:ergo mysterium non ab anima.Probatur sequela:quia anima vnita est Verbo immediatum quia corpus. Dein de autoritate Symboli. Quia descendit ad inferos. Omnia clara sunt ex supradictis.

Anno. ¶ In responsione ad primum aduerte quod responsio secundum expositionem Aug. intelligi nomine Animæ ipsam animæ substantiam (secundum seipsam:& ideo versatur inter angustias distinctionum. Plenior autem sensus,Euangelici textus est,intelligere Animæ nomine ipsam quidem animam non vt in se quædam substantia est,sed vt substantialiter animat. Sic enim anima formaliter sumitur, & absque omni quæstione liquet, q ipse Dei filius,qui loquitur dicens, Ego pono animam meam, posuit animã suam, tollendo animationem illius tollitur siquidem anima:te per hoc ipsum, quod anima separatur a corpore, & iterum subsistit eam, dum iterum sumpsit animam, ejusmodi ponere enim animam formaliter (hoc est vt anima nihil aliud est quam mors) & in hoc sensu pluries inuenitur nominata anima:vt est illud, Pastor bonus animam suam ponit pro ouibus suis:& illud,Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. ¶ Tu autem qui sermonis formalis non es capax, aut ad plebium loqueris, potes eam de sententiam seruando, glossare animam, hoc est vitam corporis eius: sic enim filius Dei posuit animam suam, hoc est vitam suam, & iterum sumpsit eam:& similiter. Pastor bonus ponit vitam suam pro, &c. & sic de aliis. Hoc in idem redit, quia ipsa animatione,qua anima animat corpus,consistit vita corporis cuiusque hominis.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum quartum.

Anno. IN titulo Christus significat personam diuini Verbi secundum eam dispositionem,quã de facto habebat in triduo,scilicet quod erat vnita animæ & corpori Christi separatis abinuicem.

Commen. ¶ In corpore tria fiunt. Primò respondetur quæstio vna conclusione.Dicere Christum in triduo derelictum quantum ad illam orationem, qua dixerat, Pater si fieri potest, transeat a me calix iste:vt Aug. exponit in lib.de Gratia noui Testam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd verbum Dei dicitur vnitum carni mediante anima, inquantum caro per animam pertinet ad humanam naturam, quam filius Dei assumere intendebat:non autem ita quòd anima sit quasi medium ligans vnita. Habet autem caro ab anima,quod pertineat ad humanam naturam, etiam postquam anima separatur ab ea: inquantum scilicet in carne mortua remanet ex diuina ordinatione quidam ordo resurrectionis.Et ideo nõ tollitur vnio diuinitatis ad carnem.

¶ Ad tertium dicendum,quod anima habet vim viuificandi formaliter : & ideo ea præsente,& vnita formaliter,necesse est corpus esse viuum.Diuinitas autem non habet vim viuificandi formaliter , sed effectiuè:non enim potest esse corporis forma. Et ideo nõ est necesse quod manente vnione diuinitatis ad carnem, caro sit viua:quia Deus non ex necessitate agit,sed ex voluntate.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima.

AD TERTIVM sic proceditur.Videtur quòd in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima. Dicit enim Dominus Ioan.10. Nemo tollit animam meam a me,sed ego pono eam,& iterũ sumo eam. Non autem videtur quòd corpus animam ponere possit,eam à se separando:quia anima non subiicitur potestati corporis, sed potius econuerso.Et sic videtur quod Christo,secundum quod est Verbum Dei,conueniat animam suam ponere. Hoc autem est eam a se separare.Ergo per mortem anima eius fuit a diuinitate separata.

¶ Præterea, Athanas.dicit maledictum,qui totum hominem quem assumpsit Dei filius,denuo assumptum vel liberatum,tertia die à mortuis resurrexisse non confitetur, Sed non potuit totus homo denuo assumi,nisi aliquãdo fuerit totus homo à verbo Dei separatus.Totus autem homo componitur ex anima & corpore.Ergo aliquando fuit facta separatio diuinitatis & à corpore & ab anima.

¶ Præterea, Propter vnionem ad totum hominem,filius Dei verè dicitur homo. Si ergo soluta vnione animæ & corporis per mortem Verbum Dei remansit vnitum animæ,sequeretur quòd verè dici potuisset, filium Dei esse animam. Hoc autem est falsum:quia cùm anima sit forma corporis,sequeretur quod verbum Dei fuerit corporis forma , quod est impossibile. ergo in morte Christi anima fuit à verbo Dei separata.

¶ Præterea,Anima & corpus abinuicem separata,non sunt vna hypostasis,sed duæ.Si igitur verbum Dei remansit vnitum tam corpori quam animæ Christi , separatis eis abinuicem per mortem Christi,videtur sequi q verbum Dei durante morte Christi, fuerint duæ hypostases:q est inconueniens. Non ergo post mortẽ Christi remansit anima verbo vnita.

¶SED CONTRA est quod dicit Damas. in 3.lib. Etsi Christus mortuus est vt homo, & sancta eius anima ab incontaminato diuisa est corpore:diuinitas tamen inseparabilis ab vtrisque permansit, ab anima dico,& corpore.

¶RESPONDEO dicendum,quod anima vnita est verbo Dei immediatius & per prius quam corpus , cùm corpus vnitũ sit verbo Dei mediante anima,vt suprà dictum est.Cùm ergo verbum Dei non sit separatum in morte a corpore, multò minus separatum est ab anima.Vnde sicut de filio Dei prædicatur id quod conuenit corpori ab anima separato , scilicet esse sepulcrum, ita de eo in Symbolo dicitur,quod descendit ad inferos , quia anima eius à corpore separata,descendit ad inferos.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,q Augusti exponens illud verbum Io. inquirit,cùm Christus sit verbũ, anima & caro, vtrùm ex eo q est verbum,ponat animam, an ex eo quod est anima , an iterum ex eo quod est caro. Et dicit quòd si dixerimus, quòd verbũ Dei animam posuit, sequitur quòd aliquãdo anima illa separata est à verbo,quod est falsum:mors enim corpus ab anima separauit,à verbo autem animam separatam non dico.Si verò dixerimus,quod ipsa le anima ponat,sequitur quòd anima ipsa à se separata sit q est absurdum. Relinquitur ergo, quod ipsa caro animam suam ponit,& iterum eam sumit,non potestate sua,sed potestate Verbi inhabitantis carnẽ:quia sicut suprà dictum est , per mortem non est separata diuinitas Verbi à carne.

¶ Ad secundum dicendum, quod in verbis illis Athanasius non intellexit quod totus homo denuò sit assumptus , id est omnes partes eius, quasi verbum Dei partes humanæ naturæ deposuerit per mortem:sed quòd iterato totalitas naturæ assumptæ sit in resurrectione redintegrata per iteratam vnionem animæ & corporis.

¶ Ad tertium dicendum , quod verbum Dei propter vnionem humanæ naturæ, non dicitur humana natura:sed dicitur homo q est habens humanam naturam. Anima autem & corpus sunt partes essentiales humanæ naturæ. Vnde propter vnionem Verbi ac vtrunque eorum,non sequitur quod verbum Dei sit anima vel corpus,sed quòd sit habens animam vel corpus.

¶Ad quartum dicendum,quòd sicut Damas. dicit in 3.lib. quod in morte Christi est separata anima à carne, non est vna hypostasis in duas hypostases diuisa:nam & corpus & anima Christi secundum idem ex principio in verbi hypostasi habuerunt existentiam,& in morte inuicem diuisa,singulum eorum mansit,vnam hypostasim verbi habens. Quare vna Verbi hypostasis , Verbi & animæ & corporis extitit hypostasis:nunquam enim neque anima neq; corpus propriam habuerunt hypostasim,præter Verbi hypostasim. Vna enim semper Verbi hypostasis & nunquã duæ.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm Christus in triduo mortis fuerit homo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod Christus in triduo mortis fuerit homo.Dicit enim Augu. in primo de Tri.Talis erat illa susceptio,quæ Deũ hominem faceret,& hominem Deum. Sed illa susceptio non cessauit per mortem. Ergo videtur quod per mortem non desierit esse homo.

¶ Præterea Phil.dicit in 9.Eth.quòd vnusquisq; homo est suus intellectus vnde & post mortem,animam Petri alloquentes dicimus, Sancte Petre ora pro nobis. Sed post mortem filius Dei nõ fuit separatus ab anima intellectuali. Ergo in illo triduo filius Dei fuit homo,

¶Præterea, Omnis sacerdos est homo, Sed in illo triduo mortis Christus fuit sacerdos:aliter enim non verum esset quod dicitur in Psal.Tu es sacerdos in æternum. Ergo Christus in illo triduo fuit homo.

¶SED CONTRA Remoto superiori, remouetur inferius.Sed vnum sine animarum est superius ad animal & ad hominem:nam animal est substantia animata sensibilis.Sed in illo triduo mortis corpus Christi non fuit viuum neque animatum Ergo non fuit homo.

RES

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum quintum.

TItulus vt sonat.

Commen. ¶ In corpore ponitur vna distinctio bimembris cum conclusionibus duabus iuxta nomerum membrorum. Distinctio est:Simpliciter, sumitur duabus significationibus , vel vt significat nullo addito, vel vt significat totaliter.Prima conclusio est Sumendo, Simpliciter primo modo, corpus Christi viuum & mortuum fuit idem numero simpliciter. Probatur, quia fuit idẽ suppositali ter, & sic loquitur Ath. Secunda conclu. est sumendo simpliciter , secundo modo : Corpus Christi viuum & mortuum non fuit idem numero simpliciter. Probatur primò , quia vita est de essentia corporis viuentis : quia est prædicatum essentiale , & non accidentale. Probatur secundo ex oppositio : quia si diceretur remansisse totaliter idem sequeretur quod non esset corruptum corruptione mortis, quod est hæresis Galanitarum.Et ad hoc asseruntur auctoritates.

Anno ¶ Aduerte hic,quod Autoris doctrina procedit ex supposita vnitate formæ substantialis in homine,sentientes enim plures formas in homine. Ipsa formam corporeitatis aut mixti:cui superaddit animal cui detent consequentiam in litera factam, dicendo quod in morte Christi facta est separatio animæ à corpore & sic fuit ibi corruptio mortis , sed corpus remansit cum illamet corporeitatis forma quam prius habebat: & propterea corpus Christi,in quantum corpus remansit totaliter idem numero , & dicere hoc, nulla est hæresis.

Et ad philosophiam declinandum esset , si hoc esset discutiendum. Hanc si iudem viam tenet Scotus, qui addit aliud manifeste alienum à philosophia, scilicet quod fuit corruptio tũ sine generatione,corruptus quippe fuit homo separatione animæ a corpore , & nihil genitum est. Contra hoc nõ loquitur litera , quæ de vnitate numerali corporis Christi viui & mortui tractat,& veritatem per se notã tradit. Nam si corpus Christi remansisset omnino idẽ quod prius , oporteret quod remansisset viuũ eadem vita , alioquin aut vita nihil aliud fuit nisi accident, aut nõ totaliter remansisset idem, deficiente aliqua eius substantia , scilicet vita. Quo circa Scotus corpus Christi reuertens numero idem, quæcunq; ei

RESPONDEO dicendum, quòd Christum verè fuisse mortuũ , est articulus fidei. Vnde asserere, omne illud,per quod tollitur veritas mortis Christi,est error cõtra fidem. Propter quod in epistola synodali Cyrilli dicitur, si quis non confitetur Dei verbum passum carne, & crucifixum carne,& quòd mortem gustauit carne,anathema sit. Pertinet autem ad veritatem mortis hominis vel animalis,quòd per mortem definat esse homo vel animal, mors enim hominis vel animalis prouenit ex separatione animæ, quæ complet rationem animalis, vel hominis. Et ideo dicere Christum in triduo mortis hominem fuisse,simpliciter & absolutè loquendo , erroneum est. Potest tamen dici quod Christus in triduo fuit homo mortuus. Quidam tamen confessi sunt Christum in triduo hominem fuisse : dicentes quidem verba erronea, sed sensum erroris non habentes in fide. Sicut Hugo de sancto Vict. qui ea ratione dixit Christum in triduo mortis fuisse hominẽ, quia dicebat animam esse hominem, quod tamen est falsum : vt in prima Parte ostensum est. Magister etiam sententiarum in 23. dist. tertij lib. posuit , quod Christus in triduo mortis fuit homo alia ratione : quia credidit quod vnio animæ & carnis non esset de ratione hominis, sed sufficit ad hoc quòd aliquid sit homo , quod habeat animam humanam & corpus , siue coniuncta sine non coniuncta. Quod etiam paret esse falsum ex his quæ dicta sunt in Prima parte: & ex his quæ suprà dicta sunt circa modum vnionis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quod verbum Dei suscepit animam & carnem vnitam: & ideo illa susceptio fecit Deũ hominem & hominem Deum. Non autem cessauit illa susceptio per separationem Verbi ab anima vel a carne, cessauit tamen vnio carnis & animæ.

¶Ad secundum dicendum,quòd homo dicitur esse suus intellectus,non quia intellectus sit totus homo,sed quia intellectus est principalior pars hominis, in quo virtualiter consistit tota dispositio hominis.Sicut si rector ciuitatis dicatur tota ciuitas,quia in eo consistit tota dispositio ciuitatis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd esse sacerdotem,cõuenit homini ratione animæ:in qua est ordinis character.Vnde per mortem homo non perdit ordinem sacerdotalem , & multò minus Christus,qui est totius sacerdotij origo.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm fuerit idem numero corpus Christi viuum & mortui.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod non fuerit idẽ numero corpus Christi viuentis & mortui. Christus enim verè mortuus fuit, sicut & alij homines moriuntur Sed corpus cuiuscunque alterius hominis,non est simpliciter idem numero mortuum & viuum:quia differunt essentiali differentia.Ergo neque corpus Christi est simpliciter idem numero mortuum & viuum,

¶Præterea,Secundum Philo.in Metap.Quæcunq; sunt diuersa specie, sunt etiam diuersa numero. Sed corpus Christi viuum & mortuum fuit diuersum specie,quia non dicitur oculus aut caro mortui, nisi æquiuocè:ut patet per Philo. in 2. de Ani.& 7.Met.

Ergo corpus Christi non fuit simpliciter idem numero viuum & mortuum.

¶ Præterea, Mors est corruptio quædã,Sed illud quod corrumpitur corruptione substantiali,postquam corruptum est, iam non est:quia corruptio est mutatio de esse in nõ esse. Corpus ergo Christi postquam mortuum fuit,nõ remansit idem numero, cùm mors sit substantialis corruptio.

¶SED CONTRA est quod Athanas. dicit in Epist.ad Epictetum:Circunciso corpore,& potato,& manducante,& laborante,& in ligno affixo, erat impassibile & incorporeum Dei verbum, hoc erat in sepulchro positũ. Sed corpus Christi viuum fuit circuncisum & in ligno affixum Corpus autem Christi mortuum fuit positum in sepulchro. Ergo hoc idem corpus , quod fuit viuum,fuit etiam mortuum.

¶RESPONDEO dicendum quod hoc quod dico simpliciter, potest accipi dupliciter.Vno modo secundum quod simpliciter idem est quod absolutè:sic dupliciter dicitur quod nullo addito dicitur,vt Philo.dicit. Et hoc modo corpus Christi mortuum & viuum simpliciter fuit idem numero : dicitur enim aliquid esse idem numero simpliciter,quia est supposito idem. Corpus autem Christi viuum & mortuum fuit suppositalim viuum & mortuum, præter hypostasim verbi Dei,vt suprà dictum est.Et hoc modo loquitur Athanasius in autoritate inducta. Alio modo simpliciter idem est quod omnino vel totaliter:& sic corpus Christi mortuum & viuum nõ fuit simpliciter idem numero:quia non fuit totaliter idem,cùm vita sit aliquid de essentia corporis viuentis:est enim prædicatum essentiale,non accidentale.Vnde consequens est,quod corpus,q definit esse viuum,non totaliter idem remaneat.Si autem dicere tur quòd corpus Christi mortuum totaliter idem remaneret,sequeretur quòd non esset corruptum,corruptione dico mortis:q est hæresis *Galanitarum, vt Isido. dicit & habetur in Decretis 2. q. 1. Et Damas. dicit in 3.lib. quod Corruptionis nomen duo significat:vno modo separationem animæ a corpore,& alia humanitus dualio modo perfectam dissolutionem in elementa. Ergo incorruptibile dicere corpus Domini secundum Iulianum & Galianũ secundum primum corruptionis modum ante resurrectionẽ,est impium,quia corpus Christi nõ esset consubstantiale nobis nec in veritate mortuum esset, nec secundum veritatem saluati essemus.Secundo autem modo corpus Christi fuit incorruptum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd corpus mortuum cuiuscunq; alterius hominis , non remanet vnitum alicui hypostasi permanenti, sicut corpus Christi mortuum. Et ideo corpus mortuum cuiuscunq; alterius hominis,non est idem simpliciter sed secundum quid : quia est idem secundum materiam , non autem idem secundum formam. Corpus autem Christi remanet idem simpliciter propter identitatem suppositi : vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quia idem numero dicitur aliquid secundum suppositum, idem autem specie est idem secundum formam,vbicunque suppositum subsistit in vna sola natura, oportet quod sublata vnitate speciei , auferatur vnitas numeralis, Sed hypostasis verbi Dei subsistit in duabus naturis , & ideo quamuis in Christo non remaneat corpus idem secundum speciem humanæ naturæ,remanet tamen idem numero secundum suppositum verbi Dei

¶ Ad tertium dicendum, quod corruptio & mors non competit Christo ratione suppositi,secundum quòd attenditur vnitas, sed ratione naturæ,secundum quam inuenitur differentia mortis & vitæ.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm mors Christi aliquid operata sit ad nostram salutem.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod mors Christi nihil operata sit ad nostram salutem. Mors enim est quædam priuatio: est enim priuatio vitæ. Sed priuatio , cùm non sit res aliqua, non habet aliquam

Commen. corpus ,& nõ quatenus erat viuum. Autor autẽ aliam formam genitam in Christi corpore tenuisse,scilicet formam caducitatis, per quam erat corpus , quia naturaliter ordo habet, vt semper corruptio vnius sit generatio alterius : imo prius natura incenditur generatio,quam corruptio, Et vnam tantum in composito formam, iuxta Peripateticam doctrinam bene perspectã nouimus.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum sextum.

TItulus vt sonat.

Commen. ¶ In corpore vna distinctio bimembris cum conclusionibus tribus. Distinctio est de morte,vel in fieri,vel in

Universidad de Deusto
Biblioteca

facto esse. Prima conclusio est: De morte Christi (quæ fuerit, idem est iudicium quod de passione Christi) Deus fuit auctor, quia mors fuit effectus, sua ipsa passio Christi. Secunda conclusio est, Mors Christi in facto esse non potuit operari salutem nostram per modum meriti, sed efficientiæ. Prima pars in litera (non probatur) secunda probatur: Per mortem deitas non est separata à carne: ergo quicquid circa carnem Christi ab anima separatam contigit, fuit nobis salutiferum virtute Deitatis vnitæ. Tertia conclusio est, Mors Christi operata est destructionem vitiosique nostræ mortis, scilicet animæ & corporis: probatur, Mors Christi fuit priuatio propriæ vitæ: ergo effectus eius proprie est remotio nostrum impedimentorum æternæ vitæ: ergo est remotio vitiosique mortis nostræ. Prima consequentia probatur: quia consideratur proprie ab eius causæ effectus secundum similem causam: secunda vero, quia vtraque mors contrariatur æternæ nostræ saluti consummatæ. Et con firmatur conclusio auctoritatibus.

Annot. ¶ Aduertendum hic, quòd mors in facto esse, sic tenet ex parte corporis: nam enim dicitur, anima mortua, sed corpus dicitur, & est mortuum. Et quia corpus Christi mortuum erat inanimatum, & mentium principaliter continebat in anima: ideo Autor in litera pro commodiori, propter se noto, reliquit primam partem secundæ conclusionis, scilicet quod mors Christi in facto esse non potuit meritoriè operari: enim fuit meritoriè operari: enim quo nullum erat principium meredi, & quia erat in illo corpore mortuo principium efficiens vitæ, scilicet deitas: ideo asserimus quod efficere potuit, ex eo namque quòd deitas corpori Christi instrumento vitæ vtebatur, consecutum est vt corpore illo affecto passione vitæ vsq; est, vt organo ad causandam in nobis destructionem omnimodæ mortis ipsius illud qui mortem nostram mortiendo destruxit.

¶ *Num mors Christi in facto esse fuerit meritoria saluris nostræ ex parte animæ.*

Quæstio. ¶ Se occurrunt hic duo dubia. Primum est, an mors Christi in facto esse, fuerit meritoria ex parte animæ. Secundum est, quomodo saluatur similitudo inter effectū & causam in tertia conclusione, quam paciùs videatur oppositum.

¶ Ad primum dicitur, quod mors facto esse aliquam virtutem agendi. Ergo non potuit aliquid operari ad nostram salutem.

¶ Præterea, Passio, Christi operata est ad nostram salutem per modum meriti. Sic autem non potuit operari mors Christi: nam in morte separatur anima à corpore, quæ est merendi principium. Ergo mors Christi non est operata aliquid ad nostram salutem.

¶ Præterea, Corporale non est causa spiritualis. Sed mors Christi fuit corporalis, non ergo potuit esse causa spiritualis nostræ salutis.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit in 4. de Trinita. Vna mors nostri Saluatoris, scilicet corporalis, duabus mortibus nostris, id est animæ & corporis, saluti fuit.

¶ RESPONDEO dicendum quòd de morte Christi dupliciter loqui possumus. Vno modo, secundum quod est in fieri: alio modo, secundum quod est in facto esse. Dicitur autem mors esse in fieri, quando aliquis per aliquam passionem vel naturalem vel violentiam tendit in mortem. Et hoc modo idem est loqui de morte Christi & de passione ipsius. Et ita secundum hunc modum mors Christi causa est salutis nostræ secundum id quod de passione suprà dictum est. Sed in facto esse mors Christi consideratur, secundum quod ram facta est separatio corporis & animæ, & sic nunc loquimur de morte Christi. Hoc autem modo mors Christi non potest esse causa salutis nostræ per modum meriti, sed solùm per modum efficientiæ: inquantum scilicet nec per mortem diuinitas separata fuit à Christi carne. & ideo quicquid contigit circa carnem Christi, etiam anima separata, fuit nobis salutiferum virtute diuinitatis vnitæ. Consideratur autem propriè alicuius causæ effectus secundum similitudinem causæ. vnde quia mors est quædam priuatio vitæ propriæ, effectus mortis Christi attenditur circa remotionem eorum quæ contrariantur nostræ saluti, quæ quidem sunt mors animæ & mors corporis. & ideo per mortem Christi dicitur esse destructa in nobis & mors animæ, quæ est per peccatum nostrum (secundum illud Roma. 4. Traditus est, scilicet in mortem, propter delicta nostra) & mors corporis, quæ consistit in separatione animæ: secundum illud prima ad Chrinth. 15. Absorpta est mors in victoria.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mors Christi est operata salutem nostram ex virtute diuinitatis vnitæ, & non ex sola ratione mortis.

¶ Ad secundum dicendum, quod mors Christi secundum quod consideratur in facto esse, etsi non est ad nostram salutem operata per modum meriti: est tamen operata per modum efficientiæ: vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quod mors Christi fuit quidem corporalis: sed corpus illud fuit instrumentum diuinitatis sibi vnitæ, operans in virtute eius etiam mortuum.

QVÆSTIO QVINQVAGESIMA PRIMA De sepultura Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de sepultura Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò verùm conueniens fuerit Christũ sepeliri.

¶ Secundò, de modo sepulturæ eius.

¶ Tertiò, verùm corpus eius fuerit in sepulchro resolutum.

¶ Quartò, de tempore quo iacuit in sepulchro.

ARTICVLVS I.

¶ Virum fuerit christum conueniens sepeliri.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod non fuerit conueniens Christum sepeliri. De Christo enim dicitur in Psal. Factus est sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber. Sed in sepulchro includuntur corpora mortuorum, quod videtur esse contrarium libertari. Ergo non videtur fuisse cõueniens, quòd corpus Christi sepeliretur.

¶ Præterea, Nihil circa Christum fieri debuit, quod non esset salutiferum nobis. Sed in nullo videtur ad salutem hominum pertinere. quòd Christus fuit sepultus. Ergo non fuit conueniens Christum sepeliri.

¶ Præterea, Inconueniens esse videtur quod Deus qui est super cælos excelsius, in terra sepeliretur. Sed illud quod conuenit corpori Christi mortuo, attribuitur Deo ratione vnionis. Ergo inconueniens videtur, Christũ fuisse sepultum.

¶ SED CONTRA est quod Dominus dicit Matthæ. 26. de muliere quæ eum iunxerat, Opus bonum operata est in me. & postea subdit: Mittens enim hoc vnguentum in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

¶ RESPONDEO dicendum, quod conueniens fuit Christum sepeliri. Primò quidem ad comprobandum veritatem mortis: non enim in sepulchro aliquis ponitur, nisi quando iam de veritate mortis constat. Vnde & Marc. 15. legitur, quòd Pilatus antequam concederet Christum sepeliri, diligenti inquisitione cognouit eum mortuum esse. Secundò, quia per hoc quod Christus de sepulchro resurrexit, datur spes resurgendi per seipsum, his qui sunt in sepulchro: secundum illud Io. 5. Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & qui audierint viuent. Tertiò, ad exemplum eorum qui per mortem Christi, spiritualiter moriuntur peccatis: qui scilicet abscondũtur à conturbatione hominum. Vnde dicitur Coloss. 2. Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Vnde & baptizati, qui per mortem Christi moriuntur peccatis, quasi consepeliuntur Christo per immersionem, secundum illu Rom. 6. Consepulti sumus cum Christo, per baptismum in mortem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus sepultus, se inter mortuos liberum fuisse latetur, in hoc quod per inclusionem sepulchri, non potuit impediri, quin ab eo resurgendo exiuerit.

¶ Ad secundum dicendum, quod sicut mors Christi efficienter operata est nostram salutem, ita etiam & eius sepultura. Vnde Hierony. dicit super Mar. Sepultura Christi resurgimus. Et Isa. 53. super illud, Dabit impios pro sepultura, dicit gloss. id est, Gentes, quæ sine pietate erant, Deo patrique dabit: quia mortuus & sepultus eos acquisiuit.

¶ Ad tertium dicendum, quod sicut dicitur in quodam sermone. concilij Ephesini nihil horum quæ saluant homines, iniuriam Deo facit, quæ ostendunt eam non passibilem, sed clementem. Et in alio sermone eiusdem cõcilij legitur, Nihil putat iniuriam Deus. quòd est occasio salutis hominibus: tu quidem non ita vilem Dei naturam arbitraberis, tanquam quę aliquando subiecta possit esse iniuriis.

ARTICVLVS II.

¶ Virum conueniens modo Christus fuerit sepultus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur non conueniens modo Christum fuisse sepultum. Sepultura enim ejus respondet: morti ipsius. Sed Christus fuit passus mortem abiectissimam: secundum illud Sap. 2. Morte turpissima condemnemus eum. Ergo inconueniens videtur fuisse, quòd Christo exhibita fuit honorabilis sepultura: in quantum à magnatibus fuit tumulatus, scilicet à Ioseph ab Arimathia, qui erat nobilis Decurio (vt habetur Matt. 27.) & à Nicodemo, qui erat princeps Iudeorum: vt habetur Ioan. 3.

¶ Præterea, Circa Christum non debuit aliquid fieri, quod esset superfluitatis exemplum. Videtur autem superfluitatis fuisse, quòd ad sepeliendum Christum Nicodemus venit ferens mixturam myrrhæ & aloës quasi libras centũ (vt dicitur Ioã. 19.) præsertim cum mulier præuenerit corpus eius vngere in sepulturam, vt dicitur Marc. 14. Non ergo fuit hoc conuenienter circa Christum factum.

¶ Præterea, Non est conueniens vt aliquod factum sibiipsi sit dissonum. Sed sepultura Christi fuit simplex ex vna parte: quia scilicet Ioseph inuoluit corpus eius in sindone munda (vt dicitur Matt. 27.) non autem auro aut gemmis, aut serico, vt Hieronym. ibi dem dicit: ex alia verò parte videtur fuisse ambitiosa, inquantum eum cum aromatib us sepelierunt. Ergo videtur non fuisse cõueniens modus sepulturæ Christi.

¶ Præterea, Quæcunque scripta sunt, præcipuè de Christo, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt dicitur Roma. 15. Sed quædam scribuntur in Euangeliis circa sepulchrum Christi, quę in nullo videntur ad nostram doctrinam pertinere: sicut quòd fuit sepultus in horto, quòd in monumento alieno, & nouo, & excisо in petra. Inconueniens ergo fuit modus sepulturæ Christi.

¶ SED CONTRA est quòd dicitur Isa. 11. Et erit sepulchrum eius gloriosum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd modus sepulturæ Christi ostenditur esse cõueniens quantum ad tria. Primò quidẽ quantum ad confirmandum fidem mortis & resurrectionis ipsius. Secundò ad commendandam pietatem eorum, qui eum sepelierunt. Vnde Augu. dicit in primo de Ciuit. Dei. Laudabiliter commemorantur in Euãgelio, qui corpus eius de cruce acceptum, diligenter atque honorificè tegendum sepeliendumque curarunt. Tertiò, quantum ad mysterium, per quod informantur illi qui Christo consepeliuntur in mortem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa mortem Christi commendantur patientia & constantia ipsius, qui mortem est passus: & tantò magis quãtò mors fuit abiectior. Sed in sepultura honorifica consideratur virtus morientis, qui contra intentionem occidentium etiam mortuus honorificè sepelitur, & præfiguratur deuotio fidelium qui erant Christo mortuo seruituri.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in hoc, quòd Euangelista dicit, Quòd sepelierunt eum, sicut mos est Iudæis sepelire (sicut Augustinus dicit super Ioann.) admonuit in huiusmodi officiis, quæ mortuis exhibentur, morem cuiusłibet gentis esse seruandum. Erat autem istius gentis consuetudo, vt mortuorum corpora variis aromatibus condirentur, vt diutius seruarentur illæsa. Vnde & in tertio de doctrina Christiana dicitur, quòd in omnibus talibus, non vsus rerum, sed libido ventis in culpa est. Et posteà subdit, quòd in aliis personis plerunque flagitium est: in diuina vel prophetica persona, maximæ cuiusdam rei signum est. Myrrha enim & aloës propter sui amaritudinem significant pœnitentiam per quam aliquis in seipso Christum conseruat absque corruptione peccati. odor autem aromatum significat bonam famam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd myrrha & aloës adhibebantur corpori Christi, vt immune à corruptione seruaretur, quod videbatur ad quandam necessitatem pertinere. Vnde datur nobis exemplum quòd licitè possumus aliquibus pretiosis vti medicinaliter pro necessitate nostri corporis conseruandi. Sed inuolutio corporis pertinebat ad solam quandam decentiam honestatis: & in talibus simplicibus debemus esse contenti. Per hoc tamen significabatur (vt Hier. dicit) quòd ille in sindone munda inuoluit Iesum, qui mente pura eum susceperit. Et hinc, vt Beda dicit super Mar. Ecclesię mos obtinuit, vt sacrificium altaris non in serico neque in panno tincto, sed in lino terreno celebretur: sicut corpus Domini est in sindone munda sepultum.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Christus sepelitur in horto, ad significandum quòd per mortem & sepulturam ipsius, liberamur à morte, quam incurrimus per peccatum Adæ in horto paradisi commissum. Ideo autem Saluator in aliena ponitur sepultura (vt Aug. dicit in quodam sermone) quia pro aliorum morie- batur salute: sepulchrum autem mortis est habitaculum. Per hoc etiam considerari potest paupertatis abundantia pro nobis susceptæ: nam qui domum in vita non habuit, post mortem quoque in alieno sepulchro reconditur, & nudus existens, à Ioseph cooperitur. In nouo autem ponitur monumento (vt Hier. dicit) ne post resurrectionem, ceteris corporibus remanentibus, surrexisse alius fingeretur. Potest autem & nouum sepulchrum, Mariæ virginalem vterum demonstrare. Per hoc etiam datur intelligi, quòd per Christi sepulturam omnes innouamur, morte & corruptione destructa.

In monumento autem excisо in petra conditus est (vt Hieronym. dicit) ne si ex multis lapidibus ędificatum fuisset, tumuli fundamentis suffosis, ablatus furto diceretur. Vnde & saxum magnum quod appositum fuit, ostendit quòd non absque auxilio plurimorum sepultura potuisset referari. Si etiam sepultus fuisset in terra, dicere poterant, Suffoderunt terram, & furati sunt eum: sicut Aug. dicit. Significatur autem mysticè per hoc (vt Hila. dicit) quòd per Apostolorum doctrinam in pectus duritiæ Gentilis quodam doctrinæ opere excisum, Christus inferatur, rude scilicet ac nouum, & nullo antea ingressu timori Dei peruium. Et quia nihil præter eum oportet in pectora nostra penetrare, lapis ostio aduoluitur. Et sicut Origen. dicit, non fortuito scriptum est, quòd Ioseph inuoluit corpus Christi sindone munda, & posuit in monumento nouo, & quòd adoluit lapidem magnum: quia omnia quæ sunt circa corpus Iesu, munda sunt, & noua, & valde magna.

ARTICVLVS III.

¶ Virum corpus Christi in sepulchro fuerit incineratum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi in sepulchro fuerit incineratum. Sicut enim mors est pœna peccati primi parentis, ita etiam & incineratio: dictum est enim primo homini post

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ primæ Articulum secundum.*

Annot. TItulus Modi nomine vtitur pro conditionibus obseruatis in

Commit. sepeliendo corpus Christi.

¶ In corpore vna conclusio: Modus sepulturæ Christi fuit conueniens quantum ad tria. Omnia sunt clara.

Annot. ¶ In responsione ad vltimum, adde quòd excitio sepulchri in petra, immobile sepulchrum reddens, ad perpetuitatẽ testimonij de morte Christi apud tergiversantes spectat. Nec solum testari illud videmus mortem Christi, sed virtutem: qua ipsum sepulchrum inter hostes fidei gloriosum seruatur: fuit enim & est tot seculis in manibus infidelium.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ primæ Articulum tertium.*

Commun. TItulus clarus.

¶ In corpore articulus conclusio: Non fuit conueniens, eot

put Christi putrefieri aut incinerari. Probatur dupliciter. Primò Putrefactio prouenit ex infirmitate naturę illut corporis non potentis corpus amplius in vnum continere: ergo Christus, ne mors eius infirmitati naturæ adscriberetur, noluit corpus suum resolui. Antecedens patet, Consequentia probatur: quia mors Christi nõ debuit esse ex infirmitate naturæ, sed voluntaria. In cuius signum non mortuus est. Secundò probatur quia ad ostentionem diuinæ virtutis voluit corpus suum incorruptum permanere. Et ad hoc affertur autoritas Chrysostomi.

¶ Circa primam rationem dubium occurrit: quia impertinens videtur. Nam siue in corpore Christi fuerit aliqua putrefactio, siue non, cõstabat quòd ex violenta passione non ex naturę infirmitate mortuus erat, tanquia passus est in etate iuuenis.

Annot ¶ Ad hoc dicitur, q. putrefactio cadaueris attestatur infirmitati naturæ præsentis & præteritæ. Nam corpora ita compacta, vt naturaliter complexio vigorosa sit & viua & mortua, putrefactibus resiliunt magis aliis. & propterea si putrefactio cadaueris accidisset in Christi corpore, testimonium infirmitatis naturæ in Christo monstraretur, tanquam impotentis ptius amplius tenere corpus viuum, & postea incorruptum: & consequenter quod mors Christi accidisset, etiam si noluisset. Et sic imputre-

Cap. 13 lo. 3. scibile fuit, quòd corpus Christi putrefieri non permitteret. Et hoc ad honorem Christi, & ad confirmationem fidei resurrectionis ipsius. Et hoc modo dicit Aug. quòd mors Christi fuit incineratione digna, quia scilicet fuit mortalis & passibilis. Et hoc modo dicit Hila. quòd mors Christi fuit incineratione digna, quia scilicet fuit mortalis & passibilis. Et hoc modo dicit Hila. quòd mors Christi fuit incineratione digna, quia scilicet fuit mortalis & passibilis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut dicitur Psal. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Et hoc ad honorem Christi, & ad confirmationem fidei resurrectionis ipsius. Et hoc modo dicit Aug. quòd mors Christi fuit incineratione digna, quia scilicet fuit mortalis & passibilis. Et hoc modo dicit Hila. quòd mors Christi fuit incineratione digna, quia scilicet fuit mortalis & passibilis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut dicitur Psal. 15. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Et hoc ad honorem Christi, & ad confirmationem fidei resurrectionis ipsius. Et hoc modo dicit Aug. quòd mors Christi fuit incineratione digna, quia scilicet fuit mortalis & passibilis. Et hoc modo dicit Hila. quòd mors Christi fuit incineratione digna, quia scilicet fuit mortalis & passibilis.

Universidad de Navarra Biblioteca

¶ Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum quærunt.

Element. IN corpore vna conclusio: Conueniens fuit quòd Christus duabus noctibus & vna die esset in sepulchro, Probatur. Tripliciter, quo Christus fuit in sepulchro, effectum mortis eius repræsentat: sed effectus est duplex, nostra mors tenebrosa destructa, & ipsa mortis eius lux est causa: ergo conueniens fuit vna die & duabus noctibus manere in sepulchro. Omnia clara sunt.

Annot. ¶In responsione ad primum, aduerte quòd auctoritas Ecclesiæ indubiè credetis Christum fuisse *cap. 28.* xisse prima sabbati in mane vel circa, & inde diem resurrectionis diē Dominicum nominauit, elidit omnes nouitates præsumētium hoc in dubium reuocare, & exponere Euangelistas suo sensu. Et propterea tales non audiendi, sed vitandi sunt à piis Ecclesiæ auribus.

¶In eadem responsione aduerte nouitiæ, quod quilibet trium naturalium dierū mortis Christi, numeratur, accipiendo nūdem pro prima *Q. præc. ar. 1. ad 3.* parte eius, sexta feria enim incipit à nocte terminante diem Iouis: & similiter sabbatum incipit à nocte terminante sextam & similiter Dominica incipit à nocte in qua Christus surrexit. Dies verò creationis mundi numerantur, incipiendo à die, vt *In tract. quæ dicit* à prima parte ita quòd *tur. Ad* mane incipit dies, & durat vsque ad illud ma*uersus* pe- ne excluſiuè secunda si*tiles de-* quidem pars eius est *monstra-* nox. Et hoc notatur *tio. quod* per illum dicitur, factum *Christus* est vespere & mane *fit Deus,* dies vnus, à termino enim lucis diuinæ dixit. *Ioā.* Et factum est vespere & à termino nocturnarum tenebrarū subiunxit, & mane: ita quòd ipse ordo numerandi manifestat lucem priorem tenebris computatam. Ratio autem harum cō trariorum ordinum in Scriptura hac redditur ratione elata.

¶In responsione ad vltimum percipe nouitiæ, quòd sicut dicimus, *In qua* media vita in morte *mor. & q.* sumus, & non propter *30. ar. 1.* ea limitamus nos, quasi diuidamus vitam in duas partes æquales: & similiter gesta inclusio die dicimus facta media die, & submersos in mari dicimus in medio mari submersos, non diuidendo mare in duas partes æquales: ita resurrectionem in quacunque parte noctis factam, dicimus media nocte factam absque diuisione noctis in duas partes æquales.

peccatum, Puluis es, & in puluerem reuerteris: vt dicitur Gen. 3. Sed Christus mortem sustinuit, vt nos à morte liberaret. Ergo etiam incinerari debuit corpus eius, vt nos ab incineratione liberaret.

¶Præterea, Corpus Christi fuit eiusdem naturæ cum corporibus nostris. Sed corpora nostra statim post mortem resolui incipiunt, & ad putredinem disponuntur: quia exhalante calido naturali, superuenit calor extraneus, qui putrefactionem causat. Ergo videtur quòd similiter in corpore Christi accideret.

¶Præterea, Sicut dictum est, Christus sepeliri voluit, vt daret hominibus spem resurgendi etiam de sepulchris. Ergo etiam incinerationem pari debuit, vt spem resurgendi incineratis post incinerationem, daret.

¶SED CONTRA est quod in Ps. dicitur, Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Quod Damasce. exponit in 3. li. de corruptione quæ est per resolutionem in elementa.

¶RESPONDEO dicendum, quòd non fuit conueniens corpus Christi putrefieri, vel quocunque modo incinerari: quia putrefactio cuiuscunque corporis prouenit ex infirmitate naturæ illius corporis, quæ non potest amplius corpus continere in vnum. Mors autem Christi (sicut suprà dictum est) non debuit esse ex naturæ infirmitate, ne crederetur non esse voluntaria. & ideo non ex morbo, sed ex passione illata voluit mori, cui se obtulit sponte. Et ideo Christus, ne mors eius naturæ infirmitati adscriberetur, noluit corpus suum qualitercunque putrefieri, aut qualitercunque resolui: sed ad ostensionem virtutis diuinæ voluit corpus illud incorruptum permanere. Vnde Chrysostom. dicit, quod viuentibus aliis hominibus his scilicet qui egerunt strenuè, arridēt propria gesta: his autem pereuntibus, pereunt. Sed in Christo est totum contrarium; nam ante Crucem omnia sunt mœsta & infirma: vt autem crucifixus est, omnia clariora sunt facta, vt noscas non purum hominem crucifixum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus cùm non esset subiectus peccato, neque morti erat obnoxius, neque incinerationi: voluntariè tamen mortem sustinuit propter nostram salutem, secundum rationes suprà dictas. Si autem corpus eius fuisset putrefactum vel resolutum, magis hoc fuisset in detrimentum salutis humanæ: dum non crederetur in eo esse virtus diuina. Vnde ex persona eius in Ps. dicitur, Quæ vtilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? quasi dicat, Si corpus meum putrefiat: perditur effusi sanguinis vtilitas.

¶Ad secundum dicendum, quod corpus Christi quantum ad conditionem naturæ passibilis putrefactibile fuit: licet non quantum ad meritum putrefactionis, quod est peccatum. Sed virtus diuina corpus Christi à putrefactione præseruauit, sicut & resuscitauit à morte.

¶Ad tertium dicendum, quod Christus de sepulchro resurrexit virtute diuina, quæ nullis terminis coarctatur. Et ideo hoc quòd à sepulchro surrexit, sufficiens argumentum fuit, quòd homines erant resuscitandi virtute diuina non solùm de sepulchris, sed etiam de quibuscunque cineribus.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum Christus fuerit in sepulchro solum vna die & duabus noctibus.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit in sepulchro solùm vna die & duabus noctibus. Dicit enim ipse Matth. 12. sicut fuit Ionas in vētre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ita Filius hominis erit in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Sed in corde terræ fuit in sepulchro existens. Non igitur fuit in sepulchro solùm vna die & duabus noctibus. *Infrà q. 51. ar. 1. 2. cor. 5. 3. ar. 2. Et opus. 3. c. 243. Et opus. 69. c. 20. ca. 2 sui. Et 1. in 15. 1. c. 20. Ho. 21. in Euan. cap 5.*

¶Præterea Gregor. dicit in Homil. Paschali, quod sicut Samson abstulit media nocte portas Gazæ, ita Christus media nocte auferens portas inferni, resurrexit. Sed postquam resurrexit, non fuit in sepulchro. Ergo non fuit in sepulchro duabus noctibus integris.

¶Præterea, Per mortem Christi lux prævaluit tenebris. Sed nox ad tenebras pertinet, dies autem ad lucem. Ergo conueniētius fuit, quòd corpus Christi fuerit in sepulchro duobus diebus & vna nocte, quam econuerso.

¶SED CONTRA est, quod sicut Augustin. dicit in 4. de Trinit. à vespere sepulturæ vsque ad diluculum resurrectionis triginta sex horæ sunt, id est nox tota cum die tota & nocte tota. *Q. præc. ar. 6.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd ipsum tempus, quo Christus in sepulchro mansit, effectum mortis eius repræsentat. Dictum est autem suprà, quòd per mortem Christi liberati sumus à duplici morte, scilicet à morte animæ & à morte corporis. & hoc significatur per duas noctes, quibus Christus in sepulchro permansit: Mors autem eius, quia non fuit ex peccato prouenies, sed ex charitate suscepta, non habuit rationem noctis, sed diei: & ideo significatur per diem integrum, quo Christus fuit in sepulchro. Et sic conueniens fuit, quòd Christus vna die & duabus noctibus esset in sepulchro.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug. dicit in lib. de Consensu Euangelistarum: Quidam modum loquutionis Scripturæ nescientes, noctem voluerunt annumerare tres illas horas à sexta vsque ad nonam, quibus sol obscuratus est, & diem tres horas alias quibus iterum terris est redditus, id est à nona vsque ad Occasum: sequitur enim nox futuri sabbati, qua cum suo die computata erant iam duæ noctes & duo dies. Post sabbatum autem sequitur nox primi sabbati, id est illucescentis diei Dominici, in qua tunc Dominus resurrexit. & ita adhuc non constabit ratio trium dierum, & trium noctium. Restat ergo, vt hoc inueniatur, illo Scripturarum vsitato loquendi modo, quo à parte totum intelligitur, ita scilicet quòd vnam noctem, & vnam diem accipiamus pro vno die naturali. Et sic primus dies computatur ab extrema parte sui, qua Christus in sexta feria est mortuus & sepultus: secundus autem dies est integer cum 24. horis nocturnis & diurnis: nox autem sequens pertinet ad tertium diem. Sicut enim primi dies, propter futurum hominis lapsum, à luce in noctem, ita isti propter hominis reparationem, à tenebris computantur in lucem. *13 10. 4. 4. ca. 5. Ho. 21. in Euan.*

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in de Trinita. Christus in diluculo resurrexit, in quo aliquid lucis apparet, & adhuc tamen aliquid remanet tenebrarum noctis. Vnde de mulieribus dicitur, Ioann. 20. quòd cùm adhuc essent tenebræ, venerunt ad monumentum. Ratione ergo harum tenebrarum Gregor. dicit Christum media nocte surrexisse: non quidem diuisa nocte in duas partes æquales, sed infra ipsum noctem. Illud enim diluculum, & pars noctis & pars diei dici potest propter conuenientiam, quam cum vtroque habet. *4. cap. 5. 10. 3. Ho. 21. in Euan.*

¶Ad tertium dicendum, quòd intantum lux in morte Christi prævaluit (quæ significatur per vnam diem) quòd tenebras duarum noctium, id est duplicis mortis nostræ, remouit, vt dictum est.

QVAES

¶ Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum primum.

Commēt. TItulus clarus.

¶In corpore vna conclusio: Conueniens fuit Christum ad inferos descendere. Probatur tripliciter. Prima ratio completur ex responsione ad secundum. Secunda ratio completur ex responsione ad secundum. Responsio ad tertium de motu Angelorum facta in Cōmentariis Primæ partis tractata est.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum secundum.

Annot. TItulus plus quærit quàm exprimat quæstio enim in quem inferni locum Christus descendit, vt patet in diuisione articulorum. explicat autem specialiter de inferno damnatorum, tanquàm de magis difficili.

Commen. ¶In corpore distinctionē bimembrem facit de esse alicubi dupliciter: vel secundū effectū, vel secundum subsistentiam. & iuxta singula membra singulis conclusionibus respondet quæsito: Prima conclusio: Christus secundum effectum descendit in quemlibet Infernorum locum: & declaratur in tribus. *3. dis. 22. q. 2. ar. 1. q. 2. Et opus. 3. c. 2 q. 2. Et opus. 69. c. 21. princip. Epis. 99. to. 2.*

¶ Num Christus quipiam egerit in inferni & limbum puerorum.

estio. ¶Occurrit autem statim hic dubiū: quia non est sufficienter probata cōclusio ex tribus locis inferni. Nam datur quæstus locus, scilicet limbus puerorum, qui sine aliquo fidei signo decesserunt, si ergo Christus descendit secundum effectū in quemlibet, oportet & q; in limbum puerorū aliquem effectum habuerit, & q; Autor desecerit, relinquendo hunc quartum locum.

¶Ad hoc dicitur, quòd quia sub ordine damnatorum comprehenditur tota pars sinistra Christi iudicis: ideo etiam Autor sub inferno damnatorum comprehendit etiam infernum puerorum: vnusquisque effectus fuit cōmunis omnibus, quāuis diuersimodè. Cō futati enim sunt ofa de malitia & incredulitate: sed infantes de sola malitia originalis peccati, & incredulitate quia nec propria nec patrum fide incredulitatē euaserunt. Secūda conclusio est: Anima Christi descendit secūdū substantiā ad viscera inferni Patris. Manifestatur duplicites. Primò, ex cōuenientiis effectuū ibi, scilicet visitaret loco secūdū animā, quos visitabat in terris satiando deitate. Secundò ex similitudine ad passionē, vt sicut in vna parte terræ, &c. ¶Occurrit hic vnū dubiū quia effectus Christi *Q. 50. ar. nic. 6. Q. præc. 2. 2. ca. 1. ex. 32. in. 2.* *Gl. inter li.*

QVAESTIO QVINQVAgesimasecunda, de descensu Christi ad inferos, in octo articulos diuisa,

DEINDE considerandum est de descensu Christi ad inferos. ¶Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, vtùm fuerit conueniens Christum ad inferos descendere.

¶Secundò, in quem infernum descenderit.

¶Tertiò, vtrùm totus fuerit in inferno.

¶Quartò, vtrùm aliquam moram ibi traxerit.

¶Quintò, vtrùm sanctos Patres ab inferno liberauerit.

¶Sextò, vtrùm damnatos ab inferno liberauerit.

¶Septimò, vtrùm liberauerit pueros in peccato originali defunctos.

¶Octauò, vtrùm liberauerit homines de purgatorio.

ARTICVLVS I.

¶ Virum fuerit conueniens, Christum ad infernum descendere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum ad infernum descendere. Dicit enim Aug. in Epistola ad Enodium. Nec ipsos quidem inferos vspiam Scripturarum, in bono appellatos potui reperire. Sed anima Christi non descendit ad aliquod malum: quia nec animæ iustorum ad aliquod malum descendunt. Ergo videtur quòd non fuerit conueniens, Christum ad inferos descendere.

¶Præterea, Descendere ad inferos, non potest Christo conuenire secundum diuinam naturam (quæ est omnino immobilis) sed solùm conuenire potest ei secundum naturam assumptam. Ea verò quæ Christus fecit vel passus est in natura assumpta, ordinātur ad humanam salutem, ad quam non videtur necessarium fuisse, quòd Christus descenderit ad inferos: quia per passionem suam, quam in hoc mundo sustinuit, nos liberauit à culpa & pœna, vt suprà dictum est. Non igitur fuit conueniens, quòd Christus ad infernum descenderet.

¶Præterea, Per mortem Christi separata est anima à corpore eius, quod quidem in sepulchro positum fuit: vt suprà habitum est. Non autem videtur, quòd secundum animam solam ad infernum descenderit: quia anima, cùm sit incorporea, non videtur quod localiter possit moueri: hoc enim est corporum, vt probatur in sexto. Phy. descensus autem motum corporalem importat. Non ergo fuit conueniens, quòd Christus ad infernum descenderet.

¶SED CONTRA est quod dicitur in Symbolo, Descendit ad inferos. Et Apostolus dicit Ephe. 4. Quòd autem ascendit, quid est nisi quia & descendit primùm ad inferiores partes terræ glo. id est ad inferos.

¶RESPONDEO dicendum, quòd conueniens fuit, Christum ad infernum descendere. Primò quidem: quia ipse venerat pœnam nostram portare, vt nos à pœna eriperet secūdum illud Isa. 53. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Ex peccato autem homo incurrerat non solùm mortem corporis, sed etiā descensum ad inferos. Et ideo sicut fuit conueniens, eum mori, vt nos liberaret à morte, ita conueniens fuit eum descendere ad inferos, vt nos à descensu ad inferos liberaret. Vnde dicitur Osee 13. Ero mors tua ô mors, ero morsus tuus inferne. Secundò: quia conueniens erat, vt victo diabolo per passionem, vinctos eius eriperet, qui detinebantur in inferno, secundum illud Zach. 9. Tu quoque in sanguine Testamenti tui emisisti vinctos tuos de lacu. Et Col. 2. dicitur, Expolians principatus & potestates, traduxit confidenter. Tertiò, vt sicut potestatem suam ostendit in terra, viuendo & moriendo, ita etiam potestatem suam ostenderet in inferno, ipsum visitando & illuminando. Vnde dicitur in Ps. Attollite portas principes vestras. glo. id est principes inferni auferte potestatem vestram, qua vsque nunc homines in inferno detinebatis: & sic in nomine Iesu omne genu flectatur, non solùm cælestium, sed etiam infernorum, vt dicitur Phil. 2. *Dom.*

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nomen Inferorum sonat in malum pœnæ, non autem in malum culpæ. Vnde decuit Christum in infernum descendere, non tanquam ipse esset debitor pœnæ, sed vt eos qui erant pœnæ obnoxij, liberaret.

¶Ad secundum dicendum, quòd passio Christi fuit quasi quædam causa vniuersalis humanæ salutis, tam viuorum, quàm mortuorum. Causa autem vniuersalis applicatur ad singulares effectus per aliquid speciale. Vnde sicut virtus passionis Christi applicatur viuentibus per sacramenta configurantia nos passioni Christi, ita etiam applicata est mortuis per descensum Christi ad inferos. Propter quod signanter dicitur Zach. 9. quòd eduxit vinctos de lacu in sanguine Testamenti sui, id est per virtutem passionis suæ. *D. 982.*

¶Ad tertium dicendum, quòd anima Christi non descendit ad inferos eo genere motus, quo corpora mouentur, sed eo genere motus, quo Angeli mouentur, sicut in prima parte habitum est. *Q. 53.*

ARTICVLVS II.

¶ Virum Christus descenderit ad infernum damnatorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus descenderit etiam ad infernum damnatorum. Dicitur enim ex ore diuinæ Sapientiæ Eccl. 24. Penetrabo omnes inferiores partes terræ. Sed inter partes inferiores terræ computatur etiam infernus damnatorū: secundum illud Ps. Introibunt in inferiora terræ. Ergo Christus, qui est Dei sapientia, etiam vsque ad infernum damnatorum descendit. *3. dis. 22. q. 2. ar. 2. q. 2. Et opus. 60. c. 21. circame dium.*

¶Præterea, Act. 2. dicit Petrus, quòd Deus Christum suscitauit solutis doloribus infernitiuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. Sed dolores non sunt in inferno Patrum, neque etiam in inferno puerorum. qui non puniuntur pœna sensus propter peccatum actuale, sed solùm pœna damni propter peccatum originale. Ergo Christus descendit in infernum damnatorum: vel etiam in purgatorium, vbi homines puniuntur pœna sensus propter peccatis actualibus.

¶Præterea, primæ Pet. 3. dicitur quòd Christus his qui in carcere conclusi erant, Spiritu veniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquando. Quod, sicut Athanasius dicit in Epistola ad Epictetum, intelligitur de descensu Christi ad inferos: dicit enim q; corpus Christi fuit in sepulchro positum, quando ipse perrexit prædicare his, qui in custodia erant, spiritibus, sicut dixit Petrus. Constat autem quòd increduli erant in inferno damnatorum. Ergo Christus ad infernum damnatorum descendit. *Sec 137.*

¶Præterea, Aug. dicit in Epistola ad Euodium. Si in illum Abrahę sinum, Christum mortuum venisse sacra Scriptura dixisset, non nominato inferno eiusque doloribus, miror, si quisquam ad inferos eum descendisse afferere auderet, sed quia euidentia testimonia & infernum commemorant & dolores, nulla causa occurrit cur illo credatur venisse Saluator, nisi vt ab eisdem doloribus saluos faceret. Sed locus dolorum est infernus damnatorum. Ergo Christus in infernum damnatorum descendit. *Epi. 99. to. 2.*

¶Præterea, Sicut Aug. dicit in quodam sermone de resurrecti. Christus ad infernum descendens, omnes Sanctos, qui originali peccato astricti tenebantur, absoluit. Sed inter illos erat etiam Iob, qui de seipso dicit, Iob 16. In profundissimum infernum descendent omnia mea. Ergo Christus etiam, vsque ad profundissi- *to. 16.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ria tamen istis omnes sunt effectus non solius deitatis, sed humanitatis Christi: & similiter effectus Christi descendentis adinferos, debent esse non solius deitatis, sed literæ autem ponitur effectus vnus infusio luminis æternæ gloriæ: & sic enim Deum immediatè infundere lumen gloriæ animalibus ergo.

¶ Ad hoc dicitur, quòd etiam ipsum lumen gloriæ consequimur ex virtute passionis Christi: quæ ex hoc ipso & nobis & illis aperuit cœlū, quòd scilicet impedimenta illius luminis abstulit. Et quia, vt in præcedentis articuli responsione ad secundum dictum est, virtus passionis Christi applicata est ad Sanctos, mediante descensu Christi ad inferos, sicut ad nos mediis sacramentis: ideo ad infusionem luminis gloriæ in sanctis Patribus operatus est descensus animæ Christi, applicando ad eos virtutem suæ mortis, hoc est exequendo substantiali præsentia ablationem pœnæ, qua privabantur, lumine gloriæ. & sic delet immediatè eos beatitudine tamen animæ Christi instrumentaliter ipsum gloriæ lumen cōtulisse, non est impossibile. Ad beatitudinem enim sufficit, q Deitas immediatè beet obiectū: nihil enim cum hoc stat, q effectiuè mediatè beet & causando mediante Christi anima instrumentaliter lumen gloriæ & mediante ipso lumine ac anima beati, actum beatitudinis.

¶ Num Christus secundum essentiam animæ descenderit ad infernum, an secundum aliquem effectum.

Quæstio.

¶ In eodem 1. art. dubiū occurrit propter Dorā. in 3. sent. dist. 22. q. 1. ar. 1. an descensus Christi ad inferos fuerit secundum substantiam animæ, vel solùmodo secundum effectum. Dubitatus enim, cuius studium fuit contradicere dicto Damasc. cum cogeretur concedere Christi ad inferos descensum secundum animam, & noller consensui concordare doctrinæ, tradenti ipsam Christi animam fuisse separatam in infernis: fingit modum quēdam, quo sola voce affirmaret Christi animam descendisse ad inferos, scilicet non per subitam vitæ animæ præsentiam diffinitivam, sed diffusam modo per effectū. Probatque primā partē negatiuā sic. Anima Christi non descendit ad inferos eo motu generis, quo Angelus movetur de loco ad locū: ergo, &c. Assumpti probatur: quia Angelum moueri de loco ad locū, est hic & nunc esse & operari in diuersis locis: hoc autē non potest cōuenire animæ separatæ: quia anima separata in nullo corpore seu loco potest operari quia determinata est ex natura animæ ad nō operandū in loco, nisi mediante proprio corpore, quo caret cum separata est. Deinde probat partem affirmatiuam tripliciter. Primo: quia motus animæ separatæ est nō per mortē subtractiuē in ipsa anima, sed per effectum. Quod probatur, quia hoc modo mouetur Angelus, secundo quia in instanti mortis Christi, Patres in limbo fuerūt beatidefensiuē autem animæ Christi nō fuisset in instanti mortis cōsummatiuē, si secundum locum fuisset. Tertiō, quia sic Christus fuit in inferno cum Patribus, sicut erit fur eodem die in Paradiso cū Latrone. sed esse in Paradiso cum Latrone, nō significat locū aliquē acquisitū animæ Christi: ergo nec esse in inferno significat locū animæ Christi. Et si dicatur distinguendo de paradiso spirituali vel corporali, ita quod distinguet de inferno. & dicam Christum descendisse ad infernū spiritualem, cum beatificauit Patres ratione termini ad quē, scilicet exactis diuinæ iustitiæ, & fuisse cum eisdē in Paradiso spirituali ratione termini ad quē, scilicet fruitionis beatæ. Et subdit Dura. quòd licet hoc sit probabiliter dictum. & satis videatur salvare articulū fidei & dicta Scripturæ non tamen est pertinaciter asserendum: nec eos vegamus aliud modū esse forsitan rationem, tamen nos ignorare illum. Quæ videtur apposuisse, timens etiōnem esse positionem dictam. Ad huius euidentiā tria agēda sunt primo narrabitur veritas secundo, vnde sciatur tertiō respondebitur obiectis.

¶ Quoad primumquia anima separata habet modum essendi similem Angelis, pro quanto est per se subsistens sine corpore, & habet esse in loco non circunscriptiue, sed diffinitiue sicut Angelus ideo sicut in communi loquendo Angelum dicimus esse in loco, pro quanto non solum effectus eius, sed substantia eius est in loco: hoc est ita ibi, quòd non alibi ita animam separatam in loco aliquo esse dicimus non ratione solius effectus, sed quia ipsa eius substantia est ita ibi, quòd non alibi: Vnde ad propositum deueniendo anima Christi in triduo mortis fuit in inferno non ratione solius effectus, sed ratione diffinitiue præsentiæ substantiæ suæ ad locum infernitra quòd esse in loco inferni, erat nonnulla pœnalitas, quam anima Christi pro nostra salute sustinebat: quam pœnalitatem humanæ naturæ propter originale peccatū Petrus Apostolus Act. 2. dolores infernī appellauit: dum dicit de Christo, quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni. Hæc de primo.

Cap. 29.

Mand. c. 22.

¶ Quo ad secundum: ex Symbolo Apostolorum clarè habetur, q Christus descendit ad inferos: & ex cōtextu ipsius Symboli clarè patet, q de reali præsentia ipsius Christi & de non effectus eius intelligitur: quoniam per modum historiæ interponitur antecedentibus & consequentibus, & nō aliter intellectis, quàm de simili reali præsentia: vt patet cum præponitur, Crucifixus, mortuus & sepultus: & cū subdigitur Surrexit à mortuis, ascendit in cœlos: cum enim de reliquis nulla sit quæstionon de hoc Intermedio debet esse quæstio, quia de reali præsentia substantiæ Christi intelligatur.

¶ Accedit ad hæc, sacri expositio Concilij generalis sub Innocē. 11. extrā de sum. Trī. & fi. c. fit inter credimus, vbi dicitur de Christo. Descendit ad inferos, resurrexit à mortuis: & ascēdit in cœlū, sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascendit quo pariter in vtroque. Vbi clarè ponitur descensus in animā: & nō dixit, in effectu animæ. Et rursus sicut verè caro, quæ cerciderat à vita, resurrexit in seipsā, & nō in effectuita descendit verè in anima, & nō in effectu. Et iterum, sicut quū dicitur, quòd ascendit pariter in vtroque, scilicet anima & carne, de ipsis & nō de eorū effectibus intelligitur: ita quum dicitur, descēdit in anima & de ipsa anima & non de eius effectu intelligēdū est. Et si per hæc verba non significetur descensus Christi in anima secūdū ipsam substantiā animæ, dicāt quæso isti opinantes, quibus verbis vti debuerūt Patres in cōcilio, ad significandum ipsius animæ in seipsa descensum ad inferos: ideo enim apposuerūt ad aliquid fidei exponēdum quòd descendit in animam: licet putati, quòd descendit Christus non personaliter in naturæ humanæ anitia, quam habebat, sed solum secūdum effectum.

¶ Verget quoq; illud Ps. 15. iuxta expositionē Petri Apostoli Act. 2. Vbi Christus dicit, Nō derelinques animā meā in inferno, nec dabis sanctū tuū videre corruptionem. Ad literam enim nomen Loci seu pœnæ oportet esse infernum quoniam expressè dicitur, quòd in eo nō est derelicta anima Christi, sicut nec caro corrupta est in sepulchro: cum quoniā huic eidem inferno ac tribuit Petrus Apostolus non solum dolores, sed q nō poterat violentare Christū, cū dicit, Quē Deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile

sibile erat teneri illū ab eo, scilicet inferno. Hæc enim duo, scilicet q Christus non poterat detineri ab inferno: & q Christus secūdum animā non est derelictus in inferno, manifestè cōiuncunt animā Christi & nō solum eius effectū fuisse in inferno. Et ipsa cōmemoratio nō derelictionis in inferno inter dona beneficia Christo collata, dū dicitur, Nō relinques animā meā in inferno, nec dabis sanctū tuum videre corruptionē, manifestè monstrat pœnalitatem aliquem in Christi anima ex hoc q erat in inferno, à qua liberanda Propheta prædixerat. Et si hæc omnia ad solum effectum in inferno productā ab anima Christi applicentur, vi-

Opus. 3. c. 236.

debis quantum abberauerit positio Durandi.

¶ Taceo q fatemur Christum triduo in inferno fuisse, & iuxta Ecclesiæ vocem in benedictione cerei, ab inferis ascendisse, & solam illam nocte nouisse tempus & horas, in qua Christus ab inferis resurrexit.

Q. 50. ar. 4.

hæc enim non possunt de spirituali inferno intelligi: quoniam spiritualis infernus abiectus est in principio effectus quem anima Christi fecit in animabus Patrū, nam statim abiecta est catentia diuinæ visionis. Ad per hoc dato quòd possit colorari de

Li. 3. c. 7. no. 9.

sensu ad infernumper effectum: quia in principio attigit infernum spiritualem in Patribus, qui est catentia diuinæ visionis vt terminum à quo: non potest tamen colorari q triduo fuerit in inferno spirituali, nec q cum resurrexit, ascendit ab inferis.

Q. 51. ar. 2. ad 4.

Præterea, quòd spectando ad effectum mortis Christi mediante anima, non posset solum dici quòd Christus descendit in inferos: sed etiam quòd ascendit in cœlum, & quòd ad multa alia loca iuerit, in quibus triduo illo meruit tam animæ Christi effectum habuitnam ad eos spirituale fuit, beatificando Latronem & alios ad Hierusalē mittit contritionem & spem discipulis dando: & sic de aliis quæ possent fingi. Ex quibus & communi Ecclesiæ ac doctorū sensu dicta positio non pro opinione, sed pro errore habenda est. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertiū respondendo obiectis dicitur ad primum, quòd licet in communi loquendo de animabus separatis, non possit separata anima operari operatione, quæ est verè motus in corpore seu loco aliquo ad specialem tamen ordinem diuinæ prædestinationis & prouidentiæ pertinentis ad id genus descendendo, possunt animæ separatæ agere & pati in corporibus & locis secundū idem genus motus, quo moueri dicuntur Angeli. Et ad specialissima descendo, cum anima Christi fuerit à principio suæ creationis super omnes Angelos: & potuerit in omnes mutationes tam naturales quàm miraculosas (vt superius patuit) quæ obiicitur in potentia animarum separatarum respectu alicui corporis, cum de anima Christi est semo.

¶ Ad primū autem secundo loco adductū, dicitur q motū Angeli esse per effectum, & non per motū in ipso existentē: potest duplicites intelligi. Primò, q solus effectus migret, aut quasi migret de loco ad locum: & iuxta hunc sensum procedit argumentum, sed falsum assumit: quoniā non solus effectus, sed etiam Angelus ipse migrat de loco ad locum. Alio modo intelligitur, quòd in Angelo non est subiectiue motus localis, de quo in Physicis tractatur, sed tantum effectus, id est virtualis contactus mouentur, &c. verū dicitur, sed nō inferens ergo per solum effectum est in loco, nisi tāquam ratione essendi in loco. Ita q licet corporatione quātitatis est in loco circunscriptiue & tamē ipsum corpus circunscribitur loco: ita Angelus seu anima ratione contactus virtualis est in loco diffinitiue: & tamen ipsa substantia animæ seu Angeli diffinitur loco, ita quòd est ibi, & non alibi. Et sic anima Christi licet ratione contactus virtualis fuerit in loco inferni ipsa tamen substantia eius ita erat ibi, id est in loco inferni, vbi erant & animæ sanctorum Patrum, quòd non alibi.

¶ Ad secundum dicitur, falsum esse q in instanti mortis Christi non potuerit anima Christi esse in limbo Patrū præsenti aliter: quoniā non inconuenit, q in toto tempore præcedenti instans mortis (quòd est primum non esse humanitatis cōpositæ ex anima & corpore) animam Christi fuisse in corpore, & in illo instanti fuisse in inferno. Ita quòd terminus à quo. scilicet esse in corpore seu recessus à corpore, nō mēsuratur instanti: sed tempore immediatè præcedēti & accessus ad terminū ad quē mēsuratur instanti: quia in eo idē est fieri & factū esse. Et de his diffusè dictum est in primo li. cū de motu Angelorum tractatur.

Li. 3. c. 7. no. 9.

¶ Ad tertium dicitur, q similitudo de paradiso & inferno nihil valet in proposito: quoniā cō stat, paradisum metaphoricè sumi, cū dictum est, Hodie mecū eris in paradiso, nā paradisus proprie significat hortū seu deliciarū: quorū neutrum potest ibi proprie intelligi: sed tantū metaphoricè. Infernus autem proprie sumitur secundum consuetudinē Scripturæ, iuxta illud Gen. 37. Descendam ad filium meum lugens in infernum: ad Ephes. 4. Descendit primum ad inferiores partes terræ: glos. ad inferos. Hæc de tertio.

3. d. 22. q. 2. art. 1. q. 3. Et opus. 60. c. 21. circa fin. Ser. 137. Io. 10.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secūdæ Articulum tertium.*

Commen.

TIculus sicut sonat in telligitur.

¶ In corpore vna est cōclusio habens multas partes, scilicet, in illo tridūo Christus fuit totus in sepulchro, in inferno & vbique. Probatur: In morte Christi licet anima fuerit separata à corpore: neutrum tamen fuit separatum à persona filij Dei: ergo Christus totus, &c. Probatur consequentia quia masculinum genus refertur ad personam: neutrum autem ad naturam. Clara sunt omnia in litera.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secūdæ Articulum quartum.*

Commen.

TIculus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Credendum est, animam Christi fuisse in inferno quandiu corpus eius fuit in sepulchro. Probatur ex portionalari similitudine, quia vtrunque effecit, scilicet descensum ad inferos & positionem corporis in sepulchro, vt nostras in se pœnas susciperet: nec hoc enim conuenientissime sequitur, vt ambæ simul terminentur pœnæ.

Annot.

¶ Aduerte hic, quòd pœnalitates Christi vsque ad resurrectionem eius duraue runt, vt manifestè patet de pœna separationis animæ à corpore: hāc enim cō stat sustinuisse Christum vsque ad resurrectionem suam. Vnde conuenientissime Autor ex duratione pœnalitatis, quam in corpore suscepit sepulto, arguit æqualem durationem pœnalitatis susceptæ in anima ex vnitate loci inferni.

¶ Quum autem audis pœnalitates Christi in resurrectione sua terminatas, intellige de pœnis intrinsecis, hoc est ipsum Christum efficientibus, & non de pœnis externis. Hæ enim non sunt in illius resurrectione terminatæ: nam vsque ad consummationem seculi, infamiæ pœnam in mentibus hominum non paucorum dignatur sufferre, dum à magna orbis terrarum parte habetur pu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus homo: quum tamen sibi debeatur, vt in eius nomine omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum. Et sicut exteris pœnas suscepit sponte propter nostram salutem, ita & hæc mira dispensatione sustinet, non solum vt suauiter disponatur regimen ac salus hominũ sed vt suauissimo exemplo abstrahamur à tam communi appetitu futurę nostræ memoriæ, seu immortalitatis famæ. Nam ex eo quòd Christus fugem vsq; ad consummationem seculi vult sustinere infamiam, & haberi seductor, &c. exemplum dedit nobis despiciendi huiusmodi immortalitatem famæ, & debemus caput nostrum in hoc, sicut & in cæteris, imitari ũ membra esse illius cupimus.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum quintum.

Comment. TItulus, vt sonat.

¶ In corpore vna est conclusio: Christus descendens ad inferos, sanctos Patres inde liberauit. Probatur: Per passionem Christi liberatum est genus humanum non solum à peccato, sed ab omni reatu vtriusque pœnæ. scilicet pro peccato actuali & pro peccato originali. ergo Christus descendens ad inferos, absoluit Sanctos à reatu quo erant à vita gloriæ excludentes ad inferos, sanctos Patres inde liberauit. Prima consequentia probatur ex parte ipsius descensus: quia Christus descendens ad inferos operatus est in virtute suæ passionis, ex parte verò pœnæ, quia pœna originalis peccati erat mors corporalis & exclusio à vita gloriæ vt patet ex his, quæ habentur Gene. 2. & 3. Consequentia autem secunda probatur: quia per hoc sancti Patres retinebantur in inferno, quod eis ad vitam gloriæ aditus non patebat propter peccatum primi parentis. Et confirmatur conclusio auctoritatibus Zachar. & Apostoli

Annot. Q. 50 ar. 6. ¶Aduerte hic quòd Author mystica vtitur expositione circa exclusionem hominis à paradiso dicens eiusdem Adę à terrestri paradiso significate intelligit exclusionem hominis à spirituali paradiso cælestis patriæ.

Comment. ¶In responsione ad primũ aduerte, quòd cum hoc, q; sancti Patres in limbo immunes essent à pœna sensus, stat dolor seu afflictio ex spe dilata: quia huiusmodi dolor spectat ad pœnam dãni, contra quam dicitur pœnas sensitiuas q; cum negatur ab eis pœna sensus, intelligitur & pœna sensu distinguitur.

erat teneri illum ab eo. Ergo videtur quòd vsque ad horam resurrectionis manserit in inferno.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Christus vt nostras pœnas in se susciperet, voluit corpus suũ in sepulchro poni, ita etiam voluit animam suam ad infernũ descẽdere. Corpus autem eius mansit in sepulchro per diem integrum & duas noctes ad cõprobandũ veritatem mortis suæ. Vnde etiam tantũdem credẽdũ est, animã eius fuisse in inferno: vt simul anima eius educeretur de inferno, & corpus de sepulchro.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus statim ad infernum descendens, sanctos ibi existentes liberauit, non quidem educendo eos de loco inferni, sed in ipso inferno eos luce gloriæ illustrando. Et tamen conueniens fuit vt tandiu anima eius remaneret in inferno, quandiu corpus manebat in sepulchro.

¶Ad secundum dicendum, quòd vectes inferni dicuntur impedimenta, quibus sancti Patres de inferno exire prohibebantur, reatu culpæ primi parentis: quos Christus statim descendens ad inferos, virtute suę passionis & mortis confregit. Et tamen voluit in inferno aliquandiu remanere propter rationem prædictam.

¶Ad tertium dicendum, quòd illud verbũ Domini est intelligendum non de paradiso terrestri corporeo, sed de paradiso spirituali: in quo esse dicuntur quicunque diuina gloria perfruuntur. Vnde Latro, loco quidem cum Christo ad infernum descendit, vt cum Christo esset: quia dictum est ei, Mecum eris in paradiso. Sed præmio in paradiso fuit: quia ibi diuinitate Christi fruebatur, sicut & alij Sancti.

ARTICVLVS V.

¶Vtrum Christus descendens ad inferos, sanctos Patres inde liberauerit.

3. dist. 22. q. 2. art. 2. q. 1. Et opus. 3. c. 242.

AD QVINTVM sic procedi-tur. Videtur quòd Christus descendens ad inferos, sanctos Patres inde non liberauerit. Dicit enim Aug. in epistola ad Euodium, Illis iustis qui in sinu erant Abrahæ. cùm Christus in inferna descenderet, nondum quid contulisset inueni: à quibus eum secundum* beatificam præsentiam suæ diuinitatis, nunquam video recessisse. Multum autem eis contulisset, si eos ab inferis liberasset. Non ergo videtur quòd Christus sanctos Patres ab inferis liberauerit.

** Alias beneficã.*

¶Præterea, Nullus in inferno detinetur, nisi propter peccatum. Sed sancti Patres dum adhuc viuerent, per fidẽ Christi iustificati fuerãt à peccato. Ergo nõ indigebãt liberari ab inferno, Christo ad inferos descẽdente.

¶Præterea, Remota causa, remouetur effectus. Sed causa descẽdẽdi ad inferos est peccatum, quòd fuit remotum per passionem Christi, vt suprãdictum est. Non ergo per descensum Christi ad inferos, sancti Patres sunt de inferno.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in sermone de resurrectio. quòd Christus quãdo ad inferos descẽdit, portã inferni & vectes cõfregit, & omnes iustos, qui originali peccato astricti tenebantur, absoluit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprãdictum est) Christus descendens ad inferos, operatus est virtute suæ passionis. Per passionem autem Christi liberatum est genus humanum, non solùm à peccato, sed etiam à reatu pœnæ, vt suprãdictũ est. Dupliciter autem homines reatu pœnæ erant astricti. Vno modo pro peccato actuali, cp quilibet in sua persona cõmiserat. Alio modo pro peccato totius humanæ naturæ, quod à primo parẽte in omnes originaliter deuenit: vt dicitur Rom. 5. Cuius quidẽ peccati pœna, est mors corporalis, & exclusio à vita gloriæ (vt paret ex his quæ dicũtur Gen. 2. & 3.) nã Deus hominẽ de paradiso post peccatũ eiecit, cui ante peccatũ mortẽ fuerat cõminatus, si peccaret. Et ideo Christus descẽdens ad inferos, virtute suæ passionis ab hoc reatu Sanctos absoluit, quo erant à vita gloriæ excluſi, vt polsent Deum per essentiã videre, in quo cõsistit perfecta hominis beatitudo, vt in Secũda parte dictum est. Per hoc autẽ sancti Patres detinebantur in inferno, quòd eis ad vitam glorię, propter peccatum primi parẽtis, aditus non patebit. Et sic Christus descẽdens ad inferos, sanctos Patres ab inferis liberauit. Et hoc est quod dicitur Zacha. 9. Tu verò in sanguine Testamenti tui, eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Et Col. 2. dicitur, quòd expolians principatus & potestates, scilicet infernales, auferendo Abraham Isaac & Iacob & cæteros iustos, traduxit eos, id est lõgè ab hoc regno tenebrarum, ad cælum duxit, vt gl. ibidem dicit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug. ibi loquitur contra quosdam qui æstimabant antiquos iustos ante aduentum Christi, in inferno doloribus pœnarũ fuisse subiectos. Vnde parum ante verba inducta præmittit dicens, Addunt quidam hoc beneficium antiquis etiam Sãctis fuisse cõcessum, vt Dominus cũ in infernũ venisset, à doloribus soluerentur. Sed quonã modo intelligatur Abrahã, in cuius sinum etiam pauper ille susceptus est, in illis fuisse doloribus: ego quidem non video. Et ideo cùm postea subdit, se nondum inuenisse quid descensus Christi ad inferos antiquis iustis contulerit, intelligendum est quantum ad absolutionem à doloribus pœnarum: contulit tamen eis quantum ad adeptionem gloriæ: & per consequens soluit eorum dolorem, quem patiebantur ex dilatione gloriæ. Ex cuius tamen spe magnum gaudium habebant. secundum illud Ioan. 8. Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum. Et ideo subdit, A quibus eum* secundum* beatificam præsentiam suæ diuinitatis, nunquam vi deo recessisse: inquantum, scilicet ante aduentum Christi erant beati in spe. licet nondum essent perfectè beati in re.

** Alias beneficã.*

¶Ad secundum dicendum, quòd sancti Patres dũ adhuc viuerẽt liberati fuerũt per fidem Christi ab omni peccato tam originali quam actuali, & à reatu pœnæ actualium peccatorum: non tamẽ à reatu pœnæ originalis peccati, per quẽ excludebãtur à gloria, nondum soluto pretio redemptionis humanæ. Sicut etiam nunc fideles Christi liberantur per baptismum à reatu actualiũ peccatorum, & reatu originalis quantum ad exclusionem à gloria: remanent tamen adhuc obligati reatu originalis peccati, quãtum ad necessitatem corporaliter moriendi: quia renouantur secundum spiritum, sed nondum secundum carnem: secundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus verò viuit propter iustificationem.

¶Ad tertium dicendum, quòd statim Christo mortem patiente, anima eius ad inferpum descendit, & suæ passionis fructum exhibuit Sanctis in inferno detentis, quanuis ex loco illo non exierint, Christo apud inferos commorante: quia ipsa Christi præsentia pertinebat ad cumulum gloriæ.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrum Christus aliquos damnatos ab inferno liberauit.

3. dist. 22. q. 2. art. 2. q. 2. Et opus. 3. c. 242.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus aliquos damnatos ab inferno liberauerit. Dicitur enim Isa. 24. Congregabantur congregatione vnius lacus in lacum, & claudentur ibi in carcere, & post multos dies visitabuntur. Loquitur autem ibi de damnatis, qui militiam cæli adorauerant. Ergo videtur quòd etiam damnati, Christo descendente ad inferos, sint visitati: quod ad eorum liberationem videtur pertinere.

¶Præterea, Super illud Zach. 9. Tu autem in sanguine Testamenti tui, eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua, dicit gl. Tu eos liberasti, qui tenebantur vinctis carceribus, vbi nulla misericordia eos refrigerabat, quam diues ille petebat. Sed soli dãnati includuntur carceribus absque misericordia: ergo Christus liberauit aliquos de inferno damnatorum.

¶Præterea, Potentia Christi non fuit minor in inferno, quàm in hoc mundo: vtrobique enim operatus est per potentiam suæ diuinitatis. Sed in hoc mundo de quolibet statu aliquos liberauit. ergo etiam in inferno liberauit aliquos etiam de statu damnatorum.

¶SED CONTRA est quod dicitur Oseæ 13. Ero mors tua ô mors, morsus tuus ero inferne. gl. Electos educendo, reprobos ibidem reliquendo. Sed soli reprobi sunt in inferno damnati. Ergo per descensum Christi ad inferos, non sunt aliqui de inferno damnatorum liberati.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) Christus descendens ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis. Et ideo eius descensus ad inferos, illis solis liberationis contulit fructum, qui fuerunt passioni Christi coniuncti per fidem charitate formatam, per quam peccata tolluntur. Illi autem qui erant in inferno damnatorum, aut penitus fidem passionis Christi non habuerant, sicut infideles: aut si fidem habuerant, nullam conformitatem habebant ad charitatem Christi patiẽtis. Vnde nec à peccatis suis erant mundati. Et propter hoc descensus Christi ad inferos non contulit eis liberationem a reatu pœnæ infernalis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christo descendente ad inferos, omnes qui erant in quacunque parte inferni, sunt aliqualiter visitati: sed quidam ad suam consolationem, & liberationem, quidam autem ad suam confutationem & confusionem, sicut damnati. Vnde ibidem subditur, Et erubescet luna, & confundetur sol, &c.

¶Potest etiam hoc referri ad visitationem, qua visitabuntur in die iudicij: non vt liberentur, sed vt amplius condemnentur: secundum illud Sophoniæ primo, Visitabo su per viros defixos in fæcibus suis.

¶Ad secundum dicendum, quòd cùm dicitur in gl. Vbi nulla misericordia eos refrigerabat, intelligendum est quantum ad refrigerium perfectæ liberationis: quia sancti Patres ab illis inferni carceribus ante Christi aduentum non poterant liberari.

¶Ad tertium dicendum, quòd non fuit propter Christi impotentiam, quòd non sunt aliqui liberati de quolibet statu infernali: sicut de quolibet statu mundanorum: sed propter diuersam vtrorũque conditionem. Nam homines quandiu viuunt possunt ad fidem & charitatem conuerti: quia in hac via non sunt homines confirmati in bono vel malo, sicut post exitum ab hac vita.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæsextæ Articulum sextum.

Comment. TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Christus descendens ad inferos, nullum damnatum ab inferno liberauit. Probatur: Christus descendens ad inferos, operatus est in virtute suę passio nis ergo liberationis fructum illis solis contulit qui passioni Christi fuerunt cõiuncti per fidem charitate formata: inter quos damnatis non contulit liberationis fructum. Prima consequẽtia probatur: quia per illam tã tum peccata tolluntur. Secunda autem: quia damnati aut erant infideles, aut sine conformitate ad charitatem Christi patientes: ac per hoc in peccatis suis.

Gl. inter lo. & or. simul.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum septimum.

Comment. TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio duplicitèr probata. Conclusio est: Christus descendens ad inferos, non liberauit pueros qui cum peccato originali decesserãt.

Gl. in textũ. Prima probatio est: Descensus Christi ad inferos, in solis illis effectũ liberationis habuit, qui per fidem & charitatem coniuncti erant passioni Christi sed pueri habentes peccatum originale, non erant sic coniuncti Christo: quia nec per propriam fidem & charitatem, nec in fide parentum, aut per aliquod fidei sacramentum purgati erant: ergo, Secunda probatio est: Liberatio ab inferno, est admissio ad gloriam: sed pueri cum originali non potuerunt admitti ad gloriam: ergo. Maior manifestatur in liberatione sanctorum Patrũ. Minor probatur quia nullus admittitur ad gloriam, nisi præhabuerit gratiam, ad Rom. 6. Sed pueri tales non habebant gratiam. ergo.

Gl. in textũ.

Annot. Ar. pra. ¶In responsione ad tertium perspice quòd Author semper firmat doctrinam suam super sua ui dispositione, qua Christus æterna sapientia disponens omnia suauiter mirabilibus de malo in bonum hominibus in hac vita, baptismum omnium liberatorium instituit: immutabilibus autem hominibus in alia vita descensum suum ad inferos nõ omnium liberatorium, sed eorum tantùm qui prius hoc meruerant, applicauit.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæsextæ Articulum octauum.

TItulus clarus.

¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est: animæ in purgatorio tunc tales quales sunt illæ quæ nunc ibi detinentur, non fuerunt per Christi descensum liberatæ. Secunda est: Animæ in Purgatorio tales tunc quales sunt quæ nunc liberantur, fuerunt per Christi descẽsum liberatæ. Probatur vtraq; simul, Passio Christi non habet transitoriam, sed sempiternam virtutem: ergo non habuit tunc matorem efficaciam, quàm nunc. ergo, &c. Antecedens probatur ad Hebræ. 10. Secũda vero consequẽtia probatur: quia descensus Christi ad inferos fuit in virtute passionis suæ liberatorius.

Annot. ¶Aduerte hic, quòd Author certa fecharit, quid efficaciæ Christi descensus ad inferos in purgatorio, tradit, addens in responsione ad primum, alterum genus

ARTICVLVS VII.

¶Vtrum qui cum originali decesserant, fuerint à Christo liberati.

3. dist. 22. q. 2 ar. 2. q. 3. Et opus. 3. capite 242.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd pueri qui cum originali decesserant, fuerint per descensum Christi, liberati ab inferno. Non enim tenebantur in inferno, nisi pro peccato originali, sicut & sancti Patres sed sancti Patres sunt ab inferno liberati per Christum, vt suprãdictum est. Ergo & pueri simliter per Christum sunt ab inferno liberati.

¶Præterea, Apostolus dicit Rom. 5. Si vnius delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi, in plures abundauit. Sed propter peccatum primi parentis, pueri cum originali peccato decedẽtes, in inferno detinentur. Ergo multò magis per gratiam Christi sunt ab inferno liberati.

Ar. 4. ad 2.

Ar. 5. & 6.

¶Præterea, Sicut baptismus operatur in virtute passionis Christi, ita & descensus eius ad inferos, vt ex dictis patet. Sed pueri per baptismum liberantur à peccato originali & ab inferno. Ergo similiter liberati sunt per descensum Christi ad inferos.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit Rom. 3. quòd Deus proposuit Christum propitiatorem per fidem in sanguine eius. Sed pueri, qui cum solo peccato originali decesserant, nullo modo fuerant participes fidei Christi. Ergo non perceperunt fructum propitiationis Christi, vt per ipsum ab inferno liberarentur.

Ar. pra.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut supra dictum est) descensus Christi ad inferos, in illis solis effectum liberationis habuit, qui per fidem & charitatem passioni Christi coniungebantur: in cuius virtute descensus Christi ad inferos liberatorius erat: Pueri autem, qui cum originali decesserant, nullo modo fuerant coniuncti passioni Christi per fidem & dilectionem. Neque enim fidem propriam habere potuerant: quia non habuerant vsum liberi arbitrij: neque per fidem parentum, aut per aliquod fidei sacramentum fuerant à peccato originali mundati. Et ideo descensus Christi ad inferos, huiusmodi pueros nõ liberauit ab inferno. Et præterea sancti Patres ab inferno sunt liberati, per hoc quòd sunt ad gloriam diuinæ visionis admissi. ad quam nullus potest peruenire nisi per gratiam, secundum illud Rom. 6. Gratia Dei vita æterna. Cùm igitur pueri cum originali decedentes, gratiam non habuerint, non fuerunt ab inferno liberati.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sancti Patres, etsi adhuc tenerentur astricti reatu originalis peccati, inquantum respicit humanam naturam, tamen liberati erant per fidem Christi ab omni macula peccati: & ideo capaces erant illius liberationis quam Christus attulit descensus ad inferos. Sed hoc de pueris dici non potest, vt ex suprà dictis patet.

¶Ad secundum dicendum, quòd cùm Apostolus dicit, quòd gratia Dei in plures abundauit, ly plures, non est accipiendum comparatiuè: quasi plures numero sint saluati per gratiam Christi, quàm dãnati per peccatum Adæ, sed absolutè: ac si diceret, quòd gratia vnius Christi abundauit in multos, sicut & peccatum vnius Adæ peruenit ad multos. Sed sicut peccatum Adę ad eos tantum peruenit, qui per seminalem rationem carnaliter ab eo descenderunt, ita gratia Christi ad illos tantum peruenit, qui spirituali regeneratione, eius membra sunt facti. quod non competit pueris decedentibus cum originali peccato.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptismus adhibetur hominibus in hac vita, in qua homo potest transmutari de culpa in gratiam, sed descẽsus Christi ad inferos, exhibitur fuit animabus post hanc vitam, vbi non sunt capaces transmutationis prædictæ. Et ideo per baptismum pueri liberantur à peccato originali & ab inferno: non autem per descensum Christi ad inferos.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrum Christus suo descensu liberauerit animas à purgatorio.

3. dist. 22. q. 2 art. 2. q 4. Et opus. 3 capite 242.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd Christus suo descensu ad inferos, liberauerit animas à purgatorio. Dicit enim Augustinus in Epistola ad Euodium, Quia euidentia testimonia

Universidad de Navarra
Biblioteca

tunc purgatorium. Ita quòd dato quòd genera liberatorum à Purgatorio in descensu Christi, scilicet & illos qui tunc purgationem suã impleuerant, excludendo debitas pœnas, & illos, qui licet absolutè adhuc essent in purgatorio detinendi: tamen fuit eorum deuotio ad Christi mortem & eius redemptionem vt meruerint in hac vita poni, quòd Christo descendente ad inferos, plenæ liberationis fructum reciperent. Et secundum hoc rationabiliter dicitur, quòd Christus descendens ad inferos, multos in purgatorio existentes, qui non tam ex eo fuissent liberati ex speciali gratia descensus sui liberauit, Consentaneum siquidem est, vt maiùs pertinaq; propinquarent potiri mortis Christi antè ipsum mortuæ, præparatæ sint à Deo cum simili deuotione, vt sicut nascens Sion eonem & Annam perfectos inuenit, & pastores & Magos præparatos, vt digni essent consolatione. Natiuitatis sitæ: ita morientes non solùm Patres sanctos perfectos, sed etiam in purgatorio speciali deuotione præparatos inuenit, qui digni essent consolari ex descensu ad inferos liberatorio.

Art. 6.

Q. 69 ar. 4.

Li. de vc. & falsa pœni. ca. 9. 10. 4. Li. 13. c. 20.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimam tertiam.*

Consequenter, &c.

Annot. Cille incipit vltimus tractatus de Christo de pertinentibus scilicet ad eius exaltationem.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ tertiæ Articulum primum.*

Art. 4. 5. 6. & 7.

Comment. Titulus clarus.
¶ In corpore vna conclusio. Necessarium fuit Christum resurgere. Probatur quinque rationibus. Omnia clara sunt in litera.

& infernum commemorãt & dolores, nulla causa occurrit, cur illo credatur veniſſe Saluator, niſi vt ab eisdem doloribus ſaluos faceret. Sed vtrum omnes quos in eis inuenit, an quoſdam quos illo beneficio dignos iudicauit, adhuc requiro, fuiſſe tamen Chriſtum apud inferos, & in eorum doloribus conſtitutis, hoc beneficium præſtitiſſe non dubito. Non autem præſtitit beneficium liberationis damnatis: ſicut ſuprà dictum eſt. Præter eos autem nulli ſunt in doloribus pœnalibus conſtituti. niſi illi, qui ſunt in purgatorio. Ergo Chriſtus animas de purgatorio liberauit.

¶Præterea, Ipſa Chriſti præſentia non minorem effectum habuit, quàm ſacramenta ipſius. Sed per ſacramenta Chriſti liberantur animæ à purgatorio, & præcipuè per Euchariſtiæ ſacramentum, vt infra dicetur. Ergo multò magis per præſentiam Chriſti ad inferos deſcendentis, ſunt animæ à purgatorio liberatæ.

¶Præterea, Chriſtus quoſcunque curauit in hac vita, totaliter curauit, vt Aug. dicit in li. de Pœnitentia. & Ioan. 7. Dominus dicit, Totum hominem ſaluum feci in ſabbato. Sed Chriſtus eos qui in purgatorio erant, liberauit à reatu pœnæ damni, quo excludebantur à gloria. Ergo etiam liberauit eos à reatu pœnæ purgatorij.

¶SED CONTRA eſt, quòd Greg. dicit in 13. Moralium: Dum conditor ac redemptor noſter clauſtra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illò ire non patitur, vnde iam alios deſcendendo liberauit. Patitur autem nos ire ad purgatorium: ergo deſcendens ad inferos, animas à purgatorio non liberauit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſæpe dictum eſt) deſcenſus Chriſti ad inferos, liberatorius fuit in virtute paſſionis ipſius. Paſſio autem eius non habet temporalem virtutem tranſitoriam, ſed ſempiternam, ſecundum illud Heb. 10. Vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos. Et ſic patet, quòd non habuit tunc maiorem efficaciam paſſio Chriſti, quã habeat nũc. Et ideo illi, qui fuerũt tales quales nũc ſunt, qui in purgatorio detinẽtur, non fuerunt à purgatorio liberati per deſcenſum Chriſti ad inferos. Si qui autem inuenti ſunt tales quales etiam nunc virtute paſſionis Chriſti à purgatorio liberantur nihil prohibet per deſcenſum Chriſti ad inferos, à purgatorio eſſe liberatos.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex illa auctoritate Auguſtin. non poteſt concludi quòd omnes illi qui in purgatorio erant, fuerint à purgatorio liberati, ſed quòd aliquibus eorum fuerit hoc beneficium collatum illis ſcilicet qui iam ſufficienter purgati erant, vel etiam qui dum adhuc viuerent, meruerũt per fidem & deuotionem ad mortem Chriſti, vt eo deſcendente, liberarentur à temporali purgatorij pœna.

D 982.

Q. 49. ar. 3. & alibi.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd virtus Chriſti operatur in ſacramenti per modum ſanationis & expiationis cuiuſdam. vnde ſacramentum Euchariſtiæ liberat hominem à purgatorio, inquantum eſt ſacrificium quoddam ſatisfactorium, pro peccato. Deſcenſus autem Chriſti ad inferos non fuit ſatisfactorius, operabatur tamen in virtute paſſionis, quæ fuit ſatisfactoria: vt ſuprà habitum eſt. Sed erat ſatisfactoria in generali: cuius virtutem oportebat applicari ad vnam quamque per aliquid ſpecialiter ad ipſum pertinens. Et ideo nõ oportet quòd per deſcenſum Chriſti ad inferos, omnes fuerint à purgatorio liberati.

¶Ad tertium dicendum, quòd illi defectus, à quibus Chriſtus in hoc mundo ſimul homines liberabat, erant perſonales, pro-

priè ad vnumquemque pertinentes, ſed excluſio à gloria Dei, erat quidem defectus generalis, pertinens ad totam humanam naturam. Et ideo nihil prohibet eos, qui erant in purgatorio per Chriſtum eſſe liberatos ab excluſione à gloria: non autem à reatu pœnæ purgatorij, qui pertinet ad propriũ defectum. Sicut econtrario ſancti Patres ante Chriſti aduentum liberati ſunt à propriis defectibus: non autem à defectu communi, ſicut ſuprà dictum eſt.

Q. 4. ar. 1.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA
tertia, De reſurrectione Chriſti, in quatuor articulos diuiſa.

CONSEQVENTER conſiderandum eſt de iis quæ pertinent ad exaltationem Chriſti. Et primò de eius reſurrectione. ſecundò, de eius aſcenſione, tertiò, de eius ſeſſione ad dexteram Patris. quartò, de iudiciaria poteſtate ipſius.

¶Circa primum occurrit quadruplex cõſideratio. Quarum prima eſt de ipſa Chriſti reſurrectione. Secunda de qualitate reſurgentis. Tertia de manifeſtatione reſurrectionis. Quarta de eius cauſalitate.

¶Circa primum quæruntur quatuor.
¶Primò, de neceſſitate reſurrectionis eius.
¶Secundò, de tempore.
¶Tertiò, de ordine.
¶Quartò, de cauſa.

ARTICVLVS I.
¶Vtrum fuerit neceſſarium Chriſtum reſurgere.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit neceſſarium Chriſtum reſurgere. Dicit enim Damaſc. in quarto lib. Reſurrectio eſt ſecunda eius quod diſſolutum eſt, & cecidit, animalis ſurrectio. Sed Chriſtus non cecidit per peccatum, nec corpus eius eſt diſſolutum, vt ex ſuprà dictis patet. Non ergo propriè conuenit ſibi reſurgere.

2. dist. 21. q. 2. ar. 1. Et eccluſ. 60. c. 22. prin. Cap. 21. q. 51. ar.

¶Præterea, Quicunque reſurgit, ad aliquid altius promouetur: quia ſurgere eſt ſurſum moueri. Sed corpus Chriſti remanſit poſt mortem diuinitati vnitum, & ita non potuit in aliquid altius promoueri. Ergo non competebat ſibi reſurgere.

5.

¶Præterea, Ea quæ circa humanitatem Chriſti ſunt acta, ad noſtram ſalutem ordinantur. Sed ſufficiebat ad ſalutem noſtram paſſio Chriſti: per quam ſumus liberati à pœna & culpa, vt ex ſuprà dictis patet. Nõ ergo fuit neceſſarium quòd Chriſtus à mortuis reſurgeret.

¶SED CONTRA eſt quod dicitur Luc. vltim. Oportebat Chriſtum pati & reſurgere a mortuis.

Q. 46. ar. 5. & per totam quæſt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd neceſſarium fuit Chriſtum reſurgere propter quinque. Primò quidem, ad commendationem diuinæ iuſtitiæ, ad quam pertinet exaltare illos qui ſe propter Deum humiliant, ſecundũ illud Luc. 1. Depoſuit potentes de ſede, & exaltauit humiles. Quia igitur Chriſtus propter charitatem & obedientiam Dei, ſe humiliauit vſque ad mortẽ crucis, oportebat quòd exaltaretur à Deo vſque ad glorioſam reſurrectionem. Vnde ex eius perſona dicitur in Pſalmo, Tu cognouiſti, id eſt, approbaſti, ſeſſionem meam, id eſt humilitatem & paſſionem, & reſurrectionem meam, id eſt glorificationem in reſurrectione: ſicut glo. exponit. Secundò, ad fidei noſtræ inſtructionem: quia per eius reſurrectionem confirmata eſt fides noſtra circa diuinitatem Chriſti, quia vt dicitur 2. ad Corinth. vltimo. Etſi crucifixus eſt ex infirmitate, ſed viuit ex virtute Dei. Et ideo primæ ad Corinth. 15. dicitur, Si Chriſtus nõ reſurrexit, inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt & fides noſtra. Et in Pſalm. dicitur, Quæ vtilitas in ſanguine meo, id eſt in effuſione ſanguinis mei, dum deſcendo, quaſi per quoſdam gradus malorum, in corruptionem? quaſi dicit, nulla. Si enim ſtatim non reſurgo, corruptumque fuerit corpus meũ, nemini annuntiabo, nullum lucrabor, vt glo. exponit. Tertiò, ad ſubleuationẽ noſtræ ſpei, quia dũ videmus Chriſtum reſurgere, qui eſt caput noſtrũ, ſperamus & nos reſurrecturos. Vnde dicitur primæ

Gla. ioan. vers.

¶ *Super Quæſtionis quinquagesimæ tertiæ Articulum ſecundum.*

Comment. Titulus clarus.
¶ In corpore vnica concluſio: Conueniens fuit Chriſtum reſurgere tertio die. Probatur vna ratione litera li & quatuor myſticis. Et omnia clara patent in litera.

¶ *Super Quæſtionis quinquagesimæ tertiæ Articulum tertium.*

Annot. In titulo ly primò, ſignificat ordinem temporis: ita quòd ſenſus eſt, Vtrum Chriſtus ante omnes alios reſurrexerit quòd nullus ante eum reſurrexerit.

mæ ad Corint. 15. Si Chriſtus prædicatur q̃ reſurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniã reſurrectio mortuorum non eſt? Et Iob 19. dicitur, Scio, ſcilicet per certitudinem fidei, quòd redemptor meus, id eſt Chriſtus, viuit, à mortuis reſurgens, & ideo in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. Quartò, ad informationem vitæ fidelium: ſecundum illud Rom. 6. Quomodo Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriã Patris, & ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Et infra, Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur: ita & vos exiſtimate mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo. Quintò, ad complementum noſtræ ſalutis: quia ſicut per hoc quòd mala ſuſtinuit, humiliatus eſt moriendo, vt nos liberaret à malis: ita glorificatus eſt reſurgendo, vt nos promoueret ad bona: ſecundum illud Rom. 4. Traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Chriſtus non ceciderit per peccatum, cecidit tamen per mortem: quia ſicut peccatum eſt caſus à iuſtitia, ita mors eſt caſus à vita. Vnde ex perſona Chriſti poteſt intelligi quod dicitur Mich. 6. Ne læteris inimica mea ſuper me, quia cecidi, conſurgã. Similiter etiã licet corpus Chriſti non fuerit diſſolutum per incinerationẽ, ipſa tamen ſeparatio animæ, à corpore, diſſolutio quædam fuit.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd diuinitas erat carni Chriſti poſt mortem vnita vnione perſonali: non autem vnione naturæ ſicut anima vnitur corpori vt forma ad conſtituendam humanã naturam. Et ideo per hoc quòd corpus eius vnitum eſt animæ, promotum eſt in altiorem ſtatum naturæ, non autem in altiorem ſtatum perſonæ.

¶Ad tertium dicendum, q̃ paſſio Chriſti operata eſt noſtram ſalutem, propriè loquendo, quantum ad remotionem malorũ reſurrectio autem, quantum ad inchoationem & exemplar bonorum.

ARTICVLVS II.
¶Vtrum fuerit conueniens Chriſtum tertia die reſurgere.

Sup. q̃. 57. ar. 4. Et 3. dist. 21. q. 2. ar. 2. Et dist. 22. q. 2. ar. 2. q. 1. ad 2. Et opuſ. 3. ca. 243. Et opuſ. 60. ca. 20. circa fin. Et Pſal. 15. col. 6. Et Iob. 2. lec. 3. col 2. fi.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, Chriſtum tertia die reſurgere. Membra enim debent capiti cõformari. Sed nos qui ſumus membra Chriſti, non reſurgimus à morte tertia die, ſed noſtra reſurrectio differtur vſque ad finem mundi. Ergo videtur quòd Chriſtus, qui eſt caput noſtrũ, non debuerit tertia die reſurgere: ſed debuerit eius reſurrectio differri vſque ad finem mundi.

¶Præterea, Act. 1. dicit Petrus, q̃ impoſſibile erat Chriſtum deteneri ab inferno & morte. Sed quãdiu aliquis eſt mortuus, detinetur a morte. Ergo videtur q̃ Chriſti reſurrectio nõ debuerit differri vſque ad tertiam diem, ſed ſtatim eadem die reſurgere, præcipuè cùm glo. ſuprà inducta, dicat, nullam eſſe vtilitatem in effuſione ſanguinis Chriſti, ſi non ſtatim reſurgeret.

¶Præterea, Dies incipere videtur ab ortu ſolis, qui ſua præſentia die cauſat. Sed ante ortũ ſolis Chriſtus reſurrexit: dicitur enim Io. 20. Quòd vna ſabbati Maria Magdalene venit manè, cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum, & tamen Chriſtus iam reſurrexerat: quia ſequitur, Et vidit lapidem ſublatum à monumento. Non ergo reſurrexit Chriſtus tertia die.

¶SED CONTRA eſt, quòd dicitur Matt. 20. Tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die reſurget.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) reſurrectio Chriſti neceſſaria fuit ad inſtructionem fidei noſtræ. Eſt autem fides noſtra & de diuinitate & humanitate Chriſti: non enim ſufficit alterum ſine altero credere, vt ex prædictis patet. Et ideo ad hoc, quòd confirmaretur fides de veritate diuinitatis, ipſi? oportuit q̃ citò reſurgeret: & eius reſurrectio nõ differretur vſque ad finem mundi. Ad hoc autem quòd confirmaretur fides de veritate humanitatis & mortis eius, oportuit

morã eſſe inter mortem & reſurrectionẽ. ſi enim ſtatim poſt mortem reſurrexiſſet, videri poſſet quòd eius mors vera non fuerit, & per conſequens nec reſurrectio vera. Ad veritatem autem mortis Chriſti manifeſtandam, ſufficiebat quòd vſque ad tertiam diem eius reſurrectio differretur: quia non contingit, quin infra hoc tempus, in homine qui mortuus videtur cum viuat, appareant aliqua indicia vitæ. Per hoc etiam quòd tertia die reſurrexit, commendatur perfectio ternarij: qui eſt numerus omnis rei, vt Pore habens principium, medium & finẽ: vt dicitur in primo de Cælo. Oſtenditur etiam ſecundum myſterium, quòd Chriſtus vna morte ſua, quæ fuit lux propter iuſtitiam, ſcilicet corporali. duas noſtras mortes deſtruxit, ſcilicet corporis & animæ: quæ ſunt tenebroſæ propter peccatum. Et ideo vna die integra & duabus nocte bus permanſit in morte, vt Auguſtin. dicit in quarto de Trin. Per hoc etiam ſignificatur, quòd per reſurrectionem Chriſti tertium tempus incipiebat: nam primum fuit ante legem, ſecundum ſub legẽ, tertium ſub gratia. Incœpit etiam in Chriſti reſurrectione tertius ſtatus Sanctorum: nam primus fuit ſub figuris legis: ſecundus ſub veritate fidei: tertius erit in æternitate gloriæ, quam Chriſtus in choauit reſurgendo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caput & membra confirmantur in natura, ſed non in virtute: excellentior eſt enim virtus capitis, quàm membrorum. Et ideo ad demonſtrãdam excellentiam virtutis Chriſti, conueniens fuit, ipſum tertia die reſurgere, aliorum reſurrectione dilata vſque ad finem mundi.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd detentio coactionem quandã importat: Chriſtus autem nulla neceſſitate mortis tenebatur ad ſtrictus, ſed erat inter mortuos liber. Et ideo aliquandiu in morte manſit: non quaſi detentus, ſed propria voluntate, quandiu iudicauit hoc eſſe neceſſarium ad inſtructionem fidei noſtræ. Dicitur autem ſtatim fieri quod fit breui interpoſito tempore.

¶Ad tertium dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) Chriſtus reſurrexit circa diluculum illuſcente iam die, ad ſignificandum quòd per ſuam reſurrectionem nos ad lucem gloriæ inducebat: ſicut mortuus eſt adueſperaſcente iam die, & recedente in tenebras, ad oſtendendum quòd per ſuam mortem deſtrueret tenebras culpæ & pœnæ. Et tamen dicitur tertia die reſurrexiſſe, accipiendo diem pro die naturali, qui continet ſpatium 24. horarum. Et ſicut dicit Auguſt. in 4. de Trin. nox vſque ad diluculum quo Domini reſurrectio declarata eſt, ad tertium pertinet diem: quia Deus, qui dixit, de tenebris lucem clareſcere, vt per gratiam noui Teſtamenti, & participationem reſurrectionis Chriſti, audiremus Fuiſſis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, inſinuat nobis quodammodo, quòd à nocte dies ſumat initium. Sicut enim primi dies propter futurum hominis lapſum à lucẽ in noctem: ita iſti propter hominis reparationem à tenebris ad lucem computantur. Et ita patet quòd etiam ſi media nocte ſurrexiſſet, poſſet dici eum die tertia ſurrexiſſe, intelligendo de die naturali. Nunc autem cùm diluculo ſurrexerit, poteſt dici quòd tertia die ſurrexit, etiam accipiendo diem artificialem, quæ cauſatur ex præſentia ſolis: quia iam ſol incipiebat aërem illuſtrare. Vnde & Mar. vlt. dicitur, quòd mulieres venerunt ad monumentum orto iam ſole. Quod non eſt contrarium ei quod Ioan. dicit, Cùm adhuc tenebræ eſſent: vt Auguſtin. dicit in libro de conſenſu Euangeliſtarum quia die ſurgente, reliquiæ tenebrarum tantò magis extenuantur, quantò magis oritur lux. Quod autem dicit Marcus, Orto iam ſole, non ſic accipiendum eſt, tanquam iam ſol ipſe videretur ſuper terram, ſed tanquam de proximo adueniente in has partes.

ARTICVLVS III.
¶Vtrum Chriſtus primò reſurrexerit.

4. dist. 43. ar. 3. qũ. 1. ad 3. Et opuſ. 3. ca. 243. 246. & 247. fin. Et 1. col. 5. lect. 3. in prin. Et ad col. 1. l. 3. ca. 1.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q̃ Chriſtus non primò reſurrexerit. Nam in veteri Teſtamento per Heliam & Heliſæum aliqui reſuſcitati leguntur: ſecundum illud Hebræ. 11. Acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos. Similiter & Chriſtus ante paſſionem ſuam tres mortuos ſuſcitauit. non ergo Chriſtus fuit primus reſurgentium.

¶Præterea, Matth. 27. inter alia miracula quæ in paſſione Chriſti

Universidad de Navarra Biblioteca

Comm. ¶In corpore ponitur vna distinctio bimembris de resurrectione perfecta vel imperfecta: & iuxta singula membra singulæ conclusiones. Altera est: Multi ante Christum surrexerunt resurrectione imperfecta, vt puer de Lazaro & alij resuscitati ante Iesum. Altera est: Christus primò resurrexit resurrectione perfecta: quia primus venit ad vitam penitus immortalem. Omnia clara sunt in litera.

Anton. ¶In responsione ad secundum circa diuersam opinionem de resurrectione illorum, qui cum Christo surrexerunt, rationabile videtur quòd surrexerint perfectè ad vitam, scilicet penitus immortalem, vt beatitudo corporis in Christo haberet socios. Minus enim corporalis felicitas aliquid habere videtur, si desit corporalis societas: est enim homo secundum vitam corpoream animal sociale: non solùm propter indigentiam necessariorum ad vitam (vt in hoc mundo contingit) sed etiam propter naturalem delectationem in ipsa corporali conuersatione consistentem. Rationes autem in litera ex beato Augustino disputatæ ad oppositum facilè solutionem recipiunt. nam verbum Petri Apostoli & à Hiero. contrà fertur, quòd scilicet Petrus dixit, Cuius sepulchrum apud nos est, quasi non ausus fuerit dicere, Cuius corpus apud nos est, & efficax inuenitur testimonium Petri: quia ex hoc quòd sepulchrum Dauid tanto tempore apud eos permansit, vt continens ipsum Dauid: hoc enim significat sepulchrum eius) ita quòd nulla fuit vnquam in tanto temporis ambitu: quia Dauid perseueraret in suo sepulchro: consequens est quòd non de ipso Dauid dictum fuerit: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Consistit ergo testimonium Petri in hoc quod sepulchrum Dauid inquantum sepulchrum Dauid, tanto tempore apud nos perseuerauit: licet forte de Christo resurgente, corpus eius ampliùs ibi non esset.

Anton. ¶Verbum autem Apostoli Pauli, Vt non sine nobis consummarentur, &c. potest referri ad consummationem beatitudinis substantialis, qua modo consummati sunt omnes sancti in patria. Et hoc literæ videtur sufficere: quia sequitur de Caelesti patria, vt distinguitur contra viæ peregrinationem: & potest nihilominus dici, quòd verbum Apostoli est generale ad Patres veteris Testamenti: veritas autem accidentium, narratur: quòd monumenta aperta sunt: & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Non ergo Christus fuit primus resurgentium.

¶Præterea. Sicut Christus per suam resurrectionem est causa nostræ resurrectionis: ita per suam gratiam est causa nostræ gratiæ: secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed alij prius tempore gratiam habuerunt quàm Christus: sicut omnes Patres veteris Testamenti. Ergo etiam aliqui prius ad resurrectionem corporalem peruenerunt, quàm Christus.

¶SED CONTRA est quod dicitur primæ ad Corinth. 15. Christus resurrexit à mortuus, primitiæ dormientiũ: glos. Quia prius tempore & dignitate surrexit.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ resurrectio est reparatio à morte in vitam. Dupliciter autem aliquis eripitur à morte. Vno modo solùm à morte in actu, vt scilicet aliquis viuere incipiat qualitercunque postquàm mortuus fuerat. Alio modo, vt aliquis liberetur non solùm à morte, sed etiam à necessitate: & quod plus est, à possibilitate moriendi. Et hæc est vera & perfecta resurrectio: quia quandiu aliquis viuit subiectus necessitati moriendi, quodammodo mors ei dominatur: secundum illud Roman. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum. illud etiam quod possibile est esse, secundum quid dicitur esse, id est potentialiter. Et sic patet q̃ illa resurrectio, qua quis eripitur solùm ab actuali morte, est resurrectio imperfecta. Loquendo igitur de surrectione perfecta, Christus est primus resurgentium: quia ipse resurgendo, primò peruenit ad vitam penitus immortalem secundum illud Roman. 6. Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur. Sed resurrectione imperfecta, quidam alij surrexerunt ante Christum, ad præmõstrandum quasi in quodam signo resurrectionem ipsius. Et sic patet responsio ad primum: quia & illi qui suscitati in veteri Testamento sunt, & illi qui suscitati sunt à Christo, sic redierunt ad vitam, vt iterum morerentur.

¶AD SECVNDVM dicendum, q̃ de illis qui resurrexerunt cum Christo, duplex est opinio, quidam enim asserunt, q̃ redierunt ad vitam tanquam non iterum morituri: quoniam magis illis esset tormentum si iterum morerentur, quam si non resurgerent. Et secundum hoc intelligendum est sicut Hier. dicit super Matt. quòd non ante surrexerunt, quam resurgeret Dominus: vnde & Euangelista dicit, quòd exeuntes de monumentis, post resurrectionem eius venerunt in sanctam Ciuitatem, & apparuerunt multis. Sed Aug. in Epistola ad Euodium hanc opinionem commemorans dicit, Scio quibusdam videri morte Domini Christi iam talem resurrectionem præstitam iustis qualis nobis in fine promittitur. Qui si non iterũ repositis corporibus dormierunt, videndum est, quomodo intelligatur Christus primogenitus à mortuis, si eũ in illam resurrectionem tot præcesserunt. Quòd si respondetur, hoc esse dictum per anticipationẽ, vt monumẽta illo terræmotu aperta intelligãtur, cũ Christus in cruce penderet, resurrexisse autem iustorum corpora non tunc, sed cùm ille prior resurrexisset: adhuc restat quod moueat, quomodo Petrus non de Dauid, sed de Christo asseruit fuisse prædictum, carnem eius non vidisse corruptionem, per hoc quòd apud eos erat monumentum Dauid. & sic illos non conuincebat, si corpus Dauid ibi iam non erat: quia esset ante in recẽti sua morte resurrexisset, nec caro eius vidisset corruptionem, posset illud monumentum manere. Durum autem videtur, vt Dauid non fuerit in illa resurrectione iustorum, si eis iam æterna donata est, cuius Christus ex semine commendatur. Periclitabitur etiam illud quod ad Hebr. de iustis antiquis dicitur, Ne sine nobis perficerentur, si iam in illa resurrectionis in corruptione constituti sunt, quo nobis perficiendis in fine promittitur. Sic ergo Augustin. sentire videtur, quòd resurrexerint iterum morituri. Ad quod etiã videtur pertinere quod Hieronym. dicit super Matthæi Quòd sicut Lazarus resurrexit, sic & multa corpora Sanctorum resurrexerunt, vt Dominum ostenderent resurgentem. quanuis hoc in sermone de assumptione sub dubio relinquat. Rationes tamen Aug. multò efficaciores videntur.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut ea quæ præcesserunt Christi aduentum, fuerũt præparatoria ad Christum, ita gratia est dispositio ad gloriam. Et ideo ea quæ sunt gloriæ siue quantum ad animam (sicut perfecta Dei) fruitio siue quantum ad corpus (sicut resurrectio gloriosa) prius tempore debuerunt esse in Christo sicut in autore gloriæ gratiam verò conueniebat prius esse in his quæ ordinabantur ad Christum.

ARTICVLVS IIII.

¶Virum christus fuerit causa suæ resurrectionis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit causa suæ resurrectionis. Quicunque enim suscitatur ab alio, non est suæ resurrectionis causa. Sed Christus suscitatus est ab alio, secundum illud Act. 2. Quem Deus suscitauit solutis doloribus inferni. & Roman. 8. Qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora nostra, &c. Ergo Christus non est causa suæ resurrectionis. *Psalmo 40. co. 1. Et 104. 2. & 3. col. 2. & ad Ro. 4. fi.*

¶Præterea, Nullus dicitur mereri, vel ab alio petit aliquid, cuius ipse est causa. Sed Christus sua passione meruit resurrectionem (sicut Augustin. dicit super Ioann. quòd humilitas passionis meritum est gloriæ resurrectionis) ipse etiam petiit à Patre se resuscitari: secundum illud Psal. Tu autem Domine miserere mei, & resuscita me. Ergo non fuit causa suæ resurrectionis.

¶Præterea, Sicut Damasc. probat in quarto lib. resurrectio non est animæ, sed corporis, quòd per mortem cadit. Corpus autem non potest sibi animam vnire, quæ est eo nobilior. ergo id quod resurrexit in Christo, non potuit esse causa suæ resurrectionis.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. decimo Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam, & iterum sumo eam. Sed nihil est aliud resurgere, quam eratò animam sumere. Ergo videtur quòd Christus propria virtute surrexerit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut supra dictũ est) per mortẽ nõ fuit separata diuinitas, nec ab anima Christi, nec ab eius carne. Potest igitur tam anima Christi mortui, quàm eius caro cõsiderari dupliciter. Vno modo ratione diuinitatis. Alio modo ratione ipsius naturæ creatæ. Secundum igitur vnitatem regulæ generalis non accidentat paucorum exceptio ex speciali gratia. Potest & verũ dici, quòd illi qui pertẽte resurrexerunt cũ Christo, non sunt sine nobis consummati: quia nostro tempore sunt consummati, scilicet tempore reuelatæ gratiæ & inchoatæ gloriæ.

¶Super Quæstionis quinquagesimæ tertiæ Articulum quartum.

Comm. TItulus de causa esse dictus quæritur.

¶In corpore ponitur vna distinctio bimembris cum duabus conclusionibus secundum membra. Distinctio est: Tam anima quàm caro Christi mortui potest cõsiderari dupliciter: vel ratione suæ naturæ, vel ratione deitatis coniunctæ. Prima conclusio est: Ipsa anima quàm caro Christi ratione deitatis causauit ipsam resurrectionem & probatur ex auctoritate Apostoli. Secunda conclusio est: Nec anima nec caro Christi virtute suæ naturæ causauit resurrectionem, sed sic oportuit Christum resuscitari à Deo, & ideo vtrunque inuenitur in sacra Scriptura, scilicet & quod Christus resurrexit ex virtute, & quod Christus suscitatus est à Deo, & petiit & meruit resurrectionem, &c. Omnia clara sunt in litera.

¶Super Quæstionis quinquagesimæquartæ Articulum primum.

Anton. IN titulo Vetum scribitur, vt distinguitur contra apparens, ita q̃ apparentia excluditur non solùm à corpore sed à natura tali, scilicet humana, Idemque est quærere, an habuerit verum corpus & an habuerit in veritate corpus humanum.

Clement. ¶In corpore est vna cõclusio: Corpus Christi post resurrectionem fuit verum corpus eiusdem naturæ, cuius fuerat prius. Probatur dupliciter primò: illud resurgere dicitur quod cecidit: ergo oportuit vt idem corpus Christi eidem animæ vniretur in resurrectionẽ: ergo corpus Christi post resurrectionem fuit verum eiusdem naturæ corpus. Antecedens ex Damasc. autoritate. Prima consequentia probatur ex ratione resurrectionis: secunda autem ex hoc quòd veritas naturæ corporis est ex forma. Secundò probatur conclusio ex oppositio, Si corpus Christi fuisset phantasticum, non fuisset vera, sed apparens illius resurrectio. Reliqua in responsionibus argumentorum tacta intelligenda sunt.

¶Super Quæstionis quinquagesimæquartæ Articulũ secundũ.

Clement. IN corpore vna conclusio: Corpus Christi resurrexit integrum, scilicet cum carnibus & ossibus, &c. Probatur dupliciter. Primò ostensiue: Corpus Christi in resurrectione fuit eiusdẽ naturæ & alterius gloriæ: ergo totum habuit quicquid pertinet ad naturam corporis humani ergo omnia ista fuerunt in corpore Christi. Secunda consequentia probatur quia hæc omnia pertinent ad naturã humani corporis. Deinde probatur, quòd hæc omnia integraliter fuerunt in Christo: quia aliter non fuisset resurrectio perfecta, si non fuisset integratum quicquid per mortem ceciderat. Et confirmatur autoritate Domini: Capillus de capite vestro non peribit, &c. Secundo probatur conclusio ab oppositoquia dicere corpus Christi caruisse partibus naturalibus humano corpori, pertinet ad errorem Eutychij, duo dicentis. Primò, est Corpus vestrũ in resurrectione erit impalpabile, ventis aëreque subtilius. Alterum est. Christus post confirmata corda discipulorum palpantium omne quod erat in eo palpabile, in subtilitatem aliquam redegit. Contra quod secundum dictum rationem Gregorij. *Infrà 53. 3. cor. Et supr. 60. c. 2. col. 4.*

vnitæ diuinitatis virtutẽ, & corpus resumpsit animam, quam deposuerat, & anima corpus resumpsit, quod dimiserat: & sic Christus propria virtute resurrexit. Et hoc est quod de Christo dicitur 2. Corinth. vlt. quòd etsi crucifixus est ex infirmitate nostra, sed viuit ex virtute Dei. Si autem consideremus corpus animam Christi mortui secundum virtutem naturæ creatæ, sic non potuerunt sibiinuicem reuniri, sed oportuit Christum resuscitari à Deo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eadem est diuina virtus & operatio Patris & Filij. Vnde hæc duo sese consequũtur, quòd Christus sit suscitatus diuina virtute Patris, & suiipsius.

¶Ad secundum dicendum, quòd Christus orando petiit & meruit suam resurrectionem inquantum homo: non autem inquãtum Deus.

¶Ad tertium dicendum, q̃ corpus secundum naturam creatam non est potentius anima Christi, est tamen ea potentius secũdum virtutem diuinam: quæ etiam rursus secundum diuinitatem vnitam est potentior corpore, secundum naturam creatam: Et ideo secundum virtutem diuinam corpus & anima mutuò se resumpserunt: non autem secundum virtutem naturæ creatæ.

QVAESTIO QVINQVAGESIMAQVARTA, *De qualitate Christi resurgentis, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de qualitate Christi resurgentis.

¶Et circa hoc quærũtur quatuor.

¶Primò, vtrùm post resurrectionem Christus habuerit verum corpus.

¶Secundò, vtrùm resurrexerit eum corporis integritate.

¶Tertiò, vtrum corpus eius fuerit gloriosum.

¶Quartò, de cicatricibus in corpore eius apparentibus.

ARTICVLVS I.

¶Virum christus post resurrectionem habuerit verum corpus.

AD PRIMVMsic proceditur. Videtur quòd Christus post resurrectionem non habuerit verũ corpus. Verum enim corpus nõ potest simul esse cum alio corpore in eodẽ loco. Sed corpus Christi post resurrectionem fuit simul cum alio corpore in eodem loco: intrauit enim ad discipulos suos ianuis clausis, vt dicitur Io. 20. Ergo videtur q̃ Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus.

¶Præterea, Verum corpus non euanescit ab aspectu intuentium, nisi fortè corrũpatur. Sed corpus Christi euanuit ab oculis discipulorum eum intuentium, vt dicitur Luc. vlt. Ergo videtur q̃ Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus.

¶Præterea, Cuiuslibet veri corporis est determinata figura. Sed corpus Christi apparuit discipulis in alia effigie, vt patet Mar. vlt. Ergo videtur quòd Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus humanum.

¶SED CONTRA est quod dicitur Luc. 24. vbi dum. quòd Christo discipulis apparente, conturbati & conterriti existimabant se spiritum videre, ac si non haberet verum corpus, sed phantasticum. Ad quod remouendum ipse postea subdit, Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Non ergo habuit corpus phantasticum, sed verum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Damasc. dicit in 4. lib. illud resurgere dicitur, quod cecidit. Corpus autem Christi per mortem cecidit, inquantum scilicet fuit ab eo anima separata, quę erat eius formalis perfectio. Vnde oportuit ad hoc q̃ esset vera Christi resurrectio, vt idem corpus Christi iteratò eidem animæ vniretur. Et quia veritas naturæ corporis est ex forma, consequens est quòd corpus Christi post resurrectionẽ & verum corpus fuerit, & eiusdem naturæ, cuius fuerat prius. Si autem eius corpus fuisset phãtasticum, non fuisset vera resurrectio, sed apparens.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Christi post resurrectionem, non ex miraculo, sed ex conditione gloriæ (sicut quidam dicunt) clausis ianuis ad discipulos introiuit: simul cum alio corpore in eodem loco existens. Sed vtrùm hoc habere possit corpus glorioſum ex aliqua proprietate sibi indita, vt simul cum alio corpore in eodem loco existat, inferius discutietur, vbi agetur de resurrectione communi. Nunc autem quantum ad propositum, sufficit quòd non ex natura corporis, sed potius ex virtute diuinitatis vnitæ, illud corpus ad discipulos (licet verum esset) ianuis clausis introuit. Vnde Augustinus dicit in quodam sermone Paschal. quòd quidam sic disputant, Si corpus erat, si hoc surrexit de sepulchro quod perpendit in ligno, quomodo per hostia clausa intrare potuit? Et respondet, Si comprehendis modum, non est miraculum: vbi deficit ratio, ibi est fidei ædificatio. Et super Ioan dicit, Moli corporis, vbi diuinitas erat, ostia clausa non obsliterunt. Ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuiolata permansit. Et idem dicit Greg. in quadam Homil. de octaua Paschæ.

¶Ad secundum dicendum, q̃ sicut dictum est, Christus resurrexit ad immortalem gloriæ vitam. Hæc est autem dispositio corporis glorioſi, vt sit spirituale, id est subiectum Spiritui, vt Apostolus dicit 1. ad Cor. 15. Ad hoc autem q̃ sit omnino corpus subiectum spiritui, requiritur q̃ omnis actio corporis, subdatur spiritus voluntati. Quod autem aliquid videatur, fit per actionem visibilis in visum, vt patet, per Philosophum in 2. de Anima. Et ideo quicunque habet corpus glorificatum, in potestate sua habet, videri quando vult: & quando non vult, non videri. Hoc tamẽ habuit Christus non solùm ex conditione corporis glorioſi: sed etiam ex virtute diuinitatis, per quam fieri potest, vt etiam corpora non glorioſa miraculosè non videantur: sicut præfatum fuit beato Bartholomæo miraculosè, vt si vellet videretur: non autem videretur si non vellet. Dicitur ergo q̃ Christus ab oculis discipulorũ euanuit, non quia corrumperetur aut resolueretur in aliqua inuisibilia: sed quia sua voluntate defuit ab eis videri, vel eo præsente, vel etiam eo abscedente velociter per dotem agilitatis.

¶Ad tertium dicendum, q̃ sicut Séuerianus dicit in sermone Paschali, Nemo putet Christum sua resurrectione sui vultus effigiem commutasse. Quod est intelligendum quantum ad lineamenta membrorum: quia nihil inordinatum & deforme fuerat in corpore Christi per Spiritum sanctum concepto, quod in resurrectione corrigendum esset. accepit tamen in resurrectione gloriam claritatis. Vnde idem ibidem subdit, Sed mutatur effigies, dum efficitur ex mortali immortalis: vt hoc sit acquisiuisse vultus gloriam, non vultus substantiam perdidisse. Nec tamen illis discipulis in specie glorioſa apparuit: sed sicut in potestate eius erat, vt corpus suum videretur vel non videretur, ita in potestate eius erat vt ex eius aspectu formaretur in oculis intuentium, vel forma glorioſa vel non glorioſa, aut etiam commixta, vel qualitercunque se habens. Modica tamen differentia, sufficit ad hoc q̃ aliquis videatur in aliena effigie apparere. *Locis supra art. 1. inductis.*

ARTICVLVS II.

¶Virum Christi corpus resurrexerit integrum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi nõ resurrexerit integrũ. Sunt enim de integritate humani corporis caro & sanguis, quę Christus nõ videtur habuisse: dicitur enim 1. ad Corint. 15.

Caro

Universidad de Deusto
Biblioteca

rij Autor affert primò: & ipsius Eutychij reuocationem deinde, & demum arguit ex eis ete Valentini. Clara sunt in litera omnia intelligentibus q; omnis mutatio species quædam mortis est.

Num totus sanguis Christi in passione effusus resurrexerit cum eo.

Quæstio. ¶In responsionibus argumentorum & in corpore duæ magnæ quæstiones restant. Prima est (quæ indecisa videtur propter varias opiniones) an totus sanguis Christi in passione effusus resurrexerit cum eo. Secunda est noua, an Christo resurgente oportuerit sanguinem secum reassumere.

¶Num Christum resurgentem oportuerit sanguinem reassumere.

Quæstio. ¶Primæ quæstionis Autor tenet partem affirmatiua in litera in responsione ad tertium, quòd ad sanguinem in passione effusum, ea ratione, quia erat de veritate humanæ naturæ & in corpore assumpti adiungitur, quòd is non fuisset integratum quicquid per mortem ceciderat, non fuisset resurrectio perfecta.

¶Secundæ autem quæstionis non solus Autor, sed communis & Theologorum & Ecclesiæ sententia partem tenet affirmatiuam. Sed vt ab hac oriar, occurrit mihi magnum dedecus, & argumentum ducens ad partem negatiuam. Ad cuius intellectu, recolere oportet ex doctrina Pauli Apostoli primæ ad Corin. 15. quòd corpus nostrum hic est animale, resurget autem spirituale, & secundum Augustinum diu corpus est animale, quandiu indiget alimento: & per oppositum tunc erit spirituale, cum non indiget amplius alimento. Ex quo doctrina habetur, quòd corpus Christi surrexit non animale, sed spirituale, hoc est non indigens alimento. Sub hac autem theologica traditione subsumitur ex Philosophia, quòd sanguis in corpore humano nihil aliud est quam alimentum humani corporis: vt exprese Aristoteles in 2. de Partibus animalium cap. 3. dicit post nem, sanguinem esse vltimum alimentum in corpore animalium, & alimenti gratia datum animalibus. A natura ergo corpus Christi resurgens non indiguit sanguine: eiusdem enim rationis est indigere alimento interiori vel exteriori. Vnde idē est dicere corpus Christi post resurrectionē indigere sanguine, & indigere alimento: quòd est esse animale & non spirituale. Et cum alimentū quantūcunq; vltimum non sit actu pars animalis, sed potentia totum, sequitur q; sanguis non sit pars animalis, & consequenter nec hominis, & quòd sanguis non sit de integritate humanæ naturæ quoad integrum esse, cui nulla partium deest. Et quia verum non addit vt aliqua supra ens (eandem enim rem significat aurum, quam significat aurū verū: & sic de aliis) ideo sequitur quòd nullus sanguis est de veritate humanæ naturæ, quia nō est de integritate ejus. Nec obstat q; exangues efficiāmur, morimur aut mortui sumus attestatur enim hoc ad dictam Philosophiam, q; sanguis est de necessitate requisitus ad vitam anima lium habentium sanguinem, quoniam vt in 3. de Anima dicitur, tandiu viuit, quandiu aluntur, fungendo ergo philosophiā Theologiæ dicendum videtur, q; sanguis pertinet ad necessitatem humani corporis secundū vitam animalem, quia est vltimū elementum: & non pertinet ad necessitatē humani corporis spiritualis quale fuit corpus Christi in resurrectiōe. Et secundū hoc quū dicitur, Totum quod per mortē cecidit resurrexit, si perfecta est resurrectio, intelligendū est de toto quod est de necessitate corporis humani in statu seu vita spirituali: & nō de toto necessario ad corp⁹ humanū in statu seu vita animali.

Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. Christus autem resurrexit in gloria regni Dei. Videtur ergo quòd non habuerit carnem & sanguinem.

¶Præterea, Sanguis est vnus de quatuor humoribus. Si ergo Christus habuit sanguiné, pari ratione habuit alios humores, ex quibus causatur corruptio in corporibus animalium. Sic ergo lequeretur quòd corpus Christi fuerit corruptibile, quod est inconueniens. Non igitur Christus habuit carnē & sanguinem.

¶Præterea, Corpus Christi q; resurrexit, in cælum ascendit. Sed aliquid de sanguine eius in quibusdam Ecclesiis reseruatur pro reliquiis. Non ergo resurrexit corpus Christi cum integritate omnium suarum partium.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Luc. vlt. post resurrectionem discipulis loquens, Spiritus carnem & ossa non habent sicut me videtis habere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) corpus Christi in resurrectione fuit eiusdem naturæ, sed alterius gloriæ. Vnde quicquid ad naturā corporis humani pertinet, totum fuit in corpore Christi resurgentis. Manifestum est autē quòd ad naturam corporis humani pertinent carnes, & ossa & sanguis, & alia huiusmodi. Et ideo omnia ista in corpore Christi resurgentis fuerunt, & etiam integraliter absque omni diminutione, alioquin non fuisset perfecta resurrectio, si non fuisset redintegratum quicquid per mortem ecciderat. Vnde & Dominus fidelibus suis promittit dicens Matthæ. decimo. Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt & Luc. vigesimoprimo. dicitur, Capillus de capite vestro non peribit. Dicere autem quòd corpus Christi carnem & ossa non habuerit, & alias huiusmodi partes humano corpori naturales pertinet ad errorem Eutychij, Constantinopolitanæ vrbis Episcopi: qui dicebat quòd corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile ventis aëreque subtilius: & quòd Dominus post confirmata corda discipulorum palpantium, omne illud quod in eo palpari potuit, in subtilitatem aliquam redegit. Quod ibidem improbat Gregor. quia corpus Christi post resurrectionem, immutatum non fuit secundum illud Roman. sexto, Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur. Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. Christus autem resurrexit in gloria regni Dei. Videtur ergo quòd non habuerit carnem & sanguinem.

¶Præterea, Sanguis est vnus de quatuor humoribus. Si ergo Christus habuit sanguiné, pari ratione habuit alios humores, ex quibus causatur corruptio in corporibus animalium. Sic ergo lequeretur quòd corpus Christi fuerit corruptibile, quod est inconueniens. Non igitur Christus habuit carnē & sanguinem.

¶Præterea, Corpus Christi q; resurrexit, in cælum ascendit. Sed aliquid de sanguine eius in quibusdam Ecclesiis reseruatur pro reliquiis. Non ergo resurrexit corpus Christi cum integritate omnium suarum partium.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Luc. vlt. post resurrectionem discipulis loquens, Spiritus carnem & ossa non habent sicut me videtis habere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) corpus Christi in resurrectione fuit eiusdem naturæ, sed alterius gloriæ. Vnde quicquid ad naturā corporis humani pertinet, totum fuit in corpore Christi resurgentis. Manifestum est autē quòd ad naturam corporis humani pertinent carnes, & ossa & sanguis, & alia huiusmodi. Et ideo omnia ista in corpore Christi resurgentis fuerunt, & etiam integraliter absque omni diminutione, alioquin non fuisset perfecta resurrectio, si non fuisset redintegratum quicquid per mortem ecciderat. Vnde & Dominus fidelibus suis promittit dicens Matthæ. decimo. Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt & Luc. vigesimoprimo. dicitur, Capillus de capite vestro non peribit. Dicere autem quòd corpus Christi carnem & ossa non habuerit, & alias huiusmodi partes humano corpori naturales pertinet ad errorem Eutychij, Constantinopolitanæ vrbis Episcopi: qui dicebat quòd corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile ventis aëreque subtilius: & quòd Dominus post confirmata corda discipulorum palpantium, omne illud quod in eo palpari potuit, in subtilitatem aliquam redegit. Quod ibidem improbat Gregor. quia corpus Christi post resurrectionem, immutatum non fuit secundum illud Roman. sexto, Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur. Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt. Christus autem resurrexit in gloria regni Dei. Videtur ergo quòd non habuerit carnem & sanguinem.

¶Præterea, Sanguis est vnus de quatuor humoribus. Si ergo Christus habuit sanguiné, pari ratione habuit alios humores, ex quibus causatur corruptio in corporibus animalium. Sic ergo lequeretur quòd corpus Christi fuerit corruptibile, quod est inconueniens. Non igitur Christus habuit carnē & sanguinem.

¶Præterea, Corpus Christi q; resurrexit, in cælum ascendit. Sed aliquid de sanguine eius in quibusdam Ecclesiis reseruatur pro reliquiis. Non ergo resurrexit corpus Christi cum integritate omnium suarum partium.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Luc. vlt. post resurrectionem discipulis loquens, Spiritus carnem & ossa non habent sicut me videtis habere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) corpus Christi in resurrectione fuit eiusdem naturæ, sed alterius gloriæ. Vnde quicquid ad naturā corporis humani pertinet, totum fuit in corpore Christi resurgentis. Manifestum est autē quòd ad naturam corporis humani pertinent carnes, & ossa & sanguis, & alia huiusmodi. Et ideo omnia ista in corpore Christi resurgentis fuerunt, & etiam integraliter absque omni diminutione, alioquin non fuisset perfecta resurrectio, si non fuisset redintegratum quicquid per mortem ecciderat. Vnde & Dominus fidelibus suis promittit dicens Matthæ. decimo. Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt & Luc. vigesimoprimo. dicitur, Capillus de capite vestro non peribit. Dicere autem quòd corpus Christi carnem & ossa non habuerit, & alias huiusmodi partes humano corpori naturales pertinet ad errorem Eutychij, Constantinopolitanæ vrbis Episcopi: qui dicebat quòd corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile ventis aëreque subtilius: & quòd Dominus post confirmata corda discipulorum palpantium, omne illud quod in eo palpari potuit, in subtilitatem aliquam redegit. Quod ibidem improbat Gregor. quia corpus Christi post resurrectionem, immutatum non fuit secundum illud Roman. sexto, Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur.

In oppositū autem est communis Ecclesiæ sensus, & in Sacramento altaris vtiq; conuersum in Christi sanguinem, quem fatemur in Christi corpore esse.

¶Ad hanc quæstionem dicitur, quòd sanguis licet sit carnis & membrorum: est tamen cum hoc etiam pars in actu respectu totius animalis. Ita quòd est & materia transiens partium. Vnde & ille quæ dixerat, in morte retractauit. Si enim inconueniens est, vt Christus alterius naturæ corpus in sua conceptione acciperet, puta cæleste, sicut Valentinus asserit, multò magis inconueniens est, quòd in resurrectione alterius naturæ corpus resumpserit, quia corpus in resurrectione, resumpsit ad vitam immortalem, quod in conceptione assumpserat ad vitam mortalem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd caro & sanguis ibi non accipitur pro natura carnis & sanguinis, sed vel pro culpa carnis & sanguinis: sicut Grego. dicit in 14. Moral. Vel pro corruptione carnis & sanguinis: quia (vt Aug. dicit ad Consentium, de resurrectione carnis) non ibi erit corruptio & mortalitas carnis & sanguinis. Caro igitur secundum substantiam possidet regnum Dei secundum q; dictum est, Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Caro autem cum secundum corruptionem intelligitur, non possidebit, vnde continuò additum est in verbis Apostoli, Neque corruptio incorruptelam.

¶Ad secundum dicēdum, quòd sicut Aug. dicit in eodem libro, fortassis accepta occasione sanguinis, vrgebit nos molestior perscrutator, & dicet, Si sanguis in corpore Christi resurgentis fuit, cur non & pituita, id est phlegma, cur non & fel flauū, id est cholera, & fel nigrum, id est melancholia, quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari, etiam medicinæ disciplina testatur? Sed quodlibet quisquis addat, corruptionem addere caueat, ne fuæ fidei sanitatem castitatemque corrumpat. Valet enim diuina potentia de ista visibili atque tractabili natura corporum, quibusdam manentibus auferre, quas voluerit qualitates, vt absit labes, scilicet corruptionis, adsit effigies, adsit motio, absit fatigatio, adsit velcendi potestas, absit esuriendi necessitas.

¶Ad tertium dicendum, quòd totus sanguis, qui de corpore Christi fluxit, cùm ad veritatem humanæ naturæ pertineat, in corpore Christi resurrexit: & eadem ratio est de omnibus particulis ad veritatem & integritatem humanæ naturæ pertinentibus. Sanguis autem ille, qui in quibusdā Ecclesiis pro reliquiis conseruatur, non fluxit de latere Christi, sed miraculosè dicitur effluxisse de quadam imagine Christi percussa.

patet in primo de Cæl.) & quasi per accidēs sunt materia mistorū. Et ideo nisi allata in oppositū obstarent, rationabilius fortè diceretur, in resurrectione nō resumi humores: quia tamen non oportet sapere nisi ad sobrietatem, indubiè tenendum est (sanctæ matris Ecclesiæ doctrinam sequendo) sanguinem verè esse in Christi corpore post resurrectionem, quamuis ratio naturalis de hoc non appareat certa.

¶De prima autem quæstione, nec conclusionis nec mediorum video certiorem dici posse rationem Theologica ducit ad partem affirmatiuam, vt in litera habet. & in quolib. quinto, quæst. 5. art. 1. ratio autē naturalis ad partē potius ducere videtur negatiuam: quoniā nihil prohibet, in Christo fuisse passionis tēpore sanguinem nutrimentalē, qui non est in re urrectione assumptus: quoniā non est maior ratio quare tunc nō fuerit in Christo sanguis nutrimentalis, & aliàs fuerit, & rursus, quare in ipso tunc non, & in aliis hominibus eiusdem ætatis & rotius, quare tunc patiendo non: & si nō fuisset tūc passus, fateremur in eo sanguinē nutrimentalem. Si autem in Christo tunc fuit nutrimentalis sanguis, constat quòd tunc effusus fuit, quem natura meliorē quantum potuerit, in finem reseruauerit. Non cogere autem argumenta hæc, sanguineus sudor Christi in cruciatu propassionis effusus, quum ante passionem post cœnam oraret, significatiuum sudor ille sanguineus, quum non ex ægritudinali dispositione processerit (vt Aristot. in tertio de Historiis animalium prouenite

Post

ponit ex mala dispositione sanguinis, & in tertio de Partibus animal. contigisse narrat, quibusdam propter lasū fluxumque corpus) tum quia Christum non decuit ægritudo aliqua: tum quia operationes ipsius Christi fuerunt sub sequentia attestantur facultati, & non ægritudini: nam statim surgens ab oratione (vt Lucas ait) venit ad discipulos vt prius: & alloquitur eos de vigilia, &c. monstrauit se non mutatū à ratione decursu sudoris sanguinei, vt immutari debuisset, si ægritudinalis sudor fuisset. Ille, inquam, sudor sanguineus fuit humor sanguineus adhuc crudus, hoc est non redactus adhuc perfectè in sanguinem, qui pars est hominis, & huiusmodi crudus humor vocatur sanguis nutrimentalis. Et quoniam, vt Euangelista testatur, tanta fuit eius quantitas, vt decurreret in terram, videtur quòd totus sanguis nutrimentalis qui inueniendus fuisset in Christo tempore passionis, præsultus fuerit in propassionis sudore. Dico autem, qui inueniendus fuisset tempore passionis, & non qui inuentus est tunc, scilicet tempore orationis: quoniam non cpotest fieri totum nutrimentalem sanguinem per sudorem emissum: quoniam aliquid illius remanens potuit, nocte & mane decoqui per febrē: ita vt nihil nutrimentalis sanguinis inueniretur in Christo tēpore passionis, quum effusus sanguis est. Sed quia hæc magis diuinare quam affirmare possumus, ideo nullus pertinax in propria opinione inueniatur, nullus dubia pro certis affirmet: sed pie dubitando, deuotionem suam prosequatur. Certum tamen & absque hæsitatione qualibet constat Christi sanguinem nutrimētalem, qui dicitur in terra inuentis, etiam si in passione effusus sit, non esse vnitum verbo Dei personaliter: quoniam nunquam fuit actu pars sanguinis, qui est de veritate humanæ naturæ.

¶Super Quæstionis quinquagesimæ quartæ Articulum tertium.

Conclusio. Titulus clarus.

¶ In corpore vnica conclusio: Corpus Christi in resurrectione fuit gloriosum. Probatur tripliciter, & rationes clare patent in litera.

¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd Autor loquit breuiter & denso vn uocatione seruata. Quod dicit

Infr. 90. 53. artic. 6. ad 4. Et quol. 5. q. 8. ar. 1. Et opus. 2. c. 245.

solis secundum modum sui coloris. Sicut autem in potestate hominis glorificati est, vt corpus eius videatur (sicut dictum est) ita in potestate eius est quòd claritas eius videatur vel non videatur, vnde potest in suo colore fine aliqua claritate videri: & hoc modo Christus suis discipulis post resurrectionem suam apparuit.

¶Ad secundum dicendum, quòd corpus aliquod dicitur esse palpabile, non solùm ratione resistentiæ, sed ratione suæ spissitudinis Ad rarum autem & spissum sequuntur graue & leue, calidum & frigidum, & alia huiusmodi contraria, & quæ sunt principia corruptionis corporum elementalium. Vnde corpus quod est palpabile humano tactu, est naturaliter corruptibile. Si autem sit aliquod corpus resistens tactui, quod non sit dispositum secundum prædictas qualitates, quæ sunt propria obiecta tactus humani (sicut est corpus cæleste) tale corpus non potest dici palpabile. Corpus autem Christi post resurrectionem verè fuit ex elementis compositum, habens in se tangibiles qualitates, secundum quòd requirit natura corporis humani, & ideo naturaliter erat palpabile. Et si nihil aliud habuisset supra corporis humani naturam, fuisset etiam corruptibile. Habuit autem aliquid aliud quod ipsum incorruptibile reddidit: non quidem naturam cælestis corporis, vt quidam dicunt (de quo infra magis inquiretur) sed gloriam redundantē ab anima beata, quia vt Augustī. dicit in Epistola ad Dioscorum, Tam potenti natura Deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine, redundet in corpus plenitudo sanitatis, id est in corruptionis vigor. Et ideo sicut Gregorius dicit ibidem, Ostenditur corpus Christi post resurrectionem fuisse eiusdem naturæ, sed alterius gloriæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Augu. dicit 13. de Ciuit. Dei. Saluator noster post resurrectionem, iam quidem in spirituali carne, sed tamen vera cibum & potum cū discipulis sumpsit non alimentorum indigentia, sed ea qua hoc poterat potestate. Vt enim Beda dicit super Lucam, aliter absorbet aquam terra sitiens, aliter solis radius calens: illa indigentia, iste potentia. Manducauit ergo post resurrectionem, nō quasi cibo indigens, sed vt eo modo naturam corporis resurgē gentis astrueret. Et propter hoc non sequitur quòd fuerit eius corpus animale, quod est indigens cibo.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrum corpus Christi debuerit cum cicatricibus resurgere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q; corpus Christi non debuerit cum cicatricibus resurgere. Dicitur enim primæ ad Corinth. 15. quòd mortui resurgent incorrupti. Sed & cicatrices & vulnera ad quandam corruptionem pertinent & defectum. Non ergo fuit conueniens, vt Christus qui est resurrectionis autor, cum cicatricibus resurgeret.

3. dist. 22. q. 2. artic. 4. q. 3. Et opus. 60. c. 22. co. 4.

Præterea, Corpus Christi integrum resurrexit: sicut dictum est. Sed aperturę vulnerum contrariantur integritati corporis: quia per eas discontinuatur corpus. Non ergo videtur fuisse conueniens, quòd in corpore Christi aperturæ vulnerum remanerent: cū ibi quædam vulnerum insignia, quæ sufficiebant ad aspectum ad quem Thomas credidit: cui dictū est, quia vidisti Thoma, credidisti.

¶Præterea, Damasce. dicit in quarto lib. quòd post resurrectionem de Christo dicuntur quædam verè, quæ non habuit secundum

co propterea quia dens sitas ponitur etiam in corporibus cælestibus non eiusdem tamen rationis cum densitate in seriorum: est enim stella densior, pars sui orbis, nihil tamen est commune vniuocum corruptibili & incorruptibili corpori. Vnde cælum, resisteret tactui, si quis ad orbem lunæ perrauire vellet ibi existens non tamen sentiretur tactu densitas eius: sed tantùm tactui resisteret pars densa quantum pars minus densa. Et propterea in litera dicitur, quòd corpus ratione suæ spissitudinis palpabile, est naturaliter corruptibile.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ quartæ Articulum quartum.

Titulus, prout communiter in Ecclesiasticarum Christi intelligitur, scilicet vtrum foraminibus fuerunt.

¶ In corpore vnica est conclusio: Conuenit animam Christi reassumere corpus cum cicatricibus. Probatur quinque rationibus quæ patent in litera.

¶ Vbi adnotte, quòd Autor Aug. sequens, rationem cicatricum Christi non ex parte corporis, sed animæ reddit: quoniam non ad pulchritudinem corporis, sed animæ spectant. Vt enim in responsione ad secundum dicitur, aperturæ illa vulnerū recompensatur per maiorem decorem: in quo monstratur, quòd ex parte corporis recompensationes regerī. Reliqua clara sunt in litera.

Universidad de Sevilla
Biblioteca

¶ *Super quæstionis quinquagesimæ quintæ Articulum primum*

Mouet.

TItulus de manifestatione facta Christi discipulis quærit, an talis manifestatio debuerit fieri omnibus publice, sicut publicè manifestata est passio.

Simeu.

¶In corpore primò ponitur vna distinctio bimembris scilicet eorum quæ cognoscuntur, quædam communi legenaturæ quædam solo gratiæ munere sunt cognoscibilia. Deinde ponitur conclusio responsiua: Christi resurrectio non debuit omni populo manifestari, sed quibusdam, per quos ab aliis crederetur. Probatur quia Christus resurrexit ad vitam gloriosam ergo, &c. Consequentia probatur ex differentia inter dicta duo genera cognoscibilium constitutæ in hoc, quòd primum genus exponitur cognoscendum omnibus secundum autem legem diuinam gratiam per quosdam ad alios deriuatur, conflat ac sumitur vitam gloriosam sub secundo genere cognoscibilium, & clarè potere omnia in litera.

QVÆSTIO QVINQVAGESIMA *quinta, de manifestatione resurrectionis, in sex articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de manifestatione resurrectionis Christi.

¶Et circa hæc quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm Christi resurrectio omnibus manifestari debuerit, an solùm quibusdam specialiter personis.

¶Secundò, vtrùm fuisset conueniens, quòd eis videntibus resurgeret.

¶Tertiò, vtrùm post resurrectionem debuerit cum suis discipulis conuersari.

¶Quartò, vtrùm fuerit conueniens, quòd suis discipulis in alia effigie appareret.

¶Quintò, vtrùm resurrectionem suam argumentis manifestare debuerit.

¶Sextò, de sufficientia illorum argumentorum.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm resurrectio Christi debuerit omnibus manifestari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio Christi debuerit omnibus manifestari. Sicut enim publico peccato debetur pœna publica (secundum illud primæ ad Timoth. 5. Peccantes coràm omnibus argue) ita merito publico debetur præmium publicum. Sed claritas resurrectionis est præmiũ humilitatis passionis: vt Aug. dicit super Ioan. Cùm ergo passio Christi fuerit omnibus manifestata, eo publicè patiente, videtur quòd gloria resurrectionis ipsius omnibus manifestari debuerit. *Supra q. 36. art. 2. cor. Et apoc. 5. Et 1. cor. 15. col. 3.*

¶Præterea, Sicut passio Christi ordinatur ad nostram salutem, ita & eius resurrectio: secundum illud Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram. Sed illud quod ad communẽ vtilitatem pertinet, omnibus debet manifestari. Ergo resurrectio Christi omnibus debuit manifestari, & non specialiter quibusdam.

¶Præterea, Illi quibus manifestata est resurrectio Christi, fuerunt resurrectionis testes: vnde dicitur Act. 4. Quem Deus suscitauit a mortuis cuius nos testes sumus. Hoc autem testimonium ferebant publicè prædicando. Quod quidem non conuenit mulieribus: secundum illud primæ ad Corinth. 14. Mulieres in Ecclesis taceant: & primæ ad Timoth. 2. Docere mulieri non permitto. Ergo videtur quòd inconuenienter resurrectio Christi manifestata fuerit primò mulieribus, quàm omnibus communiter. * *Alias diligentibus.*

¶SED CONTRA est quod dicitur Act. 10. Quem Deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus prædestinatis à Deo.

¶RESPONDEO dicendum, quòd eorum, quæ cognoscuntur, quædam cognoscuntur communi lege naturæ, quæ dã autẽ cognoscitur ex speciali munere gratiæ: sicut ea quæ diuinitus reuelantur. Quorum quidem, vt Dionysius dicit in lib. Cæle. Hierar. hæc est lex diuinitus instituta, vt à Deo immediatè superioribus reuelentur, quibus mediantibus deferantur ad inferiores, sicut patet in ordinatione cælestium spirituum. Ea verò, quæ pertinent ad futuram gloriam, communem hominum cognitionem excedunt: secundum illud Isa. 64. Oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te. Et ideo huiusmodi ab homine non cognoscuntur nisi diuinitus reuelata, sicut Apostolus dicit primæ ad Corinthios 2. Nobis reuelauit Deus per spiritum suum. Quia igitur Christus resurrexit gloriosa resurrectione, ideo eius resurrectio non omni populo manifestata est, sed quibusdam, quorum testimonio deferretur in aliorum notitiam.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio Christi peracta est in corpore adhuc habente naturam passibilem, quæ communi lege nota est omnibus. & ideo passio Christi omni populo immediatè manifestari potuit. Resurrectio autem Christi facta est per gloriam Patris: vt Apostol. dicit Roman. 6. & ideo

¶ *Super quæstionis quinquagesimæ quintæ Articulum secũdũ.*

Commen.

Titulus clarus est.

¶In corpore vnica est conclusio. Resurrectio Christi non debuit ab hominibus immediatè videri, sed ei ab angelis nuntiari. Probatur: Ordo diuinitus in statutus exigit, vt ea quæ sunt supra homines cognoscibilia, hominibus per Angelos reuelentur vt patet ex Dionys. sed resurrectio Christi est huiusmodi: ergo. Et confirmatur autoritate Hilarij.

¶In responsione ad secundum adde quòd ascensio Christi quantũ ad terminum ad quem excedentem cognitionem humanam, manifestata est discipulis ab angelis, dicentibus, Hic Christus qui assumptus est à vobis in cælum.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ quintæ Articulum tertiũ*

Clemen.

Titulus clarus.

¶In corpore vna conclusio: Christus post resurrectionem non debuit continuè cum discipulis conuersari. probatur: Duo erant discipulis declaranda, scilicet veritas resurrectionis & gloria resurgentis: sed prima non exigebat continuam conuersationem, secundum autem nosci potuerat cõtinua conuersatione: ergo. Minor declaratur in litera quo ad singulas partes. Et confirmatur autoritate verborum Christi in Euangelio, & expositionis Bedæ quæ ad hoc tendunt, vt monstrent quod continua conuersatio cum discipulis, erat de pertinentibus ad vitam mortalem hoc enim significat Christus dicens: Cum adhuc essem vobiscum.

& ideo immediatè manifestata est non omnibus, sed quibusdam. Quòd autem publicè peccantibus pœna publica imponitur intelligendum est de pœna præsentis vitæ: & similiter publica merita publicè præmiari oportet, vt alij prouocentur. Sed pœnæ & præmia futuræ vitæ non publicè omnibus manifestantur, sed specialiter illis, qui ad hoc præordinati sunt à Deo.

¶Ad secundum dicendum, quòd resurrectio Christi sicut est ad communem omniũ salutem, ita in notitiam omnium peruenit. Non quidem sic, quòd immediatè omnibus manifestaretur, sed quibusdam, per quorum testimonium deferretur ad omnes

¶Ad tertium dicendum, quòd mulieri non permittitur publicè docere in Ecclesia: per mittitur autem ei priuatim aliquos domestica admonitione instruere. Et ideo sicut Ambr. dicit super Luc. Ad eos fœmina mittitur qui domestici sunt, non autẽ mittitur hoc quòd resurrectionis testimonium ferat ad populum.

Ideo autem primò mulieribus apparuit, vt mulier, quæ primò nuntium mortis ad hominem detulit, primò etiam vitam resurgentis Christi in gloria nuntiaret. Vnde Cyrillus dicit, Fœmina quæ quondã mortis fuit ministra, venerandum resurrectionis mysterium prima percepit, & nuntiat: adeptum est igitur fœmineum genus, & ignominiæ absolutionem, & maledictionis remedium.

Similiter etiam per hoc ostenditur, quòd quantum ad statum gloriæ pertinet, nullũ detrimẽtum patietur fœmineus sexus: sed si maiori charitate feruebunt, maiori etiã gloria ex visione diuina potientur, eo quòd mulieres quæ Dominum arctius amauerunt, intantum, vt ab eius sepulchro discipulis etiam recedentibus non recederent, primò viderunt Dominum in gloria resurgentem.

Rom. 13. quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Est autem hic ordo diuinitus institutus, vt ea quæ, supra homines sunt, hominibus per angelos reuelentur, vt patet per Dion. 4. c. Cel. hier. Christus autem resurgens non rediit ad vitam communiter hominibus notam, sed ad vitam quandam immortalẽ & Deo conformẽ secũdum illud Ro 6. Quod enim viuit, viuit Deo. Et ideo ipsa Christi resurrectio non debuit immediatè ab hominibus videri, sed eis ab angelis nuntiari. Vnde Hilarius dicit super Matt. quòd ideo angelus prior resurrectionis est index, vt quodam famula tu paternæ voluntatis resurrectio nuntiaretur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Apostoli potuerunt testificari Christi resurrectionem etiam de visu: quia Christum post resurrectionem viuentem, occulta fide viderunt, quem mortuum fuerant. Sed sicut ad visionem beatam peruenitur per quidam fidei: ita ad visionem Christi resurgentis, peruenerunt homines per ea, quę prius ab angelis audierunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd ascensio Christi quantum ad terminum à quo, non transcendebat hominum communem notitiam: sed solùm quantum ad terminum ad quem. Et ideo discipuli potuerunt videre ascensionem Christi quantum ad terminum à quo, id est, secundum quòd eleuabatur à terra: nõ autẽ viderunt ipsam, quantum ad terminũ ad quem, quia non viderunt quomodo reciperetur in cælo. Sed resurrectio Christi transcendebat communem notitiam, & quantum ad terminum à quo (secundum quòd anima reddit ab inferis, & corpus de sepulchro clauso exiit) & quantum ad terminum ad quem secundum quòd est adeptus vitam gloriosam. Et ideo non debuit resurrectio fieri sic quod ab homine videretur. *3. dist. 21. q. 2. art. 3. cor. & dist. 22. q. 3. art. 2. qũ. 3. cor. Et Ioan. 20. l. 6. prin. & c. 21 prin.*

¶Ad tertium dicendum, quòd Lazarus resuscitatus est, vt rediret ad vitam, quam prius habuerat: quæ communem notitiam hominum non transcendit. Et ideo non est similis ratio.

ARTICVLVS II.

Vtrùm fuisset conueniens, quòd discipuli viderent Christum resurgere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur conueniens fuisse, quòd discipuli viderent Christum resurgere. Ad discipulos enim pertinebat resurrectionem Christi testificari: secundum illud Actu. 4. Virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi domini nostri. Sed certissimum est testimonium de visu. Ergo conueniens fuisset, vt ipsam resurrectionem Christi viderent.

¶Præterea, Ad certitudinem fidei habendam, discipuli ascensionem Christi viderunt secundum illud Actu. 1. Videntibus illis, eleuatus est. Sed similiter oportet de resurrectione Christi certam fidem habere. Ergo videtur q̃ discipulis videntibus, debuerit Christus resurgere.

¶Præterea, Resurrectio Lazari quoddam indicium fuit futuræ resurrectionis Christi. Sed discipulis videntibus, Dominus Lazarum suscitauit: ergo videtur quòd etiam Christus resurgere debuerit, discipulis videntibus.

¶SED CONTRA est quod dicitur Marc. vlt. Resurgẽs Dominus mane prima sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ. Sed Maria Magdalena non vidit eum resurgere: sed cùm eum quæreret, in sepulchro, audiuit ab angelo, Surrexit non est hic. Ergo nullus vidit eum resurgere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut dicit Apostolus

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm Christus post resurrectionem debuerit continuè cùm discipulis conuersare.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus post resurrectionem debuerit continuè cum discipulis conuersari. Ad hoc enim discipulis post resurrectionem apparuit, vt eos de fide resurrectionis certificaret, & consolationem pertubatis afferret: secundum illud Ioan. 20. Gauisi sunt discipuli viso Domino. Sed magis fuissent certificati & consolati, si eis continuè suam præsentiam exhibuisset. ergo videtur quòd continuè cum eis debuerit conuersari.

¶Præterea, Christus resurgens à mortuis non statim ascendit in cælũ, sed post dies quadraginta, vt habetur Actu primo. Illo autem tempore intermedio, in nullo alio loco potuit conuenientius esse, quam vbi discipuli eius erant pariter congregati. ergo videtur q̃ continuè cum eis conuersari debuerit.

¶Præterea, Ipso die resurrectionis Dominicæ, quinquies Christus apparuisse legitur: vt Augustin. dicit in libro de Consensu Euangelistarum. Primò quidem mulieribus ad monumentum: secundò, eisdem regredientibus à monumẽto in itinere: tertiò, Petro: quartò, duobus discipulis euntibus in castellum: quintò p̃ unibus in Hierusalem, vbi non erat Thomas. Ergo etiam videtur quòd & aliis diebus ante suam ascensionem, ad minus pluries debuerit apparere.

¶Præterea, dominus ante passionem eis dixerat Matt. 26 Postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam: quod etiam ait ipse & ipsemet Dominus post resurrectionẽ mulieribus dixit. Et tamen antea in Hierusalem ab eis visus est, & ipso die resurrectionis (vt dictum est) & etiã die octauo, vt legitur Io. 20. Nõ ergo videtur quòd conuenienti modo post resurrectionem cũ discipulis fuerit conuersatus.

¶SED CONTRA est quod Io. 20. dicitur, quòd post dies octo, Christus discipulis apparuit. Non ergo continuè conuersabatur cum eis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa resurrectionem Christi duo erãt discipulis declaranda, scilicet ipsa veritas resurrectio

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ quintæ Articulum quartum.*

Annot. Titulus clarus ex E

Commit ¶ In corpore vnica con clusio: Christus quibusdam ad certe tendum dispositis, conueniēter apparuit in sua effigie. quibusdam autē minus dispositis, conuenienter apparuit in alia effigie. Probatur: Resurrectio Christi reuelanda erat hominibus secundū modum quo eis diuina reuelantur, sed diuina diuersimodè affectis diuersimode reuelantur, quia bene disposīti percipiunt secūdum veritatē, & non bene dispositi percipiūt secundū quādam confusionē dubitatis seu erroris: ergo. Minor probatur: quia animalis homo nō percipit ea quæ Dei sunt, Indispositio quorūdam discipulorum probatur ex Euangelio. Non autem sorcabamus, &c. Et confirmatur ratio auctoritate Gregorij.

Annot. ¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd duæ rationes hactenus allatæ sunt in litera circa erroneam visionem, qua Christus corporaliter visus nō cognoscebatur in propria, quam retinebat effigie. Altera assertur hic ex parte visētis, quæ tāpetur ab Euāgelista, Oculi autem eorum tenebantur ne cum agnoscerent: & hæc attribuitur opinioni dicta, boli ab Augu. Altera est posita in quæstione præcedente arti. ad 1. & tenet se ex parte actionis obiectiquia scilicet corpus gloriosum eo quòd spirituale est, in potestate sua habet agere in visum secundū aliquid sui, & secundum aliquid nō, puta immutare visum secundum quæda li namemra sua & secundum quædam non, & similiter secundum quē dam colorem & figuid quendā non: & sic facilē apparet visui alia effigies corporis, in se tamē immutati. Et hanc causam rationabile est fuisse in errore Magdalenæ existimantis Hortulanū de qua non est scripta causa ex parte oculorū. deret. Sed non omnia scripta sunt: sicut Io. fatetur. Crebra enim erat eius cum eis conuersatio, priusquam ascendisset in cælum: & hoc ad consolationem ipsorum. Vnde & 1. ad Corin. 15. dicitur, quòd visus est plusquam quingentis fratribus simul, deinde visus est Iacobo, de quibus apparitionibus in Euangelio non habetur mentio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd, sicut Chryso. dicit, exponens illud quod dicitur Mat. 16. Postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Non, inquit, in longinquam quandam regionem, vt eis appareat, vadit: sed in ipsa gente & in ipsis ferrè regionibus, in quibus cum eo plurimùm fuerant conuersati: vt & hinc crederent quoniam qui crucifixus est ipse est & qui resurrexit.

Propter hoc etiam in Galilæam se ire dicit, vt à timore Iudæorum liberarētur. Sic ergo, vt Ambr. dicit super Luc. Dominus resurrectionis, & gloria resurgentis. Ad veritatem autem resurrectionis manifestandam sufficit quòd pluries eis apparuit, & cum eis familiariter est locutus & comedit & bibit, & se eis palpandum præbuit. Ad gloriam autem resurgentis manifestandā, noluit continuè conuersari cum eis, sicut prius fecerat, ne videretur ad talem vitam resurrexisse, qualem prius habuerat. Vnde Luc. vlti. dicit eis, Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum. Tunc quidem erat cum eis præsentia corporali, sed ante cūm eis fuerat non solū corporali præsentia, sed etiam per similitudinem mortalitatis. Vnde Beda prædicta verba exponens dicit, Cùm adhuc essem vobiscum, id est, cùm adhuc essem in carne mortali, in qua estis & vos: tunc quidem in eadem carne resuscitatus erat, sed cum illis in eadem mortalitate non erat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd frequens Christi apparitio sufficiebat ad certificandum discipulos de veritate resurrectionis. Conuersatio autem cōtinua eos potuisset ducere in errorem, vt ad similem vitam eum resurrexisse crederent, quam prius habuerat. Consolationem autem de continua sui præsentia eis in alia vita reprimisit: secundum illud Ioan. 16. Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Christus non ideo non continuè conuersabatur cū discipulis, quia reputaret se alibi conueniētius esse: sed quia hoc discipulis instruēdis conuenientius iudicabat, si non continuè conuersaretur cum eis ratione prædicta. Incognitum autem est quibus in locis intermedio tēpore corporaliter esset: cùm hoc Scriptura non tradat, & in omni loco sit dominatio eius.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ideo prima die frequentius apparuit: quia per plura indicia erant admonendi, vt à principio fidē resurrectionis reciperent. Postquā autem iam eam receperant, non opotebat eos iā certificatos, tam frequentibus apparitionibus instrui. Vnde in Euangelio nō legitur, quòd post primum diē eis apparuerit nisi quinquies: vt enim August. dicit in lib. de cōsensu Euangelistarum, post primas quinque apparitiones, Sextò eis apparuit, vbi vidit eum Thomas, Septimò ad mare Tyberiadis in captione piscium, Octauò, in monte Galilææ, secundum Matt. Nonò, quòd dicit Mar. Nouissimè recumbentibus: quia iā non erat in terra cum illo conuiuaturi, Decimò in ipso die Ascensionis, non iā in terra, sed eleuatus in nube, cùm in cælū ascenderet. Sed non omnia scripta sunt: sicut Io. fatetur. Crebra enim erat eius cum eis conuersatio, priusquam ascendisset in cælum: & hoc ad consolationem ipsorum. Vnde & 1. ad Corin. 15. dicitur, quòd visus est plusquam quingentis fratribus simul, deinde visus est Iacobo, de quibus apparitionibus in Euangelio non habetur mentio.

¶ Ad quartum dicendum, quòd, sicut Chryso. dicit, exponens illud quod dicitur Mat. 16. Postquam resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Non, inquit, in longinquam quandam regionem, vt eis appareat, vadit: sed in ipsa gente & in ipsis ferrè regionibus, in quibus cum eo plurimùm fuerant conuersati: vt & hinc crederent quoniam qui crucifixus est ipse est & qui resurrexit.

Propter hoc etiam in Galilæam se ire dicit, vt à timore Iudæorum liberarētur. Sic ergo, vt Ambr. dicit super Luc. Dominus mādauerat discipulis, vt in Galilæa eū viderēt: sed illis ob metū intra conclaue residētibus, ipse primum se obtulit (nec hoc est promissi transgressio, sed potius festinata ex benignitate impletio) postea verò cōfirmatis animis, illi Galilæam petierunt. Vel nihil obstat, si dicamus pauciores intra cōclaue, & quamplures in monte fuisse. Vt enim Eusebius dicit, duo Euangelistæ, scilicet Lucas & Ioannes, solis vndecim hunc scribunt apparuisse in Hierusalem: cæteri verò duo in Galilæam properare, non solis vndecim sed vniuersis discipulis & fratribus dixerunt angelum & Saluatorem iussisse. De quibus & Paulus meminit dicens, Deinde apparuit plusquam quingentis fratribus simul. Est autē verior solutio, quòd prius in Hierusalem latitantibus semel aut bis visus est, a l eorum consolationem: in Galilæa verò non clā aut semel aut bis, sed cum multa potestate ostensionem sui fecit, præbens se eis viuentem, post passionem in signis multis: vt Lucas testatur in Actibus.

Vel sicut dicit August. in lib. de Consensu Euangelistarum, q̄ ab angelo & domino dictum est, q̄ præcederet eos in Galilæa, propheticè accipiendum est: in Galilæa enim secundum tranmigrationis significationem intelligedum occurrit, quòd Christi gratia de populo Israël transmigratura erat ad Gentes, quibus Apostoli prædicantes non crederentur, nisi eis ipse Dominus viam in cordibus hominum præpararet, & hoc intelligitur, Præcedet vos in Galilæam. Secundum illud autem, quod Galilæa interpretatur reuelatio, non iam in forma serui intelligendus est, sed in illa, in qua æqualis est Patri, quam promisit dilectoribus suis, quo nos præcedens non deseruit.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm Christus debuerit discipulis in alia effigie apparere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit discipulis in alia effigie apparere. Non enim potest apparere secundum veritatem nisi quod est. Sed in Christo non fuit nisi vna effigies. Si ergo Christus in alia effigie apparuit, non fuit apparitio vera, sed ficta: quod est inconueniens, quia vt Augustin. dicit in lib. 83. q. Si fallit Christus, veritas nō est, est autem veritas Christus. Ergo videtur quòd Christus non debuerit discipulis in alia effigie apparere.

¶ Præterea, Nihil potest in alia effigie apparere, quam habeat, ni si oculi intuentium aliquibus præstigiis detineantur. Huiusmodi autē præstigia cùm fiant magicis artibus, nō cōueniunt Christo secundum illud secundæ ad Cor. sexto. Quæ cōuentio Christi ad Belial? Ergo videtur quòd non debuerit in alia effigie apparere.

¶ Præterea, Sicut per sacram Scripturam nostra fides certificatur, ita discipuli certificati sunt de fide resurrectionis per Christi apparitiones. Sed sicut August. dicit in Epistola ad Hieron. si vel vnum mendacium in sacra Scriptura recipiatur, infirmabitur tota sacræ Scripturæ autoritas. Ergo si vel in vna apparitione Christus discipulis apparuit aliter quàm esset, infirmabitur quicquid discipuli post resurrectionem viderunt in Christo quòd est inconueniens. Non ergo debuit in alia effigie apparere.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Mar. vlt. Post hæc duobus ex eis ambulantibus, ostensus est in alia effigie, eunctibus in villam.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) resurrectio Christi manifestanda fuit hominibus per modum, quo eis diuina reuelantur. Innotescunt autem diuina hominibus diuersimodè, secundum quòd diuersimodè sunt affecti. Nā illi, qui habent mentem bene dispositam, secundum veritatem diuina percipiunt. Illi autem, qui non habent mentem bene dispositam, diuina percipiunt cum quadam cōfusione dubietatis, vel erroris. Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, vt dicitur 1. ad Cor. 2. Et ideo Christus quibusdam ad credendum dispositis, post resurrectionem apparuit in sua effigie. Illis autem in alia effigie apparuit, qui iam videbātur circa fidem tepescere. Vnde dicebant, Nos autem sperabamus, quia ipse esset redempturus Israël. Vnde Grego. dicit in Homi. quòd talem se exhibuit eis in corpore, qualis apud illos erat in mente: quia enim adhuc in eorum cordibus peregrinus erat a fide, ire

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ quintæ Articulum quintū.*

Commun. Titulus in principio corporis ab ipso Autore declaratur.

Bz. 2. c. vlt. in 4. ¶ In corpore primò declaratur duplex accepitio argumenti, scilicet prout est ratio, rei dubiæ faciens fidem. Quandoque autem dicitur argumentum aliquod sensibile signum, quod inducitur ad alicuius veritatis manifestationem: sicut etiam Aristotel. in libris suis aliquando vtitur nomine Argumenti. Primò igitur modo accipiendo argumentum, Christus non probauit discipulis suam resurrectionem per argumenta, quia talis probatio argumentatiua processisset ex aliquibus principiis, quæ si non essent nota discipulis, nihil per ea eis manifestaretur: quia ex ignotis non potest aliquid fieri notum. Si autem essent eis nota non transcenderent rationem humanam, & ita non essent efficacia ad fidem resurrectionis astruendam, quæ rationem humana excedit. Oportet enim principia ex eodem genere assumi, vt dicitur in primo Posteriorum. Probauit autem eis resurrectionem suam per autoritatem sacræ Scripturæ (quæ est fidei fundamentum) cùm dixit, Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in lege & Psalmis & Prophetis de me, vt habetur Luc. vlt. Si autem accipiatur secundo modo argumentum, sic dicitur Christus suam resurrectionem argumentis declarasse, in quantum per quædam euidentia signa, se verè resurrexisse ostendit. Vnde in Græco, vbi nos habemus, in multis argumentis, loco argumenti, ponitur recmerion, quod est signum euidens ad probandum. Quæ quidem signa resurrectionis Christus ostendit discipulis propter duo, primò quidem, quia non erant corda eorum disposita, ad hoc quòd de facili fidem resurrectionis acciperent, vnde ipse dicit eis Luc. vltim. O stulti & tardi corde ad credendum. & Mar. vltim. exprobauit illis incredulitatem eorum & duritiam cordis.

Ia Rhet. ad Alex. c. 4.

Tex. 20.

Secundò, vt per huiusmodi signa eis ostensa, efficacius eorum testimonium redderetur: secundum illud 1. Ioan. 1. Quod vidimus, & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt, hoc testamur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod Ambrof. ibi loquitur de argumentis secundum rationem humanam procedentibus, quæ inualida sunt ad ea quæ sunt fidei ostendenda: sicut ostensum est.

¶ Ad secundum dicendum, quod meritum fidei est ex hoc, quod homo ex mandato Dei credit quod non videt. Vnde illa sola ratio meritum excludit, quæ facit videri per scientiam id quod credendo proponitur, & talis est ratio demonstratiua. Huiusmodi autem rationes Christus non induxit ad resurrectionem suam declarandam.

¶ Ad tertium dicendum, quod (sicut dictū est) meritum beatuti dinis, quod causat fides, non totaliter excluditur, nisi homo nollet credere, nisi ea quæ videt, sed quod aliquis ea quæ non videt, credat per aliqua signa visa, non totaliter fidem euacuat nec meritum eius. Sicut & Thomas, cui dictum est, Quia vidisti me, credidisti, aliud vidit & aliud credidit: vidit vulnera, & credidit Deum. Est autem perfectioris fidei qui non requirit huiusmodi auxilia ad credendum. Vnde ad arguendum defectum fidei in quibusdam Dominus dicit Ioan. 4. Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Et secundum hoc potest intelligi, quod illi qui sunt tam prompti animi, vt credant Deo etiam signis non visis, sint beati per comparationem ad illos, qui non credunt nisi talia videant.

de, ire se longius finxit, scilicet ac si esset peregrinus.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ sicut August. dicit in lib. de Quæstionibus Euangelij: Non omne quod fingimus mendacium est: sed quādo illud fingimus, quod nihil significat, tunc est mendacium. cùm autem fictio nostra refertur in aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Alioquin omnia quæ à sapientibus & sanctis viris, vel etiam ab ipso Domino figuratè dicta sunt, mendacia deputabuntur: quia secundum vsitatum intellectum non consistit veritas in talibus dictis. Sicut autem dicta, ita etiam finguntur facta sine mendacio ad aliquam rem significandam, & ita factum est hic: vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut August. dicit in lib. de Consensu Euang. Dominus poterat transformare carnem suam, vt alia reuera esset effigies ab illa, quam solebant intueri: quandoquidem & ante passionem suam transformatus est in monte, vt facies eius claresceret sicut sol: sed non ita nunc factum est. Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum à Satana factum fuisse, ne agnoscerentur Iesus. Vnde Luc. vlti. dicitur, quod oculi eorum tenebantur, ne eum agnoscerent.

Bz. 3. c. 26. in 4.

Annot.

¶ Ad tertium dicendum, quod ratio illa se queretur, si ab alienæ effigiei aspectu non fuissent reducti ad verè videndum Christi effigiem. Sicut enim Aug. dicit ibid. * Tamen à Christo facta est permissio, vt scilicet prædicto modo oculi eorum tenerentur vsque ad sacramentum panis, vt vnitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, vt Christus possit agnosci. Vnde ibidem subditur, quod aperti sunt oculi eorū, & cognouerunt eum: non quod antè clausis oculis ambularent: sed ineratⁿ aliquid quo non finerentur agnoscere quod videbant, quod scilicet caligo & aliquis humor efficere solet.

Cōmun. * *Alias* Tantum

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ quintæ Articulum sextum.*

Commun. Titulus clatus.

¶ In corpore est vna cōclusio responsiua quæsito: Vtraque manifestatio resurrectionis, scilicet per testimonium, & per argumentum, id est signum sensibile, fuit sufficiens in suo genere: hoc est altera in genere testimonij, altera in genere signi sensibilis.

3. dist. 21. q. 2. ar. 3. & 4. Et opt. 3. c. 2. 4 5. Et 89. 60. cc. 22. 23. 4. li. 1. de fide ca. 5. 10. 2.

¶ Et intelligē sufficientiam ad causandam certitudinem fidei, non certitudinem scientiæ. Manifestatur cōclusio quo ad primam partem, primo de testimonio angelorum: secundo de testimonio Scripturarum.

Vbi quo ad testimonium angelorum potest addere, q̄ in die Ascensionis angeli testimonium perhibuerunt resurrectioni Christi, annuntiando illius locum & secūdum aduentum: ita quod testimonium angelorū habemus non solum per mulieres, sed ad ipsos discipulos immediatè. Secūda autem pars conclusionis declaratur quo ad duo ostensa: primò quo ad veram resurrectionem secundò quo ad gloriam illius ostensa ordinatè in litera. In qua clara sunt omnia.

Ma. 26. in Euang.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm Christus veritatem resurrectionis debuerit argumentis declarare.

AD QVINTVM sic procedi tur. Videtur quod Christus veritatem resurrectionis non debuerit argumentis declarare. Dicit enim Ambr. Tolle argumenta vbi fides quæritur, sed circa resurrectionem Christi quæritur fides. Non ergo habent ibi locum argumenta.

¶ Præterea. Gregor. dicit, Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum. Sed ad Christum non pertinebat meritum fidei euacuare. Ergo ad eum non pertinebat resurrectionem per argumenta confirmare.

¶ Præterea, Cristus in mundum venit, vt per eum homines beatitudinem adipiscantur: secundum illud Ioan. 10. Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant. Sed per huiusmodi ostensiones argumentorum videtur humanæ beatitudini impedimentum præstari: dicitur enim Ioan. 20. Beati qui non viderunt, & crediderunt. Ergo videtur quod Christus non debuerit per aliqua argumenta resurrectionem suam manifestare.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Act. 1. quod apparuerit dicipulis Christus per dies quadraginta in multis argumentis, loquens de regno Dei.

¶ RESPONDEO dicendum, quod argumentum dicitur dupliciter. Quandoque dicitur argumentum quæcunque ratio, rei dubiæ faciens fidem. Quandoque autem dicitur argumentum aliquod sensibile signum, quod inducitur ad alicuius veritatis manifestationem: sicut etiam Aristotel. in libris suis aliquando vtitur nomine Argumenti. Primò igitur modo accipiendo argumentum, Christus non probauit discipulis suam resurrectionem per argumenta, quia talis probatio argumentatiua processisset ex aliquibus principiis, quæ si non essent nota discipulis, nihil per ea eis manifestaretur: quia ex ignotis non potest aliquid fieri notum. Si autem essent eis nota non transcenderent rationem humanam, & ita non essent efficacia ad fidem resurrectionis astruendam, quæ rationem humana excedit. Oportet enim principia ex eodem genere assumi, vt dicitur in primo Posteriorum. Probauit autem eis resurrectionem suam per autoritatem sacræ Scripturæ (quæ est fidei fundamentum) cùm dixit, Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in lege & Psalmis & Prophetis de me, vt habetur Luc. vlt. Si autem accipiatur secundo modo argumentum, sic dicitur Christus suam resurrectionem argumentis declarasse, in quantum per quædam euidentia signa, se verè resurrexisse ostendit. Vnde in Græco, vbi nos habemus, in multis argumentis, loco argumenti, ponitur recmerion, quod est signum euidens ad probandum. Quæ quidem signa resurrectionis Christus ostendit discipulis propter duo, primò quidem, quia non erant corda eorum disposita, ad hoc quòd de facili fidem resurrectionis acciperent, vnde ipse dicit eis Luc. vltim. O stulti & tardi corde ad credendum. & Mar. vltim. exprobauit illis incredulitatem eorum & duritiam cordis.

Ia Rhet. ad Alex. c. 4.

Tex. 20.

Secundò, vt per huiusmodi signa eis ostensa, efficacius eorum testimonium redderetur: secundum illud 1. Ioan. 1. Quod vidimus, & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt, hoc testamur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod Ambrof. ibi loquitur de argumentis secundum rationem humanam procedentibus, quæ inualida sunt ad ea quæ sunt fidei ostendenda: sicut ostensum est.

¶ Ad secundum dicendum, quod meritum fidei est ex hoc, quod homo ex mandato Dei credit quod non videt. Vnde illa sola ratio meritum excludit, quæ facit videri per scientiam id quod credendo proponitur, & talis est ratio demonstratiua. Huiusmodi autem rationes Christus non induxit ad resurrectionem suam declarandam.

¶ Ad tertium dicendum, quod (sicut dictū est) meritum beatuti dinis, quod causat fides, non totaliter excluditur, nisi homo nollet credere, nisi ea quæ videt, sed quod aliquis ea quæ non videt, credat per aliqua signa visa, non totaliter fidem euacuat nec meritum eius. Sicut & Thomas, cui dictum est, Quia vidisti me, credidisti, aliud vidit & aliud credidit: vidit vulnera, & credidit Deum. Est autem perfectioris fidei qui non requirit huiusmodi auxilia ad credendum. Vnde ad arguendum defectum fidei in quibusdam Dominus dicit Ioan. 4. Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Et secundum hoc potest intelligi, quod illi qui sunt tam prompti animi, vt credant Deo etiam signis non visis, sint beati per comparationem ad illos, qui non credunt nisi talia videant.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm argumenta, quæ Christus induxit, sufficienter manifestauerint resurrectionem eius.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod argumenta quæ Christus induxit, non sufficienter manifestauerint veritatem resurrectionis eius. Nihil enim ostēdit Christus discipulis post resurrectionem, quod etiam angeli hominibus apparentes, vel non ostenderint vel ostendere non potuerint: nam angeli frequenter in humana effigie se hominibus ostenderunt: & cum eis loquebantur, & conuersabantur, & comedebant, ac si essent homines veri: sicut patet Genes. 18. de angelis, quos Abraham suscepit hospicio. & in

Locis sequentibus arti. 5. non.

Universidad de Sevilla
Biblioteca

libro Tobiæ, de angelo qui eum duxit & reduxit. Et tamen angeli non habent vera corpora naturaliter sibi vnita, quod requiritur ad resurrectionem. Non ergo signa quæ Christus discipulis exhibuit, fuerunt sufficientia ad resurrectionem eius manifestandam.

¶ Præterea, Christus resurrexit resurrectione gloriosa, id est, habens simul humanam naturam cum gloria. Sed quædam Christus ostendit discipulis quæ videntur esse contraria naturæ humanæ (licet quod ab oculis eorum euanuit, & quod ad eos ianuis clausis intrauit) quædam autem videntur esse contraria gloriæ, puta quod manducauit & bibit, & quod habuit vulnerum cicatrices. Ergo videtur quòd illa argumenta non fuerint sufficientia neque conuenientia ad fidem resurrectionis ostendendam.

¶ Præterea, Corpus Christi non erat tale post resurrectionem, vt tangi deberet ab homine mortali, vnde & ipse dixit Magdalenæ Ioan. 20. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum. Non ergo fuit conueniens, quod ad manifestandam veritatem resurrectionis suæ, seipsum discipulis palpandum exhiberet.

¶ Præterea, Inter dotes glorificati corporis, præcipua videtur esse claritas, quam tamen in resurrectione nullo argumento ostendit. Ergo videtur quod insufficientia fuerint illa argumenta ad manifestandam qualitatem resurrectionis Christi.

Argumenta sup pimenta. ¶ Præterea, *Angeli in testes resurrectionis inducti, ex ista dissonantia Euangelistarum, insufficientes videntur. Nam apud Matth. Angelus super lapidem reuolutum, apud Marcum verò, intus angelus describitur visus à mulieribus ingressus monumentum. Et rursus ab istis vnus à Ioanne duo sedentes, à Luca verò duo stantes describuntur. Inconuenientia ergo videntur testimonia resurrectionis.

¶ SED CONTRA est, quod Christus, qui est Dei sapientia, & suauiter & conuenienter disponit omnia: vt dicitur Sap. 8.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Christus resurrectionem suam dupliciter manifestauit, scilicet testimonio & argumento, siue signo. Et vtraque manifestatio in suo genere fuit sufficiens. Est enim visus duplici testimonio ad manifestandam suam resurrectionem discipulis: quorum neutrum potest reseli. Quorum primum est testimonium angelorum, qui mulieribus resurrectionem annuntiauerunt: vt patet per omnes Euangelistas. Aliud autem est testimonium Scripturarum, quas ipse proposuit ad ostentionem suæ resurrectionis: vt dicitur Luc. vlt.

Argumenta etiam fuerunt sufficientia ad ostendendam veram resurrectionem, & gloriosam. Quod autem fuerit vera resurrectio, ostendit vno modo ex parte corporis. Circa quod tria ostendit. primò quidem quod esset corpus verum & solidum, non corpus phantasticum vel rarum, sicut est aër. Et hoc ostendit per hoc quod corpus suum palpabile præbuit. Vnde ipse dicit Luc. vltim. Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Secundò ostenqit quod esset corpus humanum, ostendendo eis veram effigiem, quam oculis intuerentur. Tertio ostendit eis quod esset idem numero corpus, quod prius habuerat, ostendendo eis vulnerum cicatrices. Vnde vt legitur Luc. vlti. dicit eis Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Alio modo ostendit eis veritatem suæ resurrectionis ex parte animæ, iterato corpori vnitæ. Et hoc ostendit per opera triplicis vitæ. Primò quidem per opus vitæ nutritiuæ: in hoc quod cum discipulis manducauit & bibit: vt legitur Luc. vltim. Secundò per opera vitæ sensitiuæ, in hoc quòd discipulis ad interrogata respondebat, & præsentes salutabat, in quo ostendebat se & videre & audire. Tertiò per opera vitæ intellectiuæ, in hoc quod eis loquebatur, & de Scripturis differebat. Et ne quid deesset ad perfectionem manifestationis, ostendit etiam se habere diuinam naturam, per miraculum quod fecit in piscibus capiendis, & vlterius per hoc quòd eis videntibus ascendit in cælum: quia, vt dicitur Ioan. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo. Gloriam etiam suæ resurrectionis ostendit discipulis, per hoc quod ad eos ianuis clausis intrauit: secundum enim quod Gregor. dicit in Homil. palpandum carnem Mo. 26. in Euang.

Dominus præbuit, quam ianuis clausis introduxit: vt esse post resurrectionem ostenderet corpus suum, & eiusdem naturæ & alterius gloriæ: Similter etiam ad proprietatem gloriæ pertinebat, quòd subitò ab oculis eorum euanuit, vt dicitur Lucæ vlt. quia per hoc ostendebatur quòd in potestate eius erat videri & non videri: quod pertinet ad conditionem corporis glorioſi, vt suprà dictum est. q. 54. art. 1. ad 2 & ar. 3. ad 1.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet singula argumentorum non sufficerent ad manifestandam perfectè Christi resurrectionem, tamen omnia simul accepta, perfectè Christi resurrectionem manifestant: maximè propter Scripturæ testimonium & angelorũ dicta, & etiam ipsius Christi assertionem miraculis confirmatam. Angeli autem apparentes non asserebant se homines esse: sicut asseruit Christus verè se hominem esse. Et tamen aliter Christus manducauit, & aliter angeli. Nam quia corpora ab angelis assumpta non erant corpora viua vel animata, non erat vera comestio, licet esset vera cibi cõtritio, & traiectio in interiorẽ partem corporis assumpti. Vnde & angelus dixit Tobiæ 12. Cùm essem vobiscum, videbar quidem vobiscum manducare & bibere: sed ego cibo inuisibili vtor. Sed quia corpus Christi verè fuit animatum, vera fuit eius comestio. Vt enim Augustin. dicit 13. de ciuit. Dei, non potestas, sed egestas edendi, corporibus resurgentium aufertur. Vnde, sicut Beda dicit, Christus manducauit potestate, non egestate. c. 22 to. 5. ca. 97. 10 luc. 10. 3.

¶ Ad secundum dicendum, q̃ (sicut dictum est) argumenta quædam inducebantur à Christo ad probandam veritatem humanæ naturæ, quædam verò ad probandum gloriam resurgentis. Conditio autem naturæ humanæ secundum quòd in se consideratur quantum scilicet ad statum præsentem) contrariatur conditioni gloriæ: secundum illud 1. ad Corint. 15. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Et ideo ea quæ inducuntur ad ostendendam conditionem gloriæ, videntur habere contrarietatem ad naturam, non simpliciter, sed secundum statum præsentem: & econuerso. Vnde Gregor. dicit in Homil. quod duo mira & iuxta humanam rationem sibi valde contraria, Dominus ostendit, dum post resurrectionem corpus suum, & incorruptibile & tamen palpabile demonstrauit. Ho. 26. in Euang.

¶ Ad tertium dicendum, quod (sicut Augustin. dicit super Ioan. hoc quod Dominus dixit, Noli me tangere: nondum enim ascendi ad Patrem meum: sic dictum est, vt in illa fœmina figuraretur Ecclesia de Gentibus, quæ in Christum non credidit, nisi cùm ascendisset ad Patrem: aut sic in se credi voluit Iesus, hoc est sic se spiritualiter tangi, quòd ipse & Pater vnum sunt. Eius quippe intimis sensibus quodam modo ascendit ad Patrem, qui sic in eo profecerit, vt Patri agnoscat æqualem. hæc autem carnaliter adhuc in eum credebat, quem sicut hominem flebat. Quòd autem Maria alibi legitur Christum retigisse, quando simul cum aliis mulieribus accessit, & tenuit pedes eius, quæstionem non facit, vt Seuerianus dicit. Siquidem illud de figura est. hoc de fœxu: illud de diuina gratia, hoc de humana natura. Vel, sicut Chrysost. dicit, volebat hæc mulier adhuc cum Christo conuersari, sicut & ante passionem, & præ gaudio nihil magnum cogitabat: quanuis caro Christi multo melior facta fuerit resurgendo. Et ideo dixit, Nondum ascendi ad Patrem meum: quasi dicat, Non æstimes me iam terrenam vitam agere: quod enim in terris me vides, hoc est quia nondum ascendi ad Patrem meum, sed in promptu est quod ascendam. vnde subditur, Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum. Tract. 121. to. 9. Ho. 85. in Io. to. 3.

¶ Ad quartum dicendum, quod sicut Augustin. dicit in Dialog. ad Orosium, Clarificata carne Dominus resurrexit: sed noluit in ea clarificatione discipulis suis apparere, quia nõ possent oculis suis talem claritatem prospicere. Si enim antequam moreretur pro nobis, & resurgeret, quando transfiguratus est in monte, discipuli sui eum videre non potuerunt, quanto magis glorificata carne Domini, eum videre non potuerunt? Est etiam considerandum, quòd post resurrectionem Dominus hoc præcipuè volebat ostendere, quod idem ipse esset, qui mortuus fuerat. quod multum poterat impedire, si eis sui corporis claritatem ostenderet. Nam immutatio quæ fit secundum aspectum, maximè ostendit diuersitatem eius quod videtur: quia sensibilia communia (inter quæ est vnum & multa, vel idem & diuersum) maximè diuidicat visus. Sed ante passionem, ne infirmitatem passionis eius discipuli despicerent, intendebat Christus eis gloriam maiestatis suæ ostendere: quam maximè demonstrat claritas corporis. Dial. 65. q. 14. to. 4.

Et

¶ Super Q. quæstionis quinquagesimæ sextæ Articulum primum.

Commen. TItulus clarus.

¶ In corpore vna est conclusio: Resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis. Probatur tripliciter. Primò tatione principij in quo liber genere, &c. secundo auctoritate Apostoli tertio ex consonantia verbi incarnati. Omnia clara & distincta sunt in litera. 3. q. 54. art. 1. ad 2 & ar. 3. ad 1. b. 3. c. 24. to. 4.

¶ In responsione ad tertium, aduerte quod humanitas Christi quia est organum coniunctum personaliter verbo Dei est velut vniuersale instrumentum Dei ad miracula facienda: vt ex superius dictis habetur. Determinatur autem ad esse instrumentum ad hoc vel illud opus miraculosum, per aliquam ipsius conditionem: ita quòd ex hoc quod passa est, intelligimus communicatã sibi per quandam appropriationem virtutem remissiua peccatorũ: & ex hoc quòd resurrexit communicata similiter est sibi virtus resuscitatiua mortuorum, & sic de aliis similibus instrumentalibus actionibus, quæ humanitati Christi tribuũtur instrumentaliter, Deo autem principaliter. Sic enim resurrectio Christi dicitur causa nostræ resurrectionis: quoniam per ipsam, vt dictum est 3. Christus homo instrumentum efficax constitutus est ad resuscitandos homines in vitam æternam. *Supra lapidem reuolutum. mento sicut dicit Matth. vt hoc sit sepulchrum. 4. di. 43. q. 1. ar. 1. qu. 1. Et 3. con tra 5, 7, 8. Et 3 & 4. q. 27. art 3. ad 4. Et 3 p. q. 6. ca. 2. Et 3 p. q. 56. ca. 1. Et 1. Cor. 15. lect. 1. col. 2. cap. 28.

Et ideo ante passionem, gloriam suam demonstrauit discipulis per claritatem: post resurrectionem autem per alia indicia.

¶ Ad quintum dicendum, quod, sicut Augustinus dicit in libro de Consensu Euan. possumus intelligere vnum angelum visum à mulieribus, secundum Matth. & Mar. vt eas ingressas in monumẽtum accipiamus: in aliquod scilicet spatium, quod erat aliqua macerie communitum, atque ibi vidisse angelum *sedẽtem à dextris: q̃ dicit Marcus. Deinde dum introspicerent locum in quo iacuerat corpus Domini, visos ab eis alios duos angelos, primæ quidem sedentes (vt dicit Ioan.) & postea eos surrexisse, vt stantes viderentur: vt dicit Lucas.

QVAESTIO QVINQVAGESIMASEXTA, De resurrectionis Christi causalitate, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causalitate resurrectionis Christi. Et circa hoc quærũntur duo.

¶ Primò, vtrùm resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis.

¶ Secundò, vtrùm resurrectio Christi sit causa nostræ iustificationis.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod resurrectio Christi non sit causa resurrectionis corporum. Posita enim causa sufficienti, necesse est effectum poni. Si ergo resurrectio Christi est causa sufficiens resurrectionis corporum, statim eo resurgente omnes mortui resurgere debuerunt.

¶ Præterea. Causa resurrectionis mortuorũ est diuina iustitia, vt scilicet corpora simul præmientur vel puniantur cum animabus, sicut communicauerunt merito vel peccato: vt dicit Dionys. vlt. c. Cæles. hierarch. & etiam Damasc. in 3. lib. Sed iustitiam Dei nec esse esset empleri, etiam si Christus non resurrexisset. Ergo eriã Christo non resurgente, mortui resurgerent. Non ergo resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum.

¶ Præterea, Si resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum, aut esset causa exemplaris, aut causa effectiua, aut meritoria. Sed non est causa exemplaris: quia resurrectionem corporum Deus operabitur: secundum illud Ioan. 5. Sicut pater suscitat mortuos. Deus autẽ non indiget inspicere ad aliquod exemplar extra se. Similiter etiam non est causa effectiua: quia causa efficiens non agit nisi per contactum vel spiritualem vel corporalem. manifestum est autem quod resurrectio Christi non habet contactum corporalem ad mortuos, qui resurgent, propter distantiam temporis & loci, similiter etiam nec contactum spiritualem, qui est per fidem & charitatem: quia etiam infideles & peccatores resurgẽt. Neque etiam est causa meritoria: quia Christus resurgens iam nõ erat viator, & ita non erat in statu merendi. Et ita nullo modo resurrectio Christi videtur esse causa nostræ resurrectionis.

¶ Præterea, Cùm mors sit priuatio vitæ, nihil videtur esse aliud destruere mortem, quàm reducere vitam: quod pertinet ad resurrectionem. Sed Christus moriendo, mortem nostram destruxit. Ergo mors Christi est causa nostræ resurrectionis, non ergo eius resurrectio.

¶ SED CONTRA est quod super illud 1. ad Corint 15. Si Christus prædicatur, quod resurrexit à mortuis, &c. dicit glossa. Qui est causa sufficiens resurrectionis nostræ.

¶ RESPONDEO dicendum, quod illud, quod est primum in quolibet genere, est causa omnium, quæ sunt post, vt dicitur in Met. Primum autem in genere nostræ resurrectionis fuit resurrectio Christi, sicut ex supradictis patet. Vnde oportet q̃ resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis. Et hoc est q̃ Apost. dicit 1. ad Cor. 15. Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et hoc rationabiliter: nam principium humanæ vinificationis est verbum Dei, de quo dicitur in Psalm. Apud te est fons vitæ. Vnde & ipse dicit Io. 5. Sicut pater suscitat mortuos & viuificat, sic & Filius quos vult vinificat. Haber autem hoc naturalis ordo rerum diuinitus institutus: vt quælibet causa primò operetur in id quod est sibi propinquius, & per illud operetur in alia magis remota: sicut ignis primò calefacit aërem sibi propinquum, per quem calefacit corpora distantia. & ipse Deus primò illuminauit substantias sibi propinquas, per quas illuminat magis remotas, vt Dionys. dicit 13. c. Cæles. hierarc. Et ideo verbum Dei primò tribuit viam immortalem corpori sibi naturaliter vnito, & per ipsum operatur resurrectionem in hominibus aliis. Cor. 4. q. 53. ar 3 & 3. q. 46. art. 2. & 3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod (sicut dictum est) resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis per virtutem Verbi vniti, quod quidem operatur secundum voluntatem. Et ideo non oportet quod statim sequatur effectus: sed secundum dispositionem verbi Dei: vt scilicet primò conformemur Christo patienti & morienti in hac vita passibili & mortali, deinde perueniamus * ad percipiendum similitudinem resurrectionis ipsius. *Alias participãdum.

¶ Ad secundum dicendum, quod iustitia Dei est causa prima resurrectionis nostræ: resurrectio autem Christi est causa secunda & quasi instrumentalis. Licet autem virtus principalis agentis non determinetur ad hoc instrumentum determinatè: tamen ex quo per hoc instrumentum operatur, instrumentum illud est causa efficiens. Sic ergo diuina iustitia, quantum est de se, non est obligata ad resurrectionem nostram causandam per resurrectionẽ Christi: potuit enim alio modo nos Deus liberare, quam per Christi passionem & resurrectionem, vt suprà dictum est. Ex quo tamen decreuit hoc modo nos liberare, manifestum est, quod resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis.

¶ Ad tertium dicendum, quod resurrectio Christi non est propriè loquendo, causa meritoria nostræ resurrectionis: sed est causa efficiens & exemplaris. Efficiens quidem, inquantum humanitas Christi secundum quam resurrexit, est quodammodo instrumentum diuinitatis ipsius. & operatur in virtute eius: vt suprà dictum est. Et ideo sicut alia quæ Christus in sua humanitate fecit vel passus est, ex virtute diuinitatis eius sunt nobis salutaria (vt suprà dictum est) ita & resurrectio Christi est causa efficiens nostræ resurrectionis virtute diuina: cuius proprium est mortuos viuificare. Quæ quidem virtus præsentialiter attingit omnia loca & tempora, & talis contactus * virtualis sufficit ad rationem huius efficientiæ. Et quia (vt dictum est) primordialis causa resurrectionis humanæ est diuina iustitia: ex qua Christus habet potestatem iudicium facere, inquantum filius hominis est, virtus esse actiua resurrectionis eius se extendit, non solùm ad bonos, sed etiam ad malos, qui sunt eius iudicio subiecti. Sicut autem resurrectio corporis Christi, ex eo quod corpus illud est personaliter Verbo vnitum, est prima tempore, ita etiam est prima dignitate & perfectione: vt dicit gl. 1. ad Cor. 15. Semper autem id quod est perfectissimum, est exemplar eius quod est minus perfectum, secundum suum modũ: & ideo resurrectio Christi est causa exemplaris nostræ resurrectionis. Quod quidem necessarium est, non ex parte resuscitantis, qui non indiget exemplari, sed ex parte resuscitandi, qui non indiget exemplari, sed ex parte resuscitatorum, quos oportet illi resurrectioni conformari: secundum illud Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Licet autem efficientia resurrectionis Christi se extendat ad resurrectionem tam bonorum, quàm malorum: exemplaritas tamen eius se extendit propriè solùm ad bonos, qui sunt facti conformes filiationis ipsius, vt dicitur Ro. 8. + Alias spiritualis q. 43. art. 1.

¶ Ad quartum dicendum, quod secundum rationem efficientiæ, quæ dependet ex virtute diuina, communiter tam mors Christi, quàm etiã resurrectio, est causa tam destructionis mortis, quam reparat onis vitæ. Sed secundũ rationem exemplaris, mors Christi, per quam recessit à vita mortali, est causa destructionis mortis nostræ: resurrectio verò eius, per quam inchoauit vitã immortalem, est causa reparationis vitæ nostræ. Passio tamen Christi est insuper causa meritoria: vt suprà dictum est. q. 48. art. 1.

Universidad de Navarra
Biblioteca

ARTICVLVS II.

¶ *Verùm resurrectio Christi sit causa resurrectionis animarum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio Christi non sit causa resurrectionis animarum. Dicit enim Aug. super Io. quòd corpora resurgunt per dispensationem humanam: sed animæ resurgunt per substantiam Dei. Sed resurrectio Christi non pertinet ad substantiam Dei, sed ad dispensationem humanam. Ergo resurrectio Christi, etsi sit causa resurrectionis corporum, non tamen videtur esse causa resurrectionis animarum.

¶ Præterea, Corpus non agit in spiritum. Sed resurrectio Christi pertinet ad corpus eius, quod accidit per mortem. Ergo resurrectio Christi non est causa resurrectionis animarum.

¶ Præterea, Quia resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum, omnium corpora resurgent secundum illud 1. ad Corinth. 15. Omnes quidem resurgemus. Sed non omnium animæ resurgent: quia quidam ibunt in supplicium æternum, vt dicitur Matth. 25. Ergo resurrectio Christi non est causa resurrectionis animarum.

¶ Præterea, Resurrectio animarum fit per remissionem peccatorum. Sed hoc factum est per Christi passionem: secundum illud Apoc. 1. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Ergo resurrectionis animarum magis est causa Christi passio, quàm eius resurrectio.

¶ SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram. Quæ nihil aliud est, quàm resurrectio animarum. Et super illud Psal. ad vesperum demorabitur fletus, dicit glo. quòd resurrectio Christi est causa resurrectionis nostræ, & animæ in præsenti, & corporis in futuro.

¶ RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est) resurrectio Christi agit in virtute diuinitatis, quæ quidem se extendit non solùm ad resurrectionem corporum, sed etiam ad resurrectionem animarum à Deo enim est, & quod anima viuat per gratiam, & quod corpus viuat per animam. Et ideo resurrectio Christi habet instrumentaliter virtutem effectiuam, non solum respectu resurrectionis corporum, sed etiam respectu resurrectionis animarum. Similiter etiam habet rationem exemplaritatis respectu resurrectionis animarum: quia Christo resurgenti debemus etiam secundum animam conformari, vt sicut, secundum Apost. Roma. 6. Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: & sicut ipse resurgens ex mortuis, iam non moritur, ita & nos existimemus nos mortuos esse peccato, vt iterum viuamus in illo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod Aug. dicit resurrectionē animarum fieriper Dei substantiam, quantum ad participationem: quia scilicet participando diuinam bonitatem, animæ fiunt bonæ & iustæ, non autem participando quancunque creaturam. Vnde cùm dixisset, Animæ resurgũt per substantiam Dei, subdit, Participatione enim Dei fit anima beata, non participatione animæ sanctæ. Sed participando gloriam corporis Christi, efficiuntur corpora nostra gloriosa.

¶ Ad secundum dicendum, quòd efficientia resurrectionis Christi pertingit ad animas, non per propriam virtutem ipsius corpus resurgentis: sed per virtutem diuinitatis, cui personaliter vnitur.

¶ Ad tertium dicendum, quod resurrectio animarum pertinet ad meritum, quod est effectus iustificatoris: sed resurrectio corporum ordinatur ad pœnam vel præmium, quæ sunt effectus iudicantis. Ad Christum autem non pertinet iustificare omnes, sed iudicare: & ideo omnes resuscitat secundum corpus, sed non omnes secundum animam.

¶ Ad quartum dicendum, quod in iustificatione animarum duo concurrunt, scilicet remissio culpæ, & nouitas vitæ per gratiam. Quantum ergo ad efficientiam, quæ est per virtutem diuinam, talis passio Christi quam resurrectio est causa iustificationis quo ad vtrunque. Sed quantum ad exemplaritatem propriè passio & mors Christi, est causa remissionis culpæ, per quā morimur peccato: resurrectio autem Christi, est causa nouitatis vitæ, quæ est per gratiam siue iustitiam. Et ideo Apost. dicit Rom. 4. quod traditus est, scilicet in mortem, propter delicta nostra, scilicet rolenda: & resurrexit propter iustificationem nostram, sed passio Christi est etiam causa meritoria, vt dictum est.

QVAESTIO QVINQVAGESIMA *septima, De ascensione Christi, in sex articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de ascensione Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm fuerit conueniens Christum ascendere.

¶ Secundò, secundum quam naturam conueniat sibi ascensio.

¶ Tertiò, vtrùm propria virtute ascenderit.

¶ Quartò vtrùm ascenderit super omnes cælos corporeos.

¶ Quintò, vtrùm ascenderit super omnes spirituales creaturas.

¶ Sextò, de effectu ascensionis.

ARTICVLVS I.

¶ *Vtrùm fuerit conueniens Christum ascendere.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod non fuerit conueniens Christum ascendere. Dicit enim Philosophus in 2. de Cel. quòd illa quæ optimo modo se habēt, possident suum bonum sine motu. Sed Christus optimè se habuit: quia & secundum diuinam naturam est summum bonum, & secundum humanam naturam, est summè glorificatus: ergo suum bonum habet sine motu. Sed ascensio est quidam motus. ergo non fuit conueniens, quòd Christus ascenderet.

¶ Præterea, Omne quod mouetur, mouetur propter aliquid melius. Sed Christo non fuit melius esse in cælo, quam in terra: mihil enim accreuit sibi per hoc quod fuit in cælo: neque quantum ad animam neq; quantum ad corpus. Ergo videtur quòd Christus non debuerit in cælum ascendere.

¶ Præterea, Filius Dei humanam naturam assumpsit ad nostram salutem. Sed magis fuisset salutare hominibus, quòd semper conuersaretur nobiscū in terris: vnde ipse dixit discipulis suis Luc. 17. Veniunt dies, quando desideretis videre vnum diem Filij hominis: & non videbitis. Videtur ergo quod non fuerit conueniēs Christum ascendere in cælum.

¶ Præterea, Sicut Greg. dicit 11. Moral. corpus Christi in nullo mutatum fuit post resurrectionem. Sed non immediatè post resurrectionem ascendit in cælum: quia ipse dicit post resurrectionem Io. 20. Nondum ascendi ad Patrem meum. Ergo videtur q̄ nec post quadraginta dies ascendere debuerit.

¶ SED CONTRA est quod Dominus dicit Io. 20. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum.

¶ RESPONDEO dicendum, quod locus debet esse proportionatus locato. Christus autem *post resurrectionem vitam immortalem & incorruptibilē inchoauit. Locus autem, in quo nos habitamus, est locus generationis & corruptionis, sed locus cælestis est locus incorruptionis. Et ideo non fuit conueniens, quod Christus post resurrectionem remaneret in terris, sed conueniens fuit quòd ascenderet in cælum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud optimè se habens quod sine motu possidet suum bonum, est ipse Deus: quia est omnino immutabilis, secundum illud Malach. 3. Ego Deus, & non mutor. Quælibet autē creatura est mutabilis aliquo modo: vt patet per Augu. 8. super Genes. ad literam. Et quia natura assumpta à filio Dei, remansit creatura) vt patet ex his quæ suprà dicta sunt) non est in conueniens, si ei aliquis motus attribuatur.

¶ Ad secundum dicendum, quod per hoc, quòd Christus ascendit in cælum, nil ei accreuit, quantum ad ea quæ sunt de essentia gloriæ, siue secundum corpus, siue secundū animam, tamen accreuit ei aliquid quantū ad loci decentiam: quod est ad bene esse gloriæ: non quòd corpus eius aliquid aut perfectionis aut conseruationis acquireret ex corpore cælesti, sed solummodo propter quandam decentiam, hoc autem aliquo modo pertinebat ad eius gloriam. Et de hac decentia gaudium quod dam habuit, nō quidem quòd tunc de nouo de hoc gauderе inciperet, quando in cælum ascendit: sed quia nouo modo de hoc gaudisus est, sicut de re impleta. Vnde super illud Psal. Delectationes in dextera tua vsque in finem, dicit gloss. Delectatio & lætitia erit mihi in conceſſu tuo, humanis obrutibus subtracto.

¶ Ad tertium dicendum, quod licet præsentia corporalis Christi fuerit subtracta fidelibus per ascensionem, præsentia tamen diuinitatis ipsius semper adest fidelibus: secundum quòd ipse dicit Matth. vlt: Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi. Qui enim ascendit in cælos, non deserit adoptatos: vt Leo papa dicit. Sed ipsa ascensio Christi in cælum, qua corporalem suam præsentiā nobis subtraxit, magis fuit vtilis nobis, quàm præsentia corporalis fuisset. Primò quidem propter fidei augmentū quæ est de non visis. Vnde ipse Dominus dicit discipulis suis Ioan. 16. quod Spiritus sanctus aduenies arguet mundum de iustitia scilicet eorum qui credunt: vt Aug. dicit super Ioan. Ipsa quippe fidelium comparatio, infidelis est vituperatio. Vnde subdit, Quia ad Patrem vado, & iam non videbitis me: beati enim qui non vident & credunt. Erit igitur vestra iustitia de qua mundus arguetur: quoniam in me quem nō videbitis credetis. Secundo ad spei subleuationem. Vnde ipe dicit Ioan. 14. Si abiero, & præparauero vobis locum, iterum veniam & accipiam vos ad meipsum, vt ibi ego sum, & vos sitis. Per hoc enim, quòd Christus humanam naturam assumptam in cælo collocauit, dedit nobis spem illuc perueniendi: quia vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ: vt dicitur Matt. 24. Vnde Mich. 2. dicitur, Ascendit pandens iter ante eos. Tertiò ad erigendum charitatis affectum in cælestia. Vnde dicit Apost. Col. 3. Quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera Dei sedēs quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram: vt enim dicitur: Matt. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Et quia Spiritus sanctus est amor, nos in cælestia rapiens, ideo Dominus dicit discipulis Ioan. 16. Expedit vobis vt ego vadam: si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero mittam eum ad vos. Quod exponens Aug. super Io. dicit, Non potestis capere Spiritum, quandiu secundum carnem nosse persistitis Christum. Christo autem discedente corporaliter, non solùm Spiritus Sanctus, sed & Pater & Filius illis affuit spiritualiter.

¶ Ad quartum dicendum, quod licet Christo resurgenti in vitam immortalem congrueret locus cælestis: tamen ascensionem distulit, vt veritas resurrectionis cōprobaretur. Vnde dicitur Act. 1. quòd post passionem suam præbuit seipsum viuum discipulis, in multis argumentis per dies quadraginta. Vbi dicit quædam gl. quòd quia per quadraginta horas mortuus fuerat, quadraginta diebus se viuere confirmat. Vel per quadraginta dies *tempus præsentis seculi, quo Christus in Ecclesia conuersatur, potest intelligi: quia homo constat ex quatuor elementis, & eruditur cō

tra transgressionem decalogi.

ARTICVLVS II.

¶ *Vtrùm conueniat Christo ascendere in cælum secundum diuinam naturam.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ascendere in cælum, conueniat Christo secundum diuinam naturam. Dicitur enim in Psal. Ascendit Deus in iubilatione, & Deut. 33. Ascensor cæli, auxiliator tuus. Sed ista dicuntur de Deo etiam ante Christi incarnationem. Ergo Christo conuenit ascendere in cælum, secundū quòd Deus.

¶ Præterea, Eiusdem est ascendere in cælum, cuius est descendere de cælo: secundum illud Ioan. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit. & Eph. 4. Quid descendit, ipse est & qui ascendit. Sed Christus descendit de cælo, non secundum quòd homo, sed secundum quòd Deus: non enim humana eius natura antè in cælo fuerat, sed Diuina ergo videtur quòd Christus ascenderit in cælum, secundum quod Deus.

¶ Præterea Christus sua ascensione ascendit ad patrem: sed ad patris æqualitas non peruenit secundum quod homo, si enim dicit pater maior me est, & habetur Io. 14. ergo videtur quod Christus ascendet sic quod Deus.

¶ SED CONTRA est quod Eph. 4. super illud, Quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit dicit gl. Constat q̄ secundum humanitatem Christus descendit & ascendit.

¶ RESPONDEO dicendum, quod ly secundum duo potest notare, scilicet conditionem ascendentis, & eautam ascensionis. Et siquidē designet cōditionem ascendentis, tunc ascendere non potest conuenire Christo secundum conditionem diuinæ naturæ, tum quia nihil est diuinitate altius, quo possit ascendere: tum etiam quia ascensio est motus localis, qui diuinæ naturæ non competit, quæ est immobilis & inlocalis. Sed per hunc modum ascensio competit Christo secundum humanam naturam, quæ continetur loco, & mortui subiici potest. Vnde sub hoc sensu poterimus dicere, quod Christus ascendit in cælum secundum quòd homo, non secundum quod Deus. Si vero ly secundum quòd designet causam ascensionis, cùm Christus ex virtute diuinitatis in cælum ascenderit, non autem ex virtute humanæ naturæ, dicendum est quod Christus ascendit in cælum, non secundum quod homo, sed secundum q̄ Deus. Vnde Aug. dicit in sermo. de Ascensione, De nostro fuit, quòd filius Dei pependit in cruce, sed de suo, quod ascendit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod autoritates illæ propheticè dicuntur de Deo, secundum quòd erat incarnandus. Potest tamen dici, quòd ascendere, etsi non propriè conuenit diuinæ naturæ, potest tamen ei metaphoricè conuenire, prout scilicet dicitur in cor hominis ascendere quando cor hominis se subiicit, & humiliat Deo. Et eodem modo metaphoricè dicitur ascendere, respectu cuiuslibet creaturæ, ex eo q̄ eā subiicit sibi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ipse idem est qui ascendit & qui descendit (dicit enim Aug. in lib. de Symbolo, Quis est qui descendit? Deus homo. quis est qui ascendit? idem ipse Deus homo.) Descensus tamen duplex attribuitur Christo: vnus quidem quo dicitur descendisse de cælo, qui quidem attribuitur Deo homini secundum quòd Deus. Non enim est iste descensus intelligendus secundum motum localem, sed secundum exinanitionē quā cum in forma Dei esset, serui formam suscepit. Sicut enim dicitur exinanitus nō ex eo quòd suam plenitudinem amiserit, sed ex eo quòd nostram paruitatem suscepit: ita dicitur descendisse de cælo, non quòd cælū deseruerit, sed quia naturam terrenam assumpsit in vnitatem personæ. Alius autē est descensus quo descendit in inferiores partes terræ vt dicitur Ephes. 4. Qui quidem est descensus localis, vnde competit Christo secundum conditionem humanæ naturæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus dicitur ad Patrem ascendere, in quantum ascendit ad confessum paternæ dexteræ. Quod quidem conuenit Christo æqualiter autem secundum diuinam naturam: aliqualiter autem secundum humanam, secundum q̄ infrà dicetur.

ARTICVLVS III.

¶ *Vtrùm Christus ascenderit propria virtute.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod Christus non ascenderit propria virtute. Dicitur enim Mar. vlt quod dominus Iesus postquam locutus est discipulis, assumptus est in cælum. Et Actor. 1.

Universidad de Salamanca Biblioteca

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ sextæ primæ Articulum quartum.

Comment. Titulus ita sonat, intelligendus est.

¶ In corpore vna est ratio cluius: Conuenientissimum est Christo quod sit super omnia corpora constitutus, in alto. Probatur: Quanto aliqua corpora perfectius participant bonitatem diuinam, tanto sunt superiora localiter: sed corpus Christi glorioſum perfectius participat, &c.

Annot. ¶ Aduerte hic Auitorem opinari Christum secundum corpus esse supra cælos omnes, sic quòd planta pedis eius est supra superficiem conuexam supremi cæli, hoc enim concludit ratio in corpore aliàs, quòd quanto corpus est perfectius, tanto est superius secundum locum, & hoc expresse explicatur in responsione ad secundum dicendo, Nihil prohibet corpus Christi esse extra totã continentiam cælorum corporeorum, & non esse in loco continente. Et hoc ideo dictum fit, vt sciant dicentes corpus Christi sic esse supra omnes cælos, quòd est in suprema parte supremi cæli, quod non sequuntur doctrinam Auitorinæ hoc enim sequitur manifestè, quod non est superius supremo cælo, & quod non est extra totam cõtinentiam cælorum corporeorum, quorum, primum contrariatur corpori articuli, secundum autem respõsioni ad secundum.

Annot. ¶ Sed occurrit hic Duran. in tertio sent. dist. 22. art. vlt. obiiciens cõtra hanc positionem: quia sequeretur quod Christus nec se nec alia videret corporali visione: quia visio fit per diaphanum medium, quod supra conuexum supremi cæli non inuenitur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd sicut supra naturæ ordinem corpus Christi locatur supra conuexum cæli supremi: ita supra naturæ ordinem exercetur ibi visio corporalis absq; diaphano medio continuo vsque ad oculum.

¶ Mirum est autem de sic obliectionibus ad concludendum. Dicant quæso, quomodo ram Christus quàm alij sancti post resurrectionem sint infra conuexum cæli continentur, audiendo corporaliem exercebũt, cùm auditus fiat per medium aëreum, qui ibi nõ est, nec ea'um supplet vicem aëris: quoniam nõ inquantum diaphanus aër mediat in auditu, vt patet ex hoc quod absq; diaphano in actu audimus, in tenebris constitutis nobis & sonante tuba, primò quidem virtute diuina, secundò & sono. & tertiò virtute animæ glorificatæ mouẽtis corpus, prout vult.

Ro. 19. in Euang.

Li. 22 cap. 20. & Act. 1. Tract. 23. in Io. 10. 3.

Q. 76. art. 7.

Non cam pleuit.

Ep. 56. 10. 3.

Li. 22 cap. 5.

Act. 1.

Tract. 23. in Io. 10. 3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut Christus dicitur propria virtute surrexisse, & tamen est suscitatus à Patre eo quod eadem est virtus Patris & Filij: ita etiam Christus ex propria virtute ascendit in cælum, & tamen à Patre est eleuatus & assumptus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio illa probat quòd Christus non ascendit in cælum propria virtute, quæ est naturæ humanæ naturalis: ascendit tamen in cælum propria virtute, quæ est virtus diuina: & propria virtute, quæ est animę beatæ. Et licet ascendere sursum, sit contra naturam humani corporis secundũ statum præsentem, in quo corpus non est omnino subiectum spiritui: tamen non erit contra naturam neque violentum corpori glorioſo, cuius tota natura est omnino subiecta spiritui.

¶ Ad tertium dicendum, quod etsi virtus diuina sit infinita, & in finitè operetur quantum est ex parte operantis: tamen effectus virtutis eius recipitur in rebus secundum earum capacitatem, & secundum Dei dispositionem. Corpus autem non est capax, vt in instanti localiter moueatur: quia oportet quòd commensuretur se spatio, secundum cuius diuisionem diuiditur tempus: vt dicitur 6. Phys. Et ideo non oportet quòd corpus motum à Deo moueatur in instanti: sed mouetur ea velocitate, qua Deus disponit.

Text. 37. & 38. & 39. 10. 2.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum Christus ascenderit super omnes cælos.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non ascenderit super omnes cælos. Dicitur enim in Psal. Dominus in templo sancto suo, Dominus in cæo sedes eius. Quod autem est in cælo, nõ est supra cælum. ergo Christus non ascendit super omnes cælos.

3. dist. 22. q. 3. art 3. q. 2. & 4. contra ea. 87. & 108.

¶ Præterea, Super omnes cælos non est aliquis locus, vt probatur in primo de Cælo. Sed omne corpus oportet esse in loco. Ergo corpus Christi non ascendit super omnes cælos.

6. ca 9. Text. 69.

¶ Præterea. Duo corpora non possunt esse in eodem loco Cùm igitur non sit transitus de extremo in extremum nisi per medium, videtur quod Christus non potuisset ascendere super omnes cælos, nisi cælum diuideretur, quod est impossibile.

¶ Præterea, Act. 1. dicitur, quòd nubes suscepit eum ab oculis eorum Sed nubes non possunt eleuari supra cælum, ergo Christus non ascendit super omnes cælos.

¶ Præterea, Ibi credimus Christum in perpetuum permansurum quò ascendit. Sed quod contra naturam est, non potest esse sempiternum: quia id quod est secundum naturã, est vtin pluribus, & vt frequentius. Cùm ergo contra naturam sit corpori terreno, esse supra cælum, videtur quod corpus Christi supra cælum non ascenderit.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur Eph. 3. Ascendit super omnes cælos, vt adimpleret omnia.

¶ RESPONDEO dicendum, quod quanto aliqua corpora perfectius participant bonitatem diuinam, tanto sunt superiora corporali ordine, qui est ordo localis. Vnde videmus quod corpora quæ sunt magis formalia, sunt naturaliter superiora (vt patet per Philosophum in quarto Physi. & in secundo de Cælo) per formam enim vnumquodque corpus participat diuinum esse, vt paret in 1. Physic. Plus autem participat de diuina bonitate corpus per gloriam, quàm quodcunque corpus naturale per formam suæ naturæ. Et inter cætera corpora glorioſa, manifestum est, quòd corpus Christi maiori refulget gloria. vnde conuenientissimum est sibi, quòd sit supra omnia corpora constitutum in alto Et ideo super illud Eph. 4. Ascendens in altum, dicit glosſ. Loco & dignitate

Text. 58. Text. 81. D. 242.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sedes Dei dicitur esse in cælo, non sicut in continente, sed magis sicut in contento. Vnde non oportet aliquam partem cæli eo superiorem esse: sed ipsum esse super omnes cælos. sicut & in Psal. dicitur, Eleuata est magnificentia tua, super cælos, Deus.

D. 239. & 250.

¶ Ad secundum dicendum, quod locus habet rationem continẽtis. vnde primum continens habet rationem primi locantis, qd est primum cælum. Intantum igitur corpora indigent esse in loco

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ septimæ Articuli quintũ.

Annot. Titulus intelligendus est cum grano salis: prout respondendo apparet: hoc est, q. ponitur ibi locatum pro loco, ita quòd per ly omnem creaturã spiritualem, intelligimus locum omnis creaturæ spiritualis, Sequitur tus est enim Autor vsitatum modum loquendi, quo consueuimus dicere aliquem Episcopum vel Principem ascendũ se super tales & tales, qui ascendit ad locum superiorem locis talium & talium. Vnde sensus tituli est, an locus quo ascendit Christus, sit superior locis, in quibus sunt quæcunque spirituales creaturæ.

Li. 1. co. 69.

Comment. ¶ In corpore vnica conclusio: Corporis Christi debetur locus altior vltra omnem creaturam etiam spiritualem. Probatur: Tantò altior loeus rei debetur, quantò est nobilior: sed corpus Christi secũdum dignitatem personalem excellit omnes substãtias spirituales ergo, &c.

Ro. 26. in Euang.

¶ Num Christus sit super angelos eleuatus, an in eodem loco supremæ sphæræ sit, in quo sunt angeli.

Quæstio. ¶ Circa hanc comparationem dubiũ occurrit quoniam vana videtur. Nam supra conuexum seu in superficie conuexa cæli empyrei nõ datur locus altior aut minus altus, cùm sit perfectè sphæricum: constat autem illic esse angelos beatos, & corpus Christi illic esse conclusum est ex articulo præcedenti.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet secundum lõgitudinẽ diametri à centro ad circunferẽtiam nulla pars conuexæ superficiei corporis perfectè sphærici sit altior alia: vt patet ex eo q. omnes lineæ ductæ à centro ad circunferẽtiam sunt æquales: & secundũ hũc sensum procedit dubiũ. Si tamen eadẽ superficies conuexa cõsideretur vt ordinata ad aliquid vnum in ex agendo (verbi gratia ad exercendum actum iudicij) sit vnus locus seu vna pars eius inuenitur altior altera, iuxta approximationem ad totum principiũ: sumitur enim pars illa solij vt altior, & reliquæ vt inferiores sunt. Et sic diuina Sapiẽtia superficiẽ cæli empyrei quamuis secũdũ se fecerit æqualem: secundum tamen quòd venit in vsum habitationis creaturarum beatarũ, disposuit vnã partem quasi solium, & reliquas in ordine ad illã superiores vel inferiores. Et sic Christus secũdum corpus in parte illa solij stans, ita suprema parte suprẽmoque loco per se, in quantum indigent contineri à corpore cælesti. Corpora autem glorioſa, & maximè corpus Christi, non indigent rali continentia: quia nihil recipit a corpori bus cælestibus, sed à Deo mediante anima. Vnde nihil prohibet, corpus Christi esse extra toram continentiam cælestium corpo rum, & non esse in loco continente. Nec tamen oportet, quòd extra cælum sit vacuũ: quia non est ibi locus. Nec est ibi aliqua potentia susceptiua alicuius corporis: sed potentia illuc perueniendi, est in Christo. Quod autem Aristoteles probat 1. de Cælo quòd extra cælum non est corpus, intelligendum est de corporibus in solis naturali bus constitutis: vt per probationem apparet.

Infra q. 58. art 3. cor. Et Psal. 8. 10. Et Ephes. 1. lect. 7. 3. lect. 3. fi. & 5. 2. cap. 55. 168.

¶ Ad tertium dicendum, quòd quamuis de natura corporis non sit quòd possit esse in eodem loco cum alio corpore: tamen potest hoc Deus facere per miraculum, quòd in eodem loco possit esse cum alio corpore: sicut & fecit vt corpus Christi de clauso vtero beatæ Virginis exiret, & quòd intra uit ianuis clausis ad discipulos: sicut dicit beatus Gregor. Corpus ergo Christi simul potest esse cum alio corpore in eodem loco, non ex proprietate corporis: sed per virtutem diuinam assistentem, & hoc operantem.

¶ Ad quartum dicendum, quòd nubes illa non præbuit adminiculum Christo ascendenti per modum vehiculi: sed apparuit in signum diuinitatis, secundum quòd gloria Dei Israël apparebat super tabernaculum in nube.

¶ Ad quintum dicendum, quòd corpus glorioſum non habet ex principiis suæ naturæ, quòd possit in cælo aut supra cælũ esse: sed habet hoc ex anima beata, ex qua recipit gloriã. Et sicut motus glorioſi corporis surſum non est violentus, ita nec quies violenta: vnde nihil prohibet eã esse sempiternã.

ARTICVLVS V.

Virum corpus Christi ascenderit super omnem creaturam spiritualem.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi non ascenderit super omnẽ creaturã spirituale. Eorum enim quæ nõ dicuntur secundũ vnam rationẽ nõ potest conueniẽter fieri cõparatio. Sed locus nõ eadem ratione attribuitur corporibus & spiritualibus creaturis, vt patet ex his quæ dicta sunt in Prima parte. Ergo videtur quòd nõ possit dici corpus Christi ascendisse super oẽm creaturã spirituale.

¶ Præterea, August. dicit in lib de Vera relig. quòd omni corpori spiritus præfertur. Sed nobiliori rei sublimior debetur locus. Ergo videtur, quòd Christus non ascenderit super omnem spiritualem creaturam.

¶ Præterea, in omni loco est aliquod corpus, cùm nihil sit vacuum in natura. Si ergo nullũ corpus obtinet altiorẽ locum, quam spiritus in ordine naturalium corporũ, nullus locus erit super omnem spiritualẽ creaturam. Non ergo corpus Christi potuit ascẽdere super omnem spiritualem creaturam.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Ephes. 1. Cõstituit illum supra omnem principatum & potestatẽ, & supra omne nomen quod nominatur siue in hoc seculo, siue in futuro.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd tantò alicui rei debetur altior locus, quantò est nobilior, siue debeatur ei locus per modum contactus corporalis, sicut corporibus: siue per modum contactus spirituali sicut spiritualibus substantiis. Exinde enim spiritualibus substantiis debetur secũdum quandam congruentiam locus cælestis, qui est supremus locorum, quia illæ substantiæ sunt supremæ in ordine substantiarũ. Corpus autem Christi, licet considerando conditiones naturæ corporeæ, sit infra spirituales substantias, considerando tamen dignitatem vnionis, qua est personaliter Deo coniunctum, excellit dignitatem omnium spiritualium substantiarum. Et ideo secundum prædictæ congruentiæ rationem debetur ei locus altior vltra omnem creaturam etiã spiritualem. Vnde & Gregor. dicit in hom. Ascensionis, quòd qui fecerat omnia, super omnia sua virtute ferebatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet alia ratione attribuatur locus corporali & spirituali substantiæ: tamẽ hoc est in vtraque ratione commune, quòd digniori rei attribuitur superior locus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit de corpore Christi secundum conditionem naturæ corporeæ, non autem secundum rationem vnionis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd comparatio ista potest attendi vel secundum rationem locorum: & sic nullus locus est tam altus, qui excedat dignitatem spiritualis substantiæ secundum quòd procedit obiectio. Vel secundum dignitatem eorum quibus attribuitur locus: & sic corpori Christi debetur, vt sit supra spirituales creaturas.

ARTICVLVS VI.

¶ Virum ascensio Christi sit causa nostræ salutis.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd ascensio Christi nõ sit causa nostræ salutis: Christus enim fuit causa nostræ salutis, inquantum fuit nostram redemptor. Sed per ascensionem nihil nobis meruit: quia ascensio pertinet ad præmium exaltationis eius. Non est autem idem meritum & præmium, sicut nec via & terminus. ergo videtur quòd ascensio Christi non sit causa nostræ salutis.

¶ Præterea, Si ascensio Christi ex causa nostræ salutis, maximè hoc videtur quantum ad hoc, quòd ascensio eius sit causa nostræ ascensionis: sed hoc collatum est nobis per eius passionem: quia, vt dicitur Hebr. 10. habemus fiduciam in introitu Sanctorum per sanguinem ipsius. Ergo videtur quòd ascensio Christi non fuerit causa nostræ salutis.

¶ Præterea, Salus nobis per Christum collata, est sempiterna: secundum illud Isa. 51. Salus autem mea in sempiternum erit. Sed Christus non ascendit in cælum, vt ibi in sempiternum esset: dicitur enim Act. 1. Quemadmodum vidistis eum ascendentem in cælum, ita veniet. Legitur etiam, multis Sanctis se demonstrasse in terris post suam ascensionem: sicut de Paulo legitur Act. 9. Ergo videtur quòd eius ascensio non sit causa nostræ salutis.

¶ SED CONTRA est quod ipse dicit Ioan. decimosexto. Expedit vobis, vt ego vadam. id est, vt recedam à vobis per ascensionem.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ascensio Christi ex causa nostræ salutis dupliciter. Vno modo ex parte nostra: alio modo ex parte ipsius. Ex parte quidem nostra, inquantum per Christi ascensionem mens nostra mouetur in ipsum: quia per eius ascensionem (sicut supra dictum est) primò quidem datur locus fidei, secundò spei, tertiò charitati. Quarto etiam

Act. 1. ad 3.

Universidad de Navarra
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis quinquagesima octaua Articulo primo.*

TItulus vt sonat.

¶ In corpore arti. distinguit Autor duos sensus quæstionis, & respondet vnica conclusione, scilicet, Vtroque modo Christo conuenit sedere ad dexteram Patris. Distinctionem explicat, de ly sedere, quod significat vel quietem, vel regiam seu iudiciariam dignitatem. Immo secundo quoq; distinctio de ly dextera, quod significat vel beatitudinē Patris vel iudiciariam seu regiam potestatem. Declaratúrque conclusio, & firmatur autoritatibus Augustini.

Gemma.

Gl. or. & potentiæ.

¶ Aduerte pro tota hac materia duo. Primum est, quam Sedere quàm Dextera sumitur non propriè, sed metaphoricè: vt clarè patet in littera. Si tamen de positione Christi inquantū homo quæratur an ſit vel sedeat in cælo, dicendū est quòd stat. Et ratio est: quoniam positiones corporis dupliciter assumi possunt, vel in ordine ad officia humana, vel in ordine ad naturam. Et licet secundū officia diuersi conueniāt homini situs: quoniam pugnantis est stare, iudicātis sedere, &c. secundū tamē naturā vnus est naturalis situs, scilicet stare: sedere enim, cubare & huiusmodi, infirmitatis seu imbecillitatis naturæ sunt. Vnde quum Christus ad vitam impassibilem resurrexit, naturali situ resurrexit, quo proprie naturæ in sua fortitudine. quæ est stare, vtitur.

Annot.

Ephes. 4. lec. 3.

¶ Secūdum est, q̄ sedere metaphoricè sumptum in proposito importat vel quiescere seu habitare, vel regiam, seu iudiciariam non potestatem, sed dignitatem. Et in hoc differt à tertia significatione dexteræ metaphoricè sumptæ: dextera enim Patris sumitur tertio modo pro regia seu iudiciaria potestate: sedere autē, pro dignitate, vt patet in sequenti articulo. Nec obstat q̄ in hoc articulo dicitur, quòd sessio secūda significatione significat regiam vel iudiciariam potestatem: procedens enim Autor naturali doctrinæ ordine de confusis ad distincta, vsus est hic Potestatis nomine, prout confunditur in se dignitatem, explicaturus in sequenti articulo distinctē dignitatem sortium à potestate, & illam sessioni hāc dexteræ attributurus.

Fomes.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimaoctauæ Articulum secundum.*

TItulus clarus.

¶ In corpora vna cōclusio: Christus secundum quòd Deus sedet ad dexterā Patris.

per hoc reuerentia nostra augetur ad ipsum dum iam non existimamus eum sicut hominem terrenum, sed sicut Deum cælestem, sicut & Apostolus dicit 2. ad Corint. 5. Et si cognouimus secūdum carnem Christum, (id est mortalem. per quod patuimus eum tā tum hominem: vt gloss. exponit) sed nunc iam non nouimus. Ex parte autem tua quantum ad ea quæ ipse fecit, ascendens propter nostram salutem. primò quidem viam nobis præparauit ascendenti in cælum, secundum quòd ipse dicit Ioan. 14. Vado parare vobis locum, & Mich. 2. Ascendit, pandens iter ante eos. Quia enim ipse est caput nostrum, oportet illuc sequi membra, quò caput præcessit. vnde dicitur Ioan. 14. Vt vbi ego sum, & vos sitis. Et in huius signum, animas Sanctorum quas de inferno eduxerat, in cælum traduxit: secundum illud Psalm. Ascendens Christus in altum, captiuam duxit captiuitatem: quia scilicet, eos qui fuerant à diabolo captiuitati, secum duxit in cęlum, quasi in locum peregrinum humanæ naturæ, bona captione captiuos, vt pote per victoriam acquisitos. Secundò, quia sicut Pontifex in veteri Testamento, intrabat Sanctuarium, vt assisteret Deo pro populo: ita & Christus intrauit cælum ad interpellandum pro nobis, vt dicitur Heb. 7. Ipsa enim repræsentatio sui ex natura humana, quam in cælum intulit, est quædam interpellatio pro nobis: vt ex quo deus humanam naturam sic exaltauit in Christo, etiam eorum misereatur, pro quibus filius Dei humanā naturam assumpsit. Tertiò vt in cælorum sede quasi Deus & dominus constitutus, exinde diuina dona hominibus mitteret: secundum illud Ephe. 4. Ascēdit super omnes cælos, vt ad impleret omnia, scilicet donis suis, secundum glossam.

¶ AD PRIMVM ergo quòd dicendū ascensio Christi est causa nostræ salutis, non per modū meriti, sed per modū efficientię: sicut suprà de Resurrectione dictum est.

¶ Ad secundum dicendū, quod passio Christi est causa nostræ ascensionis in cęlum, pro priè loquēdo, per remotionem peccati pro hibentis, & per modum meriti. ascensio autem Christi est directè causa ascensionis nostræ. quasi inchoādo ipsam in capite nostro, cui oportet membra coniungi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus semel ascendens in cælum, adeptus est sibi & nobis in perpetuum, ius & dignitatē mansionis cælestis. Cui tamen dignitati non derogat, si ex aliqua dispensatione Christus quandoque corporaliter ad terram descendat vel vt ostendat se omnibus, sicut in iudicio: vel vt ostendat se alicui specialitèr, sicut Paulo, vt habetur Act. 9. Et ne quis credat hoc factum fuisse, non Christo ibi corporaliter præsente, sed aliqualiter apparente, contrarium apparet per hoc quod ipse Apostolus dicit primæ ad Corint. 15. ad confirmandam resurrectionis fidem, Nouissimè omnium tanquam abortiuo visus est & mihi. Quæ quidem visio veritatem resurrectionis non probaret, nisi verum Christi corpus visum fuisset ab eo.

QVAESTIO QVINQVAGESIMAOCTAVA de sessione Christi ad Dexteram Patris, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de sessione Christi ad dexteram Patris.

¶ Et circa hoc quærūtur quatuor.

¶ Primò, vtrùm Christus sedeat ad dexteram Dei Patris.

¶ Secundò, vtrùm hoc conueniat sibi secundum diuinam naturam.

¶ Tertiò, vtrùm conueniat sibi secundum humanam naturam.

¶ Quartò, vtrùm hoc sit proprium Christi.

ARTICVLVS I.

3. distinc. 32. quæ. 3. articul. 3. quæstiu. 2. Et opusc. 1. cap. 247. Et opusc. 6. capi. 9. Et ad Heb. 8. lec. 2. co. 1.

¶ Vtrùm Christo conueniat sedere ad dexteram Dei patris.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo non conueniat sedere ad dexteram Dei patris. Dextera enim & sinistra sunt differentiæ positionum corporalis. Sed nihil corporale conuenit Deo: quia Deus spiritus est: vt habetur Ioan. 4. Ergo videtur quòd Christus non sedeat ad dexteram Patris.

¶ Præterea, Si aliquis sedet ad dexteram alicuius, ille sedet ad sinistram eius. Si ergo Christus sedet ad dexteram Patris, sequitur quòd Pater sedeat ad sinistram Filij: quod est inconueniens.

¶ Præterea, Sedere & stare videntur oppositionem habere. Sed Stephanus dicit Act. 7. Ecce video cælos apertos, & Filium hominis stantem à dextris virtutis Dei. Ergo videtur quòd Christus non sedeat ad dexteram Patris.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Mar. vlti. Dominus quidem Iesus postquàm locutus est eis, ascendit in cælum, & sedet à dextris Dei.

Li. 1. c. 4. to 9.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd nomine Sessionis possumus duo intelligere, videlicet quietem, secundum illud Luc. vlti. Sedete hic in ciuitate: & etiam regiam vel iudiciariam potestatem, secundum illud Prouerb. 20. Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo. Vtroque ergo modo Christo conuenit sedere ad dexteram Patris. Vno quidem modo inquantum æternaliter manet incorruptibilis in beatitudine Patris, quæ eius dextera dicitur. secundum illud Psal. Delectationes in dextera tua vsque in finem. Vnde Augustinus dicit in li. de Symbolo, Sedet ad dexteram Patris: Sedere habitare intelligite quomodo dicimus de quocunque homine, in illa patria sedit per tres annos. Sic ergo credite Christum habitare in dextera Dei patris: beatus enim est, & ipsius beatitudinis nomen est dextera Patris. Alio modo dicitur Christus sedere in dextera Dei patris, inquantum Patri conregnat, & ab eo habet iudiciariam potestatem: sicut ille qui considet Regi ad dexteram, assidet ei in regnando, & iudicando. Vnde Augustinus dicit in alio sermone de Symbolo, Ipsam dexteram intelligite potestatem quam accepit ille homo susceptus à Deo, vt veniat iudicaturus, qui prius venerat iudicandus

Li. 2. c. 7

Ho. 29. in Euangel.

¶ Ad PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut Damas. dicit in quarto lib.) non localem dexteram Patris dicimus: qualiter enim qui incircunscriptibilis est, localem adispicetur dexteram? Dextera enim & sinistra eorum quæ incircunscribuntur sunt. Dexteram autem Patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit, secundum quòd sedere ad dexteram, intelligitur corporaliter. Vnde Augustinus dicit in quodam sermone de Symbolo, Si carnaliter accipiemus quòd Christus sedet ad dexteram Patris, illeerit ad sinistrā. Ibi autem, scilicet in æterna beatitudine, omnis dextera est: quia nulla est ibi miseria.

Hebr. 1. lec. 3. con. & lect. 6. prin & c. 8. lec. 1. & c. 10. lec. 1.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut Gregor. dicit in Homil. ascēsionis) sedere iudicantis est: stare verò pugnantis, vel adiuuantis. Stephanus ergo in labore certaminis positus, stantem vidit, quem adiutorem habuit. Sed hunc post ascensionem Marc. sedere describit: quia post ascensionis suæ gloriam iudex in fine videbitur.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm sedere ad dexteram Patris, conueniat Christo secundum quòd Deus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sedere ad dexteram Patris, non conueniat Christo, secundum quòd est Deus, est dextera Patris. Sed non videtur idem

Probatur. Sedere ad dexteram Patris, nihil aliud est quàm simul cum Patre gloriam deitatis & beatitudinem & iudiciam potestatem immutabiliter & regaliter habere: ergo. Antecedens declaratur, ponēdo tres significationes dexteræ, & duas sessionis. Consequentia probatur: quia totū illud cōuenit Christo, secūdum quòd Deus. Et quia ponitur in conclusione illa propositio Ad. dicendo, ad dexteram. Idem Autor subiungit, quòd in hac conclusione ly Ad, duo denotat, distinctionem personalem solam, & solum ordinem originis. Ex eo enim quòd ly ad, præpositio transitiua essiac per hoc accessum quendam vnius ad alterum in hac materia designat, & huiusmodi accessus secundum rem sine distinctione & ordine nequit intelligi, & cum inter personas diuinas nulla sit distinctio nisi personalis, & nullus sit ordo nisi originis: consequens necessariò fuit, vt ly ad solam personalem distinctionem solumq; originis ordinē importaret.

lib. 4. c. 2.

Ar. prae.

Ar. prae.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimaoctauæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore tria sunt. Primò resumitur quid importet, sedere ad dexteram Patris, pondetando maximè id quod insinuat ly Ad, secundò fit vna distinctio trimembris, iuxta triplicem modum conuenientiæ, & distinctionis. Tertiò distinctionem bimembrē, scilicet naturæ vel suppositi determinabilis per ly secundum quòd, ponens tres conclusiones, declarat.

2. 3. 4. 3.

Annot.

¶ Circa primum aduerte, quòd Autor non resumit omnia, sed faciens ad suum propositum: prætermittit enim ordinem, quem in responsione ad tertium præcedentis articuli tanti fecit, vt propterea negandum omnino dixerit, Patrem sedere ad dexteram Filij.

¶ Circa secundū aduerte quòd in secūdo membro Autor vtitur illa propositionē quæ tamē magis est negāda, quàm affirmanda, iuxta doctrinam superius habitam. vtitur enim propositione illa Christus, secundum quòd homo, est filius Dei: quàm tamen vallauit antè & post, ita vt nulli errandi occasio præberetur: vt patet in littera.

¶ Circa tertium aduerte, quod prima conclusio: Christus secundum quòd Deus, sedet ad dexteram Patris, respondet primo dictis in secunda parte huius corpotis. Secunda autem conclusio, Christus secūdum quòd idem esse dextera alicuius, & ille qui sedet ad dexteram eius. Ergo Christus, secundum quòd est Deus, non sedet ad dexterā Patris.

¶ Præterea, Mar. vlt. dicitur, quòd dominus Iesus assumptus est in cælū, & sedet à dextris Dei. Christus autem non est assumptus in cælum, secundum quòd Deus. ergo etiam neque, secundum quòd Deus, sedet à dextris Dei.

¶ Præterea, Christus, secundum quòd Deus, est æqualis Patri & Spiritui sancto. Ergo si Christus, secundum quòd Deus, sedet ad dexteram Patris, pari ratione & Spiritus sanctus sedebit ad dexteream Patris & Filij, & ipse Pater ad dexteram Filij & Spiritus sancti, quod nusquam inuenitur.

¶ SED CONTRA est, quod Damas. dicit, quòd dexteram Patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis, in qua filius Dei extitit ante secula, vt Deus & patri consubstantialis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd vt ex prædictis patet, nomine dexteræ tria intelligi possunt. Vno modo, secundum Damascen. gloria diuinitatis: alio modo, secundum Augustin. beatitudo Patris: tertio modo, secundum eundem iudiciaria potestas. Sessio autem, vt dictum est, vel habitationem, vel regiam seu iudiciariam dignitatem designat. Vnde sedere ad dexteram Patris nihil aliud est, quàm simul cum Patre habere gloriam diuinitatis, & beatitudinem, & iudiciariam potestatem: & hoc immutabiliter & regaliter. Hoc autem conuenit filio Dei, secundum quòd Deus. Vnde manifestum est, quòd Christus, secundum quòd Deus, sedet ad dexteram Patris. Ita tamen quod hæc præpositio ad, quæ transitiua est, solam distinctionem personalem importat, & originis ordinem, non autem gradum naturæ, vel dignitatis, qui nullus est in diuinis personis: vt in prima parte habitum est.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod filius Dei dicitur dextera Patris appropriatè, per modum, quo etiam dicitur virtus Patris. Sed dextera Patris secundum tres significationes prædictas, est aliquid cōmune tribus personis.

¶ Ad secundum dicendum, quod Christus, secundum quod homo, est assumptus ad diuinum honorem, qui in prædicta sessione designatur. Sed tamen ille honor diuinus conuenit Christo inquantum est Deus, nō per aliquam assumptionem, sed per æternam originem.

¶ Ad tertium dicendum, quod nullo modo potest dici, quod Pater sedeat ad dexteram Filij vel Spiritus sancti: quia Filius & Spiritus sanctus trahunt originem à Patre, & non econuerso. Sed Spiritus sanctus propriè potest dici sedere ad dexteram Patris vel Filij, secundum sensum prædictum: licet secundum quandam appropriationem attribuatur Filio, cui appropriatur æqualitas: sicut dicit Augusti. quod in Patre est vnitas, in Filio æqualitas, in Spiritu sancto, vnitatis æqualitatisque connexio.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm sedere ad dexteram Patris, conueniat Christo, secundum quòd homo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod sedere ad dexteram Patris, non conueniat Christo secundum quod homo. Vt enim Damas. dicit, dexterā Patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis. Sed honor & gloria diuitatis non conuenit Christo, secundum quod homo. Ergo videtur quod Christus, secundum quod homo, non sedeat ad dexteram Patris.

¶ Præterea, Sedere ad dexteram regnantis, subiectionem excludere videtur: quia qui sedet ad dexteram regnantis, quodammodo illi conregnat. Christus autem, secundum quod homo, est subiectus Patri: vt dicitur primæ ad Corin. 15. Ergo videtur quod Christus, secundum quod homo, non sit ad dexteram Patris.

¶ Præterea, Roma. 8. super illud, Qui est ad dexteram Dei, exponit glossa. id est æqualis Patri in honore, quo Deus pater est, vel ad dexteram Patris, id est in potioribus bonis Dei. Et super illud Hebr. 1. Sedet ad dexteram Dei in excelsis. glos. id ad æqualitatem Patris, super omnia, & loco, & dignitate. Sed esse æqualem Deo, non conuenit Christo, secundum quod homo: nam secundum hoc ipse dicit Ioan. 14. Pater maior me est. Ergo videtur quod sedere ad dexteram Patris, non conueniat Christo, secundum quod homo.

¶ SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in sermone de Symbolo, Ipsam dexteram intelligite potestatem, quam accepit ille homo susceptus à Deo, vt veniat iudicaturus, qui prius venerat iudicandus.

¶ RESPONDEO dicēndum, quod (sicut dictum est) nomine dexteræ Patris intelligitur vel ipsa gloria deitatis ipsius, vel beatitudo æterna eius, vel potestas iudiciaria & regalis. Hæc autem præpositio Ad, quendam accessum ad dexteram designat, in quo designatur conuenientia cum quadam distinctione, vt suprà dictum est.

Locis supra. 2. inducti.

¶ Quod quidem potest esse tripliciter. Vno modo vt sit conuenientia in natura, & distinctio in persona: & sic Christus, secundum quod filius Dei, sedet ad dexteram Patris: quia habet eandem naturam cum Patre. Vnde prædicta conueniunt essentialiter Filio, sicut & Patri, & hoc est esse in æqualitate Patris. Alio modo secundum gratiam vnionis, quę importat econuerso distinctionem naturæ de vnitatem personę. Et secūdum hoc Christus, secundum quod homo, est filius Dei, & per consequens sedens ad dexteram Patris: ita tamen quod ly secundum quod, non designet conditionem naturę, sed vnitatem suppositi: vt suprà expositum est. Tertio modo potest prædictus accessus intelligi secundum gratiam habitualem, quę abundantior est in Christo præ omnibus aliis creaturis, intantum quod ipsa natura humana in Christo est beatior cęteris creaturis, & super omnes alias creaturas habens regiam & iudiciariam potestatem. Sic igitur si ly secundum quod, designet conditionem naturę, Christus, secundum quod Deus, sedet ad dexteram Patris, id est in æqualitate Patris: secundum autem quod homo, sedet ad dexteram Patris, id est in bonis paternis potioribus, præ cęteris creaturis, id est in maiori beatitudine, & habens iudiciariam potestatem. Si vero ly secundum quod, designet vnitatem suppositi, sic etiam secundum quod homo, sedet ad dexteram Patris secundum æqualitatem honoris: inquantum scilicet eodem honore veneramur ipsum filium Dei cum natura assumpta, vt suprà dictum est.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod humanitas Christi secundum conditiones suę naturę non habet gloriam vel honorem deitatis: quam tamen habet ratione personę, cui vnitur. Vnde ibidem Damas. subdit, In qua, scilicet gloria deitatis, Dei filius existens ante secula, vt Deus & Patri consubstantialis, sedet conglorificata carne eius: *adoratur enim vna hypostasis vna adoratione cum carne eius, ab omni creatura.

** Alias adoratus enim cum sua carne ab omni creatura.*

¶ Ad secundum dicendū, quod Christus, secūdum quod homo, subiectus est Patri, prout ly secundum quod, designat conditionem naturę, & secundum hoc non cōpetit ei sedere ad dexteram Patris,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ octauæ Articulum quartum.*

Titulus clarus est.

Comment. ¶ In corpore vnà cõclusio sedere ad dexteram Patris est proprium Christi. Probatur: Sedere ad dexteram Patris, secundum diuinam quidem naturam, nõ est æqualitare Patris: secundum autem humanam, est excellentissima possessione naturæ: hæc dicta sed vtrumque soli Christo conuenit ergo. Reliqua clara sunt in litera.

3. d. ist. 22. qũ. 1. ar. 3. quinquag. sim. octaua quæst 3. ¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum primum.*

Titulus clarus.

Comment. ¶ In corpore vna cõclusio, Iudiciaria potestas proprie attribuitur Christo, vt homini. Tria requiruntur ad dicti Iudicis potestatem, rectitudo iustitiæ, & sapientiæ. Primum est secundum quod accipitur forma Iudicis, est Filius ipse, scilicet sapientia genita æqualis Patri. Secundum est ratio iudicij est lex sapientiæ & veritatis. Et confirmatur autoritate Augustini.

Lib. 1. c. 4. tom. 9.

teram Patris.

¶ Præterea Matth. 20. Dominus dicit, Sedere ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo. Hoc autem frustra diceretur, nisi esset aliquibus paratum. Non ergo sedere ad dexteram, conuenit soli Christo.

¶ SED CONTRA est quod dicitur ad Hebr. 1. Ad quem angelorum dixit aliquando, Sede ad dexteris meis? id est in meis bonis, perpetuis, vt mihi secundum diuinitatem æqualis: quasi dicat, ad nullum. Sed angeli sunt superiores aliis creaturis. ergo multo magis nulli alij cõuenit sedere ad dexteram Patris, quam Christo.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) Christus dicitur sedere ad dexteram Patris inquantum secundũ diuinam naturam est in æqualitate Patris, secundum autem humanam naturam in excellenti possessione diuinorum bonorum præ cæteris aliis creaturis. Vtrunque autem soli Christo conuenit. Vnde nulli alij, nec angelo nec homini conuenit sedere ad dexteram Patris, nisi soli Christo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia Christus est caput nostrum, illud quod collatum est Christo, est etiam nobis in ipso collatum. Et propter hoc quia ipse iam resuscitatus est, dicit Apostolus, quòd Deus nos quodammodo ei conresuscitauit, qui tamen in nobis ipsis nondum sumus resuscitati, sed resuscitandi secundum illud Rom. 8. Qui suscitauit Iesum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora nostra. Et secũdum eundem modum loquendi subdit Apostolus, quòd consedere nos fecit in cælestibus, scilicet in hoc ipso, quòd caput nostrum, quod est Christus, ibi sedet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quia dextera est diuina beatitudo, sedere in dextera, non significat simpliciter esse in beatitudine, sed habere beatitudinem cum quadam dominatiua potestate, & quasi propriam & naturalem, quod soli Christo conuenit, nulli autem alij creaturæ. Potest tamẽ dici, quòd omnis sanctus, qui est in beatitudine, est ad dexteram Dei constitutus vnde & dicitur Matth. 25. Quòd statuet oues à dextris.

¶ Ad tertium dicendum, quòd per thronum significatur iudiciaria potestas, quam Christus habet à Patre. & secundum hoc dicitur sedere in throno Patris. Alij autem Sancti habet eam à Christo & secundum hoc dicuntur in throno Christi sedere: secundum illud Matth. 19. Sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.

¶ Ad quartum dicendum, quòd (sicut Chrysost. dicit super Matth.) locus ille, id est confessus & exercitæ, minus est omnibus, non solùm hominibus, sed etiam angelis, sicut enim præcipuũ vnigeniti, ponit Paulus dicens, Ad quem autem angelorum dixit vnquam, sede à dextris meis? Dominus ergo non quasi existentibus quibusdam, qui sessuri sint, sed condescendens interrogantium * supplicationi respondit: hoc enim vnum solùm quæ rebant præ aliis, stare apud ipsum. Potest tamen dici quòd petebant filij Zebedæi, excellentiam habere præ aliis in participando iudiciariam potestatem eius. Vnde non petebant quòd sederent ad dexteram vel sinistram Patris, sed ad dexteram vel sinistram Christi.

Ho. 66.

** Alibi supplicatio.*

QVAESTIO QVINQVAGESIMA

De iudiciaria potestate Christi, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de iudiciaria potestate Christi.

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm iudiciaria potestas sit attribuenda Christo.

¶ Secundò, vtrùm conueniat sibi, secundum quòd est homo.

¶ Tertiò, vtrùm eam fuerit ex meritis adeptus.

¶ Quartò, vtrùm eius potestas iudiciaria, sit vniuersalis respectu omnium hominum.

¶ Quintò, vtrùm præter iudicium, quod agit in hoc tempore, sit expectandum aliud vniuersale iudicium futurum per ipsum.

¶ Sextò, vtrùm eius iudiciaria potestas etiam ad Angelos se extendat.

¶ De executione autem finalis iudicij conuenientius agetur cùm considerabimus de his quæ pertinent ad finem mundi: nunc autem sufficit ea sola tangere, quæ pertinent ad Christi dignitatem.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm iudiciaria potestas sit specialiter Christo attribuenda.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd iudiciaria potestas non sit specialiter attribuenda Christo. Iudicium enim aliquorum videtur pertinere ad Dominũ. Vnde dicitur Rom. 14. Tu quis es qui iudicas alienum seruum? Sed esse dominum creaturarum, est commune toti Trinitati. Non ergo specialiter debet attribui Christo iudiciaria potestas.

¶ Præterea, Daniel. 7. dicitur, Antiquus dierum sedit, & postea subditur, Iudicium sedit, & libri aperti sunt. Sed Antiquus dierum intelligitur Pater: quia, vt Hilarius dicit, in Patre est æternitas. Ergo iudiciaria potestas magis est attribuenda Patri quam Christo.

¶ Præterea, Eiusdem videtur esse iudicare, cuius est arguere. Sed arguere, pertinet ad Spiritum sanctum, dicit enim Dominus Ioan. 16. Cùm autem venerit ille (scilicet Spiritus sanctus) arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. Ergo iudiciaria potestas magis debet attribui Spiritui sancto, quam Christo.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur Actuum 10. de Christo, Hic est, qui constitutus est à Deo, iudex viuorum & mortuorum.

¶ RESPONDEO dicendum, quod ad iudicium faciendum tria requiruntur. Primo quidem potestas subditos coërcẽdi. Vnde dicitur Eccle. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. Secundo requiritur rectitudinis zelus: vt scilicet aliquis non ex odio vel liuore, sed ex amore iustitiæ iudicium proferat: secundum illud Prouer. 2. Quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Tertio requiritur sapientia, secũdum quam formatur iudicium. vnde dicitur Eccle. 10. Iudex sapiens iudicabit populũ suũ. Prima autem

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulum secũdum.*

Titulus clarus est.

Comment. ¶ In corpore tria sunt. Primo recitatur opinio Chrysostomi, qui aliter punctuat textum Euangelij, quem nos ipse enim illa verba, Quia Filius hominis est non coniungit cum præcedentibus, scilicet, potestatem dedit ei iudicium facere: sed coniungit ea cum sequentibus, scilicet nolite mirari hoc. Ita quòd apud Chrysost., concluditur prima sententia ibi, Potestatem dedit ei iudicium facere: & inchoat secunda sententia ibi, Quia Filius hominis est, & concluditur ibi, Nolite mirari hoc. Et est sensus, quòd propterea quia Filius hominis est, non accipiant admirationem de antedicta sententia, potestatem dedit ei iudicium facere: vt clarè patet in hac litera. Secundò respondet quæsito vna cõclusione: Ad Christum, etiam secundum humanam naturam, pertinet habere iudiciariam potestatem. Probatur. Iudiciaria potestas committitur à Deo hominibus respectu eorum, qui illorum iustificationi subduntur remanente apud Deum primæua potestate iudicandi: sed Christus, vt homo, est caput Ecclesiæ, & omnia habet subiecta sub pedibus suis: ergo. Maior probatur autoritate Deuter. & minor habetur ex supra dictis. Tertio respondetur ad Chrysost. ex autoritate Augustini. soli cuique obiectionem eius. Et tota solutio consistit in hoc quod cum dicitur, quia Filius hominis est, non significatur sola natura Filij hominis sed etiam gratia, qua plenus erat Filius hominis: & sicly quia Filius hominis est, concludit præcedentem sententiam. Et vere sic elatior apparet litera Euangelij. Quarto reddit tripliciem rationem quare conuenienter Christo secũdum humanam naturam competit iudiciaria potestas. Et clarè patent in litera.

Cap. 32. lo. 1.

Tract. 36. in 19.

autem duo præexiguntur ad iudicium, sed propriè tertium est, secundum quod accipitur forma iudicij: quia ipsa ratio iudicij, est lex sapientiæ vel veritatis, secundum quam iudicatur. Et quia Filius est sapientia genita, & veritas à Patre procedens, & ipsum perfectè representans, ideo propriè iudiciaria potestas attribuitur filio Dei. Vnde Augusti. dicit in lib. de Vera religione. Hæc est incommutabilis illa veritas, quę lex omniũ artium rectè dicitur, & ars omnipotentis artificis. Ve autem nos & omnes animæ rationales, secundum veritatem de inferioribus rectè iudicamus, sic de nobis quando eidem cohæremus, sola ipsa veritas iudicat. De ipsa verò nec Pater: nõ enim minus est, quàm ipse. Et ideo quæ Pater iudicat, per ipsam iudicat. Et postea concludit, Pater ergo non iudicat quenquam: sed omne iudicium dedit Filio.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex illa ratione probatur quòd iudiciaria potestas sit cõmunis toti Trinitati: quod verum est. Sed tamẽ per quandam appropriationẽ iudiciaria potestas attribuitur Filio, vt dictum est.

Cap. 10. lo. 2.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Aug. dicit in sexto de Trini. Patri attribuitur æterniras propter commendationem principij: quod importatur in ratione æternitatis. Ibidem etiam Augusti. dicit, quòd Filius est ars Patris. Sic igitur autoritas iudicandi attribuitur Patri, inquantum est principium Filij. Sed ipsa ratio iudicij attribuitur Filio, qui est ars & Sapientia Patris: vt scilicet, sicut Pater facit omnia per Filiũ, inquantum est ars eius, ita etiam iudicet omnia per Filium, inquantũ est Sapientia & veritas eius. Et hoc significatur in Daniele: vbi primò dicitur, quòd Antiquus dierum sedit: & postea subditur, quòd Filius hominis peruenit vsque ad Antiquum dierum, & dedit ei potestatẽ & honorem & regnum. Per quod datur intelligi, quòd autoritas iudicandi est apud Patrem, à quo Filius accepit potestatem iudicandi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut Aug. dicit super Ioann.) ita dixit Christus quòd Spiritus sanctus arguet mundum de peccato: tanquam diceret, ille diffundet in cordibus vestris charitatem, sit enim timore depulso, arguendi habebitis libertatem. Sic ergo Spiritui sancto attribuitur iudicium. nõ quantum ad iudicij rationem, sed quantum ad affectum iudicãdi quem homines habẽt.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm iudiciaria potestas conueniat Christo secundum quod est homo.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundum quod est homo. Dicit enim Augustin. in libro de Vera religione, quòd iudicium attribuitur Filio, inquãtum est ipsa lex primæ veritatis. Sed hoc pertinet ad Christum, secundum quòd est Deus. Ergo iudiciaria potestas non conuenit Christo, secundum quòd est homo, sed secundum quòd est Deus.

Ioã 31. Ne. 2.

¶ Præterea, Ad iudiciariam potestatem pertinet præmiare bene agentes, sicut & punire malos. Sed præmium bonorum operum est beatitudo æterna, quæ non datur nisi à Deo: dicit enim Augu. super Ioan. quod participatione Dei fit anima beata, non autem participatione animæ sanctę. Ergo videtur quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundum quòd est homo, sed secundum quod est Deus.

Tract. 27.

¶ Præterea, Ad iudiciariam Christi potestatem pertinet iudicare occulta cordium: secundum illud primę ad Corin. 4. Nolite ante tempus iudicare, quoad vsque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit cõsilia cordium. Sed hoc pertinet ad solam virtutem diuinam: secundum illud Hieron. 17. Prauum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? ego dominus scrutans corda, & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam suam. Ergo iudiciaria potestas non conuenit Christo, secundum quod est homo, sed secundum quod est Deus.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur Ioann. 5. Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Chrysost. super Ioan. lentire videtur, quod iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundum quod est homo, sed solùm secundum quod est Deus. Vnde autoritatem Ioan. inductam, sic exponit, Potestatem dedit ei iudicium facere. & postea subditur: quia Filius hominis est, nolite mirari hoc, non enim propterea suscepit iudicium, quoniam homo est: sed quia ineffabilis Dei filius est, propterea iudex est: quia verò ea quæ dicebantur, erant maiora, quàm secundum hominem: ideo hanc opinionem soluens dixit, Nemiremini, quia Filius hominis est: etenim ipse est etiam filius Dei. Quod quidem probat per resurrectionis effectum. Vnde subdit Quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audiet vocem filij Dei. Sciendum tamen, quod quamuis apud Deum remanet primæua autoritas iudicandi: hominibus tamen committitur a Deo, iudiciaria potestas respectu eorum, qui eorum iurisdictioni subiiciuntur. Vnde dicitur Deu. 1. Quod iustum est iudicare. & postea subditur, Quia Dei est iudicium, cuius scilicet autoritate vos iudicatis. dictum est autem supra quod Christus etiam in natura humana est caput totius Ecclesiæ, & quod subpedibus eius Deus omnia subiecit. Vnde ad eum pertinet, etiam secundum naturam humanam, habere iudiciariam potestatem. Propter quod Augusti. autoritatem prædictam Euangelij sic dicit esse intelligendam: Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est, non quidem propter conditionem naturæ: quia omnes homines huiusmodi potestatem haberent (vt Chrysost. obiicit) sed hoc pertinet ad gratiam capitis, quam Christus in humana natura accepit. Competit autem Christo hoc modo secundum humanam naturam iudiciaria potestas, propter tria. Primo quidem propter conuenientiam & affinitatem ipsius ad homines: sicut enim Deus per causas medias, tanquam propinquiores effectibus operatur, ita iudicat per hominem Christum homines, vt sit suauius iudicium hominibus. Vnde Apostolus dicit Hebr. 4. Non habemus pontificem, qui non possit compati * infirmitatibus nostris, tentatum per omnia * per similitudinem absque peccato, adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ eius. Secundo, quia in finali iudicio (vt Augusti. dicit super Ioan.) erit resurrectio corporum mortuorum, quæ suscitat Deus per Filium hominis, sicut per eundem Christum suscitat animas, inquantum est Filius Dei. Tertio, quia, vt Augusti. dicit in lib. de verbis Domini, rectum erat vt iudicandi viderent iudicem, iudicandi autem erant boni & mali: restabat vt in iudicio, forma serui & bonis & malis ostenderetur, forma Dei solis bonis seruaretur.

** Alibi infirmitatibus nostris, tentatum per omnia per similitudinem prosimilitudinem.*

No. 27. in Io. 10. 9.

2. ad Cor. 2.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod iudicium pertinet ad veritatem, sicut ad regulam iudicij: sed ad hominem, qui est veritate imbutus, pertinet secundum quod est vnum quodammodo cum ipsa veritate, quasi quædam lex & quædam iustitia animata. Vnde & ibidem Augustin. introducit quod dicitur 1. Corint. 2. Spiritualis iudicat omnia. Anima autem Christi præ cæteris creaturis magis fuit vnita veritati, & magis ea repleta secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis. Et secundum hoc ad animam Christi maximè pertinet omnia iudicare.

¶ Ad secundum dicendum, quod solius Dei est, sui participatione animas beatas facere. Sed adducere homines ad beatitudinem, conuenit Christo, inquantum est caput & autor salutis eorum: secundum illud Hebr. 2. Qui multos filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem consummari.

¶ Ad tertium dicendum, quod cognoscere occulta cordium & diiudicare, per se quidem pertinet ad solum Deum. Sed ex refluentia diuinitatis ad animam Christi, cõuenit etiam ei cognoscere & iudicare occulta cordium: vt supra dictum est, cùm de scientia Christi ageretur. Et ideo dicitur Roma... In die cùm iudicabit Deus occulta hominum per Iesum Christum.

ARTI

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis quinquagesimanonæ Articulum tertium.*

Commen. d. 18. q. 1. art 3 Et 4. con. 25. prin. Et opus 3. cap. 249.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna est conclusio: Iudiciaria potestas homini Christo competit & propter diuinã personam, & propter eã pitis dignitatem, & propter gratiæ habitualis plenitudinem, & ex merito eam obtinuit. Probatur, & primò, quòd ad singula eam tot modorum: quia vnum potest deberi alicui ex eo quòd diuersis, quod declaratur exemplo gloriæ corporis Christi. Deinde quòd ad vltimam partem, quia qui pro Dei iustitia iudicatus pugnauit & licit, debet esse iudex, & ex consimilibus auctoritate Scripturæ.

Ar. prac.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimanonæ Articulum quartum.*

Commut.

TItulus clarus.

¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est, Christo secundum diuinam naturam conuenit omnium iudicii. Probatur, quia sicut Pater omnia facit per Verbum, ita omnia iudicat per illud. Secunda conclusio est, Omnes res humanæ subduntur iudicio Christi secundum humanã naturam. Probatur triplici ratione, & omnia clara sunt in littera.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimanonæ Articulum quintum.*

Commut.

TItulus clarus.

¶ In corpore vna est conclusio: Vltra iudicium quod in cuiuslibet hominis morte fit, oportet esse finale iudicium in nouissimo die. Probatur sic: iudicium de aliqua re mutabili, dari perfectè non potest antequam eius consummatio nemifed vita hominis, licet sit per mortem terminata secundum se, remanet tamen secundum quid mutabilitati subiecta vsque ad finem mundi, dependens ex futuris: ergo non potest vita hominis secundum id quod quomodoliber ad vnum quemque pertinet, perfectè iudicari ante finem mundi: ergo oportet esse finale iudicium in nouissimo die. Vltra particulare, quod fit in cuiusque morte. Maior propositio manifestatur dupliciter: primò in actionibus, secundò in hominibus, & ad hoc affertur autoritas Apostoli Minor autem propositio manifestatur in quinque generibus reliquiarum vitæ humanæ, scilicet in memoria, in filiis, in effectibus, in corporibus, & in amatis. Et quoniam diuisset forsasse aliquis, quod reliquiæ istæ sunt impertinentes ad Christi iudicium: ideo ad hoc excludendum Autor ap-

ARTICVLVS III.

¶ *Vtrum Christus ex meritis adeptus fuerit iudiciariam potestatem.*

AD TERTIVM sic procedi tur. Videtur quòd Christus nõ ex meritis fuerit adeptus iudiciariam potestatem. Iudiciaria enim potestas assequitur regiam dignitatem, secundum illud Prouerb. 21. Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat õmne malum intuitu suo. Sed regiam dignitatem Christus obtinuit absque meritis competit enim ei ex hoc ipso quòd est vnigenitus Dei, dicitur enim Luc. 1. Dabit ei dominus Deus sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. Ergo Christus iudiciariam potestatem non obtinuit ex meritis.

¶ Præterea, Sicut dictum est, iudiciaria potestas competit Christo, inquantum est caput nostrum. Sed gratia capitis non competit Christo ex meritis, sed consequitur personalem vnionem diuinæ & humanæ naturæ: secundum illud, Vidimus gloriam eius quasi Vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, quod pertinet ad rationem capitis. Ergo videtur quòd Christus non habuerit ex meritis iudiciariam potestatem.

¶ Præterea, Apostolus dicit primæ ad Corint. 2. Spiritualis iudicat omnia. Sed homo efficitur spiritualis per gratiam, quæ non est ex meritis: alioquin iam non esset gratia, vt dicitur Rom. 11. Ergo videtur quòd iudiciaria potestas non conueniat nec Christo nec aliis ex meritis, sed ex sola gratia.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Iob 36. Causa tua quasi impij iudicata est, iudicium causamq; recipiens. & Aug. dicit in lib. de verbis Domini, Sedebit iudex, qui sterit sub iudice: damnabit vero reos, qui falso factus est reus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd nihil prohibet vnum & idem deberi alicui ex causis diuersis, sicut gloria corporis resurgentis, debita fuit Christo non solùm propter congruentiam diuinitatis & propter gloriam animæ, sed etiã ex merito humilitatis passionis. Et similiter dicendum est, quòd iudiciaria potestas homini Christo competit & propter diuinam personam & propter capitis dignitatem, & propter plenitudinem gratiæ habitualis: & tamen etiam ex merito eam, obtinuit, vt scilicet secundum Dei iustitiam iudex esset, qui pro Dei iustitia pugnauit & vicit, & iniustè iudicatus est. Vnde ipse dicit Apoc. 3. Ego vici, & sedi in throno Patris mei. In throno autem intelligitur iudiciaria potestas, secundum illud Psal. Sedes super thronum, qui iudicas iustitiam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ratio illa procedit de iudiciaria potestate, secũdum quòd debetur Christo ex ipsa vnione ad verbum Dei.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ capitis.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ habitualis, quę est perfectiua animę Christi. Per hoc tamen quòd his modis debetur Christo iudiciaria potestas, non excluditur quin debeatur ei ex merito.

ARTICVLVS IIII

¶ *Vtrum Christo conueniat iudiciaria potestas quantum ad omnes res humanas.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ad Christum non pertineat iudiciaria potestas quantum ad omnes res humanas. Vt enim legitur Luc. 12. Cùm quidam de turba Christo dicerer, Dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem: ille respondit, Homo quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos? Non ergo habet iudicium super omnes res humanas.

¶ Præterea, Nullus habet iudicium, nisi super ea quæ sunt sibi subiecta. Sed Christo nondum videmus omnia esse subiecta: vt dicitur Hebr. 2. Ergo videtur quòd Christus non habeat super omnes res humanas iudicium.

¶ Præterea, Augustin. dicit 20. de Ciui. Dei, quòd ad iudicium diuinum pertinet hoc, quòd interdum boni affliguntur in hoc mundo, & interdum prosperantur, & similiter mali. Sed hoc fuit etiam ante Christi incarnationem. Ergo non omnia iudicia Dei circa res humanas pertinent ad iudiciariam potestatem Christi.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 5. Pater omne iudicium dedit Filio.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd si de Christo loquamur secundum diuinam naturam, manifestum est, quòd omne iudicium Patris pertinet ad Filium: sicut enim Pater facit omnia verbo suo, ita & omnia iudicat verbo suo. Si verò loquamur de Christo secundum naturam humanam, sic etiam manifestum est, quòd omnes res humanę subduntur eius iudicio. Et hoc manifestum est, primò quidem si consideramus habitudinem animę Christi ad verbũ Dei. Si enim spiritualis iudicat omnia (vt dicitur 1. ad Corint. 2.) inquantum mens eius verbo Dei inhæret, multò magis anima Christi, quæ est plena veritate Verbi Dei, super omnia iudicium habet.

Secundò apparet idem ex merito mortis eius: quia, vt dicitur Roma. 14. in hoc Christus mortuus est & resurrexit, vt viuorum & mortuorum dominetur. Et ideo super omnes habet iudiciũ, propter quod & Apostolus ibi subdit quòd omnes stabimus ante tribunal Christi. Et Daniel 7. dicitur, quòd dedit ei potestatem & honorem & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ seruient ei.

Tertiò apparet idem ex comparatione rerum humanarum ad finem humanæ salutis. Cuicunque enim committitur principale, committitur & accessorium. Omnes autem res humanæ, ordinantur in finẽ beatitudinis, quæ est salus æterna, ad quam homines admittuntur, vel etiam repelluntur iudicio Christi: vt patet Matt. 25. Et ideo manifestum est quòd ad iudiciariam potestatem Christi pertinent omnes res humanæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut dictum est, iudiciaria potestas consequitur regiam dignitatem. Christus autem quamuis esset rex cõstitutus à Deo: non tamen in terrisviuens, terrenum regnum temporaliter administrare voluit, vnde ipse dicit Ioan. 18. Regnum meum non est de hoc mundo. Similiter etiam iudiciariam potestatem exercere noluit super res temporales, qui venerat homines ad diuina transferre. Vnde Ambr. ibidẽ dicit, Bene terrena declinat, qui propter diuina descendérat: nec iudex dignatur esse litium, & arbiter facultatũ, viuorum habens mortuorumq; iudicium, arbitrumq; meritorum.

¶ Ad secundum dicendum, quod Christo sunt omnia subiecta quantum ad potestatem, quam à Patre super omnia accepit: secundum illud Matt. vlti. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Nondum tamen sunt omnia ei subiecta quantum ad executionem suæ potestatis: quod quidem erit in futuro, quando de omnibus voluntatem suam adimplebit, quosdam quidem saluando, quosdam autem puniendo.

¶ Ad tertium dicendum, quod ante Incarnationem huiusmodi iudicia exercebantur per Christum, inquantum Dei verbum est, cuius potestatis facta est particeps per Incarnationem anima ei personaliter vnita.

ARTICVLVS V.

¶ *Vtrum post iudicium quod agitur in præsenti tempore, restet aliud iudicium.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod post iudicium, quod in præsenti tempore agitur, non restet aliud iudicium generale. Post vltimam enim retributionem præmiorum & pœnarum, frustra adhibetur iudicium. Sed in hoc præsenti tempore fit retributio præmiorum & pœnarũ dixit enim Dominus Latroni in cruce Luc. 23. Hodie mecum eris in paradiso. & Luc. 16. dicitur, quòd mortuus est diues, & sepultus est in inferno. Ergo frustra expectatur finale iudicium.

¶ Præterea, Nahum primo dicitur secundum aliam literam, Non iudicabit Deus bis in idipsum. Sed in hoc tempore Dei iudicium exercetur, & quantum ad temporalia, & quantum ad spiritualia. Ergo videtur quòd non sit expectandum aliud finale iudicium.

¶ Præterea, Præmium & pœna respondent merito & demerito. Sed meritum & demeritum non pertinent ad corpus, nisi inquantum est animæ instrumentum. ergo nec præmium seu pœna debetur corpori nisi propter animam. Nõ ergo requiritur aliud iudicium in fine, ad hoc quòd homo præmietur, aut puniatur in corpore, præter illud, quo nunc puniuntur aut præmiantur animæ.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 12. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eũ in nouissimo die. Erit ergo quoddam iudicium in nouissimo die præter iudicium quod nunc agitur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd iudicium de aliqua re mutabili, perfectè dari non potest ante eius consummationem sicut iudicium de aliqua actione, qualis sit perfectè dari nõ potest, antequam sit consummata, & in se & in suis effectibus: quia multæ actiones videntur esse vtiles, quæ ex effectibus demonstrantur nociuæ. Et similiter de homine aliquo iudicium perfectè dari non potest, quo ad eius vitã terminetur, eo quòd multipliciter potest mutari de bono in malum, aut econuerso, vel de bono in melius, aut de malo in peius. Vnde Apostolus dicit Heb. 9. quòd hominibus statutum est semel mori, post hoc autem, iudicium.

Sciendum tamen, quòd licet per mortem vita hominis temporalis terminetur secundum se, remanet tamen ex futuris secundum quid dependens. Vno quidem modo, secundum quòd adhuc viuit in memoriis hominum, in quibus quandoque contra veritatem remanet bonę famæ vel malę. Alio modo in filiis, qui sunt quasi aliquid patris (secundum illud Eccle. 30. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se) & tamen multorum bonorum sunt mali filij, & econtrario.

Tertio modo quantum ad effectum suorum operum, sicut ex deceptione Arrij & aliorum seductorum, pullulat infidelitas vsque ad finem mundi: & vsque tunc proficit fides ex prædicatione Apostolorum. Quarto modo quantum ad corpus, quòd quandoque honorificè tradicur sepulturę, quandoque verò relinquitur insepultum, & tandem incineratũ omnino resoluitur. Quinto modo quantum ad ea, in quibus homo suum affectum defixit: puta in quibuscunque temporalibus rebus, quorum quędam citius finiuntur, quædam diutius durant. Omnia autem hæc subduntur existimationi iudicij diuini. Et ideo de his omnibus perfectum & manifestum iudicium haberi non potest, quãdiu huius temporis cursus durat. Et propter hoc oportet esse finale iudicium in nouissimo die: in quo perfectè id quod ad vnumquemque hominem pertinet, quocunque modo perfectè & manifestè iudicetur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opinio quorundam fuit, quòd animæ Sanctorum non præmiantur in cælo, nec animæ damnatorum puniuntur in inferno vsque ad diem iudicij. Quod quidem apparet falsum ex hoc, quod Apostolus secundæ ad Corin. 5. dicit, Audemus, & bonam voluntatem habemus peregrinari a corpore & præsentes esse ad Dominum: quod est iam non ambulare per fidem, sed per speciem, vt patet ex his quæ subsequitur. Hoc autem est videre Deum per essentiam, in quo consistit vita æterna: vt patet Ioan. 17. Vnde manifestum est animas à corporibus separatas esse in vita æterna. Et ideo dicendum est, quòd post mortem quãtum ad ea quæ sunt animæ, homo sortitur quendam immutabilem statum. Et ideo quantum ad præmium animæ, non oportet vlterius differri iudicium. Sed quia quædam alia sunt ad hominem pertinentia, quæ toto temporis cursu aguntur, quę non sunt aliena à diuino iudicio, oportet iterum in fine temporis omnia hęc in iudicij adduci. Licet enim homo secundum hæc non mereatur neque demereatur: tamen pertinent ad aliquod eius præmium vel pœnam. Vnde oportet hæc omnia æstimari in finali iudicio.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Deus nõ iudicabit bis in idipsum, id est secundum idem: sed secundum diuersa, non est inconueniens Deum bis iudicare.

¶ Ad tertium dicendum, quod licet præmiũ vel pœna corporis dependeat ex præmio vel pœna animæ: tamen quia anima non est mutabilis nisi per accidens propter corpus statim separata a corpore, habet statum immutabilem, & accipit suum iudicium. Sed corpus remanet mutabilitati subiectum vsque ad finem temporis. & ideo oportet quod tunc recipiat suum præmium vel pœnam in finali iudicio.

ARTICVLVS VI.

¶ *Vtrum iudiciaria potestas Christi se extendat ad angelos.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd potestas Christi iudiciaria non se extendat ad angelos. Angeli enim tam boni quam mali iudicati sunt à principio mundi quando quibusdam cadentibus pœn peccatum, alij sunt in beatitudine confirmati. Sed illi qui iudicati sunt, non indigent iterum iudicari. Ergo potestas iudiciaria Christi non se extendit ad angelos.

¶ Præterea, Non est eiusdem iudicare & iudicari. Sed angeli veniunt cum Christo iudicaturi: secũdum illud Matth. 25. Cùm venerit Filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo. Ergo videtur quod angeli non sint iudicandi à Christo.

¶ Præterea, Angeli sunt superiores aliis creaturis. Si ergo Christus est iudex non solùm hominum, sed etiam angelorum, pari ratione erit iudex omnium creaturarum. Quod videtur esse falsum, cùm hoc sit proprium prouidentię Dei. vnde dicitur Iob. 34. Quem constituit alium super ter-

quoque punitum legimur ob effectus fatis per accidens, quia iniuste. Nathan propheta animos eos fecisti blasphemare nomen Domini, filius qui natus est tibi, morte morietur. Vnde patet quòd etiam quæ per accidens sunt, eorum iudicio cadere debent. Et ideo dicendum est, quòd homines post mortem statu fixo tam immutabiliter secundum animam, & aliud est fixum statum nõ impeditibilem quia enim per mortem peruenit ad statum immutabilem de homine in viatorem, aut econtra & auferit confirmatur in bono aut obstinatur in malo; aut etiam celeris aliis inferius, ut patet hoc attendit immutabilitas statuum, non quia immutabiliter stat quod potest ad tempus ne ad finem cursus pertinat. Et huiusmodi impedimenta pertinent ad purgatorium, quod non consistit tertium statu immutabili neque facit mutationem aliquam in ista vita animæ, quia est immutabilis, sed tantùm diminutionem pœnæ vel augmentum consummationis status illius. Et similiter est quod intelligitur in iudicio finali vt ibi quilibet enim accedit forsan, vt in inferiori in via, non propterea iuratur sui motus libertas, nec cessante impedimento, necessario nouum accipiat principium motus sed tempus prolibet, à primquo immutato principio ad finem pro

Commut.

¶ In corpore duo sunt. Primo respondetur quæstioni, vna conclusione: Angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi etiam inquantum est homo. Et probatur tripliciter. Secundò declaratur quod ad quos angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi. Et sic distinctio trimembris scilicet de ministerio, vel præmio aut pœna accidentali, vel præmio aut pœna essentiali. Et omnia clara sunt in littera.

¶ In responsione ad tertium, aduerte quòd quidam dicebant inferiores angeli per superiores non intelligitur de inferiori & superiori quocunque modo nec de inferiori & superiori quo ad beatitudinem: alioquin sequeretur quod multi angeli regererentur per multos sanctos homines, quos elevatos credimus supra multos angelos, &

consequenter multi San-
ctorum homines concurrent ad administrationem alterius huius inferioris, quoniam administratio hæc minimis videtur credita angelis. Consequens autem hoc credimus esse falsum, quoniam sancti homines, quantumcunque beatiores sint angelis, non tamen præsunt regimini vniuersali aut corporalis creaturæ: sed hoc officium reseruatum est angelis, quibus congruit ex natura. Vnde intelligendū est inferiora regi per superiora non secundum quid, sed simpliciter & absolutè, & propterea quia Christus homo est simpliciter & absolutè superior angelis (quia est caput totius Ecclesiæ triumphantis, animæ autem beatorum hominum supra multos angelos, sunt angelis superiores solùm secundum quid scilicet secundum beatitudinem: ideo ex dicta maxima Aug. & Dion. optimè cōcludit, quòd Christus est super administratione totius creaturæ, & cum hoc animæ beatorum hominum nō præsunt vniuersali regimini creaturarum.

¶ Et hęc sufficiāt de principali parte huius libro quæ de mysterio incarnati Verbi tractauit.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum primum.*

Annot. POst considerationē eorum, &c.

Hic incipit secunda pars principalis huius libri, distincta in partes octo, primam de sacramentis in communi, & reliqua septem secundū singula septem sacramenta. Prima igitur hęc pars durat usque ad quæstionem sexagesimam exclusiuè, & habet quatuor articulos. Primus est de sacramenti genere in primo articulo huius quæstionis 60. vt clarè titulus ipsius sonat. Secundus quòd in titulo huius articuli, Sacramenti nomen sumitur secundum eam significationem qua prædicatur de septem Ecclesiæ sacramentis. Et est intentio inquirendi, an secundū illam significationem sit in genere signi: quamuis absque additione aliqua quæstio proponatur: & propterea argumenta absolutè de sacramento arguant.

Comment. ¶ In corpore articuli vna est conclusio: Sacramentum, de quo est sermo, est in genere signi. Probatur: Nunc loquimur de sacramentis, secundum quod important habitudinem signi: ergo. Antecedens manifestatur ex hoc, quòd Sacramenti nomen est multiplex: & dicitur tā habena quàm causa, quā signum, & respectu sanctitatis occultæ. Et ratiō hoc manifestatur ex communi regula: quia omnia habentia ordinē ad vnum, possunt diuersimode ab illo nominari: vt patet in sanitate & sanis. Hæc satis clara sunt ex communibus regulis nominum multiplicium ad vnum vel in vno, vel ab vno, quę abusiuè vocantur analoga. Vnde etiam Autor in calce responsionis ad tertium, hāc abusionem corrigendo, quam dixit fecerat, scilicet analogicè, statim declarauit quid intendit subdens, scilicet secundum diuersam habitudinem ad vnum, &c.

cap. 31. hom. 1.

ram, aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est? non ergo Christus est iudex angelorum.

¶ SED CONTRA est quod Apostolus dicit 1. Corinth. 6. An nescitis quoniam angelos iudicabimus? Sed Sancti non iudicabunt nisi autoritate Christi. ergo multò magis Christus habet iudiciariam potestatem super angelos.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi, non solùm quantum ad diuinam naturam prout est verbum Dei, sed etiam ratione humanæ naturæ. Quod patet ex tribus. Primò quidem, ex propinquitate naturæ assumptæ ad Deum: quia, vt dicitur Hebr. 2. nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Et ideo anima Christi magis est repleta virtute verbi Dei, quàm aliquis angelorum, vnde & angelos illuminat: sicut Dionysius dicit 7. cap. Cęlestis hierarch. Vnde de eis habet iudicare. Secundò, quia per humilitatem passionis, humana natura in Christo, meruit exaltari super angelos: ita sicut dicitur Philipp. 2. Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cęlestium, terrestrium & infernorum. Et ideo Christus habet iudiciariam potestatem etiam super omnes angelos & bonos & malos. In cuius signum dicitur Apocal. 7. quòd omnes angeli stabant in circuitu throni. Tertiò, ratione eorum quæ circa homines operantur: quorū Christus speciali quodam modo est caput. Vnde dicitur Hebr. 1. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.

¶ Subsunt autem iudicio Christi, vno quidem modo quantum ad dispensationē eorum, quæ per ipsos aguntur, quæ quidem dispensatio fit etiam per hominem Christum: cui angeli ministrabant, vt dicitur Matt. 4. & à quo dæmones petebant, vt in porcos mitterentur, vt dicitur Matth. 8.

Secundò, quantum ad alia accidentalia præmia bonorum angelorum, quę sunt gaudia, quæ habent de salute hominum: secundum illud Luc. 15. Gaudium erit angelis Dei super vno peccatore pœnitentiā agente: & etiam quantum ad pœnas accidentales dæmonum: quibus torquentur vel hic, vel recluduntur inferno. Et hoc etiam pertinet ad hominem Christum. vnde Marc. 1. dicitur, quòd dæmon clamauit, Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti ante tempus perdere nos.

Tertiò, quantum ad præmium essentiale bonorum angelorum, quod est beatitudo æterna: & quantum ad pœnam essentialem angelorum malorum, quæ est damnatio æterna. Sed hoc factum est per Christum inquantum est verbum Dei, à principio mundi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de iudicio quantum ad præmium essentiale, & pœnam principalem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut dicit Aug. in lib. de Vera religione, licet spiritualis iudicet omnia: tamen iudicatur ab ipsa veritate. Et ideo licet angeli, ex eo quòd sunt spirituales, iudicent: iudicantur tamen à Christo, inquantum est veritas.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Christus habet iudicium non solùm super angelos, sed etiam super administrationem totius creaturæ. Si enim vt Augustin. dicit in 3. de Trinita. inferiora quodam ordine reguntur à Deo per superiora, oportet dicere quòd omnia regantur per animam Christi, quę est supra omnem creaturam. Vnde & Apostolus dicit Hebr. 1. Non enim angelis subiecit Deus orbem terræ, futurū (scilicet subiectum) ei, de quo loquimur, id est Christo. Nec tamen propter hoc alium constituit Deus super terram: quia vnus & idem est & Deus & homo, dominus Iesus Christus. De cuius Incarnationis mysterio ad præsens dicta sufficiant.

QVÆSTIO SEXAGESIMA, De *Sacramentis in octo articulos diuisa.*

POST considerationem eorum quæ pertinent ad mysteria Verbi incarnati, considerandum est de Ecclesię sacramentis, quę ab ipso Verbo incarnato efficaciam habent. Et prima consideratio erit de sacramentis in communi. secunda de vnoquoque sacramentorum in speciali.

¶ Circa primum quinque consideranda sunt.
¶ Primò, quid sit sacramentum.
¶ Secundò, de necessitate sacramentorum.
¶ Tertiò, de effectibus sacramentorum.
¶ Quartò, de causa eorum.
¶ Quintò, de numero.
¶ Circa primum quæruntur octo.
¶ Primo, vtrùm sacramentum sit in genere signi.
¶ Secundo, vtrùm omne signum rei sacræ sit sacramentum.
¶ Tertio, vtrùm sacramentum sit signum vnius rei tantum, vel plurium.
¶ Quarto, vtrùm sacramentum sit signum, quod est res sensibilis.
¶ Quinto, vtrum ad sacramentum requiratur determinata res sensibilis.
¶ Sexto, vtrùm ad sacramentum requiratur significatio, quæ est per verba.
¶ Septimo, vtrùm requirantur determinata verba.
¶ Octauo, vtrùm illis verbis possit aliquid addi vel subtrahi.

ARTICVLVS I.

¶ *Vtrùm Sacramentum sit in genere signi.*

4. dist. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. & ar. 3. ad 1. & art. 4. q. 1. ad 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non sit in genere signi. Videtur enim sacramentum dici à sacrando, sicut medicamentum à medicando. Sed hoc magis videtur pertinere ad rationē causæ, quàm ad rationem signi. Ergo sacramentum magis est in genere causæ, quàm in genere signi.

¶ Præterea, Sacramentum videtur aliquid occultum significare: secundum illud Tobiæ 12. Sacramentum Regis abscondere bonum est, & Ephe. 3. Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo. Sed illud quod est absconditum, videtur esse contra rationem signi. nam signum est quod* præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire: vt patet per Augu. in 2. de Doctrina Christiana. Ergo videtur quod sacramentum non sit in genere signi.

* Aliàs per. Ca. 3. 10. 3.

¶ Præterea, Iuramentum quandoque sacramentum nominatur: dicitur enim in Decr. 22. q. 5. Paruuli qui fine ætate rationabili sunt non cogantur iurare: & qui semel periuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum, id est iuramētum accedat. Sed iuramentum non pertinet ad rationem signi. ergo videtur quod sacramentum non sit in genere signi.

¶ SED CONTRA est quod Augustin. dicit in 10. de Ciuit. Dei, Sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, id est sacrum signum est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd omnia quæ habent ordinem ad vnum aliquid, licet diuersimodè ab illo denominari possunt,

possunt sicut à sanitate, quæ est in animali, denominatur sanū, nō solùm animal, quod est sanitatis subiectum, sed dicitur medicina sana, inquantum est sanitatis effectiua, diæta verò, inquantū est conseruatiua eiusdem, & urina inquantum est significatiua ipsius. Sic igitur sacramētum potest aliquid dici, vel quia se habet aliquam Sanctitatem occultam (& secundum hoc sacramentum idem est quod sacrum secretum) vel quia habet aliquem ordinem ad hanc sanctitatem, vel causæ, vel signi, vel secundum quancunque aliam habitudinem. Specialiter autem nunc loquimur de sacramentis, secundum quòd important habitudinem signi, & secundum hoc sacramentum ponitur in genere signi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd quia medicina se habet vt causa effectiua sanitatis, inde est quòd omnia denominata à medicina dicuntur per ordinem ad vnum primum agens, & propter hoc medicamentum importat causalitatem quandam. Sed sanctitas, à qua denominatur sacramētum non significatur per modum causæ efficientis, sed magis per modū causæ formalis vel finalis: & ideo non oportet quòd sacramentum semper importet causalitatem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ratio illa procedit, secundùm quòd sacramentum idem est quod sacrum secretum. Dicitur autem non solùm Dei secretum, sed etiam Regis, esse sacrum & sacramentum: quia secundum antiquos sancta vel sacrosancta dicebantur, quæcunque violari non licebat: sicut etiam muri ciuitatis, & personæ in dignitatibus constitutæ. Et ideo illa secreta siue diuina, siue humana, quę non licet violari, quibuslibet publicando, dicuntur sacra vel sacramenta.

¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam iuramentum habet quandam habitudinem ad res sacras: inquantum scilicet est quædam contestatio facta per aliquod sacrum. Et secundum hoc dicitur iuramentū esse sacramentum, non eadem ratione, qua nunc loquimur de sacramentis, non tamen æquiuocè sumpto nomine Sacramenti, sed analogicè, scilicet secūdum diuersam habitudinem ad aliquid vnum, quod est res sacra.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum secundum.*

Comment. TItulus clarus.

¶ In corpore Autor accommodat distinctionem hanc, scilicet signum rei sacræ, ad hoc vt sit conuertibilis cum sacramento: vt quod ex proprietate significationis non habet, ex accommodatione intelligatur habere. Hinc enim duas subintelligi vult conditiones rei sacræ, scilicet sanctificāris homines: quòd non aliunde deducitur, quàm ex hoc quòd signum propriè datur hominis: cuius est per notū ad ignotum discurrere.

Annot. ¶ Et scito duo: primum quòd Autor non solùm pro tenentia sic diffinientium sacramētum, sed etiam pro firmando vsu Ecclesiæ, quo sacramentum dicimus, non cuiusque rei sacræ signū sed homines sanctificantis, descriptionem hanc in diffinitionem erexit. Secundum est, quòd Iy sanctificantis, intelligitur in actu exercito: hoc est, quòd est signum rei sacræ, vt actualiter exercet sanctificationem hominis: quia ad hoc adhibetur vt signū, vt sanctificetur homo per illius significatum.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum tertium.*

Comment. TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio cum vno corollario. Conclusio: Sacramentum est signum rerum. Declaratur: Sacramentum est signum nostræ sanctificationis, in qua consistantur tria, & hæc per sacramenta significantur: ergo. Corollarium est: Sacramentum est signum rememoratiuum, demōstratiuum, & prognosticum. Declaratur ex tribus præmissis.

Annot. ¶ Aduerte hic, quòd Autor gratia materię absq; probatione procedit, declarando quæ absque controuersia acceptantur de sacramentis in cōmuni.

Infrà q. 60. arti. 2. Et 1. 2. qō. 161. ar. 4. ad. 2. & q. 102. ar. 5. cor. Et 4. dist. 1. q. 1. ar. 1. qua. 1.

¶ SED CONTRA est quod diffinito conuertitur cum diffinito. Sed quidam diffiniunt sacramentum, per hoc quòd est sacræ rei signum, & hoc etiam videtur ex autoritate Augustin. suprà inducta. Ergo videtur quòd omne signum rei sacræ sit sacramentum.

Ar. præc. in sed con

¶ RESPONDEO dicendum, quod signa propriè dantur hominibus, quorum est per nota ad ignota peruenire. Et ideo propriè dicitur sacramentum, quod est signum alicuius rei sacræ ad homines pertinentis: vt scilicet propriè dicatur sacramentum, secundum quòd nunc de sacramentis loquimur, quòd est signum rei sacræ inquantum est sanctificans hominem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd creaturæ sensibiles significant aliquid sacrum, scilicet sapientiam & bonitatem diuinam, inquantum sunt in seipsis sacra: non autem inquantum nos per ea sanctificamur. Et ideo non possunt dici sacramenta, secundum quòd nunc loquimur de sacramentis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quædam ad vetus Testamentum pertinentia, significabant sanctitatem Christi, secundum quod in se sanctus est. Quædam verò significabant sanctitatem eius inquantum per ea nos sanctificamur: sicut immolatio agni Paschalis significabat immolationem Christi, qua sanctificati fumus. Et talia dicuntur propriè veteris Legis sacramenta.

¶ Ad tertium dicendum, quod res denominatur à fine & complemento: dispositio autem non est finis, sed perfectio. Et ideo quæ significant dispositionem ad sanctitatem, non dicuntur sacramenta (de quibus procedit obiectio) sed solùm ea quæ significat perfectionem sanctitatis humanæ.

ARTICVLVS III.

¶ *Vtrùm sacramentum sit signum vnius rei tantùm.*

4. dist. 8. q. 1. ar. 1. ad 4. &

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non sit signum nisi vnius rei. Id enim quo multa significantur, est signum ambiguum, & per consequens fallendi occasio: sicut patet de nominibus æquinocis. Sed omnis fallacia debet remoueri à Christiana religione: secundum illud Colos. 2. Videte, ne quis vos seducat per philosophiam, & inanem fallaciam. Ergo videtur quod sacramētum non sit signum plurium rerum.

¶ Præterea, Sicut dictum est, sacramentum significat rem sacram inquantum est humanæ sanctificationis causa. Sed vna sola est causa humanę sanctificationis, scilicet sanguis Christi secundum illud Hebr. vlti. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Ergo videtur quod sacramentum non significet plura.

Ar. præc.

¶ Præterea, Dictum est, quod sacramentum propriè significat ipsum finem sanctificationis. Sed finis sanctificationis est vita æterna: secundum illud Roman. 6. Habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem vero vitam æternam. Ergo videtur quod sacramentum non significet nisi vnam rem, scilicet vitam æternam.

¶ SED CONTRA est, quod in Sacraméto altaris est duplex res significata, scilicet corpus Christi verum, & mysticum, vt Aug. dicit in lib. sententiarum Prosperi.

Ar. præc.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) sacramentum propriè dicitur quod ordinatur ad significandam nostram sanctificationem. In qua tria possunt considerari, videlicet ipsa causa sanctificationis nostræ, quæ est passio Christi: & forma nostræ sanctificationis, quę consistit in gratia & virtutibus: & vltimus finis sanctificationis nostræ, qui est vita æterna. Et hęc omnia per sacramenta significantur. Vnde sacramentum est & signum rememoratiuum eius quod præcessit, scilicet passionis Christi, & demonstratiuum eius quod in nobis efficitur per Christi passionem. scilicet gratię, & prognosticum, id est prænuntiatiuum futuræ gloriæ.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod tunc est signum ambiguum, prębens occasionem fallendi quando significat multa, quorum vnum non ordinatur ad aliud. Sed quando significat multa, secundū quod ex eis quodam ordine efficitur vnum tūc non est signum ambiguum, sed certum: sicut hoc nomen homo significat animam & corpus, prout ex eis constituitur humana

natura:

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum primum.*

Annot. TItulus clarus.

Comment. Res sensibiles, puta aqua, oleum, vinum, panis.

¶ In corpore vnà conclusio: Ad sacramenta requiruntur res sensibiles. Probatur duplicitèr. Primo ratione: Res ad quæ per sacramenta significantur, sunt quædam bona intelligibilia, quibus homo sanctificatur: ergo per aliqua res sensibiles significatio sacramenti implenda est: ergo ad sacramenta requiruntur res sensibiles. Prima cõsequentia probatur tribus partibus quidem nostri, quia modus naturalis cognitionis humanæ est, vt per sensibilia ad intelligibilia deueniat: signum autem est, per quod in alterius cognitionem deuenimus. Ex parte verò Dei quia secundum modum nostrũ Deus prouidet nobis, quod in litera tripliciter manifestatur. Cõsequens est igitur q̃ significatio talis signi à Deo homini dati, scilicet sacramenti, per sensibilia impleatur. Et similitudine: quia spiritualia in sacra Scriptura per sensibiles similitudines innotescũt. Secundò probatur conclusio auctoritate Dionysij.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articuli quintum.*

Eßment. TItulus clarus.

Q. 61. ¶ In corpore vna est conclusio tẽsenſiua quæstionis nouæ Legis oportet vti rebus ex diuina institutione determinatis Probatur: Non pertinet ad aliquem determinare quod in alterius, sed quod est in sua potestate, sed sanctificatio est in potestate Dei, non hominis: ergo non pertinet ad hominem instituere sanctificatiua hominis: sed sacramenta sunt sanctificatiua hominis: ergo Vltimò subsumpta propositio & probatur autoritate Apostoli, & declaratur distinguendo duo, quæ in sacramentorum vsu inueniuntur, scilicet cultus diuinus & sanctificatio hominis, & declarando horum differentiã, quia primũ est hominis ad Deum, secundũ est contra Dei ad hominem.

Annot. ¶ Vbi videre potes, quòd Author duo hæc considerauit in sacramentis vt quia ex primo, poterat ratio determinandi res, ad hominem spectare (cuius est colere Deum. hoc vel illo modo) ex secundo necessitate nõstraret diuinæ institutionis, cuius est sanctificare hominem per hæc vel illa signa, & sine his & illis, vt placet. Et quia nullum sacramentum est, quod non sanctificet hominem: Deo omnia oportet à Deo determinata esse quòd ad non subsistere.

4. dist. 1. q. 1. art. 3. et dist. 23. q. 1. art. 2. q. 4. ad secundam. Et veri. 4. ad decimum.

¶ In responsione ad primũ, aduertè quàm præsumptuosa, iniuriosa ac sacrilega sit eorũ sollertia qui proprias, aut Patrũ similitudines tanquam spiritualium similachra interpretantur, scribunt aut prædicant. Vsurpante enim officium Spiritus sancti, cuius iudicio res aliquæ inst tutæ sunt insigniũ aliorum, dicente Apostolo, Omnia in figurã contingebant illis. Velificantèque sacram Scripturam, dum ex tali fictione occasionem dãt credendi quod similiter humano Spiritu sint in Sacris literis: quemadmodũ hæc quæ audiunt humani dexteritate ingenij coaptata. Et sic multum autoritatis detrahitur sacræ Scripturæ figuris.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum sextum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Sacramenta tripliciter considerantur, & quolibet modo congruunt eis verba. Probatur quo ad primã partem, quia sacramenta adhibentur vt signa quædam ad hominum sanctificationem. Quo ad secundam, sigillatim declarando singula mẽbra cum suis rationibꝰ: vt clarè & ordinatè patet in litera.

¶ Aduerte, quod prima pars conclusionis ex assumpto facilè deducitur nam quia sacramenta ad sanctificationem adhibẽtur oportet primam eorum considerationem secundum sanctificationis causam fieri. Et quia ad sanctificãdos homines sunt secũda eorum consideratio ex parte hominis est. Et quia vt signa adhibentur, consequens est vt tertia eorum consideratio secundum significationem fiat.

¶ In responsione ad secundum perspice, quod in sacramentis res & verba coeunt in vnum signum: quia constituũt vnum sacramentum, quod non nisi signum vnum est. Vnde, propriè loquendo, ablutio in aqua in baptismo nõ est vnum signum, & verba sunt aliud signũ: vt tanquam ex duobus partialibus signis fiat vnum totale signum. Sed ipsa applicatio aquæ, quæ indeterminata est ad significandam spiritualẽ ablutionem, vel spiritualem claritatem, aut simpliciter tem, aut aliquid huiusmodi ex consanctione ad verba adhibentis, determinatur ad significandum spiritualem ablutionem. Ita, quod non sunt duæ relationes signi in aqua & verbis: sed vna tantùm relatio signi est in hoc compositio ex rebus & verbis, vt sunt determinabile & determinatio in ratione significandi vnum spiritualem effectum. sunt enim hæc (vt in litera subtiliter traditur, & declaratur in tertia ratione in corpore articuli) velut materia & forma in genere signi, nõ q relatio talis signi sit cõpositi ex materia & forma: sed quia relatio talis signi nõ ad est nisi cõpositio ex talibus determinabili & determinante: quæ sunt velut materia & forma.

4. dist. 1. q. 1. art. 1. q. 1. & ar. 2. q. 1. Et 3. c. Et 4. contr. 56. Et Ioan. 3. to. 4.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum septimum.*

TItulus vt sonat.

¶ In corpore vna conclusio: In sacramentis requiritur determinata forma verborũ. Probatur: In sacramentis requiruntur determinatæ res sensibiles, quæ sc habent vt materia: ergo multò magis requiritur determinatio verborũ, quæ se habet vt forma. Antecedens quo ad primam partem patet ex articulos 5. quo ad secundam & 6. & hic repetitur. Consequẽtia probatur: quia principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quàm determinata materia. Probatur quia in omnibus compositis ex materia & forma, principiũ determinationis est ex parte formæ quia est finis & terminus materiæ & materia determinata requiritur, vt sit proportionata determinatæ formæ.

Annot.

4. dist. 1. q. 1. art. 3. et dist. 23. q. 1. art. 2. q. 4. ad secundam. Et veri. 4. ad decimum.

etiam debet esse diuina institutione determinatum, quæ res ad significandum assumãtur in hoc vel in illo sacramento.

¶ Ad secundum dicendum, quòd res sensibiles habent naturaliter sibi inditas virtutes conferẽtes ad corporalem salutem: & ideo non refert, si duæ earum eandem virtutem habeãt, qua quis vtatur. Sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solum est institutione diuina: & ideo oportuit diuinitus determinari, quibus rebus sensibilibus fit in sacramentis vtendum.

¶ Ad tertium dicendum, quod sicut August. dicit 19. contra Faustum, diuersa sacramenta diuersis temporibus congruunt: sic etiam diuersis verbis significantur diuersa tempora, scilicet præsens, præteritum & futurum. Et ideo sicut in statu Legis naturæ, homines nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu mouebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum vterentur. Postmodum verò necesse fuit etiam exterius legem dari: tum propter obscurationem legis naturæ, ex peccatis hominum: tum etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur. Et ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines vterentur in sacramentis. Nec propter hoc arctatur via salutis: quia res quarũ vsus est necessarius in sacramentis, vel communiter habentur, vel paruo studio adhibito haberi possunt.

ARTICVLVS VI.

a ¶ Virum in significatione sacramentorum requirantur verba.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ nisi significatione sacramentorum non requirantur verba. dicit enim Augustinus contra Faustum, Quid sunt aliud quæque corporalia sacramẽta, nisi quasi quædam verba visibilia? & sic videtur quod addere verba rebus sensibilius in sacramentis, sit addere verba verbis. Sed hoc est superfluum. Non ergo requiruntur verba cum rebus sensibilibus in sacramentis.

¶ Præterea, Sacramentum est aliquid vnum. Ex his autem quæ sunt diuersorum generũ, non videtur posse aliquid vnum fieri. Cùm igitur res sensibiles & verba sint diuersorum generum (quia res sensibiles sunt à natura, verba autem à ratione) videtur quòd in sacramentis non requirantur verba cum rebus sensibilibus.

¶ Præterea, Sacramenta nouæ Legis susceperunt sacramentis veteris Legis: quia illis ablatis, ista sunt instituta, vt Augustin. dicit 19. contra Faustum. Sed in sacramentis veteris Legis non requirebatur aliqua forma verborum. Ergo nec in sacramentis nouæ Legis.

¶ SED CONTRA est quod Apostolus dicit Ephes. 5. Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, vt illã sanctificaret: mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et August. dicit super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sacramenta (sicut dictum est, adhibentur ad hominum sanctificationem sicut quædam signa. Tripliciter ergo considerari possunt: quolibet modo congruit eis quod verba rebus sensibilibus adiunganur. Primò enim possunt considerari ex parte causæ sanctificantis, quæ est verbum incarnatum, cui sacramentum quodammodo conformatur, in hoc quod rei sensibili verbum adhibetur, sicut in mysterio Incarnationis carni sensibili est verbum Dei vnitum. Secundò possunt considerari sacramenta ex parte hominis qui sanctificatur, qui componitur ex anima & corpore, cui proportionatur sacramentalis medicina: quæ per rem visibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Vnde Augustinus dicit super illud Ioan. decimaquinta Iam vos mundi estis propter sermonem, &c. vnde est ista tanta virtus aquæ vt corpus tangat, & corabluat nisi faciente Verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Tertiò possunt considerari ex parte ipsius significationis sacramentalis. Dicit autem Augustin. 2. de Doctrina Christiana, quòd verba inter homines obtinuerunt principatum significandi: quia verba diuersimodè formari possunt ad significandos diuersos conceptus mentis: & propter hoc per verba magis distincte possumus exprimere quod mente concepimus. Et ideo, ad perfectionẽ significationis sacramentalis, necesse fuit vt significatio rerũ sensibilium per aliqua verba determinaretur. Aqua enim significare potest & ablutionem propter suam humiditatem, & refrigerare propter suam frigiditatem. Sed cùm dicitur, Ergo te baptizo, manifestatur quòd aqua vtimur in baptismo ad significandum emundationem spiritualem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum quòd res visibiles sacramentorum dicuntur verba p quandam similitudinẽ, inquantum scilicet participant quandam vim significandi quæ principaliter est in ipsis verbis, vt dictum est. Et ideo non est superflua ingeminatio verborum, cùm in sacramentis rebus visibilibus verba adduntur: quia vnum eorũ determinatur per aliud, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis verba & aliæ res sensibiles sint in diuerso genere, quantum pertinet ad naturam rei: conueniunt tamen in ratione significandi, quæ perfectius est in verbis, quam in aliis rebus. Et ideo ex verbis & rebus fit quodammodo vnum in sacramentis, sicut ex forma & materia: inquantum scilicet per verba perficitur significatio rerum: vt dictum est. Sub rebus autem comprehenditur etiam ipsi actus sensibiles: puta ablutio, vnctio, & alia huiusmodi: quia in his est eadem ratio significandi & in rebus.

¶ Ad tertium dicendum, quod (sicut August. dicit contra Faustũ) alia debent esse sacramẽta rei præsentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis prænuntiabant Christi venturi: & ideo non ita expressè significabant Christum, sicut in sacramento nouæ Legis, quæ ab ipso Christo effluunt, & quandam similitudinem ipsius in se habent: vt dictum est. Vtebantur tamen in veteri Lege aliquibus verbis, in his quæ ad cultum Dei pertinẽt tam sacerdotes, qui erant sacramentorum illorum ministri (secundum illud Num. 6. Sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis, Benedicat tibi Dominus, &c.) quàm etiam illi qui illis sacramentis vtebantur: secundum illud Deut. 26. Profiteor coram Domino Deo tuo, &c.

ARTICVLVS VI.

a ¶ Virum requirantur determinata verba in sacramentis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinata verba in sacramentis. Et enim Philosophus, dicit, voces non sint eædem apud omnes. Sed salus quæ per sacramenta quæritur

natura: Et hoc modo sacramentum significat ea prædicta, secundum quòd quodam ordine sunt vnum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sacramentum in hoc quòd significat rem sanctificantem, oportet quòd significet effectum, qui intelligitur in ipsa causa sanctificante, prout est sanctificans.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sufficit ad rationem sacramenti, quòd significet perfectionem quæ est forma: nec oportet quòd solùm significet perfectionem, quę est finis.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non semper sit aliqua res sensibilis. Quia secũdum Philosophum in lib. Priorum, omnis effectus, fuæ causæ signum est. Sed sicut sunt quidam effectus sensibiles, ita etiam sunt quidam effectus intelligibiles, sicut scientia est effectu demonstrationis. ergo non omne signum est sensibile. Sufficit autem ad rationem sacramenti, quòd sit signum alicuius rei sacræ, inquantum per eam homo sanctificatur: vt dictum est. Non ergo requiritur ad sacramentum, quòd sit aliqua res sensibilis.

¶ Præterea, Sacramenta pertinent ad cultum vel regnum Dei. Sed res sensibiles non videntur pertinere ad cultum Dei. dicitur enim Ioann. 4. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare. & Rom. 14. Non est regnum Dei, esca & potus. Ergo res sensibiles non requiruntur ad sacramentum.

¶ Præterea, Augusti. dicit in libro de Libero arbitrio, quòd res sensibiles sunt minima bona, sine quibus homo rectè viuere potest. Sed sacramenta sunt de necessitate saluris humanæ (vt infra parebit) & ita sine eis homo rectè viuere non potest. Non ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

¶ SED CONTRA est quod August. dicit super Ioann. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Et loquitur ibi de elemento sensibili, quod est aqua. Ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sapientia diuina vnicuique rei prouidet secundum suum modum: & propter hoc dicitur Sapien. 8. quòd suauiter disponit omnia. vnde & Mat. 25. dicitur quòd dedit vnicuique secundum propriam virtutem. Est autem homini connaturale, vt per sensibilia perueniat in cognitionem intelligibilium, Signum autem est, per quod aliquis deuenit in cognitiõem alterius. Vnde, cùm res sacræ, quæ per sacramenta significantur sint quæda spiritualia & intelligibilia bona quibus homo sanctificatur, consequens est vt per aliquas res sensibiles significatio sacramenti impleatur: sicut etiam per similitudinem sensibilium rerum in diuina Scriptura res spirituales nobis describuntur. Et inde est quòd ad sacramenta requiruntur res sensibiles: vt etiã Dionys. probat in primo cap. Cæle. hierar.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdũ, quòd vnumquodque præcipuè denominatur & diffinitur secundum id quod conuenit ei primò & per se, non autem secundum id quod conuenit ei per aliud. Effectus autem sensibilis, per se habet quod ducat in cognitionem alterius, quasi primo & per se homini innotescens: quia omnis nostra cognitio à sensu oritur: effectus autem intelligibiles, non habẽt quod possint ducere in cognitionem alterius, nisi inquantum sunt per aliud manifestati, id est per aliqua sensibilia. Et inde est quod primo & principaliter dicuntur signa, quæ sensibus offeruntur: sicut Augu. dicit in 2. de doctrina Christiana: vbi dicit quod signum est quod præter speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionẽ venire. Effectus autem intelligibiles non habent rationem signi, nisi secundum quod sunt manifestati per aliqua signa. Et per hunc etiam modum, quædam quæ non sunt sensibilia dicuntur quodammodo sacramenta, inquantum sunt significata per aliqua sensibilia, de quibus infrà agetur.

Infra q. 61. art. 1. ad 2.

¶ Ad secundum dicendum, quòd res sensibiles, vt in sua natura considerantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum Dei: sed solùm secundum quòd sunt signa spiritualium rerum, in quibus regnum Dei consistit.

¶ Ad tertium dicendum, quod Augusti. ibi loquitur de rebus sensibilibus, secundum quòd sunt in sua natura: non autem secundum quòd assumuntur ad significãdum spiritualia, quæ sunt maxima bona.

ARTICVLVS V.

¶ Virum requirantur determinatæ res ad sacramenta.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinatæ res ad sacramenta. Res enim sensibiles assumuntur in sacramentis ad significandum, vt dictum est. Sed nihil prohibet diuersis rebus sensibilibus idem significari: sicut in sacra Scriptura Deus aliquando metaphoricè significatur per lapidem, quandoq; per leonem, quandoq; per solem, aut aliquid aliud huiusmodi. Ergo videtur quod diuersæ res possint congruere eidem sacramento. Non ergo determinatæ res in sacramentis requiruntur.

Infra q. 60. art. 7.

¶ Præterea, Magis est necessaria salus animæ quàm salus corporis. Sed in medicinis corporalibus, quæ ad salutem corporis ordinantur, potest vna res pro alia poni in eius defectu. Ergo multo magis in sacramentis, quæ sunt medicinæ spirituales ad salutem animæ ordinatæ, poterit vna res assumi pro alia, quando illa defuerit.

¶ Præterea, Non est conueniens, vt hominis salus arctetur per legem diuinam, & præcipuè per legem Christi, qui venit omnes saluare. Sed in statu legis naturæ non requirebantur in sacramẽtis aliquæ res determinatæ, sed ex voto assumebantur, vt patet Gen. 28. Vbi Iacob vouit se Deo decimas & hostias pacificas oblaturum. Ergo videtur quod non debuerit arctari homo, & præcipuè in noua lege, ad alicuius rei determinatæ vsum in sacramentis.

¶ SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in vsu sacramẽtorum duo possunt considerari, scilicet cultus diuinus, & sanctificatio nẽ hominis. Quorum primũ pertinet ad hominẽ per comparationem ad Deum, secundum autem econuerso pertinet ad Deũ per comparationem ad hominem. Non pertinet autem ad aliquẽ determinare quod in potestate alterius, sed solùm id quod est in sua potestate. Quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo iudicio assume re res, quibus sanctificetur, sed hoc debet esse ex diuina institutione determinatum. Et ideo in sacramentis nouæ legis, quibus homines sanctificantur (secundum illud primæ ad Corinth. 6. Abluti estis, sanctificati estis) oportet vti rebus ex diuina institutiones determinatis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod etsi idem potest per diuersa signa significari: determinare tamen quo signo sit vtendum *ad significandum, pertinet ad significantem. Deus autem est qui nobis significat spiritualia per res sensibiles in sacramentis, & per verba similitudinaria in Scripturis. Et ideo sicut iudicio Spiritus sancti determinatum est quibus similitudinibus in certis Scripturæ locis res spirituales significentur, ita etiam

Alias sanctificãdum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Solutio. ¶In responsione ad secundum aduertendum est doctrina præsentis litteræ, scilicet quod in omnibus linguis, vox illa qua principalius & communius homines illius linguæ vtuntur ad illum actum significandum, assumi debet in sacramentis vera est quantum est ex parte debiti vsus verborum quoniam ad istum mysterium non nisi principalia communiter quæ assumenda sunt verba. Cum hæc tamen doctrina stat, quod oppositum fiat, vel ex accommodatione vsus, vel quia sacramenti forma non vrget ad hoc. Dictum autem valeat contra communitatem & proprietatem linguæ accommodatio vsus, ex statu formæ baptismi apud Latinos, dum dicitur, Ego te baptizo, &c. baptizare enim Latina lingua neque principaliter, neque communiter significat ablucre vt patet in rarum quod si quis diceret alteri Baptiza hoc sudariolum, aut non aut vix intelligeretur. Et propterea bene dicere debemus, Ego te ablino in nomine patris, &c. quia tamen accommodatur Ecclesiæ Latinæ vsus vocibus his hoc ad significandum actum ablutionis, qui in sacramento fit illo vtendum est. Vnde etiam mulieres in vulgari baptizatrices, dicunt, *la femme baptize*. Et audeo dicere meritoria curæ fuisse introducere hæc verba ad Latinos: quoniam hinc fit, vt non percipiat populus, sed nec Sacerdos aut Leuita, quid importet baptizare, quod optime intelligerent omnes si diceretur, Ego te ablino aut lauo. Et simile accidit in sacramento Confirmationis in verbo Christmatis. Prouidentia tamen diuina hunc Ecclesiæ statum dedit, & esse volait, quod quocunque verbo accommodato ab vtente ad significandum illud, vt simul etiam si ad tertium sit idiomatis sacramentum perficitur. Habes itaque hinc, quod quis vsus accommodatione potens dignus alloquatur in numero plurali (dicendo vni Vos, &c. ita quasi diceretur illi. Tibi videntur inferri si hi inuria video fieri in forma sacramenti pœnitentiæ, absoluendo Episcopum vel principem honoris confessi gratia dicat, absolutio vos a peccatis vestris, &c. per quam est sacramentum non minus quam si in vulgari diceret. *Le vous absoue dalls vostre pechez*: quia perfecta est significatio orationis ad illam personam solam, ex accommodatione vsus non minus quam perfecta sint omnes similes orationes: putas de vobis hoc munus, venite vos prandium mecum, & similia. Et eadem ratione perfecta essent sacramenta, si persona recipiens sacramentum exprimeretur in nomine honorabili abstractio: puta si quis diceret: Ego absoluo dominationem vestram a peccatis suis. Pro regula enim generali habendum est, quod quando oratio habet perfectam significationem ex accommodatione vsus in extera loquentibus, sufficit ad sacramenti perfectionem. Quoniam similis oratio applicata ad materiam sacramenti. Et tertio est quia operatio spiritualis in sacramentis sequitur significationem perfectam orationis sacramentalis: ac per hoc vbi oratio habet suam significationem perfectam, sacramentum perficitur. Constat autem, quod oratio quæ in qualibet materia communiter habet suam significationem perfectam, non perdit perfectionem suæ significationis ex hoc quod applicatur ad materiam sacramentalem, igitur sicut sufficit oratio illa perfecta in illis, ita & in sacramentis. Quia autem sacramenta formæ non vrget ad principaliter & communiter consueta verba, siquis ex huiusmodi liberate vteretur aliis verbis (puta dicendo, Ego te abluo in nomine Patris, &c. Aut in sacramento Eucharistiæ. Istud est, &c. perfecta essent sacramenta: non enim de necessitate sacramenti sunt illæ voces, quibus communiter Ecclesia vtitur, sed illæ vel aliæ loco illarum idem significantes quod illæ. Sic enim intelligendum est determinatam exigi formam verborum ad sacramenta. Sed sunt voces illæ quibus Ecclesia vtitur de necessitate præcepti Ecclesiæ: ideo peccaret quilibet qui aduerteret vtereturaliis vocibus ab illis, quibus Ecclesia suæ consuevit vti in sacramentis. Vnde hæc non dixerim, vt liceat cuique mutare voces in sacramentis sed vt sic accideriat, nouerint non esse iteranda sacramenta propter huiusmodi mutationes. Et confirmatur quod dictum est ex forma consecrationis Eucharistiæ Christi, qua vtitur Ecclesia Latina, dicit enim. Hoc est enim corpus meum. Vbi aut metaphorice sumitur ex lex, aut panitor continens pro contento ac per hoc ex vi verborum secundo proprium significationem, non significatur conuersio vllius substantiæ in aliam: sed in eam: quod est ridiculum. Attestatur enim per hoc Spiritus sanctus quod sufficiunt ad sacramentorum perfectionem verba vel ex proprietate vel accommodatione vsus significantia veritatem sacramenti, quæcunque sint illa nec esse de necessitate sacramenti communiter in aliqua lingua verba.

materia communiter habet suam significationem perfectam, non perdit perfectionem suæ significationis ex hoc quod applicatur ad materiam sacramentalem, igitur sicut sufficit oratio illa perfecta in illis, ita & in sacramentis. Quia autem sacramenta formæ non vrget ad principaliter & communiter consueta verba, siquis ex huiusmodi liberate vteretur aliis verbis (puta dicendo, Ego te abluo in nomine Patris, &c. Aut in sacramento Eucharistiæ. Istud est, &c. perfecta essent sacramenta: non enim de necessitate sacramenti sunt illæ voces, quibus communiter Ecclesia vtitur, sed illæ vel aliæ loco illarum idem significantes quod illæ. Sic enim intelligendum est determinatam exigi formam verborum ad sacramenta. Sed sunt voces illæ quibus Ecclesia vtitur de necessitate præcepti Ecclesiæ: ideo peccaret quilibet qui aduerteret vtereturaliis vocibus ab illis, quibus Ecclesia suæ consuevit vti in sacramentis. Vnde hæc non dixerim, vt liceat cuique mutare voces in sacramentis sed vt sic accideriat, nouerint non esse iteranda sacramenta propter huiusmodi mutationes. Et confirmatur quod dictum est ex forma consecrationis Eucharistiæ Christi, qua vtitur Ecclesia Latina, dicit enim. Hoc est enim corpus meum. Vbi aut metaphorice sumitur ex lex, aut panitor continens pro contento ac per hoc ex vi verborum secundo proprium significationem, non significatur conuersio vllius substantiæ in aliam: sed in eam: quod est ridiculum. Attestatur enim per hoc Spiritus sanctus quod sufficiunt ad sacramentorum perfectionem verba vel ex proprietate vel accommodatione vsus significantia veritatem sacramenti, quæcunque sint illa nec esse de necessitate sacramenti communiter in aliqua lingua verba.

est eadem apud omnes. Ergo non requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis.

¶Præterea, Verba requiruntur in sacramentis, inquantum sunt principaliter significatiua: sicut dictum est. Sed contingit per diuersa verba idem significari. Ergo non requiruntur determinata verba in sacramentis.

¶Præterea, Corruptio cuiuslibet rei variat eius speciem. Sed quidam corruptè verba proferunt, nec tamen propter hoc creditur sacramentorum effectus impediri: alioquin illiterati & balbi, qui ista sacramenta conferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent. Ergo videtur quod non requirantur in sacramentis determinata verba.

¶SED CONTRA est, quod Dominus determinata verba protulit in consecratione sacramenti Eucharistiæ, dicens Matt. 26. Hoc est corpus meum. Similiter etiam mandauit discipulis, vt sub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) in sacramentis verba se habent per modum formæ, res autem sensibiles per modum materiæ. In omnibus autem compositis ex materia forma, principium determinationis est ex parte formæ quæ est quodammodo finis & terminus materiæ: & ideo principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quam determinata materia: materia enim determinata requiritur, vt sit proportionata determinatæ formæ. Cum igitur in sacramentis requirantur determinatæ res sensibiles, quæ se habent in sacramentis sicut materia, multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus dicit super Ioan. verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, id est, non secundum exteriorem sonum vocis: sed quia creditur, id est, secundum sensum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidem sensus est idem apud omnes, licet non eædem voces sint quatum ad sonum. Et ideo cuiuscunque linguæ verbis proferatur talis sensus, perficitur sacramentum.

¶Ad secundum dicendum, quòd licet in qualiber lingua contingat diuersis vocibus idem significari: semper tamen aliqua illarum vocum est, qua principalius & communius homines illius linguæ vtuntur ad hoc significandum: & talis vox assumi debet in significatione sacramenti. Sicut etiam inter res sensibiles illa assumitur ad significationem sacramenti cuius vsus est communior ad actũ, per quem sacramenti effectus significatur: sicut aqua communius vtuntur homines ad ablutionem corporalem, per quã spiritualis ablutio significatur: & ideo aqua assumitur vt materia in baptismo.

¶Ad tertium dicendum, quòd ille, qui corrupte profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, non videtur intendere facere quòd facit Ecclesia: & ita non videtur perfici sacramentum. Si autem hoc faciat ex errore vel lapsu linguæ, si sit tãta corruptio, quæ omnino auferat sensum locutionis, nõ videtur perfici sacramentum. Et hoc præcipuè contingit, quando fit corruptio ex parte principij dictionis: puta si loco eius quòd est, in nomine Patris, dicat, in nomine Matris. Si verò non totaliter auferatur sensus locutionis per huiusmodi corruptelam, nihilominus perficitur sacramentum. Et hoc præcipuè contingit quando fit corruptio ex parte finis: puta si aliquis dicat, in nomine patrias & filias. Quamuis enim huiusmodi verba corrupta proferat, nihil significent ex virtute impositionis: accipiũtur tamen vt significatiua ex accommodatione vsus. Et ideo licet mutetur sonus sensibilis remanet tamẽ idem sensus. Quod autem dictum est de differentia corruptionis circa principium vel finem dictionis, rationem habet: quia apud nos variatio dictionis ex parte principij, mutat significationem: variatio autem ex parte finis dictionis, vt plurimum mutat consignificationem: quæ tamen apud Græcos variatur etiam secũdum principium dictionis in declinationibus verborum. Magis tamen videtur attẽdenda quãtitas corruptionis: quia ex vtraque parte potest esse tam parua, quod non auferat sensum verborum: & tam magna, quod auferat. sed vnum horum facilius accidit ex parte principij, & aliud ex parte finis.

ARTICVLVS VIII.

a ¶Vtrum liceat aliquid addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd nihil liceat addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum. Non enim minoris sunt necessitatis huiusmodi verba sacramentalia q̃ verba sacræ Scripturæ. Sed verbis sacræ scripturæ nihil licet addere vel minuere: dicitur enim Deut 4. Nõ addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ab eo. Et Apo. vltimo Contestor omni audienti verba prophetiæ libri huius: si quis apposuerit hæc, apponet super eum Deus plagas scriptas in libro isto: & si quis diminuerit, aufert Deus partem eius de libro vitæ. Ergo videtur quod neque in formis sacramentorum liceat aliquid addere vel minuere.

¶Præterea, Verba se habent in sacramentis per modum formæ, vt dictum est, Sed in formis quælibet additio vel subtractio variat speciem, sicut & in numeris, vt dicitur 8. Met. Ergo videtur quòd si aliquid addatur vel subtrahatur à forma sacramenti, non erit idem sacramentum.

¶Præterea, Sicut ad formam sacramenti requiritur determinatus numerus dictionũ, ita etiam requiritur determinatus ordo verborum, & etiam orationis continuitas. Si ergo additio vel subtractio non aufert sacramenti veritatem, videtur quòd pari ratione nec transpositio verborum, aut etiam in terpellatio pronuntiationis.

¶SED CONTRA est, q̃ in formis sacramentorum quædam apponuntur à quibusdam, quæ ab aliis non apponuntur sicut Latini baptizant sub hac forma, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: Græci autem sub ista, Baptizetur seruus Christi N. in nomine Patris, &c. Et tamen vtrique verum conferunt sacramentum. Ergo in formis sacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ circa omnes istas mutationes quæ possunt in formis sacramentorum contingere, duo videntur esse consideranda. Vnum quidem ex parte eius qui profert verba, cuius intentio requiritur ad sacramentum, vt infrà dicetur. Et ideo si intendat per huiusmodi additionem vel diminutionem alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum: quia non videtur quòd intendat facere id quod facit Ecclesia. Aliud autem est considerandum ex parte significationis verborum. Cùm enim verba operentur in sacramentis quantum ad sensum, quem faciunt vt supra dictum est) oportet considerare vtrùm per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum: quia sic manifestũ est quòd tollitur veritas sacramenti. Manifestum est autem, quòd si diminuatur aliquid eorum quæ sunt de substantia formæ sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum: & ideo non perficitur sacramentũ. Vnde Didym⁹ dicit in li. de Spiritu sancto, Si quis ita baptizare conetur, vt vnum de prædictis nominibus prætermittat (scilicet Patris & Filij & Spiritus sancti) sine perfectione baptizabit. Si autem subtrahatur aliquid quod non sit de substantia formæ, talis diminutio non tollit debitum sensum verborũ & per cõsequens nec sacramenti perfectionem. Sicut in forma Eucharistiæ, quæ est, hoc est enim corpus meum, Iy enim, sublatum, non tollit debitum sensum verborum: & ideo non impedit perfectionem sacramenti: quanuis possit contingere, quòd ille qui prætermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi quod est corruptiuum debiti sensus. puta si aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine Patris maioris & Filij minoris: sicut Arriani baptizabant: & ideo talis additio tollit veritatem sacramenti. Si verò sit talis additio, quæ nõ auferat debitum sensum, non tollitur sacramenti veritas. Nec refert vtrùm talis additio fiat in principio, medio, vel in fine: vt si aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine Dei patris omnipotentis, & Filij eius vnigeniti, & Spiritus sancti paracleti, erit verum baptisma. Et similiter si quis dicat Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, & beata Virgo te adiuuet, erit verum baptisma. Fortè autem si diceret, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti & beatæ virginis Mariæ, non esset baptismus: quia dicitur 1. ad Corint. 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Sed hoc verum est, si sic intelligatur in nomine beatæ Virg. baptizari, sicut in nomine Trinitatis, quo baptismus consecratur: talis enim sensus esset contrarius veræ fidei, & per consequens tolleret veritatem sacramenti. Si verò sic intelligatur quod additur, & in nomine beatæ Virginis, non quasi nomen beatæ Virginis aliquid operetur in baptismo, sed vt eius intercessio pro sit baptizato ad consequandam gratiam baptismalem, non tollitur perfectio sacramenti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad verba sacræ Scripturæ non licet aliquid apponere: quantum ad sensum, sed quantum ad expositionem sacræ Scripturæ, multa eis verba à doctoribus apponuntur. Non tamen licet etiam verba sacræ Scripturæ apponere, ita quòd dicantur esse de integritate sacræ Scripturæ, quia hoc esset vitium falsitatis. Et similiter si quis diceret aliquid esse de necessitate formæ, quod non est.

¶Ad secundum dicendum, quòd verba pertinent ad formam sacramenti ratione sensus significati. Et ideo quæcunque fiat additio vel subtractio verborum, quæ non addat aliquid aut subtrahat debito sensui, non tollitur species sacramenti.

¶Ad tertium dicendum, quòd si fit tanta interruptio verborum quòd intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti, & per consequens veritas eius non autem tollitur quando est parua interruptio, quæ intentionem proferentis & intellectum verborum non aufert. Et idem est etiam dicendum de transpositione verborum: quia si tollit sensum locutionis, non perficitur sacramentum, sicut patet de negatione præposita vel postposita signo. Si autem si talis transpositio, quæ sensum locutionis non variet non tollitur veritas sacramenti: quia, secundũ quod Philosophus dicit, nomina & verba transposita idem significant.

Secunda verò se tenet ex parte significationis verborum, quod intelligere non secundum se, sed in ordine ad totam orationem: oportet enim mutati sensum ipsius orationis, qui est forma sacramenti, ad hoc vt sacramentũ sit nullum: vt prædictum est. De diminutione autem aut additione in speciali in singulis sacramẽtis, sermo erit in propriis locis hic in communi est sermo.

Auct. ¶Vbi nota pro solutione difficultatis motæ, q̃ additio ad formam vltra duos modos, qui in litera pronuntiatione scilicet vel tanquam aliquid intrinsecum ad formam, vel tanquam extrinsecum) tertius inuenitur omnino per accidens quando scilicet interponitur aliquod verbum, non vt sit aliquid intrinsecum vel adiacens formæ, sed impertinens omnino interposito ad aliud propositum dicitur verbum vt si inter baptizandum post. quam dixit, ego te baptizo, dicat aliqui, Recede hinc, seu aliquid eiusmodi & prosequatur. In nomine Patris & Filij, &c. Hoc enim non est propriè addere ad verba formæ: sed interponere verba interrumpendo formã, potest siquidem interruptio de qua in responsione ad tertium est sermo, dupliciter fieri, vel sine interpositione verborum, vel cum interpositione verborum. Vtraque autem interruptio non debet esse tanta, quòd iuxta communem morem ho minum continuitas soluatur orationis, si enim postquam minister dixit, Ego te baptizo, interpausium: & postea subderet, In nomine Patris & Filij, &c. sine interim tacuisset, siue nonsoluta esset orationis vnitas.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæprimæ Articulum primum.*

commu. TItulus clarus est.

¶¶In corpore vna conclusio: Sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem. Et probatur tripliciter.

Auct. ¶Vbi nota duo. Primum, quòd non est hic sermo de necessario ad humanam salutem, sine quo nõ potuisset homo saluari: sed de necessario, sine quo non conuenienter humana salus fuisset. In cuius signum Autor 12 in prima qua facunda ratione conuenientiam infert sacramentorum.

¶ Secundò nota differentiã inter Auctẽ & Magistrum sent. in prima distin 2. circa basim tertia tiones, exercitatione, hu militatione, & exercitatione. Nam abhis tractantur ab Autore, vt pater conferendo.

Q. VAESTIO SEXAGESIMA *prima de necessitate sacramentorum in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de necessitate sacramentorum.

¶Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm sacramenta sint necessaria ad salutem humanam.

¶Secundò, vtrùm fuerint necessaria in statu ante peccatum.

¶Tertiò, vtrùm fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum.

¶Quartò, vtrùm fuerint necessaria post Christi aduentum.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm sacramenta sint necessaria ad humanam salutem. 4. dis. 1. q. 1. ar. 2. q. 1. Eli. contra. 110. Et li. 4. c. 53. fi. & c. 56.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem. Dicit enim Apostolus 1. ad Tim. 4. Corporalis exercitatio ad modicum vtilis est. Sed vsus sacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem: eo quòd sacramenta perficiuntur in significatione sensibilium rerum & verborum, vt dictum est. Ergo sacramenta non sunt necessaria ad humanã salutem.

¶Præterea, Secundæ ad Corint. 12. Apostolo dicitur, Sufficit tibi gratia mea. Non autem sufficeret, si sacramenta essent necessaria ad salutẽ. Nõ sunt ergo sacramẽta saluti humanæ necessaria.

¶Præterea, Posita causa sufficienti, nihil aliud videtur esse necessarium ad effectum. Sed passio Christi est sufficiens causa nostræ salutis, dicit enim Apost. ad Rom. 5. Si cùm inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius, multò magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. Non ergo requiritur sacramenta ad salutem humanam.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit 19. contra Faustũ. In nullũ nomen religionis seu verum seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorũ seu sacramentorũ visibilium cõsortio colligẽtur. Sed necessarium est ad humanã salu

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super quæstionis sexagesimæprimæ Articulum secundum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio : in statu innocentiæ homo sacramentis non indigebat nec pro remedio peccati, nec pro perfectione ultimæ. Probatur:In statu illo superiora in inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eisdē cōtrahunt ordinem esset, si anima à corporalibus sacramentis perficeretur, siue quo ad scientiam, siue quo ad gratiam:ergo. Maior declaratur:quia sicut inens sub Deo ima, &c.

¶ Num & quomodo in statu innocentiæ superiora non dependebāt à inferioribus.

Quæstio.

¶ Circa hanc doctrinam simul cum ea quæ exprimitur in responsione ad secundū, dubiū occurrit, an hæc dicta, scilicet quòd in statu innocentiæ superiora nullo modo dependebant ab inferioribus, & similiter quòd anima quantū ad superiorem partem non indigebat accipere aliquid à corporalibus rebus ad sui perfectionem intelligenda sint de ipso statu innocentiæ cōmuni primo homini & filiis qui fuissent innocentes,an de primo homine solùm,qui solus fuit ante peccatum. Et est ratio dubij : quia in statu Innocentiæ filij Adæ ac quisuissent scientiā ex sensibilibus (vt Autor dicit in prima parte q. 101.) ad per hoc superiora aliquo modo dependebant ab inferioribus & superior pars animæ indigebat ad sui perfectionē accipere à corporalibus rebus : cuius oppositum hic dicitur, & propterea hæc verba non pertinent ad statum innocentiæ communem patri & filiis. Sed nec de ipso Adam verificantur : quia animæ primi hominis competebat modus intelligēdi per conuersionem ad phantasmata vt Autor dixit in Prima parte, q. 94. ar. 2. intellectio enim per conuersionem ad phantasmata dependet à phantasmatibus: per hoc superiora dependebant aliquo modo ab inferioribus.vnde solutio oppositum hic dicitur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd præsens doctrina intelligenda est de statu innocentiæ,vt fuit in Adam quia in ipso solo fuit sine dependentia superiorum ab inferioribus quo ad scientiam ut quia Autor non quærit absolutè de statu innocentiæ,sed de homine ante peccatum, vt per ly ante peccatum, tem homines adunari in vnum verę religionis nomen.Ergo sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem.

¶ RESPONDEO dicendum,ꝙ sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem triplici ratione. Quarum prima sumenda est ex conditione humanæ naturę cuius proprium est,vt per corporalia & sensibilia in spiritualia & intelligibilia deducatur.Pertinet autem ad diuinam prouidentiam , vt vnicuique rei prouideat secundū modum suæ conditionis. Et ideo conuenienter diuina sapientia homini auxilia salutis confert sub quibusdam corporalibus & sensibilibus signis, quæ sacramenta dicūtur. Secunda ratio sumenda est ex statu hominis,qui peccando se subdidit per affectum corporalibus rebus. Ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi,vbi patitur morbum.Et ideo conueniēs fuit,vt Deus per quædam corporalia signa, homini spiritualem medicinam adhiberet nam si spiritualia nuda ei proponerentur, eius animus applicari non posset,corporalibus destitus. Tertia autem ratio sumenda est ex studio actionis humanæ, quæ præcipuè circa corporalia versatur. Ne ergo esset homini durum , si totaliter à corporalibus actibus abstraheretur,proposita sunt ei corporalia exercitia in sacramentis,quibus salubriter exerceatur ad eruitanda superstitiosa exercitia,quæ consistunt in cultu dæmonum,vel qualitercunque noxia,quæ consistunt in actibus peccatorum. Sic igitur per sacramentorum institutionem , homo conuenienter suæ naturæ eruditur per sensibilia : humiliatur,se corporalibus subiectum cognoscens,dum sibi per corporalia subuenitur:præseruatur etiam à noxiis* actionibus per salubria exercitia sacramentorum.

** Aliàs actionibus corporalib.*

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corporalis exercitatio , inquantū est corporalis,non multum vtilis est. Sed exercitatio per vsum sacramentorum , non est purè corporalis,sed quodammodo est spiritualis,scilicet per significationem & causalitatem.

¶ Ad secundum dicendum , quòd gratia Dei est sufficiens causa humanæ salutis:sed Deus dat hominibus gratiam secundum modum eis conuenientem:& ideo necessaria sunt hominibus sacramenta ad gratiam consequendam.

¶ Ad tertium dicendum , ꝙ passio Christi est sufficiēs causa humanæ salutis.Nec propter hoc sequitur ꝙ sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem:quia operantur in virtute passionis Christi, & passio Christi quodammodo applicatur hominibus per sacramenta, secundum illud Rom. 6.Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu,in morte ipsius baptizati sumus.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.

4. dis. 1. q. 1. ar. 2. q. 3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd etiam ante peccatū fuerint homini necessaria sacramenta. Quia sicut dictū est sacramenta sunt necessaria homini ad gratiam consequendam. Sed ętiam in statu innocentiæ homo indigebat gratia:sicut in Prima parte habitum est.Ergo etiam in statu illo erant necessaria sacramenta.

¶ Præterea,Sacramenta sunt necessaria homini secundum conditionem humanæ naturæ:sicut dictum est. Sed eadem est natura hominis ante peccatum & post peccatū. Ergo videtur quòd etiam ante peccatum homo indiguerit sacramentis.

¶ Præterea, Matrimonium est quoddam sacramentum:secundum illud Ephes.5.Sacramentum hoc magnum est:ego autem dico in Christo & Ecclesia. Sed matrimonium fuit institutum ante peccatum , vt dicitur Gen.2.Ergo sacramenta erant necessaria homini ante peccatum.

¶ SED CONTRA est,quòd medicina non est necessaria nisi ægroto , secundum illud Mat.9.Non est opus sanis medicus.Sed sacramenta sunt quædam spirituales medicinæ, quæ adhibentur contra vulnera peccati. Ergo nō fuerūt necessaria ante peccatum.

¶ RESPONDEO dicendum , ꝙ in statu innocentiæ ante peccatum sacramenta necessaria non fuerunt. Cuius ratio accipi potest ex rectitudine status illius, in quo superiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis. Sicut enim mens suberatę Deo , ita menci subeiabant inferiores animæ vires , & ipsi animæ corpus. Contra hunc autem ordinem esset , si anima perficeretur vel quantum ad scientiam , vel quantum ad gratiam , per aliquid corporale , quod sit in sacramentis.Et ideo in statu innocentiæ homo sacramentis non indigebat , nō solùm inquantum sacramenta ordinantur ad remedium peccati , sed etiam inquantum ipsa ordinantur ad animæ perfectionem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ homo in statu innocentiæ gratia indigebat:non tamen vt eam consequeretur per aliqua sensibilia signa,sed spiritualiter & in uisibiliter.

¶ Ad secūdum dicendum, quòd eadem est natura hominis ante peccatum & post peccatum, non tamen est idem naturæ status. Nam post peccatum,anima etiam, quantū ad superiorem partem, indiget accipere aliquid à corporalibus rebus ad sui perfectionem,quòd in illo statu homini necesse non erat.

¶ Ad tertium dicendum,quòd matrimoniū fuit institutum in statu innocentiæ,non secundum ꝙ est sacramentum, sed secūdum ꝙ est in officium naturæ,ex consequenti tamen aliquid significabat futurum circa Christum & Ecclesiam:sicut & omnia alia in figura Christi præcesserunt.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm post peccatum ante Christum sacramenta debuerit esse.

4. Li. qu. 1. art. 2. q. 1.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ post peccatum ante Christum sacramenta nō debuerint esse. Dictum est enim ꝙ per sacramenta passio Christi hominibus applicatur:& sic passio Christi comparatur ad sacramenta,sicut causa ad effectum.Sed effectus non præcedit causam. Ergo sacramenta non debuerūt esse ante Christi aduentum.

¶ Præterea,Sacramēta debent esse cōueniētia statui humani generis:vt patet per Aug. 19.contra Faustum. Sed status humani generis non fuit mutatus post peccatum, vsque ad reparationē factam per Christum,Ergo neq; sacramenta debuerunt immutari, determinet quòd de homine secundum tempus illud , quo fuit antequā peccaret quæritur:& non simpliciter de homine si perseueraſſet cum possibilitate in innocentia.

¶ Ad obiectionem autē in oppositum dicitur ꝙ intellectio Adæ quia ex speciebus non acquisitis ex sensibus, sed intuitiuis à Deo, procedat, non dependebat à phantasmatibus : sed vtebatur phantasmatibus , vt inferioribus : sicut anima vtebatur corpore subdito.

¶ Et si quæratur quid respondendum secundum Autoris doctrinam sic quærenti , an filij innocentes indiguissēt sacramentis , dicitur quòd non fuissent eis necessaria sacramenta : quia principalis perfectio hominis per sacramenta, est per gratiam homines autem fuissent geniti cum gratia (vt in Prima parte, q. 101. articul. Autor dixit) non indiguissent igitur ex conditione sui status sacramentis perfectiuis hominis quantum ad gratiam. Et quia gratiam comitantur dona intellectus perfectiua:consequens est, vt nec quo ad perfectionem scientiæ de superna tur alibus indiguisset sacramentis eodem enim modo diuina sapientia prouidet de principali & accessorio , vt patet ex, oppositō nostro statu in quo perfectionem scientiæ supernaturalis ex sacramentis accipimus : quia per illa tantum gratiam à Deo habemus.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæprimæ Articulum tertium.*

Communis.

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio:Ante Christi aduentum post peccatū necesse fuit quædam sacramenta instituti. Probatur:Sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem:vt signa sensibilia inuisibilium rerum quibus homo post peccatum sanctificatur, ergo ante Christi aduentū post peccatum oportuit esse quædam sensibilia signa, quibus fidem suā de Christo futuro homo protestaretur, ergo oportuit tunc esse sacramenta quædam. Prima consequentia probatur quia nullus post peccatum sanctificatur nisi per Christum,&c.Secunda consequentia probatur : quia huiusmodi signa dicuntur esse sacramenta.

4. dis. 1. q. 1. artic. 2. q. 3. & 4. 2. arti. 2. q. 1. Et 4. cō. arti. 27.

¶ *Super Quæstionis Sexagesimæprimæ Articulum quartum.*

Communis.

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio : Oportet in noua lege esse quēdā alia sacramenta. Probatur: Sacramenta sunt signa protestantia fidem , qua homo iustificatur : ergo oportet esse alia sacramenta, quibus præterea credita significentur.Cōsequētia quo ad id quod supponit,scilicet diuersitatem significabilium, probatur : quia antiqui saluabantur per fidem Christi nasciturinosper fidē Christi nati. Et quo ad ipsa signa probatur ꝙ alijs signis oportet signi ficari præterita & futura.Probatur hoc Autoritate Augustini , & ex ipsis verbis prætetiti & futuri temporis.

¶ Præterea, Quantò aliquid est magis propinquum perfecto , tantò magis debet ei assimilari.Sed perfectio salutis humanę per Christum facta est , cui propinquiora fuerunt sacramenta veteris Legis quàm ea quę fuerunt ante legem. Ergo debuerunt esse similiora sacramentis Christi Cuius tamen contrarium apparet , ex eo ꝙ sacerdotium Christi prædicetur esse futurum secundum ordinem Melchisedec,& non secundum ordinem Aaron:vt habetur Heb. 7 Non ergo conuenienter fuerunt disposita ante Christum sacramenta.

¶ SED CONTRA est quod Augu. dicit 19.contra Faustum, ꝙ prima sacramēta quæ celebrabantur & obseruabantur ex lege,prænuntia erant Christi venturi. Sed necessarium erat ad humanam salutem vt aduentus Christi prænuntiaretur. Ergo necessarium erat ante Christum sacramenta quædam disponi.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sacramenta necessaria sunt ad humanam salutem , inquantum sunt quædam sensibilia signa inuisibilium rerum,quibus homo sanctificatur.Nullus autem sanctificari potest post peccatum,nisi per Christum , quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ,vt sit ipse iustus & iustificans eū , qui ex fide est Iesu Christi.Et ideo oportebat ante Christi aduentum esse quædam signa visibilia,quibus homo fidem suam protestaretur de futuro Saluatoris aduentu.Et huiusmodi signa dicuntur sacramenta.Et sic patet ꝙ ante Christi aduentum necesse fuit quædā sacramenta instituti.

¶ AD PRIMVM sic ergo dicendū, quòd passio Christi est causa finalis veterum sacramentorum:quæ scilicet ad ipsam significandam fuit instituta. Causa autem finalis non præcedit tempore,sed solùm in intentione agentis.Et ideo non est incōueniens aliqua sacramenta ante Christi passionem fuisse.

¶ Ad secundum dicendū, quòd status humani generis post peccatum & ante Christum,dupliciter potest considerari.Vno modo secūdum fidei rationem:& sic semper vnus & idem permansit:quia scilicet iustificabantur homines per fidem futuri Christi aduentus. Alio modo potest considerari secundum intentionem & remissionem peccati , & expressæ cognitionis de Christo. Nam per incrementa temporum & peccatum cœpit in homine magis dominari:in tantum ꝙ ratione hominis per peccatum obtenebrata , non sufficerent homini ad recte viuendum præcepta legis naturæ,sed necesse fuit determinari præcepta in lege scripta & cum his quędam fidei sacramenta. Oportebat etiam ꝙ per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei:quia,vt Gregorius dicit per incrementa temporum creuit diuinæ cognitionis augmentum.Et ideo etiam necesse fuit , ꝙ in veteri Lege quædam sacramenta fidei , quam habebant de Christo venturo,determinarentur. Quæ quidem comparantur ad sacramenta , quæ fuerunt ante legem sicut determinatum: ad indeterminatum:quia scilicet ante legē nō fuit determinatè præfixum homini,quibus sacramentis vteretur,sicut fuit per legem,quod erat necessarium,& propter obtenebrationem legis naturalis,& vt effet determinatior fidei significatio.

¶ Ad tertium dicendum , ꝙ sacramentum Melchisedec , quòd fuit ante legē,magis assimilatur sacramento nouæ Legis in materia,inquārum scilicet obtulit panem & vinum (vt habetur Genes.14)sicut etiam sacrificium nouæ Legis oblatione panis & vini perficitur.Sacramenta tamen legis Mosaycæ magis assimilantur rei significatæ per sacramentum,scilicet passioni Christi, vt patet de agno Paschali,& aliis huiusmodi.Et hoc ideo,ne per continuitatem temporis, si permaneret eadem sacramentorum species, videretur sacramenti eiusdem esse continuatio.

4. dist. 1. q. 1. artic. 2 q. 3. & 4. 2. arti. 2. q. 1. Et 4. cō. arti. 27.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm post Christum debuerint esse aliqua sacramenta.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ post Christum non debuerint esse aliqua sacramenta. Veniente enim veritate,debet cessare figura. Sed gratia & veritas per Iesum Christum facta est,vt dicitur Ioan.1. Cùm igitur sacramenta sint veritatis signa suæ figuræ, videtur quòd post Christi passionem sacramēta esse nō debuerint.

Q. prac. ar. 4 & 5.

¶ Præterea,Sacramenta in quibusdam elementis consistunt , vt ex supradictis patet.Sed Apostolus dicit Gal. 4. Cùm essemus paruuli,sub elementis mundi eramus seruientes , nunc autem temporis plenitudine veniente,iam non sumus paruuli.Ergo videtur ꝙ non debeamus Deo seruire sub elementis huius mundi,corporalibus sacramentis vrendo.

¶ Præterea.Apud Deum non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio,vt dicitur Iacob.1.Sed hoc videtur ad quandā mutationem diuinæ voluntatis pertinere, quòd alia sacra ēta nūc hominibus exhibeat ad sanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Christum. Ergo videtur quòd post Christum non debuerint alia sacramenta institui.

¶ SED CONTRA est quòd Augustī. dicit contra Faustum 19.quòd sacramēta vete.legis sunt ablata, quia impleta:& alia sunt instituta,virtute maiora,vtilitate meliora, actu facilio ra,numero pauciora.

¶ RESPONDEO dicendum,ꝙ sicut antiqui Patres saluati sunt per fidem Christi venturi,ita & nos saluamur per fidem Christi iam nati & passi.Sunt autem sacramenta , quædā signa protestantia fidem,qua homo iustificatur.Oportet autem alis finis significari futura, prgerita,seu presēntia.Vt enim Aug. dicit 9.contra Faustum,eadem res aliter annuntiatur faciendo, aliter facta:sicut ipsa verba,passurus & passus,nō similiter sonāt. Et ideo oportet quædam alia sacramenta esse in noua lege, qui bus significentur ea quæ præcesserunt in Christo,præter sacramenta veteris legis,quibus prænuntiabantur futura

li. 19. cap. 13. 10 6.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum,quòd sicut Diony. dicit in 5.c.Eccl.hierar.status nouæ legis medius est inter statum veteris legis,cuius figuræ implentur in nouā Lege,& inter statum gloriæ,in qua omnis nudè & perfectè manifestabitur veritas.Et ideo tunc nulla erunt sacramenta. Nunc autem quandiu per speculum& in ænigmate cognoscimus(vt dicitur 1.ad Cor. 13.oportet nos per aliqua sensibilia signa in spiritualia deuenire. Quod pertinet ad rationem sacramentorum.

¶ Ad secundum dicendum,quòd sacramenta veteris legis Apostolus vocat egena & infirma elementa:quia gratiam nec continebant, nec causabant. Et ideo vtentes illis sacramentis dicit Apostolus sub elementis mundi Deo seruisse:quia scilicet nihil aliud erant quam elementa huius mundi. Nostra autem sacramenta gratiam continent & causant:& ideo non est de eis simi lis ratio.

¶ Ad tertium dicendū, quòd sicut pater familias non ex hoc habere monstratur mutabilem voluntatem,quòd diuersa præcepta familiæ suæ proponit pro temporum varietate, non eadem præcipiens hyeme & æstate:ita non ostenditur aliqua mutatio esse circa Deum ex hoc quòd alia sacramenta instituit post Christi aduentum,& alia tempore legis:quia illa fuerunt congrua gratiæ præfigurandæ:hæc autem sunt congrua gratiæ præsentialiter demonstrandæ.

QVAESTIO SEXAGESIMASECUNDA

de principali effectu sacramentorum, qui est gratia, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu sacramentorum. Et primò de effectu eorū principali,qui est gratia, secundò de effectu secundario , qui est character.

¶ Circa primum quæruntur sex.

¶ Primò,vtrùm sacramenta nouæ legis sint causa gratiæ.

¶ Secundò,vtrùm gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum.

¶ Tertiò,vtrùm sacramenta contineant gratiam.

¶ Quartò , vtrùm sit in eis aliqua virtus ad causandum gratiam.

¶ Quintò,vtrùm talis virtus in sacramentis deriuetur à passione Christi.

¶ Sextò , vtrùm sacramenta veteris legis gratiam causarent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum primum.

Anno.

IN titulo notat terminos. Non enim quæritur, an sacramẽta dicantur causa sed an sint causa. Et hoc ideo, quia nõ satisfit quæstioni, vocando causam id quod vera non est causa. De gratia autem in præsenti titulo sermo est in distinctè : reseruatur enim sequenti articulo, 4 quæ sit illa gratia quæ per sacramenta cõfertur. Vnde nõ spectat ad præsentem quæstionẽ discutere in speciali de gratia : quæ cautatur. Rursus si princi pium non articuli huius, sed introductæ quæstionis huius perspexeritur ubi hæc quæstio 61. à quæstione sexagesima tertia distinguitur, dicendo : & primò de effectu eius principali, qui est gratia : secundò, de effectu secundario, qui est character) videbis quòd sub gratiæ nomine hoc in loco non comprehenditur character, quum distinguitur contra characterem. sed communiter sumitur : prout à sanctis dicitur, quòd sacramenta conferunt gratiam. Et hoc modo memoriæ & reminiscere, quum ponitur dicetur, sacramenta causare instrumentaliter gratiam : vt eon recurras ad characterem, volens fugere quòd baptismus nõ causet gratiam gratum facientem, quia creatur & creatura non potest eam instrumentaliter creare. Hic enim de effectu principali sacramentorum, qui est gratia distincta contra characterem, tractãdo quæritur an sacramentum sit causa gratiæ, & in sequẽti articulo quid ad dat hæc gratia supra gratiam gratum facientem dicitur.

Infrà qu. 72. artic. 5. & qua. 64. artic. 1. & 3. di. 40. artic. 3. & 4. ca. 1. q. 1 & artic. 4. qu. 1. & ar. 5. q. 1. Et 4. contra ca. 57. & 74 prin cipio, & col. 2. in princi. Et vers. q. 27. artic. 4. Et quo libet 12. q. 15.

¶ In corpore articuli tria sunt. Primò ponit id in quo oportet omnes conuenire. Secundò recitatur quorundam opinio. Tertiò respondetur quæsito secundùm propria opinionẽ.

Comment.

¶ Quo ad primum conclusio est: Necesse est dicere sacramenta nouæ legis aliquomodo causare gratiam. Probatur. Per sacramenta homo Christo incorporatur: ergo ad virtutem gratiam.

Antecedens est Apostoli. Consequentia patet : quia non fit homo membrum Christi nisi per gratiam.

¶ Quo ad secundum primò ponitur opinio, q̃ sacramenta causant non operãdo ad gratiam, sed quia Deus assistit, cum exemplis & autoritate Bernardi. Secundò exponitur quid importet hæc opinio : scilicet quòd non ponit sacramenta super genera signorum, & declaratur exemplis. Tertiò improbatur hæc opinio autoritate Sanctorum, addentium signo causam.

¶ Quo ad tertium ponitur opinio, quæ no distinctio dimembris de causa agente : scilicet principali & instrumentali. Secundo ponitur causæ principalis conditio qua distinguitur ab instrumẽtali, scilicet principalis causa est, quæ agit virtute suæ formę, cui assimilatur effectus. Et iuxta hoc membrũ ponitur vna conclusio : Solus Deus est causa principalis gratiæ. Probatur : Solus Deus est, cuius est participata similitudo gratiæ, ergo solus Deus est gratiæ causa principalis. Antecedens est Petri Apostoli. Consequentia patet ex conditione causæ principalis.

Tertiò ponitur conditio causæ instrumentalis. Et iuxta hoc membrum ponitur alia conclusio, scilicet, Sacramenta sunt causæ agentes instrumentaliter ad gratiam. Probatur causa instrumentalis est, quæ non agit virtute suæ formę sed per solum motum quo ab agente principali mouetur sed sacramenta agunt per solum motum quo ab agente principali mouentur sed sacramenta adhibentur, vt per ea tanquam ergo sunt causæ instrumentales. Maior patet ex signo : quia effectus non assimilatur instrumento, & ex exemplo de scriptore respectu ferræ & artis. Minor probatur autoritate Augustini, & Apostoli, & modi loquendi : quia hoc vocatur instrumentum per quod principale agens operari dicitur.

¶ Hic inter scholasticos dubitatur. Nam Scotus in 4. sen. dist. 1. quæstio. 4. & videatur tertiò ponere opinionẽ secundã tamen rem posito sua incidit in opinionẽ præcitatã ac improbatã in litera : solis enim verbis ab illa differt.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum sacramenta sint causa gratiæ.

AD PRIMVMMSic proceditur. Videtur quòd sacramenta nõ sint causa gratiæ. Non enim idem videtur esse signũ & causa : eo q̃ ratio signi videtur magis effectui cõpetere. Sed sacramentum est signum gratiæ. Non igitur est causa eius.

Præterea, Nullum corporale agere potest in rem spiritualem : eo quòd agens honorabilius est patiente, vt Augustinus dicit 12. super Genes. ad literam. Sed subiectum gratiæ est mens hominis, quæ est res spiritualis. Non ergo sacramenta possunt gratiam causare.

¶ Præterea, Illud quod est proprium Dei, non debet alicui creaturæ attribui. Sed causare gratiam, est proprium Dei, secundum illud Psalm. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Cùm ergo sacramenta cõsistant in quibusdam verbis & rebus creatis, non videtur quòd possint gratiam causare.

¶ SED CONTRA est quod Augustin. dicit super Ioan. quòd aqua baptismalis corpus tangit, & cor abluit. Sed cor non abluitur nisi per gratiam. Ergo causat gratiam, & pari ratione alia Ecclesiæ sacramenta.

¶ RESPONDEO dicẽdum, quòd necesse est dicere sacramenta nouæ legis per aliquem modum gratiam causare. Manifestum est enim quòd per sacramenta nouæ legis, homo Christo incorporatur : sicut de baptismo dicit Apost. ad Gal. 3. Quotquot in Christo baptizati estis, Christũ induistis. Non autem efficitur homo membrum Christi nisi per gratiam. Quidam tamen dicunt, quòd non sunt causa gratiæ aliquid operando, sed quia Deus sacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur. Et ponunt exemplum de illo, qui afferens denarium plumbeum, accipit centum libras ex Regis ordinatione, non quòd denarius ille aliquid operetur ad habẽdum prædictæ pecuniæ quantitatem, sed hoc operatur sola voluntas Regis. Vnde & Ber. dicit in quodam sermone de cœna Domini, Sicut inuestitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per anulum : sic diuisiones gratiarum diuersæ sunt traditæ sacramentis.

Sed si quis rectè consideret, iste modus non transcendit rationem signi. Nam denarius plumbeus, non est nisi quoddam signum regiæ ordinationis de hoc quòd pecunia recipiatur ab isto. similiter liber est quoddam signum, quo designatur traditio canonicatus. Secundum hoc igitur sacramẽta nouæ legis nihil plus essent quàm signa gratiæ. cùm tamen ex multis Sanctorum auctoritatibus habeatur, quòd sacramenta nouæ legis non solùm significant, sed causant gratiam. Et ideo aliter dicendum, q̃ duplex est causa agens, principalis & instrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem suæ formæ, cui assimilatur effectus : sicut ignis suo calore calefacit. Et hoc modo non potest causare gratiã, nisi Deus : quia gratia nihil est aliud, quã quædãparticipata similitudo diuinæ naturæ, secundũ illud 2. Petr. 1. Magna nobis & pretiosa promissa donauit, vt diuinæ simus cõsortes naturæ. Causa verò instrumentalis non agit per virtutẽ suæ formæ, sed solùm per motum, quo mouetur à principali agente. vnde effectus non assimilatur instrumẽto, sed principali agenti : sicut lectus nõ assimilatur lecuri, sed artifici, quæ est in mente artificis. Et hoc modo sacramenta nouæ legis gratiam causant, adhibentur enim ex diuina ordinatione hominibus, ad gratiam in eis causandam. Vnde Augustin. dicit decimonono contra Faustum, Hæc omnia, scilicet sacramentalia, fiunt & transeunt : virtus tamen, scilicet Dei, quæ per ista operatur, iugiter manet. Hoc autem proprie dicitur instrumentum, per quod aliquis operatur. Vnde & Tit. 3. dicitur, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum quòd causa principalis non propriè potest dici signum effectus, licet occulti, etiam si ipsa sit tenuibus & manifesta. Sed causa instrumentalis si sit manifesta, potest dici signum effectus occulti : eo quòd non solùm est causa, sed quodammodo effectus, inquãtum mouetur à principali agente. Et secundum hoc sacramenta nouæ legis, simul sunt causæ & signa : & inde est q̃ sicut communiter dicitur, efficiunt quod figurant. Ex quo etiam patet, quòd habent perfectè rationem sacramenti, inquantum ordinantur aliquid sacrum, non solùm per modum signi, sed etiam per modum causæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd instrumentum habet duas actiones. Vnam instrumentalem : secundum quam operatur nõ in virtute propria, sed in virtute principalis agentis, aliã autem habet actionẽ propriam, quæ competit sibi secundum propriam formam : sicut securi competit scindere ratione suæ acuitatis, facere autem lectum, inquantum est instrumẽtum artis. Non autem perficit instrumentalem actionem : nisi exercendo actionem propriam : scindendo enim facit lectum. Et similiter sacramenta corporalia, per propriam operationem, quam exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt operationem instrumentalem ex virtute diuina circa animam : sicut aqua baptismi abluendo corpus lecundum propriam virtutem abluit animam, inquantum est instrumentum virtutis diuinæ : nam ex anima & corpore vnum fit. Et hoc est quod Augustinus dicit, quòd corpus tangit, & cor abluit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de eo quod est causa gratiæ per modum principalis agentis. Hoc enim est proprium Dei, vt dictum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutem & donorum.

Infrà q. 72. artic. 2. ad secundum. Et 4. di. 7. q. 2. ar. 2. q. 3. Et dist. 17. q. 1. artic. 4. q. 1.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd gratia sacramentalis non addat aliquid super gratiam virtutem & donorum. Per gratiam enim virtutum & donorum perficitur anima sufficienter, & quantum ad essentiam animæ, & quantum ad potentias eius, vt patet ex his quæ in Secunda parte dicta sunt. Sed gratia ordinatur ad animæ perfectionem. Ergo gratia sacramentalis non potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

¶ Præterea, Defectus animæ ex peccatis causantur. Sed omnia peccata sufficienter excluduntur per gratiam virtutum & donorum : quia nullum est peccatum, quod non contrarietur alicui virtuti. Gratia ergo sacramentalis, cùm ordinetur ad defectus animæ tollendos, non potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

¶ Præterea, Omnis additio vel subtractio informis, variat speciem : vt dicitur 8. Meta. Si ergo gratia sacramentalis addat aliquid super gratiam virtutum & donorũ, sequitur quòd æquiuocè dicatur gratia. Et sic nihil certum nobis ostenditur, ex hoc quòd sacramenta dicuntur gratiam causare.

¶ SED CONTRA est, quòd si gratia sacramentalis non addit aliquid super gratiam donorum & virtutum, frustra sacramenta habentibus & dona & virtutes conferentur. In operibus autem Dei nihil est frustra. Ergo videtur quòd gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum.

¶ RESPONDEO dicendum, q̃ (sicut in secunda parte dictum est) gratia secundum se considerata perficit essentiam animæ, inquantum participat quandam similitudinem diuini esse. Et sicut ab essentia animæ fluunt eius potentiæ, ita à gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes & donа : quibus potentiæ perficiuntur in ordine ad suos actus. Ordinatur autem sacramenta ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana : sicut baptismus ordinatur ad quandam spiritualem regenerationem, qua homo moritur vitiis, & fit membrum Christi, qui quidem effectus est aliquid speciale præter actus naturæ & manu & temone, altera, vt instrumento coniuncto, altero vt instrumento separato. Constat autem effectiuè esse huiusmodi mouere. Ad primam ergo obiectionẽ dicitur quòd licet motus localis absolutè non sit forma actiua aut actio mouere tamen localiter est agere. vt patet. Et sic sicut artifex mouendo ferram, agitrix ferra mouendo partes ligni, agit.

¶ Ad secundum dicitur, quòd aliud est loqui de modo quo corpus expellit corpus ab eodẽ loco, & aliud est loqui de modo quo corpus mouens motum expellit aliud corpus à suo loco, sicut aliud est loqui quomodo color expellit frigus, & aliud quomodo corpus calefaciens calefactum expellit frigus. Ad propositum liquidem quæstionis huius non spectat primũ, sed secundùm quoniam instrumentũ artificis est mouens motum. Ex quo patet, q̃ exemplum Autoris deseruit proposito, dum sacramentum ponitur instrumentum diuinę misericordiæ, motum à Deo ad mouendam animam in sanctitatem sui.

figurant, veterà autem non : vt patet in 4 sententiis dist. 1.

¶ Agglossante autẽ 5 toro aut quocunque alterò in extraneum sensum, quærendũ est quibus verbis, aut quibus articulis, aut quo sermone Sancti, aut quicunq; alij, debuissent aut potuissent explicare hoc, scilicet q̃ sacramenta sint causa effectiua gratiæ, si nõ explicatur per ista, efficiunt quod figurantur & eatenus per ista, ita vt imaginem gerat, & causa existat. Quæ omnia explicantur in 4. sententiarum. Docemur nos quæsa quibus vocabulis explicandum fuerat, & sic cognoscant se vel non sequi doctrinam Sanctorum in hac parte, collectam à Magistro sententiarũ.

Et scito quòd hodie minus libera apparet opinio hæc quoniam in concilio Florentino sub Eugenio 4111. legimus differentiam inter sacramenta veteris & nouæ legis in hoc, quòd illa non causabant gratiam ista verò continent gratiam & conferunt eam. Hæc ibi.

¶ In responsione ad secundum aduerte, Scotũ vbi suprà, nec exempla præterire. Vnde contra exemplum de efficitia instrumentorum artificũ arguit, probando ferram nõ esse effectiuam causam instrumentalẽ. Tum quia nec figura, nec quantitas, nec motus locus est forma actiua. Tum quia sicut albedo expellit ab eodem ni gredinem non effectiuè sed formaliter, ita corpus expellit corpus ab eodem loco non effectiuè, sed quasi formaliter.

¶ Ad hæc facile est & ere spondere, & monstrare inopinabilem hãc Scoti nouam phantasiam esse falsam : quã enim mouens proximum & motum oporteat esse simul, & cõtiguus ligni partes, quæ sedẽdo mouent localiter, non esse simul cum artifice (non enim oportet se tangi artificẽ & lignum quod secatur) cõsequẽs est, quòd mouens proximũ partes illas, oporteat quòd sit ferra quæ ex corpore mouens motũ. Et confirmatur autoritate Arist. secundo de Anima, ponẽtis naturam mouentem & mouentem & mouentem, altera, vt instrumento coniuncto, altero vt instrumento separato. Constat autem effectiuè esse huiusmodi mouere. Ad primam ergo obiectionẽ dicitur quòd licet motus localis absolutè non sit forma actiua aut actio mouere tamen localiter est agere. vt patet. Et sic sicut artifex mouendo ferram, agitrix ferra mouendo partes ligni, agit.

¶ Ad secundum dicitur, quòd aliud est loqui de modo quo corpus expellit corpus ab eodẽ loco, & aliud est loqui de modo quo corpus mouens motum expellit aliud corpus à suo loco, sicut aliud est loqui quomodo color expellit frigus, & aliud quomodo corpus calefaciens calefactum expellit frigus. Ad propositum liquidem quæstionis huius non spectat primũ, sed secundùm quoniam instrumentũ artificis est mouens motum. Ex quo patet, q̃ exemplum Autoris deseruit proposito, dum sacramentum ponitur instrumentum diuinę misericordiæ, motum à Deo ad mouendam animam in sanctitatem sui.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum secundum.

Anno.

IN titulo per gratiam virtutem & donorum intellige habitus gratiæ gratũ facientis, & virtutum tam theologalium quàm moralium & donorum Spiritus sancti.

comme.

¶ In corpore vnica est conclusio : Gratia sacramentalis addit super gratiã virtutũ & donorũ Et probatur cõclusio hæc ex diuersitate effectuũ quia scilicet alius est effectus gratiæ sacramentalis, & alius est effectus gratiæ virtutũ & donorũ. Et quia in cõclusiõe & titulo nõ de sola distinctiõe, sed de distinctiõe q̃ modũ addẽtis fit mẽtio ideo ꝓbatio virtutũ includit scilicet distinctionem & additionẽ. Assumẽs nõ solũ effectũ gratiæ virtutũ & donorũ ex vna parte, & effectus gratiæ sacramẽtalis ex altera parte sed etiam proportionem virtutũ & donorũ ad gratiã, ac ꝓ hoc implicitè ꝓportionẽ gratiæ sacramẽtalis seu ipsius effectus ad gratiã. Est ergo ꝓbatio ista. Gratia absolutè perficit essentiã animæ & sicut ab essentia fluũt potẽtiæ, ita à gra fluũt pfectiões potẽtiarũ, dona scilicet & virtutes. sacramẽta aũt ordinãtur ad quosdã speciales effectũ necessarios in vita Christiana præter actus potentiarũ animæ : ergo sicut virtutes & dona addunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

addunt super gratiam communiter dictam perfectionem ordinatam ad actus potentiarum: ita gratia sacramentalis addit super gratiã communiter dictã & virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendũ finem. Ergo gratia sacramentalis addit super gratiam donorũ & virtutũ. Antecedens quo ad primam partem declaratur, gratia est similitudo diuini esse: seu quia anima inquantum participat quandam similitudinẽ diuini esse, perficitur à gratia. Quantum verò ad secundam partem declaratur quo ad hoc, quòd potentiæ perficiuntur per dona & virtutes in ordine ad actus ipsarum potentiarum. Quo ad tertiam verò partem declaratur, ex effectu baptismali, qui est spiritualis regeneratio nõ qualitercunque, sed ita vt homo moriatur vitiis, membrumque Christi fiat.

¶ Vbi sciẽdo, quòd effectus baptismi proprius non est gratia gratum faciens absolutè: sed sic renasci secundum gratiam in membrũ Christi, ac si ipse passus fuisset patiente Christo: & hoc importat remissionem omnis culpæ, & omnis pœnæ. Constat enim hoc effectum quendam esse necessariũ in vita Christiana vitæ bonam dispositionem actuum potentiarum animæ. Et quod dicitur de baptismo, idẽ intelligi vult Autor de effectibus aliorum sacramẽtorum. Quod si præueniendo intelligere cupis vide inferius articulum primum quæstionis sexagesimæquintæ. Ibi enim inuenies proprium cuiusque sacramenti effectũ, tam quo ad bonum datũ, quàm quo ad defectũ expulsum. Consequentia autem vt cohæreat rationi relinquitur: quoniam vtrumque, scilicet perfectiones potentiarum & gratiæ sacramentalis, de genere spiritualium sunt: & dependentium à gratia, & necessariorũ in vita Christiana, &c.

Annot. 4. dist. 2. art. 4. q. 4. Et vide q. 27. art. 7.

Cicca hanc doctrinam adducte, dupliciter posse intelligi gratiam sacramentalem addere super gratiã donorum & virtutum. Primo, vt addat donum aliquod habituale. Et hoc sensu licet forte multis placeat, & ab Autore fortius credatur, quia ponit differentiam specificam inter gratias gratis datas & gratiam donorum & virtutum, tamen hoc in responsione ad vltimum, quàm in quæstionibus de veri. quæst. 27. artic. 5. ad 12. Mihi tamen etiam si alibi (hoc est in libris Sententiarum aut quæstionibus disputatis) Autor expressisset oppositum, aliter sentiendum videtur ex hoc loco. Et est secundum sensus, vt gratia sacramentalis addat supra gratiam donorum & virtutum, nõ habituale aliquod donum, sed actualis diuinum auxilium extensiuum gratiæ virtutum & donorum ad effectũ proprium sacramenti. Moueor autem ad hoc: quoniam in Prima secundæ Autor diuidendo gratiam, distinxit contra habituale donum gratiæ, gratuitum diuinum auxilium: ac per hoc sub genere gratiæ communiter dictæ, locauit duo genera seu species gratiarũ, scilicet gratiam habitualis doni, & gratiam diuini auxilij. Et propterea quòd hec in loco expresse dicat gratiam sacramentalem addere diuinum auxilium, non est ad aliud genus gratiæ regione ponendum, scilicet donum habituale dicendum: sed planum literæ sensum sectando, sentiendum est quòd gratia sacramentalis distinguitur specie à gratia virtutum & donorum, non sicut habitus ab habitu, sed sicut

potentiarum animæ. Et eadem ratio est in aliis sacramentis. Sicut igitur virtutes & dona addunt super gratiam communiter dictam, quandam perfectionem determinatè ordinatam ad proprios actus potentiarum: ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictã & super virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum sacramenti finem. Et per hunc modum gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum & donorum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratia virtutum & donorum sufficienter perficit essentiam & potentias animæ quantum ad generalem ordinationem actuum animæ. Sed quantum ad quosdam effectus speciales, qui requiruntur in vita Christiana, requiritur sacramentalis gratia.

¶ Ad secundum dicendum, quòd per virtutes & dona excluduntur sufficienter vitia & peccata quantum ad præsens & futurum: inquantum scilicet impeditur homo per virtutes & dona à peccando. Sed quantum ad præterita peccata, quæ transeunt actu, & permanent reatu, adhibetur homini remedium specialiter per sacramenta.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio sacramentalis gratiæ se habet ad gratiã communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus. Vnde sicut non æquiuocè dicitur animal communiter dictum, & pro homine sumptum: ita non æquiuocè dicitur gratia communiter sumpta, & gratia sacramẽtalis.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum sacramenta nouæ legis contineant gratiam.

AD TERTIVM sic proceditur Videtur quòd sacramenta nouæ legis non contineant gratiam, contentum enim videtur esse in continente. Sed gratia non est in sacramento, neque sicut in subiecto (quia subiectum gratiæ non est corpus, sed spiritus) neque sicut in vase: quia vas est locus mobilis, vt dicitur in 4. Physicor. Esse autem in loco, non conuenit accidenti. Ergo videtur q̃ sacramenta nouæ legis non contineant gratiam.

¶ Præterea, Sacramenta ordinantur ad hoc, quòd homines per ea gratiam consequantur. Sed gratia cùm sit accidens, non potest transire de subiectio in subiectum. Ergo pro nihilo esset gratia in sacramentis.

¶ Præterea, Spirituale non continetur à corporali etiam si in eo sit: non enim anima continetur à corpore, sed potius continet corpus. Ergo videtur, quòd gratia, cùm sit quiddam spirituale, non contineatur in sacramento corporali.

¶ SED CONTRA est, quòd Hugo. de sancto Victore dicit, quòd sacramentum ex sanctificatione inuisibilem gratiam continet.

¶ RESPONDEO dicendum, q̃ multipliciter aliquid dicitur esse in alio: in inter quos duplici modo gratia est in sacramentis. Vno modo sicut in signo: nam sacramentum est signum gratiæ. Alio modo sicut in causa: nam sicut dictum est, sacramentum nouæ legis est instrumentalis gratiæ causa. Vnde gratia est in sacramento nouæ legis, non quidem secundum similitudinem speciei, sicut effectus est in causa vniuoca: neque etiam secundum aliquam formam propriam & permanentem proportionatã ad talem effectũ, sicut sunt effectus in causis non vniuocis, puta res generatæ in sole: sed secundum quandam instrumentalem virtutem, quæ est fluens & incompleta in esse naturæ vt infrà dicetur.

¶ AD PRIMVM sic ergo dicendum, quòd gratia non dicitur esse in sacramento sicut in subiecto: neque sicut in vase, prout vas est locus quidam: sed prout vas dicitur instrumentum alicuius operis faciendi, secundum quòd dicitur Ezech. 9. Vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quamuis accidens non transeat à subiecto in subiectum: transit tamen à causa per instrumentum aliqualiter in subiectum, non vt eodẽ modo sic in eis, sed in vnoquoque secundũ propriam rationem.

¶ Ad tertium dicendũ, quòd spirituale existens perfectè in aliquo, continet ipsum, & non continetur ab eo. Sed gratia est in sacramento secundum esse fluens & incompletum. Et ideo non inconuenienter sacramentum dicitur continere gratiam.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum in sacramentis sit aliqua virtus gratia causatiua.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ in sacramentis non sit aliqua virtus, gratiæ causatiua. Virtus enim gratiæ causatiua, est virtus spiritualis. Sed in corpore nõ est virtus spiritualis, neque ita q̃ sit propria

gratiarum diuinum auxilium à gratuito habituali dono: & per hoc esse speciem gratiæ communem, vt dictæ, vt in responsione ad tertium dicitur) & diuidi in plures species ipsam specifica pluralitatem effectuum: vt infra tis q. 72. artic. 7. ad tertium dicitur. Et confirmatur hoc ex nunc allegato loco: vbi Autor gratiam in sacramento confirmationis collatam, ad hic dicta se referens, non dicit diuersam esse gratiam gratum facientem & sacramentalem baptismi & confirmationis: sed dicit gratiam vtrobique collatam habere aliquid commune & aliquid proprium. Et quo ad commune (quod est gratia gratũ faciẽs) esse vnius speciei. Si vero consideretur quo ad propria super addita, sic diuersarum sunt rationum collata in baptismo & confirmatione. Ex hoc enim q̃ ad diuersum modum considerandi gratiam se resoluit: infinitas non esse ibi diuersos habitus: sed (vt diximus) esse vnum habitum relatum seu extensum ex nouo diuino auxilio per sacramentum exhibito, ad diuersos secundum speciem effectus. Et confirmatur hic sensus: quia hoc sufficit ad saluandum & dignitatem sacramentorum in causando, & gratias sacramentales & effectus earum, nec multiplicatur tot habitus in anima.

¶ In responsionibus ad primum & secundum vis in speciali videre differentiam vtriusque effectus (scilicet perfectionis, ad quam ordinatur sacramentum, & de qua tractatur in responsione ad primum & similiter defectus, cõtra quem ordinatur sacramentum: de quo in responsione ad secundum tractatur) lege dictum articulum primũ q. 63. inferius.

¶ Super Quæstionis 1. ageſimæſecũdæ Articulum tertium.

TItulus accipiendus est vt sonat.

Commũt. ¶ In corpore sunt duæ conclusiones. Altera est: Gratia est in sacramentis sicut in signis. Et probatur: quia sacramentum est signum gratiæ. Altera est: Gratia est in sacramentis sicut in causa non vniuoca nec æquiuoca sed instrumẽtali. Et probatur quo ad secundam partem: quia non est secundum similitudinem speciei, sicut homo genitus erat in homine generante. Quo ad tertiam verò: quia nõ est secundũ aliquam formam propriam & permanentem proportionatam ad talem effectum: sicut res generatæ sunt in sole. Quo ad quartam demum partem: quia est secundum quandam virtutem fluentem, & incompletam in ipsa natura.

Tuſcũ q. 78. ar. 4. Et 4. dist. 1. q. 1. ar. 4. q. 2. Et dic 8. qu. 2. ar. 3. Et quol. 12. ar. 15. Coment.

¶ Super Quæſtionis ſexageſimæſecunda Articulum quartum.

TItulus vt sonat: sumendus est de virtute causatiua effectiuè.

¶ In corpore referuntur duæ viæ. Altera ponentium sacramenta non causare gratiam nisi concomitanter. Et secundum hanc respondetur quæstioni negatiuè: quia sola virtus diuina assistens est quodcausat gratiam.

¶ Altera (quam sequitur Autor) ponentium, q̃ sacramentum est instrumentalis causa gratiæ. Et secundum hanc respõdetur quæsito, dicendo duo. Primò. Necesse est simul ponere, q̃ in sacramento sit quædam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalẽ effectũ. Secundo, qualis est ista virtus: & dicitur hæc

hæc virtus proportionatur instrumẽto. Et probatur: Virtus hæc se habet ad actum licitus rei perfectionẽ & virtutẽ absolutè, sicut instrumẽtũ se habet ad agens principale: sed instrumentũ non operatur, nisi inquantum est motũ à principali agente: cum principale autem agẽs operatur per se & propterea virtus principalis habet complexum & permanens esse in natura: virtus autẽ instrumẽtalis in cõplexũ & transiens: ergo virtus hæc proportionatur instrumento. Et probatur hoc vltimum: quia motus est actus imperfectus ab agẽte in patiens.

Annot. ¶ Aduerte hic, maximã hoc in loco difficultatem inueniri: eo quòd vno sensu intellecta cõmuniter videntur tam à sequacibus, quàm ab aduersariis verba Autoris: quum tamen dupliciter possint intelligi. Primò vt sit sensus, quòd in sacramentis nouæ legis est aliqua virtus super addita, non solùm proprijs operationi sensibilis elementi, sed etiam superaddita motui, quo mouetur à principali agente, & hæc virtus est quædam qualitas habens esse fluẽs per modum motus, & est spiritualis, imò est ipsa gratia secundum esse fluẽs & incompletum, vt in calce præcedentis articuli, hoc vltimum Autor expressit. Et hic est sensus communis, contra quem Scotus vbi suprà & Durandus & Aureolus arguunt.

¶ Sed quoniam hic sensus non est intentus ab Autore, nec verus (vt nunc nunc conabor ostendere) id eo argumentationibus istorum omissis ad secundum venio sensum: vt scilicet virtus ista nihil aliud sit quàm motus quo instrumentum à principali agente mouetur ad propriam principalis agentis effectum in ducendum. Moueor autem ad hoc ex communibus & ex propriis. Apertissimè enim Autor in hac litera ex communibus omni instrumentali causæ procedit, dicens. Sed ponendo quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quòd in sacramento sit quædam virtus, &c. Vbi patet quòd secundum eum simile est iudicium de sacramento & de aliis causis instrumentalibus, quantum ad virtutem instrumentalem per modum transeuntis, &c. Sed de causa instrumentali expressiè Autor in primo huius quæstionis articulo hæc verba: causa verò instrumentalis non agit per virtutem suæ formæ: sed solùm per motum quo mouetur à principali agente. Vbi dicto exclusus manifestat, quòd ab instrumento excludit Autor omnem agendi rationem supra additam motui quo mouetur à principali agente. Et hoc ipsum in speciali de sacramentis sequendo in calce responsionis ad primum huius articuli replicat, dicens: Et hoc modo vis spiritualis est in sacramentis, inquantum ordinatur à Deo ad effectum spiritualem. Vbi videsvim spiritualem consistere in hoc quòd sacramenta ordinatur à Deo ad effectum spiritualẽ. Et confirmatur hic sensus ex eo quòd secundum Autorem sacramentum baptismi virtutem hanc inchoatiuè accepit in sui institutione (scilicet quando Christus est baptizatus) tunc enim aqua sanctificata est, accipiendo inchoatiuè vim regenerationis: sed consistat nihil tunc aquam accepisse, nisi habilitatem vt sit materia baptismi: factum est enim tunc, vt non oleum, non vinum, &c. sed aqua idonea esset ad regenerandum. Et si his adiungas, quod vis quælibet eiusdem rationis est in sui inchoatione & perfectione, opinaberis quod vis regenerativa, quæ in aqua inchoatiuè ponitur contenta est sola idoneitate in ablutione sacramẽtali, cõsummate posita cõtenta est solo vsu, quo Deus actualiter abluit illa vitia ad regenerandum. Vsus siquidem seu motus ille quo Deus mouet illã, seu virtus actione nostra sensibili, sacramentum constituit in esse effectiuo gratiæ sacramentalis: quia est quo est mouens motũ à principali agente: & est vis spiritualis, quia est quo respectu effectus spiritualis: & est ipsa gratia secundum esse incompletum & transiens, quia est mediatio & motio quædam ad gratiam. Et multa alia possent hic dici, nisi dictum de hac virtute instrumẽtali scripsissem superius in articulo secundo quæstionis tertiæ decimæ. Et confirmatur hæc omniaquia sic absque multiplicatione entiũ saluatur causalitas effectiuæ

Tract. 30 in 9.

ei quia virtus fluit ab essentia rei, & ita nõ potest eam transcendere (neque ita quòd recipiat eam ab alio: quia quod recipitur ab aliquo, est in eo per modum recipientis. Ergo in sacramentis non potest esse alia qua virtus gratiæ causatiua.

¶ Præterea. Omne quod est, reducitur ad aliquod genus entis, & ad aliquem gradum boni. Sed non est dare in quo genere entis sit talis virtus (vt patet discurrenti per singula) nec etiam potest reduci ad aliquem gradum bonorum: neque enim est inter minima bona, quia sacramenta sunt de necessitate salutis: neque etiam inter media bona, cuiusmodi sunt potentiæ animæ, quæ sunt quædam potentiæ naturales: neque etiam inter maxima bona, quia nec est gratia nec virtus mentis. Ergo videtur quòd in sacramentis nulla sit virtus, gratiæ causatiua.

¶ Præterea, Si talis virtus est in sacramentis, non causatur in eis nisi per creationem à Deo. Sed inconueniens videtur, quòd tam nobilis creatura, statim esse desinat sacramento perfecto. Ergo videtur, quòd nulla virtus sit in sacramentis ad gratiam causandam.

¶ Præterea, Idem non potest esse in diuersis. Sed ad sacramenta concurrunt diuersa, scilicet verba & res. Vnius autem sacramenti non potest esse nisi virtus vna. Ergo videtur quòd in sacramentis nulla sit virtus.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit super Ioann. Vnde tanta vis aquæ vt corpus tangat, & cor abluat? Et Beda dicit, quòd Dominus tactu suæ mundissimæ carnis vim regeneratiuam cõtulit aquis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd illi, qui ponunt quod sacramenta non causam gratiam nisi per quandam concomitantiam, ponunt quòd in sacramento non sit aliqua virtus, quæ operatur ad sacramenti effectum, est tamen virtus diuina sacramento assistens, quæ sacramentalem effectum operatur. Sed ponendo quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quòd in sacramẽto sit quædam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalem effectũ. Et hæc quidem virtus proportionatur instrumentorum, & dicta autoris. Ai enim in responsione ad primum quòd in ipsa voce sensibili est vis quædam spiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquantum procedit à conceptione mentis. Nihil est enim in voce sensibili inquantum procedit à mente, præter significationem, nisi vsus quo mens illa vitur significatiua voce ad excitandam mentem auditoris. Et propterea non mouetur Græcus à Latino: quia significatiua vox, qua loquens vtitur, non peruenit ad intellectum Græci. Et hoc subdit modò Autor, Vis: spiritualis est in sacramentis: Nec te moueat, quòd Autor idẽ dicit motui instrumenti virtutem seu vim, ex ipsa adiunctione insinuans differentiam inter instrumenti motum & virtutem, de qua est quæstio: quoniam sermo Autoris est formalis tam de virtute quàm de motu. Quod vt melius intelligas, distingue motum, quo potest instrumentum moueri, in motum simplicem & motum virtuosum. Est siquidem instrumenti simplex motus ille, ad quem ex parte mouentis sufficit potentia motiua ex parte verò termini, naturalis effectus instrumenti. Motus autem virtuosus est ille qui ex parte mouentis vltra potentiam motiuam exigit artem seu aliquid proportionale ex parte verò termini ducit ad effectum principalis agentis. puta artis, seu alicuius proportionaliter se habentis, sicut ars se habet ad instrimenta sua. Et plum vtriusque motus perspice in cithara, cuius fides si moueantur à non musico, sonabunt tantumsi verò moueantur à musico, efficient non solùm sonum, sed sonum musicum, qui est effectus proprius artis musicæ. Vbi patet quòd simplex motus fidium citharæ non ducit nisi ad naturalem effectum percussionis illarum: motus verò qui ab arte tis ducit, vtpote vim artis in se habens, & propterea motus virtuosus appellatur. Tria ergo quum hic considerentur (scilicet motus & vis seu virtus, & motus virtuosus) ratione diuersitatis quæ est inter motum & vim seu virtutem, dispares valde conditiones assignantur vtriusque: puta quòd vis seu virtus est de genere qualitatis, reductiue tamen, quòd habet esse intentionale, quòd est spiritualis, &c. quæ non conueniunt motui. Ratione verò coincidentiæ seu identitatis motus, & virtutis in tertio (hoc est in motu virtuoso instrumenti) dictum est, quod instrumentum agit per solum motum quo mouetur à principali agente. Ratione autem solius formalis distinctionis inuentæ inter motum & virtutem in motu virtuoso instrumenti, apponitur motui instrumenti vis seu virtus. Et non ad denotandum quod sint duæ res: sed quod hæc duo conuntia in instrumento inueniantur constituentia illius motum virtuosum. Et sic hæc, quæ in sacramentalia signa à Deo fortiuntur, quum sacramenta conferuntur. Nam si quis aliquem ablueret aqua, &c. non animo faciendi quod facit Ecclesia, tunc sacramentalia signa, & verba mouerentur simplici motu tantum (vtpote à solo homine) & nihil aliud efficerent, nisi corporalem ablutionem. Quum verò quis hominem abluit seruatis seruandis, iuxta institutionem Christi, mouentur tunc sacramentalia signa motu virtuoso (vtpote à Iesu Christo ipse est enim qui baptizat) & corpus tangendo, abluunt eo, vt August. dicit.

D. 993.

Art. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS V.

¶Virum sacramenta nouæ legis habeant virtutem ex passione Christi.

AD QVINTVMsic proceditur. Videtur quòd sacramenta nouæ legis non habeant virtutem ex passione Christi. Virtus enim sacramentorum est ad gratiam causandam in anima,per quam spiritualiter viuit.Sed sicut Aug.dicit super Ioan.verbum prout erat in principio apud Deum, viuificat animas:secundum autem quòd est caro factum,viuificat corpora. Cùm igitur passio Christi pertineat ad verbum,secundum quòd est caro factum, videtur quòd non possit causare virtutem sacramentorum.

¶Præterea,Virtus sacramentorum videtur ex fide dependere:quia sicut dicit Augustinus super Ioan.verbum Dei perficit sacramentum:non quia dicitur, sed quia creditur. Sed fides nostras nõ solũ respicit passionẽ Christi, sed etiam alia mysteria humanitatis ipsius, & principalius etiam diuinitatem eius. Ergo videtur quòd sacramenta non habeant specialiter virtutem à passione Christi.

¶Præterea,sacramenta ordinantur ad hominum iustificationem: secundum illud 1.ad Corinth. 6. Abluti estis, & iustificati estis. Sed iustificatio attribuitur resurrectioni:secundum illud Rom. 4. resurrexit propter iustificationem nostram.Ergo videtur quòd sacramenta magis habeant virtutem à resurrectione Christi, quàm ab eius passione.

¶SED CONTRA est quod super illud Rom.1.In similitudinem præuaricationis Adæ,&c.dicit glo.Ex latere Christi dormientis in cruce fluxerunt sacramenta,per quæ saluata est Ecclesia.Sic ergo sacramenta videntur habere virtutem ex passione Christi.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) sacramentum operatur ad gratiam causandam per modum instrumẽti.Est autem duplex instrumentum, vnum quidem separatum,vt baculus:aliud autem coniunctum,vt manus.Per instrumentum autem coniunctum mouetur instrumentum separatum, sicut baculus per manũ. Principalis autem causa efficiens gratiæ, est ipse Deus,ad quem comparatur humanitas Christi sicut instrumentum coniunctum:sacramentum autem sicut instrumentum separatum.& ideo oportet quòd virtus salutifera,à diuinitate Christi, per eius humanitatem,in ipsa sacramenta deriuetur. Gratia autem sacramentalis ad duo præcipuè ordinari videtur,videlicet ad tollendos defectus præteritorum peccatorũ, inquantum transeunt actu,& remanẽt reatu:& iterum ad perficiendam animam in his quæ pertinent ad cultum Dei, secundũ religionem vitæ Christianæ.Manifestum est autem ex his quæ suprà dicta sunt, quòd Christus liberauit nos à peccatis nostris, præcipuè per suam passionem:non solùm efficienter & meritoriè , sed etiam satisfactoriè.Similiter etiam per suam passionem initiauit ritum Christianæ religionis, offerens seipsum oblationem & hostiam Deo, vt dicitur Ephes. 5. Vnde manifestum est, quòd sacramenta Ecclesiæ specialiter habent virtutem ex passione Christi , cuius virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionem sacramentorum.In cuius signum de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt aqua & sanguis, quorum vnum pertinet ad baptismum , aliud ad Eucharistiam,quæ sunt potissima sacramenta.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd verbum prout erat in principio apud Deũ, viuificat animas,sicut agens principale: caro tamen eius,& mysteria in ea perpetrata, operantur instrumentaliter ad animæ vitam.Ad vitam autem corporis non solùm instrumentaliter : sed etiam per quandam exemplaritatem,vt supra dictum est.

¶Ad secundum dicendum,quòd per fidem Christus habitat in nobis(vt dicitur Ephes. 3.)& ideo virtus Christi copulatur nobis per fidem.Virtus autem remissiua peccatorum , speciali quodammodo pertinet ad passionem ipsius Christi: & ideo per fidem passionis eius,specialiter homines liberantur à peccatis:secundum illud Rom.3.Quẽ proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.Et ideo virtus sacramentorum,quæ ordinatur ad tollenda peccata, præcipuè est ex fide passionis Christi.

¶Ad tertium dicendum , quòd iustificatio attribuitur resurrectioni ratione termini ad quem,qui est nouitas vitæ per gratiam. Attribuitur tamen passioni ratione termini à quo,scilicet quantum ad dimissionem culpæ.

ARTICVLVS VI.

¶Virum sacramenta veteris legis gratiam causarent.

AD SEXTVMsic proceditur. Videtur quòd etiam sacramenta veteris legis, gratiam causarent. Quia(sicut dictum est)sacramenta nouæ legis habent efficaciam ex fide passionis Christi.Sed fides passionis Christi fuit in veteri lege,sicut& in noua:habemus enim eundem Spiritũ fidei:vt habetur 2.ad Cor. 4. Sicut ergo sacramenta nouæ legis conferunt gratiam , ita etiam sacramenta veteris legis gratiam conferebant.

¶Præterea,Sanctificatio non fit nisi per gratiam.Sed per sacramẽta veteris legis homines sanctificabãtur:dicitur enim Leuitici 8. Cũque sanctificasset Moyses Aaron & filios eius in vestitu suo,&c.Ergo videtur quòd sacramẽta veteris legis gratiam conferebant.

¶Præterea,Sicut Beda dicit in homilia Circumcisionis,Idem salutiferæ curationis auxilium , circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat,quod baptismus agere reuelatæ tempore gratiæ consueuit. Sed baptismus nunc confert gratiam. Ergo circumcisio gratiam conferebat. Et pari ratione alia sacramenta legalia:quia sicut baptismus est ianua sacramentorum nouæ legis,ita & circumcisio erat ianua sacramentorum veteris legis.Propter quod & Apostolus dicit Galat. 5. Testificor omni homini circumcidenti se:quoniam debitor est universæ legis faciendæ.

¶SED CONTRA est quòd Galat. 4.,dicitur,Conuertimini iterum ad infirma & egena elementa. Glossa, id est ad legem,quæ dicitur infirma, quia perfectè non iustificat. Sed gratia perfectè iustificat. Ergo sacramenta veteris legis gratiam non conferebant.

¶RESPONDEO dicendum, quòd non potest dici, quòd sacramenta veteris legis conferrent gratiam iustificantem per seipsa,id est, propria virtute : quia sic non fuisset necessaria passio Christi , secundum illud Galar.2.Si ex lege est iustitia,Christus gratis mortuus est. Sed nec potest dici, quòd ex passione Christi virtutem haberet conferens digratiam iustificandi. Sicut enim ex prædictis patet, virtus passionis Christi copulatur nobis per fidem & sacramenta,differenter tamen. Nam continuatio quę est per fidem,fit per actum animæ:continuatio autem quæ est per sacramenta,fit per vsum exteriorum rerum.Nihil autem prohibet id quod est posterius tempore antequam fit, mouere secundum quod præcedit in actu animæ : sicut finis qui est posterior tempore , mouet agentem , secundum quòd est apprehensus & desideratus ab ipso. Sed illud quod nondum est in rerum natura , non mouet secundum vlum exteriorum rerum. Vnde causa efficiens non potest esse posterior in esse,ordine durationis, sicut causa finalis. Sic ergo manifestum est , quòd passione Christi,quæ est causa humanæ iustificationis*conuenienter deriuatur virtus iustificatiua ad sacramenta nouæ legis , non autem ad sacramenta veteris legis, & tamen per fidem passionis Christi iustificabantur antiqui patres,sicut & nos.Sacramenta autem veteris legis,erant quædam illius fidei protestationes,inquãtum significabant passionem Christi & effectus eius.Sic ergo patet.quòd sacramenta veteris legis,non habebant in se aliquam virtutem,quæ operarentur ad conferendam gratiam iustificantem , sed solùm significabant fidem , per quam iustificabantur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd antiqui Patres habebant fidem de passione Christi futura,quæ secundum quòd erat in apprehensione animę: poterat iustificare. Sed nos habemus fidem de passione Christi præcedenti , quæ potest iustificare etiam secundum realem vsum sacramentalium rerum,vt dictum est.

¶Ad secundum dicendum,quòd illa sanctificatio erat figuralis:per hoc enim sanctificari dicebantur , quòd applicabantur cultui diuino secundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum passionem Christi.

¶Ad tertium dicendum , quòd de circumcisione multiplex fuit opinio , quidam enim dixerunt quòd per circumcisionem non conferebatur gratia , sed solùm auferebatur peccatum: Sed hoc non potest esse:quia homo non iustificatur à peccato nisi per gratiam:secundum illud Rom.5. Iustificati gratis per gratiam ipsius. Et ideo alij dixerunt,quòd per circumcisionem conferebatur gratia quãtum ad effectus remotiuos culpæ,sed non quantum ad effectus positiuos gratiæ.Sed hoc etiam videtur esse falsum: quia per circumcisionem dabatur pueris facultas perueniendi ad gloriam, quæ est vltimus effectus positiuus gratiæ.Et præterea secundum ordinem causæ formalis , priores sunt naturaliter effectus positiui quàm priuatiui , licet secundum ordinem causæ materialis sit econuerso: forma enim non excludit priuationem,nisi informando subiectum.Et ideo alij dicunt quòd circumcisio conferebat gratiam ex quantum ad aliquem effectum positium,qui est facere dignum vita æterna: non tamen quantum ad hoc quod est reprimere concupiscentiam impellentem ad peccandum. Quod & aliquando mihi visum est:sed diligentius consideranti apparet hoc etiam non esse verum:quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ,& mereri vitam æternam. Et ideo melius dicendum videtur , quòd circumcisio sicut & alia sacramenta veteris legis , erat solùm signum fidei iustificantis.vnde Apo. dicit Rom. 4. quòd Abraham accepit signum circũcisionis,signaculum iustitiæ fidei.Et ideo in circumcisione conferebatur gratia , inquantum erat signum passionis Christi futuræ:vt infra patebit.

QVAESTIO SEXAGESIMA tertia, De effectu sacramentorum, qui est character, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de alio effectu sacramentorum, qui est character.

¶Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm ex sacramentis causetur character aliquis in anima.

¶Secundò,quid sit ille character.

¶Tertiò,cuius sit character.

¶Quartò,in quo sit sicut in subiecto.

¶Quintò,vtrùm insit indebiliter.

¶Sextò , vtrùm omnia sacramenta imprimant aliquem characterem.

ARTICVLVS I.

¶ Virum sacramentum imprimat aliquem characterem in anima.

AD PRIMVM sic proceditur.Videtur quòd sacramẽtum non imprimat aliquem characterem in anima. Character enim significare videtur quoddam signum distinctiuum.Sed distinctio membrorum Christi ab alij,sit per æternam prædestinationem,quæ nõ ponit aliquid in prædestinato,sed solum in Deo prædestinante:vt in prima parte habitum est.dicitur enim 2. Timoth.2. Firmum fundamentum Dei stat,habens signaculum hoc:nouit Dominus,qui sunt eius. Ergo sacramenta non imprimunt characterem in anima.

¶Præterea, Character signum est distinctiuum. Signum autem (vt Augu.dicit in 2.de doct.Christia.)est quod præter speciem, quam ingerit sensibus,facit aliquid aliud in cognitionem venire.Nihil autem est in anima,quod aliquam speciem sensibus ingerat.Ergo videtur quòd in anima non imprimatur aliquis character per sacramenta.

¶Præterea, Sicut per sacramenta nouæ legis distinguitur fidelis ab infideli:ita etiam per sacramenta veteris legis,Sed sacramenta veteris legis,non imprimebant aliquem characterem in animavnde & dicuntur iustitiæ carnis,secundum Apost.ad Heb.9. Ergo videtur quòd neque sacramenta nouæ legis.

¶SED CONTRA est,quòd Apost.dicit 2.ad Cor.1. Qui vnxit nos,Deus est:& qui signauit nos,& dedit pignus.Spiritus in cordibus nostris.Sed nihil aliud importat character quàm quãdam signationem.Ergo videtur quòd Deus per sacramenta nobis suum characterem imprimat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut ex prædictis patet, sacramenta nouæ legis ad duo ordinantur , videlicet ad remedium contra peccata,& ad perficiendum animã in his quæ pertinet ad cultum Dei,secundum ritum Christianæ vitæ. Quicũque autem ad aliquid certũ deputatur,consueuit ad illud consignari sicut

Infrà q. 64. art. 2. Et 4. dist. 1. q. 1. art. 4. q. 3. Et dist. 1. q. 2. art. 2. q. 1. August. Trac. 19 & 83 10. 9. Trac. 80. 10. 9.

Gl. ord. Nec oportet laborare ad inueniendũ, quomodo ex diuersis formis in tentionalibus fit vna forma simplex aut composita,vel per aggregationem:vel contra tenentes huiusmodi virtutes intentionales arguitur.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum quartum.*

Comment. Ar. 1. Titulus vt sonat.

¶In corpore vna conclusio:Sacramẽta. Ecclesiæ specialiter habent virtutẽ ex passione Christi.Probatur tripliciter.Primò ex communibus:quia humanitas Christi est instrumẽtum coniunctum deitati:sacramentum autem instrumentum separatum. Et formatur ratio: Agens principale per coniunctum instrumentum mouet separatum: sed Deus est agens principale gratiæ, & humanitas Christi instrumentũ coniunctum, & sacramentum instrumentum separatum:ergo.Et quia hæc ratio non concludit de passione Christi: sed de humanitate Christi (in qua Christus mysteria multa consummauit , puta natiuitatem, prædicationem, passionem , resurrectionem, ascensionem,&c.) ideo secunda subiungitur ratio , per quam probatur specialiter quòd à passione Christi virtus sit sacramentorum.Et pro-

D. 680. 10. 9.

Q. 49. & 56.

Gl. ord.

Et quòd passio Christi vt finalis causa coniungitur per fidem tam nobis quàm antiquis : & propter ea vtrique salus mur per fidẽ passionis Christi:sed non vtrique per sacramenta virtuosa ex passione Christi. Non autem superstitiosus erat vsus illorum sacramentorum:quia adhibebantur eis non vt virtuosa:tamen vt figura fidei virtuosæ.

D. 982. Ar. pra.

¶ Sta igitur lector in formali differentia inter coniunctionem per fidem seu actum animæ vt sic,& per sacramenta seu vsum exteriorum rerum vt sic:& videbis differentiam in litera subtiliter ponitam inferre sacramenta nostra esse virtuosa, & antiqua non. Et memento nouitie, quòd de coniunctione causali (seu causę vt sic) est sermo, vt non fallatis ab importunitate diuersitium adea, quę sunt per accidens.

D. 341.

*Alias consequẽ tur.

¶ *super Quæstionis sexagesimæ tertiæ Articulum primum.*

Annot. Titulus vt sonat de sacramento indefinitè, non vniuersaliter aut particulariter explicitè.Quæritur enim explicitè de particulari in art.6.

¶In corpore vna conclusio:Fideles per sacramenta aliquo spirituali, charactere insigniuntur. Probatur , quicunque ad aliquod certum deputatur, consueuit consignari:sed homines per sacramenta deputantur ad spirituale aliquod spectans ad Dei cultum:ergo fideles per sacramenta aliquo spirituali charactere insigniuntur. Probatur maior exemplo militum.Minor verò,quia sacramenta ad duo ordinantur,hoc est ad remedium contra peccatum , & ad perficiendum hominem in his quæ ad cultum diuinum sunt.Et confirmatur tota ratio cum confessione autoritate Augustini,vnde Autor sum pſit.

Annot. ¶Aduerte hic duo, Primum quòd sacramenta imprimere characterem ex sacra Scriptura non habetur: sed ex Ecclesiæ autoritate , & non multum antiqua, vt patet ex sacris canonibus & priscis quæstionibus patrum de reiteratione baptismi , quæ locum non habuissent, si Ecclesia iam determinasset imprimi in anima characterem per baptismũ, quod Innocentius tertius extra. de bap. cap. maiores, causas , determinauit.Secundum est, quod Autor perstasibilem hanc veritatem ecclesiasticam reddere,siu duit,ex ratione proportionalis similitudinis inter homines deputatos ab homine ad militiam corporalem, & deputatos à Deo ad cultum Christianæ religionis (quæ vtique militia est illius qui est' dominus fortis & potẽsdominus potens in prælio ad debellãdas aceas potestates , vincendũmque mundum(sectatus Augustini vestigia Rationabile siquidem est,vt homines qui à principibus mundi huius confueuerunt ad corporalia corporali nota insigniri, quum à Deo ad perennem spiritualem cultum secundum animam deputantur,spirituali signo, figantur in anima. sic enim diuinam prouidentiam dispone re homines suauiter inueniturvt scilicet apportionaliter insignantur secundum animam à Deo:sicut secundum corpus consueuerunt à principe humano.

E.984.

E.804. D.343.

Q. 70.

¶In responsione ad secundum vide nouitie, quòd iuxta primam ibi demresponsionem, character non secundum se, sed secundum suam causam(hoc est non solitariè sumptus , sed vt ex sua causa sensibili, quæ est sacramentum habet rationem signi. Et quia hæc responsio multis non facit satis, apposita est ab Autore altera responsio de ipso charactere in seipso: ita quòd prima de charactere causaliter ,secunda de eodem formaliter est,

4. di. 4. q. 1 art. 4. q. 1. c.

Q. 63. ar. 5.

Circa pri. 10. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis sexagesimatertiæ Articulum secundum.*

Annot. TItulus de quidditate characteris manifestè quæritur quo scilicet genere sit an potestatis, an relationis, &c.

¶ In corpore fuit tres conclusiones. Prima est: Character sacramentalis est spiritualis potestas ad ea quæ sunt diuini cultus. Probatur: Character imprimitur à sacramentis, inquantum per illa homo deputatur ad ea quæ sunt Christi ini cultus, consistentis in recipiendo aliqua, vel tradendo alijs: ergo character sacramentalis est quædā spiritualis potestas ad ea quæ sunt diuini cultus. Antecedens quo ad primam partem probatur autoritate Dionysij in illis verbis, perficiens eum diuinum & communicatorem diuinorum. Consequentia verò probatur: quia ad vtrumque horum requiritur potentia aliqua, ad recipiendum quidem passiua, ad tradendum verò activa.

Annot. ¶ Circa deductionē conclusionis huius dubium occurrit: nam inualida apparet consequentia. Character sacramentalis est deputatiuus hominis ad cultum consistentem in recipiendo & tradendo: ergo est potentiatum quia similis consequentia nihil valet, Character militaris est deputatiuus hominis ad militiam consistentem in percutiendo, & ad percutiendum requiritur potentia percussiua: ergo character militaris est potentia ad percutiendum. Et si instetur, quòd non est simile: quia potentia percussiua præsupponitur, vt potentia naturalis, potentia autem ad cultum, non est naturalis, sed super addita. Hæc inquam instantia nihil obstat argumento: quia ad militatem requiritur potentia naturalis virilis potentiam sequitur, ad sanandū aegritudinem in medico potentia medicativa: stat ergo obiectio.

¶ Et eluatur instantia ad vniuersalē rationem vnde scilicet licet à communissimis inferre determinatè speciale hoc est à deputatiue ad cultū Christianæ religionis, ad potentiam respectu eiusdem cultus descendere. Deputatio siquidem ad cultum multipliciter fieri potest: scilicet signo, professione, officio, scientia, voluntate, potentia vt patet inductiue in militia, & aliis cultibus, & attribuit. Vnde inferre characterem esse potentiam, quia est deputatiuus hominis ad cultum Christianæ religionis, fallacia consequentis videtur.

¶ Ad hoc dicitur, q. autor, procedit ex determinatis in præcedenti articulo. Et propterea nō procedit ex hoc solo, quòd character est deputatiuus ad cultū, &c. sed ex hoc, quòd character sacramentalis est spiritualis perfectio animæ ad cultum diuinum secundum ritum Christianum: ita quòd non ex quacunque deputatione, sed ex tali deputatione, scilicet vt perfectiuo animæ ad talē cultū impresso à Deo, procedit literæ vt ipsamet litera de se ipsa testimonijs perhibet, autoritatē afferēs Dionysij hoc testantē. Ex huiusmodi aute assumpto nō grauiter laborabit, qui perspicacitēr intuitus fuerit inualiditatem cuiusq; Christianæ religionis formaliter, vt Autor contemplatus est. Ex hoc enim quòd character est perfectiua animæ ad cultū Christianæ religionis, & cultus Christianæ religionis formaliter existit in recipiente vel dare formaliter sequitur, ergo characterem facit animam ad recipiendū vel dandum. Sed cōstat liquidò, quòd proprium & per se primò perfectiuum ad recipere seu dare, est posse recipere aut dare: ergo character est spiritualis potentia, qua homo secundum animam potest recipere vel tradere eaque sunt Christianæ religionis propria, & cōformatur hæc ratiocinatio potentia sola ex aliquibus subtracta actus nullus redditur apud Deum: & similiter qua posita actus efficax est quandoq; ab homine prohibitus. Nam sobrietas charitas, aut scientia, aut fides, si ponētia remanet actus non est nolitus esse in propolito, quòd subtracto characteres, vanè omnia recipiuntur. Et similiter subtracto characterē ordinis vanè omnia traduntur quò propris ordinis sunt: est ergo character in genere potentiæ.

¶ Ad inuentionem autem de multiplicitate characteris, patet responsio: quia non spectant ad animam.

¶ Ad obiectionem autem vniuersalem patet etiam responsio, quòd falsum assumit, scilicet: litera ex sola deputatione procedere, quum procedat ex tali deputatione, scilicet vt perfectiua humanis spiritualitēr secundum animam ad cultum spiritualem consistentem in recipere & tradere: manifestatum quippe est quòd forma liter procedendo, optimè absque sophismatis aliqua specie illatio tenet.

¶ Secunda cōclusio est: Hæc spiritualis potentia est instrumentalis. Declaratur à simili, Scitur virtus quę est in sacramentalis. Et probatur ex subiectiunqua est potentia ministri: ergo instrumenti. Antecedens probatur: quia character cōuenit ministris Christi vt sic. Consequentia probatur: quia minister vt sic, habet rationem instrumenti.

¶ Tertia conclusio est: Character non est per se in genere: sed reductiuè in secūda specie qualitatis. Prima pars probatur à simili: scilicet ex virtute in sacramentis, adiunctis ratione communi, quia est quiddam fluens & incompletum. Secunda verò pars relinquitur vt cuidens.

¶ *Num character sit in genere, & in quo genere, & sub qua specie.*

¶ Occurrunt autem hic multa dubia. Primum est de genere generalissimo, sub quo ponitur character: quod circa tertiam conclusionem versatur. Secundum, de specie: & spectat ad eandem conclusionem. Tertium est circa responsionem ad tertium, quantum valeat ratio literæ. Si relatio characteris fundaretur immediatè super essentia animæ, conueniret naturaliter omni animæ. Quæ una est, quantum vtuntur ratio literæ, probans quòd character non est habitus: quia omnis habitus est bonus vel malus, vt habes in litera, & argumento ad oppositum. Et super connexionem tamen materiæ tractabitur tertium dubium simul cum quarto, tunc, & secundum simul cum quarto.

¶ Circa primum dubium in quo genere sit character sacramentalis scitō primo, quod Durandus in 4. sen. dist. 4. q. 1. putauit characterem esse relationem rationis: per quam aliquis ex institutione diuino deputatur ad sacras operationes: cuius numus sortitur rationem prędi. Et eius ratio est: quia ea quę sunt fidei, clarificandis sunt, & non obscuriora reddendas per characterem autem si ponitur relatio rationis, omnia clara sunt. Si verò ponitur res realis, obscuriora introducuntur.

¶ Sed positio hæc seipsam louem monstrat, dum ex communibus tantum & exttaneis procedit. Eiusque falsitas patet ex autoritate Ecclesiæ, extra. de baptismo & eius effectu, in c. maiores in fine. Vbi dicitur quod sacramentalis operatio imprimit characterem in cerum est enim, quod relatio rationis non imprimitur. Et confirmatur ex concilio Florentino sub Eugenio quarto. Vbi dicitur, Tria sacramenta characterem, id est spirituale, quoddam signum à cæteris distinctiuum, imprimunt in anima indelebile: vnde in eadem persona non reiterantur. Hæc ille.

¶ Scito secundo, q. Scotus in 4. dist. 4. q. 10. ad vtrāque partem disputat, concludēs vtrūque posse probabiliter sustineri: & q. character sacramentalis sit res absoluta in genere qualitatis, & q. sit relatio extrinsecus adiuncta. Et hāc vltimā opinionem ipse tenet minus tamē probabilis mōstratur alia vta discutiendo tertium dubium. Vbi scito consequentiam factam in litera distinxit ex Scotica opinione, distinguente de relatione, vel intrinsecē adueniente vel intrinsece. Et vocat relationem intrinsecus aduenientem, illam quæ cōsequitur fundamentum

fundamentum posito termino. Illam autem quę ponitur fundamento & termino non necessario ponitur, vocat relationem extrinsecus aduenientē. Exemplū primi, vt duplum, simile, æquale. Exemplū secundi, vt relatio agentis ad patiens, relatio locati ad locum. & huiusmodi. Ad primā genus dicit nō esse motum, sed ad secundū: nec per hoc posse à Deo de nouo imprimi in animā relationē characteris absq; aliquo absoluto nouo fundante illam. Et propterea non sequitur, si relatio characteris ponneretur immediatè in anima, conueniret naturaliter omni animæ.

¶ Tu autem patienter sustinuero pertranseuntem de respectibus istis in communi quia theologicā practicam tracto, non metaphysicā. Nec videtur digrediendum hoc in loco, quicquid sit de respectibus istis extrinsecis qui forte nō sunt intelligibiles: quoniam omnis respectus formaliter respectus, hoc ipsum quod est, est ad aliud se habere: & si est ad aliud se habere: est in genere ad aliquid: quod est quartum prædicamentum. Et rursus. si est ad aliud se habere, necessē est vt consequatur fundamentū ex sola nouā positione alterius alioquin non esset ad aliud, & propter ea si est ad aliud se habere, ad aliud non est motus: vt ex hac ratione probatur 5. Phy. ad Arist. Et super hoc scilicet super ipsa relatione formaliter, in quantum relatio est, sun dauit Autor hic rationem suam, relatio enim formaliter sumpta, quia hoc ipsum quod est, est ad aliud: si realis est, nā scitur cum fundamento non simpliciter in actu sed sic quòd ex sola appositione termini fit actu, similitudo enim nascitur cum albo, sic q. posito coalbo, statim similitudo in primo albo consurgit: & sic de aliis. Ac per hoc sic relatio characteris immediatè fundaretur in anima, nascerentur simul cum animasite quod posito illius termino, statim in anima consurgeret relatio characteris: & si sit connasceretur cum anima clare patet quòd naturaliter conueniret omni animæ. Quocirca aut character non est in genere ad aliquid nisi æquiuocè: & tunc si est respectus, quæratur illius genus. Nec erit facile fingere aliud genus, quum ponatur res spiritualis, & nō sit formaliter passio. Aut si est in genere ad aliquid, diffinitio posita ab Arist non est communis suo generi & exclusio motus ab ad aliquid eō illius rationē. 1. Phys. non est vniuersalis de ipso genere ad aliquid: sed particularis, hoc est de aliqua specie relationis, scilicet intrinsecē: quoniam Arist. probando ad relationem non esse motum, ratulit relationē, quæ secūdū Scotū vocatur extrinsecus aduenient, scilicet dextri & sinistri. Nam relatio dextri inter me & columnā nō sequitur fundamētum posito termino, loquendo vt Sco. loquitur. Nam posito animali habēte dextrum, & posita columna, nō sequitur relatio dextri inter ipsa: potest enim columna poni neutra. Et accidit huiusmodi phantasiæ: quia non consideratur fundamentum vt fundamentum, & terminus vt terminus, sed remote. Verbi gratia, relatio agentis ad patiens, non habet pro extremis ignē & aliquam, sed ignem calefacientem, & aquam patientem à calefaciente: & sic de aliis. Vnde non remote, sed propinque sumendo fundamentum & terminum hoc est secundum eas dispositiones, secundum quas hoc fundat, & illud terminat: nulla est relatio realis, quæ non consurgat in fundamento, posito termino. Sed hęc pertranseundo sunt dicta pro claritate literæ, quæ de relatione loquitur formaliter, sicut & Philosophus quinto Phyſic.

¶ Circa secundum dubiū, scito Scotum in 4. dist. 6. q. 10. disputare ad omnem partem, & tenendo quòd character est essentialiter respectus, sustinet ipsum habere rationem potentiæ & actiuæ & passiuæ, pro quanto Deus ordinauit ad sistēdo agere habēti talem respectū, puta sacerdotio: & similiter imprimere in paries habens talem respectum, puta characterē baptismi: ita quòd respectus tendit baptizatum capacem passionis à Deo sic statuente: & similiter operatio nē sacerdotis efficacem. Et concurrunt hi respectus tāquam dispositiones in ordine ad agens voluntarium. Tenendo autem quòd character est forma absoluta, sustinet & quòd potest poni in prima specie qualitatis, & quòd potest poni in secūda, respondendo ad rationē literę, quæ in quarto dubio proposita est primò, quòd non oportet omnem habitum esse bonum vel malum, sed potest aliquis habitus esse indifferens. Quo probat dupliciter eum qui ex actibus indifferētibus frequentatis eauitur habitus indifferens tum quia frequentans considerationem alicuius conclusionis Geometricæ, habet habitum indifferētem. Secūdo quia character potest poni habitus supernaturalis bonus remotè: ita quod non proximè seu sufficientèr potest esse principium actus boni, sed remotè, sicut fides, spes, charitas infusa non est sufficiens principium bonis actus: sed inclinat ad bonum actum concurrentibus aliis requisitis. multò autem remotius character potest disponere ad bonum actum.

¶ Ad horū clariorē notitiam aduertendum est, quòd nisi formaliter considerētur, vocemūsque res in suis generibus, vagatur indistinctè cōtinget. Quocirca quum character sacramentalis sit formaliter potentia (est enim baptismalis character, quo per se primo homo potest recipere sacramenta reliqua, vt patet: & similiter character ordinis, quo primò ministret Ecclesiæ, puta sacerdos, potest conficere Eucharistiam, &c.) & si supernaturale accidēs imprimit sum animæ consequens est, vt sub illo genere ac existentium formaliter loquetur quod potentias actiuas, vel passiuas cō tinet: quod constat solūm qualitatis genus esse, & vnā illius speciem, secundum scilicet. Nec obstat quòd non sit naturalis potentia: quoniā sicut sub habitus specie continentur non solūm naturales, sed super naturales habitus, ita sub potentiæ accidentalis specie continentur non solum naturales, sed super naturales potentiæ, & in hoc debet quiescere intellectus bene dispositus.

¶ Ad distractionem autem Scoticam, tranentem relationem ad rationem potentiæ, patet responsio ex hoc ipso quòd distractio abolita rerum ac rationem formalium est.

¶ Ad id verò quod primò dicit de habitu indifferenter, dicendum est quòd nullus est actus humanus singularis indifferens moraliter: qa si ve cer, & as. se vel quando, vbi, sicut propter, &c. debet: & sic est bonus moraliter. vel non quando, aut vbi, aut, sicut, aut propter, aut, &c. debet: & sic est malus moraliter. Nec est inter ista duo medium in actu exercitoriquia distinguuntur penes affirmationem, & negationem. ac per hoc nullus potest esse habitus indifferens ex hoc capite.

¶ Ad id verò quod de cōsideratione frequenti cōclusionis geometricę subditur, dicitur quod si cōsideratio est scientifica, generatur habitus bonus, scilicet scientiæ, quę est virtutiae per hoc boni tantum, puta veri. Si verò cōsideratio est non scientifica, generabitur habitus opinatiuus, qui etiam non est indifferēs, sed declinat ad bonum vel malū, prout declinat ad verū vel falsum. Et quia character est forma supernaturalis à Deo pro munere impressiuae per hoc si esset habitus, non posset poni indifferēs: ideo Scotus ad vltimam responsionē confugit, quæ falsum in primis asserendum charitatem, fidem, ac spem in fusam à sufficientibus proximisque principiis eliciuijs bonorum actuum aufert. Est enim infusa charitas & sufficientissimū & proximū elicitiuum principium dilectionis Dei super omnia: sed quòd iste puer baptizatus non actu diligat, prouenit ex conditione ipsius habentis charitatē, quia scilicet habet organa impedientia, &c. & nō ex insufficientia aut elongatione habitus. Et si mile est de dormiente, aut ebrio non exim ex parte habitus infusi aut acquisiti prouenit, quòd dormiens aut ebrius nō cōsideret geometricas demonstrationes, aut non credit seu sperat, sed ex impedimento habens habitum.

Male deinde locat characterem in specie, dum ex iis, ad quæ remote se habet, locat ipsum. Debet siquidem iudicari res secundū ea quæ sibi proxime cōueniunt, & nō secundum remotissimæ per hoc nō debet character poni sub specie habitus boni: quia valdè remotè disponit ad actū boni. Sed hæc accidit Scotorquia difficile est operire falsum. Quocirca video omnia cōfonare vero, & absque difficultate vlla characterem poni non habitum, sed potentiam, quæ ex propria ratione indifferens est ad bonum & malum: hæc autem est potentia, qua potest quis dare vel recipere: & non est, quo potest bene vel male dare vel recipere) vt sic perspicias diuinam sapientiam disponentem omnia suauiter, donando nobis supernaturales potentias, dare eas suauiter: hoc est, seruata conditione potentiarum. vt scilicet sint quibus possumus, & non quibus bene vel male possimus.

¶ Argumenta Petri Auteoli apud Capreolum in 4. distinctio 4. contra hoc q. character: est potentia, quia ad specialia descendunt de potestate effectiua tribubitantiationis in Eu charistia, &c. omittēda censui: quoniam suo loco quælibet seruanda est quæstio.

¶ *Super Quæstionis sexagesimatertiæ Articulum tertium.*

TItulus de Christo loquitur, vt est verbum incarnatum: vt distinguitur à Patre & Spiritu sancto, ac ipsa Trinitate. Denotat autem obliquus casus autoritatem in ipso Christo ita quod sensus est: an character sacramentalis sit character Christo vt principi configurans, seu cōfigurans characterem ipsum suscipientes: scilicet character Romanus configurat militer Cæsari, & Gallicus regi Francorum, &c. Annot.

¶ In corpore tria fiunt. Primò distinguitur character fidelium in duo genera: Annot. secundo respondetur quæstioni tertio ponitur vnum corollarium.

¶ Quo ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Quæ ad primum, distinguitur character fidelium in characterē ad cælestem beatitudinem, & characterē ad militiā Ecclesiæ cultum. Ille est charitas seu gratia habitualis, de quo est sermo. Communis istorum ex communi ratione characteris declaratur. Diuersitas autem ex diuersitate finis ac actuū ministrantium in litera, Præmisit autem Autor distinctionē hāc, vt clara fieret doctrina sacræ Scripturę, quæ in argumentis disseritur, & ne nouitium ambiguū relinqueret aut suspensum.

cap. 18. 19. 20. ¶ Quia ad secundū, contentio responsiua quæsito est: Character sacramentalis est character Christi. Probatur: Character sacramentalis est ad recipiendum & dandum ea quæ sunt cultus Christiani: ergo est specialiter character Christi. Probatur consequentia quia totus ritus Christianæ religionis derivatur à Christi sacerdotio: cui configurantur fideles.

Annot. ¶ Nota hic, quām formalis sit doctrina Autoris, dum de cultu Christianæ religionis tractans, in Christum caput non secundum quancunque illius conditionem, sed secundum sacerdotium reducit characterem Christiani cultus, sacerdotis enim est principatus cuiusque religionis tam veræ quam falsæ.

¶ Quo ad tertiū, corollarium est: Characteres sacramentales sunt participationes quædam sacerdotij Christi ex eo enim q̄ character sacramentalis est Christi sacerdotis character, consequens est, vt sic quædā diminuta imitatio ordinata ad actus spectantes ad Christi sacerdotium quod est esse participationem sacerdotij Christi. Baptismali siquidem

Ar. 1. characterē à Christi sacerdotio habet homo formaliter & esse membrum Christianæ religionis & esse capacem reliquorum sacramentorū à Christi sacerdotio derivatorum. Et simile proportionaliter est de aliorum sacramentorum characteribus.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ tertiæ Articulum quartum.

Commen. TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Character est subiectiuè in potentia animæ. Probatur: Character est signaculum, quo anima insignitur ad recipiendum vel tradendum ea quæ sunt cultus Christiani: ergo ordinatur ad actus: ergo est in potentia animæ. Prima cōsequentia (quæ non nisi implicitè in littera habetur) probatur ex eo quod cultus diuinus in actibus consistit.

Annot. secunda autem, quia potentia animæ ordinatur ad operari sicut essentia ad esse.

¶ In responsione ad primū aduerte distinctionē in litera positā, de eo ad quod dicit character, scilicet vel propinquè vel remotè: & quòd proximè disponit ad actus Christianæ religionis: remotè autem disponit ad gratiam. Et hoc probatur in litera quia ad hoc disponit ex cōsequēti. Et tu potes addere, quia disponere ad gratiam est communis conditio sibi & multis aliis: multa enim

Annot. alia disponunt ad gratiam (vt patet) & non est de numero propriorum sibi.

¶ Ex hac si retinueris, videbis vanum esse laborem Scoti in vlt. q. dist. 64. sent. procedentis ex eo, quòd dispositio ad formam, nunquam est in posteriori naturaliter susceptiue: hoc enim falsum esse constat de dispositione non proximè sed remotè. Potest enim res quæ non nisi remotè & ex consequenti est dispositio ad gratiam (quæ in essentia animæ ponenda est) poni in quacunque potentia animæ: imò etiam in membris exterioribus: huiusmodi enim dispositiones (vt in litera dicitur) non vendicant sibi subiectum ex eo ad quod remotè disponunt sed ex eo ad quod proximè disponunt.

¶ Cauēndū ne dicta de charactere intelligas dicta de sacramētis characterē imprimentibus: & incidas in foueā, putās q̄ sacramēta huiusmodi cōferāt gratiam ex consequenti, sintq̄: principaliter causæ characteris, & ex cōsequēti gratiæ, quia character, vt in littera dicitur, non proximè, sed ex consequenti dispositio est ad gratiā. Recolito superius habitæ doctrinæ, q̄ scilicet gratia est principalis ta crāmentorum effectus, & character est effectus secundarius & perspice non licere attribuere sacramento conditionem characteris: cum hoc enim q̄ character est remotus & ex consequenti dispositio ad gratiam, stat q̄ gratia sit principalis effectus sacramentalitatis enim gratia non esset principalis effectus sacramēti, si solùm dāretur per sacramentum, vt sequela ad characterem. Quę phantasia procul sit à re baptismus namque est principaliter ianuam regenerationis in filios Dei, in membra Christi: & secundariò imprestiuus characteris, & cōsert gratia ex primo principaliter: & præter hoc habet vnde conferat gratiā ex consequenti, scilicet propter characterem, quòd character naturali ordine est effectus gratiæ, per quā aliquis sit Christianus formatus prius enim natura est esse quod spectat ad gratiā, quām posse quod est characteri: & cum hoc est dispositio ex consequenti ad gratiam pro quāto ad posse donarum à Deo, comitatur antecedenter vel consequenter largitio bene posse.

Annot. ¶ Et bene nota q̄ character nō ponitur dispositio ad gratiam absolutè, sed character secundum rationē suæ causæ, scilicet diuinæ largitatis ponitur dispositio ad gratiā. Diuinæ siquidē largitatis ratio habet, vt cui dat posse, det bene posse: hac enim ratione character ponitur dispositio ad gratiā vt patet in hac litera. Et quum hæc seruauerit Durandi obiectiones in 4 dist. 4. q. 1. spernes.

¶ Quòd character sit in potentiis animæ sicut in subiecto.

AD QVARTVM sic procedi-
tur. Videtur quòd character non sit in potentiis animę sicut in subiecto. Character enim dicitur vel fundamētū obligationis animæ ad Deum, rationabile est q̄ ponatur in illa potentia, cuius primò est obligare, vel esse ratione obligandi talis autē est voluntas, quia præcisè p actū eius aliquis se obligat principaliter: reliqua enim concurrentia ad oblationem non sunt nisi quædam præambula ad signa.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Autor & inferiùs in se quenti articulo in responsione ad secundum, probat characterē non esse in voluntate: quia character est vis instrumentalis: ac per hoc consistit in mouēri ab alio: voluntatis verò, est mouere seipsam ad operandum dissonat igitur condicio characteris à cōditione voluntatis. Et hic probat characterem esse in intelle ctu: quia actus ad quos proximè disponit, scilicet recipere vel tradere ea quæ sunt Christiani cultus, sunt quędam fidei protestationes. Vnde ad primā Scoti obiectionem non oportet aliter respondere: quia iam dictum est, quòd characteri non assignantur subiectum, ex eo quòd est dispositio ad gratiam: quia remotè ad eam disponit.

¶ Ad secundum autē dicitur primò quòd cōditionalis assumpta est falsa: quia non est

non est necessaria, quia cum veritate antecedentis stat quod character sit in illa potentia cuius sunt primò actus operationes, ad quas character obligat, & non in potentia, quæ est primo obligatiua. Dicitur secundò quod antecedens potest dupliciter intelligi, quod character sit obligatiuus vel proximè, vel ex consequenti. Et quod character per se proximè, non est quod obligatiuus, sed professiuus Christiani cultus & fidei, & propter huiusmodi professionem obligat, quod est ex consequenti obligare: character enim in anima, monstrat animam Christianæ religionis, ac per hoc obligatam Christo, & non

Ar. 2. esse dispositio ad gratiam. Sed gratia est in essentia animæ, sicut in subiecto, vt in Secunda parte dictum est. Ergo videtur quod character sit in essentia animæ, non autem in potentiis.

¶ Præterea, Potentia animæ non videtur esse subiectum alicuius, nisi habitus vel dispositionis. Sed character (vt dictum est) non est habitus vel dispositio, sed magis potentia, cuius subiectum non est nisi essentia animæ. Ergo videtur quod character non sit sicut in subiecto in potentia animæ, sed magis in essentia ipsius.

¶ Præterea, Potentiæ animæ rationalis distinguuntur per cognitiuas & appetitiuas. Sed non potest dici quod character sit tantum in potentia cognitiua, neque etiam tātum in potentia appetitiua (quia non ordinatur neque ad cognoscendum tantum, neque ad appetendum) similiter etiam non potest dici quod sit in vtraque: quia idem accidens non potest esse in diuersis subiectis. Ergo videtur quod character non sit in potentia animæ sicut in subiecto, sed magis in essentia.

¶ SED CONTRA est quod (sicut in præmissa diffinitione characteris continetur) character imprimitur animæ rationali secundum imaginem. Sed imago Trinitatis in anima, attenditur secundum potentias. Ergo character in potentiis animæ existit.

¶ RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est) character est quoddam signaculum quo anima insignitur ad suscipiendum, vel aliis tradendum ea quæ sunt diuini cultus. Diuinus autem cultus in quibusdam actibus consistit. Ad actus autem proprie ordinantur potentiæ animæ sicut essentia ordinatur ad esse. Et ideo character non est sicut in subiecto in essentia animæ, sed in eius potentia.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod subiectum alicui accidenti attribuitur secundum rationem eius ad quod propinquè disponit: non autem secundum rationem eius, ad quod disponit remotè vel indirectè. Character autem directè quidem & propinquè disponit animam ad ea, quæ sunt diuini cultus exequenda: & quia hæc idoneè non fiunt sine auxilio gratiæ (quia vt dicitur Ioan. 4. Eos qui adorant Deum, in spiritu & veritate adorare oportet) ex consequenti diuina largitas recipientibus characterem, largitur gratiam, per quam dignè impleant ea quæ deputantur. Et ideo characteri magis est attribuendum subiectum secundum rationem actuum ad diuinum cultum pertinentium, quàm secundum rationem gratiæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd essentia animæ est subiectum potentiæ naturalis, quæ ex principiis essentiæ procedit. Talis autem potentia non est character: sed est quædam spiritualis potentia, ab extrinseco adueniens. Vnde sicut essentia animæ, per quam est naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima spiritualiter viuit: ita potentia naturalis animæ perficitur per spiritualem potentiam, quæ est character. Habitus enim & dispositio ad pertinentiā animæ: eo quòd ordinantur ad actus quorum potentiæ sunt principia. Et eadem ratio omnino quod ad actum ordinatur, est potentiæ tribuendum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut dictum est) character ordinatur ad ea quæ sunt diuini cultus. Qui quidem est quædam fidei protestatio per exteriora signa. Et ideo oportet quòd character sit in cognitiua potentia animæ, in qua est fides.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum character ponat in anima indelebiliter.

AD QVINTVM sic procedi-
tur. Videtur quòd character non ponat in anima indelebiliter. Quantò enim aliquod accidēs est perfectius, tantò firmius inhæret. Sed gratia est perfectior quàm character: quia character ordinatur ad gratiam sicut ad vlteriorem finem. Gratia autem amittitur per peccatum. Ergo multò magis character.

¶ Præterea, Per characterem aliquis deputatur diuino cultui, sicut dictum est. Sed aliqui à cultu diuino transeunt ad cōtrarium cultum, per apostasiam à fide. Ergo videtur quòd tales amittant characterem sacramentalem.

¶ Præterea, Cessante fine, cessare debet & id quod est ad finem, alioquin frustra remaneret: sicut post resurrectionem non erit matrimonium, quia cessabit generatio, ad quam ordinatur matrimonium. Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, sed rotum in nuda veritate. Ergo character sacramentalis non manet in perpetuum in anima: & ita non inest indelebiliter.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit in secundo contra Parmenianum: Non minus hærent sacramenta Christiana quàm corporalis nota militiæ. Sed character militaris non reperitur, sed ignitus approbatur in eo qui veniam meretur ab Imperatore post culpam. Ergo nec character sacramentalis deleri potest.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) character sacramentalis, 4. dist. 4. q. 1. arti 3. q. 4. Et Ro. 7. col. 2.

Ar. pro. Ar. pro. Ar. 1. & 2.

Annot. ¶ Ad hoc dicitur, quod character conuenit in subiecto cum fide magis quàm cum religione, ex duobus sumi potest. Primò ex eo, quod tam fides quàm character inter principia religionis computantur: vniuersaliter namque religio fit sub fidei, & quadam fidei protestatione ex religione namque profitetur quilibet fidem suam. Character quoque quum potentia sit actiua vel passiua actuum religionis, principij rationem habet. Secundò ex eo, quod tam fides quàm character recipiat diuinum cultum, secundum id quod est religio autem respicit diuinum cultum secundum rationem boni: est enim religio virtus moralis cuius est reddere hominem bonum, & eius opus bonum facere. Fides enim & character hominem potest in actus religionis, religione autem homo bene se habet ad illos. Et hinc fit, vt character respiciat Christianum cultum, vt professum quendam fidei est: & non vt bene vel male fit: & propterea ad fidei subiectum accedit, & non spectat ad subiectum religionis.

¶ Ad obiectionem autem in oppositum dicitur, quod propositio illa, Si character debetur subiectum ratione cultus, debet potius poni in subiecto principij proximi pitur cultus, quàm principij remoti eiusdem, vera forte est cæteris paribus, sed hic non sunt cætera paria: quia cultus respicitur à principio prezimo, prout bene vel male fiunt quæ ratione longè est character: a principio verò remoto respicitur secundum id quod est, in qua ratione conuenit character cum fide, quæ est principium remotum & commune. Et propter ea non sequitur, character esse in voluntate, in qua est religio sed cōclusitur oppositū, scilicet esse in intellectu, in quo est fides.

¶ Circa eandem responsionem dubium ex Durando in 4. sent. dist. 4. quæstionis 3. occurrit, de subiecto characteris, quod sit potentia exequutiua quia virtus perficiens non ad cognoscendum nec ad appetendum, sed ad exequēdum, debet poni non in intellectu, nec in voluntate, sed in potentia exequutiua: character autem est huiusmodi, vt pateat ergo.

¶ Ad hoc dicitur quod characterem esse in alia potentia quàm intellectum vel voluntatis, est in possibile: quia quælibet alia potentia est in compositō: character autem est in anima intellectiua. Quod ex eo patet, quod est perpetuus, remanens in anima separata. In cuius signum si baptizatus aut ordinatus resurgeret, non rebaptizaretur aut reordinaretur.

¶ Ad obiectionē autem dicitur, quod licet maior sit vera de virtute seu habitu, non tamen est vera de potētia. character autē non est virtus aut habitus, sed potentia, licet enim habitus in parte intellectiua sit ad cognoscēdum vel appetendum: potentia tamen apposita ad neutrū esse potest, imò debet quoniam intellectus ipse subsistit pro potentia ad intelligendum, & voluntas pro potentia ad appetendum. Quocirca quum character sit potentia in parte superiori animæ ad recipiendum vel tradendum cultum professiuum fidei rationabiliter ponitur in subiecto fidei, vt in litera dicitur. Ar. 1. & 2.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ tertiæ Articulum quintum.

Annot. Cap. 13. in. 7. Ar. 3. Comment. IN titulo aduerte, q̄ sly indelebiliter potest dupliciter accipi, vel per negationem omnis potentiæ etiam logicæ, ad deletionem. Et sic esset sensus, quòd character

infinite indelebiliter, ita quod implicet contradictionem ipsum deleri, & sic sensus procedit ab intento: potest enim à Deo deleri, declinando conseruare ipsum. Vel per negationem propriæ seu proximæ naturalis potentiæ ad deletionem, & hic sensus est intentus, non enim quærimus quid possit, Deus facere, sed quid iuxta naturā conuenit characteri.

¶ In corpore est vnica conclusio: Character indelebiliter manet in anima. Probatur, Omnis sanctificatio quæ fit per sacerdotium Christi, est perpetuare consecrata

Universidad de Deusto
Biblioteca

scer ex re manēte: sed character sacramentalis est quædam participatio sacerdotij Christi, æterni, in eius fidelibus secundum animæ autem incorruptibile ergo character indelebiliter manet in anima. Maior & probatur & declaratur, Probatur quidem quia sacerdotiū Christi est æternum vt patet auctoritate Scripturę. Declaratur vero ex eo q̄ res inanimatæ cōsecratæ à ministris sacerdotij Christi, retinent cōsecrationem, quadiu sunt, vt patet in Ecclesiis, calicib⁹, &c. Mino vērō quo ad primam patem declaratur ex duobus. Primō ex proportionalitate Christi secundum plenā sacerdotij potestatē, & fideliū eius secundum aliquam potestatem respectu sacramentorū, &c. Secundō ex hoc quod Christo nō cōuenit habere characterē. Quoad secundam autem partē, scilicet æterni, nō oportet aliter probari. Quo ad tertiā verò probatur ex eo q̄ anima est subiectum characteris secundum intellectum.

¶ Aduertē hic q̄ in minori propositiōe apposuimus ly æterni, propterea quia character habet rationē vis instrumentalis. Cōstat enim q̄ nisi principalis agēs sit æternū, impossibile est ponere instrumētalem eius virtutē perpetuā.

¶ Aduertē secūdo ly re cōsecrata manēte: quoniā inde apparet respōsio ad Scotum in quarto sent. dist. 4. q. 9. obiectionē ex indelebilitate characteris negationē virtutis supernaturalis in sacramentis: quia virtus illa nunquā posset cætrūpi eodem modo, quo characterē indelebilē Thomas ponit. Respondemus siquidē, q̄ virtus in sacramentis existens manet quādiu sacramētū manet, sicut & character durat, quādiu anima durat, durāte siquidē sacramento durat & virtus illa. Et sicut si cessaret esse anima, desineret & eius character: ita cessante sacramēto, cessat virtus in illo. Et q̄n constat, sacramenta omnia paulā durare (vt potē habēti verba pro formis) ideo mirū nō est si spirituales virtutes eorum cerebrō esse desinunt.

¶ In respōsione ad primum, aduertē rationē Autoris ex Philosophia nō solum principia, sed testimonia ad sensum habere. Videmus enim motum exeffectum durationem ex parte motus sortiri, tamēq; sit huiusmodi res (Quantum esse cōsistit in fieri) durare ex parte agēntis, vt negatiuē cōsistat permanentes res manu Creatoris, scilicet huiusmodi re-

Annot.

Annot. Ar. prā. ad 3.

Ar. 2.

lib. 1. cōm Dist. 4. 10. 7.

Annot.

Infrā q. 27 art. 1. Et 4. di. 4. q̄. 1. ar. 4. q. 2. & 3. & q. 3. art. 2. q̄. 3. & 1. arti. 2. q. 3. Comēt. Ar. 3. & 5.

character.

¶ Præterea, Character se habet ad animam in qua est, sicut consecratio ad res consecratas. Sed per quodliber sacramentum nouæ legis homo recipit gratiam sanctificantem: vt suprà dictum est. Ergo videtur quòd per quodlibet sacramentum nouæ legis imprimatur character.

¶ Præterea, Character est res & sacramentum. In quolibet autem sacramento nouæ legis est aliquid quod est res tantum, & aliquid quod est sacramentum tantum, & aliquid quod est res & sacramentum: Ergo per quodlibet sacramentum nouæ legis imprimitur character.

¶ SED CONTRA est, quòd sacramenta in quibus imprimitur character, non reiterantur, eo quòd character est indelebilis, vt dictum est. Quædam autem sacramenta iterantur, sicut patet de pœnitentia & matrimonio. Ergo non omnia sacramenta imprimunt characterem.

¶ RESPONDEO dicendum, quod (sicut suprà dictum est) sacramenta nouæ legis ad duo ordinatur, scilicet in remedium peccati, & ad cultum diuinum. Est autem omnibus sacramentis commune, quòd per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quòd gratiam conferunt. Non autem omnia sacramenta ordinantur directè ad diuinum cultum: sicut patet de pœnitentia, per quam homo liberatur à peccato: non autem per hoc sacramentum exhibetur homini aliquid de nouo, pertinens ad diuinum cultum, sed restituitur in statum pristinum. Pertinet autem aliquod sacramentum ad diuinum cultum tripliciter: vno modo per modum ipsius actionis: alio modo per modum agentis: tertio modo per modum recipientis. Per modum quidem ipsius actionis pertinet ad diuinum cultum Eucharistia: in qua principaliter diuinus cultus consistit, inquantum est Ecclesiæ sacrificium. Et per hoc idem sacramentum non imprimitur homini character: quia per hoc sacramentum non ordinatur homo ad aliquid aliud vlterius agendum, vel recipiendum in sacramenti: cum potius sit finis & consummatio omnium sacramentorum, vt Diony. dicit tertio cap. Eccl. hier. Continet tamen in seipsum Christum, in quo non est character, sed tota sacerdotij plenitudo.

Sed ad agentes in sacramentis, pertinet sacramentum ordinis: quia per hoc sacramentum deputantur homines ad sacramenta aliis tradenda. Sed ad recipientes pertinet sacramentum baptismi: quia per ipsum homo accipit potestatem recipiendi alia Ecclesiæ sacramenta. vnde baptismus dicitur esse ianua omnium sacramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio: vt infrà suo loco dicetur. Et ideo per hæc tria sacramenta character imprimitur, scilicet per baptismum, confirmationem & ordinem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per omnia sacramenta fit homo particeps sacerdotij Christi, vtpote percipiens aliquem effectum eius. Non tamen per omnia sacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid vel recipiendum, quòd pertineat ad cultum sacerdotij Christi. Quod quidem exigitur ad hoc quòd sacramentum characterem imprimat.

¶ Ad secundumdicendum, quòd per omnia sacramenta sanctificatur homo: secundum quòd sanctitas importat mūditiam à peccato, quæ fit per gratiam. Sed specialiter per sacramenta, quæ characterem imprimunt, homo sanctificatur quædam

Annot.

Q. 38. ar. 3. & 5.

Q. 72. ar. 5

Annot.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum primum.

TItulus clarus est.

Comēt. ¶ In corpore vna ponitur distinctio bimembris cum duabus conclusionibus singulis, iuxta singula membra. Distinctio est: Operari effectum contingit vel per modū principalis agentis vel per modum instrumenti. Prima conclusio est: Solus Deus primo modo operatur effectum interiorem sacramenti. Et probatur dupliciter, vt patet clarè in litera. Secunda verò conclusio est. Homo potest operari ad interiorem effectum sacramenti secundo modo. Et probatur quia minister habet rationem instrumenti, &c.

Annot. ¶ Aduerte hic, quod cum in litera dicitur, Solus Deus est causa gratiæ, intelligas de causa principali: quoniam de illa est sermo in prima conclusione, pro qua hoc dicitur, & superius determinatum est sacramenta causare instrumentaliter gratiam. Et hic in secunda conclusione dicitur, hominem ministrialiter causare interiorem effectum sacramenti eadem ratione, qua sacramentū est causa gratiæ: quoniam ministro vtitur Deus, sicut & sacramentali locutione vt instrumento ad causandum interiorem effectū sacramenti. Imò vna eadēmque vis instrumentalis perfecta est in sacramento & ministro: sicut in verbis & rebus, ea ratione: quia minister non nisi vt necessitiō requisitus ad perfectionem sacramēti concurrit. Omnibus autem requisitis ad perfectionē sacramenti, vtitur principale agens (quod est Deus) vt partialibus cōcurrentibus ad perficiendum sacramentum vnū: quod est vti eis, vt partialibus concurrentibus ad perfectionem instrumenti vnius, in vno verō instrumento, quotcūque requiratur partialia, vna eademque perfecta virtus instrumētalis ponenda est.

Annot. ¶ In respōsione ad secundum dubium occurrit, an gratiæ intensior gradus comprehendatur sub annexis, quæ per deuotionem ministri imperari possunt recipienti sacramentum. Et est ratio dubij: quia si comprehendatur sub annexis, sequitur præcedentia verba litteræ (scilicet, effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministrum) esse falsa: quoniam si ex deuotione ministri intensior gratia daretur baptizato, vel absoluto, constat quòd melior effectus daretur per meliorem ministrum, quam gratia ipsa sit effectus sacramenti. In oppositum autem quædam consecratione, vtpote deputatus ad diuinum cultum. Sicut etiam res inanimatæ sanctificari dicuntur, inquantum diuino cultui deputantur.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet character sit res & sacramentum: non tamen oportet omne id quod est res & sacramentum, esse characterem. Quid autem sit res & sacramentum, in aliis sacramentis infrà dicitur.

QVAESTIO SEXAGESIMAQUARTA
De causa Sacramentorum, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de causa sacramentorum siue per auctoritatem, siue per ministerium.

¶ Et circa hoc quærūtur decem.

¶ Primò, vtrùm solus Deus, interius operetur in sacramentis.

¶ Secundò, vtrùm institutio sacramentorū sit solùm à Deo.

¶ Tertiò, de potestate, quam Christus habuit in sacramentis.

¶ Quartò, vtrùm illam potestatem potuerit aliis communicare.

¶ Quintò, vtrùm potestas ministerij in sacramentis, conueniat malis.

¶ Sextò, vtrùm mali peccent dispensando sacramenta.

¶ Septimò, vtrùm angeli possint esse ministri sacramentorum.

¶ Octauò, vtrùm intentio ministri requiratur in sacramentis.

¶ Nonò, vtrùm requiratur ibi recta fides: ita scilicet, quòd infidelis non possit tradere sacramenta.

¶ Decimò, vtrùm requiratur ibi recta intentio.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm solus Deus operetur interius ad effectum sacramenti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non solus Deus, sed etiam minister interius operetur ad effectum sacramenti. Interior enim sacramenti effectus, est vt homo purgetur à peccatis, & illuminetur per gratiam. Sed ad ministros Ecclesiæ pertinet purgare, illuminare & perficere: vt patet per Diony. in 5. c. Cæle. hiera. Ergo videtur quòd non solus Deus: sed etiam ministri Ecclesiæ interius operentur ad sacramenti effectum.

¶ Præterea, In collatione sacramētorū quædam orationum suffragia proponuntur. Sed orationes iustorum sunt magis apud Deū exaudabiles, quàm quoruncunque: secundum illud Ioan. 9. Si quis Dei cultor est, & voluntatem eius facit, hunc Deus exaudit. Ergo videtur quòd maiorem effectum sacramenti cōsequatur ille, qui recipit ipsum à bono ministro. Sic ergo & minister aliquid operatur ad interiorem effectum, & non solus Deus.

¶ Præterea, Dignior est homo quàm res inanimata. Sed res inanimata aliquid operatur ad interiorem effectum: nam aqua corpus tangit, & cor abluit: vt Augusti. dicit super Ioan. Ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum sacramenti, & non solus Deus.

¶ SED CONTRA est, quod dicitur Roma. 8. Deus est qui iustificat. Cùm ergo interior effectus omnium sacramentorum sit iustificatio, videtur quòd solus Deus operetur interiorem effectum sacramenti.

¶ RESPONDEO dicendum, quod operari aliquem effectum, contingit dupliciter. Vno modo per modum principalis agentis: alio modo per modum instrumenti. Primo igitur modo solus Deus operatur interiorem effectum sacramenti: tum quia solus Dess illabitur animæ, in qua sacramenti effectus existit, non autem potest aliquid immediatè operari, vbi non est. Tum quia gratia quæ est interior sacramenti effectus, est à solo Deo: vt in Secunda parte dictum est. Character etiam, qui est interior quorundam sacramentorum effectus, est virtus instrumentalis, quæ manat à principali agente, quod est Deus. Secundo autem modo homo potest operari ad interiorem effectum sacramenti, inquantum operatur per modum ministri. nam eadē ratio est ministri & instrumenti: vtriusque enim actio exterius adhibetur. Sed fortitur effectum interiorem ex virtute principalis agentis, quod est Deus.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd purgatio, secundum quòd attribuitur ministris Ecclesiæ, non est à peccato. Sed dicuntur diaconi purgare, inquantum vel immundos eiiciunt à cœtu fidelium: vel eos sacris admonitionibus disponunt ad sacramentorum receptionem. Similiter etiam sacerdotes illuminare dicuntur sacrum populum: non quidem gratiam infundendo, sed sacramenta gratiæ tradendo, vt patet per Diony. ibidem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd rationes quæ dicuntur in sacramentorum collatione, proponuntur Deo, non ex parte singularis personæ, sed ex parte totius Ecclesiæ, cuius preces sunt apud Deum exaudibiles: secundum illud Matth. 18. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quācunque petierint, fiet illis à patre meo. Nihil tamen prohibet, quin deuotio viri iusti ad hoc aliquid operetur. Illud tamen quod est sacramenti effectus, non impetratur oratione Ecclesiæ vel ministri, sed ex merito passionis Christi, cuius virtus operatur in sacramentis: vt dictum est. Vnde effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministrum. Aliquid tamen annexū impetrari potest recipienti sacramentum, per deuotionem ministri. Nec tamen minister illud operatur, sed impetrat operandum à Deo.

¶ Ad tertium dicendum, quòd res inanimatæ non operantur aliquid ad interiorem effectum, nisi instrumentaliter, vt dictum est. Et similiter homines non operantur ad sacramentorum effectum, nisi per modum ministerij: vt dictum est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm sacramenta sint solùm ex institutione diuina.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta non sint solùm ex institutione diuina. Ea enim quæ sunt diuinitus ordinata, non videntur ex institutione humana processisse. Sed sacramenta fuerunt ordinata diuinitus ante institutionem humanam. Dicitur enim Genes. 4. quòd Abel obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum. Quod quidem fuit sacramentum, vt Augustinus dicit. Ergo videtur quòd sacramenta non sint solùm ex institutione humana.

¶ Præterea, Sacramenta ordinantur ad hominis salutem. Sed quædam sacramenta sunt de necessitate salutis, sicut Baptismus & Eucharistia. Ergo videtur quòd non omnia sacramenta sint ex institutione humana.

¶ SED CONTRA est, quod Augustinus dicit, quòd sacramenta sunt propter homines. Sed ea quæ sunt propter homines, videntur esse ex institutione humana. Ergo videtur quòd sacramenta non sint ex institutione diuina.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sacramenta dupliciter dicuntur esse ex institutione diuina. Vno modo, quia ipse Deus est qui ea instituit. Et sic sacramenta sunt ex institutione diuina. Alio modo, quia ipse Deus est qui ea instituit. Et sic sacramenta sunt ex institutione humana. Ergo videtur quòd sacramenta non sint solùm ex institutione diuina.

¶ Præterea, Sacramenta ordinantur ad hominis salutem. Sed quædam sacramenta sunt de necessitate salutis, sicut Baptismus & Eucharistia. Ergo videtur quòd non omnia sacramenta sint ex institutione humana.

¶ SED CONTRA est, quod Augustinus dicit, quòd sacramenta sunt propter homines. Sed ea quæ sunt propter homines, videntur esse ex institutione humana. Ergo videtur quòd sacramenta non sint ex institutione diuina.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sacramenta dupliciter dicuntur esse ex institutione diuina. Vno modo, quia ipse Deus est qui ea instituit. Et sic sacramenta sunt ex institutione diuina. Alio modo, quia ipse Deus est qui ea instituit. Et sic sacramenta sunt ex institutione humana. Ergo videtur quòd sacramenta non sint solùm ex institutione diuina.

Infrà art. 5. Et 4. dist. 5. q. 2. ar. 1. q. 2.

Tract. 80. ioan. 9.

Comēt.

Annot.

Q. 62.

Annot. ¶ Nota hic, quòd hæc ratio directè & formaliter licet non æstimetur à 2. cor. & aliis negantibus virtutes in sacramentis: equivalenter tamen hęc ratio om-

4. dist. 3. q. 1. ar. 2. q. 1. & dist. 5 qū. 1. ar. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes communicit, confitentes sacra, petita conferre gratiam, hanc per virtutē illius, siue per diuinam assistentiam solam quoniā par est ratio de virtute instrumenti, si ponatur vis aliqua in eo, & si ponatur absque huiusmodi virtifica ea quia efficacia instrumenti ad huiusmodi spiritualem effectum non nisi à Deo non nisi ab instituente tigni illud esse potest, quando quidem à ministro vtente sustinū, constat esse non posse, quia minister tantum est, vt in litera dicitur.

¶ Super Quæstionis sexagesimaquarta Articulum tertium.

TItulus clarus est.

Comment. Ca. 6. 19. 5.

¶ In corpore vna conclusio, habens tres partes: Christus, inquantum Deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis: inquantum verò homo, habet potestatem ministerij principalis, siue potestatem excellentiæ, consistentem quatuor. Conclusio hæc, quia de potestate loquitur (de qua quæstium est in titulo) & potentia per actum cognoscitur, prius ab operatione in litera manifestatur. Et quo ad primum quidem partem quia Deus autoritatiuè operatur. Quo ad secundam verò, quia Christus secundum quod homo, operatur in sacramentis meritorie & efficienter. Quod probatur 1 quia passio Christi est causa sufficiens nostræ meritoriæ & effectiuæ. Et hoc vltimum declaratur, quod non effectiuè principaliter, sed permodum instrumenti, non cuiuscunque, sed coniuncti diuinitati in persona: & propterea principalitatem & causalitatem obtinemus respectu extrinsecorum, puta ministrorum Ecclesiæ & sacramentorū. Tertia autem pars conclusionis probatur manifestando illa quatuor (quæ sunt meritum, nomen, institutio, & independentia) & prosequendo singula propria rationibus, excepto primo, quod tractatum fuit in quinto articulo quæstionis 62.

Ar. prac. & q. 62. ar. 1. &

Ar. prac.

¶ Ad secundum dicendum, quòd res sensibiles aptitudinem quandam habent ad significandum spirituales effectus ex sui natura: sed ista aptitudo determinatur ad specialem significationem ex institutione diuina. Et hoc est quod Hug. de sancto Vict. dicit, quòd sacramentum ex institutione significat. Præelegit tamen Deus quasdam res aliis ad significationes sacramentales, non quia ad eas contraharetur eius affectus, sed vt sit conuenientior significatio.

¶ Aliàs

¶ Ad tertium dicendum, quòd Apostoli & eorum successores, sunt vicarij Dei, quantum ad regimen Ecclesiæ, constitutæ per

tus institutа, traduntur nobis in sacra Scriptura. Sed quædam aguntur in sacramentis de quibus nulla fit mentio in sacra Scriptura, puta de crismate, quo homines confirmantur & de oleo, quo sacerdotes inunguntur, & de multis aliis tam verbis quam factis, quibus vtimur in sacramentis. Non ergo sacramenta sunt solùm ex institutione diuina.

¶ Præterea, Sacramenta sunt quædam signa. Res autem sensibiles naturaliter quædam significant, nec potest dici quòd Deus quibusdam significationibus delectetur, & nō aliis: quia ipse omnia quæ fecit approbat. Hoc autem proprium videtur esse dæmonum, vt quibusdam signis ad aliquid alliciantur: dicit enim augustin. 21. de ciuit. Dei. Illiciuntur dæmones per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit, delectabiliter pro sua diuersitate diuersis, non vt animalia cibis, sed vt spiritus signis. Non ergo videtur quòd sacramenta indigeant esse ex institutione diuina.

¶ Præterea, Apostoli vicem Dei gesserunt in terris: vnde Apostolus dicit secundæ ad Cor. 2. Nam & ego quod donaui, siquid donaui propter vos in persona Christi, id est ac si ipse Christus donasset. Sic ergo videtur quòd Apostoli & eorum successores possint nova sacramenta instituere.

¶ SED CONTRA est, quod ille instituit aliquid, qui dat ei robur & virtutem: sicut patet de institutoribus legum. Sed virtus sacramenti est à solo Deo, vt patet ex prædictis. Ergo solus Deus potest instituere sacramentum.

¶ RESPONDEO dicendum, quod (sicut ex supradictis patet) sacramenta instrumentaliter operantur ad spirituales effectus. Instrumentum autem habet virtutem à principali agente. Agens autem respectu sacramenti est duplex, scilicet instituens sacramentum, & vtens sacramento instituto applicando scilicet ipsum ad inducendum effectum. Virtus autem sacramenti non potest esse ab eo, qui vtitur sacramento: quia non operatur nisi per modū ministerij. Vnde relinquitur quòd virtus sacramenti sit ab eo, qui instituit sacramentum. Cùm igitur virtus sacramenti sit à solo Deo, consequens est quòd solus Deus sit sacramentorum institutor.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa quæ aguntur in sacramentis per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti: sed ad quandam solennitatem, quæ adhibetur sacramentis, ad excitandam deuotionem & reuerentiam in his qui sacramenta suscipiunt. Ea verò quæ sunt de necessitate sacramenti ab ipso Christo instituta sunt, qui est Deus & homo. Et licet non sint omnia tradita in Scripturis, habet tamē ex Ecclesia ex familiari Apostolorum traditione: sicut Apostolus dicit primæ ad Cor. 11. Cætera cùm venero, disponam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd Apostoli & eorum successores, sunt vicarij Dei, quantum ad regimen Ecclesiæ, constitutæ per

fidem & fidei sacramenta. Vnde sicut non licet eis constituere aliam Ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque instituere alia sacramenta: sed per sacramenta, quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata Ecclesia Christi.

ARTICVLVS III.

¶ Virum Christus secundum quòd homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum.

Infrà, art. 4. co. Et 4. di. 5. q. 1 ar. 1. & q. 2 art. 2. q. 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundum quod homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum. Dicit enim Ioann. Baptista, vt habetur Ioan. 1. Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Sed baptizare in Spiritu sancto est interius gratiam Spiritus sancti conferre. Spiritus sanctus autem descendit super Christum, inquantum homo, non inquantum Deus: quia sic ipse dat Spiritum sanctum. Ergo videtur quod Christus, secundum quod homo, habuerit potestatem, interiorem effectum sacramentorum causandi.

¶ Præterea, Matth. 9. Dominus dicit, Scitatis quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata. Sed remissio peccatorum est interior effectus sacramenti. Ergo videtur quod Christus, secundum quod homo, interiorem effectum sacramētorum operetur.

¶ Præterea, Institutio sacramentorum pertinet ad eum, qui tanquam principale agens operatur ad interiorem sacramenti effectum. Manifestum est autem quod Christus sacramenta instituit. Ergo ipse est qui interius operatur sacramentorum effectum.

¶ Præterea, Nullus potest sine sacramento effectum sacramenti conferre, nisi propria virtute sacramenti effectum operetur: Sed Christus sine sacramento contulit sacramenti effectum: vt patet in Magdalena, cui dixit, Dimittuntur tibi peccata. Ergo videtur quod Christus, secundum quod homo, operetur interiorem sacramenti effectum.

¶ Præterea, illud, in cuius virtute sacramentum operatur, est principale agens ad interiorem effectum. Sed sacramenta habent virtutem expassione Christi & inuocatione nominis eius: secundum illud primæ ad Corint. 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Ergo Christus inquantum homo, operatur interiorem effectum sacramenti.

lib. 3. con. donati. c. 10. tom. 7.

¶ SED CONTRA est, quod Augustin. dicit, quod in sacramentis diuina virtus secretius operatur salutem. Diuina autem virtus est Christi, secundum quod est Deus, non autem secundum quod est homo. Ergo Christus nō operatur interiorem sacramenti effectum, secundum quod est homo, sed secundum quod est Deus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd interiorem sacramentorum effectum operatur Christus, & secundum quod est Deus, & secundum quod est homo: aliter tamen & aliter. Nam secundum quod est Deus, operatur in sacramentis per autoritatem: secundum autem quod est homo, operatur ad interiores effectus sacramentorum meritorie & efficienter sed instrumentaliter. Dictum est enim quod passio Christi, quæ competit ei secundum humanam naturam, causa est nostræ iustificationis, & meritorie & effectiuè, non quidem per modum principalis agentis, siue per autoritatem: sed per modum instrumenti, inquantum humanitas est instrumentum diuinitatis eius: vt suprà dictum est. Sed tamen quia est instrumentum coniunctum diuinitati in persona, habet quandam principalitatem & causalitatem respectu instrumentorum extrinsecorum, qui sunt ministri Ecclesiæ, vt ex supra dictis patet. Et ideo sicut Christus inquantum Deus, habet potestatem autoritatis in sacramentis: ita inquantum homo, habet potestatem ministerij principalis, siue potestatem excellentiæ. Quæ quidem consistit in quatuor. Primo quidem in hoc, quod meritum & virtus passionis eius operatur in sacramentis, vt suprà dictum est. Et quia virtus passionis copulatur nobis per fidem (secūdum illud Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius) quam fidē per inuocationē nominis Christi protestamur, ideo secundo

Q. 48. & 49. 1

¶ Super Quæstionis sexagesimaquarta Articulum quartum.

TItulus ex dictis in Præcedentibus articulus clarus est.

Comment.

¶ in corpore vna distinctio bimembris de duplici potestate, autoritatis scilicet, & excellentiæ, est cum duabus conclusionibus. Quarum prima est negatiua, scilicet Christus potestatem autoritatis nulli potuit cōmunicare. Probatum quia est incommunicabilis, vt diuina essentia. Secunda est: Christus potestatem excellentiæ potuit communicare. Declaratur & probatur. Declaratur quidem numerando singula, in quibus consistit potestas excellentiæ. Probatur autem quia instrumentum coniunctum, quanto virtuosius est, tanto plus potest imprimere in instrumentum separatum. Quod manifestatur in manu & baculo.

4. di 5. q. 1. ar. 2. & ar. 3. q. 5. 1. & 2.

Annot.

¶ Aduertē hic primò, quòd Autor in loco solit quæstionem moram à Magistro sent. in 1. dist. 4. & ab eodem minus solutam meliorique iudicio reseruatam.

Annot.

¶ Aduerte secundò, Autorē formaliter de Christo habente potestatem excellentiæ loqui & propterea non ex potestate diuina, sed ex potestate instrumenti coniuncti potentiam communicandi probauit.

¶ Aliàs ministris.

Annot.

¶ Aduertē tertio, autorem expresse hic dicere, quòd Christus potuit cō municare homini puro vt sacramentorum effectum confertet solo imperio. Habes enim hic, quòd potestas conferendi gratiam communicabilis est homini. Principalis enim & communis sacramentorum effectus est gratia: vt supertius patet, & idem apparet hic in responsione ad tertiū si rectè conferatur cum argumento.

¶ Super Quæstionis sexagesimaquarta Articulum quintum.

TItulus clarus est.

Comment.

¶ In corpore vna est conclusio: Ministri Ecclesiæ possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali. Probatur: Ministri Ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis: ergo possunt sacramenta conferre, etiā si sint mali. Antecedens probatur, ex eo quòd ea dem est ratio ministri & instrumenti. Consequentia verò probatur, ex eo quòd instrumentum nō propria virtute, sed virtute principalis agentis operatur. Quod probatur ab effectu: quia hinc est, quòd instrumento accidit omnis forma præter id quod exigitur ad

Ar. prac.

secundò ad potestatem excellentiæ, quam Christus habet in sacramētis, pertinet quòd in eius nomine sacramenta sanctificantur. Et quia ex eius institutione sacramenta virtutem obtinent, inde est quòd tertiò ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quòd ipse qui dedit virtutem sacramentis, potuit instituere sacramenta. Et quia causa non dependet ab effectu, sed potius econuerso, quartò ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quòd ipse potuit effectum sacramentorum sine exteriori sacramento conferre

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta, vtraque enim pars obiectionem secundum aliquid vera est: vt dictum est.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum Christus potestatem suam, quam habuit in sacramentis, potuerit ministris communicare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus potestatem suam quam habuit in sacramentis, non potuerit ministris communicare. Vt enim argumentatur Augustin. contra Max. Si potuit & non voluit, inuidus fuit. Sed inuidia longè fuit à Christo, in quo fuit summa plenitudo charitatis. Ergo cùm Christus non communicauerit suam potestatem ministris, videtur quòd non potuerit communicare.

¶ Præterea, Super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit Augustin. Prorsus maius hoc esse dixerim, scilicet vt ex impio iustus fiat, quàm creare cælum & terram. Sed Christus non potuit communicare discipulis, quòd crearent cælum & terram. Ergo neque quòd iustificarent impium. Cùm igitur iustificatio impij fiat per potestatem Christi, quam habet in sacramentis, videtur quòd potestatem suam, quam in sacramentis habuit, non potuerit ministris communicare.

¶ Præterea, Christo, inquantum est caput Ecclesiæ, competit vt ab ipso gratia deriuetur ad alios: secundum illud Ioann. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed hoc non fuit aliis communicabile: quia sic Ecclesia esset monstruosa, multa capita habens. Ergo videtur quòd Christus potestatem suam non potuerit ministris communicare.

¶ SED CONTRA est quod super illud Ioann. 1. Ergo nesciebam eum, dicit Augustin. quòd non nouerat potestatem baptismi, ipsum Dominum habiturum, & sibi retenturum. Hoc autem non ignorasset Ioannes si talis potestas communicabilis non esset. Potuit ergo suam potestatē Christus ministris communicare.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut dictum est, Christus in sacramentis habuit duplicem potestatem. Vnam autoritatis, quæ competit ei secundum quòd Deus, & talis potestas nulli creaturæ potuit communicari, sicut nec diuina essentia. Aliam potestatem habuit excellentiæ: quæ competit ei secundum quòd homo. Et talem potestatem potuit ministris communicare, dando scilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, vt eorum meritum operaretur ad sacramentorum effectus, vt ad inuocationem nominum ipsorum, sanctificaren

tur sacramenta, & vt ipsi possent sacramenta instituere, & sine ritu sacramentorum effectum sacramentorum conferre solo imperio. Potest enim instrumentum coniunctum quantò fuerit fortius, tantò magis virtutem suam instrumento separato tribuere sicut manus baculo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod Christus non ex inuidia prætermisit, potestatem excellentiæ, Ecclesiæ ministris communicare: sed propter fidelium vtilitatem, ne in homine spem ponerent, & ne essent diuersa sacramenta. Ex quibus diuisio in Ecclesia oriretur: sicut apud illos, qui dicebant, ego sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ: vt dicitur primæ ad Cor. 1.

¶ Ad secundum dicendum, quòd obiectio illa procedit de potestate autoritatis, quæ conuenit Christo secūdum quod est Deus: licet & potestas excellentiæ possit autoritas nominari per comparationem ad alios ministros. Vnde super illud primæ ad Cor. 1. diuisius est Christus, dicit gloss. quod potuit eis dare autoritatem baptismi, quibus contulit ministerium.

¶ Ad tertium dicendum, quod ad hoc inconueniens euitandum, ne scilicet multa capita in Ecclesia essent, Christus noluit potestatem suæ excellentiæ ministris commu nicare. Si tamen communicasset, ipse esset caput principaliter, alij vero secundatio.

ARTICVLVS V.

¶ Virum per malos ministros sacramenta conferri possint.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod per malos ministros sacramenta conferri non possint. Sacramenta enim nouæ legis, ordinantur ad emundationem culpæ & collationem gratiæ. Sed mali, cùm sint immundi, non possunt alios à peccato mūdare (secundum illud Eccle. 34. Ab immūdo quis mundabitur?) & etiam cùm gratiam non habeant, non videtur quod gratiam conferre possint: quia nullus dat quod non habet. Non ergo videtur quod per malos sacramenta conferri possint.

¶ Præterea, Tota virtus sacramentorum deriuatur à Christo: vt dictum est. Sed mali sunt præcisi à Christo: quia non habent charitatem, per quam mēbra capiti vniuntur: secundum illud primæ Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. ergo videtur quod per malos sacramenta conferri non possint.

¶ Præterea. Si desit aliquid horum, quę debitum est esse in sacramentis, non perficitur sacramentum: sicut si desit debita forma, vel debita materia. Sed debitus minister sacramenti est ille, qui caret macula peccati: secundum illud Leui. 21. Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo tuo, nec accedet ante ministerium eius. Ergo videtur quod si minister sit malus, nihil efficiatur in sacramento.

¶ SED CONTRA est quòd Aug. dicit super illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum, &c. Quod non nouerat Ioannes potestatem baptismi, ipsum Dominum habiturum & sibi retenturum, sed ministerium planè transiturum in bonos & malos: quid tibi facit malus minister, vbi bonus est dominus?

Infrà art. 5. Et nec ad ministrum sacramentorū necessaria creditur, si necessaria esset, quia nemo dat quod nō habet. Quæ ratio in litera in primo argumento fuisse Cypriani martyris. Ex hoc enim, quod minister instrumentaliter operatur, & instrumentum non propria, sed principalis agentis virtute effecit, consequens est manifestè, quòd ad efficacem collationem sacramenti non exigitur in ministro bonitas, qua sacramentum efficax cōferatur: idem est enim malitiam ministri impedire sacramentis effectum, & ministrum agere propria virtute, quæ per malitiam tolleretur. Nulla est ergo petitio principij: sed claritas materiæ breuiorem efficit processum litteræ, in qua Autor quia ratio ipsa à sacris doctoribus posita fuerat (vt pater in 4. distin 4. senten.) vacauit probationi ipsius rationis: scilicet vniuersali rationi instrumenti, vt antiquæ traditionis ratio haberetur.

Annot. Infrà art. 5. 4. di. 5. q. 1. ar. 3. & di. 7. q. 3. ar. 1. & 1. & dist. 24. q. 3. ar 3. q. 1. ad 3. Et 4. contr. cap. 76.

Ar. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquarta Articulum sextum.*

Commẽ. cẽsetur, vt sonat sumendus est.

IN corpore duæ conclusiones sunt. Prima est: Mali exhibentes se ministros Dei & Ecclesiæ in dispensatione sacramentorum, peccant. Secunda est, quòd hoc peccatum est ex suo genere mortale.

Prima probatur: Quicunque operatur non secundum quòd oportet, peccat in operando: sed minister malus sacramẽti operatur non secundum quòd oportet. Probatur: quia ministri sacramentorum debent esse iusti: quia ministri debent conformari domino, vt testantur auctoritates Scripturæ. Secunda verò conclusio probatur: quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiã Dei, & contaminationẽ sacramentorum. Quæ particula declaratur, & intelligitur non ex parte ipsorum sacramentum (quoniam ipsa sunt incontaminabilia) sed ex parte ipsius peccatoris, sacrilegium committentis.

Q. 61. art. 4. & 3.

¶ *Num peccatũ malorum ministrorum sit peccatum mortale.*

Quæstio. ¶ Circa fundamentum huius processus, dubium occurrit, ex eo quòd bonitas requiritur ad ministrum sacramẽtorum secundum quandam decentiam & conuenientiam, vt in præcedenti articulo ad tertium, & hîc dicitur. Non est autem rationabile, quòd negatio conditionis requisitæ secũdum decentiam, constituat peccatum mortale, cùm videamus conditiones requisitas ad bene esse actuum moralium, nec etiam venale constituere peccatum. Et hoc etiam testatur Maxima ex morali Philosophia adducta in litera de circunstantiis actionum humanarum. Non enim dicit peccatum esse, si quis operatur non secundum quòd melius, aut quando melius, aut sicut melius, &c. sed non secundum quod oportet, aut quando oportet, aut sicut oportet, &c. Nam ly oportet, necessitatem denotauit per hoc intelligamus, peccatum tunc intervenire, quando necessariæ conditiones omittuntur, & non si conditiones ad bene esse omittantur, aut earum contrariæ immisceantur. Et si dicatur, quod bonitas non est condicio ad bene esse ministri sacramẽti, sed est condicio debita (vt in præcedenti articulo litera explicauit) debitum autẽ extra necessaria non est, & propterea cuiuscunque debiti omissio peccatum constituit: adhuc militat ratio, quòd non sit peccatum mortale: quoniam debitum actui humano non secundum necessitatem, sed secũdum quandam decentiam, etsi possit sua ablentia constituere peccatum minus tamen tanẽ vis est, vt possit constituere peccatum mortale ex ratione, quia sola indecentia non habet rationem peccati mortalis. Nec obstat, quod indecentia huiusmodi ad irreuerentiam Dei & contaminationem sacramentorũ spectat, cum quia non quodlibet spectans ad hæc, est peccatum mortale: vt patet de multis irreuerentiis erga Deum & sacramenta, quas negamus esse peccata mortalia: vt patet de eo medentibus in Ecclesia, aut nocolum aliquid dicentibus audiendo Missam, & huiusmodi, tum quia huiusmodi indecentia non nisi reductiue ad irreuerentiam Dei, & contaminationem sacramentorum spectant: nec enim ipsius hominis malam dispositionem ponere videtur. Est enim dispositio quædã ipsius operantis magis, quàm operationis: videturq; magis peccatum cõstituere præsumptionis, quàm sacrilegij.

¶ Ad hoc dicitur, quòd actio sacramentalis potest sumi dupliciter. Vel secundum rationem operis operati, & sic non exigit bonitatem vel malitiam ministri, nisi secundum quandam decentiam: & propterea siue bonus, siue malus sit minister, sacramentum verum & efficax est. Vel secundum rationem operis operantis. & sic exigit necessario bonitatem in ministro ad hoc, vt recta sit, & ratio assignata est in litera, & magis assignabitur cogens ratio in litera in responsione ad primum. Oportet enim actionem sacramẽtalem si non solùm in se recta esse deber, sed etiam secundum quòd exit à ministro, vt sit conforma secundum rectam rationem: & Deo cuius est minister, & sacramentis quæ ministrat. Et ex parte quidem conformitatis ad Deum, posita est ratio in hoc corpore articuli. Ex parte verò conformitatis ad Sacramenta, ponitur ratio in responsione ad primum: & hinc patet recte primam obiectionem.

¶ Ad ea verò quæ obiiciuntur directè contra rationẽ peccati mortalis in hoc actu, dicitur quòd debitum secundum decentiam ad opus operatum, est debitum secundum necessitatem ad opus operantis ministri: & propterea non est mirum si eius absentia peccatum mortale constituat.

¶ Et quum adhuc obiicitur ex eo quòd non quælibet irreuerentia sacramẽtorum est mortalis, respondetur hoc verum esse propter imperfectionem aliqua rum actuum irreuerentialium. In quolibet nãque genere mortalis peccati, imperfectio actus excusat à mortali: ministrare autem sacramenta indignè, non est actus imperfectus in genere sacrilegij. Nec, vt victima infert obiectio, reductiuè tantum ad sacrilegium spectat: sed directè ad contaminationem sacramentorum pertinet. possunt enim sacramenta secundum se incontaminabilia, duplicitèr contaminari, scilicet vel vt egreditur à ministro, vel vt applicantur ad aliquid. Et hoc secundo modo sacrilegium est vti sacramento ad alium bonum, vt sacrilegi faciunt. Primo autem modo sacrilegus est malus minister, à quo exit sacramentalis actio indignè, quamum enim est ex parte ipsius ministri mali, maculatur actio illa: quamuis ex Ecclesiæ statuto sub absitnẽ ix specie positum. Et similiter in proposito licet prædicatio ex autoritate Ecclesiæ facta sit, actus ordinis, sub specie tamen actuum ordinus formaliter comprehenditur: ac per hoc inter opera consecrata computanda est, ea ratione, quia ad ipsam sicut & ad alios actus ordinis consecrati oportet ministrum. Et propterea secundum doctrinam hinc habitam minister malus prædicans, mortaliter peccat, sicut qui indignè administrat alios actus sacrorum ordinum.

Aristo. ad 3. *D. 8. q. 2.* *2. ar. 3. q. 1.* *di. 19. ar. 1.* *Ex di. 3. ar. 4. q. 1. ar. 2. qu. 1. ar. 3. q. 3. & 5.*

¶ Hanc doctrinam, quia diffuse tractauit in Quolibetis, ne eadem repetantur, modoperstæo: vnum tantum adiiciemus, quòd videtur mihi modo actum prædicandi esse de numero actuum consecratorũmquia est actus, ad quem minister consecratus: nam eius minister ex officio est Episcopus primò, & secundariò sacerdos. Nec obstat, actum istum ex institutione Ecclesiæ appropriatum esse sacro ordiniquoniam institio Ecclesiæ vel diuina ad differentiam originis spectat, & non ad differentiam formalem. Extrahere siquidem hominem ab Ecclesia, sacrilegiũ formaliter est: licet ex institutione Ecclesiæ actus iste subtractus sit sacrilegio. Et similiter comedere semel in die (vt fit in Quadragesima) abstinentia formaliter est: quamuis ex Ecclesiæ statuto sub absitnẽ ix specie positum. Et similiter in proposito licet prædicatio ex autoritate Ecclesiæ facta sit, actus ordinis, sub specie tamen actuum ordinus formaliter comprehenditur: ac per hoc inter opera consecrata computanda est, ea ratione, quia ad ipsam sicut & ad alios actus ordinis consecrati oportet ministrum. Et propterea secundum doctrinam hinc habitam minister malus prædicans, mortaliter peccat, sicut qui indignè administrat alios actus sacrorum ordinum.

Aristo. ¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd non loquitur litera de inducẽte indignum ministrum ad sacramenti exhibitionemsed ad accipiente sacramẽtum ab indigno ministro. Quod ideo dixerim, quia alia quæstio est, an liceat accipere sacramentum ab indigno ministro: & alia quæstio est, an liceat inducere ad administrationem sacramẽti ministrum indignum. Prima quæstio hic soluitur, de secunda nihil dicitur. Sed facilè solui potest secunda, dicendò quòd licet nunquam liceat inducere hominem ad peccandum, vti tamen licet iniquitate alterius. Et propterea in duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti. Primus est, si minister tenetur ad huiusmodi exhibitionemquia nemo peccat petendo actũ sibi debitum à suo debitore. Et hac ratione excusantur, qui à suo curato tenente concubinã, sacramenta petunt. Secundus est articulus necessitatis ex parte petentis cum dispositione præparationis ex parte ministri: hoc est quòd minister sit paratus ministrare sacramentum, & homo egeas illo. Eadem siquidem ratione, qua licitum est indigenti petere mutuum ab vsurario, licitum quoque est indigenti petere sacramentum ab indigno parato ad ministrandum.

Aristo. ¶ In eadem responsione circa acceptionem sacramenti à ministro excommunicato, &c. nota primò quòd hæc doctrina intelligitur cessante extrema necessitate baptismi. Excipit enim ipse Autor in 4. sentent. distinct. 4. casum necessitatis, quo scilicet posset quis à Iudæo vel Pagano baptismum recipere. Secũdò quòd hodie ex indulto concilij Constantiẽsis sub Martino quinto, licitum est ab excommunicatis ministris recipere sacramenta nisi in duobus casibus, hoc est si nominatim denuntiatus fuerit excommunicatus aut suspensus, &c. Vel si propter iniectionem manus violentæ in clericum notoriè constiterit in excommunicationem incidisse: vt refert dominus Antoninus Archiepiscopus Florent. in suæ Summæ parte tertia. titu. 16. cap. 3.

¶ *Num minister malus ministrans ex officio, seu in casu necessitatis peccet.*

Quæstio. ¶ In responsione ad tertium circa illud, In articulo tamen necessitatis nõ peccaret baptizando, &c. dubium occurrit, propter relatas à Durando rationes ad oppositum in 4. sentent. distinctio. 5. articul. 1. Et prima est contra excusationem ex articulo necessitatis: quia casus cuitabilis solo voluntatis propriæ arbitrio non constituit articulum necessitatis. Sed sicut in proposito: quia indignus minister potest statim conteri, si vult, & transire de malo in bonum, ac per hoc non est casus necessitans ministrum cum indignitate ad baptizandum. Secunda verò ratio contra excusationem ex persona non ministri tendit: quia quicunque baptizat siue verula, siue Paganus, baptizat vt minister principalis agentis, qui est Christus: est enim minister de necessitate sacramenti baptismi, sicut & forma & materia. Falsum est ergo, quòd baptizans in necessitate non exhibeat se ministrum Ecclesiæ per

D. 8. q. 2.

hoc non inde excusatur si indignus baptizat.

¶ Dubium secundò est, an Autor in litera intendat excusare sacerdotem indignum in articulo necessitatis baptizantem, tam si baptizet cum solennitate quàm si sine solennitate vel intendat solùm excusare baptizantem sine solennitate. Et est ratio dubij quia in litera hac nulla fit mentio de solennitate: & cõsequenter videtur excusari vtroque modo baptizans, dummodo baptizet vt subueniat necessitatem patienti in casu, in quo laicus posset, sic enim in litera dicitur. In oppositum autem est quod ab Autore dicitur in 4. sent. de baptizante cum solennitate.

¶ Dubium tertiò occurrit, quo pacto potest stare doctrina hæc cum superius dictis: scilicet ministratio sacramenti est ex suo genere peccatum mortale, si minister sit indignus. Nam si sic est, siue ministrans illud ministret ex officio, siue ex casu necessitatis, siue quamis alia ratione, sem per sequitur quòd actum exerceat, qui ex suo genere sit peccatum mortale: puta contaminare sacramenta, quantum ex ipso est. Constat enim quòd in exteris actibus, qui de suo genere sunt peccata mortalia, variata conditio agentis non excusat à mortalitate: vt patet de adulterio, furto, & aliis. Aut igitur hoc non est mortale ex genere: aut quilibet indignè ministrans, peccat mortaliter.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, quòd præsentis doctrinæ sensus est, in articulo necessitatis, quo laico licet baptizare, si sacerdos baptizet (proculdubio sine solennitate) non peccat quamuis in peccato mortali sit. Et ratio assignatur: quia tunc non est oportere esse iustum sed ipsa pertinet ad iustitiæ sanctitatem, vt quædam iustitiæ partes. * & ideo homo qui se exhibet Deo ministrum in operibus charitatis, si sit iustus, amplius sanctificatur: si verò sit peccator, per hoc ad sanctitatem disponitur. Sed sacramenta in seipsis sanctificationem quandam habent per mysticam consecrationem. & ideo præexigitur in ministro sanctitas iustitiæ, vt congruat suo ministerio. Et ideo incongruè agit & peccat, si in peccato existens ad tale ministerium accedat.

D. 267.

** Aliàs sed ipsa pertinet ad iustitiæ sanctitatem, vt quædam iustitiæ partes.*

¶ Ad secundum dicendum, quod ille qui ad sacramentum accedit, suscepit sacramenta à ministro Ecclesiæ non inquantum est talis persona, sed inquantum est minister Ecclesiæ. Et ideo quandiu ab Ecclesia toleratur in ministerio, ille qui ab eo suscepit sacramentum, nõ communicat peccato eius: sed communicat Ecclesiæ, quæ eum tanquam ministrum exhiber. Si verò ab Ecclesia non toleretur (puta cùm degradatur, vel excommunicatur vel suspenditur) peccat qui ab eo accipit sacramentum: quia communicat peccato ipsius.

¶ Ad tertium dicendum, quod ille qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat sacramenta dispensare: quia potest pœnitere de peccato, & licitè ministrare. Non est autem inconueniens, quod sit perplexus supposito quodam, scilicet quod velit remanere in peccato. In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizando in casu quo etiam posset laicus baptizare: sic enim patet quod nõ exhiberet se ministrum Ecclesiæ, sed subueniret necessitatem patienti. Secus est autem si puer in periculo mortis existens, offeratur alicui peccatori baptizandus. Ergo videtur quòd mali non peccent, sacramenta ministrando.

¶ SED CONTRA est, quod Dionysius 2. c. Eccl. Hierarch. quòd malis non est fas nec tangere symbola, id est sacramentalia signa. Et in epistola ad Demophilum dicit, Talis, scilicet peccator, audax videtur, sacerdotalibus manum apponens: & non timet neque verecundatur, diuina præter diuinitatem exequens, & Deum putans ignorare quæ ipse in semetipso cognouit, & decipere æstimat fallo nomine Patrem ab ipso appellatum, & audet immundas infamias (non dicam orationes) super diuina signa Christi formiter enuntiare.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd aliquis in agendo, peccat ex hoc quòd operatur non secundum quòd oportet, vt patet per Philosophum in lib. Ethic. Dictum est autem conueniens esse, vt sacramentorum ministri sint iusti, quia ministri debent Domino cõformari, secũdũ illud Liuiti. 19. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum, & Ecclesiastici 10. Secundum iudicem populi, sic & ministri eius. Et ideo non est dubium quin mali exhibentes se ministros Dei & Ecclesiæ in dispensatione sacramentorum, peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiã Dei, & cõtaminationem sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris (licet sacramenta secundum seipsa incontaminabilia sint) cõsequens est quod tale peccatum ex genere suo sit mortale.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, sicut sunt omnes actus sacrorum ordinum: an non sit consecrata. Et si est de numero consecratorũ, concluditur hinc mortale peccatum in malo ministro: & si non est de numero consecrata cum, excusatur hinc minister malus à mortali peccato. Et est semper semo de ministro malo malitia peccati mortalis in se existentis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ille qui ad sacramentum accedit, suscepit sacramenta à ministro Ecclesiæ non inquantum est talis persona, sed inquantum est minister Ecclesiæ. Et ideo quandiu ab Ecclesia tolerat ur in ministerio, ille qui ab eo suscepit sacramentum, nõ communicat peccato eius: sed communicat Ecclesiæ, quæ eum tanquam ministrum exhiber. Si verò ab Ecclesia non toleretur (puta cùm degradatur, vel excommunicatur vel suspenditur) peccat qui ab eo accipit sacramentum: quia communicat peccato ipsius.

¶ Ad tertium dicendum, quod ille qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat sacramenta dispensare: quia potest pœnitere de peccato, & licitè ministrare. Non est autem inconueniens, quod sit perplexus supposito quodam, scilicet quod velit remanere in peccato. In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizando in casu quo etiam posset laicus baptizare: sic enim patet quod nõ exhiberet se ministrum Ecclesiæ, sed subueniret necessitatem patienti. Secus est autem si puer in periculo mortis existens, offeratur alicui peccatori baptizandus. Ergo videtur quòd mali non peccent, sacramenta ministrando.

¶ SED CONTRA est, quod Dionysius 2. c. Eccl. Hierarch. quòd malis non est fas nec tangere symbola, id est sacramentalia signa. Et in epistola ad Demophilum dicit, Talis, scilicet peccator, audax videtur, sacerdotalibus manum apponens: & non timet neque verecundatur, diuina præter diuinitatem exequens, & Deum putans ignorare quæ ipse in semetipso cognouit, & decipere æstimat fallo nomine Patrem ab ipso appellatum, & audet immundas infamias (non dicam orationes) super diuina signa Christi formiter enuntiare.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd aliquis in agendo, peccat ex hoc quòd operatur non secundum quòd oportet, vt patet per Philosophum in lib. Ethic. Dictum est autem conueniens esse, vt sacramentorum ministri sint iusti, quia ministri debent Domino cõformari, secũdũ illud Liuiti. 19. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum, & Ecclesiastici 10. Secundum iudicem populi, sic & ministri eius. Et ideo non est dubium quin mali exhibentes se ministros Dei & Ecclesiæ in dispensatione sacramentorum, peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiã Dei, & cõtaminationem sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris (licet sacramenta secundum seipsa incontaminabilia sint) cõsequens est quod tale peccatum ex genere suo sit mortale.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, sicut sunt omnes actus sacrorum ordinum. Et si est de numero consecratorũ, concluditur hinc mortale peccatum in malo ministro: & si non est de numero consecrata cum, excusatur hinc minister malus à mortali peccato. Et est semper semo de ministro malo malitia peccati mortalis in se existentis.

¶ Hanc doctrinam, quia diffuse tractauit in Quolibetis, ne eadem repetantur, modoperstæo: vnum tantum adiiciemus, quòd videtur mihi modo actum prædicandi esse de numero actuum consecratorũmquia est actus, ad quem minister consecratus: nam eius minister ex officio est Episcopus primò, & secundariò sacerdos. Nec obstat, actum istum ex institutione Ecclesiæ appropriatum esse sacro ordiniquoniam institio Ecclesiæ vel diuina ad differentiam originis spectat, & non ad differentiam formalem. Extrahere siquidem hominem ab Ecclesia, sacrilegiũ formaliter est: licet ex institutione Ecclesiæ actus iste subtractus sit sacrilegio. Et similiter comedere semel in die (vt fit in Quadragesima) abstinentia formaliter est: quamuis ex Ecclesiæ statuto sub absitnẽ ix specie positum. Et similiter in proposito licet prædicatio ex autoritate Ecclesiæ facta sit, actus ordinis, sub specie tamen actuum ordinus formaliter comprehenditur: ac per hoc inter opera consecrata computanda est, ea ratione, quia ad ipsam sicut & ad alios actus ordinis consecrati oportet ministrum. Et propterea secundum doctrinam hinc habitam minister malus prædicans, mortaliter peccat, sicut qui indignè administrat alios actus sacrorum ordinum.

Aristo. ad 3. *D. 8. q. 2.* *2. ar. 3. q. 1.* *di. 19. ar. 1.* *Ex di. 3. ar. 4. q. 1. ar. 2. qu. 1. ar. 3. q. 3. & 5.*

¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd non loquitur litera de inducẽte indignum ministrum ad sacramenti exhibitionemsed ad accipiente sacramẽtum ab indigno ministro. Quod ideo dixerim, quia alia quæstio est, an liceat accipere sacramentum ab indigno ministro: & alia quæstio est, an liceat inducere ad administrationem sacramẽti ministrum indignum. Prima quæstio hic soluitur, de secunda nihil dicitur. Sed facilè solui potest secunda, dicendò quòd licet nunquam liceat inducere hominem ad peccandum, vti tamen licet iniquitate alterius. Et propterea in duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti. Primus est, si minister tenetur ad huiusmodi exhibitionemquia nemo peccat petendo actũ sibi debitum à suo debitore. Et hac ratione excusantur, qui à suo curato tenente concubinã, sacramenta petunt. Secundus est articulus necessitatis ex parte petentis cum dispositione præparationis ex parte ministri: hoc est quòd minister sit paratus ministrare sacramentum, & homo egeas illo. Eadem siquidem ratione, qua licitum est indigenti petere mutuum ab vsurario, licitum quoque est indigenti petere sacramentum ab indigno parato ad ministrandum.

Aristo. ¶ In eadem responsione circa acceptionem sacramenti à ministro excommunicato, &c. nota primò quòd hæc doctrina intelligitur cessante extrema necessitate baptismi. Excipit enim ipse Autor in 4. sentent. distinct. 4. casum necessitatis, quo scilicet posset quis à Iudæo vel Pagano baptismum recipere. Secũdò quòd hodie ex indulto concilij Constantiẽsis sub Martino quinto, licitum est ab excommunicatis ministris recipere sacramenta nisi in duobus casibus, hoc est si nominatim denuntiatus fuerit excommunicatus aut suspensus, &c. Vel si propter iniectionem manus violentæ in clericum notoriè constiterit in excommunicationem incidisse: vt refert dominus Antoninus Archiepiscopus Florent. in suæ Summæ parte tertia. titu. 16. cap. 3.

¶ *Num minister malus ministrans ex officio, seu in casu necessitatis peccet.*

Quæstio. ¶ In responsione ad tertium circa illud, In articulo tamen necessitatis nõ peccaret baptizando, &c. dubium occurrit, propter relatas à Durando rationes ad oppositum in 4. sentent. distinctio. 5. articul. 1. Et prima est contra excusationem ex articulo necessitatis: quia casus euitabilis solo voluntatis propriæ arbitrio non constituit articulum necessitatis. Sed sicut in proposito: quia indignus minister potest statim conteri, si vult, & transire de malo in bonum, ac per hoc non est casus necessitans ministrum cum indignitate ad baptizandum. Secunda verò ratio contra excusationem ex persona non ministri tendit: quia quicunque baptizat siue verula, siue Paganus, baptizat vt minister principalis agentis, qui est Christus: est enim minister de necessitate sacramenti baptismi, sicut & forma & materia. Falsum est ergo, quòd baptizans in necessitate non exhibeat se ministrum Ecclesiæ per

D. 8. q. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis sexagesimæquarta Articulum septimum.

¶ Articulus est firmo de angelis quo ad naturam sine boni, siue mali sint. Et rursum est summo de potestate ordinaria, hoc est an secundum communem cursum ordinis instituti à Deo, angeli possint ministrare sacramenta.

Annot. *Comment.* ¶ In corpore articuli quatuor sunt. Et primò resp. ad eam quæstio. Deinde ad obiectam dostrinæ, tractans de potestate delegabili ipsis angelis, vbi tria dicuntur vel patebit.

¶ Quo ad primum, conclusio est: Angeli non possunt ministrare sacramenta. Probatur. Tota virtus sacramentorum derivatur à Christo patiente: ergo ad homines & non ad angelos pertinet ministrare sacramenta. Consequētia probatur ex duobus. Primò, ex dissimilitudine naturæ, quia scilicet Christo homines non angeli assimilantur in natura. Secundo, quia Christus patiēs in quantum patiens, fuit minor angelis: minister autem nō debet esse maior principali agente: vt concingeret in proposito, si sancti angeli essent ordinarie ministri Christi patientis. Secunda conclusio est, quod potest conferri angelis quòd administrent sacramenta. Probatur, quia Deus non alligauit virtutē suā ministris Ecclesiæ, sicut nec sacramēta. Tertia conclusio est de exercitio administrationis sacramentorum à bonis angelis: si administrarent sancti angeli sacramentum aliquod, deberet haberi pro vero sacramento. Probatum quia tam sancti angeli sunt nuntij veritatis. Quarta est: Si dæmones aliquid huiusmodi facerent, habendum esset pro falso: quia sunt spiritus mendacij.

Annot. ¶ Aduerte hoc in loco, quòd circa primam conclusionem 3 coniu in 4. senten. di. 6. quæst. 1. opinatur oppositum, tenens quòd omne suppositum intellectualis naturæ potest sacramentū aliquod conferre saltem baptismum. Et ratio sua est, quia potest abluere aqua hominem proferendo verba debita, & habere intentionem faciēdi quod facit Ecclesia: hæc enim tria requiruntur & sufficiunt ad ministrum, & hæc omnia potest angelus in assumpto corpore exercere.

¶ Rationabilior autem autoris positio, ex allatis in littera inuenitur fundata: nam est super auctoritate Apostoli ad Hebræ. 5. vbi pontificem omnem hominem declarat. Vnde magnum argumentum afferunt ad propositum, quòd si maximum ministerium Ecclesiæ soli homini cōuenit: ita quòd angelis denegatur (quale est pōtificatus) multo magis minima ministeria Ecclesiæ, angelis denegantur. Fundatur & super ratione, qua ministri deficiunt in hoc manifestè quòd aequiuoce vtitur loquutione. Loquutio enim requisita ad ministrum sacramenti, est actus vitalis loquentis. loquutio autem angeli in corpore assumpto, est motus corporis non viuentis: vt patet. Potest quoque dici, quòd deficit in alio, scilicet quod applicatio sacramenti debet fieri per instrumentum coniunctum primò, & mediante illo per instrumētum separatū: quod hic non habetur locum. Et quamuis hoc non multum vrgeat, primus tamen defectus cogit. Et quia primus defectus inuenitur in omni supposito rationali extra humanā speciem: ideo oportet hominem esse qui ministret sacramenta. Et sic patet quod minor Scoti est falsa, videlicet sumendo rationem verbo tunm̄ sumat maior est falsa, si prolationem verborum sumat quoniam modo præter principalem defectum prius dictum scilicet quod oporteat baptizantem esse Christi minister, ac per hoc Christo homine nō maiorem, sed conformem in natura.

supra, q. 60. art. 8. cor. Et 4. di. 6. qō 1. art 2. q. 3.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquarta Articulum octauum. *& aist. 7. qō 1. ar 1. q 1. ad 3. & dist. 8. q 2. ar. 4. qō 2. ad 1. & dis 30. q. 1. art. 3. ad 3.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio: Intentio ministri exigitur ad perfectionem sacramēti. Probatur. Quando aliquid se habet ad multa, oportet quòd determinetur ad vnum, vt illud fiat: sed ea quæ aguntur in sacramentis, se habent ad multa, nisi per intentionē ministri determinentur ad vnum: ergo, &c. Processus totus clare patet in littera. Et confirmatur: quia verba faciem alia exprimunt ministri intentionem.

Annot. ¶ In responsione ad secundum nota primo nō utile pro claritate litteræ Autorem referendo primam opinionem, narrare ipsam. primo quo ad hoc, quod requiritur intentio aliqua intentionis quod fiat de fit, non perficitur sacramentum, secūdo, quo ad hoc, quòd stante casu quo huiusmodi imperfectio sacramenti accideret (siue adultus siue puer esset, qui sacramentum sic defectuosum susciperet) supplementum aliude tribuetur, & puer quidem à Christo: adultus autem ex propria fide & deuotione. Postea reprehendit Autor hanc opinionem: quia nō potest saluare supplementum characteris.

¶ Aduerte secūdò, quòd altera opinio ibidē subiuncta & approbata, nō est intelligēda, vt verba sonant: pura quòd non requiritur in ministro intentio propria mentalis sed sufficit intentio Ecclesiæ per verba expressa, quicquid intendat ipse minister interius. Hic enim sensus contra dicit expressè doctrinæ Autoris in vltimo huius quæstionis articulo dicentis. Quòd si minister non intendat sacramentum conferre, talis peruersitas tollit veritatem sacramenti, & inferius

SED CONTRA est quòd dicitur Hebræ. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum. Sed angeli boni vel mali, non sunt ex hominibus. Ergo ipsi non constituuntur ministri in his quæ sunt ad Deum, id est in sacramentis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut supra dictum est) tota virtus sacramētorum a passione Christi derivatur, quæ est Christi, secundum quòd est homo: cui in natura conformantur homines, non autem angeli, sed potius secūdum passionem dicitur modico ab angelis minoratus: vt patet Hebræ. 2. Et ideo ad homines pertinet dispensare sacramenta, & in eis ministrare: non autem ad angelos. Sciendum tamen, quòd sicut Deus virtutem suam non alligauit sacramentis, quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre: ita etiam virtutem suam non alligauit Ecclesiæ ministris, quin etiam angelis possit virtutem tribuere ministrandi in sacramentis. Et quia boni angeli sunt nuntij veritatis si aliquod sacramentale ministerium à bonis angelis perficeretur, esset ratum habendum: quia deberet constare hoc fieri voluntate diuina, sicut quædam templa dicuntur angelico ministerio consecrata. Si verò dæmones, qui sunt spiritus mendacij, aliquod sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum habendum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quod illud quod faciunt homines inferiori modo, scilicet per sensibilia sacramenta, quæ sunt proportionata naturę ipsorum, faciunt angeli tanquam superiores ministri superiori modo, scilicet inuisibiliter purgando, illuminando, & perficiendo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sancti, qui sunt in cælo, sunt similes angelis quantum ad participationem gloriæ: non autem quantum ad conditionem naturæ, & per consequens neque quantum ad sacramenta.

¶ Ad tertium dicendum, quòd mali homines non habent quòd possint ministrare in sacramentis, ex hoc, quòd per malitiam sunt membra diaboli. Et ideo non sequitur quòd diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrùm intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod intentio ministri non requiratur ad perfectionem sacramenti. Minister enim in sacramento instrumentaliter operatur. Sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secundum intentionem principalis agentis. Ergo intentio ministri non requiritur ad perfectionem sacramenti.

¶ Præterea, Non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti, non posset homini ad sacramentum accedenti esse notum, quòd sacramentum suscepisset. Et ita non posset habere certitudinem salutis, præcipuè cùm quædam sacramenta sint de necessitate salutis, vt infra dicetur.

¶ Præterea, Intentio hominis non potest esse ad id, circa quod non est attentus. Sed aliquando illi qui in sacramentis ministrāt, non attendunt ad ea quæ dicunt vel faciunt alia cogitantes. Ergo secundum hoc non perficeretur sacramentum, propter intentionis defectum.

Annot.

¶ SED CONTRA est quod ea quæ sunt præter intentionē, sunt casualia. Quod non est dicendum de operatione sacramentorum. Ergo sacramenta requirunt intentionem ministri.

¶ RESPONDEO dicendum, quod quando aliquid se habet ad multa, oportet quòd per aliquid determinetur ad vnum, si illud effici debeat. Ea verò quæ in sacramentis aguntur, possunt diuersimode agi: sicut ablutio aquæ, quæ fit in baptismo, potest ordinari & ad munditiam corporalem, & ad sanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia huiusmodi. Et ideo oportet quòd determinetur ad vnum, id est ad sacramentalem effectum per intentionem abluentis. Et hæc intentio exprimitur per verba, quæ in sacramentis dicuntur: puta cùm dicit, Ego te baptizo in nomine Patris, &c.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quòd instrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem respectu effectus: sed loco intentionis est motus, quo mouetur à principali agente. Sed instrumentum animatum (sicut est minister) non solùm mouetur: sed etiam quodammodo mouet seipsum, inquantum sua voluntate mouet membra ad operandum. Et ideo requiritur

inferius in quæst. 68. art. 7. ad secūdum dicentis, Si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentū, esset rebaptizandus. Sed sensus huius litteræ ex proposito, ad quē loquitur Autor, sumendus est. Aduertendum est enim quòd hæc omnia dicuntur hīc pro solutione difficultatis motæ in argu scilicet si mētalis intentio ministri exigeretur, nullus esset certus se esse verè baptizatum: ad hanc enim certitudinem nostram de suscepta sacramentis intelligendum est sufficere intentionem Ecclesiæ per verba ministri expressam, nisi per ministrum aut suscipientē q̄ cōtrarium ex primatur. Ita quòd non intendit Autor, quòd hæc sufficiant ad perfectionem sacramenti simpliciter, sed ad perfectionem eius, secundum humanā, certitudinem: per hoc enim euitatur inconueniens, quòd quilibet incertus posset dici de suscepto sacramentis.

Annot. ¶ In responsione ad tertium aduerte quòd Autor communicat (vt puto) in vocabulis communi illius temporis vsui (quæ intentionem quidem, sed non actualem habitualem vocabat) dixit hīc intentionem habitualem, & statim subiungit sensum intentum puta, quum sacerdos accedit, &c.

** Aliis aliudem.*

¶ Et hæc propterea dixerim, vt scias non latuisse autorē differentiam inter habere aliquid in actu, vel in habitu, vel in virtute, & quòd intentio requisita ad sacramenta non sufficit quòd sit secundum habitum, sed oportet quòd sit secūdum virtutem. Quod vt melius intelligas, accipe exemplum, habent habitum iustitiæ, tunc actualiter intendit iustum, quando actualiter attendit ad ius reddendum: tunc verò habitualiter intendit iustum, quum retinet habitum, iustitiæ etiam si dormiat: tunc autem virtualiter intendit iustum, dum vacat quidem reddendo iuri (puta quia sedet ad tribunal, vt faciat sicut consueuit, seu iudicis officium) & nihil de iure cogitat, sed mens eius euagatur ad impertinentia. Ita quod etiam si nō haberet habitum iustitiæ, ex solo hoc quod accedit ad iudicis officium faciendum in omnibus quę exercet iudicis, quā tuncunq; requirentur, semper intendit iustum virtualiter, ea ratione, quia semper perseuerat vis primæ intentionis, qua primò potuit facere iudicis officium. Et huiusmodi intentio non irrationabiliter vocatur habitualis: quia per modum habitus perseverat & dormiēte & diuerso homine perseverat.

4 di. 5. q. 2. art. 3 q 3. Opra.

¶ Et hæc est, quę sufficeat eius intentio, qua se subiiciat principali agenti: vt scilicet intendat facere quod facit Christus & Ecclesia.

¶ Ad secundum dicendum, quòd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd requiritur mentalis intentio in ministro: quæ si desit, non perficitur sacramentum. sed hunc defectum in pueris (qui non habent intentionem accedendi ad sacramentum) supplet Christus, qui interius baptizat: in adultis autem, qui intendunt sacramentum suscipere, supplet illum de effectum fides & deuotio. Sed hoc satis posset dici quantum ad vltimum effectum, qui est iustificatio à peccatis: sed quantum ad effectum, qui est res & sacramentum, scilicet quantum ad characterem, non videtur per deuotionem accedentis posse supplere: quia character nunquam imprimitur nisi per sacramentum. Et ideo alij melius dicunt, quòd minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cuius est minister. in verbis autem quæ profert, exprimitur intentio Ecclesię quę sufficit ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri vel recipientis sacramentum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet ille qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem * habitualem, quæ sufficit ad perfectionem sacramentum: puta cùm sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum quod facit Ecclesia. Vnde si postea in ipso exercitio actus, cogitatio eius ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur sacramentum. Quamuis studiosè curare debeat sacramenti minister, vt etiam actualem intentionem adhibeat. Sed hoc non est totaliter positum in hominis potestate: quia præter intentionem, cùm homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundum illud Psalm. Cor meum dereliquit me.

ARTICVLVS IX.

¶ Vtrùm fides ministri sit de necessitate Sacramenti.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd fides ministri sit de necessitate sacramenti. Sicut enim dictum est, intētio ministri est necessaria ad sacramenti perfectionem. Sed fides intentionem dirigit: vt Augustin. dicit contra Iulianum. Ergo si desit vera fides in ministro, non perficitur sacramentum.

¶ Præterea, Si minister Ecclesiæ veram fidem non habeat, videtur esse hęreticus. Sed hæretici, vt videtur, non possunt sacramenta conferre: dicit enim Cyprianus in Epistola contra hæreticos, Omnia quæcunque faciunt hæretici, carnalia sunt, & inania, & falsa: ita vt nihil eorum quæ illi gesserint, à nobis probari debeat. & Leo papa dicit in Epistola ad Leonem Augustum, Manifestum est per crudelissimam & inhumanissimam vesaniam, in Alexandrina sede omnium cælestium sacramentorum lumen extinctum, intercepta est sacrificij oblatio, defecit chrismatis sanctificatio, & parricidialibus manibus impiorū, omnia sese subtraxere mysteria. Ergo vera fides ministri est de necessitate sacramenti.

¶ Præterea, Illi qui non habent veram fidem, videntur esse per excommunicationem ab Ecclesia separati: dicitur enim in Secunda Canonica Ioann. Si quis venit ad vos & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec Aue dixeritis ei: & ad Titum 3. Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita. Sed excommunicatus non videtur posse conferre Ecclesiæ sacramentum, cùm sit ab Ecclesia separatus, ad cuius ministerii pertinet sacramentorum dispensatio. Ergo videtur quòd vera fides ministri, sit de necessitate sacramenti.

¶ SED CONTRA est, quod Augustinus dicit contra Petilianum Donatistam. Mementote, sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quòd illa vel non sint, vel minus sancta sint.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd sicut supra dictum est, quia minister in sacramentis instrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita & fides. Vnde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti quòd minister sit in charitate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, vt supra dictum est: ita non requiritur ad perfectionem sacramenti fides eius: sed infidelis posset verum sacramentum præbere, dummodo cætera ad sint quæ sunt de necessitate sacramenti.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd potest contingere quod aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem sacramenti, quod exhibet: puta si aliquis credat iuramentum esse in omni casu illicitum: & tamen credat baptismum efficaciam habere ad salutem: & sic talis infidelitas non impedit intentionem conferendi sacramentum. Si verò patiatur fidei defectum circa ipsum sacramentum quod exhibet, licet credat per id quod agitur exterius, nullum sequi interiorem effectum, non tamen ignorat quòd Ecclesia catholica intendit per huiusmodi quæ exterius aguntur, præbere sacramentum. Vnde non obstante infidelitate, potest intendere facere id quod facit Ecclesia, licet æstimet id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad sacramentum: quia sicut supra dictum est, minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ: ex cuius fide suppletur id quod deest fidei ministri.

¶ Ad secundum dicendum, quòd hæreticorum quidam in collatione sacramentorum formam Ecclesiæ non seruant: & tales neque sacramentum conferunt, neque rem sacramenti. Quidam verò seruant Ecclesiæ formam, & tales conferunt quidem sacramentum, sed non conferunt rem sacramenti. Et hoc dico, si sunt manifestè ab Ecclesia præcisi: quia ex hoc ipso quod aliquis accipit sacramenta ab eis, peccat: & per hoc impeditur ne effectum sacramenti consequatur. Vnde Augustin. dicit in libro de fide ad Petrum: Firmissime tene & nullatenus dubites, extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, baptismo cumulari perniciem. Et per hunc modum dicit Leo papa, in sede Alexandrina sacramentorum lumen esse extinctum, scilicet quantum ad rem sacramenti, non autem quantum ad ipsum sacramentum. Cyprianus

Comment. ¶ In corpore vna est conclusio cum vno corollario. Concluditur est: Ad perfectionem sacramenti non exigitur fides ministri. Probatur: Minister in sacramentis operatur non propria sed Christi virtute: ergo sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti ministri charitas, ita nec eius fides. Consequentia probatur: quia fides pertinet ad perfectionem ministri, sicut & charitas. Quam non requiri probatur ex eo quòd mali homines possunt ministrare sacramēta. Corollarium est: Infidelis potest esse minister sacramenti.

¶ In responsionibus argumentorum, memento eorum quæ diximus in 2. ar. 6. de suscipientibus sacramenta ab indignis quando peccant. Et iuxta illa intellige quę hic dicuntur, addendo quòd præcisi manifestè ab Ecclesia, in articulo necessitatis sacramentum baptismi conferrent, non peccarent: imò tenentur in tali casu baptismum conferre, absque solennitate tamen. Nec propterea sacerdotes efficerentur irregulares ratione superius dicta: quia non ministri ex officio personam agerent, sed ministerialiter subuenientes necessitatem patienti.

Annot. ¶ In responsione ad secundum, aduerte inciderer quòd purgatio Cypriani martyris, de qua Augustin. loquitur, non nisi venialia peccata fuit. Tum quia cum charitate stabat error ille: vt Augustini verba sonant. Tū quia tempore illo non erat per Ecclesiam determinata efficacia sacramentorum

Ar. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mentorum per ministros extra Ecclesiam.

¶ *Super Quæstionis sexagesimequinte Articulum decimum.*

Commun. TItulus clarus.

¶ In corpore arti-culi est distinctio hinc inde in singulis conclusionibus. Distinctio sit triplex. Primo quidem potest peruerti dupliciter, vel respectu sacramenti, vel respectu alterius alterius. Prima conclusio intra primum membrum est: Peruersa intentio respectu sacramenti tollit veritatem sacramenti. Hanc conclusionem Autor non probat in litera: sed vt manifestam relinquit ex præmissis, scilicet quòd intentio ministri requiritur ad sacramentum, huiusmodi enim peruersitas tollit intentionem ministri. Secunda conclusio intra secundum membrum est: Peruersa intentio ministri extra consequentia, non tollit veritatem sacramenti. Probatur quia prius non dependet à posteriori.

¶ In responsione ad secundum aduerte quòd intentio ludicra seu iocosa in collatione sacramenti, potest inuenitri dupliciter, vel relata ad ipsum sacramentum, vel relata ad finem aui motiuum quod adhibuistret sacramentum. Exemplum primi si quis non intendendo facere quod facit Ecclesia, sed facere actū exteriorem similem actui, quem facit Ecclesia vel derisorie vel delectationis socialitatis gratia. huiusmodi enim iocosa intentio tollit veritatem sacramenti quia tollit intentionem ministri. Et de tali loquitur Autor in litera. Exemplum secundi. Si quis iocalis delectationis gratia aliquos baptizaret, intendens tamen facere quod facit Ecclesia sicut econtra, si quis delectationis gratia permitteret se baptizari. Huiusmodi enim intentio iocosa non tollit veritatem sacramenti, sicut si fuisset intentio seuera puta si propter pecunia conferret aut susciperet quis baptisma. Et ratio est, quia iocositas talis non tollit intentionem ministri respectu sacramenti.

¶ *Super Quæstionis sexagesimequinte Articulum primum.*

Commū. TItulus clarus est.

¶ In corpore vna cō clusio. Conuenienter ponuntur sacramenta Ecclesiæ septem. Manifestatur hæc conclusio dupliciter, primò secundum propriam doctrinam: secundo iuxta alterum tractatorem.

autem nullo modo sacramentum conferre hæreticos posse credebat: sed in hoc eius sententia non tenetur. Vnde Augustin. dicit. martyrem Cyprianum, qui apud hæreticos vel schismaticos datum baptismum nolebat cognoscere, tanta merita vsque ad triūphum martyrij secuta sunt ex charitatis, qui excellebat, luce obumbratio illa fugaretur, & si quid purgandum erat, passionis fulce tolleretur.

¶ Ad tertium dicendum, quod potestas ministrandi sacramenta, pertinet ad spiritualem characterē, qui indelibilis est, vt ex supradictis patet. Et ideo per hoc, quod aliquis ab Ecclesia suspenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradetur, non amittit potestatem conferendi sacramentum, sed licentiam vtendi hac potestate. Et ideo sacramentum quidem confert: sed tamen peccat conferendo: & similiter ille qui ab eo accipit sacramentum. Et sic non percipit rem sacramenti, nisi fortè per ignorantiam excusetur.

ARTICVLVS X.

¶ Vtrùm intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD DECIMVM sic procedi-tur. Videtur quòd intentio recta ministri requiratur ad perfectionē sacramēti. Intētio enim ministri debet conformari intentione Ecclesiæ, vt ex dictis patet. Sed intentio Ecclesiæ semper est recta. Ergo de necessitate ad sacramenti perfectionem requiritur intentio recta ministri.

¶ Præterea, Peruersa intentio deterior esse videtur, quàm intentio iocosa. Sed intentio iocosa tollit sacramentum: puta si aliquis non serio, sed ludo aliquem baptizaret. Ergo multò magis peruersa intentio aufert sacramentum: puta si aliquis aliquem baptizaret, vt postmodum eum occideret.

¶ Præterea, Peruersa intentio facit totum opus vitiosum: secūdum illud Luc. 11. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuū tenebrosum erit. Sed sacramenta Christi non possunt inquinari per malos homines sicut Aug. dicit contra Petilianum. Ergo videtur quod si fit peruersa intentio ministri, non sit ibi verum sacramentum.

¶ SED CONTRA est quod peruersa intentio pertinet ad malitiam ministri. Sed malitia ministri non tollit sacramentū. Ergo nec peruersa intentio.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd intentio ministri potest peruerti dupliciter. Vno modo respectu ipsius sacramenti: puta cùm aliquis non intendit sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere. Et talis peruersitas tollit veritatem sacramenti, præcipuè quando suam intentionem exterius manifestat. Alio modo potest peruerti intentio ministri quantum ad id quod sequitur sacramentum: puta si sacerdos intendat aliquam fœminam baptizare, vt abutatur ea: vel si intendat conficere corpus Christi, vt eo ad veneficia vtatur. Et quia prius non dependet à posteriori, inde est quòd talis intentionis peruersitas veritatem Sacramenti non tollit, sed ipse minister ex tali intentione grauiter peccat.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, quod Ecclesiæ intentio, recta est & quantum ad sacramenti perfectionem, & quantum ad sumenti vsum: sed prima rectitudo perficit sacramentum, secunda operatur ad meritum. Et ideo minister qui conformat intentionem suam Ecclesiæ quantum ad primum rectitudinem, non autem quantum ad secundum, perficit quidem sacramentum, sed non est sibi ad meritum.

¶ Ad secundum dicendum, quòd intentio ludicra vel iocosa excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur sacramentum: & ideo non est similis ratio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd peruersa intentio peruertit opus intendentis, non autem opus alterius. Et ideo ex peruersa intentione ministri, peruertitur id quod agit in sacramentis, inquantum est opus eius, non inquantum est opus Christi, cuius est minister. Et est simile, si minister alicuius hominis, praua intentione deferret pauperibus eleemosynam, quam Dominus recta intentione mandaret.

QVAESTIO SEXAGESIMAQVINTA
De numero Sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de numero sacramentorum.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm sint septem sacramenta.

¶ Secundò, de ordine eorum ad inuicem.

¶ Tertiò, de comparatione eorum.

¶ Quartò, vtrùm omnia sint de necessitate salutis.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm deberent esse septem sacramenta Ecclesiæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non debeant esse septem sacramenta. Sacramenta enim efficaciam habent ex virtute diuina & ex virtute passionis Christi. Sed vna est virtus diuina, & vna Christi passio: vna enim oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos: vt dicitur Hebr. 10. Ergo non debuit esse nisi vnum sacramentum. 4. dist. 1. q. 1. art. 1. 2. Et 4. 100. ca. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42.

Universidad de Deusto
Biblioteca

menta baptismus primum, consequitur ad eum in Eucharistia certum obtinendum locū, tobtinendum primo ei ipse ritualis generatio: deinde formale robur, & ultimum consummatio finis.

Quæstio.

¶Num peccans, ad est sine mortali peccato existens, teneatur semel in anno confiteri.

¶In oppositum quatuor, dubium occurrit, an ille qui est sine peccato mortali existens, teneatur semel in anno confiteri. Et est ratio dubij: quia hinc apparet quòd nō, quum dicitur quod talis non indigeat pœnitentia ad sacramentum Eucharistiæ.

Ar. pro.

In oppositū autem est, quia præceptum Ecclesiæ est ad omnes vtriusque sexus in anno discretionis constitutos.

¶Ad hoc est dicendum, quod homo sine peccato mortali existens, non tenetur ad cōfessionem semel in anno: quia nō comprehenditur sub his quos præcipitur illud Ecclesiæ statutum: quoniam præceptum Ecclesiæ de cōfessione semel in anno, nō est nisi determinatio præcepti diuini de confessione, ita quòd Deus præcepit cōfessionē Ecclesiæ autem determinat præceptum illud ad tale tempus, ad tot iens, &c. puta semel in anno, &c. Sed præceptum diuinum no obligat ad cōfessionem homine sine mortali peccato: ergo determinatio illius præcepti, per Ecclesiam non obligat talem hominem. Et hæc ratiocinatio in hoc, q̄ nullus comprehenditur sub præcepto Ecclesiæ, qui non comprehenditur sub præcepto diuino, quod per se notum est esse verissimū ex eo quòd præceptum Ecclesiæ habet ad diuinum præceptum, vt constrictio & limitatio quædam. Quod autem diuinum præceptum de confessione obliget solos homines in peccato mortali probatur, & ex hac litera fulta autoritate sacræ Scripturæ, & ex calce præcedentis articuli, vbi dictum est, nullū sacramentum directe ordinari cōtra peccatum venniale (& quicquid sit de extrema vnctione, constat hoc votum esse de sacramento pœnitentiæ) & ex communi Theologorum doctrina inter conditiones cōfessionis ponitur, quòd sit integra, quod non fit de mortalibus intelligi potest. Et confirmatur, quia canon ipse expresse dicit, q̄ quilibet cōfiteatur peccata sua omnia: quod est impossibile intelligi de mortalibus. Ipsa ergo verba canonis testātur, q̄ ad solos existentes in peccato mortali dirigantur.

Ar pro.

6.

60

** Alias consequutionem.*

ne, quæ est animalis: per baptismum autem regeneratur homo secunda generatione, quæ est spiritualis. Ergo matrimonium debet præcedere baptismum.

¶Præterea, per sacramentum ordinis aliquis accipit potestatem agendi actiones sacramentales. Sed agens est prior sua actione. Ergo ordo debet præcedere & baptismum, & alia sacramenta.

¶Præterea, Eucharistia est spirituale nutrimentum, confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimentum autem est cauſa augmenti, & per consequens prius eo. Ergo Eucharistia est prior confirmatione.

¶Præterea, Pœnitentia præparat hominem ad Eucharistiam. Sed dispositio præcedit perfectionem. Ergo pœnitentia debet præcedere Eucharistiam.

¶Præterea, Quod est propinquius fini vltimo, est posterius. Sed extrema vnctio inter omnia sacramenta propinquior est vltimo fini beatitudinis: ergo debet habere vltimum locum inter sacramenta.

¶IN CONTRARIVM est, quòd communiter ordinantur ab omnibus sacramenta, sicut prius dictum est.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ratio ordinis sacramentorum apparet ex his quæ supra dicta sunt. Nam sicut vnum est prius quam multitudo: ita sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ naturaliter, præcedunt ea quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis. Et ideo vltimo inter sacramenta ponuntur ordo & matrimonium, quæ ordinantur ad multitudinis perfectionem. Matrimonium tamen post ordinem, eo quòd minus participat de ratione spiritualis vitæ, ad quam ordinantur sacramenta. Inter ea verò, quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ naturaliter, præcedunt ea quæ ordinantur ad perfectionem spiritualis vitæ, quam illa quæ ordinantur per accidens, scilicet ad remouendum accidens nocuum superueniens: cuiusmodi sunt pœnitentia & extrema vnctio. Posterior tamen est naturaliter extrema vnctio, quæ conferuat sanationem quam pœnitentia, quæ inchoat. Inter alia vero tria manifestum est, quòd baptismus, qui est spiritualis regeneratio, est prius: & deinde confirmatio quæ ordinatur ad formalem perfectionem virtutis: & post modum Eucharistia, quæ ordinatur ad* perfectionem finis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium, secundum quòd ordinatur ad animalem vitam, est naturæ officium: sed secundum quòd habet aliquid spiritualitatis, est sacramentum. Et quia minimum habet de spiritualitate, vltimò ponitur inter sacramenta.

¶Ad secundum dicendum, quòd ad hoc quòd aliquid sit agens, præsupponitur quòd sit in se perfectum. Et ideo priora sunt sacramenta quibus aliquis in seipso perficitur, quam sacramentum ordinis, quo aliquis constituitur perfector aliorum.

¶Ad tertium dicendum, quòd nutrimentum & præcedit augmentum, sicut causa eius, & subsequitur augmentum, sicut conseruans hominem in perfecta quantitate & virtute. Et ideo potest Eucharistia præmitti confirmationi, vt Dionys. facit in libr. Cælest. Hierarc. & potest post poni, sicut Magister facit in quarto sententiarum.

¶Ad quartum dicendum, quòd ratio illa rectè procederet, si pœnitentia ex necessitate requireretur, vt præparatoria ad Eucharistiam. Sed hoc non est verum: nam si aliquis esset sine peccato mortali, non indigeret pœnitentia ad sumptionem Eucharistiæ. Et sic patet. quòd per accidens pœnitentia præparat ad Eucharistiam, scilicet supposito peccato: vnde dicitur 2. Paral vltim. Tu Domine iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis.

¶Ad quintum dicendum, quòd extrema vnctio propter rationem inductam, est vltimū inter sacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ.

ARTICVLVS III.

¶Virùm sacramentum Eucharistiæ sit potissimum inter sacramenta.

AD TERTIVM sic procedi tur. Videtur quòd sacramentum Eucharistiæ non sit potissimum inter sacramenta. Bonum enim commune potius est quam bonum vnius, vt dicitur primo Ethic. Sed matrimonium ordinatur ad bonum commune speciei humanæ per viam generationis. sacramentum autem Eucharistiæ ordinatur ad bonum proprium sumētis. ergo non est potissimum sacramentorum,

¶Præterea, Digniora sacramenta esse videntur, quæ per maiorem ministrum conferuntur. Sed sacramentum confirmationis & sacramentum ordinis non conferuntur nisi per Episcopum. qui est maior minister, quàm simplex sacerdos, per quem confertur Eucharistiæ sacramentum. Ergo illa sacramenta sunt potiora.

¶Præterea, Sacramenta tantò sunt potiora, quantò maiorem virtutem habent. Sed quædam sacramenta imprimunt characterem (scilicet baptismus, Confirmatio & ordo) quod non facit Eucharistia. Ergo illa sacramenta sunt potiora.

¶Præterea, Illud videtur esse potius, ex quo alia dependent: & nō econuerso. Sed ex baptismo dependent Eucharistia: nō enim potest aliquis Eucharistiam accipere, nisi fuerit baptizatus. Ergo baptismus est potior Eucharistia.

¶SED CONTRA est quod Dionys. dicit 3. capit. Eccles. Hierarc. quòd non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per diuinissimam Eucharistiam. Ergo hoc sacramentum est potissimum omnium aliorum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd simpliciter loquendo, sacramentū Eucharistiæ est potissimum inter alia sacramēta. Quod quidē tripliciter apparet: primò quidem, ex eo quòd continetur in sacramentis: nam in sacramento Eucharistiæ continetur ipse Christus substantialiter, in aliis autem sacramentis continetur quædam virtus instrumentalis participata à Christo, vt ex supra dictis patet. Semper autem quod est per essentiam, potius est eo quod est per participationem. Secundò, hoc apparet ex ordine sacramentorum adinuicem: nam omnia alia sacramenta ordinari videntur ad hoc sacramentum sicut ad finē. Manifestum est enim, quòd sacramentum ordinis ordinatur ad Eucharistiæ confectionem. Sacramentum verò baptismi ordinatur ad Eucharistiæ receptionem. In quo etiam perficitur aliquis per confirmationem, vt non vereatur se subtrahere à tali sacramento. Per pœnitentiam etiam & extremam vnctionem præparatur homo ad dignè sumendum corpus Christi. Matrimonium etiam saltem sua significatione attingit hoc sacramentum, inquantum significat coniunctionem Christi & Ecclesiæ. Cuius vnitas per sacramētum Eucharistiæ figuratur: vnde & Apostolus dicit 5. Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Tertiò hoc apparet ex ritu sacramentorum.

¶Super Quæstionis sexagesimaquinta Articulum tertium.

Titulus clarus.

Commen.

¶In corpore duo sunt. Primò respondetur quæsito vna conclusione: Sacramentum Eucharistiæ est potissimū inter omnia sacramenta. Probatur triplicitervt patet in litera. Secundò comparantur reliqua sacramenta inter se: & multa dicuntur satis clarè.

¶Num extrema vnctio præparetur ad Eucharistiam.

Quæstion.

¶Dubium tamē vnum restat in hac litera, circa id quod dicitur. Q extrema vnctio præparat ad Eucharistiam: quomodo enim apparet, ex eo quòd extrema vnctio datur post viaticū.

¶Ad hoc dicitur, quòd Autor loquitur de effectu extremæ vnctionis secundum se, quum ut enim fanatio quædam, secundum se ordinatur ad perfectam cum Christo coniunctionem animæ, quæ per Eucharistiam fit. Vnū autem post ponēdi extremam vnctionem, aliunde sumitur, de quo infrà.

¶In respondendo ad secundum, dubium quoque occurrit, quomodo fideles per confirmationem deputentur ad speciale officium spectans ad efficium principis quum dictam sit confirmationem conferre tribuere, quod constat nō esse officium spectans ad principem.

Annot.

¶Ad hoc dicitur quòd quia confirmatio datur in robur confitendi fidem Christi crucifixi, qui est Gentibus stultitia, & Iudæis scandalū, confirmatio est veluti cōstitutio militis. Nam militares actus pugilū fidei in robustis confessione consistunt. vnde quia officium militare est officium spectans ad Principem (eius est enim condere milites, atque ipsos ducere) ideo in litera dicitur, quòd cōfirmatio est in officiū spectans ad principem.

¶Super Quæstionis sexagesimaquinta Articulum quartum.

Comment. Alias spiritualia.

Titulus clarus.

Q. 63. art. 1.

¶In corpore ponitur vna distinctio bimembris de necessario ad finē cum singulis eōclusionibus. Distinctio est: Necessarium ad finem est, vel simpliciter, vel vt cōmodius. Prima conclusio est primo modo necessitatis. Tria sacramēta sunt necessaria ad salutē, scilicet baptismus absolutē, pœnitētia supposito peccato mortali post baptismum, & ordo respectu Ecclesiæ, Secunda conclusio est, Reliqua sacramenta sunt necessaria secundo modo.

Annot.

¶Aduerte hic, q̄ quum ordo ponitur necessitas simpliciter ad salutem Ecclesiæ, est semper de Ecclesia simpliciter & absolutē, & non de parte aliqua Ecclesiæ, quæ Ecclesiæ nomen & rationem non nisi defectiuē haberet, puta de collegio monialiū aut monachorum seu Eremitarum sine clericis: hæc enim sui defectum manifestant eo ipso q̄ sine sacramentorum ministro sunt.

4. dist. 7. q. 1. art. 1. q. 2. & 3. art. 2. q. 1.

Comment.

¶Super Quæstionis sexagesimasexta Articulum primum.

Titulus vt sonat stupendus est.

¶In corpore duo sunt, primò distinguuntur tria considerabilia in baptismo deinde singula sigillatim manifestantur aperiendo eorum quodlibet. Et primum quidē clare patet in litera. De secūdo autem duo vltima (scilicet res & sacramentum, & res tantum) in calce corporis articuli patent. Primū, verò, scilicet, sacramentum tantum habet aliquid manifestū: scilicet quòd est exterius quoddā sensibile signū interioris effectus.

Q. 63. art. 1. & 2.

rum. Nam ferè omnia sacramenta in Eucharistia consumantur: vt Dionys. dicit 3. Cæl. Hier. sicut patet quòd ordinati cōmunicāt, & etiam baptizati, si sint adulti. Aliorum autem sacramentorum comparatio adinuicē, potest esse multiplex. Nam in via necessitatis, baptismus est potissimum sacramentorum. Inuia autem perfectionis sacramentū ordinis. Medio autem modo se habet sacramentū cōfirmationis. Sacramentū verò pœnitentiæ & extremæ vnctionis sunt inferioris gradus à prædictis sacramēt is: quia sicut dictum est, ordinantur ad vitam Christianā, non per se, sed quasi per accidens, scilicet in remedium superuenientis defectus. Quę tamen extrema vnctio comparatur ad pœnitentiam, sicut confirmatio ad baptismū: ita scilicet quòd pœnitentia est maioris necessitatis, sed extrema vnctio est maioris perfectionis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium ordinatur ad cōmune bonum cōporaliter. Sed bonum cōmune spirituale totius Ecclesiæ cōtinetur substantialiter in ipso Eucharistiæ sacramento.

¶Ad secundum dicendum, quòd per ordinem & confirmationem deputantur fideles Christi ad aliqua* specialia officia, quæ pertinent ad officium principis. Et ideo rrndere huiusmodi sacramenta, pertinet ad solum Episcopum, qui est quasi princeps in Ecclesia. Per sacramentum verò Eucharistiæ non deputatur homo ad aliquod officiū, sed magis hoc sacramentum est finis omnium officiorum, vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd character sacramentalis (sicut suprādictum est) est quædam participatio sacerdotij Christi. Vnde sacramentum quod ipsum Christum coniungit homini, est dignius sacramēto, quod imprimit Christi characterem.

¶Ad quartum dicēdum, quòd ratio illa procedit ex parte necessitatis: sic enim baptismus, cùm sit maximè necessitatis, est potissimum sacramentorum. Sicut ordo & confirmatio habent quandā excellentiam ratione ministerij, & matrimonium ratione significationis. Nihil enim prohibet aliquid esse secūdum quid dignius, quod tamen non est dignius simpliciter.

ARTICVLVS. IIII.

¶Virùm omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

AD QVARTVM sic procedi tur. Videtur quòd omnia sacramenta sint de necessitate salutis. Illud enim quod non est necessarium, videtur esse superfluum. Sed nullum sacramentum est superfluum: quia Deus nihil facit frustra. Ergo omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

¶Præterea, Sicut de baptismo dicitur, Nisi quis renatus fuerit ex qua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, ita de Eucharistia dicitur Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Ergo sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita & Eucharistiæ.

¶Præterea, Sine sacramento baptismi potest aliquis saluus fieri, dummodo nō contemptus religionis sed necessitas sacramentum excludat: vt infrà dicetur. Sed in quolibet sacramento contemptus religionis impedit hominis salutem. Ergo pari ratione omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

¶SED CONTRA est quod pueri saluantur per solum baptismum, sine aliis sacramentis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd necessarium respectu finis (de quo nunc loquimur) dicitur aliquid dupliciter. Vno modo sine quo non potest haberi finis: sicut cibus est necessarius vitæ humanæ. Et hoc est simpliciter necessarium ad finem.

Alio modo dicitur esse necessarium id, sine quo non habetur finis ita conuenienter: sicut equus necessarius est ad iter. Hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessaria sunt tria sacramenta necessaria. duo quidem personæ singulari baptismus quidem simpliciter & absolutè, pœnitentia autem supposito peccato mortali post baptismum. Sacramentum autem ordinis est necessarium Ecclesiæ: quia vbi non est gubernator, populus corruet: vt dicitur Prouer. 11. Sed secundo modo sunt necessaria alia sacramenta: nam confirmatio quodammodo perficit baptismum, extrema vnctio pœnitentiam: matrimonium verò, Ecclesiæ multitudinem per propagationem conseruat.

Tract. 26. & 27.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad hoc quòd aliquid non sit superfluum, sufficit quòd sit necessarium primo vel secundo modo. Et sic sunt necessaria omnia sacramenta: sicut dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd illud verbum Domini est intelligendum de spirituali manducatione, & non de sola sacramentali: vt Augustinus exponit super Ioan.

¶Ad tertium dicendum, quòd licet omnium sacramentorum contemptus sit saluti contrarius. Non tamen est contemptus sacramenti, ex hoc quòd aliquis non curat accipere sacramentum, quod non est de necessitate salutis: alioquin omnes qui non accipiunt ordinem, & qui non contrahunt matrimonium, contemnerent huiusmodi sacramenta.

QVAESTIO SEXAGESIMASEXTA,

De pertinentibus ad Sacramentum Baptismi, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de singulis sacramentis in speciali. Et primò de baptismo. Secundo de cōfirmatione. Tertiò, de Eucharistia. Quartò, de pœnitentia. Quintò, de extrema vnctione. Sextò, de ordine. Septimò, de matrimonio.

¶Circa primum occurrit duplex consideratio. Prima de ipso baptismo. Secunda de præparatoriis ad baptismum.

¶Circa primum quatuor consideranda occurrunt. Primò de his quæ pertinet à sacramentum baptismi. Secundò, de ministro huius sacramenti. Tertiò, de recipientibus hoc sacramentum.

Quartò, de effectu huius sacramenti.

¶Circa primum quærūntur duodecim.

¶Primò, quid sit baptismus, vtrùm scilicet sit ablutio.

¶Secundò, de institutione huius sacramenti.

¶Tertiò, vtrùm aqua sit propria materia huius sacramenti.

¶Quartò vtrùm requiratur aqua simplex.

¶Quintò, vtrùm hæc sit conueniens forma huius sacramenti, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

¶Sextò, vtrùm sub hac forma possit aliquis baptizari, Ego te baptizo in nomine Christi.

¶Septimò, vtrùm immersio sit de necessitate baptismi.

¶Octauò, vtrùm requiratur trina immersio.

¶Nonò, vtrùm baptismus possit iterari.

¶Decimò, de ritu baptismi.

¶Vndecimò, de distinctione baptismatum.

¶Duodecimò, de comparatione baptismatum.

ARTICVLVS. I.

¶Virùm baptismus sit ipsa ablutio.

4. dist. 3. art. 1. Et 4. contra 1. 60.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus nō sit ipsa ablutio. Ablutio enim corporalis trāsit. Baptismus autem permanet. Ergo baptismus non est ipsa ablutio, sed potius regeneratio & sigillum, & custodia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod etiam probatur. quia hæc est ratio sacramenti: habet autem aliquid ambiguum, in scilicet hoc exteriùs sensibile sit ipsa aqua, an ablutio. Et est ratio dubitandi quia ambo hæc sensibilia inuisibiliter operantur materialiter concurrere & necessariò exigi ad baptismum: nam neque aqua sine ablutione, neque ablutio sine aqua ad baptismum sufficeret ex parte materiæ. Et propterea refert Autor primò opinionem quam videtur Hugonis, quòd est aqua, & reprehendit ipsam, tali ratione: Vbi perficitur sanctificatio, ibi perficitur sacramentum: sed in aqua non perficitur sanctificatio: ergo in aqua non perficitur sacramentum. Maior probatur: quia sacramenta nouæ legis sanctificationē operantur. Deinde approbat opinionem Magistri sententiarum, scilicet quòd baptismus est ablutio. Quam sic probat: In aqua baptismali est quædā sanctificationis virtus instrumentalis, non permanens, sed fluens in hominē, qui est veræ sanctificationis subiectum: ergo sacramentū perficitur in applicatione aquæ ad hominem, quę est ablutio.

¶Circa hāc partem dubiū occurrit de vigore ac veritate huius processus seu rationis: quia si Maior illa est vera, scilicet, ibi perficitur sacramentum, vbi perficitur sanctificatio, & propterea interrog., in aqua non perficitur sacramentum: quia in illa non perficitur sanctificatio (non enim aqua per baptismum sanctificatur) eadem ratione potest inferri, quòd ablutio non est sacramentum, quia in ea nō perficitur sanctificatio: ablutio enim non sanctificatur per baptismum, sed homo qui abluitur.

¶Ad hoc dicitur, quòd Maior quidem est vera: sed diuersa ratio sub sumptorū, scilicet aquæ & ablutionis, facit, vt recte inferatur, aquam non esse sacramentum & non teneat illatio de ablutione: aqua enim & ablutio differunt in hoc, quòd aqua est transpermanens, ablutio verò est res successiua. Et quia vnum quodque est in aliquo secundum modum recipientis, ideo consequenter differunt in modo sanctificationis. Nam si in aqua perficeretur sanctificatio, sequeretur quod aqua esset sancta: quia est in se quoddā permanens, ac per hoc pro seipsa sanctificaretur. Si verò ponitur, quòd in ablutione perficitur sanctificatio, non sequitur q. ipsa ablutio sit ex huiusmodi sanctificatione sancta: quia ablutio non est sui ipsius, sed fiodia & illuminatio, vt Dam. dicit in 4. li.

¶Præterea, Hug. de sancto Vict. licit, quòd baptismus est aqua diluē dis criminibus sanctificata per verbum Dei. Aqua autem non est ipsa ablutio, sed ablutio est quidam vsus aquæ. Ergo, &c.

¶Præterea, August. dicit super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & sic sacramentum. Elementum autem est ipsa aqua in sacramento baptismi. Ergo baptismus est ipsa aqua, non autem ablutio.

¶SED CONTRA est quod dicitur Eccl. 34. Qui baptizatur à mortuo, & iterū tāgit mortuum, quid proficit lauatio eius? Videtur ergo quòd baptismus sit ipsa ablutio siue lauatio.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in sacramento baptismi est tria considerare: aliquid scilicet quod est sacramentum tantum, aliquid autem quod est res & sacramentum, aliquid verò quod est res tantum. Sacramentum tantùm est aliquid visibile externus existens, quod scilicet est signum interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem sacramēti. Exterius autem supponitur sentiri, est & ipsa aqua, & eius vsus, qui est ablutio. Quidam ergo existimauerunt, quòd ipsa aqua sit sacramentum, quod quidem sonare videntur verba Hugo. de Sacr. Vict. Nam ipse in communi diffinitione sacramenti dicit, quòd est materiale elementum: & in diffinitione baptismi dicit, quod est aqua. Sed hoc non videtur esse verum. Cùm enim sacramenta nouæ legis sanctificationem quā dam operentur, ibi perficitur sacramentum, vbi perficitur sanctificatio. In qua autem non perficitur sanctificatio, sed est ibi quædam sanctificationis virtus instrumentalis, non permanens, sed fluens in hominem, qui est veræ sanctificationis subiectum. Et ideo sacramentum non perficitur in ipsa aqua, sed in applicatione aquæ ad hominem, quæ est ablutio. Et ideo Magister in 3. distinctio 4. sententiarum dicit, quòd baptismus est ablutio corporis exterior, facta sub forma præscripta verborum. Res autem & sacramentum, est character baptismalis, qui est res significata per exteriorem ablutionem: & est signum sacramentale interioris iustificationis, quæ est res tantum huius sacramenti, scilicet significata & non significans.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd id quod est sacramentum tantùm in baptismo, transit: permanet autem & id quod est sacramentum & res, scilicet character, & id quod est res tantùm, scilicet interior iustificatio: sed character permanet indelebiliter (vt supradictum est) iustificatio autem permanet, sed amissibiliter. Damasc. ergo baptismum diffinuit, non quantum ad id quod exterius agitur, quod est sacramentum tantum: sed quantum ad id quod est interius. Vnde potuit duo pertinentia ad characterem, scilicet sigillum & custodiam: inquantum ipse character (qui sigillum dicitur) quantum est de se, custodit animam in bono. Duo etiam posuit pertinentia ad vltimam rem sacramenti, scilicet regenerationem (quæ ad hoc pertinet, quòd per baptismum homo inchoat nouam vitam iustitiæ) & illuminationem, quæ pertinet specialiter ad fidem, per quam homo spiritualem vitam accepit: secundum illud Abac. 2. Iustus ex fide viuit. Baptismus autem est quædam fidei protestatio: vnde dicit rfidei sacramētum. Et similiter Dion. baptismum diffinit per ordinem ad alia sacramenta, dicens 2. c. Eccles. hierarc. quòd est quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacræ actionis, ad eorum susceptiuam opportunitatem, formam nostros animales habitus. Et iterum in ordine ad cælestem gloriam (quæ est vltimus finis sacramentorum) cùm subdit, ad supercælestis quieris anagogem, nostram iter faciens. Et iterum quantum ad principium spiritualis vitæ, per hoc quod subdit, Sacræ & diuinissimæ nostræ regenerationis eruditio.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut dictum est, opinionem Hug. de sanct. Victo. in hac parte sequi non oportet. Potest tamen verificari, vt baptismus dicatur esse aqua: quia aqua est materiale baptismi principium, & sic erit prædicatio per causam.

¶Ad tertium dicendum, quòd accedente verbo ad elementum, fit sacramentum, nō quidem in ipso elemento, sed in homine, cui adhibetur elementum per vsum ablutionis. Et hoc etiam signat verbum quod accedit ad elementum. cùm dicitur, Ego te baptizo, &c.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm baptismus fuerit institutus post Christi passionem.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd baptismus fuerit institutus post Christi passionem. Causa enim præcedit effectum, Sed passio Christi operatur in sacramentis nouæ legis. Ergo passio Christi precedit institutionem sacramentorum nouæ legis, & præcipuæ intentionem baptismi: cùm apostolus dicat Ro. 6. Quicūque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, &c.

¶Præterea, Sacramenta nouæ legis efficaciam habent ex mandato Christi. Sed Christus mandatum baptizandi dedit discipulis post passionem & resurrectionem suam, dicens, Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris &c. vt habetur Matt. vlt. Ergo videtur quòd post passionem Christi baptismus fuerit institutus.

¶Præterea, Baptismus est sacramentum necessitatis (vt suprà dictum est) & ita videtur quòd ex quo baptismus institutus fuit, homines obligarentur ad baptismum. Sed ante passionem Christi homines non obligabantur ad baptismum: quia adhuc circūcisio suam virtutem habebat, in cuius locum successit baptismus. Ergo videtur quòd baptismus non fuerit institutus ante passionem Christi.

¶SED CONTRA est quod August. dicit in quodam sermone de Epiphania, Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua. Sed hoc fuit ante Christi passionem. Ergo videtur quòd baptismus ante Christi passionem fuerit institutus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est suprà) sacramenta ex sui institutione habent quòd conferant gratiam. Vnde tunc videtur aliquod sacramentum institui, quādo accipit virtutem producendi suum effectum. Hanc autem virtutem accepit baptismus, quando Christus est baptizatus. Vnde tunc verè baptismus institutus fuit quantum ad ipsum sacramentum.

Sed necessitas vtendi hoc sacramento indicta fuit hominibus post

¶Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum tertium.

Titulus clarus est.

¶In corpore vna conclusio: Aqua est propria materia baptismi. Quæ conclusio absolutè probatur ex institutiõe diuina. Quo ad conuenientiam verò probatur in litera qua deuplicitur, in quo omnia clara sunt.

¶Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum quartum.

In titulo simpliciter sumitur, vt distinguitur cõtra admissum cõpositum, & quomodolibet adiunctum.

¶In corpore tria fiunt. Primò diffinguitur modi quibus aqua amittere potest simplicitatem. Secundò respondetur quæstito de aqua transmutata per actum. Et tertiò respondetur quæsito de aqua transmutata per naturam. Et clarè patent omnia in litera.

Conuenit.

Annota.

Comment.

** Alias aggrauat.*

Li. 4. c. 2. to. 6.

Comment.

Titulus clarus est.

¶In corpore ponitur vna distinctio bimembris: Iustificatio baptismi potest intelligi quo ad duo, vel quo ad ipsum sacramentum, vel quo ad obligationem accipiendi ipsum sacramentum. Et ponuntur singulæ conclusiones iuxta singula membra. Prima cõclusio est: Baptismus institutus est quo ad ipsum sacramentum, quando Christus est baptizatus. Probatur: quia nunc habuit vim regenerationis. Secunda cõclusio est: Baptismus institutus fuit quo ad necessitatē vtendi illo, post Christi passionem & resurrectionē. Probatur dupliciter vt clarè patet in litera.

4. dist. 3. ar. 3. q. 1. Et dist. 8. q. 1. ar. 2. q. 3. ad 2.

Q. præc. ar. 8.

¶Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum primum.

Titulus clarus est.

¶In corpore vna conclusio: Aqua est propria materia baptismi. Quæ conclusio absolutè probatur ex institutiõe diuina. Quo ad conuenientiam verò probatur in litera qua deuplicitur, in quo omnia clara sunt.

Conuenit.

Annota.

¶Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum secundum.

In titulo simpliciter sumitur, vt distinguitur cõtra admissum cõpositum, & quomodolibet adiunctum.

Comment.

** Alias aggrauat.*

¶In corpore tria fiunt. Primò diffinguitur modi quibus aqua amittere potest simplicitatem. Secundò respondetur quæstito de aqua transmutata per actum. Et tertiò respondetur quæsito de aqua transmutata per naturam. Et clarè patent omnia in litera.

Li. 4. c. 2. to. 6.

Comment.

Titulus clarus est.

¶In corpore ponitur vna distinctio bimembris: Iustificatio baptismi potest intelligi quo ad duo, vel quo ad ipsum sacramentum, vel quo ad obligationem accipiendi ipsum sacramentum. Et ponuntur singulæ conclusiones iuxta singula membra. Prima cõclusio est: Baptismus institutus est quo ad ipsum sacramentum, quando Christus est baptizatus. Probatur: quia nunc habuit vim regenerationis. Secunda cõclusio est: Baptismus institutus fuit quo ad necessitatē vtendi illo, post Christi passionem & resurrectionē. Probatur dupliciter vt clarè patet in litera.

4. dist. 3. ar. 3. q. 1. Et dist. 8. q. 1. ar. 2. q. 3. ad 2.

Q. præc. ar. 8.

¶Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum primum.

Titulus clarus est.

¶In corpore vna conclusio: Aqua est propria materia baptismi. Quæ conclusio absolutè probatur ex institutiõe diuina. Quo ad conuenientiam verò probatur in litera qua deuplicitur, in quo omnia clara sunt.

Conuenit.

Annota.

¶Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum secundum.

In titulo simpliciter sumitur, vt distinguitur cõtra admissum cõpositum, & quomodolibet adiunctum.

Comment.

** Alias aggrauat.*

¶In corpore tria fiunt. Primò diffinguitur modi quibus aqua amittere potest simplicitatem. Secundò respondetur quæstito de aqua transmutata per actum. Et tertiò respondetur quæsito de aqua transmutata per naturam. Et clarè patent omnia in litera.

Li. 4. c. 2. to. 6.

post passionem & resurrectionē: tum quia in passiõe Christi terminata sunt singularia sacramenta, quibus succedit baptismus & alia sacramenta nouæ legis: tum etiam quia per baptismum cõfiguratur homo passioni & resurrectioni Christi, inquātum moritur peccato, & incipit nouam iustitiæ vitam. Et ideo oportuit Christum prius pati & resurgere, quàm hominibus indiceretur necessitas se cõfigurādi morti & resurrectiõi eius.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam ante passionem Christi baptismus habebat efficaciam à Christi passione inquantum eam præfigurabat. Aliter tamē quam sacramēta veteris legis: nam illa erāt figuræ tantùm: baptismus autē ab ipso Christo virtutem habebat iustificandi, per cuius virtutem ipsa etiam passio salutifera fuit.

¶Ad secundum dicendum, quòd homines non debebant multiplicibus figuris* arctari per Christū, qui venerat sua veritate figuras impletas auferre. Et ideo ante passionē suam baptismū instituere non posuit sub præcepto, sed voluit ad eius exercitū homines assuefieri, & præcipuè in populo Iudeorum apud quem omnia facta figularia erāt: August. dicit contra Faustum. Post passionē verò & resurrectionem non solùm Iudæis, sed etiam Gentilibus sub præcepto necessitatem baptismi imposuit, dicens, Euntes docete omnes Gentes.

¶Ad tertium dicendum, quòd sacramenta non sunt obligatoria, nisi quando sub præcepto ponuntur. Quod quidem non fuit ante passionem, vt dictum est. Quod enim Dominus ante passionem Nicodemo dixit Ioan 3. Nisi quis renatus fuerit ex qua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, magis videtur ad futurum respicere, quàm ad præsens tempus.

ARTICVLVS. III.

¶Vtrùm aqua sit propria materia baptismi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q. aqua non sit propria materia baptismi. Baptismus enim secundū Dion. & Damas. habet vim illuminativam. Sed illuminatio maximè competit igni. Ergo baptismus magis debet fieri in igne quàm in aqua: præsertim cùm Ioan. Baptista prænuntians Christi baptismum, dicat, Ille vos baptizabit in Spiritu sancto & igni

4. d. 3. q. 3. ar. 3. ad 3. Et di. 17. q. 3. Et 4. Extra. de cõsec. dist. 4. Et quo. 2. ca. 14. cor. Et Ioã. 3. to. 4.

¶Præterea, In baptismo significatur ablutio peccatorum. Sed multa alia sunt ablutiua, quàm aqua: sicut vinum, & oleum, & huiusmodi alia. Ergo etiam in his potest fieri baptismus. Non ergo aqua est propria materia baptismi.

¶Præterea, Sacramenta Ecclesiæ fluxerunt de latere Christi, pendentis in cruce: vt suprà dictum est. Sed inde fluxit non solùm aqua, sed etiam sanguis ergo videtur quòd etiam in sanguine possit fieri baptismus. Qui etiam videtur magis conuenire cum causa & effectu baptismi: quia dicitur Apoc. 1. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

¶Præterea, Sicut August. & Beda dicunt, Christus tactu suæ mundissimæ carnis vim regeneratiuam & purgatiuam cõtulit aquis. Sed non omnis aqua cõtinuatur cum aqua Iordanis, quam Christus tetigit sua carne. ergo videtur quòd non in omni aqua possit fieri baptismus. & ita aqua, inquantum huiusmodi, nō est propria materia baptismi.

¶Præterea, Si aqua secundum se esset propria baptismi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquam, ad hoc, quòd in ea baptismus fieret. Sed in solenni baptismo aqua, in qua debet celebrari baptismus exorcizatur & benedicitur. ergo videtur quòd aqua secundum se non sit propria baptismi materia.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

¶RESPONDEO dicendum, quòd ex institutione diuina, aqua est propria materia baptismi. Et hoc conuenienter. Primò quidem, quantum ad ipsam rationem baptismi, qui est regeneratio in spiritualem vitam: quod maxima congruit aquæ. Vnde & semina, ex quibus generantur omnia viuentia, scilicet plantæ & animalia, humida sunt: & ad quam pertinent. Propter quod quidam Philosophi posuerunt aquam omnium rerum principium.

Secundò quantum ad effectus baptismi, quibus competunt aquæ proprietates, quæ sua humiditate lauat: ex quo conueniens est ad significandam & causandam ablutionem peccatorum. Sua frigiditate etiam temperat superfluitatem caloris: & ex hoc cõperit ad mitigandam concupiscentiam fomitis. Sua diaphinitate est luminis susceptiua: vnde competit baptismo inquantum est fidei sacramentum. Tertiò, quia conuenit ad repræsentandum mysteria Christi quibus iustificamur. Vt enim dicit Chrysost. super illud Io. Nisi quis renatus fuerit, &c. sicut in quodam sepulchro, in aqua submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, & deinde nouus rursus ascendit.

Hie. 24.

Hie. 3. to. 2.

Quartò, quia ratione suæ communitatis & abundantiæ est cõueniens materia necessitati huius sacramenti. Potest enim vbique de facili haberi.

capi. 2. in Matt.

¶AD PRIMVM ergo dicendū, quòd illuminatio pertinet ad ignem actiuè. Ille autem qui baptizatur, non efficitur illuminans, sed illuminatus per fidem, quæ est auditu, vt dicitur Roma. 10. Et ideo magis competit aqua baptismo, quàm ignis. Quod autem dicitur, Baptizabit vos in Spiritu sancto & igni. potest per ignem (vt Hiero. dicit) intelligi Spiritus sanctus, qui super discipulos in igneis linguis apparuit vt dicitur Act. 2. Vel per ignem potest intelligi tribulatio: vt Chrys. dicit super Matth. quia tribulatio peccata purgat, & concupiscentiam diminuit. Vel quia, vt Hilar. dicit super Matt. baptizatis in Spiritu sancto, reliquum est consummari igne iudicij.

4. dist. 3. art. 3. q. 2. Et 4. cap. 54.

¶Ad secundum dicendum, quòd vinum & oleum non communiter assumuntur ad vsum ablutionis, sicut aqua. Nec etiam ita perfectè abluunt: quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio, quantum ad odorem: quod non contingit de aqua. Illa etiam nō ita communiter & abundanter habentur, sicut aqua.

¶Ad tertium dicendum, quòd ex latere Christi fluxit aqua ad abluendum: sanguis autem ad redimendum. Et ideo sanguis competit sacramento Eucharistiæ: aqua autem sacramento baptismi. qui tamen habet vim ablutiuam ex virtute sanguinis Christi.

Li. 2. c. 3.

¶Ad quartum dicendum, quòd virtus Christi detiuata est ad omnem aquam, non propter continuitatem loci, sed propter similitudinem speciei. Vnde dicit Aug. in quodam sermo. Epiphaniæ. Quę de Saluatoris baptismate benedictio fluxit. tanquam fluuius spiritualis, omnium gurgitum tractus, vniuersorum fontium venas impleuit.

¶Ad quintum dicendum, quòd illa benedictio, quæ adhibetur aquæ, non est de necessitate baptismi. Sed pertinet ad quandam solennitatem: per quam excitatur deuotio fidelium, & impeditur astutia dæmonis, ne impediat baptismi effectum.

Ar. præc.

ARTICVLVS. IIII.

¶Vtrùm ad baptismum requiratur aqua simplex.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ad baptismum non requiratur aqua simplex, Aqua enim quæ apud nos est, non est aqua pura. quod præcipuè apparet de aqua maris, in qua plurimum admiscetur de terrestri, vt patet per Philosoph. in lib. Meteo. Et tamen in tali aqua potest fieri baptismus. Ergo non requiritur aqua simplex, & pura ad baptismum.

¶Præterea, In solenni celebratiõe baptismi aquæ infunditur chrisma. Sed hoc videtur impedire puritatem & simplicitatem aquæ. Ergo aqua pura & simplex non requiritur ad baptismum.

¶Præterea, Aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce, fuit signum baptismi: vt dictum est. Sed aqua illa non videtur fuisse aqua pura, eo q. in corpore mixto (cuiusmodi fuit corpus Christi) non sunt elementa in actu, Ergo videtur quod non requiratur aqua pura vel simplex ab baptismum.

¶Præterea, Lixiuium non videtur esse aqua pura: habet enim contrarias proprietates aquæ, scilicet calefaciendi & deficcandi: & tamen in lixiuio videtur posse fieri baptismus, sicut & in aquis balneorum, quæ transeunt per venas sulphureas, sicut & lixiuium colatur per cineres. Ergo videtur quòd aqua simplex non requiratur ad baptismum.

¶Præterea,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis primæ septimæ Articulum primum Secundo dicitur.*

In corpore vna cōclusio: Hæc est cōueniēs, forma baptismi. Ego te baptizo, &c. Probatur: Baptismus p̄ suā formā cōsecratur: ergo oportet q̄ in forma baptismi exprimatur illius causa: ergo oportet quòd in forma baptismi exprimatur id quo causatur: ergo oportet quòd in forma baptismi exprimatur ille qui baptizat. Ego te baptizo, &c. Antecedēs probatur auctoritatibus Apostoli & Augustini, præsupponendo supradicta, scilicet quòd verba sint forma sacramentorum. Prima cōsequentia non aliter probatur in littera, ea forte ratione, quia cōsecratio per formā, hoc est verba, manifestè dependet à causa efficaria sanctificationem dante verbis. Secunda vero cōsequentia probatur, quia Baptismus duplicē habet causam. ¶ Et nota, quòd hæc cōsequentia cum sua probatione quoad causam instrumētalem, nō nisi de congruo tenet: quo nisi efficacia verborum non esset à ministro, sed à sanctæ Trinitate, quæ ex causa principali, vnde & Græci in forma baptismi non exprimūt causam instrumentalē, hoc est ministrum.

¶ In responsione ad quartum tractāda effet quæstio de pluralitate bapti zantium, sed ad textum articuli sequentis quæstionis reservatur. Vbi ex proposito Autor articulum hunc mouebit: huic enim incidēter tractatui propter illa verba formæ, Ego te, &c.

¶ *Num tantum his nominibus, Patris, Filij & spiritus sancti, & non genitoris, genitti, & ab vtroque procedentis conferre possit baptismus.*

¶ In responsione ad septimum, dubiū magnum occurrit, circa vltima verba, Nec in aliis nominibus perficitur sacramentum, an vera sint, vt sonant. Et est ratio dubij: quoniā superius in artic. 3. q. 60. dixim⁹ oppositū. Et Autorem dixi, quòd licet verba corrupte prolata nihil significēt ex virtute impositionis, accipiuntur tamen significantia ex accommodatione vsus: & ideo non tollitur veritas sacramenti.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet hæc verba Autoris sonent non esse verum baptisma, si dicatur, Ego te baptizo in nomine Genitoris & Geniti, & Procedētis ab vtroq;

Comment.

Litera.

D 240.

Annot.

Annot.

Quæstion.

¶Præterea, Aqua rosacea fit per sublimationem à rosis, sicut etiam aquæ alchimicæ generantur per sublimationem ab aliquibus corporibus. Sed in his aquis, vt videtur potest fieri baptismus, sicut & in aquis pluvialibus, quæ per sublimationem vaporum generantur. Cùm igitur huiusmodi aquæ non sint puræ & simplices, videtur quòd aqua pura & simplex non requiratur ad baptismum.

¶SED CONTRA est quod propria materia baxtismi est aqua, vt dictum est. Sed speciem aquæ non habet nisi aqua simplex. ergo aqua pura & simplex de necessitate requiritur ad baptismum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aqua suam puritatem & simplicitatem potest amittere dupliciter. Vnomodo per mixtionem alterius corporis. alio modo per alterationem. Vtrunque autem horum contingit fieri dupliciter, scilicet per artem & per naturam. Ars autem deficit ab operatione naturæ: quia natura dat formam substantialem, quod ars facere non potest. Sed omnes formæ artificiales sunt accidentales, nisi forte apponendo proprijs agens ad propriam materiam: sicut ignem combustibili, per quem modum à quibusdam quædam animalia per putrefactionem generantur. Quæcunque igitur transmutatio circa aquam facta est per artem, siue cōmiscendo, siue alterando, non transmutatur species aquæ. Vnde in tali aqua potest fieri baptismus, nisi forte aqua admisceatur per artem in tam parua quantitate alicui corpori, quòd compositū magis sit aliud quam aqua: sicut lutum magis est terra quā aqua: & vinum lymphatum magis est vinum quam aqua. Sed transmutatio, quæ fit à natura, quandoque quidem speciem aquæ soluit: & hoc fit quando aqua efficitur per naturam de substantia alicuius corporis mixti: sicut aqua conuersa in liquorem vuæ, est vinum, vnde non habet speciem aquæ. Aliquando autem fit per naturam transmutatio aquæ sine solutione speciei, & hoc tam per alterationem (sicut patet de qua calefacta à sole) quam etiam per mixtionem: sicut patet de aqua fluminis, turbida ex permixtione terrestrium partium. Sic ergo dicēdum est, quòd in qualibet aqua qualitercunque transmutata, dummodo non soluatur species aquæ, potest fieri baptismus: si vero soluatur species aquæ, non potest fieri baptismus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd transmutatio facta in aqua maris, & etiam in aliis aquis, quæ penes nos sunt, non est tāta, q̄ soluat speciem aquæ. Et ideo in huiusmodi aquis potest fieri baptismus.

¶Ad secundūdum dicendum, quòd admixtio chrismatis, non soluit speciem aquæ: sicut nec etiam aqua decoctionis carnium, aut aliorū huiusmodi. Nisi forte sit facta tāta resolutio corporum lizatorum in aqua, quòd liquor plus habeat de aliena substantia, quàm de aqua, quod ex spissitudine per spici potest. Si tamen ex liquore sic inspissato exprimatur aqua subtilis, potest in ea fieri baptismus: sicut & in qua, quæ exprimitur ex luto, licet in luto baptismus fieri non possit.

¶Ad tertium dicendum, quòd aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce nō fuit humor phlegmaticus, vt quidē dixerunt. In tali enim humore nō posset fieri baptismus sicut nec in sanguine animalis, aut in vino, aut quocūque liquore alicuius plantæ. Fuit autem aqua pura, miraculosè egrediens à corpore mortuo, sicut & sanguis, ad cōprobandam veritatem Dominici corporis, contra Manichæorū errorē, vt scilicet per aquā (quæ est vnum quatuor elementorū) ostēderetur corpus Christi verè fuisse compositum ex quatuor elementis: per sanguinem verò ostenderetur esse compositum ex quatuor humoribus.

¶Ad quartum dicendum, quòd in lixiuio, & in aquis sulphureorum balneorum, potest fieri baptismus: quia tales aquæ non incorporantur per artem vel naturam aliquibus corporibus mixtis, sed solùm alteratio nem quandam recipiunt, ex hoc quòd trahunt per aliqua corpora.

¶Ad quintum dicendū, quòd aqua rosacea est liquor rosæ resolutus. Vnde in ea nō potest fieri baptismus, & eadem ratiōe nec in aquis alchimicis, sicut nec in vino. Nec est eadem ratio de aquis pluuialibus: quæ generantur ex maiori parte ex sublimatione vaporum resolutorum ex aquis. Minimum autem est ibi de liquoribus corporum mixtorum: qui tamen per huiusmodi sublimationem virtute naturæ, quæ est fortior arte resoluūtur in veram aquam: quod ars facere non potest. Vnde aqua pluuialis nullam proprietatem retinet alicuius corporis mixti, quod de aquis rosaceis & aquis alchimicis dici non potest.

ARTICVLVS V.

¶ *Vtrum hæc sit cōueniens forma baptismi. Ego te baptizo in nōie Patris & Filij & Spiritus sancti.*

AD QVINTVM sic procedi tur. Videtur quòd hæc non sit conueniens forma baptismi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Actus enim magis debet attribui principali agenti, quàm ministro. Sed in sacramento minister agit vt instrumentum (vt suprà dictum est) principale autem agens in baptismo est Christus: secundum illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat. Inconuenienter ergo minister dicit, Ego te baptizo: præsertim quia in hoc quod dicitur Baptizo, intelligitur ego: & sic videtur superflue apponi.

¶Præterea, Non oportet quòd ille qui aliquem actum exercet, de actu exercito faciat mentionem: sicut ille qui docet, non oportet quòd dicat, Ego vos doceo. Dominus autem simul tradidit præceptum baptizandi & docendi, dicens Matt. vlt. Euntes docete omnes Gētes, &c. Ergo non oportet quòd in forma baptismi fiat mentio de actu baptismi.

¶Præterea, ille qui baptizatur, quandoque nō intelligit verba: pura si sit surd⁹ aut puer. Frustra autem ad talem sermo dirigitur: secundum illud Eccles. 32. Vbi non est auditus, non effundas sermonem. Ergo inconuenienter dicitur, Ego te baptizo, sermone directo ad eum qui baptizaretur.

¶Præterea, Contingit simul plures baptizari à plutibus: sicut Apostoli baptizauerūt vna die tria milia, & alia die quinque millia. vt dicitur Act. 2. & 4. Nō ergo debet forma baptismi determinari in singulari numero, vt dicatur, Ego te baptizo: sed potest dici nos vos baptizamus.

¶Præterea, Baptismus virtutem habet à passione Christi. Sed per formam baptismus sanctificatur. Ergo videtur quòd in forma baptismi debeat fieri mentio de passione Christi.

¶Præterea, Nomen designat proprietatem rei. Sed tres sunt proprietates personales diuinarum personarum, vt in prima parte dictum est. Non ergo debet dici, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, sed, in nominibus.

¶Præterea, Persona patris non solùm significatur nomine Patris, sed etiam nomine Innascibilis & Genitoris. Filius autem significatur nomine Verbi & Imaginis & Geniti. Spiritus etiam sanctus potest significari nomine Doni & Amoris procedentis. ergo videtur quòd etiam his nominibus vtendo perficiatur baptismus.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Matt. vlti. Euntes docete omnes gentes, & baptizantes eos in nomiue Patris & Filij & Spiritus sancti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd baptismus per suam formam consecratur: secundum illud Ephes. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. & & Augustin. dicit in lib. de vnico de baptismo, quòd baptismus verbis euangelicis consecratur. Et ideo oportet, quòd in forma baptismi exprimatur causa baptismi. Est autem eius duplex causa. Vna quidem principalis, à qua virtutem habet: quæ est sancta Trinitas. Alia autem instrumentalis, scilicet minister, qui tradidit exterius sacramentum. Et ideo oportet, in forma baptismi, de vtraque fieri mentionem. Minister autem tangitur, cùm dicitur, Ego te baptizo. Causa autem principalis, cùm dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Vnde hæc est conueniens forma baptismi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actio attribuitur instrumento sicut immediatè agenti: attribuitur autem huiusmodi actio principali agenti, sicut cuius virtute instrumentum agit. Et ideo in forma baptismi conuenienter significatur ministeer, vt exercens actum baptismi, per hoc quod dicitur, Ego te baptizo: sicut & ipse Dominus baptizandi actum attribuit ministris, dicens, Baptizantes eos, &c. Causa autem principalis significatur, vt in cuius virtute sacramentum agitur, per hoc quod dicitur, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: non enim Christus baptizat sine Patre & Spiritu sancto. Græci autem non attribuunt actum baptismi ministris, ad euitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptismi baptizantibus attribuebant, dicentes, Ego sum Pauli, & ego Cephæ. Et ideo dicunt, Baptizetur seruus Christi talis in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Et quia exprimitur actus exercitus per ministrum cum invocatione Trinitatis, verum perficitur sacramentum. Quod autem additur Ego in

Quæstio.

Lib. 6. de bapt. con. Donat. c. 25. to. 7. & 21. 4. c. 25.

Infrà. q. 8. art. 3.

dist. 3. artic. 2. q. 2. Et 1. Co. 1. le. 2. co. 3.

Q. 64. ar. 1.

D. 235

solum si variatio nominum quo ad significatum quādo variatur significatum ad quod ex accommodatione vsus in forma sacramenti applicatur. Exempli causa. Quòd dicitur in forma baptismi, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Pater ex accōmodatione vsus, applicatur ad significādū primā personā Trinitatis. & similiter Filius ad significandū personā, quæ secunda est in Trinitate & simile est de nomine Spiritus sancti. Nam ex vi nominū, nec omnia simul significant illas tres personas diuinas, nec aliquod eorū significat aliquam personā diuinā, quodlibet enim eorū ex vi nominis cōmunis vel diuersis significationis nominū, oportet conseq̄ter dicere diuersum esse significatū quando formale seu principale significatū ex vi nominis est diuersum. Perspicientes verò ad specialē vsum nominum sacramentalis, consequēter dicimus, tunc solùm variari significatū quādo nō significatur illud, ad quod ex accōmodatione vsus significandū applicatū est. Et propterea si loco Patris ponatur Genitor, & loco Filij ponatur Genitus (quia eadem psonæ significantur) nō variatur significatio, quantuncunque sub alia & alia ratione significentur personæ, per hæc & illa nomina. Probatur autem sic debere accipi in ꝓposito idē vel diuersum significatū, Primo auctoritate sedis apostolicæ de consec. dist. 4. cap. à quodā. Vbi Nicolaus Papa redens rationem, quare baptismus præceptus in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, valet in nomine Christi, dicit quia vnum & idem est ꝓcul dubio significatum. Ex quo loco manifestè patet identitatem significati per formam baptismi, nō attendi secundum cōmunem nominū significationem, sed secundū id, ad quod significandum accōmodata sunt nomina. Ad hoc enim aspiciēdo, idē significatur per Christū implicitè, quod per Patrem & Filium & Spiritum sanctum, explicitè. Secūdo autoritate Ambrosij in primo lib. de Spiritu sancto, ca. 1. Vbi de forma baptismi loquens, loco Filij ponit Christum, loco Patris ponit. à quo vnctus est Christus, & loco Spiritus sancti ponit, quo vnctus est Christus. Ex qua doctrina clarè habes, q̄ sufficit personas diuinas significare secundū Ambrosium ex actione puta vnctione: multo ergo magis sufficiet significare illas ex generatione. Tertiò ex autoritate generalis cōcilij Florentini sub Eugenio IIII. Vbi in institutione Domini de forma baptismi, interpretati sunt patres

Quæstio.

Litera.

ma baptismi determinari in singulari numero, vt dicatur, Ego te baptizo: sed potest dici nos vos baptizamus.

¶Præterea, Baptismus virtutem habet à passione Christi. Sed per formam baptismus sanctificatur. Ergo videtur quòd in forma baptismi debeat fieri mentio de passione Christi.

¶Præterea, Nomen designat proprietatem rei. Sed tres sunt proprietates personales diuinarum personarum, vt in prima parte dictum est. Non ergo debet dici, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, sed, in nominibus.

¶Præterea, Persona patris non solùm significatur nomine Patris, sed etiam nomine Innascibilis & Genitoris. Filius autem significatur nomine Verbi & Imaginis & Geniti. Spiritus etiam sanctus potest significari nomine Doni & Amoris procedentis. ergo videtur quòd etiam his nominibus vtendo perficiatur baptismus.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Matt. vlti. Euntes docete omnes gentes, & baptizantes eos in nomiue Patris & Filij & Spiritus sancti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd baptismus per suam formam consecratur: secundum illud Ephes. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. & & Augustin. dicit in lib. de vnico de baptismo, quòd baptismus verbis euangelicis consecratur. Et ideo oportet, quòd in forma baptismi exprimatur causa baptismi. Est autem eius duplex causa. Vna quidem principalis, à qua virtutem habet: quæ est sancta Trinitas. Alia autem instrumentalis, scilicet minister, qui tradidit exterius sacramentum. Et ideo oportet, in forma baptismi, de vtraque fieri mentionem. Minister autem tangitur, cùm dicitur, Ego te baptizo. Causa autem principalis, cùm dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Vnde hæc est conueniens forma baptismi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actio attribuitur instrumento sicut immediatè agenti: attribuitur autem huiusmodi actio principali agenti, sicut cuius virtute instrumentum agit. Et ideo in forma baptismi conuenienter significatur ministeer, vt exercens actum baptismi, per hoc quod dicitur, Ego te baptizo: sicut & ipse Dominus baptizandi actum attribuit ministris, dicens, Baptizantes eos, &c. Causa autem principalis significatur, vt in cuius virtute sacramentum agitur, per hoc quod dicitur, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: non enim Christus baptizat sine Patre & Spiritu sancto. Græci autem non attribuunt actum baptismi ministris, ad euitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptismi baptizantibus attribuebant, dicentes, Ego sum Pauli, & ego Cephæ. Et ideo dicunt, Baptizetur seruus Christi talis in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Et quia exprimitur actus exercitus per ministrum cum invocatione Trinitatis, verum perficitur sacramentum. Quod autem additur Ego in

Quæstio.

Litera.

invocationem Trinitatis & non limitauerūt sed ad invocationē Trinitatis per hæc præcisè nomina, Pater & Filius & Spiritus sanctus. Legimus enim ibi sic de forma baptismi. Si ex primitur actus quo per ipsum exercetur ministri, cui sanctæ Trinitatis invocatione perficitur sacramentum. Quarto, ex cōmuni Eccle siæ cōfessione. Fatemur enim omnes sanctā Trinitatem nos inuocare, laudare, conteri etiā in inuocio, nō solum dictis nominibus vtendo, sed etiam vtendo equipollentib⁹, puta Genitore omnipotente Genitō; ab ipso & Procedente ab vtroque donorum similibus.

Quintò ex acceptatis earibus. Nam si quis diceret, Ego te baptizo in nomine patris, Iesu Christi, & Spiritus sancti, procul dubio omnia sapientum iudicio perfectum esset sacramentum: ita quòd nō esset locus rei tērationi: & tamen cōstat, q̄ variatur significatum ex vi nominis. similiter si quis diceret, In nomine Patris & Filij & Spiritus paracleti, procul dubio eosdem iudicio veritum esset baptizina: & tamen cōstat variari ex vi nominis significatum. Vnde Salvator instituens formā baptismi, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, nō eā intelligendus arctasse virtute formæ ad formalia significata ex vi nominū per hæc nomina: sed ad ea significata illa, ad quæ significāda hæc nomina accommodata sunt.

¶Ad rationem autē allatā in oppositum: quia Pater significat personam, Genitor vero actū notionalē: facilè respōdetur tatis faciendo, primò falsum esse, q̄ Pater ex vi nominis significet personam plus quàm Genitor: quoniā Pater significat puram paternitatem in concreto: & similiter Genitor purā generationem actiue in concreto. concretū autem vtrobiq; est persona Patris, de Trinitate loquēdoquę realiter & formaliter ex parte rei idēntificatur, & relationi paternitatis & generationi actiuæ Dicitur secundò, quòd manifestè constat Spiritus sancti nomen, nec proprietatem personalem, nec actum notionalem, nec personē ex vi nominis significare: vt patet ex eo quod tam Spiritus, quàm sanctum quàm totum cōmunctum, ex vi nominis dicitur de essentia diuina: Spiritus enim est Deus, &c. Autoris ergo verba (vt ad licerā redeamus) quantū ex ratione litteræ apparet, intelligenda sunt quo ad perfectionē præcepti, & nō quo ad perfectionem sacramenti absolutè: vt sic sensus, quod in solis nominibus quæ sunt in cōmuni vsu, perficere teneamur sacramenta: ita q̄ in aliis sacramētum esset imperfectū, non per effectum alicuius necessarij ad sacramentum, sed necessarij ad præcetum sacramenti. Hoc enim insinuat ratio litteræ de communi vsu

De bapt. cap. 1. c. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vlu communior enim & minus communis vſus non variat ſignificationem nominis, vt de ſe patet. Si quis autem putat intelligenda hæc verba, vt ſonant dicat vt ſibi placet.

Super Quæſtionis ſexageſimæſextæ Articulum ſextum.

Titulus clarus.

Comment. ¶In corpore vnica eſt concluſio: Quicquid deeſt ad inuocationem plenã Trinitatis, tollit integritatem baptiſmi. Probatur: Sacramentum habet efficaciam ab inſtitutione Chriſti: ergo ſi prætermittatur aliquid eorum, quæ Chriſtus inſtituit circa ſacramẽtum, tollitur efficacia eiusmodi: ergo ſi præmittatur plena innocatio Trinitatis in baptiſmo, tollitur integritas baptiſmi. Et probatur hæc vltima conſequentia: quia Chriſtus inſtituit baptiſmum in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Deinde excludit Autor reſponſionem dicẽtem, quòd ſufficit inuocare Trinitatẽ implicitè, vel quia in inuocatione vnius perſonæ includitur alia: vel quia recta fide interiori inuocantur omnes perſonæ, quamuis totaliter non explicentur omnes. Contra hãc reſponſionẽ arguit Autor, quia ſacramentum ſicut conſtat ex materia ſenſibili, ita debet conſtare ex forma ſenſibili: nec hoc nec in tellectus coimelligens in vna perſona aliã, nec fides recta de omnibus perſonis ſupplet defectũ formæ ſenſibilis. Et confirmatur ex baptiſmo Chriſti: quoniã ibi tres perſonæ in forma ſenſibilis apparuerunt. ¶Aduerte hic, hæc Autoris verba directè excludere reſpõſiões ſum ptas ex tertio capitulo libri primi Ambroſij de Spiritu ſancto, relata à Magiſtro ſententia. 1. diſtinct. 4.

Auct.

¶Aduertẽt eq; ndò, tra ctati hic duas quæſtiones tanquam vnam, altera ſi quidem quæſtio eſt, an baptiſmus, in quo omittitur inuocatio alicuius perſonæ Trinitatis, ſit verus. Altera verò quæſtio eſt, an baptiſmus celebratus in nomine Chriſti, ſit verus. Et Magiſter quidem ſententiarum ſeparatim eas tractat, Autor verò coniunctim: vt hic patet. Ille non idem de vtraque quæſtione iudicium habet, ille idem ſentit de vtraque eadem ratione: puta quia Chriſtus nomen vnius perſonæ eſt. Et propterea non directè in litera reſpondet quæſtio, puta baptiſmus in nomine Chriſti non poteſt dari, ſed vniuerſalem negatiuam pro reſponſione dedit, ſcilicet non poteſt baptiſmus dari omiſſo quocunque ad plenam inuocationem Trinitatis requiſito.

¶Circa has quæſtiones dubia adhuc ſententia pendere videtur, ſi rationem ſequimur: ſi autem autoritati innitimur, altera pro determinata ab Eccleſia habetur, altera autem tanquam dubia tenetur. Quæſtio ſi quidem iſta, an omiſſio alicuius nominis trium perſonarum tollat veritatem baptiſmi, determinata inuenitur à Zacharia Papa, de conſe. diſtin. 4. cap. in ſynodo, pro parte affirmatiua: ſcilicet quòd omiſſio talis tollit veritatem baptiſmi. Quanuis forte gloſſa poſſet à defenſoribus doctrinæ, quam videtur inſinuare Ambroſius pro ratione ſubiunctam ibidem ab ipſo Papa. Altera autem quæſtio de baptiſmo in nomine Chriſti, an valeat, determinata inuenitur à Nicolao Papa, in cap. à quodam. de conſe. diſtinct. 4. pro parte affirmatiua, ſcilicet quòd valet. Verum non obſtante hac determinatione, doctores multi tenent partem negatiuam. De quorum numero ſunt Autor, Durandus, & Petrus de Palude. Multi autem dubiam quæſtionem relinquunt, de quorum numero ſunt Scotus & Richardus.

Auct.

Ea

Num baptiſmus in nomine Chriſti valeat.

¶Videtur autem non inconueniens ſore, ſi fundamenta partium diſcutiantur, vt veritas eluceſcat. Quòd enim baptiſmus in nomine Chriſti non valeat: pro batur, Primò ratione in litera poſita: ſcilicet quia forma debet eſſe ſenſibilis. Probatur deinde: Prima profeſſio fidei debet eſſe integra ſicut actus interiori. Et hæc ratio ſumpta videtur ex zacharia Papa vbi ſuprà. Probatur demũ autoritatibus: quarũ prima eſt Pelagij Papæ, de conſ. diſ. 4. ca. ſi reuera. dicentis, vt habes in litera. Altera eſt eiuſdem Pelagij, in eaſe in dicit ca. Euangelicũ verò præceptũ ipſo Deo & Domino ſaluatore noſtro Ieſu Chriſto

¶Virum in nomine Chriſti poſſit dari baptiſmus.

AD SEXTVM ſic procedi-
tur. Videtur quòd in nomine Chriſti poſſit dari baptimus. Sicut enim vna eſt fides, ita eſt vnum baptiſma, vt dicitur Epheſ. 4. Sed Act. 8. dicitur, quòd in nomine Chriſti baptizabantur viri & mulieres. Ergo etiam nunc poteſt dari baptiſmus in nomine Chriſti.

¶Præterea, Amb. dicit, Si Chriſtum dicas, & Patrem, à quo vnctus eſt, & ipſum, qui vnctus eſt Filium, & Spiritũ ſanctum, quo vnctus eſt, deſignaſti. Sed in nomine Trinitatis poteſt fieri baptiſmus. Ergo & in nomine Chriſti.

¶Præterea, Nicolaus papa ad conſulta burgarorum reſpondens, dicit, Qui in nomine ſanctæ Trinitatis, vel tantùm in nomine Chriſti ſi ſecus in Actibus Apoſtolorum legitur) baptizati ſunt (vnum quippe idémque eſt, vt ſanctus ait Ambroſius.) rebaptizari non debent. Rebaptizarentur autem, ſi in hac forma baptizati, ſacramentum baptiſmi non reciperent. Ergo poteſt conferri baptiſmus in nomine Chriſti, ſub hac forma, Ego te baptizo in nomine Chriſti.

De conſ. d. 4. c. 5 1.

¶SED CONTRA eſt quod Pelagius Papa ſcribit Gaudentio Epiſcopo, Si qui in locis dilectionis tuæ vicinis commorari dicuntur ſe ſolummodo in nomine Domini baptizatos ſuiſſe confitentur, ſine cuiuſcunque dubitationis ambiguo, eos ad fidem catholicam venientes, in ſanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Didymus etiam dicit in libro de Spiritu ſancto, Licet quis poſſit exiſtere mentis alienæ, qui ita baptizare conetur, vt vnum de prædictis nominibus (ſcilicet trium perſonarum (prætermittat, tamen ſine perfectione baptizabit.

Auct.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum eſt) ſacramenta habent efficaciam ab inſtitutione Chriſti. Et ideo ſi prætermittatur aliquid eorum, quæ Chriſtus inſtituit circa aliquod ſacramentum, efficacia caret, niſi ex ſpeciali diſpenſatione eius, qui virtutem ſuam ſacramentis non alligauit. Chriſtus autem inſtituit ſacramentum baptiſmi dari cum inuocatione Trinitatis. Et ideo quicquid deſit ad plenam inuocationem Trinitatis, tollit integritatem baptiſmi. Nec obſtat quòd in nomine vnius perſonæ intelligitur (ſicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quòd ille qui nominat vnam ſolam perſonam, poteſt habere rectam fidem de tribus: quia ſicut ad ſacramentum requiritur materia ſenſibilis, ita & forma ſenſibilis. Vnde non ſufficit intellectus vel fides Trinitatis ad perfectionem ſacramenti, niſi ſenſibilibus verbis Trinitas exprimatur. Vnde & in baptiſmo Chriſti (vbi fuit origo ſantificationis noſtri baptiſmi) affuit Trinitas in ſenſibilibus ſignis, ſcilicet Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus ſanctus in columba.

¶ ¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd ex ſpeciali Chriſti reuelatione Apoſtoli, in primitiua Eccleſia in nomine Chriſti baptizabant: vt nomen Chriſti (quod erat odioſum Iudæis, & Gentilibus) honorabile redderetur, per hoc, quòd ad eius inuocationem Spiritus ſanctus dabatur in baptiſmo.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd Ambroſ. aſſignat rationem, quare cenueniet er talis diſpenſatio fieri potuit in primitiua Eccleſia: quia ſcilicet in nomine Chriſti tota Trinitas intelligitur. Et ideo ſeruabatur ad minus integritate interrigibili, forma, quam Chriſtus tradidit in Euangelio.

dicente & tradente nos admoneri, in nomine Trinitatis baptiſma, vnicuique tribuete. Terria demum eſt omnium dicentium, nomen vnius perſonæ tantum non ſufficere ad baptiſma. Chriſtus enim Filij tantum perſona ſignificat.

¶Apparet autem, nec autoritates, nec rationes has conuincere intellectum. Inſtitutio ſi quidem Chriſti, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, non intelligitur quoad has voces: ſed quo ad ſignificata illarum. Et quum duplicitet poſſit earum ſignificatũ inueniri, ſcilicet implicitè vel explicitè, & Chriſtus neutrum reſtauerit modis ſatis inſtitutio eius ſaluatur, ſi omnes perſonæ diuinę inuocantur per nomẽ ſeu nomina implicitè vel explicitè. Et ſi reſpondeatur, quòd Chriſtus determinauit formam baptiſmi ad vnum modũ, ſcilicet ad explicitè diuinas per ſonas ſignificantia nomina, dicendo, In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti (quoniã hæc illas perſonas explicitè ſignificant) reſpõdio hoc faltum diciquoniam manifeſtè conſtat, quòd nec Pater ſignificat diuinum Patrem, ſed Patrem abſolutè; nec Filius ſignificat diuinũ Filium, ſed Filium abſolutè. Vnde niſi ad implicitũ ſignificatum recurratur, forma ipſa inſtituta à Chriſto, non ſignificaret ex vi nominum diuinas per ſonas. Propter quòd poteſt hinc ſumi cõfirmatio propoſiti, aſſumendo quòd iuxta Salutoris inſtitutionẽ forma baptiſmi ſignificat perſonas diuinas implicitè, & in confuſo, & in potentia: ſicut animal ſignificat hominem in confuſo, implicitè, & in potentia, ergo non minus ſaluatur integra baptiſmi forma, ſi per vnum quàm per multa nomina ſignificẽtur implicitè diuino perſonæ: per accidẽs enim eſt vnitas vel pluralitas vocũ. Quod ex eo patet, q; ſi vnum nomẽ ſignificaret explicitè omnes diuinas perſonas, omnes fatererentur illud ſufficere ad formam baptiſmi. Ex quo enim ſaluator non alligauit formam baptiſmi ad determinatas voces, ſed ad determinata ſignificata per voces, & modum ſignificandi implicitè, ſufficere docuit exprimendo nomina, quæ non niſi implicitè diuinas ſignificant perſonas, ſatis nobis perſuaſum eſſe debet, non exigi ad formam baptiſmi, quòd diuinæ perſonæ explicitè ſignificentur. Et ſi quis dixerit, nomina hæc, ſcilicet Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, ex vi nominum non niſi implicitè ſignificare diuinas perſonas, vt arguendo dictum eſt: ex accommodatione tamen Chriſtiani vſus explicitè & actu ſignificant diuinas perſonas: aduertat diligenter ſic dicens, Chriſtum dominum inſtituiſſe baptiſmi formã ſub dictis nominibus ante huiuſmodi Chriſtiani vſus accommodationem: & perſpiciat hinc, quòd ſtando in autoritate formæ inſtitutæ à Chriſto, prout ab ipſo inſtituta eſt, perſonæ diuinæ non ſignificantur per formam baptiſmi, niſi implicitè, & in potẽtia, & in confuſo, quod eſt intẽtum. Apparet enim Saluatorem reliquiſſe applicationẽ horum nominum ad diuinas perſonas, fidei & intentioni Eccleſiæ, quæ in quo libet miniſtro ſaluatur, dum intendit dicere & facere quod credit & facit Eccleſia. Par autem ratio eſt de intentione & fide Eccleſiæ, ſi per æquipollentia nomina, aut per æquipollens nomen diuinæ perſonæ implicitè ſignificentur: vt accidit in propoſito in hoc nomine, Chriſtus: ſignificat enim implicitè totam Trinitatem, vt Amatoſius declarauit.

¶Ad rationem autem primam ſumptam ex litera, dicitur concedendo formam baptiſmi debere eſſe ſenſibilem, nec à ſenſibilitate formę declinare baptiſmum in nomine Chriſtiana ly Chriſtus ſenſibilis vox eſt, Sed ex ſenſibilitate formæ, non ſequitur, debere eſſe tot voces diſtinctas, quot ſunt perſonæ diuinæ, aut tot explicitas ſignificationes. integritas enim ſenſibilis formæ non plus exigit, quàm quòd ſenſibili voce ſignificentur tres perſonæ diuinæ: vtrum autem implicitè vel explicitè, hoc magis ſpectare videtur ad intellectum quàm ad ſenſum. Quod ex eo patet, quòd diſtinctio inter diffinitionem & diffinitum ad intellectum ſpectat: & conſtat differre ea penes implicitè vel explicitè idem ſignificare. Vnde ſicut loco diffinitionis licet ponere diffinitum, & ecõtra abſque mutatione ſignificati, ita loco nominum explicitè ſignificantium diuina perſonas, licet ponere comen implicitè ſignificans eaſdem.

¶Ad ſecundum verò rationem ſumptam ex zacharia, dicitur concedendo congruum quidem eſſe, vt in prima profeſſione fidei explicitè fiat Trinitatis profeſſio intus & extrà: ſed noſſa apparet ratio cogens ad huiuſmodi ex

plicitam profeſſionem vocalem. Quod ex eo cognoſci poteſt, quòd ſi in prima profeſſione fidei exigeretur vocalis profeſſio principalitet creditorum explicitè, exigeretur quoque vltra profeſſionem Trinitatis profeſſio Incarnationis: quoniam Chriſtianus non eſt qui myſterium Incarnationis non profitetur: nec hoc eſt de ſecundario, ſed de principaliſſimis creditis, quamobrẽ ex huiuſmodi profeſſionibus non trahitur neceſſarium argumentum. Et propterea verba Zachariæ Papæ de non confitente integre Trinitatem, intelligenda ſunt abſolutè (hoc eſt implicitè vel explicitè) quoad vocem: vt ex eo patet, quòd vacuum à dualitate talem dicit.

Ar. 2. ius quæ

¶Ad autoritatem autem Pelagij, dicitur quòd non eſt contra baptiſmum in nomine Chriſti, ſed contra baptiſmum in nomine Domini. Aliud enim eſt baptizare in nomine Chriſti, & aliud baptizare in nomine Domini. Nam in nomine Chriſti ſignificantur omnes perſonæ diuinæ: in nomine autem Domini, ne quaquam.

4. diſt. 3. ar. 4. q. 1.

¶Ad ſecundam eiuſdem autoritatem, dicitur (vt etiam gloſſa ibidem notat) quod Pelagius iritrauit baptiſmum in nomine Domini., & non iritrauit baptiſmum in nomine Chriſti: quanuis baptiſmum in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, illi prætulerit, euangelica autoritate.

Ho. 24. in Ioan. 10. 3.

¶Ad autoritates demũ contra omittẽtes vnius perſonæ nomen, reſpondetur, quòd non eſt eadem ratio de nomine Chriſti: quoniam in Chriſti nomine omnes perſonæ importantur, nullanque omittitur.

¶Hæc dixerim pro diſcuſſione opinionis dicantis, baptiſmum in nomine Chriſti dati verum non eſſe.

¶Nunc oppoſitæ opinionis fundamenta diſcutiamus. Fundatur itaque opinio hæc in primis ſuper geſtis Apoſtolorum: quoniam ipſi baptizabant in nomine Ieſu Chriſti: vt patet in Actibus Apoſtolorũ. Deinde ſuper vſu alicuius partis Eccleſiæ: multi enim tempore Pelagij Papæ baptizabant in nomine Chriſti, vt patet in allegato capitulo, & tamen non fuit irritatus talis baptiſmus, ſicut baptiſmus in nomine Domini.

Auct. ¶Ita quod bene hic eſt notandum, quòd Pelagius ſcribens ad Gaudẽtium Epiſcopum, meminit duorum baptiſmatum, ſcilicet in nomine Domini, & in nomine Chriſti: & primum itrium dicit, ſecundum non. Nec ex incuria hoc proceſſit, quoniam eam autus Pontifex fuit circa ſecundum autem affirmat hoc, vt primum itritauerit, etiam incertus de factoi fieri a multis: & propterea illum irritare magis deſiderat, ſi verus non fuiſſet.

¶Tertiò autoritate Nicolai Papæ, hoc expreſsè docentis in prius allegato capitulo.

¶Quartò ſuper autoritate beati Ambroſij in loco allegato.

¶Nec obſtat gloſſa quæ datur ad Actus Apoſtolorum, de ſpeciali diſpenſatione Spiritus ſancti: quoniam gloſſa hæc, nec ex ſacra Scriptura, nec ab Apoſtolica ſede autoritatẽ habet. Imo contra determinationem factam à Nicolao Papa tenditur Nicolaus baptizatos tempore ſuo in nomine Chriſti veré baptizatos iudicauit, autorn ate vſus Apoſtolorum, & beati Ambroſij. Quũ enim Nicolaus primus fuerit pluſquam octingentis annis poſt Chriſtum, diſpenſatio facta Apoſtolis iam ceſſaſſet, & Pontifex proinde erraſſet. Intelle xit ergo ſanctus Pontifex Apoſtolos non ex diſpenſatione, ſed ex autoritate ordinaria baptizaſſe in nomine Chriſti. Vnde & rationem aſſignat ex identitate ſignificati per Chriſti nomen. & per formam euangelicam. Quam eandem rationem quia ſanctus prædixit Ambroſius, manifeſtè excludunt gloſſæ, quæ dantur ad Ambroſium. Nam Ambroſius abſolutè loquitur: vnde patet inuenti capitulum illud.

¶ Concludendo igitur, & cum Magiſtro ſent. Apoſtolica geſta autoritatẽque Ambroſij ac Apoſtolicę ſedis, cum vſu prædicto multorum præferendo poſteriotibus doctoribus, qui contra torrenté ſui temporis non auſi ſunt ſe opponere, dicimus quod baptiſmus in nomine Chriſti ſi fiat, verus eſt baptiſmus. Suffragatũrque ad hoc ſuperius deducta ratio de ſufficientia implicitæ ſignificationis. Et confirmatur hoc, credo, noua autoritate ſedis Apoſtolicæ, ſi caſus acciderẽt quanuam præceſſorum ſuorum veſtigiis inhærendo, Romanus Pontifex iudicaret de eccleſiaſticis ſacramentis. Et eo amplius, quòd Nicolaus primus magnæ extitit ſanctitatis.

¶Et quoniam ratio de implicita ſignificatione ad ſimilia ducit, ideo nullam ego video ambiguitatis rationem, ſi quis aliquem baptizaret in hac forma, videlicet, Ego te baptizo in nomine ſanctæ Trinitatis: perfectum enim eſſet baptiſma, non minus quàm in nomine Chriſti: ſignificãtque implicite omnes diuinas perſonas, quanuis earum numerum ſolummodo explicet numerus enim ibi eſt idem quod tres numeratiæ.

¶ Super Quæſtionis ſexageſimæſextæ Articulum ſeptimum.

Auct. Nitulo ſumitur immerſio, vt diſtinguitur contra aſperſionem & effuſionem.

Commen. ¶In corpore vna concluſio eſt: Immerſio non eſt de neceſſitate baptiſmi. Probatur: Abluſio corporis fieri poteſt per aquam, non ſolum per modum immerſionis ſed etiam per modum aſperſionis vel effuſionis: ergo immerſio non eſt de neceſſitate baptiſmi. Probatur

4 diſ. 3. ar. 4. q. 2. & 3. Et diſt. 23. q. 2. ar. 1. q. 2. cor.

¶Præterea, Si ſine immerſione totius corporis poſſet fieri baptiſmus, ſequeretur quòd pari ratione ſufficeret, quamlibet partem aqua perfundi. Sed hoc videtur inconueniens, quia originale peccatum, contra quod præcipuè datur baptiſmus, non eſt vna tantùm corporis parte. Ergo videtur quòd requiratur immerſio ad baptiſmum, & non ſufficiat ſola aſperſio.

¶SED CONTRA eſt quod Heb. 10. dicitur, Accedamus cum verò corde in plenitudine fidei, aſperſi corda à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aqua aſſumitur in ſacramento baptiſmi, ad vſum ablutionis corporalis: per quam ſignificatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri poteſt per aquam, non ſolũ per modum immerſionis, ſed etiam per modum aſperſionis vel effuſionis. Et ideo quãuis tutius ſit baptizare per modum immerſionis (quia hoc habet communior vſus) poteſt tamen fieri baptiſmus per modum aſperſionis, vel etiam per modum effuſionis ſecundum illud Ezech. 36. Effundam ſu per vos aquam mundam: ſicut beatus Laurentius legitur baptizaſſe. Et hoc præcipuè propter neceſſitatem: vel quia eſt magna multitudo baptizandorum: vt patet Act. 2. & 4. vbi dicitur, quod crediderunt vna dextra milia, & alia 5. milia. Quandoque autem poteſt imminere neceſsitas propter paucitatem aquæ: vel propter debilitatem miniſtri, qui non poteſt ſuſtentare baptizandum: vel propter debilitatem baptizandi, cui poſſet imminere periculum mortis ex immerſione. Et ideo dicendum eſt, quòd immerſio non eſt de neceſſitate baptiſmi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ ſunt per accidens, non variãt ſubſtantiam rei. Per ſe autem requiritur ad baptiſmum corporalis ablutio per aquam. Vnde & baptiſmus lauacrum nominatur: ſecundum illud Epheſ. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Sed quòd fiat ablutio hoc vel illo modo, accidit baptiſmo. Et ideo talis diuerſitas non tollit vnitatem baptiſmi.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd in immerſione expreſſius repreſentatur figura ſepulturæ Chriſti: & ideo hic modus baptizandi eſt communior & laudabilior. Sed in aliis modis baptizandi repreſentatur aliquo modo, licet non ita expreſsè. Nam quocunque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars eius, aquæ ſupponitur, ſicut corpus Chriſti ſub terra fuit poſitum.

¶Ad tertium dicendum, quòd principalis pars corporis præcipuè quantum ad exteriora membra, eſt caput, in quo vigent omnes ſenſus, & interiores & exteriores. Et ideo ſi totum corpus aqua non poſsit perfundi, propter aquæ paucitatem, vel propter aliquam aliam cauſam, oportet caput perfundere: in quo manifeſtatur principiũ animalis vitæ. Et licet per membra, quæ generationi deſeruiunt, peccatum originale traducatur, non tamen ſunt membra illa potius aſpergenda, quàm caput: quia per baptiſmum non tollitur tranſmiſſio originalis in prolem per actum generationis, ſed liberatur anima à macula & reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet præcipuè lauari illa pars corporis, in qua manifeſtantur opera animæ. In veteri autem lege remedium contra originale peccatum, inſtitutum erat in membro generationis: quia ad huc ille, per quem originale erat amouendum, naſciturus erat ex ſemine Abrahæ Cuius fidem circunciſio ſignificabat: vt dicitur Rom. 4.

¶Virum trina immerſio ſit de neceſsitate baptiſmi.

AD OCTAVVM ſic procedi-
tur. Videtur quòd trina immerſio ſit de neceſsitate baptiſmi. Dicit enim Auguſt. in quodam ſermone de Symbolo ad Catechumenos, quod ſicut Chriſtus tribus diebus & tribus noctibus fuit in corde terræ, ita tres immerſiones in baptiſmo ſignificant triduanum ſepulturæ Chriſti myſterium. Sed ſicut ſignificatur per immerſionem ſepulturam Chriſti, ita per aſperſionem vel effuſionem ſignificatur aſperſio ſanguinis Chriſti, per quem peccata remittuntur. Ergo videtur quòd non ſufficiat vna immerſio, ſed requirantur tres.

¶Præterea, Apoſtolus dicit Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem: Sed hoc fit per immerſionem: dicit enim Chryſoſtom. ſuper illud Ioann. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, &c. Sicut in quodam ſepulchro in aqua ſubmergentibus nobis capita vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus deorſum occultatur, deinde nouus rurſus aſcendit. Ergo videtur quòd immerſio ſit de neceſsitate baptiſmi.

¶Præterea, Si ſine immerſione totius corporis poſſet fieri baptiſmus, ſequeretur quòd pari ratione ſufficeret, quamlibet partem aqua perfundi. Sed hoc videtur inconueniens, quia originale peccatum, contra quod præcipuè datur baptiſmus, non eſt vna tantùm corporis parte. Ergo videtur quòd requiratur immerſio ad baptiſmum, & non ſufficiat ſola aſperſio.

¶SED CONTRA eſt quod Heb. 10. dicitur, Accedamus cum verò corde in plenitudine fidei, aſperſi corda à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aqua aſſumitur in ſacramento baptiſmi, ad vſum ablutionis corporalis: per quam ſignificatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri poteſt per aquam, non ſolũ per modum immerſionis, ſed etiam per modum aſperſionis vel effuſionis. Et ideo quãuis tutius ſit baptizare per modum immerſionis (quia hoc habet communior vſus) poteſt tamen fieri baptiſmus per modum aſperſionis, vel etiam per modum effuſionis ſecundum illud Ezech. 36. Effundam ſu per vos aquam mundam: ſicut beatus Laurentius legitur baptizaſſe. Et hoc præcipuè propter neceſsitatem: vel quia eſt magna multitudo baptizandorum: vt patet Act. 2. & 4. vbi dicitur, quod crediderunt vna dextra milia, & alia 5. milia. Quandoque autem poteſt imminere neceſsitas propter paucitatem aquæ: vel propter debilitatem miniſtri, qui non poteſt ſuſtentare baptizandum: vel propter debilitatem baptizandi, cui poſſet imminere periculum mortis ex immerſione. Et ideo dicendum eſt, quòd immerſio non eſt de neceſsitate baptiſmi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ ſunt per accidens, non variãt ſubſtantiam rei. Per ſe autem requiritur ad baptiſmum corporalis ablutio per aquam. Vnde & baptiſmus lauacrum nominatur: ſecundum illud Epheſ. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Sed quòd fiat ablutio hoc vel illo modo, accidit baptiſmo. Et ideo talis diuerſitas non tollit vnitatem baptiſmi.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd in immerſione expreſſius repreſentatur figura ſepulturæ Chriſti: & ideo hic modus baptizandi eſt communior & laudabilior. Sed in aliis modis baptizandi repreſentatur aliquo modo, licet non ita expreſsè. Nam quocunque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars eius, aquæ ſupponitur, ſicut corpus Chriſti ſub terra fuit poſitum.

¶Ad tertium dicendum, quòd principalis pars corporis præcipuè quantum ad exteriora membra, eſt caput, in quo vigent omnes ſenſus, & interiores & exteriores. Et ideo ſi totum corpus aqua non poſsit perfundi, propter aquæ paucitatem, vel propter aliquam aliam cauſam, oportet caput perfundere: in quo manifeſtatur principiũ animalis vitæ. Et licet per membra, quæ generationi deſeruiunt, peccatum originale traducatur, non tamen ſunt membra illa potius aſpergenda, quàm caput: quia per baptiſmum non tollitur tranſmiſſio originalis in prolem per actum generationis, ſed liberatur anima à macula & reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet præcipuè lauari illa pars corporis, in qua manifeſtantur opera animæ. In veteri autem lege remedium contra originale peccatum, inſtitutum erat in membro generationis: quia ad huc ille, per quem originale erat amouendum, naſciturus erat ex ſemine Abrahæ Cuius fidem circunciſio ſignificabat: vt dicitur Rom. 4.

¶Virum trina immerſio ſit de neceſsitate baptiſmi.

AD OCTAVVM ſic pro-
ceditur. Videtur quòd trina immerſio ſit de neceſsitate baptiſmi. Dicit enim Auguſt. in quodam ſermone de Symbolo ad Catechumenos, quod ſicut Chriſtus tribus diebus & tribus noctibus fuit in corde terræ, ita tres immerſiones in baptiſmo ſignificant triduanum ſepulturæ Chriſti myſterium. Sed ſicut ſignificatur per immerſionem ſepulturam Chriſti, ita per aſperſionem vel effuſionem ſignificatur aſperſio ſanguinis Chriſti, per quem peccata remittuntur. Ergo videtur quòd non ſufficiat vna immerſio, ſed requirantur tres.

¶Præterea, Apoſtolus dicit Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem: Sed hoc fit per immerſionem: dicit enim Chryſoſtom. ſuper illud Ioann. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, &c. Sicut in quodam ſepulchro in aqua ſubmergentibus nobis capita vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus deorſum occultatur, deinde nouus rurſus aſcendit. Ergo videtur quòd immerſio ſit de neceſsitate baptiſmi.

¶Præterea, Si ſine immerſione totius corporis poſſet fieri baptiſmus, ſequeretur quòd pari ratione ſufficeret, quamlibet partem aqua perfundi. Sed hoc videtur inconueniens, quia originale peccatum, contra quod præcipuè datur baptiſmus, non eſt vna tantùm corporis parte. Ergo videtur quòd requiratur immerſio ad baptiſmum, & non ſufficiat ſola aſperſio.

¶SED CONTRA eſt quod Heb. 10. dicitur, Accedamus cum verò corde in plenitudine fidei, aſperſi corda à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aqua aſſumitur in ſacramento baptiſmi, ad vſum ablutionis corporalis: per quam ſignificatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri poteſt per aquam, non ſolũ per modum immerſionis, ſed etiam per modum aſperſionis vel effuſionis. Et ideo quãuis tutius ſit baptizare per modum immerſionis (quia hoc habet communior vſus) poteſt tamen fieri baptiſmus per modum aſperſionis, vel etiam per modum effuſionis ſecundum illud Ezech. 36. Effundam ſu per vos aquam mundam: ſicut beatus Laurentius legitur baptizaſſe. Et hoc præcipuè propter neceſsitatem: vel quia eſt magna multitudo baptizandorum: vt patet Act. 2. & 4. vbi dicitur, quod crediderunt vna dextra milia, & alia 5. milia. Quandoque autem poteſt imminere neceſsitas propter paucitatem aquæ: vel propter debilitatem miniſtri, qui non poteſt ſuſtentare baptizandum: vel propter debilitatem baptizandi, cui poſſet imminere periculum mortis ex immerſione. Et ideo dicendum eſt, quòd immerſio non eſt de neceſsitate baptiſmi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ ſunt per accidens, non variãt ſubſtantiam rei. Per ſe autem requiritur ad baptiſmum corporalis ablutio per aquam. Vnde & baptiſmus lauacrum nominatur: ſecundum illud Epheſ. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Sed quòd fiat ablutio hoc vel illo modo, accidit baptiſmo. Et ideo talis diuerſitas non tollit vnitatem baptiſmi.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd in immerſione expreſſius repreſentatur figura ſepulturæ Chriſti: & ideo hic modus baptizandi eſt communior & laudabilior. Sed in aliis modis baptizandi repreſentatur aliquo modo, licet non ita expreſsè. Nam quocunque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars eius, aquæ ſupponitur, ſicut corpus Chriſti ſub terra fuit poſitum.

¶Ad tertium dicendum, quòd principalis pars corporis præcipuè quantum ad exteriora membra, eſt caput, in quo vigent omnes ſenſus, & interiores & exteriores. Et ideo ſi totum corpus aqua non poſsit perfundi, propter aquæ paucitatem, vel propter aliquam aliam cauſam, oportet caput perfundere: in quo manifeſtatur principiũ animalis vitæ. Et licet per membra, quæ generationi deſeruiunt, peccatum originale traducatur, non tamen ſunt membra illa potius aſpergenda, quàm caput: quia per baptiſmum non tollitur tranſmiſſio originalis in prolem per actum generationis, ſed liberatur anima à macula & reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet præcipuè lauari illa pars corporis, in qua manifeſtantur opera animæ. In veteri autem lege remedium contra originale peccatum, inſtitutum erat in membro generationis: quia ad huc ille, per quem originale erat amouendum, naſciturus erat ex ſemine Abrahæ Cuius fidem circunciſio ſignificabat: vt dicitur Rom. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

exhibitarem sacramenti. Secundò respondet quæstioni, quantum ad necessitatem mandati ecclesiastici.

¶Quo ad primum vnica conclusio est, Vnumquemlibet ter fieri, & semel & ter immergere. Probatur tripliciter. Primò ratione: Ad baptismum per se requiritur ablutio, per accidens autem modus ablutionis: ergo. Secundo auctoritate Greg. Tertiò ex significatione tàm vniuersæ quàm trinæ immersionis.

¶Quo ad secundum, varia ponitur & mutata Ecclesiæ institutio diuersis temporibus diuersis ex causis, & tandem infert grauius peccare, qui nunc non seruant trinam immersionem. Vbi scito, quòd licet hodie qui baptizantur, in fontibus immergantur, & fortè ter: hi tamen qui baptizantur in domibus, per modum effusionis baptizantur. Et propterea nullum peccatum committere videntur, quia ter immergunt, quum nec semel immergant absque peccato.

¶ *Nam trina immersione intenta, si vna omittatur, sit verus baptismus.*

¶In responsione ad tertium, dubium occurrit, an trina immersione intenta à ministro, si aliqua omittatur, sit verus baptismus. Et est ratio dubij: quoniam sicut trina immersio intenditur, baptismus non perficitur in prima immersione, neque Autor explicat in articul. 4, tertiæ distinc. quarti sententiarum. Huius autem oppositum videtur ex eo, quòd huiusmodi intentio ministri non addit necessitatem nouæ immersionis post primam.

¶Ad hoc dicitur, quòd quia intentio ministri fundatur super ritu Ecclesiæ, eadem est intentio ministri intendentis exercere trinam immersionem, & Ecclesiæ instituentis illam: constat autem quòd Ecclesia instituit trinam immersionem, non vt substantiale sacramẽti, sed vt cæremoniale eiusdẽ, quoniam non nisi ad significandum vel Trinitatem personarum, vel triduum sepulturæ, illam instituit, intentio ergo ministri ad trinam immersionem fertur, non vt ad rem necessariam sacramento, sed vt ad cæremoniam eiusdem. Omissio autem cæremoniæ non tollit veritatem baptismi. Et propterea si ex incuria aut casu alio minister intendens trinam immersionem, perficiat proferatque verba formæ ante secundam aut tertiam immersionem, baptismus perfectus est, & quia nõ est facta immersio adhuc baptizatus, Rectè tertiò mersi estis: quia accepistis baptismum in nomine sanctæ Trinitatis rectè tertiò mersi estis: quia accepistis baptismum in nomine Iesu Christi, qui tertia die resurrexit à mortuis: illa enim tertiò repetita immersio, typum Dominicæ exprimit sepulturæ, per quam Christo consepulti estis in baptismo. Sed vtrunque videtur ad necessitatem baptismi pertinere, scilicet & quòd significetur in baptismo Trinitas personarum, & quòd fiat configuratio ad sepulturam Christi. Ergo videtur quòd trina immersio sit de necessitate baptismi.

¶Præterea, Sacramenta ex mandato Christi efficaciam habent. Sed trina immersio est ex mandato Christi. scribit enim Pelagius papa Gaudentio Episcopo, Euangelicum præceptum ipso domino Deo & Saluatore nostro Iesu Christo tradente, nos admoner, in nomine Trinitatis trina immersione sanctum baptismum vnicuique tribuere. Ergo sicut baptizare in nomine Trinitatis, est de necessitate baptismi, ita etiam baptizare trina immersione, videtur esse de necessitate baptismi.

¶Præterea, Si trina immersio non sit de necessitate baptismi, ergo ad primam immersionem aliquis baptismi consequitur sacramentum. Si ergo addatur secunda vel tertia, videtur quòd secundò vel tertiò baptizetur: quod est inconueniens. Nõ ergo vna immersio sufficit ad sacramentum baptismi, sed trina immersio videtur esse de necessitate ipsius.

¶SED CONTRA est quod Greg. dicit scribens* Leandro episcopo. Reprehensibile esse nullatenus potest, si antem in baptismate vel tertiò. vel semel immergere quoniam & in tribus immersionibus persouarum Trinitas, & vna potest diuinitatis singularitas designari

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut prius dictum est) ad baptismum per se requiritur ablutio aquæ, quæ est de necessitate sacramenti: modus autem ablutionis per accidens se habet ad sacramentum. Et ideo sicut ex prædicta autoritate Greg. patet quantum est de se, vtrunque licitè fieri potest, scilicet & semel & ter immergere: quia vnica immersione significatur vnitas mortis Christi & vnitas deitatis: per trinam autem immersionem significatur triduum sepulturæ Christi, & etiam Trinitas personarum. Sed diuersis ex causis secundum ordinationem Ecclesiæ: quandoque instituus est vnus modus, quandoque alius. Quia enim à principio nascentis Ecclesiæ quidam de Trinitate malè sentiebant, Christum purum hominem esse æstimantes, nec dici filium Dei & Deum nisi propter meritum eius, quod præcipuè fuit in morte: ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, sed in commemoratione mortis Christi, & vna immersione. Quod reprobatum fuit in primitiua Ecclesia. Vnde in canonibus Apostolorum legitur, Si quis presbyter aut Episcopus non trinam immersionem vnius ministerij, sed semel mergat in baptismate, quòd dari à quibusdam dicitur in morte Domini deponatur. Non enim nobis dixit Dominus, in morte mea baptizare, sed in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Postmodum verò inoleuit quorundam schismaticorum & hæreticorum error homines rebaptizantium: sicut de Donatistis Augustin. narrat super Ioan. Et ideo in detestationem erroris eorum, fuit statutum in concilio Toletano, quòd fieret vna sola immersio. Vbi sic legitur, Propter vitandum schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis vsum, simplam teneamus baptismi immersionem. Sed cessante tali causa communiter obseruatur in baptismo trina immersio. Et ideo grauiter peccaret aliter baptizans, quasi ritum Ecclesiæ non obseruans: nihilominus tamen esset baptismus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Trinitas est sicut agens principale in baptismo. Similitudo autem agentis peruenit ad effectum secundum formam, & non secundum materiam. Et ideo significatio Trinitatis fit in baptismo per verba formæ: nec est de necessitate, quòd significetur Trinitas per vsum materiæ: sed hoc fit ad maiorem expressionem. Similiter etiam mors Christi figuratur sufficienter in vnica immersione. Triduum autem sepulturæ non est de necessitate salutis nostræ: quia etiam si vno die fuisset sepultus vel mortuus, sufficisse ad perficiendam nostram redemptionem: sed triduum illud ordinatur ad manifestandam veritatem mortis: vt supradictum est. Et ideo patet quòd trina immersio, nec ex parte Trinitatis, nec ex parte passionis Christi, est de necessitate sacramenti.

¶Ad secundum dicendum, quòd Pelagius papa intelligit trinam immersionem esse de mandato Christi in suo similitudine: licet quòd Christus præcepit baptizari in nomine Patris & filij: & Spiritus sancti. non tamen est similis ratio de forma & de vsu materiæ, vt dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut supra dictum est) intentio requiritur ad baptismum: & ideo ex intentione ministri Ecclesiæ, qui intendit vnum baptismum dare trina immersione, efficitur vnum baptisma. Vnde Hiero. dicit super Epistolam ad Philip. Licet ter baptizetur, id est immergatur, propter mysterium Trinitatis: tamen vnum baptisma reputatur. Si verò intenderet ad vnanquamque immersionem vnum baptisma dare, ad singulas immersiones reiteratis verba formæ, peccaret, quantum in se est, pluries baptizans.

ARTICVLVS IX.

¶Vtrum baptismus possit iterari.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus possit iterari. Baptismus enim videtur institutus ad ablutionem peccatorum. Sed peccata iterantur. Ergo multo magis baptismus debet iterari: quia misericordia Christi transcendit hominis culpam.

¶Præterea, Ioannes baptista præcipuè fuit à Christo commendatus, cùm de eo dictum sit Matth. 11. Inter natos mulierum non surrexit maior Ioannes Baptista. Sed baptizati à Ioanne, iterum baptizabantur: vt habetur Act. 19. vbi dicitur, quòd Paulus baptizabat eos qui erãt baptizati baptismo Ioannis. Ergo multò fortius illi qui sunt baptizati ab hæreticis vel peccatoribus, sunt rebaptizandi.

¶Præterea, In Nicæno concilio statutum est. Si quis confugerit ad ecclesiam catholicam de Paulianistis & Cataphrygis, rebaptizari eos omnino debere. Videtur autem esse eadem ratio de aliis hæreticis. Ergo baptizati ab hæreticis, debent rebaptizari.

¶Præterea, Baptismus est necessarius ad salutem. Sed de quibusdam baptizatis aliquando dubitatur, an sint baptizati. Ergo videntur quòd debeant iterum baptizari.

¶Præterea, Eucharistia est perfectius sacramentum quàm baptismus: vt supra dictum est. Sed sacramentum Eucharistiæ iteratur. Ergo videtur quòd multò magis baptismus possit iterari.

¶SED CONTRA est, quod dicitur Ephes. 4. Vna fides, vnum baptisma.

¶RESPONDEO dicendum, quod baqtismus iterari non potest. primò quidem quia baptismus est quædam spiritualis regeneratio: prout scilicet aliquis moritur vetero vitæ, & incipit nouam vitam agere. Vnde dicitur Ioann. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Vnius autem non est nisi vna regeneratio: & ideo non potest baptismus iterari, sicut nec carnalis generatio. Vnde Augustin. dicit super illud Ioan. 3. Nunquid potest in ventrem matris suæ iteraterato introire, & renasci? Sic tu, intellige natiuitatem Spiritus, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis: quomodo enim vterus non potest repeti, sic nec baptismus. Secundò, quia in morte Christi baptizamur, per quam morimur peccato, & resurgimus in nouitatem vitæ: Christus autem semel tantum mortuus est: & ideo baptismus iterari non debet. propter quod Hebr. 6. contra quosdam rebaptizari volentes dicitur, Rursus crucifigentes ipsis filium Dei. vbi gloss. dicit, Vna Christi mors vnum baptisma consecrauit. Tertiò, quia baptismus imprimit characterem, qui est indelebilis, & cum quadam consecratione datur. vnde sicut aliæ consecrationes non iterantur in Ecclesia, ita nec baptismus. Et hoc est quod Augustin. dicit in 2. contra Epistolam Parmeniani, quòd character militaris non repetitur, & quòd non minus hæret sacramentum Christi, quam corporalis hæc nota, cùm videamus nec apostatas carere baptismate, quibus vtique per pœnitentiam redeuntibus, non restituitur. Quartò, quia baptismus principaliter datur contra originale peccatum: & ideo sicut originale peccatum non iteratur, ita etiam nec baptismus iteratur: quia, vt dicitur Roman. 5. Sicut per vnius delictum, in omnes homines in condemnationem, sic per vnius iustitiam, in omnes homines in iustificationem vitæ.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quod baptismus operatur in virtute passionis Christi: sicut supra dictum est. Et ideo sicut peccata sequentia virtutem passionis Christi non auferunt, ita etiam non auferunt baptismum, vt necesse sit ipsum iterari. Sed pœnitentia superueniente, tollitur peccatum, quod impediebat effectum baptismi.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Aug. dicit super illud Io. primo. Sed ego nesciebam eum. Ecce post Ioannem baptizatum est, post homicidam non est baptizatum: quia Ioann. dedit baptismum suum, homicida dedit baptismum Christi: quod sacramentum tam sanctum est, vt nec homicida ministrante polluatur.

¶Ad tertium dicendum, quòd Pauliani & Caraphrygæ non baptizabant in nomine Trinitatis. Vnde Gregor. dicit scribens

*Quirino Episcopo, Hi hæretici qui in Trinitatis nomine minimè baptizant, sicut sunt Benosiani & Cataphrygæ (qui scilicet idem sentiebant cum Paulianis: quia & ipsi Christum Deum non credunt, existimantes, ipsum scilicet esse purum hominem: & isti, scilicet Cataphrygę, spiritum sanctum peruerso sensu esse purum hominem Montanum scilicet, credunt (tales cùm ad sanctam Ecclesiam veniunt, baptizentur: quia baptisma non fuit, quod in errore positi, sanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt. Sed (sicut in regulis Ecclesiastici dicitur) Si qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizabant, & veniunt ad catholicam fidem, recipiantur vt baptizati.

¶Ad quartum dicendum, quòd sicut dicit Decre. Alexandri III. De quibus dubium est an baptizati fuerint, baptizetur his verbis præmissis. Si baptizatus es, ego non te baptizo: sed si nondũ baptizatus es, ego te baptizo, &c. Non enim videtur iterari quod nescitur esse factum.

¶Ad quintum dicendum, quòd vtrunque sacramentum, scilicet baptismi & Eucharistiæ est repræsentiuum Dominicæ mortis & passionis: aliter tamen & aliter. Nam in baptismo commemoratur mors Christi, in quantum homo Christo commoritur, & in nouam vitam regeneratur. Sed in sacramento Eucharistiæ comemoratur mors Christi, in quantum ipse Christus passus exhibetur nobis, quasi paschale conuiuium: secundum illud primæ Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus: itaque epulemur. Et quia homo semel nascitur, multotiens autem cibatur: semel tantum datur baptismus, multotiens autem Eucharistia.

ARTICVLVS X.

¶Vtrum ritus, quo Ecclesia in baptizando vtitur, sit conueniens.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sit conueniens ritus, quo Ecclesia vtitur in baptizando. Vt enim dicit Chrys. nunquam aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu Dominici corporis sanctificatæ fuissent. Hoc autem factum fuit in baptismo Christi, qui celebratur in festo Epiphaniæ. Ergo magis deberet celebrari solennis baptismus in festo Epiphaniæ, quàm in vigilia Paschæ, & in vigilia Pentecostes.

¶Præterea, Ad idem sacramẽtum non videtur pertinere diuersa rum materiarum vsus. Sed ad baptismũ pertinet ablutio aquæ. Inconuenienter igitur ille qui baptizatur, bis inungitur oleo sancto. primùm in pectore, deinde inter scapulas, & tertiò chrismate in vertice.

¶Præterea, In Christo Iesu non est masculus & fœmina, Barbarus & Scytha, & eadem ratione nec aliquæ aliæ huiusmodi differentiæ. Multò igitur minus diuersitas vestium aliquid operatur in fide Christi. Inconuenienter igitur baptizatis traditur candida vestis.

¶Præterea, Sine huiusmodi obseruantiis potest baptismus celebrari. Hæc igitur quæ dicta sunt, videntur esse superflua, & ita inconuenienter ab Ecclesia instituta esse in ritu baptismi.

¶SED CONTRA est quod ecclesia regitur Spiritu sancto, qui nihil inordinatum operatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in sacramento baptismi aliquid agitur quod est de necessitate sacramenti, & aliquid est quod ad quandam solennitatem sacramenti pertinet. De necessitate quidem sacramenti est forma, quæ designat principalem causam sacramenti: & minister, qui est causa instrumentalis: & vsus materiæ, scilicet ablutio in aqua, quæ designat principalem sacramenti effectum. Cætera verò omnia, quæ in ritu baptizandi obseruat ecclesia, magis pertinent ad quandam solennitatem sacramenti. Quæ quidem adhibentur sacramento propter tria. primò quidem ad excitandam deuotionem fidelium, & reuerentiam ad sacramentum. Si enim simpliciter fieret ablutio in aqua, absque solennitate, de facili ab aliquibus æstimaretur, quasi quędam communis ablutio. Secundò ad fidelium instructionem. Simplices enim, qui literis non eruditur, oportet erudire per aliqua sensibilia signa: puta per pi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cturas, & aliqua huiusmodi. Et per hunc modum per ea quæ in sacramẽtis agũtur, vel instruuntur, vel solicitantur ad quærendũ de his quæ per sensibilia signa significantur. Et ideo quia præter principalem sacramenti effectum, oportet quædam alia scire circa baptismum, conueniens fuit, vt etiam quibusdam exterioribus signis repræsentarentur. Tertio, quia per orationes & benedictiones & alia huiusmodi, colitur vis dæmonis ab impedimento sacramentalis effectus.

Ar. 2. hu. Ita 3. & 3. 59. ar. 3.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus in Epiphania baptizatus est baptismo Ioannis: vt suprà dictum est. Quo quidem baptismo non baptizantur fideles: sed potius baptismo Christi. Qui quidem habet efficaciam ex passione Christi (secũdum illud Rom. 6. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus (& ex Spiritu sancto: secundum illud Ioannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c. & ideo solennis baptismus agitur in Ecclesia, & in vigilia Paschæ, quando fit commemoratio Dominicæ sepulturæ & resurrectionis eiusdem (propter quod & Dominus post resurrectionem, præceptum de baptismo discipulis dedi, vt habetur Matth. vltimo.) & in vigilia Pentecostes, quando incipit celebrari solennitas spiritus sancti. Vnde & Apostoli leguntur ipso die Pentecostes, quo spiritum sanctum receperunt, tria millia hominum baptizasse.

Lib. 5. c. 2. li. 3. c. 1. to. 4.

¶Ad secundum dicendum, quòd vsus aquæ adhibetur in baptismo quasi pertinens ad substantiam sacramenti: sed vsus olei vel chrismatis adhibetur ad quandam solennitatem. nam primò baptizandus inungitur oleo sancto, & in pectore & in scapulis, quasi athleta Dei: vt Amb. dicit in lib. de sacramentis: Sicut pugiles inungi consueuerunt. Vel sicut Innocent. dicit in quadam Decre. de sacra vnctione, Baptizandus in pectore inungitur, vt per spiritus sancti donum errorem abiiciat & ignorantiam, & fidem rectam suscipiat, quia iustus ex fide viuit. Inter scapulas autem inungitur, vt per spiritu sancti gratiam excutiat negligentiam, & torporem, & bonam operationem exerceat, quia fides sine operibus mortua est: vt per fidei sacramentum, fit munditia cogitationum in pectore & fortitudo laborum in scapulis. Post baptismum verò (vt Rabanus dicit) statim signatur in celebro à presbytero cum chrismate: sequente simul & oratione, vt Christi regni particeps fiat, & à Christo Christianus possit vocari, vel sicut Amb. dicit, Vnguentum super caput effundit ur, quia sapientis sensus in capite eius: vt scilicet sit paratus omni petenti de fide reddere rationem.

Li. 1. De sit. 15. ca. Cum ve. misset. Lib. 1. de Iust. cler. c. 28. Li. 3. de Sacr. c. 1. to. 4.

¶Ad tertium dicendum, quod vestis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione quòd non liceat ei aliis vestibus vti: sed in signum *gloriæ resurrectionis, ad quam homines per baptismum regenerantur, & ad significandam puritatem vitæ, quam debet post baptismum obseruare: secundum illud Rom. 6. In nouitate vitæ ambulemus.

Alias gloriosa.

¶Ad quartum dicendum, quòd ea pertinent ad solennitatem sacramenti, etsi non sint de necessitate sacramenti: non tamen sunt superflua, quia sunt ad bene esse sacramenti, vt dictum est.

ARTICVLVS XI.

¶Vtrum conuenienter describantur tria baptismata.

4. dis. 4. q. 3. ar. 3. Et quod. 6. ar. 4. Et Io. 3. lect. 1. s. Hebr. 6. co. 3. sin. Q. 65. ar. 1, li. 4. c. 10.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter describantur tria baptismata, scilicet aquæ, sanguinis, & flaminis, scilicet Spiritus sancti. Quia Apostolus dicit Ephes. 4. Vna fides, vnum baptisma. Sed non est nisi vna fides. Ergo non debent poni tria baptismata.

¶Præterea, Baptismus est quoddam sacramentum. vt ex suprà dictis patet. Sed solus baptismus aquæ, est sacramentum. Ergo non debent poni alia duo baptismata.

¶Præterea, Damascen. in 4. lib. determinat plura alia genera baptismatum. Non ergo debent poni solùm tria baptismata.

¶SED CONTRA est quod super illud Heb. 6. Baptismatũ doctrinæ, dicit gl. Pluraliter dicit: quia est baptismus aquæ, pœnitentiæ, & sanguinis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut supra dictum est) baptismus aquæ efficaciam habet à passione Christi (cuialiquis configuratur per baptismum) & vlterius sicut à prima causa à Spiritu sancto. Licet autem effectus dependeat à prima causa, causa tamen superexcedit effectum, nec dependet ab effectu. Et ideo præter baptismum aquæ, potest aliquis consequi sacramenti effectum ex passione Christi, inquantum quis ei conformatur, pro Christo patiendo. Vnde dicitur Apocalypsis 7. Hi sunt qui venerunt ex magna tribulatione: & lauerunt stolas suas. & dealbauerũt eas in sanguine Agni. Eadẽ etiam ratione aliquis per virtutem spiritus sancti consequitur effectum baptismi non solùm sine baptismo aquæ, sed etiam sine baptismo sanguinis inquantum scilicet alicuius cor per spiritum sanctum mouetur ad credendum: & diligendum Deum, & pœnitendum de peccatis. vnde etiam dicitur baptismus pœnitentiæ. Et de hoc dicitur Isa. 4. Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion, sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iudicij, & spiritu ardoris. Sic igitur vtrunque alio rum baptismatum nominatur baptismus, inquantum suppl'et vicem baptismi aquæ. Vnde dicit Augustinus in 4. libro, de Vnico baptismo paruulorum: Baptismi vicem aliquãdo implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, beatus Cyprianus non leue documentum assumit: quod etiam atque etiam considerans, inuenio non tantum passionem pro nomine Christi, id quod baptismo deerat, posse supplere: sed etiam fidem, confessionemque cordis, si fortè ad celebrandum mysterium baptismi, in angustiis temporum succurri non potest.

Q. 62. ar. 5. 5. & 66. ar. 11. Cap. 21. to. 7.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alia duo baptismata includuntur in baptismo aquæ: qui efficaciam habet & ex passione Christi & ex Spiritu sancto. Et ideo per hoc non tollitur vnitas baptismatis.

Q. 66. ar. 1.

¶Ad secundum dicendum, quod (sicut suprà dictum est) sacramentum habet rationem signi. Alia verò duo conueniunt cum baptismo aquæ, non quidem quantum ad rationem signi, sed quantum ad effectum baptismatis. & ideo non sunt sacramenta.

Cap. 10. libro 4.

¶Ad tertium dicendum, quòd Damascen. ponit quædam baptismata figuralia: sicut diluuium, quod fuit signum nostri baptismi, quantum ad saluationem fidelium in Ecclesia, sicut tunc paucæ animæ saluæ factæ sunt in arca: vt dicitur 1. Pet. 3. Ponit etiam trãsitum maris Rubri, qui significat nostrum baptisma, quantum ad liberationem à seruitute peccati. Vnde & Apostolus dicit 1. Corinth. 10. quod omnes baptizati sunt in nube & in mari.

Ponit etiam ablutiones diuersas, quæ fiebant in veteri lege præfigurantes nostrum baptisma, quantum ad purgationem peccatorum. Ponit etiam baptismum Ioannis, qui fuit præparatorius ad nostrum baptisma.

ARTICVLVS XII.

¶Vtrum baptismus sanguinis sit potissimus inter alia baptismata.

4. dis. 6. q. 3. ar. 1. q. 1. ar. 1. q. 2. ar. 1. q. 3. ar. 1. q. 4. ar. 1. q. 5. ar. 1. q. 6. ar. 1. q. 7. ar. 1.

AD DVODECIMVM, sic proceditur. Videtur quod baptismus sanguinis non sit potissimus inter tria prædicta baptismata. Baptismus enim aquæ imprimit characterem. Quod quidem baptismus sanguinis non facit. Ergo baptismus sanguinis non est potior, quàm baptismus aquæ.

¶Præterea. Baptismus sanguinis non valet sine baptismo flaminis, qui est per charitatem: dicitur enim 1. ad Corint. 13. Si tradidero corpus meum ita, vt ardeam: charitatẽ autem non habuero, nihil mihi prodest. Sed baptismus flaminis valet sine baptismo sanguinis: non enim soli martyres saluantur. Ergo baptismus sanguinis non est potissimus.

¶Præterea, Sicut baptismus aquæ habet efficaciam à passione Christi (cui secundum prædicta respondet baptismus sanguinis) ita passio Christi efficaciam habet à spiritu sancto: secundum illud Hebr. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum obtulit semetipsum pro nobis, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, &c. Ergo baptismus flaminis potior est, quàm baptismus sanguinis. Non ergo baptismus sanguinis est potissimus.

Habet. in lib. de eccl. dog. c. 74.

¶SED CONTRA est, quod Augustinus ad Fortunatum, loquens de comparatione baptismatum, dicit, Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, martyr coram persecutore

QVÆST. LXVII.

¶5 super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articulum primum.

¶Num Diaconis conueniat prædicandi & baptizandi officium.

Commen. Ar. præ. Ar. præ.

IN corpore omnia clara sunt. Dubium tamen vnum restat, quo pacto verum sit, discono non conuenire prædicandi & baptizandi officium, quum in diaconorum ordinatione expresse dicatur, Diaconum oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare: ex quo loco habetur argumentum, & contra rationem Autoris, & contra conclusionem. Contra rationem quidem: quia dum hic exponitur, ministerium diaconi respicere altare, apparet diaconos non nisi vt ministros se habere ad altare: sed respectu aliorum actuum (puta prædicandi & baptizandi) non potest inferri quòd ministeri aliter tantum deseruiant. Contra conclusionem autem: quia expressè attribuitur sibi & baptizare & prædicare.

¶Ad hoc dicitur, quòd vtrunque verum est, diuersimodè intelligẽdo. Nam ad diaconos spectat & baptizare & prædicare ex impositione: hoc est si ab episcopo, seu presbytero sibi imponatur, vt Pelagius dicit de consec. distinct. 4. cap. diaconos. Non spectat autem ad diaconos prædicare aut baptizare ex officio, vt in cap. constat de consecra. distinct. 4. dicitur. Ratio quoque litteræ solida cõfistit, fundata super officio diaconi absolutè: ex quo enim officium est ministrare, infertur rationabiliter, quòd si aliquibus superiorũ se immiscet, non nisi ministerialiter ad eos se habeti & propterea rectè infertur, non competere sibi ex officio prædicare, aut baptizare. Cum quo tamen stat (vt dictum est) quòd vtrunque possit ei competere ex impositione: hoc enim ostendit ministrũ ipsum esse officialium eorum, qui ex officio hæc possunt.

¶Super Quæstionis sexagesimæseptimæ Articuli secundi & tertii.

Quæstion.

IN articulis secundo & tertio hoc solum pro nouitate notandum est, quòd quum in calce secundi articuli dicitur, Effectus baptismi per nihil aliud supleri potest, intelligendum est de integro effectu baptismi. Integer siquidem effectus baptismi claudit in se characterem. Et propterea licet gratia cũ remissione totius culpæ & pœnæ, possit sine baptismo supleri (vt patet in Latore: ille potest confessionem aspergitur aquahic sanguine: ille per impositionem manus Pontificis, recipit Spiritum sanctum: hic templum efficitur Spiritus sancti

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) effusio sanguinis pro Christo, & operatio interior Spiritus sancti, dicuntur baptismata, inquantum efficiunt effectum baptismi aquæ. Baptismus autem aquæ efficaciam habet à passione Christi, & à Spiritu sancto, vt dictum est. Quæ quidem duæ causæ operantur in quolibet horum trium baptismatum: excellentissimè tamen in baptismo sanguinis. Nam passio Christi, operatur quidem in baptismo aquæ, per quandam figuralem repræsentationem: in baptismo autem flaminis vel pœnitentiæ, per quandam affectionem: sed in baptismo sanguinis, per imitationem operis. Similiter etiam virtus Spiritus sancti operatur in baptismo aquæ, per quandam virtutem latentem: in baptismo autem pœnitentiæ, per cordis commotionem, sed in baptismo sanguinis, per potissimum dilectionis effectum: secundum illud Ioannis 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd character est res & sacramentum. Non autem dicimus quòd baptismus sanguinis, præeminentiam habeat secundum rationem sacramenti: sed quantum ad sacramenti effectum.

¶Ad secundum dicendum, quòd effusio sanguinis non habet rationem baptismi, si sit sine charitate. Ex quo patet, quòd baptismus sanguinis includit baptismum flaminis, & non econuerso. Vnde ex hoc ipso probatur perfectior.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptismus sanguinis præeminentiam habet, non solum ex parte passionis Christi, sed etiam ex parte Spiritus sancti: vt dictum est.

QVAESTIO SEXAGESIMASEPTIMA, *De ministris, per quos traditur baptismi sacramentum, in octo articulos diuisa.*

Ar. 1. hu. Ita 3. & 3. 67. ar. 1. Ar. 2. hu. Ita 3. & 3. 67. ar. 2. Ar. 3. hu. Ita 3. & 3. 67. ar. 3. Ar. 4. hu. Ita 3. & 3. 67. ar. 4. Ar. 5. hu. Ita 3. & 3. 67. ar. 5. Ar. 6. hu. Ita 3. & 3. 67. ar. 6. Ar. 7. hu. Ita 3. & 3. 67. ar. 7. Ar. 8. hu. Ita 3. & 3. 67. ar. 8.

DEINDE considerandum est de ministris, per quos traditur sacramentum baptismi. ¶Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primò, vtrùm ad diaconum pertineat baptizare.

¶Secundò, vtrum pertineat ad presbyterum, vel solum ad episcopum.

¶Tertiò, vtrùm laicus possit sacramentum baptismi conferre.

¶Quartò, vtrùm hoc possit facere mulier.

¶Quintò, vtrùm non baptizatus possit baptizare.

¶Sextò, vtrùm plures possint simul baptizare vnum & eundem.

¶Septimò, vtrùm necesse sit aliquem esse qui baptizatum de sacro fonte recipiat.

¶Octauò, vtrùm suscipiens aliquem de sacro fonte, obligetur ad eius instructionem.

ARTICVLVS I.

¶Vtrum ad officium diaconi pertineat baptizare.

4. dis. 5. q. 2. ar. 1. q. 2. Et dis. 7. q. 3 ar. 1. q. 1. c. cor. Et di. 23. q. 2 ar. 3. q. 2. cor.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd ad officium diaconi pertineat baptizare. Simul enim iniungitur à Domino officium prædicandi Euangelium & baptizandi: secundum illud Matth. vlti. Euntes docete omnes Gentes, baptizates eos, &c. Sed ad officium diaconi pertinet euangelizare. Ergo videtur quòd etiam ad officium diaconi pertineat baptizare.

¶Præterea, secundum Dionysi. 5. cap. Eccles. hier. purgare pertinet ad officium diaconi. Sed purgatio a peccatis maximè fit per baptismum: secundum illud Ephes. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Ergo videtur quòd baptizare pertineat ad diaconum.

¶Præterea, De beato Laurentio legitur, quòd cùm ipse esset diaconus, plurimos baptizabat. Ergo videtur quod ad diaconus pertineat baptizare.

¶SED CONTRA est quod Gelas. papa dicit, & habetur in Decret. 93. dist. Diacones propriam constituimus obseruare mensuram, & infrà, Absque Episcopo vel presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis ordinibus longius constitutis, necel fitas extrema compellat.

Gel. 1. in epist. ad Epi. per Lucaniam c. 9.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut cælestium ordinum proprietates & eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur (vt Dionysi. dicit 7. cap. Cæles. hierar.) ita etiam ex nominibus ecclesiasticorum ordinum accipi potest quid ad vnũquemque pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quasi ministri: quia videlicet ad diaconos non pertinet aliquod sacramentum principaliter, & quasi ex proprio officio prębere: sed adhibere ministerium aliis maioribus, in sacramentorum exhibitione. Et sicad diaconem non pertinet quasi ex proprio officio tradere sacramentum baptismi: sed in collatione huius sacramenti & aliorum, assistere & ministrare maioribus. Vnde Isidor. dicit, Ad diaconum pertinet assistere & ministrare sacerdotibus, in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi: in baptismo, scilicet in chrismare. in patena & calice.

¶AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd ad diaconum pertinet recitare Euangelium in ecclesia, & prędicare ipsum per modum * catechizantis. Vnde & Dionisi. dicit, quòd diaconi habent officium super immundos: inter quos ponit catechumenos. Sed docere, id est exponere Euangelium, pertinet propriè ad episcopum, cuius actus est perficere: secundum Dionisi. 5. cap. Eccles hiarc. Perficere autem idem est quod docere. Vnde non sequitur quòd ad diacones pertineat officium baptizandi.

*cap. 3. ec cle. hier. * Alias postmodum eadem recluſa dis.*

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut Dion. dicit 2. c. Eccl. hie. baptismus non solùm habet purgatiuam, sed etiam illuminatiuam virtutem, & ideo excedit officium diaconi: ad quem pertinet solùm purgare, scilicet vel repellendo immundos, vel disponendo eos ad sacramenti susceptionem.

¶Ad tertium dicendum, quòd quia baptismus est sacramentum necessitatis, permittur diaconibus necessitate vrgente in absentia maiorum baptizare: sicut patet ex autoritate Gelasij suprà inducta, & hoc modo beatus Laurentius diaconus existens baptizauit.

ARTICVLVS II.

¶Vtrum baptizare pertineat ad officium presbyterorum.

4. dis. 5. q. 2. ar 1. q. 2. Et dis. 7. q. 3. ar. 1. q. 3. cor. Et dis. 17. q. 3. ar 3. q. 2. cor. Et dis. 24. q. 2. ar. 2. ad primum. Q. præc. ar. arg. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd baptizare non pertineat ad officium presbyterorum, sed solum episcoporum. Quia (sicut dictum est) sub eodem præcepto iniungitur Matt. vlt. officium docẽdi & baptizandi sed docere quod est perficere, pertinet ad officium episcopi: vt patet per Diony. 5. & 6. c. eccl. hier. ergo & baptizare pertinet tantum ad officium episcopi.

¶Præterea, Per baptismum annumeratur aliquis populo Christiano, quod quidem videtur ad officium solius principis pertinere, sed principatum in ecclesia tenent episcopi: qui, vt dicitur, in gl. Luc. 10. tenent locum Apostolorum: de quibus dicitur in Psal. Constitues eos principes superomnem terram, ergo videtur quòd baptizare pertineat solum ad officium episcopi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne) character tamen suppositionis potest, & hoc loquendo de potentia ordinata sub dispensationis prouidentia.

¶ *Super Quæstionu sexagesimaseptima Articulum quartum. Circa finem.*

¶ *Num extra casum necessitatis baptismum ministrare, sit peccatum mortale.*

Quæstio. IN articulis quarto & quinto dubium occurit commune multis articulis, An baptizare extra necessitatis casum eo modo quo in necessitatis casu licet, sit peccatum mortale. Verbi gratia, si laicus extra casum necessitatis baptizaret: aut si vnus baptizaret duo simul, dicendo, Ego baptizo vos (quod in casu necessitatis licitum dicitur) & sic de aliis similibus Ecclesiæ ordinationibus: erga baptismum non seruatis. Et est ratio dubij: quia Autor hoc tractans in calce corporis articul. 3. dicit, quòd grauiter peccares vtrobique, scilicet baptizans & baptizatus: & per hoc impediretur baptismi effectus, licet non tolleretur sacramentum. Vbi apparet ipsum sentire, quod est peccatum mortale: quoniam baptismi effectus non impeditur nisi per peccatum mortale.

¶ Ad huius euidentiam, scito Scotum in 4. sent. distinct. 6. fonare, quòd baptizans plures simul extra articulum necessitatis, dicendo, Ego baptizo vos, peccat mortaliter: quia non seruat formam impositam sibi ab Ecclesia. Si tamen diligenter perspectum fuerit, & distinctum, peccatum mortale dupliciter hic inuenire posse, aut secundum se (hoc est ex suo genere) aut ex Ecclesiæ præcepto, cum mutationes, aut omissiones huiusmodi non constituant actum sacrilegum secundum se (quod ex eo patet, quod si actus esset secundum se sacrilegus, in nulla necessitate esse licitum (restat vt aliunde peccatū hoc sit mortale, si mortale est. Ex triplici autem capite hoc dici posset. Vel ex inobedientia: & sic ad hoc quod esset mortale, exigeretur contemptus. Vel ex præsumptione: puta quia laicus præsumit actum sacerdotis. Vel ex modo instructionis ecclesiasticæ: puta quia titus talis seruatis ecclesiasticis seruatis quasi necessitatibus sicut sacræ vestes exiguntur in consecratione Eucharistiæ.

Ex quibus apparet, quòd solenniter baptizans teneatur sub peccato mortali seruare ritum Ecclesiæ. Quod non ita intelligas, vt ex iusiibet cæremoniæ omissio sit peccatum mortale, Similiter si laicus solēniter baptizare præsumeret, à mortali non excusaretur: sed vbi absque solennitate baptizaret, & contemptus atque præsumptio deesset extra necessitatis articulum (puta quia credunt se bene facere) mortale peccatum non video. Imò Innocentius III. à venali etiam peccato excusat eum, qui credens se bene facere, baptizauit seipsum. Dicit enim (in cap. debitum. extra. de baptismo & eius effectu) de iudæo in mortis articulo baptizante seipsum, si talis continuo decessisset, ad patriam protinus euolasset.

¶ Ex quo loco argumentum sumitur magnum, quòd si error commissus circa baptismum tantus ac talis, vt tollat baptismum (qualis est puer baptizantis seipsum) ex cuius non solùm à mortali, sed etiam à venali propter conditionem personę, alioquin non esset verum, quòd statim ad patriam euolasset: multò magis opinio ignorantis se bene facere, excusabit à mortali baptizantem seruatis substantialibus, & ea tantum solum in hoc, quòd necessitatis articulo non aderat.

¶ Nec verba Autoris hic docent oppositum: quoniam baptismi effectus plenus impeditur ex peccato veniali. Peccās enim venialiter dum baptizatur, nec omnis pœnæ, nec omnis culpæ remissionem adipiscitur quamuis gratiam cō sequatur.

Posset quoque dici, quòd Autor de præsumentibus, & non de simpliciter facientibus intelligitur.

¶ *Super Quæstionis Art. prm. sexagesimaseptimæ Articulum sextum.*

¶ *Præterea, Isido. dicit, quòd ad episcopum pertinet basilicarum consecratio. vnctio altaris & confectio chrismatis, ipse ordines ecclesiasticos distribuit, & sacras virgines benedicit. Sed his omnibus maius est sacramentum baptismi. Ergo videtur quod multò magis ad officium solius episcopi pertineat baptizare.*

¶ SED CONTRA est, quod Isidor. dicit in lib. de officiis: Constat baptisma solis sacerdotibus esse traditum.

¶ RESPONDEO dicendum, quod sacerdotes ad hoc consecrantur, vt sacramentum corporis Christi conficiant, sicut suprà dictum est. Illud autem est sacramentum ecclesiasticæ vnitatis, secundum illud Apostoli 1. Corint. 10. Vnius panis & vnum corpus multi sumus omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Per baptismum autem aliquis fit particeps ecclesiasticæ vnitatis, vnde & accipit ius ad mensam Domini accedendi. Et ideo sicut ad sacerdotem pertinet consecrare Eucharistiam (ad quod principaliter sacerdotium ordinatur) ita ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare. Eiusdem enim videtur esse operari totum, & partem in toto disponere.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vtrunque officium, scilicet docendi & baptizandi, Dominus Apostolis iniunxit, quorum vicem gerunt episcopi: aliter tamen & aliter. Nam officium docendi commisit eis Christus, vt ipsi per se illud exercerent, tanquam principalissimum. vnde & ipsi Apostoli dixerunt Act. 6. Non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Officium autem baptizandi commisit Apostolis, vt per alios exercendum. Vnde & Apostolus dicit 1. Corinth. primo. Non misit me Christus baptizare, sed euangelizare. Et hoc ideo: quia in baptizando nihil operatur meritum & sapientia ministri, sicut in docendo, vt patet ex suprà dictis. In cuius etiam signum nec ipse Dominus baptizauit, sed discipuli eius: vt dicitur Ioannis. 4. Nec tamen per hoc excluditur, quin episcopi possint baptizare. quia quod potest potestas inferior, potest & superior. Vnde & Apostolus ibidem dicit se quosdam baptizasse.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in qualibet republica, ea quæ sunt minora, pertinent ad minora officia, maiora verò maioribus reseruantur: secundum illud Exod. 18. Quicquid maius fuerit, referant ad te, & ipsi tantummodo minora iudicent. Et ideo ad minores ciuitatis principes pertinet disponere de infimo populo: ad summos autem principes pertinet disponere ea quæ pertinent ad maiores ciuitatis. Per baptismum autem non adipiscitur aliquis, nisi infimum gradum in populo Christiano. Et ideo baptizare pertinet ad minores principes Ecclesiæ, id est ad presbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum Christi: vt dicit gl. Lucæ 10.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) sacramentum baptismi est potissimum necessitate: sed quantum ad perfectionem, sunt quædam alia potiora quæ episcopis referantur.

ARTICVLVS III.

¶ *Virum laicus possit baptizare.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod laicus baptizare non possit. Baptizare enim (sicut dictum est) propriè pertinet ad ordinem sacerdotalem. Sed ea quæ sunt ordinis, non possunt committi non habenti ordinem. Ergo videtur quòd laicus qui non habet ordinem, baptizare non possit.

¶ Præterea, Maius est baptizare, quàm alia sacramentalia baptismi perficere: sicut catechizare, & exorcizare, & aquam baptismalem benedicere. Sed hæc non possunt fieri à laicis, sed solùm à sacerdotibus. Ergo videtur, quòd multò minus laici possint baptizare.

¶ Præterea, Sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita & pœnitentia. Sed laicus non potest absoluere in foro pœnitentiali. Ergo neque potest baptizare

¶ SED CONTRA est quod Gelasius papa & Idor. dicunt, quòd baptizare necessitate imminente, laicis Christianis plerunque conceditur.

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd ad milericordiam eius qui vult omnes homines saluos fieri, pertinet vt in his quę sunt de necessitate saluris, homo de facili remedium inueniat. Inter omnia autem sacramenta maximè necessitatis est baptismus: qui est regeneratio hominis in vitam spiritualem: quia pueris aliter omnino subueniri non potest: & adulti non possunt aliter quàm per baptismum plenam remissionem consequi. & quantum ad culpam & quantum ad pœnam. Et ideo vt homo circa remedium tam necessarium defectum pati non posit, institutū est, vt & materia baptismi sit * communis, scilicet aqua, quæ à quolibet de facili haberi potest, & minister baptismi etiam sit quicunque non ordinatus, ne propter defectum baptismi, homo salutis suæ dispendium patiatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod baptizare pertinet ad ordinem sacerdotalem, secundum quandam conuenię tiam & solennitatem: non autem hoc est de necessitate sacramenti. Vnde etiam si extra necessitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem: tamen sacramentum baptismi confert, nec est rebaptizandus ille qui sic est baptizatus.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illa sacramentalia baptismi pertinent ad solennitatem, non autem ad necessitatem baptismi. Et ideo fieri non debent nec possunt à laico, sed solùm à sacerdote: cuius est solenniter baptizare.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) pœnitentia non est tantæ necessitatis sicut baptismus. Potest enim per contritionem suppleri defectus sacerdotalis absolutionis, quę non liberat à tota pœna: nec etiam pueris adhibetur. Et ideo non est simile de baptismo, cuius effectus per nihil aliud supplere potest.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Virum mulier possit baptizare.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd mulier non possit baptizare. Legitur enim in Carthaginensi concilio, quòd mulier, quanuis docta & sancta, viros in conuentu docere vel aliquos baptizare non præsumat. Sed nullo modo licet mulieri docere in conuentu: secundum illud 1. Cor. 14. Turpe est mulieri, in Ecclesia loqui. ergo videtur quòd nec etiam aliquo modo mulieri liceat baptizare.

¶ Præterea, Baptizare pertinet ad officium prælationis: vnde à sacerdotibus habentibus curam animarum debet accipi baptismus. Sed hoc non potest competere mulieri: secundum illud 1. Timo. 2. Docere mulieri non permitto: nec dominari in virum, sed subditam esse. Ergo mulier baptizare non potest.

¶ Præterea, in spirituali regeneratione videtur aqua habere locum materni vteri (vt Aug. dicit super illud Ioan. 3. Nunquid homo potest in ventrem matris suæ iteratò introire, & renasci?) ille autem qui baptizat, videtur magis habere patris officiū. Sed hoc non competit mulieri. Ergo mulier baptizare non potest.

¶ SED CONTRA est quod Vrbanus Papa dicit, & habetur habetur in Decretis, 30. q. 3. Super quibus consuluit nos tua dilectio, hoc videtur nobis hac sententia respondendum, vt baptismus sit, si instante necessitate fœmina puerum in nomine sanctæ Trinitatis baptizauerit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Christus est qui principaliter baptizat, secundum illud Ioan. 1. Super quem videtur Spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat. Dicitur autem Col. 3. quòd in Christo non est masculus & fœmina. Et ideo sicut masculus laicus potest baptizare quasi minister Christi, ita etiam & fœmina. Quia tamen mulieris est vir, & caput viri est Christus (vt dicitur 1. Cor. 11.) non debet mulier baptizare, si adsit copia viri: sicut nec laicus præsente clerico, nec clericus præsente sacerdote, qui tamen potest baptizare præsente episcopo: eo quòd hoc pertinet ad officium sacerdotis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut mulieri non permittitur publicè docere, potest tamen priuata doctrina vel monitione, aliquem instruere: ita non permittitur ei publicè & solenniter baptizare sed tamen potest baptizare in necessitatis articulo.

¶ Ad secundum dicendum, quòd quando baptismus solenniter & ordinariè celebratur, debet aliquis sacramentum baptismi suscipere à presbytero curam animarum habente, vel ab aliquo vice eius. Hoc tamē requiritur in articulo necessitatis, in quo potest mulier baptizare.

¶ Ad tertium dicendum, quòd in generatione carnali masculus & fœmina operantur secundum virtutem propriæ naturæ: & ideo fœmina non potest esse principium generationis actiuum, sed passiuum tantū. Sed in generatione spirituali neuter operatur in virtute propria, sed instrumentaliter tantùm per virtutem Christi: & ideo eodē modo potest vir & mulier in casu necessitatis baptizare, Si tamen mulier etiam extra casum necessitatis baptizarer, non esset rebaptizandus sicut & de laico dictum est. Peccaret tamen ipsa baptizans, & alij qui ad hoc cooperarentur: vel baptismum ab ea suscipiendo, vel ei baptizādum aliquem offerendo

ARTICVLVS V.

¶ *Virum non baptizatus, possit sacramentum baptismi conferre.*

TItulus vt sonat.

¶ In corpore articuli est vna distinctio de forma qua plures simul baptizantes possent vti. Altera est: Nos te baptizamus. Altera est, vt vterque diceret, Ego te baptizo. Et primo examinatur, & respondetur quæsito iuxta primam formam (secundò iuxta secundam,

¶ Quo ad primum) recitatur opinio vna, dicentium: non valere baptismum, si plures dicant, Nos te baptizamus: quia non seruatur forma Ecclesiæ, quę habet quod in singulari persona ministri exprimatur, dicendo, Ego te baptizo.

¶ Deinde contra hanc rationem Autor arguit, imo eam excludit ex multò maiori recessu

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui non est baptizatus, non possit sacramentum baptismi cōferre. Nullus enim dat quod non habet. sed non baptizatus non habet sacramentum baptismi. Ergo non potest ipsum conferre.

¶ Præterea, Sacramentum baptismi cōfert aliquis, inquantum est minister Ecclesię. Sed ille qui non est baptizatus, nullo modo pertinet ad Ecclesiā, scilicet nec re nec sacramento. Ergo non potest sacramentum baptismi conferre.

¶ Præterea, Maius est sacramentum conferre, quàm suscipere. Sed non baptizatus nō potest alia sacramenta suscipere, Ergo multò minus potest aliquod sacramentum conferre.

¶ SED CONTRA est, quod Isidor. dicit, Romanus Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat, sed Spiritum Dei submiſtrare gratiam baptismi, licet Paganus sit qui baptizat. Sed ille qui est baptizatus, non dicitur Paganus. Ergo etiam non baptizatus potest conferre sacramentum baptismi.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd hanc quæstionem Aug. indeterminatam reliquit. Dicit enim in 1. contra Epistolā Parmeniani: Hæc quidem alia quæstio est, vtrùm & ab his, qui nunquam fuerunt Christiani, possit baptismus dari nec aliquid temere inde affirmandum est, sine auroritate tanti * concilij, quantum tantæ rei sufficit. Postmodum verò per Ecclesiam determinatum est, quòd non baptizati, siue sint Iudæi, siue Pagani, possunt sacramentum baptismi conferre: dummodo in forma ecclesiæ baptizent. Vnde Nicolaus papa respondet, de consc. distinct. 4. ad consulta Bulgarorum, c. 3. A quodam, Iudæo nescitis, vtrùm Christiano an Pagano, multos in patria vestra afferetis baptizatos: & quid inde sit agendum, consulitis. Hi profectò si in no mine Trinitatis baptizati sunt, rebaptizari non debent: si autem forma Ecclesiæ non fuerit obseruata, sacramentum baptismi non confertur. Et sic intelligendum est quod Gregorius 11. scribit Bonifacio episcopo, Quos à Paganis baptizatos esse ai seruisti, scilicet Ecclesiæ forma non seruata, vt de nouo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus. Et huius ratio est, quia sicut ex parte materiæ quantum ad necessitatem sacramenti, sufficit quæcunque aqua, ita etiam sufficit ex parte ministri quicunque homo, & ideo etiam non baptizatus, in articulo necessitatis baptizare potest: vt sic duo non baptizati seinuicem baptizent. dū prius vnus baptizaret alium, & postea baptizaretur ab eodem, & consequeretur vterque non solùm sacramentum, sed etiam rem sacramenti. Si verò extra articulum necessitatis hoc fierer, vterque grauiter peccaret, scilicet baptizans & baptizatus: & per hoc impediretur baptismi effectus, licet non tolleretur ipsum sacramentum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod homo baptizans adhī bet tantum modo ministerium exterius: sed Christus est qui interius baptizat, qui potest vti omnibus hominibus ad quodcūque voluerit. Et ideo non baptizati possunt baptizare: quia, vt Nicolaus papa dicit, baptismus non est illorum, scilicet baptizantium, sed eius, scilicet Christi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ille qui non est baptizatus, quanuis non pertineat ad Ecclesiam re vel sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione & similitudine actus: inquantum scilicet intendit facere quod facit ecclesia, & formam ecclesiæ seruat in baptizando, & sic operatur vt minister Christi, qui virtutem suam non alligauit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd alia sacramenta non sunt tantæ necessitatis, sicut baptismus, & ideo magis conceditur quòd nō baptizatus possit baptizare, quàm quòd possit alia sacramenta suscipere.

ARTICVLVS VI.

¶ *Virum plures possint simul vnum baptizare.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd plures possint simul vnum baptizare. In multitudinem conuenit vnum, sed non conuertitur. Vnde videtur quòd quicquid potest facere vnus, possint facere multi, & non econuerso: sicut multi trahunt nauem quam vnus trahere non posset. Sed vnus homo potest baptizare, ergo & plures possunt simul baptizare.

¶ Præterea, Difficilius est quòd vnum agens agat in plura, quàm quod plures agentes agant simul in vnum. Sed vnus homo potest simul plures baptizare, ergo multò magis plures possunt simul vnum baptizare.

¶ Præterea, Baptismus est sacramētum maximæ necessitatis. Sed in aliquo casu videtur esse necessarium, quòd plures simul vnū baptizent: puta si aliquis paruulus esset in articulo mortis, & ad essent duo, quorum alter esset mutus, & alter manibus & brachiis careret: tunc enim oporteret quòd mutilatus verba proferret

Universidad de Deusto
Biblioteca

forma Græcorum à forma nostra. Et stat ratio in hoc, quòd ad tollendam veritatē baptismi nō sufficit recessus ab ista forma, Ego te baptizo quia si recessus sufficeret, apud Græcos non esset baptismus, quoniam forma eorum multo magis recedit ab hac nostra, quam recedat illa, Nos te baptizamus: quamuis hic nō mutetur nisi singulare in plurale, ibi verò omnino omittitur persona ministri & in tertia persona exprimitur actus, dicendo, Baptizetur. &c.

¶Secundum aliam Rationem tenent Autor ex parte intentionis explicite: scilicet quia hæc forma, Nos te baptizamus, explicatur intentio ministrorū quo ad hoc quod plures conueniūt ad vnum baptismum conferendum. Ex quo formatur talis ratio: Homo non baptizat nisi vt minister Christi: ergo oportet ministrum esse vnum, vt Christi vnitatem repræsentet: sed in dicta forma explicatur contrarium, quia explicatur pluralitas ministrorum: ergo dicta forma videtur tollere baptismum. Et confirmatur huiusmodi vnitas auctoritate Apostoli Pauli.

¶Quo ad secundum, pōnūtur duo modi quibus hoc contingere posset, scilicet vel altero præueniente reliquum: & sic dicitur quòd solus præueniens baptizaret. Vel vtroque simul concurrente: & sic dicitur, quòd Christus per vtrumque vnum baptismum conferret.

Autor. ¶Circa ea quæ hic dicuntur, aduerte primò, dupliciter contingere duos simul baptizare, vel vtroque totum faciē te & dicente: vel altero dicēte, & altero faciēte. Autor secundum modū tenet ultra dum hic in responsione ad vltimum. De primo autem modo tantūm loquitur in hoc corpore articuli.

Autor. ¶Aduerte secundò rationem litteræ ad concludendum irritam esse formā illā, Nos te baptizamus, nō asserti ab Autore assertiuè, sed opinatiuè vt sua monstrant verba eius replicata, dum dicit, Quod quidē videtur esse contra rationē ministri: & possies subdit, Ideo cōtraria intentio videtur excludere sacramētū.

¶Aduerte tertiò Autorem superius, q. 66. ar. 1. ad quartum affert duas alias rationes ad excludendam eandem formam, scilicet, Nos te baptizamus. Prima ratio est quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agentium, si perfectè ab vnoquoque agatur: sed baptismus est actus ab vnoquoque baptizante perfectè: ergo vnus baptismus non est à duobus. Secunda ratio est, quia mutaretur forma baptismi, dicendo, Nos baptizamus: quia dicere, nos, non est idem dicere quod, ego & ego, sed ego & iste. Quæ ideo repetita hic sunt à me quia superius ad hunc locum me remisi.

Autor. ¶Circa hanc doctrinam, dubium primò occurrit ex Durando in 4. sen. dist. 4. q. 3. ar. 1. Primo enim contra omnes dictas rationes Autoris procedit. Et primam quidem rationem, Actus multiplicatur, &c. dici, nō concludere in agētibus per voluntatem, & eam militare contra Autorem, ponentem plures sacerdotes posse simul conferre eandem hostiam: patet enim vtrobique iudicium, quòd ad multiplicationem actus ab agente secundum verò rationem de mutatione formæ, dicit non cogere quia mutatio formę, quantum ad illud quod non fit de necessitate formæ, non tollit sacramentum: sic autē est in proposito. Tum quia expressio ministri nō est de necessitate formæ baptismi: patet de forma Græcorum: ergo multò minus est de necessitate eius expressio ministri in singulari numero. Tū quia hæc forma, Nos te baptizamus, prolata ab vtroque ex parte cuiuslibet dicentis, resoluitur in illā, Ego baptizo te, vbi nulla apparet mutatio secundum sensum à forma Romanę Ecclesię. Et Petrus de Paludę in 4. sen. dist. 4. q. 2. ar. 1. approbans hæc Durandi, adiungit, q̄ sicut forma illa vt profertur ab illo, resoluitur in hanc, Ego te baptizo, & hic baptizatus ecouerso vt profertur ab altero, resoluitur in hanc, Ego baptizo & hic baptizatus: ergo per hoc seruatur forma Ecclesię Romanæ, quo ad sensum, quia vterque dicit secundum sensum, Ego baptizo te, &c.

¶Contra tertiam autem rationem de expressione plurium ministrorum, arguit Durandus tripliter. Primò, Vnitas ministri vel exigitur ad baptismum secundum rem, aut secundum expressionem, puta quòd quilibet minister exprimat se vt vnum. Non potest dici primum quia tunc dicis, quod duo simul possunt baptizare eundem, si vterque dicat, Ego te baptizo. Secundum autem non est rationabile, tum quia expressio ministri non est de necessitate sacramentorum quia si quoties minister exprimi secundum congruentiam ad principale agens (vt tu assumis) quum principale agens sit Trinitatis, cogitur eius exprimi deberet minister in numero pluralitatis quia modus exprimendi ministrum nihil videtur facere ad sacramentum: sufficit enim principale agens & actum exprimere.

¶*Num plures dicentes, Nos te baptizamus, conferant baptismum verum.*

¶Contra conclusionē dictam, scilicet si baptismus à pluribus datur, dicētibus, Nos te baptizamus, non valet baptismus, arguit Petrus de Palude ibidem.

¶Tum, quia quando plures vxores potestant simul nubere vni viro, non refebat an quælibet diceret: Accipio te in virum an, Nos accipimus te in virum, se cundum illud Isaiæ 4. Inuocetur nomen tuum super nos, &c.

¶Tum quia dicendo, Baptizamus te, magis exprimitur vnitas baptismi, quàm vtroq; dicente vni, Ego te baptizo. Apparet enim singulos seorsum baptizare: ac per hoc distinctos duos baptismos conferre: dicendo autem, baptizamus, apparet conuenire in vno baptisma. Et confirmatur quia sicut de essentia est expressio actus: ita salté de congruentia est expressio vnitatis vel pluralitatis actus.

¶Tum quia duobus existentibus Officialibus in solidū, & ambobus volentibus idem facere simul, congruentibus est, vt dicant, Mandamus aut pronuntiamus, quā vt quilibet per se dicat, Mando aut pronuntio.

¶Tum quia plurale nō est nisi geminatum singulare. Idem enim sensus est dicere, Sortes & Plato currunt: & dicere, Sortes currit & Plato currit. Et patet ratione Idem est in prima persona: Et quia verba sacramentalia efficiunt quod significant: quæ equipollent in significando, æquipollent etiā in efficiendo. Tenēntque propterea Durandus & Petrus oppositā conclusionem: quamuis timor reuerentialis Petrum cohibeat.

¶Circa Autoris processum, dubium occurrit de sufficientia. Videtur enim insufficienter tractare quæstionem hanc dum discutiendo formas, quibus vti possent plures simul baptizantes, vnum non discuterit nisi per formas seu formam secundum ritum Romanæ Ecclesiæ. Debuisset enim discutere eandem quæstionem secundum formam, qua vtitur Ecclesia Græca: & determinate, an secundum illam formam possent multi simul baptizare vnum.

¶Circa secundum modum concessum communiter quo plures possunt simul baptizare vnum (scilicet quolibet baptizante dicente, Ego te baptizo) dubium restat, quomodo fieri aut intelligi potest, duo agenti actualia, quamuis instrumentalia eiusdem rationis, producere efficaciter simul vnum effectum nō intensum aut perfectum magis, quam si ab vno eorum tantùm produceretur: & hoc in subiecto capaci perfectionis seu intensionis effectus (quale est anima nostra) de effectu, suscipiente magis & minus: qualis est gratia. Videtur enim non intelligibile.

¶ *Num de necessitate sacramenti vnus tantùm baptismi minister requiratur.* Quæstio

¶Circa principale quæsitum, dubium adhuc restat, an baptismus de necessitate sacramenti exigat vnitatem ministri. Ex hac enim litera non habetur responsio simpliciter & absolutè: sed tantum habetur, quòd secundum vnam formā possunt plures conferre vnum baptisma, & secundum aliam formam, non. Scotus autem dicit in 6. di. 4. sent. quòd vnitas ministri est ab institutione Christi: Durandus verò asserit oppositum. Petrus autem dicit, quòd vnitas ministri non est de substantia sacramenti, vt dicunt communiter omnes. Ex qui bus patet quæ pars potest, quæstionem hanc remanere dubiam.

¶Ad has dubitationes sic respondendum est, vt primò dicatur ad vltimam, tanquam eam, ex cuius claritate reliquarum solutio facilius percipietur:

¶Ad euidentiam autem quæstionis vltimæ dicendum primò est, quid est hic manifestum, & quid occultum. Duobus igitur modis intelligi potest vnitas ministri. Vel quòd vnitas ministri non possit integrari ex pluribus personis: ita quòd non possit contingere in ministro, quòd vnius totalis ministri constet ex multis partialibus personis comministrantibus, puta sicut perfectus textor nauis intentatur ex multis simul trahentibus, vel sicut perfectus fabricator integratur ex multis partialibus ministeriis: Et sic in hoc communiter doctores conueniunt, tenendo partem negatiuam, scilicet quòd vnitas ministri baptismi non potest consurgere ex pluribus personis partialiter concurrentibus: propterea enim dicunt, quòd si vnus abluit, & alter profert verba, baptismus nullus est: oppositum enim esset si minister baptismi ex duabus personis partialiter concurrentibus integrari posset. Alio autem modo vnitas ministri potest intelligi per exclusionem plurium totalium ministrorum: puta an baptismus ita exigat vnum totalem ministrum, quòd si duo totales ministri simul concurrant, baptismus null us sit. Et in hoc quoque sensu conueniunt communiter doctores tenentes partem negatiuam, scilicet, quòd non requiritur baptismus talem vnitatem ministri, propterea enim dicunt, quòd si duo simul proferant singuli verba, & abluant eundem, baptismus verus est: quia neuter alterius factum imitat. Hæc duo sunt quæ pro manifestis habentur.

¶Latet autē, absolutè loquendo, vnitas & pluralitas ministri per accidens se habeant: vel per se ad sacramentum baptismi. Durandus enim tenet q̄ per accidens. Autor autem tenet quòd per se. Et hoc est verū, Quod ex eo euidenter patet, q̄ manifestè per accidens etiam extraneum contingit vnum baptismū esse à duobus ministris: nulla enim ratio id requirit, quamuis permittat.

Amplius, quando baptismus est à pluribus ministris, non est omnino vnus, quoniam sunt tunc duæ formæ numero, duæ materiæ & actiones numero: ac per hoc duo baptismi facta menta actiuè, & solus interior baptismus animæ vnus est. Patet aūt hoc quia sacramentum baptismi integratur ex rebus & verbis à ministro, &c. sed in casu pro posito sunt duo numero integra ex rebus & verbis, & c. ergo sunt duo sacramenta actiuè, vnū ergo numero baptismi sacramentum vnum ministrum exigit. Et hoc est quod Autoris prima ratio concludit, quòd scilicet actus multiplicatur à multiplicatione agentium totaliumseu q̄uod idem est) si perfectè ab vnoquoque fiat.

Vnde cohibenda est lingua dicentium accidere sacramenta vnitatem vel pluralitatem ministrorum: quoniam pluralitas ministrorum paritatium cōmuniter excludit: pluralitas verò ministrorum totalium, pluralitatē numeralem exterioris sacramenti infert: & omnino per accidens inuenitur ad vnum numero effectum sacramenti. Mirabile autem est, nō aduertisse ad propriam vocem. Nam si subtiliter perspectum fuerit, apparebit quòd impossibile est vnum & idem facamentū baptismi esse a duobus totalibus ministris, quanuis ponatur vnum & eundem effectum esse ab vtrisque. Quanta enim differentia est inter baptismum & eius effectum, tanta differentia est inter affirmationem vnius vel plurium baptismatū. & vnius vel pluriū effectuum baptismi. Et propterea quū baptismi sacramentum non fit nisi exterius integratum ex rebus & verbis (puta ex ablutione in aqua & forma verborum à ministro cum debita intentione) & hic sint omnia exteriora actiuè & passiuè duplicata (sunt enim duo perfecti ministri cum duabus intentionibus baptizādi, sunt duæ formæ sunt duæ ablutiones actiuæ & duæ passiuæ: vt patet si segregatur qui baptizatur secundum diuersas sui partes) breuiter nihil deest ad pluralitatē totalem nisi pluralitas baptizati. Cuius vnitas vnitatem effectui baptismi dare potest: pluralitatem autem exterioris sacramenti non tollit. Notanter autem dicit pluralitatem totalem: quia qui baptizatur, licet secundum partē abluatur: ipsum tamen suppositum est, quòd primò abluitur baptizatur enim hic homo, & non caput eius. Vt per hoc licet secundū exteriores partes sint duæ ablutiones passiuæ: secundum tamen subiectum quod abluitur, non est nisi vna ablutio passiua: quia non est nisi vnus ablutus. Et propterea dicitur quòd non est nisi vnus baptismus passiuè in eo qui baptizatur à duobus modo dicto. Ex quibus omnibus habetur quod vnitas per se baptismi nitem exigit ministri perfecti.

¶Sed qua ratione aut autoritate cogente vnitas ministri excludit pluralitatē partialium comministrantium, videnti ur ei tati: Autor siquidem ex duobus capitibus conatur hoc monstrare, scilicet ex parte formæ (vt patet in secunda ratione) & ex parte vnitatis principalis agentis, scilicet Christi, vt patet in tertia ratione. Autoritas verò duplex inducitur: altera ex decretis dist. 3. c. quorundam. Vbi ordo sacer datus ab Episcopo operante & presbytero legente irritatur. Altera ex Euangelio, eo quòd Dominus baptizanti commisit inuocatio nem Trinitatis. In oppositam autem partem affertur ratio, quia omnes simus vnū corpus in Christo: singuli autem alter alterius membra: ac per hoc multi partialiter concurrentes, concurrunt vt vnum: imò concurrunt vt multa instrumenta vnius, scilicet Christi. Et hoc præcipuè habet locum in proposito: vbi constat q̄ Christus est qui baptizat, & homo nō nisi ministerialiter, vt Christi instrumentum concurrit.

¶Et confirmatur quia si Christus vtitur totalibus ministris ad vnū baptisma contra omnem rationem, multo magis credendū est quòd vtitur pluribus ministris partialibus ad vnū baptismum necessitatis, aut rationē ita exigente.

¶Suffragatur & Euangelij autoritas quoniā Dominus dixit pluraliter, Baptizante eos, in singulari per pluralem numerum, plures posse simul Baptizare eos.

¶Nec deest autoritas Apostolorum, quoniam de Petro & Ioanne legitur, q̄ Nos te baptizamus, enim non baptizat, nisi vt minister Christi, & vicem eius gerens. Vnde sicut vnus est Christus, ita oportet esse vnum ministrū, qui Christum repræsentet. propter quod si guanter Apostolus dicit. Ephes. 4. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, & ideo contraria intentio videtur excludere baptismi sacramento. Si verò vterque diceret, ego te baptizo, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, vterque exprimeret suam intentionem, quasi ipse singulariter baptismum conferret. Quod posset contingere in eo casu, in quo contentiosè vterque aliquem baptizare conaretur, & tunc manifestum est, quod ille, qui prius verba proferret, daret baptismi sacramentum: alius verò quantuncunque ius * baptizandi haberet, nihil faceret: & si verba pronuntiare præsumeret, esset puniendus tanquam rebaptizator. Si autem omnino simul ambo verba proferrent, & hominem immergerent aut aspergerent, essent puniendi de inordinato modo baptizandi, & non de iteratione baptismi, quia vterque intenderet non baptizatum baptizare, & vterque quantum est in se baptizaret. Nec traderent aliud & aliud sacramentum, sed Christus qui est vnus, interius baptizans, vnum sacramentum per vtrumque conferret.

* Alias intentio mea.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa locum habet in his quæ agunt propria virtute. Sed homines non baptizant propria virtute sed virtute Christi: qui cum sit vnus, per vnum ministrum per ficit suum opus.

Imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum, eadē enim ratione, qua plures simul conferebant sacramentum confirmationis, patenter procul dubio concurrentes (quia nihil inordinatum faciebant) potest & nunc à pluribus simul partialiter baptismus dari.

¶In hac difficultate neutram audeo partem asserere. Intellectui autem meo magis apparet verum esse, quod perfectus minister baptismi potest ex duabus personis partialiter concurrentibus integrari, ea ratione qua ad Christum principaliter baptizantem nō refert pluribus partialibus instrumentis simul vti ad vnum baptisma, dummodo forma, materia & intentio debitè seruentur.

¶ Ad obiecta ex rationibus Autoris patebit in ipsarum discussione ac declaratione.

¶ Ad autoritatē autem ex decretis dicitur primò, quòd ibi non irritatur ordo susceptus. Imò potius infinuatur oppositum: dum dicitur, gradum sacerdotij vel Leuitici ordinis quem peruerte adepti sunt, amittant.

¶Dicitur secundò, dato quòd irriteur, q̄ duobus commissis sin illa ordinatione erroribus ibi recitatis (scilicet q̄ Episcopus imponebat manus, & alius benedictionem dabat seu legebat: & quòd istorum duorum vnus erat Episcopus, & alter presbyter) litera non explicat pro causa damnationis magis primum errorem quàm secundum. Debet enim minister ordinis facti, si ex duabus integraretur, personis, contingere ex duobus Episcopis, & non ex Episcopo & presbytero: quoniam soli Episcopo conuenit sacrum ordinem conferre.

¶Ad autoritatem vero ex Euangelio, dicitur q̄ ex Domini verbis non habetur, inuocationem Trinitatis proferri debere ab absoluente, sed q̄ absolutè abluat in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, prolatis à se vel à socio. Propter quod signanter dixit in plurali, Baptizates in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: ex eo enim q̄ non exprimitur prolatis à se, sufficit q̄ proferantur super ablutione, modo saluetur veritas formæ: vt in responsione ad vltimum explicabitur. Scitō tamen, q̄ ad supra allatas dubitationes respōdebitur, tenendo communem viam de vnitate ministri.

¶Ad primum ergo dubij ex Durando dicitur, quòd ratio autoris prima, Actus multiplicatur à multiplicatione agentis perfecti, est vera & solida, per se loquendo. impossibile est enim à pluribus perfectis agētibus eiusdē rationis non prouenire diuersos actus integrantes q̄ infra limites naturalis rationis loquendo, si duo talia agentia æquè approximarentur eidem omnino patienti nulla omnino interiectur per se passiua multiplicatrix duo simul contradictoria. Instantia autem Durandi de agentibus voluntatis, sesplam interimit, ponendo neutrum eorum concurrere vt agens perfectum. Partia enim sunt quo ad propositū, esse agentia imperfecta seu partialia, & concurrere vt agentia partialia.

¶Ad obiectionem verò contra idem, ex eo quòd duo sacerdotes eandē possūt hostiā consecrare, dicitur quòd tali casu essent duæ cōsecrationes quantum in se est, sicut etiam quando duo perfectè vnum baptizarent. vterque quantum in se est, conferret diuersum baptisma, sed per accidens (scilicet vnitatem hostiæ seu hominis qui baptizatur) vnum fit sacramentū, propter excellentiam principalis agentis, scilicet Christi, qui solus potest duobus totalibus instrumentis eiusdē rationis simul vti vt vno. Habes ergo ex prima autoris ratione plures vt totales ministros, nō posse simul vnum omnino baptismū conferre.

¶Ad obiecta cōtra secundā rationē de mutatione formæ respōdetur, quòd ea esset ibi mutatio formæ contra substantialia.

¶Et ad impugnationem huius dicitur quòd licet expressio ministri nō sit de necessitate formæ: est tamen de necessitate formæ, q̄ si exprimitur minister, exprimatur sine contrarietate ad veritatem sacramenti. Et hoc per illam vniuersalem regulam, In formis sacramentorum nihil debet poni contrarium. Pluralitas autem ministri contrariatur vnitati requisitæ ad vnitatem ministri & propterea si exprimatur talis pluralitas expressè in forma, tollit veritatem sacramenti. Falsa est ergo illa conditionalis, si expressio ministri non est de necessitate, pluralitas ministri explicata per accidens se habebit: debet enim se contrarie. Et quum subiungitur, quòd ista, Nos te baptizamus, resoluitur in istas, Ego baptizo, &, iste baptizat, respondetur, quòd hoc

ARTICVLVS VII.

¶Virum in baptismo requiratur aliquis qui baptizatum leuet de sacro fonte.

Videtur q̄ in baptismo non requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte leuet. Baptismus enim noster per baptismum Christi consecratur, & ei conformatur. Sed Christus baptizatus non est ab aliquo de fonte susceptus: sed sicut dicitur Matthæ. 3. Baptizatus Iesus confestim ascendit de aqua. Ergo videtur q̄ nec in aliorum baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte suscipiat.

¶Præterea, Baptismus est spiritualis regeneratio: vt dictum est. Sed in carnali generatione non requiritur nisi principium actiuum, quod est pater, & principium passiuum, quod est mater. Igitur cùm in baptismo locum patris obtineat ille qui baptizat, locum autem matris, ipsa aqua baptismi (vt Augustin. dicit in quodam sermone Epiphaniæ) videtur quòd non requiratur aliquis alius, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

¶Præterea, In sacramentis Ecclesiæ nihil debet fieri derisorium. Sed hoc derisorium videtur, q̄ adulti baptizati, qui seipsos sustentare possunt, & de sacro fonte exire, ab alio suscipiantur. Ergo videtur quòd non requiratur aliquis præcipuè in baptismo adultorum, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

¶SED CONTRA est, quod Dionysius 2. c. Cæle. hier. q̄ sacerdotes assumentes baptizatum, tradunt eum adductionis susceptori & duci.

¶RESPONDEO dicendum, q̄ spiritualis regeneratio quæ fit per baptismum, assimilatur quoddammodo generationi carnali. Vnde dicitur primæ Petri secundo, Sicut modò geniti infantes rationabiles & sine dolo, lac concupiscite. In generatione autem carnali paruulus nuper natus, indiget nutrice & pædagogo. Vnde & in spirituali generatione baptismi requiritur aliquis, qui fungantur vice nutritij

Universidad de Deusto
Biblioteca

poteſt dupliciter accipi. Primò, vt ſecunda exponens accidentaliter intendatur: ac ſi diceret, ego baptizo, & iſte currit. Alio modo, vt per ſe intendatur, aquâ dicens quòd ambo ſimul miniſtramus in ſacramẽto baptiſmi. Et ſi primo modo accipiatur, idem videtur indicium de hac forma, & de forma in qua poſitus aliquid impertinens: pura ſi quis diceret, ego te baptizo, & oculis tantùm ad hoc conſentiunt, in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Ex ſenſu iſte licet videatur extraneus in propoſito tamen poſſet accidere duobus ex conducto volentibus ſimul vnum baptizare, & vtroque alterum volente teneteri, per hoc quod vterque alterius meminit: ad huiuſmodi enim reuerentiam exptimendam videretur eis, quòd deberet vterque vti numero plurali. Sed iuſta priori ſenſum ſtando exprimitur per has duas exponentes pluralitas contraria vnitati miniſtri: & propterea ambæ ſimul deſtruunt veritatem primæ. Significant enim, quod duo ſimul; & non quòd vnus baptizet: duos autem ſimul eſſe vnum ſacramenti miniſtrum, ſupponitur impoſſibile. & contrariari veritati miniſtri.

¶ Ad argumẽta Durandi contra tertiam rationem ſcilicet quia miniſter exprimitur vt plures reſpondendo, dicitur ad veranque partem diſtinctiuè, quòd veraque ſanè intellecta eſt vera. Ad baptiſmum enim vnum omnino, ſeu vnum ſecundum formam, exigitur vnitas miniſtri ſecundum rem.

Aeć oppoſitum dixit Autor: quoniam duobus ſimul baptizantibus, vtroque totum dicente & faciente, non eſt baptiſmus vnus ſecundũ formam, ſed ſecundum effectũ. Quem etiam non haberet, niſi poteſtas Chriſti ſupplereť, vtens duobus totalibus inſtrumentis vel vno: quemadmodum prius dictum eſt. Altera quoq; pars diſtinctiuè vera eſt negatiuè oportet enim exprimi miniſtrum vt vnum ad hunc ſenſum, hoc eſt non exprimi vt plures, quia pluralitas miniſtri expreſſa, contrariatur veritati miniſtri. Vnde ad primum obiectionem de non neceſſaria expreſſione miniſtri, iam patet reſponſio.

¶ Ad ſecundum autem de congruentia ad principale agens, reſpondetur, quòd ratio de vnitate miniſtri propter vnitatem Chriſti in littera allata, non vt neceſſaria, ſed vt probabilis inducta eſt, vt verba literæ ſonant. Rationabilis autem eſt congruẽtia miniſtri ad Chriſtum magis quàm ad Trinitatem perſonarumquia in Euangelio inuenimus attributum baptiſma tanquam baptizanti, non Trinitati, ſed Chriſto: de quo ſcriptum eſt Ioan.1. Hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Miniſter autem baptizantis perſonam induens te fatetur, dicendo, Ego te baptizo.

¶ Ad tertiam autem de impertinẽtia modi exprimendi miniſtri cõcedimus verum eſſe, ſi modus exprimendi non implicat aliquid contrarium veritati alicuius requiſiti ad ſacramentũ: tunc enim ſufficit exprimere cauſam principalem & actum miniſtri, quando nihil contrarij veritati ſacramẽti exprimitur.

¶ Ad dubiũ contra concluſionem, propter obiecta à Petro de Palude, reſpondendo dicitur ad primam obiectionẽ, quòd non eſt ſimile de ſacramẽto matrimonij & ſacramẽto baptiſmi: quia ſacramentũ matrimonij fundatur ſuper matrimonio, vt eſt officium naturæ: & propterea quæcunq; ſufficiunt ad eſficiendum coniugiũ verũ, vt eſt in officio naturæ, ſufficienter etiam ſe habent ad ſuſcipiendam ſacramentalitatem coniugij. Et quoniam nõ refert ad coniugum, vt eſt naturæ officiũ, pluraliter vel ſingulariter verbis, ſiue ſolis nutibus conſenſum exprimere: ideo ſacramentũ matrimonij verè ſuſciperetur, ſi pluraliter dicerent, Accipimus te in virum noſtrum, ſuppoſita pluralitate vxorum: ſicut etiam verè contrahitur ſine verbis. Secus autem eſſe de baptiſmo ratio cogit: quia baptiſmus non poteſt diſtingui in officium naturæ & in ſacramentum, ſed eſt tãummodo ſacramentum. Et hinc eſt etiam, quòd non poteſt nomẽ natio Trinitati ſuppleti per nutus baptizando. Ex eo enim, quòd putum ſacramentum eſt, oportet ſeruare ea quæ pro ſacramento ſunt in ſtituta ab ipſo Chriſto ſcilicet aquam, & voces ſignificatiuas Trinitatis.

¶ Ad ſecundã verò obiectionem, conceditur quòd magis explicaretur vnitas baptiſmi dicendo, Nos te baptizamus, niſi implicaretur pluralitas contraria veritati miniſtri.

¶ Ad confirmationem, dicitur quòd à duobus dicentibus, Ego te baptizo, exprimitur vnitas actus vnuſcuiuſque eorum, ex hoc ipſo quòd quilibet diceret ſingulariter, baptizo: hoc enim vnitatem actus importat.

¶ Ad tertium dicitur, q duo Officiales inſolidum in poteſtate ſua habent quòd poſſint ad vnum actũ concurrere & ideo poſſunt dicere. Nos faciamus, vno prorſus loquente: ſed miniſtri ſacramentorum non habent hoc in poteſtate ſua, vt poſſint ad vnum omninoactum baptiſmi concurrere. Quod ex eo conuincitur, quod nõ poſſunt ad vnam & eandem numero formam concurrere: ſed oportet vtrũque ſuam formam exprimere, ſiue dicendo, Nos te baptizamus: ſiue, Ego te baptizo, vt ipſi aduerſarij fatentur.

¶ Ad quartam demum obiectionem dicitur, quod ex hoc quòd plurale non eſt niſi ſingulare geminatum, non euaditur, quin dicendo, nos, ſignificetur pluralitas perſonarum: quæ (vt dictum eſt) contrariatur veritati miniſtri. Nam dicendo, Nos baptizamus, ſenſus eſt, nõ quòd hic ego, ſed quòd duo ego, hoc eſt, perſona mea, & perſona collegæ mei: ambo enim demonſtramur in prima perſona per ly nos. Et vera expoſitio exercens ly nos, eſt demõſtratio vtriuſque in prima perſona, pura ego & alter ego, monſtrato collega. Vel adamuſſim dicendo, ego, & collega ſubiungeret, & ego: ſic enim exerceremus ſim

Universidad de Deusto
Biblioteca

diem octauum, quod est baptismatis, sufficientes fides parulum Deo offerentes sufficit ad tempus paruuli.

¶ Nec obstare si dicatur, quod apud veteres iudæi parentes erat proprium remedium paruulorum, nunc autem aduenisse Christo in carne, instituit est sensibile sacramentum in proprium remedium paruulorum: hoc inquam, non obstat, quoniam duobus existentibus (scilicet fide & fidei sacramento) operanti apud veteres fidei, adiunctum nostro tempore fidei sacramentum sub ratione possibilis intelligimus non vt fidei virtutem soluat, seu adimpleat: & propterea quando impossibilitas sacramentum fidei excludit, virtus fidei locus relinquitur. Et sic paruulus ex baptismo fiaminis, voto parentis suscepto, saluatur, si impossibile esse ipsum baptizari aqua. Debet autem in tali casu parens signo crucis infantem cum in inuocatione Trinitatis nuncupare Deo offerre morientem in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

¶ Et confirmatur hoc ex salute paruulorum tempore circumcisionis ante octauum diem morientium. Nam tales secundum probabiliorem opinionem motiebantur incircunciſi, vt pater de fratre Salomonis & tamen saluabatur per benedictionem seu oblationem aliquam quoniam ex lege circumcisionis non sunt reddiri matres deteriorisconditionis, quam feminæ: quas constat ante octauum diem potuisse consequi remedium contra peccati originalis maculam. Sicut igitur incircunciſi tunc infantes, propter impossibilitatem circuncisionis in fide parentum saluari poterant: ita nūc non baptizati.

Nihilque hic aut ibi sequitur aduersus diuinam legem, sane intellectam.

¶ Super Quæstionis sexagesimæctauæ Articulum tertium.

Annot. IN articu. tertio circa dilationem baptismi vsque ad aliquod certū tempus, aduertendum est, certitudinem temporis posse dupliciter intelligi. Primo determinate, puta octo mensis. Alio modo vagè, pura expedito tali negotio, nescitendum quantum temporis intercedet.

¶ Considerandum tamen est, tempus baptismi determinari, vel ex diuino iure, vel ab Ecclesia. Quantum igitur ex diuino iure apparet, dilatio baptismi adulti non habet tempus determinatum primo modo. Nulla enim ratio cogit adultum ad suscipiendum baptismum ita hodie, quod hic dies prætereat absque baptismo, peccatum incurratur. Confirmatur: quoniam hoc ex gestis Sanctorum Nam Martinus octo annis catechumenus fuit. Ambrosius longoquoque tempore catechumenus annumeratur videtur. Constantinus Magnus in vltimo vitæ suæ baptizatus est: vt Ambrosius dicit in oratione de obitu Theodosij.

¶ Debet autem determinari tempus dilati baptismi secundo modo, quod dupliciter monstratur. Primo ex natura præcepti affirmatiui obligantis pro loco & tempore. Præcepta enim affirmatiua, licet quantum est ex parte temporis non obligent, nisi tempus necessitatis articulum adducat (vt Autor in 4. sent. distinc. 17. quæst. 3. ar. 1. q. 1. dixit) ex parte tamen motiui ad differendum rationem requirunt: nam si sine rectæ rationis arbitrio dilatio voluntaria fit, peccatum incurritur. Potest ergo tandiu differre quis proprium baptismum, quandiu rationabiliter ad differendum mouetur. Quod diuersis hominibus diuersimodè accidere potest: & propterea diuersa inuenitur diuersorum dilatio.

¶ Et quamuis tam incertam temporis mensuram dilatio baptismi habeat: dilatio tamen vsque ad mortis articulum licita non est (vt patet de consecr. dist. 4. c. quando quis) arguuntur enim negligentiæ huiusmodi dilatores. Nec constat tantum excedimus distulisse ex proposito vsque ad mortē baptisma, sed quum differret illud vsque ad tēpus optatum interim in vltimis constitutus differendum non censuit.

¶ Ex iure autem positiuo scripto, si tempus aliquod præfixum est (quod fateor me non inuenire, & gesta dicto rum Sanctorum testantur) non esse differendus vltra tempus præfixum.

1. 2. quæ. 113. artic. 3 ad 1. Et 4. dist. 4. quæ 3. arti. 2. q 2. cor. & ad 3. Et 4. cōtra ca. 72. col. 2. Et quod 8 ar. 4. Et Ioā 6. lect 3. cap. 1.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm sine baptismo aliquis possit saluari.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur quòd sine baptismo nullus possit saluari. Dicit enim Dominus Io 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Sed illi soli saluantur, qui regnum Dei intrāt. Ergo nullus potest saluari sine baptismo, quo aliquis regeneratur ex aqua & Spiritu sancto.

¶ Præterea, In lib. de Ecclesiasticis dogmatibus dicitur, Nullum catechumenum, quāuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus excepto martyrio vbi totum sacramentum baptismi completur. Sed si aliquis sine baptismo posset saluari, maximè hoc haberet locum in catechumenis bona opera habentibus, qui videntur habere fidem per dilectionem operātem. Videtur ergo quòd sine baptismo nullus possit saluari.

¶ Præterea, Sicut suprà dictum est, sacramētum baptismi est de necessitate salutis. Necessarium autem est, sine quo non potest aliquid esse: vt dicitur 5. Met. Ergo videtur q̄ sine baptismo nullus possit consequi salutē.

¶ SED CONTRA est, quod Augu. dicit super Leuiticum, inuisibilem sanctificationem quibusdam affuisse & profuisse sine visibilibus sacramentis, visibilē verò sanctificationem (quæ fit sacramento visibili) sine inuisibili posse adesse, sed nō posse p̄desse. Cùm igitur sacramentum baptismi ad visibilem sanctificationem pertineat, videtur quòd sine sacramento baptismi, aliquid possit salutem consequi per inuisibilem sanctificationem.

¶ RESPONDEO dicendum, q̄ sacramentum baptismi dupliciter potest alicui deesse. Vno modo & re & voto, quod contingit illis, qui nec baptizantur, nec baptizari volunt: quod manifestè ad contemptum sacramenti pertinet, quantum ad illo qui habent vsum liberi arbitrij. Et ideo his quibus hoc modo deest baptismus, salutē consequi non possunt: quia nec sacramenta liter nec mentaliter Christo incorporātur, per quem solū est salus. Alio modo potest sacramentum baptismi alicui deesse re, sed non voto: sicut cùm aliquis baptizari desiderat, sed aliquo casu præuenitur morte, ante quam baptismum suscipiat. Et talis sine baptismo actuali, salutem consequi potest, propter desiderium baptismi, quod procedit ex fide per dilectionem operantem: per quam Deus interius hominem sanctificat, cuius potentia sacramentis visibilibus non alligatur. Vnde Ambr. dicit de Valentiniano, Qui catechuminus mortuus fuit, quem regeneraturus eram, amisi: verumtamen ille gratiam, quam popposcit, non amisit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ sicut dicitur 1. Reg. 16. Homines vident quæ apparent, Dominus autem intuetur cor. Ille autem qui desiderat per baptismum regenerari ex aqua & spiritu sancto, corde qui dem regeneratus est, licet nō corpore: sicut & Apost. dicit Rom. 2. quòd circuncisio cordis est in Spiritu, non in litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

¶ Ad secundum dicendum, q̄ nullus peruenit ad vitam æternam, nisi absolutus ab omni culpa & reatu pœnæ. Quæ quidem vniuersalis absolutio fit in perceptione baptismi & in martyrio: propter quod dicitur q̄ in martyrio omnia sacramenta baptismi complentur, scilicet quantum ad plenam liberationem a culpa & pœna. Si quis ergo catechumenus sit habens desiderium baptismi (quia aliter in bonis operibus non moreretur, quæ non possunt esse sine fide per dilectionem operante) talis decedens non statim peruenit ad vitam æternam, sed patietur pœnam pro peccatis præteritis: ipse tamen saluus erit sic quasi per ignem: vt dicitur 1. ad Corint. 3.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ pro tanto dicitur sacramentum baptismi esse de necessitate salutis, quia non potest esse hominis salus, nisi saltem in voluntate habeatur, quæ apud Deum reputatur pro facto.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm baptismus sit differendus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus sit differendus. Dicit enim Leo Papa. Duo tempora, id est, Pascha & Pentecoste ad baptizandum a Romano Pōtifice legitimè præfixa fiunt vnde dilectionem vestram monemus, vt nullos alios dies huic obseruationi miscatis. Videtur ergo q̄ oporteat non statim aliquem baptizari, sed vsque ad prædicta tempora baptismum differri.

¶ Præterea, In cōcilio Agathensi legitur, Iudæi, quorum perfidia frequenter ad vomitum redit: si ad leges catholicas venire voluerint, octo menses inter catechumenos Ecclesiæ limen introeant: & si pura fide venire noscantur, tunc demum baptismi gratiam mereantur. Non ergo statim sunt homines baptizandi, vsque ad certum tempus est differendum baptisma.

¶ Præterea, Sicut dicitur Isa. 27. Iste est omnis fructus vt auferatur peccatum. Sed magis videtur auferri peccatum vel etiam diminui, si baptismus diu differatur. primò quidem, quia peccantes post baptismum, grauius peccant: secūdum illud Heb. 10. Quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui sanguinem testamenti pollutum duxerit in quo sanctificatus est, scilicet per baptismum? secundò, quia baptismus tollit peccata præterita, non autem futura: vnde quantò magis baptismus differtur, tato plura peccata tollit. Videtur ergo q̄ baptismus debeatum differri.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Eccles. 5. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Sed perfecta conuersio ad Deum, est eorum, qui regenerantur in Christo per baptismum. Non ergo debet baptismus differri de die in diem.

4. dist. 4. q̄ 3. ar. 1. q. 2. & di. 17. q. 3. ar 2. q. 2. cor. Et mal. q. 4. ar. 1.

CON

¶ Super Quæstionis sexagesimæctauæ Articulum quartum.

Annot. IN quarto artic. hoc solum notandum occurrit, quòd sermo literæ de peccato mortali intelligitur existentibus enim cum voluntate peccandi venialiter, potest baptismus dari, morientibus ipsos quòd nisi voluntatem mutēt, gratiam quidem filiorum Dei recipient, sed non secundum plenitudinem baptismalem, & suo eos deinde arbitrio relinquere vt ipsi velint.

¶ Super Quæstionis sexagesimæctauæ Articulum quintum.

Annot. IN articu. 4. & 6. hoc solum occurrit suggerendum, vt ex deuotione sua peccata cōfitentes ante baptismum non absoluantur: quoniam non sunt capaces sacramenti pœnitentiæ ante baptismum nec eorum cōfessio talis esset sacramentalis, nisi fortè reductionem.

¶ RESPONDEO dicēdum, quòd circa hoc distinguendum est, vtrum sint baptizandi pueri vel adulti. Si enim pueri sint baptizandi, non est differendum baptisma. primò quidem, quia non expectatur in eis maior instructio, aut etiam plenior cōuersio. secundò, propter periculū mortis: quia non potest eis alio remedio subueniri, nisi per sacramētum baptismi. Adultis verò sub ueniri potest per solum baptismi desiderium vt suprà dictum est. Et ideo adultis nō statim, cùm conuertuntur, est sacramentū baptismi conferendum: sed oportet differre vsque ad aliquod certum tempus. Primò qui dē propter cautelā Ecclesiæ, ne decipiatur, sacramentum fictè accendentibus cōferēs: secundū illud 1. Ioan. 4. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint Quæ quidem probatio sumitur de accedē tibus ad baptismum, quando per aliquod spatium, eorum fides & mores examinantur. Secundò hoc est necessarium, ad vtilitatem eorum, qui baptizantur: quia aliquo temporis spatio indigent, ad hoc quòd plenè instruantur de fide, & exerceantur in his, quæ pertinēt ad vitā Christianā. Tertiò hoc est necessārium ad quandā reuerētiā sacramenti, dum in Solennitatibus præcipuis, scilicet Paschæ & Pentecostes, hominēs ad baptismum admittuntur: & ita deuotius sacramentum suscipiunt. Hæc tamē dilatio est prætermittanda duplici ratione. Primò quidem quā do illi qui sunt baptizandi, apparent perfectè instructi in fide, & ad baptismum idonei: sicut Philippus statim baptizauit Eunuchum (vt habetur Actu. 8.) & Petrus Cornelium, & eos qui cū eo erant: vt habetur Actu. 10. Secundò propter infirmitatem, aut aliquod periculum mortis. Vnde Leo Papa dicit, Hi qui necessitate mortis, ægritudinis, obsidionis, persecutionis, & naufragij, vrgētur, omni tēpore debēt baptizari. Si tamē aliquis morte præueniatur, articulo necessitatis sacramentum excludente, dū expectat tempus ab Ecclesia institutum, saluatur, licet per ignem, vt suprà dictum est Peccat autem si vltra tempus institutum ab Ecclesia, differat accipere baptismum, nisi ex causa necessaria & licentia prælatorum Ecclesiæ. Sed tamen & hoc peccatum cum aliis deleri potest per succedentem contritionem, quæ supplet vicem baptismi, vt suprà dictum est.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud mandatum Leonis Papæ de obseruandis duobus temporibus in baptismo, intelligendum est de adultis, excepto tamen periculo mortis quòd semper in puris est timendum: vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illud de Iudæis, est institutum ad Ecclesiæ cautelam: ne simplicium fidem corrumpant, si non fuerint plenè conuersi. Et tamen, vt ibidē subditur, si infra tempus præscriptum, aliquod periculum infirmitatis incurrerint, debent baptizari.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ baptismus per gratiam quam confert, non solùm remouet peccata præterita, sed etiam impedit peccata futura ne fiant. Hoc autem præcipuè desiderandum est, vt homines non peccent, secundario autem, vt leuius peccēt, vel etiam vt eorum peccata mundentur. Secundū illud primo Ioā. 2. Filioli mei, hæc scribo vobis, vt non peccetis: sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

Infrà art. 4. ad 4.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm peccatores sint baptizandi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatores sint baptizandi. Dicitur enim Zacha. 13. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ. Quod quidem intelligitur de fonte baptismali. Ergo videtur quòd sacramentum baptismi sit etiam peccatoribus ex hibendum.

¶ Præterea, Dominus dicit Matth. 9. Non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus. Malè autem habentes, sunt peccatores. Cùm igitur spiritualis medici, scilicet Christi, medicina sit baptismus, videtur quòd peccatoribus sit sacramentum baptismi exhibendum.

¶ Præterea, Nullū subsidium debet peccatoribus subtrahi. Sed peccatores baptizari, ex ipso charactere baptismali spirituliter adiuuantur, cùm sit quædam dispositio ad gratiā. Ergo videtur quòd sacramentum baptismi sit peccatoribus exhibendum.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit, Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Sed peccator cùm habeat voluntatem non dispositam, non cooperatur Dei. Ergo frustra ad hiberetur sibi baptismus ad iustificationem.

¶ RESPONDEO dicendum, q̄ aliquis potest dici peccator dupliciter. Vno modo propter maculā & reatum præteritum. Et sic peccatoribus est sacramentum baptismi conferē dum: quia est ad hoc specialiter institutū, vt per ipsum peccatorum sordes mundentur: secundum illud Ephes. 5. Mundans eā, scilicet Ecclesiā, lauacro aquæ in verbo vitæ. Alio modo potest dici aliquis peccator ex voluntate peccandi & proposito persistendi in peccato. Et sic peccatoribus non est sacramentum baptismi conferendum: primo quidem, quia per baptismum homines Christo incorporantur: secundum illud Galat. 3. Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Quandiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, non potest esse Christo coniunctus: secundum illud 2. Corint. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Vnde Aug. dicit in lib. de Pœnitentia, q̄ nullus suæ voluntatis arbiter constitutus, potest nouam vitā inchoare, nisi eum veteris vitæ pœniteat. Secundò, quia in operib⁹ Christi & Ecclesiæ nihil debet fieri frustra. Frustra autē est, quod non pertingit ad finem ad quem est, ordinatum. Nullus autem habens voluntatem peccandi, simul potest à peccato mundari, ad quod ordinatur baptismus: quia hoc esset ponere contradictoria esse simul. Tertiò, quia in sacramentalibus signis non debet esse aliqua falsitas. Est autem signum falsum, cui res significata non respondet. Ex hoc autem, quòd aliquis laudabiliter se præbet per baptismum, significatur quòd se disponat ad interiorem ablutionem. Quod non contingit de eo, qui habet propositum persistendi in peccato. Vnde manifestum est, quòd talibus sacramentum baptismi non est conferendum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum est intelligendum de peccatoribus, qui habent voluntatem recedendi à peccato.

¶ Ad secundum dicendum, quòd spiritualis medicus, scilicet Christus, operatur dupliciter. Vno modo interius per septum: & sic præparat voluntatem hominis, vt bonum velit, & malum odiat. Alio modo operatur per ministros, exterius adhibendo sacramenta: & sic operatur perficiendo exterius id quod est in terius inchoatum. Et ideo sacramentum baptismi non est exhibendum, nisi ei, in quo interioris conuersionis aliquod signum appareat: sicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, nisi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd baptismus est fidei sacramentū Fides autem informis non sufficit ad salutem, nec ipsa est fundamentum: sed sola fides formata, quæ per dilectionem operatur: vt Augustinus dicit in lib. de Fide & operibus. Vnde nec sacramentum baptismi salutem conferre potest cum voluntate peccandi: quæ fidei formam excludit. Non est autem per impressionem characteris baptismalis aliquis disponendus ad gratiam, quandiu in eo apparet voluntas peccandi: quia Deus neminem ad virtutem compellit, sicut Damas. dicit.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̄ peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda. Hoc enim ad iustitiam Dei pertinere videtur: vt pro quolibet peccato aliquis puniatur secundum

Augustin. ad Bonifacium dicit in baptismo alios quos mentib⁹ Christi efficit sed nullus peccator persistens in voluntate peccādi potest in Christo fieri membra Christi, quod est impossibile porari Christo. Ergo humanum peccator non est baptizandus: quia frustra baptismus conferatur. Supra q. 69. artic. 3. ad 2. & infra artic. 8. c. Et 2. di. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. cor. Et 3. di. 19. art. 3. q. 2. ad primum. Et 4. di. 6. q. 2. ar. 1. q. 1. cor. Et 4. cō tra c. 58. Et Rom. 11. lec. 4. & 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis sexagesimaoctaua Articulum septimum.

¶ Num in baptismate requiratur emissio baptizandi? Videtur quod non, quia si sit dormiens, nullus sit baptismus.

Quarto.

1 Iulius vt sonat summendus est.

¶In corpore dicendum ad quæstionem, vbi dicitur, si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus. dubium occurrit magnum, an ex parte baptizati ita necessario sit intentio suscipiendi sacramentum baptismis vt si illa desit nullus sit.

¶Et est ratio dubij varietas opinionum: quidam enim (de quorum numero est Durand. in 4. sent. dist. 6. quæst. 2. ar. 2. q. 1.) tenent vniuersaliter, hoc est tam in adultis quàm in paruulis requiri consensum ex parte baptizati. Alij verò (de quorum numero est Aluar in 4. sent. dist. 6. quæst. 2. ar. 2. q. 1.) tenent totaliter oppositum: scilicet q; nec in paruulis, nec in adulto, per se loquendo, exigitur voluntas propria. Dico autem per se loquendo: quia in adulto exigitur voluntas propria per accidens, hoc est vt remoueat prohibes, puta peccatum vel contrariam voluntatem. Quidam autem (de quorum numero est Scotus in 4. sent. dist. 4. quæst. 2.) distinguendum putant inter adultum & puerum, tenentes quòd in adulto requiritur voluntas: in paruulo autem, non.

dum illud Eccle. vlt. Cuncta quæ fiùt, adducet Deus in iudicium. Sed opera satisfactoria imponuntur peccatoribus in pœnam præteritorum peccatorum. Ergo videtur q; peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda.

¶Præterea, Per opera satisfactoria exercitantur peccatores de nouo conuersi ad iustitia & subtrahuntur occasiones peccandi: nam satisfacere est peccatorum causas excidere & peccatis aditum non indulgere. Sed hoc maximè est necessarium nuper baptizatis. Ergo videtur quòd baptizatis sint opera satisfactoria iniungenda.

¶Præterea, Non minus debitũ est vt homo Deo satisfaciat, quàm proximo. Sed nuper baptizatis iniungendum est, vt satisfaciant proximis, si eos læserint. Ergo etiam est eis iniungendum, vt Deo satisfaciant per opera pœnitentiæ.

¶SED CONTRA est quod Ambr. super illud Ro. 11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei, dicit, Gratia Dei in baptismo non requirit gemitum neque planctũ, vel etiam opus aliquod: sed solum fidem, & omnia gratis condonat.

¶RESPONDEO dicendum, q; sicut Apost. dicit To. 6. Quicunque baptizati sumus in Christo in morte ipsius baptizati sumus: conceptuli enim sumus ei per baptismum in mortem, ita scilicet q; homo per baptismũ incorporatur ipsi morti Christi. Manifestum est autẽ ex supradictis, quòd mors Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis, non solùm nostris, sed etiam totius mundi, vt dicitur 1. Ioan. 2. Et ideo ei, qui baptizatur, pro quibuscũque peccatis, non est aliqua satisfactio iniungenda: hoc enim esset iniuriam facere passioni & morti Christi, quasi ipsa non esset sufficiens ad plenariam satisfactionem pro peccatis baptizatorum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug. dicit in libr. de baptismo paruulorum, ad hoc baptismus valet, vt baptismus valet, vt baptizati Christo incorporentur, vt membra eius. Vnde ipsa pœna Christi fuit satisfactoria pro peccatis baptizatorum, sicut & pœna vnius membri potest esse satisfactoria pro peccato alterius membri. Vnde Isa. 53. dicitur, Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.

¶Ad secundum dicendum, quòd nuper baptizati, exercitandi sunt ad iustitiam, non per opera pœnalia, sed per opera facilia: vt quasi quodam lacte facilis exercitij, promoueantur ad perfectiora: vt glo. dicit super illud Psal. Sicut ablactatus super matre sua. Vnde & Dominus discipulos suos de nouo conuersos a ieiunio excusauit: vt patet Matt. 9. Et hoc est quod dicitur primæ Petr. 2. Sicut modò geniti infantes, lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem.

¶Ad tertium dicendum, quòd restituere malè ablata proximis, & satisfacere eis de iniuriis illatis, est cessare a peccando: quia hoc ipsum quod est detinere aliena, & proximum læsum non placare, est peccatum. Et ideo peccatoribus baptizatis iniungẽdum est, quòd satisfaciant proximis: sicut & quòd desistant a peccato: non est autem eis iniungendum, q; pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.

3. dist. 19. ar. 3. q. 2. ad 1. Et 4. contra Ia. 3. 8. Et Ro. 11. l. 4. col. 4. & 5.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm peccatores ad baptismum accidentes teneantur sua peccata confiteri.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatores ad baptismum accedentes, teneantur sua peccata confiteri. Dicitur enim ar. 3. quòd baptizantur multi a Ioanne in Iordane, confitẽtes peccata sua. Sed baptismus Christi est perfectior quàm baptismus Ioannis. Ergo videtur quòd multò magis illi qui sunt baptizandi baptismo Christi, debeant sua peccata confiteri.

¶Præterea, Prouerbio. 28. dicitur, Qui abscondit scelera sua, nõ dirigitur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Ergo baptizandi debent sua peccata confiteri.

¶Præterea, Pœnitentia requiritur ante baptismum, secundum illud act. 2. Agite pœnitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum. Sed confessio est pars pœnitentiæ. Ergo videtur q; confessio peccatorum requiratur ante baptismum.

¶SED CONTRA est, quòd confessio peccatorũ debet esse cum fletu: dicitur enim Aug. in lib. de pœnitẽtia, Omnis ista varietas consideranda est deffenda. Sed sicut Ambr. dicit, gratia Dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum. Ergo a baptizandis non est requirenda confessio peccatorum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplex est peccatorũ confessio. Vna quidem interior, quæ fit Deo. Et talis confessio peccatorum requiritur ante baptismũ, vt scilicet homo sua peccata recogitans, de eis doleat. Non enim potest inchoare nouam vitam nisi pœniteat eum veteris vitæ, vt dicit Aug. in lib. de pœnitentia. Alia verò est confessio peccatorum exterior, quę fit sacerdoti. Et talis confessio non requiritur ante baptismum. Primò quidem: quia talis confessio cùm respiciat personam ministri, pertinet ad pœnitentiæ sacramentum, quod non requiritur ante baptismum: quia est ianua omnium sacramentorum. Secundò, quia confessio exterior, quæ fit sacerdoti, ordinatur ad hoc quòd sacerdos cõfitentem absoluit a peccatis, & linget ad opera satisfactoria, quæ baptizatis non sunt imponenda, vt supra dictum est. Nec etiam baptizati indigent remissione peccatorum per claues Ecclesiæ, quibus omnia remittuntur per baptismum. Tertiò, quia ipsa particularis confessio homini facta, est pœnosa propter verecundiam consistentis: Baptizato autem nulla exterior pœna imponitur. Et ideo à baptizatis non requiritur specialis confessio peccatorum: sed sufficit generalis quam faciunt, cùm secundum ritum Ecclesiæ abrenuntiant Satanæ & omnibus pompis eius. Et hoc modo dicit quędam glo. Matt. 3. quòd in baptismo Ioannis exemplum dabatur baptizandis confitendi peccata, & promittendi meliora. Si quitamẽ baptizandi, ex deuotione sua peccata confiteri vellent, esset eorũ confessio audienda, non ad hoc quod eis satisfactio imponeretur: sed ad hoc quòd contra peccata consueta eis spiritualis informatio vitæ traderetur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in baptismo Ioannis non remittebantur peccata: sed erat baptismus pœnitentiæ. Et ideo conuenientes accedentes ad illud baptisma, confitebantur peccata: vt secundum qualitatẽ peccatorum, eis pœnitentia determinaretur. Sed baptismus Christi est sine exteriori pœnitentia, vt Ambros. dicit. Vnde non est similis ratio.

¶Ad secundum dicendum, quòd baptizatis sufficit confessio interior Deo facta, & etiam exterior generalis, ad hoc q; dirigãtur & misericordiam consequantur. Nec requiritur confessio specialis exterior: sicut dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quòd confessio est pars pœnitentiæ sacramentalis, quæ non requiritur ante baptismum, vt dictum est: sed requiritur interioris pœnitentiæ virtus.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrùm ex parte baptizati requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptismi

Et 4. dist. 6. q. 1. ar. 1. q. 3. & dist. 27. q. 1. ar. 3. q. 1. & 4. cor.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd ex parte baptizati non requiratur intentio suscipiendi sacramentum baptismi. Baptizatus enim se habet sicut patiens in sacramento. Intentio autem non requiritur ex parte patientis, sed ex parte agentis. Ergo videtur quod ex parte baptizati non requiratur intentio suscipiendi baptismum.

¶Præterea, Si prætermittatur id quod requiritur ad baptismũ, homo est denuo baptizandus: sicut cùm prętermittitur inuocatio Trinitatis: vt supra dictũ est. Sed ex hoc non videtur aliquis esse

¶Et quoniam quæstio est difficilis, videndum est quid roboris habeant rationes opinionum: & deinde rationabilior dicendi modus eligendus est.

¶Prima igitur opinio tenens vniuersaliter requirit consensum ex parte baptizati, fundatur primò super titũ Ecclesiæ petentis à baptizando, Vis baptizari. Secundò super hoc, q; baptizari est passio voluntaria.

¶Tertiò procedit Durandus sic: Quicquid est de necessitate sacramenti in vno, est de necessitate sacramenti in omnibus, in similibus quidem similiter, & in proportionalibus proportionaliter. Sed voluntas recipiendi ptismum est de necessitate sacramentiin adultis: ergo est etiam de necessitate sacramenti in paruulis. proportionaliter tamẽ, hoc est voluntate interpretatiua quò ad paruulos: licut propria quo ad adultos. Probatur minor. Adultus similiter debet se habere ad fidem & ad fidei sacramentum: sed credere non potest nisi volẽs ergo nec baptizari non potest nisi volens.

¶Et cõfirmatur ex mandato Domini, Docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. vbi Hieronymus dicit non potest suscipi sacramentũ, nisi anima fidei susceperit veritatem.

¶Affertur quartò ratio ex litera huius art. scilicet oportet inchoantem nouam vitam velle illam: ergo per hoc eius principium, quòd est baptisma.

¶Oppositæ autem opinionis, scilicet quòd nõ per se requiritur velle ex parte baptizati fundamentum est, quod tota efficacia sacramenti baptismi est ex parte ipsius sacramentiq nec requirit ex parte patientis nisi capacitatẽ abstracte contrariatate, pro batur; hoc ex eo quòd de facto videmus paruulũ omnem baptizatum non esse rebaptizandum. Et hinc fumitur ratio: Quicquid non est de necessitate sacramenti in vno, nõ est de necessitate sacramenti in paruulis. ergo nec in adultis.

¶Tertiæ autem opinionis taurin est quia si adultus eatet cõsensũ, videtur q; contemnat: oportet enim adultum aliquam habere deuotionem ad sacramentum, aut contemnere ipsum salutem interpretatiue.

¶Et vt ab hac vltima incipiamus, respõsio seu ratio ista fugit quæstionẽ, quia si impossibile sit inueniri adultum neutrum respectu baptismi, sed oporteat in alteram partem declinare: hoc est, velle, aut nolle baptizari. Quæstio autẽ est de veritate conditionalis non curando de possibilitate antecedentis: vertitur enim in quæstionem. Si adultus neuter secundum voluntatem ad baptismum baptizaretur dormiens an esset postea baptizandus: hoc est, an suscipere characterem vel non: cui quæstioni (vt patet) non satisfit per hanc opinionem declinantem ad alterum extremum.

¶Primæ autem opinionis fundamentum primum de ritu Ecclesiæ, non cogit quoniam eodem Ecclesiæ ritu petitur etiam à baptizando si credit in Deum patrem omnipotentem, &c. & tamen cõstat nõ exigi ad necessitatem sacramenti fidem suæ suam, siue patrini ex parte baptizati. Secundũ quoque fundamentum petit principium. Tertium verò ambiguum assumit, scilicet in adulto requiri per se propriam voluntatem: hoc est enim, de quo est quæstio.

¶Et ad probationem dicit facilè potest, similitudinem non tenere, scilicet q; adultus ita se debeat habere ad sacramentum fidei, licut se habet ad credere: quoniam credere consistit manifestè in actione voluntaria, sacramentum autem fidei manifestè consistit in pati seu suscipere: & propterea non est simile. Auctoritas autem Hieron. non est ad propositum: quia de hac loquitur, quæstio autem est de velle.

¶Secundæ demum opinionis ratio scilicet potest eodem modo, scilicet q; assumit probandum, hoc enim est quod vertitur in dubium, an patiens in baptismo, exigat velle vt necessariam dispositionem ad receptionẽ sacramenti, hoc enim est totum in quo consistit quæstio.

¶Quod autem additur, q; nullus puer baptizatus est rebaptizandus, licet negetur à tenentibus primam opinionem, magnam tamen secundum rationẽ vim habere videtur.

¶His ex positis, dicendũ mihi videtur cũ secũda opinione, q; per se loquendo non exigitur intentio seu voluntas ex parte baptizandi de necessitate sacramenti: sed sufficit in ipso nõ inueniri obicem voluntariæ contrariæ. Probatur hoc duplicitèr. Primo auctoritate Innocẽtij 111. extra. de baptismo & eius effectu, in c. maiores causas. Ibi enim mota quæstione de suscipiẽdis: charactere, & relata opinõe quorundã dicentium characterẽ imprimi etiã inuitis, refutata deinde hac opinione quo ad tocaliter inuitos, cõcludit hæc verba in calce. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio quum obicẽ voluntatis contrariæ non inuenit obsistentẽ. vbi manifestè patet intenta cõclusio: determinata ab Apostolica sede. Secundò probatur vtendo iam dicta ratione. Quod enim est de necessitate sacramẽti in vno recipiente baptismũ, nõ est de necessitate sacramenti, per se loquendo, in quo cũqi recipiente baptismũ sed in paruulis voluntas etiã interpretatiua non exigitur vt propria dispositio ad recipiendum baptismum ergo in nullo baptizando requiritur, per se loquendo, cõsensus ad recipiendum baptisma. Et probatur Minor: quia voluntas parentum non est dispositio aliqua, sed sola apropinquatio patientis ad agens, puta ministrum conferentem sacramentum. Constat enim approximante passiuum actiuo non esse necessarium ex parte patientis. Tum quoniam aliunde potest suppleri, puta ex approximatione agentis ad patiens, vel ex remouenie obsta culum. Tum quoniam extrinsecum hoc est. pater verò voluntatem parentis solummodo approximare passiuum actiuo, offerendo infantem baptismo: ex eo q; si iudæus faceret filium baptizari, non vt nutriretur Christianus, sed totaliter nutriendum in Iudæum, ob solaq; corporis sanitatem infantem veller baptizari, & hoc ipsum facere ac compellere ad baptizandum semet baptizari existate infanti baptizatus & tamen non paterna voluntas nec ex charitate, nec ex ipe, nec ex fidemec ex Eccle fixe voluntate ihi cooperaretur quoniam Ecclesia si sciret, resisteret tali oblationi. Nihil ergo facit oblatio pueri, nisi quòd approximat patiens agenti: iniuriam quę paternæ tollit autoritatis, quæ illi irrogaretur si infans parte baptizaretur. Sufficit ergo in baptizando non inueniri obicem voluntatis contrariæ ad hoc vt characterem suscipiat ex baptismo.

4. dist. 6. q. 1. ar. 3. q. 1. ar. 3. cor. & q. 2. art. 2. q. 3. cor. & ad 2. dist. 9. art. 2. q. 2. ad 2.

¶Ad secundum dicendum, quòd si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentũ, esset rebaptizandus. Si tamen hoc non contingeret, esset dicendum, Si non es baptizatus ego te baptizo.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptismus ordinatur non solùm contra originale peccatum sed etiam contra actualia, quæ per voluntatem & intentionem causantur.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrùm fides requiratur ex parte baptizati.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videur q; fides requiratur ex parte baptizati. Sacramentum enim baptismi à Christo est institutum. Sed Christus formã baptismi tradẽs, fidem baptismo præmittit, dicens Mar. vlt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit. Ergo videtur quòd nisi fides, non possit esse sacramentum baptismi.

¶Præterea, Nihil frustra, in sacramentis Ecclesiæ agitur. Sed secundum ritum Ecclesię, ille qui accedit ad baptismum, de fide interrogatur, cùm dicitur, Credis in Deum patrem. &c. Ergo videtur q; fides ad baptismum requiratur.

¶Præterea, Ad baptismum requiritur intẽtio suscipiendi sacramentum. Sed hoc non potest esse sine recta fide, cùm baptismus sit rectæ fidei sacramentum. per eum enim in corporãtur homines Christo (vt Aug. dicit in lib. de baptismo paruulorũ) hoc autẽ nõ põt esse sine recta fide, secundũ illud Eph. 3. Habitare Christũ per fidem in cordibus ve-

Annot.

Annot.

¶ Super Quæstionis sexagesimaoctaue Articulum octauum.

IN articulo octauo aduerte verba Autoris intelligi de adultis quoniam recta fides necessariò requiri ad vltimum effectum baptismi sonat. Et hoc dico propter paruulos in quibus nec intentio nec fides ex parte paptizati requiritur.

¶Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Q. uestionis sexagesimaoctaua Articulum unum.*

Annot. IN articulo nono in responsione ad primum & secundum inducitur quædam accommodatio, quæ videtur esse non conueniens. Dicit enim, quòd Ecclesia pro paruulis credit, intendit, renunciat, &c. Ad hæc enim dicendum, quòd proprie loquendo ex proprio derivatur nomen ab institutore. Et quia similitudo ex proprio derivatur, inde est quòd ritus baptismi pro adultis, accommodatus est idem ritui ad paruulos, vt quòd proprie fit ab adultis, secundum quandam similitudinem fieret a paruulo, non proprio sed Ecclesiæ ore. Et quoniam ad solennitatem baptismi hæc spectant: ideo sine his baptismus factus valet.

Annot. ¶ In responsione ad secundum, non sic intelligas Ecclesiæ fidem prodesse infanti, qui baptizatur, quasi meritum fidei existens in Ecclesia saluet infantem: quoniam infans non per fidem, sed per fidei sacramentū regulariter saluatur: sed intellige Ecclesiæ merita prodesse infanti & iuxta articulū communionis Sanctorum & particulariter tum orando pro infante, tum applicando eundem sacramento ex corde puro & charitate pleno.

Alias Quirino

sitis. Ergo videtur quòd ille qui non habet rectam fidem, non possit suscipere sacramentum baptismi.

¶Præterea, Infidelitas est grauissimum peccatum, vt in Secunda parte habitum est. Sed permanentes in peccato, non sunt baptizandi. Ergo etiam nec permanentes infidelitate.

¶SED CONTRA est quod Gregor. scribens* Quirico episcopo dicit, ab Antiqua patrum institutione dicimus, vt qui apud hæresim: in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad sanctam Ecclesiam redeunt, aut vnctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei, ad sinum matris Ecclesiæ reuocentur. Hoc autem non esset, si recta fides esset de necessitate baptismi. Non ergo recta fides ex necessitate requiritur ad susceptionem baptismi.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Rom. 5. Sicvnius delicto mors regnauit per vnum: ita multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum. Pueri autem ex peccato Adæ peccatum originale contrahunt. Quod patet ex hoc quòd sunt mortalitati subiecti, quæ per peccatum primi hominis in omnes pertransiit, vt Apostolus ibidem dicit. Vnde multò magis pueri possunt per Christum gratiam, accipere, vt regnent in vita æterna. Ipse autem Dominus dicit Ioan. 3. Quòd nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intriore in regnum Dei. Vnde necessarium fuit pueros baptizari, vt sicut per Adam damnationem incurrerunt nascendo, ita per Christum salutem consequantur renascendo.

Fuit etiam conueniens pueros baptizari, vt à pueritia nutriti in his quæ sunt Christianæ vitæ, firmius in ea perseuerent, secundum illud Prouerb. 22. Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit non recedet ab ea. Et hanc rationem assignat Dion. vlt. c. Eccles. Hierarch.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd regeneratio spiritualis, quæ fit per baptismum, est quodammodo similis naturali carnali, quantum ad hoc, quòd sicut pueri in maternis vteris constituti, nonper seipsos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentātur: ita etiam pueri nondum habentes vsum rationis, quasi in vtero matris Ecclesiæ constituti, non per seipsos, sed per actum Ecclesiæ salutem suscipiunt. Vnde Augustin. dicit in lib. de *peccatis & meritis & remissione. Mater Ecclesia os maternum paruulis præbet, vt sacris mysteriis imbuantur: quia nondum possunt corde proprio credere ad iustitiam, nec ore proprio cōfiteri ad salutem. Si autem propterea rectè fideles vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur, cur etiam non pœnitentes habeantur, cùm per eorundem verba gestantium, diabolo & huic seculo abrenuntiare monstrentur? Et eadem ratione possunt dici intendentes, non per actum propriæ intentionis, cùm ipsi quādoque contrarientur & plorent: sed per actum eorum à quibus offeruntur.

Alias de vtero matris

¶Ad secundum dicendum, q̄ sicut Augustin. scribens Bonifacio dicit, in Ecclesia Saluatoris paruuli per alios credunt, sicut ex aliis, quæ in baptismo remittuntur, peccata traxerunt. Nec impeditur eorum salus, si parentes sint infideles: quia sicut Aug. dicit, eidem Bonifacio scribens, offeruntur paruuli ad percipiēdam spiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum gestantur manibus (quamuis & ab ipsis si & ipsi boni fideles sunt) quam ab vniuersa societate sanctorum atque fidelium. Ab omnibus namque offerri rectè intelliguntur, quibus placet q̄ offeruntur, & quorum charitate ad communionem sancti Spiritus adiunguntur. Infidelitas autem propriorum parentum, etiam si eos post baptismum dæmoniorum sacrificiis imbuere conentur, pueris non nocet: quia vt Aug. ibidem dicit, puer semel generatus per aliorum voluntatem, deinceps non potest vinculo alienæ iniquitatis obstringi vbi nulla sua voluntate consentit, secundū illud Ezech. 18. Sicut anima patris mea est, ita & anima filij anima, quæ peccauerit ipsa morietur. Sed ideo ex Adā traxit q̄ sacramenti illius gratia solueretur: quia nondū erat anima seperatim viuens. Fides autem vnius, imò totius Ecclesiæ paruulo prodest per operationem Spiritus sancti, qui vnit Ecclesiam, & bona vnius alteri communicat.

¶Ad

¶ *Super Quæstionis sexagesimaoctaue Articulum decimum.*

Annot. IN articulo decimo corpore articuli Autoris tenere, imponere alios fore ex baptizarentur, si ia... pueri baptizarentur. Supponit ea... periculo filios infide... ex... de fa... ...ritatem ex... ...ter naturalem ...dum ad parentes, ex... esse arbitror, ...ipsarate hic cum Dur. & Petro de Palquonia ex supradictis in arti... ...ctis apparet: irrationabile esse oppositionem dicendum voluntate extrinsecā requiri ex parte baptizati infantis de necessitate sacramenti.

¶In eodem adiuncte Autorem, non facere difficultatem quo ad propositum, inter filios Iudæorum vel aliorum infidelium difficultas tamen specialis de Iudæis ratione seruitutis non est omissa, sed in responsione ad secundum soluta est.

¶Vbi scito, propter molestiam instantiū, & obiectionum, quòd filij seruorum possunt ab eis auferri, & ablati possūt baptizari, vt testatur Ecclesiæ consuetudo de filiis Aethiopum, qui Christianis venduntur: ergo sine ablatione media possent etiā seruī infidelium filij inuitis parentibus baptizari? ipsa ratio ablatio nō est medium necessarium ad licitum baptismum. Scito inquā distinguere inter id quod fit per se & quod fit per accidēs. Nā per se loquendo, quantūcunq; dominus possit auferre filiū à seruo: non tamē pōt ea ratiōe auferre vt baptizet illū: quia baptismus & ablatio sunt diuersorū iurū, quoniā baptismus iuris est diuini, ac per hoc ad patris ius spectat: ablatio verò ciuilis est iuris, ac p hoc ad domini ius spectat. Et propterea falsum est, q̄ liceat ablatū filiū a seruo baptizare inuitis patrībus: ablatio enim ei utilis nō tollit ius patrīnū erga diuinā. Nec ecclesiæ cōsuetudo habet, vt baptizentur infantes Aethiopū præsentium: sed illos tātūm pueros, qui vt parentibus destituti habētur, baptizat, præsupponens huiusmodi pueros venales, tanquā sine patrībus esse. Et rationabiliter quidem: quoniā chaos magnum experimur interpositū: ita vt nulli vnquā cōparuerint parentes q̄ filiū: nec filij postmodum reuersi sunt ad parentes, sed nutriuntur totaliter Christiani, & sic perseuerant.

¶Multa hic omittimus circa præsentis articuli materiam: quia in aliis Cōmentariis meminimus.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut puer cùm baptizatur non per seipsum, sed per alios offertur non per seipsum, sed per alios interrogatur: & interrogati confitentur fidē Ecclesiæ in persona pueri, qui huic fidei aggregatur per fidei sacramentum. Conscientiam autem bonam consequitur puer etiam in seipso: non quidem actu, sed habitu per gratiam iustificantem.

ARTICVLVS X.

¶Vtrùm pueri Iudæorum vel aliorum infidelium sint inuitis parentibus baptizandi.

AD DECIMVM sic procedi tur. Videtur quòd pueri Iudæorum vel aliorum infidelium sint baptizandi, etiam inuitis parentibus. Magis enim debet homini subueniri contra periculum mortis æternæ, quàm contra periculum mortis temporalis. Sed puero in periculo mortis temporalis existenti est subueniendum, etiam si parentes per malitiam contraniterentur. Ergo multò magis est subueniendum pueris infidelium filiis. per baptismum contra periculum mortis æternæ, etiam inuitis parentibus.

¶Præterea, Filij seruorum sunt serui, & in potestate dominorum. Sed Iudæi sunt serui regum & principum, & quicunque etiam alij infideles. Ergo absque omni iniuria possunt principes filios Iudæorum vel aliorum seruorum infidelium facere baptizari.

¶Præterea, Quilibet homo est magis Dei, à quo habet animam, quàm patris carnalis, à quo habet corpus. Non est ergo in iustum, si pueri infidelium filij parentibus carnalibus auferantur, & Deo per baptismum consecrentur.

¶SED CONTRA est quod in Decret. distin. 45. ex concilio Toletano sic dicitur de Iudæis, Præcepit sancta synodus nemini deinceps ad credendum vim inferre: non enim tales inuiti saluandi sunt, sed volentes, vt integra sit forma iustitiæ.

¶RESPONDEO dicendum, quòd pueri infidelium filij, aut habent vsum rationis, aut non habent. Si autem habent, iam quantum ad ea, quæ sunt iuris diuini vel naturalis, incipiunt suæ potestatis esse. Et ideo propria voluntate inuitis parentibus possunt baptismum suscipere, sicut & matrimonium contrahere. Et ideo tales licitè moneri possunt & induci ad suscipiendum baptismum. Si verò nondum habent vsum liberi arbitrij, secundum ius naturale sunt sub cura parentum, quandiu ipsi sibi prouidere non possunt. vnde etiam & de pueris antiquorum dicitur, quòd saluabantur in fide parentum. Et ideo contra iustitiam naturalem esset, si tales pueri inuitis parentibus baptizarentur: sicut etiam si aliquis habens vsum rationis baptizaretur inuitus. Esset etiam periculosum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatem redirent, propter naturalem affectum ad parentes. Et ideo non habet hoc Ecclesiæ consuetudo, quòd filij infidelium inuitis parentibus baptizentur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd à morte corporali non est aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilis, puta si aliquis à suo iudice condemnetur ad mortem, nullus debet eum violenter à morte eripere. Vnde nec aliquis debet irrumpere ordinem iuris naturæ, quo filius est sub cura patris, vt eum liberet à periculo mortis æternæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd Iudæi sunt serui principum seruitute ciuili: quæ non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini.

¶Ad tertium dicēdum, quòd homo ordinatur ad Deum per rationem, per quam Deū cognoscere potest. Vnde puer antequam vsum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parētum, quorum curę naturaliter subiacet: & secundum eorum dispositionem sunt circa ipsum diuina agenda.

ARTICVLVS XI.

¶Vtrùm pueri in maternis vteris positi, sint baptizandi.

ADVNDECIMVM sic procedi tur. Videtur quòd pueri in maternis veteris existentes possint baptizari. Efficacius enim est donū Christi ad salutem, quàm peccatum Adę ad damnationem, vt Apo. dicit Rom. 5. sed pueri in maternis veteris damnantur propter peccatum Adæ. Ergo multo magis saluari possunt per donum Christi: quod quidem fit per baptismum. Ergo pueri in maternis vteris existentes possunt baptizari.

¶Præterea, Puer in vtero matris existens, aliquid matris esse videtur. Sed baptizata matre, baptizatur quicquid est eius intra ipsam existens. Ergo videtur quod baptizata matre, baptizetur puer in vtero eius existens.

¶Præterea, Mors æterna peior est, quā mors corporalis. Sed de duobus malis minus malum est eligēdum. Si ergo puer in vtero matris existens baptizari non potest, melius esset quòd mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur, quàm quòd puer æternaliter damnaretur absque baptismo decedens.

¶Præterea, Cōtingit quandoq; quòd aliqua pars pueri prius egreditur: sicut legitur Genes. 38. quòd pariente Thamar, in ipsa effusione infantium, vnus protulit manum, in qua obtestrix ligauit coccinem dicens, Iste egredietur prior, illo verò manum retrahēte, egressus est alter. Quādoq; autem in tali casu imminet periculum mortis. Ergo videtur quòd illa pars debeat baptizari, puero adhuc in materno vtero existente.

¶SED CONTRA est quod Augn. dicit in Epist. ad Dardanum, Nemo renascitur nisi primò nascatur. Sed baptismus est quędam spiritualis regeneratio. Non ergo debet aliquis baptizari priusquam ex vtero nascatur.

¶RESPONDEO dicendum, quod de necessitate baptismi est, quòd corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur, cùm baptismus sit quædam ablutio: vt supra dictum est. Corpus autem infantis antequam nascatur ex vtero, non potest aliquo modo ablui aqua, nisi fortè dicatur, quòd ablutio baptismalis, qua corpus matris lauatur, ad filium in ventre existentem peruenit. Sed hoc esse non potest: tum quia anima pueri, ad cuius sanctificationem ordinatur baptismus, distincta est ab anima matris: tum quia corpus puer perij animati, iam est formatum, & per consequens à corpore matris distinctum. Et ideo baptismus quo mater baptizatur, non redundat in prolem in vtero matris existentem. Vnde Aug. dicit contra Iulianum, Si ad matris corpus id quod in ea concipitur, pertinet, ita vt eius pars imputetur,

m^nos scripsisse diffuse.

¶ *Super Quæstionis sexagesimaoctaue Articulū vndecimū.*

Annot. IN articulo vndecimo occurrit scribendum & consequenter dicēdū, sub correctione tamen paruulos in maternis vteris periclitantes posse saluari: sicut superius diximus de infantibus qui non possunt baptizari. Posse autem saluari dico per sacramētum baptismi, non in re sed in voto parentum susceptum, cū aliqua benedictione prolis, seu oblatione ipsius ad Deum cum invocatione Trinitatis.

¶Mouetur autē ad hoc duplici ratione. Vna est, Rationabile est, vt diuina misericordia prouiderit hominī in quocūq; naturali statu de aliquo remedio saluitis, vt nullū reliquerit statū sine potētē allegare impossibile esse sibi salutis remedii, esset autem sine omni remedio de relictus statūs moriēti in vtero, nisi parentū fides illis posset subuenire: salus enim quæ potest à Deo infanti in vtero cōferri ex speciali priuilegio, nō ponitur ad remedii illius statum pertinere, nisi in quibusdam miraculosis casibus. Secundo est quod natura de se est expassibilis: quia enim pro... ...ti enim pro... ...infans ... ...retur ... ...minus quam immortales. Rationabile si quidem videtur, patrēm fidem esse optando per ducere ad id ad quod corporalis passio infantem ducit.

¶Quo circa cauē & irreprehensibiliter agere patres circa periclitantibus in vtero pueris ob maternam ægritudinem vel partus difficultatem, benedictio in nomine Trinitatis daretur, & causæ discussio deinde diuino reseruaretur tribunali. Quis scit si diuina misericordia huiusmodi baptismum in voto parentum acceptet, vbi malā iniuria, sed sola impossibilitas sacramenti excusationem excludit?

Epist. 57. ad Fidum.

2. dist. 66. art. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

putetur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata est aliquò tuortis vrgente periculo cùm eum gestaret in vtero. Nunc verò cùm ipse etiam, scilicet infans baptizetur, non vtique ad maternum corpus, cùm esset in vtero, pertinebat. Et ita relinquitur quòd nullo modo infantes in maternis vteris existentes, baptizari possunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pueri in maternis vteris existentes, nondum prodierunt in lucem, vt cum aliis hominibus vitam ducant. Vnde non possunt subiici actioni humanæ, vt per eorum ministerium sacramenta recipiant ad salutē. Possunt tamen subiici operationi Dei, apud quem viuunt, vt quodam priuilegio gratiæ sanctificationem consequantur: sicut patet de sanctificatis in vtero.

¶Ad secundum dicendum, quòd membrum interius matris est aliquid eius per continuationem & vnionem naturalem partis ad totum. Puer autem in vtero matris existens, est aliquid eius per quandam colligationem corporum distinctorum. Vnde non est similis ratio.

¶Ad tertium dicendum, quòd non sunt facienda mala, vt veniant bona: vt dicitur Ro. 3. & ideo non debet homo occidere matrē vt baptizet puerum. Si tamen mater mortua fuerit viuente prole in vtero, debet aperiri, vt puer baptizetur.

¶Ad quartum dicendum, quòd expectanda est totalis egressio pueri ex vtero ad baptismum, nisi mors imminent. Si tamen primò caput egrediatur, in quo fundantur omnes sensus, debet baptizari periculo imminente: & non est postea rebaptizandus si eum perfectè nasci contigerit. Et videtur idem faciendum quocunque alia pars egrediatur, periculo imminente. Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita consistit sicut in capite, videtur quibusdam quòd propter dubium, quacunque alia parte corporis ablata, puer post perfectam natiuitatem sit baptizandus sub hac forma, Si non es baptizatus, ego te baptizo.

ARTICVLVS. XII.

¶Vtrùm fatui & amentes debeant baptizari.

D.269. D.583.

4.dist.4.

28.art.3. ad 3.

D VODECIMVM sic proceditur. Videtur quod furiosi & amentes non debeant baptizari. Ad susceptionem enim baptismi requiritur intentio in eo qui baptizatur: vt suprà dictum est. Sed furiosi & amentes, cùm careant vsu rationis, non possunt habere ordinatam intentionem: ergo non debent baptizari.

¶Præterea, Homo bruta animalia super excedit in hoc quòd habet rationem. Sed furiosi & amentes non habent vsum rationis: & quandoque etiamin eis non expectatur, sicut expectatur in pueris. Ergo videtur quòd sicut bruta animalia non baptizantur, ita nec tales furiosi & amentes debeant baptizari.

¶Præterea, Magis est ligatus vsus rationis in furiosis vel amentibus, quàm in dormientibus. Sed baptismus non conuenit dari dormientibus. Ergo non debet dari amentibus & furiosis.

Ar.7. Cap.4.8. 1 Ar.9.

¶SED CONTRA est, quod Aug. dicit 4. Confes. de amico suo, qui cùm desperaretur, baptizatus est nesciens: & tamen baptismus in eo efficaciam habuit. Ergo carentibus vsu rationis, aliquando baptismus dari debet.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa amentes & furiosos est distinguendum. Quidam enim sunt à natiuitate tales, nulla habentes lucida intervalla: in quibus etiam nullus vsus rationis apparet. Et de talibus quantùm ad baptismi susceptionem, videtur esse idem iudicium & de pueris, qui baptizantur in fide Ecclesiæ, vt supra dictum est. Alij verò sunt amentes, qui ex sana mente quam habuerunt prius, in amentiam inciderunt. Et tales sunt iudicandi secundum voluntatem quam habuerunt, dum sanæ mentis existerent. Et ideo si tunc apparuit in eis voluntas suscipiendi baptismum, debet eis exhiberi in suria & amentia constitutis: etiam si tunc actu contradicant: alioquin si nulla voluntas suscipiendi baptismum in eis apparuit, dum sanæ mentis essent, non sunt baptizandi. Quidam verò sunt, qui ersi à natiuitate fuerint furiosi vel amentes, habent tamen aliqua lucida intervalla, in quibus recta ratione vti possunt. Vnde si tunc baptizari voluerint, baptizari possunt etiam in amentia constituti. Et debet eis tunc sacramentum conferri si periculum timeatur: alioquin melius est, vt tempus expectetur in quo sint sanæ mentis, ad hoc quòd deuotius suscipiant sacramentum. Si autem tempore lucidi intervalli non appareat in eis voluntas suscipiendi baptismum, baptizari non debent in amentia constituti. Quidam verò sunt qui etsi non omnino sanæ mentis existant, intantum tamen ratione vtuntur, quòd possunt de sua salute cogitare, & intelligere sacramenti virtutem. Et de talibus idem est iudicium, sicut de his qui sanæ mentis existunt, qui baptizantur volentes, non autem inuiti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd amentes qui nunquam habuerunt, nec habent vsum rationis, baptizantur ex intentione Ecclesiæ, sicut & ex * actu Ecclesiæ credunt & pœnitent: sicut suprà de pueris dictum est. Illi verò qui aliquo tempore habuerunt vel habent vsum rationis, secundum propriā intentionem baptizantur, quam habent vel habuerunt tempore sanæ mentis.

*Alij actu.

¶Ad secundum dicendum, quòd furiosi vel amentes carent vsu rationis per accidens, scilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis: non autem propter defectum animæ rationalis, sicut bruta animalia. vnde non est de his similis ratio.

¶Ad tertium dicendum, quòd dormientes non sunt baptizandi nisi periculum mortis immineat: in quo casu baptizari debent, si prius in eis voluntas apparuit suscipiendi baptismum, sicut & de amentibus dictum est. Sicut Augusti. narrat in 4. libr. Confessio. de amico suo, qui baptizatus est nesciens, propter periculum mortis.

capitulo 5.

QVAESTIO SEXAGESIMANONA,
De effectibus Baptismi, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectibus baptismi.
¶Et circa hoc quæruntur decem.
¶Primò vtrùm per baptismum auferantur omnia peccata.
¶Secundò, vtrùm per baptismum liberetur homo ab omni pœna.
¶Tertiò, vtrùm baptismus auferat pœnalitates huius vitæ.
¶Quartò, vtrùm per baptismum conferantur homini gratiæ & virtutes.
¶Quintò, de effectibus virtutum, qui per baptismum conferuntur.
¶Sextò, vtrùm etiam paruuli in baptismo gratias & virtutes accipiant.
¶Septimò, vtrùm per baptismum aperiatur baptizatis ianua regni cælestis.
¶Octauò, vtrùm baptismus æqualem effectum habeat in omnibus baptizatis.
¶Nonò, vtrùm fictio impediat effectum baptismi.
¶Decimò, vtrùm recedente fictione, baptismus obtineat suum effectum.

ARTICVLVS. I.

¶Vtrùm per baptismum tollantur omnia peccata.

2.di.32.q.1.art. Et 4.dist.4.q.2.ar 1.q.1. Et ib.17. q.3.art.1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum non tollantur omnia peccata. Baptismus enim est quædam spiritualis regeneratio, quæ contra ponitur generationi carnali. Sed per generationem carnalem homo contrahit solùm originale peccatum. Ergo per baptismum soluitur solùm originale peccatum.

¶Præterea, Pœnitentia est sufficiens causa remissionis actualium peccatorum, Sed ante baptismum in adultis requiritur pœnitentia, secundum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Ergo baptismus nihil operatur circa remissionem actualium peccatorum.

Et 4.cō.6. 3.& 7.2 10.2. Et Hebr. 6.c.3.fi Mat.3. 10.q.

Præterea, Diuersorum morborum diuersæ sunt medicinæ: quia sicut Hiero. dicit, non sanat oculum, quod sanat calcaneum. Sed peccatum originale, quod per baptismum tollitur, est aliud genus peccati à peccato actuali. Ergo non omnia peccata remittuntur per baptismum.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ezec. 36. Effundam super vos aquam mundam: & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.

RES

¶RESPONDEO dicendum, quòd, sicut Apostolus dicit Rom. 6. Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et postea concludit, ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu domino nostro. Ex quo paret quòd per baptismum homo moritur vetustati peccati: & incipit viuere nouitate gratiæ. Omne autem peccatum ad pristinam vetustatem pertinet. Vnde consequens est, quòd omne peccatum per baptismum tollatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roman. 5. Peccatum Adæ non tantum potest, quantum potest donum Christi, quod in baptismo percipitur. Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Vnde & August. dicit in lib. de Baptismo parulorum, quòd generante carne tantummodo trahitur peccatū originale, regenerante autem Spiritu, non solùm originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum.

¶Ad secundum dicendum, quòd nullius peccati remissio fieri potest nisi per virtutem passionis Christi: vnde & Apostolus dicit Hebr. 9. quòd sine sanguinis effusione non fit remissio. Vnde motus humanæ voluntatis, qui est in pœnitente, non sufficeret ad remissionem culpæ, nisi adesset fides passionis Christi & propositum participandi ipsam vel suscipiendo baptismum, vel subiicien do se clauibus Ecclesiæ. Et ideo quando aliquis adultus pœnitens ad baptismum accedit, consequitur quidem remissionem omnium peccatorū ex proposito baptismi. perfectius autem ex reali susceptione baptismi.

¶Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de particularibus medicinis. Baptismus autem operatur in virtute passionis Christi, quæ est vniuersalis medicina omnium peccatorum. Et ideo per baptismum omnia peccata tolluntur.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm per baptismum liberetur homo ab omni reatu peccati.

Supra quæst.8.artic.5. & 3.dist. 19.ar 3.q. 2. Et 4.dist. 4.q.2.ar. art.1.q.2 & ar.3.q. 1.& dist. 7. Et 1.& dist. 7.q.2.art. 1.q.2. Et 4.cō.c. 18.59 & 72.co.2. Et Ro.11. 4.co.4. & 5. Et Hab.6. 2.fi. Q.62.art. 5. Ar.prae. & qō.68. ar.5.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum non liberetur homo ab omni reatu peccati. dicit enim Apostolus Ro. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt. Sed culpa non ordinatur, nisi per pœnam, vt Augu. dicit. Ergo per baptismum non tollitur reatus pœnæ præcedentium peccatorum.

¶Præterea, Effectus sacramenti aliquam similitudinem habet cū ipso sacramento: quia sacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant: vt suprà dictum est. Sed ablutio baptismalis habet quidem aliquam similitudinem cum ablutione maculæ: nullam autem similitudinem habere videtur cùm subtractione reatus pœne. Nō ergo per baptismum tollitur reatus pœnæ.

¶Præterea, Sublato reatu pœnæ, aliquis non remanet dignus pœna: & ita iniustum esset eum puniri. Si igitur per baptismum tollitur reatus pœnæ, iniustum esset, post baptismum suspendere latronem, qui antè homicidium commisit: & ita per baptismum tolleretur rigor humanæ disciplinæ: quod est inconueniens. Non ergo per baptismum tollitur reatus pœnæ.

¶SED CONTRA est quod Ambr. dicit super illud Ro. 11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei Gratia, inquit, Dei in baptismo gratis omnia condonat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) per baptismum aliquis incorporatur passioni & morti Christi, secundum illud Roma. 6. Si mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam viuemus cum eo. Ex quo patet quòd omni baptizato communicatur passio Christi ad remedium, acsi ipse passus & mortuus esset. Passio autem Christi (sicut dictum est) est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum. Et ideo ille, qui baptizatur, liberatur à reatu totius pœnæ, sibi debitæ pro peccatis, acsi ipse sufficienter satis fecisset pro omnibus peccatis suis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia pœna passionis Christi communicatur baptizato, inquantum fit membrum Christi, ac si ipse pœnam illam sustinuisset, ideo eius peccata remanent ordinata per pœnam passionis Christi.

¶Ad secundum dicendum, quòd aqua non solùm abluit, sed etiā refrigerat. Et ita suo refrigerio significat subtractionem reatus pœnæ, sicut sua ablutione significat emundationem à culpa.

¶Ad tertium dicendum, quòd in pœnis quæ iudicio humano inferuntur, non solùm attenditur qua pœna sit homo dignus quò ad Deum, sed etiam in quo sit obligatus quo ad homines, qui læsi & scandalizati sunt per peccatum alicuius. Et ideo licet homicida per baptismum liberetur à reatu pœnæ quo ad Deum, remanet tamen obligatus adhuc quo ad homines, quos iustum est ædificari de pœna, sicut scandalizati de culpa. Piè tamen talibus princeps posset pœnam indulgere.

ARTICVLVS. III.

¶Vtrùm per baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis vitæ.

2.di.32.q.1.ar. 1.art.1.q.2.& dist. 38.q.1.ar. Et 3.dist. 19.ar.3.q. 2. Et 4.dist. 4.q.1.ar. 3.q.3. Et 4.cō.c. 5.& 7.fin & 15.ad 25. & 27. & 59. Et quo.6. ar.15.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis vitæ. Vt enim Apostol. dicit Roman. 5. Donum Christi potentius est quam peccatum Adæ. Sed per peccatum Adæ (vt ibidem Apostolus dicit) mors in hunc mundum intrauit, & per consequens omnes aliæ pœnalitates præsentis vitæ. Ergo multò magis per donum Christi, quod in baptismo percipitur, homo à pœnalitatibus præsentis vitæ debet liberari

¶Præterea, Baptismus aufert & culpam originalem & actualem, sicut supra dictum est. Sic autem aufert actualem culpam, quod liberat ab omni reatu pœnæ consequente actualem culpam. Ergo etiam liberat à pœnalitatibus præsentis vitæ, quæ sunt pœna originalis peccati.

¶Præterea, Remota causa, remouetur effectus. Sed causa harum pœnalitatum est peccatum originale, quod tollitur per baptismum. Ergo non debent huiusmodi pœnalitates remanere.

¶SED CONTRA est quod super illud Roman. 6. Destruatur corpus peccati, dicit gloss. Per baptismum id agitur, vt vetus homo crucifigatur, & corpus peccati destruatur, non ita vt in ipso viuente * carnis concupiscentia respersa maneat, repente absumatur, & non sit: sed ne obsit mortuo, sic inerenato. Ergo pari ratione nec aliæ pœnalitates per baptismum tolluntur.

* Alias carne.

¶RESPONDEO dicendum, quòd baptismus habet virtutem auferendi pœnalitates præsentis vitæ, non tamen eas aufert in præsenti vita: sed eius virtute auferentur a fidelibus in resurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem, vt dicitur primæ Corinth. 15. Et hoc rationabiliter. primò quidem: quia per baptismum homo incorporatur Christo, & efficitur membrum eius, vt suprà dictum est. Et ideo conueniens est, vt id agatur in membro incorporato, quod est actum in capite. Christus autem à principio suæ conceptionis fuit plenus gratia & veritate: habuit tamen corpus passibile, quod post passionem & mortem est ad vitam gloriosam resuscitatum. Vnde & Christianus in baptismo gratiam consequitur, quantum ad animam: habet tamen corpus passibile, in quo pro Christo possit pati, sed tandem resuscitabitur ad impassibilem vitam. Vnde Apostolus dicit Roman. octauo. Qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis, & infrà eodem, Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen competimur, vt & simul glorificemur. Secundò hoc est conueniens propter spirituale exercitium, vt videlicet contra concupiscentiam & alias passibilitates pugnans homo, victoriæ coronam acciperet. Vnde super illud Roma. sexto. Vt destruatur corpus peccati, dicit gloss. Si post baptismum vixerit homo in carne, habet concupiscentiam cum qua pugnet, eamq; adiuuante Deo superet. In cuius figuram dicitur Iudic. 3. Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis israelem, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus & habere consuetudinem præliandi. Tertiò hoc fuit conueniens, ne homines ad baptismum accederent propter impassibilitatem præsentis vitæ, & non propter gloriam vitæ æternæ. Vnde & Apostolus dicit primæ Corinth. 15. Si in hac vita tantùm sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut gloss. dicit Rom. 6. super illud, Vt vltra] non seruiamus peccato) si-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cui aliquis sapiens hostem atrocissimum, non statim interficit cum, sed patitur eum cum dedecore & dolore aliquantulum viuere: ita & Christus pœnam prius alligauit, in futuro autem perimet.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut ibidem dicit gloss. duplex est pœna peccati, gehennalis & temporalis. Gehennalem prorsus deleuit Christus, vt eam non sentiant baptizati & verè pœnitentes. Tèporalem verò nondum penitus tulit: manet enim fames, sitis & mors, & huiusmodi. Sed regnum & dominium eius deiecit, vt scilicet hoc homo non timeat: & tandem in nouissimo eandem penitus exterminabit.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut in Secunda parte dictum est) peccatum originale hoc modo præcessit, quòd primò persona fecit naturam, postmodum verò natura infecit personam. Christus verò conuerso ordine prius reparat id quod personæ est, & postmodum simul in omnibus reparabit id quod naturæ est. Et ideo culpam originalis peccati, & etiam pœnam carentiæ visionis diuinæ, quæ respiciunt personam, statim per baptismum tollit ab homine, sed pœnalitates præsentis vitæ (sicut mors, fames, sitis, & alia huiusmodi) respiciunt naturam, ex cuius principiis cauantur, prout est destitura originali iustitia. Et ideo isti defectus non tollentur nisi in vltima reparatione naturæ, per resurrectionem gloriosam.

ARTICVLVS. IIII.

¶ Vtrùm per baptismum conferantur homini gratia & virtutes.

Infrà qu. 69. arti. 3. corp. Et 4 dist. 3. ar. 1. quæ. 3. c.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum non conferantur homini gratia & virtutes. Quia sicut suprà dictum est, sacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant. Sed per ablutionem baptismi significatur emundatio animæ à culpa, non autem informatio animæ per gratiam & virtutes. Videtur igitur quòd per baptismum non conferantur homini gratia & virtutes.

Et 1 q 3 ar. 1. qu. 2. ad 1. Et dist. 4 q. 1. ar. 1. q. 3. Et dist. 18. q. 1. ar. 3. q. 1. cor. Et dist. 18. qu. 1. ar. 3. q. 1. cor. Q. 60. arti. 2. & 62. ar. 3 & q. præ. ar. 2. Q. 68. art. 3.

¶Præterea, Illud quod iam aliquis adeptus est, non indiget iterum sumere. Sed aliqui accedunt ad baptismum, iam habentes gratiam & virtutes: sicut Act. 10. legitur, Vir quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religiosus & timens Deum: qui tamen postea à Petro baptizatus est. Non ergo per baptismum conferuntur gratia & virtutes.

¶Præterea, Virtus est habitus, ad cuius rationem pertinet, quòd sit qualitas difficile mobilis, per quam aliquis faciliter & delectabiliter operetur. Sed post baptismum remanet in homine pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & consequitur difficultatem quis ad bonum, quòd est actus virtutis. Ergo per baptismum non consequitur homo gratiam & virtutes.

¶SED CONTRA est quod ad Titum. 3. dicit Apostol. Iustificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternæ. Iustificatio autem fit per gratiam. Ergo per baptismum confertur homini gratia & virtutes.

¶Præterea, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, (id est per baptismum) & renouationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos abundè, id est, ad remissionem peccatorum & copiam virtutum: vt glo. ibi exponit. Sic ergo in baptismo datur gratia Spiritus sancti & copia virtutum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut Augustinus dicit in libr. de Baptismo paruulorum) ad hoc baptismus valet, vt baptizati Christo incorporentur, vt membra eius. A capite autem Christo, in omnia membra eius, gratiæ & virtutis plenitudo deriuatur: secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Vnde manifestum est, quòd per baptismum aliquis consequitur gratiam & virtutes.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut aqua baptismi per suam ablutionem significat emundationem culpæ, & per suum refrigerium significat liberationem à pœna: ita per naturalem claritatem significat splendorem gratiæ & virtutum.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut dictum est, quòd remissionem peccatorum aliquis consequitur ante baptismum, secundum quòd habet baptismum in voto vel explicitè vel implicitè: & tamen cùm realiter suscipit baptismum, fit plenior remissio quantum ad liberationem à tota pœna. Ita etiam ante baptismum Cornelius & alij similes consequuntur gratiam & virtutes, per fidem Christi & desiderium baptismi implicitè vel explicitè, postmodum tamen in baptismo maiorem copiam gratiæ & virtutum consequuntur. Vnde super illud Psalmi, Super aquas refectionis educauit me, dicit gloss. Per augmentum virtutis & bonæ operationis educauit in baptismo.

¶Ad tertium dicendum, quòd difficultas ad bonum, & pronitas ad malum, inueniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum: sed propter concupiscentiam, quæ non tollitur in baptismo. Sicut tamen per baptismum diminuitur concupiscentia, vt non dominetur: ita etiam diminuitur vtrunque dictorum, ne homo ab his superetur.

ARTICVLVS. V.

¶ Vtrùm conuenienter attribuantur baptismo quidam actus virtutum.

4. dist. 4. q. 2. arti. 2. q. 3. q. 4. & 5. Et dist. 5. q. 2. arti. 1. q. 2. cor. & ad 1. Et ar. 5. q. 1. cor. Et dist. 18. q. 1. ad 1. Et q. 2. arti. 4. col.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter attribuantur baptismo pro effectibus quidam actus virtutum, scilicet incorporatio ad Christum, illuminatio, & fœcundatio. Non enim baptismus datur adulto, nisi fideli, secundum illud Mar. vltim. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Sed per fidem aliquis incorporatur Christo secundum illud Ephesien. 3. tertio. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Ergo nullus baptizatur nisi iam Christo incorporatus. Non ergo est effectus baptismi incorporari Christo.

¶Præterea, Illuminatio fit per doctrinam secundam illud Ephes. 3. Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, illuminare omnes, &c. Sed doctrina præcedit baptismum in cathechismo. Non ergo est effectus baptismi præt. Fœcunditas pertinet ad generationem actiuam, Sed per babtismum aliquis regeneratur spiritualiter, ergo fœcunditas non est effectus baptismi.

¶SED CONTRA est, quod Augustin. dicit in libro de baptismo paruulorum, quòd ad hoc valet baptismus, vt baptizati Christo incorporentur. Dion. etiã li. 2. c. 26. s. 7. eccl. hier. illuminationem attribuit baptismo. Et super illud Psal. Super aquam refectionis, dicit gloss. quòd anima, peccatorum ariditate sterilis, fœcundatur per baptismum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd per baptismum aliquis regeneratur in spiritualem vitam, quæ est propria fidelium Christi: sicut Apostolus dicit Galat. 2. Quòd autem nunc viuo in carne, in fide viuo filij Dei. Vita autem non est nisi membrorum capiti vnitorum, à quo sensum & motum suscipiunt: & ideo necesse est quòd per baptismum aliquis incorporetur Christo quasi membrum ipsius. Sicut autem à capite naturali deriuatur ad membra sensus & motus: ita à capite spirituali, quod est Christus, deriuatur ad membra eius sensus spiritualis, qui consistit in cognitione veritatis: & motus spiritualis, qui est per gratiæ instinctum. Vnde Ioan. 1. dicitur, Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Et ideo consequens est, quòd baptizati illuminentur à Christo circa cognitionem veritatis, & fœcundentur ab eo fœcunditate bonorum operum per gratiæ infusionem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd adulti priùs credentes in Christum, sunt ei incorporati mentaliter: sed postmodum cùm baptizantur, incorporantur ei quodammodo corporaliter. scilicet per visibile sacramentum, sine cuius proposito nec mentaliter incorporari potuissent.

¶Ad secundum dicendum, quòd doctor illuminat exterius per ministerium, catechizando: sed Deus illuminat interius baptizatos, præparans corda eorum ad recipiendam doctrinam Veritatis, secundum illud Ioan. 16. Est scriptum in Prophetis, Erunt omnes docibiles Dei.

¶Ad tertium dicendum, quòd effectus baptismi ponitur fœcunditas, qua aliquis producit bona opera: non autem fœcunditas, qua aliquis generat alios in Christo: sicut Apostolus dicit primæ ad Corinthios 4 In Christo Iesu per Euangelium ego vos genui.

ARTI

¶ Super Quæstionis sexagesimanonæ Artículum septimum.

Anno 22. q. 4. arti. 1. ad 3. Et 4. dist. 4. q. 2. ar. 2. q. 1. Et dist. 17. q. 1. arti. 3. q. 2. cor. ad 3. Et dist. 18. q. 1. arti. 3. q. 1. cor.

INquæstionis 68. primi septem articuli nihil occurrit scribendum, nisi pro septimo articulo notandum, quòd aperire ianuã regni, ex dictis, per se primo est effectus motus Christi Attribuitur autem baptismo, eo quòd in sui institutione cæli aperti legantur: & quia sacramentum est inchoatus quo ad vim obligatiuã a morte Christi, & quia sufficienter causat aperitionem cæli cuilibet baptizato: dum tollit omnem culpam & pœnam tam personæ quam naturæ, non statim assequendo totum suum effectum, sed tempore congruo: ita quod (vt in articul. patet) sicut virtute baptismi auferuntur à iustis in resurrectione omnes pœnalitates: ita virtute baptismi aperitur ianua cælestis, tempore congruo exhibiturã ingressum: & propterea baptizati ante mortem Christi, non nisi post Christi mortem ingressi sunt regnum cælorum. Et hoc vocat Autor habere certam spem de introitu cælesti: in hoc præeminebat baptizatus circumciso circumciso enim non habebat virtutem tollendi omnem pœnalitatem, quam habet baptismus. Quamuis etiam dici possit, quòd baptismus ante mortem Christi: quia imperfectè configurabat morti Christi (vt pote configurans Christo morituo non in re, sed in fide) ita etiam imperfectè aperiebat cælum: vt litera responsionis ad secundum sonat.

Trac. 72. in Ioã to. 2.

Cap. 12. in 3.

¶Et hæc sint dicta pro dignitate baptismi: quãtum enim spectat ad eurntum, Christo mertuo patuit ianua cælestis tam baptizato quã circunciso.

¶ Super Quæstionis sexagesimanonæ Artículum octauum.

INarticulo octauo ad tertiæ Autorem in argumento quarto recita de necesse est quòd à capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. Secundò, quia secundum hoc pueri decedentes post baptismum, non peruenirent ad vitam æternam: quia vt dicitur Rom. 6. Gratia Dei est vita æterna. Et ita non profuisset eis ad salutem, baptizatos fuisse. Causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere inter habitum & actum. Et sic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos post baptismum nullatenus virtutum habere. Sed ista impotentia operandi non accidit pueris ex defectu habituum, sed ex impedimento corporali: sicut etiam dormientes, quanuis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter somnum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides & charitas consistunt in voluntate hominum, ita tamen quòd habitus

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm pueri in baptismo consequantur gratiã & virtutes.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pueri in baptismo non consequantur gratiam & virtutes. Gratia enim & virtutes non habentur sine fide & charitate. Sed fides, vt Augustin. dicit, consistit in credentium voluntate, similiter etiam charitas consistit in diligentium voluntate: cuius vsum pueri non habent, & sic non habent fidem & charitatẽ. Ergo pueri in baptismo non recipiunt gratiam & virtutes.

¶Præterea, Super illud Ioannes. decimo quarto Maiora horum faciet, dicit Augustin. quòd ex impio iustus fiat in illo, sed non sine illo Christus operatur. Sed puer cùm non habeat vsum liberi arbitrij, non cooperatur Christo ad suam iustificationem. Imò quandoque pro posse renititur. Ergo non iustificatur per gratiam & virtutes.

¶Præterea, Roman. quarto dicitur, Ei qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secùndum propositum gratiæ Dei. Sed puer non est credens in eum, qui iustificat impium. Ergo non consequitur gratiã iustificantem neque virtutes.

¶Præterea, quod ex carnali intentione agitur, non videtur habere spiritualem effectũ. Sed quandoque pueri ad baptismum deferuntur carnali intentione, vt scilicet corporaliter sanentur. Non ergo consequuntur spiritualem effectum gratiæ & virtutum.

¶SED CONTRA est quod Augustinus dicit in Enchir. Paruuli renascendo, moriuntur illi peccato, quòd nascendo contraxerunt. Ac per hoc ad illos etiam pertinet quod dicitur, Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem (subditur autem) vt quomodo Christus surrexit à mortuis, per gloriam Patris: ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Sed nouitas vitæ est per gratiam & virtutes. Ergo pueri in baptismo gratiam & virtutes consequuntur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam antiqui posuerunt quòd pueris in baptismo non dantur gratia & virtutes, sed imprimitur eis character Christi, cuius virtute, cùm ad perfectam ætatem venerint, consequuntur gratiam & virtutes.

Sed hoc patet esse falsum dupliciter. Primò quidem: quia pueri sicut & adulti, in baptismo efficiuntur membra Christi: vnde necesse est quòd à capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. Secundò, quia secundum hoc pueri decedentes post baptismum, non peruenirent ad vitam æternam: quia vt dicitur Rom. 6. Gratia Dei est vita æterna. Et ita non profuisset eis ad salutem, baptizatos fuisse. Causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere inter habitum & actum. Et sic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos post baptismum nullatenus virtutum habere. Sed ista impotentia operandi non accidit pueris ex defectu habituum, sed ex impedimento corporali: sicut etiam dormientes, quanuis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter somnum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides & charitas consistunt in voluntate hominum, ita tamen quòd habitus harum & aliarum virtutum requirunt potentiam voluntatis, quæ est in pueris: sed actus virtutum requirunt actum voluntatis, qui non est in pueris. Et hoc modo Augustin. dicit libro de baptismo paruulorum, quòd paruulum, etsi nondum illa fides quæ in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramentum (quòd scilicet causat habitum fidei (fidelem facit.

¶Ad secundum dicendum, quòd (sicut Augustin. dicit in libro de Charitate) nemo ex aqua & Spiritu sancto renascitur nisi volens. Quod non de paruulis, sed in adultis intelligendũ est. Et similiter de adultis intelligendum est, quòd homo a Christo sine ipso non iustificatur. Quod autem paruuli baptizandi, prout viribus possunt, reluctantur non eis imputatur, quia intãtum nesciunt quod faciunt, vt nec facere videantur: vt Augus. dicit in libro de præsentia Dei ad Dardanum.

Epist. 57. 10. 2.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut Augustin. dicit (paruulis mater Ecclesia aliorum pedes accommodat, vt veniant: aliorum cor vt credant: aliorum linguam, vt iteantur. Et ita pueri credunt, non per actum proprium, sed per fidem Ecclesiæ, quæ eis communicatur. Et huius fidei virtute conferuntur eis gratia & virtutes.

¶Ad quartum dicendum, quòd carnalis intentio deferentium pueros ad baptismum, nihil eis nocet, sicut nec culpa vnius nocet alteri, nisi consentiat. Vnde Augustin. dicit in Epistola ad Bonifacium, Non illudere moueat, quòd quidam non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam: sed hoc eos putant remedio corporalem retinere vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur.

ARTICVLVS. VII.

¶ Vtrùm effectus baptismi sit aperitio ianuæ regni cælestis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd effectus baptismi non sit apertio ianuæ regni cælestis. Illud enim quod est apertum, non indiget aperiri. Sed ianua regni cælestis est aperta per passionem Christi: vnde Apocalip. quarto dicitur, Post hæc vidi ostium apertum in cælo. Non est ergo effectus baptismi, apertio ianuæ regni cælestis.

3. dist. 4. q. 1. ar. 2. Et q. 3. ar. 1. q. 1. ad 1. Et 4. dist. 4. q. 1. ar. 1. q. 3. ad 1. Et 3. dist. 22. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 3. Et 4. dist. 43. q. 1. ar. 2. q. 3. ad 3. Et 4. dist. 45. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 1. Et 4. dist. 49. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 1. Et 4. dist. 50. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 1. Et 4. dist. 50. q. 1. ar. 2. q. 1. ad 1. Et 4. dist. 50. q. 1. ar. 3. q. 1. ad 1. Et 4. dist. 50. q. 1. ar. 4. q. 1. ad 1. Et 4. dist. 50. q. 1. ar. 5. q. 1. ad 1. Et 4. dist. 50. q. 1. ar. 6. q. 1. ad 1. Et 4. dist. 50. q. 1. ar. 7. q. 1. ad 1. Et 4. dist. 50. q. 1. ar. 8. q. 1. ad 1. Et 4. dist. 50. q. 1. ar. 9. q. 1. ad 1. Et 4. dist. 50. q. 1. ar. 10. q. 1. ad 1.

¶Præterea, Baptismus omni tempore ex quo institutus fuit, habet suum effectum. Sed quidam baptizati sunt baptismo Christi ante eius passionem (vt habetur Ioan. 3.) quibus si tunc decessissent, introitus regni cælestis nondum patebat, in quod nullus ante Christum introiuit: secundum illud Mich. 2. ascendit pandens iter ante eos. Non est ergo effectus baptismi apertio regni cælestis.

Ar. 3.

¶Præterea, Baptizati adhuc sunt obnoxij morti & aliis pœnalitatibus vitæ præsentis: vt suprà dictum est. Sed nulli est apertus aditus regni cælestis, quandiu obnoxius est pœnæ: licet patet de his qui sunt in purgatorio. Non ergo effectus baptismi est apertio ianuæ regni cælestis.

Ar. 1. & 2.

¶SED CONTRA est quod super illud Luc. 3. Apertum est cælum, dicit gloss. Bedæ. Virtus hic baptismatis ostenditur, de quo quisque cùm egreditur, regni cælestis ei ianua aperitur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aperire ianuam regni cælestis, est amouere impedimentum, quo quis impeditur regnum cæleste introire. Hoc autem impedimentum est culpa & reatus pœnæ. Ostensum est autem suprà, quòd per baptismum omnis culpa & omnis reatus pœnæ tollitur. Vnde consequens est, quòd effectus baptismi sit apertio ianuæ regni cælestis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptismus in tantum aperit baptizato ianuam regni cælestis, inquantum incorporat eum passioni Christi, virtutem eius homini applicando.

¶Ad secundum dicendum, quòd quando passio Christi nondum erat realiter perfecta, sed solùm in fide credentium, baptismus proportionaliter causabat ianuæ apertionem, non quidem in re sed in spe. Baptizati enim tunc decedẽtes, ex certa spe introitum regni cælestis expectabant.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptizatus non est obnoxius morti, & pœnalitatibus vitæ præsentis, propter reatum personæ, sed propter statum naturæ. Et ideo propter hoc non impe-

Universidad de Navarra
Biblioteca

me loqui de lepra Constantini. Dico autem hoc, quia nullius auctoritas constat, Constantinum mundarum à lepra in baptismo. Tū quia gesta Syluestri (ex quibus hoc videtur haberi) tacentur habent Autorem, vt pater in ea sancta Romana. distin. decima nona. Tum quia nullus siue Christianorū, siue Gentilis historicē inuenitur hoc scripsisse: vt testatur Platina in vita Marci Papæ. Tum præcipuè quia Ambrosij autoritas obstat. dum in oratione expressè dicit Constantinum in vltimis constitutum baptizatū fuisse, quod longè distat ab hoc. scilicet quòd in principio fuæ conuersionis fuerit baptizatus. Et propterea narratio de lepra Constantini non est assertiuè probanda.

Annot. *4 distinct. 4. art. 3. qu. 1. & 2. Et dist 18. q. 7. quo. 1. cap.*

¶ Super Quæstionu sexagesimamnona Articulum nonum & decimum.

Annot. IN articul. nono & decimo multa dicenda sunt pro doctrina eorum. Et primò de sensu conclusionis, deinde de necessitate, tertiò de modo quod quidem attinet ad primum, euarrò de tribus modis de quibus comparabitur. Tandem ostendā sensus conclusionis ad literam de eo quod requiritur ad effectum baptismi recte dispositum. Quod vltimo tractandum est quoniam non tractatur hic an precedente fictione, baptizatus fiat filius regni, consequatur remissionem; nullus enim dubitat de hoc euentu sed tractatur an in tali casu ex vi baptismi consequatur baptizatus remissionem, &c. & hic est sensus conclusionis. Necessitas autem talis assertionis est duplex. Prima est autoritas Augustini in libro de baptismo, relata & à Magistro sen. in quarto, distinctione quarta & à Gratiano de consecrat. distinctio. quarta capit. tunc valere. & habetur in hac litera. Tunc valere incipit ad salutem baptismus. &c. Vbi expresse Augustin. dicit baptismum ipsum valere ad salutem, precedente fictione: licet glos. ibi dē contra textum dicat oppositum. Secunda est ratio ex peccato originali sumpta quia si peccatū originale nec tempore baptismi, neque postea virtute baptismi remittitur, sequitur q nunquam peccatum originale huic homini remissum fuerit. Et probatur sequela: quia non aliud à Christo institutū est remedium ad remissionē peccati originalis.

ditur ab introitu regni cælestis, quando anima separatur à corpore per mortem quasi, iam persoluto eo quod naturæ debebatur.

ARTICVLVS. VIII.

¶ Vtrùm baptismus habuerit in omnibus æqualem effectum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus non habeat in omnibus æqualem effectum. Effectus enim baptismi est remotio culpæ. Sed in quibusdam plura peccata tollit, quàm in aliis. nam in pueris tollit solum peccatum originale: in adultis autem etiam peccata actualia, in quibusdam plura, in quibusdam verò pauciora. Non ergo æqualem effectum habet baptismus in omnibus.

¶Præterea, Per baptismum conferuntur homini gratia & virtutes. Sed quidam post baptismum videntur habere maiorem gratiā & perfectionem virtutem, quàm alij baptizati. Non ergo baptismus habet æqualem effectum in omnibus.

¶Præterea, Natura perficitur per gratiam, sicut Materia per formam. Sed forma recipitur in materia secundum eius capacitatem. Cùm ergo in quibusdam baptizatis etiam pueris, sit maior capacitas naturalium quàm in aliis, videtur quòd quidam maiorem gratiam consequantur quā alij.

¶Præterea, Quidam in baptismo consequuntur non solùm spiritualem salutem, sed etiam corporalem: sicut pater de Constantino, qui in baptismo mundatus est à lepra. Non autem omnes infirmi corporalem salutem consequuntur in baptismo. Baptismus ergo non habet æqualem effectum in omnibus.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ephes. 4. Vna fides, vnum baptisma. Vniformis autem causæ est vniformis effectus. Ergo baptismus habet æqualem effectum in omnibus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplex est effectus baptismi, vnus per se, & alius per accidens. Per se quidem effectus baptismi, est id ad quod baptismus est institutus, scilicet ad regenerandum homines in spiritualem vitam Et hunc effectum æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter se habent ab baptismum. Vnde quia omnes pueri æqualiter se habent ad baptismum (quia non in fide propria, sed in fide Ecclesiæ baptizantur) omnes æqualem effectum percipiunt in baptismo. Adulti verò, qui per propriam fidem ad baptismum accedunt, non æqualiter se habent ad baptismum: quidam enim cum maiori, quidam cum minori deuotione ad baptismum accedunt. & ideo quidam plus, quidam minus de gratia nouitatis accipiunt. Sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris qui plus ei appropinquat: licet ignis quantum est de se, æqualiter ad omnes suum calorem effundat. Effectus autem baptismi per accidens est ad quem baptismus non est ordinatus, sed diuina virtus, hoc in baptismo miraculosè operatur. Sicut super illud Roma. 6. Vt vltra non seruiamus peccato, dicit gloss. Non hoc præstatur in baptismo, nisi fortè miraculo ineffabili Creatori, vt lex peccati, quæ est in membris, prorsus extinguatur. Et tales effectus non æqualiter suscipiuntur ab omnibus baptizatis. etiam si cum æquali deuotione accedant: sed dispensantur huiusmodi effectus secundū ordinem prouidentiæ diuinę.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd minima gratia baptismalis sufficiens est ad delendum cuncta peccata. Vnde hoc non est propter maiorem efficaciam baptismi, quòd in quibusdam plura, quibusdam autem pauciora peccata soluit: sed propter conditionem subiecti, quia in quolibet soluit quotcunque inuenerit.

¶Ad secundum dicendum, quòd hoc quòd in baptizatis maior vel minor gratia apparet, potest dupliciter contingere. Vno modo quia vnus in baptismo percipit maiorē gratiam, quàm alius, propter deuotionem maiorem: vt dictum est. Alio modo, quia etiam si æqualem gratiam percipiant, non æqualiter ea vtuntur: sed vnus studiosius in ea proficit, alius per negligentiam gratiæ Dei deest.

¶Ad tertium, dicendum, quòd diuersa capacitas naturalium in hominibus, non est ex diuersitate mentis, quæ per baptismum renouatur, cùm omnes homines eiusdem speciei existentes, in forma conueniant, sed est ex diuersa dispositione corporum. Secus autem est in angelis qui differunt specie. Et ideo Angelis dantur dona gratuita secundum diuersam capacitatem naturalium: non autem hominibus.

¶Ad quartum dicendum, quòd sanitas corporalis non est per se effectus baptismi: sed est quoddam miraculosum opus prouidētiæ diuinæ.

ARTICVLVS. IX.

¶ Vtrùm fictio impediat effectum baptismi.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd fictio non impediat effectum baptismi. Dicit enim Apostolus Galat. tertio. Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Sed omnes qui baptismum Christi suscipiunt, baptizantur in Christo. Ergo omnes induunt Christum, quod est percipere baptismi effectum. Et ita fictio non impedit baptismi effectum.

¶Præterea, In baptismo operatur virtus diuina, quæ potest voluntatem hominis mutare in bonum. Sed effectus causæ agentis nō potest impediri per id q ab illa causa potest auferri. Ergo fictio non impedit baptismi effectum.

¶Præterea, effectus baptismi est gratia, cui peccatum opponitur. Sed multa sunt alia peccata grauiora quàm fictio, de quibus non dicitur, quòd effectum baptismi impediant. Ergo neque fictio impedit effectum baptismi.

¶SED CONTRA est, quod dicitur Sapient. 1. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Sed effectus baptismi est à Spiritu sancto. Ergo fictio impedit effectum baptismi.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut Damas. dicit, Deus non cogit hominem ad iustitiam. Et ideo ad hoc quòd aliquis iustificetur per baptismum, requiritur quòd voluntas hominis amplectatur baptismum, & baptismi effectum. Dicitur autem aliquis fictus, per hoc quod voluntas eius contradicit vel baptismo, vel eius effectui. Nam secundum Aug. quatuor modis dicitur aliquis fictus. Vno modo ille qui non credit: cùm tamen baptismus sit fidei sacramentum. Alio modo per hoc q contēnit ipsum sacramentū. Tertio modo per hoc quòd aliter celebrat sacramentum, non seruans ritum Ecclesiæ. Quarto modo per hoc quod aliquis in deuotè accedit. Vnde manifestum est, quòd fictio impedit effectum baptismi,

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptizari in Christo, potest intelligi dupliciter. Vno modo in Christo, id est in Christi conformitate. Et sic quicunque baptizantur in Christo, conformati ei per fidem & Charitatem, induunt Christum per gratiam. Alio modo dicuntur aliqui baptizari in Christo, inquantum accipiunt sacramentum Christi. Et sic omnes induunt Christum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiæ.

¶Ad secundum dicendum, quòd quandò Deus voluntatem hominis de malo in bonū mutat, tūc homo non accedit fictus: sed non semper hoc Deus facit. Nec ad hoc sacramentum ordinatur, vt de ficto fit aliquis non fictus, sed vt non fictus aliquis accedens iustificetur.

¶Ad tertium dicendum quòd fictus dicitur aliquis ex eo, q demonstrat se aliquid velle quòd non vult. Quicunque autē accedit ad baptismum, ex hoc ipso ostendit se recipere fidē Christi habere, & sacramentum venerari, & velle se Christo conformari, & velle à peccato recedere. Vnde cuicunque peccato vult homo inhærere, si ad baptismum accedit, fictus accedit: q est indeuotè accedere. Sed hoc intelligendum est de peccato mortali, quod gratiæ contrariatur: nō autem de peccato veniali. Vnde fictio hic quodammodo includit omne peccatum.

ARTICVLVS X.

¶ Vtrùm fictione recedente, baptismus suum effectum consequatur.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd fictione recedēte, baptismus suum effectum non consequatur. Opus enim mortuū quod est sine charitate, non potest vnquam viuificari. Sed ille qui fictus accedit ad baptismum, recipit sacramentum sine charitate. Ergo nunquam potest viuificari hoc modo vt gratiam conferat.

¶Præterea, Fictio videtur esse fortior quam baptismus, cùm impediat eius esse effectum. Sed fortius non tollitur à debilori. Ergo peccatum fictionis non potest tolli per baptismum fictione impeditum. Et sic baptismus non consequetur suum effectū, qui est remissio omnium peccatorum.

¶Præterea, Contingit quòd aliquis fictè accedat ad baptismum, & post baptismum multa peccata committat. Quæ tamen per baptismum non tolluntur: quia baptismus tollit peccata præterita, non futura. Ergo baptismus talis nunquam consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

¶SED CONTRA est quod Augustinus dicit in lib. de Baptismo, Tunc valere incipit ad salutem baptismus, cùm illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseuerante, peccatorum *ablutionem non finebat fieri.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Cùm autem aliquid generatur, simul cum forma recipit effectū formæ, nisi sit aliquid impediēs, quo remoto forma rei generatæ perficit suū effectum: sicut simul cùm corpus graue generatur, mouetur deorsum, nisi sit aliquid prohibens, quo remoto statim incipit moueri deorsum. Et similiter quando aliquis baptizatur accipit characterem quasi formam, & cōsequitur propriū effectum, qui est gratia remittens omnia peccata. Impeditur autē quandoque per fictionem: vnde oportet q remota ea per pœnitentiam, baptismus statim consequatur suum effectum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacramentum baptismi est opus Dei, & non hominis. Et ideo non est mortuum infecto, qui sine charitate baptizatur.

¶Ad secundum dicendū, q fictio nō remouetur per baptismū, sed per pœnitentiā sub sequētē: qua remota, baptismus aufert culpam & reatum omniū peccatorū præcedentium baptismum, & etiam simul existentiū cum Baptismo. Vnde Aug. dicit in li. de Babtismo. Soluitur hesternus dies, & quicquid superest, soluitur & ipsa hora momentumq; ante baptismū & in baptismo: deinceps aūt continuò reus esse incipit. Et sic ad baptismi effectū consequendū cōcurrit baptismus & pœnitentia sed baptismus sicut causa per se agens: pœnitentia sicut causa per accidens, id est, removens prohibens.

¶Ad tertium dicendum, quòd effectus baptismi nō est tollere peccata futura. sed præsentia vel præterita. Et ideo recedente fictione, peccata sequentia remittuntur quidem, sed per pœnitentiam, non per baptismum. Vnde non remittuntur quantum ad totum reatū, sicut peccata præcedentia baptismū.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA, De Circuncisione quæ præcessit baptismum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de præparatoriis ad baptismum. Et primò de præparatorio quod præcessit baptismum, id est, de circunsione Secundo, de præparatoriis, quę concurrunt simul cum baptismo, scilicet de catechismo & exorcismo.

¶Circa primum quæruntur quatuor.

¶Primò, vtrùm circuncisio fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

¶Secundò, de eius institutione.

¶Tertiò, de ritu eius.

¶Quartò, de effectu ipsius.

ARTICVLVS. I.

¶ Vtrùm circuncisio fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd circuncisio nō fuerit præparatoria & figuratiua baptismi. Omnis enim figura habet aliquam similitudinem cum suo figurato. Sed circūcisio nullam habet similitudinem cum baptismo. Ergo videtur quòd non fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

¶Præterea, Apostolus dicit primæ Cor. 10. de antiquis Patribus loquens, q omnes in nube & in mari baptizati sunt. Nō aūt dicit q in circūcisione baptizati sint. Ergo protectio colūnæ nubis, & transitus maris rubri magis fuerunt præparatoria ad baptismum & figuratiua ipsius, quàm circuncisio.

¶Præterea, Suprà dictū fuit, q baptismus Ioānis fuit præparatorius ad baptismū Christi. Si ergo etiam circuncisio fuit præparatoria & figuratiua baptismi Christi, videtur quòd baptismus Ioannis fuerit superfluus, quod est inconueniens. Non ergo circuncisio fuit præparatoria & figurattua baptismi.

¶SED CONTRA est quod Apo. dicit Col. 2. Circūcisi estis circūcisiōe nō manu

lis, id est baptismus: vt ergo nulli baptizato q tūc vel postea inter filios adoptionis est, baptismalis gratia defuit, docuit Aug. baptismū recedēte fictione valere ad salutē. Quā doctrinam Doctores posteriores adeo sunt venerati & coplexi vt non horruerint multas inde cōsequētes difficultates & inde faceamur baptizatū fictè nō opportere cōferri recedēte fictione de peccatis cōmissis ante baptismum. Augustinū ergo tā suscepta autoritas ne cessitat. Mod⁹. quo hoc fieri Auctor. tenet in hac litera, non est ille qui sibi attribuitur: quē ipse olim in 4. sen. dist. 4. q. 3. articu. 1. q. 1. tenuit. ibi siquidē opinatur est fieri hoc: quia character manebat disponēs ad gratiam: hic aūt opinator hoc fieri, quia character vt forma substantialis manet, & gratia sublato impedimento quasi prius effectus consequi tur vt patet in litera,

¶ Aliàs Ecclesiæ conformari.

¶Vbi sunt duæ difficultates, vna ad hominē, & altera ad rē. Ad hominē quidē: quia Autor superius tractās de characte re, posuit ipsum esse dispositionem remotē ad gratiā & nō formā, ex qua fluit gratia, vnde & posuit illum in genere potētiæ, & subiectiuè in intellectu: ex quo non est nata fluere gratia in essentia animæ. Ad rem verò: quoniā character nō se habet ad gratiam vt forma ad consequū proprīū: sed potius gratia est forma, ad quam comitatur mediante sacramento character, & eminētioris ordinis cōstat esse gratiā (qua diuinæ sumus naturæ consortes) quàm character cōis boni & malis.

4. dist. 4. qō 3. ar. 2. Et da. 17. q. 3. ar. 4. q. 1.

¶Ad euidentiam horū, sciendum est, quòd baptismus aliquo modo remaneat, seu aliquid habeat aut relinquat manens, ratione cuius valoré seu effectū consequatur post biennū. Hac necessitate satisfaciendi hominibus more humano. compulsus Autor accomodationē hāc simillitudinariā, quā in litera habes, adinuenit.

¶Vnde nō oportet laborare ad saluādū hunc processum, vt propriū, seu ex propriis sed intelligēdus est, vt accōmodatio quædam simillitudinaria ad manudū cēdum intellectū nouitiorū, vt perciptant quomodo baptismus recedēte fictio ne incipit valere ad salutē. Sciunt enim Autor, gratiam propriā bonis non consequi characterē cōmunem bonis & malis. & proprius effectus sequitur formāquū hoc tam manifestum sit, vt minimi Theologi sciāt. Vnde non proprie voluit intelligi, sed secundum simillitudinem, vt sicut in naturalibus cessante causa, remanente tamen forma, statim habeantur consequētia, nisi adsit impedimentum & si impedimentum adfuerit, consequētia illa statim, quā remotū fuerit, habētur propter remāsionē formæ, ad quā nata erant sequi: ita super naturalib⁹ sacramēti baptismi, quū generatur Christianus quo ad esse de familia Christi seu, quod idē est, quoad esse mēbrā Christianæ religionis, suscipit per baptismū characterē, vt forma quæ constituitur in tali essenā characterē formaliter bono est Christianæ religionis membrum, est de familia Christi, & ad huiusmodi forma, natum est ex diuinæ largitatis ordine cōsequi infusionē gratiæ remissiuæ omnis culpæ. & omnis pœnæ, nisi obex fictiōis obtinerit: & propterea cessante fictione, sequetur infusio gratiæ remissiuæ culpæ & pœnæ propter præsentē formā characteris. ad quē secundum ordinem diuinæ largitatis nata est sequi infusio gratiæ baptismalis. Te-net itaque character vtrumque locū & dispositionis & formæ, diuersimode cōsiderato baptismate. nā baptismus inquantū generatiuus est filiorū adoptionis, gratiā habet pro principali effectu vt forma: inquātū verò generatiuus est Christiani (hoc est mēbri Christianæ religionis seu familiæ) habet q principali effectu characterem. Qui pro eo q infallibili ordine annexā habet gratiā, si fictio nō impedit & recedente fictione annecti sibi vē dicat gratiā formæ substātiali assimilatur. Pro eo verò q annexio gratiæ nouæ exigit principia sua agentis intuitione recedente fictione, dispositioni magis assimilatur quę secūdū infallibilem causarū ordinem cessante impedimento, ad terminū dicit. Vnde vana videtur solicitudo quæ rentiā, quid aut quomodo operetur character recedente fictione ad gratiam baptismalem.

supra q. 68. ar. 2. Et 1. 2. q. 112. ar. 3. & 4. dist. 4. q. 1. ar. 2. ad 1. cor. ad 1. & 3. Et 4. dist. 4. q. 3. ar. 1. qu. 1. co. & lec eo.

¶Et ex his patet solutio difficultatū motarū, tā ad hominem, quàm ad rem. Et quarto loco pro posito expeditum simul est. De quinto autem pertranseundū videtur: quoniā in solis verbis dissensio fortè est inter diuersos doctores: nullum

Universidad de Deusto
Biblioteca

lū enim puto sanæ mẽtis apud se credidisse, gratia cessante fictione commutati characterem sine noua Dei actione gratiæ baptismalis infusa.

¶In responsione ad secundum & tertium ad oppositum est, in fide baptizato inueniri diuersos tempore peccata: scilicet peccata præsentia & futura & præsentia inueniri, duplici ter intelligi: vel ꝓpter perseuerantiam maculę aut actualis commissionis seu omissionis simul cum baptismo: vel propter ipsum impedire sacramenti effectū, fatet quæ tanti refert, quòd sola fictio (quæ nihil aliud videtur quā impeditio gratiæ) per pœnitentiā delenda est cum peccatis commissa post baptismū: reliqua autē per baptismi valorē recedente fictione delentur. Ad hoc enim videtur deseruire litera dicens. Et etiā simul existentia cum baptismo, excipitur aūt sola fictio quoniam ipsa est quæ cōrariatur sacramẽto. Nec puto fictionis peccato intelligendum in proposito crimen illud quod fundat fictionem (puta incredulitatē) sed ipsam malam susceptionē sacramenti, quæ facit eq̄ speciei est. Hic enim actus est propriè fictio, quoniā isto actu mōstrat qui baptizatur se velle quod non vult. Et confirmatur hoc ex verbis Augustini dicentis, Quam illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseuerante, peccatorum ablutionē non tinebat fieri ex hoc enim quòd nulla specie peccati fictio tribuit nisi sacrilegiū, minuasse videtur quid sit illa fictio. Et hinc sequitur, q̄ talis fictus sufficiēter cōferetur, dicēdo se in mente fecisse baptismo, ponēdo illi obicē peccati mortalis, & confitendo cōmissa post baptismū. ¶Aduerte quoq; aliud esse dimitti à Deo expectare veniā, & aliud esse mediis à Deo expectare veniam, Primum est impium, secundū hic docemur, dū baptizatur, per mediū pœnitentiæ & per medium baptismi simul, à Deo expectat veniam Cogimur aūt ad vtrūq; simul mediū recurrere: quia credimus præcedentia peccata remitti quo ad culpam & pœnā totaliter (hoc enim continet gratia baptismalis fictionē vero ei posterioribus peccatis remitti quidem quo ad culpam, quo ad pœnā vero non nisi quantum sacramento pœnitentiæ remittitur. Vnde apparet falsitas allegatæ superius glossæ, præter id, quod est contra textum.

1.2.q.10. 2.ar.5. ad 3. Et q̄o.2. ar.1.q̄o.3. ad 10.

nu facta, in expoliatiõe corporis carnis, sed circumcisione Christi, cõsepulti ei in baptismo.

¶RESPONDEO dicendum, quòd baptismus dicitur sacramentū fidei: inquantum scilicet in baptismo fit quædam fidei professio, & per baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. Eadem autem est fides nostra & antiquorum Patrum, secundum illud Apostoli 2. Corinth. 4. Habentes eundem Spiritum fidei, credimus. Circumcisio autē erat quædam protestatio fidei, vnde dicitur Ro. 4. quòd Abraham accepit circumcisionem tanquam signaculum fidei, Vnde & per circumcisionem antiqui aggregabantur collegio fidelium. Vnde manifestum est, quòd circumcisio fuit præparatoria ad baptismū, & præfiguratiua ipsius, secundum quòd antiquis Patribus omnia in figuram futuri contingebant (vt dicitur primæ Cor. 10.) sicut & fides eorū erat de futuro.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ circumcisio habebat similitudinē cum baptismo quantū ad Spiritualem effectum baptismi. Nam sicut per circumcisionem auferebatur quędā carnalis pelliculla, ita per baptismum homo expoliatur à carnali conuersatione.

¶Ad secundum dicendum, quòd protectio columnæ nubis, & transitus maris Rubri, fuerūt quædam figuræ nostri baptismi: quo renascimur ex aqua significata per mare Rubrum, & Spiritu sancto significato per columnam nubis. Non tamen per hæc fiebat aliqua professio fidei, sicut per circumcisionem. Et ideo prædicta duo erant tantū figuræ, & non sacramenta. Circumcisio autem erat etiam sacramentum præparatorium ad baptismum: minus tamē expresè figurans baptismū, quantum ad exteriora, quam prędicta. Et ideo Apostolus potius fecit mentionem de prædictis quàm de circumcisiõe

¶Ad tertiū dicendum, quòd baptismus ioānis fuit præparatorius ad baptismum Christi, quantum ad exercitium actus. Sed circūcisio quantum ad professionem fidei quæ requiritur in baptismo, sicut dictum est.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm circumcisio fuerit conuenienter instituta

2.ar.5. ad 2.

AD SECVNDVM sic procedi ditur. Videtur q̄ circumcisio fuerit inconuenienter instituta. Sicut enim dictum est in circumsione fiebat quędam fidei professio. Sed a peccato primi hominis nullus vnquam saluari potuit nisi per fidem passionis Christi: secundum illud Ro. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine, ipsius. ergo statim post peccatum primi hois, circūcisio instituī debuit, & non tempore Abrahę.

¶Præterea, In circumcisiõe homo profitebatur obseruantiam veteris legis, sicut in baptismo profitetur obseruantiam nouæ legis, vnde Apost. dicit Gal. 5. Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. Sed legalis obseruantia nõ est tradita tẽpore Abrahæ, sed magis tempore Moysi. Ergo inconuenienter instituta est circumcisio tẽpore Abrahæ.

¶Præterea, Circūcisio fuit figuratiua & præparatiua baptismi. Sed baptismus exhibetur omnibus populis: secundum illud Mat. vlt. Euntes docete omnes Gẽtes, baptizantes eos. Ergo circūcisio non debuit institui vt obseruanda tantum ab vno populo Iudæorum, sed ab omnibus populis.

¶Præterea, Carnalis circumcisio debet respondere spirituali, sicut figura figurato. Sed spiritualis circumcisio quæ fit per Christum, indifferenter conuenit vtrique sexui: quia in Christo Iesu non est masculus & fœmina: vt dicitur Gal. 5. Ergo inconuenienter est circumcisio instituta, quæ competit solis maribus.

¶SED CONTRA est, quòd sicut legitur Genes. 17. circumcisio est instituta à Deo, cuius perfecta sunt opera.

Ar.pr.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) circūcisio erat præparatoria ad baptismum, inquantum erat quædam professio fidei Christi, quam etiam nos in baptismo profitemur. Inter antiquos autem Patres primus Abrahā promissionē accepit de Christo nascituro, cùm dictum est ei Gene. 22. In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Ipse etiam primus se à societate infidelium segregauit, secundum mandatum Dei dicẽtis sibi, Egredere de terra tua & de cognatione tua. Et ideo conuenienter circumcisio fuit instituta in Abraham.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd immediatè post peccatum primi parentis, propter doctrinam ipsius Adæ (qui plenè instructus fuerat de diuinis adhuc fides & ratio naturalis intantum vigebat in homine, quod non oportebat determinari hominibus aliqua signa fidei & salutis: sed vnusquisque pro suo libito fidē suam* aliquibus signis protestabatur. Sed circa tempus Abrahæ diminuta erat fides, plurimis ad idolatriam declinantibus: obscurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiscentiæ vsq; ad peccatum cõtra naturam. Et ideo conuenienter tunc & non antè fuit instituta circumcisio ad profitendum fidem, & ad minuendum carnalem concupiscentiam.

** Aliàs professionis.*

¶Ad secundum dicendum, quòd legalis obseruantia tradi nõ debuit nisi populo iam congregato: quia lex ordinatur ad bonū publicum: vt in Secunda parte dictum est. Populus autem fidelium congregandus erat aliquo signo sensibili, quod est necessarium ad hoc quòd homines in quacunq; religiõe adunẽtur: sicut Aug. dicit contra Faustum. Et ideo oportuit prius institui circumcisionem, quàm lex daretur. Illi autem Patres, qui fuerunt ante legem familias suas instruxerunt de diuinis, per modum paternæ admonitionis. Vnde & Dominus dicit de Abraham, Scio quòd præceptur sit filiis suis & domui suæ post se, vt custodiant viam Domini.

1.q.9. 3.ar.5. ad 2. & ar.1. ad 2.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptismus in se cõtinet perfectionem salutis, ad quam Deus omnes homines vocat, secundum illud 1. Timot. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri. Et ideo baptismus omnibus populis proponitur. Circumcisio autem non continebat perfectionem salutis, sed figurabat ipsam vt fiendam per Christum, qui erat ex Iudæorum populo nasciturus. Et ideo illi soli populo data est circumcisio.

¶Ad quartum dicendum, quòd circumcisio instituta est, vt signū fidei Abrahæ, qui credidit se patrem futurum Christi sibi repromissi: & ideo conuenienter solis maribus competebat. Peccatum etiam originale, contra quod specialiter circumcisio ordinabatur à parte trahitur, non à matre: vt in Secunda parte dictum est. Sed baptismus continet virtutem Christi: qui est vniuersalis causa salutis omnium, & remissionis omnium peccatorum.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm ritus circumsionis fuerit conueniens.

4.di.1.q.2.ar.3.q.3. & ar.5. q.1. & 5. Et 10.7. 2.2.q.10.ar.5. Ro.4.lect. 1.co.5. Ar.1. & 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ritus circumcisionis non fuerit conueniens. Circumcisio enim (sicut dictum est) fidei quædam professio est. Sed fides in vi apprehensiua existit, cuius operationes maximè apparēt in capite. Ergo magis debuit signū circumcisionis dari in capite quàm in membro generationis.

¶Præterea, Ad vsum sacramentorum assumimus ea quorum est communior vsus: sicut aquam ad abluendum, & panem ad reficiendum. Sed ad incidendum communius vtimur cultello ferreo quàm lapideo. Ergo circumcisio non debuit fieri cultello lapideo.

¶Præterea, Sicut baptismus instituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circumcisio: sicut Beda dicit. Sed baptismus non differtur vsq; ad octauum diem (ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, si nondum baptizati decedant)

decedant) quandoque etiam traditur baptismus post octauum diem. Ergo circumcisioni non debuit determinari octauus dies, sed debebat quandoque præueniri, sicut etiam quandoque tardabatur.

¶SED CONTRA est, quod Roma. 4. super illud, Et signum accepit circumcisionis, determinatur in glossa. prædictus circumcisionis ritus.

Ar.prac.

¶RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est) circumcisio quoddam signum fidei est, institutum à Deo, cuius sapientiæ non est numerus. Determinare autem conuenientia signa, est sapientiæ opus. Et ideo concedendum est, quòd ritus circumcisionis fuit conueniens.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circumcisio conueniebat fiebat in membro generationis. Primò quidem: quia signum erat fidei, qua Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturum. Secundò, quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur. Tertiò, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentiæ: quæ præcipuè in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum.

¶Ad secundum dicendum, quòd cultellus lapideus non erat de necessitate circumcisionis: vnde non inuenitur tale instrumentum præcepto diuino determinatum. Neque etiam communiter tali instrumento Iudæi vtebantur ad circumcidendum, sicut neque modò vtuntur. Leguntur tamen aliquæ circumcisiones factæ: sicut legitur Exod. 4. quòd tulit Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filij sui. & Iosue 5. dicitur. Fac tibi cultellos lapideos, & circumcide secundò filios Israël. Per quod figurabatur circūcisionem spiritualem esse fiendam per Christum: de quo dicitur 1. Corint. 10. Petra autem erat Christus.

¶Ad tertium dicendum, quòd octauus dies determinabatur circuncisioni, tum propter mysterium: quia in octaua ætate (quæ erit ætas resurgentium) quasi in octauo die, perficitur per Christum spiritualis circumcisio, quando auferet ab electis non solum culpam, sed etiam omnem pœnalitatem, tum etiam propter teneritudinem infantis ante octauum diem. Vnde etiam de aliis animalibus Leuit. 22. præcipitur, Bos, ouis & capra, cùm genita fuerint, septem diebus erunt sub vbere matris suæ, die autem octauo & deinceps offerri poterunt Domino. Erat autem octauus dies de necessitate præcepti: ita scilicet, quòd octauum diem prætermittentes, peccabant, etiam si esset sabbatum: secundum illud Ioann. 7. Circumcisionem accipit homo in sabbato, vt non soluatur lex Moysi. Non tamen erat de necessitate sacramenti: quia si aliqui omittebant octuum diem, postea poterant circuncidi. Quidam etiam dicunt, quòd propter periculum imminentis mortis, poterat octauus dies præueniri. Sed hoc nec ex autoritate Scripturæ, nec ex consuetudine Iudæorum haberi potest. Vnde melius dicendum est, sicut etiam Hugustin. de san. Vic. dicit, quòd octauus dies nulla necessitate

Glosord.

præueniebatur. Vnde super illud Prouerb. 4. Vnigenitus eram coram matre mea, dicit glo. quòd alius Berſabere paruulus non compuratur: quia ante octauum diem mortuus, nominatus non fuit, & per consequens nec circumcisus.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm circumcisio conferret gratiam iustificantem.

Supra, q.62.ar.6. ad 2. Et dist.1.q.1. ar.4. Et veri 3.28. ar.2. ad 12. Et Ro. 4.le.2 co. 3. & ca 9. lec 5 col. 2 fi. li.4.c.2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod circumcisio non conferret gratiam iustificantem: dicit enim Apostolus Gal. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est, id est sine causa. Sed circumcisio erat quædam obligatio legis implendæ: secundum illud Gal. 6. Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. Ergo si ex circumcisione est iustitia, Christus gratis, id est sine causa, mortuus est. Sed hoc est inconueniens. non ergo ex circumcisione erat gratia iustificans à peccato.

¶Præterea, Ante institutionem circumcisionis sola fides ad iustificationem sufficiebat: dicit enim Grego. in Mora. Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres pro paruulis sola fides. Sed virtus fidei non est immunita per mandatum circuncisionis. ergo sola fides paruulos iustificabat, & non circuncisio.

¶ Præterea, Iosue 5. legitur, quod populus qui natus est in deserto per quadraginta annos, incircuncisus fuit. Si ergo per circuncisionem auferebatur peccatum originale, videtur quod omnes qui in deserto mortui sunt, tam paruuli quàm adulti, fuerint damnati. Et eadem obiectio est de pueris, qui moriebantur ante octauum diem circuncisionis: qui præuenīri non debebat, vt dictum est.

Ar.prac.

¶ Præterea, Nihil impedit introitum regni cælestis nisi peccatum. Sed circuncisio ante passionem Christi impediabantur ab introitu regni cælestis. Non ergo per circuncisionem homines iustificabantur à peccato.

¶ Præterea, Peccatum originale non dimittitur sine actuali: quia impium est à Deo dimidiam sperare veniam, vt Augustin. dicit. Sed nusquam legitur quòd per circuncisionem remitteretur actuale peccatum. Ergo etiam neque originale per eam dimittebatur.

¶SED CONTRA est quod Augustin. dicit ad Valerium contra Iulianum, Ex quo institura est circuncisio in populo Dei, * quæ erat signaculum fidei iustitiæ Dei, ad sanctificationem pur gationis valebat paruulis originalis veterisque peccati: sicut & baptismus ex illo cœpit valere tempore ad innouationem hominis, ex quo institutus est.

** Aliàs quærat si signaculum iustitiæ fidei ad purgationem, valebat magnis & paruulis &c.*

¶RESPONDEO dicendum, quòd ab hominibus communiter ponitur, quòd in circuncisione peccatum originale remittebatur. Quidam tamen dixerunt quòd non conferebatur gratia, sed solùm auferebatur peccatum, quod Magister ponit in prima distinct. 4. sent. & Roma. 4. in gloss. Sed hoc non potest esse: quia culpa non remittitur nisi per gratiam, secundum illud Roma. 3. Iustificati gratis per gratiam, &c. Et ideo alij dixerunt, quòd per circuncisionem conferebatur gratia quantum ad effectus remissionis culpæ, sed non quantum ad effectus positiuos, ne cogerentur dicere, quòd gratia in circuncisione collata sufficiebat ad implendum mandata legis, & ita superfluus fuerit aduentus Christi. Sed hæc etiam positio stare non potest. primò quidem: quia per circuncisionem dabatur pueris facultas suo tempore perueniendi ad gloriam, quæ est vltimus effectus positiuus gratiæ. secundò, quia priores sunt naturaliter secundum ordinem causæ formalis effectus positiui, quàm priuatiui, etiam non excludit priuationem, nisi informando subiectum. Et ideo alij dixerunt, quòd in circuncisione conferebatur gratia equantum ad omnes gratiæ effectus, aliter tamen quàm in baptismo. Nam in baptismo confertur gratia ex virtute ipsius baptismi, quam habet inquantum est instrumentum passionis Christi iam perfectè. * In circuncisione autem conferebatur gratia, non ex virtute circuncisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cuius signum erat circuncisio: ita scilicet, quòd homo qui accipiebat circuncisionem, profitebatur se suscipere talem fidem: vel adultus pro se, vel alius pro paruulis. Vnde & Apostolus dicit Rom. 4. quòd Abraham accepit signum circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei, quia scilicet iustitia erat ex fide significata, non ex circuncisione significante. Et quia baptismus operatur instrumentaliter in virtute passionis Christi, non autem circuncisio, ideo baptismus imprimit characterem incorporantem hominem Christo, & copiosiorem gratiam confert quàm circuncisio: maior enim est effectus rei, iam præsentis, quàm spei.

** Aliàs circuncisio autem conferebat gratiam in quantum erat signum passionis Christi futuræ.*

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procederet, si ex circuncisione esset iustitia aliter quàm per fidem passionis Christi.

¶Ad secundum dicendum, quòd sicut ante institutionē circuncisionis sola fides Christi futuri iustificabat tam pueros, quàm adultos: ita etiā & circuncisione data. Sed antea nō requirebatur aliquod

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Inter Quæstionum septuagesimam & quæ sequitur sexagesimaprimam.

Supra quæst. 70. & 71. nihil scribendum videtur nisi in his quæ dicuntur in art. 3. de causalitate exorcismorum. Non extent si quidem scrupulo duo ibi dicta. Primum est circa apertionem sensuum per exorcismos baptismales. Secundum est circa vnctionem, quæ fit in vertice baptizati, quod operatur conseruationem gratiæ baptismalis. Primum enim intelligo nō sic, quòd exorcismus minuat interiorem in fectionem sensuum animæ, quia hoc sine gratia non video posse fieri in paruulis, quicquid fit in adultis sed intelligo sic quòd potestas dæmonis ad præcludendum sensus interiores animæ cō cessa dæmoni propter interiorem infectionem animæ per exorcismum impeditur. Ne scilicet ob infectas interiores animæ partes præcludat alias ad sentiendum spiritualia quę Christi sunt ita quòd potestas dæmonis per exorcismos baptismales impeditur ne possit extrinseca obstacula sacramento & intrinseca sacramenti effectui præstare.

Dam. lib. 4. c. 26.

¶ Secundum dictum, quòd de actiua conseruatione intelligi nequeat, de pas siua oportet intelligi: hoc quòd vnctio illa operatur quoddam actuale auxilium faciens ex parte baptizati ad conseruationem gratiæ susceptę. Consistit autem auxilium hoc in actu secundo, qui in adultis tunc excitatur aut adiuuatur, in paruulis autem non nisi tempore existentionis gratiæ ad operationem locum habere potest.

aliquod signum protestatiuum huius fidei: quia nondum homines fideles, seorsum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum vnius Dei. Probabile tamen est, quòd parentes fideles pro paruulis natis, & maximè in periculo existentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculū fidei) sicut adulti pro seipsis preces & sacrificia offerebant.

¶ Ad tertium dicendum, quòd populus in deserto prætermittens mandatum circuncisionis, excusabatur: tum quia nesciebant quando castra mouenda erant: tum quia (vt Damasc. dicit) non necesse erat eos aliquod signum distinctionis habere, cùm seorsum ab aliis populis habitabant. Et tamen, vt Augustin. dicit, inobedientiam incurrebant qui ex contemptu prætermittebant. Videtur tamen quòd nulli incircuncisi mortui fuerint in deserto: quia, vt in Psalm. dicitur, non erat in tribubus eorum infirmus: sed illi soli videntur mortui in deserto, qui fuerant in Aegypto circuncisi. Si tamen aliqui incircuncisi mortui sunt, eadem ratio est de his, & de his qui moriebātur ante circuncisionis institutionem. Quod etiam intelligendum est de pueris, qui moriebantur ante octauum diem tempore legis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd in circuncisione auferabatur originale peccatum ex parte personæ: remanebat tamen impedimentum intrandi in regnum cælorum ex parte totius naturæ: quod fuit sublatum per passionem Christi. Et ideo etiam baptismus ante passionem Christi non introducebat in regnum. Sed & circuncisio si haberet locum post passionem Christi, introduceret in regnum.

¶ Ad quintum dicendū, quòd adulti quando circuncidebantur, consequebantur remissionem, non solùm originalis peccati, sed etiam actualium peccatorum. Non tamen ita quòd liberarentur ab omni reatu pœnæ, sicut fit in baptismo: in quo confertur copiosior gratia.

QVAESTIO SEPTVAGESIMAPRIMA
De præparatoriis, quæ simul concurrunt cum baptismo, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præparatoriis, quæ simul concurrunt cum baptismo.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm catechismus debeat præcedere baptismum.

¶ Secundò, vtrùm baptismum debeat præcedere exorcismus.

¶ Tertiò, vtrùm ea quæ aguntur in catechismo & exorcismo, aliquid efficiant vel solùm significent.

¶ Quartò, vtrùm baptizandi debeant catechizari vel exorcizari per sacerdotes.

ARTICVLVS I.
¶ Vtrùm catechismus debeat præcedere baptismum.

4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 3.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd catechismus non debeat præcedere baptismum. Per baptismum enim regenerantur homines in vitam spiritualem. Sed prius homo accepit vitam quàm doctrinam. Non ergo prius debet homo catechizari, id est doceri, quàm baptizari.

¶ Præterea, Baptismus exhibetur non solùm adultis, sed etiam pueris, qui non sunt doctrinæ perceptibiles eo quòd non habēt vsum rationis. Ergo ridiculum est eos catechizare.

¶ Præterea, In catechismo confitetur catechizatus suam fidem. Sed pueri non possunt suam fidem confiteri, neque per seipsos, neque etiam aliquis alius pro eis: tum quia nullus potest alium ad aliquid obligare: tum etiam quia non potest aliquis scire, vtrùm pueri cum ad legitimam ætatem peruenerint, assentiant fidei. Non ergo debet catechismus præcedere baptismum.

¶ SED CONTRA est quod Rabanus de institutione clericali dicit, Ante baptismum, catechizandi debet hominem præuenire officium, vt fidei primum catechumenus accipiat rudimentum. *lib. 1. c. 25.*

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) baptismus est fidei sacramentum, cum sit quædam professio fidei Christianæ. Ad hoc autem quòd aliquis fidem accipiat, requiritur quòd de fide instruatur, secundum illud Rom. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audiēt sine prædicante? Et ideo ante baptismum conuenienter præcedit catechismus. Vnde & Dominus præceptum baptizandi discipulis tradens, præmittit doctrinam baptismo, dicens, Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c. 2. *prælat. art. 1.*

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vita gratiæ, in qua regeneratur aliquis per baptismum, præsupponit vitam naturæ rationalis: in qua homo potest esse particeps doctrinæ.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut mater Ecclesia (vt suprà dictum est) accommodat pueris baptizandis aliorum pedes, vt veniant, & aliorum cor, vt credant: ita etiam accommodat eis aliorum aures, vt audiant, & intellectum, vt per alios instruantur. Et ideo eadem ratione sunt catechizandi, qua sunt baptizandi.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ille qui pro puero baptizato respondet, Credo, non prædicit puerum crediturum, cum ad legitimos annos peruenerit: alioquin diceret, Credet. Sed profitetur fidem Ecclesiæ in persona pueri, cui communicatur, cuius sacramentum ei tribuitur, & ad quam obligatur per alium. Non est enim inconueniens, quòd aliquis obligetur per alium in his quæ sunt de necessitate salutis. Similiter etiam patrinus pro puero respondens promittit se operam daturum ad hoc quod puer credat. Quod tamen non sufficeret in adultis vsum rationis habentibus.

ARTICVLVS II.
¶ Vtrùm exorcismus debeat præcedere baptismum.

Infrà ar. 3. ad 3. Et 4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 1. per tot. & q. 2. ad 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod exorcismus non debeat præcedere baptismum. Exorcismus enim contra energumenos, id est, arreptitios ordinarur. Sed non omnes baptizandi sunt tales. Ergo exorcismus non debet præcedere baptismum.

¶ Præterea, Quandiu homo subiacet peccato, diabolus in eum habet potestatem: quia vt dicitur Ioan. 8. qui facit peccatum, seruus est peccati. Sed peccatum tollitur per baptismum. Non ergo ante baptismum sunt homines exorcizandi.

¶ Præterea, Ad arcendum dæmonum potestatem introducta est aqua benedicta. Nō ergo ad hoc oportebat aliud remedium adhiberi per exorcismos.

¶ SED CONTRA est quod Cælestinus papa dicit, Siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniant sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm exorcismis & exufflationibus clericorum spiritus immundus ab eis abiiciatur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quicunque sapienter aliquod opus facere proponit, prius remouet impedimenta sui operis: vnde dicitur Hierem. 4. Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas. Diabolus autem hostis est humanæ salutis, quę homini per baptismum *exhibetur: & habet potestatem aliquam in hominem, ex hoc ipso quod subditur originali peccato, vel etiam actuali. Vnde conuenienter ante baptismum expelluntur dæmones per exorcismos, ne salutem hominis impediant: quam quidem expulsionem significat exufflatio. Benedictio autem cum manus impositione, præcludit expulsoriam, ne redire possit. Sal autem in os missum, & narium & aurium sputo linitio, significat receptionem doctrinæ fidei quantum ad aures, & approbationem quantum ad nares, & confessionē quantum ad os. Olei vero inunctio significat aptitudinem hominis ad pugnandum contra dæmones.

*Aliàs acquirit.

¶ AD

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd energumeni dicuntur, quasi interius laborantes ex intrinseca operatione diaboli. Et quanuis non omnes accedentes ad baptismum, corporaliter ab eo vexentur: omnes tamen non baptizati potestati dæmonum subiiciuntur, saltem propter originalis peccati reatum.

*Alias ablatio nem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in baptismo per *ablutionem peccati excluditur potestas dæmonis ab homine, quantum ad hoc quòd impedit eum à perceptione gloriæ. Sed exorcismi excludunt potestatem dæmonis, inquantum impedit hominem à perceptione sacramenti.

¶ Ad tertium dicendum, quòd aqua benedicta datur contra impugnationes dæmonum, quæ sunt ab exteriori: sed exorcismus ordinatur contra impugnationes dæmonum, quæ sunt ab interiori: vnde & energumeni dicuntur, quasi interius laborantes illi qui exorcizantur. Vel dicendum, quòd sicut in remedium contra peccatum, secundò datur pœnitentia, quia baptismus non iteratur: ita in remedium contra impugnationes dæmonum, secundò datur aqua benedicta, quia exorcismi baptismales non iterantur.

ARTICVLVS III.
¶ Vtrùm ea, quæ aguntur in exorcismo, aliquid efficiant.

4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ea quæ aguntur in exorcismo, non efficiant aliquid sed solùm significent. Si enim puer post exorcismos moriatur ante baptismum, salutem non consequitur. Sed ad hoc ordinatur effectus eorum, quæ in sacramentis aguntur, vt homo consequatur salutem. Vnde & Marc. vlti. dicitur, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Ergo ea quæ aguntur in exorcismo, nihil efficiunt, sed solùm significant.

¶ Præterea, Hoc solùm requiritur ad sacramentum nouæ legis, vt sit signum & causa: vt suprà dictum est. Si ergo ea quæ aguntur in exorcismo, aliquid efficiant, videtur quòd singula sint quædam sacramenta. Q. 62. ar. 1. & 2.

¶ Præterea, Sicut exorcismus ordinatur ad baptismum, ita etiam si aliquid in exorcismo efficitur, ordinatur ad effectum baptismi. Sed dispositio ex necessitate præcedit formam perfectam: quia forma non recipitur nisi in materia disposita. Sequeretur ergo, quòd nullus posset consequi effectum baptismi, nisi prius exorcizetur, quod patet esse falsum. Non ergo ea quæ aguntur in exorcismis, aliquem effectum habent.

¶ Præterea, Sicut quædam aguntur in exorcismo ante baptismū, ita etiam quædam aguntur post baptismum, sicut quòd sacerdos baptizatum chrismate vngit in vertice. Sed ea quæ post baptismum aguntur, non videntur aliquid efficere: quia secūdum hoc effectus baptismi esset imperfectus. Ergo nec ea quæ ante baptismum aguntur in exorcismo.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. de Symbolo, Paruuli exufflantur & exorcizantur, vt pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decipit hominem. Nihil autem agitur frustra per Ecclesiam. Ergo per huiusmodi exufflationes hoc agitur, vt dæmonum potestas expellatur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt ea, quæ in exorcismo aguntur, nihil efficere, sed solùm significare. Sed hoc patet esse falsum, per hoc quòd Ecclesia in exorcismis, imperatiuis verbis vtitur ad expellendam dæmonis potestatem: puta cùm dicit, Ergo maledicte diabole exi ab eo, &c. Et ideo dicendum est, quòd aliquem effectum habent: differenter tamen ab ipso baptismo. Nam per baptismum datur homini gratia ad plenam remissionem culparum. Per ea verò quæ in exorcismo aguntur, excluditur duplex impedimentum salutaris gratiæ percipiendæ. Quorum vnum est impedimentum extrinsecum, prout dæmones hominis salutem impedire conantur. Et hoc impedimentum excluditur per exufflationes, quibus potestas dæmonis pellitur (vt patet ex inducta auctoritate Augustin.) quantum scilicet ad hoc quòd non præstet impedimentum sacramento suscipiendo. Manet tamen potestas dæmonis in homine, quantum ad maculam peccati & reatum pœnæ, quousque peccatum per baptismum tollatur. Et secundum hoc Cyprianus dicit, Scias diaboli nequitiam posse remanere vsque ad aquam salutarem: in baptismo autem omnem nequitiam amittere. Aliud impedimentum est intrinsecum: prout scilicet homo ex infectione originalis peccati habet sensus præclusos ad percipienda salutis mysteria. Vnde Rabanus de institutione clericorum dicit, quòd per saliuam typicam & sacerdotis tactum, sapientia & virtus diuina salutem catechumeni operatur, vt aperiātur ei nares, ad percipiendum odorem notitiæ Dei: vt aperiantur ei aures, ad audiendum mandata Dei: vt aperiantur illi sensus, in intimo corde, ad respondum. *lib. 1. c. 27.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per ea quæ aguntur in exorcismo, non tollitur culpa, propter quām homo punitur post mortem: sed solùm tolluntur impedimenta recipiendi remissionem culpæ per sacramentum, vnde post mortem exorcismus non valet sine baptismo. Præpositinus tamen dicit, quòd pueri exorcizati, si moriantur ante baptismum, minores tenebras patiuntur. Sed hoc non videtur verum: quia tenebræ illæ sunt carentia diuinæ visionis, quæ non recipit magis & minus.

¶ Ad secundum dicēdum, quòd de ratione sacramenti est, quòd perficiat principalem effectum, qui est gratia remittens culpam, vel supplens aliquem hominis defectum. Quod quidem non fit per ea quæ aguntur in exorcismo: sed solùm huiusmodi impedimenta tolluntur. Et ideo non sunt sacramenta, sed sacramentalia quædam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dispositio sufficiens ad suscipiendam gratiam baptismalem, est fides & intentio, vel propria eius qui baptizatur, si sit adultus: vel ipsius Ecclesiæ, si sit paruulus. Ea verò quæ aguntur in exorcismo, ordinantur ad remouendum impedimenta: & ideo sine eo potest aliquis consequi effectum baptismi. Non tamen sunt huiusmodi prætermittenda, nisi in necessitatis articulo. Et tunc cessante periculo, debent suppleri, vt seruetur vniformitas in baptismo. Nec frustra supplentur post baptismum: quia sicut impeditur effectus baptismi, antequam percipiatur, ita potest impediri postquam fuerit perceptus.

¶ Ad quartum dicendum, quòd eorum quæ aguntur post baptismum circa baptizatum, aliquid est quod non solum significat, sed efficit: puta iniunctio quæ fit in vertice, quæ operatur *conseruationem gratiæ baptismalis. Aliquid autem est quod nihil efficit sed solum significat: sicut quòd datur ei vestis candida, ad significandum nouitatem vitæ. *Alias ad conseruationem.

ARTICVLVS IIII.
¶ Vtrùm sit officium sacerdotis catechizare & exorcizare baptizandum.

4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 3.

AD QARTVM sic proceditur. Videtur quòd non sit sacerdotis catechizare & exorcizare baptizandum. Ad officium enim ministrorum pertinet habere operationem super immundos: vt Dionys. dicit 5. cap. Eccles. hie. Sed catechumeni qui instruuntur in catechismo, & energumeni qui purgantur in exorcismo, computantur inter immundos: vt ibidem Dionys. dicit. Ergo catechizare & exorcizare non pertinet ad officium sacerdotis, sed potius ministrorum.

¶ Præterea, Catechumeni instruuntur de fide per sacram Scripturam, quæ in Ecclesia per ministros recitatur: sicut enim per lectores in Ecclesia legitur vetus Testamentum, ita etiam per diacones & subdiacones legitur nouum. Et sic ad ministros pertinet catechizare. Similiter etiam & exorcizare, vt videtur, ad ministros pertinet: dicit enim Isido. in quadam Epistola, Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manúsque super energumenos & catechumenos in exorcismo imponere. Non ergo pertinet ad officium sacerdotis, catechizare & exorcizare.

¶ Præterea, Catechizare idem est quod docere, & hoc idem est quod perficere. Quod ad officium episcoporum pertinet, vt dicit Dionys. 5. cap. Eccles. hier. Non ergo pertinet ad officium sacerdotis.

¶ SED CONTRA est, quod Nicol. Papa dicit, Catechismi baptizandorum à sacerdotibus vniuscuiusque Ecclesiæ fieri possunt. Vnde Grego. etiam super Ezech. dicit, Sacerdotes cùm per exorcismi gratiam, manum credentibus imponunt, quid aliud faciunt, nisi quod dæmonia eiiciunt? *Greg. ho. 29. in Euang.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd minister comparatur ad sacerdotē, sicut secundarium & instrumentale agens ad principale

*Aristo. lib. 4. epi. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum primum Tertium.

Annot. Infrà, q. 84. art. 1. ad 1. Et 4. dist. 7. q. 1. ar. 2. q. 1. & 2. Et 4. con. c. 60.

IN articulo primo & quarto quæritur vtrum Christus sit conueniens materia huius sacramenti. Et videtur quod non. Sacramentum enim est signum rei sacræ. Sed vnctio olei non habet aliquam rem sacram significatam. Ergo non est materia sacramenti. Confirmationis dicit Ambrosius, quod ante vnctionem chrismatis non habet gratiam Spiritus sancti, sed post vnctionem habet. Ergo vnctio chrismatis non videtur esse materia huius sacramenti.

Ambr. extra.

¶ Præterea, de hoc habetur textus clarus de sacramentis non tenere ante lib. cap. Pastoralis. Vnctio ergo chrismatis videtur esse materia huius sacramenti, in quo debet teneri, qui per errorem fuit nō confirmatus, sed oleo delinitus: & respondetur quod est aliquid retinendum, sed aliud supplendum quod in ecclesia fuerit primitus. Ex hoc enim apparet ratio mysterii confirmationis, quod ad similitudinem Christi dicitur confirmatus esse, qui baptismate renatus fuit delinitus, & oleo delinitus: & respondetur quod est aliquid retinendum, sed aliud supplendum quod in ecclesia fuerit primitus. Ex hoc enim apparet ratio mysterii confirmationis, quod ad similitudinem Christi dicitur confirmatus esse, qui baptismate renatus fuit delinitus balsamo collato. Vnde intelligendum est quod chrisma (quod vocant) est res ex duabus materiis consistens, scilicet ex oleo & balsamo, quod chrisma consecratum vocare) esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum quartum.*

Annot. IN artic.4.aduerte pro hoc & cæteris sacramentis, quòd licet in antiquis ritibus non inueniantur ea præcisè omnes sacramentorum formæ positoribus tamè temporibus scilicet sub Eugenio IIII.in conci Florentino,in quo etiam fuit ecclesia Orientalis, explicatæ sunt omnium sacramentorū formę cum reliquis omnibus requisitis ad omnia & singula sacramenta.Vbi & ponitur ista forma,sacramenti confirmationis, nisi quòd hîc dicitur.Consigno:& ibi legitur,Signo te signo crucis, & idem est sensus.

De consec. d. 5. cap. de his vero. Melchiades Papa inquit, &c.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum quintum.*

Commū. IN art.quinto dubium occurrit ad hominé, quoniam Autor superius in quæst.61.art.6.posuit characterem confirmationis pertinere ad recipientes: hîc autem ponit ipsum ex parte potentiæ actiuæ vel patet in litera.Vnde videtur Autoris doctrina sibi ipsi dissonare.

¶ Ad hoc dicitur, quòd hæc sibi inuicem non aduersantur: quoniam character confirmationis,vt ipsius Sacramenti nomen testatur, est characteris baptismalis cōfirmatiue baptismum enim fit Christianus,infirmus tamen (quia est sicut modo genitus infans) per confirmationē autem firmatur:accipit hoc ex eadem parte vtriusque se tenet sacramenti character & per consequens character cōfirmationis est vt perficiens characterem baptismalem:quia quum se teneat ex parte recipientis,trahit secum suæ cōfirmationis characterem. Vnde de con. distinct.5.cap.de his vero. Melchiades Papa inquit, ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta quòd vnum sine altero ritè perfici non possit: id est, Christianum facere non potest, supple,perfectum Apparetque hoc idem ex actibus vtriusque characteris: nam baptismi est confitteri fidem:confirmationis autem liberè seu intrepidem confiteri eandem, vbi patet secundum perficere & firmare primum. Patet enim non fic esse intelligendum characterem esse potentiam passiuam,tanquam si poneretur pure passiua,potest enim aliquem actum habere cum hoc, quod constituit sacramentorum receptiuum perfectum seu birtuum: baptismalis siquidem character receptiuum absolutè, confirmatio autem receptiuum perfectè & liberè constituit.

Q. 62 art. 2. 2. & 3.

Infrà, q. 4. art. 3. cor & 4. di. 7. q. 1. art. 3. q. 3. Et opus. 22. c. 1.

dicit super Ioann. Accedit verbum ad elementum,& fit sacramentum. Non ergo debet prius chrisma consecrari, quàm hoc sacramentum tradatur.

¶ Præterea, Omnis consecratio, quæ fit in sacramentis,ad consecutionem gratiæ ordinatur.Sed materia sensibilis confecta ex oleo & balsamo,non est capax gratiæ. Ergo non debet ei aliqua consecratio adhiberi.

¶SED CONTRA est quod Inno.Papa dicit, Presbyteris,cùm baptizant, chrismate baptizatos vngere licear, quod ab Episcopo fuerat consecratum:non tamen frontem ex eodem oleo signare,quòd solum debetur Episcopis, cùm tradunt Paracletum. Quod quidem fit in hoc sacramento.Ergo ad hoc sacramentum requitur chrisma per Episcopum consecratum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd tota sacramentorum sanctificatio à Christo deriuatur, vt suprà dictum est. Est autem considerandum, quòd quibusdam sacramentis habentibus materiam corpoream, Christus est vsus, scilicet baptismo & etiá Eucharistia.Et ideo ex ipso vsu Christi,materiæ horum sacramentorum aptitudinem acceperunt ad perfectionem lacramenti. Vnde Chrys. dicit, quòd nunquam aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu Dominici corporis sanctificatæ fuissent. Et similiter ipse Dominus accipiens panem , benedixit:similiter autem & calicem,vt habetur Matth. 15. & Luc.22.Et propter hoc non est de necessitate horum sacramentorum, quòd materia prius benedicatur:quia sufficit benedictio Christi. Si qua verò benedictio adhibeatur, pertinet ad solennitatem sacramenti,non autem ad necessitatem.Vnctionibus autem visibilibus Christus non est vsus , ne fieret iniuria inuisibili vnctioni,qua est vnctus præ cōsortibus suis.Et ideo tam chrisma quàm oleum sanctum infirmorum, prius benedicuntur, quàm adhibeantur ad vsum sacramenti.

¶AD PRIMVM ergo patet responsio ex dictis.

¶Ad secundum dicendum , quòd vtraque consecratio chrismatis non refertur ad idé. Sicut enim instrumentum virtutem instrumentalem acquirit dupliciter,scilicet quando accipit formam instrumenti, & quando mouetur à principali agente ad effectum: ità etiam materia sacramenti duplici sanctificatione indiget:per quarum vnam fit propria materia sacramenti,per aliam verò applicatur ad effectum.

¶Ad tertium dicendum,quòd materia corporalis non est capax gratiæ , quasi gratiæ subiectū,sed solùm sicut gratię instrumentum,vt supradictum est. Et ad hoc materia sacramenti consecratur:vel ab ipso Christo, vel ab Episcopo, qui gerit in Ecclesia persona Christi.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Vtrùm hæc sit conueniens forma huius sacramenti,Consigno te signo crucis &c.*

Infrà, q. 4. art. 3. ad 1.

AD QVARTVM, sic procedi-tur.Videtur quòd hæc non sit cōueniens forma huius sacramenti, Consigno te signo crucis,& confirmo te chrismate salutis,in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.amen Vius enim sacramentorum à Christo & ab Apostolis deriuatur. Sed neque Christus hanc formam instituit,nec Apostoli ea vsi leguntur. Ergo hæc non est conueniens forma huius sacramenti.

¶ Præterea,Sicut sacramentum est idem apud omnes,ità & forma debet esse eadem:quia quælibet res habet vnitatem,sicut & esse à sua forma.Sed hac forma non omnes vtuntur:quidā enim dicunt ,Confirmo te chrismate sanctificationis. Ergo hæc non est conueniens forma huius sacramenti

¶ Præterea,Sacramentum hoc debet conformari baptismo,sicut perfectio perfectibili:vt suprà dictum est.Sed in forma baptismi non fit mentio de consignatione characteris,nec etiam de cruce Christi (cùm tamen per baptismum homo Christo commoriatur,vt Apostolus dicit Roma. 6.nec etiam fit mentio de effectu salutis,cùm tamen baptismus sit de necessitate salutis. In forma etiam baptismi ponitur vnus actus tantùm , & exprimitur persona baptizantis,cùm dicitur,Ego te baptizato. Cuius contrarium apparet in forma prædicta. Non ergo est conueniens forma huius sacramenti.

¶SED CONTRA est autoritas Ecclesiæ,quæ hac forma communiter vtitur.

¶RESPONDEO dicendum , quòd prædicta forma est conueniens huic sacramento. Sicut enim forma rei naturalis dat ei speciem : ita forma sacramenti continere debet quicquid pertinet ad speciem sacramenti. Sicut autem ex supradictis patet , in hoc sacramento datur Spiritus sanctus ad robur spiritualis pugnæ. *Ar. 1.*

Et ideo in hoc sacramento tria sunt necessaria,quæ continentur in forma prædicta. Quorum primum est causa conferens plenitudinem roboris spiritualis , quæ est sancta Trinitas , quæ exprimitur cùm dicitur , In nomine Patris,&c. Secundum est ipsum robur spirituale , quod homini confertur per sacramentum materiæ visibilis ad salutem. Quod quidem tangitur, cùm dicitur , Confirmo te chrismate salutis. Tertium est signum quod pugnatori datur:sicut & in pugna corporali , milites insigniis Ducum insigniuntur. Et quantum ad hoc dicitur , Consigno crucis , in quo lcilicet Rex noster triumphauit: vt dicitur Coloss.3.

¶AD PRIMVM ergo dicendum , quòd (sicut suprà dictum est) per ministerium Apostolorum quandoque dabatur effectus huius sacramēti,scilicet plenitudo Spiritus sancti, quibusdam visibilibus signis miraculosè à Deo effectis : qui potest effectum sacramenti sine sacramento conferre.Et tunc non erat necessaria nec materia nec forma huius sacramenti. Quādoque autem tanquam ministri sacramentorum,hoc sacramentū præbebant , & tunc sicut materia, ita & forma ex mandato Christi vtebantur. Multa enim seruabant Apostoli in sacramentorum collatione , quæ in Scripturis communiter propositis non sunt tradita.Vnde Diony. dicit in fine Eccl.hier. Consummatiuas inuocationes,id est verba quibus perficiuntur sacramenta,non est iustum Scripturas interpretātibus neque mysticum earum, aut in ipsis operatas ex Deo virtutes,ex occulto ad commune addu cere:sed nostra sacra traditio,siue pompa,id est,occultè eas edocet.Vnde & Apostolus dicit, loquens de celebratione Eucharistiæ,1.Corin.11.Cætera,cùm venero,disponam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sanctitas est salutis causa. Et ideo in idem redit quod dicitur , chrismate salutis & sanctificationis.

¶Ad tertium dicendum,quòd baptismus est regeneratio in spiritualem vitam,qua homo viuit in seipso:& ideo non ponitur in forma baptismi nisi vnus actus ad ipsum hominem sanctificandum pertinens. Sed hoc sacramentum non solùm ordinatur ad hoc quòd homo sanctificetur in seipso, sed exponitur cuidā pugnæ exteriori. Et ideo non solùm fit mentio de interiore sanctificatione cùm dicitur,Confirmo te chrismate salutis : sed etiam cosignatur homo exterius quasi vexillo crucis ad pugnam spiritualem,quod significatur cum dicitur,Configno te signo crucis. In ipso autem verbo baptizandi,quod ablutionem significat,potest intelligi & materia,quæ est aqua abluens,& effectus salutis quæ non intelliguntur in verbo Confirmandi, & ideo oportuit hæc ponere. Dictum est autem suprà , quod hoc quod dicitur, ego,non est de necessitate formę baptismalis:quia intelligitur in verbo primæ personæ:apponitur tamen ad exprimendam intentionem. Quod non est ita necessarium in confirmatione , quæ non exhibetur nisi ab excellenti ministro,vt infrà dicetur. *Ar. 11.*

ART

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum sextum*

Annot. IN art.6.aduertę, quòd character confirmationis ita præsupponit characterem baptismi, vt si confirmaretur non baptizatus, esset post baptismi teconfirmandus: eadem ratione,qua presbyter non baptizatus, est post baptismum iterum ordinandus : vt patet in c.veniens, & in c. siquis de presbytero nō baptizato. Magis enim annexum est confirmationis sacramentum baptismo,quàm sacramentum ordinis,quum confirmatio firmitas perfectioq; sit baptismi.

De consec. d. 5. c. de his vero.

Q. 63. art. 5.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsecundæ Articulum septimum.*

Annot. IN artı.7.in responsione ad secundum, nota hic dictum in litera pro omnibus sacramentis, quod accedens ac sacramentum cum peccato, vel quia eius conscientiam non habet vel quia non perfectè contritus, gratiam ex sacramento consequitur in remissionem peccatorum Et intelligo hoc de peccato mortali quoniam de venialibus non oportet habere conscientiam particularem, hoc est enim quod confiteuit dici virtute sacramenti fieri de attrito contritum: hoc est paratum secundum propriam conscientiam charitate informari. Quod tunc tantum fit quum ex sacramēto mouetur mens suscipientis sacramentum in Deum seu peccatum,non enim regulariter infunditur aut augetur gratia in adulto nisi concurrente actu nouo liberi arbitrij quoniam sic exigit suauis dispositio diuinæ gubernationis:vt ex his quæ in Prima secundæ de iustificatiōe impij Autor dicit , habere potes, & inferius quum de sacramento pœnitentiæ tractabitur.

De consec. d. 5. c. de bono.

Q. 63. ar. 2.

Annot. ¶ In eodem ar.in responsione ad tertium memento superius dictorum de gratia sacramentali , & intelliges quæ hîc dicitur. Gratia siquidem gratum faciens extensa ad firmandum Christianū, vt liberè Christum crucifixum confiteatur , secundum essentiam gratiæ est eiusdem speciei cum gratia collata in baptismo:sed secundum auxilium firmitatis procedentis à gratia (quod gratia sacramentalis vocatur) specie differt à gratia baptismali.

¶AD PRIMVM ergo dicendum , quod pugna spiritualis contra hostes inuisibiles, omnibus competit.Sed contra hostes visibiles,id est,contra persecutores fidei,pugnare, nomen Christi publicè confitendo, est confirmatorum:qui iam sunt per ducti spiritualiter ad virilem ætatem:secundum quod dicitur primæ Ioan.2.Scribo vobis iuuenes quoniam fortes estis,& verbum Dei in vobis manet,& vicistis malignum. Et ideo character confirmationis est signum distinctiuum,non infidelium à fidelibus sed spiritualiter prouectorum ab his quibus dicitur, Sicut modo geniti infantes.

¶ Ad secundum dicendum,quòd omnia sacramenta sunt quædam fidei protestationes.Sicut igitur baptizatus accipit potestatem spiritualem ad protestandam fidem per susceptionem aliorum sacramentorum:ita confirmatus accipit potestatem publicè fidem Christi verbis profitendi quasi ex officio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sacramenta veteris legis dicuntur iustitiæ carnis (vt patet Hebr.9.) quia scilicet interius nihil efficiebant.Et ideo in circuncisione imprimebatur character solùm in corpore,non autem in anima.Sed in confirmatione cum characterе corporali imprimitur simul character spiritualis : eo quòd est sacramentum nouæ legis. *D. 10 95.*

ARTICVLVS VI.

¶ *Vtrùm character confirmationis præsupponat characterem baptismi.*

4. di. 7. q. 2. ar. 1. qu. 3. Et. dist. 24. q. 1. art. 2. q. 3. & 4.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd character confirmationis non præsupponat ex necessitate characterem baptismalem. Sacramentum enim confirmationis ordinatur ad confitendum publicè fidem Christi.Sed multi etiam ante baptismum sunt fidem Christi publicè confessi,sanguinem fundēres pro fide.Ergo character confirmationis non præsupponit characterem baptismalem.

¶ Præterea,De Apostolis nō legitur quòd fuerint baptizati(præsertim cùm dicatur Ioan.4.quòd ipse Christus non baptizabat, sed discipuli eius) & tamen postea fuerunt confirmati per aduentum Spiritus sancti. Ergo similiter alij possunt confirmari antequam baptizentur.

¶ Præterea, Act 10. dicitur , quòd adhuc loquente Petro cecidit Spiritus sanctus super eos qui audiebant verbum,& audiebant eos loquentes linguis.Et postea Petrus iussit eos baptizari.Ergo pari ratione possunt alij prius confirmari,quàm baptizentur.

lab. 3. c. 30.

¶SED CONTRA est quod Rabanus dicit in libr.de instit.cleri. Nouissimè à summo Sacerdote per impositionem manus Paracletus traditur baptizato , vt roboretur per Spiritum sanctum ad prædicandum.

¶RESPONDEO dicendum , quod character confirmationis ex necessitate præsupponit characterem baptismalem:ita scilicet,quòd si aliquis non baptizatus confirmaretur,nihil reciperet, sed oporteret iteratò ipsum confirmari post baptismum. Cuius ratio est : quia sicut se habet confirmatio ad baptismum, ita augmentum ad generationem:vt ex supradictis patet. Manifestum est autē, quòd nullus potest promoueri in ætatem perfectā, nisi primò fuerit natus. Et similiter nisi primò aliquis fuerit baptizatus,non potest sacramentum confirmationis accipere. *Ar. 1*

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd virtus diuina non est alligata sacramentis. Vnde potest conferre homini spirituale robur ad confitendum publicè fidem Christi absque sacramento confirmationis,sicut etiam potest consequi remissionem peccatorum sine baptismo. Sicut tamen nullus consequitur effectum baptismi sine baptismi voto , ita nullus consequitur effectum cōfirmationis sine voto ipsius.Quod potest haberi etiam ante susceptionem baptismi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut Augu.dicit ex hoc quòd Dominus dicit Ioan.13. Qui lotus est,non indiget nisi vt pedes lauet,intelligimus, Petrum & alios Christi discipulos fuisse baptizatos siue baptismo Ioannis (sicut nōnulli arbitrantur) siue, quod magis credibile est , baptismo Christi:neque enim renuit ministerium baptizandi , vt haberet, & baptizatos seruos , per quos cæteros baptizaret.

¶Ad tertium dicendum,quòd audientes prædicationem Petri, acceperunt effectum confirmationis miraculosè : non tamen confirmationis sacramentum.Dictum est autem, quòd effectus confirmationis potest alicui conferri ante baptismum, non autem sacramentum confirmationis. Sicut enim effectus confirmationis, qui est robur spirituale,præsupponit effectum baptismi, qui est iustificatio:ita sacramentum confirmationis præsupponit sacramentum baptismi.

ARTICVLVS VII.

¶ *Vtrùm per sacramentum confirmationis conferatur gratia gratum faciens*

4. di 7. q. 2. ar. 2.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum gratia gratum faciens non conferatur. Gratia enim gratum faciens ordinatur contra culpam. . Sed hoc sacramentum (sicut dictum est)

non *Ar. prec.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secunda Articulo 8.9.10.& 11.*

IN articul.8.9.10.& 11. tantummodo occurrit de ministro confirmationis,ob factum Gregorij notate,quòd Episcopus est regulariter proprius minister confirmationis,& hoc omnia fere iura clamant. Sed vltra hoc credimus etiam Episcopum ita esse proprium ministrum huius sacramenti, quòd si per simplicem sacerdotem detur,irritum est & inane. & hoc tenetur autoritate Melchiadis Papæ in ca. de his. & Eusebij Papæ in ca. manus. de conſe.distinct.5. Et cum hoc credimus, etiam ex Apostolica dispensatione per simplicem sacerdotem dari posse hoc sacramentum:& hoc tenemus autoritate beati Gregor in ca. peruenit. 95. distin. Ita quòd hoc est mirabile cæca ministri huius sacramenti, quòd Episcopus est ita minister proprius confirmationis,quòd à non Episcopo facta nulla est, & tamen ex dispensatione Apostolica non Episcopus potest illa conferre. ¶ Et licet multi multa in hoc scripserint: soli tamen illi verum scripserunt, qui noluerunt sapere plusquam oportet. Istis enim Sanctorum autoritas præponenda est rationi. Vnde etiam legimus in concilio vniuersali Florentiæ sub Eugenio IIII. vtrinq; Armanis authenticæ expositum, quum de hoc sacramento fuerunt instructivt patet in literis Eugenij. Vnde & Autor rationem conatus est reddere ex differentia inter Papam & alios Episcopos, quo ad eminentiam potestatis:quia Papa in plenitudinem assumptus est potestatis reliqui autem in partem solicitudinis.in dicta autem synodo nulla reddi tur ratio, nisi dispensatio' Apostolicæ sedis ex rationali & vrgente causa. Quod ideo dixerim, vt ratio ab Autore reddita non parui fiat, sed cum veneratione suscipiatur,tanquam ample. xa à facto Concilio,attribuente hoc dispensationi Apostolicæ sedis: constat enim dispensare in huiusmodi ad maximam spectare potestatem.

Epist. ad Hispan. Epi.10.2.cõcil.

Ar. 1.2. & 3. huius quæst.

Q. 63. ar. 3.

non exhibetur nisi baptizatis,qui sunt à cuipa mundati Ergo per hoc sacramentum, gratia grarum faciens non confertur.

¶ Præterea, Peccatores maximè indigent gratia gratum faciente,per quam solam iustificari possunt. Si ergo per hoc sacramentum gratia gratum faciens confertur, videtur quòd deberet dari hominibus in peccato existẽtibus.Quod tamen non est verum. ¶ Præterea, Gratia gratum faciens, specie non differt, cùm ad vnum effectum ordinetur. Sed duæ formæ eiusdem speciei non possunt esse in eodem subiecto. Cùm ergo gratia gratum faciens cõferatur homini per baptismum, videtur quòd per sacramentum confirmationis, quod non exhibetur nisi baptizato, gratia gratum faciens non conferatur.

¶SED CONTRA est quod Melchiades Papa dicit,Spiritus sanctus in fonte baptismi, plenitudinem tribuit ad innocentiam,in confirmatione augmentum præstat ad gratiam.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in hoc sacramento (sicut dictum est)datur baptizato, Spiritus sanctus ad robur. sicut Apostolis darus est in die Pentecostes, (vt legitur Act. 2.) & sicut dabatur baptizatis per impositionem manus Apostolorum:vt dicitur Act.8.Ostensum est autem in Prima parte,quòd missio seu datio Spiritus sancti non est nisi cum gratia gratum faciente.Vnde manifestum est,quòd gratia gratum faciens confertur in hoc sacramento.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ,quòd gratiæ gratum facientis primus effectus est remissio culpæ. Habet tamen & alios effectus : quia sufficit ad hoc quòd promoueat hominem per omnes gradus vsq; in vitam æternam, secundum illud Roma. 6. Gratia Dei vita æterna. Vnde & Paulo dictum est 2.Corinth.12.Sufficit tibi gratia mea.Et ipse dicit 1.Cor.15.Gratia Dei sum id quod sum. Et ideo gratia gratum faciens, non solùm datur ad remissionem culpæ, sed etiam ad augmentum& firmitatem iustitiæ. Et sic confertur in hoc sacramento.

¶ Ad secundum dicendum,quòd sicut ex ipso nomine apparet,hoc sacramentum datur ad confirmandum quod prius inuenerat:& ideo non debet dari his, qui non habent gratiam. Et propter hoc sicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, nisi per pœnitentiam reparatis. Vnde dicitur in Aurelianensi concilio, vt ieiuni ad confirmationem veniant vt moneatur confessionẽ facere prius,vt mundi donum Spiritus sancti valeant accipere. Et tunc per hoc sacramẽtum perficitur pœnitentiæ effectus,sicut & baptismi quia per gratiam collatam in hoc sacramento consequitur pœnitẽs pleniorem remissionẽ peccati.Et si aliquis adultus in peccato existẽs, cuius conscientiam non habet, vel si etiam non perfectè contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc sacramento,consequetur remissionem peccatorum.

¶ Ad tertium dicendum,quòd(sicut dictũ est gratia sacramentalis addit super gratiam gratum facientem cõmuniter sumptã, aliquid effectuum *Ispecialis effectus, ad quod ordinatur sacramentum. Si ergo consideretur gratia in hoc sacramento collata quantum ad id quod est commune:sic per hoc sacrainẽtum non confertur aliqua alia gratia, quàm per baptismum : sed quæ prius inerat,augetur. Si tamen consideretur quantum ad illud speciale quod superadditur, sic nõ est eiusdem speciei cum ipsa.

** Alias, spiritua-lis.*

ARTICVLVS VIII.

¶ *Vtrùm hoc sacramentum sit omnibus hominibus exhibendum.*

4. dist. 7. q. 3. art. 1.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non sit omnibus exhibendum.Hoc enim sacramentum ad quandam excellentiam datur: vt dictum est. Sed id quod ad excellentiam pertinet, non competit omnibus. Ergo hoc sacramentum non debet omnibus dari.

2. cor. 3. dist. 23. art. 1. q. 1.

¶ Præterea , Per hoc sacramentum augetur aliquis spiritualiter in perfectam ætatem. Sed perfecta ætas repugnat ætati puerili. Ergo ad minus pueris dari non debet.

¶ Præterea,Sicut Melchiades papa dicit,post baptismum confirmamur ad pugnam.Sed pugnare non competit mulieribus,propter fragilitatem sexus. Ergo nec mulieribus hoc sacramentum dari debet.

¶ Præterea, Melchiades papa dicit,quòd quanuis continuò tran situris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen confirmationis beneficia necessaria sunt : quia confirmatio armat & instruit ad agones mundi huius & prælia reseruandos. Qui autem post baptismum cum acquisita innocentia immaculatus peruenerit ad mortem,confirmatur morte:quia iam non potest peccare post mortem. Ergo statim morituris non debet hoc sacramentum conferri:& sic non debet omnibus dari.

¶SED CONTRA est , quod dicitur Act. 2. quòd Spiritus sanctus aduenies repleuit totam domum(per quam significatur Ecclesia) & postea subditur, quòd repleti sunt omnes Spiritu sancto. Sed ad illam plenitudinem consequendam hoc sacramentum datur.Ergo est omnibus, qui sunt in Ecclesia, exhibendum.

Ar.1.

¶RESPONDEO dicendum,quòd (sicut dictum est)per hoc sacramentum promouetur homo spiritualiter in ætatem perfectam. Hoc autem est de intentione naturæ,vt omnis qui corporaliter nascitur , ad perfectam ætatem perueniat:sed hoc quandoq; impeditur propter corruptibilitatem corporis, quod morte præuenitur. Multò autem magis de intentione Dei est omnia ad perfectionem perducere:ex cuius imitatione hoc natura participat. Vnde & Deut.32.dicitur,Dei perfecta sunt opera.Anima autem , ad quam pertinet & spiritualis natiuitas , & spiritualis ætatis perfectio,immortalis est:& potest sicut tempore senectutis spiritualem natiuitatem consequi,ita tempore iuuentutis vel pueritiæ consequi perfectam ætatem:quia huiusmodi corporales ætates,animæ non præiudicant.Et ideo hoc sacramentum debet omnibus exhiberi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd hoc sacramẽtum datur ad quandam excellentiam:non quidem vnius hominis ad alium (sicut sacramentum ordinis) sed hominis ad seipsum:sicut idem perfectus vir existens,habet excellentiã ad se puerum.

¶ Ad secundum dicendum,quòd (sicut dictum est)ætas corporalis non præiudicat animæ. Vnde etiam in pueriliætate homo potest consequi perfectionem spiritualis ætatis : de qua dicitur Sap.4. Senectus venerabilis est non diuturna,neq; numero annorum computata.Et inde est,quòd multi in pueriliætate propter robur Spiritus sancti perceptum , vsque ad sanguinem fortiter certauerunt pro Christo.

¶ Ad tertium dicendum , quòd sicut Chrysost dicit in homilia de Machabæis,In mundanis agonibus, ætatis,ac formæ,generisque dignitas requiritur:& ideo seruis ac mulieribus,& senibus ac pueris ad eos aditus denegatur. in cæleſtibus autem , omni personæ & atati ac sexui,indiscreta facultate stadium patet. Et in homil.de Militia spirituali dicit,Apud Deum fœmineus etiam militat sexus. Multæ nanque fœminæ animo virili spiritualem militiam gesserunt:quædam enim interioris hominis virtute,viros æquauerunt in agonibus martyrum:quædam etiam fortiores viris exiterunt.Et ideo etiam mulieribus hoc sacramentum conferendum est.

¶ Ad quartum dicendum,quòd (sicut dictum est)anima ad quã pertinet spiritualis ætas,immortalis est.Et ideo etiam morituris hoc sacramentum dandum est,vt in resurrectione perfecti appareant:secundum illud Ephes.4.Donec occuramus in virum perfectum,in mẽsuram ætatis plenitudinis Christi. Et ideo Hug.de sanct. vict. dicit, Omnino periculosum esset , si ab hac vita sine confirmatione migrare contingeret. non quia damnaretur, nisi fortè propter contemptum,sed quia detrimentum perfectionis patere

G.3. de par. 7.

patere etur.Vnde etiam pueri confirmati decedentes, maiorẽ gloriam consequuntur, sicut & hic maiorem obtinẽt gratiam Autoritas autem illa intelligitur,quantum ad hoc,quòd morituris non est necessarium hoc sacramentum propter periculũ pugnæ præsentis.

ARTICVLVS IX.

¶ *Vtrùm hoc sacramentum sit conferendum homini in fronte.*

Infrà ar. 11. ad 3. Et 4. di. 7. q. 2. ar 3 q. 2. Et 4. cõtra c. 60. Et col. 2. ar. 7. cor. Et Ro. 2. lec. 1 fi. & ca. 10. lec. 2.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non sit conferendum homini in fronte Hoc enim sacramentum est perfectiuũ baptismi:vt suprà dictũ est.Sed sacramẽtum baptismi confertur homini in toto corpore.Ergo hoc sacramentum non debet cõferri solùm in fronte.

¶ Præterea Hoc sacramentum datur ad robur spirituale:vt suprà dictum est.Sed spirituale robur maximè consistit in corde. Ergo hoc sacramentũ magis debet conferri supra cor, quàm in fronte.

¶ Præterea,Hoc sacramentũ datur homini ad hoc, quòd liberè fidem Christi confiteatur. Sed ore fit confessioad salutẽ:vt dicitur. Rom.10. Ergo hoc sacramentũ magis debet conferri circa os, quàm in fronte.

¶SED CONTRA est, quòd Rabanus dicit in lib.de Institutione clericorum.Signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem:per Pontificem verò in fronte.

¶RESPONDEO dicendum quòd (sicut suprà dictum est)in hoc sacramento homo accipit Spiritum sanctũ ad robur spirituale pugnæ:vt fortiter etiam inter aduersarios fidei,Christi fidem confiteatur. Vnde conuenienter signatur chrismate signo crucis in fronte propter duo.primò quidẽ, quia infignitur signo crucis,sicut miles signo ducis. Quod quidẽ debet esse euidens & manifestum.Inter omnia autem loca corporis humani, maximè frons manifesta est,quæ quasi nunquam obtegitur. Et ideo linitur confirmatus chrismate in fronte,vt in manifesto demonstraret se esse Christianum : sicut & Apostoli post acceptũ Spiritum sanctum se manifestauerũt,qui prius in cœnaculo latebant.Secundò,quia aliquis impeditur á libera confessione nominis Christi,propter duo,scilicet propter timorem & propter verecundiam.Vtriusque autem horum signũ, maximè manifestatur in fronte:proter duo,scilicet propter propinquitatẽ imaginationis:& propter hoc q̃ spiritus à corde directè ad frontẽ ascendunt.Vnde verecundati erubescunt,timentes autem pallescunt,vt dicitur 4.Ethi.Et ideo in fronte signatur chrismate,vt neque propter timorem,neque propter erubescentiam, nomẽ Christi confiteri prætermittat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ per baptismum regeneramur ad vitam spiritualem:quæ ad totum hominem pertinet.Sed in confirmatione roboramur ad pugnam:cuius signũ ferendum est in fronte,quasi in euidenti loco.

¶ Ad secundum dicendum,q̃ principiũ fortitudinis est in corde:sed signum apparet in fronte,vnde dicitur Ezech.3.Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum.Et ideo sacramẽtum Eucharistiæ, quo homo in seipso confirmatur , pertinet ad cor secundum illud Psalm.Panis cor hominis cõfirmet. Sed ad sacramentum confirmationis requiritur signum fortitudinis ad alios:& ideo exhibetur in fronte.

¶ Ad tertium dicendum , q̃ hoc sacramentum datur ad liberè confitendum,non autẽ ad confitendum simpliciter:quia hoc fit etiã in baptismo.Et ideo non debet dari in ore , sed in fronte, vbi apparent signa passionũ,quibus libera confessio impeditur.

ARTICVLVS X.

4. di. 7. q. 3. artic. 2. q. 1.

¶ *Vtrùm ille qui confirmatur,debeat teneri ab alio.*

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui confirmatur,non debeat ab alio teneri ad confirmationem.Hoc enim sacramentum non solùm pueris sed etiam adultis exhibetur. Adulti autem per seipsos stare possunt.Ergo ridiculum est,quòd alio teneantur.

¶ Præterea,ille qui iam est de Ecclesia, liberum habet accessum ad Ecclesiæ principem,qui est Episcopus. Sed hoc sacramentũ (sicut dictũ est)nõ exhibetur nisi baptizato,qui iam est mẽbrũ Ecclesiæ.Videtur ergo quòd nõ debeat per alium exhiberi episcopo,ad hoc sacramentum recipiendum.

¶ Præterea,Hoc sacramentum datur ad robur spirituale:quod magis viget in viris,quàm in mulieribus:secundum illud Prou. vlt.Mulierem fortem quis inueniet? Ergo ad minus mulier nõ debet tenere virum ad confirmationem.

¶SED CONTRA est quod Inno. Papa dicit,& habetur in Decre. 30.q.4 Si quis ex coniugio filiũ aut filiam alterius,de sacro fonte susceperit,aut ad chrisma tenuerit,&c.Ergo sicut recipitur q̃ aliquis baptizatum de sacro fonte leuet, ita debet aliquis teneri ad sacramentum confirmationis accipiendum.

¶RESPONDEO dicendum,quòd(sicut dictũ est)hoc sacramentum exhibetur homini ad robur pugnę spiritualis.Sicut autem aliquis de nouo natus,indiget instructore in his quę pertinent ad conseruationem vitæ(secundum illud Heb.12.Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores , & reuerebamur eos ita illi,qui assumuntur ad pugnam,indigent eruditoribus, à quibus instruantur de his quæ pertinet ad modum certaminis.Et ideo in bellis materialibus constituuntur Duces & Cẽturiones,per quos alij gubernentur. Et propter hoc etiam ille qui accipit hoc sacramentum,ab alio tenetur , quasi per alium in pugna spirituali erudiendus.Similiter etiam, & quia per hoc sacramentum confertur homini perfectio spiritualis ætatis (sicut dictum est)ideo ille,qui ad hoc sacramentum accedit , sustẽtatur,quasi adhuc spiritualiter imbecillus & puer.

¶AD PRIMVM ergo dicendum , quòd licet ille qui confirmatur,sit adultus corporaliter:nondum tamen est adultus spiritualiter.

¶Ad secundum dicẽdum,quòd licet baptizatus sit effectus mẽbrum Ecclesiæ:nondum tamen est adscriptus militiæ Christianæ.Et ideo episcopo tanquam duci exercitus per alium exhibetur iam militiæ Christianæ adscriptum. Non enim debet alium ad confirmationem tenere,qui nondum est confirmatus.

¶Ad tertium dicendum,quòd(sicut dicitur Col. 3.)in Christo Iesu non est masculus & fœmina.Et ideo non differt vtrum masculus vel fœmina teneat aliquem in confirmatione.

ARTICVLVS XI.

4. di. 7. q. 3. art. 1. q. 2 & di. 13. q. 1. ar. 1. q. 2. & di. 25. q. 1. ar. 1. co. Et 4. cõtra ca. 60. Et quol. 19. ar. 7.

¶ *Vtrùm solus Episcopus hoc sacramentum conferre possit.*

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur q̃ non solùm episcopus hoc sacramentum conferre possit. Greg.enim scribens Ianuario episcopo dicit, Peruenit ad nos,quosdã scãdalizatos fuisse , quòd presbyteros chrismate tangere eos qui baptizati sunt, prohibuimus & nos quidem secundum veterem vsum nostræ Ecclesiæ fecimus sed si omnino hac de re aliqui contristantur , vbi episcopi desunt,vt presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant,concedimus Sed illud quod pertinet ad necessitatem sacramentorum, non est propter vitandum scandalum immutandum. Ergo videtur quòd non sit de necessitate huius sacramenti,quòd ab episcopo conferatur.

¶Præterea , Sacramentum baptismi videtur maioris efficaciæ quam sacramentũ confirmationis : quia per baptismũ fit plena missio peccatorum,& quantum ad culpam & quantum ad pœnam,quod non fit in hoc sacramento. Sed simplex sacerdos ex suo officio potest tradere sacramentũ baptismi,& in necessitate quilibet etiam nõ ordinatus potest baptizare.Ergo nõ est de necessitate huius sacramenti,quòd ab episcopo conferatur.

¶Præterea,Summitas capitis , vbi secundum medicos est locus rationis,scilicet particularis(quæ dicitur virtus cogitatiua) est nobilior fronte,vbi est locus imaginatiuæ virtutis.Sed simplex sacerdos potest baptizatos vngere chrismate in vertice. Ergo multo magis potest eos chrismate signare in fronte,quod pertinet ad hoc sacramentum.

SED CONTRA est quod Euseb.papa dicit, Manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendũ est:quod ab aliis perfici non potest nisi á summis Sacerdotibus,nec tẽpore Apostolorum ab aliis quàm ab ipsis Apostolis legitur aut scitur peractum esse nec ab aliis,quam qui eorum locum tenent, vnquam perfici potest , aut fieri debet. nãi aliter præsumptum fuerit,irritum habeatur & vacuum,nec inter Ecclesiastica vnquam reputabitur sacramenta.Est igitur de necessitate huius sacramenti,quòd dicitur sacramentum manusimpositionis,q̃ ab episcopo tradatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis 72. tertiæ septimæ secundæ Articulum duodecimum.

Annot. IN articulo duodecimo, hoc solum videtur dicendum, quòd circa ieiunium tam confirmatoris, quàm confirmandi, seruanda videtur cuiusque Ecclesiæ consuetudo: hoc enim est de iure positiuo, & in paucis fortè Ecclesiis seruatur propter causas in litera allegatas, multitudinem scilicet confirmandorum, quos simul oportet confirmari, & separatim quandoque propter continuum periculum incertæ mortis, adiuncta maxima incommoditate habendi Episcopum ad votum.

¶ Super Quæstionis septuagesimæ tertiæ Articulum primum.

Annot. IN articulo primo notandum occurrit in responsione ad tertium quòd duarum differentiarum, quæ ibi enarrantur inter Eucharistiam, & alia sacramenta habentia materiam sensibilem (quod propter pœnitentiam & matrimonium dicitur) secunda differentia sumit gratiam non solum secundum sui ipsam, sed secundum suum effectum, qui est vnitas corporis Christi mystici. Ita quòd quum audis sacramenti Eucharistiæ tantum esse gratiam, susceptionem autem vnitatem Ecclesiæ aut corpus Christi mysticum, non directa intelligas: quoniam hæc omnia nihil aliud sunt quàm gratia Dei in suis fidelibus.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in quolibet opere vltima consummatio suprema artis aut virtuti reseruatur: sicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices superior autem dat formã, supremus autem est ad quem pertinet vsus, qui est finis artificiatorum, & epistola, quę à notario scribitur, a domino Papa signatur. Fideles autem Christi sunt quodda diuinum opus (secundum illud 1. ad Corint. 3. Dei ædificatio estis) sunt etiam quasi quædam epistola Spiritu Dei scripta, sicut dicitur 2. Corint. 3. Hoc autem confirmationis sacramentũ est quasi vltima consummatio sacramentũ baptismi: ita scilicet quòd per baptismum ædificatur homo in domum spiritualem, & cõscribitur quasi quædam spiritualis epistola: sed per sacramentum confirmationis quasi domus ædificata dedicatur in templũ Spiritus sancti: & quasi epistola conscripta signatur signo crucis. Et ideo collatio huius sacramenti Episcopis reseruatur, qui obtinẽt summam potestatem in Ecclesia: sicut & in primitiua Ecclesia per impositionem manus Apostolorum, quorum vicem gerunt episcopi, plenitudo Spiritus sancti dabatur: vt habetur Act. 8. vnde Vrbanus papa dicit, Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritũ sanctum post baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Papa in Ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex qua potest quædam quæ sunt superiorum ordinum, committere quibusdã inferioribus, sicut quibuldam presbyteris concedit conferre minores ordines: quod pertinet ad potestatem episcopalem. Et ex hac plenitudine potestatis concessit beatus Gregor. papa, quòd simplices sacerdotes hoc sacramentum conferrent, quandiu scãdalum tolleretur.

¶Ad secundum dicendum, quòd sacramentum baptismi est efficacius quam hoc sacramentum quantum ad remotionem mali: eo quòd est spiritualis generatio, quæ est mutatio de non esse in esse. Hoc autẽ sacramentum est efficacius ad perficiendum in bono: quia est quoddam spirituale augmentum de esse imperfecto ad esse perfectum. & ideo hoc sacramẽtum dignioris ministro committitur.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Rabanus dicit in lib. de institutione clericorum, signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per Pontificem verò in fronte: vt in priori vnctione, significetur super ipsum Spiritus sancti descensio ad habitationem Deo consecrandam: in secunda quoque, vt eiusdem Spiritus sancti septiformis gratia, cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ & virtutis, veniat in hominem declaretur. Non ergo propter digniorem partem, sed propter potiorem effectum, hæc vnctio Episcopis reseruatur.

ARTICVLVS XII.

¶ Vtrùm ritus huius sacramenti sit conueniens.

4. dist. 7. q. 3. art. 3. qu. 2. ad tertiũ & in expositione litera.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur q̃ ritus huius sacramenti non sit conueniens. Sacramẽtũ enim baptismi est maioris necessitatis quàm hoc sacramentum vt suprà dictum est. Sed baptismo deputantur certa tempora, scilicet Pascha & Pentecoste. Ergo etiã huic sacramento aliquod certum tempus debet præfigi.

¶Præterea, Sicut hoc sacramentum requirit deuotionẽ & dantis & recipientis, ita etiam & sacramentum baptismi. Sed in sacramento baptismi non requiritur quòd a ieiunis sumatur vel conferatur. Ergo videtur inconuenienter statutũ in concilio Aurelianensi, vt ieiuni ad confirmationem veniant: & in concilio Meldensi, vt episcopi non nisi ieiuni, per impositionem manũ, Spiritum sanctum tradant.

¶Præterea, Chrisma est quoddam signum plenitudinis Spiritus sancti: vt suprà dictum est. Sed plenitudo Spiritus sancti data est fidelibus Christi in die Pentecostes: vt habetur Act. 2. Magis ergo debet chrisma confici & benedici in festo Pentecostes, quã in cœna Domini.

¶SED CONTRA est vsus Ecclesiæ, quæ à Spiritu sancto gubernatur.

¶RESPONDEO dicendum quòd Dominus Mat. 18. fideliꝫ suis promisit, dicẽs, Vbi fuerint duo vel tres cõgregati in nomine meo ibi sum in medio eorũ. Et ideo firmiter tenentiam Christi. Et propter hoc certum esse debet, circa quos Ecclesia obseruat in hoc, & in aliis sacramentis, esse cõuenientes.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Melchiades papa dicit, ita coniũcta sunt hæc duo sacramẽta (scilicet baptismi & cõfirmationis) vt ab inuicem nisi morte præueniente nullatenus possint segregari, & vnũ sine altero rite perfici non possit. Et ideo eadẽ tempora sunt præfixa baptismo solenniter celebrando, & huic sacramento. Sed quia hoc sacramentum à solis episcopis datur, qui non sunt semper præsentes vbi presbyteri baptizant, oportuit quantum ad communem vsum sacramentum confirmationis etiam in alia tempora differri.

¶Ad secundum dicendum, quòd ab illa prohibitione excipiuntur infirmi, & morte periclitantes: sicut in statuto Meldensi cõcilij legitur. Et ideo propter multitudinem fidelium, & propter pericula imminentia, sustinetur vt hoc sacramentum (quod nõ nisi ab episcopis dari potest) etiam à non ieiunis detur vel accipiatur: quia vnus episcopus præcipuè in magna diœcesi, nõ sufficeret ad tot homines confirmandos, fi eis tempus ãrctetur. Vbi tamen congruè obseruari potest, conueniens est vt à ieiunis detur & accipiatur.

¶Ad tertium dicendum, q̃ sicut ex concilio Martini papæ habetur, omni tempore licebat chrisma conficere. Sed quia solennis baptismus, ad quem requiritur vsus chrismatis, in vigilia Paschæ celebratur: congruè ordinatum est, vt per diduum ante ab episcopo chrisma benedicatur, vt possit per diœcesim destinari. Dies etiã ille satis congruit ad materias sacramentorũ benedicẽdas, in quo finit Eucharistię sacramentũ institutũ, ad q̃ omnia alia sacramẽta quoddãmodo ordinãtur: sicut suprà dictum est.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA
tertia de sacramento Eucharistiæ secundum se, in sex articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de sacramento Eucharistiæ. Et primò de ipso sacramento. secundo de materia. tertiò de forma. quartò de effectibus. quintò de recipientibus hoc sacramentũ. sextò de ministro. septimò de ritu.

¶Circa primum quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm Eucharistia sit sacramentum.

¶Secundò, vtrùm sit vnum vel plura.

¶Tertiò, vtrùm sit de necessitate salutis.

¶Quartò, de nominibus eius.

¶Quintò, de institutione ipsius.

¶Sextò, de figuris eius.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm Eucharistia sit sacramentum.

Infrà art. 4. Q. 79. art. 5. & 7. Et 4. dist. 8. q. 1. art. 1. q. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ Eucharistia nõ sit sacramentum. Ad idem enim non debent ordinari duo sacramenta: quia vnumquodque sacramentum efficax est ad suũ effectum producendum. Cùm ergo ad perfectionem ordinetur & confirmatio & Eucharistia (vt dicit Dion. 4. Eccl. hier.) videtur Eucharistia nõ esse sacramentũ, cùm confirmatio sit sacramentũ, vt prius habitũ est.

¶Præterea, In quolibet sacramento nouæ legis id quod vtibiliter subiicitur sensui, efficit inuisibilẽ effectũ sacramenti: sicut ablutio aquæ, caulat & characterẽ baptismalẽ, & ablutionẽ spiritualem: sicut suprà dictũ est. Sed species panis & vini, quæ subiiciuntur sensui in hoc sacramento, non efficiunt neque ipsum corpus Christi verum, quod est res & sacramentum, neque corpus mysticum, quod est res tantum in Eucharistia. Ergo videtur quòd Eucharistia nõ sit sacramentum nouæ legis.

¶Præterea, Sacramenta nouæ legis habent materiam, in vsu materiæ perficiuntur sicut baptismus in ablutione, & confirmatio in chrismatis confignatione. Si ergo Eucharistia sit sacramentum perficeretur in vsu materiæ, non in consecratione ipsius materiæ. Quod patet esse falsum: quia forma huius sacramenti, sunt verba quæ in consecratione materiæ dicuntur: vt infra patebit. Ergo Eucharistia non est sacramentum.

¶SED CONTRA est quod in collecta dicitur, Hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ sacramenta Ecclesiæ ordinantur ad subueniendum homini in vita spirituali. Vita autẽ spiritualis, vitæ corporali conformatur: eo q̃ corporalia, spiritualium similitudinẽ gerunt. Manifestum est autem, quòd sicut ad vitam corporalem requiritur generatio, per quam homo vitam accipit, & augmentum, quo homo perducitur ad perfectionem vitæ: ita etiam requiritur alimentum, quo homo conseruatur in vita. Et ideo sicut ad vitã spiritualem oportuit esse baptismum, qui est spiritualis generatio, & confirmationẽ, quæ est spirituale augmentum: ita oportuit esse sacramentum Eucharistiæ: quod est spirituale alimentum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ duplex est perfectio. Vna quæ est in ipso homine, ad quam perducitur per augmentum & talis perfectio competit confirmationi. Alia autem est perfectio, quam homo consequitur ex adiunctione alicuius extrinseci, hominem conseruãris: puta ex adiunctione cibi, vel indumenti, vel alicuius huiusmodi. & talis perfectio competit Eucharistiæ, quæ est spiritualis refectio.

¶Ad secundum dicendum, quòd aqua baptismi non caulat aliquem spiritualem effectum propter ipsam aquam, sed propter virtutem Spiritus Sancti in aqua existentem. Vnde Chryso. dicit super illud Ioan. 5. Angelus Domini secundum tempus, &c. in baptizatis non simpliciter aqua operatur: sed cùm Spiritus sancti susceperit gratiam, tũc omnia soluit peccata. Sicut autem se habet virtus Spiritus sancti ad aquam baptismi: ita se habet corpus Christi verũ ad species panis & vini. Vnde species panis & vini nõ efficiunt aliquid nisi virtute corporis Christi veri.

¶Ad tertium dicendum, q̃ sacramentum dicitur ex eo quòd continet aliquid sacrũ. Potest autem aliquid esse sacrum dupliciter, scilicet absolutè, & in ordine ad aliud.

Hæc autem est differentia inter Eucharistiam & alia sacramenta habentia materiã sensibilem, quòd Eucharistia continet aliquid sacrum absolutè, scilicet ipsum Christum, aqua vero baptismi continet aliquid sacrum in ordine ad aliud, scilicet virtutem ad sanctificandum. & eadem ratio est de chrismate & similibus. Et ideo sacramentũ Eucharistiæ perficitur in ipsa consecratione materiæ, alia verò sacramenta perficiuntur in applicatione materiæ ad hominem sanctificandum.

¶ Super Quæstionis 73. septimæ secundæ Articulum secundum.

In secundo arti, aduerte sacramẽtũ Eucharistiæ dici multa materialiter, non ea ratione q̃ multitudo in eo sit pure materialis (quoniam partes eius habent suas proprias formas & suas proprias materias: vt patet de hostia, & calice. sunt enim vel partes heterogeneæ: se d quiusmodi multa se habẽt vt integrantia vnũ quod est refectio spiritualis: à cuius formali vnitate vnũ sacramentũ dicitur Eucharistia: significans & corpus & sanguinem Christi sub specie cibi, & potus. Quocirca non est hic requirenda res aliqua extrinseca, quæ integretur velut quædam tertia res ex corpore & sanguine Christi sub speciebus panis & vini, sicut dominus integratur ex suis partibus. Sed ad finẽ sufficiendũ est, & ex vnitate finis propti, qui est spiritualis refectio, vnitas sumitur sacramẽtificat ex vnitate refectionis corporalis sumitur vnitas prandij aut cœnæ. Nec ista significatio per accidens se habet ad huius sacramenti rationemnã corpus sub specie cibi, & sanguis sub specie potus, significant pasci & potari ac per hoc vtunque simul velut perfectũ alimẽtũ, signũ est totale perfectæ refectionis spiritualis.

¶ Super Quæstionis 73. septimæ secundæ Articulum tertium.

Annot. Huius vt sonat.

¶In corpore primo distinctio ponitur bimembris, secundò respondetur quæsito iuxta vtrũq; membrũ Distinctio est: Duo sunt in sacramento Eucharistiæ, scilicet sacramentum & res sacramenti. Resp̃sio cõstitit in tribus conclusionibus: quarũ duæ primæ ad secundũ membrũ. tertia autẽ ad primum spectat distinctionis membrũ. Prima cõclusio est: Sacramentũ Eucharistiæ quo ad rem sacramenti est de necessitate salutis. Probatur: Res sacramẽti est vnitas corporis Christi mistici, sine qua non potest esse salus: ergo. Antecedens pro secunda parte declaratur ex similitudine Ecclesiæ ad arcam Noe. & similitudo probatur auctoritate Petri Apostoli. Secunda conclusio est: Ante perceptionem sacramenti Eucharistiæ, potest haberi res sacramenti Eucharistiæ, ac per hoc salus. Probatur dupliciter: primò ex vniuersali regula: Ex voto sacramenti potest haberi res sacramenti, secundò ex simili accidente in baptismo. Tertia conclusio est: Sacramentum Eucharistiæ nõ hoc modo est de necessitate salutis sicut baptismus. Et ex hoc etiam consequitur alia differentia, nam in sacramento Eucharistiæ id quod est res & sacramentum, est in ipsa materia: id autem quod est res tantum, est in suscipiente, scilicet gratia quæ conferturin baptismo autem verunque est in suscipiente, scilicet & character, qui est res & sacramentũ, & gratia remissionis peccatum, quæ est res tantùm, & eadem ratio est de aliis sacramentis.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm hoc sacramentum sit vnum vel plura.

Infrà q. 78. art. 6. ad 2. Et 4. dist. 8. q. 1. ar. 1. q. 2.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Eucharistia non sit vnum sacramentum, sed plura. Dicitur enim in collecta, Purificent nos Domine sacramenta, quæ sumpsimus. Quod quidem dicitur propter Eucharistiæ susceptionem. Ergo Eucharistia non est vnum sacramentum, sed plura.

¶Præterea, Impossibile est multiplicato genere, non multiplicari speciem, sicut q̃ vnus homo sit plura animalia. Sed signum est genus sacramentiv: t supra dictum est. Cùm igitur in Eucharistia sint plura signa, scilicet panis & vinũ, videtur consequens esse quòd sint plura sacramenta.

¶Præterea, Hoc sacramentum conficitur in consecratione materiæ: sicut dictum est. Sed in hoc sacramento est duplex materiæ consecratio, ergo est duplex sacramentum.

¶SED CONTRA est quod Apost. dicit 1. Corint. 10. Vnus panis & vnũ corpus multi sumus omnes, qui de vno pane & de vno calice participamus, ex quo patet, q̃ Eucharistia est sacramentum Ecclesiastice vnitatis. Sed sacramentum similitudinem gerit rei, cuius est sacramentum. Ergo Eucharistia est vnũ sacramentum.

¶RESPONDEO dicendum, q̃, sicut dicitur 5. Metaph. vnum dicitur non solùm quòd est indiuisibile, vel quod est continuum, sed etiam quod est perfectum: sicut dicitur vna domus & vnus homo. Est autem vnum in perfectione, ad cuius integritatem concurrunt omnia, quæ requiruntur ad finem simplicẽ sicut homo integratur ex omnibus membris necessariis ad operationem animæ, & domus integratur ex omnibus partibus quæ sunt necessariæ ad inhabitandum: & sic hoc sacramentum dicitur vnum. Ordinatur enim ad spiritualem refectionem, quæ corporali conformatur. Ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, scilicet cibus, qui est alimentum siccum: & potus, qui est alimentum. humidum Et ideo etiam ad integritatem huius sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus & spiritualis potus: sed illud Ioan. 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Ergo hoc sacramẽtum multa quidem est materialiter, sed vnum formaliter & perfecti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ in eadem collecta & pluraliter dicitur primò, Purificent nos sacramenta quæ sumpsimus: & postea singulariter subditur, Hoc tuum sacramẽtum non sit nobis reatus ad pœnam, ad ostendendum, quòd hoc sacramentum quoddammodo est multa, simpliciter autẽ vnum.

¶Ad secundum dicendum, quòd panis & vinum materialiter quidem sunt plura signa: formaliter verò & perfectiuè vnum, in quantum ex eis perficitur vna refectio.

¶Ad tertium dicendum, quòd ex hoc quòd est duplex consecratio materiæ huius sacramenti, non potest plus haberi, nisi q̃ hoc sacramentum materialiter est multa, vt dictum est.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm Eucharistia sit de necessitate salutis.

Infrà q. 80. art. 12. Et 4. dist. 9. ar. 1. q. 2. & dist. 12. q. 1. ar. 2. q. 1 Et Io. 6. lect. 7. col. 1.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentũ sit de necessitate salutis. Dicit enim Dominus Io. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed in hoc sacramento manducatur caro Christi, & bibitur sanguis eius. Ergo sine hoc sacramento non potest homo habere salutem spiritualis vitæ.

¶Præterea, Hoc sacramentum est quoddam spirituale alimẽtũ. Sed alimentum corporale est de necessitate corporalis salutis. Ergo etiam hoc sacramentũ est de necessitate spiritualis salutis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficare salutis sicut baptismus. Probatur dupliciter: ex duplici scilicet dissimilitudine Eucharistiæ ad baptismū. Prima cōsistit in hoc, q̄ perceptio baptismi est necessaria ad inchoandam vitam spiritualem: perceptio vero Eucharistiæ est necessaria ad consummandam vitam spiritualem. ergo ille est necessarius vt principium, hæc vt finis, scilicet in voto. Secunda consistit in hoc, baptismus non potest haberi in voto per aliud sacramentum, Eucharistia potest haberi in voto per aliud sacramentū: ergo pueri non possunt habere rem sacramenti baptismi sine perceptione sacramēti baptismi: post sunt autem habere rem sacramenti Eucharistiæ absque perceptione sacramenti Eucharistiæ.

Aduerte hic primò, quòd harum rationum prima (quæ attenditur penes differentiam inter habere se vt principium, & habere se vt finis) ad hoc tendit, quòd baptismus suapte natura est necessarius secundum actualem ipsius exhibitionem quoniā principium secundū ordinē generationis debet esse secundū rē inesse reali exteriori. Eucharistia verò suapte natura est necessaria secundum votum: quia finis saluatur secundum esse in intentione. Ita quòd quasi dicit, quòd baptismus per se saluat secundū eius perceptionem, & per accidens vt in voto: Eucharistia autem non solum per se saluat cōsummando salutem secundum ipsius perceptionē, sed etiam per se saluat, vt in voto quia ille principij, hæc finis rationē habet.

Aduerte secundum, q̄ secunda ratio penes modum habendi rem sacramenti attenditur, dum baptismi res dupliciter tantum haberi posse dicitur: scilicet vel percipiendo sacramentum, vel per votū proprium. Res autem Eucharistiæ potest tripliciter haberi: vel percipiendo sacramentum, vel per votum proprium, vel per antecedens sacramentū. Et hic vltimus modus habendi vocatur per quandam accommodationem habere rem sacramenti Eucharistiæ per votum Ecclesiæ: sicut fides puerorum vocatur fides Ecclesiæ. Secundo autem propriè tatem sermonis, vocatur habere rem Eucharistiæ in fui initio: quoniam sacramentum baptismi initium est spiritualis vitæ.

Aduerte tertio, quòd in litera non respondetur quæsito simpliciter & absolutè, an sacramētum Eucharistiæ sit necessarium ad salutem: iam licet distinguatur

¶Præterea, Sicut baptismus est sacramentū Dominicæ passionis, sine qua non est salus ita & Eucharistia: dicit enim Apostolus, 1. Cor. 11. Quotiescunque manducaueritis panem hunc, & calicem biberitis, mortē Domini annūtiabitis, donec veniat. Ergo sicut baptismus est de necessitate salutis, ita etiam hoc sacramentum.

¶SED CONTRA est, q̄ Aug. scribit Bonifacio contra Pelagianos, Nec illud cogitetis, paruulos vitam habere non posse, qui sunt expertes corporis & sanguinis Christi.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in hoc sacramento duo est considerare, scilicet ipsum sacramentum & rem sacramenti dictum est autem, quòd res huius sacramēti est vnitas corporis mystici, sine qua nō pōt esse salus: nulli enim patet aditus salutis extra Ecclesiā, sicut nec in diluuio absque arca Noe, quæ significat Ecclesiā: vt habetur 1. Per. 3. dictum est autē suprà q̄ res alicuius sacramenti haberi potest ante perceptionē sacramenti, ex ipso voto sacramenti percipiendi. Vnde ante perceptionem huius sacramenti potest homo habere salutem ex voto percipiendi hoc sacramentum: sicut & ante baptismum ex voto baptismi, vt suprà dictum est. Est tamen differentia quantum ad duo. Primò quidem, quia baptismus est principium spiritualis vitæ, & ianua sacramentorum: Eucharistia verò est quasi consummatio spiritualis vitæ, & omnium sacramentorum finis (vt suprà dictum est) per sanctificationes enim omnium sacramentorum fit præparatio ad suscipiendam vel consecrandam Eucharistiam. Et ideo perceptio baptismi est necessaria ad inchoandam spiritualem vitam, perceptio autem Eucharistiæ est necessaria ad consummandam ipsam: non ad hoc q̄ simpliciter habeatur sed sufficit eam habere in voto, sicut & finis habetur in desiderio & intentione. Alia differentia est: quia per baptismum ordinatur homo ad Eucharistiam: & ideo ex hoc ipso quòd pueri baptizantur, ordinantur per Ecclesiam ad Eucharistiam. & sic sicut ex fide Ecclesiæ credunt, sic ex intentione Ecclesiæ desiderant Eucharistiam, & per consequens recipiunt rem ipsius. Sed ad baptismum non ordinantur per aliud præcedens sacramentum. Et ideo ante susceptionem baptismi, non habent pueri aliquomodo baptismum in voto, sed soli adulti: vnde rem sacramenti non possunt percipere sine perceptione sacramenti. Et ideo hoc sacramentum in hoc modo est de necessitate salutis, sicut baptismus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ sicut Aug. dicit, exponens illud verbum Io. Hunc cibum & potum, scilicet carnis suæ & sanguinis societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum quod est Eccl. in prædestinatis, & vocatis, & iustificatis, & glorificatis sanctis, & fidelibus eius. Vnde sicut ipse dicit in Epistola ad Bonifacium, Nulli est aliquatenus ambigendum, tūc vnumquenque fidelium corporis sanguinisque Domini participem fieri, quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur nec alienari ab illius panis calicisque consortio, etiam si antequam panem illum comedat & calicem bibat, de hoc seculo in vnitate corporis Christi constitutus abscedat.

¶Ad secundum dicendum, quòd hæc est differentia inter alimentum corporale & spirituale, quòd alimentum corporale conuertitur in substantiam eius, qui nutritur, & ideo non potest homini valere ad vitæ conseruationem alimentum corporale, nisi realiter sumatur. Sed alimentum spirituale cōuertit hominem in seipsum: secundum illud quod Augustinus dicit in lib. Confess. quòd quasi audiuit vocem Christi dicentis sibi, Nec tu me mutabis in te, sicut cibum carnis tuæ, sed tu muraberis in me. Potest autē aliquis in Christum mutari, & ei incorpora ri voto mentis, etiam sine huius sacramenti perceptione. Et ideo non est simile.

¶Ad tertium dicendum, quòd baptismus est sacramentum mortis & passionis Christi prout homo regeneratur in Christo virtute passionis eius: sed Eucharistia est sacramentum passionis Christi, prout homo per ficitur in vnione ad Christū passum. Vnde sicut baptismus dicitur sacramentum fidei quæ est fundamentum spiritualis vitæ, ita Eucharistia dicitur sacramentum charitatis, quæ est vinculum perfectionis, vt dicitur Col. 3.

ARTICVLVS IIII.

¶Virum conuenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur. Nomina enim debent respondere. Sed hoc sacramentum est vnum: vt dictum est Ergo non debet pluribus nominibus nominari. *Infrà q. 79. art. 2. ad primū. Et 4. dist. 8. q. 1. art. 1. q. 3.*

¶Præterea, Species non notificatur conuenienter per id quod est commune toti generi. Sed Eucharistia est sacramentum nouæ legis, Omnibus autem sacramentis cōmune est, q̄ in eis confertur gratia: quod significat nomē Eucharistiæ, quod est idem quod bona gratia. omnia etiam sacramenta remedium nobis afferunt in via præsentis vitæ: quod pertinet ad rationem viatici. in omnibus etiam sacramentis fit aliquid sacrū: quod pertinet ad rationem sacrificij. Et per omnia sacramenta sibi inuicem cōmunicant fideles: quod significat hoc nomen synaxis in Græco, vel communio in Latino. Ergo hæc nomina non conuenienter adaptantur huic sacramento.

¶Præterea, Hostia videtur esse idem quod sacrificium. Sicut ergo non propriè dicitur sacrificium, ita nec propriè dicitur hostia.

¶SED CONTRA est quod vsus fidelium habet.

¶RESPONDEO dicendum, quod hoc sacramentum habet triplicem significationem. Vnam quidem respectu præteriti: inquantum scilicet est commemorativum Dominicæ passionis, quæ fuit verum sacrificium, vt suprà dictum est. Et secundum hoc nominatur sacrificium. Aliam autem significationem habet respectu rei præsentis, scilicet ecclesiasticæ vnitatis, cui homines aggregantur per hoc sacramentum. Et secundum hoc nominatur communio vel synaxis. dicit enim Damascen. 4. libr. quòd dicitur communio, quia cōmunicamus per ipsam Christo, & quia participamus eius carne & deitate, & quia communicamus & vnimur adinuicem per ipsam. Tertiam significationem habet respectu futuri: inquantum scilicet hoc sacramentum est præfigurativum fruitionis Dei, quæ erit in patria. Et secundum hoc dicitur viaticum: quia hic præbet nobis viam illuc perueniendi. Et secundum hoc etiam dicitur Eucharistia: id est bona gratia: quia gratia Dei vita æterna (vt dicitur Rom. 6.) vel quia realiter continet Christum, qui est plenus gratia. Dicitur etiam in Græco metalepsis, id est assumptio: quia, vt Damascen. dicit per hoc Filij deitatem sumimus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet pluribus nominibus nominari, secūdum diuersas proprietates vel effectus.

¶Ad secundum dicendum, quod id quòd est commune omnibus & quo ad rem sacramenti, respondeatur absolutè, quòd est necessarium ad salutem: tamen quo ad respondetur simpliciter & absolutè: sed dicitur quòd non est necessarium sicut baptismus. Verūm si perspiciatur responsio hæc fuerit considerata, continet responsionem absolutè etiam de ipso sacramento Eucharistiæ: nam ex hoc ipso quòd sacramētum Eucharistiæ nō est ad salutem necessarium sicut sacramentum baptismi, manifestè habetur quòd simpliciter & absolutè loquendo, non est necessarium ad salutem. Et hoc attestatur paruulorum salus, quibus sine baptismi sacramento non est salus, & cū solo baptismi sacramento datur salus æterna. *Cassi.*

¶Aduerte quartò, quod infertur in q. 80. tractandum est de communione infantium baptizatorum, an licita sit: vbi etiam an debita eiusdem sit, discutietur, & ideo nunc pertransimus.

IN quarto, quinto, & sexto articulis, nihil occurrit scribendum.

bus sacramentis, attribuitur antonomasticè ei propter eius excellentiam.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc sacramentum dicitur sacrificium, inquantum repræsentat ipsam passionem Christi. Dicitur autem hostia, inquantum continet ipsum Christum, qui est hostia salutaris: vt dicitur Ephes. 5.

ARTICVLVS V.

¶Virum institutio sacramenti fuerit conueniens.

Infrà q. 74. art. 4. col. & ad 1 & q. 80. art. 8. ad 1. Et 4. dist. 8. q. 3. art. 3. quæst. 2. Et cor. 11. 1. 4. co. 4. Ethic. 3. co. 2. fi.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens institutio istius sacramenti. Vt enim Philosophus dicit in 2. de Generatione, Ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus. Sed per baptismū, quies spiritualis regeneratio, accipimus esse spirituale: vt Dionys. dicit 2. cap. Eccl. hierar. Ergo per baptismum etiam nutrimur. Non ergo fuit necessarium instituere hoc sacramentum, quasi spirituale nutrimentum.

¶Præterea, Per hoc sacramentum homines Christo vniuntur, sicut membra capiti. Sed Christus est caput omnium hominū, etiam qui fuerunt ab initio mundi, vt supra dictum est. Ergo non debuit institutio huius sacramenti differri vsque ad cœnā Domini.

¶Præterea, Hoc sacramentū dicitur esse memoriale Dominicæ Passionis secundum illud Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem: sed memoria est præteritorum. Ergo hoc sacramentum non debuit institui ante Christi passionem.

¶Præterea per baptismum aliquis ordinatur ad Eucharistiam, quæ non nisi baptizatis dari debet. Sed baptismus institutus fuit post Christi passionem & resurrectionem: vt patet Matt. vlt. Ergo inconuenienter hoc sacramentum fuit ante passionē Christi instítutum.

¶SED CONTRA est, quòd hoc sacramentum est institutum à Christo: de quo dicitur Marc. 7. bene omnia fecit.

¶RESPONDEO dicendum, q̄ conuenienter hoc sacramentum institutum fuit in Cœna, in qua scilicet Christus vltimò cum suis discipulis fuit conuersatus. Primò quidem ratione continentiæ huius sacramenti. Continetur enim ipse Christus in Eucharistia sicut in sacramento. Et ideo quando ipse Christus in propria specie à discipulis discessurus erat, in sacramētali specie seipsum eis reliquit: sicut in absentia Imperatoris exhibetur veneranda eius imago. Vnde Eusebius Emissenus dicit, Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus fidelibus, necesse erat vt die Cœnæ sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret nobis, vt coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium Secundo, quia sine fide passionis Christi nunquam potuit esse salus: secundum illud Rom. 3. Quē proposuit Deus propitiatorē per fidē in sanguine ipsius Et ideo oportuit omni tempore apud homines esse aliquid repræsentatiuum Dominicæ passionis. Cuius in veteri quidē Testamento præcipuum sacramentum erat agnus Paschalis. vnde & Apostolus dicit 1. Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus. Successit autem ei in nouo Testamento Eucharistiæ sacramentum: quod est rememorativum præteritæ passionis, sicut & illud fuit præfigurativum futuræ. Et ideo cōueniens fuit, vt imminente passione, celebrato priori sacramento, nouum sacramentum institueret. Vnde Leo papa dicit, quòd, vt vmbræ cederent corpori, antiqua obseruantia nouo excluditur sacramento, hostia in hostiam transit, sanguine sanguis aufertur, & legalis festiuitas, dum mutatur, impletur. Tertiò, quia ea quæ vltimò dicuntur, maximè ab amicis recedentibus, magis memoriæ commendantur: præsertim quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos. Ea verò, ad quæ magis afficimur, profundius animo imprimuntur. Quia igitur (vt beatus Alexand. papa dicit) nihil in sacrificiis maius esse potest quàm corpus & sanguis Christi, nec vlla oblatio hac potior est: ideo vt in maiori veneratione habetur, Dominus in vltimo discessu suo à discipulis, hoc sacramentum instituit. Et hoc quòd Augustinus dicit in lib. respōsionum ad Ianuarium, Saluator, quo vehementius commenderet mysterij huius altitudinem, vltimū hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus, non tamen eodem modo nobis aduenientibus. Nam ea, ex quibus sumus, nobis adueniunt per generationem: eadem autem inquantum ex eis nutrimur, nobis adueniunt per manducationem. Vnde & sicut per baptismum regeneramur in Christo, ita per Eucharistiam manducamus Christum.

¶Ad secundum dicendum quòd Eucharistia est Sacramentum perfectum Dominicæ passionis, tanquā continens ipsum Christum passum. Et ideo non potuit institui ante Incarnationē: sed tunc habebant locum sacramenta, quæ erant tantū præfigurativa Dominicæ passionis.

¶Ad tertium dicendum, quòd sacramentum istud fuit institutum in cœna, vt in futurum esset memoriale Dominicæ passionis, ea perfecta. Vnde signanter dicit, Hoc quotiescunque feceritis, de futuro loquens.

¶Ad quartum dicendum, quod institutio respondet ordini intentionis. Sacramentum autem Eucharistiæ, quānis sit posteris baptismo in perceptione, est tamen prius in intentione. Et ideo debuit prius institui. Vel potest dici quòd baptismus iam erat aliqualiter institutus in ipso Christi baptismo. Vnde & iam aliqui ipso Christi baptismo erant baptizati, vt legitur Ioannis. 3.

ARTICVLVS VI.

¶Virum agnus Paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd agnus Paschalis non fuerit præcipua figura huius sacramenti. Christus enim dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedec, propter hoc quòd Melchisedec gessit figuram sacrificij Christi, offerens panem & vinum. Sed expressio similitudinis facit quòd vnum ab alio denominetur. Ergo videtur q̄ oblatio Melchisedec, fuerit potissima figura huius sacramenti.

¶Præterea, Transitus maris Rubri fuit figura baptismi: secundū illud Primæ Corinth. 10. Omnes baptizati sunt in nube & in mari. Sed immolatio agni Paschalis præcessit transitum maris Rubri, quem subsecutum est manna, sicut Eucharistia sequitur baptismum. Ergo manna est expressior figura huius sacramenti quàm agnus Paschalis.

¶Præterea, potissima virtus huius sacramenti est, quòd introducit nos in regnum cælorum, sicut quoddam viaticum. Sed hoc maximè præfiguratum fuit in sacramento expiationis, quando Pontifex intrabat semel in anno cum sanguine in Sāctā sanctorum: sicut Apostolus probat Hebræ. 9. Ergo videtur quòd illud sacrificium fuerit expressior figura huius sacramenti, quàm agnus Paschalis.

¶SED CONTRA est quod Apostolus dicit primæ Corint. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus: itaque epulemur in azymis sinceritatis & veritatis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in hoc sacramento tria considerare possumus, scilicet id quod est sacramentum tantùm, quòd est panis & vinum: & id quod est res & sacramētum, scilicet corpus Christi verum: & quod est res tantùm, scilicet effectus huius sacramenti, Quantum igitur ad id quod est sacramentum tantùm: potissima figura fuit huius sacramēti oblatio Melchisedec, qui obtulit panem & vinum. Quantum autem ad ipsum Christum passum, qui cōtinetur in hoc sacramēto figuræ eius fuerunt omnia sacrificia veteris Testamenti: principuē sacrificium expiationis, quòd erat solennissimum. Quantum autem ad effectum, fuit præcipua eius figura manna: quod habebat in se omnis saporis suauitatem (vt dicitur Sapient. 16.) sicut & gratia huius sacramenti, quantum ad omnia reficit mētem. Sed agnus Paschalis quantum ad hæc tria, præfigurabat hoc sacramentum. Quantum enim ad primum, quia mādu cabatur cum panibus azymis: secundum illud Exod. duodecimo Edent carnes, & azymos panes. Quantum verò ad secundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super quæstionis septuagesimaquartæ articulum primum.

IN articulo primo in responsione ad secundum, habes quid sentiam. Aurea de casu illo vsq; hodie non inueniere vinum, an esset idoneus panis consecrandus. Tenet enim pars negatiuam, eo quod per defectum sacramenti præponendi est reliquis necessitatibus. Vnde & in festiuitatibus dicitur, Si perfectio sacramenti tanta est necessitatis, vt etiam hic in eadem missa quando quæ oporteat sumere corpus Christi.

¶ Super quæstionis septuagesimaquarta articulum secundum.

IN secundo articulo videtur quòd aliud esset loqui de determinata quantitate materiæ, & aliud de præsentia eiusdem, in litera tamen quidem dicitur non esse determinatam quantitatem, sed non dicitur similiter de præsentia. Et hoc pro tanto dictum fuit, vt non putetur idem aut similis iudicium de præsentia & de quantitate: nam in vtraque forma Eucharistiæ mentio fit de præsentia per pronomen hoc, seu hic, & propterea oportet præsentem esse materiam consecrandam. De quantitate verò non fit mentio, quamuis locus sit dubitationi quo ad quantitatem vinipotia de quantitate eius fit mentio in forma consecrationis, dum dicitur, Hic est calix: oportet enim vinum contineri in calice, ac per hoc quantitatem eius calicem non excedere. Sed hoc non cogit, quoniam potest sacerdos habere coram se multos calices plenos, & simul omnes consecrare, sicut simul consecrat multas hostias. Vnde ex quantitate calicis non habetur determinata quantitas.

4. di. 13. q. 2. ar. 1. q. 1. & 2. Et 4. di. 12. ar. 1. & 2. & 68. Et 1. Cor. 11. lec. 5. cor.

Israël decimaquarta luna, quod fuit figura passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur agnus. Quantum verò ad effectum quia per sanguinem agni Paschalis, protecti sunt filij Israël à deuastante Angelo, & educti de Aegypti paca seruitute. Et quantum ad hoc ponitur præcipua figura huius sacramenti agnus Paschalis: quia secundum omnia ipsum repræsentat.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta.

QVAESTIO SEPTVAGESIMAQVARTA de materia Eucharistiæ quantum ad speciem, in octo articulos diuisa,

DEINDE considerandum est de materia huius sacramenti. Et primò de specie materiæ. secùdò, de conuersione panis & vini in corpus Christi. tertiò de modo existendi corpus Christi in hoc sacramento. quartò, de accidentibus panis & vini, quæ in hoc sacramento remanent.

¶ Circa primum quæruntur octo.

¶ Primò, vtrùm panis & vinum sint materia huius sacramenti.

¶ Secundò, vtrùm ad materiam huius sacramenti requiratur determinata quantitas.

¶ Tertiò, vtrùm materia huius sacramenti sit panis triticeus.

¶ Quartò, vtrùm sit panis azymus, vel fermentatus.

¶ Quintò, vtrùm materia sacramenti sit vinum de vite.

¶ Sextò, vtrùm sit admiscenda aqua.

¶ Septimò, vtrùm aqua sit de necessitate huius sacramenti.

¶ Octauò, de quantitate aquæ, quæ apponitur.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm materia huius sacramenti sit panis & vinum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd materia huius sacramenti non sit panis & vinum. Hoc enim sacramentum perfectius debet repræsentare passionem Christi quam sacramenta veteris legis. Sed carnes animalium, quæ erant materiæ sacramentorum veteris legis, expressius repræsentant passionem Christi, quàm panis & vinum. Ergo materia huius sacramenti magis debet esse carnes animalium, quàm panis & vinum.

¶ Præterea, Hoc sacramentum est vbique celebrandum. Sed in multis terris non inuenitur panis, & in aliquibus non inuenitur vinum. Ergo panis & vinum non sunt conueniens materia huius sacramenti.

¶ Præterea, Hoc sacramentum competit sanis & infirmis. Sed vinum nocet quibusdam infirmis. Ergo videtur, quòd vinum non debeat esse materia huius sacramenti.

¶ SED CONTRA est quod Alexand. papa dicit, In sacramentorum oblationibus panis tantùm & vinum aqua permixtum, in sacrificium offeratur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd circa materiam huius sacramenti aliqui multipliciter errauerunt. Quidam enim qui dicuntur Artotiræ (vt Aug. dicit in li. de hæresibus) offerùt panē & caseum in hoc sacramento: dicentes, à primis hominibus oblationes de fructibus terræ & ouium fuisse celebratas.

Alij verò, scilicet Cataphrygæ & Pepuziani, de infantis sanguine quem de toto eius corpore minutis punctionum vulneribus extorquent, quasi Eucharistiam suam conficere perhibentur, miscentes eum farinæ, panemque inde facientes. Quidā verò, qui dicuntur Aquarij, aquam solam sub specie sobrietatis in hoc sacramento offerunt. Omnes autem hi errores & similes excluduntur, per hoc quòd Christus sacramentum sub specie panis & vini instituit: vt patet Matth. 26. Vnde panis & vinum sunt materia conueniens huius sacramenti. Et hoc rationabiliter. Primò quidem quantum ad vsum sacramenti, qui est manducatio. Sicut enim aqua assumitur in sacramento baptismi ad vsum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aquarita panis & vinum, quibus communius homines reficiuntur, assumuntur in hoc sacramento ad vsum spiritualis manducationis. Secundò quantum ad passionem Christi: in qua sanguis est à corpore separatus. Et ideo in hoc sacramēto quodest memoriale Dominicæ passionis, seorsum sumitur panis, vt sacramentum corporis: & vinum, vt sacramentum sanguinis. Tertiò, quantum ad effectum considerarum in vnoquoque sumētium: quia vt Ambr. dicit super epistolam ad Corinth. hoc sacramentum valet ad tuitionem animæ & corporis. Et ideo corpus Christi sub specie panis pro salute animæ offertur: sicut dicitur Leui. 17. quòd anima carnis in sanguine est. Quartò, quātum ad effectum respectu totius Ecclesiæ. quæ constituitur ex diuersis granis & vinū fluit ex diuersis vuis: vt dicit glo. super illud primæ Cor. 10. Multi vnum corpus sumus, &c.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet carnes animalium occilorum expressius repræsentent Christi passionē: tamen minus competunt ad commanem vsum huius sacramenti & ad ecclesiasticam vnitatem significandam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet non in omnibus terris nascatur triticum vel vinum: tamen de facili ad omnes terras deferri potest, quantum sufficit ad vsum huius sacramēti. Nec propter defectum alterius est vnum tantùm sine altero consecrandum: quia non esset perfectum sacramentum.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vinum in modica quātitate sumptum, non potest multum ægrotanti nocere. Et tamen si nocumentum timeatur, non est necesse quòd omnes accipiētes corpus Christi, etiam accipiant sanguinem: vt infrà dicetur.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiā huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd requiratur determinata quātitas panis & vini ad materiam huius sacramenti. Effectus enim gratiæ non sunt minus ordinati, quàm effectus naturæ. Sed sicut dicitur in secundo de anima, omnium natura constantium, positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti. Ergo multò magis in hoc sacramento (quod dicitur Eucharistia, id est bona gratia) requiritur determinata quantitas panis & vini.

¶ Præterea, Ministris Ecclesiæ non est a Christo data potestas ad ea quæ pertinent ad irrisionem fidei & sacramentorum eius: secundum illud primæ Corint. 10. Secundum potestatem quam dedit nobis Deus in ædificationem, & non in destructionem. Sed hoc esset ad irrisionem sacramenti, si sacerdos vellet consecrare totum panem, qui venditur in foro: & totum vinum, quæ est in cælario. Ergo hoc facere non potest.

¶ Præterea, Si aliquis baptizetur in mari, non tota aqua maris sanctificatur per formam baptismi: sed solùm aqua illa, qua corpus baptizati abluitur. Ergo nec in hoc sacramento superflua quantitas panis & vini confecrari potest.

¶ SED CONTRA est, quòd multum opponitur pauco, & magnum paruo. Sed nulla est ita parua quantitas panis aut vini, quæ non possit consecrari. Ergo etiam nulla est ita magna, quæ consecrari non possit.

¶ RESPONDEO dicendum quòd quidam dixerunt quòd sacerdos non posset consecrare immensam quantitatem panis aut vini: puta totum panem, qui venditur in foro: aut totū vinum

4. dist. 11. q. 2. ar. 1. q. 3.

¶ Super Quæstionis septuagesimæ quartæ Articulum tertium.

cōmun. TItulus vt sonat.

¶ In hoc articulo magna est quæstio, & satis obscura de materia Eucharistiæ quo ad panem: habet enim multas difficultates, & varias opiniones. Est siquidem difficultas prima (quā tractat Autor in litera) propter diuersitatem frumenti: rumenti & alia difficultas comparando panē ad pastam. Et Albertus quidem Magnus in 4. sent. distinct. 12. tenet panē ex spelta esse materiam Eucharistiæ: quē sequitur Petrus de Pal. qui similiter tenet ex a nudo panē confectum posse consecrari, Autor verò tam circa amidum quàm circa speltā opinatur contrarium, sed apponit diligentem panem, quem Albertus negare videtur. De pasta quoq; Scotus tenet partem negatiuam, ponendo tamen pastam esse eiusdem speciei cum pane. Quid autem inter tot varia tenendum sit, ad rationes oportet deducere.

¶ Tria sunt fundamenta, quibus proceditur. Primum est vnitas specifica materiæ. Creditur enim eiusdem speciei debere esse materiam in hoc sacramēto sicut & in cæteris inuenitur: & hinc infertur q̄ ex solis illis frumentis, quæ sunt eiusdem speciei cum tritico, potest confici panis pro hoc sacramento. Et per hanc viam processisse videntur Autor in litera, Scotus, Durand & Petrus de Pa. habetque via hæc difficultatem annexa ex illa propositione, Generat sibi simile secundum speciem: quoniam hæc vtitur ad discernendum distincta specie à tritico.

¶ Aliud fundamentum est contrarium huic, pro quanto ponit sufficere genus proximū ad triticum: ita quòd frumentum quod est genus, sufficit ad conficiendum panem pro sacramento. Et hac vita processit Albertus, ponens tamen solum duas frumenti species, scilicet triticum & speltam, Habetque fundamentum aliquod in Euangelij verbis, quibus Dominus se compat grano frumenti.

4. di. 12. q. 2. ar. 3. q. 1. & di. 13. q. 1. ar. 3. q. 2. & 3. q. 4. ad primū. Et 4. di. 11. q. 3. ar. 1. qc. 1. & 2. ar. 1. qc. 1. & 2. Rat. 10. 11. lec. 7. in prine.

¶ Tertium demum fundamentum, quod magnificat Petrus de Pal. est autoritas quarundam Ecclesiarum, quæ consecrant panem confectum ex spelta, quod etiam tangit Autor in litera, dum in secundo argumento obiiciendo asserit, quòd spelta in quibusdam locis panis conficitur ad vsum huius sacramenti.

¶ Ad quæ quidem fundamenta si liberè respexerimus, nullam cogentem inuenimus habere rationem, nisi vltimum propter autoritatem Spiritus sancti gubernantis Ecclesiam. nam ob similes particulares consuetudines, venerabiliter sustinent Theologi, plures sacerdotes confecrare eandem hostiam vt in pluribus patebit. Quocirca ex his quæ fiunt colligendo vniuersale, quū experientia probatum appareat, ex tritico, & siligine, & ex spelta panem cōfici pro sacramento, alia via incedendum esse reor: scilicet ex parte proximæ materiæ Eucharistiæ. Materia enim proxima, quā ex Euangelio indubitater habemus est panis non determinatus ad talem vel talē materiam remotam, qualis est triticum, spelta, far, &c. sed panis absolutè, hoc est sine determinatione aliqua: ita q̄ ex quibuscunque tanquam ex materia transeunte panis conficiatur, dummodo sit verè panis absque determinatione aliqua, potest consecrari. Dico autem absque determinatione aliqua: quoniam ex vsu verborū hoc discerni videtur, alterius siquidem rationis est panis, qui frequenti vsu sine additione aliqua vocatur panis: alterius rationis sunt qui appellantur panes cum additione, scilicet panis ordeaceus, panis miliaceus, panis castanaceus, & huiusmodi. isti enim sunt panes cum additione: qui idcò quia additiōe proferuntur vt intelligantur nō panes sed panes tales, sicut etiā vinum ex pomis granatis, cadē ratione nō dicitur vinum, sed vinū de malogranatis. Isti, inquam panes tales nō possunt cōficere, quia tales sunt verè panes, sed à similitudine veri panis, Panis nomē acceperunt, sed illi qui absolutè sunt panes, quos sine additione aliqua vocamus panes, nō habent vnde eorū aliquis faciem nobis ostendat. Et si his adiungamus, q̄ vna eademq; res homogenea potest naturaliter ex diuersitatem speciem rebus, vt materia transeunte generari: vt testatur sanguis qui generatur ex nutrimentis tot specierum, carne, vino, pane, pisce reliquisque cibis) apparebit, q̄ sobrietas panis eiusdem speciei potest generari ex multū diuersarū specierum granis, eāquam ex materia transeuntes grana liquidem sunt materia transiens respectu panis multo magis quā farinæ. Et secundum hoc triticū ponitur propria materia panis sacramen talis non quia solum sit illius materia sed quia est principale, & apud omnes certa & indubitata materia. Et sic saluantur cōsuetudines omnium Ecclesiarum.

¶ Nec oportet ingredi difficultates inextricabiles de similitudine specifica inter genera & genitum: quum quotidie videamus tā equā quām asinum generare mulum neutri similem in specie, sed in genere. Nec negatur secundum hoc vnius speciei esse materiam proximam: nam hoc sacramento: nam panis vnius ponitur speciei. Nec oportet etiam ad frumenti genus recurrere: quoniam frumentum continet sub se etiam ordeum, quum significet omnia spicata habentia aristas.

¶ Vnde ex similitudine ex verbis Domini comparantis se grano frumenti, argumentum efficax sumi non potest, vltra hoc q̄ theologia symbolica non est argumentativa: vt Dionys. dixit. Apparet quoque via hæc rationabilis & vera: ex eo q̄ solum, omnes difficultates accidentes in re, & ipsi omnia consonant. Et cōfirmatur hoc ex vino, nā vuæ omnes non videntur eiusdem speciei. cuius signum est, q̄ nō quæ liber ex qualibet nasci potest, sed diuersarum propagationū sunt multæ earū. & tamen vinum ex quibuscunque vuis cō fiatū, vnius ponitur speciei. Et hæc sint dicta comparando panem ad materiā remotam. Comparando verò ad materiam proximam duæ rationes diuersas inducentes difficultates occurrunt. Prima est de idēitate seu diuersitate inter panem & pastam. Secunda est ex diuersitate modorum coquendi pastam.

Obscura siquidē videtur differētia inter panē & pastā, crudā, reputat enim Scot. probabile esse q̄ nō differāt specie: quia decoctio non facit nisi exhalatione humoris aquæ, & mistio nō est ibi nisi iuxta positio, & ex pane fit pasta si mica digitis cōprimatur. Oppositū autē rationabilius videtur: qm decoctio applicando actiua passiuis, specie panis facit, sicut maturatio de agresta facit de vuā, facit de agresta vinū. Ars enim in cōfectiōe panis, nō cōcurrit nisi applicādo actiua passiuis: vt patet ex hoc q̄ forma panis est forma subiectalis. Quod cōfirmatur apud fideles, ex hoc q̄ panis trāsubstātiatur in corpus Christi, & accidētib⁹ remanētibus nō remanet panis: qui remaneret cū reliquis accidentibus, si accidēs significaret. Vnde & falsum est, q̄ dū pasta decoquitur in clibano, tat sola eua poratio humiditate decoctio enim digerit, & generat panē. Mistione autē aut iuxta positione nulla opus est nouata: prima mixtio tatine cū aqua (ex qbus cōfecta est pasta tanquā ex elementis ac materia trāseūte) decoctiōe digeritur, & ad terminū deducitur, panē scilicet. Nec admitto ex pane fieri pastā: sed micā mollē simplē pastæ. Acceptabilior autē apparet hæc positio cōtēplāti diuersitatē specificā inter agrestam, vinū & aceū ex eisdē vuis, ob diuersam caloris causalitatē, agresta enim est succus crudus, vinum verò

Universidad de Deusto
Biblioteca

succus digestus acetum quia addit excessum super terræ substantiam. Vt enim experientia docet, dū vinum expositum calori aeris it; & cupientes acetum bonum habere, ad loca calida dolium transferunt. Ex his enim apparet ex sola caloris differentia ex parte aëris circūstantis progressum posse fieri ex parte materiæ, licet non semper fiat non enim differt species pyrum cotdum à pyro crudo. Diuersi vero conquendi modi, scilicet vel assando vel elixando, speciem variare non videntur: panis liquidem elixus, vt lagana, aut frixus quo etiam modo lagana in veteri lege offerebantur, aut etiam, vt panis in clibano, & subcinericius, & hostia, eiusdem videntur speciei quo ad substantiam, scilicet accidentali forma differre videntur. Verū in proposito modo videtur, vtrumque parui pendendum, ita quòd nec ex diuersitate specifica, nec ex identitate specifica sufficiens ratio habeatur. Sed credendo quòd nec pasta, nec panis, nisi assus, est confectabilis, rationem aliunde sumentes, dicimus quod sicut in sacramento baptismi aqua à Christo est instituta, ita in sacramento panis: & quemadmodū ibi aqua intelligitur non solum substantia aquæ, sed etiam quòd in sub forma aquæ (& propterea aqua sub forma grandinis aut nivis non est materia baptismi) ita per panem intelligēdus est panis & secundum substantiā & secundum formā panis. Et per hoc excludūtur quæcunque constat ex pasta cruda: & similiter quæcunque constant ex pasta elixata: hæc enim non habent formā panis (dato quòd panes sint) vita testatur humanus, quo ibi non vtimur vt pane, sed potius hæc nomēdimus ab pane: & ex hoc ipso prosequenter distinctionem horum à pane. Assata autē pane solo vtimur vt pane: propterea ex dictis patet ipsum solum esse confectabilem. materia enim hæc paucas habet assertiones: vade & Autor in littera opinatiue loquitur, quum excludit spelta & amidum. De quo adhuc sub iudice lis est. & mihi videtur dicendum vt supra, scilicet quòd si panis confectus ex eo est absolutè panis, potest consecrari. Nec obstat corruptio tritici, dicentibus aliis triticum non corrupi tunc, sed ablui & deputari & alterari. aliis autem quòd corruptio nihil officit: quoniam non est corruptio simpliciter, sed corruptio, quæ est via ad generationē panis: quam

*Alias grauī.

4. di. 11 q̄. 2. arti. 2. q. 3. Et 4. c. 9. cap. 98. Et opus. 1. ca. 61. Et To. 13. col. 2.

& ad populum spiritualem. Vnde non esset materia conueniens huius sacramenti, panis ordeaceus.

¶Ad secundum dicendum, quòd generans generat sibi simile in specie. sit tamen aliqua dissimilitudo generantis ad genitum quantum ad accidentia, vel propter materiam vel propter debilitatem virtutis generatiuæ. Et ideo si qua frumenta sunt, quæ ex semine tritici generari possunt (sicut ex grano tritici seminato in malis nascitur siligo) ex tali frumento panis confectus, potest esse materia huius sacramenti. Quod tamen non videtur habere locum neque in ordeo neque in spelta, neque etiam in farre, quod inter omnia est grano tritici similius. Similitudo autem figuræ in talibus, magis videtur significare propinquitatē, quam identitatē specieī: sicut ex similitudine manifestatur quòd canis & lupus sunt propinquæ species, non autem eiusdem. Vnde ex talibus frumēntis, quæ nullo modo possunt ex semine tritici generari, non potest cōfici panis, qui sit debita materia huius sacramēti.

¶Ad tertium dicendum, quòd modica permixtio non soluit speciem: quia id quod est modicum, quodammodo assumitur à plurimo. Ideo si sit modica admixtio alterius frumenti ad multò maiorem quantitatem tritici, poterit exinde confici panis, qui est materia huius sacramenti. Si verò sit magna permixtio (puta ex æquo vel quasi) talis permixtio speciem mutat. vnde panis exinde confectus, non erit debita materia huius sacramenti.

¶Ad quartum dicendum, quòd aliquando est tanta corruptio panis, quòd soluuntur species panis: sicut cùm continuitas soluitur, & sapor, & color, & alia accidentia mutantur. vnde ex tali materia non potest confici corpus Christi. Aliquando verò non est tanta corruptio, quæ speciem soluat, sed est aliqua dispositio ad corruptionem: quod declarat aliqualis immutatio saporis. Et ex tali pane potest confici corpus Christi: sed peccat conficiens propter irreuerentiam sacramēti. Et quia amidum est ex tritico corrupto, non videtur q̄ panis ex eo confectus possit fieri corpus Christi: quanuis quidam contrarium dicant.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ hoc sacramentū non debeat confici ex pane azymo. Debemus enim in hoc sacramento imitari institutionem Christi. Sed Christus videtur hoc sacramētum instituisse in pane fermentato: quia sicut legitur Exod. 12. Iudæi secundum legem incipiebāt vti azymis in die Paschæ (quod celebratur decima quarta luna) Christus autem instituit hoc sacramentum in cœna, quam celebrauit ante diem festum Paschæ: vt habetur Ioan. 13. Ergo & nos debemus hoc sacramē tum celebrare in pane fermentato.

¶Præterea, Legalia non sunt obseruanda tēpore gratiæ. Sed vti azymis, fuit quædam legalis cæremonia: vt patet Exod. 12. Ergo in hoc sacramento gratiæ non debemus azymis vti.

¶Præterea, Sicut suprà dictum est, Eucharistia est sacramentum charitatis, sicut baptismus fidei: vt suprà dictū est. Sed seruor charitatis significatur per fermentum: vt patet in glos. super illud Mat. 13. simile est regnū cælorum fermento, &c. Ergo hoc sacramentum debet confici de pane fermentato.

¶Præterea, Azymum & fermentatum sunt accidentia panis, non variantia eius speciē. Sed in materia baptismi nulla discretio adhibetur circa differentiam accidentium aquæ puta si sit vel dulcis, calida vel frigida. Ergo in hoc sacramento aliqua discretio adhiberi nō debet, vtrùm panis sit azymus vel fermentatus.

¶SED CONTRA est, quòd extra de celebratione Missarum, cap. literas, punitur sacerdos qui in pane fermentato & scypho ligneo Missarum solennia celebrare præsumpsit.

¶RESPONDEO dicendum, q̄ circa materiam huius sacramenti duo possunt considerari, scilicet quid sit necessariū, & quid conueniens. Necessarium quidē est, vt sit panis triticeus (sicut dictum est) sine quo non perficitur sacramentum. Non est autem de necessitate sacramenti, q̄ sit azymus vel fermentatus, quia in vnoquoque confici potest. Conueniens autem est, vt vnusquisque seruet ritum suæ Ecclesiæ in sua cræmēti celebratione. Super hoc autē sunt diuersæ Ecclesiarum consuetudines. Dicit enim beatus Grego. in Registro, Romana ecclesia offert azymos panes, propterea q̄ Dominus sine vlla commixtione suscepit carnem: sed certæ Ecclesiæ offerunt fermēta tum, pro eo quòd verbum Patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farinæ. Vnde sicut peccat presbyter in Ecclesia Latinorum, celebrans de pane fermentato: ita peccaret presbyter Græcus in Ecclesia Græcorum, celebrans de pane azymo, quasi peruertens Ecclesiæ suæ ritum. Et tamen consuetudo de pane azymo celebrandi, rationabilior est. Primò quidē, propter institutionem Christi: qui hoc sacramentum instituit prima die azymorum (vt habetur Matth. 26. & Mar. 14. & Luc. 22. qua die nihil fermentatum in domibus Iudæorum esse debebat: vt habetur Exod. 12. Secundò, quia panis est propriè sacramentum corporis Christi (quod sine corruptione conceptum est) magis quàm diuinitatis ipsius: vt infrà patebit. Tertiò, quia hoc magis competit sinceritati fidelium, quæ requiritur ad vsum huius sacramenti: secundum illud primæ Corint. 5. Pascha nostrū immolatus est Christus: itaque epulemur in azymis sinceritatis & veritatis. Habet tamen hæc consuetudo Græcorum aliquam rationem, & propter significationem quam tangit Greg. in detestationē hæresis Nazarænorum, qui legalia Euangelio miscebant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut legitur Exod. 12. solennitas Paschalis incipiebat * in vesperis decimæquartæ lunæ: & tunc Christus post immolationem agni Paschalis hoc sacramentum instituit. Vnde hæc dies à Ioan. dicitur præcedere diem Paschæ, & à tribus aliis Euangelistis dicitur prima dies azymorum, quod fermentatum in domibus Iudæorum non inueniebatur: vt dictum est. Et de hoc suprà notatum est plenis in tractatu Dominicæ passionis.

*Alibi 2.

¶Ad secundum dicendum, quòd conficientes ex azymo, non intendunt cæremonias legis seruare, sed conformāre se institutioni Christi. Et ideo non iudaizant, alioquin & celebrantes in pane fermentato, iudaizarent: quia Iudæi panes primitiarum fermentatos offerebant.

¶Ad

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum quintum.*

IN articul. 5. mouento supra dictorum, & applica ad propositum, & vide vnam non esse consecrabilem quia nō continet vinum sub forma panabili, sed manducabili.

¶ *Super Quæstionis Ar. 3. huius septuagesimæquartæ quæst. Articulum sextum.*

IN articul. 6. aduerte ne credas dicentibus Græcos offerre calicem Dominī cum vino tantum: hoc enim Armeni, non Græci, olim faciebant: vt patet in concil. Floren. sub Eug. iiii. Vbi decretum est, vt etiam ipsi Armenīse quo vniuerso orbe Christiano conformeni, omnesque Latinorum Græcorūmque Ecclesias imitando, in calicis oblatio ne paululum aquæ vino admisceant.

4. dist. 11. q. 2. ar. 3. c. 9. Et 1. Co. 11 le. 7. prin.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum septimum.*

Li. 20. Etym. c. 3.

IN articulo 7. circa aquam, ex qua sic panis pro sacramento, vide ratione m literæ in calce articuli, ad probandum quod oportet esse aquā veram & naturalem, & susc ipe illam vt rationabilem. An autem sit necessaria, cogitatione opus est, & ratio est eadem cum superius dicta de diuersis speciebus grānorum componentium panem quia enim ad sacramentum sufficit, q̄ sit verus panis, si panis verus potest fieri ex aqua artificiali (puta ros seu

Can. 28. & habe tur ex con sec. d. 1. c. dist. 1. Iulius 1. in decret. 7.

Ar. 3. cal consequēs est quod non est de necessitate sacramenti aqua naturalis. An autem panis confectus ex farina & aqua rosacea, effet verus panis, experientia compro bandum esset. videndo, in quo differret ab aliis panibus nam si solo odore rosarum differe apparet, crederem ipsum eiusdem esse speciei cum aliis, quum aqua non si pars essentialis panis, sed materia transiens eiusdem. Non enim permanet aqua secundum seipsam in pane. sed panis est tertia res resultans ex cōmixtione farinæ & aquæ per pastæ decoctionem. Nō est autem remotum diuersarum specierum res posse esse materiam transeuntem respectu alicuius vnius etiam homo geniī: vt patet de his ex quibus generatur sanguis.

¶ Et hæc etiam sufficiant pro octauo articulo.

¶Ad tertium dicendum, quod fermentum significat charitatem propter aliquem effectum: quia scilicet panem facit sapidiorem & maiorem. Sed corruptionem significat ex ipsa ratione suæ speciei.

¶Ad quartum dicendum, quod quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non potest confici hoc sacramentum (vt dictum est) ideo magis attenditur circa panem differentia azymi & fermētati, quàm circa aquam baptismi, differentia calidi & frigidi, Posset enim tanta esse corruptio fermenti, quod ex eo non posset confici sacramentum.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum vinum vitis sit propria materia huius sacramenti.

AD QVINTVM sic procēditur. Videtur quòd non sit propria materia huius sacramenti vinū vitis. Sicut enim aqua est materia baptismi, ita vinum est materia huius sacramenti. Sed in qualibet aqua potest fieri baptismus. Ergo in quolibet vino (puta malorum granatorum, vel mororum, aut huiusmodi) potest confici hoc sacramentum, præsertim cum in quibusdam terris vites non crescant.

¶Præterea, Acetum est quædam species vini, quod de vite sumitur: vt Isidor. dicit. Sed de aceto non potest confici hoc sacramentum. Ergo videtur quod vinum non sit propria materia huius sacramenti.

¶Præterea, Sicut de vite sumitur vinum de puratum, ita etiam agresta & mustum. Sed de his non videtur posse confici hoc sacramentum: secundum illud quod in sexta synodo legitur, Dicimus, quod in quibusdam Ecclesiis sacerdotes sacrificio oblationis coniungunt vuas: & sic simul vtrunque populo dispensant. præcepimus igitur, vt nullus sacerdos hoc vlterius faciat. Et Iulius Papa reprehendit quosdam, qui expressum vinum in sacramento Dominici calicis offerunt. Ergo videtur quod vinum vitis non sit propria materia huius sacramenti.

¶SED CONTRA est quod sicut Dominus se comparauit grano frumenti, ita etiam se comparauit viti, dicens Ioan. 15. Ego sum vitis vera. Sed solus panis de frumēto, est materia huius sacramenti: vt dictum est. Ergo solum vinum de vite, est propria materia huius sacramenti.

¶RESPONDEO dicendum, quod de solo vino vitis potest confici hoc sacramentum. Primo quidem propter institutionem Christi, qui in vino vitis hoc sacramentum instituit: vt patet ex eo quod ipse dicit Matth. 26. circa institutionem huius sacramenti, Non bibam amodo de hoc genimine vitis. Secundo, quia sicut dictum est, ad materiam sacramentorum assumitur id quod propriè & communiter habet talem speciem. Propriè autem vinū dicitur quod de vite sumitur: alij verò liquores, vinum dicuntur secundum quandam similitudinem ad vinum vitis.

¶Tertiò, quia vinum vitis magis competit ad effectum huius sacramenti, qui est spiritualis lętitia: quia scriptum est, quòd vinum lætificat cor hominis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illi liquores non dicuntur proprie vinum, sed secundum similitudinem. Potest autem verum vinum ad terras illas deferri, in quibus vites non crescunt, quatorum sufficit ad hoc sacramentum.

Ter. 14. 10. 3. Ar. 3. ad 4. Cap. 3.

¶Ad secundum dicendum, quod vinum fit acetum per corruptionem: vnde non fit reditus de aceto in vinum: vt dicitur 8. Meta. Et ideo sicut de pane toraliter corrupto non potest confici hoc sacramentum, ita nec de aceto. Potest tamen confici de vino acescenti, sicut & de pane, qui est in via ad corruptionem, licet peccet conficiens. vt prius dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quod agresta est in via generationis: & ideo nondum habet speciem vini. & propter hoc de ea non potest confici hoc sacramentum. Mustum autem iam habet speciem vini: nam eius dulcedo attestatur digestioni, quæ est cōpletio à naturali calore: vt dicitur in 4. Meteo. & ideo de musto potest confici hoc sacramentum. Non tamen debent vuæ integræ huic sacramento misceri: quia iam esset ibi aliquid præter vinum.

laco cit.

Prohibetur etiam ne mustum statim expressum de vua, in calice offeratur: quia hoc est indecens propter impuritatem musti. Potest tamen in necessitate fieri, dicitur enim ab eodem Iulio, Papa, Si necesse fuerit, botrus in calicem prematur.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum aqua sit vino permiscenda.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd aqua non sit vino permiscenda. Sacrificium enim Christi figuratum fuit per oblationem Melchisedec, qui Gen. 14. non legitur obtulisse nisi panem & vinum. Ergo videtur quod in hoc sacramento non debeat adiungi aqua.

4. dist. 11. q. 2. ar. 4. q. 1. Et 1. Cor. 11. 6. col. 3.

¶Præterea, Diuersorum sacramentorum diuersæ sunt materiæ. Sed aqua est materia baptismi. Ergo non debet assumi ad materiam huius sacramenti.

¶Præterea, Panis & vinum sunt materia huius sacramenti. Sed pani nihil adiungitur. Ergo nec vino debet aliquid adiungi.

¶SED CONTRA est, quod Alex. Papa scribit, in sacramentorum oblationibus, quę inter Missarum solennia Domino offeruntur, panis tantum & vinum aqua permixtum, in sacrificium offerantur.

Alex. 1. in epis. ad omnes fideles to. 2. concil.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vino, quod offertur in hoc sacramento, debet aqua misceri. Primo quidem propter institutionem: probabiliter enim creditur, quod Dominus hoc sacramentum instituerit in vino aqua permixto, secundum morem illius terræ. Vnde & Prouerb. 9. dicitur, Bibite vinum quod miscui vobis. Secundò, quia hoc conuenit repræsentationi Dominicæ passionis. Vnde dicit Alex. Papa, Non debet in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrunque permixtum: quia vtrunque ex latere eius in passione sua profluxisse legitur. Tertiò, quia hoc conuenit ad significandum effectum huius sacramenti, qui est vnio populi Christiani ad Christum: quia vt Iulius Papa dicit, videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi: ergo cùm in calice vino aqua misceatur, Christo populus adunatur. Quartò, quia hoc competit ad vltimum effectum huius sacramenti, qui est introitus ad vitam æternam. vnde Ambr. dicit in lib. de sacramentis, redundat aqua in calicem, & salit in vitam æternam.

lo. xix. De cōsec. d. 2 c. cum omne cremen. lib. 5. c. 1. 10. 4.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Ambr. dicit ibidem, sicut sacrificium Christi significatum est per oblationē Melchisedec, ita etiam significatum est per aquam, quæ in eremo fluxit de petra: secundum illud primæ Cor. 10. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra.

¶Ad secundum dicendum, quòd aqua assumitur in baptismo ad vsum ablutionis. In hoc autem sacramento assumitur ad vsum refectionis: secundum illud Psal. Super aquam refectionis educauit me.

¶Ad tertium dicendum, quod panis ex aqua & farina conficitur Et ideo cum vino aqua miscetur, neutrum sine aqua existit.

Infrà q. 67 ar. 6. ad 4. & 6. Et 4. di stin. 11. q. 2 ar 4. q. 2. & 3. Et 1. Co. rint. 11. le. 6 c. 5.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrum permixtio aquæ sit de necessitate huius sacramenti.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quod permixtio aquæ sit de necessitate huius sacramenti. Dicit enim Cyprian. ad Cæcilium, Sic calix Domini non est aqua sola & vinum solum, nisi vtrunque misceatur

Universidad de Deusto
Biblioteca

seceatur, quomodo nec corp⁹ Domini potest esse farina sola, nisi vtrunque, scilicet farina & aqua, fuerit adunatum. Sed admixtio aquæ ad farinam, est de necessitate huius sacramenti. Ergo pari ratione admixtio aquę ad vinum.

¶Præterea, In passione Domini, cuius hoc sacramentum est memoriale, sicut de latere eius exiuit sanguis, ita & aqua. Sed vinū quod est sacramentum sanguinis, est de necessitate huius sacramenti: ergo pari ratione & aqua.

¶Præterea, Si aqua non esset de necessitate huius sacramenti, nō referret quæcunque aqua huic sacramento apponeretur. & ita posset apponi aqua rosacea, vel quæcunque alia huiusmodi aqua. Quod non habet vsus Ecclesiæ. Aqua ergo est de necessitate huius sacramenti.

¶SED CONTRA est, quòd Cyprian. dicit, Si ali quis de antecessoribus nostris, vel ignoranter, vel simpliciter nō obseruauit, ut scilicet aquam vino misceret in sacramēto, potest simplicitati eius venia concedi. Quod non esset, si aqua esset de necessitate sacramenti, sicut est vinum vel panis. Non ergo aquę admixtio est de necessitate sacramenti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd iudicium de signo sumēdum est ex eo, quod significatur. Appositio autē aquæ ad vinum refertur ad significandam participationem huius sacramenti à fidelibus, quantum ad hoc, quod per aquam mixtam vino, significatur populus adunatus Christo, vt dictum est. Sed & hoc ipsum quod de latere Christi pendentis in cruce aqua profluxit, ad idem refertur: quia per aquam significatur ablutio peccatorum, quę fiebat per passionem Christi. Dictum est autem supra, quod hoc sacramentum perficitur in consecrationem materiæ, vsus autem fidelium nonest de necessitate sacramenti, sed est aliquid consequens ad sacramentum. Et ideo consequens est, quod appositio aquæ non sit de necessitate sacramenti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quod verbum illud Cypriani est intelligendum, secundum quòd dicitur illud esse non posse. quod conuenienter esse non potest. Et sic similitudo illa attenditur quantum ad id quod debet fieri: non autem quantū ad necessitatem: nam aqua est de essentia panis, non autem de essentia vini.

¶Ad secundum dicendum, quod effusio sanguinis directè pertinebat ad ipsam Christi passionem: est enim naturale corpori humano vulnerato, quod ex eo profluat sanguis. Sed effusio aquæ non fuit de necessitate passionis: sed ad demonstrandum effectum passionis, qui est ablutio à peccatis, & refrigerium contra ardorem concupiscentiæ. Et ideo aqua non seorsum offertur à vino in sacramento, sicut vinum offertur seorsum à pane. Sed aqua offertur vino permixta: vt ostendatur quod vinum per se pertinet ad hoc sacramentum, tanquam de eius necessitate existens, aqua autem secundum quod adiungitur vino,

¶Ad tertium dicendum, quod quia admixtio aquæ ad vinum nō est de necessitate sacramenti, non refert quantum ad sacramenti necessitatem, quæcunque aqua misceatur vino, siue naturalis, siue artificialis, vt rosacea. Quanuis quantum ad conuenientiam sacramenti, peccet qui aliam aquam miscet, nisi naturalem & veram: quia de latere Christi pendentis in cruce aqua vera profluxit, non humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt, ad ostendendum quòd corpus Christi erat verè compositum ex quatuor elementis, sicut per sanguinem fluentem ostendebatur q⁹ erat compositum ex quatuor humoribus, vt Innocentius secundus dicit in quādam decretal. Quia verò admixtio aquæ ad farinam est de necessitate huius sacramenti, vtpote constituens substantiam panis, si farinæ admisceretur aqua rosacea, vel quicunque alius liquor, quam vera aqua, non posset ex eo confici sacramentum: quia non esset verus panis.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrum aqua debeat in magna quantitate apponi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod oporteat aquam in magna quantitate apponi. Sicut enim sanguis de latere Christi sensibiliter fluxit, ita & aqua: vnde dicitur Ioan. 19. Qui vidit, testimonium perhibuit. Sed aqua non posset sensibiliter esse in hoc sacramento, nisi in magna quantitate poneretur. Ergo videtur quod aqua debeat apponi in magna quantitate.

¶Præterea, Parua aqua multo vino admixta, corrumpitur. Quod autem corruptum est, iam non est. Ergo idem est apponere parum de aqua in hoc sacramento, & nihil apponere. Sed non licet nihil apponere. Ergo non licet parum apponere.

¶Præterea, Si sufficeret parum apponere, per consequens esset sufficiens, quòd gutta aquæ in totum dolium proiiceretur. Sed hoc videtur ridiculum. Ergo non sufficit, quod parua quantitas apponatur.

¶SED CONTRA est quod extra de celebratione missarum dicitur, Pernicioſus in tuis partibus inoleuit abusus, videlicet quòd in maiori quantitate de aqua in sacrificio ponitur, quàm de vino: cum secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiæ generalis, plus in ipso sit de vino quàm de aqua ponendum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa aquam adiunctam vino, sicut Innocētius tertius dicit in quadā Decretal. triplex est opinio. Quidam enim dicunt, quòd aqua adiuncta vino per se manet vino conuerso in sanguinem. Sed hæc opinio stare non potest: quia in sacramento altaris post consecrationem nihil est nisi corpus & sanguis Christi (sicut enim Ambro. dicit in lib. de Officiis, Ante benedictionem illa species nominatur: post benedictionem* corpus significatur) alioquin non totum adoraretur veneratione latriæ. Et ideo alij dixerunt, quod sicut vinum conuertitur in sanguinem, ita aqua conuertitur in aquā, quæ de latere Christi fluxit. Sed nec hoc rationabiliter dici potest, quia secundum hoc aqua seorsum consecraretur à vino, sicut vinum à pane. Et ideo sicut ipse dicit, aliorum opinio probabilior est: qui dicunt aquam converti in vinum, & vinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi adeò modicum apponeretur de aqua, quod conuerteretur in vinum. Et ideo semper rutius est parum de aqua apponere, & præcipuè si vinum sit debile: quia si tanta fieret appositio aquæ, vt solueretur species vini, non posset perfici sacramentum. Vnde Iulius Papa reprehendit quosdam, qui pānum lineum musto intinctum per totū annum seruant, & in tempore sacrificij, aqua partem eius lauāt, & sic offerunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sufficit ad sacramenti huius significationem, quòd sentiatur aqua, cum apponitur vino: non autem oportet quod sit sensibilis post mixtionem.

¶Ad secundum dicendum, quod si aqua omnino non apponeretur, totaliter excluderetur significatio. Sed cum aqua in vinum conuertitur, significatur quòd populus Christo incorporatur.

¶Ad tertium dicendum, quod si aqua apponeretur dolio, non sufficeret ad significationem huius sacramenti. Sed oportet aquam vino apponi circa ipsam celebrationem sacramenti.

QVAESTIO SEPTVAGESIMAQVINTA.

De conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi.

¶Et circa hoc quæruntur octo.

¶Primo, vtrum in hoc sacramēto sit corpus Christi secundum veritatem, an solum secundum figuram, vel sicut in signo.

¶Secundò, vtrum in hoc sacramento remaneat substantia panis & vini post consecrationem.

¶Tertiò, vtrum substantia panis vel vini pòst consecrationem huius sacramenti annihiletur, aut in pristinam materiam resoluatur.

¶Quartò, vtrùm panis possit conuerti in corpus Christi.

¶Quintò, vtrùm in hoc sacramento remaneant accidentia panis, & vini.

¶Sextò, vtrùm facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

¶Septimò, vtrùm ista conuersio fiat in instanti.

¶Octauò, vtrùm hæc sit falsa, Ex pane sit corpus Christi.

ARTI

¶ Super Quæstionis septuagesimæquintæ Articulum primum.

Concord. TItulus vt sonat.

¶In corpore conclusio clara est: & de ipsa tria dicūtur. primo, quod sola fide tenetur. secundò, quod est conueniens & assertur triplex conueniētia. tertiò recitatur error quorundam dicentium oppositum, & ex verbis Christi & confessione Berengarij de consecr. dist. 2. ergo Berengarius confutatur.

¶Circa præsentis & sequentium articulorum doctrinā, ac materiam pro claritate & ampliori intellectu difficultatum, scitendum est ex auctoritate sacræ Scripturæ de exilētia corporis Christi in sacramento Eucharistiæ nihil aliud haberi expressè nisi verbū Saluatoris, dicentis, Hoc est corpus meum: oportet enim verbā hæc vera esse. Et quoniam verba sacræ Scripturæ exponuntur duobliciter (vel propriè vel metaphoricè) primus error circa hoc fuit interpretantiū hæc Domini verba metaphoricè, quem Magister sen. in dist. 10. lib. 4. tractat: qui & in hoc articulo reprobatur. Et consistit vis reprobationis in hoc, q⁹ verba Domini intellecta sunt ab Ecclesia propriè: & propterea oportet illa verificari propriè. Dico autem, ab Ecclesia: quoniam non apparet ex Euangelio conflisse aliquod ad intelligendū hæc verba propriè. Ex subiectis siquidem verbis à Domino, scilicet, quod pro vobis tradetur in remissionē peccatorum, non potest concludi euidenter præmissa verba esse intelligenda propriè: quoniam ly quod, non refert conjunctionem prædicati cum subiecto, sed refert prædicatum, scilicet, corpus meum. Cum cuius relationis veritate stat præiacentem esse verū solū in sensu metaphorico: vt patet in exemplo Petra autem erat Christus: si enim adiunxisset Apostolus, qui crucifixus est, resurrexit & ascendit ad cælos, dicendo, Petra autē erat Christus, qui crucifixus est, & resurrexit à mortuis, & ascendit in cælum: nihil ominus præiacens illa propositio, Petra autem erat Christus, non propriè, sed metaphoricè intelligenda esset. Et similiter in proposito, verba Domini, hoc est corpus meum q⁹ pro vobis tradetur, ex illa additione, quod pro vobis tradetur, non arctatur prima propositio ad sensum proprium, sed esset etiā vera, si in solo metaphorico sensu esset proiacta. Et propterea dixi ex verbis Domini propriè intellectis ab Ecclesia, ex quibus errorem dicentium corpus Christi metaphoricè seu significatiuè tantū esse in Eucharistia. Habemus igitur ex veritate verborum Domini in sensu proprio corpus Christi veraciter esse in Eucharistia. & hoc est primum quod ex Euangelio habemus circa hoc sacramētū. Alterum autem, quod Euangelium non explicauit, expressè ab Ecclesia accepimus, scilicet conuersionem panis in corpus Christi. Hanc enim non solum à priscis doctoribus Ecclesiæ habuimus, quos habes de cōse. dis. 2. copiosè. & à Magistro sen. in tractatu de Eucharistia diffusè, sed à cōcilio Lateranēsi sub Inn. III. vt patet extra de summa Trin. & fid. cath. firmiter credimus. vbi verum, simul dicitur sub his verbis, Christi corpus & sanguis in sacramento Altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, & hęc quo ad primum. Et sequitur, Trāsubstantiatis pane in corpus & vino in sanguinem potestate diuina, & hæc quo ad secundū. Et quoniā variæ fuerūt opiniones, multiformiāque fuit argumēta circa hæc implicātia mentes etiā eruditorum, prænotandum est & ante oculos semper habendum, interuenire hic nō vnam, sed duas nouitates valde mirabiles. Altera est de esse corporis Christi sub hostia cōsecrata, de nouo enim corpus Christi verū veraciter sub illa hostia cōtinetur. Altera est de cōuersione substātiæ panis in substātiam corporis Christi. & hoc etiā de nouo fieri credimus. Et quoniā omnis nouitas mutationē nonnulla sonat extēsio mutationis nomine latissimē: ideo pro maiori claritate latissimę mutationis vocabulo vtēdo, imaginemur secundum has duas nouitates interuenire duas mutationes, non curando an vna sit ratio alterius, aut inferat alterā. Et in illa quidē nouitate, qua corpus Christi de nouo est sub speciebus panis, oportet intelligere mutationē vel ex parte corporis Christi, vel ex parte accidētiū panis. Et liquidē ex corporis Christi parte mutationē imaginamur, erit mutationis velut subiectū corp⁹ Christi, terminus à quo nō cōtinuit sub his accidētibus terminis ad quę cōtinuit sub his accidēt. ib⁹ scilicet enim Christi corpus ex nō cōtento sub his accidentibus cōtento sub illis. Si verò mutatio hæc imaginanda ponitur ex parte hostiæ, tūc mutationis subiectum est ipse panis (species & terminus à quo, non cōtinens: terminus autē ad quem, est cōtinere Christi corpus: fit enim panis species remanens, ex non continente Christi corpus continens Christi corpus.

¶Quia ergo attendendo formaliter ad illam nouitatem, qua corpus Christi cōtinetur veraciter sub speciebus panis, & corpus Christi quod nō continebatur sub his speciebus, cōtinetur & species panis, quæ nō cōtinebat. Christi corpus cōtinet Christi corpus: rationabiliter manifestatur nouitas ista formalis & per spicaci intellectu, humano more ex ratione mutationis vt facimus, excelsa si quidem Dei balbutiendo, vt possimus, tesonare non dedecet, secundum Greg. Quapropter cōformiter ad sacros canones loquendo, vocetur ista nouitas, nouitas continētiæ: quoniā verè secundum hanc corpus Christi cōtinetur, & hostia continet corp⁹ Christi quantuis non continentia locali. Altera autem nouitas vocabitur nouitas conuersionis: quoniam secundum illam panis verè conuertitur in corpus Christi. In hac igitur conuersionis nouitate manifesta mutatio interuenit, qua ex pane fit corpus Christi: sed mutatio ista absq; subiecto inuenitur habēs pro termino à quo, panem, & pro termino ad quem, corpus Christi. Et scito, quod tanta est vtilitas discernendi inter has nouitates & inter has mutationes, vt inde pendeat & intelligere tā varias obiectiones, & scire formaliter respondere, & videre quid scias vel ne scias. Vnde non sit tibi curæ pro nunc, hoc est pro principio intelligēdi, quales vel quomodo sint aut fiant istæ mutationes, sed ecce cōtentus ex alicuius terminorum etiam fingere diuersitatem mutationum. Et perspiciendo quòd conuenit habere proprios terminos, scilicet panem & corpus Christi: & quod corpus Christi cōmeri de nouo sub sacramēto, habet alios suos proprios terminos, scilicet de non continentia ad continentiam vel passiuè, vel actiuè (vt prædeclaratum est) iste & fige intellectum ad formalia ambarum nouitatum & suarum mutationum: vt sic libeat tibi patear ingressus in pelagus tam fluctuantium opinionum & intellectuum.

¶His præmissis, sciendum est, omnes circa primam nouitatem conuenire & re & voce consensisse, dum omnes communiter fatemur corpus Christi prius non contentum sub hac hostia, modo veraciter continere: quantuis circa modum quo continetur, variæ sint (vt postea dicetur) opiniones.

¶Verū nouitatē conuersionis licet omnes voce affirmentur dedi rē tamē multi negarunt, putātes se nō negare illa. Et bi multifariā sunt diuisi. Dum quidam intelligūt cōuersionis nomine idem rāre loci, vt hac ratione dicatur panē fieri corpus Christi: ita vbi est panis, est & corpus Christi: vt Magister sen. in 11. dist. 4. refert & reprobat, & de hoc erit secundus art. in litera. Quida verò cōuersionis nomine intelligunt successionis ordinem: vt Magister ibidē refert: vt hac ratione dicatur panē cōuerti in corpus Christi, quia corpus Christi est post cōsecrationē sub accidentibus, sub quibus erat panis, quem panē annihilari aut solui in præcēdē materiā dicebāt. & hoc Autor in 3. tractabit articulo. Et hāc opinionē quo ad sententiā sequitur Scotus in 4. dist. 10. & 11. Dixi aūt secūdū sententiā, q⁹ in modo opinandi cautior est Scotus, ponēs panem per accidens redigi in nihil. & conuertionē vocat additionē Christi corporis ad hoc q⁹ sit præsens accidētibus panis. Sed quo ad rem in idē redit cū opinione recitata à Magistro: q⁹ secūdū rem panis nō conuertitur in aliquā rem, sed in nihilum. Cæterū & propterea solo nomine conuertionem ponit panis in corpus Christi. Quidā autem Conuersionis nomē & rem, partialiter tantū, admittūt, de quorū numero est Dur. in 4. odē quarto, ponēs materiā panis cōuerti in corpus Christi, q⁹ incipit informari forma corporis Christi sicut alimēta informatur forma aliqui, panis verò formā definere esse. Et hæc nouā opinio vt erronea à Pet. de Pal. reprobatur, & erroneā cōtinetur, ex hoc q⁹ corp⁹ Christi ibi est ipassibile & multo magis ei⁹ anima est immurabiliquo ad informare & nō informare.

¶Quidā demū Cōuersionis nomē & rem totaliter admittēs, dicunt panem cōuerti in corpus Christi, non secundū substantiam, sed secundū esse accidentale: ita quod panis conuertitur non in substātia corporis Christi, sed in illius esse sacramentale. Et hāc opinionē tenet, sine assertione tamē, Per. de Pal. in 4. Quā opinionem vtpote nouā. Autor non tractauit, aliena tamen à veritate est quia transubstātiationem solo nomine saluat quoniā secundū rem apud ipsos substantia panis cōuertitur in accidens, & nō in substātiā corporis Christi, sed secūdum vocē saluant trāsubstātiari q cōuertitur panis substātia in Christi, substantiā secūdū esse accidētale. Patet liquidē manifestē trāsubstātiari importare cōuersionē substātiæ in substātiā simpliciter & absolutē, vt textus expressē inductæ decretalis dicit, transubstātiauit pane in corpus, & vino in sanguinē.

¶Communis

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Cõmunis autẽ doctrina, quã Autor sequitur post Magistrũ sen. tenet substãtiam panis cunuerti in substãtiã corporis Christi absq; additione aliqua, absq; augmento quoque in substãtia corporis Christiane per hoc panẽ nõ esse reddit ibi aliquid nihil, sed cõuersum in substãtiã Christi corporis: & ex hoc ipso nõ esse amplius panem, sed quod erat panis, est corpus Christi. Et hæc doctrina ex sacris cõciliis principijs doctoribus Ecclesiæ clare habetur: vt patet de cons. dist. diffusè. & in allegata decretali Lateran. concil.

¶ Addit autem doctrina hæc quòd hæc nouitas cõuersionis est ratio nouitatis (continentiæ, & prior illa erit a quòd prius natura est nouitas conuersionis panis in corpus Christi, & deinde secundũ naturæ ordinem est corpus Christi sub hostia, verumq; tamẽ est in vno & eodẽ instanti temporis. Nec est inter has duas nouitates solummodo dictus ordo prioris & posterioris, sed ordo causalitatis: vis quod hæc conuersio panis in corpus Christi, est causa sufficiens in tuo ordine existentiæ corporis Christi sub hostia. Ita q̃ licet sint hic duæ nouitates, & tot mutationes cũ suis propriis terminis: tanta tamen est inter eas necessaria cõnexio, quòd ad petitorem reliquæ necessariò sequuntur, hoc est quod ad conuersionem hanc, quæ transubstantiatur panis in corpus Christi, necessariò sequitur, corpus Christi contineri sub hostia.

¶ Opponitur tamen quatuor supersunt declarãda. primũ, quod hæc conuersio est facticia præsentiæ corporis Christi sub hostia: secundò, q̃ hoc est necessariũ tertiò: quomodo se habeat hæc cõuersio ad sequentẽ præsentiã: quartò redibim* ad opiniones relatas.

¶ Ad euidentiam primi sciẽdũ & exotẽ, dupliciter de conuersione panis in corpus Christi posse nos loqui vel simpliciter & absolutè, vel ut sacramentali. Nam si loquamur simpliciter & absolutè de cõuersione panis in Christi corpus, præexistãs absq; additione, &c. nihil aliud video inde sequi, q̃ ex hoc percipere possumus, q̃ si absq; sacramenti institutione, diuina potẽtia cõuerteret panem in Christi corpus, nihil aliud faceremur effectũ, nisi q̃ panis cõuersus est in corpus Christi. Et hoc est q̃ doctores dicũt, scilicet Sco. &c. sonaret, dicẽtes nouitatem conuersionis posse esse tine nouitate præsentiæ Christi ad hostiã: hoc enim verũ esset si esset termo de conuersione simpliciter & absolutè. Sed si sermo est de cõuersione sacramẽtali, secus dicendum est, & de tali conuersione loquuntur doctores prisci, sacri canones, & nos sic de ea nunc loquimur.

¶ Et si quæras quid additur sacramẽtalis supra cõuersionem, respondeo quod addit aliquid nobis secundum se ignotum: cognitum autem vicunque, per hoc quod est illatiuum huius veritatis, hoc est corpus meum.

¶ Et ne dixeris, quòd addit solum respectum ad actiuam consecrationem per verba sacerdotis in persona Christi,

¶ Probatur igitur q̃ conuersio sacramentalis, hoc est quæ, seu qualis, in hoc sacramẽto fit, est facticia præsentia corporis Christi sub hostia. Probatur autem tripliciter. primo, ex hoc quod nulla alia ratione ecclesiastici doctores laborarent conuertionem in hoc sacramẽto declarare, nisi ad verificandũ, hoc est corpus meum. Quod patet tum ex eo quod cõuersio non explicitè habetur in Euangelio, ac per hoc nisi ad verificandũ verba Domini, conuersio esset, nõ apparet vbi fundarem conuersionem credendã ab omnibus fore. Tum ex eo, q̃ Amb. tanto labore insudant ad verificandum, hoc est corpus meũ, nihil aliud faciẽdo, nisi q̃ conatur monstrare hoc, quod erat panis, modo esse corpus Christi. & hoc idem facit Aug. & breuiter de conse. dist. 2. plena est istis laboribus.

¶ Secundò patet ex prius inducta decretali Lateranensis concilij, dum dicitur, Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continetur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, vbi expressè modo loquendi apparet prioritas & causalitas transubstantiationis respectu continentiæ.

¶ Sed & clarius & apertissimè tertiò patet hoc ex cõci. Florẽtino sub Eug. iii. vbi sic legimus. Forma huius sacramẽti sunt verba Saluatoris, quibus hoc confecit sacramẽtum. sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc cõficit sacramẽtum. ipsorũ enim verborũ virtute substãtia panis in corpus Christi & substãtia vini in sanguinẽ cõuertitur. Vbi manifestè vides, q̃ ratio & causa quare hoc cõficitur sacramẽtũ, est conuersio: hoc enim significat illa causalis cõiũctio Nam, Quia nimirum ex hac Ecclesiæ determinatione habet cõueniẽtè loquẽdi modũ dicendo q̃ verba cõsecrationis media cõsecratione panis in corpus Christi cõficiunt hoc sacramẽtũ, q̃ cõstat ex specie panis & corpore Christi, sic enim ex his duobus ineffabili modo vnũ sacramẽtũ, quo ima summis conciliatur. Ita quod ex hac cõcilij doctrina, scilicet quia virtute verborũ hic conuersio, sacerdos profitens verba hoc conficit sacramentum manifestè habemus conuersionem efficere hoc sacramentum, quod nihil aliud est, quam facere verum ex corpore Christi & specie panis, ex his enim duobus cuilibet fidei certum est constare hoc sacramentum.

¶ Et potest formari sic rationalis, cõficere hoc sacramentum, est facere nouitatem cõtinentiæ sed conuersio sacramentalis est ratio confectionis sacramẽti: ergo conuersio sacramentalis est ratio nouitatis cõtinentiæ. Maior ppositio est per se nota, quasi diffinito ad diffinitionem q̃ hoc sacramentũ significat constans ex acciden tibus panis & corpore Christi. Minor vero patet ex autoritate Concilij, reddentis pro causa, quare verba conficiunt hoc sacramentum quia ipsorũ vi virtute hic cõuertio. Et hinc habeis quoque potes, q̃ nouitas cõ uersionis nõ concurrit per accidens ad nouitatem cõtinẽtiæ, ex quo à facto Cõcilio pro causa afferuntur causæ enim per accidens, ab acte relinquũtur. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundũ, sciendum est, q̃ sicut necessarium est in naturalibus (vel secũdum naturæ ordinẽ. vt quod homo generetur ex concubitu maris & fœminæ, vel secundum habitudinẽ terminorũ, vt circulum esse rotundũ ita in ecclesiasticis mysterijs dupliciter potest dici necessariũ, vel secundum ordinem sacramentalem, vt infantẽ baptizatum mundum esse à culpa & pœna, vel quia impossibile est etiã per diuinam potentiã aliter fieri, vt quòd altare consecratũ nõ fuerit cõsecratũ. In proposito non est disputandum de diuina potentia, vbi de sacramẽtis tractatur: sed est attendẽdũ quid sacramẽtalis ordo exigat, & sicut in naturalibus necessaria secũdũ naturæ ordinẽ, appellãtur necessaria sine additione aliqua: ita in sacramentalibus appellanda sunt necessaria, quæ secundũ sacramẽtalẽ ordinem sunt necessaria. Debet enim quælibet disciplina vti necessaria & cõtingenti, possibili & impossibili secundũ proprium ordinẽ sui generis. Et propterea quia nouitas cõuersionis secũdũ sacramentalem ordinem à Deo institutum & ab Ecclesia explicatum est necessaria ad nouitatem continentiæ: dicendũ est simpliciter & absolutè, quod conuersio sacramẽtalis est necessaria ad continentiã corporis Christi sub specie panis. Probatur autem necessitas secũdum ordinem sacramẽtalẽ ex suprà dictis, ex quibus apparet clarè, quod cõuersio per se cõcurrit ad verificandũ, hoc est corpus meũ. seu ad cõfectionẽ huius sacramenti. si enim concurreret per accidens, nõ oportuisset doctores priscos tamẽ pro ipsa laborare, nec licuisset sacro Cõcilio ipsam p̃ ratione cõfectionis sacramenti reddere. ea enim quæ sunt p̃ accidens (vt dictum est) à doctrina repelluntur. Cõstat autẽ, q̃ si conuersio per se concurrit, necessariò concurrit. vt norunt exercitati in Posterioribus Analyticis. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertiũ, videtur mihi conuersionẽ habere se ad hoc sacramẽtũ, sicut fieri ad factũ essentia tamẽ vt non requiras hic omnimodã similitudinẽ. Sed ea ratione moueor q̃ sacramẽta nouæ legis efficiũt quod significãt: ac per hoc verba Christi, hoc est corpus meũ, q̃ efficiũt vtrãque nouitatẽ, scilicet cõuersionis & cõtinẽtiæ (vt expeditè dicta sacri Cõcilij) autoritas testatur) cõsequẽs est, vt eadẽ Christi verba significent vtranque nouitatẽ, alioquin plura effecta quã significarentur. minùs efficerẽt quod nõ significarent. Intelligendo autẽ conuersionẽ habere se ad hoc esse corpus Christi, sicut fieri ad factum esse, optimè intelligimus verba Christi significare vtranq; nouitatẽ, explicãdo posteriorẽ vt in termino. Sicut enim in naturalibus dicẽdo, hoc est lumẽ nouũ, significatur illuminatio & illuminari esse, vt in terminorũ in Saluatoris verbis virtute habẽtibus factũ cõuersionis panis in corp⁹ Christi: cõuersionis inquã vnitiue corp⁹ Christi & accidẽtia panis aduenũ sacramẽto) significatur & cõuersio panis in corp⁹ Christi: & corp⁹ Christi cõtineri sub accidẽtib⁹ panis, vt interminoi & sic verba Christi vtroq; significẽt, & vtrũq; efficiãt. Suadetur aũt rationalliter

nabiliter hoc dici, ex eo quod huic dicto omnia consonant dicta sanctorũ patrum conciliorum. Et hinc facilè soluuntur obiectiones, manifestũ est de doctrina communi: vt patere potest applicando. Hæc de tertio.

¶ Quo ad quartum circa alioũ opiniones duo sunt aduertenda. Primũ est, q̃ omnes videtur fugisse verã transubstantiationẽ panis in corpus Christi: quia nõ videtur intelligibilis absq; aliqua nouitate in substãtia Christi. Secundũ est, quòd dupliciter excessus apparet in eis. Alter recurrendi ad possibile secundũ diuinam potẽtia: quũ debuissent suum tractatu discurrere secundũ potentiã sacramentorũ eorumque ordinẽ: & ex hoc excessus orta est illa repulsa opinio Ioan. Patisiensis de assumptione panis. tarit ad vnitatẽ hypostasis Christi, quam à plurimis doctoribus recitatam videre potes, si vis. Alter excessus est, nimis mentiendo res fidei secundum lumen humani ingenij sibi præstiti: ex hoc enim transubstantiationẽ euitarunt: quũ multa melius ac perspicacius sensissent, si Magistrum sen. sequuti cum admiratione illam verũ fimẽ tenuissent.

¶ Nunc ad præsentẽ articulum redeamus, quo conclusum est, corpus Christi veraciter esse in hoc sacramẽto, dico nec ipso. Hoc est corpus meum: & vt iam diximus, in hoc omnes fideles cõueniũt sed modus quo est in disputationẽ vertitur. Scotus putauit corp⁹ Christi absq; deperditione proprij loci acquirere quandã præsentiam ad species panis: quæ præsentia est quidam respectus, quasi de genere, vbi Dur. putauit corpus Christi absque recessu à proprio loco esse præsens accidentibus dictis. sicut Angelus est præsens corpori prius natura, quàm moueat ipsum. dante Deo Christi corpori secundum substantiam immediatam ordinem ad accidentia panis conuersi in ipsum, non minus quàm absque quantitate pura substantia esset.

¶ Sed neutrum harũ opinionum sufficiens apparet, ad verificandum id quod communiter fatemur, scilicet sumendo hostiam consecratã, sumere nos verũ Christi corpus: sed solũ esset verum, nos sumere accidentia præsentia corpori Christi. Patet enim hæc sequela primò ratione: q̃a sumens vnum præsens alteri non oportet sumere alterum. Deinde propter exemplo secundæ opinionis, quia sumẽs panẽ, cui est præsens angelus, non propterea sumit angelum, & similiter quo ad primam opinionem: quia sumens panem locatum, etiã si inde non moueretur, non propterea sumeret locum eius, & tamen inter panem & eius locum est mutua præsentia: Non videtur ergo sufficiente saluari veritas huius ex hoc solum quod ponitur simplex Christi corporis præsentia ad accidentia panis, quamuis verum sit, corpus Christi esse illis præsens.

¶ Vnde conuenientius cum Aug. & Greg. recitatis à Magistro sent. dicimus ex corpore Christi & accidentibus panis constare vnum sacramentum: non præcisè, sicut ex signo & signato, sed quodam ineffabili modo: qui à sacro concil. Later. vocatus est ex continente & contento, quo etiam nomine appellauit eum Magister sen. quem modum Autor in hac litera in responsione ad argumenta appellauit spiritualem, & modum propriũ huic sacramento.

¶ Monstratur autem huiusmodi conuenientia ex ipsis Domini verbis nam & Forma sacramenti, hoc est corpus meum, id est contentum sub hac specie, est corpus meum, vt communiter exponitur monstrat corpus Christi contineri sub accidentibus istis: præsertim quòd ly hoc non demonstrat substantiam simpliciter & absolutè sed vt connotat ipsius continentiã sub istis accidentibus. Quod conuincitur, ex eo quòd oportet durantibus accidentibus semper verificari contentum sub his accidentibus esse corpus Christi.

¶ Ex aliis autẽ verbis Domini, Ioan. 6. verba quæ loquutus sum vobis, spiritus & vita sunt, apparet spiritualis coniunctio vera carnis Christi cũ accidẽtibus panis. Intellexerant fiquidẽ discipuli Christi carnem carnaliter comedẽdam ac per hoc morte interecedẽtem non vescimur fiquidẽ carnalibus nisi mortuis: Saluator autẽ noster vtique errorem abstulit, dicẽdo, q̃ spiritus & vita sunt vita contra mortem spiritus contra carnem, id est carnalem modum, ac si aperte diceret, dicta mea sic intelligite, quòd vita mea caro spiritualiter vobis offeretur in cibũ. Merito demũ modus iste proprius dicitur huic sacramento, nõ solum propter differentiam à cæteris sacramentis, sed etiam quia in toto vniuerso non apparet vnus aliquis modus huic similis: propter quod cum admiratione & veneratione fateamur defectum cognitionis nostræ circa hoc.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquinta Articulum secundum.*

¶ *Num quod de nouo dicitur esse incipit, ibi incipiat esse vel per loci mutationem vel alterius in ipsum mutationem.*

Quæstiũ.

IN corpore recitat opinionẽ affirmatiuã & reprobat eã quatuor rationibus,

¶ Circa primam rationem multa obiiciuntur contra illam maiorẽ. Non potest aliquid esse, vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem vel per alterius conuertionem in ipsum. Arguitur enim cõtra ipsam tripliciter. primo contra ipsam absolutè: secundo contra ipsam applicatam ad hanc materiam, tertiò contra perseuerantiã illius. Scot. in primis in 4. sen. dist. 10. q. 1. & 4. & dist. 12. q. 3. multipliciter obiicit. Duran. quoque in 11. dist. obiicit.

¶ Quadrupliciter ergo cõtra maiorẽ vniuersaliter intellectã arguitur. Primo à Durandi: q̃a Deus posset esse aere nouũ cæli supra vltimam nũc sphæram, & tunc vltima nunc sphæra incipere esse vbi prius non erat absq; hoc q̃ moueatur & absq; hoc q̃ aliquã cõuerteretur in ipsam: falsa est ergo maior assumpta.

¶ Secundò ab vtroq; q̃a Deus posset facere corpus suũ esse præsens sacramẽto alteris simul cũ substãtia panis (quã hoc nõ implicet contradictionẽ) & tunc corpus Christi incipere esse sub sacramẽto absq; motu locali, & absq; cõuersione alicuius in ipsum. Assumptũ probatur à Scoto: quia non est maior repugnãtia, corpus Christi esse simul cum substãtia panis, quàm sub quãtitate eius; q̃a non magis repugnat substãtia substãtiæ quã substantiæ quãtitati quo ad talem simultatem.

¶ Tertiò à Scoto: quia de facto quantitas corporis Christi & anima eius incipiũt esse in hoc sacramento absque hoc q̃ aliquid conuertatur in ipsas. Et si glossetur maior, arctando ipsam ad id quod primò incipit esse alicubi, & dicendo quod nõ habet locũ in his quæ incipiũt esse alicubi concomitanter: contra instat Scotus dupliciter. Primò: quia ex hoc habeo, quod nõ est propria mutatio nec p̃pria formalis ratio nec præcisa ab esse alibi ré immoram localiter, conuersio alicuius in ipsam. Secundò, quia alia est præsentia animæ hic & alia præsentia corporis. quia aliud & aliud est fundamentum: sed præsentia animæ non habetur per conuersionem in ipsam nec per motum localem: ergo maior est falsa.

¶ Quarto, Deus potest facere in creatura aliquid sine eo quod non est sibi ratio essendi nec aliquo modo de essentia eiusdẽ nec conuertio nec sacramentum est formalis ratio corporis Christi essendi hic, nec aliquo modo de essentia eiusdem. Deus potest facere corpus Christi esse hic sine vtroq; istorum. Probatur minor: quia conuersio non est ratio formalis essendi nec vt præsens quia præteritis corpore Christi existente hic nec vt præterita, quia tunc Deus non posset subtrahere hinc corpus Christi, sicut nec facere quod non præteritit conuertio, similiter nec sacramentales species quia non sunt in corpore Christi, nec per eas aliquid inest formaliter corpori Christi.

¶ Quinto arguitur ex alio capite: ex hoc scilicet, quod corpus Christi immotum potest simul esse in diuersis locis localiter. Sed de hoc alias.

¶ Circa applicationem verò maioris ad hanc materiam, tripl citer arguitur. Primo à Durando: Corpus Christi esse in sacramento, non est esse alicubi, quia non est esse in loco: malè ergo applicatur illa maior de vbi & alicubi, ad esse in sacramento, & falsa est minor dicens quod corpus Christi incipit esse vbi prius non erat. essendo in sacramento.

¶ Secundò à Scoto: Genitum esse in loco corrupti, est verũ propter materiam communem vtrique: propterea enim ignis incipit esse vbi erat aer conuertus. In igne quia ex materia quæ fuit aeris remanente ibidem & forma ignis, fit compositũ ibidẽ. In proposito autẽ, q̃a nõ remanet materia panis, nõ habet locum maior, dicens quòd per conuertionem corpus Christi est vbi erat panis.

¶ Tertio ab eodem & Duran. quia aliud est loqui de conuersione absolutè, & aliud de conuersione in præexistens. Nam quod conuertitur in præexistens, etahitur ad conditiones præexistentis, & non è contra. ergo sequitur quod panis est vbi est corpus Christi, & non econuerso.

¶ *Num ad præsentiam corporis Christi necessaria sit alicuius præexistentis conuersio.*

Quæstiũ.

¶ Contra perfeitatem, hoc est necessitatem conuertionis ad existentiam corporis Christi in hoc sacramento (quod scilicet impossibile sit corpus Christi non motum localiter, incipere esse in hoc sacramento absque conuertione alicuius, pura panis) multipliciter arguitur.

¶ Primo à Scoto: Per nullam mutationem habetur per se illud quod est aliud & posterius suo per se terminoque præsentia corporis Christi hic, id est in hoc sacramento est quid aliud & posterius corpore Christi: quod est proprius terminus transubstantiationis: ergo per conuertionem panis in corpus Christi non habetur per se huiusmodi præsentia.

¶ Secũdò, & supponitur Deum posse facere corpus Christi præsens hostiæ manẽte substantia panis, quod probatur: quia nouitas posteriorisnõ infert nouitatẽ prioris per 8. Phys. vbi ponitur motus localis in cælo sine mutatione secũdum formam absolutam. Arguitur ergo sic: sine mutatione substãtiali potest esse noua præsentia corporis Christi ad panem: ergo oportet dare aliquã mutationem ad huiusmodi præsentiam: ergo huiusmodi præsentia nõ habetur p̃ cõuertionẽ. Et probatur sequela: quia terminus vnius rationis, cuiusmodi est præsentia, non proprie per se est terminus duarum mutationum distinctarum secundum genus. Et si dicatur, inquit Scotus, corpus Christi posse esse præsens cum substantia panis sine mutatione substantiali, tamen nunc de facto fit præsens per substantialem mutationem panis in corpus Christi, & non per aliã: contra, in corpus Christi prius factum præsens pani posset Deus conuertere panem: quia non esset magis contradictio tunc quam nunc: ergo talis conuertio vel non faceret corpus Christi præsens: vel fieret præsens, postquam fuit præsens. & sic eadem præsentia terminaret duas dictas mutationes. Deinde extenduntur argumentationes, ad hoc quod conuersio nihil facit ad præsentiam corporis Christi in sacramento: Et arguitur primo sic: Deus posset convertere panem in corpus Christi, vt habens esse in cælo, quia non est ibi maior contradictio, quàm in conuersione quæ nunc ponitur: sed tunc non haberetur corpus Christi sub specie panis ex ipsa conuersione: ergo nec nunc.

¶ Secundò, si panis quatus cõuerteretur in corpus Christi quãtitas q̃ substãtia in substãtiã & quãtitas in quãtitẽ verteretur (tunc corpus Christi quantum

non

Universidad de Deusto
Biblioteca

nõ haberet vbi circũscriptiuè, quod fuit circũscriptiuè panis quãtũ ergo nũc nõ habet vbi diffinitiuè substãtiæ panis. Et ꝙ datur sequela, quia ita se habent substãtiæ quæ subsunt quãtitatibus ad loca diffinitiuè, sicut substãtiæ quãtæ ad loca circunscriptiuè: sic per hoc quod fit cõuersio substãtiæ in substãtiã ad vbi diffinitiue, hoc facit ad vbi circũscriptiuè conuersio substãtiæ quãtæ in substantiam quantam.

¶Tertiò, Si per conuersionem fit terminus ad quẽ, vbi fuit terminus à quo: ergo modus essendi vtriusque erit similis, saltẽ saltem modus qui potest esse communis vtrique, sed panis erat hic quantitatiuè, ergo corpus Christi erit hic quantitatiuè quod est inconueniens.

¶Quarto arguit Durandus: Sicut se habet substantia ad substantiam, sic se habet quãtitas ad quãtitatẽ: sed si quantitas panis conuerteretur in quantitatem corporis Christi, non propter hoc quantitas corporis Christi fieret vbi fuit quantitas panis: ergo nõ propter conuersionem corpus Christi fit vbi erat panis.

¶Reliqua argumenta, & contra hanc eandem autoris rationem ex alio capitemilitãt (hoc est ex suppositione, ꝙ vnum eorpus potest esse simul localiter in diuersis locis, cum rationibus probantibus ipsam suppositionẽ) ideo pro nunc omitto: quia constat corpus Christi non esse in sacramẽto localiter hinc enim huiusmodi quæstio à ꝓposito remota apparet. fiet autẽ de hoc quæstio specialis. Hæc igitur sunt quæ contra primam literæ rationẽ obiiciũtur.

¶Ad euidentiam horũ præmittendum est, quòd non est hic quæstio de diuina potẽtia non enim ad hunc tractatũ hæc spectat quæstio: sed quærimus qd ipsius ordo causarũ habeat. Vnde quũ dicitur in litera, impossibile est, &c. nõ est sermo de impossibili secũdũ diuinã potentiam absolutã: sed secũdũ potentiam ordinatã: secũdũ quã autẽ dixit de possibile vel impossibile in Ecclesiasticis mysteriis. Et hinc multotũ argumentorum quę adduximus, solutio pendet.

¶Vnde ad obiecta contra autoris propositionẽ maiorem absolutè & vniuersaliter intellectam respondendo dicitur quod duo prima argumenta, quia æquiuocant de possibili, dum de diuina potentia absolutè loquuntur, non militant contra autorem. Prima tamen obiectio de vltima sphæra præter hoc, duplicẽter deficit, primò quia maior literæ manifestè loquitur de locis præexistentibus obiectio autem creat de nouo locum præexistenti locabili.

¶Secundo deficiunt quia si crearetur alia sphæra, ista quæ nunc est suprema, propriè loquendo, esset in eodem loco in quo nunc est: varietas autem esset de loco imaginatio in locum realem, & de loco potentiali in locum actualem. Vnde propriè loquendo, non acquireret nouum locum, sed nouum continens: sermo autem literæ est de loco nouo toraliter, & non secundum quid.

¶Ad tertium verò dicitur quòd responsio recitata non est mala. Melius tamẽ diceretur. Nihil immotum potest esse vbi prius non fuit, nisi per conuertionẽ in ipsum aut aliquid sibi realiter coniunctum. Et per hoc excluditur prima instantia Scoti, dicendo quòd conuersio est propria mutatio afferens præsentiam proprij termini primo & coniunctorum illi concomitanter: sic enim nulla fit exceptio ab illa maiore sed declaratur vim conuersionis extendere se, ad præsentiam non solum proprij terminj sed concomitandum illum.

¶Ad secundam autẽ instantiam negatur alisim esse præsentiã animæ, & aliã corporis in hoc sacramento: eadem enim numero præsentia, qua corpus Christi præsens est sacramento, anima eius corpus concomitans, denominatiuè dicitur præsens. Vnde falsum est esse aliud & aliud fundamentum præsentiæ in anima & corpore: licet etiam anima mea sit in hoc loco, quia corpus meum est hic: & è corpori præsentia in loco denominatur anima mea præsens: nec oportet ponere aliam propriam in anima mea præsentiam ad locum hunc.

¶Ad quartum dicitur, quòd maior est diminuta: debet enim addi necessariò connexum: & vltra hoc minor est etiam diminuta quantum ad conuertionẽ: quoniam connexio præsentiæ ad conuertionem, nec est vt ad præsentem, nec vt ad præteritam, sed vt ad viam in ipsamet habet enim se vt factum esse in termino ad fieri. Illud quoque quod additur de speciebus, diminutũ est: datur enim tertium, scilicet quod sub illis corpus Christi habet præsentiam, quam fine illis haberi non est intelligibile: quia implicat cõtradictionẽ. Nam si corpus Christi esset sacramentaliter sine aliquo sensibili signo, integraret, & non integraret sacramentum: & similiter contineretur sub signo sensibili, & non cõtineretur: & similiter esset præsens sensibili signo, & nulli sensibili signo esset præsens. Et tenent sequelæ, quia de ratione sacramenti est sensibile signum, ac per hoc sacramentale esse intelligi nequit absque sensibili signo:

¶Ad obiecta autẽ contra aplicationem dictæ maioris ad hanc materiam respondẽdo, dicitur ad primum, ꝙ tripliciter deficit. Primò, quia in litera non subsumitur, ꝙ esse in sacramento si esse alicubi, vt patet intuenti. Secundo, ꝙa licuit philosophorum more latentes res per comitantia accidentia declarare: constat autem, quòd esse in sacramento, non est esse valde latens, vt vificans eodem, eundem, de sacramento, & existente sub sacramento. Licuit igitur vti propositione de vbi & aliquibi pro maiore, & subsumere de esse in sacramẽto tanquam vtificante vbi & alicubi de corpore Christi existente in sacramẽto. Et hinc patet tertium, quòd scilicet verè quanuis per accidens, ꝙ esse in sacramento acquirit nouũ vbi puta alicate (quod est locus speciei). Et patet vnico verbo dici, quòd esse in sacramẽto, licet non sit esse in loco formaliter: est tamen causaliter pro quanto per illud esse Christus est vbi est sacramentum.

¶Ad secundum verò dicitur, quod formaliter loquẽdo, materia inquantum remanens ibidem sub vtroque termino, facit ꝙ genitum sit in loco corruptẽ & ex hoc habetur, ꝙ quodcunque quantũ remanens alicubi sub vtroq; termino sufficit ad hoc ꝙ genitũ sit in loco corrupti. Et quia sic cõtingit in proposito (nam eadẽ numero species panis quanta ibi remanet sub vtroq; termino) ideo sufficiẽter habetur vnde corpus Christi sit in loco panis cõuerti in ipsum quãuis materia nulla cõmunis remãserit: species enim quãta remanẽs æquiuocat de possibili, dum de diuina potentia absolutè loquuntur, non militant contra autorem. Prima tamen obiectio de vltima sphæra præter hoc, duplicẽter deficit, primò quia maior literæ manifestè loquitur de locis præexistentibus obiectio autem creat de nouo locum præexistenti locabili.

¶Secundo deficiunt quia si crearetur alia sphæra, ista quæ nunc est suprema, propriè loquendo, esset in eodem loco in quo nunc est: varietas autem esset de loco imaginatio in locum realem, & de loco potentiali in locum actualem. Vnde de propriè loquendo, non acquireret nouum locum, sed nouum continens: sermo autem literæ est de loco nouo toraliter, & non secundum quid.

¶Ad tertium verò dicitur quòd responsio recitata non est mala. Melius tamẽ diceretur. Nihil immotum potest esse vbi prius non fuit, nisi per conuertionẽ in ipsum aut aliquid sibi realiter coniunctum. Et per hoc excluditur prima instantia Scoti, dicendo quòd conuersio est propria mutatio afferens præsentiam proprij termini primo & coniunctorum illi concomitanter: sic enim nulla fit exceptio ab illa maiore sed declaratur vim conuersionis extendere se, ad præsentiam non solum proprij terminj sed concomitandum illum.

¶Ad secundam autẽ instantiam negatur alisim esse præsentiã animæ, & aliã corporis in hoc sacramento: eadem enim numero præsentia, qua corpus Christi præsens est sacramento, anima eius corpus concomitans, denominatiuè dicitur præsens. Vnde falsum est esse aliud & aliud fundamentum præsentiæ in anima & corpore: licet etiam anima mea sit in hoc loco, quia corpus meum est hic: & è corpori præsentia in loco denominatur anima mea præsens: nec oportet ponere aliam propriam in anima mea præsentiam ad locum hunc.

¶Ad quartum dicitur, quòd maior est diminuta: debet enim addi necessariò connexum: & vltra hoc minor est etiam diminuta quantum ad conuertionẽ: quoniam connexio præsentiæ ad conuertionem, nec est vt ad præsentem, nec vt ad præteritam, sed vt ad viam in ipsamet habet enim se vt factum esse in termino ad fieri. Illud quoque quod additur de speciebus, diminutũ est: datur enim tertium, scilicet quod sub illis corpus Christi habet præsentiam, quam fine illis haberi non est intelligibile: quia implicat cõtradictionẽ. Nam si corpus Christi esset sacramentaliter sine aliquo sensibili signo, integraret, & non integraret sacramentum: & similiter contineretur sub signo sensibili, & non cõtineretur: & similiter esset præsens sensibili signo, & nulli sensibili signo esset præsens. Et tenent sequelæ, quia de ratione sacramenti est sensibile signum, ac per hoc sacramentale esse intelligi nequit absque sensibili signo:

¶Ad obiecta autẽ contra aplicationem dictæ maioris ad hanc materiam respondẽdo, dicitur ad primum, ꝙ tripliciter deficit. Primò, quia in litera non subsumitur, ꝙ esse in sacramento si esse alicubi, vt patet intuenti. Secundo, ꝙa licuit philosophorum more latentes res per comitantia accidentia declarare: constat autem, quòd esse in sacramento, non est esse valde latens, vt vificans eodem, eundem, de sacramento, & existente sub sacramento. Licuit igitur vti propositione de vbi & aliquibi pro maiore, & subsumere de esse in sacramẽto tanquam vtificante vbi & alicubi de corpore Christi existente in sacramẽto. Et hinc patet tertium, quòd scilicet verè quanuis per accidens, ꝙ esse in sacramento acquirit nouũ vbi puta alicate (quod est locus speciei). Et patet vnico verbo dici, quòd esse in sacramẽto, licet non sit esse in loco formaliter: est tamen causaliter pro quanto per illud esse Christus est vbi est sacramentum.

¶Ad secundum verò dicitur, quod formaliter loquẽdo, materia inquantum remanens ibidem sub vtroque termino, facit ꝙ genitum sit in loco corruptẽ &

& vniuersaliter falsa est de consequentibus ꝓprium mutationis terminum: quodlibet enim horum concomitantium licet sit aliud & posterius ꝓprio mutationis termino: ꝙ eandem tamen mutationem per se secundo haberi potest quãuis nõ habeatur per illã ꝓ se primo. Et sequendo hæc dicitur in proposito: ꝙ conuersio sacramentalis per se primò terminatur ad corpus Christi, inferendo per se secundo cõtinẽtia corporis Christi sub accidentibus panis: quę continentia licet sit aliud quid & posterius Christi corpore, est tamen necessariò necessitati sacramenti consequens corpus Christi vt terminum conuertionis sacramentalis.

¶Antequã autẽ respondeatur aliis argumẽtis: quia superius declaratas mutationes duas supponunt, prænomẽstrandum est quid sentiendũ sit de his mutationibus, scilicẽt igitur recolendo antedicta, duplicẽ opinionem esse de eis posse, altera, quæ est Scoti, ponit duas in hoc sacramento: mutationes interuenire, prima est conuersio panis in corpus Christi: secunda est, qua corpus Christi de non præsente seu non cõtento sit præsens seu contentum sub specie panis. Altera vero opinio est, quòd non est hic nisi vna sola mutatio quæ ex pane fit corpus Christi: sed ad istam mutationẽ sequitur vertinj ratione sin accidentibus siquidẽ panis ex hac mutatione sequitur relatio cõtinentis, & in corpore Christi ex eadem mutatione sequitur relatio contẽti: & sic hæc mutatio sufficit ad faciẽdũ corpus Christi veraciter cõtineri sub specie panis. Mõstratur autẽ multipliciter rationabilitas huius opinionis simul cũ destructione alterius, quã est hoc, ꝙ pluralitas nõ est ponenda sine necessitate: ac per hoc quum vna mutatio hic sufficiat, non sunt ponendæ duæ. Tum quia secundũ Philosophorũ doctrinam relationes fiunt consequutiuè ad mutationes absolutorũ & non ꝓ alias ꝓprias mutationes. Tũ quia tam Ecclesiæ quàm priscorũ doctorum doctrina tradit conuertionis mutationem ꝓ ratione verificante corpus Christi cõtineri sub specie panis. Quæ doctrina nõ verificaretur, nisi forte per accidens si interueniret hic duæ mutationes: quarum si duæ mutationes sunt prima per accidẽs se habet ecꝛ etiam aduersarij fatentur. Sed tunc sequitur maximum inconueniens, ꝙ tam Ecclesia quàm priscí Doctores laborauerũt ad reddendã rationẽ ꝙ accidens quæ ab arte & doctrina reseꝛãda est. Dicamus igitur, quod vna sola hic intenuenit mutatio inferens nouitatẽ cõtinentiæ. An autem sacramentalis cõuersionis mutatio inferat in vtroq; extremo relationes tales cõtinẽtiæ actiuæ & passiuæ: vel solũ ex parte corporis Christi sit relatio realis ad species, qua continetur sub speciebus. & ꝙ hoc denominatur species continere corpus Christi: quia corpus Christi cõtinetur sub illis: vel in speciebus ipsi realis cõtinẽtiæ relatio ad corpus Christi cõsurgit ex qua corꝑ Christi coinelligitur referri ad species vt contentũ ad cõtinẽs: nõ quia ipsum referatur ad species, sed qa species referũtur ad ipsum (sicut Deus realiter dicitur dominus creaturæ: nõ quia ipse referatur ad creaturam seruam, sed quia creatura refertur ad ipsum) non facilè dixerim: qa ignotus est modus, quo corpus Christi cõtinetur sub specie panis. Cũ his tamen omnibus cõclude ita esse hic vnã solam mutationem, vt affirmando vnicam perspicias ita interuenire in hoc sacramento vnicã mutationẽ in actu, vt non negetur esse plures in potẽtia: non naturali aut sacramentali, sed diuina absolutæ: hoc est, ꝙ id quod de facto fit per vnicam mutationẽ posset Deus facere per plures mutationes: posset enim mutare panem in corpus Christi vna mutatione, & facere corpus Christi contentum sub specie panis alia mutatione. Sed quoniã hoc ad potẽtiã absolutã Dei respicit, simpliciter & absolutè loquẽdo, vnicã dicito intermutationem. Et hæc dicta de his mutationibus actu vel potentia in ordine ad relationes: non aliter dicta intelligę, quam considerando esse sacramentale corporis Christi relatiuè secundum relationes cõtenti & continentiæ secundũ rem longe alitus est, quã huiusmodi relatiua significent, & magis reuerenter ac eminentius de illo sentitur & dicitur, quã de illo secũdum se sentimus, & dicimus ꝙ se habet ad conuersionem, vt factum esse in termino ad fieri: vt superius explicauimus.

¶Communiter autẽ tamen in consideratione respectiua cum aduersarijs (ne fugere difficultates videamur) his præmissis ad secundum Scoti dicitur: admisso præsupposito, quod consequentia prima nihil valet vtpote inferius à possibili logico necessarium, dum dici potest esse, ergo oportet. Et per hoc patet, quòd secunda consequentia dicens, ergo huiusmodi præsentia non habetur per conuertionem non infertur ex primo antecedente. Et ad probationem dicitur, quod terminus vnius rationis cuiusmodi est præsentia non est terminus per se duarum mutationum: quia non interuenit nisi vna mutatio, quanuis per potentiam diuinam possit esse terminus duarum mutationum substantialis quidem consequutiuæ, accidentalis autem secundum se.

¶Ad tertium autem contra bonam responsionem de facto vel potentia, dicitur, quod si panis conuerteretur in Christi corpus ꝓiut ꝓsens factum, corpus Christi esset duplici vinculo ꝓsens hoc est, ex vi conuertionis sacramentalis, & ex vi prioris actionis diuinæ omnipotentiæ. Vnde nihil aliud sequitur, nisi quod huiusmodi ꝓsentia potest per diuinam omnipotentiam terminare duas mutationes: quod gratis concessum fuit.

¶Ad obiecta demum contra efficaciam conuertionis ad ꝓsentiam corporis Christi in sacramento, respondendo per conditionales (vt in præcedenti sectione responsionẽ) dicitur quòd si Deus conuerteret panem in corpus Christi, vt habens esse in cælo, non esset conuersio eiusdem rationis cum ista sacramentali: ac per hoc non est ad propositum quicquid inde sequeretur.

¶Et per idem respondetur ad secundũ, in quo sunt multi alij defectus: puta ꝙ corpus Christi nunc de facto acquirit vbi diffinitiuum substantiæ panis: & quod substantia subiecta quantitati habet suum vbi diffinitiuè præter vbi ex circũscriptiuè. Nam substantia secluso quantitate virtualiter contracta, nusquam est, & esse corpus Christi sub sacramento, non est esse alicubi.

¶Ad tertium negatur sequela: qua voluntarie asseritur.

¶Ad quartum, quod est Duran. dicitur quòd argumentum, à sicut, sæpe claudicat: & in proposito nihil valet, ꝓ ratio est quia nõ esset conuersio eiusdẽ rationis cum ista sacramentali, si quã titatis conuerteretur in quantitatem: & propter ea non est mirũ, si aliud inde sequeretur, & aliud sequitur hinc.

*Alias in alia.

¶Num si substantia panis conuerteretur in sacramento remaneret, vera essent Christi verba dicentis, hoc est corpus meum. Q. 21. 10. 4.

ARTICVLVS III.

¶Verum substantia panis vel vini post consecrationem huius sacramenti amnihiletur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ substantia panis post consecrationẽ huius sacramenti, annihiletur, aut in pristinã materiã resoluatur. Quod enim est aliquid corporale, oportet alicubi esse. Sed substãtia panis, quæ est quiddã corporale, non manet in hoc sacramento (vt dictũ est) nec etiam est dare aliquem locum vbi sit. ergo nõ est aliquid post cõsecrationẽ. Igitur aut est annihilata, aut in præiacentẽ materiam resoluta.

¶Præterea, Illud quod est terminus à quo in qualibet mutatione, non remanet, nisi fortè in potentia materiæ: sicut quum ex aere fit ignis, forma aeris non manet nisi in potentia materiæ: & similiter quando ex albo fit nigrum. Sed in hoc sacramento substantia panis aut vini se habet sicut terminus à quo, corpus autẽ vel sanguis Christi sicut terminus ad quẽ: dicit enim Amb. in lib. de Officiis, ante benedictionem* illa species nominatur: post benedictionem corpus significatur. Ergo facta confectione, substãtia panis vel vini non manet, nisi fortè resoluta in suam materiam.

¶Præterea, Oportet alterũ cõtradictoriorũ esse verum, sed hæc est falsa, Facta cõsecratiõe, substãtia panis vel vini est aliquid, ergo hęc est vera, substãtia panis vel vini est nihil.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in li. 83. q. Deus non est causa tendendi in non esse, sed hoc sacramentum diuina virtute perficitur. Ergo in hoc sacramento nõ annihilatur substantia panis aut vini.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quia substantia panis vel vini nõ manet in hoc sacramẽto, quidã impossibile reputãtes corpus Christi esse in hoc sacramento per accidentia cognoscitur ratio substãtiæ.

potentia materiæ: & similiter quando ex albo fit nigrum. Sed in hoc sacramento substantia panis aut vini se habet sicut terminus à quo, corpus autẽ vel sanguis Christi sicut terminus ad quẽ: dicit enim Amb. in lib. de Officiis, ante benedictionem* illa species nominatur: post benedictionem corpus significatur. Ergo facta confectione, substãtia panis vel vini non manet, nisi fortè resoluta in suam materiam.

¶Præterea, Oportet alterũ cõtradictoriorũ esse verum, sed hæc est falsa, Facta cõsecratiõe, substãtia panis vel vini est aliquid, ergo hęc est vera, substãtia panis vel vini est nihil.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in li. 83. q. Deus non est causa tendendi in non esse, sed hoc sacramentum diuina virtute perficitur. Ergo in hoc sacramento nõ annihilatur substantia panis aut vini.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quia substantia panis vel vini nõ manet in hoc sacramẽto, quidã impossibile reputãtes subsistentiam panis, & accidentia panis, sed contentum sub pane: sicut modò demonstrat non accidentia, sed contentum sub accidentibus, & vtrunq; esse verum, hoc est corpus meum, & hic est corpus meum. Durandus verò quia indefinita verificatur pro vno solotenus per hoc si esset ibi panis & corpus Christi posset reddi sloquutio vera ꝓ solo corpore Christi. Ad hęc dicitur, ꝙ veritas enuntionũ ꝓprie signi ficantiũ, ex cõmuni consensu ꝓprię intelligentium, & terminis vtentium ꝓ priè pendent: & nõ est attendendum ad quid ille vel ille posset eandem enũtiationem applicare. Cõstat autem ꝙ ꝓprię loquendo & intelligendo quum dicitur, à quoc ique dicatur siue sacramentaliter siue non sacramentaliter, hoc est corpus meũ, ly hoc, demõstrat hanc substãtiã, ꝙ patet ex hoc, ꝙ si aliquis demonstrando sensibus, dicat, hoc est cor pus meũ. significatur apud omnes intelligentes, ꝙ hæc substantia est corpus meum. Et ad hoc suffragatur ratio secundum quam talia sunt subiecta enuntiationũ, qualia permittunt prædicata. & propterea quia prædicatũ est substantia (nam corpus meũ significat substantiam) identitas prædicari cũ subiecto significata per ly est, cogit ly hoc ad demonstrandam hanc substantiã, vt ꝓpositio sit ꝓprię vera. Et hic excluditur ꝙ in hac propositione ly hoc, non demonstrat accidentia, sed substantiã sub accidentibus. & ad hoc suffragatur, ꝙ ly hoc, est pronomen demõstrativum substantiæ apud Grammaticos. Rursus ly hoc, quia demonstrat non vagè aut indiffinitè, sed singulariter, oportet absolutè prolatũ super certo sensibili demõstrato, demonstrare nõ vagè hãc vel illã, sed singularẽ substantiã sub illis accidentibus existentem. Et si quidem vna sola substantia subsit, sola demõstratur: si verò multæ subsint, omnes per modũ vnius singularis demõstrantur, secundũ eõmunẽ intellectum propriamque significationem nominũ ac ꝓnominum, vt patet in exemplo allato in nomine dicente, hoc est corpus meũ, significo hãc substantiã comprehendentẽ carnes, nerues, & ossa, esse corpus meum: ex quibus sequeretur, ꝙ si remaneret substãtia panis cũ corpore Christi, ly hoc, demõstraret hanc substantiã cõprehendentẽ panem & corpus Christi per modum vnius singularis substantiæ: & sic ꝓpositio esset falsa, propriè loquendo: quia significaret panis substantiam esse corpus Christi. liquod cõstat esse falsum. Vnde ad Scoti obiectionẽ dicitur ꝙ nõ est variãda demõstratio, quã facit ly hoc in ista enũtiatione sacramentali ex aliqua hypothesi sed standum in potẽtia tuę demõstrationis, secũdũ quã ly hoc, non significat contentum sub hoc pane, sed significat hanc substãtiã, quæ scilicet est cõtinetur sub his accidentibus: hæc enim substantia est corpus Christi. Et non inter dico, hęc substãtia, & non dico. hic panis: quia, vt dictũ est, demonstratur hæc substantia sine qualitate. Ad Duran. vero dicitur quòd chimericum est, singulare facere indefinitum: & præterea est abuti vocabulis: oportet enim secundum propria iudicare.

¶Cõtra quartam rationem literæ (scilicet si esset alia substantia, quã ꝓ corporis Christi, cõtrariaretur venerationi Eucharistiæ (obstat Scotus: quia nũc est ibi aliqua creatura, puta species sacramentalis: & tamen adoratio Eucharistiæ restitur ad Christum, & non ad sensibile continentemergo eodẽ modo si remanere pans, adoraretur Christus contentus sub pane quãto & quali, vt in signo.

¶Ad hoc dicitur, ꝙ ratio literæ stat solida, quoniam quæcunque substantia alia à Christo, contrariatur venerationi qua veneramur Eucharistiam: nam adoramus simpliciter & absolutè substantiam existentem sub illis accidentibus constat autem huiusmodi adorationi contrariari quancunque substantiam esse sub illis accidentibus. Sed arguentes falluntur in hoc: quoniam diuertunt ad adorationẽ, quæ nunc sit ad æ am, quę tunc fietet, si esset etiam ibi substantia panis. Autor autem ex adoratione, quam de facto exhibemus Eucharistiæ, infert non esse ibi aliam substantiam à Christo.

¶Vnde ad argumentum Sco. concesso toto, dicitur quòd non impugnatur ratio literæ qa ad adorationẽ, quę posset fieri, diuertit: & nõ fiftit in adoratione quę de facto fit, qua adoramus substantiã contentam sub his speciebus. Quod si tunc non fieret, nisi partialiter, puta aliquã substantiam contentam adorando distinguendo inter substantiam panis & substantiam Christi: cõstat enim nũc absque distinctione aliquam substantiã ibi contentam adotari ab Ecclesia.

¶ *super Q. quæstionis septimæ quæstionis quintæ Articulum tertium.*

IN corpore ar. primò recitatur sopinio distinctiua: secundò tradiatur prima distinctionis pars: tertiò tractatur reliqua pars: & quarto tractantur ambæ simul, concludendo opinionem esse falsam. Primum satis patet in litera. Commen.

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed electa secūdā, scilicet quòd panis seu vinū per cōsecrationē resoluitur in
prāiacētē materiā. Autor procedit vtens implicitè hac distinctione, hāc reso
lutionē fieri in prāiacentē materiam, potest intelligi dupliciter, vel in mate
riā primā, vel in elemēta manētia vel egredientia. Properea primò improbat
primū mēbrū, scilicet q̄ ista resolutio nō fit in materiā primā: q̄a materia nō
potest esse sine forma.

Vbi scito, q̄ quia opi
nio ista ponit resolutio
nē parā (quoniā nullus
meminit generationis,
quā nullā ponat gene
ratā) sit ponit resolutionē
in materiā primā, ponit
cōsequēter materiam
primā sine forma quod
est impossibile secundō
exōlas secūdas & poten
tiā Dei ordinātā, quic
quid sit de possibili secū
dū potentiā Dei absolu
tā: quoniā hoc est extra
propositū (quoniā stul
tū est ponere in hoc fa
cramēto, quicquid Deus
potest facere. Vnde non
oportet aliter hic respō
dere Scoto, & cōtinuē di
gredi de genere 1 genus

Postea excludit Au
tor secūdum membrū,
scilicet resolutionem fie
ri in elemēta. Et primò
in elementa manentia
quia sub speciebus sa
cramēti nihil remanet
nisi corpus & sanguis
Christi. Secundò in ele
mēta egredientia: quia
egressus fieret per motū
locale: sic sensu percipe
retur. Et vtrāq; exclusio
optima est. Nec ex mo
lestia Scotica concutitur, dū obstat ex diuina
omnipotentia potente
facere cū corpore Chri
sti manere aliā substan
tiā, & nō percipi localē
egressum: sæpe enim tā
dictū est quod non tra
ctamus de diuina omni
potētia, sed quid ordo inditurus à Deo habeat tā in mysteriis quā in naturali-
bus. Rursus impugnat Autor huiusmodi prāiacētē materiā ex aliis capitibus
& primo manentē, ex hoc q̄ nō est dare aliquod instās, in quo sit ibi prāiacēs
materia. Quod probatur ex eo quod vsq; ad vltimū instans cōsecrationis est
ibi panis: in vltimo instāti est ibi corpus Christi: ac per hoc patet q̄ nō est
dare aliquod instās, in quo sit ibi prāiacēs materia. Et scito, q̄ Autor clarita
ti studēs, nō sunt solicitus, vt loqueretur Philosophicē, vt ab omnibus intelli-
geretur: ex quo tamē generationis ab exercitatis in Philosophia rē ipsam
intelligi voluit mors physice: credit enim nō dari vltimū instās generationis. Et physice mors dicēdū fuit, in toto tēpore cōsecrationis est ibi substātia
panis, & in termino illius est corpus Christi: q̄ terminus est primū esse corpo
ris Christi in sacramēto, & primū nō esse panis, sicut in termino generationis,
est primū esse rei geniti, & primū nō esse rei corruptæ. Et sic Autor dixisset,
pauci inuenissent ipsū secūdo impugnat prāiacētē materiā in motu & broui
tatis gratia simul impugnat tā motū localē iuxta panis siue materiæ, q̄ motū re
solutionis, quoniā vtrobiq; vox & eadē ratio sumpta. Et est ratio
talis: Si huiusmodi motus interueniret, aut inciperet instāti terminātē cōsecra
tionē, aut ante illud instās. Si incipiat in instāti terminātē (quā in illo instāti
corpus Christi sit sub hostia, & in eodē sit panis incipiēs moueri motu locali
vel resolutionis) sequeretur q̄ simul essent corpus Christi & substātia panis.
Quod autē panis in illo instāti esset, pbatur ex eo q̄ motus incipit p negatio
nē de præsenti & positionē de futuro: hoc est, quia vero esset dicere, panis nūc
nō mouetur, & immediate post hæc mouebitur. Et quia motus nō fit in instan
ti, sed prius mobile relinquit vnā partē, quā aliam, sequeretur vlterius præter
similitate instantaneā prædictā simultas tēporalis & sic sub aliqua parte ho-
stiæ esset simul tēpore corpus Christi cū substātia panis. & ad vim hanc rexīsse videtur Autor in litera explicās partē hostiæ. Si verò huiusmodi motus
incipiat ante terminū cōsecrationis, tunc quū inter quælibet instātia sit tēpus
intermedium, in quo ber ist motus. & in quo mobile relinquet successiuè ipar
tes hostiæ: sequitur q̄ in illo tēpore, quo aliqua hostiæ pars relicta est, neque
erit substātia panis, quæ iam particulam illam relinquit, neq; corpus Christi,
quod ante instans quod terminat totum hoc tempus mediū nō est sub hostia.
¶ Et vide nouitie, ex cōtextu litteræ hanc argumētationē indoci. excludēdo re
sponsionē, dicētē fieri resolutionis vel egressus, motū, paulatim deserēdo par-
tes hostiæ. Ac si possitnent resolutionis motū fieri successiuè quidē & q̄ partes
inētissus tātillæ q̄ in termino totalimul hostia deserta esset: cōtingit enim, in
quit Arist. totū simul coagulari: tunc militat præcedēs argumētū quòd præia-
cens materia nūquā esset sub hostiā. Et si hoc affirmatur, succurrit: post remæ
dia rationes, scilicet q̄ tollitur cōuersio, & quòd ponitur effectus sine causa.
¶ Quo ad tertium, de altero diuisionis mēbro (scilicet annihilatione impro
batur quia tollit veram conuertionem substātiæ panis in corpus Christi. ac p
hoc tollit modū, quo corpus Christi est in hoc sacramento. & in hoc conue-
nire dicitur cum primo membro, scilicet resolutione. Et demum vtrāque Au-
tor reprobat, quia forma sacramenti (cuius hostiæ effectuum significari.

¶ Num substantia panis sit post consecrationem in nihilum conuersa.

Quæstio

¶ Circa responsionē ad tertiū, aduerte q̄ Sco. non contentus huiusmodi respō
sione: quia sola vox cōuertionē affirmat tenēs panē quatuis per accidēs red
igi in nihilum) quo potissima videtur habere fundamēta in q. 4. 11 dist.

Primū est, quia imuenitur hic tranſitus q̄ se ab esse panis ad nō esse panis, &
alius trāsitus à nō essentia corporis Christi hic ad præsentia ipsius hic. Et sic
argultur sic: Si secūdus trāsitus nō concomitaretur primū, primus esset annihi
latio: ergo & modo formaliter est annihilatio: q̄a ratio eius nō variatur, præter
illud, quod p accidēs cōmitatur. Secundo sic: Si panis annihilaretur,
& corpus Christi ponē
tetur hic præsens omni
eodē modo se haberet
tam panis quām corpus
Christi quātū ad omnē
cōditionē tā esse quām
non esse, sicut modò se
habent sed quod fuit &
omni eodē modo se ha
bet, sicut si esset annihi
latū, est annihilatum: et
go panis redigitur in ni
hilū. Prima propositio
manifesta est, quia si pa
nis esset annihilatus, nec
forma nec materia eius
maneret: eodem autem
modo nec nunc manet.
¶ Ad hortā & similiū e
uidētia doctrina Sancto
rū patrū relumenda est,
Amb. siquidē de sacra-
mētis (& habetur in De
cretis de conse. dist. 2. in
c. reuera. & elarius in c.
panis est docet vnde si-
gnāta hæc & similia e-
lidātur dicēs, Si tāta vis
est in sermone dñi Iesu,
vt inciperet esse quod
non erat, quanto magis
operatorius est, vt sint
quæ erāt, & in aliud cō-
mutētur: & sic quod e-
rat panis, iā corp⁹ Chri-
sti est: quia sermo Chri-
sti creatura mutat, &c.

¶ Vbi nota primò ly vt
sint, quæ erāt, & in aliud
commutētur. hic enim
manifestē habes Amb.
dicere, quòd sunt quæ
erāt, & in aliud sunt cō-
mutata. Et hinc apparet figmentū esse, dicere quòd quæ erant, & in aliud sunt
cōmutata nihil sunt nam si sunt, vt Amb. asserit sequitur, quod nō sunt nihil.
¶ Secūdò nota declarationem & sensum prioris dicti, dū immediate subditur
& sic q̄ erat panis, iā corpus Christi est. Hinc enim apparet quanta pspicacia
hæc viderit Amb. dū nō dixit q̄ panis est post cōsecrationē nec dixit q̄ panis
qui fuit, est corpus Christi: sed dixit q̄ id quod erat panis, iā est corpus Chri-
sti, & ly id quod demōstrat & refert substātiā: quoniā substantia est quæ est cō
mutata in corpus Christi. Vnde nō aliūde quām ex Amb. doctrina excludēda
sunt & detegēda figmēta hæc. Falsum est igitur quod primò assumitur à Scoto
interuenire hic trāsitū p se ab esse panis ad nō esse panis nā per se terminus
ad quē, est esse corporis Christi (est enim conuersio ista inter terminos positi-
uos per se primò, hoc est ab esse panis ad corpus Christi & ad illū p se primò
terminū ad quē nō sequitur sola negatio esse panis, sed sequitur affirmatio
seu positio eius q̄ fuit panis. Sūt enim post cōsecrationē ppositiones istæ am
bæ veræ, scilicet panis nō est, & id quod fuit panis, est quia est corpus Christi.
¶ Ad argumentum ergo dicitur, quod falsum assumit seu supponit, scilicet in-
uenīri hic mutationem seu trantitum per se ab esse panis ad non esse illius.
¶ Ad secundū autē dicitur, q̄ conditionalis assumpta est falsa. Et ad probatio
nē illius: scilicet quia nūc nec remanet materia panis nec forma. & similiter el
set si annihilaretur. Respōdetur negādo quòd simul esset si annihilaretur: quo
niā plus requiritur ad annihilationē siue per se, siue per accidēs exigitur enim
quod ad quod erat illud, fit modo nihil, seu nō sit aliquid: cuius cōtrarium pro
posito inuenitur: nā secūdū Amb. id quod erat panis, est corpus Christi. Vbi
ad elaritatē doctrinæ obserua cautē varietatē variatū propositionū, & vt exē
plariter dicatur, quando aer naturaliter cōuertitur in ignē, licet veræ sint istæ
tres enuntiationes post cōuersionem aeris in ignē, scilicet aer non est, aer nō
est aliquid, aer est nihil: q̄a tamen materia, quæ fuit aēris, modo est materia
ignis, falsa est ista quarta, aer est annihilatus. Et similiter in proposito, quamuis
alia ratione veræ sunt post cōuertionem istæ tres, scilicet panis non est, panis
non est aliquid, pani est nihil: falsa autem est quarta, scilicet id quod erat pa-
nis nō est aliquid, seu est nihil: q̄a sua cōtradictoria est verissima, scilicet id q̄
erat panis, est corpus Christi: ideo falsitimū est, panem siue per se siue per acci-
dens redigi in nihil. Vnde si panis annihilaretur in hoc sacramēto, non omni
eodem modo se haberet, quo nunc se habet: quia nūc sic se habet ad esse non
esse, quod ita non est, q̄ id quod erat panis, est res realissima, scilicet corpus
Christi. Si autem esset res data deus in nihilum, ita panis non esset, q̄ id quod erat
panis, nulla res esset. Procul sunt ergo à Patrum doctrina huiusmodi figmenta.
¶ Circa verba Autoris in hac responsione ad tertiū caue ne fallaris, putās Au-
torem Amb. contrarij, vel me exposuisse inepto vocabulo Ambrosij verbū,
dū in hac litera dicit, q̄ post consecrationem hæc est falsa substātia panis
est aliquid: & Amb. dicente, Id quo erat panis, est aliquid, scilicet corpus Chri-
sti, ego exposui quod ly id quod, demonstrat est refert substantiam: quoniam
substantia quæ erat panis est corpus Christi quia mutata est in corpus Christi.
Diuersimode siquidem substantiæ nomine Autor & nos vsi sumus: nā Autor
Substātiæ nomine vsus est loco nominis specifici panis, supponēdo panē esse
substantiam. Et fecit hoc Autor, vt reseruaret se ab accidētibus panis: ita q̄
panem ponit in obliquo, & distinguit substantiam panis contra accidētia pa
nis: acsi dixisset, post consecrationem hæc est falsa, panis est aliquid. Nos aut
substantiæ

substantiæ nomine absolutè vtimur, abstrahendo à qualitate differentiarum
& propterea vtimur pane in recto, dicentes, substantia quæ erat panis. Quam
substantiā Ambrosius per relationem substantiæ significauit, dicens, & sic quod
erat panis, iam est corpus Christi: quia sermo Christi creaturam mutat: & sic
ex pane fit corpus Christi. Non enim potest dici quod ly quòd erat panis, refe-
rat accidentia panis rema-
nentia: quia illa non
sunt corpus Christi: nec
sunt mutata in corpus
Christi, quorum vtrun-
que Ambros. dicit de eo
quod erat panis, scilicet
quod erat panis est cor-
pus Christi: quia muta-
tum est in corpus Chri-
sti virtute sermonis Chri
sti, hanc eodem modo
sumptam substātiam Sal
uator significauit ac de
monstrauit per ly hoc,
dicens, hoc est corpus
meū. est enim propriſſi-
mus sensus, hæc sub-
stātia est corpus meum:
vt inferius amplius pa-
tebit.

¶ Super Quæstionis septuagesimæ quintæ Articulum quartum.

TItulus intelligitur de
conuersione substā-
tiali, qua panis substan-
tialiter sumptus transub
stātiatur in corpus Chri
sti. Sic enim Ecclesia in
telligit conuertionem.
Et propterea Autor quæ
sit vtrū sit possibilis hu-
iusmodi conuersio.

¶ In corpore antecu. duo
sunt. Primò dicitur quòd
oportet ponere conuer-
sionem. Secundo tracta-
tur qualis est ista con-
uersio.

¶ Quo ad primum, ex re
petitione suprādictorum
ac discussorum conclu-
ditur conuersio. Quo ad
secundum, duo de hac conuersione dicuntur. primum est, quòd non est similis
cōuersionibus naturalibus: tum est omnino supernaturalis. secundum est, quod
sola Dei virtute fit. & primum quidem autoritatibus Ambr. & Chrysost. pro-
bat: secundum autem simul cum primo ratione probat.

¶ Vbi scito, distingui conuersionem in formalem & substantialē, & naturales
appellati formales nō ea ratione, quia forma conuertitur in formam: sed quia
secundum deperditionē vnius formæ & acquisitionem alterius dicitur totum
categorematicē conuerti in totum: vt quum dicimus, quòd aēr cōuersus est in
ignem. Conuersio autem substantialis appellatur, qua totū etiam syncategore
maticē conuertitur in totum, puta, si aēr hic converteretur in ignem, quòd etiā
partes essentiales aēris converterētur in partes essentiales ignis. Et talem esse
hanc conuersionem Autor ponens, hinc manifestāt differentiam inter conuer
sionem istam & naturales, & ex differētia inter actum infinitum & actum fini-
tum procedit ad probandum quòd agens creatū, quia ex finito agit actu, ad so
las formales cōuersiones se extendit: Deus autem quia ex infinito agit actu, ad
totum ens se extendit: ac per hoc ad conuertionē substantialem. Et inde infer-
tur, quòd hæc conuertio nec continetur sub genere naturalis motus seu muta-
tionis, nec nomen aliarum suscipit propriè, sed nomine proprio vocat potest
tās substātiatio: sic enim à sacro cōcilio Later. sub Inno. 111. appellatā legimus.

¶ Num & qua conuersione conuertatur panis in Christi corpus.

¶ Circa hanc materiam aduerte, quòd Scotus in 111. dist. 4. quæst. 3. reputans im-
possibilem conuersionem panis in corpus Christi præexistens, & manens se-
cundum suum esse antiquum: triplicem imaginatur transubstantiationem, pri
ma est, quæ iam dicta est, scilicet qua tota substantia cōuertitur in totam sub-
stantiam præexistentem ac manentem secundum esse antiquum. Secunda est,
qua tota substantia sic converteretur in aliam, vt alia producatur in esse, & hanc
vocat Scotus transubstantiationem productiuā: quia per eam producitur ter-
minus ad quem, & hæc potest subdiuidi in productiuam termini secūdum esse
substantiale vel secundum esse accidentale: qualem posuit hic (vt dicimus) Pe-
trus de Pal. sine assertione tamen. Tertia est adductiua termini ad quem illò
vbi erat terminus à quo: & in hanc declinat Sco. In qua secundum veritatem
nulla est transubstantiatio, nulla conuertio: quia ponitur panē redigi in nihil,
& sol⁹ vox conuersionis & transubstantiationis cum ordine successionis cor-
poris Christi in loco panis affirmatur. Relicta autē transubstantiatione produ
ctiua, tanquam non habent in hoc sacramēto locum: nititur Sco. probare pri-
mam esse impossibilem & deinde tertiā esse rationabilem. Arguit igitur ad im
possibilitatem transubstantiationis primæ, quam credimus verè in hoc sacra-
mēto saluari. Nihil est terminus nouæ actionis ppriè dictę nisi per illā actio-
nem accipiat esse substātiale vel accidētale, secundū quòd est formalis termi-
nus illius actionis, sed corp⁹ Christi præexistēs, &c. nullū esse accipit in sua sub-
stantia per huiusmodi trānsubstantiationem: ergo corpus Christi secūdū sua sub-
stantiā nō est terminus nouæ actionis trānsubstātiatiuæ panis in ipsum. Minor
supponitur clara. Maior verò pbatur dupliciter. primo, quia si nullū esse acci
pit per illam, nō videtur intelligibile, quomodo sit ibi aliquid terminās realē
actionē substātialem, &c. secundo quia eiā filius Dei terminās æternā genera
tionem, nō illā accipit esse, & persona esse, & Deum esse. Tertiam autē trāsub-
stantionē probabilem esse in proposito probat quia eo modo terminus prior
cōuertitur in terminū posteriorem quo terminus posterior succedit termino-

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum panis possit converti in corpus christi.

AD QVARTVM sic procedi-
tur. Videtur quod panis non pos-
sit conuerti in corpus Christi. con
uersio enim quædam mutatio est.
Sed in omni mutatione oportet esse subie-
ctum quod prius est in potentia, & postea
est in actu: vt enim dicitur 3. Physico, motus
est actus existentis in potentia. Non est au-
tem dare aliquod subiectum substantiæ pa
nis & corporis Christi: quia de ratione sub
stantiæ est, quod sit non in subiecto: vt dici
tur in Prædicamentis. Non ergo potest esse
quod tota substantia panis conuertatur in
corpus Chrtsti.

¶ Præterea, Forma illius, in quod aliquid
conuertitur, de nouo incipit esse in materia
eius, quod in ipsum conuertitur: sicut cùm
aër conuertitur in ignem prius non existen
tem, forma ignis incipit de nouo esse in ma
teria aēris: & similiter cùm cibus conuertit
tur in hominem prius non existentem, for-
ma hominis incipit esse pe nouo in mate-
ria cibi. Si ergo panis conuertitur in cor-
pus Christi, necesse est quod forma corpo-
ris Christi, de nouo incipiat esse in materia
panis. quod est falsum. Non ergo panis cō-
uertitur in substantiam corporis Christi.

¶ Præterea, Ea quæ sunt secundum se diuer-
sa, nunquam vnum eorum fit alterum: sicut
albedo nūquam fit nigredo, sed subiectum
pus Christi, vt incipiens esse corpus Christi, habet rationem termini ad quem:
ita quòd terminus ad quē, non est corpus Christi absolutè, sed hoc quòd erat
panis esse corpus Christi, vt patet exponēdo pro illo instanti, quo ista trans ub
stantiatio simul fit, & facta est. Ex falsitate liquidem istius, corpus Christi nunc
est, & immediatè ante hoc non erat, habetur quòd corpus Christi absolutè nō
est terminus huius transubstantionis: ex eo autē quòd ista est vera, hoc quod
erat panis, nunc est corpus Christi, & immediate ante hoc quod erat panis, nō
erat corpus Christi manifestè habetur, quòd terminus ad quem actionis & mu
tationis huius est, hoc quod erat panis, esse de nouo corpus Christi: sicut ex ve
ritate istius alterę: scilicet hoc quod erat panis, nūc nō est panis, & immediatè
ante erat panis, habetur terminū à quo esse hoc quod erat panis sub esse panis.

Vbi videre potes, in eo quòd est panis ante cōsecrationē, efficaciam habere
cōsecrationē seu diuinā actionem, quantū ad vim vtriusque termini, scilicet
à quo & ad quemquoniā actio conuersiua acquirit ei quòd erat panis esse cor
pus Christi, cōuertendo id in corpus Christi: & ad hoc cōcomitatur deperditio
termini à quo, dū quod simul cōuertitur & cōuersum est in corpus Christi, de-
finit esse panis. Et hinc suscipiēdo comicere potes quòd nō oportet propter no
uam hāc actionē mutationem aliquā effici in substātia corporis Christi: quia
quod erat panis, de nouo est corp⁹ Christi: nō per mutationē corporis Christi
sed per mutationem panis in corpus Christi. Et ad ampliorem fidelium intelle-
ctum consolationē, habemus nō solùm dictas enūtiationes nouiter veras quasi
se tenēres ex parte panis: sed habemus redundante seu resultante aliam propo
sitionē nouiter veram, quasi ex parte corporis Christi, est enim de nouo vera ens
scilicet corpus Christi est id quod erat panis. Nec hāc ego somniauisse ex p
positione diui Ambr. per conuersionē simplicem illam habemus, dicente enim
Ambr. quod erat panis, est corpus Christi, infertur optimè per cōuertionē sim-
plicē, ergo corpus Christi est quod erat panis: & similiter sequitur, cōsequēter
loquēdo, quòd corpus Christi est quod erat panis. Quo sit vt admirabilem
veritatē nouam in Christi corpore ex hoc sacramēto fateamur. Nam ante in-
stitutionē huius sacramenti ista erat falsa, corpus Christi est quòd erat panis:
quia fua conuertens erat falsa, quod erat panis, est corpus Christi: post cōse-
crationem verò corporis Christi fuerunt ambæ veræ. Et similiter in qualibet,
quæ quotidie fit, consecratione hostiæ in Missa, cōsecratione facta, ambæ istæ
nouiter sunt veræ, quod erat iste panis, est corpus Christi, & corpus Christi est
quod erat iste panis. Nec quæras à me vlteriorem modum quomodo fiat istud:
sed satis sit supposita veræ transubstantiationis fide (qua panis in corpus Chri-
sti immutatum mutatur) videre nos veritatem dictarum enuntiationum.

¶ Ex his autem ad Scoti rationē cōtra possibilitatē huius cōuertionis dicitur,
argumentum supponere falsum, scilicet, corpus Christi absolute esse terminū
actionis, seu mutationis huius: terminatur enim tam mutatio quām actio vt ad
terminum ad quem, & qui fit, ad hoc quod erat panis, esse corpus Christi hoc
enim de nouo fit, & est per actionem illā conuertionē panis in corpus Christi.

¶ Vnde concessa maiore, ad minorem dicendum est quòd malè assumit, aut
supponit corpus Christi absolutè esse terminū actionis, vt patet ex dictis. Nec
obstat quòd sæpissimè dicitur & repetitur infinities, quòd hæc conuersio habet
panem pro termino à quo & corpus Christi pro termino ad quem: quoniam
breuitatis causa hos terminos absolutè proferimus cum grano salis ab
eruditis intelligendos, vt exposuimus.

¶ Ad rationē Scoti pro transubstātiatione adductiua, facile respōdetur negādo

Universidad de Deusto
Biblioteca

minorem: quanta corpus Christi succedit pani. & secundū esse simpliciter, id est substantiale, & secundū esse hic, id est sub accidentibus panis. Sed nō est mirū de aliqua sententia quoniam sola voce dicens conuersionē substantiæ panis in substantiā corporis Christi, consequenter assumit, quòd corpus Christi non succedit pani, secundum esse simpliciter, cum secundū veritatē substātia corporis Christi sit id quod erat panis: & per hoc sic vbi erat panis, id est, cōtinuat sub accidentibus quę cōtinebant panē, vt ipse inducta Decretalis Lateranēsis canit doctrina concilii Florentini testatur.

Nam 46 in Iocum. pont 3.

¶ Nec obstat dicitq; quòd Autor in 4. sentēt. dist. 11. quæst. 1. ar. 4. videtur locari huiusmodi propositiones, quibus vti solemus, licet impropriæ. Nam dupliciter potest indicari & examinari propositio ista, quod erat panis, est corpus Christi primo ad exprimendam conuersionem hæc. Secundo, ad exprimendum conuersionis huius proprios terminos. Et si quidem ad exprimēdam mutationem, quæ est, cōuersio assumitur, infra latitudinem generis mutationis intelligenda est & propterea ly quod, sonat subiectum vnum & idē sub duobus successiuē terminis, scilicet pane & corpore Christi manente: quod in proposito non, nisi metaphorice, aut ratione accidentium remanentium verificatur & sic ab Autore inter improprias computatur ibidem, vbi de cōuersione loquitur. Si vero hæc propositio ad exprimēdos terminos cōuersionis huius assumatur, nūc propositio est & vera & propria. Et quòd sit vera, patet ex ipsa ei⁹ expositione qua Autor eā ibi in responsione ad primū ex posuit de ipsis terminis dicēs. Verbū Ambr. est exponēdū, quod erat panis, est corpus Christi, id est quod est sub speciebus panis, primo fuit panis, & postea corpꝰ Christi. Vbi vides Autorē exponēdo, asserere de ly quod est sub specie panis prius fuisse panē, & postea corpus Christi: nihil enim aliud significat Ambrosij propositio de terminis conuersionis intellecta: dicēdo, quod erat panis, est corpus Christi: vt patet intuēnti. Quòd autē hic propria, & hinc patet quia expositio ab Autore data est propria. & ex ratione probatur, quia ly quod, est relativum identitatis substātiæ: & sufficienter refert eandē substantiā, referendo substantiā eandē sine qualitate, sic enim cōtingit in propositione illa: enim idem refert ly quod dictō, quod erat panis est corpus Christi quod demōstratur per ly hoc. dicēdo, hoc est corpus meū. Stat ergo solida & propriè dicta quæ ex Ambr. diximus, quoniā ad terminos cōuersionis exprimēdos vti sumus autoritate dicta & ad hoc idem Ambr. ad literā loquutus est vt pateret eius textum intuenti.

¶ In responsione ad tertiū aduerte dici in illa duo, scilicet rationē cōuertibilitatis totalis de qua est sermo) vnū rei in alia, & modū, quo fit huiusmodi cōuersio. Et quoniā eximia ac latētia sunt hęc, nec ab omnibus cōcepta, primò declarāda sunt ambo: deinde conferendū est primū cum aliorū opinionibus. Ratio igitur cōuertibilitatis assignatur in littera cōmunicatio in natura entis: modꝰ autē fit huius, & est, q. potest autor entis id quod est entitatis in vna re, cōuertere in id quod est entitatis in altera: subl̄to eo p quod ab ea distinguebatur, Vbi circa rationē cōuertibilitatis, docilis esto interpres, plures vitādo errores ex illo verbo, cōmunis natura entis. Errarēt primò, si per cōmunē naturā entis intelligerēt eis cōmunissimē sumptū cōmune Deo & creaturis, & manifesta est error tis ratio quia hinc sequeretur, cōuertibilitatē etiā nosse esse inter rem creatam & increatā quia communis est eis huiusmodi natura entis, quod constat non solum esse falsum, sed fatuum. Errarēt quoque, si per cōmunem entis naturā intelligeres gradum aliquem seu naturam aliquam supra specificas genericāq; rerū naturas. nam vt dicitur 4. Metaph. idem est homo & ens homo: & sic de aliis. Non enim se habet ens, & homo sicut animal & homo nam animal & homo duas formas vel naturas significant: scilicet rationalitatis & animalitatis. autem & homo vnam tantum naturā significat: eam scilicet quā significat homo, & non aliā. Sed hoc metaphysico relinquentes negotio (quoniam ad propositum non refert, vtro modo dixeris) dicimus quòd per naturā entis intelligit Autor ens cōmune solis creaturis, quod nomine Naturę in litera appellari est quia huiusmodi ens secūdū Autoris doctrinā secundū naturas genērum & specierū diffinitur. Et per hoc differt ab ente increato, in quo esse nō diffinitur natura alicuius, sed ipsum esse in seipso subsistens vocatur natura Dei & deitas & Deus. Est igitur ratio cōuertibilitatis totius vnius rei in tota alia rē & cōmunicatio earū in natura entis cōmunis omnibus creaturis tantum. & hinc habes secundū Autorē, quòd secūdum totalē cōuersionem quælibet creatura potest per diuinam omnipotentiam conuerti in quancūque aliā creaturam quia creaturis, omnibus communis est huiusmodi entis natura.

¶ Circa modū quoq; cōuersionis caueri oportet esse ne forte. Errarētur siquidē primò si intelligerētur, per modū diuisionis seu separationis vnius naturæ ab altera, sicut anima litas separatur à rationalitate, dum fit animal sine ratiōe. Et similiter errarētur si intelligerētur per modū abstractionis sicut res vna & eadē secūdū priorē rationē abstrahit à seipsa secūdū rationē posteriorē. sicut color albꝰ inquātū color, abstrahit à seipso, inquātū albus. Et patet ratio erroris vtrobique ex hoc quòd neutro modo panis cōuerteretur in corpꝰ Christi. sed sola natura entis inuēta in pane, cōuerteretur in corpꝰ Christi, formaliter loquēdo

¶ Cōtrariatur enim directē intēto hic sensus quoniā directē intentū ab Autore est, quòd tota cōuertatur in totā, & nō q. vna res aut vna natura sub vna ratione tantū cōuertatur in aliā. Hęc enim interpretatio ad hoc tandē tēdit, q. conuertibilitas rerū est secundū id in quo cōmunicant, & nō secundū ea in quibus differūt. quod cōtrariatur nō solūm Autoris, sed fidei doctrinæ, asserēs panem cōuerti in corpus Christi & nō solūm entitatē panis in entitatē corporis Christi convertī, sed panē converti in corpus Christi. Vnde litera verba, quæ superficie tenus fauere videtur dicto reprobato sensui, dum sonant, id quod est entitatis in altera re, potest actor entis convertere in id quod est entitatis in altero, sublato per quod ab illa distinguebatur, intelligenda sunt sic, vt tota res, puta panis, convertatur in totam rem, puta corpꝰ Christi. hoc enim important illa verba, id quod est entitatis in vna, in id quod est entitatis in altera: nam tota res est entitatis in vna, & tota res est entitatis in altera. Quod autem subditur, sublato eo per quod ab illa distinguebatur, proculdubio ad differentiam propriā distinctiā à cōmuni natura entis subūdā est. Sed huiusmodi distinctiā nō cōstitit in hoc quòd entitas rei, puta panis, convertatur in entitatem alterius rei, puta corporis Christi, panis verò proprium cōstitutivum per quod specie distinguitur ab altera re (puta corpore Christi) non convertatur in alteram rem, puta corpus Christi, sed tollatur non conservando ipsum in esse. Sed consistit huiusmodi differentia in hoc, quòd dū tota res, quæ est panis, convertitur in corpus Christi, formalis ratio naturæ entis salvatur, formalis verò ratio propriā constitutiua & distinctiua panis non salvaturpost cōuersionem enim panis in corpus Christi, panis entitas cōuersa entitas quædam est: panis verò cōversus panis nō est hic enim verificatur, quòd sit conuersio entitatis in entitatē, sublato eo, per quod distinguebatur. Perinde est enim acū dictum fuisset, quòd conversio sit per totius quidē rei cōuersionē in totā rē alteram sed inter tot ōes species substātiales cōmunes, vel propriās disparatas est, quia res conversa sic secundū communia quasi saluatur, quòd iterū suscipit eorundē prædicationem: secundum verò propria non subsit eorundem prædicationem. Hoc enim modo intelligitur sublatum id per quod distinguebatur, & totam rem cōuersā in totam remitta quòd nihil eius secundū se remaneat, aut in nihilū decidat.

¶ Et si instetur, q. si tota res totaliter cōuertitur in totā aliā rē, frustra Autor laborauit ad distinguēdū in rebus cōuertibilibus naturā entis, in qua cōueniūt, à propriis distinctiuis rerū, &c. respōdetur nō frustra, sed vtiliter Autorē labor fasse ad reddēdā rationē cōuertibilitatis totalis supernaturalis proportionaliter ad rationē cōuersionis substantialis naturalis. Dupliciter siquidē naturali cōuersione inuēta (scilicet, vel per modū generationis sicut quū aēr cōvertitur in nouū ignem vel per modū aggēerationis, sicut quū alimentū cōvertitur in substātia eius quod nutritur) cōmunis ratio vtriq; cōuertioni est cōuenientia in materia & differētia in formis, quibus fiebat distinctio: & in ipsa cōversione materia vtrobiq; remanet, & forma rei quę convertitur non remanet. Vnde vt proportionaliter de totali cōversione doctrina traderetur, posuit Autor in cōvertibilibus huiusmodi naturā entis in qua cōuenirent. & cōstitutiua specifica quibus distinguūtur. & rursus posuit naturā in qua res, quæ cōvertitur, cōmunē est eā alteram remanere in illa altera, non in seipsa quia sic nō cōvertereтur in alterā rem, sed in tibi simile. Et propterea dicitur saluari ratione formalē eius, specificū autē distinctiuū ita cōuerti quod nec in se nec in suo simili remaneat & propterea auferri dicitur & nō saluari secūdum suam rationem formalem.

¶ Duplex propterea nec ellitas doctrinæ huius fuit: altera vt conuersio supernaturalis proportionalis conuersionibus naturalibus sic monstrata: altera vt intellectus nosset ex naturalibus conuersionibus, quas nouit, manu ducatur ad supernaturalia asseti non penetranda, saltem cogitanda, vt non impossibilia existimentur. Et hæc pro expositione literæ sint dicta.

¶ Cōfertdo autē Autoris rationē de cōvertibilitate cuiusq; creaturę Iquālcūq; alia occurrit. Petr⁹ de Pal. ambiguus, & Durādus obstāt manifestē in q. 4. dist. 11. dupliciter scilicet solu: do rationē Autoris, & arguēdo cōtra dictā positionē.

¶ Ratio igitur autoris (scilicet, Agēs virtutis infinitæ, q. habet actionē in totū ens, potest cōvertere, &c.) soluitur à Dur. dicēte q. ex hoc nō potest cōvertere nisi cōmunicātio in materia, ratione cuius vnū potest dici manere in altero.

¶ Cōtra positionē autē arguit multipliciter. Primò. Cōuersum manet in eo, in quē cōversum est: ergo nō possunt inuicē cōuerti nisi cōmunicātia in materia. Antecedēs, p. hanc quia in per hoc differt cōversio ab annihilatiōe. Cōsequētia etiā probatur ex eo q. nō manet in eo actuquia tunc nō esset cōversum: ergo manet in eo in potētia non actiua, sed passiua. hæc autem est potētia materiæ.

¶ Secundò. Absurdum est angelum converti in lapidem, aut ecōtra, nisi diceretur illa absurditas ab antiquo reprobata, q. vna natura posset fieri alia, puta quod albedo posset fieri nigredo, quod implicat contradictionem in omnibus naturis contrariis siue disparatis.

¶ Tertiò. Si vnus angel⁹ posset cōverti in aliū, sequeretur q. angelus posset desinere esse sine annihilatione: cōsequēs est falsum, quia angelus nō potest incipere esse nisi per creationē: igitur nec pōt desinere esse nisi per annihilationē.

¶ Arguitur quartò autoritate Aug. 7. super Genes. dicētis, quod corpꝰ posse mutari in spiritū aut naturā incorpoream, nec aliquos senisse scio, nec fides habet.

¶ Quintò autoritate Boet. in lib. de duabus na. & vna persona Christi, dicētis, illa sola inter se transmutari possunt quæ habēt vnius materiæ cōmunē substātiā.

¶ Deinde idē Durandus in quæst. 1. arguit specialiter contra conuersionē materiæ in materiā, quā Autor in hac litera ponit. Arguit autem sicut materia conuerteretur in materiam, conversio fieret p. hoc quòd materia desineret esse in se, & esset in suo simili, scilicet in materia alterius, in quam conversa dicitur. Sed hoc non potest dici quia sic cōuersio nō differret ab annihilatione: nā annihilata materia in aliquo nihilominus remanet similis materia in alio sine aliqua conuersione. Et rursus sequeretur secundum hoc, q. non diceretur materia vnius magis convertī in materiam alterius determinati, quam in materiam cuiuscunque alterius: quia quælibet est simillis cuilibet.

¶ Demum arguit Durand. idem ibidem contra modum conuertionis in litera positum, scilicet quòd totum cōvertitur in totum: ita quòd materia in materiam, & forma in formam convertuntur. Primò, quia ex hac positione sequitur subsistantiam panis verē annihilari. Et probatur sequela. primo quia id quod prius fuit aliquid, & postea est nihil est verē annihilatum: sed secundum hunc conuersionis modum substantia panis ante consecrationem fuit aliquid, & post consecrationē est nihil: ergo substātia panis est verē annihilata. Maior patet ex ratione terminorū. Minor probatur quia id quod nō est aliquid in se vel in alio, est nihilisee substātia panis post cōsecrationē nō est aliqd in se (vt patet) nec in alio, scilicet corpore Christi quia nihil plus est in corpore Christi, quām antē. Secundò quia si in corruptione materia desineret esse, quemadmodū & forma, iā nō esset corruptio, sed annihilatio: sed in hoc modo conuersionis tā materia quām forma panis desinit esse: ergo est vera annihilatio. Tertiò, Si remanente corpore Christi immutato, rediret eadē substantia panis, oporteret panem illū creari quia de nihilo fieret, quia non de substantia corporis Christi, nec de aliqua alia substantia fit: ergo si præexistente corpore Christi & nihil de substātia panis in eo remanēte panis desinat esse (vt in proposito ponitur) verē annihilaretur. Et probatur consequentia ex eo quòd eo modo se habet aliquid vel fit terminus ad quem annihilationis & terminus à quo creationis: ac per hoc sicut corpus Christi re dente pane per creationē nō impedit verā creationē: ita idē Christi corpus desinente pane, ita quòd nihil eius maneat in se aut Christi corpore, nō impedit quin fit vera annihilatio. Vnde infert Duran. quòd duobus existentibus modis conversionis in præexistēs (scilicet per modū quo alimētum convertitur in id quod alitur: & per modū imaginatum nulli intelligibilē, scilicet quo totū convertitur in totū præexistēs: modo superius expresso) nec vnus istorum per Ecclesiam sit magis approbatus aut reprobatus quām alius, videtur probaliter quòd ille modus, qui est possibilis & intelligibilis, esset eligendus & tenendus.

¶ Ad horum euidentiam non oportet alia facere fundamenta: quia si considerētur differentia inter aliquid esse seu remanere in alio, & id quod fuit aliquid esse illud aliud. eluiscesceret solutio nodi. Imaginatur Durand. & malē, oportere conuersum manere in eo, in quod est conuersum: quūm secundum veritatem conuersum non manēat in eo, in quod est conuersum: sed est ipsum, in quod est conversum, & propterea panis non annihilatur, nec remanet in corpore Christi: sed id quod erat panis, est corpus Christi.

¶ Vnde sigillatim respondendo, cōfutatur solutio ad rationē Autoris à Duran. alia: quoniā innititur huic falso fundamento. Conuersum oportet manere in eo, in quod convertitur. Et in hoc quoq; peccat primū argumentū contra positionem Autoris nam hoc falsum assumit: pro antecedēte. Et ad probationem eius respondetur falsissimum esse, quòd per hoc conuersio differat ab annihilatione: quod sicut enim ab illa per hoc, quòd id quod erat panis, est corpus Christi.

¶ Ad secūdū dicitur, q. licet sit secundū naturalē potentiā absurdū, angelū posse cōuerti in lapidē, aut ecōtra: non est tamē absurdū secūdum potentiā obedientiæ ad diuinā omnipotentiā. Et licet optime sit reprobatū, albedinē fieri nigredinē, sicut etiā reprobatū est panē fieri corpus Christi, non tamen reprobatum est, albedinem posse per diuinā omnipotentiā converti in nigredinē: nō enim implicat cōtradictionem: & similiter panis potest converti in corpus Christi.

¶ Ad tertium dicitur concedendo quòd angelus possit desinere esse sine annihilatione per conuersionem in alium. Et quod obiicitur quum non possit incipere esse nisi per creationem, respondetur quòd si ly potest attenditur secundum potentiam ordinariam, verum est, quia modus incipiēdi per creationem est tanquam naturalis modus, quo incipit esse angelus: sicut respōderet annihilatio, si tanquam naturali modo perderet esse. Verum sicut supernaturaliter potest perdere esse per conuersionem in aliam creaturam, non video quare supernaturaliter non possit incipere esse per conuersionē alterius in ipsum non præexistentem, sed acquirentem esse. Et moueor ad hoc, quia facilius videtur conuertere vnam creaturam in aliam non præexistentem & acquirentem esse, quam in eandem præexistentem. Vnde non admittitur vltimò assumptum à Durand. in hoc argumento, quod si admittendum putas tanquam impertinens, nego sequelam ad præsentem difficultatem pertinentem.

¶ Ad quartum & quintum simul dicitur quòd tam Augustē, quām Boēt. De mutationibus naturalibus, & quæ de facto secundum fidem fiunt, loquuntur: nos autem loquimur secundum diuinæ omnipotentiæ amplitudinem.

¶ Ad obiecta deinde eiusdē cōtra conuersionē materiæ in materiā, respōdetur cōmunicando in vocabulis cū Arguēte, quòd remanere in suo simili cōtingit dupliciter, vel per solā similis remanentiā, vel per remānentem similitudine q. est quod erat reliquū. Et in cōuersione quidē de qua est sermo, materia cōuerta remanet in suo simili secūdo modo: quia materia corporis Christi, q. erat materia panis. Arguens verò accipit remanere in suo simili primo modo, secundum quem procedere, consequentias & non secundum alterum modum clarè patet.

¶ Ad obiectademū eiusdē Duran. in q. 3. contra modū conuersionis iam declaratę negatur sequela annihilationis. Et ad primā probationē dicitur quòd plus requiritur ad veritatē maioris, scilicet quod id quod fuit res illa, postea sit nihil. Quod in proposito est falsum: quia licet panis ante consecrationē fuerit aliquid & post consecrationem non sit aliquid, quia non est quod tamē erat panis ante cōsecrationē, est post cōsecrationem aliquid, scilicet corpus Christi. Vel potes distinguere, maiorem duplicitēr posse intelligi, scilicet cū præcisione vel sine præcisiōe. Et si quidem intelligitur cum præcisione, hoc est præcidēdo à quocunque alio nō significato per ēē, dicitur q. propositio est vera, & patet ex ratione terminorū: sed non esset admittēda minor cū huiusmodi ligatur absq; præcisione compossibilitū cum ipsius veritate, quamuis nō significatorū per eam, dicitur quòd propositio potest esse & vera & falsa: quia rem, puta panem, prius fuisse aliquid, & postea nihil, pluribus modis cōtingere potest. Inter quos vnus est per totalem conuersionem ipsius in corpus Christi: sic eundum quem modū falsa est propositio quia quod erat panis, est corpus Christi. Et quia in minore exprimitur iste modus, ideo simpliciter maior est falsa.

Quæstion.

¶ Ad secundum negatur consequentia: quoniam, vt iam patet, plus requiritur ad annihilationē quām desinere esse materiā & formam: & potes ad vtrāque argumētum, & similia altius respondere, dicendo quòd esse nihil, non esse aliquid desinere esse, & liquid huiusmodi significatur contingit dupliciter. Vno modo per se: & sic verificantur omnia assumpta. alio modo concomitanter ad aliquid: & sic omnia sunt falsa. Et quia in proposito panis concomitanter ad cōuersionem sui in corpus Christi non est aliquid, est nihil, desinit esse. & non per se est nihil, non est aliquid definite esse: ideo non annihilatur annihilatio enim per se est, ad nihil, ad non aliquid, est ad non esse.

¶ Ad tertiū negatur assūpta primò cōditionalis, dicēdo quòd si diuina omnipotentia restitueret eundē panē numero, posset forte duplicitēr illū restituere, scilicet vel per modum creationis, vel per modū reconversionis. Et si fieret per modū creationi, impertinentia sunt omnia quæ adducūtur: quia corpus Christi nō esset terminus à quos creationis: quod tamen fuit terminus ad quē conversionis: & si sic fieret essent veræ ambæ istę propositiones, hic panis est, & corpus Christi est, quod fuit iste panis. Si verò fieret per reconversionē sic: q. corpus Christi inquantū est quod erat panis conueteretur in panē tūc verū esset quòd panis qui fuerat, iterum est: sed non esset vera enuntiatio dicens, corpus Christi est quod erat iste panis. Factum fuit insipiens: sed Durandus me coēgit.

¶ Quocirca illata à Durā. de ydabilitate sunt phātasię manifestē cōuincitur falsa ex decretali Lateranen. de sum. Trini. & fid. cuius limiter credimus, qui dicitur, Trā substātiatis panę in corpꝰ & vino in sanguinē Christi. Cōstat enim quòd trāsubstātiatio importat aliud quā vnionē materiarū, quā finxit Durandus fieri sub forma corporis Christi. sonat nāq; apud omnes fideles mutationē quandam panis in corpus Christi ineffabilē: ita quòd mutatione facta, corpus Christi est quod erat panis, & vbi erat panis. Vnde præstat eum vniuersali Ecclesia in captiuitatē redigere intellectū in obsequium Christi, quām cōtra Auctoritatis præcepta naturæ vires, ordinem aut potentiā, in hoc mysterio quærere.

Auctor.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquintæ Articulum quintum.*

IN hoc ar. & reliquis eiusdem 75. q. duo solùm notanda occurrunt. Primū est in ar. 6. ad primum, quòd forma panis est forma substantialis, specie differēs à pasta secundum Autorem, dum dicit, quòd ars producit formam substantialem panis virtute ignis decoquentis materiam ex farina & aqua confectam.

Persuadetur autem sic esse: quia ex hac tenemus conuersionē solius substantiæ panis in substantiam corporis Christi: si enim forma panis esset accidens, non per se: sed per aliud, scilicet subiectum cōuerteretur panis in corpus Christi. Et rursus nihil prohiberet facta confectarione remanere formā panis cum cæteris accidentibus remanentibus: quod constat esse falsum.

¶ *Nam forma panis conuertatur in animam Christi secundum quòd esse corporeum.*

¶ In responsione ad secundum eiusdē 6. ar. occurrit secundū, quod est ex Scoto in 4. sent. dist. 11. q. 1. contra hanc literā, ponentē formam panis converti in animā Christi, secūdū quod dat esse corporeū. Arguitur dupliciter: si hostia consecrata à Christo in cœna fuisset triduo mortis seruata, permānsisset eadē res primò contēta sub hostia: ergo permānsisset eadē forma corporis Christi cōstituēs illud corpus: sed anima Christi non permānsit in cōstituendo corpus illudquia fuit separata à corpore: ergo cōversio nō fuit facta in animā Christi. Ofa sunt clara. Et prima cōsequentia patet ex eo q. res primò cōtenta est corpus Christi.

¶ Præterea, Cōversio realis debet fieri in rem realem vt realem: sed anima intellectiua vt dat esse corporeum distinguendo contra esse animatum, non est quid reale vt reale, sed potius vt ratio: sicut commune non est aliquid præter singularia: ergo ista conuersio non est in animam Christi sub tali ratione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Ad hoc dicitur quòd quia corpus Christi vnum est & totum est quod continetur sub hostia, & quod est secundum se, eadem est secundum fidem substantia de identitate corporis Christi in veram, naturam & in sacramento non enim oportet magis seruare identitatem corporis Christi in sacramento, quàm in veram naturam. Et propterea dicitur, ad assumpta conditionalem quod res primò contenta fuisset in illo triduo eadem vtriplici identitate numerali, scilicet hypostatis, esse actualis existentiæ, & materiæ: & fuisset non eadem formaliter, sicut in rerum natura corpus Christi in illo triduo erat idem numero hypostasi, existentia & materia, non autem forma quia forma cadaueris ita in morte Christi dabat esse corporeum. Et hoc est philosophiæ consentaneum, imò secundum illius principia necessarium: quia corrupto vnius est generatio alterius. Nec minus exercitati in philosophia absurdum videtur putare formam cadaueris in corpore Christi: sicut nec absurdum eis videri debet, quòd oculi Christi mortui non erant oculi nisi æquiuocè: & sic de aliis membris similibus. Non dedecent quidem hæc Salustotem nostrum apud penetrant s. quòd gratus est etiam motibus vsque ad retractionem suam pœnalitatibus finem non imponerent separatio animæ à corpore euidenter retinatur, durans, vsque ad diem resurrectionem. ¶ Et si contra hæc responsionem obijciatur ex eodem Scoto in 3. quæst. di stin. 10. quòd sequeretur sub hostia seruata illo triduo non esse corpus Christi, quia non contenta fuisset sub hostia materia solasquoniam materia continetur sub sacramento, vt pars totius hoc est corporis, materia autem sola non est pars corporis nec materia cum anima Christi: quia erat separata ab illa, nec materia sub noua forma: quia sequeretur duo contradictoria, scilicet quòd materia haberet simul nouã formam, & non haberet illam: nunquam in esse naturæ haberet illam, & in sacramento non haberet illam. Respondendum est, quòd fuisset in illo triduo materia cum forma noua sub sacramento: ita quòd quia secundum veritatem præsupposita veritate formæ in compositio corpus Christi in illo triduo constituebatur per nouam formam in materiam: & in sacramento continebatur corpus per nouam formam constituendum. Et si instetur, quòd in illam formam numquam facta est conuersio, respondetur quòd sufficit fuisse sic tam cõ

propos. 1.

D.772.

Text. 26.

Infra 3. q. 77. art. 1. & 6 cor. Et 4. dist. 11. q. 1. ar. 3. q. 3. ¶ Et di. 12. q. 1. ar. 1. Co 11. l. 4 fin. Ad 3. prat. cor. Et quod 9. m. 5 ad 7. Et

suetum hominis, sed horribile carnem hominis comedere, & sanguinem bibere. Et ideo proponuntur nobis caro & sanguis Christi sumenda, sub speciebus illorum, quæ frequentius in vsum hominis veniunt scilicet panis & vini. Secundò, ne hoc sacramentum ab infidelibus irrideatur, si sub specie propria Dominum nostrum manducemus. Tertiò, vt dum inuisibiliter corpus & sanguinem Domini nostri sumimus, hoc proficiat ad meritum fidei.

¶ AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sicut dicitur in lib. de causis, effectus, plus dependet à causa prima quàm à causa secunda. Et ideo virtute Dei, qui est causa prima omnium, fieri potest vt remaneant posteriora prioribus sublatis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in hoc sacramento nulla est deceptio: sunt enim ibi secundum rei veritatem accidentia quę sensibus diudicantur: intellectus autem, cuius est proprium obiectum substantia (vt dicitur in tertio de anima) per fidem à deceptione præseruatur.

¶ Et sic patet responsio ad tertium. Nam fides non est contra sensum, sed est de eo, ad quod sensus non attingit.

¶ Ad quartum dicendum, quòd hæc conuersio non propriè habet subiectum, vt dictum est. sed tamen accidentia quæ remanent, habent aliquam similitudinem subiecti.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis alia panis.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substãtialis panis. Dictum est enim, quòd facta consecratione, remanent accidentia. Sed cùm panis fit quoddam artificiale: etiam forma eius est accidens. Ergo remanet facta consecratione.

¶ Præterea, Forma corporis Christi est anima: dicitur enim in secũdo de anima, quòd anima est actus corporis Physici, potentia vitam habentis. Sed non potest dici quòd forma substantialis panis conuertatur in animam. Ergo videtur quòd remaneat facta consecratione.

¶ Præterea, Propria operatio rei sequitur formam substantialem eius. Sed illud quod remanet in hoc sacramento, nutrit, & omnem operationem facit, quam faceret panis existens. Ergo forma substantialis panis remanet in hoc sacramẽto facta cõsecratione.

¶ SED CONTRA, Forma substantialis panis est de substantia panis. Sed substantia panis conuertitur in corpus Christi: sicut dictum est. Ergo forma substantialis panis non manet.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quidam posuerunt, quòd facta consecratione non solùm remanent accidentia panis, sed etiam forma substantialis eius. Sed hoc esse non potest. Primò quidem: quia si forma substantialis panis remaneret, nihil de pane conuerteretur in corpus Christi, nisi sola materia. Et ita sequeretur quòd non conuerteretur in corpus Christi totum, sed in eius materiam. quod repugnat formę sacramenti, qua dicitur, hoc est corpus meum. Secundò, quia si forma substantialis panis remaneret, aut remaneret in materia, aut à materia separata. Primũ autem esse non potest: quia si remaneret in materia panis, tũc tota substantia panis remaneret: quod est contra prædicta. In alia autem materia remanere non posset: quia propria forma nõ est nisi in propria materia. Si autem remaneret à materia separata, jam esset forma intelligibilis actu. & etiam intelligens: nam omnes formæ à materia separatæ, sunt tales. Tertiò esset inconueniens huic sacramẽto. Nam accidentia panis in hoc sacramento remanẽt, vt sub eis videatur corpus Christi non autem sub propria specie, sicut suprà dictum est. Et ideo dicendum est, quòd forma substatialis panis non remanet.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet arte fieri aliquid, cuius forma non est accidens, sed forma substantialis: sicut arte possunt produci ranæ & serpentes: talem enim formam non producit ars virtute propria, sed virtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam substantialem panis virtute ignis decoquentis materiam ex farina & aqua confectam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd anima est forma corporis, dans ei totum ordinem esse perfecti, scilicet esse & esse corporeum, & esse animatum: & sic de aliis. Conuertitur igitur forma panis in formam corporis Christi: secũdum quòd dat esse corporeum non autem secundum quòd dat esse animatum tali anima.

¶ Ad tertium dicendum, quòd operationum panis, quædam consequuntur ipsum ratione accidentium, sicut immutare sensum. Et tales operationes inueniuntur in speciebus panis post confecrationem, propter ipsa accidentia, quæ remanent. Quædam autem operationes consequuntur panem, vel ratione materiæ, sicut quod conuertatur in aliquid vel ratione formæ substantialis, sicut est operatio consequens speciem eius, puta quòd confirmat cor hominis. Et tales operationes inueniuntur in hoc sacramento: non propter formam vel materiam quæ remanent: sed quia miraculosè conseruntur ipsis accidentibus: vt infrà dicetur.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrum ista conuersio fiat in instanti.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd ista conuersio non fiat in instanti, sed fit successiua. In hac enim conuersione prius est substantia panis, & postea substantia corporis Christi. Non ergo vtrunq; est in eodem instanti, sed in duobus instantibus. Sed inter quælibet duo instantia est tempus medium. Ergo oportet quod hæc conuersio fiat secundum successionem temporis, quod est inter vltimum instans, quo est ibi panis: & primum instans, quod est ibi corpus Christi.

¶ Præterea, in omni conuersione est fieri & factum esse. Sed hæc duo non sunt simul: quia quod fit, non est: quod autem factum est, iam est. Ergo in hac conuersione est prius & posterius, & ita oportet quod non sit instantanea sed successiua.

¶ Præterea, Ambr. dicit in lib. de Sac. quod illud sacramentum, Christi sermone conficitur. Sed sermo Christi successiuè profertur. Ergo hæc conuersio fit successiuè.

¶ SED CONTRA est, quod hæc conuersio perficitur virtute infinita, cuius est subito operari.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd aliqua mutatio est instantanea triplici ratione. Vno quidem modo ex parte formæ, quæ est terminus mutationis. Si enim sit aliqua forma, quæ recipiat magis & minus, successiuè acquiritur subiecto: sicut sanitas. Et ideo quia forma substantialis non recipit magis & minus inde est quod subito fit eius introductio in materia. Alio modo ex parte

uersionem in corpus Christi remanens semper idẽ numero, per quã cunque formam constituatur: quia semper remanet nõ solùm eadem materia, sed eadem hypostasis: & quod plus est, idem esse, nam nouæ forma non dedit nouum esse, sicut nec constituit nouam hypostasim. Et ista licet sint mirabilia, sunt tamen vera singulariter in Christo, & propterea corpus Christi in triduo propter diuersitatem formæ non nisi secundum quid efficitur aliud: simpliciter enim, absolutè loquendo, remanet, & est semper idẽ numero. Videtur tamen, quòd noua illa forma, sicut adiunctitie pertinet ad corpus Christi, in supplementum separatæ ad tempus propriæ animæ, ita potius concomitanter quàm ex vi sacramẽti noua illa forma contenta fuisset sub seruata tunc hostia.

¶ Ad secundum dicitur, concedendo quod terminus conuersionis est quid reale vt reale: & propter ea negatur animã dantem esse corporeum, vt sic esse rationem aut minimam aliquam diminutionem realitatis sonat. Licet enim distinctio ipsius dãtis esse corporeũ à seipsa dante esse animarum, sit ratio seu rationis ens ipsa tamen tam dans, esse corporeũ vt sic, quam dans esse animarum, vt sic, non minus est realis vt realis, quàm si distinguerentur à seipsa realiter: distinctio enim vel indistinctio huiusmodi per accidens se habent ad realitatem ipsius dãtis hoc & dantis illud.

¶ Et tu nouitie scito, nõ referre ad fidei doctrinã sed ad philosophicas opiniones, sic vel aliter sentire de identitate fot mali corporis Christi in triduo: tenentes enim vnam tantum formã substantialem in compositio (de quorum numero est Autor) consequenter dicunt sic, Opinantes autem esse plures formas substantiales in compositio, aliter dicerent.

Ar. 1.

D.576.

Ar. 5. 6.

Sup. ar. 3. cor. & in. fra. q. 77. ar. 2. cor. ar. 3. ad 2. 3. ar. 2. ad 1. & ar. 3. ad 2. 3. ar. 5. 2. par. in. Et 4. dist. cap. 11.

ex parte subiecti quod quandoque successiuè præparatur ad susceptionem formæ: & ideo aqua successiuè calefit. Quando verò ipsum subiectum est in vltima dispositione ad formam, subitò recipit ipsam: sicut diaphanum subitò illuminatur. Tertio modo ex parte agentis, quod est infinitæ virtutis. Vnde statim potest materiam ad formam disponere: sicut dicitur Mar. 7. quod cùm Christus dixisset, Ephetha. quod est adaperire, statim apertę sunt aures hominis, & solutum est vinculum linguæ eius. Et his tribus rationibus hæc conuersio est instantanea. Primo quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur ista conuersio, non suscipit magis neque minus. Secundo, quia in hac conuersione non est aliquod subiectum, quod successiuè præparetur. tertio, quia agitur Dei virtute infinita.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod quidam non simpliciter concedunt, quod inter quælibet duo instantia sit tempus medium. Dicunt enim quod hoc habet locum in duobus instantibus, quæ referuntur ad eundem motum, non autem in duobus instantibus, quæ referuntur ad diuersa. vnde inter instans quod mensurat finem quietis, & aliud instans quod mensurat principium motus, non est tempus medium. Sed in hoc decipiuntur: quia vnitas temporis & instantis, vel etiam pluralitas eorum, nõ accipitur secundum quosque motus, sed secundum primum motum cæli, qui est mensura omnis motus & quietis. Et ideo alij hoc concedunt in tempore, quod mensurat motum dependentem ex motu cæli. Sunt autem quidam motus, ex motu cæli non dependentes, nec ab eo mensurati: sicut in Prima parte dictum est de motibus angelorum. vnde inter duo instantia illis motibus respondentia, non est tempus medium. Sed hoc non habet locum in proposito: quia quanuis ista conuersio secundum se non habeat ordinem ad motum cæli, consequitur tamen prolationem verborum, quam necesse est motu cæli mẽsurari. & ideo necesse est inter quælibet duo instãtia circa istam conuersionem signata, esse tempus medium. Quidam ergo dicunt, quod instans, in quo vltimo est panis, & instans in quo primo est corpus Christi, sunt quidem duo per comparationem ad mensurata, sed sunt vnum per comparationẽ ad tempus mensurans: sicut cùm duæ lineæ se contingunt, sunt duo puncta ex parte duarum linearum, vnum autẽ punctum ex parte loci continentis. Sed hoc non est simile: quia instans & tempus, particularibus motibus non est mensura intrinseca, sicut linea & punctus corporibus, sed solùm extrinseca, sicut corporibus locus. Vnde alij dicunt, quod est idem instans re, sed aliud ratione. Sed secundum hoc sequeretur, quod realiter opposita essent simul: nam diuersitas rationis non variat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendum est, quod hæc conuersio (sicut dictum est) perficitur per verba Christi, quæ à sacerdote proferũtur: ita quod vltimum instans prolationis verborum, est primum instans, in quo est in sacramento corpus Christi: in toto autem tempore præcedente est ibi substantia panis, cuius temporis non est accipere aliquod instans, proximo præcedens vltimum: quia tempus non componitur ex instantibus consequenter se habentibus, vt probatur 6. Physic. Et ideo est quidem dare primum instans, in quo est corpus Christi: non est autem dare vltimum instans, in quo sit substantia panis, sed est dare vltimum tempus. Et idem est in mutationibus naturalibus, vt patet per Philosophum in octauo Physi.

D.576.

D.744. Text. 72.

¶ Ad secundum dicendum, quod in mutationibus instantaneis simul est fieri & factum esse: sicut simul est illuminari & illuminatum esse. Dicitur enim in talibus factum esse, secundum quod iam est: fieri autem, secundum quod antè non fuit.

¶ Ad tertium dicendum, quod ista conuersio (sicut dictum est) fit in vltimo instanti prolationis verborum: tunc enim completur verborum significatio, quę est efficax in sacramentorum formis. Et ideo non sequitur quod ista conuersio fit successiua.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrùm hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod hęc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi. Omne enim id ex quo fit aliquid, est id quod fit illud, sed non conuertitur: dicimus enim quod ex albo fit nigrum, & quod album fit nigrum: & licet dicamus quod homo fiat niger, non tamen dicimus quod ex homine fiat nigrum, vt patet in primo Physic. Si ergo verum est, quod ex pane fiat corpus Christi, verum erit dicere, quod panis fit corpus Christi. Quod videtur esse falsum: quia panis non est subiectum factionis, sed magis est terminus. Ergo non verè dicitur, quod ex pane fiat corpus Christi.

4. dist. 11. q. 1. ar. 4.

¶ Præterea, Fieri terminatur ad esse vel ad factum esse. Sed hæc nunquam est vera, Panis est corpus Christi, vel, Panis est factus corpus Christi, vel etiam, Panis erit corpus Christi. Ergo videtur quod nec etiam hæc sit vera, Ex pane fit corpus Christi.

¶ Præterea, Omne id, ex quo fit aliquid, conuertitur in id quod fit ex eo. Sed hæc videtur esse falsa. Panis conuertitur in corpus Christi: quia hæc conuersio videtur esse miraculosior, quam creatio mundi, in qua tamen non dicitur, quòd non ens conuertitur in ens. Ergo videtur quod etiam hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

¶ Præterea, Illud ex quo fit aliquid, potest esse illud. Sed hæc est falsa, Panis potest esse corpus Christi. Ergo & hæc est falsa, ex pane fit corpus Chri.

¶ SED CONTRA est quod Ambr. dicit in libr. de Sacramentis, Vbi accedit consecratio, de pane fit corpus Christi.

li. 4. c. 4.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd hæc conuersio panis in corpus Christi, quantum ad aliquid, conuenit cum creatione & cum transmutatione naturali: & quantum ad aliquid, differt ab vtroque. Est enim commune his tribus ordo terminorum, scilicet vt post hoc sit hoc (in creatione enim est, esse post non esse: in hoc sacramento, corpus Christi post substantiam panis, in transmutatione naturali album post nigrum vel ignis post aerem) & quòd prædicti termini non sint simul. Conuenit autem conuersio, de qua nunc loquimur, cum creatione: quia in neutra earum est aliquod commune subiectum vtrique extremorum, cuius contrarium appareat in omni transmutatione naturali. Conuenit vero hæc conuersio cum transmutatione naturali in duobus, licet non similiter. primò quidem, quia in vtraque vnum extremorum transit in aliud (sicut panis in corpus Christi, & aër in ignem) non autem non ens conuertitur in ens. Aliter tamen hoc accidit vtrobique: nam in hoc sacramento tota substantia panis transit in totum corpus Christi, sed in transmutatione naturali materia vnius suscipit formam alterius, priori forma deposita. Secundo conueniunt in hoc, quod vtrobique remanet aliquid idem, quod non accidit in creatione. Differenter tamen: nam in transmutatione naturali remanet eadem materia vel subiectum, in hoc autem sacramento remanent eadem accidentia. Et ex his potest accipi qualiter differenter in talibus loqui debeamus. Quia enim in nullo prædictorum trium extremorum sunt simul, ideo in nullo eorum potest vnum extremum de alio prædicari per verbum substantiuum præsentis temporis: non enim dicimus, non ens est ens, vel panis est corpus Christi, vel aër est ignis, vel album est nigrum. Propter ordinem vero extremorum possumus vti in omnibus hac prępositione Ex, quę ordinem designat: possumus enim verè & propriè dicere, quod ex non ante fit ens, & ex pane corpus Christi, & ex aere ignis, vel ex albo nigrum. Quia vero in creatione vnum extremorum non transit in alterum, non possumus in creatione vti verbo Conuersionis: vt dicamus, quòd non ens conuertitur in ens. Quo tamen verbo, vti possumus, in hoc sacramento, sicut & in transmutatione naturali. Sed quia in hoc sacramento tota substantia in totam substantiam mutatur: propter hoc hæc conuersio propriè transubstantiatio vocatur. Rursus, quia huius conuersionis non est accipere aliquod subiectum, ea quæ verificantur in conuersione naturali ratione subiecti, non sunt concedenda in hac conuersione. Et primò quidem manifestum est, quòd potentia ad oppositum, consequitur subiectum: ratione cuius dicimus, quod album potest esse nigrum, & aër potest esse ignis: licet hæc non sit ita propria, sicut prima. Nam subiectum albi (in quo est potentia ad nigredinem) est tota substantia albi, non enim albedo est pars eius: subiectum autem formæ aëris est pars eius. vnde cùm dicitur, aër potest esse ignis, verificatur ratione partis per synecdochem. Sed in hac conuersione, & similiter in creatione, quia nullum est subiectum, non dicitur quod vnum extremum possit esse aliud, sicut quod non ens possit esse ens, vel quod panis possit esse corpus Christi. Et eadem ratione non potest propriè dici, quod de non ente fiat ens, vel quod de pane fiat corpus Christi: quia hæc prępositio De, designat causam consubstantialem, quæ quidem consubstantialitas extremorum in transmutationibus naturalibus attenditur penes conuenientiam in subiecto. Et simili ratione non conceditur quod panis erit corpus Christi vel quod fiat corpus Christi, sicut neque conceditur in

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsexteArticulum primum.*

Anno Quæstio

Arist.

D.376.

Q.77.

Infrà q. 79. art. 2. ad 3. Eiusd. dist. 10. art. 1. 2. Eiusdem. 7. art. 2. Io. 6. Hoc. Q. 74. art. 1.

Q. 50. art. 1. 3. q. 4.

Infrà q. 78 art. 6. ad 2. q. 79. artic. 1. ad 3. Eiusd. dist. 10. ar. 1. ad 2. Et 3. dist. 11. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 2. Et Io. 6. 63. 2. ar. 1. ad 2. Et 3. dist. 11. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 2. Et Io. 11. 6. Colos. 2.

¶ In corpore eiusdē art. ducium occurrit ex Dorando in 4. sent. dist. 10. q. 2. q. contra hanc propositionem communem arguitur, scilicet, si aliqua duo sunt realiter coniuncta, vbicunque est vnum realiter, oportet & reliquum esse. Soluit enim primo eam, dicens esse veram de existentia in loco loci: sic autem non autem de existentia in loco alicubi per habitudinem præsentiæ: qualiter contingit in proposito. Et ratio est: quia duorum realiter coniunctorum potest alterū habitudinem habere nō essentiæ ad aliquid, & reliquum non habere illā. Assert deinde instantiam: quia corpori Christi coniunctum realiter est de facto esse in cælo: & tamen illud esse in cælo non est sub hoc sacramento etiam concomitanter.

¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est, loqui de habitudine in communi, & aliud est loqui de habitudine tali, pura contenti ad continē: scilicet enim duorum coniunctorum realiter vnum potest habere habitudinē ad aliquid & reliquum non tamen non potest vnum eorum habere habitudinem contenti ad continens, & reliquum non. Et quia de tali habitudine est præsens sermo (quoniā credimus Christum veraciter contineri sub specie panis) ideo solida illa communis propositio assumpta in litera & vera non solùm de existentia alicubi localiter sed etiam de existentia reali sacramentaliter: quam significamus per contineri sub sacramento.

¶ Ad instantiam autem dicitur, quòd propositio dicta ab omnibus intelligitur de his quæ in sūt Christo absolute, & non per respectum ad extrinsecum, de quorum numero est esse in loco. Et hanc limitationem subintellectam explicat in ferius autor in arti. 5 ad tertium.

¶ In eodem ar. in respōne ad tertium, nota nouitie nouos terminos scilicet per modum substantiæ, per modū quantitatis. Et aduerte pro hoc loco & pro ar. 1. & 4. specialiter, ne oporteat tem sæpius repetere, ista habeti in litera ab Autore de istis modis. Primū attribuitur modo substantiæ quòd propria totalitas substantiæ continetur indifferenter in parua vel in magna quantitate, & per hoc intellige quòd suum oppositum, scilicet quod modo quantitatis attribuitur, quod totalitas quantitatiua non continetur indifferenter in parua vel in magna quantitate: sed præcisè in æquali. Secundum, quòd explicatur in ar. 3. est, quod modo substantiæ attribuitur, quòd natura substantiæ tota est sub quālibet parte dimensionum sub quibus continetur, & per oppositum intellige attribui modo quantitatis, quod tota quantitas non est sub qualibet parte dimentionum loci sub quibus continetur. Tertium explicatiuum vtrobique, quod in ar. 4. ad primum ponitur, est quòd modo substantiæ attribuitur, quòd eius natura est tota in toto & tota in qualibet parte: & per oppositum modo quantitatis attribuitur, vt sit tota in toto loco & singulæ partes in singulis partibus.

¶ In quibus omnibus etsi semper cauēs, quòd se tota substātia aut tota natura creatione, quod non ens erit ens, vel quod non ens fiat ens: quia hic modus loquendi verificatur in transmutationibus naturalibus ratione subiecti: puta cū dicimus quod album fit nigrum, vel album erit nigrum. Quia tamen in hoc sacramento, facta conuersione, aliquid idem manet, scilicet accidentia panis (vt supra dictum est) secundum quādam similitudinem aliquæ harum locutionum possunt concedi, scilicet quod panis fit corpus Christi: vel panis erit corpus Christi, vel de pane fit corpus Christi. Ve nomine Panis non intelligatur substantia panis, sed in vniuersali hoc quod sub speciebus panis continetur: sub quibus prius continetur substantia panis, & postea corpus Christi.

¶ AD PRIMVM ergo dicendū, illud, quod ex quo aliquid fit, quandoq; quidem importat simul subiectum cum vno extremorum transmutationis: sicut cùm dicitur, ex albo fit nigrum: & sic etiam dici potest, hoc fit illud, id est, album fit nigrum. Quandoque vero importat solum oppositum vel extremum: sicut cùm dicitur, ex mane fit dies: & sic non conceditur quod hoc fiat illud, id est, quòd mane fiat dies. Et ita etiam in proposito, licet propriè dicatur, quòd ex pane fiat corpus Christi: non tamen propriè dicitur, quòd panis fiat corpus Christi, nisi secundum quandam similitudinem vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illud, ex quo fit aliquid, quandoque erit illud propter subiectum quod importatur. Et ideo cùm huius conuersionis non sit aliquod subiectum, non est similis ratio.

¶ Ad tertium dicendum, quod in hac conuersione sunt plura difficilia quàm in creatione, in qua hoc solum difficile est, quod aliquid fit ex nihilo: quod camē pertinet ad proprium modū productionis primæ causæ, quæ nihil aliud præsupponit. Sed in hac conuersione non solùm est difficile, quod hoc totum conuertitur in illud totum, ita quod nihil prioris remaneat (quod nō pertinet ad communem modum productionis alicuius causę) sed etiam habet hoc difficile, quod accidētia remaneant corrupta substantia: & multa alia de quibus in sequentibus agetur. Tamen verbum Conuersionis recipitur in hoc sacramento, non autem in creationē sicut dictum est.

¶ Ad quartum dicendum, quod sicut dictū est, potentia pertinet ad subiectum: quod non est accipere in hac conuersione. Et ideo non conceditur, quod panis possit esse corpus Christi: non enim hæc conuersio fit per potentiam passiuam creaturæ, sed per solam potentiam actiuam creatoris.

fectum est, quoniam non de totalitate partiū quātitatiuarū, sed partiū essentialium loquimur. Et perinde est dicere, tota substantia, acsi diceretur integra species substantiæ. integritas enim speciei vocatur propria totalitas substātiæ: nō quia in sola substātia inuenitur, quā inueniatur etiā in accidētibus integritas specifica, sed quia primò inuenitur in substantia, & directe dicitur gaudere ratione totalitatis. Quantitatiua autem totalitas quantitatiua: ita quòd oppositæ conditiones vtriusq; vtrique nobis manifestant. Est igitur sensus primæ differentiæ in littera attributę his modis. Scilicet, per modū quantitatis & per modum substantiæ, quod integritas specifica substātiæ potest cōtineri in magna & in parua quātitate (vt patet in homogeneis & heterogeneis in litera) toti autē quātitatiui vt sic nō nisi sub æquali primò continetur potest enim locum & locatū æquare. Et similiter sensus tam secundæ quā tertiæ differentiæ est, q integritas specifica substantiæ est tota, id est secundum suam integritatem in toto quantitatiuo & in qualibet quantitatis parte. Sed est hic dubitationis locus quoniā euidenter constat in substantiis heterogeneis non esse has conditiones veras, sed in homogeneis tātūm. licet enim integritas naturæ ignis, aēris, panis, & cuiuscunque alterius homogenei sit tota, id est secundum suam integritatem specificam sub tota quantitate sua, & similiter sub qualibet eius parte (quæ libet enim pars ignis est ignis, & quælibet pars panis est panis, &c.) integritas tamen naturæ humanæ est ita secundum suam integritatem & in toto quod non est secundum suam integritatem in qualibet parte: vnde non qualibet pars hominis est homo. Et propterea videtur, quod istæ duæ differentiæ nō sint substantiæ: sed substantię talis, hoc est homogeneæ: & incaute loquuntur videtur Autor seu falsē, attribuendo hoc modo substantiæ absolutæ. Ad hoc dicitur, sed monem Autoris esse tot malem de substantia & substantiæ modo absolutè, vt patet ex eo quod sine substantia sit simpliciter sine ex materia & forma composita, semper specifica integritas substātiæ saluatur in tota quantitate, & in qualibet eius parte: & de simplici quidem liquet. de composita verò ex materia & forma manifestatur ex eo quòd non respondet forma vni parti quantitatiuę & materia alteri parti quantitatiuæ. Nec ex ratione compositi sit in qualibet homogeneis, quas contingit compositas esse ex materia & forma. Vnde accidit substantiæ ex hoc quod heterogeneæ est, quòd non sit tota in qualibet parte: & accidit hoc ex parte materiæ, quam oportet diffiormem esse in talibus substantiis.

¶ Dubiū alteri sū patet, an q modū substātiæ intelligat. Autor id qđ cōmuniter dicitur esse indiuisibiliter. Et est ratio dubij: q in ar. 3. Autor declarādo modū substātiæ dicit, per modū substātiæ, id est per modū, quo substātia est sub dimensionibus: hac enim declaratiōe habetur, q modus substātiæ nō importat indiuisibilitatē: nā substātia sub dimēsionib⁹ nō est indiuisibiliter, imò extēditur.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, q esse per modū substātię importat id quod cōmuniter dicitur, esse indiuisibiliter: ad hoc enim modū spectāt oēs cōditiōes & differentiæ supra positæ. Sed cauē ad ēndū est, q indiuisibilitas respicit propriā mensuram corporis Christi. Non potest ergo esse quòd totus Christus sub hoc sacramento contineatur.

¶ SED CONTRA est quod Ambr. dicit in lib. de Offi: In illo sacramento Christus est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd omnino necesse est confiteri secundum fidem catholicam, quòd totus Christus sit in hoc sacramēto. Sciendū tamē, quòd aliquid Christi est in hoc sacramēto dupliciter. Vno modo quasi ex vi sacramenti, alio modo ex naturali cōcomitantia. Ex vi quidē sacramēti est sub speciebus huius sacramenti id in quod directè cōuertitur substantia panis & vini præexistens: prout significatur per verba formæ, quæ sunt effectiua in hoc sacramento: sicut & in cæteris, pura cùm dicitur hoc est corpus meū, vel, hic est sanguis meus. Ex naturali autem cōcomitatia est in hoc sacramento illud, quod realiter est cōiunctū ei, in quod prædicta conuersio terminatur. Si enim aliqua duo sunt realiter coniuncta vbicunq; est vnum realiter, oportet & aliud esse. Sola enim operatione animæ discernuntur quæ realiter sunt coniuncta.

¶ AD PRIMVM ego dicēdum, quòd quia cōuersio panis & vini non terminatur ad diuinitatē vel animam Christi, cōsequēs est quòd diuinitas vel anima Christi non sit in hoc sacramento ex vi sacramenti, sed ex reali concomitantia. Quia enim diuinitas corpus assumptum nunquàm deposuit: vbi cunq; est corpus Christi, necesse est & eius diuinitatē esse: & ideo in hoc sacramēto necesse est esse diuinitatem Christi, concomitantem eius corpus. Vnde in Symbolo Ephesino legitur, Participes efficimur corporis & sanguinis Christi, non vt communem carnem percipientes, nec viri sanctificati & verbo coniuncti secundum dignitatis veritatem, sed verè viuificatricem, & ipsius Verbi propriam factam. Anima verò realiter separata fuit à corpore, vt suprà dictum est. Et ideo si in illo triduo mortis fuisset hoc sacramētum celebratū, non fuisset ibi anima Christi, nec ex vi sacramēti, nec ex reali concomitātia. Sed quia Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur (vt dicitur Rom. 6.) anima eius semper est realiter cor pori eius vnita. Et ideo in hoc sacramento corpus quidē Christi est ex vi sacramēti, anima autem Christi ex reali concomitantia.

¶ Adsecundū dicēdū, quod ex vi sacramēti sub hoc sacramento continetur quantū ad species panis, nō solùm caro, sed totū corpus Christi, scilicet ossa, nerui, & alia huiusmodi. Et hoc apparet ex forma huius sacramēti in qua non dicitur, hæc est caro mea, sed hoc est corpus meum. Et ideo cùm Dominus dixit Ioann. 6. Caro mea verè est cibus, caro ponitur ibi p toto corpore: quia secundum consuetudinem humanam videtur esse magis manducationi accommodata: prout scilicet homines carnibus animalium vescuntur communiter, non autem ossibus vel aliis huiusmodi.

¶ Ad tertium dicendum, quod (sicut suprà dictū est) facta cōuersione panis in corpus Christi, vel vini in sanguinē, accidētia vtriusque manent. Ex quo patet quod dimensiones panis vel vini nō cōuertuntur in dimēsiones corporis Christi, sed substātia in substantiam. Et sic substantia corporis Christi vel sanguinis, est sub hoc sacramēto ex vi sacramenti, non autem dimensiones corporis vel sanguinis Christi. Vnde patet quod corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiæ, & nō per modum quantitatis. Propria autem totalitas substantiæ cōtinetur indifferenter in parua vel magna quantitate: sicut tota natura aēris in magno vel paruo aēre, & tota natura hominis in magno vel paruo homine. Vnde & tota substantia corporis & sanguinis Christi continetur in hoc sacramento post consecrationem, sicut ante consecrationem continebatur ibi tota substantia panis & vini.

¶ *Virum totus christus contineatur sub vtraque specie huius sacramenti.*

Q. 50. art. 1. 3. q. 4.

Q. 74. art. 1.

Infrà q. 78 art. 6. ad 2. q. 79. artic. 1. ad 3. Eiusd. dist. 10. ar. 1. ad 2. Et 3. dist. 11. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 2. Et Io. 6. Io. 7. 2. ar. 1. ad 2. Et Co. 11. 6. Co. 2.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur quod sub vtrāq; specie huius sacramenti totus Christus contineatur. Hoc enim sacramentum ad salutem fidelium ordinatur, nō virtute specierum, sed virtute eius quod sub speciebus cōtinetur: quia species erant etiam ante consecrationem, ex qua est virtus huius sacramenti. Si ergo nihil continetur sub vna specie, quod non contineatur sub alia, sed totus Christus continetur sub vtraque, videtur quod altera illarum superfluat in hoc sacramento.

¶ Præterea, Dictum est, quòd sub nomine relationis, quæ includitur in Eucharistia sub modo naturali, sed sub modo disparato. Quod probatur: Eo modo est res contenta in Eucharistia, quo modo est primum signatum huius significati existentia sub modo naturali non continetur hic realiter, sed sub modo alio disparato, scilicet sacramentaliter. Ergo. Multa alia affert Scot. quæ etiā referre pudet me tanto tempore in chimæris versare.

¶ Ad aliqualem clarita tem hoti. licito dignum admirarione esse, quod cùm Scotus supra corpus Christi verum quod est in cælo, nihil addere ponat esse in hoc tacramēto, nisi terminum extrinsecum aduenientem (puta respectum præsentiæ ad species panis) quomodo potuerit etiā fingere, si auferretur corpus Christi per annihilationem, remanere aliud etiam per diuinam omnipotentiam, quàm illum respectum præsentiæ, Deo illum conseruante. Nam si nihil aliud remaneret nisi dictus respectus, quomodo fingi potest quòd remaneant partes & proprietates corporis Christi: & si aliquid aliud, quàm ille respectus remanet, oportet quòd esse sub sacramento plus addat supra corpus Christi, quàm illum respectum. Quocirca si conseruaretur à Deo respectus ille non conseruato Christi corpore in tantum natura, non esset corpus Christi sub sacramento: quemadmodum si conseruaretur respectus localis, quo corpus Christi est in cælo non cōseruato corpore Christi, nō esset corpus Christi in cælo aliud quippe est conseruari respectus istos extrinsecos, & aliud conseruari corpora quorum sunt. Magna que differentia est inter requisita & concomitantia ad verificationem de spectum tantum modo & inter requisita & concomitantia ad verificatiōem denominationum corporum ab illis respectibus. Ad verificandum siquidem respectum illum conseruatum, sufficit quod respectus ipse sit nec inde sequitur, quòd res, quæ denominabatur, amplius denominetur: si enim respectus præsentiæ solus conseruaretur, esset ipse sententia sine corpore alio quo præsente: sicut si esse in cælo tantum conseruaretur, esset esse in loco sine aliquo existente in loco.

¶ Et hæc sint dicta ad claritatē doctrinæ, & secundū veritates cōditionales, nō curando de possibilitate vel impossibilitate antecedētium & consequentium.

¶ Et vt omnibus satisfiat, sigillatim respōdendū est rationibus Scoti. Ad primā igitur dicitur primò, quòd minor est falsissima, scilicet quod existētia corporis Christi est indifferens ad modū naturalē & modū supernaturalem: nulla enim substantia est indifferens ad esse absolutū vel respectiuū, nisi absolutum sit indifferens ad se & ad genus aliudquod implicat contradictionē. Vnde corpus Christi est ita determinatū ad modū essendi naturalem, sicut est determinatū ad esse seipsum: quia tunc perdit esse seipsum, quum perdit esse modo naturali, ad modum enim sacramentalē se habet corpus Christi, vt ad esse superueniēs tanquam accidentale quoddam. Et propterea respondeo recitata, quòd modus sacramentalis dependet à naturali, vera est: nō solum ea ratione qua superueniens dependet ab eo cui superuenit sed ea ratione qua denominatio dependet à re denominata, & respectus à termino seu fundamēto, & includēs ab includo.

¶ Ad obiectionem Scot. dicitur, quòd aliud est loqui de ipsa existentia, id est præsentia in sacramento: & aliud est loqui de re existente, id est præsente in sacramento. Si enim sit sermo de ipsa existentia seu præsentia, tunc consequenter loquendo de ipsa, secundum naturam respectuum loquendum est: & sic consequentia inducta à Scot. non valet, quia respectus dependet ab aliquo, quod nec est de essentia eius nec causa eius: dependet enim à termino seu ad terminū, & nō potest esse sine termino, qui nec est de essentia eius, nec causa eius. Si autē est sermo de toto hoc, scilicet re existēte seu re præsentente, falsum est antecedēs pro prima parte: quia de essētia rei præsentis sacramēto est ipsa mat

Universidad de Deusto
Biblioteca

res præsens, scilicet corpus Christi habent suum esse naturale. Et quum contra hoc Sophistice instatur, si corpus Christi habens suum esse materiale, esset res Eucharistiæ, haberet ibi modum essendi naturalem, id est, extensiuum localissimæ patet responsio, quòd mutatur res præsens in modū præsentiæ. Est si quidē res præsens Eucharistiæ modus Christi naturalis, sed modus præsentiæ non est modus ille naturalis, sed modus sacramentalis. Et propterea diximus, quòd est de essentia rei præsentis, & non diximus, quòd est de essentia modi præsentiæ.

¶ Ad tertiū dicitur, quòd corpus Christi verum in suo esse naturali, est Eucharistia & sacramentū & res sacramenti: vt patet in Magistro sent. 4. lib. dist. 8. & Aug. ibidem alleg.

¶ Ad quartum, sustinendo responsionem rectitatam, dicitur quòd terminus seu fundamēntum respectu præsentiæ, est corpus Christi in esse suo naturali. Et ad probationem in oppositum dicitur quòd committit manifestè sophisma figuræ dictionis, diuertendo à re admodum rei, hoc est à re præsente, ad modum præsentiæ, à re cōtenta ad modum, quo continetur. Existentia enim corporis Christi in suo modo naturali, est res primò contenta & signata: & dicente Christo, hoc est corpus meū: dicendo enim corpus meum, sine additione alicuius, proculdubio significauit corpus suum in suo esse naturali. Modus autem, quo continetur, non est res signata neque contenta in hoc sacramento, sed modus continendi. Et constat non valere argumēntum corpus Christi non continetur modo naturali, id est extensiuo: ergo res contenta non est ipse modus naturalis & extensiuus corporis Christi vt patet. Et hinc manifestum est, chimæram esse quòd ante incarnationem Christi potuerit verè esse hoc sacramentū sicut nunc dato enim quòd Deus potuisset efficere sub accidentibus panis eundem respectum præsentiæ, qui nunc fieri dicitur nulla tamen res inueniretur propterea præsens: quia nec corpus Christi, quod non erat, nec alteres Et propterea falsa fuisset hæc propositio, hoc est corpus meum: nulla enim alia veritatis eius ratio assignatur, nisi quia hoc est corpus illud, quod est in cælo: sita quòd illud quod est in cælo, veracitèr continetur sub specie panis: ac per hoc si corpus Christi, quod est in cælo, in seipso annihilaretur, nullum remaneret fundamentum veritatis huius Hoc est corpus meum.

Gio. ord.

Ar. pra. ad 1.

Super Quæstionis septuagesimæ sextæ Articulum tertium.

¶ Num quantitas corporis Christi indiuisibiliter contineatur, & quomodo in hoc sacramento.

Quæstio. IN art. 3. duo occurrunt dubia. Primum circa tem ipsam ex Durando: secundum circa rationem in litera redditam ex Scoto & Durādo. Durandus contra communem opinionem tenentem non solùm substantiam corporis Christi, sed etiam quantitatem eius naturali concomitantia contineri, indiuisibiliter tamen in hoc sacramento: obiicit dupliciter. Primò, Nihil potest comparari ad aliud modo incompossibili suæ naturæ: sed indiuisibilitas est incompossibilis naturæ quantitatis: quia ipsa de natura sua intrinseca est diuisibilis: ergo quantitas corporis Christi non potest comparari ad quantitatem hostiæ indiuisibiliter: hoc est vt sit tota sub toto & tota sub qualibet parte.

¶ Secundò, Vbicunque est substantia in se realiter, ibi est substantialiter: quia iste modus est ab ea inseparabilis: ergo similiter vbicunque est quantitas in se, realiter ibi est quantitas: quia iste modus est inseparabilis à quantitate: nō est ergo Christi quantitas per modum substantiæ in hoc sacramento.

¶ Circa rationem verò in litera redditam, quia scilicet ex vi sacramenti sola corporis Christi substātia continetur sub hostia, quantitas autem concomitāter, Scotus in 4. sent. dist. 10. q. 1. improbando occurrit, sic arguens, Vnum quodque, siue sit primus terminus conuertionis, siue secundus: si tamen est ibi, habet proprietates suas, quæ sibi necessariò & naturaliter conueniūt. ergo quantitas corporis Christi, siue per conuersionem fit sub sacramento, vel primo vel secundatiō est ibi, habet suum modum naturale, quod est esse modo quantitatiuo. Consequētia clara, & antecedens probatur dupliciter, scilicet exemplo & ratione. Exemplum est quia si Deus vel natura causaret substantiam quantam, ita quòd quantitas concomitetur substantiam: nihil ominus quantitas habebit suum modum naturalem. vnde apparet quòd concomitantia non mutat modum naturalem quantitatis concomitantis. Ratio verò est: quia diuersa habitudo ad agens (scilicet primaria vel secundaria, mediata vel immediata) nō variat naturam rei: tamen producatur: ergo nec carebit quātitas suo modo naturali, propter hoc tantum, quia non est primus terminus cōuertionis: dum tamen sit ibi realiter sine primò sine concomitanter per illam conuersionem.

¶ Durand. verò alia via contra hanc rationem procedit, arguens: Quantitas de ratione sua intrinseca est diuisibilis: ergo nullo modo potest sibi competere ratione cuiuscunque alterius indiuisibiliter se habere: ergo non potest compari ad locum modo substantiæ. Et confirmatur, quia anima rationalis licet sit in loco mediante humano corpore quātō: ipsa tamen est indiuisibiliter in loco: est enim tota in toto loco, & tota in qualibet parte eius, & hoc ideo, quia animæ rationali repugnat diuisibilitas. Ergo per oppositum, non obstante quòd quantitas Christi sit in sacramēto mediante substantia, est diuisibiliter, quia quantitati repugnat indiuisibilitas.

Aliàs Oī nō cum minuciis ex eo.

¶ Pro faciliori intellectu eorum quæ tractantur (ne obscuritate nominum impossibile reputetur quod creditum) sciēdum est idem esse quantitatem corporis Christi indiuisibiliter se habere ad quantitatem hostiæ & inter quantitatē corporis Christi præsentem hostiæ & quantitatem hostiæ non esse positionem, quæ vnum inter decem prædicamenta ponuntur. ita quòd corpus Christi quantum sub hostia contentum, in seipso quidem est diuisibile & habens positionem in partibus ipositionem autem dico illam, quæ ponitur differentia quantitatis: quum distinguitur quantitas in quantitatem habentem positionem in partibus & quantitatem carentem illa) vt continetur verò sub hostia, caret positione seu situ vno ex decem generibus: dicit enim huiusmodi positio ordinem partium in loco. Quo ordine constat carere corpus Christi quantum, vt est sub hostia: quia non est in ea localiter: modo enim partium in loco, sine esse localiter, non est intelligibilis. Et quia huiusmodi situs, siue positio non est de ratione quantitatis dimensiuæ: sed sola positio quæ est differentia quantitatis est de dimensionum rationem: ideo attentè oportet perspicere, quòd diuisibilitas, quæ est de ratione quantitatis, non opponitur indiuisibilitati, quæ consistit in negatione positionis specialis prædicamenti. Nec propterea fallaris, putans me dicere quòd modus essendi indiuisibiliter sit pura negatio positionis specialis generis: hoc enim nec somniauit, sed vt intelligas quæ dicimus per huiusmodi negationem annexam positiuæ præsentiæ Christi corporis quanti ad hostiam (continetur enim veracitèr Christi corpus quantum sub hostia absque situ seu positione speciali prædicamento) hæc enim negatio includitur in eo quod signatur per contineri indiuisibiliter in hoc sacramento.

¶ Hæc ergo manifestatione suppositā (ex qua apparet, quòd quantitas Christi corporis nec perdit suam diuisibilitatem, nec induit modum aliquem sibi repugnantem, nec perdit in se suum modum naturalem: sed in hoc quòd continetur sub hostia, caret modo illo, qui importatur per positionem seu situm) respondetur ad obiecta. Et ad primum Durandi contra positionem ipsam, negando assumptum minor, vniuocè loquendo: quoniam modus istius modi indiuisibilitatis non repugnat diuisibilitati quantitatis.

¶ Ad secundum verò facilè dici potest, quòd argumentum à simili claudicat: veruntamen seruata vniuocatione terminorum, respondendo dicitur falsum assumi in antecedente: quoniam substantia alicubi est, non per modum substantiæ, sed per modum quantitatis, vt patet in substantiis extensis: sunt enim in loco quantitatiuè. Et rursus substantia heterogenea, puta bos, non est per modum substantiæ in qualibet suæ quantitatis parte: non est enim tota natura bonis in qualibet eius parte quantitatiua.

¶ Ad obiecta secundi dubij respondendo, dicitur primò ad Scoti argumentum, quòd procedit ex falsa interpretatione rationis allatæ ab Autore: ac si Autor adduxisset pro causa, quare quantitas est in hoc sacramento per modum substantiæ, quia est quasi secundarius terminus mutationis. Hoc autem procul est ab Autoris sensu, non enim consistit eius ratio in differentia inter primum & secundum terminum in fieri (vt Arguens vsurpauit) sed inter per se rationem essendi in sacramēto, & id quòd per accidens cōcomitatur: vt patet expressè in hoc artieu. 4. in responsione ad primum. Vbi videre potes quantū distet sensus iste verus à sensu illo vsurpato, Et sofellit fortè Arguentem, quia Autor declarat quid est Illud quod est per se ratio essendi relinquit in hoc sacramēto, ex hoc quòd est per se primò terminus conuersionis. Quia igitur Autoris ratio non consistit in differentia inter primò vel secundò fieri, sed inter per se existens in sacramento & per accidens existens ibidē, ideo non oportet aliter ad argumenta Scoti respondere: sed tanquā impertinentia & extranea relinquere. Posset tamen gratia materiæ (hoc est talis mutationis, qualis est cōuersio Christi) sustineri ratio formata à Sco. ex differentia inter primum & secundū terminum conuersionis, cōtra quam arguit, & sic dicendum esset, quòd licet in creatione & generatione & similibus secundarius terminus subnaturalem modum assequatur, & non induat modum primi terminī in hac tamē conuersione secundarius terminus, id est, concomitans induit modum primi terminī.

4. dist. 10. ar. 3. qū. 3. Et dist. 12. qū. 1. ar. 3. q. 2. ad 3. Et 4. con. cap. 67. Et qual. 4. ar ti. 8. con. 3.

Ar. prae.

¶ Et si quæratur quare potius in hac quàm in aliis mutationibus hoc inueniatur, respondetur: quia hoc est singularissimum in hac mutatione, quòd primus terminus est sola ratio in effendo, quibuscunq; concomitantibus: hoc est quòd ratio essendi in hoc sacramento quibuscunque existentibus in eo, est res primò terminans conuersionem. Et hæc defensio in idem redit cum prima responsione, vt patet, & ideo non oportet sollicitare de diuersa habitudine ad agens: quoniam est extra propositum.

¶ Ad obiectionem autē Durand. dicitur falsum assumi, scilicet q̄ contineri indiuisibiliter repugnet quātitati diuisibili.

¶ Et ad confirmationem negatur similitudo: quoniā animæ rōnali repugnat & esse diuisibilem & diuisibiliter cōtineri: quantitati autē licet repugnet esse indiuisibile, non tamen repugnat in diuisibiliter contineri.

¶ Et hæc sufficiant etiam pro arti. 5.

totus Christus: oporteret enim quòd sub qualibet parte esset quælibet pars: & ita vbi esset vna pars, esset & alia. Non ergo potest esse, quòd totus Christus sit sub qualibet parte hostiæ, vel vini contenti in calice.

¶ Præterea, corpus Christi semper veram retinet corporis naturam, nec vnquam mutatur in spiritum. Sed de ratione corporis est, vt sit quantitas positionem habens, vt patet in Prædicamentis. Sed ad rōnem huius quātitatis pertinet, quòd diuersæ partes in diuersis partibus loci existant. Non ergo potest esse (vt videtur) quòd totus Christus sit sub qualibet parte specierum.

¶ SED CONTRA est quod Aug. dicit in quodam sermone, Singuli accipiunt Christum dominum, & in singulis portionibus totus est: nec per singulas minuitur, sed integrum se præbet in singulis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut ex suprà dictis patet) quia in hoc sacramento substantia corporis Christi est ex vi sacramenti, quantitas autē dimensiua ex vi realis cōcomitantiæ, corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiæ, id est per modū quod substantia est sub dimensionibus, non autem per modum dimensionum, id est, non per modum illum, quo quātitas dimensiua alicuius corporis, est sub quantitate dimensiua loci. Manifestum est autem, quòd natura substantiæ tota est sub qualibet parte dimensionum, sub quibus cōtinetur: sicut sub qualibet parte aeris est tota natura aeris, & sub qualibet parte panis est tota natura panis. Et hoc indifferenter, siue sint dimensiones actu diuisæ (sicut cum aër diuiditur, vel panis secatur (vel etiā sint actu indiuisæ, indiuisibiles vero potentia Et ideo manifestū est, quòd totus Christus est sub qualibet parte specierum panis, etiam hostia integra manente, & non solum cum frangitur: sicut quidam dicunt, ponentes exemplum de imagine quæ apparet in speculo, quæ apparet vna in speculo integro: speculo autem fracto, apparent singulæ in singulis partibus. Quod quidē nō est omnino simile: quia multiplicatio huiusmodi imaginū accedit in speculo fracto propter diuersas reflexiones ad diuersas partes speculi: hic autem non est nisi vna consecratio, propter quā corpus Christi est in hoc sacramento.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd numerus sequitur diuisionē. Et ideo quandiu quantitas manet indiuisa actu, neq; substantia alicuius rei est pluries sub dimensionibus propriis, neque corpus Christi sub dimensionibus panis: & per cōsequēs neq; in finities, sed totiēs, in quot partes diuiditur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd illa determinata distātia partium in corpore organico, fundatur super quantitate dimēsiua: ipsa autem natura substātiæ præcedit etiam quātitatem dimensiuam. Et quia conuersio substantiæ panis, directè terminatur ad substātiam corporis Christi, secundū cuius modum proprie & directè est in hoc sacramento corpus Christi, talis distantia partiū est quidem in ipso corpore Christi vero sed nō secundum hanc distantiam comparatur ad hoc sacramentum, sed secundum modum suæ substantiæ: sicut dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de natura corporis, quam habet secundum quantitatem dimēsiuam. Dictum est autem, quòd corpus Christi comparatur ad hoc sacramentum, non ratione quātitatis dimensiuę: sed ratione suæ substantiæ: dictum est.

ARTICVLVS. IIII.

¶ Vtrùm tota quantitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacramēto.

4. dist 10. ar. 2 qū 3. & 4. & dist 12. q. 1. ar. 2. q. 1. Et 4. con. ca 63. 64. & 67 Et qual 7. ar ti. 8. con.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non tota quantitas dimensiua corporis christi sit in hoc sacramento. Dictum est enim quòd totum corpus Christi continetur sub qualibet parte hostiæ cōsecratę. Sed nulla quantitas dimensiua tota continetur in aliquo toto, & in qualibet parte eius. Ergo est impossibile quòd tota quantitas dimensiua corporis Christi contineatur in hoc sacramento.

¶ Præterea, Impossibile est duas quantitates dimensiuas esse simul, etiam si vna sit separata & alia in corpore naturali: vt patet per Philosphum in 3. Metap. Sed in hoc sacramento remanet quātitas dimensiua panis, vt sensu apparet. Non ergo est ibi quantitas dimensiua corporis Christi.

¶ Præterea, Si duæ quantitates dimensiuæ inæquales iuxta se ponantur maior extenditur vltra minorem. Sed quantitas dimensiua corporis Christi, est multò maior, quàm quantitas dimensiua hostiæ consecratæ, secundum omnem dimensionem. Si ergo in hoc sacramento sit quantitas dimensiua corporis Christi cum quantitate dimensiua hostiæ: quantitas dimensiua corporis Christi extenderetur vltra quantitatem hostiæ, quæ tamen non est sine substantia corporis Christi. Ergo substantia corporis Christi erit in hoc sacramento etiam præter species panis. Quod est inconueniens, cùm substantia corporis Christi non sit in hoc sacramento nisi per consecrationem panis, vt dictum est. Impossibile ergo videtur, quòd tota quantitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacramento.

¶ SED CONTRA, Quantitas dimensiua corporis alicuius non separatur secundum esse à substantia eius. Sed in hoc sactamento est tota substantia corporis Christi: vt suprà habitum est. ergo tota quantitas dimensiua corporis Christi est in hoc sacramento.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est (dupliciter aliquid Christi est in hoc sacramento. Vno modo ex vi sacramenti, alio modo ex reali concomitantia. Ex vi quidem sacramenti quantitas dimensiua corporis Christi non est in hoc sacramento. Ex vi enim sacramenti est in hoc sacramento illud, in quod directè conuertio terminatur. Conuertio autem, quæ fit in hoc sacramento, directè terminatur ad substantiam corporis Christi: non autem ad dimensiones eius. Quod patet ex hoc, q̄ quantitas dimensiua panis remanet facta consecratione, sola substantia panis transeunte. Quia tamen substantia corporis Christi, realiter non * denudatur a sua quantitate dimensiua, & ab aliis accidentibus: inde est quòd est vi realis concomitantiæ, est in hoc sacramento tota quantitas dimensiua corporis Christi, & omnia accidentia eius.

** Aliàs dimidiatur.*

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd modus essendi cuiuslibet rei determinatur secundum id quod est ei per se, non autem secundum id quod est ei per accidens: sicut corpus est in visu secundum quòd est album, non autem secundum quòd est dulce, licet idem corpus sit album & dulce. vnde & dulcedo est in visu secundum modum albedinis, non secundum modum dulcedinis. Quia igitur ex vi huius sacramenti est in altari substātia corpis Christi, quantitas autem dimensiua eius est ibi concomitanter, & quasi per accidens: ideo quantitas dimensiua corporis Christi est in hoc sacramento, non secundum proprium modum (vt scilicet sit tota in toto, & singulæ partes in singulis partibus) sed per modum substantiæ, cuius natura est tota in toto, & tota in qualibet parte.

Ar. prae

¶ Ad secundum dicendum, quòd duæ quantitates dimensiuę nō possunt naturaliter simul esse in eodem, ita quòd vtraque sit ibi secundum proprium modum quantitatis dimensiuæ. In hoc autem sacramento quantitas dimensiua panis est secundum proprium modum. scilicet secundum commensurationē quandam non autem quantitas dimensiua corporis Christi, sed est ibi per modum substantiæ, vt dictum est.

¶ Ad tertium dicēdū, quod quantitas dimēsiua corporis Christi non est in hoc sacramento secundum modum commēsurationis qui est proprius quantitati: sed quam pertinet quòd maior quantitas extendatur vltra minorem, sed est ibi per modū iam dictum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis septuagesimæsexte Articulum primum.

IN ciuilo ly mobiliter extenditur tam ad motum quam ad mutationem. Dubitari enim potest mobilitas corporis Christi in sacramento, vel de motu locali ad nutum hostiæ, vel de mutatione qua desinet esse in sacramento: & ad utrumque modum extendit se ly mobiliter.

Annot. Infra ar. 6. con. & ad 1. Et 4. dis. 10. quæs. 2. ar. 2. q. 1. ad 2. Et 4. dis. 6. q. 3. Et quol. 1. ar 22 ad 2.

¶Circa doctrinã traditam in hoc articulo aduerte primò, Autorem sentire quòd Christum esse sub hoc sacramento est esse quoddam relatiuũ, dum dicit, per hoc ipsum quòd dicimus ipsum esse sub sacramento, significatur quædam habitudo eius ad hoc sacramentum. Hinc enim manifestatur non esse idẽ esse Christi corporis in se, & esse eiusdẽ in sacramento. Quod sub aliis verbis explicatur dicendo, Aliud est esse Christi corpus in seipso: & aliud est contineri sub sacramento ipsum idem Christi corpus in seipso existens. Non discedes ergo ab Autoris doctrina, loquendo secundum de conuersione panis in substantiã corporis Christi, de habitudine Christi ad hoc sacramẽtum, vt superius fecim⁹. Nec propterea putes explicatum esse modum quo Christus est in hoc sacramento: nam explanatio huiusmodi est per communia valde, scilicet per relationem seu habitudinem nescitur autem res aliqua, nisi per propria cognoscatur.

Q. 53. ar. 1. & 3.

Text 30.

¶ Num Christus sit in hoc sacramento immobiliter, & mouetur ad motum hostiæ. *Ar. 3.*

¶Circa cõclusionem illam, Corpus Christi ad motum hostiæ mouetur per accidens, duplicitã occurrit obiectio. Prima ex Durando opinante oppositum lib. 4. sententiã. 10. quæstion. 3. Secunda ex Scoto, eadẽ distin. q. 6. opinante non contra motum, sed contra motorem.

¶Arguit ergo Durand. corpus Christi nullo modo moueri ad motũ hostiæ, nec per se, nec per accidens: quia corpus Christi & hostia non sunt vnum secundum subiectum, nec se habẽt vt continens & contentum, nec habent colligantiam vel contractum. Et quia corpus Christi existens in cælo localiter, fit de nouo existens in hoc sacramẽto absq; motu localitatem per se quàm per accidens: ergo a fortiori existẽs in hoc sacramento non mouetur ad motum hostiæ.

¶Scotus autem putans corpus Christi ad motũ hostiæ moueri quidem per accidens, sed nõ nisi immediate à Deo, probat hoc vltimũ hac ratione, Quãdo aliqua cõiunguntur præcisè per actũ voluntatis contingenter se habẽtia ad illã cõiunctionem: si vnum illorũ secundũ se sit mobile omnino inproportionatũ, & reliquũ proportionatum, illud mouens nõ eadem motione potest mouere vtrunque coniunctorũ. Probatur ista ratione & exẽplo, ratio est: quia si mouet vnum quod est sibi proportionatũ, nõ propterea mouet per accidens reliquũ: quia reliquum nõ est præsens illi modo sicut actus potentiæ aut econuerso, nec simpliciter ex aliqua alia necessitate naturali, sicut graue est præsens naui vel curru, cui inniteretur & propter hoc mouetur ei illo, sed est præsens sola voluntate, quæ potest nõ velle cõiunctionem illam, stãte tamẽ motione alterius. Exemplũ est, Si angelus voluntarie faceret se esse præsentem lapidi, si moueo lapidẽ, non propterea moueo angelũ: qui non est p se mobilis à virtute mea: nec per accidens in proposito quia nec forma nec pars est lapidis mobilis per se à motu nde angelus in termino motus lapidis per propriã suã actionem esset ibi, vbi est lapis, & non per actũ meum. Et eius subsumitur minor. Sed corpus Christi est præsens speciei sacramẽtali tãtum per actus voluntatis animę, ergo, &c.

4. dist. 10. ad. 3. q. 4. Et opu. 11. ar. 3.

¶Ad euidentiam horum videtur mihi, quòd cum Durando nulla sit quæstio secundũ se, sed forte in solis verbis. Si enim percipiatur ex vna parte distinctio facta in littera de duplici esse corporis Christi, vel in se, vel in sacramento, & dicãt esse q; corpus Christi in se non mouetur neq; per se neque per accidẽs: & q; secundum esse in sacramento mouetur non per se, sed per accidens: & si cũ his simul perspecta fuerit vis rationum Durã. manifestũ erit, q; nulla est diuersitas in sẽtentia: quoniam ad hoc tendãt argumenta, quòd corpus Christi secundum se non mouetur per accidens ad motũ hostiæ: quod Autor fatetur.

Ar. 1.

¶Verũ si quis contendat his argumentis Christi corpus secundũ nullum esse moueri per accidẽs ad motum hostię, facilè inuenitur responsionem, dicendo ad primũ, quod inter corpus Christi & hostiã est colligatio secundum esse sacramentale: & ita quòd se habẽt vt veraciter contentum & continens: vt patet ex tra, de sum. Trin. & fide cathol. cap. firmiter.

¶Ad secundum negatur sequela: quia ad rem accidentalem nec est opus motu, nec cõcomitatur motus: sed ad motum sacramenti cõcomitatur motus rei, quæ est sacramẽtũ, secundũ esse sacramentale, per accidens tamen.

¶Ad Scot. autem directè loquentem de Christi corpore, vt est in sacramento, dicitur quòd ratio ad implicat contradictoria, aut subsumit falsum.

¶A cuius intellectum aduerte duo assumi à Scot. scilicet cõiunctionem inter aliqua duo & rationem cõiunctionis: scilicet actum voluntatis cõtingenter se habentem. Et oportet alterum duorũ sequentium Scotum dicere, vel coniunctionẽ illam nullum nexũ ponere inter coniuncta vltra actum voluntatis contingẽter se habentes aut aliquem nexum inter illa ponere cauſarum à tali actu voluntatis, non potest dici primum: quia ipsemet Scot. ponit coniunctionem illã actu voluntatis volitam contingenter & minor etiam esset falsa, vt patet, Et similiter exẽplum de angelo, quia præsentia angeli ad lapidem & corporis Christi ad sacramẽtum, non est formaliter per actũ voluntatis. Oportet ergo intelligi, quòd coniunctio addit nexum quendam inter coniuncta: & tunc apparet aut implicari contradictoria (puta quòd sit nexus aliquis inter duo creata, & quòd ille nexus nullo modo coniungat illa nisi præcisè per actum voluntatis: quod nõ est intelligibile) aut minorem esse falsam: quia inter corpus Christi & hostiam est cõiunctio sacramentalis, quæ licet effectiue sit à solo Deo, in se tamẽ est coniunctiua corporis Christi cum hostia naturali necessitate sacramenti. Nam ex vi sacramenti per se habetur esse sacramentale corporis Christi in hostia: & esse sacramentale coniungit corpus Christi & hostiam: nõ quia vòlitam, sed quia in se est tale.

Ar. pra.

¶Ad exemplum autem de angelo dicitur quòd licet angelus posset sub trahere præsentiã suam à lapide: si tamen illam non subtraheret, mouente me lapidem & transferente illum in domum, angelus moueretur non à se, sed ad motum lapidis quia angelus nunc est vbi est lapis, & non est vbi erat lapis.

Ar. pra.

¶Et ad excludendas fugas, pone casum quòd angelus fecerit se præsentem lapidi voluntate illius præsentiæ continuãdæ per vnã horam tantũm: & stante casu forma conditionalem, si angelus factus præsens lapidi dormiret per tres horas, & ego moueré lapidem illum per duas horas, in fine motus angelus esset vbi est lapis, & non per actum angelicum per motum lapidis à me. Et quanuis hæc sufficerent ad dicta Scotis facilius tamen potest respondeti, dicendo Maiorem posse forte habere locum, quando vtrumque coniunctorum est per se mobile, puta quia ambo sunt corpora: sed quoniam duorum coniunctorum alterum tantùm est mobile secundũ se alterum verò non nisi per accidens mobile est, maior nullum habet locum, quoniam non potest de eis dici quòd vnum est mobile improportionatum, & alterum mobile proportionatum. Sic autem inueniunt in proposito: quoniam hostia est mobilis secundum se: esse autem sacramentale, seu Christi corpus secundum esse sacramentale in hostia, non est mobile per se, sed solùm per accidens: vt in littera hac dicit Autor: & communiter omnes fatentur, dum dicunt esse quoddam esse relatiuum: respectus enim non nisi per accidens possunt moueri localiter. Et hinc apparet quid dicendum est ad exemplum de angelo: quoniam dum moueo lapidem, moueo per accidens præsentiam inter lapidem & angelum: & similiter dum moueo hostiam consecratam, moueo præsentiã inter hostiam & corpus Christi: ita quòd translata hostia de altari in plateam, transfertur etiam præsentia, quia corpus Christi de præsente in altari fit præsens in platea, absque hoc quòd corpus Christi in se moueatur. Et similiter angelus fieret præsens in domo ad quam translatus est lapis, non q; ipse angelus sit motus à se vel à me, sed quia transferẽdo lapidẽ, transtuli præsentiã eius in lapide.

crementum: cùm tamen sit & in cælo in propria specie, & in multis aliis altaribus sub specie sacramenti. Similiter etiam patet, quòd non est in hoc sacramento circunscriptiuè: quia non est ibi secundum commensurationem propriæ quantitatis: vt dictum est. Quòd autem non est extra superficiem sacramenti, nec est in alia parte altaris, non pertinet ad hoc quòd sit ibi diffinitiuè vel circũscriptiuè, sed ad hoc quòd incepit ibi esse per consecrationem & conuersionem panis & vini, vt suprà dictũ est.

Ar. 3. C.

¶Ad secundũ dicendum, quòd locus ille in quo est corpus Christi, non est vacuus. neq; tamen propriè est repletus substantia corporis Christi. quæ non est ibi localiter, sicut dictum est. Sed est repletus speciebus sacramentorum: quæ habent replere locum, vel propter naturam dimensionum, vel saltem miraculosè, sicut & miraculosè subsistunt per modum substantiæ.

¶Ad tertium dicendum, quòd accidentia corporis Christi sunt in hoc sacramento (sicut suprà dictum est) secundum realem cõcomitantiam. Et ideo illa accidentia corporis Christi sunt in hoc sacramento quæ sunt ei intrinseca. Esse autem in loco, est accidẽs per comparationem ad extrinsecum continens. Et ideo non oportet quòd Christus sit in hoc sacramento sicut in loco.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrùm corpus christi sit mobiliter in hoc sacramento.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento. Dicit enim Philosop. in 2. Tor. quòd mouentibus nobis, mouentur ea quæ in nobis sunt. Quod quidem est verum etiam de spirituali substantia animę. Sed Christus est in hoc sacramento, vt suprà habitum est. Ergo mouetur ad motum ipsius.

¶Præterea, Veritas debet respondere figuræ. Sed de agno Paschali, qui erat figura huius sacramenti, nõ remanebat quicquã vsq; mane, sicut præcipitur Exod. 12. Ergo neque etiam si hoc sacramẽtum referuetur in crastinum, erit ibi corpus Christi. Et ita non est immobiliter in hoc sacramento.

¶Præterea, Si corpus Christi remaneat sub hoc sacramento etiam in crastino, pari ratione remanebit & per totum sequens tẽpus non enim potest dici quòd desinat ibi esse cessantibus speciebus: quia esse corporis Christi non dependet à speciebus illis. Non autem remanet sub hoc sacramento Christus per totum tempus futurum. Videtur ergo quòd statim in crastino, vel post modicum tempus, desinat esse sub hoc sacramento. Et ita videtur quòd Christus mobiliter sit in hoc sacramento.

¶SED CONTRA, Impossibile est idem esse motum & quietem: quia sic contradictoria verificarentur de eodem. Sed corpus Christi in cælo quietum residet. Nõ ergo est mobiliter in hoc sacramento.

¶RESPONDEO dicendũ, quòd cũ aliquid est vnum subiecto & multiplex secundum esse, nihil prohibet secũdũ aliquid moueri, & secũdum aliquid immobile permanere: sicut corpori est aliud esse albũ, & aliud esse magnũ: vnde potest moueri secundum albedinem, & permanere immobile secundum magnitudinem. Christo autem non est idem esse secundum se, & esse sub hoc sacramento: quia per hoc quòd dicimus ipsum esse sub hoc sacramento, significatur quædam habitudo eius ad hoc sacramentum. Secundum igitur hoc esse non mouetur Christus per se secundum locum, sed solùm per accidens: quia Christus non est in hoc sacramento sicut in loco, sicut prædictum est. Quod autem non est in loco, non mouetur per se in loco, sed solùm ad motũ eius, in quo est. Similiter autem neque per se mouetur secundum esse, quod habet in hoc sacramento, quacunque ad alia mutatione, pura quantum ad hoc quòd desinat esse sub hoc sacramento: quia illud quod de se habet esse indeficiens, non potest esse deficiendi principium: sed alio deficiente, hoc definit esse in eo, sicut Deus, cuius esse est indeficiens & immortale, desinit esse in aliqua creatura corruptibili: per hoc quòd creatura corruptibilis desinit esse. Et hoc modo cùm Christus habeat de esse indeficiens & incorruptibile, non definit esse sub sacramento: neque per hoc quòd ipsum definat esse, neque etiam per motum localẽ sui (vt ex dictis patet) sed solum per hoc quòd species huius sacramenti desinunt esse. Vnde patet quòd Christus, per se loquẽdo, immobiliter est in hoc sacramento.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de motu per accidens, quo ad motum nostrum mouentur ea quæ in nobis sunt. Aliter tamen ea quæ per se possunt esse in loco, sicut corpora, & aliter ea quæ per se nõ possunt esse in loco: sicut formæ, & spirituales substãtiæ. Ad quę modum potest reduci, quòd dicimus Christum moueri per accidens secundum esse quod habet in hoc sacramento, in quo non est sicut in loco.

Ar. prac.

¶Ad secundum dicendum, quòd hac ratione moti videntur fuisse quidam, ponentes, q; corpus Christi non remanet sub hoc sacramento, si in crastinum reseruetur. Contra quos Cyrillus dicit insaniunt quidam dicentes mysticam benedictionem cessare à sanctificatione, si quæ eius reliquiæ remanserint in diem subsequentem: non enim mutatur sacratum corpus Christi, sed virtus benedictionis & viuificatiua gratia iugis in eo est. Sicut etiam omnes aliæ consecrationes immobiliter manent permanẽtibus rebus consecratis: propter quod non iterantur. Verũs autem licet figuræ respondeat, tamen figura non potest eam adæquare.

¶Ad tertium dicendum, quòd corpus Christi remanet in hoc sacramento, nõ solùm in crastino, sed etiam in futuro quousque species sacramentales manent. Quibus cessantibus definit esse corpus Christi sub eis: nũ quia ab eis dependeat, sed quia tollitur habitudo corporis Christi ad illas species: per quem modum Deus definit esse dominus creaturæ desinentis.

Articulum septimum.

IN corpore articuli multa occurrunt notanda & dubitanda. In primis circa rationes conclusionis primæ, scilicet corpus Christi secundum esse, quod habet in sacramento, non est visibile oculo corporali, adeo rationes quæ afferuntur, improbant: imo potius vtraq; quodammodo vitiat (& secunda quidem ex parte visibilis, vt terminus est visionis, expressè vitiat. prima quoque consideranda vt visibile, inquantum causa est visionis quodammodo vitiat.) ideo extraneũ à præsentis operis proposito duxi defendere rationes alias quę me non ponuntur.

Annot.

¶In secũda ratione aduerte diligenter terminos, vt nõ illudues, quasi contracta in Autoris doctrina inueniés dum alibi dicit cum Auer. *Infr. ar. 8. q. 1.* subsistantiam particulariter percipi a cognitiua: hic verò dicit a solo intellectu subsistantiam cognosci. Nec loquitur *2. dist. 3. q. 1. ar. 1.* de subsistantia in communi, sed de subsistantia singulari: quia loquitur de Corpore Christi, vt est in hoc sacramento *4. dist. 10. q. 1. per tot. & 4. artic. 2.* constat autem corpus Christi esse quoddam singulare, & modum essendi in hoc sacramento esse rem singularem. Vtrumque tã quidem est verum, illud quidem de subsistantia individuali secundum materiam signatam quantitate: hoc autem de subsistantia individuali, vt habet modum essendi puræ substantiæ, id est subsistantiæ in quantum subsistantiæ: vt patet ex superius declaratis de modo substantiæ. Et propterea hic dicit, subsistantia autem inquantum huiusmodi, subiacet solum intellectui, &c.

Et in 4. dist. 11. ar. 1. quæs. 3. & 4. pos. 1. & 2. C. 4.

¶Circa secundam partem huius artic. in qua agitur de visione intellectuali, aduertę, dicit quatuor, primum quod corpus Christi secundum esse in hoc sacramento, non videtur ab intellectu viatoris hominis. Secundi, quod nec etiam ab intellectu angelico naturaliter. Tertium, quòd videtur ab intellectu beato angeli, vel hominis per visionem diuinæ essentiæ. Quartum (quod est omnium prædictorum ratio) quia iste modus essendi est penitus super naturalis: ac per hoc secundum se intelligibilis est à supernaturali intellectu, scilicet diuino.

¶ Num intellectus aliquis creatus existentium corporiscũ Christi. in Eucharistia videre possit. *Quæstio.*

¶Contra tria autem horum Scot. arguit in 4. sentent. distinctio. 10. quæst. 8. & primo contra secundum, intendens quòd tam intellectus angelicus, quàm animæ separatæ, quàm etiam hominis beati, potest naturaliter videre existentiam corporis Christi in Eucharistia. Primò quia intellectus se habent ad intelligibilia, sicut ipsa sunt in se intelligibilia, intelligi prius substantiam quàm quemcunque modum eius: ergo nullus modus sub quo est substantia, potest impedire intellectionem substantiæ à tali intellectu, qui non dependet in intelligendo à sensibilibus. Secundò, totum ens creatum, est obiectum proportionatum tali intellectui, quantum ad cognitionem tam abstractiuam, quàm intuitiuam: si ergo quodcunque ens potest abstractiuè cognosci à tali intellectu, quando non est tibi præsens, sequitur quòd potest intuitiuè intelligi ab eodem, quando est tibi præsens in propria existentia actuali. Tertio, Virtus potens cognoscere obiectum intuitiuè dum est præsens potest cognoscere eius absentiam, dum est absens. Sed talis intellectus potest cognoscere præsentiam panis quãdo est præsens: ergo potest cognoscere absentiam eius, quando est

Universidad de Deusto
Biblioteca

de est absens ergo eadem ratione potest cognoscere præsentiã substantiæ corporis Christi: quia corpus Christi in se est obiectum proportionatum etiã intellectui tali, vt intuerit: ergo modus accidentalis ipsius corporis nõ impedit quin sit obiectum intuibile eidem intellectui. Quartò, Anima Christi nouit naturaliter se esse vbicunque est, & per consequens nouit naturaliter se esse in Eucharistia: & ita naturaliter

Ar. 1. ad 3.

potest nosse existẽtiam corporis sui ibi, quæ est ibi tacto quòd sit in sacramento. Quintò. Existentia talis non est excellentius cognoscibile quàm existẽs, cuius est existentia: sed Christus est naturaliter cognoscibilis à tali intellectu creatoi: ergo & quælibet eius existẽtia. Probatur maior, quia non potest aliquis modus improportionaliter excedere illud, cuius est modus: Sextò, Beatus naturaliter videt in alio. Beato actum beatificum: & tamen illa beatitudo non est minus supernaturalis quàm existentia corporis Christi in Eucharistia. Antecedens probatur: quia substantia ipsius Beati est excellẽtius cognoscibile, quàm eius beatitudo.

¶ *Num intellectus beatus actu beatifico videat corpus Christi in sacramento.*

Quæstion

¶ Contra tertium verò idem arguit, intendens quòd intellectus beatus nullo modo per actum beatificũ videt corpus Christi in Eucharistia. Beatus nõ distinguitur à non beato, nisi videndo obiectum beatificũ: vt sic, & ea quæ includuntur in eo, vt sic: sed corpus esse in Eucharistia, non est obiectum beatificum (vt patet) nec inclusum in obiecto beatifico. Quod probatur: quia quæ essentialiter pertinet ad obiectũ beatificum includere in ratione obiecti vnius rei vel veritattem vnius sacramenti, sicut alterius: sicut æquè pertinet ad veritatem fidei credere veritatem vnius articuli, sicut alterius: sed in obiecto beatifico non claudetur, gratiam infundi tali baptizato aut suscipienti sacramentum pœnitentiæ: ergo, &c.

¶ Contra quartũ, rationẽ scilicet, qua modus essendi est penitus supernaturalis, arguit ibidem Scot. quia naturale, & supernaturale, nõ distinguũt: ens in re, sed tantum in cõparatione ad agens: & propterea licet res aliqua supernaturaliter fiat, postquam facta est, naturaliter cognoscitur. Et confirmatur assumptum: quia supernaturale & naturale possunt se habere sicut imperfectũ & perfectius, puta acidẽs & substãtia. Et cõfirmatur rursus subiectũ, quia fides, spes & charitas sunt habitus supernaturales: & tamẽ angeli naturaliter cognoscũt eos, secũdũ illos, qui ponũt in angelo naturaliter rationes cognoscẽdi omnes species entiũ.

¶ Ad euidentiam horum præhabendũ est, quòd parua distantia in principio magna valde apparet in principiãtis. Et hinc est, quòd ex diuersa opinione circa modum intelligendi, vor quæstiones emanãt. Opinantes si quidẽ intellectũ non alligarum phantasmati intelligere per motionẽ ab ipsis rebus, quæ intelligi dicuntur cõsequenter opinantur intellectus abstractos inuenti res præsentes, sicut nos videmus corporaliter colores præsentes. Tenentes autẽ cum Peripateticis & Philosophis intellectus abstractos moueri tantum à seipsis seu suis sublãtibus vel etiam à superioribus eorũ, & non ab aliquo inferiori, consequenter ponunt intellectus abstractos cognoscere quicquid cognoscunt naturaliter: aut per substantiam propriã solam (quod nos credimus in solo Deo verificari) aut per substituram perfectam speciebus intelligibilibus indiris, aut etiam, vt quibusdam placuit, per substantiam superiorem: & per consequens intellectus abstracti cognitio naturalis non se potest extendere, nisi ad ea quæ naturaliter relucent in his quæ sunt apud intellectũ abstractũ. Et quoniam hæc non sunt nisi pertinẽtia ad naturalem ordinem vniuersi: quoniam solæ res pertinẽtes ad operã sex dierum, fuerunt productæ à Deo in mentibus angelicis & in rerum natura quando vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona (quæcũq; non ad naturę, sed gratiæ ordinem per se spectant, eximuntur à naturali cognitione angelorum secundum hanc viam: secundum quam etiam naturale & supernaturale sunt & differentiæ entis & differentiæ modi faciendi. nam oculi dati cæco nato, & vinum, factum in nuptiis, differebant ab aliis oculis & vinis, secũdum naturale & supernaturale. quo ad modum fiendi tantùm: sed charitas, & incarnatio Christi, & Christum esse sub sacramento, & lumen gloriæ, & similia, differunt à virtutibus naturalibus & aliis quæ entia naturalia vocamus, penes supernaturale & naturale, quantum ad ipsa entia. sunt enim hæc ex suo genere supernaturalia entia: quia nulli possunt entia esse aut fieri connaturalia, vt alibi declarauimus.

¶ His præhabitis ad primũ Scoti dicitur, falsam esse minorẽ, scilicet intellectum abstractum habere se ad omne intelligibile secundum ordinẽ intelligibilitatis hoc enim patet esse falsum, tũ quia nũ sic se habet ad primũ intelligibile, quod est Deus: tum quia quilibet intellectus abstractus intelligit, & quod est supra se & quod est infra se per modum sui. Dicitur nihilominus, quòd licet intellectus abstractus videat corpus Christi, nõ propterea sequitur, ergo videt eius modum essendi in sacramẽto. Et hoc nõ, quia iste modus essendi est excellẽtioris cognoscibilitatis in se: sed quia est cognoscibilis alterius ordinis, (supernaturalis: & ptopter hoc est extra totũ ordinẽ terũ præsentium cognitionibus naturalibus.

¶ Et hinc patet responsio ad secundumquia falsum est, totum ens creatum esse obiectum proportionatum tali intellectui: Et intuitiue quidem: quia quædam, scilicet supernaturalia, sunt de ordine non præsentium cognitioni naturali. Abstractiuè verò, quia Incarnationis mysterium latet, quo ad perfectã quidditatiuam cognitionem, omnis intellectus creati cognitionem naturalem quia illius nulla indita species est repræsentatiua perfectè. Et idem videtur deesse corporis Christi in sacramẽto. Supponit igitur argumentũ hoc falsum, scilicet modum essendi in sacramento, præsentem quandoque esse naturali cognitioni intellectus abstracti.

¶ Ad tertium dicitur, negando eadem, vel simili ratione, posse cognosci præsentiã corporis Christi ut ad subiunctã probationem iterũ dicitur, q̃ modus accidentalis, non quatenus accidẽtalis sed quatenus est alterius ordinis, impedit se intuiri ab intellectu, cui ordo ille nõ est præsens, qualis est intellectus angelicus naturaliter.

¶ Ad quartum de anima Christi dupliciter dici potest primo excipiendo Christianam ea ratione quia ad ipsum spectat quamuis cõcomitanter talis modus essendi: ita q̃ sicut dicimus cogitationes cordis mei latere naturalẽ cognitionẽ angelorum, manifestas tamen esse animæ meę, quia ad ipsam spectant, & per hoc fiũt ibi præsentes, quæ nõ sunt præsentes angelis, sic in proposito modus iste essendi est præsens naturali cognitioni animæ Christi per hoc quòd ad ipsum spectat, nec est simile de aliis intellectibus, vt patet. Secundo dicitur negando animam Christi cognitionẽ naturali intuiri modum, quo corpus Christi est in hoc sacramento sicut cognitione naturali non intuetur mysterium incarnationis. Vnde Autor dicit hic, quòd quia modus essendi in hoc sacramento est penitus supernaturalis, non nisi à supernaturali intellectu, vel ipsius participatione est in se intelligibilis. Et hæc responsio solidior videtur.

¶ Ad quintũ iam patet ex dictis, quòd non ratione excellentię, sed ratiõe absentiæ seu nõ præsentiæ existẽtia in sacramẽto latet, & hanc corpus Christi patet.

¶ Ad sextũ negatur assumptũ scilicet actũ beatificũ vnius beati videri naturali cognitione ab alterio. Et ratio est sæpe dicta, nõ propter excellentiã cognoscibilis, sed propter abientiam quia naturalis cognitio contenta est spectantibus ad ordinem naturalem: actus autem beatificus spectat ad ordinẽ supernaturalem.

¶ Ad obiecta contra visionẽ huius sacramenti per actum beatificũ respondendo distinguitur, quòd de actu beatifico possumus dupliciter loqui, Vel præcisè secundum necessaria ad beatitudinem, & sic proculdubio verũ est, per actum beatificum non videri Christi corpus in sacramento, nec mysteriũ Incarnationis. Imò nec aliquid, quod scit Deus scientia visionis: vt patet ex eo, quòd si vnũ tãtùm intellectum Deus excaulet, & ille videret Deum, esset proculdubio beatus, & nihil horum sciret quæ ad scientiã visibilis spectant: quia nihil horum fuisset, esset, aut fututum esset. Vel de actu beatifico loquimur, secũdum quòd de facto diuina largitas illum dilatauit seu extendit, & sic visio beata extendit se ad multa alia quæ non sunt simpliciter necessaria cognitu ad beatitudinẽ. inter quæ opinamur esse mysterium incarnationis & Euchatistiæ, ea ratione quia sunt difficillima inter omnia creata credentariæ per hoc à mentibus fidelium valde desiderata, vt videantur: beatitudo autem fortitiua est fidelium, vt fidelium desiderium tam arduorũ. Et Scotus quidem in primo sensũ loqui videtur, & non in secundo: quoniam ratio sua in primo tantum sensu militat: & pluries repetit necessitatem ad beatitudinem. Vnde non oportet aliter respondere.

¶ Ad obiecta demum de supernaturalitate, respondetur dicendo, quòd naturale & supernaturale sunt differentiæ, quandoq; solum secundum remediũ ad agens: quandoque verò sunt differentiæ entis. Et propterea falsum est quocunq; ens postquam factum est, esse naturale: de aliquo enim est verum, & de aliquo non, vt suprà diximus. Et ad confirmationem de differentia imperfecti & perfectio ris, dicitur quòd est impertinens: quoniam non est quæstio de perfectione vel imperfectione, sed de naturalitate vel supernaturalitate. Posset tamen dici q̃ qualitates supernaturales sunt perfectioris ordinis, quàm totus ordo naturalium: quia sunt ordinis diuini, vt charitas & lumen gloriæ testantur.

¶ Ad vltimam confirmationẽ, dicitur quòd angelis non sunt inditæ species omnium specierum, sed earum tantùm, quæ ad naturalem ordinem vniuersi spectant. Et propterea ibidem, spem, & charitatem, nõ per naturalem cognitionem in proprio genere nouerũt, nisi habetes illas in seipsis, vt pote ad eos spectates.

¶ In responsione ad secundum. intellige differentiam inter oculum corporalem Christi & corporalem oculum aliorum Sanctorum, non respectu visibile per se (quoniam in corpore articuli iam dictum erat, modum essendi Christi corporis hoc sacramẽto esse inuisibilem, soloque intellectu intuibilem) sed respectu visibilis per accidens. Ita quòd Christus dicitur corporali oculo videre seipsum sub hoc sacramento: quia sic seipsum videt, vt statim intellectu videat suum essendi modum in sacramento: sicut post resurrectionem dicemus videre Deum corporalibus oculis, vt in quæst. 12. Primæ partis Autor declarauit.

¶ Super

ARTICVLVS VIII.

¶ *Super Quæstionẽ septuagesimam octauam. Articulum octauum.*

¶ *Verùm quando in hoc sacramento apparet miraculosè caro vel puer, sic ibi vere corpus Christi?*

IN Articũ 8. adducetur ea veras apparentias ex miraculo in hoc sacramento, quòd distinguẽdum videtur de magnitudine speciei apparentis. Nam si res apparentes fuerit tam magnarum dimensionum, vt sint incõpossibiles substantiæ conuertẽ (puta si cõtigerato modico vino in fundo calicis, vt fieri consueuit, appareat & permaneat totus calix magnus plenus specie sanguinis) tunc non videtur remanere verus Christi sanguis sub illis speciebus: quoniam non manent dimensiones vini conuertẽdi. Et in hoc casu species sanguinis significat Christi sanguinem verum contineri sub sacramento, & non contineri sub seipsa. Si verò dimensiones nõ sint ita in veritate extensæ, quin afficerent conuertam substantiam, si subesset, sentiendũ est vt litera tradit: quoniam tandiu manet veritas sacramenti, quãdiu manent panis aut vinum, si subesset: constat aũt quòd quandiu manent dimensiones illæ sine subiecto, manet corpus, aut sanguis Christi. Vnde quũ tam extensiuæ dimensiones immutantur, immutatio non est solum accidentalis, seũ substantialis: Autor autem loquitur quando mutatio est solùm in accidentibus. Et si quæratur, qua adoratione venerandus esset huiusmodi sanguis miraculosus, dicendum videtur idem esse iudicium de ipso & de veste Christi.

Anno 4 dist. 10. ar. 2. q. 2. ad 3. & ar. 4 q. 2. & 3. Respõsio 1. & 2.

D. 607.

Ar. 3 ra. ad 3.

¶ *Super Quæstionẽ septuagesimã septimã.*

IN quæst. ista, de accidentibus Eucharistiæ omissa tanta opinionũ varietate (vt solidior tationabiliorque via appareat (notandum duxi, dupliciter esse opinionẽ de modo essendi istorũ accidentium sine subiecto. Prima opinio est, accidentia ista esse sine subiecto, per solam conseruationem à Deo sine subiecto: ita quod cum prius haberent duo, scilicet esse in subiecto, & vtrumque conseruabatur à Deo posteà desinente Deo conseruare ly in subiecto & conseruare esse quod habebat, ipsa sunt sine subiecto. Et hanc opinionem sequitur Scotus in 12 distinct. 14. Altera autem opinio tenet, vtra conseruationem addi nouam actionem diuinam conferentem ac cidentibus his nouum modum essendi, scilicet per modum substantiæ, & hanc opinionem sequitur diuus Thom. in hac quæstione, dicẽs accidentia esse quando sub tali specie ab omnibus videtur, & nõ ad horam: sed per longum tempus ita permanet. Et in hoc casu quidam dicunt quòd est propria species corporis Christi: nec obstat quod quandoque non videtur ibi totus Christus, sed aliqua pars carnis, vel etiam videtur non in specie iuuenili, sed in effigie puerili, quia in potestate corporis glorioſi est, quòd videatur ab oculo non glorificato vel secundum totum, vel secundum partem, & in effigie vel propria vel aliena: vt infrà dicetur. Sed hoc videtur esse inconueniens, primò quidem, quia corpus Christi non potest in propria specie videri nisi in vno loco, in quo dissinitiuè continetur. Vnde cùm videatur in propria specie, & adoretur in cælis, sub propria specie non videtur in hoc sacramento.

Secundò: quia corpus gloriosum quod apparet vt vult, post apparitionem cùm voluerit dilparet, sicut dicitur Luc. vltimo, quod Dominus ex oculis discipulorum euanuit. Hoc autem quod sub specie carnis in hoc sacramento apparet, diu permanet: quinimo legitur quandoque esse inclusum, & multorum Episcoporum consilio in pyxide reseruatum, quod nephas esset de Christo sentire secundum propriam speciem. Et ideo dicendum est, quòd manentibus dimensionibus, quæ prius fuerant, fit miraculosè quædam immutatio circa alia accidentia (puta figuram & colorem, & alia huiusmodi,) vt videatur caro vel sanguis aut etiam puer. Et sicut prius dictum est, hoc non est deceptio: quia fit in figuram cuiusdam veritatis, scilicet ad ostendendum per hanc miraculosam apparitionem, quòd in sacramento est verè corpus & & sanguis Christi. Et sic patet quòd remanẽtibus dimensionibus quæ sunt fundamenta aliorum accidentium, vt infrà dicetur, remanet verè corpus Christi in hoc sacramento.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd facta tali apparitione species sacramentales quandoque quidem totaliter manent in seipsis, quandoque autem secundum id quod est principale in eis: vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in huiusmodi apparitionibus (sicut dictum est) non videtur propria species Christi, sed species miraculosè formata vel in oculis intuentium, vel etiam in ipsis sacramentalibus dimensionibus: vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dimensiones panis & vini consecrati manent, immutatione circa eas miraculosè facta, quantum ad alia accidentia, vt dictum est.

Libr. 2. de Trin. c. 4. ar. 4. q. 2. ad 3.

QVAESTIO SEPTVAGESIMASEPTIMA, *De remanentibus in Sacramento accidentibus, in octo articulos diuisa.*

Supràq. 75. ar. 3. Et 1. dist. 17. ar. 4. col. Et 4. dist. 12. q. 1. ar 1. 2. Et 4. contra c. 63. & 65. 2. Et quol. 3. ar. 1. Et quol. 4. ar. 1. Et opusc. 2. c. 8. Di 1. Co. 12. le. 3. 18. 3.

DEINDE considerandum est de accidentibus remanentibus in hoc sacramento.

¶ Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primò verum accidẽtia quæ remanent, sint sine subiecto.

¶ Secundò, vtrùm quantitas dimensiua sit subiectum aliorum accidentium.

¶ Tertiò vtrùm huiusmodi accidentia possint immutare aliquod corpus extrinsecum.

¶ Quartò, vtrùm possint corrumpi.

¶ Quintò, vtrùm ex eis possit aliquid generari.

¶ Sextò, vtrum possint nutrire.

¶ Septimò de fractione panis consecrati.

¶ Octauò, vtrùm vino consecrato possit aliquid permisceri.

ARTICVLVS. I.

¶ *Vtrùm accidentia remaneant sine subiecto in hoc sacramento.*

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd accidentia non remaneant in sacramento sine subiecto. Nihil enim in ordinatum aut fallax debet esse in hoc sacramento veritatis. Sed accidentia esse sine subiecto, est contra rerum ordinem, quem Deus naturæ indidit: videtur etiam ad quandam fallaciam pertinere, cùm accidentia naturaliter sint signa naturæ subiecti. Ergo, in hoc sacramento non sunt accidentia sine subiecto.

¶ Præterea, Fieri non potest etiam miraculosè, quòd diffinitio rei ab ea separetur, vel quòd vni rei conueniat diffinitio alterius rei (puta quòd homo manens homo, fit animal irrationale) ad hoc enim sequeretur cõtradictoria esse simul: hoc enim quod

signũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

sionibus habere subsistiæ propetetaté, actum, vim, atque virtutem. Et vt plenius quòd dicitur intelligatur, manifestemus ex differentia seu differentijs inter has opiniones primò quo ad esse: nam quùm accidens in subiecto nõ sit quod est, sed quo ex tota cõsecratione accidentis in suo esse nõ conseruato subiecto, nõ acquirit accidens nouum modũ essendi, sed perdit priorem modũ significatum per ly in, desinit enim esse actualiter inhærés. Sed vbi cõseruationi apponitur collatio noui modi, accidẽs nõ solùm perdit actualiter inhærere, sed acquirit nouũ essendi modũ: vt quod prius fuerat quo est, modo sit quod est: & hic est modus essendi substantiæ. Et hinc differentiæ annotatur altera, quòd consecratio sola accidentiũ sine subiecto est velut violenta, hoc est quòd si fieret ab agente secundo, esset violenta, quemadmodum si lapis absq; aliquo fulcimẽto sola agentis virtute sustineretur in loco superior. Et ratio violentiæ est: quia accidens cum suo esse separatu ab inesse sustinetur, vt prius erat, scilicet vt quo est: ex quo non acquisiuit aliũ essendi modum. Sed si accidẽs cum modo essendi per modum substantiæ, conseruatur sine subiecto, naturaliter cõseruatur in supernaturaliter acquisito essendi modo. Secundò differunt quo ad esse subiectum, nam ex sola conseruatione accidentium sine subiecto, dimensiones nõ sunt plus subiectum aliorum accidentium, quàm prius erant: prius autẽ erant solum receptiuæ accidentium, & non sustentatiuæ eorundem: post separationẽ igitur tam dimensiones quàm reliqua accidentia remanẽt sine subiecto sustentante. Et inter dimẽsiones & alia accidentia hoc interest, quòd accidentia alia retinẽt subiectum receptiuũ, scilicet ipsas dimensiones ipsa verò quantitas caret etiam receptiuo. Sed vbi quantitati collatus ponitur modus substantiæ, ipsa quidem nec sustentatiuo eget (quoniã est per modum substantiæ) reliquoru verò accidentium ipse est & receptiuum & substentatiuum: receptiuum quidem ex se, sustentatiuum verò ex acquisito modo substantiæ. Tertiò differunt secundum actionem: quia sola consecratio non constituta actiuũ substantiæ & per modum substantiæ, sed modus essendi per modum substantiæ constituit actiuum, vt quòd respectu omnis producibilis, cuius ibi saluatur actiuũ vt quo. Quartò differunt quo ad positionem sed potentiam passiuam: quoniam per solam consecrationem non acquirunt nouam aliquam potentiã passiuam sed si collatus ponitur modus substantiæ, collata consequẽter ponitur vis aliq; potentia substantiæ, vt possit fieri Deus inde fieri quicquid

Tex. 28. 80.

significat nomen rei, est diffinitio, vt dicitur in 4. Metaph. Sed ad diffinitionem accidẽtis pertinet quòd sit in subiecto, ad diffinitionem verò substantiæ, quòd per se subsistat, non in subiecto. Non ergo potest miraculo sẽ fieri quòd in hoc sacramento sint accidẽtia sine subiecto.

¶Præterea, Accidens indiuiduatur ex subiecto. Si ergo accidentia remanent in hoc sacramẽto sine subiecto, nõ erunt indiuidua, sed vniuersalia. Quod patet esse falsum, quia sic non essent sensibilia, sed intelligibilia tantùm.

¶Præterea, Accidentia per consecrationem huius sacramenti, non adipiscuntur aliquã compositionem. Sed ante consecrationẽ nõ erant composita, neque ex materia & forma, neque ex quo est. & quod est. Ergo etiã post consecrationem non sunt composita altero horum modorum. Quod est inconueniens: quia sic essent simpliciora quàm angeli: cùm tamen hæc accidentia sint sensibilia. Non ergo accidentia remanẽt in hoc sacramento sine subiecto.

¶ SED CONTRA est quod Grego. dicit in Homil. Paschali, quòd species sacramentales sunt illarum rerum vocabula, quæ antè fuerunt, scilicet panis & vini. Et ita cũ non remaneat substantia panis & vini, videtur quòd huiusmodi species remaneant sine subiecto.

¶RESPONDEO dicendum, quòd accidentia panis & vini, quæ sensu deprehenduntur in hoc sacramento remanere post consecrationem, non sunt sicut in subiecto in substantia panis & vini, quæ non manet (vt suprà habitum est) neq; etiam in forma substantiali, quæ non manet: & si remaneret, subiectum esse non posset, vt patet per Boëtium in libr. de Trinitatis. Manifestum est etiam, quòd huiusmodi accidentia non sunt in substantia corporis & sanguinis Christi sicut in subiecto: quia substantia humani corporis nullo modo potest his accidentibus affici. neque etiam est possibile, quod corpus Christi gloriosum & impassibile existens, alteretur ad suscipiendas huiusmodi qualitates.

¶Dicunt autem quidam. quòd sunt sicut in subiecto in aere circunstante. Sed nec hoc esse potest. Primò quidem. quia aer nõ est huiusmodi accidentium susceptiuus. Secundò, quia huiusmodi accidentia nõ sunt vbi est aer: quinimò ad motum harum specierum, aer depellitur. Tertiò, quia accidentia non transeunt de subiecto in subiectum: vt scilicet idem accidens numero quod primò fuit in vno subiecto, postmodum fiat in alio. accidens enim numerum accipit à subiecto: vnde non potest esse quòd idem numero manens, sit quandoque in hoc, quandoque in illo subiecto. Quartò, quia cùm aer non spolietur accidentibus propriis, simul haberet accidentia propria & aliena. Nec potest dici quòd hoc fiat miraculosè virtute consecrationis: quia verba consecrationis hoc non significant: quæ tamen non efficiunt nisi suum significatum. Et ideo relinquitur, quòd accidentia in hoc sacramento, manent sine subiecto. Quod quidem virtute diuina fieri

Q. 75. art. 3. C. 6.

posset ex substãtia, si esset. Quòd rationabiliter autem sit opinio ponẽs conseruã dimensionibus modũ vim; substantiæ, ex duobus apparet. primò, quia hic saluantur naturaliter omnes quæ ad sensum apparent mutationes à naturalibus agentibus circa Eucharistiam: nam supposito hoc vno miraculo, quecũque fiunt naturaliter saluãtur ac si fierent in substantia, quoniã supponitur vnũ quãtitas, scilicet habẽs modum, vim proprietatẽq; substãtiæ. Secũdò apparet: quia nõ est hic affirmandũ miraculum quod non sequatur ex cõsecratione, & paucitas miraculorũ præeligenda est potius quàm multitudo: sed sic ponẽdo vnum solũ miraculũ, ponitur quòd etiam cõsecrationi est annexũ. Nam ad sensum cõuincitur, quòd ex speciebꝰ illis educibilis est de potentia ad actũ per agens naturale rarius, quæ non est educibilis de potẽtia dimẽsiuum & reliquorum accidentiũ ibi existentium, nisi ficut medio: quoniam cõstat raritatem educi de potẽtia materiæ perficibilis sub amplioribus dimẽsionibus. Ex eo enim quòd ibi nõ est materia, nisi ponatur aliquid vice materiæ, oporter dicere, aut huiusmodi species nõ esse rare factibiles aut per agens naturale educi raritatem de potentia ad actum absq; aliquo, ex quo sit educibilis raritas de potentia ad actũ quod nõ est intelligibile absq; nouo miraculo. Et hinc quoq; apparet solliditas huius opinionis, dũ vnico miraculo saluat omnia apparentia & naturalitatem omniũ actionũ & passionum. Nec immediata conseruatio horũ à Deo prohibet corruptionẽ naturalẽ eorundem: quoniã non plus ex immediata cõseruatione manutenentur, quàm quum mediante substãtia conseruantur. Est enim conseruatio Dei suauis rebus cõseruans: & ideo non conseruatio diuina, sed res conseruata succumbit agenti naturali corrumpenti. Nec oportet solicitũ esse circa entitatẽ prædictorũ, scilicet modi essendi proprietatis, vis vertutis; substantiæ. Ipsa si quidẽ res de genere accidentium (pura quantitas cum suo esse) fit à Deo vis virtũsque substãtiæ habens actum modũque substantiæ. Manifestatur autẽ hoc esse non solũ possibile, sed rationabile, discurrẽdo per ea quæ apparẽt, & opinata in philosophia videmus in primis in elementis quædã nõ semina, sed proportionalia seminibus, quũ generantur animalia ex putrefactione. Videmus quoq; imperfectissima entia, qualia sunt semina, vicem gerere perfectorũ animaliũ, quum generantur animalia ex fecta per propagationẽ. opinamur quoque dari proportionalia mẽbrata pura in carnibus corde aliquid proportionale loco cordis, eredimus quoqu

Q. 17. art. 2. C.

Apud Arist. Li. 1. Met.

Tex. 19. & seq.

quoq; lumen efficit vim actiuã illius, in quo recipitur, puta lucẽ. tenent multi (vt infrà patebit) accidentia propria esse vires ipsius substantiarũ. Ex quibus omnibus, si aduertimus quantitatẽ esse rẽ propinquã & quasi proportionalẽ naturæ cũ materia, non apparebit impossibile aut à ratione alienum, quòd ipsamet res, quæ est quantitas, fiat vice materiæ, & sit, ac suppleat materiæ officium velut quoddam proportionale materiæ, sicut proportionale cordis facit officium cordis. Nec oportet aliam entitatẽ quærere: quoniam accidentia sipentia à principiis essentialibus sub stãtiæ ex hoc ipso quòd à principiis illis fluunt, sunt non solùm accidẽtia (pura calor) sed sunt vis & virtus substantiæ ita quòd possunt producere substantiam (vt inferius amplius patebit) quamus quidã sentiant contrarium: rita quantitas Eucharistiæ potest sortiri à suprema omnium substantiarum, vt ipsamet quantitas sit vis substantiæ, &c. multo enim vehementiorẽ ac intrinsicã efficaciæ est prima substantiæ actio quàm quicunq; fluxus accidentis à principiis substãtialibus subiecti. Hic est ergo modus, quo facilimè absque multiplicatione tam miraculorum, quàm entitatum saluantur apparẽtia circa accidentia Eucharistiæ inter agendum & patiendum.

¶Quibus prælibatis, ad singula descendendo, petipice in primo arti. huius litteræ in responsione ad quartum, primum quod diximus, scilicet quòd accidẽs tangit de quo est in quod est, & est deinceps compositum ex quod est, & quo est. Petipice secundo in artic. 2. in responsione ad primum, quantitatem transire de subiecto medio in recipiendo in subiectum in sustentando. Petipice tertiò in artic. 1. in responsione ad tertiũ, id quod diximus de accidentibus fluẽtibus substantia. Sed occurrit in hoc loco duo intolerabilia Scoto in 11. dist. 4. Primum est, quod forma substantialis geniti nõ fit immediatè à forma substantiali generantis, secũdum est, quòd qualitates agunt in virtute formæ substãtialis, producendo substantiam. Et Scotus quidem longum circa hæc procemium facit. Ego autem quæ de sacramẽtis tracto & huiusmodi disputatio non est necessaria ad sacramẽti notitiam, pertransiendum censeo: declarando tamen sensum Autoris, quem nobis forte intelligere Scotus: quoniam si illum intellexisset, non

Tex. 19.

subsistantia, ita etiam & alia accidentia. Si ergo quantitas dimẽsiua panis aut vini remanet individuata secundum esse prius habitum, in quo conseruatur. pari ratiõe & alia accidentia remanent individuata secũdum esse quod prius habebant in substantia. Nõ ergo sunt in quantitate dimensiua sicut in subiecto cùm omne accidens individuetur per suum subiectum.

¶Præterea, Inter alia accidentia panis & vini quæ remanent, deprehenduntur etiam sensu rarum & dẽsum, quæ nõ possunt esse in quantitate dimensiua præter materiam existẽte, quia rarum est quod habet parum de materia sub magnis dimensionibus: densum autem quod habet multum de materia sub paruis dimensionibus: vt dicitur 4. Physic. Non ergo videtur, quòd quantitas dimensiua ponit esse subiectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

¶Præterea, Quantitas à subiecto separata, videtur esse quantitas mathematica, quę nõ est subiectum qualitatum sensibilium. Cũ ergo accidentia, quæ remanent in hoc sacramento, sint sensibilia, videtur quod non ponit esse sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis & vini remanente post cõsecrationem.

¶ SED CONTRA est, quòd qualitates non sunt diuisibiles nisi per accidẽs ratione subiecti. Diuiduntur autem qualitates remanentes in hoc sacramento per diuisionem quantitatis dimensiuæ: sicut patet ad sensum. Ergo quantitas dimẽsiua est subiectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

¶RESPONDEO dicendum, quòd necesse est dicere accidentia alia, quæ remanent in hoc sacramento, esse sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis, vel vini remanente. Primò quidem per hoc, quòd ad sensum apparet aliquid quantum esse ibi coloratum, & aliis accedentibus affectum nec in talibus sensus decipitur. Secundò, quia prima dispositio materiæ est quantitas dimensiua, vnde & Plato posuit primas differentias materiæ, magnum & paruum. Et quia primum subiectum est materia, consequens est quòd omnia alia accidentia referantur ad subiectum mediante quantitate dimensiua (sicut & primum subiectum coloris dicitur esse superficies) ratione cuius quidam posuerunt dimensiones esse substantias corporum: vt dicitur in primo Meta. Et quia subtracto subiecto, remanent accidentia secundum esse, quod prius habebant, consequens est quòd omnia accidentia remaneant fundata super quantitatem dimensiuam Tertiò, quia cùm subiectum sit principium individuationis accidentium, oportet id quod ponitur aliquorum accidentium subiectum, esse aliquo modo individuationis principium. Est enim de ratione individui, quòd non possit in pluribus esse. Quod quidem cõtingit dupliciter. Vno modo quia non est natum esse in aliquo: & hoc modo formæ immateriales separatæ, per se subsistentes, sunt etiam per seipsas individuæ. Alio modo ex eo quòd forma substantialis vel accidentalis est quidem nata in aliquo esse, non tamen in pluribus: sicut hæc albedo, quæ est in hoc corpore. Quantum igitur ad primum, materia est individuationis principium omnibus formis in hæretibus: quia cùm huiusmodi formæ quantum est de se, sint natæ in aliquo esse, sicut in subiecto, ex quo aliqua earum recipitur in materia, quæ non est in alio, iam nec forma ipsa sic existens potest in alio esse. Quantum autem ad secundum, dicendum est quòd individuationis principium est quantitas dimensiua. Ex hoc enim aliquid est natum esse in vno solo, quòd illud est in se indiuisum, & diuisum ab hominibus aliis. Diuisio autem accidit substantiæ ratione quantitatis: vt dicitur in primo Physic. Et ideo ipsa quantitas dimensiua est quoddam individuationis principium huiusmodi formis: in quantum scilicet diuersæ formæ numero sunt in diuersis partibus materiæ. Vnde & ipsa quantitas dimensiua secundum se habet quandam individuationem: ita quòd possumus imaginari plures lineas * separatas eiusdem speciei, differentes positione, quæ cadit in ratione huius quantitatis: conuenit enim dimensioni quòd sit quantitas positionem habens. Et ideo potius quantitas dimensiua potest esse subiectum aliorum accidentium quàm econuerso.

* Alias non habetur ly separa

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd accidens per se non potest esse subiectum alterius accidentis: quia per se non est. Secundum verò quòd est in alio, vnum accidens dicitur esse subiectum alterius, inquantum vnum accidens recipitur in subiecto, alio mediante, sicut superficies dicitur esse subiectum coloris. Vnde quando accidenti datur diuinitus vt per se sit, potest etiam per se alterius accidentis subiectum.

Li. 7. t. 35.

¶Ad secundum dicendum, quòd alia accidentia etiam secũdum quòd erant in substantia panis, indiuiduabantur mediante quãtitate dimensiua: sicut dictum est. Et ideo potius quantitas dimẽsiua est subiectum aliorum accidentium remanentium in hoc sacramento, quàm econuerso.

¶Ad tertium dicendum, quòd rarum & densum, sunt quædam qualitates consequentes corpora ex hoc quòd habent multum vel parum de materia sub dimensionibus: sicut etiam omnia alia accidentia consequuntur ex principiis substantiæ. Et ideo sicut subtracta substantia, diuina virtute conseruantur alia accidẽtia ita subtracta materia, diuina virtute conseruantur qualitates materiam consequentes: sicut rarum & densum.

¶Ad quartum dicendum, quòd quantitas mathematica non abstrahit à materia intelligibili, sed à materia sensibili: vt dicitur 7. Metaph. Dicitur autem materia sensibilis ex hoc, quòd subiicitur sensibilibus qualitatibus. Et ideo manifestum est, quòd quantitas dimensiua, quæ remanet in hoc sacramento sine subiecto, nõ est quantitas mathematica.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum in hoc sacramento quantitas dimensiua panis vel vini, sit aliorum accidentium subiectum.

4. dist. 12. q. 1. art. 2. q. 1. ar. 3. q. 3. q. 4. 5. q. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur quòd in hoc sacramẽto quantitas dimensiua panis vel vini, nõ sit aliorũ accidentiũ subiectum. Subiectum enim accidentis nõ est accidens: nulla enim forma potest esse subiectũ, cùm subiici pertineat ad proprietatẽ materiæ. Sed quantitas dimensiua est quoddam accidens. Ergo quãtitas dimensiua nõ potest esse subiectum aliorum accidẽtium

¶Præterea, Sicut quantitas iniduiduatur ex substantia

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis septuagesimæ septimæ Articulum quintum.

Aunot. ¶ Nartic. 1. in quo ferè omnia suprædicta cõtinentur, aduerte in rationem textuum, tres esse opiniones de modo quo in instanti regenerationis nouæ substantiæ ex speciebus sacramentalibus fit materia, vel per creationem, vel per reparationem, vel conuersionem. Et multi qui dem tenent, quòd per creationem redit materia, & ratio afferitur à Petro de Pal. quia nullum fit propterea opus nouum, quòd scilicet non fuerit factum in operibus sex dierum: nam creatio antiquum opus est, & continuè admiscetur in generatione hominis Autori autem hæc via non placet, vt patet in corpore huius articul. quia ex ipsa consecratione nõ est vt materia creetur vel recreetur. Et propterea renet aliam etiam, scilicet quòd per modum conuersionis seu trãsitionis quantitas manet in materia: ita quòd virtute primi miraculi dati est quantitati, vt fit vice materiæ datæ à Deo, & in termino sacramenti, hoc est in primo nõ esse sacramenti, fit verè materia, quẽadmodũ in Politicis Princeps vetco imperio cõstituerat aliquem pro consule viuente consule, ita quòd in obitu Consulis fit Cõsul. Nec propterea putes sentire Autorem ip agens naturale facit de dimensionibus materiam, hoc enim stultũ est; quoniã agens naturale non facit primũ subiectũ suæ actionis, sed supponit illud. sed perspiciendum est q agens naturale agit in vice materiã dis, onendo illã tanquam si esset materia ad formam substantiæ generandæ: & hoc vsq; ad instãs generationis excluiue. In instanti autem generationis, quod est primũ non esse sacramenti, dimensio actione diuina, virtute primi miraculi trãit in materiam dispositam q forma illa ac si præsupposita & sic in eode instanti naturale agens introducit in illã formam substantialẽ cum quantitate simili priori immediatè ante illud existenti. Et sic inuenit ur consonare omnia reliquis generationibus naturalibus in materiã naturalẽ agẽs generando & agit inquam vsq; ad instãs generationis, & in instanti generationis attingit nuda essentiã materiæ educendo de illa formã substantialẽ, & generãdo cõpositũ de genere substãtiæ corrumpendoque vice panis vt sic semper generatio vnius sit corruptio alterius, & econtra. Vltra autem rationem illatã ab Autore, in promptu est alia ratio, scilicet quia idẽ debet esse patiens & quod patitur est in genere substantiali: nã eadem materia est quæ disponitur ad formam ignis, & quæ recipit illam. Sed secundum alias opiniones non est idem q patitur, & quod patitur est, nam patitur species sacramẽtalis, & patitur de fotis venit q creationẽ vel reparationẽ. Secundum hanc autẽ viam idẽ est patiens, & quod patitur est: nã patiens est dimensio vt vice materia, & quod patitur est, est ipsamet dimensio iã vera materia. ¶ Ad rationẽ autem pro altera opinione dicendum est, quod secũdum istam viam nicus ponitur de nouitate: imò ponitur res simillima miraculo transubstãtiationi quoniã transitus dimensionis vice materiæ in veram materiam facillimus est, vtpote de vno proportionali in aliud: & vt dictum est, non est opus nouum, supposita transubstantiat one panis in corpus Christi. Præualet autem nostra hæc opinio est alio capite in littera allato: quia scilicet nihil ponitur quod ex vi primi miraculi non fiat, & hoc potissimum erat considerandum. Nec fallatis in refutatione aliarum opinionum, dum in corpore huius artic. legis multa asserta im-

dentales remanentes, agere non possint ad immutationem exterioris materiæ.

¶ Præterea, Nihil agit vltra suã speciem: quia effectus nõ potest esse potior causa. Sed species sacramentales omnes sunt accidentia. Nõ ergo possunt exteriorem materiam immutare, ad minus ad formã substantialem.

¶ SED CONTRA est, quòd si non possent immutare exteriora corpora, non possent sentiri. Sentitur enim aliquid per hoc quòd immutatur sensus à sensibili: vt dicitur 2. de anima.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quia vnum quoq; agit, inquantum est ens actu, cõsequens est q vnum quodq; ficut le habet ad esse, ita se habet ad agere. Quia igitur secundũ prædicta, speciebus sacramẽtalibus datum est diuina virtute, vt remaneant in suo esse quod habebant, substantia panis & vini existente, cõsequens est quòd etiam remaneant in suo agere. & ideo omnem actionem quam poterant agere, substãtia panis & vini existẽte possunt etiã agere, substãtia panis & vini transeũte in corpus & sanguinem Christi. Vnde non est dubiũ q possunt immutare exteriora corpora.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd species sacramentales licet sint formæ sine materia existentes: retinent tamen idem esse, quod habebant prius in materia. Et ideo secundum suum esse assimilantur formis, quæ sunt in materia.

¶ Ad secundum dicendum, quòd ita actio formæ accidentalis dependet ab actione formæ substantialis, sicut esse accidentis dependet ab esse substantiæ. Et ideo sicut diuina virtute datur speciebus sacramentalibus, vt possint esse sine substantia: ita datur eis vt possint agere sine forma substantiali, virtute Dei, à quo sicut à primo agente dependet omnis actio formæ & substantialis & accidentalis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd immutatio quæ est ad formam substantialem, non fit à forma substantiali immediatè, sed mediantibus qualitatibus actiuis & passiuis, quæ agunt in virtute formæ substantialis. Hæc autem virtus instrumentalis cõseruatur in speciebus sacramentalibus diuina virtute sicut & prius erat. Et ideo possunt agere ad formam substantialem instrumentaliter. Per quem modũ aliquid potest agere vltra suã speciem, non quasi virtute propria, sed virtute principalis agentis.

ARTICVLVS X.

¶ Vtrum species sacramentales possint corrumpi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd species sacramentales corrumpi non possint. Corruptio enim accidit per separationem formæ à materia. Sed materia panis non remanet in hoc sacramento: sicut supradictis patet. Ergo huiusmodi species non possunt corrumpi.

¶ Præterea, Nulla forma corrumpitur nisi per accidens, corrupto subiecto: vnde formæ per se subsistẽtes, incorruptibiles sunt, sicut patet in substantiis spiritualibus. Sed species sacramentales sunt formæ sine subiecto: ergo corrumpi non possunt.

¶ Præterea, Si corrumpuntur, aut hoc erit naturaliter aut miraculosè. Sed non naturaliter (quia non est ibi assignare aliquod corruptionis subiectum, quod maneat corruptione terminata) similiter etiam nec miraculosè: quia miracula quę sunt in hoc sacramento, sunt virtute consecrationis, per quã species sacramentales conseruantur: non est autem idem causa conseruationis & corruptionis. Ergo nullo modo species sacramentales corrumpi possunt.

¶ SED CONTRA est quòd sensu deprehenditur, hostias consecratas putrefieri & corrumpi.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd corruptio est motus ex esse in non esse. Dictum est autem suprà, quòd species sacramentales retinent idem esse quod prius habebant, substantia panis & vini existente. Et ideo sicut esse horum accidentium poterat corrumpi, substantia panis & vini existente: ita etiam potest corrumpi, illa substantia abeunte. Poterant autem huiusmodi accidẽtia primò corrumpi dupliciter. vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem sicut per alterationem qualitatum, & augmentum vel diminutionem quantitatis. Non quidem per modum augmenti vel diminutionis. qui inuenitur in solis cõporibus animatis (qualia non sunt substantia panis & vini) sed per additionem vel diuisionem. Nam sicut dicitur 1. Met. per diuisionem vna dimensio corrumpitur. & fiunt duæ per additionem autem econuerso ex duabus fit vna. Et per hunc modum manifestè possunt corrumpi huiusmodi accidentia post consecrationem: quia & ipsa quantitas dimensiua remanens potest diuisionem & additionem recipere, & cùm sit subiectum qualitatum sensibilium (sicut dictum est) potest etiam esse subiectum alterationis earum, puta si alteretur color aut sapor panis aut vini. Alio modo poterant corrumpi per accidens, per corruptionem subiecti, & hoc modo possunt corrumpi etiam post consecrationem. Quanuis enim subiectum non remaneat, remanet tamen esse quod habebant huiusmodi accidentia in subiecto, quod quidem est proprium & conformæ subiecto. Et ideo huiusmodi esse potest corrumpi à contrario agente, sicut corrumpebatur substantia panis nis vel vini, quæ etiam non corrumpebatur nisi præcedente alteratione circa accidentia.

Distinguendum tamen est in ter vtranq; prædictarum corruptionum. quia cùm corpus Christi & sanguis succedant in hoc sacramento substantiæ panis & vini, si fiat talis immutatio ex parte accidentium, quæ non sufficiẽt ad corruptionem panis & vini, propter talem immutationem non definit corpus & sanguis Christi esse sub hoc sacramẽto, siue fiat immutatio ex parte qualitatis (puta cùm modicum immutatur color aut sapor panis vel vini) siue ex parte quantitatis: sicut cùm diuiditur panis aut vini in tales partes, quod adhuc in eis possit saluari natura panis aut vini.

Si verò fiat tanta immutatio, quòd fuisset corrupta substantia panis aut vini, non remanent corpus & sanguis Christi sub hoc sacramento. Et hoc siue ex parte qualitatum, sicut cùm ita immutatur color & sapor & aliò qualitates panis & vini, quòd nullo modo possent compati naturam panis aut vini: siue etiam ex parte quantitatis. puta si puluerizetur panis, vel vinum in tam* minutas partes diuidatur, vt iã non remaneat species panis vel vini.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad corruptionem per se pertinet, quòd auferat esse rei, vnde in quantũ esse alicuius forma a materia. Si verò huiusmodi esse non esset in materia, simile tamen ei quod est in materia, posset per corruptionem auferri etiam materia non existente: sicut accidit in hoc sacramento vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dicendum, quòd species sacramentales licet sint formæ non in materia: habent tamen esse quod prius in materia habebant.

¶ Ad tertium dicendum, quòd corruptio illarum specierum nõ est miraculosa, sed naturalis. Præsupponit tamẽ miraculum quod est factum in consecratione, scilicet quod illæ species sacramentales retineat esse sine subiecto quod prius habebant in subiecto: sicut & cæcus miraculosè illuminatus, naturaliter videt.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum ex speciebus sacramentalibus aliquid possit generari.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari. Quod enim generatur, ex aliqua materia generatur: ex nihilo enim nihil generatur, quamuis ex nihilo fiat aliquid per creationem. Sed speciebus sacramẽtalibus non subest aliqua materia

nisi corporis Christi, quod est incorruptibile. Ergo videtur quod ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari.

¶ Præterea, Ea quæ non sunt vnius generis, non possunt ex se inuicem fieri: non enim albedine fit linea. Sed accidens & substantia differunt genere. Cum ergo species sacramentales sint accidentia, videtur quod ex eis non possit aliqua substantia generari.

¶ Præterea, Si ex eis generetur aliqua substãtia, illa substantia non erit sine accidente. Si ergo ex speciebus sacramentalibus generetur aliqua substantia corporea, oportet quod ex accidente generetur substantia & accidens, duo scilicet ex vno. Quod est impossibile. ergo impossibile est, quod ex speciebus sacramentalibus aliqua substantia corporea generetur.

¶ SED CONTRA est quod ad sensum videri potest ex speciebus sacramentalibus aliquid generari, vel cineres, si combuntur vel vermes, si putrefiant: vel pulueres, si conterantur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd cum corruptio vnius sit generatio alterius, vt dicitur in primo de generatione, necesse est quod ex speciebus sacramentalibus aliquod generetur, cum corrumpantur, vt dictum est. Non enim sic corrumpuntur, vt omnino dispereant, quasi in nihilum redigantur, sed manifestè aliquid sensibile eis succedit. Quomodo autem ex eis aliquid generari possit, difficile est videre. Manifestum est enim quod ex corpore & sanguine Christi, quæ ibi veraciter sunt, non generatur aliquid, cùm sint incorruptibilia. Si autem substantia panis, aut vini remaneret in hoc sacramento, vel eorum materia, faci le esset assignare q ex eis generatur illud sensibile quod succedit, vt quidam posuerunt. sed hoc est falsum, vt suprà habitum est. Et ideo quidam dixerunt, quod ea quæ generantur, non fiunt ex speciebus sacramentalibus, sed ex aere circunstante. Quod quidem multipliciter apparet esse impõssibile. Primo, quia ex eo generatur aliquid, quod prius alteratum & corruptum apparet. Nulla autem alteratio vel corruptio prius apparuit in aere circunstante, vnde ex eo vermes, vel cineres non generantur. Secundò, quia natura aeris non est talis, quod ex eo per tales alterationes talia generentur. Tertio, quia potest contingere in magna quantitate hostias consecratas combuti vel putrefieri. nec esset possibile tantùm de corpore terreno ex aere generari, nisi magna & valde sensibili inspissatione aeris facta. Quartò, quia idem potest accidere corporibus solidis circunstãtibus (puta ferro aut lapidibus) quę integra remanent post prædictorum generationem. Vnde hęc positio stare non potest: quia contrariatur ei quod ad sensum apparet. Et ideo alij dixerunt, quod redit substantia panis & vini in ipsa corruptione specierum: & sic ex substantia panis & vini redeunte generantur cineres, aut vermes, aut aliquid huiusmodi. Sed hæc positio videtur esse impossibilis. Primo quidem, quia si substantia panis & vini conuersa est in corpus & sanguinem Christi (vt supra habitum est) non potest substantia panis aut vini redire, nisi corpore aut sanguine Christi iterum conuerso in substantiam panis vel vini, quod est impossibile: sicut si aer sit conuersus in ignem, non potest aer redire, nisi iterum ignis conuertatur in aerem. Si verò substantia panis aut vini sit annihilata, non potest iterum redire: quia quod in nihilum decidit, non redit idem numero, nisi forte dicatur redire prædicta substantia, quia Deus de nouo creat aliam nouam substantiam loco primæ. Secundò videtur hoc esse impossibile: quia non est dare quando substantia panis redeat. Manifestum est enim ex suprædictis, quod manentibus speciebus panis & vini, manet corpus & sanguis Christi, quæ non sunt simul cum substantia panis & vini in hoc sacramento, secundum præhabita. Vnde substantia panis & vini non potest redire, speciebus sacramentalibus. Similiter enim nec eis cessantibus quia iam substantia panis & vini esset sine propriis accidentibus: quod est impossibile. Nisi fortè dicatur, quod in ipso vltimo instanti corruptionis specierum redit non quidem substantia panis & vini (quia, illud idem instans est, in quo primo habent esse substantiæ generatæ ex speciebus) *sed materia panis & vini, quæ magis de nouo creata diceretur quàm rediens, propriè loquendo. Et secundum hoc posset sustineri prædicta positio. Verùm, quia non rationabiliter videtur dici, quod miraculosè aliquid accidat in hoc sacramento nisi ex ipsa consecratione, ex qua non est quod materia creetur vel redeat, melius videtur dicendum, quod in ipsa consecratione miraculosè datur quantitati dimensiuæ panis & vini, quod fit primum subiectum subsequentium formarum. Hoc autem est proprium materiæ, & ideo ex consequenti datur prædictę quantitati dimensiuæ omne illud quodad materiam pertinet. Et ideo quicquid posset generari ex materia panis vel vini si adesset, totum potest generari ex prædicta quantitate dimensiua panis vel vini: non quidem nouo miraculo, sed ex vi miraculi prius facti.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quanuis non sit ibi materia, ex qua aliquid generetur: quantitas tamen dimensiua supplet vicem materiæ, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quod illæ species sacramentales sunt quidem accidentia, habent tamen actum & vim substantiæ: vt dictum est.

¶ Ad tertium dicendum, quod quantitas dimensiua panis & vini retinet naturam propriam, & accipit miraculose vim & proprietatem substantiæ. Et ideo potest transire in vtrunque, id est in substantiam & dimensionem:

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum species sacramentales possint nutrire.

AD SEXTVM sic proceditur, Videtur quod species sacramentales non possint nutrire. Dicit enim Ambros. in libr. de sacramentis, Non iste panis est, qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam

possibilia quę secundum Autoris doctrinam possunt per diuinam omnipotentiam fieri, oportet quidem memorem esse consilij diuini Autoris: contuic tiquidem in quolibet genere loqui & iudicare & illigere secundum ordinem illius generis. Et propterea ipse tractetur hic de sacramentis, possibile vel impossibile censet, & asserit secundum ordinem sacramentalem: vt etiã superius diximus: secundum quem ordinem dicitur quod annihilatum non potest redire: & similiter quod corpus Christi non potest conuerti in substantiam panis & vini. Non sis ergo solicitus, vt respondeas obiicientibus Autori quod contradicat sibi, aut quod abeat ab illa opinionem omnipotẽtiam, tanquam deficientem in potentia conuersiua corporis Christi in panem: docuerunt enim Autor supe rius posse Deum conuertere quodcunque ens creatum in quodcunque aliud creatum propter communionem in entitate creata, &c.

¶ Nota quantitas, vel si de nouo nisi ex parte per ua creatione fieret substantiam speciem rum sacramentalium fa ctã sit naturaliter à naturali agente.

¶ Circa prædicta superest adhuc dubium à Scoto tractatum circa refectionem specierum sacramentalium: an scilicet noua illa quantitas seu quantitatis particula quæ per refectionem fit, sit naturaliter à naturali agente. Apparet enim hoc impossibile. tum ex parte actionis: quia nulla actio naturalis agentis est sine subiecto. Quo huiusmodi autẽ actio, qua fit noua quantitas, est sine subiecto. Tum ex parte rei actæ: quia nullũ agens naturale producit formam sine subiecto omnino: quantitas autem illa omnino caret subiecto. Tum ex parte ordinis: quia tota raritas est per se terminus illius alterationis, habens pro proprio subiecto totam quantitatem, sicut pars partem: ergo tota raritas præsupponit totam quantitatem: ergo illa quantitas est prius naturaliter maior, quàm illa raritas fit inducta: non est ergo quantitas illa ab agente naturali. Tum ex parte agentis naturalis: quia agens naturale, naturaliter requirit patiens, vt concausam materialem recipiuam formæ seu actus, qui fit, non est ergo absq; miraculo potue q agens naturale agat sine materia. Et cõcludit Scotus, oportere di-

& esse

Universidad de Deusto
Biblioteca

cere, vel quod quantitas illa non sit ab agente creato: vel q; agens creatum possit agere sine passo in quod agat, & quoniam hoc secundum videtur destruere fundamenta philosophiæ naturalis, in primum declinat. Misit nutem Aristotiles vestigia sectanda, vtunque facile euitandum arbitrer, tendo quod huiusmodi extensio quantitatis sic ab agente naturali fit, quemadmodum fieret, si conuersa substantia subesset.

Vbi certe ex philosophia Peripatetica, quod non omne quod quandoque est & quandoque non est, habet suum proprium fieri: quædam enim fiunt & non fiunt ab aliquo eò quod generentur & corrumpantur: quoniam consequuntur generationem & corruptionem aliorum & de eorum numero est nouæ quantitatis pars, quæ per rarefactionem fit. Cum enim vnum rarefit, rarefaciens generat raritatem: & nulla alia actione intercedente raritas illa fit secundum excessionem quantitatis, & non sunt ibi duæ actiones, quarum vna producat raritatem, & altera extendat quantitatem: & propterea quantitas nouæ est absque hoc, quod fiat secundum veram philosophiam. Et similiter modo species vini in Eucharistia, si à sole vel igne rarefiant, extenditur quantitas consequitur rarefacientem.

¶Ad primum autem obiectionem in oppositum iam patere potest responsio: quod nulla est opus actione sine subiecto: quoniam solæ rarefactio sufficit rarefactio autem est subiective in quantitate, in qua est raritas.

¶Ad secundum verò ex eadem radice respondetur, quod licet forma, quæ fit ab agente naturali, fiat in subiecto: q; tamen consequitur ex actione agentis naturalis, eandem potest modificare essendi inhærendi, quæ habet subiectu, in quod tale agens agit. Et propterea si quantitas, quæ rarefactione extenditur est in subiecto, sicut eciam particula eius in subiecto. Et similiter si quantitas, quæ rarefactione extenditur, non est in subiecto, sed est vice subiecti, particula quoque nouæ erit sine subiecto, quoniam quantitas est passio in huiusmodi alteratione, nec intelligas particulam quantitatis nouam esse sine subiecto ex nouo miraculo, vel ex hoc quod continuatur quantitati præexistenti sed ex hoc q; educitur de potentia dimensionis vice materiæ ipsa vice materia permanente. Ex vi siquidem primi miraculi sicut dictum est quantitati non fuscit. sed omne quod nutrit, vadit in corpus. ergo panis iste non nutrit. Et eadem ratio est de vino.

Tex. 49.

¶Præterea, Sicut dicitur 2. de Generatione, ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus. Species autem sacramentales non sunt accidentia, ex quibus homo non constat: non enim accidens est pars substantiæ. Ergo videtur quod species sacramentales nutrire non possunt.

¶Præterea, Philosophus 1. de Anima dicit, quod alimentum nutrit prout est substantia quædam, auget autem prout est aliquid quantum. Sed species sacramentales non sunt substantia. Ergo non possunt nutrire.

¶SED CONTRA est quod Apostolus 1. Cor. 11. loquens de hoc sacramento dicit, Alius quidem esurit, alius autē ebrius est. Vbi dicit gl. q; notat illos, qui post celebrationem sacri mysterij & consecrationem panis & vini, alias oblationes vendicabant, & aliis non communicantes, soli sumebant, ita vt inde etiam inebriarentur. Quod quidem non posset contingere, si sacramentales species non nutrirent. Ergo species sacramentales nutriunt.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hæc quæstio difficultatem non habet, præcedenti quæstione soluta. Ex hoc enim (vt dicitur 2. de Anima) cibus nutrit, quod conuertitur in substantiam nutriri. Dictum est autem, quod species sacramentales possunt conuerti in substantiam aliquam, quæ ex eis generatur. Per eandem autem rationem possunt conuerti in corpus humanum, per quam possunt conuerti in cineres vel in vermes. & ideo manifestum est quod nutriunt. Quod autem quidam dicunt, quod non verè nutriunt, quasi in corpus humanum conuertantur, sed reficiunt & confortant quadam sensuum immutatione (sicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini) ad sensum patet esse falsum. Talis enim refectio non diu sufficit homini, cuius corpus propter continuam deperditionem restauratione indiget: & tamen homo diu sustentari posset, si hostias & vinum consecratum sumeret in magna quantitate. Similiter etiam non potest stare quod quidam dicunt, quòd species sacramentales nutriunt propter formam substantialem panis & vini, quę remanet, tum quia non remanet. vt supra habitum est: tum quia non est actus formæ nutrire: sed magis materiæ, quæ accipit formam nutrimenti, recedente forma nutrimenti. Vnde dicitur in 2. de Anima, quod nutrimentum in principio est dissimile, in fine autem simile.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quod facta consecratione dupliciter potest dici panis in hoc sacramento. Vno modo ipsæ species panis quæ retinent nomen prioris substantiæ: vt Gregor. dicit in homi. Paschali. Alio modo potest dici panis ipsum corpus Christi: quod est panis mysticus de cælo descendens. Ambr. ergo cum dicit, quod iste panis non transit in corpus, accipit panem secundo modo: quia scilicet corpus Christi non conuertitur in corpus hominis, sed reficit mentem eius, non autem loquitur de pane primo modo dicto.

¶Ad secundum dicendum, quòd species sacramentales etsi non sint ex, ex quibus corpus hominis constat, tamen in eas conuertuntur: sicut dictum est.

¶Ad tertium dicendum, quod species sacramentales, quanuis non sint substantia, habent tamen virtutem substantię. sicut dictum est.

ARTICVLVS VII.

¶Verum species sacramentales frangantur hoc in sacramento.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quod species sacramentales non frangantur in hoc sacramento. Dicit enim Philosophus 4. Meteo. quod corpora dicuntur frangibilia propter determinatam dispositionē pororum. quod non potest attribui sacramentalibus speciebus. Ergo sacramentales species non possunt frangi.

¶Præterea, Fractionem sequitur sonus. Sed species sacramentales non sunt sonabiles. dicit enim Philosophus 2. de Anima. quod sonabile est corpus dūrum habens superficiem lenem. Ergo species sacramentales non franguntur.

¶Præterea, Eiusdem videtur esse, manducari, frangi & masticari. Sed verum corpus Christi est quod manducatur. secundum illud Ioan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem. ergo corpus Christi est quod frangitur & masticatur. Vnde & in confessione Berengarij dicitur Consentio sanctę Romanæ Ecclesiæ, & cor de & ore profiteor panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem verum corpus & sanguinem Christi esse, & in veritate manibus sacerdotum, tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. Non ergo fractio debet attribui sacramentalibus speciebus.

¶SED CONTRA est quod fractio fit per diuisionem quanti. Sed nullum quātū ibi diuiditur. nisi species sacramentales quia neque corpus Christi, quod est incorruptibile, neque substantia panis, quæ non manet, *neque substantia vini. Ergo species sacramentales franguntur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd apud antiquos circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod non erat in hoc sacramento fractio secūdū rei veritatem, sed solum secūdū aspectum intuentium. Sed hoc non potest stare: quia in hoc sacramento veritatis sensus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipsum pertinet, inter quę est fractio per quam ex vno fiunt multa: quæ quidem sunt sensibilia cō munia, vt patet in lib. de Anima. Vnde alij dixerunt, quòd erat quidem ibi vera fractio sine subiecto* existente. Sed hoc etiam sensui contradicit. apparet enim in hoc sacramento aliquid quantum prius vnum existens, postea in multa partium, quod quidem oportet esse subiectum fractionis. Non autem potest dici, quod ipsum corpus Christi verum frangatur. primo quidem, quia est incorruptibile & impassibile. Secundo, quia est totum sub qualibet parte (vt suprà habitum est) quod quidem est contra rationem eius, quod frangitur. Vnde relinquitur, quod fractio sit sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis sicut & alia accidentia. Et sicut species sacramentales sunt sacramentum corporis Christi veri, ita fractio huiusmodi specierum est sacramentum Dominicæ passionis, quæ fuit in corpore Christi vero.

¶Ad

solum sustinere præsentia accidentia, sed etiam Omnia possibilia educi de substantia conuersa, ipsa manente: ita datum esse oportet, vt se parata existat quantuncunque extensa, quanta affectare posset conuersam substantiam, si subesset. Vnde si species vini intantum raresieret, vt vini substantia tantum ex tensionem non susteret, desineret sacramentum, & noua substantia generaretur.

¶Ad tertium dicitur, q; ordo naturæ est multiplex, iuxta multiplex cautarum genus, & protexa licet quantitas sit nouæ, sine antiqua sit secundum ordinem eius materialis prior raritate, vt recipiens prius dicitur receptо: secundum tamen ordinē causarum finalis quām formalis, quām agentis raritas est prior, prius enim intendit rarefacies raritatem, quām extensionem concomitantem. Nec est verum simpliciter & absolute, q; rarefactio seu raritas quæ sit præsupponat maiorem quantitatem: quāquis hoc sit verum secundum quid, hoc est cum ista additione, secundum ordinem causę materialis: nam simpliciter & absolute loquendo, extensio quantitatis præsupponit rarefactionem sicut consequens id ad quod sequitur. Et tursus simpliciter & absolute dicendum est quod raritas, quæ fit, quum fit, fortè cum receptiuum suū, scilicet maiorem quantitatem: & hoc sine rarefactio fiat in mera substantia sine in vice substantia.

¶Ad quartum dicitur falsum esse quod opus sit nouo miraculo ad hoc quod agens naturale naturaliter agat in vicе subiectum seu materiam. nihil refert ex parte agentis, an subsit verum subiectum, aut aliquid, æquiualens: quoniam de æquipollentibus eadem est ratio, & idem est iudicium. Et propterea quum dicitur agens naturale naturaliter requirere materiam, concauafantem, subintelligitur vel aliquid equipollens: quoniam, vt dictum est, par est ratio & iudicium de equipollentibus. Et hoc de tota hac quæstione dicta sufficiant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut in speciebus sacramentalibus remanet rarum & densum (vt suprà dictum est) ita etiam remanet ibi porositas, & per consequens frangibilitas.

¶Ad secundum dicendum, quod densitatem sequitur duritia. Et ideo ex quo in speciebus sacramentalibus remanet densitas, consequens est quod remanet ibi duritia, & per consequens sonabilitas.

¶Ad tertiū dicēdū. quod illud quod māducatur in propria specie ipsius mmet frangitur & masticatur in sua specie. Corpus autē Christi non manducatur in sua specie, sed in specie sacramentali. Vnde & super illud Ioannis 6. Caro non prodest quicquam, dicit Augustinus. Hoc est intelligendum secundum illos, qui carnaliter intelligebant, carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur. Et ideo ipsum corpus Christi non frangitur nisi secundum speciem sacramentalē. Et hoc modo intelligenda est confessio Berengarij vt fractio & attritio dentium referatur ad speciem sacramentalem, sub qua verè est corpus Christi.

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrum aliquis liquor possit vino consecrato commisceri.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod vino consecrato non possit aliquis liquor misceri. Omne enim quod permiscetur alicui, recipit qualitatem ipsius. Sed nullus liquor potest recipere qualitatem sacramentalium specierum: quia accidentia illa sunt sine subiecto, vt dictum est. Ergo videtur quod nullus liquor possit permisceri ipsi speciebus sacramentalibus vini.

¶Præterea, Si aliquis liquor permisceatur illis speciebus, oportet quod ex his fiat aliquid vnum. Sed non potest fieri aliquid vnum neque ex liquore (qui est substantia) & speciebus sacramentalibus, quæ sunt accidentia, neque ex liquore & sanguine [illegible] incorruptibilitatis neque additionem [illegible] diminutionem. Ergo nullus liquor potest admisceri.

¶Si aliquis liquor admisceatur vino consecrato, videtur etiam ipsum efficiatur consecratum: sicut aqua quæ admiscetur aquæ benedictæ, efficitur benedicta. Sed vinum consecratum est verè sanguis Christi. Ergo etiam liquor permixtus esset sanguis Christi. Et ita aliquid fieret sanguis Christi aliter, quàm per consecrationem, quod est inconueniens. Non ergo vino consecrato potest aliquis liquor permisceri.

¶Præterea, Si duorum vnum totaliter corrumpatur, nō erit mixtio: vt dicitur in primo de generatione. Sed ad permixtionem cuiuscunque liquoris, videtur corrumpi species sacramentalis vini, ita quod sub ea desinat esse sanguis Christi. tum quia magnum & paruum sunt differentiæ quantitatis, & diuersificant ipsam, sicut album & nigrum colorem. tum etiam quia liquor permixtus, cum non habeat obstaculum, videtur vndique diffundi per totum, & ita desinit ibi esse sanguis Christi, qui non est ibi simul cum alia substantia. Non ergo aliquis liquor potest permisceri vino consecrato.

¶SED CONTRA est, quòd ad sensum patet, alium liquorem vino permisceri posse post consecrationem, sicut & ante.

¶RESPONDEO dicendum, quòd istius quæstionis veritas manifesta est ex præmissis. Dictum est enim suprà, q; species in hoc sacramento remanentes, sicut adipiscuntur virtute consecrationis modum essendi substantiæ, ita etiam consequuntur modum agendi & patiendi: scilicet agere & pati possint quicquid ageret vel pateretur substantia, si ibi præsens existeret. Manifestum est autem, quod si esset ibi substātia vini, liquor aliquis posset ei permisceri. Huius tamē permixtionis diuersus esset effectus, & secundum formam liquoris, & secundum quantitatē. Si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, q; posset diffundi per totum vinum, totum fieret permixtum. Quod autem est commixtum ex duobus, neutrum miscibilium est: sed vtrunque transit in quoddam tertium ex his compositū. Vnde sequeretur quòd vinum prius existens nō remaneret: sed si liquor permixtus esset alterius speciei (puta si permisceretur aqua) solueretur species vini, & esset liquor alterius speciei. si autē esset eiusdem speciei liquor adiunctus (puta si vinum permisceretur vino) remaneret quidem eadē species, sed non remaneret idem numero vinum, quod declarat diuersitas accidentium: puta si vnum vinum esset album, & aliud rubeum. Si vero liquor adiunctus esset tam paruæ quantitatis, quod non posset perfundi per totum, non fieret totum vinum permixtum, sed aliqua pars eius. Quæ quidem non remaneret eadē numero propter permixtionem extraneæ materię: remaneret tamen eadem specie, non solum si paruus liquor permixtus esset eiusdem speciei sed etiam si esset alterius speciei: quia gutta aquæ multo vino permixta, transit in speciē vini, vt dicitur in primo de Generatione. Manifestū est autē ex prædictis, quod corpus & sanguis Christi, remanent in hoc sacramento, quādiu illæ species manēt eædem numero: consecratur enim hic panis, & hoc vinum. Vnde si fiat tāta permixtio liquoris cuiuscunque, q; pertingat ad totum vinum cōsecratum, & fiat permixtum, erit aliud numero, & non remanebit ibi sanguis Christi. Si vero fiat tam parua alicuius liquoris adiunctio, quod non possit diffundi per totum, sed vsque ad aliquam partem specierum, desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, remanebit tamen sub alia:

¶AD PRIMVM ergo dicendū quòd Innocent. III. dicit in quadam Decret. quod ipsa accidentia vinum appositum videntur afficere: quia si aqua fuerit appositа, vini saporem assumit, contingit igitur accidentia mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare. Cedit quippe natura miculo, & virtus suprà consuetudinem operatur. Hoc tamen non est sic intelligendum, quasi idem numero accidens, quod prius fuit vino ante consecrationem, postmodum fiat in vino appositо: sed talis permutatio fit per actionem. Nam accidentia vini remanentia, retinent actionem substantiæ secundum prædicta: & ita immutando, afficiunt liquorem appositum.

¶Ad secundum dicendum, quod liquor appositus vino consecrato, nullo modo miscetur substantiæ sanguinis Christi: misceтur tamen speciebus sacramentalibus. Ita tamen quod permixtione facta, corrumpuntur prædictæ species, vel in toto vel in parte: secundum modum quo suprà dictum est, quod ex speciebus illis potest aliquid generari. Et si quidem corrumpantur in toto, nulla iam remanet quæstio: quia iam totum erit vniforme. Si autem corrumpantur in parte, erit quidem vna dimensio secundum continuitatem quantitatis, non tamen vna secundum modum essendi: quia vna pars eius erit sine subiecto, alia erit in subiecto, sicut si aliquod corpus constituatur ex duobus metallis, erit vnum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen vnum secundum speciem naturæ.

¶Ad tertium dicendum, quod sicut Innocent. III. dicit in Decretali prædicta, si post consecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, neque sanguini commiscetur: sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori quod sub eis latet, vndique circunfunditur, non madidans circunfusum. Quod quidem intelligendum est, quando non fit tanta permixtio liquoris extranei, quod sanguis Christi desinat esse sub toto: tunc enim dicitur vndique circunfundi, non quia tangat sanguinem Christi secundum eius proprias dimensiones, sed secundum dimensiones sacramentales, sub quibus continetur. Nec est simile de aqua benedicta: quia illa benedictio nullam immutationem facit circa subsstantiam aquæ, sicut facit consecratio vini.

¶Ad quartum dicendum, quod quidam posuerunt quod quantuncunque parua fiat extranei liquoris permixtio, substantia sanguinis Christi desinit esse sub toto: & hoc ratione inducta. Quæ tamen non cogit: quia magnum & paruum diuersificant quantitatem dimensiuam, non quantum ad eius essentiam, sed quantū ad determinationem mensuræ. Similiter etiam liquor appositus adeò potest esse paruus, quod sua paruitate impeditur, ne diffundatur per totum, & non solis dimensionibus: quę licet sint sine subiecto, tamen obstant alteri liquori, sicut & substantia, si ibi adesset secundum ea quæ præmissa sunt.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA OCTAVA

de forma sacramenti Eucharistiæ, in sex articulos diuisa,

DEINDE considerandum est de forma huius sacramenti.

¶Et circa hoc quærunter sex.

¶Primò, quæ sit forma huius sacramenti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionem sequentem octo tres primos Articulos.*

Anno1.

CIrca primos articulos quæstionis 78. dictandum occurrit dubium de verbis necessariis ad consecrationem sanguinis. Et omissis argumentis hinc & inde plana incedendo via, sciendum est Græcos & Latinos non conuenire in verbis cõsecrationis sanguinis. Nam, vt Durand. refert, & nos certificati quoq; sumus, quatuor dictiones habet forma nostra, quibus caret Ecclesia Græca, scilicet Calix, Aeterni, Mysterium, Fidei. Et quum in Eccle sia Græca tot illustres Sancti & Doctores floruerint, dubitandi nullo pacto est de sufficientia illius formæ, scilicet hic est calix sanguinis mei. Illa enim verba videntur pertinere ad formam huius sacramenti, quibus Christus corpus suum & sanguinem consecrauit. Sed Christus antè benedixit panem acceptum, & postea dixit, Accipite & comedite, hoc est corpus meum (vt habetur Matthæ. 26.) & similiter fecit de calice. Ergo prædicta verba non sunt forma huius sacramenti.

4. dist 8. q. 2. art 2. q. 3.

¶Præterea, Eusebius Emissenus dicit, quod inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in suum corpus conuertit, dicens, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Ergo totũ hoc videtur pertinere ad formam huius sacramenti. Et eadem ratio est de verbis pertinentibus ad sanguinem.

¶Præterea, In forma baptismi exprimitur persona ministri & actus eius, cùm dicitur Ego te baptizo. Sed in præmissis verbis nulla fit mentio de persona ministri, nec de actu eius. Ergo non est conueniens forma sacramenti.

¶Præterea, Forma sacramenti sufficit ad perfectionem sacramenti: vnde sacramentum baptismi quandoque perfici potest solis verbis formæ prolatis, omnibus aliis prætermissis. Si ergo prædicta verba sunt forma huius sacramenti, videtur quod aliquando possit hoc sacramentum perfici his solis verbis prolatis, & omnibus aliis prætermissis, quæ in missa dicuntur. Quod tamen videtur esse falsum: quia vbi verba alia prætermitterentur, prædicta verba acciperentur ex persona sacerdotis proferentis in cuius corpus & sanguinem panis & vinũ non conuertuntur. Non ergo prædicta verba sunt forma huius sacramenti.

¶SED CONTRA est, quod Ambro. dicit in lib. de Sacramentis: Consecratio fit verbis & sermonibus domini Iesu: nam per reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo refertur, oratione petitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris. Vbi autem sacramentum conficitur iam non suis sermonibus sacerdos vtitur, sed vtitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hoc sacramentum ab aliis sacramentis differt in duobus: primo quidem, quantum ad hoc, quod hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ, alia verò sacramenta perficiuntur in vsu materię consecratæ.

Secundo, quia in aliis sacramentis consecratio materiæ consistit solum in quadam benedictione, ex qua materia consecrata accipit instrumentaliter quandam spiritualem virtutem, quæ per ministrum, qui est instrumentum animatum, potest ad instrumenta inanimata procedere. Sed in hoc sacramento consecratio materiæ consistit in quadam miraculosa conuersione substantiæ, quæ a solo Deo perfici potest. Vnde ministri in hoc sacramento perficiendo non habet alium actum nisi prolationem verborum. Et quia forma debet esse conueniens rei, ideo forma huius sacramenti differt a formis aliorum sacramentorum in duobus: primo quidem, quia formæ aliorum sacramentorum important vsum materiæ, puta baptizationem vel confignationem: sed forma huius sacramenti importat solam consecrationem materiæ, quæ in transsubstantiatione consistit, puta cum dicitur, hoc est corpus meũ vel, hic est calix sanguinis mei. Secundo, quia formæ aliorum sacramentorum proferuntur ex persona ministri, siue per modum exercentis actum, sicut cùm dicitur, Ego te baptizo, vel, Ego te confirmo: siue per modum imperantis, sicut in sacramento ordinis dicitur, Accipe potestatem, &c. siue per modum deprecantis, sicut cum in sacramento extremæ vnctionis dicitur, Per istam vnctionem & nostram intercessionem, &c. Sed forma huius sacramenti profertur quasi ex persona ipsius Christi loquentis, vt detur intelligi quòd minister in perfectione huius sacramenti nihil agit, nisi quod profert verba Christi.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quod circa hoc est multiplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod Christus qui habebat potestatem excellentiæ in sacramentis, absque omni forma verborum hoc sacramentum perficit, & postea verba protulit, sub quibus alij post modum consecrarent. Quod videntur sonare verba Innocẽt. III. dicentis, Sanè dici potest, quod Christus virtute diuina consecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent. Sed contra hoc expresè sunt verba Euangelij, in quibus dicitur, quod Christus benedixit: quæ quidem benedictio aliquibus verbis facta est. Vnde prædicta verba Innocen. sunt opinatiuè magis dicta, quàm determinatiuè. Quidam autem dixerunt, quod benedictio illa facta est quibusdam aliis verbis nobis ignotis. Sed nec hoc stare potest: quia benedictio consecrationis nunc perficitur per * imitationem eorum quæ tunc acta sunt. Vnde si tunc per hęc verba non est facta consecratio, nec modo fieret. Et ideo alij dixerunt, quod illa benedictio eisdem etiam verbis facta est, quibus modo fit, sed Christus ea bisprotulit. Primo quidem secretè ad conscendum: secundò manifestè ad instruendum. Sed nec hoc stare potest: quia sacerdos consecrat, proferens hæc verba, non vt à Christo in occulta benedictione dicta, sed vt publicè prolata. Vnde cum non habeant vim huiusmodi verba nisi ex Christi prolatione, videtur quod etiam Christus manifeste ea proferens consecrauerit. Et ideo alij dixerunt, quod Euangelistæ non semper eundem ordinem in recitando seruauerunt, quo res sunt gestę: vt patet per

Augustinũ in li. de Consensu Euãgelistarũ. Vnde intelligẽdũ est ordinẽ rei gestæ sic ex primi posse, Accipiens panem benedixit, dicens hoc est corpus meum, & deinde fregit, & dedit discipulis suis. Sed idem sensus haberi potest etiam verbis Euangelij nõ mutatis: nam hoc participium Dicens, con comitantiam quandam importet verborũ prolatorum ad ea quæ præcedunt. Non autem oportet quod hæc concomitantia intelligatur solum respectu vltimi verbi prolati: quasi Christus tunc ista verba protulerit, quando dedit discipulis suis. Sed potest intelligi concomitantia respectu totius præcedentis: vt sit sensus, Dum benedixeret, frangeret, & daret discipulis suis, hæc verba dixit, Accipite, &c.

¶ 4. art. 2.

¶Ad secundum dicendum, quod in his verbis, Accipite & comedite, intelligitur vsus materiæ consecratæ: qui non est de necessitate huius sacramenti (vt suprà habitum est) & ideo nec hæc verba sunt de substantia formæ. Quia tamen ad quandam perfectionem sacramenti pertinet materię consecratæ vsus (sicut operatio non est prima, sed secunda perfectio rei) ideo per omnia ista verba exprimitur tota perfectio huius sacramenti. Et hoc modo Eusebius intellexit his verbis confici sacramentum, quantum ad primam & secundam perfectionem ipsius.

¶Ad tertium dicendum, quod in sacramento baptismi minister aliquem actum exercet circa vsum materiæ, qui est de essentia sacramenti: quod non est in hoc sacramento. & ideo non est similis ratio.

¶Ad quartum dicendum, quod quidam dixerunt hoc sacramentum perfici non posse prædictis verbis prolatis, & aliis prætermissis, præcipuè quæ sunt in canone missæ. Sed hoc patet esse falsum, tum ex verbis Ambro. suprà inductis, tum etiam quia canon missæ non est idem apud omnes, nec secundum omnia tempora, sed diuersa sunt à diuersis apposita. Vnde dicendum est, quod si sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc sacramentum, perficeretur hoc sacramẽtum: quia intentio faceret, vt hæc verba intelligerentur quasi ex persona Christi prolata, etiam si verbis præcedentibus hoc non recitaretur. Grauiter tamẽ peccaret sacerdos sic conficiens hoc sacramentum, vt pote ritum Ecclesiæ non seruans. Nec est simile de baptismo, quod est sacramentum necessitatis: defectum autem huius sacramenti potest supplere spiritualis manducatio, sicut Augustinus dicit.

ARTICVLVS II.

¶Virum hæc sit conueniens forma consecrationis panis, hoc est corpus meum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quod hęc non sit conueniens forma consecrationis panis, hoc est corpus meũ Per formam enim sacramenti debet exprimi sacramenti effectus. Sed effectus. qui fit in consecratione panis, est conuersio substantiæ panis in corpus Christi, quæ magis exprimitur per hoc verbum Fit, quàm per hoc verbum Est. Ergo in forma consecrationis deberet dici, hoc fit corpus meum.

¶Præterea, Ambros. dicit in lib. de sacramentis: Sermo Christi hoc conficit sacramentum: quis sermo Christi? hic, quo facta sunt omnia, iussit Dominus, & facta sunt cæli & terra, Ergo & forma huius sacramenti conuenientior esset per verbum imperatiuum, vt diceretur, hoc fit corpus meum.

¶Præterea, Per subiectum huius locutionis importatur illud quod conuertitur, sicut per prędicatum importatur conuersionis terminus. Sed sicut est determinatum id in quod conuersio (non enim fit conuersio nisi in corpus Christi) ita est determinatum id quod conuertitur non enim conuertitur in corpus Christi nisi panis. Ergo sicut ex parte prædicati ponitur nomen, ita ex parte subiecti debet poni nomen, vt dicatur, hic panis est corpus meum.

¶Præterea, Sicut id, in quod terminatur conuersio, est determinatę naturæ (quia est corpus) ita etiam est determinatæ personæ. Ergo sicut ad determinandum naturam dicitur corpus, ita ad determinandum personam deberet dici, hoc est corpus Christi.

¶Præterea, in verbis formæ non debet poni aliquid quod non sit de substantia eius. Inconuenienter ergo additur in quibusdam libris hæc coniunctio, Enim, quæ non est de substantia formæ.

¶SED CONTRA est quod Dominus hac forma in consecrando est vsus, vt patet Matthæi 26.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hæc est conueniens forma consecrationis panis. Dictum est enim quòd hæc consecratio consistit in conuersione substantiæ panis in corpus Christi. Oportet autem formam sacramenti significare id, quod in sacramento efficitur. Vnde & forma consecrationis panis debet significare ipsam conuersionem panis in corpus Christi. In qua tria considerantur, scilicet ipsa cõuersio, & terminus à quo, & terminus ad quem. Conuersio autem potest considerari dupliciter. Vno modo, vt in fieri: alio modo, vt in facto esse. Non autem debuit significari conuersio in hac forma, vt in fieri sed vt in facto esse. Primo quidem: quia hæc conuersio non est successiua (vt suprà dictum est) sed instantanea. In huiusmodi autem mutationibus fieri, non est nisi factum esse, Secundò, quia ita se habent formę sacramentales ad significandum effectum sacramenti, sicut se habent formæ artificiales ad repræsentandum effectum artis. Forma autem artificialis, est similitudo: vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis: sicut forma artis in mente ædificatoris, est forma domus ædificatæ principaliter, ædificationis autem per consequens. Vnde & in hac forma debet exprimi conuersio, vt in facto esse ad quod fertur intentio. Et quia ipsa conuersio exprimitur in hac forma, vt in facto esse, necesse est quod extrema conuersionis significentur, vt se habent in facto esse conuersionis. Tunc autem terminus ad quem, habet propriam naturam suæ substantiæ: sed terminus à quo, non manet secundum suam substantiam, sed solum secundum accidentia, quibus sensui subiacet, & ad sensum determinari potest. Vnde conuenienter terminus conuersionis à quo exprimitur per pronomen demonstratiuum relatum ad accidentia sensibilia, quæ manent: terminus autem ad quem exprimitur per nomen significans naturam eius, in quod fit conuersio. Quod quidem est totum corpus Christi, & non sola caro eius, vt dictum est. Vnde hæc forma est conuenientissima, hoc est corpus meum.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ quòd fieri non est vltimus effectus huius consecrationis, sed factum esse: vt dictum est. Et ideo hoc potius exprimi debet in forma.

¶Ad secundum dicendum, quòd sermo Dei operatus est in creatione rerum, quia etiam operatur in hac cõsecratione: aliter tamen & aliter. Nam hic operatur effectiuè & sacramẽtaliter, id est secundũ vim significationis. Et ideo oportet in hoc sermone significari vltimum effectum consecrationis per verbum subst ã tiuum indicatiui modi & prẽsentis temporis. Sed in creatione

Universidad de Deusto
Biblioteca

rerum operatus est solum effectiuè:quæ quidem efficientia est per imperium suæ sapientiæ.Et ideo in creatione rerum exprimitur sermo diuinus per verbum imperatiui modi: secundum illud Gen.1.Fiat lux, & facta est lux.

Art 5 ra. & ar. 4.

¶Ad tertium dicendum,quod terminus à quo,in ipso facto esse conuersionis,non retinet naturam suæ substantiæ, sicut terminus ad quem. & ideo non est simile.

¶Ad quartum dicendum,quod per hoc pronomen Meũ, quod includit demonstrationem primæ personæ (quæ est persona loquentis) sufficienter exprimitur persona Christi:ex cuius persona hæc proferuntur,vt dictum est.

¶Ad quintum dicendum,quòd hæc coniunctio Enim, apponitur in hac forma secundum cõsuetudinem Romanæ Ecclesiæ,à beato Petro Apostolo deriuatam:& hoc propter continuationẽ ad verba præcedentia.Et ideo non est de forma:sicut nec verba precedentia formam,

ARTICVLVS III.

¶Vtrum hæc sit conueniens forma consecrationis vini, hic est calix sanguinis mei, &c.

4. dist. 8. q. 2. ar. 2. q.1. & 3 Et 1. Co 11.le 6.co. 3.4.& 5. Q.76. ar. 1.& 2.

AD TERTIVM sic proceditur.Videtur quod hæc non sit conueniens forma consecrationis vini, hic est calix sanguinis mei,noui & æterni Testamenti,mysterium fidei,qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.Sicut enim panis conuertitur in corpus Christi ex vi cõsecrationis,ita & vinum in sanguinem Christi,sicut ex prædictis patet. Sed in forma consecrationis panis, ponitur in recto corpus Christi, nec aliquid aliud additur. Inconuenienter ergo in hac forma ponitur sanguis Christi in obliquo,& additur calix in recto,cum dicitur,hic est calix sanguinis mei.

¶Præterea,Non sunt maioris efficaciæ verba quæ proferuntur in consecratione panis,quàm ea quæ proferuntur in consecratione vini,cum vtraque sint verba Christi.Sed statim dicto ,hoc est corpus meum , est perfecta consecratio panis. Ergo statim cum dictum est,hic est calix sanguinis mei , est perfecta consecratio sanguinis:& ita ea quæ sequuntur, non videntur esse de substantia formæ,præsertim cùm pertineant ad proprietates huius sacramenti.

¶Præterea,Testamentum nouum pertinere videtur ad internam inspirationem:vt patet ex hoc quòd Apostolus ad Heb. 8. introducit verba quæ habentur Hierem.31. Consummabo super domum Israel Testamentum nouum,dando leges meas in mentibus eorum. Sacramentum autem exterius visibiliter agitur. Inconuenienter ergo in forma sacramenti dicitur, noui Testamenti.

3.73. ar. 2.ad 3.

¶Præterea,Nouum dicitur aliquid ex eo quòd est propè principium sui esse.æternum autem non habet principium sui esse.Ergo inconuenienter dicitur, noui & æterni:quia videtur cõtradictionem implicare,

¶Præterea,Occasiones erroris sunt hominibus subtrahendæ:secundum illud Isa. 57.Auferte offendicula de via populi mei. Sed quidam errauerunt,æstimantes mysticè solum esse corpus & sanguinem Christi in hoc sacramento.Ergo in hac forma inconuenienter ponitur mysterium fidei.

Q.48. & 83 ar.1.

¶Præterea,Suprà dictum est,quòd sicut baptismus est sacramentum fidei,ita Eucharistia est sacramentum charitatis. Ergo in hac forma magis debet poni charitas.quàm fides.

¶Præterea.Totum hoc sacramentum & quantum ad corpus & quantum ad sanguinem est memoriale Dominicæ passionis:secundum illud primæ Cor.11.Quotiescũque manducabitis panẽ hunc,& calicem bibetis,mortem Domini annuntiabitis. Non ergo magis debuit in forma consecrationis sanguinis fieri mentio de passione Christi & eius fructu,quàm in forma consecrationis corporis,præsertim cum Luc.22.Dominus dixerit , hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur.

¶Præterea,Passio Christi(vt supra habitum est) ad sufficientiam profuit omnibus:quantum verò ad efficientiam,profuit multis. Debuit ergo dici,Qui effundetur pro omnibus aut pro multis, sine hoc quòd adderetur,pro vobis.

¶Præterea,Verba quibus hoc sacramentum conficitur, efficaciã habent ex institutione Christi. Sed nullus Euangelista recitat Christum hæc omnia verba dixisse.Ergo hæc non est conueniés forma consecrationis vini.

¶SED CONTRA est , quòd Ecclesia ab Apostolis instructa,vtitur hac forma in consecratione vini.

¶RESPONDEO dicendum , quòd circa hanc formam est duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd de substantia formę huius est hoc solum quod dicitur,hic est calix sanguinis mei,non autem ea quę sequuntur.Sed hocvidetur inconueniens:quia ea quæ sequuntur,sunt quædam determinationes prędicati,id est sanguinis Christi. vnde pertinent ad integritatem *eiusdem locutionis. Et propter hoc ficut alij melius dicunt, omnia sequentia sunt de substantia formæ vsque ad hoc , quod postea sequitur,Hoc quotiescunque feceritis : quod pertinet ad vsum huius sacramenti:vnde non est de substantia formæ Et inde est.quòd sacerdos eodem ritu & modo,scilicet tenendo calicem in manibus,omnia hæc verba profert.Luc.etiam 22.interponuntur verba sequentia verbis præmissis,cum dicitur,Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine.Dicendum est ergo,quod omnia prædicta verba sunt de substantia formæ. Sed per prima verba,cum dicitur,hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa conuersio vini in sanguinem , eo modo quo dictum est in forma consecrationis panis. Per verba autem sequentia designatur virtus sanguinis effusi in passione quæ operatur in hoc sacramento.Quæ quidem ad tria ordinatur.Primò quidem & principaliter ad adispiscendam æternam hæreditatem:secundum illud Hebræ. 10. Habemus fiduciam in introitu Sanctorum per sanguinem eius.Et ad hoc designandum dicitur , noui & æterni Testamenti.Secundò ad iustitiam gratiæ , quæ est per fidem,secundum illud Roman. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius,vt sit ipse iustus , iustificans eum,qui ex fide est Iesu Christi,& quantum ad hoc subditur,mysterium fidei. Tertiò autem ad remouendum impedimenta vtriusque prædictorum,scilicet peccata: secundum illud Hebræ.9.Sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis,id est à peccatis.Et quantum ad hoc subditur,Qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

*Aliàs non habetur ly eiusdem.

Ar. pre.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quod,cum dicit est calix sanguinis mei, est locutio figurativa. Et potest dupliciter intelligi. Vno modo secundum metonymiam , qua ponitur continens pro contento:vt sit sensus Hic est sanguis meus contentus in calice,de quo fit hic mentio: quia sanguis Christi in hoc sacramento consecratur , inquantum est potus fidelium, quod non importatur in ratione sanguinis , & ideo oportuit hoc designari per vas huic vsui accomodatum. Alio modo potest intelligi secundum metaphoram:prout per calicem similitudinariè intelligitur passio Christi,quæ ad similitudinem calicis inebriat(secundum illud Thren.3.Repleuit me amaritudinibus,inebriauit me absynthio.vnde & ipse Dominus passionem suam calicem nominat,Matthæ.26.dicens , Transeat à me calix iste.)Vt sit sensus,hic est calix passionis meæ. de qua fit mentio in sanguine seorsum à corpore consecrato: quia separatio sanguinis à corpore fuit per passionem.

¶Ad secundum dicendum, quòd quia (vt dictum est) sanguis seorsum consecratus,expresse passionem Christi repræsentat: ideo potius in cõsecratione sanguinis fit mentio de effectu passionis,quàm in consecratione corporis,quod est passionis subiectum.Quod etiam designatur in hoc quod Dominus dicit, Quod pro vobis tradetur:quasi diceret, Quod pro vobis passioni subiicietur.

¶Ad tertium dicendum,quòd Testamentum est dispositio hæreditatis.Hæreditatem autẽ cælestem disposuit Deus hominibus dãdam per virtutẽ sanguinis Iesu Christi:quia vt dicitur Heb. 9. Vbi est Testamentum,mors necesse est intercedat testatoris. Sãguis autẽ Christi dupliciter est hominibus exhibitus.primo quidem in figura:quod pertinet ad vetus Testamẽtum.Et ideo Apostolus ibidẽ cõcludit,Vnde nec primũ Testamẽtum fine sanguine dedicatum est. Quod patet ex hoc,quòd sicut dicitur Exo.24. Lecto omni mandato legis à Mose,omnẽ populũ aspersit dicens Hic est sanguis Testamenti,quòd mandauit ad vos Deus. Secundò autem est exhibitus in rei veritate:quod pertinet ad nouum Testamentum.Et hoc est quod apostolus ibidẽ præmittit dicẽs, Ideo noui Testamẽti mediator est Christus,vt morte intercedẽte,repromissionẽ accipiant qui vocati sunt æternæ hæreditatis. Dicitur ergo hic sanguis noui Testamẽti,quia iã nõ in figura sed in verit

2.76 ar. 2.ad 1.

¶Super Quæstionis septuagesimæoctauæ Articulum quartum.

Annot. IN artic.4.eiusdem q.quinque de veritate verborum sacramentalium notanda sunt.scilicet an est,quid est,cuius est factiua,quando est,& qualis est. Vtrum habere verba consecrationis,licet sub opinione ponatur , si perfpexerimus tamen doctrinam in generali Concilio tra ditam sub Eugc. IIII. determinata hæc quæstio videtur. Nam inter alia legitur ibi sacerdos in persona Christi loquens hoc cõficit sacramẽtũnam ipsorũ verborum virtute substantia panis in corpꝰ Christi & substantia vini in sanguinem conuertuntur.Vbi clarè vides virtutem verborum assertam à sacro Concilio. Vt autem superius dixi mur de virtute sacramẽtorum , sic conuenter nũc dicimus de virtute horum verborũ, ꝙ non est qualitas aliqua superaddita.vt res quædã distincta realiter ab ipsa oratione significante sed est ipsa oratio significãs,vt instrumẽtũ Dei ad consecrationem. Ita ꝙ oratio ipsa, puta hoc esse corpus meũ, secundum se quidem non est aliud quàm enunciatio significans hoc esse corpus meũ : sed vt assumpta à Christo in instrumentum ad cõsecrationem istã:est non solum enũciatio significãs , sed instrumẽtaliter efficiẽs, quod est habere virtutẽ,imo est esse virtutẽ. ¶Et quia esse virtutem, est quoddam adiunctũ orationi absolutæ, ideo dicitur orationem habere virtutem,& virtutem esse in verbis , & virtus verborũ. & similia.Et quia vir us aduentitia, qualitatis rationẽ ac nomen induit , ideo qualitas dicitur: quum tamen secundum tẽ nihil aliud sit quàm orationem esse instrumentum Dei:& quod nihil aliud est quàm Dei virtutem orationi instrumentaliter ad talem effectum, Sicut enim omnis creatura est in potẽtia obediẽtiali ad hoc vt sit instrumentum Dei ad quodcunque faciendum Deus illa vti voluerit.Et sicut Deum in sacramento baptismi per Christi baptismum dedisse virtutem aquis inchoatiuè dicim⁹, nulla tamẽ qualitas superaddita propterea est aquis,& postmodum cõpletè datur virtus aquæ in actuali baptismo , ꝙ hoc quòd Christus baptizans virtute illa aquas ita in proposito verba ista potius quàm alia ab ipso Christo sanctificata sunt inchoatiue, complete autem vim fortitũtur, quum Christus per sacerdotem illa profert ad consecrationem huius sacramenti , talis enim vsus verborum est constitutum instrumentalis efficaciæ in oratione qua vtitur:nec oportet aliquam super apponẽte qualitatẽ.Et hoc exẽplo in artificialibus videtur manifestarinã man⁹ assumi pũt,& di facto assumitur à multis artib⁹ instrumentũ:nec oportet arẽ sutoria aut fabrilẽ aut musicã,aliquã qualitatẽ superaddere manu,quã illa vtitur:sed ex hoc ipso ꝙ ars vtitur manu,man⁹ est quædã vis artis illi⁹,& sic de aliis Et hoc multo verũ est referẽdo rẽ creatã ad diuinã omnipotentiã vtẽtẽ creatura, assumẽdo illã in instrumentũ , quanto efficacia diuina inaior in infinitũ est,vt sit intima cuicunque creaturæ, Effectus aũt virtutis verborũ non est dispositio aliqua, sed vt in allatis verbis ex sacro Cõcilio clare patet,est cõuersio panis in corpus Christi, Nec obstãt obiectiones Scoti in prima dist.4. de infinitate virtutis ꝛequisitæ ad transubstantiationem & de creatione Primam enim soluit Autor ad primũ:& secundã ad secundum , exigitur enim infinita virtus in agẽte principali tantum modo Et non est simile de creatione:quia nulla res in creatione præsupponitur , quam instrumenti actio possit attingere : hic autem invenitur subsitãtia panis & vini,quæ à virtute verborũ attingitur,dũ conuertitur in corpus,& sãguinem Christi.Et quia verba consecrationis vt conficiunt orationem significãtem. quod per sacramentum efficiunt, in instrumentũ diuinę actionis assumuntur : ideo quãdiu vtitur Deus per sacerdotis ministerium verbis sacramentalibus,tandiu est virtus sacramentalis,inchoatiue tamen & in fieri,sicut & ipsa oratio dum proferuntur partes inchoatiue & in fieri,& vsque ad terminationem,in ipsa nanque terminatione orationis oratio perfecte significationẽ habet, & similiter ista virtus perfecte invenitur. Ideo non prius nec post , sed tunc quũ oratio perfecte significans est, virtus instrumentalis prædicta perfecte est & operatur. Vnde quum oratio sit quoddam successiuum, cuius existentia non requirit quicquid est eius esse simul,sed ex quocunque eius existere infertur , & significationem non sortiatur nisi in sui termino. propterea dixit Autor quod oratio in sui terminatione tamẽ significationẽ simul & virtutẽ sacramentalẽ fortitur.Cũquo stant suprædicta: alioquin non rota oratio esset instrumẽtũ Dei,aut instrumentũ in actu fine vi instrumẽtali esset g aliq̃ tẽpus.Et sicut significatio huius orationis est quodãmodo simplex & quodãmodo cõposita (quia ex multis partialibus significationib⁹ cõsurgit & simplex esse significat scilicet hoc esse corpus Christi, absq; cõpositionis,admixtiõis,informatiõis,additionisue modo quocũque , ita virtus ista ex qua ofonis significantis est quodãmodo cõpositæx parte aũt effectũ dẽ simplex (litera in respõsione ad tertiũ.

¶SED CONTRA est quod Amb. dicit in lib.de Sacramentis:Si tanta est vis in sermone domini Iesu , vt inciperet esse quod non erat,quanto magis operatorius est,vt sint quæ erant, & in aliud commutentur?Et sic quod erat panis ante cõsecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturam mutat:

¶RESPONDEO dicendum , quod quidam dixerunt nullam virtutemcreatam esse nec in prædictis verbis ad transubstantiationem faciendam,nec etiam in aliis sacramentorum formis,vel etiam in ipsis sacramentis ad inducendos sacramentorum effectus. Quod(sicut suprà habitum est) & dictis Sanctorum repugnat,& derogat dignitati sacramentorum nouæ legis. Vnde cùm hoc sacramentum sit præ cæteris dignius (sicut supra dictum est) consequens est quod in verbis formalibus huius sacramenti sit quædam virtus creata ad conuerfionem huius sacramenti faciendam , instrumentalis tamen , sicut & in aliis sacramentis : sicut suprà dictum est. Gùm enim hæc verba ex persona Christi proferantur,ex eius mandato consequuntur virtutem instrumentalem à Christo : sicut & cętera eius facta vel dicta habent instrumentaliter salutiferam vitutem,vt supra dictum est.

¶AD PRIMVM Ergo dicendum,quod cum dicitur sola virtute Spiritus sancti panem in corpus Christi conuerti , non excluditur virtus instrumentalis , quæ est in forma huius sacramenti:sicut cùm dicitur, Solus faber facit cultellum,non excluditur virtus martelli.

¶Ad secundum dicendum quòd opera miraculosa,nulla creatura potest facere quasi agens principale,potest tamen ea facere in strumẽtaliter:sicut ipse tactus manus Christi sanauit leprosum.Et per hunc modum verba Christi conuertunt panem in corpus Christi.Quod quidem fieri non potuit in conceptione corporis Christi qua corpus

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ super Quæstionis septuagesimæ octauæ Articulum quintum.

Nnes. IN articulo iſtius quæſtionis tres difficultates tangendæ ſunt, prima de veritate, ſecunda de conſignificatione, tertia de demonſtratione. De enũtiatione igitur huius ſacramentalis, hoc eſt corpus meum, veritate ſcito aliquid eſſe certum & aliquid in quæſtionem verti. Nam certum eſt ipſum in quolibet inſtanti tẽporis, quo eſt eſſe veram vel falſam: quia aut ſic eſt, & eſt vera: aut non ſic eſt, & eſt falſa. In dubium autem vertitur, an prius natura quàm conuerſio ſit, vera aut falſa. Et eſt ratio dubij: quia ſacramentalis hæc oratio eſt conuerſiua: ac per hoc prius natura eſt, quàm conuerſio, quæ eſt ſuus effectus: & propterea dubitatur, an in illo priori naturæ ſit vera vel falſa. Et 2. quidem in 2. diſt. 4. declinauit in opinionem tertiam, quod nec vt vera nec vt falſa, ſed vt neutra ſe habet. Autor autem in hoc articulo tã ſn cor. quàm in reſponſione ad tertium, tenet quod oratio iſta vt vera, practicè tamen, ſeu cauſaliter in illo priori materiæ concurrit. De intellectu ſiquidẽ ſpeculatiuo ſolo intelligendum eſt, quòd ab eo quod res eſt vel non eſt, oratio dicitur vera vel falſa formaliter: practicus tamen intellectus priuſquam res ſit, eſt verus practicè ſeu cauſaliter: quia non præſupponit, ſed facit rem eſſe, vnde denominatur verus formaliter.

¶Circa conſignificationem autem omnes conuenire in hoc videntur, quòd hæc loquutio, Hoc eſt corpus meum, intelligitur ſecundum vltimum inſtans prolationis verborum, ſed diuerſitas opinionum eſt, quia alij putant contingere hoc ex virtute ſermonis: alij autem opinantur non eſſe hoc ex virtute ſermonis, ſed ex intentione ſacramentali. Et quoniam obſcura ob confuſionem redditur difficultas hæc, diſtinguendum eſt, vt ela xa fiat. Diſtingue igitur de tempore ſeu inſtanti, quo oratio ſignificat, vel de tempore ſeu inſtanti, pro quo oratio ſignificat: aliud eſt enim quando oratio conſignificat, & aliud eſt, quando per orationem conſignificatum, vt patet dicendo, Petrus crucifixus eſt: quando enim oratio iſta ſignificat, tunc eſt quum profertur: ſed quando conſignificatum eſt tempus præteritum, vt patet. Significatio autem orationis non eſt niſi oratio ſit integra integritate eſſentiali: quoniam oratio non eſſentialiter integra, non eſt oratio, & conſequenter nõ

d. diſt. 8. q. 1. art. 1. q. 3.

Christi formabatur, vt aliquid à corpore Christi procedens haberet inſtrumentalem virtutem ad ipſius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum, in quod inſtrumentalis actio creaturæ poſſet terminari: vnde non eſt ſimile.

¶Ad tertium dicendum, quòd prædicta verba quibus fit conſecratio, ſacramentaliter operantur. Vnde vis conuerſiua, quæ eſt in formis horum ſacramentorum, conſequitur ſignificationem, quæ in prolatione vltimæ dictionis terminatur. Et ideo in vltimo inſtanti prolationis verborum prædicta verba conſequuntur hanc virtutem, in ordine tamen ad præcedentia. Et hæc virtus eſt ſimplex ratione ſimplicis ſignificati: licet in ipſis verbis exterius prolatis, ſit quædam compoſitio.

ARTICVLVS V.

¶ Virum prædictæ locutiones ſint veræ.

AD QVINTVM ſic procedi tur. Videtur quòd prædictæ locutiones non ſint veræ. Cùm enim dicitur, Hoc eſt corpus meũ ly hoc, eſt demonſtratiuum ſubſtantiæ. Sed ſecundum prædicta, quando profertur hoc pronomen, hoc, adhuc eſt ibi ſubſtantia panis: quia tranſubſtantiatio fit in vltimo inſtanti prolationis verborum. Sed hæc eſt falſa, panis eſt corpus Chriſti: ergo & hæc eſt falſa. hoc eſt corpus meum.

¶Præterea, Hoc pronomen, hoc, facit demõſtrationem ad ſenſum. Sed ſpecies ſenſibiles quæ ſunt in hoc ſacramento, neque ſunt ipſum corpus Chriſti neque accidentia corporis Chriſti. Ergo hæc locutio non poteſt eſſe, vera hoc eſt corpus meum.

¶Præterea, Hęc verba (ſicut dictum eſt) ſua ſignificatione efficiunt conuerſionem panis in corpus Chriſti. Sed cauſa effectiua præintelligitur effectui. Ergo ſignificatio horum verborum præintelligitur conuerſioni panis in corpus Chriſti. Sed ante conuerſionem hæc eſt falſa, hoc eſt corpus meum. Ergo ſimpliciter eſt iudicandum quòd ſit falſa. Et eadem ratio eſt de hac locutione, hic eſt calix ſanguinis mei, &c.

¶SED CONTRA eſt quod hæc verba proferuntur ex perſona Chriſti. Qui de ſe dicit Ioan. 14. Ego ſum veritas.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc multiplex fuit opinio. Quidã enim dixerunt, quòd in hac locutione, Hoc eſt corpus meum, hęc dictio, hoc, importat demonſtrationem vt conceptam, & non vt exercitam: quia tota iſta locutio ſumitur materialiter, cùm recitatiuè proferatur. Recitat enim ſacerdos Chriſtum dixiſſe, hoc eſt corpus meum. Sed hoc ſtare non poteſt quia ſecundum hoc verba hæc non applicarentur ad materiam corporalem præſentem ita non perficeretur ſacramentum: dicit enim Aug. ſuper Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Et præterea ex hoc totaliter non euitatur difficultas huius quæſtionis: quia eædem rationes manent circa primam prolationem, qua

ſignificatã integra autem non eſt oratio, niſi in termino prolationis, & propterea oratio non ſignificat niſi in termino ſuæ prolationis. Et quia cõſignificare præſupponit ſignificare, vtpote adiacens illiſidem ratio ſicut non ſignificat, ita nec conſignificat, niſi in termino ſuæ prolationis. Nec eſt hoc ſolũ verum de tota oratione, ſed & de partibus, vt integrant totam. Et de copula quidem declaratur dupliciter rum ex eo quod ly eſt, ſignificat compoſitionem, quam ſine extremis non eſt intelligere: non enim poteſt intelligi compoſitio prior his quæ componuntur. tum quia ex perimur quod huius orationis, lignum eſt album. poſtquam prolatæ ſunt primæ dictiones, ſcilicet lignum eſt, antequam proferatur ly album, ly eſt non ſignificat compoſitionem ligni cum albo, quod coniungitur ſi ponamus orationem iſtetur: tunc enim manifeſtè apparet non præſignificatam eſſe compoſitionem dictam per ly eſt. Significat ergo ipſam compoſitionem non quando profertur, ſed quando coniungit prædicatum ſubiecto, quod nihil aliud eſt dicere quàm cum oratio eſt integri. Et quia prius natura ſignificat quàm conſignificat: ideo ly eſt, ſicut non conſignificat compoſitionem ante integritatem orationis ita nec conſignificat tunc, quando profertur ſed tunc quando integratur oratio. De ſubiecto autem duplicitur etiam idem manifeſtatur in propoſito, tum quia talia ſunt ſubiecta, qualia permittuntur à prædicatis. & propterea ante prædicata non habent ſuppoſitionem ſuam. tum quia clarè perſpicimus, quod dictis iſtis duabus dictionibus, homo eſt, vt formetur propoſitio de tertio adiacente, nullus intellectus habetur tam ſubiecti quàm copulæ. Sed variabitur vtriuſq; ſenſus iuxta varietatem prædicati: vt patet formando duas propoſitiones, quarum vna ſit, homo eſt albus, & altera, homo eſt ſpecies, clarè enim in his liquet & ſubiectum & copulam prædicatum expectare iſta quòd varietas prædicati varietatem inducit, & in tota oratione, & in ſubiecto, & copula: vt patet diſcurrenti. Et ſimiliter oratio iſta, Hoc eſt corpus meum, ly hoc, non demonſtrat tunc quum profertur, neque ly eſt, ſignificat aut conſignificat tunc quum profertur, compoſitionem ſeu coniunctionem inter ly hoc, & corpus Chriſti. Vt ex hoc conuinci, tur, quod ſiquis ſubiungendo non apponeret corpus meum, ſed ly panis, aut ly pronomen, enunciatio non eſſet falſa, quarum vtranque oporteret eſſe falſam, ſi ly eſt ſignificaſſet, tunc quum proferebatur coniunctionem inter hoc & corpus Chriſti. Loquendo igitur de quando oratio ſeu verbalis copula ſignificat aut conſignificat, ſentiendum eſt quod tunc primò ſignificat aut cõſignificat quod primò oratio integratur, & hoc non ex intentione proferentis, ſex ex vi ipſius orationis vt patere poteſt ex dictis. Nec iſtud quando ſignificatur aut conſignificatur per orationem ſeu copulam verbalem ſic eſt quando adiacẽs ſeu menſurans ſignificationé & cõſignificationẽ attenditur enim ſecũdũ menſuram orationis ſignificatis, vt patet in orationibus de præterito. Et vt hoc cõcludamus, iſtud quãdo ſe tenet ex parte menſuræ ſeu durationis enũtiationis ſignificatis & cõſignificantis illud verò quando quod per copulã ſeu orationẽ conſignificatur, ſe tenet ex parte mẽſuræ ſeu durationis rei ſignificatæ, & propterea clarè patet hæc duo quando maximè abinuicem poſſe diſtare, quatum diſtat mẽſura integræ orationis à menſura rei ſignificatæ. Et hinc patet, cõmune eſſe omni enuntiationi ſignificare & conſignificare tunc quũ integratur quia tunc primò eſt oratio, & per hoc tunc primò ſignificat & conſignificat. Sed ſicut orationes differunt inter ſe quantum ad res ſignificatas, ita etiam differunt quantum ad quando, ſeu tempora conſignificata. Et hæc in communi dicta, ſi per perſpecuris, ambiguitates, per quas diſcurrit Scotus, euaneſcent. Deſcendendo autem ad propoſitum, aduertendum eſt quòd cõtingit iſta duo quando ſcilicet ex parte menſuræ ſignificationes & ex parte menſuræ rei ſignificatæ coincidere in vnum & idem quando: ita quòd illud idem nunc ſit, quando oratio ſignificat & conſignificat, & quando ſignificatum cõſignificatur eſſe. Contingit autem hoc in propoſito ex ratione in littera reddita, quia ſcilicet oratio iſta, hoc eſt corpus meum, eſt conuerſiua panis in corpus Chriſti in inſtanti: & oratio iſta ſignificat cõuerſionem ipſam vt in termino. Ex re ſiquidem ſignificata habeat, quòd ly eſt conſignificat inſtans conuerſionis panis in corpus Chriſti, ſeu (& in idem redit) quo primò hoc eſt corpus Chriſti, & quia illud inſtans coincidit cum inſtanti, quo hæc oratio integratur, ideo dicitur & benè, quod oportet hanc orationem intelligere ſecundum vltimum inſtans prolationis: Et quoniam conſignificatiue inſtans conuerſionis conuenit huic orationi ex natura ſua qua eſt oratio ſacramentalis ſeu factiua conuerſionis ſed conuerſiua panis in corpus Chriſti: ideo ex virtute ſermonis talis, ſcilicet ſacramentalis conuerſiui, habet hæc oratio q. conſignificet inſtans cõuerſionis,

d. diſt. 8. q. 1. art. 4. q. 3. cyrill. li. qũ 2. ar. 1 q. 1. ad 4. Et 3. Co 1. hæ 8. co 3.

¶ Num his verbis, hoc eſt corpus meum, demonſtretur contentum in generali.

¶Circa demonſtrationem verò quam facit ly hoc, quum dicitur, hoc eſt corpus meum, licet varia verba dicantur: quoniam in littera dicitur demonſtrari contentũ in generali ſub iſtis ſpecibus, Scotus autem ſpecificãdo dicit demõſtrari individuum entis: quia ly hoc, quantũ eſt ex ſe, demonſtrat individuum vniuerſaliſſimi, vt pote de quo poſſunt omnia inquiri: ut hîtamẽ videtur, quòd demonſtret individuum ſubſtantiæ, id eſt hanc ſubſtantiam. Et quidem q. demonſtret individuũ, nulli eſt dubiũ: quo niã non vniuerſale, ſed ſingulare aliquod eſt tã quod cõcurritur in corpus Chriſti, quã de quo enunciatur corpus Chriſti. Quòd verò ſit individuũ ſubſtantiæ, probatur tũ ex eo q. ly hoc, eſt pronomen demonſtratiuum ſubſtantiæ, tum ex eo q. hæc demonſtratio debet eſſe certa. Demonſtrando autem hãc ſubſtantiam, demonſtratio eſt certiſſima: quoniam hæc ſubſtantia eſt corpus Chriſti, ſed ſi de mõſtraret individuum entis, demonſtratio remaneret ambigua, imò magis falſa apparet, quàm veramam ly hoc ens, poſſet demonſtrare tam accidens quàm ſubſtantiam: quum vtrunque ſit hoc ens, & magis apparet demonſtrari accidens, propter demonſtrationem heri ad ſenſum, Tũ quiademonſtrando individuũ ſubſtantiæ, demonſtratio eſt ſimpliciter & purior, non egens gloſſa: nam appoſita ante ſenſus hoſtia, & dicendo, hæc ſubſtantia eſt corpus meum, non oportet ad gloſſas recurrere, quid eſt illud quod eſt conuerſum in corpus Chriſti aurad quid eſt illud, quod hic adoramus, & huiuſmodi. Eſt Autem ſententia hæc etiam Autoris: nam expreſsè dicit in reſponſione ad primum & ſecundum, quòd ly hoc, demonſtrat ſubſtantiam ſine qualitate, id eſt ſine determinatione alicuius propriæ naturæ: puta panis aut corporis Chriſti. Et hoc idem intendit, dicendo quòd demonſtrat contentum in generali ſub iſtis ſpeciebus: ſciuit enim quòd non demonſtratur vniuerſale aliquod: ſed circum loquutus eſt individuum communioris ſeu generalioris ab accidentibus diſtincti ac ſub eis contenti. dantur enim individua magis & minus vniuerſalia, ſicut dantur naturæ magis & minus vniuerſales: eſt enim intelligere Sortem in prædicamento ſubſtantiæ eſſe non ſolùm hũc hominem, ſed hoc animal, hoc viuum, hoc corpus, hanc ſubſtantiam. Et ſic hæc ſubſtantia demonſtrata per

dicit Dominus, hic panis eſt corpus meum quod eſſet ſecundum intellectum ſecundę opinionis: neque, hoc corpus meũ eſt corpus meum, quod eſſet ſecundum intellectum tertiæ. ſed in generali, hoc eſt corpus meum, nullo nomine appoſito à parte ſubiecti: ſed ſolo pronomine, quod ſignificat ſubſtantiam in communi, ſine qualitate, id eſt forma determinata.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd hæc dictio hoc, demonſtrat ſubſtãtiam: ſed abſque determinatione propriæ naturæ, ſicut dictum eſt.

¶Ad ſecundum dicendum, quòd hoc pronomen hoc, non demonſtrat ipſa accidentia: ſed ſubſtantiam ſub accidentibus contentam, quæ primò fuit panis, & poſtea eſt corpus Chriſti. Quod licet nõ informetur his accidentibus, tamen ſub eis cõtinetur.

¶Ad tertium dicendum, quòd ſignificatio huius locutionis præintelligitur rei ſignificatæ ordine naturæ, ſicut cauſa naturaliter eſt prior effectu. Non tamen ordine temporis: quia hæc cauſa ſimul habet ſecum ſuũ effectum. Et hoc ſufficit ad veritatem locutionis.

ARTICVLVS VI.

¶ Virum forma conſecrationis panis conſequatur ſuum effectum, antequam perficiatur forma cõſecrationis vini.

AD SEXTVM ſic proceditur Videtur quòd forma conſecratio nis panis non conſequatur ſuum effectum quouſque perficiatur forma conſecrationis vini. Sicut enim per conſecrationem panis incipit eſſe corpus Chriſti ſub hoc ſacramento, ita per conſecrationem vini incipit eſſe ſanguis. Si ergo verba conſecrationis panis haberẽt ſuũ effectum ante conſecrationem vini, ſequeretur quòd in hoc ſacramento inciperet eſſe corpus Chriſti * ſine ſanguine, quòd eſt inconueniens.

¶Præterea, Vnum ſacramentum, vnum habet complementum: vnde licet in baptiſmo ſint tres immerſiones, non tamen prima immerſio conſequitur ſuum effectum, quouſque tertia fuerit terminata. Sed totum hoc ſacramentum eſt vnum, vt ſuprà dictum eſt. Ergo verba, quibus conſecratur panis, non conſequuntur ſuum effectum ſine verbis ſacramentalibus, quibus conſecratur vinum.

¶Præterea, Ipſa forma conſecrationis panis ſunt plura verba, quorum prima non conſequuntur effectum, niſi prolato vltimo: ſicut dictum eſt. Ergo pari ratione nec verba, quibus conſecratur corpus Chriſti, habent effectum, niſi prolatis verbis, quibus

pus meum, licet varia verba dicantur: quoniam in littera dicitur demonſtrari contentũ in generali ſub iſtis ſpeciebus: ſciuit enim quòd non demonſtratur vniuerſale aliquod: ſed circum loquutus eſt individuum communioris ſeu generalioris ab accidentibus diſtincti ac ſub eis contenti. dantur enim individua magis & minus vniuerſalia, ſicut dantur naturæ magis & minus vniuerſales: eſt enim intelligere Sortem in prædicamento ſubſtantiæ eſſe non ſolùm hũc hominem, ſed hoc animal, hoc viuum, hoc corpus, hanc ſubſtantiam. Et ſic hæc ſubſtantia demonſtrata per ly hoc, eſt contenta ſub iſtis accidentibus in generali, id eſt communiter ſe habens ad panẽ & corpus Chriſti, pro quanto ab, vtroq; abſtrahẽdo ſignificatur, ¶Ad rationẽ autem Scoti dicitur, quòd licet primum non poteſt poni hoc ſit individuũ entis communiſſimi analogicè etiam ad entia rationiſiquia tamen certiudo demonſtratæ rei præpõderat (quoniã ad propriam certamque notitiã ſacramenti huius ſpectat res demonſtrata) ratio illa ad cõmuni a nomine in hoc poſthabenda eſt, ne in ambiguo nos demonſtratio relinquat: ſed certos demõſtratio reddat: quòd hæc ſubſtantia eſt corpus Chriſti

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Super Quæstionis septuagesimam nonam.

Circa effectus Eucharistiæ in nobis, aduertendū est quòd in litera ponuntur numero sex, scilicet adeptio gloriæ, collatio gratiæ, remissio peccati mortalis remissio peccati venialis, remissio pœnæ pro peccatis debitæ & præcauatio à peccando. De quibus duo declaranda sunt scilicet tempus & modus: cum quibus etiam simul declaratur subiectum. ¶De tēpore quidem aliquid clarum est, & aliquid ambiguū. Nam de primo effectu, scilicet vita æterna, constat tempus exequutionis non oportere esse tēpus sumptionis Eucharistiæ: sūpta si quidē lōgē ante Eucharistia contingit effectū æternæ vitæ subsequi iuxta verbum Domini, Qui mādūcat hūc pāg, viuet in æternum. ¶ De aliis verò effectibus in dubium venitur, an vnum & idem sit tēpus quo sumitur hoc sacramētū, & quo in exequutionē ponuntur illi effectus & propterea figillatim declarādi sunt. ¶ Secundus igitur effectus, qui est gratia gratum faciens, tres ramos habet, prout tripliciter contingit consequi gratiam, scilicet vel de nouo acquiret ipsam vitam gratiæ vel præsupposita gratia, acquirere de nouo augmentū gratiæ vel acquirere de nouo actualem delectationem ac refectionem spiritualem secūdum vitā gratiæ, hæc enim tria comprehenduntur sub vno effectu Eucharistiæ quum dicitur quòd confert gratiam Potest siquidem intelligi, quòd confert gratiā habitualem, vel primam, vel augmentando primā, aut gratiam actualem spiritualis refectionis ac delectationis in actu charitatis. Et quia primam gratiam sumptio huius sacramēti nō per se confert, sed per accidens, hoc est propter continentiā sumentis dispositionem (quoniam per se prætequitit sumentem viuum, prima autē gratia mortuo datur) ideo tēpus primæ gratiæ per accidens considerarur, & videtur coincidere cum tempore sumptionis imā si existens in peccato mortali sibi incōgnito, quādo sumit hoc sacramentum, non resuscitatur ad vitam, nō apparet quare deiiceps ex virtute huius sacramēti resuscitabitur, intelligo autem in tota hac materia per tempꝰ sumptionis Eucharistiæ, nō illā solā motulā, qua deglutitur: sed cū cōsequente tēpora spatio quo Christi corpus sacramentaliter in sumente perseuerat: Est enim tunc præsens corporaliter in nobis, ac per hoc pascēs & illuminās (spiritualiter animāver sic etiā illud impleatur. Quādiu sum in mūdo, lux sum mūdi. Attestatur autē huic sententiæ necessaria mētis occupatio cōmunicātiō, & præcipuē facer dotū circa reuerentiā exteriorem huius sacramenti, ne scilicet aut sanguis effundatur aut partes hostiæ dentibus, aut palato hæreāt, & huiusmodi, quo fit vt magis effectꝰ sacramenti (puta cōtritio) cū prima datur gratia, insequēte cōsequēte sumptionis, quā in ipsa sūptiōe apparat, & simile videtur de aliis effectibus actualibꝰ. Puto ramē posse contingere, vt sumens sit ita dispositus, ꝙ nec consequatur vitā gratiæ, nec de nouo mortaliter peccet sumendo, sed ita excusetur à peccato in sumēdo, vt propinquior sit vitæ gratiæ, ex qua appropinquatione secundū aliquos actꝰ attritionis & desiderij diuinæ gratiæ, paulatim perducatur diuina duce misericordia ad occasionem veræ cōtritionis, vt tandē alia forte vice sumendo gratiā veræ cōtritionis percipiat. Mouetur autē ad hoc, quia nulla apud me habeo rationē cogentē ad alterū horū: scilicet existens in peccato mortali facta diligenti, quāuis nō sui sufficienti, ꝓbatione cōmunicādo, aut iustificatur, aut peccat mortaliter, videtur enim, vt dictū est

Art 1001

QVAESTIO SEPTVAGESIMA NONA, De effectibus sacramenti Eucharistiæ in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectibus huius sacramenti. ¶Et circa hoc quæruntur octo. ¶Primò, vtrùm hoc sacramentū conferat gratiam. ¶Secundò, vtrùm effectus huius sacramēti sit adeptio gloriæ. ¶Tertio, vtrùm effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis. ¶Quartò, vtrùm per hoc sacramentum remittatur pecc tum veniale. ¶Quintò, vtrùm per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur. ¶Sextò, vtrùm hoc sacramentum homines præseruet à peccatis futuris. ¶Septimò, vtrùm hoc sacramenetum prosit aliis, quàm sumentibus. ¶Octauò, de impedimento effectus huius sacramenti.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm per hoc sacramentum conferatur gratia

AD PRIMVM sic proceditur Videtur ꝙ per hoc sacramētum non conferatur gratia. Hoc enim sacramentum est nutrimentum spirituale. Nutrimentum autem non datur nisi viuenti. Cùm ergo vita spiritualis sit per gratiam, non competit hoc sacramentū nisi habenti gratiam. Non ergo per hoc sacramentum confertur gratia, vt primò habeatur, similiter etiam nec ad hoc ꝙ augeatur, quia augmentū spirituale pertinet ad sacramentum confirmationis, vt dictū est. Non ergo per hoc sacramentū gratia confertur. ¶Præterea, Hoc sacramentum confertur vt quædā spiritualis refectio. Sed refectio spiritualis magis videtur pertinere ad vlum gratiæ, quā ad gratiæ collationē. Ergo videtur ꝙ per hoc sacramentū gratia nō cōferatur. ¶ Præterea, Sicut supra dictum est, in hoc sacramēto corpus Christi offertur pro salute corporis, sanguis autem pro salute animę Sed corpus non est subiectū gratiæ, sed anima: vt in Secunda parte habitum est. Ergo ad minus quantum ad corpus per hoc sacramentum gratia non confertur.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Ioan. 6. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Sed vita spiritualis est per gratiam. Ergo per hoc sacramentum gratia confertur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd effectus huius sacramenti debet considerari, primò quidem & principaliter ex eo quod in hoc sacramento continetur, quod est Christus. Qui sicut in mundum visibiliter veniens, contulit mundo vitam gratiæ (secundum illud Ioan. primo. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est) ita in hominem sacramentaliter veniens, vitam gratiæ operatur: secūdū illud Io. 6. Qui mādūcat me, viuet propter me. Vnde & Cyri. dicit Viuificatiuum Dei verbum, vniens seipsum propriæ carni, fecit ipsam viuificatiuam. decebat ergo eum nostris quodammodo vniri corporibus per sacram eius carnem & pretiosum sanguinem: quæ accipimus in benedictionem viuificatiuam in pane & vino. Secundò consideratur ex eo quòd per hoc sacramentum repræseneatur, quod est passio Christi: sicut suprà dictum est. Et ideo effectus quem passio Christi fecit in mundo, hoc sacramentum facit in homine Vnde super illud Ioan. decimonono Continuo exiuit sanguis & aqua, dicit Chrysost. Quia hinc suscipiunt principium sacra mysteria cùm accesseris ad tremendū calicem, vt ab ipsa bibiturus Christi costa ita accedas. Vnde & ipse Dominus dicit Matthæ. vigesimosexto Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Tertio consideratur effectus huius sacramenti ex modo, quo traditur hoc sacramentum, quod traditur per modum cibi & potus. Et ideo omnem effectum, quem cibus & potus materialis facit, quantum ad vitam corporalem (quòd scilicet sustentat, auget, reparat, & delectat) hoc totum facit hoc sacramentum quātum ad vitam spiritualem Vnde Amb. dicit in lib. de Sacramentis: Iste panis est vitæ æternæ, qui animę nostræ sustantiam fulcit. Et Chrysost. dicit super Ioā. Præstat nobis desiderantibus & palpare & comedere & amplecti Vnde & ipse Dominus dicit Ioan 6. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Quartò consideratur effectus huius sacramenti ex speciebus in quibus traditur hoc sacramentum. Vnde Augustī. ibidem dicit Dominus noster corpus & sanguinem suum in eis rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur ex multis: nanque aliud, scilicet

suprà ar. 4 contra C. 4. di. 12. q. 2. art 2 qō 8. ad 2.

posse dari mediū, propter latitudinē, quæ datur in illa diligenter nō tamen sufficente probatione sui nō enim cōstitit in diuisibili. Diuinæ quoq; liberalitatis largitas, ex cuius abūdantia hic effectus per accidēs huic sacramēto tribuitur, ad quārū ordinatorē sī dispositione peccatoris se sepultura, dicatq; nouū.

¶De tēpore verò augmenti habitualis gratiæ magis ambiguū est. Secūdū Autoris doctrinā, vt patebit in processu. Autor enim in 4. sen. di. 12. q. 2. art. 1. tenet augmentum gratiæ impediri ex impedimento actualis conuersionis animæ ad deum ac per hoc sentit, quòd idem est tempus sumptionis sacramenti, & tempus augmenti gratiæquia illud idem constat esse tempus transformationis actualis animæ in Deum. In hac autem quæstione art. vlti. verba literæ sonant oppositū: dum dicit, quòd mētis distractio per peccata venialia in actu, tollit quidem actualem refectionem spiritualis dulcedinis, non autem augmentum gratiæ habitualis. Et rursus in responsione ad hoc inquit, ille qui cū actu venialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidē maducat spiritualiter, sed non actualiter: ideo habitualem effectum huius sacramenti percipit, non autē actualem. Quę Autoris verba possunt tripliciter intelligi. primò vt sonant secundum superficiem, vt per hoc sacramentū augeatur intensiuè habitualis gratia tunc quum sumitur, etiam si nullus interior charitatis actus ob mentis distractionem intercipiat: & hoc ex vitute ipsius sacramenti causantis huiusmodi augmentum in anima, nullum huic habituali augmento impedimentū præstāte. Et hic sensus ratiocabilis est, & demulcens aures multitudinis innumerabilium sacerdotum, quasi quotidie aut frequentissimè celebrantium: qui tamen seipsis meliores non quotidie fiunt. Mihi autem hinc ordiendo, sensus iste verus non apparet: si enim qualibet sumptione Eucharistiæ augeretur gratia, infinitorū penè sacerdotum, quos credimus verè in gratia celebrare, charitas iam esset maior intensiuè, quām credi rationabile est: quū tanta magnitudo charitatis in tanta multitudine, otiosa appareat: quoniā nec extra apparent, nec intꝰ de seipsis restātur actus similes seuerissimę charitati, & ramē certū est, ꝙ sicut amor Dei nō est otiosus, sed operatur magna si est, ita tā magna augmētatio amoris Dei nō est otiosa, sed operatur multo maiora, qua prius ꝓportionaliter si est consequenter si longē maiora operari tenuit, lōge maior charitas nō est: & ramē lōgē maior ponitur esse in singulis celebrationibus, quātuncunque parū creuisset charitas sacerdotis, q. tot annis diebus ferē singulis in gratia celebrauit. Præter autē hunc experientia coniecturā, in promptu ratio cum autoritate suffragatur, sacramentum enim hoc, quia datur per modū cibi & potus (dicēte Domino, Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potꝰ) nō auget, sicut nec nutrit, nisi ꝑ modū nutrimentū: sed sine actu vitali nutriti tā cibus quā potus nec nutrit nec auget, vt patet in alimento corporali: ergo sine operatiōe vitali spiritualis animæ, quę nutritur cibus iste nec nutrit, nec auget. Autoritas quoq; ex eodē fundamēto, ex 4. sen tētiarū allata est. Nec obstat efficacia huius rationis, ꝙ phreneticis in mortis articulo datur hoc sacramentū, tum quia sacramenti effectus ex his quæ per se concurrunt, considerandus ac iudicādus est, & non ex his, quæ in casu accidunt, tum quia phreneticis constat dari viaticū non ad primum & proprium Eucharistiæ effectū, qui est actualis refectio spiritus: & cōsequenter nec ad nutriendum, nec ad augendum in hac vita gratiam. tum quia phreneticis datur viaticum

viaticum propter vitam æternam, & propter impugnatiōes dæmonum: iuxta illud Ambr. Recedāt procul à præsentia potentiæ tuæ.

¶Aliter ergo intelliguntur verba literæ de perceptione habituali: vt sit sensus ꝙ talis distractus nō actualiter, sed habitualiter percipit effectū habitualē seu augmentum gratiæ spiritualis, sicut habitualiter manducationē spiritualem habentia quod manducans habitualiter tantum id est habens habitum quo potest spiritualem manducationem actualiter habere (hoc est habendo charitatē) sumens hoc sacramentum absque actuali interiori deuotione, habet etiam habitum percipiendi augmentum. Et licut non impeditur per peccata venialia, cum huiusmodi distractione quin per hanc sumptionem mereatur augmentū charitatis, exequendum tamen tempore quo ad hoc erit dispositus, ita non impeditur quin ex hac sumptione percepturus sit augmentum charitatis, quando tamen ad hoc erit dispositus. Et secundum hunc sensum tempus augmenti charitatis est, quando sumens est dispositus ad augmentum, siue hoc sit tempore sumptionis, siue post. Minorem tamen dispositionem requirit ad augmentum charitatis ex hoc sacramento, quām ad augmentum sine sacramento: vt habeatur ratio virtutis sacramentalis: & præsertim huius sacramenti, in quo est ipse Christus. Fouet autem hunc sensum, quòd Autor intendit ponere differentiam inter tefectionem spiritualem consistentem in operatione, & augmentum habitus quo ad impediti à peccato venialis. Et sic saluatur differentia, quòd refectio spiritualis ita tollitur per distractionem, quòd nunquam ex hac sumptione habebitur: augmentum verò habitus habendum relinquitur post, sicut & vita æterna.

¶Tertius autem sensus consistit in declaratione terminorū, dicēdo ꝙ duobus existentibus per se propriis huius sacramenti effectibus (scilicet operatiōe & habitu) Autor Vtriusque latitudinis id quod præcipuū est nominauit. Et in latitudine quidē operationū nominauit spirituālē refectionem cum sua delectatione, in latitudine verò habitualium donorum nominauit augmentum gratiæ seu charitatis, vt sic loqueretur de hoc sacramento secundum suam perfectionem docendo ea quæ ipsius sunt, quatenus aut alterum aut vtrūque eorū confert. Et sic per actualē manducationem Autor non intelligit quancunque actualem deuotionem, sed illā solam, quæ refectio est, quæ spiritualis delectatio animæ est. Et secundū hunc sensum plana sunt omnia & consonā dictis in 4. sen. Habent siquidem se hi duo effectus inter se, non vt necessariā connexionem hēbentes, sed alter sine altero ex sacramento hoc habeti pōt. Refectio siquidē spiritualis delectationis absque augmento habitualis gratiæ in Christo fuit quādo sumpsit hoc sacramētū: augmentū verò habitualis gratię ex hoc sacramento in valde multis credimus contingere, qui dignè ad hoc sacramentum & deuotè accedunt: & ramē expertes sunt spiritualis dulcedinis, ita vt ipsorum vox ad cælestē Patrē sit: Ecce tot annis seruio tibi, & nunquā dedisti mihi hœdū, vt cum amicis meis epularer. Non igitur docet hæc litera, ꝙ sumens absque omni actuali deuotione consequitur augmentum gratiæ: sed quòd sumens absque actuali refectione delectationis spiritualis (& hoc ex culpa sua veniali. quoniam non est ex defectu sacramenti) sic inquā sumens sic mente distractus, si quo ad alios actus deuotè accidit, habituale augmentū gratiæ ex hoc non impeditur, quod tamen posset aliunde impediri, puta ex tā parua deuotione, vt non sufficiat disponere ad augmentum gratiæ. Et hæc expositio amplectenda videtur quoniam quo ad rem omnia cōsonant. quo ad expositionem verò nominū nulla fit extortio, sed applicatio cōmunionis termini ad principale suppositū & secundū hoc tempus augmenti coincidit cum tēpore sumptionis. Posset & quarto modo fortè exponi locus est de augmēto habituali extentiuo ita quod sacramentum hoc sit extentiuū gratiæ ad actus consortiuos spiritus, & hoc ipsum sit gratia sacramētalis, quā in anima per modum habitus sacramentū hoc efficiat etiam in mente distracti ex peccato veniali. De tempore autē actualis gratiæ, quæ homini confertur in hoc sacramento, nulla ambiguitas est, quin ne tempus sumptionis sacramēti intime enim præsens Christus existat mentem dispositam ad sui feruentem amorē, atq; ad sentiendā dulcedinē suæ præsentiæ. Sed perfectorū est solidus hic cibus, cotū qui pro consuetudine, &c. tempus autē remissionis peccati mortalis coincidit cum tēpore sumptionis, vt patere potest ex supradictis: quoniam coincidit cū tempore infusionis primæ gratiæ. Tempus quoq; e remissionis venialium idem est quod tempus sumptionis quoniam coincidit cū tempore actualis feruoris charitatis. Et similiter tempus remissionis pœnæ, si tamen ex actuali deuotione aliqua remittitur pœna enim, quia remittitur ex hoc sacramēto, non vt sacramentum, sed vt sacrificiū est, tempore ipsius sacrificij remittitur, quoniam tunc Deo placitū.

Charitas Christi vrget nos, Et inde est quòd ex virtute huius sacramenti anima spiritualiter reficitur per hoc quod anima spiritualiter delectatur, & quoddammodo inebriatur dulcedine bonitatis diuinæ: secundū illud Canti Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.

¶Ad tertium dicendum, quòd quia sacramenta operantur salutem, quam significāt, ideo secundum quandam assimilationem dicitur, quòd in hoc sacramento corpus offertur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ, quanuis vtrunque ad salutem vtriusque operetur, cùm sub vtroque totus sit Christus: vt suprà dictum est. Et licet corpus non sit immediatum subiectum gratiæ ex anima tamen redūdat effectus gratiæ ad corpus, dum in præsenti membra nostra exhibemus arma iustitiæ Deo (vt habetur Roman 6.) & in futuro corpus nostrum fortietur incorruptionem & gloriam animæ.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd effectus huius sacramenti non sit adeptio gloriæ. Effectus enim proportionatur causæ. Sed hoc sacramentum cōperit viatoribus: vnde & viaticum dicitur. Cùm igitur viatores nondum sint capaces gloriæ, videtur quòd hoc sacramentum nō causat adeptionem gloriæ. ¶Præterea, Posita causa sufficienti: ponitur effectus. Sed multi accipiunt hoc sacramentum, qui nunquam peruenient ad gloriam: vt patet per Augst. 21. de Ciu. Dei. Non ergo hoc sacramentū est causa adeptionis gloriæ ¶Præterea, Maius nō efficitur à minori: quia nihil agit vltra suam speciem. Sed minus

suprà. q. vigilantis (hoc est ratione actualiter vtētis) mutari & perfici: vt patet ex dictis in 2. lib. habita de iustificatione impij, & iustificatione Magdalenæ, Latronis & Pauli semper enim dona sua Saluator interuenientibus operationibus consequentium illa largitus est. Et de Magdalena quidē operatio fidei & charitatis apparet, dicente Domino, Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: & iterum, Fides tua te saluam fecit

art. 2. ad 1. Et

Latroni fidei spēque actū videmus, Memento mei domine, Dum veneris in regnū tuū. Pauli, fidei, obedientiæ, deuotionisque verba professimē audiuimus, Domine quid me vis facere? ex quibus omnibus patet, quòd non solum dū regulariter, ied etiam dū miraculose cōuertuntur homines ad Deū, actualis operatio interioris hominis interuenit. Secundò apparet idem ex proprijs huius sacramēti, quia sacramentū hoc viuificat anima vt cibus: cibus autē vt sic nō viuificat nisi viuentē, operatione aliqua vitali, cibo vtente. Si enim cruda cibum corporalē nullam haberet animal operationem vitalē intus, inutilis esset cibus tali animali: imo nō esset cibus nisi remote seu in potētia quoniā cibus materia & obiectū operationum potentiæ vegetatiuæ est. Tertio apparet hoc ideo: quia ex ingiliatim per ipsos effectꝰ, Eucharistia liquidē sacramētaliter sumpta ab homine Christū corporali præsentia intus in homine ponit ex parte quidē sui pro primo cōtactu animę habet excitationē charitatis, ac actualē vnionē seu transformationē animæ amantis in Christū amatū: ex parte verò animæ primus cōtactus est ipsa mānducatio actualis, quæ est actus charitatis, & magnā latitudinē habet iuxta latitudinē actuū charitatis & graduū illorū, & extenditur se vsque ad actū lib. arb. qui tandē charitate perficitur ita vt vera contritio fit. Mediante ergo actuali manducatione spirituali, effectus reliqui fiunt ab hoc sacramento. Et de vita quidem æterna verba Domini testantur, dicentis, Qui manducat hūc pānē, viuet in æternū. De prima verò gratia & remissione peccati mortalis (quæ tamen per accidens fit ab hoc sacramento) ex eo, ꝙ nisi inchoatiuè saltē manducaret carnem gratia, illam non consequeretur cibus enim non nisi manducatus viuificat. vnde & Autor in litera tertij articuli de hoc loquens inquit, Deuotè & reuerenter accedēs consequetur per hoc sacramentū gratiā charitatis, quæ cōtritionē perficiet, vbi tres operationes interuenire ponit, deuotionē, reuerentiam & contritionē, quæ scilicet nouā charitate informatur, & fit cōtritio. De augmēto verò habitualis gratiæ, & ex nūc dictis tā cōmunibꝰ quā propriis, & ex superius discussis, satis patere arbitror, non est enim intelligibile cibū augere absq; actuali deuotiōe quā absq; actuali manducatione etiā fingere nō licet. Refectio autem spiritus sit, manducatio quædā est, remissio verò peccati venialis & pœnæ, si hi, quum consequatur feruorem charitatis, manifestē manducationem sequitur: nam feruor ipse manducatio est. Præseruatio denique ab offensis Dei, quia directē ad cōformationem cordis, id est voluntatis spectat ex parte animæ, panis autem non nisi manducatus confirmat cor hominis, ideo mediante manducatione spirituali fit, dixi autem directē & ex parte animæ: quoniā non est testimonium quin ex parte christi præsentis sub sacramento, præseruatio nonnulla fiat per modū cuiusdam propter quam diximus dari phreneticis in articulo mortis Eucharistiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eucharistiam. Nec ex his dictis accipias, non sentire nunquam cõferri gratiam nisi actualiter ratione vtentibus non enim hoc dicimus, sed secundum communia suauis dispositionis creaturæ rationalis sic fieri diximus. Cum quo tamẽ stat, q̃ secundum suauem dispositionem alicuius sacramenti aliter cõferatur gratia iustificans: vt patet in baptismo, qui quoniã spiritualis est regeneratio, ex propriis habet vt absque cooperatione eius, qui baptizatur, gratiam conferat in remissionem peccatorum: generatio enim est mutatio de non esse ad esse, nec præsupponitur, sed sit viuus, qui generatur, cibus autem vitam præsupponit, & non nisi mãducanti prodest. Dicta sunt autem hæc, ad fugandam illorum fiduciam, qui putant se consequi semper nouã gratiæ habitualis augmentum, cum quãtacũque deuotione celebrent etiam distractè: vt vel sic ab huiusmodi negligentiæ somnò excitẽtur pulsati saltem, ex eo q̃ manducatio sacramentalis, quæ actualiter fit significat manducationem spiritualem, quæ in terius exerceri debet. Et vbi non nisi in fine principio, hoc est in habitu saluatur, licet ad vltimum fictionis peccatũ mortale sufficiat, ad nutriendum tamen animã nihil prodest: imò hinc & anima malum venialis peccati & corpus damnum infirmitatis, imbecillitatis, aut etiam mortis, quandoque incurrit, dicente Apostolo, Ideo inter vos multi infirmi & imbeciles, & dormiunt multi. Hanc ergo pœnã corporalem puto sæpe à Deo infligi, ob paruam præparationem quæ sit ad hoc sacramentum.

Annot. ¶In responsione ad primum primi arti. etiamsi q. aduerte q̃ sacramentum hoc potest considerari dupliciter. Primò secundum se, hoc est, secundũ rem in ipso contentam & significatam & sic verificatur de ipso quod ex se virtutem habet collatiuam gratiæ, ad differentiam reliquorum sacramentorũ, quæ ex alio (hoc est ex hoc sacramento) aquirunt virtutem gratiæ collatiuam. Nam res significata & contenta in hoc sacramẽto est ipse Christus: cuius instrumenta sunt reliqua sacramenta cũ virtutibus suis, propter quod se habet ad reliqua sacramenta vt fons gratiæ ad tuos gratiarum, Et hinc verificatur & q̃ quilibet quodcunque sacramentũ suscipiens actu, suscipit hoc sacramentum voto & q̃ eorum cuiuslibet sacramẽti est votũ illius sacramenti: nam appetens seu sitiens ad fontia tiuulum, seu bibens ex riuulo, ad fontem ipsum magis sitit tanquam ad principium, & propterea in litera dicitur, quòd sine huius sacramenti voto prima non habetur gratia. Et simile est hoc ei quòd Dominus dicit, Nisi mãducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, nõ habebitis vitã in vobis loquitur enim Dominus de manducatione spirituali in voto seu in habitu, in quo cõtinetur manducatio spiritualis actualisin voto. Si vero consideretur vsus sacramenti huius quo nobis sacramentaliter iungitur, sic prima gratia non est effectus huius sacramenti, nisi per accidens ex parte subiecti: vt patet in baptismo, qui quoniã spiritualis est regeneratio, ex propriis habet vt absque cooperatione eius, qui baptizatur, gratiam conferat in remissionem peccatorum: generatio enim est mutatio de non esse ad esse, nec præsupponitur, sed sit viuus, qui generatur, cibus autem vitam præsupponit, & non nisi mãducanti prodest. Dicta sunt autem hæc, ad fugandam illorum fiduciam, qui putant se consequi semper nouã gratiæ habitualis augmentum, cum quãtacũque deuotione celebrent etiam distractè: vt vel sic ab huiusmodi negligentiæ somnò excitẽtur pulsati saltem, ex eo q̃ manducatio sacramentalis, quæ actualiter fit significat manducationem spiritualem, quæ in terius exerceri debet. Et vbi non nisi in fine principio, hoc est in habitu saluatur, licet ad vltimum fictionis peccatũ mortale sufficiat, ad nutriendum tamen animã nihil prodest: imò hinc & anima malum venialis peccati & corpus damnum infirmitatis, imbecillitatis, aut etiam mortis, quandoque incurrit, dicente Apostolo, Ideo inter vos multi infirmi & imbeciles, & dormiunt multi. Hanc ergo pœnã corporalem puto sæpe à Deo infligi, ob paruam præparationem quæ sit ad hoc sacramentum.

Annot. ¶In responsione ad primum primi arti. etiamsi q. aduerte q̃ sacramentum hoc potest considerari dupliciter. Primò secundum se, hoc est, secundũ rem in ipso contentam & significatam & sic verificatur de ipso quod ex se virtutem habet collatiuam gratiæ, ad differentiam reliquorum sacramentorũ, quæ ex alio (hoc est ex hoc sacramento) aquirunt virtutem gratiæ collatiuam. Nam res significata & contenta in hoc sacramẽto est ipse Christus: cuius instrumenta sunt reliqua sacramenta cũ virtutibus suis, propter quod se habet ad reliqua sacramenta vt fons gratiæ ad tuos gratiarum, Et hinc verificatur & q̃ quilibet quodcunque sacramentũ suscipiens actu, suscipit hoc sacramentum voto & q̃ eorum cuiuslibet sacramẽti est votũ illius sacramenti: nam appetens seu sitiens ad fontia tiuulum, seu bibens ex riuulo, ad fontem ipsum magis sitit tanquam ad principium, & propterea in litera dicitur, quòd sine huius sacramenti voto prima non habetur gratia. Et simile est hoc ei quòd Dominus dicit, Nisi mãducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, nõ habebitis vitã in vobis loquitur enim Dominus de manducatione spirituali in voto seu in habitu, in quo cõtinetur manducatio spiritualis actualisin voto. Si vero consideretur vsus sacramenti huius quo nobis sacramentaliter iungitur, sic prima gratia non est effectus huius sacramenti, nisi per accidens ex parte subiecti: vt patet in baptismo, qui quoniã spiritualis est regeneratio, ex propriis habet vt absque cooperatione eius, qui baptizatur, gratiam conferat in remissionem peccatorum: generatio enim est mutatio de non esse ad esse, nec præsupponitur, sed sit viuus, qui generatur, cibus autem vitam præsupponit, & non nisi mãducanti prodest. Dicta sunt autem hæc, ad fugandam illorum fiduciam, qui putant se consequi semper nouã gratiæ habitualis augmentum, cum quãtacũque deuotione celebrent etiam distractè: vt vel sic ab huiusmodi negligentiæ somnò excitẽtur pulsati saltem, ex eo q̃ manducatio sacramentalis, quæ actualiter fit significat manducationem spiritualem, quæ in terius exerceri debet. Et vbi non nisi in fine principio, hoc est in habitu saluatur, licet ad vltimum fictionis peccatũ mortale sufficiat, ad nutriendum tamen animã nihil prodest: imò hinc & anima malum venialis peccati & corpus damnum infirmitatis, imbecillitatis, aut etiam mortis, quandoque incurrit, dicente Apostolo, Ideo inter vos multi infirmi & imbeciles, & dormiunt multi. Hanc ergo pœnã corporalem puto sæpe à Deo infligi, ob paruam præparationem quæ sit ad hoc sacramentum.

¶In responsione ad primum primi arti. etiamsi q. aduerte q̃ sacramentum hoc potest considerari dupliciter. Primò secundum se, hoc est, secundũ rem in ipso contentam & significatam & sic verificatur de ipso quod ex se virtutem habet collatiuam gratiæ, ad differentiam reliquorum sacramentorũ, quæ ex alio (hoc est ex hoc sacramento) aquirunt virtutem gratiæ collatiuam. Nam res significata & contenta in hoc sacramẽto est ipse Christus: cuius instrumenta sunt reliqua sacramenta cũ virtutibus suis, propter quod se habet ad reliqua sacramenta vt fons gratiæ ad tuos gratiarum, Et hinc verificatur & q̃ quilibet quodcunque sacramentũ suscipiens actu, suscipit hoc sacramentum voto & q̃ eorum cuiuslibet sacramẽti est votũ illius sacramenti: nam appetens seu sitiens ad fontia tiuulum, seu bibens ex riuulo, ad fontem ipsum magis sitit tanquam ad principium, & propterea in litera dicitur, quòd sine huius sacramenti voto prima non habetur gratia. Et simile est hoc ei quòd Dominus dicit, Nisi mãducaueritis carnẽ filij

est accipere Christum sub specie aliena, quod fit in hoc sacramento, quàm frui eo in specie propria, quod pertinet ad gloriam. Ergo hoc sacramentum non causat adeptionem gloriæ.

¶SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Sed vita æterna est vita gloriæ. Ergo effectus huius sacramenti est adeptio gloriæ.

¶RESPONDEO dicendũ, quòd in hoc sacramento potest considerari & id, ex quo habet effectum, scilicet ipse Christus contentus, & passio eius repræsentata, & id per quod habet effectum, scilicet vsus sacramenti, & species eius. Et quantum ad vtrunque competit huic sacramento, quod causet adeptionem vitæ æternæ. Nam ipse Christus per suam passionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ: secundum illud Heb. nono Noui testamenti mediator est, vt morte intercedente, qui vocati sunt, accipiant repromissionem æternæ hæreditatis. Vnde & in forma huius sacramenti dicitur: Hic est calix sanguinis mei noui & æterni Testamenti. Similiter etiam refectio cibi spiritualis & vnitas significata per species panis, & vini, habentur quidem in præsenti, sed imperfectè: perfectè autem in statu gloriæ. Vnde Augustinus dicit super illud Ioan. sexto Caro mea verè est cibus: Cùm cibo & potu id appetant homines, vt non esuriant neque sitiant, hoc veraciter non præstat nisi iste cibus & potus, qui eos à quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit in societate Sanctorum, vbi pax erit & vnitas plena atque perfecta.

¶AD PRIMVM ergo dicendum quòd sicut passio Christi, in cuius virtute hoc sacramentum operatur, est quidem causa sufficiens gloriæ non tamen ita, quòd statim per ipsum introducamur in gloriam sed oportet vt prius simul compatiamur, vt postea simul glorificemus (sicut dicitur Ro. 8. ita hoc sacramentum non statim nos in gloriam introducit, sed dat nobis virtutem perueniendi ad gloriam, & ideo viaticum dicitur. In cuius figuram legitur 3. Reg. decimonono q̃ Elias comedit, & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus vsque ad montem Dei Oreb.

¶Ad secundum dicendum, q̃ sicut passio Christi non habet suum effectum in his qui se ad eam non habent, vt debent: ita & per hoc sacramentum non adipiscuntur gloriã qui indecenter ipsum suscipiũt. Vnde Aug. dicit super Ioan. exponens illa verba, Aliud est sacramentum, & aliud virtus sacramẽti: Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. panem ergo cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. Vnde non est mirum si illi qui innocentiam non seruant, effectum huius sacramẽti non consequuntur.

¶Ad tertium dicendum, quòd hoc q̃ Christus sub aliena specie sumitur, pertinet ad rationem sacramenti, quòd instrumentaliter agit. Nihil autem prohibet, causam instrumentalem producere potiorem effectum: vt ex supradictis patet.

ARTICVLVS III.

¶Virum effectus huius sacramenti sit remissio peccatorum mortalium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis. Dicitur enim in quadã collecta, Sit hoc sacramentum ablutio scelerũ. Sed scelera dicuntur peccata mortalia. Ergo per hoc sacramentum peccata mortalia abluuntur.

¶Præterea, Hoc sacramentum agit in virtute passionis Christi, sicut & baptismus. Sed per baptismum dimittuntur peccata mortalia: vt suprà dictum est. Ergo & per hoc sacramentum, peccatum, præsertim cùm in forma huius sacramenti dicatur, Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

¶Præterea, Per hoc sacramentum gratia conferturr: vt dictum est. Sed per gratiam iustificatur homo à peccatis mortalibus: secundum illud Roman. tertio Iustificati gratiam ipsius. Ergo per hoc sacramentum remittuntur peccata mortalia.

¶SED CONTRA est, q̃ dicitur primæ Corint. vndecimo Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Dicit autem glos. ibidem, quòd ille manducat & bibit indignè, qui in crimine est vel irreuerenter tractat, & talis manducat & bibit sibi iudicium, id est damnationem. Ergo ille, qui est in peccato mortali, per hoc quod accipit hoc sacramentum, magis accumulat sibi peccatum, quàm remissionem sui peccati consequatur.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ virtus huius sacramenti potest considerari dupliciter. Vno modo secundum se, & sic hoc sacramentum habet virtutem ad remittendum quecunque peccata ex passione Christi, quæ est fons & causa remissionis peccatorum.

Alio modo potest considerari per comparationem ad eum qui recipit hoc sacramentum, prout in eo inuenitur vel non inuenitur impedimentum percipiendi huius sacramenti effectum. Quicunque autem habet conscientiam peccati mortalis, habet in se impedimentum percipiendi effectum huius sacramenti, eo q̃ non est conueniens susceptor huius sacramenti, tum quia non viuit spiritualiter, & ita non debet spirituale nutrimentum suscipere, quod non est ni si viuentis: tum quia non potest vniri Christo (quod fit per hoc sacramẽtum) dum est in affectu peccãdi mortaliter. Et ideo, vt dicitur in li. de Ecclesiasticis dogmatibus, si mens in actu peccandi est, grauatur magis Eucharistiæ perceptione, quam purificetur Vnde hoc sacramẽtum in eo qui ipsum percipit in cõscientia peccati mortalis, nõ operatur remissionem peccati. Potest tamen hoc sacramentũ operati remissionẽ peccati dupliciter. Vno modo nõ perceptũ actu, sed

inter vtrunque differentia, nam habens effectũ peccati mortalis ponit obicem, & sicut accederet ad baptismum habens autem eiusdem cõscientiam & affectum, obicem non ponit baptismo, licet mortuus & immundus viuificandus & abluendus per baptismum accedat quod per Eucharistiæ sumptionem non est expectandum.

¶Super Quæstionis septuagesimænonæ Articulum quintum.

Annot. IN articu. 5. duo valde notabilia sunt. Primũ est quòd oblatio. Eucharistiæ ex sui quantitate suscipit ad satisfaciendũ est, pro omni pœna secundũ est q̃ hæc oblatio sit satisfactoria offerentibus, vel pro quibus offertur secundum quantitatem suæ deuotionis ¶Ex primo dictorum habes quòd vna Missa ex parte sui est satisfactoria pro pœnis omnium peccatorũ, tam viuentium quàm mortuorum: quoniam vt sic est valoris infiniti, quoniam Christus offertur. Ex secũdo autẽ dicto habes quòd vna Missa non perdit vim satisfactionis suæ pro primo offerente ex hoc q̃ pro secundo, tertio quarto, quinto, &c. offertur sicut quantitas deuotionis vnius nihil tollit de quantitate deuotionis alterius. Vnde arguendi instrueadique simul sunt homines ignoranter petẽtes vel exigentes pro sua elecmosyna totam sibi Missam dari aut suo defuncto: nihil enim minus ipse habebit, si mille alij petant eandẽ Missam pro seipsis & aliis defunctis, quàm si pro ipso solo celebrari dicatur: imò ex huiusmodi indeuotione sic petentis damnum videtur incurrere, q̃ minus sibi proderit: Diffusius autem forte hic scriberemus de hac re, nisi in primo quolibeto nostro iam edito diffusè hæc veritas declarata fuisset ex autoritate huius literæ cum multis aliis, &c. Et hæc de quæstione 79. sufficiant.

1. Si dixerimus quia peccatũ non habemus, ipsi nos seducimus. Non ergo per hoc sacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.

¶Præterea, Contraria mutuò se expellunt. Sed peccata venialia nõ prohibent à perceptione huius sacramẽti: dicit enim Aug. super illud Io. 6. Patres vestri manducauerunt mana in deserto, & mortui sunt. Innocentia, in quit, ad altare apportate, etsi sunt quotidiana, nõ sint mortifera. Ergo nec peccata venialia per hoc sacramentum tolluntur.

¶SED CONTRA est, q̃ Innocentius m. dicit, quòd hoc sacramentum venialia delet, & cauet mortalia.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ in hoc sacramento duo possunt considerari, scilicet ipsum sacramentum & res sacramenti. Et ex vtroq; apparet, quòd hoc sacramentum habet virtutem ad remissionem venialium peccatorum. Nam hoc sacramentum sumitur sub specie cibi nutrientis. Nutrimentum autem cibi est necessarium corpori ad restaurandum id quod quotidie deperditur per actionem caloris naturalis. Spirituali ter autem quotidie aliquid in nobis deperditur ex calore concupiscentiæ per peccata venialia, quæ diminuunt feruorem charitatis: vt in Secunda parte habitum est. Et ideo competit huic sacramento, vt remittat peccata venialia. Vnde & Amb dicit in lib. de Sacramentis, q̃ iste panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Res autem huius sacramenti, est charitas non solùm quantùm ad habitum, sed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc sacramento: per* quod peccata venialia soluuntur. Vnde manifestum est, q̃ virtute huius sacramenti remittuntur peccata venialia.

*Aliàs quem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ peccata venialia etsi non contrariantur charitati quantum ad habitum: contrariantur tamen ei quantum ad feruoré actus, qui excitatur per hoc sacramentum: ratione cuius peccata venialia tolluntur.

¶Ad secundum dicendum, quòd illud verbum non est intelligendum, quin aliqua hora possit homo esse absque omni reatu peccati venialis: sed quia vitam istam sancti nõ ducunt sine peccatis venialibus.

¶Ad tertiũ dicendũ, q̃ maior est virtus charitatis, cuius est hoc sacramentũ, quàm venialiũ peccatorũ. Nam charitas tollit per suũ actum peccata venialia, quæ tamen nõ possunt totaliter impedire actum charitatis. Et eadem ratio est de hoc sacramento.

ARTICVLVS V.

¶Virum per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramẽtũ tota pœna peccati remittatur. Homo enim per hoc sacramentum suscipit in se effectũ passionis Christi (vt dictũ est) sicut & per baptismũ. Sed per baptismum percipit homo remissionem omnis pœnæ, virtute passionis Christi: quæ sufficienter satisfecit pro omnibus peccatis, vt ex supradictis patet. Ergo videtur quòd per hoc sacramentum homini remittatur totus reatus pœnæ.

¶Præterea, Alexãder Papa dicit, Nihil in sacrificiis maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi. Sed per sacrificia veteris legis, homo satisfaciebat pro peccatis suis: dicitur enim Leui. 4. & 5. Si peccauerit homo, offeret hoc vel illud, p̃ peccato suo, & remittetur ei. Ergo multò magis hoc sacramentũ valet ad remissionem omnis pœnæ.

¶Præterea, Constat quòd per hoc sacramentum aliquid de reatu pœnæ dimittitur: vnde & in satisfactionem aliquibus iniungitur, quòd pro le missas faciant celebrari. Sed qua ratione vna pars pœnæ dimittitur, eadẽ ratione & alia: cum virtus Christi quæ in hoc sacramento continetur, sit infinita, Ergo videtur q̃ per hoc sacramentum tota pœna tollatur.

¶SED CONTRA est, quòd secundum hoc non esset homini alia pœna iniungenda: sicut nec baptizato iniungitur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd hoc sacramentũ simul est sacrificium & sacramentũ. Sed ratione sacrificij habet inquantum offertur: rationem autem sacramenti, inquantum sumitur. Et ideo effectum sacramenti habet in eo, qui sumit: effectũ autẽ sacrificij in eo, qui offert, vel in his, pro quibus offertur. Si igitur consideretur vt sacramentum, habet effectũ dupliciter. Vno modo, directè ex vi sacramenti, alio modo quasi ex quadã concomitãtia: sicut & circa continentiã sacramẽti dictũ est. Ex vi quidẽ sacramenti directè habet illum effectũ, ad quẽ est institutũ. Non est autem institutum ad satisfaciẽdum, sed ad spiritualiter nutriendum per vnionem ad Christum & ad membra eius: sicut & nutrimentum vnitur nutrito. Sed quia hæc vnitas fit per charitatem, ex cuius feruore aliquis consequitur remissionẽ non solùm culpæ sed etiam pœnæ: inde est quòd ex consequenti per quandam concomitantiã ad principalem effectum homo consequitur remissionem pœnæ, non quidẽ totius sed secundũ modũ suæ deuotionis, & feruoris. Inquantũ verò est sacrificiũ, habet vim satisfactiuam. Sed in satisfactiõe magis attenditur affectus offerentis, quàm quantitas oblationis. Vnde & Dominus dicit Leui. 21. de vidua quæ obtulit duo æra, q̃ plus omnibus misit. Quanuis ergo hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna: tamen fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, secũdum quãtatem suæ deuotionis, & non pro tota pœna.

¶AD PRIMVM Ergo dicendum, q̃ sacramentum baptismi directè ordinatur ad remissionem pœnæ & culpæ, non autem Eucharistia: quia baptismus datur homini quasi cõmorienti Christo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christo,Eucharistia autem quasi nutriendo & perficiendo per Christum.Vnde non est similis ratio.

¶Ad secundum dicendum,quòd alia sacrificia & oblationes nõ operantur remissionem totius pœnæ,neque quantum ad quantitatem oblati:sicut hoc sacrificium,neque quantum ad deuotionem hominis:ex qua contingit quod etiam hic non tollitur tota pœna.

¶Ad tertium dicẽdum,quòd hoc quòd tollitur pars pœnæ, & non tota pœna per hoc sacramentum, non contingit ex defectu virtutis Christi,sed ex defectu deuotionis humanæ.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm per hoc sacramentum præseruetur homo à peccatis futuris.

4.dist.12. qu.2.arti.2.q.2.ad 2.& dist. 45.q.2. art.3 q.1. ad 3.3.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum non præseruetur homo à peccatis futuris.multi enim dignè sumentes hoc sacramentum,postea in peccatum cadunt. Quod non accideret, si hoc sacramentum præseruaret à peccatis futuris. Non ergo effectus huius sacramenti est,à peccatis futuris præseruare.

¶Præterea,Eucharistia est sacramentum charitatis:vt suprà dictum est.Sed charitas non videtur præseruare à peccatis futuris:quia semel habita potest amitti per peccatum:vt in Secunda parte habitum est.Ergo videtur, quòd nec hoc sacramentum præseruet hominem à peccato.

¶Præterea,Origo peccati in nobis,est lex peccati, quæ est in membris nostris:vt patet per Apost. Rom.7. Sed mitigatio fomitis,qui est lex peccati,non ponitur effectus huius sacramenti,sed magis baptismi.Ergo præseruare à peccatis futuris, non est effectus huius sacramenti.

¶SED CONTRA est quòd Dominus dicit Ioã.6. Hic est panis de cælo descendens,vt si quis ex ipso manducauerit,non moriatur. Quod quidem manifestum est,non intelligi de morte corporali.Ergo intelligitur,quòd hoc sacramentum præseruet à morte spirituali,* quæ est peccatum.

*Alias, qua est per peccatum.

¶RESPONDEO dicendum,quòd peccatum est quædam spiritualis mors animæ. Vnde hoc modo præseruatur aliquis à peccato futuro,quo præseruatur corpus à morte futura. Quod quidem fit dupliciter.Vno modo,in quantum natura hominis interius roboratur contra interiora corruptiua:& sic præseruatur à morte per cibum & medicinam.Alio modo per hoc quòd munitur contra exteriores impugnationes,& sic præseruatur per arma, quibus munitur corpus. Vtroque autem modo hoc sacramentum præseruat à peccato. Nam primo quidem per hoc quòd Christo coniungit per gratiam roborat spiritualem vitam hominis,tanquam spiritualis cibus & spiritualis medicina: secundum illud Psalm. Panis cor hominis confirmat.& Aug. dicit super Io. Securus accede, panis est,non venenũ.Alio modo, inquantũ est quoddã signũ passionis Christi per quam victi sunt dæmones, repellit omnẽ dæmonũ impugnationem.Vnde Chrysostom.dicit super Ioan.Vt leones flammam spirantes, sic ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd effectus huius sacramenti recipitur in homine secundum hominis cõditionem: sicut contingit de qualibet causa actiua, quòd eius effectus recipitur in materia secundum modum materiæ.Homo autem in statu viæ est huius conditionis, q̃ liberum arbitrium eius potest flecti in bonum & malum. Vnde licet hoc sacramentum quantum est de se, habeat virtutem præseruatiuam à peccato: non tamen auferet homini possibilitatem peccandi.

¶Ad secundum dicendum,q̃ etiam charitas,quantum est in se præseruat hominem a peccato:secundum illud Rom. 13. Dilectio proximi,malum non operatur,Sed ex mutabilitate liberi arbitrii, contingit,q̃ aliquis post habitam charitatem peccat, sicut & post susceptionem huius sacramenti.

¶Ad tertium dicendum,q̃ licet hoc sacramentum non directè ordinetur ad diminutionem fomitis,diminuit tamen fomitem ex quadam consequentia,inquantum auget charitatem:quia sicut Aug.dicit in lib.83. Quæstionum,Augmentum charitatis est diminutio cupiditatis. Directè autem confirmat cor hominis in bono:per quod etiam præseruatur homo à peccato.

ART. VI. ET VII.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrùm sacramentum prosit aliis,quam sumentibus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q̃ hoc sacramentum non prosit nisi sumenti.Hoc enim sacramentum est vnius generis cum aliis sacramentis, vt ad 8. potè aliis coniuisum Sed alia sacramenta non prosunt nisi sumentibus:sicut effectum baptismi non suscipit nisi baptizatus. Ergo nec hoc sacramentum prodest aliis nisi sumenti.

¶Præterea,Effectus huius sacramenti est adeptio gratiæ & gloriæ,& remissio culpæ ad minus venialis.Si ergo hoc sacramentum haberet effectum in aliis,quàm in sumentibus,posset contingere q̃ aliquis adipisceretur & gratiam & gloriam & remissionem culpæ,absque actione & passione propria alio sumẽte vel offerente hoc sacramentum.

¶Præterea,Multiplicata causa,multiplicatur effect*. Si ergo hoc sacramentum prodesset aliis,quam sumentibus, sequeretur q̃ magis prodesset alicui, si multi sumerent hoc sacramentum, multis hostiis in vna missa consecratis.Quod non habet Ecclesiæ consuetudo,vt scilicet multi communicent pro alicuius salute. Non ergo videtur quòd hoc sacramentum prosit nisi sumenti.

¶SED CONTRA est, q̃ in celebratione huius sacramenti fit pro multis aliis deprecatio Quod frustra fieret, nisi hoc sacramentum aliis prodesset. Hoc ergo sacramentum non solùm sumentibus prodest.

¶RESPONDEO dicendum,q̃ (sicut prius dictum est)hoc sacramentum non solùm est sacramẽtum, sed etiam est sacrificium.Inquantum enim in hoc sacramento repræsentatur passio Christus obtulit se hostiam Deo(vt dicitur Ephes.5.)habet rationem sacrificij:inquantum verò in hoc sacramento traditur inuisibilis gratia sub visibili specie,habet rationem sacramenti.Sic ergo hoc sacramentum sumentibus quidem prodest & per modum sacramenti,& per modum sacrificij:quia pro omnibus sumentibus offertur. Dicitur enim in canone missæ, Quotquot ex hac altaris participatione, sacrosanctum filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione cælesti & gratia repleamur. Sed aliis,qui non sumunt,prodest per modum sacrificij,inquantum pro salute eorum offertur. Vnde & in canone missæ dicitur,Memento,Domine,famulorum famularumq̃ tuarum,pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt,hoc sacrificium laudis,pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum,pro spe salutis & incolumitatis suæ. Et vtrunque modum proficiendi Dominus expressit,dicens Marth.vigesimosexto & Lucæ 22.Qui pro vobis,scilicet sumentibus,& pro multis,scilicet aliis,effundetur in remissionẽ peccatorum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd hoc sacramentũ prę aliis habet,q̃ est sacrificium.Et ideo non est similis ratio

¶Ad secundum dicendum,q̃ sicut passio Christi prodest quidẽ omnibus,quantum ad sufficientiam, & ad remissionem culpæ & adeptionẽ gratiæ,& gloriæ sed effectũ nõ habet nisi in illis, qui passioni Christi coniunguntur per fidẽ & charitatem: ita,& hoc sacrificium quod est memoriale Dominicæ passionis, non habet effectum nisi in illis,qui coniunguntur huic sacramento per fidem & Charitatem.Vnde & Aug.dicit ad Renatum,Quis offerat corpus Christi nisi pro iis qui sunt mẽbra Christi?Vnde &in cano.missæ non oratur pro his,qui sunt extra Ecclesiã:illis tamẽ prodest plus vel minus secundũ modũ deuotionis eorũ.

¶Ad tertium dicendum,quòd sumptio pertinet ad rationẽ sacramenti,sed oblatio pertinet ad rationem sacrificij Et ideo ex hoc q̃ aliquis sumit corpus Christi,vel etiam plures, non accrescit aliis aliquod iuuamentum. Similiter etiam ex hoc quòd sacerdos plures hostias consecrat in vna missa, non multiplicatur effectus huius sacramenti:quia non est nisi vnum sacrificiũ. Nihil enim plus est virtutis in multis hostiis consecratis quàm in vna:cùm sub omnibus & sub vna non sit nisi totus Christus Vnde nec si aliquis simul in vna missa multas hostias cõsecratas sumat,participabit maiorem effectum sacramenti. In pluribus verò missis multiplicatur sacrificij oblatio. Et ideo multiplicatur effectus sacrificij & sacramenti.

¶Vtrùm

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrùm peccata impediatur effectus huius sacramenti.

4.dist.12. q.1.arti.1. qu.1. & 2.q.1. ad 2.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̃ per veniale peccatum non impediatur effectus huius sacramenti.Dicit enim Aug.super illud Io.6.Patres vestri manducauerunt manna,&c.Panem cælestem spiritualiter manducate,innocentiam ad altare portate, peccata etsi sunt quotidiana,non sunt mortifera.Ex quo patet quòd venialia peccata,quæ quotidiana dicuntur,spirituali manducationem non impediunt.Sed spiritualiter manducantes,effectũ huius sacramenti percipiunt.Ergo peccata venialia non impediunt effectum huius sacramenti.

¶Præterea,Hoc sacramentum non est minoris virtutis, quàm baptismus.Sed effectũ baptismi(sicut supra dictum est)impedit sola fictio.Ad quam non pertinet peccata venialia:quia sicut Sap.1.dicitur,spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Qui tamen per peccata venialia non fugatur. Ergo neque effectum huius sacramenti impediunt peccata venialia.

¶Præterea,Nihil quod remouetur per actionem alicuius causæ,potest impedire eius effectum.Sed peccata venialia tollũtur per hoc sacramentum.Ergo non impediunt eius effectum.

¶SED CONTRA est quod Damas. dicit in 4.li. Ignis eius,quod in nobis est,desiderij,assumens eam quæ ex carbone,id est,ex hoc sacramento ignitionem,comburat nostra peccata & illuminet corda nostra, vt participatione diuini ignis inflammemur & deificemur. Sed ignis nostri desiderij vel amoris impeditur per peccata venialia,quæ impediunt feruorem charitatis:vt in Secunda parte habitum est.Ergo peccata venialia impediunt effectum huius sacramenti.

¶RESPONDEO dicendum,quòd peccata venialia dupliciter accipi possunt.Vno modo,prout sunt præterita:alio modo,prout sunt actu exercita.Primo quidem modo peccata venialia nullo modo impediunt effectum huius sacramenti. Potest enim contingere, quòd aliquis post multa peccata venialia commissa,deuotè accedat ad hoc sacramẽtum, & plenariè huius sacramenti consequatur effectum. Secundo autem modo peccata venialia non ex toto impediunt huius sacramenti effectum,sed in parte.Dictum est enim,q̃ effectus huius sacramenti non solùm est adeptio habitualis gratiæ vel charitatis:sed etiam quædam actualis refectio spiritu alis dulcedinis. Quæ quidem impeditur,si aliquis accedat ad hoc sacramentũ,per peccata venialia mente distractus.Non autẽ tollitur augmentũ habitualis gratiæ vel charitatis

¶AD PRIMVM Ergo dicendũm,quòd ille, qui cum actu venialis peccati ad hoc sacramentum accedit,habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed non actualiter.Et ideo habitualem effectum huius sacramenti percipit,non autem actualem.

¶Ad secundum dicendum,quòd baptismus non ita ordinatur ad actualem effectum,id est feruorem charitatis, sicut hoc sacramẽtum.Nam baptismus est spiritualis regeneratio.per quã acquiritur prima perfectio,quæ est habitus vel forma. Hoc autem sacramentum est spiritualis manducatio,quæ habet actualem delectationem.

¶Ad tertium dicendum,quòd illa ratio procedit de venialibus præteritis,quæ per hoc sacramentum tolluntur.

QVAESTIO OCTVAGESIMA, DE VSV seu sumptione huius sacramenti in communi, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de vsu siue sumptione huius sacramenti.Et primò quidem in communi.secundò,quomodo Christus est vsus hoc sacramento.

¶Circa primum quæruntur duodecim.

¶Primò,vtrùm sint duo modi manducandi hoc sacramentum, scilicet sacramentaliter & spiritualiter.

¶Secundò,vtrum soli homini conueniat manducare spiritualiter hoc sacramentum.

¶Tertiò,vtrùm solius hominis iusti sit manducare sacramentaliter.

¶Quartò,vtrùm peccator manducans sacramentaliter, peccet.

¶Quintò,de quantitate huius peccati.

¶Sextò:vtrùm peccator accedens ad hoc sacramentum, sit repellendus.

¶Septimò,vtrùm nocturna pollutio impediat hominem à sumptione, huius sacramenti.

¶Octauo,vtrùm sit solùm à ieiunis sumendum.

¶Nonò,vtrùm sit exhibendum non habentibus vsum rationis.

¶Decimò,vtrùm sit quotidie sumendum.

¶Vndecimò,vtrùm liceat omnino abstinere.

¶Duodecimò,vtrùm liceat percipere corpus sine sanguine.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm distingui debeant duo modi manducandi corpus christi.

AD PRIMVM sic proceditur Videtur quòd non debeant distingui duo modi manducandi corpus Christi,scilicet sacramẽtaliter & spiritualiter. Sicut enim baptismus est spiritualis regeneratio (secũdum illud Ioan.3.Nisi qui renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto,&c.)ita etiam sacramentum est spiritualis cibus.vnde Dominus de hoc sacramento loquens dicit Io.6. Verba quæ ego locutus sum vobis,spiritus & vita sunt. Sed circa baptismum non distinguitur duplex modus sumendi,scilicet sacramentalis &spiritualis. Ergo neque circa hoc sacramentum debet hæc distinctio adhiberi.

¶Præterea,Ea,quorum vnum est propter alterum, non debent abinuicem diuidi:quia vnum ab alio speciem trahit.Sed sacramentalis manducatio ordinatur ad spiritualem, sicut ad finem. Non ergo debet sacramentalis manducatio contra spiritualem diuidi.

¶Præterea,Ea quorum vnum potest esse sine altero, non debẽt contra se diuidi.Sed videtur quòd nullus possit manducare spiritualiter,etiam sacramentaliter manducat:alio quin antiqui patres hoc sacramentum spirituaiiter manducassent, frustra etiã esset sacramentalis manducatio, si sine spirituali esse posset.Nõ igitur conuenienter distinguitur circa hoc sacramentum duplex manducatio,scilicet sacramentalis & spiritualis.

¶SED CONTRA quod super illud primæ Corinth.11. Qui manducat & bibit indignè,&c. dicit gloss. Duos dicimus esse modos manducandi: vnum sacramentalem,& alium spiritualem.

¶RESPONDEO dicendum,quòd in sumptione huius sacramenti duo sunt considerandã,scilicet ipsum sacramẽtum,& effectus ipsius, de quorum vtroque iam suprà dictum est.Perfectus igitur modus sumendi hoc sacramentum,est quãdo aliquis ita hoc sacramentũ suscipit q̃ percipit eius effectũ, contingit autem quandoque(sicut suprà dictum est) q̃ aliquis impeditur à percipiendo effectu huius sacramenti Et talis sumptio huius sacramenti est imperfecta. Sicut igitur perfectũ contra imperfectum diuiditur,ita sacramentalis manducatio, per quam sumitur solùm sacramentum sine effectu ipsius, diuiditur contra spiritualem manducationem: per quam quis percipit effectum huius sacramenti, quo spiritualiter homo Christo coniungitur per fidem & charitatem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam circa baptismum & alia huiusmodi sacramenta similis distinctio adhibetur.Nam quidam sulcipiunt tantum sacramentum, quidam verò sacramentum & rem sacramenti. In hoc tamen differunt, quia cùm alia sacramenta perficiãtur in vsu materiæ, percipere sacramentum,est ipsa perfectio sacramenti:hoc autem sacramẽtum perficitur in consecratione materiæ. & ideo vterque vsus est consequens hoc sacramentum. in baptismo etiam & aliis sacramentis characterem imprimentibus,illi qui accipiunt sacramentum,recipiunt aliquem spiritualem effectum, scilicet characterem,quod non accidit in hoc sacramento.Et ideo magis in hoc sacramento distinguitur vsus sacramentalis à spirituali,quàm in baptismo.

¶Ad secundum dicendum, quòd sacramentalis manducatio quæ pertingit ad spiritualem,non diuiditur contra spiritualem sed includitur ab ea.Sed illa sacramentalis manducatio contra

spiritualem

Universidad de Deusto
Biblioteca

spiritualem diuiditur, quæ effectum non consequitur: sicut imperfectum quod non pertingit ad perfectionem speciei, diuiditur contra perfectum.

¶Ad tertium dicendum, q̃ (sicut suprà dictum est) effectus sacramenti potest ab aliquo percipi, si sacramentum habeat in voto, quamuis non accipiat in re. Et ideo sicut aliqui baptizãtur baptismo flaminis propter desiderium baptismi, antequam baptizentur baptismo aquæ, ita etiam aliqui manducant spiritualiter hoc sacramentum antequam sacramentaliter sumant. Sed hoc cõtingit dupliciter vno modo propter desiderium sumẽdi ipsum sacramentum, & hoc modo dicuntur baptizati & manducare spiritualiter & non sacramentaliter, illi qui desiderant sumere hæc sacramenta iam instituta. Alio modo propter figuram: sicut dicit Apostolus primæ Cor. 10. Quòd antiqui patres baptizati sunt in nube & in mari, & quòd spiritualem escam manducauerunt, & spiritualem potum biberunt. Nec tamen frustra adhibetur sacramentalis manducatio: quia plenius inducit sacramenti effectum ipsa sacramenti susceptio, quàm solùm desiderium: sicut suprà circa baptismum dictum est.

ARTICVLVS II.

¶Vtrùm solus hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere.

4. d. 9. ar. 2. q. 3. & 5. Et. 1. co. 11. & 7. col. 3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere, sed etiam angelorum. Quia super illud Psal. panem angelorum manducauit homo, dicit glossa. id est corpus Christi, qui est verè cibus angelorum. Sed hoc non esset, si angeli spiritualiter Christum non manducarent. Ergo angeli spiritualiter Christum manducant.

¶Præterea, Aug. dicit super Ioan. Hunc cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum * quæ est Ecclesia in prædestinatis. Sed ad istam societatẽ non solùm pertinent homines, sed etiam sancti angeli. Ergo sancti angeli spiritualiter manducant.

*Alias quod.

¶Præterea, Aug. in lib. de Verbis Domini dicit, Spiritualiter mãducandus est Christus, quoniam ipse dicit, Qui manducat meã carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Sed hoc conuenit non solùm hominibus, sed etiam sanctis angelis: in quibus per charitatem est Christus, & ipsi in eo. Ergo videtur quòd spiritualiter manducare, non solùm sit hominum sed etiam angelorum.

¶SED CONTRA est, q̃ Augustꝰ. dicit super Ioan. Panẽ de altari spiritualiter manducare, innocentiam ad altare portare. Sed angelorum non est accedere ad altare, tanquam aliquid inde sumpturi. Ergo angelorum non est spiritualiter manducare.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in hoc sacramento continetur ipse Christus: non quidem in specie propria, sed in specie sacramenti. Dupliciter ergo contingit manducare spiritualiter ipsum Christum. Vno modo prout vt in sua specie cõsistit. Et hoc modo angeli manducant spiritualiter ipsum Christum, inquantum ei vniuntur fruitione charitatis perfectæ, & visione manifestꝰ (quem panem expectamus in patria) non per fidem, sicut nos ei hic vnimur. Alio modo contingit spiritualiter manducare Christum prout est sub speciebus huius sacramenti: inquantum scilicet aliquis credit in Christum cum desiderio sumendi hoc sacramentum. Et hoc non solùm est spiritualiter manducare Christum, sed etiam spiritualiter manducare hoc sacramentum, quod non competit angelis. Et ideo licet angeli spiritualiter manducent Christum: non tamen conuenit eis spiritualiter manducare hoc sacramentum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ sumptio Christi sub hoc sacramento, ordinatur sicut ad finem ad fruitionem patriæ, qua angeli eo fruuntur. Et quia ea quæ sunt ad finem, deriuantur à fine: inde est quòd ista manducatio Christi, qua eum sumimus sub sacramento, quodãmodo deriuatur ab illa mãducatiõe qua angeli fruũtur christo in patria. Et ideo dicitur homo manducare. panẽ angelorũ: quia primò & principaliter est angelorum, qui eo fruuntur in specie propria: secundariò autem est hominum, qui Christum sub sacramento accipiunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd ad societatem corporis mysti pertinent quidem & homines & angeli, sed homines per fidem angeli autem per manifestam visionem. Sacramenta autem proportionantur fidei, per quã veritas videtur in speculo & in ænigmate. Et ideo propriè loquendo, non angelis, sed hominibus conuenit manducare spiritualiter hoc sacramentum.

¶Ad tertium dicendum, quòd Christus manet in hominibus secundum præsentem statutum per fidem, sed in angelis beatis est per manifestam visionẽ. Et ideo non est simile: sicut dictũ est.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm solus homo iustus possit christum sacramentaliter manducare.

4. d. 9. ar. 2. q. 3. & 5. Et. 1. co. 11. & 7. col. 3.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nullus possit manducare Christum sacramentaliter nisi homo iustus. Dicit enim Aug. in lib. de Remedio pœnitentiæ, Vt quid paras dentem & ventrem, crede, & manducasti, credere enim in eum, hoc est panem viuum manducare. Sed peccator non credit in eum: quia non habet fidem formatam, ad quam pertinet credere in Deum: vt in Secunda parte habitum est. Ergo peccator non potest manducare hoc sacramentum quod est panis viuus.

¶Præterea, Hoc sacramentum maximè dicitur esse sacramentũ charitatis: vt suprà dictum est. Sed sicut infideles priuantur fide ita omnes peccatores priuantur charitate. Infideles autem non videntur posse sacramentaliter sumere hoc sacramentum, cùm in forma huius sacramenti dicatur mysterium fidei. Ergo pari ratione neque aliquis peccator potest corpus Christi sacramentaliter manducare.

¶Præterea, Peccator magis est abominabilis Deo, quàm creatura irrationabilis: dicitur enim in Psal. de Homine peccatore, Homo, cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sed animal brutũ (puta, mus aut canis) non potest sumere hoc sacramentum sicut etiam non potest sumere sacramentum baptismi. Ergo pari ratione neque peccatores hoc sacramentum manducant.

¶SED CONTRA est quod super illud Ioan. 6. Patres vestri manducauerũt manna in deserto, & mortui sunt, dicit Aug. Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur: vnde dicit Apost. Iudicium sibi manducat & bibit. sed non moriuntur sumendo nisi peccatores. Ergo peccatores corpus Christi sacramentaliter manducant, & non solùm iusti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa hoc quidam antiqui errauerunt, dicentes quòd corpus Christi nec etiam sacramentaliter à peccatoribus sumitur, sed quam cito labius peccatoris contingitur, tam citò sub speciebus sacramentalibus desinit esse corpus Christi. Sed hoc est erroneum, derogat enim veritati huius sacramenti, ad quam pertinet (sicut supra dictũ est) quòd manentibus speciebus corpus Christi sub eis esse non desinat. Species autem manent, quandiu substantia panis maneret, si ibi adesset, vt suprà dictum est. Manifestum est autem quòd substantia panis assumpta à peccatore, non statim esse desinit, sed manet quandiu per calorem naturalem digeratur. Vnde tandiu corpus Christi sub speciebus sacramentalibus manet à peccatoribus sumptis. Vnde dicẽdum est, quòd peccator sacramentaliter corpus Christi manducare potest, & non solũ iustus.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verba illa & similia sunt intelligenda de spirituali manducatione, quæ peccatoribus non conuenit. Et ideo ex prauo intellectu horum verborum videtur præfactus error processisse, dum nescierunt distinguere inter corporalem & spiritualem manducationem.

¶Ad secundum dicendum, quòd etiã, si infidelis sumat species sacramentales, Corpus Christi sub sacramento sumit. Vnde mãducat Christum sacramentaliter, si ly sacramentaliter, determinat verbum ex parte, manducati. ly autem ex parte manducantis, tunc propriè loquendo, non manducat sacramentaliter: quia non vtitur eo quod accipit vt sacramento, sed vt simplici cibo: nisi fortè infidelis intenderet recipere illud quòd Ecclesia confert, licet non haberet fidem veram circa articulos, vel etiam circa hoc sacramentum.

¶Ad tertium dicẽdum, quòd etiam si mus vel canis hostiam cõsecratã manducet, substantia corporis Christi nõ desinit esse sub speciebus, quandiu species illæ manent: hoc est, quãdiu substantia panis maneret. sicut etiam si proiceretur in lutum. Nec hoc

¶Super Quæstionis huius septimæ Articulũ quærentur.

¶Num contritus & non confessus de peccato mortali habita copia confitendi, vel confessus idoneus sumens Eucharistiam peccet mortaliter.

Quæstio.

IN quæstio. 80. artic. 4. dubium occurrit, an contritus non autem cõfessus de peccato mortali habita copia cõfessoris idonei, sumens Eucharistiã, peccet mortaliter. Et est ratio dubij, quia cõmuniter dicitur quòd habita copia confessoris tenetur confiteri mortale contritum ante sumptionẽ Eucharistiæ non tamen cõmuniter asseritur quòd teneatur sub peccato mortali.

¶Ad huius quæstionis difficultatẽ aperiendam sciendũ est, q̃ teneri sub vinculo peccati mortalis, vel non sic teneri ad confessionem: huiusmodi ante Eucharistiam, opportet accipere vel ex iure diuino, vel ex ratione naturali, vel ex iure positiuo. Et ab vltimo inchoando, ius positiuũ nullum apparet præcipiens cõfessionem ante sumptionẽ Eucharistiæ. Ratio autem ex naturali discursu à doctoribus sacris allata ad hoc est, quia distributio Eucharistiæ spectat ad multitudinem Ecclesiæ: & hoc sumptum Eucharistiã, debet esse mundus iudicio Ecclesiæ. Quam quidem rationẽ ipsimet doctores sacri non tãti faciunt, vt necessariò ipsam concludere dicant: nam dicũt ipsam habere locum nõ simpliciter & absolutè, sed quando adest copia confessoris. Et reuera ratio ista non cogit, nec iure stantis: quoniam facilè solui potest, dicendo q̃ sumptus per ministros Ecclesiæ Eucharistiam debet esse mundus iudicio Dei, mihi ipsorum ministrorum: contritus autem mundus est iudicio Dei, mẽbrũmq; est formatũ etiã militantis Ecclesiæ. ¶ Ex diuino verò iure præceptũ hoc non apparet, quin potius insinuatur oppositum, dum. 1. ad Cor. 11. Apostolus dicit, probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat. Vbi duo dicit primò quòd homo probet se ipsum: quod pertinet ad contritionem: & nõ dicit quòd probetur à confessore. Et quantùis locus ab authoritate negatiuè parum aut nihil valeat: ex secũdo tamen dicto affirmatiuo videtur negatio ista fulciri. Subiungitur enim, Et sic de pane illo edat: hoc enim subiectũ monstrat sufficere ad sumẽdã Eucharistiam, quod homo probet seipsum. Nam si probare seipsum nõ sufficeret, Apostolus non subiunxisset documentũ hoc vergit in detrimẽtum dignitatis corporis Christi, qui voluit à peccatoribus crucifigi, absque diminutione huius dignitatis: præsertim cùm mus aut canis nõ tangat ipsum corpus Christi, secundum propriam speciẽ, sed solùm secũdum species sacramentales. Quidam autem dixerũt, quòd statim quod sacramentum tangitur à mure vel cane, desinit ibi esse corpus Christi. Quod etiã dero gat veritati sacramenti, sicut suprà dictũ est.

Nec tamen dicendum est, quòd animal brutũ sacramentaliter corpus Christi manducet: quia non est natum vti eo vt sacramẽto. Vnde non sacramentaliter, sed per accidens corpus Christi manducat: sicut mandu caret ille. qui sumeret hostiam consecratam nesciens eam esse consecratam. Et quia id quod est per accidens, non cadit in diuisione alicuius generis. Ideo hic modus mandu candi corpus Christi, non ponitur tertius præter sacramentalem & spiritualem.

ARTICVLVS I.

¶Vtrùm peccator sumens corpus Christi sacramentaliter peccet.

Infra ar. 3. & 7. con. & 4. dist. 9. q. 3. q̃. 1. & 1. & 2. dist. 40. ar. 4. con. Et 3. Cor. 11. lect. 7. in. 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ peccator sumens corpus Christi sacramentaliter, non peccet. Nõ enim est maioris dignitatis Christus sub specie sacramenti: quã sub specie propria. Sed peccatores tãgẽtes corpus Christi sub specie propria, non cabant, quin etiam veniam peccatorum cõsequebantur: sicut legitur Luc. 7. de muliere peccatrice, & Matth. 14. dicitur, Quicunque tetigerunt fimbriam vestimenti eius, salui facti sunt. Ergo non peccant, sed magis salutem consequuntur, sacramentum corporis Christi sumendo.

¶Præterea, Hoc sacramentum, sicut & alia, est quædam spiritualis medicina. Sed medicina datur infirmis ad salutẽ: secũdum illud Matt. 9. Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Infirmi autem vel male habentes spiritualiter, sunt peccatores.

*Alias. Ergo hoc sacramentum corpus vel literale, quæ culpa sumi pot.

*Ergo hoc sacramentum sumitur.

¶Præterea, hoc sacramentũ cùm in se Christum contineat, est de maximis bonis. Maxima autem bona (secundum Augustꝰ. in lib. Libero arbit. (sunt quibus nullus malè potest vti. Nullus autẽ peccat, nisi per abusum alicuius rei. Ergo nullus peccator sumens hoc sacramentum, peccat.

¶Præterea, Sicut hoc sacramentum sentitur gustu & tactu, ita & visu. Si ergo peccator ex eo quòd sumit hoc sacramentum, peccet videtur etiam quòd peccaret videndo. Quod patet esse falsum: cũ ecclesia omnibus hoc sacramentum videndum & adorandũ proponat. Ergo peccator non peccat ex hoc q̃ manducat hoc sacramentum.

¶Præterea, Contingit quandoque, quòd aliquis peccator non habet conscientiam sui peccati, nec tamen talis peccare videtur, corpus Christi sumendo: quia secundum hoc omnes peccarent qui sumunt, quasi periculosè exponentes: cùm Apostolus dicat primæ Cor. 4. Nihil mihi conscius sum, sed nõ in hoc iustificatus sum. Non ergo videtur quòd peccatori cedat in culpam, si hoc sacramentum sumat.

¶SED CONTRA est quod Apost. dicit primæ Corint. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, id est, condemnationem. Dicit autem glossa. ibidem. quòd indignè manducat & bibit qui in crimine est, vel irreuerenter tractat. ergo q̃ est in peccato mortali, si hoc sacramentum accipiat, damnationem acquirit, mortaliter peccans.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in hoc sacramento sicut in alijs, id quod est sacramentum, est signum eius, quod est res sacramẽti. Duplex autem est res huius sacramenti: sicut suprà dictum est. Vna quidem, quæ est significata & contenta, scilicet ipse Christus. alia autem est significata & nõ cõtenta. scilicet corpus Christi mysticũ: quòd est societas sanctorum. Quicunq; ergo hoc sacramẽtum sumit, ex hoc ipso significat se esse Christo vnitum, & membris eius incorporatum. Quod quidẽ fit per fidem formatam: quam nullus habet cum peccato mortali, sit ideo manifestum est, quòd quicunq; cum peccato mortali hoc sacramentum sumit, falsitatem in hoc sacramento committit: & ideo incurrit sacrilegium, tanquam sacramenti violator, & propter hoc mortaliter peccat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quod Christus in propria specie apparens, nõ exhibebat se tangendum hominibus in signum spiritualis vnionis ad ipsum, sicut exhibetur humẽdus in hoc sacramẽto. Et ideo peccatores eum in propria specie tãgẽtes, non incurrebant crimen falsitatis circa diuina, sicut peccatores sumentes hoc sacramẽtum. Et præterea Christus adhuc gerebat si militudinem carnis peccati, & ideo conuenienter se peccatoribus tangendum exhibebat. Sed remota similitudine carnis peccati per gloriã resurrectionis, se tangi prohibuit a muliere, quæ defectum fidei circa ipsum patiebatur, secundum illud Ioa. 20. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meũ, scilicet in corde tuo: vt Aug. exponit. Et ideo peccatores qui defectũ fidei formatæ patiuntur circa Christum, repelluntur à contractu huius sacramenti.

qAd secundum dicendum, quòd non quæliber medicina competit secundum quemlibet statum infirmitatis. Nam medicina, quæ datur iam liberatis à febre, ad confortationem noceret, si daretur adhuc febricitantibus. Ita etiam baptismus & pœnitẽtia sunt quasi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrem peccati. Hoc autem sacramentum est medicina confortatiua, quæ non debet dari nisi liberatis à peccato.

¶Ad tertium dicendum, quod maxima bona intelligit Augustꝰ. virtutes animæ, quibus nullus malè vitur quasi principijs mali vsus. Vtitur tamen eis aliquis malè, quasi obiectis mali vsus: vt patet in his, qui de virtutibus superbiunt. Ita & hoc sacramentum quantum ex se, non est principium mali vsus, sed obiectum. Vnde Augustꝰ. dicit, Multi indignè accipiunt corpus Christi: per quod docemur, quàm cauendum sit malè accipere bonum, Ecce enim per bonum factum est malum, dum malè accipitur bonum: sicut e contra Apostolo per malum, factum est bonum, cùm bene accepit malum, scilicet cùm stimulum Satanæ patienter portauit.

¶Ad quartum dicendum, quòd per visum non accipitur ipsum corpus Christi, sed solum sacramentum eius: quia scilicet nõ per dispositionis hominis communicaturi, quale fubiunxit dicens. Et sic id est, probato seipso, de pane illo edat, &c.

¶Quo circa videtur mihi ex hoc Apostoli documento & ex ratione subiungẽda. q̃ contrius sumens Eucharistiã non peccat mortaliter etiam cõfessoris habita copia. Ratio autẽ me mouens est: quia constat actum ipsum. qui est cõtritũ de peccato mortali non cõfesso sumere Eucharistiã non esse ex suo genere peccatũ mortale. Quod ex eo cuidenter probatur, quòd si esset mortale ex suo genere, in nullo casu esset licitus: vt patet discurrendo per omnes actus, qui ex suo genere sunt peccata mortalia: cõstat autem actũ ipsum esse quandoq; licitum, vt omnes fatentur: quãdo scilicet deest copia cõfessoris. Amplius duobus existentibus præceptis & vtroq; affirmatiuo, ac per hoc ambobus obligãtibus, quando est ex natura sua solùm tẽpore necessitatis, perspicimus manifestã differentiã, in hoc q̃ sumptio Eucharistiæ determinat tẽpus necessariũ respectu præcepti cõtritionis: & nõ determinat tẽpus necessarium respectu præcepti cõfessionis. Et quia sumptio Eucharistiæ præexigit absolutam necessitatem vt probet seipsum homo per contritionẽ: & non præexigit absolutam necessitatem vt probetur homo à cõfessore. Ergo cõfessio ante cõmunionem nõ est in præceptis quia tunc non est tempus necessitatis absolutæ nec fit tempus necessitatis Eucharistiæ sicut ex eadẽ fit tempus necessitatis respectu cõfessionis. Ex hoc igitur q̃, absolutè loquendo contritũ absq; cõfessione peccati mortalis sumere Eucharistiã, non est ex suo genere peccatũ mortale, non est sacrilegium seu mortale peccatũ sacrilegij: consequens est vt ex dicta rectitudine, illa scilicet habita vel nõ habita copia cõfessoris, quum vtrunque cordi p accidẽs se habeat ad actum ipsum non fiat actus iste ex nõ mortali mortalis, aut ex mortali non mortalis: oportet enim iudicium de humanis actibus ex his quæ sunt per se, sumere. Et cõfirmatur: quia immiscere se sacris actibꝰ sacramẽtalibus, qui sacrilegij essent, si in peccato mortali exercerẽtur cũ contritione sola peccatorũ mortalium, non est peccatũ mortale: sufficit enim sacerdoti ministranti sacramẽtũ pœnitentiæ aut baptismi extremæ vnctionis aut viatici, sola cõtritio, imò sufficere etiã alia sacramenta cũ sola contritione nullibi videtur prohibitum: & quod Patrum authoritate non est sanctum, non est

Q. 73. art. 6. Trac. 12. Trac. 12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est superstitiosa nouitate præcipienda. Et licet ex his sic credendi consuetudo, confulendum tamen omnibus est, vt habita confessoris commoditate nō solùm probet seipsum homo, sed etiam ab ipso Ecclesiæ seipsum subdicat antequā de pane illo edat & de calice bibat, propter hoc enim Ecclesia cōseruit confessionem, ad quam singuli tenētur semel in anno, in Quadragesima facerent mundi non solùm apud Deum, sed etiam secundum iudicium ministrorum Ecclesiæ ad Eucharistiam fideles accedant in pascha.

¶ Super Quæstionis octuagesimæ Articulum quintum.

Annot. IN articu 5. eiusdem q. Durand. occurrit in 4. sententiā dist. 9. quæstio. 2. artic. 2. obiicies contra rationē & cōclusionem Autoris in hoc quòd dicit facile gium indignē communicantium esse grauius peccatū omnibus peccatis, quæ sunt contra puras creaturas. ¶ Et contra conclusionē quidam dicit fatis graue videri plus peccare irreuerenter sumentem Eucharistiam quàm insultē occidentem proximum. Contra rationē autem: quia propositio dicens Sicut se habet obiectum ad obiectū, ita se habet actus ad actum, non est necessaria quando actus sunt diuersarum rationum: sed solum quando sunt vnius rationis. grauius est enim contumelia de honorare principem quàm cruem: sed grauius est occidere ciuem, quàm verbo dehonorare principem.

4. di. 9. ar. 1. q. 3. Et 1. cor. 10. lect. 5. 50. 3. ¶ Ad hoc dicitur, quòd propositio est necessaria in vtrisque actibus: intellecta tamen vt in littera exponitur, & communiter etiam intelligitur, scilicet de grauitate peccatorum ex proprio genere: hæc enim ex obiecto, vnde habet speciem actus, pensatur. Et veritas eius patet, ex eo quod dicimus manus *Glimeria* esse peccatum secōdum suum genus blasphemiā Dei quàm homicidium: & tamen illi actus sunt diuersarum rationum, & ad hoc possent multa exempla adduci. Nec graue videtur sapientibus, maius esse peccatū secundum suum genus hoc sacrilegium, quàm simplex homicidium, quoniam intelligunt hoc iniquitium esse grauius aliunde, scilicet ex damno vitæ illato & aliis huiusmodi.

tingit visus ab subsātiam corporis Christi, sed solùm ad species sacramentales: vt suprà dictum est. Sed ille qui manducat, non solū sumit species sacramentales, sed etiam ipsum Christū, qui est sub eis. Et ideo à visione corporis Christi nullus prohibetur, qui sit sacramentum Christi cōsecutus, scilicet baptismum. Non baptizati autem non sunt admittendi etiam ad inspectionem huius sacramenti: vt patet per Dionys. in lib. Eccles. Hiera. Sed ad manducationē nō sunt admittēdi, nisi solli illi, qui nō solùm sacramentali ter, sed etiam realiter sunt Christo cōiuncti. ¶ Ad quintum dicendū, quòd hoc quòd nō habet aliquis conscientiam sui, peccati, potest contingere dupliciter. Vno modo per culpam suam: vel quia per ignorantiam iuris, quæ non excusat, reputat nō esse peccatum quod est peccatum (puta si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatum mortale) vel quia negligens est in examinatione sui ipsius: contra id quod Apostolus dicit primę Corin. 11. Probet autem seipsum homo. & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Et sic nihilominus peccat peccator sumens corpus Christi: licet non habeat conscientiam peccati, quia ipsa ignorantia est ei peccatum. Alio modo potest contingere sine culpa ipsius: puta cū doluit de peccato, sed nō est sufficienter cōtritus. Et in tali casu non peccat sumendo corpus Christi: quia homo per certitudinē scire non potest vtrum sit verè contritus. sufficit enim, si in se signa contritionis inueniat, puta si doleat de præteritis, & proponat cauere de futuris. Si verò ignorat hoc quod fecit, esse actum peccati, propter ignorantiam facti, quæ excusat (puta si accesset ad non suam, quam credebat esse suam) nō est ex hoc dicendus peccator. Similiter etiā si totaliter est peccatum oblitus, sufficit ad eius deletionem generalis contritio: vt infrà dicetur. Vnde iam non est dicendus peccator.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrùm accedere ad hoc sacramentum cum cōscientia peccati, sit grauissimum omnium peccatorum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati, sit grauissimum omnū peccatorum. Dicit enim Apostolus primæ ad Cori. 11. Quicunque manducauerit panem. & biberit calicem Domini indignē, reus erit corporis & sanguinis Domini. glo. ibidē. hoc est, ac si Christum occiderit, punietur. Sed peccatum Christum occidētiū, videtur fuisse grauissimū. Ergo & hoc peccatū, quo aliquis cum conscientia peccati ad mensam Christi accedit, videtur esse grauissimum.

¶ Præterea, Hierer. dicit in quadam Epistola, Quid tibi cùm fœminis, qui ad altare cum Deo fabularis? dic sacerdos, dic clerice, qualiter eisdem labiis filium Dei oscularis. qui bus oscultatus es* labia meretricis? ô Iuda osculo Filium hominis tradis. Et sic videtur fornicator ad mensam Christi accedens peccare, sicut Iudas peccauit, cuius peccatum fuit grauissimū. Sed multa alia peccata sunt grauiora, quàm peccatum fornicationis, & præcipuè peccatum infidelitatis. Ergo cuiuslibet peccatoris ad mensam Christi accedentis peccatum est grauissimum.

¶ Alias filium.

¶ Præterea, Magis est abominabilis Deo immunditia spiritualis quàm corporalis. Sed si quis proiiceret corpus Christi in lutum vel sterquilinium, grauissimum reputaretur eius peccatum. ergo grauius peccat, si ipsum sumat cum peccato, quod est immunditia spiritualis. ergo hoc peccatum est grauissimum.

¶ SED CONTRA est quod super illud Ioan. 15. Si non veniſſem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent. dicit Auguſt. hoc intelligendum esse de peccato infidelitatis, quo tenētur cuncta peccata. Et ita videtur hoc peccatum non esse grauissimum, sed magis peccatum infidelitatis.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut in Secunda parte dictum est) dupliciter aliquod peccatum potest dici grauius alio. Vno modo per se: alio modo per accidens. Per se quidem secundum rationem suæ speciei, quæ attenditur ex parte obiecti. Et secundum hoc quantò id contra quod peccatur, est maius, tantò peccatum est grauius. Et quia diuinitas Christi est maior humanitate ipsius, & ipsa humanitas est potior quàm sacramenta humanitatis, inde est quòd grauissima peccata sunt quæ committuntur in ipsam diuinitatem: sicut est peccatum infidelitatis & blasphemiæ. Secundariò autem sunt grauia peccata quæ committuntur in humanitatem Christi. Vnde & Matth. 12. dicitur, Qui dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit verbum contra Spiritum sanctum, nō remittetur ei, neque in hoc seculò, neque in futuro. Tertio autem loco sunt peccata quæ committuntur contra sacramenta, quæ pertinent ad humanitatem Christi. et post hoc sunt alia peccata contra puras creaturas. Per accidens autem vnum peccatum est grauius alio ex parte peccantis: puta peccatum quod est ex ignorantia vel infirmitate, est leuius peccato quod est ex contemptu vel ex certa scientia. et eadem ratio est de aliis circunstantiis. et secundum hoc illud peccatum in quibusdam potest esse grauius: sicut in his qui ex actuali contemptu, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt. in quibusdam verò minus graue: puta in his qui ex quodā timore, ne deprehendatur in peccato, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt. Sic ergo patet quòd hoc peccatum est multis aliis grauius secundum suam speciem: non tamen est omnium grauissimum.

Trast. 5. Iuſ. 9. 81. 20. cor. 11. 4 dist. 5. art. 3. q. 1. pcto. & q. 2. cor. et 3. ar. qual 2. 11. Ioā 20. 3. 1. 2. q. 73. art. 6. & 22. q. 73. ar. 3.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum indignē sumentium hoc sacramentum, comparatur peccato occidentium Christum. secundum similitudinem (quia vtrunque cōmittitur contra corpus Christi) non tamen secundum criminis quātitatem: Peccatum enim occidentium Christum fuit multo grauius. Primò quidem, quia illud peccatū fuit contra corpus Christi in specie propria: hoc autem peccatū est contra corpus Christi in specie sacramenti. secundò, quia illud peccatum processit ex intentione nocendi Christo, non autem hoc peccatum.

¶ Ad secundū dicendum, quòd fornicator accipiens corpus Christi, comparatur Iudæ Christum osculanti, quantum ad similitudinem criminis (quia vterq; ex signo charitatis Christum offendit) non tamen quantum ad criminis quantitatem: sicut etiam prius dictum est. Hæc tamen criminis similitudo non minus competit aliis peccatoribus, quàm fornicatoribus. Nam & per alia peccata mortalia agitur contra charitatem Christi. cuius signum est hoc sacramentū, & tantò magis, quantò peccata sunt grauiora. Secundum quid tamen peccatum fornicationis magis reddit hominē ineptum ad perceptionem huius sacramenti inquantum scilicet per hoc peccatū spiritus maximè carni subiicitur, & ita impeditur feruor dilectionis, qui requiritur in hoc sacramento. Plus tamen ponderat impedimentum ipsius charitatis, quàm feruoris eius. Vnde & peccatum infidelitatis, quòd funditus separat hominem ab ecclesiæ vnitate, simpliciter loquendo, maximè hominem ineptum reddit ad susceptionem huius sacramenti: quod est sacramentum ecclesiasticæ vnitatis, vt supra dictum est. Vnde & grauius peccat infidelis accipiens hoc sacramentum, quàm fideles peccato & magis contemnit Christum, secundum quòd est sub hoc sacramento, præsertim si non credat Christum verè sub hoc sacramento esse: quia quantum est in se, diminuit sanctitatē huius sacramenti, & virtutem Christi operantis in hoc sacramento: quod contemnere ipsum sacramentum in seipso. Fidelis autē qui cum conscientia peccati sumit, contemnit hoc sacramentum non in seipso, sed quantum ad vsum, indignè accipiens. Vnde & Apostolus primæ Cor. 11. assignans rationem huius peccati, dicit. Non diiudicans corpus Domini id est, non discernens ipsum ab aliis cibis, quod maximè facit ille, qui non credit Christum esse sub hoc sacramento.

2. 79. 1. Cor. 11. 4.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ille qui proiiceret hoc sacramentum in lutum, multo grauius peccaret, quàm ille qui cum conscientia peccati mortalis ad hoc sacramentum accedit. Primò quidem, quia ille hoc faceret ex intentione iniuriam faciendi huic sacramento, quòd non intendit peccator in dignè corpus Christi accipiens. Secundò, quia homo peccator est capax gratiæ, vnde etiam magis est aptus ad suscipiendum hoc sacramentum, quàm quæcunque alia irrationabilis creaturā. Vnde maximè in ordinatè vteretur hoc sacramento, qui proiiceret ipsum canibus ad manducandum, vel qui proiiceret in lutum conculcandum.

¶ Super Quæstionis octuagesimæ Articulū sextum

Annot. IN articulo 6. aduerte Durand. in libr. 4. dist. 9. articulo vltimo limita re dictum Autoris hic, scilicet, Occultis peccatoribus petentibus non potest sacra communio denegari, distinguit enim de sacerdote Curato seu eius Vicario seu curam gerente: & similiter de tempore generalis communionis aut infirmitatis vel tempore a lio: puta quæ non gerentem curam animarum debere negare communionem, ex eo quòd nō tenetur illum communicare etiam cum licentia curati: curarum autem extra tempus generalis communionis persuasorie, sine scandalo tamē negare communionem debere. Mihi autem videtur quòd licet causa sit distinctio Durand. vt petens cōmunionem non exequatur sacrilegium quod intenditde bitum tamen nullum video negādi occulto peccatori publicè se cōmunioni ingerenti, siue sit sacerdos Curatus, siue non, modò stet paratus in altari communicans quoscunque. Et ratio est: quia Christi actio nostra est institutio, cōstat autem quòd Dominus non tenebatur tunc ad communicandū Apostolos & de facili mo dicum super sedendo potuisset sine scandalo euitare Iudam, instituendo sacramentum post data intinctam buccellam, qua sumpta exiuit foras. Et confirmatur quia Iudas non petiit communionem & tamen Dominus apostolicum chorū communicauit. ipsum cum cæteris inuitauit di cens, Comedite, seu bibite ex hoc omnes.

Iuſ. 9. 81. 20. cor. 11. 4 dist. 5. art. 3. q. 1. pcto. & q. 2. cor. et 3. ar. qual 2. 11.

Annot.

¶ Alias singulis Missa celebraret & cōmunicaret, &c.

¶ Quo circa Durand. distinctio locum habere videtur, quando ad partem coram aliis, tamen peteret aliquis vt sacerdos vellet celebrare, & ipsum communicare: id enim qui non tenetur communicare illum occultum peccatorem, deberet, si sine scandalo posset, suum negare ministerium: Dico autem sine scādalo: quia si negatio in damnum vergeret famæ ipsius petentis, par esset ratio in hoc casu, & in casu quo statuerat paratus ad communicandum: posset enim non actus negationis suæ detraheret famæ proximi, communicare ipsum se linquendo ipsi peccatori curam suimet.

¶ Idem eodem articulo nota in nullo casu dandam, aut accipiēdam esse hostiam non consecratam quasi loco communionis. Dico autem hoc: quia etiam sciente tam communicare quā accipiente hostiam non esse consecratam: propter rat, an talibus sacra communio cum cæteris Christianis debeat dari, puto nec maiestati diuinæ, nec Euangelicæ disciplinæ congrue re, vt pudor & honor ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. Si verò nō sunt manifesti peccatores, sed occulti: non potest eis pœtentibus sacra communio denegari. Cū enim quilibet Christianus ex hoc ipso quòd est baptizatus, sit admissus ad Dominicam mensam, non potest eis ius suum tolli, nisi pro aliqua causa manifesta. Vnde super illud primæ Cor. 5. si is qui frater nominatur inter vos, &c. dicit gloss. Augustin. Nos à communione qui quenquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio, ecclesiastico vel seculari nominatum atque conuictum. Potest tamen sacerdos, qui est conscius criminis, occultè monere peccatorem occultum, vel etiam in publico generaliter omnes, ne ad mensam Domini accedant, antequam de peccatis pœniteant, & Ecclesiæ reconcilientur. Nam post pœnitentiam & reconciliationem, etiam publicis peccatoribus non est communio deneganda, præcipuè in articulo mortis. Vnde in concilio Chartaginensi legitur, Scenicis atque histrionibus, cæterisque huiusmodi personis vel apostatis conuersis ad Deum reconciliatio non negetur.

Li. de medi. dict. pœnit. tent.

Carl. 6. 35.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sancta prohibentur dari canibus, id est, peccatoribus manifestis. Sed occulta non possunt publicè puniri, sed sunt diuino iudicio reseruanda.

De cons. d. 2. c.

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet peius sit peccatori occulto peccare mortaliter, sumendo corpus Christi, quam infamari: tamen sacerdoti ministranti corpus Christi, peius est peccare mortaliter, infamando iniustè peccatorem occultum quàm quòd ille mortaliter peccet, quia nullus debet peccatum mortale committere, vt alium liberet à peccato. Vnde Augustin. dicit in libro. Quæstion. super Genes. periculosissimè admittitur hæc compensatio, vt nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malum faciat. Peccator tamē occultus potius deberet eligere infamari quā indignè ad mensam Domini accedere. Hostia tamē nō consecrata nullo modo debet dari loco consecratæ: quia sacerdos hoc faciens, quantū in se est, facit id ... trare illos, qui credunt esse hostiam consecratam, siue ali... entes, siue etiam ipsum sumentem: quia vt Augustin. dicit, nemo carnem Christi manducet, nisi prius adoret. Vnde extrà de celebratione Missarum, c. de homine. dicitur, Licet is qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet grauiter, si se ingerat: grauius tamen videtur offendere, qui fraudulenter illud præsumpserit simulare.

¶ Ad tertium dicendum, quòd decreta illa sunt abrogata per contraria documenta Romanorum pontificum. Dicit enim Stephanus papa, Ferri candentis vel aquæ feruentis examinatione, confessionem extorqueri à quolibet, sacri canones non concedunt. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione, publicata delicta commissa sunt regimini nostro iudicare occulta verò & incognita, illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. & idem habetur extrà de purgationibus, c. ex tuarum. In omnibus enim talibus esse videtur Dei tentatio, vnde sine peccato fieri non possunt. & grauius videretur, si in hoc sacramēto, quòd est instituturn ad remedium salutis, aliquis* incurret iudicium mortis. Vnde nullo modo corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine, quasi ad examinationem.

** Alias inquiret.*

ARTICVLVS VII.

2. 2. quæſt. 154. ar 5. & 4. dist. 9. ar. 4. q. 2. Et vtri. q. 28. art. 2. ad 6.

¶ Vtrùm nocturna pollutio aliquem impediat à sumptione huius sacramenti.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd nocturna pollutio nō impediat aliquem à sumptione corporis Christi. Nullus enim impeditur à sumptione corporis Christi, nisi proter peccatum. Sed nocturna pollutio accidit sine peccato. dicit enim Augusti. in super Gene. ad literam, Ipsa phantasia, quæ fit in cogitatione fermocinantis, cùm expressa fuerit in visione somniantis, vt inter illam & veram coniunctionem corporum non discernatur, continuò mouetur caro, & sequitur quòd eum morū sequi solet, cùm hoc tam sine peccato fiat, quàm sine peccato à vigilantibus dicitur: quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt diceretur, vt proculdubio cogitarum est. Ergo nocturna pollutio non impedit hominem ab eius sacramenti sumptione.

¶Præterea, Gregor. dicit in epistola ad Augustin. episcopum Anglorum, Si quis sua coniuge non cupidine voluptatis raptus, sed tantum creandorum liberorum gratia vtitur, ille profectò sine de
Lib. 12. reg. ingressu Ecclesiæ, sine de sumendo corporis Dominici mysterio, suo est iudicio relinquendus: quia prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne positus, nescit ardere. ex quo patet quòd carnalis pollutio etiam vigilantis, si sit sine peccato, non prohibet hominem à sumptione corporis Christi. Multò igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.

¶Præterea, Nocturna pollutio videtur solam immunditiam corporalem habere. Sed aliæ immunditiæ corporales, quæ secundum legem impediebant ab ingressu Sanctorum, in noua lege nõ impediunt à sumptione huius sacramẽti: sicut de muliere pariente. vel menstruata, vel fluxum sanguinis patiente, scribit beatus Gregorius Augustino Anglorum episcopo. Ergo videtur quòd neque etiam nocturna pollutio impediat hominem à sumptione huius sacramenti,

¶Præterea, Peccatum veniale non impedit hominem à sumptione huius sacramenti, sed nec etiam peccatum mortale post pœnitẽtiam. Sed dato quòd nocturna pollutio proueneri ex aliquo peccato præcedenti (siue crapulæ, siue turpium cogitationum) ipsorunque tale peccatum est veniale: & fi aliquando sit mortale, potest contingere quòd de mane pœnitet, & peccatum suum confitetur. Ergo videtur quòd non debeat impediri à sumptione huQ. 11. ar. 3. ius sacramenti,

¶Præterea, Grauius peccatum est homicidij, quàm fornicationis, sed si aliquis de nocte somniet se homicidiũ perpetrare, aut furtum aut quodcunque aliud peccatum, non propter hoc impeditur à sumptione corporis Christi. Ergo videtur quòd multo minus fornicatio somniata cum pollutione subsequente, impediat à sumptione huius sacramenti.

¶SED CONTRA est quod Leuit. 15. dicitur, Vir, de quo egredietur semen coitus, immundus erit vsque ad vesperum. Sed immundis non patet aditus ad sacramenta. Ergo videtur quòd propter pollutionem nocturnam aliquis impediatur à sumptiõe huius sacramenti, quod est maximum sacramentum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa pollutionem nocturnam duo possunt considerari. Vnum quidem, ratione cuius ex necessitate impedit hominem à sumptione huius sacramẽti. Aliud autem, ratione cuius non ex necessitate impedit hominem, sed ex quadam congruentia. Ex necessitate quidem impedit hominem ab huius sacramenti perceptione solum peccatum mortale. & quamtus nocturna ipsa pollutio secundum se considerata, peccatum mortale esse non possit: nihilominus tamen ratione suæ causæ quandoque habet peccatum mortale annexum. Et ideo consideranda est causa pollutionis nocturnæ. Quandoque enim prouenit à causa extrinseca spirituali, scilicet ex dæmonum illusione: qui sicut in Prima parte habitum est, phantasmata commouere possunt, ex quorum apparitione pollutio interdum subsequitur. Quandoque verò prouenit pollutio ex causa intrinseca spirituali, scilicet ex præcedentibus cogitationibus. Aliquando autem ex causa intrinseca corporali, vel ex superfluitate siue debilitate naturæ, siue etiam ex superfluitate cibi vel potus. Quælibet autem harum trium causarum potest & sine peccato & cum peccato veniali vel mortali existere. et si quidem sit sine peccato vel cũ peccato veniali, nõ ex necessitate impedit sumptionem huius sacramenti: ita scilicet quòd homo sumendo sit reus corporis & sanguinis Domini. Si verò sit cum peccato mortali, impedit ex necessitate. Illusio enim dæmo-
* Alias, deuotione & oratione. num quandoque prouenit ex præcedenti negligentia præparationis ad * deuotionem, quæ potest esse & mortale & veniale peccatum. Quandoque verò prouenit ex sola nequitia dæmonum, volentium impedire hominem à sumptione huius sacramenti. Vnde legitur in collationibus Patrum, quòd cùm quidam frater pateretur pollutionem temper in festis, in quibus erat communicandum: seniores comperto, quòd nulla causa ab ipso præcederet, decreuerunt quod propter hoc à communione non cessaret. & ita cessauit illusio dæmonum. Similiter etiam præcedentes cogitationes latere, quandoque possunt esse omnino sine peccato puta cùm aliquis causa lectionis vel disputationis cogitur de talibus cogitare. & si hoc sit sine concupiscentia & delectatione, non erunt cogitationes immundæ, sed honestæ, ex quibus tamen pollutio sequi potest: sicut patet ex auctoritate Augustin. supra inducta: Quandoque verò præcedentes cogitationes sunt ex conuulsiscentia & delectatione. & si adsit consensus, erit peccatum mortale: si autem desit, erit veniale. Similiter etiam & causa corporalis quandoque est sine peccato: puta cùm ex infirmitate naturæ. vnde & quidam etiã in vigilando absque peccato fluxum seminis patiuntur. Vel etiam si sit ex superfluitate naturæ: sicut enim contingit sanguinem fluere ablq; peccato, ita & semen quod est superfluitas, sanguinis secundum Philolophum. Quandoq; verò est cũ peccato: puta cùm prouenit ex superfluitate cibi vel potus. & hoc etiam potest esse peccatum veniale vel mortale. Licet frequentius peccatum mortale accidat circa turpes cogitationes propter facilitatem consensus, quàm circa sumptionem cibi & potus. Vnde & 22. de ge. Gregor. scribens Augustin. Anglorum episcopo dicit, cessandum animal. 6. esse a communione, quando ex turpibus cogitationibus proue 18. & 18. nit: non autem quando prouenit ex superfluitate cibi vel potus, 19. præsertim si necessitas adsit. Sic igitur ex causa pollutionis considerari potest, vtrum nocturna pollutio impediat ex necessitate sumptionem huius sacramenti. Ex quadam verò congruentia impedit quantum ad duo, quorum vnum semper accidit, scilicet quædam fœditas corporalis, cum qua propter reuerentiam sacramenti, non decet ad altare accedere (vnde & volentes tangere aliquid sacrum, manus lauant) nisi fortè talis immunditia sit perpetua vel diuturna: sicut est lepra, vel fluxus sanguinis, vel aliquid huiusmodi. Aliud autem est euagatio mentis, quæ sequitur pollutionem nocturnam, præcipuè quãdo cum turpi imaginatione contingit. Hoc tamen impedimentum, quod ex congruitate prouenit, possunt debet propter aliquam necessitatem, puta vt Greg. dicit, cùm fortasse aut festus dies exigit, aut exhibere ministerium pro eo quòd sacerdos alius deest, ipsa necessitas compellit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex necessitate quidem non impeditur homo à sumptione huius sacramenti, nisi propter peccatum mortale, sed ex quadam conuenientia potest homo impediri propter alias causas: sicut dictum est.

¶Ad secundum dicendum, quòd coitus coniugalis si sit sine peccato (puta si fiat causa prolis generandæ, vel causa reddendi debitum) non alia ratione impedit sumptionem huius sacramenti, nisi sicut dictum est de pollutione nocturna, quæ accidit sine peccato, scilicet propter immunditiã corporalem & mentis distractionem. Ratione cuius Hieron. dicit super Matth. Si panes propositionis ab his qui vxores tetigerant, comedi non poterant, quantò magis panis, qui de cælo descendit, non potest ab his, qui coniugalibus paulò ante * vacauere amplexibus, violari atque contingi? non quòd nuptias condemnemus: sed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare carnalibus operibus non debemus. Sed quia hoc secundum congruitatem, & non secundum necessitatem est intelligendum, Greg. * Alias dicit, quòd talis est suo iudicio relinquendus. Si verò non amor nostre ex procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur, in operæ (vt ibidem plexibus Gregor. subdit) tunc prohiberi debet, ne accedat ad hoc sacramentum.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut Gregor. dicit in Epistola supradicta ad Augustin. Anglorum episcopum) in veteri Testamento aliqui polluti dicebantur figuraliter, quod populus nouæ legis spiritualiter intelligit. Vnde huiusmodi corporales immunditiæ, si sint perpetuæ vel diuturnæ, non impediunt sumptionem huius sacramenti salutaris, sicut impediebant accessum ad sacramenta figuralia. Si verò cito transeant (sicut immunditia pollutionis nocturnæ) ex quadam congruentia impediunt sumptionem huius sacramenti, per illum diem, quo hoc accidit. Vnde & Deuteron. vigesimotertio. dicitur, Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuertetur priusquam ad vesperam laue tur aqua.

¶Ad quartum dicendum, quòd licet per contritionem & confessionem auferatur reatus culpæ: non tamẽ auferetur corporalis immunditia, & distractio mentis ex pollutione consecuta.

¶Ad quintum dicendum, quòd somnium homicidij non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tãtam distractionem mentis, sicut fornicatio somniata propter delectationis intentionem. Si tamen somnium homicidij prouenit ex causa, quæ est peccatum, præsertim mortale, impedit à sumptione huius sacramenti, ratione suæ causæ.

ART.

¶ Super Quæstionis octo Articulis tractatus.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrum cibus vel potus præsumptus impediat sumptionem huius sacramenti.

Numer. 18. Ezech. 44. 1. q. 1. ar. 6 ad 2. Ex. 19. dist. 1. ar. 2. q. 1. ar. 2 Ex 1. 60. 21. act 4. ca. 4.

IN hoc. 6. in responsione ad vltimum, ad uerte circa communionem puerorum & puellarum, quam ad annos discretionis perueneriut exacta cap virtutis, sexus, quod iudicium de initio discretionis debet à parentibus & confessore fieri. A parentibus quidem quoniam cõtinuatã cõuersatione experiuntur an filius seu filia discernere sciat panẽ spiritualem à materiali, & cum deuotione præparare se ad sacramentũ. A cõfessore verò: quoniam in ipsa cõfessione potest aduertere quantum discretionis aut de uotionis possit inesse.

¶ Et videtur nimia cautela adhiberi à parentibus non exponentibus puellas decem annorum ad communionem. dicunt enim quòd sunt nimis paruæ: quum tamen sufficientem habeant & discretionẽ & deuotionem. Et licet ipsi pueri ac puellæ videantur excusari, retrahentibus parentibus & confessore non præcipiente: quoniam disciplina ætatis illius exigit, vt maioribus suis plusquam sibipsis & credant & pareant: parentes tamẽ nõ excusantur.

Ipsa 118. ca. 10. 2.

IDCIRCO videtur quòd cibus vel potus præsumptus non impediat sumptionem huius sacramenti. Hoc enim sacramentum est a Domino institutum in cœna. Sed Dominus postquam cœnauit, hoc sacramentum discipulis suis tradidit. sicut patet Luc. 22. & primæ Cor. 11. ergo videtur quod etiam post alios cibos assumptos nos debeamus sumere hoc sacramentum.

¶Præterea, Primæ Cor. 11. dicitur, Cùm conuenitis ad manducandum, scilicet corpus Domini, inuicem expectate: si quis autẽ esurit, domi mãducet. & ita videtur quòd post quam aliquis domi manducauerit possit in Ecclesia corpus Christi manducare.

¶Præterea, In cõcilio Chartaginensi legitur & habetur de consecr. di. 1. Sacramenta altaris non nisi à ieiunis hominibus celebrẽtur excepto vno die anniuersario, quo cœna domini celebratur. ergo saltem illa die aliquis põt corpus Christi post alios cibos sumere.

¶Præterea, Sumptio aquæ vel medicinę vel alterius cibi vel potus in minima quantitate, vel reliquiarum cibi in ore manentium. neque ieiunium Ecclesiæ soluit, neq; sobrietatẽ tollit quę exigitur ad hoc quòd aliquis reuerẽter sumat hoc sacramẽtum. ergo per prædicta non impeditur aliquis à sumptiõe huius sacramenti.

¶Præterea, Quidam de nocte profunda comedunt aut bibunt, & fortè totam noctem insomnem ducentes, de mane percipiunt sacra mysteria nõdum plenè digesti. Minus autem impediretur sobrietas hominis, si in mane parum comederet, & postea circa nonam sumeret hoc sacramentum cùm etiam sit quãdoque maior distantia temporis. ergo videtur quòd talis cibi præsumptio non impediat hominẽ ab hoc sacramento.

¶Præterea, Non minor reuerentia debetur huic sacramento iam sumpto, quam ante sumptionem. Sed sumpto sacramẽto licet cibum aut potum sumere. ergo & ante sumptionem.

¶SED CONTRA est, quòd Augu. dicit in lib. responsionum ad Ianuarium, Placuit Spiritui Sancto, vt in honorem tanti sacramenti, prius in os Christiani corpus Dominicum intraret, quàm cæteri cibi.

Ar præc. & art. 4.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliquid impedit sumptionem huius sacramenti dupliciter. Vno modo secũdum se: sic cut peccatum mortale, quod habet repugnantiam ad significatum huius sacramenti, vt supra dictum est. Alio modo propter prohibitionem ecclesiæ. et sic impeditur aliquis à sumptione huius sacramenti post cibum & potum assumptum, triplici ratione Primò quidem, sicut Aug. dicit in honorem huius sacramenti: vt scilicet in os hominis intret nondũ aliquo cibo vel potu infectũ.

Secundò, propter significationem, vt scilicet detur intelligi, quòd Christus (qui est res huius sacramenti (& charitas eius, debet primò fundari in cordibus nostris: secundum illud Matth. 6. Quærite primum regnum Dei. Tertiò, propter periculum vomitus & ebrietatis, quæ quandoque contingunt ex hoc quòd homines inordinatè cibis vtuntur: sicut & Apostolus dicit primę Cor. 11. Alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Ab hac tamen generali regula excipiuntur infirmi: qui statim communicandi sunt etiam post cibum, si de eorum periculo dubitatur, ne sine communione decedant: quia necessitas legem non habet. Vnde dicitur de consecra. dist. 2. Presbyter infirmum statim communicet, ne sine communione moriatur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augus. in eodem lib. dicit, Neq; quia post cibos Dominus dedit, propterea pransi aut cœnati fratres ad hoc sacramentum accipiendum conuenire debent, aut mensis suis miscere. sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat. Nanque Saluator. vt vehementius commendaret mysterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum. Et ideo non præcepit, quod deinceps tali ordine sumeretur, vt Apostolis, per quos Ecclesias disponturus erat, seruaret hunc * locum.

* Alias medum.

¶Ad secundum dicendum, quòd illud verbum in gloſie exponitur, Si quis esurit. & impatiens non vult expectare alios, manducet domi cibos suos, id est pane terreno palcatur, nec post eucharistiam sumat.

¶Ad tertium dicendum, quòd. capitulum illud loquitur secundũ consuetudinem aliquando apud aliquos obseruatam, vt in repræsentationem Dominicæ cœnæ illo die à non ieiunis corpus Christi sumeretur. Sed nunc hoc abrogatum est. nam sicut Aug. in li. 2. 2. quæs. prædicto dicit: Per vniuersum orbem mos iste seruatur: scilicet 147. ar. corpus Christi à ieiunis sumatur. 6 ad 2.

¶Ad quartum dicendum, quòd (sicut in Secunda patet habitum est) duplex est ieiunium. Primum est ieiunium naturæ: quòd importat priuationem cuiuscunque præsumpti per modum cibi vel potus, & tale ieiunium requiritur ad hoc sacramentum propter prædicta. Et ideo neque post assumptionem aquæ, vel alterius cibi aut potus, vel etiam medicinæ, in quantuncunque parua quantitate, licet hoc sacramentum accipere. Nec refert vtrum aliquid huiusmodi nutriat vel non nutriat, aut per se, aut cum alus, dummodo sumatur per modum cibi vel potus. Reliquiæ tamen cibi remanentes in ore, si casualiter transglutiantur non impediunt sumptionem huius sacramenti: quia non trahuntur per modum cibi sed per modum saliuæ. Et eadem ratio est de reliquis aquæ vel vini, quibus os abluitur: dummodo non trahantur in magnã quantitate, sed permixtæ saliuæ, quòd vitari non potest. Aliud autem est ieiunium Ecclesiæ: quod instituitur ad carnis macerationem. & tale ieiunium per prædicta non impeditur quia prædicta non multum nutriunt, sed magis ad alterandum sumuntur.

¶Ad quintum dicendum, quòd cùm dicitur, quòd hoc sacramẽtum prius, quam alij cibi, debet in os Christiani intrare, non est intelligendum absolutè respectu totius temporis: alioquin qui se mel comedisset vel bibisset, nunquam posset postea hoc sacramentum accipere, sed est intelligendum quantum ad eundem diem. Et licet principium diei secundum diuersos diuersimodè sumatur: nam quidam à meridie, quidam ab occasu, quidam à media nocte, quidam ab ortu solis, diem incipiunt: ecclesia tamen * Romana diem à media nocte incipit. & ideo si post media nocte aliquis sumpserit aliquid per modum cibi vel potus, nõ potest eadem die hoc sumere sacramentum: potest verò, si ante mediam noctem. Nec refert vtrum post cibum vel potum assumptum dormierit, aut etiam digestus sit, quatum ad rationem præcepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter insomneitatem vel indigestionem. Ex quibus si mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad sumptionem huius sacramenti.

* Alias secundum Romanos.

¶Ad sextum dicendum, quòd maxima deuotio requiritur in ipsa sumptione huius sacramenti: quia tunc percipitur sacramenti effectus, quæ quidem deuotio magis impeditur per præcedentia, quam per sequentia, & ideo magis est institutum, quòd homines ieiunent. ante sumptionem huius sacramenti, quam post. Debet tamen esse aliqua mora inter sumptionem huius sacramenti & reliquos cibos. Vnde & in missa, oratio gratiarum actiõis post communionem dicitur, & communicantes etiam suas priuatas orationes dicunt. Secundum tamen antiquos canones statutum fuit à Papa Clemente (vt habetur de consecr. dist. 2.) Si mane Dominica portio editur, vsque ad sextam ieiunent ministri, qui eam sumpserunt, & si 3. vel 4. hora acceperint, ieiunent vsque ad vesperum. Antiquitus enim rarius Missarum solennia celebrabantur, & cum maiori præparatione: nunc autem, quia oportet frequentius sacra mysteria celebrare, non posset de facili obseruari, & ideo per contrariam consuetudinem est abrogatum.

ARTICVLVS IX.

¶ Vtrum non habentes vsum rationis, debeant suscipere hoc sacramentum

4 dist. 5 ar 1. 3. q. 3. ☞ 4 ☞ 4 fin. 23. 4. 2. ar. 2. 4 ver. 4 ver. 61 10. & 12. 7. co. 1.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd non habentes vsum rationis, non debeant hoc sacramentum suscipere. Requiritur enim quòd aliquis ad hoc sacramentum cum deuotione, & præcedente sui examinatione accedat: secundum illud primæ Cor. 11. Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Sed hoc non potest

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis octuagesimæ Articulum decimum.

Panor. IN articulo decimo queritur quo ritu dari debeat communio celebrationem, inquit Augustin. verbum sic vita vt quot die merearis accipere quotidiana per sic viuere intelligendum est, spiritualem vitam sic ducere, vt quotidiana communione semper augeatur: alioquin non sic viuitur, vt quotidie interimatur accipere. Nam qui quotidie meretur accipere, debet quotidie sic esse dispositus vt fructū Eucharistiæ percipiat: fructus autem spiritualis huius cibi est non solùm actualis defectio spiritus, sed augmentum gratiæ: quoniam per totum tempus præsentis vitæ famus in statu augmenti.

Eccl. *Capitu 3.* ¶Propter quod crebro aut quotidie celebrantes discutiant in se ipsis fructum præteritæ celebrationis: & secundum profectum vel defectum quem experiuntur in se profequantur, vel à profequutione desistant. quia enim multis celebrationibus per actis ad actus virtutum non meliùs se habet, quàm prius: passionibusque non minus subiicitur, quàm prius, parum aut nihil celebrādo proficit. Ergo autem parum: aquia forte quo ad aliquam actualem devotionem profecit. Dixi quoque post multas celebrationes: quoniam non audeo asserere, in quolibet celebratione oportere celebrātem esse dispositum sic, vt per qua libet celebrationem augeatur habitus gratiæ, dico enim forte, quia etiam puer in statu augmenti, non ex quolibet sumpto cibo sigillatim augetur, quamuis hoc non multum vigere videatur: quia augmentum corporale à virtute naturali determinata ad naturalem dispositionem sit augmentum autem charitatis à divina sic vivitur, quotidie anima ad hoc se sufficienter præparauerit.

Carl. 4. c. 76

esse in his, qui carent vsu rationis. Ergo non debet eis hoc sacramentum dari.

¶Præterea, Inter alios qui carent vsu rationis, sunt etiam arreptitij, qui energumeni dicuntur. Sed tales etiam ab inspectione huius Sacramenti arcentur: secundum Dionys. in lib. Eccles. hierar. Ergo carentibus vsu rationis hoc sacramentum dari non debet.

¶Præterea, Inter alios carentes vsu rationis, maximè pueri videntur esse innocentes. Sed pueris hoc sacramentum non exhibetur. Ergo multò minus aliis carentibus vsu rationis.

¶SED CONTRA est quod legitur in concilio Aurasico (& habetur in Decr 26. q. 6. c. qui recedunt.) Amentibus quæcunque pietatis sunt. conferenda sunt. Et ita est eis conferendum hoc sacramentum: quod est sacramentum pietatis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliqui dicuntur non habere vsum rationis dupliciter. Vno modo, quia habent debilem vsum rationis, sicut dicitur non vidēs, qui male videt. Et quia tales possunt aliquā deuotionem huius sacramenti concipere, non est eis hoc sacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui non habere totaliter vsum rationis. Aut igitur nunquam habuerunt vsum rationis: sed sic à natiuitate permanserunt. Et sic talibus non est hoc sacramentum exhibendum: quia in eis nullo modo præcelsit huius sacramenti deuotio. Aut nō semper caruerunt vsu rationis: & tunc si prius, quando erant compotes suæ mentis apparuit in eis deuotio huius sacramenti, debet eis in articulo mortis hoc sacramentum exhiberi: nisi fortè timeatur periculum vomitus vel expuitionis. Vnde in concilio Carthaginensi legitur (& habetur in Decret. 26. q. 2.) Is qui infirmitate pœnitentiam petit, si casu, dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim cōuersus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt & accipiat pœnitentiam, & si continuò creditur morturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd carentes vsu rationis possunt deuotionem ad sacramentum habere, quantum ad aliquos quidem præsentem, quantum ad alios autem præteritam.

¶Ad secundum dicendum, quòd Diony. loquitur ibi de energumenis nondum baptizatis: in quibus scilicet nondum est vis dæmonis extincta: quæ viget in eis per originale peccatum. Sed de baptizatis, qui corporaliter ab immundis spiritibus vexantur, est eadem ratio, & de aliis amentibus. Vnde Calfianus dicit, eis qui ab immundis vexātur spiritibus, communionem sacrosanctam à senioribus nostris nunquam meminimus interdictam.

¶Ad tertium dicendum, quòd eadem ratio est de pueris recentatis, & de amentibus qui nunquam habuerunt vsum rationis, vnde talibus non sunt sacra mysteria danda. Quamuis quidam Græci contrarium faciant, propter hoc quòd Dionys 2. Cæles. hierar. dicit baptizatis esse sacram communionem dandam: non intelligentes quòd Dionysius ibi loquitur de baptismo adultorum. Nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitæ patiuntur, propter hoc quòd Dominus dicit Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: quia sicut Augustin. scribit Bonifacio: Tunc vnusquisque fidelium, corporis & sanguinis Domini particeps fit, scilicet spiritualiter, quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur. Sed quando iam pueri incipiunt aliqualem vsum rationis habere, vt possint deuotionem concipere huius sacramēti tunc potest eis hoc sacramentum conferri.

ARTICVLVS X.

¶ Vtrùm liceat quotidie hoc sacramentum suscipere.

4. dist. 12. qō 3. ar. 2. 2. 2. Cō. 11. lect. 3. co. 5.

AD DECIMVM sic procedit. Videtur quòd non liceat quotidie hoc sacramentum suscipere. Sicut enim baptismus repræsentat Dominicā passionem, & ita & hoc sacramentum. Sed non licet pluries baptizari, sed semel tantùm: quia Christus, semel tantùm pro peccatis nostris mortuus est: vt dicitur primæ Petr. 3. Ergo videtur quòd non liceat hoc sacramentum quotidie suscipere.

¶Præterea, Veritas debet respondere figuræ. Sed agnus Paschalis, qui fuit figura præcipua huius sacramenti (vt suprà dictum est) non manducabatur nisi semel in anno. Semel etiam in anno Ecclesia celebrat Christi passionem, cuius hoc sacramentum est memoriale. Ergo videtur quòd non liceat quotidie sumere hoc sacramentum, sed solum semel in anno.

3. 73. ar. 6.

¶Præterea, Huic sacramento, in quo totus Christus continetur, maxima reuerentia debetur. Ad reuerentiam autem pertinet, quòd aliquis ab hoc sacramento abstineat. vnde & laudatur Centurio, qui dixit Matth. 8. Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum, & Petrus, qui dixit Luc. 5. exi à me Domine, quia homo peccator ego sum. ergo non est laudabile, quòd homo quotidie sacramentum suscipiat.

¶Præterea, Si esset laudabile, frequenter hoc sacramentum accipere, quanto frequentius sumeretur, tanto esset laudabilius. Sed maior esset frequentia, si homo pluries in die sumeret hoc sacramentum. ergo esset laudabile, quòd homo pluries in die cō municaret. Quod tamen non habet ecclesiæ, consuetudo. Non ergo videtur esse laudabile quòd aliquis quotidie hoc sacramentū accipiat.

¶Præterea, ecclesia intendit suis statutis fidelium velitati prouidere. Sed ex statuto ecclesiæ fideles tenentur solùm semel communicare in anno: vnde dicitur extra. de pœnit. & remi. Omnis vtriusque sexus fidelis suscipiat reuerenter, ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum, nisi forte de proprij sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam, ad tempus eius perceptio ne duxerit abstinendum. Non ergo est laudabile, quòd quotidie hoc sacramentum sumatur.

21. q. 1. c. 20.

¶SED CONTRA est, quòd Augustin. dicit in libr. de verbis Domini: Iste panis quotidianus est, accipe quotidie, vt quotidie tibi prosit.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa vsum huius sacramenti duo possunt considerari. Vnum quidem ex parte ipsius sacramenti: cuius virtus est hominibus salutaris. & ideo vtile est quotidie ipsum sumere. vt homo quotidie eius fructum percipiat. Vnde Ambrosi. dixit in lib de Sacramentis, Si quotiescunque effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper accipere: qui semper pecco, debeo semper habere medicinam. Alio modo potest considerari ex parte sumentis, in quo requiritur vt cum magna deuotione & reuerentia ad hoc sacramentum accedat. et ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inueniat, laudabile est quòd quotidie sumat. Vnde Augustin cùm dixisset, Accipe quod quotidie tibi prosit, subiungit, sic viue, vt quotidie merearis accipere. Sed quia multoties in pluribus hominum, multa impedimenta huius deuotionis occurrunt, propter corporis indispositionem vel animæ: non est vtile omnibus hominibus quotidie ad hoc sacramentum accedere, sed quotiescunque se illud homo inuenerit præparatum. Vnde in libr. de ecclesiastic. dogmatibus dicitur, Quotidie Eucharistiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.

c. 55. n. 8

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per sacramentum baptismi configuratur homo morti Christi, in se suscipiens eius characterem, & ideo sicut Christus semel mortuus est: ita solùm semel debet homo baptizari. Sed per hoc sacramentum non recipit homo Christi characterem, sed ipsum Christum, cuius virtus manet in æternum. Vnde Hebr. 10. dicitur, Vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos. & ideo quia quotidie homo indiget salutifera Christi virtute, quotidie potest laudabiliter hoc sacramentum suscipere. & quia præcipuè baptis-

¶ Super Quæstionis octuagesimæ Articulum undecimum.

Anct. IN articulo undecimo. mouidem quæstion. circa illud, frustra autem esset votum nisi impleretur quando opportunitas adesset aduertendum quòd opportunitas non sumitur hic pro commoditate sola, sed iuncta necessitati ac si dicetur, quando opus est. Dico autem hoc, quia constat communionem non esse in præcepto, quoties commoditas communicandi adest: quum sit præceptum affirmatiuum, obligans ex natura sua tempore non commoditatis. Quod autem sit illud tempus necessitatis, quum Ecclesia iam determinauerit ad semel in anno non oportet solicitum esse: curio sus tamen disputator ex iis, quæ de tempore vergente adultos ad baptismum scripta sunt, inueniet.

Trac. 9. in Io. 20.

¶Aduerte hoc in loco hanc materiam non apparere vsquequaque claram: quoniam multi Doctores. & Autor in quarto senten. distinctio. nona quæstion. prima. articulo primo tenent communionem, non esse ex Christi, sed Ecclesiæ præcepto necessitatis & rationes in litera allatæ inferentes communionem esse sub præcepto Christi, probabiles sunt. Nam prima ex communiter concessis, scilicet quòd manducatio spiritualis huius sacramenti sit de necessitate salutis, procedit. secunda autem ex manduco Domini, Hoc facite in meam commemorationem. Non oportet propterea accipere has rationes, vt coactas: quoniam primam posset quis subterfugere dicendo quòd licet māducatio spiritualis huius sacramenti claudat in se votum manducationis sacramentalis: non oportet tamen, quòd manducatio spiritualis Christi claudat in se votum manducationis sacramentalis: angeli enim manducant spiritualiter Christum, & non manducant spiritualiter hoc sacramentum, nec habent votum manducandi sacramentaliter, & similiter habens baptismum in voto, tantum manducat spiritualiter Christum, & non nisi remotissimè habet in voto manducationem sacramentalem. Doctores autem communiter loquendo, indistinctè vocant spiritualem manducationem Christi, & spiritualem manducationem sacramenti Eucharistiæ acti vnum & idem esse, communi nomine appellando vtranque spiritualem manducationem. Et quia baptismus est spiritualis regeneratio, ideo sicut homo semel carnaliter nascitur, ita debet semel spiritualiter renasci per baptismum: vt Augustin. dicit super illud Ioannis tertio. Quomodo potest homo nasci, cùm sit senex? Sed hoc sacramentum est cibus spiritualis: vnde sicut cibus corporalis quotidie sumitur, ita & hoc sacramentum quotidie sumere, laudabile est. Vnde Dominus Luc. vndecimo. docet petere, Panem nostrum quotidianum da nobis, hodie. In cuius expositione Augustin. dicit in libr. de verbis Domini, Si quotidie accipis, scilicet hoc sacramentum, quo die tibi est hodie, tibi quotidie Christus resurgit: hodie enim est, quando Christus resurgit.

Epist. 118, ad Ian. 2.

¶Ad secundum dicendum, quòd agnus Paschalis præcipuè fuit figura huius sacramenti, quantum ad passionem Christi, quæ representatur per hoc sacramentum. Et ideo semel tantùm in anno sumebatur: quia Christus semel mortuus est, & propter hoc etiam Ecclesia celebrat semel in anno memoriam passionis Christi. Sed in hoc sacramento traditur nobis memoriale passionis Christi per modum cibi, qui quotidie sumitur. Et ideo quantum ad hoc significatur per mana quod quotidie dabatur populo in deserto.

¶Ad tertium dicendum, quòd reuerentia huius sacramenti habet timorem amori cō iunctum (vnde timor reuerentiæ ad Deum dicitur timor filialis: vt in secunda parte dictum est) ex amore enim prouocatur ad fiderium sumendi, ex timore autem consurgit humilitas reuerendi. & ideo vtrumque pertinet ad reuerentiam huius sacramenti, & quòd quotidie sumatur, & quòd aliquando abstineatur. Vnde Augustin dicit, Si dixerit quispiam, non quotidie accipiendam Eucharistiam, * alius contra, faciat vnusquisque quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum. Neq; enim litigauerunt inter se Zacchæus & ille Centurio: cùm alter eorum gaudens susceperit Dominum: alter dixit, Non sum dignus, vt intres sub tectum meum: ambo Saluatorem honorificantes, quanuis non vno modo: amor tamen & spes, ad quæ semper Scriptura non prouocat, præferuntur timori. Vnde & cùm: Petrus dixisset, Exi à me Domine, quia homo peccator sum, respondit Iesus: Noli timere.

** Alias dicitur affirmat. quotidie*

¶Ad quartum dicendum, quòd quia Dominus dicit, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, non est plures in die communicandum vt saltem per hoc quòd aliquis semel in die communicat, repræsentetur vnitas passionis Christi.

¶Ad quintum dicendum, quòd secundum diuersum statum ecclesiæ, diuersa circa hoc statuta emanauerunt. Nam in primitiua ecclesia, quando magna vigebat deuotio fidei Christianæ, statutum fuit, vt quotidie fideles communicarent. Vnde Anacletus papa dicit, Peracta consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis care re liminibus: sic enim Apostoli statuerunt & sancta Romana tenet ecclesia. Postmodum verò diminuto fidei feruore, Fabianus Papa indulsit, vt si non frequentius, saltem ter in anno, omnes communicent, scilicet in Pascha, Pentecoste, & Natali Domini. Soter etiam papa in cœna Domini dicit esse communicandum, vt habetur in Decret. de consecrat. distinctio. 2. Postmodum propter iniquitatis abundantiam refrigescente charitate multorum, statuit Innocentius III vt saltem semel in anno, scilicet in Pascha, fideles communicent. Consulitur tamen in libro de ecclesiasticis dogmatibus, omnibus diebus Dominicis esse communicandum.

Epist. Ital. de cons. d. 2 ca. in cena Dn. 3. in cō. in. c. 22.

ARTICVLVS XI.

¶ Vtrùm liceat omnino à Communione cessare.

4. di. 12. q. 3. arti. 2.

AD VNDECIMVM sic procedit. Videtur quòd liceat cessare omnino à cōione laudatur enim Centurio de hoc q. dicit Matt. 8. Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Cui comparat ille, qui repurat à Communione si esse abstinendum, vt dictum est. Cùm ergo nunquam legatur Christum in eius domum venisse, videtur quòd liceat alicui toto tempore vitæ suæ à Communione abstinere.

¶Præterea, Cuilibet licet abstinere ab his, quæ non sunt de necessitate salutis Sed hoc sacramentum non est de necessitate salutis, vt suprà dictum est. ergo licet à sumptione hmins sacramenti omnino cessare.

¶Præterea, Peccatores non tenentur communicare. Vnde Fabianus papa cùm dixisset, Ter in anno omnes communicent, adiunxit, nisi fortè quis maioribus criminibus impediatur. Si ergo illi, qui non sunt in peccato, tenentur communicare, videtur quòd melioris conditionis sint peccatores, quam iusti: quod est inconueniens. ergo videtur quòd etiam iustis liceat à Communione cessare.

Ar. 1. in ius qō. 6 q. 73. ar. 3. ad 1.

¶SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) duplex est modus percipiendi hoc sacramentum, scilicet spiritualis & sacramentalis. Manifestum est autem, quòd omnes tenentur saltem spiritualiter manducare: quia hoc est Christo incorporari, vt suprà dictum est. Spiritualis autem manducatio includit votum seu desiderium percipiēdi hoc sacramentum, vt suprà dictum est. & ideo sine voto percipiendi hoc sacramentum, non potest homini esse salus. Frustra autem esset votum, nisi impleretur, quando opportuniras adesset. & ideo manifestum est, quòd homo tenetur hoc sacramentum sumere, non solùm ex statuto ecclesiæ, sed ex mandato Domini, dicentis Lucæ 22. Hoc facite in meam commemorationem, ex statuto autem ecclesiæ sunt determinata tempora exequendi Christi præceptum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Gregorius dicit in Pastorali, illa est vera humilitas, cùm ad repudium quod veliter præcipitur, pertinax non est & ideo non potest laudabilis humilitas, si contra præceptum Christi & ecclesiæ aliquis omnino à Communione abstineat: neque enim Centurioni præceptum fuit, vt Christum in sua domo reciperet.

¶Ad secundum dicendum, quòd hoc sacramentum dicitur non esse necessitatis, sicut baptismus, quantum ad pueros: quibus Potest esse salus sine hoc sacramento, non autem sine sacramento baptismi. quantum verò ad adultos, vtrunque est necessitatis.

¶Ad tertium dicendum, quòd peccatores magnum detrimentum patiuntur, ex hoc quòd repelluntur à perceptione huius sacramenti, vnde per hoc non sunt melioris conditionis. Et licet in peccatis permanentes, non excusentur propter hoc à transgressione præcepti. pœnitentes tamen, qui, vt *Innocentius dicit, secundum consilium sacerdotis absunent, excusantur.

** Alias Innocent. papa.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ super Quæstionis octuagesimæ Articulum duodecimum.

Arnold. Nat. tr. circa Communionē sub vtraq; specie, aduertendū est, esse duos extremos errores vitandos, alter est eorū qui tenent, oportere populum communicare sub vtraque specie, alter est eorū, qui tenent populum cōmunicantem sub vtraque specie, peccare.

Vtriq; errant. primi qui damnant damnando eos qui non communicāt sub vtraque specie: alij autē damnando cōmunicantes sub vtraq; specie. Sanctus autē mater Ecclesia media via incedendum docet: & vtrumque posse fieri licitè tradit: quoniam si ad sacramentum spectatur, cōmunio sub vtraque specie licita habetur, & si ad reuerentiā sacramento debitam spectet, licitè à Cōmunione sanguinis populus abstinet, vt in litera dicitur. Et hæc intelligē, loquēdo absolutè de sacramento & ipsius reuerentia: nā descendendo ad eius consuetudines: Ecclesiarum, videtur seruadus in qualiber Ecclesia mos in ea ab antiquo seruatus (si debita sacramenti reuerentia tuta est ibi) nec nouitate aliqua perturbandus, præsumptiosis si qui dem vitio non careret, introduceret communionem sub vtraque specie, vbi non est consuetū: imò à schismaticis nota nō esset alienū propterea quòd apud solos schismaticos in partibus Occidentalibus hic mos vigere videtur.

¶ Triplex quæstio de communione sub vtraque specie.

OCcurit hic circa cōmunionē sub vtraq; specie triplex nō perspicacitet discutiēda propter nouitates scilicet de necessitate, de vtilitate & de congruentia.

QVÆSTIO I.

An cōmunio sub vtraque specie sit in præcepto.

QVERITVR primò an cōmunio sub vtraq; specie sit in præcepto. Videtur enim quòd sic, primò ex verbis Domini Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnē Filij hominis, & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitam in vobis. vbi manifestè de necessitate salutis explicatur esse manducare carnem & bibere sanguinem Christi. si dicatur quod textus ille non loquitur de māducatione sacramentali, sed spirituali, habetur nihilominus intentum: quoniam manducare spiritualiter, claudit in se votū manducandi sacramētaliter & similiter bibere spiritualiter, claudit in se votū bibendi sacramentaliter. Hinc enim manifestè sequitur, quòd si est de necessitate salutis māducare & bibere hoc sacramentū spiritualiter, oportet de necessitate quoq; salutis esse māducare & bibere illud sacramētaliter: aliàs quin fructus esset huiusmodi voti seu desiderij, quæ nunquam oporteret implere. Et declaratur vis huius procesſus ex simili: in baptismo flaminis, q̄ claudit in se votū baptismi fluminis, vt patet applicanti.

¶ Secundò ex præcepto Domini Luc. 22. hoc facite in meam commemorationē monstratur eam ly hoc, quòd ipse Dominus fecit, licet cōsecrare & tradere sub vtraque specie.

¶ Tertiò ex perfectione sacramenti. Cadit enim sub diuino præcepto perfectio sacramēti: cōstat autē sacramēti hoc integrari ex vtraq; specie: quoniā est vnū sacramentū vnitare perfectionis ex cibo enim & potu cōstat alimētū perfectū. Si dicatur, q̄ quāuis sub diuino præcepto eadē perfectio sacramēti: nō tamen perfectio vius vbi sacramentū distinguitur ab illius vsu, vt cōtingit in propositione ōtra. Sacramentū hoc est proprer ipsius vsum alimentū enim est propter alendum: ergo si perfectio sacramenti est præcepta, multò magis præcepta est perfectio ipsius vsus, quāto magis finis est magis intentus, quā id quod est ad finem.

IN OPPOSITVM est communis Doctorum autoritas, cum consuetudine Romanæ Ecclesiæ cum omnibus fere Occidentalibus Ecclesijs.

¶ In hac quæst. sex sunt agēda, primo narrabitur varia circa hoc obseruatio: secūdo distinguētur distinctiones circa hoc tertio tractabitur prima difficultas, quarto tractabitur secūda, quinto tractabitur 3. sexto tractabitur quarta.

¶ Quo ad primū Nestorius & Pelagius cū sequacibus asseruerūt vniuersaliter seruandā cōmunionem sub vtraq; specie, diuersa tamē ratione moti. Nestorius enim putauit sub specie panis corpus tātū Christi esse, & sub specie vini sanguinē tantūquia in morte Christi sanguis fuit separatus à corpore: & propterea sub vtraq; specie oportebat sacramentū sumi, vt integer Christus sumeretur in memoriā mortis eius. Pelagius aūt motus ex verbis Domini Ioā. 6. Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitā in vobis, vtraque sacramenti specie etiā ad infantes baptizatos extendit, dogmatizando q̄ si infans nō posset sacramēraliter panē sumere, deberet panis contritus

ARTICVLVS XII.

¶ Vtrum liceat sumere corpus Christi sine sanguine.

AD DVODECIMVM sic procedit. Videtur quod non liceat sumere corpus Christi sine sanguine. Dicit enim Gela. pa. & habetur de cōse. di. 2. Cōperimus, q̄ quidā sumpta tātummodo corporis sacri portiōe, à calice sacrati cruoris abstinent: qui proculdubio, quoniā nescio qua superstitione docentur astringi, aut integra sacramenta percipiāt aut ab integris arceantur. Nō ergo licet sumere corpus Christi sine eius sanguine.

¶ Præterea ad perfectionē huius sacramenti cōcurrit & māducatio corporis & potatio sanguinis: vt supra habitum est. Si ergo suma tur corpus sine sanguine, erit sacramentum imperfectum, quod ad sacrilegium pertinere videtur. Vnde ibidem Gelas. subdit, Quia diuisio vnius eiusdémque mysterij sine grādi sacrilegio prouenire non potest.

¶ Præterea, Hoc sacramentum celebratur in memoriam Dominicę passionis (vt suprà dictum est) & sumitur pro animæ salute. Sed passio Christi magis exprimitur in sanguine, quā in corpore: sanguis etiam pro salute animę offertur: vt suprà habitum est. Potius ergo esset abstinendum à sumptione corporis, quàm à sumptione sanguinis. Ergo accedentes ad hoc sacramentum, non debent sumere corpus Christi sine eius sanguine.

¶ SED CONTRA est multarū ecclesiarū vsus: in quibus populo cōmunicāti datur corpus Christi sumedū, nō autē sanguis.

¶ RESPONDEO dicendū, q̄ circa vsum huius sacramenti duo possunt cōsiderari. Vnum ex parte ipsius sacramenti: aliud ex parte sumētium. Ex parte quidem ipsius sacramenti conuenit, quòd vtrūq; sumatur scilicet & corpus & sanguis: quia in vtroq; consistit perfectio sacramenti. Et ideo quia ad sacerdotem pertinet hoc sacramentum cōsecrare & perficere, nullomodo debet corpus Christi sumere sine sanguine. Ex parte autem sumentium requiritur summa reuerentia, & cautela, ne aliquid accidat quod vergat ad iniuriam tanti mysterij. Quod præcipuè posset accidere in sanguinis sumptione: quia quidem si incautè sumeretur, de facili posset effundi. Et quia creuit multitudo populi Christiani, in qua cōtinētur senes & iuuenes & paruuli quorum quidā nō sunt tantæ discretionis, vt cautelam debitam circa huius sacramenti adhibeant: ideo prouidè in quibusdam Ecclesijs obseruatur vt populo sanguis sumendus non detur, sed solùm à sacerdote sumatur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Gelas. loquitur quantum ad sacerdotes: qui sicut totum consecrant sacramentū ita etiam tot. communicare debēt. Vt enim legitur in concilio Toletano, Quale erit sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd perfectio huius sacramenti nō est in vtu fidelium, sed in consecratione materię. Et ideo nihil derogat perfectioni huius sacrāmēti, si populus sumat corpus sine sanguine, dūmodo sacerdos consecrans sumat vtrunque.

¶ Ad tertium dicēdum, quòd repræsentatio Dominicæ passionis agitur in ipsa consecratione huius sacramentum qua non debet corpus sine sanguine confecrari. Potest aūt à populo corpus sine sanguine sumi. Nec ex hoc sequitur aliquod detrimentum: quia sacerdos in persona omnium sanguinem offert, & sumit, & sub vtraque specie totus Christus continetur, vt suprà habitum est.

sacramentalis. Hæc de tertio.

¶ Quo ad quartū, an cōmunio sub vtraq; specie necessaria sit omnibus fidelib⁹ adultis, ex argumētis in principio adductis apparet pars affirmatiua vera: ex fu aūt Ecclesiæ monstratur falsa. Et quoniā maxima vis fit in sæpe dictis verbis Domini, Ioan. 6. Ideo subtilius discutiendā sunt: & in primis notandum vltra duo manducandi modos, qui cōsueuerunt distingui circa hoc sacramentum, inuenti alium modum manducandi non sacramentū, sed Christum: vtà quòd cōtinuantur tres modi manducandi Christum, scilicet vel sacramentaliter, vel spiritualiter, sub sacramēto tamē in re aut in voto, vel pure spiritualiter.

¶ Et vt clarius percipiatur quod dicimus, declarādū ex cōuenientia & differētia, & deinde probandū ex scriptura est quod dicimus, conuenit: siquidē hi duo modi manducandi Christū spiritualiter, in hoc quod vterq; ponit māducanté esse Christi membrū viuū. Differunt aūt primo in hoc, quod māducate Christū, est ex suo genere māducatio pure spiritualis: māducare aūt spiritualiter Christū in Eucharistia, est māducatio alligata ad sacramentū re vel voto. Et hoc quidē cōstat est Autor in secūdo huius quæstionis articulo, quū dixit, Alio modo contingit spiritualiter māducare Christū, prout est sub speciebus huius sacramēti, inquantū scilicet aliquis credit in Christū cum desiderio sumendi hoc sacramētum. Vbi manifestè apparet, spirituālē māducationem Eucharistiæ claudere in se ordinem ad sacramentum. Manducatio autem Christi absolutè quòd sit ex suo genere pure spiritualis, ex eo patet quòd huiusmodi manducatio terminatur, potest & ad dextram secūdū se, iuxta illud Luc. 22. Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnū, vt edatis & bibatis sup mensam meā in regno meo (ibi enim nulla erit ratio sacramēti, sed pure spiritualiter edent & bibēt Deum sicuti est: sicut ipsa Christi anima Deo fruitur) & ad spiritualia dona gratiæ iuxta illud Ioan. 4. Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, &c. Et hinc differunt secūdò in hoc quòd manducare spiritualiter Christum sub sacramento, proprium est viatoribus in nouo Testamento adultis manducare autem pure spiritualiter Christum communē est comprehensoribus & viatoribus existentibus in statu adultis. Vnde Augustinus manducauit homo, commune quoque est noui & veteris Testamenti iustis: scripsum est enim, quod non aliud nomen datum est sub cælo, in quo oportet homines saluos fieri & demum commune est iustificatis infantibus & adultis per baptismum enim Christi membra viuā etiam infantes sunt.

¶ Probatur aūt hic modus comedēdi Christū spiritualiter, quòd nō sit cōmunē aut nouitter ad inuētum ex eo quòd omnes fatemur Christū esse panē angelorū & hominū. tum ex eo quòd huiusmodi manducatio millies habetur in Scriptura: & nulla est ratio, quare nō possit terminari ad Christū, sicut terminatur ad alia & superi⁹ inducta. & quæ possent induci, vt est illud Prouer. 9. In persona Sapientiæ. Venite, comedite panē meū, & bibite vinū quod miscui vobis, &c. Nec propterea arguēti sunt doctores insufficienter, qui duos tantū modos manducandi distinxerunt: quoniā de modis māducandi Christum sub sacramento tractabantes aūt modi nō sunt nisi duo, nos aūt ex ipsis sacris doctoribus apposuimus hunc alium modum spiritualiter manducandi non sacramentum sed Christū, vt hinc clariorem redderemus sensum Euāgelij & sanctorū Doc.

¶ Hīc ita præmissis dicim⁹, q̄ sæpe dicta Domini verba, Nisi māducaueritis carnē Filij hominis, & biberitis ei⁹ sanguinē, nō habebitis vitā in vobis, intelligūtur ad literā de māducatione spirituali Christi, abstinendo ā māducatione sacramētali, quā à māducatiōe spirituali sacramēti. Et vel in voto, gbatur q̄; tripliciter. primò ex textu Euāgelico: secūdò ex cōtextu eiusdē tertio autoritate Sanctorū. Textus in primis ipse, dū dicit, Nisi manducaueritis, nō habebitis vitā in vobis, manifestè mōstrat, q̄ de illa māducatione & bibitione loquitur, sine qua nō potest esse vita spiritualis in nobis: sed sola māducatio spiritualis Christi est illa, sine qua nō potest esse vita in nobis: ergo de ipsa sola loquitur textus Euāgelicus. Maior est nota per se. Minor aūt, p̄ter distinctionē exclusiuā habet duas partes alteram affirmatiuā, scilicet, Māducatio spiritualis Christi est illa, sine qua nō possumus habere vitā. Et hæc etiā est per se nota intelligēti bus terminos: quoniā manducare spiritualiter Christū, est esse Christi mēbrum viuum: cōstat enim, quòd nisi simus Christi mēbra viua, non possumus habere vitā spiritus in nobis. Alterā negatiuā, scilicet nulla alia manducatio est, sine qua nō est vita in nobis. Et hoc p̄batur ex eo q̄ tā sine manducatione sacramentali, quàm sine māducatione spirituali sacramēti huius in re vel in voto, potest esse, & de facto est vita in nobis: vt testatur vita infantiū baptizatorum, quibus finitter credimus baptismū solū absque aliquo alio sacramento sufficere ad vitam æternam. Et hinc apparet, quòd idem sit dicere, hæc Domini verba intelligi de manducatione sacramentali vel spirituali ipsius sacramenti: & dicere quod baptismus non sufficit ad vitam spiritualem in nobis habendam.

¶ Nec mihi aliquis occurrat, dicendo q̄ baptismus habet annexū votū sacramēti Eucharistiæ: quoniā huiusmodi sentētia, quā in sacris inuenitur Doctoribus, venerabiliter suscipiēda est, in suo tamē ordine: hoc est, vt adaptatio quædam, & nō vt inde argumentū sumatur efficax ad firmandā veritatē eorū, quæ in quæstione hāc versantur, secundū nāque veritatē baptismus ex se solo sufficit ad vitam æternam: & non mendicat hoc ex aliquo annexo voto alterius sacramēti. Si enim hoc ex annexo voto haberetur nō ipsi baptismo, sed illi alteri sacramento, infantiū baptizatorū salus attribueretur & attribuēda esset: quū tamen non solum Ecclesia vniuersalis cum sanctis Doctoribus, sed etiam Dominus ipse baptismo attribuat vitam spiritus: vt patet Ioan. 3. Vbi qui dixit Nicodemo, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnū Dei, statim subdit effectum huius regenerationis esse vitam spiritus, dicens, Quod natū est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

¶ Et confirmatur hoc quia in ide redit, dicere baptismū dare vitā ex voto alterius sacramēti, & dicere, baptismū non sufficere ad vitā: & hoc si proprie & formaliter loquimur, vt loqui debemus, & Scripturæ intelligendæ sunt. Patet aūt nō imēdi à facris doctoribus, per huiusmodi adaptationē baptismū habere in voto māducare carnē Filij hominis, & bibere eius sanguinē in sacramento ex hoc, q̄ ipsi sacri doctores tenent huiusmodi votū nō esse de necessitate salutis quoniā tenēt q̄ cōmunicare sub vtraq; specie, nō est de necessitate salutis, cuius oppositū est verū. si in baptismo māducaretur spiritualiter panis sacramētalis, & biberetur spiritualiter sanguis sacramētalis: nā q̄ tūc sit votum, necesse est postea exequi in re, quando opportunitas aderit. Stat ergo solida fundata ratio super textu Euāgelico, qui est lex generalissima à Christo promulgata: & nō minus necessaria quā illa alia lex. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu nō potest introire in regnū Dei. Nec oportet laborare ad hoc probandū, quoniā aperta sunt vtrobique verba Domini & ad literā intellecta hæc continēt.

¶ Deinde p̄batur hoc idē ex cōtextu Euāgelij. Vbi aduertendū est, q̄ doctrina ista Domini incipit occasionaliter, sicut doctrina, quā Dominus dedit Samaritanæ de aqua viua, occasione sumpta ex aqua naturali, vt patet Ioan. 4. Iudęi enim post miraculū de quinq; panibus & duobus piscibus, quæritēs Iesum, audierunt ab ipso, Quæritis me, q̄a māducastis ex panibus, & saturati estis: & sta

tim subdidit Dominus. Operamini nō cibum, qui perit, sed qui permanet in vitā æternā. Et sic inchoato sermone de cibo spirituali, quæritēs Iudæi, intelligētes per cibū spirituale opera sancta, Quid faciemus vt operemur opera Dei? audierunt a Domino, vt crederent in ipsum, declarandoquod cibus spiritualis ac opus Dei esset credere in ipsum. Quo audito Iudæi quæsierūt ab eo signū, vt sic crederent ipsi, commemorantes signū mannæ in deserto, tanquā panis cælestis quasi dicerēt (vt Aug. exponit) si vis vt credamus tibi, fac plus nobis, quàm fecit patribus nostris, qui manducauerūt mannā in deserto. Et hic Dominus vbi prius de cibo loquutus fuerat, ad cibi speciē descendit, proponens panē spiritualē: & primo quidē proponit panem vitæ esse, non quicūque, sed eū qui de cælo descendit, & dat vitā mundo: & subdit se esse panem vitæ, & de cælo descendisse. Manifestatque horū duorū primū ex actibus spiritualibus, scilicet quòd venire ad ipsum, & credere in ipsum, tollit totaliter famē, & sitim mentis & tantum etiam corporis. Et inter ponita mutuatione huiusmodi de le cælo (scilicet quòd descēdit de cælo) & eius representatione, manifestat secundū, de quo mutuatus erat, ex spiritualibus quoq; actibus, scilicet quia credere in ipsum est habere vitam æternā: & ex differentia inter māducantes manna & ipsum: quia illi mortui sunt: qui aūt manducauerit ex ipso, non morietur, sed viuet in æternū. Et in calce amplius explanans Dominus panē, de quo loquebatur, ad carnem descendit dicens. Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Quo audito Iudæi admiscē, Quomodo potest hic nobis dare carnē suā ad māducandum? & tunc dixit eis Iesus, Nisi manducaueritis carnē Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Vbi diligenter aduertēdo, clara luce patet, quod quū totus præcedens sermo fuerit de actibus, qui sē spiritualibus, de spirituali quoque māducatione & potatione ipsius Christi carnis & sanguinis, sermo præsens ad literā est. In cuius signum nūquā in toto illo capitulo fit mentio de speciebus sacramentalibus, sed post panes materiales primo de cibo spirituali, deinde de panē cælesti (quia Iudæi audierāt de mannā, ad duxerunt scripturā, Panem de cælo dedit eis māducare) & postea de carne & sanguine. Et iterū tediem Dominus ad panē, qui de cælo descēdit, & ipsius exercitia supra mannā, concludit sermonem, vt ex ipso contextu intelligeres, quòd non meminit panis, vt tradceat speciē sacramentalē, sed vt respōderet Iudæis de pane dato de cælo: & mōstraret se & non mannā esse panem verū, qui de cælo descendit. Carnis quoq; & sanguinis meminimus vt speciēs sacramentales traderet: quoniam, vt patet, sacramenti non celebratur sub specie carnis & sanguinis: sed vt doceret nō sufficere ad vitam nostrā credere in ipsum Christum, panem qui de cælo descendit: hoc est Deum & hominē, sed oportet etiam credere ipsius pro mundi vita passionē & mortem, in qua sanguis separatus fuit à carne, hoc enim est quod aperte Dominus subdidit, quum dixit, Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: caro enim sua pro mundi vita fuit caro passa & occisa pro mundi vita: mortē enim sua vtuificauit mundū. Vnde & Iudæis dum de hoc Iudæis, statim de carne & sanguine & non de speciebus sacramentalibus subdidit, de qua scripsit ex, Iue bibabuntur ab vbertate domus tuæ. & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Secundò, vt mōstraret se esse patrē sapientiæ, quæ dixerat Prouer. 9. Venite comedite panem meū, & bibite vinum quod miscui vobis. Tertiò, vt mōstraret quòd etiā carō sua occisa & sanguis sius etiam separatus à carne, haberent vim fortitudinē meritis humanæ & hinc diceremus carnis & sanguinis Christi cōmunicatione ad deitatē, ex qua vim sortitua sunt intellectus & effectus habent. Qui tic, vt sic fundamenta iacerētur admanducationē & bibitionem sacramentalem: ex hoc quòd credere in Christum & mortem eius, est satietas mētis & refectio sapientiæ & participatio quædam cælestis felicitatis: facilè discere possumus quòd digne sumere sacramēta corporis & sanguinis Domini, est & cælestis participatio comunij, & in sapiētiæ mę facedere & bibere, &c. Et hinc processit, vt à Doctoribus sacris extendatur quandoque textus istius capituli ad sacramentū Eucharistię, & māducandū & bibendū sacramentaliter, dignè tamen, Christū seu carnē & sanguinem eius: quanuis multiplex aliàs sit huius ratio, scilicet quia res, de qua est sermo in textu isto, est res significata sacramento Eucharistiæ, familiare est enim signari conditiones signo attribuere. Et quia vnus atq; idem secundū substantiam est panis spiritualis & panis sacramentalis, & manducare ac bibere spiritualiter Christū, & manducare ac bibere spiritualiter sacramentum, sunt vnum & idem secundum substantiam, sola relatione ad sacramentum sensibile differentia, hinc enim fit vt tam in scriptis, quàm in sermonibus, in quibus huiusmodi differentia proponitum non variat, frequentissimo vsu vnum pro alio ponamus aut exponamus.

¶ Tertiò probatur idē autoritate Sanctorū. Et primo, q̄ hæc fit communis Sācto tu & Theologorū expositio: quoniā communiter exponunt de spirituali māducatione carnis & spirituali potu sanguinis Christi. Et quod per hoc intendant spirituālē sumptionem, vt ostendit à sacramētali in re vel in voto, probatur ex eo, q̄ ideo exponunt de spirituali manducare & bibere, vt apud totā Ecclesiā vniuersalis indubitatus & effugatuus quæstionū sensus literalis habeatur. Constat nāq;, q̄ si de sacramētali sumptione in re aut in voto exponatur, nec vniuersalis nec indubitatus sensus habetur, sed multæ emergūt inde quæstiones: quoniā aut nō includitur omnes baptizatiaut dubia de baptismo infantiū surgūt, & rursus aūt omnes sunt sub vtraq; specie communicandi, aut bibere sacramēraliter est idem quod comedere sacramētaliter: oportet quærere & discutere, & inde variæ opiniones aut fictæ funtiquæ omnia à Sanctis & cōmuni Theologorū intentione longa sunt. Quocirca diligenter lector attendat, quòd si legit exponit textum de manducare & bibere spirituāliter carnem, & sanguinem Christi, clarè dicitur veritasū vero quandoque legit exponi illum de manducare & bibere spiritualiter sacramentum corpori & sanguini, intelligat eandem veritatē, minus cauté forsan significatā, designando vel partē à toto: nam in spirituali sumptione Eucharistiæ claudit & spiritualis sumptio Christi, & spiritualis sumptio Christi sub sacramēto) vel signatū à signo (nā res non cōtenta, sed significata sacramēto Eucharistiæ est vnitas mystici Christi corporis viui. quum māducando spiritualiter Christū aliquimus) vel purum intelligibile seu spiri-

tuale

Vel an

Universidad de Deusto
Biblioteca

uale & partim intelligibili & partim sensibilimâ manducatio spiritualis Christi est: est purè intelligibilis, seu spiritualis: manducatio autē spiritualis Eucharistiæ in se vel in voto est partim spiritualis & intelligibilis (quia constitit interioribus actibus fidei & charitatis) & partim sensibilis, quia tēdit ad sacramētum sensibile. Et procul dubio rationis ordo poscit, vt exhibitis duabus expositionibus, quarū vna sit indubiè vera & plana & absq; quæstionis*, alia verò dubia & multas ingerēs difficultates, illa quæ indubiè est vera & planè cōsonat absq; glosdis literæ, accepta ea sit pro sensu literali, & tanto magis in proposito, quanto indubitata expositio vniuersalissimè, vt sonat, saluat Christi legē & totius Ecclesiæ catholicæ vim: altera verò particularibus tantū consonat sectis aut opinionibus. Deinde probatur idem sensus autoritate Augustini. ad Bonifa. exponentis hanc Domini legem adimpleri in infantibus baptizatis, dicendo, Tunc vnusquisque fideliū corporis & sanguinis Domini participes fit, quā to in baptismo membrū Christi efficitur. Vbi videre potes verū, scilicet q; de māducate & bibere spiritualiter corpus & sanguinē Christi, intelligitur lex Dñi: & q; lex illa extendit se ad omnes, sicut & illa, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, &c. Et eundem sensum explicat idem Aug. super Ioannē dicens, Hunc cibum & potum fieri vult intelligi corporis & membrorū suorum, quod est Ecclesia, & c.

¶ Ex quibus omnibus coniunctis cum dicendis in solutione Argumentorum, manifestum relinquitur, quòd communio sub vtraque specie nō est necessaria adultis omnibus: quum nullum ad hoc habeatur præceptum, nullāque ad hoc ratio cogat: & innumeræ Christi Ecclesiæ cum Ecclesiarum omnium magistro Romana Ecclesia oppositum docerant ac faciant. Hæc de quarto.

¶ Quo ad quintum, an communio sub vtraque specie sit necessaria omnibus sacerdotibus, quia hoc coincidit eum quæstione illa, an quilibet sacerdos teneatur quandoque celebrare: & hoc ex proposito tractabitur inferius in art. vlt. q. 8. ideo nunc pertransiendum est, ne idem sæpius repetatur. Hæc de quinto.

¶ Quo ad sextū, an cōmunio sub vtraq; specie sit necessaria omnibus cōfectantibus, clarè patet quæstionis solutio ex decreto Galesij papæ de conse. dist. 2. ca. comperimus. Vbi grande sacrilegiū esse dicitur, celebrantem sumere sub altera tantūm specie: & in c. præcedenti damnantur celebrantes, & in nulla specie sumentes. Et quoniam hoc in dubium non vertitur, ideo hæc de sexto sufficiant.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositū ex dictis patere potest responsio, consistens in hoc quòd præceptū Domini intelligitur de cibo & potu spirituali carnis & sanguinis Domini. Et licet manducare spiritualiter sacramentū corporis & sanguinis Christi, claudat in se votum manducandi & bibendi sacramenta literalmen est tamen verum quòd manducare & bibere spiritualiter carnem & sanguinem Christi, claudat in se votum manducandi & bibendi sacramenta literalmen sed claudit in se beneficium quod significatur & confertur corporis & sanguinis sacramento, scilicet esse Christi & Ecclesiæ membrum viuum.

¶ Ad secundā de Christi mādato, Hoc facite in meam cōmemorationē. Respondetur ad hoc (vt omnis cauillatio tollatur) quadruplicitèr. Primò, quòd illa verba Domini habent triplicē vim: sunt enim institutoria celebrationis Eucharistiæ in Ecclesia, vt patet. Sunt & collatiua potestatis sacerdotalis ad consecrandā Eucharistiā: & communiter enim fatemur per hæc verba Apostolos esse ordinatos in sacerdotes. Sūt & præceptiua nō ipsius operis, sed ordinis ad suā commemorationē: quod est præcipere ordinē operis in sui memoria: vt Ecclesia attestatur, vtēs hisDomini verbis in missa sub hac forma, Hęc quotiescūq; feceritis in mei memoriā facietis. Vbi manifestè explicatur præceptiuus opus ipsum, sed ordinationē operis in sui memoriam. Et si arguat quis ex vi institutoria, scilicet quòd ex hoc ipso, quòd Dominus instituit hoc sacramentū sub vtraque specie, obligamur ad ter unamquamque eius institutionē, facile patet nullitas argumenti: tū quia sufficit quod hoc semetur ab aliquibus de Ecclesia, hoc est sacerdotibus celebrantibus, ad quos solos in Apostolo sermo Dominicus tūc dirigebatur: vt ex hoc patet, q; soli sacerdotes possunt hoc facere q; Christus fecit, scilicet cōsecrate sacramentū corporis & sanguinis Domini. Tū quia ad obligandos singulos de Ecclesia sub præcepto, plus requiritur quā institutio sacramenti, vt patet de sacramento cōfirmationis, & extremæ vnctionis, quorū neutrū est de necessitate salutis: quamuis eorū contemptus esset damnabilis. Et si ex his verbis Domini non haberur præceptū sumēdi sub vtraque specie: sed quod sumētes sumant in sui memoriam: hoc est si sumimus, in ipsius memoriam sumāmus iuxta Ecclesiæ expositionē, Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.

¶ Secundò dicitur quòd posito quòd præcipiatur per hæc Domini verba ipsum opus, nō propterea argumentū vrget, quoniā ly hoc, non demonstrat vtrunque opus, quod Christus legitur fecisse, scilicet consecrare & tradere sumēdū. Et ratio est: quia si ly hoc, demonstraret vtrūque opus, vt præceptū à Domino, sequeretur quòd quilibet celebrans teneretur sub præcepto Domini ad tradendum hoc sacramentum aliis, quod omnium Ecclesiarum plas aures offendit: quum constet multos sanctos sacerdotes catertes cura animarum & in monasteriis & extra sæpe celebrasse, & nunquām tradidisse: & quotidie sic fiat ab inumeris sacerdotibus irreprehensibiliter. Et secundum hoc non habetur hinc præceptum traditionis sub vtraque specie: nec per hoc, non habetur hinc præceptum suscipiendi ab aliis sub vtraque specie, nam nō celebrantium sumptio traditionem præsupponit: quum nullus talium sumat nisi sibi traditam Eucharistiam.

¶ Tertiò dicitur, quòd dato, quòd ly hoc, demonstraret omne opus, scilicet consecrare, sumere & tradere sub vtraq; specie: & quòd intelligatur præcipi omne huiusmodi opus, adhuc argumentum non cogit: quoniam quum præceptū hoc sit affirmatiuum, & præcepta affirmatiua obligent semper, sed non pro semper sed pro tēpore necessitatis: cōsequēs est vt ex hoc Domini præcepto sacerdotes nō teneātur tradere sub vtraq; specie, nisi necessitas cōmunicādi sub vtraq; specie aduenerit: per hoc si huiusmodi necessitas alicubi nunquā interueniat: nūquā sacerdos reus violati præcepti est. Exemplū, præceptū de honorādis parentibus factū, quia est affirmatiuū, intelligitur tempore necessitatis, & propterea si nunquā contingit parentes meos necessitatē habere subuentionis meæ, nūquā ego teus præcepti sum. Et q̄a in innumeris Christi Ecclesiā R.o, Ecclesiā imitantibus nunquā cōtingit alicui nō celebrādi necessitas communicādi sub vtraq; specie (quoniā docte Spiritu sancto contēti sunt cōmunione sub specie panis) ideo nullus sacerdos in huiusmodi ecclesiis tē' est violati præcepti Dominici.

¶ Quartò dicitur ex ipso ordine textus Euāgelici, quòd hoc Domini præceptū nullibi inuenitur à Domino traditū nisi respectu sacramēti sub specie panis tāntūm q; ly hoc, nihil demōstrat de pertinētibus ad calicē, & propterea ex isto præcepto argumentū sumptū, si efficax est gladius est Goliath, quoniā hinc sequitur, q; sola panis sancti cōmunio præcepta est tradēda. Et probatur quod dicimus, primò ex autoritate Euāgelij. Solus enim inter Euāgelistas Lucas verba hæc posuit in ca. 22. vbi expresse refert Dominū ante cōfectionē calicis, post tamē consecrationē panis, dixisse, Hoc facite in meā cōmemorationē. Secundò autoritate Pauli Apost. i. ad Cor. 11. vbi refert Dominū dixisse, Accipite & comedite hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meā commemorationē. post consecrationē autem calicis Lucas de hoc nihil refert: Paulus autē Apostolus refert Christū dixisse, Hoc facite quotiescunque biberitis, in meam commemorationē. Vbi ex ipsa diuersitate verborū à Paulo narratorū, manifestè apparet quòd de sacramento sub specie panis Dominus dixit absolutè, hoc facite in meam commemorationem: de eodem autē sacramento sub specie vini nō dixit absolutè, Hoc facite sed dixit, Hoc facite quotiescunque biberitis in suam commemorationem. Vbi meridiana luce clarius patet, quòd non præcipitur bibere, sed quòd quotiescunque bibimus, in suam commemorationem hoc faciamus. Et hinc sequitur quòd si ex hoc præcepto Domini, Hoc facite in meam commemorationem, efficax argumentum ad communionem populi sub vtraque specie, tangitur à Christo vno tantūm instrumento: ergo. Maior est per se nota: quoniam diuersarū rationum instrumenta ad diuersas vtilitates per se ordinantur: vt patet in artificialibus. Minor autem manifestatur quia species vini vel saltem potatio ipsa instrumentum est quoddam ipsius Christi ad lætificandam animam: & similiter species panis vel saltem manducatio ipsa instrumentum est Christi ad confirmandum hominis animum: sicut de aqua baptismi Aug. dicit, quòd corpus tangit, & cor abluit. Et confirmatur: quia potus sacramentalis significat potum spiritualem: regula autem generalis est, quòd sacramentales actus sunt instrumenta aut quasi instrumenta diuinæ virtutis. Et confirmatur rursus ex eo, quòd si significatus effectus per sumptionem Eucharistiæ non prouenit in sumentem, dicimus quòd hoc non est ex defectu sacramenti, quin conferret quod significaret (sicut & cætera sacramenta conferunt quod significant) sed ex indispositione sumentis: hæc enim omnia attestantur, quòd huiusmodi sacramentalibus Christus vtitur vt instrumentis: quod erat assumptum. Constat enim hæc, scilicet species panis & vini, seu manducationem & bibitionem sacramentales, diuersarum esse rationum, sicut diuersarum sunt rationum in esse naturali.

¶ Tertio ex effectuū differētia: Vtilius est comedere spiritualiter & bibere spiritualiter sacramentū hoc, quām illud spiritualiter comedere tantūm. Et si dicatur, q; comedere spiritualiter, & bibere spiritualiter, sunt idem contra. Tum quia comedere ipiritualiter est actus intellectus, vt pote spectans ad fidem & contemplationem: iuxta illud Eccle. 15. Cibauit illum pane vitæ & intellectus: & illud Aug. Crede, & manducasti. Bibere vero est actus affectiuæ partis: vt pote spectans ad dulcedinē charitatis & delectationem spiritus: iuxta illud, Et vinum lætificat cor hominis: & rursus, Torrente voluptatis nuæ potabis eos. Et confirmatur hoc ex ipsa diuersitate signorum: diuersa enim signa sacramentalia oportet diuersa quoque habere significata. Et propterea quia manducare & bibere sunt diuersa signa sacramentalia: consequens est vt diuersa quoque habeant significata: si enim idem significarent, alterum superfluum esset in signficando. Et confirmatur rursus ex proprietate attributorū signatorum, nam calici sacramentali attribuitur, quòd significat expresse mortem Christi redemptionemque per illius sanguinem peractam, vitam animæ, lætitiā cordis, &c.

¶ Quartò arguitur ducendo ad inconueniens: Sacerdos celebrās, sumpto sacramento sub specie panis, quæritur an postea sumēdo sub specie vini aliquid vtilitatis spiritualis acquirat, aut nihil. Si dicatur, q; acquirit aliquid spiritualis vtilitatis intus in anima, habetur intentū, scilicet quòd vtilius est sumere sub vtraque specie quam sub altera tātum. Et rursus, quum par ratio, proportionaliter tamen de sacerdote & laico dignè sumente, vtilius erit laico dignè sumenti sumere sub vtraque specie, quām sub altera tantum.

QVÆSTIO II.

An vtilius sit sumere Eucharistiam sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum.

QVÆRITVR secundò, an vtilius sit sumere Eucharistiā sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum. Et videtur quòd sic.

¶ Primò ex parte sacramenti: quia vtilius est sumere sacramentū integrum seu integrē, quām imperfectum seu partialiter. Et si dicatur, quòd non est hic differentia secundum perfectum & imperfectum, integrum aut diminutum, totum vel partem, nisi in significando: contrà, Sacramenta efficiunt quod significant: ergo imperfectio in significādo redūdat in imperfectionem in conferēdo: alio quin aliud efficeret & aliud significaret, dd significaret partē, & efficeret totum.

¶ Secundo, ex parte quoq; sacramenti. Vtilius est tangi à Christo pluribus diuersarum rationū instrumentis, quām vno tantūm: sed communicans sub vtraque specie, tangitur à Christo instrumentis diuersarum rationum: communicans autem sub altera tantūm, tangitur à Christo vno tantūm instrumento: ergo. Maior est per se nota: quoniam diuersarū rationum instrumenta ad diuersas vtilitates per se ordinantur: vt patet in artificialibus. Minor autem manifestatur quia species vini vel saltem potatio ipsa instrumentum est quoddam ipsius Christi ad lætificandam animam: & similiter species panis vel saltem manducatio ipsa instrumentum est Christi ad confirmandum hominis animum: sicut de aqua baptismi Aug. dicit, quòd corpus tangit, & cor abluit. Et confirmatur: quia potus sacramentalis significat potum spiritualem: regula autem generalis est, quòd sacramentales actus sunt instrumenta aut quasi instrumenta diuinæ virtutis. Et confirmatur rursus ex eo, quòd si significatus effectus per sumptionem Eucharistiæ non prouenit in sumentem, dicimus quòd hoc non est ex defectu sacramenti, quin conferret quod significaret (sicut & cætera sacramenta conferunt quod significant) sed ex indispositione sumentis: hæc enim omnia attestantur, quòd huiusmodi sacramentalibus Christus vtitur vt instrumentis: quod erat assumptum. Constat enim hæc, scilicet species panis & vini, seu manducationem & bibitionem sacramentales, diuersarum esse rationum, sicut diuersarum sunt rationum in esse naturali.

¶ Tertio ex effectuū differētia: Vtilius est comedere spiritualiter & bibere spiritualiter sacramentū hoc, quām illud spiritualiter comedere tantūm. Et si dicatur, q; comedere spiritualiter, & bibere spiritualiter, sunt idem contra. Tum quia comedere ipiritualiter est actus intellectus, vt pote spectans ad fidem & contemplationem: iuxta illud Eccle. 15. Cibauit illum pane vitæ & intellectus: & illud Aug. Crede, & manducasti. Bibere vero est actus affectiuæ partis: vt pote spectans ad dulcedinē charitatis & delectationem spiritus: iuxta illud, Et vinum lætificat cor hominis: & rursus, Torrente voluptatis nuæ potabis eos. Et confirmatur hoc ex ipsa diuersitate signorum: diuersa enim signa sacramentalia oportet diuersa quoque habere significata. Et propterea quia manducare & bibere sunt diuersa signa sacramentalia: consequens est vt diuersa quoque habeant significata: si enim idem significarent, alterum superfluum esset in signficando. Et confirmatur rursus ex proprietate attributorū signatorum, nam calici sacramentali attribuitur, quòd significat expresse mortem Christi redemptionemque per illius sanguinem peractam, vitam animæ, lætitiā cordis, &c.

¶ Quartò arguitur ducendo ad inconueniens: Sacerdos celebrās, sumpto sacramento sub specie panis, quæritur an postea sumēdo sub specie vini aliquid vtilitatis spiritualis acquirat, aut nihil. Si dicatur, q; acquirit aliquid spiritualis vtilitatis intus in anima, habetur intentū, scilicet quòd vtilius est sumere sub vtraque specie quam sub altera tātum. Et rursus, quum par ratio, proportionaliter tamen de sacerdote & laico dignè sumente, vtilius erit laico dignè sumenti sumere sub vtraque specie, quām sub altera tantum.

¶ Si

¶ Si dicatur quòd nihil spiritualis fructus sequitur ex calice, sequitur quòd potus ille sacramentalis non confert sacerdoti quod significat: & quum infructuosa ista non proueniat ex parte sacramenti (quoniam calix ille est calix vitæ: non solùm contentiuus, sed collatiuus) nec prouenit ex parte sacerdotis (quoniam supponimus ipsum dignè celebrare) consequens est quòd non nisi temerè & voluntariè negatur fructus sumptionis sub secunda specie.

¶ IN OPPOSITVM est Autor in litera huius 11. ar. in calce dicens, potest autem à populo corpus sine sanguine sumi nec exinde sequitur aliquod detrimentum: quia sacerdos in persona omnium sanguinem offert & sumit, & sub vtraque specie totus Christus continetur. Vbi clarè videtur dictum. Nec exinde sequitur aliquod detrimentum quod salsum esset si damnum spirituālis fructus populus incurreret, sumendo corpus, & non sumendo calicem.

¶ Ad euidentiam veritatis quæstionis huius, tria agenda sunt, primò declaranda sunt duæ radices difficultatis, secundò prosequemur primam radicem, & tertiò prosequemur secundam.

¶ Quo ad primum sciendum est, quòd quia sacramenta nouæ legis conferunt quod significant: ideo in duplici constituerunt locari genere: quarenus enim conferunt, locantur in genere causæ instrumentalis aut quasi instrumentalis: quatenus verò significant locatur in genere signi sensibilis. Et propterea de sacramentis dupliciter loqui contingit. Vel vt habent rationem causæ, vel vt habent rationem signi. Quum enim de virtute sacramentorum est sermo, ad causalitatem sacramenti spectatur: virtus enim causalitatem sonat. Et similiter quum de sacramentali medicina est sermo, ad causalitatem quoque spectatur inter causas enim medicina locatur. Et breuiter quum de efficacia aut effectu alicuius sacramenti agitur, ad causalitatem spectatur. Quando autem de significato aut significatione sacramenti est sermo, clarè liquet quòd sacramentum inquantum signum tractatur.

¶ Duabus igitur in sacramento inuentis conditionibus scilicet quòd est causa, & quòd est signum, quòd confert & quod significat difficultas in proposita quæstione ex vtraque oritur. Nam ex eo quòd Dominicus calix non minorem habet virtutem, quām sacra hostia, nec minus natus est cōferre quām sacra hostia confertionem consentaneum est, vt quemadmodum sacræ hostiæ eius proprium habeat fructum spiritus in anima edentis, ita sacti calicis potus proprium habeat fructum spiritus in anima bibentis: ac per hoc duplex fructus vtiorem monstrat sumptionem sacramenti sub vtraque specie, quām sub altera tantūm. Similiter, quia non minus Dominicus calix cum eius potu sacramentali significat interiorem fructum spiritus, quām sacra hostia cum eius esu significat interiorem spiritus fructum: consequens est, vt sicut donū Spiritus significatum esu sacræ hostiæ absque dubio acquiritur, ita donum Spiritus significatum potu sacramenti calicis absque dubio habeatur à dignè bibente, & ex multiplicato dono iuxta diuersitatem signi: vtilius concluditur communicare sub vtraque specie, quām sub altera tantūm.

¶ Oritur ergo tota huius quæstionis difficultas ex diuersitate sacramentalis causæ vel sacramentalis signi aut vtriusque. Et propterea diligenter discutienda est primò vtrius atque causalitas huius sacramenti, & deinde significatio. His enim patefactis, facile erit nodum soluere quæstionis. Hæc primo.

¶ Quo ad secundum, vt clarè appareat veritas, vt cognoscatur quid in Eucharistiæ sacramento est causa, & quomodo causat, declaranda per ordinem sunt tria. primum est, quòd causans non est victus aliqua in sacramento aut diuina assistentia, sed est res contenta in Eucharistia. Secundum est, quòd huiusmodi res contenta causans non est minus res concomitanter contenta quām res cōtenta ex vi consecrationis. Tertium est, quòd res contenta in hoc sacramento causat absque aliquo sensibili instrumento. Primum horum (scilicet quòd res causans seu conferens spiritualem fructum in sumptione Eucharistiæ est res contenta in Eucharistia) ab omnibus est confessum: qui continetur Christum realiter contineri sub hoc sacramento: ipse enim Christus perfectus Deus, & perfectus homo est largitor omnis fructus gratiæ: & est res contēta sub hoc sacramento. Et hinc absque controuersia habetur, quòd non oportet recurrere in esu huius sacramenti ad virtutem aliquam in sacramento positam per modum intentionis aut ad diuinam assistentiam, sicut in aliorum sacramentorum vsu & in huius sacramenti consecratione recurritur. Singulare est enim in hoc sacramento, in quo solo vsus à consecratione separatur: quòd ipsum fontem gratiæ præsentialiter habeat, vt tem in sacramento contentam, & ex hac singulari excellentia prouenit, vt sicut per seipsum in seipso fons gratiæ sub sacramento conti neturnita per seipsum conferat sacramenti fructum.

¶ Secundum autem (scilicet quòd non minus ad conferendū fructum huius sacramenti concurrit res contenta concomitanter, quām res cōtēta ex vi sacramenti seu conuersionis) declaratur recolēdo quòd dupliciter res aliqua continetur sub hoc sacramento: vel ex vi sacramenti seu conuersionis, & sic sub hostia continetur corpus Christi tantumvita quòd nec sanguis nec anima nec deitas sic continetur sub hostia, & similiter in calice ex vi sacramēti solus sanguis continetur, ita quòd nec Christi corpus, nec anima, nec deitas, sic cōtinetur sub specie vini. Vel concomitanter: & sic sub hostia continetur tam sanguis Christi quām eius anima & deitas. & similiter sub specie vini continetur concomitanter Christi corpus, anima & deitas. Ex his enim constat, quòd nec sub specie panis nec sub specie vini continetur Christi anima, & similiter deitas, nisi concomitanter. Quo stante declaratur propositum sic: Spiritualis fructus Eucharistiæ non minus causatur à Christi anima & ab eius deitate, quām à Christi corpore seu sanguine: sed tā deitas quām anima Christi est res concomitantes existens sub sacramento: ergo non minus causat fructum spiritualem Eucharistiæ res concomitanter contenta, quām res ex vi sacramenti contenta. Processus totus est clarissimus minore iam declarata. Prima autem propositio per se euidens est. Tum quia deitas præsens perfectiuè est quæ maximè confert fructū huius spiritualem. Tum quia Christus in hoc sacramento præsens confert voluntariè dona sui spiritus: voluntaria autem collatio principaliter & maximè pendet à voluntate, quæ est in anima. Tum quia plus est quam quod diximus tam sanguis quām corpus Christi vim cibandi atque potandi habet ex coniunctione ad deitatem: nisi enim esset corpus Verbi & sanguis Verbi, quod in principio erat Deus, non conferret vitam æternam.

¶ Tertium autem (scilicet quòd Christus in hoc sacramento contentus, confert per seipsum, & non per aliquod sensibile instrumentum, spiritualem fructum) declaratur triplicitèr. Primòquia vbi est præsens agens sufficiens per seipsum, non est opus instrumento nec continuò adhiberi instrumentum.

¶ Secundòquia tūc se habet esus & potus sacramentalis ad hoc alimentum spiritus, sicut se habet tam manducatio quām potus naturalis ad alimentum corporale: sed in nutritione corporali panis & vinum non per instrumenta, sed secundum seipsa alunt quoniam vt dicitur in 2. de anima, alimentum secundū suam substantiam nutrit. Et similiter edere & bibere non sunt instrumenta alimenti corporalis ad alendum corpus: sed comedere & conuerti, vt adducens alimentum humidum (cuius est autem secundum philosophiam, quòd approximando agentis & patientia, alimenti & alii non locatur inter instrumenta. Relinquitur igitur ex hoc quod Christus contineatur in hoc sacramento vt alimentum (vt species panis & vini sustentant) quòd ipse secundum seipsum nutriat spiritum fumentium, & similiter, ex hoc quòd ad sumentium animæ perueniet eo ipso quòd manducatur & bibitur sacramentaliter, quòd esu & potu sacramentali non vtitur vt instrumentis, sed vt approximationibus alimenti ad hominem, qui alendus est.

¶ Tertiò: quia de rebus sacramentis oportet sapere ad sobrietatem, non excedendo limites Patrum nostrorū, accepimus sanè ex Ecclesiæ doctrina non comprehensibilem ac ineffabilem coniunctionem Christi & speciei tam sacramentalium sub ratione continentis & contenti veraciter præsentis & signi & signati, & huiusmodi, & non secundum rationem agentis & instrumenti, & propterea voces huiusmodi tanquam prophanæ nouitates vitandæ sunt.

¶ Ex quibus omnibus infertur primò, quòd in calice & hostia non sint diuersæ virtutes collatiuæ spiritualis gratiæ: sed vna tantūm est res virobique conferēs scilicet Christus ipse secundum seipsum, & non per virtutes medias. Infertur secundò, quòd in hostia & calice Christus non vtitur diuersis instrumentis ad conferendum fructum spiritus quia virobique nullo vtitur sensibili instrumento ad huiusmodi collationem. Et quia exclusa omni virtute media, & exclusō omni instrumento medio nulla remanet ex parte Christi præsentis differentia causandi, distribuendi seu conferendi sub vtraque specie, nisi voldras dividens singulis, prout vultrideo infertur tertiò, quòd quocunque argumenta ad probandam diuersitatem fructuum spiritualium in sumpti one vtriusque speciei, ex diuersitate virtuum sacramentalium vel sacramentalium instrumentorum vel modorum conferendi & aliorū eiusmodi, ex falso procedunt principio, nihilque valēt, vt pote absque fundamento erecta. Quò ie vt conideranda sacramentum Eucharistiæ infra latitudinem causæ (prout est collativum spiritualis gratiæ, nutritiuum animæ & medicinæ eiusdem) nulla fit differentia inter species ipsas inter se, & similiter nulla fit differentia inter vtraque simul & alteram tantūmquoniam vt ex dictis patet, vna & eadem omnino absque omni vestute media, absque omni sensibili instrumento medio est vtrobique, & in altera tantum cuiuscunque spiritualis doni causa, scilicet Christus ipse person aliter præsens secundum deitatem & humanitatem. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, aduertendum est, quòd diuersitas in significando non ingerit difficultatem, dupliciter inuentus in hoc sacramento. Inuenitur siquidem & diuersitas signi quia aliud signum est species panis cum ipsius esu, & aliud signum est species vini cum eius potu, & diuersitas modi significandi. Et hæc minuitur dupliciter hoc est comparando species inter se, sicut expressius significat refectionem nostram per Christi mortē calix (in quo, vt separatus monstratur sanguis à corpore) quām hostia, & comparando vtrumque simul perfectam sacramenti ad alterum tantūm. nam vtraque simul significat integrē refectionē spiritualem: singulæ autem species imperfectiùs repræsentant illam vna scilicet vt cibum, & altera, vt potum.

¶ Nulla autem harum diuersitatū, si diligenter perspexerimus, diuersitatem aliquā in fructu spirituali huius sacramenti arguit. Quod quidem sic manifestatur. Primò ex cōmunibus quoniā nec signorū diuersitas nec diuersus modus significandi, diuersitatē arguit in re signata: sed vna eademque res omnino immutata, & diuersis signis & diuersimode potest signari: vt patet quò vnus idemque homo repræsentatur per imaginem in speculo, & per statuam, pictura, &c. & ab vna perfectius, & ab alia imperfectius repræsentatur ex his enim diuersitatibus in signis & significationibus nulla circa re significata varietas monstratur.

¶ Secundò declaratur exemplo in baptismo. Impressio siquidem, quæ in celebratione baptismi fit, significat eū qui baptizatur, consepelri Christo, & consimiliter significat resurgere eundem cum Christo in nouitatem vitæ, iuxta illud Apostoli ad Rom. 6. Consepulti sumus cum Christo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si tamen aliquis baptizatur non per modum immersionis, sed per modum effusionis aut aspersionis, deficit tunc baptismo dictum modus significandi: & non propterea is qui baptizatur, minus est consepultus Christo, aut minus resurgit in nouitatem vitæ, quām ille qui baptizatus est per immersionem. Hinc enim manifestè habes quod non solùm in communi loquendo, diuersitas seu defectus in modo significandi, nullam veritatem arguit in re signata: sed etiam in speciali de sacramentalibus signis loquendo defectus in significando, nihil admittit de fructu sacramenti, & plenitudo in significando, nihil adiungit ad fructum sacramenti: æquale siquidem donum ex baptismo recipitur baptizatus per immersionem & baptizatus per aspersionem: quanuis magna sit diuersitas virobique in significando.

¶ Tertiò ex ratione quia aliud est diminutè seu partialiter significare, & aliud est significare diminutum seu partem. Primum inuenitur in singulis seorsum huius sacramenti speciebus, secundum autem non, & vt patet, non sequitur ex primo. Similiter aliud est plenius seu expressius significare, & aliud est pleniorem fructum significare, & similiter aliud est integrè significare, & aliud est totaliter significare, & similiter aliud est diuersis signis significari, & aliud est diuersa significari. Diuersitas namque tam signorū, quām modorum significandi, in signis ipsis fitis, & non pertransis ad rem signatam: sunt enim conditiones ignorum, & non rei signatæ. Et propterea inter signa & signorum conditiones aduertenda est differentia hæc, quòd signo quidem respondet signatum, sed diuersitati signorum non respondet diuersitas rei signatæ: & similiter modo signandi non respondet modus rei signatæ. Et ratio est, quia vna & eadem omnino immutata res potest diuersis signis & diuersimode signari.

¶ Quartò declaratur defendendo ad propositum sacramentum exemplatiter. Diuersa in primis signa, scilicet hostia comesta, & calix bibitus, non diuersos sacramenti fructus, sed vnum atque eundem spiritualem fructum significant: nam manducare & bibere spiritualiter, vnum & idem sunt. vt testatur Augustinus super Ioan. homil. 25. super illo textu, Qui venit ad me, non sitiet: & qui credit in me, nō sitiet in æternum. Ioan. 6. Inquit enim, Qui venit ad me hoc est quod ait, qui credit in me: & quod dixit, non esuriet, hoc intelligendum est, & non sitiet vnquam. vtrobique enim illa significatur æterna lætitia, vbi nullus est egestas. Vbi ex hoc quod sitire & esurire ponitur idem, manifestè patet, quòd manducare & bibere sunt idem, quòd alimentum lætiane esu, & alimentum lætiane potu, sunt idem secundum rectum philosophi principium iuxta illud 4. Phy. Si posse sanari & posse infirmari sunt idem, sanari & infirmari sunt quoque idem, & similiter sanitas & infirmitas sunt idem.

¶ Diuersi deinde modi significandi non diuersos fructus spirituales modos significant, sed excellentem & præstantem illum fructum diuersimode significari decernit sic significate vno, & sic repræsentante alio, & sic repræsentante vtroque illorū vnus & idem fructus in æquatus omnibus & singulis signi (vpote super excelens quæcunque huiusmodi signa, quocunque modo illum significantia)

vtrunque

Universidad de Deusto
Biblioteca

vrcũq; innotescat,& in sũma veneratione habeatur,& toto corde desideretur. Cõsentiendũ autẽ catholicis esse patet, vt diuersa signa sensibilia & diuersimodè significãtia, ad vnũ spirituale & intelligibilis ordinis fructũ repræsentãdum sint institũta à diuina sapientia disponẽte omnia suauiter, sibiq; enim valde deste ritue repræsentãte excellentia intelligibilis rei,& præcipuè tam excellẽtis rei quæ est ex hoc sacramẽto signata, & illius fructus interna scilicet fatietas spiritualis secundũ participationẽ æternæ fatietatis. Vnde non solùm ex ipsis sacramentalibus signis,sed & ex aliis innumeris defectus significatur huius sacramẽti ea dem. Nec obstat, q̃ dicatur, Eucharistia sub vtraq; specie integrè repræsentare internã refectionẽ,quoniã huiusmodi integritas seu totalitas repræsentandi nõ simpliciter & absolutè,sed respectiuè ad singulas species intelligitur tanquã si diceretur, q̃ totã Eucharistiæ sacramentũ repræsentat internam refectionẽ nõ partialiter, vt species panis, nec partialiter vt species vini,sed cõpletẽ & totã vtrinque. Cũ quo stat q̃ vtrinque simul imperfectè illã repræsentat,sed nõ ita imperfectè sicut alterũ tantũ,singulæ enim species & ambæ simul repræsentant non partem, sed totam internam refectionẽ spiritualẽ sed nõ repræsentant totaliter ab aliqua earũ,nec ab ambab⁹ simul,nec ab innumeris aliis. Patet ergo diuersitatẽ sacramentalis signorũ & modorũ significandi in hoc Eucharistiæ sacramẽto nullam inferre diuersitatem in fructu spirituali significato.

¶ Nec ex admixto cõferendi actu, diuersificari significatũ sacramẽti fructũ putemus. Si diuersitas signi & modi signandi non redũdat in signatũ (quod per se respicit signũ) multo minus huiusmodi diuersitas redundabit in collatũ,quod per accidens seu per quandã annexionem respicit. Et cõsimiliter quia sicut cõmuniter fatemur sacramẽtis nouæ legis cõferri quod significatur, ita communiter abhorremus, quòd modus conferendi cõmensuretur modo significandi.

¶ Ex quibus omnibus colligę,quòd quatuor inuentis in Eucharistiæ sacramẽto integro scilicet re contenta, qui Christus est modo continẽdi, scilicet ex vi sacramenti,& concomitanter signis significatione,cum modo significandi,& collatione) quum constet quòd maior vilitas spiritus spectet ad maiorẽ collationem à re cõtenta procedentem:& non ad modum continentiæ: nec ad dignitatem signorũ, significationum aut modorum significandi:& res contenta sub vtraque specie sit omnino vna & eadẽ:& non magis conferat spiritualem fructũ sub vna quàm sub alia: aut sub vtraque quàm sub vna: vtpote nullo mediante instrumento nullaq; mediante virtute vtens in huiusmodi collatione: consequens est vt nulla maior vilitas spiritualis fructus proueniat in sumẽte sacramẽti sub vtraque specie, quàm prouenĭat in sumẽte sacramenti sub altera tantùm specie. Et hoc intellige cæteris paribus: & q; vt explicitè dicatur, si sint hinc duo æqualiter dispositi ad communionẽ,& vnus cõmunicet sub specie panis tantũ, alter verò sub vtraque specie: non plus prodest quo ad gratiã & spiritualẽ fructũ sacramenti Eucharistiæ cõmunicanti sub vtraque specie, quàm cõmunicãti sub specie panis tantùm. Et ratio est dicta: quia nõ interuenit maior collatio, quando interuenĭat maior significatio. Hęc de tertio.

¶ AD ARGVMENTA in oppositum respondendo, dicitur ad primũ, quòd sine debito vilius est sumere totum fructum sacramenti, quàm partẽ fructus eiusdem. In quo tamen vilius est sumere totum sacramẽtum, quàm partem sacramenti, vbi tota vis sacramenti non minus est in parte quàm in toto, sicut est in proposito: quoniam totus Christus continetur in toto sacramento & in qualibet eius parte, nec est differentia nisi in significando, non totum vel partem: perfectũ vel imperfectum: sed in significando partialiter vel integrè, perfectè vel imperfectè. Vnde quum instatur, quod sacramenti parsalitũ significaret, & aliud conferret: quia significaret partem & conferret totum, duplex defectus cõmittitur. Primus est, qui dictus est, quòd pars sacramẽti significet partem fructus: significat enim totum fructũ sed partialiter. Secundus est, quòd data quòd significaret partem, & conferre totũ non propterea derogaretur regulæ sacramentali: quia dicitur, Sacramenta conferũt quod significant: quoniam verificaretur q; cõferret id quod significat, quamuis vltra hoc cõferre aliquid plus. Multũ enim inter se differãt hæc cõferre aliud, & cõferre illud & aliquid plus: vnde ex hoc, quòd pars sacramenti cõfert quicquid cõfert totũ, & affirmatur quòd conferat quod significat, & q; confert plus quam expliciteſignificetur.

¶ Ad secundũ dicitur, quòd minor est falsa: non enim instrumẽta Christi conferũtur in Eucharistia species sacramentales aut vsus earũ, verè & propriè loquendo. Quod ideo addo, quoniã si alicubi scriptũ inueniatur quòd hæc sunt instrumenta, aut quasi instrumenta diuina, pię exponendum est, vel de instrumento ad excitandam deuotionem, & non ad conferendũ sacramenti fructũ, vel instrumenti nomine intelligendũ est id, sine quo non. Secundum enim huiusmodi existentionem nominum verificatur, quòd species & earum vsus sunt instrumenta ad fructũ sacramenti: quia sine eis in re vel in voto nõ confertur sacramenti fructus à re contẽta sub sacramẽto. Vbi scito, quòd huiusmodi species & vsus eatum conueniunt cum aliis sacramentis nõ solũ in significando, sed etiã in conferendo: & propterea sicut aqua baptismi corpus tangit, & corabluitur: hostia sacra corpus tangit & corabit. Sed multum differũt in modo conferendi: quoniam in aliis sacramentis Christus mediante virtute sacramentali confert effectum: hîc autem immediatè per seipsum fructum confert sacramenti. Et propterea ẽsto cautus quum obiicĭuntur huiusmodi similitudines.

¶ Ad confirmationẽ dicitur q; actus sacramentales sunt in duplici differentia. Quidã enim sunt qui interueniũt in ipsa cõfectione sacramẽti, & de his verificatur q; sunt actus instrumẽtales. Quidã verò sunt qui post confectũ sacramentũ, ad vsum solùmodo spectãt sacramenti: & hi nõ sunt actus instrumẽtales ad conferendum sacramenti fructũ sed vt dictũ est, se habent vt approximationes nutrimenti ad id quod nutriturẽ: ales autem sunt de quibus est sermo præsens.

¶ Ad aliam confirmationem dicitur, quòd non ideo simile reddimus iudicii de Eucharistia & baptismo & aliis sacramentis, dicẽdo quòd non prouenit ex defectu sacramenti si infructuosè quandoque suscipiuntur: quasi eodem modo Christus operetur in hoc sacramento & in aliis, cum cõstet, quòd non eodem modo Christus est in hoc sacramento & in aliis: quoniam hîc est per seipsum præsens, in aliis per sumẽtem vel assistentiam. Sed hoc ideo dicitur, quia quantum ad collationem spiritualis gratiæ idem est iudicium: in omnibus enim cõsentitur spirituale donum, si digne suscipiuntur.

¶ Ad tertiũ dicitur, quòd cæteris paribus, non est vilius spiritualiter comedere & bibere sacramẽtũ, quàm comedere tãtùmq; quàm comedere & bibere spiritualiter Christũ, sunt vnũ & idẽ inter se, non differunt à comedere & bibere spiritualiter Eucharistiã, nisi sola relatione ad sacramẽtũ. Cõstat enim quòd vitiosa re⸗ quoniam relatio huiusmodi nõ facit melius, sed solã habitudinẽ ad sensibile signũ, in quo Christus continetur apponit. Quòd autem comedere & bibere spiritualiter, idem sint, manifestat Dominus Ioan. 6. dum ter vtrũq; eundẽ fructũ attribuit: manducationi carnis suæ, & potui sanguinis sui: primo, quum dicit, Qui nõ manducauerit carnẽ Filij hominis, & bibĕritis eius sanguinem, nõ habebitis vitã in vobis: Secundo, quòd dicit, Qui manducat meã carnẽ, & bibit meũ sanguinẽ, habet vitam æternã. Tertiò, quòd dicit, Qui mãducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Vbi patet, quòd semper vnicus manducationi & potui appositus est fructus. primo vita in nobis. secundò vita æterna. tertiò mansio in Christo, & econtra.

¶ Ad instantiam autem, quòd manducare est actus intellectus, & bibere actus affectus, respondetur quòd hæc sunt vera secundum quandam appropriationem, & non secundũ propriẽtatem. Et hoc tam in via quàm in patria. nam in via tam manducare, quàm bibere spiritualiter, spectat ad credere in Christum quia actus quum sit fidei formatæ, & intellectus & affectus est, in patria autem fruitio beata, vtrũisque quoque partis perfectio est. In cuius signum quum dicumveller, quòd cibaret illum pane vitæ & intellectus, fubiectum est: & aqua sapientiæ potauit illum, vt monstraretur sapientia ad intellectum pertinere, & cibus & potus. Et similiter non solùm dictum est, Torrente voluptatis tuæ potabis eos, sed, inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: vbi tam vbertas domus, quàm voluptas ad potum relata est, vt monstraretur identitas cibi & potus.

¶ Ad confirmationem verò de diuersitate signorum dicitur, quòd non oportet diuersis signis sensibilibus respondere diuersia signata intelligibilia. Nec propter hoc, quòd multa signa vnum & idem signatum significant, aliquod superfluitatum quia inadæquatè singula repræsentent illud intelligibilẽ vtrum quis ta pienter diuina prouidẽtia huiusmodi signa instituit ad nostram eruditionem, exercitationem, humiliationem, conformitatem, &c.

¶ Ad vltimã confirmationẽ de appropriatis respondetur distinguẽdo de signi ficatione vel collatione, & similiter de proprio vel appropriato. Et dicitur q; quid est proprium vni speciei, & aliquid proprium alteri: respectu autem actus nihil est alicui propriũ quoniam totũ quod conferrur à Christo sub vna specie, confertur etiam ab eodẽ sub alia. Appropriari tamen inueniri potest respectu vtriusque actuum redemptio per Christi mortem appropriatur calici in repræsentando, & vita animæ appropriatur eidem in conferendo: licet vita corporis appropriatur in conferendo hostiæ: iuxta illud, Vt dum spiritui subseruiat caro, totum cibaret hominem. Et similiter lætitia appropriatur calici in conferendo: & similitas hostiæ, iuxta illud, Dedit fragilibus corporis sexcelum, dedit & infirmis sanguinis potũ. Sed huiusmodi appropriationes tam in significando, quàm in conferendo, in nullo variant fructũ sacramenti, quin totus & ita plenè & perfectè cõferatur sub vna specie, sicut sub vtraque: sicut in diuinis ex hoc quod Patri appropriatur potentia, & Filio sapientia, & Spiritui sancto bonitas: non minus singula quæque persona est sapientia, potentia, bonitas.

¶ Et per hoc patet responsio ad quæcunque similia quæ possunt obiici de appropriatis fructibus calicis: nihil enim minus omnium fructuum appropriato rum calici percipitur ex sacra hostia. Et ratio iam dicta est: liquida hæc non sunt propria, sed appropriata.

¶ Ad quartũ argumentũ dicitur, declinando vtrũque extremũ quæstionis propositæ arguendo, & media via incedẽdo, & distinguẽdo de dispositione sacerdotis in Dei gratia celebratis. Dupliciter si quidẽ potest inueniri dispositus post sumptũ sacramentũ sub specie panis: vel sine augmento spiritualis: vel cum augmento spirituali. E. si quidẽ inuenitur dispositus est augmẽto spirituali: tanto dignior fit suscipiẽdo sub secũda specie, quàm fuerit suscipiẽdo primã: recipit procul dubio sumendo. nisi cẽ spirituali fructũ sacramẽti, qui gratia maior est intentiue aut extẽsiue: & sic dispositis nullus vnquam dubitauit vtilius esse cõmunicare sub vtraque specie, quàm sub altera tantùm. Si verò inueniatur sine spirituali augmẽto dispositus, nihil spiritualis fructus ex sumptione calicis perci pit quoniã idem est vtrobique agẽs, & idem patiens æqualiter vtrobique dispositũ, & perinde, quo ad interiorem fructũ se habet, acsi post sumptam hostiam aliam sumeret: vt cõtingit sumentibus reliquias sacramenti. Vnde intuẽtio calicis ista nõ est ex parte rei contentæ sub specie vini: sed est ex æquali dispositione communicantis & identitate numerali rei cõtentæ sub vtraque specie: per seipsam immediatè conferentis fructum sacramenti. hæc enim simul concurrentia efficiunt, quòd non magis fructuosa est communio sub vtraque specie, quàm sub prima tantùm. Et si his aduerteris, quòd populus communiter non est tantæ perfectionis, vt ad hæc incrementa se præparet, videbis consequenter quòd non est vtilius populo communicare sub vtra specie, quàm communicare sub altera tantùm. In cuius signum non apparent meliores homines in partibus vbi communis ant sub vtraque specie, hominibus alibi seu ibi communicantibus sub altera tantum specie. Hæc de secunda quæstione.

QVÆSTIO III.

An expediat Ecclesiæ Christi, quòd populus communicet sub vtraq; specie.

QVÆRITVR tertiò, vtrũm expediat Ecclesiæ Christi, quòd populus communicet sub vtraque specie. Videtur enim quòd sic. Primò, exemplo Christi, qui e iam sudam communicauit sub vtraque specie, & immedia e autẽ dixerat, Exemplum enim meum dedi vobis, &c.

¶ Secundò, exemplo primitiuæ Ecclesiæ. Tunc enim populus communicabat sub vtraque specie, vt patet primæ ad Corinth. 11.

¶ Tertiò exemplo diuturnæ profequutionis. Nam huiusmodi consuetudo perseuerauit non solùm tempore martyrum (quos Cyprianus dominico poculo præconsortandos censuit) sed etiam tempore pacis Ecclesiæ: quum legamus fatas non solum patenas, sed etiam calices ministeriales: quare enim ministeriales dicti sunt, nisi quia non ad offerendum, sed ad ministrandum populo Christi sanguinem deseruiebant?

¶ Et si amplius perspectum fuerit, quòd in ordine Cisterciensi alicubi communio fieri igitur sub vtraque specie, apparebit quòd tempore institutionis ordinis Cisterciensis, perseuerabat consuetudo communicandi sub vtraque specie quoniam non est verisimile, si consuetudo illa cessauerat, quòd monasterium aliquod præsumpsisset aboli am consuetudinem tenouare.

¶ Et confirmatur, quia tam actio, quàm doctrina priscorum Sanctorum præfertur actioni & doctrinæ posteriorũ: ac per hoc expediens videtur Ecclesiæ Christi sequi vestigia priscorum patrum, & imitari eos quantum possumus.

¶ Præterea, Duorum licitorum illud vt magis expediens est eligendũ, quod clarius & tutius & magis conferaneum esset: communicare sub vtraque specie est clarius, tutius & magis conferaneum: ergo Declaratur minor, quod sit quidem clarius, quia nullam habet obscuritatem difficultatem, quas habet cõmunio sub vna specie. Quod verò sit tutius, quia nullius omissionis periculo se ex ponit cui se exponit communicans sub altera specie tantùm, omittendo communionem alterius. Quòd sit autem magis conferaneum, quia consona institutioni sacramenti & integritati ipsius, & integritati sensibilis refectionis.

¶ Præterea, Quod congruit ex iis, quæ sunt per se, est magis expediens eo quod congruit ex his quæ sunt per accidẽs: sed cõmunio sub vtraque specie, cõgruit ex his, quæ sunt per se: quia cõgruit ex ipsa perfectione sacramẽti: cõmunio autẽ sub specie panis tantùm cõgruit ex his quæ sunt per accidens: quia ortur ex inepita quorundam communicantium: ergo magis expedit Ecclesiæ Christi, communicare populum sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantùm.

¶ IN

¶ IN OPPOSITVM est consuetudo innumerarum Ecclesiarum.

¶ Ad euidentia huius quæstionis sciendũ est quòd vsus Eucharistiæ medius est inter vsum & sacramentũ, & propterea cõsonus vtrique debet esse. Sed quã duplex sit Eucharistiæ vsus (vel primarius, spectans ad consecrantem: vel secũdarius, spectans ad populum) hæc est quæstio ad propositũ spectat, inter vtrumque vsum differentia, quòd vsus primarius debet cõsonare speciebus sacramẽti, eo quòd perfectio vsus primarij spectat ad perfectionẽ sacramenti vt finis, & propterea, vt prædictum est, sacrilegij reus esset sacerdos celebrans omittẽdo cõmunionem calicis. Vsus autem secundarius de cõgruo decet, quòd cõsonet speciebus sacramenti, quia in ipso non constituit perfectio sacramẽti, vt prædictum est. Et quia communio populi in vsu secundario huius sacramenti cõsistit: ideo ex parte sacramenti decet talem vsum, id est cõmunionem populi congruere speciebus sacramentalibus: hoc est, quòd fiat sub vtraque specie, ex parte verò vtentis populi debebit huic vsui reuerentia tenetur enim populus communicare absque irreuerentia: imò & cum reuerentia debita tanto sacramento.

¶ Duobus igitur congruentibus populari vsui huius sacramenti (altero ex parte signorum sacramentalium: altero ex parte populi cõmunicãtis) si vtrũque nequit prudenter fieri, appendenda sunt in statera hinc & inde seruanda & omittenda, vt discernatur quid magis expedit. Et ex vna quidem parte appẽdenda est communio populari sub vtraque specie cũ periculo irreuerentiæ in spargãdo sanguinem Christi: ex altera verò parte appendenda est communio popularis sub specie panis tantùm, cùm tuta reuerentia sacramenti: & sic perspiciendo cõditiones vtriusque partis, discernetur veritas. Apparet autem diligenter considerando, quòd communio popularis sub vtraque specie cum periculo irreuerentiæ habet peccatum sacrilegij annexum, imputandũ nõ solùm irreuerentiam committẽti, sed populo & Ecclesiæ rectoribus: communio autem popularis sub specie panis tantùm, nullum habet annexum peccatum, nullũve damnum.

¶ Declaro singula, & primò primũ. Quòd enim popularis communio sub vtraque specie habeat annexam irreuerentiam sacramenti, experientia testari potest, & ratio mõstrauerit in populis tanta est diuersitas cõmunicantiũ, vt impossibile sit humano more de impossibili loquẽdo fieri communionẽ tot populorũ sub vtraq; specie, absque effusione sanguinis sub specie vini. Quòd verò huiusmodi irreuerẽtia sit sacrilegij peccatum, pet se notũ est: quoniam est irreuerentia rei sacratissimæ. Nec excusatur à sacrilegij vitio, propterea quòd nõ ex proposito, sed ex incautela aut incuria huiusmodi irreuerẽtia accidit: quoniã species peccati ex obiecto sumitur, & nõ ex occasione peccãdi, sicut nec blasphemia Dei à sua recedit specie: quia incautè prolata est huiusmodi enim circũlitantiæ excusantà tãto, sed nõ à toto. Quòd autẽ sacrilegium hoc imputetur populo & rectoribus Ecclesiæ, ex eo patet, q̃ huiusmodi sacrilegiũ non est inter casus inopinatos, aut tarò cõtingentes, sicut inter casus tarò contingentes est, quòd sacerdos celebrans, dum seipsum communicat, aliquid spargat sanguinis Christi. Imprudentiæ autem rectoris impunitur defectus non rarus, si potest prouidere, & non prouidet: & similiter populo, qui mauult casum sacrilegij non rarum accidere quàm abstinere à communione sub vtraque specie rationabiliter impuratur.

¶ Deinde declaratur secundũ, Quòd enim in communione populari sub specie panis tantùm, nullum inueniat peccatum, ex eo conuincitur, quòd si cõmunio sub specie panis tantùm, esset peccatũ, nunquam esset licita: constat autem quòd in Parasceue sacerdos sub specie tantùm panis communicat non solùm licitè, sed sanctè, non est igitur communio sub altera specie tantùm peccatum, Quòd etiam non habeat annexum damnum, ex superius dictis iam patet: quia cæteris paribus non est minus fructuosa communio sub altera specie tantùm, quàm sub vtraque. Ex quibus manifestè apparet magis expedire Christi Ecclesiæ communionem populi sub specie panis tantùm, quàm sub vtraque.

¶ Et si perspiceacius cõsiderare fuerit, inuenietur ex prædictis, q̃ vtilior est populo Christiano cõmunio sub specie panis tãtùm, quàm sub vtraq; specie: quoniã reuerẽtia tuta, cui innititur populus cõmunicãs sub specie panis tantũ, nõ caret mercede suã: & prudẽter cõmunicare, fructuosius est spiritui, quàm minus prudẽter. Et forte in pœnã huiusmodi imprudẽtiæ, incautelæ sacrilegij emergentis, diuino iudicio schismatici sunt populi cõmunicantes hodie sub vtraq; specie.

¶ Expedit igitur Christianis populis cõmunicare sub specie panis tãtùm, & ad euitandum sacrilegij periculum, & ad meritum tam obedientiæ prælatis sedis Apostolicæ communionem habentibus parendo, quàm reuerentiæ, magnificando plus sacramentum hoc, quàm afferẽtum proprium ad vtranque speciem.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositum de exemplo Christi, dicitur quòd Spiritus sanctus docuit & docet Ecclesiã, non expedire illi imitari omnes conditiones, quæ interueneruntin Christo in administratione Christi.

¶ Nec hæc ego somnia, sed manifestè patet Christũ in prima huius sacramenti cõsecratione & traditione duo fecisse, scilicet q̃ post cœnã cõsecratio & cõmunio facta est, & q̃ sub vtraque specie cõmunicauerunt omnes. Ecclesia autẽ nõ post cœnã, sed ieiuna consecratione & cõmunione petficit, nõ imitando Christũ in hoc, & proculdubio ratione reuerẽtiæ ieiuna cõmunicat. Si igitur Christi actio quo ad hãc conditionẽ non solùm licitè, sed meritorie omittitur ob reuerẽtiam tanti sacramenti, par est ob reuerentiã eiusdẽ sacramẽti omittere eriã alterã conditionẽ scilicet sub vtraque specie, imo magis cõmunio populatis existit omissionẽ vtriusque speciei quàm cõmunio sacerdotis omissionẽ sobriæ manducationis. quoniã hic nullũ est nisi ex Ecclesiæ statuto peccati periculũ, nec Ineuenit sacrilegij periculũ ex conditione sumentium. Vnde licit Ecclesia prouidẽ statuit, vt ieiuni communicent: ita prouidẽ quoque seruat, vt sub specie panis tantùm, populus communicet. Et in vtroque obedit Christo non secundũ similitudinem actionis, sed secundum intentionem agentis, de intentione siquidem Christi est reuerentia magis, quàm exterior similitudo operis.

¶ Ad secundũ de exẽplo primitiuæ Ecclesiæ, dicitur q̃ ratione paucitatis Christianorũ hebat tunc absque periculo sacrilegij cõmunio sub vtraque specie: nec autẽ, quia, nõ potest absque sacrilegij periculo tanta multitudo populi cõmunicare sub vtraque specie. nõ expedit imitari in hoc primitiuã Ecclesiã. Posset tamen aliter, & forte verius, vtẽdo etiã ratione dictæ respõsionis, dici, quòd nunquã fuit vniuersalis cõsuetudo in tota Ecclesia cõmunicandi populũ sub vtraque specie sed alicubi fuit hoc cõsuetum, & alicubi nõ. In cuius veritatis signũ in primitiua Ecclesia aliter legimus facta communionem Hierosolymis, & aliter in Ecclesia Corinthiorum, apud Corinthios enim cõmunicabat sub vtraq; specie vt patet 1. ad Corint. 11. Hierosolymis verò sola sub specie panis communio legitur, vt patet Act. 2. vbi dicitur, Erant autem perseuerentes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Post successum quoque temporis vtrumque legimus in sactis canonibus: nam inuenitur cõmunio lasca, quæ communio sub specie panis tantùm interpretatur & inuenitur quòd pœnitentibus in extremo Eucharistiæ infundatur: quod ad communionẽ calicis spectare constat: quoniam infundi liquorem est. Vnde videtur quòd argumentum ex vniuersali consuetudine supponit falsum: imò ex eo dicto primitiuæ Ecclesiæ, quando omnes simul erant. A posteriori argumentum sumitur ad oppositum ex hoc ipso quòd Hierosolymis (vbi erat magna multitudo fidelium) sola communio sub specie panis tradita populo legitur, hîc enim tam vehemẽter aucta multitudine fidelium imitamur doctrinam omnium Apostolorum, communicando populum sub specie panis tantùm.

¶ Et licet ratio sumpta ex tãta multiplicatione Christianí populi sit solidũ ac præcipuum fundamentũ consuetudinis cõmunicandi populũ sub specie panis tantùm: posset nihilominus secunda ratio assignari, quare Ecclesiæ, quæ olim sub vtraque specie communionẽ faciebãt, destiterit ab illa consuetudine, ex defectu scilicet feruoris & deuotionis in populis. Vt enim in præcedenti quæstione dictũ est, cõmunio sub vtraque specie fructuosior esse debet, quã cõmunio sub specie panis tantùm, duplicata debente esse incrementa Spiritus, quæ quũ defecerint, prouidẽ tam pastor Ecclesiæ, quàm populus abstinendũ à communione sub vtraque specie censuit, recognoscendo communicantium imperfectionem, & ab expellendo à missa non cõmunicantes: ita recognoscendo imperfectionem posteriorum destitit Ecclesia à quotidiana communione populi, & ab expellendo à missa non cõmunicantes: ita recognoscendo imperfectionem communem, destitit à communione sub vtraque specie, vtpote reddita infructuosa, ac periculosa communi populo.

¶ Et per hæc patet responsio ad tria prima argumenta.

¶ Ad quartum verò dicitur, quòd Maior distinguenda est, simpliciter, vel secũdum quid. & si simpliciter & absolutè intelligitur, vera est, cæteris paribus si verò secundum quid, est falsa manifestũ. Intellecta igitur maiore absolutè & simpliciter in sensu, qui verificatur, dicitur quòd minor est falsa. Et vt sigillatim manifestetur in singulis partibus eius, dicitur quòd licet communicare sub vtraq; specie populum, sit clarius secundum sensum & quo ad nos non tamen est clarius secundum intellectum, & ex parte rei contentæ. Difficultates siquidem, quæ occurrunt ex parte nostri & non ex parte rei, & ex signis sensibilibus, non ex re contenta confurgunt. Quòd autem sit tutius, falsissimum est. Et quum dicitur, quòd nullius omissionis periculo se exponit, respondetur quòd licet non omittat signum sensibile, omittit tamen popularis communio prudentiam debitam in cauendo ab irreuerentia sacramenti, & exponit se periculo commissionis sacrilegij, à quibus tuta est communio populi sub specie panis tantùm. Quod verò dicitur de magis consentaneo, oporteret dicere, magis consentaneo rationi restæ aut præcepto Christi. Communio siquidem populi sub specie vtraque, licet sit magis consentanea, per modum assimilationis institutionis) sacramenti, & integritati sacramenti, & integritati sensibilis refectionis: communio tamen populi sub panis specie tãtùm est magis consentanea, & præcepto Christi, Hoc facite in meam commemorationem (vt prædecessarum est ex ordine literæ Euangelicæ) & rationi rectè curam gerenti de reuerentia huius sacramenti. Et illud quidem spectat ad consentaneum, secundum quid, hoc autem ad consentaneum simpliciter & absolutè: quia hoc confurgit ex omnibus consideratis, illud autem ad similitudinem exteriorem tantùm respiciendo.

¶ Ad quintũ autẽ dicitur, q̃ falsum subsumit, scilicet reneuntia se ex parte sumẽtis cõcurrere per accidẽs ad vsum huius sacramenti vsus enim licet sit huius sacramenti vt rei, qua vtimur, hoc est materiæ: est tamẽ vtentis, vt proprius actus seu operatio. Nõ accidit autẽ operationi rectitudo ex parte operãtis, imò adeò per se ex hac parte exigit rectitudinẽ, vt pisi operarius recta sit ex parte operantis, nõ possit esse recta, simpliciter & absolutè loquẽdo, & in proposito plus ineuenitur, scilicet quòd cõditio, de qua loquimur ex parte vtentis, non sistit in ipso vtẽte, sed redundat in sacramentũ: quoniam attenditur secundum reuerentiam vel irreuerẽtiam ad sacramẽtum: & propterea vndique ruit argumentum.

¶ Et hæcde communione populari sub vtraque specie dicta pro nunc sufficiãt.

Super Quæstionis octauæ finem primum.

IN tota quæst. 81. hoc solũ occurrit circa quarti art. materiã recolendũ, q. Scotica chimæra superius relata, hinc apparet, vt est. Nihil enim minus corpus Christi sub sacramento nihil fuisset, si Christi corpus in propria specie annihilatum fuisset, quàm in triduo corpus Christi sub sacramento fuisset mortuũ, quia in propria specie fuit mortuum: quum tamen Scotus hoc concedat, & primum neget. Vtrumque enim, scilicet esse mortuum, & esse nihil, fuit de numero eorum, quæ conueniunt seu quæ conueniretit Christi corpori absolutè, & non in ordine ad extrinsecum: vt clarè patet, & propterea quandocunque eorũ Christi corpori in propria specie contingeret, alterendum esset de eodem sub sacramento.

Præterea,

Annot.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Præterea, Nihil poreſt eſſe in ſeipſo, niſi fortè rationepartium: prout ſcilicet vna pars eius eſt in alia, vt habetur 4. Phyſi. Sed illud quod manducatur & bibitur, eſt in manducãte & bibente. Cùm igitur totus Chriſtus ſit ſub vtraque ſpecie ſacramenti, videtur impoſſibile fuiſſe, quòd ipſe ſumpſerit hoc ſacramentum.

¶ Præterea, Duplex eſt ſumptio huius ſacramenti, ſcilicet ſpiritualis & ſacramentalis. Sed ſpiritualis non competebat Chriſto (quia nihil à ſacramẽto accepit) & per conſequens nec ſacramẽtalis: quæ ſine ſpirituali eſt imperfecta: vt ſuprà habitum eſt. Ergo Chriſtus nullo modo hoc ſacramentum ſumpſit.

¶ SED CONTRA eſt, quod Hiero. dicit ad Lesbiam, Dominus Ieſus Chriſtus ipſe conuiua & conuiuium, ipſe comedens & qui comeditur.

¶ RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt quòd Chriſtus in cœna corpus & ſanguinem ſuum diſcipulis ſuis tradidit, non tamen ipſe ſumpſit. Sed hoc non videtur conuenienter dici: quia Chriſtus ea, quæ ab aliis obſeruanda inſtituit, ipſe primitus obſeruauit. Vnde & ipſe prius baptizari voluit, quàm aliis baptiſmum imponeret: ſecundum illud Act. primo, Cœpit Ieſus facere, & docere. Vnde & primò ipſe corpus ſuum & ſanguinem ſumpſit, & poſtea diſcipulis ſumendum tradidit. Et hoc eſt quod Ruth 3. ſuper illud, Cúmque comediſſet & bibiſſet, &c. dicit gloſſ. quòd Chriſtus comedit & bibit in cœna, cùm corporis & ſanguinis ſui ſacramentum diſcipulis tradidit. Vnde quia pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe participauit eiſdem.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in Euangeliis legitur quòd Chriſtus acceperit panem & calicem, non eſt autem intelligendum quòd acceperit ſolùm in manibus, vt quidam dicũt: ſed eo modo accepit, quo aliis accipiendum tradidit. Vnde cùm diſcipulis dixerit, Accipite, & comedite: & iterum, Accipite, & bibite: intelligendum eſt quòd ipſe accipiens comederit & biberit. Vnde & quidam metricè dixerunt,

Rex ſedet in cœna, turba cinctus duodena:
Se tenet in manibus ſe cibat ipſe ſibus.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) Chriſtus ſecundum quòd eſt ſub hoc ſacramento, comparatur ad locum: non ſecundum proprias dimenſiones, ſed ſecundum dimenſiones ſpecierum ſacramentalium: ita quòd in quocunque loco vbi ſunt illæ ſpecies, eſt ipſe Chriſtus. Et quia ſpecies illæ potuerunt eſſe in manibus, & in ore Chriſti, ipſe totus Chriſtus potuit eſſe in ſuis manibus & in ſuo ore. Non autem hoc potuiſſet eſſe, ſecundum quòd comparatur ad locum per proprias dimenſiones.

¶ Ad tertium dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt) effectus huius ſacramenti eſt non ſolùm augmentum habitualis gratiæ, ſed etiam quædã actualis delectatio ſpiritualis dulcedinis. Quãuis autem Chriſto gratia non fuerit augmentata ex ſuſceptione huius ſacramenti: habuit tamen quandam ſpiritualem delectationem in noua inſtitutione huius ſacramenti. Vnde ipſe dicebat Luc. 22. Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum, quod Euſebius exponit de nouo myſterio noui Teſtamẽti, quod tradebat diſcipulis. Et ideo ſpiritualiter manducauit, & ſimiliter ſacramentaliter, inquantum corpus ſuum ſub ſacramento ſumpſit: quòd ſacramentum ſui corporis intellexit & diſpoſuit. Aliter tamen quàm cæteri ſacramentaliter & ſpiritualiter ſumant* quibus indigent ad veritatis perceptionem.

* Aliàs qui augmentũ gratiæ ſuſcipiũt ſub ſacramentalibus ſignis, quibus indigent

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm chriſtus dederit Iudæ corpus ſuum:

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd Chriſtus Iudæ non dederit corpus ſuum. Vt enim legitur Matthæi. 26. poſtquam dedit Dominus corpus ſuum & ſanguinem diſcipulis, dixit eis, Non bibam amodo de hoc genimine vitis, vſque in diem illum, cùm illud bibam vobiſcum nouum in regno Patris mei. Ex quo videtur, quòd illi quibus corpus ſuum & ſanguinem dederat, cum eo eſſent iterum bibituri. Sed Iudas poſtea cum ipſo non bibit. Ergo non accepit cum aliis diſcipulis corpus Chriſti, & ſanguinem.

¶ Præterea, Dominus impleuit quod præcepit: ſecundum illud Act. 1. Cœpit Ieſus facere & docere. Sed ipſe præcepit Matth. 7. Nolite ſanctum dare canibus. Cùm ergo ipſe cognoſceret Iudam eſſe peccatorem, videtur quòd ei corpus ſuum & ſanguinem nõ dederit.

¶ Præterea, Chriſtus ſpecialiter legitur Iudæ panem intinctum porrexiſſe, Ioann. 13. Si ergo corpus ſuum ei dedit, videtur quòd ſub buccella ei dederit, præcipuè cùm legatur ibidem, quòd poſt buccellam introiuit in eum Satanas. Vbi Auguſtin. dicit, Hinc nos docemur, quàm ſit cauendum malè accipere bonum: ſi enim corripitur qui non diiudicat, id eſt non diſcernit corpus Domini à cæteris cibis, quomodo non damnatur qui ad eius menſam fingens ſe amicum, accedit inimicus? Sed cum bucella intincta non accepit corpus Chriſti: vt enim Auguſti. dicit ſuper illud Ioann. 13. Cùm intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Scariothis: non, vt putant quidam, negligenter legentes, tunc Iudas corpus Chriſti accepit. Ergo videtur quod Iudas corpus Chriſti non acceperit.

¶ SED CONTRA eſt quod Chryſoſto. dicit, Iudas parti√ceps exiſtens myſteriorum, conuerſus non eſt. Vnde ſit ſcelus eius verinque immanius, tum quia tali profuto imbutus adiit myſterium: tum quia adiens melior factus non fuit, nec metu, nec beneficio, nec honore.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Hilar. poſuit ſuper Matt. quòd Chriſtus Iudæ corpus ſuum & ſanguinem non dedit. Et hoc quidem conueniens fuiſſet conſiderata malitia Iudæ. Sed quia Chriſtus nobis debuit eſſe exemplum iuſtitiæ, non conueniebat eius magiſterio, vt Iudam occultum peccatorem, ſine accuſatore & euidenti probatione ab aliorum communione ſepararet, ne per hoc daretur exemplum prælatis Eccleſiæ, ſimilia faciendi, & ipſe Iudas exaſperatus, inde ſumeret occaſionem peccandi. Et ideo dicendum eſt, quòd Iudas cum aliis diſcipulis corpus Domini & ſanguinem ſuſcepit: vt dicit Dion. in libr. Eccleſi. hier. & Auguſt. ſuper Ioann.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa eſt ratio Hila. ad oſtendẽdum quòd Iudas corpus Chriſti non ſumpſit. Non tamen cogit: quia Chriſtus loquitur diſcipulis, à quorum collegio Iudas ſe ſeparauit, non autem Chriſtus eum excluſit. Et ideo Chriſtus quantum eſt in ſe, etiam cum Iuda vinum in regno Dei bibit: ſed hoc conuiuium ipſe Iudas repudiauit.

¶ Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſto nota erat Iudæ iniquitas, ſicut Deo: non autem erat ſibi nota per modum, quo homini manifeſtatur. Et ideo Chriſtus Iudam non repulit à communione: vt daret exemplum, tales peccatores occultos non eſſe ab aliis ſacerdotibus expẽllendos.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ſine dubio Iudas ſub pane intincto corpus Chriſti non ſumpſit, ſed ſimplicem panem. Significatur autem fortaſſis (vt Auguſti. ibidem dicit) per panis intinctionem fictio Iudæ: vt enim inficiantur nonnulla, tinguntur. Si autem bonum aliquid hic ſignificat tinctio (ſcilicet dulcedinem bonitatis diuinæ: quia panis ex intinctione ſapidior redditur) idem bonum ingratum non immerito eſt ſecuta damnatio. Et propter hanc ingratitudinem id quod eſt bonum, factum eſt ei malum: ſicut accidit circa ſumentes corpus Chriſti indignè. Et ſicut Auguſtin. ibidem dicit intelligendum eſt, quòd Dominus iam antea diſtribuerat omnibus diſcipulis ſuis ſacramentum corporis & ſanguinis ſui: vbi & ipſe Iudas erat, ſicut Luc. narrat. Ac deinde ad hoc ventum eſt, vbi ſecundum narrationem Ioan. Dominus per buccellam tinctam atque porrectam ſuum exprimit proditorem.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm chriſtus ſumpſerit & diſcipulis dederit corpus ſuum impaſſibile.

AD TERTIVM ſic procẽditur. Videtur quòd Chriſtus ſumpſerit, & diſcipulis dederit corpus ſuum impaſſibile. Quia ſuper illud Matth. 17. Transfiguratus eſt ante eos: dicit quædam gloſſ. Illud corpus quod habuit per naturam, dedit diſcipulis in cœna non mortale & paſſibile. Et Leuit. 2. ſuper illud, Si oblatio tua fuerit de ſartagine, dicit gloſſ. Crux ſuper omnia fortis, carnem Chriſti, quæ ante paſſionem non videbatur eſui apta, pòſt aptam fecit. Sed Chriſtus dedit corpus ſuum vt aptum ad manducandum. Ergo dedit tale quale habuit poſt paſſionem, ſcilicet impaſſibile & immortale.

¶ Præte

¶ Præterea, Omne corpus paſſibile, per contactum & manducationem patitur. Si ergo corpus Chriſti erat paſſibile, per contactum & comeſtionem diſcipulorum paſſum fuiſſet.

¶ Præterea, Verba ſacramentalia non ſunt modò maioris virtutis, quando proferuntur à ſacerdote in perſona Chriſti, quàm tunc quando fuerunt prolata ab ipſo Chriſto. Sed nunc virtute verborum ſacramentalium, in altari conſecratur corpus Chriſti impaſſibile & immortale. ergo multò magis tunc.

¶ SED CONTRA eſt quod ſicut Ioan. 11. dicit, tale corpus tunc dedit diſcipulis, quale habuit. Habuit autem tunc corpus paſſibile & mortale. Ergo corpus paſſibile & mortale diſcipulis dedit.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd Hugo de ſancto Victor. poſuit, quòd Chriſtus ante paſſionem diuerſis temporibus quatuor dotes corporis glorificati aſſumpſerit, ſcilicet ſubtilitatem in natiuitate, quando exiuit de clauſo vtero Virginis: agilitatem, quando ambulauit ſiccis pedibus ſuper mare: claritatem in transfiguratione: impaſſibilitatem in cœna, quando corpus ſuum diſcipulis tradidit manducandum, & ſecundum hoc dedit diſcipulis ſuis corpus ſuum impaſſibile & immortale. Sed quicquid ſit de aliis (de quibus ſuprà dictum eſt, quid ſentiri debeat) circa impaſſibilitatem tamen impoſſibile eſt* eſſe quod dicitur. Manifeſtum eſt enim, quòd idem corpus Chriſti erat quod à Diſcipulis tunc in propria ſpecie videbatur, & in ſpecie ſacramenti ſumebatur. Non autem erat impaſſibile, ſecundum quòd in propria ſpecie videbatur, quinimo erat paſſioni paratum. Vnde nec ipſum corpus Chriſti, quod in ſpecie ſacramenti dabatur, impaſſibile erat. Impaſſibili tamen modo erat ſub ſpecie ſacramenti, quod in ſe erat paſſibile: ſicut inuiſibiliter quod in ſe erat viſibile. Sicut enim viſio requirit contactum corporis, quod videtur, ad circunſtans medium viſionis, ita paſſio requirit contactum corporis, quod patitur, ad ea quæ agunt. Corpus autem Chriſti ſecundum quòd eſt ſub ſacramento (vt ſuprà dictum eſt) non comparatur ad ea quæ circunſtant, mediantibus propriis dimenſionibus: quibus corpora ſe tangunt, ſed mediantibus dimẽſionibus ſpecierum panis & vini. Et ideo ſpecies illæ ſunt quæ patiuntur & videntur, non autem ipſum corpus Chriſti.

* Aliàs eſt neceſſe.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Chriſtus dicitur non dediſſe corpus ſuum mortale & paſſibile: quia non dedit mortali & paſſibili modo. Crux autẽ fecit carnem Chriſti aptam manducationi: inquantum hoc ſacramentum repræſentat paſſionem Chriſti.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod ratio illa procederet, ſi corpus Chriſti ſicut erat paſſibile, ita paſſibili modo fuiſſet ſub ſacramento.

¶ Ad tertium dicendum, quod (ſicut ſuprà dictum eſt) accidentia corporis Chriſti ſunt in ſacramento ex reali concomitantia, non autem ex vi ſacramenti, ex qua eſt ibi ſubſtantia corporis Chriſti. Et ideo virtus verborum ſacramentalium ad hoc ſe extendit, vt ſit ſub ſacramento corpus Chriſti, ſcilicet quibuſcunq; accidentibus realiter in eo exiſtentibus.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm ſi hoc ſacramentum tempore mortis chriſti fuiſſet ſeruatum vel conſecratum, ibi moreretur.

4 diſt. 10. qu. 2. q. 1. ca. & diſt. 11. qũ. 3. omn. 4. & 5. con ca. Et quol. 5 ar. 2. ad 1. & Ioã 6. & 1. cor 11. & 6. c. 10. 1. Ioa.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur quod ſi hoc ſacramentum tempore mortis Chriſti fuiſſet ſeruatum in pyxide, vel ab aliquo Apoſtolorum conſecratum, non ibi moreretur. Mors enim Chriſti accidit per eius paſſionem, Sed Chriſtus impaſſibili modo etiam tunc erat in hoc ſacramento. Ergo non poterat mori in hoc ſacramento.

¶ Præterea, In morte Chriſti ſeparatus fuit ſanguis eius à corpore. Sed in hoc ſacramento ſimul eſt corpus Chriſti & ſanguis. Ergo Chriſtus in hoc ſacramento non moreretur.

¶ Præterea, Mors accidit per ſeparationem animæ à corpore. Sed in hoc ſacramento continetur tam corpus, quàm anima Chriſti. Ergo in hoc ſacramento non poterat Chriſtus mori.

¶ SED CONTRA eſt, quod idem Chriſtus, qui erat in cruce, fuiſſet in ſacramento. Sed in cruce moriebatur. Ergo & in ſacramento conſeruato moreretur.

¶ RESPONDEO dicendum, quod corpus Chriſti idem in ſubſtantia eſt in hoc ſacramento & in propria ſpecie, ſed non eodem modo. Nã in propria ſpecie contingit circunſtantia corpora per proprias dimenſiones, non autem prout eſt in hoc ſacramẽto: vt ſuprà dictum eſt. Et ideo quicquid pertinet ad Chriſtum, ſecundum quod in ſe eſt, poteſt attribui ei & in propria ſpecie & in ſacramento exiſtenti: ſicut viuere, mori, dolere, animatum vel inanimatum eſſe, & cætera huiuſmodi. Quæcunque vero conueniunt ei per comparationem ad corpora extrinſeca poſſunt ei attribui in propria ſpecie exiſtenti, non autem prout eſt in ſacramento: ſicut irrideri, conſpui, crucifigi, flagellari, & cætera huiuſmodi. Vnde & quidam metricè dixerunt,

Pyxide ſeruato poterãs ſociare dolorem.
Innatum, ſed non illatus conuenit ille.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod (ſicut dictum eſt) paſſio conuenit corpori paſſo per comparationem ad agens extrinſecum. Et ideo Chriſtus, ſecundum quod eſt ſub hoc ſacramento, pati non poteſt: poteſt tamen mori.

¶ Ad ſecundum dicendum, quod (ſicut ſuprà dictum eſt) ſub ſpecie panis eſt corpus Chriſti ex vi conſecrationis: ſanguis autem ſub ſpecie vini. Sed nunc quidem, quando realiter ſanguis Chriſti non eſt ſeparatus ab eius corpore, ex reali concomitantia & ſanguis Chriſti eſt ſub ſpecie panis ſimul cum corpore, & corpus ſub ſpecie vini ſimul cum ſanguine. Sed ſi tempore paſſionis Chriſti, quando realiter ſanguis fuit ſeparatus à corpore Chriſti, fuiſſet hoc ſacramentum conſecratum: ſub ſpecie panis fuiſſet ſolum corpus, & ſub ſpecie vini fuiſſet ſolùm ſanguis.

¶ Ad tertium dicendum, quod (ſicut ſuprà dictum eſt) anima Chriſti eſt in hoc ſacramento ex reali concomitantia, quia non eſt ſine corpore: non autem ex vi conſecrationis. Et ideo ſi tunc fuiſſet hoc ſacramentum conſeruatum vel peractum, quando anima erat à corpore realiter ſeparata, non fuiſſet anima Chriſti ſub hoc ſacramento: non propter defectum virtutis verborum, ſed propter aliam diſpoſitionem rei.

QVAESTIO OCTVAGESIMASECVNda De *miniſtro huius Sacramenti, in decem orticulos diuiſa.*

DEINDE conſiderandum eſt de miniſtro huius ſacramenti.

¶ Et circa hoc quæruntur decem.

¶ Primò, vtrùm conſecrare hoc ſacramentum ſit proprium ſacerdotis.

¶ Secundò, vtrùm plures ſacerdotes ſimul poſſint eandem hoſtiam conſecrare.

¶ Tertiò, vtrùm diſpenſatio huius ſacramenti pertineat ad ſolum ſacerdotem.

¶ Quartò, vtrùm liceat ſacerdoti conſecranti à communione abſtinere.

¶ Quintò, vtrùm ſacerdos peccator poſſit conficere hoc ſacramentum.

¶ Sextò, vtrùm miſſa mali ſacerdotis minus valeat quàm boni.

¶ Septimò, vtrùm hæretici, ſchiſmatici vel excommunicati poſſint conficere hoc ſacramentum.

Octauò, vtrùm degradati.

¶ Nonò, vtrùm peccent, à talibus communionem recipientes.

¶ Decimò, vtrùm liceat ſacerdoti omnino à celebratione abſtinere.

ARTIGVLVS I.

¶ Vtrùm conſecratio huius ſacramenti ſit propria ſacerdotis.

4. diſt. 13. q. 1 ar. 1. 3 ar. 1. qũ. 1. Et diſt. 19. q 3 ar. 3 qũ. 2 co. Et 1 diſt. 24. q. 1. ar 1. q. 2. cor. co. & ar. 2. ad 2.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd conſecratio huius ſacramenti non ſit propria ſacerdotis. Dictum eſt enim ſuprà, quòd hoc ſacramentum conſecratur virtute verborum, quæ ſunt forma huius ſacramenti. Sed illa verba non mutantur, ſiue dicantur à ſacerdote, ſiue à quocunque alio. Ergo videtur quòd non ſolus ſacerdos, ſed etiam quilibet alius poſſit hoc ſacramentum conſecrare.

¶ Præterea, Sacerdos hoc ſacramentum conficit in perſona Chriſti. Sed laicus ſanctus eſt vnitus Chriſto per charitatem. Ergo videtur quòd etiam laicus poſſit hoc ſacramentum conficere. Vnde & Chryſoſt. dicit ſuper Matth. quòd omnis ſanctus eſt ſacerdos.

¶ Præte

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis est magistralis secundum Aristotelem secundum.

¶ Num plures sacerdotes possint concelebrare

Quæstio. 1 NAtt.1.quæst.81.circa pluralitã & simul con celebrantium, Durandus occurrit in 4. dist.13. contrarius valde huic pluralitati, & rationibus & auctoritatibus pro ea. Putat enim quòd consuetudo ista est periculosa, & magis est abolenda, quã seruanda. Cõfutat autẽ rationem in litera ab Autore allatã ab Innocentio sumptam de concentiõe Apostolorum cum Christo: quia licet concenauerint, non tamen concelebrarunt. Cõfutat applicationem omnium verborum ad vnum instantaneum vix, aut nunquam fieri potest, quod omnes simul proferant. Nec recipit specialem prouidentiam Spiritus sancti in hunc modũ, quæ sunt particularium Ecclesiarum: & non omnium.

¶ Quoad ista duabus existentibus opinionibus extremis de hac pluralitate, altera innocentij, quam sequitur Autor literæ Durandi totaliter contraria. Et pro via Innocentij maximè vrget antiqua consuetudo plurium Ecclesiarum & specialiter Roman. Pro via autem Durandi ratio vergere videtur nam secundum veritatem ratio decocœnantibus Discipulis Christo, potius adpatio quàm ratio est, quum ipsi non consecrauerint. Et similiter, quòd verba consecrationis dicta ante vel post instans quo eidem complentur ab episcopo, referantur ad illud idem instans, voluntariè dicitur: meminisse enim oportet, quòd dum tractantur de pluribus baptizandis vnum, vtroque dicente & abluente, concluditur est quòd si non simul baptizant, primus solus baptizat. Et similiter hic dicendum est, si secundum rectam rationem iudicandum est.

¶ Posset media via teneri, dicendo ex Ecclesiastico statuto seu more esse, quòd noui sacerdotes concelebrent, dicendo simul cum episcopo consecrationis verba. ex abusione autem intelligere quòd vnus prius, alter post, verba consecrationis proferat. Probatúrque hoc ex pontificali Romano, vbi dicitur, Coret pontifex, vt morosè, & alitè canonem dicat. Et subditur, quòd eodem momento debent ab ordinatis verba consecrationis dici, quo dicuntur ab episcopo. Sed via hæc minus vera videtur, tum quia licet hoc statutum Innocentiam in pontificali Romano à tempore Innocen. VIII. in antiquis tamen pontificalibus hoc non habetur. Tum quia Autor in litera ex Innocentio 111. expresse tangit ad inquirendum verba prolata non simul, dum dicit quod non reiteratur consecratio super eadem materia propter intentionem omnium ad vnum instans. Vbi nisi supponeret, vnum prius & alterum post consecrationis verba dicere, vanus esset labor, & recursus ad intentionem pro eodem instanti de his enim quæ simul proferuntur, nulla est quæstio reiterationis. Tum quia statutum hoc est quodammodo impossibile, quoniã quãlacunque minima mora tulit verba vnius præsentur, antequam alter terminetur, in reiterationẽ superstitionemque incideretur, quoniã vt patet ex expositionibus in instanti fit consecratio seu conuertio.

¶ Et scito, quòd omnes referre intentionem suã ad instans vnum, quum episcopus consecrat: sed quidem quòd non formaliter fit reiteratio consecrationis super materia eadem (quia nõ ex intentione hac dicitur verba vt iterentur cõsecratio) sed non excludit, quin fit iteratio consecrationis materialiter quia prolatio exterior consecratiua superadditur à post dicentibus, si quilibet concelebrat, vt supponunt. Quocirca videtur mihi, si tot est, alios dicendũ, distinguendo inter id quod est de facto, & id quod est de possibili. Et dicẽdo quòd de possibili ita possunt plures sacerdotes eandem hostiam consecrare, sicut possunt plures simul vnum baptizare, quolibet abluente & verba dicente: de facto autẽ sacerdotes nouos consecrare, sed ex consuetudine dicere tantùm verba consecrationis cum reliquo canone, ita quòd solus episcopus & dicit & consecrat: alij verò dicunt tantum, & non consecrant. Moueor autem ad hoc tum quia iuxta hanc viam nullo est opus miraculo, nullum difficillimum aut quasi impossibile vsui Ecclesiæ attribuitur, omnisque facilia absque superfluitate quacunque inueniuntur. Tum quia Ecclesia non adorat tam hostiam, quàm calicem: donec per episcopum fuerit consecratio facta, cui' oppositum deberet fieri quando aliquis de ordinatis præuenit episcopum. Nec parùm pendenda sunt verba pontificalis Romani antiqui, dicentis de nouiter ordinatis presbyteris, Dicãt q.2. ar.1. omnia quæ sunt in missali, sicut ij celebrarent. tum. Et subnuunt enim hinc, dã 13.q.1. quòd ipsi noui celebrant ac per hoc non concelebrant episcopo, sed dicunt

Q.prat.ar. 22. ad 2. & q. 73 ar.3.

¶Præterea, Sicut baptismus ordinatur ad hominum salutem, ita & hoc sacramentum sicut ex supradictis patet. Sed etiam laicus potest baptizare: vt supra dictum est. Non ergo est proprium sacerdotis conficere hoc sacramentum.

¶ Præterea, Hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ. Sed alias materias consecrare, scilicet chrisma & oleum sanctum, & oleum benedictum, pertinet ad solum episcopum: quarum tamen consecratio non est tantæ dignitatis, sicut consecratio Eucharistiæ, in qua est totus Christus. Ergo non est proprium sacerdotis, sed solius episcopi, hoc sacramentum conficere.

¶SED CONTRA est quod Isidorus dicit in quadam epistola, & habetur in Decret. dist.25. Ad presbyterum pertinet sacramentum corporis & sanguinis Domini in alteri Dei conficere.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut supra dictum est) hoc sacramentum est tantę dignitatis, quòd non conficitur nisi in persona Christi. Quicunque autem aliquid agit in persona alterius, oportet hoc fieri per potestatem ab illo cõcessam. Sicut autem baptizato conceditur a Christo potestas sumendi hoc sacramentum: ita sacerdoti, cùm ordinatur, confertur potestas hoc sacramentum conficiendi in persona Christi. Per hoc enim ponitur in gradu eorum, quibus dictum est á Domino, Hoc facite in meam commemorationem. Et ideo dicendum est, quod proprium est sacerdotum conficere hoc sacramentum.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ quòd virtus sacramentalis in pluribus consistit, & non in vno tantùm: sicut virtus baptismi consistit in ipsis verbis, & in aqua. Vnde & virtus consecratiua non solùm consistit in ipsis verbis: sed etiam in potestate sacerdoti tradita in sua consecratione & ordinatione cùm ei dicitur ab episcopo, Accipe potestatem offerendi in Ecclesia sacrificium, tam pro viuis quàm pro mortuis. Nam & virtus instrumentalis in pluribus instrumẽtis consistit, per quæ agit principale agens.

¶Ad secundum dicendum, quòd laicus iustus vnitus est Christo vnione spirituali per fidem & charitatem, non autem per sacramentalem potestatem. Et ideo habet spirituale sacerdotium ad offerendum spirituales hostias: de quibus dicitur in Psalm. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. & Rom. 12. Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem. Vnde & primæ Pet. 2. dicitur, Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias.

¶ Ad tertium dicendum, quod perceptio huius sacramenti non est tantę necessitatis, sicut perceptio baptismi, vt ex supradictis patet. Et ideo licet in necessitatis articulo laicus possit baptizare, non tamen potest hoc sacramentum conficere.

¶ Ad quartum dicendum, quod episcopus accipit potestatem vt agat in persona Christi super corpus eius mysticum, id est super Ecclesiam. Quam quidem potestatem non accipit sacerdos in sua consecratione: licet possit eam habere ex episcopi commissione. Et ideo ea, quæ non pertinent ad dispositionem corporis mystici, non reseruantur episcopo: sicut consecratio huius sacramenti. Ad episcopum verò pertinet tradere non solùm populo, sed etiam sacerdotibus ea, ex quibus possunt propriis officiis vti. Et quia benedictio chrismatis & olei sancti, & olei infirmorum, & aliorum, quæ consecrantur (pura altaris, Ecclesiæ, vestium, & vasorum) præstat quandam idoneitatem ad sacramenta perficienda, quæ pertinent ad officium sacerdotum: ideo tales consecrationes episcopo reseruantur, tanquam principi totius Ecclesiastici ordinis.

ARTICVLVS II.

¶ Verùm plures sacerdotes possint vnam & eandem hostiam consecrare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd plures sacerdotes non possint vnam & eandem hostiam consecrare. Dictum est enim suprà, quòd plures non possint simul sinũ baptizare. Sed non minor vis est sacerdotis consecrantis quã hominis baptizantis. Ergo etiam non possunt simul plures nam hostiam consecrare.

¶ Præterea, Quod potest fieri per vnum, superfluè fit per multos. In sacramẽtis autem nihil debet esse superfluũ. Cùm ergo vnus sufficiat ad consecrandũ, videtur quòd plures non possint vnam hostiam consecrare.

¶ Præterea, Sicut dicit Aug. super Ioan. hoc sacramẽrum est sacramentum vnitatis. Sed contrarium vnitati esse videtur multitudo. Ergo non videtur conueniens esse huic sacramento, quod plures sacerdotes eandem hostiam consecrent.

¶SED CONTRA est quod secundum consuetudinem quarundam Ecclesiarum, sacerdotes, cùm de nouo ordinãtur, concelebrant episcopo ordinanti.

¶RESPONDEO dicendum, quod (sicut dictum est) sacerdos, cùm ordinatur, constituitur in gradu eorum quibus Dominus acceperunt potestatem consecrandi in cœna. Et ideo secundum consuetudinem quarundam Ecclesiarum, sicut Apostoli Christo cœnanti concœnauerunt, ita noui ordinati, episcopo ordinanti concelebrant. Nec propter hoc iteratur consecratio super eandem hostiam: quia sicut Innocen. III. dicit omnis intentio debet ferri ad idem instans consecrationis.

¶AD PRIMVM ergo dicendũ, quod Christus non legitur simul baptizasse cum Apostolis, quando iniunxit eis officium baptizandi. Et ideo non est similis ratio.

¶ Ad secundum dicendum, quod si quilibet sacerdotum operaretur in virtute propria, superfluerent alij celebrantes. vno sufficienter celebrante. Sed quia sacerdos non consecrat nisi in persona Christi, multi autem sunt vnum in Christo, ideo non refert verum per vnum aut per multos hoc sacramentum consecretur: nisi quod oportet ritum Ecclesiæ seruari.

¶ Ad tertium dicendum, quod Eucharistia est sacramentum vnitatis Ecclesiasticæ, quæ attenditur secundum hoc, quod multi sunt vnum in Christo.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum dispensatio huius sacramenti pertineat solùm ad sacerdotem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod non pertineat solũ ad sacerdotem dispensatio huius sacramenti. Sanguis enim Christi

4. dist. 13. q.1. ar.2. q.1. ar.1. Ar. prec.

lib. 4. de sac. altar. cap. 8.

cunt tantum totum canonem. Vnde in nouis Pontificalibus statutum illud præfectum ad positum videtur ex communi opinione sequentium expositionem Innocentij 111. qui interpretatus est illam canonis prolationem, quæ ab ordinatis fieri consueuit, esse consecrationem, super hoc enim præsupposito doctores, loquuti sunt siue defendendo, siue, reprehendendo.

¶ Ex quibus omnibus tutiorem partem eligendo, duo in facto seruanda sunt: primum est circa prolationem exteriorem, quòd quilibet ordinatus seruet ritum illius Ecclesiæ, dicendo totum canonem. Secundum est circa intentionem, quòd non habeat determinatè intentionem consecrandi, & similiter non habeat determinatè intentionem non consecrandi, sed habeat intentionem debitam: hoc est, proponat apud se, Intendo dicere eum ea intentione, qua debeo dicere. Sic enim tutissimè via omnes ordinati incedunt. & soli episcopo relinquunt intentionẽ determinatam ad consecrandum, nullaque requiritur difficultantibus quæstio, dum dubiis existentibus actibus tutior pars electa est. His enim seruatis, satisfit vtique opinioni, scilicet tenẽtiũ quòd ordinati concelebrant, & tenentium, quòd ordinati non concelebrant: sed debent tantùm.

¶ Et hæc quidẽ de ordinatis presbyteris. De consecrato autẽ episcopo secus dicendũ absque dubio est: quoniã Romanũ põtificale antiquũ ex præsse habet, q̃ consecratori pontifici celebranti debet cõsecratus concelebrare. Et subditur, quòd legat & faciat omnia quæ sunt in canone missæ: de his enim dicendum est, quòd de facto ambo consecrant eãdẽ materiam simul quoniã in eodem altari mutuò se expectantes concelebrant: quod non continet difficultatem, aut quasi impossibilitatem quæ contingit in multitudine presbyterorum qui simul ordinantur.

¶ Super Quæstionis est magestina secunda Articulum quartum.

IN calce 4. articu. aduerte, sacerdotem posse quidem de consilio iterum consecrare & sumere, quando sub specie carnis aut sanguinis sacramẽti apparet, non tenenti tamen ad hoc quoniam actor miraculi sacerdotem à lege sumendi absoluit. Et propterea Autor in litera p̃ rius ꝑ berrate sacerdotis dixit deinde consilium dedit.

non minùs pertinet ad hoc sacramentum, quàm corpus. Sed sanguis Christi dispensatur per diaconos: vnde & beatus Laurent. dixit beato Sixto, Experire vtrum idoneum ministrum elegeris, cui cõmisisti Domini ci sanguinis dispensationem. Ergo & pari ratione dispensatio corporis Christi non pertinet ad solos sacerdotes.

¶ Præterea, Sacerdotes constituuntur ministri sacramentorum. Sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ, non in vsu, ad quem pertinet dispensatio. Ergo videtur quòd non pertineat ad sacerdotem corpus Domini dispensare.

¶Præterea, Dionys. dicit in libr. Eccl. hier. quòd hoc sacramentum habet perfectiuã virtutem, sicut & chrisma. Sed signare chrismate baptizatos, non pertinet ad sacerdotem: sed ad episcopum. Ergo etiam dispensare hoc sacramentum, pertinet ad episcopum: non ad sacerdotem.

¶SED CONTRA est, q̃ dicitur de consec. dist. 2. Peruenit ad noti am nostram, quòd quidam presbyteri laico aut fœminæ corpus Domini tradunt ad deferendum infirmis: igitur interdicit synodus, ne talis præsumptio vlterius fiat: sed presbyter per semetipsum infirmos cõmunicet.

¶RESPONDEO dicendum, q̃ ad sacerdotem pertinet dispensatio corporis Christi, propter tria. Primò quidem, quia (sicut dictum est) ipse consecrat in persona Christi. Ipse autem Christus sicut consecrauit corpus suum in cœna, ita & aliis sumendum dedit. Vnde sicut ad sacerdotem pertinet consecratio corporis Christi, ita ad eum pertinet dispensatio. Secundò, quia sacerdos constituitur medius inter Deum & populũ. Vnde sicut ad eum pertinet dona populi Deo offerre, ita ad eum pertinet dona sanctificata diuinitus, populo tradere. Tertiò, quia in reuerentiam huius sacramẽti, à nulla re cõtingitur nisi cõsecrata. Vnde & corporale & calix consecrantur, & similiter manus sacerdotis, ad tangendum hoc sacramentum. Vnde nulli alij tangere licet nisi in necessitate: puta si caderet in terrã, vel in aliquo alio necessitatis casu.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ diaconus quasi propinquus ordini sacerdotali, aliquid participat de eius officio: vt scilicet dispenset sanguinem, non autem corpus, nisi in necessitate inbente episcopo vel presbytero. Primò quidem, quia sanguis Christi continetur in vase: vnde non oportet quòd tangatur à dispensante, sicut tangitur Corpus Christi. Secundò, quia sanguis designat redemptionem à Christo in populum deriuatam: vnde & sanguini admiscetur aqua, quæ significat populum. Et quia diaconi sunt inter sacerdotem & populum magis conuenit diaconibus dispensatio sanguinis, quàm dispensatio corporis.

¶Ad secundum dicendum, quòd eiusdem est, hoc sacramentum dispensare & consecrare, ratione iam dicta.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut diaconus in aliquo participat illuminatiuam virtutẽ sacerdotis, in quantum dispẽsat sanguinem: ita sacerdos participat perfectiuã dispensationẽ episcopi, in quantum dispensat hoc sacramentum, quo perficitur homo secundum se per comparationem ad Christum. Alia autem perfectiones, quibus homo perficitur per comparationem ad alios, episcopo reseruantur.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum sacerdos consecrans, teneatur sumere hoc sacramentum.

suprà. q. 80. art. 12. Ki 4. di. 12. q. 3. ar 2. q. 2.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ sacerdos consecrans non teneatur sumere hoc sacramentum. In aliis enim consecrationibus, ille qui cõsecrat materiã, non vritur ea: sicut episcopus consecrans chrisma, non linitur eodẽ. Sed hoc sacramentum constitit in consecratione materiæ. Ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non necesse habet vti eodem: sed potest licitè à sumptione eius abstinere.

¶Præterea, In aliis sacramentis minister non præbet sacramentum sibi ipsi: nullus enim baptizare potest seipsum, vt suprà dictum est. Sed sicut baptismus ordinatè dispensatur, ita hoc sacramentum Ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non debet ipsum sumere à seipso.

¶Præterea, Contingit quandoque, quòd miraculosè corpus Christi in altari apparet sub specie carnis, & sanguis sub specie sanguinis quę nõ sunt apta cibo & potui: vnde (sicut suprà dictũ est) propter hoc sub alia specie tradũtur, ne sint horrori sumentibus. Ergo sacerdos consecrans, non semper tenetur sumere hoc sacramentum.

¶SED CONTRA est, q̃ in concilio Toletano legitur, & habetur de consec. dist. 2. c. relatum. Modis omnibus tenendum est, vt quotiescunque sacrificans corpus Christi & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in altari immolat: totiens perceptionis corporis & sanguinis Christi participem se præbeat.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est, Eucharistia non solùm est sacramentum, sed etiam sacrificium Quicunque autem sacrificium offert, debet sacrificij fieri particeps: quia exterius sacrificium quod offertur, signum est interioris sacrificij, quo quis seipsum offert Deo: vt August. dicit 10. de Ciuit. Dei. Vnde per hoc quòd participat sacrificio, ostendit ad se sacrificium interius pertinere. Similiter etiam per hoc quòd sacrificium populo dispensat, ostendit se esse dispensatorem diuinorum, quorum ipse primò debet esse particeps: sicut Dionys. dicit in lib. Eccl. hier. Et ideo ipse ante sumere debet, quam populo dispenset. Vnde & prædicto c. legitur, Quale est sacrificiũ, cui nec ipse sacrificatus particeps esse dignoscitur? Per hoc antè fit particeps, quòd de sacrificio sumit: secundum illud Apostoli 1. Cor. 10. Nonne qui edunt hostias, particeps sunt altaris? Et ideo necesse est quòd sacerdos quotiescunque consecrat, sumat integrè hoc sacramentum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consecratio chrismatis vel cuiuscunque alterius materiæ, non est sacrificium sicut consecratio Eucharistiæ. Et ideo non est simile ratio.

¶Ad secundum dicendum, quòd sacramentum baptismi perficitur in ipso vsu materiæ. Et ideo nullus potest baptizare seipsum quia in sacramento non potest esse idem agens & patiens. Vnde nec in hoc sacramento sacerdos consecrat seipsum, sed panẽ & vinum In qua consecratione perficitur sacramentum, vsus autẽ sacramenti est consequenter se habens ad hoc sacramentum. Et ideo non est simile.

¶Ad tertium dicendum, quòd si miraculosè corpus Christi in altari sub specie carnis apparet, aut sanguis sub specie sanguinis, non est sumẽdum. Dicit enim Hier. super Leui. De hac quidem hostia, quę in Christi commemoratiõe mirabiliter fit, edere licet: de illa verò quam Christus in ara crucis obtulit, secundum se nulli edere licet. Nec propter hoc sacerdos transgressor efficitur: quia ea quæ miraculosè fiunt, legibus non subduntur. Consulendum tamen esset sacerdoti, quòd iterato corpus & sanguinem Domini consecraret & sumeret.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum malus sacerdos Eucharistiam consecrare possit.

4. dist. 18. q. 2 ar. 2. q. 3 ad. 2.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ malus sacerdos Eucharistiam consecrare non possit. Dicit enim Hieronym. super Soph. Sacerdotes qui Eucharistiæ seruiunt, & sanguinem Domini populis diuidunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Super Quæstionis octuagesimæ secundæ Articulum nonum.

Annot. IN artic.6. circa illud Oratio à sacerdote malo prolata in persona totius Ecclesiæ est fructuosa, duo sunt attendenda. Primum, quòd minus dicitur quàm intenditur: nihil intenditur non solum quòd est fructuosa, sed etiam, quòd non est minus fructuosa quo ad alios, quàm boni sacerdotis. Et ratio in litera inuenitur: quia ministerium in persona Ecclesiæ, nō est minùs fructuosum, quàm ministerium in persona Christi: ministerium autem Christi siue boni, siue mali, æquè sanctificat corrigitur minister Ecclesiæ siue bonus, siue malus: æquè impetrat.

¶Alterum est, quòd Scotus in quæstione vltima 11. distin. quarto sent. in oppositam partem declinat, ea ratione, quia meritum quòd dicitur esse in celebratione missæ, vt missa est, non est abstractum sicut idea Platonis: ergo oportet q̄ sit realiter aliquod meritum ergo totius Ecclesiæ vel alicuius membri: sed non est totius Ecclesiæ, nisi quia alicuius partis non est, autem malæ & mortuæ partis in toto, sicut esset pars viuæ, id est existentis & operantis in charitate ergo in missa non est tantum meritum cuiuscunque, quando est mala, sicut quando est bona.

Annot. ¶Ad hoc dicitur, quòd si ratio ista contra æqualem valorem missæ in quantum in persona Ecclesiæ offertur soluenda est, dicendo quod meritum Ecclesiæ non est abstractum, sed ipsius Ecclesiæ ratione partium suarum viuarum in ipsa, & non ratione illius partis suæ mortuæ, quæ immittat tunc. Et quum dicitur, pars mortua non meretur sicut viua, verum est quo ad meritum ex persona propria: sed secus est quo ad meritum ex persona Ecclesiæ. Cum quo stat, quòd parte viua ministrante melior sit simpliciter missa quia vndique tunc concurrit meritum, scilicet ex persona Ecclesiæ, & ex persona propria.

impiè agunt in lege Christi putantes Eucharistiam precantis facere verba non vitam, & necessariam esse solennem orationem, & sacerdotis meritā de quibus dicitur, Sacerdos in quacunque fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino. Sed sacerdos peccator cùm sit maculosus, nec vitam habet nec merita huic conuenientia sacramento. Ergo sacerdos peccator non potest consecrare Eucharistiam.

¶Præterea, Damas. dicit in quarto lib. quòd panis & vinum per aduentum sancti spiritus supernaturaliter transit in corpus & sanguinem Domini. Sed Gelasius papa dicit (sicut habetur in Decret. 1. q. 1. cap. sacrosancta) quomodo ad diuini mysterij consecrationem, cælestis Spiritus inuocatus aduenit, si sacerdos, qui eum adesse deprecatur criminosis plenus actionibus comprobetur. Ergo per malum sacerdotem non potest Eucharistia consecrari.

¶Præterea, Hoc sacramentum sacerdotis benedictione consecratur. Sed benedictio sacerdotis peccatoris non est efficax ad cōsecrationem huius sacramenti: cùm scriptū sit Mala. 2. Maledicam benedictionibus vestris. & Dionys. dicit in Epistola ad Demophilum monachum, Perfectè cedidit à sacerdotali ordine qui non est illuminatus: & audax quidem nimium mihi videtur talis, sacerdotalibus manum apponens: & audet immundas infamias (non enim dicam orationes) super diuina symbola Christi formiter enuntiare.

¶SED CONTRA est quod Augustinus dicit in lib. de corpore Domini, Intra Ecclesiā catholicam, in mysterio corporis & sanguinis Domini, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur sacerdote: quia non immeritò consecrantis, sed in verbo perficitur Creatoris & virtute Spiritus sancti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut supra dictum est) sacerdos consecrat hoc sacramentum non virtute propria, sed sicut minister Christi, in cuius persona consecrat hoc sacramentum. Nō autem ex hoc ipso desinit aliquis minister esse Christi, q̄ est malus: habet enim Dominus bonos & malos ministros seu seruos. Vnde Matth. vigesimoquarto Dominus dicit: Quis putas est fidelis seruus & prudens, &c. & postea subdit, Si autem dixerit malus ille seruus in corde suo, &c. Et Apostolus dicit primò Corinth. quartò, Sic nos existimet homo vt ministros Christi: & tamen postea subdit Nihil mihi conscius sum: sed nō in hoc iustificatus sum. Erat ergo certus se esse minister Christi: tamen non erat certus esse iustum. Potest ergo aliquis esse minister Christi, etiam si iustus non sit. Et hoc ad excellentiam Christi pertinet: cui sicut vero Deo seruiūt non solum bona, sed etiam mala, quæ per ipsius prouidentiam in eius gloriam ordinantur. Vnde manifestum est, quòd sacerdotes etiam si nō sint iusti, sed peccatores, possunt Eucharistiam consecrare.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Hieron. per illa verba improbat errorem sacerdotum, qui credebant se digne posse Eucharistiam consecrare, ex hoc solo quod sunt sacerdotes: etiam si sint peccatores. Quod improbat Hieron. per hoc quòd maculosi ad altare accedere prohibentur. Non tamen remouetur, quin si accesserint, sit verum sacrificium quod offerunt.

¶Ad secundum dicendum, quòd ante illa verba Gelasius papa præmittit, Sacrosancta religio, quæ catholicam continet disciplinam, tantam tibi reuerentiam vendicat: vt ad eam quilibet nisi pura conscientia non audeat peruenire. Ex quo manifestè apparet eius intentionis esse, quòd peccator sacerdos non debeat ad hoc sacramentum accedere. Vnde per hoc quod subdit, Quomodo cælestis Spiritus aduocatus aduenit, intelligi oportet quòd non aduenit ex merito sacerdotis sed ex virtute Christi, cuius verba profert sacerdos.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut eadem actio, inquantum sit ex prava intentione ministri, potest esse mala: bona autem, inquantū sit ex bona intentione Dominisita benedictio sacerdotis peccatoris, inquantum ab ipso indignè sit, est maledictione digna (& quasi infamia siue blasphemia, & non oratio reputatur) inquantum autem profertur ex persona Christi, est sancta & efficax ad sanctificandum. Vnde signanter dicitur, Maledicam benedictionibus vestris.

ARTICVLVS VI.

¶Vtrùm missa mali sacerdotis minus valeat, quàm missa sacerdotis boni. *4. dist. 13. q. 1. art. 3.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd missa sacerdotis mali non minus valeat quàm missa sacerdotis boni. Dicit enim Greg. in Registro, Heu in quam magnum laqueum incidunt qui diuina & occulta mysteria, plus ab aliis sanctificata posse fieri credunt: cùm vnus idemque spiritus sanctus ea mysteria occultè atque inuisibiliter operando sanctificet. Sed hæc occulta mysteria celebrantur in missa. Ergo missa mali sacerdotis non minus valet, quàm missa boni.

¶Præterea, Sicut baptismus traditur à ministro in virtute Christi, qui baptizat, ita & hoc sacramentum in persona Christi consecratur. Sed nō melior baptismus datur à meliori ministro, vt supra dictum est. Ergo etiam neque melior missa est, quæ celebratur a meliori sacerdote.

¶Præterea, Sicut merita sacerdotum differunt per bonum & malum: ita etiam differunt per bonum & malum. Si ergo missa melioris sacerdotis est melior, sequitur quòd missa mali sacerdotis sit mala. Quod est inconueniens: quia malitia ministrorum non potest redundare in Christi mysteria: sicut Augustinus dicit in lib. de Baptismo. Ergo neque missa melioris sacerdotis est melior.

SED CONTRA est quod habetur in Decretis 1. quæstio. 1. Quantò sacerdotes fuerint digniores, tantò facilius in necessitatibus, quibus clamant, exaudiuntur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in missa duo est considerare, scilicet ipsum sacramentum, quod est principale: & orationes, quæ in missa fiunt pro viuis & mortuis. Quantum ergo ad sacramentum, non minus valet missa sacerdotis mali, quam boni: quia vtrobique idem conficitur sacramentum. Oratio etiam quæ fit in missa, potest considerari dupliciter. Vno modo inquantum habet efficaciam ex deuotione sacerdotis orantis. Et sic non est dubium, quòd missa melioris sacerdotis magis est fructuosa. Alio modo inquantum oratio in missa profertur a sacerdote in persona totius Ecclesiæ, cuius sacerdos est minister. Quod quidem ministerium etiam in peccatoribus manet: sicut suprà dictum de ministerio Christi. Vnde etiam quantum ad hoc est fructuosa, non solùm oratio sacerdotis peccatoris in missa: sed etiam omnes eius orationes, quas facit in Ecclesiasticis officiis, in quibus gerit personam Ecclesiæ. licet orationes eius priuatæ non sint fructuosæ: secundum illud prouerb. 28. Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Grego. loquitur ibi quantum ad sanctitatem diuini sacramenti.

¶Ad secundum dicendum, quòd in sacramento baptismi non fiunt solemnes orationes pro omnibus fidelibus, sicut in missa. Et ideo quantum ad hoc non est simile. Est autem simile quantum ad effectum sacramenti.

¶Ad tertium dicendum, quòd per virtutem Spiritus sancti (qui per vnitatem charitatis communicat inuicem bona membrorum Christi) fit quod bonum priuatum quòd est in missa sacerdotis

¶Super Quæstionis octuagesimæ secundæ Articulum nonum.

Annot. IN artic. nono, aduertē dispurationes, inuestigationes & canones de participantibus in sacramentorum perceptione & cæteris diuinis, cum excommunicatis, suspensis, &c. hodie vacare, propter statutū in concilio Constantinensi quo concessum est omnibus Christi fidelibus participare cum excommunicatis, &c. nisi in duobus casibus, scilicet si fuerint nominatim denuntiati, vel notoriè per cufferint clericum: vt refert Archiepiscopus Florent. in Tertia parte Summæ suæ titu. 18.

4. dist. 13. q. 1. art. 1. q. 1. & in expos. in princ. & dist. 19. q. 1. art. 2. q. 3. ad 4. & dist. 13 q. 1. art. 2. q. 3. ad primū. & quol. 12. art. 16.

dotis boni, est fructuosum aliis. Malum autem priuatum vnius hominis non potest alteri nocere, nisi per aliquem consensum: vt Aug. dicit in lib. contra Parmenianum.

ARTICVLVS VII.

¶Vtrùm hæretici, schismatici, & excommunicati possint consecrare.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæretici, schismatici & excōmunicati, Eucharistiam consecrare non possint. Dicit enim Augu. quòd extra Ecclesiam catholicam non est locus veri sacrificij. Et Leo Papa dicit, & habetur in Decretis 1. quæst. 1. Aliter, scilicet quam in Ecclesia, quæ corpus Christi est, nec rata sunt sacerdotia, nec vera sacrificia. Sed hæretici, schimatici, & excommunicati sunt ab Ecclesia separati. Ergo non possunt verum sacrificium conficere.

¶Præterea, Sicut ibidem legitur, Inno. Papa dicit, Arrianos cæteraque eiusmodi pestes, quia laicos eorum sub imagine pœnitentiæ suscipimus, non videntur clerici eorum cum sacerdotij aut cuiuspiam mysterij suscipiendi dignitate esse: quibus solum baptisma ratum esse permittimus. Sed nō potest aliquis consecrare Eucharistiam, nisi sit cum sacerdotij dignitate. Ergo hæretici & cæteri huiusmodi, non possunt Eucharistiam consecrare.

¶Præterea, ille qui est extra Ecclesiam, non videtur aliquid posse agere in persona totius Ecclesiæ. Sed sacerdos consecrans Eucharistiam, hoc agit in persona totius Ecclesiæ: quod patet ex hoc, quòd omnes orationes proponit in persona Ecclesiæ. Ergo videtur quòd illi qui sunt extra Ecclesiam, scilicet hæretici, schismatici & excommunicati, non possint consecrare Eucharistiam.

¶SED CONTRA est, quòd Augustin. dicit in 2. contra Permenianum, Sicut baptismus in eis, scilicet hæreticis, schismaticis & excommunicatis, ita ordinatio mā sit integra. Sed ex vi ordinationis sacerdos potest consecrare Eucharistiam. Ergo hæretici schismatici, & excommunicati, cùm in eis maneat ordinatio integra, videtur quòd possint consecrare Eucharistiam.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt quòd hæretici, schismatici & excommunicati, quia sunt extra Ecclesiam, non possunt conficere hoc sacramentum. Sed in hoc decipiuntur: quia sicut Augustinus dicit in 2. contra Parmenianum, aliud est aliquid omnino non habere, aliud autem non rectè habere: & similiter etiam est aliud non dare, & aliud non rectè dare illi igitur, qui intra Ecclesiam constituti, receperunt potestatem consecrandi Eucharistiam in ordinatione sacerdotij, rectè quidem habent potestatem, sed non rectè ea vtuntur, si postmodum per hæresim aut schisma vel excommunicationem, ab Ecclesia separentur. Qui autem sic separati ordinantur, nec rectè habent potestatem, nec rectè vtuntur. Quòd tamen vtrique potestatem habeant, patet per hoc, quòd (sicut Augustinus ibidem dicit) cùm redeunt ad vnitatem Ecclesiæ, non reordinantur, sed recipiuntur in suis ordinibus. Et quia consecratio Eucharistiæ est actus consequens ordinis potestatem, illi qui sunt ab Ecclesia separati per hæresim, aut schisma, vel excommunicationem, possunt quidem consecrare Eucharistiam, quæ ab eis consecrata verum corpus & sanguinem Christi continet: non tamen hoc rectè faciunt, sed peccant facientes. Et ideo fructum sacrificij non percipiunt: quod est sacrificium spirituale.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd autoritates illæ & similes intelligendæ sunt quantum ad hoc quòd non rectè extra Ecclesiam sacrificium offertur. Vnde extra Ecclesiam non potest esse spirituale sacrificium, quod est verum veritate fructus, licet sit verum veritate sacramenti: sicut etiam suprà dictum est, quòd peccator sumit corpus Christi sacramentaliter, sed non spiritualiter.

¶Ad secundum dicendum, quòd solus baptismus permittitur esse ratus hæreticis & schismaticis, quia possunt licitè baptizare in articulo necessitatis. In nullo autem casu licitè possunt

ARTICVLVS VIII.

¶Vtrùm sacerdos degradatus possit hoc sacramentum conficere.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̄ sacerdos degradatus non possit hoc sacramentum conficere. Nullus enim conficit hoc sacramētum nisi per potestatem consecrandi quā habet. Sed degradatus non habet potestatem consecrandi, licet habeat potestatem baptizandi: vt dicit Canō, 1. q. 1. c. quidā. Ergo videtur quòd presbyter degradatus non possit Eucharistiam consecrare.

4. dist. 13. q. 1. art. 1. quol. 12. art. 16.

¶Præterea, Ille qui aliquid dat, potest etiam auferre. Sed episcopus dat presbytero potestatē consecrandi, ordinando ipsum. Ergo etiam potest ei auferre, degradando eum.

¶Præterea, Sacerdos per degradationē aut amittit potestatem consecrandi, aut solam executionem. Sed non solam executionem: quia sic non plus amitteret degradatus quàm excommunicatus, qui etiam executione caret. Ergo videtur quòd amittat potestatem consecrandi. Et ita videtur quòd non possit conficere hoc sacramentum.

¶SED CONTRA est, quod Aug. in 2. contra Parmenianum probat, quòd apostatæ à fide non carent baptismate, per hoc quòd per pœnitentiam redeuntibus non restituitur, & ideo amitti non posse iudicatur. Sed similiter degradatus, si reconcilietur, non est iterum ordinandus. Ergo non amisit potestatem consecrandi. Et ita sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd potestas consecrandi Eucharistiam, pertinet ad characterem sacerdotalis ordinis. Character autem quilibet, quia cum quadam consecratione datur, indelebilis est: vt suprà dictum est, sicut & quæcunque rerum consecrationes perpetuæ sunt, nec amitti, nec reiterari possunt. Vnde manifestum est, quòd potestas consecrandi non amittitur per degradationem. Dicit enim Aug. in Secundo contra Parmenianum, Vtrunque, scilicet baptismus & ordo, sacramentum est, & quadam consecratione vtrunque homini datur: illud, cùm baptizatur, istud, cùm ordinatur: ideoque non licet à catholicis vtrunque iterari. Et sic patet, quòd sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Canon ille non loquitur assertiuè, sed inquisitiuè: sicut ex circunstantia literę haberi potest.

¶Ad secundum dicendum, quòd episcopus nō dat potestatem sacerdotalis ordinis propia virtute, sed instrumentaliter, sicut minister Dei. Cuius effectus per hominem tolli non potest: secundum illud Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo non separet ideo episcopus non potest hanc potestatem auferre: sicut nec ille qui baptizat, potest auferre characterem baptismalem.

¶Ad tertium dicendum, quòd excōmunicatio est medicinalis. Et ideo excommunicatis nō auferrtur executio sacerdotalis potestatis, quasi in perpetuum, sed ad correctionem vsque ad tempus. Degradatis autem auferrtur executio quasi in perpetuum condemnatis.

ARTICVLVS IX.

¶Vtrùm liceat ab excommunicatis, vel hæreticis seu peccatoribus, Communionem recipere & eorum missam audire. *supra q. 64. art. 9. ad secundum & tertiū. & 4. dist. 13. q. 1. ar. 3. q. 1.*

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd aliquis licitè possit Communionem recipere à sacerdotibus hæreticis vel excommunicatis, vel etiam peccatoribus, & ab eis missam audire. Sicut enim Augustinus dicit in lib. de Baptismo. Ergo neque missa melioris sacerdotis est melior. Sequitur quòd missa mali sacerdotis sit mala. Quod est inconueniens: quia malitia ministrorum non potest redundare in Christi mysteria: sicut Augustinus dicit in lib. de Baptismo. Ergo neque missa melioris sacerdotis est melior.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis Octogesimæ secundæ Articulum decimum.

Annot.

IN artic. decimo scito duas esse difficultates. Prima est, an sacerdoti liceat totaliter à celebratione abstinere, & hæc bene solvitur in litera negative. Exigit siquidem recta ratio, quòd potentia sit propter actū, & gratia sit propter vsum, vt commoditate oblata cessantèque omni impedimento, homo quandoque potentia gratiaque in his quæ ad Deum sunt vtatur. Altera difficultas est, an peccatum huiusmodi omissionis sit peccatum mortale. Et est ratio dubitandi quia nec omne præceptum affirmativum nec omne præceptum negativum, obligat ad mortale, nec apparet qua ratione charitati contrarietur talis omissio quamuis appareat q̄ contrarietur feruori charitatis, ex negligentia enim quadam, quæ in tempore charitatis consistere videtur, talis prouenit omissio. Similiter apparet mihi peccatum hoc esse secundum se veniale: vt pote oppositum non ipsi charitati sed eius feruori. Attestatur autem huic sententiæ diuersitas opinionum de licita vel illicita hac omissione: patū enim à licito discedere videtur, quod creditu est à doctoribus esse licitum.

contra petilianum dicit: Neque in homine bono, neque in homine malo aliquis Dei fugiat sacramenta. Sed sacerdotes quāuis sint peccatores & hæretici vel excommunicati, verum conficiunt sacramentum. Ergo videtur quòd non sit vitandum ab eis communionem accipere, vel eorum Missam audire.

¶ Præterea, corpus Christi verum, figuratiuum est corporis mystici: sicut suprà dictū est. Sed à prædictis sacerdotibus verū corpus Christi consecratur. Ergo videtur quòd illi qui sunt de corpore mystico, possint eorum sacrificiis communicare.

¶ Præterea, Multa peccata sunt grauiora quā fornicatio. Sed non est prohibitum audire missas sacerdotum aliter peccantium. Ergo etiam non debet esse prohibitum audire missas sacerdotum fornicariorum.

¶ SED CONTRA est, q̄ Canon dicit 32. dist. Nullus Missam audiat sacerdotis, quem indubitanter concubinam nouit habere. Et Gregorius dicit in 3. dial. quòd pater perfidus Arrianum episcopum misit ad filium, vt de eius manu sacrilega consecrationis Communionem perciperet: sed vir Deo deditus Arriano episcopo venienti exprobrauit, vt debuit.

¶ RESPONDEO dicendum, q̄ (sicut suprà dictum est) lacerdotes si sint hæretici, vel schismatici, vel excommunicati, vel etiam peccatores, quamuis habeant potestatem consecrandi Eucharistiam, non tamen ea rectè vtuntur, sed peccant vtētes. Quicunque autem communicat alicui in peccato, iple particeps peccati efficitur, vnde & in secunda Canon. Ioan. dicitur, quòd qui dixerit ei, aue (scilicet hæretico) communicat operibus illius malignis. Et ideo non licet à prædictis Commnnionem accipere, aut eorum Missam audire. Differt tamen inter prædictas lectas. Nam hæretici & schismatici & excommunicati, sunt per sententiam Ecclesiæ, executione consecrandi priuati: & ideo peccat quicunque eorum missam audit, vel ab eis accipit sacramenta. Sed non omnes peccatores, sunt per sententiam Ecclesiæ executione huius potestatis priuati. Et sic quamuis sint suspensi quantum ad se ex sententia diuina: nō tamen quantum ad alios ex sententia Ecclesiæ. Et ideo vsque ad sententiam Ecclesiæ licet ab eis communionem accipere, & eorum missam audire. Vnde super illud primæ Cor. 5. Cum huiusmodi nec cibum sumere, dicit glo. Aug. Hoc dicēdo, noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspitionis, vel etiam extraordinario vsurpato iudicio: sed potius ex lege Dei secundū ordinē Ecclesiæ, siue vltro confessum, siue accusatū & conuictū.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in hoc quòd refugimus audire Missas talium sacerdotum, aut ab eis communionem recipere, non refugimus Dei sacramenta: sed potius ea veneramur. Vnde hostia à talibus sacerdotibus consecrata, est adoranda: & si reseruetur, licitè potest sumi à sacerdote legitimo. Sed refugimus culpam indignè ministrantium.

¶ Ad secundum dicendum, quòd vnitas corporis mystici est fructus corporis veri percepti. Illi autem qui indignè percipiunt vel ministrant, priuantur fructu: vt suprà dictum est. Et ideo nō est sumendum ex eorum dispensatione sacramentum, ab eis qui sunt in vnitate Ecclesiæ.

*Alias, quæ non sint.

¶ Ad tertium dicendum, quòd licet fornicatio non sit grauior cæteris peccatis: tamen ad eam proniores sunt homines propter carnis concupiscentiam. Et ideo specialiter hoc peccatum sacerdotibus prohibitum est ab Ecclesia, & ne aliquis audiat missam concubinarij sacerdotis. Sed hoc intelligendum est de notorio vel per sententiam, quæ sertur in conuictum, vel per cōfessionem in iure factam, vel quando non potest peccatum aliqua tergiuersatione celari.

ARTICVLVS X.

¶ Vtrùm liceat sacerdoti, omnino à consecratione Eucharistiæ abstinere.

4. dist. 13. q. 3. ar. 2. q. 3. & dist. 13. q. 1. ar. 2. 1. q. 1.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur q̄ liceat sacerdoti, omnino à consecratione Eucharistiæ abstinere. Sicut enim ad officium sacerdotis pertinet Eucharistiam consecrare, ita etiam baptizare, & in aliis sacramentis ministrare. Sed sacerdos non tenetur ministrare in aliis sacramentis, nisi propter curam animarum susceptam. Ergo videtur, quòd nec etiam teneatur Eucharistiam consecrare, si curam non habeat animarum.

¶ Præterea, Nullus tenetur facere quod sibi non licet: alioquin esset perplexus. Sed sacerdoti peccatori vel etiam excommunicato, non licet Eucharistiam consecrare: vt suprà dictum est. Ergo videtur quòd tales non teneantur ad celebrandum. Et ita nec alij: alioquin ex sua culpa commodum reportarent.

¶ Præterea, Dignitas sacerdotalis non perditur per subsequentem infirmitatem: dicit enim Gelasius Papa, & habetur in Decretis dist. 55. Præcepta canonica sicut non patiuntur venire ad sacerdotium debiles corpore, ita si quis in eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit fauciatus: amittere non potest quod tempore suæ synceritatis accepit. Contingit autem quandoque quòd ordinati in sacerdotes, incurrunt aliquos defectus. ex quibus à celebratione impediuntur, sicut est lepra vel morbus caducus, vel aliquid aliud huiusmodi. Non ergo videtur quòd sacerdotes ad celebrandum teneantur.

¶ SED CONTRA est quod Ambro. dicit in quadam oratione, Graue est, quòd ad mensam tuam mūdo corde & manibus innocentibus non venimus: sed grauius est, si dum peccata metuimus, etiam sacrificium non reddamus.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerūt quòd sacerdos potest omnino à consecratione licitè abstinere, nisi teneatur ex cura sibi commissa celebrare populo & sacramenta præbere. Sed hoc irrationabiliter dicitur: quia vnusquisque tenetur vti gratia sibi data, cùm fuerit opportunum: secundum illud 1. ad Corinth. 6. Hortamur ne in vacuū gratiam Dei recipiatis. Opportunitas autem sacrificium offerendi, non solùm attenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet sacramenta ministrari: sed principaliter per comparationem ad Deum, cui consecratione huius sacramenti sacrificium offertur. Vnde sacerdoti etiam si non habeat curam animarum, non licet omnino à celebratione cessare: sed saltem videtur quòd celebrare teneatur in præcipuis festis, & maximè in illis diebus, in quibus fideles communicare consueuerunt. Et hinc est quòd 2. Mach. 4. contra quoldam sacerdotes dicitur, quòd iam non circa altaris officia dediti erant contempto templo, & sacrificiis neglectis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alia sacramenta perficiuntur in vsu fidelium. Et ideo in aliis ministrare non tenetur nisi ille qui super fideles suscipit curam. Sed hoc sacramētum perficitur in consecratione Eucharistiæ, in qua sacrificium Deo offertur: ad quod sacerdos obligatur Deo ex ordine iam suscepto.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sacerdos peccator si per sententiam Ecclesiæ sit executione ordinis priuatus, vel simpliciter vel ad tempus, redditus est impotens ad sacrificium offerēdum & ideo obligatio tollitur. Hoc autem cedit sibi in detrimentū spiritualis fructus magis quàm in emolumentum.

Si verò non sit priuatus potestate celebrandi, non soluitur obligatio. nec tamen perplexus est: quia potest de peccato pœnitere, & celebrare.

¶ Ad tertium dicendum, quòd debilitas vel ægritudo superueniens ordini sacerdotali, ordinem non tollit: executionem tamen ordinis * tollit quantum ad consecrationem Eucharistiæ. Quandoque quidem propter impossibilitatem executionis: sicut si priuetur oculis, aut digitis, aut vsu linguæ. Quandoque autem propter periculum, sicut patet de eo qui patitur morbum caducum, vel etiam quamcunque alienationem mentis. Quandoque propter abominationem: sicut patet de leproso, qui non debet publicè celebrare. Potest tamen missam dicere occul

*Alias impedit.

occultè, nisi lepra adeò inualuerit, quòd per corrosionem membrorum, eum ad hoc reddiderit impotentem.

QVAESTIO OCTVAGESIMA tertia De ritu huius Sacramenti, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ritu huius sacramenti

¶ Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm in celebratione huius mysterij Christus immoletur.

¶ Secundò, de tempore celebrationis.

*Alias aptitudinem.

¶ Tertiò, de loco & aliis, quæ pertinet ad *apparatum huius celebrationis.

¶ Quartò, de his quæ in celebratione huius mysterij dicuntur.

¶ Quintò, de his quæ circa celebrationem huius mysterij fiunt.

¶ Sextò, de defectibus, qui circa celebrationem huius sacramenti occurrunt.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm in hoc sacramento Christus immoletur.

Infrà art. 2. corp. & ad 1. & 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in celebratione huius sacramenti, Christus non immoletur. Dicitur enim Hebræ. 10. quòd Christus vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos. Sed illa oblatio fuit eius immolatio. Christus ergo non immolatur in celebratione huius sacramenti.

¶ Præterea: Immolatio Christi facta est in cruce, in qua tradidit semetipsum oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis vt dicitur Ephes. 5. Sed in celebratione huius mysterij Christus non crucifigitur. Ergo nec immolatur.

¶ Præterea, Sicut August. dicit in 4. lib. de Trin. in immolatione Christi idem est sacerdos & hostia. Sed in celebratione huius sacramenti non est idem sacerdos & hostia. Ergo celebratio huius sacramenti non est Christi immolatio.

¶ SED CONTRA est quod August. dicit in lib. Sententiarum Prosperi: Semel immolatus est in semetipso Christus, & tamen quotidie immolatur in sacramento.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd duplici ratione celebratio huius sacramenti dicitur immolatio Christi. Primò quidem: quia sicut dicit August. ad Simplicium, solent imagines, earum rerum nominibus appellari, quarū imagines sunt: sicut cùm intuentes tabulam aut parietem pictum, dicimus, ille Cicero est, & ille Sallustius. Celebratio autem huius sacramenti (sicut suprà dictum est) imago quædam est repræsentatiua passionis Christi, quæ est vera eius immolatio. Et ideo celebratio huius sacramenti dicitur Christi immolatio. Vnde Ambr. dicit super Epistolam ad Hebr. In Christo semel oblata est hostia, ad salutem sempiternam potens, quid ergo nos, nonne per singulos dies offerimus? sed ad recordationem mortis eius. Alio modo quantum ad effectum passionis Christi: quia scilicet per hoc sacramentum participes efficimur fructus Dominicæ passionis. Vnde in quadam Dominicali oratione secreta dicitur, Quoties huius hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur. Quantum igitur ad primum modum, potest dici Christus immolari etiam in figuris veteris Testamenti: Vnde & Apoc. 13. dicitur, Quorum nomina non sunt scripta in libro vitæ agni, qui occisus est ab origine mundi. Sed quantum ad secundum modum proprium est huic sacramento, quòd in eius celebratione Christus immoletur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Ambrosi ibidem dicit. Vna est hostia (quam scilicet Christus obtulit, & nos offerimus) & non multæ, quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius. Sicut enim quòd vbique offertur, vnum est corpus & non multa corpora, ita & vnum sacrificium.

¶ Ad secundum dicendum, quòd sicut celebratio huius sacramēti est imago repræsentatiua passionis Christi, ita altare est repræsentatiuum crucis ipsius, in qua Christus in propria specie immolatus est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd per eandem rationem etiam sacerdos gerit imaginem Christi, in cuius persona & virtute verba Pronuntiat ad consecrandum: vt ex supradictis patet. Et ita quodammodo idem est sacerdos & hostia.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm conuenienter sit determinatum tempus celebrationis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ inconuenienter sit determinatum tempus celebrationis huius mysterij. Hoc enim sacramentum est repræsentatiuum Dominicæ passionis: vt dictum est. Sed commemoratio Dominicæ passionis fit in Ecclesia semel in anno. dicit enim August super Psalm. 21. Quotiescunque Pascha celebratur, nunquid toties Christus occiditur: sed tamen anniuersaria recordatio repræsentat quod olim factū est: & sic nos facit moueri, tanquam videamus in cruce pendentem Dominum. Ergo hoc sacramentum non debet celebrari nisi semel in anno. 4. dist. 13. q. 1. ar. 1. q. 4.

¶ Præterea, Passio Christi commemoratur in Ecclesia sexta feria ante Pascha, non autem in festo Natalis. Cùm ergo hoc sacramētum sit commemorationum Dominicæ passionis, videtur inconueniens esse, quòd in die Natalis rer celebretur hoc sacramentum, in paraseeue autem totaliter intermittitur.

¶ Præterea, In celebratione huius sacramenti Ecclesia debet imitari institutionem Christi. Sed Christus consecrauit hoc sacramentum hora serotina. Ergo videtur, quòd hora tali debeat hoc sacramentum celebrari.

¶ Præterea, Sicut habetur de consecrat. distinct. 1. Leo Papa scribit Dioscoro Alexandrino episcopo, quòd in prima parte diei missas celebrare licet. Sed dies incipit à media nocte, vt suprà dictum est. Ergo videtur quòd etiam post mediam noctem liceat celebrare.

¶ Præterea, In quadam Dominicali oratione secreta dicitur, Cōcede nobis Domine quæsumus hæc frequentare mysteria. Sed maior erit frequentia si etiam pluribus horis in die sacerdos celebret. Ergo videtur quòd non debeat prohiberi sacerdos plures celebrare in die.

¶ SED IN CONTRARIVM est consuetudo, quam seruat Ecclesia secundum Canonum statuta.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) in celebratione huius mysterij attenditur repræsentatio Dominicæ passionis, & participatio fructus eius. Et secundum vtrunq; oportuit determinare tempus aptum celebrationi huius sacramenti. Quia enim fructu Dominicæ passionis quotidie indigemus, propter quotidianos defectus, quotidie in Ecclesia regulariter hoc sacramentum offertur. Vnde & Dominus nos petere docet Luc 11 Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. quod exponens Aug. li. de verbis Domini dicit, Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum Græci in Orientiente facere consueuerunt? accipe quotidie quod quotidie tibi prosit. Quia verò Dominica passio celebrata est à tertia hora vsque ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei, solenniter hoc sacramentum in Ecclesia celebratur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quod in hoc sacramento recolitur passio Christi, secundum quòd eius effectus ad fideles derivatur. Sed tempore passionis recolitur passio Christi solùm secundum hoc quòd in ipso capite nostro fuit perfecta. Quod quidem factum est semel: quotidie autem fructum Dominicæ passionis fideles percipiunt. Et ideo illa commemoratio fit semel in anno, hoc autem quotidie & propter fructum & propter iugem memoriam.

¶ Ad secundum dicēdum, quòd veniente veritate, cessat figura. Hoc autem sacramentum est figura quædam & exemplum Dominicæ passionis: sicut dictum est. Et ideo in die quo ipsa passio Domini recolitur, prout realiter gesta est, non celebratur consecratio huius sacramenti. ne tamen Ecclesia ea etiam die fit sine fructu passionis per hoc sacramentum nobis exhibito, corpus Christi consecratum in die præcedenti reservatur sumendum in illo die. Non autem sanguis, propter periculum, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Super Quæstionis ordinem materia Articulorum tertium.

Antoni. IN artic. tertio quæst. 83. ad tertium, dubium oc currit de virtute altaris, Ecclesiæ & aliorum inanimatorum consecratorum, an ut solum ex parte nostri (qui inde sanctimonium & deuotionem an ex parte rei, an sit in ipsis rebus virtus aliqua spiritualis an sola diuina assistentia, & an generali modo tantum, an speciali quo dammodo diuina hæc virtus assistat.

Antoni. ¶ Ad horum euidentiā sciendum est, quòd sunt in hac re modi dicendi duo extremi. Alter quòd huiusmodi consecrationes ab Ecclesia ad inuentæ, ex parte tantum nostra fiant: ita quòd deuotio nostra est quæ effectus diuinæ virtutis pronocat apparere: ibi magis quam alibi: quoniam Deus, nullo speciali modo est in his post consecrationem, quàm prius non erat. Et ratio est, quia, cum tales consecrationes ipsæ sint humanæ opera, nihil conferentes rei consecratæ secundum se. Alter, quòd per huiusmodi consecrationes adipiscuntur res ipsæ quandam virtutem spiritualem, quæ est quædam qualitas intentionalis, veluti intentio coloris in aëre, & super verba literæ huius fundatur. Verumque autem modum vtrandum videtur, & media via progrediendo, dicendum est quòd per huiusmodi consecrationes adipiscuntur consecratæ res spiritualem virtutem inchoatiuè: & in hoc ipso sortiuntur diuinam præsentiam speciali modo. Consecrationes siquidem Ecclesiasticæ non sunt humana tantum opera, sed sunt efficaces ex Christi sacerdotio: à quo ficut per seipsum efficaciam habent sacramentales operationes (quia ab ipso immediatè sunt institutæ sacramenta) ita participatum in ministris suis efficaciam præbet consecrationibus, quæ ab ipsis fiunt. Ita quòd ex Christi sacerdotio diffuso & participato in nobis, res consecratæ habiles redduntur ad excitandam in nobis reuerentiam & deuotionē, sicut aqua ex tactu carnis Christi redditur habilis ad baptismum, & huiusmodi habiles vocatur spirituali virtus inchoatiuè. Et hinc apparet, q. Deus qui erat consecrationem erat Ecclesiæ præsens, sicut alias rebus per præsentiam, essentiā & potentiam, sit postea præsens altari Ecclesiæ, quia sanguis specialius est imago Dominicæ passionis: vt suprà dictum est. Nec verū est quòd quidam dicunt, quòd per immissionē particulæ corporis Christi in vinum in sanguinem: hoc enim aliter fieri non potest, quàm per consecrationem factam sub debita forma verborum. In die autem Nativitatis plures missæ celebrantur propter triplicem Christi natiuitatem. Quarum vna est æterna, quæ quantum ad nos est occulta. Et ideo vna missa cantatur in nocte: in cuius introitu dicitur, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Alia autem est temporalis, sed spiritualis: qua scilicet Christus oritur tan quam lucifer in cordibus nostris: vt dicitur 2. Pet. 1. Et propter hoc cantatur missa in aurora: in cuius introitu dicitur, Lux fulgebit hodie super nos. Tertia est Christi natiuitas temporalis & corporalis: secundum quam visibilis nobis processit ex vtero Virginali, carne indutus. Et ob hoc cantatur tertia missa in clara luce: in cuius introitu dicitur, Puer natus est nobis. Licet econuerso possit dici quòd natiuitas æterna secundum se est in plena luce: & ob hoc in Euangelio tertiæ missæ fit mentio de natiuitate æterna. Secundum autem natiuitatem corporalem, ad literam natus est de nocte, in signum quòd veniebat ad tenebras infirmitatis nostræ. Vnde & in missa nocturna dicitur Euangelium de corporali Christi natiuitate. Sicut etiam & in aliis diebus, in quibus occurrunt plura *Dei beneficia, vel recolenda, vel expetenda, plures missæ celebrantur in die: puta vna pro festo, & alia pro ieiunio vel pro mortuis.

*Aliàs Christi.

¶Ad tertium dicendum, quòd (sicut dictū est superius) Christus voluit vltimo hoc sacramentum discipulis tradere, vt fortius eorum cordibus imprimeretur. Et ideo post cœnam in fine diei hoc sacramentum consecrauit, & discipulis suis tradidit. A nobis tamen celebratur hora Dominicæ passionis, scilicet diebus festis in tertia, quando crucifixus est linguis Iudæorum, vt dicitur Marc. 15. & quando Spiritus sanctus descendit super discipulos, vel diebus profestis in sexta: quando crucifixus est in manibus militum, vt habetur Io. 19. decimonono vel diebus ieiuniorum in nona, quando voce magna clamans emisit spiritū: vt dicitur Matt. vigesimoseptimo.

Potest tamen tardari, maximè quando sunt ordines faciendi, & præcipuè in sabbato sancto, tum propter prolixitatem officij, tum quia ordines pertinent ad diem Dominicam: vt habetur in Decret. distinct. 75. ca. quod à patribus. Possunt tamen missæ celebrari in prima parte diei propter aliquam necessitatem: vt dicitur de consec. dist. 1. c. necesse est, &c.

¶Ad quartum dicendum, quòd regulariter missa debet celebrari in die, & non in nocte: quia ipse Christus est præsens in hoc sacramento: qui dicit Joan. 9. Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est venit nox quando nemo potest operari. quâ diu in mundo sum, lux sum mundi. Ita tamen quòd principium diei accipiatur non à media nocte: nec etiam ab ortu solis, id est quando substantia solis apparet super terram, sed quādo incipit apparere autora: tunc enim quodammodo dicitur sol ortus inquantum claritas radiorum eius apparet. Vnde & Mar. 16. dicitur quod mulieres venerunt ad monumentum orto iam sole: cùm tamen venerint, cùm adhuc tenebræ essent ad monumentum: vt dicitur Ioannis 20. Sic enim hanc contrarietatem soluit Augustin. lib. de consen. Euange. Specialiter tamen in nocte natalis Domini missa celebratur, propter hoc quòd Dominus in nocte natus est vt dicitur de consecr. dist. 1. cap. nocte, &c. Et similiter etiam in sabbato sancto circa noctis principium, propter hoc quòd Dominus nocte surrexit, id est cùm adhuc tenebræ essent ante manifestum solis ortum.

¶Ad quintum dicendum, quòd sicut habetur de consec. dist. 1. ex Decreto Alexand. Papæ sufficit sacerdoti vnam missam in die vna celebrare: quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit: & valde felix est, qui vnā digne celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, alteram de die, si necesse sit. Qui verò pro pecunia aut aculationibus secularium, vna die præsumunt plures celebrare missas, non æstimo euadere dānationem. Et extra de celebr. miss. dicit Innoc. quòd excepto die natiuitatis Dominicæ (nisi causa necessitatis suadeat) sufficit sacerdoti semel in die vnam missam solummodo celebrare.

ARTICVLVS III.

¶ Virum oporteat hoc sacramentum celebrari in domo & vasis sacris.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non oporteat hoc sacramentum celebrari in domo & vasis sacris. Hoc enim sacramentum est repræsentatiuum Dominicæ passionis. Sed Christus non est passus in domo, sed extra portam ciuitatis secundum illud Heb. vlt. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Ergo videtur quòd hoc sacramentū non debeat celebrari in domo, sed magis sub dio. 4. dist. 13. q. 1. art. 2. q. 5. & dist. 24. q. 2. art. 2. ad 1. num.

¶Præterea, In celebratione huius sacramenti debet Ecclesia imitari morem Christi & Apostolorum. Sed domus, in qua primò Christus hoc sacramentum confecit, non fuit consecrata: sed fuit quoddam commune cœnaculum, à quodam patresfamilias præparatum: vt habetur Luc. 22. Legitur etiam Act. 2. & Apostoli erant perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, & sumebant cibum cum exultatione. Ergo nec modo oportet domos esse consecratas, in quibus hoc sacramentum celebratur.

¶Præterea, Nihil frustra in Ecclesia fieri debet quæ Spiritu sancto gubernatur. Sed frustra videtur adhiberi consecratio Ecclesiæ, vel altari & huiusmodi rebus inanimatis, quæ non sunt susceptiuæ gratiæ vel spiritualis virtutis. Inconuenienter igitur huiusmodi consecrationes in Ecclesia fiunt.

¶Præterea, Solum diuina opera debent recoli cum quadam solennitate: secundum illud Psal. In operibus manuum tuarum exultabo. Sed Ecclesia vel altare opere humano consecratur, sicut & calix & ministri, & alia huiusmodi. Sed horum consecrationes non recoluntur celebriter in Ecclesia. Ergo neque cōsecratio Ecclesiæ vel altaris, cum solennitate recoli debet.

¶Præterea, Veritas debet respondere figuræ. Sed in veteri Testamento, quod gerebat figuram noui, non fiebat altare de lapidibus sectis: dicitur enim Exod. 20. Altare de terra facietis mihi, & si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Exod. etiam 27. mandatur fieri altare de lignis Sethim vestitis ære, vel etiam auro, vt habetur Exo. 25. Ergo videtur incōuenienter obseruari in Ecclesia, q altare fiat solùm de lapide.

¶Præterea, Calix cum patena repræsentat sepulchrum Christi quòd fuit excisum in petra: & in Euāgeliis habetur. Ergo calix debet de petra fieri, & nō solùm de argento vel auro vel stāno.

¶Præterea, Sicut aurum pretiosius est inter materias vasorūm: ita panni serici pretiosiores sunt inter alios pānos. Ergo sicut calix fit de auro, ita pallæ altaris debent de serico fieri, & non solum de panno lineo.

¶Præterea & aliis huiusmodi speciali modo sicut nouo instrumento ad excitandam reuerentiam & deuotionem circa diuinum cultum. Perducitur autem ad complementum huiusmodi virtus, quam diuina huiusmodi assistentia actualiter virtute consecrata ad excitandam deuotionem, reuerentiam vel aliquem alium effectum, ad quem res consecrata est faciendum. Confonante autem doctrinam hanc superadictis, & literæ huic, & his quæ communiter opinantur de rebus inanimatis consecratis, facile patet applicando, præter hoc quod probabilis valde est.

¶ Et hæc de Eucharistia dicta pro nunc sufficiant.

¶Præterea dispensatio sacramentorum, & ordinatio eorundem ad ministros Ecclesiæ pertinet, sicut dispensatio rerum temporalium subiacet ordinationi principum secularium. vnde & Apostolus dicit 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Sed si circa dispensationem rerum temporalium aliquid fiat contra statuta principum, habetur irritum. Ergo si hæc quæ dicta sunt conuenienter sunt statuta per prælatos Ecclesiæ, videtur quòd sine his corpus Christi cōfici non possit. Et sic videtur sequi quod verba Christi nō sint sufficientia ad hoc sacramentum conficiendum, quod est inconueniens. Nō ergo videtur cōueniens fuisse, quod hæc circa celebrationem huius sacramenti statuerentur.

¶SED CONTRA est, quòd ea quæ per Ecclesiam statuuntur, ab ipso Christo ordinantur, qui dicit Matth. 18. Vbicunque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

¶RESPONDEO dicendum, quòd in his quæ circunstant hoc sacramentum, duo considerantur. Quorum vnum pertinet ad repræsentationem eorum, quæ circa Dominicam passionem sunt acta. Aliud autem pertinet ad reuerentiam huius sacramenti, in quo Christus secundum veritatem continetur, & non solùm in figura. Vnde & consecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in vsum huius sacramenti: tum propter sacramenti reuerentiam, tum ad repræsentandum effectum * sacramenti, qui ex passione Christi prouenit, secūdum illud Hebr. vltim. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum, &c.

*Aliàs sanctitatis.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd regulariter hoc sacramentum celebrari debet in domo, per quam significatur Ecclesia, secundum illud primæ Timoth. 3. Vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, extra Ecclesiam enim non est locus veri sacrificij: vt Augustinus dicit. Et quia Ecclesia non erat concludenda sub finibus gentis Iudaicæ, sed erat in vniuerso mundo fundanda, ideo passio Christi non est celebrata intra ciuitatem Iudæorum, sed sub diuo: vt sic totus mundus se haberet ad passionem Christi vt domus. Et tamen, vt dicitur de consecr. distinct. 1. cap. concedimus. in itinere positis si Ecclesia defuerit, sub dio, seu in tentorio, si tabula altaris consecrata cæteraque sacra mysteria ad id officium pertinentia, ibi affuerint, missarum solennia celebrari concedimus.

¶Ad secundum dicendum, quòd domus, in qua hoc sacramentum celebratur, Ecclesiam significat, sicut & Ecclesia nominatur, quæ conuenienter consecratur: tum ad repræsentandam sanctificationem, quam Ecclesia consecuta est per passionem Christi, tum etiam ad significandam sanctitatem, quæ requiritur in his qui hoc sacramentum suscipere debent. Per altare autem significatur ipse Christus, de quo dicit Apostolus Hebræ. vltim. Per ipsum offerimus hostiam laudis Deo. Vnde & consecratio altaris significat sanctificatem Christi: de qua dicitur Lucæ primo. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Vnde de consecra. distinct. 1. dicitur, Altaria placuit non solùm vnctione chrismatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari. Et ideo regulariter non licet celebrare hoc sacramentum nisi in domibus consecratis. Vnde sicut habetur de consecr. distin. 1. nullus presbyter missas celebrare præsumat, nisi in consecratis ab episcopo locis. Propter quod etiam quia Pagani non sunt de Ecclesia, nec alij infideles, ideo eadem distinct. legitur, Ecclesiam, in qua mortuorum * cadauera infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet: sed si apta videtur ad consecrandum, inde euulsis corporibus, & rasis parietibus vel tiguis eius loci, rezedificetur: sed si hæc consecrata prius fuerit, missas in ea celebrare licet, tamen si fideles fuerunt, qui in ea sepulti sunt. Propter necessitatem tamen potest hoc sacramentum peragi in domibus non consecratis, vel violatis: sed tamen de consensu episcopi. Vnde in eadem dist. legitur, Missarum solennia non vbique, sed in locis ab episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, celebranda esse censemus. Non tamen sine altari portatili consecrato. vnde in eadem dist. legitur, Cōcedimus si Ecclesiæ fuerint incensæ vel combustæ in capellis cum tabula consecrata, missas iterum celebrari. Quia enim sanctitas Christi fons est totius ecclesiasticæ sanctitatis, ideo in necessitate sufficit ad peragendum hoc sacramentum altare sanctificatum. Propter quod etiam nunquam Ecclesia sine altari consecratur: tamen sine Ecclesia quandoque consecratur altare cum reliquiis Sanctorum, quorū vita abscondita est cū Christo in Deo. Vnde in eadē dist. legitur, Placuit vt altaria, in quibus nullum corpus aut reliquiæ martyris conditæ probantur, ab episcopis, qui eisdem locis præsunt, si fieri potest, euertantur.

*Aliàs cadauera fidelium, sine infidelium.

¶Ad tertium dicendum, quòd quia consecratio altaris repræsentat sanctitatem Christi, consecratio verò domus sanctitatem totius Ecclesiæ: ideo conuenientius recolitur cum sanctitate & solennitate consecratio Ecclesiæ vel altaris, quàm aliorum quæ consecrantur. Propter quod etiam octo diebus solennitas dedicationis agitur, ad significandam beatam resurrectionem Christi & membrorum Ecclesiæ. Nec est opus solius hominis consecratio Ecclesiæ & altaris, cùm habeat spiritualem virtutem. Vnde de consecrat. dist. eadem dicitur, Solennitates dedicationum Ecclesiarum per singulos annos solenniter sunt celebrandæ. Quòd autem octo diebus encænia sint celebranda, in lib. Regū perfecta dedicatione templi, reperies, scilicet. 3. Reg. 8.

¶Ad quintum dicendum, quòd sicut legitur de consecrat. dist. 1. altaria, si non sint lapidea, chrismatis vnctione non consecrentur. Quod quidem competit & significationibus huius sacramenti: tum quia altare significat Christum. dicitur autem primæ Corinth. 10. Petra autem erat Christus: tum etiam quia corpus Christi in sepulchro lapideo fuit reconditum. Competit etiam quo ad vsum sacramenti. Lapis enim & solidus est, & de facili potest inueniri vbique: quod non erat necessarium in veteri lege, vbi fiebat in vno loco altare. Quòd autem mandatur altare fieri de terra, vel de lapidibus intactis, fuit ad idolatriam remouendam.

¶Ad sextum dicendum est: quòd sicut in distinctione eadem dicitur cap. vasa, quondam sacerdotes non aureis, sed ligneis calicibus vtebantur. Zepherinus autem Papa patenis vitreis mis-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sam celebrari constituit:deinde Vrbanus omnia fecit argentea, Postmodum autem statutum est, vt calix Domini cum patena sit ex auro omnino siue argento fiat,vel saltem stanneus calix habeatur,De ære autem aut ex auricalco non fiat, quia hoc vim virtute æruginem parit,pariterq; vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo seu vitreo calice præsumat missam cantare:quia scilicet lignum porosum est, & sanguis consecratus in eo remaneret:vitrum autem fragile est, & posset fractionis periculum imminere,&eadem ratio est de lapide.Et ideo propter reuerentiam sacramenti statutum est, vt ex prædictis materiis calix fiat.

¶Ad septimum dicendum, quòd vbi potuit sine periculo fieri, Ecclesia statuit circa hoc sacramentū id quod expressius repræsentat passionem Christi.Non erat autem tantum periculū circa corpus,quod ponitur in corporali,sicut circa sanguinē, qui continetur in calice.Et ideo licet calix non fiat de petra:corporale tamen sit de panno lineo, quo corpus Christi fuit inuolutum.Vnde in epistola Syluestri papæ in eadem di.legitur,Consultò omnium statuimus,vt sacrificium altaris non in serico pāno aut intincto,quisquā celebrare missam præsumat:sed in pano lineo ab episcopo consecrato, sicut corpus Christi in sindone linea & munda sepultum fuit Competit etiam pānus lineus propter sui munditiam,ad significandam conscientiæ puritatē: & propter multiplicem laborem,quo talis pannus præparatur ad significandam Christi passionem.

¶Ad Octauum dicendum,quòd dispensatio sacramentorū pertinet ad ministros Ecclesiæ: sed consecratio eorum est ab ipso Deo.Et ideo ministri Ecclesiæ non habent aliquid statuere circa formam consecrationis:sed circa vsum sacramenti & modū celebrandi.Et ideo si sacerdos verba consecrationis proferat super materiā debita cum intentione consecrandi,absque omnibus prædictis,scilicet domo & altari, calice & corporali consecratis & cæteris huiusmodi per Ecclesiam institutis, consecrat quidem in rei veritate corpus Christi:peccat tamen grauiter,ritum Ecclesiæ non seruans.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum conuenienter ordinentur ea quæ circa hoc sacramentum dicuntur.

4.di.1.q.1.art 5.q.2 ad secundum Et di 8 in expolit. Et di. 13. inexpolit. principio. Et di. 15. q.4.ar.3. q.1.cor. Et 1. Tymot. 2.le. 2 col.2.in principio.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ inconuenienter ordinentur ea quę circa hoc sacramētum dicuntur.Hoc enim sacramentum verbis Christi consecratur:vt Ambrosius dicit in libro de Sacramentis. Non ergo debent aliqua alia in hoc sacramento dici quàm verba Christi.

¶Præterea, Verba Christi nobis per Euangelium innotescunt. Sed quædam dicuntur circa consecrationem huius sacramenti, quæ in Euangeliis non ponuntur:non enim legitur in Euangelio quòd Christus in consecratione huius sacramenti, oculos ad cælum leuauerit,similiter etiam in Euangeliis dicitur, Accipite,& comedite,nec ponitur omnes:cùm in celebratione huius sacramenti dicatur,Eleuatis oculis in cælum:& iterum,Accipite,& manducate ex hoc omnes.Inconuenienter ergo huiusmodi verba dicuntur in celebratione huius sacramenti.

¶Præterea,Omnia sacramenta ordinantur ad salutem fidelium Sed in celebratione aliorum sacramentorum non fit communis oratio pro salute fidelium defunctorum. Ergo inconuenienter fit in hoc sacramento.

¶Præterea,Baptismus dicitur specialiter fidei sacramentum. Ea ergo quæ pertinent ad institutionem fidei, magis debent circa baptismum tradi,quàm circa hoc sacramentum, sicut doctrina Apostolica & Euangelica.

Præterea,In omni sacramento exigitur deuotio fidelium. Non ergo magis in hoc sacramēto,quam in aliis deberet excitari deuotio fidelium per laudes diuinas & per admonitiones : puta cum dicitur,Sursum corda.

¶Præterea,Minister huius sacramenti est sacerdos:vt dictū est. Omnia ergo quæ in hoc sacramento dicuntur, à sacerdote dici deberent:& non quædam à ministris,quædam à choro.

¶Præterea,Hoc sacramentum per cerutudinem operatur virtus diuina, Superfluè ergo sacerdos petit huius sacramenti perfectionem,cùm dicit,Quam oblationem tu Deus in omnibus,&c.

¶Præterea,Sacrificium nouæ legis multò est excellentius,quàm sacrificium antiquorum Patrum.Inconuenienter ergo sacerdos petit,quòd hoc sacrificium habeatur sicut sacrificium Abel, Abrahæ & Melchisedec.

¶Præterea,Corpus Christi,sicut nō incipit esse in hoc sacramento per loci mutationem (vt supra dictum est)ita etiam nec esse definit.Inconuenienter ergo sacerdos petit, Iube hoc perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum.

¶SED CONTRA est,quòd dicitur de consecra. distin 1. Iacobus frater Domini secundum carnem,& Basilius Cæsariensis episcopus *ediderunt Missæ celebrationem.Ex quorum auctoritate patet conuenienter singula circa hoc dici.

*Alibi scripsimus ad diderunt nobis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quia in sacramento totum mysterium nostræ salutis comprehenditur; ideo præ cæteris sacramentis cum maiori solennitate agitur. Et quia scriptum est Ecclesiast. 4.Custodi pedem tuum ingrediens domū Domini.& Ecclesiast. decimooctauo Ante orationem præpara animam tuam:ideo ante celebrationem huius mysterij, primò quidem præmittitur præparatio quædam , ad dignè agenda ea quæ sequuntur. Cuius præparationis prima pars est laus diuina,quæ fit in introitu,secundum illud Psalm. Sacrificium laudis honorificabit me,& illic iter,quo ostendā illi salutare Dei. Et sumitur hoc,vt pluries de Psalm.vel saltem cum Psalm. cantatur:quia vt Dionys.dicit tertio cap.Eccl.hierarch. Psalmi comprehendunt per modum laudis quicquid in sacra Scriptura cōtinetur. Secunda pars continet commemorationem præsentis miseriæ,dum misericordia petitur dicendo , Kyrie eleison,ter quidem pro persona Patris,ter autem pro persona Filij,cùm dicitur,Christe eleison:& ter pro persona Spiritus sancti,cùm subditur kyrie eleison,contra triplicem miseriam,ignorantiæ,culpæ & pœnæ:vel ad significandum quòd omnes personæ sunt in te inuicem.Tertia autem pars commemorat cælestem gloriam,ad quam tendimus post præsentem vitam & miseriam,dicendo,Gloria in excelsis Deo , quæ cantatur in festis, in quibus commemoratur cælestis gloria,intermittitur autem in officiis luctuosis,quæ ad commemorationem miseriæ pertinent.Quarta autem pars continet orationem , quam sacerdos pro populo facit,vt digni habeantur tantis mysteriis. Secundò autem præmittitur instructio fidelis populi:quia hoc sacramentum est mysterium fidei:vt supra habitum est. Quæ quidem instructio dispositiuè quidem fit per doctrinam Prophetarum & Apostolorum , quæ in Ecclesia legitur per lectores & subdiaconos. Post quam lectionem cantatur à choro graduale, quod significat perfectum vitæ : & haleluiah , quod significat spiritualem exultationem vel tractus in officiis luctuosis,qui significat spiritualem gemitum , hæc enim consequi debent in populo ex prædicta doctrina.Perfectè autem populus instruitur per doctrinam Christi in Euangelio contentam,quæ à summis ministris legitur,scilicet à diaconibus.Et quia Christo credimus tanquam diuinæ veritati (secundum illud Ioan.8.Si veritatem dico vobis,quare non creditis mihi ?) lecto Euangelio symbolum fidei cantatur,in quo populus ostendit,se per fidem Christi doctrinæ assentire.Cantatur autem hoc symbolum in festis,de quibus fit aliqua mentio in symbolo,sicut in festis Christi & beatæ Virginis & Apostolorum (quia hanc fidē fundauerunt)& aliis huiusmodi.Sic igitur populo præparato & instructo,consequenter acceditur ad celebrationē mysterij,quod quidem & offertur vt sacrificiū,& consecratur,& sumitur vt sacramentū.Vnde primò peragitur oblatio,secundò consecratio materiæ oblatæ,tertio eiusdē perceptio Circa oblationē verò duo aguntur,scilicet laus populi in cantu offertorij:(per quod significatur lætitia offerentium)& oratio sacerdotis,qui petit vt oblatio populi sit Deo accepta(vnde & 1 Paralipomen.29.dixit Dauid,Ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli vniuersa hæc,& populum tuū qui hic repertus est,vidi cū ingenti gaudio tibi offerre donaria)& postea orat dicēs,Domine Deus custodi hanc voluntatem Deinde circa consecrationē,quæ supernaturali virtute agitur,primò excitatur populus ad deuotionem in præfatione,vnde & monetur sursum corda habere ad Dominum Et ideo finita præfatione populus deuotè laudat diuinitatem Christi,cum Angelis dicens, Sanctus , Sanctus , & humanitatem cum pueris dicens,Benedictus qui venit. Deinde sacerdos secretò commemorat,primò quidem pro quibus hoc sacrificium offertur,scilicet pro vniuersali Ecclesia , & pro his qui in sublimitate sunt constituti 1. Timoth 2.& specialiter quosdam qui offerunt, vel pro quibus offertur. Secundò commemorat sanctos, quorum patrocinia implorat pro prædictis , cùm dicit communicantes & memoriam venerantes,&c.Tertiò petitionem concludit cùm dicit,vt hæc oblatio sit illis pro quibus offertur salutaris.Deinde accedit ad ipsam consecrationem , in qua primò petit consecrationis effectum,cùm dicit, Quam oblationem tu Deus,&c Secundò consecrationem peragit per verba Saluatoris,cùm dicit,Qui pridie,&c.Tertiò exultat præsumptionem per obedientiam ad mandatum Christi, cùm dicit,Et memores Quarto petit hoc sacrificiū per actum esse deo acceptum,cùm dicit , Supra quæ propitio , &c. Quintò petit huius sacrificij & sacramenti effectum.Primò quidem,quantum ad ipsos sumentes,cùm dicit,Supplices te rogamus.Secundo quantum ad mortuos , qui iam sumere , non possunt, cùm dicit,Memento etiam Domine,&c.Tertiò,specialiter quantum ad ipsos sacerdotes offerentes,cùm dicit,Nobis quoque peccatoribus.Deinde agitur de perceptione sacramenti , & primò præparatur populus ad percipiendum.Primò quidem,per orationem communē totius populi(quæ est oratio Dominica , in qua petimus panem quotidianum nobis dari) & etiam priuatim,quam specialiter sacerdos pro populo offert,cum dicit,Libera nos quæsumus Domine , &c.Secundò præparatur populus per pacem,quæ datur dicendo,Agnus Dei, est enim hoc sacramentum vnitatis & pacis:vt supra dictum est. In Missis tamen defunctorum,in quibus sacrificium offertur,non pro pace præsenti,sed pro requie mortuorum , pax intermittitur.Deinde sequitur perceptio sacramenti primò percipiente sacerdote,& postmodum alijs dante:quia, vt Dionys.dicit.3.cap.Eccle. hierar.ille qui aliis diuina tradit,primò debet ipse particeps esse.Vltimò autem tota missæ celebratio in gratiarum actione terminatur,populo exultante pro sumptione mysterij (quod significat cantus post communionem) & sacerdote per orationem gratias offerente,sicut & Christus celebrata cœna cum discipulis hymnum dixit,vt dicitur Matt.26.

¶AD PRIMVM ergo dicendum,quòd consecratio solis verbis Christi cōficitur.Alia verò necesse est addere ad præparationem populi sumentis,sicut dictum est.

¶Ad secundum dicendum , quòd sicut dicitur Ioannis vltimo, Multa sunt a Domino facta vel dicta quæ Euangelistæ non scripserunt. inter quæ fuit hoc,quòd Dominus in cœna oculos leuauit in cælū quod tamen Ecclesia ex traditione Apostolorum habuit Rationabile enim videtur , vt qui in suscitatione Lazari (vt habetur Io. 11.) & in orationē,quam pro discipulis fecit Io. 17.oculos leuauit ad Patrē,in huius sacramēti institutione multò magis hoc fecerit , tanquā in re potiori.Quod autē dicitur, Manducate & comedite,non differt quantū ad sensum:nec multum refert quid dicatur,præsertim cùm verba illa non sint de forma,vt suprà dictum est.Quod autem additur,omnes,intelligitur in verbis Euangelij,licet non exprimatur:quia ipse dixerat Io.6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis,non habebitis vitam in vobis.

¶Ad tertium dicendum,quòd Eucharistia est sacramentum totius Ecclesiasticæ vnitatis.Et ideo specialiter in hoc sacramento magis quàm in aliis debet fieri mentio de omnibus quæ pertinent ad salutem totius Ecclesiæ.

¶Ad quartum dicendum,quòd institutio fidei est duplex. Vna quæ fit nouiter imbuēdis,scilicet catechumenis:& talis institutio fit* per baptismum. Alia autem est institutio, qua instruitur fidelis populus,qui communicat huic mysterio , & talis institutio fit in hoc sacramento Et tamen ab hac institutione nō repelluntur etiā catechumeni & infideles.Vnde dicitur de consecratione distinct.1.Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam,& audire verbum Dei,siue Gentilem,siue hæreticum,siue Iudæum vique ad Missam catechumenorum,in qua scilicet cōtinetur institutio fidei.

*Alias circa.

¶Ad quintum dicendum , quòd in hoc sacramento & maior deuotio requiritur quam in aliis sacramentis (propter hoc q̄ in hoc sacramento totus Christus continetur) & etiam communior,quia in hoc sacramento requiritur deuotio totius populi pro quo sacrificium offertur , & non solùm percipientium sacramentum,sicut in aliis sacramentis. Et ideo vt Cyprian.dicit,sacerdos præfatione præmissa parat fratrum mentes, dicendo,sursum corda , vt dum respondet plebs , habemus ad Dominū,admoneatur nihil aliud se quàm Deū cogitare debere.

¶Ad sextum dicendum,quòd in hoc sacramento (sicut dictum est)tanguntur ea quæ pertinent ad totam Ecclesiam. Et ideo quædam dicuntur à choro quæ pertinent ad populum. Quorū quædam chorus totaliter prosequitur,quæ scilicet toti populo inspirantur.Quædam verò populus prosequitur, sacerdote inchoante,qui personam Dei gerit, in signum quòd talia peruenerunt ad populum ex reuelatione diuina sicut fides & gloria cælestis.Et ideo sacerdos inchoat Symbolum fidei,& Gloria in excelsis Deo. Quædam verò dicuntur per ministros , sicut doctrina vetus & noui Testamenti , in signum , quòd per ministros à Deo missos,est doctrina hæc populus annuntiata.

Quædam verò sacerdos solus prosequitur : quæ scilicet ad proprium officium sacerdotis pertinent,vt scilicet dona & preces offerat pro populo,sicut dicitur Hebræ.5.In his tamen quædam dicit publicè,scilicet quæ pertinent & ad sacerdotem & ad populum, sicut sunt orationes communes. Quædam verò pertinent ad solum sacerdotem , sicut oblatio & consecratio: & ideo quæ circa hæc sunt dicenda,occultè à sacerdote dicuntur. In vtrisque tamen excitat attentionem populi dicendo, Dominus vobiscum:& expectat assensum dicentium , Amen. Et ideo etiam in his quæ secretè dicuntur , publicè præmittit, Dominus vobiscum , & subiungit , Per omnia secula seculorum. Vel secretè aliqua sacerdos dicit , in signum, quòd circa Christi passionem discipuli non nisi occultè confitebantur Christum.

¶Ad septimum dicendum,quòd efficacia verborum sacramentalium impediri potest per intentionem sacerdotis Nec tamen est inconueniens quòd à Deo petamus id quod certissimè scimus ipsum facturum,sicut Christus Ioann.17.petit suam clarificationem.Non tamen videtur ibi sacerdos orare, vt consecratio impleatur,sed vt nobis fiat fructuosa. Vnde signanter dicit, Vt nobis corpus & sanguis fiat. Et hoc significant verba, quæ præmittit dicens,Hanc oblationem facere digneris benedictā, secundum Augustinum , id est per quam benedicamur , scilicet per gratiam adscriptam , id est per quam in cælo adscribamur:rationabilem,id est per quam de vitiis Christi esse cēseamur: rationabilem,id est per quam à bestiali sensu exuamur:acceptabilem,vt qui nobis ipsis discipliceamus,per hāc acceptabiles eius vnico filio simus.

¶Ad octauum dicendum, quòd licet hoc sacramentum ex seipso præferatur omnibus antiquis sacrificiis:tamen sacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptissima ex eorum deuotione.Petit ergo sacerdos,vt hoc sacrificium acceptetur Deo ex deuotione offerentium,sicut illa accepta fuerunt Deo.

¶Ad nonum dicendum , quòd sacerdos non petit neque quòd species sacramentales deferantur in cælum , neque corpus Christi verum , quod ibi esse non desinit. sed petit hoc pro corpore mystico (quod scilicet in hoc sacramento significatur) vt scilicet orationes sacerdotis & populi Angelus assistens diuinis mysteriis,Deo repræsenter,secundum illud Apocalypsis.8.Ascendit fumus incensorum de oblationibus sanctorum de manu Angeli. Sublime autem altare Dei dicitur vel ipsa Ecclesia triumphans , in quam transferri petimus , vel ipse Deus cuius participationem petimus de hoc enim altari dicitur Exod.vigesimo Non ascendes ad altare meum per gradus,id est in Trinitate gradus nō facies.Vel per Angelum intelligitur ipse Christus qui est magni concilij Angelus , qui corpus suum mysticum Deo patri coniungit , & Ecclesiæ triumphanti.Et propter hoc etiam missa nominatur : quia per Angelum sacerdos preces ad Deum mittit,sicut populus per sacerdotem:vel quia Christus est hostia nobis missa à Deo.Vnde & in fine missæ diaconus in festiuis diebus populum licentiat,dicēs, Ite,missa est,scilicet hostias ad Deum per Angelum:vt scilicet sit Deo accepta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTI CVLVS V.

¶ Virum ea quæ in celebratione huius sacramenti aguntur sint conuenientia.

q. sent. dist. 12. in expositis. Et cap 65 cap 5. Et opus 66. per totum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ ea quæ in celebratione huius sacramenti aguntur non sint conuenientia. Hoc enim sacramentum ad nouum Testamẽtũ pertinet vt ex forma ipsius apparet. In nouo autem Testamento non sunt obseruãdæ cęremoniæ veteris Testamẽti, ad quas pertinebat quod sacerdos & ministri aqua lauabantur, quãdo accedebãt ad offerẽdũ: legitur enim Exo. 30. Lauabũt Aarõ & filij eius manꝰ suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonij & quando accessuri sunt ad altare. Non est ergo conueniens, q̃ sacerdos lauet manus suas inter Missarum solennia.

¶Præterea, ibidem Dominus mandauit q̃ Aaron adoleret incensum suaue fragrans super altare, quod erat ante propitiatorium. Quod etiam pertinebat ad cęremonias veteris Testamẽti. Inconuenienter ergo in Missa sacerdos thurificatione vtitur.

¶Præterea, Ea quæ in sacramentis Ecclesiæ aguntur, non sunt irranda Inconuenienter igitur sacerdos multoties iterat cruce signationes super hoc sacramentum.

¶Præterea, Apostolus dicit Heb. 7. Sine vlla cõtradictione, quod minus est, à maiori benedicitur. Sed Christus qui est in hoc sacramento, post consecrationem est multò maior sacerdote. Inconuenienter igitur sacerdos post consecrationem benedicit hoc sacramentum, cruce signando.

¶Præterea, In sacramento Ecclesiæ nihil debet fieri quod ridiculosum videatur. Videtur autem ridiculosum gesticulationes facere, ad quas pertinere videtur, quòd sacerdos quandoque brachia extendit, manus iungit, digitos complicat, & seipsum* inclinat. Ergo hoc non debet fieri in hoc sacramento.

*Alias ioiuratur.

¶Præterea, Ridiculosum etiam videtur, quòd sacerdos multoties se ad populum vertit, & multoties populum salutet. Non ergo debent hæc fieri in celebratione huius sacramenti.

¶Præterea, Apost. 1. Co. 1. pro incõueniẽti habet, quòd Christus diuisus sit. Sed post consecrationem Christus est in hoc sacramento, inconuenienter ergo hostia frangitur à sacerdote.

¶Præterea, Ea quæ in hoc sacramento aguntur, passionem Christi repræsentant. Sed in passione Christi corpus fuit diuisum in locis quinque vulnerum. Ergo corpus Christi in quinque partes frangi deberet magis, quàm in tres.

¶Præterea, Totum corpus Christi in hoc sacramento seorsum consecratur à sanguine. Inconuenienter ergo vna pars eius sanguini miscetur.

¶Præterea, Sicut corpus Christi proponitur in hoc sacramento vt cibus, ita & sanguis Christi vt potus. Sed sumptioni corporis Christi non adiungitur in celebratione Missæ alius corporalis cibus. Inconuenienter igitur sacerdos post sumptionem sanguinis Christi, vinum non consecratum sumit.

¶Præterea. Veritas debet respondere figuræ. Sed de agno Paschali, qui fuit figura huius sacramenti, mandatur quòd non remaneret ex eo quicquã vsque mane Inconuenienter igitur hostiæ cõsecratæ reseruantur, & non statim sumuntur.

¶Præterea, Sacerdos, pluraliter loquitur audientibus, cũ dicit, Dominus vobiscum, &, Gratias agamus. Sed inconueniens videtur pluraliter loqui vni soli & maximè minori. Ergo inconueniens videtur, quod sacerdos vno tantum ministro præsente, celebret Missam. Sic igitur videtur quòd inconuenienter aliqua agantur in celebratione huius sacramenti.

¶SED IN CONTRARIVM est Ecclesiæ consuetudo quæ errare non potest: vt pote Spiritu sancto instructa.

¶RESPONDEO dicẽdum, quòd (sicut supra dictum est) in sacramentis dupliciter aliquid significatur, scilicet verbis & factis, ad hoc quòd sit perfectior significatio. Significatur autẽ verbis in celebratione huius sacramenti quædam pertinẽtia ad passionem Christi, quæ repræsentatur in hoc sacramento, vel etiam ad corpus mysticum, quod significatur in hoc sacramẽto & quædam pertinentia ad vsum huius sacramenti, qui debet esse cum deuotione & reuerentia. Et ideo in celebratione huius mysterij quædam aguntur ad repræsentandã passionem Christi, vel etiam dispositionem corporis mystici, & quædam aguntur pertinentia ad deuotionem & reuerentiam huius sacramenti.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ablutio manuum fit in celebratione Missæ propter reuerentiam huius sacramenti Et hoc dupliciter. Primò quidem: quia aliqua pretiosa tractare non consueuimus, nisi manibus ablutis. vnde indecens videtur, quòd ad tantum sacramentum aliquis accedat manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundò, propter significationem: quia vt Dionys. dicit 3. ca Eccle. hierar. extremitatum ablutio significat emundationem etiam à minimis peccatis: secundum illud Ioã. 13. Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet. Et talis emundatio requiritur ab eo qui accedit ad hoc sacramentum. Quod etiã significatur per confessionem, quæ fit ante introitum Missæ. Et hoc idem significabat ablutio sacerdotum in veteri lege: vt ibidẽ Dionys. dicit. Nec tamen Ecclesia hoc seruat tanquam cæremoniale veteris legis præceptum, sed quasi ab Ecclesia institutum sicut quiddam secundum se conueniens. Et ideo non eodem modo obseruatur sicut tunc: prætermittitur enim pedum ablutio & seruatur ablutio manuum, quæ potest fieri magis in promptu, *& quæ sufficit ad significandam perfectam mundationem. Cùm enim manus sit organum organorum (vt dicitur tertio de anima) omnia opera attribuuntur manibus, vnde in Psal. dicit Lauabo inter innocentes manus meas.

*De manuum digitorũ ablutione.

*Alia quæ magis sufficit.

¶Ad secundum dicendum, quòd etiam thurificatione non vtimur quasi cæremoniali præcepto legis, sed sicut Ecclesiæ statuto. Vnde non eodem modo vtimur, sicut in lege veteri erat statutum Pertinet autem ad duo. Primò quidem ad reuerentiam huius sacramenti, vt scilicet per bonum odorem depellatur si quid corporaliter praui odoris in loco fuerit, quod posset prouocare horrorem. Secundò pertinet ad repræsentandum effectum gratiæ, quasi sicut bono odore Christus plenus fuit (secundum illud Gen. 27. Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni & à Christo deriuatur ad fideles officio ministrorum: secundum illud 2. Corint. 2. Odorem notitiæ suæ spargit per nos in omni loco, Et ideo vndique thurificato altari, per quod Christus designatur, thurificantur omnes per ordinem.

¶Ad tertium dicendum, quòd sacerdos in celebratione Missæ vtitur cruce signatione, ad exprimendam passionem Christi, quæ ad crucem est terminata. Est autem passio Christi quibusdam quasi gradibus peracta. Nam primò fuit Christi traditio, quæ facta est à Deo, Iuda, & Iudæis: quod significat trina cruce signatio, super illa verba, Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata. Secundo fuit Christi venditio. est autem venditus Sacerdotibus, Scribis & Pharisæis. Ad quod significandum fit iterum trina cruce signatio super illa verba, Benedictam, ascriptam, ratam. Vel ad ostendendum pretium venditionis, scilicet triginta denarios. Additur autem & duplex super illa verba, Vt nobis corpus & sanguis, &c. ad designandum personam Iudæ vẽditoris & Christi venditi. Tertiò autem fuit præsignatio passionis Christi facta in cœna. Ad quod designandum fiunt tertiò duæ cruces vna in consecratione corporis, alia in consecratione sanguinis. vbi vtrobique dicitur, Benedixit. Quartò autem fuit ipsa passio Christi. vnde ad representandum quinque plagas Christi, fit quartò quintuplex cruce signatio super illa verba, Hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ. Quintæ repræsentatur extensio corporis & effusio sanguinis, & fructus passionis per trinam cruce signationem, quæ fit super illis verbis, Corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione, &c. Sextò repræsentatur triplex oratio, quam fecit in cruce. Vnam pro persecutoribus, cùm dixit, Pater ignosce illis Secundam pro liberatione à morte, cùm dixit, Deus meus Deus meus, vt quid dereliquisti me. Tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, cùm dixit, Pater in manus tuas commendo Spiritum meum. Et ad hoc significandum fit trina cruce signatio super illa verba, Sanctificas, viuificas, benedicis, &c. Septimò repræsentantur tres horæ quibus pependit in cruce, scilicet à sexta vsque ad horam nonam. Et ad hoc consignificandum fit iterum trina cruce signatio ad illa verba, Per ipsum, & cum ipso, & in ipso. Octauò autem repræsentatur separatio animæ à corpore per duas cruces subsequentes extra calicem factas. Nonò autem repræsentatur resurrectio tertia die facta, per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba, pax Domini sit semper vobiscum. Potest autem breuius dici, quòd consecratio huius sacramenti, & acceptatio huius

De cruce varia significante.

ius sacrificij, & fructus ipsius procedit ex virtute crucis Christi. Et ideo vbicunque fit mentio de aliquo horum, sacerdos cruce signatione vtitur.

¶Ad quartum dicendum, quòd: sacerdos post consecrationem non vtitur crucesignatione ad benedicendum & consecrandũ, sed solùm ad commemorandum virtutem crucis & modum passionis Christi: vt ex dictis patet.

¶Ad quintum dicendum, quòd ea quæ sacerdos in Missa facit, non sunt ridiculosæ gesticulationes: fiunt enim ad aliquid repræsentandum. Quòd enim sacerdos brachia extendit post consecrationem, significat extensionem brachiorum Christi in cruce. Leuat etiam manus orando, ad designandum quòd oratio eius dirigitur pro populo ad Deum: secundum illud Thren. 3. Leuemus corda nostra cum manus ad Dominum in cælos. & Exod. 17. dicitur, quòd cùm leuaret Moyses manus, vincebat Israel. Quòd autem manus interdum iungit, & se inclinat, est supplicter & humiliter orantis, & designat humilitatem & obedientiam Christi, ex qua passus est. Digitos autem iungit post consecrationem, scilicet pollicem cum indice, quibus corpus Christi consecratum tetigerat, vt siqua particula digitis adhæserit, non dispergatur: quod pertinet ad reuerentiam sacramenti.

¶Ad sextum dicendum, quòd quinquies se sacerdos vertit ad populum, ad significandum quòd Dominus die resurrectionis quinquies se manifestauit: vt suprà dictum est in tractatu de resurrectione Christi. Salutat autem septies populũ, scilicet quinque vicibus, quibus se conuertit ad populum: & bis quando se non conuertit (scilicet cùm ante præfationem dicit, Dominus vobiscum, & cùm dicit, Pax Domini sit semper vobiscum) ad designandum septiformem gratiam Spiritus sancti. Episcopus autem celebrans in festis, in prima salutatione dicit, Pax vobis: quod post resurrectionem discipulis dixit Dominus: cuius personam repræsentat præcipuè Episcopus.

¶Ad septimum dicendum, quòd fractio hostiæ tria significat. Primò quidem ipsam diuisionem corporis Christi, quæ facta est in passione. Secundò distinctionem corporis mystici secundum diuersos status. Tertiò distributionem gratiarum, procedentium ex passione Christi: vt Dion. dicit 3. c. Eccl. hierar. Vnde talis fractio non inducit diuisionem Christi.

¶Ad octauum dicendum, quòd sicut Sergius Papa dicit (& habetur de consecratio. dist. 2.) triforme est corpus Domini. Pars * oblata in calicem missa, corpus Christi quod iam resurrexit, monstrat, scilicet ipsum Christum, & beatam Virginem, vel siqui alij sancti cum corporibus iam sunt in gloria. Pars comesta, ambulans adhuc super terram, quia scilicet viuentes in terra, sacramento* veluntur & passionibus conteruntur, sicut & panis comestus conteritur dentibus. Pars in altari vsque ad finem missæ remanens, corpus in sepulchro: quia vsque in finem seculi corpora sanctorum in sepulchris erunt: quorum tamẽ animæ sunt, vel in purgatorio vel in cælo. Hic tamen ritus non seruatur modò: vt scilicet vna pars seruetur vsque in finem Missæ, propter periculum. Manet tamen eadem significatio partium. Quam quidam metricè expresserunt dicentes.

*Alias ablata.

*Alias voluntur.

Hostia diuiditur in partes, tinctus beatos
Plene, sicca notat uiuos, fermata sepultos.

Quidam tamen dicunt, quòd pars in calicem missa, significat eos, qui viuunt in hoc mundo: pars autem extra calicem seruata significat plenè beatos, scilicet quantum ad animam & corpus: pars autem comesta, significat cæteros.

¶Ad nonum dicendum, quòd per calicem duo possunt significari. Vno modo ipsa passio Christi, quæ repræsentatur in hoc sacramento. Et secundum hoc per partem in calicem missam, significantur illi, qui adhuc sunt participes passionum Christi. Alio modo potest significari fruitio beata, quæ etiam in hoc sacramẽto præfiguratur. Et ideo illi quorum corpora iam sunt in plena beatitudine, significantur per partem in calicem missam. Et est notandum, quòd pars in calicem missa, non debet populo dari in supplementum communionis: quia panem intinctum non porrexit Christus nisi Iudæ proditori.

¶Ad decimum dicendum, quòd vinum ratione suæ humiditatis est abluiuum. Et ideo sumitur post susceptionẽ huius sacramenti, ad abluendum os, ne aliquę reliquiæ remaneant, quod pertinet ad reuerentiam sacramenti. Vnde extra de celebratione Missarum, cap. ex parte, Semper sacerdos vino os profundere debet, postquam eorum percepit Eucharistiæ sacramentum, nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare, ne si fortè vinum persusionis acciperet, celebrationem aliam impediret. Et eadem ratione perfundit vino digitos quibus corpus Christi tetigerit.

¶Ad vndecimum dicendum est, quòd veritas quantum ad aliquid debet respondere figuræ: quia scilicet non debet pars hostiæ consecratæ, de qua sacerdos & ministri vel etiam populus communicat, in crastinum reseruari. Vnde, vt habetur de consecratio. distinctio. 2. Clemens Papa statuit, quòd tanta holocausta in altari offerantur, quanta populo sufficere debeant, quòd si remanserint, in crastinum non reseruentur, sed cum timore & tremore clericorum diligentia consumantur. Quia tamen hoc sacramentum quotidie sumendum est (non autem agnus Paschalis quotidie sumebatur) ideo oportet alias hostias consecratas pro infirmis conseruare. Vnde in eadem distinct. legitur, Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam. vt quãdo quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.

¶Ad duodecimũ dicendum, quòd in solẽni celebratione Missæ plures debent adesse. Vnde Soter Papa dicit, vt habetur de consecratio. distinctio. 1. Hoc quoque statutum est: vt nullus presbyterorum, Missarum solẽnia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibique respondentibus. ipse tertius habeatur: quia cũ pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscum, & illud in secretis, orate pro me, apertissimè conuenit, vt ipsius respondeatur salutationi. Vnde & ad maiorem solennitatem, ibidem statutum legitur, quòd Episcopus cum pluribus Missarum solennia peragat In missis tamen priuatis sufficit vnum habere ministrum, qui gerit personam totius populi catholici, ex cuius persona sacerdoti pluraliter respondet.

ARTICVLVS VI.

¶ Virum possit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius sacramenti occurrentibus, statuta Ecclesiæ obseruando.

*4. dist. 13. in ex posi. lit.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd non possit sufficienter occurri defectibus, qui circa celebrationem huius sacramenti occurrunt, statuta Ecclesiæ obseruando. Contingit enim quandoque quòd sacerdos ante consecrationem vel post moritur, vel alienatur, vel aliqua alia infirmitate impeditur, ne sacramentum sumere possit, & Missam perficere. Ergo videtur quòd non possit impleri statutum Ecclesiæ, quo præcipitur quòd sacerdos consecrans, suo sacrificio communicet.

¶Præterea, Contingit quandoque, quòd sacerdos ante consecrationem vel post, recolit se aliquid comedisse vel bibisse, vel etiã alicui peccato mortali subiacere, vel etiam excommunicationi cuius prius memoriam non habebat. Necesse est ergo, quòd ille qui est in tali articulo constitutus, pecçet mortaliter, contra statutum Ecclesiæ faciens, siue sumat siue non sumat.

¶Præterea, Contingit quandoque quòd in calicem musca vel aranea, vel aliquod animal venenosum cadit post consecrationẽ vel etiam cognoscit sacerdos calici venenum esse immissum ab aliquo maleuolo causa occidẽdi ipsum. In quo casu si sumat, videtur mortaliter peccare, se occidendo vel Deum tentando, similiter si non sumat peccat, contra statutum Ecclesiæ faciens. Ergo videtur esse perplexus, & subiectus necessitati peccandi, quod est inconueniens.

¶ Præterea, Contingit quandoque quòd per negligentiam ministri aut aqua non ponitur in calice, aut etiam nec vinum, & hoc sacerdos aduertit. Ergo in hoc etiam casu videtur esse perplexus, siue sumat corpus sine sanguine (quasi imperfectum faciens *sacramentum) siue non sumat nec corpus nec sanguinem.

*Alias facit scisl.

¶Præterea, Contingit quandoque, quòd sacerdos non recolit se dixisse verba consecrationis, vel etiam alia quæ in celebratione huius sacramenti dicuntur. Videtur ergo peccare in hoc casu, siue reiteret verba super eandem materiam, quæ forte iam dixerat, siue vtatur pane & vino non consecratis, quasi consecratis.

¶Præterea, Contingit quandoque propter frigus, quòd sacerdoti dila

Universidad de Deusto
Biblioteca

ti dilabitur hostia in calicem, siue ante fractionem, siue post. In hoc ergo casu non potest sacerdos ritum Ecclesiæ implere, vel de ipsa fractione, vel etiam de hoc quòd sola tertia pars mittatur in calicem.

¶Præterea, Contingit quandoque, quòd per negligentiam sacerdotis sanguis Christi effunditur, vel etiam quòd hostiæ consecratæ tãdiu conseruantur, vt putrefiant, vel etiam à muribus corrodantur, vel etiam qualitercunque perdantur. In quibus casibus non videtur posse huic sacramento debita reuerentia exhiberi secũdum Ecclesiæ statuta. Non videtur ergo, quòd his defectibus seu casibus periculis occurri possit, saluis Ecclesiæ statutis.

¶SED CONTRA est quod sicut Deus, ita Ecclesia non præcipit aliquid impossibile.

¶RESPONDEO dicendum, quòd periculis seu defectibus circa hoc sacramentum contingentibus dupliciter potest occurri. Vno modo præueniendo, ne scilicet periculum accidat. Alio modo subsequendo, vt scilicet id quod accidit emendetur, vel adhibendo remedium, vel saltem per pœnitentiam eius, qui negligenter egit circa hoc sacramentum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd si sacerdos morte aut infirmitate graui occupetur ante consecrationem corporis & sanguinis Domini, non oportet vt per alium suppleatur. Si vero inceptæ consecrationi hoc acciderit (puta consecrato corpore ante cõsecrationem sanguinis, vel etiam consecrato vtroque) debet missæ celebritas per alium expleri. Vnde, vt habetur in Decret. 7. quæst. 1. cap. nihil. In Toletano concilio legitur, Censuimus conuenire, vt cùm à sacerdotibus missarum tempore mysteria sacra conficerantur, si ægritudinis accidat cuiuslibet euentus, quo cœptum nequeant explere mysterium, sit liberum Episcopo vel presbytero alteri consecrationem exequi incepti officij. Non enim aliud competit ad supplementum initiatis mysteriis, quàm vt aut incipientis aut subsequentis benedictione sint complera sacerdotis: quia nec perfecta videri possunt, nisi perfecto ordine compleantur. Cùm enim simus omnes vnũ in Christo, nihil contrarium diuersitas personarum formet, vbi efficaciã operantis vnitas fidei repræsentat. Nec tamen quod naturæ languoris causa consulitur, in præsumptionis pernicium conuertatur, nullus absque præuentu patentis molestiæ, minister vel sacerdos, cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. si quis hoc temerariè præsumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.

Toletã. 7. q.1. vel 2.

¶Ad secundum dicendum, quòd vbi difficultas occurrit, semper est accipiendum illud quod habet minus de periculo. Maximè autem periculosum circa hoc sacramentum est, quòd est contra perfectionem huius sacramenti, quia hoc est immane sacrilegium. Minus autem est illud, quod pertinet ad qualitatem sumentis. Et ideo si sacerdos post consecrationem inceptam, recordetur se aliquid comedisse vel bibisse, nihilominus debet perficere sacrificium, & sumere sacramentum. Similiter si recordetur se peccatum aliquod commisisse, debet pœnitere cum proposito confitendi & satisfaciendi: & sic non indignè, sed fructuosè sumere sacramentum. Et eadem ratio est si meminerit se excommunicationi cuicunque subiacere. debet enim assumere propositum humiliter absolutionem petendi: & sic per inuisibilem pontificem Iesum Christum absolutionem consequetur, quantum ad hunc actum, quòd peragat diuina mysteria. Si vero ante consecrationem alicuius prædictorum sit memor, tutius reputarem, maximè in casu manducationis, & excommunicationis, quòd missam inceptam desereret. nisi graue scandalum timeretur.

¶Ad tertium dicendum, quòd si musca vel aranea in calicem ante consecrationem ecciderit, aut etiam venenum deprehenderit esse immissum, debet effundi, & abluto calice denuo aliud vinum poni consecrandum. Si verò aliquid horum post consecrationem acciderit, debet animal caute capi, & diligenter lauari & comburi, & abluuio cum cineribus in sacrarium mitti. Si verò venenum ibi esse deprehenderit immissum, nullo modo debet sumere, nec alij dare ne calix vitæ vertatur in mortem: sed debet diligenter in aliquo vasculo ad hoc apto cum reliquijs cõseruari. Et ne sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinũ apponere in calicem, & denuo retumere à consecratione sanguinis, & sacrificium perficere.

¶Ad quartum dicendum, quòd si sacerdos ante consecrationem sanguinis & post consecrationem corporis percipiat aut vinum aut aquam non esse in calice, debet statim apponere: & consecrare. Si verò post consecrationis verba perceperit, quòd aqua desit, debet nihilominus præcedere: quia impositio aquæ (vt suprà dictũ est) non est de necessitate sacramenti. Debet tamen puri ille, ex cuius negligentia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino iam consecrato misceri: quia sequeretur corruptio sacramenti pro aliqua parte, vt supra dictum est. Si verò percipiat post verba consecrationis, quòd vinum non fuerit positum in calicem: si quidem hoc percipiat ante sumptionem corporis, debet deposita aqua, si ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & resumere à verbis consecrationis sanguinis. Si verò hoc perceperit post sumptionem corporis, aliam hostiam apponere debet, iterum consecrandam simul cum sanguine. Quod ideo dico: quia si diceret sola verba consecrationis sanguinis, non seruaretur debitus ordo consecrãdi: & licut dicitur in prædicto c. Toletani concilij, perfecta videri non possunt sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur. Si verò inciperet à consecratione sanguinis, & repeteret omnia verba consequentia, non competeret nisi adesset hostia consecrata, cum in illis verbis illis occurrant quædam dicenda & fienda non solùm circa sanguinem, sed etiam circa corpus. Et debet in fine iterum sumere hostiam consecratam & sanguinem, non obstante etiam, si prius sumpserit aquam, quæ erat in calice: quia præceptum de perfectione sacramenti maioris est ponderis, quàm præceptum quòd hoc sacramentum à ieiunis sumatur, vt suprà dictum est.

¶Ad quintum dicendum, quòd licet sacerdos non recolat se dixisse aliqua eorum, quæ dicere debuit, non tamen debet ex hoc mente perturbari, non enim qui multa dicit, recolit omnium, quæ dixit, nisi fortè aliquid in dicendo apprehenderit sub ratione iam dicti: sic enim aliquid efficitur memorabile. Vnde si aliquis attentè cogitet illud quod dicit, non tamen cogitet se dicere illud, non multum postea recolit se dixisse. Sic enim fit aliquid obiectum memoriæ, inquantum accipitur sub ratione præteriti: sicut dicitur in lib. de memoria. Si tamen sacerdoti probabiliter constet se aliqua omisisse: siquidem non sunt de necessitate sacramenti: non existimo quòd propter hoc debeat resumere, immutando ordinem sacrificij: sed debet vlterius procedere. Si verò certificetur se omisisse aliquid eorum, quæ sunt de necessitate sacramenti, scilicet formas consecrationis, cùm forma consecrationis sit de necessitate sacramenti, sicut & materia, idem videtur faciendum, quòd dictum est in defectu materiæ, vt scilicet resumatur à forma consecrationis, & cætera per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo sacrificij.

¶Ad sextum dicendum, quòd fractio hostiæ consecratæ, & quòd vna sola pars mittatur in calicem, respicit corpus mysticum, sic vt admixtio aquæ significat populum. Et ideo horũ prætermissio non facit imperfectionem sacrificij, vt propter hoc sit necesse aliquid reiterare circa celebrationem huius sacramenti.

¶Ad septimum dicendum, quòd (sicut legitur de conse. distin. 2. ex decreto Pij papæ) si per negligẽtiam aliquid de sanguine stillauerit in tabulam, quæ terræ adhæret, lingua lambetur, & tabula radetur. Si verò non fuerit tabula, terra radetur, & igni consumetur. & cinis intra altare condetur, & sacerdos quadraginta diebus pœniteat. Si autem super altare stillauerit calix, forbeat minister stillam, & tribus diebus pœniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla peruenerit, decẽ diebus pœniteat. Si vsq; ad tercium, nouem diebus pœniteat. Si vsque ad quartũ, vi ginti diebus pœniteat: & linteamina quæ stilla tetigerit, tribus vicibus lauet minister calice subtus posito: & aqua ablutionis sumatur. & iuxta altare recondatur, posset etiam fumi in potum à ministro, nisi propter abominationem dimitteretur. Quidam autem vlterius partem illam linteaminum incidunt & comburũt & cinerem in altari vel sacrario reponunt. Subditur autem ibidem ex pœnitentiali Bedæ presbyteri, Si quis per ebrietatem vel voracitatem Eucharistiam euomuerit, quadraginta diebus pœniteat, si laicus est, clerici vel monachi seu diaconi & presbyteri, septuaginta diebus pœniteant, Episcopus, nouaginta. Si autem infirmitatis causa euomuerint, septem diebus pœniteant. Et in eadem distin. legitur ex concil. Arelatensi, Qui non bene custodierit * sacramentum, & mus vel aliquod aliud animal illud comederit, quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in Ecclesia, aut pars eius ceciderit, & non incensa fuerit, tringita diebus pœniteat. Et eadem pœnitentia videtur dignus

** Aliàs sacrificium.*

¶Super Quæstionem octuagesimamquartam.

Aunot. IN primis duobꝰ articulis dicenda occurrunt. Primum de materia sacramenti pœnitentiæ: ex qua cum forma constituitur sacramentum, an scilicet hoc sacramentum habeat materiam, ex qua constituantur. Et mouetur hoc dubium propter Scotum in 4. dist. 16. q. 1. dicentem huius sacramenti nullam partem esse actum pœnitentiæ: sed sacramẽtum hoc essentialiter consistere in absolutione: ita quòd secundum eum sacramẽtum pœnitentiæ non cõstituitur ex materia & forma contra communem doctrinam in 1. dist. 4. sent. Imò contra doctrinam sacri Concilij sub Eugenio 11 11. vbi dicitur quòd omnia sacramenta constant ex rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma: & specialiter de sacramento pœnitentiæ dicitur cuius quasi materia sunt actus pœnitentis.

¶Nec ratio Scoti valet, scilicet quia nullus actus pœnitentis est aliquid sententiæ sacerdotis: quoniam supponit hæc ratio sacramentum hoc consistere essentialiter in sola absolutione.

¶Quocirca sequendo & communem & sacri Cõcilij doctrinam dicendum est sacramentum pœnitentiæ constare ex verbis absolutionis vt forma, & actu seu actibus pœnitentis, vt materia proxima. Nec alia quærenda est de hoc ratio nisi auctoritas vtraque iam adducta & consonantia: quia scilicet consonant conditiones sacramenti huic toti cõstituto ex actu pœnitentis & absolutione & in significando & in causando, & in passiua institutione diuina.

¶Secundum est circa rẽ huius sacramenti, quæ scilicet est & res & sacramentum: an scilicet sit interior pœnitentia: an ornatus aliquis. Et quoniam magna videtur altercatio de ornatu, nec intentionis meæ est scribere ad contradicendum aliis, dimissa vnicuique probabilitate suæ opinionis, dicam quid secundũ Autorem & rationem rectam videtur sentiendum.

¶De sacramentis nil aliud sentiendum est, nisi quod accepimus: ex acceptis autem tam ex parte causalitatis attributæ sacramento quàm ex parte rei & sacramenti, quàm etiam ex parte subiecti disponendi ad gratiam, vltimum sacraméti effectum, nec necessariò, nec probabiliter ornatus ponitur. Nam causalitas sacramenti sufficienter saluatur respectu gratiæ, etiam si mihi aliud causa restres verò & sacramentum sufficienter saluatur hic per interiorem pœnitentiam.

4. dist. 3. q. 3. 40. 3. q. 1. Et dist. 22. q. 2 arti. 3. q. 2. cor.

Aunot.

¶Dispositio autem ad gratiam (quæ tamen tantùm põderatur à pœnitentibus ex natura tripliciter mõstratur aliena ab ornatu. Primò ex parte gratiæ: quoniã gratia nõ est talis forma in anima, vt egeat alia forma prædisponente ad ipsam. Fallax siquidem imaginatio est putare, quòd sicut lignum, si debet ignire, debet prius calefieri, vt calor disponat ad formã ignitiua anima, si debet per gratiam fieri deiformis, debet prius ornari. Nullam siquidem talem dispositionem gratia exigit, vt patet in infantibus baptizatis, quibus infunditur gratia absque aliqua alia forma prædisponente. Nec obstat character quoniã, vt ex suprædictis patet, character nõ ponitur, vt disponat ad gratiam, quod eius sub dignus sacerdos, per cuius negligentiam hostiæ consecratæ putrefiunt. Prædictis autem diebus debet pœnitens ieiunare, & à communione, cessare. Pensatis tamen conditionibus negotij & personæ, potest minui vel addi ad pœnitentiam prædictam. Hoc tamen obseruandum est, quòd vbicũque species integræ inueniuntur, sunt reuerenter conseruandę, vel etiam sumendæ: quia manentibus speciebus, manet ibi corpus Christi, vt suprà dictum est. Ea verò, in quibus inueniuntur, si commodè fieri potest sunt comburenda, cinere in sacrario recondito: sicut de rasura tabulæ dictum est.

QVAETIO OCTVAGESIMAQUARTA, *De Sacramento Pœnitentiæ, in decem articulos diuisa.*

CONSEQVENTER considerandum est de sacramento pœnitentiæ. Circa quod primò considerandum est de ipsa pœnitentia. secundò, de effectu ipsius. tertiò de partibus eius. quartò de suscipientibus hoc sacramentum. quintò de potestate ministrorum. quæ ad claues pertinet. sextò de solennitate huius sacramenti.

¶Circa primum duo consideranda sunt. primò de pœnitentia, secundum quòd est sacramentum. Secundò, de pœnitentia, secundum quòd est virtus.

¶Circa primum quæruntur decem.

¶Primò, vtrùm pœnitentia sit sacramentũ.

¶Secundò, de propria materia eius.

¶Tertiò, de forma ipsius.

¶Quartò, vtrùm impositio manus requiratur ad hoc sacramentum.

¶Quintò, vtrum hoc sacramentum sit de necessitate salutis.

¶Sextò, de ordine eius ad alia sacramenta.

¶Septimò, de institutione eius.

¶Octauò, de duratione ipsius.

¶Nonò, de continuitate eius.

¶Decimò, vtrùm possit iterari.

ARTICVLVS I.

¶ Virum pœnitentia sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit sacramentum. Greg. enim dicit, & habetur in Decret. 1. q. 1. Sacramenta baptismus, chrisma, corpus & sanguis Christi: quæ ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum diuina virtus secretius operatur salutem. Sed hoc non contingit in pœnitentia: quia non adhibetur aliquæ corporales res sub quibus diuina virtus operetur salutẽ. Ergo pœnitentia non est sacramentum.

¶Præterea, Sacramenta Ecclesiæ à ministris Christi exhibentur: secundum illud 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorũ Dei. Sed pœnitentia non exhibetur a ministris Christi: sed interius à Deo hominibus inspiratur: secundum illud Hiere. 31. Postquã conuertisti me, egi pœnitentiam. Ergo videtur, quòd pœnitentia non sit sacramentũ.

¶Præterea, In sacramentis de quibus iam suprà diximus, est aliquid, quod est sacramentum tantum: aliquid, quod est res & sacramentum: aliquid verò, quod est res tantùm vt ex præmissis patet. Sed hoc non inuenitur in pœnitentia. Ergo pœnitentia non est sacramentum.

¶SED CONTRA est quod sicut baptismus adhibetur ad purificandum à peccato, ita & pœnitentia. Vnde & Petrus dixit Simoni, Act. 8. Pœnitentiam age ab hac nequitia tua. Sed baptismus est sacramentum: vt suprà habitum est. Ergo pari ratione & pœnitentia.

¶RESPONDEO dicendum, quòd sicut Greg. dicit in cap. suprà dicto, Sacramẽtum est in aliqua celebratione, cùm res gesta ita fit, vt aliquid significatiuè accipiamus, quòd sanctè accipiendum est. Manifestum est autem quod in pœnitentia ita res gesta fit, quòd aliquid sanctum significatur, tam ex parte peccatoris pœnitentis, quàm ex parte sacerdotis absoluentis: nam peccator pœnitens, per ea quæ facit & dicit, ostendit cor suum à peccato recessisse: similiter etiam sacerdos per ea quæ agit & dicit circa pœnitentem, significat opus Dei remittentis peccata. Vnde manifestum est, quòd pœnitentia quæ in Ecclesia agitur, est sacramentum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nomine corporaliũ rerũ intelligũtur largè etiam ipsi exteriores actus sensibiles: qui ita se habẽt in hoc sacraméto, sicut aqua in baptismo, vel chrisma in confirmatione. Est autẽ attẽdẽdũ, quòd in illis sacramentis, in quibus confertur excellẽs gratia quę superabundat omnem facultatem humani actus, adhibetur aliqua corporalis materia exterius: sicut in baptismo, vbi fit plena remissio peccatorum, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam: & in cõfirmatione vbi datur plenitudo Spiritus sancti: & in extrema vnctione, vbi confertur perfecta sanitas spiritualis, quæ prouenit ex virtute Christi, quasi ex quodam extrinseco principio. Vnde si q̃ actus humani sunt in talibus sacramento, vtitur etiam interiori actu pœnitentis ad remissionem peccatorum: per hoc enim fit interior pœnitentis actus res & sacramentũ. Et per hoc apparet, quod sacramentum significat & causat interiorem pœnitẽtiam & interior pœnitentia sic causata significat & causat remissionem peccatorũ: sunt enim hæc instrumenta subordinata principali agenti, Deo (sicilicet sicut baculus, quo moueo lapidẽ, est instrumentũ subordinatũ alteri instrumento, puta manui, qua moueo baculũ, &c, Tertium est, quòd Autor scripto doctior. quum in 4. sent, putasset solam formam in sacramento pœnitentiæ habere causalitem, sicut in sacramento Eucharistiæ: & verificasset, quòd totum sacramentum compositum ex materia, & forma causat ratione partis, scilicet formæ hoc in loco aliter sentit, vt expresius declarat infra in artic. vlti. quæst. 86. scilicet quòd totum sacramentum pœnitentiæ cõpositum, scilicet ex materia

& forma

Universidad de Deusto
Biblioteca

& forma, id est ex actu pœnitētis & absolutione fit enim ex his vnū sacramentum causat re missionem peccatorum ratione virtutis partis principalis quidem ratione formæ secundariò autem ratione materiæ: hoc est actus pœnitentiæ, vt subordinantur actibus Ecclesiæ hoc est quòd actus pœnitentiæ ex hoc ipso quòd pars efficiens sacramenti, vtitur Deus vt parte materiali sui instrumenti ad causandam remissionem peccatorū, sicut ex hoc ipso, quod aqua assimilatur ad baptizandum, vtitur illa Deus vt parte materiali sui instrumenti ad regenerandum filios suos.

*Alias actus humanos sensibiles.

¶ Super Quæstionis octuagesimæ quartæ Articulum tertium.

Annot. ¶ Nam 3. eiusdem q. in responsione ad tertium circa formam absolutionis aduertē, & licet forma absolutionis consistat in illis duobus verbis, scilicet absoluo te vel in litera dicitur, & habetur ex concilio Floren. sub Eugenio 4. nihilominus si quis aliis verbis vteretur (puta Remitto tibi peccata) sacramentum esset perfectum.

¶ Quod & ratione & autoritate monstratur. Ratione quidem: quia virtus sacramentalis non est à Deo obligata ita his verbis, quin sit etiam collata æquipollētibus. Autoritas autem sumitur primò ex Euangelio quia Dominus instituēdo confessores, dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Secundò ex Autore in hac litera comparante istas duas formas, scilicet per absoluere vel remittere (quarum vtraque ex verbis Domini sumitur) & dicente quod illa quæ fit per absoluere, est magis congrua quia magis cōgruit verbis Domini, dum de virtute clauium loquebatur: differentia autem secundum magis vel minus congruū, nō tollit virtutē sacramenti. Accedit ad hoc Scot. in 4. dist. 14. quæst. 4. qui tamen forte nimis late loquitur est, dicens q sufficit quòd ex primatur actus sententiæ absoluentis.

¶ In resp3sione ad quartum, vbi dicitur, quòd Apostolis non est data potestas vt sanarent infirmos, &c. intellige regulariter: non enim est cōcessum Apostolis, vt regulariter sanarent ex potestate infirmos, quando quis hoc fuerit eis quandoq; concessum. Et hoc sufficit ad differentiam in litera intentam inter potestatem sacramentalem & potestatem faciēdi miracula: quia potestate sacramentali ordinatiē possumus remittere peccata: potestate autem miracula faciendi, non tamen ordinariē sanare infirmos autoritatiue, sed deprecatiue.

Annot.

¶ In respōsione ad quintum circa vltimam expositionem, vbi dicitur, Ego te absoluo, id est sacramentum absolutionis tibi impendo, aduerte, quod huiusmodi expositio ex forma verborum non importat formam absolutionis in actu exercito: sed significat illam hæc enuntiatio, Ego absoluo te. Hæc enim sacerdos ipse exerceret ipsam absolutionem, faciendo quod significat: sacramentum enim efficit quod significat. Dicendo autem: sacramentū absolutionis tibi impendo, non significat se absolutionis actum exercere: sicut si diceretur, Ego baptismi sacramentū tibi impendo, nō significaretur ex forma verborum, quod ego exercerem actū baptizando: sed vtrobique significatur actus vt materia sacramenti impendi, seu actus impendendi. Si autem considerentur dicta verba secundum sensum, sic conueniens ac perfecta inuenitur ex positione quoniam æquipollet huic, Sacramentaliter absoluo te: idem est enim impendere sacramentū absolutionis, & sacramentaliter absoluere. Et per hanc expositionem excluditur ex parte ministri præsumptio seu vsurpatio diuinæ potestatis: & ex parte effectus ambiguitas. Nam ly sacramentaliter distinguit à duobus, scilicet a principaliter & à pure spiritualiter: solus enim Deus est qui principaliter absoluit à peccatis: & similiter solus Deus pure spiritualiter absoluit à peccatis: sacramēto vero homo absoluit instrumentaliter & signo sensibili, vt patet. Et hinc fit, vt effectus sacramēti, scilicet absolutio interior à peccatis, qui ex parte sacramenti est certissimus, nō significetur in ambiguo, etiā si ex parte pœnitētis malè dispositi impediatur quoniam non significatur absolutio, vt recipitur interius in pœnitente: sed vt exit exterius à ministro sacramēti: ex qua parte constat absolutionem esse certissimam.

¶ Et si nouitius hoc nō penetrat, fingat Deum dicere Petro, Absoluo te: & cōfessorem dicere Ioanni, Absoluo te, & videat differentiā quòd absolutio Petri est vtrinque certa: quia Deus nō diceret, absoluo te, nisi etiam verè intus absolueretur. Absolutio verò Ioannis est & significatur certa ex parte confessoris tantum: quia sacramentum absolutionis impendit, quia sacramentaliter absoluit, & intus potest impedimentum inuenire ex fictione pœnitentis,

dit eis

4. Sist. 22. q. 1. ar. 2. q. 1. 2. & 3. Et opus. 22.

sacramentis, non sunt de essentia sacramēto rum, sed dispositiuè se habent ad sacramentū. In illis autem sacramentis, quæ habent effectum correlpondentem humanis actibus ipsi* actus humani sunt loco materiæ, vt accidit in pœnitētia & matrimonio. Sicut etiam in medicinis corporalibus quædam sunt res exterius adhibitæ, sicut emplastra & electuaria: quædam verò sunt actus sanandorum, puta exercitationes quædam.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in sacramentis, quæ habēt corporalem materiam, oportet quòd illa materia adhibeatur à ministro Ecclesiæ, qui gerit personam Christi, in signum quòd excellentia virtutis in sacramento operantis est à Christo. In sacramento autem pœnitentiæ (sicut dictum est) sunt actus humani pro materia, quipro ueniunt ex inspiratione interna. Vnde materia non exhibetur à ministro, sed à Deo interius operante. Sed complementum sacramenti exhibet minister dum pœnitentem absoluit.

¶ Ad tertium dicendum, quòd etiam in pœnitentia est aliquid quod est sacramentum tantùm, scilicet actus exterius exercitus, tā per peccatorem pœnitentem, quàm etiam per sacerdotem absoluentem: res autem & sacramentum, est pœnitentia interior peccatoris: res autem tantùm & non sacramentum, est remissio peccati. Quorum primū simul sumptum est causa secundi: primum autem & secundum, sunt quodammodo causa tertij.

ARTICVLVS II.

¶ Virum peccata sint propria materia huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd peccata nō sunt propria materia huius sacramenti. Materia enim in aliis sacramentis per aliqua verba prolata sanctificatur, & sanctificata effectum sacramenti operatur. Peccata autem non possunt sanctificari, eo quòd contrariantur effectui sacramenti, qui est gratia remittens peccata. Ergo peccata non sunt materia Propria huius sacramenti.

¶ Præterea, Aug. dicit in lib. de pœnitentia: Nullus potest inchoare nouam vitam, nisi eum veteris vitæ pœniteat. Sed ad vetustatem vitæ pertinent non solùm peccata, sed etiam pœnalitates præsentis vitæ. Non ergo peccata sunt propria materia pœnitentiæ.

¶ Præterea, Peccatorum quoddam est originale, quoddam mortale, quoddam veniale. Sed pœnitentiæ sacramentum non ordinatur contra originale peccatum, quod tollitur per baptismum, neque contra peccatum mortale, quod tollitur per confessionem peccatoris: nec etiam contra veniale, quod tollitur per tonsionem pectoris, & per aquam benedictam, & alia huiusmodi. Ergo peccata non sunt propria materia pœnitentiæ.

¶ SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit 2. Cor. 12. Non egerunt pœnitentiam super immunditia & fornicatione & impudicitia, quam gesserunt.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd duplex est materia, scilicet proxima & remota: sicut statuæ proxima materia est metallum, remota verò, aqua. Dictum est autem, quòd materia proxima huius sacramenti sunt actus pœnitentis: cuius materia sunt peccata, de quibus dolet, & quæ confitetur & pro quibus satisfacit: Vnde relinquitur quòd remota materia pœnitentiæ, sint peccata non acceptanda, sed detestanda & destruenda.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd ratio illa procedit de proxima materia sacramenti.

¶ Ad secundum dicendum, quòd verus & mortalis vita est obiectum pœnitentiæ, nō ratione pœnæ, sed ratione culpæ annexæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd pœnitentia quodammodo est de quolibet peccatorum genere: non tamen eodem modo. Nā de peccato actuali mortali, est pœnitentia propriè & principaliter. Propriè quidem, quia propriè dicimur pœnitere de his quę nostra voluntate commisimus. Principaliter autem: quia ad deletionem peccati mortalis, hoc sacramentum est principaliter institutum. De peccatis autem venialibus est quidē pœnitētia propriè, inquantum sunt nostra voluntate facta: non tamen cōtra hæc principaliter est hoc sacramentum institutum. De peccato verò originali pœnitentia nec principaliter est (quia contra ipsum nō ordinatur hoc sacramentum, sed magis baptismus) nec etiam propriè: quia peccatum originale non est nostra voluntate peractum, nisi fortè inquantum voluntas Adæ reputatur nostra, secundum modum loquēdi, quo Apost. dicit Rom. 5. In quo omnes peccauerunt. In quantum tamen largè accipitur pœnitentia pro quacunque detestatione reipræteritę, potest dici pœnitētia de peccato originali: sicut loquitur Aug. in li. de pœnitentia.

ARTICVLVS III.

¶ Virum hæc sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo

AD TERTIVM sic procedit. Videtur quòd hæc non sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo. Formæ enim sacramentorum ex institutione Christi & Ecclesiæ vsu habentur. Sed Christus non legitur hanc formam instituisse, neque etiam in communi vsu habetur, quinimò in quibusdam absolutionibus, quæ in Ecclesia publicè fiunt (sicut in Prima & completorio, & in cœna Domini) absoluens non vtitur oratione indicatiua, vt dicat, Ego vos absoluo, sed oratione deprecatiua, cùm dicit, Misereatur vestri omnipotens Deus, vel, Absolutionem & remissionem tribuat vobis omnipotens Deus. Ergo hæc non est forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

¶ Præterea, Leo Papa dicit, quòd indulgentia Dei nisi supplicationibus sacerdotum nequit obtineri. Loquitur autem de indulgentia Dei, quæ præstatur pœnitentibus. Ergo forma huius sacramenti debet esse per modum deprecationis.

¶ Præterea, Idem est absoluere à peccato, q peccatum remittere. Sed solus Deus peccatum remittit, qui etiam solus interius hominem à peccato mundat: vt Aug. dicit super Ioan. Ergo videtur quòd solus Deus à peccato absoluat. Non ergo debet sacerdos dicere, Ego te absoluo, sicut non dicit, Ego tibi peccata remitto.

¶ Præterea, Sicut Dominus dedit potestatē discipulis absoluendi à peccatis, ita etiā dedit eis potestatem curandi infirmitates, & vt dæmonia ejicerent & vt languores sanarent, vt habetur Matth. 10. & Luc. 9. Sed sanando infirmos Apostoli non vtebantur his verbis, ego te sano, sed, sanet te Dominus Iesus Christus: sicut Petrus dixit paralytico, vt habetur Act. 9. Ergo videtur quòd sacerdotes habentes potestatem, Apostolis à Christo traditam, non debeant vti hac forma verborum, Ego te absoluo, sed, absolutionem tribuat tibi Christus.

¶ Præterea, Quidam hac forma vtentes, sic eam exponunt, Ego te absoluo, id est absolutum ostendo. Sed nec hoc etiam sacerdos facere potest, nisi ei diuinitus reueletur. Vnde legitur Matth. 16. Ante quam Petro diceretur, Quodcunque solueris super terram, &c. dictum est ei, Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui est in cælis. Ergo videtur quòd sacerdos, cui non est facta reuelatio, præsumptuosè dicat, Ego te absoluo, etiam si exponatur, id est absolutum ostendo.

Arist. ¶ SED CONTRA est quod sicut Dominus dixit discipulis, Matth. vltim. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos: ita dixit Petro, Matth. 16. Quodcunque solueris super terram. Sed sacerdos autoritate Christi fretus dicit, Ego te baptizo. Ergo eadem autoritate dicere debet in hoc sacramento, Ego te absoluo.

Ar. præc. ¶ RESPONDEO dicendum, quòd in qualibet re perfectio attribuitur formæ. Dictum est autem suprà quòd hoc sacramentum perficitur per ea quæ sunt ex parte sacerdotis. Vnde oportet quòd ea quæ sunt ex parte pœnitentis, siue sint verba siue facta, sint quædam materia huius sacramenti: ea verò quæ sunt ex parte sacerdotis, se habeant per modum formæ. Cùm autem sacramenta nouæ legis efficiant quod figurant (vt suprà dictum est) oportet quòd forma sacramenti significet id quod in sacramento agitur, proportionaliter materiæ sacramenti. Vnde forma baptismi est, Ego te baptizo: & forma confirmationis est: Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate saluris, eo quòd huiusmodi sacramenta perficiuntur in vsu materiæ. In sacramento autem Eucharistiæ, quod consistit in ipsa consecratione materiæ, exprimitur veritas consecrationis, cùm dicitur, Hoc est corpus meum. Hoc autem sacramentum, scilicet pœnitentię non consistit in consecratione alicuius materię nec in vsu alicuius materiæ sanctificatæ, sed magis in remotione cuiusdam materię, scilicet peccati: prout peccata dicuntur esse materia pœnitentię: vt ex suprà dictis patet. Talis autem remotio significatur à sacerdote cùm dicitur, Ego te absoluo. Nam peccata sunt quædam vincula, secundum illud Prouerb. 5. Iniquitates suæ capiēt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur. Vnde patet quòd hæc est conuenientissima forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ista forma assumitur ex ipsis verbis Christi, quibus Petro dixit, Quodcunque solueris super terram, &c. & tali forma Ecclesia vtitur in sacramentali absolutione. Huiusmodi autem absolutiones in publico factæ, non sunt sacramentales, sed sunt orationes quædam ordinatæ ad remissionem venialium peccatorum. Vnde in sacramentali absolutione non sufficeret dicere, Misereatur tui omnipotens Deus, vel Absolutionem & remissionem tribuat tibi Deus: quia per hæc verba sacerdos absolutionem non significat fieri, sed petit vt fiat. Præmittitur tamen in sacramentali absolutione talis oratio ne impediatur effectus sacramenti ex parte pœnitentis: cuius actus materialiter quodammodo se habent in hoc sacramento, non autem in baptismo vel in confirmatione.

§. 82. art. 7. & 64. art. 2. & 3. ¶ Ad secundum dicendum, quòd verbum Leonis est intelligendum quantum ad deprecationem, quæ præmittitur absolutioni non autem remouet quin sacerdotes absoluant.

¶ Ad tertium dicendum, quòd solus Deus per autoritatem & à peccato absoluit, & peccatum remittit. Sacerdotes tamen vtrunque faciunt per ministerium: in quantum scilicet verba sacerdotis in hoc sacramento instrumentaliter operantur in virtute diuina, sicut etiam in aliis sacramentis. Nam virtus diuina est, quæ interius peratur in omnibus sacramentalibus signis, siue sint res siue verba: sicut ex suprà dictis patet. Vnde & Dominus expressit vtrunque. nam Matth. 16. dixit Petro, Quodcunque solueris super terram, &c. & Ioan. 20. dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Ideo tamen sacerdos potius dicit, Ego te absoluo, quàm, Ego tibi peccata remitto. quia hoc magis congruit verbis, quæ Dominus dixit, virtutem clauium ostendens, per quas sacerdotes absoluunt. Quia tamē sacerdos sicut minister absoluit, conuenienter apponitur aliquid quod pertineat ad primam autoritatem Dei, scilicet vt dicatur, Ego te absoluo, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, vel per virtutem passionis Christi, vel autoritate Dei, sicut Dion. exponit 3. cap. Cæl. hierar. Quia tamen hoc non est determinatum ex verbis Christi, sicut in baptismo, talis appositio relinquitur arbitrio sacerdotis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd Apostolis non est data potestas vt ipsi sanarent infirmos, sed vt ad eorum orationem infirmi sanarentur. Fuit autem eis collata potestas operandi instrumentaliter siue ministerialiter in sacramentis, & ideo magis possunt in formis sacramentalibus exprimere actum suum, quàm in sanationibus infirmitatum. In quibus tamen non semper modo deprecatiuo vtebantur, sed quandoque modo indicatiuo & imperatiuo: sicut Actuum 3. legitur, quòd Petrus dixit claudo, Quod habeo, hoc tibi do, in nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula.

¶ Ad quintum dicendum, quòd ista expositio, ego te absoluo, id est absolutum ostendo, quantum ad aliquid quidem vera est, non tamen est perfecta: sacramenta enim nouæ legis, non solùm significant, sed etiam faciunt quod significant. Vnde sicut sacerdos baptizando aliquem ostendit hominem interius abluturn per verba & facta, & non solùm significatiuè, sed etiam effectiuè ita etiam cùm dicit, ego te absoluo, ostendit hominem absolutū non solùm significatiuè, sed etiam effectiuè. Nec tamē loquitur quasi de re in certa: quia sicut alia sacramenta nouę legis habent de se certum effectum ex virtute passionis Christi (licet possint impediri ex parte recipientis) ita etiam & in hoc sacramento. Vnde Augu. dicit in lib. de adulr. coniu. Non est turpis nec difficilis post patrata & purgata adulteria reconciliatio coningi, vbi per claues regni cælorum non dubitatur fieri remissio peccatorū. vnde nec sacerdos indiget speciali reuelatione sibi facta, sed sufficit generalis reuelatio fidei, per quam remittuntur peccata. Vnde reuelatio fidei dicitur Petro facta fuisse, esset autem perfectior expositio, ego te absoluo, id est sacramentum absolutionis tibi impendo.

ARTICVLVS IIII.

¶ Virum impositio manuum sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd impositio manuum sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum. Dicitur enim Mar. vltim. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Aegri autem spiritualiter sunt peccatores qui recipiunt bonam habitudinem per hoc sacramentum, ergo in hoc sacramento est manus impositio facienda.

4. contra gen. c. 72. Et opus. 22. c. 4.

¶ Præterea, In sacramento, pœnitentiæ recuperat homo Spiritū sanctum amissum: vnde ex persona pœnitentis dicitur in Ps. 50. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & Spiritu principali confirma me. Sed Spiritus sanctus datur per impositionem manuum: legitur enim Act. 8. quòd Apostoli imponebant manus super illos & accipiebant Spiritum sanctum. & Matth. 19. dicitur, quòd oblati sunt Domino paruuli, vt eis manus imponeret. Ergo in hoc sacramento est facienda manus impositio.

¶ Præterea, Verba sacerdotis in hoc sacramento non sunt maioris efficaciæ quàm in aliis sacramentis. Sed in aliis sacramentis non sufficiunt verba ministri, nisi aliquem actum exerceat: sicut in baptismo simul cum hoc, quòd sacerdos dicit, ego te baptizo requiritur corporalis ablutio, ergo etiam simul cum hoc quòd sacerdos dicit, ego te absoluo, oportet quòd aliquem actum exerceat circa pœnitentem, imponendo ei manus.

¶ SED CONTRA est, quòd cùm Dominus dixit Petro, Quodcunque solueris super terram, &c. nullam mentionem de manus impositione fecit: neque etiam cum omnibus Apostolis simul dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Non ergo ad hoc sacramentum requiritur impositio manuum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd impositio manuum in sacramentis ecclesiæ fit ad designādum aliquē copiosum gratiæ effectum: quo, illi quibus manus imponuntur, quodāmodo per

simili

Universidad de Deusto
Biblioteca

similitudinem continuantur ministris, in quibus copia gratiæ elu
cet debet. Et ideo manus impositio fit in sacramento confirma-
tionis, in quo confertur plenitudo Spiritus sancti: & in sacramé
to ordinis, in quo confertur quædam excellentia potestatis in
diuinis mysteriis. Vnde & 2. ad Timot. 1. dicitur, Resuscites gra-
tiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum. Sa
cramentum autem pœnitentiæ non ordinatur ad consequen-
dam aliquam excellentiam gratiæ, sed ad remotionem peccato
rum. Et ideo ad hoc sacramentum, non requiritur manuum im
positio, sicut etiam nec ad baptismum: in quo tamen fit pleniori
remissio peccatorum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa manus impositio non est sacramentalis, sed ordinatur ad miracula perficienda: vt scilicet per contactum manus hominis sanctificati etiam corporalis infirmitas tollatur. Sicut etiam legitur de Domino Mar. 6. quòd infirmos manibus impositis curauit: & Mat. 8. legitur quòd leprosum mundauit per contactum.

¶Ad secundum dicendum, quòd non quælibet acceptatio Spiritus sancti requirit manus impositionem: quia etiam in baptismo accipit homo Spiritum sanctum, nec tamen fit ibi manus impositio. Sed acceptio Spiritus sancti cum plenitudine, requirit manus impositionem: quod pertinet ad confirmationem.

¶Ad tertium dicendum, quòd in sacramentis, quæ perficiuntur in vsu materiæ, minister habet aliquem actum corporalem exercere circa eum, qui suscipit sacramétum: sicut in baptismo & cõfirmatione & extrema vnctione. Sed hoc sacramentum non cõsistit in vsu alicuius materiæ exterius appositæ: sed loco materiæ se habent ea quæ sunt ex parte pœnitentis. Vnde sicut in Eucharistia sacerdos sola prolatione verborum super materia perficit sacramentum: ita etiam sola verba sacerdotis absoluentis super pœnitentem, perficiunt absolutionis sacramentum. Et si aliquis actus corporalis esset ex parte sacerdotis necessarius, nonminus competeret crucis signatio, quæ adhibetur in Eucharistia, quàm manus impositio, in signum quòd per sanguinem crucis Christi remittuntur peccata. Et tamen non est de necessitate huius sacramenti, sicut nec de necessitate Eucharistiæ.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum hoc sacramentum sit de necessitate salutis.

Sup q 65. ar. 1. cor. & art. 2. ad 4. & ar. 4. cor. & 4. dist. 14. q. 2. ar. 1. Corin. prin. exp. Iust. Et 4. contra ca. 71.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non sit de necessitate salutis. Quia super illud Psal. Qui seminant in lacrymis, &c. dicit glo. Noli esse tristis, si adsit tibi bona voluntas, vnde metitur pax. Sed tristitia est de ratione pœnitentiæ: secundum illud 2. Cor. 7. Quæ secundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Ergo bona voluntas sine pœnitentia sufficit ad salutem.

¶Præterea, Prouerb. 10. dicitur, Vniuersa delicta operit charitas. & infrà 15. Per misericordiam & fidem purgantur peccata. Sed hoc sacramentum non est nisi ad purgandum peccata. ergo habendo charitatem & fidem & misericordiam, potest quisque salutem consequi, etiam sine pœnitentiæ sacramento.

¶Præterea, Sacramenta Ecclesiæ initium habent ab institutione Christi. Sed sicut legitur Ioan. 8. Christus mulierem adulteram absoluit absque pœnitentia. Ergo videtur quòd pœnitentia non sit de necessitate salutis.

¶SED CONTRA est quod Dominus dicit Luc. 13. Si pœnitentiam non habueritis, omnes simul peribitis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd aliquid est necessarium ad salutem dupliciter. Vno modo absolutè: alio modo ex suppositione. Absolutè quidem necessarium est ad salutem illud, sine quo nullus salutem consequi potest: sicut gratia Christi, & sacramentum baptismi per quod aliquis in Christo renascitur. Ex suppositione autem est necessarium sacramentum pœnitentiæ. Quod quidem est necessarium non omnibus. sed peccato subiacentibus. dicitur enim 2. Para. vl. Et tu Deus iustorum non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, Isaac & Iacob, his qui tibi non peccauerunt. Peccatum autem cùm consummatum fuerit, generat mortem: vt dicitur Iac. 1. Et ideo necessarium est ad salutem peccatoris. quòd peccatum remoueatur ab eo. Quod quidem non potest fieri sine pœnitentiæ sacramento: in quo operatur virtus passionis Christi per absolutionem sacerdotis simul cum opere pœnitentis, qui cooperatur gratiæ ad destructionem peccati: sicut enim dicit Aug. super Ioan. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Vnde patet quòd sacramentum pœnitentiæ est necessarium ad salutem post peccatum: sicut medicatio corporalis, postquam homo in morbum periculosum incidit.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa videtur esse intelligenda de eo, cui adest bona voluntas sine interpellatione, quæ sit per peccatum: talis enim non habet tristitiæ causam. Sed ex quo bona voluntas tollitur per peccatum, non potest restitui sine tristitia, qua quis dolet de peccato præterito: quod pertinet ad pœnitentiam.

¶Ad secundum dicendum, quòd ex quo aliquis peccatũ incurrit, charitas, fides & misericordia non liberant hominem à peccato sine pœnitentia. Requirit enim charitas, quòd homo doleat de offensa in amicum commissa, & quòd amico homo studeat satisfacere. Requirit etiam ipsa fides, vt per virtutem passionis Christi, quæ in sacramentis Ecclesiæ operatur, quærat iustificari à peccatis. Requirit etiam & ipsa misericordia ordinata, vt homo subueniat pœnitendo suæ miseriæ, quam per peccatum incurrit: secundum illud Prouerb. 14. Miseros facit populos peccatum. Vnde Eccl. 30. dicitur Miserere animæ tuæ, placens Deo.

¶Ad tertium dicendum, quòd ad potestatem excellentiæ quàm solus Christus habuit (vt suprà dictum est) pertinuit quòd Christus effectum sacramenti pœnitentiæ, qui est remissio peccatorum, conculcato mulieri adulteræ sine exterioris pœnitentiæ sacramento, licet non sine interiori pœnitentia, quam ipse in ea per gratiam est operatus.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum pœnitentia sit secunda tabula post naufragium.

4. dist. 1 q. 1. ar. 3 ad 5. & dist. 14. q. 1. ar. 1. q. 4. Et dist. 26. q. 4. art. 1. q. 2. ad 1.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit secunda tabula post naufragium. Quia super illud Isa. 2. Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt. dicit glo. Secunda tabula post naufragium, est peccata abscondere. Pœnitentia autem non abscondit peccata, sed magis ea reuelat. Ergo pœnitentia non est secunda tabula.

¶Præterea, Fundamentum in ædificio, non tenet secundum, sed primum locum. Pœnitentia autem in spirituali ædificio est fundamentum: secundum illud Heb. 6. Non rursus iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, vnde & præcedit ipsum baptismum, secundum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Ergo pœnitentia non debet dici secunda tabula.

¶Præterea, Omnia sacramenta sunt quædam tabulæ, id est remedia contra peccatum. Sed pœnitentia non tenet secundum locũ inter sacramenta, sed magis quartum: vt ex suprà dictis patet. Ergo pœnitentia non debet dici secunda tabula post naufragium.

¶SED CONTRA est quod Hier. dicit, quod secunda tabula post naufragium est pœnitentia.

¶RESPONDEO dicendum, quòd id quod est per se, naturaliter prius est eo quod est per accidẽs: sicut & substãtia prior est accidente. Sacramenta autẽ quædam per se ordinãtur ad salutẽ homini, sicut baptismus, qui est spiritualis generatio: & confirmatio, quæ est spirituale augmentũ: & Eucharistia. quæ est spirituale nutrimentum. Pœnitẽtia autẽ ordinatur ad salutẽ hominis quasi per accidens, suppposito quodã, scilicet ex suppositione peccati. Nisi enim homo peccaret actualiter, pœnitentia nõ indigeret: indigeret tamen baptismo & cõfirmatione & Eucharistia. Sicut & in vita corporali nõ indigeret homo medicatione nisi infirmaretur, indigeret autem homo per se ad vitam generatione, augmento, & nutrimento. Et ideo pœnitẽtia tenet secũdum locum respectu status integritatis, qui conseruatur per sacramenta prædicta. Vnde & metaphoricè dicitur secunda tabula post naufragium. Nã primum remedii mare transeuntibus, est vt conseruentur in naui integra: secũdum autem remedium est post nauem fractam, vt quis tabulæ adhæreat. Ita etiam primum remedium in mari huius vitæ, est quòd homo integritatem seruet: secundum autem remedium est, si per peccatum integritatem perdiderit, quòd per pœnitentiam redeat.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd abscondere peccata contingit dupliciter. Vno modo dum ipsa peccata fiunt. Est autem peius peccare publicè quàm occultè: tum quia peccator publicus videtur ex maiori contemptu peccare: tum etiam quia peccat cum scandalo aliorũ. Et ideo quoddam remedium est in peccatis, quòd aliquis in occulto peccet. Et secundum hoc dicit glo. quod secunda tabula post naufragium est peccata abscondere, non quòd per hoc tollatur peccatum sicut per pœnitentiam, sed quia per hoc peccatum fit minus. Alio modo aliquis abscondit peccatũ prius factum per negligentiam confessionis: & hoc contrariatur pœnitentiæ. Et sic abscondere peccatum, non est secunda tabula: sed magis contrarium tabulæ. dicitur enim Prouerb. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur.

¶Ad secundum dicendum, quòd pœnitentia non potest dici fundamentum spirituale simpliciter, id est in prima ædificatione: sed est fundamentum in secunda reædificatione, quę fit per destructionẽ peccati. Nã primò redeuntibus ad Deũ occurrit pœnitentia. Apostolus tamen ibi loquitur de fundamento spirituali doctrinæ. Pœnitẽtia autem, quæ baptismum præcedit, non est pœnitentiæ sacramentum.

¶Ad tertium dicendum, quòd tria præcedẽtia sacramenta pertinent ad nauem integrã id est ad statum integritatis: respectu cuius pœnitentia dicitur secunda tabula.

¶ Super Quæstionis octuagesimæquartæ Articulum septimum.

Ioann. IN artic. 7. circa illud quod pœnitentia est de iure naturali, quo ad dolorem & doloris remedium, & aliquod signum doloris, aduerte quod dupliciter possunt hæc verba intelligi.

Primò simpliciter & absolutè, vt sonant. Et sic magnam habent difficultatem, si non sunt falsissima quia si peccatum non fuit scandalosum seu manifestum alijs, nulla apparet ratio naturalis ad signa doloris. Tum quia abstrahendo è documentis fidei, dolor seu tristitia de præterito peccato nullam videtur habere rationem remedij, & propterea superfluum videretur dolere de inalit peccarit. Accidit ad hęc quod difficile est nosse quid homo infra ius naturæ solum stando, cognoscerei dẽ abolitione peccati, per aliud quàm per cessationem à peccando. Alio autem modo intelliguntur suppositа in homine cognitione fidei ita quod suppositа fidei, non ex fide sed ex ratione naturali proueniat, quod homo doleat de peccatis commissis, & quòd dolorem in remedium assumat, & q. aliquod signum doloris ostendat. quamuis hoc tertium intelligendum sit: sicut de exteriori religionis cultu, videtur q. in communi sit de iure naturæ. Dictat enim naturalis ratio homini fideli, vt doleat de offensa Creatoris. Et quia nullum aliud ex nobis est remedium, nisi eoc humiliatum, ideo huiusmodi humiliationem in remedium doloris, hoc est peccati dolendi, quærat.

¶Ad tertium dicendum, quòd si quis rectè consideret ea quæ Dominus dixit de necessitate baptismi Ioan. 3. tempore præcesserunt ea quę dixit Mat. 4. de necessitate pœnitentiæ: nam id q. dixit Nicodemo de baptismo, fuit ante incarcerationem Ioan. de quo postea subditur, quòd baptizabat: illud verò quòd de pœnitentia dixit Matth. 4. fuit post incarcerationem Ioannis. Si tamẽ prius ad pœnitentiam induxisset, quàm ad baptismũ, hoc ideo esset, quia etiam ante baptismum requiritur quædam pœnitentia: sicut & Petrus dicit Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.

¶Ad quartum dicendum. quòd Christus non est vsus baptismo, quem ipse instituit: sed est baptizatus baptismo Ioan. vt suprà dictum est. Sed nec etiã actiuè vsus est suo ministerio: quia ipse non baptizabat communiter, sed discipuli eius: vt dicitur Ioã. 4. Quanuis credendum sit, quòd discipulos suos baptizauerit: vt Augustinus dicit ad Celeucianum. Vsus autem huius sacramenti ab eo instituti nullo modo sibi competebat. Nec quantum ad hoc quòd ipse pœniteret, in quo peccatum non fuit, neque quãtum ad hoc quòd sacramentum aliis præberet: quia ad ostendendam misericordiam & virtutem suam, effectum huius sacramẽti sine sacramento præbebat: vt suprà dictũ est. Sacramentum autem Eucharistiæ & ipse sumpsit, & aliis dedit, tũ ad cõmendãdam excellentiã huius sacramenti, tum quia hoc sacramentũ est memoriale suæ passionis, in qua Christus est sacerdos & hostia.

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrum hoc sacramentum fuerit conuenienter in noua lege institutum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non fuerit conuenienter institutum in noua lege. Ea enim quæ sunt de iure naturali, institutione non indigent. Sed pœnitere de malis quæ quis gessit, est de iure naturali: non enim potest aliquis bonum diligere, quin de contrario doleat. Ergo pœnitentia non fuit conuenienter instituta in noua lege.

¶Præterea, Illud quod fuit in veteri lege instituendum non fuit in noua. Sed etiam in veteri lege fuit pœnitentia: vnde & Dominus conqueritur Hier. 28 dicens, Nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo, dicens, Quid feci? Ergo pœnitentia non debuit institui in noua lege.

¶Præterea, Pœnitentia consequenter se habet ad baptismum, cùm sit secunda tabula, vt suprà dictum est. Sed pœnitentia videtur à Domino instituta ante baptismum: nam in principio prædicationis suę dixisse Dominus legitur Matth. 4. Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum. Ergo hoc sacramentum non fuit conuenienter institutum in noua lege.

¶Præterea, Sacramenta nouæ legis institutionem habent à Christo: ex cuius virtute operantur, vt suprà dictum est. Sed Christus non videtur instituisse hoc sacramentum, cùm ipse non sit vsus eo sicut aliis sacramentis. quæ ipse instituit. Ergo hoc sacramentum non fuit conuenienter institutum in noua lege.

¶SED CONTRA est quod dicit Dominus Luc. vlt. Oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis die tertia, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionẽm peccatorum in omnes gentes.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) in hoc sacramento actus pœnitentis se habet sicut materia: id autem quod est ex parte sacerdotis, qui operatur vt minister Christi, se habet vt formale & completiuum sacramenti. Materia verò etiam in aliis sacramẽtis præexistit à natura, vt aqua, vel ab arte, vt panis: sed quòd talis materia ad sacramentum assumatur, institutione indiget hoc determinante. Sed forma sacramenti & virtus ipsius totaliter est ex institutione Christi, ex cuius passione procedit virtus sacramentorum. Sic ergo huius sacramenti materia præexistit à natura (ex naturali enim ratione homo mouetur ad pœnitendum de malis quæ fecit) sed quòd hoc vel illo modo homo pœnitentiam agat, est ex institutione diuina. Vnde & Dominus in principio prædicationis suæ indixit hominibus, vt non solũ pœniterent, sed etiam pœnitentiam agerent, significans determinatos modos actuum, qui requiruntur ad hoc sacramentum. Sed id quod pertinet ad officium ministrorum, determinauit Matth. 16. vbi dixit Petro, Tibi dabo claues regni, cœlorum, &c. Efficaciam autem huius sacramenti & originem virtutis eius, manifestauit post resurrectionem Luc. vlti. vbi dixit, quod oportet prædicari in nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes, præmissio de passione & resurrectione: ex virtute enim *nominis Iesu Christi patientis & resurgentis hoc sacramentum efficaciam habet in remissionem peccatorum. Et sic patet conuenienter hoc sacramentum in noua lege institutum fuisse.

* Aliud non habetur in nostris.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quod de iure naturali est, quòd aliquis pœniteat de malis quæ fecit, quãtum ad hoc quòd doleat se fecisse, & doloris remedium quærat per aliquem modum, & quòd etiam aliqua signa doloris ostendat, sicut & Niniuitæ fecerunt: vt Ionæ 3. legitur. In quibus tamẽ aliquid fuit adiunctum fidei, quam conceperant ex prædicatione Ionæ: vt scilicet hoc agerent sub spe veniæ consequendæ à Deo: secundum illud quod ibi legitur, Quis scit, si conuertatur, & ignoscat Deus & reuertatur à furore iræ suæ, & non peribimus? Sed sicut alia quę sunt de iure naturali, determinationem acceperunt ex institutione legis, diuinæ (vt in Secunda parte dictum est) ita etiam & pœnitentia.

¶Ad secundum dicendum, quòd ea quæ sunt iuris naturalis, diuersimodè determinationem accipiunt in veteri & in noua lege secundum quòd congruit imperfectioni veteris legis, & perfectioni nouæ. Vnde & pœnitentiam in veteri lege aliquam determinationem habuit, quantum quidem ad dolorem, vt esset magis in corde, quàm in exterioribus signis: secũdum illud Ioel. 2. Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Quãtum autem ad remedium doloris quærendum, vt aliquo modo ministris Dei peccata sua confiterentur, ad minus in generali. Vnde Dominus Leuit. 5. dicit, Anima quæ peccauerit per ignorantiam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationẽque peccati: qui orabit pro eo, quod nesciens fecerit, & dimittetur ei. In hoc enim ipso quòd oblationem faciebat aliquis pro peccato suo, quodammodo suum peccatum sacerdoti confitebatur: & secundũ hoc dicitur Prouerb. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Nondum autem erat instituta potestas clauium, quæ à passione Christi derivatur, & per consequens nondum erat institutum, quòd aliquis doleret de peccato cum proposito subiiciendi se per confessionem & satisfactionem clauibus Ecclesiæ, sub spe consequendæ veniæ virtute passionis Christi.

¶Ad tertium dicendum, quòd si quis rectè consideret ea quæ Dominus dixit de necessitate baptismi Ioan. 3. tempore præcesserunt ea quę dixit Mat. 4. de necessitate pœnitentiæ: nam id q. dixit Nicodemo de baptismo, fuit ante incarcerationem Ioan. de quo postea subditur, quòd baptizabat: illud verò quòd de pœnitentia dixit Matth. 4. fuit post incarcerationem Ioannis. Si tamẽ prius ad pœnitentiam induxisset, quàm ad baptismũ, hoc ideo esset, quia etiam ante baptismum requiritur quædam pœnitentia: sicut & Petrus dicit Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.

¶Ad quartum dicendum. quòd Christus non est vsus baptismo, quem ipse instituit: sed est baptizatus baptismo Ioan. vt suprà dictum est. Sed nec etiã actiuè vsus est suo ministerio: quia ipse non baptizabat communiter, sed discipuli eius: vt dicitur Ioã. 4. Quanuis credendum sit, quòd discipulos suos baptizauerit: vt Augustinus dicit ad Celeucianum. Vsus autem huius sacramenti ab eo instituti nullo modo sibi competebat. Nec quantum ad hoc quòd ipse pœniteret, in quo peccatum non fuit, neque quãtum ad hoc quòd sacramentum aliis præberet: quia ad ostendendam misericordiam & virtutem suam, effectum huius sacramẽti sine sacramento præbebat: vt suprà dictũ est. Sacramentum autem Eucharistiæ & ipse sumpsit, & aliis dedit, tũ ad cõmendãdam excellentiã huius sacramenti, tum quia hoc sacramentũ est memoriale suæ passionis, in qua Christus est sacerdos & hostia.

¶Vtrum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Super Quæstionis ultimæ quæsitum octauum. & nonum.

IN 1 articul. 1. & 9. ad 1. dicit quòd displicentia dupliciter sumitur: scilicet contrariè vel negatiuè. Et quando sumitur contrariè, significat actū contrarium ad placentiam quando verò sumitur negatiuè, non significat aliquem actum sed solùm nolle, vel non placere. Quum ergo in litera dicitur, quòd semper debet homini displicere, quòd peccauit vel aliquid simile: sufficit quod intelligatur ne placeat, id est non placere. Et patet hunc esse sensum literæ: quia contra displicere distinguit placere, dū subditur: Si enim placeret peccasse, &c. nisi enim displicere, ita communiter sumptum fuisset, scilicet siue contrariè, siue negatiuè, nō sequeretur pro ratione sedere, si enim placeret et peccasse, &c. nō potuit sequi quòd nec displiceret, nec habet actumplendi, sed non placere peccasse, &c. hinc habet, quòd sufficit ad necessariam pœnitētiam post habitam commissionem, quòd non placeat peccasse, nec est opus exire in actum displicentiæ nouæ.

Aureol. Inſer. artic. 9 ad 1. Et 4 diſt. 17. q. 3. ar. 4. q. 1. & 3.

ARTICVLVS VIII.

¶ Virum pœnitentia debeat durare vsque ad finem vitæ.

AD OCTAVVM sic procedi tur. Videtur quòd pœnitentia non debeat durare vsque ad finem vitæ. Pœnitentia enim ordinatur ad deletionem peccati. Sed pœnitens statim consequitur remissionem peccatorum: secundum illud Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, vita viuet, & non morietur. Ergo non oportet vlterius pœnitentiam protendi.

¶Præterea, Pœnitentiam agere, pertinet ad statum incipientium. Sed homo de hoc statū debet procedere ad statum proficientium, & vlterius ad statum perfectorum. Ergo non debet homo pœnitentiam agere vsque ad finem vitæ.

¶Præterea, Sicut in aliis sacramentis homo debet seruare statuta Ecclesiæ, ita & in hoc sacramento. Sed secundum canones determinata sunt tempora pœnitendi, vt scilicet ille qui hoc vel illud peccatum commiserit tot annis pœniteat. Ergo videtur quod non sit pœnitentia extendenda vsque ad finem vitæ.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. de pœnitentia, Quid restat nobis nisi dolere in vita? vbi enim dolor finitur, desinit pœnitentia. Si verò pœnitentia finitur, quid derelinquitur de venia?

¶RESPONDEO dicendum, quòd duplex est pœnitentia, scilicet interior & exterior. Interior quidem pœnitentia est, qua quis dolet de peccato commisso. Et talis pœnitentia debet durare vsque ad finem vitæ. Semper enim debet homini displicere ꝙ peccauit, si enim ei placeret peccasse, iam ex hoc ipso peccatum incurreret, & fructum veniæ perderet. Displicentia autem dolorem causat in eo, qui est susceptiuus doloris: qualis est homo in hac vita. Post hanc vitam autem sancti non sunt susceptiui doloris. Vnde displicebunt eis peccata præterita sine omni tristitia: secundum illud Isa. 65. Obliuioni traditæ sunt angustiæ priores.

¶Pœnitentia verò exterior est, qua quis exteriora signa doloris ostendit, & verbo tenus peccata sua confitetur sacerdoti absoluenti, & iuxta eius arbitrium satisfacit. Et talis pœnitentia non oportet quòd duret vsque ad finem vitæ, sed vsque ad determinatum tempus secundum mensuram peccati.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vera pœnitentia non solùm removet peccata præterita, sed etiam præseruat hominem a peccatis futuris. Quamuis igitur homo in primo instanti veræ pœnitentiæ, remissionem consequatur præteritorum peccatorum: oportet tamen in homine perseuerare pœnitentiam, ne iterum incidat in peccatum.

¶Ad secundum dicendum, quòd agere pœnitentiam interiorē simul & exteriorem, pertinet ad statum incipientium: qui scilicet de nouo redeunt a peccato. Sed pœnitentia interior habet locum etiam in proficientibus & perfectis: secundum illud Ps. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum. Vnde & ipse Paulus dicebat primæ Cor. 15. Non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.

¶Ad tertium dicendum, quòd illa tempora præfiguntur pœnitentibus, quantum ad actionem exterioris pœnitentiæ.

ARTICVLVS IX.

¶ Virum pœnitentia possit esse continua.

4. dist. 1. 4. 1. aric. 4. q. 1.

AD NONVM sic procedit. Videtur, quòd pœnitētia nō possit esse cōtinua. Dicitur enim Hier. 31. Quiescat vox tua a ploratu, & oculi tui a lacrymis. Sed hoc esse non posset, si pœnitentia continuaretur, quæ cōsistit in ploratu & lacrymis. Ergo pœnitētia nō potest cōtinuari.

¶Præterea, De quolibet bono opere debet homo gaudere: secūdum illud Phal. Seruite Domino in lætitia. Sed agere pœnitentiam, est bonum opus: ergo de hoc ipso debet homo gaudere. Sed non potest homo simul gaudere & tristari: vt patet per Philosophum in 9. Ethi. ergo non potest esse quòd pœnitens continuè tristetur de peccatis, præteritis quod pertinet ad rationem pœnitentiæ. Ergo pœnitentia non potest esse continua.

¶Præterea, Secundæ ad Cor. 2. Apost. dicit, Contolamini, scilicet pœnitentem, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, quæ huiusmodi est. Sed consolatio depellit, tristitiam, quæ pertinet ad rationem pœnitentiæ. Ergo pœnitentia non debet esse continua.

¶SED CONTRA est quod Augustinus dicit in lib. de pœnitentia, Dolor in pœnitentia continuè custodiatur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd pœnitere dicitur dupliciter, secundum actum & secundum habitum. Actu quidem impossibile est, quod homo continuè pœniteat: quia necesse est ꝙ actus pœnitentis siue interior, siue exterior interpolletur ad minus somno, & aliis quæ ad necessitatem corporis pertinent. Alio modo dicitur pœnitere secundum habitum. Et sic oportet quod homo continuè pœniteat: & quantum ad hoc quòd homo nunquam aliquid contrarium pœnitentiæ faciat, per quod habitualis dispositio pœnitentis tollatur: & quantum ad hoc, quòd debet homo in proposito gerere, quòd semper sibi præterita peccata displiceant.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ploratus & lacrymæ ad actum exterioris pœnitentiæ pertinent, qui non solùm non debet esse continuus, sed nec etiam oportet quòd duret vsque ad finem vitæ: vt dictum est. Vnde & signāter ibi subditur, Quia est merces operi tuo. Est autem merces operis pœnitentis, plena remissio peccati, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam, post cuius consecrationem non est necesse quòd homo vlterius exteriorem pœnitentiam agat. Per hoc tamen non excluditur continuitas pœnitentiæ, qualis dicta est.

¶Ad secundum dicēdum, quod de dolore & gaudio dupliciter loqui possumus. Vno modo secundum quòd sunt passiones appetitus sensitiui. Et sic nullo modo possunt esse simul: eo quòd sunt omnino contrariæ, vel ex parte obiecti (puta cùm sunt de eodem) vel saltem ex parte motus cordis: nam gaudium est cum dilatione cordis, tristitia verò cum constrictione. Et hoc modo loquitur Philosophus in 9. Ethic. Alio modo possumus loqui de gaudio & tristitia, secundum quòd consistunt in simplici actu voluntatis, cui aliquid placet vel displicet. Et secundum hoc nō possunt habere contrarietatem nisi ex parte obiecti, puta cùm sunt de eodem & secundum idem. Et sic non possunt simul esse gaudium & tristitia: quia non potest simul idem secundum idē placere & displicere. Si verò gaudium & tristitia sic accepta non sint de eodem secundum idem, sed vel de diuersis, vel de eodem secundum diuersa. sic non est contrarietas gaudij & tristitiæ. Vnde nihil prohibet hominem simul gaudere & tristari: puta si videamus, iustum affligi, simul placet nobis eius iustitia, & displicet eius afflictio. Et hoc modo simul potest alicui displicere ꝙ peccauit, & placere quòd hoc ei displicet cum spe veniæ: ita ꝙ ipsa tristitia sit materia gaudij. Vnde Aug. dicit in li. de pœnitentia, Semper doleat pœnitens, de dolore gaudeat. Si tamen tristitia nullo modo compateretur sibi gaudium, per hoc non tolleretur habitualis continuitas pœnitentiæ, sed actualis.

¶Ad tertium dicendum, quòd secundum, Philosophū in 2. Ethi. ad virtutem pertinet tenere medium in passionibus. Tristitia autem quæ in appetitu sensitiuo pœnitētis consequitur ex displicentia voluntatis, passio quædam est. Vnde moderanda est secūdum virtutem, & eius superfluitas est vitiosa: quia inducit in desperationem. Quod significat Apostolus ibidem dicens, Ne maiori tristitia absorbeatur, quæ eiusmodi est. Et sic consolatio, de qua ibi Apostolus loquitur, est moderatiua tristitiæ: non autem totaliter ablatiua.

ARTICVLVS X.

¶ Virum sacramentum pœnitentiæ debeat iterari.

4. dist. 14. q. 1. ar. 4. q. 3. & ar. 5. q. 2. Et Heb. 6 col. 1.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum pœnitentiæ non debeat iterari. Dicit enim Apostolus Hebr. 6. Impossibile est eos qui semel sunt illuminati, & gustauerunt cæleste donum, & participes facti Spiritus sancti, & prolapsi sunt, renouari rursus ad

Aide ver. Pſal. 50 ver. 3.

ſus ad pœnitentiam. Sed quicunque pœnituerunt, sunt illuminati, & acceperunt donum Spiritus sancti. Ergo quicunque peccat post pœnitentiam, non potest iteratò pœnitere.

¶Præterea, Ambr. dicit in lib. de pœnitentia, Reperiuntur qui sæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo. nam si verè pœnitentiam agerent, iterandam postea non putarent: quia sicut vnum est baptisma, ita vna est pœnitentia. Sed baptismus non iteratur. ergo nec pœnitentia.

Luc. 5 ver. 20. Mat. 9.

¶Præterea, Miracula, quibus Dominus infirmitates corporales sanauit, significant sanationes spiritualium infirmitatū, quibus scilicet homines liberantur a peccatis. Sed non legitur, quòd Dominus aliquem cæcum bis illuminauerit, vel quòd aliquem leprosum bis mundauerit, aut aliquem mortuum bis suscitauerit. Ergo videtur quòd nec alicui peccatori bis per pœnitentiam veniam largiatur.

¶Præterea. Grego. dicit in Homil. Quadragesimæ: Pœnitentia est anteacta peccata deflere, & flenda iterum non committere. Et Isid. dicit in lib. de Summo bono, Irrisor est & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. Si ergo aliquis verè pœnitear, non iterum peccabit. Ergo non potest esse quòd pœnitentia iteretur.

¶Præterea, Sicut baptismus habet efficaciam ex passione Christi ita & pœnitentia. Sed baptismus non iteratur propter vnitatem Passionis & mortis Christi. Ergo pari ratione nec pœnitentia iteratur.

¶Præterea, Ambro. dicit, quòd facilitas veniæ, incentiuum præbet delinquendi. Si ergo Deus veniam frequenter præbet per pœnitentiam, videtur quòd ipse hominibus præbeat incentiuū delinquendi. Et sic videretur delectari in peccatis. Quod eius bonitati non congruit. Non ergo potest pœnitentia iterari.

¶SED CONTRA est quod homo inducitur ad misericordiam exemplo diuinæ misericordiæ: secundum illud Luc. 6. Estote misericordes sicut & Pater vester misericors est. Sed Dominus hanc misericordiam discipulis suis imponit, vt sæpius remittant fratribus contra se peccantibus. vnde sicut dicitur Mat. 18. Petro quærenti. Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei, vsque septies? respondit Iesus, Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies. Ergo etiam Deus sæpius per pœnitentiam veniam peccantibus præbet, præsertim cum deceat nos petere, Dimitte nobis debita nostra, & nos dimittimus debitoribus nostris.

¶RESPONDEO dicendum, quòd circa pœnitentiam quidam errauerūt, dicentes non posse hominem per pœnitentiam secundò consequi veniam peccatorum. quorum quidam, scilicet Nouatiani, hoc intentum extenderunt, vt dicerent post primam pœnitentiam, quæ agitur in baptismo, peccantem non posse per pœnitentiam iteratò restitui. Alij verò fuerunt hæretici (vt Aug. dicit in lib. de pœnitentia) qui post baptismum dicebant quidem esse vtilem pœnitentiam, non tamen pluries, sed semel tantùm.

Videntur autem huiusmodi errores ex duobus processisse. Primò quidem ex eo quòd errabant circa rationem veræ pœnitentiæ. Cum enim ad veram pœnitentiam charitas requiratur (sine qua non delentur peccata) credebant quòd charitas semel habita non possit amitti, & per consequens pœnitentia si sit vera, nunquam per peccatum tollatur, vt sic sit necesse eam iterari. Sed hoc improbatū est in Secunda parte, vbi ostensum est, quòd charitas semel habita propter libertatem arbitrij potest amitti, & per consequens post veram pœnitentiam potest aliquis peccare mortaliter. Secundò ex eo quòd errabant circa æstimationem grauitatis peccati. putabant enim adeò graue esse peccatum quod aliquis committit post veniam impetratam, quòd nō sit possibile ipsum remitti. In quo quidem errabant: & ex parte peccati (quod etiam post remissionem consecutam potest esse & grauius & leuius, quàm fuerit primum peccatum remissum) & multo magis contra infinitatem diuinæ misericordiæ, quæ superat omnem numerum & magnitudinem peccatorum, secundum illud Psal. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Vnde reprobatur verbum Cain, dicentis Genes. 4. Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Et ideo misericordia Dei peccantibus per pœnitentiam veniam præbet absque vllo termino: vnde dicitur Paral. vlti. Immēsa & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ super mali-

Heb. 6 col. 1.

tiam hominum. Vnde manifestum est quòd pœnitentia pluries est iterabilis.

¶AD PRIMVM ergo dicendū quòd quia apud Iudæos erant secundum legem quædam lauacra instituta, in quibus pluries se ab immunditiis purgabant, credebant aliqui Iudæorum quòd etiam per lauacrū baptismi aliquis pluries purificari posset. Ad quòd excludendum Apostolus scribit Hebræis, quòd impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, scilicet per baptismū, rursum renouari ad pœnitentiam, scilicet per baptismum: qui est lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, vt dicitur ad Tit. 3. Et rationem assignat, ex hoc quòd per baptismū homo Christo commoritur, vnde subdit, Rursus crucifigentes sibimetipsis filium Dei.

¶Ad secundum dicendum, quòd Ambr. loquitur de pœnitentia solemni quæ in Ecclesia non iteratur, vt infra dicetur.

¶Ad tertium dicendum, quòd sicut Aug. dicit in lib. de pœnitentia, multos cæcos & in diuerso tempore Dominus illuminauit. & multos debiles confirmauit, ostendens in diuersis illis eidem sæpe peccata dimittiue quem prius sanauit leprosum, alio tempore illuminet cæcum. ideo enim tot sanauit cæcos, claudos & aridos, ne desperet de se peccator. Ideo non scribitur aliquem nisi semel sanasse, vt quilibet timeat iungi peccato. medicum se vocat, & non sanis, sed malè habentibus opportunum. Sed qualis hic medicus, qui malum iteratum nesciret curare? medicorum est centies infirmum, centies curare: quia cæteris minor esset, si aliis possibilia ignoraret.

¶Ad quartum dicendū, quòd pœnitere est anteacta peccata deflere, & flenda non committere: scilicet simul dum stet, vel actu vel proposito. ille enim est irrisor & non pœnitens, qui simul dū pœnitet agit quod pœnitet, vel proponit iterum se facturum ꝙ gessit, vel etiam actualiter peccat eodem vel alio genere peccati.

Quod autem aliquis postea peccat, vel actu vel proposito, nō excludit quin prima pœnitentia vera fuerit: nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem. Sicut enim verè cucurrit, qui postea sedet: ita verè pœnituit, qui postea peccat.

¶Ad quintum dicendum, quòd baptismus habet virtutem ex passione Christi, sicut quædam spiritualis generatio cum spirituali morte præcedentis vitæ. Statutum autem est hominibus semel mori, & semel nasci. Et ideo semel tantum debet homo baptizari. Sed pœnitentia habet virtutem ex passione Christi, sicut spiritualis medicatio, quæ frequenter iterari potest.

Ia. col.

¶Ad sextum dicendum, quod secundum Aug. in lib de pœnitē tia, constat Deo multūm displicere peccata: qui semper præsto est ea destruere, ne soluatur quod creauit, nec corrūpatur quod amauit, scilicet per desperationem.

QVAESTIO OCTVAGESIMAQVINTA,

De sacramento Pœnitentiæ, secundum quòd est virtus, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de pœnitentia secundum quòd est virtus. Et circa hoc quæruntur sex.

¶Primò, vtrùm pœnitentia sit virtus.

¶Secundò, vtrùm sit virtus specialis

¶Tertiò, sub qua specie virtutis contineatur.

¶Quartò, de subiecto eius.

¶Quintò, de causa ipsius.

¶Sextò, de ordine eius ad alias virtutes.

ARTICVLVS I.

¶ Virum pœnitentia sit virtus.

4. dist. 14. q. 1. ar. 2. q. 1. & ar. 3. q. 1. & pr. 2. q. 1. cor. & ad 2. & q. 2. & 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit virtus. Pœnitentia enim est quoddam sacramentum aliis sacramentis connumeratum: vt ex supra dictis patet. Sed nullum aliud sacramentorum est virtus. Ergo neque pœnitentia est virtus.

¶Præterea, Secundū Philosophum 4. Ethi. verecundia non est virtus: est enim passio habens corporalem immutationem, quia est passio habens corporalem immutationem, tum etiam quia non est dispositio perfecti: cùm sit de turpi acto quod non habet locum in homine virtuoso. Sed similiter pœnitentia est quædam passio habens corporalem immutationem, scilicet ploratum (sicut Grego. dicit, quòd pœnitere est peccata præterita

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis octauæ finaquinta Articulum secundum.

¶ Num pœnitentia sit specialis virtus a cæteris distincta.

Annot.

DVbium occurrit magnũ circa materiã huius secundi articuli, an pœnitentia virtus sit verè & propriè vna specialis virtus distincta à cæteris virtutibus. Et est ratio dubij non sola varietas, opinionum: sed quoniam vtraq; ratio videt habere rationem. Nam quod sit vna virtus distincta ab aliis, Autoris ratio in litera cõcludit, dicẽs, operari ad deletionẽ peccat præteriti, inquantum est offensa Dei per quandã recompensationem, habet specialem rationem actus laudabilis non pertinentem ad rationẽ alterius virtutis, ergo pœnitentia, cui iste actus attribuitur, est specialis virtus. Ad partẽ autem negatiuã vrget duplex ratio. Vna ex propriis: quia nulla virtus exigit aut præexigit habẽtẽ ipsam sub illius contrario, sed pœnitentia præexigit pœnitentẽ fuisse sub peccato: quod contrariatur pœnitẽtiæ: ergo pœnitentia nõ est specialis virtus. Et hæc ratio confirmatur ex hoc q; pœnitẽtia non est virtus. Et hæc ratio confirmatur ex hoc q; pœnitẽtia non est virtus: vt dictum est, sic autem habet corporalem transmutationem adiunctam. Est tamen virtus secundum quòd habet ex parte voluntatis electionem rectam. Quod tamen magis potest dici de pœnitentia quã de verecundia: nam verecundia respicitur pro factum vt præsens, pro quo timet confundi: pœnitentia verò vt præteritum. Est autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis in præsenti habeat turpe factum, de quo oporteat eum verecundari: non est autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis prius commiserit turpia facta, de

¶ Præterea plangere (est etiam de turpibus factis, scilicet de peccatis, quæ non habent locum in homine virtuoso. Ergo pœnitentia non est virtus. 10

¶ Præterea, Secundum Philosophum 4. Eth. nullus est stultus eorum, qui sunt secundum virtutem. Sed stultum videtur dolere de commisso præterito, quod non potest non esse, quod tamen pertinet ad pœnitentiam. Ergo pœnitentia non est virtus.

¶ SED CONTRA est, quòd præcepta legis dantur de actibus virtutem: quia legislator intendit ciues facere virtuosos: vt dicitur 2. Ethicorum. Sed præcepta diuinæ legis est de pœnitentia, secundum illud Matth. 4. Pœnitentiam agite, &c. Ergo pœnitentia est virtus. 20

¶ RESPONDEO dicendũ, quòd sicut ex dictis patet, pœnitere est de aliquo prius à se facto dolere. Dictum est autem suprà quòd dolor vel tristitia dupliciter dicitur. Vno modò secundum quòd est passio quædam appetitus sensitiui, & quantum ad hoc pœnitentia non est virtus, sed passio. Alio modo secundum quòd consistit in voluntate: & hoc modo est cum quadam electione. Quæ quidem si sit recta, necesse est quòd sit actus virtutis: dicitur enim 2. Ethic. quòd virtus est habitus electiuus secundum rationem rectam. Pertinet autem ad rationem rectam, vt aliquis doleat, de quo dolendum est, & eo modo & fine quo dolendum est. Quod quidem obseruatur in pœnitentia, de qua nunc loquimur: nam pœnitens assumit moderatum dolorem de peccatis præteritis cum intentione remouendi ea. Vnde manifestum est, quòd pœnitentia, de qua nunc loquimur, vel est virtus vel actus virtutis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut dictum est) in sacramento pœnitentiæ materialiter se habent actus humani: quòd non contingit in baptismo vel confirmatione. Et ideo cùm virtus sit principium alicuius actus, potius pœnitentia est virtus vel cum virtute, quàm baptismus seu confirmatio. 50

¶ Ad secundum dicendum, quòd pœnitentia secundum quòd est passio, non est virtus: vt dictum est, sic autem habet corporalem transmutationem adiunctam. Est tamen virtus secundum quòd habet ex parte voluntatis electionem rectam. Quod tamen magis potest dici de pœnitentia quã de verecundia: nam verecundia respicitur pro factum vt præsens, pro quo timet confundi: pœnitentia verò vt præteritum. Est autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis in præsenti habeat turpe factum, de quo oporteat eum verecundari: non est autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis prius commiserit turpia facta, de 60 70

da specialis virtus ad recompensandam Dei offensam, Secundo ex eo quod ad huiusmodi recõpensationẽ inuenitur alia virtus sufficiens, scilicet religio: religionis enim actus est subijcere se Deo, reddere q; debitũ Deo, nõminus offenso quam benefactori: ita quod sicut reddere Deo debitũ ob beneficia suscepta, nõ exigit specialẽ virtutẽ, vtra religionẽ, ædẽ ratione reddere Deo debitũ ob offensam in ea ad religionẽ quoque spectat: hinc enim hę speciales rationes debiti, scilicet p beneficia, vel pro offensis, sub illã cõmuni ratione debiti, quã attedit religio. Et cõfirmatur ex præcipuus actus pœnitentię coincidit ei, actu primo religionis, subiectio enim hominis ad Deũ, est præcipuũ q; pœnitentiæ virtus offert Deo in recõpensam, quam eandẽ offert religio. Secundũ actum quidẽ deuotionis absolutæ: secundũ verò actum gratitudinis pro beneficiis receptis, secundũ actũ pœnitentiæ pro offensis cõmissis. Vnde sicut religionis quidã actus est recompensare beneficia, ita recompensare peccata. Et cõfirmatur hoc iuxta in lege veteri actu religionis expiabatur peccatũ: & David cor contritum & humiliatum: (quod est ipsa emenda pro peccato) sacrificium appellat.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dolere de eo quod prius factum est, cum intentione conandi ad hoc quod factum non fuerit, esset stultum. Hoc autem non intendit pœnitẽs, sed dolor eius est displicentia seu reprobatio facti præteriti cum intentione remouendi sequelam ipsius, scilicet offensam Dei & reatum pœnæ. Et hoc non est stultum.

ARTICVLVS II.

¶ Virum pœnitentia sit specialis virtus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit specialis virtus. Eiusdem enim rationis videtur esse gaudere de bonis prius actis, & dolere de malis perpetratis. Sed gaudium de bono prius facto, non est specialis virtus, sed est quidam affectus laudabilis ex charitate prouenientes: vt patet per Augustinum 14. de Ciuitate Dei. vnde & Apostolus primæ ad Corinth. 13. dicit, quòd charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Ergo pari ratione nec pœnitentia quæ est dolor de peccatis præteritis, est specialis virtus, sed est quidam affectus ex charitate prouenientes.

¶ Præterea, Quælibet virtus specialis habet materiam specialem: quia habitus distinguuntur per actus, & actus per obiecta. Sed pœnitentia non habet materiam specialem: sunt enim eius materia peccata præterita circa quamcumque materiam. Ergo pœnitentia non est specialis virtus.

¶ Præterea, Nihil expellitur nisi à suo contrario. Sed pœnitentia expellit omnia peccata. ergo contrariatur omnibus peccatis. Non ergo est specialis virtus.

¶ SED CONTRA est, quòd de ea datur speciale legis præceptum: vt suprà habitum est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut in Secunda parte habitum est) species habituum distinguuntur secundum species actuum. Et ideo vbi occurrit specialis actus laudabilis, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis. Manifestũ est autem quòd in pœnitentia inuenitur specialis ratio actus laudabilis, scilicet operari ad destructionem peccati præteriti, inquantum est Dei offensa: quod non pertinet ad rationem alterius virtutis. Vnde necesse est ponere, quòd pœnitentia est specialis virtus.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd à charitate deriuatur aliquis actus dupliciter. Vno modo sicut ab ea elicitus. Et quibus oportet eum pœnitere, cùm ex vitioso fiat aliquis virtuosus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd dolere de eo quod prius factum est, cum intentione conandi ad hoc quod factum non fuerit, esset stultum. Hoc autem non intendit pœnitẽs, sed dolor eius est displicentia seu reprobatio facti præteriti cum intentione remouendi sequelam ipsius, scilicet offensam Dei & reatum pœnæ. Et hoc non est stultum.

ARTICVLVS II.

¶ Virum pœnitentia sit specialis virtus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit specialis virtus. Eiusdem enim rationis videtur esse gaudere de bonis prius actis, & dolere de malis perpetratis. Sed gaudium de bono prius facto, non est specialis virtus, sed est quidam affectus laudabilis ex charitate prouenientes: vt patet per Augustinum 14. de Ciuitate Dei. vnde & Apostolus primæ ad Corinth. 13. dicit, quòd charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Ergo pari ratione nec pœnitentia quæ est dolor de peccatis præteritis, est specialis virtus, sed est quidam affectus ex charitate prouenientes.

¶ Præterea, Quælibet virtus specialis habet materiam specialem: quia habitus distinguuntur per actus, & actus per obiecta. Sed pœnitentia non habet materiam specialem: sunt enim eius materia peccata præterita circa quamcumque materiam. Ergo pœnitentia non est specialis virtus.

¶ Præterea, Nihil expellitur nisi à suo contrario. Sed pœnitentia expellit omnia peccata. ergo contrariatur omnibus peccatis. Non ergo est specialis virtus.

¶ SED CONTRA est, quòd de ea datur speciale legis præceptum: vt suprà habitum est.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut in Secunda parte habitum est) species habituum distinguuntur secundum species actuum. Et ideo vbi occurrit specialis actus laudabilis, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis. Manifestũ est autem quòd in pœnitentia inuenitur specialis ratio actus laudabilis, scilicet operari ad destructionem peccati præteriti, inquantum est Dei offensa: quod non pertinet ad rationem alterius virtutis. Vnde necesse est ponere, quòd pœnitentia est specialis virtus.

¶ AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd à charitate deriuatur aliquis actus dupliciter. Vno modo sicut ab ea elicitus. Et

ne consistit, Nam qui cõfitetur Deo aduersus se iniustitiã suam, fubmittẽdo se & confessione & submissione submissionem suam fatetur, simul & excellentiã diuinam, cui se submittit, cuius excellentissima omnipotentia parcẽdo manifestatur, cuique proprium est misereri semper, & parcere. Est igitur velle operari ad recompensationem offensæ propriæ deo, religionis actus elicitus. Et cõfirmatur: quia virtus pœnitentiæ non est virtus (vt infrà patebit) acquisita, sed infusa non ex ratione naturali, sed ex lumine diuinæ relationis vim habens, eodẽmque cursu, quo religio currit accepta. In cuius signũ inter præcepta religionis ita sunt sacrificia & orationes pro peccatis, sicut pro beneficiis.

Nec

¶ Nec propterea arguimus Autorem quoniam verum est, pœnitentiam esse specialem virtutẽ, latiori vocabulo vtendo. Nec hoc mirum videatur alicui, aut nouum in doctrina Autoris quoniam in præcedenti libro timiste quid apparet, dum posita est virginitas specialis virtus, quæ tamen non est nisi religio determinata ad tam excellentem materiam. Reliquum verò actus pœnitentię, scilicet satisfacere quo ad pœnam, potest poni actus religionis imperatus immediate virtute vindicatiuæ iustitiæ participate in subiecto ita quod peccator punitat se quasi ministeri Dei vindicantis. Potest etiam poni actus religiosi immediate pro quanto religio ipsa debitam pœnam exoluit, vt perficiatur satisfactio debita à filio secundũ q; domino ac patri, hoc enim iussum secundum quid religio attendit inter hominem & Deum, quum iustum simpliciter esse nequeat. Potest autem percipere hanc quoque satisfactionem spectare ad religionẽ, ex eo quòd nonnullus cultus est diuinæ excellentiæ ex natura subiectionem, vt voluntariè huiusmodi pœnas offeramus ei pro vsurpatis contra aut præter voluntatẽ diuinam. Et hæc de hac difficultate dicta sufficiant: prosequamur in sequẽtibus tractatum de pœnitentia, ea dicendo quæ stant cum viraq; opinione, scilicet quòd pœnitẽtia sit vna virtus per se distincta à relíquis, &quod pœnitentia coincidat cum religione totaliter aut principaliter. & cũ iustitia forte vindicatiua seu cõiacentia quo ad actum secũdarium.

¶ Super Quæstionis octauæ finaquinta Articulum tertium.

¶ Virum virtus pœnitentia sit species iustitiæ.

DE TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd virtus pœnitentiæ non sit species iustitiæ. Iustitia enim non est virtus theologica, sed mortalis, vt in Secunda parte patet. Pœnitentia autem videtur esse virtus theologica quia habet Deum pro obiecto: satisfacit enim Deo: cui etiam reconciliat peccatorem. Ergo videtur quòd pœnitentia non sit species iustitiæ.

¶ Præterea, Iustitia cùm sit virtus moralis consistit in medio. Sed pœnitentia non cõsistit in medio, sed in quodam excessu: secũdum illud Hier. 6. Luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum. Ergo pœnitentia nõ est species iustitiæ.

¶ Præterea, Duæ sunt species iustitiæ (vt dicitur in 5. Ethic.) scilicet distributiua & commutatiua. Sed sub neutra videtur pœnitentia cõtineri. Ergo videtur quòd pœnitentia non sit species iustitiæ.

¶ Præterea. Super illud Luc. 6. Beati qui nũc fletis, dicit glo. Ecce prudentia, qua ostendi tur quam hæc terrena sint misera, & quam beata cælestia. Sed flere est pœnitẽtiæ. Ergo ergo pœnitentia magis est species prudentiæ quàm iustitiæ.

¶ SED CONTRA est quod Augustinus dicit in libr. de pœnitentia. Pœnitentia, est quædam dolentis vindicta, [illegible] puniẽs in se quod dolet commisisse. Vindictam facere, pertinet ad iustitiam. Sic Tullius in sua Rhetor. ponit vindicationes. Vnam speciẽ

Infr. ar. 4. tol. Et q. 3. tia reduci debeat ad cõdi. 2 4. q. 1. mutationẽ, & ibi fiftat ar. 1. q. 4. & per eos ibi reddatur ad 4. & æquale simpliciter, vel 3. 3 per to. secundum acceptatio. & dist. 15. nem. 1. art. 1. q. 1. ad 4. Quæstio.

¶ Nã attritio tertio, tria ad acquirenda occurrunt primum est de actu pœnitentię, an competat subcommutatiuæ iustitiæ. Secundum est an sit frustra in commutatiua iustitia. Tertiũ est. an tollat peccati. Submisio autẽ sui ad Deum, religionis actus est, nec aliquid ad dit ratio pœnitẽtiæ nisi casum, scilicet, p offensa fuisset ratio gratitudinis addit pro beneficio, Et probatur rationes a religionis actus est quo excellentiã diuinã, nostramq; subiectionẽ ad Deum profitemur. sed vtere, filtorum actuum, scilicet interior confessio, & voluntaria submissio, in vtriusq; professio

rò dubium motum est propter Doran. dist. 14 art. 1. vbi ponit pœnitentiam esse idem quod iustitia commutatiua: quia ordinat hominem ad alterum id est Deum in ratione debiti propter offensam.

Tertium autem mouetur propter Sco. vbi suprà, quæst. 1. tenentem quòd aliqua le ex natura rei posset reddi, ita quòd pœna esset æqualis culpæ vt sic culpa sufficienter ordinetur propter pœnam.

4. dist. 14. q. 1. ar. 1. q. 1.

¶ Aduertendum est primo, q; Autor loquitur de pœnitentia vt est recompensatiua Deo tam pro culpa quam pro pœna, Sco tus vero solam pœnæ rationẽ habuit. nec potuit pœnitentiam ad reconciliandum Deum offensum, sed solummodo ad puniendam culpam commissam. Vnde aduerte secundò, quòd Autor posuit pœnitentiam vt sic terum extremum respectu Dei. Scotus verò posuit pœnitentiam in vtroque extremo, dum ponit ipsum ex vna parte vt ministrum iudicis vindicantem, & ex altera parte ponit ipsum vt reum, in quem ille vindicta, constituendo æqualitatem pœnæ ad culpam & proprer eea non est mirum si varia dicantur ab istis. Verum si diligẽtius perspectum fuerit, & præsupponẽtiæ actus cõsideratus fuerit apparebit quòd prima pœnitentiæ intentio est operari ad reconciliationẽ offensi per recognitionem peccati & submissionem sui: iuxta illud, Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Dominoẽ tu remisisti impietatem peccati mei. Vbi imprimatẽ dixit, non pœnam mouentem nec pœnam, non tenet personam ministri & remissi rei tantummodo non puniendi tantum, sed principalius reconciliandi per proprium opus ad diuinam misericordiam accedentis.

Ad prac.

¶ Vnde ad primum dubium dicitur quòd licet pœnitentia quo ad actũ secundariũ, qui est solutio pœnæ sit forte actus iustitiæ vindicatiuæ; q; tamẽ vindicta sit secundũ æquale iustitię cõmutatiuæ, ex hoc ipso non excluditur iustitia commutatiua, sed includitur sicut genus includitur in specie, nec enim aliter distinguntur vindicatiua contra commutatiuam nisi sicut species distinguitur à genere. Ad secundum verò dubium dicitur quòd quum inter Deum & hominem non sit iustũ simpliciter, sed secundum quid, non videretur dicta quòd pœnitentia coincidit cũ iustitia absolutè. Nec ratio illata hoc facit, quoniam oportet addere, q; reddit debitum æquale, quod hic non faluatur. Ad tertium autem dicendum puto, quòd in æquineco laboramus quoniam

Actus pœnitentiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoniã nos dei æquales ad totum quod debetur ex peccati ratione, loquimur, & dicimus non posse reddi æquale Deo: Ille verò dz æquali ad iosti pœnam temporalem quæ post reconciliationem soluenda tellat, loqui videtur, quam æqualitatem fieri posse detur negandum, quum Iob dicat: Vtinam appenderentur peccata mea, quibus irã merui, & calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret.

¶ Super Quæstionis octuagesimæ quintæ Articulum quartum.

Annot. ¶ Nattic. 4. intellige no uitiæ quod sicut iustitia est voluntas ius suũ vnicuique tribuens, ita pœnitentia est voluntas tribuens Deo ius suum pro peccato cõtra eum comisso, est etiam (siue sit idem quod religio siue non) talis voluntas: quoniam pars est iustitiæ, quæ in actu voluntatis consistit. Reddit autem pœnitentia Deo ius suum pro offensa confitendo, detestãdo, ac submittẽdo se peccatorem Deo offenso: hoc enim est æquale, secundũ quid quod ab homine reddi potest. quo ad pœnam vero affligendo se, &c.

¶ Et quoniam huiusmodi voluntas ex maiori vel minori potest affectu procedere, ideo varia inuenitur dispositio vetẽ pœnitentium: maior minorque fiducia diuinæ gratiæ inde percipitur.

Annot. ¶ *Super Quæstionis 4. di. 14. octuagesimæ quintæ q. 1. ar. 3. Articulum quintum. & q. 4. & sexum.*

¶ Natti. 5. & 6. simul ne fallaris nouitie. intelligens, actus, quibus Deo in pœnitentia cooperatur, esse actus procedentes à virtute pœnitentię. Hoc enim falsum esti quum multi actus illi, scilicet qui sine charitate esse possunt, præcedãt pœnitentiam, vt est virtus & tamen sunt actus boni, quibus Deo cooperamur ad pœnitentiam consequendam, Nec te turbet actus timoris seruilis quoniam pro timore pœnarum sumitur, & est bonus, & non pro timore pœnarum tãtum.

¶ Num pœnitentia sit virtus acquisita.

Quæstio. ¶ In eodem artic. 4. dubium occurrit ex Sco. & Duran. an pœnitentia sit virtus acquisita. Nam Scotus vbi supra, quæstio. 3. tenet pœnitentiã esse virtutem acquisitã, quia voluntas ex frequentibus actibus pœniten

acceptationem superioris. Et hoc significatur per excessum, qui attribuitur pœnitentiæ.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut est commutatio quædam in beneficiis (cum scilicet aliquis pro beneficio recepto gratiam rependit) ita etiam est commutatio in offensis, cùm aliquis pro offensa in alterum commissa, vel inuitus punitur, quod pertinet ad vindicatiuam iustitiam: vel voluntariè recompensat emendam, quod pertinet ad pœnitentiam, quæ respicit personam iudicis. Vnde manifestum est, quòd vtraque sub iustitia commutatiua contineatur.

¶ Ad quartum dicendum, quòd pœnitentia licet sit directè species iustitiæ: comprehendit tamen quodammodo ea quæ pertinent ad omnes virtutes. Inquãtum enim est iustitia quædam hominis ad Deum, oportet quod participet ea quæ sunt virtutum theologicarum, quæ habent Deum pro obiecto. Vnde pœnitentia est cum fide passionis Christi, per quam iustificamur à peccatis: & cum spe veniæ, & cum odio vitiorum, quod pertinet ad charitatem. Inquantum vero est virtus moralis, participat aliquid prudentiæ, quæ est directiua omnium moralium virtutum. Sed ex ipsa ratione iustitiæ non solùm habet id quod iustitiæ est, sed etiam ea quæ sunt temperantiæ & fortitudinis: inquantum scilicet, ea quæ delectationem causant ad temperantiam pertinent vel terrorem incutiunt, quem fortitudo moderatur, in communionem iustitiæ veniunt. Et secundum hoc ad iustitiam pertinet & abstinere à delectabilibus, quod pertinet ad temperantiam: & sustinere dura, quod pertinet ad fortitudinem.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum voluntas sit propriè subiectum pœnitentiæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd subiectum pœnitentiæ non sit propriè voluntas. Pœnitentia enim est tristitiæ species. Sed tristitia est in concupiscibili, sicut & gaudium. Ergo pœnitentia est in concupiscibili.

¶ Præterea, Pœnitentia est vindicta quædam sicut Aug. dicit in lib. de pœnitentia. Sed vindicta videtur ad irascibilem pertinere: quia ira est appetitus vindictæ. Ergo videtur quòd pœnitentia sit in irascibili.

¶ Præterea, Præteritum est proprium obiectum memoriæ, secundum Philosophum in lib. de Memoria. Sed pœnitentia est de præterito: vt dictum est. Ergo pœnitentia est in memoria sicut in subiecto.

¶ Præterea, Nihil agit vbi non est. Sed pœnitentia excludit peccatum ab omnibus viribus animæ. Ergo pœnitentia est in qualibet vi animæ, & non in voluntate tantum.

¶ SED CONTRA, Pœnitentia est sacrificium quoddam: secundum illud Psal. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. Sed offerre sacrificium, est actus voluntatis: secũdum illud Psal. Voluntariè sacrificabo tibi. Ergo pœnitentia est in voluntate.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd de pœnitentia dupliciter loqui possumus. Vno modo, secundum quòd est passio quæ dam. Et sic cùm sit species tristitiæ, est in concupiscibili sicut in subiecto. Alio modo, secundum quòd est virtus. Et sic sicut dictũ est, est species iustitiæ. Iustitia autem (vt in Secunda parte habitum est) habet pro subiecto appetitum rationis, qui est voluntas. Vnde manifestum est, quòd pœnitentia, secundum quòd est virtus, est in voluntate sicut in subiecto, & proprius eius actus est propositum emendãdi Deo illud quod contra eum commissum est.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, quòd ratio illa procedit de pœnitẽtia, secundum quòd est passio.

¶ Ad secundum dicẽdum, quòd vindictam appetere, ex passione de alio, pertinet ad irascibilem. Sed appetere vel facere vindictam ex ratione de se vel de alio, pertinet ad voluntatem.

¶ Ad tertium dicendum, quòd memoria est vis apprehensiua præteriti. Pœnitentia autem non pertinet ad vim apprehensiuam: sed ad appetitiuam, quæ præsupponit actum apprehensiuæ. Vnde pœnitentia non est in memoria: sed præsupponit eam.

¶ Ad quartum dicendum, quòd voluntas (sicut in Prima parte habitum est) mouet omnes alias potentias animæ. Et ideo non est inconueniens, si pœnitentia in voluntate existens, aliquid in singulis potentiis animæ operetur.

ARTICVLVS V.

¶ Vtrum principium pœnitentiæ sit ex timore.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd principium pœnitentiæ non sit ex timore. Pœnitẽtia enim incipit in displicentia peccatorum. Sed hoc pertinet ad charitatem: vt suprà dictum est. Ergo pœnitentia magis oritur ex amore, quàm ex timore. *4. di. 14. q. 1. ar. 2, q. 2. per. to. & q. 2. cor.*

¶ Præterea, Ad pœnitentiam homines prouocantur per expectationem regni cælestis: secundum illud Matt. 3. & 4. Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Sed regnum cælorum est obiectum spei. Ergo pœnitentia magis procedit ex spe, quàm ex timore.

¶ Præterea. Timor est quidam actus interior hominis. Pœnitentia autem non videtur in nobis esse ex opere hominis, sed ex opere Dei: secundum illud Hier. 31. Postquàm conuertisti me, egi pœnitentiam. Ergo pœnitentia non procedit ex timore.

¶ SED CONTRA est, quòd Isa. 26. dicitur: Sicut quæ concepit, cùm appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus, scilicet per pœnitentiam. Et posteà subditur secundum aliam literam, A timore tuo, Domine, concepimus, & quasi parturiuimus & peperimus spiritum salutis, id est pœnitentiæ salutaris: vt per præmissa patet. Ergo pœnitentia procedit ex timore.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd pœnitentia loqui possumus dupliciter. Vno modo quantum ad habitum. Et sic immediatè à Deo infunditur sine nobis principaliter operantibus: non tamen sine nobis dispositiuè cooperantibus per aliquos actus. Alio modo possumus loqui de pœnitentia quantum ad actus, quibus Deo operanti in pœnitentia cooperamur. Quorum actuum primum principium est Dei operatio conuertentis nos: secundum illud Thren. vlti. Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur. Secundum actus est motus fidei. Tertius est motus timoris seruilis, quo quis timore suppliciorum à peccatis retrahitur. Quartus actus est motus spei, quo quis sub spe veniæ consequendæ assumit propositum emendandi. Quintus actus est motus charitatis, quo alicui peccatum displicet secundum seipsum, & non iam propter supplicia. Sextus actus est motus timoris filialis, quo propter reuerentiam Dei aliquis emendam Deo voluntarius offert.

¶ Sic igitur patet, quòd actus pœnitentiæ à timore seruili procedit sicut à primo motu affectus ad hoc ordinato: à timore autem filiali sicut ab immediato & proximo principio.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum primò incipit homini displicere (maximè peccatori) propter supplicia, quæ respicit timor seruilis, quàm propter Dei offensam vel peccati turpi

di potest generare in ea habitum inclinantẽ ad similes actus, & illa est verè virtus quia rectissimè rationi consonus. Et amplius sentit, quòd potest esse informis: quia potest manere cum peccato mortali. Duran. autem vbi suprà negat ipsam esse virtutem infusam: quia nulla talis est præter theologicas.

¶ Ad huius euidentiam sciendum est, quòd esse virtutem infusam, contingit dupliciter, vel per se vel per accidens. Per se quidem virtus infusa est quæ nec ex natura, nec

ex sequisitione, sed sola infusione Christi potest, vt charitas. Per accidẽs autem est quæ ex suo genere nata est acquiri, sed accidit quòd in hoc fit infusa: vt quum Deus infundit alicui habitum scientię moralis aut habitum temperantiæ seu fortitudinis. Rursus scidum est, quòd aliud est habere aliquem habitũ electiuum secundum rationem rectam, & aliud est habere similem habitum secũdum rationem virtutis. verbi gratia. Aliud est habere habitum amoris acquisiti ex frequentibus actibus amandi Deum & proximum etiam secundum regulas fidei, & aliud est habere virtutem charitatis: habere enim virtutem charitatis est habere habitũ infusum diuidentem filios Dei à filis perditionis: habere autem habitum acquisitæ charitatis non est habere huiusmodi virtutem quæ est donum Dei: vt ex se patet. *4. di. 14. q. 1. art. 1. q. 3. ad 6. & ar. q. 2. 4.*

¶ His præmissis dicitur, quòd quia pœnitentia est per se virtus infusa, quantuncunque ex frequentatis pœnitendi actibus similis habitus generari possit, nunquam peruenietad plenã rationem virtutis pœnitentiæ: quia nunquam perueniet ad hoc quòd sit donum reconciliãs Deo offenso.

Quòd autem pœnitentia sit virtus per se infusa, ex eo patet quòd omnes illæ virtutes quæ ex suo genere ordinant hominem secundum statum vitæ gratiæ, sunt ex suo genere infusæ: vt potẽ excedentes statum vitæ, quæ est secundum naturam & orationem naturalem sed virtuti pœnitentiæ constat ad statum vitæ, quæ est secundum gratiam Dei pertinentes: sicut & religionem vt est circa sacramenta, circa veneratiõnem Dei vnius & trini, &c. Vnde apparet falsum esse, solas theologales virtutes esse infusas, & virtutem pœnitentiæ posse esse informem seu cum peccato mortali, optimè. Autorem dixisse, quòd actus & habitus charitatis simul sunt tempore cum actu & habitu pœnitentiæ, quum iustificatur impius. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

ti turpitudinem, quod pertinet ad charitatem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in regno cælorum appropinquante intelligitur aduentus Regis, non solùm præmiantis, sed etiam punientis: Vnde & Matt. 3. Ioannes Baptista dicebat, Progenies viperarum, quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira?

¶ Ad tertium dicendum, quòd ipse etiam motus timoris procedit ex actu Dei conuertentis cor. Vnde dicitur Deut. 5. Quis det eos talem habere mentem, vt timeant me? Et ideo per hoc quòd pœnitentia à timore procedit, non excluditur quin procedat ex actu Dei conuertentis cor.

ARTICVLVS VI.

¶ Vtrum pœnitentia sit prima virtutum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentiaſit prima virtutum. Quia super illud Matth. 3. Pœnitentiam agite, dicit gloss. Prima virtus est, per pœnitentiam punire veterem hominem, & vitia odisse.

¶ Præterea, Recedere à termino, prius esse videtur, quàm accedere ad terminũ. Sed omnes aliæ virtutes pertinere videtur ad accessum ad terminum (quia per omnes ordinatur homo ad bonum agendum) pœnitentia autem videtur ordinari ad recessum à malo. Ergo pœnitentia videtur esse prior omnibus aliis virtutibus.

¶ Præterea, Ante pœnitentiam est peccatum in anima. Sed simul cum peccato nulla virtus animæ inest. Ergo nulla virtus est ante pœnitentiam: sed ipsa videtur esse prima, quæ aliis aditum aperit, excludendo peccatum.

¶ SED CONTRA est quod pœnitentia procedit ex fide, spe & charitate: sicut iam dictum est. Non ergo est pœnitentia prima virtutum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd in virtutibus non attenditur ordo temporis quantum ad habitus: quia cùm virtutes sint connexæ (vt in Secunda parte habitum est) omnes simul incipiunt esse in anima. Sed dicitur vna earũ esse prior altera ordinenaturę, qui consideratur ex ordine actuũ secundum scilicet quòd actus vnius virtutis præsupponit actum alterius virtutis. Secundum hoc igitur dicendum est, quòd actus quidam laudabiles etiam tempore precedere possunt actum & habitum pœnitentiæ: sicut actus fidei & spei informium, & actus timoris seruilis. Actus autem & habitus charitatis simul sunt tempore cum actu & habitu pœnitentiæ, & cùm habitibus aliarum virtutum. Nam sicut in Secunda parte habitum est, in iustificatione impij simul est motus liberi arbitrij in Deum (qui est actus fidei per charitatem formatus) & motus liberi arbitrij in peccatum: qui est actus pœnitentiæ. Horum tamen duorum actuum primus naturaliter præcedit secundum: nam actus virtutis pœnitentiæ est contra peccatum ex amore Dei, vnde primus actus est ratio & causa secundi. Sic igitur pœnitentia non est simpliciter prima virtutum, nec ordine temporis, nec ordine naturæ: quia secundum ordinem naturæ simpliciter præcedunt ipsam virtutes theologicæ. Sed quantum ad aliquid est prima inter cæteras virtutes ordine temporis, quantum ad eius actum, qui primus occurrit in iustificatione impij. Sed ordine naturæ videntur esse aliæ virtutes priores, sicut quod est per se, est prius eo quod est per accidens, tam aliæ virtutes, per se videntur esse necessariæ ad bonum hominis. pœnitentia autem supposito quodam, scilicet peccato præexistenti: sicut etiam dictum est circa ordinẽ sacramenti pœnitentiæ ad alia sacramenta prædicta.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gloss. illa loquitur quantum ad hoc, quòd actus pœnitentiæ primus est tempore inter actus aliarum virtutum moralium.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in motibus successiuis recedere à termino, est prius tempore quàm peruenire ad terminum, & prius natura, quantum est ex parte subiecti, siue secundum ordinem causæ materialis. Sed secundum ordinem causæ agentis & finalis prius est peruenire ad terminum: hoc enim est quod primo agens intendit. Et hic ordo præcipuè attenditur in actibus animæ: vt dicitur in 2. Phy.

¶ Ad tertium dicendum, quòd pœnitentia aperit aditum virtutibus, expellendo peccatum per virtutem fidei & charitatis, quæ sunt natura aliter priores: sed tamen aperit eis aditum, quòd ipsæ simul intrent cum ipsa: nam in iustificatione impij simul cum motu liberi arbitrij in Deum & in peccatum, est remissio culpæ & infusio gratiæ: cum qua simul infunduntur omnes virtutes, vt in Secunda parte habitum est.

QVAESTIO OCTVAGESIMASEXTA,

De effectu pœnitentiæ quo ad mortalium peccatorum remissionem, in sex, articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de effectu pœnitentiæ. Et primò, quãtum ad remissionem peccatorum mortalium. secundò, quantum ad remissionem peccatorum venialium. tertiò, quãtum ad redditum peccato dimissorum. quartò, quantum ad restitutionem virtutum.

¶ Circa primum quæruntur sex.

¶ Primò, vtrùm omnia peccata mortalia per pœnitentiam auferantur.

¶ Secundò, vtrùm possint sine pœnitentia tolli.

¶ Tertiò, vtrùm vnum possit remitti sine alio.

¶ Quartò, vtrùm pœnitentia auferat culpam remanente reatu.

¶ Quintò, vtrùm remaneat reliquiæ peccatorum.

¶ Sextò, vtrùm auferre peccatum, sit effectus pœnitentię inquantum est virtus, an inquantum est sacramentum.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum per pœnitentiam omnia peccata remoueantur.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam non omnia peccata remoueantur. Dicit enim Apostolus Hebr. 11. quòd Esau non inuenit pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquisisset eam. gloss. id est, non inuenit locum veniæ & benedictionis per pœnitentiam. Et 2. Mach. 9 dicitur de Antiocho, Orabat sceleratus Deum, à quo non erat misericordiam consecuturus. Non ergo videtur quòd per pœnitentiam omnia peccata tollantur. *Infrà q. 87. ar. 1. & 4. di. 14. q. 2. art. 1. q. 1. Et di. 16. qũ. 1. 3. Et 3. con. tra Eutych. & Nest. c. 1. 46.*

¶ Præterea, Aug. dicit in lib. de sermone Domini in monte, quòd tanta labes est illius peccati, scilicet cùm post agnitionem Dei per gratiam Christi, oppugnat aliquis fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam, inuidiæ facibus agitatur, vt deprecandi humilitatem subire non possit, etiam si peccatum suum mala conscientia agnoscere & annuntiare cogatur. Non ergo omne peccatum, potest per pœnitentiam tolli.

¶ Præterea, Dominus dicit Matth. 12. Qui dixerit contra Spiritum sanctum verbum, non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro. Non ergo omne peccatum remitti potest per pœnitentiam.

¶ SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 18. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd hoc quòd aliquod peccatum per pœnitentiam tolli non possit, potest contingere dupliciter. Vno modo, quia aliquis de peccato pœnitere non posset: alio modo, quia pœnitentia non posset delere peccatum. Primo quidem modo non possunt per pœnitentiam deleri peccata dæmonum & etiam hominum damnatorum: quia affectus eorum sunt confirmati in malo: ita quòd non potest eis displicere peccatum inquantum est culpa, sed solùm displicet eis pœna, quam patiuntur. Ratione cuius aliquam pœnitentiam, sed infructuosam habent: secundum illud Sap. 5. Pœnitentiam agentes, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis octuagesimæsextæ Articulum secundum.*

¶ *Num aliqua opponantur gratiæ.*

Quæstio. ¶ Ad secundum sic proceditur. Videtur quòd nihil eorum, ex hoc enim dicitur aliquis alicui esse offensus, quod repellit eum à gratia. Et dubium occurrit circa hoc primò, quomodo aliquid opponatur gratiæ: quum offensa sit in voluntate, gratia autem secundum Augustinum in essentia animæ: non est ergo directè oppositio, hæc privativa, hæc contraria, quum virtus requirat idoneitatem subjecti. Tum quia falsum est quod assumitur pro ratione: nam ex parte offensi hæc duo, scilicet esse offensum & abigere à sua gratia offendentem, nec sunt idem, nec secundum est ratio primi: nisi quod primum se habet vt causa secundi vt patet per exemplo: prius enim offendor contumelia à Petro, & ex hac denominor offensus passivè. deinde per actum proprię voluntatis meæ abjicio Petrū à mea gratia, quia prius offendit me. Vbi manifestè patet, non ex hoc dici me offensum quia abjicio Petrū à mea gratia sed ecōtra, causaliter tamē ideo me abjicere Petrum à mea gratia quia offensus sum. Tum quia hæc duo, scilicet esse offensum & abjicere à sua gratia offendentem, nō sunt inseparabiliter connexa sed stat aliquem esse offensum, & tamē non abjicere à sua gratia offendentem, ve ixpæ non tingere videtur ipse vitrum & vxorem adulterātes, seu inter patrem & filium ingratum, offensi enim vtrumq; adhuc vxorem seu filium in sua gratia Ruit ergo fundamentum hoc in lucra positum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd offensa potest dupliciter considerari. Primò ex parte actus quo infertur offensa, & sic offensa illi recte opponitur charitas rectitudinis in actu debitæ: est enim deformitas actus, privativa perfectione charitatiua. Alio modo ex parte subjecti offendentis: persona enim est quę prius offendit, actus autem quo offendit, quasi instrumentum personæ est, & sic proprie & formaliter consideratur offensa. Et sic offensa directè opponitur gratiæ de ratione tamen suæ offendit, quod offendit demeretur: & quantum in se est privat se gratia sua, quam offendit. Vnde quia nunquam in se est habere gratiam offensi, sed dicitur offensa directè per se opponitur gratiæ, similiter & demeritum. Vnde quia vere potest salvari ille qui semel habuit vitium demortale gratia, quam abjecit, non tamen habuit gratiam offendentem, ve ixpæ non tingere videtur ipsum vitrum & vxorem adulterātes, quia non habuit gratiam offendentem, ve ixpæ non tingere videtur ipsum vitrum & vxorem adulterātes, seu inter patrem & filium ingratum, offensi enim vtrumq; adhuc vxorem seu filium in sua gratia Ruit ergo fundamentum hoc in lucra positum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd offensa potest dupliciter considerari. Primò ex parte actus quo infertur offensa, & sic offensa illi recte opponitur charitas rectitudinis in actu debitæ: est enim deformitas actus, privativa perfectione charitatiua. Alio modo ex parte subjecti offendentis: persona enim est quę prius offendit, actus autem quo offendit, quasi instrumentum personæ est, & sic proprie & formaliter consideratur offensa. Et sic offensa directè opponitur gratiæ de ratione tamen suæ offendit, quod offendit demeretur: & quantum in se est privat se gratia sua, quam offendit. Vnde quia nunquam in se est habere gratiam offensi, sed dicitur offensa directè per se opponitur gratiæ, similiter & demeritum. Vnde quia vere potest salvari ille qui semel habuit vitium demortale gratia, quam abjecit, non tamen habuit gratiam offendentem, ve ixpæ non tingere videtur ipsum vitrum & vxorem adulterātes, seu inter patrem & filium ingratum, offensi enim vtrumq; adhuc vxorem seu filium in sua gratia Ruit ergo fundamentum hoc in lucra positum.

Infr. ar. 3. cor. & q. 87. art. 1.

Supra q. 87. art. 3. ad 3. & q. 89. art. 1. ad 3. Et 4. dist. 14. q. 1. art. 1. Extra. 1. 1. 4. ca. 4. Et Heb. 6. ca. 4.

Supra q. 87. art. 3. ad 3. & q. 89. art. 1. ad 3. Et 4. dist. 14. q. 1. art. 1. Extra. 1. 1. 4. ca. 4. Et Heb. 6. ca. 4.

P. 1005.

Aug. in Enchir.

Aug. in Enchir.

*Aug. in Enchir

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Super Quæstionis octuagesimæsexta Articulum sextum

¶ Nũ culpa remissio sit effectus pœnitentiæ secundum animum quod virtus est.

Quæstio. IN art.4.eiusdẽ qõ.probatum est quòd remissio culpæ ponitur effectus pœnitentiæ secundum quod est virtus, id est virtutis seu virtuosus actus. dubium occurrit quoniam hoc videtur repugnare assertis ab autore. Nã si remissio culpæ esse effectus pœnitentiæ, vt est actus virtuosus, oportet quòd si effectus non sequatur gratiæ, sed gratiæ & liberi arbitrij quoniam actus huiusmodi virtuosus est liberi arbitrij actus est. Oppositum autẽ dixit Autor in hac eadem q. artic. 4. ad secundum, dicendo de remissione culpæ & de plena absolutione, quod vtrunque est a gratia, sed primum à gratia sola: secundum ex gratia & liber. arbitrio, si enim est à sola gratia, vt distinguitur contra liberum arbitrium sequitur quòd non sit a gratia & à liberi arbitrij actu virtuoso.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quicquid alij forte sonent dicendo in proposito occursum habe, arbit. actuũ vel puré passiuè, actus libe. arbitrij in iustificatione impij concurrentes, siue in Deum, siue in peccatum sunt vere actus non soli libe. arbitrij sed à libero arbitrio. suauiter enim omnia disponens diuina Sapientia (quæ creauit me sine me, non passiuè quoniã creatio in me terminata est, sed sine me cooperante, nõ saluat me sinuine cooperante) mouet per gratiam suam liberum arbitrium ad obsequendum gratiæ per hoc quòd vtrũ illa secundum illam operando. Et propterea actus liberi arbitrij tam respectu Dei, quàm respectu peccati in iustificatione impij inesse sunt effectus gratiæ operantis, & non ponunt in numerum eã ipsa gratia operante, & propterea dictio exclusiua addita gratiæ non excludit huiusmodi actus libe. arbitrij, vt potè suos effectus quos enim dicitur, Sola causa facit hoc nõ excluditur quin faciat illud media te aliquo suo effectu. Et hunc esse sensum Autoris, apparet in calce huius ar. vbi dicitur, quòd actus pœnitentiæ virtutis habet quòd sine eo non possit fieri remissio culpæ, inquantum est in se separabilis effectus gratiæ. Nec obstant allegata in oppositũ quoniam ibi loquitur de gratia, vt distinguitur contra liberum arbitrium absolute, & nõ contra liberum arbitrium vt est effectus ipsius gratiæ. Vnde opposito modo videntur se habere actus liberi arbitrij & gratia, ponens operandum & cooperandum: nam in gratia operante liberum arbitrium se habet vt cooperans, in gratia vero cooperante liberum arbitrium se habet quasi vt operans: & propterea commeratur gratiæ.

incommutabili bono, & conuersio ad commutabile bonum inordinata. Ex parte ergo auersionis ab incommutabili bono consequitur peccatum mortale reatus pœnæ æternæ: vt qui contra æternum bonum peccauit, in æternum puniatur. Ex parte etiam conuersionis ad bonum commutabile, inquantum, est inordinata, consequitur peccatum mortale reatus alicuius pœnæ. quia inordinatiõ culpæ non reducitur ad ordinem iustitiæ nisi per pœnam. Iustum est enim, vt qui voluntari suæ plus indulsit, quàm debuit contra voluntatem suam aliquid patiatur: sic enim erit æqualitas. vnde Apoca. 18. dicitur, Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Quia tamen cõuersio ad bonum commutabile est finita, nõ habet ex hac parte peccatum quòd debeatur ei pœna æterna. Vnde si sit inordinata conuersio ad bonum cõmutabile sine auersione à Deo (sicut est in peccatis venialibus) nõ deberur peccato pœna æterna, sed temporalis. Quando igitur per gratiam remittitur culpa, tollitur auersio animæ à Deo, in quantum per gratiam anima Deo coniungitur: vnde & per consequens simul tollitur reatus pœnæ æternæ, potest tamen remanere reatus alicuius pœnæ temporalis.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd culpa mortalis vtrunque habet, & auersionem à Deo & conuersionem ad bonum creatum. Sed (sicut in Secũda parte habitum est) ad gratiam pertinet operari in homine, iustificandò ipsum à peccato, & cooperari homini ad rectè operãdum. Remissio igitur culpæ & reatus pœnæ æternæ, pertinet ad gratiam operantem, sed remissio reatus pœnæ temporalis pertinet ad gratiam cooperantem: inquantum scilicet homo cum auxilio diuinæ gratiæ patienter pœnas tolerando, absoluitur etiam à reatu pœnæ temporalis. Sicut igitur prius est effectus gratiæ operantis, quàm gratiæ cooperãtis, ita etiam prius est remissio culpæ & pœnæ æternæ, quàm plena absolutio à pœna temporali: vtrunque enim est à gratia, sed primum à gratia sola, secundum ex gratia & libero arbitrio.

¶ Ad tertium dicendum, quòd passio Christi de se sufficiens est ad tollendum omnem reatum pœnæ, non solum æternę, sed etiam temporalis: & secundum modum quo homo participat virtutẽ passionis Christi, percipit etiam absolutionem à reatu pœnæ. In baptismo autem homo participat totaliter virtutem passionis Christi (vt pote per aquam & spiritũ Christo cõmortuus peccato, & in eo regeneratus ad nouam vitam) & ideo in baptismo homo consequitur remissionem reatus totius pœnæ. in pœnitentia verò consequitur virtutem passionis Christi, secundum modum propriorum actuum qui sunt materia pœnitentiæ, sicut aqua baptismi, vt suprà dictum est. & ideo non statim per primum actum pœnitentiæ quo remittitur culpa, soluitur reatus totius pœnæ sed completis omnibus pœnitẽtiæ actibus.

ARTICVLVS V.

¶ Virum remissa culpa mortali, tollantur omnes reliquiæ peccati.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd remissa culpa mortali, tollantur omnes reliquiæ peccati. Dicit enim August. in libr. de Pœnitentia: Nunquam Dominus aliquem sanauit, quem omnino non liberauit: totum enim hominem sanauit in sabbaro: quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione. Sed reliquiæ peccati pertiner ad infirmitatem peccati. Ergo non videtur possibile quòd remissa culpa, remaneant reliquiæ peccati.

¶ Præterea, Secundum Dionys. 4. cap. de Diu. no. bonum est efficacius quàm malum: quia malum non agit nisi virtute boni. Sed homo peccando, simul totam infectionem peccati incurrit. Ergo multò magis pœnitendo liberatur etiam ab omnibus peccati reliquiis.

¶ Præterea, Opus Dei efficacius est quàm opus hominis. Sed per exercitium humanorum operum ad bonum, tolluntur reliquiæ peccati contrarij. Ergo multò magis tolluntur per remissionem culpæ, quæ est opus Dei.

¶ SED CONTRA est, quòd Mar. 8. legitur, quòd cæcus illuminatus à Domino, primò restituitus est ad imperfectum visum (vnde ait, Video homines velut arbores ambulantes) deinde restitutus est perfectè, ita vt videret clarè omnia. Illuminatio autem cæci, significat liberationem peccatoris. * Post primam ergo remissionem culpæ, qua peccator restituitur ad visum spiritualem, adhuc remanent in eo aliquæ peccati præteriti.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd peccatum mortale ex parte conuersionis inordinatæ ad bonum commurabile, quandam dispositionem causat in anima, vel etiam habitum, si actus frequentetur iteretur. Sicut autem dictum est, culpa peccati mortalis remittitur, inquantum tollitur per gratiam auersio mentis à Deo. Sublato autem eo quod est ex parte auersionis, nihilominus remanere potest id quod est ex parte conuersionis inordinatæ, cum hanc contingat esse sine illa, sicut prius dictum est. Et ideo nihil prohibet quin remissa culpa, remaneant dispositiones ex præcedentibus actibus causatæ: quæ dicuntur peccati reliquiæ. Remanent tamen debilitatæ & diminutæ: * ita quòd homini non dominentur. Et hoc magis per modum dispositionum, quàm per modum habitum: sicut etiam remanet fomes post baptismum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Deus totum hominem perfectè curat. Sed quandoque subitò: sicut socrum Petri statim restituit perfectæ sanitati, ita vt surgens ministraret illis, vt legitur Luc. 4. Quandoque autem successiuè: sicut dictum est de cæco illuminato. Mar. 8. Et ita etiam spiritualiter quandoque tanta commotione conuertit cor hominis, vt subitò perfectè consequatur sanitatem spiritualem, non solùm remissa culpa, sed sublatis omnibus pecati reliquiis, vt patet de Magdalena, Luc. 7. Quandoque autem prius remittit culpam per gratiam operantem, & postea per gratiam cooperantem succcssiuè tollit peccati reliquias.

¶ Ad secundum dicendum, quòd peccatum etiam quandoque statim inducit debilem dispositionem: vtpote per vnum actum causatam. Quandoque autem fortiorem, causatam per multos actus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd vno actu humano non tolluntur omnes reliquiæ peccati: quia vt dicitur in Prædicamentis, prauus ad meliores exercitationes deductus, ad modicum aliquid proficiet, vt melior fit. Multiplicato autem exercitio, ad hoc peruenit, vt fit bonus virtute acquisita. Hoc autem multò efficacius facit diuina gratia siue vno, siue pluribus actibus.

ARTI

¶ Super Quæstionis octuagesimæseptimæ Articulum primum.

¶ Num ad remissionem mortalis peccati necessarium sit vt homo singula actualiter detestetur.

Quæstio IN primo articul. q. 87. dubium duplex occurrit. Primum circa literam vbi dicitur, Exigitur ad remissionem peccati mortalis, vt homo actualiter singula mortalia detestetur. Videtur enim hoc falsum: tum quia detestatio vniuersalis sufficit ad gratiam alioquin non posset homo peccator subito ingemiscendo, consequi gratiam: quum non possit homo tam subitò rememorari singula peccata. Tum quia detestari singula mortalia aut intelligitur singulariter, aut in vniuersali, sed singulariter non potest intelligi: quum ridiculum videatur etiam in confessione de singulis sigillatim confiteri. Si autem intelligitur vniuersaliter, sequitur quod non erit opus rememorari singula.

4. dist. 14. q. 2. art. 1. q. 1.

supra 2. art. 4. ad 1. & 4. dist. 14. q. 2. art. 1. qua. 3. & 1. co. 11. 7. 16. 1.

¶ Num virtualis displicentia sufficiat quãtum ad oblita tantum.

Quæstio. ¶ Alterum dubium est circa illud, scilicet virtualis displicentia non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad oblita. Videtur enim hoc esse falsum: quoniam ex Domini sententia, dimittuntur peccatrici peccata multa, quoniam dilexit multum constat enim quòd dilectio non est nisi virtualis displicentia.

¶ Ad horum euidentiam duplex v. addi est distinctione, prima de remissione peccatorum dupliciter hoc est plena vel quo ad culpam tantum & regulariter vel ex speciali gratia. Secunda est de displicentia peccati formali vel virtuali, & formali generali, vel vniuersali. Vocatur autẽ displicẽtia formalis quæ formaliter est displicentia: quæ potest dupliciter contingere, scilicet vt sit vniuersalis, cõprehendens, scilicet omnia peccata commissa cum vera voluntate ab omnibus & in singulis absolutè dicti. Et hoc potest esse in momento & est cõtritio sufficiens ad remissionẽ infinitorum peccatorũ mortaliũ quia sufficit ad gratiam habendã quãtum est ex parte hominis iuxta illud Ezech. In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. & talis displicentia videtur fuisse in Latrone: & erebò accidere creditur his qui verè cõuertuntur ad Deum post multa crimina, alio autẽ modo cõtingit displicẽtia formalis quã homini displicere de peccatis sua q. & omniã & singula sua peccata in generali sibi displicet, & vel les in ea amplius non incideret nõ tamẽ peruenit ad hoc quod vere vult seu ponit amplius non incidere, & hoc nõ sufficit ad remissionem peccati mortalis. Virtualis autẽ displicentia vocatur, quæ nõ est formaliter displicentia, sed est formaliter alius actus (puta dilectio Dei) tãle vis, vt ex eo nata sit sequi displicẽtia peccatitia q. si tunc occurreret memoria peccati, & ex vi illius actus sequeretur formalis displicentia peccati. Et sic omnis actus dilectionis Dei ex charitate procedens, potest dici virtualiter displicentia peccati mortalis.

¶ His præmissis ad primum dubium dicitur, quòd verba Autoris vera sunt de peccati mortalis remissione plena & regulari: quoniã regulariter nõ fit remissio peccati mortalis quo ad culpã & omnem pœnam, nisi homo quantũ in se est detestetur singula mortalia huiusmodi in singulis sibi inesse. quam debuit.

¶ Quum autem quæritur, an de singulis sigillatim &c. respondetur q. hoc nõ est duplicitèr intelligi. Vel q. cuilibet peccato sigillatim debeatur sua propria detestatio: tot quotquot fuerit peccata, tot oportet esse detestationes & satisfactiones. Et hoc est ridiculũ asserere. quòd nec etiã confitendo oporteat tot esse actus confitendo, quot sunt peccata: contingit enim vnico actu confiteri mille fornicationes. Vel quòd quodlibet peccatum terminet detestationem seu satisfactionẽ. Et hic est sensus literæ. tota quod sicut in confessione dum peccator dicit, Peccaui millies in fornicatione, ille vnicus confessionis actus terminatur æqualiter ad singulas mille fornicationibus quo ad actus interiores dum peccatori displicent mille fornicationes, actualiter detestatur singulos illos actus & eodẽ actu. Et ad hoc seruit inquisitio diligens ad rememorandũ cuius literæ meminitima obliuia seu non occurrentia peccata in scipsis, sicut actualiter nõ adsunt ante mentẽ peccatoris, ita nec actualiter terminãt detestationẽ seu displicentiã. & hæc nõ actualis terminatio suppletur quo ad plenã remissionẽ ex vniuersali displicentia detestatione, ac satisfactione quæ virtualiter includ̃tur satisfactione q. debetur huiusmodi peccatori.

¶ Ad secundũ dubiũ dicitur, q. Autor loquitur de plena remissione & regulariter: quoniã plena remissio regulariter exigit contritionem & cõfessionẽ singulorũ, vbi oportet adesse displicentiã formalem, & non solum virtualem, Magdalenæ autem displicentia formalẽ licet non negamus, sed virtualẽ cautiũ in actu dilectionis, & fidei lactymæ tamen formali displicentiæ astestantur. In cuius signum quum post resurrectionem Lazari pedes Domini iterum vngeret, & capillis tergeret, lacrymæ non adfuerunt, quia iam peccatrix non erat. Dominus autem originalem seu principalem actũ qui est causa displicentiæ virtualis assumpsit, sufficienter saluatur cõcursus pœnitentiæ in plicite & virtualiter.

¶ In responsione ad secundum, adueteridem q. esse iudicio de dormiente occiso q. Christo vel baptizato, quod intelligo quis tisset dormitum ei go secundum merita secundarum causarum. Nam si proposito dicendi mane mendacium officiosum, & interim dormiens occideretur pro Christo: crediderim ego ex diuina largitate etiam illius peccati plenissimam remissionem per martyrium consequi quanuis per baptismum illius remissionem non consequeretur propter voluntatem actualiter adhuc actualiter adhuc virtualiter peccato inhærentem.

¶ Num veniale peccatum opponatur feruori charitatis.

¶ In responsione ad tertiũ, circa materiã argumẽti, scilicet peccatũ veniale opponi feruori charitatis, Durãdus in 4. sen. dis. 16. q. 1. ar. occurrit dicens hoc esse falsum: Tũ qa nec formaliter nec cõsequutiue opponitur feruori charitatis. Et

sic patet, quòd remissio culpæ est effectus pœnitentiæ, secundum quòd est virtus, principalius tamen, secundum quòd est sacramentum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd effectus gratiæ operantis est iustificatio impij: vt in Secunda parte dictum est. In qua, vt ibidem dictum est, non solùm est gratiæ infusio & remissio culpæ, sed etiam motus liberi arbitrij in Deum, qui est actus fidei formatæ, & motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentiæ. Hi tamen actus humani sunt ibi, vt effectus gratiæ operantis, simul producti cum remissione culpæ. Vnde remissio culpæ non fit sine actu pœnitentiæ virtutis, licet sit effectus gratiæ operantis.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in iustificatione impij non solùm est actus pœnitentiæ. sed etiam actus fidei: vt dictum est: Et ideo remissio culpæ non ponitur effectus solùm pœnitentiæ virtutis: sed principalius fidei & charitatis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ad passionem Christi ordinatur actus pœnitentiæ virtutis, & per fidem, & per ordinem ad claues Ecclesiæ. Et ideo vtroque modo causat remissionem culpæ virtute passionis Christi.

¶ Ad id autem quod in contrarium obiicitur dicendum est, quòd actus pœnitentiæ virtutis habet, quòd sine eo non possit fieri remissio culpæ, inquantum est inseparabilis effectus gratiæ, per quam principaliter culpa remittitur, quæ etiam operatur in omnibus sacramentis. Et ideo per hoc non potest concludi nisi quòd gratia est principalior causa remissionis culpę, quàm pœnitentię sacramentum. Sciendum tamẽ quod etiam in veteri lege, & in lege naturę erat aliqualiter sacramentum pœnitentiæ: vt suprà dictum est.

QVAESTIO OCTVAGESIMASEPTIMA
de Remissione venialium peccatorum in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de remissione venialium peccatorum.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrum fine pœnitentia peccatum veniale possit dimitti.

¶ Secundò, vtrum possit dimitti sine gratię infusione.

¶ Tertiò, vtrum peccata venialia remittantur per asperfionem aquæ benedictæ &

Infra, ar. 2 ad 2. & 3 & art. 4. dist. 16. q. 2. art. 2. q. 2. ad 2. & dist. 21. q. 2. qu. 1. & 2. cor. & mal. q. 7. art. 12. cor. Anuot. Quæstiu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter non formaliter, probat quia nec mortale peccatum opponitur formaliter charitati: quoniam consistit vtrumque in deordinatione actus, cui formaliter opponitur rectitudo actus. Quod vero nec consequutiue probat ex differentia in ex mortale & veniale in hoc quia mortale non stat cum charitate, & ideo opponitur consequutiue illi veniale autem stat cum charitatis feruore, & ideo nec consequutiue opponitur illi. Tum quia charitatis feruor non delet veniale sine displicentia, sola autem displicentia sine tali feruore illud delet.

¶Ad hoc dicitur, quòd argumentum supponit vnu falsum, scilicet peccatum mortale non opponi formaliter charitati nam licet charitati habituali peccatum mortale non opponatur formaliter (quia actus non opponitur formaliter habitui sed demeritorie quia peccans mortaliter meretur priuari charitatis habitu, idem tamen mortale peccatum, quatenus diuino opponitur bono actuique est inimicitiæ ad Deum formaliter opponitur amicitiæ ad Deum. Et propterea sicut actualis inimicitia opponitur formaliter actuali amicitiæ, ita peccatum mortale opponitur formaliter actuchæ charitatis qui est actualis amicitia ad Deum. Vnde deordinatio actus peccati mortalis primò importat deordinationem contrariè respectu diuinæ amicitiæ: quia hic primo habet rationem peccati mortalis (vt patet ex hostili pœna hinc sibi debita) & secundariò habet deordinationem respectu mortalis ordinis, ad per hoc ordinatio, est formaliter opponitur mortale peccatum, est ordinatio amicitiæ diuinæ, quam constat esse charitatem. Quocirca peccatum venniale, quum in hoc differat à mortali, quod mortale est contra diuinam amicitiam, veniale autem est præter illa, benè dictum est ab Autore quòd opponitur feruori charitatis: pro quanto retardat affectum hominis ab his quæ sunt propriè actui charitatis officia.

¶Et qui obiicitur, quòd compatitur secum feruorem charitatis, respondetur quòd licet compatiatur secum aliquem feruorem charitatis, non tamen omnem, in cuius signum feruor patriæ nullum compatitur venniale.

¶Et si insistetur, quis est ille feruor in hac vita qui non compatitur secum veniale? respondetur quòd est ille qui virtualiter claudit in se displicentiam omnis terrenæ, & diuinæ ardore amicitiæ, siue charitas habitualis sit magna siue parua, quod patet ex eo quòd talis actualis feruor affectus ex charitate si vere habetur, delet omne veniale: ita quòd pro tunc sic affectus homo est sine omni veniali quo ad culpam.

¶Ad secundum autem obiectionem dicitur, quòd non est ex insufficientia feruoris charitatis, quòd mediante displicentia deleat venniale, sed hoc est ex ordine causarum & effectuum, sicut non est ex insufficientia charitatis quòd mediante pœnitentia deleat mortale.

¶Quod autem dicitur, quòd sola displicentia sine tali feruore delet venniale, potest bene & male intelligi. Si enim intelligatur sine feruore actus elici à charitate, tunc quodammodo est verum & quodammodo falsum. verum quidem quo ad hoc, quia sine tali feruore causante, displicentia à charitate imperata delet veniale. falsum autem quo ad hoc quod huiusmodi displicentia nonsit absoluta à tali feruore: quoniam disponit seu parat effectum promptiorem ad talem charitatis feruorem, vt ut venniale retardabat ab huiusmodi feruore. Si vero intelligitur per feruore talem feruore cuiuscunque actus à charitate quomodo libet procedentis, sic male intelligitur, quia displicentia non nisi charitate informata delet venniale: vt infertius arti. 4. patet huiusmodi enim displicentia, qua deletur venniale quidam charitatis feruor efficaciter enim per eam charitas ad cõsumptionem venialium impedimentum seu retardatum efficacem à motu erga ea quæ Dei sunt.

¶ Super Quæstionis octuagesimi septimæ Articulum secundum.

IN artic. 2. eiusdem, quæ sunt notandum & aliquid dubitandum. Diligenter siquidem notandum est, ab Autore hic expresse haberi quod supertius diximus de effectu Eucharistiæ, scilicet quod non infunditur noua gratia, nec augetur per illam si no actu liberi arbitrij disponente ad susceptionem seu augmentū. Dicitur enim hic, quòd nõ contingit esse infusionē gratiæ in adultis sine actuali motu liberi arbitrij in Deum, & in peccatum & proportionaliter intelligendum est de augmento gratiæ.

¶ Num quandocunque gratia infunditur, venialia remittantur ex liberi arbitrij motu.

¶Dubitãdum autem occurrit de illata ex prædicta sententia conclusione, scilicet, ideo quando cunque de nouo gratia infunditur peccata venialia remittuntur. Est ratio dubitãdi quia nõ omnis actus charitatis remittit peccata venialia: de quia non omnis detestatio peccati remittit peccata venialia: verũ quæ tamen videtur sequi ex hac illatione, si bona est, quoniam ex concursu actus liberi arbitrij in Deum & in peccatum, infertur quòd infusio gratiæ remittit venialia.

¶ Ad horum euidentiã sciendum est, ad remissionem venialium quatuor concurrere, duo ex parte causæ, & duo ex parte effectus. Exigitur enim ad remissionem venialium ex parte causæ, & q. homo sit in gratia, & quòd actualiter, vatur illa. Et primũ quidẽ habes ab Autore in artic. vlt. huius q. quia sola gratia Dei est remissiua peccati. secundũ autem habetur in arti. præcedenti, & pluries repetitur in hac quæstione.

Et quoniam primum potest esse sine secundo, Ideo gratia compatitur secum peccata venialia. Secundum autem quod non potest esse sine primo, non sic accipiendum est, quasi quilibet actus charitatis deleat venialia: quoniam hoc esse falsum ex eo probatur, quod sequeretur, peccata venialia regulariter deleri sine displicentia tam actuali, quàm virtuali multi enim sunt actus charitatis neutram displicentiã annexam habentes, quales sunt actus non sequentes religionis, &c. ab habente charitatem elici: intelligendum est ergo, quòd ad delerionem venialium vltra habitum gratiæ requiritur actus charitatis virtualiter vel formaliter inferens displicentiam venialium, vt ex primo articul. q. huius

3. p. q. 71. & 2. 2. q. 24. ar. 8. ad 2.

2. 2. q. 24. ar. 10.

supra, q. 85. ar. 1. ad 8. & 3. ad 3. & 4. ad 2. & 18. q. 2. ar. 2. & mal. q. 7. ar. 11. ad 10. & ad 12. & ad 1.

episcopalem benedictionem & runsionem pectoris, & orationem Dominicam, & alia huiusmodi.

¶Quartò, vtrùm veniale peccatum possit remitti sine mortali.

ARTICVLVS I.

¶ Virum peccatum veniale possit remitti sine pœnitentia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd venniale peccatum possit remitti siue pœnitentia. Pertinet enim (vt suprà dictum est) ad rationem veræ pœnitentiæ, quòd non solum homo doleat de peccato præterito, sed etiam proponat cauere de futuro. Sed sine tali proposito peccata venialia dimittuntur, cùm certum sit, quòd homo sine peccatis venialibus præsentem vitam ducere non potest. Ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

¶Præterea, Pœnitentia non est sine actuali displicentia peccatorum. Sed peccata venialia possunt dimitti sine displicentia actuali eorum: sicut patet in eo qui dormiẽs occideretur propter Christum. Statim enim euolaret, quod non contingit manentibus peccatis venialibus. Ergo peccata venialia possunt remitti sine pœnitentia.

¶Præterea, Peccata venialia opponuntur feruori charitatis: vt in Secunda parte dictum est. Sed vnum oppositorum tollitur per aliud. Ergo per feruorem charitatis, quem contingit esse sine actuali displicentia peccati venialis, fit remissio peccatorum venialium.

¶SED CONTRA est quod Augusti. dicit in lib. de pœnitentia, quòd est quædam pœnitentia, quæ quotidie agitur in Ecclesia pro peccatis venialibus. Quæ frustra esset, si sine pœnitentia peccata venialia possent dimitti. Videtur ergo quod peccata venialia non possint sine pœnitentia dimitti.

¶RESPONDEO dicendum, quòd remissio culpæ (sicut dictum est) fit per coniunctionem hominis ad Deum, à quo aliqualiter separat culpa. Sed hæc separatio perfectè quidem & per peccatum mortale, imperfectè autem per peccatum veniale. Nam per peccatum mortale mens omnino à Deo auertitur, vt pote contra charitatem agens: per peccatum autem veniale retardatur affectus hominis ne prompte in Deum feratur. Et ideo vtrunque peccatum per pœnitentiam quidem remittitur, quia per vtrũque deordinatur voluntas hominis per immoderatam conuersionem ad bonum creatum. Sicut enim peccatum mortale remitti non potest quandiu voluntas peccato hæret, ita etiam nec peccatum veniale: quia manente causa manet effectus. Exigitur autem ad remissionem peccati mortalis perfectior pœnitentia, vt scilicet homo actuali ter peccatum mortale commissum detestetur quantum in ipso est: vt scilicet diligentiã adhibeat ad rememorandum singula peccata mortalia: vt singula detestetur. Sed hoc non requiritur ad remissionem venialium peccatorum, Non tamen sufficit habitualis displicentia, quæ habetur per habitum charitatis vel pœnitentiæ virtutis: quia sic charitas non compateretur peccatum veniale, quod patet esse falsum. Vnde sequitur quòd requiratur quædam virtualis displicentia: puta cùm aliquis hoc modo fertur secundum affectum in Deum & res diuinas vt quicquid sibi occurreret quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret se commisisse: etiam si actu de illo non cogitaret. Quod tamen non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo in gratia constitutus potest vitare omnia peccata mortalia & singula: potest etiam vitare singula peccata venialia, sed non omnia: vt patet ex his quæ in Secunda parte dicta sunt. Et ideo pœnitentia de peccatis mortalibus requirit, quòd homo proponat abstinere ab omnibus & singulis peccatis mortalibus: sed ad pœnitentiam peccatorum venialium requiritur, quòd homo proponat abstinere à singulis, non tamen ab omnibus: quia hoc infirmitas huius vitæ non patitur. Debet tamen habere propositum se præparandi ad peccata venialia minuenda, alioquin esset ei periculum deficiendi, cùm delegeret appetitum proficiendi: seu tollendi impedimenta spiritualis profectus, quæ sunt peccata venialia:

¶Ad secundum dicendum, quòd falsio pro Christo susceptæ (sicut suprà dictum est) obtinet vim baptismi. Et ideo purgat ab omni culpa & veniali & mortali, nisi actua liter voluntatem peccato inuenerit inhærentem.

¶Ad tertium dicendum, quòd feruor charitatis virtualiter implicat displicentiam venialium peccatorum, vt suprà dictum, est.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum ad remissionem venialium peccatorum requiratur gratia infusio.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ad remissionem venialium peccatorum requiratur gratiæ infusio. Effectus enim non est sine propria causa. Sed propria causa remissionis peccatorum est gratia: non enim ex meritis propriis peccata hominis remittuntur. vnde dicitur Ephes. 2. Deus qui dives est in misericordia propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, cuius gratia saluati estis. Ergo peccata venialia non remittuntur sine gratiæ infusione.

¶Præterea, Peccata venialia non remittuntur sine pœnitentia. Sed in pœnitentia infunditur gratia, sicut & in aliis sacramentis nouæ legis. Ergo peccata venialia non remittuntur sine gratiæ infusione:

¶Præterea, Peccatum veniale maculam quandam animę infert. Sed macula non aufertur nisi per gratiam, quæ est spiritualis animæ decor. Ergo videtur quòd peccata venialia non dimittantur sine gratiæ infusione.

¶SED CONTRA est, quòd peccatum veniale aduenies, non tollit gratiam, neque etiam diminuit eam, vt in Secunda parte habitum est. Ergo pari ratione ad hoc quòd peccatum veniale remittatur, non requiritur nouæ gratiæ infusio.

¶RESPONDEO dicendum, quòd vnumquodque tollitur per suum oppositũ. Peccatum autem veniale non contrariatur habituali gratiæ vel charitati: sed retardat actum eius, in quantum nimis inhæret homo bono creato, licet non contra Deum, vt in Secunda parte habitum est. Et ideo ad hoc quòd peccatum veniale tollatur, non requiritur quòd infundatur aliqua habitualis gratia: sed sufficit aliquis motus gratiæ vel charitatis ad eius remissionem. Quia tamen in habentibus vsum liberi arbitrij, in quibus solis possunt esse venialia peccata non contingit esse infusionem gratiæ sine actuali motu liberi arbitrij in Deum & in peccatum, ideo quandocunque de nouo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam remissio peccatorum venialium est effectus gratiæ, per actum scilicet quem de nouo elicit: non autem per aliquid habituale de nouo animæ infusum.

¶Ad secundum dicendum, quòd peccatum veniale nunquam remittitur sine aliquali actu pœnitentiæ virtutis, explicito scilicet vel implicito: vt suprà dictum est. Potest tamen remitti peccatum veniale sine pœnitentiæ sacramento, quòd in absolutione sacerdotis formaliter perficitur: vt suprà dictũ est, Et ideo non sequitur quòd ad remissionẽ venialis peccati requiratur gratiæ infusio: quæ licet sit in quolibet sacramẽto, non tamen est in quolibet actu virtutis.

¶ Ad tertium dicendum, quòd sicut in corpore contingit esse maculam dupliciter: vno modo per priuationem eius, quòd requiritur ad decorem, puta debiti coloris aut debitę proportionis membrorum, alio modo per superinductionem alicuius impedientis decorem, puta luti aut pulueris. Ita etiam animæ inducitur macula vno modo per priuationem decoris gratiæ per peccatũ mortale: alio modo per inclinationem affectus inordinatam ad aliquid temporale & hoc sic per peccatum veniale. Et ideo ad tollendam maculam peccati mortalis requiritur infusio gratiæ: sed ad tollendam maculam venialis peccati: requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quam remoueatur inordinata adhæsio ad rem temporalem.

vide pra.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum venialia peccata remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, &c. huiusmodi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd venialia peccata non remittantur per aspersionem aquæ benedictæ, & episcopalem benedictionem, & alia huiusmodi. Peccata enim venialia non remittuntur sine pœnitentia, vt dictum est. Sed pœnitentia per se sufficit ad remissionem venialium peccatorum. Ergo ista nihil operantur ad huiusmodi remissionem.

¶Præterea, Quodlibet istorum eandem relationem habet ad vnum peccatum veniale, & ad omnia. Si ergo per aliquod istorum remittitur aliquod peccatum veniale, sequitur quòd pari ratione remittantur omnia. Et ita per vnam tunsionem pectoris, vel per vnam aspersionem aquæ benedictæ: redderetur homo immunis ab omnibus peccatis venialibus quod videtur inconueniens.

¶Præterea, Peccata venialia inducunt reatum alicuius pœnæ, licet temporalis: dicitur enim 1. Cor. 3. de eo qui superædificat lignum, fœnum, & stipulam, quòd saluus erit, sic tamen quasi per ignem, Sed huiusmodi, per quæ dicitur peccatum veniale dimitti, vel nullam vel minimam pœnam in se habent. Ergo non sufficiunt ad plenam remissionem venialium peccatorum.

¶SED CONTRA est quod Aug. dicit in lib. de Pœnitentia, quòd pro leuibus peccatis pectora nostra tundimus, & dicimus Dimitte nobis debita nostra. Et ita videtur quòd tunsio pectoris, & oratio Dominica causent remissionem venialium peccatorum. Et eadem ratio videtur esse de aliis.

¶RESPONDEO dicendum, quòd (sicut dictum est) ad remissionem venialis peccati non requiritur nouæ gratiæ infusio sed sufficit aliquis actus procedens ex gratia, quo aliquis detestetur peccatum veniale vel explicitè, vel saltem implicitè: sicut cùm aliquis feruentur mouetur in Deum. Et ideo triplici ratione aliqua causant remissionem venialium peccatorum. Vno modo inquantum in eis infunditur gratia: quia per infusionem gratiæ tolluntur venialia peccata, vt suprà dictum est. Et hoc modo per Eucharistiam & extremam vnctionem, & vniuersaliter per omnia sacramenta nouę legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur. Secundo, inquãtum sunt cum aliquo motu detestationis peccatorum. Et hoc modo confessio generalis, tunsio pectoris & oratio Dominica, operantur ad remissionem venialium peccatorum: nam in oratione Dominica petimus, Dimitte nobis debita nostra. Tertio modo, inquantũ sunt cum aliquo motu reuerentiæ in Deum, & ad res diuinas. Et hoc modo benedictio episcopalis, aspersio aquæ benedictæ, quælibet sacramentalis vnctio, oratio in Ecclesia dedicata, & si aliqua alia sunt huiusmodi, operãtur ad remissionem venialium peccatorum.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnia ista causant remissionem peccatorum venialium, in quantum inclinant animam ad motum pœnitentiæ: qui est detestatio peccatorum vel implicitè, vel explicitè.

¶Ad secundum dicendum, quòd omnia ista quantum est de se, operantur ad remissionem omnium peccatorum venialium. Potest tamen impediri remissio quantum ad aliqua peccata venialia, quibus mens actualiter inhæret: sicut per fictionem interdum impeditur effectus baptismi.

¶Ad tertium dicendum, quòd per prædicta tolluntur quidem peccata venialia quantum ad culpam, tum virtute alicuius satisfactionis, tum etiam virtute charitatis, cuius motus per prædicta excitatur. Non autem per quodlibet prædictorum semper tollitur totus reatus pœnæ: quia sic qui esset omnino immunis à peccato mortali, aspersus aqua benedicta, sta-

Annot. supra, q. 85. ar. 1. ad 6. & 8. & q. 87. ar. 3. ad 3. & 4. ad 2. & 18. q. 2. ar. 2. & mal. q. 7. ar. 12. & 3. q. 87. ar. 3. q. 3. & dist. 21 q. 2. ar. 1. & 2. & 3. q. 79. ar. 1. & 2. & 4. q. 7. art. 12.

¶ Super Quæstionis octuagesimi septimæ Articulum quartum.

IN artic. 4. in corpore aduerte rationem huius Autorem non sic tenere ex parte pœnæ sed ex parte culpæ. quia scilicet nulla culpa a Deo remittitur nisi per virtutem gratiæ, quod si Duran, aduertere voluisset, aut soluisset hanc rationem, aut cessasset ab obiiciendo. Ipse enim in 4. sent. dist. 16. q. 1. artic. contra hanc obiicit triplici ratione.

¶ Primò quia culpa venialis consistit in deordinatione voluntatis, quæ tollitur per debitam displicentiam eius, quòd indebitè placuit.

¶ Secundò, quia puer non baptizatus in originali existens peccato, quando venit ad ætatem, potest primò peccare venialiter & statim mori. Et tunc proceditur, an puniatur pœna æternâ pro peccato veniali, an pœna temporali, &c.

Infrà q. 90. ar. 4. ad 3. Et 4. dist. 18. qu. 2. ar. 1. q. 3. & 5.

¶ Tertiò, Per opera bona facta extra charitatē potest aliquis secundum omnes meteri de congruo aliquod bonū temporale: ergo expiationem pœnæ temporalis debitæ peccato veniali.

¶ Ad hæc facilè dicitur, quod culpa peccati venialis non tollitur ollimodo per rectitudinē actus voluntarii, sed etiam ordinem ad actualem dilectionē Dei, est enim impeditiua feruoris charitatis: & ex hac parte habet rationem cuiusdā offensæ Dei. Et propterea dico quòd fidelis in peccato mortali potest reparare rectitudinem venialis peccati (puta quia ex mendace iocosè vel officiosè habituatus est ad veritatem diendam etiam iocosè & officiose) non præterea remissionem consequatur est præsertim culpæ quæ aliquo modo Deū offendit inquantum nulla offensa sine gratia à Deo dimittitur. Nec displicentia illa quæ in hoc ponitur, sufficit ad remissionem culpæ quia non est Deo accepta sine gratia: vt in littera dicitur ex Psalm. & Apostolo & glossa. Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum, &c.

¶ Ad secundum dicitur, quòd si casus accideret, & peccatum illud veniale æternaliter puniretur per accidens, hoc est ratione status: quia esset in statu, in quo semper maneret culpa, manente autem culpa in æternum, debet etiam pœna esse æterna, vt ipsemet Durand. in eodem libr. approbat.

¶ Ad tertiū dicitur quòd quicquid sit de pœna, negandū est quòd per bona opera facta extra charitatem possit aliquis mereri de congruo remissionem culpæ: & propterea argumentum non militat contra præsentē doctrinam.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ octauæ Articulum primum.*

Aueri. IN ar. 1. q. 88. circa illud homo secundò peccans, ex hoc ipso videtur grauius peccare, quàm prius peccauerat nobium occurrit: nam falsum videtur secundum peccatum esse grauius primo, imò totū oppositum: quoniam primum peccatū est casus ab innocentia: secundum autem additur fordem foedi, iuxta illud: Qui sordidus est, sordescat adhuc. Constat autem maioris, Ingratitudinis esse peccare contra beneficium innocentiæ ex quo aggrauatur primum peccatum, quàm contra beneficium expectationis ad pœnitentiam, ex quo aggrauatur secundum peccatum.

Infrà art. 2. & 3. Et 4. dist. 22. q. 3.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ non est hic simo comparatius peccatorum penes grauitatē, sed continentiæ, quasi virtualis prioris peccati in posteriori non simpliciter. sed secundum quid: hoc est secundum aliquā certam specialem rationē, puta quia posterius peccatū est contra sustinentem indignum sustineri. Et ideo cum hæc doctrina stat quòd primum peccatum fuerit ex propria specie grauius, puta blasphemia Dei, secundò existente peccato gulæ, & secundum rationem ingratitudinis: pura quia primū fuit contra beneficium innocentiæ, secūdum autem etiam si lesissimum ex sua specie mortale esset, semper habet hanc aggrauantem circunstantiam ingratitudinis ex priore peccato consurgentē: quod est contra hoc beneficium expectationis indigni ex priore commissio peccatore secundū hanc enim circunstantiam grauius est secundum peccatū, quàm primum. Et hinc Autor ad similem grauitatem secundum similem circunstantiam procedit in littera, peccatō enim post pœnitentiam (vt in tertio patet articulo) non oportet esse grauius absolutē peccato dimisso sed semper est grauius secundum quid, hoc est secundum hanc circunstātiam qua est contra eum qui remisit priora peccata: secundum hanc enim circunstantiam peccatum potest pœnitentiam continere dicitur virtualiter peccata prius dimissa quia ex illis peccatis consurgit hæc circunstantia aggrauans peccatum post pœnitentiā.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum veniale peccatum possit remitti sine mortali.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd veniale peccatum possit remitti sine mortali: Quia super illud Ioan. 8. Qui sine peccato est vestrum, primus in illum lapidē mittat, dicit quædam glossa, quòd omnes illi erant in peccato mortali: venialia enim eis dimittebantur per cæremonias. Ergo veniale peccatum potest remitti sine mortali.

¶ Præterea, Ad remissionem peccati venialis non requiritur gratiæ influxio, requiritur autem ad remissionem mortalis. Ergo veni le peccatum potest remitti sine mortali.

¶ Præterea, Plus distat peccatum veniale à mortali quàm ab alio veniali. Sed vnum veniale potest dimitti sine alio: vt dictum est. Ergo veniale potest dimitti sine mortali.

¶ SED CONTRA est quod dicitur Matt. 5. Amen dico tibi, non exies inde, (scilicet ex carcere, in quem introducitur homo pro peccato mortali) donec reddas nouissimum quadrantem. Per quem significatur veniale peccatum. Ergo veniale peccatum non remittitur sine mortali.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) remissio culpæ cuiuscunque nunquam fit nisi per virtutem gratiæ: quia vt Apostolus dicit Rom. 4. Ad gratiam Dei pertinet, quòd Deus alicui nō imputet peccatum: quòd glossa ibi exponit de veniali. Ille autē qui est in peccato mortali, caret gratia Dei. Vnde nullum veniale sibi remittitur.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd venialia ibi dicūtur irregularitates siue immunditiæ, quas contrahebant secundum legem.

¶ Ad secundum dicendum, quòd licet ad remissionem peccati venialis non requiratur noua infusio habitualis gratiæ: requiritur tamen aliquis gratiæ actus, qui non potest esse in eo qui subiacet peccato mortali.

¶ Ad tertium dicendum, quòd peccatum veniale non excludit omnem actum gratiæ, per quem possunt omnia peccata venialia dimitti. Sed peccatum mortale excludit totaliter habitum gratiæ: sine quo nullum peccatum mortale vel veniale remittitur. Et ideo non est similis ratio.

QVAESTIO OCTVAGESIMA OCTAVA. *De reditu peccatorum per pœnitentiam dimissorum, in quatuor articulos diuisa.*

DEINDE considerandum est de reditu peccatorum per pœnitentiam dimissorum.

¶ Et circa hoc quæritur quatuor.

¶ Primo, vtrùm peccata per pœnitentiam dimissa, redeant simpliciter per sequēs peccatum.

¶ Secundò, vtrùm aliquo modo per ingratitudinem redeant species alius secundum quædam peccata.

¶ Tertiò, vtrùm peccata redeant in æquali reatu.

¶ Quarto, vtrum illa ingratitudo, per quam redeunt, sit speciale peccatum.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum peccata dimissa redeant per sequens peccatum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod peccata dimissa redeant per sequens peccatum. Dicit enim Aug. in lib. de Baptismo, Redire dimissa peccata, vbi fraterna charitas nō est, apertissimè Dominus in Euangelio docet in illo seruo, à quo dimissum debitum Dominus repetit, eo quod ille conseruo suo debitū nollet dimittere. Sed fraterna charitas tollitur per quodlibet peccatū mortale. Ergo per quodlibet sequens mortale peccatum redeunt peccata prius per pœnitentiam dimissa.

¶ Præterea. Super illud Luc. 11. Reuertar in domum meam vnde exiui, dicit Beda, Tremendus est iste versiculus nec non exponēdus ne culpa quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat. Hoc autem non esset nisi rediret. Ergo culpa per pœnitentiam dimissa redit.

¶ Præterea, Ezechiel. 18. Dominus dicit, Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatē, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, nō recordabūtur. Sed inter alias iustitias quas fecit, etiam præcedens pœnitentia cōtinetur, cum supra dictum sit pœnitentiam esse partem iustitiæ. Ergo post quam pœnitens peccat, non imputatur ei præcedens pœnitentia, per quam consecutus est veniā peccatorum. Redeunt ergo illa peccata.

¶ Præterea, Peccata præterita per gratiam teguntur, vt patet per Apostolum Roma. 4. inducentem illud Psalmistæ, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Sed per peccatum mortale sequens, gratia tollitur. Ergo peccata quæ fuerant prius commissa remanent detecta. Et ita videtur quòd redeant.

¶ SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Rom. 11. Sine Pœnitentia sunt dona & vocatio Dei. Sed peccata pœnitentis sunt dimissa per donū Dei. Ergo per peccatum sequens non redeunt dimissa peccata quasi Deus de dono remissionis pœniteat.

¶ Præterea, Aust. dicit in lib. responsionum Prosperi, Qui recedit à Christo, & alienatus à gratia, tinit hanc vitam quid nisi in perditionem vadit? sed non in id, quod dimissum est recedit, nec pro originali peccato damnabitur.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd (sicut suprà dictum est) in peccato mortali sunt duo, scilicet auersio à Deo, & conuersio ad bonum creatum. Quicquid autē est ex parte auersionis in peccato mortali secūdum se cōsideratū est commune omnibus peccatis mortalibus quia per quoddlibet peccatū mortale homo auertitur à Deo, Vnde & per consequēs macula, quæ est per priuationē gratiæ, & reatus pœnæ, æternæ, cōmunia sunt omnibus peccatis mortalibus. Et secūdū hoc intelligitur id quod dicitur Iac. 2. Qui offendit in vno, factus est omniū reus. Sed ex parte conuersionis, peccata mortalia sunt diuersa, & interdū cōtraria. Vnde manifestū est, quòd ex parte conuersionis, peccatum mortale sequens non facit redire peccata mortalia prius abolita, alioquin sequeretur, quòd homo per peccatum prodigalitatis reduceretur in habitū vel dispositionem auaritiæ prius abolitæ. Et sic contrarium esset causa sui cōtrarii: quod est impossibile. Sed considerando in peccatis mortalibus id, quod est ex parte auersionis absolutæ, per peccatum mortale sequens redit illud quod fuerat in prioribus peccatis ante dimissionem, inquantum per peccatum mortale sequens homo priuatur gratia, & fit reus pœnæ æternæ, sicut & prius erat. Verùm quia auersio in peccato mortali, ex conuersione quodammodo causatur, recipiunt ea quæ sunt ex parte auersionis quodamodo diuersitatem per comparationem ad diuersas conuersiones sicut ad diuersas causalitia quòd sit alia auersio & alia macula, & alius reatus, prout consurgit ex alio & alio actu peccati mortalis. Et hoc modo in quæstionem vertitur, vtrùm macula & reatus pœnæ æternæ secundum quòd causabantur ex actibus peccatorum prius dimissorum, redeāt per peccatum mortale sequens. Quibusdam igitur visum est, quòd simpliciter etiam hoc modo redeant. Sed hoc non potest esse: quia opus Dei per opus hominis irritari non potest. Remissio autem peccatorum priorum, fuit opus diuinæ misericordiæ. Vnde non potest irritari per sequens peccatum hominis, secundum illud Roman. 3. Nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit? Et ideo alij ponentes peccata redire, dixerunt, quòd Deus non remittit peccata pœnitenti post modum peccaturo, secundum præscientiam, sed solùm secundum præsentem iustitiam. præscit enim se pro his peccatis eum æternaliter puniturum, & tamen per gratiam facit eum præsentialiter iustum. Sed, nec hoc stare potest: quia si causa absolutè ponatur, & effectus ponitur absolutè. Si igitur non absolutè fieret, per gratiam & gratiæ sacramenta peccatorum remissio, sed cum quadam conditione in futurum dependente, sequeretur quòd gratia & gratiæ sacramenta non essent sufficiens causa remissionis peccatorum. Quod est erroneum: vt pote derogans gratiæ Dei. Et ideo nullo modo potest esse, quòd macula & reatus præcedentium peccatorum, redeāt secundum quòd ex talibus actibus causabantur. Contingit autem quòd sequens actus peccati, virtualiter continet reatum prioris peccati, inquantum scilicet aliquis homo secundò peccans, ex hoc ipso videtur grauius peccare quam prius peccauerat secundum illud Roman. 2. Secundum duritiam tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, ex hoc scilicet solo quòd contemnitur Dei bonitas, quæ ad pœnitentiam expectat. Multo autem magis contemnitur Dei bonitas si post remissionem prioris peccati secundo peccatum itereretur: quantò maius est beneficium peccatum remittere, quàm peccatorem sustinere. Sic igitur per peccatum sequens pœnitentiam, redit quodam modo reatus peccatorum prius dimissorum, non inquantum causabatur ex illis peccatis prius dimissis, sed inquantum causabatur ex peccato vltimo perpetrato, quod aggrauatur ex peccatis prioribus. Sic hoc non est peccata dimissa redire simpliciter, sed redire secundum quid, inquantum scilicet virtualiter in peccato sequenti continentur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum Augustini videtur esse intelligendum de reditu peccatorum quantum ad reatum pœnæ æternæ in se consideratum: quia scilicet post pœnitentiam peccans, incurrit reatum pœnę æternæ, sicut & prius. Non tamen omnino propter eandem rationem. Vnde Aug. in lib. de Responsionibus Prosperi, cùm dixisset, q̄ non id quod remissum est recidit. nec pro originali peccato damnatur subdit, qui tamen ea morte afficitur, quæ ei propter peccata dimissa debebatur: quia scilicet incurrit mortem æternam quam meruerat per peccata præterita.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in illis verbis non intendit dicere beda, quòd culpa prius dimissa hominem opprimat per reditum reatus præteriti: sed per iterationem actus.

¶ Ad tertium dicendum, quòd per sequens peccatum, iustitiæ priores obliuioni traduntur, inquantum erant meritoriæ vitæ æternę: non tamen inquantum erant impeditiuæ peccati. Vnde si aliquis peccet mortaliter, postquam restituit debitum, non efficitur reus, quasi debitum non reddidisset. Et multò minus traditur obliuioni pœnitentia prius acta, quantum ad remissionem culpæ, cùm remissio culpæ magis sit opus Dei, quā hominis.

¶ Ad quartum dicendum, quòd gratia simpliciter tollit maculam & reatum poenæ æternæ. Tegit autem actus peccati præteritos, ne scilicet propter eos Deus hominem gratia priuet, & reum habeat poenæ æternæ. Et quod gratia semel fecit, perpetuò manet.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrùm peccata dimissa redeant per ingratitudinem quæ specialiter est secundum vnum fraternum, apostasiam à fide, contemptum confessionis & dolorem de pœnitentia habita.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd peccata dimissa non redeant per ingratitudinem, quæ specialiter est secundum quatuor genera peccatorum scilicet secundum odium fraternum, apostasiam à fide contemptum confessionis, & dolorem de pœnitentia habita (secundum quod quidam metricè dixerunt,

Fratres odit, apostata fit, spernitque fateri,
Pœnituisse piget, pristina culpa redit.

1. dist. 22. qu. 1. ar. 1. cor. & ar.

Tantò enim est maior ingratitudo, quantò grauius est peccatum, quod quis contra Deum committit post beneficium remissionis peccatorum. Sed quedam alia peccata sunt his grauiora: sicut blasphemia contra Deum & peccatum in Spiritum sanctum. Ergo videtur quòd peccata dimissa non redeant magis secundum ingratitudinem commissam secundum hæc peccata, quam secundum alia.

¶ Præterea, Rabanus dicit, Nequam seruum tradidit Deus tortoribus, quoadusque redderet vniuersum debitum, quia non solùm peccata quæ post baptismum homo egit, reputabūtur ei ad pœnam, sed & originalia, quæ in baptismo sunt ei dimissa. Sed etiam peccata venialia inter debita computantur, pro quibus dicimus Dimitte nobis debita nostra. Ergo ipsa etiam redeunt per ingratitudinem. Et pari ratione videtur quòd per peccata venialia redeant peccata prius dimissa, & non solùm per peccata prædicta.

¶ Præterea, Tantò est maior ingratitudo, quantò post maius beneficium acceptum aliquis peccat. Sed beneficium Dei est etiā ipsa innocentia, qua peccatum vitamus: dicit enim Augu. in 10. Confess. Gratię tuæ depuro quæcunque peccata nonleci. Maius autem donum est innocentia, quàm etiam remissio omniū peccatorum. Ergo non minus est ingratus Deo qui peccat post innocentiam, quam qui peccat post pœnitentiam. Et ita videtur q̄ per ingratitudinem, quæ fit secundum peccata prædicta, non maximè redeant peccata dimissa.

¶ SED CONTRA est, q̄ Greg. dicit 18 Moral. Ex dictis Euangelicis constat, q̄ si quid in nos delinquitur, ex corde non dimittimus. & illud rursus exigitur, quod nobis iā per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Et ita propter odiū fraternum specialiter peccata dimissa redeunt secundum ingratitudinem. Et eadem ratio videtur de aliis.

¶ RESPONDEO dicendum, (quòd sicut suprà dictum est (peccata dimissa, per pœnitentiam redire dicuntur, in quantum reatus eorum ratione ingratitudinis, virtualiter continetur in peccato sequenti. Ingratitudo autem potest commiti dupliciter: vno modo ex eo quòd aliquid fit contra beneficiū. Et hoc modo per omne peccatum mortale quo Deum offendit redditur homo ingratus Deo, qui peccata remisit. Et sic per quodlibet peccatum mortale sequens, redeunt peccata prius dimissa, ratione ingratitudinis. Alio modo committitur ingratitudo non solùm faciendo contra ipsum beneficium, sed etiam faciendo contra formam beneficij præstiti. Quæ quidem forma si attendatur ex parte benefactoris, & remissio debitorum. Vnde contra hanc formam facit, qui fratri petenti veniam non remittit: sed odium tenet. Si autem attendatur ex parte pœnitentis, qui recipit hoc beneficium, inuenitur ex parte eius duplex motus liberi arbitrij. Quorum primus est motus liberi arbitrij in Deum, qui est actus fidei formatæ. Et contra hoc facit homo apostatando à fide. Secundus autem est motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentiæ. Ad quem primò pertinet (vt supra dictum est) quod homo detestetur, peccata præterita, & contra hoc facit ille, qui dolet se pœnituisse. Secundò pertinet ad actū pœnitentiæ, vt pœnitens proponat se subiicere claubus Ecclesiæ per confessionem: secūdum illud Psal. Dixi, confitebor aduersum me iustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et contra hoc facit ille, qui contemnit confiteri secundum quòd proposuerat. Et ideo dicitur quòd specialiter ingratitudo horum peccatorū, facit redire peccata prius dimissa.

¶ AD PRIMVM ergo dicēdam, quòd hoc non dicitur specialiter de istis peccatis, quia sint cæteris graviora: sed quia directius opponuntur beneficio remissionis peccatorum.

¶ Ad secūdum dicendū, quòd etiā peccata venialia & ipsum originale redeunt modo prædicto, sicut & peccata mortalia, inquā um contemnitur Dei beneficiū, quo hæc peccata sunt remissa

Non.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis octauæ, finaliter Articulum tertium.*

Anno.

IN tertio 3. eiusdem q. 1. intelligi nouitie in gratitudinem non habere quantitatē ex quātitate beneficij, quantus habeat ex illo speciem: sicut nec odium habet quantitatem ex obiecto odij habito, non enim oportet tantum esse odium quantum est odibile: contingit enim vnū & idem pius & minus odio haberi. Et similiter non oportet tantum esse amorem, quātum est amatum: est enim aliquid plus amabile quàm ametur: & sic de aliis. Quantificatur autem ingratitudo ex beneficio (vt in litera dicitur) proportionaliter. & hoc est dicere, quòd si coparetur due ingratitudines ad duo beneficia, verum est quòd cæteris paribus quantò beneficium maius est beneficio, tantò ingratitudo maior est ingratitudine. Et propterea tanto peccatum post pœnitentiā est secundum ingratitudinis circunstantiam grauius quanto contra maius est beneficium remissio nis peccatorum. Et quia beneficium remissionis quantificatur secūdum peccata dimissa, ideo tantò grauius quis post pœnitentiā peccat, quāto maiora peccata prius fuit; & cæteris paribus quantò plura dimissa sibi peccata iuerunt.

¶ *Super quæstionis octauæ finaliter Articulum quartum.*

Anno.

IN artic. 4. eiusdem q. aduerte nouitie, ingratitudinem, de qua est sermo, non esse speciale peccatum non solum ea ratione, quia ipsa & peccatum, pura fornicatio post pœnitentiam non constituit duo peccata, scilicet in gratitudinis & fornicationis, sed ea potius ratione: quia huiusmodi ingratitudinis circōstantia non apponit circa peccatum post pœnitentiā deformitatem alterius speciei ab ipso peccato: imò ingratitudo ista trahitur ad speciem peccati quod circunstat, puta fornicationis si peccatum post pœnitentiam est fornicatio. & hoc de aliis. Simile est enim de similibus conferentibus ad omnia peccata mortalia: puta odio Dei & cōtēptu diuinorum præceptū, quilibet enim peccans mortaliter vtrūque facit & contēnit diuinum præceptū quod transgreditur, & in odium inimicitiæ diuinæ charitatis oppositū incidit. Hæc tamen circūstantiæ ad eandem pertinent speciem peccati, in qua est peccatum.

Non tamen per peccatum veniale aliquis incurrit ingratitudinem: quia homo peccando venialiter, non facit contra Deum, sed præter ipsum. Et ideo per peccata venialia, nullo modo peccata dimissa redeunt.

¶ Ad tertium dicendum, quòd beneficium aliquod habet pensari dupliciter. Vno modo ex quantitate ipsius beneficij. Et secundum hoc innocentia est maius Dei beneficium quàm pœnitentia, quæ dicitur secunda tabula post naufragiū. Alio modo potest pensari beneficiū ex parte recipientis, qui minus est dignus, & sic magis sit sibi gratia: vnde & ipse magis est ingratus si contemnat. Et hoc modo beneficium remissionis culpæ est maius, inquantum præstatur totaliter indigno, & ideo ex hoc sequitur maior ingratitudo.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrum per ingratitudinem peccati sequentis, consurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatum prius dimissorum.

AD TERTIVM sic procedi tur. Videtur q̄ per ingratitudiné peccati sequentis consurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatorum prius dimissorum. Quia secundum magnitudinem peccati est magnitudo beneficij, quo peccatum remittitur, & per cōsequēs magnitudo ingratitudinis, qua hoc beneficium contemnitur. Sed secundum quantitatem ingratitudinis, est quantitas reatus consequentis. Ergo tantus est reatus qui consurgit ex ingratitudine sequentis peccati, quantus fuit reatus omnium præcedentium peccatorum.

¶ Præterea, Magis peccat, qui Deum offendit quàm qui offendit hominem. Sed seruus manumissus ab aliquo domino, reducitur in eandem seruitutem, à qua prius fuit liberatus, vel etiam in grauiorem. Ergo multò magis ille, qui contra Deum peccat post liberationem à peccato reducitur in tantum reatum pœnæ quantum primò habuerat.

¶ Præterea, Matt. 18 dicitur, quòd iratus Dominus tradidit eum (cui replicantur peccata dimissa, propter ingratitudinem) tortoribus quoadusque redderet vniuersum debitum. Sed hoc non esset, nisi consurgeret ex ingratitudine tantus reatus quantus fuit omnium præteritorum peccatorum. Ergo à qualis reatus per ingratitudinem redit.

¶ SED CONTRA est, quòd dicitur Deuter, vigesimoquinto Pro mensura peccati erit & plagarum modus. Ex quò patet, quòd ex paruo peccato non consurgit magnus reatus. Sed quandoque peccatum mortale sequens, est multò minus quolibet peccatorum prius dimissorum. Non ergo ex peccato sequenti redit tantus reatus, quantus fuit peccatorum prius dimissorum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd ex peccato sequenti, propter ingratitudinem consurgit tantus reatus, quantus fuit reatus peccatorum prius dimissorum super reatū propriū huius peccati. Sed hoc non est necessarium quia sicut supra dictum est reatus præcedentium peccatorum non redit per peccatum sequens, in quantum sequebatur ex actibus præteritorum peccatorum, sed inquantū cōsequitur actum sequētis peccati. Et ideo oportet, q̄ quantitas reatus redeūtis sit secundum grauitatem peccati subsequentis. Potest autem contingere, quòd grauitas peccati subsequentis adæquetur grauitati omnium peccatorum præcedentium. Sed hoc non semper est necesse, siue loquamur de grauitate eius, quam habet ex sua specie (cùm quandoque peccatum sequens sit fornicatio simplex, peccata verò præterita fuerunt adulteria vel homicidia seu sacrilegia) siue etiam loquamur de grauitate, quam habet ex ingratitudine annexa. Non enim oportet, quòd quantitas ingratitudinis sit absolutè æqualis quantitati beneficij suscepti, cuius quantitas attenditur secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum: contingit enim quòd contra idem beneficium vnus est multum ingratus, vel secundum intensionem contemptus beneficij, vel secundum grauitatem culpæ contra beneficatorem commissæ, alius autem parum, vel quia minus contemnit, vel quia minus contra benefactorem agit. Sed proportionaliter quantitas ingratitudinis adæquatur quantitati beneficij: supposito enim æquali contemptu beneficij, vel offensa benefactoris tantò erit grauior ingratitudo, quantò beneficium fuit maius. Vnde manifestum est, quòd non est necesse quòd propter ingratitudinē, semper per peccatū sequens redeat tantus reatus, quantus fuit præcedentium peccatorum: sed necesse est quòd proportionaliter quantò peccata prius dimissa fuerunt plura & maiora, tantò redeat maior reatus per qualecunque sequens mortale peccatum.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beneficium remissionis culpæ recipit quantitatem absolutam secundum quātitatem peccatorum prius dimissorum. Sed peccatum ingratitudinis non recipit quantitatem absolutam secundum quantitatem beneficij, sed secundum quantitatem cōtemptus vel offensæ: vt dictum est. Et ideo ratio non sequitur.

¶ Ad secundum dicendum quòd etiam seruus manumissus nō reducitur in pristinam seruitutem pro qualicunque ingratitudine: sed pro aliqua grani.

¶ Ad tertium dicendum, quòd illi cui peccata dimissa replicantur propter subsequentem ingratitudinem, redit vniuersum debitum, inquantum quantitas peccatorum præcedentium proportionaliter inuenitur in ingratitudine subsequenti: non autē absolutè, vt dictum est.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum ingratitudo, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ingratitudo, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum. Retributio enim gratiarum pertinet ad contra passum quòd requiritur in iustitia: vt patet per Philosophum 5. Ethic. Sed iustitia est specialis virtus. Ergo ingratitudo est speciale peccatum. 2. 2. q. 80. 107. ar. 1. ad 1. Et

¶ Præterea, Tullius in 2. Rhetor. ponit quòd gratia est specialis virtus. Sed ingratitudo opponitur gratiæ. Ergo ingratitudo est speciale peccatum. 4. d. 22. q. 1. ar. 4 q. 3.

¶ Præterea, Specialis effectus à speciali causa procedit. Sed ingratitudo habet specialem effectum, scilicet quòd facit aliquali ter redire peccata prius dimissa. Ergo ingratitudo est speciale peccatum.

¶ SED CONTRA, illud quod consequitur omnia peccata, non est speciale peccatum. Sed per quodcunque peccatum mortale aliquis efficitur Deo ingratus: vt ex præmissis patet. Ergo ingratitudo non est speciale peccatum.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd ingratitudo peccantis quandoque est speciale peccatum: quandoque autem non, sed est circunstantia generaliter cōsequens omne peccatū mortale

¶ *Super Quæstionis octauæ finaliter Articulum primum.*

Anno.

IN quæstione 89. quatuor notanda occurrunt. Primum in articulo primo ad secundum vbi dicitur quòd contritio se habet vt vltima dispositio ad gratiam consequenda sciēdi est enim dupliciter sumi contritione: vel pro ipso actu informato charitate. Perfectus si quidē dolor de peccatis cōmissis cū voluntate satisfaciendi &c. contritio dicitur, formata quidē si charitate vestita cōsideretur, absolutè verò si nuda sumatur. Et sic nudē cōsiderauit eam Autor, quē dixit quòd est vltima dispositio ad gratiā, formata autē charitate cōsideratur, quum describitur quòd est dolor charitate informatus.

¶ Secundum notandum est in 2. art. in calce corpi. vbi dicitur, & eadem ratio est de virtutibus, quæ ex gratia cōsequūtur. Potest siquidē hoc dupliciter intelligi, vel referendo singulas virtutes ad singulas pro eis dispositionē in recurgē te vel referendo quantitatē virtutum ad quantitatē gratiæ. Et primo quidē intellectus ieiunus esset, q̄ resurgentē peccatore recuperat aliquā iustitiam virtutem maiorē, & aliquā minorem, si ad vnā magis se disposuit, quam ad aliam, sicut recuperat gratiam maiorem vel minorem, prout magis vel minus se disponit ad illā. Tuxta secundū verò intellectum sensus esset q̄ recuperans gratiā minorem recuperat etiā virtutes minores: & si recuperat gratiam æqualē dependitæ, recuperat etiam virtutes æquales: & si maiorē, maiores. Quicquid autē de veritate primi dicti secundū se sit, præsenti tamen litteræ secundus solus sensus consona: quoniam in litera redditur ratio quare est eadē ratio de gratia & virtutibus. Et ratio quæ redditur, est sequela virtutum ex gratia ex hoc enim q̄ virtutes cōsequuntur ad gratiam, ablq; scrupulo ambigui tatis cuiuslibet deducitur quòd ad maiorem gratiam sequuntur maiores virtutes, & ad minorem minores.

¶ Tertiò aduertendum in 3. art. in cor. vbi de irregularitate homicidij & defensione commissi tangitur. Distinguendū siquidē est de defensione. Nam quædā est necessitans ad homicidiū: quium quis (scilicet non potest totaliter se defendendo, sinè occidere illum, & hæc inducit irregularitatem per nouā iuris conditā (scilicet post transitum beati Tho. vt patet in 6. de homicidio, cap. voico. Defensio autem nō vrgens ad homicidiū & olim & nūc irregularem constituit: & de hac textus ille intelligendus est.

¶ Quarto aduertendum est in articulo conclusio cum responsione ad tertium, quod aliud est loqui de opere meritorio & aliud est loqui de quantitate operis meritorij. Quum enim mortificata reuiuiscunt, sem per omnino opera meritoria quæ mortificata erant, reuiuiscunt: quoniam illi, in quo reuiuiscunt, debita est vita æterna ex vi illorum priorum operum. & non solum ex vi præsentium operum. ita quòd hoc operatur reuiuiscere, quòd ex pluribus capitibus debetur huic vita æterna, scilicet ex meritis prioribus, & ex meritis posterioribus. Sed quantitas operis meritorij nō semper recuperat propriam efficaciam, quæ est perducere hunc ad tantum gradum beatitudinis æternæ: vt patet in eo qui resurgit in minori gratia, ita quòd in illa minore decedit, talis enim nunquam pertinet ad illum beatitudinis gradum, quem quantitas prioris meriti debitum sibi fecerat. Et in promptu causa huius non resuiuiscentiæ est: ipsa resurgentis in dispositio: sicut enim si non resurrexisset à peccato, mortificata à meritis non sibi reuiuiscentibus, quia peccatum propositum impediuisset meritorum efficaciam) ita resurgendo à peccato cum minore tamen gratia ex hoc ipso indispositus est ad suscipiendum suū dum maioris meriti: ipse enim minor conatus resurgentis, & ad maiora non progredientis, impedimentum præstat efficaciæ quantitatis magni meriti præcedētis. Et facit vt quantitas illa non reuiuiscat sibi simpliciter & absolutè cū quo tamen stat quòd reuiuiscat illi secundum quid, hoc est quo ad gaudium accidentale: quia vt in litera dicitur, plus gaudebit de maiore meritorio quàm de minore quod subsequuta est.

Anno.

¶ PRæterea, Habens virtutem sine difficultate & delectabiliter actus virtutum operatur vnde Philos. dicit in 1. Ethic. q̄ non est iustus, qui nō gaudet iusta operatione. Sed multi pœnitentes adhuc difficultatem patiuntur in operando actus virtutum. Nō ergo per pœnitentiam restituuntur virtutes.

¶ SED CONTRA est, quòd Luc. 15. Pater mandauit quòd filius pœnitens indueretur stola prima. Quæ secundū Ambr. est amictus sapientiæ. Quam simul consequuntur omnes virtutes: secundum illud Sap. 8. Sobrietatem. & iustitiam docet, prudentiam & virtutē, quibus vtilius nihil est in vita hominibus: ergo per pœnitentiam omnes virtutes restituuntur.

¶ RESPONDEO dicendum, q̄ per pœnitentiam remittuntur peccata, vt dictum est. Remissio autem peccatorum nō potest esse nisi per infusionem gratiæ. Vnde rehnquitur quòd per pœnitentiam hominī gratia infundatur. Ex gratia autem consequuntur omnes virtutes gratuitæ, sicut ex essentia animæ fluunt omnes pœnitentiæ: vt in Secunda parte habitum est. Vnde relinquitur quòd per pœnitentiam omnes virtutes restituantur.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ eodem modo pœnitentia restituit virtutes per quem modum est causa gratiæ: vt iam dictum est. Est autem causa gratiæ inquantum est sacramentum: nam inquantum est virtus, est magis gratiæ effectus. Et ideo nō oportet quòd pœnitētia, secundum quòd est virtus, sit causa omnium aliarum virtutum: sed quòd habitus pœnitentiæ, simul cum habitibus aliarum virtutum, per sacramentum pœnitentiæ causentur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd in sacramento pœnitentiæ, actus humani se habēt materialiter: sed formalis vis huius sacramēti dependet ex virtute clauium. Et ideo virtus clauium effectiuè causat gratiam & virtutes, instrumentaliter tamen: sed actus primus pœnitentis se habet, vt vltima dispositio ad gratiam consequendam, scilicet cōtritio alij verò sequentes actus pœnitentiæ, procedunt iam ex gratia & virtutibus.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ (sicut suprà dictum est) quandoque post primum actum pœnitentiæ, qui est cōtritio, remanent quædam reliquiæ peccatorum, scilicet dispositiones ex eorum actibus peccatorum causatæ, ex quibus præstatur difficultas quædam pœnitenti, ad operandū opera virtutū. Sed quantum est ex ipsa inclinatione charitatis & aliarum virtutū, pœnitens operatur sicuoli virtuosus, per accidens difficultatē pateretur in executione actus virtutis propter somnum, aut aliquam corporis in dispositionem.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrum per pœnitentiam virtutes restituantur.

AD PRIMVM sic procedi tur. Videtur quòd per pœnitentiam virtutes non restituātur. Non enim possent virtutes amissæ, per pœnitentiam restitui, nisi pœnitentia virtutes causaret. Sed pœnitentia cùm sit virtus, non potest esse causa omnium virtutum: præsertim cū quædam virtutes sint naturaliter priores pœnitentia, scilicet fides, spes & charitas vt supra dictum est. Ergo per pœnitentiam non restituuntur virtutes.

¶ Præterea, Pœnitentia in quibusdam actibus pœnitentis consistit. Sed virtutes gratuitę non causantur ex actibus nostris: dicit enim Aug. in lib. de Libero arbit. quòd virtutes Deus in nobis sine nobis operatur. Ergo videtur quòd per pœnitentiam non restituantur virtutes.

ARTICVLVS II.

¶ Vtrum post pœnitentiam resurgat homo in æquali virtute.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur quòd post pœnitentiam resurgat homo in æquali virtute. Dicit enim Apostolus Rom. 8. Diligentibus Deū omnia cooperantur in bonum. Vbi dicit gloss. Aug. quòd hoc adeò verum est, vt si qui horum denient & exorbirent, hoc ipsum eis Deus faciat in bonum proficere. Sed hoc non esset, si homo resurgeret in minori virtute. Ergo videtur quòd nunquam pœnitens resurgat in minori virtute. Infrà are 5. ad 3. Et 3. d. 31. q. 1. ar. 4.

¶ Præterea, Ambr. dicit, quòd pœnitētia res optima est quę omnes defectus reuocat ad perfectum. Sed hoc non esset, nisi virtutes

Universidad de Deusto
Biblioteca

tutes in æquali quantitate recuperarentur. Ergo per pœnitentiam semper recuperatur æqualis virtus.

¶Præterea, Super illud Gen. primo, Factum est vespere & mane dies vnus, dicit gloss. Vespertina lux est, à qua quis cecidit: matutina, in qua resurgit. Sed lux matutina est maior vespertina. Ergo aliquis resurgit in maiori gratia vel charitate, quàm prius habuerit. Quod etiam videtur per id quod Apostolus dixit Roman. quinto Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia.

¶SED CONTRA, Charitas proficiens vel perfecta, est maior quàm charitas incipiens. Sed quandoque aliquis cadit à charitate proficiente, resurgit autem in charitate incipiente. Ergo semper resurgit homo in minori virtute.

¶RESPONDEO dicendum, (quòd sicut dictum est) motus liberi arbitrij, qui est in iustificatione impij, est vltima dispositio ad gratiam. Vnde in eodem instanti est gratiæ infusio cum prædicto motu liberi arbitrij, vt in secunda parte habitum est. In quo quidem motu comprehenditur actus pœnitentiæ, vt supra dictum est. Manifestum est autem, quòd formæ, quæ possunt recipere magis & minus, intenduntur & remittuntur secundum diuersam dispositionem subiecti, vt in secunda parte habitum est. Et inde est, quòd secundum quòd motus liberi arbitrij, in pœnitentia est intensior vel remissior, secùndum hoc pœnitens consequitur maiorem vel minorem gratiam. Contingit autem intensionem motus pœnitentiæ quàdoque proportionatam esse maiori gratiæ, quam illa, à qua ceciderat per peccatum: quandoque autem æquali, quandoque verò minori. Et ideo pœnitens quandoque resurgit in maiori gratia, quam prius habuerat, quandoque autem in æquali, quàdoque etiam in minori. Et eadem ratio est de virtutibus, quæ ex gratia consequuntur.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non omnibus diligentibus Deum cooperatur in bonum hoc ipsum quòd per peccatum a Dei amore cadunt, quod patet in his qui cadunt, & nunquam resurgunt, vel qui resurgunt, iterum cauri. Sed his tantum qui secundum propositum vocati sunt sancti id est prædestinatis, qui quotiescunque cadunt, similiter tamen resurgunt. Cedit ergo eis in bonum hoc, quòd cadunt, non quia semper in maiori gratia resurgant: sed quia resurgunt in permanentiori gratia. Non quidem ex parte ipsius gratiæ (quia quantò gratia est maior, tanto de se est permanentior) sed ex parte hominis, qui tantò stabilius in gratia permanet, quantò est cautior meti humilior. Vnde & glossa ibidem subdit, quideo proficit eis in bonum, quòd cadunt, quia humiliores redeunt atque doctiores.

¶Ad secundum dicendum, quòd poenitentia quantum est de se habet virtutem reparandi defectus ad perfectum, & etiam promouendi ad vlteriorem statum. Sed hoc quandoque impeditur ex parte hominis, qui remissius mouetur in deum, & in detestationem peccati: sicut etiam in baptismo aliqui adulti cõsequuntur maiorem vel minorem gratiam, secundum quòd diuersimode se disponunt.

¶Ad tertium dicendum, quòd assimilatio illa vtriusque gratiæ ad lucem vespertinam & matutinam, fit propter similitudinem ordinis: quia post lucem vespertinam sequuntur tenebræ noctis, post lucem autem matutinam sequitur lux diei: non autem propter similitudinem maioris vel minoris quantitatis. Illud etiam verbum Apostoli intelligitur de gratia Christi: quæ superat omnem abundantiam humanorum peccatorum. Non autem est verum in omnibus quòd quantò abundantius peccauit, tantò abundantiorem gratiam cõsequatur, penlata quantitate habitualis gratiæ. Est tamen superabundans gratia quantum ad ipsam gratiæ rationem: quia magis gratis beneficium remissionis magis peccatori confertur. Quamuis quandoque abundanter* peccantes abundanter doleant, & sic abundantiorem habitum gratiæ & virtutum consequuntur: sicut patet in Magdalena.

* Alias non habetur by abundãter peccantes.

¶Ad id vero quod in contrarium obiicitur dicendum, quòd vita & eadem gratia maior est proficiens quàm incipiens. Sed in diuersis hoc non est necesse. vnus enim incipit a maiori gratia, quam alius habet in statu profectus, sicut Greg. dicit in secundo Dialog. Quarenus & præsentes & secuturi omnes signo

scerent, benedictus puer conuersationis gratiam à quanta perfectione cæpisset.

ARTICVLVS III.

¶Vtrùm per pœnitentiam restituatur homo in pristinam dignitatem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ per pœnitentiam non restituatur homo in pristinam dignitatem. Quia super illud Amos 5. Virgo Israel cecidit. dicit gloss. Non negat posse resurgere, sed non resurget virgo Israel: quia semel aberrans ouis, etsi reportetur humeris pastoris, non habet tantam gloriam, quantam quæ nũquam erauit. Ergo per poenitentiam non recuperat homo pristinam dignitatem. 7. di. 37. q. 1. art. 4. q. 1. ad 2. Et 4. di. art. 5. q. 1. ad 3. Et dist. 19. q. 1 ar. 3 q. 2. Et dist. 37. q. 2. ar. 2. ad 4.

¶Præterea, Hiero. dicit, Quicunque dignitatem diuini gradus non custodiunt, contenti fiant animam saluare, reuerti enim in pristinum gradum difficile est. Et Inno. Papa dicit, q̃ apud Nicenam constituti canones, poenitentes etiam ab infimis officiis clericorum excludunt. Non ergo per pœnitentiam homo recuperat pristinam dignitatem.

¶Præterea, Ante peccatum potest aliquis ad maiorem gradum ascendere. Non autem hoc post peccatum conceditur pœnitenti: dicitur enim Ezech. 44. Leuitæ qui recesserunt à me nũquam appropinquabunt mihi, vt sacerdotio iungantur. Et sicut habetur in Decret. distinct. 50. in Hilerdensi concilio legitur, Hi qui sancto altari deseruiunt, si subitò inflenda carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciente dignè pœnituerint, officiorum suorum sic loca recipiant, vt non possint ad altiora officia vlterius promoueri. Non ergo pœnitentia restituit hominem in pristinam dignitatem.

¶SED CONTRA est, quòd sicut in eadem dist. legitur Greg. scribens Secundino, dicit, Post dignam satisfactionẽ credimus hominem posse redire ad suum honorem. Et in concilio Agatensi legitur, contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: ita vt cùm eos pœnitentia correxerit, gradum suum dignitatemque recipiant.

¶RESPONDEO dicendum, quod homo per peccatum duplicem dignitatem amittit: vnam quantum ad Deum aliam verò quantum ad Ecclesiam. Quantum autem ad Deum, amittit duplicem dignitatem: vnam principalem, qua scilicet computatus erat inter filios Dei per gratiam. Et hanc dignitatem recuperat per pœnitentiam: quod significatur Luc. decimoquinto in filio prodigo, cui pœnitenti pater iussit reflui stolam primam & anulum & calciamenta. Aliam verò dignitatem amittit secundariam, scilicet innocentiam de, qua (sicut ibidem legitur) gloriabatur filius senior dicens, Ecce tot annis seruio tibi, & nunquam mandatum tuum præteriui. Et hanc dignitatem poenitens recuperare non potest. Recuperat tamen quandoque aliquid maius: quia, vt Gregor. dicit in Homil. de centum ouibus, qui erraſſe a Deo se considerant, dãna præcedentia lucris sequentibus recompensant. Maius ergo gaudium de eis fit in cælo: quia & dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, quam illum qui nunquam terga præbuit, & nunquam aliquid fortiter fecit. Dignitatem autem Ecclesiasticam homo per peccatum perdit, quia indignum se reddit ad ea, quæ competunt dignitati ecclesiasticæ exercenda. Quam quidem recuperare pro hibetur. Vno modo, quia non poenitet. vnde Isidor. ad Militianum* epilcopum scribit, (sicut in eadem dist. legitur. c. Dominos:) illos ad pristinos gradus redire canones præcipiunt quos poenitentiæ præcesit satisfactio, vel condigna peccatorum cõfessio. At contra hi, qui à vitio corruptionis nõ emẽdantur, nec gradum honoris, nec gratiam recipiunt communionis. Secundò, quia poenitentiam negligenter facit. vnde in eadem di. cap. si quis diaconus. dicitur, Cum hi aliquibus nec cõpunctio humilitatis, nec instantia orandi appareat, nec iemnus, vel lectionibus eos vacare videamus, possumus agnoscere si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia permanerent. Tertiò, si commisit aliquod peccatum quod habet irregularitatem annexam. vnde in eadem distinctio. ex concilio

* Alias Mi...

Marti

Martini Papæ dicitur, Si quis viduam, aut ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clerum: quòd si irrepserit, deiciatur. Similiter si homicidij, aut facto, aut præcepto, aut consilio, aut defensione post baptismum conscius fuerit. Sed hoc non est ratione peccati sed ratione irregularitatis. Quartò, propter scandalum, vnde & in eadem dist. legitur, c. de his verò. Rabanus dicit, Hi qui deprehensi vel capti fuerint plublicè in periurio, furto, atq; fornicatione, & cæteris huiusmodi criminibus, secundum canonum sacrorum instituta à proprio gradu decidant: quia scandalum est populo Dei, tales personas super se positas habere. Qui autem de prædictis peccatis, absconsè à se commissis, occultè sacerdoti confitentur, si se per ieiunia & eleemosynas, vigiliasq; & sacras orationes purgare curauerint, his etiam gradu proprio seruato spes veniæ de misericordia Dei promittenda est. Et hoc est quod dicitur extra de qualitate ordinandorum, c. quæsitum. Si crimina ordine iudiciario comprobata vel alias notoria non fuerint, præter reos homicidij, post pœnitentiam in susceptis vel iam susciendis ordinibus impediri non possunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ eadem ratio est de recuperatione virginitatis & de recuperatione, innocentiæ, quæ pertinet ad secundariam dignitatem quo ad Deum.

¶Ad secundum dicendum, quòd Hier. in verbis illis non dicit esse impossibile, sed esse difficile hominem recuperare post peccatum pristinum gradum: quia hoc nó conceditur nisi perfectè pœnitenti: vt dictum est. Ad statuta autem canonum, quæ hoc prohibere videntur, respondet Aug. Bonifacio scribens: Vt constitueretur in Ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam, clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factum est disciplinæ: alioquin contra claues Ecclesiæ datas disputabitur: de quibus dictum est, Quæcunque solueritis super terram, soluta erunt & in cœlo. Et postea subdit, Nam & sanctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore suo perstitit: & beatum Petrum quando amarissimas lacrymas fudit, vtique Dominum negasse pœnituit, & tamen Apostolus permansit. Sed non ideo putanda est superuacua posteriorum doctorum diligentia: qui vbi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt: experti vt credo, aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum* potentias.

* Alias Rompas.

¶Ad tertium dicendum, quòd illud statutum intelligitur de illis qui publicam pœnitentiam agunt: qui post modum non possunt ad maiorem proueni gradum, Nam & Petrus post negationem, pastor ouium Christi constitutus est: vt patet Ioan. vltim. Vbi etiam Chryso. dicit, quòd Petrus post negationem & pœnitentiam, ostédit se habere maiorem fiduciam ad Christum: qui enim in cœna non audebat interrogare, sed Ioanni interrogationem commisit, huic postea & præpositura fratrum credita est: & non solùm nõ committit alteri interrogare quæ ad ipsum pertinent, sed de reliquo ipse pro Ioanne magistrum interrogat.

ARTICVLVS IIII.

¶Vtrùm opera virtutum in charitate facta possint mortificari.

2. q. 132 art. 5. ad 2. Et 5. di. 36. art 5. ad 1. Et 4. di 14. q. 2 artic. 1. q. 2. Et di. 21. q. 2. ar. 1. 2. q. 1 ad 7. Et di. 22. q. 1. ar. 1. ad 6. Et Heb. 6. lec. 1. fi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd opera virtutum in charitate facta mortificari nõ possint. Quod enim non est, immutari non potest. Sed mortificatio est quædam mutatio de vita in mortem. Cùm ergo opera virtutum postquam facta sunt, iam non sint, videtur quod vlterius mortificari non possint.

¶Præterea, Per opera virtutum in charitate facta, homo meretur vitam æternam. Sed superabere mercedem meretur, est iniustitia quæ non cadit in Deum. Ergo non potest esse, quòd opera virtutum in charitate facta, per peccatum sequens mortificentur.

¶Præterea. Fortius non corrumpitur a debiliori. Sed opera charitatis sunt fortiora quibuslibet peccatis: quia, vt dicitur Prouerb. 10. vniuersa delicta operit charitas. ergo videtur quòd opera in charitate facta per sequens mortale peccatum mortificari non possint.

¶SED CONTRA est quod dicitur Ezech. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur.

¶RESPONDEO dicendum, quòd res viua, per mortẽ perdit operationem vitæ. Vnde per quandam similitudinem dicuntur res mortificari, quando impediuntur à suo proprio effectu vel operatione. Effectus autem operum virtuosorum, quæ in charitate fiunt, est perducere ad vitam æternam. Quod quidem impeditur per peccatum mortale, sequẽs, quod gratiam tollit. & secundum hoc opera in charitate facta mortificari dicuntur per sequens peccatum mortale.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut opera peccatorum transeunt actu, & manent reatu, ita opera in charitate facta postquam transeunt actu, manent merito in Dei acceptatione. & secundum hoc mortificantur, inquantum impeditur homone consequatur suam mercedem,

¶Ad secundum dicẽdum, quòd sine iniustitia potest merces subtrahi merenti, quãdo ipse reddidit se indignum mercede per culpam sequentem. Nam & ea quæ homo iam accepit, quandoque iustè propter culpam perdit.

¶Ad tertium dicendum, quod non est propter fortitudinem operum peccati, quòd mortificantur opera prius in charitate facta: sed est propter libertatem voluntatis, quæ potest à bono in malum deflecti.

ARTICVLVS V.

¶Vtrùm opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam reuiuiscant

4. di. 14. q. 2. ar. 3. q. 3. Et di. 22. q. 1. ar 2. 3. q. 1 ad 6. Et Heb. 6. lec. 1. col. 2. Et sec. 3. co. 2.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam non reuiuiscant. Sicut enim per pœnitentiam subsequentem remittuntur peccata præterita, ita etiam per peccatum sequens mortificantur opera prius in charitate facta. Sed peccata dimissa per pœnitentiam, non redeunt: vt supra dictum est. Ergo videtur quòd etiam opera mortificata, per charitatem non reuiuiscant.

¶Præterea, Opera dicuntur mortificari, ad similitudinem animalium, quæ moriuntur: vt dictum est. Sed animal mortuum nó potest iterum viuificari ergo nec opera mortificata, possunt iterum per pœnitentiam reuiuiscere.

¶Præterea, Opera in charitate facta, merentur gloriam secundum quantitatem gratiæ vel charitatis. Sed quandoque per pœnitentiam homo resurgit in minori gratia vel charitate. Ergo non consequitur gloriam secundum meritum priorum operum & ita videtur quòd opera per peccatum mortificata, non reuiuiscant.

¶SED CONTRA est quod super illud Ioël. 2. Reddam vobis annos, quos comedit locusta. dicit gloss. Non pariat perire vberratem, quam cum perturbatione animi amisistis. Sed illa vbertas est meritum bonorum operum, quod fuit perditum per peccatum. ergo per pœnitentiam reuiuiscunt opera meritoria prius facta.

¶RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt, quod opera meritoria per peccatum sequens mortificata, non reuiuiscunt per pœnitentiam subsequentem, considerantes, quòd opera illa non remaneant, vt iterum viuificari possint. Sed hoc impedire non potest quin viuificentur. Non enim habent vim perducendi in vitam æternam (quod pertinet ad eorum vitam) solùm, secundum quòd actu existunt, sed etiam postquam actu esse desinunt, secundum quòd remanent in acceptatione diuina. Sic autem remanent quantum est de se, etiam postquam per peccatum mortificantur: quia semper Deus illa opera, prout facta fuerunt, acceptabit, & sancti de eis gaudebunt: secundum illud Apoc. 3. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Sed quòd isti, qui ea fecit, non sint efficacia ad ducendum in vitam æternam, prouenit ex impedimento peccati, superuenientis, per quod ipse redditus est indignus vitæ æternæ. Hoc autem impedimentum tollitur per pœnitentiam, inquantum per eam remittuntur peccata. Vnde rectè, quòd opera prius mortificata per pœnitentiam recuperant efficaciam perducendi eum, qui fecit ea, in vitam æternam: quod est ea reuiuiscere. Et ita patet quod opera mortificata, per pœnitentiam reuiuiscunt.

¶AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opera peccati, per pœnitentiam abolentur secundum statu scilicet quod ex eis vlterius Deo indulgẽte, nec macula, nec reatus inducatur. Sed opera in charitate facta nõ abolentur à Deo, in cuius acceptatiõe

rema

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ *super Quæstionem nonagesimam.*

Anno. IN quæstione 90. in qua de partibus pœnitentiæ agitur, scilicet cõtritione, confessione, & satisfactione (fciendum est varias inuenisse de hoc opiniones, Scotus namque in quarto, sentẽ. distinct. 16. quæstio. 1. tenet, quod ista tria nullo modo sunt partes sacramẽti pœnitentiæ. Et fundamentum eius est, quia apud ipsum in eodem 4. dist. 14. quæst. 4. sacramentum pœnitentiæ est absolutio sacramentalis, cuius nulla pars est contritio, quæ est quoddã spirituale in anima, neq; confessio: quia nihil est ipsius sententiæ sacerdotis, sed est actus dei accusantis seipsum neque satisfactio, quæ sequitur absolutionem sacramẽtalem. Durandus verò in 4. sent. dist. 14. q. 2. arti. 1. tenet sacramentũ pœnitentiæ integrari ex absolutione, vt hoc ma. 4 di. 14. q. 1. art. 3. q. 1. ex di. 15. q. 1. art. 3. q. 5. ter. 1 : & confessione, vt materia, contritionẽ verò non ponit eius partem, sed dispositionem pequisam: satisfactionem autem pro cõsequente. Autor autẽ, vt patet in littera tenet hæc tria esse partes pœnitentiæ sacramenti ex parte materiæ. Et quoniam Autoris via canonizata est ab vniuersali synodo sub Eugenio im. vbi sic legimus. Quartum sacramentum est pœnitentia: cuius quasi materia sunt actus pœnitentis: qui in tres distinguũtur partes, quarum prima est cordis cõtritio, adiuncta pertinente dolorẽ de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. secunda est oris confessio, ad quam pertinet vt peccator omnia peccata quorum memoriã habet, suo sacerdoti cõfiteatur integraliter. tertia est satisfactio pro peccatis, secundum arbitrium sacerdotis: quæ quidẽ præcipue fit per orationem, ieiunium & eleemosynam. Forma huius sacramenti sunt verba absolutionis, quæ sacerdos profert: quæ dicit ergo te absoluo. hæc ibi. Ideo sanctæ matris Ecclesiæ doctrina monstrat tam Scoti quam Durandi opiniones detestere. Ex hoc enim quòd pœnitentiæ sacramentum constare dicitur ex actibus pœnitentis, vt materia, & absolutione, vt forma, sequitur quòd sacramentum pœnitentiæ non est sola absolutio sacerdotis, ex hoc verò quod actus pœnitentis, qui sunt vt materia sacramenti, diffinitur dicuntur in tres partes, scilicet cõtritionem, confessionem & satisfactionem; sequitur quòd non sola confessio est vt materia in sacramento pœnitentiæ. Stat ergo solida auctoritas doctrinæ.

remanent: sed impedimentum accipiunt ex parte hominis operãtis. Et ideo remoto impedimento, quòd est ex parte hominis operantis, Deus implet ex parte sua illud quod opera merebantur.

¶ Ad secundum dicendum, quòd opera in charitate facta non mortificãtur secundum se (sicut dictum est) sed solùm per impedimentum superueniens ex parte operantis. Animalia autem moriuntur secundum se, inquãtum priuantur principio vitæ. & ideo non est simile. Ar. prop.

¶ Ad tertium dicendum, quòd ille qui per pœnitentiam resurgit in minori charitate, consequetur quidem præmium essentiale secundum quantitatem charitatis, in qua inuenitur. Habebit tamen gaudium maius de operibus in prima charitate factis, quàm de operibus quæ in secunda fecit, quod pertinet ad præmium accidentale.

ARTICVLVS VI.

¶ Virùm per pœnitentiam subsequentem etiam opera mortua viuificentur.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quod per pœnitentiam subsequentem etiam opera mortua (quæ scilicet nõ sunt in charitate facta) viuificentur. Difficilius enim videtur quòd ad vitam perueniat illud quod fuit mortificatũ (quod nunquam fit secundum naturam) quàm illud quod nunquam fuit viuum, viuificeturquia ex non viuis, secundum naturam aliqua viua generantur. Sed opera mortificata, per pœnitentiam viuificantur: vt dictum est. Ergo multò magis opera mortua viuificantur.

¶ Præterea, Remota causa, remouetur effectus. Sed causa quare opera de genere bonorum sine charitate facta non fuerunt viua, fuit defectus charitatis & gratię. Sed iste defectus tollitur per pœnitentiam ergo per pœnitentiam opera mortua viuificantur.

¶ Præterea, Hier. dicit, Si quando videris interdum multa mala opera facere peccatorẽ quẽquam aliqua quæ iusta sunt, non est tam iniustus Deus vt propter multa mala obliuiscatur paucorum bonorum. Sed hoc maximè videtur quanto mala præterita per pœnitentiam tolluntur. Ergo videtur quòd post pœnitẽtiam Deus remuneret priora bona opera in statu peccati facta: quòd est ea viuificari.

¶ SED CONTRA est quod Apostolus dicit primæ Cor. 13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Hoc autem non esset, si saltem per pœnitentiam subsequentem viuificarẽtur. Non ergo pœnitentia viuificat opera prius mortua.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd opus aliquod dicitur mortuum dupliciter. Vno modo effectiuè: quia scilicet est causa mortis. Et secundum hoc opera peccati dicuntur opera mortua, secundum illud Hebr. 9. Sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis. Hæc igitur opera mortua non viuificantur per pœnitentiã, sed magis tabescunt: secundum illud Hebr. 8. Non tutius languentes sup-

damentum pœnitentiæ ab operibus mortuis. Alio modo dicuntur opera mortua priuatiuè, scilicet quia carẽt vita spirituali, quæ est ex charitate, per quam anima Deo coniungitur, ex quo viuit sicut corpus per animã. Et per hunc modum etiam fides, quæ est sine charitate, dicitur mortua: secundum illud Iac. 2. Fides sine operibus mortua est. Et per hunc etiam modum omnia opera, quę sunt bona ex genere, si sine charitate fiant, dicuntur mortua, inquantum scilicet non procedunt ex principio vitæ, sicut si dicamus sonum citharæ vocem mortuam. Sic igitur differentia mortis & vitæ in operibus, est secundum comparationem ad principium, à quo procedunt. Opera autem nõ possunt iterum à principio procedere (quia transeunt) & iterum eadem numero reuiuiscere. Vnde impossibile est quòd opera mortua iterũ fiant viua per pœnitentiam.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in rebus naturalibus tam mortua quàm mortificata carent principio vitæ. Sed opera dicuntur mortificata non ex parte principij. ex quo procedunt, sed ex parte impedimenti extrinseci. Mortua autem dicuntur ex parte principij. Et ideo non est similis ratio.

¶ Ad secundum dicendum, quòd opera de genere bonorum sine charitate facta, dicuntur mortua propter defectum charitatis & gratiæ sicut principij. Hoc autem non præfiatur eis per pœnitentiam sequentem, vt ex tali principio procedant. Vnde ratio non sequitur. Ho. 4. in euang. ca. 38.

¶ Ad tertium dicendum, quòd Deus recordatur bonorum, quæ quis facit in statu peccati. non vt remuneret ea in vita æterna: quod deberet solis operibus viuis, id est, ex charitate factis. Sed remunerat ea temporali remuneratione, sicut Greg. dicit in Homil. de Diuite & Lazaro, quòd nisi dives ille aliquod bonũ egisset, & in præsenti seculo remunerationem accepisset, nequaquam ei Abraham diceret, Recepisti bona in vita tua. Vel etiam hoc potest referri ad hoc quòd patietur tolerabilius iudicium. Vnde dicit Augustinus in lib. de Patientia, Non possumus dicere, Schismatico melius fuisset, vt Christum negando nihil eorum pateretur quæ passus est confitendo: sed existimandum est tolerabilius ei futurum iudicium, quàm si Christum negando, nihil eorum pateretur, vt illud quod ait Apostolus, Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: intelligatur ad regnum cęlorum obtinendum, non ad extremi supplicij iudicium tolerabilius subeundum.

QVAESTIO NONAGESIMA,
de partibus Pœnitentiæ in generali, in quatuor articulos diuisa,

DEINDE considerandũ est de partibus pœnitentiæ et primò in generali. Secundò in speciali de singulis.

¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primò, vtrùm pœnitentia habeat partes.

¶ Secundò, de numero partium.

¶ Tertiò, quales partes sint.

¶ Quartò, de diuisione eius in partes subiectiuas.

ARTICVLVS I.

¶ Vtrùm pœnitentiæ debeant partes assignari

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod pœnitentiæ non debeant partes assignari. Sacraméta enim sunt in quibus diuina virtus secretius operatur saluté. Sed virtus diuina est vna & simplex. Non ergo pœnitentia, cum sit sacramentum, debent partes assignari.

¶ Præterea, Pœnitentia est virtus, & est sacramentum. Sed ei, inquantum est virtus, non assignantur partes (cùm virtus sit habitus quidam, qui est simplex qualitas mentis) similiter etiã & pœnitentiæ, inquantum est sacramẽtum, non videtur quod sint partes assignandę: quia baptismo & aliis sacramentis nõ assignantur partes. Ergo pœnitentiæ nullo modo debent partes assignari.

¶ Præterea, Pœnitentiæ materia est peccatum: vt suprà dictum est. Sed peccato non assignantur partes. Ergo etiam nec pœnitentiæ sunt partes assignandæ.

¶ SED CONTRA est, quòd partes sint, ex quibus perfectio alicuius integratur. Sed pœnitentiæ perfectio integratur ex pluribus, scilicet ex contritione, confessione, & satisfactione. Ergo pœnitentia habet partes.

Conclu-

¶ *Super Quæstionis nonagesimæ Articulum secundum.*

Anno. IN eiusdem quæstionis arti. secundo in responsione ad primum, dubium occurrit circa ipsam responsionem, pro quanto dicit quòd contritio secundum essentiam non est pars sacramenti: Virtualiter autem pertinet ad exteriorem poenitentiam, id est, pars sacramenti, inquantum implicat propositum confitendi & satisfaciendi. Secundum enim responsionem hanc non sunt tres sed duæ partes pœnitentiæ: quoniam contritio, vt distinguitur a confessione & satisfactione, non est pars pœnitentiæ, & sic Autor sibiipsi contrarius inuenitur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in contritione plura inueniuntur: inter quæ vnum est velle recompensare ad arbitrium sacerdotis. Et ratione huius ponitur prima pars pœnitentiæ sacramenti, tanquam initium eius. ita quòd actus iste interior, licet secundum se non spectet ad exteriorem pœnitentiam: vt est tamen ratio & initium exterioris pœnitentiæ, ad exteriorem spectat pœnitentiam. Sicut in aliis videmus tam bonis quàm malis quòd interiores actus & passiones vt sunt rationes exteriorum, ad exteriora spectãt iudiciaria: aliter enim iudicatur offendens ex odio, aliter offendens ex ira, &c. Et præter communem hanc rationem specialis in proposito interuenit ratio quę ex differentia inter recompensationem quæ iustitiæ & amicitiæ facilè patet. Recompensatio enim iustitiæ attenditur secundum æqualitatem exteriorem, siue spectet, siue inuitè fiat recompensatio, vt patet tam in solutione pecuniæ quam in abscissione membrorũ seu vapulatione, &c. Satisfactum est enim iustitiæ, etiam si inuitus reus soluerit, aut passus fuerit: recompensatio autẽ iustitiæ & amicitiæ, nisi spontè fiat à reo, nihil valet quoniam non est reconciliatiua. Et quoniã ad sacramentum pœnitentiæ spectat recompensatione conciliatiua, ideo ad hoc denotandũ initium, & ratio eius ponitur velle recompensare quod velle, quia dicitur in contritione, ideo contritio ponitur prima pars sacramenti pœnitentiæ, & dicitur in littera de ea quòd non est secundum essentiam, sed virtualiter, hoc est vt est initium & ratio recompensationis, est pars sacramenti pœnitentiæ. Autor enim per illa verba, inquantum, scilicet implicat propositum confitẽdi & satisfaciendi, cui eum loquitur voluntatẽ recompẽsandi, quam in corde ait, comprehendat esse primam partem pœnitentiæ. Vnde patet, quòd contritio non solum secundum se, sed vt est prima pars pœnitentiæ, diffinguitur à confessione & satisfactione. nam voluntas recompensandi diffinguitur à subiectione & ab exequutione.

Et per hæc patet responsio ad 6. et 8. Durandi. vterius hoc argumento.

¶ In eodem art. in responsione ad secundum nota diligenter & practica doctrinam hanc quòd satisfactio sacramentalis auget gratiam ex hoc, quòd est pars sacramenti: potes hoc intelligere ex differentia, quę est inter satisfactionem sacramentalẽ & nõ sacramentalẽ nã satisfactio sacramẽtalis valet nõ solũ secundũ se sed etiã ex virtute clauiũ: satisfactio aũt nõ sacramentalis valet solũ secundum se: quoniam à clauibus non emanant, quoticũque pius prodesti vnus ieiunij dies, aut vnũ psalteriũ ex impositione cõfessoris, quàm sine tali impositione. & hinc sequuntur 2do. primum quod pœnitentes errant, parum satisfactionem volentes sibi a confessore imponi. secundum, quod confessores minus bene prouident pœnitentibus, patetis tamen, dando eis seuerem pœnitentiam: ipsa enim prorogatio satisfactionis sacramentalis virtute clauium & augere nata est gratiam, & plus valere ad satisfaciendum pro peccatis.

¶ In eadem responsione soluenda occurrit obiectio Durandi in quarto, distinctio. decimasexta. quæstione prima contra satisfactionem: quia id non est pars sacramẽti, sine quo sacramentum est completum, vel deficiente vna parte sacramenti sacramentum nullum est, sed sine sub sequita satisfactione sacramentum pœnitentiæ tam fuit verum sacramentum ergo. Tur. 7.

¶ Ad hoc dicitur, quòd pars est duplex, essentialis vel integralis. Et sine parte quidem essentiali sacramentum nullum est, sicut nec homo est si deest anima aut corpus. Sed sine vna parte integrali sacramentum verum quidem, sed imperfectum esse potest sicut homo sine manu est verus homo, sed mancus. Satisfactio autem non ponitur pars essentialis sacramenti pœnitentiæ, sed integralis. est enim pars actum pœnitentis, qui sunt vt materia seu pars essentialis sacramenti sicut manus est pars corporis humani, quod est materia & pars essentialis hominis. Ar. prac.

¶ *Super Quæstionis nonagesimæ Articulum tertium.*

IN articulo tertio eiusdem quæstionis. in responsione ad primum. scilicet quòd peccata cordis, oris, & operis, dupliciter distinguuntur inter se primò specificè: scilicet dualiter. Nam si sumatur peccatum secundum suam rõnẽ communem & distinguatur in peccatũ cordis vel oris, vel operis, sicut dist. non solũ specifica, sed generica. Nã peccatũ cordis est illud q̃ in solo actu interiori cõsumatur: vt odium fideliũ, odiũ Dei, & huiusmodi. Peccatum verò oris est q̃ in ipso, ore cõsummatur: vt contumelia, blasphemia, detractio & huiusmodi. Peccatũ aũt operis est quod in exercitio operis cõsummatur: vt adulterium, homicidium, furtum, & huiusmodi. Anno.

¶ Si verò peccatum aliquod quod an opere consummatur, distinguamus in cogitationem, locutionem & opus (puta quia primò delectauit homines occidendi, deinde decreuerunt, & demũ occidit illũ) tũc dicit. Iuxta gradum peccati voluntarium ex eo erit in corde & q̃ est in ore. & q̃ est in opere. Et hoc ope ab autore edito dicta sufficiat. hic enim scilicet in tertio ad calestis patriæ præfatus diuus Tho. scribẽdi finẽ fecit. Vnde residua alia modo tractanda sunt.

Ar. prac. 2. 8. art. ad 3.

sing-

Universidad de Deusto
Biblioteca

singularibus defectibus,secundum Dionys. 4. cap. de Diui nom. Et ideo licet peccatum perficiatur in consensu cordis, ad perfectionem tamen pœnitentiæ requiritur & contritio cordis,& confessio oris,satisfactio operis.

¶ Ad contrarium verò patet solutio per ea quæ dicta sunt.

ARTICVLVS III.

¶ Vtrùm prædicta tria sint partes integrales pœnitentiæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd prædicta tria non sint partes integrales pœnitentiæ. Pœnitentia enim,vt dictum est,contra peccatum ordinatur. Sed peccatum cordis,oris & operis sunt partes subiectiuæ peccati, & non partes integrales: quia peccatum de quolibet horum prædicatur. Ergo etiam in pœnitentia contritio cordis,confessio oris,& satisfactio operis,non sunt partes integrales.

¶ Præterea,Nulla pars integralis in se continet aliam sibi condiuisam. Sed contritio continet in se confessionem & satisfactionem in proposito. Ergo non sunt partes integrales.

¶ Præterea,Ex partibus integralibus simul & æqualiter constituitur totum: sicut linea ex suis partibus. Sed hoc non contingit hic. Ergo prædicta non sunt partes integrales pœnitentiæ.

¶ SED CONTRA, Illę dicuntur partes integrales, ex quibus perfectio totius integratur. Sed ex prædictis integratur perfectio ipsius pœnitentię. Ergo sunt partes integrales pœnitentię.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd quidam dixerunt hęc tria esse partes subiectiuas pœnitentiæ. Sed hoc non potest esse: quia singulis partibus subiectiuis adest tota virtus totius, simul & æqualiter, sicut tota virtus animalis, inquantum est animal, saluatur in qualibet specie animalis, quę simul & æqualiter diuidit animal. Sed hoc non est in proposito. Et ideo alij dixerunt, quòd sunt partes potentiales. Sed nec hoc verum esse potest, quia singulis partibus potentialibus adest totum secundum totam essentiam: sicut tota essentia animæ adest cuilibet eius potentiæ. Sed hoc non est in proposito. Vnde relinquitur quòd prædicta tria sint partes integrales pœnitentię. Ad quarum rationem exigitur, vt totum non adsit singulis partibus, neque secundum totam virtutem eius, neque secundum totam eius essentiam, sed omnibus simul. *Ar. prædic.*

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum, quia rationem mali habet, potest in vno tantum perfici, vt dictũ est. Et ideo peccatum quod in solo corde perficitur, est vna species peccati. Alia verò species est peccatum, quod perficitur in corde & ore. tertia verò species est peccatum, quod perficitur in corde & opere. Et huiusmodi peccati partes quasi integrales sunt, quòd est in corde,& quod est in ore,& quod est in opere. & ideo pœnitętię quę in his tribus perficitur, hęc tria sunt partes integrales

¶ Ad secundum dicendum, quòd vna pars integralis potest continere totum, licet non secundum essentiam: fundamẽtum enim quodammodo virtute continet totum ædificium. Et hoc modo contritio continet virtute totam pœnitentiam.

¶ Ad tertium dicendum, quòd omnes partes integrales habent ordinem quendam adinuicem. Sed quędam habent ordinem tantùm in situ: siue consequenter se habeant sicut partes exercitus: siue se tangant, sicut partes acerui: siue etiã colligentur, sicut partes domus: siue etiam continuentur. sicut partes lineę. Quędam verò habent insuper ordinem virtutis, sicut partes animalis, quarum prima virtute est cor, & alię quodam ordine virtutis dependent ab inuicem. Tertio modo ordinãtur ordine temporis: sicut partes temporis & motus. Partes igitur pœnitentię habent adinuicem ordinem virtutis & temporis, quia sunt actus: non autẽ ordinem situs, quia non habent positionem.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrùm conuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiam ante baptismum, pœnitentiam mortalium & pœnitentia venialium.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiam ante baptismum, pœnitentiam mortalium. & pœnitentiam venalium. Pœnitentia enim est secunda tabula post naufragium (vt supra dictum est) baptismus autem prima. Illud ergo quod est ante baptismum, non debet poni species pœnitentiæ. *4. dist. 15 q. 1 art. 2, q. 1. & 1. cor. Ezt Mat. 3. in. 2 sim.*

¶ Præterea, Quod potest destruere maius, potest etiam destruere minus. Sed mortale est maius peccatum, quàm veniale. Illa verò pœnitentia, quæ est de mortalibus, eadem etiam est de venialibus. Non ergo debent poni diuersæ species pœnitentiæ.

¶ Præterea. Sicut post baptismum peccatur venialiter & mortaliter, & ita etiam ante baptismum. Si ergo post baptismum distinguitur pœnitentia venialium & mortalium, pari ratione debet distingui baptismum. Non ergo conuenienter diuiditur pœnitentia per has species.

¶ SED CONTRA est, quòd Augustin. in libr. de Pœnitentia, ponit prædictas tres pœnitentię species.

¶ RESPONDEO dicendum, quòd hæc diuisio est pœnitentiæ, secundum quòd Est virtus. est autem cõsiderandum, q̃ quælibet virtus operatur secundum congruentiam temporis, sicut & secundum alias debitas circunstantias. Vnde & virtus pœnitentiæ actum suum habet in hoc tempore, secundum quòd cõuenit nouæ legi. Pertinet autem ad pœnitentiam, vt detestetur peccata præterita cum proposito immutandi vitam in melius, q̃ est quasi pœnitentiæ finis. & quia moralia recipiunt speciem secundum finem (vt in secunda parte habitum est) conueniens est quòd diuersæ species pœnitentiæ accipiantur secundum diuersas immutationes, quas pœnitens intendit. est autem triplex immutatio à pœnitente intenta. Prima quidem per regenerationem in nouam vitam, & hæc pertinet ad pœnitentiam, quæ est ante baptismum. Secunda autem immutatio est per reformationem vitæ præteritæ iam corruptæ, & hęc pertinet ad pœnitentiam mortalium post baptismum. Tertia autem immutatio est in perfectionem operationem vitæ: & hæc pertinet ad pœnitentiam venialiũ quæ remittuntur per aliquem feruentem actum charitatis, vt supra dictum est. *2. 2. q. 49. 1. ar. 3. & q. 58. art. 4. & 6.*

¶ AD PRIMVM ergo dicendum, quòd penitentia, quę est ante baptismum, non est sacramentum, sed est actus virtutis disponens ad sacramentum baptismi.

¶ Ad secundum dicendum, quòd pœnitentia, quæ delet peccata mortalia, delet etiam venialia: sed non cõuertitur. & ideo hæ duę pœnitentiæ se habent, sicut perfectum & imperfectum.

¶ Ad tertium dicendum, quod ante baptismum nõ sunt peccata venialia sine mortalibus. & quia veniale sine mortali dimitti non potest (vt supra dictum est) ideo ante baptismum non distinguitur pœnitentia mortalium & venialium. *Q. 89. art. 6. c. 4.*

Series chartarum huius operis.

AAa BBb CCc DDe EEe FFf GGg HHh Iii KKk LLl MMm NNn OOo PPp QQq RRr SSs TTt VVv Xxx YYy ZZz & ꝓ ℞ †.

Omnes sunt quaterni, præter ℞ & †, qui sunt quinterni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca